

Aral.

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SIVE

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

QUI

AB ÆVO APOSTOLICO AD INNOCENTII III TEMPORA

FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAÆ SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUNQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS LECTIONIBUSQUE VARIANTIDUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS

DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS LOCUPLETATA : ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUI
UNUSQUISQUE PATRUM IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO
SCRIPTUREÆ SACRAE, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES

ET IN QUIDBUS OPERIBUS SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM

SCRIPTURAÆ TEXTUS COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR : CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETIIS EXIGUITAS, PRESERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES MESTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIAS, COADUNATGRUM

SERIES SECUNDA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAÆ LATINAÆ
A GREGORIO MAGNO AD INNOCENTIUM III.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,
BIBLIOTHECA CLERI UNIVERSE,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAÆ ECCLESIASTICAE RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA BINA EDITIONE TYPIS MANDATA EST, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. —
VENEUNT MILLE FRANCIS DUCENTA VOLUMINA EDITIONIS LATINAÆ; OCTINGENTIS ET
MILLE TRECENTA GRÆCO-LATINAÆ. — MERE LATINA UNIVERSOS AUCTORES TUM OCCIDENTALES, TUM
ORIENTALES EQUIDEM AMPLECTITUR; HI AUTEM, IN EA, SOLA VERSIONE LATINA DONANTUR

PATROLOGIÆ TOMUS CXXIX.

ANASTASIUS BIBLIOTHECARIUS, ABVAS; STEPHANUS V, FORMOSUS, STEPHANUS VI, ROMANUS,
PONTIF. ROM.; ERCHEMBERTUS, MONACH.; ANGILBERTUS, ABVAS; S. TUTILO, MONACH.;
GBIMLAICUS, WOLFARDUS, PRESBYTERI; ANAMODUS SUBDIACONUS.

ANASTASHII TOMUS TERTIUS, CÆTERORUM TOMUS UNICUS.

EXCLUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

C 550.1

1875, March 22.

Request of
James Walker, D.D., LL.D.
(A. U. 1814.)

President of Harv. Univ.

7681
4-203
1-61
Digitized by Google

SÆCULUM IX.

ANASTASII ABBATIS,

SANCTÆ ROMANE ECCLESIA PRESBYTERI ET BIBLIOTHECARII

OPERA OMNIA.

EDITIO PRÆ ALIIS OMNIBUS INSIGNIS,
AD FIDEM MANUSCRIPTORUM CODICUM ET JUXTA PROBATISSIMAS EDITIONES EXPRESSA,
BLANCHINI NEMPE ROMANO-VATICANAM, QUOD LIBRUM PONTIFICALEM,
MABILLONII, CARDINALIS MAII, ETC., ETC.

ACCEDUNT

STEPHANI V. FORMOSI, STEPHANI VI. ROMANI, PONTIFICUM ROMANORUM;
ERCHEMBERTI CASSINENSIS MONACHI, ANGILBERTI CORBEIENSIS ABBATIS,
S. TUTILONIS SANGALLENSIS MONACHI, GRIMLAICI PRESBYTERI,
WOLFARDI PRESBYTERI HASENRIETANI, ANAMODI
RATISPOLENSIS SUBDIACONI,

Scripta vel scriptorum fragmenta quae exstant.

TOMUM CLAUDIT

APPENDIX AD SÆCULUM IX.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,
BIBLIOTHECA CLERI UNIVERSÆ,
SIVE
CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

TOMUS TERTIUS.

VENEUNT 3 VOLUMINA 21 FRANCIS GALICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM
SEU PETIT-MONTROUGE.

1853

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXIX CONTINENTUR.

ANASTASIUS BIBLIOTHECARIUS.

(OPERUM CONTINUATIO.)

Interpretatio Synodi VIII generalis.	Col. 9
— Synodi VII	195
— Chronologię S. Nicephori.	511
Collectanea.	553
Historia acephala SS. Cyri et Joannis.	705
Vita Joannis Eleemosynarii.	718
Passio S. Demetrii martyris.	715
Acta S. Crispinæ virginis et martyris.	727
Translatio sermonis S. Theodori Studitæ de S. Bartholomæo apostolo.	729
Anastasii Epistolæ.	737
Prologus in passionem 1480 martyrum.	743

ERCHEMBERTUS CASSINKENSIS MONACHUS.

Historia Longobardorum.	745
-------------------------	-----

ANGILBERTUS CORBEIENSIS ABBAS.

Versus ad Ludovicum regem Francorum.	784
--------------------------------------	-----

BERENGAUDUS.

Expositio super visiones Apocalypsis.	785
---------------------------------------	-----

STEPHANUS PAPA V.

Epistolæ et privilegia.	786
-------------------------	-----

FORMOSUS PAPA.

Epistolæ et privilegia.	837
-------------------------	-----

STEPHANUS PAPA VI.

Epistolæ et privilegia.	855
-------------------------	-----

ROMANUS PAPA.

Epistola ad Riculfum.	859
-----------------------	-----

S. TUTILO SANGALLENSIS MONACHUS.

Carmina.	863
----------	-----

GRIMLAICUS PRESBYTER.

Regula solitariorum.	<i>Ibid.</i>
----------------------	--------------

WOLFARDUS PRESBYTER HASENRIETANUS.

Vita sanctæ Walpurgis.	865
------------------------	-----

Præfationes in libros suos XII de Actis Sanctorum.	894
--	-----

ANAMODUS ECCLESÆ RATISPONENSIS SUBDIACONUS.

Traditiones Emmerammenses.	899.
----------------------------	------

APPENDIX AD SÆCULUM IX

ANASTASII OPERUM CONTINUATIO.

SANCTA

Synodus octava generalis.

CONSTANTINOPOLITANA QUARTA,

Anastasio interprete,

(Apud Labbeum, Conciliorum Collect. tom. VIII, pag. 962.)

PRÆFATIO ANASTASII IN SYNODUM OCTAVAM.

Domino sancto et coangelico Patri Patrum ADRIANO summo pontifici et universalis papæ, ego famulus vester ANASTASIUS peccator abbas, et summæ vestrae apostolicæ sedis bibliothecarius.

Quia superna providentia, quæ singula singulis ita distinguit temporibus, ut sanctos suos veluti splendenta quædam astra non pariter, sed vicibus discreta ad illuminationem Ecclesie sua proferat, apostolatum vestrum nostris temporibus quasi quoddam fulgidum sidus produxit, cuius tempore atque auctoritate sancta universalis et magna synodus octava celebraretur, et sacra doctrina colum sanctæ catholicæ et apostolice Ecclesiarum, tenebris errorum depulsa, jubar veri luminis illustratum perciperet: opere pretium duxi, tam ad laudem auctoris quam ad æternam apostolatus vestri memoriam, scripture tradere, vestræque dominationi breviter intimare, que fuerit ejusdem sanctæ synodi materia celebrandæ, vel quod apostolicæ sedis super hæc disponendi studium vel auctoritas; quid etiam ab illa vel tractatum vel fuerit definitum. Quamobrem quoque vel octava, vel dicatur universalis, quis etiam interpretatus illam exstiterit, et ne ipsi synodo præsumptio cujusque quæ in ea definita non sunt, processu temporis addat, sollicitos reddere ac intentos lectores. Quæ videlicet notans, non quasi inscio apostolatum vestro scribendo refero, sed tanquam horum concio et teste, historica expositione ad memoriam vestram reduco.

Tempore itaque Michaelis et Theodoræ matris ejus imperatorum, abdicato Iconomacho Joanne, electus et consecratus est patriarcha Constantinopolis Ignatius, qui Michaelæ quondam imperatore, ejus filius erat, imperium sponte religionis amore dimittente, eunuchus invidia factus est; deinde mo-

A nastica vita electa, in cœnobio a primæva ætate miris eluxit morum et virtutum splendoribus, ac per id diuturnis exercitiis eruditus, et in omni scientia et opere bono probatus jam senex, cunctorum unanimitate ad summi sacerdotii petitus et promotus est apicem. Sane restiterunt hujus provectioni quidam perpauci episcopi, inter quos erat Syracusanus Gregorius, eo quod eos propter diffamata et publicata nonnulla crimina in sacerdotio vita, ante refractiuncam in eos illati judicii se non posse recipere, canonica sit ac miti ratione profatus; propter quæ, quia illa satisfactione non abluerunt, merito postmodum ab eo et synodo abdicati sunt. Favebat autem his quidam senator secularis administrationis fungens officio, a secretis, nomine Photius, qui ad patriarchale concordare fastigium affectans, cum eis seorsum colligebat, et fidèles quosque a sanctæ communianis participatione avertens, divinis intercessse mysteriis, dum a patriarcha Ignatio celebrarentur, penitus reconsabat: nihil habens in causa pietatis, unde pontificem proprium reprehenderet, nisi quod suspicabatur eum vitam decessoris sui, id est sanctæ memorie patriarchæ accusare Methodij, cum ille non solum hunc in nullo penitus accusaret, verum etiam miris laudibus semper efficeret, quin potius memoriam illius inter sanctos patriarchas, dum divina mysteria gererentur, faceret, et diem anniversarium solemniter et imprætermisse super ejus nomine celebraret. Quamvis hoc ipsum idem Photius sicut cetera illius gesta sinistre interpretans, callide facere suis auditoribus prædicaret, alia inquiens eum in corde tenere, alia in opere demonstrare.

Cum igitur Photius sociatus schismaticis, quorum auctor præfatus erat Syracusanus Gregorius, persuaderet cunctis, qui quasi pio circa Methodium

(habentes quidem zelum justitiae, sed non secundum scientiam) affectu flagrabant, quod patriarcha Ignatius derogator esset ejusdem sancte memorie Methodii, et idcirco quasi parricida foret habendus, fama crebrescit: Bardam scholarem domesticum, et Theodorae imperatricis germanum, incesto nurum propriam usu fudare, quem patriarcha criminis redarguit, interminatus excommunicandum, nisi a tanto flagitio cessavisset; cuius redargutionis modum ille non serens, prænotatis schismaticis ac depositis jungitur, et versutum in patriarcham sarcinat argumentum. Persuasit enim imperatori Michaeli, ut matrem et Theclam sororem suam, quæ et ipsa cum matre ac fratre imperii fuerat sceptra sortita, tondere patriarchæ præciperet, et in monasterio collocaret. Quod cum patriarcha renueret, pro eo quod ultraque imperatrix hanc interim non eligeret sponte professionem, maxime quia his secundum morem sicut ceteris imperatoribus et imperatricibus jurerat non se ullo in tempore insidiaturum, Bardas protinus ad imperatorem juvenem: Heus, inquit, imperator, saltem nunc non advertis Ignatium tuæ spirare neci, et in atrae imperii alii gestire, futuro scilicet imperatori, sociare marito. Hæc miserrimus egit, nec propriæ germanæ, imperatrici videlicet parcens, ut et in patriarcham uiceretur, et ultraque imperatrice, illa est matre ac filia, imperio pulsa, ipse vel vivi fieret imperatoris socius, vel eo a se facilius interempto, jam suhrogaretur successor. Tunc imperator, aure tanti præstigii credulus et iratus, matrem cum sororibus tonsam palatio pepulit, et Ignatium schismaticorum ac Bardæ suggestione, a regimine patriarchatus abegit, subrogatusque est pro eo præfati Barde favore Photius, de quo supra relatum est, prohibentibus sacris canonibus et venerandis legibus neminem ex laicali militia subito ad sacerdotium promoveri. Ignatius vero dum pelleretur, ecclesiam ligavit, ne quisquam absque se in ea sacra celebrare tentaret officia. Quo auditio, Bardas adeo eum in insula, in qua erat relegatus, diversis tormentis affecit, ut dentes illius fregerit, et continuis lacerarit colaphis, usquequo se refutare reginam sura prosterret Ecclesiae, qua videlicet jam præjudicialiter fuerat expoliatus, et ante omnem discussionem penitus denudatus.

His ergo compertis, cœperunt nonnulli metropolitani antistites, ac inferioris sacerdotii vel laici, pontificis sui tormentis compatientes, dejectionemque dolentes, rectorem sibi proprium reddi magnopere clamitare: quod Photius sentiens, persuaso imperatore, subministrante Barde, congregavit concilium quorundam episcoporum, adulazione sibi vel timore faveantium, et eumdem Ignatium depositum et anathema perculit, populum ab eo per hoc tanquam a damnato scindere sperans, cui tamen usque ad hoc veleti presbytero divina sacrificia consciendi præstabat assensum. Quo gesto magis ac magis pietas fiducium accenditur, et eo constantius ab universis ovi bus proprius pastor exquiritur, quo versutius lupi

A crudelitas surit. Præterea Photius in hac parte se frustratum intuens, ad sedem apostolicam mittit, cui magnus iunc decessor vester præsidebat papa Nicolaus; quatenus illa, sicut ipse sperabat, approbante vel decernente, mox omnium ora resistentium obstructa silerent, et aditus sibi progrediendi qua vellet omnes omnino patescerent; ignorans stolidus, quod apud beatum Job de Deo legitur: *Qui si inclusit hominem, nemo est qui aperiat* (*Job xii*). Cuius legationem præfatus summus pontifex suscipiens et pertractans, licet hucusque versantiarum ejus alique gestorum ignarus, pene cuncta quæ ab eo acta fuerant, sagaci deprehendit acumine: et non Ignatium, ut Photius postulaverat, sed potius ipsum Photium repulit, verum trainitem justitiae sequens, misit Constantinopolim missos, Radoaldum scilicet Portuensem et Zachariam Anagninum episcopos, alique litteras, quarum tenorem qui legerit, facilius nosse poterit: in quibus, quia et de venerandis iconibus quæstio erat, nonnulla etiam super his conscripta reperiuntur. Pervenientibus igitur missis apostolice sedis Constantinopolim, et concilio congregato, Graeci epistolæ suscipientes, quidquid in eis erat pro Ignatio vel contra Photium inverterunt, substraxerunt, et in consilio legi minime pertulerunt: missis Romanis quid legerent, quidve non legerent, nullatenus intelligentibus, vel etiam advertentibus, quin petius præ vi ac timore jam iamque deficentibus. Quid plura? Ignatius in medium trahitur, coram missis apostolice sedis jam senio fessus statuit, et denuo damnationi submittitur, quin et sacerdotalibus infusis expoliatur, quasi validior fieret depositio, ubi sedis apostolice per vicarios suos auctoritas adfuisse, cum in his nec illius interfuerit auctoritas, nec missi illi vicariorum more, ut epistole dant intelligi, fuerint destinati. Quod sedes apostolica di cens, tantam injustitiam impune deserit minime passa est, sed scribit a tali presumptione cessandum, suoque decreto Photium non obedientem cum complicibus sacra dignitate nudat, et cum omnibus fautoribus anathema fore decernit, jam dictis missis suis primus sententiam secundum exempla reverenda memorie Felicis papæ in Vitalem et Misenum episcopos similiter excedentes synodaliter inferens, et quam sibi fratris dejectio esset gravis, etiam illis suis non parcens, palam cunctis dedit intelligi. Cuius censuræ Photio minime parente, sacratus fidelium catalogus magis inflammatur, et ab ejus se communione catervatim sequestrat, horrescens quod nec a tanta sede perculsus corrigi consenserit, quippe cum durior silice, etiam verbera dura impudenti fronte contempserit, quod Photius molestissime ferens acriter indignatur: et licet Bardas, Cæsar postmodum factus, cuius auxilio fulciebatur, digna retributione ab imperatore Michaeli fuerit interfactus, nihil tamen sevitiae suæ minuit; sed alios quidem privatione honorum ac dignitatum, alios vero proscriptione facultatum damnat, hos exilio longo et

B missis, Radoaldum scilicet Portuensem et Zachariam Anagninum episcopos, alique litteras, quarum tenorem qui legerit, facilius nosse poterit: in quibus, quia et de venerandis iconibus quæstio erat, nonnulla etiam super his conscripta reperiuntur. Pervenientibus igitur missis apostolice sedis Constantinopolim, et concilio congregato, Graeci epistolæ suscipientes, quidquid in eis erat pro Ignatio vel contra Photium inverterunt, substraxerunt, et in consilio legi minime pertulerunt: missis Romanis quid legerent, quidve non legerent, nullatenus intelligentibus, vel etiam advertentibus, quin petius præ vi ac timore jam iamque deficentibus. Quid plura? Ignatius in medium trahitur, coram missis apostolice sedis jam senio fessus statuit, et denuo damnationi submittitur, quin et sacerdotalibus infusis expoliatur, quasi validior fieret depositio, ubi sedis apostolice per vicarios suos auctoritas adfuisse, cum in his nec illius interfuerit auctoritas, nec missi illi vicariorum more, ut epistole dant intelligi, fuerint destinati. Quod sedes apostolica di cens, tantam injustitiam impune deserit minime passa est, sed scribit a tali presumptione cessandum, suoque decreto Photium non obedientem cum complicibus sacra dignitate nudat, et cum omnibus fautoribus anathema fore decernit, jam dictis missis suis primus sententiam secundum exempla reverenda memorie Felicis papæ in Vitalem et Misenum episcopos similiter excedentes synodaliter inferens, et quam sibi fratris dejectio esset gravis, etiam illis suis non parcens, palam cunctis dedit intelligi. Cuius censuræ Photio minime parente, sacratus fidelium catalogus magis inflammatur, et ab ejus se communione catervatim sequestrat, horrescens quod nec a tanta sede perculsus corrigi consenserit, quippe cum durior silice, etiam verbera dura impudenti fronte contempserit, quod Photius molestissime ferens acriter indignatur: et licet Bardas, Cæsar postmodum factus, cuius auxilio fulciebatur, digna retributione ab imperatore Michaeli fuerit interfactus, nihil tamen sevitiae suæ minuit; sed alios quidem privatione honorum ac dignitatum, alios vero proscriptione facultatum damnat, hos exilio longo et

carceribus relegat, illos tormentis diversis afficit; atque ut breviter omnia comprehendantur, nulla professio, sexus vel ætas ab eo impunita deseritur, nisi consors sue communionis inventa: adeo ut communionem ejus declinationum nonnullos, quibusdam exceptis, qui contemplationi operam dantes, clausi habebantur, abstraxerit; alios vero in monte Olympo eremitacm vitam ducentes fugaverit, eorumque tugoria seu speluncas igni perdidit; quedam autem sibi communicare ruenientem etiam vivum ex inferiori parte usque ad dimidium corporis sepelirerit: et (quod horribilius est) conciliabulum, presidente Michaeli imperatore, colligit, falsos homines quasi vicarios Orientalium sedium format, accusatores munieribus armat et mendacius construit, testes eos asciscit, quos et accusatores opponit. Judices nonnunquam et in accusati personam admittit, excessus quosdam quasi prefati summi pontificis fugit, impingit, et sicut putabat, damnatione simul et anathemate punit: cunctis qui aderant, exceptis perpaucis, et his fautoribus impietatis, clamantibus non esse justum, in summum et primum pontificem, et præcipue ab inferiori quomodolibet sententiam proferendi; cum id nec canon quisquam admittat, nec aliqua Ecclesiæ consuetudo fieri doceat. Verum iste falsarius falsorum excessum adversus insolentem absentem et invictum, mendacem codicem compilat, mille circiter antisititum subscriptiones falsas interserit, sibi nemine prorsus consentiente vel conscribente ex illa numerosa episcoporum multitudine, nisi uno et viginti presulibus. Unde jam profusus sancti habitus viri eum fugiunt, et quasi squalorem quedam declinant, alterum Dioscorum hunc appellantes, et praecursorem Antichris*i*, inquit ipsum Antichristum existimantes, quem scilicet hominem peccati filiumque perditionis Apostolus appellasset, qui profecto extolleretur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur (*II Thess. ii*). Ceterum construit et alias technam hic perversorum dogmalum cultor, et persuadet imperatori præcipere neminem testamentum facere, vel per alterius, nisi per Photii manus suas elemosynas erogare: quod non ob aliud adinvenit inventor malorum, nisi ut eum acciperet et erogaret substantias divitum, proprias a minus curiosis erogasse putaretur, ac per hoc a cunctis quasi dapsilis et munificis amaretur; simul etiam ut saltem per hoc omnes ei coacti communicarent, quandoquidem conspicerent, nec ipsa se animalium suarum remedia posse, nisi per manus ejus saltem in ipso mortis articulo positos operari. Præterea et aliud iniquitatis

A quem nimirum constaret tot faxis haerete radicibus, dum his nec aliam fidem, nisi quam ipse teneret, habere quoquo modo licisset: quod maximum scandalum mortalibus excitavit, dicentibus: Itane, si Photius haeresiarcha fuerit, debent filii nostri aut fidei catholice desertores esse, aut juramento vel sui chirographi transgressores? erant enim inter eos nonnulli clarissimis natalibus oriundi: nam et ante annos aliquot idem Photius duarum vnumquemque hominem animaruin consistere predicabat. Qui cum a Constantino philosopho magnæ sanctitatis viro, fortissimo ejus amico, increpatus fuisset dicente: Cur tantum errorem in populum spargens, tot animas interfecisti? respondit: Non studio quemquam ledendi, talia, inquit, dicta proposui, sed probandi quid patriarcha B Ignatius ageret, si suo tempore quelibet heresis per syllogismos philosophorum exorta patesceret, qui scilicet viros exterioris sapientie repulisset: verum ignoravi me sub horis somite propositionis tot animas fore lœsurum. Ad quod ille: O sapientia mundi quæ infatuatur et destruitur! Jactasti sagittas in multitudinem copiosæ turbæ, et ignorasti quemlibet ex his omnibus vulnerandum. Certe omnibus liquet, quia sicut oculi, quantumlibet sint magni et aperti, si fumus palearum interjacuerit, vide-re ultra non possunt; ita oculi sapientie tue, quantumlibet sint magni et patuli, avaritiae tamen et invidie fumo penitus obcaecati, trahitem justitiae videre non possunt; ac per id verum est quod dicas, neminem ictu tuo putasse esse ledendum, cuin sic obcaecatum sensum prædictis adversum partriar-cham passionibus habens, nec quid emiseris prævidisti.

C Interea occiditur Michael, remanet singularis in imperio Basilius. Unde et nuncupatur ab omnibus monocrator. Incipit inquirere et investigare quodnam fuerit sedis apostolicæ judicium vel decretum tam super Ieronimachis, qui sensim contra sacras imagines garrire rediviva præsumptione videbantur, quam super Ignatio vel Photio promulgatum. Qui cum ei responsum esset apostolicam sedem ab undecima inductione, sicut ab olim in throno Constantinopolitano Ignatium stabiliisse, Photium vero nullius clericalis ordinis dignum aliquo modo censuisse, atque super his innotescendis diversa scripta Constantinopolim, ac per omnes orbis terrarum terminos direxisse; protinus eadem scripta curioso satis intentu requirit, et inventa ubi a Photio profundius obruta consistebant, præ oculis veluti specula ponit, et horum lectione magistra, quæ ab eadem summa sede decreta fuerant, celeri consummata efficiuntur: id est, ut Photio suorum ministeriorum nocte

sia generali satagebat eradicare sententia, visum est A hæc sacrosancta synodus anno imperii Basilii pii principis tertio, quæ universos patriarchales thronos, sicut aliarum ulla in eorum loci servantibus præsules habens, universalis non inconvenienter ab omnibus appellatur. Universalis est enim: primo quia catholica fidès in ea et sanctæ leges, quæ non solum a sacerdotibus, sed et ab universis Christianis coli debent et venerari, contra hostes carumi consona voce defendit; deinde, quia cum Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, tot patriarchales sedes, quot in cujusque mortali corpore sensus locaverit, profecto nihil generalitati deest Ecclesiæ, si omnes illæ sedes unius fuerint voluntatis, sicut nihil deest mortui corporis, si omnes quinque sensus integræ communisque fuerint sanitatis. B Inter quas videlicet sedes quia Romana præcellit, non immerito visu comparatur: qui profecto cunctis sensibus præminet, acutior illis existens, et communionem, sicut nullus eorum, cum omnibus habens. Tertio, quia cum Photius tot excessuum suorum morbo universam Ecclesiam maculaverit, universalis curatio adhibita est, ut totum curaretur quod totum fuerat maculatum. Nam tantum hujus ambitionis pullulavit longe lateque temeritas, ut mox Hierosolymis quidam laicus nomine Salomon, exemplo clericus factus, sit ordinatus antistes; quod nunquam factum est etiam ab ipso Jacobo, qui primus illic episcopus exstitit nisi postquam Photius noviter in clero plantatus, et confessim præsul factus auditus est. Apud Constantinopolim autem nonnulli ex tunc laici etiam virtutibus operam tribuebant, tantum ut ad hanc sacram possent pertinere dignitatem: at ubi compotes fieri nequierint, mox continentia frenis laxatis, in suis voluntatibus [al., voluntatibus.] ire cœperunt, et quod non sanctitatis, sed avaritiae cultores existerent, protinus ostenderunt; adeo ut diversis modis a Romanis missis horum quidam obtinere tentaverint, ne regula promulgaretur, quæ tunc de non repente secularibus in sacerdotiam provehendis in hac eadem synodo promulgata est. Præterea penes Alexandriam et Antiochiam in tantum radix hujus pestis excrevit, ut a tempore promotionis crebro dicti Photii haec ienüs eveli non possit. Nec satendum creditur, quod tunc universalis jure diceretur, si pro fide celebrata consistet, cum et in hac nonnulla quæ ad fidem pertinent, sint definita, et in cæteris universalibus concilii multa disposita inveniantur quæ ad fidei doctrinam non pertinent, quod non minus in fide quam in legis prævaricatione peccent ex concilio Constantinopoli-

sicut scriptum est, consenserunt quidem se nosse A eventus considerans, gesta hujus synodi, quæ apostolice sedis loci servatores in uno volumine secum portaturi conscriperant, in altero codice transcripta Romam usque deferre proposui. Unde factum est ut eisdem loci servatoribus in predones incidentibus, et codicem ipsum cum omnibus syplectilibus suis amittentibus, ego codicem quem detuleram Romam, vexitte dignosceret, quem sanctitas vestra grato suscipiens animo, mihi ad transferendum in Latinam tradidit dictionem ad quod opus ego idoneum esse me denegavi, licet in interpretandis ex archivio in Romanum sermonem scripturis praesenti tempore quoddam conamen arripere nitar, et nonnulla jam ad ædificationem plurimorum, et præcipue vestri decessoris hortatu interpretatus edidisse d-

B gnoscari. Porro proprium nomen hujus rite querimus synodi. Nam si hydræ ac hippocentaurorum, qui non sunt, utique nomina dicuntur, quanto congruentius hujus synodi nomen sciri debet, quæ utique est, ne videlicet nomine carens, comparetur rebus in mari profundo positis, quæ quidem sunt; sed quia ad notitiam hominum non pervenerunt, hactenus nomine carent. Itaque si synodus tantum dicatur, non proprie dicitur: habet enim hoc nomen commune cum aliis numerosis conciliis, si synodus universalis appelletur. Nec sic de hac quod singulariter possidet prædicabitur, nam hoc nomine cum generalibus septem synodis utitur. Porro si synodus Constantinopolitana dicatur, non dicetur proprie; sunt enim et aliae Constantinopolitanæ synodi. Jam vero si synodus universalis Constantinopolitana et octava vocetur, nec sic definitivæ nomen ejus prædicabitur; non enim est octava, sed quarta synodus earum quæ Constantinopoli universaliter celebrata sunt. Numcupanda est ergo sine omni contradictione synodus universalis octava, ut et appellatio quam cum septem aliis conciliis sortita est, non celetur, et nomen proprium, quod singulariter possidet, designetur.

Igitur cum hæc celebraretur venerabilis synodus, accidit me famulum vestrum missum a Ludovico piissimo imperatore cum duobus aliis viris insignibus interesse, ferentem etiam legationem ab apostolicis meritis, decorato præsulatu vestro, causa nuptialis commercii, quod efficiendum ex filio imperatoris Basilii, et genita præfati Dei cultoris Augusti, ab ultraque parte sperabatur simul et parabatur. In tam enim pio negotio, et quod ad utriusque imperii unitatem, imo totius Christi Ecclesiae libertatem pertinere procul dubio credebatur, præcipue summipontificii vestri quærebatur assensus. Dei ergo nutum est ut tanti negotii cum loci servatoribus apostolice sedis et ipse sine gauderem, et veniens fructuum in exultatione portarem manipulos, qui per septennium ferme pro eo indecessus laboraveram, et per totum orbem verborum semina sedulo scribendo disperseram.

Nam pene omnia quæ ad præsens negotium

A eventus considerans, gesta hujus synodi, quæ apostolice sedis loci servatores in uno volumine secum portaturi conscriperant, in altero codice transcripta Romam usque deferre proposui. Unde factum est ut eisdem loci servatoribus in predones incidentibus, et codicem ipsum cum omnibus syplectilibus suis amittentibus, ego codicem quem detuleram Romam, vexitte dignosceret, quem sanctitas vestra grato suscipiens animo, mihi ad transferendum in Latinam tradidit dictionem ad quod opus ego idoneum esse me denegavi, licet in interpretandis ex archivio in Romanum sermonem scripturis praesenti tempore quoddam conamen arripere nitar, et nonnulla jam ad ædificationem plurimorum, et præcipue vestri decessoris hortatu interpretatus edidisse d-

B gnoscari. Verum vicit jussio tanti pontificis, dum non deest obedientia prompti ministri. Interpretans igitur hanc sanctam synodum, verbum e verbo, quantum idioma Latinum permisit, excerpti; nonnunquam vero manente sensu, constructionem Græcam in Latinam necessario commutavi. Rara præterea interpreti doctiori enucleanda servavi; quædam etiam sicut mihi nota erant, nimirum qui tam Romæ quam Byzantii positus, in cunctis his sollicitate laboravi, scholiis in marginibus codicis exaratis adnotavi, vel etiam, sicut mihi visum est, explanavi. Sane et hoc notandum quia quædam scripturarum, quæ super his a sede apostolica Constantinopolim missæ sunt, deficientibus urbis ejusdem interpretibus, non ex toto recte translata in Græcitatem inveni; quorum ipse nonnulla, et quantum angustia illic morandi permisit temporis, emendavi; partim vero ut reperi hactenus incorrecta reliqui.

C Ad extremum plane monendum est, et pro futurorum cautela temporum arctius memorie commendandum, ne forte procedente tempore in Græcia codicibus reperiantur huic sanctæ synodo quidquam a Constantinopolitana sualim additum vel mutatum, nihil minus vel amplius in eadem synodo definitum fuisse, nisi quæ in Græco ejusdem synodi actionum codice in Romana Ecclesia scripta reperiuntur, et in Latinitatem fideli satis stylo translata, in archivio ejusdem Ecclesiae recondita comprobantur, quæque omnium patriarchalium sedium loci servatorum, et ipsorum quoque imperatorum atque cuncolorum antistitutum subscriptionibus roborata, et nunc usque signata consistunt. Sane epistolæ tam synodi quam patriarchæ et imperatorum ad Romanum pontificem missæ, quæ in codicis actionum ipsius synodi calce habentur insertæ, reverenti sunt cultu recipiendæ. Nam a totius synodi consensu, dum adhuc

sbytero, verum etiam per divinam revelationem instructus; quæ sic temporum qualitatem disseruit, ut postrema in priorem reformaret statum et ordinem. Nam tota Dardania, Thessalia, Dacia, et utraque Epirus, atque cæteræ regiones juxta Istrum fluvium sitæ, apostolicæ sedis vestre modera-mine antiquitus præcipue regebantur et disponebantur. Sed postquam imperatores Romanorum, qui nunc Græcorum appellantur, variorum fautores vel incentores effecti errorum, sanctam Christi Ecclesiæ diversis hæresibus scindere minime formidaverent, seidit Deus imperium eorum, et in Occiduis partibus paulatim regnare, superno decernente judicio, cessaverunt, donec Romanos pontifices suis pravitatis incurvare conantes, nec valentes, ac per hoc multiplicibus pœnis afflentes, Hesperia potestatem jam prorsus amitterent, Occidentis etiam amissio imperio, nihilominus Romanis pontificibus, quia jam jubere nequeunt, suadere nituntur; suis le-sis favorem sensibus accommodandum. Sed quia isti cum Petro super petram vere confessionis stantes, pestiferam suggestionem audire possunt, obaudire non possunt, mox illi quoniam aliter eos kedere ne-queunt, patres et antiquos terminos transferunt, privilegia sedis apostolicæ corrumpunt, et pene omnia jura disponendarum dioceseon auferunt, atque suis hæc fautoribus consentaneis et sectatoribus conferunt; cum quibus etiam jus, quod sedes apostolica super prædictas regiones habuit, quia juxta se sitæ videbantur, usurpat, et Constantinopolitanæ diocesæ nequiter applicant; cum beatus papa videatur dicere Innocentius ad Alexandrum Antiochenum inter alia scribens: Non ergo visum est ad mobilitatem necessitatum mundanarum, Dei Ecclesiæ comitari, honores aut divisiones perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit imperator; sed his rati- ipsi diu fruuntur, siquidem jam memorata Vulgarum gens protinus irruit, et universa circa Danubium occupat: sive Græci principes, quod scilicet subripiunt apostolicæ, in duplum quodammodo et secundum legem resarcinant: nam cum jure diocesos usurpatæ etiam sua, id est imperii proprii par-tem potestatis amittunt. Verum tandem aliquando volens omnipotens Deus, qui olim filios Israel etiam post triginta et quadringentos annos ab affluentium pressuris eripuit, salubrempque doctrinam edocuit, has etiam regiones cum populo suo ad rectum fidei trahitem equamque justitiae normam perducere, inspiravit jam memorato principi Vulgarorum, per merita Petri, cuius in arco situs interventionem sibi apud Deum adesse precatus est, sive de numerosis cuneis hostium triumphavit, mittere Romanum, et a coda apostolica fidei et sanæ traditionis noctu-

A accepit, Paulum scilicet Populoniensem et Formosum Portuensem, sanctæ conversationis antistites. Qui ad principem pervenientes, totamque jam memoratorum Vulgarorum patriam, cuius supra partes commemoravimus, peragrantes, terram cordium linguae vomere præscindendo, et Christum, extirpatis errorum viribus, in hominum mente plantando, fluentisque sacri baptismi rigando, atque impositione manum suarum super capita filium, et Deo dicata templo vel altaria incrementum perfectionis per sanctum Spiritum invocando, dum apostolicus ille pontifex, et ut ita dicatur, cœlestis homo et terrestris angelus superstes habitus est, minime cessaverent. Ad ejus imitationem eadem agi strenue, tu successor ejus alnæ ac summae magnitudinis B præsul, medullitus anhelasti, et in his consummantis satagere non cessasti. In tantum aetem pietas creverat principis, et abundabat circa beatum Petrum venerationis affectu, ut quadam die manu propria capillos suos apprehenderet, et contemplantibus cunctis, se Romanis missis tradiderit dicens: Omnes primates et cuncti populi Vulgarorum terre cognoscant, ab hodierno die me servum fore post Deum beati Petri et ejus vicarium.

C Quæ Græci de die in diem audientes invident, et tantæ glorie avidi, ut eum possit a Romana sede avertire, diversa requirunt ingenia, munera post munera numerosa mittentes, et sophistica ei argumenta creberrime proponentes. At ille ut columna mansit immobilis, donec eorumdem Græcorum fraude deciperetur, scribentium ei, atque diecentium: quod de patria illa utrum Romano an Constantinopolio pontifici subdi debeat, inter vicarios Romanos, patriarchamque Ignatium Constantiopolis disceptatio suisset canonice ventilata; et conjunctis Romanis Orientis sedium loci servatores judicaverint Vulgarorum diocesem urbi fore subjiciendam, cui ante Vulgarorum adventum subdebat: cum alia sit in mundanis negotiis, alia in ecclesiasticis dispositio juris; et quavis regio illa Græcis fuerit antea subdita, nullum tamen in ea sibi jus vindicare legitimate potuerunt, quam armis olim amissam per tot tempora bellando recipere non valuerant: quamvis et priusquam Græcis fuerit subdita, Romani hanc possedisse patescant, nec illam Græci, ut supra monstratum est, tenuisse memoretur, nisi dum sceptris Romanicis potirentur. Quanquam etsi huic Græci principes regioni, quantum ad rempublicam attinet, dominati sint, non tamen præjudicare possunt Dei Ecclesiæ juri, quæ quantumlibet illi cum diversis nationibus conflicstantes, sive victi, sive victores extiterint, non novit nisi charitatem et pacem. Unde quidam magistrorum eius exclamat: Si quis videtur contem-

venissent, his tamen omnibus in uno conclavi positis, nulli deforis venienti palebat aditus, nisi cui vel imperator vel patriarcha forsitan permisisset. Unde factum est ut quidquid Romani assererent, nec Orientis loci servatores, nec Vulgares missi intelligerent: et rursus quidquid Orientales dicerent, nec Romani loci servatores, nec Vulgarorum missi engoscerent. **D**um videlicet nullus adasset, nisi unus imperatoris interpres, qui nec Romanorum, nec Orientalium loci servatorum voces aliter audiebat edere, nisi ut jam imperator ad subversionem Vulgarorum imperaral; excepto quod datum est missis Vulgarorum quoddam scriptum Græcis verbis et litteris exaratum, continens quasi loci servatores Orientis inter loci servatores Romanos et patriarcham Ignatium arbitros [f. arbitri] existentes, judicaverint, Vulgarorum patriam quæ in Illyrico constituta est, dioecesi Constantinopolitanæ subjiciendam, cum ab olim in utraque Epiro, Dardania, Dacia, Thessalia et ceteris in Illyrico sitis provinciis temper sedis apostolice dispositio facta clareat, sicut diverse pontificum Romanorum a Damaso papa per easdem provincias missæ testantur epistola, et has Græcorum principes sola vi, faventibus sibi Constantinopolitanis præsulibus, causa duntaxat quam superius adnotavimus, exhortans, ab apostolica sede subegerunt. Super quibus recipiendis ideo apostolica sedes nullam reperitur fecisse querelam, quoniam mox has, ut prædictum est, saepem memorata Vulgarorum natio adit, et sibi jure potestatis omnia vindicat. At ubi religio reddit, confessum et dioecesos fas sedi propriæ reformatur. **H**æc cum Romani, et his similia, loci servatores sumunatum Græcorum locutiones advertentes, assererent, etiam hoc persecuti sunt, dicentes: *Omnibus liquet, neque nos, neque loci servatores Orientalium sedium causa vindicandarum quarumlibet dioeceseon veniendi Constantinopolim invitatos, sed controversiam, pro qua disponenda et definienda, vel a piis imperatoribus expediti, vel a præsulibus nostris destinati sumus, Deo auctore, sane dissolvimus, et propria singuli subscriptione signavimus: super dioecesi autem Illyrici, quain sedes apostolica jure prisco et impräsentiarum sibi a possessoribus ejus reddito nunc quieta retentione possidet et regulariter utitur, eadem principalis sedes neque pulsata est, neque ut pro ea mitteret, altercandum ullo modo provocata; sed neque nos personas advocatorum vel assertorum ejus assumimus, neque quid illa si adasset, responderet objectis, agnoscimus; quippe qui nihil hinc ab ea in mandatis accepimus, ac per hoc disceptare non jussi quidquam non possumus; verum nec loci servatores Orientis judicium se personas assumpturos in controversiis, in quibus*

Adam probabilitum Patrum dicat: Justus mediator non est, qui sic unam partem audit, ut alteri parti nihil reservet. Hæc itaque diximus, intentos reddere studiosos curantes, ne forte processu temporis quidquam de subjicienda Constantinopolitanæ dioecesi Vulgarorum terra statutum vel definitum ab universali et octava putetur synodo, vel actionum illius codici a Græcis hinc aliquid adjici præsumatur. Nam familiaris est illis ista præsumptio, et singularis quodammodo ambitionis indicium: siquidem in secunda synodo contra statuta magnæ Nicenæ synodi, et sanctorum decreta præsumul Romano-rum, Alexandrinæ privilegia sedis Constantinopolitano contulere pontifici; et quedam penes illos reperiuntur capitula regularum, quæ illi quidem tertię dicunt existere synodi, cum apud Latinos nec in vetustissimis inveniantur editionibus. In quartæ quoque synodi quibusdam codi-ibus quoddam de privilegiis Constantinopoleos ostendunt capitulum, quod inter canones ejusdem synodi ab universa Ecclesia veneratos, nec Latinitas, nec alia lingua sub sole recipere comprobatur. Quodque licet ab Anatolio, et imperatore, vel fautoribus eorum, post omissa gesta synodi et prolatis canones in absentia Romanorum loci servatorum claim depromptum extiterit, mortuus ibi ipsum ab eisdem loci servatoribus est repulsum, et a sede apostolica, quæ ut eadem synodus fieret sola decrevit, solaque jus habuit eos recipiendi quos synodica decreta protulerant, non solum non admisit, verum etiam continuo respuit; quodque Anatolius vel imperator, quia ut firmaretur a sede apostolica, cui tunc magnus præsidebat Leo, impetrare non potuit, in ejus positum potestate confessus est. Nihilominus et alia ostendunt regularum numerosa et præsumptuosa satis capitula, priscæ traditioni penes omnia valde contraria, quæ a sexta falso prohibent synodo promulgata; cum sexta synodus nullam protulerit præter fidei regulam: sed quas ejus asseverant regulas, longe post sextam synodum ab ipsis constat esse penes se privatimque depromptas. Porro in septima synodi codice, quia saepè contra canones Constantinopoli ex neophytis antistites provehuntur, et eo tempore Tarasius ex laicis patriarcha fuerat ordinatus, ita epistolam beate recordationis papæ Adriani existimant transcribendam, ut nihil in ea ex his quæ ad predictum præsumul. vel contra neophytes idem pontifex sanctissimus scripsérat, vel scriptum, vel translatum Græce reperitur. Sic igitur Græci, accepta occasione celebratorum universalium conciliorum, frequenter egisse clarescent, et nunc minuendo, nunc addendo vel mutando, nunc in absentia sociorum, nunc in abscondito angulorum, nunc extra synodum,

face falsitatis extraneum; quidquid vero amplius sive de dioecesi Vulgarica, sive aliunde in Greco ejusdem synodi codice forsitan invenietur, totum est mendacii venenis infectum. Denique disceptatio, quam eoram imperatore, vicariis et Vulgaribus, tantum super Vulgarum terra supra suis signis leavimus actam, post synodum consummatam, canonesque in viginti prolatos et septem tantum capitulis atque terminum fidei de promulgatum, et omnia haec in quinque codicibus scripta sive compacta, et omnium subscriptionibus rorata, sed et ipsos codices plumbea bulla munitionis, atque sigillatim loci servatoribus traditos,

A patriarchalibus sedibus deferendos, effecta est. Ne ergo Graecorum suatum astutia, quin potius dolositas etiam circa presentem synodum agat: haec me admonendi causa dixisse sufficiat. Ceterum bene novi quod juxta Proverbiatorem, *Frustra jacatur rete ante oculos pennatorum* (Prov. 1). Unde quisquis sapientiae ac prudentiae penitus ad alta sustollitur, omnes insidiarum muscipulas, quae a Græcis in insimulis tendi poterunt, alto contemplationis saltu transcendet. Divinitas apostolatum vestrum per multos annos servare dignetur, domine beatissime papa.

BREVIS COMPENDIOSUS MONUMENTORUM

A sancta et universalis synodo VIII per singulas ejus sacratissimas actiones facta pro catholica Ecclesia, id est, pro apostolicis et orthodoxis dogmatibus, et ipsius saluberrimo statu.

Prima quidem actio continet præfationem et sessiones, synodi preceptionem, patriarchalium personarum ingressiōem, male tractatorum episcoporum, bortatum Romanorum vicariorum, eos ad sedendum jubentem: epanagnosticum ab imperatore missum, assertionem vicariorum et principum, interrogations Bahanis patricii et præpositi, et responsiones Romanorum vicariorum, epistolam Adriani papæ ad Basilium imperatorem, gratiarum actiones synodi post lectam epistolam, Theodosii patriarchæ Hierosolymorum epistolam ad Ignatium patriarcham, approbationes commendatiarum epistolarum, libellum Romanum, interlocutionem præfati Babanis, laudes libelli, definitionem Thomæ Antiocheni et Eliae Hierosolymitani vicariorum capitulatim, secundum statuta papæ Nicolai factam approbationem definitionis, interrogations senatus pro Photio, et responsiones vicariorum: harum approbationem, gratiarum actiones et laudes.

Secunda vero continentur actione sessio synodi, ingressio episcoporum qui ceciderant, libellus eorum, interlocutio vicariorum Romanorum pro libello Romano seribendo, lectio et scriptio ejusdem libelli, receptione episcoporum, ingressio presbyterorum, diaconorum, et subdiaconorum, cum libello poenitentiae, et horum scripti ab eis Romani libelli receptionis: epitoma, eorum qui ceciderunt laus cum interpretationibus versuum.

Tertia autem actione habetur sessio synodi, sug-

B runt: epistola imperatoris predicti et Ignatii patriarchæ ad Nicolaum papam, epistola Adriani papæ ad Ignatium patriarcham per Donatum et Stephanum episcopos, et Marinum diaconum; gratiarum actiones et laudes et versus.

Quarta præterea refertur actione sessio synodi, relatio de Theophilo et Zacharia dudum episcopis: interlocutio senatus, Metrophanis metropolite ac Romanorum vicariorum: ingressio Zacharie ac Theophili in sanctam synodum, et altercatio iporum et Romanorum vicariorum: epistola Nicolai papæ ad Michaelem imperatorem per Radualdum et Zachariam tunc episcopos destinata: interlocutio judicum, et epistola ejusdem pontificis præfate imperatori per Leonem a secretis transmissa; interlocutio Theophili dudum episcopi, et Theodori metropolite Cariæ; epistola papæ Nicolai ad Photium per Leonem a secretis: exhibito non recepti Photii a patriarchis: memoria libellorum a Zacharia et Theophili Romæ factorum: preces eum laudibus.

Porro quinta continetur actione sessio synodi copiosior, annuntiatio Pauli chartophylacis, Zachariam sive Photium adesse nuntiantis: missio hominum vicariorum eum imperiali homine ad eum, et ipsius cum ipsis sermocinatio; lectio sermonum Photii, et dictatus ad eum synodi per Eliam syneculum; lectio vocis Photii; acclamatio synodi ad Photium: ingressio Photii, et quis esset, et si recipere constituta Patrum. Vicariorum perfunctatio Romanorum, silentium, et tandem locutio Photii ac orientalium:

riam missa : allocutio Eliae vicarii Hierosolymitani; A horum eum actis conciliabulorum, a Photio contra papam Nicolauum et patriarcham Ignatium patratorum combustio : libellus Petri monachi, et examinatio falsorum vicariorum, et de hujusmodi beati papae Martini capitulum : allocutio Metrophanis, Theodori Critini Iconomachi accersio, et super ipsis discussio : capitulum pape Nicolai de imaginibus, conversio quorundam Iconomachorum, imperatoris et synodi monitis : anathematismus in Icomachos et in Photium et partem ejus prolatus, preces et laudes.

Jam vero sexta scribitur actione sessio synodi, pronuntiatio Metrophanis metropolitae Smyrnæ, epagnosticum Romanorum vicariorum; intromissio episcoporum Photii, ante quos lecte sunt epistolæ pape Nicolai ad Michaelem imperatorem et Photium per Leonem a secretis missæ, quasque quarta continet actio : acclamatio Eliae syncelli, disputatio imperatoris Basillii et Euchemonis ac reliquorum Photii episcoporum : assertio Zachariæ Photii episcopi, et disputatio imperatoris cum episcopis partis Photii : locutio Eulampii, et indignatio Romanorum vicariorum; imperatoris verbum, et requisitio episcoporum ab Ignatio consecratorum, a Romanis vicariis cum eis loquentibus : contradiccionis Metrophanis metropolite Smyrnæ adversus prescriptum Zachariam, sermo Romanorum vicariorum et admonitio imperatoris ad schismaticos : similiter Romanorum vicariorum et exeteriorum ad eosdem iterata imperatoris admonitio, simul et laudes.

Septima sane actio indicatur convenientium sessionis, ingressio Photii baculo innixi, quem ab eo Marinus Romanus vicarius jubet auferri; vicariis Romanis Photium ad faciendum libellum hortantibus, et cum omni synodo ad penitentiam provocantibus, ille hos e contra cum suis ad penitentiam magis impellit; cui contradicit Orientalium vicariorum sermo. Bahani interrogatio, Photii responsio, et ejus episcoporum ingressio, synodi et Photii episcoporum intentio, allocutio ad eos imperatoris per Bahanem præpositum, et hujus cum illis alteratio, et imperatoris assertio : Photii rursus episcoporum et Bahani dissensio, vicariorum Romanorum pro legenda epistola pape Nicolai clero missa Constantinopolios, exhortatio; quod ei factum est: item epistola pape Adriani ad Basilium imperatorem per Theognostum exarchum, et altera ad Ignatum missa : lectio epistolarum Adriani pape ad imperatorem et patriarcham per Donatum, Stephanum et Marinum vicarios destinatarum; quæ in tertia scripta sunt actione : et concilii ab eodem papa in ecclesia beati Petri collecti gestorum subscriptio pape, episcoporum, presbyterorum et diaconorum: commonitorium Romanorum vicariorum ad Photium, acclamatio Ignati ad synodum, anathematismus Photii et partis ejus, seu præconia et imprecatio imperatoris et synodi : ac super Photio versus.

Ostensa quoque memorias actiones synodi sessio-

B rum combustio : libellus Petri monachi, et examinatio falsorum vicariorum, et de hujusmodi beati papae Martini capitulum : allocutio Metrophanis, Theodori Critini Iconomachi accersio, et super ipsis discussio : capitulum pape Nicolai de imaginibus, conversio quorundam Iconomachorum, imperatoris et synodi monitis : anathematismus in Icomachos et in Photium et partem ejus prolatus, preces et laudes.

Ceterum nona nihilominus actione continetur, post sessionem synodi, suggestio senatus annuntiantis venisse vicarium Alexandrinæ sedis, cuius hortante synodo, epistola commendatitia legitur et

B ipse receptus; quæ acta sunt approbat, et ita sensus ejus : recitatur in scriptis examinatio falsorum testium, qui contra patriarcham juraverunt Ignatum, et horum penitentia : inde intromissio et discussio vestimenta sacerdotalia induentium, cum essent seculares, divina quasi celebrant mysteria : sermo Romanorum vicariorum et alter Orientalium: iterata falsorum vicariorum discussio, gratiarum actio ; imprecatio et laudes, atque super Photio versus.

Porro decima continet actio synodicam sessionem, considentibus imperatoris Occidui, et principis Bulgarici missis; regulas et terminum fidei ab eadem expositum synodo : interrogatio imperatoris, et totius synodi responsio approbans regulas lectas et terminum, imprecatio quæque ac laudes; gratifica vox imperatoris ad synodum : sermo ejusdem imperatoris, in quo episcopis bona promittit, et hortatur, ut si quis alii quid contra synodum dicere velit, sine timore fateatur; licet non esse laicus super ecclesiasticis negotiis disponendi jus, magistra ratione demonstret : monet ut schismata vitent, ut contra haereses vigilent, ut contentiones declinent ut forma sint subditis; interrogatio imperatoris, utrum synodo placeat, quod lectum est : quæ omnia approbat et subscriptione firmare pollicetur : imperator post omnes episcopos se velle subscribere dicit; ordo subscriptionis, vox senatus, synodo recipere profertis : laudes, subscriptiones vicariorum, imperatorum et episcoporum : epistola synodi encyclica, et ad Adrianum sanctissimum papam, epistola imperatorum ad patriarchas; item epistola patriarchæ Ignatii ad Adrianum sanctissimum papam, consulentis eum super tribus Capitulis: mox post synodum ejusdem sancti concilii consilii transmissa epistola imperatoris Basilii ad eundem, epistola ejusdem beatissimi pape rescribebuntis ad eundem principem.

D

GESTA

SANCTE AC UNIVERSALIS OCTAVE SYNODI,

QUE

CONSTANTINOPOLI CONGREGATA EST.

ACTIO PRIMA

Dei principale Verbum, quod ipsa Veritas est, Christus videlicet omnium nostrum Salvator et Dominus, habens nimirum universorum sacerdotiorum in se notionem et circumplexionem, et omnia sciens antequam essent, consulens sanctas catholice et apostolicas Ecclesias sue, male operantium versutias praestendit, ita dicens in Evangeliiis: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos* (Matth. viii); per quos videlicet manifeste notavit formam malignitatis et pravitatis, quae absconsa est in interiori homine: qui a speciem quidem et formam pietatis demonstrant, actiones vero similes pessimis affectionibus, quae circa animam sunt, operantur. Propterea mox intulit: *Nuquid colligunt de spinis uvam, aut de tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit* (Matth. vii). Et ostendens quod impossibile sit ea quae alterius sunt generis in alterius transmutari naturam, continuo intulit: *Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere: omnis arbor non fructum bonum faciens excidetur, et in ignem mittetur.* Itaque a fructibus eorum cognoscetis eos (Ibid.). Photius igitur est etiam temporibus nostris vir malignitate ac nequam opere plenum interiorum hominem habens, qui propter ambitum et amorem glorie, et ut vocaretur Rabbi, bonum se esse fingebat, et habitum et formam pietatis habere simulabat. In quibus et tunc imperantes traduxit atque seduxit; et per humanam machinationem, et regiam potestatem atque potentiam, Ecclesiam nostram obtinuit, legitimo et beatissimo summo pastore illius et sanctissimo patriarcha Ignatio inique dejecto atque expulso: sed post mortuum et mox florenta persona subtilata, et invic-

A movere proposuerunt, ac inutiliter et infructuose postea posuerunt: sed et fugiendus et odiendus omnibus; quibus, qui in orbe nostro sunt, piis et industriis etiam magis effectus est, maxime autem et praecipue misericordissima principali et Dei providentia sanctae Romanorum Ecclesie et patriarchalibus thronis qui in Oriente sunt, manifestum cum faciente peressimos pravosque fructus, quos germinavit. Ille ergo zelator Deus et ultor noster Dominus, qui adversarios suos et contempnentes auferri divite justitiae, veluti alterum Eliam Zelotem reperiens, beatissimum papam Nicolaum excitavit in auxiliu veritatis: qui in Spiritu sancto et lupi pollem per ea quae scripsit, crebro dirupit, et interiorum insaniam et rabiem publicavit, et palam exhibuit, Deique sermonem, qui est discretor cogitationum, et gladium spiritus opponens, confessum ac statim arborem radicibus amputavit; quippe que neque bene plantata fuerat, neque fructus bonos emiserat: atque raptorem, et lupum, et grassatoreum animalium, tanquam latroneum et furem interfecit, et confusione sacerdotes, qui cum eo erant, pariter intercœlit; magis autem quemadmodum alter Petrus, alterum Ananiam sursum auferentem aliena, et Spiritui sancto mentientem, snorum sententia verborum occidit (Act. x), ministrante videlicet et obsequente divinae voluntati atque decreto, Christi amico et divinitus gubernato, ac secum ferente nomen ^c, Basilio Deo amicissimo imperatore nostro, qui universalis synodus congregans, quae visa sunt Spiritui sancto, pie peregit, reprobatu quidem et omnimodi dejecto atque abrogato eo, qui secundum antiphrasos tropum nominatus est Photius ^d, abdicatis autem et his qui ab eo pronoui sunt, et in quounque gradu ecclesiastico consecrati: quibusdam quidem horum omni tantummodo sacerdotali catalogo

quibusdam autem una cum ipso abdicatis simul et anathematizatis, eo quod sectatores ejus et consonantes in omnibus ipsius nequam operibus deprehensi sunt: insuper et Iconomachi, qui contra sanctas et venerabiles imagines impios et lesos sensus habent; id est quod et illi existimationis et damnationis acceperunt decretum atque sententiam, corroborato videlicet et incardinato regulariter atque syndicice in propria sede Ignatio, sanctissimo patriarcha Constantinopolitano, ita ut nunc divinae Scripturæ compleatur eloquium, quod dicit: *Perfectio rectorum ducet eos, et supplantatio reprobantium capiebit eos* (*Prov. 1.*).

INCIPIT ACTIO.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Anno tertio consulatus amicorum Christi et piissimorum imperatorum nostrorum Basillii et Constantini perpetuorum Augustorum, inductione tertia, mense Octobris, die quinta, feria quarta, propositis pretiosis et vivis lichenis et intemeratis salutis nostre Evangelii in dextris partibus catechumenorum et nominatissimi templi sanctæ ac magni nominis Sophiæ: convenientibus autem Donato et Stephano, Deo amabilissimis episcopis, et Marino venerabili diacono, locum tenentibus Adriani, sanctissimum ac beatissimum archiepiscopi senioris Romæ, et Ignatius honorabilissimo archiepiscopo magai nominis Constantinopoleos novæ Romæ, et sanctissimis vicariis Orientis, Thoma videlicet sanctissimo metropolita Tyri, locum tenente sedis Antiochiae, eo quod eadem viduata esset Ecclesia; et Eliâ Dei cultore presbytero et syncello, locum tenente Theodosii sanctissimi archiepiscopi sedis Hierosolymorum. Deinde secundum jussionem amicorum Christi et piissimorum magnorum imperatorum nostrorum Basillii et Constantini, presentibus et audiens laudabilissimis patribus, videlicet Theodoro laudabilissimo patricio et praeposito, Hemerio laudabilissimo proconsule ac patricio, Theophilo laudabilissimo proconsule ac patricio, Leone laudabilissimo proconsule ac patricio, Joanne laudabilissimo patricio ac logotheta exostromi^b, Leone laudabilissimo patricio et domestico exhibitorum, Panlo laudabilissimo patricio et eparcho prætoriorum, Manuele laudabilissimo patricio, Theophylacto laudabilissimo patricio, Petronace laudabilissimo patricio, et Oreste protospathario et domestico yeanatorum [parentum]. His ergo congregatis, sanctissimi vicarii senioris Romæ, et Ignatius sanctissimus archiepiscopus Constantinopoleos, et honoratissimi vicarii Orientis dixerunt: Ingrediantur episcopi omnes, quotquot laboraverunt et certaverunt pro verbo veritatis, utpote consentanei Ignatii sanctissimi archiepiscopi Constantinopoleos. Et ingredientibus il-

lis, Nicephoro videlicet Deo amantissimo metropolita Amasice, Joanne Deo amantissimo metropolita Silei, Niceta Deo amantissimo metropolita Athenarum, Metrophane Deo amantissimo metropolita Smyrnæ, Michaeli Deo amantissimo metropolita Rhodi, Georgio Deo amantissimo episcopo Iliopoleos, Petro Deo amantissimo episcopo Troadis, Niceta Deo amantissimo episcopo Cephaludii, Anastasio, [et Athanazio] Deo amantissimo episcopo Magnesiae, Niciphoro Deo amantissimo episcopo Crotone, Antonio Deo amantissimo episcopo Alisi, et Michaeli Deo amantissimo episcopo Cercyrorum: sanctissimi vicarii senioris Romæ et Orientis dixerunt: Sedeant secundum ordinem suum, quia digni sunt, et beatos et ter beatos hos aestimamus. Et sedentibus eis, stans in medio Bahanes famosissimus patricius et praepositus, ad sanctam syodium dixit: Imperator noster sanctus epanagnosticum et transmisit, et si jubetis, et placet vobis, recitetur coram sancta synodo. Sanctissimi vicarii senioris Romæ ac Orientis dixerunt: Placuit nobis sermo. Et accipiens Theodorus vir devotus a secretis legit: Cum divina et benignissima providentia nobis gubernacula universalis navis commisisset, omne studium arripuimus, et ante publicas curas, ecclesiasticas contentiones dissolvendi, et procellas, quæ per multos annos ex invidia odientis bonum satanae expansæ sunt, in stabilem tranquillitatem per meliorem quamdam provisionem transferendi: hic quidem, munito divinitus imperio nostro semper hoc desiderium gerente, et ita opportunum esse optime perpendente, ac ab aliis patriarchalibus sedibus vicarios adducere, propter jam dictam causam, judicante, cooperatus est intentioni gubernati divinitus imperii nostri solus infinitæ potentiae rex et princeps pacis, et, ut aspicitis, consilium nostrum complevit, et in idipsum convenire atque concurrere fecit, a seniori quidem Roma episcopos duos, et diaconum unum de destinatis septem, prudentia et intellectu ac vita venerabili decoratos^a; ab Oriente vero prototironum Antiochiae, id est, sanctissimum metropolitam Tyri, omnir reverentia plenum: a Hierosolymana autem sancta Dei Ecclesia, sancta videlicet Sion, de qua exiit qui prophetatus est, et nova lex, et discretor omnium gentium Domini sermo, sanctissimum syncellum virum apostolicum, et omni sapientia divina et humana referunt. Igitur cooperatione et gratia Christi universorum regis, et Dei cuncta tenentis, his, quæ prava omnibus vobis esse videbantur, in directa, et aperiis in vias planas, imperatoria diligentia et studio nostro translati, communemus et cohortamur omnes vos, fratres, ut cum multo pudore ac reverentia conveniatis ad sanctam hanc et universalem synodum, tanquam et communem, et universis ap-

lam, atque sine labore medelam, nullam vitiosam motionem vel affectum ferentes, nec ad contentiosam voluntatem respicientes, sed potius vinci bene, quam vincere culpabiliter ac injuste scientes. Sic enim unusquisque, qui vitium interiore patitur hominem, sanitatem et aeternam salutem recipiet. At vero et ad vos ipsos acclamationem imperii nostri proponimus; quippe qui potestatem synodici judicis divinitus accepistis. Etenim vos veritatis esse ac divinae justitiae, secundum quod est possibile, dilectores et imitatores nequaquam quidem ambigimus: sed ut et Deo munitione imperium nostrum, secundum datum sibi potestatis mensuram, in ecclesiasticis negotiis nihil tacuisse patescat eorum quae dehentur atque conveniunt; deposeimus et religionem vestram, ut omnis gratiae ac odii nunc maxime superatrix efficiatur; quin potius et impassibili beataque naturae ad personam non accipiendam, omni robore, quantum fieri potest, assimiletur; et neque personam potentis per gradum vel per amicitiam accipiat, neque pauperis misereatur in iudicio: sic enim secundum consilium utique ac voluntatem Dei, atque tranquillissimi imperii nostri, pacatissima subsequetur ecclesiarum ordinatio. Et post lectionem, vicarii senioris Romae dixerunt: Ista res universalis est, et pertinens ad utilitatem Ecclesiae; et hoc recitari sanctae synodo placet, et nobis omnibus. Thomas et Elias sanctissimi vicarii Orientis dixerunt: Placuit et nobis similiter; et sacer senatus dixit: Et nobis omnibus placuit. Et surgens iterum Bahanes famosissimus patricius et praepositus dixit: Episcopi petunt una cum senatu, ut certifcentur hora ista, unde sis, et quam potestatem, vel quales litteras habeatis. Donatus et Stephanus sanctissimi episcopi, Marinus Deo amantissimus diaconus, vicarii senioris Romae, dixerunt: Hoc nos usque nunc non invenimus in universalis synodo factum, ut vicarii senioris Romae a quolibet perpendantur, utrum talem existimationem habeant. Bahanes famosissimus patricius et praepositus dixit: Et nos propter inhonorantiam apostolici throni non dicimus hoc, sed quia anteriores vestri accedentes missi, Radoaldus scilicet et Zacharias, deceperunt nos, alia in mandatis habentes et alia facientes. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Ergo ut omnem dubitationem emittemus e cordibus vestris, et verbis et operibus certificemus vos, quia secundum ea quae mandata et iussa sunt nobis, ita disponemus: ecce et epistolam habemus ad imperatorem et patriarcham, et si jubetis, legentur; et rursus idem ipsi dixerunt: Piissimus et amicus Christi imperator, et sanctissimus Ignatius patriarcha Constantinopoleos, miserunt apocrisiarios suos nobilissimos viros et fidelissimos sancti imperii sui et Ecclesiae Dei; Joannem metropolitam Silei, et Basiliū spatharium amplissimum virum, ad beatissimum papam Nicolaum. Sed quoniam ille ad Dominum profectus est, suscepit epistolam Adriani ejus successor sanctissimus papa senioris Romae, rogantes eum, ut mitteret apocrisiarios suos Constan-

A tinopolim, quatenus error et zizania extirparentur de ecclesia Constantinopoleos: et ecce gratia Dei venimus in conspectu sanctorum imperatorum, et reperimus in eadem sancta Constantinopolitanorum Ecclesia sanctissimum patriarcham Ignatium, et præ manibus habemus epistolam, quam transmisit imperatori sanctissimus papa Hadrianus, qui etiam potestatem nobis dedit, ut, secundum quod beatissimus papa Nicolaus disposuit de sancta Constantinopolitanorum Ecclesia, ita ordinemus, ut moderemur atque firmemus, ut nullus aduersus eam pugnare possit; et ut quæ ipse sanctissimus Hadrianus edidit confirmemus. Cujus enim suscepit honorem, suscepit etiam et laborem; quia propter hoc Deus posuit eum in Ecclesia sua. Ecce epistola sanctissimi pape Hadriani, et si vultis, secundum quod prædiximus, legatur. Sancta synodus dixit: Legatur. Et accipiens Marinus Deo amantissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiae, epistolam Latine legit magna voce in audienciam omnium, in Græcum eam eloquium transferente Damiano venerabilissimo regio clero et interprete.

Adrianus episcopus, servus servorum Dei, Deo amabili ac piissimo imperatori BASILIO AUGUSTO Christianissimo et desiderabilissimo filio.

Legationis excellentiae luce, etc. *Reliqua vide inter epistolas Adriani pape II, Patrologie tomo CXXII.*

C Et post lectionem epistolæ sanctissimus archiepiscopus Constantinopoleos, Ignatius et omnes Deo amabilissimi episcopi cum magnificentissimis principibus clamaverunt: Benedictus Deus, qui dignatus est, nos satisfactionem recipere perfectam de sanctitate vestra. Et post hoc sanctissimi vicarii senioris Romae et tota sancta synodus expetierunt ut legerentur Orientalium vicariorum commendatitiae litteræ, ad cognoscendum unde et ipsi venerint, et quam potestatem acceperint a propriis sedibus. Et his taliter factis, stans Helias Deo colendissimus presbyter et syncellus et vicarius Hierosolymitanus in auditorem omnium dixit: Non ignorat Christi amica dilectione vestra, fratres, nec ignoravit, tam a nobis ipsis quam a dictatoribus nostris imperatoribus discens, qui sumus, unde, et quales: veriuntamen ad plenioram satisfactionem dicimus et nunc rursus ad vos. Nam sanctissimus quidem Thomas metropolita Tyri, sicut et vobis notum est, primæ sedis existens sedis Antiochiae: qua patriarcha privata, ipsum locum tenet sedis illius, usquedam stat patriarcha in eadem sede: ob hoc non oportuit eum deferre litteras missas ab alio aliquo, cum ipse auctoritatem et potestatem haberet in eadem sede: pro eo vero quod Græce difficile loquatur, ab eo exhortatus haec nunc dixi. Ego autem, quia syncellus sum sedis Hierosolymitanæ, sequens jussiones Theodosii sumum sacerdotis nostri, litteras ejus præ manibus habens huc veni, quas et vos audistis. Si vero antea quidam non audierunt, et maxime propter vicarios senioris Romae, ecce præsto sunt, et legantur, quatenus singuli cum diligentia cognoscentes veritatem, certificampi.

Nos autem et aliud quid volumus ostendere Deo A amicissimae charitati vestrae, quia multo tempore hic demorantes, et diutius anxiati, accepimus per supplicationem ad piissimum et sanctum imperatorem nostrum, petentes celerem absolutionem ad propria; qui cum sit compatiens et miserator, atque misericors, annuit lacrymis nostris; et volebat mox satis nobis facere, nosque celerius dimittere hinc, jussit nos denudare sibi scripto nostras super positis negotiis voluntates, et quo modo futuri eramus, ve[nientibus fratribus] vicariis senioris Romæ, dicere ac judicare de ecclesiasticis causis. Nos autem Deo testimonio ^a, qui novit abscondita hominum, et interrogat corda et renes, nihil per gratiam neque acceptationem personæ probantes vel judicantes, per scripta sensus nostros et de prepositis rebus exposuimus, quæ et a nobis lecta, nunc ostendent lucidius et planius eosdem sensus nostros, atque judicia. Legantur igitur primo quæ scripta sunt a patriarcha nostro, atque deinceps cum Dei adjutorio sensus nostros per expositas a nobis definitiones disceris. Deo amicissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Placuit nobis. Legantur. Similiter et sancta synodus dixit: Legantur. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus sanctæ Constantinorum Ecclesiae et devotus notarius legit:

¶ Per omnia sanctissimo fratri, et comministro domino Ignatio, gubernacula moderanti nomina:issime Constantinopoleos, universalis patriarchæ, Theodosius servus Iesu Christi Hierosolymorum.

¶ Honorabilissimis et cultu dignissimis litteris vestræ sanctitatis susceptis, a Deo glorificate, vestris quidem divinitus datis valetudinibus et incolumitatibus magnopere congratulati sumus, prospere conservando vos ab omni malitia exoptantes: sed dolere nos fecit, et multo more replevit ecclesiaz vestræ negotiorum dissonantia, per membrorum videlicet alternam communionem et consonantiam: quoniam secundum vetustissimum sermonem confluentia una, conspiratio una, et compassio una est in omnibus, quæ sunt orthodoxarum ecclesiarum: sed sicut in membris quedam quidem ad vivendum, quedam autem ad bene vivendum naturaliter effecta sunt conditoria virtute, et stella a stella differt in claritate, ita et circa ecclesias sentiendum est. Id enim, quo inordinate posita est illa, quæ stabilita excellenter et prælata consistit, consequenter contristabit sequentes atque minores, quoniam et majus hinc disserimen efficit: operatrice namque causa aliquantisper a naturali motu commutata, et a plenissimis et multum capacibus locis desflente, ac emanante, plus erit fluxus accedens, quod molestiam inferat. Sic itaque ex [ea] præcipue nobis molestibia et tristiora constituerunt, quæ gesta sunt vestræ confusoria causa; sed qui posuit resinam in Galaad, et medicum præparavit illuc, ipse enim ad puram sere-

A nitatem et pacificam ordinationem reduxit vestra, et reducit in universalem lætitiam, et tranquillam quietem communis Domini divinitas, longeva mansuetudine ac sospitiate concessa, ut per ejus curam, quam de omnibus gerit, atque solerter providentiam, cum proprio etiam commune prospere gerat, superno nutu consuete conspirante atque coaccedente; per singula vestris quoque divinitus præmium consecute contumelii, et distractionibus, quas percussi estis ab his, qui violentius in vobis, et crudelius usi sunt potestate; tristem pariter et gratum affectum accommodavimus, tam videlicet intactam ab omni dolore ac molestia super impositione fore nobilissimam, et honorabilem sanctitatem vestram cupientes; quanquam oppido manifeste scientes, B quia fulgentius aurum et lucidius erit, si igni coaptetur, vel si abundantiori conflagratione quodam modo extensem ab ea quæ inest sibi commissione pejoris materiae, expurgetur. Est enim et quando propter insolentem desidiam mentium nostrarum ab integritate animorum partim aversi, et bene disponere, ac agere opinati, a vero utique commisso procul efficiuntur, semitam, quæ ad rectitudinem ducit, negligenter declinantes, atque perplexione deterioris improvide, quod melius est, turbulentum statuimus.

¶ Hinc animarum nostrarum sapientissimus medicus apte nobis in tribulatione dilatat appositam caliginem intellectui animarum nostrarum sensim emundans, ad resplendendam illuminationem regi sui, atque justitiae in cordibus nostris. Ne igitur crucieris neque anxieris, præcedentes tentationes per mentem accipiens. Inexpediens enim et incongruum perfectioni virtutis et mundissimo mundo divinæ ac honorandæ conversationis et disciplinae tuae consistit hujusmodi, sed honorabilem et decentem morem, bene ab infantia usque ad senectutem directum respiciens, omnia longanimiter ac modeste et prouincipali procura. Non autem docendo aut admonendo hæc dicere præsumpsi ad virum verbi et operis perfectione coruscantem, sed charitatis copia detentus suaviter consolatoris verbis uti proposui. Neque enim fluvius totus semper fluens, fonte quolibet opus habet; honorabilitatem tuam, aio, divina sapientia plenam.. Nostri autem utique, sanctissime, causam, ob quam neque scribere neque mittere potuimus ad vos, ne forte fieremus penes potestatem, quæ nos tenet existimationi male vel suspicioni. Etenim multam benevolentiam et compassionem ostendunt in nos, licentiam nobis præbentes ædificandi ecclesias nostras, et tenendi sine prohibitione mores nostros; juste agentes, et in nullo nobis injuriam vel violenciam inferentes.

¶ Quoniam vero tam ab hamera ^b, qui apud nos est, quam abominatoriis ^c litteris jussi sumus, transmisimus, sicuti postulavit, oculum nostrum et

^a Hoc est Deo teste.

^b Hamiram Græci vocant principem Saracenorum;

interpretatur autem, lingua eorum, præpositus.

^c Forte a dominatoriis.

syneccliam apostolici throni nostri ornatissimum et bonum cultorem Heliam, locum, et personam nostram obtulit, qui distinguere potest et discernere que queruntur secundum rationem. Cum quo et sanctissimum Thomam princeps Saracenorum destinavit, presulatum fungentem urbis Tyri, qui sedis est Antiochiae, secundum quod hunc quæsistis mitti per honorabiles litteras vestras. Nostis autem utique, sanctissimi, quia multa temeritate ac ausu hos transmissimus, præcipitanter ac audacter ad erectionem, quasi quorundam Saracenorum, apud vos in custodia consistentium. Precamur igitur et rogamus, ut loquaris ad aures a Deo coronati et piissimi domini nostri, quo donet nobis quotquot voluerit magnifica ejus dominatio Saracenos, ad satisfactionem nostrorum, et in suspectam representationem meorum, quinquo ad salutem nostram, et reginem omnium nostrum. Si enim tam ab imperiali, quam vestra providentia non fuerit hoc taliter ordinatum, pavor non modicus erit in omnino perditionem nostram, cum opportunitatem invenerint. Præterea sperans peues sacratissimam et solertissimam affectionem tuam impetrare quæ cordi sunt, poderem et superhumeralē cum mitra, pontificalem stolam sancti Jacobi apostoli et fratris Domini et primi archiepiscoporum, quam antecessores mei patriarchæ circumamicti, semper in Sancta sanctorum ingrediebantur, sacerdotio fungentes, videlicet sanctam memoriam vitæ, et sanctum calciare : quæ et ipse ego intitutus sum, eadem gerens tuo desiderabilis et honorando mihi capiti, ex amore et dilectionis copia transmisi; quatenus sanctisca suavitate, ac tactu sanctorum locorum, utpote dignus, perfruaris : simul autem et sacram vas ^a cimilliorum sanctarum resurrectionis, craterem argenteum cum imaginibus in terra Sylem transmisi, cum devote praecuptore, ac synculo Helia apostolici ^b throni nostri ad sanctificationem nostræ sanctissimæ ecclesie, et memoriam nostræ humilitatis. Et post lectionem sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Bona expositio placuit nobis. Et post hoc surrexit Bahanes famosissimus patricius et prepositus, ut ex persona totius synodi, et dixit: Per formatas quæ lectæ sunt credidimus esse per omnia in perfecta certitudine eos, qui missi sunt a seniori Roma ad nos veraces, similiter et Orientis duarum sedium, Antiochiae scilicet et Hierosolymæ, Donatus et Stephanus sanctissimi episcopi, et Martinus honorabilis diaconus locum tenentes sanctissimi papæ Adriani dixerunt: Legatur libellus quem sancta Romanorum Ecclesia expòsuit. Sancta synodus dixit: Audiamus eum. Et accipiens eum Damianus reverendissimus imperialis clericus et interpres, predictum libellum legit Latine magna voce in audienciam omnium. Et

A *In nomine Patris, et Fili, et Spiritus sancti. Imperiis dominis piissimis et perpetuis Augustis Basilio et Constantino ejus filio, a Deo coronatis pacificis magnis imperatoribus, anno tertio, mense Octobris, inductione tertia.*

Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, deinde a constitutis Dei et Patrium nullatenus deviare. Unum quippe horum ad fidem pertinet, alterum ad opus bonum; sicut enim scriptum est: *Sine fide impossibile est placere Deo (Heb. xi);* sic rursus legitur: *Fides sine operibus mortua est (Jac. ii).* Et quia non potest Domini nostri Iesu Christi prætermitti sententia, dicentes: *Tu es Petrus et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi);* haec quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in B sede apostolica immaculata est semper catholica reservata religio et sancta celebrata doctrina. Ab hujus ergo fide atque doctrina separari minime cupientes, et Patrium, et præcipue sanctorum sedis apostolicæ præsumi, sequentes in omnibus constituta, anathematizamus omnes hereses, simul cum Iconomachis. Anathematizamus etiam Photium, qui contra sacras regulas, et sanctorum pontificum Romanorum veneranda decreta, repente de curiali administratione secularique militia sublatus, superstite Ignatio patriarcha, in Constantinopolitanam est pervasorie, immo tyrannice, a quibusdam schismaticis vel anathematizatis atque depositis institutus Ecclesiam, donec sedis apostolice sanctionibus inobediens perseverans, ejus sententiam, tam de se quam de C patriarcha nostro Ignatio, spreverit, et conciliabuli acta, quod se auctore contra sedis apostolice reverentiam congregatum est, anathematizare distulerit. Sequimur autem sanctam synodum, et amplectimur, quam beatæ recordationis papa Nicolaus, cui et ipse dominice coangelice, summe pontifex Adriañ, subscripsisti, ante sacratissimum Petri et Pauli apostolorum eximii corpus celebravit: simul et quoniam tu ibi ipse nuper egisti, et omnia, quæ in his statuta sunt, secundum decreti vestri moderationem venerabiliter conservabis, recipientes quos recipiunt, et damnantes omnes qui in illis damnati sunt, et præcipue jam dictum Photium, et Gregorium Syracusanum, patricidas videlicet, qui contra spiritalem patrem suum linguam D eximere minime formidarunt; atque perseverantes in schismate sequaces eorum, necnon et qui in illorum communionis societate permanerunt, communionis omnis gratia eos cum ipsis indigous, si tamen vobiscum non obedierint, judicantes. Etenim quorum se quis communioni miscuerit, ipsorum similem meruit in justificatione vel damnatione sententiam. Synagogas vero malignantium, uno speluncani latronum, et conventicula sanguinum, et fulminatorum mandarii atque inventorum

adversus apostolicę sedis principatum factiose conspiraverunt, insolubilibus anathematis nexibus in nodamus, et defendantea ea, vel impia gesta ipsorum celantes, et non potius, si haec invenerint, concernentes, et anathematizantes usque ad satisfactionem et obedientiam, dignos eadem anathematis sententia judicamus. Porro de venerabilissimo Ignatio patriarcha nostro, et de iis qui ex parte hujus sunt, quod auctoritas apostolicę sedis vestrae decrevit, tota mente sequimur, et religiosa devotione veneramur, atque pro nosse et posse nostro pia intentione ac spiritali conflictu defendimus. Quoniam, sicut prædictimus, sequentes in omnibus apostolicam sedem, et observantes ejus omnia constituta, speramus ut in una communione quam sedes apostolica prædicat esse mereamur, in qua est integra et vera Christianæ religionis soliditas; promittentes etiam, sequestratos a communione Ecclesie catholice, id est non consentientes sedi apostolice, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria. Hanc autem professionem meam ego ille ^a episcopus ^b manu propria scripsi, et tibi sanctissimo, ac ter beato, et coangelico nostro summo pontifici ^c, et universalis pape Adriano per legatos tuos, Donatum videlicet et Stephanum sanctissimos episcopos, atque Marium sanctæ catholice et apostolice Romanae Ecclesie diaconum obtuli, mense illo ^d, die illo, inductione quota.

Subscriptio ^e.

Ego ille ^f episcopus sanctæ illius huic professionis meæ libello, facto a me in beatissimo Adriano summo pontifice et universalis papa, subscripsi, et testes qui subscriberent rogavi.

Subscriptio testium.

Ego ille basilicos ^g hic, huic libello facto ab illo in Adriano beatissimo summo pontifice et universalis papa, rogatus ab eo testis subscripsi.

ANASTASI NOTA IN PRÆCEDENTEM LIBELLUM.

Ex editione Romana.

Notandum est, et memorie commendandum, quoniam libelli hujus tenorem beatæ recordationis Nic-

^a Ille. Ex Graeco pronomine ὁ θίνα, talis. EDIT. ROM.

^b Episcopus Sancte illius Ecclesie. EDIT. EAD.

^c Summo pontifici. Quamvis Graece summus acrotatus appelleatur, quia hoc nomen inusitatum apud illos, et valde absconum idiomatici, Græcorum appetet, pro summo, Græcus interpres magnum vel maximum posuit. Verumtamen quos illi archieræas dicunt, summos pontifices, vel summos sacerdotes, interpres nostri, sive principes sacerdotum transstulisse inventiuntur. EDIT. EAD.

^d Mense illo. Cætera ideo hic tempora nosita non

A Ius papa exposuit: sed quia tunis a prævaricatoribus non est admissus, rursus ab Adriano sanctissimo papa, mutato nomine pontificis Constantinopolim est transmissus, secundum cuius firmationes archiepiscopi metropolitani, et cæteri episcopi Constantinopolitanæ dioecesis, necnon et omnis omnino clerici, qui vel in honore vel in communione essent, syngraphum sedis apostolice Graece scriptum, et tam proprie manus scriptio, quam testium a se rogatorum testimonio et subscriptione roboravere, nomina et tempus signantes, quo singuli chirographum suum scribebant, et sedis apostolice vicarii porrigebant, ita ut nullus vel antistitutus vel reliquorum clericorum in synodalem fuerit conventum receptus, qui non secundum exemplar hujus codicilli chirographum scripsit, et missis sedis apostolice ecclesiæ Romane minime deferendum porrexit. Verum postquam omnes chirographa sua fecerunt, et testibus roborata tradiderunt, surrexerunt quidam eorum, et ad sanctissimum patriarcham Ignatium atque ad Basiliū pium imperatorem accedentes, secreto dixerunt, non bene factum fuisse, quod Ecclesiam Constantinopolitanam tanta subjectione Romane subdi Ecclesias permisissent, ita ut hanc ei tanquam dominice ancillam traxerint. Quibus verbis imperator commotus, jussit primoribus, qui vicariorum apostolice sedis obsequio deputaverint unum, illi ad aliquam ecclesiam cum suis pergerent, ipsi mansionem eorum ingressi chirographa illa latenter auferrent: nam eos palam scandalizare penitus recusabat. Cum ergo vicarii, Donatus scilicet et Stephanus episcopi, aique Marinus diaconus ad collocationem patriarchæ perrexissent, custodes fures facti, penetrantes domum, quamdam partem clanculo ex numerosis illis chirographis abstulere. Quo vicarii reversi comperto, taliter inter alia imperatori dicentes direxere: Nos quidem Romanum ob amissam chirographam redire non audemus, tu tamen inchoata pro Ecclesiæ statu pietatis nihil omnino mercedeis lucratueris. Nos autem, qui pro causa nuptialis contractus inter utrumque imperatorem efficiendi aderamus, his ei verbis dicta transmisimus: Non decet imperatoriam potestatem antea facere que destruenda sunt, vel destruere que non destruenda consistunt. Cum ergo consensu tuo chirographa facta fuerint, si male consisteri, palam pœnitentiam age, et quod fecisti, non clam, sed palam destrue. Jam vero si bene fecisti consentiendo, ut sedi apostolice pro futura cautela fierent ab episcopis chirographa, quamobrem ea, pœnitens de bono, sublata legi consentis? Jam vero si fateris quod non voto tuo factum fuerit ut auferrentur chirographa, respondemus: Tum liquidate patebit voto tuo non fuisse tantum placulum communissum, cum hos distingens, quos vicariis pro custodia dedisti, que ablata sunt eos reddere jure

D interpretatus, quamvis pro ignorantia Latinarum litterarum jam nunc Latine hunc scribere Graeci paulatim omittant. Sed notandum est quia si hujus libelli aliqua in Graeca interpretatione videntur haberi alter quam in Latina editione, non voluntate, se l necessitate factum est. Interpres enim in quibusdam quidem proprietates Graeca dictionis minus consequens, in quibusdam vero Latinitatis eloqua liquide nesciens, parum quid ex eodem libello mutasse dignoscitur. EDIT. EAD.

^f Ille. Non solum diverse dignitatis episcopi, sed et reliqui sacerdotes, et clerici ac monachi sicut

cocgeris : neque enim alii debent restitnere, vel corrigere, si quid vicarli perdidierunt, vel si quid sinistri perpessi sunt, nisi illi qui nos cum suis omnibus ad custodiendum reverenter, et salvandum integrer imperatoria pietate receperunt. At vero imperator, his auditis, accersivit vicarios, et eis omnia chirographa reddidit, ita ut nec unum saltem deficere pateretur, dicens : Ego quidem ut magistrum ecclesiasticorum negotiorum sedem apostolicam per meos legatos adii, et ideo vestram presentiam prestatoliatus sum, ut vestro decreto et solertia Ecclesia nostra remedia sanitatis reciperet, et nos non nostris motibus, sed vestre sententiae pareremus. Ergo chirographa, quae a nostris sacerdotibus, ac cunctis clericis salubriter exegistis, recipite, et spirituali patri nostro sanctissimo papae representate ; ita ut si quis eorum per abrupta vitiiorum, vel devia pravitatum solito incidere more tentaverit, his quodammodo habenis, ab eo refrenetur, et talibus loris ad rectum justitiae trahit revocetur. Quo facto vicarii gavisi, libellos acceptos nobis caute deferendos tradiderunt : qui videlicet antequam reueandi ad patriam iter arripuerint, separati sumus, quia a Dyrrachio navigio venimus Sipontum, deinde terreno itinere Beneventum, posthaec Romam, eosdem libellos portantes : missi vero sedis apostolice, a Dyrrachio simili modo navim ingressi, Anconam petebant : sed Exdavenorum piratas incurrentes, omnia quae possidere videbantur penitus amiserunt, et simul codicem actionum presentis synodi. Verum ego qui Romanæ bibliothecæ curam gerebam, studium habui a Constantinopoli mecum ipsius synodi codicem deferendi, delatumque summo pontifici presentavi, ac per hæc factum est, ut sedes apostolica, Deo auctore, codicem synodi per nos suscipieret, et libellos missis quidem a nobis redditos, sed per nos salvatos haberet, quos nimurum, si missi penes se, ut codicem synodi, et cætera scripta haberent, hos procul dubio perderent.

Et post completionem libelli silentio facto, surgens Babanes famosissimus patricius et præpositus dixit : Imperatores nostri sancti quod justum est querunt, et canonem adimpleturi sunt, non ad voluntatem suam, sed ad prosecutum multorum, et sic ut Deus resicitur. Vos autem ad hæc convenientis, ut sicut conspicitis, justitiam et veritatem faciat. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Placet omnibus vobis libellus iste, qui plenus fide, et canonizatus, atque perfectus omni sapientia existat ? est orthodoxus gratia divina a Romanoru[m] Ecclesia missus. Tota sancta synodus exclamavit : Juste et convenienter lectus nobis libellus expositus est a sancta Romanoru[m] Ecclesia, et propterea omnibus placet. Bahanes famosissimus patricius et præpositus ex persona sacri senatus ad Orientis vicarios dicit : Dicite et ipsi manifestius quid videatur vobis super lecto libello ? putas concordatis Romanis, an non ? Sanctissimi vicarii Orientis dixerunt : Concordamus. Legatur autem et definitio quæ hic a nobis exposita est, cuius et superiorius mentionem fecimus, ut cognoscatis concordiam nostram. Sanctissimi vi-

* Legerant jam isti decreta Nicolai papæ, et quia non putabant vicarios Romanam mitterendos, idcirco definitiōnem hanc ante ipsorum adventum exposuerunt, nihil tamen aliud nisi quod prefatus apostolicæ memorie papa multo ante decreverat, se sequi penitus demonstrantes.

^b Primi sessori. Primum sessorem, id est protobrthonum, sive primum sessorem dicunt episcopum,

A carii senioris Romæ dixerunt : Legatur. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus et devotus notarius legit :

Definitio Thomæ metropolitæ Tyri primi sessoris^b, et primatis sedis Theupoleos Antiochiae, et Heliæ presbyteri et syncelli throni Hierosolymorum, sanctæ Christi Dei civitatis locum, et personam tenentis Theodosii sanctissimi patriarchæ Hierosolymorum habita Constantinopoli, priusquam vicarii pervenissent senioris Romæ.

Vestrī ecclesiasticis negotiis confusionem patientibus ex instigatione odientis bonum dæmonis, et zianiorum satoris, omnium procurator atque provisor erexit Romano principatu rectorem Deo amicissimum et veritatis serventissimum amatorem, piissimum videlicet Basiliū magnum imperatorem, per quem ecclesiastica scandala, et offendicula modis omnibus interimeret, et omnem Christianum orbem ad meliorem et nitidiorem ordinem adducere voluit : qui secundum intentionem divini consilii omnia et dicere et facere auhelans, conoravit et humilitatem nostram de orientalibus sedibus ac diocesibus, ut cum his qui putabantur advenire atque concurrere a seniori Roma, sanctissimis vicariis, circumspecte ecclesiastica dissolveremus certamina, propter quod et nunc usque perseverantes, illorum prestolamur adventum. Quoniam vero multa facta est tarditas, et suspicamur ex Agarenorum tyrannica potestate propter tantam moram multas nobis superventuras calamitates atque necessitates, imo

C vero et nostrum totum genus Christianorum propter talem causam summittendum variis tentationibus, nequaquam eos, qui a Roma venire putabantur, exspectare ^c justum putavimus, sed et superfluum et supervacuum arbitramur esse : præsertim cum ea, quæ Romæ regulariter ac synodice gesta sunt, præmanibus habeamus, ita ut hinc constet una nobiscum esse beatissimum papam Nicolaum per literarum suarum voces, adhuc etiam ei successore regi ejus beatissimum Adrianum papam per proprias epistolæ. Nam et Christum Dominum nostrum per Evangelium, tanquam per vivam vocem, loqui convenienter arbitramur, et credimus; necnon et apostolum Paulum, et reliquos omnes apostolos, prophetas, atque doctores. Ipsi ergo habeentes nobiscum beatissimum papam Adrianum, ineptum et incongruum omnino putamus despicer fluctuantem Christi et Salvatoris nostri Ecclesiam per dilationem dispositionis, quæ illi debetur. Hinc ergo velut ex necessitate, nunc vobis denuntiamus justificationem Dei, et divinæ misericordissimæque providentiaz consilium atque judicium, quantum ad capacitatem nostram attinet. Est igitur a nobis editum et saeculum

D eorum scilicet episcoporum qui ad Theopolitanam, hoc est Antiochenam pertineant Ecclesiam. EDIT. Rom.

^c Exspectare. Quando hæc isti dicebant, annum integrum Constantinopoli morantes habebant; verum nota quia sine sedis apostolice præmissis decretis nil agunt. EDIT. EAD.

de negotiis quæ aunc mota sunt, ut omnimodis obsequantur et obedient definitionibus et decretis beatissimi pape Nicolai omnes homineæ; quibus et nos favemus et concordamus, nimirum qui multum ante ipsorum lectionem, et cognitionem, eadem et excoxitavimus ac ^a judicavimus, et prædicavimus.

CAP. I. Ergo sanctissimus quidem patriarcha Ignatius sit beneplacito Dei Patris, et gracia Domini nostri Jesu Christi, et operatione sanctissimi Spiritus, ratus et stabilis in throno suo, a nemine molestiam sustinens, vel exercitus a propria archierarchica dignitate, atque honore, dirigens verbum veritatis.

CAP. II. Episcopi autem, et presbyteri, ac diaconi, seu cujuscunque ordinis clerici, quotquot post iniquam depositionem sanctissimi et communis Ignatii discesserunt a Photio, et idcirco a suis sedibus sunt remoti, ac depositioni submissi, isti suas recipient sedes ad fungendum incunctanter sacerdotio, nullatenus aliunde prohibiti: qui enim pro veritate privati sunt iis quæ possederant, non solum illorum, unde ceciderunt, digni sunt esse participes, verum etiam aliorum, quorum queque possint recompensare digna prioribus afflictionibus.

CAP. III. Qui vero beati Methodii et sanctissimi Ignatii manus impositionem habent episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, aut cujuscunque ordinis clerici, et usque in finem cum Photio sacerdotio fungi passi sunt, in repulsione autem ejusdem Photii ad Dei sanctam et catholicam atque apostolicam Ecclesiam concurrerunt, et nunc usque ad terminacionem sanctæ synodi concurrere festinaverunt, nec hos communis omnium Christianorum amatrix filiorum Ecclesia mater avertit, sed sinibus recipiet, materno more circa natos benignitate succensa, et volum incessabile (*alias, miserabiliter*) monstrans, ^b epilimiis, ut par est, sanctissimi patriarchæ Ignatii, quæ ipse voluerit, hos adoptans et placate suscipiens. Nam beati termini papa Nicolaus in Photio, et in manus impositione ejus sola, et in Syracusano Gregorio dedit definitivam damnationem. In reliquis autem prænominalis duabus consecrationibus potestatem sanctissimo patriarchæ Ignatio cre-didit: oportebat enim eum, qui multis difficultatibus pro credita sibi divinitus Ecclesia tentatus fuerat,

^a *Judicavimus.* Judicavimus eo sensu dicunt, quo Apostolus dicit: *Non judicavi me scire nisi Christum, et hunc crucifixum* (*I Cor. ii*); judicavimus tamen dicunt, non promulgavimus. Hoc enim post Romanorum adventum et definitionem egere: nam antea privatim tantum quod sic esset judicandum quibusdam significabant. EDIT. EAD.

^b *Epitimis.* Multi quidem increpationes interpre-tantur, sed ista et multis in locis non nomen-

A portionem aliquam liberalitatis in admissione sacerdotum percipere.

CAP. IV. Photium autem, quemadmodum beatus Nicolaus de illo decrevit, alienum modis omnibus existimamus ab omni sacerdotali dignitate, opera-tione ac nomine usquam per nullum modum vel tem-pus acceptum locum satisfactionis: sed et anathema-transmittimus, nisi forte obedierit synodice ^c judicationi pape Nicolai, et sententiam nostram suscepit.

CAP. V. Gregorius praeter ^d Syracusanus, ut ante depositus et ante damnatus a nobis, etiam ita deputatur depositus et condemnatus: non enim ut contrarii justi venimus, sed ut æquorum et a Patribus traditorum canonum et sanctionum con-firmatores pariter et fautores. Qui vero seduci sunt, et a Photio manus impositionem suscepit, tanquam malis operationibus ejus cooperantes et faven-tes, atque condescernentes effecti, omni sacerdotio judicantur indigni, sicuti et papa Nicolaus adversus eos synodice promulgavit.

CAP. VI. Hæc itaque a nobis ita et edita sunt, et decreta, et Dei nutu dicimus ^e, fideliter et præscripta sunt; hæc et dicimus et prædicamus, atque vobis scriptio commendamus; et nœc omnes conservare de-liberamus quotquot Christi vocatione consentur; et nobiscum affatur, et monet Jacobus frater Domini, primusque summus sacerdos et præsul Jerusalem ci-vitatis sanctæ; ex magna quoque Antiochia, ubi Christi hæreditas celebratissimum cognomen explevit, Petrusque ibidem ^f primus sacerdotio functus est, deinde ^g Ignatius Deifer, et hujus successor, hæc conservare debere, ac nullam prævaricationem prædictorum præsumere ^h, ne omne jus Ecclesiæ reprobare inveniamini, neque enim modicum est quod pene modicum est. *Nam et qui omnem servaverit legem, in uno autem offendat, factus est omnium reus* (*Jac. ii*). Quis quis ergo a notitia præceptorum beatissimi pape Nicolai, et hoc se ⁱ in judicio nostro ausus fuerit reprobare aliquid eorum quæ hic proferuntur, vel molestiam inferre auditibus potentum ad alicujus reprobationem, vel receperit hujusmodi, iste, quisquis sit, sive sacerdos, sive laicus, sive quicunque monachus, sive cuiusvis ordinis clericatus, anathema sit a Patre, et Filio, et Spiritu sancto, et privatus gloria Dei, et hæres æterni tormenti et cohæres diaboli, atque

^c *Primus sacerdotio.* Nota quia non dicitur pri-mum, sed *primus*; nam primum a Christo pontifica-tum suscepit, qui postea primus episcopus Antiochiae præsedid. EDIT. EAD.

^d *Ignatius Deifer.* Tradunt Græci quod parvulus quem Dominus advocatum statuit in medio, dicens: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut hic parvulus* (*Matth. xviii*), etc., iste Ignatius fuit, et idcirco hunc Deiferum nuncunquant. unde non annalii ausi

alienatus a Christianorum gratia, tanquam qui iridet Christi veri Dei nostri munificentiam, a quam dedit sacerdotibus, dicens : *Quemcunque ligaveritis super terram, erit ligatus et in cælis : et quemcunque solteritis super terram, erit solitus et in cælis* (*Matth. xvi*). Qui enim verax esse Christi verbum existimat, et annuntiat, creditque quod ea, quæ super terram ligata sunt, ligentur et in cœlis, et quæ super terram soluta sunt, solvantur et in cœlis ; quæ a sacerdotibus ligata sunt, quomodo putas, audebit solvere, et [forte soluta] solutum ligare ? Manifestum est ergo, quod Deum contemnens, hujusmodi et divinum magisterium irridens, et honoranda præcepta reprobans, justam non effugiat poenam. Cum his autem subsequetur et alia quædam valde difficilis et cito commotio : at vero si reprobaverit saltem unum ex his quæ hic scripta sunt, et a beato papa Nicolaio ante judicata, fiet æstus in ecclesia vestra continuus, et simultas ecclesiasticorum negotiorum, ita ut nunquam videri possit in ecclesia quilibet ordo. Ubi enim est utique concursus omnis patriarchalis throni, et ut idipsum dicatur omnis sacrae catalogi ; si diabolico consilio ambiguitatem quis habeat, difficile profecto erit, ut aliquando firmatatem vel pacem possideat ecclesiasticus ordo. Anathema ergo illi qui secundum aliquid præsumpsert reprobare quidquam ex iis quæ hic inscribuntur a Patre, sicut jam dictum est, et Filio, et Spiritu sancto. Amen. Ad confirmationem autem præsentis definitionis, subscrispsit unusquisque nostrum manu propria, quemadmodum subinfertur.

Et post lectionem definitionis tota synodus dixit : Ecce audivimus et sententiam Orientalium, sequentem, ac faventem judicio sanctissimi papæ Nicolai, et convenimus in eam. Sanctissimi et honorabilissimi vicarii senioris Romæ dixerunt ad Orientis vicarios : Vos, fratres nostri, dicite : *Vesta est definitio ? et scriptum hoc, quod lectum est, vos dedistis ? Thomas honorabilissimus metropolita Tyri et Helias Deo colendissimus presbyter et syn-cellus, Orientis vicarii, dixerunt : Etiam nostrum est, et nos id scripsimus, cum hic essemus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Vere teneatis sicut audivimus ? Thomas et Helias sanctissimi vicarii orientis dixerunt : Ita tenemus placita haec, quemadmodum audistis. Honorabilissimi vicarii Romæ dixerunt ad sanctam synodum : Placet vobis ?*

a Quam dedit sacerdotibus. Nota quod apostoli sacerdotes prædicentur a sancta synodo etiam ex tum quando his dictum est : *Quemcunque ligaveritis, vel solteritis super terram, erit ligatus, vel solitus et in cælis* (*Matth. xvi*). Ergo Petrus, qui hoc specialiter ante omnes audire meruit, primum sacerdos

A Sancta synodus exclamavit : Placeat omnibus. Et post hoc sacer senatus per Bahanem famosissimum patricium et præpositum ad honorabilissimos Romanorum vicarios dixit : Rogamus vos, sanate contritionem nostram. Nos quidem acquiescamus iis quæ jussit judicium vestrum, sed convenient ut jubeatis ipsi alia, quæ si audierimus, juvent nos, Photium aliquando non videntes, quomodo eum condemnastis ? Cum quo repertus est [al., Cum repertus est ; al., coram vobis quomodo repertus est ?] coram vobis, quomodo protulisti adversus eum anathema ? dicite nobis. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Beato Petro apostolo donavit potestatem Christus, et Deus noster, dicens ei : *Petre, ecce Satanus expelvit cribrare te, sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (*Luc. xxii*). Non ergo poterat ter beatissimus et sanctissimus papa Nicolaus in sede illa tantum tendere tempus, ut non confortaret fratres suos, et sanctissimum patriarcham Ignatium. Nam sanctissimus papa Nicolaus, videns litteras et epistolam Photii pervisoris, et absentem, tanquam præsentem, per epistolam ejus et apocrisiarios judicavit eum. Magnificentissimi principes dixerunt : Et quem misit ? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Si jubeatis audire secundum consequentiam, dicimus. Magnificentissimi principes dixerunt : Volumus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Primitus missus est Arsabir legatus Michaelis imperatoris, et cum C eo missi sunt quatuor episcopi : (e nomina eorum ignoramus) deferens secum et epistolam regiam, significantem in se causam hæreseos imaginum, et in fine litterarum illarum ostendentem etiam emissionem d sanctissimi patriarchæ Ignatii. Petebat autem ut mitteret apocrisiarios suos Constantiopolim, et misit Radoaldum et Zachariam quondam episcopos, et venerunt luc, et fecerunt latrocinale concilium, et synagogam malignantium contra sanctissimum virum Ignatium patriarcham, et quasi deposuerunt eum. Tunc reversi sunt Romam cum apocrisiario Leone a secretis, ferente et ipso iterum epistolam regiam, et invasoris et adulteri Photii, et libellum manifestantem synagogam malignantium factam adversus Ignatium sanctissimum patriarcham. Tunc cognoscens diviserus papa Nicolaus scrutatus omnia, fecit synodum, et convocavit D et viventis sedem præsulis invasisset; quia tamen absens erat, non eum antea judicavit, quam bis per missos et epistolas ipsius illum noxiun comperisset, et rursus hunc per missos suos et epistolam bis ut corrigeretur admonuisset. Edit. Rom.

^c Nomina eorum i

omnes occidentales episcopes, et archiepiscopes, metropolis, et omnem clerum sanctae Romane Ecclesie, ac totum senatum principum Romanorum, et damnaverent libellum, et concilium malignantium, quod factum erat adversus sanctissimum virum Ignatium, et depositum apocrisiarios qui venerant hue, Raduoldum scilicet, et Zachariam, et ab omni honore sacerdotali et communione pepulit eos; quoniam communicaverint, et consenserunt, et constituerunt invasorem ac adulterum Photium; et abdicavit concilium malignantium. Propter hoc ergo opus damnavit et anathematizavit Photium. His lacientibus, surgens Bahanes famosissimus patricius et prepositus, ut ex persona sacri senatus, interrogavit Orientis vicarios: Et vos tempus multum fecistis, hic exspectantes a Roma vicarios, quomodo prope habentes Photium, non quiescistis, et vidistis, et ita condemnastis eum? Et surgens Hellas Deo colendissimus presbyter et synecclae, locum retinens Theodosii sanctissimi archiepiscopi Hierosolymorum dixit: Nostis omnes, amici Christi, fratres, quia Spiritus sanctus, qui locutus est in prophetis, ipse et in apostolis est affatus, et omnia quocunque gesta sunt a patribus nostris olim, et in lege posita sunt, et gratia spirituali acta consistunt; et ideo patriarchalia capita in mundo posuit Spiritus sanctus, ut in Ecclesia Dei pullulantia scandala per ea exterminentur, et pacifica constitutio in ipsa intervenient, et concedatur. Igitar enim praesidens et praecedens senes senioris Roma nequaquam receperit Photium, nec etiam Orientis tres throni, videlicet Alexandriae, et Antiochiae, ac Hierosolymorum, non erat opus vocare illum ad examinationem vel rejudicationem. Hujusmodi enim actiones de iis qui recepti sunt in ecclesiis Dei, et tunc sedibus, solitas sunt fieri. De his autem qui nunquam in seniori Roma et reliquis sedibus recepti sunt, nullum omnino debet iteratum haberi judicium. Hujusmodi enim in semetipsis evidentem habent propriam damnationem, ita ut et nos bene fecerimus eum, qui nunquam a seniori Roma et Orientalibus thronis receptor est, nullatenus adducentes ad retractationem examinis: habebat enim hanc secum ferens manifestissimam sui damnationem. Alium itaque nos patriarcham Constantinopoleos neque cognovimus neque recipimus temporibus istis, praeter hunc sanctum virum, patriarcham videlicet Ignatium, ex quo thronum Constantinopoleos gratia Dei et electione ecclesiastica tenuit, hunc habuimus receptionem in sedibus nostris: et si advenientes huc non invenissemus eum in patriarchio suo, sed in insula exsilia sui, alium non susciperemus, sed hunc eundem appellaremus patriarcham Constantinopoleos. Quoniam vero gratia Dei hunc invenimus in

A throno suo, communicavimus, et comministravimus, et simul manducavimus, et bibimus cum eo, tanquam qui communicator et comminister noster ab olim usque in hodiernum diem extiterit. Haec enim etiam a primordiis venientes excelsa voce predicavimus, ut non existimaremur ab aliquo maligna gerere velle, quasi furtum abstracti adheserimus sancto viro huic, sed secundum antiquam opinionem, quam habuimus de illo, eamdem haberemus usque in praesens. Quamvis autem non collocuti cum Photio fuerimus facie ad faciem, tamen diversimode et frequenter cum iis, qui unanimes et consentanei ac protecatores ejus sunt, convenientes, didicimus ea que pro sui defensione videntur esse inutilia et vana considerare. Quod enim dicunt patriarcham Ignatium post in-
B justam depositionem suam, cum in exilio esset in insula, fecisse refutationem, talem refutationem neque senior Roma neque nos recipimus, eo quod praeter canonem sit ecclesiasticum facta. Si autem dixerint aliqui, quia ii qui manus impositionem Photii fecerunt, et qui simul inventi sunt, digni eadem cum ipso pena et damnatione sint, hoc non veraciter dixerint: etenim cum simus infirmæ naturæ, non semper ferimus mortem imminentem nobis, et ideo formidantes, nonnunquam etiam ea quæ nolumus agere inviti compellimur. Denique et isti, qui ex consecratione beati Methodii et sanctissimi Ignatii timoribus subacti, et pavore regio, et potestativa tyrannie incurvati sunt, et concurrerunt propter violentiam; deinde confessim et post pauxillum reprobarerunt quæ ab illo presumpta sunt contra Ignatium sanctissimum patriarcham, et recesserunt ab eo, venia sunt digni: et maxime ii qui mala passi sunt, et diversas ab eo tribulationes, et depositiones, et custodias, et exsilia pertulerunt; quos beatos esse et nos quoque judicamus, quemadmodum et ante nos definierunt Nicolaus et Adrianus sanctissimi patriarchæ Romani. Haec ergo nos et bis similia in posterum cognoscentes, verum et a primordiis competentes, neque Photium receperimus, neque manus impositiones ejus admisimus; nihil enim incertum factum est nobis tanto hic tempore demorantibus. Haec quidem velut in compendio diximus, causam demonstrantes qua vocati sumus, et adhesimus sanctissimo patriarchæ Ignatio; et nequaquam provocavimus Photium ad examen vel iteratum judicium. Etenim et ipse Photius misit per quendam imperialis dignitatis ad sanctissimum metropolitam Tyri, si forte aliquando receperit se in throno Antiochiae: et confessus est, et non negavit, et confessus est quia nunquam suscepimus Photium in throno Antiochiae. Itaque neque in seniori Roma, neque in throno Hierosolymorum, neque in throno Antiochiae suspectus Photius, quomodo putas esset apud nos

retractione a judicii dignus? Hæc nunc dicimus, A transacta est hora, hujus rei gratia, in alio con- sufficierat valentia exhibere voluntatem et respon- ventu, Deo favente, faciemus quod debemus. Et sionem nostram super quibus interrogati sumus. surgens sacer senatus dixit: Benedictus Deus, quia Magnificentissimi et glorioissimi principes dixerunt: Ecce contritionem nostram sanastis atque eu- meruimus videre sanctam diem istam, et honorabilem cœtum nostrum: ecce hæc omnia secundum rationem veritatis terminata sunt. Deinde stans in rastis, et omnes constemur a Deo judicium sanctum sanctarum trium sedium: *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, Christus ait, ibi sunt in medio eorum* (*Matth. xviii.*). Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Ita moris est sancta Ro- manæ ecclesiæ canonicam diligentiam possidendi, et propter ecclesiasticum ordinem eum, qui per fene- stram ingressus est in caulas ovium, ut lupum per- sequendi; et gaudet sancta hæc synodus de vestra honorabili responsione. Etiam hodie auribus nostris induxit et ostendit veram fidem; quod enim ore dicitis, opere desideratis finire. Bahanes famosissimus patricius et præpositus dixit: Habet aliquid vestra sanctitas hodie, ut disponat? Deo amicissimi vicarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ dixerunt: Vellemus ordinare de libello, quantum possemus, sed quia

^a Forte retractione.

B transacta est hora, hujus rei gratia, in alio con- ventu, Deo favente, faciemus quod debemus. Et surgens sacer senatus dixit: Benedictus Deus, quia meruimus videre sanctam diem istam, et honorabilem cœtum nostrum: ecce hæc omnia secundum rationem veritatis terminata sunt. Deinde stans in medio Stephanus Deo amicissimus diaconus sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesiæ et devotus nota- riarius laudem hujuscemodi: Multos annos imperato- rum! Basilii et Constantini magnorum principum et imperatorum multos annos! Orthodoxorum impera- torum multos annos! Depositorum iniustitiae multos annos! Pacificorum imperatorum multos annos! Hos- stium intendacit multos annos! Amatorum et fautorum veritatis et justitiae multos annos! Eudoxiae piissimæ Augustæ multos annos! Nicolai beatissimi papæ Ro- manæ eterna memoria! Adriani orthodoxi papæ Romani multos annos! Ignatii orthodoxi patriarchæ Constanti- nopoleos multos annos! Orthodoxorum patriarcharum Orientis multos annos! Orthodoxi senatus multos annos! sanctæ et universalis synodi æterna memoria!

ACTIO SECUNDA.

In nomine Domini et dominatoris omnium Jesu Christi vere Dei et Salvatoris nostri. Consulatus protectorum et tranquillissimorum imperatorum nostrorum dominorum, Basili quidem anno tertio, Constantini autem huius ejus anno secundo, perpetuorum Augustorum, indictione tertia, Nonis Octobris, præpositis pretiosis et vivis lichenis ac intermeratis et sanctis Evangelis, convenienter autem sancta et universali synodo, Donato Deo amantissimo episcopo Ostiensi, et Stephano Deo amicissimo episcopo Nepesino, atque Marino reverendissimo diacono sanctæ Romanæ Ecclesiæ, locum obtinentibus sanctissimi Adriani papæ Romani, et Ignatio sanctissimo patriarcha Constantinopoleos, et Thoma sanctissimo metropolita Týri, locum obtinente sedis Antiochiae, ac Helia Deo colendissimo presbytero et syncello locum obtinente throni Hierosolymorum: præsente quoque sacro senatu, videlicet Theodoro magnificentissimo proconsule ac magistro, Bahane magnificentissimo patricio et præposito, Heinero magnificentissimo proconsule ac patricio, Theophilo magnificentissimo proconsule ac patricio, Leone ma-

^a Paulus Deo amicissimus. Paulus iste archiepi- scopus quondam fuit a Photio consecratus, sed quia cum ceteris, qui a Photio manus impositionem suscepere, secundum sententiam papæ Nicolai condemnatus est, et quoniam is erat utilis pro consolatione damnationis ab Ignatio patriarcha chartophylax effectus est: scripsit enim et papa Romanus ut alia illum, excepto sacerdotio, quantacunque vellet, dignitate ditaret. Edit. Rom.

^b Chartophylaz. Interpretatur chartarum custos. Fungitur autem officio chartophylax apud ecclesiam Constantinopolitanam, quo bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet insulis ecclesiasticorum

gnificantissimo proconsule ac patricio, Joanne magnificantissimo patricio et legotheta okeos dromi, Leone magnificantissimo patricio et domestico excu- bitorum, Paulo magnificantissimo patricio et præfecto prætoriorum, Manuele magnificantissimo patri- cio, Theophylacto magnificantissimo patricio, Pe- tronate magnificantissimo patricio, Horeste laudabili- sissimo protosphatario et domestico ycanatorum: atque sanctissimis episcopis, videlicet Nicephoro Deo amicissimo metropolita Amasie, Joanne Deo amicissimo metropolita Sylæi, Niceta Deo amicissimo metropolita Athenarum, Metrophane Deo amicissimo metropolita Sunyræ, Michaeli Deo amicissimo metropolita Rhodi, Georgio Deo amicissimo episcopo Heliopoleos, Petro Deo amicissimo episcopo Troadis, Niceta Deo amicissimo episcopo Cephaludii, Athanasio Deo amicissimo episcopo Magnesio, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Cotronæ, Antonio Deo amicissimo episcopo Alisii, Michaeli Deo amicissimo episcopo Cercirorum: his ita convenientibus, stetit in medio, ^a Paulus Deo amicissimus ^b chartophylax, et dixit: Ipsi qui ceciderunt sub Photio venerunt

ministrorum, et agens ecclesiastica cuncta prorsus obsequia, exceptis illis solis quæ ad sacerdotale specialiter ac proprie pertinent probant officium. Sine illo præterea nullus præsumit aut clericorum a foris veniens in conspectum patriarchæ intromittitur, nullus ecclesiastico conventui præsentatur, nullius epistola patriarchæ missa recipitur, nisi forte a ceteris patriarchis mittatur, nullus ad præ- sulatum vel alterius ordinis clericatus, sive ad præposituram monasteriorum provehitur, nisi iste hunc approbet et commendet, atque de illo ipsi patriarchæ suggerat, et ipse præsentet.

cum libello quid, videtur yobis? expetunt enim ingredi sanctam hanc et universalem synodum. Sanctissimi vicarii senioris Romae et Orientis, et omnis sancta synodus dixit: Ingrediantur. Et ingressi sunt predicti episcopi preferentes libellum in manibus suis, et adorantes proposita intemera judicia prociderunt sanctae synodo. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Qui estis vos qui intrastis huc episcopi, et a quo consecrati estis? Theodorus metropolita Capriæ dixit: A domino nostro, sanctissimo patriarcha Ignatio, et beatissimo Methodio. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Et quod estis? Theodorus reverendissimus metropolita Capriæ dixit: Numerum nescimus. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Quid dicitis? quid habetis? quid vultis? Episcopi dixerunt: Procedimus sanctæ et universalis huic synodo, penitentiam expertes. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Quid est hoc quod fertis? Episcopi dixerunt: Libellus confessionis, super quibus peccavimus in dominum nostrum sanctissimum patriarcham Ignatium. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Confitemini vos peccasse in hac causa? Episcopi dixerunt: Confitemur. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: In libello ita habet ut ore vestro dicitis? Episcopi dixerunt: Legatur libellus, et tum ea quæ de nobis sunt certissime comperietis. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt ad Dei cultores vicarios Orientis: Aptum apparebat vobis, ac omni sanctæ synodo, ut suscipiat libellus confitentium se peccasse? Sanctissimi vicarii Orientis et tota sancta synodus dixerunt: Si placet sanctitati vestre, ac honorabilissimo patriarchæ Ignatio, et nobis bonum videtur, ut suscipiat et in conspectu synodi legatur. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Ergo quoniam omnibus placet, suscipiat et legatur. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus et notarius sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesiæ de manibus jam denuntiatorum episcoporum, legit magna voce in audientiam omnium.

LIBELLUS.

Si quidem essent ignota in seniori Roma, quæ dira contigerunt a Photii mente ^a, impugnatoris Ecclesiæ, oporteret humilitatem nostram multum texere sermonem, roborantem quæ circa nos perpetrata sunt, et quibus et quot ab ipso atrocitatibus submissi sumus: quia erat vir alia quidem loquens, et alia cogitans, et operam dans mendacio: ex arte gentilium semper proponebat bona, deveniebat autem in mala, et erat potens ad superandum et decipiendum, ut non est factus, nec flet ullus hominum. Unde cum talis esset, supplavit nos, sed sermonem prolixum supra modum facere nolumus, habentes vos eorum quæ dicuntur testes. Nam scitis utique vos, qui meruitis obsecundare sanctissimo papæ Nicolao, lucernæ ecclesiæ, ac luminari totius orbis.

^a Vox illius libelli solum ad Romanos vicarios in finem usque dirigitur.

A et ipsius communis effecti, quia incomparabilis erat in sacerdotibus, vita et sermone resplendens, quem pene nec macula tetigit: sed hic in tam et tantum virum non segnis existit fingere mente infelicitissima detentus (quem non vidi, nec cognovit) maculam plurimam, innumeram et coacervatam: et post multitudinem etiam, magnitudine prævaluat in vanitate sua: et si mendaces, attamen de Oriente ex omnibus patriarchis apocrisiarios quasi concordantes, et certissime quæ a se dicebantur noscentes, multo studio duxit, ut bujusmodi virum depositioni submitteret: et habens consentaneos testes falsos, transmisit commenta, mendacia, et viros deceptos, et veniabant ad complendum quæ sibi visa extiterant. Et nisi Deus omnes operibus manuum suarum compeditos ligasset, nos utique cum hujusmodi caderemus; nimis qui prò pastore lupus esse videbatur. Diximus de Nicolao parum. Non solum autem huic talia operatus est, sed et ipsum sanctissimum sacerdotem ac pastorem nostrum, qui nos impositione sanctorum manuum suarum, cum esset summus antistes, sanctificavit, multis prius studiis, cum sæcularis esset, impugnans, et in nos inspirans postea hypocrisini, cuncta negavit, et omnibus consentaneis suis, vel qui sub ipso eramus, suasit ut se chirographis terribilibus profiterentur eum se habituros patriarcham patriarcharum, et summum sacerdotem summorum sacerdotum; et tunc quidem in nobis ita faciebat. Postera vero die fraudes consuebat adversus eum, et mendaciorum infinitam multitudinem, quasi criminum materiam habentium, quemadmodum et adversus beatissimum Nicolaum gessit: quæ et volebat in omnia patriarchia transmittere; ut sicut ipse post modicum depositionem ac anathematismum in eum fecit, ut olim voluit, ita et cæteri patriarchæ facerent. Sed hujus fraudem non celavit Deus, sed omnibus patefecit; et hi qui dolum manifestum fecerunt, exsiliis, et proscriptionibus, ac flagris, atque multis tædiis submissi sunt: sed neç sic valuit se reprimere, sed quemadmodum impetum habuit miseri voti sui, depositionem et anathematismum fecit, et in eum, his factis, quid malorum in ipsum ex tunc non egit? Nonne dentes ejus radicibus evulsit, faciens eum in facie percuti? Nonne pedes ejus ferreis vinculis munivit? Nonne cum fuga lapsis, et fugacibus servis, in fætoribus et sordibus damnavit eum, ut moraretur tempore non paucum? Nonne denudans eum vestimentis, quæ induebat absque prima parvula tunica, hujus crura scidit, et in sepulcro, quod in modum rogi factum est, delusum locari fecit, candelas fundens quæ ibidem elucebant, ne, aquam eis habentibus, cum siti uteretur, ad refocilationem potaretur ex illis? Nonne hunc erectum stare facientes, tulerunt virgam, quam tenens in manibus fulciebatur, senectutis imbecillitatem consolans? Nonne sine cibo ac potu multis eum diebus transigere fecerunt? Nonne exsulem illum fecit, ubi

dunt frequenter incursus barbarorum, et rapiuntur homines, qui locis illis inhabitant, et gladii efficiuntur impendium? Sed quae ab eo sustinuit tantæ multitudinis sunt, ut dinumerare in vanum laborare sit: neque enim sermo valebit hæc enarrare. Et tunc, quem? imperatorum filium, et imperatorum nepotem^a, qui angelicam vitam subiens, habitu monasticæ conversationis induitus est, qui Deo placabilis, et angelis reverendus, atque dæmonibus mequendus apparuit. Ex his, quot exiguitatem nostram severitatibus submiserit, etsi dicere non possumus, vos colligere ac nosse valetis: si enim talibus summis sacerdotibus, scilicet papæ Nicolao, et sanctissimo patriarchæ Ignatio, talia operatus est, nobis utique humilibus mentis munditia qualia fecerit non ignoratis. Multi enim ex nobis cum infidelibus gentibus in prætorio mulctati sunt, fameque ac siti, seu cæteris miseriis afflicti, ad secundum marmora pro lignis damnati sunt: alii autem pro eo, ut cum lignis ferirentur, spatha percutebantur, iis qui feriebant, non ut sacerdotes, neque ut homines carnem ferentes, sed ut inanimata corpora percutientibus. Illud vero, quod calcibus submettebant, et huic pœnæ subjectis viscera evellebant, ut leve tormentum habebant. Id præterea, quo monilibus ferreis afficiebat, et catenis vinciebat, fenum post multos dies in escam præbens, humanitatem multam esse putabant. Quot autem in tenebrosis et umbra mortis, in foctoribus mortiferis includebant, nec tegebant, cum facherent? sed gloriantes, et cachinnantes magna voce, nescientibus cum feritate atque jaçantia loquebantur, ludentes. Et rogati ut talibus misericordiam præberent, magis insaniebant, ac deterius causabantur. Alios etiam in extremitates orbis, et in alienigenarum loca fecit exsiliari. His atrocitatibus submissi nos, et in summum sacerdotem nostrum, et in eos qui cum illo perseverabant, pejora his et sæviora committi videntes, afflicti et fatigati sumus, videlicet tam in aliis fieri hæc aspicientes, quam ipsi talia patientes; ideoque deterriti incidimus seductionem et errorem atque vim sævissimam; et non sponte fecimus quæ dicere confitentes confundimur. Sed omnia hæc facta sunt in nos, necessitate ab eo et vi non cessante, voluntateque nostra se nullo modo flecti consentiente: lacrymis enim et gemitibus penitus replebamur et facientes, et postquam faciebamus. Sed est nobis spes salutis non ex operebus nostris, neque ex justitia quam fecimus, neque enim fecimus: licet enim restiterimus, et multam vim perpesi, multisque tormentis subacti simus, in finem tamen in miseris non substitimus. Est ergo spes ex eo, quo vos estis imitatores Dei, et qui vos miserunt, atque dominus et summi sacerdos noster simili modo. Etenim

A sed cum symphonia, et epulis, et vestitus a proprio patre, pristinum indumentum et primam stolam recepit (*Iuc xviii*): ut daret formam temperantie ac moderationis faciendæ super nos, qui recidimus; et publicanum humiliatum justificavit (*Iuc vii*), et meretricis lacrymas suscepit (*Iuc xxiiii*), atque latronis confessionem admittens, hunc ipso die in paradisum introduxit (*Matth. xx*). Hos vero qui in vinea pondus totius diel sustinserunt, et qui una hora tantummodo perseveraverunt, ut media prætereamus, pari fecerit dignos mercede (*Iuc viii*); ac ei cui multum debebat, et cui pauca, ex æquo donavit, ut ad maiorem dignitatem attraheret, quibus multum dimisit. Cum hujusmodi spe in humilitate animæ, et contritione cordis, ad sanctitatem vestram accedentes, B hunc vobis libellum dedimus, non in labiis dolosis, neque in dolo mentis. Ipse Deus testis est, qui etiam vades est noster: sed ex sinceritate ac munditia sperantes in miseratione Dei nostri, qui hominem amat, et intercessiones sanctæ ac intercessiones Dei genitricis Mariæ, et sanctorum apostolorum, et beatissimi ac sanctissimi papæ Nicolai^b, atque sancti patris nostri et summi sacerdotis Ignatii, vestræque beatitudinis orationes, nec non et sanctissimorum vicariorum Orientis, jam non taliter nos expavescere, sed manum accipientes a vobis, quæ nos confortet, et in rectitudine statuat; et quantum ex proposito usque ad sanguinem decertare in ecclesiasticis causis, ut et culparum quas fecimus, ex hac correctione, in satisfactione cordis (*al.*, et satisfactione cordis) indulgentiam percipiamus: et non ulterius Photio, vana sapienti vel consentaneis ejus, dum permanserint in execratione sua, et sanctæ Dei catholicæ Ecclesiæ dissonaverint, concordabimus, nec erroris ejus et seductionis turbulentia fluctu gustabimus. Ecce enim ea, quæ ab ipso bibimus, et amarum et dolosum, ac exitiale poculum expuentes, nosmet in hanc sanctam synodum projicimus, profientes etiam accepturos nos esse libenter a sanctissimo summo sacerdote nostro epitium definitum. Si autem post hanc erectionem, quæ in nossine calliditate atque conturbatione facta est, nos callide agere contra Ecclesiam Dei in aliquo voluerimus; sit nobis depositio a Patre, et Filio, et Spiritu sancto, et nulla ad erectionem ulterius revocatio. Dοnatus sanctissimus episcopus Ostiæ, et Stephanus sanctissimus episcopus Nepæ, et Marinus Deo amicissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiæ vicarii Romani interrogaverunt episcopos: Cujus estis consecratio? Episcopi dixerunt: Dixinus quia beati Methodii et sanctissimi Ignatii. Sanctissimi vicarii Romani dixerunt: Suscipimus vos secundum præsentionem sanctissimi natus nostri Adriani præ-

quam ex persona Filii Dei habemus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : quot estis numero ? Hui autem dixerunt : Et antea diximus quia nescimus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Ecce sancta Romana Ecclesia non claudit viscera sua omnibus vobis, si offertis libellum ex toto corde vestro. Et iterum iidem ipsi sanctissimi vicarii senioris Romæ ad episcopos dixerunt : Detulimus libellum a sancta Romana Ecclesia, a sanctissimo papa Adriano, mandatum ab eo accipientes, exigere a vobis fieri ipsum libellum, et sic vos suscipere : vultis ergo facere quod jussum est a sanctissimo papa Adriano ? Episcopi dixerunt : Volumus, et placet nobis; et subscribimus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Volumus et jubemus relegi eum in conspectu omnium. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus et notarius legit libellum Graecæ, qui a Romano fuerat transmissus, qui etiam in prima lectus est actione. Et post lectionem sanctissimi vicarii senioris Romæ ad episcopos dixerunt : Libellum hunc audistis ? Placet vobis ? Scribite illum. Suscipitis opera quæ edita sunt a sancta Romana Ecclesia ? Reverendissimi episcopi dixerunt : Placet, scribimus, et suscipimus omnia. Donatus reverendissimus episcopus Ostiensis, et Stephanus sanctissimus episcopus Nepesinus, et Marinus reverendissimus diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, dixerunt : Et scribite eum. Et suscipiens Theodorus Cariz, scriptit illum. Deinde similiter Euthymius Catanae, Photius Nacoliae, Stephanus Cypiorum, alter Stephanus Cyliræ, Theodorus Sinopes, Eustachius Acmonite, Xenophon Miliassi, Leo Daphnusiae, Paulus Meles; omnes isti scripsierunt Romanum libellum, et dederunt hunc sanctissimis vicariis Romanis, etiam cum subscriptione testium. Et post hoc Thomas et Helias sanctissimi vicarii orientis ad sanctissimos vicarios Romanos dixerunt : Omne quod disposuistis placet nobis. Sanctissimi vicarii Romani dixerunt : Quoniam bonum diligitis, ideo, fratres nostri venerandi, placet nobis et vestra dispositio. Et rursus iidem episcopi ad Orientales vicarios dixerunt : Si videtur vobis bonum esse, detur decadentium episcoporum poenitentia libellus. Patriarchæ sanctissimi vicarii Orientis dixerunt : Videtur nobis esse bonum. Ignatius sanctissimus patriarcha Constantinopoleos dixit : Ponatur libellus super preciosa ligna, et sancta Evangelia, et sic eum accipiant, et dent mihi. Sanctissimi vicarii senioris Romæ una cum orientalibus dixerunt : Ponatur. Et ponentes episcopi libellum super sancta Evangelia et preciosa ligna, et rursus sumentes eum, dederunt Ignatio sanctissimo patriarchæ Constantinopoleos : et sumens patriarcha superhumeralia tradidit eis. Deinde autem omnium dedit

A totam vitam nostram conservare quæ illic scripta sunt inconvulta. Ignatius sanctissimus patriarcha Constantinopoleos dixit : Bene ac decenter fecistis, filii dilectissimi nostri. Ecce suscipio vos sicut misericors et benevolus pater prodigum filium suum reversum ad penitentiam; propterea quia et sancta Romanorum Ecclesia benigniori affectu mota est erga reverentiam vestram, quibus et concordaverunt etiam Orientales sedes. Et post hoc Theodorus reverendissimus episcopus Sinopæ dixit : Non solum optimi sumus digni, sed et paenitentia nostra magna est, domine. Xenophon reverendissimus episcopus Milassi dixit : Cum sim multis paenitentibus dignus, superhumeralis accipio. Et postquam acceperunt superhumeralia sua, sederunt singuli in ordine suo. Et iterum Paulus Deo amicissimus chartophylax stans in medio dixit : Postquam ingressi sunt in hanc sanctam synodum episcopi, qui ceciderunt, ecce praesto sunt et presbyteri, habentes eundem libellum, et rogantes sanctitatem vestram, ut intrent in hanc sanctam synodum : quid ergo placet sanctitati vestra ? Sancta synodus dixit : Cujus consecrationem habent ? Paulus Deo amicissimus chartophylax dixit : Beatus Methodius, et sanctissimi Ignatii. Sanctissimi vicarii dixerunt : Intrent. Et intraverunt, Thomas primus presbyterorum, Cosmas secundus atque defensor, Pantaleo presbyter, Joachim presbyter et defensor, Megistus presbyter, Nicephorus presbyter, Theodosius presbyter, Epiphanius presbyter, Theophylactus presbyter, Sisinnius presbyter, Gregorius presbyter, et paria episcopis facientes, tradiderunt libellum paenitentia : deinde sribentes et ipsi Romanum libellum, suscepserunt a patriarcha oraria sua, dicente ad eos : Cognoscite quia verax homo sum, et sermo meus suum habet. Ecce enim magnam meruitis compassionem et veniam a sancta Romana Ecclesia, et omnibus nobis. Postquam ergo ingressi sunt episcopi ac presbyteri, rursus stans Paulus Deo amicissimus chartophylax in medio dixit : Similiter et diaconi, qui ceciderunt, habentes præ manibus libellum paenitentia, deprecantur sanctam synodum ut introeant. Sancta synodus dixit : Cujus consecratio sunt ? Paulus Deo amicissimus chartophylax dixit : Beatus Methodius et sanctissimi Ignatii. Sanctissimi vicarii senioris Romæ et Orientis, ac sancta et universalis synodus, dixerunt : Introeant. Et introierunt, Constantinus diaconus, Joannes diaconus, Stephanus diaconus, Michael diaconus, Christophorus diaconus, Leo diaconus, Theodosius diaconus, Nicolaus diaconus, Sophronius diaconus. Et ait Ignatius sanctissimus patriarcha ad eos : Utique ex proposito fecistis libellum quam fecisti ? Ponente libellum diaconi dixerunt :

cata nostra et culpas noscunt; sed compassus nobis miseratus et misertus es nostri, et dimisisti nobis peccata nostra. Et facientibus eis similia episcopis et presbyteris. Et accipiens patriarcha oraria ipsorum, redidit eis. Et post hoc, iterum stans in medio Paulus Deo amicissimus chartophylax dixit: Venerunt et subdiaconi qui ceciderunt in sanctam hanc synodum, cumdem libellum præ manibus habentes, ingredi postulantes. Sanctissimi vicarii senioris Romæ et Orientis dixerunt: Ingrediantur, placet enim nobis. Et ingressi sunt. Thomas domesticus et subdiaconorum, Eustachius, Stephanus, Photinus, Joannes, Paulus, Thomas: et facientibus similia pari modo, dedit et ipsis proprii honoris insignia. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Secundum formam hanc, secundum quam hodierna die suscepimus episcopos, et presbyteros, et diaconos, et subdiaconos qui ceciderunt, suscipi deinceps decernimus omnes qui similiter peccaverunt, et poenitentiam agunt. Et post hæc sanctissimus patriarcha Ignatius dixit: Epitimia quæ indicta sunt iis qui ceciderunt episcopis, et presbyteris, et diaconis, et subdiaconis, ab hæc sancta et universalis synodo, in audienciam omnium legantur; quatenus flant omnibus manifesta. Et accipiens Stephanus diaconus et notarius legit: Sit remedium et salutem animæ ferens, ac valde discretum epitimum sacerdotum qui per multam consuetudinem ceciderunt et negaverunt propria chirographa, quæ bene ac regulariter edita sunt ad spiritalem conflictum et unitatem sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Si quidem caribus vescuntur, absti-

^a Primum subdiaconorum Græci domesticum vocant, quem Romani oblationarium.

B C nere se a carne, caseo et ovo: ii vero qui carnes non comedunt, absinere a caseo et ovo, et piscibus quarta feria et paracese [edere] legumina et olera cum oleo et paucō vino, facereque genuflexiones quinquaginta per singulos dies, et dicere Kyrie eleison, centies, et Domine peccavi, centies, et Domine ignosce mihi peccatori, centies; recensereque sextum psalmum, et trigesimum septimum, et quinquagesimum: hæc mando tibi custodire usque ad Christi Nativitatem, non autem habeas protestatem ministrandi, nec agendi quoquo modo quæ sacerdotum sunt, et tunc in natalitiis magni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi recipies sacerdotium tuum, et mecum eris sacerdotio fungens, et ministras immortali æternō Deo. Et post lectionis epitimiiorum completionem, rursus ipse Stephanus collaudavit: Multos annos imperatorum Basilii et Constantini! magnorum dictotorum et imperatorum multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Pacificorum imperatorum multos annos! Depositorum injustitiae multos annos! Hostium mendacii multos annos! Amatorum et fautorum veritatis et justitiae multos annos! Nicolai beatissimi papæ Romani æterna memoria! Adriani orthodoxi papæ Romani multos annos! Ignatii orthodoxi patriarchæ Constantinopolos multos annos! Orthodoxi senatus multos annos! Sanctæ et universalis synodi æterna memoria ^b. Deus depositus molimina Photii, quæ incipiunt in divino loco, et simul depositus eum, ut mendacii amicum et conculturam venerandæ figuræ.

^b Iambici versys hi sunt apud Græcos.

ACTIO TERTIA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei et Salvatoris nostri. Consulatus Deo coronatorum dominorum nostrorum, Basilii quidem anno tertio, Constantini autem filii ejus anno secundo, imperatorum perpetuorum Augustorum, inductione tercia, quinto Idus Octobris. Propositis et vivificis lignis, et interneratis salutis nostræ Evangelii in dextris partibus catechumenorum opinatissimi templi sanctæ ac magni nominis Sophiæ, convenientibus autem Donato Deo amicissimo episcopo Ostiensi, et Stephano Deo amicissimo episcopo Nepesino, ac Marino reverendissimo diacono sanctæ Romanæ Ecclesiæ: locum ha-

D possidente Theodosii sanctissimi archiepiscopi sedis Hierosolymorum: Deinde per jussionem amicorum Christi et Dei cultorum magnorum imperatorum Basilii et Constantini; præsentibus et audiencibus etiam magnificentissimis principibus, videlicet Christophoro magnificentissimo magistro, Bahane magnificentissimo patricio et præposito, Panio magnificentissimo patricio et præfecto, Leone magnificentissimo patricio et domestico excubitorum, Joanne magnificentissimo patricio et logotheta acuti [lege velocis] cursus, Manuele magnificentissimo patricio, Theophylacto magnificentissimo patricio, Petrona magnificentissimo na-

et hunc Deo amicissimo metropolita Rhodi, Photio Deo amicissimo Nacolae archiepiscopo, Athanasio Deo amicissimo episcopo Anili Magnesiae, Georgio Deo amicissimo episcopo Heliopoleos, Stephano Deo amicissimo episcopo Cibyrae, Niceta Deo amicissimo episcopo Cephaludis, Stephano Deo amicissimo archiepiscopo Cypallorum, Theodoro Deo amicissimo episcopo Sinopae, Basilio Deo amicissimo episcopo Pyrgii, Gregorio Deo amicissimo episcopo Mesinæ, Eustathio Deo amicissimo Aemoniae, Xenophonte Deo amicissimo episcopo Milassi, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnusiae, Petro Deo amicissimo episcopo Troadis, Samuele amicissimo episcopo Antri, Antonio Deo amicissimo episcopo Aliseos, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Crotonæ, Michaeli Deo amicissimo episcopo Cercyrorum. His ita convenientibus, surgens Metrophanes Deo amicissimus metropolita Smyrnae, una cum Nicephoro Deo amicissimo metropolita Amasiae, et Niceta metropolita Athenarum, dixit: *Omnia honeste, et secundum ordinem facere Paulus magnus apostolus jubet et sanctificat.* Videtur autem omnibus nobis honestum esse, ac perfecto ordini proximum, ut deinceps haec sancta et universalis synodus audiat epistolas amici Christi imperatoris nostri, quas misit ad sanctissimum papam Romanum, et Orientis praesales; et rursus sanctissimi patriarchæ nostri, deinde beatissimi pape Adriani ad sanctissimum dominum nostrum; ut et sancta synodus satisfactionem adhuc majorem accipiens, glorificet Deum, qui cooperatus est piissimo imperatori nostro in conciliis et optimis studiis, gratiasque agat et sanctissimo patriarchæ nostro, et vobis sanctissimis vicariis. Donatus et Stephanus sanctissimi episcopi, et Marinus reverendissimus diaconus, vicarii senioris Romæ dixerunt: *Audivimus quia sunt quidam errantes ex consecratione beatissimi Methodii et sanctissimi Ignatii, et nesciunt quid sit pietas et misericordia sanctæ Dei Ecclesiae atque judicium; et ideo renuunt scribere Romanum libellum, quem misit sanctissimus papa Adrianus.* Ante omnia ergo mandamus bono cultui vestro, ut eatis ad eos, et secundum canoniam auctoritatem accersatis eos, ita dicentes: *Sancta synodus advocat vos, ut faciatis quod decretum et censum est auctoritate, et suscipiamini a sancta synodo; neque enim vult claudere viscera sua; invitamus ergo vos venire: ac secundum libelli satisfactionem facite, quemadmodum et ceteri fratres vestri fecerunt; et suscipit vos sancta et universalis synodus.* Thomas et Helias sanctissimi vicarii Orientalium sedium dixerunt: *Secundum solitas et canonicas præceptiones apostolorum ac sanctorum synodorum et nos providemus, nutu misericordiae ducti, ut adsciscantur ad hanc viam salutis, ad quam et*

A fratres eorum succurrerunt [af., cucurrerunt]. Congruum ergo est, ut eatis ad eos, et provocet illos ad salutem animarum suarum. Dicite itaque eis cum benevolentia et convenienti fraterno affectu: *Advocamus vos: si ergo feceritis quæ videntur sanctæ synodo, introite in ea, et suscipient vos.* Et abentes Metrophanes Deo amicissimus metropolita Smyrnae, et Nicephorus Deo amicissimus metropolita Amasiae, ac Niceta Deo amicissimus metropolita Athenarum, dixerunt quæ sibi fuerant impetrata ad Theodulum reverendissimum metropolitam Ancyrae, et Nicephorum reverendissimum metropolitam Nicæe, qui responderunt ita: *De proposita subscriptione rationem reddimus sanctitati vestre, quia propter rationabiles et irrationabiles subscriptiones, quæ ante factæ sunt, gravati desinivimus nos, et vinculum imposuimus non ultius subscribere, praeter id quod subscriptissimus, et professi sumus fidei nostræ symbolum, quod jacet in chartophylacio venerabilis patriarchæ, tempore consecrationis nostræ. Propter quod dicimus vobis, et rogamus sanctam synodum, si possibile est, indulget nobis quod deliberavimus conservare usquedum vixerimus.* Deo amicissimus metropolitis deferentibus hujusmodi responsionem, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: *Legatur responsio eorum in audienciam omnium.* Et accipiens Thomas venerabilis subdiaconus ac devotus vicarius in auditionem sanctæ synodi legit. Et iterum vicarii senioris Romæ dixerunt: *Legatur epistola a Deo muniti imperatoris nostri, quam misit ad sanctissimum papam Nicolaum.* Et accipiens Theodorum devotus a secretis legit.

C *In nomine Patris, et Filii, et sancti Spiritus unius, et solius, et veri Dei, Basilius fidelis imperator Romanorum Nicolao sanctissimo pape Romano, et spirituali quoque Patri nostro.*

D Qualiter se habet mentis nostræ voluntas super ecclesiasticis negotiis nostris, o divinum et sacrum atque instar Aaron reverendum caput, in priori epistola innotuimus. Nescientes autem, si sanctis vestris, et secundum Moysen Deo gratissimis, sit posita palmis (multæ namque in longinquò itinere impedientes accidentia cause), necessarium conspeximus primum quæ in eadem continebantur epistola in brevi commemorare, et nunc quæ defuerunt supplerre. Habet itaque in quibus malis Ecclesiam nostram, quando imperii divinis orationibus vestris gubernacula suscepimus, invenerimus male jacentem, insanabiliter languentem, legitimo rectore denudatam, tyrannide detentam, alieni pastoris servituti subjectam, omnia instar ancillæ patientem magis, quam more reginæ quidquam gerentem. Hæc sunt quæ illa significabat epistola. Et quedam a nobis agenda fore visa sunt, quedam vero paternæ

sanctitati vestrae penitus relinquenda. Verum nobis nihil amplius debere fieri visum est, nisi, ut Photius quidem a sede removeretur, et secum quiescere hortaremur : quippe qui multa contra veritatem et contra sacrum pontificium vestrum commovit ; in tantum enim rabies illius profecit. At vero Ignatius sanctissimus et spiritualis pater noster, qui clare injurias et tyrannidem pertulit secundum judicium et justificationem, quae in diversis epistolis vestris inventa est (quanquam per eisdem litteras vix nanc omnia manifestum constitutimus : sic enim ipsæ litteræ obrutæ, et nullatenus quibusdam ostensa fuerint ab lis qui ante nos principatum tenuerunt) per æquam et justam veritatem ad proprium thronum revocaretur : reliquis autem finem imponeadum, imo vero et hæc eadem approbandum, atque horum sequentia terminandum, spirituali sanctitati vestrae dimisimus. Videlicet de his sacerdotibus qui ex ultraque parte peccaverunt, et ante a sanctissimo patriarcha Ignatio consecrati secundum scripture sue confessionem, in veritate minime permanserant, quam qui a Photio viro impudenti manus impositionem suscepserunt : nec non et de his summis sacerdotibus, et sacerdotibus, atque abbatibus, qui diversimode scripsierunt : quorum quidem alii vi vel tyrannide, alii vero simplicitate aut levitate, quidam vero seductione ac versutiis, quidam vero muneribus et honoribus diversimode decepti sunt. Pauci enim superiores a laqueo illius prorsus effecti sunt ; imo vero dicendum est, quia pene omnes sacrati, tam priores, quam posteriores, qui sub nobis sunt, male, et ut non oportebat tractati sunt. De quibus decretum et judicium mittere paternam sanctitatem vestram præscribentes poposcamus, et nunc expetimus : addentes huic epistole pro his, qui ceciderunt benignissimam postulacionem, et maxime de iis qui poenitentie locum requirunt, et ad legitimum sumnum sacerdotem recurserunt : quatenus non Ecclesiae nostræ summis sacerdotibus, et sacerdotibus qui sub omni regimine nostro consistunt, commune occurrat naufragium, propemodum universis illis de falsis et impotabilibus gulantibus iniquitatis rheumatibus. Super his itaque postulamus compatientissimum sacerdotium tuum, ut manum porrigit humanitatis, et eorum dispensem salutem, qui proprium duntaxat peccatum pronuntiant, et veniam accipere de eo [ut veniam accipient ab eo] qui male ac nequierit ab ipsis molestatus est summo sanctissimo sacerdoce depositum : eos enim qui permanent in malitia, et nolunt ad veritatis se-mitam repedare, nullus modus vel ratio a condem-

A triarcha Ignatio, quam de miserrimo Photio, destinati sunt ab amabili Christo imperio nostro ad paternam sanctitatem vestram ab ultraque parte apocrisiarii; a sanctissimo quidem patriarcha Ignatio Joannes metropolita Sikei, a Photio vero Petrus metropolita Sardis, cum quibus et a divinitus munito imperio nostro missus est Basilius spatharius; quos volumus ut paterna sanctitas vestra suscipiat, et in conspectu episcoporum, qui ex ultraque parte directi sunt, quæ videbuntur sanctitati tuae ecclesiasticis legibus atque canonicis de summis sacerdotibus et sacerdotibus sanciat : cum hisque mittat nobis reverendissimos apoerisarios, ut certifetur expressius et purius sanctissima ecclesia nostra, cuius voluntatis sanctitas tua super utrisque consistat. Ita pater spiritualis, et divinitus honorande seminæ pontifex, accelerata pro Ecclesia nostra correctione et confuncta contra injustitiam atque ad veritatis satisfactionem multam nobis congeriem honorum donare, id est unitatem mundam, compaginem spiritalem ab omni contentione ac schismate liberam; Ecclesiam in Christo unam, et ovile uni obsecundans pastori, cuius tu minister ac immolator existis. verissimus. Saluto sanctum et desiderabile mihi caput quasi labii per litteras. Vale. Missa est mense Decembri, die undecimo. >

B Et post lectionem prædictæ epistolæ accipias Stephanus Deo amabilis diaconus et devotus notarius epistolam sanctissimi patriarchæ Ignatii, quam ad sanctissimum papam Adrianum miserat, legit :

C • *Deo honorabilis, dilecto fratri et comministro Nicolo sanctissimo papa senioris Roma Ignatius misericordia Dei archiepiscopus Constantinopolitanus.*

D Eorum vulnerum atque livorum qui in membris hominis consistunt multos medicos protulit ars; hanc quidem passionem alio accipiente et alteram altero, ex per experientiam amputante et medente; eorum vero quæ in membris sunt Christi et Dei salvatoris, omnium nostrum capit, et sponsæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiae, unum et singularem præcellentem atque catholicissimum medicum ipse princeps summus, et fortissimus sermo, et ordinator, et curator, et solus ex toto magister Deus omnium produxit, videlicet tuam fraternalm sanctitatem et paternam almitatem : propter quæ dixit Petro magno et summo apostolorum : *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (Matth. xvi).* Et iterum : *Tibi dabo claves regni caelorum : et quodcumque ligaveris*

utique sortem apostolorum principi solum circum-
scripsit et definivit, sed per eum ad omnes qui post
illum secundum ipsum efficiendi erant summi pasto-
res, et divinissimi sacrique pontifices senioris Romæ,
transmisit: et ideo ab olim et priso tempore in ex-
ortis heresibus et prævaricationibus eradicatores et
interemptores malorum zizaniorum, et tabefactorum,
et penitus insanabiliter agrotantium membrorum,
multi multoties facti sunt eorum, qui sanctitatem et
summam paternitatem tuam illuc præcesserunt; suc-
cessores scilicet principis apostolorum, et illius ze-
lum in fide, quæ secundum Christum est, imitantantes:
et nunc nostris temporibus beatitudo tua digne tra-
ctavit datam sibi a Christo potestatem. Et quemad-
modum quis peritus belli, et optimus prætor, san-
ctissime et amantissime frater noster, omnibus po-
tentiores et omnia vincentem veritatem, tanquam
quædam valde fortia et inexpugnabilia proponens
arma, hujus annulos dejecisti, et cum Christo et per
Christum mundum vicisti, et eum qui divina furatus
est, et dispoliavit aliena, et per fenestram in atrium
ovium more latronum intravit, et prædatus est anti-
mas multorum, deinde etiam se arroganter extulit,
et cervices erexit contra Deum omnipotentem, et
in tantum jactanter elatus est, ut conventum sine
subsistentia et sine persona fingeret contra irrepre-
hensibile et divinissimum et sacrum pontificium
tuum, quemadmodum fabula hippocentauros et tra-
gæphos; quod etiam latenter ad principem misit.
Hujusmodi ergo non sanctum operarem, atque
omni opere malo repletum, videlicet eum qui secun-
dum antiphraseos tropum Photius nominatur, opere
manus pontificalis, et apostolice potestatis tue a
communi Ecclesiæ resecasti corpore, et summo te
Petruzæquiparans, tanquam novum Ananiam, sen-
tientia potentium verborum tuorum occidisti (*Act. v.*),
et privatione spiritualis vita, ut alterum Simonem,
per anathema morti transmisisti; et nos qui injuriam
passi sumus, sicut justissimus et fratrum amicissi-
mus, et juste justificasti, et Ecclesiæ, quæ apud nos
est, et proprio throno, propter quæ satagiisti atque
scripeisti, utpote apostolice et summae potestatis
susceptor, digne ac rationabiliter restituisti, et fi-
citem qui hic inerat dissipasti, et tranquillitatem Ec-
clesiæ contulisti. A Deo quippe provectus et a Chri-
sto dilectissimus et mansuetissimus et justissimus
noster imperator, volo et consilio et decreto et judi-
cio tue sanctitatis, favens olim, etiam nunc alacri-
ter obediens, ut filius vester proprius, et fidelissimus
utrique, quæ digna sunt exhibuit, et multa tribula-
tione sessam nostram senectutem, adhuc etiam omnes
qui pro justitia Dei multas et varias tribulationes
sustinerunt, imperialissima prudentia usus, ani-
mavit et consolatus est. Pro quibus omnibus gratifi-
cas laudes atque voces referentes super omnia Deo
et vestre beatitudini, misimus debite Joannem bea-
tissimum et sanctissimum metropolitam Sylæ, vi-
rū Dei cultorem, et divino intellectu repletum,

Inaudit imperatorem Ludovicum.

A qui etiam per totos novem annos pro verbo veritatis
cum nobis ipso persecutionem et mala celera passus
est, et Petrum Dei amantissimum episcopum Troadis,
qui eadem et ipso passus est ⁴, et pariter decertavit
cum regali homine, rationem simul vobis posituros
pro nobis, et quæ epistola desunt viva voce adim-
pleteuros et manifestaturos qualem et quantam et quam
magnum dilectionem habeat et affectum humilitas
nostra circa fratrem sanctitatem vestram: simul
autem et de ceteris ecclesiasticis ordinibus acceptu-
ros, quæ Deo placeant, et vestro intellectui et sa-
pientie et potestati distinctiones atque dispositiones.
Duplex est eum sacerdotalis catalogi consecratio:
nam quidam a nobis hanc suscepunt, et propria
manu pro nobis sua sponte scripserunt; quidam
vero ab iniquo et interfectori Photio. Multi quidem
de nostra consecratione, gratia Dei confortati, resti-
terunt ei fortissime, per nullum modum in inhono-
rantiam et contumeliam nostram, et in eam quam
putant depositionem communicantes; sed et multas
et varias tribulationes, et angustias, ac dira exsilia,
et custodias perpetuentes; quos præcipue suscipiens
et tua beatitudo, bene scio quod supremis extollat
honoribus, ut certatores veraciter pietatis. Plures
autem propria chirographa transgressi sunt, et ce-
ciderunt, et pro temporis et utilitatis suræ causa in
omnibus Photii temeritatibus et malignis actibus ab
initio usque ad finem sectatores et communicatores
et cooperatores effecti sunt, frequenter contra nos
subscribentes, licet non voluntarie, sed vim et ty-
rannidem passi. Sunt autem apud eos, qui contra ve-
ritatem postea in rabiem versi, et quemadmodum
quadam Satanæ operatione surentes, validissimam
etiam contra nos ostenderunt insaniam. Primum igit-
ur de hujusmodi imploramus dari dispositionem;
deinde de his qui ab illo manus impositionem suscep-
perunt et secundum ea etiam ipsi similiter per om-
nia frustra nequiter egerunt; insuper de presbyte-
ris, qui ex nostra consecratione consistentes, semel
ei communicaverunt, vel fortassis bis et ter ex arcta
angustia, non tam subscriberunt injustitiae chi-
rographo, et rursus recesserunt, et usque in præsens
voluntarie vacant; adhuc etiam de iis qui cum com-
munione etiam subscriptionem gesserunt, inox au-
tem otium complexi sunt; et super hos etiam de his
qui manus quidem impositionem a Photio et voluntarie,
et non voluntarie suscepunt, reveriti tamen,
sacerdotio prorsus nullo modo functi sunt. Porro,
manus impositionem ab eo accepit Cæsareæ Cappa-
dociæ archiepiscopus reverentissimus et perseve-
rantissimus Paulus post concilium vanitatis, quod
contra humilitatem nostram tenuit prius: in secun-
da vero synodo reproborum, ut dicit propheta, vir-
liter valde propugnans ob veritatem et triumphans,
et divulgans eorum interfectoricem mentem, et nullo
tempore vel modo contra humilitatem nostram sub-
scribens, sed ob idipsum multa passus, et multimo-
das necessitates sustinens, alio quodam melior

scilicet affectu dignus babebitur a fraternitate vestra. **A** Illece igitur sunt capitula, pro quibus exposcimus solutionem et ordinationem in scriptis mitti humilitati nostrae. Insuper autem et vicarios vestre beatitudinis episcopos dignos et rationabiles, ut cum eis bene et convenienter disponamus ecclesiam, quae apud nos est, quam providentia Dei per intercessionem summi Petri, et instantiam atque interventionem vestram receperimus : et accipiunt negotia finem utiliem et congruentissimum in gloria Dei, et vestre fraternae sanctitatis, Christique imitatrixis beatissimae paternitatis.

Et post lectionem hujus epistolæ, accipiens Marinus reverendissimus diaconus et vicarius senioris Romæ epistolam, quæ missa est a sanctissimo Adriano papa ad sanctissimum patriarcham Ignatium, legit Latine, voce grandi in audientiam omnium, in Græcum sermonem eam vertente ac interpretante Damiano reverendissimo regio clero ac interprete.

C « Adrianus episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo confratri et comministro nostro Ignatio patriarchæ Constantinopolitano.

« Nec scriptura pandere... » Reliqua vide inter epistolas Adriani II, Patrologie tom. CXXII.

Et post lectionem epistolaœ sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Est canonice ac synodice acta epistola hæc. Sancta et universalis synodus dixit: Canonica, et ordinata, et plena justitiae est epistola, quæ lecta est sanctissimi papæ Adriani. Et post hoc surgens Metrophanes Deo amicissimus metropolita Smyrnæ dixit: Ex epistolis quæ nobis

lectæ sunt modo, liquidius oognovimus amici Christi, imperatoris nostri diligentiam, et studium quod habet ad pacificandam Ecclesiam Dei, et sanctissimi domini nostri et patriarchæ Ignatii humilitatem, et quomodo impletum eloquium Scripturæ quod perhibet: *Omnia cum consilio fac*; nec non et sanctissimi papa Romani solerter locutionem et pudorem, quem in divinis, circa diviporum canonum custodiam et observantiam habet, et ejusdem imitantem, quantum fieri potest, misericordiam et benignitatem; quos et magnifice suscipientes, omnes gratias egimus Deo, qui dignos nos fecit hujusmodi sanctissimi vicarios contueri.

Et post hoc stans in medio Stephanus Deo amicissimus diaconus et devotus notarius laudavit ita: Multos annos imperatorum Basillii et Constantini! Magnorum imperatorum et dictatorum multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Paciforum imperatorum multos annos! Depositorum iustitiae multos annos! Hostium mendacii multos annos! Amatorum et fautorum veritatis et iustitiae multos annos! Euloxia piissimæ Augustæ multos annos! Nicolai beatissimi papæ Romanæ æterna in memoria! Adriani orthodoxi papæ Romani multos annos! Ignatii orthodoxi patriarchæ Constantinopolitano multos annos! Orthodoxorum patriarcharum Orientis multos annos! Orthodoxi senatus multos annos! Sanctæ ac universalis synodi æterna memoria,

VERSUS IAMBICI.

Chorus patriarcharum honorabilis et magnus
Pessimum inimicum prosequitur, ut lupum,
A thalamo casto, et venerabilibus locis;
Photum aio amarissimum apostolam.

ACTIO QUARTA.

In nomine Domini et dominatoris omnium Iesu Christi veri Dei et Salvatoris nostri. Consulatus a Deo coronatorum et tranquillissimorum dominorum nostrorum, Basillii quidem anno tertio, Constantini vero filii ejus anno secundo, perpetuorum Augustorum inductione tertia, tertio Iduum Octobris, propositis preciosis et vivis lignis, et intemeratis solutis nostræ Evangelis in dextris partibus catechumenorum opinatissimi templi sanctæ ac magni nominis Sophiae: convenientibus autem Donato Deo amicissimo episcopo Ostiensi, et Stephano Deo amicissimo episcopo Nepesino, et Marino Deo amicissimo diacono sancte Romanae Ecclesie, locum retinentibus Adriani sanctissimi et beatissimi archiepiscopi senioris Romæ, et Ignasio sanctissimo archiepiscopo

D
retinente Theodosii sanctissimi archiepiscopi sedis Hierosolymorum: deinde secundum iussionem amicorum Christi et piissimorum magnorum imperatorum nostrorum Basillii et Constantini: presentibus et audientibus etiam magnificentissimis principibus, videlicet Christophoro magnificentissimo patricio et magistro, Bahane magnificentissimo patricio et proposito, Leone magnificentissimo patricio et proconsule, Leone magnificentissimo patricio et domestico excubitorum, Joanne magnificentissimo patricio et logotheta oxeos cursus, Manuele magnificentissimo patricio, Theophylacto magnificentissimo patricio, Petrone magnificentissimo patricio, Oreste magnificentissimo protospathario et domestico icanatorum, Sisinnio magnificentissimo spathario: confidentibus

metropolita Catane, Michael Deo amicissimo metropolita Rhodi, Photio Deo amicissimo archiepiscopo Nacolir, Stephano Deo amicissimo archiepiscopo Cypallorum, Athanasio Deo amicissimo episcopo Anilij Magnesiae, Georgio Deo amicissimo episcopo Heli, Stephano Deo amicissimo episcopo Cibyrae, Niceta Deo amicissimo episcopo Cephaludii, Theodoro Deo amicissimo episcopo Sinopae, Basilio Deo amicissimo Pyrgii episcopo, Gregorio Deo amicissimo episcopo Mesinæ, Eustathio Deo amicissimo Aemone, Xenophonte Deo amicissimo episcopo Milassi, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnusiae, Petru Deo amicissimo episcopo Troadis, Samuele Deo amicissimo episcopo Antri, Niceta Deo amicissimo episcopo Photia, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Ceryrorum. His itaque taliter convenientibus, stans in medio Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Sunt episcopi duo, consecrationem habentes beatissimi Methodii, Theophilus et Zacharias vocati, qui Photium recipientes diffamant, quod receperisset Romanorum Ecclesia Photium. Si ergo placet sanctitati vestre, ingrediantur in sanctam et universalem synodum, et rejudicentur. Donatus Deo amicissimus episcopus Ostiensis, et Stephanus Deo amicissimus Nepesinus, et Marinus Deo amicissimus diaconus sanctæ Romanae Ecclesiae, locum retinentes Adriani sanctissimi pape Romani, dixerunt ad sanctissimos vicarios sedium Orientis, et ad universam sanctam synodum: Si consideretis aptum esse, mittantur aliqui ad predictos viros, ut interrogent illos, eujus consecrationis sunt, et cui communicant. Sancta et universalis synodus dixit: Aptum est et conveniens. Et missi a vicariis senioris Romæ, Pancratius religiosus clericus, ab Orientis vero vicariis, Ananias religiosus clericus, a senatu autem Gregorius inclitus spatharii cubicularius, dixerunt illis: Sancta et universalis synodus misit nos, ut interrogemus vos, eujus consecrationis sitis et cui communicetis. Theophilus et Zacharias quondam episcopi dixerunt: Nos domini Methodii sumus consecrationis; communivimus autem domino Photio patriarchæ. Et reversis his qui missi sunt lecta est vox Theophilii et Zachariae dudum episcorum per Theodorum virum devotum a secretis in medio sanctæ et universalis synodi in audientiam omnium, et sancta synodus exclamavit: Sit portio Theophilii et Zachariae cum Photio. Post haec magoificantissimi et gloriosissimi principes per Bahanem magnificentissimum patricium et praepositum dixerunt: Imperatores nostri sancti miserunt servos suos, qui senatus vocatur, qui voluntate Dei hic honoratus est secundum omnia, ut simus districti eorum quæ geruntur audi-

A patriarchæ, et sanctissimis vicariis, tam senioris Romæ, quam Orientalium sedium: Nisi audierimus et ab ipso Photio in conspectu nostro stante, et ab episcopis ejus, et iis qui habentes consecrationem beatissimi Methodii et sanctissimi Ignatii apostolate facti sunt, ut in conspectu nostro obstruantur ora ipsorum ex canonicis et synodicis preceptionibus, non scribet manus nostra unam litteram in synodo ista: audiant quæ judicata sunt a seniori Roma in conspectu nostro, et si nihil contradicere potuerint, sanabitur mundus ex consensu ipsorum. Si hoc autem factum non fuerit, scimus quia nostri non egetis ad scribendum in fine a vobis gestorum. Quomodo enim subscribemus in hujusmodi judicio, illis clamantibus atque dicentibus: Audiamus depositionem nostram, damnemur, audientibus nobis ut postulat justitiae ratio, et nullus sermo ipsorum fit? Hoc non est justum, ut nos arbitramur: quid ergo videtur vobis, facite: nos enim, et antequam veniret sanctitas vestra a Deo conservandam in civitatem sanctorum imperatorum nostrorum, eamdem opinionem habuimus, tam de judicio beatissimi papæ Nicolai, quam de receptione sanctissimi papæ Adriani, ac certificatione et confirmatione honorabilis sacerdotis sanctissimi domini patriarchæ nostri. Post vicarios autem Orientis vidimus et vos, et suscepimus tanquam sanctos apostolos. Rogamus ergo ut hi qui languent sanentur, et corrigamus qui non habent certitudinem veritatis, et erigamus qui deorsum jacent. Nisi enim ita haec omnia discutiantur, conscientiae hominum non curabuntur. Metrophanes Deo amicissimus metropolita Smyrnae surgens dixit: Divinus apostolus ita inquit: *Prophetias nolite spernere; omnia autem probantes, quod bonum est retinetete (I Thess. v).* Sanctissimos itaque vicarios senioris Romæ ut prophetas suscipientes, nequam spernimus. Probantes autem verba magnificentissimorum principum, invenimus ea justa et congruentia; et propterea etiam episcopi omnes, et sancta haec synodus, favemus postulationi magnificentissimorum principum, ut examinentur illi et interrogentur, si recipiant eos judices: et accepto loco satisfactionis, si quidem justificati fuerint, ut cuncti libenter suscipiamus: si vero damnati existent, ut omnes acquiescant. Nunc ergo exigantur in scriptis fateri, si hanc sanctam et universalem synodum, et quæ ab ea judicantur admittunt, et jure ingrediantur. Sanctissimi vicarii senioris Roniae dixerunt: Et quos dicitis introduci ignorant quid judicavit sancta Romana Ecclesia? Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Ignorant: cum enim non essent ibidem, nec audissent opus vestrum in faciem, qualem certitudinem ba-

judicium sacrorum Romanorum pontificum; hoc A et illi, ut appareat, discesserunt, eo quod dimiserunt hos duos, et se, opinati quia nobis opus non habent hodie; ceterum, si jubet sanctitas vestra, negotium duorum queratur. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Due personæ illæ habent libellum quem porrigit, an sermonem tantum habent ad sanctam synodum? Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt: Non; sed hæc sunt illi duo, qui omnimodo iacent multitudinem illam; eo quod certificant eos hujusmodi, quia communicavit nobis papa Nicolaus. Et in hoc habet satisfactionem multitudo; quoniam si recepit hos duos, et communicavit eis, recepit utique et Photium, et communicavit ei: si autem illum recepit et communicavit, utique una die vocatus est patriarcha; et si B vocatus est una die patriarcha, habemus quod dicamus multum. Iстis autem duobus convictis, quia ea quæ dicunt ad multitudinem suam et mendacia, et inania, seu invalida sunt, ex modico isto fiet utilitas multis. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Absit, quod beatissimus Nicolaus in sancta Romana Ecclesia receperisset aliquando Photium patriarcham Cónstantopolitanum uno die vel una hora in collegio sacerdotali. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt: Benedictus Deus: certificant et isti, ut accedant ad veritatem. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Quoniam dicunt se communicasse cum sanctissimo papa Nicolo, ingrediantur, et stent in uno loco, et audiant quod definitum est de illis. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt: Imo interrogentur et discutiantur, quomodo dicant: Quia communicavimus beatissimo papa Nicolo; cum omni enim certitudine hoc perhibent. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Intrent. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt: Ut quis eos afferat? ipsi consecratio sunt Methodii: et omnino expositione libelli vestri sancit eos qui consecrationem habeat beatissimi Methodii et sanctissimi patriarchæ Ignatii, quæcumque, et quantacunque delinquissent et in eum, volentes poenitere, veniam et justificationem merebiri; ac ideo hujuscemodi etiam vos advocates, nihil peccatis. Donatus et Stephanus Deo amicissimi episcopi, et Marinus venerabilissimus diaconus, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Quoniam pridem commissi sunt ad eos, qui a nobis abierunt, dixerunt illi: Quia cum Photio communicamus, ideo non vocamus illos. Bahanes magnificantissimus patricius et præpositus dixit: Et multi eorum qui hic sedent episcoporum, Photio communicabant usque in finem. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Attamen isti per libelli satisfactionem recepti sunt. Magnificentissimi et gloriosissimi

nem facta est incredulitas ejus : veniant et isti , si A sanctæ Dei genitricis Marie, que dicitur Præsepis. forte magis per infidelitatem impiorum , et verborum impugnationem , lucrum multum per duos multis efficiatur. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Ingradiantur. Et intrantibus Zacharia et Theophilo dudum episcopis , dixerunt sanctissimi vicarii senioris Romæ ad sacram synodum et inclysum senatum : Isti sunt , qui desideraverunt [al. petierunt] intrare in sanctam synodum : quid desiderant audire ? quid dicunt ? Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Interrogentor ipsi , et dicent desiderium suum. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Nomina ipsorum qui vocantur ? Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Zacharias et Theophilus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Hi qui petierunt introire in sanctam synodum , faciunt libellum hunc quem exposuit sanctissimus papa Adrianus , et implent omnia quæ præcepit ? Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Interrogentur. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Interrogate illos. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Ut obsecundantes verbo vestro , ex præceptione vestra interrogamus eos , non per potestatem nostram ; potestas enim hæc vestra est. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Interrogate illos , si volunt facere libellum qui missus est a sancta Romana Ecclesia. Bahanes magnificantissimus patricius et præpositus dixit ad jam dictos dudum episcopos : Desideratis audire libellum ? Zacharias et Theophilus dudum episcopi dixerunt : Nec libellum desideramus audire , nec volehamus huc venire : jussit imperator ut inveniremur in palatio , et coram præsentia ejus reperti sumus illic hoc modo , non propter libellum. Bahanes magnificantissimus patricius et præpositus dixit : Dixistis in palatio : Quia ostendere habemus per omnia , quia ut sacerdotes sanctissimo pape Nicolao comministravimus ? Zacharias et Theophilus quondam episcopi dixerunt : Diximus , et iterum dicimus , quia ut summi sacerdotes suscepti sumus a papa Nicolao , et comministravimus ei , et recepti sumus ab illo. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Absit; mendaces sunt , et non dicunt veritatem. Zacharias et Theophilus dudum episcopi dixerunt : Et si mendaces sumus ne interrogetis nos. Marinus Deo amicissimus diaconus et vicarius Romanus dixit : Et quid vobis videtur , nunquid omnis qui interrogatur , ut profecto verax interrogatur ? Theophilus dudum episcopus ad sacram synodum ait , ostendens Marinum reverendissimum diaconum vicarium senioris Romæ : Ipsum qui lo-

B A sanctæ Dei genitricis Marie , que dicitur Præsepis. Illic eos suscepit sanctissimus papa Nicolaus per satisfactionem libelli , et juramenti , et non contulit eis communionem in loco episcoporum. Si vero contradixerint , ostendant quod suscepit eos in communionem ut episcopos. Theophilus dudum episcopus dixit : Nunquid ignotus eram ego ? Ab imperatore ac a synodo missus sum. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Detulisti litteras , quando ascendebatis cum vicariis Radoaldo et Zacharia ? Theophilus et Zacharias dudum episcopi dixerunt : Nescimus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : In hoc cognoscat omnis sancta et sacra synodus , quia mendaces sunt , dicentes : Apocrisiarii missi sumus cum epistolis ; et epistolam si detulerimus , ignoramus. Theophilus dudum episcopus dixit : Ego non scrutabor de litteris , sed ad accipiendo apocrisiarios perrexi , non ad epistolam. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt Theophili : Quid habebat epistola , quam Romanam portasti ? Et Theophilus : Nescio. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Credit sancta hæc et universalis synodus , quia Romana Ecclesia nunquam aliquando suscepit patriarcham Photium , nec eos qui manus impositionem habent ab illo. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Et quomodo dicunt quia suscepti sunt ? Donatus et Stephanus Dei amicissimi episcopi , et Marinus venerabilissimus diaconus sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quia mentiuntur adversus sanctam Romanam Ecclesiam. Ut autem certificemini quia veritatem dicimus , legantur epistola beatissimi papa Nicolai , tam quæ ad Michaelem imperatorem et ad ipsum Photium , quam quæ diverso tempore per nonnullos apocrisiarios huc missæ sunt. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesie ac devotus notarius legit :

C *Nicolaus episcopus , servus servorum Dei , dilecto filio Michaeli glorioso imperatori Graecorum.*

Principatum divinæ potestatis... Reliqua vide inter epistolas Nicolai papæ , Patrologia tomo CXXVI , col. 000.

D Et post lectionem magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Ex his quæ nunc audiimus satisfacti sumus , quia veritatem dixistis. Epistola enim repellit illos , et innotuit nobis , quia Photium et manus impositionem ejus sanctissimus papa Nicolaus non recepit : sed legatur et altera epistola , quæ ad Michaelem imperatorem a sanctissimo nata Nicolaus missa est per Leonem a

Vide inter epistolas Nicolai papæ, Patrologiae tomo CXXVI, col. 000.

Cumque adhuc epistola legeretur, respondit Theophilus dudum episcopus, et dixit: Si damnatur Photius, damnentur et introducentes et consecrantes eum. Sancta et universalis synodus dixit ad eum: Ergo et tu damnatus es, tanquam qui suscepseris et communicaveris ei. Theophilus dudum episcopus dixit: Ego non damnor, eo quod non adfuerim quando consecratus est, sed inveni eum patriarcham et ita recepi eum. Post completionem vero epistolorum, surgens Theodorus Deo amicissimus metropolita Cariae dixit: Usque in præsentem horam ego humili certitudinem habebam in mente mea, et ideo rejiciebam beatissimum papam Nicolaum, et causabar eum, quia credens hominibus istis, putabam quod prius receperit Photium, et novissime hunc interimere tentaverit. Sancta et universalis synodus dixit ad Theophilum dudum episcopum: Hæ litteræ inde venerunt, an non? Theophilus dudum episcopus dixit: Ego nescio utrum hæ sint, an aliae. Theodorus Deo amabilis metropolita Cariae dixit: Unde habes ostendere quia comministrasti papæ Nicolao? et Theophilus: Det mihi verbum imperator in scriptis, hinc huic demonstro (in conspectu Dei dico) quia communicavi ei et comministravi; etenim iterum dico, et comministravimus ei, et communicavimus ei. Et post hæ sancta synodus hortata est Stephanum Deo amabilem diaconum sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesiæ et devotum notarium, ut legeret epistolam quæ per Leonem a secretis missa est ad Photium, et accedens legit.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei prudentissimo viro Photio.

Postquam beato Petro principi apostolorum... Reliqua vide ubi supra, col. LLL.

Cumque adhuc epistola legeretur, et de Ambrosii et Nectarii receptione ratio redderetur, respondit Theophilus dudum episcopus: Ego hæc et a Românis audivi, Romæ attamen dominum Photium receperunt. Theodorus Deo amabilis metropolita Cariae dixit: Quomodo dicis quia receptor est a papa, cum scribat eum moechum? Et Theophilus: Et tu quomodo illum recepisti? Theodorus Deo amabilis metropolita Cariae dixit: Usque ad hesternum diem tecum sapiebam; sed quoniam sanctissimus Nicolaus fiduciali voce promulgat, quia neque Ignatium rejecimus, neque Photium recepimus, ideo adhæsi reverendissimo patriarchæ Ignatio. Theophilus dudum episcopus dixit: Ex hoc discite qualis sit Nicolaus. Et Theodorus: Quomodo habes ostendere quod suscepserit vos sanctissimus papa Nicolaus? Et Theo-

A bilem demonstrare Photius valet, quod receptor aliquando fuerit a Româna sede, sed semper inter laicos eum computabat, et moechum et invasorem hunc appellabat: et quoniam non audivit verbum apostolici Romana Ecclesie præsulis, obligatus et repulsus ac reprohatus est, sicuti continetur in epistolis quas audistis. Magnificentissimi et gloriosissimi principes ad Orientis vicarios dixerunt: Habemus nos quod dicamus etiam ad vos: interrogamus etiam sanctitatem vestram: Utique audistis sententiam Romanorum Ecclesiæ, quomodo habet Antiochiensium Ecclesia de prædicto Photio? suscepistis eum? misistis ad eum litteras receptionis? Et respondens Thomas Deo amabilis metropolita Tyri, et locum retinens sedis Antiochiae dixit: Non suscepimus aliquando Photium in Antiochiensium Ecclesia, neque misimus ei litteram receptionis, neque ab illo recepimus. Helias sanctissimus syncellus et locum retinens Theodosii sanctissimi patriarchæ Hierosolymorum dixit: Si quidem credulus est tam apud Photium, quam apud communicatores ejus piissimus et a Deo coronatus noster imperator, ipse certificabit per proprios et apocrisiarios, Isaiam scilicet et Spyridonem Cyprios cum litteris suis, quas ad patriarcham nostrum misit, quia de manu Theodosii sanctissimi patriarchæ Hierosolymorum extorsit me, cum esse syncellus apostolici throni sancti Jacobi Hierosolymorum. Dico igitur, ac si coram Deo et electis angelis ejus, quia nequaquam recepimus Photium in episcopatu, neque litteras ab eo suscepimus, neque ad eum transmisimus. Si vero incredulus est apud eos Dei cultor imperator noster, quod visum fuerit piissimo et justissimo imperio ejus, in eos faciat. Nos enim, quod novimus certissime, hoc et testamur. Metrophanes Deo amabilis metropolita Smyrnæ dixit: Divinam Scripturam scimus liquido dicentem: *Omnia manifesta iis qui intelligunt, et recta iis qui inveniunt scientiam* (Pror. viii). Et nos itaque intelligentes et scientiam habentes divinarum et humanarum rerum per Christi gratiam, intelleximus et cognovimus ex iis quæ hodie gesta sunt, quia nunquam aliquando admissus est Photius in sancta Romana Ecclesia, ut episcopus, neque in aliis patriarchalibus thronis, sed abjectus erat, et reprohatus, atque damnatus ab initio usque in finem. Et dixit ad reliquos episcopos: Quid ergo dicitis, fratres, et vos? Theodorus metropolita Cariae dixit: Gratias ago Deo, quia per sacram hanc et universalem synodus solitus sum a cogitationibus illis, quæ inquietabant per singulos dies animam meam, utrum receptor Photius in patriarchis fuerit, necne fuerit? Per apocrisiarios enim ejus, qui primum de his mihi satisfaciebant, et per litteras quas misit, et quas recepti, satisfactus sum, quod

quid bodie aliud dicere: si jubeatis, Interrogemus A quia obligatus est a Benedicto papa, ut non haberet potestatem pontificium peragere; donec veniret, et descendenter iterum cum iis qui se abscederant a sanctissimo patriarcha Ignatio, et sumerent judicium, et hoc non custodivit, neque descendit illuc. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Ita fecerunt. Zacharias et Theophilus dudum episcopi dixerunt: Unum, an duos fecimus? Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Duos libellos fecistis. Zacharias et Theophilus dudum episcopi dixerunt: Ergo non erant ibi. Magnificentissimi et glorioissimi principes interrogaverunt sanctos vicarios, quid circumferebat libellus? Sanctissimi vicarii Romae dixerunt: Ut secundum catholicam Ecclesiam tenent et descendant veritatem, et per omnia sequantur judicium sanctae Romanæ Ecclesie. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Ita confessi sunt et beri in secretariis, ut per omnia consentiant Romanoram Ecclesie. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Interrogate ergo prævaricatores ipsos, utrum faciant Romanum libellum, necne. Magnificentissimi et glorioissimi principes dixerunt ad Zachariam et Theophilum dudum episcopos: Facitis libellum, an non? Zacharias et Theophilus dudum episcopi dixerunt: Nec audire illum volumus. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Emittite illos foras. Et postquam exierunt, Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Causam Zacharie non quæsivimus: beri enim confessus est,

B sili et Constantini! Magnorum imperatorum et dictotorum multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Pacificorum imperatorum multos annos! Depositorum Injustitiae multos annos! Hostium mendacil multos annos! Amatorum et fautorum veritatis et justitiae multos annos! Eudoxiae piissimæ Augustæ multos annos! Nicolai beatissimi papæ Römæ æterna memoria! Adriani orthodoxi papæ Rondani multos annos! Ignatii orthodoxi patriarchæ Constantinopoleos multos annos! Orthodoxorum patriarcharum Orientis multos annos! Orthodoxi senatus multos annos! Sanctæ ac universalis syndici æterna memoria!

^a Et revera duos libellos fecerunt, unum scilicet fidei, antequam Urbem ingredenterur; et alterum pro sequendis decretis apostolicæ sedis, antequam in communionem reciperentur.

ACTIO QUINTA.

In nomine Domini et dominatoris omnium Iesu Christi veri Dei nostri et Salvatoris. Consultatus a Deo redimitorum et tranquillissimorum dominorum nostrorum, Basilio quidem anno tertio, Constantini vero filii ejus anno secundo, perpetuorum Angustorum, inductione tertia, XIII Kalendas Novembris: propositis pretiosis ac vivificis lignis, et intermeratis ac sanctis Evangelii: conveniente autem sancta et universalis synodo, Donato Deo amicissimo episcopo Ostiensi, et Stephano Deo amicissimo episcopo Nepesino, et Marino venerabilissimo diacono sanctæ Romanæ Ecclesie, locum resistentibus Adriani sanctissimi papæ Romani, et Ignatio sanctissimo patriarcha Constantinopoleos, et Thomâ sanctissimo metropolita Tyri, locum residente sedis Antiochiae, et Helia Deo colendissimo presbytero

D præposito, magistro Babane magnificentissimo patricio et præposito, Leone magnificentissimo patricio proconsule, ac Leonem magnificentissimo patricio et domestico excubitorum, Joanne magnificentissimo patricio et logotheta okeos dromi, Petronate magnificentissimo patricio, Manuele magnificentissimo patricio, altero Manuele magnificentissimo patricio, Oreste magnificentissimo protospathario et domestico icanotorum: insuper etiam considenibus et Deo amicissimis metropolitis, videlicet a Basilio Deo amicissimo archiepiscopo Ephesi, Barnaba Deo amicissimo metropolita Cyzici, Nicophoro Deo amicissimo metropolita Amasæ, Niceta Deo amicissimo metropolita Athenarum, Theodoro Deo amicissimo metropolita Cariæ, Metaphrone Deo amicissimo metropolita Smyrnæ, Michaeli Deo amicissimo metropolita Rhodi, Photio Deo amicissimo archibishopo Neapolim, Euclasio Deo

amicissimo episcopo Magnesiae, Theodoro Deo amicissimo episcopo Sinopæ, Eustathio Deo amicissimo episcopo Aemoneæ, Theodoro Deo amicissimo episcopo Lacedæmonia, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Zacynthi, Euthymio Deo amicissimo episcopo Mosynorum, Basilio Deo amicissimo episcopo Pyrgii, Georgio Deo amicissimo episcopo Ilcili, Petro Deo amicissimo episcopo Troadis, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnusiae, Niceta Deo amicissimo episcopo Photia.

Ilis ita convenientibus, stans in medio Paulus Deo amicissimus chartophylax, dixit : Secundum præcedentem actionem, ut jussit sanctitas vestra, præsens est hic iterum Zacharias solus, sed et Christianissimus imperator noster misit ad synodum Photium. Donatus Deo amicissimus episcopus Ostiæ, et Stephanus Deo amicissimus Nepæ, ac Marinus reverendissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiæ, locum retinentes Adriani sanctissimi pape Romani, dixerunt : Desiderat venire in conspectum nostrum et sanctæ synodi Photius? Paulus Deo amicissimus chartophylax dixit : Nescimus utrum desideret, an non; sed, si jubetis, discamus. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Interrogetur, si desideret venire in sanctam et universalem synodum hanc. Paulus Deo amicissimus chartophylax dixit : Quem jubet sanctitas vestra ire et interrogare eum? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Laici vadant. Et misit senatus ad Photium Sisinnium gloriissimum protospatharium, Eutychianum primum mandatorum excubitorum, Georgium primum mandatorum icanotorum, Leonem mundanum hominem vicariorum senioris Romæ, Cyriacum et Joseph mundanos homines vicariorum Orientis; et præcepserunt eis ita dicere : Sancta et universalis synodus denuntiat tibi : Vis venire in sanctam synodum, an nou? si dixerit quia nolo, interrogate eum quare? Euntibus ergo qui missi fuerant, et facientibus quemadmodum fuerant imperati, respondit Photius ad eos : Me in synodo nunquam aliquando advocasti, et modo miror quia hoc fecisti, et advocasti me. Verum tamen sponte non venio, nunquam enim interrogantes me de synodo hac quam dicitis, quomodo in eam me trahitis? Dixi : Cusodiā vias meas, ut non delinquam in via mea. Posui ori meo custodiam (Psal. xxxviii), et reliquum vos legite. Cumque reversi fuissent præfati viri, jussus est Gregorius devotus notarius divinorum secretariorum, et ascendens legit Photii voces in audientiam omnium. Et post lectio-
nem, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quid dicit ad haec sancta synodus? Non nos convo-

A dixerunt : Placet. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Veniat. Dictata vero sunt ad Photium a sancta synodo per Heliam syncellum hæc : Quoniam conclusione tacita peccatores hanc a Deo electam pronuntiasti synodum, non solum sanctissimorum thronorum vicarios, et summos sacerdotes, verum etiam et honorabilem senatum sanctorum Patrum nostrorum, habentem extra tempus, et non apte propheticum dictum inducens, justum est ad hæc dicere, quia opera tenebrarum habens in temelipso formidasti sanctam et universalem synodum, quæ in lumine veritatis est congregata, ne manifestareris divulgatus per eam, quemadmodum sanctum perhibet Evangelium, quia : *Omnis, qui prava agit, odit lucem, et non venit in lucem, ut non arguantur opera ejus (Joan. iii).* Sed scriptum est : *In camo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te (Psal. xxxi).* De cætero ergo synodica auctoritas imperiali consensu opportune ac apte illud terminabit propheticum. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt ad sanctam synodum : Placet vobis? Sancta synodus dixit : Placet. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Veniat. Euntibus illis qui missi sunt, cique prædicta acclamazione lecta, Photius ait : Quemadmodum usque modo etiam invitatos nos traxistis? hoc si vultis adhuc facere, non debuistis nos ad convenientem interrogare? Sed etiam placuit vobis ab initio imperative ac potestate perlicere. Itaque etiam hac voce in synodo lecta, iterum sancta et universalis synodus acclamavit ad Photium C ita : Ecclesiasticum ordinem sequentes ultraneam præsentiam tuam per primum sermonem expectavimus; sed cum vere peccator sis et manifestus, injustus in concilium justum sponte ingredi recusasti, ne acciperes evidentiem damnationem : ejus rei gratia et nolentem te per secundum sermonem, ut præfati sumus, adducimus. Lecta præterea Photio et hac allocutione, introductus est Photius, et stetit in medio. Et dicunt ad magnificientissimos principes sanctissimi vicarii senioris Romæ : Quis est ille qui in novissimo loco sanctæ hujus synodi astat? Magnificentissimi et gloriissimi principes dixerunt : Photius. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Ille est Photius propter quem sancta Romana Ecclesia per septem annos et amplius sustinuit labores multos? qui etiam sanctam Constantinopolitanam Ecclesiam funditus subvertit, et non modo has Ecclesiæ conturbavit, verum etiam et Orientalium sanctas Ecclesiæ, quæ ab ipso usque in præsens labores perpetiuntur? Magnificentissimi et gloriissimi priu-
D pices dixerunt : Iste est. Sanctissimi vicarii senioris

sancctorum Patrum? Et non respondit. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Recipis constituta sancctorum pontificum Romanorum? recipis expositionem quam fecit beatissimus Nicolaus sanctissimus papa Romanorum? Et non respondit. Recipis quæ deno fecit sanctissimus Adrianus successor ejus Romanorum sedis papa? dicat, dicat. Photius vero nihil respondebat. Sanctissimi vicarii senioris Roma dixerunt: Audivimus quia homo est rationabilis ^a, et scimus quia est prevaricator et adulter: dicat, dicat. Photius dixit: Vocem meam, etiam metu faciem, Deus audit. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Per silentium non effugies manifestorem damnationem. Photius dixit: Nec Jesus taceendo evasit damnationem. Sanctissimi vicarii apostolicarum sedium dixerunt: Non dignum est nos responsum tibi reddere de hujusmodi locutione, quoniam illi quæ Domini nostri Iesu Christi sunt assimilatae quæ tua sunt. Nulla autem communicatio lucis ad tenebras, neque participatio justitiae ad iniuriam, nec conventio Christi ad Belial, neque consensus templo Dei cum idolis (*II Cor. vi*). De his autem unde interrogatus es a fratribus et communitatis nostris sanctissimis vicariis senioris Romæ, responde utrum suscipientis iudicia sancctorum pontificum Romanorum, an non? Et non respondit Photius. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Inclinet cervicem suam, verbo et scripto enuntiet peccatum suum, anathematizet quæ injuriosæ scripta et acta sunt, quæ contra sanctissimum patriarcham Ignatium bis abrupte cessit; profiteatur se nullam contra eum machinationem aut commotionem deinceps actuam, sed hunc sicuti verum pontificem suum magno pudore suscepturum, et apostolice cathedræ iudicia, tam de se, quam de Ignatio patriarcha promulgata, honorabiliter amplectatur. Et Photio tante, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Ecce homo qui obturavit aures suas, sicut aspidis surdae (*Psalm. lvii*), et non audit vocem quam ei sancta synodus objicit, sed vult per silentium banc effugere condemnationem, quam sancta Romana Ecclesia ante multos annos promulgavit adversus eum. Verum legantur epistolæ quæ de eo missæ sint a sancta Romana Ecclesia. Placet ergo omnibus ut legantur? Sancta synodus dixit: Placet. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesie et notarius, legit epistolam quæ ad Michaelem imperatorem transmissa est per Rhadoaldum et Zacharium ^b.

Et post completionem primæ epistolæ, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Ad hec quid dicit sancta synodus? est canonica expositione plena epistola hæc, an non? Sancta et uni-

A versalis synodus dixit: Canonicam legem compleat, et synodicam præceptionem et legislationem. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Legatur et alia epistola quæ ad ipsum Photium missa est. Deo amabiles metropolitæ dixerunt: Legatur. Et accipiens prædictus Stephanus legit ^c.

B Et post completionem epistolæ, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Propter quod obturavit aures suas, et non respondit ad ea quæ leguntur? Sanctissimi metropolitæ dixerunt ad Photium: Quamobrem non respondes ad hæc? Et non respondit. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Legatur et epistola quæ per Leonem a secretis missa est. Et accipiens Stephanus, Deo amicissimus diaconus sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesie ac notarius, epistolam quæ missa fuerat ad Michaelem imperatorem, legit ^d.

B Et post completionem ejusdem epistolæ, iterum sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Sequens et altera, quæ ad Photium est, legatur. Et accipiens idem Stephanus, legit.

Nicolaus eviscopus serrus serorum Dei Photio Constantinopoleo.

C « Omnis utilitas et profectus animalium catholica fide munitur. » ... Reliqua vide inter epistolæ Nicolai papæ I, *Patrologia tomo CXXVI*, col. 785.

C Et post completionem epistolæ, Thomas et Helias sanctissimi vicarii Orientalium sedium ad magnificissimos principes dixerunt: Volumus aliquid loqui ad sanctam synodum; placet hoc vobis? Magnificentissimi et glorioissimi principes dixerunt: Hoc in vestra potestate est. Et ascendens Helias, Deo colendissimus presbyter et syncellus throni Hierosolymorum, in auditionem omnia afflatus est ita: In præcedenti die, nobis hic congregatis, amici Christi patres et fratres, paucissima quædam elocuti sumus ad reverentiam vestram: nunc vero et eadem dicimus. Scitis quia in præteritis temporibus imperatores erant qui congregabant synodos ^e, et ex toto terrarum orbe vicarios ad dispositionem hujusmodi causarum colligebant: quorum more et Dei cultor imperator noster universalem hanc synodum fecit, non in abstruso, neque in clandestino, sed evidenter ac manifeste fecit, videlicet sanctissimorum vicariorum senioris Romæ nostrorumque collegium. Cum enim multa sint et alia quæ nos probent verissimos esse vicarios Orientalium sedium, major tamen ac promptissima, evidentissima et paratiissima species est hæc, qua piissimus et Christi amicus imperator noster per multam diligentiam et studium convocavit, et accepit nos ab Ecclesiis nostris, quanquam dena millia essent impedimenta prohibitionum. Ipse ergo testifletur, unde et a quo missi pervenerimus

ad vos, et satisfactionem pro nobis idoneam faciat. A Nobis autem pervenientibus, et degentibus hic per duos circiter annos, anticipantibus sanctissimos vicarios senioris Romæ, imposuit super colla nostra encolpium ^a suum, et dixit: Ecce judicium Ecclesiae exigat Deus a cervicibus vestris in die judicii, ut nihil faciatis per favorem, neque per gratiam, vel odium. Congruum enim vobis est, ad tantam senectutem pertingentibus, nil facere secundum acceptationem personarum, vel preter justitiam. Scriptum est enim: *Ne miserearis pauperis in iudicio, nec accipias personam potenter* (*Prov. xxiv.*) Et nos igitur ab amico Christi imperatore suscipientes iudicium ^b, ita disposuimus ex tunc usque nunc, ut expediti justitiae ratio. Neque enim, quoniam sanctissimus patriarcha Ignatius praesidet in hoc throno, et potens est, in tali positus principatu ideo accipiemus faciem ejus: neque, quia vir iste Photius astat, et idcirco pauper esse putatur, propterea condemnabimus eum, aut miserebimur irrationabiliter. Itaque profundum silentii ejus aspicitis, pene nil patientis loqui ad sanctam synodum, eo quod abjiciat utique illam, nullo modoque recipiat, sicut etiam per propria verba significavit. Ego autem quoniam Dei gratia per orationes septem annos syncellus sum Hierosolymitanorum Ecclesiae, scio plane quia neque litteras suscepimus, neque remisimus penitus ei, sed et iste sanctissimus Thomas metropolita Tyri quid locutus fuerit frequenter audistis; similiter et nunc affirmans dicit quod sedes Antiochenae neque suscepit litteras a Photio, neque remiserit unquam: et multo ante sancte Romanorum Ecclesiae super ipso deeretur didicistis, et agnovistis quod beatissimus papa Nicolaus promulgavit: et consequenter successor ejus Adrianus. Hoc autem in praecedentibus nostris et praediximus et demonstravimus, et ob hoc etiam nunc dico coram eo, et in facie ipsius, videntibus oculis ejus et audiuntibus auribus ipsius. Est condemnatus quippe qui non est receptus apud aliquam patriarchalium sedium, et male ac injuste studuit hodie silentio, ut hinc videatur per taciturnitatem habere quasdam rationes: neque enim habet quod opponat ad sui justificationem. Universi enim scimus, et qualiter vi ac tyrannide thronum Constantinopolitanum insilierit, et quales operatus sit, obtinens adhuc eundem thronum, inquietudines atque tyrannides. Nunc ergo consilium damus ei, et admonemus, quo cognoscat peccatum suum, et si quidem poenitentiam egerit manifeste ac sinceriter super iniustitiis suis, et omnibus malis quibus orbem replevit, suscipiat in Christi Salvatoris nostri Ecclesie, quemadmodum unusquisque fidelium, tanquam habens spem vitae perennis, et non suscipiat a Deo certitudinem aeternae ruinæ atque damnationis per anathema, quod multo ante datum est ei.

^a Encolpium est quod in sinu portatur; colpos enim Graece, sinus Latine dicuntur: moris enim Graecorum est crucem cum pretioso ligno vel cum reliquiis sanctorum ante pectus portare suspensam

B Et post hujusmodi allocutionem, magnificentissimus patricius et praepositus Bahanes dixit: Et nos hoc commonenemus eum et consiliamur. Deinde accipiens Theodorus devotus a secretis, legit quæ a sanctissimis vicariis senioris Romæ breviter edita sunt, habentia ita: Vidistis, fratres, vidistis et audistis quæ ex multo tempore dicta et gesta sunt de hujusmodi causa: et apparuit omnibus vobis, quia irreceptibilis erat promotio hujus viri, et depositione sanctissimi patriarchæ Ignatii de sede sua sine justitia et sine legibus fuerat acta. Nos ergo non novum aliquod vel recens iudicium judicabimus, aut introducemos, sed vetus ex multo tempore iudicatum quidem a sanctissimo et beatissimo papa Nicolaio, firmatum autem a sanctissimo papa Adriano; et non possumus transferri vel commoveri a paternis definitionibus et legibus, neque declinare ad dexteram vel ad sinistram; scriptum est enim: *Audi, fili mi, leges patris tui, et ne repellas iura matris tue* (*Prov. 1*). Sed etiam ex fratribus nostris vicariis Orientis audistis, quia nunquam aliquando receperunt eum in summum sacerdotem. Quem ergo neque sedes nostra apostolica, neque sedes recuperunt Orientalium, quis de cetero ulterius, Christianus esse volens, suscipiet. Sed talem constuta abjicimus et anathematizamus, ne ulterius contra Ecclesiam talis quilibet alia forte in omne seculum maligna introducatur actio, neque temere ac facile a mundana potestate ejiciatur legitimus pontifex, et pro eo subrogetur alter inique ac illegaliter. Quid ergo? placet vobis sensus iste, an non? Et si quidem placet, talia sunt nostra, et nostræ sedis; quod si apud vos non fuerint acceptabilia, nos tamen super montem excelsum synodi ascendemus, et exaltabimus in fortitudine vocem nostram, evangelizantes vobis et consequentiam, quæ facta est, et ore promulgata est sanctorum Patrum nostrorum a gratia Spiritus sancti. Et post lectionem, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Ad hæc quid dicit sancta synodus? Sunt hæc quæ a nobis per lectionem dicta sunt et apud vos accepta? Sancta et universalis synodus exclamavit: Recipimus omnia; valde quippe sunt discreta, et congrua, et consona ecclesiasticis regulis atque legibus. Donatus Deo amicissimus episcopus Ostii, et Stephanus Deo amicissimus episcopus Nepæ, ac Marinus reverendissimus diaconus sanctæ Romanae Ecclesiae dixerunt: Ergo admonemus eum, ut procidat sanctæ huic synodo, et inclinet cervicem suam sanctissimo patriarchæ Ignatio suo ad poenitendum super iis quæ gessit, et efficiendum membrum sanctæ Ecclesiae, ac se sociandum Christianorum sanctæ communioni, ut mos [al., ut unus] fidelium laicorum, ut fiat in lucrum sue ipsius animæ atque suorum; licet sint quidam eum sequi proponentes. Bahanes famosissimus patricius et præ-

ad collum, et hoc est quod vocant encolpium.

^b Id est damnationem imprecantes, si a recto quid devierenus.

positus dixit : Loquere, domine Photi, quocunque A habes justitiae opus : totus mundus hic est, ne claudat viscera sua sancta et universalis synodus : quo namque vis ex hoc confugere? Romam? Ecce a Roma : In Orientem? En ab Oriente hic adeunt : vide, ne claudatur janua : si isti clauserint, nemo est qui aperiat. Dic, homo Dei, quam habes justificationem? Photius dixit : Mez justificationes non sunt in hoc mundo; si in mundo hoc essent, iude vidjeretis. Bahanes laudabilissimus patricius et prepositus dixit : Nos tenemus quia confusione et metu depresso desipis, nesciens quid dicas : propter quod concedit tibi sancta et universalis synodus spatium ad meditandum salutem tuam. Vade, et rursus jubet tibi venire huc. Photius dixit : Spatum quidem non deprecor; ut autem emittar a vobis, vestrae potestatis est. Bahanes laudabilissimus patricius et prepositus dixit : Bonum est tractare tecum, et considerare quod expedit, et procedere huic sanctae synodo. Judicium enim non accipiens personam, ac divinitus inspiratum, et sancta universalis synodus non ex uno est tantum, sed, ut praediximus, ex mundi finibus est; et ideo monemus ut penitearis, et solvatur anathematis sententia quae in te prolatas est. Post discessum enim sanctorum vicariorum

cuncta inutilia et invalida erunt quae a te dicta et acta constiterint. Scimus quia nihil potes; quod si habes aliquam justificationem, loquere; sine personarum acceptione constat esse concilium. Photius autem crebro compulsus ut rationem daret, mandat nihil omnino respondens. Deinde dixit sancta et universalis synodus : Vadat, et perpendat quod sibi conveniens sit. Et exivit Photius.

B Deinde stans in medio Stephanus Deo amicissimus diaconus sancte Constantinopolitanorum Ecclesie et devotus notarius laudavit ita : Multos annos imperatorum Basillii et Constantini! Magnorum principum et imperatorum multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Pacifcorum imperatorum multos annos! Depositorum injustitiae multos annos! Hostium mendacii multos annos! Amatorum et fautorum veritatis multos annos! Eudoxia piissimae Augustae multos annos! Nicolai beatissimi papae Romani eterna memoria! Adriani orthodoxi papae Romani multos annos! Ignatii orthodoxi patriarchae Constantinopoleos multos annos! Orthodoxorum patriarcharum Orientis multos annos! Orthodoxi senatus multos annos! Sanctae et universalis synodi eterna memoria!

ACTIO SEXTA.

In nomine Domini et dominatoris omnium Iesu Christi veri Dei et Salvatoris nostri. Imperii a Deo coronatorum et tranquillissimorum dominorum nostrorum, Basillii quidem anno tertio, Constantini vero filii ejus anno secundo, perpetuorum Augustorum, octavo Kalendas Octobrias, inductione tertia; propositis preliosis ac vivis lycis lignis, et intemeratis salutis nostre Evangelii; presidente eodem piissimo et amico Christi imperatore, in dextera parte magni nominis templi magna ecclesiæ: convenienter sancta ac universalis synodo, id est Donato Deo amicissimo episcopo Ostiensi, et Stephano Deo amicissimo episcopo Nepesino, et Marino reverendissimo diacono sancte Romanorum Ecclesie locum obtinenteribus Adriani sanctissimi papæ Romani, et Ignatio sanctissimo patriarcha Constantinopoleos; et Thoma sanctissimo metropolita Tyri, locum obtinente sedis Antiochiae, et Helia Deo colendissimo presbytero et syncello, locum obtinente Hierosolymoru: praesente autem et sacro senatu, videlicet Theodoro magnificissimo patricio et magistro, Christophoro magnificissimo patricio et magistro, Leone ma-

C gnificentissimo proconsule, patricio et protoscrinario, Theophilo magnificissimo proconsule et patricio, Tarasio magnificissimo proconsule ac patricio, Paulo magnificissimo patricio et eparcho, Barbatio magnificissimo patricio, Leone magnificissimo patricio et domestico excubitorum, Manuele magnificissimo patricio, Theophylacto magnificissimo patricio, Petronate magnificissimo patricio, Manuele magnificissimo patricio nec non et considentibus Deo amicissimis metropolitis, scilicet Basilio Deo amicissimo archiepisc. Ephesi, Theophilo Deo amicissimo metropolita Ancyrae, Barnabae Deo amicissimo metropolita Cyzici, Nicephoro Deo amicissimo metropolita Nicaea, Nicephoro Deo amicissimo metropolita Amasice, Niceta Deo amicissimo metropolita Athenarum, Theodoro Deo amicissimo metropolita Carie, Metrophane Deo amicissimo metropolita Smyrnae, Basilio Deo amicissimo metropolita Gangrenium, Cypriano Deo amicissimo metropolita Claudiopoleos, Hilarione Deo amicissimo metropolita Corinthi, Nicolao Deo amicissimo metropolita Synnadorum, Michaelo Deo amicissimo

episcopo Misthice, Theophane Deo amicissimo archi-
episcopo Selges, Paulo Deo amicissimo archiepiscopo
Apamiae, Joanne Deo amicissimo episcopo Cii, Atha-
nasio Deo amicissimo episcopo Anhelii Magnesiae,
Theodoro Deo amicissimo episcopo Sinopae, Eustachio Deo amicissimo episcopo Aemoneiae, Theodoro Deo amicissimo episcopo Lacedaemoniae, Nicephore Deo amicissimo episcopo Zacynthi, Euthymio episcopo Mosynorum, Basilio Deo amicissimo episcopo Pyrgii, Georgio Deo amicissimo episcopo Helii, Pe-
tro Deo amicissimo episcopo Troadis, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnusiae, Niceta Deo amicissimo episcopo Photiae, Basilio Deo amicissimo episcopo Gratiae, Damiano Deo amicissimo episcopo Miletopoleos, Theophane Deo amicissimo episcopo Trallae, Leontio Deo amicissimo episcopo Neopoleos, Joseph Deo amicissimo episcopo Palaeorum et Geor-
gio Deo amicissimo episcopo Adrianiæ : his ita con-
venientibus, surgens Metrophanes Deo amicissimus metropolita Smyrnæ, et in medio sanctæ universi-
tatis synodi stans, pronuntiavit magna voce in audi-
tiam omnium ita : *Justitiae sol, qui est magnum et*
verum ac divinum principaleque lumen, quique so-
lus est infinitæ potentiae Dominus et Deus noster,
qui dixit : Fiant luminaria in firmamento cœli ad
illuminationem terræ ; fecit duo magna luminaria, lu-
minare quidem magis in principio & diei, minus au-
tem in principio noctis, et posuit ea in firmamento
cœli, ut præsent diei ac nocti (Gen. i) ; et tanquam
*quædam magna luminaria, videlicet quinque patriar-
chalia capita in illuminationem totius terræ, quo*
*præsent diei ac nocti, et separant inter lumen et tene-
bras, id est, inter eos qui agunt opera lucis, hoc est*
*divine justitiae, et inter eos qui agunt opera tenebra-
rum, id est injustitiae; ut quorumdam quidem illumi-
nent magis ac magis gressus, qui secundum Deum sunt;*
*quorumdam vero redarguant, et ostendant atque di-
vulgant absconditos actus tenebrarum, id est, injus-
titiae, ac filios Dei ac lucis exhibeant atque demon-
strent. Ad tales dicit Christus Deus noster : *Vos estis*
*lux mundi (Matth. v) ; tales nominavit et Paulus ma-
gnus apostolus luminaria in mundo, verbum viæ*
continentia (Philip. iii). Tales ergo, magna luminaria,
*piissime et Christo dilectissime, ac divinitus gubern-
nante domine, quemadmodum in magna domo multas*
lampades, in civitate tua per multam diligentiam et
studium ac prudentiam collegisti et congregasti, et
*splendidiorem temet ostendisti, et jucundiorem con-
versationem tuam, et Christi Ecclesiam nitidiorem ex-
hibuisti. Imo vero, piissime domine, per te, hoc*
est præsentiam tuam, quasi quodam maximum
Orientis luminare sanctæ huic et universalis synodo
etiam prædicta, et nunc visa luminaria, lucidiora
*monstrasti. Verum per alia divina eloquia compen-
diose valde præsentem sanctam synodum figuremus.*
Hæc enim est olim paradisus, quem plantavit Deus
ad orientem, in cuius medio est lignum vite; in
*quem ingreditur, ex intelligibili Eden^b, fluvius ad**

* Hoc est, in principatum.

A irrigandum eum, sicut scriptum est : *Quia fluvius egreditur de Eden irrigans paradisum (Gen. ii).* Li-
quet autem nunc nobis talis fluvius, divinus videlicet ac principalis, et sanctissimus Spiritus, de quo di-
cit divinum et principale Verbum Christus Salvator noster : *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum sicut, dixit sanctus Joannes evangelista (Joan. vii).* Hic est enim Spi-
ritus de quo dixit propheta David : *Fluminis im-
petus laxificat civitatem Dei (Psal. xlvi)*, videlicet sanctam Ecclesiam. Iste fluvius segregat impetus suos nunc in quatuor initia, in sanctissimos scilicet vicarios senioris Romæ, et in Constantinopolitanum imitatorem Dei patriarcham Ignatium, atque in eos B qui ex ambabus sedibus Orientis advenerunt, sanctissimos vicarios. Hæc itaque sancta et universalis synodus area salutis est, ad quam consurgunt et introibunt omnes qui præordinati sunt in vitam æter-
nam. Et tu es, amice Christi domine, Noe, justus inventus in conspectu Dei in generatione tua ; quia talem arcam fabricasti, benedixitque tibi Deus, et proli ventris tui, et timor tuus et tremor tuus erit secundum veterem Noe super omnes bestias agri, et super omnia volatilia cœli, hoc est super omnia quæ bella amant, et infidelia, quæ scilicet sub universo cœlo consistunt. Hæc sancta et universalis synodus est benignus et bonus puteus, quem fodisti tu, Deo amantissime, Abraham servus et amicus Dei ex-
celsi : cui et invident quidem Philistijim, non autem C penitus obruent ; sed superabuntur operibus et studiis tuis, quemadmodum illi olim amici et beatissimi patriarchæ Abrahæ et sub operibus et studiis. Propter quod etiam sicut ad illum, ita et ad te Deo amicissimum imperatorem nostrum dicit omnium con-
sultor et princeps, per vocem sanctissimi patris tui, et summi pastoris nostri, ac Deo amicissimorum vicariorum : Nisi benedicens benedicant te, et multiplicans multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, et sicut arenam quæ est in littore maris, et hereditate possidebit semen tuum et populus tuus civitates adversariorum (Gen. xxii) : ipse enim est Deus noster, qui benedit benedicentes se, qui solus est benedictus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

D Et post pronuntiationem hanc, per jussionem amici Christi imperatoris nostri, legit devolus a secretis Leo epanagnosticum sanctissimorum Romanorum vicariorum, cuius initium est hoc :

Credimus nequaquam latere sanctam et magnam hanc synodum, qualiter hic piissimus et Christianissimus et a Deo protectus imperator initio imperii sui, cui monarchiam suam magis præstítit imperator, confessim de statu ac recuperatione sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiae, quæ diutius possessa erat ab invasore ac tyranno Photio, cogitare coepit, quomodo ex eadem illum pelleret Ecclesia; sed et divinitus inspiratus, et sanctorum et Patrum præcepta in omnibus adimplere desiderans, projectis

^b Id est, spirituali Eden.

de Ecclesia Dei jam dictum adulterum Photium, et restituit ei sanctum virum senem et bonum cultorem Ignatium beatissimum patriarcham. Post hanc nil moratus, praedecessorum suorum Christianissimorum imperatorum secutus exempla, transmisit legatos suos nobilissimos viros Romam, Joannem scilicet honorabilissimum metropolitam Sylai, ac Basilium fideliissimum spatharium suum, deponens sanctam Romanam Ecclesiam sacris etiam litteris suis : qui venientes invenerunt in ea presulatum gerentem sanctissimum et honorabilissimum Adriani, a Deo destinatum pontificem summum, dantes ei litteras ipsius magni imperatoris, et exponentes per ordinem etiam verbis, quanta turbatio et vexatio apud hanc Deo conservandam provinciam a Photio tyroaco invasore peractae sunt. Tunc beatissimus Adrianus papa Romanus, hoc comperto, advocans quosdam episcopos Occidentalium partium, collegit synodum in ecclesia sancti apostoli Petri, non ad destructionem judicii ac decretorum quae decessor ejus beatae memorie papa Nicolaus de januarii dicti Photii invasoris expulsione, sed ad roburandum atque firmandum cuncta decessoris sui mandata ; qua pro causa nos famulos suos et sanctae Romanae Ecclesiae misit huc cum epistolis suis ad piissimum et Christianissimum imperatorem, et ad sanctissimum virum Ignatium patriarcham bujus sanctae Constantinopolitanae Ecclesiae, significans in eisdem epistolis quatenus locum et vicem ejus tenere ac defendere in hac sancta synodo debeamus : qui etiam, duce Deo, salvi et sani in hanc pervenimus regiam provinciam. Etiam patefecimus in precedentibus actionibus quid definitum sit de Photio, et de Ecclesia Constantinopolitana a sanctissimis et laudabilissimis viis : Nicolao beatæ recordationis papa Romano, et ab Adriano divina gratia successore ipsius ; et credimus quia superfluum est frequenter eadem dicere vel repetere. Idecirco petimus a piissimo et Christianissimo imperatore ut expositione illa que delata est sub prævaricatoribus ac protectoribus calumniarum, ne amplius retardetur. Verumtamen quemadmodum ad Romanam Ecclesiam quod nunquam Photius fuerit admissus in patriarchali dignitate manifestum est, ita et ab Orientalibus sedibus per honorabilissimos viros litteris et verbis jam edicti sumus, Photium mœchum et pervasorem aliquando in patriarchico throno nullatenus suiscepsum. Ecce, scientes unitatem sanctorum Dei Ecclesiarum, utquid propter injustitiam et verborum confictum, ab iniquis et non intelligentibus viris exaudiri expectamus ?

Et post completionem epanagnostici jussus Theo-

Arius legit epistolam quam misit sanctissimus papa Nicolaus per Leonem a secretis ad Michaeleni imperatorem, et quam ad Photium, quæ prescriptæ sunt in quarta actione. Et post harum lectionem, surgens Elias Deo colendissimus presbyter et syncellus, locum obtinens Theodosii patriarchæ Hierosolymorum, dixit : Dei circa nos bonitatis divitias necessarium est annuntiare et prædicare : non solum enim pretiosis muneribus vilitatem nostram dignam exhibet, sed et facinoribus multifarios compescit et reprimit impetus. Prænoscens enim turbationem quæ inerat huic amicæ Christi civitatib; quemadmodum in presentibus videmus negotiis, piissimum et Christi amicum imperatorem nostrum suscitavit ad stabilitatem et erectionem ecclesiasticarum rerum : cuius cornu exaltet Deus in sempiternum, et perficiat in benefacito suo, subjiciens ei omnes barbaras nationes. Itaque demorantibus nobis hic, evidenter apparuit, quia Ignatius sanctissimus patriarcha pastoralibus officiis evellere ac recidere injustitiam properans, projectus a throno suo ad novissimum est exsilio traditus : pro ipso vero aliis quidam Photius, qui apud nos noscebatur, subrogatus est in hoc throno. Piissimus autem imperator noster, ut per se inspecto et cognitor causarum existens, et sciens certissime qualiter facta sint talia, sciens etiam prolatum pro sanctissimo Ignatio et contra Photium judicium a seniori Roma, eum, qui inique ac sine lege a proprio throno dejectus est per legitimam et justam sententiam rursus ad proprium thronum rediit, et locum suum pervasori Photio secundum ordinem impertitus est. Quoniam vero cum esset justus et piissimus, volens perfectius ac manifestius veritatem confirmari, bene judicavit et ab omnibus patriarchiis vicarius huc colligere. Perficit Dominus Deus bonum consilium ejus ad id quod melius et ecclesiastice ordinationi aptius existat, convenientibus videlicet hic senioris Romæ sanctissimis vicariis ac humilitate nostra. Cuncta namque emergentia perquientes, didicimus certius, quod, cum esse Ignatius sanctissimus patriarcha in exsilio, quod pertulit violentius et iniquius ac injustius, disfatum fuerit, quia thronum Constantinopolitos refutavit; sed ad hoc nos dicimus (quod et nobis sancta Romanorum Ecclesia mulum ante prædicavit) quia D non credimus factam suisce refutationem : si vera et facta est, irreceptibilis est apud nos, eo quo : tyrannice facta fuerit, et coacte, atque invite; si quidem hoc facile perspicit. Itaque incertum non est : neque enim quis, cum sit in exsilio et extremis paenit, etiam refutans existimabitur secundum verum refutandi modum. Nam omnimodis vivere desperabat, per singulos dies mortem præstolans, et sua

denuntians, quia nunquam aliquando depositionem A sanctissimi patriarchae Ignatii admisimus, neque litteras a Photio recepimus, neque ad eum transmisimus; neque enim a communione sanctissimi patriarchae Ignatij aliquando scissi fuimus. Et idcirco, etiam si veraciter dicant, qui dicunt: Coactam violentiam refutationem non existimamus; si vero et ad rationabilem excusationem sui hi qui Photio haerent dixerint, quod undique metropolitæ ac episcopi collecti Photium ad promotionem peritulissent, et idcirco si illè dejectione dignus erat, et illi multo magis, talia dicimus ad eos, quia in secunda sancta et universalis synodo, quæ collecta est in hac amica Christi urbe sub Dei cultore Theodosio magno imperatore, Maximus quidam Cynicus, et omnis ejus manus impositio repulsa est, qui autem promovit eum ad praesulatum dejectus non est a sorte sua, Timotheus videlicet Alexandrinorum provinciae episcopus. Non solum autem ipse minime est repulsa, sed nec quisquam episcoporum Timothei, qui pariter inventi, et in Maximi ordinationem et provectionem cooperati sunt, damnatus est, quin potius honores et præmia meruerunt: quoniam Timotheus primus factus est prædicte sancte synodi presidens, ut ipse Alexandrinus patriarcha, et una cum episcopis qui secum erant provexit Nectarium Constantinopoleos patriarcham. Itaque non dammandi apud nos sunt episcopi qui inventi sunt, et consecrationem Photii fecerunt, eo quod maxime coacti ab imperatoria potestate ac potentia ad talem impulsi sunt actionem; maxime cum in prædicto Timotheo Alexandrino patriarcha justiores monstrarentur: nihil enim habebat ille quod sibi tyrannidem inferret, et impelleret ad Maximi consecrationem. Verum ille solus, qui ante depositus et anathematizatus est, tam a patriarcha Ignatio, quam ab apostolica Romanorum Ecclesia, Gregorius Syracusanus damnatus et depositus est. Neque enim beatissimum et deiferum patriarcham Ignatium alienum a propria cathedra judicavimus aliquando vel judicauimus, neque Photium unquam in summo sacerdotio recepimus. Sanctus enim Spiritus, qui locutus est in sancta Romanorum Ecclesia, credimus quod et in Ecclesiis nostris locutus extiterit. Haec enim plurimi eorum, qui Photii factionis erant, scientes, confugerunt salubriter ac reverenter atque sensate ad sanctam synodum, et convenientem veniam meruerunt: qui autem contentiosius et favorabilius hunc amplectendum putaverunt, fortassis hoc habent in animo, quia propria scripta, et juramenta, et crucis quas fixerunt, reprobare nolunt. Sanctissimi autem vicarii

A attraxit, opinatus per hoc inconcussum se ac immobilem habiturum proprium praesulatum, se videlicet chirographis et juramentis, quæ ipse confecit, foliis fculneæ obumbrans, simul et in aera verherans, et frustra pugnans, et aranearum filii semetipsum operiens. Neque enim folia fculnea dædeus velare potius quam revelare videntur, cum sint undique scissa aive pertusa. Sententiam ergo, et judicium nostrum coram amico Christi imperatore, ac sancta synodo manifesta fecimus. Pacis autem principem Deum flagitamus, quo tranquillissimum imperium dominationis piissimi imperatoris nostri in secula conservet. Amen.

B Deinde dicit Basilius amicus Christi et magnos imperatores post hujusmodi acclamationem ad episcopos Photii: Ecce audistis sensum patriarcharum tam Romani quam Hierosolymitani et Antiocheni. Quid vobis videtur ad hæc? Photii episcopi dixerunt: Respondemus ad hæc. Et dixit Euthymius qui fuerat factus a Photio Cesareae Cappadocia episcopus: Domine imperator, novimus ex Deo imperium tuum iustum, longanime, ac personas non sumens, et possumus illud, ut et erga nos humiles, et indignos servos suos hæc agantur, et accipiamus verbum in scriptis ex Deo imperii tui, ut quancunque habeamus justificationem, sine prohibitione loquamur, et quotquot voluerint nobiscum dicere, non prohibeantur: et speramus in Deum, et in imperium tuum, quod ex Deo est; quia et chartas has et disputationes istas ostendere habemus in vanam suis locutas, sed tumultuatas. Basilius piissimus et amicus Christi imperator dixit: Vane locuti estis, ut qui ausi estis dicere vana quæ lecta sunt, eo quod ex talibus et tam magnis patriarchalibus capitibus dicta sint; quemadmodum omnes certissime norunt. Vos principali manu synodos inordinatas soli, ac singulariter, sine patriarchis thronis facientes, sanctas vocare ausi estis, et huic præsenti, quæ ab omnibus patriarchalibus thronis celebrata est, Dei cooperatione ac gratia, qui imperium nobis commisit, detrahere non erubescitis. Utique nostis et vos et universitas, quæ sub sole est, quia protectioni veri Dei nostri quinque patriarchia orbis terrarum recta sentiunt, et non est læsio fidei: et ideo quidquid judicant, necessario debetis recipere. Ut autem apparel, non creditis quod ea quæ dicta sunt illinc existunt: si enim credidissetis, non utique judicium eorum reprobare penitus auderetis. Interrogo ergo vos: Diffiditis, an creditis, quod inde sint? Photii episcopi dixerunt: Non diffidimus. Basilius piissimus et Christianissimus imperator dixit: Ergo si creditis, suscipe prolatum ab eis indicium. Si vero non creditis, ego et neces-

sive papa Nicolaus, sive alius quis, non acquiesce-
mus. Etenim Marecum Ancyranum Julius Romanus
suscepit, et Sardicensis synodus trecentos episcopos
habens, justificavit eum; sed usque in præsens ut
haereticus anathemati submittitur: et lugendum
Apiarium justificatum a Romanis præsulibus, Afri-
cana synodus non justificavit, sed repulit, mittens,
ut propria curaret, et extra fines suos non excederet;
et alia dena millia paradigmata habemus hujusmodi.
Et nunc, siquidem facta sunt hæc a Nicolao cum
canone, sequimur, et convenimus et roboramus, et
contraria illis non sapimus: si vero facta sunt extra
canonem, non nos illa vituperamus, aut projicimus,
sed canon: etenim duobus conatibus, quibus utitur
contra patriarcham qui consecravit nos, reor nemini-
nem dustaxat promotum posse damnari. Nam in eo
quod dicit non debuisse hunc ex laicis provelhi, con-
secrantes quidem cautos reddit, consecratum autem
non damnat: et consuetudo canonem illum exsupe-
ravit. Etenim Tarasius ita consecratus est, et Nice-
phorus, et Nectarius, et Thalassius Cæsareæ, ac
Eusebius, et Ambrosius Mediolani, atque alii mille.
Si ergo sunt illi obnoxii, est et hic; quod si illi inno-
xi, et iste utique.

Quod autem dicitur, quia a depositis est promo-
tus, primum non opinamur hoc verum esse, neque
enam pro criminibus isti depositi fuerunt, sed pro eo
quod restiterunt Ecclesiæ: uniti autem rursus et
apostasiam illam reprobantes, suscipiendo consistunt.
At vero etsi Gregorius depositus est qui eum conse-
cravit, non est Photius obnoxius, sed ii qui eum
promoverunt obnoxii comprobantur. Verumtamen,
licet sit Gregorius depositus, possunt et promoventes
eum nullas penas hic perpeti. Etenim Flavianus
depositus Eutychem, et Anatolius suscepit eum. Et
episcopi, qui quartam fecerunt synodum, communi-
strum eum habuerunt: sed nequaquam damnati
sunt. Sed et Petrus Moggus^a depositus est a Pro-
terio, quod esset haereticus, et quartam non susci-
peret synodum. Deinde cooperatus est in mortem
ejusdem Proterii, et postea post Timotheum factus
est patriarcha, sed nullus eorum qui ab eo conse-
crati sunt condemnatus est; sed et Acacius Constan-
tinopolitanus damnatus est a papa Romano, eo quod
cum haereticis haberet communionem, et ille quidem
damnationis sermonem nullum fecit. At vero post
eum patriarchæ, Phætas [Flavitas] et Euthymius,
et Macedonius, recipientes eum, suscepti ab Ecclesia
et sunt et putantur. Et nunc hoc dicimus; Si sit
canon qui depositos nos, depositionem recipimus; si
vero non est, nequaquam. Etenim Flavianum An-
tiochicæ patriarcham Romani non receperunt, sed
eum canon nullatenus condemnavit. Basilius piissi-
mus et Christi amicus imperator dixit: Omnes ca-
ses, quod dicitis, quod facti fuerint per diversa
tempora et loca, in Ecclesiis ab aliis patriarchis
resoluti et erecti sunt, et ideo digni receptione judi-
cati sunt, tanquam sanati ab iis qui potuerunt me-

A deri vulneribus Ecclesiæ. Vestrum autem casum et
vulnera nullus ecclesiasticorum medicorum sanavit:
neque aliquis patriarchalium capitum erigere vos ex
ruina vestra passus est, aut voluit, sed usque in
præsens in peccato vestro estis, et in sepulcro ne-
quitiae vestrae jacetis mortui, unde omnes summi
pastores patriarchæ concorditer vos condemnant. A
Deo vero munitum imperium nostrum placidum, et
benignum est, et vestri curam gerit, et consulit, ut
percipiatis misericordias, quas deliberaverit sancta et
universalis synodus. Nam omnes novimus quia laici
estis, et non adduximus vos latrare, et sine ordine
facere verba; omnia enim vestra mendacia sunt et
seductio. Photii episcopi dixerunt: Hoc nec diabolus
ausus est dicere. Basilius piissimus, et Christi ami-
cus imperator dixit: Si velletis dicere, quia tempo-
ribus, quibus permisit Deus episcopatu vos fungi, et
aliud miserabilius permisit fieri propter peccata ve-
stra, quod et videbitis assidue oculis vestris: et hic
testimonium perhibet, de Eulampio dicens perfectius
et manifestius: Habemus ergo et alios episcopos, et
alii quidem patricii sunt, alii autem protospathario-
rum dignitatem habent, quidam vero et spathariorum,
alii vero et stabularii sunt; et si hoc vultis, exhibebo
coram vobis, quia Theophilus protospatharius fe-
rens superhumerales ut patriarcha, incensum offere-
bat summo sacerdoti vestro Photio coram isto; ad
quem et dixit: Non videbas eum? Eulampius dixit:
Si vidi eum aliquando, domine, destruat me servum
tuum Dominus Deus de libro vitæ. Verumtamen,
domine bone, refutavit dominus Ignatius. Imperator
dixit: Quis eum depositus de throno? Eulampius di-
xit: Imperator eum depositus. Basilius piissimus et
amicus Christi imperator dixit: Et ubi erat, quando
fecit refutationem? Eulampius dixit: Foris erat in in-
sula sua, et eum b^b propter senectutem suam, veletiam
propter languorem. Basilius piissimus et Christi ami-
cus imperator dixit: Utique misit aliquem nuntians im-
peratori, quia volo refutare. Et rogavit eum: Da nobis
personam per quam nuntiavit imperatori. Marinus re-
verendissimus diaconus et vicarius senioris Romæ
dixit: Quis est iste, qui ante conspectum sancti im-
periū tui astat et loquitur? Basilius piissimus et
Christi amicus imperator dixit: Eulampius est. Do-
natus, et Stephanus, et Marius sanctissimi vicarii
senioris Romæ dixerunt: Iste est qui depositus et
anathematizatus est a sancta Romana Ecclesia; et
quomodo talia loqui præsumpsit in conspectu imperii
tui? nos cum deposito et anathematizato loqui non
patimur. Etenim pater noster spiritalis, Adrianus
papa Romanus sancto et a Deo protecto imperio suo
demonstravit legem et judicium, quod sancta
Rouana Ecclesia de nefandis et prævaricatoribus
desinivit; et nos cum eis colloqui te non patimur, eo
quod scriptum sit: *Contradiciones excitat omnis malus* (Prov. vi). Volamus autem ut legatur in au-
ribus eorum libellus sanctæ Romanae Ecclesie, et si
desiderant converti et premitere, ut vel communio-

^a Blesus sive Balbus.

^b forte deest de vosuit.

nem tanquam Christiani accipere mereantur. Non enim claudit miserations suas in hujusmodi contentionibus sancta catholica et apostolica Ecclesia ad eos qui sincere penitentiam agunt. Persistentibus autem iis et obturantibus aures suas et corda, et nolentibus audire quae exposita sunt a sanctis patriarchis, nos nihil aliud facimus, neque subvertimus, neque rejudicamus judicium sanctae Romanae Ecclesiae sub undecima inductione factum contra Photium moechum et tyrannum ac perversorem, atque sequaces ejus: si voluerint audire nos, quotquot sunt digni, per libelli satisfactionem recipimus eos, et convenientem eis scribimus locum; si vero noluerint, anathematizamus, et maledicimus eis, et ab omni sorte Christianorum separamus, quia non habemus alium sermonem ad eos, sed et ethnici et publicani transmittimus eos. Basilius piissimus et amicus Christi et magnus imperator ad sanctissimos vicarios senioris Romae dixit: Ego crebro et multum rogavi ne perirent, et ideo eos dimisi hue; si nolunt concurrere ad Ecclesiam, quidquid judicaverunt patriarchae, etiam si noluerint, confirmamus. Nemo enim potest datam eis potestatem a Christo Deo et Salvatore nostro reprobare. Sanctissimi vicarii senioris Romae ad episcopos Photii dixerunt: Qui ex vobis ordinati estis a sanctissimo patriarcha Ignatio? Et steterunt in medio Heraclensis, Cretensis, et Celenderensis, et dixerunt: Nos sumus ejus consecrationis; et dicunt eis sanctissimi vicarii senioris Romae: Subjacetis justo iudicio catholicae synodi, et juxta libellum qui expositus est a sancta Romana Ecclesia facitis et scribitis, an non? Qui dixerunt: Ne fiat, Deus. Sed si jussit imperator noster sanctus audire omnia quae acta sunt, dicemus. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Si non vultis obaudire sanctam synodum, ite ad patres vestros. Et his se ad alios conferentibus, dixit Metrophanes Deo amicissimus metropolita Smyrnae ad Zachariam Chalcedonensem Photii episcopum: Ad ea quae dixisti respondemus tibi: Leges sanciunt, tam ecclesiastica quam civiles, omnem, qui elegerit aliquem judicem, modis omnibus sequi ac obediere preceptis ejus, et nequaquam refutare penitus ac repellere prolatas ab eo et de promptis definitiones et leges: cum itaque pars vestra petierit et proposuerit judicem beatissimum papam Nicolaum, quomodo vos, extra positas Ecclesiae ac reipublice leges ac regulas, cum redarguere ac judicare praesumpsistis, asserentes non secundum canonem egisse, neque secundum justitiae ac veritatis rationem decrevisse, quae sibi visa sunt definiendo? Invenimini ergo in parte hac et ecclesiasticas et civiles reprobare leges, pro eo quod quem elegistis et prætulisti judicem nunc abhiciatis. Nemo enim electum a se judicem ex propria optione vice versa judicare vel condemnare penitus debet. Nam nunquam aliquando quis judicatus, dum condemnatus fuerit, firmavit prolatam damnationem: et ideo per nullum tempus vel modum firmum

A erit iudicium. Quoniam vero veluti nullatenus audientes solutiones quae lectae sunt litteris beatissimi papæ Nicolai de promotione Noctarii et Ambroxi ac Nicephori, membrorum hierarcharum, iterum illas in paradigma producitis ad justificationes præalis vestri, dicimus ad vos quia sapiens quidam dicit: Etenim eorum, qui multum inter se distant, manifestæ prorsus diversitates consistunt, porro similitudo valde perspicienda est. Perspiciamus ergo et nos valde compendiose, si secundum similitudinem aliquam jam nominatorum summorum sacerdotum præsul vester promotus est sic, quemadmodum unusquisque illorum receptus. Itaque beatum Nectarium synodus universalis, et sancti patriarchæ diversi, et elegerunt et promoverunt archiepiscopum Constantiopolœos, nullo modo imperatore cogente illos, neque ulla principali manu in causa penitus mediante; sed neque quempiam viventem ab hujusmodi cathedrali manus imperialis tyranice pepulit, et tunc proiectus est Nectarius. Similiter etiam et Ambrosius memorandus, Auxentio defuncto Ariano, a synodo, quæ tunc a Mediolanensibus est de orthodoxis dogmatibus congregata, promotus est in episcopum prædictæ civitatis, nullo modo principali manu impellete episcopos in electionem ejus vel promotionem: pari quoque modo et beatus Tarasius ab illo ipso novo confessore Paulo, qui propter orthodoxiam fidem sequestratus a cathedra Constantinopolœos, et testimonio approbatus est et promotus; eo illum dignum esse tali throno asseverante, ac omnibus C propugnatoribus pietatis, qui tunc aderant, orthodoxe fidei propter zelum ac irreprehensibilem vitam ejus, sed non tyrranicæ vel coacte ad receptionem ejus conducti sunt: similiter etiam et post dormitionem beatissimi Tarasii beatissimus Nicephorus patriarcha synodice electus et consecratus est archiepiscopus Constantiopolœos, sponte ac voluntarie collectis episcopis, qui decretum illius et consecrationem fecerunt: in Photio vero nihil omnino tale invenitur, eo quod et ille, vivente legitimo Ecclesiae viro, subrogatus sit, et provehentes eum et consecrantes violenter, et coacti, ac inviti, atque sine proposito ac voluntate in illius et promotionem et consecrationem ex imperatoris necessitate ac tyranide impulsi sunt et secuti, et nulla patriarchalium sedium in sacerdotio cum recipere passa fuit. Cum ergo diversitas hic omnimoda reperiatur, quomodo in dissimilibus introducis similitudinem? In quibus enim est cause diversitas, existimationis quoque et opinionis diversitas debet accidere. Quoniam vero ratione morsus, dixisti de beatissimo papa Nicolaio: Quod si secundum canonem iudicium protulit, et admittiens et amplectiens damnationem nostram; sin autem, nequaquam: et post pusillum dixisti, quia, quod dixit: Non oportuit Photium ex laicis promoveri, eos qui consecraverunt cautos reddit, non consecratum condemnat, et consuetudo regulam illam vicit, in contrarium disparationem occidisti; eo quod confessus quidem sis, et ostenderis papam

Nicolaum canonice restitisse, ac secundum regulam Photium reprobasse, non autem acquieveris canonico iudicio Nicolai, quemadmodum pollicitus es, consuetudinem in subversionem canonis objiciens; quanquam liquido sciens, quia ea quae raro sunt, positas leges non subvertunt, neque particularia universalibus et generalibus principiantur vel dominantur: et maxime cum plurima esse differentia reperiatur in Photio, et precedentibus, qui ex laico proventi sunt, sicut et multisarie demonstravimus. Verum et quod dixisti: Multos, Romanorum Ecclesiam justificante, damnatos arbitranur, et rursus damnante justificatos habemut, falsum est et procul a veritate.

Denique Marcellum quidem anathematizantem omniem haeresim, et eam maxime quam habere dicebatur, juste ac regulariter Julius papa Romanus, et Sardicensis synodus recipit. Similiter enim eum facientem et Athanasius magnus et Paulus confessor, tares et columnæ orthodoxæ fidei, et acceptaverunt et communis strum habuerunt. Novissime autem ad proprium vomitum reversum et deprehensum haesitatem, hi, qui circa Silvanum erant, anathematizaverunt, quibus et Liberius per litteras suas, qui post Julianum fuit, concordat dicens: Marcellum denuo impie degmatizantem. Hoc autem non est utique reprobatio judicij Julii, vel Sardicensis synodi, ob factam Marcelli mentis mutationem. Similiter etiam Apiarium, cum esset presbyter Ecclesiae Synensis [Sicceensis] Africanae provinciae, propter aliquam causam segregavit proprius episcopus Urbanus: postea vero depositus omnimodis synodus quae ibidem collecta est: Zosimus autem papa Romanus recurrentem ad se, et semet insontem exhibentem, justificavit, et ad Africanam synodum mittens cum litteris, ut iterum susciperetur, egit rationem reddente synodo per scripta Bonifacio post Zosimum papæ Romano de depositione quae facta est in Apiarium, et de iterata justificatione: et quia nunc justificatum eum arbitramur, judicavimus autem non operari eum quae sunt presbyteri in Ecclesia Synensi propter scanda quae subsecuta sunt: porro accipientem litteras commendatias a nobis, in omnibus aliis Ecclesiis sacerdotio fungi. Invenitur igitur Africana synodus paruisse potius iudicio Zosimi papæ Romani, ac per hoc propriam reprobasse sententiam, et justificasse Apiarium, non, ut sassis es, restitisse veto Romanorum pontificum. Porro patriarcham Antiochiae Flavianum recusabat quidem Romanorum Ecclesia suspicere: intorū propter magni Eustachii dilectionem Paulinum stabilientes, qui princeps erat eorum qui propter Eustachium resistebant et disjungebantur, ac seorsum colligebantur, non tamen et usque in finem hanc habuerunt mentem. Piissimo enim imperatore Theodosio mendante, acceptam reddiderunt eum et patriarcham habuerunt eum Antiochiae; ita ut et in hoc mendaciter loquens apparueris. Si enim usque in finem abjecissent eum, bene utique invenireris suisce lo-

A cutus. Si vero, ite cum Paulino detenta, restiterunt, quidem propter causam, quam dixi, deposuerunt autem bujusmodi contentionem, et receperunt eum, frustra dixisti receptum suisce Flavianum contra Romanam Ecclesiam. Diceré autem Petrum Moggum Alexandri depositum esse, quin etiam et Acacium Constantinopolitanum, nequaquam vero depositos eos qui ab utroque manus impositionem accepérunt, nihil confert ad vestram vel Photii justificationem, eo quod aliter ecclesiastice leges eos qui ex haeresibus redeunt episcopos judicant, et aliter eos qui a moechis et qui sine canone promoventur: eos enim qui libellum dant, et propriam haeresim anathematizant, recipi sanciunt, quemadmodum et tunc Orientis episcopi synodum celebrantes, et Felix post Simplicium papa Romanus synodice Petrum quidem Moggum damnavit, et omnimodis abdicavit: similiiter etiam Felix et Acacium abrogavit. Nullatenus autem qui adversus eos ab utroque consecrati sunt, promulgaverunt sententiam, propter evidentes leges, ut dixi, Ecclesiae; et certe Petrus parum, magis autem et Acacius, alterantes circa fidem apparuerunt. Consecratos autem, quemadmodum Photius et vos, nullo modo recipiunt, sicuti sancta et universalis synodus secunda de Maximo Cynico, et iis qui ab eo manus impositionem babuerunt, et egit et censuit. Gregorium autem, qui consecravit Photium, ut dixisti, non tanquam desertorem Ecclesiae depositus sanctissimus patriarcha Ignatius, sed propter criminales causas. Et bene dixisti, quia: Sive sit depositus Syracusanus Gregorius, innoxii sunt qui Photium provexerunt. Isti enim revera justificantur propter necessitatem et tyrannidem, atque vim receptionis utriusque, Photii scilicet et Gregorii; secundum paradigmā quod tibi datum est depositi et impii Euthyphelis, et susceptionis ac sacerdotii functionis Anatolij patriarchæ Constantinopoleos, et eorum episcoporum qui sub ipso erant, quippe recepti et justificati per quartam synodum habiti sunt: non vero per id et Photius innoxius dicitur, et quod schismaticus fuerit antea, multorum scandalorum auctor effectus sit, et multos ab ecclesiastica communione recedere fecerit, et ultroneus ac volens consecrari a Gregorio proposuerit, nulla in hoc necessitate impulsus; sed et protestationem a quibusdam electorum hic conscientium episcoporum accipiens. Et Zacharia dicere etiam denuo tentante, sanctissimi vicarii senioris Rōne dixerunt ad amicum Christi imperatorem: Ecce multoties audivimus contradictiones, et verborum pugnas eorum, quae nihil illis prosunt, eo quod dissonantes sint a recta ratione ac synodicis et regularibus dispositionibus. Nunc ergo dicimus etiam rursus ad eos: Sinite excusare excusationes in peccatis, et in verba malitiae declinare, atque in vanum laborare (*Psal. cxl.*), et procedite sanctæ huic synodo, et salvamini ab anathematis condemnatione: sin autem, ite ad lumen ignis vestri, et flammam quam accendistis. Novit enim omnis sancta et universalis synodus, quae gratia Dei in ecclesia hac

congregata est, quia sancta Romana Ecclesia ab una decima indictione, collectis Occidentalibus episcopis in ecclesia beati Petri, ubi virtutibus floret, et requiescit, obligavit, et anathematizavit ac projectit Photium pervesorem, una cum omnibus sequacibus ejus, presulatum adhuc gerente beatissimo papa Nicolao. Iterum autem successor ejus Adrianus, divinitus constitutus pontifex Romanorum, sicut ille defunxit atque precepit, ita et iste successor ejus defunxit et promulgavit, nosque indignos famulos suos direxit ad hanc Deo conservandam urbem, ad manifestationem et certitudinem veri et justi judicij ipsorum in conspectu justi imperii vestri, et hujus sancte ac magnae universalis synodi; ita ut non habeant vocem repudiationis, vel appellationis; sed quemadmodum jam judicati sunt et dejecti, in seculum manent. Et Ecclesiae Orientalium, gratia Dei, nobiscum sentiunt, stabilunt, dabant et anathematizant similiter usque in consummationem saeculi.

Et post haec ascendens Constantinus a secretis, legit exhortatorium sermonem imperatoris, in audienciam omnium :

Multæ quidem communes passiones sunt, quas precedentibus diebus audiens et intuens a Deo proiectum imperium nostrum, lugere ac contrastari operæ pretium duxit. Majus autem malum, et calamitatum arx, est Ecclesie tempestas, malignus aspirans adversus eam diaboli turbo, pacis expulsio, et veteris ordinis dissolutio, ausus irruendi junioris in seniorem, et inhonorati adversus honorabilem, ac omuimoda subversio status ecclesiastici, et, apud exteriores quidem in consiliis justitia conversante, apud Ecclesiam injustitia fiducialiter agens, amor principatus, ac amor privatus, atque nullius severitatis propter haec reputatio; nec non et contra spiritalem patrem rabies et insania. Haec sunt que meam obtinebant et turbabant animam, et tanquam nubes crassa obtenebrabant animum, ac oculos cogebant fontes mihi largiri lacrymarum: et divinitatem in auxilium et solutionem existentis meritoris invocabam, et opus erat mihi haec cogitatio, si forte possem in primis de ecclesiastica curam gerere unitate: quod et factum est, et in effectum devenit quemadmodum et vos omnes nostis, quotquot ad sacram hoc convenitis collegium. Alia enim imperii, quod sub me est, dimittens, ad id solum in exordiis acceleravi, et secundum utriusque dissidentium partis petitionem, et priscam ecclesiastican traditionem perspiciendi causa, etiam judices eorum, quæ in Ecclesia nostra gesta sunt, ex reliquis patriarchalibus thronis collegi, rem perficiens cooperatione sancti Spiritus: quam multi quidem ante nos imperantium videre desideraverunt. ex anno autem omnes mini-

A cerum. Neque enim, ut sacratissimus patriarcha ad proprium regredieretur thronum, imperii mei opus vel excoigitatio facta est. Sed multum ante sanctissimus et beatissimus papa Nicolaus, quæ circa illum erant certissime discens, synodice decrevit reddi ei jus proprii throni, et anathema cum tota Romanorum Ecclesia pronuntiavit contra resistentes hujuscemodi decreto atque sententia. Hic autem nos olim scientes et paventes judicium anathematis promulgati, obsecundare synodico judicio Romanæ Ecclesie necessarium duximus, et hujus rei gratia reddidimus ei proprium thronum. Verum non modo Romanæ, sed et ad orientem solem sitarum sedium, providentia melioris, vicarii pervenerunt, nihil deinceps vel impedire, vel B adversari, aut favere utique parati justissimo imperio nostro consensuro. Cujus rei gratia in nullo synodico judicio inveniri voluit multorum garrulitates recidens, ne quis dixerit quod imperialis manus, et gladii, et protectores, ac mundanus potentatus concilium subadulteraverit. Unum solem nobis desiderium, et ad praefatos judices, postquam illos vidimus, supplicatio fuit, ne quemquam permitterent deperire, vel ab Ecclesia Dei quemquam, si fieri posset, projici. Hoc solum est nostrum ^a, si voluerit quis nominare crimen: alia vero omnia canonibus, et iis, quibus imperium synodi creditum est, tradidimus, multum pro praesenti judicio conjurantes et condemnantes ^b, nil ad gratiam, vel per odium discernendum, humane autem magis circa eos qui cediderant affectandum; quos non proprie tantum, sed et communiter hodie, omnibus videntibus, deprecavimus, manum iis qui compassionem opus habent porrigerere, et unam Ecclesiam celebrantium festivitatem perficere. Ita Patres spirituales et veritatis defensores, qui figuratis secundum chrisma, Aaron, et secundum zelum, Phinees, ac secundum judicium, Salomonem; requirite ovem que perierat, convertite que erraverat, super humerum tollite solitariam, et confractam compassionis vinculis alligate; quæ ulcerata est, emplastro condescensionis sapate; quæ extranea et abjecta est a spirituali mandra, nonaginta novem ovibus dispensationis more conjungite: relinquite memoriam semipternam posterioribus generationibus compassionis vestre ad imitationem Christi. Et vos quoque, qui curatione indigetis, ac medela opus habetis, pretiosa membra Christi, etsi nescio quomodo a malo dæmonе detenti, a capite separati estis: *Vitis vera*, quæ propter contentiū importunam, imo vero injustam, in amaritudinem conversa es (*Jer. ii*), amici et proximi nostri, etsi propter odium irrationalib[us] ex adverso appropiantes et plantantes, et vanitatem coenientes macinata

Ecclesia esse disjunctos. Novissima hora est, et index præ soribus est, fratres; ne preoccupemur ab ejus Ecclesia sequestrati, et longe ab illius gloria projiciamur. Nihil turpe decamus passionem manifestare, et vulnus ostendere, ac locum pœnitentiae ac medicinae requirere, atque intra atrium salvantium fieri, ne confusionem obedientiam arbitrando, confusionis æternæ sumamus experimentum. Qualis autem et est confusio, fratres, procidere Deo, et veniam expetere: Deo enim procidunt, qui Ecclesie et spiritibus istis patribus procident. Confusio quidem revera est, et maximus pudor, imo vero in Deum dimicatio, nolle unumquemque proprium confiteri peccatum, et humiliari propter Christum, et lucrari et se et mulitos. Si autem omnino hoc confusionem arbitramini, ego, cui imperii superposita est corona, forma vobis efficiar hujus optimæ humilitatis: ego, qui imperitus, et insipiens sum, bonum initium ero vestrum, qui sapientes estis et clari scientia: qui in peccatis voluntatis sum, primus vobis typus fiam, qui mundi estis, et virtuti operam datis: ego primus memet super pavimentum projicio, purpuram et diadema parvipendens. Ascendite ad genas meas, et per oculos meos incedite, nec reputetis magnum imperatoris calcare scapulas, neque vereamini pedibus tangere verticem, qui superimponitur a Deo donata corona. Omnia pati promptum habeo, et promptius agere quæ vobis quidem confusionem, mili autem gloriam et maximam claritatem conferre videantur. Neque enim in hoc curam gero gloriæ meæ; tantum, ut videam communionem, unitatem et unam Ecclesie festivitatem; tantum, ne animæ detrimentum patiar, et gaudeat super me ille omnium inimicus diabolus captivum sumens. Quod mihi desiderandum est, tantum spei meæ lampas insperate non extingnatur, per quam festinabam omnium illustrari lætitia simul et gaudio. Nescio quod erat satagendum et efficiendum, et non feci: vel quos proponendos admonitionis et deprecationis sermones non proposui; vos de cetero videbitis: innocens enim sum a perditione vestra. Si vero ad magnum et horrendum illud judicium futuræ diei vos remittitis, quasi pro vobis rationem datus, noscete quia bene novi quod nullus vobis justitiae sermo sive hic adest, sive illuc aderit, nisi quantum in hac controversia inventum exsisterit. Verum si vallis et ante illud judicium conscientiae vestræ interrogare judicium, discetis amplius nihil, quam quod ab imperio nostro dicitur. Deponite igitur contentionem, fratres, et resumite amorem fraternitatis: fugite dissensionem, et unitatem amplectimini; odium avertite, et dilectionem in sinu recipite: state cum probabilibus, et capiti conjungimini; re-

A obsecrantes, rogantes, et omne ingenium convenentes ad spiritales patres nostros, et patriarchas, et dispensent quid eorum quæ insunt animo vestro: tantum ne temere contra salutem vestram agatis, neque perditionem vestram amplectamini; non enim est tempus ad pœnitentiam et receptionem presenti acceptius: qui namque hodie ligare ac solvere Ecclesie negotia possunt, præsto sunt. Dimicite importune tempus explorare, et rerum immutationem exspectare, quæ et si fiat aliquando, nihil vobis conferet. Etenim, etsi alia tempus immutaverit, hoc commovere non poterit; nam si actio unius viri vestri nil rationabile habens, cum tota erronea esset, tantum æstum operata est, ut hunc vix ac difficile dissolvere quiverimus; actionem, dic mihi, et judicium quævis patriarchalium sedium quis dissolvere poterit? Ad quem enim effugietis, solutionem obligamenti petentes? Ad Romanum præsulem? sed finitenus vos condemnavit. Ad Antiochenum? sed consentaneus Romano et consonus factus est. Ad Hierosolymitanum, vel Alexandrinum? sed et illi vestræ damnationi consenserunt. At etsi thronum aliquando Constantinopolitanum cuncta destrueat tempus vobis commiserit, et per vosmetipos convenire volueritis; quis vos sequetur? vel quomodo aperire oculos, et aspicere quempiam poteris, impugnat ab omnibus sacerdotibus ac patriarchalibus sedibus? Ne ergo, fratres, ipsi vos decipientes, tempus salutis vestræ perdatis: neque enim tale invenietis aliquando; sed importunas contentiones et obstinationes deserentes, communī medelæ occurrite, et medīcīne remedium sumite, ac adhærete spiritali capiti vestro, et Ecclesiæ Dei communicatores estote; ut et crimen exuamini, et Deum propitium habeatis, ac Ecclesiam lætificetis, imperiumque nostrum exultare ac spiritaliter festivitatem celebrare faciatis, atque rempublicam universam gaudio maximo ac tripudio repleatis; nec non et in communi omnes benedicamus pariter Domino gloriæ nostræ, et principi pacis, et auctori dispersa congreganti, et beno coaptanti, intercessionibus sanctæ Dominiæ Dei genitricis, Deum videntium angelorum, et omnium sanctorum. Amen.

C Et post lectionem ascendens Theodorus a secretis vicariorum senioris Romæ, legit: Ecce quomodo sanctissimus et Christi amicus imperator, divinitus sibi concessò imperio, non vult perire unam ovem a Christo sibi in custodiam creditam, transferens omne exsilium, omnem tribulationem et omnem angustiam in admonitionem et procrem; quas sanctissimi vicarii et fideles Ecclesiæ Dei propter Photium invasorem et tyrannum, non suscipientes eum, perpessi sunt: sed invitat vos ut verus pastor ad

D sanctissimus et Christi amicus imperator, divinitus sibi concessò imperio, non vult perire unam ovem a Christo sibi in custodiam creditam, transferens omne exsilium, omnem tribulationem et omnem angustiam in admonitionem et procrem; quas sanctissimi vicarii et fideles Ecclesiæ Dei propter Photium invasorem et tyrannum, non suscipientes eum, perpessi sunt: sed invitat vos ut verus pastor ad

Thomas Deo amicissimus metropolita Tyri, et Ileias Deo colendissimus presbyter et syncellus, vicarius Orientalium scidum dixerunt : Digne imperatorio et justissimo sensu sunt admonitiones, quas facit bonus imperator noster ad illos, deinde vero et ad omnes qui post nos futuri sunt. Nos autem ad hoc dicimus : *Hominibus quidem suademus, Deo autem manifesti sumus (II Cor. v).* Porro revereamur cœlum et terram, et caniciem nostram, si quid præter divinas leges judicamus vel definiimus, quod et piissimus imperator noster denuo commonuit. Et nos quidem si irrationabilia animantia pasceremus, fortasse coacte, ac violenter tractaremus ea, ducentes etiam quo uollent : quoniam vero rationabile animal est homo, potius admonitionibus ducendum, sufficienter ab imperatoriis admonitionibus instruimini. Si ergo vultis viam nostram, et Christi, arripite; sin autem viam vestram, abite. Basilius piissimus et amicus Christi et magnus imperator dixit : Ecce qualiter et quoties admonuerimus vos, et audistis, et certificati estis, et non est vobis rationis sermo. Si enim vultis subjici admonitionibus omnium no-

A struin, ecce portus et medicina : quod si non, imperium nostrum præbet vobis inducias septem dierum, ut si quidem curam gesseritis salutis vestre, bene et optime : si vero minime, ventura sexta feria, in sancta et universalis synodo state omnes, et quidquid definiuerit sancta et universalis synodus in vos, fiet.

Et post hæc ascendens Stephanus Deo amicissimus diaconus Constantinopolitanorum Ecclesie et notarius dixit : Mulos annos imperatorum Basilii et Constantini ! Magnorum imperatorum et dictatorum multos annos ! Orthodoxorum imperatorum multos annos ! Depositorum iniquitatis multos annos ! Hostium mendacii multos annos ! Amatorum et santom veritatis et justitiae multos annos ! Eudoxiae piissimæ Auguste multos annos ! Nicolai beatissimi papæ Romani æterna memoria ! Adriani orthodoxi papæ Romani multos annos ! Ignatii orthodoxi patriarchæ Constantinopoleos multos annos ! Orthodoxorum patriarcharum Orientis multos annos ! Orthodoxi senatus multos annos ! Sanctæ et universalis synodi æterna memoria !

ACTIO SEPTIMA.

In nomine Domini et dominatoris omnium Iesu Christi veri Dei et Salvatoris nostri, consulatus a C Deo coronatorum et tranquillissimorum dominiorum nostrorum, Basili quidem anno tertio, Constantini vero filii ejus anno secundo, perpetuorum Augustorum, indictione tertia, quarto Kalendarum Novembrium : propositis pretiosis et vivis liris, et intermeratis salutis nostræ Evangelii : præsidente autem eodem piissimo imperatore, in dextera parte magni nominis templi magnæ ecclesiæ : convenienter vero sancta et universalis synodo, hoc est Donato Deo amicissimo episcopo Ostiæ, et Stephano Deo amicissimo episcopo Nepæ, et Marino reverendissimo diacono sancte Romanorum Ecclesie, locum tenentibus Adriani sanctissimi papæ Romani, et Ignatio sanctissimo patriarcha Constantinopoleos, et Thoina D sanctissimo metropolita Tyri, locum tenente sedis Antiochiae, et Helia Deo colendissimo presbytero et syncello, locum tenente sedis Hierosolymorum : præsto autem simul existente sacro senatu, videlicet Theodoro magnificissimo patricio ac magistro, Christophero magnificissimo patricio ac magistro, Leone magnificissimo proconsule ac patricio, Hemerio magnificissimo proconsule ac patricio, Stephano magnificissimo proconsule et sacellario, Leone magnificissimo proconsule ac patricio, Marino magnificissimo proconsule ac patricio, Theophilo magnificissimo proconsule ac patricio, Tarasio magnificissimo proconsule ac patricio, Paulo magnificissimo proconsule et praefecto, Barbatio magnificissimo patricio, Leone magnificissimo patricio et domestico excubitorum, Ma-

nuele magnificissimo patricio, Theophylacto magnificissimo patricio, Petronate magnificissimo patricio, Manuele magnificissimo patricio : consideribus quoque et Deo amicissimis metropolitis, id est Basilio Deo amicissimo archiepiscopo Ephesi, Theodulo Deo amicissimo archiepiscopo Ancyra, Barnaba Deo amicissimo metropolita Cyzici, Nicephoro Deo amicissimo metropolita Nicææ, Nicephoro Deo amicissimo metropolita Amasæ, Niceta Deo amicissimo metropolita Athenarum, Theodoro Deo amicissimo metropolita Cariæ, Metrophane Deo amicissimo metropolita Smyrnæ, Basilio amicissimo metropolita Gaugraru, Cypriano Deo amicissimo metropolita Claudiopoleos, Hilarione Deo amicissimo metropolita Corinthi, Nicolao Deo amicissimo metropolita Synnadorum, Michaeli Deo amicissimo metropolita Rhodi, Euthymio Deo amicissimo metropolita Catanae, Photio Deo amicissimo archiepiscopo Nacoliæ, Stephano Deo amicissimo archiepiscopo Cypsallorum, Basilio Deo amicissimo archiepiscopo Misthiæ, Theophane Deo amicissimo archiepiscopo Selges, Paulo Deo amicissimo archiepiscopo Apamæ, Joanne Deo amicissimo archiepiscopo Cii, Athanasio Deo amicissimo episcopo Magnesiæ, Theodoro Deo amicissimo episcopo Sinopæ, Eustachio Deo amicissimo episcopo Æmoniæ, Theocleto Deo amicissimo episcopo Lacedemoniæ, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Zacynthi, Euthymio Deo amicissimo episcopo Mosynorum, Basilio Deo amicissimo episcopo Pyrgii, Georgio Deo amicissimo episcopo Helii, Petro Deo amicissimo episcopo Troadis, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnusiæ, Niceta Deo amicissimo episcopo Photiæ

Basilio Deo amicissimo episcopo Cratix, Damiano Deo amicissimo episcopo Miletopoleos, Theophane Deo amicissimo episcopo Trallæ, Leone Deo amicissimo episcopo Neapoleos, Joseph Deo amicissimo episcopo Paleorum, et Georgio Deo amicissimo episcopo Adrianæ : his ita convenientibus, jubente Basilio piissimo et amico Christi magno imperatore, stetit in medio Bahanes magnificentissimus patricius, et prepositus dixit ad sanctissimos vicarios senioris Romæ et Orientalium sedium : Inducitis Photio datis jam completis, duximus eum rursus ad sanctam hanc et universalem synodum. Si jul et ergo sanctitas vestra, introducatur. Sanctissimi vicarii senioris Romæ ac Orientalium sedium dixerunt : Introducatur. Et introductus est Photius baculo innixus, et cum eo Gregorius dudum Syracusanus. Marinus Deo amicissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiae et vicarius dixit : Tollite baculum de manu ejus, signum est enim dignitatis pastoralis, quod hic habere nullatenus debet, quia lupus est, et non pastor. Et, eo ablato, Donatus Deo amicissimus episcopus Osticæ, et Stephanus Deo amicissimus episcopus Nepæ, et Marinus reverendissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiae, vicarii senioris Romæ, dixerunt : In præcedenti actione venit ad nos vir iste forensis et curialis Photius, et admonuimus illum per apostolicam auctoritatem ad revertendum in Ecclesiam per libelli expositionem, ut recipiamus eum in communionem secularis. Interrogate illum, si forte intellexit bonum, et conveniens sibi, et vult facere libellum. Et pergens Bahanes famosissimus patricius et prepositus ad Photium, dixit ei : Sanctissimi vicarii senioris Romæ ac Orientalium sedium mandant tibi : Facis libellum sanctæ ac universalis synodi, quemadmodum exigit? Photius dixit : Dominus imperatorem nostrum sanctum custodiat in multis annos, et Gregorius, et nos similiter oramus. Imperatori nostro sancto, vicariis autem rationem non prebemus. Bahanes magnificentissimus patricius et prepositus dixit ad Photium : Aliud aliquid ad hoc non dicas? Photius dixit : Si audissent quæ diximus, nudius tertius, non utique hanc interrogationem pretenderent; si vero definitionem suam posuerunt in penitentia sua, hanc per opera demonstrent. Bahanes magnificentissimus patricius dixit : Quam? Gregorius dixit : Ut ipsi penitentiam agant, super quibus deliquerunt. Bahanes magnificentissimus patricius et prepositus dixit ad sanctissimos vicarios senioris Romæ ac Orientalium sedium : Jubetis fieri responsum ad sermonem ejus, an non? etiam vere justum est ut respondeatis. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quomodo? Bahanes magnificentissimus patricius et prepositus dixit : Pro eo quod dixerunt; Quia ipsi magis vana operamini, et ad penitentiam vos hortantur. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt, in Græcum Damiano venerabilissimo regio clero interpretante : Nos

A non convenimus ut accipiamus ab eis increpationem vel penitentiam, sed ipsi a nobis haec debent accipere. Hoc ad confusionem Ecclesiæ dicunt; nos nihil aliud interrogamus eos, nisi voluerint facere libelli satisfactionem; propter hoc enim interrogavimus eos; nihil aliud petimus a nos ex illis. Et sancta haec et universalis synodus ita dicit nobiscum : Nos scimus quia a pedibus usque ad caput vulnerati sunt propriis injustitiis, et non est super illos integritas, et non respondemus eis. Et post hoc legit Theodosius devotus a secretis, ut ex persona Orientalium sedium : Ita primo quidem ingressu tuo, non solum nos, et hos qui nobiscum inventi sunt, sed et sanctum senatum imperatoris peccatorem pronuntiasti, non intelligens neque quæ loquaris, neque de quibus affirmes; nunc autem conclusionem prævaricatio mentis tuæ evocasti; admonitiones imperatorias, et sanctæ ac universalis synodi, quæ vociferatae sunt ad penitentiam tuam, in sanctum imperatorem nostrum et sanctam ac universalem synodum transferens, ut nosmetipsos admonentes ad penitentiam veniamus; sed non quia vertiginosis terra moveri videtur, propter hoc et movetur : ergo tu quidem ipse exorsus es etiam antea, nunc vero conclusisti. Ad ea itaque quæ interrogata sunt a sancta et universalis synodo acute b responde. Si ergo accesseris sano sensu in quibus vocatus es, quod commodum est tibi ipsi, et iis qui tecum sunt, facies : si vero in hujusmodi pertinacia et contumacia permanseris, audies : Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem, et fiet pax super Israel (Psalm. cxxiv). Et Photius dixit cum aliis : Et haec accusatio abundavit. Deinde interrogatus est Photius a Bahane magnificentissimo patricio et preposito : Ille quid dicendum ad haec? Et Photius dixit : Quæ diximus, bene transvimus; addamus et alia : in calumnias nos circumposuerunt, nil tale sentientes. Et post hoc ingressi sunt episcopi Photii. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : In præcedenti actione admonuimus eos, ut faciant libelli satisfactionem, et recipiamus eos in communionem, tanquam secularis, et non declinent in contrariam viam, sicut magister ipsorum. Interrogate ergo illos sigillatim, utrum faciat quis ex ipsis libellum : aliud nolumus ab ipsis audire; etenim et sanctissimi Orientis vicarii, atque nos, eadem dicimus. Pergens itaque Bahanes famosissimus patricius et prepositus dixit ad partem Photii : Facit aliquis vestrum libellum? Episcopi Photii dixerunt : Absit. Amphilochius et Zacharias Photii episcopi dixerunt : Qualem libellum facere exigimur? fidei nostræ? Et pergens Bahanes magnificentissimus patricius et prepositus dixit sanctissimis vicariis senioris Romæ : Cujusmodi libellum expeditis ab illis? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quem a sancta Romana Ecclesia detulimus, ut reprobent Photium, et omnia acta ejus, et anathematizent Gregorium Syracusanum, et recipient Ignatium sanctissimum patriarcham,

a Hoc est, quærimus.

b Id est, velociter.

cham, et subjiciantur sub pedibus ejus, et quod sancta Romana Ecclesia exposuit per omnia faciant. Sanctissimi vicarii Orientalium sedium dixerunt : Et nos ita sapimus et ita volumus. Et pergens iterum Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus ad episcopos Photii, dixit eis, ore proprio, sanctissimorum vicariorum vocem. Et respondit Joannes quondam episcopus Heracliae : Qui anathematizat summum sacerdotem istum, sit anathema ! Zacharias, qui fuit a Photio Chalcedonensis episcopus, dixit : Nos iis quae contra [al., extra] rationem facta vel acta aut agenda sunt, parere neque disponimus, neque volumus : et super quibus nos exigitis, quoniam novimus ea quae facta sunt, secundum nullum modum suscipimus. Euschemo, qui fuit apud Photium Cæsareæ Cappadociae episcopus, dixit : Ego iis quae per rationem non sunt acta, et qui non sectantur canones sanctorum apostolorum, et sanctorum ac universalium synodorum, non tantum si Romanus vel Hierosolymitanus sit, sed et si angelus de cœlo veniat, et non conveniat sano verbo, neque pareo, neque sequor. Sanctissimi vicarii Orientalium sedium dixerunt : Quoniam nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant (*Psalm. lxxxii*). Bahanes magnificentissimus patricius ac praepositus dixit ad sanctissimos vicarios senioris Romæ : Sanctus imperator noster vult facere allocutionem ad illos per me indignum servum suum. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Sicut jubet imperium ipsius. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit ad Photium, et ad episcopos ejus : Mortaliter vos alloquitor imperator : Homines, dicite, unde estis? de cœlo estis? de abysso estis, an de terra, in qua nos degimus? et ostendite hac hora, quia sive heresis mota est, sive schisma emersit in qualibet parte, et sensit aliquis extra quatuor patriarchia, et salvatus est? et audio vos. Hodie quatuor patriarchia, imo vero quinque, condamnatione condemnant vos; quid vobis videtur ad hæc? est qui adjuvet vos? dicite. Episcopi Photii dixerunt : Canones sanctorum apostolorum et sanctorum conciliorum. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit, jussus a Basilio amico Christi et magno imperatore, ad episcopos Photii : Dicite qui canon vos adjuvet; et ubi posuerit Dominus canones; in Ecclesiæ suis, an in aliquo alio loco; et ubi Ecclesiæ sint hodie, et ubi prædicetur Evangelium: est alias locus præter quem tenent sanctissimi isti vicarii? dicite. Photii episcopi dixerunt : Deus custodiat sanctissimum imperium vestrum; verbum petivimus impunitatis, ut diceremus negotia nostra cum fiducia, et non accepimus. Qualiter ergo habemus loqui? Bahanes magnificentissimus patricius et

A quando quis a me tristatus vel Iesus fuerit, volo ut dicatis. Idcirco sunt hic sanctissimi vicarii omnium sedium, ut quidquid habetis in justificationem vestram loquamini. Photii episcopi dixerunt : Scimus imperium sanctissimum ejus, quia neminem vult contristari; quid volumus dicere? si dixerimus justitias nostras, non sient. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit : Propter imperatorem nostrum sanctum, nihil prohibemini; jubet enim et vult, et acquiescit ut loquamini; sed videntes judices convicia vestra, nec audire vos volunt. Photii episcopi dixerunt : Et nos judices eos non suscipimus. Bahanes famosissimus patricius et praepositus dixit : Et rejicit regula patriarchia, et irrationaliter judicant? Amphilochius a Photio Cyzici episcopus dixit : Irrationalissime. Bahanes famosissimus patricius et praepositus dixit : Et extra sensum regulæ ac patriarcharum suorum judicant? Photii episcopi dixerunt : Extra. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit : Et ite ad patriarchia, et certificamini. Basilius piissimus et amicus Christi dixit : Quotquot dicitis per omnia, quod a patriarchiis venerint homines isti cum commendatiis litteris, et non habetis aliquam ambiguitatem; suscipe illos, et quae judicantur ab ipsis : quotquot autem dubitatis ad hoc, et non habetis eos justos, neque secundam verbum patriarcharum suorum agentes; ite ad eos, et discite ab illis, et adducite etiam ad nos: imo vero, quo plus certum existat, et disponemus ita. Photii episcopi dixerunt : Nos judicium non videamus, neque factum audivimus: et quomodo habemus sequi quod nos non vidimus? Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus jussus ab imperatore dixit : Sanctus imperator noster dicit : Ne dicatis, fratres, quod velim vos mittere illuc, ut pereat quis vestrum: testis est Deus quoniam quem misero illo, in conspectu totius senatus et sanctæ synodi dico, iterum reducam eum hoc. Photii episcopi dixerunt : Hic examinentur negotia. Donatus et Stephanus et Marinus sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Ecce audivit tota sancta et universalis synodus quæ ab undecima inductione beatissimus papa Nicolaus judicavit cum omnibus Occidentalibus præsulibus de Photio tyranno, et moecho, ac invasore Constantinopolitanæ Ecclesiæ, et de omnibus sequacibus ejus, secundum apostolicam et canoniam auctoritatem et sententiam, quam protulit tam contra eundem Photium, quam eos qui ex parte ipsius erant, hunc videlicet damnans, eo quod invaserit Constantinopolitanam Ecclesiam, et rejecerit ac deponere ausus fuerit atque anathemataverit Ignatum sanctissimum patriarcham. Volumus ergo interrogare et de hoc, ut quid ipse repulsa, et vincitur ac anathematizatur etiam popularis exi-

imperatorem, quam ad sanctissimum patriarcham Ignatium. Imploramus ut legantur primum quidem beatissimi papæ Nicolai gesta et acta, sicque demum, quæ a sanctissimo papa Adriano synodice celebrata sunt tam de hujuscemodi infando conciliabulo, quod ab eo factum est, quam de iterata sententia, quæ data est contra eum a sanctissimo papa Adriano et sancta synodo quæ ab ipso est convocata. Et post hoc jussus est Stephanus Deo amicissimus diaconus et notarius; et ascendens legit epistolam quam misit sanctissimus papa Nicolaus ad clerum Constantinopolitanum.

¶ Nicolaus episcopus, servus servorum Dei, reverendissimis fratribus nostris archiepiscopis, metropolitis, et episcopis Constantinopolitanæ sedi subjacentibus, atque uniuerso venerabilii clero Constantinopolitanorum Ecclesiae.

¶ Ea quæ nuper apud Constantinopolim gesta sunt... Reliquæ vide inter epistolas Nicolai papæ I., Patrologie tomo CXVI, col. 1067.

Et post completionem prænominatae epistole, ascendens Theodorus devotus a secretis legit epistolam, quæ delata est per Theognostum reverendissimum exarchum ad Basiliūm piissimum imperatorem, quæ et missa fuerat ab Adriano sanctissimo papa Romano.

¶ Adrianus episcopus, servus servorum Dei, dilectissimo filio et Christianissimo imperatori Basilio, a Deo protecto, semper Augusto.

¶ Quoniam, tranquillissime imperator... Reliquæ vide inter epistolas Adriani II., Patrologie tomo CXII.

Deinde post hanc legit Nicephorus oevotus notarius epistolam, quam misit idem sanctissimus Adrianus per jam dictum reverendissimum exarchum ad Ignatium sanctissimum patriarcham.

¶ Adrianus episcopus, servus servorum Dei, honorabilissimo fratri et consacerdoti nostro Ignatio sanctissimo patriarchæ Constantinopolitano.

¶ Convenerat sanctitatem tuam... Reliquæ vide ubi supra.

Sicque lecta est epistola a Leone gloriosissimo protopathario et a secretis, quæ missa est ad Basiliūm piissimum et amicum Christi imperatorem ab Adriano papa Romano per Donatum et Stephanum et Marinum honorabilissimos vicarios. (*Hæc D scripta eu in prima actione.*) Deinde ascendens Damianus reverendissimus regius clericus et interpres legit epistolam quæ ad sanctissimum patriarcham Ignatium ab Adriano sanctissimo papa missa est, quæque allata est per jam dictos reverendissimos vicarios. *¶ Et hanc recessione est in tertia actione.*

B minici agri strenui et solertes esse cultores, et spiritualibus ad purgationem ipsius coelestium praæceptorum, uti ligonibus, oportet ut si quas in eo spinas, si qua germinare venenosa conspicimus, pari labore unanimique zelo hæc radicitus extirpare studentes, arripiamus examinis rastrum, et falcem judicij concordi certamine proferamus, ne, quaso, in nos exporbrantis affectu dicatur: *Messis quidem multa; operarii autem pauci (Matth. ix).* Consonanter autem, charissimi, laboremus, et in agro Dominico jugiter quidem, sed nunc potissimum operemus, quando videlicet in Ecclesia, quæ apertissime Dominicus ager appellatur, auctore Photio nova præsumptio et inaudita est orta temeritas. Siquidem hic Photius, cum adhuc mundanus minister esset, genuinam quodammodo semper invidiam adversus fratrem et coepiscopum nostrum Ignatium Constantinopolitanum patriarcham in pectore gestans; et ad præsulatus culmen non gradatim, vel sensim descendere, sed præcipitibus eo superstite passibus transilire gestiens, semetipsum ab ejusdem beatissimi præsulis communione fecit extraneum: et per hoc ab universalis Ecclesia, quæ ipsi beatissimo patriarchæ communicabat, se reddidit prorsus extorrem, atque inter schismatis procul dubio constitutus, contra sacros apostolicos canones sæcularibus usus potestatibus, ecclesiam Constantinopolitanam tyrannica et adulterina temeritate pervasit tandem, videlicet indebita usurpando, foras ostendens, quod intus, prohibita concupiscendo, cordis antro gerebat, et simulationis velamine contegebat, nil esse profecto intelligi dans causam scissionis a patriarcha suo, vel desertæ communionis a tota Ecclesiæ, nisi pessimos anhelitus ambiendi pontificatus infulas, et sublimioris obtinendi dignitatis et potestatis habendas; quibus nimurum deinceps abusus, et repente non mente sed habitu mutatus, exsilia et diversa discrimina, sed et mortes in Christi sacerdotes et cæteros fideles, tot ac tantas intulit, ut Diocletiani saevitiam imitari per omnia videretur. Propter quæ vel his similia sanctæ memoriae decessor meus Nicolaus hujus apostolicæ sedis antistes, fraterna victus charitate, primo quidem non solum per missos, sed et per litteras illum merito reprehendens, competenter admonuit, et nullo se pacto in ejus posse promotione præbere consensum, scriptis idoneis patefecit. Deinde vero intuens nihil se proficere, sed magis ac magis ad ulteriora ejus extendi tyrannidem, auctoritate simul divina et apostolica fretus, sedis apostolicæ, cui præsidebat, pontificum morem secutus, in promptu habens secundum Apostolum, omnem uictus nævorum incedientiam (II Cor. v. 1) hunc

gilice nec dura verbera sensit, et imitatus diabolum, nec postquam e cœlo cecidit, superbire cessavit, verum etiam conventicula malignorum sœpe congregans, synagogam sanguinum, cui ut priœcœps latronum ipse præsedidit, collegit: et ante quidem, ut sevissimus patricida, patrem suum Ignatium reverendissimum patriarcham proprium perculit, et ad lucem pervenire, nisi extinctione parentis, posse desperans, hunc instar atrocis viperæ perimere crudeli morsu non metuit. Post hæc vero posuit in cœlum os suum, et lingua ejus transiit super terram, dum videlicet contra divinam ordinationem, cœlitus in heati Petri principis apostolorum primatu dispositam, putridi gurgitis guttis aperuit, et adversus ejusdem regni celestis clavigeri apostolicam sedem, et præcipuam ac summam dignitatem et potestatem, linguam suam more serpentis exœcutit; vitam scilicet decessoris mei beatæ recordationis papæ Nicolai lacessere nulla modo metueris, nec nobis, qui ejus vix digui famuli, ut non dicam sequaces, existimamus, parceret utcumque consentiens, sed utrosque maledictis impetrare, quantum in se fuit, et blasphemis inficere verbis existimans, falsitatis præstigia singere conatus, et nescio quæ Phytonica est somnia vel argumenta, compilando procul dubio, commentatus. Et certe quis ille Pater noster, vel quantum aut qualis existiterit, omnes qui morum ejus insignia, vel virtutum tropæa recolitis, plenius agnovistis; quomodo scilicet in hujus tetragaliginoso sæculi cursu sero tandem sicut novum sidus apparuerit, quinimo quasi Phœbus in æthere præ cunctis astris effulserit; quomodo hunc nec blanda quæque frangere potuerint, nec aspera perturbare; quomodo etiam nec mundi principibus, Michaeli scilicet et Bardæ contra justitiam saverit; quos nimis, se murum opponens pro domo Domini, sœpe redarguit, et his inique agentibus frequenter intrepide restitit. Ergo, dilectissimi fratres et filii, considerate quid super hujusmodi temeritate sit nobis agendum, vel quid de conciliabulo illo, vel profani ipsius actis per ministerium nostrum existat fore deliberandum, quid etiam de iis qui iopersuerunt, vel manu propria subscriberunt, sic ab unanimitate omnium nostrum desinendum, intente tractare, et libere singuli quæ sentitis edicite. Ego tamen pro lege Dœi, pro paternis conservandis canonicis, pro veneratione apostolorum, pro privilegiis defendendis sedis ipsorum, pro qua sancte mentionis decessoris mei papæ Nicolai prædicanda memoria, et sequentibus acutibus, atque celebrandis definitionibus, non solum varia incommoda perpeti, verum etiam more sanctorum prædecessorum meorum pontificum in promptu habeo, si necesse sit mortis sustinere discrimen.

Responsio concilii prima, quæ loca est a Gaudericu[m] honorabilissimo episcopo Veltinensis Ecclesia.

Quia cor apostolatus vestri gratia sancti Spiritus conspicuum illustratum, repletum est gudio os no-

• *λογισμὸν* pestilentium hominum.

A trum et lingua nostra exultatione; ideoque innúmeras laudes et cantica spiritualia Domino decantamus, et pontificium vestrum divinæ majestati perpetuo conservandum quotidianè commendamus; quia paternarum traditionum strenuus executor, et sedis apostolicæ privilegiorum diligens conservator, atque apostolica memoria decessoris vestri constitutorum ferventissimus, ut certius, zelatur existat, et ejus quodque salutiferum et apostolicum decretum, tanquam patrum testameptum, utpote pius habes, ex eo queris. Debet enim ipsius in omnibus flagrare zelo pietatis, cuius nimirum locum possides dignitatem. Ille vero Photius, qui pra eo quod forensis et curialis reipublicæ minister existens, extemplo in ecclesie septa transcendent, et ut lupus rapax gregi non parca, non solum in alienorum stipendia meritorum quasi præde sœvus irripit, verum etiam deinde in cathedra pestilentiarum a sedens, tam presulibus quam aliis Ecclesiarum longa exsilia, dira flagella, et, ut breviter omnia comprehendamus, extrema pericula, latronis instar, callide præparavit, depositus et anathematizatus existit, concilium convocare non potuit, et damnatus alios damnare nequivit. Siue etiam, cum sit ipse depositionis ruinæ subactus, quoniam deponendi jura non possidet, et multiplicis obligationis retibus involutus, neminem quibuslibet innodandi nexibus uti facultate, patenti ratione convincitur. Ergo quia super hoc videamus impletum quod per Peakistam canitur: *Bixit injusus, ut delinquat in semelipso: non est timor Dœi ante oculos ejus. Quoniam dolose egit in conspectu ejus: ut invenerit iniquitatem suam et oscurum. Verba oris ejus iniquitas et dolus: noluit intelligere, ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni vice non bonas, malitiam autem non edivit (Psal. xxxv).* Succendatur sicut ignis zelus tuus, o domine beatissime papa, et accinge sicut vir lumbos tuos, et Injuriam sedis apostolicæ ut justus judex uiciscera. Ecce enim angelus Domini tua, ut quandam Petri (*Act. xii.*), latera tundens, ut desidiae soporem deponas, admonet ut ad salutem gentium cum Petro surgas hortatur. Ecce alias Ananias fallax (*Act. v.*), videlicet Photius, imo damnabilior Anania Photius comprobatur. Quapropter considera, quia si illus de proprio semel mentitus mortis penam incurrit; quot Photius mortuum reus est qui de eo super quod jus nullum habuit, non semel, sed crebro, non unum, sed plurima sauitatia ligamenta composuit? Quapropter oramus te, domine coangelice papa, ut eundem habens spiritum fidei, eundemque zelum pieatis, quem et patres tui ferventissimi presules, conciliabulum cuius gestis suis, quod Constantiopolit nuper adversus sedis apostolicæ gremium, imo contra veritatem sub tyrannice imperante Michaeli congregatum est, ita sententia vestre face recidatur, ut nullum de monumentum, nullum remaneat omnino vestigium, sed ad sui damnationem. vel execrationem Arianensi synodo vel Ephesino latrocino sit modis omni-

bus comparandum. Ii vero qui vel interfuisse vel subscriptisse in eo noscuntur, nec non et ii qui vel ipsius conscripta profani conciliabuli gesta defendunt, vel quoquo modo celare conantur, iterato vinculis anathematis innocentur: et nisi propria voce ac subscriptione illa, quae in eodem latrocino fetidis e faucibus eructata sunt, anathematizarint, nullatenus saltem inter laicos in communione catholicæ et apostolicæ Ecclesie recipisci mereantur. Recte namque latrocino comparari potest, cui Photius fautor, et hujus Michaelis fautor, videlicet dictus Augustus, autores ei praesides ad hoc intererant ut consentientes quidem secundum animam, non consentientes secundum corpus perdere studuisserent: quod plane sacerdotes Iudeorum in templo vendentes et ementes olim fecisse feruntur, dum scilicet isto bifario genere mortis plebem Domini dissiparent; unde Dominus, dominum suam speluncam latronum per hujusmodi machinamentum factam causatus, hos e templo perplexo flagello pepulit, innuens profecto non ministros suos, sed esse latrones qui non ad hoc plebibus præsunt, ut has omni studio salvent, sed ut aut spirituali aut corporali prorsus interitu perdant.

Allocutio secunda pontificis, quae lecta est per Marium diaconum.

Quod suggestit dilectio vestra valde placet, et quod ita gerendum sit ipse quoque perpendo. Verum quia codex in quo execrationes illius nefandi conciliabuli scriptæ sunt, quæ nobis per apocriarios suos, qui adsunt, tam et frater et coepiscopus noster Ignatius, quam etiam piissimus imperator Basilius deuinavit, apud nos hactenus retinetur, prævidendum ducimus, quid de illo faciendum ratio dicet, vel quid agendum exempla diversa demonstrent; ego tamen illud interim recolo quod Apostolus dixit: *Corrumptunt bonos mores colloquia mala* (*I Cor. xv*); et alia Scriptura: *Qui tangit, inquit, picem coiquabitur ab ea* (*Ecli. xiiii*). Ergo quia nihil ab hereticorum vel schismaticorum pravitatum commentis codex iste actu non dissentit, nimisrum qui et ab schismatico, Diocorum in hoc imitante, Photio factus, et totas mendaciis et perversis dogmatibus fabricatus existit; hunc æque ut illa, perpetuo anathemati duco subdendum, ei contemplantibus cunctis, et præcipue Graecorum legatis, igni traditum, in cineres quoque conjicio redigendum; quatenus nec simpliciorum puritas illius contagione polueratur, nec fidelium mentes hujusmodi colluvione quoquo modo sauentur: a planta quippe pedis, ut ita dixerim,

A Allocutio tertia præfati pontificis, quæ lecta est per Petrum diaconum et scribanum.

Intolerabilis est ista præsumptio, dilectissimi, et hanc aures præcordiorum, fateor, sustinere non possunt; quis unquam vestrum tale quid, precor, audivit, vel quis hujusmodi temeritatis, saltem lectione, immensitatem invenit? Siquidem Romanum pontificem de omnibus Ecclesiarum præsulibus judicasse legamus; de eo vero quemquam judicasse non legitimus. Licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est quia fuerat super haeresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum motibus resistendi, vel pravos sensus libere respuendi: quamvis et ibi nec patriarcharum, nec ceterorum antistitum cuiquam de eo quemlibet fas fuerit proferendi sententiam, nisi ejusdem primæ sedis pontificis consensus præcessisset auctoritas. Meminimus interea scriptum quod rege quondam Italiae Theodosiro papam Symmachum usque ad damnationem impetere volente, et ideo quotquot potuit ex Liguria, Aemilia, Valeria, et ex diversis regionibus, et ex Sicilia insula hujus rei gratia episcopos Romam accurrere præcipiente, et his ad se venientibus dicente, plura ad se de papæ Symmachi actibus horrenda fuisse perlata, et in synodi, si vera esset inimicorum ejus objectio, judicatione constare; venerabiles antistites, ipsum, qui dicebatur impeditus, debuisse synodum convocare prohibuisse, scientes quia ejus sedi primum Petri apostoli meritum, vel principatus, deinde secunda jussionem Domini conciliorum venerandorum auctoritas, ei singularem in ecclesiis tradidit potestatem, nec ante dictæ sedis antistites minorum subjacuisse judicio, in propositione simili, facile formaliter quæ testaretur. Ad postremum vero isti ipsi venerabiles præsules, cum vidissent quod non sine sui discrimine potuissent contra caput manus suas erigere, quidquid de sepe sati Symmachi papæ actibus delatum fuerat, totum Dei judicio reservarunt, ita ut singuli quique in subscriptione sua hoc patenter iudicent, prohibentes: Laurentius episcopus Ecclesie Mediolanensis huic statuto nostro, in quo totam causam Dei judicio commisimus, subscripsi; similiter Petro episcopo Ecclesie Ravennatis, et ceteris episcopis subscriptentibus. Verum si hæc Photius non legit, quia Graece forte non reperit, saltem Joannem Antiochenum episcopum in Ephesina synodo recolere voluisse, idcirco damnatum, quia Cyrrillum anterioris, id est Alexandrinæ sedis antistitem damnare non metuit: unde præfata universalis synodus ad Cœlesti-

His ergo ita se habentibus, exempla majorum quæ-
rantur, et secundum hæc temeratores sententiae pro-
ferantur.

*Suggestio concilii ad summum pontificem, quæ lecta
est per Benedictum notarium et scrinarium.*

Qui hanc temeritatem non extrema damnatione dignam existimat, nec Evangelium legit, nec Apostolum prorsus audivit, in quorum quidem uno, dicente Domino, legitur : *Non est discipulus supra magistrum* (*Luc. vi*); in altero autem sane præcipitur, ut omnia secundum ordinem siant (*I Cor. xiv*). Quomodo ergo temeratores isti non sunt facti super magistrum, quando adversus apostolicam sedem, quæ cæterarum quoque sedium magistra est, etiam os injurias evomens aperuisse probantur? Quomodo secundum ordinem omnia, juxta Pauli monita, facta sunt, quando quidem ordine præpostero, primo de secundis ^a, et de antelato posteriores quique convicia potius quam judicia composuisse narrantur? Et præterea sententia regularis, quæ ita sensit per Africatum concilium, dicens ^b : *Unusquisque nostrum ordinem sibi decretum a Deo agnoscat, et posteriores anterioribus deferant, nec eis inconsultis aliquid agere præsumant.*

Quam profecto regulam sancta tertia generalis synodus sequens Antiochenum damnavit Joannem ^c; quod jampridem sapientia vestra meminit; quoniam adversus potioris sedis, id est Alexandrinæ, pontificem, prima sede non consentiente, ausus est proferre sententiam. Quarta deinde magna et universalis synodus ^d adeo hanc temeritatem execrata est, ut Dioscorum Alexandrinum sine restitutione damnaverit. Presumperat enim et ipse contra primæ sedis privilegium, contraque jam memoratam regulam agens, cum esset posterior, se anteriori præferre; et ordinem sibi a Deo decretum non recognoscens, de sedis prælatæ pontifice magno, videlicet papa Leone, temere judicare : cum videlicet nec personam synodus convocandi habuerit, ut apostolicæ sedis vicarii in eadem synodo protestantur : quippe qui secundum prelatum canonem, cum esset posterior, inconsulto anteriori agere aliquid præsumere non debuerit; quanto minus generalem sine ipso synodus convocare, aut, quod detestabilius est, adversus eumdem sententiam quamlibet promulgare? Secundum hanc regulam, et ista probabilium Patrum exempla, omnes qui vel os aperire, vel manus extendere in illo nefando conuentu adversus sedis apostolicæ dignitatem

A coelestium non poterit esse regnum. *Tibi*, inquit, *dabo claves regni caelorum* (*Math. xvi*); in quod nullus absque gratia janitoris intrabit; et rursus : *Nemo unquam apostolico culmini, de cuius, inquit, iudicio non licet retractari, manus obvias audacter intulit;* nemo in hoc rebellis exstitit, nisi [qui] quasi de se voluit judicari. Verumtamen nos, demine beatissime papa et apostolice summe presul et pontifex, omnes pro his rogamus, omnes unanimiter obsecramus, subveni miseris, erige lapsos, et resipiscentibus concede veniam et miserationem; quam non merentur, adhibe medicinam, quatenus erroris auctore, Photio videlicet amputato, cæteri sedis apostolicæ circa se patula reperiant more solito viscera pietatis; ita ut si qua recte mota sit apostolicæ sedis auctoritas, B vel se recognoverint, vel si ad satisfactionis plenitudinem concurrentes, omnia quæ ab his male sunt gesta viva voce et praesenti subscriptione damnaverint, non sit erga eos inflexibilis miseration, sed sit humana tanta sedis per omnia moderatio. Denique quamvis Joannes Antiochenus atque Dioscorus labia contra potioris sedis presules aperuerint, ac per hoc ambo sententiam damnationis subierint, uno tamen horum, Joanne scilicet humane recepto, alter damnationem, quam semel meruit, non evasit; cur hoc, nisi quia ille sane resipuit, iste insane desipuit? ille post aliquantum temporis corrigi consulte delegit, iste incorrectus in finem obstinate perinansit? Et certe, ut Leo egregius apostolicæ sedis pontifex meminit ^e, Dominus noster verus et bonus pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, et qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos vult esse pietatis, ut peccantes quidem justitia coercent, conversos autem misericordia non repellat; tunc enim demum fructuosissime fides vera defenditur, quando etiam a sectatoribus suis opinio falsa damnatur.

C D Hujus igitur almi beatique pontificis doctrinam beata vestra paternitas hoc circa hos poterit justum piumque tenere libramen, ut scilicet pertinaces et obstinatos justitia comprimat, resipiscentes vero atque obedientes misericordia non repellat. Verum quia quotidianis Ecclesiæ negotiis apostolatus vester impeditus, requiei serias nullas habet, de his omnibus quod sibi fuerit divinitus inspiratum ^f tandem, si placet, statuat, et Constantinopolitanis legatis præsentibus, manifesta promulgatione decernat, nobis subsequenter voti nostri consensum vocis et subscritionis indicio patenter ut convenit. *ad finem.*

congregato penitus abolendo. — Conciliabulum vanitatis a Photio, et hujus sauro, Michaeli videlicet, tyrranice imperante, Constantinopoli nuper adversus apostolicæ sedis reverentiam et privilegium congregatum, utpote veritatis inimicum, et omni falsitate repletum, quin et sibi consentientium animas interficiens, Ephesino latrocincio comparandum fore statuimus, et ipsius execranda gesta, quibuscumque habeantur monumentis inserta, summi judicis Domini nostri Jesu Christi sanctorumque apostolorum principum Petri et Pauli, nostræque mediocritatis auctoritate, penitus abolenda decernimus; ita ut igni voranda tradantur, et anathemate perpetuo percelantur. Similiter de cæteris scripturis, quæ, viris jam nominatis auctoribus, contra eamdem sedem tempore diverso sunt editæ, gerendum modis omnibus definimus.

CAP. II. De conventiculis contra Ignatium patriarcham collectis similiter abolendis. — Pari etiam modo de conventiculis ab eisdem viris, Michaeli scilicet imperante, seu Photio Constantinopolitano invasore, his adversus fratrem et coepiscopum nostrum Ignatium factiose collectis, deliberamus, hæc videlicet tamquam parricidalia medullitus execrantes.

CAP. III. De Photio invasore iterato damnato. — Photium, qui, licet sit a decessore meo et a nobis pro criminibus ante patratis jure damnatus et anathematizatus, nunc tamen quia recentioribus excessibus priores iniquitates valde transcendit, et ponens in celo os suum adversus veneranda sedis apostolicæ privilegia nova temeritate prorupit, dum scilicet ordinationi supernæ, in beati Petri apostoli principatu dispositæ, resistere minime formidavit, et in cathedra non sanitatis, sed pestilentiae sedens, congregavit conventicula de sanguinibus, cum videlicet sibi fæventium simpliciorum animas interficit, et utpote inventor mendacii, et fabricator perversorum dogmatum, non nisi falsitatis præstigia, et omnis mendacii figura solito more congressit, atque tam contra decessorem meum sanctæ recordationis papam Nicolaum, quam etiam contra nos, ac per illum, in apostolicum culmen nec iniqua garrire fauce trepidavit, nec manus obvias, quod nemo unquam presupposuit, audacter extendere formidavit, apostolicæ auctoritatis censura iterato damnamus, et pro his specialiter anathematis nexibus innodamus, hunc scilicet cum Diocoro, cuius in hoc imitator exstitit, merito sociantes, et sanctæ magnæ Chalcedonensi synodo, in tam perniciose puniendo præsumptore, per omnia concordantes. Sane si viva voce, ac proprio scripto, nobis in omnibus, quæ tam per nos quam per decessorem meum statuta sunt obedire sponderit, et predicti profani conciliabuli, ad satisfactionem poenitentiae motus, gesta damnaverit, hanc communionis ei gratiam non negamus.

CAP. IV. De consentientibus prædicto conciliabulo, et de imperatoris Basiliū mirandis præconiis. — De iis vero qui eidem impio conciliabulo consenserunt vel subscriperunt, si decreta decessoris mei seculi sue-

Arint, et ad reverendi patriarchæ Ignatii communione repudaverint, atque idem conciliabulum anathematizaverint, atque monumenta illius vel exemplaria inventa cremaverint, ecclesiæ communione fruantur; alias autem ne hac digni reperiantur. Sane filium nostrum Basilium, clementissimum et orthodoxissimum imperatorem, quia et illius nomen in ejusdem profani conciliabuli gestis, ut ipsius et sanctissimi Ignatii patriarchæ legatorum relatione didicimus, falso ascriptum est, et in omnibus eum apostolicæ sedis constitutionum diligentissimum conservatorem esse cognovimus; non solum ab omni sinistra sententia extraneum reddimus, verum etiam inter catholicorum et piorum Augustorum numerum et nunc recipimus, et, si sic perseveraverit in finem, recipiendum statuimus.

CAP. V. De iis qui gestorum illius conciliabuli scripta non produnt sed defendunt. — Ergo quandiu post notitiam hujus apostolicæ sanctionis sibi perlata monumenta vel exemplaria gestorum ipsius execrandi conciliabuli penes se quisquam retinens celaverit vel defenderit, et non potius propalaverit, vel igni tradiderit, tandem anathemate constrictus communionis Christi munere careat; quinimo, si clericus est, qui postmodum hæc vel celare vel defendere convictus fuerit, gradum quo potiebatur amittat: similiter et de illo statuimus qui hæc occultare putatur, et ipse hinc impeditus nec respondere, nec decretis apostolicæ sedis in hac parte parere consenserit, quæ non solum de Constantinopolitanis, sed et Alexandrinis, Antiochenis, Hierosolymitanis, atque de omnibus omnino fidelibus apostolica sanctione decernimus.

Subscriptio papæ Adriani.

Adrianus episcopus, servus, etc., catholice et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, his sententiis nostris a nobis promulgatis, sicut superius legitur, manu propria subscripti.

Joannes archiepiscops Pergæ Pamphyliæ, apocrisiarius sanctissimi Ignatii patriarchæ Constantiopolenos, locum et personam ejus retinens, et totius sanctæ synodi quæ sub ipso est, propositis sententiis conscripsi, et subscripti manu propria.

Joannes sanctæ Fanensis Ecclesiæ episcopus, sententiis his quæ a nobis promulgatae sunt, sicut superius legitur, consensi, et manu propria subscripti.

Joannes episcopus sanctæ Forosemproniensis Ecclesiæ similiter subscripti.

Dominicus episcopus sanctæ Eugubiensis Ecclesiæ similiter subscripti.

Gerardus episcopus sanctæ Lucarum Ecclesiæ similiter subscripti.

Petrus episcopus sanctæ Gavensis Ecclesiæ similiter subscripti.

Joannes episcopus sanctæ Falaritanæ Ecclesiæ similiter subscripti.

Sergius episcopus sanctæ Sabinensis Ecclesiæ similiter subscripti.

- Bonifacius episcopus sancte Bieranensis Ecclesiae A similiter subscripsi.
- Hildericus episcopus sancte Tudertinensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Joannes episcopus sancte Ferentinensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Stephanus episcopus sancte Nepesiuæ Ecclesiae similiter subscripsi.
- Hildeprandus episcopus sancte Berolanensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Florus episcopus sancte Manturianensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Donatus episcopus sancte Ostiensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Gandericus episcopus sancte Belliternaensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Formosus episcopus sancte Portuensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Crescentinus episcopus sancte Cerensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Petrus episcopus sancte Ternensis [et., Perusina] Ecclesiae similiter subscripsi:
- Abinus episcopus sancte Anianensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Adoaldus episcopus sancte Balneoregiensis Ecclesiae manu propria subscripsi.
- Joannes episcopus sancte Triumtabernensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Leo episcopus sancte Alatrineensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Stephanus episcopus sancte Gallisane Ecclesiae similiter subscripsi.
- Paulus episcopus sancte Albanensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Martinus episcopus sancte Narniensis Ecclesiae manu propria subscripsi.
- Joannes diaconus locum retinens episcopatus Urbincium Ecclesiae similiter subscripsi.
- Petrus episcopus sancte Senogallienensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Joannes episcopus sancte Siguensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Josephus episcopus sancte Pensouriensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Stephanus episcopus sancte Sunnensis Ecclesiae similiter subscripsi.
- Georgius archipresbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sancti Laurentii, qui appellatur Lucina, his sententiis a nobis promulgatis, sicut superius legitur, consensi et manu propria subscripsi.
- Reinanus presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sanctorum Joannis et Pauli similiter subscripsi.
- Maio presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sancti Cyriaci similiter subscripsi.
- Petrus presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sancti Chrysogoni similiter subscripsi.
- Ursus presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sancte Pudentianæ similiter subscripsi.
- Romanus presbyter sancte Ecclesiae Romanae tituli sancti Sixti similiter subscripsi.
- Joannes presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sancte Prisce similiter subscripsi.
- Joannes presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli sancti Eusebii similiter subscripsi.
- Leoninus presbyter sancte Romanæ Ecclesiae tituli quatuor Coronatorum similiter subscripsi.
- Joannes archidiaconus sancte apostolice sedis his sententiis a nobis promulgatis sicut superius legitur, consensi, et propria manu subscripsi.
- Leontius diaconus sancte apostolice sedis similiter subscripsi.
- Leo diaconus sancte apostolice sedis similiter subscripsi.
- B Marinus diaconus sancte apostolice sedis similiter subscripsi.
- Petrus diaconus sancte apostolice sedis similiter subscripsi.
- C Et post hæc ascendens Niceta Des amicissimus archidiaconus et notarius legi communitariorum sermonem ad Photium et partem ejus a voce sanctissimum vicariorum senioris Romæ: Jam manifestum est, o dilectissimi fratres et consacerdotes, in precedenti actione hujus sancte ac magna synodi, quomodo admonitus sit Photius forensis et curialis; et perversor Constantinopolitanæ Ecclesiae, ut posueret cervicem suam, et verbo et scripto pronuntiaret peccatum suum, et anathematizaret quæ initique acta et scripta sunt ab eo bis contra Ignatium patriarcham suum, et profiteretur nullam machinationem in eum vel commotionem se ultra facturum, sed hunc ut verum pontificem suum cum magna reverentia suscepturum, apostolicæque sedis decreta, tam de se quia de Ignatio patriarcha prolata, honorabiliter amplexurum. Et quoniam in his omnibus videmus eum non obediens, sed obtinare aures suas ut aspidis surdae, idcirco non patimur taceri sententiam a beatissimo papa Romano Nicolao ab inductione undecima contra eum prolatam, et nunc iterum pronuntiatam per successorem ejus Adrianum sancte Romanæ Ecclesiae praesulem, cuius nunc nos famuli ejus locum tenemus in hac honoranda synode, quæ per jussionem sanctorum et a Deo protectorum imperatorum, Basili scilicet et Constantini, in hac a Deo conservanda regia urbe congregata est, non in subversionem iudicii quod de eo factum est in Romana Ecclesia, sed propter elationem sensus ejus, quam in pectore suo obstruam conspicimus; et quia neque in communionem cum orthodoxis in Ecclesia Dei esse desiderat, propterea proferendam esse itorum super eum anathematis sententiam duximus.
- D Et post hæc ascendens Stephanus Des amabilissimus diaconus et notarius, legit acclamatorium Ignati sanctissimi patriarche sermonem.
- Acclamatione synodali sanctissimi patriarche et sanctam synodum.
- Fratres sancti et filii dilecti, rogo vos ergo ha-

missi pontifice vester considerare et conspicere com- pletum esse maxime nunc colloquium Scripturarum, quod perhibet : *Aspice ad antiquas generationes, et vide, quis credidit Domino, et confusus est; vel quis permanuit in timore illius, sed is despexit eum* (Psalm. xxxiii). arbitror enim quod nequaquam ignoratis vos qui nobis presentes estis, et propter Dominum hic congregati consistitis, sed nec totus quadratus orbis, que in me acta sunt et patrata. Omnes namque norunt quae et quanta perpessus fuerim ab imperatore injusto, et revera juveni, et per illud tempus prævalente Barda, scholarium domestico, et pravissimo viro, una cum iunc quasi altero principe sacerdotum Caipha et Anna; nam et illorum isti habebant propositum, cuius non mos gradut, sed gradus morti creditus est, quemadmodum alicubi fatur ille qui a theologia sortitus est nomen : fixerunt enim recentem sanctum, et reverendissimum nominaverunt, nihil scientem, neque verentem, neque gradus dignum aliquid inferentem, præster sed unmodo velte : sed pariter eam potentia maligni desiderii etiam sapientorem semet omnibus existimans, per fenestram intravit in caelum ovulum, et rapuit aliena, male sciens et sentire, a tyrannica mente sublatus ; propterea dictum est ei illud David sacrati psalmographi melos : *Ecco homo, qui non posuit Deum adjutorem suum, sed operibus in multitudine divitiorum suorum, et praevalebat in vanitate sua.* (Psalm. 21.) Et ideo deseruit enim Deus in seculum, et in seculum seculi. Misericors enim et omnipotens Deus, erexit alio principe, Dei custode, recte sapiente, recte scientie, justitiam desiderante, divina exquirente et medicante in lege Dei sui die ac nocte, eum quidem, qui recedens erat, utpote alium quendam recente formatum secundum fabulas a gigantem; Photum videlicet, inconsideratum et inordinatum virum, qui a Battello Romanorum Ecclesia tabellaria nuncupatur, per pietatem justissimi Imperatoris expalit, et a pontificali sede removit, humilitatem nostram, multas et diras tribulationes et poenas et exsilia perpessas; assumpsit; et revocavit ad proprium thronum et hincque quae digna fuerant distribuit. Haec vero facit sapientissimus et a Deo monitas Imperator noster; definitiones et regulas sequens beatissimi papæ Nicolai senilis Romani, quas hie synodice promulgavit, et per proprias episcopatias Constantinopolim destinavit. Quoniam vero, universali paci concubant, pessimum et prudentissimum Imperator noster multam habuit curam et sollicitationem colligendi sanctissimos vicarios et cancellis.

A universalis synodo et sapientia et gratia Dei plenos, atque opere et sermone decoratos et refugentes. Ergo quoniam quae desideraverunt audire et videre multi reges et principes, et non viderunt, vos nunc videtis et auditis; atque ante oculos vestros habetis propositos, hos videlicet sanctissimos et sapientissimos vicarios, qui ex finibus orbis terre protecti sunt, glorificate benignum et misericordem Beum, qui prospere direxit imperatorem nostrum piissimum ad hujusmodi honorum impletionem. Et nemo immo molestus quoque modo sit in ecclesiasticis negotiis; dicens male ac inconvenienter : *Ego quidem sum Pauli, ego autem Cephae, ego vero Apollo* (I Cor. 1), et audeat dividere Christum, et dividatur a Christo, et decidat a regno ejus; atque privetur aeterna vita.

B Sed venite omnes simul, state nobiscum, et utpote unitas existentes pastoris et unius ovilis, unum Deum et trium personarum Dominum collaudemus concorditer et magnificemus, quia eum decet gloria in secula seculorum. Amen.

Continuo vero post haec, idem Stephanus diaconus et notarius fecit anathematizatum Photii, et sequacium, et cooperatorum ejus, ita se habentem b : Photio cariali et invaseri anathema ! Photio seculari et forensi anathema ! Photio neophyto et tyranno anathema ! Photio schismatico et damnato anathema ! Photio moche et parricida anathema ! Fabricatori mendaeriorum anathema ! Inventori perverseorum dogmatum anathema ! Photio novo Maximo Cyntio anathema ! Novo Diocoro anathema ! Novo Iude anathema ! Omnibus sequentibus et fautoribus ejus anathema ! Gregorio dudum episcopo Syracusano anathema ! Eulampio deposito et schismatico anathema !

C Et post haec omnia, laudes dixit Stephanus diaconus saepe Constantinopolos Ecclesie et notariis, egresso Photio : Multos annos imperatorum Basilli et Constantini ac Leonis ! Magnorum principum et imperatorum multos annos ! Orthodoxorum imperatorum multos annos ! Erectorum ecclesiarum multos annos ! Liberorum Christianorum multos annos ! Quia usurpatores perfodit, quia seniores libidinosi et mentientes occidit, quia synodice patriarchas falsos aljecit, novo Constantino multos annos ! D Novo Thoodoreto multos annos ! Eudoxiae piissima Augustae multos annos ! Novae Judith multos annos ! Novae Helenae multos annos ! Novae Pulchoriae multos annos ! Nicolai beatissimi papæ Romani aeterna memoria ! Novi Phinees aeterna memoria ! Novi Damachia aeterna memoria ! Nevi Martini aeterna memoria ! Ad hanc aeternitatem papæ Romani multos

Novi Athanasii multos annos! Novi confessoris A Pauli multos annos! Novi Flaviani multos annos! Novi Anatolii multos annos! Sanctissimorum et orthodoxorum patriarcharum Orientis æterna memoria! Donati et Stephani et Marini sanctissimorum vicariorum senioris Romæ multos annos! Thomæ sanctissimi metropolitæ Tyri et vicarii Antiochiae multos annos! Heliæ sanctissimi syncelli et vicarii Hierosolymorum multos annos! Sacri Senatus multos annos! Sanctæ ac universalis synodi æterna memoria! Multos annos imperatorum, multos annos!

Versus iambici apud Gracos pro acciamatione concilii.

Photius qui pridem insuperabilem petram Fraudibus malignis conturbavit insipienter, Pellitur nunc ut atrocissima fera A thalamo casto, et venerabilibus templis, Satanæ pessimo, miserrimisque tenebris Bene præmissus, et passus digne A judicibus recte sentientibus atque sanctis, Beatisimo videlicet Nicolao, Adrianoque divino papa Romano, Et Ignatio martyrium passo, Et tribus reliquis sedibus orientis Orthodoxis et sapientibus valde.

ACTIO OCTAVA.

In nomine Domini et Dominatoris omnium Jesu Christi veri Dei et Salvatoris nostri, imperii a Deo coronatorum et tranquillissimorum dominorum nostrorum, Basili quidem anno tertio, Constantini vero filii ejus anno secundo, perpetuorum Augustorum, inductione tertia, Nonis Novembribus : propositis pretiosis et vivis lignis, et intemeratis salutis nostræ Evangelii; præsidente autem eodem piissimo et amico Christi Basilio in dextera parte magni nominis templi magnæ ecclesiae, et sancta et universali synodo, id est, Donato Deo amabili episcopo Ostiensi, et Stephano Deo amabili episcopo Neopisano, atque Marino reverendissimo diacono sanctæ Romanæ Ecclesiae, locum tenentibus Adriani sanctissimi papæ Romani, et Ignatio sanctissimo patriarcha Constantinopoleos, et Thoma sanctissimo metropolita Tyri, locum tenente throni Antiochiae, et Helia Deo amicissimo presbytero et syncello, locum tenente throni Hierosolymorum : præsente quoque simul et sacro senatu, hoc est Theodoro magnificissimo patricio et magistro, Christophoro magnificissimo patricio et magistro, Leone magnificissimo proconsule ac patricio, Hemerio magnificissimo proconsule ac patricio, Stephano magnificissimo patricio ac sacellario, Leone magnificissimo proconsule et patricio, Marino magnificissimo proconsule et patricio, Theophilo magnificissimo proconsule et patricio, Tarasio magnificissimo proconsule et patricio, Paulo magnificissimo patricio et eparcho, Barbatio magnificissimo patricio, Leone magnificissimo patricio et domestico superiorum, Manuele magnificissimo patri-

B metropolita Amasiaz, Niceta Deo amicissimo metropolita Athenarum, Theodoro Deo amicissimo metropolita Cariæ, Metrophane Deo amicissimo metropolita Smyrnadensium, Basilio Deo amicissimo metropolita Antiochiae, Theophylacto Deo amicissimo metropolita Iconii, Theodoro Deo amicissimo archiepiscopo Thessalonicensium, Iguatio Deo amicissimo metropolita Hierapoleos, Hilarione Deo amicissimo metropolita Corinthi, Euthymio Deo amicissimo archiepiscopo Catana, Gregorio Deo amicissimo metropolita Iperii, Photio Deo amicissimo archiepiscopo Nacoliæ, Stephano Deo amicissimo archiepiscopo Cypallorum, Basilio Deo amicissimo archiepiscopo Misthiæ, Theophane Deo amicissimo archiepiscopo Selgæ, Paulo Deo amicissimo archiepiscopo Apamia, Joanne Deo amicissimo archiepiscopo Potii, Athanasio Deo amicissimo archiepiscopo Magnesia, Theodoro Deo amicissimo episcopo Sino-pæ, Eustachio Deo amicissimo episcopo Aemonia, Theocleto Deo amicissimo episcopo Lacedemonia, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Iliacynthi, Eu-thymio Deo amicissimo episcopo Mosbynorum, Basilio Deo amicissimo episcopo Pyrgii, Georgio Deo amicissimo episcopo Hylii, Petro Deo amicissimo episcopo Troadis, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnusia, Niceta Deo amicissimo episcopo Photia, Basilio Deo amicissimo episcopo Cratia, Damiano Deo amicissimo episcopo Melitopoleos, Theophane Deo amicissimo episcopo Trallæ, Leone Deo amicissimo episcopo Neapoleos, Joseph Deo amicissimo episcopo Palæorum et Georgio Deo amicissimo episcopo Adrania. His ita convenientibus. iubente

stris eas incendi, et sperat in miserationem ejus, et in sanctas orationes vestras, quod ignoscatur omni homini ignorantia haec, tam a sancta catholica Ecclesia, quam a sacro senatu, et tota civitate nostra, simul et ceteris regionibus.

Quid ergo videtur sanctitati vestra? placet hoc Deo, et vobis? Donatus sanctissimus episcopus Ostiensis, et Stephanus sanctissimus episcopus Neapolitanus, et Marinus Deo amicissimus diaconus, sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Deus conservet Christi amicissimum imperatorem per multis annos, qui gubernat Ecclesiam ejus; dedit enim ei Deus gubernationem totius mundi, et exaudivit vocem et deprecationem spiritualis patris sui papae Adriani per epistolam quam misit ille, et hodie adimpler desiderium Ecclesiae, sicut nuntiavit ei. Custodiat Deus imperium ejus multis annis ad mundanam gubernationem; quia dirupit vincula chirographorum quae ab inimicis Dei exquisita sunt contra omnem Ecclesiam. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Sanctus imperator noster Deo amicabiliter jubet dicere ad vos episcopos qui fecistis injusta chirographa: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* (II Cor. 1.) Languor et dolor vester meus est; et ideo consilium do ut que male a vobis et vi acta sunt, incendantur et exterminentur, non solum sensibiliter, sed providentia Dei, etiam intelligibiliter. Deo amicissimi episcopi dixerunt: Hodie completur sub a Deo munitendo imperatore nostro divinae scripture sermo, qui dicit: *Dissolve omnem colligationem iniquitatis, et obligaciones violentorum contractum, et evelle omnem scripturam injustam* (Isa. LV). Pro quibus det Deus mercedem animarum nostrarum et corporum Christi amico imperatori, et conservet imperium ejus per multa annorum curricula, donans ei etiam celeste imperium. Et jubente Basilio Christi amico et magno imperatore, positum est in medio synodi vas aeneum ad id aptum, plenum igne, et delati sunt in marsupio a Theophylacto reverendissimo diacono et referendario ^a omnes tomi chirographorum qui exacti sunt a Photio, ab omni sacro catalogo, et ordine clericorum, tam magnae Ecclesiae, quam earum que foris sunt: quamque etiam a magnis, et parvis, et omnibus senatoriæ dignitatibus, et cunctis aliis, tam illustribus quam ignobilibus, atque iis qui in omni arte ac disciplina et diverso studio esse videbantur, usque ad pellarios, et pisces vendentes, et lignarios, et acus facientes: insuper et libri qui sicut conscripti sunt contra beatissimum Nicolaum papam, et gestorum relationes ac synodos que contra sanctissimum patriarcham Ignatium factae sunt a Photio. Et accipiens Georgius reverendissimus orphanotrophus singulos libellos et tomos tribuit hominibus utrorumque sanctissimorum vicariorum, qui miserunt omnia in

^a Patriarcha Constantinopolitanus referendarium quenquam semper habet, qui ejus imperatori omnem denuntiat voluntatem, qui aditum in palatio semper habet ad referendum imperatori quaecunque sunt

A ignem, et cremata sunt, et redacta in nibilum. Basilius amicus Christi et magnus imperator dixit ad sanctissimos vicarios senioris Romae: Imperio nostro jubente, adduxerunt falsos vicarios, quos Photius protulit contra beatissimum papam Nicolaum; quid ergo videtur sanctitati vestra de illis? Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Ingrediantur sanctam et universalem synodum. Et intrantibus eis, interrogavit Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus Petrum monachum: Hæc jubet sanctus imperator noster, et tota sancta synodus, interrogari te, Qui es et unde venis? et quid dicis? et quod est opus tuum quod egisti? inventus es in concilio quod fecit Photius contra beatissimum papam Nicolaum, aut dedisti libellum contra eum? B Petrus dixit: Neque præsens illic inventus sum, neque hanc conscriptionem novi; etenim nunquid ego solus Petrus sum in hanc urbem a Roma ascendens? Alii dena millia ascenderunt Petri; verumtamen legatur iste libellus meus quem defero, et hic manifesta faciet quæ mea sunt. Et accipiens Gregorius devotus notarius divinorum secretorum legit:

Libellus apologeticus Petri monachi.

Quoniam exigitatem nostram quidam vestrum opinati sunt adversus sanctam Romanam Ecclesiam libellum dedisse, propterea quia mentio nostra in divulgata conscriptione continebatur, hujus rei gratia imperatoribus rationem redditurus veni, sed et in conspectu vestrae reverentiae sæpe innocentem exhibens, rursus et nunc de eadem interrogatus causa, eamdem ipsam quam tunc immutabiliter profero vocem: quod neque libellum dedi, neque imperialibus auditibus molestiam intuli, sed neque synodo congregatae, si tamen congregata est, praesto repertus sum; et profecto constitebuntur ii qui nomen meum inseruerunt hujusmodi scriptis. Hæc est fiducialis satisfactio mea ad eos qui me dijudicant, et hanc dabo multa confidentia cum munda conscientia, quotiescumque interrogatus existero; sed vestrae virtutis claritatem obsecro ut saltem amodo dimittatis me multum fatigatum, precibus vobis oblatis, remeare ad apostolorum vestigia; etenim jam usque, reor, placet sapientibus proceribus matris vestrae deprecationibus inclinare auditum, ut per occasionem redeundi, attrahar in ea ^b cooperentur animæ meæ salutem.

Et post lectionem, sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Ecce per libellum audivimus quid dixerit iste; alii vero qui illic stant quid dicunt? Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit ad Basilium falsum vicarium: Imperator noster sanctus, cum sanctissimis vicariis, et sacro senatu, et sancta synodo, jubet interrogare te. In falso libro jacet nomen tuum, dic ergo tu; dedisti

patriarchæ ac Ecclesiae necessaria, per quem etiam imperator quod placet patriarchæ transmittit.

^b Forte ea quæ.

libellum contra Romanam Ecclesiam? sic se veritas habet? Basilius dixit. Absit. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Et anathematisca et eum qui dedit, et qui scripsit. Basilius dixit: Is qui dedit libellum contra Romanam Ecclesiam anathema sit. Deinde iterum interrogatus est Basilius: Unde es? Basilius dixit: A sancta civitate veni. Basilius amicos Christi et magnos imperator dixit ad Heliam sanctissimum vicarium Hierosolymorum: Cognoscis eum? Helias sanctissimus synecclisis et vicarius Hierosolymorum dicit: Eliam cognosco eum. Iubente vero Basilio plissimo et magno imperatore, Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit ad Basilium fatusum vicarium: Dic, quarebrem ingressus es Constantiopolim? pro qua causa? et quis te misit illie? Basilius dixit: A Tripoli intravi Romanam causam orationis, et infirmatus sum in via, et intravi in Venetiam ut transirem: et veni huc sub papa Benedicto, et feci missas viginti; et non habui quomodo dispensarer; et anno quando exivit patriarcha de throno suo descendit iterum sub domino Nicolao; habeo octo annos, et iterum reversus sum huc. Interrogatus est iterum: Non dedisti libellum? Basilius dixit: Ne faciat Deus; namq[ue] enim familiaris sui Nicolai? Deinde, iubente Basilio amico Christi et magno imperatore, interrogatus est Leontius fatus vicarius Alexandritae per Bahatem magnificentissimum patricium et praepositum: Quomodo inventus es in loco vicarii in scite compitulo libro a Photio contra beatissimum papam Nicolauim? Leontius dixit: Dedit mihi auctor et senior auctores meus litteras ad imperatores nostros sanctos, neque vicarius sum, neque habeo aliquid in rebus istis. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Iubente Basilio amico Christi imperatore ad sanctum synodum: Quid vobis videatur de his? quemadmodum is, qui primus venit, omnem ignorantiam ignoravit, et haec et hic; homines sunt negotiatori; et aliquid necessitatem, nec vicarii faciunt; sed Pholus affixit et voluit et sermones et personas. Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt ad fatus vicarios: Facite libellos, et anathematizate eos qui fecerunt liberos H[ab]C; ut suscipiamini in communionem. Leontius dixit: Neque scripsi in libro hoc, neque cognosco eum. Sancta synodus dixit: Anathematizate qui fecit eum, ei conscripsit eum. Falsi vicarii dixerunt: Habet anathema qui cooperatus est in libro isto. Senator dixit: Quoniam non vultis anathematizare, apparet quia complices ejus estis, ut aut anathematizemini et ipsi; aut tradamini legibus: Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerunt: Quoniam non patiuntur anathematizare qui fecit malum H[ab]C; quemadmodum scripsit sanctissimus Adrians papa ad plissatum imperatorem, tradidit nobis; et descendant nobiscum Romanam. Leontius dixit: Anathema est illi, et ei qui scripsit eum. Basilius dixit: Anathema ei qui dedit libellum contra papam

* Forte habeat.

A Nicolaum. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit: Imperator noster sanctus admonens, et consilium dans, dicit ad sedentes in hac synodo, et stantes, et ad universum communem populum: Videate, qualiter appareat veritas, et lux in tenebris faciet; et non comprehenditur ab eis; mendacia et seductio quomodo apparent? et quomodo crevit veritas hodie? quisquis habet scandalum in anima sua, accedat ad sanctam Ecclesiam Dei; neque enim habet occasionem qualemcumque. Sic operatur satellitum imperium nostrum, ut excludat omnem occasionem; ut non habeatis cras excusationem. Sancta synodus: Den[omin]s conservet plissimum imperatorem. Interrogati sunt metropoliti qui subscripti erant in libro H[ab]C, de propisis scriptisibus quae erant in libro: Vestre sunt haec subscriptiones? Ei dixerunt omnes: Absit. Sanctissimi vicarii senioris Roinae flagitaverunt Basillum Christi amicum et magnum imperatorem; et legeretur canon sancti Martini papae Romani, quem deprompsit de omni falso vicario. Et accipiens Stephanus Deo amicissimus diaconus et notarius, legit hunc canonetum in audienciam omnium:

Caput XX concilii Lateranensis.

Si quis, secundum sceleratos hereticos, quomodo decunque, aut verbo, aut tempore, aut loco terminos transmittens filiebit, quos posuerunt firmos sancti catholici Ecclesie Patres; et sanctas et universales quinque synodos, novitates temere adinvenerit, et fideli alterius expositiones, aut typos, aut leges, aut definitiones, aut libellos, aut relationes, aut epistolae, aut subscriptiones, aut resolutiones falsa, aut synodos, aut actus monumientorum, aut ordinationes ecclesiasticae fugitib[us] intercognitis; aut loci servatores, id est vicarios incongruos et sine regula et compendiose dicere, si quid allud impissimis hereticis consuetum est agere per diabolicalm operationem; tortuose et callide agit contra piis trinitatibus catholicis Ecclesie, id est paternas ejus et synodales prædicationes ad p[re]emptionem [et; eversionem] sincerissime in Bonifacium hostiles et Beum Jesum Christum confessionis, et usque in finem sine penitentia permanet; haec simile agens hujusmodi, in sancta sæculorum sit condemnatus; et dicat omnis populus: Fiat.

Et post complectionem canonis, surgens Metropolita Deo amabilis metropolita Smyrnae, allocutus est voce grandi in audienciam synodi ita: Veritas est beatissima [Gratia xp̄ist]is] cunctis aliis rebus validior et fortior alicui robustior: Veritas est p[er]petua inmutabilis; et omnibus hominibus inalterabilis: Veritas est omnia vincere, et valde competenter; est omnia; erat Veritas; Et fuit Veritas et[er]na, est; hujusmodi namque verissimam opinionem approbat etiam Christus omnium nostrum Salvator et Dominus, atque principale et Verbum Dei ac Patris u[er]ba.

que se vocabulo nomenans. Denique cum olim Deus loquens Moysi salutis exponeret leges et jura, sciscianti ei, et diligenter interroganti, quod esset nomen ejus, dicit ad eum : *Ego sum qui sum* (*Exod. iii*). In novissimis autem temporibus incarnatus propter ineffabilem misericordiam, et factus secundum nos, propter nos homo, ita dicit : *Ego sum vita et veritas* (*Joan. xiv*). Igitur veritas est cunctis aliis justior pecunia, et omnibus ineluctabilis, et sola quae vincat omnia. Cujus et ipse amator factus, amice Christi domine, triumphator et victor contra mendacium hodierno die apparuisti, et ab ipsoa veritate ductus, et ope fatus, a Christo Deo nostro demonstrasti annihilationam injustitiam, et praestupisti, ut divina claque prophetarum vera manifestius et liquidius ostenderentur etiam nunc omnibus hominibus; de quibus Scriptura fatur : *Si justificabitis in statere injurias, et in marsupio pondus doti* (*Prov. ii*). Ex quibus diuitias suas impietate repleverunt : et qui habitant eam loquebantur falsa et lingua eorum exaltata est in ore ipsorum, quemadmodum et aliis propheta, Osca videlicet, evidenter clamant : *Hic est Achab, in manu ejus statera injustice, vnde inferre dicitur*. Et dixit Ephraim : *Verumtamen datus sum, inveni refrigorium mihi metipis : omnes dolores non invenientur ei propter injusticias quas peccavit* (*Ose. xiiii*). Et tertium idem propheta, figurans mores hominum qui vanam et frustram loquuntur et scribunt, ita dicit : *Corrupta seminaverunt, et eversio vorum excipit ea : manipulus Non habens fortitudinem ad faciendam sarcinam ; si vero et fecerit, alieni comedent eam* (*Ose. iii*); adimplivisti autem hodie, Domine, sermonem beati prophetae; qui dicit : *Reliquie impiorum exterminabuntur* (*Psal. xxvi*); pro quibus te plissimus imperatorem interemptorem injustitiae, eradicatorem mendacis, plantatorem pietatis, innovatorem veracium dogmatum; omnium imperator et dominus Deus noster roboret, et secundum spiritum, et beatitudinem carmine; et confirmet imperium tuum; et confirmet te prospere semper; et in omniis per sanctas orationes coangelici et in celo etiam conversantis patris, Ignatii videlicet sanctissimi patriarchae, et ceterorum sanctissimorum vicariorum senioris Romae, et Orientalium sedium, et subjectarum ubi omnes barbaras nationes, et dignum te faciat enekest regno suo cum omnibus qui pie regnaverunt, et glorifiques eum indeincenter, quia ipsum decet gloria nostra et semper et in secula seculorum. Amen.

Et post completionem hujus dictationis, Basilius Christi amicus et magnus imperator ad battellissimos vicarios senioris Romae et Orientis sedium dixit : Theodosius, qui dicitur Crithinus, tam sit auctor Ieronimachicas heresios; per preceptiolum pietatis vestire, adductus est ad sanctam et universalem syndicatum : quid ergo videtur vobis de eo? Sanctissimi vicarii senioris Romae dixerant : Mittantur, plissime domitte; ad eum quidam magnificientissimum pithopum; et dicant tanquam ex nobis ita : Sanctissimi vicarii

A senioris Romae dixerunt : Por diversas litteras, et nobilissimos et fidelissimos viros, qui missi sunt a sancto et Christi amico imperatore ac principe Basilio ad spiritalem patrem suum sanctissimum papam Adrianum, rogante per praedictas epistolatas suas, quatenus mittente apocristarum suis ad hanc sanctam et a Deo conservandam, et regiam urbem; et extorlata in ecclesia Dei temporibus suis seductionem, et errorem exterminaret. Et ecce per gubernationem sancti ejus imperii in hac sancta sybode congregatis sunus una cum orientalibus vicariis, qui una nobiscum sentiunt. Audivimus autem vos errare et declinare ab orthodoxa fide, et nolle nobiscum honorare et valere pretiosas iconas Domini nostri Jesus Christi, et sanctissimam matris ejus, et omnium sanctorum ejus, et propter hanc causam admonemus vos, quia nunc ecce adjacet vobis portus salutis, vobis aperitus, et suscipit vos sancta Ecclesia in ulnis suis per hanc sanctam, honorabilem, et universalem synodem, per satisfactionem et scriptiolum libelli, et suscipiens vos in communionem catholicę Ecclesie. Quod si nolteritis exaudire nos, et sanctam et universalem synodem hanc, habebitis tam a nobis, quam a tota sancta Dei Ecclesia; et haec universalis synodo, sententiam anathematis. Sanctissimi vicarii orientalium sedium dixerint : Et nos de exercitu et sanctis Christi locis, que glorificari. Dominus apparitione glorie stet, transmissi sumus ab eo ad communem salutem, tam vestram, quam omnium. Regamus ergo, ut obediatis, et resipios a sancta catholica Ecclesia nihilne projecatis; Neque vobismet insufficiens destrinxeritis in posterum inferatis. Ecce nunc committentes vos in hanc horam, ne forte obstruant vobis ostium, et sine penitentia lucro vos poeniteamini. Bahane itaque magnificentissimo patricio et praeposito, et Leonem magnificentissimum praeconsule at patricio, per iussionem Basilli amici Christi imperatoris; missis ad predictum virum Theodosium, qui appellatur Crithinus^a, fecit sunt voces sanctissimorum vicariorum senioris Romae, et orientalium sedium. At vero Crithino nihil respondente; dedit ei Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus numisma, characterem ferens Basilli Christi amici et magni imperatoris, et dixit ad eum : Imperator noster sanctus mandat ad te, monens : Suscipe numisma characteris stiel? Theodosius, qui nuncupatur Crithinus dixit : Ego indignus sum, sed suscipio illud super millia auri et argenti. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit : Imperator noster sanctus admonens dicit id it: Honora numisma exaltationis meæ? Theodosius dixit : Secundum quod oportet honorari numisma regium, honoro. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit : Jubet imperator? Inhonoras illud? Theodosius dixit : Utquid? non in honoro illud. Bahanes magnificentissimus patricius et praepositus dixit : Jubet imperator noster sanctus dicens tibi : Et si imaginem meam, id est mortalis regis,

^a Quod interpretatus hordeaceus, qui videlicet est cibus irrationalium.

non vis inhonorare, sed honorabiliter suscepisti a manu mea qui sum præpositus; quomodo Dei virilem imaginem Domini nostri Jesu Christi, et sanctissimæ matris ejus, quæ proprie ac veraciter est Dei Genitrix, et omnium sanctorum, dicas inhonore? Dic nobis: Inhonoras has, an honoras? Theodorus dixit: Omnes quidem homines Christianos subdi oportet sub sancio et justo imperio tuo, plus autem omnibus me indignum; quia et ex morte liberasti me, et ab exsiliis injustis eripuisti me, et a captivitate et fame et exitio adjuvisti; et quia multum debo pro sancto imperio tuo super omnes Christianos orare: sed et capilli capitis mei et barbae omnes si fuerint ora, et exoraverint pro sancto imperio tuo, non sufficient: talis est in me benignitas tua, imperator juste et amice Christi. Numisma mihi misisti imperii tui, et suscepi illud, sciens quod tuum fuerit: exigis ut et Christi suscipiam notam et formam, si est hoc Christi præceptum, et Christo placabile, deprecabile sit imperium tuum sanctum, et det dilationes, et det tempus induciarum, et det infirmitati nostræ spatium: et post hæc quando jusserrit a Deo decretum imperium tuum, si ostensem fuerit quod sit hoc Christi præceptum, faciam quidquid jusserris. Bahanes magnificientissimus patricius et præpositus dixit: Imperator noster sanctus non vos adduxit ad hanc sanctam et universalem synodum ad disputandum, sed ad conmonendum.

Nam utique nostis, quia Paulus Christi os liquido monet omnem haereticum ab una et secunda admonitione devitare (*I Tim. iii*): tu autem senescens in malitia tua, et sciens cum omni certitudine tenebras in quibus es, in lumine ignis tui ambulabis, audiens ex quadriduò terrarum orbe, justo decreto sacrorum canonum, anathematis damnationem: quo enim fugies? vel quo ibis? Posuit Deus Ecclesiam suam in quinque patriarchis, et desinavit in Evangelii suis, ut nunquam aliquando penitus decident, eo quod capita Ecclesiae sint. etenim illud quod dicitur: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (*Math. xvi*); hoc denuntiat, quando duo ceciderint, currunt ad tria; cum tria ceciderint, currunt ad duo; cum vero quatuor forte ceciderint, unum, quod permanet in omnium capite Christo Deo nostro, revocat iterum reliquum corpus Ecclesiae: nunc autem toto terrarum orbe concordante, non habes excusationis modum quemadmodum olim factum est. Reversis vero magnificientissimis judicibus, lectæ sunt voces Theodori, qui dicitur Crithinus, in audientia synodi, voce majori; et dixerunt sanctissimi vicarii senioris Romæ, et orientalium sedium: Legatur sanctissimi Nicolai papæ capitulum de imaginibus. Et accipiens Stephanus Deo amabilis diaconus et notarius, legit:

Caput VI Nicolai papæ.

Quoniam oportet majorum nostrorum statuta immoto mentis intuitu conservare, et in omnibus sanctorum Patrum semper dogmata venerari, definimus

A de sacris et reverendis imaginibus Domini nostri Iesu Christi, ejusque semper Virginis Mariae genitricis, omniumque sanctorum, qui Deo ab Abel justo placuisse creduntur, quæ Ecclesia sancta in universo orbe diffusa antiquitus accepit, quæque sedis apostolicæ præsules pro eis decreverunt, ac statuerunt illibata persistere, atque intemerata manere. Quapropter Joannem quondam Constantinopolitanum anti-stitem, et sequaces ipsius, qui eas frangendas atque calcandas esse ore polluto asseverant, quandiu de his nobiscum non senserint, et juxta sanctorum pontificum Romanorum decreta, et aliorum catholiconrum Patrum instituta non sapuerint; sancimus eos a Christo et ab Ecclesia catholica atque apostolica esse anathema.

B Et post completionem lectionis hujus, Basilius piissimus et magnus imperator dixit ad sanctissimos vicarios senioris Romæ, et occidentalium sedium: Sunt hic et alii quidam Crithino concordantes; intrent, si videtur sanctitati vestrae in medium synodi, et interrogentur, si forte velint poenitere, ac profiteri orthodoxam fidem. Helias Deo amicissimus presbyter et syncellus et vicarius sedis Hierosolymorum dixit: Qui diuturnæ sectæ deserviunt, difficile habent evelli a mala qua tenentur opinione; etenim ac si quibusdam ferreis compedibus, diabolis circumventionibus capti, obcaecatam habent propriam mentem, et suspicere ad lucem veritatis non possunt. Hujus rei gratia et haereticus iste Theodorus, qui vocatur Crithinus, quæcumque audierit ad sui profectum atque salutem, non suscipit, terram infructuosam imitans et spinosam. Ut autem jussit a Deo munita potestas imperii tui, si sint alii aliqui, ingrediantur. Et ingressis Niceta clero, et Theophilo sæculari, et Theophane tabellione, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt ad eos: Anathematizatis Iconomachicam heresim? profitemini sanctæ catholice et apostolicæ Ecclesie orthodoxam fidem, quæ tradita est in orbis terrarum finibus a Christo et apostolis et omnibus sanctissimis doctoribus Ecclesiæ? Nicetas clericus, et Theophilus sæcularis, et Theophanes tabellio dixerunt: Decepti fuimus antea malitiosis sermonibus impiorum hominum, et male sapiebamus: nunc autem sanctæ et universalis hujus synodi concordiam et conspirationem videntes, parvipendimus Iconomachorum heresim, et anathematizamus omnem qui non adorat sanctas et venerabiles imagines. Et surgens unusquisque sigillatum super tribunal excelsum, anathematizavit heresim Iconomachorum, et primores ejus, et patriarchas, Theodotum videlicet, Antonium, Joannem, et Theodorum nominatum Crithinum. Deinde advocans Basilius piissimus et magnus imperator unumquemque ipsorum, osculatus est eos, et dixit: Nunc erepti estis a diabolica possessione, et facti estis Christiani verissimi, et salvandi estis cum omnibus orthodoxis a Christo Deo nostro, et vita æterna efficimini digni. Nam nisi heresim Iconomachorum anathematizassetis, nil vobis Christus prodesset. Helias Deo ami-

C ctum atque salutem, non suscipit, terram infructuosam imitans et spinosam. Ut autem jussit a Deo munita potestas imperii tui, si sint alii aliqui, ingrediantur. Et ingressis Niceta clero, et Theophilo sæculari, et Theophane tabellione, sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt ad eos: Anathematizatis Iconomachicam heresim? profitemini sanctæ catholice et apostolicæ Ecclesie orthodoxam fidem, quæ tradita est in orbis terrarum finibus a Christo et apostolis et omnibus sanctissimis doctoribus Ecclesiæ? Nicetas clericus, et Theophilus sæcularis, et Theophanes tabellio dixerunt: Decepti fuimus antea malitiosis sermonibus impiorum hominum, et male sapiebamus: nunc autem sanctæ et universalis hujus synodi concordiam et conspirationem videntes, parvipendimus Iconomachorum heresim, et anathematizamus omnem qui non adorat sanctas et venerabiles imagines. Et surgens unusquisque sigillatum super tribunal excelsum, anathematizavit heresim Iconomachorum, et primores ejus, et patriarchas, Theodotum videlicet, Antonium, Joannem, et Theodorum nominatum Crithinum. Deinde advocans Basilius piissimus et magnus imperator unumquemque ipsorum, osculatus est eos, et dixit: Nunc erepti estis a diabolica possessione, et facti estis Christiani verissimi, et salvandi estis cum omnibus orthodoxis a Christo Deo nostro, et vita æterna efficimini digni. Nam nisi heresim Iconomachorum anathematizassetis, nil vobis Christus prodesset. Helias Deo ami-

cissimus presbyter et syncellus orientis throni Hierosolymorum dixit : Magno beneficio dignos eos fecit interventio sancti imperii tui hodie, Christi amice domine, et plurimum lætificasti nos, imo Christum, qui tibi donavit imperium, qui et conservet te in celo pietatis nunc et in secula. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Sapientia ineffabilis Christus Deus noster ordinat mundum revera, quia et te piissimum et dominum imperiale provexit ad correctionem omnium qui erraverunt, et custodiam et conservationem eorum qui recta sapiunt; et gaudet in te sancta Romana Ecclesia, hujusmodi zelum tuum pro pietate conspiciens : nunc ergo eum qui noluit intelligere, ut bene ageret, neque posnitere, et discedere ab impietate propria Theodorum videlicet, qui nominatur Critinus, anathematizet sancta hæc et universalis synodus, et omnes consentaneos ejus, tam qui nunc adhuc supersunt, quam qui in eodem sensu et opinione vita excesserunt. Et ascendens Stephanus Deo amicissimus diaconus et notarius, anathematizavit ita : Omnibus hereticis anathema! Concilio, quod adhuc fremit contra venerabiles imagines, anathema! Et qui recipit impias hereseos ipsorum ratiunculas, anathema! Iis qui sumunt divinæ Scripturæ dicta, quæ sunt adversus idola contra venerandas imagines, anathema! Iis qui non amplectuntur sanctas et venerandas imagines, anathema! Iis qui vocant sacras iconas idola, anathema! Iis qui dicunt quia ut ad Deos Christiani ad imagines accesserunt, anathema! Iis qui communicant scienter, anathema! Iis qui conviciantur et inborant venerabiles iconas, anathema! Iis qui dicunt, quod præter Christum Dominum nostrum alias quispiam nos liberavit ab idolis, anathema! Iis qui audent dicere catholicam Ecclesiam idola aliquando suscepisse, anathema! Anastasio, Constantino, et Nicetæ, qui sub Isauricis præfuerunt hæresibus, ut in episcopis insacratissimis, anathema! Theodoro, Antonio, et Joanni, qui sibi invicem malorum omnium exstiterunt conciliatores, et alter alterius sibi impietati successerunt, anathema! Paulo qui in Saulum conversus est, et Theodoro qui dicebatur Gastæ et Stephano Molalte, et his similibus, anathema! Theodoro, qui cum sine ratione constat, loqui se rationabiliter singit, qui et vocatur

A Critinus, anathema! Iis qui adhuc dubio quidem sunt sensu: insensati vero sunt ambiguitate, et obsecsti quideam a tenebris impietatis suæ, suspicantur a quibusdam consequi reversionem, anathema! Laudatio, Leoni, et quisquis hinc similiter sapit, tam in episcopis, et presbyteris, ac monachis quam in iis qui quomodocunque attulsi consistunt, anathema! Photio curiali et invasori anathema! Photio seculari et forensi anathema! Photio neophyto et tyranno anathema! Photio schismatico et damnato anathema! Photio moecho et parricidæ anathema! Fabricatori mendaciorum anathema! Inventori perverorum dogmatum anathema! Photio novo Maximo Cynico anathema! Novo Dioscoro anathema! Gregorio dudem episcopo Syracusano anathema! Eulampio deposito anathema! Omnibus sequacibus et fautoribus ejus anathema! Multos annos imperatorum Basillii, Constantini, et Leonis et Magnorum principum et imperatorum multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Erigentium ecclesiæ multos annos! Liberatorum Christianorum multos annos! Novo Constantino multos annos! Novo Theodosio multos annos! Novo Marciano multos annos! Eudoxie piissimæ Augustæ multos annos! Novæ Judith multos annos! Novæ Helenæ multos annos! Novæ Pulcheriæ multos annos! Nicolai beatissimi papæ Romani æterna memoria! Novi Phinees æterna memoria! Novi Daniel multos annos! Interemotoris novi Simonis multos annos! Persecutientis novum fallacem Ananiam multos annos! Novi Coelestini multos annos! Novi Martini æterna memoria! Adriani sanctissimi papæ Romani multos annos! Ignatii sanctissimi patriarchæ Constantinopolitæ multos annos! Novi Athanasii multos annos! Novi confessoris Pauli multos annos! Novi Flaviani multos annos! Novi Anatolii multos annos! Sanctissimorum et orthodoxorum patriarcharum orientis multos annos! Donati et Stephani, et Marini sanctissimorum vicariorum senioris Romæ, Thomæ sanctissimi metropolitæ Tyri et vicarii Antiochiae multos annos! Heliae sanctissimi syncelli et vicarii Hierosolymorum multos annos! Sacri senatus multos annos! Sanctæ ac universalis synodi æterna memoria! Multos annos imperatorum nostrorum, multos annos!

^a Nam cum hæc ageretur actio, in ipsis Theophaniis coronatus est in imperatorem iste Leo filius a vilariis et patriarcha Ignatio.

dentes, qui per occasionem quapudam dispensanter exigitatem nostram dignatus est adjuvare, quo meum dominium ac dominatorem orthodoxum imperatorem aliqui et exorare meruisse. Etenim milii magna deliciae hoc apparuit, sanitas, et perfectus, et magna gratia divinitus orta: arbitr' enim Palestinerum regionis, et Tiberiadem ac Tyrum obtinens, et horum praesidatum creditum habens, his diebus mittens ad nos, dupliavit dominoicorum et nobilissimorum apicuna ad se destinatorum aduentum, iubentium, que sibi quaevispiam a sede Alexandrina ad imperia dirigemus, una cum paucis litteris nostris super dissensione, que facta est duorum patriarcharum causa penes regiam urbem; et quod a Deo proiectus et opinatisimus imperator anhelat ab exterorum ore audire, qualiter veritas exigat, et quae sit de his certa et firma cognitio, que sic nos movit ad id quod antea desiderabamus, et pro eo quod fieri citius speramus propter viri justiciam, et amore dilectionis pavente potestatem, que in nobis potentatum gerit, quempiam eorum, qui apud nos sedulo permanent, mittere; nescimus ei contra pronobis, requirentes hominem eum nostrum, et a multis annis in sua voluntate habitantem, venerabilem existentem, et monasticam conversationem ex molibus ungulis excellentem monachum, Joseph nomine; quod et fecit: cum quo etiam hunc vitam codicillum transmisshus indignum existentem, et Imperatorie allocutione inconvenientem: hoc autem volenter fecimus, quintimo considerente presumpsum, non tanquam nosipsos odientes, absit, sed nosmet dejicientes, exiguitatem nostram ad eminentem et principantem, ac omnibus dignitatibus sublimiorem dignitatem veraciter comparantes. Neque enim hoc animo agere poteramus, nisi manifeste cognovissemus in te, Deo gratissime imperator, habitare imitatem Christi et condescendibilem affectum, qui quandam viduae duo minuta recepit, et haec pluribus muneribus praelulit. Etenim ait quidam poetarum: Abest ille ^a qui compedibus constrictus salit ad terminos, equitis more, summumque diligens, vix rejicit, audacter exsiliens. De duabus autem patriarchis, domine princeps, et imperator a Deo dirigende, in una sede, uno tempore, bene novit a Deo proiecta pietas tua, quod impossibile sit mittere, et corporalibus terminis remotum, discernere tantum ac tale negotium, cum invisum sit et tanquam clanculo gestum, idque nequaquam sciatur a nobis, sed nec pri-

^a Abest, ille. Hi versus sunt apud Graecos quorum quantum ex circumstantia superiori datur intelligi, iste est sensus eorum, ex persona patriarchae Alexandrini inter Saracenos constituti prolatus, dicit, ut, inquit, ille, qui compedibus constrictus cunctaque, vel undecunque salit, et supra vires repit, eques efficitur, ita et tu imperator, humilitatis ac scientiae nostrae scripta ut duo viduae minuta suscipe, licet compedibus nationum, inter quas habitamus, impediti vix haec ipsa scriperimus. Vel ita: Sicut, inquit, qui vincula in pedibus habet, et servatur a potente, si cum aptum repererit tempus, potest quoquo modo

A uordia ejus, vel media, aut novissima, vel figura cognoscantur: etenim quidam sapientum iam loquentium predixit: Quis enim judex peregrinus quemquam solum usquam audivit, mihi accusato presente, vel judicavit protinus, hoc auditio? Si enim ex uno sibi adversantium audire, pravum et nefas veritas estimat, et hoc ut abominabile non admittit, quanto magis ab horum regnise? qui enim judicant que nesciunt, paratam redargutionem in carminibus beatissimi Gregorii reperiunt, et aperio dicitur eis, quod caligo sit quae loquuntur. Bene autem novimus, quod apud vos sint, dictator et a Deo salvande imperator, summi pastores, praesules, ac abbates, clerici quoque, et azyges ^b, qui omni sapientia ac scientia, intellectu etiam et discretione atque prudentia decorati consistunt, quorum princeps ac praeses et summus doctor tu constitutus es, sancte ac orthodoxe imperator, qui omnes proprius existentes, quod opportunum est, scitis, et quod Deo sit acceptum, hec cognoscitis. Vos enim estis radix, ex qua [sort. capi.] jam et immortalitatis intelligibili oceanus, ex quo cuncti fontes, omneque mares, universi lacus, et fluenta procul emanant, ut exterior poeta Homerus afflatur. Ite, domine imperator justissime, iuvemus in quibusdam veterum historiis, quod duo patriarchae quandam in Christi Dei nostri sancta civitate facti fuerunt, sed hoc modo. Dicit igitur Alexander monachus in historiis suis, quia trigesimus patriarcha Hierosolymie post gloriosem et celebrandam Domini nostri Iesu Christi ad celos ascensionem, Narcissus vocabatur, apostolica gratia splendens, et quieti studens, sacrorum presulatu reticito, anno duodecimo sui patriarchatus ad loca confugit incognita: sed quiesco a populo, et potestate, ac episcopis provinciæ, nec tamen invento, pro ipso provehitur alias patriarcha, qui vocabatur Gordius, qui octo annis vivens, in Christo defunctus est. Post hunc Germanus annis tribus; huic vero Gordius succedit quatuor annis, tum ecce tanquam ex abditis Narcissus rursus appetit, et erat cum consecrato Gordio in uno sensu et consonantia. Gordio vero, qui cum eo erat, defuncto, et Narciso supra modum senescente (siquidem erat quasi sexdecim et centum annorum) Alexandrum quemdam episcopum, ab alia regione adorationis gratia profectum ad venerabilia loca, per divinam revelationem presulem Hierosolymorum constitutum, sene Narciso multum eum rogante, qui et martyrio postea consummatur. Hoc

equo impositus fugere, secundum poetæ paradigma, Evidit irati principis potentatum; ita et nos licet ligati vi gentium simus, attamen verbum Dei, quod non est affigatum, saltem vix super eorum epistolæ nostræ imponentea direximus, quod ita suscipe, tanquam si soluti essetum, ac per hoc majora vobis offerre potuissimus que lamen ideo, ut autumno, scribit obscuræ, ne, si cuncte deperirent, facile ab hostibus intellegentur. Edit. Rom.

^b Id est, sine jugo, uxorum scilicet: intelliguntur autem monachi, quia expediti a conjugibus.

almæ Constantinopoleos novæ Romæ : et sanctissimæ loci servatoribus orientis, videlicet Joseph Deo amicissimo archidiacono Alexandriorum magistræ civitatis, locum tenente Michaelis sanctissimi patriarchæ Alexandriæ, et Thoma sanctissimo metropolita Tyri, locum tenente sedis Antiochiae, eo quod videtur esse eadem Ecclesia, et Melia Deo colendissimo presbytero et syacello, locum obtinente Theodosii throni Hierosolymorum archiepiscopi : præstante quoque sacra senatu, dicimus autem Theodoro magnificatissimo patricio et magistro, Christophori magnificatissimo patricio et magistro, Bahane magnificatissimo patricio ac præposito, Hemerio magnificatissimo præeonate ac patricio, Paulo magnificatissimo patricio et præfecto, Theodoro magnificatissimo patricio, Barbatio magnificatissimo patricio, Manuele magnificatissimo patricio, Theophilacto magnificatissimo patricio, Petronate magnificatissimo patricio, Manuele magnificatissimo patricio : quin etiam et considentibus Deo amicissimis metropolis, Basilio scilicet Deo amabilissimo archiepiscopo Ephesi, Theodulo Deo amicissimo metropolita Aneyræ, Nicephoro Deo amicissimo metropolita Nicaeæ, Basilio Deo amicissimo metropolita Chalcidensis, Basilio Deo amicissimo metropolita Gangrenium, Theodoro Deo amicissimo metropolita Thessaloniceæ, Nicolao Deo amicissimo metropolita Synnadenium, Theophilacto Deo amicissimo metropolita Leonii, Ignatio Deo amicissimo metropolita Hierapoleos, Michaelo Deo amicissimo metropolita Bod [fort. Madramiti], Hilarione Deo amicissimo metropolita Corinthi, Metrophane Deo amicissimo metropolita Smyrnae, Michaelo Deo amicissimo metropolita Byzie, Euthymiano Deo amicissimo metropolita Euchartenium, Joanne Deo amicissimo archiepiscopo Pompeiopoleos, Theophane Deo amicissimo archiepiscopo Selge, Stephano Deo amicissimo archiepiscopo Cypsalorum, Joanne Deo amicissimo archiepiscopo Cii, Photio Deo amicissimo archiepiscopo Nicotiae, Icoo Deo amicissimo archiepiscopo Methymnae, Basilio Deo amicissimo archiepiscopo Russi, Gregorio Deo amicissimo archiepiscopo Parii, Paulo Deo amicissimo archiepiscopo Apamiae, Basilio Deo amicissimo archiepiscopo Pyrgi, Arsenio Deo amicissimo archiepiscopo Aureliopoleos, Georgio Deo amicissimo episcopo sanctæ Cyriae, Eustachio Deo amicissimo episcopo Amone, Constantino Deo amicissimo episcopo Trallæ, Germano Deo amicissimo episcopo Citri, Constantino Deo amicissimo episcopo Augustopoleos, Nicolao Deo amicissimo episcopo Documii, Petro Deo amicissimo episcopo Melitopoleos, Joseph Deo amicissimo episcopo Lerizæ, Tarasio Deo amicissimo episcopo Cineæ, Stephano Deo amicissimo episcopo Gordoserenbium, Philippo Deo amicissimo episcopo Tabia, Ignatio Deo amicissimo episcopo Juliolocos, Constantino Deo amicissimo episcopo Tii, Sisinnio Deo amicissimo episcopo Bithnopoleos, Xenophonte Deo amicissimo episcopo Mylassi, Leone Deo amicissimo

A simo episcopo Neapoleos, Marciano Deo amicissimo episcopo Nicopoleos, Marciano Deo amicissimo episcopo Thecharum, Gregorio Deo amicissimo episcopo Mesiae, Joanne Deo amicissimo episcopo Poleosno-mii, Theodoro Deo amicissimo episcopo Eurippi [al., Eusippi], Nicephoro Deo amicissimo episcopo Crotonæ, Nicolo Deo amicissimo episcopo Nusæ, Constantino Deo amicissimo episcopo Synai, Gregorio Deo amicissimo episcopo Tripoleos, Leone Deo amicissimo episcopo Daphnuske, Constantino Deo amicissimo episcopo Onumericenium [al., Enumericenium], Basilio Deo amicissimo episcopo Adranii [al., Ekirianii], Theophane Deo amicissimo episcopo Axanæ, Jeanne Deo amicissimo episcopo Tampsii, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Aspone, Macario Deo amicissimo episcopo Elizomenen-tium [al., Elysomane], Michaelo Deo amicissimo episcopo Cercyrenium, Nicephoro Deo amicissimo episcopo Zacinthi, Joseph Deo amicissimo episcopo Aventium, Theagnoso [al., Theognost] Deo amicissimo episcopo Parnassi, Meletio Deo amicissimo episcopo Heraclie, Asaphio Deo amicissimo episcopo Erythize, Constantino Deo amicissimo episcopo Prusiasis, Cosma Deo amicissimo episcopo Adrianopoleos, et Ignatio Deo amicissimo episcopo Timonis : his ita convenientibus, Bahanes famosissimus patricius et præpositus ex persona sacri senatus ad vicarios senioris Romæ et orientalium sedium dixit : **Nostis**, patres mei sanctissimi, quia in precedentibus actionibus ecclesiastica dispositio facta est a vobis sanctissimis loci servatoribus senioris Romæ, ac orientalium sedium, secundum congruentiam et ordinem synodicum : nunc vero patriarchæ Alexandriae venti vicarius, et hoc procul dubio Dei coope ratione et voluntate factum est. Quid ergo de cætero videtur sanctitati vestra? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Et nos quidem vidimus eum, et locuti sumus ei, et per sermonem ejus satisfactio nem receperimus. Verumtamen juxta canonicam precepta legatur commendatitia ejus epistola in audi entiam omnium, in hac sancta et universalis synodo, et ita connumeretur omnibus nobis vicariis patriarchalium sedium. Deo amicissimi episcopi, et tota sancta synodus dixit: Bonum et justum est, et ideo cunctis placet: et hoc manifeste habetis a consequentia ecclesiastica et synodica. Et post hoc accipiens Gregorius devotus notarius divinorum secretariorum, legit epistolam patriarchæ Alexandriae ad piissimum imperatorem missam.

Piissimus et magnificentissimus imperatori victori Baglio, Augusto, triumphatori, et Christi Deo placabili famulo, Michael inutilis servus puerorum Domini mei Alexandrinus.

Ab olim quidem scribere ad divinitus actam et maximi decoris dictaturam tuam, optime imperator, gestientes, ab alterius tribus formidine inhibiti existisse dignoscimur. Nunc vero jussi, et quod desiderabamus, et quod metuebamus, impigne peregrimus, immortalis et supercelesti regi copiosas grates reperi

vero solum historice novimus, et de his nobis humilibus tuis famulis sufficiat. Supplicamus autem, ut inutiles servi, et obsecramus te, benignissime imperator, ut eos, qui ad divinitus gubernandam sublimitatem tuam ex nostratis destinati sunt, beneficiis cumules, non solum autem illos, sed et omnes omnino qui Christi nomine censemur, et cum eis pro eadem redemptione legatione funguntur, ad eripiendum videlicet a suspicione hos qui missi sunt, et nos qui misimus, ut cuncti penes omnes qui apud nos sunt bonam faciem, et temporis redemptoris fructum capessere valeamus: quatenus divinæ honestatis et Christi amator mundi principatus tuus pro suo voto ac libito jubeat et agat, omnitenentis Dei auxilio duxus, ac continuis et indeficientibus bonis accumulandus, et post vitam plurimam et copiosorum annorum curricula immortali imperio fruiturus, depreciationibus immaculatae Dei genitricis Mariæ, Marcique mirabilis apostoli, evangelistæ ac martyris, simul et præceptoris nostri, et omnium sanctorum mandata Dei persipientium. Amen.

Commendatitia ergo epistola lecta, Donatus Deo amicissimus episcopus Ostiæ, et Stephanus Deo amicissimus episcopus Nepæ, ac Marinus reverendissimus diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, dixerunt: Ecce desert hic honorabilissimus vir commendatitias litteras, quas a patriarcha suo Michaeli accepit: didicimus quis sit, et unde venerit, et suscipimus eum ut veraciter loci servatorem Alexandrinæ sedis. Dicant ergo ad hoc et sanctissimi loci servatores orientalium sedium, et sacra synodus, et Deo amabiles episcopi, quid sibi videatur super hoc, et quomodo certificantur in epistola. Sancta et universalis synodus dixit: Perfecte creduli facti sumus, et certificati sumus omnes ex epistola que modo lecta est coram nobis, quia non fictus, sed verissimus vicarius est throni Alexandriæ; propter quod et recipimus eum, et glorificamus Deum universorum, qui quod deerat universalis synodo supplavit, et eam nunc perfectissimam demonstravit. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt ad Joseph reverendissimum diaconum et loci servatorem Alexandriæ: Habemus, Pater, sermonem ad sanctitatem tuam loquendi. Priusquam huc perveniret sanctitas tua, factæ sunt actiones octo; tam de sanctissimo patriarcha, quam de Photio prævaricatore atque tyranno, seu de impositione manus ejus, et aliis quibusdam capitulis. Audisti ex eis quidquam, quomodo judicata sint, vel qualiter deposita fuerint? Didicisti enim de duobus his necessariis capitulis, de receptione scilicet sanctissimi patriarchæ Ignatii, quomodo stabilitus et confirmatus sit, et de objectione Photii, qualiter dejectus et projectus existat, cum tota promotione, ac manus impositione sua. Joseph reverendissimus archidiaconus et loci servator

Aioris Romæ ac orientalium sedium? Joseph reverendissimus archidiaconus et vicarius Alexandriæ dixit: Complacet mihi in omni ecclesiastica actione et dispositione sanctissimorum loci servatorum senioris Romæ, ac orientalium sedium, et quod sancte ac juste disposuerint: et ecce præ manibus in scriptis sensum meum, et si jubetis legatur coram hac sacra synodo; in residuis vero, prout cognovero per gratiam Christi, quod justum et sanctum fuerit, et dicam et agam. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Ecce audivimus ea quæ dixisti, et placent nobis omnia, et ideo volumus ut in medio istius sanctæ universalis synodi legatur opinio quam habes. Et post hoc surgens Joseph reverendissimus archidiaconus et loci servator Alexandriæ, posuit sensum suum scriptum inter pretiosa ligna, et intermerata Evangelia: sicque demum jussus Thomas reverendissimus diaconus et devotus notarius, in medio synodi stans, legit:

Joseph monachus et archidiaconus ac vicarius Michaelis sanctissimi patriarchæ Alexandriæ hæc dicit ad sanctam et universalem synodum :

Nunc dignum est dicere cum propheta David: *Voluntatem timentium se faciet Dominus, et orationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos (Psal. CXLIV).* Nam quia per omnia mansuetissimus et piissimus imperator noster Basilius fundamentum et crepidinem in anima sua timorem Dei posuit, cuncta vero studia sua secundum hunc modum produxit; idcirco oculi Domini consequenter super eum respiciunt, secundum illum qui dixit: *Ecce oculi Domini super timentes eum, et in eos qui sperant in misericordia ejus (Psal. xxxii):* hinc etiam voluntatem suam piissimam et justissimam ad stabilitatem sue fidei, et catholicæ Ecclesiæ ornamentum dirigerem liberavit, et perfecte in completionem prosperam destinavit: ea enim quæ videbantur hominibus esse impossibilia et facilia hic constituta sunt, Scriptura dicente: *Ex ore duorum vel trium testium stabit omne verbum (I Tim. v).* Per quatuor testes irreprehensibilis et sine mendacio exhiberi illi Dominus voluit veram instantium negotiorum examinationem; ita ut semper satisfactio perfecta iis qui volunt intelligere præbeat: quia per Deum et apud Deum prosperatur a Deo redimitis imperator noster: et de Hesperiis quidem partibus vicarios sanctæ Romanorum Ecclesiæ abduxit; de locis autem quæ tenentur a contrariis nationibus, quæ inimico animo Christianæ tribui adversantur, cooperatores et suffragatores veritatis ostendere diebus imperii sui, et coexcitare dignatus est. Almo enim fratre nostro, Thoina scilicet sanctissimo præsule Tyri primæ metropoleos Antiochenium throni, qui etiam ecclesiasticas res eius. eo quod non sit ibidem na-

Hanc ergo consummare ac opere pleno perfectam exhibere volens Deus, qui super omnia et præ omnibus est perfectus, etiam nos ex meridianis locis attraxit, vicem supplentes apostolici throni magnæ Alexandrinorum Ecclesie, qui divina gratia et regia inspiratione piissimi imperatoris huc pervenientes, omnia diligenter investigavimus; ita ut nihil lateat nos eorum quæ gesta sunt a fratribus nostris ante perventionem nostram: insuper et causas quæ prius motæ sunt hic inter sanctissimum patriarcham Ignatium et Photium, qui more latronis et mœchi in thronum insiliit Constantinopoleos; quin etiam et de venerabilium et sanctarum imaginum sensu ac opinione, non perfunctorie neque transitorie has examinantes, sed oppido sufficienter, ut decuit, dig- currentes, admirati sumus, certius comperientes de hujusmodi rebus, quam manifesta sit vox Salvatori, quæ dicit: *Nihil absconditum quod non sciatur, et in manifestationem veniat (Luc. xii).* Et rursus: *Spiritus, ubi vult, spirat (Joan. iii).* Etenim veraciter et inextricabiliter a Deo inspirati, et a divina gratia ejus, isti per Deum in hac collecta synodo sanctissimi vicarii senioris Romæ et Orientalium sedium omnia lege justitiae et judicio veritatis disposuerunt, nequaquam reverentes quid legitimorum ecclesiasticæ consequentia negotiorum loqui, quemadmodum decent sanctos et sacerdotio decoratos, verbum veritatis amplexos. Non enim in vacuum cucurrerunt, neque in vacuum laboraverunt, neque prætulerunt quippiam aliud congruentis sibi reverentia atque clementia, quoniam investigatores essent justi Dei judicii. Unde et nos, hoc liquido ac manifeste agnito, consentimus et convenimus in iis quæ ab ipsis judicata et jure deprompta sunt, scientes diligenter conservare sententiam Domini nostri Jesu Christi, quæ dicit: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, sum in medio eorum (Matth. xviii).* Neque enim in nomine alterius cuiusquam, neque propter aliud quid eorum quæ sunt convenerunt Deo amabilia patriarchia tria, sed propter nonnen Domini nostri Jesu Christi, a quo videlicet mercedem et retributionem percipient. *Vivo enim, dicit Dominus, sed glorificantes me, glorificabo. Et qui abjicit me, in honora- bilitur (Prov. viii).* Cum quibus efficiamur et nos co-operatores eorumdem laborum, participes a Deo tribuendæ mercedum compensationis in eodem Deo, qui dat salutem imperatoribus nostris, Basilio, et Constantino, et Leoni, et per eos instaurat regionem et patriam parochiæ nostræ, que pridem per desidiam eorum qui prius imperaverunt ablatae sunt, orationibus et intercessionibus dominæ nostræ Dei genitricis, et omnium sanctorum. Amen.

Et post lectionem sancta universalis synodus dixit: *Littera, quæ lecta est, certificavit nos super omnia, quod consonet judicio sanctæ Romanorum*

Abemus omnes eum, veluti si a prima actione usque in hodiernum diem nobis cooperator existiterit, nobis cumque consonaverit: propter quod et recipimus eum, ut verum et iustissimum loci servatorem sedis Alexandrinæ. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt ad sanctissimos loci servatores senioris Romæ, ac Orientalium sedium: Modo itaque hoc capitulum terminum accepit, et non est sermo de hoc aliis, sed intuemur eum ut nos ipsos. Terminato ergo hoc capitulo, quid consiliamini, vei quid vultis ut ordinetur hodie? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Per nuntios quorundam nobilium virorum, et per quædam diffamata verba cognovimus, quia quidem viri mendaciter locuti et testificati sunt contra Ignatium sanctissimum patriarcham Constantinopoleos, et si sunt aliqui praesentes hic de viris prædictis, jubemus ut introeant ad hanc sanctam synodum, et cognoscamus quid dixerint, et quid testati sint. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt: Hoc audistis? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt: Et audi- vimus, et scripto vidimus Romæ per librum qui descendit per Rhadoaldum et Zachariam qui missi sunt hoc illo tempore episcopi: et postquam ingressi sumus huc, amplius certificati sumus. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt ad sanctissimos vicarios Orientalium sedium: Vos sancti Patres nostri audistis de capitulo hoc, de quo locuti sunt sanctissimi loci servatores senioris Romæ: vultis et ipsi querere capitulum hoc, an non? Joseph Dei cultor, diaconus et vicarius Alexandriæ, et Thomas Deo amabilis metropolita Tyri, et primas throni Antiochiae, et Helias honorabilissimus presbyter et syncellus throni Hierosolymorum dixerunt: Radice instantium pravarum rerum, una cum malitia quæ inest illi opportune purgata, congruum est iniquas etiam propagines quæ hic pullularunt emundari, et in convenientem bonamque culturam restitu. Cupimus igitur et nos hoc intimari. Et horatus Stephanus reverendissimus diaconus et notarius a sanctissimo patriarcha Ignatio, stans in medio, ad sanctam synodum dixit: Placet omnibus vobis ut examinetur capitulum hoc? Tota sancta synodus exclamavit: Placet omnibus. Et post hoc per iussionem sanctæ synodi intromissi sunt testes, qui fallaciter juraverunt contra Ignatium patriarcham, coram Rhadoaldo et Zacharia quondam episcopis: et stantibus eis in medio, magnificentissimi et gloriosissimi principes ad sanctissimos loci servatores dixerunt: Quomodo vobis videtur de illis? omnes habetis interrogare communiter, an unumquemque? Sanctissimi vicarii dixerunt: Unusquisque eorum interrogetur. Et ante omnes Theodorus a sancto

Consul, et

Domi

Qui va.

Voluntarie veni. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et quare venisti? Theodorus dixit : Propter jusjurandum quod juravimus in sanctis apostolis. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et de quo fecisti jusjurandum? Theodorus dixit : De Ignatio patriarcha. Sanctissimi vicarii dixerunt : Sponte jurasti, an violenter? Theodorus dixit : Invitus juravi; imperator enim dixit mihi : Quia tum obsequium eras illa die quando factus est patriarcha dominus, et electionem illius non vidisti, intra, et jura. Et intravi, et juravi : Non enim vidi electionem ejus. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et utique didicisti quia patriarcha erat duodecim annis, et ex illo communicabas? Theodorus protospatharius dixit : Sciebam quidem, sed dixit mihi imperator : Quia metropolita non es, episcopus non es : et intravi, et juravi. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et quomodo jurasti? Theodorus dixit : Juravi quia non vidi ejus electionem. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et nosti quia peccatum faciebas in juramento illo? Theodorus dixit : Sciebam, sed non habebam quod facerem. Sanctissimi vicarii dixerunt : Fecisti confessionem, et accepisti poenas de peccato illo reponentes? Theodorus dixit : Etiam. Sanctissimi vicarii dixerunt : Cui confessus es, et a quo accepisti epitimum? Theodorus dixit : Qui dedit mihi epitimum defunctus est. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : quis vocabatur? Theodorus dixit : Nescio; id tantum scio quia chartularius erat, et tonsus est, et fecit in columna quadraginta annos. Sanctissimi vicarii dixerunt : Sacerdos erat? Theodorus dixit : Nescio; abbas erat, et habebam fidem in hominem, et nuntiavi ei. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et custodisti epitima? Theodorus dixit : Si vult Deus, custodivi ea, quia Christianus sum. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Complesti ea, an non? Theodorus dixit : Ecce homo, compleo illa. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Juste revocatus est in sedem suam dominus Ignatius? Theodorus dixit : Juste; si enim noluisset Deus ut revocetur, non haberet ei vitam dare. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Ergo recipis sanctam hanc synodum, et omnia quæ judicata sunt ab ea? Theodorus protospatharius dixit : Imperator noster sanctus recipit eam, et omnes Christiani, et ego quomodo non suscipio? etiam, suscipio illam, quia orthodoxus sum. Deinde interrogatus est et Leo consul, qui et factus est scriba, a sanctissimi vicariis : Quomodo ingressus es in hanc sanctam synodum? Leo dixit : Nuntiaverunt nobis, et venimus. Sanctissimi vicarii dixerunt : Propter quam causam? Leo dixit : Dixerunt nobis : Quia venite et accipiatis indulgentiam. Sanctissimi vicarii dixerunt : De quo peccato? Leo dixit : De hoc quod juravi ad sanctos apostolos. Sanctissimi vicarii dixerunt : Quis te duxit illuc? Leo dixit : Imperator illius temporis et Cæsar. Sanctissimi vicarii dixerunt : Per potentiam et vim, an sponte? Leo dixit : Interrogaverunt me, Quia vidisti electionem patriarchæ Ignatii? Et dixi :

A Non. Sanctissimi vicarii dixerunt : Sponte fecisti juramentum, an violenter? Leo dixit : Hoc interrogaverunt, Quia fortasse non eras tunc in hac urbe, quando electus est patriarcha, et intra, et jura; et intravi, et juravi. Sanctissimi vicarii dixerunt : Quot anni sunt ex quo consecratus est patriarcha Ignatius? Leo consul dixit : Dico, sunt anni viginti quatuor. Sanctissimi vicarii dixerunt : Antequam juraris, communicabas cum patriarcha Ignatio? Leo dixit : Etiam. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Et quare, frater, novissime factus es contra eum? in hoc appareat quia tu cucurristi ut occideres patrem tuum et pastorem tuum. Scis quia peccatum fecisti, et poenitentiam egisti, et accepisti epitima? Leo dixit : Epitima non accepi. Sanctissimi vicarii dixerunt : Neglexisti accipere epitima? communicasti post haec, an non? Leo dixit : Non. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Recipis patriarcham Ignatium modo? Leo dixit : Quidquid recipit mundus et vos, recipio et ego. Sanctissimi vicarii dixerunt : Vis accipere epitima? Leo dixit : Si mihi dederitis, accipio. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Recipis sanctam banc synodum? Leo dixit : Recipio eam. Sanctissimi vicarii dixerunt : Anathematizas Photium et omnes quos synodus anathematizavit? Leo dixit : Quis sum ego, ut anathematizem? Anathematismus in causa fidei sit; at vero Photius orthodoxus est, et utquid anathematizabo eum? Sanctissimi vicarii dixerunt : Opera ejus pejora sunt omni heresi, quia diaboli operarius est. Leo consul dixit : Cum vos judicetis fieri et excepta heresi anathematismum, anathematizo et ego cunctos quos anathematizavit sancta haec et universalis synodus. Et post horum duorum examinationem virorum interrogatus est Eustachius regius spatharius candidatus (spatharo-candidatus), Constantinus regius spatharius, Basilius regius mandator, Photius spatharius et factus chartularius militaris logothesii, Paulus regius scriba, Christophorus regius spatharius, et secundus vulgi Prasinorum, Anastasius dumus diaconus, Marinus [al., Marianus] vestitor et factus eopotes, Constantinus chartularius, Arsabir regius candidatus, et Constantinus regius protospatharius. Et interrogati admodum et discussi omnes, objiciebant violentiam et timorem regium, et privationem pecuniarum, et exsilium, et una voce, quod non sponte ad hujusmodi actum compulsi fuerint, asseveraverunt. Quidam quidem ex eis se fassi sunt statim suisce confessos, et accipisse convenientia epitima: quidam vero etiam usque in praesens sine poenitentia permansisse, qui apta epitima a sancta et universalis synodo suscepunt, quemadmodum posthaec manifestabitur, cum videlicet omnes hi suscepint sanctam et universalis synodum, et anathematizaverint omnia quæcumque haec anathematizavit, et suscepint similliter animo libenti quæcumque suscepit. Bahanes, magnificientissimus patricius et præpositus, dixit, sicut ex persona senatus ad sanctissimos vicarios senioris

Romæ : Omnes viri qui falso juraverunt contra sanctissimum patriarcham , non sunt hic præsentes : quidam enim et mortui sunt, alii propter infirmitatem vel alias causas huic præsentiae desunt : audiatis veritatem. Sanctissimi vicarii dixerunt : Volumus audire et ab absentibus quemadmodum ex præsentibus. Bahanes, magnificientissimus patricius et præpositus, dixit ad sanctam synodum : Quid desiderat sancta hæc synodus? judicentur isti sine illis, an non? Sanctissimi vicarii dixerunt : Exspectemus eos. Magnificentissimi et gloriostissimi principes dixerunt : Non potest alia synodus fieri causa illorum : verumtamen, licet alii præsto non sint, epitrium audire habent quod habetis dare; et si quidem cucurrerunt ad pedes vestros, et sanctissimi patriarchæ Ignatii, accipient epitrium definitum a sanctitate vestra : si vero non venerint, sed permanserint in malitia sua, crescat epitrium ipsorum, sicut sanctitatæ vestreæ placuerit. Ignatius sanctissimus patriarcha dixit : Impossibile est ut non discutiantur homines illi, et appareant quales et qui sint : multi enim ex eis actuarii, et stabularii, ac equorum medici sunt; propter quod justum est ut veniant in conspectum hujus sanctæ synodi, et arguantur, et confiteantur veritatem, quemadmodum et isti. Magnificentissimi principes dixerunt : Sicuti prædiximus, domine, non potest propter eos qui reperti non sunt alia synodus fieri, sed, si jubeas, coram sanctitate tua et omnium metropolitarum venient. Ignatius sanctissimus patriarcha dixit : Placet. Et post hoc ascendens Stephanus Deo amabilis diaconus et notarius, legit epitrium quod desinierunt sanctissimi vicarii, et tota sancta synodus, habens ita :

Considerante pariter hac sancta et universalis synodo virorum istorum qui ultro ingressi sunt ad eam, quique contra Ignatium sanctissimum patriarcham mendaciter juraverunt olim sub Michaeli imperatore, et Barda domestico, compulsi in ecclesia Sanctorum Apostolorum in conspectu nefandi concilii, desinimus et promulgamus eos qui noui poenituerunt, neque annuntiaverunt, neque epitrium acceperunt, sed permanserunt in duritia cordis sui, et non cognoverunt peccatum quod egerunt; non solùm contra sanctissimum patriarcham Ignatium, sed et contra sanctissimam Dei Ecclesiam, per septem annos epitrium habere; propter manifestatum peccatum tale, esse illos in duobus annis extra Ecclesiam, et in aliis duobus annis intra Ecclesiam audire divinas Scripturas usque ad catechumenos, non tamen ullo modo communicare, sed abstinere a carnisbus et vino quatuor annis præter Dominicos dies, et præter Dominicæ festivitates, et in aliis tribus annis stare cum fidelibus, et mereri divinam communionem in solis Dominicis solemnitatibus cum eleemosynis, et orationibus atque jejuniis; ita ut tribus diebus hebdomadis, secunda videlicet, quarta et sexta feria, abstineant a carnisbus et vino. Peccamen enim ipsorum non fuit modicum, sed, ut jam dictum

A est, contra Deum magnum, et primum pastorum principem, et per pontificem qui unctus est ab ipso: et quicunque sunt, qui non venerant hodie in hanc sanctam et universalem synodum, et se occultant, nolentes annuntiare peccatum quod egerunt, ei effugere volunt sententiam epitiæ, sint omnino ab Ecclesia segregati, et anathematis ligamento constricti, donec conversi per pœnitentiam salvi flant: qui vero accipiunt epitiæ prius, et custodiunt, post completum epitiæ, digni flant sanetis et divinis mysteriis.

Et post lectionem, magnificentissimi et gloriostissimi principes ad sanctissimos vicarios dixerant : Justam constat esse damnationem super iis qui perfuraverunt, et fallaciter juraverunt, et recipiunt B epitrium quod datum est a sancta synodo : sed petimus, et rogamus vos, ut veniam ostendatis et compassionem in eos; quia multum tempus positum est epitiæ, et quia peccatum propter quod peccaverunt in pastorem et pontificem nostrum patratum est; detur et potestas sanctitati ejus, ut quisquis erit ad illum contrito corde, querens misericordiam, sicut Deus deduxerit eum, epitrium minorer. Etenim imitator est illius qui pro eis qui se crucifixerunt oravit : hoc petimus, hoc rogamus sanctitatem vestram, hoc depreciamur vos. Sanctissimi vicarii dixerunt : Nos non solum propter præsentem rem, vel causam, hanc postuimus definitionem, sed et propter futuram cautelam : verumtamen in pastorem in quem peccaverunt committimus hodiernam C dispensationem eorum qui in hac causa præsentes existunt. Et prædixerunt ad sanctissimum patriarcham Ignatium : Sancta quidem synodus consonanter dedit eis epitrium eorum, peccato suo condignum, imo vero multæ compassioni propinquum, verumtamen potestatem habet sanctitas tua secundum contritionem cordis uniuscujusque, et fervorem ac studium, poenitentiae allevandæ, vel etiam augendi epitrium quod datum est : quoniam in te peccaverunt, et per te in Deum. Magnificentissimi et gloriostissimi principes dixerunt : Benedictus Deus qui et in hac parte ostendit vos imitatores pietatis sue. Honorabilissimi episcopi dixerunt : Placet omnibus judicium istud. Bahanes, magnificientissimus patricius et præpositus ad sanctissimos vicarios, dixit :

D Capitulum hoc jam finem accepit. Habetis aliud quid ad disponendum, an non? nam hora præteriit : quod si non habetis, dicite. Donatus Deo amicissimus episcopus Ostiæ, et Stephanus Deo amicissimus episcopus Nepæ, et Marinus reverendissimus diaconus sancte Romane Ecclesie, dixerunt : Habemus et aliud quid ad requirendum hodie. Postquam enim ingressi sumus in hanc a Deo conservandam urbem, auditum est a nobis quia malos homines et contemptores inveniens diabolus organa malitiae sue, operatus est novam rem et plenam impiaitate; ita ut laici homines, et senatores vestirentur superhumeralibus, et facerent, quantum putatur, ea quæ sunt sacerdotum. Magnificentissimi et gloriostissimi prin-

cipes dixerunt : Voluntas vestra fiat; conspicimus enim et nos hoc justum fore. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Ingrediantur tales. Et ingressi sunt, et steterunt in medio, Marinus spatharius candidatus, et Basilius spatharius, et Georgius spatharius, et interrogati sunt a sanctissimis loci servatoribus : Quamobrem introistis in hanc sanctam synodum, et ut quam causam nuntietis? Marinus et ii qui cum ipso erant, dixerunt : Ludum faciebat Michael imperator, mittens nobis pontificalem stolam, verum non solum nobis, sed et aliis pluribus spathariis. Sanctissimi vicarii dixerunt : Veraciter mittebatis sacerdotalem stolam? Marinus et cæteri dixerunt : Veraciter mittebamus eam. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et posuerunt super vestra capita sancta Evangelia? Marinus et qui cum ipso erant dixerunt : Veraciter posuerunt ea. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et faciebat quis aliquam orationem in vos? Marinus et qui cum ipso erant dixerunt : Etiam. Sanctissimi vicarii dixerunt : Quis? Marinus et reliqui dixerunt : Theophilus protospatharius. Sanctissimi vicarii dixerunt : Vivit, an mortuus est? Marinus et Gregorius dixerunt : Mortuus est, Deo volente. Sanctissimi vicarii dixerunt : Utique vere mortuus est, et abiit in infernum. Vos sciebatis quod malum esset: ut quid hoc fecistis? Marinus et qui cum ipso erant dixerunt : Et quid poteramus aduersus imperatorem dicere, feminas et pueros et sæculum habentes? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Et si obtulisset vobis idolum, adorare illud habuissetis? Marinus et cæteri dixerunt : Absit. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : A cunabulis et ab ætate infantiae equis vos induxit in Ecclesiam Dei? vel quis vos illuminavit; sacerdotes, an sæculares? Marinus et cæteri dixerunt : Sacerdotes. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et cur, si sacerdotes induxerunt vos in Ecclesiam et in communionem, vos depravatis divina et terribilia mysteria, illusistis et fecistis ridiculum sacerdotium? Marinus et Basilius et Gregorius responderunt : Diximus, et iterum dicimus : Per diem illam quidquid faciebat imperator, et præcipiebat, nos faciebamus; si enim loqueremur, et resisteremus, moreremur; et tamen quidam ex nostris resistentes cæsi sunt. Sanctissimi vicarii dixerunt : Bonum esset, quoniam inchoastis bonum, etsi cæsi essetis, et permanissetis usque in finem, et servassetis veritatem. Marinus et qui cum eo erant dixerunt : Homines sumus infirmi, et non tolerassemus mortem. Verum tamen epitimum accipimus, consientes sanctissimo domino Ignatio patriarchæ; et interrogetur. Sanctissimi vicarii dixerunt : Et custoditis epitimum? Marinus et cæteri dixerunt : Etiam, Deus scit quia custodivimus ea. Sanctissimi vicarii dixerunt : Quis vobis dedit ea? Marinus et qui cum ipso erant dixerunt : Patriarchæ diximus, et dixit nobis : Ite singuli, ubi habetis satisfactionem, et accipite. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quando hanc pompam, et injuriam, et ridiculum faciebatis in sacerdotium, videbat

A vos Photius? Marinus et qui cum ipso dixerunt : Nescimus si videbat, an si non videbat; testis autem est Deus, quia totus mundus illud sciebat. Sanctissimi vicarii dixerunt : Quot eratis? Marinus et cæteri dixerunt : Multi eramus. Sanctissimi vicarii dixerunt : Vere multi fuistis in inhonorantium et confusionem unius et solius veri Dei nostri : ideo et vos præsentes, et illi absentes epitimum habetis accipere a sancta hac et universalis synodo ad indulgentiam impietatis vestræ. Et post hæc ascendens Thomas reverendissimus subdiaconus et deonus notarius, ut ex persona sanctissimorum vicariorum senioris Romæ legit ita :

In novissimis temporibus nova pravitas, et valde reprehensibilis apparuit adinventio. Homines enim laici ad dedecus et confusionem Christi Dei nostri, et Ecclesiæ ipsius, ac sacerdotalis dignitatis, anicti sacerdotalibus stolis, et episcopalibus superhumeralibus, et accipientes orationem sacerdotalem ab aliquo laico, quasi patriarchalem formam habente, præsumperunt sacerdotio fungi, et agere putativa, veluti digni summi sacerdotes, divine administracionis mysteria in derisionem et vituperationem dati a Deo principibus sacerdotum honoris, et detractionem immaculatæ Christianorum fidei : quos coram sancta synodo introducebant, et discutientes, didicimus perfectius adhuc de eisdem ipsis auditam ab aliis impietatem : et ideo justum duximus et hos opti et convenientibus epitimiis submittere, ut nequaquam amodo hujusmodi nefas in Ecclesia Dei, et Christianissimo populo, et in plenitudine fiat. Volumus ergo componere capitulum de illico hoc conamine, quod in alio conventu, Deo favente, legetur.

Et post lectionem hanc ascendens Stephanus Deo amabilis diaconus et notarius, ut ex persona Orientalium sedium, ita legit : Quoniam sub imperiali timore, et periculo consistebant : quod potius ipse imperator faciens apparebat, et subsequenter illos agere cogebat, non autem talem animum vel sensum gerebant, ut persisterent ad capitalem animadversiōnem suscipiendam, secundum insitumatem eorum definitur epitimum in alio conventu.

Et post lectionem, magnificentissimi et glorioissimi principes dixerunt : Ecce capitulum hoc convenientem accipit terminum : quid ergo vult sanctitas vestra? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt, ac duarum Orientalium sedium : Volumus falsos vicarios, quos Photius adduxit contra beatissimum papam Nicolauum, quasi ab aliis patriarchalibus sedibus, ingredi hic, ut cognoscat Photii versutias et fraudes etiam reverendissimus frater noster et minister Joseph, vicarius patriarchæ Alexandriæ. Introierunt Leontius, Gregorius, et Sergius. Stantibus autem illis in medio, Bahanes magnificentissimus patricius et prepositus dixit : Quis ex vobis est qui a Photio difflamatus est esse vicarius Alexandriæ? Et factus est proprius Leontius et dixit : Ego sum. Joseph Deo amicissimus archidiaconus et vicarius Alexandriæ ad Leontium dixit : Unde, et quis es? Leontius dixit :

Græcius sui genere, captivus vero perrexi Alexandriam. Joseph vicarius Alexandriæ dixit : Et a quo emptius es ? Leontius dixit : A Michaeli patriarcha. Joseph vicarius Alexandriæ dixit : Ubi est episcopum patriarche ? Leontius dixit : Intus ad ecclesiam sanctæ Dei Genitricis, apud ea quæ sunt Elogii. Joseph vicarius Alexandriæ dixit : Et quomodo intrasti huc ? Leontius dixit : Homo eram captivus, et liberum me fecit, et veni huc propter benedictionem. Joseph reverendissimus archidiaconus et vicarius Alexandriæ dixit : Misit te sanctissimus Michael sicut vicarium ? Leontius dixit : Sæpe dixi quia non misit me, sed propter benedictionem ego ipse veni usque huc. Photius autem misit me Romam, ut quidquid dicerent metropolitæ facerem. Deus autem novit quia sicut pecus descendebam, nihil sciens. Sanctissimi vicarii, et tota sancta synodus dixit : Hic peccatum suum confitetur, et non jam egemus testibus. Pluribus ergo interrogatus et discussus, nihil aliud dixit, nisi quæ in octava actione in conspectu sanctæ et universalis synodi. Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Nos vero hæc quæ nunc a te dicta sunt et antea multoties audivimus, modo vero ideo intromissus es huc, ut videat te verus vicarius patriarchæ Alexandriæ, quia mendax et seductor eras, sicut etiam tu ipse confessus es. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quæ sunt duæ personæ illæ quas videmus ? Magnificentissimi et gloriosissimi principes dixerunt : Falsi vicarii. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Nos adhuc non vidimus eos : et veniant ad nos, ut interrogemus illos. Et appropinquantibus, interrogaverunt sanctissimi vicarii : Qui estis ? et unde venistis ? ut vicarii venistis, an ut litterarum delatores ? pro qua occasione venistis ? dicite. Georgius dixit : Ut litterarum delator veni tantummodo. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : A quo missus es ? Georgius dixit : A Constantino æconomo Antiochenium Ecclesiæ ; ab eo enim missus sum ad Photium et Michaeli imperatorem, causa benedictionis. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Subscripsisti in libro contra sanctissimum papam Nicolaum, qui a Photio factus est ? Georgius dixit : Absit. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Et quomodo descendebatis ad urbem Romam ? ad quod opus faciendum ? Georgius dixit : Credite mihi, quia utquid descendebam illuc nescio. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quomodo tenetis ? Georgius et qui cum ipso dixerunt : Sicut tenet sancta Dei Ecclesia, et Christiani. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Recipitis hanc sanctam synodum ? Georgius et qui cum ipso erant dixerunt : Sicut eam recipiunt omnes Christiani, recipimus illam et nos. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Dicite tantum vos, quomodo eam recipitis ? Georgius et qui cum ipso erant dixerunt : Diximus quia recipimus eam. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Anathematizatis quos anathematizavit sancta synodus ? Georgius et qui cum

A ipso erant dixerunt : Qui sumus nos ut anathematizemus ? Sanctissimi vicarii dixerunt : Et quomodo descendebatis Romam cum libro nefandi concilii ? Georgius et qui cum ipso erant dixerunt : Coacti et inviti ; dixit enim nobis Photius : Quia apparuerunt Romæ capitula contra papam Nicolaum, ite, et certificamini si sunt veracia. Nos vero diximus ei : Homines rustici sumus ; si pervenerimus Romam, quam dabimus rationem ? Et ille dixit nobis : Quia docent vos episcopi quæ debeat dicere. Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Vos homines peregrinos et advenas, sicut dicitis, litterarum gerulos, oportebat accipere litteras, et iterum reverti ad propria, verumtamen anathematizatis concilium quod Romam ferebatis ? Georgius et qui cum ipso erant B dixerunt ? Anathema ei qui fecit, et qui consensit, et qui defendit illud ! Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Recipitis beatissimum papam Nicolaum, et sanctissimum patriarcham Ignatium ? Georgius et qui cum ipso erant dixerunt : Ut recipit eos sancta hæc universalis synodus, recipimus et nos : qui enim sumus nos ut contradicamus tantæ synodo, in qua omnes patriarchæ præsto sunt per loci servatores suos ? Donatus Deo amabilis episcopus Ostiæ, et Stephanus Deo amabilis episcopus Nepæ, et Marinus reverendissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiæ dixerunt ad Joseph archidiaconum et vicarium throni Alexandrini : Ecce et ipse, charissime frater noster, cognovisti per hæc quæ nunc audisti Photii maligna opera et versutias : et quia dolosus erat et mendax, et veritas non erat in eo. Hos autem homines, cum sint paupores et peregrini, judicamus venia dignos propter violentiam quam se pertulisse confessi sunt ; sed gloria Christo Deo propter omnia, qui dixit : *Quid occultum, quod non manifestabitur (Matth. x)* ? Qui etiam sanctam hanc et universalem synodum congregare dignatus est in gloriam benignitatis sue, et sanctæ catholicae et apostolicae Ecclesiæ pacis et ordinationem. Helias Dei cultor presbyter et syncellus sedis Hierosolymorun dixit : Magna beneficia consecuti in completione sanctæ hujus et universalis synodi a vero Deo et Salvatore nostro Iesu Christo, magnas illi quoque gratiarum actiones, et glorie laudes referre debemus ; quia dignatus est post tot tempora patriarchalia capita invicem adunare ad gloriam benignitatis sue, et salutem Ecclesiæ. Et post hoc ascendens Stephanus diaconus et devotus notarius, laudes dixit ita : Moltos annos imperatorum Basili, Constantini et Leonis ! Magnorum principum et imperatorum moltos annos ! Endoxie piissimæ imperatricis moltos annos ! Nicolai beatissimi papæ Romani æterna memoria ! Adriani sanctissimi papæ Romani moltos annos ! Ignatii sanctissimi patriarchæ Constantinopolos moltos annos ! orthodoxorum patriarcharum Orientis moltos annos ! sacri senatus moltos annos ! sanctæ et universalis synodi æterna memoria !

VERSUS.

Scissionibus mundum replentem,
Duas vero fides impie habentem,
Animas autem duas mortalium dicentem,
Et imperium multipliciter incidentem,
Et patriarcham omnem deponentem,
Alienumque thronum invadentem,
Moechum rursus omnibus exprimentem,
Ignobilemque populum advocantem,
Subscribere invitos minitatem

A

Compatrarchae mimi existentem,
Pauperum clerorum orphanorumque insontes pu-
[nientem,
Fideliumque fidem in maledictionem ponentem,
Et Nicolai fidem projicientem,
Et Sacacium in vicis invenientem,
Hujus vero socios ex semitis congregantem,
Et scandalum omnibus excitantem,
Inimicum Dei dixerimus, impie agentem.

ACTIO DECIMA.

In nomine Domini et dominatoris omnium Jesu Christi veri Dei et Salvatoris nostri, consulatus a Deo coronatorum et tranquillissimorum dominorum nostrorum, Basili et Constantini anno tertio, Leonis vero anno primo, perpetuorum Augustorum, inductione tertia, pridie Kalendarum Martiarum, feria tertia: propositis pretiosis et vivis lignis, et interieratis salutis nostra: Evangelii, in dextris partibus famosissimi templi sanctae ac magni nominis Sophiae: insuperque praesidentibus amicis Christi imperatoribus nostris Basilio et Constantino, et convenientibus Donato Deo amabili episcopo Ostiae, et Stephano Deo amabili episcopo Nepa, et Marino, Deo honorabilissimo diacono locum retinentibus sanctissimi papae Adriani senioris Romae et Ignatio sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novae Roma: et sanctissimis loci servatoribus Orientis, videlicet Joseph Deo amabili archidiacono Alexandrinorum magnae civitatis, locum retinente Michaelis sanctissimi patriarchae Alexandriæ, et Thoma sanctissimo metropolita Tyri, et loci servatore sedis Antiochiae, et Heliæ Dei cultore presbytero et syncalelo, locum retinente Theodosio patriarchae Hierosolymorum: praesentibus quoque sacro senatu, scilicet Theodoro magnificentissimo patricio et magistro, Christophoro magnificientissimo patricio et magistro, Bahane magnificientissimo patricio ac praeposito, Joanne magnificientissimo patricio et protospathario, Stephano magnificientissimo patricio et sacellario, Marino magnificientissimo patricio et logotheta militari, Hemerio magnificientissimo proconsule ac patricio, Theophilo magnificientissimo proconsule ac patricio, Michaele magnificientissimo proconsule ac patricio, Leone magnificientissimo proconsule ac patricio, Palatino magnificientissimo patricio et domestico excubitorum, Paulo magnificientissimo patricio ac perfecto.

B parte gloriosissimi principes et apocrisiarii perspicui Ludovici imperatoris Italorum atque Francorum, videlicet Anastasius Deo amabilis bibliothecarius Romæ, supponimus concusaniorum, et consobrinus uxoris ejus, et Eurardus prepositus mensce ipsius; similiter et gloriosissimi judices Michaelis sublimissimi principis Bulgariae Stasiszercu borlas ne-sundicus vagantur il vestrannatabare prestat zisunas campsis, et Alexius Sampsi Hunno: necnon et considentibus Deo amabilissimis metropolitis, id est Basilio Deo amabili archiepiscopo Ephesi, Theodulo Deo amabili metropolita Ancyra, Barnaba Deo amabili metropolita Cyzici, Nicephoro Deo amabilissimo metropolita Anasiae, Basilio Deo amabili metropolita Chalcedonis, Nicephoro Deo amabili metropolita Amasiae, Basilio Deo amabili metropolita Gangrenium, Cypriano Deo amabili metropolita Claudiopoleos, Styliano Deo amabili metropolita Neocasareæ, Niceta Deo amabili metropolita Athenarum, Theodoro Deo amabili archiepiscopo Thessalonicensium, Theophylacto Deo amabili metropolita Iconii, Nicolao Deo amabili metropolita Synnidorum, Nicolao Deo amabili metropolita Myrorum, Sisinnio Deo amabili metropolita Laodiceæ, Metrophane Deo amabili metropolita Smyrnæ, Euthymio Deo amabili metropolita Catanae, Michaele Deo amabili metropolita Rhodi, Hilarione Deo amabili metropolita Corinthi, Basilio Deo amabili metropolita Apiochiae, Ignatio Deo amabili metropolita Hierapoleos, Michaele Deo amabili metropolita Bisiae, Joanne Deo amabili archiepiscopo Pompeiopoleos, Stephano Deo amabili archiepiscopo Amestriadi, Stephano Deo amabili metropolita Cypsallorum, Photio Deo amabili archiepiscopo Nacoliae, Joanne Deo amabili archiepiscopo Cii, Jacobo Deo amabili archiepiscopo Methymnae, Hypatius Deo amabili archiepiscopo Garibeleæ, Leone Deo amabili

bili archiepiscopo Pelemani, Paulo Deo amabili episcopo Hyberoru, Anthe Deo amabili episcopo Hiunopoleos [al., Hymyopoleos], Theodoro Deo amabili episcopo Rurreppi [al., Rurippi], Xenophonte Deo amabili episcopo Mylassi, Basilio Deo amabili episcopo Cratic, Arsenio Deo amabili episcopo Arelipoleos, Gregorio Deo amabili episcopo Iripoleos, Basilio Deo amabili episcopo Adranii, Michael Deo amabili episcopo Hadramiti, Eustachio Deo amabili episcopo Aemoniae, Leone Deo amabili episcopo Daphnusiae, Basilio Deo amabili episcopo Pirgii, Gregorio Deo amabili episcopo Messinæ, Paulo Deo amabili episcopo Baris, Nicephoro Deo amabili metropolita [al., episcopo] Crotonæ, Melesio Deo amabili episcopo Heracliae, Photio Deo amabili episcopo Ypsi, Stephano Deo amabili episcopo Gordoservorum, Euthymio Deo amabili episcopo Sebastæ, Joane Deo amicissimo episcopo Tampsii, Nicephoro Deo amabili episcopo Aspinæ, Theognasto Deo amabili episcopo Parnasii, Sisinnio Deo amabili episcopo Berinopoleos, Teophane Deo amabili episcopo Azani, Philito Deo amabili episcopo Tabizæ, Leone Deo amabili episcopo Agrorum, Basilio Deo amabili episcopo Adadorum, Constantino Deo amabili episcopo Tii, Michael Deo amabili episcopo Cercyrorum, Nicephoro Deo amabili episcopo Zaczynhi, Athanasio Deo amabili episcopo Magnesiae, Ignatio Deo amabili episcopo Siamei, Petro Deo amabili episcopo Troadis, Niceta Deo amabili episcopo Cephaliuti, Georgio Deo amabili episcopo Diascilii, Ignatius Deo amicissimo episcopo Dorylai, Stephano Deo amicissimo episcopo Pirgi, Constantino Deo amicissimo episcopo Augustopoleos; Georgio Deo amabili episcopo Cyriacæ, Nicolao Deo amabili episcopo Docimii, Niceta Deo amabili episcopo Photia, Paulo Deo amicissimo episcopo Melæ, Tarasio Deo amabili episcopo Cynii, Germano Deo amabili episcopo Cytri, Theophane Deo amabili episcopo Trallæ, Nicolo Deo amabili episcopo Adramia, Constantino Deo amabili episcopo Numericorum, Michael Deo amabili episcopo Leontopoleos, Joseph Deo amabili episcopo Berra, Petro Deo amabili episcopo Palæorum, Basilio Deo amabili episcopo Zuruli, Michael Deo amabili episcopo Metelupoleos, Phoca Deo amabili episcopo Sororum, Constantino Deo amabili episcopo Synai, Ignatio Deo amabili episcopo Basili, Damiano Deo amabili episcopo Melitopoleos, Theocrito Deo amabili episcopo Lacedæmoniae, Cosma Deo amicissimo episcopo Adrianopoleos, Constantino Deo amabili episcopo Plusiadis, Macario Deo amabili episcopo Chyzomene, Arsacio Deo amabili episcopo Eritrea, Luca Deo amabili episcopo Magnesiae, Nicephoro Deo amabili episcopo Neapolis, Joseph Deo amabili episcopo Aneorum, et Georgio Deo amabili episcopo Turitunii: his ita con-

A dixit ad santissimos vicarios senioris Romæ, et Orientalium sedium: Quid videtur sanctitatî vestre? quid agemus hodie? Sanctissimi vicarii dixerunt: Præ omnibus necessarium arbitramur, ut primum legantur canones, quos debet hæc sancta synodus firmare: si ergo placet ei, dicat. Sancta synodus exclamavit. Placeat. Et ascendens Stephanus Deo amicissimus diaconus, et notarius, legit canones in superiori parte synodi, magna voce, in audientiam omnium. Similiter et Thomas reverendissimus diaconus et notarius, et in inferiori parte synodi easdem regulas legit.

REGULÆ

SANCTÆ AC UNIVERSALIS OCTAVÆ SYNODI QUÆ CONSTANTINOPOLI CELEBRATA EST.

B I. *De custodiendis et conservandis omnino expositis antea et traditis Ecclesiæ canonibus.*

Per æquam et regiam divinæ justitiae viam inoffense incedere volentes, veluti quasdam lampades semper lucentes et illuminantes gressus nostros, qui secundum Deum sunt, sanctorum Patrum definitio[n]es et sensus retinere debemus. Quapropter et has ut secunda eloqua^a, secundum magnum et sapientissimum Dionysium, arbitrantes et existimantes, etiam de eis cum divino David promptissime canamus: *Mandatum Domini lucidum illuminans oculos (Psal. xviii); et: Lucerne pedibus meis lux tua, et lumen seniutis meis (Psal. cxviii); et cum Proverbialiore dicimus: Mandatum tuum lucidum, et lex tua lux (Prov. vi); et cum magna voce cum Isaia clamamus ad Dominum Deum, quia Lux præcepta tua sunt super terram (Isa. lx).* Luci enim veraciter assimilate sunt divinorum canonum hortationes et dehortationes, secundum quod discernitur melius a peiori, et expediens atque prolificum ab eo quod non expedire, sed et obesse dignoscitur. Igitur regulas, quæ sanctæ catholicae ac apostolicae Ecclesiæ tam a sanctis famosissimis apostolis, quam ab orthodoxorum universalibus, necnon et localibus conciliis, vel etiam a quolibet deiloquo Patre ac magistro Ecclesiæ tradi[t]æ sunt, servare ac custodire profitemur; his et propriam vitam, et mores regentes, et omnem sacerdotii catalogum, sed et omnes qui Christiano censemur vocabulo, ponens et damnationibus, et e diverso receptionibus, ac justificationibus quæ per illas prolatæ sunt et definitæ, subjici canonice decernentes; tenere quippe traditiones, quas accepimus, sive per sermonem, sive per epistolam sanctorum qui antea fulserunt, Paulus admodum aperte magne apostolus (*II Thess. ii*).

D II. *De conservandis etiam definitionibus synodice a beatissimo papa Nicolao et sanctissimo papa Adriano Romanis patriarchis pro defensione Constantinopolitanorum Ecclesiæ ac restitutione Ignatii sanctissimi patriarchæ, atque neophyti expulsione ac condemnatione Photii expositis.*

Obedite præpositis vestris, et subjace illis; ipsi enim per vigilant pro animabus vestris tanquam rationem reddituri (*Hebr. xiii*), Paulus magnus apostolus præcipit. Itaque beatissimum papam Nicolaum tanquam organum sancti Spiritus habentes, necnon et sanctissimum Adrianum papam successorem ejus, definitus atque sancitus etiam omnia quæ ab eis synodice per diversa tempora exposita sunt et pro-

ac condemnatione, servari semper et custodiri cum expositis capitulis immutata pariter et illæsa, et nullum episcoporum, aut presbyterorum, vel diaconorum, aut quempiam de catalogo clericoru, aut quempiam de catalogo clericorum evertere, vel reprehare aliquid horum audere. Quisquis autem post hanc definitionem nostram comprehensus fuerit sphenens quidquam capitulorum et decretorum quæ ab illis exposita sunt, siquidem sacerdos fuerit, aut clericus, a proprio decidat honore simul et ordine: monachus autem, vel laicus, cujuscunque sit dignitatis, segregetur, donec poenitens profiteatur se conservaturum predictorum editionem.

III. Ut honoretur et adoretur imago Domini nostri Jesu Christi, æque ut sanctorum libri Evangeliorum, et figura pretiosæ crucis, similiter et intermeratae matris ejus et Dei genitricis Mariæ, et omnium sanctorum, necnon cœlestium ministrorum.

Sacram imaginem Domini nostri Jesu Christi et omnium liberatoris et salvatoris æquo honore cum libro sanctorum Evangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloqua, quæ in libro feruntur, salutem consequemur omnes, ita per colorum imaginariam operationem, et sapientes et idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est, perfruuntur utilitate; que enim in syllabis sermo, haec et scriptura [al., pictura], quæ in coloribus est, prædicat, et commendat; et dignum est, ut secundum congruentiam rationis, et antiquissimam traditionem propter honorem, quia ad principalia ipsa referuntur, etiam derivative icones honorentur, et adorentur æque ut sanctorum sacer Evangeliorum liber, atque typus pretiosæ crucis. Si quis ergo non adorat iconam Salvatoris Christi, non videat formam ejus, quando veniet in gloria paterna glorificari et glorificare sanctos suos^a; sed alienus sit a communione ipsius et claritate: similiter autem et imaginem intemeratae matris ejus et Dei genitricis Mariæ; insuper et iconas sanctorum angelorum depingimus, quemadmodum eos figurat verbis divina Scriptura; sed et laudabilissimorum apostolorum, prophetarum, martyrum, et sanctorum virorum, simul et omnium sanctorum, et honoramus et adoramus. Et qui sic se non habent, anathema sint a Patre, et Filio, et Spiritu sancto.

IV. De eo quod neophytus Photius nunquam fuisse videatur episcopus, neque illi qui in quolibet sacerdotali gradu consecrati sunt, putentur tales esse quales eos ille nominavit, neque dimittendi sunt eis honores, qui ab eo collati sunt, sed subvertenda esse omnia quæcumque ille ad dandum aliis gradum sacerdotii operatus est.

Amorem principatus, utpote quamdam malam radicem exortorum in Ecclesia scandalorum, radibus excidentes, eum qui temere et prævaricatorie ac irregulariter, veluti quidam gravis lupus, in Christi ovile insiliit, Photium scilicet, qui mille tumultibus et turbationibus orbem terræ replevit, justo decreto damnamus, promulgantes nunquam fuisse prius aut nunc esse episcopum, nec eos qui in aliquo sacerdotali gradu ab eo consecrati vel promoti sunt manere in eo ad quod proiecti sunt: insuper et eos qui ab illo consuetas orationes ad prepositure promotionem suscepserunt, ab hujusmodi patrocinio coercesmus. Sed et ecclesiæ quas, ut putatur, tam Photius quam ii qui ab ipso consecrati sunt, dedicaverunt, vel si connotas mensas stabilirent, rursus dedicari et intronizari atque stabiliri decernimus; omnibus maxime quæ in ipso, et ab ipso ad sacerdotalis gradus acceptancem vel damnationem acta sunt in irritum datis. Dicit enim universorum

* Hoc dictum cum Apostolo compara, qui ad Thessalonicenses scribit: *Qui pœnas dabunt in integrâ crux a facie Domini, et a gloria virtutis ejus,*

A Deus per prophetam: *Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi; et oblieta es legum Dei tui, et ego obliviſcar florum tuorum. Si secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi, gloriam ipsorum in inhonorablem ponam: peccata populi mei comedent, et in iniustiis suis accipient animas suas* (Ose. iv). Et iterum dicit: *Quia multiplicavit Ephrem altaria in peccatum, facta sunt ei altaria delicta: scribam in ea multitudinem* (Ose. viii) ^b.

V. Quod non oporteat de senatoria dignitate, vel de aliquo laicorum ordine, nuper tonsum eligi vel suscipi patriarcham, nisi secundum definitionem, quæ prolata est ab hac sancta et magna synodo, inveniatur.

Oinnem canonicanam stabilitatem in Ecclesiis semper manere in Christo providere cupientes, renovamus et confirmamus terminos et vacationes [al., variationes], quæ olim a sanctis apostolis et beatis Pa-

B tribus nostris editæ, legem in Ecclesia posuerunt, non oportere antistitem promovere quemquam, qui est vel secundum fidem, vel secundum sacerdotalem sortem neophytus, ne inflatus in judicium incidat, et laqueum diaboli, sicut dicit Apostolus (I Tim. iii). Prioribus ergo canonibus concordantes, definimus: neminem de senatoria dignitate, vel mundana conversatione nuper tonsum super intentione vel exspectatione pontificatus, vel patriarchatus honoris, clericum, aut monachum factum, ad hujusmodi scandere gradum; licet per singulos ordines divini sacerdotii plurimum temporis fecisse probetur: neque enim propter religionem vel amorem Dei, aut propter exspectationem transeundi viam virtutum, sed ob amorem glorie, ac principatus tonsus hujusmodi reperitur: magis autem coercemus hujusmodi, si ab imperatoria dignitate ad hoc compellatur. Si vero quis per nullam suspicionem prædictæ concupiscentiae exspectationis, sed propter ipsum bonum humilitatis, quæ est circa Christum Jesum, abrenuntians mundo, fiat clericus, aut monachus, et omnem gradum ecclesiasticum transigens, per definita nunc tempora irreprehensibilis inventus extiterit, et probatus, ita ut in gradu lectoris annum compleat, iu subdiaconi vero duos, sitque diaconus tribus, et presbyter quatuor annis, bene placuit huic sanctæ et universali synodo elegi hunc et admitti. Circa hos autem qui religiose morati sunt ordine clericorum, et monachorum, digni judicati sunt pontificatus dignitate pariter et honore; prædictum tempus abbrevianus, nimis secundum quod episcoporum prælati probaverint qui per tempora fuerint. Si vero præter hanc definitionem nostram quisquam ad jam fatum supremum honorein proiectus extiterit, reprobetur, et ab omni sacerdotali operatione prorsus abhiciatur, utpote qui extra sacros canones sit prænotus.

D VI. De prolati anathemate contra Photium, etiam propter falsorum vicariorum contra beatissimum papam Niclaum inventionem, et contra eum facte ac falso scriptorum libellorum, et quod oporteat omnes qui simile quid egerint abhiciere et anathematizare.

Quoniā quidem apparuit Photius post prolatam contra se justissimam sententiam, et damnationem a sanctissimo papa Nicolao propter nequissimam invasionem Constantinopolitanorum Ecclesiæ cum aliis malis operibus suis, etiam quosdam nequam et adulatores de plateis et vicis invenisse, et vicarios hos sanctissimorum trium patriarchalium sedium Orientis nominasse ac proposuisse, atque cum his ecclesiæ malignantium, et concilium vanitatis colligens, cum venerit glorificari in sanctis suis.

^b Multitudinem vilitatem dicit, sæpe namque multitudine pro vilitate ponitur.

depositarias accusationes et crimina contra beatissimum papam Nicolaum commovisse; et anathema procaciter et audacter contra eum, et cunctos communicantes ei, sepe promulgasse, quorum quasi monumentorum libros nos quoque vidiimus, ab ipso maligno opere ac fallaci dictatione consutus, qui etiam synodice ab igne consumpti sunt: hujus rei gratia pro cautela ecclesiastici ordinis anathematizamus quidem primitus predictum Photium etiam propter hujuscmodi causam: deinde vero et omnem qui amodo in caliditate fraudulenter egredit, et verbum veritatis adulteraverit, et falsos vicarios simulaverit, vel libros dictatus mendacis sinixerit, et ad propriorum favorem votorum commentatus fuerit, quemadmodum et fortissimus pietatis athleta Martinus, sanctissimus papa Romanus, tales synodice pepulit.

VII. *Quod non oporteat anathematizatos a sancta et universalis synodo honorandas et sanctas imagines pingere, vel docere disciplinas divine ac humanae sapientiae.*

Quod justum est, et juste exsequendum, deiloquus Moyses evidenter lege promulgat (*Deut. xvi*). Cum bonum non sit bonum, nisi secundum rationem efficiatur; bonum ergo profecto et valde proficuum est, sanctas et venerabiles iconas pingere, sed et proximos disciplinas divinas ac humanae sapientiae docere: non autem bonum est, nec omnino proficuum, ab indignis horum aliquid fieri. Hujus rei gratia nequaquam iconas operari in sacris templis, sed neque in quovis loco docere anathematizatos ab hac sancta et universalis synodo definimus et promulgamus, usquequo a propria seductione ac militia convertantur. Quisquis ergo post hanc definitionem nostram ad picture sanctarum imaginum in ecclesiis aut doctrinæ actionem quoquo modo eos admiserit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu periclitetur, si vero laicus, separetur, et divinorum mysteriorum communione privetur.

VIII. *Quod non oportet quemcunque patriarcham sanctæ et Constantinopolitanorum Ecclesie exigere chirographa a sacerdotali catalogo ad propriam quasi stabilitatem atque securitatem.*

Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt; omnia mihi licent, sed non omnia edificant; dicit alicubi Paulus magnus apostolus (*I Cor. vi*). Igitur quoniam omnia ad utilitatem et perfectionem sanctæ Dei Ecclesie, et nihil omnino per contentionem vel inanem gloriam facere debemus; et quoniam auditibus nostris fama sonuit, quod non solum heretici, et ii qui sanctæ Constantinopolitanorum Ecclesie sacerdotium sortiti, sed et orthodoxi ac legitimi patriarchæ a sacerdotali catalogo propria manus scripta facere ad propriam tutelam, favoremque summum, et quasi stabilitatem exigant et compellant; visum est sanctæ huic et universalis synodo, nequaquam id ex hoc a quopiam fieri, excepto eo quod secundum formam et consuetudinem pro sincera fide nostra tempore consecrationis episcoporum exigitur; quod enim alter sit, omnino non expedit, sed neque ad ædificationem Ecclesie pertinet. Quisquis ergo ausus fuerit solvere hanc definitionem nostram, aut expetierit, aut paruerit expertibus, honore proprio decidat.

IX. *De subvertendo et solvendo vinculo proprii scripti, quod Photio excogitatum et exactum est ab omnibus volentibus exteriorem discere sapientiam.*

Variam et diversam malitiam antiquitus in Ecclesia Constantinopolitana infelix operatus est Photius. Didicimus enim quod et multo ante tyrannicum præsidium propriæ manus subscriptionibus muniebat adhærentes sibi clientes, ad discendam sapientiam, quæ a Deo stulta facta est, cum manifeste nova

A esset inventio, et sanctis Patribus nostris et magistris Ecclesie penitus aliena. Igitur quoniam omnem colligationem iniquitatis solvere, et chirographa violentorum contractuum diruimpere præcipimus, definitivit sancta et universalis synodus, neminem ex his omnibus a nunc tale tenere vel servare chirographum, sed absque quolibet offendiculo indubitanter et intrepide tam docere, quam discere omnes, qui ad utrumque consistunt idonei, præter eos qui erroris inveniuntur et haereticæ impietatis servituti redacti; hujusmodi enim certissime et docere et discernere interdicimus. Si quis autem deprehensus fuerit hanc definitionem nostram spernens atque prevaricans, si quidem clericus est, a proprio gradu decidat; laicus vero sequestretur, utpote qui non credit Dominico verbo perhibent: *Quocunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quocunque solveris super terram, erit solutum et in cælis* (*Math. xvi*).

X. *Ut ante distinctam examinationem, et synodicam iudicationem nullus clericus a proprio episcopo, aut episcopus a proprio metropolita, vel a proprio patriarcha se ullo modo segreget.*

Divina manifesto clamante Scriptura: *Ante examinationem ne vituperes: et intellige primum, et tunc increpa* (*Eccli. xi*); et nunquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab eo, et cognoverit quid faciat? justus et congruenter et haec sancta et universalis synodus definit et statuit, quod nullus laicorum, vel monachorum, aut aliquis ex catalogo clericorum, ante diligentem examinationem et synodicam sententiam a communione se separet proprii patriarchæ, licet criminalem quilibet causam ejus se nosse pretendat, sed neque recuset nomen ipsius referre inter divina mysteria, vel officia. Similiter autem episcopos et presbyteros, qui in exterioribus civitatibus et regionibus sunt, erga proprios metropolitas affectare mandamus: quod etiam circa patriarcham suum facere metropolitas oportet. Si vero quis adversus hanc sanctam synodum deprehensus fuerit agere, si quidem episcopus aut clericus est, ab omni sacerdotali operatione decidat et honore; monachus autem aut laicus segregetur ab omni ecclesiastica communione atque collegio, quoisque conversus per poenitentiam recipiat.

XI. *Quod oportet anathematizare omnem qui impiæ ac lascivæ sensibus habere hominem duas animas opinatur.*

Veteri et Novo Testamento unam animam rationabilem et intellectualem habere hominem docente, et omnibus deiloquii Patribus et magistris Ecclesie eamdem opinionem asseverantibus, in tantum impietatis quidam, malorum inventionibus dantes operam, devenerunt, ut duas eum habere animas impudente dogmatizare, et quibusdam irrationalibus conatus per sapientiam, quæ stulta facta est (*I Cor. i*), propriam haeresim confirmare pertinent. Itaque sancta haec et universalis synodus, veluti quoddam pessimum zizanum, nunc germinantem nequam opinionem, evellere festinans: imo vero ventilabrum in manu veritatis portans, et igni inextinguibili transmittere omnem paleam, et aream Christi mundam exhibere volens, talis impietatis inventores et patratores, et his similia sentientes, magna voce anathematizat, et definit, atque promulgat, neminem prorsus habere, vel servare quoquo modo statuta hujus impietatis auctorum. Si autem quis contraria gerere præsumperit huic sanctæ et magnæ synodo, anathema sit, et a fide atque cultura Christianorum alienus.

XII. *De non recipiendis ullo modo electionibus episcoporum per principale suffragium et potentiam factis.*

Apostolicis et synodicis canonibus, promotiones

et consecrationes episcoporum et potentia [at., potestatu] et præceptione principium factas penitus interdicentibus, concordantes definitius, et sententiam nos quoque proferimus, ut si quis episcopus per versutiam vel tyrannidem principum hujusmodi dignitatis consecrationem suscepit, deponatur omnimodis, utpote qui non ex voluntate Dei, et ritu ac decreto ecclesiastico, sed ex voluntate carnalis sensus ex hominibus et per homines Dei domum [at., domum] possidere voluit, vel consensit.

XIII. *Quod oporteat in magna ecclesia, in minori gradu constitutos ad majores honores opportune contendere; sed non eos qui foris sunt inter illos admitti, sed nec eos in eadem ecclesia connuncrari, aut constitui, qui procurant, seu tueruntur proastia, vel sæcularium domos.*

Quoniam quidem dicit alicubi divinum eloquium : *Dignus est operarius mercede sua* (*Luc. xi*), hujus rei gratia et nos decernimus, et promulgamus, ut magnæ ecclesiae clericis, qui in subjectis ordinibus morati sunt, ad majores gradus ascendant, et si digni claruerint, melioribus perfervi mereantur honoribus; cum aliqui eorum, qui in ipsis sunt, aut per incrementum ad superiora ministeria advoeati fuerint, aut per communem nature terminum dormientes desuerint; sed non ex illis, qui foris sunt, aliqui se his innæctentes, debitas eis, qui multo tempore laboraverunt, dignitates vel honores recipiant; ac per hoc inventantur ecclesiae clericis nullo modo proficere. Nullatenus autem habeant potestatem, qui principum domorum, seu suburbanarum rerum curam gesserint, inter clericum magnæ ecclesiae colligi, vel constitui: *a Nemo quippe Deo militans sæculi negotiis implicatur* (*II Tim. ii*). Si vero quis præter definitionem quam nunc protulimus promotus fuerit in quoconque magnæ ecclesiae gradu, reprobetur omnimodis ab omni ecclesiastico gradu, tanquam qui contra magnam synodum provectus existiterit.

XIV. *Quod oporteat eos, qui per divinam gratiam ad episcopale officium convocantur, omnem reverentiam et honorem mereri ab iis qui per tempora aut strategatus ministerium sortiuntur, aut aliter principiari videntur.*

Eos qui a divina gratia ad episcopale advocantur officium, tanquam imaginem et figuram ferentes sanctorum coelestium hierarcharum, id est angelorum, secundum hierarchicum plane gradum et modum, omni honore dignos ab omnibus principibus et subditis sancimus haberi. Et nequaquam strategis, vel quibuslibet aliis principibus obvios procul ab ecclesiis suis occurrere, sed neque semet a multo spatio de equis vel mulis ejicere, aut cum timore ac tremore procidere ac adorare; sed nec cum sæcularibus principibus ad mensam intrare hora prandii, eosdem quos illi honores strategis exhibentes, sed secundum congruentiam spiritualis dignitatis, ac honoris sui, reddere quidem omnibus debita, cui vectigal, vectigal, cui honorem, honorem: præferri autem et multam a principibus amicorum Christi imperatorum venerationem, et reverentiam promereri consessores eorum, et honoris similis existentes; ita ut fiduciam habent episcopi arguere strategos multoties, et alios principes, atque omnem sæculi dignitatem, cum injustum et irrationalib[us] agere quid illos invenerint, et per hoc corrigeret et reddere meliores. Si vero aliquis episcopus, post definitionem sanctam synodi, debitum et canonice collatum sibi contempserit honorem, et quid secundum veterem et inhumanam ac inordi-

^a Ita in exemplaribus Græcis invenitur: Et revera nemo militans Deo apud illos impune ceteris mundi negotiis implicatur.

A natam consuetudinem, præter quæ nunc definita sunt, fieri permiserit, sequestretur anno uno, et princeps ille duobus annis non mercatur percipere mysteriorum nec sanctificationum communionem.

XV. *Quod non oporteat alienare cimelia, vel per emphyteusim salario ecclesiarum tribuere.*

Apostolicos et paternos canones renovans sancta haec universalis synodus, definita neminem prorsus episcopum vendere vel uteunque alienare cimelia et vasa sacra, excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata, videlicet quæ accipiuntur in redemptionem captivorum; sed nec tradere salary ecclesiarum in emphyteutica pacta, nec alias rusticas possessiones venundare, ac per hoc ecclesiasticos redditus redere, quos ad propriam utilitatem, et ob escam pauperum et peregrinoru[m] sustentationem esse decernimus: omnem vero ecclesiasticarum rerum potestatem habentem et has meliorare, ac dilatare prout oportuerit ecclesiastica loca, per quæ redditus sunt; et insuper propriarum rerum dispositionem distribuere, ac committere seu conferre quibuscumque voluerit et judicaverit juxta propriam potestatem ac dominatum. Quisquis autem apparuerit post hanc definitionem nostram contrarium quid huic sancte et universali synodo agere, deponatur ut prævaricator divinarum legum et preceptorum, cassata videlicet omnino quæ facta est in scriptis vel sine scriptis ab episcopo venditione, vel emphyteutica traditione, vel alia quavis alienatione, cimeliorum scilicet et salariorum locorum. Qui vero erit aut percepit aliquid ex predictis cimeliis vel salariis, et non restituerit ecclesie, iterum, quæ ecclesie sunt vel non reddiderit ad incidentiam chartam venditionis vel emphyteuseos, sit anathema usquedum fecerit quod ab hac sancta et universalis synodo confirmatum est. Si autem episcopus convictus fuerit construxisse monasterium de redditibus ecclesiasticis, tradat ipsum eidem ecclesie monasterium; si vero de propriis rebus, aut de aliis quibusdam conventionibus, habeat id secundum propriam potestatem et voluntatem omni vita sua; et post finem vita dimittat et conferat hoc quibuscumque voluerit, non tamen sæculare diversorium fiat.

XVI. *De non utendis penitus ad inventionibus ad exhortantiam sancti sacerdotii. Imperator vero vel princeps, si talia fecerit, redarguatur, et separetur: si autem non paenituerit, etiam anathematizetur.*

Magnis ululatibus et multis lacrymis dignum opus a multis fidelibus ad nostros pervenit auditus: aiunt enim fuisse quosdam laicos sub eo qui nuper imperavit in ordine senatorio, qui secundum diversam imperatorian dignitatem videbantur capitoliorum comam circumplexam involvere atque repnere^b, et gradum quasi sacerdotalem per quadam inducua et vestimenta sacerdotalia sumere, et, ut putabatur, episcopos constituere, superhumeralibus, id est palliis, circumanictos, et omnem alienum pontificalem indutos stolam; qui etiam proprium patriarcham ascribentes eum qui in adventionibus risum inuentibus prelates et princeps erat, et insultabant, et illudebant quibusque divinis, modo quidem electiones, promotiones et consecrationes, modo autem acute calumnias, damnationes et depositiones episcoporum quasi ab invicem, et per invicem miserabiliter et prævaricatorie agentes et patientes. Talis autem actio nec apud gentes a sæculo unquam auditâ est, ita ut peiores et miserabiliores infidelibus nationibus

^b Ita namque a cervice usque ad capita contorquebant, ut clericali more in rotundum tonsi videbantur.

A exhibeat et demonstret hos quos nunc manifestos effecinus: qua de re sancta et universalis synodus definit et promulgavit, illos quidem malitie nixus omnino ut celestos abominari, neminem autem fidelium qui Christiana censentur appellatione deinceps conari tale quid faciendi, vel admittendi aut silentio legendi quemquam eorum qui hujusmodi operantur impietatem. Si vero quispiam imperator, vel potentum, aut magnatum, taliter illudere divinis, et talem ac tantam injuriam impie in divinum sacerdotium facere vel admittere tentaverit, primo quidem arguitur a patriarcha illius temporis, et episcopis qui cum ipso fuerint, et segregetur, et indigenus divinis mysteriis judicetur; deinde vero accipit quodam alias in duram observantium labores, et poenas que visae fuerint: et nisi celeriter se pœnitent, etiam anathema sit ab hac sancta et universalis synodo, tanquam qui sincere et immaculatae fidei mysterium denegaverit. Si vero, praesumentibus quibusdam hujusmodi nefas operari, patriarcha Constantinopolitanus, et suffragani ejus episcopi, quod factum fuerit cognoscentes, neglexerint debitum adversus eos ostendere zelum, deponantur et a proprio sacerdotio ac honore pellantur: qui autem quoquo modo hujusmodi ministraverunt vel ministraturi sunt impissime actioni, et minime confessi acceperint conveniens epitimum et definitivum per triennium sequestratos esse, anno quidem uno extra ecclesiam flentes, alio vero anno intra ecclesiam stare usque ad catechumenos; porro tertio, consistere cum fidelibus et ita dignos fieri mysteriorum sanctificationibus.

XVII. De potestate patriarcharum, et metropolitanorum ad eos adventu.

B Sancta et universalis Nicæna prima synodus antiquam consuetudinem jubet servari per Agyptum, et provincias que sub ipsa sunt, ita ut horum omnium Alexandrinus episcopus habeat potestatem, dicens: Quia et in Romanorum civitate hujusmodi mos prævaluit: qua pro causa et hæc magna et sancta synodus tam in seniori et nova Roma, quam in sede Antiochiae ac Hierosolymorum, priscam consuetudinem decernit in omnibus conservari, ita ut earum presules universorum metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, et sive per manus impositionem, sive per pallii dationem, episcopalis dignitatem firmitatem acipiunt, habeant potestatem, videlicet ad convocandum eos, urgente necessitate, ad synodalem conveantam, vel etiam ad coorcedendum illos et corrigendum, cum fama eos super quibusdam delictis forsitan accusaverit. Sed quoniam sunt quidam metropolitanorum, qui ne secundum vocationem apostolici presulis occurrant a mundi principibus se detineri sine ratione causantur, placuit talem excusationem omnimodis esse invalidam. Cum enim princeps pro suis causis conventus frequenter agat, impium est ut summos presules ad synodos pro ecclesiastica negotiis celebrandum impediant, vel quedam a conciliis eorum prohibeant, licet tale impedimentum, et si tam prohibitionem metropolitanorum suggestione diversis modis fieri didicerimus. Consequerunt autem metropolitani bis in anno synodos facere, ideoque, sicut dicunt, ad patriarchale penitus non posse concurrere caput. Sed sancta hæc et universalis synodus, nec concilia que a metropolitanis sunt interdicta, multo magis illa novit rationabiliora esse ac utiliora metropolitanorum conciliis que a patriarchali sede congregantur; et idcirco hæc fieri exigit: a metropolita quippe unius quidem provincie dispositio efficitur, a patriarcha vero sepe totius causa diœceseos dispensatur. Ac per hoc communis utilitas providetur, propter quod et speciale lucrum propter generale bonum postponi convenit, cum a majoribus super hæc facta fuerit

C A advocatio: quamvis apud quosdam metropolitanorum antiqua consuetudo, et canonica traditio per contemptum ipsorum postposita videantur, non currentibus eis ad communem protestum, quos leges Ecclesiæ severe condemnantes, omni excusatione remota, subjacere vocationibus proprii patriarchæ, sive cum communiter, sive cum sigillatum facte fuerint, exigunt. Illud autem tanquam perosum quidam ab auribus nostris repulimus, quod a quibusdam imperitis dicitur, non posse synodum absque principali presentia celebrari: cum nusquam sacri canones convenire saeculares principes in concilia sanxerit, sed solos antistites. Unde hoc interfusso illos synodis, exceptis conciliis universalibus, invenimus: neque enim fas est saeculares principes spectatores fieri rerum que sacerdotibus Dei nonnullum eveniunt. Quisquis ergo metropolitanorum proprium patriarcham contempserit, et vocationem ejus, que sive ad unum solum, sive ad plures, sive ad omnes sit absque validissima agnatione, vel paganorum incursu, non obedierit, et per totos duos menses post notitiam vocationis, ad proprium venire patriarcham minime festinaverit, vel si quocunque modo latitare, aut non cognoscere nuntium ab illo missum tentaverit, segregetur: si vero intra unum annum eamdem contumaciam et inobedientiam demonstraverit, deponatur omnibus modis, et ab omni sacerdotali operatione decidat, atque a dignitate et honore, qui metropolitanis convenit, propellatur. Is autem, qui huic definitioni non obedierit, etiam et anathema sit.

XVIII. Quod non oporteat ecclesiarum res ac privilegia violare seu decidere.

D Placuit huic sanctæ et magnæ synodo, ut res vel privilegia, que Dei ecclesiis ex longa consuetudine pertinent, et sive a divæ recordationis imperatoribus, sive ab aliis Dei cultoribus in scriptis vel sine scriptis donata, et ab eis per annos trigesima possessa sunt, nequaquam a potestate presulibus earum quocunque persona saecularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta qualibet auferat, sed sint omnia in potestate ac usu presulibus ecclesiæ, quæcumque intra trigesim spatiū annorum ab ecclesiis possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo saecularium contra praesentem definitionem egerit, tanquam sacrilegus judicetur, et donec se correxerit, et ecclesiæ propria privilegia, seu res restituerit, et reservaverit, anathema sit.

XIX. Quod non oporteat archiepiscopos aut metropolitas sub obtentu quasi visitationis proficisci ad alias ecclesias, et subjectos sibi episcopos per avarium damnis afficere vel gravare.

E Avaritia utpote secundam idolatriam Paulus magnus execratur apostolus, cunctos videlicet qui Christiano vocabulo censentur ab omni turpi lucro abstinere volens; multo magis ergo iis qui sacerdotio funguntur nefas est coepiscopos et suffraganeos suos per quocumque modum gravare. Hujus rei gratia definitivæ sancta hæc et universalis synodus, nullum archiepiscoporum, aut metropolitanorum, relinquere propriam ecclesiam, et sub occasione quasi visitationis ad alias accedere, et potestate propria in inferiores abuti, et consumere redditus qui apud illos inveniuntur ad ecclesiasticam dispositionem, et alimenta pauperum, ac per hoc aggravare avaritiæ modo conscientias fratrum et comministrorum nostrorum; excepta hospitalitate, que aliquando ex necessario transiti fortassis accesserit; sed et tunc non alia, nisi ex iis que ad praesens de compendio preparata inveniuntur, cum reverentia et cum timore Dei dignantur accipiat, et maturius propositum iter perambulet, nihil omnino eorum que sunt ecclesiæ illius vel suffraganei episcopi pe-

* Incriptionem, vel inductam poemam pro culpis.

tens et exigens; si enim unumquemque episcoporum ecclesiæ propriæ rebus cum multa parcitate uti, et nullatenus in proprias utilitates importune ac sine ratione dispendere vel consumere redditus ecclesiasticos sacri canones decernunt; qua, putas, impunitate judicabitur dignus, qui alius episcopis commissas ecclesias gravare vel ambire, et per hoc sacrilegi crimen incidere non formidat? Quisquis ergo post hanc definitionem nostram tale quid facere tentaverit, pœnam subeat a patriarcha qui per tempus fuerit, secundum congruentiam injustitiae ac avaritiae suæ, et deponatur et sequestretur ut sacrilegus, et aliter ut idololatra factus, juxta magnum Apostolum.

XX. Quod non oporteat quemquam episcoporum apud se vel per se collata loca recipere sine illius iudicio qui urbi aut regioni illi praesesse dignoscitur.

Et hoc sancta nunc synodus didicit, quod in quibusdam locis quidam propria usi auctoritate, ac sine voluntate illorum quibus hujusmodi dispositio-nes commis- sunt, audacter et tyrannice pellunt eos qui per emphyteusim percepient aliiquid ex iis locis quæ possederunt, occasione quasi rupte fidei circa pensionis paetum. Non autem licet omnino modis hoc fieri, nisi prius accipiat protestationem per quosdam idoneos et fidèles homines is qui emphyteusim contraxit: quod nisi dederit, usque ad tres annos destinatum tributum census, propellatur a locis a se detentis. Oportet enim post trium annorum census retentionem accedere ad prepositos urbium vel regionis illius, et arguere in conspectu corum eum qui emphyteusim consecutus est, et exhibere contemptum ejus, et tunc sententia et iudicio prædictorum recipiat ecclesia propria in possessionem. Sed nequaquam quisquam apud se vel per se faciat prædictorum ablationem locorum; suspectivum quippe tale, quin et multi turpis lucri et avaritiae consistit indicium. Si quis ergo episcopus aut metropolita præter hanc definitionem nostram abstulerit aliquem locum a quoquam, putans quod ecclesiæ propriam defendat, sequestretur a proprio patriarcha per aliquod tempus, dans primo quod per potestatem suam abstulit vel subripuit. Si vero contentiousus quis persistiterit, non obediens his quæ sanctæ ac universali synodo visa sunt, deponatur omnino modis.

XXI. Quod non oporteat papam Romanum, vel quempiam aliorum patriarcharum, a quolibet inhonoriari.

Dominicum sermonem, quem Christus sanctis apostolis et discipulis suis dixit, quia: *Qui vos recipit, me recipit; et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x.), ad omnes etiam qui post eos secundum ipsos facti sunt summi pontifices et pastorum principes in Ecclesia catholica dictum esse credentes, definimus, neminem prouersus mundi potentum, quemquam eorum qui patriarchalibus sedibus presunt in honore, aut movere a proprio throno tentare, sed omni reverentia et honore dignos judicare; præcipue quidem sanctissimum papam senioris Romæ, deinceps autem Constantinopolos patriarcham, deinde vero Alexandriæ, ac Antiochiae, atque Hierosolymorum; sed nec alium quemcunque conscriptiones contra sanctissimum papam senioris Romæ, ac verba coniunctare, et componere, sub occasione quasi diffamatorum quorundam criminum; quod et nuper Photius fecit, et multo ante Dioscorus. Quisquis autem tanta jactantia et audacia usus fuerit, ut secundum Photium, vel Dioscorum, in scriptis, vel sine scriptis injurias quasdam contra sedem Petri apostolorum principis moveat, aqualem et eamdem quam illi condemnationem recipiat. Si vero quis aliqua sæculi potestate fruens vel potens pellere tentaverit præfatum apostolicæ cathedralæ papam, aut aliorum pa-

A triarcharum quemquam, anathema sit. Porro si syndicus univer. alis fuerit congregata, et facta fuerit etiam de sancta Romanorum Ecclesia quævis ambiguitas et controversia, oportet venerabiliter, et cum convenienti reverentia de proposita quæstione sci- scitari, et solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere, non tamen audacter sententiam dicere contra summos senioris Romæ pontifices.

XXII. De summorum sacerdotum electione atque decreto.

Promotiones atque consecrationes episcoporum, concordans prioribus conciliis, electione ac decreto episcoporum collegii fieri sancta haec et universalis syndicus definit et statuit; atque jure promulgat, neminem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ, vel metropolite, aut cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata hinc et incongrua fiat confusio, vel contumeliam, præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum vel ceterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, ac attendere sibi, usquequo regulariter a collegio ecclesiæ suscipiat finem electio futuri pontificis: si vero quis laicorum ad concertandum et cooperandum ab Ecclesia invitatur, licet hujusmodi cum reverentia, si forte voluerit, obtemperare se ascendentibus; taliter enim sibi dignum pastorem regulariter ad Ecclesiæ suæ salutem promoveat. Quisquis autem secularium principum et potentum, vel alterius dignitatis laicus, adversus communem ac consonantem atque canoniam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediatur et consentiat in hoc quod Ecclesia de electione ac ordinatione proprii præsulium se velle monstraverit.

XXIII. Quod non oporteat quemquam episcoporum alienarum locare possessiones ecclesiæ, sed nec clericum quilibet in aliena ecclesia sacra celebrazione mysteria.

Venit et hoc nunc ad aures nostras, quod quidam episcoporum a quibusdam rogati, possessiones, quæ ad alias ecclesiæ pertinent, irrationaliter conseruant; et per hoc, quantum possunt, ad propriam voluntatem in aliorum potestatem episcoporum usurpent. Hoc autem et propheticam illis manifeste maledictionem acquireat, que dixit: *Vox qui conjungitis domum ad domum, et agrum ad agrum, ut proximo auferatis aliiquid* (Isa. v.); et criminis eos sacrilegii reos constituit. Hujus rei gratia placuit magnæ huic et universalis syndico, quod nullus fratrum et coepiscoporum nostrorum, vel quisquam, talesim sibi facere nequissimam locationem roget, vel ab aliquo ipse rogatus quilibet alienarum et extraneorum conferat ecclesiæ possessionem, nec etiam constitutus presbyteros aut quilibet alium clericum in ecclesiis quæ sibi subjectæ non sunt, præter voluntatem episcopi cui ecclesia illa commissa est; sed neque quisquam presbyterorum vel diaconorum, qui sacris officiis dediti sunt, ultra ac per se ecclesiæ ingrediens, sacrum aliiquid operetur, in quibus ab initio sortem minime consecutus est: illicitum enim est hoc et omni modo a canonice præceptionibus alienum. Quisquis ergo post hanc definitionem nostram visus fuerit faciens aliiquid horum quæ nunc interdicta sunt, separetur aliquo iudicto tempore, disciso videlicet et dirupto modis omnibus locatorio pacto, quod sive scripto, sive sine scripto præter canonem factum est. Similiter et presbyter ille vel diaconus segregatus sit, donec ab aliena recedat ecclesia. Quod si et segregationem contempserit, omnino modis deponatur, et ab omni honore sacro dejiciatur.

XXIV. Quod non oporteat metropolitus suffraganeis suis episcopis ecclesiastica sua metropoleos committere ministeria.

Divina Scriptura dicente: *Maledictus omnis homo*

qui facit opus Domini negligenter (Jer. xlviii), quidam metropolitanorum in extremam negligentiam et desidiam delapsi, praceptionibus suis subjectos ad se adducunt episcopos, et committunt eis ecclesiae proprie divina officia, et litanias, et cuncta omnino sacra que ad se pertinent ministeria; ita ut per illos celebrent omnia quae per semet alacriter agere debuerint, ac per id eos, qui episcopalem dignitatem meruerunt; quodammodo clericos sibi subjectos exhibeant. Vacant autem iidem præter ecclesiasticas leges secularibus curis atque dispositionibus, dimitentes perseverare in orationibus et obsecrationibus pro suis delictis ac populi ignorantii; quod nusquam apud aliquos penitus invenitur, cum sit canonicas nimurum contrarium omnino preceptis: ei, quod scivis est, quia suis stipendiis per distinctas mensium vices precipi dicuntur prædicta perficere ministeria; quod ab apostolico munimine modis omnibus ostenditur alienum. Hæc autem omnia magnis et multis ac vehementissimis damnationibus dignos bujusmodi statuant; probantur enim tales per haec que faciunt, etiam satanica jactantia et superbìa languere. Quisquis ergo metropolitanorum post hanc sanctæ ac universalis synodi definitionem eadem audacia vel superbìa et contemptuabus, non per se cum timore et alacritate, seu conscientia bona, debita ministeria in propria civitate, sed per suffraganeos episcopos suos efficere tentaverit, penas exsolvat coram proprio patriarcha, et aut corrigatur aut deponatur.

XXV. Quid semper depositi teneantur qui consecrationem in quocunque gradu Methodii et Ignatii sanctissimorum patriarcharum habuerunt, et Photio invasori etiam post sententiam quæ synodice facta est Constantinopoli, consenserunt.

Et hoc debite sancta synodus definit, quatenus episcopi, presbyteri, diaconi et subdiaconi magnæ ecclesiae, qui consecrationem Methodii et Ignatii sanctissimorum patriarcharum habuerunt, et secundum insolens illud et durissimum cor P^t aronis oblaturi sunt, et usque nunc multime cum hac sancta et universalis synodo convenerunt, sed nec nolis consonare in verbo veritatis voluerunt, quinimo invasori Photio concorditer consenserunt, depositi sint, et omnino sacerdotali operatione privati, quemadmodum nec multum ante beatissimus papa Nicolaus judicavit, et nequaquam tales in sacerdotii catalogo recipiantur, etiamsi ex hoc converti voluerint; nisi in perceptione sanctificationum [al. mysteriorum], qua dignos nullatenus eos, nisi per multam misericordiam, judicamus; non enim sunt digni ad priorem honorem restitutionis. Cum per pœnitentiam invenire, secundum exosum illum Esau, licet cum lacrymis expetisset eam.

XXVI. Quod clericus depositus, vel injuriam passus ab episcopo suo, potestatem habeat recurrere ad maiores Ecclesie catholice principes, id est, ad summos pontifices.

Placuit et hoc sanctæ synodo, ut quicunque presbyter aut diaconus a proprio episcopo depositus fuerit, propter aliquod crimen, vel si quamlibet in justitiam se pati dixerit, et non acquieverit judicio proprii episcopi, dicens eum suspectum se habere, et vel propter inimicitiam quam erga se tenuerit, vel propter gratiam quam aliis quibusdam prestare voluerit, idcirco in se fuisse tale quid operatum, potestatem habeat ad metropolitam ipsius provincie concurrere, et eam quam putat in justam depositionem, vel aliam lesionem denuntiare: metropolita vero ille libenter suscipiat hujuscemodi, et advocet episcopum qui depositus, vel alio modo clericum habet, et apud se cum aliis etiam episcopis negotii faciat examen, ad confirmandum scilicet sine omni suspicione, vel destruendum per generalem [al. ampliorem] synodum et multorum sententia clerici

A depositionem. Similiter etiam episcopos concurrere ad patriarchale caput decernimus, qui a metropolitis suis talia se pertulisse fatentur, ut apud patriarcham et metropolitas qui sub ipso sunt, justam et sine suspicione sententiam quod moveret negotium accipiat. Insuper etiam nullo modo quisquam metropolitanorum vel episcoporum a vicinis metropolitis vel episcopis province sua judicetur, licet quedam incurrisse crimina perhibeat, sed a solo patriarcha proprio judicetur: cuius sententiam rationabilem, et judicium justum, ac sine suspicione fore decernimus; eo quod apud eum honorabiores quique colligantur, ac per hoc ratum et firmum penitus sit quod ab ipso fuerit judicatum. Si quis autem non acquieverit iis quæ a nobis edita sunt, excommunicatus existat.

XXVII. De eo quod non oporteat palliis præter tempora et loca definita vestiri, et de eo quod nequaquam eos, qui ex ordine monachico facti sunt, conveniat schemate ac stola monachica conversationis exire.

B Secundum traditas formas per singulas provincias, ac regiones et urbes, in ecclesiasticis promotionibus et consecrationibus illa quæ indicia et signa sunt ordinis qui unicuique inesse videtur, retineri decernimus, ita ut episcopi, quibus concessum est pallii uti, certis temporibus, in eisdem temporibus et locis, iis induantur, et tanto et tali non abutantur amictus propter typhum, et inanem gloriam, et humanum placorem, atque sui amorem; omni videlicet tempore divini sacrificii, et omnis alias ecclesiastici mysterii, hunc incipit portantes: illos autem qui reverenter monasticam vitam sectati sunt, et episcopale meruerunt honorem, conservare schema, et amictum monachorum indumentorum, et ipsam beatam vitam decernimus: et nullus omnino habeat potestatem deponere jam dictum schema, proprietyphum et arrogante voluntatem, ne per hoc inventari propriorum transgressor patitorum: sicut enim ibi continuus palliorum amictus fastigiosum et sua gloriae delitum demonstrat episcopum, ita et hic depositio ac deundatio monachici habitus nihilominus eisdem submittit criminibus eum qui hoc fecisse captus existet. Quisquis ergo episcopus præter definita sibi scripto tempora se pallio induerit, aut monasticarum vestium schema deposuerit, aut corrigatur, aut a patriarcha proprio deponatur.

C Et post lectionem canonum, iterum stans in medio Bahanes magnificentissimus patricius et præpositus per jussionem Christi amicorum imperatorum dixit ad sanctissimos loci servatores: Post lectionem divinorum et sacrorum canonum quid deliberat sanctitas vestra adhuc fieri? Sanctissimi vicarii senioris Romæ ac orientalium sedium dixerunt: Subsequatur expositus terminus, in quo cursim omnia continentur quæ acta sunt in hac sancta synodo, et legatur in audienciam omnium, si placet hoc sanctæ synodo. Sancta synodus dixit: Placet, justum enim et bonum est. Et post hoc ascendens Metrophanes Deo amicissimus metropolita Snyrnæ in superiori parte synodi, legit terminum. Similiter et Cyprianus Deo amicissimus metropolita Claudiopoleos in inferiori parte synodi eundem terminum legit in audienciam omnium.

D *Terminus sanctæ ac universalis octavæ synodæ, quæ facta est Constantinopoli.*

Sancta, magna, et universalis synodus, quæ per divinam voluntatem et gratiam et sanctionem amicorum Christi ac Deo confirmatorum imperatorum nostrorum Basilii et Constantini congregata est in

hac a Deo conservanda regia urbe, in famosissimo templo sanctæ ac magni nominis Sophiæ, definitivit subter annexa :

Connaturale omnipotentis Dei et Patris Verbum, quod firmavit cœlum sicut cameram, et construxit fines terre ac cœterorum universorum statum, ut insubstantialiter esset, effecit, et regit, et continet, et salvat, qui dicit per Isaiae prophete vocem : *Aspice in cœlum, quia cœlum, ut fumus, solidatum est; terra autem, ut vestimentum, veteraset: qui autem habitant eam, sicut huc, morientur; salutare autem meum in aeternum erit, et justitia mea non deficiet* (*Isa. li*) : qui propter nos secundum nos factus est, et coelestem justitiam super terram plantavit, et dixit : *Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (*Luc. xi*) : qui dixit ad omnes qui in eum crediderunt : *Si vos manseritis in verbo meo, veri discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos* (*Joan. viii*). Iste solus infinitæ potentiae Dominus et Deus noster multos quidem alios ab olim, et longe ante, homines mancipatos mendacio, et veritatis inimicos, in agro suo, id est in Ecclesia, mala zizania secundum evangelicam significationem seminantes (*Math. xiii*), et mundum frumentum divinæ justitiae operire tentantes, veluti quidem sapientissimus et omnipotentissimus agricola, evulsi atque disperdidit, et ad id quod omnino non est jure convertit : *salutare autem suum semper ad monendum præparavit, et justitiam suam firmavit, et manifestorem exhibuit.* Sed nihil minus, et in instantibus temporibus zizaniorum satore, per quosdam pravissimos et impiissimos homines, ecclesiasticum agrum inutilem reddere tentante, æquoli eademque providentia et hunc sollicitudine dignum exhibuit, et a sordibus iniquitatis eripuit, atque ad puritatem revocavit antiquam ; piissimum enim et tranquillissimum imperatorem nostrum, qui divinæ justitiae amator, et injustitiae hostis, et in mandatis ejus manentem discipulum ipsius demonstratum incorruptum et scientem, et conservantem veritatem, excitavit ad injustitiae confirmationem : qui per supernum auxilium, et gratiam ecclesiastici tabernaculi, architectos a finibus orbis terrarum in hanc a Deo construendam et regiam urbem convocavit, et universalem synodus congregavit, quæ evangelicarum sanctionum, et Mosaicarum, et prophetarum legum, atque apostolicorum ac patrum, necnon et synodicorum mandatorum muninum custodiens, pietatis terminos renovavit, et veritatem et justitiam in ecclesiasticis atris predieavit. Hinc ergo et Christianorum sinceram et immaculatam fidem, et dogma orthodoxæ religionis omnes ; qui apud eam convenimus sacrati, roborantes, credimus in unum Deum in tribus consubstantialibus et divinis ac principalibus personis, utputa quemadmodum in tribus solibus ^a invicem indissimilibus, vel in totidem splendoribus, unam luminis intuemur naturam : unum quidem et singularem Deum secun-

A dum rationem substantiæ, trinum autem, vel tria, si cum secundum rationem personarum prædicamus : et neque a se, ut esset factus, neque ab alio quomodo libet hoc accepisse fatetur : sed sine initio et aeternum et solum semper existentem, et secundum eadem, et similiter habentem, et nullam commutationem vel conversionem admitteat, factorem et conditorem omnium intelligibilium et sensibilium existentem : sic enim et sancta et magna Nicæna synodus exponens fidei symbolum ait : *Lumen de lumine, Deum verum Filium de Deo vero Patre manifeste prædicans, et reliqua, ut catholica Ecclesia accepit, quam et nos suscipientes nno sensu, vesanum et veritatis inimicum Arium anathematizamus, et omnes qui cum ipso vel secundum ipsum de thearchica B et heata Trinitate τὸ ἑτερούσιον, id est alteritatem substantiæ, et dissimilitudinem kesis sensibus opinantur; nihilominus autem et secundam sanctam et universalem synodum suscipientes similiter pneumatomachum [id est, Spiritum impugnantem], quinimo theomachum [id est, Deum impugnantem] anathematizamus Macedonium, neque in personarum discretione differentiam substantiæ Patris, et Filii, et divini et principalis Spiritus juxta predictos bæsiarchas recipientes, neque in una eademque substantia personas secundum amentissimum Sabellium confundentes. Insuper et constemur unicum Dei Verbum incarnatum, et factum fuisse propter nos, secundum nos. Non enim angelus, non legatus, sed ipse Dominus venit, et salvavit nos, et nobiscum factus est Emmanuel : et iste erat Deus verus, Deus Israel, et omnium salvator, secundam divinas et propheticas voces. Unde et sanctissimam et nuptiarum ignaram Mariam, quæ illum peperit, propriæ ac veraciter Dei genitricem fatetur, quemadmodum universalis tertia synodus quæ prius apud Ephesum congregata est prædicavit; cum qua et nos hominis cultorem et jactantissimum atque Iudaicum sensum habentem Nestorium anathematizamus, duplices docentes unum eumdemque Christum et Dominum, Deum scilicet perfectum et hominem perfectum in una persona, utriusque naturæ differentia; sed proprietates inconvertibles et inconsuas perpetuo conservantem, quemadmodum et sancta universalis quarta synodus dogmatizavit : quam cum iam numeratis tribus conciliis, tanquam sanctorum evangeliorum quaternitatem suscipientes, anathematizamus delirum Eutychetem, et vecordem Dioscorum : quin et duas naturas in uno Christo secundum manifestorem expositionem sanctæ quintæ et universalis synodi prædicantes, anathematizamus Severum, et Petrum, et Zoaram Syrum; Origenem etiam qui vana sapuit, et Theodorum Mopsuestie; Didymum quoque pariter, et Evagrium, qui etiam secundum easdem et diversas opiniones eodem perditionis irretiti sunt barathro, et cum prædictis synodis consonantem et eadem sentientem sanctam et universalem sextam synodum suscipientes, quæ in unius*

D

^a Soles dixi, quia in Græco sic reperi, causa necessitatis.

Christi duabus naturis consequenter etiam duas operationes ac totidem voluntates sapienter asseveravit. Anathematizamus autem Theodorum, qui fuit episcopus Pharan, et Sergium, et Pyrrhum, et Paulum, ac Petrum, impios praesules Constantinopolitanae Ecclesiae, atque cum eis Honorium a Romae, una cum Cyro Alexandriæ, necnon et Macarium Antiochiae, ac discipulum ejus Stephanum, qui male opinionis Apollinarii, et Eutychetis, ac Severi, impiorum haeresiarcharum dogmata sectantes, sine operatione ac sine voluntate animatam anima rationabili et intellectuabili Dei carnem, sensibus hæsis, et revera sine ratione, prædicaverunt. Si enim Deus perfectus et homo perfectus unus idem Christus et Deus exstitit, certissimum est, quod nulla secundum partem naturarum, quæ sunt ei, sine voluntate vel sine operatione consistat, sed secundum utramque substantiam volens et operans consummaverit magnum dispensationis mysterium, quemadmodum et omnium deiloquorum chorus, ab apostolis usque ad nos, hoc certissime sciens, etiam imaginem humanae illius formæ depingens, erexit; impendens utrique parti unius Christi distinctas invicem naturales proprietates: per quas procul dubio significaciones, et notiones divinæ ipsius et humanae naturæ incofuse permanere creduntur; sicut etiam septimam sanctam et universalem, in Nicæa secundo celebratam, synodum orthodoxe dogmatizasse novimus, unum et eundem Christum et Dominum invisibilem et visibilem professam, et incomprehensibilem et comprehensibilem, et incircumspectum et circumspectum, impassibilem etiam et passibilem, atque inscriptibilem^b et scriptibilem. Cui concordans et sancta hec et universalis synodus magna voce anathematizat Anastasium, Constantimum, et Nicetam, irrationali stercoralis^c nominis praesulatum, vel quod est magis dicendum putredinem, necnon et Theodosium Ephesum, et Sisinnium Pastilam, et Basilium Tricacabum, quin potius et Theodoretum, et Antonium, atque Joannem quandam presules novæ Romæ, regie civitatis Christianorum, imo Christi calumniatores: quem videlicet nequaquam valuisse idolorum exterminare statuas, ut de eo pronuntiavit propheta catalogus, operibus et verbis prædicaverunt: adhuc etiam et Theodorum, qui dictus est Crithinus, quem et hac sancta et magna synodus convocans, et redarguens, magna voce anathema ipsius auribus intulit: simili quoque modo anathematizamus et omnes consentaneos et fautores eorum, a quibus dicebatur quod sermo divinæ incarnationis per

^a Maximus egregie Honorium papam defendit in dialogo cum Pyrro, ut dictum est sup. in vi synodo, Act. 13.

^b Inscriptibilem. Omne incircumspectum et inscriptibile est; Deus enim incircumspectus existens nec scribitur: non autem omne inscriptibile etiam incircumspectum; nam anima hominis inscriptibilis existens, non est incircumspecta: et contra, omne scriptibile etiam circumspectum est; quidquid enim per colores scribitur, et loco multum ante circumspectum est: non ergo circumspectum hoc est

A phantasiam et putative factus extiterit, per abolitio nem scilicet imaginis Christi et Salvatoris nostri, simul etiam sublatæ formæ cum ea, verissimæ illius et deiferæ carnis: bifarie quippe intelligitur omne quod nequaquam imagine comprehenditur, aut velut nos existens, aut velut existens quidem, sed minime comprehensibile, utpote invisible et obstrusum. Si quis igitur horum aliquid forte super Christo omnium nostrum Deo et Salvatore perhibuerit, impius liquido declarabitur, quandoquidem unum horum non fuisse factum secundum veritatem hominem Emmanuel ostendit, alterum vero factum quidem fuisse, sed humanis proprietatibus caruisse, et assumptam carnem depositisse, ad divinam atque incomprehensibilitatem per omnia recursum fecisse demonstrat: quod alicum est ab omnibus divinitus inspiratis Scripturis: quæ etiam iterum eum venturum judicem omnium prorsus affirmant, similiterque videndum, quemadmodum vistus est discipulis et apostolis suis ad caelos assumptus. Illud autem Manichæica opinione ac impietate plenum est, quo insensate dicitur, de eo divini David eloquiu[m] pronuntiatum fuisse, et quod perhibet: *In sole posuit tabernaculum suum (Psal. xviii)*; cum videlicet haec impietas abjectionem ac depositionem significari per id Dominicæ ac Deisticæ corporis opinetur: sed Verbum veritatis et de pheronymo Manete^d et de singulis qui cum eo sapiunt, et Iconomachicæ sunt auctores haereseos, atque de aliis omnibus haeresiarchis ac impiis fiducialiter C ait: Non cognoverunt neque intellexerunt, sed in tenebris ambulaverunt. Etenim, o qui derelinquit vias rectas, et ambulatis in viis tenebrarum: o qui latamini in malis, et exsultatis in eversione mala: quorum sentiæ pravae sunt, et curvi gressus eorum, ut longe faciant a via recta, et alienos a justa sententia. Et rursus: Qui a vento corrupta seminaverunt, et eversio eorum excepte eam (*Ose. viii*). Et iterum: Qui innititur mendacis, hic pascet ventos (*Prov. x*). Idem autem ipse persecutur aves volantes; derelinquit enim vias vineæ suæ, in axiis autem agri sui errat: deambulat enim per inaquosum desertum, et terram extensam in siti, congregat autem in manibus suis sterilitatem: propter quod hos omnes transmittit anathemati, et dinumeratas nobis sanctas et universales septem synodos recipiens, et hanc octavam universalem synodum congregavit per gratiam omnipotentis Christi et Dei nostri, et pie-tatem ac studium tranquillissimi et divinitus roborati imperatoris nostri, ad excidendum et disperendum

quod scriptibile, sicut de anima hominis et similibus sentiendum est. Eccl. Rom.

^c Stercoralis. Stercoralis nominis praesulatum ideo appellat hos quos nominavit, quia cum essent Constantini imperatoris, qui dicebatur Caballinus, tempore Constantinopoleos praesules, haeresi ejus favorem pessime commodabant. Eccl. Rom.

^d Manes furia, quo Manichei appellati sunt, qui recte pheronymus Graecæ dicitur, quia secundum sermone in insante: manes enim insanus intelligitur.

per eas exortas propagines injustitiae, ac iniquos natus seu promotiones, ad efficiendum pacificum Ecclesiae ordinem et orbis stabilitatem. Non enim sola verorum dogmatum privatio novit perdere male opinantes, et tumultuari ac turbare Ecclesiam, sed et divinorum mandatorum prævaricationes nihilominus eamdem perditionem non vigilantibus excitant, et æstus ac fluctibus implent orbem qui Christi appellatione censurit: quod etiam et per Photii miseri insipientiam et astutiam et malignam operationem per instantia tempora factum est, qui non per ostium, sed per fenestram in caulam ingressus ovium, quasi fur et latro, animarum grassator, quemadmodum Dominicus sermo designat, omni tempore ac omni fortitudine furari et mactare ac perdere rationabiles pecudes Christi tentavit, multasque persecutions operans, plures custodias, et carcera, ac rerum publicationes, atque longissimos exsulatus, et super hæc insimulationes, sed accusations et falsiloquia et scriptiones fictas, contra omnes zelatores pietatis, et propugnatores veritatis, commentando, non destituit justissimum videlicet et legitimum atque canonicum summum sacerdotem Constantinopolitanorum Ecclesiae, sanctissimum scilicet patriarcham Iguationem. Cum alter quidam Severus seu Dioscorus, expellere machinans, et instar latronis adulteri sedem illius invadens, et mille depositoriis sententiis ac totidem anathematibus affatim eum submittens, atque multifarie multisque modis incessantem turbationem et æstum cunctis Christi et Salvatoris nostri ecclesiis excitans. Verumtamen non est infatuatum sal terræ, neque oculus Ecclesiae penitus extenebratus, neque luminare, malitiae spiritibus, pietatis extinctum est; neque ignis divinæ charitatis consumptoriam et incendenter operationem peccabilis et levis materiae perdidit, neque sermo Domini, qui est acutior gladio ancipiendi, et cogitationum discretor, inefficax inventus est, neque solidæ petrae fundamentum collusinibus vel inundationibus fluminum et pluviarum demersum concidit; sed lapis angularis et pretiosus, qui in Sion, id est in Ecclesia positus, super quem fundamentum apostolorum et prophetarum in redificationem Ecclesiae positum est, multos quidem alios in generatione nostra emisit volubiles lapides super terram, ut propheta dicit^a, ab omni ordine catalogi ecclesiastici etiam in regnante urbe, ac Roma nova, confringentes scilicet et conterentes machinamenta corum qui devastare veritatem et divinam justitiam voluerunt et tentaverunt: potius autem atque præcipue veluti quendam alterum angularem lapidem illius quodammodo conservantem, quantum fieri po-

A loco, Nicolaum beatissimum et pheronymum^b papam senioris Romæ desursum misit, qui jaculis epistolarum suarum atque verborum et Photii fautorum principes ac potentes perculit, et versa vice veteris historiæ, quemadmodum alterum quendam Madianitam Photium cum Israelite ecclesia moechantem, secundum zelatorem, Phinees, veritatis mucrone pupugit, et acquiescentem remedia medicinalis disciplinæ suspicere ad adulterii vulneris sanitatem, et cicatricem consequendam, etiam penitus interfecit: atque cum conjuncta ei quasi sacerdotali dignitate per anathema, ut alter Petrus Ananiam et Sapphiram, qui divina furati sunt, morti transmisit (*Act. v.*). Hujus autem definitionibus ac decretis innixus piissimus et Christi amicus imperator noster, quem coelestis imperator et dominus majestatis in salutem orbis terrarum erexit, Photio quidem convenientem imparitus est locum; sanctissimum vero patriarcham Ignatium ad thronum proprium revocavit; porro ad perfectam discretionem et distinctiōrem ejus quod bonum esse constat, et expedit. Vicarios etiam ex omnibus patriarchalibus thronis, necnon et omnem episcoporum catalogum, qui sub potestate sua degit, in idipsum collegit: qui videlicet convenientes magnam hanc et universalem celebravimus synodum, et cum multo scrutinio, et probatio, atque tractatu, delimate ac convenienter scandalarum et zizaniorum radices, una cum germinibus, gladio spiritus excidimus, insolentem scilicet et sanctissimum patriarcham Ignatium in proprii throni cardine stabilentes, et Photium pervasorem atque adulterum cum omnibus sequacibus suis et nequitia fautoribus condemnantes. Dicit enim quodam loco per prophetæ vocem universorum Deus: *Propter malitias adinventionum suarum de domo mea ejiciam eos; et ultra non addam, ut diligam eos. Dolouit Ephraim, radices suas aruit, fructum ultra non afferet* (*Ose. ix.*). Et iterum: *Chanaan in manu ejus statera injusticie, vim inferre dilexit: et dixit Ephraim: Verumtamen dives factus sum, inveni refrigerium mihi. Omnes labores ejus non invenientes et propter injusticias, quas peccavit* (*Ose. xii.*). Et iterum: *Et hereditabunt domus Jacob eos qui hereditate recuperant eos: et erit domus Jacob ignis, et domus Joseph flamma: domus autem Esau in stipulam, et exardescere in eos et comedent eos, et non erit qui ignem ferat domui Esau, quia Dominus locutus est* (*Abd. 1, 18.*). Miser namque Photius erat veraciter ut homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine versutiarum suarum, et prævaluit in vanitatem malitiarum suarum, secundum veterem illum Ephraim, discedens a divinis

neritis patris, qui non reversatur, et manducaverunt A seu laicos anathematizamus, quousque a sua seductione atque malitia convertantur.

Basilus piissimus et Christi amansissimus imperator ad sanctam synodum dixit :

Dicat nunc sancta et universalis synodus, si omnibus sanctissimis episcopis concordantibus atque consentientibus praesens terminus sit depromptus. Oportet enim divina quaque cum universoru[m] consensu et consonantia in ecclesiasticis praedicari et confirmari collegia. Sancta synodus exclamavit : Omnes ita sapimus ! Omnes ita praedicamus ! Omnes concinantes et consentientes proinde subscribinus ! Hoc est veritatis judicium ! Hoc est justitiae decretum ! Haec est canonum expositio ! Haec est ecclesiastice ordinationis defensio ! Hanc synodum zelator Deus congregavit ! Sanctissimos vicarios senioris Romae et aliarum trium patriarchalium sedium ultionum Dominus in idipsum convocavit ! Piissimum imperatorem nostrum, et divinitus gubernandum dominum Deus direxit ! Nos haec synodica ligamenta et apostolica sine ulla evacuatione custodimus ! Non jam locum habebit tyrannis eorum qui Ecclesiae injuriam inferunt ! Non jam timore potentatum tenetum mundi violenter et coache ad illicita labemur ! Haec sancta et universalis synodus sine scandalo de cætero conservabit Ecclesiam per gratiam omnipotentis Dei nostri Iesu Christi ! Multos annos imperatorum Basilii, Constantini, ac Leonis; multos annos ! Basilii orthodoxi imperatoris multos annos ! Amatorem veritatis, Domine, conserva ! Renovatorem ac custodem divinæ justitiae, Domine, muni ! Basilio novo Constantino æterna memoria ! Novo Theodo[ri]o æterna memoria ! Novo Marciano æterna memoria ! Novo Justiniano æterna memoria ! Eudoxia novæ Judithæ æterna memoria ! Novæ Helenæ æterna memoria ! Novæ Pulcheræ æterna memoria ! Deus conservet imperium vestrum ! per vos universali, Ecclesia pacem obtinuit ! Princeps pacis Deus pacifet imperium vestrum ! Cœlestis rex terrestres conservet ! Photio invasori et adultero Constantinopolitanorum Ecclesiae anathoma ! Gregorio Syracusæ, et Eusamptio Apamiae depositis, et veritatis apostatis et hostibus, anathema ! Repulerunt divinarem justificationem agnitionem, repulit illos Dominus ! Adriani beatissimi papæ Romani et sanctæ ac universalis synodi septimæ Nicæ secundo celebratæ constitutoris æterna memoria ! Germani, Tarasii, Nicephori, et Methodii venerabilium patriarcharum æterna memoria. Nicolai beatissimi papæ senioris Romæ æterna memoria ! Propugnatoris veritatis æterna memoria ! Adriani beatissimi papæ Romani multos annos ! Ignatii beatissimi patriarchæ . . .

universalis octavae synodi æterna memoria! Photio et Gregorio ac Eulampio triplici funiculo nequitæ anathema! Vivifica Trinitas trium typhum deposituit. Omnibus consentaneis et sequacibus eorum anathema! Multos annos imperatorum Basili, et Constantini, et Leonis! Magnorum imperatorum et dictatorum multos annos! Eudoxia piissimæ Augustæ multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Deus conservet imperium ipsorum! Quisquis eis tyrannis obsistere tentaverit, vel obstantes nequam consilium contra eos moventes comperiens minime propalaverit, anathema sit a Patre, et Filio, et Spiritu sancto, et Ecclesia primogenitorum, qui scripti sunt in celis, et a sanctis et universalibus octo consiliis.

Basilius piissimus imperator ad sanctam et universalis synodum dixit:

Licet manifeste laboraverit sanctitas vestra, tam loci intercedentie, quam temporis mora in mu-nienda divinitus urbe nostra conservata; sed magnis muneribus ac divitiis Christus Deus noster compensabit vobis condignas vicissitudines, et tranquillissimum et a Deo muniendum imperium nostrum præstabit vobis, quidquid ab eo expetieritis ad Ecclesiarum vestrarum commoditatem, et venerationis vestrae consolationem; ut et deinceps orationes et preces semper faciat ad Dominum Deum pro universalis statu et continua pace ac salute tranquillissimi et mitissimi imperii nostri. Et post lectionem termini, Basilius piissimus, et Christo amabilis imperator ad sanctam synodum dixit: Utique audistis quæ lecta sunt; quid ergo videtur reverentiae vestrae? Bene expositus est terminus iste? Placuit vobis canonum expositio? an est aliquid in mente vestra ad ambiguam opinionem pertrahens? veram fecit allocutionem ad sanctam hanc synodum imperium nostrum, et si conspicitis bonum esse, legatur. Sancta et universalis synodus dixit: Quæ pertinent ad utilitatem Ecclesiæ Dei legantur. Et ascendens Leo famosissimus regius protopatharius et a secretis, legit:

Basilius piissimus et Christo amabilis imperator dixit:

Multam quidem vexationem et laborem vestra di-vinitus collecta pertulit sanctitas, singulis vobis hincinde confluentibus ad felicissimam urbem nostram, causa ecclesiasticae ordinationis et constitutionis; pro qua etiam diuturnam in eo moram sustinuisti, et propter quam multi et senectutem contempsisti, et corporalem infirmitatem parvipendisti, et exortes facti eorum [al., fortes facti ea quæ, etc.], quæ requiei congruunt, tolerasti, et diuturnam separationem spiritualium filiorum vestrorum magnonimenter pertulisti. Sed ecce dolorum et laborum vestrorum videtis quam sit finis suavis, et Ecclesiæ Dei valde proficiens. Nam communis concursus, et in Spiritu sancto magnæ hujus et universalis synodi consensus, omne scandalum et offendiculum

A e medio removit Ecclesiæ, hujusque multi temporis procellas compescuit, et ad limpidam tranquillitatem traduxit. Gracias ergo agimus Domino, Patres venerabiles, de omnibus bonis que nobis a Deo concessa sunt, et admittimus etiam zelum vestrum, qui secundum Deum est; et optamus a munificentia magni Dei et regis universitatis opulentam retribui vobis mercedem, dolores vestros et labores recom-pensantem: pro quibus et tranquillitas nostra festinabit rescire et animare vos, et omne desiderium vestrum implere. Justum autem duximus in om-nium audientiam expresse fateri, pro communi omnium nostrum munimine, et sanctæ Dei Ecclesiæ perseverantii tranquillitate, propter eos qui commun-iincident felicitati; et vulnerantur quidem sagitta B serpentis super ecclesiastica ordinatione, congratulan-tur autem ejus commotioni et æstui, atque delicias existimant, si viderint eam in tempestate flu-etuante. Talibus ergo expresse hodie dicimus: Quisquis habet aliquid adversus hanc sanctam et universalem synodum dicendum, vel contra hujus canones, aut terminum, stet in medio, et quæ sibi videntur, dicat, sive episcopus sit, sive quisquam de ecclesiastico clero, sive laicis, aut ex iis qui clivibus officiis mancipantur, existat; quanquam non datum sit istis secundum canonem dicendi quicquam penitus de ecclesiasticis causis (opus enim hoc pontificum et sacerdotum est): sed ex abundantia, omnes iniquum obstruere volentes, licentiam prestamus omnibus, ut qui in mente habet quid ambiguum de his quæ decreta sunt ab hac sancta synodo, hoc in medium exhibeat et suscipiat satisfactionis salubre remedium. Non modicum certamen certavimus, neque labore cuilibet cessimus, ut et ipsi nobiscum nostis, ad congregandum eos qui a Ronana et ab Orientalibus patriarchalibus sedibus convenerunt: quos conducere multi quidem et ante nos conati sunt, sed nullo modo valuerunt. Non modicum vexationem et contritionem etiam Deo amantissimi-summi sacerdotes sustinuerunt, a longe concurren-tes ad sancte hujus synodi tractatum: qui ergo ha-bet quid dicendum, dicat, dum hæc celebratur. Nam, soluta sancta et universalis synodo, qui apparuerit Ecclesiæ Dei contradicens, aut non communicans ei, sive episcopus sit, sive absolute sacerdos, sive digni-tate aliqua prædictus, vel aliter conversatus, veniam ab imperio nostro minime consequetur; sed juste condemnabitur et a civitate nostra pelletur ut cor-ruptor et pestilens, et membrum putridum et inutile, et commune corpus Ecclesiæ violans. Vos autem ama-tores virtutum, et Deo amicissimi summi sacerdotes, qui episcopali decoramini dono, singuli commonero proprium gregem, et ad salutem ducere ne pigrimi, demonstrantes quantum malum sit, eos, Ecclesiæ Dei manente in tranquillitate, ab illa desilire, et contra eos qui presunt animabus suis insanire, et divinis mysteriis propter irrationalib[us] seu viles occa-siones sese coercere. Et quidem subjectum vobis gregem per unumquemque Dominicum diem ver-

bis doctrinæ confirmantes, ad divinarum voluntatum dirigitæ perfectionem : eos vero qui errore hæreseos cujusquam detinentur, tanquam pastores boni convertite. Noverit enim virtutibus plena perfectio vestra, quia si notum fuerit nobis quod hæresis quæcumque in provincia cujusquam vestrum latitans, non per assiduam doctrinam vestram radicitus evellatur, et omnes ad orthodoxam fidem manu ducantur (*al.*, reducantur), canonice hujusmodi episcopus a proprio patriarcha condemnabitur : et sacris quidem doctrinis atque admonitionibus taliter sacratissimus grecus vester per pascua salutaria pascatur. Ipsi autem in alterutrum pacifici estote, et Ecclesiæ vinculum indisruptum conservate, in quo laborasti et concordasti, quodque verbo et manu in præsenti sancta et universalis synodo confirmasti, ne per contentionem, et pertinaciam mutuam, disruptionem rursus communis Ecclesiæ corporis facias, et non habeatis veniam in die justissimæ retributionis; sed amicitia vestra et consensus sit ad ordinationem totius ovilis districtissima norma : in vos contemplentur subditi, quemadmodum pictores : ad principalia, et ad vitam vestram et mores, seu conversationem moderari probantur. Sed et qui in clero deputati estis Ecclesiæ Dei, eamdem conserve constitutionem, et alternam concordiam, in nullo declinantes, vel præter quæ sancta sunt Spiritu sancto, ab hac magna et universalis et synodo prædicantes. Nam et ipsi in omnibus convenistis, et sole clarus veritatem resplendere vidistis, in quam et consensisti, et concordantes apparuistis. De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui absolute conversamini, quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de ecclesiasticis causis sermonem movere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ, et universalis synodo adversari. Hoc enim investigare et querere patriarcharum, pontificum, et sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui ligandi et solvendi potestatem habent : qui ecclesiasticas et coelestes adepti sunt claves : non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento solvi egenus. Quæcumque enim religionis et sapientiae laicus existat, vel etiam si universa virtute interius polleat, donec laicus est, ovis vocari non desinet : rursusque quantacunque episcopus sit irreverentia et irreligiositate plenus, et nudus omni virtute, donec antistes est, et veritatis verbum recte prædieaverit, pastoris mentionis et dignitatis damna non patietur : quæ ergo nobis ratio est in ordine evum constitutis pastores verborum subtilitate discutiendi, et ea quæ super nos sunt quærendi et ambiendi? Oportet nos cum timore et fide sincera hos adire, et a facie eorum vereri, cum sint ministri Domini omnipotentis, et hujusmodi formam possideant : et nihil amplius quam

A ca quæ sunt nostri ordinis requirere. Nunc autem videamus adeo multos malitia in insaniam accendi, ut obliviscentes proprii ordinis, et quod pedes sint minime cogitantes, legem ponere vellent oculis, non ut natura se habet, sed ut ipsi cupiunt, et singuli ad accusandum quidem maiores existunt semper promptissimi, ad corrigendum autem quidquam eorum in quibus accusantur et criminantur pigerrimi. Sed moneo et exhortor omnes qui tales sunt, ut maledictum et alternum odium avertentes, et judicare judices desinentes, attendant sibi, et secundum divinam voluntatem conversari contendant. Nam non quiescit supernum judicium, sed contra dissidentes divinus furor stillabit, et ultionem justam B opere cunctis ostendet. Oramus autem super omnia sanctum Deum omnes inclinatorios, et secundum beneplacentem sibi voluntatem clarescentes : non solum a divina ira intentatos mansuros, sed eterna bona consecuturos orationibus et intercessionibus sanctissimæ dominice nostre Dei Genitricis, et omnium sanctorum, et precibus ac obsecrationibus sanctæ hujus et universalis synodi. Amen.

C Et post lectionem Basilius amicus Christi et magnus imperator dixit : Dicat nunc, quicunque voluerit ex sedentibus in hac sancta et universalis synodo, in quo istorum hæsit et ambigat quæ nunc lecta sunt. Sancta synodus exclamavit : Omnis placent quæ lecta sunt! Omnes eisdem ipsis concordamus? Omnes libenter subscribimus? Sanctissimi vicarii senioris Romæ dixerunt : Quoniam providentia Dei in prosperum finem omnia Ecclesiæ devenerunt negotia, oportet nos et in scriptis manu propria hæc roborare, secundum synodicam consequentiam. Unde volumus ut subscriptant primitus Christi amatores imperatores, et deinde secundum ordinem sancta hæc synodus. Basilius piissimus et Christi amicus imperator dixit : Tranquillissimum imperium nostrum securum præcedentes et justissimos imperatores, Constantinum videlicet magnum, et Theodosium, et Marcianum, ac cæteros, vult subscribere post subscriptionem omnium Deo amabilium episcoporum. Sed quoniam postulat præferri nos sanctitas vestra, subscriptam post subscriptionem omnium sanctissimorum vicariorum : edocti enim sumus a Christo vero Deo nostro habere exaltatem humilitatem. Et post hoc accipiens Donatus sanctissimus episcopus Ostie, subscriptis in quinque libris, et deinde Stephanus episcopus Nepæ, et Marinus diaconus reverendissimus, et honorabilissimi vicarii senioris Romæ : deinde Ignatius sanctissimus patriarcha Constantinopolensis, deinde Joseph reverendissimus archidiaconus et vicarius sedis Alexandriæ, deinde Thomas reverendissimus metropolita Tyri, et locum retinens sedis Antiochiae : et deinceps Helias Dei cultor monachus et presbyter ac syncellus atque vicarius sedis Hierosolymorum. Et post hos piis-

simi et amatores Christi imperatores Basilius et A Constantinus, figentes quidem propria manu in quinque voluminibus pretiosae crucis figuram: Basilio magno imperatore, similiter etiam et Constantino figente crucem pro se et pro fratre suo Leone, subscripte quoque nomina trium imperatorum propria manu, et subscriptionis residuum subscripte Christophoro protoasecretis, et praeposito caniculi ^a: deinde subscripti pserunt universi episcopi secundum proprium ordinem in quinque voluminibus. Post haec interrogati, magistri et omnes patricii, quid de sancta et universalis synodo existimarent, vel quomodo eam subscriberent, Theodorus magnificientissimus proconsul et magister dixit ita: Omnia quae facta sunt a Photio contra sanctissimum patriarcham nostrum Ignatium, et contra beatissimum papam Nicolaum, anathematizans, et hanc sanctam et universalem synodum suscipiens, recipio quos recipit et anathematizo quos anathematizat. Si vero recepero aliquando quos synodus abjectit, anathema sim a Christo. Similiter Christophorus magnificientissimus patricius et praepositus dixit: Omnia quae facta sunt a Photio contra sanctissimum patriarcham Ignatium, et contra sanctissimum papam Nicolaum, anathematizans, et hanc sanctam et universalem synodum suscipiens, suscipio quos recipit, et anathematizo quos anathematizat. Si vero recepero aliquando quem synodus abjectit, anathema sim a Christo. Et deinceps unusquisque prænominatorum in sessione C patriciorum secundum hæc edidit, ore proprio per vivam vocem, sensum suum, velocibus scriptoribus excipientibus quæ dicebantur ab unoquoque ipsorum, quæ etiam lecta sunt in audientiam omnium per Leonem a secretis, coram sancta et universalis synodo voce grandi. Et post hoc stans in medio Stephanus Deo amabilis diaconus et notarius superlau-davit ita: Multos annos imperatorum Basillii, Constantini ac Leonis! Magnorum principum et imperatorum multos annos! Eudoxiae piissimæ Augustæ multos annos! Multos annos imperatorum!

SUBSCRIPTIONES.

Ego Donatus gratia Dei episcopus sanctæ Ostiensis Ecclesiæ, locum obtinens domini mei Adriani summi pontificis et universalis papæ, omnia quæ superius leguntur huic sanctæ et universalis synodo præsidiens, usque ad voluntatem ejusdem eximii præsulis promulgavi, et manu propria subscripti.

Ego Stephanus gratia Dei episcopus sanctæ Nepsinæ Ecclesiæ, locum obtinens domini mei Adriani summi pontificis et universalis papæ, omnia quæ superius leguntur huic sanctæ et universalis synodo præsidiens, usque ad voluntatem ejusdem eximii præsulis promulgavi, et manu propria subscripti.

^a Praepositus caniculi apud Græcos est, qui cu-rat et custodiat caniculi, id est atramen-

A Ego Marinus sancte catholice et apostolice Romanæ Ecclesiæ diaconus, locum obtinens domini mei Adriani summi pontificis et universalis papæ, omnia quæ superius leguntur, huic sanctæ et universalis synodo præsidiens, usque ad voluntatem ejusdem eximii præsulis promulgavi, et manu propria subscripti.

Ignatius, misericordia Dei episcopus Constantiopolos novæ Romæ, sanctam hanc et universalem synodum suscipiens, et omnibus quæ ab ea judicata et scripta sunt concordans, et definiti, subscripti manu propria.

Joseph, misericordia Dei diaconus, et vices agens Michaelis sanctissimi patriarchæ Alexandriæ sanctam hanc et universalem synodum suscipiens, B et omnibus quæ ab ea judicata et scripta sunt concordans, et definiti, subscripti manu propria.

Ego Thomas, misericordia Dei metropolita Tyri, et vices gerens sedis Antiochiae, sanctam hanc et universalem synodum suscipiens, et omnibus quæ ab ea judicata et scripta sunt concordans, et definiti, subscripti manu propria.

Ego Helias, misericordia Dei presbyter et syncellus, locum complens apostolici throni, ubi patriarcha est Theodosius Hierosolymorum, sanctæ Christi Dei nostri civitatis, instar ceterorum vicariorum, omnibus quæ in sancta hac et universalis synodo gesta sunt concordans, et definiti, manu propria subscripti.

Basilius, Constantinus, et Leo, perpetui Augusti, in Christo Dei fideles principes Romanorum, et magni imperatores, sanctam hanc et universalem synodum suscipientes, et omnibus quæ ab ipsa definita et scripta concordantes, subscripti manu propria.

Basilius, misericordia Dei archiepiscopus Ephesi, omnia quæ in sancta et in universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Theodulfus, misericordia Dei archiepiscopus An-cyrorum, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Barnabas, misericordia Dei episcopus Cyzici, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Basilius, misericordia Dei metropolita Chalcedoniæ, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicephorus, misericordia Dei metropolita Amasiae, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Basilius, misericordia Dei metropolita Gangreniæ, omnia quæ in sancta et universalis synodo iu-tarii ex quo-imperator phœnicias litteras scribit in chartis.

dicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti A cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicephorus, misericordia Dei metropolita Niceæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Cyprianus, misericordia Dei metropolita Claudio-poleos, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joannes, misericordia Dei metropolita Pergæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Stylianus, misericordia Dei metropolita Neocæsa-reæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Theodorus, misericordia Dei archiepiscopus Thes-salonicensis, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicolaus, misericordia Dei metropolita Myrorum, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Sisinnius, misericordia Dei metropolita Laodiceæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Niceta, misericordia Dei metropolita Athenarum, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicolaus, misericordia Dei metropolita Synadorum, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Stylianus [al., Theophylactus], misericordia Dei metropolita Icomii, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Hilarius, misericordia Dei metropolita Corinthi, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Michael, misericordia Dei metropolita Rhodi [al., Corinthi], omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter, etc.

Ignatius, misericordia Dei metropolita Hierapo-lem, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-

cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Michael, misericordia Dei archiepiscopus Biziæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joannes, misericordia Dei archiepiscopus Pom-peipoleos, omnia quæ in sancta et universali sy-nodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Paulus, misericordia Dei archiepiscopus Apamiae, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Gregorius, misericordia Dei archiepiscopus Parii, B omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Jacobus, misericordia Dei archiepiscopus Me-thymnae, omnia quæ in sancta et universali syno-lo-judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Stephanus, misericordia Dei archiepiscopus Ama-stridis, omnia quæ in sancta et universali syno-lo-judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joannes misericordia Dei archiepiscopus Cii, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joannes, misericordia Dei archiepiscopus Russiæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Stephanus, misericordia Dei archiepiscopus Cy-psallorumi, omnia quæ in sancta et universali syno-do-judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Euphemianus, misericordia Dei archiepiscopus Euchaitorum, omnia quæ in sancta et universali sy-nodo Jndicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Basilios misericordia Dei archiepiscopus Misthiæ, D omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Photius, misericordia Dei archiepiscopus Nacoliæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Hypatius, misericordia Dei archiepiscopus Garihe-
læ, omnia quæ in sancta, etc.

Leontius, misericordia Dei archiepiscopus Neapo-
leos, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-
cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti
manu propria.

Theophanes, misericordia Dei episcopus Tralleos,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Michael, misericordia Dei episcopus Adramiti,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Stephanus, misericordia Dei episcopus Pyrgi,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Niceta, misericordia Dei episcopus Pholæ, omnia
quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et
definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicolaus, misericordia Dei episcopus Nysæ,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Joseph, misericordia Dei episcopus Anchorum
[Ancorum], omnia quæ in sancta et universali syno-
do judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti
manu propria.

Athanasius, misericordia Dei episcopus Magnesiæ,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Ignatius, misericordia Dei episcopus Timonis,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Arsapius, misericordia Dei episcopus Erythreae,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Macarius, misericordia Dei episcopus Elizomenæ
[Chrysomenæ], omnia quæ in sancta et universali
synodo jndicata sunt et definita libenter suscipiens
subscripti manu propria.

Philetus, misericordia Dei episcopus Tabiae,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Ignatius, misericordia Dei episcopus Juliopoleos,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Nicephorus, misericordia Dei episcopus Asponis,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata

A sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Tarasius, misericordia Dei episcopus Nicopoleos,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Nicolaus, misericordia Dei episcopus Adramiti,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Petrus, misericordia Dei episcopus Paleorum,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Damianus, misericordia Dei episcopus Miletopo-
leos, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-
cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti
manu propria.

Gregorius, misericordia Dei episcopus Tripoleos,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Theodorus, misericordia Dei episcopus Rurippi
[al., Rurreppi], omnia quæ in sancta et universali
synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens
subscripti manu propria.

Arsenius, misericordia Dei episcopus Aureliopo-
leos, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-
cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti
manu propria.

Xenophon, misericordia Dei episcopus Milassi,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Leo, misericordia Dei episcopus Daphnusiae,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Basilius, misericordia Dei, episcopus Hadrani,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Constantinus, misericordia Dei episcopus Numi-
ricorum, omnia quæ in sancta et universali synodo
judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti
manu propria.

Stephanus, misericordia Dei episcopus Gordosero-
vorum, omnia quæ in sancta et universali synodo
judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti
manu propria.

Georgius, misericordia Dei episcopus Dascillii,
omnia quæ in sancta et universali synodo judicata
sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu
propria.

Paulus, misericordia Dei episcopus Hyperorum,

omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Anthes, misericordia Dei episcopus Hippopoleos [al., Hymipoleos], omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Paulus, misericordia Dei episcopus Melæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Germanus, misericordia Dei episcopus Ecclie [lectorei; al., Cytri], omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joseph, misericordia Dei episcopus Berræ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Basilius, misericordia Dei episcopus Zuruli, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Meletius, misericordia Dei episcopus Heraclie, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens, etc.

Constantinus, misericordia Dei episcopus Tii, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Cosmas, misericordia Dei episcopus Hadriano-poleos, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Basilius, misericordia Dei episcopus Cratiæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Eustachius, misericordia Dei episcopus Aenonæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Euthymius, misericordia Dei episcopus Sebastæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Constantinus, misericordia Dei episcopus Synai, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joannes, misericordia Dei episcopus Tampsi, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Joannes, misericordia Dei episcopus Polemonii, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicephorus, misericordia Dei episcopus Neapo-
leos, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-

A cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Michael, misericordia Dei episcopus Melitopoleos, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Theophanes, misericordia Dei episcopus Azaneo-rum, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Ignatius, misericordia Dei episcopus Dorylaei, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Constantinus, misericordia Dei episcopus Augu-
B stopoleos, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Ceritus, misericordia Dei episcopus Gordorinæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Paulus, misericordia Dei episcopus Bareos, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Leo, misericordia Dei episcopus Seleuciae, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Basilius, misericordia Dei episcopus Adadorum, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicolaus, misericordia Dei episcopus Docimii, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter, etc.

Theognostus, misericordia Dei episcopus Par-nassi, omnia quæ in sancta et universali synodo judi-cata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Georgius, misericordia Dei episcopus Zetunis, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Theoclitus, misericordia Dei episcopus Lacede-monix, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicephorus, misericordia Dei episcopus Crotonæ, omnia quæ in sancta et universali synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Nicephorus, misericordia Dei episcopus Zacin-thi, omnia quæ in sancta et universali synodo ju-dicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Georgius, misericordia Dei episcopus sanctæ Cy-riacæ, omnia quæ in sancta et universali synodo ju-

cicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Gregorius, misericordia Dei episcopus Mesinæ, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Demetrius, misericordia Dei episcopus Scyllatii, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Michael, misericordia Dei episcopus Cercyri, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Leo, misericordia Dei episcopus Agalassi, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Leontius, misericordia Dei episcopus Rhegii, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Paulus, misericordia Dei episcopus Taurianæ, omnia quæ in sancta et universalis synodo judicata sunt et definita libenter suscipiens subscripti manu propria.

Epistola encyclica sanctæ ac universalis octavæ synodi.

Exultate Domino adjutori nostro, jubilate Deo Jacob : et laudationes Dei in portis filiæ Sion annuntiate alacrius et sufficientius (Psal. LXXX). Debitum est, charissimi fratres, ad reverentiam vestram dicere cum propheta David, et rursus cum propheta Nahum affari : *Quia ecce veloces pedes evangelizantibus et annuntiantibus pacem : Celebra, Juda, festivitatem tuas; reddi Deo vota tua, pro eo quod non adjiciunt ultra, ut transeant in vetustatem. Consummatum est, sublatum est, ascendit insufflans in faciem tuam, eximens de tribulatione : eo quod verterit Dominus contumeliam Jacob, quemadmodum contumeliam Israel* (Nahum. i). Quid enim aliud gratius, vel quæ specialis exultationis ac dilectionis materia, seu conciliatio est, quam videre libere agentem ultionem Dominum, et superbis retributionem justam et convenientem, et zelotem Dominum vindicantem inimicos suos? Propter hoc enim dicit et Psalmista : *Lætabitur justus, cum viderit vindictam* (Psal. LVII) : *Lætabitur autem, non profecto quia filii adversantium caterva perit, et in peccato suo moritur impius; sed quia contritam videt peccatorum virgam, ne et justi manus suas ad iniquitates extendant, tranquillam injustitiam magis, quam divinam justitiam intuentes, et mendacium adversus veritatem continuo prævalere videntes. Ac per hoc veniant ad mentem illam, et cogitationes suas propheta Malachias insinuat di-*

* Non te scandalizet subscriptum paucitas, quia dum Photius diu tyrannidem exercuisse, et pene omnes a piis decessoribus suis sacros depositisset, et in loca eorum sautores suos tantummodo provexisset, quorum nullus in hac synodo est receptus, isti soli ex priorum patriarcharum consecratione super-

A cens : *Quia invulneri super me, dicit Dominus, terba vestra. Et dixistis : Quid locuti sumus contra te? Et dixistis : Vanus est, qui servit Domino : et quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, et quia ambularimus tristes coram Domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arroganter; siquidem ædificati sunt facientes impietatem, et tentaverunt Deum, et salvi facti sunt. Tunc locuti sunt timentes Deum, unusquisque proximo suo : Et audivit Dominus, et attendit, et scriptus est liber monumenti cordam eo, timentibus Deum et cogitantibus nomen ejus. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium : parcam eis, sicut parcel vir filio suo servienti sibi : et convertimini, et videbitis quid sit inter justum et impium, et inter servientem Dominum et non servientem ei* (Malach. iii). Jubilet enim universa Christi et Salvatoris nostri Ecclesia, et gratificans ei glorificationes decantet, iterum clamans cum propheta David : *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis* (Psal. CXLIV). Qui enim dixit ad sanctos discipulos et apostolos suos : *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxxviii); et ait ad Petrum apostolorum principalissimam summunitatem : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adveres eam* (Matth. xvi) : multoties alias inferi portas, apertas contra Ecclesiam, et devorare eam tentantes, obstruxit, contrivit, atque destruxit, hereticas videlicet opiniones, et iniqua conamina, quæ in præteritis generationibus per sua tempora sunt exorta, sed nihilominus et in instantibus temporibus inferno proprium os contra Ecclesiam Christi aperiente et dilatante, simili parique modo protector ejus factus est Christus Deus noster, qui despousavit eam, et ora loquentium iniqua multis facie multisque modis obstruxit, et banc ab eorum læsione et pestilentia liberavit. Is enim qui formam quidem pietatis babere simulabat, virtutem autem ejus abnegabat, et secundum antiphraseos tropum Photius appellabatur, multa et varia quidem ab ætate impij contra eam adinvenit molimina, stolidis et nequam schismaticis concordans, aique concinnans, et persuasoriis verbis multos ab ea sequentrans, et in laqueum perditionis attrahens : vocari autem Rabbi præter ætatem tota virtute tentans, quibusdam propriis scriptis et chirographis, sicut se, simpliciores quoque, quin potius leviores sub prætextu quasi discendæ disciplinæ dialecticæ vinciebat: esset profecto ipse insipiens et omni privatus intelligentia, quemadmodum divina Scriptura testatur, evidenter asseverans : *Dixit Dominus homini, ecce pietas et sapientia, abscedere autem a malis disciplina* (Psal. cx). Et iterum : *Initium sapientie timor Domini* stites sunt inventi. Verum quotquot sub Nicolao et Adriano summis pontificibus episcopi fuerunt, hujus synodi sensui consenserunt; licet haec paucitas gregi illi pro sui justitia comparetur, cui Dominus dicit : *Nolite timere, pusillus grex, etc.*

miss : intellectus autem bonus omnibus facientibus eum (Psal. cx). Non enim tantum ipse non abcessit a malis, vel præter canonicas sanctiones pepercit, cum esset laicus, didascalicum sibi nomen imponere, et separari a Christi Ecclesia, sed et Deum colere volentes, omni machinamento usus, alienos constitutæ a justo voto festinavit; ut in illo impleretur aperte Dominicum eloquium, quod asserit: *Væ robis, Scribæ et Pharisæi, quia vos non intratis in regnum Dei, sed intrantes prohibitis* (Luc. xi): insuper et peccatum super peccatum copulans, perstruxit ut expelleretur ab Ecclesia legitimus et canonicus illius pontifex, et summus pontifex, pastor sanctissimus patriarchæ Ignatius: et latronis more, atque adulteri, in illius sedem ingressus, multam quidem tempestatem adversus eum comovit: plures autem procellas et astus contra resistentes sibi, et propugnatores veritatis, et valentiorem turbationem, et tumultum sævisimum, in omnem locum qui sub caelo est dispersit: præ omnibus in pastorem quidem magnum, deinde vero contra minoresque pastores, secundum propheticum afflatum, extendens propriam manum, percussit eos et flagellantem, et varie ac diverse affligentem, et coarctantem, et modo quidem potentes deponens de sedibus, modo vero carceri et custodiæ mancipans, et per diuturnam fæmem morti transmittens, nonnunquam etiam longissimis et sævis exsiliis relegans, et ad ipsas abigens orbis extremitates: nonnunquam vero cœnoscis et letidis ac tenebrosis locis, quæ mortis umbram convenit dici, concludebas, possessiones diversas auferens, casas in montibus virtuti operam dantium et philosophantium comburens, et, ut absolute dicatur, omnem afflictionem et tribulationem faciens corpori Christi et Dei, qui est caput omnium nostrum: non enim habens ex aliqua beneficentia qualemcumque reverentiam vel ad sui receptionem de hujusmodi conatibus et temeritatibus, stabiliri se præter rationem oportere putabat, cum esset bonorum inexpers, et veraciter imperitus. Nam qui convertit prudentes retrorsum, et consilium eorum infatuat, ut ait propheta (Isa. XLIV), convertit eum, et omnia studia, quæ quasi ad propriam commoditatem paraverat, ad confusionem et opprobrium, et eversionem, atque ruinam: quanto enim ille persuadebat sibi quæ ad propriam securitatem pertinere videbantur, tanto magis omnia prospiciens oculus, ea in contraria opiniōnem veriebat, ostendens cum de die in diem, ut terebinthum abjectis foliis, et sicut hortum aquam penitus non habentem. Sed quoniam ad beatissimum papam Nicolaum senioris Romæ epistolas et legatos sepe mittens, et hunc judicem suum eligens, et proponens, et omnia quæ pertinebant ad justificationem sui, et ad sanctissimi patriarchæ condemnationem, sicut voluit ipse, sine impedimento dicens; quoties misit, toties ab eo reprobatus et condemnatus, et ut thronum Constantinopolitani, utpote alienus, dimitteret, prorsus audivit,

A præsertim vivo adhuc legitimo ecclesiæ viro. Ad extremum autem non obaudiens, a Christo et ab apostolis accepit anathema. Tunc ergo, tunc amplius furens, et a suis sensibus, et ab omni rationabili mente procul effectus, linguam exacuit etiam aduersus eumdem, beatissimum videlicet papam, et quemadmodum fabulæ hippocentauros et tragelaphos fingunt et formant, ita quoque et ipse stercorales quosque et subulcos a plateis, et cuius [fort. vicis] conducens viros, et vicarios eos aliarum trium sedium appellans, atque proponens, præsumpsit synodale imaginari judicium personas accusantium et accusatorum et testimoniū, et imperatorum, et magnatum, et metropolitanorum, quasi in suspectas fingens et simulans, et hujuscemodi, ut B putabat, depositum inverecunde, et anathemati submisit beatissimum papam Nicolaum, et omnes illi communicantes, neque summiati ejus, neque, quod magis est, Ecclesiæ quæ a finibus usque ad finem constat ullo modo parcens, quæ videlicet Deo accepto illi et Christi imitatori et magno pontifici procul dubio communicabat. Sed scientiarum Dominus, et manifestas ejus nequitias, et quæ latenter fecerat opera tenebrarum, id est libros vaniloquos, quos sicut contra beatissimum papam illum conscriperat intuens; unde dicit propheticus sermo: *Oculi Domini excelsi aperti in omnes vias hominum, ut det unicuique secundum viam suam, et secundum fructus ad inventionum ejus* (Psal. LXV), commisit imperatorum regnum principatum Basilio pheronymo domino, de quo affari liquido universitatis Deum arbitramur: *Inveni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas* (I Reg. XVI), secundum beatum regem David. Hic enim meditationem ponens in corde suo ambulare secundum viam Dei, et custodire mandata ejus, maxime vero experimentum habens eorum quæ nuper injuste et iniuste acta sunt, clara quæque et certa sibi eorum quæ non apparebant fecit indicia. Et egregios quidem episcopos, et ductores monachici ordinis, disjunctos hinc et dispersos aspicens, nec non et eos qui in solitaria vita positi angelicam et coelestem sincere conversationem dirigeant, quinimmo et illos qui potestate ac potentatu prædicti bonas opiniones ferebant, exsecrari pervasorem et adulterum, veluti aliam quamdam abominationem desolationis intuens, et, quod omni ratione dignius et præstantius est, videns quod senior Roma projiceret eum, et crebris redargutionis suæ verbis, tanquam quibusdam jaculis, sauciari, transmisit ocios hunc ad debitum sibi ignominiae locum, et throno Constantinopoleos proprium pontificem secundum synodicum judicium sanctissimæ Romanorum Ecclesiæ restituit: ad manifestiorem autem veritatis satisfactionem, et certitudinem etiam loci servatores ex omnibus patriarchicis sedibus conyocavit, et omnem nihilominus episcoporum catalogum, qui sub throno Constantinopoleos degit, adduxit, qui gratia et cooperatione Domini Christi Dei nostri et sanctione ac sollicitudine ejusdem Christi amatoris imperato-

D

ris, hanc magnam et universalem celebrantes synodum, et cum multo scrutinio et probatione quæ acta sunt examinantes, reperimus et advertimus, quod injuste, et extra rationem, et præter divinas leges ac jura, sanctissimus patriarcha Ignatius a Constantinopolitanorum Ecclesia sit amotus, et injuste, et extra rationem, et præter divinas leges ac jura, in eam pro ipso introductus sit Photius, et e contrario rationabiliter, et juste, ac discrete, seu canonice, atque synodice receperit proprium thronum sepe memoratus sanctissimus patriarcha Ignatius : et rationabiliter, et juste, ac discrete, seu canonice, atque synodice projectus sit Photius; ita ut opportune audire valeat a Prophetæ voce dicente: *Quem admodum fecisti, ita erit retributio tua (Psal. xxx)*; retribuetur tibi in caput tuum. Igitur sancta hæc et universalis synodus, sepe adducens perversorem Photium, et permultas et diversas interrogationes deposcens, quo patenter confiteretur super rationem [fort. suppurationem] suam, et humiliaretur in conspectu gloriae Dei, et magnitudinis patriarchalium sedium, aut, si hoc nollet, loqueretur aliud, et diceret excusationis verba ad propriam stabilitatem et justificationem; deprehendit eum inexcusabilem in modis omnibus, absque voce, ac per opera sua infirmantem sibi proverbiale dictum, quod perhibet: *Iniquitates suæ capiunt impium, vinculis autem peccatorum suorum unusquisque constringitur (Prov. vi)*. Et adhuc: *Viae autem impiorum tenebrosæ: nesciunt quomodo offendant (Prov. iv)*.

Propter hæc ergo cuncta nolentem intelligere, ut bene ageret, neque obedientiam præeligentem, neque confidentem peccatum suum, et iniquissimum præsalatum, sed inobedientem et resistantem sanctæ huic et universalis synodo, repulimus, et anathematizavimus, atque a tota catholica et apostolica Ecclesia fecimus alienum, per datam nobis potestatem in Spiritu sancto a primo et magno pontifice nostro, et deliberatore ac salvatore cunctorum; quemadmodum scriptum est apud Deiloquum Moysen: *Et anima omnis quæ fecerit in manu superbias, ab indigenis vel a proselytis Domini, iste irritat: et exterminabitur anima illa de populo suo, quia verbum Domini depravarit, et mandata ejus dissipavit: contritione conteretur anima illa, peccatum suum in ea (Num. xv)*: quemadmodum et Dominicus innuit sermo, qui peccantem in proximum, et nequaquam correctum, sed et Ecclesiæ Dei non obedientem, monet deputari ac opinari sicut ethnicum et publicanum (Matth. xviii). Similiter quoque et eos qui ab ipso manus impositionem acceperunt, et arbore putrida fructus putridiores apparuerunt, et neque post stercus meliorari voluerunt, concidimus gladio sni-

A polluta, et rami; si fermentum pollutum, et massa modicum namque fermentum totam massam fermentat. Porro coabjectus est ab hac sancta et universalis synodo etiam Theodorus, Iconomachicæ haereses princeps, qui nuncupatus est Crithinus, et quidam alii consentaneorum illius; quosdam vero qui suscepserunt verbum veritatis recepimus, et choro orthodoxorum connumeravimus: quosdam autem qui in eadem permanere mente, impios et pravos cum pheronymo Crithino, quemadmodum paleatos et stercorales ex muadissimo frumento Ecclesie per amplius sequestravimus, et vehementius anathematizavimus: exponentes et caunes numero viginti septem pro Ecclesiæ communitate, Christianorumque muninæ, ac salute, necnon et universalis ordinatione. Hæc autem omnia cognoscentes vos, fratres charissimi, et filii sanctæ catholicæ et apostolice Ecclesiæ, cuiuscumque et qualiscumque dignitatis vel moris estis, laudabiliter Deum laudate, protectorem videbet timentium se, et liberatorem omnium qui sperant in eum: et secundum decretum et judicium sanctæ ac universalis synodi, malos avertile eos qui sunt mali sensus, abominamini in justos, et iniquos odio habetote, libere singuli cum divino David psallentes: *Iniquos odio habui, legem autem tuam dilexi (Psal. cxviii)*. Scriptum est enim, quia: *Qui dicit impium justum, est maledictus in populis, et odibilis inter gentes a Domino (Prov. xxiv)*. Et iterum: *Qui justum dixerit inustum, inustum vero justum, immundus abominabilis a Deo (Prov. xvii)*. Nullatenus ergo audeat quis eorum qui Christiano vocabulo digni sunt, quique regimen pastorale sortiti sunt: aut ab alio regi videntur, contrarium quidquam gerere sanctæ huic et universalis synodo, ac per hoc inveniatur omnium Deo contradicens, et illius consilium et judicium spernens. Dicit enim alicubi Paulus magnus apostolus: *Igitur qui spernit nos, non hominem spernit, sed Deum vivum, qui dedit Spiritum sanctum suum in nos (II Thess. iv)*. Dicit autem et quidam deiloquorum nostrorum: Si quis scissus a veritate fuerit, regnum Dei non possidebit, sed in gehennam condemnabitur. Et rursus: Si quis in aliena sententia ambulat, hic non est Christi: cum hujusmodi ne commisceamini, ut non cum eo percatis. Quis enim nesciat quod in medio sanctæ hujus et universalis synodi fuerit incomprehensibili et incircumscripsi Christus ac Dominus qui dixit: *Ubi sunt duo vel tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum (Matth. xviii)*: et voluntate ipsius omnia a Deo mota sancta hæc et universalis synodus et tractaverit et fecerit? Et quoniam dicit omnium Deus per Isaiae prophetæ vocem: *Et dabo clavem domus David super humerum eius, et non erit ori*

hostis et impugnator invenietur et ostendetur, et super terram et in cœlis. Sed fiat, ut omnes qui invocant nomen Domini nostri Iesu Christi, charitatemque illius freti timorem ejus præ oculis habeant in sequitate veritatis, et fructus justitiae afferentes inveniantur; quatenus omnes custodiantur, et efficiantur digni, et in presenti seculo superna providentia perfici, et in futuro seculo percipiamus cœlestia et incorruptibilia bona, quæ nobis in promissionibus sunt deposita in eodem Christo Deo nostro, cui gloria in secula seculorum. Amen.

Domino sanctissimo et coangelico maximo summo sacerdoti et universalis papæ Adriano, sancta et universalis synodus Constantinovoli congregata in Dominio salutem.

Opportunum est cum sapientissimo Salomone nunc et nos clamare: *Sapientia in exitibus laudatur, in plateis autem fiduciam agit, in summis mitorum predicatur, in portis autem potentum assistit, in portis autem civitatis confidens dicit: Quanto tempore innocentes abundant justitia, non confundentur; insipientes autem, injuriaæ existentes desideratores, impii facti scientiam oderunt (Prov. i): hic est proverbialis sermo.* Donatus enim Deo amabilis episcopus Ostiæ, et Stephanus Deo amabilis episcopus Nepæ, et Marinus honorabilissimus diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiæ, sanctissimi vicarii sanctitatis vestræ, cum essent divina sapientia repleti, et sapientia columnis proprie animæ domum fundantes et stabilientes, et Deum omnium, qui in sapientia terram fundavit, præ oculis habentes, fiducialiter egerunt: in plateis proiecto diuinarum Scripturarum, et excelsis, et sublimibus, et fortissimis muris veritatis Dei concilium prædicaverunt, et portis non solum potentum, id est auditibus eorum qui sensus exercitatores ad discretionem melioris ac deterioris, necnon et interiorum hominem perfectum habent, sed et eorum qui imperfecti, et sensibus parvuli sunt in civitate viventis Dei luculenter æquitatem diuinæ justitiae annuntiaverunt; et superioribus quidem manifestati sunt, accusata diuinis legibus et praecipuis injustitia et malitia; eos vero quos proverbiale dictum innocentes nominavit, per privationem videbat malitia, inconfusos Dei boni cooperatione et gratia conservaverunt. Insipientiæ autem operarios, et simulatores nequitie tanquam conviciorum avidos existentes, et impios factos, argumentis veritatis obnoxios ostenderunt, quemadmodum alios iterum proverbiale satetur eloquium: *Et examinatio perdit impios: operibus enim suis præpeditiunt eos Deo amabiles vicarii paternæ sanctitatis vestræ, quod hymnidicus David ait: Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus; timentes autem Dominum glorificat (Psal. xiv).* Nam et quid aliud hos apparuisse opinandum est, quam derivatas imagines? imo vero characteres indissimiles quarumdam bonarum et principalium tabularum Nicolai beatissimi papæ revera fortissimi pietatis certatoris simul et sanctitatis lux? Sicut enim ille beatissimus et veraciter

A homo Dei primitus definivit et promulgavit, necnon et summa paternitas tua firmavit et synodice roboravit, ita et ipsi hæc annuntiaverunt, et egerunt amborum vestrum sanctissimorum, videlicet senioris Romæ pontificum, nomen et memoriale, instantibus temporibus et cunctis generationibus, quæ deinceps futura sunt, efficientes laudabile: ita et unicuique ipsorum aptetur quod dicit in Evangelij Christus omnium nostrum Salvator: *Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam querit: qui autem querit gloriam ejus qui misit illum, hic verax est, et in justitia in illo non est (Joan. vii).* Sed et benedictus Dens, qui non dedit nos in captionem dentibus odientium nos, sed eripuit animam nostram sicut passerem de laqueo venantium eam (Psal. cxxiii), et orationes vestras et B assiduas redargutiones et admonitiones, quas pheronimus ille et magnus Dei summusque pontifex beatissimus papa Nicolaus. Dilexi enim jugiter ferro labiis illius beati nomen, introducens videlicet per hoc, et ipsius quoque memoriam, qui per Christum et cum Christo mundum vicit: et ipse qui et gradus et dignitatis et moris ejus successor es, pro ecclesiastica pace alacriter exercuisti, ad expellendum lupum ab ovili Christi, tanquam veri pastores rationabilium ovium Christi, quinimo summi pastores, et principes omnium ecclesiarum. Sed de misero quidem Photio, et iis qui seducti sunt ab eo, et concordaverunt ei, propheticum illud dicendum est: *Quia rectæ via Domini, et justi ambulabunt in eis; impii autem infirmabuntur (Ose. xiv),* vel etiam offendit in illis; suis enim viis delectari utique pernecessarium erat eis, fructus et mala accidere justum erat eis secundum opera manuum suarum, ut quodam in loco dicit magnivocus Isaías. Quis autem amatoris Christi et tranquillissimi imperatoris nostri articulariibus insinuare vocibus poterit, in omnibus quidem aliis, sed præcipue in ecclesiasticis rebus atque personis æquanimitatem et exercitium? qui picatatis definitionibus et virtutum proprietatibus omnes supergressus est qui ante se regnaverunt; ita ut magis directionem ejus moribus, quam nostris virtutibus fiduciam capiamus, quem omnipotens Deus et rex universorum, qui per solitam vestram, interventionem, ac judicium, seu synodicam expositionem, tam magnam et universalem synodum congregare dignatus est, et tanta opus ad finem prosperum perducere maluit, custodiat incolumem utruunque per multos annorum circuitus, et det sanctitati quoque vestræ condignam laborum vicissitudinem, et cum Petro et Paulo principibus apostolorum judices vos demonstraret, et jam in futuro seculo multarum gentium et populorum propriis bonis operibus, impios et iniquos iudicatores, quemadmodum et nunc debite fecisti, a Christo gubernacula sumentes ecclesiastice navis.

Igitur libenter oppido et gratauerit imitatrix Dei sanctitatem vestra omnium nostrum conventuum et universalis hujus atque catholicæ synodi consensum et consonantiam recipiente, prædicta eam magis, ac

veluti propriam, et sollicitius confirmata coangelicis præceptionibus et admonitionibus vestris, ut per sapientissimum magisterium vestrum etiam aliis universis ecclesiis personet, et suscipiat veritatis verbum et justitiae decretum.

Hæc epistola missa est ad omnes patriarchales sedes.

Basilius, Constantinus et Leo, in Christo Iesu imperatores Augusti principes Romanorum.

Diligentibus Deum cooperari omnia in bonum divinitus clamat patenter Apostolus (*Rom. viii*); quin et pententem accipere, et quærerentem huiusmodi, et pulsanti aperiri spei portas Dominica vox admonuit (*Apoc. iii*); his ergo dictis et divinitus gubernatum imperium nostrum parens, ut possibiliter sibi fuit, coronæ datorem suum diligens, non destitut de inventione ecclesiasticae ordinationis nostræ petendo, querendo, et pulsando, quoque Deo acceptis orationibus vestris spei fructum adeptum est. Incorruptæ enim columnæ ecclesiistarum, sanctissimi videlicet summi pontifices senioris Romæ, multum ante arripientes laborem pro ecclesiastica ordinatione, debitam facultatem nostris contulerunt negotiis, ita ut honoratissimi vicarii sanctæ Romanae Ecclesiæ, cum reverendissimo loci servatore sanctitatis tuæ, et aliarum patriarchalium sedium, Dei gratia et cooperatione faciliter evellerent nequitæ zizania, et rus exhiberent mundissimum. Nam condemnatione dignos, et turbationis autores cum horum acephalo capite, regulariter atque synodice irreprehensibili iudicio condemnaverunt et reprobaverunt: ei autem qui patenter injustitiam passus est, legitimo scilicet summo sacerdoti, et iis qui circa ipsum sunt, decreverunt et contulerunt triumphum, subtilitatem præterea eorum quæ acta sunt in superius declarata sancta et universalis synodo sanctitati tuæ expressius exhibebit gestorum ejusdem synodi series. Gratias ergo agentes omnipotenti Deo pro ecclesiastica constitutione ac idonea synodi terminatione, beatificantesque et suscipientes sinceram nobis a Christo Deo collatam divinorum canonum custodiam et conservationem sanctitatis vestre; quia salvat operibus circa nos benignitatis affectum, manifestum ei præsentamus laude dignum sanctæ hujus et universalis synodi finem, quatenus et ipsa gratiarum Deo una nobiscum offerat actiones largitori, scilicet pacis et totius saluberrimæ ordinationis auctori; orans et pro divinitus muniendo imperio nostro, bene valere sanctissimam paternitatem tuam, tranquillissimum imperium nostrum exoptat, apud Christum mirabilis imme. Data inductione tertia.

Postea sequitur altera epistola, cuius initium est:

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius et solius veri Dei nostri, Basilius, Constantinus et Leo, fideles in Domino imperatores Romanorum, Adriano sanctissimo papa Romano spirituali patri nostro.

Indeficientem habentes in mente nostra memoriam

• Peges, id est Fontis: monasterium est apud Constantinopolim sic vocatum.

A beatitudinis vestre, divinamque legem, naturæ hoc minum conjunctam, honorantes pro viribus, quæ patribus spiritualibus vicissitudine, juxta cultum venerationis, exsolvare jubet filios, semper de incolumitate vestra cognoscere volumus, et divinum nobis ac sacrum caput, quoniam non possumus carnalibus, saltem spiritualibus labiis per assatum litterarum amplecti; debemus autem hoc, et propter præpositas causas, et propter amorem ejus qui circa nos est; qui zelo veritatis conspersus ostendit quidem quantitas sua erga Deum pietas, quantaque circa justitiam diligentia, et quanta fraternalis erga dilectionem flagrantia. Quoniam vero et litterarum gerulum expeditum ad peregrinam profectionem, et magnanimum ad malorum tolerantiam consecuti sumus, id ipsum optabile habentem, principi apostolorum ante præmissum causa reddendi votum, eumdemque vestre paternæ sanctitati commendamus, super hoc quoque multum tranquillitatem vestram rogantem. Idem autem est hic Theognostus, quem et vos bene nostis, Deo amabilis hegumenus superlaudabilis Dei matris, Peges •, et vasorum custos magnæ ecclesiæ. Per ipsum ergo quæ nostri desiderii sunt opportune adimplere conspexit; implorantes coangelicam, sanctimoniam vestram, in primis quidem de habitu, vestro, qui secundum Deum est, deinde etiam de Deo amabilium apocrisiariorum et vicariorum prospero itinere, litteris per eum significari nobis celerius. Jam enim tempus habemus non modicum expectantes, et nescimus evidenter tarditatis causam. Sed et si hactenus deesse clamaverint, saltem sero hoc nobis agnitus fiat. Specialis autem pater noster et magnæ civitatis nostræ patriarcha postulavit a nobis scribere sanctitati tuæ de his lectoribus qui a Photio promoti sunt, multis et innumerabilibus existentibus eis in diversis provinciis: insuper autem et de Paulo reverendissimo bibliothecario verbo et via prefulgido, ac Theodoro metropolita, qui et ipse nimis Ecclesiæ utilis est, quatenus dispensatio fiat, a sanctitate vestra super ipsis, quibusdam quidem ad ascensus majores sacrorum graduum, quibusdam vero ad receptionem sedium suarum, ad hoc rogantibus Dei imitatrixem virtutem suam; horum quidem multitudinem, hujus vero labores, et pro veritate sudores, illius autem culpæ reprehensionem, et quod ex canonica sit manus impositione promotus considerant: et pro his et imperium nostrum flagitat pietatem tuam dispensandum aliquid hinc humanius. Bene vale, mi amantissime Pater: bene vale, memor imperii nostri in Deo acceptis precibus tuis quæ sunt ad Dominum: legimus.

Transmisimus autem sanctitati vestre gratia commemorationis imperii nostri, et dilectionis quam circa illam habemus, quæ per species deferuntur, vestimenta diaspra tria, esophoru[m] dicirupum cancellatum, id est clasdium croidium, habens ornatum auream et vellus prasinum, id est vilarni pinacum pro casula facienda, id est usia rubeum ærem,

habentem, id est usinallum, id est mulchumatum, id est A planetilia castanea duo.

Subsequens epistola pro tribus capitulis, quæ quidem nec omnes patriarchales sedes cum tota synodo ause sunt deferre, sed borum dispositionem per patriarcham Ignatium a sede apostolica consueverunt humiliter postulari.

Per omnia sanctissimo et sacratissimo fratri et comministro Adriano beatissimo papæ senioris Romæ Ignatius a Deo misericordiam consecutus archiepiscopos Constantinovoleos novæ Romæ in Domino salutem.

Lapis qui de monte abscissus est sine manibus, et percussit imaginem illam magnam impiorum regnum omnium super pedes testeos et ferreos, et ventilavit eam ut pulverem ab area aestiva, et factus est in montem magnum, et replevit universam terram propria magnitudine et gloria (*Dan. ii.*), Christus videlicet, qui est solus infinitæ potentiae Dominus, et Deus noster; et olim quidem illustrem et perspicuam operatus est vestram magnam civitatem Romam per eos sanctos lapides qui ab oriente ad eam devoluti sunt, Petrum aio et Paulum, eximiam principalem apostolorum summitatem: sed nihilominus et in nostris temporibus, quin potius et illustriorem et clariorem demonstravit per eos quibus in generatione nostra pontificalia gubernacula ejus commissa sunt, sanctos et pretiosos revera lapides, Nicolaum videlicet beatissimum et fraternalm sanctitatem tuam; qui quemadmodum a quadam sublimi loco contra injustitiam et mendaciam machinamenta demissi et devoluti usque ad urbem nostram per sapientissimas epistolas vestras et sanctiones, sed et sanctissimos et Deo amicissimos loci servatores, contrivisti omnes machinas et munimina adversantium veritati, et nunc pacificam constitutionem agentes per miserationes et gratiam qui vere princeps pacis et pacificus est Christus Deus noster, et per diligentiam vestram ac excitationem, gratias agimus omnium bonorum auctori et misericordissimo Domino, et Salvatori ac Redemptori universorum, qui sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam despousavist, et caput se hujus nominare dignatus est, et membra corporis ejus vos et nos in uno spiritu compaginata et convenientia per operationem sancti Spiritus, et alternam consonantiam et conspiramentum exhibuit. Quinimo et beatitudini sanctitatis vestras gratificas voces debite commendamus, exorantes semper ad Deum, qui est super omnia Deus, quo sanctitatem vestram cœlestis et propriis laboribus et certaminibus dignis et congruis recompensem vicissitudinibus; quippe qui solus est dator et largitor magnarum et vos decentium retributionum. Verumtamen et nostra humilitas memor charitatis vestrae ac amabilis quem circa nos habet affectus, et ad hoc ipsum voluntatem et meditationem habens, invenit procurantem, ut mitteretur in viam,

A desiderium vestrum, quem et insimus cum praesenti epistola nostra visitaturum, et salutaturum, ac adoraturum fraternalm sanctitatem vestram: nuntiaturum etiam et a Christo nobis donatam incolumentem in hac vita multis passionibus et tribulationibus plena, quemadmodum ipse voluit et judicavit qui omnia sapienter et congruerter dispensat, et ante in tua piissimorum, et Christo amicorum, ac a Deo gubernatorum, atque divinitus munitorum imperatorum nostrorum prosperitatem et tropæa, et in melius de die in diem rerum Romani imperii translationem, ut et vos gaudentibus nobis congratulemini per mutuam unius corporis membrorum coaffectionem et compassionem, et iterum Dei boni gratia et cooperatione ad mediocritatem nostram matutius remeaturum, et bona nuntia amabilissima vita vestrae allaturum ad ecclesiam nostram, ut et in hac parte collætemur vobis, et cum, qui solus est investigabilis Dominus, et sapientissimus substantiarum factor, et continuus procurator universorum, glorificemus et magnificemus, qui magis ac magis roboret sanctitatem tuam, et conservet utrimque immaculatam atque illæsam ad ecclesiasticorum negotiorum personarumque profectum, et utilitatem et gloriam omnitenitus Dei principalis benignitatis ejus. Quod autem, sanctissimis vicariis paternæ sanctitatis vestrae adhuc præsentibus, penitus perfectum non est, neque finem accepit, rogamus nunc terminari, et disponi perfecte, ac integre scribi ad humilitatem nostram de his lectoribus qui tonsi sunt B a Photii manus impositione: qui cum sint pene innumerabiles multitudinis in universis regionibus et civitatibus Ecclesiæ, postulant ex necessitate aliorum fieri sacerdotalem provectum: ut cognoscamus etiam et super hac re vestram voluntatem atque decretum certissime et manifestissime; utrum sint digni promoveri ad maiores sacerdotii gradus, an non sint: dubium enim hoc tantum diuiserunt: et adhuc postulamus etiam de intimo filio nostro et fortissimo veritatis agonista, Paulo videlicet chartophylace, ut, si est possibilis in eum dispensationis aliqua ratio, recipiat dignitatem episcopatus, quemadmodum et antea in litteris nostris efflagitavimus. Deinde quoque super Theodoro, qui a nobis quidem consecratus est metropolita Cariæ multum autem laboravit, et afflictus est ab initio injustæ ac iniquæ dejectionis nostræ, in novissimis vero cum misero Photio conveniens, propter ejus immensa tormenta quæ sibi resistentibus inferebat, consensit, et usque ad ultimum ipsius diem reponens, nihilominus rursus corde contrito et spiritu humilitatis veniam expeditivit. Prohibuerunt enim eum sacerdotio fungi quoquo modo sanctissimi vicarii almitatis vestrae, et quod subscripterit, ut fatebantur in eam, quæ facta est ab infelicissimo Photio quasi depositio beatissimi et

— 194 —

et commodum finem ac dispositionem suscepit. Cæterum dona nobis sanctas et cum Deo loquentes orationes tuas, sanctissime et imitator Dei frater noster: donet is nobis per multa annorum curricula ut: inque incolumes. Indicia vero magnæ et caræ dilectionis nostræ misimus sanctitati tue ista, Græco-latinum evangelium diligentissime correctum, orarium deauratum, casulam optimam, theriacam probatissimam. Deus autem qui omnia condidit, et contrariarum qualitatum operationem in unam et eam-

per sanctas orationes tuas pacifiet magis ac magis, et consonantem ac unius opinionis a finibus usque ad fines sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam habere dignetur.

« *Adrianus episcopus, servus servorum Dei, dilectissimus ac spiritualibus filiis Basilio, Constantino & Leoni, piissimus et tranquillissimus imperatoribus.*

« *Lectis excellentis imperii vestri... Reliqua vide Patrologia tomo cxxii, inter epistolas Adriani papæ.*

SANCTA Synodus septima generalis NICÆNA SECUNDA

Anastasio Bibliothecario interprete.

(Apud Labbeum, Conc. Iom. VIII, pag. 29.)

PRÆFATIO ANASTASII IN SEPTIMAM SYNODUM

AD JOANNEM VIII PONTIFICEM MAXIMUM.

Domino coangelico Joanni pontifici summo et universalis papæ Anastasius exiguus.

Ex interpretata nuper decessori vestræ beatitudinis Adriano ^a reverendæ memorie papæ sancta octava et universalis synodo, indecorum et inconveniens arbitratus sum septimam synodum ^b, quæ presidente in vicariis suis beatæ recordationis prædecessore vestro Adriano ^c apud Nicæam secundo conveniens sub Irene seu Constantino imperatoribus celebrata est, non habere Latinos. Nam nulla ratione octava dicitur vel teneri poterit, ubi septima non habetur: non quod ante nos minime fuerit interpretata, sed quod interpres pene per singula relicto utriusque lingue idiomate, adeo fuerit verbum ^d e verbo secutus, ut quid in eadem editione intelligatur, aut vix aut nunquam possit adverti, in fastidiumque versa legentium, pene ab omnibus hac pro causa contemnatur. Unde a quibusdam nec ipsa lectione, ut non dicam transcriptione, digna penitus indicatur: quod inse intuens, nec proprio inservo

B dari, cum videam posteriori, id est octava, magnificentissime decorari. Præsertim cum sacrae bibliothecæ vestræ, cuius minister vestra dignatione consisto, ex hoc quod desuper mihi datum est, debitor sum ministrare: si tamen æmulatus Apostolum, ministerium meum studeam honorare. Sane notandum est, quædam in hac synodo ex apostolorum et sextæ universalis synodi canonibus et sententiis inveniri, quæ penes nos interpretata nec habentur nec admittuntur. Et certe de apostolorum canonibus liquido novimus, quoniam his quidam facile [facile] non præbueret consensum. Sed et prædecessor vester beatissimus papa Stephanus non ex his plusquam quinquaginta recipiendos synodice promulgavit; licet quædam constituta pontificum ex ipsis canonibus assumpta esse videantur. Unde apostolatu vestro decernente non solum illos solos quinquaginta canonnes Ecclesia recipit, ^d sed et omnes eorum ^e, ut pole Spiritus sancti tubarum, quin et omnium omnino non habilium Datrum et canonorum conciliarium re-

impugnant. Ergo regulas, quas Græci a sexta synodo perhibent editas, ita in hac synodo principalis sedes adiuitit, ut nullatenus ex his illæ recipientur, quæ prioribus canonibus vel decretis sanctorum sedis hujus pontificum, aut certe bonis moribus inventi adversæ: quamvis omnes hactenus ex toto maneat apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ; sed nec in cœterarum patriarchalium sedium, licet Græca utantur lingua, reperiantur archivis: nimirum quia nulla earum cum ederentur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem præsens inventa est, quanquam eosdem Patres illas Græci promulgasse perhibeant, qui in sexta synodo sunt inventi: sed hoc nullis probare certis possunt indiciis. In eo sane, quo frequenter universalem oecumenicum in hac synodo Græci patriarcham suum inconvenienter appellant, apostolatus vester adulatioνem det, saepè p̄r̄lati suis non sine reprehensione placere studentium. Verum cum apud Constantinopolim positus frequenter Græcos super hoc vocabulo reprehenderem, et fastus vel arrogantiæ redarguerem; asserebant, quod non ideo oecumenicum, quem multi universalem interpretati sunt, dicserent patriarcham, quod universi orbis teneat præsulatum; sed quod cuidain parti præsit orbis, quæ a Christianis inhabitatur. Nam quod Græci oecumenem vocant, a Latinis non solum orbis, a cuius universitate universalis appellatur, verum etiam habitatio, vel locus habitabilis nuncupatur. Sed et illud notandum, quoniam ubique in hujus synodi textu subsistentiam posui, personam intelligi volui. Quod enim Græce hypostasis dicitur, hoc nonnulli personam, nonnulli vero subsistentiam interpretati sunt. Porro subsistentiam multi personam, multi vero substantiam etiam intellexerunt. At illos ego secutus, qui subsistentiam non substantiam, sed personam intelligi voluerunt (magni quippe sunt), ubicunque Græce in hoc codice hypostasim reperi, in subsistentiam transtuli, hanc personam, sicut et alii quamplurimi, volens intelligi. Tanta igitur auctoritate sancta Ecclesia prædicta non potest dissimulare: non potest quisque semet rationabiliter ab imaginum sacrarum adoratione avertire. Alioquin vestra debet pia doctrina doceri, censuraque apostolica corrigi.

A Præsertim cum nulli sit fas a suo capite discendi [discedendi], nec quod vestram viderit tenere sedem, quæ omnium est magistra, quoquomodo respondi. Quæ enim super venerabilium imaginum adoratione præsens synodus docet, hæc et apostolica sedes vestra, sicut nonnulla conscripta innuunt, antiquitus tenuit, et universalis Ecclesia semper venerata est, et hactenus veneraretur: quibusdam duntaxat Gallorum exceptis, quibus utique nondum est baruin utilitas revelata. Ajunt namque quod non sit quodlibet opus manuum hominum adorandum; quasi non sit codex Evangeliorum opus manuum hominum, quem quotidie osculantes adorant; venerabilior cane, quem non esse opus manuum hominum proculdubio non negabunt. Similiter et forma sanctæ crucis, quam se adorare omnes ubique Christiani fatentur: in quo videlicet considerare libet, quia si quamlibet crucem auream vel argenteam aut ligneam adoramus, quæ utique non eadem est ipsa crux, in qua salus nostra patrata est, sed figura et imago ejus; quare non adoremus figuram et imaginem ejus, qui eamdem salutem operatus est in medio terræ? Venerabilior namque est qui salutem operatus est, quam ea materia, in qua idem salutem operatus est. Ac per hoc magis adoratione digna imago Christi salutem operantis, quam imago crucis salutem tantummodo bajulantis. Quamobrem, beatissime papa, super montem excelsum ascende, sta in fortitudine, quasi tuba vocem exalta. Ecce enim Deo auctore, angelo tua, ut quondam Petri (Act. xii), peroutiente latera surrexisti; lumbos accinxisti, lucernam accendisti, zelo Dei comederas. Superest tantum, ut fidem quam credis, doceas; viam quam tenes, cunctis ostendas: quatenus Deo auctore, te filio-exuccorum, prophetarum scilicet et apostolorum, ductore, per invia nos omnes Christi oves solertiae, tuae per Petrum et in petra commissæ, inoffensis-gressibus incedamus, et ad amona vitæ perennis, pascua Christo aperiente, qui claves regni in ipso et per ipsum tibi tradidit, feliciter ingredi mereamur. Apostolatum vestrum ad exaltationem Ecclesie suæ, ac communem nostrum salutem, per multos annos gratia superna custodiat, domine sanctissime papa.

TITULI

designantes in brevi quæ in hoc codice continentur.

Prima actio continet testimonia diversarum probabilium Scripturarum, quibus ostenditur hæreticos ab hæresi ad orthodoxam fidem conversos posse suscipi. Similluer et eos, qui cum fuerint sinte orthodoxy, manus tamen impositionem ab hæreticis habuerunt.

Secunda vero continet actio lectionem epistolarum Adriani papæ Romani, et secundum tenorem

D earum cunctorum sacerdotum qui interfuerunt synodo, professionem et promulgationem.

Tertia autem actio continet receptionem antistitutum ab hæresi conversorum, et synodica Tarasii patriarchæ, et rescripta orientalium sacerdotum, nec non et subscriptiones episcoporum, Adriani papæ

ac Orientalium pontificum scripta approbatum, et ita se sapere propositum.

Quarta debinc actio circumferit testimonia sacrae Scripturæ ac diversorum sanctorum Patrum pro imaginibus.

Quinta præterea continet actio testimonia ostendit, Iconomachos æqualia super imaginibus reprobis quibusque operari vel sapere haereticis.

Sexta vero designat actio haereticorum blasphemias, et harum validam destructionem.

Septima porro circumferit actio terminatum sancte synodi hujus, subscriptiones episcoporum, epistolam synodi imperatoribus missam. Item aliam ad clericum Constantinopolitanum; sermonem laudatorium, et canones ab eadem synodo promulgatos. Item epistolam Tarasii sanctissimi patriarchæ ad Adrianum summum pontificem pro synodo. Item ejusdem ad eundem de non ordinandis ecclesiasticis officiis pecunias. Item ejusdem ad Joannem presbyterum, hegumenum et anachoretam, pro eadem rc.

CONSTANTINI ET IRENES AUGG.

DIVALIS SACRA

Ad sanctissimum et beatissimum Adrianum papam senioris Romæ directa.

Qui a Domino nostro Iesu Christo vero Deo nostro B suscipiunt sive imperii dignitatem, sive principalis sacerdotii honorem, debent quæ illi placita sunt, et engitare et curare, et creditos sibi ab illo populos secundum ejus voluntatem regere et gubernare. Ergo debitum nobis et vobis, o sanctissimum caput, hoc est, ut irreprehensibiliter quæ ejus sunt sapiamus, et in suis versemur, utpote ab ipso nos quidem imperium, vos vero principalis sacerdotii dignitatem suscipientes. Incipimus ergo hinc sermonem. Scit vestra paterna beatitudo quæ pridem facta sunt in hac nostra regia civitate propter venerabiles imagines; qualiter qui ante nos regnaverunt, eas destruxerunt, et in dishonestatem aque injuriarum posuerunt: (utinam illis non imputetur; melius enim fuerat non nittire manus suas in Ecclesiæ:) et omnem populum qui hic est, imo orientalem eodem modo seduxerunt, et in propriam voluntatem retraxerunt; usquequo Deus suscitavit nos regnare in his, qui in veritate querimus gloriam ejus, et tenere quæ tradita sunt ab apostolis suis et omnibus suis doctoribus. Unde nunc constantor cum mundo corde et vero cultu, quæ ad Deum pertinent, una cum omnibus subditis nostris et his sacerdotibus doctissimis, locuti sumus, et cum consilio decrevimus, ut fieret universale concilium. Et rogamus vestram paternam beatitudinem; imo vero Dominus Deus rogat, qui vult omnes saluos fieri et in agnitionem veritatis venire (*I. Rom. ii.*); ut det se ipsam, et nullam tarditatem faciat, et ascendat hic in stabilitatem et firmitatem antiquæ traditionis super venerabilibus imaginibus: debitum enim illi est hoc facere; agnoscit vero quia scriptum est: *Consolamini, consolamini populum meum sacerdotes, dicit Dominus (Isa. xi.)*. Et: *Labia sacerdotum custodiunt scientiam, et de ore ejus egredietur lex, quoniam angelus Domini exercituum est (Malach. ii.)*. Et iterum divinus et veritatis prædictor Apostolus, qui ab Jerusalem et circuitu usque Illyricum prædicavit Evangelium, sic mandavit: *Puscite gregem Domini cum disciplina,*

C quem acquisivit proprio sanguine (*Rom. xv.*). Et tanquam verus primus sacerdos, et is qui in loco et sede sancti et superlaudabilis apostoli Petri præsedit, sicut dictum est, ascendat, et simul cum omnibus sacerdotibus, qui hic sunt, inveneriatur, et voluntas Domini fiat: *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo*, sicut evangelice didicimus, *ibi sum in medio eorum (Math. xviii.)*. Certificetur eniim et confirmetur a magno Deo et rege, omniumque Domino nostro Iesu Christo, et a nobis servis ejus, quod ascendentem vestram paternam et sacram beatitudinem huc cum omni honore et gloria habendus et suscipere, et quæ opportuna sunt impartiri. Et iterum expleto capitulo, quod beneplacito Dei Christi speramus fieri, cum honore et magnitudine praire illam habemus ad remeandum ad propria. Si enim non potuerit ascendere hic (quod putamus non fieri: scimus enim eum studiosum esse circa divina) eligat viros honorabiles, habentes scientiam, et dirigat una cum syllabis, ut inveniantur ex persona sacrae et paternæ vestre beatitudinis hic. Verumtamen convenientibus ipsis cum omnibus sacerdotibus qui hic sunt, synodice confirmetur antiqua traditio sanctorum Patrum nostrorum, et confundatur omnianum maleplantatum, et Domini nostri Salvatoris Iesu Christi verbum impletatur, quoniam portæ infici non prevalebunt adversus eam (*Math. xvi.*). Et ex hoc non sit schismæ et separatio in una sancta catholica et apostolica Ecclesia, cuius est caput ipso Christus verus Deus noster. Constantinum præterea sanctissimum episcopum Leontinum [Leontinæ] Claudio amabilis Siciliæ nostræ insulæ, quem etiam noscitur paterna vestra beatitudo, adduximus ad nos, et facie ad faciem loquentes direximus cum presenti nostra venerabili jussione ad vos. Qui cum venerit ad vos, continuo absolve eum, ut remeat ad nos, sorbens nobis per ipsum adserit tuum, quibus diebus habet moveri illinc et proficiendi ad nos: porro sanctissimum episcopum Neapolitanum omnino tenuere habet, ut cum ipso ascendat hic. Etenim

iter vestrum per Neapolim et Siciliam habet fieri; et A paterna beatitudine ad nos. (Legimus.) Data iv Kalen-
super hoc stratego Siciliæ jussimus, ut omnis requieci das Septembbris, inductione 7, a regia urbe.
et honoris vestri curam habeat, quo veniat vestra

APOLOGETICUS

Ad populum a TARASIO a secretis compendiose dictus die qua intimaverunt imperantes Irene et Constantinus populis, ut fieret patriarcha: qui et promotus est inductione octava, anno a creatione mundi 6293.

Immaculatae fidei nostræ, id est Christianorum custodes, et eorum quæ in gloriam Dei sunt æmulatorum, fideles imperatores nostri, tanquam omnium in beneplacitum ejus, et in commodum nostrum, Christianorum videlicet curam facientes, et maxime nunc ecclesiastica negotia diligenter et sollicite considerantes, quo summus sacerdos in hac regia urbe sua constitueretur, in suæ pietatis animum me asumpserunt, et, ut manifestum mibi redderetur quod consiliati sunt, præceperunt. Cum ego hoc me indignum esse pronuntiarem, et nullam condescensionem facerem (utpote qui jugum hujus sarcinæ portare et sufferre non possem), jusserunt me adduci ante faciem vestram, pro eo quod et hujus consilii participes effecti sitis. Et nunc, viri Dominum timentes, et eum semper in cordibus vestris habentes, vos aio, qui Christi vocatione, veri videlicet Dei nostri, nouinamini Christiani; audite brevis sermonis ab exiguitate ac humilitate nostra rationem. Ego quidem quidquid piissimis imperatoribus nostris et per omnia orthodoxis responderim, etiam in conspectu vestro rationis meæ apologia respondeo. Timore deprimor ad consentiendum huic electioni, et reveror a facie Dei currere taliter et quomodolibet incircumspecte, ut non terribili damnationi succumbam. Si enim Paulus divinus apostolus, qui Dei voces audivit, cœlumque habuit correptorem [Gr. scholam; al., correpionem], et paradisi inspector effectus est, audivitque arcana verba, et portavit nomen Dei in conspectu nationum et regum, Corinthiis scribens dicebat: *Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar (I Cor. ix);* quomodo ego qui in mundo conversatus, et cum laicis connumeratus, imperatoriis ministracionibus militavi, sic absque dijudicatione atque circumspectione possum insilire ad sacerdotii magnitudinem? Horrendum conamen ad exiguitatem meam, et temerarium studium; causa vero timoris, et meæ refutationis, hæc est: Aspicio enim et video Ecclesiam, quæ super petram Christum Deum nostrum fundata est, scissam nunc et divisam, et nos alias atque aliter loquentes, et aliter eos Christianos qui in Oriente unius nobiscum sunt fidei; sed et his concordantes Occidentales, et nos ab omnibus illis alienatos, et a se per singulos dies anathematizatos habere. Dira poena est

anathema, procul a Deo emitit, et e regno cœlorum persequitur, et dicit in tenebras exteriores. Nescit Ecclesiæ lex vel terminus sectam sive contentionem; sed sicut novit consilierū unum baptismā, unam fidem, ita et concordiam unam in omni ecclesiastico negotio. Nihil enim est in conspectu Dei tam acceptum atque placabile, quam ut nnuim simus, et una efficiamur Ecclesia catholica, quemadmodum in sinceræ nostræ fidei symbolo constemur. Et petimus nos, fratres, ut reor et vos, quoniam scio vos timorem Dei habere, a piissimis et orthodoxis imperatoribus nostris synodum universalem colligi: ut efficiamur nos, qui unius Dei sumus, unum; et qui Trinitatis cultores existimus, uniti et unanimis et collegæ; et qui capitum nostri Christi sumus, efficiamur corpus unum, compactum atque connexum: et qui sancti Spiritus sumus, efficiamur non contra invicem, sed pro invicem: et qui veritatis existimus, efficiamur idipsum sapientes atque dicentes, et non sit in nobis certamen sive dissensio: ut pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, muniat omnes nos: et si quidem jusserrint orthodoxæ propagnatores, imperatores videlicet nostri, postulationi meæ justæ annuere, consentio et ego, et jussionem eorum implebo: sin autem, impossibile mihi est hoc facere, ne subjicatur anathemati, et inveniar condemnatus in die Domini nostri et justi judicis; ubi neque imperator [imperatores], neque sacerdos [sacerdotes], neque princeps [principes], neque hominum multitudo poterit eripere me; et quidquid placuerit vobis, fratres, date apologiæ meæ, imo vero petitioni meæ responsum. Et libenter audiuerunt omnes quæ dicta sunt, consensum præbentes, ut fieret synodus. Quidam autem perpauci ex insipientibus differebant. At vero qui a secretis, rursum ad populum disputans respondebat, quia dominus Leo imperator subvertit imagines; et quando synodus facta est, subversas illas invenit: et quod propter imperatoriam manum subversæ sunt, iterum quæstionem habet idem capitulum; quoniam antiquam consuetudinem in Ecclesia traditam præsumpserunt, sicut eis libitum fuit, exterminare, sed veritas Dei non est alligata. Promotus autem scripsit synodicas litteras patriarchis, Romæ, Alexandriae, Antiochiae, et sanctæ civitatis, quas inveneries 2 et 3 actione cum rescriptis corum.

CONSCRIPTIO BREVIS

Indicans quæ facta sunt ante synodum.

Venientibus itaque a Roma quidem Petro et Petro A Deo amicissimis presbyteris, et deferentibus prælatas litteras : ab Oriente vero, Joanne et Thomâ reverendissimis presbyteris et monachis atque syn-cellis patriarcharum ibidem existentium, et ipsis pari modo deferentibus prænotatas litteras, præce-perunt instauratores [moderatores] imperii conve-nire episcopos. Qui cum pervenissent in conservata-m a Deo et regiam urbe, apud Thraciam moras faciebant potentissimi principes. Plures autem ex ipsis [episcopis] in hæresi Christianos accusantium volutati conturbabant una cum quibusdam non paucō numero laicis, non admittendum ad efficien-dam synodum, sed consentiendum depositioni et iniuriæ venerabilium imaginum ; et factiones non paucas, et susurrations contra patriarcham com-movebant, ita ut conventicula facerent. Hæc ergo consiliantibus illis, aures non latuit patriarchæ, sed adhuc conciliabula sua facientibus, direxit eis, quia Constantinopolis episcopum habet, et præter noti-tiam ejus non est vobis licentia conventicula fa-ciendi. Nam secundum canones depositioni suhjici-mi. Quo auditio episcopi retraxerunt se timore quodam obsessi. Intrantibus itaque imperatoribus, et populi ordinibus, scholariis videlicet, excubitoribus, et ceteris militiis quæ militabant in regia urbe, definitur fieri synodus in venerabili templo sancto-rum et laudabilium apostolorum. Igitur pridie quam status dies advenisset, per meridiem commoti sunt milites furore ferventes, insaniamque spirantes ; et venientes ad luterem sancte catholicæ Ecclesiæ, aliud atque aliud clamabant. Sed vox omnium in unum terminabatur, quia videlicet non esset per-missum fieri synodum. Porro patriarcha relata causa imperatoribus, nequaquam prohibitus est, quomini-nus fieret episcoporum conventus in prædicto vene-rabili templo [Gr. add., sed postridie facta est con-gregatio episcoporum in ipso]; factisque quibusdam allocutionibus tam a sanctissimo patriarcha, quam a Deo amabilibus antistitibus, et lectis quibusdam

A synodis conscriptis, quæ perhibent non oportere aliquando synodum universalem fieri præter con-sensum cæterorum sanctissimorum patriarcharum : cumque legerentur hæc, facta est turba mīlitum, et ante jannas venerandi templi simultatem et clamor-em faciebant, qui ex submissione quorumdam epi-scoporum, qui in synodo male sentiebant, ad hoc moti, reperti sunt esse. Quibus peractis, imperium per cubicularium omni synodo jussit dicere : Interim absce-lite, ut populi inordinatum impetum evada-mus; et posthac voluntas Domini siet : taliter quod antistitibus e templo egredientibus, quidam eorum veritati resistentes cum turba concinnaveront, et impie declamationem faciebant pseudosylogi (*Sed catholicus scriptor hæreticorum conciliabulum, quod B ante hanc synodum factum est, quodque septimanu-synodum appellabant, pseudosylogum, falsum colle-gium nuncupat*), ut septimanu hanc synodum collau-dantes atque nominantes. Cum ergo taliter malig-num concilium clamorem emisisset, et hora esset quasi sexta, domum jam esurientes abibant, et ita commotio seditionis sopita est. Tunc imperatores jussérunt milites eire, quasi sub prætextu quidem hostilis aciei, dantes famam, quod gens Agarenorum hostiliter fuisse egressa. In veritate autem eos fo-ras pellebant de regia civitate. Ergo cum fecissent isti viam usque ad Malagenam, per iussionem eo-rum omnes expellebant pariter et aspernabantur, ne horum cura fieret [et dimittiebant, quod eorum opera non indigerent], jubentes singulos abire in patriam suam. Quibus ita peractis, mansit Ecclesia anno uno quieta, tantummodo patriarcha verbum veritatis omnibus prædicante. Et mox anno trans-acto, denuo præcipiebant piissimi imperatores, ut fieret synodus in Nicænorum metropoli : et præcep-tum deveniebat in finem, episcopis quasi congregatis [episcopis s. cong.] in unum, similiter et pa-trarcha cum vicarius Orientis et Occidentis ad eam-dem pervenit urbem : et facta est synodus benepla-cito Dei secundum actiones quæ proferuntur.

^a Verba Anastasii.

MONUMENTA

SYNODI APUD NICEAM SECUNDO CELEBRATE.

ACTIO PRIMA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri, imperio plissimorum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et Irenes matris ejus, octavo anno consulatus eorum, octavo Kalendas Octobrias, indictione 11.

Conveniente sancta et universalis synodo, quæ per divinam gratiam et piam sanctionem eorumdem Deo confirmatorum imperatorum congregata est in Nicænium clara metropoli Bithiniensium provincie: id est, Petro reverendissimo archipresbytero sanctissima Romæ Ecclesiæ scilicet apostoli Petri, et Petro reverendissimo presbytero, monacho et abbate venerabilis monasterii sancti Sabba Romæ siti, retinentibus locum apostolice sedis almi et sanctissimi archiepiscopi senioris Ronæ Adriani: Tarasio almo et sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, Joanne ac Thoma reverendissimis presbyteris, monachis et vicariis apostolicorum sedium Orientalis diœcæses, Agapito [Agatio: atque ita mss. codices] episcopo Cesareae Cappadociæ, Joanne episcopo Ephesi, Constantino episcopo Constantiæ Cypriorum insulae, Nicolao episcopo Cyzici, Euthymio episcopo Saracis, Petro episcopo Nicomediae, Stauracio episcopo Chalcedonis, Elia episcopo Crete, Epiphania diacono Ecclesiæ Cataniensis et locum obtinente Thomæ archiepiscopi Sardinie; Joanne monacho et locuri obtinente Nicophori episcopi Dyrachii, Damete episcopo Amasiae, Nicolao monacho et abbe monasterii quod cognominatur Apri, et vicario metropoleos Tyanenium; Constantino episcopo Gangrenium, Nicæa episcopo Claudiopoleos, Theophylacto diacono et vicario Stauropolitanorum metropoleos, Eustathio episcopo Laodiceæ, Michaeli episcopo Synadensi, Constantino episcopo Pergæ, Anastasió episcopo Nicopoleos veteris Epiri, Christophoro episcopo Phasidii, Theodoro episcopo Seleuciae, Basilio episcopo Sykæ, Nicolao monacho et vicario metropoleos Mocissi, Manuel episcopo Hadrianopoleos Thracie, Constantino episcopo Regii, Cyrillo monacho et locum retinente Nicetæ episcopi Gotthæ, Theodoro episcopo Catanae, Joanne episcopo Tauromeniae, Gaudioso episcopo Messanæ, Theodoro episcopo Panormi, Stephano episcopo Bibonensiun, Constantino episcopo Leontinæ, Theodoro episcopo Taurianæ, Christophoro episcopo sanctæ Cyriacæ, Theotimo

A [Theodoro] episcopo Crotonensis, Basilio episcopo Nessiorum, Constantino episcopo Canne [Carinæ], Joanne episcopo Iereopoleos [Trocælos], Theophano episcopo Lilybæi, Theodoro episcopo Tropæorum, Sergio episcopo Nicoterensium, Galatone presbytero et locum retinente Stephani [Christophori] episcopi Syracusani, Theodoro episcopo Bizyæ, Mauriano episcopo Pompeiopoleos, Gregorio presbytero et vicario Smyrnæ . . . episcopo Leontopoleos, Sisinnio episcopo Parii, Eustratio episcopo Apamiae [al., Amasiae], Petro episcopo Gerniorum, Joanne episcopo Arcadiopoleos, Epiphania episcopo Miletii, Gregorio presbytero et vicario episcopatus Nicopoleos, Niceta episcopo Protocæsorum [Proconnesi: Proconnesi], Eustratio episcopo Methymnae, Leone episcopo Cii, B Joanne episcopo Apri, Theophylacto episcopo Cypæallorum, Stephano [Theophane] episcopo Sugdærum, Leone episcopo Mesembriæ, Joanne episcopo Nyssæ, Gregorio [Georgio] episcopo imperialium Thermarum, Gregorio [Georgio] episcopo Camulianensium, Sotherico episcopo Cisisensium, Constantino episcopo Mastauraensium, Georgio episcopo Briulensis, Theodosio [Theodoro] episcopo Nyssæ, Theophylacto episcopo Trallæ, Basilio episcopo Magnesia Anelii, Ignatio episcopo Prunæ [Prinæ], Sabba episcopo Aneorum, Basilio episcopo Magnesia Mazandri, Gregorio episcopo Palæaspoleos, Theophane episcopo Caloæ, Leone [Leontio] episcopo Aligizorum, Nicodemo episcopo Evazensium, Lycasto episcopo Baretensium, Theophylacto episcopo Hypæensi, Eustathio episcopo Erythrenium, Theophane [Theophylacto] episcopo Lebedi, Stratonicus episcopo Cymæ, Theophylacto episcopo Cunnensium [Tymnorum: Tyranensium], Cosma episcopo Myrrhinae, Olbiano episcopo Ekeæ, Pardo episcopo Pitanae, Basilio episcopo Pergami, Basilio episcopo Adrainyui, Marino episcopo Atandri, Joanne episcopo Assi, Leone episcopo Phociæ, Nicophoro diacono et vicario Gargærenium, Constantino diacono et vicario Agahæ, Theognide vicario Sion, Theophylacto vicario Tei, Joanne episcopo Rhædesti, Joanne episcopo Pravidos [Panii: Panidos] Melchisedech episcopo Calliopoleos [Callipoleos], Leone episcopo Madytæ, Sisinnio episcopo Zuruli, Theophylacto episcopo Charapoleos, Thoma episcopo Daonii, Gregorio episcopo Theodoropolcos, Sisinnio episcopo Chalcedonis [Chal-

D

cidis] Thraciæ, Joanne episcopo Bryseos, Benjamin episcopo Lizici, Constantino episcopo Juliopoleos, Petro episcopo Asponæ, Synesio episcopo Cinnæ, Theophilo episcopo Anastasiopoleos, Leone episcopo Minzi, Anthimo episcopo Berinopoleos, Spyridone episcopo Cyprensum [Cythrorum], Eustathio episcopo Solensium, Theodoro [episcopo] Citii, Georgio episcopo Trimithuntensium, Alexandro episcopo Amathuntos, Michaelis episcopo Meletiopoleos, Theodoro episcopo Germæ, Basilio episcopo Adranuthyrensum, Leone episcopo Poemanini [Pomanini], Symeone episcopo Ocæ, Strategio episcopo Dardanensis, Joanne episcopo Lampsaci, Theodoto episcopo Palæorum, Niceta episcopo Hilei, Leone episcopo Troadensis, Theodoro episcopo Abydi, Anastasio episcopo Tripoleos, Leone episcopo Traculorum, Stephanus episcopo Salensium, Joanne episcopo Tabalensis, Stephanus episcopo Silandi, Joanne episcopo Setensium, Theophane episcopo Myoniæ [Meoniæ], Lycasto episcopo Philadelphia, Michaelis episcopo Traillæ, Georgio [Gregorio] episcopo Gordorum, Joanne episcopo Daldæ, Eustathio episcopo Orcanæ, Theopistus episcopo Hermocapelia, David episcopo Helenopoleos, Cyrione episcopo Loti [Lophi], Theophylacto episcopo Apolloniadis, Constantino episcopo Cesarea Bithyniæ, Georgio episcopo Basinopoleos, Leone episcopo Aristæ, Nicephorus episcopo Hadrani, Basilio presbytero et vicario Dascylus, Niceta episcopo Melæ, Neophyto episcopo Gordoservorum, Leontius episcopo Linæ [Liboæ], Leone episcopo Aspendonensium, Joanne episcopo Hetenensium, Leone C episcopo Amisi [Aminsi], Constantino episcopo Zelessium, Mariano vicario Zalichi, Gregorio episcopo Sinopæ, Georgio episcopo Nicopoleos [superioris], Constantino episcopo Asimensium [Sasimorum], Gregorio [Georgio] episcopo Amastræ, Heraclio episcopo Junopoleos, Theophane episcopo Sorensum, Niceta episcopo Dadybrensum, Theophilo episcopo Prusiadis, Constantino episcopo Cratæ, Niceta episcopo Hadrianopoleos, Joanne episcopo Heracleæ Ponti, Theodoro episcopo Conianensium, Niceta episcopo Brizæ [Bryzei], Nicephorus episcopo Klanensium, Leone episcopo Trocnaidensium, Leone episcopo Corydalensium, Anastasio episcopo Patarensum, Georgio episcopo Nissæ, Stephanus episcopo Araxorum, Theodoro episcopo Pinuarorum, Nicodemus episcopo Sidymensium, Georgio episcopo Huniandi, Constantino episcopo Candibensium, Stauracio episcopo Zenonopoleos, Leone [Leontius] episcopo Limyrensum, Stephanus episcopo Caunensium, Constantino episcopo Thensium [Tlensium], Constantino episcopo Combensium, Petro diacono et vicario Oricandensium, Joanne diacono et vicario Phasselidis, Theophylacto diacono et vicario Cariæ, Gregorio episcopo Cibyræ, Basilio episcopo Tabensium, Dorotheo episcopo Neapoleos, Constantino episcopo Alabandensium, Gregorio episcopo Heraclia, David episcopo Jassi, Gregorio episcopo Mylassensium, Sergio episcopo Beligiensum [Begyliensum], Joanne

A episcopo Mindi, Stauracio episcopo Stadiæ, Gregorio episcopo Stratonicæ, Anthimo episcopo Hylarimense, Theophylacto vicario Amyzonis, Niceta vicario Halicarnassi, Mauriano vicario Ceramensis, Theodosio episcopo Chonensis, Michaelis episcopo Chæretopensium, Pantaleone episcopo Velentia, Georgio episcopo Peltensis, Christophorus episcopo Atanasi, Leone episcopo Eumeniæ, Paulo episcopo Acmoniæ, Grægorio episcopo Timenutherensis, Leone episcopo Traianopoleos [Tranopoleos], Leone episcopo Aleus, Nicephorus episcopo Lundensis, Georgio episcopo Appiæ, Constantino episcopo Eu-carpia, Michaelis episcopo Hierapoleos, Niceta episcopo Nacoliæ, Christophorus episcopo Promissi [Probyssi], Nicolao episcopo Phytiæ, Theophylacto B episcopo Cinnabori, Niceta episcopo Augustopoleos, Constantino episcopo Cottayi [Cotyaei], Georgio episcopo Mediai, Theophylacto economo et vicario Hypsi, Stephanus electo Hotrensum, Joanne electo Hectorii, Constantino episcopo Ambiadensis [Amaladensis], Epiphanio episcopo Pertensis. Sisinnio episcopo Philomelii, Michaelis episcopo Pap-pensis, Theodosius episcopo Sagallai [Sagallassi], Sisinnio episcopo Apamie Ciboti, Constantino episcopo Conanæ, Nicephorus episcopo Adadensis, Petro episcopo Tyasi, Leone episcopo Baræ, Petro episcopo Seleucia Pisidiæ, Leone [Leontius] vicedomi et vicario Sozopoleos, Mariano episcopo Magy-densis, Paulo episcopo Attaliæ, Nicephorus episco-po Floggensium, Leone [Leontius] episcopo Andiden-sium, Leone episcopo Sibyllensis, Manzone episcopo Pracanensis, Theodoro episcopo Germani-copoleos, Eustachio episcopo Cylindereos, Sisinnio episcopo Sycæ, Zacharia episcopo Cardabudensis, Sisinnio episcopo Musbadensis, Eustathio episco-po Lamensis, Theophylacto episcopo Zenupoleos, Constantino episcopo Dalisandi, Anastasio episcopo Lauzendensis, Macario episcopo Arcandorum.

Sedentibusque ante sacratissimum ambonem tenui-pli sanctissimæ magnæ ecclesiæ quæ cognominatur Sophia, præsentibus et audientibus g'oriosissimis et magnificientissimis principibus, id est Petrona lau-datissimo exconsule, patricio et comite Deo con-servandi imperialis officiis [Gr. obsequiis], et Joanne imperiali ostiatio et logotheta imperialis [militaris] D logothessi, et reverendissimis archimandritis, hegumenis et monachis, propositis sanctis et intemera-tis Dei Evangelii.

Reverendissimi episcopi Siciliæ insulæ dixerunt : Dignuni ducimus, et per omnia huic sanctæ et uni-versali synodo conveniens esse perspicimus, ut ad exquirendorum inchoationem capitulorum sanctissimus et summus ac eximius pastor et præsul regiae Constantinopoleos novæ Romæ proemium faciat, et ostium verbo aperiat, et quæ congrua sunt, vociferando pronuntiet. Sancta synodus dixit : Fiat se-cundum postulationem sanctissimorum episcopo-rum.

Tarasius sanctissimus et beatissimus patriarcha

Constantinopoleos dixit : Opportunum est nunc dicere propheticam illam vocem, quam sepe audiimus per Evangelium praedicari : *Eritis prava in directa, et aspera in vias planas* (*Luc. iii, Isa. xi.*). Quando enim Deus facit aliquid, omnis in his quae aguntur facilitas sequitur, quoniam voluntati ejus resistit nullus. Nam etsi ex antiqui hostis immissione, qui vult concitare super [semper et conterbare] sanctam Ecclesiam catholicam, praeterito anno Kalendas Augusti in Deo conservata regia urbe praesidentibus nobis in veneribili templo tubarum spiritus, sanctorum videlicet et laudabilissimorum apostolorum, commota est multorum turba virorum furore ac amaritudine plena, ut in nos manus injiceret; ex qua manu divina erupti sumus, habentes in auxilium quosdam episcopos, qui facile numerari possunt, quorum nomina voluntarie praeterimus, quoniam omnibus nota sunt : et ad modicum visi sunt prohibitus loqui, et confirmare pium veritatis sermonem. Sed mitissimi imperatores nostri divinitus acti, cum essent orthodoxi: propugnatores, et sinistri opinionis obfuscatores, non dederunt somnum oculis suis, et palpebris suis dormitionem, donec tabernaculum Dei, id est, Ecclesiam ejus in unum restituerent, et pacificum hanc habitaculum redderent. Quapropter consilio et voluntate Dei rurus in idipsum congregaverunt nos. Verum pro his bonas recipient vicissitudines a Christo omnium nostrum imperatore, qui ad has multipliciter remedium potentissimus est. Nos ergo, sacrae viri, adjutorem illum invocantes, et in pectore nostro timorem ejus habentes, futurumque judicium in mente recipientes, accingamur lumbos mentis nostrae in veritate, et vigilantes in omnibus secundum Apostolum, aequilibraminis judicium judicemus; et omnem vocum novitatem, ambitum atque superfluitatem tanquam puro tritico superseminata zizania, sine omni dilatione radicitus evellamus, ut pote veritati obviantia, et Ecclesiae repugnantia. Quae enim in ea tradita sunt, non sunt *est et non*, sed *est* (*II Cor. i*) : existunt in veritate, et permanent incopta opta et immutata in sempiterna saecula. Sine mendacio quippe est qui repromisit dicens : *Portae inferi non prevenient adversus eam* (*Matth. xvi*); et si certificari fuerimus [sumus] quod placabile sit in conspectu Dei, convenient qui praeterito anno restituere veritati. Si quis est in illis sermo vel contradictionis vel etiam ratiocinationis, dicant. Ita namque omnis examinatione manifesta fiet.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypri dixit : Si videtur huic sanctae et universalis synodo, secundum quae dicta sunt a sanctissimo et beatissimo patriarcha Tarasio, ingrediantur sanctissimi episcopi qui in hac criminati sunt parte, a conspectu hujus sanctae et universalis synodi.

Sancta synodus dixit : Ingrediantur. Et ingressi sunt episcopi qui praedicti sunt. Cumque ingressi fuissent, gloriosissimi principes dixerunt : Domini nostri benigni honorabilem et adorandam sacram

A jusserunt mittere ad omnem sacratissimum synodum vestram. Et audite.

Sancta synodus dixit : Confirmet Deus imperium bonorum dominorum nostrorum ! Et delatam in manibus gloriosissimus a secretis Leontius eamdem priam sacram legit.

Sacra. Constantinus et Irene fideles imperatores Romanorum, sanctissimis episcopis, qui in voluntate et gratia Dei, et jussione pii imperii nostri convenerunt in Nicene synodo.

Sapientia, quae vere Dei et Patris est per naturam, Dominus videlicet Jesus Christus verus Deus noster per divinam suam et magnam carnis dispensationem removens nos ab errore idolorum, nostram assumpsit, et cooperatione connaturalis sui

B Spiritus renovavit naturam : et primus pontifex factus, bac vos appellatione dignos effecit, o sacri viri. Ipse igitur pastor bonus, qui ovem quae erraverat super humeros portavit, hominem qui deciderat, proprio gregi, angelicis videlicet et administratoriis virtutibus suis consocians, reconciliavit nos in semetipso ; medioque maceris sublato pariete, solvit inimicitiam in carne sua, pacificam nobis conversationem condonans. Propter quod evangelicus omnibus praedicans edicebat : *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur* (*Matth. v*). Ergo intra hanc beatitudinem, quae nobis nobilitatem adoptionis filiorum donavit, inveniri pium imperium nostrum volens, ad pacem et concordiam omnem Romanam reipublicam nostram dirigere festinat. Praecipue autem sanctorum Dei Ecclesiarum boni ordinis sollicitudinem sumere cupit, atque sacerdotum mercari semper unitatem procurat, Orientis, Septentrionis, Occidentis et Meridiei : et praesules adsunt, Deo volente, per vicarios suos una cum reciprocis rescriptis ad synodicas litteras quae missae sunt a sanctissimo patriarcha. Ista enim antiquitus lex synodicae catholicæ Ecclesiae, quae a finibus usque ad fines suscepit Evangelium. Igitur beneplacito et nutu ejus congregavimus vos sanctos sacerdotes ipsius, qui disponitis testamentum ejus super incruenta sacrificia, ut disflitionibus synodorum quae recte dogmatizaverunt, judicium vestrum simile fiat, et cunctis splendor spiritus illucescat : *Nemo enim accendens lucernam, ponit eam sub modio, secundum Dominum vocem, sed super candelabrum, ut lucent omnibus qui in domo sunt* (*Matth. v*). Sic enim et legislationes, quae olim a patribus nostris pie traditae sunt nobis, sequemini, et sanctæ Dei Ecclesiae in pacifice ordine permanebunt. Adeo quippe confligimus pro veritate, et ad pietatem contendimus, et ecclesiastico ordini consulimus, antiquam legislationem confirmare volentes, ut et militaribus consiliis detenti, et reipublicæ curis vacantes, primum opus habeamus paciferam observantiam Ecclesiae catholicæ, et in secundo hoc ponentes, ad sacratissimam vestram non fatigemur synodum congregandam ; dantes unicuique licentiam, ut sine omni subtractione loquatur quae sibi visa fuerint, ut distincte

[districta] examinatio stat, et magis fiducialiter veritas agatur, quatenus et Ecclesiarum dissensio funditus abigatur, et pacis compago nobis omniaibus coapetur. Et quoniam Paulus sanctissimus patriarcha cum secundum divinam voluntatem a praesentibus vinculis absolwendus, et hanc peregrinationem dimissurus; atque ad habitationem, imo vero ad ipsum Dominum Christum profecturus esset, episcopatum refutavit, vitam eligens monachorum: nobis autem interrogantibus eum, quamobrem hoc fecerit, respondit: Quia si morte praeoccupatus fuero in episcopatu Deo conservandæ regiae urbis, anathema habebo a tota catholica Ecclesia, quod ducit in tenebras exteriores, quæ præparatæ sunt diabolo et angelis ejus: eo quod synodus quamdam dicant hic effectam, quæ subvertat imaginæ picturas, quas Ecclesia catholica tenet, amplectiunt, et ad commemorationem principalium suscipit. Hoc animam meam conturbat, hoc me in commonitionem adducit, quomodo effugiam judicium Dei, pro eo quod cum bujusmodi viris conversatus fuerim et computatus. Hæc vero etiam quibusdam glorioissimorum principum nostrorum locutus est, et sic via excessit. Hanc ergo terriblem sententiam considerante pio imperio nostro, quanquam et ante hoc ex multis audiverimus bujuscemodi jurgium, consilium nobiscum consiliati sumus, quidnam deberet fieri.

Et deliberavimus in consilio nostro, quod cum ordinatus foret patriarcha, quæ dicta fuerant, mox perciperent finem. Accersentes ergo viros ecclesiastieorum negotiorum expertos, et Christum Deum nostrum invocantes, et consilium cum eis facientes, quisnam dignus esset provehi ad sacerdotii cathedralm hujus Deo conservandæ regiae civitatis, et unius consilii animique omnibus factis, in Tarasium qui nunc in pontificali presidet dignitate, dabatur decretum. Hunc itaque advocantes, ea quæ dicta sunt et decreta super eo, pronuntiavimus: qui nequaquam annuere voluit, neque consensu his quæ decreta fuerant, effici postulabat. Cuncte nos eum, quamobrem obediens minime pateretur, percontati fuissemus: primo quidem respondit excusans se et super se jugum sacerdotii dicens. Nos autem intelligentes, quod excusationem quamdam faceret proponens non obediendum, nequaquam ab eo, sed permansimus persuadere illi conantes, quod susciperet summi sacerdotii dignitatem. Ipse itaque videns instantiam nostram, causam renuntiationis annuntiabat. Quoniam video, inquit, et conspicio Ecclesiam, quæ super petram, Christum scilicet Deum nostrum, fundata est, scissam nunc et diruptam, et nos aliud loquentes, et eos qui ex Oriente unius nobiscum fidei sunt, Christianos videlicet, aliorum et concordantes his qui ex Occidente consistunt.

B sacerdotum et glorioissimorum principum nostrorum, et totius Christo amabilis populi nostri, qui tunc hic aderant, virum eduximus, et in praesentia eorum quidquid nobis responderat, et ipsis affatus est: at vero universi illi hæc audientes libenter acceperunt, postulantes pacificum et pium imperium nostrum, ut fieret universalis synodus. Ergo huic petitioni annuimus, Deo vos, ut veritatem dicamus, congregare volente, et nos ad id dirigente. Igitur quoniam a toto terrarum orbe collegit vos Deus, consilium suum statuere volens; ecce propositis sanctis Evangelii, et intelligibiliter clamantibus, *Juste judicale (Joan. vii)*: state stabiles pietatis pro-pugnatores, et omnem novitatem vocum, et noviter apparentem seditionem recidere procurate, quemadmodum et Petrus primus princeps [principum] collegii apostolici, qui servilis deceptionis amētia percussa, Judaicæ auditionis sensum gladio abstulit (*Joan. xviii*). Extendite securim spiritus, et omnem arborem germinantem fructum contentionis et dissensionis ac introductæ novitatis, aut magisterialibus vocibus transplantate, aut canonicis increpationibus concidite, et in ignem futuræ gehennæ transmittite: ut integrum Ecclesiæ corpus compactum et conveniens atque paterna traditione corroboratum pax spiritus custodiat, et totius Romanæ reipublicæ nostræ constitutio simul tranquilla cum fidei tranquillitate consistat. Litteras autem suscepimus missas ab Adriano sanctissimo papa senioris Romæ per vicarios ipsius, Petrum scilicet primum presbyterum, et Petrum Deo amabilem presbyterum et hegumenum, qui et vobiscum sedere videntur: et jubemus secundum jus synodicum in audientiam omnium recitari. Et cum debito silentio his auditis una cum apicibus in duobus quaternionibus a summis sacerdotibus, et sacerdotibus Orientalis diœceseos destinatis, per Joannem reverendissimum monachum et dudum sycellum patriarchalis Antiochiae sedis, et Thomam presbyterum et hegumenum; qui et ipsi ecce vobiscum adsum: per ipsos [ipsas] cognoscetis, qualis sit Ecclesiæ catholicæ sensus.

C Sancta synodus dixit: Conseruet Deus imperium ipsorum! Longos faciat Deus annos eorum! Per amplius gaudere concedat illos!

D Et adductus est Basilius Ancyra, et Theodorus Myrorum, et Theodosius Ammorii: et stantibus eis in medio sanctæ synodi, Basilius episcopus Ancyra dixit: Quantum erat ad potentiam meam, domini, quæcaví causam, et omni satisfactione accepta, accessi ad catholicam Ecclesiam ego novissimus servus vester. Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Gloria Deo, qui vult omnes salvari, et ad cunctiōnem veritatis venire (*1 Tim. iii*)

dis, seu localibus conciliis quæ orthodoxe collecta sunt, ut ab heresi quacunque ad orthodoxam confessionem et traditionem catholicæ Ecclesiæ conversi, in scriptis suam abnegent heresim, et fidem confiteantur orthodoxam. Unde et ego Basilius episcopus civitatis Ancyrae proponens uniri catholicæ Ecclesiæ, Adrianoque sanctissimo papæ, et Tarasio beatissimo patriarchæ, seu sanctissimis et apostolicis thronis Alexandriæ, sed et Antiochiae, et sanctæ civitatis, neconon omnibus orthodoxis pontificibus et sacerdotibus, præsentem hanc confessionem [professionem] meam facio in scriptis, et offero vobis, qui ex apostolica auctoritate potestatem sumpsistis. In hoc ipso etiam veniam expeto a divinitus collecta beatitudine vestra, pro hac tarditate mea. Oportebat enim ut non orthodoxa confessione fraudarer; sed summæ indiscipline mentis meæ, et segnis ac negligentis mentis est hoc. Unde magis postulo a beatitudine vestra, ut et pietatis [expetatis] a Deo indulgentiam mibi concedi.

Credo igitur et confiteor in unum Deum Patrem omnipotentem et in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus unigenitum, et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem; Trinitatem consubstantialem et considentem, in una deitate, potentia et potestate adorandam et glorificandam. Confiteor etiam omnia quæ sunt dispensationis unius sanctæ Trinitatis, Domini videlicet et Dei nostri Jesu Christi, quemadmodum sanctæ et universales sex synodi tradiderunt; et universum hereticum sine janua os abjiciens anathematizo, juxta quod anathemataverunt et ipsæ: expetens etiam et intercessiones intermeratae dominæ nostræ sanctæ Dei Genitricis Mariæ, sanctarumque et ecclasticum virtutum, et omnium omnium sanctorum; atque sancta et pretiosa lipsana [id est, reliquias] eorum cum omni honore suscipiens saluto, et honorabiliter veneror, fidem habens illorum particeps fieri sanctimonizare. Similiter et venerabiles imagines tam dispensationis Domini nostri Jesu Christi, secundum quod homo factus est propter salutem nostram, et intermeratae dominæ nostræ sanctæ Dei Genitricis. [Gr. add. et deiformium angelorum], atque sanctorum apostolorum, prophetarum, martyrum, et omnium simul sanctorum, salutans pariter et amplectens, atque adorationem quæ pertinet ad honorem impendens; projiciens nihilominus et anathematizans ex tota anima et tota mente synodus, quæ ex stoliditate et dementia congregata, et septima synodus nominata est; ab his vero qui recte sapiunt, pseudosyllologos legaliter et regulariter appellatur, tanquam quæ totius veritatis et pietatis sit aliena, et contra divinitus traditam ecclesiasticam legislationem audacter et temere, quin potius et absque Deo latraverit, et sanctas ac venerabiles imagines conviciis appetierit: sed et has præceperit auferri a sanctis Dei ecclesiis, de qua exit [Gr., cui præfuit] Theodosius falsi nominis Ephesius, Sisinnius Pergensis cognominatus Pantillas, Basilius Pisidiæ ca-

A cephatus [infausti nominis] tricaccabus [al. tricacos, id est, ter malus]; quos evanuit sectatus miser Constantinus, qui fuerat patriarcha. Hæc ita confiteor, et his assentior, et idcirco in simplicitate cordis et recta mente, Deo mihi testimonium perhibente, subjectos anathematismos facio hic. Christianorum calumniatoribus, id est imaginum confractoribus anathema! His qui assumunt eloquia, quæ a divina Scriptura adversus idola proferuntur, in venerabiles iconas, anathema! His qui non saluant sanctas et venerabiles imagines, anathema! His qui appellant sacras iconas simulacra, anathema! His qui dicunt, quod sicuti ad deos Christiani ad imagines accedunt, anathema! His qui communicant scienter eis qui conviantur B et exhortant venerabiles iconas, anathema! His qui dicunt, quod praeter Christum Dominum nostrum alias nos ab idolis liberaverit, anathema! His qui spernunt magisteria sanctorum Patrum et traditionem catholicæ Ecclesiæ, prætententes et assumentes voces Arii, Nestorii, Eutychetis et Dioscori, atque perhibentes, quod nisi de Veteri ac Novo Testamento evidenter fuerimus edocti, non sequemur doctrinas sanctorum Patrum, neque sanctorum [generalium] synodorum, atque traditionem catholicæ Ecclesiæ, anathema! His qui dicunt, quod diabolice argumentationis inventio sit factura imaginum, et non sanctorum Patrum nostrorum traditio, anathema! His qui præsumunt dicere, catholicam Ecclesiam idola aliquando suscepisse, anathema! Hæc quidem ita confiteor, et his assentior, et ex toto corde, anima et mente pronuntio. Si vero (quod absit) ex diabolica submissione aliquo tempore voluntarie vel non voluntarie aversus fuero ab istis quæ jam professus sum, anathema sim a Patre et Filio et Spiritu sancto, atque a catholicæ Ecclesia seu sacro ordine penitus alienus! Conservabo autem secundum divinos canones tam sanctorum apostolorum, quam probatiblum Patrum nostrorum, memetipsum ab omni daticeptione seu turpi lucro.

Tarasius sanctissimus et beatissimus patriarcha dixit: Omne hoc sacram collegium: Deo gloriam et gratiarum actiones rependit super hac confessione, quam catholicæ obtulisti Ecclesiæ.

D Sancta synodus dixit: Gloria Deo, qui unit inter se dissidentia! Et adductus est Theodorus reverendissimus episcopus Myrorum, et dixit: Et ego peccator et indignus, multum pertractans et scrutans, et quod melius est eligens, deprecor Deum et vestram sanctitatem, ut cum omnibus et ego peccator uniar sanctæ catholicæ Ecclesiæ.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Grata est Domino Jesu Christo misericordia [Gr., Gratum est Domino Jesu Christo et humanum recipere], et ideo recipit [idcirco recipie] pœnitentes.

Theodorus reverendissimus episcopus Myrorum exemplar primi libelli legit: Legislatio est, etc. Cum legisset ille, Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Et super reverendissimo Theodoro episcopo Mv

rorum grates referimus Deo nostro Christo. Euthymius sanctissimus episcopus Sardis dixit : Benedictus Deus qui univit eum catholice Ecclesiae !

Et adductus est Theodosius episcopus Ammorii, et dixit :

Sacratissimi et Deo honorabiles domini, et omnis sacra synodus haec, et ego peccator et miserabilis atque seductus, qui multa mala locutus sum contra venerabiles iconas, agnita veritate recognovi et reprehendi memetipsum ; et anathematizavi, et anathematizo quae male docui et locutus sum in hoc mundo : et obsecro, et rogo sanctam synodum vestram, ut cum omnibus Christianis recipiatis et me indignum servum vestrum.

Tarasius sanctissimus et beatissimus patriarcha dixit : Multam contritionem cordis ostendit reverendissimus Theodosius, et dignus est receptione.

Sancta synodus dixit : Dignus est secundum sacros canones.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Si nihil aliud est canonicum, quod prohibeat eum, dignus est.

Theodosius reverendissimus episcopus proprium libellum legit ita.

Sanctæ et universalis synodo Theodosius exigens Christianus. Confiteor, et polliceor, et recipio, amplector atque adoro principaliter intemeratam iconam Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, et iconam Dei genitricis, quae illum sine semine peperit; et auxilium et protectionem ejus, et intercessiones illius unaquaque die ac nocte invoco ut peccator in adjutorium meum, tanquam eam, quae habebat confidentiam apud Christum Dominum nostrum, qui ex ea natus est. Pari modo sanctorum et laudabilissimorum apostolorum, prophetarum, et martyrum, et Patrum atque cultorū erēmī iconas recipio et adoro, non tanquam deos (alsit) sed affectum et amorem animæ meæ, quem habebam prius in eos, etiam nunc ostendens, rogo cunctos illos ex tota anima ut intercedant pro me ad Deum, quatenus det mihi per intercessiones eorum invenire misericordiam penes se in die Judicii. Similiter et lipsana sanctorum adoro et honoro, et amplector, tanquam eorum qui decertaverint pro Christo, et acceperint gratiam ab ipso ad sanitates efficiendas, et languores curandos, et daemones ejiciendos, quemadmodum Ecclesia Christianorum suscepit a sanctis apostolis et Patribus, et usque ad nos. Pingi autem consentio in ecclesiis sanctorum principaliter iconam Domini nostri Jesu Christi, et sanctæ Dei Genitricis, ex varia materia auri et argenti, et omni colore : ut carnea dispensatio ipsius omnibus innotescat. Similiter pingi conversationes sanctorum et famosissimorum apostolorum, prophetarum ac martyrum, quo innotescant certamina et agones eorum in brevi scriptura, ad excitationem et magisterium populum, maximeque simplicium. Si enim regum lau-

^a Ilis qui ambigui sunt, et non ex animo fatentur se sacras imagines venerari, anathema !

A rata et iconas missas ad civitates vel regiones obvii adeunt populi cum cereis et incensis, non cera perfusam tabulam, sed imperatorem honorantes ; quanto magis oportet in ecclesiis Christi Domini nostri iconam depingi Salvatoris Dei nostri, et intemeratæ Matris ejus, omniumque sanctorum et beatorum Patrum, et studiosorum virorum? Quemadmodum et S. Basilius ait: Nam et opera magna bellorum scriptores et pictores designant ; illi quidem sermone ornantes, isti vero tabulis exarantes ; et multos ad fortitudinem erexerunt utriusque. Et rursus ipse idem. Quantum laborasti [laborares] utique honio, ut invenires unum ex sanctis obsecrantem Dominum ? Et Chrysostomus dicit : Sanctorum enim gratia non reciditur morte, non hebescit obitu ; sed postquam defuncti fuerint, vivis potentiores existunt ; et alia multa et immensa. Et ideo rogo vos, sancti, et clamo : Peccavi in cœlum et coram vobis; suscipite me, sicut suscepit Deus luxuriosum, et meretricem et latronem. Quærите me, sicut quæsivit Christus ovem quæ perii, quamque super humeros suos sustulit (Luc. xv); ut fiat gaudium coram Deo et angelis ejus super salute et pœnitentia mea, per interventionem vestram, o sanctissimi domini. His qui non adorant venerabiles iconas, anathema ! His qui blasphemiam dicunt in pretiosas et venerabiles iconas, anathema ! His qui audent detrahere ac blasphemare venerabiles iconas, vel vocare illas idola, anathema ! His quo non docent diligenter cunctum Christi amatorem populum adorare venerabiles iconas sacras et aedandas omnium sanctorum qui sæculo Deo placuerunt, anathema^b ! Christianorum calumniatoribus, id est, imagines confringentibus, anathema !

Sabbas reverendissimus hegumenus^b monasterii Studii dixit : Juxta apostolica præcepta et universales synodos, dignus est receptione.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Qui dudum erant rectæ fidei calumniatores, nunc facti sunt veritatis advocatores.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Multam a nobis lacrymam evocavit [Cod. Jol., evacuavit] libellus reverendissimi episcopi Ammorii.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Videtur vobis, ut recipient sedes suas?

Reverendi monachi dixerunt : Quemadmodum suscepimus sanctæ et universales synodi ex hæresi conversos, et nos suscipimus.

Sancta synodus dixit : Placet omnibus nobis. Et iussi sunt reverendissimus Basilius episcopus Ancyra, et Theodorus reverendissimus episcopus Ammorii, sedere in gradibus ac sedibus suis.

Euthymius reverendissimus episcopus Sardis dixit : Orthodoxum Deus bene adduxit.

Sancta synodus dixit : Orthodoxus Pater cum Patribus sanctæ synodo [Orthodoxus cum synodo : Pater cum Patribus]. Post hos autem adducti sunt

^b Dux, abbas, sive præpositus exponitur in cod. Jol.

Hypatius reverendissimus episcopus Nicæe, Leo reverendissimus episcopus Rhodi, Gregorius reverendissimus episcopus Pessinuntis, Leo reverendissimus episcopus Iconii, Georgius reverendissimus episcopus Pisidiæ, Nicolaus reverendissimus episcopus Hierapoleos, et Leo reverendissimus episcopus Carpatici.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Nescio unde, ut ita dicam, impetum facientes, consilium altum consiliati estis, et non per Dominum; et foedera fecistis, et non per Spiritum ejus; collecti videlicet apud vosipso clam alique latenter præterito anno, volentes depellere veritatem. Et si quidem irrationaliter hoc fecistis, date rationem ignorantie vestre. Si vero cum falsa quasi ratione, producatur ipsa ratio vestra, et auditæ fiat coram omnibus populis : et concinnationes et contradictiones vestras, auxiliarice quæ non vincitur, habita veritate, sacer iste conventus disrumpens disrumpet, et dissolvens dissolvet ut colligationes falsitatis et injustitiae, nullamque habentes veritatis substantiam.

Leo reverendissimus episcopus Rhodi dixit : Peccavimus in conspectu Dei, et in conspectu totius Ecclesiæ, et sanctæ synodi hujus : per insipientiam enim cecidimus, et non habemus defensionis nostræ rationem.

Gregorius reverendissimus episcopus Pisinuntensis dixit : Secundum traditam fidem ab apostolis et Patribus confitemur et tenemus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Si est ratio aliqua in vobis, quemadmodum dictum est vobis, proferatur.

Hypatius, et qui cum ipso erant dixerunt : Non habemus, sacratissime domine, quod dicamus; per ignorantiam enim et insipientiam locuti sumus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quæ vos ratio convertit ad veritatem?

Hypatius, et qui cum eo erant, dixerunt : Sanctorum apostolorum et Patrum doctrina.

Gregorius reverendissimus episcopus Pisinuntensem dixit : In synodo sanctorum apostolorum, quæ apud Antiochiam congregata, dicitur : Et ne ultra errerent hi qui salvi flunt, circa idola, sed pro eis imaginetur deivirem statuam Domini nostri Jesu Christi. Sed et beatus Isidorus Pelusiotes dicit : quia templi ratio nulla est, quod non coronat imago.

Leo reverendissimus episcopus Rhodi dixit : Omnia quæ pie ac vere didicimus, licet indigni et peccatores simus, pertractavimus : et ex legali, et ex prophetica, apostolicaque seu paterna voce certi sumus effecti, quia veritas et pietas sic se habet, ut scilicet sint sanctæ et venerabiles imagines in sancta Ecclesia secundum traditam a priscis temporibus consuetudinem a sanctis apostolis ; et inde obediimus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Et quando annos regna ad acto, et docem episcopatum

A niam prolixo tempore malum et nequam magisterium prolongatum est : et dum diutius moratum fuisset, pro peccatis nostris seducti sumus, et declinavimus a veritate; sed speramus in Deo salvari.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Diurnitates passionum difficiliores sunt ad curandum. Sic et anima, que in obscuro est haereseos, lumen orthodoxie difficile recognoscit.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypri dixit : Oportebat vos cum caeteris episcopis [assetis episcopi] discendi nullam necessitatem habere, sed magistros esse potius aliorum.

B Leo reverendissimus episcopus Rhodi dixit : Nisi protenderent [protendissent] hi, qui in lege erant, peccatum, non esset necessitas gratiæ.

Stauracius sanctissimus episcopus Chalcedonis dixit : Sed nos, fratres, non sumus sub lege, sed sub gratia.

Hypatius, et qui cum eo erant reverendissimi episcopi dixerunt : A malis magistris malas doctrinas accepimus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quoniam quidem dixistis malorum magistrorum malas esse doctrinas, Ecclesia ex malis magistris sacerdotes admittere non consentit.

Hypatius episcopus Nicæe dixit : Sic obtinuit consuetudo.

C Gregorius reverendissimus episcopus Pisinuntensem [Pessinunsum] dixit : Sanctus Joannes Chrysostomus dicit : Ego ex cœra perfusam dilexi picturam pietate repletam.

Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Studii dixit : Benedictus Deus, qui dierit vos in veritatem!

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Rationem et defensionem eorum jam audivimus.

Sancta synodus dixit : Etiam, domine.

D Joannes reverendissimus monachus et presbyter, et vicarius apostolici throni Antiochiae dixit : Flagitatur, sanctissime Pater, a multis, quomodo oporteat eos qui ab haeresibus redeunt, suscipi : et observamus sanctam et sacram synodum, ut veniant libri sanctorum Patrum, et videamus et perscrutemur, atque inde sumamus veram certitudinem, quomodo illos suscipi oporteat; haesitamus enim nos.

Constantinus reverendissimus episcopus Constantiae Cypri dixit : Expetimus a beatitudine tua, domine, ut veniant predicti libri, quo certi facti, sic ordinem laudabilem faciamus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Secundum petitionem Deo amabilium virorum et vicariorum, atque sanctissimorum episcoporum, oportet libros afferri.

Constantinus Deo amabilis notarius venerabilis patricius dixit : Secundum iussionem vestre san-

bilis patriarchii Constantinopoleos, tam canonum sanctorum apostolorum, quam sanctorum synodorum, et sancti Patris nostri Basillii, et aliorum Patrum sanctorum.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Legatur in primis liber canonicarum institutionum [constitutionum].

Sancta synodus dixit : Legatur.

Et aceipiens idem Constantinus Deo amabilis diaconus et notarius venerabilis patriarchii, legit :

Canon sanctorum apostolorum quinquagesimus tertius : Si quis presbyter eum qui convertitur a peccato, non suscepit, sed abjecerit, deponatur, quoniam tristem efficit [efficit] Christum qui dicit; quia gaudium fit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agentem (*Luc xv.*)

Sabbas, et qui cum eo erant, dixerunt : Hoc claram et apud omnes acceptum est, quia unumquemque pœnitentium Ecclesia suscipit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Est et alius canon super hoc.

Idem hoc amabilis notarius legit sanctæ Nicæne synodici canonem octauum : De his qui se cognominant Catharos, id est, mundos, si aliquando venerint ad Ecclesiam catholicam; placuit sancto et magno concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in clero permaneant. Hæc autem præ omnibus eos in scriptis convenit prosteri, quod catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscipiant et sequantur, id est, et bigamis se communicare, et his qui in persecutione prolapsi sunt; erga quos et spatia constituta sunt, et tempora definita : ita ut Ecclesiæ catholicæ et apostolicæ placita sequantur in omnibus; ubique vero sive in villis, sive in civitatibus ipsi soli reperti fuerint ordinati, qui inveniuntur in clero, in eodem habitu perseverent, etc.

Theodorus reverendissimus episcopus Catanae Siculorum provinciæ dixit : Ad hæresim banc nil habet canon qui lectus est.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed et de omni hæresi est.

Epiphanius diaconus sanctissimæ Ecclesiæ Catanae Siculorum provinciæ, et vicarius episcopi Sardinie, dixit : Hic canon tunc de Catharis, id est, mundis est dictus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Nunc ergo et nos in tempore hoc exortam hæresim quomodo debemus recipere?

Joannes Deo amabilis vicarius apostolici throni Orientis dixit : Hæresis separat ab Ecclesia omnem hominem.

Sancta synodus dixit : Hoc manifestum est.

Reverendissimi monachi dixerunt : Eos qui manus impositionem percepant, dixit regula suscipi.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Et quomodo intelligitur manus impositio?

Reverendissimi monachi dixerunt : Deprecamur, domine, ut doceamur.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Forte

A in benedictione tantum hic manus impositionem dicit, et non consecrationem [in consecratione].

Gloriosissimi principes dixerunt : Si aliud non est quod prohibeat, propter hanc pœnitentiam eorum suscipient secundum canones.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Scrutemur et alios canones de residuis hæresibus.

Sancta synodus dixit : Et hoc postulamus, ut ve- niant canones.

Iam Deo amabilis diaconus et notarius legit Ephesiniæ sanctæ ac universalis synodi canonem tertium.

Si qui etiam clericorum, qui per singulas civitates sunt, a Nestorio, et his qui cum eo erant, inhibiti sunt sacerdotio, quod recta saperent, et hos proprium gratum recipere sancimus : [Gr., in universum autem] eos videlicet clericos qui cum universalis et orthodoxa synodo sentiunt vel sensuri sunt, sive nunc, sive post haec in quounque tempore, nec hos episcopis qui recesserunt vel recesserint, aut prævaricant tam sanctos canones, quam orthodoxam fidem, jubeamus quoquomodo subjici.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Evidenter canon est de capitulo quod queritur.

Legantur autem et reliqui canones.

Stephanus reverendissimus monachus et bibliophylax [librorum custos] venerabilis patriarchi dixit : Adhuc præ manibus habemus epistolam sanctæ memorie Patris nostri Basillii de prædicta causa, si recipiendi sint in sacerdotium, qui ex hæresi convertuntur; et si jusseritis legi, legantur.

Sancta synodus dixit : Legantur

Stephanus monachus legit. Ex prima canonica epistola Patris nostri Basillii ad Amphibolichium :

Encratitarum autem malignitatem intelligere nos oportet : quia ut indigni receptione judicarentur ab Ecclesia, conati sunt jam proprio præoccupare baptismate. Unde et consuetudinem suam adulteraverunt. Existimo ergo, quia cum nihil sit de illis manifestius promulgatum, nos conveniat eorum improbare baptisina. Et si quispiam fuerit ab illis recepitus [Gr., Et si quispiam ab illis receperit], hunc, cum adierit ecclesiam, baptizemus. Sane, si futurum est uti universalis dispensationi fiat impedimentum, pristino more utamur, et Patres qui nostra quaque dispensavere, sequamur. Vereor enim, ne forte cum voluerimus pigros illos ad baptizandum facere, impedimento simus his qui salvandi essent, ob prolixæ percontationis mysterium [Gr., ob sententia austoritatem] : quod si illi custodiunt baptisina nostrum, hoc a nobis non flagitetur [hoc nos nequaquam moveat]. Non enim illis ad præstandum gratiam debitores sumus, sed serviendi censuræ canoniceæ.

Omni præterea ratione forma teneatur, ut eos qui ad illorum accessisse baptismum probantur, a fidelibus procul dubio primitus ungantur, et ita demum sanctis mysteriis digni efficiantur. Novi autem, quia fratres qui circa Iozem et Saturninum

erant, cum essent ex illa ordinatione, in cathedram episcoporum suscepimus. Itaque eos qui illorum sunt ordini sociati, jam non possumus ab Ecclesia sequestrare; ut pote qui regulam quondam de communione nostra ad illos constituerimus per episcoporum receptionem.

Reverendissimi monachi dixerunt: Petimus, ut deferatur sancti Athanasii ad Rufinianum epistola.

Sancta synodus dixit: Fiat secundum petitionem reverendissimorum monachorum.

Interea Leontius gloriosissimus a secretis dixit: Interim legantur reliquæ sancti Basilii epistolæ.

Stephanus reverendissimus monachus et bibliothecarius legit. Sancti Patris nostri Basilii ex epistola ad Eusenios missa: Hi autem quos priori anno de Galatia accersierunt, quo per eos possent fiduciam episcopatus accipere, tales sunt, quales neverunt illi, qui ad modicum quidem existere cum illis. Et post pauca: Si vero dicunt, quia poenitentiam egerant, ostendant in scriptis poenitentiam suam, et anathematismum Constantinopolitanæ fidei, et separationem sui ab hereticis: et non decipiант quosque simpliciores. Ejusdem ex epistola ad Occidentales directa: Est igitur unus eorum, qui multam nobis tristitiam fabricaverunt, Eustathius videlicet ex Sebastia minoris Armenie prodius, qui olim ab Ario doctus, quando proficiebat in Alexandria, malignas contra Unigenitum componens blasphemias, sequebatur illum, et iis, qui illi intima germanitate cohæabant, discipulis ejus connumeratus. Denique ad conscientiam rediens [Gr., ad sua reversus], beatissimo episcopo Hermogeni Cæsariensi, a quo super maligna opinione sua judicabatur, professionem fecit sanæ fidei: et ita consecratione ab ipso suscepta, Eustathius post illius dormitionem mox ad Constantinopolitani cœcurrit Eusebium, nihilominus et ipsum impium dogma Arii prædicantem. Deinde illinc ob aliquam causam propulsus, cum venisset ad compatriotas suos, se interim excusavit; et impium quidem sensum occultans, verborum quorundam rectitudinem ostentabat: et utcunq; percepio episcopatu, protinus appareat, anathematismum Homousii in collegio quod ab eis apud Ancyram factum est, conscripsisse. Deinde cum Seleuciam pervenisset, scripsit una cum consentaneis suis, quæ cuncti uorunt. Constantinopoli autem iterum his quæ pretenderant heretici, consentit, et taliter ab episcopatu propulsus, pro eo quod Melitenæ antea depositus fuerat, sibi iter restitutionis excogitavit, quasi ad vos proficiens: et quæ sunt, quæ illi a beatissimo episcopo Libero intenta [intentata] sunt, et quæ ea, quæ ipse spopondit, ignoramus; nisi quia epistolam detulit restituentem se: quam ostendens synodo apud Tyanam congregatæ, suo restitutus est loco.

Eustathii communionem et receptionem ab heresi conversi.

Stephanus reverendissimus diaconus et notarius venerabilis patriarchici secreti legit:

Ex definitione sanctæ ac universalis tertiae synodi contra impios Massalianos, id est, Euchitas:

Placuit omnibus nobis, ac Deo amabilibus episcopis Valeriano et Amphilochio, et cunctis Pamphyensis et Lycaoniensis provinciarum reverendissimis episcopis, quo universa quæ in synodica chartula statuta sunt, teneantur, et prævaricari nullo modo præsumantur, firmis videlicet existentibus etiam his quæ gesta sunt Alexandriæ. Itaque qui sunt per omnem provinciam ex Massalianorum; id est furiosorum [enthusiastarum] heresi, aut si suspecti habentur, quod hujusmodi languoris existant, sive clerici sint, sive laici, remeantes, et anathematizantes in scriptis secundum ea quæ in ianu memorata synodica charta promulgata sunt, maneat clerici quidem in clero, laici vero in communione Ecclesiæ.

Petrus reverendissimus lector et notarius venerabilis patriarchici secreti legit:

Sancti Patris nostri Cyrilli archiepiscopi Alexandriæ Maximo diacono Antiocheno commonitorum.

Didici a diligendo mihi Paulo monacho, quia recusat pietas tua usque hodie communionem reverendissimi episcopi Joannis amplecti, pro eo quod quidam in Antiochena Ecclesia male adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel jam senserint quidem, sed forsitan resipuerint. Probet igitur modestia tua, utrum (aliquando) hi qui dicuntur colligi, nude ac irreverenter cum Nestorio sentiant, et invicem colloquantur; vel aliquando cauteriatam habuerint conscientiam, colligantur autem nunc acta poenitentia super his, in quibus subrepti sunt, quamvis confiteri fortasse reverentur excessum. Accidunt enim quædam hujus modi fieri circa deceptos. Ac si eos videoas nunc ad rectam concurrere fidem, ne succenseas eis super his quæ transierunt. Volumus enim eos magis illorum abnegatores videre, quam irreverenter mente advocatos nequitiarum esse Nestorii. Ut autem non aestimemur amare contentionem, amplectentes ei et causa dispensationis, ut non subtilius vel districius seu vehementius erga se recognoscentes agatur: dispensatione enim, sicut dixi, eget negotium multa.

Ejusdem Patris ad Gennadium presbyterum et archimandritam.

Intentionem quidem reverentiae tuæ, quam circa divinum possides cultum, non nunc tantum agnovi, sed ab olim sciebam, et laudo vehementer eam cum tanta volentem distinctionis diligentia vivere. Sed dispensationes rerum nonnunquam cogunt parum quid a debito quosdam foras exire, ut majus aliquid

dam exonerant, ut cætera salva permaneant: ita et A nos, cum non habemus salvandorum omnium negotiorum penitus certitudinem, despiciamus ex his quædam, ne cunctorum patiamur dispendia. Et hæc scribo cognoscens, quod pietas tua tristetur in sanctissimum et Dei cultorem fratrem et comministrum nostrum Proclum episcopum, eo quod admiserit in communionem Aliensium hegumenum [episcopum], quem quidem Ecclesiæ leges Palæstinæ præpositum non neverunt. Suscitat autem ad infrunitum negotii desiderium amor gloriæ amarum terminum inaniter habens. Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi et Deo amantissimi Procli episcopi communionem: una enim fuit cura mihi et sanctitati ejus; et dispensationis modus nulli sapientium displicuit.

His lectis monachi dixerunt: Si jubet sancta synodus, afferatur ad Rusinianum destinata sancti Athanasii epistola, et legatur.

Sancta synodus dixit: Fiat petitio reverendissimorum monachorum.

Stephanus predictus monachus, habens præ manibus librum, legit:

Sancti Athanasii epistola ad Rusinianum.

Domino dilecto et amantissimo comministro Rusiano Athanasius in Domino salutem.

Et post alia:

Quoniam amore bonitatis et ecclesiasticæ institutionis (hoc enim revera decet reverentiam tuam) interrogasti de his, qui propter necessitatem abstracti non tam in fide mala corrupti sunt; et voluisti scribere me quæ visa sunt synodis et ubique de illis. Scito, domine mi amantissime, quia in primordio quidem cessante vi, que facta extiterat, celebrata est synodus præsentibus etiam et episcopis, qui partium erant eorum [earum quæ] qui foris sunt. Facta est autem et penes comministros, qui Græciam habitant; porro nihilominus et ab his qui in Hispania et Gallia sunt; et quod hic placuit, et ubique: ita ut his qui cadunt et præsunt impietati, ignoscatur quidem cum paenitentiam gesserint, non autem ulterius eis locus detur in clero: his autem qui auctores non fuerint impietatis, sed per necessitatem et vim abstrahuntur, placuit ut venia detur, et habeant cleri locum; maxime cum excusationem persuasoriam dederint: et placuit id dispensatoriæ fieri. Firmaverunt enim quod non ingrassent ad impietatem: ne autem ordinati quidam impiissimi ecclesias corrumperent, elegerunt potius concurrere violentiæ, et portare pondus, quam perdere populos. Hoc autem prosequentes, visi sunt etiam nobis persuasorie fari, pro eo quod excusarentur dicentes, et Aaron Moysi fratrem in eremo concurrisse quidem prævaricationi plebis, habuisse tamen defensionem (*Exod. xxxii*): ne videlicet populus in Ægyptum reversus, in idolatria permaneret. Nam et ratio evidens apparebat, quoniam manentes in eremo cessare ab idolatria possent: sin autem Ægyptum ingressi essent, moria sacerdentes et

incrementum impietatis. Propterea igitur dispensatio circa clerum effecta est, atque his qui decepti et vim perpessi fuerant, indulgentia tributa consistit. Hæc et Romæ scripta, et a Romanorum Ecclesia sunt recepta, hæc et reverentia tua significo fidens, quod ea quæ approbata sunt, pietas tua suscipiet.

Sabbas et qui cum ipso reverendissimi monachi dixerunt: Non est vox Athanasii tantum, sed et synodorum. Nam idem Pater dicit, quia et Romani et Græci receperunt: et definit, ut ex hæresi conversi recipiantur quidem ad poenitentiam, non tamen ad sacerdotia admittantur.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Non de omni converso heretico idem Pater minime suscipiendo denuntiat, sed de principibus hæreseos, et B his qui vitiouse atque affectuose verbis quidem simulant veritatem in præsencia orthodoxorum, in mente autem nequier operantur. Verum legatur iterum eadem ad Rusinianum missa ejusdem Patris epistola. C Unique legeretur locus qui dicit: Ita ut his qui cadunt et præsunt impietati, ignoscatur quidem cum paenitentiam gesserint, non autem ulterius locus eis detur in clero. His autem qui auctores non fuerint impietatis, sed per necessitatem et vim abstrahuntur, placuit ut venia detur, et habeant cleri locum; maxime cum excusationem persuasoriam dederint.

Reverendissimi monachi dixerunt: Ecce sicut prædictimus, hic sanctus Pater non suscepit in sacerdotium eos qui ab hæresi convertuntur.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Non est ita, ut intelligitis: denique Pater eos qui auctores minime fuerint impietatis, quique tracti et vim passi sunt, recipit in sacerdotium: prelatos vel genitores hæreseos in sacerdotium non admisit; bene hoc et optime atque justissime proferens. Et certo quinque victorem sancium Athanasium novit Ecclesia, quoniam et Romanum frequenter impulsus, et ignobilis fuga [*id est*, turpi ejectione] a præpositis Arianæ hæreseos est abactus, et cum reversus ecclesias obtinueret, hostes ei adhærebant, secundum tempora commutati. Quando autem accipiebant fiduciam illo abscedente, ad priorem hæresim redibant, et persecutionem contra pios comovabant. Et idcirco eundem æstimo dicere Patrem, ne hujusmodi recipierentur in sacerdotium. Nam perceperat tam ipse, quam cæteri orthodoxi ab illis sævissima.

Sabbas reverendissimus monachus dixit: Injuriarum immemor est Pater.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Manifestum est hoc; neque enim malum pro malo reddebat alicui: propter zelum autem Dei et munitionem Ecclesiæ, benignitatem siue disciplinam non poterat possidere; sed in his ea quæ ad vindictam Dei sunt, præferebat.

Joannes reverendissimus presbyter, monachus et vicarius Orientalis diœceseos dixit: Benedicta [*Gr.*, Bene lecta: *et in ms. Jol.*] est definitio illa ad causam audientium.

Monachi repetentes dixerunt: Sed tractos et

vim perppersos Pater admittit : dicant ergo, si tra-
cti fuerint, et vim perpessi, et ideo recesserint a
veritate.

Hypatius, et qui cum eo erant episcopi dixerunt : Quia nos neque vim sustinuimus, neque abstracti sumus, sed in hac nostra haeresi nati et educati sumus, et crevimus.

Theodorus Deo amabilis episcopus Catanae, et qui cum eo sanctissimi episcopi Siciliae, una cum Epiphanio diacono civitatis Catanae, et locum relinente Thomae episcopi Sardiniae, dixerunt : Quia canones sanctorum Patrum qui lecti sunt, tam de Novatianis et Eucratitis, quam de Arianis dicti sunt, hujus haereseos censores cum quibus taxabimus?

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Invenimus et Manichaeos non recipientes iconas, et Marcionistas, et eos qui confundunt Christi naturas; quorum primus [unus] est Petrus Gnapheus, et Xenias Hierapolitanus, haereticus; sed et Severus.

Epiphanius diaconus sanctissimae ac magna Ecclesiae Catanae, et locum retinens Thomae sanctissimi archiepiscopi Sardiniae, dixit : Minor est prioribus haeresibus novitas praesens, an major?

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quod malum est, jam utique malum est, et maxime in negotiis ecclesiasticis. In dogmatum quippe causa, sive in parva, sive in magna peccare, idipsum est : ex utrisque enim lex Dei improbat.

Joannes reverendissimus monachus et vicarius Orientalium sedium dixit : Haeresis haec pejor omnibus haeresibus, et malarum pessima est, veluti quae dispensationem Salvatoris subvertit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Docet nos dictum patriarchae nostri Athanasii, ut reverendissimi episcopi recipientur, nisi alia quaelibet eorum culpa facta sit.

Sancta synodus dixit : Legantur autem cetera regularium testimoniorum.

Aduic Constantinus diaconus et notarius venerabilis patriarchii legit : De gestis sanctae et universalis synodi quartae Chalcedone celebratae.

Orientales et qui cum ipsis reverendissimi episcopi clamaverunt : Omnes peccavimus, omnes veniam postulamus.

Et rursus Thalassius, Eusebius et Eustathius reverendissimi episcopi dixerunt : Omnes peccavimus, omnes veniam postulamus. Et post alia :

Et surgens reverendissimus episcopus Juvenalis una cum eis contulit se ad alteram partem, et clamaverunt orientales, et qui cum ipsis reverendissimi episcopi : Deus bene adduxit te orthodoxe; bene venisti.

Et post alia plura, Illyriciani reverendissimi episcopi dixerunt : Omnes excessimus, omnes veniam postulamus [mereamur].

Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Studii dixit : Si placet sanctae synodo, videamus, si ordinationes eorum qui recepti sunt, ab haereticis fuerint, an non.

A Sancta synodus dixit : Quærite deinceps etiam de ordinatione.

Antonius reverendissimus monachus legit.

De ecclesiastica Historia Rufini presbyteri Romani.

Pergit interea Eusebius Alexandriae, ibique confessorum concilio congregato (pauci numero, sed fide integri et meritis multi) alijs videbatur calore ferventibus fidei, nullum debere ultra in sacerdotium recipi, qui se utcunque haereticæ communionis contagione maculasset. Sed qui imitantes Apostolum, querebant non quod sibi utile esset, sed quod pluribus; vel qui imitarentur Christum, qui cum esset omnium vita, pro salute cunctorum humilians se descendit in mortem, quo scilicet inveniretur et in mortuis vita; dicebant, melius esse humiliari se paululum propter dejectos, et inclinari propter elisos, ut eos rursum erigerent. Nec sibimet solis puritatis merito cœlorum regna defendere; sed esse gloriosius, si cum pluribus illuc inererent intrare; et ideo rectum sibi videri, ut tantum perfidiae auctoribus amputatis, reliquis sacerdotibus daretur optio, si forte velint abjurato errore perfidiae ad fidem Patrum statutaque converti; nec negare aditum redeunibus, quin potius de eorum confessione gaudere; quia et ille evangelicus junior filius paternæ depopulator substantiæ, in semel ipsum reversus non solum suscipi meruit, sed et dignus paternis amplexbus deputatur, et annulum fidei recipit, et stola circumdat (Luc. xv), per quam quid aliud quam sacerdotii declarantur insignia? Cum igitur hujuscemodi sententias ex evangelica auctoritate prolatas ordo ille sacerdotalis et apostolicus approbasset, ex concilii decreto Astero cœterisque qui cum ipsis erant, Orientis injungitur procuratio, Occidentis vero Eusebio decernitur : additur sane in illo concilii decreto etiam de Spiritu sancto plenior disputatio, ut eisdem substantiæ et divinitatis, cuius Pater et Filius, etiam Spiritus sanctus crederetur, eo quod pullularent deuuo, qui eundem Spiritum sanctum a glorificatione Patris et Filii separarent.

Constantinus reverendissimus diaconus et notarius legit.

De ecclesiastica Historia Socratis.

Photinus Sirmii quondam episcopus discipulus erat Marcelli Ancyrae; et ipse purum hominem dicebat Dominum, sicut et Marcellus.

Rursus ipse legit de ecclesiastica Historia Socratis : Qui autem in Sardice convenerant, primum quidem horum damnavere vesaniam [indicta causa illos damnavere]; et terminum fidei Nicæna corroborantes, inæqualitatem respnuunt et anathematizant. Reddiderunt autem thronos Paulo et Athanasio, necnon et Marcello Ancyrae rationem reddenti ac dicenti, quod non fuerint intellecta quæcumque in libris exposuerit; præsertim cum ipse eos qui dicebant Dominum purum hominem, averterit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Jam pluri canonici libri et synodici atque paterni relecti

sunt : et ex hæresi conversos docuerunt nos recipere, nisi forte maligna in eis fuerit noxa reperta.

Sancta synodus dixit : Bene fecisti, domine, tam per epistolas, quam per synodica conscripta docendo nos hæreticorum agnoscendam receptionem.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sancti Athanasi denuo legatur quod lectum est.

Sancta synodus dixit : Legatur secundum jussio-nem sancti Patris nostri.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Ad peti-tum reverendissimorum monachorum legatur.

Stephanus reverendissimus monachus et librorum custos legit, sancti Athanasii ad Rusticanum, sicut scriptum est.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quem-admodum prædiximus, ita est sensus Patris nostri.

Reverendissimi monachi dixerunt : Nos et prius diximus indigni servi sanctitatis vestræ, quia quid-quid recipiunt sanctæ et universales synodi, recipi-mus; nisi fuerit aliquid quod obsistat.

Petrus Deo amabilis presbyter et locum retinens apostolicæ cathedræ Adriani papæ Romæ dixit : Hoc perspicuum est ; etenim Romæ in exsilio erat Macarius hæreticus a sexta synodo missus; et quadra-ginta dies dedit ei spatium sanctæ memoriae Pater noster papa Benedictus, et per singulos dies mittebat ad eum Bonifacium consiliarium suum, et communi-toriis verbis docebat eum ex divina Scriptura ; et nunquam voluit corrigi : hoc autem faciebat, ut persuaderet et reciperet eum.

Sancta synodus dixit : Si toto animo consentiunt qui examinantur episcopi, gratias Deo et ipsis. Si vero dolositatem habent, judicet Deus super illos, quemadmodum super Arium et Nestorium.

Episcopi qui discutiebantur, anathematizaverunt se, dicentes : Quia non sumus sub dolo ; sed si non confessi fuerimus, sicut catholica Ecclesia, ana-thema habeamus a Patre et Filio et Spiritu sancto.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Proposita prosequamur.

Petrus Deo amabilis presbyter et locum retinens sanctissimi papæ Romani, dixit : Ut aiunt historiographi, sanctus Meletius ab Arianis est ordinatus, et ascendit super ambonem, et prædicavit homousion. Ordinatio autem ejus non est repudiata.

Theodorus sanctissimus episcopus Catanae, et qui cum eo erant episcopi Siciliae, dixerunt : Verum di-cit archipresbyter apostolicæ cathedralis.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : In nullo sanctos Patres invenimus dissonare, sed ut ejusdem spiritus omnes existentes, idem ipsum docent et prædicant. Sed veluti quandam dispensationem ex-cogitans sanctus Pater Athanasius ita exposuit. Unde judicavit illos in clero suscipi, qui non essent magi-stri hæreseos.

Reverendissimi monachi dixerunt : Quidquid ju-

A dicatum est in medio vestræ sanctæ synodi susci-pimus.

Sancta synodus dixit : Speramus quia post syno-dum nemo pervertetur, juxta quod in condescensionibus [Gr., depositionibus] suis semetipsi anathema-tizaverunt : quia si reversi fuerimus ad priorem hæ-resim, depositi simus.

Constantinus Deo amabilis episcopus Constantia Cypri dixit * :

Habent libellos suos præ manibus b, et para-sunt dare.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Interim reliqua de proposita sanctorum quæstione canonum legantur.

B Cosmas reverendissimus diaconus et notaries et cubiclesius venerabilis patriarchii legit.

De Vita sancti Patris nostri Sabbe:

Sanctæ venerabilis quintæ synodi, quæ Constan-tinopoli congregata est, communis et universalis sub-missi sunt anathemati Origenes et Theodorus Mo-puestie, et ea quæ ab Evagrio et Didymo dicta sunt [dicta sunt de præexistencia et restitutione], de eo videlicet, quod ante substantiam fuisse perhibe-bant, et quod de restitutione in statum pristinum fa-tebantur, consentientibus et præsentibus qualior patriarchis. Cum autem Deo conservandus imperator noster misisset Hierosolymam ea quæ in synodo ge-sta sunt, et omnes episcopi Palæstinæ manu et ore conformati et roborassent, præter Alexandrum Abillæum [Abillæ], qui ob hoc ab episcopatu pro-jectus, et Byzantium a terræmotu obrutus est : novi quidam Laurenses [neolauritæ] a catholica se sepa-raverunt communione. At vero patriarcha Eustochius diversis modis eos aggressus, et per octo menses admonitionem fecit circa illos, et precibus suis [usus] cum non valuisset eis persuadere, quo Ec-clesiæ catholicae communicarent, imperialibus jus-sionibus usus, per Anastasium ducem a nova illos Laura projicit, provinciamque totam ab eorum pe-stilentia liberavit.

D **Tarasius sanctissimus patriarcha dixit :** Videtis quia octo menses transegit archiepiscopus rogans et longanimitate agens super illos, quanquam nosset eos præanathematizatos in synodo. Iḡt jam audi-vimus canonica præcepta et synodicas denuntiatio-nes et sanctorum Patrum censuras, quia omnes uno sensu accedentes a qualibet hæresi receperunt.

Sancta synodus dixit : Sic se veritas habet, nisi alia canonica causa sit, quæ prohibeat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Ita placet omnibus? [Gr. add. ut recipiamus eos? atque ita ms. Jol.]

Sancta synodus dixit : Placet omnibus.

Reverendissimi monachi dixerunt : Et nobis A et Anatolius est receptus. Et rursus , vere vox Dei est , quia non morientur filii pro patribus , sed unusquisque suo peccato morietur [Ezech. xviii] : et quia ex Deo est consecratio. Quod si forte aliqui dubitant de Anatolio , legantur ea quae de ipso sunt.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Et iterum dicimus , si alia canonica causa quae deponat accedentem non est , recipietur : sine dubio namque oportet canonica conservari præcepta.

Reverendissimi monachi dixerunt : Quia secundum sex sanctas et universales synodos suscipimus eos qui ex haeresi convertuntur , si non est in illis aliqua causa nefaria.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Et nos [Gr. add. omnes] ita definimus edocti a sanctis Patribus nostris.

Reverendissimi monachi dixerunt : Si aliqui monachi sanctæ synodo desunt , quid de illis fit?

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Persuaderimus eis ex canonibus qui prælecti sunt : attamen quamobrem non occurserunt ad hanc sacram synodum ?

Sabbas reverendissimus monachus dixit : Nescio ; sed seorsum sunt.

Euthymius Deo amabilis episcopus Sardinorum : [Sardeorum ; Sardium] dixit : Quemadmodum rogavimus , jam veniant libri , et legantur ; et videamus , si oporteat suscipi eos qui ab haereticis ordinati sunt.

Constantinus reverendissimus diaconus et notarius dixit : Quoniam dixistis de ordinatis ab haereticis legi exempla , præ manibus habemus libros : et si jubetis , legantur.

Sancta synodus dixit : Legantur.

Stephanus reverendissimus monachus et librorum custos legit :

De ecclesiastica Historia Rufini.

Hanc quidem intestinam persecutionem , cum brevis esset , primum in episcopatum transiliens Macedonius crescere fecit. Acacius autem et Patrophilus Maximum Hierosolymitanum expellentes , Cyrilum pro eo constituerunt. Et posthac Cosmas reverendissimus diaconus et cubaclesius venerabilis patriarchi legit :

De ecclesiastica Historia Theodori lectoris , libro quinto.

Dioscorus enim contra id quod regulis placet , sibi ordinationem Constantinopolitani episcopatus indulgens , provebit in ejus præsulatum Anatolium quemdam Alexandrinorum Ecclesiae responsa Constantiopoliti facientes , habens preste et Eutychem commixtrantem. Ad quem Anatolius grato animo dixit [scite dixit] , quod futurum erat ignorans : Quoniam ambulasti , sanctificasti. Agebantur autem hec consulatu Protagenii et Asterii.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quid dicitis de Anatolio? Nonne prima sanctæ synodi fuit? Eteccæa Dioscoro impio ordinatus est [Gr. add. presente quoque Eutychem]. Ergo et nos suscipiamus eos qui ab haereticis ordinati sunt , quemadmodum

* Quartus.

Cosmas diaconus et cubaclesius venerabilis patriarchi legit :

Proæmium Chalcedonensis sanctæ ac universalis synodi.

Conveniente autem etiam sancto et universalis concilio secundum sacram præceptionem in Chalcedonensi urbe congregato : id est , Paschasino et Lucentio reverendissimis episcopis , et Bonifacio religiosissimo presbytero , tenentibus locum sanctissimi archiepiscopi senioris Romæ Leonis ; et Anatolio sanctissimo episcopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ :

Reverendissimi monachi dixerunt : Et hoc suscipimus.

Adhuc Constantinus diaconus et notarius venerabilis patriarchi legit :

De Vita sancti Patris nostri Sabbae.

Flaviano igitur et Elia patriarchis Sidone , ut dictum est , consistentibus , et litteris blandis et dispensatoriis ad imperatorem utentibus , atque apud Sidonem adversus rectam fidem congregatam synodum destruentibus , necon ad thronos proprios redeunibus , indignati hi qui circa Soterichum et Philoxenum erant , in iram immensam commoverunt imperatorem , quasi deceptum a patriarcharum astutia et simulatione. Et accepta potestate quam voluerunt , et auro sufficienti Antiochiae vulgo dato , multis modis tribulaverunt Flavianum , et quodammodo suffocaverunt , cogentes Chalcedonensem synodum anathematizare : taliter eum ab episcopatu repellentes , exilio damnaverunt. Quo comperto imperator gavisus est , et Severum Acephalorum principem Antiochenum episcopum misit. Qui Severus apprehenso patriarchatu , multa quidem atrocias sibi non communicantibus demonstravit. Mittit autem synodica sua Eliæ archiepiscopo : et non receptus , commovet in iram imperatorem ; et rursus destinat sua ipsius synodica Ilierosolymam Maio mense sextæ inductionis , cum quibusdam clericis ei virtute imperatoria [id est , militia]. Et hoc agnito , Pater noster Sabbas sanctæ memoria ascendens in civitatem sanctam una cum aliis eremiti hegumenis , eos quidem qui venerant cum synodis Severi , a sancta insecuri sunt civitate. Multitudinem autem monachorum undique colligentes , ante sanctam calvariam eum Hierosolymitanis clamabant , dicentes : Anathema Severo et his qui communicant ei : præsentibus et audiensibus tam magistris , quam principibus et militibus qui fuerant ab imperatore transmissi. Iste quippe Severus elatione dira detentus , et imperiali potentiae innixus , Chalcedonensem synodum de-

cles millies [millenis] submisit anathematibus, et Eutychetus externam opinionem confirmare contendens, unam Domini Christi Filii Dei et post ex Virgine incarnationem et humanationem praedicabat naturam corruptam; et amicus turbationis existens multas novitates effinxit aduersus recta Ecclesiae dogmata, seu leges: impiissimam enim et latrocinosissimam [latrocinalissimam] Ephesinam secundam synodum recipit, et similem dicit esse hanc illi, quæ prius in eadem Ephesina urbe convenit. Et æquales in doctrinis pronuntiat Cyrillum deiferum Alexandrinorum episcopum, et Diocorū qui in communionem recepit Eutychetem hæreticum, utpote consentaneum suum, et sanctissimum et orthodoxissimum Flavianum regiæ urbis archiepiscopum depositit et interemit; et ita in impietate proficiens idem Severus, exacuit in blasphemiam Dei linguam suam, et partitus est in suis ipsius sermonibus non partibilem in Trinitate divinitatem. Dicens enim et affirmans essentiam [Gr., subsistentiam] esse natum et natum esse essentiam [Gr., subsistentiam], et nullam differentiam in his nominibus sciens, sanctam et adorandam et consubstantialem Trinitatem divinarum essentiarum [Gr., subsistentiarum], naturarum et deitatum et deorum dicere Trinitatem ausus est: hujusmodi ergo animarum corruptoreni et depopulatorum imperator Anastasius coegit archiepiscopum Eliam communicatorein admittere. Qui cum nullatenus hoc agere consensisset, effervens furore imperator direxit Olympium quemdam Cæsariensem, ducatum habentem Palæstinæ, mittens pariter cum eo et epistolam universalem [Gr., dispensatorm], quæ a Sidone scripta est, proflentem non admittendam Chalcedonensem synodum, ut omnibus modis Eliam ab episcopatu repelleret. Qui Olympius cum potentatu imperiali perveniens, et multis modis et machinamentis utens, atque jam dictam epistolam manifestans, Eliam quidem ab episcopatu pepulit, et apud Ailam exsilio relegavit: Joannem vero Marciani filium spondentem et Severum communicatorem admittere, et synodum Chalcedonensem anathematizare, episcopum Hierosolymorum fecit primo die [tertio ex cod. Jol.] Septembbris mensis [Gr., Septembbris die tertia], initio decimæ [al., undecimæ] indictionis. Cum autem cognovissent sanctificatus Sabbas et exerciti eremi Patres, hæc spondisse Joannem, collecti contestati sunt, ne Severum in communionem reciperet, sed magis pro Chalcedonensi synodo discrimen incurreret, cum profectos [profecto] illos haberet omnes auxiliantes; et ita Joannes quotquot duci pollicitus est facere, prævaricatus est, Patres reveritus. Porro Anastasius imperator compriens Joannem irritas sponsiones fecisse, et insaniens aduersus Olympium qui fuerat fuga lapsus, mittit [et insaniens, Olympio fuga lapso, mittit] Anastasium Pamphili, qui ducatum habebat Palestinæ, ut ageret, quo Joannes Severum in communionem susiceret, et Chalcedonensem synodum anathematizaret, vel hunc ab episcopatu repelleret. Qui veniens Hieroso-

Blymam, subito caput archiepiscopum, et mittit eum in custodiam publicam. Omnes autem sanctæ civitatis habitatores gratulati sunt, eo quod fuerit insidiator et proditor Eliæ archiepiscopi. Zacharias autem quidam Cæsariensem urbis principatum moderans, clam in munitionem ingressus, consilium dat Joanni, dicens: si vis bene agere, et nullatenus episcopatu privari, nemo tibi suadeat Severum in communionem recipere, sed quasi reprobante duci, et dic, quia et hic quidem, quæ intenduntur, facere non differo: sed ne fateantur quidam per necessitatem et violentiam me agere, dimittar hinc; et post duos dies Dominica existente agam alacriter quæ a vobis jubentur; et hujuscemodi verbis credulus dux restituit eum Ecclesiæ. Archiepiscopus ergo dimissus per noctem, universum monachicum collegium ad sanctam accersivit civitatem, undique colligens. Ut autem quidam numerantes multitudinem nuntiaverunt, quia habebat congregatio decein millia monachorum, et quoniam nec tota ecclesia poterat tantum capere populum, visum est ut convenienter universi per Dominicos dies [Dominicum diem] in domum sancti protomartyris Stephani, eo quod sufficiens esset ad receptionem multitudinis: simul autem et properarent obviam Hypatio consobrino imperatoris, tunc a Vitaliani captivitate soluto, et Hierosolymam præstationis causa venienti. Convenientibus ergo universis tam monachis quam civibus in memorata colenda domo, convenit et Anastasius dux, et Zacharias consularis. Cunque consularis [Hypatius] advenisset, et cum multitudine in primi martyris Stephani templum intrasset, duxque putaret voluntatem imperatoris efficiendam, ascendit super ambonem archiepiscopus, habens secum Theodosium et Sabbam monachorum summos et duces; et omnis populus per multas horas clamabat dicens: Hæreticos anathematiza, et synodum robora. Protinus ergo tres ex consensu anathematizant Nestorium, et Eutychetem, et Severum, et Soterichum Cæsareæ Capadociæ, et omnem qui non reciperet synodum Chalcedonensem.

C Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Auditionem fecimus paternorum mandatorum: quid ergo oportet? suscipitis [suscipere] ab hæreticis ordinatos?

D Sancta synodus dixit: Etiam, domine, audivimus, et oportet suscipere.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Quin potius et plures eorum qui in sexta sancta synodo cederunt, a Sergio, Pyrrho, Paulo, et Petro, præceptoribus videlicet heresos unam voluntatem in Christo prædicantium, ordinati sunt: quoniam hi vicissim Constantinopoleos thronum sortiti sunt; et a Petro, qui ex his novissimus eidem throno præcedit, usque ad sextam synodum anni plus non transierunt quam quindecim: et ipsi qui intra hoc tempus fuerunt, Thomas et Joannes et Constantinus pontifices in præsignato tempore [Gr. add. temp. a prædictis hæreticis ordinati sunt: et propt.]; id est dum hi qui hæretici nominati sunt, extitisse no-

scuntur : et propterea non sunt improbati : per quinquaginta enim annos tunc hæresis perduravit. Sed sextæ synodi Patres ipsos quatuor anathematizaverunt, quanquam ordinatio eorum essent.

Sancta synodus dixit : Clarum est.

Constantinus sanctissimus episcopus Cypri dixit : Sufficienter ostensem est, honorabilissimi fratres, et de hoc, quia qui ab hæreticis accedunt, suscipiendi sunt. Si quis autem studio ad hæreticum lerit, et suscepereit ordinationem, sine receptione sit.

Reverendissimi monachi dixerunt : Habemus et de hoc sancti Basili epistolam ad Nicopolitas; et obsecramus legi.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Legatur. **Constantinus diaconus et notarius legit.**

De epistola sancti Basili ad Nicopolitas.

Nescio episcopum, nec connumeraverim inter sacerdotes Christi, eum qui a profanis manibus in destructionem fidei ad prælationem provectus est : hoc est judicium meum. Vos autem si aliquam habetis nobiscum portionem, hæc nobiscum procul dubio sentietis : at vero si a nobisipsis consilium sumitis, unusquisque sua sententia dominus est. Nos autem insontes a sauguine isto. Porro hæc scripsi, non de vobis diffidens, sed quorundam hæsitationem confirmans, ex eo quod notam faciam meam ipsius sententiam de non admittendis quibusdam in communionem, neque illis qui manus eorum promotionem sumpserunt. Propterea pace facta, cogitate vosmetipos annumerare sacrosanctæ plenitudini |Gr., et ne manus ipsorum impositione accepta, postmodum pace facta contentur seipso annum].

Reverendissimi monachi dixerunt : Ecce Pater execratur hæreticorum ordinationem, dicendo : Neque connumeraverim inter sacerdotes Christi eum qui a profanis manibus in destructionem fidei ad prælationem provectus est.

Tarasius sanctissimos patriarcha dixit : Et ego execror eos qui ob hujusmodi causam et fidei destructionem sunt ordinati; et maxime si episcopi orthodoxi præsentes fuerunt, a quibus poterant consecrari : sic enim est paternus sensus. Sin autem synodica promulgatio et concordia ecclesiæ causa orthodoxyæ facta fuerit, qui præsumperit a profanis hæreticis ordinari, depositioni succumbet.

Sancta synodus dixit : Hoc justum judicium.

Reverendissimi monachi dixerunt : El quomodo in fine epistole scriptum est : Propterea pace facta,

A cogitate vosmetipos annumerare sacrosanctæ plenitudini. Ecce enim et post pacem hi qui ordinati sunt, non recipiuntur.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Non dixit Pater, non recipiendos fore; sed ne forte violentiam sustinerent, qui voluissent uniri clero orthodoxorum. Etenim in veritate non absque necessitate ac difficultate hoc fiet. Verumtamen egregius Pater per tempus illud, cum essent orthodoxi episcopi plurimi, interdicebat alumnis Ecclesiae ordinatione uti Ariani: nulla enim defensio aderat. Quia enim hoc verum est, et non ignorabant sensum Patris hi qui post illum sunt Ecclesiae successores, ab hæreticis constitutos, deinde melioratos suscepereunt, ut didicimus per illa quæ prælecta sunt. Ubique enim Patres sibi invicem concordantes sunt, nec inest illis refragatio ulla ; sed adversantur eis qui dispensationes et intentiones eorum minime didicerunt.

Reverendissimi monachi dixerunt : Congrua quæ dissoluta sunt.

Sancta synodus dixit : Legant astantes episcopi proprios libellos, tanquam accedentes ad catholicam Ecclesiam.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Legant postquam duorum capitulorum quæ quærebantur, subtiliter causa examinata est, tam scilicet de his qui ab hæreticis sunt ordinati, quam de his qui accedunt ab hæresi ad sanctam catholicam Ecclesiam.

C Hypatius episcopus Nicææ legit libellum suum. Est autem ipse libellus, quem et Basilius reverendissimus episcopus Ancyrensum fecit.

Leo episcopus Rhodi, Nicolaus Hierapoleus, Gregorius Pessinuntius, Gregorius [Georgius] Antiochiæ Pisidiæ, Leo Carpathi, legerunt exemplaria ejusdem libelli.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Professib; notis per lectionem libellorum, in alio conventu receptio eorum fiet, si non inest in illis aliud quod prohibeat.

D Sancta synodus dixit : Fiat sicut jussisti. **Et in his exsurgens sancta synodus laudavit ita :** Multos annos imperatorum ! Irenæ et Constantini magnorum principum et imperatorum multos annos ! Orthodoxorum imperatorum multos annos ! Depositores vocum novitatis quæ facta est, Domine, robora ! Piam da vitam eis !

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Pax Dei sit cum omnibus nobis. Amen.

ACTIO SECUNDA.

In nomine Domini et dominatoris Jeu Christi veri Dei nostri, imperio piissimorum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et Irenæ Deo

PATROL. CXXIX.

coronatæ matris ejus, anno consulatus eorum octavo, sexto Kalendas Octobrias inductione 11.

Conveniente sancta et universalis synodo, quæ per

divinam gratiam et piam sanctionem eorumdem Deo confirmatorum imperatorum congregata est in Nicenium clara metropoli Bithyniensium provinciae, id est, Petro reverendissimo primo presbytero sanctissime Roma Ecclesie sancti apostoli Petri, et Petro reverendissimo presbytero et monacho et abate venerabilis monasterii sancti Sabbæ Romanae siti, retinebatibus locum apostolicæ sedis almi et beatissimi archiepiscopi senioris Romæ Adriani; et Tarasio almo et sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ [Gr. *ddd.* et episcopis qui cum eis erant], et Joanne ac Thoma reverendissimis presbyteris monachis et vicariis apostolicarum sedis orientalis dioceseos; sedentibusque ante sacra-tissimum ambonem templi sanctissimæ magnæ ecclesiæ quæ cognominatur Sophia, præsentibus et auscultantibus glorioissimis et magnificentissimis principibus, id est, Petrona famosissimo exconsule, patricio et comite Deo conservandi imperialis obsequii, et Joanne imperiali ostiario et logotheta militaris logothessii, et omni sancta synodo secundum ordinem in prima actione signatum: præsentibus etiam et Deo amabilibus archimandritis et hegumenis, atque omni plenitudine monachica, propositis sanctis et iumentatis Dei Evangelii.

Nicephorus Deo amabilis diaconus et chartophylax venerabilis patriarchii dixit: Regius homo præ soribus hujus venerabilis templi stat, dicens secum episcopum Neocæsariæ.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Ingridantur.

Clarissimus regius mandator ingressus dixit: Missus sum a dominis nostris bonis, ut adducerem reverendissimum episcopum Neocæsariæ ad piam et sanetam synodum vestram, et exhibui.

Sancta synodus dixit: Deus conservet pios imperatores nostros.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit ad episcopum Neocæsariæ: Ut ignota tibi præteriit veritas usque nunc? an ut notam tibi hanc parvipendisti? et si ut ignota tibi præteriit, ne confundaris rectum sermonem ediscere, quemadmodum non es confusus perversum.

Gregorius reverendissimus episcopus Neocæsariæ dixit: Credo, domine, ut ignota peto autem discere, et ut jubet Dominus, et sancta synodus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Dic, quid vis discere?

Gregorius reverendissimus episcopus Neocæsariæ dixit: Cum tota haec caterva unum dicat et sapiat, et dicat et certus sum, quia veritas haec est, quæ nunc queritur et prædicatur: ac per hoc ego peto veniam priorum malorum meorum, et vole cum omnibus et illuminari et doceri. Delicta enim et peccata mea immensa sunt: et sicut Dominus ad compunctionem dixerit sacram synodum et sanctissimum deuinum meum, ita fiat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Num

A sorte quasi velamento astutæ proprium seorsum adumbrare volens, verbis simulas veritatem, mente autem malignanter operaris?

Gregorius reverendissimus episcopus Neocæsariæ dixit: Absit, veritatem confiteor, et non mentior, neque falsum faciam verbum meum.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Debueras a prioribus annis aperire aures tuas; et Paulum divinum apostolum audire dicentem: *Tene tradiciones quæ accepistis sive per sermonem, sive per epistolam nostram (I Thess. ii); et rursum Timotheo et Tito scribentem: Profanas vocum novitates devita (I Tim. vi, Tit. iii).* Quid enim profanius et magis vocum novitas est, quam dicere Christianos idololatras esse?

Gregorius reverendissimus episcopus Neocæsariæ dixit: Malum erat; et confitemur, quia malum erat: sed ita gestum est, et ita gessimus; et ideo postulamus veniam delictorum nostrorum. Confiteor, domine, eorum honorificentia sanctitatis vestre et omnium fratrum sanctæ synodi, quoniam peccavimus, et iniuriam fecimus, et male patravimus; et veniam postulamus super hoc.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Dicimus, ut sequenti actione cum libello rursus convenienter, quæ illius sunt agnoscamus.

Sancta synodus dixit: Ut jubet sanctitas tua, episcopus qui astat, cum libello veniam; et in sequenti actione, secundum quod placuerit, agetur.

Leontius inclitus et regius a secretis dixit: Meminam sacratissima et divinitus collecta synodus, qualiter præcedenti conventu divinae litteræ lectæ sunt Deo conservatorum magnorum imperatorum nostrorum, in quibus continebatur memoria litterarum, quæ synodica missæ sunt a sanctissimo et beatissimo papa senioris Romæ, et venerabilibus summisque sacerdotibus orientis, in duabus quaterniobus: quibus et nunc allatis, suggerimus ad quod placuerit.

Sancta synodus dixit: Legantur libelli sanctissimi et beatissimi papa Adriani senioris Romæ.

Et legit Nicephorus inclitus et regius a secretis interpretationem litterarum Latinarum Adriani papæ Romani.

Adrianus episcopus servus servorum Dei. Bonispiissimis et serenissimis imperatoribus ac triumphatoribus, filiis diligendis in Deo et Domino nostro Jesu Christo, Constantino et Irene Augustis.

(Vide Patrologia tom. XCVI, col. 1215.)

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Ipsi vos acceptis a papa litteris his, detulistis eas ad pios imperatores nostros?

Petrus et Petrus Deo amabiles presbyteri, et locuta tenentes Adriani sanctissimi papæ Romani, dixerunt: Nos ipsi accepimus ab apostolico Patre nostro hujuscemodi litteras, et detulimus eas ad pios dominos.

Joannes magnificentissimus logotheta dixit: Hoc noverunt et honorabilissimi Sicii, Deo amabili

Theodorus Cataniensis episcopus, et qui cum eo est reverendissimus diaconus Epiphanius, qui locum tenet archiepiscopi Sardiniae. Ambo enim per ius nonem photum imperatorum nostrorum profecti sunt Romanum cum reverendissimo apocrisiario sanctissimi patriarchae nostri.

Theodorus Deo amabilis episcopus Catanae dixit : Pro imperio jubente per honorabiles iussiones suas, nullius Leonens Dei consorem presbyterum, qui unum mecum est servus vestrae sanctitatis, sicut cum prefiosa epistola sacramentum domini mei : id est quod colit sanctitatem vestram, Siculorum scilicet meas provincie magistratus [strategos] misit me Romanum cum pia iussione orthodoxorum imperatorum nostrorum. Qui abeunt, pii imperii eorum fidem et orthodoxiam denuntiavimus.

Et beatissimus papa audiens dixit : Quia si in diebus imperii eorum factum fuerit hoc, magnificare habet Deus piem imperium eorum super priora regna. Hinc et suggestionem quae hec est, transmisit ad prius imperatores nostros una cum litteris ad sanctitatem vestram, et vicariis suis qui hic praesidentes adsunt.

Cosmas diaconus, notarius et eubachelensis dixit : Et aliae missae sunt litterae a sanctissimo papa seniori Romae at Tarasium sanctissimum et universalem patriarcham nostrum ; et sicut jusserrit sancta collectio vestra, et de his fieri.

Sancta synodus dixit : Legantur.

Cosmas praedictus legit :

Epistola Adriani sanctissimi papae senioris Romae, interpretata ex Latinorum dictione in Graecorum vocem.

Vide Patrol. tom. XCVI, col. 1233.)

Petrus et Petrus reverendissimi presbyteri ac viri sanctissimi papae senioris Romae Adriani dixerunt : Dicat nobis sanctissimus patriarcha Tarasius regias civitatis, si consentiat litteris sanctissimi papae senioris Rothae Adriani, an non.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sacratissimus Paulus apostolus, qui illustratus est lumine Christi, et genitil nōs per Evangelium, cum Romanis scriberet, approbans studium sinceræ fidei eorum, quam in Christum verum Deum habebant, sic ait : Fides nostra amentitur in universo mundo (Rom. 1) : hoc testimonium sequi necessarium est, et inconsulte agit qui hunc conatur resistere. Unde **Adrianus** præsul senioris Romae, cum esset particeps eorum qui prædicto testimonio muniri meruerunt, scriptis expresse ac veraciter piis imperatoribus nostris, atque ad humilitatem nostram, affirmans bene ac opine se habere antiquam traditionem Ecclesie catholicæ. Nam et ipsi nos scrutando Scripturas, et sylogisticae approbando, rimati sumus : sic quod confessi sumus, confitemur et confitebitur, consonamus et confirmamus, atque perinanebimus in significatione litterarum quæ lectæ sunt, imaginales descriptiones suscipientes secundum annotationem patrum nostrorum traditionem; et has affe-

A ctuoso amore adoramus, tāquam ad nomen Christi Dei, et intemeratae dominæ sancte Dei Genitricis, sanctorumque angelorum, ac omnium sanctorum factas, manifestissime in unum solum Deum verum servitatem [Gr., latram] et fidem nostram ponentes.

Sancta synodus dixit : Tota sacratissima synodus ita credit, ita sapit, ita dogmatizat.

Petrus et Petrus Deo amabiles presbyteri et legati apostolice cathedrae dixerunt : Dicat nobis sancta synodus, si admittit litteras sanctissimi papæ senioris Romae, an non.

Sancta synodus dixit : Sequimur, et succipimus, et admittimus.

Joannes Deo amabilis presbyter et legatus orientalis dicentes dixerunt :

Opportunum est etiam in presenti cum Psalmista canere : Misericordia et veritas obviarerant sibi, justitia et pax complexæ sunt se (Psal. LXXIV). Misericordia et veritas scimus quia Dominus noster Jesus Christus est : participatione autem ejus etiam sanctissimi patriarchæ et orbis terre pastores et dicuntur et sunt. Etenim misericordia et veritas obviaverunt sibi, Adrianus scilicet sanctissimus papæ senioris Romae, et Tarasius sanctissimus patriarcha regnantis Constantinopoleos. Qui unum sentientes et conscientes, justitiam et pacem complexi sunt. Phoronima [Const. unum sentientes et conscientes. Justitia et pax osculatæ sunt. Phe.] enim Irene, et decreto

D Dei regnans et imperans [nomen habens rei veritatis consonum ac respondens] ; divinitus mota, et decorum Ecclesie desiderans atque volens, litteris usa, justitiam phoroniam, sanctissimam videlicet Ecclesiam Romanam amplexa est ; et movit in medium transire, et presens sanctum letisca collegium ; sed et orthodoxam patefacere fidem. Et nunc gaudium magnum factum est in lectione sacrarum litterarum sanctissimi papæ Adriani, tam ad divinitus conservandos et tranquillissimos imperatores nostros, quam ad sanctissimum et ter beatum patriarcham Tarasium destinatarum ; et magnas in hoc agimus Deo gratias, quia tanto meruimus gaudio perfervi et letitia. Et benedictus Deus, qui suscitavit nobis tale imperium, quod sollicitum sit semper, et excitet populos ad unum conspiramentum et unanimitatem atque custodiad divinorum canonum, seu traditionum sanctissimæ Ecclesie. Sed Christus Deus per dignitatem sanctissimam Dei Genitricem, et omnes sanctos suos, et vos sacerdotes suos, qui unum sapitis, et dolorem in cordibus non habetis vestris, sed festinatis quæ scripta sunt adimplere, re promissiones vestras veraces ostendat, et longævus conservet bonos dominos nostros, et glorificet eos, et exalte cornu eorum, et subjiciat inimicos eorum sub pedibus ipsorum, et dignos eos faciat etiam in futuro sæculo cum sanctis regibus connumerari, conservetque hanc sanctissimam synodum.

Agapius sanctissimus episcops Cæsariae Cappadociæ

cæ dixit : Scriptum est in divinis Scripturis nostris, quia separavit Deus inter lucem et inter tenebras. Ecce enim cessante tenebrosa male opinantium hæresi, lumen cunctis orthodoxiæ refusit : quod lumen et ego sequens, suscipio et saluto sacras ac venerabiles iconas, et eos qui ita non sentiunt, anathematizabo.

Joannes sanctissimus episcopus Ephesi dixit : Sic ut honorabiles litteræ sanctissimi papæ Romani continent, ita credo, et ita confiteor gratia Christi veri Dei nostri.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Modis omnibus lectæ suggestioni, quæ ad dominos nostros bonos ab Adriano sanctissimo papa Romano missa est; necnon et epistolæ quæ ad sanctissimum patriarcham directa est, consentio, et ita confiteor, atque cum hac fide proficiscar ad tribunal Christi veri Dei nostri.

Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Quemadmodum continent litteræ sanctissimi Adriani papæ senioris Romæ, et sensus sanctissimi Patris nostri ac universalis patriarchæ; sic sapio, sie teneo, et ita docebo, et cum hoc sensu meo etiam in futurum sæculum proficiscar.

Nicolaus sanctissimus episcopus Cyzici dixit : Secundum litteras sanctissimi papæ senioris Romæ Adriani, et expositionem confessionis sanctissimi patriarchæ nostri Tarasii, sapio et sapiam, et in illum mundum adducar cum hac confessione mea.

Euthymius sanctissimus episcopus Sardis dixit : Et ego prælectas litteras sanctissimi papæ senioris Romæ sincere ac indubitanter sequens, polliceor et confiteor ita me sapere tam de orthodoxa fide, quam de sanctissimis iconis : non quasi quiddam novum dogma admittens, sed tanquam certissime sciens de illis traditionem sanctorum apostolorum et sacratissimorum magistrorum qui has reliquerunt, in sancta Dei Ecclesia constitutam. Propter quod tota anima recipio hujusmodi venerabiles iconas cum convenienti horore ac salutatoria adoratione. Eos autem qui aliter vel adverse sapiunt aut dogmatizant contra sanctas iconas, alienos a catholica Ecclesia æstimans, abjicio, et hæreticos denuncio.

Petrus sanctissimus episcopus Nicomedie dixit : Secundum lectas litteras sanctissimi papæ senioris Romæ Adriani, et secundum fidem sanctissimi et universalis patriarchæ Tarasii, venerabiles iconas suscipio, et adoro, et docebo, tanquam redditurus in die judicii rationem judici et Deo nostro.

Elias sanctissimus episcopus Cretæ dixit : Secundum honorabiles litteras sanctissimi papæ senioris Romæ Adriani, sic confiteor et teneo pretiosas et sacras iconas, nuncquam aliudando commutandas.

A saluto et amplectior sacras iconas, cum sint tanquam arrha salutis meæ. Eos autem qui ita non sapiunt, anathematizo.

Nicephorus episcopus Dyrrachii dixit : Secundum relationem quæ missa est ab Adriano sanctissimo papa senioris Romæ ad pios imperatores nostros, et ad sanctissimum et universalem patriarcham Tarasium, quin et secundum ejus sanctissimi Tarasii archiepiscopi doctrinam, fidem et confessionem, sapio et teneo; et cum hac confessione mea brevis vita meæ tempus finiam, et terribili tribunali Christi assistam.

Epiphanius diaconus Ecclesiæ Catanensis, et locum tenens archiepiscopi Sardiniae, dixit : Nitidissimum orthodoxiæ terminum et SS. apostol. traditionem relatio quæ missa est ad pios et Christo dilectos imperatores a beatissimo papa senioris Romæ Adriano, per lectionem exhibuit : sed et epistola ejus, quæ destinata est ad Tarasium sanctissimum et universalem patriarcham. Unde et ego per omnia his consentiens, et recti sensus incessu sequens, honoro et adoro et recipio ab olim in Ecclesia traditas venerabiles et sacras iconas ; et eum qui in his non convenit, ut hæretici conciliabuli participem averta, et anathematismus transmittit.

Leo presbyter sanctissimæ Ecclesiæ Constantiopolenos, et locum tenens metropoleos Sidæ, dixit : Secundum lectas synodicas epistolas sanctissimi papæ senioris Romæ, et doctrinam sanctissimi patriarchæ Tarasii, suscipio venerabiles imagines secundum antiquam consuetudinem ; et eos qui sic se non habent, anathematizo.

Nicolaus hegumenus Apri, et locum tenens Tyanenium metropoleos, dixit : Secundum synodicas epistolas Adriani beatissimi papæ, quæ lectæ sunt, suscipio venerabiles iconas secundum antiquam traditionem : et qui se ita non habent, anathematizo.

Constantinus sanctissimus episcopus Gangrenium dixit : Secundum relations quæ lectæ sunt beatissimi papæ senioris Romæ Adriani, suscipio venerabiles iconas juxta priscam traditionem. Eos vero qui sic non sapiunt, anathemati submitto.

Niceta sanctissimus episcopus Claudiopoleos dixit : Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papæ senioris Romæ Adriani suscipio venerabiles iconas secundum antiquam consuetudinem ; et qui sic non sapiunt, anathemati submitto.

Theodorus sanctissimus episcopus Myrenium Lycriæ dixit : Secundum synodicas epistolas quæ lectæ sunt beatissimi papæ Romæ Adriani, credo et profiteor, atque adoro et amplectior sanctas et venerabiles iconas ; et qui ita non sapiunt, anathematizo et declino.

dixit : Secundum synodicas epistolas a beatissimo papa Adriano senioris Romæ directas confiteor, et admitto juxta priscam traditionem sacras et venerabiles iconas : et qui ita non suscipiunt, anathemati submitto.

Eustathius sanctissimus episcopus Laodiceæ dixit : Secundum recitatas synodicas epistolas beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor, et recipio pretiosas et sacras iconas juxta priscam traditionem : et qui ita non sapiunt, anathemati submitto.

Constantinus episcopus Pergæ dixit : Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor, et recipio pretiosas et sacras imagines secundum antiquam traditionem : et qui ita non sapiunt, anathemati submitto.

Anastasius sanctissimus episcopus Nicopoleos veteris Epiæ dixit : Secundum recensitas synodicas epistolas beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor, et suscipio, et adoro sacras et sanctas iconas juxta priscam traditionem. Eos vero qui ita non sapiunt, anathemato.

Christophorus sanctissimus episcopus Phasidis dixit : Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi pape Adriani confiteor, et suscipio ac adoro venerabiles iconas secundum antiquam consuetudinem. Eos vero qui ita non sapiunt, anathemato.

Theodorus sanctissimus episcopus Seleuciae dixit : Secundum lectas synodicas litteras beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor, et suscipio sacras et venerabiles iconas secundum antiquam traditionem. Eos vero qui ita non sapiunt, anathemato.

Gregorius presbyter Constantinopoleos sanctorum apostolorum, et locum tenens metropoleos Mocissi, dixit : Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor, et suscipio, et adoro sacras et venerabiles iconas secundum antiquam traditionem. Eos autem qui ita non sapiunt, anathemato.

Basilus sanctissimus episcopus Syllæ [Silæ] dixit : Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor et suscipio ac adoro venerabiles et sacras imagines secundum antiquam traditionem Ecclesie. Eos vero qui ita non sapiunt, anathemato.

Theodorus sanctissimus episcopus Catanae dixit : Omni orthodoxia plenam relationem, quæ missa est a sanctissimo papa senioris Romæ Adriano ad pios et amicos Christi imperatores nostros, sed et Tarasium alium et universalem patriarcham, per lectionem agnovi. Unde et ego his assentior, et prorsus adoro, amplector et admitto sacras iconas. Eos vero qui ita

A quam traditionem catholicæ Ecclesie. Eos vero qui ita non sapiunt, anathemato.

Marianus sanctissimus episcopus Pompeiopoleos dixit : Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi pape senioris Romæ Adriani confiteor, suscipio et adoro sacras et venerabiles iconas secundum antiquam traditionem Ecclesie. Eos vero qui ita non sapiunt, anathemato.

Joannes sanctissimus episcopus Tauromeniae dixit : Cum veluti divinus orthodoxie terminus sint litteræ quæ ab Adriano papa senioris Romæ ad pios imperatores, necnon et ad Tarasium universalem patriarcham nostrum, missæ sunt, ita profiteor, suscipiens sacras iconas secundum antiquam traditionem Ecclesie catholicæ. Eos vero qui ita non sapiunt anathematizato.

Cyrillus ex persona sanctissimi episcopi Gothæ promulgavit similiter.

Theodorus sanctissimus episcopus Mitræ [Gr., Bizyæ ex ms. Jol.] promulgavit similiter.

- Gregorius presbyter, et locum tenens episcopi Smyrnæ, promulgavit similiter.

Gaudiosius episcopus Messinæ similiter.

Eustachius [Eustratius] sanctissimus episcopus Apamiae similiter.

Joannes diaconus, et locum tenens apostolicæ sedis a, similiter.

Petrus episcopus Germiorum similiter.

Theodorus sanctissimus episcopus Panormi similiter.

C Joannes sanctissimus episcopus Arcadiopoleos similiter.

Stephanus sanctissimus episcopus Bibonensium similiter.

. vicarius Leontopoleos similiter.

Sisinnius sanctissimus episcopus Parii similiter.

Constantinus sanctissimus episcopus Leontinæ similiter.

Epiphanius sanctissimus episcopus Miletii [Mitorum] similiter.

Theodorus sanctissimus episcopus Taurianæ similiter.

Niceta sanctissimus episcopus Praeconnesi similiter.

Christophorus sanctissimus episcopus sanctæ Cyriacæ similiter.

Eustachius [Eustratius] sanctissimus episcopus Methymnæ similiter.

Theotimus sanctissimus episcopus Crotonensium similiter.

Theophilus sanctissimus episcopus Chii similiter.

- Theodorus sanctissimus episcopus Tropæorum similiter.
- Stephanus sanctissimus episcopus Sugdensium similiter.
- Sergius sanctissimus episcopus Nicoterensium similiter.
- Gregorius presbyter et vicarius Nicopoleos similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Mesembriæ similiter.
- Theodosius sanctissimus episcopus Amorii similiter.
- Cyriacus sanctissimus episcopus Drisiparentium similiter.
- Galata presbyter, et ex persona sanctissimi episcopi Rhœgi, similiter.
- Theodosius sanctissimus episcopus Nyssæ similiter.
- Georgius sanctissimus episcopus Camuljanensium similiter.
- Soterichus sanctissimus episcopus Ciscissensium similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Mastauren-
sium similiter.
- Georgius sanctissimus episcopus Briulensium similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Nyssæ similiter.
- Theophylactus sanctissimus episcopus Trallæ simi-
liter.
- Basilus sanctissimus episcopus Magnesiæ simi-
liter.
- Sabbas sanctissimus episcopus Anensium similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Palæaspoleos si-
militer.
- Basilus sanctissimus episcopus Magnesiæ Mæan-
dri similiter.
- Theophanius sanctissimus episcopus Calpæ simi-
liter.
- Leo sanctissimus episcopus Algizensem similiter.
- Nicodemus sanctissimus episcopus Eugazensem simi-
liter.
- Lucas [Lycastus] sanctissimus episcopus Bare-
tensem similiter.
- Theophylactus sanctissimus episcopus Hypæpen-
sium similiter.
- Theophanes sanctissimus episcopus Lebedensium simi-
liter.
- Stratonicus sanctissimus episcopus Cymæ simi-
liter.
- Cosmas sanctissimus episcopus Myræ similiter.
- Oblianus sanctissimus episcopus Elææ similiter.
- Pardus sanctissimus episcopus Pittanæ similiter.
- Basilus sanctissimus episcopus Pergami similiter.
- Basilus sanctissimus episcopus Atrammyti simi-
liter.
- Marianus [Marinus] sanctissimus episcopus Atan-
dri similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Assi similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Arcadiopoleos si-
militer.
- Leo sanctissimus episcopus Phocæ similiter.
- Nicephorus diaconus et vicarius Gargarenium similiter.
- Constantinus diaconus et vicarius Agæe similiter.
- Theognius..... vicarius Sion similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Rhædesti similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Panii similiter.
- Melchisedech sanctissimus episcopus Caſtiopoleos similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Madyti similiter.
- Theophylactus sanctissimus episcopus Charopo-
leos similiter.
- Thomas sanctissimus episcopus Daonii similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Theodoropoleos similiter.
- Sisinius sanctissimus episcopus Chalcidis similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Bryeos similiter.
- Benjamin sanctissimus episcopus Lizicensium simi-
liter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Amastridis simi-
liter.
- Theophanes sanctissimus episcopus Borenium simi-
liter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Dercensium simi-
liter.
- Heracilius sanctissimus episcopus Junopoleos simi-
liter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Juliopoleos simi-
liter.
- Antonius sanctissimus episcopus Træzenis simi-
liter.
- Niceta sanctissimus episcopus Nacæzæ similiter.
- Petrus sanctissimus episcopus Asponæ similiter.
- Synesius sanctissimus episcopus Cinaæ similiter.
- Synesius sanctissimus episcopus Anastasopoleos simi-
liter.
- Eustathius sanctissimus episcopus Seleuzium simi-
liter.
- Theodorus sanctissimus episcopus Cittæ similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Trithunten-
sium similiter.
- Alexander sanctissimus episcopus Amathuntens-
ium similiter.
- Joannes [Gr., Sisinatus] sanctissimus episcopus Adrianae similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Melitopoleos simi-
liter.
- Theodorus sanctissimus episcopus Germæ simi-
liter.
- Basilus sanctissimus episcopus Hadranothyren-
sium similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Poemaniæ simi-
liter.
- Symeon sanctissimus episcopus Ocæ similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Lampsaci simi-
liter.
- Niceta sanctissimus episcopus Hilei similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Troadensem simi-
liter.

* Exstat pariter in ms. Jolyano.

- Theodorus sanctissimus episcopus Abydi similiter.
- Anastasius sanctissimus episcopus Tripoleos similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Traculensem similiter.
- Stephanus sanctissimus episcopus Salensem similiter.
- Joannes Tabalensem sanctissimus episcopus similiter.
- Stephanus sanctissimus episcopus Silandi similiter.
- Nicolaus sanctissimus episcopus Pericommatis similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Setensem similiter.
- Basilius sanctissimus episcopus Liprensum similiter.
- Theophanes sanctissimus episcopus Maeniae similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Stratoniceae similiter.
- Lycastus sanctissimus episcopus Philadelphiae similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Trallae similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Gordensium similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Daldæ similiter.
- Eustathius sanctissimus episcopus Orcanæ similiter.
- Joannes [Joseph] sanctissimus episcopus Attalæ similiter.
- Zacharias sanctissimus episcopus Hierocæsariorum similiter.
- David sanctissimus episcopus Helenopoleos similiter.
- Cyrius sanctissimus episcopus Lophi similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Cæsariæ Blaynæ similiter.
- Theophylactus sanctissimus episcopus Apolloniae similiter.
- Georgius sanctissimus episcopus Basinupoleos similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Aristæ similiter.
- Nicephorus sanctissimus episcopus Adrani similiter.
- Basilius vicarius Dascyllii similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Carinæ similiter.
- Niceta sanctissimus episcopus Melæ similiter.
- Neophytus sanctissimus episcopus Gordoservorum similiter.
- Leó sanctissimus episcopus Linoæ similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Etenensem [Necennium] similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Zelensem [Hecennium] similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Sinope dixit: Quemadmodum tradiderunt nobis ipsi qui ab initio
- A viderunt et ministri fuerunt sermonis (Act. 1), et hi qui ab eis edocti sunt, sancti videlicet et beati patres nostri; ita certissime compertens contineat litteras quæ nunc ab Adriano sanctissimo papa senioris Romæ tam ad pios et amicos Christi Imperatores nostros, quam ad Tarasium sanctissimum et universalem patriarcham missæ sunt, ita credo, ita confiteor, et ita teneo et tenebo usque ad ultimum spiramentum meum, colens atque adorans pretiosas et sacras iconas. Eos vero qui ita non sentiunt vel consentent, anathematizo.
- Constantinus sanctissimus episcopus Sasimensium dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papæ senioris Romæ Adriani confiteor, et adoro, atque suscipio sacras et colendas imagines B secundum antiquam traditionem Ecclesiae. Eos vero qui ita non sapiunt, anathematizo.
- Niceta sanctissimus episcopus Dadybrensum similiter.
- Theophilus sanctissimus episcopus Prusiadis similiter.
- Niceta sanctissimus episcopus Adrianopoleos similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Heraclie Ponti similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Cratæ similiter.
- Niceta sanctissimus episcopus Rysæ similiter.
- Nicephorus sanctissimus episcopus Clanensem similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Trocnadensem similiter.
- Anastasius sanctissimus episcopus Palarensum similiter.
- Gregorius [Georgius] sanctissimus episcopus Nyssæ similiter.
- Theodosius sanctissimus episcopus Pinarensum similiter.
- Nicodemus sanctissimus episcopus Sidymi similiter.
- Gregorius [Georgius] sanctissimus episcopus Huniadensem similiter.
- Constantinus episcopus Candibensium similiter.
- Stauracius sanctissimus episcopus Zenopoleos similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Limyrensum similiter.
- Stephanus sanctissimus episcopus Caunensem similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Tensium [Gr., Tlon] similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Combensium similiter.
- Petrus sanctissimus episcopus Orcadensem [Gr., Petrus diaconus et vicarius Hyrcanensem] similiter.
- Joannes diaconus et vicegerens Phaselidensem similiter.
- Sabbas..... vicarius Tii similiter.

- A** Gregorius sanctissimus episcopus Libyræ similiter.
- Basilius sanctissimus episcopus Tabensium similiter.
- Dorotheus sanctissimus episcopus Neapoleos similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Heraclia similiter.
- David sanctissimus episcopus Jassi similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Mylassi similiter.
- Sergius sanctissimus episcopus Megyliensium similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Mydbi similiter.
- Stauracius sanctissimus episcopus Stadiæ similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Stratonicæ similiter.
- Theodosius sanctissimus episcopus Chonensium similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Chæretopensium similiter.
- Pantoleo sanctissimus episcopus Valentia similiter.
- Georgius sanctissimus episcopus Peltensium similiter.
- Christophorus sanctissimus episcopus Atanassi similiter.
- Leontius sanctissimus episcopus Eumenicæ similiter.
- Paulus sanctissimus episcopus Acmonicæ similiter.
- Gregorius sanctissimus episcopus Timenutherensium similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Trajanopoleos similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Alei similiter.
- Nicephorus sanctissimus episcopus Lundensium similiter.
- Georgius sanctissimus episcopus Appiæ similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Eucarpia similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Hierapoleos similiter.
- Christophorus sanctissimus episcopus Promissi similiter.
- Nicolaus sanctissimus episcopus Phytia similiter.
- Theophylactus sanctissimus episcopus Cinnabori similiter.
- Niceta sanctissimus episcopus Augustopoleos similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Cotragii [Cottycæ] similiter.
- Georgius sanctissimus episcopus Medaii similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Docimii similiter.
- Damianus sanctissimus episcopus Meri similiter.
- Theophylactus vicedominus et loci conservator Apsi similiter.
- Stephanus electus Otri similiter.
- Joannes electus Hectorii similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Amalandensis similiter.
- Epiphanius sanctissimus episcopus Pertensium similiter.
- Sisinnius sanctissimus episcopus Philemeli similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Sibliae similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Papensium similiter.
- Theodorus sanctissimus episcopus Sagallii similiter.
- Sisinnius sanctissimus episcopus Apamiae Ciboli similiter.
- Constantinus sanctissimus episcopus Cananæ similiter.
- Leo vicedominus et vicarius Sozopoleos similiter.
- Marianus sanctissimus episcopus Magydensium similiter.
- Nicephorus sanctissimus episcopus Flagensium similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Andidensium similiter.
- Manzo sanctissimus episcopus Prakanensium similiter.
- Theodosius sanctissimus episcopus Germanicopoleos similiter.
- Eustathius sanctissimus episcopus Celendereos similiter.
- Zacharias sanctissimus episcopus Trapezopoleos similiter.
- Sisinnius sanctissimus episcopus Sycæ similiter.
- Zacbarias sanctissimus episcopus Cardabunden-sium similiter.
- Sisinnius sanctissimus episcopus Murbadensium similiter.
- Eustathius sanctissimus episcopus Lamensium similiter.
- Stephanus sanctissimus episcopus Philadelphia similiter.
- Leo sanctissimus episcopus Sibiensium similiter.
- Theodorus sanctissimus episcopus Cadus similiter.
- Michael sanctissimus episcopus Tiberiopoleos similiter.
- Joannes sanctissimus episcopus Azanensium similiter.
- Basilius sanctissimus episcopus Dionysiopoleos similiter.
- [Manuel] vicarius Nicopœos similiter.
- [Joannes] ex persona Coloniae similiter.
- Eustratius sanctissimus episcopus Debelti similiter.
- Leo vicedominus et vicarius Zoropoleos similiter.
- Theodorus sanctissimus episcopus Bulgariophygi similiter.

Georgius sanctissimus episcopus Plutinopoleos similiter.

Basilius sanctissimus episcopus Perbereos similiter.

Michael sanctissimus episcopus Pamphyli similiter.

Ruben sanctissimus episcopus Scopelii similiter.

Sisinius sanctissimus episcopus Garialli similiter.

Petrus sanctissimus episcopus Monembasiae similiter.

Gabriel sanctissimus episcopus Egenae similiter.

Leo sanctissimus episcopus Porthmi similiter.

Bardanius sanctissimus episcopus Doarenium similiter.

Andronicus presbyter, et ex persona Leontopoleos seu Zalichi, similiter.

Leo sanctissimus episcopus Sebastae similiter.

Niceta diaconus ex persona Halicarnassi similiter.

Leo sanctissimus episcopus Corydalensium similiter.

Theodorus sanctissimus episcopus Cremnensium similiter.

Constantinus sanctissimus episcopus Adrianae similiter.

Sancta synodus dixit : Justum est, ut et reverendissimi monachi pronuntient.

Reverendissimi monachi dixerunt : Si ordo est talis, ut et nos monachi pronuntiemus; ut jubetis.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Ordo est unicuique, qui reperitur in synodo, ut pronuntiet confessionem suam.

Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus Studii dixit : Secundum antiquam et priscorum tem-

A porum illibatam fidem, quæ nobis tam a sanctis apostolis et prophetis, quam a doctoribus in catholica Ecclesia est tradita, et secundum destinatam syllabam a ter beato et apostolico papa Adriano ad pios imperatores nostros et Tarasium universalem patriarcham, quæ illustraverunt et fulguraverunt mentes nostras, secundum fidem audientes : confiteor et credo [Gr. add. et adoro sacras imagines. Eos autem qui non ita sentiunt, anathematizo.]

t **Gregorius reverendissimus monachus et hegumenus sancti Sergii** dixit : Secundum antiquam et priscorum temporum legislationem, quæ tradita est in sancta Dei magna Ecclesia ex sanctis ac laudabilibus apostolis, et conservata est a sanctis et sacra-tissimis Patribus et magistris nostris, id est, sanctis sex universalibus synodis; atque orthodoxis litteris quæ missæ sunt ab Adriano senioris Romæ sanctissimo et apostolico papa ad pios et Christi amicos imperatores nostros, et Tarasium sanctissimum et universalem patriarcham, quæ illustraverunt et illuminaverunt sensus nostros, cum desiderio cordis mei suscipiens, ita confiteor, ita praedico, credens per hanc veram confessionem una cuin bona actione indulgentiam accipere peccatorum quæ gessi.

Joannes hegumenus Pagurii similiter.

Eustathius hegumenus Maximini similiter.

Symeon hegumenus Choræ similiter.

Gregorius [Georgius] hegumenus Pegæ similiter.

Symeon hegumenus Abramitensium similiter.

Joseph hegumenus Heraclii similiter.

Plato hegumenus Sacudeonis similiter.

Gregorius hegumenus Hyacinthi similiter.

C **Et ceteri omnes monachi** pronuntiaverunt similiter.

ACTIO TERTIA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri. Imperio piissimorum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et Irenæ a Deo redimitæ matris ejus, anno octavo consulatus eorum, tertio [Gr. et ms. Jol., iv] Kalendas Octobrias, inductione 11.

Conveniente sancta et universalis synodo, quæ per divinam gratiam et piam sanctionem eorumdem divinitus confirmatorum imperatorum congregata est in Nicensem clara metropoli Bithyniensium provincie : id est, Petro reverendissimo primo presbytero

~~Fratre eius sancti apostoli Petri.~~

vicariis apostolicarum sedium orientalis dicēceseos.

D Residentibus quoque ante sacratissimum ambonem templi sanctissimæ magnæ Dei Ecclesie quæ cognominatur Sophia; præsentibus et audientibus gloriissimis et magnificientissimis judicibus, id est, Petrona laudabilissimo exconsule patrio, et comite Deo conservati imperatorii obsequii, et Joanne imperiali ostiario et logotheta militaris logothesii, et tota sancta synodo secundum ordinem qui præscriptus est in prima actione; præsentibus etiam Deo amabilibus archimandritis et hegumenis, atque omni monachica plenitudine; propositis san-

ordinati sunt, assumendos : præ foribus adsum hi qui libellos suos jam orthodoxe legerunt episcopi, et postulant ingredi et judicari secundum quod vobis placuerit.

Sancta synodus dixit : Veniant.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Is qui nuper vent Deo amabilissimus episcopus Neocæsariorum reddat rationem suam per libellum.

Gregorius Deo amabilis episcopus Neocæsariorum dixit : Confirmet Deus imperium bonorum dominorum nostrorum ; letiscet eos Deus in sancto solio ipsorum. Sanctissimum dominum nostrum Deus largiori ævo fungi faciat pontificio, et sanctam synodum Deus stabiliat. Orate pro egestate mea. Et proferens libellum suum legit continentem exemplaria libellorum qui præscripti sunt in actione prima.

Et postquam lectus est libellus, Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Hæc cum simplicitate cordis consideris ?

Gregorius Deo amabilis episcopus Neocæsariorum dixit : In nomine Dei et per sanctam orationem tuam et sanctorum Patrum, in munda conscientia et omni simplicitate confiteor, et queso beatitudinem vestram et totam synodum orare pro me.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Aliquid ad hæc promulgemus. [Gr. add. Sanctissimi episcopi Siciliæ dixerunt. Quod in aliis factum est, fiat quoque in istis.]

Sancta synodus dixit : Fiat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed sermo quidam rumor obstrepsit, quod in tempore persecutio- nis quidam episcoporum intolerabiles persecutio- nes piis viris intulerint : quibus verbis injectis non usquequaque sine approbatione credimus. Novit tota sancta synodus hæc, quia canon sanctorum apostolorum episcopum, vel presbyterum, vel diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iaque agentes, et per hujuscemodi timeri volentem, deponi præcipit.

Sancta synodus dixit : Ita denuntiant.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Et si hoc ita est, quid vobis videtur ?

Theodorus sanctissimus episcopus Cataniæ dixit : Secundum sacras catholicæ Ecclesiæ regulas ita definit sancta synodus hæc.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Si intulit episcopus quascunque plagas et tormenta viris timenteribus Dominum, qui tunc persecutionem patiebantur, non est dignus episcopatu.

Sancta synodus dixit : Non est dignus.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quoniam et sicut persecutor cædes inflixit.

Theodorus sanctissimus episcopus Cataniæ, et qui cum eo Deo amabiles episcopi Siciliæ, et Epiphanius diaconus et locum tenens episcopi Sardiniae, dixerunt : Quarta synodus mox ut præsedidit, in primordiis excludavit : Dioscorum foras mitte, homicidam foras

A mitte ; eo quod manus [Gr. add. in synodo latrocinali manus] injicerit super viros insonites.

Joannes reverendissimus presbyter et locum tenens orientalis diœceseos dixit : Et Spiritu sancto iniquitate sancta synodus sponzionem [constitutionem] hanc exposuit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sic et prædictam, verbis que circumferuntur, non credimus.

Sancta synodus dixit : In tempore suo quisquis hanc habet querimoniam, queratur apud hanc sanctam synodum, vel apud sanctitatem vestram : et ostensa veritate, sicut definiunt est a sancta synodo hac, proveaset.

Gregorius sanctissimus episcopus Neocæsariorum dixit : B Non me homo accusabit, quia percussi vel occidi [Gr., cecidi].

Sancta synodus dixit : In his et nos gaudemus.

Gregorius sanctissimus episcopus Neocæsariorum dixit : Neque in divinitus custodienda urbe, neque in re- gione mea homo ex me ultionem passus est.

Sancta synodus dixit : Si istud est, suscipiatur in loco suo.

Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Studii dixit : Principem hæreseos confessi sunt pontifices eum esse : et ut jubetis ; nam Pater noster Athanasius ad Rusianum dixit, quia eis qui principes fuerunt hæreseos suffici, si tantum ad penitentiam adimplantur.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed dixit, quia non cecidit, neque persecutus est

Constantinus sanctissimus episcopus Constantie Cyperi dixit : Juvenalis, et qui circa ipsum erant, auctores [principes] latrocinalis synodi extiterunt ; sed in quarta synodo recepti sunt.

Joannes magnificentissimus logotheta dixit : Sufficit synodo vestra divinitus congregata, quia Gregorius Neocæsariorum, et qui auctor extitit prætereuntis impie synodi, conservatus est usque in hodiernum diem ad suam hæresim et doctrinam damnandam.

Joannes reverendissimus presbyter et locum tenens orientalis diœceseos dixit : Gratias agimus Deo, quia remanserunt viri e male collecta synodo, arguentes et quæ ab ipsis male sunt gesta, et subverentes atque confusionem propriam publicantes.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Scimus omnes Juvenalem patriarcham fuisse Hierosolymitanum ; et secundum dignitatem suam utique et princeps synodi fuit : et sic [Gr., hic] post prævaricationem suam pœnitentia gesta receptus est.

Epiphanius reverendissimus diaconus Ecclesiæ Cataniæ, et locum retinens Thomæ episcopi Sardiniae, dixit : Sed neminem persecutus est Juvenalis.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Et iste respondit, quia neminem persecutus sum.

Nam et Eustachius Sebastianus princeps erat hap-

recessu macedonianorum : sed cum libello sanctus Basilius Pater noster suscepit illum.

Reverendissimi monachi dixerunt : Verum est, sed quia tacens mansit Juvenalis, ideo respondimus [Gr. add. Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Laudamus vos, tanquam emulatores canonicarum et evangelicarum constitutionum.]

Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Studii dixit : Conseruet Deus dominos nostros bonos, quibus dignantibus hoc factum est et congregatum concilium ad Ecclesie unionem atque concordiam.

Sancta synodus dixit : Gratiarum actio Deo et Iesu.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Jam antea haec sancta synodus promulgavit, secuta sanctos patres nostros, quod suscipi oporteat [Gr. add. venientes ab heres]i, nisi alia causa hujusmodi a sacerdotali ejiciat ordine : id ipsum ergo et iterum didicimus.

Sancta synodus dixit. Omnes id ipsum dicimus:

Joannes reverendissimus presbyter et monachus, locum tenens orientalium patriarcharum, dixit : Bona quae diverso modo dicentur, sancta sunt et utilia.

Petrus Deo amabilis presbyter, et locum tenens Adriani beatissimi papae senioris Romæ, et Joannes ac Thomas Deo amabiles presbyteri, et vicarii orientis, dixerunt : Recipient sedes suas.

Sancta synodus dixit : Hoc ipsum dicimus, et consentimus omnes.

Et ascenderunt in competentes sibi cathedras reverendissimi episcopi, Nicæa videlicet, Neocæsaria, Rhodi, Iconii, Hierapoleos, Pisuntium, et Carpatici.

Sancta synodus dixit : Deus bene adduxit orthodoxos.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypræ dixit : Quia in priori sessione sanctæ hujus venerabilis synodi piissimam sacram Deo coronatorum nostrorum imperatorum meruimus per regium a secretis suspicere; in qua continebatur, quod litteras a senioris Romæ praesule missæ fuerunt ad tranquillissimum imperium ipsorum, et duo quaterniones ad sanctissimum patriarcham ab orientalibus summis sacerdotibus : et litteras quidem Romani papæ audivimus, et quæ in illis continebantur, agnovimus. Postulamus itaque a claritate vestra, amplissimi patricii, ut quæ ab oriente missæ sunt, legantur coram sancta ista et universal synodo, quo comperiamus, si eadem sentiant et eadem prædicent tam senioris Romæ papa, quam sanctissimus patriarcha Tarasius, qui et præsident regiae urbi, quam orientis episcopi.

Magnificissimi principes et sancta synodus dixerunt : Fiat secundum postulationem vestram.

A poscimus ut litteræ sanctissimi patriarchæ Tarasii, quæ missæ sunt ad sanctissimos et summos sacerdotes orientis, prius legantur; et ita rescripta earum.

Sancta synodus dixit : Legantur.

Et legit Stephanus diaconus Deo amabilis et notarius venerabilis patriarchici secreti.

Exemplar litterarum quæ missæ sunt ad summos sacerdotes et sacerdotes Antiochiae, Alexandriæ, et sanctæ civitatis, a Tarasio et beatissimo patriarcha Constantinopoleo.

Multa et magna providentia Dominus Deus hominum vitas regens et protrahens, atque proventum yitæ uniuersusque consulte deducens (sive ipso namque factum est nihil, quia et capilli capitii nostri numerati sunt ei) et me in laicorum ordine usque hunc connumeratum, et imperialibus ministeriis deputatum, nescio quibus judiciis (ipse scilicet) in cathedrali pontificalem evexit, hortatu valido a veritatis propagatoribus, piissimis videlicet ac orthodoxis imperatoribus nostris, atque sanctissimis episcopis, seu clericis, in me violenter effecto : cui succumbens annui, et obedientiæ fructum his carpendum commisi. Et rogo vos sacratissimos, ut tanquam patres me pusillanimem baculo potentiae, id est paternis vestris magisteriis fulciatis, et veluti fratres puris orationibus vestris nos cum armatura Dei contra versutias antiqui hostis adjuvetis, atque fluctibus invicem surgentibus vacillantem gubernetis, quatenus pertingam ad portum voluntatis Christi Dei nostri.

C Est enim prorsus apud nos quoddam prælium sine ferro, dum sermones jacant et jacentur. Sed triumphale habemus tropæum, veritatem quæ non vincitur. Deinde quoque et procellis vehementibus inspirantibus, in auxilium vobis assumptis, harum paullum quid sufferentes restum, Christum has increpantem inveniemus, et vitam tranquille per omnia transigemus. Et his quidem sufficienter in praæstatione nostra premissis, in cæteris evidenter horum cognitione denuntiabitur. Nunc autem ad aliam intentionem dicendi [dicendo] progredior. Quia enim præsea quædam, et ut verius fateamur, apostolica traditio in omnibus ecclesiis inolevit, ut hi qui ad pontificium præcohuntur, præcedentibus se in eodem ordine, qualiter se habeant quæ suæ fidei sunt, exponendo commendent : Visum est et mihi hoc sectanti, me vobis inclinare, et liquido confessionem pronuntiare, quemadmodum a labiis sancti Spiritus (quarum sonus in omnem terram exivit, et in fines terræ verba) [Psal. xviii] et ab earum alumnis atque asseculis, sacratissimis videlicet Patribus nostris educatis, ex ipsis mollibus ungulis didici.

D Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum, natum ex Patre sine tempore coeterum : et in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem,

creaturarum conostricem : unum principium, unam deitatem et dominationem, unum imperium, potentatum et potestatem in tribus subsistentiis, individue quidem divisam, et divise unitam : non ex imperfectis tribus unum aliquid perfectum ; sed ex tribus perfectis unum superperfectum et plusquam perfectum, uti magnus locutus est Dionysius ^a. Itaque secundum proprietatem personarum tria quidem adoranda; at vero secundum communem naturae rationem unus Deus omnium factor visibilium et invisibilium, omnium provisor. Consiteor autem factam propter salutem nostram in novissimis diebus secundum carnem nativitatem unius sanctae Trinitatis, Filii scilicet Dei et Domini nostri Iesu Christi, ex veraciter sancta Dei genitrice semperque Virgine Maria : consubstantialem quidem factum nobis modis omnibus absque peccato, non autem desinentem esse quod erat ; sed duabus naturis inconfuse manentibus, una cum consistentibus in se duabus voluntatibus et operationibus : crucifixum pro nobis carne, et sepultum, et resurrexisse, in cœlosque ascendisse, et venturum judicare vivos et mortuos. Insuper spero resurrectionem mortuorum, et singulorum gestorum redditio[n]em [Gr. add. eternam] bonorum scilicet, et his contrariorum. Expetens etiam intercessiones sanctissimæ et intemeratae dominæ nostræ Dei genitricis et semper Virginis Mariæ, sanctorumque angelorum, et sanctorum et glorioissimorum apostolorum, prophetarum, martyrum, confessorum, et magistrorum [doctorum], salutans et venerabiles iconas eorum, et omnem hæreticam abominans contentio[n]em, necnon et eorum ductores atque primores, Simonem videlicet, Marcionem, Manetem, Paulum quoque Samosatenum, et Sabellium Libyum, eorumque dogmata nefaria. Recipio etiam sanctas et universales sex synodos, et earum divina dogmata pariter et doctrinas, tanquam quæ divina inspiratione nobis tradita fuerint. Et cum prima quidem homou[s]ion et una cum Patre sine initio Filium esse credens, anathematizo impium Arium, Aetium, Eunoium, Eudoxium et Demophilum : post hos et eos qui jure dicuntur Dissimiles et Semiariani, atque omnem coquinatam eorum catervam. Cum secunda vero Deum esse Spiritum sanctum et vivificatorem consistens, abjicio Macedonium et omnes qui unius eum illo sunt sensus, cum his autem et Deo perosum Apollinarium, qui insensate desipuit [Gr. qui sine mente opinatus est]. Cum tertia autem unum Dominum Jesum Christum verum Deum nostrum ex Patre genitum, eumdemque in novissimis diebus propter salutem nostram incarnatum ex sancta Dei genitrice semperque Virgine Maria, prædicans, hominis cultorem Nestorium, et bigam quæ circa ipsum est, Diodorum aio ac Theodorum, necnon et eorum prodigiosam fabulam prædicantes, et in Christo personalem dualitatem formantes, procul a confessione mea repello. Præterea cum quarta ex duabus

A naturis et in duabus naturis unum sanctæ Trinitatis Christum Deum nostrum carne venisse sentiens, anathematizo Eutychetem, Diocorum, et totam ipsorum sine capite multitudinem, una cum divinitus fulminando Severo, et iufando Juliano Halicarnasseo, qui fabulose Dominum nostrum incorruptum corpus suscepisse perhibuit. Denique in quinta, quæ sicut machæra spiritus in superficie quodammodo ex prioribus temporibus navigantes iniquas rescidit hæreses, et inventores patefecit earum, Origenem vide-licet, et Didymum, et Evagrium; ita et ego has, utpote portentosas hæreticorum fabulationes, repello. Porro per sextam sicut ex duabus naturis Christum, ex quibus et est, olim esse didiceram; ita et duas naturales voluntates et operationes ejus in utraque natura credidi, humana scilicet et divina. Submittoque anathemati Cyrum, Sergium, Honorium, Pyrrhum, Paulum, et omnes consecutores eorum: dogma quoque ipsorum, ut Sodomiticam vitem, et Gomorrhiticam propaginem, amaritudinis botryonem habentes, odivi. Ipsius autem sanctæ sextæ syndici cum omnibus dogmatibus, quæ legaliter ac divinitus ab ea promulgata sunt, etiam deproprios canones recipio; in quibus refertur: In quibusdam venerabilium imaginum picturis agnus dígo præcursoris exaratur ostensus, qui in figura præcessit gratiae, verum nobis per legem demonstrans agnum, Christum videlicet Dominum nostrum. Veteres ergo figuræ et umbras, utpote veritatis indicia, et præcedentes characteres Ecclesiæ traditos salutantes, gratiam honore præferimus et veritatem, hanc ut legis plenitudinem admittentes. Ut ergo perfectio etiam per colorum operationes in omnium vultibus depingatur, characterem agni Dei nostri Christi, qui tollit peccata mundi, secundum humanitatem etiam in iconis ex hoc pro veteri agno desinimus depingi: per eum videlicet celsitudinem humilitatis Dei Verbi considerantes, et ad memoriam conversationis quam in carne gessit, passionis quoque ac salutaris mortis ejus adducti, atque redemptio[n]is quæ hinc est mundo effecta. Superfluas autem tunultuationes et garrulitates post hæc inconsulte promulgatas, ut apud vos minime receptas, neque per divinam gratiam dictas, irritas astimamus: et ave istis dicentes, fugacesque facturi, accingimus lumbos mentis nostræ in veritate, et suscitamus una cum piis et fidelibus imperatoribus nostris, propugnatoribus videlicet veritatis, ad unitatem sanctæ Dei Ecclesiæ: a quibus et synodum universalem petivimus in præsentia totius eorum Deo amabilis populi; et postulationi nostræ pie annuerunt. Unde vos qui superædificati estis super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipsum videlicet summum et angularem lapidem Christum Jesum (*Ephes. ii.*), quemadmodum in præcedentibus dictum est, concertatores et consecutores ac auxiliatores sumentes, confidentiam talem habemus ad Dominum: non quod suffi-

^a Locus obscurus, et caute legendus.

cientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi a nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (*II Cor. iii*) ; quia disrupta membra et discissa in unum corpus compactum et connexum crescere faciet, in quibus caput est Christus ; et ultra jam non erunt dispersa. De cetero rogamus sanctitatem vestram, usque ad duos [vicarios] loci servatores mittere cum deiloqua epistola sua; et quidquid sibi fuerit divinius super hoc negotio revelatum, nobis facere manifestum : ut secundum quod debitum est, tam loci servatores, quam litteræ vestre synodice sive ad loquendum, sive ad legendum in omnibus inveniantur, quatenus per hoc quæ scissa sunt, uniantur : idipsum enim et a præsule senioris Romæ petivimus ; et rogo vos fraterne, apostolicam vobis vocem prouuntians, tanquam Deo exhortante per nos ; omnia perscrutantes secundum consilium vestrum quod in Deo patefacte nobis. Scriptum est enim : *Labia sacerdotum custodiunt scientiam, et legem exquirunt ex ore eorum* (*Malach. ii*). Certi enim sumus, quod semina veritatis in vobis salva custodiatis. Sed et pii imperatores nostri et per cuncta orthodoxæ veritatis firmitatem sectantur, et Domino Deo supplicare non cessant, secundum Gregorium qui a theologia cognomen sortitus est : ut efficiamur nos, qui unius Dei existimus, unum : et qui sumus Trinitatis, uniti et honore parés, atque unanimes in cunctis inveniamur : et qui sumus sancti Spiritus, non contrajin vicem, sed pro invicem simus : et qui sumus veritatis, idipsum sapientes atque dicentes exhibeamur, et non sit contentio vel dissensio in nobis : sed sicut habemus unum baptismum, unam fidem, ita et consonantiam unam in omni ecclesiastico negotio. Et pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, in unum nos conduceat, et divisa uniat, atque diuturnum vulnus sanet, et incolumente fidei integros servet, et in vera confessione atque concordia stabiliat omnes, uniatque sanctam Ecclesiam suam, et compescat scandalum quæ superjacent ei : intercessionibus intemeratae dominæ nostræ Dei Genitricis et omnium sanctorum fiat. Amen.

Petrus et Petrus Deo amabiles presbyteri, et locum retinentes beatissimi papæ Adriani senioris Romæ, dixerunt : Hujusmodi litteras sanctissimus papa recepit, et idecirco direxit nos cum rescriptis quæ jam lecta sunt.

Joannes Deo amabilis presbyter, et locum retinens orientalium principum sacerdotum, dixit : Hæ litteræ, et pietas imperii fecit nos venire huc, et effugere iniquorum illorum Ecclesiarum inimicorum manus.

Sancta synodus dixit : Deus vos bene adduxit.

Constantinus Deo amabilis diaconus et notarius dixit : Præ manibus habeo memoratos quaterniones qui missi sunt ab oriente : et si jubetis, le-

A Sanctissimo ac beatissimo domino Tarasio archiepiscopo Constantinopoleos et universalis patriarchæ, orientis summi sacerdotes et sacerdotes in Domino salutem.

Sacratissimis et ex divina deitatis inspiratione libellis apostolicæ ac paternæ sanctitatis vestrae prælectis, o beatissimi, nos huuniles, et eorum qui desertum incolere gestiunt, ultimi, tremore pariter et gudio sumus detent. Tremore quidem, propter timorem eorum quibus ob peccata nostra servire decreti sumus, quique vere sunt impii, et in circuitu, secundum quod scriptum est (*Psalm. xi*), impii ambulant, ac per singulos pene dies occasiones exquirunt, ut nos morti tradant et perdant : gaudio vero, propter veritatem orthodoxæ fidei quæ fulget in eis solarium fure radiorum, et luculentissimam explanationem apostolicorum dogmatum et paternorum. De quibus apte genitorem vocis Verbi, id est, prophetam Zachariam ad memoriam reducentes, magna voce clamamus : *Visitavit nos oriens ex alto* (*Luc. i*) splendidus theorica et divina providentia illustratæ mentis, in tenebris et umbra mortis maligni erroris, id est, Arabicæ impietatis, sedentes, ad dirigendos intelligibiles pedes nostros in viam et semitas paciferae constitutionis. *Quis loquetur potentias Domini?* nobiscum psallat David pater Dei ; aut auditas faciet omnes laudes ejus ? (*Psalm. cv*) quoniam misertus est Deus desperati populi sui, et distantia ad unam fidei collegit harmoniam. *Et erexit cornu salutis nobis* (*Luc. i*), et directionis in domo, et Dominum recipiente templo unigeniti Filii sui, Domini videlicet Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi : quod estis vos sanctissimi *, atque hi qui partes secundas ecclesiæ portant per legem et ordinem ecclesiæ nostræ, triumphatores [*Gr.*, atque hi, qui par. sec. juxta legem et ordinem in ecclesia obtinent post vos triumphat.] scilicet ac divinitus redimiti seu decreti principes nostri et domini terrarum orbis. Sacerdotium enim imperii sanctificatio est et constitutio, et imperium sacerdotii fortitudo et firmamentum ; de quibus sapiens quidam princeps et in sanctis regibus beatissimus ait : *Maximum donum Deus hominibus præstítuit, sacerdotium et imperium : illud quidem adornans et regens coelestia* ; hoc vero gubernans legibus justis terrestria. Nunc veraciter mediis maceriarum paries solitus est, et concordia discordiae principatur, et incurvatur unitati divisio, et fuga lapsa disparuit dissonantia : et pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, jucundo vultu triumphat et fiducialiter conversatur. Nunc nos qui facti fueramus opprobrium viciniis et afflinibus nostris, subsannatio et derisio his qui in circuitu nostro sunt, ac per hoc ad terram præ confusione prospicientes, ad celos unanimi alacritate suspicimus, et prallenates in exultatione proclamamus : *In hoc cognovi, quoniam voluisti me, quia non gaudebit inimicus meus super me* (*Psalm. vii*). Mo autem propter in-

bantem suscepisti, et salvum me fideles erexit, et super petram apostolicæ fidei claudentes pedes meos infixisti. Hac et his concientia scribere nos fecerunt divinitus exarata volumina vestra, quæ canonices moti legi, et paternæ traditionis disciplina ducti, hinc quæ apostolicarum sedium moderauerunt sortiti sunt, per reverendas et a Deo directas bigas insistis : qui pervenientes, et per Dei voluntatem ac nutam occurrentes Dei cultoribus fratibus nostris, viris sanctis, qui dederunt animas suas pro ecclesiastarum correctione; et recogniti ex veteri et antiqua conversatione, valde gavisi sunt : et maxime repellentes ambos in uno loco degentes, et modum Deo placitum persquenter. Et sese revelantes, ostenderunt eis orthodoxæ vestrae Deo decentes et dignas admiratione libellos, referentes per ordinem Deo placitor sanctitatis vestrae mentis, et piam Deo conservatorum dominorum nosarorum consilium, et consummatis omniis salutis expectationem, et circa Deum sine confusione spem. At illi quasi unam animam in duobus corporibus habentes, et unum secundum apostolum sapientes, et a divino agitati spiritu, secreto pariter et intelligenter fratres contingentes et occultantes propter formidinem inimicorum crucis, quæ hinc inde disposita fuerat, non ausi sunt, cum essent sapientes, vel credere visionera ipsorum, vel causæ operari decursum : præsertima cum in timore res haberetur, et quam maxime crebrescens consilium et diligens circunspiciendi tractatus exigetur. Consilium enim bonum custodire, inquit, te, cogitatio vero bona servabit te (Prov. 11). Et ecce dum lateret eos qui se sub tuitione custodia [quæ in sue tuitionis custodiæ] posuerant, cucurserunt usque ad nos : et in idipsum congregantes silenter, humilitatem nostram, primo quidem adjumento [Gr. et ms. Jol. maxime horribili] vincientes, nos servare secreto ac sine propalatione, quæ ab eis erant dicenda, et in hunc modum quidquid ad cautelam pertinet exaggerantes, revelaverunt nobis omnem rei quæ sibi acciderat, circumstantiam. Stupefacti autem et compuncti corde, lacrymosque perfusi ferventibus super hujusmodi narrationis miraculo [inopinato], et gloria tantæ rerum mutationis, stetimus ad orationem, veluti peccatores, cum timore ac tremore : et ei qui facit omnia et transfort ad id quod melius est, decentem laudem referentes, petivimus obnoxie benignitatem ejus, quo in misericordia nobis fieret medius, et per Spiritum sanctum illucesceret lux scientiae in cordibus nostris, atque communis utilitatis consilii donaret virtutem, cogitationesque bonas ad determinationem optimi vestri propositi : quod et fecit, cum esset benignus atque misericors. Consideravimus igitur, sanctissimi, contaminatae nationis cognoscentes contra nos infestationem, retinere hos qui missi sunt, et prohibere appropriare his ad quos destinati sunt : ducentes hos in medium nostrum, et admobentes plurimum, ne inducerent turbationem; immo, ut specialius dicamus, exitium quiescentibus, et Dei

A gratia pacificatis ecclesiis, vel populo miserabiliter juge servitutis afflito, et importabilium illatione tributorem oppresso. At illi hec moleste ferentes, dicebant, quia in hoc destinati sumus, ut tradidimus nostras in mortem animas pro Ecclesia, et propositionem sanctissimi patriarchæ ac plissimum imperatorum perducamus in finem. Sed si in vestris tantummodo animas, diximus ad eos, esauriretur periculum, haberet forte sermo vester aliquam levitatem. At vero quia contra consonane corpus procedit Ecclesia, qualis erit profectus? immo qualis non erit lesio, seddicitus construere super putredinem, et firmam fundamento privatum? et quomodo, inquit, vel qua facie ad eos qui nos miserunt, redibimus, nihil eorum quæ secundum voluntatem suam sperabant, omnino ferentes? Ad hanc deficiente nos, scientesque Deo amabiles fratres nostros, Joannem, secularem et Thomam, zelum divine orthodoxæ fidei adorantes, atque duorum sanctorum et magnorum patriarcharum syncellos, quia et sanctificantes [sanctificij] silentii amatores, diximus ad eos: Ecce tempus, fratres, acceptum salutis, et silentio excellencies. Ita cum viris istis, et pro eis apologiam assumite; et enarrate viva voce, quæ per litteras intimare dominis nostris supra vires esse coniiciamus. Nostis enim qualiter per pusillam accusacionem exsul factus sit a bis milibus signorum illa qui ad regendum thronum fratris Domini sortitus est Jacobi. Cum autem opus Dei adimpleretur, et apostolicam traditionem quæ tenet in ecclesiis per Aegyptum et Syriam, dominis nostris cognitam feceritis, tunc quod a vobis desiderator, amplectimini. Et quomodo nos, responderemus, idote cum simus et inexperites [Gr. ignoti], et ad tantam causam infirmi et indocti, præsumemus arripere negotium quod virtutem nostram exasperat? Sed Christus Deus noster, qui per vitiosos et idiotas, et vestigio diximus, cooperatus est, sanctos, inquam, apostolos, et per eos orbem terrarum captavit ad obedientiam verbi dispensationis suæ, potens est dare vobis sermonem in aperiōne oris vestri, ad supplendam intentionem et sensum eorum qui neque litteras quiverunt suscipere, neque ausi sunt scribere, vel super talibus qualibet modo natire. Qui cum Dei essent amatores, obedientiae filii apparentes, obedierunt verbo nostro, et acqueverunt hortationi: quos cum prolixa promittentes oratione, et gaudium non qualecumque his qui missi sunt, conciliantes, taliter divulsi sumus ab invicem cum multa lacrymarum effusione. Verum, o sanctissimi et beatissimi, ut decet paternam dominationem vestram, benignè fratres nostros suscipite, et dominis orbis absque subtractione vel timore hominum presentate. Habetis enim eos scientes liquido trium apostolicarum sedium concientem et concordantem orthodoxyam: qui sanctas et universales sex synodos voce consona prædicant, aliam ad has, quam et septimam quidam susurrando nuncupant, nullatenus admittentes, immo modis oīnnibus respondentes, nimi-

rum et datur in apostolicum et magisterialium traditionum depositionem, atque saerarum ac venerabilium imaginum interemptionem et abolitionem, collectam. Vos autem sanctissimi, divino illustrati zelo, consentaneos quoque habentes divinitus conservandos dominos, qui justis decreto Dei in vobis imperare praeordines sunt, simul eis et a Deo protegendum et munificenter senatum, praevalete et viriliter agite, et confortetis cor vestrum, omnem inobedientiam apostolicos elecentes, et ad Christi obedientiam coaptantes. Illud autem tanquam necessarium penes pontificalem apicem vestram confirmandum ducimus; et si beneplacatio cunctorum regis, Christus videlicet Dei nostri, et eorum qui cum eo regnare meruerant, Dei scilicet amicorum et triumphatorum dominorum nostrorum, volueritis celebrare synodus: ne modesta vobis appareat trium apostolicarum sedis aliorum patriarcharum, et sanctissimorum episcoporum, qui sub ipsis degunt, absentia, non ex proprio eorum accidentis proposito, sed ex tenuentium sed dominavit illis terribilibus iniis et mortiferis penit. Hoc autem subtilius est considerandum etiam ab ipsa sacra et universalis sexta synodo, in qua nucleus eorum qui per ideam tempus in his partibus episcopi erant, convenisse repertus est proper obaconcoursu obtinendum. Sed nullum ex hoc sancta adhesit synodo praejudicium: neque vires habuit prohibilio aliqua statuendi et manifesta facienda recta dogmata pietatis, praeципue contra sanctissimum et apostolicum papa Romanus concordaverit, et in ea inventus sit per apocrisiarios suos. Et nam, sanctissimi, hoc cum auxilio Dei similiter fuit. Nam sicut tunc illius fides in orbis terræ personarit fines, ita et synodi quæ nunc per gradiam Dei congreganda est per interventionem vestram, et ejus qui moderator apostolorum Principis sedes, prædicabitur in omni loco qui sub sole est; videlicet quæ tyrannice destructa sunt, erigens, et in antiquam et apostolicam reformati traditionem. Porro ad munitionem humilium litterarum nostrorum, satisfactionemque beatitudinis dominationis vestrae, atque veterum et triumphatorum imperatorum nostrorum, consapimus etiam exemplar synodorum Theodori sanctæ memorie Patris nostri et patriarchæ Hierosolymorum subjiciendum his quæ scripta sunt a nobis. Hunc autem libellum secundum solitum Ecclesiæ ritum, idem sanctæ recordationis scripsit beatus et alii termini sanctissimis patriarchis Cosme scilicet Alexandriæ, ac Theodoro Antiochiae Theopoleos; qui et reciproca synodica eorum, dum adhuc viveret, receperisse cognoscitur. Incolamus vos pro nobis orantes Dominus conservet, sanctissimi et divinitus honorati.

Exemplar synodorum Theodori sanctissimi patriarchæ Hierosolymorum.

Credimus igitur, beatissimi, quemadmodum credidimus desursum ab initio, in unum Deum Patrem,

A sine principio penitus et sempiternum, omnium visibilium et invisibilium factorem: et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei unigenitum, ex ipso Deo et Patre sempiterne ac impossibiliter natum, nec aliud principium quam Patrem scientem, et ex ipso substantiam habentem; lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero. Et in Spiritum sanctum ex Patre procedentem, lumen et Deum per se [et ipsum per se] cognitum, et existentem veraciter Patri et Filio coeterum homousion et contributum et ejusdem esse aliae ac naturæ, similius autem et deitatis. Trinitatem homousion ac unius honoris et throni, quæ in unam recapitulatur et colligitur deitatem et communem dominationem, sine personali et subsistentiali refusione vel divisione [Gr., contractione]. Trinitatem enim in unitate credimus, et unitatem in Trinitate glorificamus: Trinitatem quidem tribus subsistentiis, unitatem vero singularitate deitatis: quæ neque unum quod proprium possidet, confusum habet [fort. quæ neque unum confusum habet, etc.], neque ipsum trinum per totum divisum, sed potius in utroque conservatum utrumque [Gr., sed potius in altero alterum]: divisa est enim numeratis subsistentiis, et numerata personarum diversitatibus, identitate autem substanciali et naturæ unita, omnino partitionem non recipit. Unus enim Deus est, quia deitas una famosissime prædicator, et in Trinitate personarum cognoscitur; et neque secundum quod unus Deus et una deitas est, dividendus et in tres Deos disperiendus: Arianorum enim est ista impietas; neque secundum quod tres unus Deus est et cognoscitur, etiam subsistentiæ tres prædicantur, et Pater et Filius et Spiritus sanctissimus dicitur, contractus vel compactus, et in unam sese commissens subsistentiam: Sabellianorum enim est ista nequitia; et ideo bene a deiloquis sanctum est, monadem quidem nos debere sapere in una et in singulari deitate, Triadem vero in inconsuis tribus subsistentiis, non autem alium unum Deum præter tres personas agnoscamus; neque tres Trinitatis unius substanciali personas, quæ sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus, alias præter unum Deum scimus. Et propterea unum tria; in quibus deitas est, prædicamus; et tria unum, quorum deitas est, annuntiamus: ino, ut verius dicatur, quæ tria deitas et est et agnoscamus.

Credimus autem et in unum ejusdem sancte consubstantialis Trinitatis Dominum nostrum Iesum Christum: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, ut ait Apostolus, esse se aequalē Deo; sed semelipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philip. ii). Patri enim cum sit consubstantialis atque consessor, in novissimis temporibus non est dignatus nasci ex sancta et intemerata domina nostra Dei Genitrice, carnem ex ea somens animataam anima rationabili et intelligibili, primitias masse nocte, non seminatae, sed conditam per Spiritum

sanctum. Ita procedens unus ex duobus contrariis • Deus Verbum, cum perfectus natura Deus existaret, factus natura perfectus homo idem ipse, non mutans naturam, neque simulans dispensationem; sed carni rationabiliter et intelligibiliter [Gr., animatæ] ex sancta Virgine sumptæ, et in ipso ut esset sortitæ, unitus est per subsistentiam inconfuse ac indivise; non transferens deitatis suæ naturam in carnis substantiam, sed neque substantiam carnis suæ in naturam suæ deitatis. Dux igitur naturæ inconvertibiliter invicem adunatae in una Dei Verbi subsistentia, unum Filium et Dominum nobis demonstraverunt visibilem et invisibilem, mortalem et immortalem, circumscriptum eundem et incircumspectum, Deum perfectum et hominem perfectum, in duabus naturis agnoscentem, et in duabus liberis operationibus et voluntatibus adorandum. Nam non utique operaretur divine, nisi esset natura Deus: neque rursus humane, nisi natura fieret homo. Hunc confitemur, qui vere est Deus et homo, propter salutem nostram crucifixum fuisse, et carne mortem gustasse, sepulturamque trium suscepisse dierum, et resurrexisse a mortuis propriæ potentia deitatis, infernum dispoliisse, et eos qui a saeculo vincti fuerant, libertate donasse, in caelos ascendisse, et in dextera Patris sedisse, et venturum secundum vocem incorporalium ad apostolos delatam, in secundo suo adventu judicare vivos et mortuos (Act. i). Confitemur autem et mortuorum in novissima die per vocem archangelicæ tubæ resurrectionem, et operum a nobis bene vel aliter gestorum, juste Christo Deo nostro judicante, retributionem, et in futuro æternam vitam et terminum non habentem.

Suscipimus autem, et firmamus, et alacriter ampleximur sanctas et universales sex synodos, quæ per Spiritum sanctum contra omnem congregatae sunt hæresim in diversis locis atque temporibus, quas universæ sub sole orthodoxorum Ecclesie magna voce prædicantes, rectis ac divinitus inspiratis earum dogmatibus fulciuntur, recipientes quos illæ recipiunt, et abjicientes quos ipsæ abjiciunt. Et prima quidem apud Nicæam celebrata trecentorum deceim et octo sanctorum Patrum synodus in depositionem Arii a furia cognominati, et ipsius animas corruptum blasphemiarum: quem ut divisorem insanum, et inconfusam incisorem deitatis, et Filium Patris creaturam garrula verborum fatente, per quem profecto cuncta creata, et ex non existentibus ut essent producta sunt, anathematizavit cum omnibus consentaneis ejus, et procul a divinis sacrariis pepulit, prædicens Dominum nostrum Jesum Christum ante omnia saecula de Patris substantia et subsistentia, sine tempore ac sine fluxu natum, consubstantiale Patri et sancto Spiritui existentem: et per symbolum, id est, fidei rectæ confessionem, omne Christi dispensationis edocuit expresse mysterium. Secunda vero collecta est Constantinopoli

* Contrarias vocat, quia visibilis una et mortalis est, altera invisibilis et immortalis, ut ipse paulo infra se explicat.

A centum quinquaginta Patrum synodus contra Spiritus impugnatorem Macedonium, et Deo exoscos Semianianos socios ejus: que sancta synodus eundem Spiritum sanctum ducem ac magistrum habens, ex Patre sine tempore ac sempiterne processionem dogmatizavit habere, et homousion Patri et Filio fore coadorandum et conglorificandum: eos autem qui blasphemaverunt in eundem Paracletum, sine reiinssione anathematismis submisit inenarrabilibus, una cum desidente Apolinario, qui Salvatoris nostri hominem [Gr., Salvatorem nostrum secundum hominem] sine intellectu, cum esset amens, verbose perhibuit. Et tertia prior Ephesi ducentorum sanctorum Patrum resurgens synodus in destructionem et dejectionem hominem colentis Nestorii B et consentaneorum ejus: qui ex propriis execrabilibus cogitationibus deceptus, alium esse Deum Verbum, qui ante saecula est, et alium eum qui ex Virgine propter salutem nostram incarnatus est, garrula voce profatus est, quartam sceleratus, etiam nolens, personam in sanctam et consubstantialem Trinitatem inducens: non solum separans unitas duas Christi naturas in duas subsistentias, verum etiam vocem, qua Dei Genitrix appellatur, maledictus abjurans, Christotocon hanc vocari nequissime sanxit, quæ vere Dei Mater est et ante partum et post partum Virgo, atque omnis intelligibilis ac sensibilis naturæ gloria et claritate creata sublimior. Hunc igitur eadem sancta ducentorum Patrum synodus anathematizavit, una cum animam ledentibus deliramentis ejus; unum Filium ex Patre ante saecula illuxisse, et eundem in novissimis diebus de intemerata Virgine ac Dei genitrici Maria natum fuisse, naturam nostram indutum edocens, et Deum perfectum et hominem perfectum eundem Filium Dei denuntians, id est, unum Filium et Christum et Dominum, et absolute unam naturam Dei Verbi incarnationem: quod significat durarum naturarum unionem, quæ per subsistentiam facta est. Dei vero Genitricem proprie ac per veritatem sanctam Mariam nominari legiūme statuit. Opportunissime autem Chalcedone divinitus collecta orta est synodus sexcentorum triginta sanctorum Patrum in depositionem deceptæ hæreses C confusas Christi naturas perhibentis: quam primus insensatus Eutyches ex insipientia sua instituit, in uno Christo duas naturas inconvertibiliter unitas abnegans, et unam naturam ex duabus factam et compositam prodigiose conjiciens: qui et Dioscorum noxiūm fautorem et defensorem habens, orthodoxorum dogmatum calumniator, et veritatis hostis inventus est. Sed hos ambos synodus sancta destruxit, et deliras vocum novitates [Gr., vanitates] eorum severis cum illis anathematibus subdidit, prædicens Christi veri Dei nostri duas naturas inconvertibiliter et incommutabiliter unitas in una subsistentia sua; perfectumque in deitate simul eundem et in humanitate

consistere, ex duabus et in duabus naturis noscendum. Praeterea et nequam Nestorii divisionem, et ipsum quoque cum sibi consentientibus abdicavit. Deinceps autem et quinta convenit synodus in dominante civitatibus, centum sexaginta quatuor sanctorum Patrum numerum salvans : quæ ab ipso sancto Spiritu acta, ante se celebratas sanctas quatuor synodos roboravit, et earum recta dogmata sequens, anathematizavit Nestorium, Eutychem, Theodorum Mopsuestiæ cum blasphemis suis : adhuc etiam et Origenem, et Evagrium, Didymum quoque et omnia fabulosa et pagana atque prodigiosa ipsorum elouquia, necnon et epistolam quæ dicitur Ibae ad Marim Persam ; et conscriptiones Theodoreti. quas contra recta duodecim capitula sanctæ memoriae Cyrilli conscripsit.

Posquam sancta sexta synodus quemadmodum alius sol emicuit, ducentorum octoginta novem sanctorum Patrum, regiam urbem sortita pro requie, in qua celebrata, eos qui duas proprias voluntates et operationes in dispensatione carnis Christi Dei nostri denegant, et unam voluntatem et unam portentosè asserunt operationem Salvatoris nostri deitatis pariter et humanitatis, anathematizavit : id est, Serginm, Pyrrhum, Petrum, Cyrum, Honorium, Theodorum Pharanitanum, et Polychromum delirum senem, atque omnes qui defñierunt, vel defñinent, aut defñire presuumunt unam voluntatem et operationem in duabus Christi naturis. Si enim, ut quodam in loco quidam sapiens ait, sine voluntate et sine operatione humanam Domini naturam dimiserimus, ubi perfectionem in humanitate salvabimus ? Deas igitur voluntates et duas operationes congruentes duabus Christi naturis, ut naturalia earum coapantes idiomata, sic magnum salutaris dispensationis mysterium luculenter explanaverunt, et orthodoxam fidem omnium ecclesiarum Dei sine calumnia sineque dubitatione recte sapientibus servaverunt. Itas sanctas sex synodos solas esse universales novimus, aliam post has non admittentes synodum : neque enim derelictum est quid ab apostolicis traditionibus, vel paternis seu legitimis editionibus, egens correctionis, vel cuiuslibet ornamenti quoquo modo. Omnes itaque male sentientes hæreticos, tanquam satoris zizaniorum Satane discipulos, et animas corruptentes ministros, ab horum malo vertice, videlicet Simone Mago, usque ad eorum detestabilem caudam : et ut complexive dicamus, cæteros omnes ex tua prorsus anathematizamus anima simul et mente: maxime illos, quos prælatæ sanctæ et universales sex synodi anathematizaverunt, una cum Severo Acephalorum auctore [duce] [id est, eorum qui Christum unius naturæ esse fatentur^a]. Quin et Petrum respuo cognomento Cnaphæa, qui in trisagio hymno argumentum [augmentum] apponere ausus est, et passionem impassibili applicare deitati præsumpeit, et omnes qui blasphemiam ejus sectantur.

^a Glossemæ Anastasii insertum textui est in ipso etiam ms.

A tur. Non autem refutamus, sed oppido confirmamus et admittimus etiam locales sanctas synodos, et correctiones canonicas que divina sunt ab eis inspiratione depromptæ, atque legislationes earum animas illustrantes. Apostolicas autem Ecclesiæ traditiones, per quas honorare et adorare sanctos et salutare docemur, suscipimus et amplectimur, venerantes eos ut famulos et amicos atque filios Dei. Honor enim qui circa devotos conservorum agitur, probationem habebat hoæ voluntatis erga communem exhibere Dominum. Isti enim ipsi cellaria Dei et habitacula munda, sanctique Spiritus purissima specula facti sunt (*Sap. iii*). Sed et ipsorum animæ in manu Dei sunt, ut scriptum est. Cum enim vita sit Deus et lux, et sancti quoque qui in manu Dei sunt, in vita et luce profecto consistunt. Et ideo pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (*Psalm. cxv*). Isti viventes fiducialiter Deo astiterunt : fontes salutares Dominus Christus sanctorum nobis reliquias præbuit, multimode beneficia infirmantibus rigantes, unguentum suavitatis emanantes, et dæmones abi-gentes : et sicut dicit magnus magister et ab immortalitate cognominatus^b, martyrum ossa languores fugant, infirmos curant, cæcis videre donant, leprosos mundant, tentationes et mœrores dissolvunt : et hæc per Christum qui habitavit in illis. Et bene Psalmista cecinit : *Mirabilis Deus in sanctis suis* (*Psalm. LXVII*). Et rursus : *Sanctis qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates ejus inter illas* (*Psalm. xv*). Cum his autem et sanctas et venerabiles imagines adorantes amplectimur, id est, Verbi Del, Domini videlicet et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui pro nobis incarnatus est, et formam servi suscepit (*Philipp. ii*). Cujus imago et figura non deitatis, quæ inconveniente intemeratae carni ejus unita est, præfert characterem : invisibilis enim est et incircumscripta et informis divina natura : *Deum quippe nemo vidit unquam : ipse Unigenitus enarravit (Joan. i)* : sed humanitatis ejus coloribus facientes iconam adoramus. Apparuit enim Deus super terram etiam cum esset invisibilis, et visus est, et cum hominibus conversatus est, et fatigatus est, et esurivit, et sitiuit lege nostræ quam suscepit naturæ. Adoramus Christi iconam, id est, personæ qui hominibus visa est, non divisæ ab hac invisibili ejus divinitate : absit; sed unite huic ex summa conceptione. Nam etsi dicit Judæi : *Quid vultis me occidere, hominem qui veritatem locutus sum vobis (Joan. viii)*? non erat homo tantum, sed et Deus, et dicens : *Ego et Pater unus sumus (Joan. x)* : non denegat naturam nostram : humano quippe ore ac organica hæc asserit lingua. Honoramus autem et adoramus etiam intemeratae ejus imaginem sanctæ Dei Genitricis et immaculatae dominæ nostræ, quæ illum ineffabiliter genuit. Honoramus quoque sanctorum apostolorum, prophetarum, bene vincentium martyrum, confessorum, et justorum tanquam Dei

^b Anastasii verba : *Id est Athanasius, immortalis enim Grace dicitur athanasios.*

amicorum imagines : non materiae vel coloribus cultum afferentes, sed per haec intelligibilibus visibus ad principalem [principale] adducti, honorem illi debitum impendimus : scientes secundum Basiliū magnum, quod imaginis honor ad principalem transeat. Porro quia nonnulli contentiosius agunt, et dicunt non oportere sanciorum imagines adorare, cum sint manufactae ; simulaera stolide has, imo impie nuncupantes : noverint qui ejusmodi sunt, quod cherubim, et propitiatorium, et arca, et mensa, que Moyses sacratissimus divino præcepto construxit, manufacta erant, et adorabantur : accusat autem divina Scriptura eos qui adorant scriptilia (*Psal.* xcvi ; *Isa.* xlii) ; sed et illos qui daemonebus immolant. Et quidem abjectum erat paganorum sacrificium ; sed justorum acceptum est (*Ecli.* xxxv). Cum ergo crassioris scripture venerabiles imagines sint, oportet eas honorare propter principalia. His itaque synodis nostris libenter acceptis, sanctissimi, si quid inventum fuerit in illis emendatione indigens, sine invidia vestre Deo plenæ doctrinæ nos participes facite, et ad remittendum ea nobis correcta estote precabiles : ut concorditer ex hoc fidelibus nitrisque, id est, vobis et nobis inventis, glorificetur Pater et Filius et Spiritus sanctus, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Et post lectionem Petrus et Petrus, Deo amabiles presbyteri, et locum tenentes sanctissimi papæ Adriani senioris Romæ, dixerunt : Acquiescimus, quia secundum fidem, quam recte Tarasius sanctissimus et beatissimus patriarcha Constantinopoleos est confessus, et apostolicus papa noster Adrianus suscipiens una cum venerabili sancta synodo, quæ apud ipsum est, consentit, et eorum quæ ille confessus fuerat, communionem amplexus est. Et benedictus Deus, quia Orientis sanctissimi summi sacerdotes concordes in orthodoxa fide et adoratione venerabilium imaginum sanctissimis Adriano papæ Romano, et Tarasio patriarchæ novæ Romæ, inventi sunt : et qui ita non confitentur, anathema sint a sanctis trecentis decem et octo Patribus, qui hic ante collecti sunt.

Sancta synodus dixit : Fiat, fiat, fiat.

Agapitus sanctissimus episcopus Cæsareæ dixit : Destinatis ab Orienti sanctissimis pontificibus sanctissimis litteris ad Tarasium sanctissimum patriarcham : his, tanquam titulum orthodoxe suscipiens, omnibus modis consentio, et communionem recipio ; et eos qui ita non sapiunt, anathemati submiserim.

Joannes episcopus Ephesi dixit : Destinatis ab iis sunmis sacerdotibus qui in Oriente sunt, orthodoxis litteris ad sanctissimum et ter beatum patriarcham Tarasium concordamus et permittimus communionem

A nunc lectæ sunt, quæque de Oriente missæ fuerunt ad Tarasium sanctissimum archiepiscopum et patriarcham, a definitione fidei quam ipse ante confessus fuerat, inveniens et ego indignus, his consentio et concors efficiar, suscipiens et amplectens honorabiliter sanctas et venerabiles imagines : atque adorationem quæ per latram, id est, Deo debitam servitutem efficitur, soli supersubstantiali et vivisæ Trinitati impendo. Et qui ita non sapiunt, neque predican, a sancta catholica et apostolica Ecclesia segrego, et anathemati subjicio, atque portioni negantium incarnationem et salutiferam dispensationem Christi veri Dei nostri transmitto.

Basilius sanctissimus episcopus Aneyre dixit : Destinatis litteris ab Orientis sanctissimis summis sacerdotibus ad sanctissimum archiepiscopum et patriarcham consentio et permaneo ; et quæ ipsi confessi sunt admitto cum omni benignitate et voluntate : et qui ita non sapiunt, anathemati submitto.

Nicolaus sanctissimus episcopus Cyzici dixit : Lectis litteris sanctissimi et beatissimi archiepiscopi et patriarchæ, et e diverso missis ab Orientis orthodoxis summis sacerdotibus libellis consentio de sanctis ac venerabilibus imaginibus, et communionem eorum recipio : et eos qui ita non sapiunt, anathemati transmitto.

C Euthymius sanctissimus episcopus Sardis dixit : Ut in omnibus veritatem executus, et in traditionibus sacrae scripturae Apostolorum et Patrum educatus, consentio etiam his exarationibus quæ modo lecte sunt, tam scilicet Tarasii sanctissimi ac beatissimi archiepiscopi et patriarchæ, quam his quæ ad has missæ sunt ab Orientalibus patriarchis : et eorum ac meum sensum super sacris dogmatibus et sanctis iconis unum et immutabilem existimo : eos vero qui preter hæc vane loquuntur, et garrisunt contra sanctas imagines, et non convenienter cum sanctissimis patriarchis, hereticos et perversos agnosco, et ab eorum communione longe me pono.

D Petrus sanctissimus episcopus Nicomedie dixit : Secundum missas litteras a summis sacerdotibus Orientalis dioceseos ad sanctissimum et ter beatum archiepiscopum et patriarcham Tarasium, salutabiliter suscipio, et colo atque adoro pretiosas et sacras iconas : eos vero qui ita non sapiunt, anathematizo.

Hypatius sanctissimus episcopus Nicaeæ dixit : Orthodoxis litteris quæ missæ sunt ab Oriente, id est, a summis sacerdotibus qui ibidem sunt, ad sanctissimum et ter beatum patriarcham Tarasium, consentio, et ea quæ confessi sunt, recipio ; et sanctas ac venerabiles imarines honorem et auctoritatem

A Stanracius sanctissimus episcopus Chalcedonensis dixit: Lectis litteris sanctissimi et beatissimi archiepiscopi et patriarchæ, eas quæ ab Orientalis dioecesos summis sacerdotibus destinatæ sunt, talen proprietatem habere ad illas quæ sunt Constantino-politani pontificis arbitrari, ut nulla diversitas inter illas esse videatur, sed perfecta identitas: ita ut unum utraque sint, id est, plenæ omni orthodoxya. Propter quod et ego ita confiteor, et alienos reor esse, qui ita non sentiunt.

B Nicephorus sanctissimus episcopus Dyrrachii dixit: Destinatis ab Orientis summis sacerdotibus orthodoxis litteris ad Tarasium sanctissimum patriarcham assentior et concordo, et eorum quæ confessi sunt expositionem recipio: et eos qui ita non sentiunt, anathematizo.

C Epiphanius Deo amabilis diaconus Ecclesie Catanae, et locum tenens Thomæ sanctissimi episcopi Sardiniae, dixit: Verum est, quia favi mellis sunt verba bona: dulcedo autem eorum sanitas animæ, sicut scriptum est (*Prov. xvi*). Igitur ecce et synodice litteræ quæ modo lectæ sunt, sanctissimai regiae Constantinopoleos archiepiscopi nevæ Romæ, quas ad Orientis orthodoxissimos summos sacerdotes transmisit; et ille quæ ab ipsis rescriptæ sunt, duci ac odorifero favo fidei sanctorum Patrum efflorescent, omnium nostrum intelligibiles sensus seavitate rigaverunt, et animo in fide claudicantes robusta orthodoxyi virtute magisterii sanaverunt. Quapropter et ego his peria sapiens, admitto et amplector venerabiles imagines secundum antiquam consuetudinem. Et illud apostaticum revera concilium, quod quidam etiam septimam, non jure, sed desipientes nuncupant synodus; necnon et eos qui idipsum sapiunt, terribilibus transmittle anathematis.

D Leo sanctissimus prepositus et locum retinens metropoleos Side dixit: Gratia Christi veri Dei nostri, destinatis litteris ab Orientis summis sacerdotibus ad Tarasium sanctissimum archiepiscopum et patriarcham, annuo, et permaneo: et eos qui ita non sapiunt, anathemati transmittle.

Nicolaus reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Apri, et locum retinens metropoleos Tyrensis, promulgavit similiter.

E Gregorius sanctissimus episcopus Neocæsariorum dixit: Destinatis litteris a summis sacerdotibus qui in Oriente sunt, ad Tarasium sanctissimum patriarcham, consentio, et admitto, atque saluto sanctas imagines ac venerabiles iconas: et eos qui ita non sapiunt, anathemati submitto.

F Theodorus sanctissimus episcopus Catanae dixit: Qui pietatis meditangur medium, his utique et orthodoxie sermo refulget. Competenter igitur et mea brevitas lectis sacris ac synodicis litteris sanctissimi et beatissimi regiae civitatum summi præsulis Tarasii, quas ad eos qui in Oriente sunt, transmisit: ut ilominus et his quæ ab eis ad ipsum directæ

sunt, intentæ mentis vienm infagens, per omnia sanctorum Patrum concordantes orthodoxæ fidei per lectionem cugnovit. Ideoque cum illis haec sentiunt, recipio et saluto sacras et venerabiles iconas: et manifeste vocum nevitatem quæ facta est synodi, quæ septima susurrando dicitur, necnon et eos qui cum illi sapiunt, anathematismis transmitto.

Anastasius sanctissimus episcopus Nicopoleos veteris Epiæ dixit: Concordantes intwens synodicas litteras Tarasii sanctissimi patriarchæ, et rescripta earum quæ ab Orientis summis sacerdotibus missa sunt, consentio illis, et confiteor ita sapere, et usque in finem innocuus permanere. Et recipio et saluto venerabiles et sacras iconas: et qui ita non sapiunt, anathemati submitto.

G Joannes sanctissimus episcopus Tauromeniae dixit: Sicut unum sentientes convenimus, ita et unum dicere didicimus. Concordantibus igitur synodicis apiebus Tarasii sanctissimi patriarchæ, qui lecti sunt, quique destinati fuerunt ab eo ad Orientis sanctissimos sacerdotes, et rescriptis quæ ab illis ad ipsum destinata sunt sanctæ et orthodoxæ fidei sex universali synodorum, ita et ego credo recipiens et adorans sanctas et venerabiles imagines: et in hac orthodoxa fide vivens opto astare ante tribunal Christi cum fiducia: et qui sic non sentiunt, anathema sint.

H Gregorius sanctissimus episcopus Pisuntensis similiter.

I Niceta sanctissimus episcopus Claudiopoleos similiter.

J Basilius sanctissimus episcopus Sylki similiter.

K Michael sanctissimus episcopus Synadensium similiter.

L Theodorus sanctissimus episcopus Myrensi similiter.

M Leo sanctissimus episcopus Iconii similiter.

N Leo sanctissimus episcopus Rhodi similiter.

O Georgius sanctissimus episcopus Pisidiæ similiter.

P Eustathius sanctissimus episcopus Laodiceæ similiter.

Q Constantinus sanctissimus episcopus Pergæ similiter.

R Theodorus sanctissimus episcopus Seleuciae similiter.

S Theophylactus Deo amabilis diaconus et vicarius Stauropolitæ metropoleos similiter.

T Nicolaus sanctissimus episcopus Hierapoleos similiter.

U Leo sanctissimus episcopus Carpathi similiter.

V Theodorus sanctissimus episcopus Amoriæ similiter.

W Christophorus sanctissimus episcopus Phasidæ similiter.

X Cyrilus monachus et locum tenens Nicææ episcopi Gothiæ, similiter.

Reliqui sanctissimi episcopi [atque monasticæ dignitatis] promulgaverunt.

Tota synodus quæ per gratiam Christi veri Dei nostri, et a patricem pietatis sanctionem tranquillissimorum et orthodoxorum imperatorum nostrorum congregata est, relationem quæ facta est ab Adriano papa senioris Rognæ ad orthodoxissimos imperatores nostros, et chartam orthodoxæ definitionis sanctissimi et beatissimi patriarchæ Tarasii, quæ nunc lecta est; atque litteras quæ ad beatitudinem ejus ab Orientis summis sacerdotibus missæ sunt, recipientes consentimus, et salutamus, et honoranter adoramus sacras et colendas iconas: et pseudosylogum qui contra eas factus est in destructionem earum, effudentes, anathematumittimus. Sed Deus omnipotens conservet dominos nostros, et sanctissimum patriarcham.

* Desunt etiam hæc in ms. Jolyano.

A Tarasius sanctissimus episcopus patriarcha dixit: Contentio quievit, et medius paries sublatus est inimicitiae: Oriens, Occidens, Septentrio et Mesembria, sub jugo uno et una consonantia facti sumus.

Sancta synodus dixit: Gloria tibi, Domine, qui unisti nos.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Gratias pacifico Christo vero Deo nostro cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula!

Sancta synodus laudavit.

Multos annos imperatorum! Constantini et Irenæ magnorum imperatorum et principum multos annos! Orthodoxorum imperatorum multos annos! Custodes fidei, Domine, serva! Auxiliatores Ecclesie, Domine, serva! Novi Constantini et novæ Helenæ aeterna memoria! Pacificam, Domine, vitam, da eis! Patriarcharum multos annos! Sacri senatus multos annos!

ACTIO QUARTA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri. Imperio piissimum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et Irenæ a Deo redimitæ matris ejus, octavo anno consulatus eorum, Kalendas Octobris, indictione undecima.

Conveniente sancta et universalis synodo, quæ per divinam gratiam et piam sanctionem eorumdem divinitus confirmatorum imperatorum congregata est in Nicænium clara metropoli Bithyniensium provincie: id est, Petro reverendissimo archipresbytero sanctissimæ Romanæ Ecclesie sancti apostoli Petri, et Petro reverendissimo presbytero monacho et abate venerabilis monasterii sancti Sabbae Romæ siti, retinentibus locum apostolicæ sedis almi et sanctissimi archiepiscopi senioris Romæ Adriani; Tarasioque almo et sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, et Joanne ac Thoma reverendissimis presbyteris monachis et vicariis apostolicarum sodium Orientalis dioecesos.

Sedentibusque ante sacratissimum ambonem templi sanctissimæ magnæ Ecclesie quæ cognominatur Sophia; presentibus et auscultantibus gloriosissimis et magnificentissimis principibus, id est, Petrona famosissimo exconsule patricio, et comite Deo conservati imperatorii obsequii, et Joanne imperiali ostiario et logotheta militaris logothesii, et omni sancta synodo secundum ordinem in prima actione signatum; presentibus etiam et Deo amabilibus archimandritis et hegumenis, atque omni monachica plenitudine; propositis sanctis et intemeratis Evangeliiis

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Per antecedentes attentius [proxime] actiones, statu Domini omnitenitus nes docente secundum proverbialiter, veritatem meditatum est guttur nostrum; quia

C litteris quæ lectæ sunt, sanctissimorum virorum, Orientis videlicet et Occidentis, concordes effecti sumus. Sed quia propheticus nobis sermo præcipit: Super montem excelsum ascende; qui evangelizas Sion: prædicta in fortitudine, vocem tuam exalta qui evangelizas Jerusalem: prædicare, ne timeatis (Isa. xi). Hanc ergo propheticam præceptionem sequentes, sacerdotes viri, prædicemus, voces nostras exalteamus, pacem annuntiantes Ecclesie catholice, quæ est vera Sion et civitas coelestis regis Christi Dei nostri. Quemodo autem fieri hoc? Deferantur nobis in medium ad audientiam glorioissimorum sanctorum Patrum volumina; et ex ipsis haurientes, potemus singuli gregem nobis commissum. Taliter enim et in omnem terram exhibet sonus noster, et in fines terræ verborum virtus nostrorum (Psal. xviii): pro eo quod non transferimus terminos quos posuerunt patres nostri, sed apostolice docti tenemus traditiones quas accepimus.

D Constantinus sanctissimus episcopus Constantini Cyri dixit: Secundum assertionem Tarasii sanctissimi patriarchæ deferantur in medium libri, et testimonia beatorum Patrum, et liquido sanctæ huic synodo relegendur.

Leontius clarissimus a secretis dixit: Proficuz ac salubri jussioni sanctissimi patriarchæ, et consensu universalis synodi hujus parentes, et hanc terminare satagentes, attulimus et exhibuimus sacrosanctos libros. Quorum primus est divinitus electus et scriptus liber, quem et nunc præ omnibus legam. Omnes igitur attentius et prudentius audiamus, et dictorum virtutem certius agnoscamus, quatenus integrâ utilitatis fructum capessere valeamus

Idem legit:

De Exodo filiorum Israel.

Locutus est Dominus ad Moysen : Facies propitiatorum de auro mundissimo; duos cubitos et dimidium tenebit longitudo ejus, cubitum ac semissem latitudine. Duos quoque cherubim aureos et productiles facies ex utraque parte oraculi. Cherub unus sit in latere uno, et alter in altero. Utrumque latus propitiatoriis tegant, expandentes alas et operientes oraculum : respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium, quo operienda est arca, in qua pones testimonium, quod dabo tibi. Inde præcipiam, et loquar ad te super propitiatorio ac de medio duorum cherubim, qui erunt supra arcam testimonii, cuncta, quæ mandabo per te filiis Israel (Exod. xxv).

Ex Numeris.

Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unicum est. Cumque ingredieretur Moyses tabernaculum fæderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentem ad se de propitiatorio, quod erat super arcum testimonii inter duos cherubim, unde et loquebatur ei (Num. vii).

De Ezechiele.

Et introduxit me in templum, et mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, et sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi (Ezech. xli). Et post alia : Et templum interius, et vestibula atrii, limina, et fenestras obliquas, et hæc tecta in circuitu per tres partes contra uniuscujusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu : terra autem usque ad fenestras, et fenestrae clausæ super ostia, et usque ad domum interiorem, et forinsecus per omnem parietem in circuitu, intrinsecus et forinsecus ad mensuram : et fabracta cherubim et palmæ, et palma inter cherub et cherub ; duasque facies habebat Cherub, faciem hominis juxta palmam ex hac parte, et faciem leonis juxta palmam ex alia parte expressam per omnem domum in circuitu. (Ibid.)

Ex Epistola S. Pauli apostoli ad Hebreos.

Habuit quidem et prius justificationes culturæ, et sanctum sæculare. Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra et mensa et propositio panum, quæ dicitur Sancta. Post velamentum autem secundum, tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, et arcum. Testameni circumlectam ex omni parte auro; in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron quæ fronduerat, et tabula testamenti : superque erant cherubim gloriae obumbrantia propitiatorium (Hebr. ix).

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Perspiciamus, sacrati viri, quia Vetus Testamentum habuit divina signa, cherubim obumbrantia propitiatorium : et ex hoc Novum accepit.

Sancta synodus dixit : Etiam, domine, sic se habet veritas.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Si Vetus habebat cherubim obumbrantia propitiatorium, et nos iconas Domini nostri Iesu Christi, et sanctæ Dñi

A Genitricis, sanctorumque ipsius habeamus, obumbrantes altare.

Magnificentissimi principes dixerunt : Veraciter Dei præceptio est.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Uti lectum est, vultum hominis habebat cherubim et quonodo quidam dicunt, quia quis vidit vultum cherubim? Etenim dixit sculptilem vultum.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Omnes sancti qui meruerunt angelos videre, in specie hominum eos viderunt, quemadmodum in diversis legimus Scripturæ locis, propter quod de cherubim Deus Moysi locutus est dicens : *Vide, ut facias omnia secundum formam quæ ostensa est tibi in monte* (Exod. xxv). Et hinc famulus Moyses, quales formas vidi, tales et fecit, cum quibus et cherubim

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Quando autem movebatur populus ad idolatriam, tunc Deus dicebat Moysi : Ne facias omnem similitudinem ad serviendum eis.

Joannes reverendissimus presbyter et vicarius apostolicarum sedium Oriëntis dixit : *Excelsius his est, quia et Jacob titulum erexit Deo. Unde et benedixit ei repromittens donationes, que omne verbum excedunt (Gen. xxviii).* Et alibi in specie hominis luctatus est cum eo, et appellavit eum Israel, quod est interpretatum *mensa videns Deum.* Ipse autem ait : *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea (Gen. xxxii) : et ecce non solum intelligibiles virtutes visæ sunt, sed et ipse qui natura invisibilis est Deus, et incorporeus, cum ostensus est in specie nostra.*

Demetrius reverendissimus diaconus et sceophylax sanctissimæ magnæ Ecclesiæ Constantinopoleos legit :

Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi de præconio in Meletium, cuius initium est hoc :

Ubique inter hunc sacratum gregem oculos circumferens, et universam civitatem hic præsentem aspiciens, non habeo quem beatissimum. Et post alia : Et erat reverentia magisterium, quod liebal. Jugiter enim coacti ejus vocabulum memorari, et sanctum illum habere præ-animo, nomine ipsius fugabant omnem a se passionem et cogitationem irrationalibem : et sic multum factum est hoc, ita ut ubique in vicis, et in foro, et in agris, et in itineribus hoc undique nomine personarent. Non autem circa tam magni nomini affectum [Gr., circa nomen tam magnum affectum] passi estis tantummodo, verum etiam et circa ipsam ejus corporis formam. Quod ergo in nominibus fecistis, hoc et super illius iconam gessistis. Etenim in annulorum circulis, et in calicibus, et phialis, et in thalamorum parietibus, et ubique iconam sanctam illam exaraverunt multi : ut non solum audirent sanctum vocabulum illud, sed et videnter corporis ejus ubique figuram, et dupli quadam migrationis illius consolatione fruerentur.

Petrus sanctissimus episcopus Nicomediæ dixit : **A** dirigit ; et tangit jam corpus gladii acie : et tunc ei sit divinitus vox prohibens opus.

Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Recepit eas veraciter ; et tales amorem habebant pii qui tunc erant, circa imaginem ejus, ut ubique formarent iconam sancti Meletii. Unde et Pater hic supra modum illos laudat.

Sanctissimus patriarcha dixit : Et nos a patribus nostris percipientes doctrinas, dicimus eas et venerabiles iconas, et sanctas, et sacras.

Theodosius reverendissimus hegumenos monasterii sancti Andreae Nesii attulit librum ejusdem Joannis oris aurei, petens relegi : quem accipiens Antonius monachus legit :

Sanctæ memorie Patris nostri Joannis Chrysostomi sermo : Quod Veteris et Novi Testamenti unus sit legislator, et in vestem sacerdotis, cuius initium est :

Christi regni Evangelium ante quidem prædicavere prophetæ. Et post alia : Ego et cera perfusam dilexi picturam pietate repletam. Vidi enim angelum in icona pellentem barbarorum cuneos. Vidi concultas barbarorum nationes, et David veraciter dicentes : *Domine, in cœritate tua imaginem eorum ad nihilum rediges* (Psal. LXXII).

Sanctissimus patriarcha dixit : Si is qui auro pretiosos habebat, perhibuit dices : Ego et perfusam dilexi picturam ; quid dicemus de his qui oderunt ?

Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Illo dicente, quia ego dilexi, quis audet effari contraria ?

Joannes reverendissimus presbyter et vicarius Orientalium pontificum dixit : Quis autem est iste angelus, nisi ille de quo scriptum est : Quia angelus Domini percussit centum octoginta millia Assyriorum in una nocte circa Jerusalem hostiliter militantia ? (IV Reg. xix.)

Nicephorus sanctissimus episcopus Dyrrachii dixit : Sed propitius nobis sit Dominus super delictis que peccavimus [patravimus] cires sacras imagines.

Gregorius diaconus et notarius legit :

Ex sermone sancti Gregorii Nyssæ, habitu Constantiopolis, de deitate Filii et Spiritus, et in Abraham, cuius initium est :

Veluti quiddam patiuntur ad multum florida prata. Et post alia : Vidi sæpe in pictura imaginem

Gloriosissimi principes dixerunt : **V**ide, quomodo doluerit [jucundatus sit] Pater noster in pictura, ita ut et lacrymaretur.

Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Multoties Pater legit historiam ; sed forte nunquam lacrymatus est : at vero postquam picturam vidi, lacrymatus est.

Joannes reverendissimus presbyter et monachus, et vicarius Orientalium pontificum dixit : Si tali doctori pictura præstit utilitatem et lacrymas, quanto potius indoctis et idiotis præstabat compunctionem et utilitatem ?

Sancta synodus dixit : In diversis locis vidimus Abrahæ picturam, sicut Pater ait.

Theodorus sanctissimus episcopus Catanae dixit : Si sanctus Gregorius vigilans in divinis intellectibus, Abrahæ historia visa, lacrymatus est, quanto magis depicta incarnata dispensatio Christi Domini nostri, qui propter nos homo factus est, videntes ad profectum et lacrymarum effusionem bortabitur ?

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Si vidimus iconam crucifixum ostendentem Dominum, nonne et nos lacrymaremur ?

Sancta synodus dixit : Magnifice ; nam in ipsa liquido consideratur humilitatis celsitudo Dei, qui propter nos incarnatus est.

Stephanus reverendissimus diaconus et notarius ac referendarius legit :

C Sancti Cyrilli Alexandrini episcopi, ex epistola ad Acacium Scythopoleos episcopum, de apopompo [Capro emissario], cuius initium est :

Missis nunc a sanctitate tua nuntiis gavisus sum valde. Et post alia plurima dixit : Dicimus ergo quod figura et umbra erat lex, et quasi quedam pictura posita ad visionem his qui conspiciunt res. Umbras autem artis sunt eorum qui pingunt in tabulis, principia exarationum : quibus sit superinductant colorum flores, tunc profecto picturæ pulchritudo nitescet. Et post pauca : Scriptum est igitur in mundi facturæ libro : **E**t factum est post verba haec, tentavit Deus Abraham, et dixit ad eum : Abraham, Abraham. At ille respondit : Adsum. Ait ei : Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in terram Visionis, atque offer eum ibi in holocaustum super unum monsium quem monstravero tibi. Igitur Abraham de nocte consurgens, strarit asinum suum, ducens secum duos juvenes et Isaac filium suum. Cumque concidisset ligna

altare, et desuper ligna composuit. Cumque ligasset A Isaac filium suum [Gr., pedes Isaac filii sui], posuit eum in altari super struem lignorum, extenditque manus et arripuit gladium, ut immolaret filium suum. (Ibid.) Ergo si quidam nostrum desiderat videre depictam in tabula historiam de Abraham, quomodo scilicet eum designaverit pictor [Gr., quomodo eum des. pictor] : utrumnam simul, an sigillatum gesserit quæ de illo dicuntur ? Siquidem nonnulli in alia atque alia specie diversis eundem locis depingunt [Gr., Siquidem in al. atque al. sp. d. eundem. loc. depinxerit] : utputa aliquando sedentem quidem asiuo, assumpto pueru, sequentibus famulis : aliquando autem remanente rursus asino deorsum una cum famulis onerantem Isaac, et habentem præ manibus gladium simul et ignem. Necnon et alibi eundem in B specie iterum alia compedientem super ligna [super ligna adolescentem], et armasse gladio dexteram, ut necem inferat. Sed non alter et alter erat Abraham diversis in locis aliter atque aliter visus : sed item ipse ubique semper, secundum rerum necessitatem, pictoris arte representatus. Neque enim erat convenientius, uno impossibile, in uno eodemque loco videri omnia gerere quæ de illo dicuntur.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypri dixit : En et sanctus Cyrilus consona sancto Gregorio Nysseno dicit.

Cosmas diaconus, notarius et cubiclesius legit :

De carminibus sancti Gregorii theologi, ex sermone de virtute habito, cuius initium est :

Deum omnium auctorem primum invoco^a. Et post alia :

Nec Polemon a me silentio præteribit.

Etenim miraculum est ex illis quæ oppido sunt [prædicanda (Gr., predicata)]

Erat quidem prius iste non inter pudicos,

Et valde turpis voluptatum minister.

Ast cum affectu boni detentus esset,

Consiliorium iuveniens (non autem habeo dicere [quem])

Sive ergo sapientem aliquem, sive semet, audire [cter (Gr., subito)]

Tantum apparuit passionibus superior,

Ut unum quoddam ponam miraculorum ejus.

Meretricem advocat quidam incontinens juvenis :

Quæ cum juxta portam venisset, ut aiunt,

In qua erat prospiciens Polemon in icona :

Hanc cum vidisset (etenim erat colenda).

Abiit confessim, et aspectu superata,

Ut viventem verecundata depictum.

Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Et sanctus Gregorius deiloquus Pater mirabilem retulit iconam Polemonis.

Sanctissimus patriarcha dixit : Etenim castitas ex illa patrata est : nisi enim vidisset scortum iconam Polemonis, nequaquam a stupro cessasset.

^a In ms. Joyano versio in suos quoque versus distincta est, ut modo edimus.

Nicephorus sanctissimus episcopus Dyrrachii dixit : Mirabilis est imago et admiratione dignissima, quoniam potuit mulierculam liberare ab execribili et turpi operatione.

Gregorius [Georgius] Deo amabilis diaconus et notarius venerabilis patriarchii legit :

Antipatri episcopi Bostrenium, ex sermone in mulierem quæ fluxum sanguinis passa est, cuius initium est :

Quod prior quidem fuerit Judæorum vocatio, Scriptura docuit. Et post alia :

Hæc salutari Itribria comprehensa dicebat mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, ut regem naturæ tenens Dominum, et passionis tyrannidem edocens : perceptoque dono, statuam erexit Christo. Et quidem divitias in modicos expenderat, sed divitiarum residua obtulit Christo.

Sanctissimus patriarcha dixit : Itaque et imaginem qui depingit, Deo illam offert, quemadmodum et mulier statuam.

Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Proprie dicere [ut proprie dicam], jubet, et recipit amplissime facientes imagines.

Thomas reverendissimus monachus monasterii Chenolacci dixit : Librum beati Asterii affero, et offero sanctæ synodo : et ut jubetis.

Sancta synodus dixit : Legatur.

Et accipiens Constantinus Deo amabilis diaconus et notarius legit :

C Beati Asterii episcopi Amasici relatio in Euphemiam martyrem.

Pridem, o viri, Demosthenem habebamus in manibus illum optimum, et Demosthenis illa, ubi Æschinæ amaris immittit [Gr., impedit] cogitationibus. Retardatus vero sermone, et densus intelligentia, quietem deprecatus sum, et ambulacrum [Gr., quiete egebam et ambulatione], quo mihi solveretur pulsuum animæ dolor : et procedens de habitaculo, pauxillum cum notis comitatus in forum, illinc ad Dei templum profectus sum, oratus in vocatione. Cum autem et hoc consecutus, in obscuro porticus domorum incederem, vidi illuc picturam quamdam, et me in summitatem visio tulit [cepit] : ut Euphanoris autem diceres esse diligentiam artificii, vel cujusque illorum veterum, qui sculptibilem Junonem in magnitudinem, cum modica esset, erigentes, etiam tabulas animatas operabantur [Gr., qui picture plurimum dignitatis conciliarunt]. Veni ergo, si vells (etenim nunc vacatio narrationis est) edisseram tibi scripturam. Neque enim magis prava quam pictores, nos utique miasmarum pueri habemus remedia [pharmacæ]. Mulier quædam virgo sacra et incorrupta, Deo pudicitiam vovens, Euphemiam vocavit eam. Cum autem tyrannus aliquando pie viventes persequeretur, nimis alacriter mortis elegit periculum. At vero cives et communicatores reli-

^b Anastasius videtur legisse ἡπαγ̄ προ ἡπαγ̄. In ms. Jolyano legitur scriptibilem Junonis.

giouis, pro qua obiit, utpote virilem et sacram virginem admirantes, juxta sacrarium theca constructa, et posito loculo, honores ei concelebrant, et annuam festivitatem [communem et publicam celebritatem], novum et publicum facientes commercium. Ergo alii quidem Dei mysteriorum sacri disputatores hierophantæ verbo quoque memoriam semper honorant, et qualiter consummaverit suffrentiae certainen, diligenter eos qui simul adsunt, edocent. Pictor autem pie agens, et ipse per artem pro viribus totam historiam ejus designans in sindone, juxta thecam sacram posuit visionem. Habet autem ita se illud amabile artificium. Excelsus super thronum stabilis est judex, amare ac maligne aspiciens in virginem. Irascitur enim quando vult ars etiam in inanimatis materiis. Adsunt autem satellites principatus, et milites multi: quorum alii quidem monumentorum descriptores libros ferunt et codicillos: quorum alter a cera manu suspensa [Gr. add. iracunde] aspicit ad eam quæ judicialatur, totam inclinans faciem, veluti jubens magis [clarius] loquendum, ne laborans circa auditum, mendosa scribat ac reprehensibilia. Stabat autem virgo in aquilo indumento ac veste philosophiam designans; et ut visum est pictori, etiam vultu urbano: ut vero mihi videtur, anima virtutibus decorata. Ducunt autem ad principem duo milites, unus quidem illum ante trahens, aker autem post tergum urgens virginis temperatum pudore atque constantia morem. Etenim innuit quidem in terram, ut erubescens a vultibus marium. Stabat autem nequam percussa, nibilque passa penes agonem timendum [timendum]. Cumque ego alias interim laudarem pictores, quando intuitus sum illius mulieris Colchidis opus: quæ filii cum esset gladium illatura, misericordia et fure dividit faciem. Et unus quidem oculorum insinuat iram, alter vero matrem indicat parcentem et trementem. Nunc autem miraculum ab illa cogitatione ad hanc commutavi scripturam: et vehementer admiror artificem, quoniam magis miscuit colorum morem, et reverentiam simul et virilitatem temperans, affectiones per naturam repugnantes. Procedente vero anteriori imitatione, carnulces quidam in tunicis parvis nudi jam veniebant ab opere [jam aggrediebantur opus]. Et quidam apprehenso quidem capite, inclinans post tergum, præbebat alteri præparatam ad supplicium virginis personam [faciem]: quidam vero astans incidebat dentes: malleus autem et terebra supplicii organa apparent. Præterea lacrymor hinc, et mihi passio intercisit sermonem: sanguinis enim guttas sic evidenter supercoloravit pictor, ut dices has labia veraciter distillasse, et lamentatus abires. Ad vincula post haec, et iterum virgo venerabilis in fulvis vestibus, sed et sola extendeus manus in coelum, et invocans Deum procuratorem inter atrocias. Cui oranti apparet super caput signum, quod nunc lex est Christianis adorare atque præscribere: quodque indicium autem suis passionis, quæ illam expectabat.

A Mox ergo et post modicum, ignem alibi validum pictor succedit, rubeo colore hinc et inde rutilanti corpoream faciens stanniam: statuque in medio illam, manus quidem ad coelos expandentem, molestiam vero nullam in facie demonstrantem, sed e contrario gaudentem, quoniam ad incorpoream et beatam vitam abibat. Usque huc et pictor statuit manum, et ego sermonem. Tempus autem tibi est et eam, si volueris, pictoram perficere, ut perspicias subtiliter, nisi [si non] multum post narrationem venimus.

Gloriosissimi judices dixerunt: Pia igitur est ars pictorum, et non ut eam quidam insipienter viluperant: ipse quippe Pater pictorem pie agere assernit.

B Constantinus sanctissimus episcopus Constantiaz Cypri dixit: Sed et sacrum illud monumentum appellat. Et theologus venerabilem imaginem, et Chrysostomus sanctam appellat; at vero Pater qui lectus est, sacram. Et quid ulterius ad hanc potest aliquis contradicere?

Theodosius sanctissimus episcopus Myrenium dixit: Audientes universi patrum nostrorum magisteria, compuncti sumus anima, et præteritos annos defleamus. Sed gratias agimus Deo, quia per doctrinas patrum nostrorum venimus ad agnitionem veritatis.

C Theodosius sanctissimus episcopus Amorii dixit: Sacratissime et Deo honorabilis domine, nos et tota sancta synodus audientes sanctorum patrum nostrorum magisteria de sacris imaginibus, credimus, et consitemur, et sacras et sanctas eas vocamus: et qui ita non dixerit, sit anathema.

Sancta synodus dixit: Sit anathema!

Nicephorus sanctissimus episcopus Dyrrachii dixit: Semper bonus pictor per artem res exhibet, quemadmodum et is qui martyris Euphemiae imaginem designavit: propter quod et in his doctor picture arte collaudat.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiaz Cypri dixit: Utique dicendo: Laudabam quidem ego primitus quæ erant Colchidis, usque dum veni ad imaginem martyris.

Sancta synodus dixit: Et haec contemplatus, et percussum.

Basilios sanctissimus episcopus Ancyrae dixit: Et Pater qui lectus est, ea passus est, quæ sanctissimus Gregorius [Nyssenus]: ambo enim in imaginibus lacrymati sunt.

Tarascus sanctissimus patriarcha dixit: Præcepit Pater, et licentiam dat in fine sermonis volenti depingere certatorum martyrum narrationem; ait enim: Tempus autem tibi est, et eam si volueris pictoram perficere: ut perspicias subtiliter, nisi multum post narrationem venimus.

Joannes Deo amabilis presbyter, et locum retinent apostolicarum sedium Orientis, dixit: Itaque major est imago sermone: et hoc Dei providentia factum est propter idiotas homines.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cyperi dixit : Si sanctis viris talem compunctionem fecerunt sacræ imagines, quanto magis nobis ?

Theodorus sanctissimus episcopus Myrensi dixit : Patribus nostris talia dicentibus, non habemus quod dicamus.

Joannes Deo amabilis presbyter et locum retinens apostolicarum sedium Orientis, dixit : Non adversantur pictores Scripturis, sed quidquid Scriptura dicit, id demonstrant ; ita ut assertores sint eorum quæ scripta sunt.

Theodosius sanctissimus episcopus Amorii dixit : Divinus Apostolus edocet dicens : Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (Rom. xv). ipsæ itaque sanctæ atque colendæ imagines et picturæ, tam quæ in musivis, quam quæ in materiali descriptione fiunt, ad nostram [Gr., et materiales efformationes, atque musiva, ad nostram] doctrinam et emulationem et formam sunt, et scriptæ consistunt ; ut et nos eamdem formam et agonem ostendamus circa Deum : quatenus et nos quoque dignos statione ac portione ipsorum, et cohæredes faciat regni sui.

Theodorus sanctissimus episcopus Cataniæ dixit : Beatus et deifer doctor Asterius, sicut stella clarissima, omnium nostrum corda illustravit. Itaque non extra consequentiam catholica Ecclesia suscepit sacras et venerabiles iconas, sed apte sanctorum patrum nostrorum doctrinas secuta.

Gregorius Deo amabilis diaconus sanctæ magnæ Ecclesiæ laudabilem Apostolorum legit :

De martyrio sancti Anastasii martyris Persæ, cuius initium est :

Unigenitus Filius et Verbum Dei, per quem omnia facta sunt. Et post alia : Cum autem abundasset in eo desiderium, ut illuminaretur, rogabat multum prædictum virum, ut dignus efficeretur gratia sancti baptismatis. At ille trepidans propter Persarum metum, ne periclitaretur, differebat eum. Verumtamen cum illo ibat ad ecclesias, et orabat, et picturas sanctorum martyrum aspiciebat, et sciscitabatur ab eo, quenam hæc essent. Et audiens ab eo sanctorum miracula, et dura tormenta quæ illis a tyrannis illis fuerant, et super hominem tolerantiam, mirabatur et stupefiebat. Manens ergo tempore paucis apud prædictum Christo dilectum virum, optimum sumit in anima desiderium, ut Hierosolymam perveniret, et ibi fieret sancto baptismate dignus.

Theodorus sanctissimus episcopus Myrensi dixit : Apparet, quia venerabilem imaginum traditio solemnis [legitima] est.

Enthymesis sanctissimum disconna et monachum

A pauca : Eia nunc et ea quæ apud Cæsariam Palæstinæ a sancto facta sunt, secundum quod possibile fuerit, enarremus. Cum appropinquasset sanctæ civitati alnum cadaver, notum factum universæ civitati, et lætitia magna repleti sunt oinnes. Et surgentes, sacraque ligna percutientes congregaverunt semetipsos in venerabilissimo templo Dei Genitricis, quod dicitur Novæ. Et deinde cum crucibus et litania obviam venerunt sancto lipsano, cum glorificatione gaudentes et exultantes : et quasi resplentes, imo recreati in praesentia martyris a paucitate fidei quæ erat in illis, et aliarum nequitiarum mortificatione, magnam acceperunt consolationem. Orantibus autem illis, et deosculantibus, et se circa tumulum voluntatibus, atque debitum præmium recompensantibus lipsano ac memoriam sancti hujus, mulier quædam quæ quasi ex claris erat Cæsariensem (si ita oporteat dici, et non magis aliter quemadmodum res ipsæ manifestarunt) nomine quidem Arete, id est virtus, sed moribus virtuti omnino contraria, in dissidentiam versa dicebat : Ego lipsanum a Perside veniens non adoro. O miseram et sine intellectu animam, quæ non audivit infelix sacratissimum psalmistam David increpantem flagitosorum audaciam, ac dicentem : *Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolorum!* (Psal. xxxiii.) Quid ergo Deus, qui glorificat glorificantes se, facit in ea, consequenter ego dicam. Ingresso civitatem sancto lipsano, communiter consiliati cives ejusdem urbis cooperunt construere oratorium sancto juxta

C Tetrapyrum, quod erat in medio civitatis. Statuerunt autem et imaginem ejus ibidem. Cum autem adhuc ædificaretur, astans martyr infelici illi in somnis in habitu monachi, dixit ei : Lumbos tuos doles ? Illa vero ad eum : Non, domine ; nihil mali habeo, sana sum : et una cum sermone expergefacta, et sentiens in se validum cecidisse dolorem, coepit clamare, gemere, ac indesinenter affligi ; ita ut non posset omnino respirare, importabilia patientis, ut vacationem agens reputaret secum, et requireret, quinam esset, et ex qua causa tam subitaneus dolor, qui sibi foret illatus. Sed in his consummatum dies quatuor. Quinta vero die illucescente vidit astantem sibi sanctum, atque dicentem : Descende ad Tetrapyrum, et roga sanctum Anastasiū, et sanaberis. At illa surgens, et in memoriam veniens improborum sermonum suorum quos locuta est adversus caput suum, advocatis pueris suis, ait eis : Tollite me, tollite me, ut eamus ad Tetrapyrum sancti Anastasii ; novi enim et nunc edocita, etiam a Perside veniens lipsanum adorare et honorare, et quæ Deus mundavit, non communicare, id est, com-

tem mihi de malis quæ me obtulerent. Et cum se pro-
jecisset supra pavimentum, et plorasset multum,
placato sancto erecta est sana. Et quæ paulo ante ab
aliis portabatur, et in extremis posita periclitabatur,
propriis pedibus ambulans abiit domum suam, con-
corditer cum ceteris laudans et glorificans Deum, et
magnificans martyrem.

Petrus et Petrus, Deo amabiles presbyteri et vicarii
Adriani papæ senioris Romæ, dixerunt : Haec imago
sancti Anastasii usque in hodiernum diem est
Romæ in monasterio ipsius cum pretioso ejus ca-
pite.

Joannes sanctissimus episcopus Tauromeniacæ dixit :
Verum dixere honorabilissimi vicarii, quoniam et in
Sicilia fuit mulier dæmonium patiens : et Romæ
posita, per predictam sacratissimam imaginem sana
B effecta est.

Joannes Deo amabilis presbyter, monachus et vi-
carius Orientalium pontificum dixit : Ad ea quæ di-
cta sunt ostensum est ex his quæ lecta sunt, quia et
imagines sanctorum miracula operantur, et sanitates
periciunt.

Petrus sanctissimus episcopus Nicomediacæ dixit :
Librum defero sancti Athanasii, et sanctæ synodo
offerò ad legendum.

Sancta synodus dixit : Legatur.

Et accipiens Stephanus diaconus et notarius le-
git :

Sermo sanctæ memorie Patris nostri Athanasii de
imagine Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri,
Iacto miraculo in civitate Beryto.

Sustollite oculos mentis vestrae, et videte novum
miraculum hoc quod factum est nunc. In infinitam
admirationem Dei aspicite, et date ei gloriam. Con-
templamini ineffabilem misericordiam ejus, et ma-
gitudinem dispensationis ejus; atque lamentum
cum letitia sumite. In Deo quidem nihil extraeum.
Deus enim cum sit, omnia potest. Quia vero in die-
bus nostris et in nobis factum est, expavescet omne
cor audientium. Vere expavit cœlum in eo quod te-
mere factum est. Conturbatae sunt abyssi, et sol ob-
tenebratus est, et luna, et stellæ similiiter super hoc
quod patratum est. Sed iterum letatæ sunt in eo
quod a Domino dispensatum est, omnes cœlorum
virtutes. Audite, et admiramini quod factum est in
diebus nostris intelligentes intelligite, et aurem ve-
stram inclinate, foras quod cordis [et quidem ante
exteriorem aurem, quæ cordis] est porrigit, et au-
dite. Civitas est Berytus vocata, in finibus Tyri et
Sidonis sita, Antiochiae subdita. In hac civitate Bery-

bat. Hoc autem Domini nostri Jesu Christi gratia di-
spensavit, ut credo, qui vult omnes homines salvo-
lieri, et ad agnitionem veritatis venire (*I Tim. n.*);
ostendens miracula sua se coletibus, et omnibus in-
se creditibus, in redargutionem impiorum, et sta-
bilitatem fidelium. Quæstivit ergo Christianus, ut di-
xi, majorem domum, et invenit in quodam loco ci-
vitatis, et transtulit se illuc a domo quæ erat juxta
synagogam Judeorum : et sublatis omnibus suis,
per oblivionem (dispensatione tamen Dei) imaginem
Domini dimisit oblivioni, ut præfatus sum, traditam.
Quidam vero Judeus accepit domum illam ad pen-
sionem, in qua istago Domini stabat. Intrmissus
autem omnibus suis permanebat in domo, minime
contemplatus iconam Domini, quod staret illuc. Ne-
que enim consideravit locum illum, sed ingressus
manebat. Quadam vero die invitavit Judeus unum
ex contribubus suis ad prandium et cum prande-
rent, elevatis oculis Judeus qui invitatus fuerat,
vidit iconam Domini nostri Jesu Christi ; et dicit ei
qui se invitaverat : Tu cum sis Judeus, quomodo
imaginem hujusmodi habes ? Convicia plurima quo-
que et nefanda emittens adversus Dominum, que
non audeo scribere (absit) quæ dixit contra Salvato-
rem is qui fuerat invitatus. Tunc is qui invitavera-
vit, videns imaginem Domini, rationem reddidit in itato
Judeo, dicens : Quia usque in præseus non vidi hanc
imaginem : et siliuit invitatus. Abiit autem ad sum-
mos sacerdotes suos, et accusat Judæum qui in do-
mo manebat, in qua imago Domini erat, dicens, quia
ille imaginem habet Nazareni videlicet in domo sua.
Qui audientes dixerunt : Si potes hoc ostendere. At
ille affirmavit, quia ego ostendam hoc in domo ejus.
Illi vero repleti furore vespere quidem siluerunt.
Mane vero facto, summi sacerdotes eorum atque pre-
sbyteri, assumptio eo qui Judeo detraxerat, et turba
multa gentis suæ, pergunt ad dominum Judæi, in qua
imago Domini stabat. Pervenientes autem ad locum
summi sacerdotes insiluerunt, et seniores, cum eo
qui indicaverat, et vident imaginem Domini stantem.
Tunc vehementer irati, Judæum quidem qui habita-
bat in domo illa, extra synagogam facientes, expu-
lerunt; imaginem vero Domini nostri Jesu Christi
deponentes, dixerunt : Quia sicut patres nostri illu-
serunt ei aliquando, ita et nos illudamus illi. Tunc
cooperunt conspere in faciem sanctæ imaginis Do-
mini, et dare alapas coram his qui convenerant,
hinc et inde imaginem Domini in faciem percutien-
tes, atque dicentes : Quæcumque fecerunt ei patres
nostri, omnia faciamus et nos imagini ejus. Et di-
xerunt : Audivimus omnia illuserint ei et hoc inuen-

spongiam acetō plenam. Rursus dicunt : Didicimus, quia calamo percusserunt caput ejus patres nostri : id ipsum et nos faciamus; et accipientes calamum, percutiebant caput Domini. Cæterum novissime dicunt : Ut liquidius edoceatur, quia lancea latus ejus aperuerunt, nihil prætermittamus, sed addamus et hoc; et facientes deferri lauceam, præceperunt cuidam suorum tollere lanceam, et percutere contra latus imaginis Domini. Mox ergo emanavit multitudo sanguinis et aquæ ab ea. Christe, gloria tibi : incomprehensibilis, gloria tibi : quis sicut tu, Deus? quis præter te, Deus, faciens terribilia et obstupescenda? O miraculum Salvatoris nostri majestatis! Horquerunt veraciter et jam super hoc supernæ virtutes tue. O quantus es, Domine, ad humilitatem [Gr., humanitatem]! o quantus ad longanimitatem! o quantus es in misericordia! Prius enim propter nos et propter salutem nostram, cum eses sine carne, incarnatus ex Virgine Maria, crucifixus es in illa carne, cum eses ipse impassibilis deitate. Nunc vero iterum in imagine crucifixus es, Domine, in redargitionem impiorum et omnium incredulorum, atque stabilitatem eorum qui veraciter in te credunt. Sed gloria tibi, Domine, qui solus omnia potes, una cum benedicto Deo nostro et Patre, atque cum Spiritu sancto. Amen. Vos autem, o filii, audite reliqua, quæ dispensata sunt ab eodem Domino : ipsius enim erat permissione. Denique postquam percussum est lancea latus ejusdem imaginis Domini, et emanavit sanguis et aqua, ut superius dictum est, dicunt summi sacerdotes eorum et seniores : Quoniam susurrant colentes eum, quod sanitates multas fecerit, sumamus ergo sanguinem hunc et aquam, et deferamus ad synagogam, et colligamus omnes qui male habent in populo et ungamus eos ex illo, et videamus si vera sunt quæ dicuntur. Tunc afferentes lateris iconæ Domini vas secundum locum imaginis percussioneis lanceæ, unde exivit sanguis et aqua, repleverunt ampullam ad locum jugulationis lanceæ : et inferentes, illudebant : ut injuriis appeterent, sicut putabant, coram omnibus universorum Dominum. Et collectis omnibus qui male habebant, ante omnes paralyticum, quem a nativitate noverant, adducentes unixerunt : et statim salit, et exsiliit sanus homo penitus. Deinde caecos adduxerunt, qui et ipsi visum receperunt. Demonium vero patientes [Gr. add. innumeri] mox emundati sunt. Turbatio quoque magna et infinita per totam civitatem effecta est, cunctis confluentibus propter infinita miracula. Commotæ autem sunt omnes multitudines Judæorum : plures enim civitatem habitabant. Currebant ergo ferentes eos quos in domib[us] suis habebant, quotquot habebant languentes, aut paralyticos [Gr. add. aut claudos], aut debiles, aut aridos, aut leprosos, omnes cucurserunt : ita ut neque synagoga eorum, licet magna fuerit, caperet illos, neque locus multitudine infiniti populi propter miracula concurrente. Omnes autem principes sacerdotum ac

A seniores, et populus Judæorum, virorum, puerorum, et mulierum crediderunt in Dominum Jesum Christum, clamantes : Gloriam tibi, Christe, quem patres nostri crucifixerunt, qui et a nobis nunc crucifixus es in imagine tua. Gloria tibi, Fili Dei, qui tanta fecisti miracula : tibi credimus : propitius nobis esto, et suscipe nos. Hæc clamabant lugentes omnes, et voces emittebantur, et miracula pericabantur, summis sacerdotibus ungentibus, et cunctis euratis et vivificatis. Postquam autem omnes sanati sunt, confessim ad episcopum sanctissime constitutæ illic ecclesie, qui jam quæ fuerant facta didicerat, multitudines currebant clamantes : Unus Deus Pater, unus Deus Filius, et ipse unigenitus : unus Christus, quem patres nostri crucifixerunt. B Ipsum Deum novimus, huic nos credimus. Multis itaque laudibus glorificantem Deum, imaginemque archiepiscopo demonstrantes, et annuntiantes quæ fecerant imagini Domini, qualiter et sanguis et aqua exierunt ex latere imaginis, necnon et infinita miracula quæ facta sunt ; ita omnes multitudines, ut sancto baptismate digni fierent, supplicabant. Quos episcopus una cum clero suo assumptos [Gr. add. et initiatos], omnes baptizavit per multis dics, et synagogam eorum ecclesiam Salvatori nostro Christo dicavit. Illis autem rogantibus, etiam cæteras synagogas eorum martyria fecit : et sic gaudium magnum factum est in civitate illa, non solum corporibus sanatis et vivificatis, sed et tot animabus in vitam a mortuis redeuntibus æternam. Hæc agnoscens ego festinavi indicare vobis, fratres amantissimi, ad utilitatem animarum vestrarum : ut cognoscentes et in hoc Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi virtutem, plus aliquid in fide ipsius confirmemini, et exultetis super magnalibus ejus, quæ nunc etiam operatus est. Date ergo ipsi gloriam cum letitia in compunctione et lamento, gaudentes et gratias agentes, quia sua nos fide, et sua fecit agnitione dignos [in Christo Iesu Domino nostro], cum quo et Patri una cum Spiritu sancto gloria nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

D Constantinus sanctissimus episcopus Cypri dixit : En et is qui ab immortalitate cognominatus est, totam sanctam synodum hauc fecit compungi et lacrymari : quoniam non solum venerandas esse cognovit, verum etiam maximas gerere sanitates.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed quis dicat cur illæ iconæ, quæ apud nos sunt, miracula minime faciunt? Ad quem respondemus. Quia, sicut Apostolus ait (*I Cor. xiv*), signa infidelibus, non fidelibus data sunt. Nam qui ad imaginem accedebant, infideles erant : propterea signum fecit Deus per imaginem, ut illos traheret ad fidem nostram Christianorum. Generatio enim mala et adultera signum querit, et signum non dabitur ei (*Math. xii*).

Theodosius Deo amabilis diaconus et notarius legit :

Ex epistola beati Nili ad Heliodorum silentiarium.

Per ea quæ per singula loca et in diversis temporibus quotidie sunt miracula, Dominus hos qui-dem qui modicæ sunt fidei, necnon et infideles ad stabilitatem fidei invitat: fidelium vero fidem, imo et spem crescere facit, et gravem et immobilem demonstrat prudentiam [sensum]. Et volo tibi quid unum ex denis millibus Platonis nostri tropæa reportantis et martyris modo narrare: qui non solum in patria nostra, sed in omni civitate ac regione paratissime gratiam donat, et ostendit his qui Deum per eum postulant, admirabilem fortitudinem. In monte quippe qui vocatur Sina, ubi Moyses a Deo legem accepit, monachis habitantibus indigenis et peregrinis, unus quidam virorum genere Galata una cum proprio filio singularem [monasticam] amplexus vitam degebat, continentie certamina transigens multo tempore in deserto. Et ecce quadam die repente quidam in predicto monte religione barbari [Gr., pagani] et detestabiles irruentes comprehendunt eos, qui in promptu ex his et impræsentiarum inventi sunt monachi una cum filio senis Galatae, et in captivitatem ducunt. Quos et ligantes post tergum, multas transiunt mansiones desertas, jejunos et nudos minantes eos, nec calciatos penitus aliquo calciamento, per illa inaquosa et asperrima, et nullius consolationis loca, vi et necessitate circumneantes, et infinito pavore detentos. Solus autem in quodam abdito specu occultatus senior luctu labefiebat, non ferens privationem Deo amabilis filii: et Dominum flagitabat Christum per Platonem compatriotam martyrem, ut incurvaretur ad miserationes. Id ipsum autem et filius per eumdem sanctissimum martyrem rogabat Deum in captivitate vinculus, ut sui misereri, et miraculum facere dignaretur. Utroque autem exaudito, patre scilicet in spelunca montis, et filio in captivitate, ecce subito martyr Plato noster astat super equum apparens, trabensque alterum equum opportunum [vacuum], manifestatur puero vigilanti, et hunc agnoscenti ex eo, quod sœpe videret sancti characterem in imaginibus: et statim jubet eum de medio cunctorum exsurgere, et accipere equum, et insidere. Et confestim more araneæ vincula dissoluta sunt; et solus ipse liberatus per invocationem, nutu Dei surgens, insedit equo, et sequitur ducentem se sanctum martyrem constans et gaudeas. Compendiose autem et acute [celeriter] ambo, sanctus scilicet Plato, et novitus monachus, quemadmodum

A Sancta synodus dixit: Ostensus est, quia per imaginem martyris, quæ sibi ante fuerat cognita, agnovit eum astantem, cum salvare illum venit.

Theodorus sanctissimus episcopus Myrorum dixit: Quia et ego præostense historię similia passus sum. Nam cum injuriam paterer a quibusdam principali-bus manibus, dixit mihi archidiaconus meus, vir re-ligiosus ac timens Deum: Quia vidi patriarcham in visione dicentem, quia ascendat ad nos metropolita, et omnes res ejus dispensabuntur, ut expedit ei. Interrogavi ergo ego archidiaconum, dicens: Quali forma apparuit tibi patriarcha? et respondit mihi: Quia rubicundus facie, et senili coma. Aio ego ei: Quia patriarcha non est talis visionis [formæ], sed vestis habet sancti Nicolai imaginem: et bene asse-
B ris. Nam hujusmodi formæ est, quem vidisti. At ille respondit mihi, quia etiam talis revera formæ vidi virum, qui haec mihi locutus est. Ex hoc ergo co-gnovi, quod sanctus Nicolaus ei apparuerit, per si-militudinem, quæ in icona erat. Mox ergo credens verbo, ascendi ad Deo conservandam regiam urbem: et omnia negotia mea, quæ meo pertinebant episco-pio, facta sunt apta.

Thomas reverendissimus presbyter et locum reli-nens Orientalium pontificum dixit: Susurrant quidam de sancto Nilo, quia contra iconas scripserit; et ideo præ manibus habeo librum ejusdem Patris: et si jubetis legatur.

Sancta synodus dixit: Legatur.

Cosmas Deo amabilis diaconus et cubiclesius legit:

Ejusdem sancti Patris Nili ad Olympiodorum præ-fectum.

Scribis mihi, si putas, decorum sit tibi exstructuro templum maximum ad honorem tam sanctorum martyrum, quam Christi, quem ipsi per certamina et dolores ac sudores testificali sunt, vel imagines etiam pomere in sacario, et variis animalium bestiis [venationibus] parietes implere a dextris et a sinistris: ita ut videantur in terra quidem extensa lina, et lepores, et capre, et cætera animalia fugere: porro illi capere festinantes cum catellis alacriter insequi: in mari vero laxari retia, et omne genus piscium capi, et ad aridam piscatoriis manibus ferri: insuper et gypso singi omnes species, et ostendi ad desiderium oculorum in domo Dei: sed et in com-muni domo mille crucis infigi, et picturas volucrum ac jumentorum, et repellentium, ac diversorum germi-num fieri. Ego ad ea quæ scripta sunt, dixerim; quia nimisum infantum est et parvulæ decet his.

que possunt legere divinas Scripturas, contemplatione picture memoriam sumunt fortis facti eorum qui vero Deo proprio servierunt, et ad æmulationem erigantur gloriosarum et memorabilium actionum, pro eo quod terram pro celo commutaverint, quæ non videntur visibilibus præponentes. Porro in communi domo multis ac diversis domunculis insignita, sufficere unicuique mansiunculæ infixam pretiosam crucem, et superflua dimitti necessarium æstimo. Sit autem contenta prolixis orationibus; et indubitabilis fide ac eleemosynis, humiliationibus et spe ad Deum perenni, et divina orationibus meditationibus, et compassione contributibus, et humilitate famulis attributa, omnibusque mandatis Domini nostri Jesu Christi circumvallare se, et conjugem suam, ac filios, et totam substantiam circumferre et ornare atque munire, admoneo et rogo.

Theodorus sanctissimus episcopus Myrensi dixit: Epistola hæc primus lecta est, cum esset depravata, perdidit [Gr., Epistola hæc quæ lecta est, depravata pridem perdidit, etc.] et seduxit nos: putabamus enim simplicem esse illam et absue in-sidiis.

Sanctissimi episcopi dixerunt: Nos si audissemus tunc quod dicit Pater, quia hinc et inde pingere deum veteribus et novis narrationibus, non in vanitatem versi credidissemus. Ipsi enim pro eo quod dixit, hinc et inde pingere, dealba posuerunt: quod nos fortiter decipiebat.

Petrus, et Petrus Deo amabiles presbyteri et vicarii Adriani papæ senioris Romæ, dixerunt: Tale quid et divæ memoriae Constantinus Magnus imperator olim fecit: ædificato enim templo Salvatoris Romæ, in duobus parietibus templi historias veteres et novas designavit, hinc Adam de paradiſo exuentem, et inde latronem in paradisum intrantem figurans: et reliqua.

Tararius sanctissimus patriarcha dixit: Si veraces erant prisci Christianos calumniantium propagatores, cur ipsum librum sancti Nili non ostenderunt in collegio suo ad satisfactionem omnium? Dicant ergo reverendissimi episcopi qui pseudosyllo-gi interfuerunt, Gregorius Neocæsariorum, et Theodorus Amorii, si protulerunt libros tunc in concilio.

Gregorius et Theodorus Deo amabiles episcopi dixerunt: Nequaquam, domine; sed pro libris pittacia nobis ostenderunt et ex eis decipiebant nos.

Euthymius sanctissimus episcopus Sardis dixit: Et quomodo vos cum essetis summi sacerdotes, non requisistis integra testima-tia ex codicibus?

Gregorius sanctissimus episcopus Neocæsariorum dixit: Crede, frater, non nobis erat curæ, neque studium inde habuimus; sed ut scriptum est, obscu-

A ratum est insipiens cor nostrum: et dicentes nos esse sapientes, stulti facti sumus (*Rom. 1*).

Theodorus sanctissimus episcopus Myrensi dixit: Plane et nos ipsos illa pittacia perdiderunt, quæ vos attulisti. Novit enim Deus, quia hoc testimonium sancti Nili non positum, ut fuerat editum, obsecravit nos, præcipue meipsum: sed nunc integrum lectum convertit et emendavit, et salvavit nos.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cyperi dixit: Quoniam adest alius liber æqualis formæ, legatur.

Et sumens Constantinus diaconus et notarius venerabilis patriarchii, legit alterum librum habentem prescriptam epistolam ejusdem Nili.

B Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cyperi dixit: Ecce ostensum est liquido, quia ipse sanctus et egregius Pater Nilus sanctas ironas suscipiebat. Accusatus est autem a pseudosyllo-gi illo, quod contra iconas locutus fuerit. Unde miseri non solum Christianorum calumniatores, sed et sanctorum calumniatores existunt, et parricidae, accusantes falso sacratissimos Patres.

Euthymius sanctissimus episcopus Sardis dixit: Librum sancti confessoris Maximi habeo præ manus, et offero eum ad legendum.

Et accipiens Constantinus diaconus et notarius venerabilis patriarchii, legit:

Ex his dogmatibus, quæ mota sunt inter sanc.æ memorie Maximum, et Theodosium episcopum Cæsarie Bithyniæ, et consules qui cum ipso erant; cuius initium est.

Quæ mota sunt de iminaculata fide nostra Christianorum. Et post alia: Domini, postquam placuit hoc fieri, exitus fiat eorum quæ prædicantur [placuerunt]: et quo vultis, sequor vos. Et in his surrexerunt omnes cum gaudio et lacrymis, et miserunt metanoam^a, et oratio facta est: et unusquisque ipsorum sancta Evangelia, et pretiosam crucem, et iconam Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, et dominæ nostræ quæ eum genuit, sanctissimæ Dei Genitricis, salutaverunt, ponentes et proprias manus in confirmationem eorum quæ dicta fuerant. Et paulo post: Conversus ergo ad episcopum abbas Maximus, cum lacrymis dixit ei: Domine magne, diem judicii exspectamus omnes: nosti quæ signata et placita sunt super sanctis Evangelii, et vivisca cruce, et imagine Dei et Salvatoris nostri, ac sanctissime et semper Virginis matris ejus, quæ perpetrit eum.

D Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cyperi dixit: Salutaverunt, hic pro adoratione Pater assumpsit, quoniam sanctum Evangelium et vivisca crucem adoravit; cum quibus etiam colendas imagines Salvatoris et ejus immaculatæ Matris.

genua; quia enim paenitentium est maxime genuflexione, saepe Græci genuflexionem metanœam, id est paenitentiam, vocant.

^a In cod. Jolyano hoc additur glossema: *Metanœa paenitentia interpretatur; hoc tamen in loco pro genuflexione ponitur. Unde eum dicit, miserunt metanœam, nihil aliud intelligatur, nisi: posuerunt terræ*

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Con- A Numerantur cum sanctis vasis honorabiles ima- gines.

Sancta synodus dixit : Manifestum est.

Sanctissimi episcopi Sicilie insulæ dixerunt : ut sancta cum sanctis connumeruntur.

Petrus sanctissimus episcopus Nicomediae dixit : Habemus et nos eumdem librum sancti Maximi ; et si jubetis, relegantur quæ prædicta sunt.

Cosmas diaconus et cubiclesius suuens, legit præscriptum sancti Maximi testimonium.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Conspiciamus, fratres, qualiter dixerit, quia salutaverunt : quod et nos honoris affectu facere debemus. Nam latræ nostra ad unum Deum refertur.

Joannes reverendissimus presbyter et vicarius Orientalium sediū dixit : Nisi essent necessariae imagines, nequaque ad cautelam eas salutavis- sent : ita ut æquaæ potentiaæ honorabiles imagines cum Evangelio et pretiosa cruce sint.

Petrus sanctissimus episcopus Nicomediae dixit : Et hoc non qualiscunque vir, sed Maximus ille Deo sapiens, et sanctorum consimilis; insuper et confessor, et veritatis propugnator : qui et sufficit nobis ad imitandum in salutando sacras imagines.

Elias reverendissimus presbyter [primus presby- ter] sanctæ Ecclesiæ dominæ nostre Dei Genitricis in Blachernis sitæ, legit ex charta habeante definitio- nes sanctæ ac universalis sextæ synodi.

Canon sanctæ ac universalis sextæ synodi octoge- simus secundus.

In quibusdam venerabilium imaginum scripturis Agnus digito præcursoris ostensus designatur, qui in figuram admissus est gratiæ, verum nobis per legem præostendens Agnum Christum Dominum no- strum. Veteres ergo formas et umbras, ut veritatis symbola et prefigurationes Ecclesiæ traditas ample- cientes, gratiani præferimus et veritatem, ut plen- iudinem legis hanc suscipientes. Quatenus ergo perfectio et in colorum operationibus universorum vultibus ascribatur, Agni Christi Dei nostri, qui tollit peccatum mundi, secundum humanitatem charac- terem et in imaginibus ex nunc pro veteri agno titulari [depingi] desinimus, per eum humilitatis cel- situdinem Dei Verbi considerantes, et ad memoriam conversationis in carne factæ, tam scilicet passionis ejus, quam salutaris mortis, et ex hac redemptionis effectæ, redeentes. Et postquam legit, conversus ad sanctam synodum dixit : Honorabiles Patres et sancti, persecutionem Ecclesiæ plus me nullus elegit pro peccatis meis; sed divinus hamus facta est mihi præsens charta, in qua subscripserunt Patres sancti sextæ synodi, et traxerunt me ad orthodoxyæ fidem. Non autem solum hoc, sed et sanctissimus patriarcha, cui præbeat Deus pro me mercedem.

Sabbas reverendissimus monachus dixit : Cuius rei gratia in charta, et non in codice legit?

* Ex more Græcorum, qui Trullanos canones tribuunt sextæ synodo.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quia prin- cipalis charta est, in qua subscripserunt sancti Patres.

Petrus sanctissimus episcopus Nicomediae dixit : Et alium codicem habeo, qui continet easdem regulas sacrae sextæ synodi.

Quo accepto, Niceta reverendissimus diaconus et notarius legit eumdem canonem.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quidam ignoratione linguentes in hos canones scandalizan- tur, assentes : Putas sextæ synodi sunt? Cogno- scant autem qui hujusmodi sunt, quod sancta et magna sexta synodus sub Constantino fuerit cele- brata contra illos, qui unam dicebant operationem et voluntatem in Christo : in qua hereticis anathematizatis, et orthodoxa explanata fide, domum re- versi sunt quartodecimo anno Constantini. Ergo post quatror sive quinque annos idem ipsi Patres co- venientes sub Justiniano filio Constantini, presigna- tos canones exposuerunt : et nemo dubitet de illis. Illi enim qui subscripserunt sub Constantino, ipsi et sub Justiniano praesenti chartæ subscripserunt, ita ut hoc manifestum sit ex eorum proprie manus scri- pturæ immutabili similitudine. Oportebat enim eos qui synodam universalem praesentaverant, etiam canones ecclesiasticos exponere. Ut autem ad re- cordationem conversationis ejus in carne factæ, et salutaris mortis manu quodammodo ducamus, dixerunt et de venerabilibus iconis : et si per eas manu ducimur in dispensationem Christi Dei nostri, quales habemus aestimare illos qui subverterant vene- randas icones?

Sancta synodus dixit : Ut sine Deo, et Hebreos, et veritatis inimicos.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed bonus est Dominus Dens noster ad suscipiendum omnes nos : non enim relinquit virginem peccatorum super sortem justorum (*Psal. cxiv.*).

Leo sanctissimus episcopus Rhodi dixit : Ecce ostensum est ex divinis Scripturis, quia Ecclesia nostra tot annis impugnata est et dispoliata ; sed gratias agimus Christo Deo nostro, qui erexit sa- cratissimum Dominum nostrum ad erectionem ejus.

Petrus et Petrus Deo amabiles presbyteri, et lo- rum retinentes Adriani papæ senioris Romæ, dixerunt : Librum habemus pre manibus beati Leonii Neapoleos Cypri, et postulamus legi eum.

Et accipiens Stephanus reverendissimus diaconus et notarius, legit :

Leontii episcopi Neapoleos Cypri, ex quinto ser- mone pro Christianorum apologia contra Judæos, ac de imaginibus sanctorum.

Eia nunc de cætero super veneranter pectis ima- ginibus apologiam faciamus, quo obstruantur ora loquentium injustitiam. Legalis enim est haec tradi- tio : et audi Deum dicentem ad Moysem : *Imagines duorum cherubim aureorum sculptilium construe, obumbrantium propitiatorium* (*Exod. xxv.*) Et ite-

rum : Templum quod Deus ostendit Ezechieli, *Facies* [al., *habebat*], dixit, *palmarum et leonum et hominem, et cherubim a pavimento ejus usque ad laquear tecti* (*Ezech. xl*). Vere terribilis sermo, qui maledicti Israeli non facere omne sculptile, neque iconam, neque similitudinem eorum quaecunque sunt in celo, et quaecunque sunt super terram : et ipse praecepit Moysi facere sculptilia animalia, cherubim (*Exod. xx, xxv*), qui et Ezechieli plenum imaginibus et similitudinibus sculptilium, leonum, palmarum et hominum templum ostendit. Unde et Salomon ex lege accepta figura, plenum fecit templum aeneis et sculptilibus et fusilibus leonibus, et bobus, et palmis, et hominibus (*III Reg. vi, vii, 7*) : et tamen non est in his reprobensus a Deo. Si igitur me reprehendere vis super imaginibus, reprehende Deum qui haec facere jussit, ut in recordationem ejus essent apud nos. Iudeus dixit : Sed non adorabantur illae similitudines sicut dii, sed ad recordationem solam efficiebantur. Christianus dixit : Bene dixisti, quia et penes nos sicut dii non adorantur sanctorum characteres et iconae vel formae. Si enim ut Deum adorarem dignum imaginis, possem profecto et ligna reliqua adorare. Nam si ut Deum lignum adorarem, minime atque deleto charactere iconam incenderem. Et iterum, usquequo compacta sunt duo ligna crucis, adoro figuram propter Christum, qui in ipsa crucifixus est : postquam autem ab invicem separata fuerunt, projicio ea et incendo. Et sicut is qui iussionem imperatoris suscepit, et salutavit sigillum; non lutum adoravit, aut chartam, aut plumbum, sed imperatori adorationem et cultum impedit : ita et nos Christianorum pueri figuram crucis adorantes, non naturam ligni adoramus, sed signum et annulum et characterem Christi, eum aspicientes, per eum illum qui in eo crucifixus est, salutamus et adoramus, et sicut pueri proprii patris cuiusdam, qui peregre profectus est ad tempus ab illis, multo erga eum affectu ex anima flagrantes, sive virgam ejus in domo videant, sive sedem, sive chlamydem, haec cum lacrymis deosculantes amplectuntur, et non illa adorant, sed patrem desiderant et honorant : ita et nos omnes fideles ut virgam Christi, crucem adoramus ; ut sedem vero et cubile, ipsius sanctissimum monumentum ; ut domum, praesepem et Bethlehem, et sancta ejus cætera tabernacula : porro ut amicos, ejus apostolos et sanctos martyres ac reliquias sanctos ejus : at vero ut civitatem ejus colimus Sion, ut autem villam ejus iterum Nazareth salutamus ; atque ut divinum ejus lacrum Jordanem amplectimur. Multa quippe et ineffabili erga ipsum affectione ubi ascendit, vel sedet, vel illuxit, vel tetigit, aut omnino obumbravit, colimus et adoramus ut locum Dei : non locum,

A ecclesiis, et domibus, et plateis, et in imaginibus, et in sindonibus, et in penetralibus, et in vestimentis, et in omni loco formamus : ut incessanter aspicientes haec commoneamur, et non obliviscamur, ut tu es oblitus Domini Dei tui. Et sicut tu adorans librnm legis, non naturam pellium vel atramentum, quam in ipso est, adoras, sed verba Dei quæ rejacent in eo : ita et ego imaginem Christi adorans, non naturam lignorum et colorum adoro (absit), sed inanimatum characterem Christi tenens, per eum Christum tenere spero [*Gr.*, mihi videor], et adorare. Et sicut Jacob acceptam a filiis suis tunicam variam et sanguinolentam Joseph deosculatus est cum lacrymis, et propriis oculis hanc circumposuit (*Gen. xxxvii*), et non vestimentum amans vel honrans, hoc fecit, sed per id testimans Joseph osculari, et in manibus eum habere : ita et Christiani universi imaginem Christi vel apostolorum aut martyrum tenentes aut salutantes carne, anima ipsum Christum testimamus vel martyrem ejus habitum retinere. Dic ergo mihi tu, qui opinaris nihil manu factum, vel nihil omnino creatum adorandum, nunquam multoties muliere tua, vel filis mortuis, tunica, vel ornamentum ejus visum in cubiculo tuo osculatus es, et lacrymis illud infusasti, et in hoc non es condemnatus? Non enim ut Deum vestimenta adorasti, sed amorem per osculum circa illum ostendisti, qui hoc aliquando fuerat circumactus. Nam et ipsi natos nostros et patres creatos existentes et peccatores multoties salutamus, et in hoc minime condemnamur : non enim ut deos salutamus eos, sed affectionem naturæ nostra erga illos per osculum demonstramus. Ut ergo sapienter dixi, intentio exquiritur in omni salutatione, et omni adoratione. Porro si me accusas, quod quasi Dominum lignum adorem crucis, quare non calumniaris Jacob, qui adoravit super summitatem virgæ Joseph (*Hebr. xi*)? Sed manifestum est, quia non lignum videns adoravit, sed per lignum virge, Joseph ; quemadmodum et nos per crucem Christum. Nam et impios homines qui vendiderunt sepulcrum, Abraham adoravit, et genu curvavit super terram (*Gen. xxiii*) ; sed non ut deos eos adoravit. Et rursus Jacob Pharaoni benedixit impio et idololatræ (*Gen. xlvi*), sed non ut Deo illi benedixit. Et iterum : Esau cadens adoravit (*Gen. xxxii*), sed non ut Deum. Vidisti quot salutationes et adorationes demonstravimus tibi ex Scripturis, non habentes reprehensionem? Et tu quidem conjugem tuam fortassis et impudicam ac vitiosam per singulos dies osculans non reprehenderis, cum certe nusquam Deus tibi corporale osculum mulieri offerre præceperit. Quia vero me vidisti iconam Domini nostri Jesu Christi, vel immaculatæ Matris ejus, vel alterius cujuspiam justi solutione indumentis et modis blasphemare vult et

adorarem, eis martyres, qui destruxerunt idola, adoraremus [honoro] ? Si ligna ut deos honoro et glorifico, quomodo honoro et glorifico martyres, qui lignea simulacula destruxerunt ? Si lapides ut deos glorifico, quomodo honoro et adoro martyres et apostolos, qui contriverunt et perdididerunt lignea signa ? quomodo honoro et laudo, et templa erigo, et festivitates celebro tribus pueris, qui in Babylone imaginem auream non adoraverunt (*Dan.* ii) ? Certe multa est iniquorum obduratio, vere multa est Judeorum cæcitas, multa impietas. Injuriam patitur ab eis veritas : Deus contumelias sustinet a lingua ingratiorum Judeorum. Per reliquias martyrum et imagines multoties effugantur dæmonia : et hæc injurias appetentes homines sordidi, subvertunt et illudunt atque derident. Quot, dic mihi, visitationes, emanationes [*Gr.*, obumbrationes], sed et frequenter sanguinum flores ex iconis et reliquiis martyrum facti sunt ? et insensati corde videntes non credunt, sed fabulas ac deliramenta hæc existimant ; videntes taliter per singulos dies in toto pene terrarum orbe viros impios et iniquos, idolorum cultores et homicidas, et fornicatores, et latrones subito per Christum et crucem ejus compungi, et ad agnitionem veritatis venire, et mundo toti renuntiare, atque omnem operari virtutem. Dic mihi, quomodo sumus idololatriæ, qui et ipsa ossa, et cinerem, et pannos, et sanguinem, et tumulum martyrum ideo adoramus et honoramus, quia idolis non sacrificamus ? Judæus dixit : Et quomodo per totam Scripturam præcipit Deus non adorari omnem creaturam ? Christianus dixit : Dic mihi, terra et montes, creature Dei sunt ? Qui ait : Utique. Christianus dixit : Quomodo ergo docet inquietus : *Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est* (*Psal.* xcvi) ? Et iterum ipse dixit : *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum* (*Isa.* lxvi) ? Judæus dixit : Sed non ut deos, sed per hæc eum qui fecit, adoras. Christianus dixit : Fidelis sermo; ergo scito, quod et ego per cœlum, et terram, et mare, et ligna, et lapides, et lipsana, et templo, et crucem, et per angelos, et homines, atque per omnem creaturam visibilem et invisibilem, soli cunctorum Conditori, Dominatori et Creatori adorationem et culturam offero. Non enim creatura per seipsum factorem adorat, sed per me cœli enarrant gloriam Dei, et per me adorat Deum luna, et per me glorificant Deum stelle, per me aquæ, iubres, rores, et omnis creatura per me adorat et glorificat Deum (*Psal.* xviii). Et quemadmodum regis cuiusdam benigni, qui coronam variam et pretiosam sibi propria manu paravit, omnes qui germane adhærent regi, salutant coronam et honorant : non aurum et margaritam honorantes, sed verticem regis honorantes, et sapientissimas manus eius.

A gini, vel arcæ, vel reliquiis, sed per ea Deo et ipsorum et cunctorum Creatori gloria et salutationem et cultum impendunt. Honor enim qui sanctis ejus impenditur, ad eum recurrit; sicut et contra quidam imagines imperiales demolientes, principem offendunt, et non ipsam tabulam. Imago igitur Dei est, qui ad imaginem Dei factus est homo, maximeque quia eum Spiritus sanctus habitationem accepit. Ergo justus qui imaginem Dei servorum honorat et adorat, etiam domum Spiritus sancti glorificat. *Inhabitabo enim in ipsis*, inquit, *et inambulabo* (*Levit.* xxvi; *II Cor.* vi). Confundantur Judæi, qui reges proprios et alienos adoraverunt, potius quam Christianos pronuntient idolatras. Nos autem Christiani per omnem civitatem et regionem, et per omnem diem et horam contra idola armamur, contra idola psallimus, contra idola scribimus, contra idola ac dæmones oramus. Et quomodo idolatras nos appellant Judæi ? Ubi enim nunc sunt exhibita idolis ab eis sacrificia ovium et boum et filiorum ? Ubi nidores, ubi aræ et perfusiones [profusiones] sanguinum ? Porro nos Christiani neque aram, neque sacrificium qualiter vel quid sint, novimus. Et quidem pagani ab adulteris hominibus et homicidis et pollutis templo nominabant et idola, et illos deificabant : non autem prophetarum, vel sanctorum martyrum templum, vel aram nominaverunt. Sicut enim Israelitæ qui Babylone fuerunt, habebant organa et citharas, et alia quædam, quemadmodum et Babylonii; et alia quidem in gloriam Dei, alia vero in culturam dæmonum : ita et de imaginibus gentilium et Christianorum intelligamus, quia illi quidem in servitutem diaboli, nos autem in gloriam et memoriam Dei. Verumtamen et multa miracula Deus per lignum audire fecit, lignum vitæ et lignum scientiæ nominans (*Gen.* ii) : et aliud virgultum nominans Sabec, indulgentiam ponit. Deinde virga Pharaonem operuit, mare scidit, aquam dulcem fecit, serpentem exalavit, petram dirupit, aquam protulit, lignum germinans in tabernaculo Aaron sacerdotium confirmavit (*Exod.* xiv et seqq.). Sic et Salomon ait : *Benedictum est lignum, per quod justitia fit* (*Sap.* xiv). Sic et Eliæsus ligno in Jordanem jacto (*IV Reg.* vi), ferrum in typum Adæ quasi ex inferno reduxit : sic præcipit puero suo per virgam suscitare puerum Sennad mitidis (*IV Reg.* iv). Deus ergo, qui per tota ligna miracula operatus est, non potest, dic mihi, mira facere etiam per pretiosum lignum sanctæ crucis ? Si impium est adorare ossa, quonodo cum omni honorificentia detulerunt ossa Joseph ex Ægypto (*Gen.* l; *Exod.* xii) ? quomodo mortuus homo ossa Elisæi tangens surrexit (*IV Reg.* xii) ? Porro si per ossa miracula operatur Deus, perspicuum est, quod possit etiam per imagines, et per lapides, et per alia multa. Nam et Abraham non permisit sepeliri cornua Sarra in monumentis alienis, sed in proprio

item acervum lapidum in Laban nominavit testem A (*Gen. xxxi*). Et Jesus Nave duodecim lapides statuit in recordationem Dei (*Jos. iv*). Si enim essent tibi, o Judæe, in templo tuo duo cherubim illi, qui obumbrabant propitiatorium, sculpti, et intrasset quisquam paganus idolorum cultor, et visis his arguisset Judæos quasi et ipsos adorantes simulacra, quid putas haberet, dic mihi, respondere illi de duobus cherubim fusilibus, et bobus, et palmis, et leonibus, qui erant in templo sculpti? Nihil haberet utique verum ad eum dicendum, nisi hoc: quia non ut deos habemus ea in templo, sed ad recordationem Dei et gloriam istos cherubim habemus in templo. Si ergo hæc ita se habent, quomodo me super iconis accusas? Sed dicas mihi, quia Deus Moysi præcepit facere in templo sculptilia (*Exod. xxv*); et ego hoc B dico: Sed Salomon hinc directus etiam plura in templo construxit (*III Reg. vi*), que neque ei Deus præcepit, neque tabernaculum testimonii habuit, neque templum quod Ezechiel ex Deo contemplatus est (*Ezech. xl, xli*); et non est in hoc Salomon reprobens: in gloriam enim Dei hujusmodi formas construxit, quemadmodum et nos. Habuisti autem tu, o Judæe, et alia quædam in memoriam et gloriam Dei, videlicet virgam Moysi, fabrefactas divinitus tabulas, incombustum rubum, aridam et irriguam petram, manna gestantem urnam, arcum, altare, Dei nominis laminam, Deum manifestans ephod, Deo habitabile tabernaculum. Utinam et tu prius haec adorans vacasses, et invocans cum, qui est super omnia Deus, et ipsum memorasses per has pungillas iconas et figuræ, et non vitulum et muscas haberet super tabulas a Deo patratas. Utinam sanctum ac æreum altare desiderasses et tu, et non vaccas Samariæ. Utinam et virgam quæ germinaverat, et non Astartem, quæ desolavit civitatem tuam. Utinam divinitus imbre dantem petram salutavisses, et non Baal deum tuum. Sed ideo hæc omnia non adoras, prisce Israel, quia non dilexisti Deum ex toto corde. Qui autem diligit amicum, aut imperatorem, et præcipue benefactorem suum, sive filium ejus videat, sive virgam, sive sedem, sive coronam, sive domum, sive servum, tenet, osculatur, et honorat per ista bene meritum, et maxime Deum. Cum ergo videris Christianos adorare crucem, scito quia crucifixo Christo adorationem offerunt, et non ligno. Nam si naturam ligni colluiscent, profecto et arbores et nemora adorassent: sicuti et tu quondam, Israel, adorabas hæc, dicens arbori et ligno: Tu es deus meus, et tu me genuisti (*Jer. ii*). At nos iterum non sic dicimus cruci, neque figuris sanctorum: Dil nostri estis; non enim sunt dii nostri, sed similitudines et imagines Christi et sanctorum ejus, ad recordationem et honorem, et decorum ecclesiarum propositæ ac ado-

randæ. Qui enim honorat martyrem, Deum honorat: et qui matrem ejus adorat, ipsi honorificentiam exhibet. Et qui apostolum honorat, illum qui misit, honorat. Utinam et tu Mosaicas iconas faceres, et propheticas, atque per singulos dies in eis adorares Dominum et Deum ipsorum, et non imaginem auream Nabuchodonosor. Et quomodo non confunderis contra me commotus, et elevatus super imaginibus, et cruci calumniam inferens? Si Abraham idololatras adoravit, et Moses Jethro idololatram, et Jacob Pharaonem, et Daniel Nabuchodonosor: si isti cum essent prophetæ ac justi, propter quædam beneficia adorabant eos super terram idololatras existentes, in me efferris adorantem crucem et characteres sanctorum, ex quibus dena millia bona a Deo per eos percipio? Qui enim regem timuerit, non inhonorat filium ejus. Et qui Deum timet, honorat utique, et colit, ac adorat ut Filium Dei Christum Dominum nostrum, et figuram crucis ejus, et characteres sanctorum ejus. Quia ipsum decet gloria cum Patre ac Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit: Hic qui lectus est pater, in una urbium Cypri decore sacratissimo claruit, et multa præconia, et festivos sermones ejus habemus, cum quibus est etiam sermo ejus in transfigurationem Salvatoris nostri. Conscriptis autem et Vitam sancti Joannis archiepiscopi Alexandriæ cognomento Eleemonis, id est misericordis, quia et sancti Symeonis simplicis, et alia quædam; atque in omnibus sermonibus suis orthodoxus cernitur. Floruit autem temporibus Mauricii imperatoris.

C Joannes Deo amabilis presbyter, et vicarius apostolicæ sedis Orientis, dixit: Quia vero hæc ita se habent ad gloriam prædicti Patris, manifestum est. Vicarii quippe sanctissimi papæ attulerunt ejus librum sanctæ synodo; et maxime, quia latius demonstravit sacrarum imaginum receptionem.

Item Joannes Deo amabilis presbyter et vicarius apostolici throni Orientis, librum ostendens synodo, dixit: Librum istum, honorabiles patres, in regia urbe reperi apud dominum Procopium silentiarium: et invento valde gavisus sum, quoniam exemplar ejus habemus in Oriente simillimum. Docet autem D in eo beatus Anastasius de diversa adoratione; et si jubet sancta synodus, legatur.

Sancta synodus dixit: Legatur.

Et accipiens Stephanus reverendissimus monachus legit:

Sancti Anastasii episcopi Theopoleos epistola ad quendam scholasticum, per quam respondit ei a illata ab eo aporiæ b cuius initium est.

Si tantum interroganti sapientiam sapientia repusat. Et post aliqua: Et nemo offendatur adora-

tionis significatione. Adoramus enim homines et angelos sanctos, non tamen servimus illis. *Dominum enim, inquit Moyses, Deum tuum adorabis, et illi soli servies* (*Deut. vi, Matth. iv*) : et vide quomodo in eo quidem quod dixit, *servies*, præposuit, *soli* : in eo vero quod ait, *adorabis*, nequaquam ; itaque adorare quidem licet : honoris quippe indicium est adoratio ; servire autem nequaquam : ergo nec orare. Haec quidem dicet aliquis interim ad primum. Secundus autem multorum opinionibus subjicitur, nondum interioris percepta lectionis peritia.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Videamus de adoratione quid dicat Pater.

Sancta synodus dixit : Diversitatem adorationis ostendit. Dixit enim, quia *Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies*. In hoc quod dixit, servies, posuit, solum ; in adoratione vero, nusquam : porro pseudosyllagus ille hunc locum in suam accipit quasi justificationem. Evidens tamen est, quod impie hoc assumpserit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed vide qualiter sanctissimus [sapientissimus] Pater id interpretetur. Quod autem in medio posuit, valde nos omnes et eos qui contentiosius adversantur, ad imaginum receptionem ac adorationem deducit. Honoris quippe est indicium adoratio. Cuncti ergo, qui sacras imagines se profitentur honorare, et adorationem recusant, convincentur a sancto Patre, quod in hypocrisi hoc dicant. Re enim vera qui adorationem non suscipiunt, quod est honoris indicium, contrarium noscuntur facere, id est inhonorare.

Leo sanctissimus episcopus Phocæ dixit : Opportunum est prophetice dicere : *Convertisti planctum meum in gaudium mihi : conscidisti saccum meum, et præcinxisti me lætitia* (*Psalm. xxix*). Converterunt enim divinæ Scripturæ intellectus nostros ab omni impietate, et repleverunt nos divina scientia et disciplina.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypri librum tradidit sancti Anastasii episcopi Theopoleos : quem susceptum Stephanus diaconus et notarius legit :

Sancti patris nostri Anastasii ad Symeonum episcopum Bosræ, sermo de sabbato, cuius initium est :

Si patres oportet, secundum quod dictum est, et sicuti ipse fateris, interrogare, necnon et seniores. Et post pauca : Sicut enim dum diligitur [Gr., abest] imperator, imago ejus pro ipso adoratur : cum vero iam præsens fuerit, superfluum est deserto primitivo adorare imaginem. Ergo quia non [Gr., non tamen] nival adoratur, eo quod præsto sit is propter quem

Joannes reverendissimus monachus, presbyter et vicarius Orientalium principum sacerdotum dixit : Ostendit Pater, quod absente imperatore iuago ejus honoratur : alioqui inhonoratur [Gr., non tamen eo presente inhonoratur]. Ita et nunc dominatore omnium Iesu Christo sensibiliter nobis absente (invisibilis est enim carnis nostræ oculis, at vero sicut Deus ubique adest), ergo honoranda ejus imago est, quemadmodum et Pater intellexit.

Gregorius reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Hormisdæ, obtulit librum sancti Sophronii : quem accipiens Stephanus reverendissimus monachus legit.

Sancti patris nostri Sophronii archiepiscopi Hierosolymorum laus in sanctos Cyrum et Joannem.

Alii quidem aliter sanctos honoriscent, multilarie dona eorum divulgantes, et beneficia multiforme prædicantes : alii quidem templorum excelsorum erectionibus, alii vero variorum marmorum ornamentis, alii aucte deauratorum musivorum compositionibus : alii splendidis pictorum artificiis, et aureis : alii etiam argenteis monumentis : porro alii sericis et bombycinis [hambacinis] texturis : et ut semel absolute dicamus, omnes in honorem martyrum salagant, ut unicuique facultas et voluntas suppeditat : et invicem in his vincere gesiant, circa sanctos unitum [Gr., suum] affectum demonstrantes et exhibentes, pro corruptilibus quidem immarcescibilia, et pro temporalibus terminum non habentia prestolantes. Talibus enim suos amatores egregii recompensare consueverunt.

Ex eadem conscriptione ejusdem Patris ac sanctorum eorumdem miraculo [tricesimo sexto], cuius initium est.

Alexandriam Egypti et Libyæ audio metropolim. Et post alia : Venientes ergo ad templum quoddam perfectum, specie quidem terrible et præclarum, altitudine vero ad cœlum ipsum pertingens : quod intrantes maximam imaginem et admirabilem videbamus, in medio quidem Dominum Christum pictum coloribus habentem, Christi autem Matrem et Dominam nostram Dei genitricem et semper Virginem Mariam sinistrorum, et dextrorum Joannem Baptista et præcursorum ejusdem Salvatoris, qui ex utero eum exultationibus prænuntiavit [*Luc. i*] (nam et loquens cum esset intus, non audiebatur), et quidam ex apostolorum et prophetarum gloriose choro, et martyru[m] cœtu : cum quibus et aderant ipsi Cyrus et Joannes martyres, qui ante imaginem stantis, Domino procidebant genua incurvantes, et capita in pavimentum ferentes, et pro juvenis medela-

deinceps gaudentes et tripudiantes, ecce, aiunt, nobis [aiunt nobis : *melius mihi*] donavit gratiam Deus. Ingredere itaque Alexandriam, et in magno Tetrapylō jejunnus dormi : et modico olei de candela, quae sursum ante imaginem Salvatoris ardet, accepto in ampuña parva, rursus jejonus ad ista perveniens, etiam hoc pedibus unctis, donum sanitatis habebis. Et post alia : Ipse autem surgens post extinctionem candelæ sumit oleum, et ad sanctorum pervenit templum : ubi sicut jussus fuerat, manus et pedes unxit; et continuo languorem depositus, et incolumitatem recepit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Omnia recipienda esse fateur, et pictorum et reliquarum artium monumenta, ad decorum sacrarum domorum.

Thomas reverendissimus monachus, presbyter ac vicarius Orientalium principum sacerdotum, dixit : Hæc imago, honorabiles Patres, Alexandriae in Tetrapylō stat usque nunc, et diversas infirmitates curat.

Sancta synodus dixit : Gloria Deo, qui etiam per sacras imagines miracula perficit !

Eustathius reverendissimus monachus, presbyter et abbas monasterii Maximini [Maximi], dixit : Et ego, sancti Patres, librum serco ejusdem Patris, conscriptionis habentem Vitas multorum sanctorum virorum; et sicut placuerit cœtu vestro.

Sancta synodus dixit : Legatur.

Et accipiens Stephanus monachus legit.

Eiusdem Patris nostri Sophronii ex libro Prato.

Dicebat abbas Theodorus Aeliota, quia quidam inclusus erat in monte Olivarium, valde certator. Impugnabat autem eum dæmon fornicationis. Quadam ergo die cum imminaret ei vehementer, coepit senex lamentari, et dicere dæmonio : Usquequo non parcis mihi ? recede jam a me, consenuisti mihi. Apparet ei dæmon visibiliter, dicens : Jura mihi, quod nemini dicas, quod dicturus sum tibi; et ultra te non impugnabo. Et juravit ei senex, quod per eum qui in altissimis habitat, nemini dicam, quæ mihi dixeris. Tunc dicit ei dæmon : Ne adores hanc imaginem, et te amplius non impugnabo. Habebat autem imago effigiem dominam nostram sanctam Mariam Dei genitricem, portantem Dominum nostrum Jesum Christum. Dicit inclusus dæmoni : Sine ut mecum tractem. In crastinum autem nuntiat hoc abbatui Theodoro Aeliotæ, qui tunc habitabat in laura Pharonum. Et venit, cui omnia indicavit. At vero senex dicit inclusus : Sic, abba, illusus es, ut dæmoni jurares ? Verumtamen bene fecisti hoc dicere. Expedite autem tibi potius, ut non dimittas in civitate ista luppenar, in quod non introreas, quam ut recuses adorare Dominum et Deum nostrum Jesum Christum cum propria matre sua in imagine. Confirmato ergo eo, et confortato multis sermonibus, abiit in pro-

A prium locum suum. Apparet itaque rursus dæmon inclusus, et dixit ei : Quid est, male senex ? non iurasti mihi, quod nemini dices ? et quomodo cuncta dixisti ei qui venit ad te ? Dico tibi, maligne senex, ut perjurus habes judicari in die judicii. Respondit ei inclusus, dicens : Quia [Gr., *Quod*] juravi quidem, juravi : et quia perjuravi, scio. Verumtamen minime [Gr., *meum*] Dominum et factorem perjuravi : te autem non audio.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypri dixit : Quemadmodum aurea monilia, ita surdeiseri Patres nostri, concordantes in adoratione sacrarum imaginum.

B Joannes reverendissimus monachus, presbyter et vicarius Orientalium pontificum, dixit : Et aliud significat sermo Patris nostri Sophronii, quia expedit ei qui juravit, magis perjurare, quam omnino servare jusjurandum in destructionem venerabilium imaginum. Hoc autem dicimus, quoniam quidam hodie excusant se propter juramentum.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quoniam sciebat bonitatem Dei, quia prenentes suscipit, ideo disposuit transgredi impium juramentum. Et nunc qui in heresi ista juraverunt, si quidem aliud peccatum non fecerunt, rationabilis eis est excusatio, et non habent quod dicant : nam si in alia peccata incident, debent Deum placare, et obsecrare de remissione illiciti juramenti.

C Theodorus sanctissimus episcopus Subritensium dixit : Princeps apostolorum Petrus negavit, sed acta pœnitentia receptus est (*Matt. xxvi.*)

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Herodes non perjuravit, sed periit. At vero Petrus negavit cum juramento : deinde foras egressus et lacrymatus, salvis factus est. Omne quippe peccatum benignus Deus ignoscit, si ex tota anima quis pœnitentiam gesserit.

Sancta synodus dixit : Etiam, Domine; sic nos sancta Scriptura docet.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Primus theologie princeps, sanctus videlicet Joannes ait : *Nos, filioi, si dixerimus, quia peccatum non habemus, mendaces sumus* (*I Joan. i.*). Si ergo rogaverimus Deum pro peccatis nostris, propitius nobis sit, et dimittit delicta nostra.

D Nicephorus sanctissimus episcopus Dyrrachii dixit : Pavore multo detinemur, Domine, quia plurima mala egimus, et compendiosam pœnitentiam et confessionem precamur.

Leo sanctissimus episcopus Phociæ dixit : Scriptum est, quia juramentum mendax ne diligatis (*Zach. viii.*) : et bujus rei gratia mendax juramentum nostrum parviperditur, tanquam nullam fortitudinem habens.

Joannes Deo amabilis presbyter et vicarius Orientalium pontificum dixit : Si jubetis nunc, querantur illa quæ de juramento sunt.

* Addit Anastasius aut quis alius in ms. Jolyano : *Est edificium quatuor partes corr. arbitror, portas]*

Tararius sanctissimus patriarcha dixit : Jam quæ ad id pertinent, dicta sunt. Si quid autem amplius est, in alia examinatione requiratur. Nunc autem proposita exsequamur.

Theodosius Deo amabilis diaconus et notarius legit :

Ex miraculis sanctorum Cosmæ et Damiani.

Alius quidam vir clemens valde, fistulam habens in femore, et multis usus medicamentis, ita ut sese etiam gladii medicorum traderet, per annos circiter quindecim miseriis afflictus est in passione, a qua superatus amplius crevit languor, quadrati oris effectus, et superjacente rheumate fatigatus : frequenter etiam immisso corpori potu inde profluente [Gr., amp. auxil languorem, q. o. effectum et rheuma quod inerat, emittem] medicisque dicentibus, quod languor ita dominaretur ei, ut non posset manus hominis inveniri, quæ passioni auxiliaretur. Postposuit [Gr., Desperavit] ergo se vir, et accepit a multis consilium, ut ad sanctorum Dei famulorum Cosmæ et Damiani sanctificatam pergeret domum. Et cum hoc facere voluisse (multas enim habet voluntates [Gr., multa consilia] necessitas) videt sanctos in somnis dicentes sibi : Veni ad nos, et sanaberis. Fiducia ergo accepta per exhortationem sanctorum, pervenit ad gloriosam eorum domum; et per singulos dies non cessavit obsecrare, ut liberaretur a passione. Porro cum permansisset anno, et nullam visitationem fuisse adeptus, in sine egressus liminare, quod appositum erat domui sanctorum, et intuens in imaginem Salvatoris, quæ posita erat in dexteriori porticu (picta vero erat in ea tam sancta Maria Dei Genitrix, quam sancti famuli Christi Cosmas et Damianus, et quidam ex magnis viris, Leontius nomine) depreciationibus factis prolixis, flevit per multas horas amare; atque obsecratis sanctis, abiit in locum cubiculi sui. Et aspicit per noctem venientes ad se famulos Christi Cosmam et Daminum, medium habentes gratia plenam Virginem, et dicentem sibi [Gr., ipsis] : Ecce iste est, adjuvate eum velociter.

Item ipse levit ex eisdem miraculis. De uxore Constantini Laodicensi.

Contigit quendam virum fidelissimum, qui in militia exercebatur, nomine Constantium, qui gloriosorum sanctorum Cosmæ et Damiani patrocinium sedulus implorabat, profectum fuisse ab hac amabilis Christo regia civitate, causa injunctæ sibi militie. Qui in unaquaque peregrinatione sua, in fine deferebat effigiem sanctorum in parva imagine ad proprium munimentum. Cum autem pervenisset ad Laodicenium civitatem, quæ cognominata est Trimetria [Gr., Trimitaria, seu Trimitania, al., Trimetaria], ibique moratus esset occasione commissi sibi præcepti aliquo tempore, nuptias legitimas assecutus est.

A viro ingerebat labores. Qui consolatus est mulierem suam, multum habens sanctorum experimentum. Porro oblitus, quia secundum consuetudinem suam eos secum deferret, dicebat ei : Quid tibi faciam? hospes sum. Si enim in civitate mea essem, sumerem cerotem dominorum meorum Cosmæ et Damiani, et statim dolores tui quiescerent, et infirmitas curaretur. Quæ cum esset fidelis, ad sanctorum celerem sanitatem [Gr., sanationem] admirata oravit, quo digna fieret post reversionem suam in gloria eo-rum et famosa do-no adorationem ipsorum adire. Nam et ex solo auditu compuncta præ amore quem circa sanctos habebat, conticuit; somnoque detenta postera nocte aspicit magnos hos et terribiles medicos et famulos Christi Cosmam et Daminum schemate quo erant depicti, stantes ad stratum suum, et dicentes sibi : Quid habes? quid certas? quid tribulationes infers viro tuo? hic sumus vobiscum, nihil tibi cura sit. Quibus ad eam dictis recesserunt. Illa vero evigilans interrogabat conjugem suum, sciscitari ab eo volens habitus glorioissimorum sanctorum Cosmæ et Damiani, vel qualiter pinguerentur, et in quo ordine ipsorum ad infirmitates fieret exhibatio. Cumque maritus ei habitum indicasset, et eorum schemata [charismata] enarrasset, illa eidem coniugi suo eorum formis expositis, et cetera quoque sibi a sanctis in visu dicta narravit. Cæterum et vir in recordationem ex narratione veniens, quod haberet sub axilla sua sanctorum in imagine parva effigiem, eductam protinus uxori monstravit. At illa cum vidisset, eam adoravit, et cognovit, quod vere secum ibidem degerent sancti secundum vocem ipsorum [Gr. add. et statim liberata est semina morbo].

Joannes reverendissimus presbyter, et monachus, ac vicarius Orientalium pontificum, dixit : Ostensem plane nobis est, quia et per imagines apparent sancti miracula facientes. Per imaginem enim manifesti sunt mulieri, sanantes eam.

Manzo sanctissimus episcopus Pracanensium dixit : Postquam recessi anno præterito a regia urbe, et veni ad servilem civitatem vestram, in qua dego, infirmitatem incurri sævissimam, ita ut propinquos colligerem ad faciendum testamentum. Et in his languore comprimente, attuli augustissinam imaginem Salvatoris nostri Jesu Christi, et dixi : Domine, qui das gratiam sanctis tuis, visita me. Et mox ut posui eamdem colendam imaginem in membra quod patiebatur, confessum expulsus est languor, et restitutus sum sanus.

Exsurgens autem Theodusius sanctissimus episcopus Seleuciae dixit : Et nobis innotuit hoc; juxta nos enim est.

Item Theodusius [Gr., Theodosius] diaconus et monachus, et vasorum custos venerabilium patriarchalium oratoriorum, legit :

Ecclesiae, clamat, quia spes non confundit, et quia A charitas Dei diffusa est in cordibus nostris (*Rom. v.*). Hanc spem possidens una fidelis mulier, et a saevis infirmitatibus eruta diverso modo per gloriosos sanctos Cosmam et Damianum, sine oblivious cum gratiarum actione faciebat erga illos memoriam, crebrius ad hanc mirabilem eorum donum accedens, et debitum honoris eis persolvens : et ut compendio dicam, per singulos dies, magnos et admirabiles sanctos Cosmam et Damianum habens in mente non satiabatur, sed in omni pariete domus sua hos depingebat, insatiabilis ex visione eorum existens. Unde et ex eminenti amore suo hoc agebat [Gr., egit] : et nemo suspicetur hoc, o fideles [Gr., incredibile] : sine accusacione quippe super utilitate animae ubique quod non creditur [Gr., accusatione quippe digna s. u. a. u. incredulitas], judicatur. Hanc contigit interioribus doloribus ac incessabilibus infirmatam in propria domo comprimi, voluntarie in lecto indesinente habentem dolorem ; et nec una dilatio cruciatuum erat in ea. Taliter autem accidente, solam contigit hanc ad modicum inveniri. Cum autem vidisset se periclitantem, tracta descendit de strato, et appropinquans loco, in quo in pariete erant depicti sapientissimi sancti isti, flde sua pro baculo utens, et erigens se metipsam, ungulisque manuum suarum radens ex uncione [id est, linimento], ac mittens in aquam, habuit temperatum : et continua sana facta est, doloribus qui erant in illa, cessantibus sanctorum adventu. Quae postquam sana facta est, venit in hanc magnam domum, gratias agens Domino Deo, qui dedit tanta charismata sanctis suis : et narravit omnibus curationem quae sibi facta fuerat per sanctos in hujusmodi habitu.

Symeon, reverendissimus monacus et hegumenus regionis, tradidit librum : quem suscipiens Niceta Deo amabilis diaconus et notarius venerabilis patriarchici secreti, legit :

Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi sermo in lationem quintae seriae.

Omnia facta sunt propter gloriam Dei et usum nostrum. Nubes ad imbricem ministerium, terra ad fructuum abundantiam, mare ad mercatorum copiam. Omnia tibi ministrant, imo autem imagini Dei. Nam quando imperiales characteres et imagines in civitatem introducuntur, obviam veniunt principes et vulgus cum laudatione, non tabulam honorentes, neque perfusam cera picturam, sed characterem imperatoris : sic creatura non terrenum habendum, sed coelestem figuram veneratur.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Libri qui lecli sunt, de templo sanctorum Anargyron sunt, quod est in divinitus conservanda regia urbe. Porro clerici, qui inde sunt, detulerunt eos ad nos, et adjuraverunt nos, ut legeremus illos in sancta synodo.

* Anast. in cod. Jolyano : SS. Cosmas et Damianus, jure Anargyri dicuntur, qui absque argento sis-

Sancta synodus dixit : Et oportebat illos, Domine, legi : ad utilitatem enim omnium nostrum allati sunt :

Petrus, reverendissimus iector ac notarius venerabilis patriarchii, legit :

Sancti Athanasi ex sermone quarto contra Arianos, cuius initium est :

Ariani, ut appareat, semel judicaverunt praecatores fieri. Et post alia : Hoc et a paradigmate imaginis imperatoris attentius quis considerare poterit. In imagine quippe imperatoris species et forma est : in imperatore vero eadem quae in imagine species est. Parvus autem est in imagine imperatoris similitudo : ita ut qui videat imaginem, in ea imperatorem cernat ; et rursus qui viderit imperatorem, cognoscat quod hic sit, qui in imagine est. De eo vero, quia non mutetur similitudo, volenti praecagine [Gr., et ms. Jot. post imaginem] videre imperatorem, imago dixerit : Ego et imperator unum sunus. Ego enim in illo sum, et ille in me. Et quod aspicis in me, id et in illo vides : et quod intuitus est in illo, hoc vides in me. Qui ergo adorat imaginem, in ipsa adorat imperatorem. Illius enim forma et species est imago.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Ipsa rerum natura docet, quia imaginis honor ad principale resertur : similiter autem et in honoretia. Pater autem nunc in exemplum sumpsit quae lecta sunt.

Epiphanius Deo amabilis diaconus ecclesiae Catanæ, et locum retinens Thomæ reverendissimi episcopi Sardiniae, dixit : Paradigmata in manifestis accipiuntur, quemadmodum et deiloquus Pater imperatoris imaginem.

Niceta reverendissimus diaconus et notarius legit :

Sancti Basili de triginta capitulis aa Amphilochium scriptis de sancto Spiritu, capitulo decimo septimo.

Quia rex dicitur et regis imago, et non sunt duo reges. Nam neque imperium scinditur, neque gloria dividitur. Sicque enim principatus noster, qui nobis imperat, et potestas una est, et [Gr. add. ita et laus quae a nobis datur, una est et] non multæ, eo quod imaginis honor ad primitivum transeat.

D Joannes reverendissimus presbyter et locum retinens Orientalium suminorum sacerdotum, dixit : Librum hunc quem præ manibus habemus, nobiscum detulimus ab Oriente, et poscimus recitari.

Constantinus reverendissimus diaconus et notarius legit :

Sancti Basili sermonе contra Sabellianos, et Arianos, et Anomæos, b id est dissimiles, cuius initium est :

Impugnat Judaismus paganismum, et uterque Christianismum. Et post alia : Sed veritatis ratio utrumque adversantia refutat. Ubi enim unus est principatus [Gr., unum principium], et unum quod pecunia medicabantur.

b Iluc glossemata abest a cod. Jolyano.

A ex eo est, et unum quidem est principale, una vero est imago, unitatis ratio non corrupitur; pro eo quod genitus ex Patre Filius existat, et naturaliter in se Patrem figuret. Ut imago quidem est, incom-mutabilitatem habet: ut autem genimen, substan-tiam unam salvat. Neque enim qui in foro imperato-rii imagini intendit, et imperatorem dicit eum qui in tabula est, duos imperatores confitetur, ima-ginem scilicet, et cuius est imago. Neque si ostendens tabulam pictam, dixerit, hic est imperator, privavit principale imperatoris appellatione, cum magis illi honorem stabiliat per hujus confessio-nem.

B Joannes reverendissimus presbyter, monachus et vicarius Orientalium pontificum, dixit: Pseudosyl-logum illud susuravit, quia qui adorat imaginem, dividit Christum in duo: et qui videt imagines, et dicit vel superscribit, quia hic est Christus, dividit Christum: quod stultissimum est. Deifer enim Basilius, utpote luminare et magister existens Ecclesie Dei, et Spiritu sancto divina initiatus, ait, quia ima-ginis honor ad primitivam pertransit: et qui ima-gini imperatoris intendit, videt in ea imperatorem? qui autem adorat eam, non duos imperatores ado-rat vel videt, sed unum imperatorem. Dicit namque Pater lucide, quia imperator dicitur et imperatoris imago, et non duo imperatores. Itaque qui adorat imaginem, et dicit, quia hic est Christus Filius Dei, non peccat. Manifestum autem est, quia Christus est verus Dei Filius, et Patri confessor in celis, et cum proprio corpore suo: sed per imaginem quae de colribus facta patet, adoratur imperium ejus, et glo-rioseatur, et in memoriam venimus ipsius presentiae, qua in terra conversatus est. Unde et hic Pater ostendit non duas adorationes, sed unam esse et imaginis et principalis, cuius imago est.

Petrus et Petrus Deo amabiles presbyteri ac vi-earii Adriani papae senioris Romae, attulerunt li-brum: quem accipiens Demetrius Deo amabilis dia-conus, et vasorum custos sanctissimae magnae ecclie, legit:

C Sancti Patris nostri Basili ex epistola ad Julianum transgressor.

Secundum immaculatam fidem Christianorum, quam divinitus sumus sortiti, consticor et pollicor credere in unum Deum Patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum: unum Deum tria adoro et glorisco. Constat autem incarnatam Filii dispensationem, et Dei ge-nitricem sanctam Mariam, quae illum secundum carnem peperit. Suscipio autem et sanctos aposto-los, prophetas et martyres: et ad supplicationem, quae est ad Deum, hos invoco; ut per eos, id est interventionem eorum, propitius mihi sit misericors Deus, et culparum mihi redemptio fiat, et detur. Unde et characteres imaginum eorum honoro et adoro, præcipue cum hoc traditum a sanctis apo-stolis, et non prohibitum sit: quin et in omnibus ecclesiis nostris ostendatur depictum.

D Gregorius Deo amabilis diaconus sanctissimorum et laudabilissimorum apostolorum legit:

Theodoreti episcopi Cypri de vita Symonis Styliæ, cuius initium est:

Symeon, qui valde magnum erat miraculum or-bis. Et post alia: Aiunt enim hunc virum in maxi-ma Roma famosissimum fuisse, ut in omnibus erga-steriorum foribus iconas ipsi breves erigerent, cu-stodiæ quædam sibi ex hoc et munimentum acqui-rentes.

Josepol, reverendissimus monachus et hegumenus monasterii Heraclie, dixit: Et ego peccator librum fero continentem vitam sancti Symonis Mirabilis Montis, et ut jubetis.

E Sancta synodus dixit: Legatur.

Et accipiens Cosmas Deo amabilis diaconus et ca-bucklesius legit:

Ex Vita sancti Patris nostri Symonis Mirabilis Montis, capitulum centesimum decimum octavum. De semina qua Rhosopoli sterilis erat, valido da-monio pressa: qua sana et secunda facta, ima-gine justi impossit domi suæ, qua magna mira-cula operabatur.

Mulier quædam erat Rhosopoli Cilicie, Theoteena dieta, quæ habitaverat cum viro annis viginti, et filium non habuit. Contigit autem eam etiam a da-monio a pueritia vexari, et mandere linguam. Vir autem ejus ultra non valens suffrere tribulationis ejus angustiam, dimisit illam a domo sua, et per quatuor annos eam nulla est semina sociatus. Iba vero invento comitatu confugit ad justum. Cum autem vidisset eum daemon, statim fremuit, et torque-batur coram eo, videns cum muliere spiritualem ejus imaginem, dicentem humana voce: Separabo te ab ea, maligne et immunde spiritus, et revertetur ad virum suum, et efficietur illi anno sequenti puer. Et ejulavit daemonium ferociter conturbatum: O violen-tia adversus me! non est tuum matrimonii solu-tiones efficere; utquid autem et filium eis das, cum a me filium minime fecerit? quid mali feci tibi? vel quid peccavi in conspectu tuo, quia separas me a muliere mea? si servum me comparasses, dares me forsitan et in servitium hominibus. At vero Symeon ait: Quia malus servus es, recognosce te ipsum, ma-ligne, et curre in flamma ignis arsurus; et fer aquam, et collige ligna. Et statim veluti ventes corsim et vehementer incendens daemon, et tollebas in muliere amphoram aquæ minabatur; et impletam illam, et col-lecta de silva ligna attulit ululans et dicens: Væ mihi, vœ mihi malo servo et inventor malorum; quid passus sum? Nam a muliere mea separat me sanctus Sy-meon; et quid faciam infelix, nescio. His autem di-citis coram populo qui convenerat, postquam ad-implevit ministerium quod sibi fuerat imperatum, clama-vit altisone loquens; et aspiciens contra se veniens fulgor ignis, currebat in muliere per circu-itum status ejus, plurimum et dolenter cruciatus; et taliter protinus exiit: et muliere pristino ordini restituta, dimisit eam Symeonsanam, dicens ad illam:

Vade, mulier, in domum tuam, et cohabita cum viro tuo. Ecce enī direxit Dominus cor ejus, ut recipiat te cum gaudio magno : quod et factum est. Cumque illa reversa fuisset, statim rectum factum est cor viri sui ad diligendum eam : et ingressus est ad illum, et confessum concepit in utero : et completo anno, tulerunt puerum ad servum Dei, laudantes et glorificantes Deum. Cum autem complexissent orationem suam, et rediissent ad propriam domum, erexit mulier fidē ducta imaginem sancti in interiori dono sua : quæ operabatur miracula, obumbrata Spiritu sancto, qui habitabat in sancto : et a dæmonio vexati emundabantur illic, et ex variis passionibus infirmati curabantur. In quibus et una mulier fluxum sanguinis incessanter per quindecim annos passa, in fidē accessit ad videndum imaginem, et continuo fluxus stetit. Dixit enim intra se, quia si tantum videro similitudinem ejus, salva ero. [Gr. add. Vident autem, quod exsiccatus esset fons sanguinis sui, ad hominem Dei protinus accurrit, adorans coram eo, laudans et glorificans Deum, ac enuntians miraculum in se perpetratum.]

Item legit aliud miraculum sancti Patris Symonis.

Accidit autem in diebus illis quemdam virum forensem urbis Antiochiae dira pressura detineri a dæmonio maligno, et angustari per aliquot tempora, ita ut strangularetur ab ipso, constrictis spiramini bus suis. Hic ascendens ad sanctum, et consecutus remedium intercessionibus ipsius, et factus tanquam nihil fuisset mali perpessus, et rediens ad propriam domum, pro gratiarum actione erexit illi imaginem in publico et clarissimo civitatis loco, super januas ergasterii sui. Videntes autem eam quidam ex infidelibus tam honorabiliter eum luminibus et velis glorificari, repleti zelo, conturbaverunt similes suos, inordinatos scilicet homines : ita ut conveniret multitudo, et cum tumultu clamaret : Tolle a vivendo qui hoc fecit, et imago deponatur. Contigit autem per dispensationem Dei, ut vir non inveniretur tunc in domo sua. Procurabant enim, ut in eum manus injicerent, aliis alia vociferantibus. Malitia enim eorum multa et magna erat in conspectu Dei vehementer, et invidia immensa, et [Gr., furiis incitati] operantes ad hoc convenerant, tempus invenisse putantes simultates excitandi, et sanctum injuriandi, utpote illum qui crebro redarguerat malitiam fidei et errorem eorum qui in ipsis gentiliter conversabantur. Cum ergo non possent ferre tantam insaniam, præceperunt uni militum ascendere scalam, et ejicere imaginem. Qui ascendens, et extendens manus ut faceret quod sibi præceptum fuerat, mox elitus est a sursum usque deorsum, cadens in terram : et facto magno tumultu in turba, apposuerunt exardescentes alium imponere. Sed et ille manus suas extendens, pari modo elitus cecidit super terram. Quod factum timentes omnes, corporunt signaculum crucis sibi imponere. Porro infideles illi per amolius insurgentes, adiecerunt tertium imponere

A ad hoc : et cum extendisset et ipse manus, ut ejicaret imaginem, similiter et ipse corruit super terram. Timor tunc venit magnus super omnes qui circumstabant fideles, qui et perculti super cæcitatem et audacia infidelium, et non sanctorum virorum illorum, adorata cum oratione imagine, recedebant.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Haec quidem, honorabiles Patres, de his quæ lecta sunt, audivimus, et credimus. Ego autem humilis signa quæ facta scio, similia referam. Vir quidam Cyprius in civitate Constantia minans jugum suum, et pergens ad opus suum, ingressus est ad orandum in orationis domum Dei genitricis. Et cum oraret, suspiciens videt imaginem sanctarum Dei genitricis ex coloribus factam in pariete, et dicit : Hoc quid facit hic? Et accepto stimulo suo effudit oculum imaginis dextrum : et exiens de templo, pulsavit boves aculeo. Cumque rumperetur stimulus, rediit fragmen stimuli in dextrum oculum hominis, et obsecavit eum. Hunc ego vidi virum, et novi luscum effectum. Alius homo in civitate Citio, festivitate sancte Del genitricis, die scilicet decimo quinto mensis Augusti, ingressus est in templum, ut adoraret illud velis : et assumpto clavo, fixit eum in pariete, in ipsa fronte imaginis sancti Petri. Cum ergo funem ligasset, et explicuisse velum, eadem hora dolor apprehendit eum in capite et fronte intolerabilis : et mansit duabus diebus solemnitatis jacens, et cruciatus patiens. Quo comperto episcopus Citii redarguit, et jussit pergere et educere clavum ex imagine. Qui pergens, et hoc gerens, cum educeret clavum, alleviatus est dolor. Interrogatur autem hinc et episcopus : adest enim. Interrogatus ergo episcopus Citii, cum juramento firmavit haec coram synodo sic se habere. Ante biennium navigaverunt viri [Citenses] in duabus navibus in civitatem Syriæ, quæ vocatur Gabala. Cum autem essent Gabala secundum consuetudinem, taxati Agarenorum, descenderunt ad maritimam : et venientes quidam eorum Gabalam, divertunt in quoddam templum civitatis. Porro unus ex Agarenis videntis imaginem in pariete de calculis, interrogavit quemdam Christianum qui aderat, quid prodest imago hæc? Ad quem Christianus ait, quia his quidem qui eam honorant, prodest : his autem qui illam inhonorant, nocet. Et Saracenus : Ecce ego, inquit, effodiā oculum ejus, et videbo quid mihi noceat. Haec dixit, et extendens contum suum, imaginis oculum dextrum effudit. Protinus ergo et suus dexter oculus in terram exsiliit, idemque ignea est febre detentus. Hi autem qui simul cum illō aderant, acute illum ægrotasse videntes, tulerunt, et ad civitatem ipsius reduxerunt. Hæc nobis retulerunt viri qui remearunt ad Cyprum, numero triginta duo.

Theodorus sanctissimus episcopus Catanae tradidit librum : quem accipiens Gregorius Deo amabilis diaconus sanctissimorum et laudatissimorum apostolorum, legit :

Sanceti Basili de sermone in beatum Barlaam, cuius initium est :

Primi quidem sanctorum mortes. Et post alia : Assurgite nunc mihi, o clarissimi athleticarum virtutum pictores, et militis abbreviatam imaginem vestris magnificeate artibus : obscurius a me, qui coronatus est, scriptum vestre sapientiae fulgorate coloribus. Ibo in victoriarum martyris per vos pietura vicius : gaudebo tali vestre fortitudinis hodie Victoria superius. Videbo manus ad ignem subtilius a vobis depictum certamen. Videbo clariorem in vestra depictum imagine lactatorem. Plorent dæmones, martyris factis fortibus et nunc percussi : combusta illis manus et vincens ostendatur : et pingatur in tabula similliter et ipse agonotheta lactaminum Christus, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Constantinus Deo amabilis diaconus et notarius legit.

* Photini Deo amabilis presbyteri et defensoris sanctissimæ magnæ Ecclesiæ Constantiopoleos.

De Vita sanctæ memorie Joannis Jejunatoris, qui fuit episcopus ejusdem urbis.

Ahduc nec hoc lateat miraculum, nec indulgeamus egregio Patri hoc dudum maxime celare acceleranti. Nam nox quidem erat, et deambulamus cum velocitate multa, utpote in terram ultra positam Mauricium imperatorem adituri : Mauricium, qui dudum quidem justissimus et mitissimus fuit, nunc autem et martyr; hoc enim profundissimus ei draco et tyranus etiam nolendo donavit. Cum ergo festine ambularemus, mulier quædam speciosa valde, tam veste, quam vultu et anima, quæ dives admodum fuerat, sed non putabatur propter calamitatem quæ inerat ei, procul apparuit mihi mista cum multitudine fratrum nostrorum pauperum, quæ persecutionem ab his [Gr., rejecta ab his] passa, qui super isto erant ordinati, nequaquam recedebat, sed cum lacrymis, licet verecundata propter naturam, necessitatibus tamen causa impudenter inferebat molestiam. His visis ordinem in quo fueram deputatus, relinquo, et apprehendo mulierem, et quidnam vellet, interrogabam. At illa : Virum, inquit, babeo et dæmonium habet : et tertius annus est iste, ex quo denis milibus, ut ita dicam, venerabilibus locis et religiosis hominibus hunc miserum obtuli, et nihil obtainere amplius valui. Ad extreum ego nunc ab eremo veni. Nam ille ipse, qui in ea præ omnibus fere sanctis miracula facientibus, in patrandis miraculis testimonium habebat [habet], ad curationem exhorts [Gr., ad curationem et ipsè nihil proficiens] : Vade, inquit, ad Joannem patriarcham magnum, indeque feres cum benedictione summi sacerdotis Dei omnipotentis imaginem Virginis matris Dei; et ibis, et portabis imaginem in domum, in qua habi-

A tasti in terra tua. Ecce enim mittes de cætero virum tuum, et locabis eum in atriis domus tuz ; et non videbit vitaltem regis magnam, ad quam nunc proficisceris : et exaltabis, et pones similitudinem, et si sit sanctificatio domui tuz : et erit ut omnis quicunque habitaverit in ea, benedictione benedicatur : et ecce fuga fugiet, et alienatus erit spiritus, et ultra non appropinquabit ei, eo quod Dominus prope sit, et in secula gloria ejus. Amen. His dictis, adduco eam ad patriarcham die sequenti qui sexta feria consueverat in Dei genitricis templo juxta ingressum facto celebrare [Gr., dum sexta feria de more in Dei genitricis propinquum templum esset ingressurus] : et refero negotii circumstantiam, nunc quidem valde juveniliter simul et rhetorice, nunc autem B submisse ac dolenter : et gaudebam, suadere sperans pariter et laudari, eo quod ita pias assererem propositiones. Adhuc autem mihi moestio et docenti, quoniam [Gr., Adhuc autem mihi docenti, et eum libertate dicenti, q.] eremita, o domine, dixit a Deo motus, quod merito vos, domine, expulsurus sis : interdic sermonem meum, et furore servens : etiam, domine, etiam, domine, vocem extollens eremita clamabat ; etiam, ut ego dominus ejiciam dæmonem ; ut dicam, tibi dico immundo, exi a segmento, et vade huic atque illuc, et ad invisibile : talia jubes ut garris homo sordidus et peccator : si estis mira operantes, meum ejicite spiritum. Orationum eges multarum, frater Photine, per orationes sanctorum. Sic præter spem in honore, recedebam erubescens : et silenter effugiens, efferebar retrorsum, et fortuito, et in obviantes quasi crapulatus incidebam ; et apprehendo vix quamdam sacelli extremitatem : et furore commotus (plurimum namque tristitia jam in furorem efferebatur, eo quod non invenerim gratiam in conspectu summi sacerdotis Dei magni) multa silentio in memetipso reputabam [Gr., conquerebar], et quod non esset ab isto quidquam boni ulli ovium sperandum, pastore videlicet nobis ad lupi naturam perveniente. In his ergo cum essem hesitans, mihi consilium sit. Et mittens domum ex sequentibus quemdam, defero dominæ imaginem ex his quæ illie posita erant, satis oppido speciosam : et adornans valde bene, et ut erat possibile ad evidenter apparentum et reputandum, quia oportebat a maximo patre, utpote jam inclinato, accipere imaginem [Gr., quia a maximo patre ut. i. inc. acceptam haberem imaginem], tenui hanc, et dedi mulieri ; orareque pro nobis, et patriarchæ gratias multas confiteri, atque abire cum gaudio jubebam. At illa liberabatur modicum [Gr., propemodium] et exultans, et non habens quod faceret [Gr., fieret]. Unde et erat utriusque quasi dimidium gaudiun. Nam ego quidem putabatur [Gr., putabar, seu, videbar], non autem gaudebam. Illa vero et putaba-

tur, et gaudebat : sed intentio et rei finis non habebat initium. Tunc ergo animi defectionem, quae nos obtinuerat, consolari taliter opinatus, acquisivi aliud [Gr., aliam], contemplans et repulans, quem, quando, et ubi, et in quo, et quomodo, vel qua nobis mediante abirem seductus et circumveniens [Gr., seduxisset et circumvenisset] mulierculam miserrimam, et ita miserabilem, et tanta fiducias nobis commendantem. Maxime autem contristabar, utpote separans mulierem a meliorum protectione, et per alium talia sapientem ad ea [Gr., quae opus illi erant exhibitione] quae dealbari verebatur. In his rursus, et propter hujusmodi seductionem, et dicere atque oblatrare spiritum existimavi : et quia ipse ego e contrario firmaverim atque locaverim stabilitatem, quae erat dæmoni circa hominem. Et quod facias sum ei et materia et occasio calumniarum justarum, non dum dico contra memetipsum solum, ergo [Gr., sed] contra omnes quidem Christianos, et contra sacerdotes primum, eo quod uxorem quidam presbyter altero typho, aiunt, altero dæmons, qui erat mendacii, præjudicavit : quod nihil profecto est aliud, quam in Beelzebub ejicere velle dæmonia. Hæc quidem mibi et hujusmodi indesinenter animam ingressa atrociter conturbabant, et infliciebant, et magna exspectare dabant mala tam ab hominibus, quam ab ipso Deo. Verumtamen recognitabam, et referebam mihi metipsi excusationem [simulationem], et quandam quasi consolationis phantasiam ad præsens imponebam, dicens apud me : Deus enim de futuro faciet curam. In hoc quippe anno intra locum forte [Gr., In hoc quippe intermedio tempore forte] nobis morietur sive muliercula, sive ipse vir, sive alias quisquam. Moriar autem multoties ego, et cessabit qui [Gr., et ms. Jol., quod] tristitiam inferebat. Igitur in his tunc a dyscolis, quae circa miseram mulierem erant, ut rebar, liberatus, rebar a turba liberari. Post annos reor ferme tres stabam penes ipsas sacras portas magni templi. Et ecce mulier elevans supercilia, et vehementer ac indefesse pronuntians et respirans, intuita est in me, et proximam interrogabat : ipse, putas, est? vel quid? et locuta, etiam ipse est veraciter; cursim movet, et procumbit mihi ad genua; et flexa comprehendit mihi talos, et osculabatur circumplexans, et jacens in pavimento. Ego quidem sinebam interim et gaudebam, et hoc atque illuc ad turbas circumspiciebam præminens [delicias faciens], et his qui circumstabant jacentem videndus [Gr., et ms. Jol., videri dans], et ostendens quod essem utique alicubi et ipse eorum qui multa possunt. At illa alia quedam quae egenarum erant, saepius allocuta (erat enim inde) [Gr. add., et veneror dominum, saepius locuta; erat enim ibi] deinde tamen et constringens nos valde, deponit vi tergis suis: et jacebam cadens, risus factus hinc circum-

A faciem [Gr., post vero f.] intuitus, arbitrari coepi hanc illam esse quæ olim. Apponebat quippe et hoc, quia Deus mercedem domus meæ det tibi, domine. Tunc plane, tunc cuncta videbam, pariterque gaudens et agonizans [certans], hoc solum interrogabam : Sana facta es? vel: Quomodo sana facta es? et assumens secreto [Gr., in otio], enarravit aduentum ad regionem, et deportationem imaginis ad domum suam: et quia in excelsum elevata, et superposita est in parietibus domicilii sacro pariter et decentissime. Ut autem et per tempus frequens imagini oblatrans atque delusum segmentum [Gr., insultans, ac fere segmentum, etc.] discerpens spiritus, in fine insonuit [Gr., discesserit]: et facta est nobis medicina, dixit, quod patiebatur [Gr. patiebamur] olim in veritate. Eos enim qui similia patientur, locus, imo figura Virginis matris curat. Hic est enim finis causæ.

B Leo sanctissimus episcopus Phocæ dixit: Scriptum est, quia in duobus vel tribus testibus stabit omne verbum (Matth. xviii): et hodie exhibiti sunt nobis plurimi sacri libri, qui mentes nostras rigaverunt, et satisfecerunt de restitutione sanctorum imaginum.

C Et legit Petrus lector:

De vita beatae Mariae Aegyptiacæ, cuius initium est:

Secretum regis celare bonum est, opera vero Dei prædicare gloriosum est. Et post alia: Alios quidem templum habebat, nemine impediente; me vero miseram non recipiebat, veluti quædam militari multitudine ad hoc ordinata vel jussa, ut mihi excluderet aditum: taliter me quædam audax [Gr., conferta] prohibebat virtus. Et iterum steti in atriis: hoc ter et quater patiens sive faciens, deficiens, ultra jam pelli et repellere non valui: factum enim mihi est corpus præ vi defessum. Desinens ergo recessi, et steti in quædam angulo aulae templi: et vix tandem ad conscientiam perveni causæ prohibentis me videre vivificum lignum. Tetigit enim mihi oculos cordis sermo salutaris, ostendens mibi, quod eenum esset operum meorum, quod introitum mihi cludebat. Coepi igitur flere ac plangere, atque pectora percutebam, gemitus ex profundo cordis attrahens. Cumq[ue] plorarem, video de loco in quo stabam, imaginem sanctissimæ Dei Genitricis desuper stantem, et aio ad eam indeclinabiliter intuens: Virgo domina, quæ Domini Verbum secundum carnem genuisti; novi quidem, novi, quod non sit de cibile, neque rationabile, me ita sordidam et ita luxuriosam, imaginem contemplari tuam, quæ semper es Virgo casta, corpus et animam habens mundam et impollutam. Justum enim est, ut luxuriosam me munditia tua odio habeat et detestetur. Verumtamen quoniam, ut audivi, ideo factus est Dei s[ic] quem genuisti, homo, ut vocet peccatores ad poeni-

visione ligni, in quo secundum carnem affixus Deus quem genuisti, sanguinem proprium pro me in redemptionem dedit. Jube mihi etiam, o domina, januam aperiri sacratissimam crucis adorationis. Ecce te deo Deo, qui ex te genitus est, vadimonium, quod ultius carni huic injuriam non inferam per turpem quamcunque commissionem : sed cum lignum crucis filii tui video, mundo et his que in mundo sunt confestim abrenuntiem, et statim ibo quoque ipse, utpote salutaris vades [vas], insinuaveris et duxeris me. His dictis, ac si quadam certitudine percepta, fidei fervore, miserationis Genitricis Dei consilia, et movens meipsam de illo loco, in quo stans depreciationem faciebam ; et venio rursus, et ingredientibus memet commiscui : et non erat jam ullus qui me impelleret et repelleret [Gr., repellere-tur], nullusque prohiberet januae appropinquare, per quam in templum ingrediebantur. Comprehendit ergo me horror et ecstasis, et tota ex toto torquebar atque tremebam. Deinde cum pervenisset ad januam, quae usque tunc mibi fuerat obserata, ac si omnino virtus, quae prius me impedierat, nunc mihi preparasset ingressum, ita sine labore ingressa sum : ita intra Sancta sanctorum ingredi digna effecta sum. Nam et vivificam crucis visionem prumerui, et Dei vidi mysteria, quin et quain sit paratus ad soscipiendam pœnitentiam. Projiciens itaque me ipsam super terram, et sancto illo adorato pavimento, currebam postulatura [egressa], penes eam quae mihi fidem dixerat, accelerans. Fio itaque in illo loco, in quo vadimonii chirographum scriptum est : et genu flexo coram sanctissima Virgine Dei genitrice, his uia sum verbis : Tu quidem, bonitatis amatrix domina, tuam in me ostendisti misericordiam : tu indignæ non es abominata depreciationem ! vidi gloriam, quam justæ non videmus nos luxuriosi. Gloria Deo, qui per te peccatorum suscepit pœnitentiam. Quid enim habeo, peccatrix, amplius considerare, vel dari ? Tempus est, domina, ut compleantur jam fœdera vadimonii, cui fidem dixisti. Nunc deduc quo jusseras. Nunc esto mihi magis salutis magistra, manu dicens in viam quæ ad pœnitentiam dirigit. Et cum hæc adhuc dicarem, audivi quemdam a longe clamantem : Si Jordanem transieris, bonam invenies requiem. Ego vero hanc vocem audiens, et hanc propter me factam fuisse credens, lacrymata clamavi, et Dei genitrici vociferata sum : Dei genitrix, domina, ne derelinquas me. Et his dictis, exivi de atrio templi, et constanter ambulabam.

Joannes reverendissimus monachus, presbyter et vicarius Orientalium pontificum sedium, dixit : Talem imaginem nos vidimus in sancta Christi Dei nostri civitate, et crebris eam salutavimus.

A Et post alia : Adolescens autem gaudio magno percepto in fide roboratus est, similiter omnes qui cum eo erant; et eadem noctis hora reversus est cum militibus, et venit Scythopolim. Et advocatis occulte omnibus auri et argenti artificibus, interrogabat eos, dicens : Potestis mihi facere vas, quod ego vobis expono? Qui timentes austoritatem viri, consilio facto statuerunt coram eo unum, qui erat major eorum, artificem nomine Marcum, dicentes : Iste faciet, domine, voluntatem tuam. Et post pauca : Marcus autem non parebat ei. Adolescens vero persuasit illi, dicens, quia usque ad mortem non indi-
B cabbo imperatori secretum. Qui credens, per noctem in secreto operatus est crux de argento et auro. Et factum est ut consummata et erecta cruce, apparen-
tent tres in ea imagines : et erat superscriptum Hebraica dictione sursum in principio, Emmanuel : et in utrisque initis, Michael, et Gabriel. Voluit ergo Marcus reveritus delere imagines, et non potuit. Manus enim ejus manebat veluti arida. Cum autem gallus vocem dedisset, venit dux qui dicebatur adolescens [Neanias], ad domum Marci, ut tolle-
ret crux : et videns eam, adoravit illam, et dicit Marco : Quæ sunt haec facies, et quæ superscriptio : Dicit ei : Domine, in ea hora, qua consummatum est opus, ortæ sunt iconæ istæ ; et nescio cujus, vel quæ sit superscriptio. Porro adolescens [Neanias] cognovit quamdam virtutem in ea esse. Et adorata cruce, involvit purpura, et ivit viam suam gaudens, tatis artifici Marco pretiis pluribus, et introivit cum duobus numeris in civitatem suam.

Stephanus reverendissimus monachus et librorum custos venerabilis patriarchi legit :

Ex Vita sancti Patris nostri Theodori archimandritæ Sicensium, cuius initium est :

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesus Christi (II Cor. i). Et post alia : Cum autem esset quasi annorum duodecim, facta est mortalitas ex bubone in illa villa, ita ut ipse infirmaretur pene ad mortem. Porro detulerunt eum in oratorium domum sancti Joannis Baptistæ, que erat juxta villam, et statuerunt [straverunt] eum ad introitum altaris. Porro super illud in receptaculo crucis stabat imago Salvatoris nostri Jesu Christi. Cumque ex dolore bubonis cruciaretur, repente de imagine ceciderunt super eum roris guttæ, et statim gratia Dei a dolore convaluit, et sanus effectus est, et ivit dominum suum. Et post brevia : Imitari igitur volens David in Deo decibili hymnodia, coepit discere psalterium. Cumque difficile cum multoque labore didicisset usque ad decimum sextum, imminentem decimum septimum psalmum non valebat memoria commendare. Medi-
tans ergo in oratorio sancti martyris Christonho-i.

Iaque surgens de pavimento, et imagini Salvatoris intendens, et supplicans vocat dulcedinem anime suariorum illatum in eis sum. Qui agnita Dei gratia, et percepit dulcedine, gratias egit Deo : et ab hora illa filius ac bene [docibilius] doctae memoriae psalterum commendabat.

Cosmas Deo amabilis diaconus et cubiclesius egit :

Epistola Gregorii sanctissimi papae Romani ad sanctissimum Germanum, qui fuerat patriarcha Constantinoepoleos.

Qualis et quæ delectatio meam sic lœtificare animam novit, sicut gratitius nuntius super tuo nomine, quod reverendum revera mihi et magnificandum decenter est, o sanctificate et divinitus acte ? Hoc enim et nunc ego per honorabiles litteras tuas evangelizatus exultavi, et præ nimio gaudio, spiritu lœtificatus sum. Deinde in cœlum extendens oculum, gratiarum dominatori omnium Deo retuli actiones : qui taliter etiam modo voluit, et sine tenus vobis cooperatur, et omnia vestra in lucem educit. Hoc enim et orandum mihi est noctu et interdiu, et nunquam aliquando hoc desiderium deserendum esse in Christo confidens pronuntiabo. Testimonium autem perhabet sermoni meo, o superlaudabilis et a Deo dilecta, etiam tuæ per omnem horam benevolentiae recordatio : quam habitatricem habens in labiis, et dolorem verbi ferre non valens, illico ad affatum per litteras properavi. Est enim debitum mihi, et debitis cunctis insignius, te fratrem meum et propugnatorem Ecclesie salutare ac alloqui, et lactaminum tuorum collaudare materias. Etiamsi quis dicat et valde convenienter : clamet potius ea impietatis præcursor, qui nunc passus est, bona actione malam actionem suis commutaturus felicitibus. Nam arbitrabatur secundum illum qui desursum cedidit, tremere simul et prævalere adversus pietatem : sed impeditur cœltus spe fraudatus : et audiebat quidem ab Ecclesia ea quæ et Pharaon prius Ægyptius tyranus, Moyse de illo caente : *Dixit inimicus : Persequens comprehendam, partibor spolia, replebo animam meam (Exod. xv).* Sed et audiebat quæ et ipse diaholus, cum prophetica illi prænuntiaretur maledictio : *Propterea destruxit te Deus in finem, evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terra videntiam (Psal. li).* Ita et ille præter spem combatibus, qui in spe erant, frustratus periit, superno agone vestro et robore, apostolæ reservata impugnatione adversus Deum, deorsum effecta, et ad novissimum propromolum expulsa exitium Christum impugnantis ferocitate : ita ut super eo Scriptura veraciter impletatur, quæ dicit : *Arcus fortium superatus es, et infirmi accincti sunt robore (I Reg. ii)* : pro eo quod nulla est ad insursum Dei strimitas abominationis eorum qui Deum impugnant, et pugnare pro Deo mundum contra insensatos asserit [scriptum est]. Quomodo ergo non cum Deo pugnans, o tu sanctissime, adversus eos qui sine Deo et contra Deum sunt, commoveris ? Qui videlicet invenient eum qui

A invisibilior appenguimus, immo, ut veritas dicamus, simul pugnat, et hostes in fugam vertit : ac ubi sic cepisti prælium, ut Deus ipse tibi monstravit ? præesse præcipiens in castris regni Christi gloriosum vere ac insigne labarum, id est vivificant crucem, magnum contra mortem magnitudinis sue tropæum : in quo mundi quadrifarie terminos circumscrispit, lineamentis distinguens. Deinde et sanctam imaginem omnium dominorum ac veræ Dei Matris, cuius vultum divites plebis deprecabuntur. Etenim sancta est, quemadmodum patribus videtur, quæ taliter a vobis pie honorata tribuit vicissitudines. Nam imaginis honor ad principalem transit, secundum Basilium magnum. Et pietate est plena venerabilium imaginum causa, sicut dicit Chrysostomus : *Ego et cera perfusa amavi picturam pietate refertam : vidi eum in imagine angelum cuneos barbarorum persequentem, et David veritatem dicentem : Domine, in civitate tua imaginem eorum ad nihilum rediges (Psal. lxxii).* Et nequaquam Ecclesia erravit, licet ita fuerit æstimatum. Indulget Deus, neque secundum gentilem consequentiam est traditio (absit) ei intentio rei secundum quid probatur, et nequaquam considerantur quæ persicuntur. Nam neque in Paneade civitate haemorrhoissæ pie motæ in recordationem facti in se miraculi repudiabatur, cum orta esset herba circa pedes statuæ, que ab ea in nomine Domini Iesu Christi erecta est : et extranea erat, incognitaque specie, positaque omnibus in variorum languorium remedium condescensione et bonitate Dei et Salvatoris nosri. Imo legalis, ut jam [ita] dicamus, hujusmodi est in Deo erector ; licet figuris magis signanda [Gr., figuris expressior], et umbræ præferenda sit gratia et veritas. Unde maximam salutis causam sanctorum cœtus Dei consilio hoc capitulum traxit [Gr., h. cap. Ecclesiæ trad.] in universorum vultibus, et colorum operationibus venerabilem et sanctum characterem secundum humanitatem ejus qui tollit peccatum mundi, erigamus, per eum humilitatis celsitudinem Dei verbi considerantes, et ad memoriam conversationis in carne factæ, tam videlicet passionis ejus et salutaris mortis, quam redemptiois quæ hinc mundo effecta est, manu quadammodo ducti : et nulla est hinc a divinis dissonantia. Si enim propheticæ prælocutiones terminum minime percepunt, ne scribantur res ad ostensionem eorum quæ adhuc facta non sunt : id est, si non est incarnatus Dominus, non formetur sancta imago ejus secundum carnem. Si non est natus in Bethlehem ex gloria Virgine Dei genitrici, neque magi munera obtulerunt, neque pastoribus supra stetit angelus, neque multitudo colestis exercitus nato hymnum obtulit (Matth. xxv, Læc. II.) ; si non in uulnus genitricis ut infantulus ferebatur, qui portat universa, et lactis alimoniam pertulit, qui dat escam omni carni : nec hoc figuretur. Si non a sene suscipiebatur, qui vitæ tenet principatum et mortis, et omnium Dominus per eum agnitus simul et prædicatus, et ut demissionem concederet, postulatus : si non in

Ægyptum causa dispensationis pergebat super iubem levem omni scilicet lumine illustratam matrem ac sanctitatem robustam, qui in excelso sedet : et reddit ex Ægypto, et habitat Nazareth : ne figurentur coloribus. Si non mortuos suscitavit, et erexit paralyticos, et leprosis præbuit purgationem, et cœcos illuminavit, deinde et expressam fecit linguam mutorum, et bases claudorum firmavit, et expulit dæmons : nisi aperuit aures surdorum, et omnia operatus est gloriosa, et in Deo signa perfecit ; ne pingantur ; et nisi passionem voluntarie suscepit, et infernum spoliavit, et surgens in cœlum ascendit, qui venturus est judicare vivos et mortuos : neque figurent [Gr., nec scribantur, nec figurentur] scripturæ vel historiæ, quæ ista enarrant, tam per litteras, quam per colores. At, si hæc omnia facta sunt, et magnum est pietatis mysterium, utinam esset possibile, ut cœlum et terra et mare, animantia quoque omnia et virgulta, et quidquid aliud est, enarret illa et per voces et per litteras, et per picturas. Eorum enim quæ non sunt, formatio, idolica pictura nominatur, quæ et pagane fabulationis poema finxit, eorum quæ unquam fuerunt per essentiam, facturam desipienter asseverans. Et certe nulla est condescensio Ecclesiæ Christi cum idolis : absit. Neque enim vitulas adoravimus, neque vitulum in Choreb fudimus, neque a nobis creatura Deus æstimata est : sed neque rursus sculptili procidimus, et Beelphegor initiati sumus, neque natorum occisores aut sacrificatores fuimus, aut occulta mysteria celebravimus : neque filios nostros et filias immolavimus unquam dæmonibus, ut in nos ea quæ a Salomone idolorum cultoribus dicta sunt (*III Reg. xi*), assumantur. Nunquid a nobis infecta est terra in sanguinibus ? vel imaginem in templo fecimus, quadriforme habentem idolum, et hanc adoravimus ? Nunquid abominationem repellent et pecorum supra murum templi depinximus ? Aut iterum nos Ezechiel vedit plangentes Adonidem, et incensum soli offerentes (*Ezech. viii*), de quibus dicit Apostolus : *Servierunt creaturæ po ins quam Creatori* (*Rom. i*). Putasne statuimus imagines duarum forniciariorum in Ægypto, Oola scilicet et Ooliab, et eas adoravimus (*Ezech. xxxiii*) ? An rursus a nobis sacrificia Bel in Babylone, et Dagon in Palestina oblata sunt (*Dan. xiv*) ?, vel alius dñs gentium procidimus ? Non sunt hæc, non sunt : calumnietur nullus : quoniam in nullo eorum quæ consistunt et facta sunt, nomen quod est super omne nomen populus Christi usque hodie, præter sanctam vivissimam Trinitatem, coluit, vel servivit [Gr., latræ adoravit] : absit. Nam modus idolatriæ manifestus est. Christianis autem Dei cultoribus omnium dominator est adorandus. Porro si quis Judaico more ad accusationem motus, quæ olim contra idolorum cultores dicta sunt, dissimaverit, et idolatriam Ec-

A visibilia visus esset Deo adorationem offerre, et per typica memor esset creantis, et non vitulum retineret ac muscas super tabulas testamenti. Utinam sanctum altare magis desiderasset, et non vitulas Samariæ. Utinam attendisset Aaron virgam, et non Astartem. Bonum quippe simul et justum esset ei, petram salutare quæ imprem divinitus dedit, et non Baal. Utinam ad virgam Moysi magis intuitus esset, et urnam auream, arcam, propitiatorium, petalam, ephod, mensam, tabernaculum interius et exterius : quæ omnia in gloriam Dei patrata ; licet manu facia, Sancta tamen, appellabantur sanctorum, deinde et cherubim sculptiles, quorum memoriam faciens Apostolus ait : *Cherubim gloria adumbrantia propria torum* (*Hebr. ix*) : quibus et divinam vehi gloriam a B Scriptura docemur. Si his intendisset, non utique idolis procidisset. Omne namque opus quod in nomine Domini sit, pretiosum et sanctum est. Et quid opus est epistolam in longum extendere ? et maxime ad virum Deo placitum, et vas ele-ctum a Deo, gratiam adeptum spiritus, et in profunda divinorum dogmatum valentem prospicere, atque Deo ductore considerare sumuam scientiæ altitudinem. Verum hinc ad propositum redeamus, propugnatricis tuae, o sanctissime, et omnium Christianorum dominæ magnificationes : et qualis ipse ostensus fueris in cunctis ab illa directus et salvatus, et contra inimicos confortatus, admirantes. Illi vero qui ex multo jam tempore contra eam debacchati sunt, tanto invenerunt resistentem, quanto invenerunt sibi contradicentem. Et hoc mirum non est. Si enim Bethulia per manum Judith mulieris Israelitidis salvabatur, cuius opus Holofernis peremptio fuit ; et hanc salvatricem Israel, qui per idem tempus fuerunt, prædicaverunt (*Jad. xiii*) : quomodo non oporteret amplius tuam amplissimam sanctitatem tali propugnatrice usam aggredi fidei hostes, et Victoria coronare subjectos ? Sed ejusdem supplicationibus et omnium sanctorum potens in prælio Deus noster, fortis et longanimus, qui deduxit te super Joseph ut ovem, custodiat te sanctissime in annos prolixos, universæ Christianæ bene operantem conversationi, et sacro canoni obtemperare cunctos docentem et incitantem, et custodire depositum quod a Patribus suscepimus ; convertentem eos qui ad modicum quid non intellexerunt : o juge gaudium nostrum, et communis utilitas et refectione, sanctissime et omnibus Christianis amabilis.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Petrum divinum apostolum æmulatus, tuba cecinil nobis a Roma veritatem etiani Pater iste beatus.

Theodosius [*Gr. Theodosius*] reverendissimus monachus et notarius legit :

Epistola Germani beatissimi, qui fuit patriarcha Constantinopoleos, ad Joannem episcopum Sunaden-

ergo ei, quod et antequam suscepsemus litteras vestrae Deo amabilitatis, cum hoc pervenisset idem ipse Deo amabilis episcopus, ad sermonem venimus cum eo, dijudicantes sensum ejus, qualis haberetur sententia super his quae audieramus de illo : et hanc nobis proposuit traditionem [Gr., rationem, seu apologeticam : rationem *habet ms. Jol.*] (opportunitum est enim, ut omnia subtiliter significemus Deo amabilitati tue) quod audisset divinam Scripturam dicentem : *Non facies omnem similitudinem, ad adorandum eam, eorum quae sursum in caelo et super terram sunt* (*Exod. xx*). Contra [Gr., Juxta] hoc dixi, quia non oportet adorare manufacta, id est, quae ab hominibus sunt confecta. Nam sanctos Christi martyres, veras fidei margaritas, omni bonore dignos arbitramur, et intercessiones eorum invocamus. Ad haec igitur nos respondimus ei : quia Christianorum fides et cultus et adoratio in unum est et solum Deum, sicut scriptum est : *Dominum Deum suum adorabis, et ipsi soli servies* (*Deut. vi*) ; et glorificatio nostra, et obsequium nostrum ipsi soli offeratur tam a sanctis qui in caelis sunt, et intelligibilius incorporalibusque virtutibus, quam ab eis, qui in terra cum essent [sint], viam cognoverunt veritatis : quemadmodum et in ecclesiis Christi, quae ubique posite sunt, sancta laudatur et glorificatur Trinitas in singulari dominatione ac deitate : secundum quod et unus a nobis Deus praedicatur et non est praeter eum qui dominetur in potentatu suo saeculo, et ex non existentibus omnia, ut essent, produxit, quotquot visibilia et invisibilia sunt ; id est, Pater et Filius et Spiritus sanctus, sancta scilicet consubstantialis et vivifica Trinitas. In quam etiam credentes, et quan conscientes, baptizati sumus in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (*Matth. xxviii*), quemadmodum tradidit ipse Deus Verbum, qui incarnatus est, Dominus videlicet noster Jesus Christus, qui unus est ejusdem sanctae et incomprehensibilis divinae Trinitatis : et non creature adoramus (absit) neque culturam qua deificae dominationi debetur, ad conservos infectimus. Neque enim reges vel principes in terra adorantes, aqualem adorationem ei quam Deo exhibemus, sacre noscimur. Etenim Nathan prophetam constat super terram adorasse David hominem existentem et regem (*III Reg. i*) ; sed non ideo accusabitur, quasi qui hominem veneratus sit praeter Deum. Neque imaginum facturam, quae per ceram et colores formantur, in subversionem perfectionis quae circa divinum efficit cultum, admittimus. Neque enim invisibilis deitatis imaginem et similitudinem, vel schema vel figuram aliquam formamus, quam ne ipsorum sanctorum angelorum sublineas ordines considerare et investigare penitus valent. Sed quoniam unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, revocans proprium figmentum a mortis damnatione, beneplacito Patris sanctique Spiritus homo dignatus est fieri, similiter nobis participatus carnis et sanguinis, ut magnus ait Apostolus (*Hebr. iv*), per omnia similis nobis factus absque peccato :

humanam ejus characterem, et humanae speciei quam per carnem suscepit, imaginem, et non incomprehensibilis ejus, et invisibilis deitatis, formantes, hinc quae sunt fidei representare urgemur [satagimus], ostendentes quod non per phantasiam et umbratice naturam nostram sibi univerit, quemadmodum quidam antiquorum haeticorum errantes dogmatizaverunt : sed quod ipsa re ac veritate homo sit perfectus per omnia, excepto solo peccato, quod seminatum est nobis ex iuimico. Est hoc sensu tutae fidei quam in illum habemus, sanctae ipsius carnis characterem in imaginibus formantes, et salutamus, et omnium cultu ac honore decenti dignum decernimus, in recordationem hinc venientes divinæ illius et vivificæ ac ineffabilis incarnationis. Similiter autem et intemeratae secundum carnem matris ejus sanctæ Dei genitricis juxta euendein modum depingimus similitudinem, ostendentes, quia cum mulier esset natura, et extranea massa nostre minime facta, Deum invisibilem et cuncta moderantem super omnem sensum et hominum et angelorum in suo concepit utero, et ex se incarnatum peperit. Etenim ut proprie ac veraciter matrem Dei veri colimus eam, et magnificamus, et omni visibili ac invisibili creatura superiorem arbitramur. Et sanctos quoque martyres Christi, apostolos et prophetas, conservos quidem nostros et veros famulos Dei factos, actibusque bonis et prædicatione veritatis, et patientia in passionibus, quas pro ipso Deo pertulerunt, probatos et amicos Dei ostensos, et inultam fiduciam apud eum consecutos admiramus et beatificamus, et ad recordationem virilitatis eorum, ac germanæ circa Deum servitutis, similitudines eorum depingimus : non eos ut divinæ naturæ communicatores pronuntiantes, debitum deificæ gloriae atque potestati honorem et adorationem illis imprimimus ; sed amorem nostrum, quem circa eos habemus, per hoc demonstrantes, quae per auditum vera esse creditimus, haec et per picturæ imitationem ad firmiorem certitudinem nostram statuimus. Etenim carne ac sanguine connexi, et per visionem ea quæ animæ satisfacere possunt, certissime noscere compellimur [Gr., etiam per vis. plenam animæ nostre certitudinem confirmare studemus]. Nam et ipsi sancti Dei in unum et solum Deum servitutem atque glorificationem et adorationem conservantes, et ad hoc omnes advocantes atque docentes, suum effuderunt sanguinem, et veræ confessionis corona redimunt sunt. Hic est modus faciendarum imaginum : non quo decenter incomprehensibili et inaccessible deitati in spiritu et veritate adorationem transferamus in manufactas imagines, vel artis opera hominum, vel omnino in eas quae a Deo factæ sunt creature sive in visibilibus, sive in invisibilibus : sed quo dilectionem, quam juste possidemus circa veros servos Dei nostri, per talen modum monstrantes, per illorum honorem in Deum qui ab his glorificatus est et illos glorificavit in confessione dominacionis ejus, glorificationem et cultum referamus : ut

et nos imitatores virilitatis eorū et charitatis quæ in Deum est, per bona opera et refragationem contra vilitia demonstremur. Juxta ergo hunc modum imaginum fracturam in Ecclesia Christi fieri, et non aliunde nos quæ sunt salutis exspectare, unusquisque certissime noverit, tam in visibili mundo, quam in futuro saeculo, nisi a solo unigenito Filio Dei una cum Patre et Spiritu sancto, qui divina dona largitur. Neque enim aliud nomen est datum hominibus, in quo nos salvos fieri oporteat (*Act. iv.*). Porro et si Domini et Salvatoris nostri, et intemeratae Matris ejus, quæ vere Dei genitrix est, et sanctorum ejus imagines salutainus, sed non secundum eundem affectum etiam fidem circa illos ipsos habemus. Verumtamen Deum quidem novimus [*Gr.*, Deum quidem illum nov.] sine initio et infinitum, et in manu omnia continentem, factoremque nostrum et omnis creaturae, et veraciter salvatorem Deum, habentem potestatem in cœlo et in terra, pro genere hominum incarnatum fuisse. Porro hanc ancillam, et propriam matrem ejus, ac intercessionem potentissimam generis nostri suscipimus. Illum quidem ut dominatorem, et quæ salutis nostræ sunt tribuentem; hanc vero ut materne pro nobis petentem: et sanctos omnes, tanquam conservos quidem nostros, et nostræ naturæ consistentes, sed placentes Deo, quemadmodum prædictum est, et supernam confidentiam et beatitudinem apud eum adeptos, et gratiam consecutos a Deo ad ministrandum nobis beneficia ipsius, sanitatesque passionum, et periculorum erectionis in invocatione Dei nostri, cum per memoriam eorum in hymnis et canticis, beatitudinem et honorem ipsum recolimus. Memoria enim justorum, ut Scriptura inquit, cum laudibus (*Prov. x.*). Haec omnia jam exposuimus jam fato Deo amabili episcopo Nacoliæ: quæ et suscepit, et professus est tanquam coram Deo universorum sic se tenere, et nihil aliud dicere vel agere ad scandalizandos populos, vel turbationis eis causam præstandum. Hoc ergo sciens Deo amabilitas vestra, neque Deo amabilem synodum suam vexari faciat, neque in hoc scandalum ei aliquod fiat. Sed de cetero accessito eo, et præsentibus litteris nostris leonis satisfactio: neque consensus ejus per eas [*Gr.*, in his] percepta, exoret quidem pro optimorum dominorum nostrorum et imperatorum longævitate atque victoria: postulet autem et Christianorum plebi pacem Dei, quæ exsuperat omnem sensum (*Philip. iv.*).

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Pater noster sanctus Germanus concordat cum prædecessoribus sanctissimis Patribus.

Sanctæ synodus dixit: Vere, domine, in omnibus concordat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Has litteras suscipiens Nacoliensis abeundit et non datur

A notarius et scevophyax venerabilium patriarchorum oratoriorum, legit:

Ejusdem Patris nostri sanctæ memoriae Germani ad Constantinum episcopum Nacoliæ.

Joannes Deo amabilis Synadensium metropolitus scripsit nobis, quod non tradidit sibi Deo amabilitas tua litteras nostras: in quibus non mediocriter super te contristati sumus, eo quod postposueris, ut liquet, et Dei amorem [*Gr.*, timorem], et debitum membris Christi ab alterutris amorem pariter et honorem. Hujus rei gratia per præsentes litteras nostras præcipinus Deo amabilitati tuæ, ut statim per semetipsam det prædictam epistolam nostram prædicto Deo amabili metropolitano suo, et omnem ei honorem impendat, et subjaceat ei secundum ordinem qui condebet sacerdotes: et quemadmodum sermones nostros Deo amabilitas tua suscepit, et hos sectari professa est, permaneat, non in sensu suo abundans. Non enim ignorat, nec obliviscitur, ut existimamus, quia et pro abrenuntiando episcopatu proprio nos rogavit, prætendens incursionem meditari contra se, in quibus, ut dicebat ipsa, non erat conscientia: affirmans nihil ad injuriam Domini vel sanctorum ejus propter horum imaginem se dicere vel agere, sed tantummodo Scripturæ seculari magisterium, eo quod nihil in creaturis divinum mereatur honorem. Quod et nos ita se habere dicimus, et firmiter retinemus et problemur. Que autem scripta sunt a nobis ad jam memoratum Deo amabilem metropolitam ejus, legimus ei; et in his permanere professa est; et exemplaria hujuscemodi epistolæ præbuimus ei. Ne ergo relis scandalum fieri plebi experti malorum, memorans terminum judicii domini, quod etiam his qui unum pusillorum scandalizant, inferre minatus est (*Matth. xviii.*, *Marc. ix.*, *Luc. xvii.*). Hoc autem sciat, quod donec epistolam nostram tribuerit Deo amabilissimo metropolitano suo, ex auctoritate sanctæ ac consubstantialis Trinitatis non habeat potestatem qualcumque contingere sacerdotale officium. Oportet autem magis nos austeriori eam aggredi, quam non correctam divinitus referendæ damnationi eam [reani] deserere.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Sicut et D prædixi, fratres, introductio illatæ novitatis hujus ex prædicto viro, id est episcopo Nacoliæ, facta est.

Constantinus Deo amabilis diaconus et notarius legit:

Epistola Germani episcopi Constantinopoleos ad Thomam episcopum Claudiopoleos.

Dixit in quodam eloquiorum suorum loco sapientissimus Salomon: *Frater qui adjuratur a fratre, quasi civitas firma et alta: valet autem sicut seris munitiones.*

que si quidem, ut secundum deiloquum Gregorium dicamus, mendacia aure ferant : at si veracia, undeque mentem meam confusio comprehendit. Putas enim quod et ipsa, secundum multorum desidiam, dilectionis jucunditate labiis tantum fuerit usus [Gr., sit illicita], et non in profundum descendenter mentis, existimantis videlicet quod non sincera dilectione circa illam flagremus ? vel hoc quidem nequaquam, sed imperitium nostrum et pigritiam, et negligentiam circa ea quae Deo sunt placita, respuit; utpote quae nullam curam gesserit in perscrutanda voluntate divina, secundum traditum nobis per sacras Scripturas sanctum mandatum ? Aut horum non quidem est apta suspicio, illud vero fortasse opinandum est, ut meliore sibi facta revelatione (piget autem me dicere elatione quadam et prudentia [sensu tumido]) : charitas enim malum non cogitat, ut ait dominus Apostolus [*I Cor. xiii.*]) in talem devenerit satisfactionem, quam manifestare nobis ex necessitate debet [Gr. debet]. Porro facta est nobis ex hujusmodi suspicionibus [Gr., hujusmodi suspicionum] non irrationabilis occasio : quia tempore multo degens apud nos vestra Deo amabilitas et commorans, quae etiam litteralium nonnunquam verborum et quæstionum [Scripturæ non sententiarum et qu.] interrogations proponens, nullum sermonem movit nobis aliquando de imaginibus sive sanctorum virorum, sive ipsis domini et salvatoris nostri Iesu Christi, et secundum carnem ejus sanctæ et veraciter dei genitricis marie : neque tanquam inquirens, et certitudinem invenire volens, id est interrogans, qualis nobis de hoc sensus existeret : et si secundum rationem esset quod in his fieret, nullam inferendo damnationem ista facientibus : sed neque ad firmam satisfactionem abjectione et interemptione dignissima bujusmodi ducens, ad consilium nobis accipiendum tradidit semetipsam utrum [Gr., ut] et nos similis sensus essensus : sed de his omnino in silentio perfecto se sciens, in civitate sua quasi ex communis dogmate et indubitate quadam disceptatione imaginum depositionem, sicut didicimus, fecit : si veritas ita se habet, iterum dicemus. Etenim non est nobis facilis animus ad credendum inconsulte his qui crebro dicuntur detrahere proximis. Necessarium ponentes [add. ex Gr. : Sed nos nec. pon.], in tractatione et fraterna probatione ea quæ sensus nostri sunt, manifestare, subtiliter illa quæ de hoc sunt, consideramus aggredi ; illud primitus communentes, quia omnino cavere nos oportet rerum novitatem ; et maxime ubi inter plebes quæ in fide Christi sunt, turbatio quædam et scandalorum causa subsequitur, deinde et prolixi temporis consuetudo in ecclesiis tenuit. Si enim cum consilio vinum potare Scriptura prescribit (*Prov. xxxi.*) multa magis nos

A Christi Ecclesie ab infidelibus collectae sunt, facere debentes, etiam hujus venerabilem atque divinam ostendere immobilitatem. Hoc igitur in primis scire oportet, quia non tantum nunc, sed frequenter etiam Iudei talia nobis intulerunt in opprobrium, et hi qui vere idolatriæ cultores existunt, vituperare solum intemeratam et divinam fidem nostram conantes, et non, ut manufacti intenderent [Gr., non intendatur : al., non intenderent], perurgentes. Ubi illis omne studium et cultus super hoc perficitur, nihil his quæ videntur et sentiuntur, excelsius ponere, sed divinam naturam varie humiliare, aut loco quodam circumcludentes universorum inspectricem ejus providentiam, aut corporalibus specificantes formis quos non ignobiliter quidam prædecessores nostri ut canes mutos, ut cum Scriptura dixerimus, vane latrantes ab ovili Christi repulerunt : quorum non nobis sunt præ manibus studia. Sed et de propriis impiis adinventionibus veritatis sermo hos compescere facit : quorum quidem alias publicat paginorum immolationem et fabularum turpitudinem et execrationem. Iudeos autem alius erubescere facit, quod non solum patres eorum ad idola prolapsi sunt, exprobrans, sed et quod contra legem, quam illi tenere se gloriantur, agant : sed loco quodam [Gr., cum illa loco q.] definito ea quæ typicarum sunt hostiarum, offerre decreverit, isti in omni loco orbis terrarum hoc agere non detrectent, consuetam in sanctum Spiritum per fidem paterna consequentia adinvenientes, et hoc modo immolantes daemonii et non Deo. Vera enim ad verum Deum servitus atque adoratio in observatione sanctæ confessionis quæ est circa eum, atque in custodia legum et mysteriorum, quæ et ab ipso sive generaliter, sive capitulatum data sunt, certissime dirigitur. Saracenis autem, quoniam et ipsi tale quid obtendere dignoscuntur, sufficit ad confusione et verecundiam, afferre acclimationem, quæ usque in præsens in eremo ab eis inanimato lapidi celebratur, cognomenque illius dicitur [Gr., invocationemque illius quod dicitur] Chobar, et cætera vanæ ipsorum traditionis et conversationis ludicra mysteria, quæ in insigni solemnitate gerebant [gerunt]. Christianorum autem omnium per totum orbem sub uno iugo, Evangelii videlicet, ut propheta dicit, servientium Deo forma peculiarissima est fides et confessio, credens in unum Deum Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem incretam, sempiternam, incomprehensibilem, invisibilem, unius substantiae ac sessionis : confitens pariter et Filii Dei incarnationem [Gr., perfectam incarnationem], et alia secundum virtutem sacratissimi Symboli, quod plebs Christi concorditer ante mysticam et sanctam oblationem offert Deo : atque illa spiritualia communio, quæ in nomine eorumdem trium

cessit illuminatio, et impietatis tenebrae effugantur, habentes et ipse proprii erroris manifestissimam cognitiouem, multorum videlicet deorum superstitionem. Hæc autem ita invicem adversantur, ut apostolice dicam, quemadmodum in principio divisit Deus inter lucem et inter tenebras. Dicat igitur nobiscum beatissimus Evangelista Joannes : *Hæc est rictoria quæ vicit mundum, fides nostra (I Joan. v)*; addatur autem et a nobis, et dicatur : *Hæc est petra, supra quam Christus adflicavit suam Ecclesiam, portis inferi, id est aggressionibus contrariarum virtutum incoucussam et invertibilem (Matth. xvi)*. Hinc novum nomen sortiti sumus, quod, ut Isaías dicit, benedicitur. Dixit enim ita : *Benedicent Deum verum (Isa. lxx)*; et superignotam atque investigabilem ineffabilis ejus naturæ annuntiantes incomprehensibilitatem; invisibilem etiam illam, et incircumspectam, et omnino incommutabilem indubitate certitudine prædicantes; atque semipaternam ejus virtutem et divinitatem a creatura mundi, secundum sacratissimum Paulum, per ea quæ facta sunt, intellectam, conspicientes (*Rom. i*). Sicque servire Deo vivo et verè meruimus, et libertate qua Christus nos liberavit, honorificati sumus et glorificati, ab omni erexit idolico errore et impietate (*Gal. iv*) : cuius præcipua, cognitio, dicere lapidi, Tu me genuisti : et ligno, Tu me fecisti, secundum prophetæ vocem : et non aspicere in cœlum, ut Isaías clamat (*Isa. xxix*), ut existimetur quis est, qui ostendit hæc omnia : qui educit per numerum mundum suum, per nouen vocabit præ multa gloria, et in multitudine virtutis; cuius manus plasaverunt universam militiam cœli, quemadmodum alias quidam ait prophetarum : cœlerum creaturæ universæ in apto ordinem intuentes, per eam intellectu animæ similiter generationis rationem considerare [Gr., proportione productivum ejus verbuni cons.], et per eam veraciter existentem Deum adorare, quemadmodum beatus Athanasius, sermonem contra idola componens, liquidius edocet. Sicut ergo nulla communicatio luci ad tenebras, vel conventio Christi ad Belial (*II Cor. vi*) : ita nihil est commune Christianis, qui unum Deum inaccessiblem claritate et virtute adorandum colunt, ad eos qui flingunt Deum, et hujusmodi a propheta juste miseri vocantur (*Isa. xliv*). Illis enim cinis quidem cor est, sicut scriptum est : quorum alii quidem opera idoli a se facti creari sibi Deum recentem ex non existentibus opinantur : et corrueute hoc ex qualibet causa et exterminato, firmiter tenent non esse sibi omnino Deum, nisi quiddam aliud pari modo condiderint. Et hoc liquido nos divina docet Scriptura in eo quod factum est in eremo, opere vituli ab Israelitis, quando seditionem commoventes dicebant ad Aaron : *Fac nobis deos, qui nos præcedant (Exod. xxxii)* : ostendentes per hoc, se arbitrari non esse omnino Deum, neque verum, neque falsi nominis, nisi forte idolum sibi artificio fieret vel exquisitum [Gr., quod exquirerant]; cui post hoc exitum eorum ex Aegy-

A pto commendarent [Gr., attribuerent], impietatis eorum et amentiae ostendentes nimietatem. Alii autem post hæc gentilis religionis aggressi confusionem, et hanc circumtegere festinantes sub nomine deorum qui apud eos colebantur, simulacrorum curas studio [Gr., structuras] peragebant, tam scilicet Jovis, quem et patrem et consulem, id est sublimissimum deorum ac hominum nuncupabant, quam cœterorum, quorum non est incerta nominatio pluribus. Quoram purgationes [venerationes] et honores, qui per sacrificia quæ ab eis celebrantur, siebant, fornicationes quoque atque luxuriæ, ac totius inmunditiae demonstrationes, ut parum sit dici, turpia verba pariter et blasphemiae : cum apud eos homicidia in honorem Dei studio agerentur, et pompa turpibus operibus eorum honorabatur, in honorem eorum qui adorabantur assumpta, utpote hæc illis agentibus, et his factis congratulantibus. Porro quæ apud Christianos sunt imagines sanctorum virorum, qui usque ad sanguinem restiterunt peccato secundum Apostoli vocem (*Hebr. xii*), qui que verbo veritatis ministraverunt, prophetarum scilicet et apostolorum : sive etiam eorum qui pia vita et directione operum bonorum veraciter Dei servi ostensi sunt, nihil aliud sunt quam fortitudinis exemplum, conversationisque venerandæ ac virtutum norma, atque ad glorificandum Deum, cui in praesenti vita bene placuerunt, incitamentum et excitatio. Sermo enim bonorum virorum actus edocens, juvat audientes, et ad zelum imitationis frequenter invitat. Id ipsum autem fit secundum competentem rationem, si finis attendatur imaginum. Quæ enim sermo historiæ per auditum commendat, hæc pictura tacens per imitationem ostendit, magnus clamat Basilius, ex utroque isto ad fortitudinem hos qui attendunt, erigi dicens. Brevis enim, ut quis dixerit, et capitularis narratio gestorum a pictore in imagine [Gr., ab eo qui depictus est in im.] fit nobis, qui aspicimus, imitabilis visionis ipsius formatio. Ut ergo et cum [Gr., quemadmodum et cum] idolis falsorum deorum scelestæ ipsorum coexistunt [Gr., simul apparent] actiones, et alium quidem ex auditu percipientem ea quæ per sanctos viros gesta sunt, in recordationem auditorum hujusmodi contemplatio impellit. Alium vero ignorantem ad diligenter percunctandum instruit, et quæ per illum docentur [Gr., illius acta edoctum], in amorem et laudem Dei servide suscitant : ita ut per utrumque istorum aspicientes sanctorum opera bona, gloriosum Patrem nostrum qui in cœlis est, secundum Evangelii vocem (*Matth. v*). At si per Moysem legislatio præcipit populo filium hyacinthinum in simbriis quæ sunt in summitatibus vestium, imponi ad recordationem præceptorum atque castodium (*Num. xv*) : quanto magis non convenit per similitudinem picturæ sanctorum virorum aspicere proventum conversationis eorum, et horum imitari fidem secundum apostolicum magisterium (*Hebr. xiii*) ? Domini autem secundum carnis visionis imaginibus formari characterem, in redargitionem qui-

dem est haereticorum, qui phantasia et non veritate hominem eum factum maledice perhibent, et in maledictionem quamdam eorum qui non omnino ad celitudinem ascendere spiritualis contemplationis valent, sed indigent etiam quadam corporali consideratione ad auditorum firmamentum, quanto vide-licet utilius et sollicitius fuerit [Gr., rerum auditum sic. quæcumque utiliores sunt, et majori prosequendæ affectu]. Mysterium enim quod et cœlos operuit majestate, absconditum a seculis et generationibus in Deo, qui omnia creavit, et quod non solum ex auditu fidem habet (fides enim ex auditu, ait Apostolus [Rom. x]), sed etiam per visionem firmitur in eorum mentibus qui vident: et virtute illud vociferatur; quia se Deus manifestavit in carne, et creditum est in mundo, omnibus sanctius atque salubrius invenietur. Ita ut ea quæ scripta sunt per evangelicas prædicationes de conversatione ejus, qua secundum carnem in terra cum hominibus conversatus est, in populorum; ne delerentur, descripta sint monumentis: ut et cultus claritatis ejus, et circa nos bonitatis, manifestius prædicaretur et adoraretur. Non enim lignorum et colorum adoratur mixtura, sed invisibilis Deus, qui in sinu Patris ipse adorationem assumit in spiritu et veritate, per se nobis oblationem quæ ad Patrem est, donans, ipse quoque cum ipso pariter adorandus (Iohann. iv). Nam et Jacob adorasse dicitur super summitatem virgine Joseph, non ligno cultum impendens, sed honorem ei qui hanc possidebat, ostendens (Hebrei. xi). Sic itaque et sanctæ Domini et semper gloriæ Matris effigies intelligitur a Christi populo, et honoratur: sic a priscis sanctissimarum Ecclesiarum prælatis talia recepta sunt, et hi nullam prohibitionem adepti sunt [Gr., nulla prohibitione vetita sunt]. Quanquam post persecutionem transitus in adventum fidei, hæc ubique reuenta concilia universalia etiam usque ad generationem nostram parati sunt, quæ plurimorum capitulorum super imaginibus regulas exposuere [Gr., Cum tamen persecutionibus transactis, et fide cum libertate ubique prævalente, generalia quoque concilia usque ad nostra tempora facta sint, et ea canones ediderint de pluribus capitulis longe minoris momenti, quam sit de imaginibus disputatio]. Quas non esset congruum indiscusse super hoc et perfunctione derelinquere, si secundum quorundam opinionem cum idolorum formis et execramentis, quæ continentur in divinis Scripturis, etiam consuetudo quæ antiquitus apud nos tenebatur, discebat, vel ad Dei alienationem ducatur [Gr., a priscis temporibus apud nos viget, in idem tendit, atque ad Dei alien. dicit]. Is enim qui se cum apostolis esse usque ad consummationem sæculi dixit (Math. xxviii), hoc videlicet etiam his qui post eos inspectores Ecclesiæ sunt, reprobavit. Non enim cum illis corporaliter perseveratus erat usque ad instantis sæculi transitum; quin et cum his qui in nomine ejus duo vel tres congregandi erant, adesse perhibuit (Math. xviii):

PATROL. CXXIX.

A et non utique tot multitudines zelo congregatas suæ pietatis, divinæ intelligentiæ ac ducatus exsortes desereret, quo minus viderent pervenisse usque ad perseverantiam perfectionis Ecclesiæ ipsius, quam exhibuisse sibi credidimus non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi: licet non in paucis vel ignobilibus civitatibus, sed, ut ita dixerim, pene in omnibus regionibus, et in illustribus ac principalibus Ecclesiis hujusmodi more retento. Quod vero antiquum sit historicas narrationes Scripturarum frequenter in imaginibus formari, probat sanctæ memoriae Gregorii Nyssæ sermo, de Abraham habens superscriptionem; in quo de sacrificio Isaac historiam in picturis assumptam docet. Quod si secundum illos taliter se res habet, multo [Gr., Quod B si gesta illorum ita, multo, etc.] magis Dominicæ dispensationis miracula et passiones hujusmodi debent consequi approbationem [Gr., expressionem], quemadmodum et sanctorum martyrum triumphi certaminum, qui ad zelum bonum adducunt aspiciennes. Quod manifeste factum ostenditur etiam in fortissimi et mirabilis testis veritatis Anastasi certamine. Sed illud fortasse dixerit aliquis, tueri [Gr., vereri] necessarium nobis sanctæ Scripturæ præcepta. Ut puta: *Non facies libimet idolum, neque omnem similitudinem, quæcumque in cœlo sursum, et super terram deorsum, et quæcumque in aqua submersum: non adorabis ea, neque servies illis* (Exod. xx). Et rursus: *Non accipies nomen Dei tui in vanum* (ibid.). Et in Deuteronomio: *Neque inique agatis, et facialis vobisipsis sculptilem similitudinem, et quæcumque cum illis* (Deut. v). Sed hæc omnia manifestum habent sensum, quod divina natura sempiterna sit [Gr., forma carens sit] atque incomprehensibilis, et nulli similis estimanda eorum quæ cernuntur: sed neque tractatibus et ingenii ferenda ad corporales opiniones [Gr., ut nequis conjecturis et suspicionibus ducatur ad corporeas conceptiones]. Prædicens enim Moyses: *Custodite valde animabus vestris, quia similitudinem non vidistis in die qua locutus est Dominus ad vos in Chôreb de medio ignis*; hæc prædicens, intulit statim: *Neque inique agatis, neque facialis vobis ipsis sculptilem* (Deut. iv, v), et quæcumque cum ipsis: recordatus vituli confectionis quæ facta fuerat, atque præcavere horribus, ne et ipsi secundum Ægyptiorum consuetudinem, quam sciebant, ad tales laborarentur impietas, et divinitatem estimarent similem isti. Hoc enim et magnus Apostolus in concione facta apud Athenienses perhibuit: *Genus ergo cum simus Dei, non debemus estimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis et cogitationis hominis, divinum esse simile* (Act. xvii); eidemque sensu continuat: *Et ne accipias nomen Domini Dei in vanum* (Exod. xx), id est, ne voces et astimes Deum quod non veraciter hoc est, sed frustra opinionem et cognomen tale promeruit. Sed nobis, ait magnus Apostolus: *Unus Deus Pater ex quo omnia, et unus Dominus Jesus Christus per quem omnia, et unus Spiritus sanctus in quo omnia* (I Cor. viii): non naturali alternitate pro-

præpositionum commutatione inducta. Absit : tria enim unus Deus cum alterutris intelligitur, ut docet Gregorius sapiens. Nulli ergo nomen quod est super omne nomen [Gr. add., aut cultum, aut latram] populus Christi usque hodie, excepta sancta et vite principali Trinitate, applicuit. Absit. Nam ubi nos servire talibus divina Scriptura prohibet, et alienos seu exsortes a tali vult errore modis omnibus exhiberi [Certe enim latræ cultum non exhibendum hujusmodi rebus, addendo, Scriptura alienos nos et omnino exsortes ostendit a tali errore]. Denique manifestus est idolorum servitus modus. Apud nos autem unus est Deus adorandus, et una et eadem in ipsum est fides, et unum ac salutare baptismum : sic et una quæ offertur ei servitus a nobis, sicut traditum est a sacris apostolis, et conservatum ; sacrificiumque laudis, quod per Christum referendum est Deo et Patri, ut divinus ait Apostolus (*Hebr.* xiii), id est labiorum fructus conscientium nomini ejus; et divinissima traditio quæ est in vivis mysteriis, quam prænuntiavit Malachias propheta quasi ex persona Dei locutus : *Quia ab ortu solis usque ad occasum glorificatum est nomen meum in gentibus, et in omni loco incensum offertur nomini meo, et sacrificium mundum* (*Malach.* i). Nullus igitur est consensus templo Dei, id est ipsius Ecclesiae cum idolis (*II Cor.* vi). Absit. Hæc est enim columna et firmamentum veritatis, ut apostolice nuncupata est (*I Tim.* iii) : idolorum autem nomina extirpabuntur a terra, propheta Zacharias clamat (*Zach.* xiii) : quando omnis locus domui David, id est Ecclesia Christi, cuius domus nos sumus, per receptionem [Gr., receptioni] fidei ejus adaperietur. His utique addentur tam ea quæ sunt in sapientia quæ dicitur Salomonis, quam et illa quæ apud magniloquum rejacent Isaiam. Ibi enim dicitur : *In initium fornicationis excogitatio idolorum. Ad inventio autem eorum corruptio ritæ. Neque enim erant ab initio, neque in sæculum erunt. Inani enim gloria hominum introivit [Gr., intrivierunt] in mundum, et ideo brevis eoram finis excogitatus est* (*Sap.* xiv), et cætera; apud prophetam autem : *Confundentur qui fingunt Deum* (*Isa.* xliv) et sculpti : et omnes unde facti sunt, exsiccati sunt, et surdi ab hominibus facti sunt, et ea quæ cum ipsis efferruntur, fabri lignariorum artis excogitatio : et lignorum quæ in ministerium hominibus sunt, efficiens [Gr., transmutatio] in viri formam, et publicatio amentiae eorum qui adorant ea quibus infertur. Videte, non dicetis, quia mendacium in dextera mea est : quod ad præscriptæ impietatis destructionem intulit. Nos ergo scientes et credentes in Filium Dei, qui est veritas et dextera Patris, alieni a prædicta prophetæ damnatione ostendimus et secundum hoc opportune propheticum verbum dicam : *Quid paleæ ad frumentum* (*Jer.* xxiii)? Quæ familiaritas non subsistentis levitatis, quæ ventilatur a spiritibus nequitæ, eorum qui serviunt creaturæ potius quam Creatori, ad veræ Dei cognitionis alumnem in omni [Gr., nu-

A tritum sermonem qui in omni] plebe Christi inventur? Illi enim de quibus Isaias dixit (*Isa.* lxv), super vertices montium immolabant, et super colles sacrificabant, subiugos querum et populum et arborum obumbrantem : quia bene tegit [Gr., bonum tegumentum], quemadmodum aliis prophetarum Isaiae coævus clamat (*Ose.* iv). Populus autem Christi regem sæculorum incorruptibilem, invisibilem, solum et sapientem Deum (*I Tim.* i) adorat in aula sancta ejus, adorationem in spiritu et veritate faciens, omnemque laudem et glorificationem vivificæ Trinitati incessanter offerens. Brevis autem fides idolorum, quem sapientia concionatur, id est horum demolitio, et quod non in sempiternum maneat, non aliunde quam ex apparitione factum est magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; quam Ecclesia ejus, que a finibus usque ad fines orbis terre sanguine ejus acquisita est, semper pie sentiens constitetur et glorificat. Nihil ergo reprehensionis idolorum, quæ in illis scripta est; germanus et verax Trinitatis adorator populus Christi in semet attrahit, sanctorum virorum imagines habendo ad remembrance virtutis eorum : quemadmodum nec beato Paulo apostolo carnis prohibenti circumcisionem, et eos qui secundum legem justificari volebant, increpanti, culpam aliquam insert aut crimen, quod circumcidet Timotheum legaliter, quod totonderit, atque in templo sacrificium obtulisse claruerit. Neque enim quæ patrantur, simpliciter intueri oportet; sed ubique intentionem gestorum convenit comprobari [Gr., gerentium convenit probari, quæ agentem vel crimine absolvit, vel contra damnat]. Nisi enim hoc diligenter observetur, fortasse nec ipsius Dei præceptum sine calunnia penes infideles efficietur. Quod autem sculptiles lege interdicente [Gr., Siquidem sculptile sive consuatile lege interdicente], qui obumbrabant propitiatorium super aream cherubim gloriae, ut Apostolus nominat (*Hebr.* ix), talis essent [erant] facturae [structure]: quibus et divinam quoque gloriam contineretur [insidere], non solum ex Scriptura discimus, sed et beatus Athanasius illud psalmi dictum interpretans, *Qui sedes super cherubim, appare* (*Psal.* lxxix), talem de illis tradidit intelligentiam. Et certe illorum cherubim principalia ignota sunt omnimodi natura hominibus : spiritus enim et ignis existunt, et ab omni corporali formatione atque natura extranea. Quæ enim de illis corpulentius a propheta dicta sunt, symbolicum et excellentem [Gr., anagogicum] sensum habent, aliter intelligi valentia [Gr., non valentia] secundum venerabilem rationem, et id quod incorporalia decet. Illudque dicere necessarium est, quoniam nequaquam Christiani eorum qui sibi sunt secundum carnem agnati, noti vel affines, speciem depingentes, colunt, aut aliquo reddunt dignos honore. Sed neque imperialis præceptorum potestati surcumventes talia excogitaverunt, super quibus juste accusantur illi, qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, et multæ;

runt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, ut ait Apostolus (*Rom. i*): ita ut etiam ex hoc plane modo demonstretur, quod calumnia quæ scripturæ inest, nobis [Gr., accusatio, quam insert scriptura, nobis] non possit aptari. Ergo si pias de divinitate opiniones ad corpulentias transferentes, et ea quæ Deo decibilis gloria atque servitutis sunt, deserentes, aut secundum aliquid omnino minorantes de hujusmodi causa ostensi fuerimus, bene utique circumaueri haberent ea quæ occupant et abstrabunt nos a cultura et sedulitate, qua circa unum et verum utimur Deum: quod nunc e contrario videmus factum. Intendens enim quis cum disciplina imagini cuidam sanctorum, quemadmodum conveniens est, Gloria tibi Deus, dicit, sancti cuiuslibet nomen adjiciens: ita ut per hunc quoque modum compleatur quod in oratione dicitur a nobis, quo et per invisibilia et visibilia glorificetur sanctissimum nomen Christi. Sed neque Deum quemadmodum sanctorum virorum vocare patimur: quanquam hujusmodi appellationem is qui proprio solus et unus est Deus, illis qui sibi placuerint, largitus sit, quemadmodum in sacro psalmorum scriptum est libro (*Psal. lxxxii*). Neque rursus ut sufficientem habere nos arbitrantes Dei cognitionis certitudinem, tales imagines parvipendimus, vel spernimus concussum qui in ecclesiis Dei fit; sed die ac nocte, imo ut cum psalmo dixerim (*Psal. lvi*), vespere et mane et meridie Deo benedicimus, et maxime in tempore divini sacrificii ac officii. Quin potius ut liquido scientes, non aliunde nobis spem provenire salutis, nisi ex pia fide et confessione quæ in unum Deum, qui in Trinitate adoratur, efficitur: quarum una quidem in corde consistit, altera vero in ore profertur (*Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* [*Rom. vi*]): semper laudem ipsius Dei qui fecit nos (*Psal. cxlix*), in ore habemus, et exaltationes ejus in fauibus ferimus, omnisque plebs Christi ad perceptionem sanctissimi corporis ejus et sanguinis, per quæ memoriam mortis ejus et resurrectionis secundum ipsius celebramus traditionem, insatiabili desiderio et divinitus mota industria perurgeatur magis, quam cervus ad fontes aquarum (*Psal. xl*). Sed nec illud scandalizet quosdam, quod ante imagines sanctorum luminariorum concinnatio et suavis odoris thymiamata fiunt. Symbolice namque talia celebrari ad honorem illorum excogitata sunt, quorum cum Christo requies est, quorum honor in eum recurrit: hoc probante Basilio sapiente (*homil. in quadraginta martyres*), quia honor circa bonos conservorum approbationem habet benevolentiae erga communem exhibitæ Dominum. Indicia sunt namque sensibilia lumina divini ac sine materia luminis dati: porro aromatum incensum purissimæ et totius sancti Spiritus inspirationis et refectionis [Gr., repletionis] insigne. Et hæc quidem veluti contra emergentes oppositiones et contradictiones, quæ quasi ex Scripturis prætenduntur, scribenda consideravimus; ro-

A gantes, ut id quod sine scandalo et turbatione populi sit, omnipotens persequamini: præsertim cum, ne unus ex minimis contemnatur, præcipiat Dominus; similiter autem et ne scandalizetur, importabilem [cum hoc imp.] ferat et terribilem iis qui hoc fecerint, damnationem (*Math. xviii*). Nunc autem et civitates omnes [Gr., totæ] et multitudines populorum non in paucis super hoc tumultu consistunt: in quo ne nos obnoxii appareamus, omni studio procuremus. Præ omnibus providendum est nobis, quod mentem meam commoveat, ne occasionem elationis hinc capiant ii qui contra fidem nostram inimici sunt crucis Christi, dicentes, quod usque nunc Christiani errassent. Nisi enim hoc idolatriam esse cognovissent, nequaquam modo manufactorum abjectionem fecissent. Quod quantam injuriam et depositionem inferat fidei quæ in Christum est, unusquisque confessus extiterit. Siquidem et hoc quasi quid verisimile profecto dicturi sunt, quoniam his qui semel erraverunt, omnino persuaderi non poterit [Gr., omnino dandæ non sunt aures]; quippe penes quos veritas non est. Porro quid plura dixerim, cum et ipsi per cuncta piissimi et amici Christi imperatores nostri tabulam veraciter proprii deitatis amoris, id est imaginem quæ ante regalia est, erigentes, et in ea apostolorum et prophetarum impONENTES effigies, et horum de Domino inscriptentes voces, conscientiæ suæ glorificationem salutarem crucem esse prædicaverunt? Capitula vero sunt, quæ dicunt, per imagines [Gr., Caput vero eorum qui dicuntur, per imag.] diversas Deum operatum miracula, de quibus multi multam historiam texere volunt; utputa infirmitatum medelas, quas et ipsi nos experti sumus, et circumventionum resolutiones, quas in somnis per picturas crebro conspeximus [Gr., et crebras depictorum in somnis visiones]. Porro maxime omnium manifestissimum, et nullam controversiam vel ambiguatem sustinens, est, quod imago quæ pridem Sozopoli Pisidie intemeratae Dei genitricis fuit, ex depicta palma sua unguenti emanationem profuderit. Cujus miraculi testes sunt multi. Licet autem nunc hujuscemodi non fiat opus miraculi, non tamen incredibilia erunt priora, ne pari modo incredibilia judicentur quæ in Actibus apostolorum sunt descripta, in principio prædicacionis, signa diversa et charismata Spiritus, quæ nunc minime patrantur; amatore hominum videlicet Deo per talen condescensionem eos qui infirmiores erant [sunt], potentiores in fide sua perficiente, et pariter suam virtutem etiam per hos [per hæc] ostendente, quemadmodum apostolorum factum est tempore. Aliquando enim horum umbra, aliquando vero vestium sublata [Gr., de vestibus pendentali] sudaria sanitates præstabant. Sicut ergo in illis non omnis corporis umbra, sed Petri tantummodo dabat labrantibus medelam: similiter et sudaria non omnis vestimenti, sed Pauli solummodo sanabant infirmos, in satisfactionem fidei ejus qui ab ipsis prædicabantur, qui gratiam suam etiam per inanlmatæ demon-

D

strabat : ita et super imaginibus sœpe fieri placuit ; non in omni imagine vel pictura talis specie beneficii inter credentes effecta, sed in solis sanctorum, vel etiam ejusdem Domini : quo non suapte intelligerentur similitates accedere, sed ex sola gratia Dei nostri. Dignum autem, ut reor, est, neque illud prætermittamus, quod Eusebius Pamphili in ecclesiastica Historia posuit, quia in Paneade civitate, quam Cæsaream Philippi Evangelium nominat, fertur domum esse sanguinis fluxum patientis [passus] mulieris, quæ simbria Salvatoris sanata est, sicut scriptum est in Evangeliiis (*Matth. ix.*). Cujus domus pro foribus aiunt statuam de ære factam stare, imaginem ferentem Domini ; contra quam formam mulieris genibus pro voluntate consistere, palmis extensis supplicanti similem ; in recordationem miraculi quod factum est circa se, hoc ab ea sollicite acto : et quod ad pedes statuae in nomine Domini factæ, herba quædam oritur nova specie ac ignota, quæ variorum languorum medicamentum est ; quod per scipsum vidiisse Eusebius ait : manifeste Salvatore propriæ gratiæ dispensatoriæ insignia faciente ad fidem mulierculæ ; ostendente quod nos superius indicavimus , quia non simpliciter tractanda [accipienda] sunt quæ geruntur, sed intentio ei [facientis] est comprobanda. Dicit autem idem Eusebius quod et apostolorum imagines Petri et Pauli, atque ipsius Christi, per colores æstimatas [Gr., conservatas] in picturis aspicerit. Non autem hoc dicimus nos, ut statuas genes facere studeamus, sed ut insinuemus quoniam et illud secundum gentilem consuetudinem factum, non renuente, sed volente Domino, ut in ipso demonstretur per plurimum tempus ipsius bonitatis miraculum : a quod apud nos venerabilius est qualiter obtinens mos, doceat commemorationis [Gr., morem, qui apud nos obtinuit magis pie quodammodo, non est fas vituperare. In his igitur absolvatur nostræ com.] sermo. Deus autem veritatis, qui deduxit nos in omnem veritatem, et omnem dissensionis occasionem, et turbationis causam a nostris abigit animabus, unanimiter uno spiritu glorificantes eum supercoelesti regno dignos efficiat.

Tararius sanctissimus patriarcha dixit : Clamaverunt custodes Ecclesiæ catholicæ, sancti videlicet Patres nostri , qui semper supra intelligibiles ejus vigilantes arietes [intelligibilia propugnacula], omne prælium et inane verbum repulerunt ; et hanc indiscretam servantes, universam phalangem adversantium persecuti sunt, et una cum veteribus hæresibus et errorem novæ pravitatis Christianos calumniis appetentium pupugerunt gladio spiritus. Dicamus ergo cuncti una voce cum magistro nostro, Paulo videlicet divino apostolo : *Christus pax nostra, qui*

A fecit utraque unum (Ephes. ii). Ipsum dicit gloria, honor et adoratio cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

Sancta synodus dixit : Divinitus sonantium Patrum doctrinæ nos correxerunt ! Ex ipsis haurientes veritatem potati sumus ! Eos sequentes, mendacium persecuti sumus ! Ab eis edocti, venerabiles imagines salutamus ! Patres prædicant, filii obdientiæ sumus, et congratulamur in facie matris, traditione Ecclesiæ catholice ! Credentes in unum Deum, in Trinitate laudandum, honorabiles imagines salutamus ! Qui sic se non habent, anathema sint ; qui ita non sentiunt, procul ab Ecclesia pellantur ! Nos antiquam legislationem Ecclesiæ catholice sequimur ! Nos jura Patrum conservamus ! nos eos qui addunt quid, vel auferunt, ex catholica Ecclesia anathematizamus ! Nos subintroductam novitatem Christianos accusantium anathematizamus ! Nos venerabiles iconas salutamus ! Nos eos qui sic se non habent, anathemati submitimus ! Christianos accusantibus, id est, imagines contringentibus anathema sit ! His qui assumunt dicta sanctæ Scripturæ, quæ sunt contra idola, in venerabiles imagines, anathema ! His qui non salutant sanctas ac venerabiles iconas, anathema ! His qui appellant sacras imagines idola, anathema . His qui dicunt, quod veluti ad deos Christiani, ita ad iconas accéndant, anathema ! His qui communicant scienter injuriā et in honoriā inferentibus venerabilibus imaginibus, anathema ! His qui dicunt quod, excepto Christo Domino nostro, aliis nos eruerit ab idolis, anathema ! His qui audent dicere catholicam Ecclesiam idola aliquando recepisse, anathema !

Et postquam prolati sunt prefati anathematismi per chartam, sancta synodus, legente Euthymio episcopo Sardis, pronuntiavit subter annexa.

Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi divinum adimplentes præceptum, sancti Patres nostri lucernam sibi divinæ cognitionis ab eo datam non sub modio absconderunt, sed supra candelabrum posuerunt utilissimi magisterii, ut luccat omnibus qui in domo, id est, qui in Ecclesia catholica nati sunt : ne forte offendat aliquis eorum qui pie consentiunt Dominum ad lapidem hæretice et male opinionis pedem suum. Ipsi enim omnem errorem hæreticorum foras expellunt, et putrefactum membrum, si insanabiliter clanguerit, excidunt ; et ventilabrum habentes, aream purgant : et triticum quidem, id est, verbum quod nutrit, quodque confirmat cor hominis, includunt in horreo catholice Ecclesiæ : paleam autem hæreticæ ac malæ opinionis foras proj cientes, comburunt igne inextingibili (*Matth. iii.*). Quamobrem sancta et universalis hæc synodus beneplacito Dei et nutu piorum et fidelissimorum imperatorum nostrorum, Ireneæ

nova Helenæ, ac novi Constantini hujus Deo conservandi germinis, congregata secundo in hac Nicæensium clara metropoli, per lectionem considerans memorabilium et beatorum Patrum nostrorum dogmata, ipsum quidem Deum glorificat, a quo illis datus est sermo ad doctrinam nostram, et ad perfectionem catholice et apostolicæ Ecclesiæ: adversus vero eos qui non sentiunt ea quæ illi, sed obumbrare moluntur eam quæ vere est veritas, per novitatem suam, psalmi concinunt vocem: Quanta malignati sunt inimici in sancto tuō, et gloriati sunt dicentes, quia non est magister, et nos non cognoscet tractantes dolose vèrbum veritatis (*Psal. lxxiii*). Nos autem per omnia eorumdem deiferorum Patrum nostrorum dogmata et præcepta tenentes, prædicamus uno ore et uno corde, nihil addentes, nihil auferentes ex his quæ ab illis tradita sunt nobis; sed in his roboramur, in his confirmamur: ita confitemur, ita docemus. quemadmodum sanctæ ac universales s'x synodi desinierunt et firmaverunt. Et credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium factorem visibilium et invisibilium: et in unum Dominum Jesum Christum unigenitum Filium et Verbum ejus, per quem omnia facta sunt. Et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, consubstantiamque et consempiternum eidem Patri et Filio ejus, qui una cum eo sine initio est. Trinitatem inconditam, indivisam, incomprehensibilem, incircumscripam: eamdem totam ac solam servitutem [latrīa] colendam, et adorandam, et venerandam: unam deitatem, unam dominationem, unam potestatem, unum imperium et potentiam, quæ personis dividitur indivise, et substantia copulatur divise. Confitemur et unum ejusdem sanctæ et consustancialis Trinitatis, Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum in novissimis diebus propter nostram salutem incarnatum et hominem factum, salvasse per salutiferam dispensationem suam, passionemque ac resurrectionem, et in cœlos regressionem, genus nostrum, et nos liberasse ab errore idolorum; et ut ait propheta: Non legaūs, non angelus, sed ipse Dominus salvavit nos (*Isa. xxxiii*). Quem et nos sequentes, et hujus vocem propriam facientes, magna voce clamamus: Non synodus, non principum imperium, non conjuratio Deo odibilis, ab idolorum errore liberam fecerunt Ecclesiam, quemadmodum Judaicum deliravit concilium, quod contra venerabiles imagines infrenuit; sed ipse gloria Dominus incarnatus Deus nos salvavit, et ab idolica deceptione eripuit. Ipsi igitur gloria, ipsi grates, ipsi gratiarum actio, ipsi lans, ipsi magnificientia ipsius: redemptio ipsius salus, qui salvare solus in perpetuum [perfecte] potest, et non aliorum, qui de humo veniunt, hominum. Ipse in nobis, in quos fines seculorum deveverunt, per incarnatam dispensationem suam prænuntiatos prophetarum suorum afflatus terminavit, inhabitans in nobis, et inambulans, et delens nomina idolorum a terra, sicuti jam scriptum est. Salutamus autem et Dominicas et apostolicas

A et propheticas voces, per quas honorare et magnificare didicimus, primo quidem eam quæ proprie æ veraciter est Dei genitrix, et superior cœlestibus cunctis virtutibus; sanctasque et angelicas virtutes, atque beatos et laudabilissimos apostolos, prophetasque et gloriosos martyres, qui pro Christo certaverunt; atque sanctos et deiseros magistros, et omnes sanctos viros: et horum expetere intercessiones, ut valentes nos familiares reddere regi omnium Deo, custodientes videlicet mandata ejus, et in virtutibus vivere procurantes. Insuper salutamus et figuram pretiosæ ac vivificæ crucis, et sancta lypsana sanctorum; et sanctas ac venerabiles iconas recipimus et salutamus, atque amplectimur secundum antiquam traditionem sanctæ catholicæ Dei B Ecclesiæ, id est, sanctorum Patrum nostrorum, qui et has suscepérunt, et stabilierunt fore in cunctis Dei ecclesiis, et in omni loco dominationis ejus. Porro has pretiosas et venerabiles iconas, ut prædictum est, honoramus et salutamus, ac honoranter adoramus: hoc est, magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi humanationis imaginem, et intemerata dominæ nostræ sanctissimæ Dei genitricis, ex qua ipse voluit incarnari, et salvare atque liberare nos ab omni impia idolorum vesania: sanctorum etiam et incorporalium angelorum: ut homines enim iustis apparuerunt. Similiter autem et divinorum ac famosissimorum apostolorum, deiloquorum etiam prophetarum, et certiorum martyrum, et sanctorum virorum figuræ et effigies, utpote per picturam C suam in recordationem et memoriam adducere nos valentes, et ad principale attrahere, atque participes facere alicujus sanctificationis. Hæc ita sapere et didicimus et roborati sumus a sanctis Patribus nostris, et ab eorum divinitus tradito magisterio. Et gratias Deo super inenarrabili dono suo, quia in fine non deseruit nos, neque reliquit virginem peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas, id est, actuales operationes suas: sed bene fecit bonis et rectis corde, quemadmodum hymnographus David melodie cecinit; cum quo et residuum psallimus: Quia de cætero declinantes in obligaciones adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: et pax super Israel Dei (*Psal. cxxiv*).

D

Interpretatio subscriptionis Romanorum..

In nomine Domini Jesu Christi Petrus, misericordia Dei archipresbyter sanctæ Ecclesiæ catholicæ et apostolicæ, et locum compleps Adriani sanctissimi et apostolici papæ senioris Romæ, omnes recipiens qui conversi sunt ab impiâ hæresi reprobantium venerabiles imagines, secundum doctrinam et traditionem sanctorum Patrum nostrorum, omnia quæ superius efferruntur, approbans et consentiens, subscripsi.

Petrus, misericordia Dei presbyter et hegumenus monasterii sancti Sabbæ, et locum compleps Adriani sanctissimi et apostolici papæ senioris Romæ, omnes

recipiens qui conversi sunt ab impia hæresi reprobantium venerabiles imagines secundum doctrinam traditionemque sanctorum Patrum nostrorum, omnia quæ superius efferuntur, approbans et consentiens, subscripti.

Tarasius*, misericordia Dei episcopus Constantiopolis novæ Romæ, confirmans sic se habere veritatem omnia quæ superius efferuntur, libenter admittens, his subscripti.

Joannes, misericordia Dei presbyter et patriarcharum syncellus, locum retinens trium apostolicarum sedium, Alexandriæ, Antiochiæ, et Hierosolymorum, omnibus quæ præferuntur in hoc textu, consentio, et conveniens subscripti mea manu.

Thomas, misericordia Dei presbyter et hegumenus monasterii sancti Patris nostri Arsenii in Ægypto siti, locum retinens trium apostolicarum sedium, Alexandriæ, Antiochiæ, et Hierosolymorum, omnibus quæ præferuntur in hoc textu consentio, et concordans subscripti.

Agapius indignus episcopus Cæsariæ Cappadociæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Joannes episcopus Ephesi libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Constantinus episcopus Constantiæ Cypriorum insulæ, secundum ea quæ superius efferuntur, quamque nos confessi sumus orthodoxam fidem, suscipio, et saluto sacras et venerabiles iconas, et honorabiliter adorans, subscripti.

Theophilus indignus episcopus Thessaloniciæ libenter omnia præscripta suscipiens, subscripti.

Basilius indignus episcopus Ancyrae Galatiae libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Leo episcopus Heracliae Thraciae similiter.

Nicolaus indignus episcopus Cyzici omnia quæ præscripta sunt, libenter admittens, subscripti.

Euthymius indignus episcopus Sardorum libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Petrus indignus episcopus Nicomediæ libenter quæ scripta sunt, suscipiens, subscripti.

Elias peccator, episcopus Cretensium insulæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Hypatius indignus episcopus Nicææ Bithyniensium provinciæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Stauracius peccator, episcopus Chalcedonis, omnia quæ præscripta sunt, libenter suscipiens, subscripti.

Leo, gratia Dei presbyter sanctissimæ Dei apostolicæ magnæ Ecclesiæ, et princeps monasteriorum, et defensor sanctissimæ Dei Ecclesiæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Epiphanius peccator, diaconus sanctissimæ Ecclesiæ Catanae Siculorum provinciæ, et vicarius Tho-

A mæ sanctissimi archiepiscopi Sardiniae, sequor ut debent rationabiles pecudes pastorum voces, quemadmodum Dominus ait, quia oves meæ vocem meam audiunt (*Ioan. x*). Ergo et ego pastorum rectas voices sequens, per vestigia eorum incedere propono: quibus et consentiens in omnibus testimoniiis ipsorum quæ lecta sunt, subscripti.

Nicephorus indignus episcopus Dyrachianensem provinciæ, Illyrianensem regionis, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Nicolaus monachus hegumenus, et ex persona throni Tyanorum, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Daniel peccator, episcopus Amaseæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Georgius indignus presbyter, et ex persona throni Nazianzi, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Constantinus indignus episcopus Gangrenium, similiter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Nicetas peccator, episcopus Claudiopoleos, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Gregorius exiguus episcopus Neocæsariæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Gregorius indignus episcopus Pisuntensium libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Theodorus indignus episcopus Myrorum Lyciae libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Eustathius indignus episcopus Laodiceæ Phrygum provinciæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Michael indignus episcopus Synadensium, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Gregorius [Georgius] indignus episcopus Antiochiae Pisidieæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Theophylactus indignus diaconus exarchus, et ex persona claræ metropoleos Cariæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Leo indignus episcopus Iconii libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Anastasius indignus episcopus Nicopoleos veteri Epiri libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Constantinus indignus episcopus Pergæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Gregorius peccator, presbyter, et ex persona throni Trajanopoleos Thracensium regionis, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Leo indignus episcopus Rhodi libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Christophorus indignus episcopus Phasidis, id est, Trapezuntinensem, libenter omnia præscripta suscipiens, subscripti.

* In ms. Jol. Tarasius postponitur Joanni.

Manuel indignus episcopus Hadrianopoleos libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Nicolaus indignus episcopus Hierapoleos Phrygærum provinciæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti manu mea.

Basilius indignus episcopus civitatis Silæ libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Galato exiguis presbyter, et ex persona [Stephani] archiepiscopi Siciliæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Theophylactus indignus episcopus Euchaitensium libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Cyrillus monachus, et ex persona Joannis [mochachi] episcopi Gothiæ, enutritus apostolicis prædicationibus et Patrum traditionibus, et quæ nunc præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Theodorus indignus episcopus Seleuciae, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Stephanus indignus episcopus civitatis Sugdenuum [Sugdaenium] libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Antonius indignus monachus, et ex persona throni Smyrnæ, libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Constantinus episcops Chii [Gr. et ms. Jol., Rhægii] libenter omnia quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripti.

Joannes miser et peccator cacomonachus [peccator monachus], locum faciens Procopii reverendissimi episcopi, consona Patribus per omnia sapiens, subscripti.

Theodorus indignus episcopus Catane, ratum ducens semper amatores veritatis et sanctorum Patrum doctrinam et vestigia sequi, atque rectis eorum venustari dogmatibus; his et ego taxari [id est, annumerari] festinans, consentiens omnibus quæ ab eis edicta sunt, iis quæ præscripta sunt, subscripti.

Joannes indignus episcopus Tauromeniae, concorditer per omnia sanctorum Patrum doctrinas et testimonia eorum quæ prolata sunt, sequens, subscripti.

Gaudiosus indignus episcopus Missinæ [Messanæ], concorditer per omnia sanctorum Patrum doctrinas et testimonia eorumdem, quæ prolata sunt, subsequens, subscripti.

Theodorus indignus episcopus Panormi, concorditer doctrinas et testimonia eorum quæ præscripta sunt, sequens, subscripti.

Constantinus indignus episcopus Leontinæ, concorditer per omnia sanctorum Patrum doctrinas et testimonia eorum quæ prædicta sunt sequens, subscripti.

Stephanus indignus episcopus Bibonensium, concorditer per omnia sanctorum Patrum doctrinas et testimonia eorum quæ prælata sunt, sequens, subscripti.

A **Joannes** indignus episcopus Tr. ocaleos deslinens, similiter subscripti.

Theodoricus [Theodorus] indignus episcopus Taurianæ, concorditer per omnia sanctorum Patrum doctrinas et testimonia eorum quæ prælata sunt, sequens, subscripti.

Cristophorus indignus episcopus sanctæ Cyriacæ, concorditer per omnia sanctorum Patrum doctrinas et testimonia eorum quæ prælata sunt, sequens, subscripti.

Basilius indignus episcopus Liparetensium insulæ, superiorius latis sanctorum Patrum doctrinis conveniens in omnibus, subscripti.

B **Theotimus** indignus episcops Crotonensium, superiorius prolati sanctorum Patrum testimoniis consentiens in omnibus, subscripti.

Constantinus indignus episcopus Larinæ, superiorius prolati testimonii sanctorum Patrum consentiens in omnibus, subscripti.

Theophanes episcopus Lilyæ similiter.

Theodorus episcopus Troæorum similiter.

Sergius episcopus Nicoterensium similiter.

Theodorus episcopus Bizyæ similiter.

Maurianus episcopus Pompeiopoleos similiter.

Joannes episcopus Saluentianæ similiter.

Eustratius episcopus Bitbyniensium provinciæ similiter.

Petrus episcopus Hermensium similiter.

Joannes episcopus Arcadiopoleos similiter.

Constantinus presbyter, et ex persona throni Sebstopoleos, similiter.

Gregorius presbyter, et ex persona vicetæ episcopi Colonie, similiter.

Sisinnius episcopus Paril similiter.

Epiphanius episcopus Miletii similiter.

Niceta episcopus Præconnesi similiter.

Joannes presbyter, et ex persona Nicetæ episcopi Colonie, similiter.

Ursus episcopus Avaritianensium Ecclesiæ similiter.

Eustratius episcopus Methymnae similiter.

Leo episcopus Cii similiter.

Joannes episcopus Apri similiter.

Theophylactus episcopus Cypsellorum similiter.

Laurentius episcopus sanctæ Apsarettianensium: Ecclesiæ similiter.

Leo episcopus Carpathi similiter.

Eustathius episcopus Crotadensium similiter.

Cyriacus episcopus Zyparenium [Drizyparenium] similiter.

Leo episcopus Mesembriæ similiter.

Gregorius episcopus Dercensium similiter.

Theodorus [Gr., Theodosius] episcopus Amorii similiter.

Joannes episcopus Nyssæ similiter.

Georgius episcopus imperialium Thermarum similiter.

Georgius episcopus Camulianorum similiter.

Soterichus episcopus Ciscissensium similiter.

- [Theophylactus typopensis similiter.]
 Theophylactus episcopus Trallæ similiter.
 Constantinus episcopus Masaurorum similiter.
 Georgius episcopus Briulensium similiter.
 Ignatius episcopus Prinæ similiter.
 Constantinus presbyter, et ex persona throni
Agathæ [Agæ], similiter.
 Theodosius episcopus Nysse similiter.
 Basilius episcopus Magnesiae similiter.
 Basilius episcopus Magnesiae Maeandri similiter.
 Sabbas episcopus Ancensium similiter.
 Nicephorus presbyter, et ex persona episcopi Gar-
 garensium, similiter.
 Georgius episcopus Palæaspoleos similiter.
 Theophanes episcopus Chalchæ [Calœ : Calohæ] simili-
Bter.
 Leo episcopus Algizensium similiter.
 Nicodemus episcopus Evazensium similiter.
 Lycastus episcopus Varetensium similiter.
 Theognius presbyter, et ex persona Philippi epi-
 scopi Sion, similiter.
 Theophanes episcopus Lebendi similiter.
 Stratonicus episcopus Cynæ similiter.
 Eustathius episcopus Erythrenium similiter.
 Theophilus episcopus Tymni similiter.
 Cosmas episcopus Myrinæ similiter.
 Olbianus episcopus Elæe similiter.
 Pardus episcopus Pitane similiter.
 Basilius episcopus Pergamensium similiter.
 Basilius episcopus Atrammytii similiter.
 Marianus [Gr., Marinus] episcopus Atandri simi-
Cliter.
 Joannes episcopus Assi similiter.
 Leo episcopus Phociae similiter.
 Joannes episcopus Rhædesti similiter.
 Joannes episcopus Pannii similiter.
 Melchisedech episcopus Calliopoleos similiter.
 Theophylactus episcopus Chariopoleos similiter.
 Leonides episcopus Madyti, id est Colæ, similiter.
 Sisinnius episcopus Zuruli [Tzurulli] similiter.
 Thomas episcopus Daonii similiter.
 Gregorius episcopus Theodoropoleos similiter.
 Sisinnius episcopus Chalcidis similiter.
 Benjamin episcopus Lizycensium [Licensium] si-
 militer.
 Joannes episcopus Bryeos similiter.
 Spyrido episcopus [veteris] Palæe Cythrensum simili-
Dter.
 Eustathius episcopus Golensium [Solensium] si-
 militer.
 Theodorus episcopus Citii similiter.
 Georgius episcopus Trimithuntensium similiter.
 Alexander episcopus Amathuntensium similiter.
 Constantinus episcopus Iliopoleos similiter.
 Synesius episcopus Nesi similiter.
 Theophilus episcopus Anastasiopoleos similiter.
 Leo episcopus Minzi similiter.
 Petrus episcopus Asponensium similiter.
 Anthimus episcopus Verinopoleos similiter.

- Michael episcopus Melitupoleos similiter.
 Sisinnius episcopus Adriæ [Adranæ, Hadrian] simili-
 ter.
 Theodorus episcopus Germæ similiter.
 Basilius episcopus Hadranuthyrensum similiter.
 Leo episcopus Peenaninensium similiter.
 Symeon episcopus Ocaz similiter.
 Strategius episcopus Dardani similiter.
 Joannes episcopus Lampsaci similiter.
 Theodosius episcopus Palatensium similiter.
 Leo episcopus Traculensium similiter.
 Niceta episcopus Hylæi similiter.
 Theodorus episcopus Abydi similiter.
 Leo episcopus Troadensis similiter.
 Anastasius episcopus Tripoleos similiter.
 Joannes episcopus Tabalensium similiter.
 Stephanus episcopus Salensium similiter.
 Stephanus episcopus Silandri similiter.
 Nicolaus episcopus Pericomatos similiter.
 Isoes presbyter, et ex persona throni Thyateren-
 sum, similiter.
 Joannes episcopus Setensium similiter.
 Constantinus episcopus Aerasi similiter.
 Theophanes episcopus Maeonice [Lymæorum] si-
 militer.
 Michael episcopus Stratonicæ similiter.
 Lycastus episcopus Philadelphiae similiter.
 Michael episcopus Stalæ similiter.
 Gregorius episcopus Gordi similiter.
 Joannes episcopus Daldæ similiter.
 Eustathius episcopus Hyrcanæ similiter.
 Joseph episcopus Attaliæ similiter.
 Theopistus episcopus Hermocapelæ similiter.
 Zacharias episcopus Hierocæsariae similiter.
 Michael episcopus Cerasensium similiter.
 Daniel [David] episcopus Helenupoleos similiter.
 Cyrion episcopus Lophi similiter.
 Basilius presbyter, et ex persona Dasciæ, similiter.
 Theophylactus episcopus Apolloniadis similiter.
 Constantinus episcopus Cæsariæ Bithyniæ simi-
 liter.
 Georgius episcopus Basiliupoleos similiter.
 Leo episcopus Neocæsariae [sive Aristedes] similiter.
 Nicephorus episcopus Adrani similiter.
 Theodorus episcopus Prusa similiter.
 Epiphanius episcopus Lampæ similiter.
 Theodorus episcopus Heracliupeos similiter.
 Anastasius episcopus Cnossi similiter.
 Melito episcopus Cydoniæ similiter.
 Leo episcopus Cisami similiter.
 Theodorus episcopus Subritensium similiter.
 Leo episcopus Phœnicis similiter.
 Joannes episcopus Arcadiæ similiter.
 Epiphanius episcopus Eleutherniæ similiter.
 Photinus episcopus Cantani similiter.
 Sisinnius episcopus Chersonesi similiter.
 Gregorius presbyter, et ex persona throni Cephalleniæ, similiter.
 Philippus episcopus Corcyrensum similiter.

A Antonius episcopus Trazenæ similiter.
Petrus episcopus Monembasie similiter.
Gabriel episcopus Æginæ similiter.
Leo episcopus Porthmi similiter.
Philippus episcopus Orei similiter.
Leo episcopus Zacyuthi similiter.
Leo episcopus Linœ similiter.
Niceta episcopus Mellæ similiter.
Neophytus episcopus Gordoversorum similiter.
Joannes episcopus Tennensium [Steunou : Etennessium] similiter.
Leo episcopus Aspendi similiter.
Constantinus episcopus Zalensium similiter.
Gregorius episcopus Sinopæ similiter.
Martinus [Marinus] diaconus, et ex persona Theodori episcopi Andrapensium, similiter.
Andronicus presbyter, et ex persona Joannis episcopi Zalicbensium, similiter.
Constantinus episcopus Sasiniensium similiter.
Gregorius episcopus Amastræ similiter.
Heraclius episcopus Junopoleos similiter.
Niceta episcopus Dadybrensum similiter.
Theophanes episcopus Sorensum similiter.
Joannes episcopus Heraclæ similiter.
Theophilus episcopus Prusiadis similiter.
Constantinus episcopus Cratice similiter.
Niceta episcopus Rizæi similiter.
Constantinus episcopus Polemonii similiter.
Theodorus episcopus Comanensium similiter.
Joannes episcopus Cerasintensium similiter.
Nicephorus episcopus Clanei similiter.
Leo episcopus Trocnadensium similiter.
Joannes diaconus, et ex persona throni Phaselidis, similiter.
Theodorus episcopus Pinnarensum similiter.
Stephanus episcopus Canuæ similiter.
Anastasius episcopus Patrensum [Patarensum] similiter.
Georgius episcopus Nasæ similiter.
Constantinus episcopus Candicensium similiter.
Leo episcopus Corydalensium similiter.
Nicodemus episcopus Sidymensium similiter.
Leo episcopus Limyrensum similiter.
Constantinus episcopus Tlensis similiter.
Petrus diaconus; et ex persona throni Oricandensium similiter.
Stephanus episcopus Araxi similiter.
Georgius episcopus Oeniandi similiter.
Constantinus episcopus Combensis similiter.
Sauracius episcopus Zenopoleos similiter.
Gregorius episcopus Cibyræ similiter.
Basilius episcopus Tabensis similiter.
Dorotheus episcopus Neapoleos similiter.
Constantinus episcopus Alabandensium similiter.
David episcopus Jassi similiter.
[Gregorius episcopus Mylasensium similiter.]
Sergius episcopus Bargylensium similiter.
Gregorius episcopus Heraclæ Latomi similiter.
Joannes episcopus Mybdi similiter.

B **Sauracius** episcopus Stadiæ similiter.
Gregorius episcopus Stratonicæ similiter.
Niceta diaconus, et ex persona throni Illicarnassii similiter.
Michael episcopus Chærætopensium similiter.
Pantaleon episcopus Valentizæ similiter.
Georgius episcopus Peltensium similiter.
Christophorus episcopus Antanasi similiter.
Leo episcopus Eumeniæ similiter.
Philippus episcopus Tranupoleos similiter.
Leo episcopus Aleensis similiter.
Paulus episcopus Acmoniæ similiter.
Gregorius episcopus Timenutensium similiter.
Nicephorus episcopus Luidensium similiter.
Georgius episcopus Aptiæ similiter.
Joannes episcopus Sybeos similiter.
Zacharias episcopus Trapezupoleos similiter.
Leo episcopus Sebastiæ similiter.
Theophylactus presbyter, et ex persona throni, Georgii Hypsi episcopi, similiter.
Constantinus episcopus Eucarpice similiter.
Andreas episcopus Cedisosi similiter.
Dositheus episcopus Psopuntensium, id est, Collapses [Gr., Colossensium : Collassais], similiter.
C **Constantinus** episcopus Cottyai similiter.
Niceta episcopus Nacolæ similiter.
Leo episcopus Docimii similiter.
Joannes presbyter, et ex persona throni Hectorii, similiter.
Michael episcopus Hierapoleos similiter.
Nicolaus episcopus Phytiæ similiter.
Theophylactus episcopus Cinnaboreos similiter.
Daniianus episcopus Myri similiter.
Christophorus episcopus Prymisi similiter.
Niceta episcopus Augustopoleos similiter.
Georgius episcopus Midæi similiter.
Constantinus episcopus Ambladensium similiter.
Stephanus presbyter, et ex persona throni Ostri, similiter.
D **Georgius** [Gregorius] presbyter, et ex persona throni civitatis Polybati [Poleos : Polyboti] similiter.
Sisinnius episcopus Philomelii similiter.
Michael episcopus Papensium similiter.
Sisinnius episcopus Apamia Ciboti similiter.
Constantinus episcopus Comanæ similiter.
Nicephorus episcopus Adadensium similiter.
Petrus episcopus Totiassii similiter.
Theodosius episcopus Sygalassi similiter.
Leo episcopus Baræ similiter.
Petrus episcopus Seleuciæ similiter.
Nicephorus episcopus Philogensium similiter.
Marinus episcopus Magydensium similiter.
Leo episcopus Andidensium similiter.
Stephanus episcopus Parnassi similiter.
Bardanes episcopus Doarensium similiter.

- Eustratius episcopus Dabellii [Debelti] similiter.
- Euphemius [Euthymius] episcopus Sozopoleos similiter.
- Theodosius episcopus Bulgarophygi similiter.
- Georgius episcopus Plotinopoleos similiter.
- Basilus episcopus Perberæ similiter.
- Michael episcopus Pamphili similiter.
- Ruben episcopus Scopeli similiter.
- Sisinnius episcopus Garielensium similiter.
- Callistus episcopus Eudiociadis similiter.
- Constantinus episcopus Ligynensium similiter.
- Joannes episcopus Cudrulensium similiter.
- Theodorus episcopus Cremnorum similiter.
- Constantinus episcopus Hadrianae similiter.
- Theophilus episcopus Chii similiter.
- Galatius episcopus Meli similiter.
- Sergius episcopus Leri similiter.
- Manzo episcopus Diocæsaræ similiter.
- Eustathius episcopus Celentereos [orte Celendreos] similiter.
- Zacharias episcopus civitatis Cardabunthensis similiter.
- Sisinnius episcopus Mosbadensium similiter.
- Eustathius episcopus Lami similiter.
- Theodorus episcopus Germanicopoleos similiter.
- Sisinnius episcopus Sycæ similiter.
- Constantinus episcopus Dalisandi similiter.
- Leo episcopus Sibelensium similiter.
- Stephanus episcopus Philadelphiae similiter.
- Eudoxius presbyter et monachus, et ex persona throni Metellupoleos, similiter.
- Constantinus episcopus Andri similiter.
- Eustathius episcopus Teni similiter.
- Theodorus episcopus Cadensium similiter.
- Michael episcopus Tiberiopoleos similiter.
- Constantinus episcopus Ancyrae similiter.
- Joannes episcopus Azanensium similiter.
- Theophylactus episcopus Mosynensium similiter.
- Basilus episcopus Dionysopoleos similiter.
- Stephanus episcopus Synnai similiter.
- Sabbas monachus et hegumenus monasterii Studii similiter.
- Gregorius hegumenus Hormisdæ similiter.
- Symeon hegumenus Choræ similiter.
- Joannes hegumenus Pagurii similiter.
- Eustathius hegumenus Maximi [Maximini] similiter.
- Joseph hegumenus et archimandrita Heraclii similiter.
- Thomas monachus, et ex persona Joannis hegumeni Chenolacci, similiter.
- Plato hegumenus et archimandrita Saccudeonis similiter.
- Theodorus hegumenus et archimandrita Pandi similiter.
- Macarius hegumenus et archimandrita Barda similiter.

- A Strategius monachus sanctæ Sion similiter.
- Gregorius hegumenus Hyacinthi similiter.
- Joseph hegumenus Acæmitensium [Acæmitorum] similiter.
- Michael negumenus sancti Petri similiter.
- Theodorus hegumenus, et archimandrita Bodi, similiter.
- Theophylactus monachus Cathon similiter.
- Constantinus hegumenus Calaurensium similiter.
- Antonius hegumenus Diu similiter.
- Hilarion hegumenus Floron similiter.
- Niceta hegumenus sancti Alexandri similiter.
- Theodorus hegumenus Xerocepu similiter.
- Niceta hegumenus Gudila similiter.
- B Niceta hegumenus sancti Eliæ similiter.
- Theoctistus hegumenus Aulei similiter.
- Constans hegumenus sancti Cyriaci [Quirici] similiter.
- Stephanus negumenus Careonis et archimandrita, similiter.
- Nicephorus negumenus sanctæ Dei genitricis similiter.
- Theophylactus negumenus sancti Eliæ similiter.
- Joannes hegumenus Chenolacci similiter.
- Paulus hegumenus Baulei [Bistili, Batilei] similiter.
- Stephanus hegumenus sancti Errici [Quirici, Cyrici] similiter.
- Lazarus hegumenus sancti Autonomi similiter.
- Ignatius hegumenus Syceos similiter.
- Gregorius hegumenus Callistrati similiter.
- Gregorius hegumenus Monagri similiter.
- Sisinnius hegumenus Aritæ similiter.
- Anastasius hegumenus Carnehensium similiter.
- Bahanes hegumenus et archimandrita Thermarum similiter.
- Petrus hegumenus Homericensium similiter.
- Stephanus hegumenus Thermizensium similiter.
- Thomas hegumenus Hieragathæ similiter.
- Theophylactus hegumenus Cathodi similiter.
- Nicephorus hegumenus sancti Andreæ similiter.
- David hegumenus sancti Thyrsi similiter.
- Leo hegumenus sancti Georgii Cellarum similiter.
- D Joannes negumenus Laccensium [Laccorum] similiter.
- Leo hegumenus Leucu hydatis similiter.
- Gregorius hegumenus Agauri [Agabri] similiter.
- Isidorus hegumenus Latri similiter.
- Dositheus hegumenus Mnemosynon similiter.
- Nicephorus hegumenus sancti Sergii Midicionis similiter.
- Theodorus hegumenus Amorii similiter.
- Theodorus hegumenus Atractensium similiter.
- Constantinus hegumenus sanctorum trium Puerorum similiter.
- Joannes hegumenus Cœladensium similiter.
- Antonius hegumenus Dodecathroni similiter

Paulus hegumenus Agnyon similiter.

Paulus hegumenus sancti Petri civitatis Poemaniensium similiter.

Euschemon hegumenus Crizensium similiter.

Macarius [Gr., Macaris] hegumenus Psarodi similiter.

Epiphanius hegumenus Paranandi similiter.

Antonius hegumenus Peristereonos similiter.

David hegumenus sancti Georgii [Prieti] similiter.

Joannes hegumenus sancti Zotici similiter.

Agapius hegumenus sancti Thyrsi similiter.

Daniel [Gabriel] hegumenus sanctorum apostolorum Magnesiae similiter.

Theodosius hegumenus sancte Dei genitricis Perizelorum similiter.

Callistus hegumenus diversorum monachorum [Gr. et ms. Jol., monasteriorum] Cypri similiter.

Theophylactus hegumenus Bordae similiter.

Theodorus hegumenus Limbi similiter.

Constantinus [Gr., Constans] hegumenus Ilippi similiter.

Georgius hegumenus Domnicensium similiter.

Euthymius hegumenus Oxybetensium similiter *

Antonius hegumenus Uziae similiter.

Basilius hegumenus sancti Andreæ similiter.

Philippus Bescessum [Beomorum, Besirentivir] similiter.

Basilius hegumenus sancte Dei genitricis Orticensium similiter.

Acacius monachus sancti Orestis similiter.

Joannes hegumenus sancti Salvatoris similiter.

Petrus monachus, et ex persona Cellarum [Cellariotum], similiter.

Zacharias hegumenus Syndensium similiter.

Theophilus monachus, et ex persona hegumeni sancte Dei genitricis Photnon, similiter.

Cerycus hegumenus Dolocomæ similiter.

Sergius hegumenus Gesinensium [Germiorum, Gerpensium] similiter.

Joannes presbyter sancti Sergii Germion similiter.

Niceta hegumenus Octaorum [Octavini] similiter.

Antonius hegumenus Acerborum similiter.

Petrus hegumenus Platani similiter.

Marcus hegumenus sancti Joannis Theologi similiter.

Leo hegumenus sancte Dei genitricis Saldalensis similiter.

Constantinus hegumenus sancti Stephani Antipoli similiter.

Theodorus monachus, et ex persona hegumeni sancte Dei genitricis Calocetensium, similiter.

Eutychianus monachus monasterii Callistrati similiter.

Theodotus monachus sancte Dei genitricis Epiçanzi similiter.

Joannes monachus, et ex persona Stephani hegumeni Bonisensiun similiter.

A Callistus monachus ejusdem monasterii Bonisensis similiter.

Niceta hegumenus sancte Dei genitricis monasterii Castri Tii similiter.

Samuel monachus archangeli Gabrielis similiter.

Theodosius hegumenus sancte Trinitatis similiter.

Joannes monachus, et ex persona Strategii hegumeni [sanctæ Dei genitricis], similiter.

Hilarion [Hilarius] monachus sancte Dei genitricis [Gr. add. Cellarum, Cellion] similiter.

Dositheus [Theodosius] monachus sancti Theodori Secundæ similiter

Paulus hegumenus sancte Dei genitricis Tyrosinun similiter.

Leo hegumenus sancti Cyriaci similiter.

Epiphanius hegumenus sancte Dei genitricis Limnas similiter.

Georgius hegumenus sancte Dei genitricis similiter.

Cosmas hegumenus sancte Dei genitricis Paradisi similiter.

Euschemon monachus sancti Salvatoris juxta Byrraicum similiter.

Bardas hegumenus, et archimandrita Prusiadis, similiter.

Petrus negumenus sanctorum apostolorum Castri Protili similiter.

Basilius monachus civitatis Amorii sancte Dei genitricis similiter.

Basilius presbyter, et hegumenus monasterii Oxypetri, similiter.

Philippus hegumenus Eumenæ similiter.

Basilius hegumenus sancti Luciani similiter.

Theophylactus hegumenus Pegadii similiter.

Anthimus hegumenus [Gr. et cod. Jol., monachus] Psamathi similiter.

Michael hegumenus sancti martyris Georgii similiter.

Christoporus hegumenus Candelarum similiter.

Nicolaus hegumenus Cenurgon similiter.

Sisinnius hegumenus Lithini similiter.

Thomas monachus Mosynensium similiter.

Michael monachus, et ex persona hegumeni monasterii sancte Dei genitricis Pyrgi, similiter

Gregorius hegumenus sancte Dei genitricis symbolorum similiter.

Joannes hegumenus sancte Dei genitricis Rudenium similiter.

Constantinus [Cosmas] hegumenus sancti Petri Hydendrensiun similiter.

Symeon hegumenus sancte Dei genitricis Abramitensium similiter.

Gregorius hegumenus sancti Clementis similiter.

Theognis hegumenus monasterii sancti apostoli Timothei Cretensium [insulae] similiter.

* In ms. Jol. additur *Euthymius hegumenus Pepuzensium.*

Joannes hegumenus sancti martyris Theodori si- A Petrus hegumenus S. Joannis Deiloqui Cretensium militer.

Theodosius negumenus sanctæ Dei genitricis si- militer

ACTIO QUINTA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri. Imperio piissimorum et Christi amicorum dominorum nostrorum Constantini et Irenæ ipsius a Deo redimitæ matris, anno octavo consulatus eorum, quarto Nonas Octobrias, indictione undecima.

Conveniente sancta et universalis synodo, quæ per divinam gratiam et piam sanctionem eorumdem divinitus roboratorum imperatorum congregata est in Nicensem clara metropoli Bithyniensem provinciæ: id est Petro reverendissimo archipresbytero sanctissimæ Romanae Ecclesiae S. Petri apostoli, et Petro reverendissimo presbytero monacho et hegumeno venerabilis monasterii sancti Sabbæ Romæ siti, obtinentibus locum apostolicæ cathedræ sanctissimi et alii archiepiscopi senioris Romæ Adriani; Tarasioque sanctissimo et almo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, atque Joanne et Thoma reverendissimis presbyteris monachis, et vicariis apostolicarum sedium Orientalis diœceseos.

Residentibus etiam ante sacratissimum ambonem templi sanctissimæ magnæ ecclesiæ, quæ cognominatur Sophia, presto existentibus et audentibus gloriosissimis et magnificientissimis, Petrona videlicet laudabilissimo exconsule patricio, et comite Deo conservati imperialis obsequii, et Joanne imperiali ostiario et logotheta militaris logothesii, et tota sancta synodo secundum ordinem precedentem in prima actione: presentibus quoque et Deo amabilibus archimandritis et hegumenis, necnon omni monachica plenitudine [multitudine]; propositis sanctis et intemeratis Dei Evangelii.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Qui manifestationem futurorum per prophetas prænuntiavit Deus, sit per Jeremiam prophetam de his qui novitatem in catholicam Ecclesiam introducunt: quia duo mala fecerunt: *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi lacus contritus, qui aquam continere non poterunt* (Jer. ii). Lacus enim contritus est omnis hæreticorum sermo, ex quo hauserunt Christianos accusantes hæreseos præceptores, et potaverunt simpliciores subversione turbulenta: quibus via transmittitur per vocem propheticam (*Habac. ii*, sec. LXX). Hebreos enim et Sarracenos, gentiles et Samaritas, insuper et Manichæos atque Phantasticos, id est Theopaschitas imitantes, voluerunt exterminare venerabilem imaginum visionem, quæ in sancta Dei Ecclesia catholica tradita est ab antiquis temporibus, quemadmodum ostendetur in lectione librorum qui propositi sunt.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit: Legantur in redargutionem et publicationem Christianos accusantis pseudosylogi illius conventionis.

Leontius devotus et imperatorius a secretis dixit: Secundum iussionem sanctæ synodi adsumt divini libri, qui legi debent: non solum [autem] illi, sed et maligni nominis hæreticorum, qui ab olim honorabilibus imaginibus detraxerunt.

Sancta synodus dixit: Legantur.

Cosmas diaconus [notarius] et cubiclesius, legit:

Sancti Cyrilii archiepiscopi Hierosolymitorum institutio secunda, cuius initium est :

Dirum peccatum est, et languorum sevissimus est animæ prævaricatio. Et post alia: Quam enim opinionem habes de Nabuchodonosor? Non audisti a Scripturis, quia impiissimus erat, agrestem morem et leoninum propositum habens? Non audisti, quia ossa regum produxit in lucem? non compseristi, quia populum captivum transtulit? Non audisti, quia oculos regis excæcavit, præostendens ei filios cum occiderentur? Non audisti, quia cherubim rapuit? non dico spirituales illos et supercoelestes, sed qui in templo erant constructi supra propitiatorium arce, intra quos loquebatur Deus.

Sanctissimus patriarcha dixit: Intelligamus, qualiter vituperatus sit Nabuchodonosor, qui subvertit cherubim, et qualem pœnam sit passus.

Sancta synodus dixit: Magna culpa, et magna damnatio [Gr., post lapsum et damnatio].

Sanctissimus patriarcha dixit: Ergo unusquisque sacrum ejicit de ecclesia et subvertit, eidem pœna succumbit.

Petronas glorioissimus patricius dixit: Magnam pœnam Nabuchodonosor passus fuit, quia expulsus est de regno, et septem annis mansit in desertis, sicut bos comedens herbas (Dan. iv).

Cosmas diaconus, notarius et cubiclesius, legit:

Sancti Symeonis Columinalis, qui in mirabili monte fuit, epistola quinta ad imperatorem Justinum Iuniorum.

Quis dabit, semper Auguste et bone domine, oculis meis fontes lacrymarum ad lugendum et flendum amare et intolerabiliter omnibus diebus miseræ vita meæ (Jer. ix)? quia sub divino zelo vestri Deo redimiti [Deo coronati] et Christianissimi imperii talia extra omnem rationem impietatis agi presumuntur ab his qui sine Deo sunt, Samaritis videlicet, qui supra omnem immunditiam polluti et execraudi con-

sistunt; quique habitant ea quæ dicuntur Castra juxta civitatem Porphyreonem, in venerabili domo, quam Deo placabile imperium vestrum jussit illic ædificari. Quæ subtiliter sciet vestra divinitus conservanda tranquillitas per ea quæ significata sunt humilitati nostræ a Paulo sanctissimo episcopo ejusdem Porphyreonis, et missa sunt nobis a beatissimo Orientis patriarcha, qui et ipse super hoc vehementer doluit: quanto magis mansuetissimi [Gr., quidni enim mans.] præcipes? Præsertim eum et inanimatos lapides hujusmodi impietas facere [facile] sufficerent exclamare, quas in præsentia vidit prædictus sanctissimus pontifex. Etenim super mortem et perditionem reputatum est ab humilitate nostra, quod quodquid modo ad auditus nostros venerit talis impietas, quæ superexcedit omnem actionem blasphemiam, B præsumptam in id ipsum Dei Verbum, quod propter nos incarnatum est, et in sanctissimam ac gloriosam Dei genitricem, atque in venerabilem ac pretiosam crucem, necon et in sanctos ejus. Propter quod commemorantes suggerimus divinis auribus vestris, quoniam si piissimæ bonarum victoriærum vestiarum leges jubent, imagine imperatoris injuriæ lacessita, morti supremæ ac perniciosissimæ tradendos, qui hoc conari præsumperint, quanta, putas, digni sunt damnatione in perditionem, qui in imaginem Filii Dei et sanctissimæ ac gloriose Dei Genitricis cum omni ineffabili [indicibili] impudenter et impietate, et propter nimiam malitiam, non habeo quod dicam, talia præsumperunt, nulla in eis facta misericordia? Unde obsecramus Victoriosissimum imperium vestrum, ne faciat misericordiam in eos qui hoc agere ausi sunt, neque parcat eis, neque qua-lemcumque postulationem vel rationem super illis accipiat, ne in aliud quid vertantur, sicuti jam visu videram, indicans Augusto mense sanctissimo et a Deo honorabilissimo patriarchæ, significans interim hoc apud se servandum: neque enim abscondit a nobis Deus cogitationes eorum. Unde certus sum, semper Augusti imperatores, quod non sufferat Deo confirmatum cor vestrum, quod ipsius est magnitudine illustrativum, tantam in honorançæ procacitatem, quam nunquam hucusque audivimus, fortassis autem nec alius quisquam Christianorum. Sed adjuro vos, domine, per Emmanuel Deum excelsum, ne sufferatis saltem ad modicum quid fieri decentem vindictam; sed juheatis exquiri etiam illa quæ in puto facta sunt a nimia eorum et pessima nequitia, secundum tenorem epistolæ quæ ad nostram mediocritatem transmissa est: minime permittente mansuetissima dominatione vestra, si forte putaverint quidam subseminare importunos sermones, cum quasi Dominicæ sint potestatis [Gr., q. ad dominæ i. Augustæ potestatem pertineant], Deo qui dedit vobis imperium, taliter super omnem inpietatem injuriæ affecto: ut et ceteri eorum timorem habeant cunctis diebus maledictæ ac segregatae vitæ ipsorum: quos et suscipient cognatae tenebræ suæ in damnationem vermis [cineris] qui comedetur est illos, et iguis

A qui [non] splendebit: et anathematizabit [catathe-matizabit] eos in inferioribus abyssi ipse sanctus et omnipotens Spiritus Jesu Christi Domini nostri, qui ex Patre procedit, ad perdendum illos in insinuatam perditionem. Hunc enim zelum vobis strenue, Deo conservandi et triumphatores, in ipsum qui cum pietate vestra regnat, unigenitum demonstrantibus Deum, super sacrificium Abralæ suscipiēmini ab ejus cunctorum inspectrice deitate: et erit per amplus benedictum, potentia virtutis ejus, et magnificatum Christo dilectum imperium vestrum super omnia præcedentia regna: quoniam ipsi est gloria in secula seculorum. Amen.

Tarascus sanctissimus patriarcha dixit: Nostis qualem sententiam exhibuerit Pater?

Basilus sanctissimus episcopus Ancyrae dixit: Etiam indulgentia eos indignos judicavit.

Joannes reverendissimus monachus, et vicarius Orientalium pontificum, dixit: Liquet omnibus, quia Samaritæ pejores sunt aliis hæreticis: et hæresis eorum nimis ejicienda et prava est, et a gratia omnino longinqua. Itaque oratio demonstravit, quoniam hi qui venerabiles iconas subvertunt, deteriores sunt istis. Dignum ergo est [Gr., Satis autem est] nominare illos Samaritas.

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit: Ego quidem imaginum infractores tanto pejores Samaritis arbitror, quanto illi ignoranter eggerunt, cum essent alieni a Christianismo. Isti vero scienter fecerunt, et idcirco indigni sunt satisfactione; sic enim scriptum est: Qui norit voluntatem domini sui, et non facit, vapulabit multis (Luc. ii).

Nicolaus sanctissimus episcopus Cyzici dixit: Ecce ego servus minimus sanctitatis vestre librum defero sancti Patris nostri Joannis episcopi Thessalonicae, et postulo recitari.

Sancta synodus dixit: Recitetur.

Et accipiens Demetrius reverendissimus diaconus et sceuophylas, legit

Joannis episcopi Thessalonicae de sermone, cuius initium est:

D Usque nunc Dominum nostrum et Jesum Christum tentans perseverat inimicus in eremo. Et post pauca: Gentilis dixit: Vos ergo in ecclesiis imagines non pingitis sanctis vestris, et adoratis illas? et non solum sanctis, sed et ipsi Deo vestro: sic ergo aestima et nos simulacra circumsoventes, non ea adorare, sed incorporales virtutes, quæ per illa placentur. Sanctus dixit: Sed nos imagines hominum factorum, sanctorum videlicet servorum Dei et corpora ferentium facimus ad recordandum et honорandum eos: et nihil incongruum operamur pingentes eos quales et fuerunt: neque enim agimus [Gr., singimus] secundum vos, neque incorporalium quorumdam corporales characteres demonstramus: sed et adorantes, non imagines, ut etiam tu prædixisti, sed eos qui per picturam indicantur, glori-

ficamus : et hos non ut deos (absit), sed ut proprios A servos et amicos Dei , et fiduciam habentes intercedendi pro nobis. At vero imagines Dei facimus, id est, Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, quem admodum visus est super terram, et cum hominibus conversatus est, hunc pingentes, et non ut intelligitur natura Deus. Quæ enim similitudo est, vel qui habitus incorporei et sine schemate Verbi Patris ? Spiritus enim est Deus, ut scriptum est (*Joan. iv.*), id est, sanctæ et consubstantialis Trinitatis natura. Sed quoniam beneplacito Dei et Patris, descendens unigenitus Filius ejus et Deus Verbum e coelis, incarnatus est propter salutem nostram de Spiritu sancto et intemerata virginе Dei genitrice Maria , humanitatem ejus pingimus, non incorpoream deitatem. Gentilis dixit : Esto : Deus Verbum ut incarnatus depingitur : de angelis quid asseritis ? et ipsos namque depingitis ut homines, et adoratis, quanquam homines non sint, sed intelligibiles et incorporales et dicti et existentes : sic reputa et eos qui apud nos honorantur, deos per statuas placari, nihil inconveniens nobis agentibus, quemadmodum nec vobis super depictis angelis. Sanctus dixit : De angelis et archangelis, et sanctis virtutibus quæ super istos sunt, addam autem etiam nostras hominum animas, intelligibiles quidem eos catholica et apostolica novit Ecclesia, non tamen incorporales omnino et invisibles, sicuti vos pagani fatemini : subtiles autem corpore, et aereos, et igneos ^a, secundum id quod scriptum est : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros ignem urentem* (*Psal. cii.*; *Hebr. i.*). Et hoc multos sanctorum Patrum nostrorum sensisse invenimus : quorum est Basilius ille magnus, et sanctæ memoriae Athanasius, atque Methodius et qui circa ipsos sunt : sola enim, ut veraciter fateamur, divinitas est incorporeal et incircumscripcta : porro intelligibiles creaturæ non omnino incorporales et invisibles, ut divinitas, sunt : propter quod in loco sunt, et circumscripctæ consistunt. Porro sicuti reperis incorporeos vocari angelos, aut dæmones, aut animas, tanquam non existentes de commissione materialium quatuor elementorum, sic eos neveris appellatos, cum non sint, et ipsa corpora crassa, et similia his, quibus nos circumdamur. Licet, ut verius fateamur, ad comparationem nostri incorporei [Gr., invisibles] sunt : at vero visi sunt a plurimis crebro sensibiliter in specie priorum corporum suorum, (visi sunt autem ab his, quibus aperuit Deus oculos) et loco circumscripcti monstrantur, cum non sint omnino incorporei, sicut divina natura. Nos ergo non ut deos, sed ut creaturas spirituales, et ministros Dei, et non ut proprie incorporeos existentes, pingentes et honoraentes angelos, non peccamus : quod vero in humana eos forma depingamus, eo factum est, quod frequenter sic apparuerint his, ad quos missi sunt a solo Deo.

^a Loquitur ex propria sententia : nam concilium supra, *Act. 4*, in confessione sua angelos incorporeos affirmat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Auribus percipiamus dictum Patris, quia ibi quidem Samariæ imagines Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi et intemeratae matris ejus subverterunt, hic autem pagani, ut didicimus. Ostendit vero Pater, quod et angelos oporteat pingi, quoniam circumscripti sunt, et veluti homines apparuerunt multis.

Sancta synodus dixit : Etiam, domine.

Stephanus monachus legit :

De disputatione Judæi et Christiani.

Judæus dicit : Credidi ad omnia, et credo crucifixu Jesu Christo, quia est Filius Dei vivi. Scandalizor autem in vos, Christiani, quia imagines adoratis. Scriptura quippe ubique præcipit non facere sibi quemquam sculptile vel omnem similitudinem. Christianus dixit : Deum recentem præcipiunt te non adorare Scripturæ, et omnem similitudinem non adorare ut Deum. Imagines vero quas vides, ad recordationem benignissimæ salutis pinguntur, per Salvatorem nostrum Jesum Christum effectæ, incarnationis ejus personam significantes : sanctorum autem imagines similiter uniuscujusque ipsorum significant agones, quos adversus diabolum habuerunt, et victorias eorum atque coronas. Non autem, ut tu intelligis, deificantes eas Christiani adorant, sed zelo ferventes et fide, sanctorum contemplatur imagines, memoriam ferentes horum Dei cultus : et adorantes, sanctorum invocant Deum, dicentes : Benedictus es Deus hujus sancti ac omnium sanctorum, qui dedisti eis patientiam, et dignos illos fecisti regno tuo : nos quoque participes eorum constitue, atque orationibus eorum salvos nos fac. At vero Salvatoris iconam contemplantes et adorantes, spiritualibus oculis et cordis visibus Deo cunctorum Domino gratias agimus, qui dignatus est in forma servi hominem suscipere, et salvare mundum, et similis nobis effici per omnia absque omni peccato. Ergo non ligneam imaginem vel pictum adoramus, aut colimus, sed omnium Dominum Christum Deum glorificamus. Verumtamen, frater, ostendam tibi, quia et Moyses, qui haec tibi in lege dedit, jussus est, sicut scriptum est (*Exod. vii. et xxv.*), et sculptiles duos seraphim fecit, supra tabernaculum testimoniis expansos hinc et inde : quo non licebat cuiquam ingredi, nisi soli pontifici semel in anno, et incensum offerre in Sancta sanctorum. Similiter autem et serpentem æneum opus æris fusile condens, et suspendens in medio castrorum, dicebat : Quicunque morsus fuerit a serpente, intueatur æneum serpentem istum, et credit, quia serpens iste potens est sanare illum, et sanabitur (*Num. xxi.*). Vides quomodo ille Moyses, qui præcepit similitudinem non faciendam, similitudinem fecit.

Joannes reverendissimus monachus, presbyter ac vicarius Orientalium pontificum, dixit : Ecce manifeste, sacratissimi Patres nostri, negantes incarnatam

dispensationem Christi Dei nostri, dicunt projiciendas esse [Gr., projectisse] sanctas imagines, Hebrei scilicet et Samaritæ. Itaque qui abjiciunt eas, istis similes sunt.

Sancta synodus dixit: Similes sunt.

Epiphanius Deo amabilis diaconus, et locum retinens Thomæ episcopi Sardiniae legit:

Ex falsis superscriptionibus itinerariorum sanctorum apostolorum.

Pictor ergo prima die lineamentis eo designato quievit. Postera vero die etiam coloribus illum permisuit, et Lycomedi gaudenti iconam dedit: quam et ponens in cubiculo suo coronavit. Quod cum postea cognovisset Joannes, dixit ei: Diligende mihi filii, quid agis a balneo ingressus [ingrediens] in cubiculum tuum solus? nonne ego tecum et cun reliquis fratribus oro? an nos celas? Et haec dicens, et ludens, cum eo ingreditur cubiculum, et videt iconam coronatam senioris, et appositas lucernas: et accersito et vocato eo, dixit: Lycomedes, quid sibi vult imago hæc? quis ex diis tuis est iste depictus? Video enim te adhuc gentiliter vivere. Et Lycomedes ei respondit: Deus quidem mihi est ille solus, qui me erexit a morte cum conjugé mea. Si autem et post Deum illos homines, qui benefactores nostri sunt, deos oportet vocari, tu es qui in imagine es depictus, quem corono et amo et colo, quia dux mihi factus es bonus. Et Joannes vultum suum nondum contemplatus, dixit ei: Illudis mihi, filiole mihi sum forma super dominum tuum? quomodo mihi persuadere poteris, quod mihi imago similis sit? et Lycomedes ei attulit speculum. Et videns semetipsum in speculo, et intuens imaginem, dixit: Vivit Dominus Jesus Christus, similis mihi est imago: male autem hoc egisti:

Adhuc idem legit de ipso libro, cuius initium est:

Aliquando volens Jesum tenere. Et post alia: In materiali et crasso corpore congregabantur [Gr., manus applicui]. Alias autem iterum palpante me eum, sine materia erat et incorporeum quod suberat, et quasi omnino non esset. Porro si aliquando ab aliquo Phariseorum invitatus ad recubitum ibat, pergebamus et nos cum ipso; et unusquisque nostrum accipiebat dispositum panem unum ab his qui invitabant: inter quos et ipse accipiebat unum. Porro suum benedicens, dividebat nobis; et de pauxillo unusquisque nostrum saturatur: panes que nostri integri conservabantur, ita ut obstupescerent invitantes eum. Volut autem sæpe cum illo gradiens videre, si vestigium ejus super terram pareret. Videbam enim eum a terra sese sustollere, et nunquam aliquando vidi. Et hæc yobis adhuc veluti exhortando, fratres, fidei quæ in ipsum est causa loquor. Magnalia enim ejus et mirabilia, cum sint

A omnes, ait: Priusquam illis tradar, hymnum dicamus Patri, et sic ad propositum examen. Cum ergo jussisset nobis gyrum facere tenentibus invicem manus, ipse medius factus dicebat: Amen, obedite mihi. Coepit ergo hymnum canere et dicere: Gloria tibi, Pater. Et nos circumdantes respondebamus ei: Amen. Gloria tibi, Verbum, gloria tibi, gratia. Amen. Gloria tibi, Spiritus; gloria tibi, sancte, gloria gloria tuæ. Amen. Laudamus te, Pater; gratias tibi agimus, lux in qua tenebrae non habitant. Amen. In quo autem gratias agebamus, dico [sorte dicit]: Salvari volo, et servare volo. Amen. Solvi volo, et solvere volo. Amen. Tabesceri volo, et tabescere facere [tabefacere] volo. [Gr. add. Sauciari volo, et sauciare volo.] Amen. Nasci volo, et gignere volo. Manducare volo, et consumni volo. Amen. Audiri volo, et audire volo. Amen. Intelligi volo, cum intellectus sim totus. Amen. Lavari volo, et lavare volo. Amen. Gratia chorum dicit. Tibia canere volo, saltate omnes. Amen. Lamentari volo, plangite omnes. Amen. Et post alia: Hæc, dilectissimi, chorum ducentis nobiscum Dominus exivit: et nos quasi aberrantes, vel etiam obdormientes, hac illacque fugimus. Ego ergo videns eum pati, nec exspectavi quidem passionem ejus, sed fugi in montem Olivarum, plorans super hoc quod contigerat. Et quando, Tolle, clamabatur, suspensus est hora sexta diurna et tenebrae super totam terram siebant. Et stans Dominus meus in medio speluncæ, et illuminans me, dixit: Joannes, ab inferiori turba Hierosolymis crucifigor, et lanceis stimulor et arundinibus; aceto quoque et felle potor: tibi autem loquor; et quod loquor audi. Ego tibi submisi ut ascenderes in hunc montem, quatenus audias quæ oportet discipulum a magistro discere, et hominem a Deo. Et his dictis, ostendit mibi crucem luminis infixam, et circa crucem turbam multam, unam formam non habentem: et in ea erat forma una et visio similis. Ipsam autem Dominum supra crucem videbam, schema non habentem, sed quamdam vocem tantummodo: vocem autem non hanc, quæ nobis est assueta, sed quamdam propriam [Gr., jucundam] et suavem, et revera Dei, dicentem ad me: Joannes, unum oportet te a me ex his audire [Gr., unum op. a me hæc audire]; unius enim egeo [Gr., qui auditurus sit], præ futuro et audias. Quod crux luminis aliquando quidem sermo vocetur a me propter vos, aliquando vero mens, modo autem Christus, modo ostium, modo via, modo panis, modo semen, modo resurrectio, modo Jesus, modo pater, modo spiritus, modo vita, modo veritas, modo fides, modo gratia.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Contemplemur, quia tota conscripicio hæc contraria est Evangelio.

Sancta synodus dixit: Etiam, domine: nam puta-

similia Phantasticorum. Sed in Evangelio scriptum A est de Christo, quia et manducavit et bibit; et Iudei de ipso dicebant : *Ecce homo vorax et vini potator* (*Math. xi*). Et si, ut fabulose mentiti sunt, terram non calcabat, quomodo scriptum est in Evangelii, quod Jesus fatigatus ex itinere sedit circa vitem (*Joan. iv*)?

Constantinus episcopus Constantiae Cypri dixit : Hic liber est qui constituit pseudosyllogum illud.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Risu digna sunt haec.

Theodorus Deo amabilis episcopus Catanae dixit : Ecce liber qui destruxit venustatem sanctae Dei Ecclesiae.

Euthymius sanctissimus episcopus Sardium dixit : Decebat conventiculum illud habere librum istum in testimonium.

Constantinus episcopus Constantiae Cypri dixit : O blasphemiam, quæ hic Joannem apostolum in monte Olivaru dicit fugisse in speluncam tempore crucis. Evangelium autem testatur, quia introivit cum eo in atrium Caiphæ, et quia astabat cruci Christi cum sancta Matre ejus.

Sancta synodus dixit : Omnis hæresis in hoc libro pendet.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Heu, heu ! qualium hæreticorum libris hæresim suam consti-tuunt !

Gregorius episcopus Neocæsariæ dixit : Hic codex omni contagione ac dehonestate est dignus. Et protulerunt ex eo testimonium contra imagines, quæ sunt de Lycomede conscripta.

Joannes reverendissimus monachus et vicarius Orientalium patriarcharum, dixit : Inducit Lycomedum coronantem imaginem apostoli, quemadmodum pagani idola.

Basilius episcopus Ancyrae dixit : Absit, quod sanctus Joannes deiloquus contra Evangelium suum effatus sit.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sensus qui prelecti sunt, Evangelii sunt?

Sancta synodus dixit : Absit : neque quæ prælecta sunt suscipimus, neque ultima Lycomedis.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Qui suscipit secunda quæ de Lycomede sunt, suscipit etiam et prima, quemadmodum et pseudosyllogum illud.

Sancta synodus dixit : Anathema illi a prima litera usque ad novissimam.

Joannes reverendissimus monachus et vicarius Orientalium patriarcharum, dixit : Ecce, beati Patres, liquido demonstratum est quia presules Christianos

Sancta synodus dixit : Anathema !

Petronas magnificentissimus patricius dixit : Si iuhes, domine, interrogemus Amoriensem et Neocæsariensem episcopos, si lecti sunt libri in pseudosyllogo illo.

Gregorius Neocæsariæ ac Theodorus Amorii interrogati dixerunt : Ne Deus : illic liber non apparuit, sed per falsa pittacia decipiebant nos.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Proprio animo suasi exposuerunt quæ voluerunt.

Petronas magnificentissimus patricius dixit : Sed et per imperiale suffragium cuncta faciebant.

Gregorius episcopus Neocæsariæ dixit : Sæpe, domine, dixi, et iterum dico, quia liber in medio nostrum aut conscriptio paterna non apparuit, nisi illa falsa pittacia deferebant : illud autem Lycomedis et auditus nostros contaminavit.

Joannes reverendissimus monachus et vicarius Orientalium pontificum dixit : Si placet sanctæ et universalis huic synodo fiat sententia, ne ulterius scribant aliqui sordidum istum librum.

Sancta synodus dixit : Nemo scribat : non solum hoc, sed igni eum dignum judicamus fore tradendum.

Petrus reverendissimus lector :

Sancti Amphilochii episcopi Iconii librum de falsis superscriptionibus hæreticorum, cuius initium est :

Justum autem arbitrii sumus omnem eorum denudare impietatem, et publicare patentem errorem, quoniam et libros quosdam proponunt superscriptiones habentes apostolorum, per quos simpliciores quosque decipiunt. [Gr. add. Et paulo post : Ostendimus enim hos libros, quos nobis ii proferunt qui ab Ecclesia desciverunt, non apostolorum acta esse, sed demonum scripta.] Et post alia : Haec quidem Joannes apostolus nequaquam diceret scribens in Evangelio, quia Dominus in cruce dicit : *Ecce filius tuus* (*Joan. xix*) : ita ut a die illa susciperet Joannes Mariam in sua. Quomodo ergo hic dicit non adfuisse ? sed nihil extraneum : sicut enim Dominus veritas est (*Joan. xiv*), ita diabolus mendax est (*Joan. viii*). Ille enim mendax est et pater ejus : et cum loquitur mendacium, ex suo loquitur. Sed haec quidem de mendacio.

D Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Pater noster sanctus Amphilochius magnus est, et audiamus quid, dicat de circuitibus his qui falsi nominis sunt : propter quod non nos oportet parere subscriptioni [Gr., inscriptioni, superscriptioni] ipsorum.

Ratiocinatio canonica enarratione Auctorem dicit :

xit : Oportebat, domine, hoc legi ad satisfactionem omnium, et non illud; posuit enim aures nostras.

Sancta synodus dixit : Sed ad cautelam bene factum est, quod lectum est.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Eusebium attulerunt in testimonium, qui adversus venerabiles imagines garrierunt, in epistola ejus quam ad Constantiam Licinii uxorem scripsit. Sed videamus, cuius dogmatis sit Eusebius.

Stephanus reverendissimus monachus legit :

Octavum Eusebii Pamphili librum ad Euphrationem, cuius initium est :

Domino meo per omnia coniteor. Et post alia. Non enim coexistere Filium Patri, sed ante fuisse Patrem quam Filium dicimus. Ergo si [nam si] coexistunt, quomodo erat Pater Pater, et Filius Filius? vel quomodo unus quidem primus, alter vero secundus est? et alter quidem ingenitus, alter autem genitus? Dico quippe si ex aequo similiter invicem consistunt, et aequaliter honorantur, intelligi datur, aut utrosque, ut dixi, ingenitos, aut utrosque genitos esse. Sed neutrum corum verum esse dignoscitur, neque enim ingenitum, neque genitum utrumque consistit: sed [Gr., neque enim essent ingenitum et genitum : sed] unum quidem primum et majus est, atque ordine et honore secundum praecedit, ita secundo ut causa sit et existendi [Gr., utpote secundo causa et exist.] et hujuscemodi existendi.

Tarasius sanctissimus patriarcha interrogando quisdam dixit : Suscipimus hunc?

Sancta synodus dixit : Absit, domine. Iste plusquam illi odio habeatur.

Basilus sanctissimus episcopus Ancyrae dixit : Absit ut Christianus homo dicat. Et lectum est ex eadem epistola. Eumdem autem et solum verum esse docet per ea quae ait: *Ut sciant te solum, verum Deus* (Joan. xvii): non quasi unus solus esset Deus, sed tanquam unus existeret verus Deus cum additamento pernecessario veri. Nam et ipse quidem Filius Deus, sed non verus Deus: unus enim est et solus verus Deus, eo quod non habent ante se quemquam. Quod si et ipse Filius verus est, sed sicut imago veri Dei, sic duntaxat et Deus est. Nam et Deus erat Verbum, non tamen ut solus verus Deus.

Christophorus sanctissimus episcopus sanctae Cyriacae dixit : Sanctissime domine, totaque sancta et sacra synodus, quemadmodum nos habemus divinitus conscriptos libros apostolorum et prophetarum et celrorum sanctorum, ita decebat et pseudosylogum illud talia habere volumina in testimonium et virtutem.

Sancta synodus dixit : Anathema et libris illis, et scientibus eis!

Petrus et Petrus Deo amabiles presbyteri, et

A Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Conscripta eius abjicimus.

Sancta synodus dixit : Et abjicimus, et anathematizamus.

Stephanus reverendissimus monachus legit :

Antipatri episcopi Bostræ contradictiones in Eusebium episcopum Cæsarie pro Origenis defensione, sermo primus, cuius initium est :

Ego quidem sufficienter aestimabam me scripsisse, et his quæ a tua sanctitate jussa sunt, satisfecisse, per omnia Deo amabilis et sanctissime Pater Joannes. Et post pauca: Quoniam multus in historiis fuit vir, omnia antiquorum volumina et conscripta scrutatus atque rimatus, et cunctas ferme opiniones exponens, et plurima conscripta in saeculo derelinquens, quorum nonnulla omni receptione digna consistunt, talis viri opinione utentes, subripere contantur nonnullos, fatentes quod Eusebius ad hoc non traheretur vidisse [videtur venisse], nisi [Gr., non luisset hoc suscipere, nisi] omnes ad liquidum veterum sciret opiniones hoc velle monstrantes. At ego, quod multis quidem in historiis fuerit vir, et nihil ex veteribus conscriptionibus illius latuerit notitiam, consentio et confiteor. Imperiali quippe cooperatione usus, facile quæ ubique sparsa erant, colligere poterat. Non autem ad dogmatum scribiam. [id est; exactam cognitionem] hunc pervenisse perhibeo. Unde concedendum quidem est illi, quod multa dicerit: quod autem dogmatum habuerit notionem, nullo modo: quem videlicet nimis suisque procul ab horum scribâ scimus. Et paulo post: Itaque ne videamur aggredi virum, de quibus non est nobis impræsentiarum dicendi propositum; neve discutientes diligentius apologiam quæ facta est, hereticos ostendamus utrumque, ipsum scilicet qui excusatur, et eum qui pro eo excusationem exposuit. Et post alia: Ostende quemquam ex illustribus Ecclesiæ magistris, qui expresse et indubitabiliter, quod præexistens animæ, dogmatizaverit: et ne subrepitiones quasdam proferre tentes ad comprobationem. Illud enim quod demonstrare festinas, Filii ad Patrem subjectionem etiam sibi similiter aliquos prohibere, primo quidem non miremur: tua est et eorum qui circa te sunt, talis opinio. Unde nec super hoc in presenti nobis ullus est sermo, cum videlicet

D universali sit olim inquisitione projectum [Gr., inquisitioni subjectum] atque repulsum: et non in hoc obediatur, neque discutiatur propter eos, pro quibus haec nobis proposita sunt. Porro puræ voci quæ est Periarchon detrahi, nequaquam a quoquam usque nunc audisti, o acer, advocate Origenis privatum.

Sanctissimus patriarcha dixit : Ostensa sunt conscripta Eusebii etiam per paternam vocem aliena esse a catholica Ecclesia.

sacerdotii sui Calendio inveniens ecclesiastica adulterare doginata, et castella excitare, pellit a regione. De hoc multa, quæ a diversis audiens scrutatus sum, ex parte dicam. A Persarum enim regione proprium dominum fugiens, ad Romanorum pervenit. Et paulo post : Hunc Petrus pro Cyro Hierapolensis Ecclesie episcopum transmittit; quem non post multum episcopi a Perside venientes quasi vernulum arguebant, et ut divini exsortem baptismatis. Quo comperto, Petrus, quid oportet fieri non curans, dixit sufficere illi episcopi consecrationem ad supplementum divini sacramenti [divine initiationis].

Stephanus diaconus et notarius venerabilis patrimonii legit :

Joannis Discrinomeni, & de Ecclesiastica Historia.

Non enim licetum asserebat Xenias, angelos, cum incorporei sint, corpora facere, et quasi in humanis formis existentes corporeos fornare : sed nec illud existimare, honorem au gloriam impendere Christo imaginem ei per picturæ artem efficere [effectam]; esse autem illi solam acceptabilem nosse in spiritu et veritate adorationem. Et post alia : Nosso autem dicit et illud, esse puerilis sensus flingere in columba idolo sanctissimum et adorandum Spiritum; præsertim cum evangelice nequaquam tradant litteræ, quia factus est columba Spiritus, sed quia in specie columbae apparuit aliquando : quia vero dispensatōrie, non substantialiter semel ostensus est, non ideo aptum pīls est corporis idolum faciendi. Hoc Philoxenus docens, una cum doctrina etiam opus patrabat. Crebro namque angelorum imagines quidem deponens delebat; eas vero quæ Christum figurabant, in abditis locis occultabat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Audiamus, sacra viri, qui non receperunt venerabiles imagines, non baptizati, Manichæi, et hi qui phantasiam prædicant in Christi dispensatione : ex quorum pollutionibus Christianos accusantis haereses introductores somites suscepserunt.

Sabbas reverendissimus hegumenus monasterii Studii dixit : Gratias agimus Deo et bonæ voluntati dominum nostrorum honorum, quia falsi custodes pseudosyllagi illius devicti sunt una cum consentientibus sibi haereticis.

Sancta synodus dixit : Anathema illis !

Constantinus reverendissimus lector sanctissimæ Ecclesie legit :

De vita sancti Patris nostri Sabbae.

Flaviano igitur et Elia patriarchis Sidonem, ut dictum est, pervenientibus, et litteris adulatoriis ac discipulatōris ad immetatorem utentibus, et synodum

A verunt imperatorem, quasi deceptum a patriarcharum astutia et fictione. Et accipientes potestatem quam voluerunt, et aurum multum vulgo Antiocheno tribuentes, et multis modis Flavianum tribulantes, et quodammodo suffocantes, et cogentes Chalcedonensem synodum anathematizare, taliter illum ab episcopatu pellentes exsilio damnaverunt. Quo comperto, imperator gavisus est, et Severum Acephalorum exarchum [principem] episcopum Antiochiae misit.

Antonius reverendissimus monachus legit :

b Ex deprecatione quæ data est sanctæ synodo convenienti in hac regia urbe contra Severum haereticum et Acephalum, a clericis et monachis Antiochenis magna civitatis sanctæ Dei Ecclesiae : cuius initium est :

Nunc tandem tempus est, o beatissimi. Et post pauca. Qualia vero, sanctissimi, et quæ circa fontes, qui Daphne sunt, agere ausus sit, magicis artibus ibidem usus, et incensi daemonia placans, tota illa civitas canit. Siquidem nec ipsis sanctis altaribus vel sacratis vasis pepercit, illa quidem eradens ut scelestæ [Gr., profana], hæc autem conflans et ergangs his qui similis moris sunt. Porro præsumptum est ab eo etiam hoc, o beatissimi. Eas enim, quæ in typum sancti Spiritus sunt, aureæ et argenteæ columbae suspensæ supra divina [sacros fontes] sacramenta [lavacra] et altaria, cum aliis defraudabat, dicens non oportere columbas nominari Spiritum sanctum.

C Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Si in nomine sancti Spiritus superpositas columbas receperunt Patres, quanto magis incarnati Verbi iconas, quod apparuit super terram cum corpore ? Sed credite, quia et Anastasius qui Constantinopolitanus præfuit, aureas et argenteas iconas fraudavit in propriis usus, quod et Severus fecit.

Stephanus Deo amabilis diaconus et notarius et referendarius legit :

Joannis episcopi Gabalensem in vitam et conversationem Severi haeresiarchæ, cuius initium est :

Si quidem voluisset Severus vel vitæ semper ejus. Et post pauca : Et neque angelorum ille suum dimisit honorem. Multum autem sermonem in tribunali stans fecit [faciebat], et multidini persuadere tentabat in ipso multoties sacrario sanctissimi Michaelis, quod non purpurea angelis vestimenta convenient, sed alba : non ignorans quod nihil sanctis virtutibus sensibile convenient [de vestibus curse est], sed satagens et hæc similiter auferre [hac ratione dividere], et in alterutrum commovere multos sic et aliter se habentes.

Theophilus [Demetrius] Deo amabilis diaconus et sceuophylax dixit: In sancta magna Ecclesia Constantinopoleos, quando promotus sum, inquisivi in brevi, et reperi in eo deesse duos codices deauratos per imagines: quos requirens agnovi, quod in ignem eos mactantes incenderint. Inveni autem et alium librum Constantini chartophylacis, continentem de venerabilibus iconis: et reciderunt folia, in quibus jacebant verba super iconis, et ecce eumdem codicem praे manibus habens sancta synodo ostendo.

Et explicans idem Theophilus [Demetrius] codicem, ostendit omnibus foliorum recisionem.

Leontius devotus a secretis dixit: Et aliud, Patres, mirandum est in codice hoc. Ut videtis enim, argenteas tabulas habet, et hinc iude imaginibus omniū sanctorum adornatur: et rem ipsam dimitentes, id est, imagines, quæ scripta de imaginibus iatis erant, reciderunt: quod extremae dementiae est.

Sancta synodus dixit: Anathema sit qui reciderunt, et insidiati sunt!

Leo sanctissimus episcopus Phocæ dixit: Hie quidem codex folia perdidit; in civitate autem in qua habitō, supra triginta codices combusserunt igni.

Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus monachus monasterii Studii dixit: Moris est, domini, his qui cœci sunt, non videre lumen: hujus rei gratia illi qui cœci sunt anima, obtenebrati sunt.

Demetrius Deo amabilis diaconus et sceuophylax legit:

Constantini diaconi et chartophylacis sanctissimæ Dei magnæ Ecclesie Constantinopoleos, in omnes sanctos martyres, cuius initium est:

Christi quidem festivitates. Et post alia. Deinde arbitramini, quod isti dixerunt, qui litigant, quod in ære [Gr., arb. vos, dixerunt judices, quod in ære] ac lapidibus salutem faciamus, et non ad quamdam virtutem providam et protectricem inspiciamus, a qua nobis optima obtainentur? Et quomodo pictores et lapidarii, martyres dixerunt, simulacrorum multitudinem construunt, variis formis configurantes, et templis affigunt? et vos sacrificiis haec celebratis, secretorum [difficultatum] solutionem ab eis exspectantes? Quid autem et apud vos? tyranni persecuti sunt. Nam quam asseritis, divinitas in imaginibus nec exaratur? Quomodo ergo nobis male dicitis, superstitionis in similibus actibus positi? Ergo quoniam et nobis, o judices, in exquisitis vituperationibus imaginum picturam consiciliis, eis ab horum errore et ambiguitate vos liberabimus, dixerunt martyres. Non enim divinitatem, cum simplex sit et incomprehensibilis, formis quibusdam et figuris comparamus; neque cora et lignis supersubstantiam et præexistentem sine initio substantiam honore dicimus: sed quia primo inveterato [devicio] per transgressionem homine, et deponente apostolica virtute, quæ temere gessit natura verbatur

A eum qui se erecturus erat [eum deposuerat, insolente, natura indigebat eo qui ipsam erigeret] non enim poterat ex se deorsum jacens, superationi suæ reluctari vel revocari [jacens iterum reluctari, vel congressum revocare], inimico casum aggrediente:

sed nec conveniens erat, nisi secundis luctaminibus, victoria tyrannum excutere: ipsa conditor propriæ facturæ, qui unus est ex Trinitate, Deus Verbum, sicut non in fictione prisca [problem] naturæ ministrum quemquam exhibuit, ita neque nunc imaginem corruptam instauraturus, alii reparationem ejus commisit; sed propriæ operationis

virtute usus, agones pro nobis humanos suscepit. Hoc enim erat conveniens, ut proprium certamen [Gr., apte respondens] agere. Porro quia omnis

B certator tribus modis agonizans, vel uno horum superat hostem, deceptione scilicet, aut lege, aut tyrannide: sed duos penitus dimittens tanquam inutiles et non proprios, sed neque hos duos ad agonem commodos [ac ne his quidem, propter quos certamen est, com.] vel prolicuos, dux et propugnator noster: sive enim fraus simulatam habeat

victoriam, prave repugnantem fugans, sive tyrannis irrationali vi obtineat, non ex æquo faciens congressionem: reliquorum quæ morem nequam discernens ad luctam [ceteros modos non approbans, ad l.] quod secundum legem est, progressus, et carnem assumens massæ quæ occiderat, animatam anima rationali atque intellectuali, manens quod erat, et suis non carens, omnia fit

C absque peccato, quanta et ex quibus est homo, et non putative apparere caro dissimulans. Et post pauca: Igitur formam in qua demonstratus est, et cum hominibus conversatus est, tabulis depingimus, recordationem solutis quæ per eum facta est, divina effigie facientes; et non secundum vos varias figuræ secundum quod putantur [Gr., placuerit, putatur], derivantes aut sculptentes.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Pagani propter idola martyres condemnabant, et dicebant eis: Cujus rei gratia certatis, et nostras similitudines recusatis, habentes et ipsi proprias iconas? Sancti vero respondebant: Sed nos non simulacra dæmonum facimus, sed Dei Verbi qui incarnatus est, iconas facimus, et sanctorum ejus: non tamen deificamus eas.

D Cosmas Deo amabilis diaconus et cubiclesius dixit: Et hunc codicem quem fero, quique Veteris est Testamenti, scholiis adjacentibus in patriarchie invenimus: habebat autem schollon in defensionem imaginum. Porro insidiatores veritatis deleverunt schollen: et videte illud, honorandi Patres.

Idem reverendissimus Cosmas aperiens codicem, ostendit omnibus qui aderant in sancta synodo, defletum locum.

Idem autem legit; parebat enim: Non erunt tibi alii præter me: ne facias tibimet idolum, neque omnem similitudinem auctoritatem sunt in cœlo sursum,

et quæcunque in terra deorsum, et quæcunque in aquis A subitus terram : non adorabis ea, neque serveis illis (Exod. xx, Deut. v). Scholion : Et si facimus similitudinem hominum Dei cultorum, non ad adorandum ut deos, sed ut videntes, ad emulationem ipsorum veniamus. At vero si facimus similitudines Christi, non ut similitudinem adoremus, sed ut mens videndo ad superiora volet. Non enim imaginem corruptibilem corruptibilis hominis adoramus ; sed quoniam Deus dignatus est inconvertibiliter fieri homo, facimus ejus iconam ut hominis, licet scientes eum natura Deum. Non ergo ipsum Deum iconam dicimus, sed Deum [Gr., novimus] videntes in icona depictum, cuius similitudinem habet imago. Porro pagani errantes, similitudines deos prædiant, quibus et immolant. Delatus est alius codex B habens interpretationem Scripturæ, in qua jacebat prescriptum scholion : quem et sumens Gregorius Deo amabilis episcopus Neocæsariæ legit. Cumque adjaceret quæ deleta fuerat, et relegeretur [Gr., cui adjacebat q. d. f. et relegebatur].

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Hæc fecerunt qui dicti sunt patriarchæ Anastasius, Constantinus et Niceta heretici.

Theodorus sanctissimus episcopus Myrenium Lycke dixit : Si esset thesaurus iste tunc manifestus, non esset homo Iesus. Sed Deus reddat his qui absconderunt eum in die illa.

Theodorus sanctissimus episcopus Cataniæ dixit : Digni sunt isti anathemate, quoniam adulterantes erant veritatem, et insidiatores Patrum : et qui ab eis anathematizati sunt, digni sunt laude.

Tarasius sanctissimus patriarcha [Gr., sancta synodus] dixit : Væ animabus eorum, quoniam veritatem absconderunt !

Petrus sanctissimus episcopus Germiæ dixit : Deleantur nomina eorum de libro viventium, et cum justis non scribantur (*Psal. LXVIII*).

Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Benedictus Deus, qui post tantum incendium, incisionem, et abolitionem, reliquit illa.

Theodorus sanctissimus episcopus Myrenium Lycke dixit : Qui hæc fecerunt, domine, posuerunt lucernam suam sub modio. Sed benedictus Deus, qui ostendit in tenebris lumen salutis !

Cosmas Deo amabilis diaconus et cubuelesius dixit : Invenimus autem et codicem hunc in sceuphyllacio venerabilium oratoriorum patriarchii, continentem diversorum martyrum agones : cum his autem et de imagine non manufacta Camilianensium. Præterea [porro] reciderunt folia, in quibus erant de imaginibus scripta : et ecce omnibus eum ostendo.

Michael sanctissimus episcopus Synadensium dixit : Pastillarius dicebat, sanctissime domine, falsos interpres et insidiatores divinæ Scripturæ anathema.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Sed contrauersus est dolor ejus in caput ejus.

Joannes Deo amabilis presbyter, monachus et loci servator Orientalium pontificum dixit : Verum dicendum est ; mali mores codices incendentium ac iconas frangentium lucidiorem ostenderunt veritatem.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Non soli sacras iconas craserunt, sed et Evangelia, et alia quadam sacra : ita enim novit veritas persecutionem passa expressius apparere.

Stephanus monachus dixit : Adhuc et alium codicem habemus depravatum a Christianorum accusatoribus ; et si jubetis, hunc ostendam vobis.

Sancta synodus dixit : Ostendatur.

Et coram universa synodo ostensus est habens in duabus paginis deleta.

Gregorius Dei cultor presbyter et hegumenus monasterii Herachitii [Gr., Hyacinthi et cod. Sol.] dixit : æqualis formæ hujus habeo, domini, codicem, et si jubetis, legatur.

Et accipiens Stephanus monachus, et librorum custos, legit :

De Ecclesiastica Historia Evagrii, ex sermone quarto.

Cum enim aggressus esset adversus civitatem Chosroes, millesque impetus operatus terram multam cumulasset, adeo ut muros civitatis excederet, necnon et alias machinas consuisset, inefficacem patrabat regressum : dicam autem quæ facta sunt. Præcipiebat Chosroes potentatibus suis lignorum colligere magnam quandam struem ad devestationem, cujusque materiæ : quæ quando collectæ sunt velocius quam præceptum fuerat, in circuitu proprius ponens terram in medium jecit, et contra frontem civitatis ibat. Sicque paulatim superadūcatis lignis atque pulvere, civitatemque adiens, tantum in altum extulit, et murum excessit, ut superius sagittæ contra eos qui pro civitate perituri erant in muro jaci viderentur. Igitur quando hi qui depopulationem patiebantur, terram videbant prope quasi montem proficiscentem urbi appropriare, glorioseque hostes existere, et similiter civitatem pedites ingressuros, ultro machinantur [Gr., esequi in eo hostes, ut civitatem pedites ingredierentur, prima luce machinantur] ex adverso terræ congeriei, quæ apud Romanos agger appellatur, fossam subiugos, quam fodientes hinc terram fecerunt, ut flammis

D [ducere, et inde ignem emittere ; ut flammis] ligna incensa aggerem ad terram deponerent. Et opus quidem consummatum est : aggerem autem succedentes consilio defraudati sunt, non habente ignis progressionem, unde aere recepto materiam consumere posset. Cum ergo in omnem defectionem devenissent, defrunt divinitus fabricatam [fabrefactam] iconam, quam hominum quidem manus non operatae sunt : Abagaro autem Christus Deus, quoniam eum videre gestiebat, transmisit. Hanc igitur sanctissimam imaginem per effusionem quam sibi operati sunt, intromittentes, et aqua perfundentes, ab ea contra rogum et ligna dimiserunt [Gr., ex ea rogum et ligna resperserunt] ; et statim divina virtus

fidei operantium adsuit, et quod prius erat illis impossibile, perficiebatur: continuo quippe repererunt flammam ligna, et verbo confestim in pruinas versa superioribus impartiebantur, omnia igne hinc et inde porrigit [Gr., et dicto citius in pruinas versa sup. imp. o. i. depascente].

Leo reverendissimus lector magnae Ecclesiae regie Constantinopoleos dixit: Et ego indignus servus vester, cum descendissem ad Syriam cum regiis apocrisiariis, sui Edessae, et sacram ac non manufactam iconam vidi a fidelibus honorari pariter et adorari.

Tarascus sanctissimus patriarcha dixit: Hesterno die reverendissimus hegumenus Maximini codicem paradisi ainoenissimi Limonarii protulit, et lectus est: et reperimus et nos in bibliotheca exemplar ejusdem Limonarii incisa habens folia, in quibus de imaginibus scripta jacuerant.

Christophorus sanctissimus episcopus sanctae Cyriacae dixit: Sanctissime domine, indignus servus presumam loqui coram sancta et sacra atque universalis synodo. Propheticus sermo est, quia *in operibus manum suarum comprehensus est peccator* (Psal. ix). Quod enim putabant adversus nos facere in pseudosyllogo illo collecti, hoc adversus eos factum est. Et quædam quidem incidunt, quædam vero falsaverunt, ut manifestata veritate arguantur impietates eorum.

Stephanus monachus et librorum custos dixit: Codex datus ab hegumeo Maximini, continens sermonem qui falsatus est in altero codice qui est de iconis ^a.

Et legit idem Stephanus monachus et librorum custos.

Ex eodem Limonario.

Dicebant quidam seniorum, quia erat quidam inclusus in monte Oliveti decertator maximus: impugnabat autem eum dæmon fornicationis. Quadam ergo die cum ei valide immineret, cœpit senior lamentari et dicere dæmoni: Usquequo non parcis mihi? recede jam a me, consenuisti mihi. Apparet autem ei dæmon evidenter dicens: Jura mihi, quod nemini dicas quod tibi dicturus sum, et te ulterius non impugnabo. Juravit ei senex, quia per eum qui habitat in excelsis, non dicam cuiquam que mihi dixeris. Tunc dixit ei dæmon: Ne adores hanc iconam, et te ultra non impugnabo. Habebat autem imago figurationem dominæ nostræ sanctæ Mariæ Dei Genitricis portantis Dominum nostrum Jesum Christum. Dicit inclusus dæmonio: Sine tractem. In crastino autem indicat hoc abbat Theodoro Eliote, qui habitabat tunc in Laura Pharensium; et enarrat ei omnia. At vero senior inclusus dixit: Abba, vere illus es, quia jurasti dæmonio; verumtamen bene fecisti hoc dicendo. Porro expedit tibi, ut non dimittas in hac civitate scortum, ad quod non ingrediaris, quā ut recuses adorare Dominum nostrum Jesum Christum cum Matre ipsius. Confirmato ergo

A eo et confortato plurimis verbis, abibat ad proprium locum suum. Apparet iterum dæmon inclusus, et dicit ei: Quid est, male senex? nonne jurasti mihi quod nemini dices? et quomodo cuncta dixisti venienti ad te? Dico tibi, male senex, ut perjurus judicaberis in die judicii. Respondit ei inclusus: Quia juravi quidem, juravi utique; et quia perjuravi [pejeravi]; scio: verum meum Dominum et factorem perjuravi; te tamen non audiam.

De eodem Limonario.

Narraverunt mihi iidem Patres et hoc dicentes: Quia in his diebus mulier quædam Christi amatrix in finibus Apamie putoeum fudit: et multa expendens, et multum laborem faciens, et in profundum multum descendens, non reperit aquam: et in defectione animi multa erat mulier et propter laborem et propter sumptus. Semel ergo in somnis vident mulier quemdam dicentem sibi: Mitte, fer similitudinem abbatis Theodosii, qui in scopolu est; et aquam per eum Deus prælebit tibi. Mulier autem missis duobus hominibus suis, accepit iconam sancti; et deposita ea in puteum, statim et absque dilatione aqua exiit, ita ut medietas putei repleretur. Detulerunt ergo nobis ex eadem aqua, et bibimus, et glorificavimus Deum nostrum.

Item ejusdem.

Narravit nobis Dionysius presbyter Ecclesiae Ascalonis de abbe Joanne anachoreta, dicens: Quia hic magnus in præsenti generatione fuit homo, et ad statum suum [Gr., probandum statum] Deo benedictum hoc de eo miraculum asserebat. In specu, inquietus, senex se lebat in partibus Socchus possessionis, ab Hierosolymis miliariis viginti forme distantis. Imaginem autem habebat senex in specu sanctæ intemeratæ dominæ nostræ Dei Genitricis et semper Virginis Mariæ, habentem in ulnis Christum Dominum nostrum. Quotiescumque ergo volebat quoquani pergere, aut ad eremos longinquas, aut Hierosolymam ad adorandam sanctam crucem et sancta loca, vel etiam in Sina monte oraturnus, aut ad martyres, qui ab Hierosolymis multis spatiis abierant (erat enim amicus martyrum oppido senex). Nam nunc quidem ad sanctum Joannem Ephesum, nunc vero ad sanctum Theodorum Euchaita, aut ad sanctam Theclam Scleuciam pergebat, vel ad sanctum Sergium Arapham) perstruebat [præstruebat] candelam et succendebat, sicuti habebat consuetudinem: et ad depreciationem stans ut iter sibi dirigeretur, dicebat ad dominam, in imaginem ejus attinendens: Sancta domina Dei Genitrix, quoniam viam habeo longam ad ambulandum, multorum dierum spatiū habentem, de candela tua curam habeo, et inextinguibilem eam secundum meum propositum custodi. Ego enim adjutorium tuum comitem habens, vadam. Et his ad imaginem dictis, abibat; et proposito itinere completo revertebatur, aliquando quidem mense uno, aliquando vero duobus vel tribus, nou-

^a Invenitur etiam ab aliis interpretibus et maxime in sextæ synodi codice falsatus.

nunquam quinque aut sex moratus. Et sic inveniebat eandem ordinatam et ardentem, ut eam ad iter agendum egressus sinebat: nunquamque illam a somnis ipsa existicata vidit, neque a somno surgens, neque ab eremo rediens in speluncam.

Basilus sanctissimus episcopus Ancyrae dixit: Demonstratum est, quod antiqua traditio sit sacramum imaginum consuetudo.

Tarascus sanctissimus patriarcha dixit: Jam sati sumus ex paternis testimoniorum, et cognovimus, quia præsca traditio est venerabilium imaginum erexit. Sectatores igitur sumus sanctorum Patrum.

Sancta synodus dixit: Sectatores et concordes.

Stephanus reverendissimus monachus dixit: Et alias codices habemus de causa sacrarum imaginum usque ad quindecim: et ut jubetis.

Tarascus sanctissimus patriarcha dixit: Repleti sumus atque contenti.

Sancta synodus dixit: Satis est.

Tarascus sanctissimus patriarcha dixit: Quoniam demonstratum est in præcedenti lectione, quia ab Iudeis, et paganis, et Samaritani, ac Manichæis, atque Phantasiastis accusata est Ecclesia propter venerabiles imagines, et omnes certificati sumus, justum est etiam fratrem nostrum et dilectum dominum Joannem, et loci servatorem apostolicarum Orientis scidum, audire: habet enim quandam relationem insinuantem, unde coepit imaginum subversio.

Sancta synodus dixit: Et querimus, domine, audi de hoc.

Joannes reverendissimus monachus et loci servator Orientalium pontificum, a pittacio legit.

Volo ego humilis et cunctorum novissimus ostendere cum omni veritate coram presenti ac sancta vestra et sacra synodo, qualiter et quando et unde habuerit initium pessima et Deo excessa haec Christianos accusantium et imagines confingentium heres: compendio duntaxat sermonis uti proenans, per chartam judicavi bonum fieri narrationem, quatenus nil me veritatis lateat. Arabum itaque qui sine Deo sunt, mortuo tyranno, id est consiliario (Seleman autem erat huius nomen) ei successit Umarus: qui ad principatum ascendens, mox accessiens pepulit e fossa projectum [Gr., e fossa projiciendum] Maslamam a terra hac, cum esset hostis insanissimus: qui magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi gratia, et sanctissime Dei genitricis quæ illum peperit, cum confusione multa et perditione propriæ Saracenorum militie reversus est Syriam, nil eorum quæ sperabat adeptus. Mortuo autem Umaro subrogatus est Ezidus, vir quidam levis et mobilis. Erat autem Tiberiade duxor quidam prævaricatorum Hebreorum, veneficus divinus, demonum animas laedentium organum, cognominatus Sarantapechys, impius inimicus Ecclesie Dei. Qui videlicet nequissimus Hebreus cum didicisset impe-

A rantis Ezidi levitatem, accessit ad eum, et coepit divinare quædam et prædicere ei. Ex quo igitur factum est, ut acceptus tyranno et gratis efficeretur: Volo, inquit, prime consiliarie, pro symbolo benevolentiae qua circa te flagro, dictare tibi modum quemdam, per quem facilius ac celerius adipisci possis, ut addatur tibi vita longitudo; et permaneas annis triginta in hoc principatu tuo, si tamen in opus perduxeris verba mea. At insipiens ille tyrannus, mente obtusus aviditate longævitatis (erat enim amator deliciarum et petulans [petulcus]) respondit: Quia quæcumque dictaveris, paratissime facio: et si voti compos extitero, maximis te honoribus recompensando locupletabo. At vero veneficus atque dominus Hebreus ait ad eum: Jube statim absque omni dilatione vel induciis scribi per omnem principatum tuum encyclicam epistolam, ut omnem imaginalem picturam sive in tabulis, sive per musiva in parietibus, sive in vasis sacris et vestibus altarium, et quotquot ulijuscemodi reperiuntur in cunctis Christianorum ecclesiis, exterminare ac perfectly deponere [exterminent, ac p. deponant]: necnon et quotquot in foris civitatum ad ornatum sunt et decorum in quacunque similitudine. Quin Satana maligna operatione motus falsus divinus addidit, omnem similitudinem: argumentatus hoc, ut importabilem ostenderet iniuriam quam contra nos habebat [Gr., callide, ut nullam suspicionem suæ contra nos iuimicisci dare]. Ast tyrannus, deceptione captus, huic levitate usus obsecundavit: et mittens depositus ab omni provincia quæ sub ipso erat, sanctas imagines, et residuas similitudines: et hoc modo non parcens deturpavit Ecclesias Dei per veneficum Hebreum sub potestate sua sitas, antequam perveniret malum ad terram istam. Porro fugientibus Deo amabilibus Christianis, ne propriis manibus subverterent sanctas imagines, Hebreos Deo odibiles, et vilissimos Arabes angariabant, qui ad hoc missi erant Amiri: sicut incendebant venerabiles iconas, et domos ecclesiarum modo quidem linientes, modo autem eradentes. Quibus auditis, pseudoepiscopos Nacoliz, et hi qui circa ipsum erant, imitati sunt iniquos videlicet Judæos et impios Arabes, injuriantes ecclesiis Dei. Justum autem judicio sacro vestro intimare auditui, qualem miser ille finem et veneficus Hebreus suscepit. Cum enim hoc egisset symbolus Ezidus, non plus quam duobus annis et dimidio vivens defunctus est, et perrexit in ignem æternum. Et imagines quidem in antiquo statu suo et honore restitutæ sunt. Porro hujus filius Uolidus nomine indignatus, tanquam homicidam sui patris veneficum turpiissima morte interfici jussit, digna pro facto falsæ divinationis suæ portantem.

Sanctissimus episcopus Messanæ dixit: Et ego puerulus eram in Syria, cum Saracenorum symbolis imagines subverteret.

C Sabbas reverendissimus monachus et hegumenus Saracenorum.

* Anastasi verba: Sic enim Graeci appellant regem

monasterii Studii dixit : Domine, et nos indigni servi sanctitatis tue expetimus, ut sacrae imagines restituantur in locis suis juxta priorem consuetudinem, et ut litanias celebrent pii Christiani cum illis.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit : Quid dicitis, venerabiles fratres ?

Sancta synodus dixit : Et nos omnes consentimus.

Petrus Deo amabilis archipresbyter et loci servator sanctissimi papae senioris Romae legit ex pitacio.

Tarasio sanctissimo Constantinopolo novo Romae patriarchae, atque omni sanctae huic et universalis synodo Petrus archipresbyter sanctissime Ecclesie sancti ac laudabilis apostoli Petri, et Petrus presbyter et hegumenus monasterii sancti Sabbei, ambo loci servatores Adriani papae senioris Romae : Ju-
stam arbitramur, ut secundum pronuntiationem omnium nostrum, imo juxta antiquam traditionem catholicae Ecclesiae, sicuti omnes sancti Patres edocent nos, veniat in medio nostrum colenda imago, et hanc salutemus : et quemadmodum placuerit vobis sacerdotes, pronuntiate super hoc. Et aliud capitulum euggerimus, ut omnes conscriptiones, quae contra venerabiles imagines factae sunt, cum anathemate deleantur, vel igni tradantur : et de hoc petimus pronuntiari, ut videtur sacre synodo.

Sancta synodus dixit : Veniat, fiat !

Petrus Deo amabilis archipresbyter et loci servator sanctissimi papae senioris Romae dixit : Si jubet sancta vestra synodus, ponatur crastino venerabilis imago, et omnes salutemus eam.

Sancta synodus dixit : Fiat, fiat !

Joannes reverendissimus monachus presbyter et loci servator Orientalium pontificum dixit : Benedictus Deus, qui glorificavit amaricem Christi Nicænum hanc civitatem in diebus Constantini et Irenæi amatorum Christi imperatorum. Benedictus Deus qui exhibuit eam dupli gratia dignam. Fidem prius hic Christus expressus explanavit : nunc autem per sanctam synodum hanc dispensationis suæ symbola omnibus manifestavit. Arius infamis hic

A est depositus : Deo perosorum imagines confringentium haeresis hic exterminata est. Benedictus Deus qui dicit per sanctum apostolum Joannem : *Ego sum Alpha et Omega* (Apoc. 1, 22). Benedictus Deus, qui hic in primis et in fine fidem orthodoxam confirmavit.

Sancta synodus exclamavit, per unumquenque versum ter pronuntians : Divinitus sonantium Patrum doctrinæ nos correxerunt : ex ipsis haurientes veritatem potati sumus ! Eos sequentes, mendacium persecuti sumus ! Ab eis edocti venerabiles imagines, salutamus ! Ab eis ducti adorationem quo per honorem sit, eis impendimus ! Patres prædicant : filii obedientes sumus, et congratulamur in facie matricis traditioni Ecclesiae catholicae [Gr., gloriavimus in f. m. traditione E. c.] ! Credentes in unum Deum in Trinitate laudandum, honorabiles imagines salutamus ! Qui sic se non habent, anathema sint ! Qui ita non sentiunt, procul ab Ecclesia propellantur ! Nos antiquam legislationem Ecclesiae catholicae sequimur ! Nos iura Patrum conservamus ! Nos eos qui addunt vel auferunt ex catholica Ecclesia, anathematizamus ! Nos venerabiles iconas salutamus ! Superindictam novitatem Christianos accusantium anathematizamus ! Nos eos qui sic se non habent, anathematizamus ! Christianos accusantibus, id est imagines confringentibus anathema ! His qui assumunt dicta sanctæ Scripturæ, quæ sunt contra idola, in venerabiles imagines, anathema ! His qui non salutant sanctas ac venerabiles imagines, anathema !

C His qui appellant sacras imagines idola, anathema ! His qui dicunt, quod veluti ad Deos Christiani ad iconas accedant, anathema ! His qui communicant scienter injuriam et inhonorantiam inferentibus venerabilibus imaginibus, anathema ! His qui dicunt, quod excepto Christo Deo nostro alius eruerit nos ab idolis, anathema ! His qui audent dicere catholicam Ecclesiam idola aliquando recepisse, anathema !

Multos annos imperatorum ! Constantini et Irene magnorum principum et imperatorum multos annos ! Pacificorum imperatorum multos annos ! Deposito novitatis quæ pridem facta est, Domine, conforta ! Piam da, Domine, vitam eis !

ACTIO SEXTA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri. Imperio piissimorum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et Irenæe a Deo redimitæ matris ejus, anno octavo consulatus eorum, tertio Nonas [al., pridie Nonas] Octobrias, in dictione undecima.

Conveniente sancta et universali synodo, quæ per divinam gratiam et piam sactionem eorumdem di-

D viuitis corroboratorum imperatorum congregata est in Nicænum clara metropoli Bithynensium provinciæ : id est Petro reverendissimo archipresbytero sancte Romane Ecclesie sancti apostoli Petri, et Petro reverendissimo presbytero, monacho et hegumeno venerabilis monasterii sancti Sabbei Romæ siti, tenentibus vices apostolicæ sedis almi et sanctissimi archiepiscopi senioris Romæ Adriani ; et

Tarasio almo et sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novae Romæ, et Joanne ac Thoma reverendissimis presbyteris monachis, et vicariis apostolicarum sedium Orientalis dioecesos.

Residentibus quoque ante sacratissimum ambo nem templi sanctissimæ ac magnæ ecclesiae quæ cognominatur Sophia : presentibus et audientibus gloriosissimis et magnificissimis judicibus, id est Petrona laudabilissimo exconsule patricio, et comite Deo conservandi imperiali obsequio ; et tota sancta synodo secundum ordinem qui prescriptus est in prima actione : presentibus etiam Deo amabilibus archimandritis et hegumenis, atque omnibus monachis plenitudine ; propositis sanctis et intemeratis Dei Evangelii.

Leontius [Ieo] inclitus a secretis dixit : Novit sancta et beata synodus, qualiter in praecedenti conventu diversa dicta legerimus [al., digesserunt] divinitus insequendorum haereticorum, qui accusaverunt sanctam et immaculatam Christianorum Ecclesiam ad erigendas sacras imagines [Gr., ob erectionem saerarum imaginum]. Hodie autem præ manibus habemus eorumdem Christianos accusantium blasphemiam in scriptis, id est absurdam et evertendam atque per se redarguendam definitionem pseudosylogi, in omnibus consonantem impia opinioni Deo odibulum haereticorum : sed et artificiosam et efficacissimam ejus refutationem, quam Spiritus sanctus liquido prebuit (oporebat enim eam divulgari sapientibus affatibus [Gr., contradictionibus], et discerpi fortibus refutationibus) : quam et subjicimus ad quod placuerit.

Sancta synodus dixit : Legatur.

Joannes Deo amabilis diaconus sanctissimæ magnæ Ecclesiae Constantinopoleos, et cancellarius, legit.

REFUTATIO ejus quæ resarcinata et fallaciter nominata est definitio a congregata turba eorum qui Christianos accusant.

TOMUS PRIMUS.

Gratum est semper odienti homines demoni tam a Deo separare, quam multiplicibus fallere seducentibus hominem qui ad imaginem Dei factus est : et nil ei magis sollicitudini et studio est, quam pietati resistere, et ecclesiastice pacis concutere ordinem. Quod etiam et in temporibus nostris ostendit per conciliabulum quoddam, in quo qui congregati sunt subjectæ materiæ [Gr., expositionis auctores cf.] suosores sunt effecti, et septimum semet diffamaverunt esse concilium. simplex et cunctis armi-

A diabolo et malignis ejus virtutibus per demonica simulacula, et creature potius quam Creatori servierunt, juste idololatræ decreti sunt nominari : (quos et) iis qui Christum induerant, et gratia ejus ab idolis liberati, atque ab eorum errore salvati, regale sacerdotium et gens sancta effecti, comparare atque conferre conati sunt [Gr., sunt effecti, inurere conati sunt] : sed utimam more imperfectorum abortivorum mox nata verba eorum corrumperentur [Gr., corrupti essent], priusquam in Ecclesia talia essent effecta contagia. Verum quia cum inepta essent, a quibusdam lacte nutrita sunt : licet ad perfectam nondum pervenissent ætatem, hæc perimere gladio Spiritus necessarium ducimus. Sed in his omnibus dux nobis sit Christus verus Deus noster, qui illuminat omnem hominem venientem in lucem mundum (Joan. 3) qui solus intellectus est pie intelligentiam et intellectorum, et sermo dicentium et dictorum, qui omnia omnibus est et est et efficitur; qui dat linguam disciplinae cognoscendi, eum oportet dicere verbum. Declaratio enim sermonum ejus illuminat, et intellectum dat parvulis (Ps. cxviii); quatenus mendacium pellatur, et veritas introeat omnibus lucide ac splendide fulgens : quam pietatis zelatores amplectanti, divini Apostoli memores inquietant, Vœ miki est, si non evangelizavero (I Cor. ix); debent ejus et advocati et protectores esse mendacium redarguentes, et fauna spiritus lapidantes. Unde tam secundum Scripturas, quam mores Patrum, scrutabiliter ac syllogistice contra stultiloquia venientes, C secundum Phinees mucrone spiritus, una redargutionis plaga facile hos qui sibi in hac impietate conglobati sunt, simul pungere studeant, et mendaces per evidentem exhibitionem linguis eorum cunctis ostendant; quippe quæ et contra notitiam unice Filii Dei, et contra Ecclesiam ejus elatæ, et iniquitatem in excelsum incarnationis ipsius locutæ sunt : et ita demum disruptis vinculis eorum gladio spiritus, qui est Verbum Dei (Ephes. vi), et deposito jugo indiscipline eorum, legmina versutiarum ipsorum omnibus manifesta constituant: quia Dominus derisit eos, et subsannavit eos, et loquetur ad eos in ira sua, dicens : *Discedite a me, non novi vos* (Matth. vii). De quibus etiam per prophetam Jeremiam predixit : *Falso propheta vaticinantur in nomine meo : non misi eos, et non præcepvi eis, neque locutus sum ad eos : visionem mendacem et divinationem fraudulentam et seductionem cordis sui prophetizant vobis* (Jer. xiv, xxxiii). Idecirco erunt projecti in viis Ierusaleni, id est, Ecclesiae catholicæ; et conculatio omnibus qui pie Deum confitentur. Laqueus enim fortis viro labia sua et canitatem sermonibus suis cui retrahuntur an-

vum et maledictis refertum ostendi poterit, nisi redarguendo cum Dei aspiratione adversus eos aciem prepareremus : unam ipsis acquisituri cautelam, ut videlicet nihil noviter sine nobis agant ex his quae [Gr., unam nobis acquirentes caut. ut videlicet nihil a nobis innovetur ex his quae] ad divinum cultum pertinere noscuntur : sed magis apostolicis et paternis obdiant [obedimus] documentis, neccnon et ecclesiasticis institutis. Rogamus autem eos qui hanc fuerint adepti scripturam, quo eam scrutabiliter et non transitorie legant : ut liquido et expresse conperientes subtilitatem objectionis, lauream [victoriā : victorias et laudes] Dei Ecclesiae solvant. Usi sunt autem procēmīi hujuscemodi.

Gregorius Deo amabilis episcopus Neocæsariæ legit :

« Terminus sanctæ magnæ ac universalis septimæ synodi. »

Joannes diaconus legit :

A mendacio inchoantes, et per totam hanc rebellium vocum novitatem hoc in opitulationem assumptio, in mendacium finierunt Christianorum calumniatores. Quomodo enim sancta, quae nec quid est sanctum in notione suscepit, præsertim cum sit polluta, profana et execranda ? Illi namque qui in ea congregati sunt, ut prophetice fateamur, inter sanctum et pollutum non distinxerunt, et inter mundum et immundum non discreverunt, iconam incarnati Dei Verbi, Domini videlicet nostri Iesu Christi, similiter ut iconam Satane, idolum nuncupantes. Quomodo autem magna et universalis, quam neque receperunt, neque concordaverunt reliquarum præsules Ecclesiarum, sed anathemati hanc transmiserunt ? Non habuit enim adjutorem illus temporis Romanorum papam, vel eos qui circa ipsum sunt sacerdotes, nec etiam per vicarios ejus, neque per encyclicam epistolam, quemadmodum lex dictat conciliorum. Sed nec consentientes sibi patriarchas Orientis, Alexandriae scilicet, Antiochiae, ac sanctæ civitatis, vel communistros et summos sacerdotes, qui cum ipsis existunt. Vere sumus caligine plenus, obtenebris oculos stolidorum, est sermo eorum, et non lucerna posita super candelabrum, ut illuminet omnibus qui in domo sunt (Matth. v) : pro eo quod localiter in abdito, et non super orthodoxie monte in dicta fuerunt verba ipsorum. Neque enim in omnem terram more apostolorum exivit sonus eorum, aut in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii), quemadmodum sex sanctorum et universalium synodorum. Porro septima quomodo, quae non concordavit cum præcedentibus sex sanctis ac venerabilibus synodis ? Omne quippe septimum, quod fuerit ordinatum, in suppulatione præcedentium rerum subsquens debet esse, quam quod coruin quae sibi connumerantur, nihil participat, profecto non

* Quidquid Gregorius iste Neocæsariensis post haec dixisse aut legisse hic scribitur, id ex synodo illa falso septima dicta sumptum, hic confutatur, quare ea que hic cursivis (ut vocant) litteris expri-

monumeratur. Sicut enim si quis sex aureos more versus ordinet, deinde apponat æneum nummum, septimum hunc propter alterius materię substantiam nullatenus appellaverit; siquidem aurum multi et pretiosi metallum est commodi, æs vero vile et inhonorable : Ita et hæc cum aureum vel pretiosum in dogmatibus nihil habeat, sed in omnibus æreæ [subærata] sit et reproba venenoque mortifero plena [rubigine mortifera] sacratissimis sex synodis, aureis carminibus spiritus resurgentibus, connumerari non meruit. Habens autem clationem ejus qui dixit, *Ponam thronum meum supra nubes* (Isa. xxiv) personat hujuscemodi.

Gregorius episcopus Neocæsariæ legit :

« Sancta magna et universalis synodus, quæ per gratiam Dei et piissimam sanctionem Deo redimitorum et orthodoxorum imperatorum nostrorum Constantini et Leonis congregata est in hac Deo conservanda regia urbe, in colendo templo sanctæ ac intemeratae dominæ nostre Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, quod appellabatur Blachernæ, definitivæ subtler annexa. »

Joannes diaconus legit :

Si per divinam gratiam eorum congregatio facta esset, verbis quæ per Dei gratiam dicta sunt adornaretur, et veritate utique resulgeret; quoniam gratia huic conjuncta est, et comparès sibi atque contubernales existunt, testante Joanne qui in theologia præminet, ac dicente : *Gratia et veritas per Jesum Christum facta est* (Joan. i). Ipsi ergo veritatem deserentes, in qua Salomon gloriatur dicens : *Veritatem meditabitur guttur meum* (Prov. viii); et mendacium amplectentes, a gratia proculubio exciderunt (Coloss. iv). Unde nec sermo eorum divino est sale conditus, ut det gratiam audientibus. Illud autem quod dicitur, in venerabili templo congregatos eos fuisse, non est mirum. In hoc enim nullo suco meliorabuntur : quemadmodum nec Annam et Caipham, vel Judicum eorum concilium quod factum est in Christum, juvit quod in templo adversus eum initium est sine lege consilium. Nam Deo magis damnabiles ostendebantur, quia in locis sanctis non sancta, sed iniuncta Deo seadera pepigerunt. Sed utinam ex paterna voce procēmīi sumerent, Dionysii videlicet deiloqui, traditionesque ipsius [Gr., Sed utinam ut ex p. v. pr. sumpserunt Dion. d. traditiones quoque ipsius] atque omnium sanctorum Patrum nostrorum incorruptas servarent. Sed non est hoc in illis, sicuti cetera per totam expositionem eorum manifestabunt : licet inconvenienter hi qui falsa ovium pelle cooperiuntur, de theologia præfationem faciant, ita dicentes :

Gregorius episcopus legit :

« Cunctorum causa et consimilitudo deitas, quæ omnia bonitate sua ex non existentibus ut essent munatur, sunt verba synodi falso septimæ dictæ, eamque variationem non honoris, sed discretionis gratia fieri scito. »

exhibitit, hæc ornata et ordinate agitari defini-
vit : quatenus incolumenti per gratiam denatae
conjncta, indeclinabilem perpetuitatem et in-
flexibilem ad ultraque nutum veri status salva cus-
todiant.

Epiphanius diaconus [et cubaclesius] legit :

Si universa creatura a Deo condita accepit ex non exstante subsistendi virtute, nunc ejus utique praecepto mota et directa, novit Creatoris custodire mandatum, tanquam ab ipso quoque provisionem adepta sive inanimata sit, sive animata. Ipsi autem traditionem quæ a Christo nobis in sancta Ecclesia sua ad recordationem salutiferæ dispensationis sue data est, anathematizare præsumperunt, ignorantes quod nihil eorum quæ in illa sunt, sine ipso fuerit factum ; et ostenduntur inanimatis insensibiliores, et irrationalibus irrationabiliores : et non solum hæc, sed et bene se currere arbitrantes, lingam in pravis sermonibus et dogmatibus suis fallacem demonstrant, sanctam Dei Ecclesiam idolis adornati perhibentes ; atque mendacium spem suam ponentes, ad eam proferunt : Vias tuas scire nolumus (*Job. xxi*), neque antiquam traditionem sequi proponimus. Et quidem audient a Christo qui eam fundavit : Nescio vos (*Math. vii, xxv*) ; singunt autem se diabolum triumphare, dicentes ita :

Gregorius episcopus Neocæsariae legit :

Quia vero hic qui ob priorem claritatem Lucifer dictus est, proprium ordinem circa Deum collocatum habens, et in excelsum contra factorem suum sensum extendens, tenebræ hinc cum apostatica virtute sua factus est, et ex gloriosissima, lucem faciente, et super lucem existente Dei principalitate sponte cadens, omnis malitia ultronens factor et inventor ac magister apparuit, et offuscatus est ; non ferens aspere hominem a Deo creatum pro eo in gloriam intromissum, in qua ipse fuerat constitutus, omnem adversus eum malitiam suam evanavit, et per deceptionem illum a divina gloria et claritate reddidit alienum, creaturam potius quam Creatorem adorare cohortans.

Epiphanius diaconus [et cubaclesius] legit :

Si quidem contra idolorum servitutem, vel contra creaturarum servitutem, quam sancti apostoli qui induti sunt virtutem ex alto, ac divini prophetae qui ante vaticinati sunt, sivecum demum egregii Patres nostri qui illos secuti sunt, interdixerunt et ex-

A se vocem per deiloquum David et psalmistam prolatam : Quare enarratis justitias meas, et assumitis testamentum meum per os vestrum ? vos autem odistis disciplinam, et projecisti sermones meos retrorsum, portionem vestram ponentes cum his qui adulterant dogmata veritatis (*Psal. xlvi*). Unde simulantem veritatem, aiunt :

Gregorius episcopus Neocæsariae legit :

Unde propriæ manus opus factio Dens cum vivisset modis omnibus in perditionem demersum, nequaquam sustinuit, sed post [Gr., videlicet in p. lubens non passus, post] diligentiam quæ per legem atque prophetas pro huic est effecta salute, nondumque illo redire valente in priorem nobilitatem, dignatus est Filium suum et Verbum in novissimis et praedestinatis temporibus mittere ad terram. Qui voluntate paterna, et cooperatione vivifici et æqualis sibi potentia Spiritus, in utero virginali habitans, et ex sancta et immaculata carne ejus in propria substantia [Gr., existentia,] vel subsistentia carnem sumens nobis consubstantialem, hanc mediante anima rationabili et intelligibili compaginavit atque formavit, et natus est ab ipsa super omnem rationem et omnem intellectum et cogitationem ; crucemque pertulit ultroneam et mortem elegit, atque tertia die resurgens ex mortuis, omnem salutarem dispensationem implevit.

Epiphanius diaconus [et cubaclesius] legit :

Cit Scriptura in mundi factura Deum dixisse : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (*Gen. i*). Ingens ergo est magnitudo dignitatis, quia terrena imagine Dei honoratus est. Sed eo seductione cadente, ac non conservante primæ plasmationis dignitatem, humanum genus in idolatriam translatum est. Hunc Deus et Verbum Patris factus homo, et non mutata natura, perfectus, revocans a casu, atque removens eum ab errore idolorum, denuo in immortalitatem singit, probens ei donum sine poenitentia. Hæc iterata fictio, Dei magis inspectrix efficitur ; et priori fictione præstantior, ac donum [Gr., Hæc priore deiformior et præstantior formatione fit reformatio, ac d.] æternum. Has ergo donorum magnitudines obtenebrare volentes, aliam idolatriam per facturam imaginum ore aspero prohibent introduci, et redemptionem novam jactanter factam [Gr., per se factam] asseverant ; et variis verbis suam sententiam consuentes, Ecclesiam Dic tamquam errantem indicant. molientes sermones

« cultura, et tradidit adorationem quæ spiritu est
et veritate. »

Epiphanius diaconus legit :

Inviti, o præstantissimi, ad veritatem trahimini. Totus enim sacer apostolorum cœlus, et sancta Patriæ nostrorum caterva, ad homines venisse Dei Patris Verbum et Filium prædicat, ut erueret nos ab idolorum errore. Sed et prænuntiatas voces habemus per prophetas ita claimantes : *Ecce enim, ait, dies rientis, dicit Dominus, et delebo nomina idolorum a terra, et non erit ultra memoria eorum* (*Zach. xxii*). Ita ut vos confiteri coacti sitis, quod nos ab idolorum errore Christus Deus noster eruerit. Et si eruit, quomodo rursus idolis servierunt, qui in illicum crediderunt? ceasset vestra maledicta garrulitas. Deus redemit incarnatus, et rursus captivamur? et ab eo qui tyrannidem in nos exercuit, nunc iterum supereramur? Audite divinam Scripturam dicentem (*Psal. cxlii, cxlv*) : *Regnum ejus æternum, et potestas ejus in generationes generationum; et: Regnabit Dominus in æternum, Deus tuus Sion in generationem et generationem.* Nequaquam, ut imperatores terreni modo superant, modo superantur, ita et Deus; sed Victoria ejus in æternum manet. Neque enim ut homo est Deus ut formetur, neque ut Filius hominis, ut comminetur ei, sicut scriptum est. His autem et Apostolus consonat dicens : *Sine paupertate enim sunt, inquit, dona et vocatio Dei* (*Rom. xi*). Porro eadem effantur, semet adornare pulentes. Subinferunt enim, se se impugnantem :

Gregorius episcopus legit :

« Et ita deum cum assumptione in cœlos ascendit, sanctos discipulos suos et apostolos magistros hujus salutiferæ fidei derelinquens. Qui Ecclesiam nostram tanquam sponsam ejus variis pietatis atque lucifluis dogmatibus speciosam redentes, optimam [formosissimam] et clarissimam, utpote quibusdam lumbriis aureis ostenderunt circumamictam et variatam. Cujus speciem accipientes incliti Patres nostri atque magistri, necnon et sanctæ ac venerabiles sex synodi, sine diminutione conservaverunt. »

Epiphanius diaconus legit :

Indoctum et increditum sensum habentes, nec senserant tyranicas sex ipsius vocum novitatis abjectiendam opinionem, fastumque et arrogantiam suam isti, qui tumultuari susurrando conantur : et versuto volentes velamento suum ipsum sensum, obumbrare, ridiculum quoddam ex desidia patientur, laudantes nullum ac magnifice ecclesiasticam legislationem ; et hanc iniquitatem servare sanctas sex et universales synodos, licet relentes, promittunt [*Gr., assentientur*] , et verbis quidem simulant pietatem, mente autem iniquitatem operantur : et labiis eam honorant, corde autem longe distant ab illa (*Isa. xxix*) ; minime consentientes admittere traditionem, quæ in omni præterito tempore a tot sanctis retenta est. Utinam relictuam saltem reveriti essent Chri-

stianorum, qui tam impræsentiarum, quam qui scerunt ex quo annuntiatum est Evangelium, exprobrando et abjiciendo ejus narrationem quæ per titulorum pictoram effecta est. Nam postquam sancta et universalis sexta synodus facta est, usque dum ipsi congregati sunt contra venerabiles iconas, non plus quam septuaginta præterierunt anni. Unde omnibus liquet, quod nequaquam in his annis imaginum picturæ sunt traditæ, sed in temporibus sextam synodum præcedentibus : et revera ab apostolorum fuerunt prædicatione, quemadmodum in omni loco ex ipsa visione sanctorum templorum ediscimus et Patres sancti testati sunt, atque historiarum perhibent relatores, salvanturque hactenus conscriptiones eorum. In primo enim et quingentesimo post expleta quinque annorum millia, Christus Deus noster ad homines veniens, et per triginta tres annos et menses pene quinque nobiscum conversans, magnum et salutare mysterium nostræ Redemptionis operatus est; sicque ad cœlos iter effecit, ascendens proculdubio unde descendit, præcipiens apostolis doere omnia quæ illos ipse docuerat. A temporibus ergo istis usque ad Constantium imperatorem qui primus ex Christianis regnavit, transierunt anni quasi trecenti, cum prius tyrannidem pagani exercent : quando scilicet plurimi Christianorum bonum certamen certantes, martyrio sæculum hoc derelinquebant adversus idola insurgentes. Christianorum vero copia divino zelo commota, templaque construentes, quidam in nomine Christi, quidam vero in honore sanctorum, alii humanitatis in eis Christi Dei nostri acta, alii autem certaminis martyrum narrationes coloribus exarabant : alii autem in tabulis semper memoriam ferre volentes in eis [*Gr., in seipsis*] desiderati martyris imaginem depingebant, vel etiam ipsius Christi. Sed et in sacris vestibus et cimeliis imagines tam a sanctis Patribus nostris, quam a piis viris depingebantur, et in ipsis incruenta sacrificia celebrabant : et usque ad nos hæc omnia liquidio demonstrata sunt, et permanent in æternum.

Et certe etiam in hæresibus exortis felle ac amaritudine plenis adversus Ecclesiam, sed et sex synodis universalibus Dei nutu per diversa tempora in eorum eversionem congregatis, omnia quæ tradita sunt in Ecclesia catholica sive scripto sive non scripto ab antiquis temporibus, una cum sanctarum quoque imaginum demonstratione corroborata sunt et stabilita. Sancta vero sexta et universalis synodus cum promulgasset definitionem suam contra eos qui unam voluntatem prædicant in Christo Deo nostro, et Constantinus qui tunc imperabat, et præceptione sua per beneplacitum Dei hanc congregaverat, vita post modicum excessisset, Justinianusque filius ejus imperium obtinuisse : iidem ipsi qui in ea fuerant congregati, rursus nutu divino unanimiter convenientes post quatuor vel quinque annos, regulas ediderunt pro correctione ecclesiasticorum negotiorum usque ad duas et centum. In quibus canonibus etiam de imaginibus in octuagesima secunda regula

exposuerunt ita : In quibusdam venerabilium imaginum picturis agnus digito precursoris exaratur ostensus, qui in figuram præcessit [Gr., assumptus est] gratiæ, verum nobis per legem præmonstrans agnum, Christum videlicet Deum nostrum. Veteres ergo figuræ et umbras, utpote veritatis indicia et præcedentes characteres Ecclesiæ traditos salutantes, gratiam honore perferimus et veritatem, hanc ut legis plenitudinem admittentes. Ut ergo præfatio etiam per colorum operationes in omnium vultibus [ante omnium oculos] depingatur, characterem agni Christi Dei nostri qui tollit peccata mundi, secundum humanitatem, etiam in iconis ex hoc pro veteri agno desminimus depingi : per eum videlicet celsitudinem humilitatis Dei Verbi considerantes, et ad memoriam conversationis quam in carne gessit, passionis quoque ac salutaris mortis ejus adducti, atque redēptionis quæ hinc est mundo effecta. Videlicet ergo cuncti et intelligimus, quod et ante sanctas synodos et post sanctas synodos imaginum descriptiones in Ecclesia traditæ fuerint, quemadmodum et Evangelii. Etenim per lectionem auribus perceptam hujus auditionem menti transmittimus, et oculis intuentes imaginales formas, simili modo intelligibiliter illustramur : et per duas res invicem sequentes, lectionem aio et picturas, unius notitiam accipimus, ad memoriain rerum veniendo gestarum. Hinc et duorum generalissimorum sensuum in Canticis cantorum copulata hæc operatio potuit inveniri, cum dicitur : *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis : vox enim tua dulcis, et facies tua decora* (*Cant. ii.*). Quibus consonantes et nos psallendo dicimus : *Sicut audivimus, ita et vidi mus* (*Psal. xlvi.*). His ergo ita se habentibus, opportune dicendum est ad eos qui contra sanctas imagines garrierunt : *Vana locutus est unusquisque ad proximum suum ; labia dolosa in corde, et corde locuti sunt mala* (*Psal. xi.*). A quibus cruamur gratia Christi veri Dei Salvatoris nostri.

TOMUS SECUNDUS.

Epiphanius diaconus legit :

Obliti non mentientis Domini reprimissionis, quam de Ecclesia sua spopondit, quia portæ inferi non prævalebant adversus eam (*Math. xvi.*), nudo capite, revelataque facie, habentes contrarias opiniones, impugnant illam ; et surantes paternas voces, quasi suas opponunt, dicentes ita :

Gregorius episcopus legit

Iterum autem hujus decorum videre non ferens predictus malitiæ fabricator, non est fraudatus per diversa tempora et modus maligno ingenio faciendi sibi subditum genus humanum : sed in schemate Christianismi idolatriam sensim induxit [Gr., reduxit], persuadens sophismatibus suis ad respectum habentibus, ut non recederent a creatura, sed hanc adorarent et colerent, Deumque facturam arbitrarentur, Filii nomine nuncupatam. At vero si ex non existantibus vel a creatura, vel a divina substantia in sua est alienatus natura, nullus est huic sermo reddendus, sed hi qui nomen Christi creature imposuerunt, Eas adorent, huic deserviant, in ea spem salutis habent, et ab ipsa præstolentur judicium [ex. est creatura, et secundum propriam naturam aliena est a divina substantia, nihil de hoc curarent ; sed nomen Christi creature imponentes, hanc adorarent, huic deservirent, in ea sp. sal. haberent, et ab ipsa præstolarentur jud.] : necnon et apostata qui cecidit, totam nequitiam suam hominibus qui

Epiphanius diaconus legit :

Qui spiritualem expugnant Jerusalem, id est catholicam Ecclesiam, his figurantur qui terrena expugnavero Jerusalem. Et festinant et ipsi patrici sermonem, quemadmodum quondam Rhapsaces, qui Hebreæ lingua contra Israel utebatur (*IV Reg. xviii.*). Isti enim heretici paternam doctrinam et ecclesiasticam vocem contra Patres contraque catholicam Ecclesian armant. Sed a fructibus, inquit Dominus, *eorum cognoscetis eos* (*Math. vii.*). Comparati enim sunt sepuleris dealbatis, quæ foris quidem parent hominibus speciosa : quemadmodum et isti Christianorum calumniatores patriis quasi coperti sermonibus, intus autem pleni sunt ossibus et omni spurcitia (*Math. xxiii.*), mortuis videlicet foetidisque dogmatibus. Nos autem idem sepulcrum revelantes, in manifestationem faciamus cunctam eorum inmunditiam : quia secundum propria desideria pervertunt quæ in Ecclesia catholica sunt a sanctis Patribus edita. Et vocibus quidem eisdem utuntur, sed astute commutant sensus eorum. Quæ namque aduersus Arianos ipsi profati sunt, isti contra venerabiles iconas, stylo scripture mutato, falentur. Quod enim memorabilis Pater Gregorius Nyssorum presul Ecclesiæ in epitaphii sermone, quem super sancto Basilio, suo videlicet carne ac spirum fratrem, scribens *adversus Arianos dogmatizavit*, isti contra imagines assumpserunt : quod ex eadem præfatione ipsius periochæ videri poterit, quæ ita se habet : *Ulique nullus ignorat intentionem ostensionis, quæ tempore magistri nostri effecta est* [Gr., int. cur tali tempore noster claruerit doctor]. Quia enim hominum vesania circa idola prædicatione Christi extincta fuerat, et omnes erant in ruinis jam et abolitione vanorum culturæ, per totum pene orbem prædicatione pietatis exorta : is qui tenebat humanæ deceptionis principatum, undique coercitus Christi nomine ab orbe terrarum abactus est. Cum autem in malitia sapiens malitiæ inventor existeret, non est fraudatus malignis argumentis ad faciendum rursus per seductionem sibi humanitatem subjectam, sed sub prætextu Christianitatis idolorum culturam paulatim induxit [Gr., reduxit], persuadens sophismatibus suis ad respectum habentibus, ut non recederent a creatura, sed hanc adorarent et colerent, Deumque facturam arbitrarentur, Filii nomine nuncupatam. At vero si ex non existantibus vel a creatura, vel a divina substantia in sua est alienatus natura, nullus est huic sermo reddendus, sed hi qui nomen Christi creature imponentes, hanc adorarent, huic deserviant, in ea spem salutis habent, et ab ipsa præstolentur judicium [ex. est creatura, et secundum propriam naturam aliena est a divina substantia, nihil de hoc curarent ; sed nomen Christi creature imponentes, hanc adorarent, huic deservirent, in ea sp. sal. haberent, et ab ipsa præstolarentur jud.] : necnon et apostata qui cecidit, totam nequitiam suam hominibus qui

indigni sunt, largiatur, Ario scilicet et Aetio et Eunomio et Eudoxio, quin potius et multis aliis, per quos idolatria quæ jam defecerat, denuo, sicut dictum est, nomine Christianitatis inducta est [et omnino nactus apostata homines totius ejus nequitie capaces, Arium inquam, Aetium, Eun. Eud. et præterea multos alios, per ipsos idolatriam, etc., reduxit]. Et obtinuit homines languor, qui servierunt creature potius quam Creatori : ita ut et auxilio illius temporis imperatorum deceptio confotaretur, et omnes excellentes principatus pro eodem languore certarent. [Gr. , Cum ergo omnes proptermodum homines ad partem quæ prævalebat, transissent, tunc, etc.] Tunc ex Deo demonstratur magnus Basilius, quemadmodum Elias sub Achab (III Reg. 17, et seq.); qui sacerdotio jam quodammodo decidenti auxilium præbens, veluti quamdam deficiēt lucernam verbum fidei per gratiam quæ inhabitabat in eo, rursus resplendescere fecit. Intendamus quod verum est, quia totus hujus Patris sensus adversus Arii furia laborantes intenditur. Dicit enim sanctum Basiliū illis temporibus demonstratum, quibus Arius, Eunomius, Eudoxius, Macedonius, et qui circa illos, dissimiles [Anomœi] scilicet et Semiarlani, creaturam Filium et Verbum Patris et Deum nostrum fatebantur, tanquam Deo quidem, sed creato servientes [Gr. , tanquam Deo illi qui creatus erat, ser.]. Unde idolorum cultores iuste tam ab ipso quam a catholica Ecclesia nominantur, eo quod eum quem colunt, ex non existentibus ut esset fateantur effectum, sicuti omnis eorum quæ condita sunt, creatura. Itaque sanctas imagines Christiani neque deos nominarunt, neque ut diis deservierunt, neque spem salutis suæ in eis aliquando babuerunt, neque ab illis exspectant futurum judicium, nisi ad recordationem et monimenta habentes, et amore circa illarum principalia flagrantes, bas et amplexi sunt, et honoranter adoraverunt : non tamen divinæ his servitutis vel cultus officium impenderunt (abesto calumnia), sed neque aliis quibuslibet rebus. Ariani autem creaturæ connumerant Dei Filium et Verbum, ab eo spem salutis suæ prædicabant habere, et per eum futurum judicium effici. Hujus rei gratia egregius Pater arguens illos ait : Hanc, id est creaturam, adorare, huic servitutem exhibere, in ea salutis spem habere, ab ipsa exspectare judicium. Ergo probantur veritatis adulteratores hujus vocum novitatis propugnatores, et secundum prophetam (Isa. 1) capones; miscentes vinum aquæ : et non solum hoc, sed et falsarii paternarum traditionum effecti sunt. Eodem quippe deifero Patre dicente, Dei [Gr. , Filii] vocatione nominatam, ipsi volentes in imaginalem formationem sensum transferre, pro Filii vocatione, Christi vocatione falso profati sunt. Manifestum est enim quod dicens, Filii vocatione nominatam, adversus Arianos pronuntiaverit, in supernam et in creatam divinam generationem Filii blasphemantes. Propter quod et primores ejusdem heresos publi-

A cavit dicens, Ario videlicet, Eunomio, Eudoxio, et Aetio. Ipsi autem prout dicherent Fili, dicentes Christi, mutato sensu in venerabilem imaginum formationem blasphemiam conati sunt usurpare. Igitur et in hoc falsiloqui quidam et mendaces manifestantur, qui et inferunt quæ licita minime comprobantur.

Gregorius episcopus legit :

¶ Propterea quemadmodum olim Jesus salutis quod nostræ auctor et consummator sapientissimos discipulos suos sancti Spiritus induens virtute, pro imminutione talium, in omnem terram direxit : ita nunc famulos suos et apostolorum consimiles, fideles videlicet imperatores nostros erexit, ejusdem Spiritus sapientia prædictos, et dignos virtute factos, ad perfectionem scilicet et doctrinam nostram, atque destructionem dæmoniacorum munitionum extollentium se contra scientiam Dei, atque redargutionem diabolice argumentationis patriter et erroris. ¶

Epiphanius diaconus legit :

Quis locutus est iniuritatem talem in Excelsum aliquando ? quæ sat hac impietate crudelior ? O irreverentem et malignam blasphemiam ! o absconditam fraudem et variam falsitatem ! ut ex ipsius diaboli argumentatione instructi cillantur ; quia visionem et vultum, quæ clare nos et expresse ad gloriam Dei manu quodammodo ducunt, et per quæ humilitatis celsitudinem Dei Verbi consideramus, et ad conversationis ejus quain in carne gessit, id est, passionis et salutaris mortis ejus memoriam trahimus, dæmonicas munitiones extollentes se adversus scientiam Dei, et diabolicam argumentationem et errorem ausi sunt nuncupare. Intenderunt vero arcum sumum rem amaram, ut sagittent in oculis immaculatum (Psal. LXX). Si enim constiterent, pro iminutione idolorum indutos virtute ex alto sanctos discipulos, adveniente super eos Spiritu sancto, fuisse missos, non utique dicerent alios erectos, postquam obtinuit illorum traditio et doctrina annos circiter octingentes, et Patres sancti banc ut ancoram securam confirmaverunt et stabilierunt. Semel enim universaliter eripi per Christum ab idolis, non egemus super idolis conqueri [Gr. , reprendi] : nisi forte præsumant dicere, mutationem factam in Ecclesia, et leges alias et ordinationes traditas; inducentes nobis occasiones irrationabiles et negatione refertas. Hoc enim ruinore fortis isti tumultuantes dicebant, sicut olim Jesus salutis nostræ auctor et consummator. Hinc accedit eis dicere : Omne quod antiquatur et senescit, prope interitum fit (Hebr. viii) : et quia antiquata est apostolorum doctrina, novam nos procuramus erigere : quia et Moyses et Aaron sacerdotes simili modo fuisse probantur. Sed quando gratia subintravit, Apostolus dixit alium surrexisse sacerdotem. Ergo et nunc debuerant dare maximam quamdam gratiam, apostolorum gratia superiorem (sic enim et

dicunt) ad perfectionem quicquid nostrum et magisterium. Et cum episcopi essent qui talem synodum adunaverunt, et perfectionem apostolicarum dispositionum haberent, et alios debuissent perficere, non ab aliis perfici. Nam magis renuerunt doctrinam magisterii ac traditionis sanctorum apostolorum et illustrium Patrum nostrorum. Unde consortes et participes nullatenus ostensi sunt horum eruditiorum et doctrinæ, eo quod non consenserunt traditioni eorum, et imprecatur eis psalmista David dicens : *Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam* (*Psal. xi*). Dicat et nobis psallens veraciter ipse David, et nos una cum ipso : *Inimici defecerunt franeæ in finem, et civitates eorum destruxisti* (*Psal. ix*). Quando defecerunt inimici franeæ, et civitates, id est munitiones ejus? nonne in Christi humanatione? de quo scriptum est, quia *fortnum dividet spolia* (*Isa. liii*). An super pseudosyllogo et factione ipsorum scriptum est, quia inimici defecerunt franeæ in finem? Et si in finem et per omnia defecerunt franeæ inimici, impietasque civitatis destructæ sunt, quomodo hæc iterum resedificata et renovata esse garrierunt, ut sibimet ascribant destructionem eorum, et redemptionem humani generis quæ ex illis effecta est? Derogantes magno salutis nostre mysterio et dispensationi Christi, qui et super omnia benedictus Deus in secula seculorum. Amen. Deinde adulatio[n]ibus ad imperatores usi, ita aiunt.

Gregorius episcopus legit :

« Qui divino zelo, qui illis inest, moti, fidelium Ecclesiam dæmonum subreptam seductione videre non patientes. »

Epiphanius diaconus legit :

Hæc dicentes, neque cognoverunt reprimissiones quas catholica Ecclesia suscepit a Christo qui eam fundavit, neque per redemtionem quæ est in Iesu Christo Domino nostro confitentur salvari genus humanum. Quos enim Christus proprio mercatu est sanguine, iterum diabolo vendunt. Quos propria morte vivificavit, ipsi toxico labiorum suorum mortificant, et in laqueum inferni demergunt. Audiant Cantica canticorum aperte ad Ecclesiam ex persona Christi cantantia : *Tota bona [pulchra] es proxime mea, tota bona es, et macula non est in te* (*Cant. iv*). Ecce jam audierunt totam eam bonam esse et proximam Christi, ac ab omni macula liberam; ad quam et per Isiam affatur : *In manu depinxi muros tuos, et in conspectu meo es semper* (*Isa. xlix*). Et quomodo quæ has reprimissiones accepit, subripitur a dæmonum adversa virtute? et maxime ubi Christus est caput secundum divinum Apostolum

A spernere : idecirco spernet illos Dominus, et erunt apud omnes qui in ea nati sunt, reprobati et athesmatizati : mansit enim inexpugnabilis et incorruptibilis [Gr., inconcussa] et immobilitis. Porro adulatio[n]ibus replete os, ad narrationem a se gestorum faciunt gloriante[s].

Gregorius episcopus legit :

« Omne sacratum convocaverunt !—so amabilem episcoporum collegium, ut synode in idipsum effectum, et scripturarum quæstionem faciens de seductoria similitudinum colorum operatione, quæ avellit ex summa et Deo decibili latræ ad humilem et materialem creaturæ latrâ hominis sensum, Deo movente, pronuntiet quid sibi fuerit visum : scientes quod scriptum est in prophetis : Quia labia sacerdotum custodient scientiam; et legem exquirunt ex ore ipsorum, quia angeli Domini omnipotens sunt (*Malach. ii*). »

Epiphanius diaconus legit :

Inmemores Dei Verbi nativitatis ex Virgine, hujusque magni et salutaris mysterii quod ipse in carne veniens nobis donavit, eruens nos ab idolorum errore, ac horum insana superstitione : ipsique hanc salutem usurpantes, gloriamque sibi cumulare volentes, inglorii a catholica Ecclesia prædicantur. Quibus aperiæ assultur Christus Deus noster per prophetam dicens : *Sacerdo[tes] spreverunt legem, et conquinarerunt sancta mea. Inter sanctum et pollutum non distinxerunt, et inter mundum et immundum non distinxerunt* (*Ezech. xxii*). Ipsi enim iconas Domini et sanctorum ejus a dæmoniorum icona non distinxerunt, eas similiter idola nominantes, et calumniose accusantes Ecclesiam, quam acquisivit proprio sanguine Christus Deus noster; seductoriamque colorum operationem Evangelii enarrationem susurrando fatentes, quam venerabilem et sanctam fideles dicunt et nominant; non profecto aspicientes ad id quod videtur, sed ad ea quæ in ipso signantur. Audientes enim auribus, Gloria tibi, Domine, proclamaunt, et videntes oculis, eamdem utique deferunt gloriæ actionem. In memoriam quippe venimus conversationis ejus, qua cum hominibus conversatus est. Quidquid enim narratio in scriptis insinuat, id ipsum et pictura denuntiat. Qualia vero impudentior

D jactanterque verbosa fauce garrierunt, inspiciamus. Quæ avellit ex summa et Deo decibili latræ ad humiliem ac materialem creaturæ latrâ. O vesaniam linguam ut gladium acutum ei mendacio infectum habentium, immaculatam fidem Christianorum in imaginum æstimantium commutari culturam; qui que contumeliose profantur, humiliem ac materialem creaturæ latrâ hanc appellantes! Nullus Christianus

citorum ipsius, habet Ecclesia reposita : ex quibus etiam imaginum est factura. Ipsi præterea esse argumentant dicentes : Pronuntiet quod sibi fuerit visum. Latuit eos quod ab ore Domini scriptum est : Qui loquitur a semetipso, propriam gloriam querit (Joan. vii). Igitur ipsi testantur se a semetipsis affari, et non a Spiritu sancto. Quis, putas, haec audiat? nisi forte qui non fuerit Spiritus. Deinde gloriae non in Domino, sed in lingua sua, sic aiunt :

Gregorius episcopus Neocasariae legit :

« Et ecce nunc congregata sacra synodus, cuius numerum implemus trecenti triginta octo, syndicatas sequentes legislationes, amplectentes suscipimus et predicamus dignata seu traditiones, quas ipsæ roborantes, secure nos tenere sanxerunt. »

Epiphanius diaconus legit.

Populosum habentes concilium jactant, de multitudine gloriae. Turbas quippe contra Ecclesiam congregantes garrierunt, os non habens ostium appetentes, quod licitum nou est, iniuritatem in Excelsum locuti sunt; et secundum Hebreum populum creverunt, et vilissimi facti sunt (Exod. vii, sec. LXX). Sed non beneplacuit in eis Domino. Quare? quoniam ab Ecclesia sese pellentes, erraverunt in eremo, in inaquoso, vinum spirituale, quod letifat corda hominum (Psal. cm), non habentes. Rursus autem eadem de semetipsis [Gr., iisdem] asseverant verbo quidem figurantes synodicas sectari legum positiones, factis autem negant, et dinumerant universales synodos, dicentes :

Gregorius episcopus legit.

« Secundum quidem primum sermonem sancta [Gr., Primo quidem loco sancta] et universalis ac magna synodus, quæ apud Nicæam celebrata est sub sanctæ memoria Constantino Magno imperatore; quæ impiissimum Arium a sacerdotali deposita dignitate, eo quod diceret creaturam incrementum Filium Dei, qui consubstantialis Patri et Spiritui sancto, et per omnia unius gloriae ac unius est honoris: quæ et a Deo electum [Gr., dictatum salubris fidei nostræ protulit symbolum. Sicque demum centum [Gr., Deinde centum] quinquaginta sanctorum Patrum qui convenerunt in hac regia urbe sub majore Theodosio imperatore: quæ Macedonium Pneumatomachum damnavit, tanquam in sanctissimum Spiritum blasphemantem, et non esse homousion Patri et Filio impie dogmatizantem: ipsum quoque salutaris fidei nostræ symbolum latius expressit, Deum etiam et sanctum omnipotentem Spiritum firmans. »

Epiphanius diaconus legit :

Has sanctas universales duas synodos etiam impios recepit Nestorius, et qui partis ejus erant haeresi. Ita et horum factiose cohortis synodus has recipiens, aliam haeresim introduxit, a qua qui intendunt ei, Christianorum calumniatores nominati sunt

A a sancta Dei catholica Ecclesia, in nullo ab insensatis viris discrepantes, qui solem videntes esse super terram, dicunt ad invicem: Præ claritate solis stellæ absconsæ sunt, et dies est, et non est nox: manifestissima et certissima otioso sermone ratiocinantes deliberant [Gr., concludunt], ita subdentes :

Gregorius episcopus legit:

« Post has ducentorum sanctorum Patrum apud Ephesum prius conveniens sub juniori Theodosio imperatore quæ Judeorum sensum habentem, et hominem colentem. Nestorium condemnavit: quoniam prædicabat Christum seorsum ex Deo Verbum, et Christum alterum qui esset ex muliere: partim privatim ponens Deum Verbum, et partim hominem: duas hinc subsistentias in uno Christo dogmatizans, et negans unitatem quæ per subsistentiam facta est: secundum quam non quasi alter cum altero coadatur, sed unus intellectus Christus Jesus Filius unigenitus, una adoratione honorandus cum propria carne.

Epiphanius diaconus legit :

Hæc et Eutyches, et Dioscorus, atque qui confusionem duarum in Christo naturarum prædican, admiserunt. Sed haeresi permanerunt aliam haeresim inferentes. Ergo his connumerabuntur et ipsi, tanquam versutam vocum novitatem in catholicam Ecclesiam inferentes. Et veluti pueri, qui ea quæ a patribus suis evidenter dicta et facta illusorie adinvicem enarrant; ita et isti quæ ab omnibus manifeste scientur, docte [more doctorum] opinantur proferre, tradereque scripturæ; sed ridendi omnibus facti sunt. Et rursus vana confabulatione utentes dicunt :

Gregorius episcopus legit :

« Deinde Chalcedone magna et opinatissima syndodus, quæ sub Marciano Deo amabili principe concurrit, quæque Diescorum et infelicem Eutychem anathematizavit, prædicantes non in duabus naturis post summam Dei verbi unitatem, quæ in subsistentia facta est, euindem et unum Christum et Dominum cum carne subsistere; sed ex duabus naturis unionem factam, et unam mistam et confusam effectam. Præterea et quæ Constantino poli convenit centum sexaginta quinque sanctorum Patrum sub Justiniano divæ recordationis: quæ anathematizavit Origenem, qui et Adamantius dictus est, Evagrius, Didymus, cum paginis conscriptis eorum; atque Theodorum Mopsuestum, et Diodorum præceptorem Nestorii, Severum, Petrum, Zooram, cum impiis dogmatibus eorum; et factam [Gr., dictam] Ibae epistolam, quæ scribitur ad Marim Persam: sanctæ et magne quartæ synodi pia corroborans dogmata. »

Epiphanius diaconus legit :

Has sanctas et universales synodos, et præcedentes eas, suscepserunt Sergius Constantinopolitanus, Cyrus Alexandrinus, Honorius Romanus, et qui

circa ipsos sunt unam voluntatem in Christo dicentes. Sed ut hæretici anathematizantur a catholica Ecclesia, per hæresim suam vana loquentes. Sic et isti licet et has sanctas synodos admittant, propter hæresim tamen suam abhiciuntur a catholica Ecclesia : et vanus illis est super hoc sermo, et otiosus, ac nulla responsione condignus ; quoniam in appellatione sanctorum synodorum, his resultant et adversantur. Et si quidem ignorantia hoc fecerunt, amentia est et indiscipline plenum : quod si scienter, impietate et omni absurdâ conscientia. Aut enim ostendant nobis synodus adversantem synodo, nisi forte ex illis quæ alienatae sunt a catholica Ecclesia, et anathematizatae, quemadmodum et eorum : aut probabiles sequantur, et sanctas ; et quæ dimiserunt in Ecclesia, et isti suscipiant. Et si quidem suscepérunt venerabiles iconas, catholicam Ecclesiam sectantur, utpote a sanctis sex universalibus susceptas synodis. Si vero non sectantur catholicam Ecclesiam, nemo illos audiet non sequentes Deo de- cibilem traditionem.

Gregorius episcopus legit :

¶ Similiter et ea quæ temporibus Constantini pii principis in hac a Deo conservanda urbe centum septuaginta sanctorum Patrum convenit; quæ anathematizavit et abjectum fecit Theodorus Pharanitanum, Cyrum Alexandrinum, Honorium Romanum, Sergium, Paulum, Pyrrhum et Petrum, qui hic præsules exsisterunt; Macriamque Antiochenum, et Stephanum discipulum ejus : eo quod dicerent unam voluntatem et operationem in duabus unius Christi Dei nostri naturis. ¶

Epiphanius diaconus legit :

His ratiunculis nullus est refutationis sermo necessarius, eo quod sint hæc superius confutata. Sophismate autem profano sanctas synodos iterum in medium afferunt, ita dicentes :

Gregorius episcopus legit :

¶ Ipsæ igitur sanctæ et universales sex synodi pie ac Deo placabiliter dogmata immaculatae Christianorum fidei exponentes, et traditis divinitus Evangelii imbutæ, unam subsistentiam in duabus naturis et voluntatibus et operationibus in uno Christo Domino nostro et Deo tradiderunt; et unius ejusdemque miracula et passiones existere docuerunt. ¶

Epiphanius diaconus legit :

O elationem et sensum arrogantissimum ! Quasi imperitam et divinorum dogmatum ignoram Ecclesiam docere nituntur, cui nimis testimonium perhibetur, quod omni sapientia plena sit : quemadmodum magna voce spiritibus exclamavit divinus Apostolus, qui hanc sacramentis imbutit, dicens de illa : *Ut innotescat principatis et potestatis per Ecclesiam multiformis sapientia Dei (Ephes. iii).* Non igitur recte judicaverunt, sed nimis periculose quæ non queruntur in medium deducentes. Ut enim an-

A choram certam catholica Ecclesia hæc dogmata &c recepit et signavit, atque horum magisterio opus non habet. Verum cum divinis dogmatibus eorum etiam venerabiles imagines receptorunt, et cultu quodam et honore Patres nostri dignas judicaverunt, et pietas exerent eas in venerabilibus templis quæ ab eis ædificata sunt : sed et in omni congruo loco depinxerunt, et has amplexi sunt. Ipsi autem omnem divinam catervam eorum transcendere præsumperunt, et aduersus hos sedem suam locaverunt, superbientes secundum patrem mendacii, id est diabolum : et sancta coquinaverunt, injuriisque affecerunt, atque igni mandaverunt. O argumentum [facinus], o audacem dementiam ! Recedat sensus eorum, et pareat populo suo Dominus ab hac corruptrice malitia eorum : fiatque ut omnes qui catholicam sectantur [Gr., omnes cath. sectentur] Ecclesiam, recipient evangelicas picturas, et martyricorum certaminum formationes ; et has amplectantur, quemadmodum antiquitus sancta Dei Ecclesia suscepit. Adhuc autem sua continuantes artificia taliter maledicunt.

Gregorius episcopus legit :

¶ Quæ cum multo studio et tractatu et nos aspiratione sancti Spiritus examinantes et cognoscentes, invenimus in ipsum opportunissimum salutis nostræ dogma, id est in dispensationem Christi, illicitam pictorum artem blasphemantem, et subvertentem easdem sanctas et universales sex synodos divinitus collectas et inspiratas. ¶

Epiphanius diaconus legit :

Et studium et tractatus etiam in malo, quemadmodum studebat et tractabat cum Achitophel contra patrem suum Abessalom ; sic et ipsi contra sanctos Patres : et ut videbatur Achab ex divina inspiratione pseudoprophetarum dicta suscipere ; sed et iste fraudatus est spe (II Reg. xv, xvi, xvii). Ait autem Proverbior : *Sunt viæ quæ videntur viro rectæ esse, novissima tamen earum mergunt in profundum inferni (Prov. xiv).* Talia et isti passi sunt : quippe qui passione homini placita [Gr., hominibus placendii] superati, ex proprio ventre profali, putantes quidem vias suas rectas, in laqueum autem inferni obedientes sibi demergunt. Quomodo enim in ipsum opportunissimum, ut aiunt, dispensationis Christi mysterium imaginum factio a pictore facta ore blasphemо refertur ? vel quomodo iterum sanctas sex universales synodos pictorum ars spernit, et præter voluntatem earum in ecclesiis sunt imagines positæ, cum iidem ipsi divini Patres nostri didascalice ac voluntarie expressius explanantes salutis nostræ mysterium, in venerabilibus templis figuraverint, arte pictorum usi, et non ut isti fatentur ? Quis sacrasimorum Patrum nostrorum in ipsum opportunissimum dogma salutis nostræ, id est in Christi dispensationem, illicitam pronuntiavit pictorum artem ? Quod enim quis suscipit, id vituperare non patitur. Iguit desipere sciunt, sed non demonstrare illa que

desipiunt. Ut enim appareat, arbitrii sunt, quod nemo agnoscat verbum eos veritatis fraudare. Omnes quidem manuales artes quae a consilio mandatorum Dei declinant, abijicienda sunt : quae vero ita se non habent, sed ad vitam nostram non inutiles esse probantur, nihil indecens habent, neque has sancti patres nostri respuerunt vel abjecerunt. Porro si picturæ arte in effigiem turpitudinis quis usus fuerit, responda et noxia est : utputa si pinxerit quis figuræ meretriculares, sive spectacula, infraclusus saltatorios, et circorum visiones ; et quidquid aliud his simile ab arte fuerit factum, turpis est adinventio [turpe exercitium]. At vero si industiorum virorum vitas et martyricorum certaminum relationes, et horum narrandas passiones, et magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi dispensationis mysterium pingere voluerimus, tum pictorum usi artificio, inveniemur valde recte operantes. Etenim pictor crucem format, et nullus eorum qui bene sapiunt, depictam crucem ejicit, neque divina eum denudat gratia : licet pictor eam coloribus operatus extiterit. Rursusque super libris similiter accipendum est. Nam si turpes quidem narrationes quis in libris depinxerit, turpes sunt et rejiciendi, atque ab auditu Christiano alienandi : si vero divinitus inspirata verba seu narrationes ducentes ad pietatem, laudandum est et admittendum, et Ecclesia dignissimum judicandum. Idipsum etiam super icona Domini nostri Jesu Christi ac sanctorum ejus, ut prædictimus, existimare necessarium. Nam et si citharam vel tibias quis operatus fuerit, turpis est operatio : si autem quid sacrorum vasorum, acceptabile : et nullus eorum qui bene sapiunt, arti derogat, si in his quæ hujus sunt vitæ necessaria, utile quid efficerit. Considerare enim oportet intentionem et modum, per quem perfectio [opus] artium sit : et si quidem ad pietatem spectat, acceptabile : si vero ad quamlibet turpitudinem, odibile et abjectum est. Porro accusationi insistentes deinceps aiunt :

Gregorius episcopus legit :

« Statuerunt autem [Stabilientem autem] Nestorium partientem in filiorum dualitatem eum qui propter nos homo factus est, unum Filium et Verbum Dei. »

Epiphanius diaconus legit :

Iterum sicut prædictimus, tantum pronuntiant, et non ostendunt. Quomodo sistit Nestorium, qui pingit imaginem Christi? Nestorius duos filios introducit, unum Verbum Patris, alterum eum qui est ex Virgine. Veri autem Christiani unum eumdemque consententur Filium et Christum et Dominum : et pingentes iconam secundum id quod Verbum caro factum est et habitavit in nobis (*Ioan. i*), id est, homo perfectus, valde recte et pie faciunt. Circumscriptus est enim Deus Verbum carne, ad nos profectum, non tamen quis excogitavit divinitatem ejus depingere. *Deum*, inquit, *nemo vidit unquam* (*I Joan. iv*) : in circumscriptus est enim, et invisibilis, et incom-

prehensibilis : sed humanitatem [*Gr.*, sed circumscriptus secundum humanitatem] ; ex duabus enim naturis novimus Christum, et in duabus naturis indivise, id est, divina et humana. Una ergo incircumscripta, et una circumscripta in uno Christo videtur : et imago non secundum substantiam principali assimilatur, sed tantum secundum nomen et secundum positionem membrorum figuratorum. Neque enim imaginem quis scribens hominis alicujus, animam in imagine querit : præsertim cum differentia incomparabilis sit animæ hominis et divinæ naturæ. Nam illa quidem increata est, et conditrix, et sine tempore : ista vero creata et temporalis, et ab ipsa condita. Et nullus aliquando bene sentientium visa hominis imagine cogitavit, quod separetur per pictorem homo ab anima. Non enim solummodo anima privatur imago, sed et ipsa substantia corporis, videlicet carnibus, medullis [*Gr.*, musculis], nervis, ossibus et elementis, id est sanguine, phlegmate, nigra et rubea cholera : quorum temperantiam in imagine videri impossibile. Si enim haec in imagine vidissimus, hanc utique jam hominem, et non imaginem hominis nominassimus. Ergo perit [properat] una cum reliquis problematibus suis etiam præsens vaniloquium : risu præterea digna sunt quæ profertur.

Gregorius episcopus legit :

« Necnon et Arium et Dioscorum, et Eutychetem, et Severum, qui confusionem et mistionem in duabus naturis unius Christi dogmatizant. »

Epiphanius diaconus legit :

O inconsideratas et aniles eorum fabulas, et absconditam fraudem! Iterum enim eisdem gratum illis est immorari garrulitatibus. Aut enim ignorant diversitatem a se numerorum hereticorum, aut sponte garris procurant. Arii enim ac Dioscori et Eutychetis hereses contrariæ sunt Nestorio, et invicem adversantur, licet pares in impietate persistant. Arius enim ex non existantibus, ut esset, iuquiens, æternum et increatum Verbum Dei et Patris, addidit impietati suæ etiam aliam heresim, non habere dicens Christum animam rationalem, sed pro anima divinitatem, quam et passio tetigisset. Dioscorus autem et Eutyches Nestorio dicenti duas naturas et subsistentias in Christo, ex adverso ducti, naturas confundentes, unam vane locuti sunt; et procul a regia via incedentes, quæ non declinat neque ad dexteram neque ad sinistram, ab apostolica et paterna doctrina retroversi sunt. Et quæ communicatio vel consensus catholicæ sanctæ Dei Ecclesiæ propter venerabiles picturas, cum Ario et Dioscoro et Eutychè? nisi quod tantum inanæ sunt sermones eorum, et corruptibles, et ab apostolico mandato alieni, quod ait : *Sermo vester semper sit in gratia Dei sale conditus* (*Coloss. iv*). Quos et abominatus multi certaminis Job dicebat : *Si comeditur panis absque sale?* si vero et gustus est in verbis inanibus? (*Job vi*.) Claret ergo, quod frustra et vane calumnientur Ecclesiam Dei,

nunc quidem dicentes eam cum Nestorio impio et divisore commisceri, pingendo in iconis humanitatem Dominicam; nunc vero cum Eutychie ac Diocoro sceleratis confundere: nam manifestum est, sicut supra ostensum est, quod contrarie sibimet sentiant, licet uterque impugnet Ecclesiam. Si enim dederimus, quod Nestorium secundum ipsorum vocem sequatur Ecclesia, mentiuntur, dicentes eam cum Eutychie ac Diocoro sapere. Si vero potius eam (quod contrarium est) Eutychi ac Diocoro consentire permittimus, etiam in hoc manifestantur falso frequentes. Ut enim sermo praecedens ostendit, Nestorius et Eutyches ab invicem impietate variantur, et irrationaliter ac superfluum est hujusmodi eorum commentum.

TOMUS TERTIUS.

Epiphanius diaconus legit :

Et quia in spinis arantes, ab apostolicis seminibus aliena profantur, et haereticorum zizaniorum germina fructificant, ad eos Dominus per prophetam clamat: *Pastores multi corruerunt vineam meam, demoliti sunt portionem meam* (*Jer. xii*), haec dicentes:

Gregorius episcopus legit :

¶ Unde justum arbitrii sumus, subtiliter per praesentem definitionem nostram ostendere, qui faciant et colant errorem. Omnia igitur deisferorum Patrum et sanctorum ac universalium synodorum, qui puram et incontaminatam et Deo acceptam fidem et confessionem nostram ita tradiderunt [Gr. C] ¶ Omibus igitur deisferis, etc., puram et incontaminatam tridentibus], ut nullum modum divisionis vel confusionis excogitaret aliquis in illam ineffabilem et ignotam unionem, quae super omnem sensum et cogitationem est, duarum scilicet per subsistentiam naturarum unice demonstratae persouae.

Epiphanius diaconus legit :

Vere suum errorem ostenderunt subtiliter vana sapientes. Omnibus enim sanctis Patribus nostris, qui in sanctis sex universalibus synodis convenerunt, venerabiles imagines pictas in sanctis templis et in aliis congruentibus locis stabilientibus et suscipientibus has, ipsi reprobaverunt per quasdam falsidicas ratiunculas, errorem dicentes, et idolatriam alteram preter daemonicam subrogantes: et duas res sibimet adversantes non discreverunt ab invicem. Eorum enim quae ad gloriam Christi Dei nostri, et rememorationem in carne conversationis ejus patrata sunt, et eorum quae propter gloriam et memoriam demoniorum a paganis et quibusdam Judaeis qui eis deserviunt, facta sunt, uam et eamdem nominationem ore suo circumserunt, et scripturæ tradere non sunt reveriti, miscentes quae misceri non possunt, et excusantes excusationes in peccatis. Divisionis et confusionis deliramentorum strepitum dant in theologicam disciplinam Ecclesiae catholice, et garriunt dicentes, nullum modum divisionis exegitare in-

A unitione quæ per subsistentiam in carne facta est Dei Verbi. Et, ut appareat, paternas voces nunquam legerunt: porro si legerunt, transeundo legerunt, et non scrutando. Deiloquus Gregorius intermit inane ipsorum commentum, ita dicens (*Orat. 2 de Filio*): Cum naturæ distent, cum intellectibus quoque dividuntur [Gr., distant consideratione intellectus, simul dividuntur] et nomina: et omnes sancti Patres nostri confusione non admittentes, separatas dicunt intellectu duas naturas ratione differentiæ, non divisionis. Igitur aut ignota est illis etiam in hoc vera dogmatum agnitiō, aut calumniantur sanctos Patres nostros, quod nullo modo dicant divisionem in duarum naturarum unitione dispensationis Christi. Et Nestorius quidem rebus di-

B vidit naturas, dicens alterum Dei Verbum, et alterum eum qui est ex Virgine, in hominem specialiter, et in Deum specialiter. Catholica vero Ecclesia inconfuse confessa unionem, intellectu solo dividit naturas indivise, unum eumdemque confessa Emmanuel etiam post unionem. Porro injuriam spirantes in suis nasis, effuderunt:

Gregorius episcopus legit :

¶ Quis est insensatus intellectus vani scriptoris [pictoris], propter frivolum et turpe lucrum studitis quod studeri non potest? id est, corde credita et oris confessione prolata manibus pollutus formare.

Epiphanius diaconus legit :

Apoplexia est hoc dicere vel sentire: neque enim viri prudentis est culpare inculpabiles. Nam quæ est eorum sinistri sermonis excogitatio, hæc deliramenta intelligendi in ecclesiæ dicatis rebus? Si is qui pingit, propter turpe lucrum dicatur imaginari Dominum nostrum secundum quod homo perfectus factus est, et sanctos ejus: oportet illos etiam qui divina Evangelia scribunt, incensare, et eos qui crucem per colores exarant, stultos pictores appellare ac dicere quod propter turpe lucrum hoc faciant. Ergone et faber qui crucem facit, stultitia fabricator nominabitur; et latomus mensam sanctam incidens et formans, stultitia latomus est; et aurifer, et argentiarius, et textor similiter? Itaque juxta illorum vessinam discessit omnis disciplina et ars a Deo data tam ad gloriam suam, quam ad statum vitæ nostræ. Et quia venerunt in ignorantia ac malignitatis superfluitatem, ex divina Scriptura et sanctis Patribus nostris audiant laudari sapientiam quæ data est naturæ nostræ per magnum datorem Deum qui nos condidit, et quidem Job de Deo asseverante: *Quis dedit mulieribus texture sapientiam?* (*Job xxxviii, sec. LXX.*) Divina quoque Scriptura testatur Dominum dedisse sapientiam Beseleel in omnem fabrilem disciplinam, ita dicens: *Ego vocavi ex nomine Beseleel filium Urii filii Or de tribu Juda: et implevi eum spiritu Dei, sapientia et intelligentia et scientia in omni opere, ad excogitandum quidquid sibi fieri volebat et auro et argento et ære, marmore et gemmis*

et diversitate lignorum. Dedi^{que} ei socium Eliab filium Achisamec de tribu Dan. Et in cordis omnis eruditⁱ posui sapientiam, ut faciant cuncta quæ præcepⁱ sibi (Exod. xxxi). Quibus consonans Gregorius, qui multus est in theologia, profatur (Greg. Naz. Orat. fun. in S. Basil.) : Et descendit spiritus Domini, et deduxit eos : et spiritus disciplinae replevit Beseeleel principem fabrorum tabernacoli. Ergo qui disciplinas Dei, quæ hominibus datæ sunt, depravant [Gr., vituperant] et reprehendunt, divinitus reprobatorum hæresi connumerati et sunt et dicuntur, adentes, secundum quod scriptum, peccatum super peccatum (Isa. xxxi). Hi ergo qui germani et non nobis stolis amicæ sponsæ Christi, et maenam vel rugam non habentis, catholicæ videlicet Ecclesie filii sunt, soli Deo rationabilia sacrificia et servitutes offerentes, per visibilem sensum intuentes venerabilem imaginem Christi, et proprie ac veraciter dominiae nostræ sancte Dei genitricis, sanctorumque angelorum et omnium sanctorum, sanctificantur, per recordationem horum mentem suam informant, et corde in unum Deum credunt ad justitiam, et ore confitentur ad salutem (Rom. x). Similiter et Evangelium audientes, auditoriam sensum sanctificatione ac gratia replet, et corde intelligunt eorum quæ scripta sunt narrationem. Deinde frustra inflati quid aiunt?

Gregorius episcopus legit :

« Fecit enim iste talis imaginem, nominans eam Christum : et est nomen quod est Christus, Deus et homo. Ergo et imago Dei et hominis. Itaque aut circumscrivit, secundum quod visum est vanitatⁱ sua, incircumscriptionem deitatis circumscriptione create carnis; aut confudit inconfusibilem unionem illam, confusionis iniquitatem incurrens; duas blasphemias ex hoc deitati applicans per circumscriptionem et confusionem. Eisdem ergo et is qui adoravit, blasphemis submititur : et vñ utrisque consimile, quia cum Ario et Diocoro et Eutychē atque cum Acephalorum hæresi erraverunt. »

Epiphanius diaconus legit :

Non est pictorum adinventio imaginum factura, sed catholicæ Ecclesie approbabilis legislatio et traditio : atque antiquitati congruens reverentia secundum divinum Basilium (*De Spiritu sancto ad Amphil. cap. 29*). Testimonium perhibet ipsa rerum antiquitas et spiritu inductorum patrum nostrorum doctrina, quia videntes has in venerabilibus templis, libenter suscepserunt : et ipsi venerabilia tempa dedicantes, has pingere studuerunt; in quibus Deo accepta vota sua et incruenta sacrificia Domino cunctorum Deo obtulerunt. Igitur eorum est ingenium et traditio et non nictioris : nam pictoris sola

A Et secundum naturam qua visus est, imaginem ejus Christiani pingere sunt edicti, et non secundum quanⁱ invisibilis erat : ipsa enim incircumscripta est. Deum quippe nemo vidi unquam, ex Evangelio (Joan. i) audivimus. Humana ergo natura Christo depictio, scilicet juxta quod veritas demonstravit, secundum nomen tantum Christiani confitentur communicare imaginem ejus quod principale est, et non secundum substantiam. Ipsi autem stolidi effecti indifferentem dicunt esse imaginem et principale, atque in aliis substanciali esse ipsam substantiam [Gr., in aliis et aliis substanciali esse eamdem substantiam] judicant. Et quis eorum non derideat in disciplinationem, immo lugeat impietatem? In reprobus quippe sensum conversi loquuntur quæ non conveniunt, confusionis causam [crimen] susurrantes habere per venerabilem imaginum effectum Ecclesiam, et applicare eam divinitati circumscriptionis speciem assereentes : deindeque iniuriam super iniuriam apponentes, vñ transmittunt. Sed convertetur dolor eorum in caput iporum. Si enim qui maledicit antiquo Israel, maledictus est; qui benedicit, benedictus est (Num. xxiv) : quanto magis qui novo Israel, qui intelligibiliter videt Deum, id est, Dei Ecclesie maledicit, est maledictione repletus? Quis autem eos non execrabitur, cum Ario et Diocoro et Eutychē dicentes, atque cum Acephalorum hæresi illam errare, ipsis hos habentibus præceptores et tutores suæ ipsius nova eligentis hæreseos? In subsequentibus enim Eusebius Pamphili ab eis in testimonium ducitur, qui ab omni Ecclesia catholica noscitur patronus esse Arii hæreseos, quemadmodum in omnibus conscriptis suis expositionibusque continetur; secundum adorabile Deum Verbum dicens et ministrum Patris et secunda dignitatis habentem, ab homousii differens majestate, et commutationem [Gr., sententia consubstantialitatis repugnans, et comm.] sanctæ carnis Domini in divinitatis naturam; ac per hoc confusionem dogmatizans, nec iconam recipit, sed neque omnis Arianorum scelerata collectio. Prædicant enim sine anima rationali hominem factum fuisse Dominum nostrum, et pro anima divinitatem habere, ut passionem in eam efficerant, sicuti testatur Gregorius deiloquus (Gregor. Nazianz. in epist. 2 ad Cledonium) : et utpote deitatem passam fatentes, non admittunt imaginem. Similiter et Severus confusibilis minime suscepit imaginem Christi Dei nostri in Ecclesia, sicut plurimi historici narrant. Quomodo ergo Arium et Diocorum ac Eutycheten, Acephalorum scilicet hæresim securam fuisse catholicam Ecclesiam asserant, quæ suscepit imaginales historias, mirandum est : dum magna eructent, et quasdam blasphemias ratiunculas ex lingua sua quæ sine porta est, in aerem fundant, et non aliud. Audiant ergo veraciter : Superior circumscriptione est, quemad-

scripta est. Etenim Dominus secundum quod homo imperfectus erat, cum esset in Galilaea, non erat in Iudea, et hoc ipse affirmat dicens: *Eamus in Iudeam iterum* (*Joan. xi*). Et cum de Lazaro dissereret discipulis suis, ita dixit: *Gaudeo propter vos, quia non eram ibi* (*Ibid.*). Porro secundum quod Deus est, in omni loco dominationis suae praesto est, manens modis omnibus incircumscripsus. Quomodo ergo vaniloquii quibusdam vanitate vocis perstrepentes, verbosantur infreni lingua dicentes: Circumscripsit pictor secundum quod visum est vanitati suae incircumscribibile deitatis circumscriptione creatae carnis? Si circumscripta est reclinata et cunabulis involuti in praesepio natura [*Gr., cum natura*] humanitatis natura divinitatis ejus, simul circumscripta est etiam in depicta imagine humanitatis ejus incircumscripta deitas ejus: similiter et in cruce si circumscripta est natura [*cum nat.*] humanitatis natura deitatis ejus, simul circumscripta est et in depicta imagine humanitatis ejus incircumscripta deitas ejus. Si vero illa non est factus [*Gr., facta non sunt*], nec hoc utique. Uique cognovissent deiferi Dionysii dictum in sermone de hierarchia ita perhibentis (*cap. 2*): Neque enim certa [*Gr., exacta*] similitudo est causalibus et causis; sed habent quidem causalia causarum convenientes imagines: ipsae autem cause causalibus supereminent et superstabilitate sunt, secundum principii sui rationem. Itaque ostensum est etiam his qui pauca intelligere possunt, quod vanam volum quamdam novitatem introducere tenet resarcitus eorum sermo, contra Ecclesiam, et non contra pictorem agones apponens. Porro impudentiam continuantes, temere dicunt:

Gregorius episcopus legit:

« Damnandi autem ab his qui bene sentiunt, eo quod incomprehensibilem et incircumscripam divinam Christi naturam pingere conentur, profecto ad aliam consurgent male machinationis defensionem, quia solius carnis illius quam vidimus et palpavimus, et cum qua conversati sunius, iconam depingimus; quod est impium et Nestoriani pesimi sensus inventio. »

Epiphanius diaconus legit:

Aduic eidem continuantur artificiois falsi assertores circa veritatem, ad impudentem contradictionem conversi. Verum convenientia sibi dicentes, incident in laqueum blasphemiarum; et amentiae continuantes verba, id est incomprehensibilem et incircumscripam divinam Christi naturam, accusant Christianos, dicentes hanc eos circumscribere. Deinde artificioe loquentes, eorum assumendo personam, falso pronuntiant, quia solius carnis illius quam vidimus et palpavimus, et cum qua conversati sumus, iconam depingimus: ut quasi ex hoc iterum in Nestorii blasphemiam Ecclesiam inducant. Unde et inferunt: Quod est impium, et Nestoriani pessimi sensus inventio. Ergo veritatem audiant. Christiani unum Emmanuel scientes Christum Dominum, ipsum depingunt

A secundum quod Verbum caro factum est; et multiplices garrulitates a se procul repellunt, simplici corde omnia quae tradita sunt in Ecclesia suscipientes; et intuentes picturas, nihil aliud intelligunt, nisi quae signantur in ipsis. Etenim cum viderint in pictura parientem Virginem et angelos supra stantes cum pastoribus, recognit Deum humanatum nasci propter salutem nostram; et constentur dicentes: Is qui sine carne erat, caro factus est, Verbum incrassatum est, increatus creatus, impalpabilis, palpatus est: atque unum eundemque constentur perfectum in deitate et perfectum in humanitate, Deum veraciter et hominem veraciter. Praeterea dictum est retro de scelestis Nestorii heresi, quia imaginum effigies in nullo cum ea concordant; et sufficienter dictum est. Quod si oportuerit, et iterum dicetur. Putantes autem in se quid intelligere, aiunt:

Gregorius episcopus legit:

« Tractandum est enim in hoc, quia si secundum orthodoxos Patres simul caro, simul Dei Verbi caro, nunquam partitionis sensum suscipiens, sed tota ex toto a divina natura suscepta et integre deificata est, quomodo scindetur, vel separatum statuetur ab his qui impie hoc agere conantur? Similiter autem et super ejus habetur anima. Assumente quippe Filii deitate in propria persona carnis naturam, anima mediatrix effecta est inter deitatem et carnis crassitudinem; et sicut simul caro, simul Dei verbi caro est: ita simul anima, simul Dei Verbi anima est: et utraque simul, deificata scilicet anima, sicut et corpore, et ab his indivisa deitate manente etiam in ipsa disjunctione anima a corpore in voluntaria passione. Ubi enim anima Christi, ibi et deitas: et ubi corpus Christi, ibi et deitas. »

Epiphanius diaconus legit:

Quando aliquem tacturi sunt nequaquam sermonem subversores catholicæ Ecclesiæ [*Gr., qui averunt se a catholica Ecclesia*], assumunt aliqua quæ omnes profitentur: ut per sensum bonum qui in his esse cernitur, nec de reliquis incredibilis [*id est fide minus digni*] judicentur. Pauca enim quedam bene pronuntiantes, et quodammodo glareis margaritas commiscentes, atque ad vomitum proprium repandentes, aiunt scindi et separatum statui unum Christum ab his qui recipiunt venerabiles imaginæ picturas. Et vituperabiliter efficiuntur, nunquam partitionis sensum suis receptum. Liquet ergo quod ignorentur ab eis Patrum voces. Studiose [*Gr., cogitatione*] quippe omnes separationem duarum naturalium expressius prædicant, sed non rebus, ut superius dictum est, sicuti blasphemie Nestorius dicere ausus est. Nulla autem est procul dubio ratio dissensionis vel separationis, aut alienus divisionis, vel rursus essentialis confusione, quemadmodum crebro falso concionati sunt, pro eo quod pingitur Dominus secundum id quod homo fuit perfectus. Aliud est enim imago, et aliud principale: et proprietates

principalis nullatenus quis eorum qui sanum sapient, in imagine querit. In imagine quippe nil aliud vera ratio novit, quam secundum nomen communicare illi cuius est imago, et non secundum substantiam, juxta quod crebro jam diximus coacti ex ipsis [ipsorum] disputationibus. Inopiam enim passi aliquid dicendi contra catholicam Ecclesiam, eadem de eisdem effantur, vana sauce loquentes, et exercitium [Gr., vaniloquentiam] audientibus facientes. Propter quod et ridendi apud omnes monstrantur, aliquando partitionem, aliquando vero confusionem dicentes, paratissimam linguam habentes ad subsequendum [Gr., ad verbis peccandum] unde et dicunt :

Gregorius episcopus legit :

« Si igitur in passione inseparabilis mansit ab his divinitas, quomodo insensati et cuncta irrationalitate repleti, dividunt carnem quæ cum divinitate connexa et deificata est, et quasi puri hominis imaginem pingere tentant? Nam et in isto in aliud iniquitatis barathrum incident, separantes carnem a divinitate, et privatae subsistentiae illam asseverantes, et aliam personam carni tribuentes, quam et imaginare [id est imaginibus exprimere] fatentur : ex hoc ostendentes quartæ personæ additamentum in Trinitate : super hæc et assumptionem, quæ divinitus est suscepta, atheoton depingentes [Gr., et quod ex assumptione deificatum est, atheoton, id est non deificatum depingentes]. Colligitur ergo ab his qui Christi imaginem pingendam [Gr., pingi] existimant, aut divinitatem circumscriptam et carne confusam, aut corpus Christi atheoton et divisum, ac personam private subsistentiæ super carnem [in carne] dari : similes in hoc effecti Nestorianorum impugnationi quæ in Deum est. In talem blasphemiam atque impietatem incurentes confundantur et reverentur, et cessent qui patrant, et desiderant, et colunt imaginem, quæ fallaciter ab eis facta et dicta est Christi. Cesset etiam a nobis ex æquo et Nestorii partitio, atque Arii, Dioscori et Eutychetis, et Severi confusio, quæ sunt immensa mala [Gr., e diametro pugnantia mala], et impietate comparia. »

Epiphanius diaconus legit :

Nequaquam per unam viam graduntur Christianos calumniantis hæreseos propugnatores, quemadmodum moris est orthodoxis, qui de divinis dogmatibus disputationes, regiam viam tantum retinent, et hac vel illæ nullo pacto declinant. Sed evertentes vias Domini, contrarias opiniones apud se colligunt : et in suo sensu abundantes, sapientes per omnia esse putantur. Sed audiant ab Isaia, qui Adiutorialiter dicit : *Vos qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vo-*

*A*uria et maledictio, quin potius et impietas. Quæ enim Diodorus atque Theodorus Mopsuestiæ, ac Nestorius et Eutyches et Dioscorus et Severus assumptæ contra veritatem rabiem eructantes, ipsi catholicæ Ecclesie tribuunt : et malo malum committentes applicant [addunt], hanc impiis istis hæreticis conspergi perhibentes [cum imp. i. b. sentire per.], et stoliditate et inutilitate verba refuta possidentes, et sicut capones miscent vinum aqua, id est verum sermonem cum perverso, et temperant fel amaritudinis. Hæresis enim Dioscori et Eutychetis contraria est Nestorio, quemadmodum jam diximus : atque contrarias hæreses in una opinione atque professione esse possibile non est : quemadmodum album et nigrum, vel calidum et frigidum impossibile

*B*est videri in uno subjecto, in uno eodemque tempore. Neque enim in nive inventum est aliquando calidum, neque in igne frigidum. Porro amentia ipsorum inutilitatem manifestiore dicemus. Imaginem enim et principale id ipsum dicunt velocies erga calumniam : et idcirco in confusiones et partitiones inducunt eos qui depingunt evangelicam relationem. Eutychianorum enim, id est eorum qui prædicant unam naturam secundum subsistentiam in unitione Christi, ac per hoc dogmatizant confusionem, veritatis transmutatio nihil aliud in illis est, nisi quod subsistentiam et naturam ipsum definiunt : quod, aliud esse atque aliud alumni catholice norunt Ecclesie. Subsistentiam enim dicimus substantiam, quamdam cum proprietatibus, ab eo quod est hypostase [Gr., hyphestanæ, id est subsistere]. Porro autem naturam fatemur rem per se subsistentem [Gr., existentem], non indigentem alio ad sui statilitatem [constitutionem], ab eo quod est pephycenæ. Hoc præterea modo et isti imaginem Christi et ipsum Christum nihil distare per substantiam dicunt. Nam si differentiam nossent, nequaquam has vocum notitiae portentose prætenderent. Omnibus enim evidens est, quia aliud est imago, et aliud primitivum : hoc quidem animatum, illud autem inanimatum est. Et quoniam verbosati sunt, in imagine circumscribi pariter divinam naturam, excidentes a recta ratione, traditi sunt in reprobum sensum. Petrus enim et Paulus depicti videntur, sed eorum animæ in imaginibus non adsunt : quandoquidem nec ipso corpore Petri præsente, animam ejus aliquis videt. Cum ergo ipsa non aspiciatur, quis eorum qui veritatem sectantur, dicit, quia separata est caro Petri ab anima ejus, nisi forte per intelligentiam tantum? Quanto magis incircumscripta natura Dei Verbi a circumscripta carne quæ ab eo assumpta? Neque enim quando fatigatus est ex itinere, et a muliere Samaritana bibere quærebatur, et a Judæis lapidabatur, deitatis natura fatigabatur, vel lapidibus submittebatur : absit blasphemia. Has ego multiplices congloba-

*D*it. animam ejus aliquis videt. Cum ergo ipsa non aspiciatur, quis eorum qui veritatem sectantur, dicit, quia separata est caro Petri ab anima ejus, nisi forte per intelligentiam tantum? Quanto magis incircumscripta natura Dei Verbi a circumscripta carne quæ ab eo assumpta? Neque enim quando fatigatus est ex itinere, et a muliere Samaritana bibere quærebatur, et a Judæis lapidabatur, deitatis natura fatigabatur, vel lapidibus submittebatur : absit blasphemia. Has ego multiplices congloba-

personæ additamentum in sancta Trinitate stolidæ locuta est. At nos qui in catholica Ecclesia utpote proprii filii nati sumus, omnia quæ sunt dispensatio-
nis Domini nostri Jesu Christi suscipientes, atque Arium et Nestorium, Apollinarium quoque et hujus discipulos Eutychetem et Dioscorum abominantes, venerabiles imagines suscipimus, imagines tantum et nihil aliud eas cientes, secundum quod principali-
lis tantummodo nomen habent et non substantiam. Cancri autem more oblique gradientes, ad aliam blasphemie ducuntur viam, dicentes :

Gregorius episcopus legit :

Laetentur et exultent, et fiducialiter agant hi qui veram Christi imaginem sincerissima anima faciunt et desiderant, et colunt, et in salutem animæ et corporis offerunt : quam ipse sacratissimus immolator et Deus noster, ex nobis ex toto massam assumens, secundum tempus propriae passionis in typum et rememorationem evidentissimam tradidit ministris suis. Sese namque voluntarie traditur memorabili et vivificæ morti suæ, acceptum panem benedixit, et gratias agens fregit, et dans dixit : *Accipite et comedite in remissionem peccatorum; Hoc est corpus meum* (*Matth. xxvi.*). Similiter et calicem tradens dixit : *Hic est sanguis meus: hoc facite in meam commemorationem* (*Marc. xiv, Luc. xxii.*). Veluti nulla alia spe cie ab eo electa sub celo, vel forma [figura] imaginari ejus incarnationem valente. Vide ergo quod imago vivislei corporis ejus pretiose ac honorabiliter facta sit [*Gr. En ergo imago vivis. cor. qua pret. ac hon. fit.*] Quid enim argumentatus est in hoc sapientissimus Deus? Nonne ut ostenderet et exprimeret evidenter nobis hominibus mysterium quod operatus est per dispensationem suam? quia sicut id quod ex nobis suscepit, materia sola est humanæ substantiæ per omnia perfectæ, non figurantis proprie subsistentem personam, ut non additamentum personæ divinitati intercidat : ita et imaginem materiam præcipuam, id est, panis substantiam præcepit offerri, non figurantem hominis formam, ne idolatria subintroducatur. Sicut ergo corpus Christi quod secundum naturam, sanctum est, utpote divinitus sanctificatum [*Gr., utpote deificatum*]; ita manifestum est, quod ad optione, id est, ipsa imago ejus sancta est, utpote per quamdam sanctificationem gratiæ sanctificata [*Gr., deificata*]. Hoc enim et mercatus est [industriae gessit], ut diximus, Dominus Jesus, ut sicut carnem suam suscepit, propria secundum natu-

A vinitatem [mente prædicta, uneta est per Spiritum sanctum divinitate]. Similiter et divinitus tradita imago carnis ejus, divinus videlicet panis repletus est Spiritu sancto cum calice vitam ferentis sanguinis lateris ejus. Hæc ergo demonstrata est vera imago dispensationis quæ in carne facta est, scilicet Christi Dei nostri, quemadmodum supra dictum est; quam ipse nobis verus nature vivificator et factor voce propria tradidit. »

Epiphanius diaconus legit :

Patet, qualiter omnis sermo propositus, quando semel a veritate aversus est, in multas et periculosas pravitates a consequentia seductoria proscrater : quippe quod et isti preceptores novitatis perpessi sunt. Aversi enim a veritate propter imaginum factionem, etiam in alteram extremam apoplexie insaniam delapsi sunt. Etenim quasi ex Delphico tri-pode obliqua hæc et perniciosa dogmata oraculo consecuti sunt [vaticinati sunt]. Sed audiant a proverbiali verbo : *Laqueus fortis viro labia sua, et capitur proprii verbis oris* (*Prov. vi.*). Ligna enim et fenum et stipulam apposuerunt, quorum finis in combustionem. Nullus enim aliquando tubarum Spiritus, sanctorum videlicet apostolorum, aut illustrium Patrum nostrorum, incruentum saerifictium nostrum quod in commemorationem Christi Dei nostri ac omnis dispensationis ejus efficitur, dixit imaginem corporis ejus. Neque enim acceperunt a Domino sic dicere vel consliteri, sed audiunt evangelice dicentem eum : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non intrabit in regnum celorum* (*Joan. iv.*). Et : *Qui manducat meam carnem et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo* (*ibid.*). Et : *Accepto pane, gratias agens, fregit, et dedit discipulis suis, et ait : Accipite et comedite; hoc est corpus meum.* Et, accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis dicens : *Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum* (*Matth. xxvi, Marc. xxiv, Luc. xxii.*) Et non dixit, accipite et comedite imaginem corporis mei. Sed et Paulus divinus apostolus ex divinis Domini vocibus hauiens, ait : *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens, fregit et dixit : Accipite et comedite; Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur: hoc facite in meam commemorationem.* Similiter et calicem postquam coenavit, dicens : *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescumque biberitis, in meam commemorationem.* Quotiescumque enim manducabilis panem

trum hæc pie visum est nominare: quorum est Eustathius propugnator orthodoxæ fidei et arianæ destrucor vesanæ, et Basilius ejusdem infelicitis superstitionis depositor, qui omne quod sub sole est, planam rectorum dogmatum basim edocuit. Ex uno enim eodemque spiritu disputantes, unus quidem eorum interpretans Salomoniacum dictum, quod in Proverbiis legitur: *Comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui robis* (*Prov. ix*); hæc dicit: Per panem et vinum, typos corporalium Christi prædicat membrorum. Alter vero ex eodem fonte hauriens, ut neverunt omnes sacerdotii mystici cultores, in oratione divinæ oblationis ita dicit: Confidentes appropinquamus sancto altari, et proponentes typos sancti corporis et sanguinis Christi tui, te deprecamur, et te rogamus: et quod deinceps infertur, certiorum Patris hujus perfecit intellectum, qualiter antequam sanctificata fuerint, a vocata sint typi: post sanctificationem autem corpus proprie ac sanguis Christi dicuntur, sunt, et creduntur. Ipsi vero viri fortes volentes venerabilium imaginum deinolri visionem, aliam imaginem introduxerunt, quæ non est imago, sed corpus et sanguis: porro fatigatione [*Gr., improbitate*] et astutia depressi, sophismate pravo semet offendentes, [*Gr., decipientes*] adoptione nominaverunt fieri hanc divinam oblationem: [*Gr. add.*] et quemadmodum hoc dicere aperta insania est, sic et imaginem asserere corpus, etc.] et corpus et sanguinem Domini, æquali quadammodo appropinquat amentiæ, et ampliorem indisciplineis [*Gr., indiscipline*] habet impietatem. Deinde dummodo mendacio tangunt pauxillum quid veritatem, divinum corpus dicentes fieri: et, si imago corporis est, non potest esse hoc divinum corpus. Ergo hinc inde circumductis, invalida omnino manent ea quæ ab illis susurrata sunt. Sicut enim oculus turbatus non recte videt, ita et ipsi nequam confusione cogitationum sensum suum turbantes et turbulentum reddentes, id ipsum patiuntur quod insanientes, alia scilicet pro aliis phantastice passi [*Gr., phantastice judicantes*]: aliquando quidem imaginem dicentes sancti corporis Christi intelligibile [*Gr., sacrum*] sacrificium nostrum, aliquando vero positione corpus. Porro hæc passi sunt, quemadmodum supra diximus, imaginum formationum vultum [*asperatum*] ab Ecclesia volentes exterminare, gaudentes super eversione ecclesiasticarum traditionum.

TOMUS QUARTUS.

Epiphanius diaconus legit:

Iterum insistentes iisdem oblocationibus, movent linguas suas, has ad injuriam acuentes sanctæ Dci Ecclesiæ; etenim aiunt:

*Gregorius episcopus egit:**Mendacia autem eorum invenientur in malum fæ-*

A stolorum aut Patrum esse habet, neque orationem sacram sanctificantem illud, ut ex hoc ad sanctitatem ex eo quod commune est transferatur; sed manet commune et inhonoratum, sicuti patravit hoc pector.

Epiphanius diaconus legit:

Linguam habentes magniloquam, adjectionibus malum absque timore Dei amplificant; et temerario corde ac potentati inania, meditantes mendacis cognominis et mali nominis imagines quæ sub nomine Christi factæ sunt, pronuntiaverunt. Et si hoc de regum imaginibus dicere auderent, morte vindictant forsitan pertulissent. Patientur autem hanc et percipient utique, quando et verborum et actuum retrubatio siet. Præterea cum multis quæ nobis sine scripto tradita sunt, etiam imaginum factio in ecclesia ab apostolorum prædicatione dilatata est. Indicat autem hoc et historia de haemorrhissa, quæ ex diversis historiis testimonium habet, et secundum quod sanctum Evangelium refert, sanitatem adepta est: quia hec statuam erexit Domini, et se tangentem fimbriam statu posuit (*Math. ix, Marc. v, Luc VIII*). Inter illam autem et Christi imaginem herba quædam oriebatur, appropinquans pedi statu, omnis languoris remedium. Porro has etiam in scripturis Christianos versari [operatas], sanctorum Patrum nostrorum plurimi tradiderunt. *B* Basilius Magnus, cuius doctrina per omnes terminos resonat, in diversis sermonibus suis mentionem earum facit: et Gregorius ipsius et carne et spiritu frater, Nyssæorum præsul, in sermone de Abraham: et Gregorius cognomento deiloquus in scriptis a se carminibus; in quibus sermo refertur, qui est inscriptus de Virtute: Joannes etiam qui os auro pretiosius possidet, in epitaphio sermone suo, quem in Meletium habuit episcopum Antiochiae; et in sermone suo qui etiam supra scribitur, quia Victoris et Novi Testamenti unus est legislator: Cyrillus depositor Nestorii epistola sua [*Gr., ep. sua prima*] ad Acacium episcopum Scythopoleos, Sophronius [*Anastasius, Antiochenus patr.*] Maximus. Sed quid nominatim horum memoriam facimus, cum omnes sancti Patres nostri imaginum facturam suscepérint? At hi mendaciter asserunt perhibentes quod Patrum non sit traditio, etiam satis congrue: si Evangelium legendum minime tradiderunt, nec imagines figurandas; at si hoc, et illud. Sequitur enim titulationis vel picturæ formatio evangelicam relationem, et hac picturalem narrationem: et utræque bonæ et honorabiles. Quæ enim indicativa sunt invicem, indubitanter etiam alterum alterius habet intelligentias. Si enim dixerimus, sol super terram est, utique dies est: et si dixerimus, quia dies est, utique sol super terram est. Ita et si viderimus in imagine evangelizantem angelum Vir-

Gabriel a Deo ad Virginem; et ingressus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu inter mulieres (Luc. 1). Ergo ex Evangelio audi-
vimus gestum mysterium per angelum ad Virginem,
et commonemur: et in imaginem intuentes similiter
quod gestum est, manifestius intelligimus. Porro et
in aliam rursus indiscipline viam conversi
sunt, dicentes:

Gregorius episcopus legit:

« Neque orationem sacram sanctificantem illud,
ut ex hoc ad sanctificationem ab eo quod com-
mune est, transferatur: sed manet commune ac
inhonorandum, quemadmodum hoc pictor effe-
cit. »

Epiphanius diaconus legit:

Et quod verum est audiant. Multa quae in nobis
sacra sunt, orationem sacram non recipiunt, cum
inde et ex ipso nomine plena sint sanctitudine simul
et gratia. Et propterea haec ut revera veneranda
honoratus et salutamus, ipse enim typus vivificæ
crucis absque oratione sacra effectus, prænos co-
litur, et contenti sumus figura ejus ad suscipiendam
sanctificationem. Et per adorationem quæ facta est
a nobis in eum, et per notam in fronte expressam,
alique per signaculum quod in aere per digitum sit,
abigere [insequi] dæmones speramus. Similiter et
in imagine per nominis annotationem ad primitivi
honorem reducimur: et salutantes ac honorabiliter
adorantes, percipimus sanctificationem. Nam et sa-
cra diversa vasa habentes, haec salutamus atque
amplectimur, et sanctitatem quamdam percipere ab
eis speramus. Itaque aut crucem et sacra vasa stulta
dicturi sunt communia et inhonoranda, sicuti fecit
ea faber et pictor et textor, eo quod non habeant
orationem sacram sanctificantem illa: aut certe et
venerabiles imagines tanquam sacras et sanctas et
honorandas admittent. Cæterum volentes et alia
ziani immista plantare semina, quasi ex spiritu
pythônico etiam adhuc effantur.

Gregorius episcopus legit.

« Si vero quidam eorum qui in tali errore deti-
nentur, dixerint, recte quidem a nobis et pie dici-
ea quæ in subversionem imaginis quæ Christi di-
citur, asseruntur, propter inseparabiles et incon-
fusas duas naturas, quæ in una subsistentia con-
venerunt: sed desicere nos a ratione, eo quod
[Gr., dubitare eo q.] super immaculatæ ac semper
gloriosæ, quæ proprie Dei genitrix est, et propheta-
tarum, apostolorum quoque et martyrum, cum
sint puri homines, et non ex duabus naturis, di-
vinitate scilicet et humanitate, in una subsisten-
tia, instar unius Christi, ad flendum imagines in-
terdictionem facimus. »

Epiphanius diaconus legit:

A sacerdotes, et sacerdotes tam Orientis et Occiden-
tis, quam Arcti et Mesembræ, anathemati destina-
verunt eos qui ita senserunt. Verum modicam par-
tem harum diœceseon seduxerunt, et a toto Eccle-
siæ corpore reciderunt, aut contemnentes Domini
vocem dicentem: Qui enim unum ex minimis meis
istis scandalizaverit, expedit ei ut suspendatur mola
asinaria circa collum ejus, et demergatur in mare
(Matth. xviii). Et ipsum non reverentes, utpote ad-
versus imaginem ejus rabiem exercentes, nec san-
ctos ejus erubescunt: sed et adversus ipsos commo-
verunt linguas, ita dicentes:

Gregorius episcopus legit:

« Desicere nos a ratione, eo quod super immacu-
latæ et semper gloriosæ, quæ proprie Dei genitrix
est, et prophetarum, apostolorum quoque ac mar-
tyrum, cum sint puri homines, et non ex duabus
naturis, divinitate scilicet et humanitate: et quia
oportet ad istos dicere, quod primo destructo,
nec his sit opus. »

Epiphanius diaconus legit:

Neque primum evangelice aut apostolice, aut scri-
pturaliter, aut paterne, aut argumentose, et, ut ab-
solute dicamus, aut piè destructionem fecerunt, sed
ex proprio ventre pronuntiantes, catholicæ Ecclesiae
Dei restiterunt; neque de propositis intemeratae domi-
næ nostræ genitricis Dei imaginibus aut sanc-
torum est illis verax vel plus sermo resistendi: quem-
admodum jam, dante Deo verbum, demonstravimus.
Prius enim diximus, ex sanctis Patribus haurientes,
quia imaginis honor ad principale transit; et quia
qui intuetur imaginem regis, intuetur in ea regem.
Qui ergo adorat imaginem, in ea adorat regem:
illius enim forma et species est imago [Gr., in ima-
gine]: et sicut qui injuriam infert regis imagini,
poenam jure perpetuit, tanquam qui ipsi causæ,
videlicet regi, inhonorantium intulit, quanquam
imago nihil aliud sit quam lignum et colores cere-
immisti et temperati: ita et hoc modo qui figuram
cujuslibet inhonorat, in idipsum cuius imago est,
refert injuriam. Sed et ipsa natura rerum docet,
quia dum imago inhonoratur, utique principale in-
honoratur. Hoc omnes homines sciunt, ipsoque co-
gnoscunt adversus Patres insurgere, et catholicæ
Ecclesiae traditioni resistere, atque naturam rerum
non sequi. Iterum autem refertam mendacio haben-
tes linguam, opinantur offendere [fraudare] verita-
tem, dicentes:

Gregorius episcopus legit:

« Verumtamen dicamus ea quæ sunt eorum de-
structionis. Quoniam quidem nostra catholicæ
Christianorum Ecclesia media inter Judaismum et
paganismum existens, neutrorum solemnes cære-
monias habet, sed nova pietatis et mystici sacrifi-

idolorum factionem, et idolorum cultum abominans, qui auctor et inventor abominabilis hujus artis factus est : spem enim resurrectionis non habens, dignum ludibrium sibi adinvenit, ut non presentem quasi presentem per derisionem exhibeat. Si ergo nil extraneorum est in ea, merito ut alienum etiam hoc, et dæmonici sensus virorum ad inventio, avertatur a Christi Ecclesia.)

Epiphanius diaconus [et cubiclesius] legit :

Immensurabilis ac frivola dictio eorum littera plenissime deliramentis procurata, importunum quidam et nimis risu dignum existit. In posterioribus [Gr., antecedentibus] enim in precipitia et fauces [barathra] per ratiunculas suas inducti sunt : nunc autem in profundum inferni se intulerunt, medium B inter Judaismum et paganismum pronuntiantes esse Christianorum Ecclesiam. Deinde iterum intra se cadentes dicunt [sibi non constantes dicunt], neutrorum solemnnes cærenias habere. Igitur aut ibi mentiuntur, aut hic veritatem non dicunt. Sed ut verius dicatur, sibimet mentiuntur. Mendacium enim non modo veritati contradicit, sed et sibi, ut sacer psalmista inquit David. *Mentita est enim, ait, iniqüitas sibi* (*Psl. xxvi*). Basilius ergo Cæsariensem præsul, cuius in omnem terram exivit sonus, in ipso proemio sermonis sui contra Sabellianos scripti sic ait : Impugnat Judaismus paganismum, uterque vero Christianismus. Ipsi autem qui putantur [sibi videntur] super Patres esse sapientes, medium perhibuerunt esse Christianorum fidem inter hos duos adversarios. Judaismus quidem inopiam divinitatis, at vero paganismus multitudinem deorum induxit. Gregorius enim qui a theologia cognominatur, utriusque abjectionem faciens, ita dicit (*Orat. in Christi nat.*) : Dei autem cum dixero, Patris aio ei Filii et Spiritus sancti : neque supra hæc deitate excende, ut non vulgus deorum introducamus, neque intra hæc definita : ne divinitatis inopia judicetur [damnemur], aut propter monarchiam judaizantes, vel propter deorum copiam paganizantes; malum enim in utroque simile, licet in contrariis inveniatur. Et quæ Veteris quidem sunt Testamenti, quod tenuit Israeliticus populus, Dei traditio erat : paganorum autem, dæmonum. Ergo et hic cum divinitus traditis præceptis dæmonica connumerauerunt et commiscuerunt, imaginem Domini idolum pronuntiantes, dæmonum imaginibus consimilem. Calumniabant ergo et Abel et Noe et Abraham sacrificiorum causa, quæ ab ipsis per animalia sunt oblatæ, et Moysem, et Samuel, et David, et reliquos patriarchas; quia et ipsi extranea et pagana sacrificia Deo sacrificabantur. Quædam scriptura

A non Deo, ait Scriptura (*Deut. xxxii*). A nobis ergo et per nos est malum atque hujus adversum, et non ex subjectis materiis. Idolum enim, ut ait Apostolus, quid est ? et idolothyrum quid est, nisi quod quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, et non Deo ? (*I Cor. x.*) Porro plurimum errantes, et injurias et mendacia fingentes, deliberant, et inferant hujuscemodi.

Gregorius episcopus legit :

Quiescat ergo omne os obloquens iniqua et contumeliosa contra nostrum Deo acceptum consilium atque sententiam. Sancti enim qui Deo placuerunt, et ab ipso sunt dignitate sanctitatis honorati, vivunt semper Deo, licet hinc migraverint. Quos qui in mortua arte atque odibili, nunquam vivente, sed ab adversariis paganis, vane reperta, pensat erigere, blasphemus ostenditur.

Epiphanius diaconus legit :

In his quæ ab eis nunc dicta sunt extraneos et alienos se a Dei pace demonstrant; quam videlicet Dominus noster his qui germane ac sine dolo in illum credunt, dimisit dicens : *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (*Joan. xiv*). Quomodo enim pax, si contra eorum consilium et sententiam catholica Ecclesia erigitur, confortata et certificata traditionibus suis ? Qui enim divino zelo moventur, semper Patribus et traditioni ecclesiasticarum legum concordant : eum vero qui contrarie se habet, ut inimicum effugient. Hos ergo tanquam eos qui ex corpore Ecclesiæ sese reciderunt, non cessant veri adoratores, qui in spiritu et veritate Deo serviunt (*Joan. iv*), et imaginales picturas in relationem et commemorationem tantum habent, et has amplectuntur atque salutant, contra reprobum divinitus consilium eorum atque sententiam, thorace veritatis induiti, pugione spiritus pungere. Sancti enim Patres qui a sæculo Deo placuerunt, ad nostram salutem atque utilitatem vitas suas conscriptas nobis dimitentes, etiam ea quæ a se acta sunt, per picturæ narrationem in catholica Ecclesia tradiderunt, in commemorationem animi nostri, et ad erectionm conversationis suæ. Etenim sanctus Basilius in sermone suo super laude sanctorum quadraginta martyrum sic ait : Age itaque, in medium eos per commemorationem adducentes, communem utilitatem ipsorum his qui præsentes sunt, constituamus, præmonstrantes omnibus velut in pictura virorum fortia facta. Nam et bellorum præconia et verborum scriptores multoties et pictores designant, alii quidem sermone adorantes, alii vero tabulis [Gr., illi quidem s. ad hi vero t.] exarantes ; multosque ad virilitatem extollentes utique. Quædam romanae sermo historice per

Domini, in qua obumbravit plenitudo divinitatis, per quam nobis illuxit lux inaccessible, excelsior rem caelis, et sanctiorem cherubim, in vili gentilis arte pingere audent? Aut iterum eos qui concregnaturi sunt Christo, consessoresque fieri [futuri ac judicaturi], ac judicare orbem terrarum, atque conformes fore [futuri] gloriae ipsis, quibus, ut sacra dicunt eloquia, dignus non erat mundus (Hebr. xi), non erubescunt gentili arte pingere? Nefas enim est Christianis, qui spem resurrectio- nis habent, dæmonum cultricu[m] gentium moribus uti, et sanctos, qui tali et tanta gloria resplende- bunt, in ingloria et mortua materia injuriis cumula- re. Nos enim ab alienis non suscipimus proba- tiones fidei nostræ. Etenim dæmoniis Deum prædicantibus Jesum, increpabat eos, designatus a dæmonibus testimonium habere (Marc. i, Luc. iv).)

Epiphanius diaconus legit :

A laudibus inchoantes, volunt simpliciores subri- pere ad vanum sensum suum. Sed qui prudentiam serpentis habent et non versutiam, simplicitatemque columbari, norunt et sermonibus et laudibus inteme- ratam et immaculatam vere ac proprie Dei genitri- ce[m] et sanctos honorare, et horum virtutes per his- toricos libros ad memoriam reducere, et rursus per imaginariae titulationes nota facere certamina et for- titudines eorum, atque hos magnificare supremis honoribus, et scire illos secundum sacrum Aposto- lum dissolutos cum Christo esse (Philip. i), et intercedere pro nobis, et sinceram ac summam fidem et servitutem in spiritu et veritate soli Deo offerre, et non quibuscumque creaturis quæ sub caelo sunt. Quid autem materiam sumentes ut turpem, contumelias volunt affltere veritatem? quos oportebat potius quod pejus est fugere, et quod melius est se- otari, et priscorum recordari sanctorum sacrificiorum, quæ a Scriptura laudantur; quomodo Deo, modo vero dæmonibus offerrentur: quanquam existens materia omni [Gr., quando] Deo offerebantur, quando vero dæmonibus; quanquam eadem existens materia, omni] erat contagio plena, et subiectum tantum aspicientes, calumniantur Ecclesiam gentilium signa- torum habere indicia. Sed non quia materia in di- versis contrarietatibus rerum utilis exprobatur vel turpis ostenditur, despicienda est ejus utilitas. Si enim studuerint taliter intelligere et accipere, pol- luientur [Gr., abibunt] omnia secundum ipsos quæ Deo sunt dicata, sacra scilicet vestimenta, et va- scula sacra. Etenim qui quæ paganorum sunt sapie- bant, ex auro et argento idola construebant, ac libamina ex vino libabant, et ex farina lagana militiae caeli offerebant hi qui ex Hebreis idololatriæ siebant. Restat ergo eis incusare catholicam Ecclesiam, quia pagani per historicos libros deos suos dæmones collaudabant; et nos non collaudemus sicut pagani neque Deum qui super omnia est, neque sanctos ejus, per historicos libros, quia ex alienis recipimus approbationes. O subversionem et amerciam! Conn-

A enim homines procul dubio simus sensibiles, rebus sensibilibus utimur ad cognitionem et commemora- tionem omnis divinitatis ac p[re]ce traditionis. Deinde ut adulteratores veritatis, subvertentes vias similes et intelligentias Domini, dicunt:

Gregorius episcopus legit :

Super hoc ergo examinato et pertractato edi- cto [Gr., dogmate] nostro, prebeamus et ex divi- nitus inspirata Scriptura, et ex probabilibus Pa- tribus nostris manifesta testimonia conspirantis nobis, et roborantia hujuscemodi piam intentionem nostram; quibus non contradicat qui horum habet experimentum: qui autem ignorat, discat et reti- neat illa ut Dei; et secundum primam quidem rationem ex ejus voce divinitus dicta, quæ ait: *Spiritus est Deus, et qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* (Joh. iv); et iterum: *Nemo Deum vidit unquam* (Joh. i); et: *Neque vocem audistis, neque speciem ejus vidistis* (Joh. v); et beatificante eos qui non viderunt eum, et cre- diderunt.

Epiphanius diaconus et cubicularius legit :

Cum aliqui recta, secundum quod sibi videtur, dogmata conantur pervertere, nemo miretur, si Scripturae verbis utimur. Nam et omnes haeresiar- chæ de divinitus inspirata Scriptura erroris sui col- ligunt occasiones, quæ per Spiritum sanctum recie- dicta sunt malignis sensibus suis adulterantes. Et hoc summa pronunciavit apostolorum tuba, Petrus videlicet dicens: *Quæ indocti et instabiles perver- tunt secundum sua desideria* (II Petr. iii). Proprium est enim haeticis, secundum sua desideria perver- tere divinorum et verorum scientiam dogmatum. Generaliter enim sanctis Patribus nostris, *Dominus creavit me initium variarum suarum in opera sua* (Prov. viii), in dispensationem Christi secundum carnem factam assumentibus, Arius et Eunomius, et qui juxta ipsos sunt, in supernam et divinam genera- tionem acceperunt, ac per hoc a recta scientia retro redierunt. Rursus autem Apollinaris evange- licam vocem male intelligens: *Nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit Filius hominis* (Joh. iii): ad pravitatem conversus est, dicens, cum carne illa descendisse Deum Verbum, quam habens in caelis erat, æternam quamdam et consubstantialem sibi: et apostolicum quoddam dictum oljiciens, quod perhibet: *Secundus homo Dominus de caelo* (I Cor. xiii): et dicit [Gr., decipiebatur], secundum quod sibi visum fuerat. Nullique mirandum, si et novæ hujus pravita- tis sectatores ex divina Scriptura nobis proferunt opi- niones: ex magistris enim suis acceperunt occasiones. Voces enim quæ super invisibili et incomprehensibili divinitate dictæ sunt, in carnis dispensationem Domini nostri Iesu Christi, qui est unus ex sancta Trinitate, communaverunt. Quis enim eorum qui bene sen- tiant, nescit, quod illud quod dicitur, *Deum nemo vidit unquam*, super divina natura sit scriptum? et illud, *neque vocem ejus audistis, neque speciem ejus*

vidistis, si intellexerit quis super humanitate, totum Evangelium subvertet? Ubi enim ponemus illud quod fatemur, *Dixit Dominus discipulis suis (Math. xxii.). Et: Dixit Dominus ad Iudeos qui ad se venerant: Et Dominus dixit: Vae rabis Scribae et Pharisaei? (Math. v.)* Vel rursus quomodo intelligemus, *Aperiens os suum, docebat eos? (Joan. v.)* significanter haec super humanitate. Illud autem: *Neque vocem ejus audivis, neque speciem ejus vidistis, super divina substantia.* Secundum id enim quod homo factus est perfectus Deus Verbum, ut prediximus, et vocem audivimus, et speciem ejus vidimus etiam post resurrectionem. Palpus est enim, et apparetis discipulis, disserebat eis de regno. Deinde et divinam servitatem et adorationem: quam Christiani veram et sinceram fidem in se habentes [fort. vera et sincera fide in se habent], affectuose ac honoranti adorationi consimilem praedicant. In his quippe duabus rebus est illud quod apud eos perversum est: quare et Christianorum calumniatores sunt et appellantur. Dicunt enim, quia decentem Denam adorationem et servitatem imaginibus offerunt Christiani, et quia incomprehensibilem divinam naturam circumscribunt. O abnegationem et stoliditatem, et quidquid his aliud attinet! Non enim lecum habet sermo, sed maledictio plenus est et calumniis. Christiani quippe adorationem quae in spiritu et veritate est (Joan. iv), neque imaginibus, neque divinis figuræ crucis imparati sunt; sed neque invisibilis et incomprehensibilis naturæ imaginem unquam fecerunt, sed secundum quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i), ea quæ humanæ dispensationis ejus sunt, pingunt et imaginantur [imaginibus exprimunt]. Scientesque quia spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare, adorationem et servitatem quae per fidem est, ipsi soli Deo, qui super omnes in Trinitate laudatur, offerunt. Nam divinum typum crucis et venerabiles imagines desiderio et affectu flagrantes, secundum principalium relationem salutamus, et honorabiliter adoramus. Vana itaque et inania, seu clandestina [Gr., infirma] omnimodis alique levia eorum eloquia esse monstrantur a veritate, quemadmodum et cetera aliena a pietate intelligentes, aiunt:

Gregorius episcopus legit:

Et in Veteri Testamento dicente ad Moysem et ad populum: *Non facies tibimet idolum, neque omnem similitudinem, quæcunque in caelo sursum, et quæcunque in terra deorsum (Deut. v): eo quod in monte de medio ignis vocem verborum vos auditistis, et similitudinem non vidistis, sed vocem.*

Epiphanius diaconus legit:

Hinc occasionem impietatis atrahunt, quasi pueros Christianos sophismatibus suis portentuosa rabie insicere nitentes. Quia igitur si per [Gr., veluti larva

A meditantes, in prælocutionibus suis ad dictiōnēm qua præcipitur, *Non facies omnem similitudinem, su- giunt: et veritatem in injustitia possidentes, et suam justitiā volentes statuere, exercent se ad impietatem: et in insubstantia mendacii gloriantes, a veritate alienantur. Voces enim quæ olim in lege datae sunt populo Israel qui vitulo serviit (Exod. xxxii), et Aegyptiarum abominationum experimentum habuit, Christianorum sacrae catervæ coaptantes, se publicant et portentuosa loquuntur [Gr., et capiuntur], adusti labilis oris sui. Utinam intellexissent, quia Dominus inducturus eos in terram repromissionis, eo quod habitarent in ea gentes colentes idola, et adorantes daemonia, solem quoque ac lunam stellasque et alias creaturas, sed et volucres, et quadrupedia, atque repentina, et non Deum vivum et verum, legem dabat: Non facies tibi idolum, neque omnem similitudinem, quæcunque in caelo sursum, et quæcunque in terra deorsum (Exod. xi).* Quandoquidem subinfert, abstrahens eos ab idolatria: *Non adorabis ea, neque servies illis. (Ibid.)* Cum autem tabernaculum testimonii secundum Domini dispositionem saceret fidelis famulus ejus Moyses, universa ostendens servire illi, sensibiles cherubim humanæ formæ instar intelligentium [typos intelligibiliū] ex auro patravit, obumbrantes propitiatorium, Christum præfigurans. Ipse est enim propitiatio peccatorum nostrorum, ut ait divinus apostolus (I Joan ii). Ergo per duas res eos introduxit ad Dei cognitionem, illud quidem dicendo [tum dic.]: *Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies (Math. iv):* hoc vero faciendo [tum fac.] aureos et conflatis cherubim obumbrantes propitiatorium (Deut. vi), id est, adorantes illud: et per visionem et auditum sublevabat eos ad Dominum Deum adorandum, et soli illi serendum. Sed isti perversitate plenum habentes sensum, etiam apostolicum dictum proponunt hujusmodi:

Gregorius episcopus legit:

Et commutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis: et coluerunt, et serierunt creature potius quam Creator (Rom. i). Et rursus: *Et si noveramus secundum carnem Christum, sed nunc jam non norimus eum.* D per fidem enim ambulamus, non per speciem (II Cor. v). Et eodem approbanter dicente: Ergo fides ex auditu, auditus autem per Verbum Dei (Rom. x). ▶

Epiphanius diaconus legit:

Palam dicendum est, quia ipsi comparati sunt gentibus, quæ commutaverunt gloriam Dei, et servierunt creature potius quam Creatori, commutantes et per vertentes sensus apostolicos secundum sua desideria. Nam omnibus certum est, quia paganos irridere videatur. Apostolus, dicendo: *Commutaverunt gloriam in-*

reciderint disputationem, ut quasi ex hoc simplicio-
res decipient, quasi de ecclesiæ imaginalibus descri-
ptionibus apostolus hoc prætentat; præsertim cuin
illa quæ subinseruntur, manifestam habeant expla-
nationem. Volucrum enim et quadrupedum et ser-
pentium mentionem fecit, et quia servierunt crea-
ture potius quam Creatori. Noverunt historicorum
librorum peritissimi, quia Ægyptii olim boves cole-
bant, et alia quadrupedia, et volatilia diversa, et
muscas, et crabronum habitacula, et viliora istis
animantia: Persæ vero solem et ignem. Graci au-
tem super hoc omni creaturæ servierunt; sed et
Hebræorum quidam, ut liber Regnorum narrat et
prophetarum relations. Nam dicant, quando stultæ
facte sunt gentes, et obscuratum est insipiens cor
eorum? antequam credidissent in Christum, an post-
quam crediderunt? utique antequam credidissent:
manifestum enim hoc. Si enim dixerint, posteaquam
crediderunt in Christum gentes, creature ac idolis
deservisse, dispensationis Christi Dei nostri prophe-
tiae secundum ipsos mendaces erunt, quæ pronun-
tiate sunt de Ecclesia. Erit Jerusalem sancta, et
alienigenæ non transibunt per eam ultra. Et: *Mise-
ricordiam meam non dispergam ab eis, neque profa-
nabo testamentum meum; et quæ procedunt de labiis
meis non faciam irrita* (Psal. LXXXVIII). Si vero ab
agnitione Dei exsules facientes, et ante Christi ad-
ventum traditi sunt in reprobum sensum, diaolio
servientes, vana est adversus Christianos accusatio
quæ nunc ab eis efficitur, et fiducialiter dicet ad eos
Isaias clamans: *Vae qui scribunt malitiam; scriben-
tes enim, malitiam scribunt* (Isa. x, sec. LXX). Igitur
maligne ac tergiversatorie apostolicas et cæteras sa-
crae Scripturæ voces accipientes, festinant magnum
salutis nostræ mysterium dispensationis Christi Dei
nostri, per quem redempti sumus ab errore idolo-
rum, pervertere, et in se gloriam transferre: sed
nullus eis credit Christianorum. Confitemur enim
universi, ab errore idolorum et ab omni religione
gentili Christum verum Deum nostrum in profectio-
ne sua, qua secundum carnem ad nos venit, nos penitus
abstraxisse. Porro si ipsi hoc minime constiterunt
fuisse factum, nec confessionem, nec vocationem
ejus habent. Unde adversus eos Apostolus ait: *Quid
enim habes, quod non acceperisti?* (I Cor. iv.) At si ace-
perunt, illam redemptionem consideri debuerant, et
suscipere imagines, quæ sunt ecclesiastici decoris in
oculorum aspectum nobis effectæ, et enarrationes
evangelicæ per eas in mentes nostras assumptæ in
commemorationem et relationem evangelicæ histo-
riæ, sicuti crebrius dictum est. Et quoniam alias
quoque apostolicas voces proponunt, dicentes: *Et si
noveramus Christum secundum carnem, sed nunc jam
non novimus: per fidem enim ambulamus, non per
speciem* (II Cor. v): in medium proferamus harum
interpretes et magistros magnivocos. Joannes itaque

Agnorimus secundum carnem Christum, sed nunc jam
non novimus (II Cor. v): ita dicit (hom. 41 in II ad
Cor.): Neminem novimus secundum carnem fide-
lium. Quid enim et si in carne sunt? sed vita illa car-
nalis perit, et desursum nati sumus spiritu, et aliam
novimus civilitatem et conversationem, et vitam et
constitutionem quæ in cœlis est. Iterum ejusdem:
Auctorem esse Christum demonstrat: unde et in-
tulit: *Et si noveramus Christum secundum carnem,
sed nunc jam non novimus.* Die mihi, nunquid car-
nem depositit, et nunc non est cum corpore? absit:
etenim et nunc in carne est. Hic enim Jesus, qui as-
sumptus est a nobis in cœlum, sic veniet (Act. 1).
Sic, quomodo? in carne cum corpore. Quomodo ergo
ait: *Et si noveramus secundum carnem Christum, sed
nunc jam non novimus?* quia et si passibilem nove-
ramus Christum, sed jam nunc non. Nam nostrum
secundum carnem esse, est in peccatis esse: et non
secundum carnem esse, in peccatis non esse. Christi
vero esse secundum carnem, est in passionibus
esse naturæ; ut puta sitiendo, esuriendo, fatigando,
dormiendo. Peccatum enim non fecit, nec dolus in-
ventus est in ore ejus (Isa. LIII). Unde et dicebat:
Quis ex vobis arguet me de peccato? (Joan. VIII.) Et
iterum: *Venit princeps mundi hujus, et in me non
invenit quidquam* (Joan. XIV). Igitur non secundum
carnem Christum esse, est jam ab his tristitias libe-
rari, et non absque carne esse. Etenim cum ipsa ve-
niat judicaturus orbem impassibilem eam habens et
incorruptibilem: in quod et nos transibimus, con-
figurato corpore nobis effecto corpori claritatis ejus.
Præterea Cyrilus Alexandrinus propugnator sincere-
sideri nostræ, explanans nobis idem dictum, taliter
interpretatur: nam quia factus homo est unigenitus
Dei Verbum, et radix generis apparuit secunda, non
juxta primam quæ est ex Adam, sed in melioribus
incomparabiliter intelligendam et existentem trans-
formamur ad vitam. Non enim sumus sub morte,
sed sub ipso Verbo quod cuncta vivificat: et nemo
est in carne, id est, in infirmitate carnali, quod est
corruption. Non autem hoc dicit Paulus, quod non
sit in carne Christus. Nam et si dicit, *Neminem novi-
mus secundum carnem*, non tamen hoc significat: si-
quidem quomodo mortuus est? hoc enim carnis in-
firmitas est. Ergo quod dicit, hoc est: Factum est
D caro Verbum, et pro omnibus mortua est: et sic co-
gnovimus eum secundum carnem, verumtamen ex
hoc jam non novimus. Nam et si est nunc in carne
(resurrexit enim tertio die, et ascendit in celos) sed
supra carnem intelligitur. Non enim jani moritur,
neque aliquam carnis infirmitatem sustinet, sed
his omnibus est potior tanquam Deus. Videtis
ergo, adversarii, quia non solum apostolicas voces
pervertitis, sed sanctis Patribus adversamini. Ipsi
enim per antelata dicta Christum passionibus libe-
ratum post resurrectionem ostendunt, et nos do-

gia horum persequi minime patientes, aliter quam Patres sapiendo, vanam quendam gloriam [opinionem] introducitis, et viam non tritam ambulantes, vosmet et sectatores vestros in præcipitia et fauces inducendo, in profundum inferni demergitis. Verum vobis nemo credit non sequentibus sanctorum Patrum nostrorum doctrinam. Sane illud quod dicitur, *Per fidem enim ambulamus, non per speciem*, idem Joannes interpretans, sic ait (*hom. 10 in II ad Cor.*) : Ne quis dicat : quid ergo? dicendo : *Quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino*, ut quid haec dicis? Alieni ergo efficiuntur ab eo hic existentes? Ante corredit, dicens : *Per fidem ambulamus, non per speciem*; et hic quidem eum scimus, sed non ita liquido. Et alibi dicit : *Nunc videmus in speculo et in enigmate, tunc autem facie ad faciem* (*I Cor. XIII*). Et haec quidem ambo egregii Patres dixerunt; quoniam et in aliis dictis suis Apostolus liquido nobis sensum indicat, dicens : *Quod enim videt quis, quid sperat?* Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus (*Rom. VIII*). Perspicuum ergo est, quia per fidem ambulamus, et non per speciem. Neque enim videmus hic Deum, sed credimus in eum : quia et ea quæ condidit, fide dicimus ab eo facta suisse; quemadmodum magna Spiritus voce ipse prædicat, dicens : *Fide intelligimus aptata esse scutula Verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent* (*Hebr. XI*). Et contemplantes ordinatum motu in universitatis, ad intelligentiam venimus Dei; qui omnia in sapientia fecit. Hoc ergo est : *Per fidem ambulamus, et non per speciem*: et non ut ipsi ex indiscipline linguae depravantes sensum apostolicum, in venerabilium imaginum factionem accepissent quod dictum est. Doctrinis ergo patriis auditis, has sequamur, et præsentem novitatem abominemur, dicentes : *Odivi ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo* (*Psal. XXV*).

TOMUS QUINTUS.

Epiphanius diaconus legit :

Quoniam ad malitiam currentes pedes eorum, irretiti sunt suis laqueis, ecce ostensum est, neminem ex his qui in Ecclesia nutriti sunt, gloriam Dei in imaginum facturam, vel in aliam qualemcumque commutasse creaturam. Eia nunc et ceterorum destructionem faciamus, auxiliatrice habita, quæ non vincitur, veritate. Etenim ipsi additamentis malum abundare volentes, etiam sanctos Patres in medium adduxerunt, eos obliquando contra venerabilium imaginum pictaram effatos fuisse, audentes :

Gregorius episcopus legit :

« Porro æqualia et apostolorum discipuli et successores deiloqui, videlicet Patres nostri edocent. Dicit ergo in patrandis signis famosissimus Epi-

Et in hoc memoriam habete, filii dilecti, ne inducatis imagines in ecclesiis, neque in cœmeteria sanctorum; sed per memoriam habete Deum in cordibus vestris; sed neque in domum communem : non enim expedit Christiano per oculos et vagationes mentis effterri. Qui et alios sermones exposuit in subversionem efficiendarum imaginum, quosqui amorem discendi habent, quærentes inventient. »

Epiphanius diaconus legit :

Amatores discendi ecclesiasticorum negotiorum scrutinium [*Gr., Studiosi in scrutandis rebus ecclesiasticis*], eos qui aliter sapiunt, suamque volunt statuere justitiam, et divinæ resistere, noverunt notis et falsis conscriptionibus iunitentes, tanquam spurious et non proprios Ecclesiæ catholice filios, minime ut fratres admittere; immo vero abdicantes dicunt : *Semen Chanaan et non Juda* (*Dan. XIII*); scientes ab evangelista dicunt : *Eauerunt ex nobis, sed non erant ex nobis. Si enim essent ex nobis, permanissent utique nobiscum* (*I Joan. II*). Et iterum sacratissimo Apostolo dicente : *Quia intrabunt post discessum meum lupi graves in vos, non parcentes gregi, ut abducant discipulos post se. Et vide te ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam* (*Act. XX*). Et rursus idem : *Nolite omni spiritui credere* (*I Joan. IV*). Decet ergo unumquemque Christianum, qui falsos libros audit, hos expuere, ac nullatenus admittere. Etenim divi apostoli ad Laodices fertur dicta epistola in quibusdam libris apostoli jacere, quam Patres nostri reprobavere, ut alienam ab ipso : et Manichæi secundum Thomam introducunt evangelium, quod catholica Ecclesia pie tanquam alienum avertit. Ita et præsens testimonium dicitur quidem, sed non est sancti Patris nostri Epiphanius. Ipse namque egregius Pater octuaginta capitulorum editione facta, cunctas hæreses publicavit, paganas scilicet et Judaicas, et quotquot post Christianismum factæ sunt, nullam dimittens : et si imaginum factionem alienam a Christo nosset, hanc utique in numero hæresem statuisset. Et rursus si expositiones has, quæ sunt adversus venerabiles imagines, Ecclesia suscepisset, non utique imagines pinguerentur ad ornatum venerandorum templorum et commemorationem nostram. Ex ipsis eum scripturis, quas novitatis præceptores in testimonium proferunt, earum habetur eversio. Sanctus enim Epiphanius temporibus erat Theodosii et Arcadii : extenduntur ergo usque ad præsentem hæresim quasi anni quadragesenti. Et libros adversus imagines nullus Christianorum recepit, nisi falsi præsentis novitatis assertores : et si tot annis in Ecclesia non sunt recepti, neque nunc recipiantur, eo quod aliquando recepti non fuerint. Epistolam enim, quam quidam eorum proferunt, falso suprascriptam ejus-

nimus in fine epistole sententiam hujusmodi conti-
neri : quia multoties locutus cum comministris meis,
ut auferrentur imagines, receptus non sum ab eis,
neque audire vocem meam saltem paululum passi sunt.
Intendamus ergo, qui fuerint temporibus jam me-
morati Patris nostri Epiphani in Ecclesia illustres
magistri, et incorrupte munitiones Ecclesiae : Basilius
magnus in opere et sermone, Gregorius cogni-
mento Theologus, Gregorius Nyssenianus civitatis
presul, Pater Patrum ab omnibus nominatus : et
Joannes, cuius a lingua vox melle dulcior effuebat,
unde et cognomen aurei oris accepit. Insuper et
Ambrosius, Amphilochius, et Cyrillus Hierosolymitanus.
Si igitur ipse qui conscripsit horum expositionem
dictorum contra venerabiles imagines, se
non receptum dicit a sanctis Patribus qui tunc in
vita supererant, quomodo falsa dicta quæ ipsi sancti
Patre non receperunt, nos qui in finem sœculorum
devenimus et scientia ac sermone deficimus,
quia nec discipuli eorum digni sumus vocari, contra
Ecclesiam recipiemus ? Absit scelerata ac temeraria
expositio. Caruerunt recto sermone [recta ratione]
qui hoc contra Ecclesiam nisi sunt : in nobis sit
Christum diligentibus Apostoli dictum, teneamus
traditiones quas accepimus, et profanas vocum no-
vitates devitemus, et mendacia haec esse sciamus
(II Thess. ii, II Tim. iii, Tim. iii). Libri enim
sancti Patris nostri Epiphani, sive qui dicitur Ancy-
rotos, sive reliqui, in omnem orbem terrarum diffan-
mantur, et sonus eorum vulgatus, et propemodum
per universam Ecclesiam sparsi sunt. Harum autem
ratiuncularum quæ contra venerabiles imagines
murmurant, duo vel tres per universum orbem libri
non inveniuntur, nisi forte noviter scripti sint : et si
essent noti in catholica Ecclesia, sicut ille qui dicitur
Ancyrotos sancti Epiphani, in omnibus est Ecclesiæ
dilatatus, ita et ipsi dilatati existerent. Sed ut
extranei et alieni et falsati, nondum in Ecclesia cat-
holica recepti sunt, neque apparuerunt. Ergo nec
nunc, ut pax Dei in omnibus Ecclesiis et antiqua
traditio degat. Ne emittant autem linguas vaniloqui,
calumniantes eos qui recte saplunt, quod sancto
Epiphanio adversentur hi qui recipiunt antiquam
legislationem catholice Ecclesiae : quod nequaquam
verum est. Conscriptionem enim abjicimus, san-
ctum vero Patrem doctorem Ecclesiae catholicae no-
vimus. Etenim sacratissimi Patres, qui in quarta et
universalis sancta Chalcedonensi synodo congregati
sunt, epistolam quidem quæ dicitur Ibae episcopi
Edessæ ad Marin Persam anathematizaverunt, veluti
Nestorio concordantem : similiter et quintæ synodi
Patres : Ibam autem nequaquam. Non enim verum
apparuit, quod Ibae fuerit epistola : hinc in anathe-
matismis non Ibam anathemati submiserunt, sed
epistolam quæ dicebatur Ibae : dicebatur enim, licet
non esset. Ita ergo et haec mendacis assertionis con-
scripta, quæ contra venerabiles imagines sunt, di-
cuntur quidem a quibusdam sancti Epiphani esse,
sed nullo modo sunt, ut demonstratum est. Etenim

A templum dedicaverunt in Cypriorum insula ejus
discipuli, nominantes illud ejusdem vocabulo Patris;
et cum multis aliis titularibus picturis imaginem
ejus in ipso templo locaverunt. Et si iste taliter re-
verabilium abominaretur vultum imaginum, quomo-
do discipuli ejus imaginaliter hunc depingerent : Ju-
dicate, omnes qui auditis, et veritatem a mendacii
separate : quia non Patris editiones hæc, sed Mani-
chaicæ quedam sunt : quas fugiamus ut selle ama-
ritudinis plenas. Ipsi enim et confusionis introducto-
res hanc effigiem minime receperunt, quippe non
veraeiter humanatum Deum Verbum carne fuisse
dogmatizantes, sed per phantasiam et conjecturam.
Propterea et isti phantasiam passi, aliis pro aliis
intellectis, proferunt hæc :

Gregorius episcopus legit.

« Similiter autem et Gregorius deiloquus in car-
minibus suis dicit : Inuria est fidem habere in
coloribus, et non in corde. Quæ enim in coloribus
est, facile diluitur : quæ vero in profundo mentis,
illa est mihi amabilis. »

Epiphanius diaconus legit :

Perverse rursus intelligentes, et aliud dicta
Gregorii Theologi proferunt, quod a Patre quidem
ita prolatum est :

*Inuria est fidem habere in coloribus, et non in cordibus,
Qui fluentes diluantur ; sed mihi gratum est profundum.*

Ab istis autem falsiloquiis ita :

Inuria est fidem habere in coloribus, et non in
corde. Quæ enim in coloribus est, facile diluitur :
quæ vero in profundo mentis, illa est mihi amabilis.
Obturaverunt aures, et oculos clauerunt, et recta
intelligere noluerunt hi qui spreverunt ecclesiasticas
traditiones. Auditione quippe audierunt, et non in-
tellexerunt : et videntes viderunt, et non cognove-
runt. Obsecrati enim sunt corde, et paternas doctrinas
[Gr. add., ac traditiones] perverterunt secundum
sua desideria. Sanctus namque Gregorius deiloquus
in metricis editionibus suis sententiam quam protul-
erunt ipsi, dictans, quemdam moralem sermonem indu-
cit, informans vitam nostram, ut recedamus a tempora-
libus et mundanis negotiis et carnalibus voluptatibus,
atque sectemur vitam spiritualem quæ ad coelestia
ducit; et non credamus huic mundo, et temporalibus
quæ non permanent, nec perdurant, quæ et colores
nominavit : sed hæreamus potius spiritualibus et ve-
ris, quæ in corde firmitatem habent, et permanent
in æternum. Nam sœculum nostrum fluxibile, incor-
latus est præsens vita. Sicut enim color et atramen-
tum cito diluitur, licet a pictore conficiantur [vel a
pictore transformatur] : ita et in mundo isto, quem
admodum ipse ait, circuitus nostrarum discurrat
rerum nonnunquam aliter, in una [Gr., alias aliter,
in una] die, est autem quando et hora fert mutationes.
Etenim more umbræ omnia exterminantur hu-
mana, et ampulla in aqua ex pluvia facta magis

expirat omnis elatio potentatus humani. Omnis enim homo senum, et omnis gloria ejus quasi flos seni (*Isa. xl.*). Porro spiritualium operum exhibito immobilis quidem est, et in his quæ permanent, habet vicissitudinem [retributionem]. Si enim contra imagines dictum illud esset, assereret utique dicens : Injuria est fidem habere in coloribus, et non in Deum. Sed non in cordibus, pronuntiavit : id est, firma et stabilia ut operemur regni cœlorum, et non mundi hujus : quæ ut fluida, cito mutata, fidem non habent. Rursus autem male allegorizantes, et secundum proprium sensum omnia colligentes, magnorum autistitum Basili et Joannis dicta proferunt in testimonium, asserentes :

Gregorius episcopus legit :

« Joannes autem Chrysostomus docet ita : Nos per scripturas sanctorum præsentia fruimur, non corporum eorum, sed animarum imagines habentes. Quæ enim ab illis dicta sunt, animarum ipsorum imagines sunt. Maxima enim via ad opportunitatis [Gr., officit] inventionem, sanctus ait Basilus (In epist. 1 ad S. Greg. de Vit. soli.) meditatio est scripturarum divinitus inspiratarum. In his enim et actuam commonitiones inveniuntur, et vitæ beatorum virorum inscriptæ traduntur, veluti quædam imagines animatae conversationis quæ in Deo est, imitatione operum quæ secundum Deum sunt, posite. »

Epiphanius diaconus legit :

Nequaquam aliquis eorum qui recta sapiunt, in subversionem venerabilium imaginum has expositiones sensit vel senserit. Evidens quippe omnibus est, quia audientes virilitates sanctorum et perseverantias eorum, animarum ipsorum stabilitatem et fortitudinem beatificamus; et divinas Scripturas recitantes, Vitasque sanctorum virorum relegentes, et imaginales picturas intuentes, gestorum secundum Deum ipsorum operum recordamur. Quæ enim sermo per auditionem repræsentat, hæc pictura taceens per imitationem ostendit, sicuti ait magnus Basilus. Sed et Joannes Chrysostomus asserit in sermone suo (in 40 Mart.). Quod Veteris et Novi testimonii unus sit legislator, et in indumentum sacerdotis, habito, enjus initium est : Christi regni Evangelium prædicant quidem prophetæ. Et post alia (ibid.) : Ego et cera perfusam dilexi picturam pietatis causa. Vidi enim angelum in imagine pellentem barbarorum cuneos : vidi conculcatas barbarorum tribus, et David veritatem dicentem : Domine, in civitate tua imaginem sororum ad nihilum rediges (*Psal. lxxii.*). Comprobatum est igitur, quod ea quæ sanctis Patribus bene sunt edita, ipsi extra divinum chorum effecti subverterunt. Porro adhuc detinentur a malitia, et mala quæ contra idola a sancto Patre nostro Athanasio dicta sunt, ad subversionem imaginarium picturarum proponunt, dicentes :

Gregorius episcopus legit :

« Denique et Athanasius Alexandriæ luminare ait

(S. Athanas. *Orat. contra gent.*) : Quonodo non misereamur eorum qui creaturas colunt? quoniam hi qui vident, eos qui non vident, et qui audiunt, eos qui non audiunt, orant : creatura enim a creatura nunquam salvabitur. »

Epiphanius diaconus legit :

Papæ quanta amentia! inanem quamdam blasphemæ viam excogitantes, a veritate projecti sunt. Cum enim egregius Pater contra idola haec promulgaverit, ipsi post agnitionem veritatis, et sinceræ confessionis, ac divinæ regenerationis, absque uno qui est super omnia Deus, creaturis servire Christianos accusant, et idolatriam exercere pronuntiant. Parce, Domine, populo tuo, et ne dederis quemquam horum seduci blasphemia. Omnes enim qui nomine tuo vocamur, consitemur te redemisse nos ab idolorum deceptione pariter et errore : atque post agnitionem tuam, nos qui divina regeneratione digni facti sumus, nequaquam conversi sumus, ut alicui creature sub cœlo divinam adorationem tuam offerremus; sed tibi soli Redemptori nostro psallimus : Domine, præter te alium nescimus, nomen tuum nominamus. Testis es ipse, et sanctorum angelorum militiæ, et sacratissimus cœtus apostolorum, prophetarum, martyrum et egregiorum Patrum. Habemus autem in commemorationem omissis sensus nostri, et in gloriam tuam, ut sublevemur ad magnitudinem tuam, figuram divinæ crucis, et evangelicam narrationem, et imaginalem picturam, necnon et alia plura vasa sacra : et hæc salutamus, eo quod in nomine tuo siant et statuantur. Sed ut compotes thesaurorum, lingua [Gr., qui collegerunt thesauros lingua] mendaci vana persecuti sunt : propter quod et procedit [perit] omnis eorum garrulitas. Nam quemadmodum lumine illucescente tenebrae abiguntur, ita veritate apparente mendacium linguæ ipsorum excisum est gladio spiritus. Sed ex eo quod excisum est habentes quædam residua, hæc proferunt, ita dicentes :

Gregorius episcopus legit :

« Similiter et Amphilochius Iconii dicit : Non enim in tabulis carneas personas sanctorum per colores curæ nobis est figurare, quoniam non his opus habemus; sed conversationem eorum virtutibus imitari. »

Epiphanius diaconus legit :

Hæreticorum ergo proprium est recisa producere testimonia. Nam si quis studiose scrutatus fuerit, nullo modo sensum Patris inveniet inhibentem venerabilium imaginum formationem : sed fortitudinem collaudans, et firmamentum animæ sanctorum affectus, et præferens virtutum effectum, hæc locutus est Pater, et ut ad imitationem nos erigeret conversationis eorum. Non enim ob carnalem anorem illos laudamus, aut depingimus, sed ad imitationem valentes habere virtutem eorum, et in libris vitas ipsorum describimus, et in imaginali scriptura illos depingimus : cum minus indigeant hoc a nobis histo-

rice collaudari, vel in imagine lineamentis depingi : sed ad utilitatem nostram hoc, sicuti prædictum est, facimus. Non enim tantum passiones sanctorum nos ad salutem nostram erudiunt, sed ipsa conscriptio passionum ipsorum etiam per imaginalem picturam ostensa, similiter et anniversaria eorum memoria. Totus enim sermonis stylus hunc sensum commendat, et ad subversionem venerabilium imaginum nullatenus est id quod a Patre dictum est. Neque enim oblocutionem aliquam adversus illas facit. Nam et si dicit : Non coloribus in tabulis carneas eorum personas [facies] curæ nobis est figurare : propter intentionem virtutis hæc ab eo dicta sunt; subinfert eni : sed conversationem eorum per virtutem imitari. Curæ quippe nobis est virtutes bonorum virorum eligere, et actus eorum imitari, atque conversationem ipsorum æmulari. Præterea tempora istis jugiter dedicare, aut in imagine istos erigere, illos qui virtutem ipsorum contemnunt, non est laudabile. Nemo plane laudaverit, si viderit hominem virtutes sanctorum parvipendentem, de die in diem horum imagines commendantem [dicantem], vel tempora multa erigente, aut vasa sacra patrarent, et suum ipsius templum deisticis virtutibus non adornantem. Ait enim Deus per Isaiam prophetam ad eos qui hujuscemodi erant : Si obtuleritis mihi similam, vanum : thus abominatio mihi est. Et cum manus vestras extenderitis ad me, avertam oculos meos a vobis : et si multiplicaveritis deprecationem vestram, non exaudiem vos. Sed quid facietis ? Lavamini, mundi estote, auferete mala ab animabus vestris in conspectu oculorum meorum : quiescite a malis vestris, d scite bene facere : quarite judicium, liberate oppressum, judicate pupillum, justificate viduam (Isa. 1, sec. LXX). Ergo cum ista correxerimus, tunc et ea quæ a nobis offeruntur, apud Deum accepta erunt, sive sancta tempora, sive sacrata vasa, sive venerabiles imagines sint. Sic ergo aptum est, ad memoriam sanctorum non virtutes horum, secundum quod possibile fuerit, imitari [Gr., diligere et imitari]. Martyrum enim laudatio est, collectorum ad virtutem hortatio, sicut magnus ait Basilius in moralibus sermonibus suis (in 40 Mart.) Cum his autem, sicuti dictum est, etiam tempora erigere, et imagines formare, et sacra vasa Deo offerre, laude dignum est : oportet enim et haec facere, et illa non omittere, ut verus sermo nos docet. Non enim quis utique virtutem acquirere poterit, nisi in atris Domini assuecat, et per lectionem divina eloquia audiat, et per visionem ducatur ad sensum tam evangelicarum nar-

tionem passionum ejus, insipientissimum est : sine operibus namque filii mortua est (Jac. ii). Dicit enim evangelice Dominus : Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est (Matth. vii). Adhuc autem subjungentes propositis, et aliam probationem his quæ dicta sunt reddemus. Moris est sanctis Patribus nostris qui salutarem nobis Dei voluntatem disseruerunt, prolixe mandatorum nos dicta docere, et ad mandatum, de quo eis intentio est, moderari audientes, hoc annuntiare excelsum esse et magis : ut tanquam anchoram certam id habentes, nec circa reliqua negligentes simus. Porro prolixitatem vitantes, pluresque silentio prætereuntes, Asterium Amasinum in medium adducamus. Etenim in Lazarum et in divitem conscribens sermone, quoddam verbum de pauperibus [sententiam quamdam latius explicatam de paup.] alendis et contra divites dictans, admonet divites eleemosynæ fructus reddere, et non splendide vel clare mollibus vestimentis amictos esse ; et introducit moralem quedam sermonem ad quosdam religiosiores, in vita divitias [religiosioris vitæ d.] ambientes, perhibens ita : Noli pingere Christum in vestimentis, sed potius horum sumptus pauperibus erga. Ac deinde volens recidere divitiarum cupiditatem, subinfert : Suffici enim ei una incorporationis humilitas : id est, non placet Christo Deo nostro per mundialem favorem et avaritiam demonstrari dispensationis suæ mysteria. Neque enim pium est vel acceptum in conspectu ejus, propter evangelicam commemorationem, materiam divitiarum, thesaurizare ad excusandas excusationes in peccatis, pauperibus contemptis indigentibus panum, atque privatis indumentis et tegumentis. Hoc enim avaritiae, et non pietatis est proprium. Sicut enim non est communicatio lucis ad tenebras, neque participatio justitiae et iniquitati : ita neque divitiarum concupiscentia et mollium vestimentorum amictus, ad evangelicam formam atque historiam. Hæc enī dispensationis quidem relationem affatim edocet, in salutem dicens : illa vero misera denuntiatur, ut cruciatui obnoxia, quemadmodum Jacobus ait Domini frater : Divites plorate, ululant in miseris que advenient vobis. Divitiae vestrae putrefactæ sunt, et vestimenta vestra a tincis comesta sunt : aurum et argen. um vestrum æruginarit, et ærugo in testimonium robis erit (Jac. v). Igitur, sicuti dictum est, omnia quæ propter avaritiam facta sunt in mundo, transibunt. Possibile nobis est per modicam. impensam

his minimis fratribus meis, mihi fecistis (Matth. xxv). Et quia Asterii memoriam fecimus, ea verbis ejus utentes, venerabilium imaginum traditionem antiquam esse legislationem monstremus catholicae Ecclesiae. Etenim ipse contemplatus imaginem passionis Euphemiae martyris, talibus est laudibus usus: Mulier quedam fuit sacra virgo, incorruptam Deo pudicitiam vovens, quam Euphemiam vocant. Cum autem tyrannus aliquando pios persequeretur, satis prompte mortis elegit periculum. Porro cives et communicatores religionis, pro qua et mortua est, utilitatis lege [ergo] sacram virginem admirantes, juxta sacrarium sepulcro dedicato, et arca posita, honores ei concelebrant, et annuatim diem festum faciunt et solemnem. Denique sacrati divinorum mysteriorum assertores etiam sermonibus memoriam semper honorant, et qualiter perfecerit agnem perseverantiae, diligenter praesentes populos edocent. At vero pictor pie agens et ipse per artem secundum vires totam ejus historiam in sindone figurans, circa sepulcrum posuit titulum [sacrum spectaculum]. Habet autem se sic artis diligentia. Excelsum super thronum locatur judex, amare ac furiose virginem intuens. Irascitur enim ars etiam in materiis inanimatis, cum vult. Satellites autem principis et milites multi, alii quidem monumentorum descriptores, ferentes libros et pittacia [Gr., stylas]. Quorum aliis suspensa manu a cera, aspicit ad eam quae judicabatur, valide totam inclinans faciem, quasi jussus facilius loqui [jubens clarus i.], ut non laborans erga auditum, mendosa describeret et imperfecta [reprehendenda]. Stabat autem virgo in fulva [fusca] tunica et ueste philosophiam significans; et, ut visum est pictori, vultu urbano [pulchra facie]: ut autem mihi appareat, animam decorata virtutibus. Ducunt autem eam ad principem duo milites, uno ante quidem trahente, altero vero post tergum urgente temperatum virginis morem pudore atque constantia. Nam in terram quidem intuetur, erubescens vultus virorum: stabat autem imperterrita, nihil perpetiens, ad agonem. Verum cum ego alios interim laudarem pictores, vidi mulieris illius Colchidis opns, quod gnatis gladium illustrata, misericordia et furore divideret faciem: et uno quidem oculorum iram ostenderet, altero vero matrem indicaret parentem et horrescentem. Nunc autem miraculum ab illo sensu ad hanc mutavi pittoram; et valde quoque admiror artificem, quoniam magis commisicuit colorum morem pudorem pariter et fortitudinem temperans, affectiones videlicet quae sibi invicem adversantur. Cumque progrederetur anterius imitatio, carnifex quidam in parvis tunicis nudi jani ad opus urgebant; et unus quidem apprehendens caput et inclinans retrorsum, prebebat alteri apparatam ad poenam virginis faciem: at ille assistens incidebat dentes. Malleus et tererum

A eas a labiis fluere, et lamentis affectus abiens. Vim-culum [Gr., Cancer] post haec: et iterum virgo de-cora in fulvis vestibus, sed et sola, extendens manus ad coelum, invocans Deum tutorem in preciis. Orante autem ea, videtur super caput signum, quod lex est Christianis adorandi et superscribendi: quod ego indicium esse arbitror passionis quae illam manebat. Mox ergo et post paululum ignem alibi vehementer vicit succedit, rubro colore hinc et inde clarescente flamam corpus efficiens. At vero in medio flammæ statuit eam manibus ad coelum expansis, sed molestia nulla in facie apparente: quin e diverso hilarem, quoniam ad incorpoream et beatam vitam pergebat. Usque buc et pictor retinuit manum, et ego sermonem. Porro attende tibi, si volueris eamdem perficere picturam, et consideres diligenter, nisi multum inferius quam oportuit, ad narrationem accessimus. Et haec quidem Asterius. Tractantes autem quae in divina Scriptura dicta sunt, inveniemus eundem ex ea legisse, quae ab ipso dicta fuerunt. Deus enim famulo suo Moysi de tabernaculo disponens, postquam varia et diversa in eo opera scripi precepit, ait: *Facies cortinas ex byso retorta, hyacintho, et purpura, et coco retorto cherubim; opere textoris facies eos* (Exod. xxvi). Et ipsa quidem dispositio docet nos, ut ea quae Deo dicata sunt, expensis multis conficiantur: in humanis autem non ita. Dictum est enim populo: *Et uestem duobus contextam ne induas* (Deut. xxii). Lucidissime autem divinus Apostolus horum sensum commendat, præcipiens: *Mulieres in habitu ornato [desenti], cum verecundia et sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel ueste pretiosa; sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona* (I Tim. ii). Haec considerantes nos, qui Deo soli servilitem nostram in spiritu et veritate offerimus, omnia quae oblata et dedicata sunt, sive divinus typus pretiosa crucis, sive Evangelium, sive venerande imagines, sive vasa sacra sint, et salutamus et amplectimur ea [salutemus, amplectamur, etc.], veluti spem habentes sanctificationis ab eis percipiendæ: et adorationem honoratoriam illis impendimus. *Adorate enim, inquit, scabellum pedum ejus, quoniam sanctum* [Gr., sanctus] *est* (Psal. xcvi). Propter quod et Gregorius Theologus in sermone suo de nativitate Christi ait: Bethlehem honora, præsepe adora. Ergo quod Deo dicatur, præsentia et participatione ejus sanctum est, quemadmodum omnis Scriptura testatur: et ei qui sanctus est, honor sanctitatis non aliter conservatur, quam per nostram affectualem adorationem. Ipsi autem adhuc spirantes mendacium, aliena quædam ab Ecclesia catholica consuentes, aiunt:

Gregorius episcopus legit:

Consona vero istis et Theodotus Ancyranus,

« virtutes per ea quæ de illis in scriptis indicantur, quasi quasdam animatas imagines imitari didicimus, et ex hoc ad similem illis zelum erigimur. Nam dicant hi qui tales erigunt formas, quali putas ex his perfruantur utilitate, vel in quam spiritalem contemplationem ducantur per harum commemorationem? sed manifestum est quod vana sit hujusmodi excogitatio, et diabolice argumentationis inventio. »

Epiphanius diaconus legit:

Si Theodotus esset in hac vita, cum beata Susanna clamaret dicens: *Deus aeternæ, qui absconditorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant* (*Dan. xiii.*), tu nosti, quia falso contra metulerunt testimonium hi, qui æmulantes senes Babylonieæ confusionis hujus novitatis autores existunt. Sed volentes se idoneos et illustres ostendere, quedam vana fauce loquuntur: et fallax ostenditur calamus scripturaræ ipsorum, et evidenter adulteratores veritatis inveniuntur. Multi enim nobiscum exquirentes deinde scrutantes in sermonibus ejusdem Theodoti de proposito dicto, si vere scriptum sit hujuscemodi, nunquam usquam invenimus. Neque enim ipse quid tale locutus est: evidenter namque monstratum est, quod non sit Theodoti testimonium: Amaritudine quippe et exacerbatione plenus sermo, et lingua intemperata, atque immundorum labiorum præsumptio est dicere, esse diabolice argumentationis inventionem venerabilium figuræ imaginum. Vere perspicuum est, quod Christianos accusantium sit haec adinventio atque figmentum, et non Theodoti. Nam si, ut ipsi aiunt, ex ipso testimonium protulerunt, oportebat eos expresse indicare ex quo ejus sermone testimonium sit assumptum. Sed, ut scientes illud falsum, silentio mendacium reliquerunt. Itaque sermonibus ejus coacervatis, videlicet his qui ad Lausum scripti sunt contra Nestorium in tomis sex; et interpretatione symboli sanctorum Patrum apud Niceam convenientium, et sermone de nativitate Domini, et in lumina, et in Eliam et viduam, et in sanctum Petrum et Joannem, et in claudum qui sedebat ad speciosam portam, et in eos qui talenta acceperunt, et in eum qui de duobus cæcis: nullo modo dictum quod ipsi protulerunt invenimus. Sed nec cum pseudosyllologus eorum collectus turbaretur, et inscriberetur in falsa sermocinazione ipsorum, a codice Ancyran testimonium est assumptum; sed per quoddam mendax pittacium, ut pestilens quiddam discurrit, quod simplices admiserunt. Porro sensati, et qui acquiescunt veritati, hoc semper mendacium arbitrati sunt. Præterea ductorem pestiferæ heresos sue adhuc proponunt adjuvorem Arii, et coadjutorem Eusebii Nicomediensis, et Theognii Nicæensis, et Maridis Chalcedonensis, qui præfuit his qui restiterunt sanctæ synodo Nicææ; ita fatentes:

Gregorius episcopus legit:

« Similiter autem et Pamphili Eusebius ad Con-

stantiam Augustam potenter Christi imaginem mitti sibi ab eo, talia fatur: Quia vero quædam imagine quasi Christi scripsisti, hanc volens tibi a nobis mitti, quam dicis et qualem hanc, quam perhibes, Christi imaginem? Utrum veram et incommutabilem, et natura characteres suos portantem? an istam quam propter nos suscepit, servi formæ schemate circummanitus? sed de forma quidem Dei nec ipse arbitror te querere, semel ab ipso edociam, quoniam neque Patrem quis novit nisi Filius, neque ipsum Filium novit quis aliquando digne, nisi solus Pater qui eum genuit. Et post aliqua: Sed utique servi formæ imaginem queris, et corpusculi quo amictus est propter nos. Sed et id gloria divinitatis temperatum didicimus, et absorptum esse mortale a vita. Et post pauca: quis ergo hujusmodi dignitatis et glorie vibrantes et præfulgentes splendores exarare potuisset mortuis et inanimatis coloribus et scripturis umbraticis? Quandoquidem nec aspere in eum in monte egregii sustinuera discipuli, qui etiam cecidere in faciem (*Math. xvii.*), importabile quod sibi visum fuerat. confitentes. Ergo si tunc incarnata ejus forma tantam virtutem sortita est ab inhabitante in se divinitate mutata, quid oportet dicere, cum mortalitate exiatus, et corruptione ablatus, speciem servilis formæ in Domini et Dei gloriam computavit, post victoriam videlicet contra mortem, post regnum ad celos, post locationem in regio solio, circa dexteram Patris, post quietem in inenarrabilibus et inestabilibus finibus Patris, in quam ascendentem et restitutum coelestes virtutes collaudabant, dicentes: *Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ aeternales, et introibit rex gloriae* (*Psalm. xxiii.*). »

Epiphanius diaconus legit:

Prophetica vox istis convenit, quia Deus per prophetam Jeremiam adversus Judæorum populos queritur, dicens: *Me dereliquerunt fontem aquæ vire, et foderrunt sibi lacus contritos, qui aquam continere non poterunt* (*Jer. ii.*). Descrentes enim probabilitum Patrum doctrinas, fallacium collegiorum primores, et æmulantes eos qui ventilabro divini judicii ab area Domitica, id est catholica Ecclesia sunt projecti, ipsos in protectionem heresos suæ adducunt. Quis enim fidelium Ecclesiæ, et eorum qui verorum dogmatum scientiam perceperunt, ignorat, quod Eusebius Pamphili in reprobum sensum traditus, unius opinionis et sensus fuerit cum his qui Arii superstitionem secuti sunt? In omnibus quippe historicis suis libris creaturam Filium et Verbum Dei vocali, et ministeriali, et secundum adorabilem. Si vero quidam hunc defendantes dicunt, subscriptisse illum in synodo; concedamus ita fuisse. Sed labii suis veritatem honoravit, cor autem longe fuit ab ea, ut ostendunt conscripta ejus et epistolæ omnes: licet aliter atque aliter secundum tempus et causas

conspicere et mutari [immiscendo sese ac immunitando], aliquando quidem laudans ea quae sunt ARII sentientes, aliquando vero veritatem simulans, ostendatur juxta Jacobum fratrem Domini (Jac 1) vir duplice animo et inconstans in omnibus viis suis : et non existimet quod accipiet aliquid a Domino. Si enim cordē credidisset ad justitiam, et ore confessus esset in salutem (Rom. x) verum sermonem, usque pro scriptis suis veniam postulasset, horum correctionem faciens, et pro epistolis suis profecto verbum rationis [defensionis] fecisset : sed hoc nullatenus usque fecit ; manst enim sicut Æthiops non mutata pelle sua. Denique cum interpretaretur, *Dixi Domino, Deus meus es tu* (Psal. xv), extra veracem sensum excedens sic ait : Legibus naturæ omnis filii patrè, dominus est utique ejus : et idcirco unigeniti Filii Dei ipse qui genuit eum Deus, simul et Deus et Dominus et Pater est. Similiter autem et in epistola ad sanctum Alexandrum præceptorem magni Atbanasii directa, cuius initium est : *Cum quanta sollicitudine, vel cum quanta cura ad hanc litteræ venerint [has litteras venerint]*; expressus blasphemans sic ait de Ario et ejus associis : *Calumniantur eos litteræ tuæ, tanquam dicentes, quia Filius ex non existentibus factus est, sicut unus ex omnibus; at illi protulerunt epistolam, quam ad te fecerant : in qua fidem suam exponentes, ipsis verbis hæc constebantur : Legis videlicet ac prophetarum; et No. i Testamenti Deum genuisse Filium unigenitum ante tempora æterna, per quem et omnia et sæcula fecit : genuisse autem eum non conjectura, sed veritatem, ac subjecisse propriæ voluntati [Gr., sed vere in rerum naturam produxisse propria voluntate]*] inconvertibilem et incommutabilem creaturam Dei perfectam, sed non sicut unam ex creaturis. Si ergo litteræ ipsorum veritatem dicunt, utique apud te fertur [quæ utique apud te etiam sunt] : in quibus constentur Filium Dei ante tempora æterna, per quem fecit et sæcula, esse inconvertibilem et creaturam Dei perfectam, sed non sicut unam ex creaturis. Porro epistola tua calumniatur eos, tanquam dicentes, quia Filius factus est sicut unus omnium : cum hoc non dixerint, sed clare desinierint, quia non sicut unum ex creaturis. Nota ergo, si non protinus eis iterum occasio detur ad reprehendendum et detrahendum movendi quotquot voluerint. Iterum eos accusabas dixisse, quia qui est, cum qui non erat genuit. Miror autem si possit quis aliter dicere : si enim unus est qui est, profecto ex ipso factum est omne quod est cum ipso [Gr., post ipsum] : si vero non solus ipse est qui est, sed et Filius erat qui est, quomodo cum qui erat is qui est gignebat? Taliter enim utique duo essent qui existereunt [Gr., quæ sunt]. Et hoc quidem Eusebius ad memorandum Alexandrum : sed et aliae epistolæ ipsius ad eumdem virum sacramentum feruntur, in quibus inveniuntur variae blasphemiae,

^a In ms. Jolyano ad marginem scriptum : *Fuge totum blasphemiam. Et paulo infra : O impietatem!*

A illos qui circa Arium sunt defendantes. Similiter et ad Euphrasionem episcopum mittens, expressius blasphemat ; cuius epistolæ initium est ita : *Domino meo per omnia grates confiteor ; et in cæteris. Non enim simul cum Patre Filium fuisse fatemur : verumtamen ipse Filius Dei, qui magis omnia liquido novit, alium se a Patre et minorem aique inferiorem sciens, admodum die hoc etiam nos docet, dicens : Pater qui misit me, major me est (Joan. xiv).* Et post alia : *Nam et ipse quidem Filius Deus est, sed non verus Deus. Ex his ergo scriptis ejus ostenditur ARII et comparium ejus dogmata prædicare. Cum hac autem apostatica sua hæresi Arianae insaniæ inventores et unam naturam dogmatizant in unitione, quæ est per subsistentiam, et prædicant carnem sive B anima suscepisse Dominum nostrum in salutari dispensatione sua, dicentes divinitatem adimplisse animæ voluntates et motus, ut passionem, sicut ait Gregorius theologus (Epist. 1 ad Cled.), divinitati ascribant ; et qui passionem divinitati applicant, constat eos Theopaschitas esse ; et qui hujus hæresis participes sunt, imagines non admittunt, quemadmodum nec impius Severus, et Petrus Capheus, et Philoxenus Hieropolitanus, et omnis quæ circa eos est polycephalus. [multorum capitulum : multicaps] et sine capite hydra. Hujus ergo factionis etiam Eusebius existens, sicuti demonstratum est tam ex epistolis, quam ex historicis ejus conscriptis, imaginem Christi tanquam Theopassianus [Deopassianus], abhicit : et hæc pro causa Constantiæ uxori Liciuii scribit, non aliquando apud se inventiendam imaginem ^b. Quoniam et in eadem epistola dicit, quia mutata est incarnata ejus forma in divinitatis ejus naturam. Sed nullus sanctorum Patrum nostrorum sic sapuit aut docuit : neque enim sic veritas se habet. Audiamus igitur quid Athanasius depositor Arianae insaniæ in epistola dogmatica sua dicat, quam ad Eupsychium presbyterum Caesarium scriptis : pari modo et Cyrilus in prima epistola ad Successum episcopum Diocesariz, et in sermone contra commistores edito. Ambo enim sicut terrenam, ita et coelestem conversationem habentes, atque ab uno spiritu inspirati, consopa invicem sanctur. Athanasius quidem in prædicta ad Eupsychium epistola, cuius initium est : *In quibus quidem assuctus es nos [Gr., existimasti nos], reverendissime.* Et post alia sic ait : *Communis ovum est fructus, sed et australi æstate, lana in communem usum universis apponitur. Sed cum de mari tinctura assumitur, purpura dicitur, et tales appellationem mereatur : sed cum in usu præcipue regibus solis aptatur, et est lana, et non est : natura quidem illud quod prius erat, est ; usu vero non jam : fugit enim quod commune erat propter dignitatem uentis. Sic ergo et caro de communi suscepta natura, quoniam facta est amictus regis, quod ante facta non fuerat. [Gr. add. eundem merita est gloriam, atque is qui ea est**

^b Vide epist. 144. Photii de Eusebio et imag.

usus]. Ita et dominus gloriae dicitur fortassis etiam secundum quod homo est, natura humana passionem admittente, et injuria in ipsum transeunte, qui veluti ueste usus est carne. Sicut enim is qui ostrum scidit, quasi ipsi regi insidiatus fucrit, animadversionem sustinet; quoniam rex purpure passionem in se transtulit, quanquam ipse nihil mali pertulerit: ita et carnis passio, manente impossibilitate Dei Verbi, per contumeliam in ipsum venisse dicitur. Ideo Paulus Dominum Christum secundum quod homo est, Filium Dei esse tradit. Et ante hunc Gabriel archangelus admirabilem parvum evangelizans Mariam, Ave, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Ecce tu in utero habebis, et paries filium, et vocabunt eum Iesum. Hic erit magnus, et Filius Excelsi vocabitur (Luc. 1). Itaque vocatur Filius Dei Jesus, non in divinam naturam carne conversa, sed per unionem ad Deum Verbum effectam, æquivocam [id est, ejusdem nominis] dignitatem sumente. Cyrilus autem similiter in predicta ad Successum epistola, cuius initium est: Lecto monitorio quod a sanctitate tua transmissum est. Et post alia sic ait: Post resurrectionem vero corpus quod passum est, non jam infirmitates habuit in se. Non enim ultra famis vel fatigii, aut alias hujuscemodi capax esse dicimus illud, sed Jam incorruptum: et non hoc tantum, sed et vivificans: vitæ quippe corpus est, id est unigeniti. Clarissimum est autem claritate Deo decibili, et intelligitur Dei corpus: cuius rei gratia et si quisquam dixerit illud divinum, sicut illud quod hominis est, humanum, non exorbitabit a decente ratione. Unde reser et sapientissimum Paulum dicere: Et si noveremus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus (II Cor. v). Cum enim Dei, sicut dixi, proprium sit corpus, transcendit omnia quæ humana sunt. Porro commutationem in divinitatis naturam non potest pati corpus quod de terra est; impossibile enim est. Nam predicamus divinitatem ut factam, et eam quæ assumperit quid in se, quod non est per naturam ipsius proprium. Aequalis enim gravitatis est dicere, quia mutatum est corpus in divinitatis naturam; necnon et illud, quia mutatum est Verbum in carnis naturam. Sicut enim hoc impossibile est (inconvertibilis namque et incommutabilis est) ita et alterum. Non enim valet in divinitatis substantiam, id est naturam transferri quid creaturarum: creatura quippe etiam caro est. Ergo divinum quidem est corpus Christi, quoniam Dei corpus est; et ineffabili claritate præfulgidum, incorruptibile, sanctum, vivificum. Quod vero in naturam divinitatis conversum sit, nullus sanctorum Patronum aut sapientia dixit. Itaque et nos ita disponimus. Similiter autem et in sermone quem contra commissores solidit

A siit esse filius hominis, liquebit utique omnibus, quod filiorum adoptionis gloriam etiam nos deposuerimus, quasi non habentes ultra primogenitum in multis fratribus, quando factus est similis nobis. Et post pauca dicit: Putasne a donata nobis gloria insperate dilapsi sumus? nequaquam. Non enim quorundam profanationibus et insipientibus ad inventiōnibus in reprobum sensum inducti, sapiemus præter quod oportet sapere. Regulam autem recte et directe fidei sacram et divinitus inspiratam suscipientes Scripturam, fatemur, quia factus primogenitus noster unigenitus Dei Verbum non cessavit esse ac dici Deus pariter et verus filius hominis. Sed nec in naturam divinitatis carnem quam inconvertibiliter et inconfuse sibi univit, cernitur transformasse: imo vero gloria sua illustrans eam, et Deo decibilibus hanc dignitatibus replesse convenienter agnoscat: ita per tempora manifestabitur his qui in universa terra sunt, et cœlo adveniens. Ergo et quando cum carne, dispensationis consummato valde bene mysterio, regressus est in cœlum, confestim consternati qui hoc contemplati sunt: nubes enim suscepit eum, secundum quod scriptum est: tum his qui mirabantur, acclamavit quidam sanctorum angelorum: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Jesus qui assumpsus est a vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum (Act. 1). Ita ne vos ad quos nobis sermo est [Gr., hi ad quos sermo factus est], sine carne viderunt Verbum rediens ad Patrem; id est similitudine nostra exutum, et non existens in tractabili et visibili corpore: an potius compositum ad intractabilem et invisibilem naturam? Denique quis est qui hoc dicere audeat? At vero si sic veniet, quemadmodum et ascendit, quomodo non vere dicatur, quia veniet etiam iterum incorporatum, et non nudum et sine carne Verbum? Et post pauca dicit: Intellige itaque quia descentiōnem in novissimis saeculi temporibus e cœlo futuram, et quæ vel qualis erit, illis prænuntians, transfiguratus quidem est: et transfigurationis quoque habitus est factus, ut egregius ait evangelista (Math. xvii), non secundum speciei depositionem, id est humani habitus abjectionem, sed potius secundum solam gloriam: resplenduit namque facies ejus, ait. Itaque in similitudinem solis fulgoris dedit splendorem. Et post brevia: Scripsit autem de Christo et sapientissimus Paulus, quia reformabit corpus humiliatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ (Phil. iii). Deinde quid ad hoc asseruerint, qui mutantam dicunt in Verbi naturam carnem ejus? Ergo et sanctorum corpora transferentur conversione in naturam divinitatis, ut configurata fiant corpori claritatis ejus? et certe auem non sit fricta, hinc se-

tia est divinitas : et verum est, quoniam Deum nemo vidit unquam (*Joan. i.*). Expressius autem denuo prosecutus, ac si ad ipsum Eusebium, taliter ait idem egregius Pater in eodem sermone : Infertur autem quidam et alius ab eis, ut aiunt, de his sermo. Siquidem egregius Paulus inventur scripsisse : *Et si noveramus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus (II Cor. v).* Ergo si non secundum carnem noscitur, inquiunt, necessario dicitur mutasse carnem in sui Verbi naturam, ut sicut Deus dignosceretur. Dicet forte, ut reor, ad istud quis. Nam cum statim dicat etiam de nobis : *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt : vos autem non estis in carne, sed in spiritu (Rom. viii)* : nos nudos novit carne et sanguine ? Putasne spiritualibus incorporeis hujuscemodi alloquitur, dum nec erubescit hoc [*Gr.*, nonne ineptum est hoc, etc.] intelligere vel asserere ? Ergo in nobis carnem dicit procaces et non sine querela passiones. Denique *cum omnium nostrum Salvator Christus castissimus sit et delinquere nesciat* (necesse enim peccatum fecit) *alio nimis modo illud quod dicitur secundum carnem intelligi decet*. Non enim est vel erit in infirmitatibus ultra carnalibus. Evidenter ergo novimus ex divinitus sonantibus Patribus, quia non ex fontibus Israel hauserunt contentionis hujus auctores, ut fieret illis in vitam aeternam ; sed ex fontibus malignis et sterilibus sibi potum attulerunt : et alienum sectantes, in precipitia et hiatus inducti sunt. Cum oporteret eos, si Ecclesiae essent alumni, Basiliū *Magnū afferre dicentem (De Spiritu sancto ad Amphil. 18)* : Imaginis honor ad principale transit ; et Gregorium Nyssenum perhibentem : Vidi imaginem passionis, et non sine triuia visionem traxi, liquidius arte ante faciem historiam afferente ; atque Joannem, qui etiam cera perfusam picturam se diligere dicit, pietate repletam ; necnon et horum conservatores et aequi magistros. Deinde perverse problemata needum dirigunt, adjectionibus malum autem abundare facientes, adhuc asseverant :

Gregorius episcopus legit :

« Hac ergo scripturalia et paterna testimonija in presente definitione nostra ex multis pauca colligentes posuimus, ne in longum extenderetur : « cum siat etiam et alia plurima, quae sponte deserimus propter infinitam multitudinem. Ex his ergo divinitus inspiratis et beatis Scripturis ac Patribus firmiter edificati, et supra petram divinas servitatis quae in spiritu est, pedes nostros locantes : in nomine sanctæ supersubstantialis et virtutis principalis Trinitatis, unus voti effecti omnes nos qui sacerdotii dignitate circumdamur, una voce definitim obstante foro et alienam agno ob-

A nullatenus pa si, sed obsecrati ad electionem congruentia, perceptionemque veritatis, et plenam traditionem probabilem facientes, non torrente voluptatis potari passi sunt, ut fieret in eis fons aquæ salientis in vitam aeternam (*Joan. iv*), hujus novitatis garruli assertiores : sed ex lacubus contritis irrigati, fetidam stirpem germinaverunt, habentem fructum fel amaritudinis ; et mendacium super mendacium adjacentes, protulerunt : Plurimi etiam aliis existentibus scripturalibus testimoniosis, quae sponte dimisimus. Igitur sicut jam ostensum est, quotquot probabilium Patrum testimonia ab eis prolatâ sunt, suam justitiam statuere querentes, hac perverse intellexerunt. Quotquot autem adversariorum sunt, non sunt divini Spiritus. Unde et affatur eos melos in spiritu canens *beatus David : Vana locutus est unusquisque ad proximum suum : labia dolosa in corde, et corda locuti sunt mala (Psalm. xi)*. Et iterum fiducialiter agens loquitur Isaia, dicens : *Consilium malorum iniqua consiliatur : non enim noverunt sapere, quia obscurati sunt videre oculis suis (Isa. XLIV)*. Etenim sanas definitiones et leges derelinquentes, verbis simulat pietatem, et tentant quædam pia pronuntiare, ut per sensum bonum qui in his iacet, nec super reliquis incredibiles. [fide minus digni] habeantur, dum ajunt : In nomine sanctæ ac supersubstantialis et virtutis principalis Trinitatis. Sed erga sensum male operari volentes, ex proprio sensu pronuntiant, et desinunt, nulam ponentes impietatem, neque judicium Dei in mente accipientes, neque Dominicam sententiam clamantem intelligentes : *Quicunque scandalizaverit unum ex minimis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola astinaria in collo ejus, et demergatur in mare (Math. xviii, Marc. ix)*. Sicque demum quemadmodum porei quidam margaritas, id est ecclesiasticas traditiones conculanter, abjectam et abominabilem ex Christianorum Ecclesia omnem imaginem ex diversa materia tumultuatis dixerunt, facientes consilium, et non per Dominum ; et sponsiones, et non per spiritum ejus : et sicut lupi graves in gregem Christi supervenerunt ; sed veritatis claritas et lucis jubar immobilem confidentiam habet. Quis enim nesciat, quod imagine iphonata, in eum profecto cuius imago est, referatur iubonortantia ? Hoc veritas ita novit, et natura edocet D rerum, atque cum hac concinunt et divini Patres ; et quidem S. Basilius dicens : *Imaginis honor ad primitivum transit* ; Athanasius vero : Qui ergo adorat imaginem, in ipsa adorat regem ; et similiter Chrysostomus : Nescis quia imagini regis injuriam feceris, ad principale dignitatem afferas injuriam ? Ed ipsi quidem Patres naturam rerum secuti sunt ; isti vero insurgunt et adversus Ecclesiam et adversus missione. *Quia non solum blasphemant, sed etiam*

biōe Apostolorum et Patrum tenuit et confessa est; A et non novitatem et Interceptionem facere consuetudinis, quae pie in nobis retenta est. Quae enim tradita sunt in catholica Ecclesia neque augmentum, neque detrimentum admittunt. Maxima enim apponentem et adimentem vincit pena: *Maledictus enim, ait, qui transfert terminos patrum suorum (Deut. xxvi).* Sed non habuerunt propositum ad cognoscendam veritatem. Ergo audient verba illa Sapientie: *Qui operatur thesauros lingua mendaci, raha persequitur, et veniet in laqueum mortis (Prov. xi).*

TOMUS SEXTUS.

Epiphanius diaconus legit:

Utinam in mentem assumpsissent vocem, quam Dominus dixit Principi apostolorum Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (Matth. xvi).* Sed effecti harmoniaæ hujus alieni ac ædificationis, risu digna delirant desluentes hujusmodi :

Gregorius episcopus legit:

« Non audere hominem quemquam ultra studere tam scelestum et impium studiuin. Qui vero ausus fuerit amodo construere imaginem, vel adorare, aut statuere in ecclesia vel in privata domo, seu occultare: siquidem episcopus, aut presbyter, aut diaconus fuerit, deponatur: si vero monachus aut laicus, anathematizetur, et imperialium legum obnoxius sit, tanquam contrarius preceptorum Dei, et inimicus dogmatum paternorum. »

Epiphanius diaconus legit:

Ecclesiam universam accusantes, et in hoc minime contenti, neque saturitatem impietatis accipientes, adhuc sine lege et sine jure definiunt non faciendam imaginem. Sed quis, rogo, eorum qui pie vivunt et sentiunt, istis obediatur? Adeo namque confirmata est venerabilium in ecclesiis imaginum exhibitio, ut ex quo denuntiatum est Evangelium usque nunc, in illis manifestatae consistant: et omnino quod antiquitate excellit, reverendum est. Quid enim aliud jubet divinus Apostolus Corinthiis [Thessalonicensibus] scribens: *Tenete traditiones quas accepistis (I Thess. ii)*? et rursus Timotheo Titoque profanas vocum novitates præcipiens devitare (*I Tim. vi, II Tim. ii, Tit. iii*)? Omnes ergo Christiani tanquam in sancta catholica Ecclesia geniti, traditiones quas accepimus, tenemus, et in illis stabilimur; et novitates vocum devitamus, sequentes divinum Apostolum. Et quotquot per singula tempora nobilibus Patribus nostris visa sunt supra fundamentum apostolorum et prophetarum superædificanda, recipimus: ea vero quæ aliter se habent, ut inimica et impugnantia exsecramur; omnia videlicet quæ a pessimis et impiis haeresibus vane deprompta sunt: cum quibus et noviter fabrefactam Christianos accusantium garrulitatem, utpote Deo odibilem exsecramur abominantes. Porro ex-

tensam habentes impietatem, non solum lingua acutam habuerunt ad quamdam fraudem [ad peccandum loquendo], sed et manu imperantium calumniari et percutere docuerunt, dicentes: Imperialium legum obnoxius habeatur qui non illis paruerit. Ex hac igitur voce multa et diversa per orbem fundebantur: crudelitas indeficierter, hoc studium erat imperantibus et principibus ejus atque alienis episcopis [Gr., princip. et ipsis adversariis episcopis]. Et quæ lingua potest hæc tragicis flentiibus enarrare? Unde autem, vel qualiter incipiunt singularium rerum hinc gestarum referre turbationes, timores, persecutions, custodias monachorum per civitates, atque flagella, vincula eorum per multis annos, catenas circumdatorum pedum, sacrorum vasorum demolitionem, codicum ustionem, sanctorum templorum profanationes, venerabilium monasteriorum pollutas translationes in secularia receptacula: ita ut inhabitantes in eis reverendi viri post rapinam bonorum suorum ad barbaricas regiones pergerent, et more apostolico meliorem ducerent vitam, eligentes potius inter gentes degere quam cum contribubilis conversationem obscenam ducre; divino obedientes Apostolo præcipienti, cum hujuscemodi nec cibum sumere (*I Cor. v*). Et quod est horum omnium atrocissimum, quia etiam usque in præsens hæc impietas profanationis venerabilium monasteriorum apud quosdam prævaricatorie permanet: et pro sacris hymnis et voce exultationis, quæ in tabernaculis justorum sunt, cantica meretricia et satanicae modulationes: et pro creberrimis genuflexionibus, saltatoria disputationes [inflexiones]. Cum his autem pericula, tumultum, commotionem, verbera, penas, orbationes oculorum, excisiones narium, mutilationes linguarum, ignominiosas fugas, id est exsilia reverendorum virorum, quia per universum orbe dispersi sunt; sanctarum sarcinerum adustionem, barbarorum incendia, virginum post foedus Christo promissum, iniquum et violentum conjugium: et quod his omnibus est truculentius, homicidia. Hi sunt fructus contra veritatem pervicaciter contendentium: hæc est vesania manifesta, et non judicium verum: quæ vidit Deus; et his omnibus continuis malis liberavit Ecclesiam suam. Et gloria ipsi. Amen. De nequam autem consilio suo contempti, a veritate arguuntur, dum latenter aiunt:

Gregorius episcopus legit:

« Definimus autem et hoc, non audere hominem quemlibet, qui Ecclesie Dei aut venerabili domui praest, sub obtentu diminutionis talis imaginum erroris mittere manus suas in sancta vasa que sunt Deo deputata, causa transferendi ea in simulacra [Gr., in alias usus, quod simulacris depicta sint]. »

Epiphanius diaconus legit:

Hæc ora non timentium Dominum eructarunt. Quis enim eorum qui habent divino timore confitam-

mentlein, ea que Deo sunt deputata, præsumeret idolorum vocabulo nuncupare, licet nimium sit indinctus ac indisciplinatus? nisi forte oblitus fuerit magni et salutaris mysterii, quod Deus Verbum carne adveniens in nobis operatus est, erueus nos ab idolorum errore. Nam simulacra vocare Dei cultoribus moris est gentilium idola. Vère hæc eorum sunt, qui ex terra garrulitates provocoant, et de ventre eorum pronuntiationes eliciunt, qui saturatibus stercoralibus conceperis, putridas evaporationes mentis emittens, vesanes et phrenesi captos efficit. Unde et inferunt:

Gregorius episcopus legit:

« Sed nec in vestes, aut alia vela, vel aliud quid consecratum in sacrum ministerium, ne inutilitas in illa efficiatur. »

Epiphanius diaconus legit:

Durahentes et deliberantes, quod male recipiat imaginalés pleturas Ecclesia sancctorum, turpia et idola et simulacra has appellant; nunc velut oblitio suæ scœfeste sententiae, hæc manenda in Ecclesia tamquam Deo consecrata judicant. Et si Deo consecrantur, quomodo turpia sunt, et diabolicae adinventiones? Sed certum est quod Caiphae sit sententia (*Joan. xi*). Ille enim malitia quidem Christum occidit, ignorantia vero vera dicens, hunc Salvatorem humani generis confitebatur. Ita et ipsi similes ei facti, malitia quidem errorem, et simulacra, et turpia, et diabolici argumenti adinventionem, imaginum effigiem dicunt: nolentes autem et a veritate convicti, sacra hæc et Deo dicata consiliter coguntur, et in laqueos propriarum contentionum incidunt. Unde eos qui sequuntur illos deridentes, alloquuntur:

Gregorius episcopus legit:

« Si vero quis a Deo accepta virtute, voluerit transferre eadem vasa vel pallas, non audere eum abeque consilio et notitia sanctissimi et beatissimi universalis patriarchæ, ac præceptione piissimorum et amicorum Christi imperatorum nostrorum hoc agere, ne hac occasione diabolus Ecclesiæ Dei humiliet: sed nec quemquam principum, vel eorum qui ipsis subsunt, id est haicalis ordinis, hujusmodi occasione immittere manum in divina templa, et hæc captivare; quemadmodum a quibusdam qui inordinate ambulabant, ante jam talia facta sunt. »

Epiphanius diaconus legit:

Quis non derideat; imo lamentetur super hac legislatione? Propter hæc enim vaniloqua verba multi temere præsumperint graves [Gr., Briarei] manus immittere in sacra vasa, ab ipsis videlicet sumentes extirpationes: facile namque malitia labitur. Illos enim providentes [Gr., parvum curantes] beatissimos, ut ipsi dicunt, sed ut veritas se habet, alienos episcopos defraudatores aurum et argentum sacrum monumentorum, atque factas in mosisvis dictu-

A ras, sic [Gr., ipsi quodque sic] operati sunt, in communis domos et balnea atque theatra hæc transiuntantes; et quondam sancta horum Judicio polluta sunt, et gloriantes aiunt:

Gregorius episcopus legit:

« His autem bene habitis, atque gratia divina firmatis, justum judicavimus, hoc catholicæ ac Deo placente scripto nostro definitiones capitulares exponere: quoniam et nos putamus apostolice dicere (*I Cor. vii*): sed et credimus nos Spiritum Christi habere; et sicut antecessores nostri qui in ipsum crediderunt, quedam synodice definites locuti sunt, et nos credimus in ipsum, per quem loquimur [propter quod etiam loq.]: post quasdam quæ præceptæ sunt, patrias [Gr., præmittent pat.] definitiones, consequenter et concorditer quæ nobis videntur, definitæ. »

Epiphanius diaconus legit:

Multis et variis superius deliratis, prævitatem suam expresse pronuntiantes, et in multa hanc disperientes, semetipsos magistris Ecclesie coquarentur, et cum sacris eorum affalibus celestas definitiones suas arroganter annumerant, mendacium veritati commiscere volentes, et quodammodo melle haustus pestiferos temperantes. Sed qui Spiritu Dei aguntur, quod melius est a pejore discernunt, et quæcunque pie tanquam a sanctis Patribus ante sunt definita, recipiunt: quæcunque vero perverse ab his dicta sunt, offensi redundunt. Ipsi enim falsiloqui confitentur quidem se nosse Deum, sed a semita quæ dicit ad regiam viam exorbitant, sincere fiduci nostræ verba malitiae veneno insufflantes, et suæ inscientiae affines habentes heresiarchas. Nam et ipsi plura Ecclesiae catholice consona sapuerunt: verum in uno vel duobus prævaricantes, anathematis portant sortiti sunt. Cum quibus portionem consecutæ sunt hi qui talia fiantur.

Gregorius episcopus legit:

« Si quis non confitetur secundum apostolicas et paternas traditiones, in Patre et Filio et Spiritu sancto unam deitatem, naturam atque substantiam, voluntatem et operationem, virtutem et dominationem, regnum et potestatem in tribus substantiis, id est personis glorificatis, anathema. Si quis non confitetur unum de sancta Trinitate, id est Filium Verbum Dei et Patris, Dominum videlicet nostrum Jesum Christum, ante sæcula quidem genitum secundum divinitatem, in novissimis autem diebus eundem propter salutem nostram descendedisse de celis, et incarnatum ex Spiritu sancto et Maria semper Virginè, et ex ea natum super omnem sensus humani capacitatem, anathema! Si quis non confitetur Deum esse secundum veritatem Emmanuel; et Idcirco Dei genitricem sanctam Virginem esse (genuit enim carnaliter carnem factum Dei Verbum) anathema! Si quis non confitetur carnem secundum substantiam unitam esse

« Verbo quod est ex Deo Patre, atque unum esse Christum cum carne sua, eundem scilicet ipsum Deum simul et hominem, anathema! Si quis non constitetur Domini carnem vivificantem esse, et priam ejusdem Verbi quod est ex Patre, sed ut alterius cuiusdam praeter se sibi quidem sociali per dignitatem, id est ut solam divinam habitationem habentis, et non potius etiam vivificantem, ut diximus, quia facta est propria Verbi omnia vivificare valentis, anathema! Si quis non constitetur in uno Christo vero Deo nostro duas naturas, et duas naturales voluntates, et duas naturales operationes communicabiliter, inseparabiliter, inconvertibiliter, indivise et inconsuete secundum sanctorum Patrum magisterium, anathema! Si quis non constitetur Dominum nostrum Iesum Christum cum assumptione, id est animata carne sua anima rationabili atque intellectuali, Deo et Patri considerare, sicutque deum venturum cum paterna claritate sua judicare vivos et mortuos, non quidem jam carnem, sed nec incorporeum, quibus ipse novit rationibus Deo specificato corpore [Gr., Deiformi corpore], quo et appareat his qui eum pugnerunt, et maneat Deus absque crassitudine, anathema! »

Epiphanius diaconus et cubicularius legit:

Usque ad haec bene sentiunt, cum sanctorum Patrum editionibus concinantes: imo vero dogmata eorum usurpantes, sibi gloriam conferunt. Porro in ceteris amara virulentæ linguae suæ et viperea veneno mortifero plena dogmata evomunt.

Gregorius episcopus legit:

« Si quis divinum Dei Verbi characterem secundum incarnationem per materiales colores considerare studuerit, et non ex toto eum corde adoraverit oculis intelligibilibus, super claritatem solis a dextris Dei in excelsis super thronum gloriae sedentem, anathema! »

Epiphanius diaconus legit:

Inopinati quidam allegoriste super hacphantastica sua sententia demonstrantur. Characterem enim Dei et Patris Filium Apostolo prædicante (*Hebr. i*), propter indissimilitudinem et incomparabilitatem substantiae, ipsi alterum facientes, characterem in assumpta a Deo Verbo carne prave intelligunt, et ex sensibus insensatis eructant, inanem quandam sententiam perhibentes: Si quis divinum Verbi Dei characterem secundum incarnationem per materiales colores considerare studuerit. Quia alterius quidem substantiae est caro quam assumpsit, et Dei Verbi natura, cuncti novimus, tam ex veritate, quam ex principiis Ecclesiæ sanctis, videlicet apostolis, et egregiis Patribus nostris edocti. Etenim arcanorum inspector Paulus divinus apostolus, secundum quod dicitur [Gr., dictum est], homousion volens prædicare ad Deum et Patrem Filii et Dei Verbi, nihil proprium et conveniens adinvenit, quam

A ut exclamaret characterem substantiae Patris Filium. Isti autem veritatem in mendacium convertere tentantes, introducunt vituperationes atque quassatas voces has, venerabilium imaginum odio congentes [*Cr.*, affixi]. Unde incident in intellectus blasphemiam commendantes, atque in reprobum sensum traditi, adhuc inquietant:

Gregorius episcopus legit:

« Si quis incircumscribat Dei Verbi essentiam atque subsistentiam, pro eo quod incarnatum sit, studuerit per materiales colores in imaginibus humana forma circumscribere, et non potius Deum prædicat, illud nihilominus etiam post incarnationem incircumscripsum esse, anathema! »

Epiphanius diaconus legit:

Tanquam circa opportunas ecclesiasticas traditiones insanabiliter infirmati, et pestilenti languore sensum corruptum habentes, haec asserunt, et contagium deceptionis recto sermoni applicant; et decipiuntur mente, incircumscripsum naturam divini Verbi, et circumscripsum et ab ipso assumptam carnem confundentes; hoc enim expresse indicat quod ab ipsis est dictum: Nihilominus etiam post incarnationem incircumscripsum esse. Ubi aliquando hanc levem assertionem adinvenerunt sapientes circa inania? Nam plenus blasphemie sensus est, incircumscripsum post incarnationem asserere super omnia Dominum Iesum Christum verum Deum nostrum, et maxime ipso discipulis perhibente: Lazarus amicus noster dormit; et gaudeo propter eos, quia non eram ibi (*Joan. xi*). Ergo, non eram ibi, circumscriptionis est proprium? etiam, et appido etiam. Sed ut ea quæ ante passionem de hoc evangeliæ dicta sunt, omittamus, quæ post resurrectionem acta sunt dicam. Mulieribus apparet incircumscripsum nullatenus erat: semetipsum manifestare duobus discipulis, circumscriptionis est proprium. Januis clausis intrare, et a Thoma palpari quid aliud quam circumscriptionis est? Et discipulis in Galilæam euntibus, illic ab eis videri et adorari, hoc ipsum est (*Luc. xxiv*, *Joan. xx*). Videntibusque discipulis ascendere in cœlum, et angelo super istos astante atque dicente: Viri, quid statis intuentes in cœlum? Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cœlum, sic revertiet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum (*Act. i*). Putas non sunt haec circumscriptionis? etiam valde. Sic enim et omnes deiheri Patres nostri docent; et manifestum est his qui bene sapiunt, quod secundum id quidem quod Deus et Verbum Dei et Patris, est invisibilis, incircumscripsum, incomprehensibilis, et in omni loco sit dominationis suæ: secundum id autem quod humanam naturam suscepit, et visibilis et circumscripsum, juxta quod ipse discipulis ait, non illic se fuisse: et comprehensibilis est, ut Thomas nos certos reddidit (*Joan. xi, xx*). In multas ergo malitias per unam blasphemiam suam concinunt deceptorum Christianos accusantium ves-

uit preceptores ; rursus enim calumniantes pronuntiant :

Gregorius episcopus legit :

Si quis Dei Verbi naturae et carnis inseparabilem per subsistentiam factam unionem, id est patrationem quae ex utroque inconsusa et inseparabilis est facta, in imagine pingere tentat, nominans eum Christum ; Christi autem nomen Deum et hominem significat; ac per hoc confusionem duarum naturarum portentuose fingens, anathema !

Epiphanius diaconus legit :

Novit execramentum erroris recto verbo adhucere. Etenim isti inseparabili et inconfusa unioni quae in Christo est per subsistentiam, imaginum facturam adversam, et confusionem duarum naturarum afferentem, mendaciter et nequiter autuunt : sed veritas Dei non est alligata. Nam Christus nomen est duarum naturarum, visibilis scilicet et invisibilis, index : ipse vero Christus visus hominibus per velum, id est carnem suam, licet divina natura occultaretur, per signa hanc manifestabat. Illiciore sancta Dei Ecclesia, ut accepit a sanctis Apostolis et Patribus, ipsam speciem quae visa est hominibus, describit, et non dividit Christum secundum eorum deliram accusationem. Imago enim secundum nomen tantum, et non secundum definitionem communicat primitivo, ut saepe jam diximus; quia et anima caret, quam impossibile est circumscribi [describi], quia invisibilis est. Et si animam, praesertim cum sit creata, impossibile est depingere, quanto magis incomprehensibilem et investigabilem unigeniti Filii divinitatem imaginari quis sensibilius excogitaret, licet nimis extra sensus existat? Conversus est ergo dolor eorum in capita ipsorum. Anathema enim quod ipsi sortiti [Gr., nugati] sunt, in ipsis manet in seculum; porro iterum alunt :

Gregorius episcopus legit :

Si quis dividit unitam Dei verbi subsistentiam carnem, in sensu puram eam habens, et ex hoc pingere illam in imagine studens, anathema !

Epiphanius diaconus legit :

S. Gregorius cognomento Theologus ita dicit (*Orat. 2 de Filio*) : Quando naturae distant in sensu, separantur simul et nomina; sed et multi ex Patribus hoc usi sunt: etenim veritati ita videtur. Ipsi autem et ea privati et paternis definitionibus, dicunt : Si quis dividit unitam Dei Verbi subsistentiam carnem in sensu. Reperiuntur ergo nec in isto consonantes cum Patrum expositione sanctorum : sed veritatem evidenter impugnant, eadem de ipsis [Gr., iisdem] affati; et catholicam Ecclesiam similia Nestorio praedicare calumniantur. Porro sibi congrua dicentes, inferunt :

A Virginis Marie, et non uniuersacum cum eis, sed affectualem unionem eis factam fuisse fatetur; et hinc eum in imagine, quasi private subsistentia sit ex Virgine, pingit, anathema !

Epiphanius diaconus legit :

Tanta eademque de semetipsis in circuitu ambulantes pronuntiant [tam multa de eisdem inculcando pron.], ut pene nec numero subjiciantur, quae ab eis rumore improbo asseruntur. Adinvenientes enim Nestorii impiam opinionem, imaginem formationi hanc applicant, inopina quedam et absurdâ resarcinantes. Hujusmodi ergo ratiuncularum crebra facta destructione, nunc silentio has tradere necessarium judicamus. Eructant autem rursus haec.

Gregorius episcopus legit :

Si quis carnem qua deificata est ex unione sua quae ad divinum Verbum effecta est, in imagine pinxerit, veluti separans eam ex assumente atque deificante illam divinitate, et sine Deo hanc [Gr., minime deificatam hanc] per hoc consciens, anathema !

Epiphanius diaconus legit :

Catholica Ecclesia etsi pingit Christum in humana forma, sed non separat hanc ex unita sibi divinitate. Deificatam autem potius credit, et unam cum Deo hanc confidetur, secundum magnum Gregorium (*Orat. 2 in Pascha*) et veritatem : non sicut ipsi indocte ac ineruditie barbarizantes dixerunt, sine Deo ex hoc carnem Domini confici. Sicut enim quis hominem depingens, sine anima non facit hominem, sed ille cum anima permanet, et imago ejus dicitur, eo quod simillimi ei appareat : ita et nos imaginem Domini facientes, deificatam carnem Domini confitemur, et nihil imaginem aliud scimus, quam imaginem indicantem principalis imitationem. Hinc et nomen ejus sortita est, et secundum id tantum ei communicat : et ideo venerabilis est et sancta. Si vero scelesti viri vel demonis est imago, polluta et contaminata est, quia et principale ejus profanum et contaminatum existit. Ergo laborantes in vanum, colligunt manibus sterilitatem, et recipient a veritate anathema : quo non carebunt dicentes hujusmodi :

Gregorius episcopus legit :

D Si quis Deum Verbum qui in forma Dei est, quicunque formam servi in sua subsistentia recipit, et per omnia similis nobis factus est absque peccato, tentat per materiales colores formare, quasi purum hominem, et separare illum ab inseparabili et incommutabili divinitate, ut ex hoc quaternitatem inducat [Gr., inducens] in sanctam et vivificantem Trinitatem, anathema !

Epiphanius diaconus legit :

Oamentiam ipsorum et recordiam ! non enim

Dei Ecclesiae maledicere conantes, cum sint ipsi malditione dignissimi. Hi namque qui benedicunt ei, ut ait Scriptura, benedicentur [sunt benedicti]: et qui maledicunt ei, maledicti sunt (*Gen. xxvii*). Porro purum hominem illos conjicere Salvatorem Christum, et separare illum a divinitate, sive quaternitatem inducere per picturam, quis patas, non derideat, et risum latum super eorum insipientia non diffundat, imo vero blasphemiam luget? Non enim secundum quod in imagine figuratur Christus in humana forma, quaternitatem credit is qui hoc facit, sed confiteat Deum Verbum incarnatum esse veritatem et non phantasmum. Denique Nestorius qui lysis sensibus duas subsistentias sicut duas naturas blasphemie dogmatizavit in Christo, ille quaternitatem induxisse digneatur. Sancta vero Dei Ecclesia unam subsistentiam Christi in duabus naturis recte confessio, ad commemorationem salutaris ejus dispensationis imaginiter formare illum divinitus erudita est. Porro volentes semelipsos probatos ostendere, etiam verum quid asserunt, ita dicentes:

Gregorius episcopus legit:

« Si quis non confitetur sanctam semper Virginem Mariam propriam ac vere Dei genitricem, sublimiorum esse omni visibili et invisibili creatura, et cum sincera fide ipsius non expedit intercessiones, tanquam fiduciam habentis ad Deum nostrum qui ex illa genitus est, anathema! »

Epiphanius diaconus legit:

In his stabilitate et certificata catholica Ecclesia, ab his qui aliter sapiunt quam ejus in Deo traditio docet, non indiget quid audire. Elenum Dominus dum a demonibus predicaretur, hos abigebat: et Paulus divinus Apostolus et comites peregrinationis ejus ab eis testimonium habentes, quod homines essent Dei excelsi, et viam salutis denuntiarent (*Act. xvi*) eos pellebant: ita et isti licet aliquid verum pronuntient, tamen a sancta Dei Ecclesia propelluntur. Rursus autem veluti canes reversi ad suum vomitum, et sues loti in volutabro lati (*II Petr. ii*) grunniunt hujusmodi:

Gregorius episcopus legit:

« Si quis universorum sanctorum effigies in imaginibus inacessatis et surdis ex materialibus coloribus titulari studuerit, nullum protectum ferentes (vanum enim est commentum, et diabolicae argumentationis inventio) et non magis horum virtutes per ea quae in Scripturis de illis insinuantur, vel cuiusquamdam animatas imagines in se depingit, et ad similem illis ex hoc erigitur zelum, quemadmodum divini Patres nostri dixerunt, anathema! »

Epiphanius diaconus legit:

Divini Patres nostri tale quid neque docuerunt, neque praedicaverunt, sed sibimet hoc nomen impuserunt falsiloqui: et ipsorum sunt istae ineptiae, quoniam in subsequentibus septuaginta sese synodum nuncupant. Et quidem [Gr., quidam] Sapiens dicit:

A *Alius te laudet, et non os tuum: extraneus, et non labia tua (Prov. xxvii)*. Iste autem a quoquam mente eruditum, neque laudatus, sibimet laudem excogitant, et vocari volunt ab hominibus Rabbi, Patres esse gestientes catholicae Ecclesiae. Hanc autem calumniantur Christum Deum nostrum derelinqueret, et idolatriæ adhaerere; cum ipse dicat per Isaiam prophetam ad Illam: *Ponam te exultationem eternam, tactitam generationum generationibus (Isa. lx, sec. LXX)*. Et per Salomonem: *Tota bona es, proxima mea, et magna non est in te (Cart. iv)*. Inspiciimus ergo insipientiam ipsorum: quia quam calumniantur idolatriæ, hujus se gloriantur esse magistri. Et si idolatriarum sunt patres, dicant: Partis alienus quae idolatriam exercuit in Ecclesia sunt magistri, an totius? et si quidem partis, debuerant et ipsi coacinere plenitudini Ecclesiae, et sub hujus iure subsisteret, et fructus veritatis apud se [Gr., ab ea] carpere: quemadmodum omnes egregii Patres nostri, qui incorrecta corrigebant, et coaptabant discessa. Sed quia catholica Ecclesia hac traditione decoratur, ipsi ab ea excisi putant [Gr., videntur] totam damnare tanquam errorem; et certe horrendum est dicere, et tacere, damnatio. Procedit enim contra ipsos [Gr., Perit enim secundum ipsos] vera in Christum professio, et pernacies universitatem arripuit: sed procul sint haec, tanquam in vanum dicta et sine causa pronuntiata. Itaque hinc et inde impellentur, quia venerabilium imaginum pictura ex superioribus annis tradita in catholica Ecclesia, et in venerabilibus templis informata, quam sancti Patres et tradiderunt et receperunt, et omne Christianorum collegium: ipsi non solum ab his omnibus sunt frustrati [abducti], sed quod est scivis et terribilis, clamor anathematis eorum sodomitice et gomorrhice multiplicatus est (*Gen. xix*). Hinc et peccatum eorum magnum est nimis: et quis poterit sufferre hujus furoris insaniam, harumque satyricarum turbulentiarum scenicas facies? Quod si cognovissent veritatem, quae manifesta est omnibus qui pie intelligere volunt, scirent utique quia, sicut per ea quae in Scripturis de sanctis indicantur, memores passionum eorum efficimur, et ad similem zelum erigimur: ita et per imaginalem descriptionem passiones horum videntes, in commemorationem virtutis eorum et Deo plene vita venimus. Deinde rursus bene sentiunt, dicentes ita:

Gregorius episcopus legit:

« Si quis non confitetur omnes sanctos qui a seculo usque nunc sunt, qui ante legem, ac in lege et in gratia Deo placuerunt, honorabiles esse coram ipso anima et corpore, vel horum non postulat orationes, tanquam fiduciam habentium pro mundo intercedere, secundum ecclesiasticam traditionem, anathema! »

Epiphanius diaconus legit:

Cum ecclesiasticam traditionem dixerint, oportet

tebat eos promulgare : Si quis et imaginales picturas non recipit, anathema sit. Antiqua quippe revera est in catholica Ecclesia traditio, et valde justa in commemorationem nobis principalium agnita : sed impudenter hanc mysticam projicientes scientiam, catholicam alloquuntur Ecclesiam : Vias tuas nolumus [Gr., scire nolumus]. Unde post hanc editionem suam, et intercessionum Deo acceptabilem oblationem abjecerunt, delentes hanc ex hoc scripto suo : quod omnes neverunt. Moris enim est haereticis, ut cum viderint [Gr., contempserint] vel in uno sermone pietatis, et veritatis viam revertantur [verbo pietatem, et a veritate via aberraverint], in multa et diversa fallentes [labi]. Simplex est enim veritas : at vero mendacium multiplex. Ariani quippe creaturam dicentes Deum Verbum, cum hac impia blasphemia sua sine anima bunc incarnatum fuisse delire mentiti sunt. Et Eutyches infelix unam naturam opinans in dispensatione Domini, blasphemabat, divinorem quamdam carnem dicens eum suscepisse, et non consubstantialem naturae nostrae. Similiter ergo et antistites hujus haereseos hos simulantes, una novitate minime contenti, et sicutiam mali non habentes, et aliam vicinam hujus arripuerunt. Sequentia [Consentanea] vero eloquia, putantes sanctis Patribus coequari, et hypocrisi simulantes pietatem, proferunt.

Gregorius episcopus legit :

Si quis non confitetur resurrectionem mortuorum, et judicium, et retributionem condignam unicuique justis Dei ponderibus recompensandam, et non fore terminum supplicii, sed nec ecclesiis regni, id est Dei deliciarum (*non enim est regnum cælorum esca et potus, sed justitia, et pars, et gaudium in Spiritu sancto [Rom. xiv]*, secundum divinum Apostolum) anathema !

Epiphanius diaconus legit :

Hæc primum veræ fidei nostræ, sanctorum scilicet apostolorum, et egregiorum Patrum est segregatio [definitione]. Hæc catholice Ecclesie est, et non haereticorum confessio. Quod vero subsequitur, proprium est eorum, quoniam indiscipline ac ineruditione plenum est, dum ita circumvolvit [circumboeat].

Gregorius episcopus legit :

Si quis non recipit sanctam hanc et universalem septimam synodum nostram, sed huic quoquo modo derogat, et non cum omni satisfactione amplectitur ea quæ ab ipsa secundum divinitus inspiratae Scripturæ doctrinam definita sunt, anathema sit a Patre et Filio et Spiritu sancto, ac universalibus septem synodis !

Epiphanius diaconus legit :

Veritatis ignorantia, sensuum et mentis est cœcitas. Hæc enim eorum sententia plus inscientiae et amertine quam impietas habet. Non enim sapientes sunt, nisi circa indiscipline.

Septimam enim synodis A dum sese vocantes, quasi de aliis septem synodis que factæ fuerint, anathematismum summ posuere, dicentes : Anathema sit a sanctis et universalibus septem synodis : et non magis deridentur propter indiscipline, quam compassionis affectu lugentur propter impietatem. Veritatem enim ferentes [deferentes], et a bona semita et regia via aversi, in foveam et hiatus atque præcipitia incident. Quibus et proverbialis sermo pronuntiat : In axis [In axibus] agri sui erraverunt, et collegunt manibus inseccunditatem (*Prov. ix*). Propter quod et acutas sagittas suas, et tensos arcus, quos adversus Ecclesiam jaculati sunt, in corde ipsorum veritatis amatores et iustitiae quæsidores inflixerunt ; et assumunt David modulantem in spiritu (*Psal. vii*) : Lacum aperuerunt hujus pravitatis institutores, et foderunt cum, et inciderunt in foveam quam fecerunt : et conversus est dolor eorum in caput eorum, et in verticem eorum iniquitas eorum descendet. Quoniam dicunt amarum dulce, et dulce amarum : et ponunt lucem te nebras, et tenebras lucem (*Psal. v*), dicentes ita :

Gregorius episcopus legit :

His igitur a nobis cum omni distinctione et diligencia decretis, deslinimus aliam fidem nemini licere proferre, id est conscribere vel componere, aut sapere seu docere alter. At vero qui ausi fuerint componere fidem aliam, vel proferre, aut docere, aut tradere his qui volunt reverti ad agnitio nem veritatis a quacunque haeresi ; aut novitatem vocum, id est dictio[n]is adiunctionem, ad subversionem presentium definitionum quæ a nobis promulgatae sunt, introduixerint : siquidem episcopi fuerint, vel clerici, alienos esse episcopos ab episcopatu, et clericos a clero ; si vero monachū fuerint aut laici, anathematizari. »

Epiphanius diaconus legit :

Illisi ab indiscipline hec ab egregiis Patribus nostris extorserunt, ac veluti propria composuerunt. Propter quod et inapis et otiosus est sermo ipsorum, et nec responsione dignus.

Gregorius episcopus legit :

Divi Imperatores Constantinus et Leo dixerunt : Dicat sancta et universalis synodus, si per consensum omnium sanctissimorum episcoporum definitio quæ nunc lecta est, promulgata sit.

Sancta synodus exclamavit : Omnes ita credimus, omnes id ipsum sapimus ; omnes consonanter et libenter subscriptissimus, omnes orthodoxe credimus, omnes intelligibiliter intelligibilem divinitatem adoramus ! Hæc est fides apostolorum, hæc est fides Patrum, hæc est fides orthodoxorum ! Sic omnes servientes Deo adorabant ! Multos annos imperatorum ! Luminaria pacis, Domine, custodi : piam, Domine, vitam illis ! Leoni et Constantino æterna memoria ! Vos estis pax orbis terra : conservet vos fides vestra ! Christum honorificatis, ipse vos conservabit ! Orthodoxiam vos confirmabit !

estis ! Piam, Domine, vitam eis ! Absit invidia ab imperio eorum ! Deus custodiat imperium vestrum ! Deus imperium vestrum pacifet ! Vesta vita, orthodoxorum vita ! Cœlestis rex terrenos custodi ! per vos universalis Ecclesia pacificata est ! Vos luminaria orthodoxiae estis ! Luminaria orbis, Domine, conserva ! Alterna memoria Constantino et Leoni ! Novo Constantino piissimo imperatorum multos annos ! A genere orthodoxum, Domine, custodi : piani, Domine, vitam ei : abscedat invidia a regno ejus ! Piissime Augustæ multos annos ! Nam quæ pia, quæ orthodoxa est, Deus conservet ! Ascendat invidia a regno vestro ! Deus custodiat imperium vestrum, Deus pacifet regnum vestrum ! Inconfusam in Christo dispensationem vos bene disrevistis ! Inseparabilitatem duarum in Christo naturarum firmius vos prædicastis ! Sanctorum et universalium sex conciliorum dogmata vos roborastis ! Omnem idolatriam vos exterminastis ! Magistros hujusmodi erroris vos publicastis ! Contraria sentientes vos propalastis !

Epiphanius diaconus legit :

Pronuntiantes imperatoribus consueta, mendacii furoribus quasi facibus animam exardescere facientes, ex ipsa diaboli argumentatione loquuntur, dicentes : Omnem idolatriam vos exterminastis. Utinam surda fierent aures nostræ, ne audirent corruptem animas vocem. Noli, inquit proverbialis sermo, assiduns esse cum muliere meretrice (*Prov. v.*). Salutarem namque dispensationis rationem demoliri volentes, in omnem blasphemiam excessum devenerunt. Et quid ad hanc lugendam rabiem dicemus, nisi ea quæ a Spiritu sancto per David psalmographum prolatæ sunt ? *Venenum aspidum sub labiis eorum; sepulcrum patens est guttur eorum; linguis suis dolose agebunt* (*Psal. xiii.*). Hinc et deciderunt cogitationibus suis, judicati a Christo Deo nostro, qui nos eripuit ab idolorum errore. Ipse enim homo perfectus propter salutem nostram fieri dignatus, omnem idolatriam exterminavit. Dixit enim per prophetam : *Ecce dies veniens, et delebo nomina simulacrorum a terra, et jam non erit eorum memoria* (*Zach. xiii.*). Certum ergo est quod prophetia in ipsum referatur, et non sicuti ipsi dixerunt, ad imperium principum. Apostasie quippe proprium est, hanc gratiam seu donum aliis acquirere [tribuere]. Clamat Christiani ex magnivoco Isaia potali : *Non legatus, non angelus, sed ipse Dominus salvavit nos* (*Isa. lxiii.*). Si vero, ut ipsi fatentur, episcoporum collegium vel regum imperium eruit nos ab errore idolorum, aberravit a veritate humanum genus; et non salvantes, sed altius magna extollentis est hoc credere salvum [*Gr.*, alio salvante hoc, et alio salvatum a se illud jactante]. Ab idolorum enim errore ac deceptione Christo Deo nostro eruente nos, ipsi magna extollunt, fatentes se redemptionem fecisse. O arrogantiam et amentiam ! Frustrati quippe veritate, et mente ac sensibus exceptati sunt ; propriisque conjecturis et phantasiis de-

Acepti, adulatione instincti [demersi] sunt : et aptas ac decentes declamare imperatoribus laudes recitantes, ea quæ in Christum Deum nostrum referuntur eis depromperunt : cum magis oportaret fortitudines horum edicere, contra hostes victorias, barbaricas subjectiones, quas in imaginibus et in partibus in memoriam narrationis multi pinxerunt, et videntes ad amorem et zelum traxerunt : subjicendorum acquisitiones [subjectorum conservationem], consilia, tropæa, mundanos status, civiles ordinaciones, civitatum directiones. Haec sunt laude dignæ ac bonæ offerendæ imperatoribus famæ, per quas et omne quod subditum esset eis, provocaretur ad mentem [est eis, provocatur ad benevolentiam]. Porro linguas adhuc acutas habentes, et iram ac accusationem spirantes, in obscura luna se putant sagittare [videntur sag.] rectos corde, dicentes ita [ista] :

Gregorius episcopus legit :

Germani, Georgi et Mansur, malæ opinionis virorum sensum vos dissolvistis.

Germano duplice senu et ligni cultori, anathema.

Georgio consentaneo ejus, et falsario paternorum magisteriorum, anathema.

Mansur nequam nominis, et similia Saracenis sentienti, anathema.

Imaginum servitori et falsa scribenti Mansur, anathema.

Contumelioso in Christum, et insidiatori imperii Mansur, anathema.

Impietatis doctori et malo interpreti divinae Scripturae Mansur, anathema.

Trinitas tres istos depositit.

Epiphanius diaconus legit :

Dicamus ad hæc illud propletæ : *Facies meretricie facta est tibi, renuens erubescere ad omnes* (*Jer. iii.*). Etenim illæ in sua opprobria et turpia studia venustatæ, eos qui pudice vivunt, subsannare consueverunt. Abominatio enim peccatoribus Dei cultus. Ita et isti labia dolosa, locuti sunt contra justos iniuriam in superbia et contemptu. Sed Dominus abscondit eos in abdito vultus sui, et a conturbatione eorum contextit eos, et a contradictione linguarum ipsorum eruit eos. Ut luminaria enim in mundo

Dluxerunt, verbum vitæ continentis : Germanus videbicit, qui in sacris litteris menutritus, et ut Samuel ab infantia Deo deputatus, atque sanctis Patribus est consimilis comprobatus. Cujus sequi disputationes necessarium esse, conscripta ejus affirmant per [celebrata per] universum orbem. Exaltationes enim Dei in fauibus ejus, et gladii ancipites in manibus ejus (*Psal. cxlix.*), jaculati contra dissidentes ecclesiasticæ traditioni. Et Georgius patria Cyprus, qui evangelice patrimonium venundans [vitam instituens], et Christum Deum nostrum, qui dedit nobis normam dispensationem suam, imitans, non contendit, non clamavit : cum malediceretur, non maledicet ; cum pateretur, non comminabatur ; persecutienti

se maxillam vertebat et alteram, angarianti se mille passus apponebat et duplum : tulit jugum a juventute sua (*Thren.* iii), bonum arbitrus secundum prophetam singulariter sedere, et silere. Atque Johannes, qui ab eis injuriose Mansur appellatus est, qui-que dimissis omnibus Matthæum evangelistam æmu-latus, Christum secutus est, maiores divitias arbitrus thesauro quem in Arabia dereliquit [omni Arabum], opprobrium Christi ; et elegit potius affligi cum plebe Dei, quam temporalem voluptatem habere peccati. Ipse itaque crucem suam et Christi portans, et secutus eum, pro Christo ab Oriente per Christum tubicinavit ; non tolerabilem ducens vocum novita-tem, quæ diverso fuerat modo facta [Gr., in aliena f. regione facta], seu prævaricatricem factionem, rabi-damque insaniam, quæ adversus sanctam Dei catho-licam Ecclesiam erat armata. Sed hanc publicans, omnes exhortando et admonendo, cautos reddebat, ne adducerentur cum operantibus iniquitatem ; quæ-rens in Ecclesiis antiquam legislationem teneri et pacificam constitutionem, quam Dominus discipulis suis nominis sui vocabulum sortientibus donavit [suis tanquam insigne donavit], dicens : *Pacem meam do vobis, pacem meam reliquo vobis* (*Joan.* xiv). His ergo reverendis viris et fide dignis taliter in Ecclesia catholica demonstratis, quæ est adversus eos insur-gens accusatio, et quam hac est horrenda, quam etiam ferre quis omnino non poterit ? Vere ignoran-tiam ignoraverunt miseri, propriam linguam inbo-neste denudantes, Germanumque mysticum sacrifi-catorem et sacerdotem Christi, duplici sensu et ligni servitorem nominantes ; similiter Georgium et Man-sur ; cum aliquando nec principibus quisquam talera blasphemiam ei qui unius fidei secum erat, injecerit : ab Hebreis autem et Agarenis, et aliis infidelibus querela tali tam super divino typo crucis, quam super venerabilibus imaginibus et aliis sacris Deo-que dicatis rebus, sepe Christiani accusati sunt. Nam Christianus Christiano hujusmodi accusatio-nem nullatenus intulit : sed inutilis est justus injusto, quemadmodum lippis oculis sol. Ipsi quippe fugientes a veritate, atque ab ecclesia-stica lege repulsi, traditi sunt falsiloquii et ma-ledictis ; et nihil aliud colligunt, quam ut accu-sent Christianos et Domini sacerdotes ; quasi de-reliquerint Deum vivum et verum, atque iconis deserviant: maledici quidam et læsi, multiloqui [r., conviciatores, locutores temerarii, et linguae], et horum sectatores effecti et quis timentium Deum, et deridentium non latum risum suum effundat ? vel potius non tristi lamento induatur et nocte profunda super hac ipsorum impietate ? Et quia cum sint in-ventores malorum secundum divinum Apostolum, defecerunt scrutantes scrutinia, garrulitatibus eorum bene valere fatentes, sufficienter Dei gratia ad per-fectam destructionem vanarum cogitationum falsi dominis eorum scientiæ [disputatione peracta] con-sumantes, et cum veteribus hæresibus errorem inhanis pravitatis ipsorum connumerantes, hunc exci-

A dimus gladio spiritus : age nunc, instruamus animos audientium. Omnia ergo præsentia sunt intelligenti-bus, et erecta his qui inveniunt scientiam, sicuti proverbiatori bene (*Prov.* viii), necnon et veritati videtur. Sancta enim Dei catholica Ecclesia ex di-versis et variis rebus eos qui sibi nati sunt, trahit ad penitentiam et ad agnitionem mandatorum Dei custodice ; et omnes sensus nostros festinat dirigere ad gloriam ejus qui est super omnia Deus ; atque per auditum et visum correctionem facit, ipsa quæ gesta sunt, vultibus eorum qui accedunt, apponens. Quando namque ex avaritia et amore pecuniarum rapit quemquam, ostendit ei in imagine Matthæum, qui ex telonaris apostolus factus, avaritiæ furia de-relicita, Christum secutus est : et *Zacchæum* in syco-B morum ascendentem, desiderantem Christum videre, ac ei reppromittentem dimidium substantiæ se præbere pauperibus, et si cui aliquid abstulit, reddere quaduplum (*Matth.* ix, *Marc.* ii, *Luc.* v, xix.) : et sit ad custodiæ conversionis et jugem memoriam, imaginalium formationum continua visio, ne repetetur ad proprium vomitum. Rapuit rursum alium desiderio meretricio depresso ; pudici Joseph imaginem ap-ponit, qui fornicationem abominans, et hanc pudicitia vincens (*Gen.* xxxix), illud quod dicitur ad ima-ginem custodivit, cuius participes efficiuntur qui hanc dilexerunt. Iterum alibi beatam Susannam pro-ponit pudicitia ornatam, et manibus extensis adjuto-rium ab excelsô invocantem, et Danielem judicem præsidentem, et hanc eruentem de manibus senio-rum iniquorum (*Dan.* xiii) : et sit imaginalis titula-tionis memoria ad custodiæ pudicæ vitæ. Rapuit in deliciis substantiam suam consumptem, et mollibus vestimentis vestitum, quæ oportet egenis præbere, in talibus vestibus expendentem, et delicatam vitam amplectentem ; et ostendit ei Eliam melote amictum, et sufficienti esca contentum : et Joannem pilis ca-meli indutum, et agresti melle nutritum, Christum-que digito demonstrantem, et profitentem hunc tollere peccatum mundi (*Matth.* iii, *Marc.* i) : cum his etiam magnum Basilium, atque ascetarum et monachorum multitudinem, corpore aresfactorum. Ne vero extendamus sermonem, paucorum mentio-nem facientes, reliqua dimisimus audientibus perscrutanda. Habemus enim omnem Evangelii narrationem depictam, et ad recordationem Dei nos adducentem et gaudio nos replentem. His enim vultibus nostris appositis, cor timentium Dominum læ-tiscatur, floret facies, anima tædio affecta in alaci-tatem transfertur, et psallit una cum Dei patre Da-vid : *Memor fui Dei et delectatus sum* (*Psal.* lxxvi). Memoriam ergo Dei per eos semper habemus. Lectio enim minus nonnunquam recitatur in venerabilibus templis, imaginalis vero formatio vesperi, mane et meridie tanquam in eis stabilita, narrat nobis et annuntiat veritatem gestorum. Suscipiamus ergo traditionem Ecclesiæ, honoremus legislationem ; ne scrutemur piam et legitimam consueculinem, ne cu-rioso agamus adversus antiqua jura. Omne quippe

quod in commemorationem Dei conditur [dicitur], acceptum est illi. Qui vero praeter hanc traditionem efficiuntur, cuius participes facti sunt omnes qui germane filiorum adoptionem receperunt in catholica Ecclesia, merito nobis sunt, et non filii. Itaque sentiamus bonum et optimum esse, venerabilium imaginum positionem in Ecclesia sieri, et spiritualiter reduci per has ad principalium suorum memoriam, atque istas propter earumdem honorificentiam et salutare et amplecti, ac debitam adorationem impendere. Sive ergo alicui sit salutationem gratum vocare, sive adorationem (hoc ipsum enim est utrumque; nisi forte quis adorationem quæ secundum latram exhibetur, intelligat: alia enim est hæc, ut multipliciter est ostensum) tantum dignus is qui accedit, sit adoratione. At si non fuerit dignus, purisficitur primum, et ita demum accedat ad imaginalem venerabilem formam. Nec instantia satanica sit erga adorationem earum, neque formido inique suspicione habens occasionem: quia si accessero imaginem hanc salutaturus, invenior latram quæ in spiritu est huic impendere. Absit suspicio hæc. Impugnatores enim Dei atque vaniloqui serpentem imitantes, hæc garrulis linguis effantur: Etenim ipse accedens mulieri susurravit mendacioiter: Quid, perhibens, dixit Deus? Ex omni ligno quod est in paradyso, comedes: de ligno autem quod est in medio paradyso, non comedetis (Gen. v). Ita et isti effeminate corda seducunt, dicentes: Quia qui adorat imaginem Domini, aut intemeratae dominæ nostræ ac vere genitricis Dei, vel sanctorum angelorum, aut cuiusquam sanctorum, latram quæ in spiritu est huic offert. Ne decipiatur ergo sermone ipsorum: admonitio enim et prava diaboli est hæc assertio. Nam et theologus Gregorius hanc destruit fabulationem, omnibus nobis jubens, cum dicit (*Orat. de nat. Dom.*): Bethlehem cole, præsepe adora. Cum hoc autem et Maximus memorandus, cuius laus in omnibus est Ecclesiis, dum cuia viris quibusdam de ecclesiasticis negotiis disputaret, divinum pretiosæ crucis typum, sanctum Evangelium et venerandam iconam precipit in medium afferri, et hæc cum illis ad certitudinem eorum quæ dicta sunt, salutavit. Athanasius autem, qui ab immortalitate nomen accepit, expressius nobis annuntiat in epistola ad Marcellinum missa, quam præordinavit in codice interpretationis psalmorum, ita dicens: Libro psalmorum quis accepto, Salvatoris [*Gr.*, de Salvatore] quidem prophetias consuevit sicut in aliis Scripturis admirans et adorans egreditur [prosequitur]. Videsne qualiter prophetias egregias Pater adorare nobis jubeat? Et si has pium est adorare, quanto magis proventus propheticarum assertionum in imagine visos necessarium est ado-

A rare? habet enim prophetia: *Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium* (*Isa. vii*). Hanc ergo prophetiam in imagine nos videntes, id est Virginem eum amplexantem quem peperit, quomodo sufferemus, quo minus adoremus et salutemus? Quis ineruditus mente differre audeat ad hujusmodi salutationem? Dignos nosmetipsos adoratione faciamus, ne accedentes indigne, Ozan [in Ozæ] (*II Reg.* 6) penam incidamus. Ipse quippe tangens arcam, eadem hora periit, indigne approprians illi. Quanquam et ipsa diversis figuris variata, et ex lignis constructa fuerit, quemadmodum et imaginum factura. Porro hi qui dicunt imaginales formationes sufficere in commemorationem tantum haberet, et non etiam ad salutationem, unum recipientes, alterum reprobantes, B per hoc pravi [*Gr.*, semipravi] quidam, partimque mendaces et partim veraces demonstrantur: alias quidem vera conscientes, et alias depravantes [*id est*, vituperantes]. Et, o insensibilitatem horum! ergo qui aliquando eramus orthodoxæ ac veritatis calumniatores, nunc borum efficiamur advocates; et pro reprobatione ecclesiasticarum traditionum petamus veniam peccatorum. In omnibus his mandata custodiamus per ea quæ præcepta sunt: ambulemus propheticam vocem audientes, quæ dicit: *Si annuntia veritati tibi, homo [annuntiatum est, o homo], quid bonum, aut quid requirat Dominus abs te, quam ut facias judicium, et diligas misericordiam, et paratus sis ambulare cum Dominob Deo tuo* (*Mich. vi*)? Super hæc furem sopiamus, linguam refrenemus, mendacio ac turpiloquio, et maledictio retinentes [abstinentes]. Oculum temperemus, ventrem erudiamus, psalmodiæ ac orationi instemus, in omnibus a Deo datis nobis gratias agamus, juramento ne assuetum os nostrum faciamus, sed Dominicam vocem audiamus dicentem: *Ego autem dico vobis, nolite jurare omnino* (*Matth. v*). Gloriam conculcemus, quæ deorsum jacet: maximum omnium bonorum, misericordiam et charitatem arripiamus, et hanc timori Dei conjunctam. Sine timore quippe Dei charitas reproba est. Nam et Josaphat amicus erat cum Achab, sed audivit: *Si peccatori tu amicitia jungeris, si odio habito a Domino tu auxiliaberis* (*II Par. xix*)? Ergo cum timore Dei omnia faciamus, expertentes etiam intercessionem interineratæ dominæ nostræ et naturæ D Dei genitricis semper Virginis Mariae, atque sanctorum angelorum, et simul omnium sanctorum: salutantes quoque colendas eorum reliquias, ut eorum sanctitatis participes simus. Sic enim perfecti erimus ad omne opus bonum in Christo Jesu Domino nostro: quem decet gloria, imperium, latra cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

ACTIO SEPTIMA.

In nomine Domini et dominatoris Iesu Christi veri Dei nostri. Imperii piissimorum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et Irenæ a Deo

redimitæ matris ejus; anno octavo consulatus eorum, tertio Iduum [Kalendarum] octobriarum inductione undecima.

Conveniente sancta et universalis synodo, quæ per A divinam gratiam et piam sanctionem eorumdem Deo roboratorum imperatorum collecta est in Nicenium clara et splendida metropoli Bithyniensium provinciæ, id est, Petro reverendissimo archipresbytero sanctissimæ Ecclesie quæ Romæ est sancti apostoli Petri, et Petro reverendissimo presbytero, monacho et hegumeno venerabilis monasterii sancti Sabbæ Romæ sibi, retinenteribus locum apostolicæ cathedralæ alii et sanctissimi archiepiscopi senioris Romæ Adriani: et Tarasij alio et sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, et Joanne ac Thoma reverendissimis presbyteris, monachis et loci servatoribus apostolicorum Orientalis diocesos. Agapio episcopo Caesariæ, Joanne episcopo Ephesi, Constantino episcopo Constantiæ Cypri, Leone episcopo Heraclia Thraciæ, Basilio episcopo Ancyra Galatæ, Nicolao episcopo Cyzici, Euthymio episcopo Sardie, Petro episcopo Nicomediæ, Elia episcopo Cretæ insuke, Hypatio episcopo Nicææ Bithyniensium provinciæ, Theophilo episcopo Thessalonicæ, Stauracio episcopo Chalcedonia, Leone episcopo [Gr. et ms. Jol., presbyter] et loci servatore metropoleos Sidæ, Epiphanio diacono et loci servatore Sardiniae, Nicephoro episcopo Dyrrachii, Nicolao presbytero et hegumeno ac loci servatore Tyanensem, Daniele episcopo Amasiae, Gregorio episcopo [Gr. et ms. Jol., presbyter] et loci servatore Mocisi, Constantino episcopo Gangrenium, Niceta episcopo Claudiopoleos, Gregorio episcopo Neocæsariæ, Gregorio episcopo Pessinuntensium, Theodoro episcopo Myrenium Lyciæ, Eustathio episcopo Laodiceæ Phrygensium provinciæ, Michaeli episcopo Synadensis, Gregorio [Georgio] episcopo Antiochiae Pisidie, Theophylacto diacono et loci servatore Cariæ, Leone episcopo Iconii, Anastasio episcopo Nicopoleos veteris Epiri, Constantino episcopo Pergæ, Gregorio presbytero et loci servatore Trajanopoleos, Leone episcopo Rhodi, Christophoro episcopo Phasidis, Manuel episcopo Adrianopoleos Thraciæ, Nicolao episcopo Hierapoleos Phrygensium provinciæ, Basilio episcopo Sykei, Theophylacto episcopo Euchaitensium, Cyrillo monacho et vicario Gothiæ, Theodoro episcopo Selenicæ, Stephano episcopo Sugdaensium, Antonio monacho et loci servatore Smyrnæ, Constantino episcopo Rriegii, Joanne monacho et vicario Patrarum, Theodoro [Dorotheo] episcopo Catanæ, Joanne episcopo Tauromenii, Gaudioso episcopo Messanæ, Theodoro episcopo Panormi, Stephano episcopo Bithyniensium [Cibonensis], Constantino episcopo Leontinæ, Joanne episcopo Treocalensium [Treocalensium], Theodoro episcopo Taurianæ, Christophoro episcopo sanctæ Cyriacæ, Basilio episcopo Liparitensium ipsukæ, Theotimo episcopo Crotonensis, Constantino episcopo Carinæ, Theophane episcopo Lilybæi, Theodoro episcopo Tropæorum, Sergio episcopo Nicoterensium, Theodoro episcopo

Briæ [Bizya], Mauriano episcopo Pompeiopoleos, Jeanne episcopo sancte Salentonie, Eustathio [Eustratio : Eustochio] episcopo Apamæ province Bithyniensium, Petro episcopo Germiensium, Joanne episcopo Arcadiopoleos, Constantino presbytero et loci servatore Sebastopoleos, Gregorio presbytero et ex persona Nicopoleos Armenie [Secundæ], Sisinnio episcopo Parii, Epiphanio episcopo Mileti, Niceta episcopo Brocoenasi [Proconnesi], Joanne presbytero et loci servatore Coloniæ, Urso episcopo Hilaritensium Ecclesie, Eustathio [Eustratio] episcopo Methymnae, Leone episcopo Cii, Joanne episcopo Apri, Theophylacto episcopo Cypsellensium, Laurentio episcopo Apsetianensium Ecclesie, Leone episcopo Carpathi, Eustathio episcopo Tradensium, Cyriaco episcopo Driziparensium, Leone episcopo Mesembriæ, Gregorio episcopo Cernensium [Dercensium], Theodoro episcopo Heraclia, Theodosio episcopo Amorii, Joanne episcopo Nysse, Georgio episcopo regalium Thermarum, Setherico episcopo Ciscissensium, Damiano episcopo Mitylenæ, Constantino episcopo Mastauraensium, Georgio episcopo Brilensium, Gregorio episcopo Palcopoleos, Leone episcopo Algizensium, Theodosio episcopa Nissepelensium, Sabba episcopo Auiensium, Lycasto episcopo Varetensium, Thoma episcopo Lebedi, Eustathio episcopo Caritensium [Erythrenium], Cosma episcopo Myrinæ, Pardo episcopo Piltanæ, Basilio Adramyttenium, Joanne episcopo Rhædesti, Joanne episcopo Panidis Thraciæ, Joanne episcopo Ovisæ, Georgio episcopo Camulianensium, Theophylacto episcopo Hypepensium, Theophylacto episcopo Trallæ, Ignatio episcopo Prince, Constantino presbytero et loci servatore Agæ. Basilio episcopo Magnesiae, Basilio episcopo Medensium, Nicephoro presbytero et vicario Gargarensium, Theophane episcopo Caloæ, Nicodemo episcopo Eugazensium, Theognio presbytero et loci servatore Sion, Stratobico episcopo Cumæ, Theophilo episcopo Tummannium [Thumennium], Olbiano episcopo Elæ Pergamensium, Leone episcopo Phociæ, Mariano episcopo Atandrenium, Melchisedech episcopo Calliopoleos, Theophylacto episcopo Chariupoleos, Leonide episcopo Madyi, id est Siladenium; Sisinnio episcopo Zuruhi, Thoma episcopo Daonii, Gregorio episcopo Theodoropelen-sium, Sisinnio episcopo Chalcidis, Benjamin episcopo Limicensium [Liziken], Joanne episcopo Bryseæ, Spyridone episcopo Palæ, id est Cythrenium; Eustathio episcopo Solensium, Theodoro episcopo Cittæ, Georgio episcopo Trimithuntensium, Joanne [Alexandro] episcopo Amathuntensium, Constantino episcopo Juliopoleos, Theophilo episcopo Anastasio-poleos, Synesio episcopo Cibæ, Leone episcopo Minzi, Petro episcopo Asponæ, Anthimo episcopo Berinopoleos, Michael episcopo Melitopoleos, Sisinnio episcopo Adriance [Adrania], Theodosio [Theodoro] episcopo Germæ, Basilio ep-

* Graecis non respondet Latina versio.

scopo Adrianopoleos [Adranuthyrensum], Leone episcopo Pœmanianum, Symeone episcopo Oce, Strategio episcopo Dardanensium, Leone episcopo Troadis, Theodoro episcopo Abydi, Niceta episcopo Helkei, Anastasio episcopo Tripoleos, Joanne episcopo Lampsaci, Theodoto episcopo Palæarum, Leone episcopo Traculensem, Stephano episcopo Salensium, Joanne episcopo Ballensium [Gabalensem : Tabalensem], Nesorio [Isoio] presbytero et loci servatore Thyaterensem, Stephano episcopo Silandensium, Nicolao episcopo Pericommatis, Joanne Setensium episcopo, Constantino episcopo Acrasi, Theophane episcopo Maeonie, Michael episcopo Stratonicie, Gregorio episcopo Gordi, Joanne episcopo Daldæ, Eustathio episcopo Hyrcanæ, Joanne [Joseph] episcopo Attalæ, Theophrasto [Theopisto] episcopo Hermocapiliæ, Zacharia episcopo Hierocæsariæ, Michael episcopo Ceraseorum, David episcopo Heliopoleos, Cyrione episcopo Lophi, Basilio presbytero et loci servatore Dascylii, Theophylacto [Theophilus] episcopo Apolloniadis, Constantino episcopo Cæsareæ Bithynie, Georgio episcopo Basilinopoleos, Leone episcopo Neocæsariæ, id est Aristæ; Nicephoro episcopo Adrianopoleos, Theodoro episcopo Prusæ, Epiphanio episcopo Lampæ, Theodoro episcopo Heracleopoleos, Anastasio episcopo Gnossi, Melitone episcopo Cydonie, Leone episcopo Cissami, Theodoro episcopo Subritensem, Leone episcopo Phœnicensium, Joanne episcopo Arcadiæ, Epiphanius episcopo Eleuthernæ, Photino episcopo Cantanensis, Sisinio episcopo Chersonesi, Gregorio presbytero et loci servatore Cephalenensem, Philippo episcopo Corcyrensum, Antonio episcopo Trezenæ, Petro episcopo Monembasie, Gabriel episcopo Æginæ, Leone episcopo Porthmi, Phileto episcopo Ori, Leone episcopo Zacynthi, Leone episcopo Linæ, Niceta episcopo Melæ, Neophyto episcopo Gordoservorum, Joanne episcopo Herenensem [Stenensem], Leone episcopo Aspendensium, Constantino episcopo Zelensem, Gregorio episcopo Sinopæ, Mariano [Marino] diacono et loci servatore Andrapensium, Constantino episcopo Zalechorum, Gregorio episcopo Amastræ, Heraclio episcopo Ionopoleos, Niceta episcopo Cladibrensum [Dadyrens.], Theophane episcopo Sorensum, Joanne episcopo Heraclie Ponti, Theophilo episcopo Prusiadis, Constantino episcopo Cratia, Niceta episcopo Adrianopoleos, Niceta episcopo Rœzæi, Constantino episcopo Polemonii, Theodoro episcopo Comancensium, Joanne episcopo Cerasuntensem, Nicephoro episcopo Clanaei, Leone episcopo Trocnadensem, Joanne diacono et vicario Phaselidensem, Theodoro episcopo Pinnarensum, Stephano episcopo Camni, Anastasio episcopo Patarensum, Gregorio episcopo Nessæ, Constantino episcopo Candibensium, Leone

A Hyniadensem, Constantino episcopo Combensium, Stauracio episcopo Zenopoleos, Gregorio episcopo Cibyræ, Basilio episcopo Tabensium, Dorotheo episcopo Neapoleos, Constantino Alabandensem, David episcopo Jassi, Gregorio episcopo Milassensem, Sergio episcopo Bargyliensium, Gregorio episcopo Heraclæ Latmi, Joanne episcopo Mindi, Stauracio episcopo Stadiensem, Gregorio episcopo Stratonicie, Niceta diacono et vicario Illicarnassensi, Michael episcopo Chæretopensium, Pantaleone episcopo Valentiae, Georgio episcopo Petrusium [Petrensum], Christophoro episcopo Atanasi, Leone episcopo Eu-menie, Paulo episcopo Acmonie, Gregorio episcopo Timenutherensem, Philippo episcopo Tranopoleos, Leone episcopo Alcensium, Nicephoro episcopo Lundensium, Georgio episcopo Appia, Joanne episcopo Siblos [Sibeos], Zacharia episcopo Trapezupoleos, Leone episcopo Sebastæ, Andrea episcopo Cidestensium, Dositheo episcopo Psontuntensium, sive Colasson; Constantino episcopo Cottiyaii, Niceta episcopo Nacolie, Leone episcopo Docimii, Theophylacto presbytero et vicario Psoensium [Ipsensium], Constantino episcopo Eucarpensium, Michael episcopo Hierapoleos, Joanne presbytero et vicario throni Actriensis, Nicolao episcopo Phytæ, Theophylacto episcopo Cinnabariensi, Damiano episcopo Meri, Christophoro episcopo Promisensium, Niceta episcopo Augustopoleos, Constantino episcopo Ambladensem, Stephano presbytero et vicario Otri, Georgio episcopo Midaii, Gregorio presbytero et vicario Polybotensium, C Sisinio episcopo Philomoliensium, Michael episcopo Papensium, Sisinio episcopo Apameæ Cibotensium Constantino episcopo Conanensem, Nicephoro episcopo Adadensem, Petro episcopo Tiasensium, Theodoro episcopo Agalasi, Leone episcopo Baræ, Petro episcopo Seleuciae Hidie [Pisidie], Nicephoro episcopo Philogensium, Mariano [Marino] episcopo Magydensum, Leone episcopo Andidensem, Stephano episcopo Parnassi, Bardane episcopo Doarensum, Eustathio [Eustratio] episcopo Debelti [Debeli], Euphemio [Euthymio] episcopo Sozopoleos, Theodoro episcopo Vul-garensium Phygi [Bulgarophygi], Georgio episcopo Plutinopoleos, Basilio episcopo Perberaensium, Michael episcopo Pamphili, Ruben episcopo Scopeli, Sisinio episcopo Garilensem, Callisto episcopo Eudociadensem, Constantino episcopo Lacensium [Lagnon], Joanne episcopo Crudulensem, Theodoro episcopo Cremnensis, Constantino episcopo Hadriana, Theophilo episcopo Chii, Galatio episcopo Meli, Georgio [Sergio] episcopo Leri, Manzone episcopo Diocesariæ Pracanensem, Eustathio episcopo Calendereos, Zacharia episcopo Cardibimachensem [Cardabundensem], Sisinio episcopo Musbadensem Eustathio episcopo Lamoensium, Theodoro episcopo Germanicopoleos, Sisinio episcopo Sicis, Constan-

D

sium, Basilio episcopo Dionysiopoleos, Stephano episcopo Synbæ, Constantino episcopo Andri, Eustathio episcopo Teni, Joanne episcopo Decateron, Joanne episcopo Nicææ Thraciæ, Theophane episcopo Lebedi, Joanne episcopo Lithoprosopi, Nicephoro episcopo Arcadiopoleos, Theodoro episcopo Heraclio poleos, id est Thidatoæ [Pidachthoæ], Constantino episcopo Metrorum, Lycasto episcopo Philadelphiae [Phylladon], Michael episcopo Trallensium, Joanne episcopo Lemni, Leone episcopo Amisi, Michael episcopo Tii, Epiphanius episcopo Pertensium, Joanne episcopo Timbriadiensem, Stephano episcopo Orymmensem, Heraclio episcopo Sami, Joanne episcopo Praeneti.

Residentibusque ante ambonem sacratissimi templi sanctissimæ magnæ ecclesie quæ cognominatur Sophia: præsentibus quoque et audientibus gloriissimo et magnificentissimo principe, Petrona videbile laudabilissimo ex exconsulibus patricio, et comite Deo servaudi imperialis obsequi, ac reverendissimis archimandritis, hegumenis et monachis, secundum ordinem ante taxatum in prima actione: propositis etiam sanctis et intemeratis Dei Evangelii.

Theodorus sanctissimus episcopus Taurianæ Siculorum insulae acceptum præ manibus librum, exposuit terminum [expositam definitionem] legit:

TERMINUS SANCTÆ MAGNÆ AC UNIVERSALIS SYNODI
SECUNDO IN NICÆA COLLECTÆ.

Sancta magna ac universalis synodus, quæ per Dei gratiam, et sanctionem piorum et Christianorum imperatorum Constantini et Ireneæ matris ejus, congregata est secundo in Nicensium clara metropoli Bithyniensium provinciæ in sancta Dei ecclesia quæ cognominatur Sophia, sectata traditionem catholicæ Ecclesiæ, definitivæ inferius ordinata.

Qui lucem agnitionis suæ nobis donavit, et a tenebris idolorum ac insanis nos redemit, Christus scilicet Deus noster, despontata sibi sancta sua catholica Ecclesia non habente maculam seu rugam (*Ephes. v.*), hanc se conservaturum promisit; sanctisque discipulis suis asseverabat, dicens: *Vobis cum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Math. xxviii).* Porro hanc reprobationem non solum illis donavit, sed et nobis, qui per eos credidimus in nomine ipsius. Ergo donum hoc quidam non cogitantes, a versuto inimico volatili quodammodo facti, a recta ratione ceciderunt; traditioni etiam catholicæ Ecclesiæ resultantes intellectu veritatis frustrati sunt: et, ut ait proverbialis sermo, in axe agri sui [agricolationis suæ] erraverunt, et collegerunt manibus suis sterilitatem, quia sacrorum monumentorum Deo decibili ornamento detrahere præsumperunt, cum sacerdoties quidem dicerentur, non essent autem; de qui-

A sibus suis pellectos, calumniati sunt sanctam Christi Dei nostri Ecclesiam, quæ ipsi est despontata, et inter sanctum et profanum non distinxerunt (*Ezech. xxii*) imaginem Domini et sanctorum ejus similiter ut statuas diabolicorum idolorum nominantes. Propter quod Dominus Deus non ferens intueri ab hismodi peste corrupti subditos suos, nos sacerdotii principes beneplacito suo undique convocabat divino zelo [*Gr.*, divino zelo et nutu] serventes, et nutu Constantini et Ireneæ imperatorum nostrorum adductos: quatenus deifica catholicæ Ecclesie traditio communi decreto recipiat firmitatem. Igitur cum omni diligentia perscrutantes et discutientes, et intentionem veritatis sectantes, nihil adimimus, nihil addimus; sed omnia quæ catholicæ sunt Ecclesie immunitata servamus: et sequentes sancta sex universalia concilia, in primis quod in splendida Nicæna metropoli convenit; adhuc etiam et quod post in divinitus conservanda regia urbe collectum est.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem coeli et terræ, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, qui ex Patre natus est ante omnia sæcula: lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero; natum, non factum, consubstantiale Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est: crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est, et resurrexit tertia die secundum Scripturas: ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Patris: et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas. Et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum: exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam futuri sæculi. Amen. Abominamur autem et anathematizamus Arium et consentaneos et communicatores vesanæ opinionis ejus; Macedoniumque et eos qui juxta ipsum bene Pneumatomachi nominati sunt. Confitemur autem et dominam nostram sanctam Mariam proprie ac veraciter Dei genitricem, quoniam peperit carne unum ex sancta Trinitate, Christum videlicet Deum nostrum, secundum quod et Ephesinum prius dogmatizavit concilium quod insirmum [impium] Nestorium cum collegis suis, tanquam personalem dualitatem introducentem, ab Ecclesia pepulit. Cum his autem et duas naturas confitemur ejus qui incarnatus est propter nos ex intemerata Dei genitrix-

Dissarum dissimilares [Gr., blasphemantes] a divino atrio abigens: conserentes cum illis pariter Severum, Petrum, et eorum multisarie blasphemantem alterutris perplexionibus restim contextam: cum quibus et Grigenis et Evagri ac Didymi fabulas anathematizamus, sicuti et Constantinopoli congregatum quintu concilium egisse dignoscitur. Deinde quoque et duas voluntates et operationes secundum naturarum proprietatem in Christo praedicamus; quemadmodum et Constantinopoli sexta synodus exclamavit, abiciens Sergium, Honorium^a, Cyrum, Pyrrum, Macarium, et eos qui sine voluntate sunt pietatis, atque istis similia sentientes. Et ut compendiose fateamur, omnes ecclesiasticas sive scripto, sive sine scripto sanctitas nobis traditiones illibate servamus: quarum una est etiam imaginalis picturæ formatio, quæ historiæ evangelicæ prædicationis concinit, ad certitudinem veræ et non secundum phantasiam Dei Verbi inhumationis effectæ, et ad similem q[uod]obis utilitatem commode proficiens. Quæ namque se mutuo indicant, incunctanter [indubitate] etiam mutuas habent significaciones. His ita se habentibus, regiae quasi continuati semitæ [regiaque incidentes via], sequentesque divinitus inspiratum sanctorum Patrum nostrorum magisterium, et catholicæ traditionem Ecclesiæ (nam Spiritus sancti hanc esse novimus, qui nimirum in ipsa inhabitat) definitius in omni certitudine ac diligentia, sicut figuram pretiosæ ac vivificæ crucis, ita venerabiles ac sanctas imagines preparandas, tam quæ de coloribus et tessellis, quam quæ ex alia materia congruenter [Gr., cong, se habente] in sanctis Dei ecclesiis, et sacris vasis, et vestibus, et in parietibus ac tabulis, domibus et viis: tam videlicet imaginem Domini Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi, quam intemerata dominica nostræ sanctæ Dei genitricis, honorabilissimæ angelorum, et omnium sanctorum simul et aliorum virorum. Quanta enim frequentius per imaginalem formationem videntur, tanto qui has contemplantur, alacrius eriguntur ad primiutorum earum memoriam et desiderium, et ad osculum, et ad honorariam his adorationem tribuendam. Non tamen ad veram latram [Gr., et his osculum] et honorariam adorat. trib. non tamen veram lat.], quæ secundum fidem est, quæque solam divinam naturam decet, impartiendam: ita ut istis, sicuti figuræ pretiosæ ac vivificæ crucis et sanctis Evangelij, et reliquis sacris monumentis, incensurum et luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur, quemadmodum et antiquis piæ consuetudinibus erat. Imaginis enim honor ad primitivum transit: et qui adorat imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam. Sic enim robur oblinet sanctorum Patrum nostrorum doctrinæ, id est traditio sanctæ catholicæ Ecclesiæ, qua a finibus usque ad fines terræ suscepit Evangelium (I Thess. ii). Sic Paulum, qui in Christo locutus est, et omnem divinum apostolicum cœlum, et paternam sanctitatem

^a Sanctus Maximus Graecus doct. et confessor, qui tempore Honorii PP. scripsit, illum egregie defendit

A exsequimur, tenentes traditiones quas accipimus. Sic triumphales ecclesiæ prophetice canimus hymnas: Gaudete satis, filia Sion: prædicta, filia Jerusalem; jucundare et lætare ex toto corde tuo. Absulit Dominus a te injusticias adversantium tibi: redemit te de manu inimicorum tuorum. Dominus rex in medio tui: non videbis mala ultra, et pax in te in tempus aeternum (Soph. iii).

Eos ergo qui audent aliter sapere aut docere, aut secundum scelestos haereticos ecclesiasticas traditiones spernere, et novitatem quamlibet excogitare, vel projicere aliquid ex his quæ sunt Ecclesiæ deputata, sive Evangelium, sive figuram crucis, sive imaginalem picturam, sive sanctas reliquias martyris; aut excogitare prave aut astute ad subvertendum quidam ex legitimis traditionibus Ecclesiæ catholicæ; vel etiam quasi communibus uti sacris vasis, aut venerabilibus monasteriis: siquidem episcopi aut clerici fuerint, deponi præcipimus, monachos autem vel laicos a communione segregari.

Petrus indignus primus presbyter sedis sancti apostoli Petri, et locum supplens Adriani papæ senioris Romæ, definiens subscripti.

Petrus indignus presbyter et hegumenus monasterii sancti Patris nostri Sabbæ siti Romæ, et locum supplens Adriani papæ senioris Romæ, definiens subscripti.

Tarasius, misericordia Dei episcopus Constantiopolos novæ Romæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

Joannes, misericordia Dei presbyter et patriarchalis syncellus, locum retinens trium apostolicorum sedium, Alexandrinæ, Antiochenæ et Hierosolymitanæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

Thomas, misericordia Dei presbyter et hegumenus monasterii sancti Patris nostri Arsenii siti in Ægypto super Babylonem, retinens locum trium apostolicorum sedium, Alexandrinæ, Antiochenæ et Hierosolymitanæ, paterna dogmata subsequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

D Agapius indignus episcopus Cæsariæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

Joannes indignus episcopus Ephesi, paterna dogmata sequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

Constantinus, misericordia Dei indignus episcopus Constantie Cypriorum insulæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

Leo, misericordia Dei episcopus Heracleæ Thracie, paterna dogmata sequens et traditionem catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripti.

in diagolo cum Pyrro, ut videre est synodi actione vi, 15.

Basilius indignus episcopus Ancyrae, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Nicolaus indignus episcopus Cyzici, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Euthymius indignus episcopus Sardorum, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Petrus indignus episcopus Nicomediæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Elias peccator episcopus Cretæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Hypatius indignus episcopus Nicaeæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Stauracius peccator episcopus Chalcedonis, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Leo presbyter sanctæ magnæ Dei Ecclesiae et vice-
rius sedis Sidensis metropoleos, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Daniel peccator episcopus Amasiæ, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Constantinus indignus episcopus Gangrenium, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Epiphanius peccator, diaconus sanctissimæ Ecclesiae Catanae Siculorum provinciæ, et locum retinens Thomæ sanctissimi archiepiscopi Sardiniae, paterna dogmata sequens et traditionem catholicae Ecclesiae, definiens subscripti.

Nicephorus indignus episcopus Dyrrachii similiter.

Anastasius indignus episcopus Nicopoleos similiter.

Niceta indignus episcopus Claudiopoleos similiter.

Gregorius indignus episcopus Neocæsariæ similiter.

Gregorius indignus episcopus Pisianuntis similiter.

Theodorus indignus episcopus Myrenium similiter.

Theophylactus peccator, diaconus et locum retinens throni Stauropoleos Cariæ, similiter.

Eustathius indignus episcopus Laodiceæ similiter.

Michael indignus episcopus Synadensium similiter.

Leo indignus episcopus Leonii similiter.

Georgius [Gregorius] indignus episcopus Antiochiae Pisidiæ similiter.

Constans [Constantinus] indignus episcopus Pergæ similiter.

Georgius peccator, presbyter et locum retinens throni Mocisi, similiter.

A Christophorus indignus episcopus Trapezuntensem similiter.

Leo indignus episcopus Rhodi similiter.

Manuel indignus episcopus Adrianopoleos similiter.

Basilius episcopus Sykei similiter.

Theodorus indignus episcopus Seleuciaæ similiter.

Nicolaus indignus episcopus Hierapoleos similiter.

Constans [Constantinus] indignus episcopus Rheydiæ similiter.

Cyrillus peccator, monachus et locum retinens Niceri [Nicetæ] episcopi Gothiaæ, similiter.

Stephanus indignus episcopus Sugdaensium similiter.

Theodorus indignus episcopus Catanæ similiter.

Joannes indignus episcopus Tauromenii similiter.

Galato indignus presbyter et vicarius Stephani episcopi Syracusæ similiter.

Gaudiosus indignus episcopus Messinæ similiter.

Theodorus indignus episcopus Panormi similiter.

Stephanus indignus Episcopus Bibonis similiter.

Constans indignus episcopus Leontinaæ similiter.

Theodorus indignus episcopus Taurianæ similiter.

Christophorus indignus episcopus sanctæ Cyriacæ similiter.

Basilius indignus episcopus Liparensium similiter.

Theotimus indignus episcopus Crotonensium similiter.

Constans indignus episcopus Carinæ similiter.

Theophanes indignus episcopus Lilykæ similiter.

Joannes indignus episcopus Treocaleos similiter.

Theodorus indignus episcopus Tropeorum similiter.

Sergius indignus episcopus Nicoterensium similiter.

Theophylactus indignus episcopus Eucalessium similiter.

Maurianus indignus episcopus Pompeiopoleos similiter.

Theodorus indignus episcopus Bizus [Bynes] similiter.

Antonius peccator, monachus et loci servator throni Smyrakeæ, similiter.

D Eustratius [Eustathius] indignus episcopus Apamæ similiter.

[Theophanus indignus episcopus Lebedi similiter.]

Petrus indignus episcopus Germensium similiter.

Joannes indignus episcopus Arcadiopoleos similiter.

Sisinnius indignus episcopus Parii similiter.

Epiphanius indignus episcopus Melitenæ [Melitæ] similiter.

Niceta indignus episcopus Proœconnesi similiter.

Constans indignus episcopus Sebastopoleos similiter.

Joannes indignus presbyter et vicarius throni Colonice simuliter.

- Eustratius indignus episcopus Methymnensium A similiter.
- Leo indignus episcopus Cii similiter.
- Gregorius indignus presbyter et loci servator throni Nicopoleos, similiter.
- Joannes indignus episcopus Apri similiter.
- Theophylactus indignus episcopus Cypsellorum similiter.
- Theodorus indignus episcopus Heracleopoleos [sive Pidachthoë] similiter.
- Eustathius indignus episcopus Cotradensium similiter.
- Cyriacus indignus episcopus Drizyparense similiter.
- Leo indignus episcopus Mesembriæ similiter.
- Gregorius indignus episcopus Dercensium similiter.
- Joannes indignus episcopus Nysæ similiter.
- Georgius indignus episcopus Imperialium thermarum similiter.
- Sothericus indignus episcopus Ciscisensem similiter.
- Gregorius [Georgius] indignus episcopus Camulianum similiter.
- Damianus indignus episcopus Mytilenæ similiter.
- Constans indignus episcopus Mastaurensium similiter.
- Georgius indignus episcopus Briulensis similiter.
- Theodosius indignus episcopus Nyssæ similiter.
- Theophylactus indignus episcopus Trallæ similiter.
- Olbianus indignus episcopus Elææ similiter.
- Pardus indignus episcopus Pitaneæ similiter.
- Lev indignus episcopus Algizensium similiter.
- Theognius [Gr., Theognis] indignus presbyter et vicarius Sion, similiter.
- Stratonicus indignus episcopus Cymæ similiter.
- Basilus indignus episcopus Atrammytensium similiter.
- Theophylactus indignus episcopus Hypemensium similiter.
- Theophanes indignus episcopus Caloæ similiter.
- Leo indignus episcopus Phociæ similiter.
- Basilus indignus episcopus Pergami similiter.
- Gregorius indignus episcopus Palæaspoleos similiter.
- Joannes indignus episcopus civitatis Assensium similiter.
- Basilus indignus episcopus Magnesiæ similiter.
- Maurianus [Marinus] indignus episcopus civitatis Atandri similiter.
- Lycastus indignus episcopus Baretensium similiter.
- Constans loci servator episcopi civitatis Agææ, similiter.
- Nicephorus loci servator Gargarensium similiter.
- Nicodemus indignus episcopus Evazensium similiter.
- Sabbas indignus episcopus Aneensium similiter.
- Nicephorus indignus episcopus Arcadiopoleos similiter.
- Cosmas indignus episcopus Myrinæ similiter.
- Joannes indignus episcopus sanctæ Saluntianensis Ecclesiæ similiter.
- Ursus episcopus sanctæ Avaritanensis Ecclesiæ similiter.
- Laurentius peccator, episcopus sanctæ Absartianensis Ecclesiæ, similiter.
- Eustathius indignus episcopus Solensium similiter.
- Spirido indignus episcopus Cythrenium similiter.
- Theodorus indignus episcopus Citii similiter.
- B Georgius indignus episcopus Trimithuntensium similiter.
- Alexander indignus episcopus Amabuntensium similiter.
- Joannes indignus episcopus Nicææ Thraciæ similiter.
- Joannes indignus episcopus Rhedesti similiter.
- Melchisedec indignus episcopus Calliopoleos similiter.
- Leonides indignus episcopus Cœlensis similiter.
- Joannes indignus episcopus Panii similiter.
- Theophylactus indignus episcopus Charitopoleos similiter.
- C Joannes indignus episcopus Lithoprosopiensium similiter.
- Sisinnius indignus episcopus Chalcidis similiter.
- Sisinnius indignus episcopus Zuruli similiter.
- Benjamin indignus episcopus Licensium similiter.
- Constans presbyter et loci servator Hexamilii similiter.
- Constans indignus episcopus Metrorum similiter.
- Gregorius indignus episcopus Theodoropoleos similiter.
- Constans indignus episcopus Juliopoleos similiter.
- Theophilus indignus episcopus Anastasiopoleos similiter.
- Leo indignus episcopus Mizuæ similiter.
- Synesius indignus episcopus Cinæ similiter.
- D Petrus indignus episcopus Asponæ similiter.
- Anthimus indignus episcopus Verinopoleos similiter.
- Lycastus indignus episcopus Philadelphiæ similiter.
- Stephanus indignus episcopus Silandi similiter.
- Theophanes indignus episcopus Mioniæ similiter.
- [Gregorius indignus presbyter et loci servator Eramiæ similiter.]
- Michael indignus episcopus Ceraseorum similiter.
- Joannes indignus episcopus Setensium similiter.
- Joannes indignus episcopus Daldæ similiter.
- Joannes indignus episcopus civitatis Tabalensium similiter.

Theopistus indignus episcopus Hermocapeli simili- A ter.

Nicolaus indignus episcopus Aureliopoleos simili- ter.

Anastasius indignus episcopus Tripolæ similiter.

Zacharias indignus episcopus Hierocæsariæ simili- ter.

Michael indignus episcopus Tralensium similiter.

Gregorius indignus episcopus Gordi similiter.

Leo indignus episcopus Traculensium similiter.

Eustathius indignus episcopus Hyrcanidensium similiter.

Joseph indignus episcopus Attaliæ similiter.

Leo [Leontius] indignus episcopus Pœmanini simili- ter.

Joannes indignus episcopus Lampsaci similiter.

Niceta [Nectarius] indignus episcopus Ilæi simili- ter.

Basilius indignus episcopus Adranotherensium simili- ter.

Symeon indignus episcopus Ocæ similiter.

Theodorus indignus episcopus civitatis Germæ simili- ter.

Theodotus indignus episcopus Palænsium simili- ter.

Theodorus indignus episcopus Abydi similiter.

Strategius indignus episcopus Dardani similiter.

Michael indignus episcopus Melitopolcos similiter.

Sisinnius indignus episcopus Adrianiæ similiter.

Theophylactus indignus episcopus Apolloniadis similiter.

Constans indignus episcopus Cæsariæ Bithynien- sium similiter.

Georgius indignus episcopus Basiliopœeos simili- ter.

Cyrio indignus episcopus Lophi similiter.

Leo indignus episcopus civitatis Aristæ similiter.

Nicephorus [Nymphus] indignus episcopus civita- tis Hadrianæ similiter.

Theodorus indignus episcopus Prusæ similiter.

Basilius presbyter et vicarius Dascylli similiter.

David indignus episcopus Helenopoleos similiter.

Anastasius indignus episcopus Gnossi similiter.

Sisinnius indignus episcopus Chersonesi simili- ter.

Epiphanius indignus episcopus Eleuthernæ simili- ter.

Melito indignus episcopus Cydoniæ similiter.

Photinus indignus episcopus Cantani similiter.

Leo indignus episcopus Phœniciæ similiter.

Niceta indignus episcopus Cladibrensi simili- ter.

Joannes indignus episcopus Arcadiæ similiter.

Leo indignus episcopus Cissami similiter.

Theodorus indignus episcopus civitatis Subriten- sium similiter.

Epiphanius indignus episcopus civitatis Lampæ similiter.

Joannes indignus episcopus Limbi similiter

Gabriel indignus episcopus Æginæ similiter.

Petrus indignus episcopus Monembasiæ similiter.

Antonius indignus episcopus Trœzenæ similiter.

Leo indignus episcopus Porthmi similiter.

Philetus indignus episcopus Orei similiter.

Niceta [Nectarius] indignus episcopus Melæ simili- ter.

Neophytus indignus episcopus Goraoservorum si- militer.

Gregorius, indignus presbyter et loci servator epi- scopi Cephalenesium, similiter.

Philippus indignus episcopus Cercyræon [Corcy- ræorum] similiter.

Leo peccator episcopus Zacynthi similiter.

Joannes indignus episcopus Gemensium [Hemen- sium] similiter.

Constans indignus episcopus Sasimensium simi- liter.

Leo indignus episcopus Aspondi similiter.

Leo indignus episcopus Amisi similiter

Heraclius indignus episcopus Iunopoleos similiter.

Theophanes indignus episcopus Sorensium simi- liter.

Niceta [Nectarius] indignus episcopus Hadrianen- sis similiter.

Joannes indignus episcopus Heracliaæ Ponti simi- liter.

Constans indignus episcopus Cratiæ similiter.

Theophylus indignus episcopus Prusiadis simi- liter.

Michael indignus episcopus Tii similiter.

Theodorus indignus episcopus Comanensium simi- liter.

Joannes indignus episcopus Cerasuntensium simi- liter.

Constans indignus episcopus Polemonii similiter.

Niceta [Nectarius] indignus episcopus Ryzæi si- militer.

Nicephorus indignus Clanei similiter.

Leo indignus episcopus civitatis Trocnadensium similiter.

Theodorus indignus episcopus civitatis Pinnaren- sium similiter.

Georgius indignus episcopus Nessæ similiter.

Stephanus indignus episcopus Camni similiter.

Constans indignus episcopus civitatis Tlensium similliter.

Constans indignus episcopus Candibensium simi- liter.

Leo indignus episcopus civitatis Corydalensium similiter.

Petrus indignus diaconus et loci servator throni Oricandensium [Oribandensium] similiter.

Nicodemus indignus episcopus civitatis Sidymen- sium similiter.

Joannes indignus diaconus et loci servator Phase- lidis similiter.

Stephanus indignus episcopus Araxi similiter.

Georgius indignus episcopus Hyniandi similiter.

- Leo indignus episcopus civitatis Limyrensum simili- A Theophylactus, indignus presbyter et loci servator
liter. throni Ipsi, similiter.
- Stauracius indignus episcopus Zenopoleos simili- Nicolaus indignus episcopus Phytiæ similiter.
- liter. Stephanus presbyter et loci servator throni Ostri
Constans indignus episcopus Comœnsium simili- similiter.
- liter. Constans indignus episcopus Ambladensium simili-
liter.
- Gregorius indignus episcopus Cibyrae similiter. Epiphanius indignus episcopus Peltensium simili-
Basilius indignus episcopus Tabensium similiter. liter.
- Dorotheus indignus episcopus Neapoleos similiter. Michael indignus episcopus Pappensium similiter.
- Constans indignus episcopus Alabandensium si- Sisinnius indignus episcopus Philomelii similiter.
- militer. Joannes indignus episcopus Tymbriadensium simili-
liter.
- Gregorius indignus episcopus Heraclæ similiter. Stephanus indignus episcopus Civitatis Orymen-
David indignus episcopus lassi similiter. sium similiter.
- Gregorius indignus episcopus Mylassensium simili- Nicephorus indignus episcopus Phoglensum simili-
liter. liter.
- Sergius indignus episcopus civitatis Bargylensium B Marianus [Marinus] indignus episcopus Magyden-
similiter. sium similiter.
- Joannes indignus episcopus civitatis Mindi simili- Leo indignus episcopus Didensium similiter.
- liter. Stephanus indignus episcopus Parnassi simili-
Stauracius indignus episcopus Stadiæ similiter. ter.
- Gregorius indignus episcopus Stratonicæ simili- Theophilus indignus episcopus Chii similiter.
- liter. Sergius indignus episcopus Lerl similiter.
- Niceta indignus episcopus et electus Halicarnassi Heraclius indignus episcopus Sami similiter.
- [Gr., Cerami] similiter. Galatius [Galation] indignus episcopus Meli simili-
Maurianus indignus presbyter [episcopus] et elec- liter.
- tus Cerami [Gr., Acmoniæ] similiter. Constans indignus episcopus Andri similiter.
- [Paulus indignus episcopus civitatis Acmoniæ si- Eustathius indignus episcopus Teni similiter.
- militer.] Callistus indignus episcopus Civitatis Eudociaden-
Leo indignus episcopus Aleensis similiter. Cium similiter.
- Zacharias indignus episcopus Trapezupoleos simi- Theodorus indignus episcopus Cremnensium simili-
liter. liter.
- Leo indignus episcopus Eumeniæ similiter. Constans indignus episcopus Lagnensium simili-
Philippus indignus episcopus Tranopoleos simili- liter.
- Dositheus indignus episcopus Chonensis similiter. Constans indignus episcopus Adrianæ similiter.
- Georgius indignus episcopus Peltensium similiter. Joannes indignus episcopus Codruensis simili-
Georgius indignus episcopus Appiæ similiter. ter.
- Joannes indignus episcopus Sublii similiter. Eustratius indignus episcopus Debelti similiter.
- Pantoleon indignus episcopus Galatiæ similiter. Euthymius indignus episcopus Sozopoleos simili-
Michael indignus episcopus Chæropolitanum simi- liter.
- liter. Theodorus indignus episcopus Bulgarophygi simili-
Gregorius indignus episcopus Timenutherensium liter.
- similiter. Georgius indignus episcopus Plutinopoleos simili-
Georgius indignus episcopus Mindaii similiter. liter.
- Niceta indignus episcopus civitatis Nacolii simili- D Sisinnius indignus episcopus Gariclensum simili-
liter. liter.
- Constans indignus episcopus Cottiyali [Cattievii] Rubim [Ruben] indignus episcopus Šcopeli simili-
similiter. liter.
- Leo indignus episcopus Docimii similiter. Basilius indignus episcopus Pipereſſium [Gr.,
Constans indignus episcopus civitatis Eucarpiaæ Perbereos] similiter.
- similiter. Michael indignus episcopus Daunohvli similiter.

Stephanus indignus episcopus Philadelphiæ simili-
[ter.]

Zacharias indignus episcopus Cardabundensium si-
militer.

Stephanus indignus episcopus Synnal similiter.
Constans indignus episcopus Achyræ similiter.

Theodorus indignus episcopus Cadl similiter.

Joannes indignus episcopus Azani similiter.

Theophylactus indignus episcopus Mosynensium
similiter.

Joannes indignus episcopus Prænetensium simili-
ter.

Sancta synodus exclamavit : Omnes ita credimus, omnes idipsum sapimus, omnes consentientes sub-
scripsimus ! Hæc est fides apostolorum [haec fides Patrum] ; hæc fides orthodoxorum ; hæc fides orbem terrarum firmavit ! Credentes in unum Deum in Tri-
nitate laudandum, honorabiles imagines osculumur ! Qui sic se non habent, anathema sint ! qui sic morti-
sentiant, procul ab Ecclesia pellantur ! Nos antiquam legislationem Ecclesiæ catholice sequimur ! Nos
leges Patrum custodimus ! Nos eos qui addunt quid vel adiungunt de Ecclesia, anathematizamus ! Nos subinductam novitatem Christianos accusantium anathematizamus ! Nos venerandas imagines recipimus ! Nos eos qui sic non se habent, anathematismis submittimus ! His qui assumunt dicta quæ a divina Scriptura contra idola proferuntur, in venerabiles imagines, anathema ! His qui non salutant sanctas et venerabiles imagines, anathema ! His qui vocant sacras imagines idola, anathema ! His qui dicunt quia ut ad deos Christiah ad imagines accesserunt, anathema ! [His qui communicant scienter iis qui injuriam et contumeliam venerabilibus imaginibus inferunt, anathema !] His qui dicunt, quia præter Christum nullus eruit nos ab idolis, anathema ! His qui audent dicere catholicam Ecclesiam aliquando idola recepisse, anathema ! Multos annos imperatorum ! Constantini et Irenæ mattis ejus multos annos ! Victorum imperatorum multos annos ! Novo Constantino et novæ Helenæ æterna memoria ! Dominus custodiat imperium eorum ! Coelestis rex, terrenos custodi ! Omnia hæreticis anathema ! Fremenii conellio contra venerabiles imagines, anathema ! El qui recipit impias hæreticos ratiunculas ipsorum, anathema ! Theodosio falsi nominis episcopo Ephesino anathema ! Sisinnio cognomento Pastillæ ana-
thema ! Basilio qui obsecra pronuntiatione Tricas-
cabus appellatus est, anathema !

Trinitas horum trium dogmata deposita ! Anastasio, Constantino, et Nicetæ, qui per successionem throno Constantinopolitano præsederunt, ac si novo Ario, Nestorio et Dioseoro, anathema !

Sancta Trinitas horum trium dogmata deposita ! [Or. add. His præterea, qui tergeminam prævitalatem dictorum brasum hæretarcharum remittiunt, anathema !

A no cognomento Crithino, et qui cum eo simul apostatae facti sunt, anathema !

Joanni Nicomedie, Constantino Nacolæ, hære-
siarchis anathema ! Ad nihilum deduxerent imaginem Domini et sanctorum ejus : ad nibilum deduxit eos Dominus.

Si quis quenquam hæreticos Christianos accusa-
tis, vel in ea vitam suam transigentem [vita sue functum] defendit, anathema !

Si quis Christum Deum circumscripsum secundum
humanitatem non constitut, anathema !

Si quis evangelicas narrationes titulis picturisque
factas non admittit, anathema !

Si quis non osculatur has tanquam in nomine De-
mini et sanctorum ejus factas, anathema !

Si quis omnem traditionem ecclesiasticam sive
scriptam, sive non scriptam, irritam facit, ana-
thema !

Germani ortodoxi æterna memoria !

Joannis et Gregorii [Gr. et me. Ioh., Georgii] æterna memoria !

Predicatorum veritatis æterna memoria !

Trinitas hos tres glorificavit : quorum disputatio-
nes sequi merecamur, miserationibus et gratia primi
et magni pontificis Christi Dei nostri, intercedentes
interemerata domina nostra sancta Dei Genitrix, et
omnibus sanctis ejus : Fiat. Amen.

Piissimis et Christianissimis imperatoribus nostris
Constantino et Irene matris ejus Tarasius indignus
episcopus divinitus conservande regiæ urbis vestrae
novæ Romæ, et tota sancta synodus, quæ beneplacita
quidem Dei, præceptione vero Deum amantis
imperii vestri secundo convenerat in hac splendida
Nicæorum metropolit.

Glorificatur Ecclesiæ caput, Christus videlicet
Dens noster, optimi principes, quoniam cor ve-
strum quod in manu ejus custoditur, protulit ver-
bum bonum : precipient scilicet erigore [Gr., con-
venire] hos in nomine ipsius, ut ecclesiasticorum
dogmatum inconcussum et immobilem ac divinum
affatum firmissime teneamus. Etenim sicut caput
vestrum auro et lapidibus fulgidis coronatur, ita
et sensus vestri evangelicis et paternis magisteriis
adornantur. Cum enim eorum, quorum in omnem
terræ exivit sonus, esse discipuli et participes,
totusque Christi nomine nuncupata plebis ad pietate-
tem ductores, veritatis stylo descripsistis sermonem,
et orthodoxæ ac pietatis depinxistis characterem ;
et veluti lumina præfulgida fidelibus illuxisti,
et manum periclitantes ecclesiis porrexisti, sana
dogmata confirmantes, et consensum eorum que
inter se dissonant [qui inter se dissonabant], in-
aurantes. Licet igitur cum fiducia dicere : Pietatis
bona voluntate Dei per vos correctio stabilita [Gr.,
insigne opus stabilitum] est : et idcirco repletum
est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione

et ad lætitiam gratius? Quia vero insurrexerunt quidam viri, formam quidem pietatis habentes, quoniam sacerdotii dignitate circumamicti sunt; virtutem autem ejus abnegantes, et Babylonensem sacerdotum calumniam [accusationem] arripientes; quos et prophetia publicat dicens: *Egressa est iniqitas a sacerdotibus Babylonis* (*Dan. xiii.*). Imo vero Caiphacum concilium statuentes, genitores facti sunt dogmatum impiorum: et os maledictionis et amaritudinis habentes, prevalere in malis gloriam arbitrati sunt. Infamemque linguam et calamum ministrantem huic possidentes, et voces quæ ab ipso Deo prolate sunt impugnantes, atque portentosæ regale sacerdotium, et gentem sanctam, et eos qui Christum induerunt, et gratia ejus ab idolorum errore salvati sunt, idololatras vocantes [*Gr.*, portentose, etc., idololatras vocarunt]. Et nequam operacionis habentes votum, manus ad illicita immiserunt, demoliri opinati venerabilium picturam imaginum. Et quidem quæcunque de tessellis fuerunt facta, effoderunt: quæ vero ex cera fuere perfuso colorum opere, deleverunt, venerabiliumque imaginum [*Gr.*, templorum] decus in dedecus transtulerunt. Cum his autem et ea quæ in tabulis in memoriam Christi Dei nostri et sanctorum ejus exsisterunt, igni trahiderunt. Et ut apertius dicamus, ecclesias nostras depopulati conturbaverunt: et facti sunt hæreseon principes, qui erant principes sacerdotum; et pro pace quidem contentionem populo acclamaverunt: porro pro frumento zizania in ecclesiasticis arvis seminaverunt; vinum miscuerunt aquæ, et proximum potaverunt subversione turbulentæ: et cum lupi Arabici essent, pelle ovium se simulaverunt esse indutos: et veritate parvipensa [defraudata], mendacium arriperunt; sed ova aspidum ruperunt, et telam araneæ secundum prophetam texerunt (*Isa. lxi.*): et qui comesturus est, ovum eorum conterens, calefactum [putridum] inveniet, et in eo regulum esse veneno et spiritu mortifero plenum. Et quia hæc ita disposuerunt, et veritatem mendacium depavit, non indulsistis, mansuetissimi atque fortissimi imperatores nostri, temporibus vestris permanere tam pestilentem et animas corrumptem errorem; sed hunc aura divini Spiritus, qui in vobis habitat, exterminare procurasti: quatenus stabilis permaneat Ecclesiæ coetus et cunctorum subditorum collatio [collectio], atque imperium vestrum secundum cognomen vestrum pacifice dirigatur. Nec tolerabile vel portabile duxistis, quo minus unum [*Gr.*, ut in aliis quidem unum, etc.] sentiremus, et in id ipsum conveniremus, et erga vitæ nostræ capitulum, id est pacem Ecclesiarum [*Gr.*, *Eccl.*, essent inter nos dissidia], nemo ex nostris se discinderet et aoscinderet; cum Christus sit caput nostrum, nos autem consequenter membra et unum corpus per mutuæ ac unius opinionis fidem. Propter quod sacram nostram et populosam congregari jussisti catervam in hac Nicensium metropoli, ut Ecclesiarum dissensionem repellentes, disjuncta ad unitatem traha-

Amus; et eam quam nuper intexuerunt ex spineis filii ignominiosam grossamque vestem, id est doctrinam falsam, disrumpere et scindere, et orthodoxiae incorruptam conservare [*Gr.*, expandere] tunicam studeamus. Itaque apostolicas et paternas traditiones sequentes, audemus autem dicere, conspiracye sanctissimi Spiritus consonantes, invicemque collecti [convenientes] universi concordantem nobis habentes traditionem Ecclesie catholicæ, consonantiis quæ formatae sunt a sanctis sex universalibus conciliis concordes effecti sumus, anathematizantes Arii vesaniam, Macedonii rabiem, Apollinarii insensatum sensum, Nestorii humanam culturam [culturam hominis], Eutychetis et Dioscori confusibilem vanitatem, **B** et cum illis polycephalon hydram; Origenis, Didymi et Evagri desipientes fabulationes; Sergii, et Honorii, et Cyri, et Pyrrhi, et asseclarum eorum unius, imo nequam moris voluntatem: necnon et his similem vanitatem, quæ post has vane garrivit contra venerabiles imagines, consonanter et unanimiter ab Spiritu sumentes verbum, et ab eo haurientes mundam aquam, spongia dogmatum divinorum delevimus; et inventores tergiversatoriaæ vocum novitatis [novatricis vanitatis] ab ecclesiasticis vestibulis procul emisisimus. Et sicut manus et pedes concorditer animæ motibus agitantur, ita ab Spiritu accepta gratia et fortitudine, vestrique concursus pietate pariter et auxilio habito, simul acclamavimus, veritatemque prædicavimus: omnimodis vide-licet recipiendas venerabiles imagines Domini nostri Jesu Christi, secundum quod perfectus est homo factus; et quæcunque historice secundum evangelicam narrationem scribuntur: atque intemeratae dominæ nostræ sanctæ Dei Genitricis, sanctorumque angelorum (ut enim homines apparuerunt his qui digni facti sunt apparitione ipsorum) una cum omnibus sanctis: necnon et certaminum eorum agones figurandos decrevimus tam in tabulis et pariibus, quam in sacris vasis et vestibus, quemad modum a priscis temporibus sancta Dei catholica Ecclesia recepit, et in legem accepit tam a sanctis primisque doctrinæ nostræ magistris, quam ab eorum successoribus egregiisque Patribus nostris: et has adorandas, id est salutandas: id ipsum enim est **C** urumque: κυριος quippe antiqua Græca lingua, et salutare et osculari significat: et πρὸς præpositio augmentum quoddam significat amoris; quemadmodum φέρω et προσφέρω, κυρώ et προσκυρώ, κυρώ et προσκυνώ, quod salutationem indicat, et secundum protensionem amicitiam: quod enim quis osculatur, et adorat: et quod adorat, profecto et osculatur; sicut testatur humana affectio, quæ a nobis ad amicos habetur, et lectio [*Gr.*, olviorum congressus] hæc ambo persiciens. Hoc autem non solum apud nos, sed apud veteres in divina Scriptura scriptum reperimus. In historiis namque regnum scriptum est: *Et David surrexit, et cecidit in faciem, et adoravit tertio Jonatham, et deosculatus est eum* (*I Reg.*

xx). Quid autem Dominus de Pharisæis rursus evan-
gelice ait : *Amant primos recubitus in cœnis, et salu-
tationes in foro* (*Math. xxiii*). Certum est quod hic
salutationem adorationem appellat. Pharisæi quippe
jactantem sensum habentes, seseque justos opini-
antes, adorari ab omnibus festinabant, non ore ad
os osculari : hoc enim est potius humilitatis, et non
Pharisæi tumoris indicium. Iterum autem Paulus
divinus apostolus, sicut Lucas in Actibus apostolo-
rum describit. *Quia cum venissemus Hierosolymam,
libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die
introibat Paulus nobiscum ad Jacobum ; omnesque
collecti sunt seniores. Quos cum salutasset, narrabat
per singula quæ fecisset Deus in gentibus per ministe-
rium ipsius* (*Act. xxi*). Ergo et hic salutationem ho-
noratoriam adorationem quam invicem exhibemus,
apostolicus sensus describit ; quemadmodum et de
Jacob ait : *Adoravit fastigium virgæ ejus* (*Hebr. xi*).
Consona vero istis et Gregorius cognomento Deilo-
quus dicit : *Bethlehem cole, et præsepe adora* (*Serm.
in nat. Christi*). Quis, putas, eorum qui recte et sin-
cere intelligunt quæ divina Scriptura proferuntur,
intelligat quod hæc de adoratione quæ in spiritu
sit, pronuntientur? nisi forte de insensatis sit, vel ex
his qui totius scripturalis scientiæ ac paternæ do-
ctrinæ inexpertes existunt. Nunquidnam fastigio
virgæ servivit Jacob ? aut præsepi præcepit theolo-
gus Gregorius deseruire? Et rursus quoque nos vi-
vificam crucem salutantes consone canimus : *Cru-
cem tuam adoramus, Domine, et adoramus lanceam
quæ aperuit vivificum latus tuæ bonitatis ; quod
certissime salutatio est et dicitur, sicut indicat illud,*
quod hæc propriis labiis nostris contingimus. Nam
etiam multoties invenitur adoratio in divina Scriptura,
et urbane loquentibus Patribus nostris pro servitute
quæ est in spiritu, cum vox multa significet, una
tamen significatione ejus tantummodo reperitur,
quæ scilicet sola manifestat adorationem quæ est
secundum latram [unum ex significatis ejus est
adoratio secundum latram]. Adhuc autem adoratio
est et ea quæ per honorem et per amorem ac timo-
rem fit : sicuti nos adoramus et glorioissimum et
mansuetissimum imperium vestrum. Est et alia per
timorem tantum, sicut Jacob adoravit Esau (*Gen.
xxxii*). Et est per gratiam, sicut Abraham adoravit
filios Het pro agro quem accepit ab eis in sepultu-
ram Saræ uxoris suæ (*Gen. xxiii*). Iterum autem
expectantes quidam a sublimioribus beneficium
consequi, adorant eos, sicut Jacob Pharaonem (*Gen.
xlvi*). Hinc enim divina Scriptura docens nos :
Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies (*Luc. iv*) : adorationem [absolute ponit, et non adjicit,
soli, ut significata multa habentem, et vocem
equivocam. Porro] sine prohibitione dixit, tanquam
diversas quidem significations, sed homonymam
vocem habentem, et non soli addidit. Porro servies
illi soli dixit : etenim soli Deo servitatem nostram
referimus. His ergo sic comprobatis, veraciter et
incunctanter esse coram Deo acceptum et benepla-

A citum constat, imaginales formationes dispensacionis
Domini nostri Iesu Christi, et intemeratae Dei geni-
tricis semperque Virginis Mariæ, ac honorabilium
angelorum, et omnium sanctorum, adorare et oscu-
lari : et quisquis sic se non habuerit, sed discepta-
verit, vel etiam elanguerit erga venerabilium ima-
ginum adorationem, hunc anathematizat sancta
nostra et universalis synodus, quæ munita est divini
Spiritus operatione, ac paternis et ecclesiasticis
traditionibus. Porro anathema nihil aliud est, quam
separatio a Deo. Si enim quidam fuerint altercantes
et contra ea quæ definita sunt non obedientes, in
stimulos calcitrant, et suas ipsorum animas lœdunt,
Christum offendentes, et Ecclesie ipsius columnis
delectati, impugnantes vesane pietatem, utpote
B priscorum haereticorum communicatores et con-
sentanei et contribules per impietatem. Fratres
autem et communis nos Deo amabiles epi-
scopos misimus cum abbatibus et clericis, ut
omnium quæ in nobis gesta sunt, manifestationem
denuntient deisonis auribus vestris. Porro ad signa-
culum et robur eorum quæ a nobis definita sunt, quin
etiam ad satisfactionem piissimi Imperii vestri, sub-
jecimus paterna testimonia ex multis pauca collecta,
et claritate veritatis certitudinem illustrantia. Cæte-
rum omnium nostrum Salvator qui vobis coimperat,
qui per vos Ecclesiis pacem suam concedere vo-
luit, per multos annos custodiat regnum vestrum
cum senatu et principibus et fidelissimo exercitu
vestro, atque universa republica : donetque vobis
victoriam. Ipse quippe ait : *Vivo ego, dicit Dominus,
quia glorificant me glorificabo* (*I Reg. ii*). Ipse est
qui præcinxit vos virtute, et tundet cunctos hostes,
et donabit vobis omnes obedientes [plangent hostes,
et gaudebunt subdit]. Gaude ergo, civitas [Gr., et tu,
civitas], lætare, nova Sion, orbis terræ speculatio
[specula]. Nam et ibi David regnavit, et hic Davidice
te ipsi custodiunt [pii imperatores rerum potiuntur].
Dominus in medio tui : et sit nomen ejus benedictum
in sæcula sæculorum. Amen.

*Deo amabilibus sacerdotibus et clericis tam sanctissimæ
Dei magnæ Ecclesiæ, quam omnium Ecclesiæ
conservatæ regiæ civitatis, sancta Synodus
apud Nicæam secundo collecta.*

Christus Deus noster, qui vere est veritas, pa-
ternunque lumen et splendor : qui de tenebris nos
vocavit in admirabile suum lumen, et ab idolica ve-
sania nos eravit; qui delevit nomina idolorum a
terra, et repromisit non eorum ulterius esse memo-
riam; voluit annuere pios et per cuncta orthodoxos
ac fidèles imperatores nostros, ad congregandum nos
in Nicæa clara metropoli, sicut nōstis : ut distantiū
dissonantiam in consonantiam perduceremus,
et mediū paries tolleretur inimicitiae, et antiqua le-
gis positio catholicæ Ecclesiæ firmitatem resumeret.
Igitur nobis in idipsum sancti Spiritus inspiratione
et cooperatione convenientibus, omnes consonimus;
et Oriens, Arctus, Occidens et Mesembria in unam
unionem concurrimus : et triumphavit [constituta

est] sanctorum Ecclesiarum pacifica ordinatio per alterne opinionis veritatem et fidem, quæ direxit sententiam pedum nostrorum : atque per hoc stirps hæresis quæ ex antiqui hostis zizaniis germinavit, eradicata est. Et ecce evangelizamus vobis super montem excelsum stantes ecclesiasticæ pacis gaudium et publicam festivitatem. Quid enim hoc gratius? Isaia fiducialiter agente, et cœlitus [antiquitus] prædicente : *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* (*Isa. lvi; Rom. x.*) Et dignum erat et valde placitum, atque vestræ decen-
tis sacræque Deo amabilitatis specimen et exsultatio, ut omnis Deo electa concio vestra simul inveniretur, et contemplaretur virtutem eorum quæ per Dei gratiam dicta et gesta sunt, tam scilicet super legitimarum correctione [comprobatione] traditionum Ecclesiæ catholicæ, quam in destructionem et subversio-
nem eorum qui fremuerunt adversus veritatem, nec non apostolicas et paternas Ecclesiæ catholicæ com-
mutaverunt traditiones, vel etiam juxta quod sibi visum est, in exterminium redegerunt. Sed quoniam humidum iter in medio est, rursusque terrena via, duabus rebus opus erat, navibus scilicet ad navigandum, et jumentis congruis ad vehendum : utrisque carens sacratissima vestra caterva, mutua nostra conventione privata est. Verum specialiter et intel-
ligibiliter præsto estis [eratis] nobiscum, id sentien-
tes quod et catholieæ Ecclesiæ plenitudo : et quia invicem sumus membra Christi Dei capititis nostri [Christo Deo capite nostro], eorum quæ apud nos Deo donante acta sunt, necessarium dincimus vobis breviter narrationem mittendam : loquuntur enim etiam per litteras lingue causas, et repræsentant quasi videndas. Cum enim convenissemus ex paternarum magisterio normarum, in unum confirmavimus quod et sapuimus [confirmati sumus, unum sensimus]; cantici Moyses docuit, non oblii, quod dicit: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; seniores uo. et dicent tibi* (*Deut. xxxii*). Sic traditionem catholieæ Ecclesiæ sectati sumus, et neque minus, neque plus quidpiam fecimus; sed ab Apostolo edo-
cti, tenemus traditiones quas accepimus, omnia recipientes et amplectentes quæcunque sancta catholica Ecclesia antiquitus scripta et non scripta recepit : et quibus sunt etiam figuraciones picturarum ima-
ginum : et è contra quæcunque abjecerunt Patrea no-
stræ egregii, nos quoque projicimus, et Ecclesiæ er-
bitratnur adversa. Cum quibus connumeratur intenta [nepos] vocum novitas Christianos accusan-
tium, velut cancer pascua in ecclesiis nostris acci-

A sanctitate et justitia omnibus diebus vitæ nostræ (*Luc. i*). Et rursus : *Excitatus est tanquam dormiens Do-
minus, tanquam potens crapulatus a vino. Et percu-
sit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiter-
num dedit illis* (*Psal. lxxvii*). Si opprobrium sem-
piternum datum est inimicis nostris, malis videlicet
virtutibus, per resurrectionem ejus, quomodo iterum
Christiani idolis servirunt? O et inscientiam et im-
pietatem ipsorum! Utinam intellexissent quod scan-
dalizare unum ex minimis qui crediderunt in Chri-
stum, importabilem habeat indignationem (*Math.
xviii*) : quanto magis orbem sollicitum reddere si-
multatibus? Sed ad nihilum verbum Domini redege-
runt, reprobantes ecclesiasticas traditiones : propterea ad nihilum redegit eos Dominus; et cum Ario, Eunomio, Macedonio, Apollinario, Nestorio, Euthy-
chete ac Dioscoro, Sergio, Honorio, atque cum omni
eorum pessima secta connumeravit turbulentum fa-
ctionis eorum concilium : stultitiam namque horum
imitantes [exprimentes] stulta locuti sunt, et funda
veræ confessionis cum ipsis lapidati sunt, atque
soluta est acies ipsorum. Neque enim reliquit Do-
minus in perpetuum virgam peccatorum super ser-
tem Ecclesiæ : quoniam Judaïse meditati sunt inania
et secunda illius concilii hereditaverunt. Hoc nempe
concilium, Caiphæcum concibiabulum factum est.
Illud adversus Dominum inania meditatum est :
hoc adversus ipsius imaginem fremuit. Hoe enim
concilium redemptionem nostram, que per Chri-
stum effecta est, sibi et aliis ascripsit. Hoc conci-
lium profundum consilium consiliatum est, et non
per Dominum: et foedera fecit, et non spiritum ejus:
quoniam ornatum venerabilium templorum demoli-
tum est. In hoc concilio nullus hominum invenitur ad
imaginem Dei factus, quia imaginem Domini ac
sanctorum ejus dehonstantes et confringentes, igni
tradiderunt. Hoc concilium furia et recordia plenari
satanicarum vocum sententiam fecit. Hoc concilium
solam nuncupationem habet sacerdotalem, scientiam
autem pravam atque profanam. Hoc concilium con-
tumax habet os, et spiritum mendacio delibutum :
nam veritatem quidem finxit, in fallacia præsumpsit
[falsitatem vero libere docuit]. Hoc concilium sancta
nostra synodus, utpote zizania Dominicæ areæ, id
est catholieæ Ecclesiæ, ventilavit, et ventilabro divini
judicij projecit. Ablata ergo sunt a catholieæ Ecce-
lia et redarguta figura ejus. Verum enim et rectissimum
Ecclesiæ judicium nec novum fieri, nec adi-
mi in ea quidquam indulget. Nos igitur paternas
leges sequentes, ab uno spiritu accepta gratia, im-

particeps filius. Ergo omnia scandala recesserunt; A omnia exterminata sunt: Veritas viget, mendacium foras emissum est: sator zikaniorum prorsus defecit; frumentum autem, populus videlicet Christi amicus, in unum horreum Ecclesie Christi allatum est. Orthodoxie lux orta est, erroris tenebrae sublate sunt. Mætitia in gaudium commutata est, luctus in læti-

tiam traductus est: conversus est planetus in gaudium nobis. Omnia in melius transvecta sunt propter quod et nos apostolice vobis pronuntiamus: *Gaudete in Domino, gaudete, et iterum gaudete* (*Philipp. iii*); trinum enim gaudium Trinitas nobis donavit: quam decet honor et imperium in sæcula secundum. Amen.

ACTIO OCTAVA.

In nomine Domini et dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri. Imperio piissimorum Christique B amantium dominorum nostrorum Constantini et Irenæ ejus matris, anno consulatus Ipeorum octavo, x Kalendas Novembrie, iudicione undecima.

Tanquam illustres veritatis præcōnes, atque evan-
des imperatores orthodoxæ fautores, divino moti
desiderio, minime ferendum putarunt non considere
synodo. Proinde scripto ipsorum præceptum est
patriarchæ, ut omnes Deo amabiles episcopos adduc-
ceret ad conservandam divinitus novam Romanam
regiam ipsorum urbem. Quibus ille litteris accepit
mandatum imperatorum exsequebatur. Nam post omnium supra expositorum tractationem, felicemque
rei exitum, omnibus Deo amabilibus episcopis se-
cum acceptis in viam se dedit, et in urbem a Deo
conservandam profecti sunt omnes. Quo ubi perva-
nere, ab imperatoribus benigne accepti sunt. At
vero quæ faustissime præfulget a Deo custodita impe-
ratrice bono inito consilio diem statum dixit, quo syn-
odice cum episcopis præsideret: quod et factum
est in palatio quod Magnaura vocatur. Itaque propo-
situm sanctis Dei Evangelis, presidente ipsa cum
simul regnante filio, et universa synodo, patriarcha
synodus alloqui, quibus par erat verbis, jussus est:
isque mandatum imperatorum exsequebatur. Deinde
ipsi etiam vocibus a Deo acceptis placido et eleganti
sermone synodum affati sunt: ita ut omnes cum pa-
triarcha Deo amabiles episcopi congruis acclamatio-
nibus illos prosequerentur. His ita gestis, rursus im-
peratores ad synodum talibus usi sunt verbis: Lega-
tur clara voce edita a vobis definitio, ut a nobis et
cuncto astante et Christum amante populo audiatur.
et annuente hoc universa synodo, Cosmas Deo ama-
bilis diaconus et cubiclesius acceptam definitionem
legit. Qua lecta imperatores ita interrogaverint:
Dicat sancta et ecumenica synodus, num lecta defi-
nitio vestrum omnium consensu sit edita. At illi
exclamaverint: Ita credimus, ita omnes sentimus;
omnes consentiendo subscripsimus! Hæc est fides
apostolorum, hæc fides Patrum, hæc fides orthodoxorum:
hæc fides orbem terrarum constabiliuit!

Credentes in unum Deum in Trinitate collaudatum,
honorabiles ejus imagines salutamus! Qui sic non ha-
bent, anathema sint! Qui non ita sentiunt, ejulantur ab
Ecclesia! Nos antiquum catholicæ Ecclesie institutum
sequimur! Nos addentes vel dementes quidquam de
catholicæ Ecclesie, anathematizamus! Nos adventi-
tiam novitatem Christianos accensantium anathema-
tizamus! Nos venerandas imagines recipimus! Nos
qui non ita sentiunt, anathemati subjiciimus! His qui
accipiunt sacrae Scripturæ dicta adversus idola in
venerandas imagines, anathema! Eli qui non salutat
sanctas imagines, anathema! His qui sacras ima-
gines idola vocant, anathema! His qui dicunt Chri-
stianos accedere ad imagines tanquam ad deos,
anathema! His qui dicunt per illum nos, quam per
Christum Deum nostrum liberatos ab idolis, anathema!
His qui dicere audent catholicæ Ecclesiam
idola unquam fecisse, anathema! Omnibus hæ-
reticis anathema! Concilio, quod in venerandas infre-
muit imagines, anathema! Eli qui recipit impia hæ-
teseos ipsorum scripta, anathema! Theodosio Epiph-
esind pseudopiscopo anathema! Sisihis cõgub-
amento Patria anathema! Basilis infausti nominis
Tricaccabo, anathema! Trinitas trium dogmata
evertit! Anastasio, Constantino et Nicetæ, qui per
successionem sedi Constantinopolitanæ præsederunt,
veluti novo Atio, Nestorio et Diostoro, anathema!
Joanni Nicomedie et Constantino Nacolie hæretiar-
chis, anathema! Despicerunt imaginem Domini et
sancrorum ejus: despexit eos Dominus.

Si quis Christum Deum hostium circumscriptum
non constitetur secundum humanitatem, anathema!

Si quis evangelicas historias imaginibus expressas
non admittit, anathema!

Si quis ipsas non salutat, cum sint in nomine
Domini et sanctorum ejus, anathema!

Si quis omnem ecclesiasticam traditionem sive
scriptam, sive non scriptam reficit, anathema!

Post has acclamationes patriarcha offert imperato-
ribus lectum definitionis tomum, postulavitque eti-
mam universa synodo, ut consignaret et communiretur
pils eorum subscriptionibus. Et accipiens fauste pro-

tam editionem non habentur (excipe canones, de
quibus postea). Visum tamen est ea inseri, quod illa
contineant quæ sunt acta post synodum.

^a Ex nova versione. — Quæ sequuntur actionis octavae titulo præmetata hoc loco, in Graecis tantum leguntur codicibus, sed apud Anastasium et vulga-

fulgens religiosissima imperatrix subscrispsit; dabatque simul regnanti filio, ut et ipse subscriberet. Quod ubi factum, redditia est patriarchae definitio per Stauracium celeberrimum patricium et lophotham dromi.

Tumque unanimi consensu omnes episcopi ita imperatoribus acclamarunt.

Multi anni imperatorum! Constantino et Irenæ matri ejus multi anni! Orthodoxis imperatoribus multi anni! Victoribus imperatoribus multi anni! Pacificis imperatoribus multi anni! Novo Constantino et novæ Helenæ æterna memoria! Deus imperium ipsorum conservet! Pacatam, Domine, vitam ipsis! Perdure, Domine, ipsis imperium! Cœlestis rex, tuere terrestres!

Et post faustas acclamations præceperunt imperatores, ut Patrum sententiae legerentur, ex iis quæ in Nicæna metropoli recitatae pridem erant, et expositæ sunt actione quarta: hoc est, Joannis Chrysostomi in Meletium episcopum Antiochenum, Asterii episcopi Amasiæ in Euphemiam martyrem, Joannis episcopi Thessalonicensis ex sermonibus ab eo scriptis contra gentiles; sancti Symeonis Stylitæ epistola ad Justinum imperatorem, beati Nili solitarii epistola ad Olympiodorum præfectum. Ex canonibus sanctæ et œcumenice synodi sextæ caput octogesimum secundum.

Quibus lectis et auditis tum ab ipsis, tum ab excellentissimis principibus, Christique amante populo, compuncti omnes corde acquireverunt veritati. Et rursus Deo amabiles episcopi acclamarunt quæ decebat cum multitudine populi. Plena enim erat prædicta domus regia concursu hominum: tota quippe aderat civitas cum ordinibus militum: ac de sedibus surrexerunt. Qui etiam Doo gloriam dederunt, et gaudentes ei gratias egerunt, cui sic placitum est.

CANONES ECCLESIASTICI PROMULGATI AB EADEM SYNODO.

I.

Quod oportet sacros canones per omnia conservare.

His qui sacra sortiti sunt dignitatem, testimonia et directiones canonicarum præceptionum formæ consistunt. Quas libenter suscipientes, cum deiloquo David canimus ad Dominum Deum dicentes: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divinitiis. Et mandasti justitiam testimonia tua in æternum. Intellexum da mihi, et vivifica me [et vivam] (Psal. cxviii).* Et si in æternum prophetica vox mandat nobis custodire testimonia Dei, et vivere in illis, immutilata [Gr., inconcussa] profecto et immota permanent. Et quia [Gr., quia et] Dei inspector Moyses ita dixit: *In illis non est addendum, et ab eis non est auferendum (Deut. iv).* Et divinus apostolus in eis gloriatus clamat: *In quem [Gr., In quæ] desiderant angeli prospicere (I Petr. i).* Et: *Si angelus evangelizaverit vobis præter quod accepistis, ana-*

^a Ex versione Anastasii Bibliothecarii quam consultimus cum codice Jolyano.

A thema sit! (Gal. 1.) His ita se habentibus et protestantibus, exultantes in eis sicut qui invenit spolia multa, divinos canones amplectabiliter in pectore recondimus, et integrum illorum præceptionem ac immobilem tenemus: tam scilicet illorum qui ab almis et laudabilissimis apostolis sancti Spiritus tubis editi sunt, quam eorum qui a sanctis et universalibus synodis, atque his conciliis quæ localiter collecta sunt, in expositionem hujusmodi decretorum promulgati sunt: necnon et eorum qui a sanctis Patribus nostris prolatis suis probantur. Ab uno enim eodemque spiritu illustrati desinierunt quæ expediunt. Et quidem quos anathemati transmittunt, et nos anathematizamus: quos vero depositioni, et nos deponimus: quos autem segregationi, et nos segregamus. Porro quos epitimio ^b, id est poena tradunt, et nos quoque simili modo submittimus. Sine avaritia namque sint mores, contenti præsentibus, Paulus aperte clamat divinus apostolus, qui in tertium cœlum ascendit, et audivit ineffabilia verba (Hebr. xiii).

II.

Quo oportet consecrandum episcopum caute polliceri canones servare; sin autem, minime consecrari.

Quoniam psallentes reprobamus Deo: *In justificationibus tuis mediabor, non obliviscar sermones tuos (Psal. cxviii)*: omnes quidem Christianos hoc servare saluberrimum est; sed præcipue hos qui hierarchicam consecuti fuerint dignitatem. Unde deñimus, omnem qui ad episcopatus provehendus est gradum, modis omnibus psalterium nosse; ut ex hoc etiam omnis clericus qui sub eo fuerit, ita monatur et imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolita, si in promptu habeat legere scrutabiliter et non transitorie tam sacros canones et sanctum Evangelium, quam divini Apostoli librum et omnem divinam Scripturam: atque secundum Dei mandata conversari et docere populum sibi commissum. Substantia enim summi sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita, id est vera Scripturarum divinarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius: quod si disceptaverit [Gr., hæsitaverit, et non ita facere ac docere libenter voluerit: *al.*, et ita libenter facere et docere minime sponderit], nullatenus consecretur. Ait enim propheticus Deus: *Tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi (Ose. iv).*

III.

Quod non oportet principes eligere episcopum.

Omnis electio a principibus facta episcopi aut presbyteri aut diaconi, irrita maneat secundum regulam quæ dicit (Canon. apost. 30): Si quis episcopus sæcularibus potestatibus usus, ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur: et segregentur omnes qui [Gr., segregetur, et omnes qui] illi communicant. Oportet enim ut qui provehendus est in episcopum, ab episcopis eligatur; quemadmodum a sanctis Pa-

^b Epitimum est poena quæ pro modo delicti in observantiam datur, ait Anast. in c. Jolyano.

tribus qui apud Nicæam convenerunt, in regula definitum est, quæ dicit (*Can. iv*) : Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus, qui sunt in provincia, episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipsum convenientibus, et aliis per litteras consentientibus, tunc consecratio fiat. Firmitas autem eorum quæ geruntur, per unamquamque provinciam metropolitano tribuatur antistiti.

IV.

Quod abstinendum sit episcopis ab omni dati acceptione.

Prædictor Ecclesiæ Paulus divinus apostolus ac si canonem ponens Ephesiorum presbyteris, imo vero et omni sacratæ multitudini, ita fiducialiter perhibuit dicens : *Argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupivi : omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suspicere infirmos* (*Act. xx*) : beatius existimans dare. Propter quod et nos edicti ab eo definimus, nullatenus episcopum turpis lucri gratia excogitare ad excusandas excusationes in peccatis, et expetere aurum vel argentum aut aliam speciem ab episcopis, vel clericis, aut monachis qui sub ipso sunt. Ait enim Apostolus : *Iniqui regnum Dei non possidebunt* (*I Cor. vi*) ; Et : *Non debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis* (*II Cor. xii*). Quisquis ergo propter exactionem auri vel alterius cuiuslibet speciei, aut propter proprium vitium [affectum] inventus fuerit coercens a ministerio, vel sequestrans aliquem clericorum qui sub se degunt, aut venerabile templum claudens, ne in eo Dei ministeria celebrentur, ad iusnata suam transmittens insaniam, insensatus veraciter est; ac per hoc, simili pœnæ eo subjecto, convertatur dolor ejus in caput ejus, ut in transgressorē mandati Dei et mandatorum apostolicorum. Præcipit enim et Petrus principalis apostolorum summa : *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei non coacte, sed spontaneè secundum Deum : non turpis lucri gratia, sed prompte : neque ut dominantes in clero, sed forma facti gregis : et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam* (*I Petr. v*).

V.

Quod qui exprobrant clericis, eo quod ordinati sunt in ecclesia sine datis, epitimio [multæ] subjacent.

Peccatum ad mortem est, quando quidam peccantes incorrecti persistunt. Illoc vero deterius est, si et arroganter elati insurgunt adversus pietatem et veritatem; et præferentes mammona Dei obedientiæ, nullatenus regularibus ejus præceptis intendunt. In his non est Dominus Deus, nisi humiliati

^aAnastasii verba : *Ne te moveat, si hanc definitiō nem nos minime habeamus, cum et eorum nonnullas quas inter canones habemus, in auctoritatē non recipiamus, sicut quasdam ex conciliis. Aliæ namque apud Græcos tantum, alia vero apud certas solum pro-*

A proprio resipuerint fortasse excessu. Oportet enim eos magis accedere ad Deum, et cum contrito corde remissionem hujus peccati et indulgentiam petere, et non gloriari in illicito dato. *Juxta enim est Dominus his qui tribulato sunt corde* (*Psal. xxxiii*). Eos igitur qui gloriantur se per dationem auri ordinatos in ecclesia, et in hac maligna consuetudine quæ alienat a Deo et omni sacerdotio, sperant, et ex hoc impudenti facie et non operio ore exprobabilibus verbis eos qui ob virtutem vitæ a sancto Spiritu electi et constituti sine datione auri sunt, inhorant; primo quidem novissimum gradum accipero sui ordinis desinimus : quod si permanserint, per epitimum corriganter. Si vero quis claruerit super consecratione hoc aliquando faciens, efficiatur secundum apostolicam regulam quæ dicit (*Can. xxx*) : *Si quis episcopus per pecuniam dignitatem hanc obtinuerit, vel presbyter aut diaconus, deponatur et ipse et qui eum consecravit, et excidatur omnimodis etiam a communione, quemadmodum Simon Magus a me Petro. Similiter et juxta secundam regulam sanctorum Patrum qui apud Chalcedonem convenerunt, quæ ait : Si quis episcopus per pecunias consecrationem fecerit, et sub pretio redegerit gratiam quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecunias episcopum, vel chorepiscopum, sive presbyteros aut diaconos, aut quemdam eorum qui in clero connumerantur : aut præposuerit per pecunias œconomum vel defensorem, sive mansionarium, aut prorsus quemquam qui sub regulam est, turpis lucri gratia : qui hoc conatus fuerit agere, si convictus fuerit, proprii gradus periculum subeat : et qui consecratus est, nihil proficiat ex consecratione vel promotione quæ per negotiationem effecta est; sed sit alienus a dignitate et [seu] sollicitudine quam per pecunias consecutus est. Si vero quis mediator apparuerit in hujusmodi turpibus et illicitis datis [lucris] : si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat : si vero laicus vel monachus, excommunicetur.*

VI.

Ut efficiatur localis synodus per annum.

Quoniam quidem regula est, quæ dicit (*Conc. Nic. cap. 5*) : Bis in anno per singulas provincias oportet fieri per conventum episcoporum regulares inquisitiones : propter fatigacionem et ut opportune habeantur, ad iter [*Gr.*, quod inopia laborent ad iter] agendum hi qui congregandi sunt, a desinierunt (*Can. 8*) sextæ synodi sancti Patres, omni excusatione remota modis omnibus semel in anno fieri, et depravata corrigi. Hunc ergo canonem et nos renovamus : et si quisquam princeps inventus fuerit hoc prohibere, communione privetur. Si quis vero metropolitanorum hoc neglexerit agere, absque necessitate, vel vi, seu

vincias in observantiam ecclesiasticam assumuntur, sicut sunt Laodicensis conc. regulæ 16 et 17, quæ apud Græcos tantum servantur, necnon et Africanorum conciliorum et capitula 6 et 8 quæ nulla provincia servare nisi Africana dignoscitur.

aliqua rationabili occasione, canoniciis pœnis subjicitur. Dum autem synodus agitur [Gr., Synodo auctem peracta] super canoniciis et evangelicis negotiis, oportet congregatos episcopos in meditatione et sollicitudine fieri custodiendorum divinorum et vivis corporum Domini mandatorum: in custodiendis enim illis retributio multa; quia et lucerna mandatum: lex autem lux, et via vita argutio et disciplina est (Prcr. vi); et mandatum Domini lucidum illuminans oculos (Psalm. xviii). Porro non habest metropolitanus licentiam ex his quæ desert episcopus secundum sive jumentum, sive aliam speciem expetendi. Quod si hoc egisse convictus fuerit, solvat quadruplum.

VII.

Quod templo noviter sine recenditis signotorum reliquiis dedicata oporteat suppleri,

Ait Paulus divinus apostolus: *Quorumdam peccata manifesta sunt, quorumdam autem et subsequuntur* (I Tim. v). Peccatis ergo prævenientibus, et alia peccata hijs accidunt. Impiam itaque Christianos accusantium heresim et alias impietas subsecutæ sunt. Sicut enim venerabilium imaginum yultum absulerunt ab Ecclesia, ita et alios quosdam mores deseruerunt; quos et oportet renovari, et secundum scriptam et non scriptam legislationem denuo determinari. Quotquot ergo venerabilia tempora consecrata sunt apesque sanctis reliquiis martyrum, deslinimus ea eis reliquiarum una cum solita oratione fieri positionem. Et si a præsenti tempore inventus fuerit episcopus absque lipsanis consecrare templum, deponatur, ut ille qui ecclesiasticas traditiones transgrediatur.

VIII.

Quod Hebreos non oporteat recipi, nisi forte ex sincero corde conversi fuerint.

Quoniam errantes hi qui ex Hebreorum superstitione consistunt, subsannare se Christianum Deum existimant, simulantes Christianizare, ipsum autem negant, clam et latenter sabbatizantes, et alia Iudeorum more facientes: deslinimus hos neque in communionem, neque in orationem, neque in ecclesiam suscipi; sed manifeste sint secundum religionem suam Hebrei: neque pueros eorum baptizari, neque servum emi vel acquiri [Gr., emere vel possidere]. Si vero ex sincero corde ac fide convertitur se quis eorum, et confessus fuerit ex toto corde, divulgans mores eorum et res, ut alii etiam arguantur et corriganter; hunc suscipi et baptizari, et pueros ejus: quin et observari eos [cautos reddij], ut recedant ab Hebraicis ad inventionibus, deslinimus: alias autem nullatenus admittendos.

IX.

De non abscondendo libre quilibet heresios Christianos accusantium.

Gomia puerilis ludibria, insanasque debacchatio-nes atque conscripta, quæ falso contra venerabiles imagines facta sunt, dari oportet in episcopio Constantinopolicos, ut reconducantur cum ceterorum lux-

A reticorum librjs. Si vero quis inventus fuerit haec occultare, siquidem episcopus aut presbyter, vel diaconus fuerit, deponatur: si vero monachus aut laicus, anathematizetur.

X.

Quod non oporteat clericum relinquere parochiam suam, et ad aliam transire absque notitia episcopi.

Quoniam quidam clericorum parvipendentes canonicae constitutionem, relinquunt parochiam propriam, et ad alias parochias convolant, et maxime in hac Deo servanda regia urbe sese apud principes locant, in eorum oratoriis missas facientes: haec absque proprio episcopo et Constantinopolitano antistite non licet suscipere in qualibet domo vel ecclesia: quod si hoc fecerit, et ita perseveraverit, deponatur. Quotquot autem cum conscientia predicatorum hoc fecerint sacerdotum, non licet eis mundanas et sæculares curas suscipere, praesertim cum hoc agere prohibeantur a sacris canonibus. Quisquis autem apparuerit eorum, qui dicuntur majores, curam tenere, aut desinat, aut deponatur: potius autem maneat ad magisterium tam puerorum quam famulorum, relegens eis divinas Scripturas: ad hoc enim etiam sacerdotium consecutus est.

XI.

Quod oporteat œconomos esse in episcopis ac ministeriis.

Cum simus debitores omnes sacras litteras custodire, et eam quæ dicit, in unaquaque ecclesia œconomos esse (Conc. Chalced. can. 26), modis omnibus inviolabilem conservare debemus. Et si quidem unusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit œconomum, bene utique: sin autem, ex auctoritate propria [Gr., speciali] Constantinopoleos episcopo licentia est præponendi œconomum in ejus ecclesia: similiter et metropolitanis, si episcopi qui sub ipsis sunt, non saterint œconomos statuere in suis ecclesiis. Id ipsum autem servandum est etiam in monasteriis.

XII.

Quod non oporteat episcopum vel abbatem alienare quid de proastiis [suburbanis] ecclesie.

Quisquis episcopus inventus fuerit vel abbas de salariis [agris seu fundis] episcopii sive monasterii transferre quidquam in principum manus, vel etiam alii persona conferre, irritum sit quod datum esse constiterit, secundum [Gr., irrita sit alienatio secundum] canonem sanctorum apostolorum qui dicit (can. 39): *Omnium ecclesiasticarum rerum episcopus sollicitudinem habeat, et dispenset eas tanquam Deo contemplante; non licet autem ei fraudare quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare quæ Dei sunt.* Quod si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur: sed non sub corum occasione quæ sunt ecclesian defraudentur [Gr., venimur]. Quod et excusationem si prætenderint, damnum facere, et nihil ad profectum agrum existere; nec eis principibus

qui per oca illa sunt, tribuatur ager vel locus, sed clericis vel agriculturib[us]. Quod si calliditate usus fuerit, et a colono vel clero emerit princeps agrum; etiam sic irrita sit venditio, et restituatur episcopio vel monasterio : et episcopus vel abbas hoc faciens abiciatur, episcopus quidem ab episcopio, abbas autem a monasterio, tanquam qui dispergit male que non collegit.

XIII.

Quod in magna damnatione sint hi, qui monasteria communia faciunt habitacula.

Quoniam propter calamitatem, que pro peccatis nostris in ecclesiis facta est, subreptae sunt a quibusdam viris quedam venerabiles domus, tam videlicet episcopia, quam monasteria, et facta sunt communia diversoria : si quidem voluerint ilii qui haec retinent, reddere ea, ut secundum antiquitatem [Gr., in pristinum statum] instaurentur, bene et optimae : alioquin, si de sacrate catalogo fuerint, hos deponi praeceperimus : si vero monachi vel laici, excommunicari quos nimis constat condemnatos esse a Patre et Filio et Spiritu sancto ; et deputentur ubi vermis non moritur, et ignis non extinguitur (*Ia. lxvi*; *Marc. ix*) : Quia voci Domini adversantur, que dicit : *Non facialis dominum Patris mei dominum negotiationis* (*Joan. ii*).

XIV.

Quod non oporteat sine manus impositione legere in collecta super ambonem.

Quia ordo debet in sacerdotio [Gr., sacerdotio] custodiri, omnibus liquet : et cum diligentia conservare sacerdotii promotiones, Deo est prorsus acceptum. Et quoniam videmus sine manus impositione a parvula aetate tonsuram clerici quosdam accipientes, nondum ab episcopo manus impositione percepta super ambonem irregulariter in collecta legentes, praeceperimus, amodo id minime fieri : id ipsum quoque conservandum est etiam inter monachos. Lectoris autem manus impositionem licentia est unienique abbati in proprio monasterio solummodo faciendo, si duntaxat abbati manus impositio facta noscatur ab episcopo secundum morem praeficendorum abbatum, dum constet illum esse presbyterum. Simili modo secundum antiquam consuetudinem chorepiscopos praeceptione [per praeceptionem] episcopi oportet promovere lectores.

XV.

Quod non oporteat clericum duabus ecclesiis connumerari.

Clericus ab instanti tempore non consumetur in duabus ecclesiis. Negotiationis enim est hoc et

A hoc debet manere, et in una locari ecclesia. Quia enim per turpe lucrum in ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena censunt a Deo. Ad vita vero hujus necessitatem studia sunt diverse : ex his vero qui voluerit, acquirat corporis opportuna. Ait enim Apostolus : *Ad ea que mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae* (*Act. xx*). Et hæc quidem in hac a Deo conservanda urbe. Ceterum in villis que foris sunt, propter inopiam hemicum indulgeatur.

XVI.

Quod non oporteat sacram virum vestimentis pretiosis indui.

B Omnis jactantia et ornatura corporalis aliena est a saerato ordine. Eos ergo episcopos vel clericos qui se fulgidis et claris vestibus ornant, emendari oportet. Quod si in hoc permanserint, epitomio tradantur. Similiter eos qui unguentis inunguntur. Quoniam vero radice amaritudinis exorta, contaminatio facta est in catholica Ecclesia Christianos calumniantium haeresis, etiam illi qui hanc receperunt, non solum imaginarias picturas abominati sunt, sed et omnem reverentiam repulerunt, eos qui religiose ac pie vivunt offendentes [odio habentes] : ac per hoc completer in eis quod scriptum est : Abominatio est peccatori Dei cultus. Igitur si inventi fuerint deridentes eos qui villibus et religiosis vestimentis anicti sunt, per epitomium corrigantur. Priseis enim temporibus omnis sacratus vir cum medioeri ac villa veste conversabatur. Omne quippe quod non propter necessitatem suam, sed propter vanitatem accipitur, elationis habet calumniam [luxus habet crimen] quemadmodum magnus ait Basilius. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat, neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitatibus vestimentorum. Audierant autem ex deaconsa lingua, quia qui mollibus vescivatur, in dominis regimur sunt (*Math. xi*).

XVII.

Ut qui non habet ea que ad consummationem sufficient, minime oratoriam adficiare domum incepiat.

Quia quidam monachorum deserentes monasteria sua, praesesse anhelantes, et obedire renuentes, inchoant construere oratorias domos, ea que ad perfectionem necessaria sunt non habentes : quisquis igitur hoc visus fuerit agere, prohibetur a loci episcopo. At vero si sumptus sufficiens ad perfectionem habuerit, que ab ipso desiderantur, ad terminum perducantur. Id ipsum autem servandum est etiam super laicis et clericis.

XVIII.

Quod non oportet feminas habitare in ecclesiis.

in monasterio ad opus ministerii alicujus, increpetur: si autem permanserit, deponatur. Porro si contigerit in proastiis feminas esse, et voluerit episcopus vel abbas iter ad eas [Gr., illuc] facere, praesente episcopo vel abbate nullatenus monasterii opus facere eo tempore mulieri liceat; sed seorsum moretur in alio loco, donec episcopus vel abbas recedat propter irreprehensibilitatem.

XIX.

Ut sine dationibus sponsiones [admissiones] sacrorum virorum, monachorum quoque ac monacharum fiant.

In tantum inolevit avaritiæ facinus in rectores ecclesiarum, ut etiam quidam eorum qui dicuntur religiosi viri atque mulieres, obliviousentes mandatorum Domini, decipientur, et per aurum introitus [receptiones] accedentium tam ad sacramentum ordinem, quam ad monasticam vitam efficiant. Unde sit, ut quorum initium improbabile est, omnia sint projicienda, ut magnus ait Basilius. Neque enim Deo per mammona servire licet. Si quis ergo inventus fuerit hoc faciens, si quidem episcopus vel abbas extiterit, vel quilibet de sacro collegio, aut desinat, aut deponatur, juxta secundam regulam sancti Chalcedonensis concilii. Abbatissa vero ejiciatur de monasterio, et tradatur in alio monasterio ad subjectionem. Similiter et abbas qui non habuerit manus impositionem presbyteri. Porro quæ filii a parentibus dantur more doitis, vel si qua ex propriis rebus acquisita offeruntur; proditentibus his qui ea offerunt Deo dicanda [Gr., dicata], definitus, sive perseveraverint, sive exierint, manere illa in monasterio secundum reprobationem ipsorum, nisi fuerit culpa prælati.

XX.

Quod non oporteat amodo duplex monasterium fieri: et de duplis monasteriis.

Ex hoc definitus, minime duplex fieri monasterium; quia scandalum id et offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cum cognatis abrenuntiare, et monasticam vitam sectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cœnobium, feminæ vere mulierum ingredi monasterium: in hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus sunt dupla, teneant secundum regulam sancti Patris nostri Basilii, et secundum præceptionem ejus ita formentur. Non habitent in uno monasterio monachi et monachæ: adulterium enim intercipit cohabitationem. Non habeat aditum monachus ad monacham, vel monacha ad monachum secreto ad collocutionem. Non cubet monachus in muliebri monasterio, neque singulariter cum monacha convivetur: et quando necessaria vita et cœnatum nostra ad regulares defensiones

XXI.

Quod non oporteat monachos deserere propria monasteria, et transire in alia.

Non oportere monachum vel monacham monasterium proprium relinquere, et ad alia proficiisci. Quod si contigerit hoc, recipi hunc hospitio necesse est: assumi autem eum sine voluntate abbatis ejus non convenit.

XXII.

Quod oporteat cum gratiarum actione et omni parte ac reverentia monachos, si contigerit, cum feminis manducare.

Deo quidem totum committere, et non propriis voluntatibus deservire, magna res est: Sicut enim manducatis, sive bibitis, divinus Apostolus dicit, omnia in gloriam Dei facite (1 Cor. x). Christus ergo Deus noster in Evangelii suis initia peccatorum recidere præcepit. Non enim moechia ab eo tantum inhibetur, sed et motio cogitationis ad moechiæ commissum damnatur, dicente eo: Qui viderit mulierem ad concupiscentiam eam jam mochatus est eam in corde suo (Math. v.) Hinc ergo edocit, cogitationes debemus mundare. Nam etsi omnia licent, sed non omnia expedient, ut ex apostolica voce docemur (1 Cor. vi). Necessarium ergo est omni homini manducare, ut vivat. Et quidem inter eos, quibus vita est nuptiarum et naturæ, atque laicalis affectus, manducare viros et mulieres simul, nulli detractioni patet; tantum ut ei qui dat escam, gratias agant: et non ab eis per quasdam thymelicas voluptates Satanae imago cantantibus citharisque atque meretriciis contortionibus videatur. Quibus [Gr., et non per q. t. v. hoc est satanicæ cantilenas, citharasque et meretricias inflexiones: quibus] superveniet prophetica maledictio, quæ ita dicit: Væ qui cum cithara et psalterio vinum bibunt, opera autem Domini non intuentur, et opera manuum ejus non intelligent (Isa. v.). Et si usquam fuerint inter Christianos hujusmodi, corriganter. Sin autem, obtineant super eis quæ sunt ante nos regulariter edita. Quibus autem vita est solitaria [quieta et solitaria] et unius moris, ut eis videlicet qui Domini jugum se singulare tollere spondent, sedere et tacere convenient. Sed et his qui sacramentum elegere vitam, nullo modo licet secreto cum mulieribus convivari; nisi forte cum quibusdam Dicunt timentibus et reverendis viris, vel etiam mulieribus; quatenus et ipsa convivatio ad directionem spiritalem proficiat; et inter consanguineos quoque idipsum efficiatur. Rursusque si contigerit in itinere monachum vel sacramentum virum non circumferre quæ victui opportuna sunt, et propter necessitatem divertere sive in xenodochium [publicum diversorum] civis in domum alienigenæ.

factam gentium per Christum redemptionem valde
benigne, prævidens, et eorum qui per ipsum salvandi
erant multitudinem non ignorans, ut ex persona Dei
alicubi pronuntiavit his qui per singula tempora sa-
cerorum sortiuntur præposituram ovilium, hæc :
*Ambulate per portas meas, et ducite populum meum,
et lapides a via projicite (Isa. lxii).* Quænam intelliguntur
portæ, nisi divinitus inspiratæ Scripturæ,
sanctorumque prophetarum verba? Quæ nimis
quasi quasdam intellectuales portas rationabilium
pastores pecudum interpretando aperientes, sic eas
ad latum et verum adducunt ostium, videlicet Domini-
num nostrum JESUM Christum, qui vere ad Patrem
nobis factus est ostium, quemadmodum ipse ait,
quia *Ego sum ostium (Joan. x.)*. Porro lapides qui in
via projecti sunt, scandala forte sunt haereticæ factio-
nis, quæ veluti quidam lapides fidei nostræ semita
apposita, eos qui ad Christum qui vera est via,
properare volunt, impie impedire procurant, quantu-
m in se est, iter eis salutis claudere festinantes.
Rursusq[ue] via hæc Dominus utique noster Jesus
Christus conjicitur, sicut ipse ait, quia *Ego sum via
(Joan. xiv)*. Haereticorum ergo scandalis, ac si qui-
busdam lapidibus, sacerdotum peritissimi, ingeniose
satis et artificiose ductore Spiritu a via nostra, id
est fidei ratione purgatis, non solum hos contra ca-
pita eorum qui illos jecerant, mittunt, verum etiam
hoc modo semitam quæ dicit ad viam [fort. vitam],
subjectis plebis facilem et tritam efficiunt; ita ut
possint sapere ac dicere : *Anima nostra sicut passer
crepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est,
et nos liberati sumus. Adjutorium nostrum in nomine
Domini (Psal. cxxiii)*. En igitur divinus sacerdotum
conventus Dominicorum mandatorum sequax, huc
ad venerabile dispensationis Christi mysterium pa-
ternis doctrinis ordinandum et enucleandum concur-
rit. Non quasi hoc ipsum primum plebis prædicaverint,
cum ante octingentos ferme annos in orbe
toto fuerit prædicatum : sed quod tantum salutare
consilium, quod per eum consummatum est, divinæ
Scripturæ interpretationibus lucidissime populis
adaperuerunt, et haereticos ab ipso petris allisos spi-
ritus seu stercora [patris allisos Spiritu, ceu stercora
valde congrue reputaverint] valde congruere putave-
rint [fort. stercori, vel ceu stercora]. Noverunt enim
prophetam vocem sibi quasi ex persona Dei etiam
in hoc clamantem : *Sacerdotes, audite et contesta-
mini domui Israel (Amos. vi)*, haud dubium quin
spirituali. Quibus et nos quoque concurrentes, utpote
quod in ipsis est pariter sentientes, splendido huic
choro congratulamur, et præ desiderio mentis pen-
nam moventes, quod possibile est ei conferre satagi-
mus, et verbis tempus decentibus præsens celebrare,
ac præconiorum hoc floribus coronare studemus spec-
taculum : nihil enim prohibet; licet ad id per-

Asibilia conferre maturamus. Sepe namque par-
vus calculus magnis commissus lapidibus, quan-
tum in se fuit, his immobilitatem se contulisse
simulavit. Quis autem noster sit sermo, in medium
proferatur, a divinis vobis trapezitis & benignitate
multa discentiendas, et divinitus inspirata Scriptura
probandas. O sacratissima statio, sursum atque
deorsum hominem ad imaginem Dei factum ad re-
ctitudinem iterato salvate : et redditum ad originalem
pulchritudinem, quæ per incuriam sublata est, rur-
sus per curam ei mereamini [mercamini]. Hoc enim
sive observationes legalium mandatorum, sive rela-
tiones hominum, qui more historiæ bene aliterve in
seculo conversati sunt, sive sacra psalmorum elo-
quia, sive proverbiales doctrinæ moralē nobis
Bnarrantes philosophiam, per multam sollicitudinem
exposuerunt. Sed impossibile erat facile lapsu
peccatoque submissam naturam nostram in se anti-
quissimam, ex qua cecidit in Adam, recipere digni-
tatem. Quæ videlicet potius eguit alia quadam ro-
busta et inexpugnabili meliori virtute, quæ illam ex
infirmito ulcerum sibi turgentium proposito sanaret,
et ad robustiorem valetudinem cum quodam liberali
augmento reduceret. Hoc igitur cum sciret divino
Spiritu motus prophetarum chorus, alibi aliterque
talium ei bonorum nuntia protulit, in suo tempore
unusquisque prædicens, consempiternum et con-
substantiale Dei Patris Filium et Verbum divitiae
bonitatis suæ ad nostram extremitatem profectum,
nostram perfecte induisse naturam, et hanc invisibili
Cet qui sine materia est, igne divinitatis suæ in anti-
quitatem reformasse. Alius quidem innuptam con-
ceptionem et immaculatum ac virginalem partum
prædicans ; aliud vero potentatum [forte potentatum]
omnino, exterminium, et imminutionem præva-
ricationis quæ obtinuit ab Adam, et in Adam facta
est usque ad legem, atque diabolici simul delicti.
Alius autem ejusdem satanæ ac dæmonum, qui cum
eo apostatae facti sunt, exitialem ruinam a facie ap-
parentis Dei, atque incomparabilem gratiarum actio-
nenem Redemptori afferendam a nobis qui redempti
sumus, super largissimis bonis quæ in nobis patrata
sunt. Ast aliud voluntariæ incarnati Dei passionem,
et in infernum descensionem, et rursus ex inferno
validum redditum cum animabus, quæ inevitabilibus
illis vinculis tenebantur. Alius vero gloriosum a no-
bis ad Patrem qui in cœlis est, regressum, et ad
Patris dexteram sessionem : aliud autem descendente
de cœlo nobis collatum, qui in illum credimus
[Gr., ἄγθος, id est, copiosum] sine invidia, Spiritus
adventum ; et in omnes gentes evangelicas prædica-
tionis circuitum velocissimum : et quod hinc factum
est per orbem terrarum idolorum omnino exter-
minium, per mundam reversionem ad unum et solum
verum Deum nostrum effectum, atque impræter-

tur. Quæ omnia veritate temporibus suis terminata sunt, et finem gloriosissimum suscepunt. Audi igitur Paulum magnâ voce clamantem, et veritatem istam corroborantem : *Dens manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus est gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria.* (*I Tim. iii.*) O magni doctoris affectum [assatum]! Deus, inquit, manifestatus est in carne, quod est omnium bonorum causa, indeficiens donatio, sufficientissimæ divitiae, perennis non auferendorum charismatum fons, insatiabilis esurientium esca, vivificus de celo panis, jugis silentium rivus, ex quo qui biberit, non sitiет in æternum (*Joan. iv.*). His manifestatus est in carne : sed et mundo, ait, creditus est. Quomodo creditus est in mundo? dic, beate Paule : Imbue et nos ex arcans illis yocibus, quibus in abditis paradisi imbutos es. Imbue etiam nunc prædicione, quibus creditus es in omnes gentes præparator et apostolus fieri. Infunde presenti Ecclesiæ veritatis verbum, extingue spiritales hereticorum visus, ut quandam Elymæ magi (*Act. xiii.*) : exprime cum fiducia dispensationis mysterium. Loqueris enim etiam post mortem voces excellentius, et operaris in spiritu quæcumque vis. Etiam inquit doctor : *Mihi minimo omnium sacerdotum data est gratia hæc in gentibus, evangelizandi videlicet investigabiles divitias Christi, et illuminandi omnes, ac docendi, quæ sit dispensatio mysterii absconditi a seculis a Domino, qui omnia creavit* (*Ephes. iii.*) Quapropter audite: *Creditus est, dixit, in mundo, reconcilians omnia in seipso, et pacificans per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terra, sive quæ in celis sunt* (*Coloss. i.*). O sublimem hanc prædicacionem! O incenarrabilem istam misericordiam! Unigenitus Filius Dei omnia in seipso reconcilians pacificavit per sanguinem crucis suæ. Et quomodo quidam post tantam ineffabilem reconciliationem nos fieri priorum seditionorum iuonicorum affirmant? Quomodo post unius et solius veri Dei agnitionem adorare idola Christianos dicere ausi sunt? Presertim cum propheta omnimodam horum communione quodammodo clamet et dicat : *In die illa apparet Dominus, et exterminabit deos gentium terræ: et adorabit eum unusquisque de loco suo, omnes insulae gentium* (*Zach. xiii.*) Ecce subversionem idolorum, et Deo celebrandam adorationem ab unoquoque de loco suo audivimus. Quomodo igitur nos qui hoc agimus, idolatriam exercere accusamur? Quis autem et omnino posset in antiquitatem idolorum errorem renovare super terram? Si enim nequissimæ illusiones cuius nec hæc placantur, hoc facere

A qualescumque difficultates viriliter subvandas adhortans, veritatem dicit, cum asserat : *Confidite, ego vici mundum* (*Joan. xvi.*)? Si enim quod hic vice se reprobavit, hoc illi valuerunt rursus per rebellinem auferre, non utique tale quid, victoria nominabitur, nec inter fortia facta consumperabitur. Nam quomodo victoria erit, si liberator [liberatos] in finem minime lucrificat, sed similibus ab his qui prius superati fuerant, luctaminibus redigatur [redigantur]? verum nec similibus, sed fortioribus? Nam possidere quid et perdere, plus mibi, quam non acquisitum non possidere, in ratione imbecillitatis reputabitur. Porro ubi putas idolorum status [stratus], qui hoc dicentes posuistis, aiunt? Et si in antiquis dæmonicorum templorum sedibus, nondum hoc Christianis in causam criminis irrogabitur. Videmus enim reliquias in quibusdam locis priscorum dæmonicorum templorum a veteribus derelictas, ad pompana, ut reor, eorum qui in his immolaverunt; vel etiam ad memoriam, quod nos redempti sumus, et in gratiarum actiones ducentem per visibiles insirmasque formationes : ex quibus Christianorum abominabiles factæ sunt culture, a quibus per Christum erepti sumus, nisi in Christianissimis hæc inquiunt, ecclesiis nostris invenirentur. O pravitatem quæ hinc efficitur! o pessimam blasphemiam! Quomodo enim, ubi Christus caput et fundamentum est secundum sapientissimum Paulum (*I Cor. iii.*), hoc fieri poterit? Fraudati vere sumus spe nos Christiani : decepti sumus etiam prædicatorum vocibus, qui etiam Deum nobis a dæmonicorum superstitione nos liberaturum in mundum venisse prædicaverunt. Quomodo etiam hoc penitus dicere potuerunt? Nam interrogaverunt [fort. interrogatus] eos qui sic sapient. Utrum hoc capite nostro permittente factum sit, an forte volente quidem ne fieret, non valente tamquam auxiliari : et quomodo subsequenter hoc non sit totius blasphemie? Si enim verax est sacratissimus Paulus, dum Christum Filium Dei, virtutem et Dei sapientiam nominat (*I Cor. i.*), quomodo, queso, valuit Patris inexpugnabilem virtutem et sapientiam, quæ omnibus esse tribuit, quidquam eorum quæ sunt exsuperare? Perspicuum enim est quia, si istud huic accedit, nec id quod non est hæc, a talibus accusationibus pellent. Quomodo enim Deus omnipotens, potens et fortis Pater adhuc dicatur, si quæ sua sublata sunt virtute, subdita iniurias sunt effecta? Vel quo pacto Filius indulxit in Ecclesiam, quam proprio sanguine suo sibi desponsavit, immanibus taliter et immisericordibus rursus

ferociores constricens, quanto illos nos liberati ut opinamur, irrisimus. Ubi autem continua misericordia conservatur, quam secundum altitudinem cœlestem a terra immensa [immensam] super nos confirmasse se repræmisit, quod indicat infinitum? Vel quomodo iniquitates nostras elongasse a nobis dicitur, quantum distat ab oriente usque ad occidentalem plagam, quod omnimediam redemtionem signal, si adhuc eisdem implicamur erroribus? Et certe videmus medicorum peritissimos, cum aliquem infirmo corpore jacentem artis eius diligentius adjuverint, et ad sanitatem reducerint, non eum mox a presenti liberaverint pâsionem, eum subtrahere artis experientiam, sed certe visæ circumvicius cauicorem ei per quædam auxilia præmunire, valentia sollicitum operari: quatenus non eisdem forte per imperitium iterum molestias opprimatur. Ast rurus si verum est, quemadmodum et comprobatum est, quia nostram unigenitus Dei et Patris Filius induit naturam: manifestum est, quod propriis eam bonis ditaverit, et præcipuis spiritus Deus repleverit, ne de cætero sæculi [secundi] cujusquam egeret auxilio, semel ab eo robore qui hanc assumpsit, acceptio. Hoc enim, reor, et beatus evangelista insinuat, cum tempore baptismatis omnium nostrorum Salvatoris Christi se vidisse dicit Spiritum sanctum de cœlis descendenter et manentem super eum (Marc. 1, Joan. 1); significans eum naturam de cætero sine adjectione [abjectione] ditasse. Etenim non egebat ille qui per omnia Spiritui est coæqualis, Spiritus de cœlis adventu, quantum ad propriæ naturæ pertinet rationem. Nunquidnam in se augmentum sanctitatis acquireret, qui paternos in semel ipso fert characteres, et Spiritus consubstantialitate nullatus communatur? Sed nostram in se præfigurabat gratiam: quoniam eo quo in Adam sumus privati, per ipsum et in ipso sumus iterum locupletati, et naturæ antiqua dignitas rediit. Si igitur Spiritus gratia super eum descendens mansisse legitur; et hoc quidem non est rejiciendum [ei], naturam scilicet deinceps conservasse Verbum, apparuit, quia profecto hujusmodi gratia in unum genus pertransiit. Quomodo ergo perhibetur [perlibent] nos veraciter ignorantia peccasso, et quasi honorem qui erga Deum est exercendus, idolis exhibuisse? Nam hujusmodi quidem per Christum gratia sumus ditati. Ius dicendum est qui omnia præsumunt. Porro si confessi fuerint, hæc nos quæ super verbum sunt bona, per Christum meruisse, sed post hoc prioribus denuo submissos esse erroribus: infirmata est ergo secundum ipsos gratia quæ per Spiritum data est, ne sufficienter usque in finem cum his qui semel hanc sortiti sunt, permaneret. Et quid ita sapere magis impium vel infelicius? Vel quomodo is qui per omnia justus est, et cunctis vivificam præbel virtutem, omnium videlicet inspector atque omnipotens Patris spiritus, natura sua deficiet, et mensura infirmitatis succumbet? Aut quomodo illud

A dicitur: *Vobiscum cum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Math. xxvii)?* Verum salutaris fatebitur vox, si reprobationem ejus res per opera in finem processisse non cernitur? Etenim talibus tunc secum existentibus sanctis apostolis talen reprobationem donavit. Quomodo enim usque ad consummationem hi in carne permanuerunt, qui etiam medicum post regressum ejus ad eos in vita manentes, communis naturæ functi sunt lege, vitam morte deserentes? Verum in nos hujusmodi Evangeliorum munus pertransit: qui videlicet eorum prædicationi submissi sumus, et Christum qui cum eis conversatus est, nobiscum existente in spiritu et per totam vitam habemus. Expedit igitur in his plorare haereticorum errorem, qui hæc taliter B contempserunt, qui tam manifestis dogmatibus objungantur, et tam Deo decibiles irritas præmissiones Ecclesie catholice faciunt, his impie derogantes, Nullatenus enim hæc a tradita sibi commota est fide: mansit autem sicut virgo easta, sicut scriptum est (II Cor. xi), Christi sponsi sui arrham inviolabilem servans, id est, datum in se Spiritus gratiam. Cujus rei gratia et divinus David multis prius gentibus immobilitatem fieri [fieri] ab illa exhibente prædicans asserebat: *Deus in medio ejus non communabitur; etenim [et iterum] firmavit orbem terræ, qui non commovebitur (Psal. xlvi, xcii)*: diabolicis vide-licet impugnata machinamentis. Nam etsi armamentum evangelice prædicationis quæ in eam data est, quidam antiquorum vel instantium haereticorum concutere voluerunt, illis tamen quod meditati sunt, in opus reputatum est. Huic autem soli immobilitas in æternum servata est juxta reprobationem illius qui non mentitur, dicens: *Si oblita fuerit mulier pueri sui, ut non misereatur sobolis ventris sui? Quod si et oblita fuerit hujus mulier, sed ego non obliviscar tui, dixit Dominus (Isa. xlix).* Dimissis iaque sermonum eorum tortionibus, quibus in his usi sunt, et a longe garrulis sermocinationibus ipsorum ave dicto, sanctorum Patrum saporis delecteatur opinio-nibus. Deum igitur omnes nobis in humana forma in mundum profectum a multimodo nos idolorum errore liberasse monstraverunt: sic propheticæ prolo-ductiones promulgaverunt, sic apostolica gratia expla-navit. Hac nos doctrina non in persuasilibus hu-manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, sicut scriptum est, certificati sumus. Non enim nos sermonum suasiones sic habere fecerunt: pa-ganoru[m] enim est hoc; sed ipsarum rerum quæ confirmatae sunt [consummatæ] veritas. Nam ubi est pernicio-sa dæmoniorum acies? ubi inanæ et ex-securande idolorum immolations? ubi falsi nominis deorum deceptoris animarumque corruptrices divi-nationes? Ubi debacchationes Veneris, et sacra mysteria Cereris, atque Diana hospiticidia? Ubi Dionysii vesanæ festivitates cum illicita virorum vesania, et nuncupati Mithræ justa imbutio? Ubi subtilis terram et supra terram facta et aeria homicidia vo-

* Fort. *sapidis*: c. Jol. nihil mutat, neque vero necesse fuit, cum *saporis* adjective dicatur non secus ac *sapidus*.

catorum deorum taliter delectantium? Nonne omnia unigeniti Filii Dei adventu perierunt, et finem profanissimum suscepserunt? Nonne pulchre quondam dedicata eorum templa, nunc imperatoris elisa iussis et ad terram prostrata sunt? Nonne memoriae ipsorum ab omnium corde Christianorum disparuerunt, et illud prophetae ipsis rebus factum aspicitur; videlicet: *Repleta est terra cognoscendi Dominum quasi aqua multa quæ operit mare (Isa. xi.)*? Adoremus igitur Dominum qui apparuit, et ab hoc nos saevissimo liberavit errore. Hymnum dicamus ipsius infinitæ misericordiæ, prædicemus Ecclesiæ nostræ altissimo monti horribilem et ineffabilem dispensationis ejus condescensum [consensum]. Exaltemus voces in fortitudine, et ne parcamus magnificentiam maiestatis ejus incomprehensibilem, scilicet affectum quem erga nos exhibuit, enarrantes. Dicamus ad eum et nos cum propheta: *Quis Deus sicut tu, afferens iniquitates, et occultans peccata residuis haereditatis tuæ (Mich. vii.)*? Præterea chorus ducamus cum præsenti sacro commercio, ave illi affati tanquam gandii bravium tribuentes. Gaude igitur, sacrissimum collegium divini ac sacrae conventus. Gaudete, sanctorum Patrum sanctissimi propugnatores. Gaude sine mendacio congregatio, in cuius medio Deus inambulat, sicut scriptum est (*Psal. cv.*). Gaude, concilium spiritali apparitione refertum: ex qua qui illustratur, non offendet ad lapidem haereticæ falsæque locutionis spiritales animæ pedes. Gaude, speculator divinarum indagationum; quem qui modeste sequitur, a minitante romphæa eruitur. Gaude, semper floride paradise, in cuius medio vitæ lignum plantatum est, per quadripartitam evangeliorum tabulam præsidens. Gaude, aurea ignitaque columna in novum Dei Israel, lucidis dogmatum doctrinis ab Ægyptiaca manu, id est haeretizantium errore liberans, et ad terram reprobationis Patrum orthodoxyæ ducens. Audacter in ostensione veritatis et fiducialiter age. Revelata facie gloriam sacrae et catholicæ Ecclesiæ prædicta. Supra petram stabilis conversationis versatiles quorundam mentes doctrinis confirma.

Tuque, præcipue o sanctorum Patrum concors et sacrissime præco, atque instantis nostri cœtus exarche, qui sublimem nobis per Christum thronum adornas, magni et primi pastoris diligentissimum speculum, spiritus mundissimum habitaculum, relictissima orthodoxorum dogmatum ponderatio, poliaque in Christo conversationis habite regule nominatissima lucerna, et septem candelabrorum luminibus tota fulgidissima. Resplendere fac nobis tanquam ex invisibili candelabro sacrae cathedrae evidentissimorum verborum perspicuitates. Distribue autem et esurientibus vivis scum divini magisterii panem, et nutri populum in extranea terra vagum effectum haereticæ incolatus. Efficere nobis novus Joseph frumenti dator, et ambiguitates scripturalium explanans ænigmatum, opimis nos et spiritualibus interrogationibus nutri. Eleva oculos tuos, et vide super

A te collectos filios tuos, qui luporum congressionibus dispersi sunt. Plenum tibi esse omne sacrissimum hoc divino decreto templum conspicitur. Crebro mentis tuae saltu bestiarum preoccupa impetus, et hos præveniens sapientia tua exclude. Semper ovili tuo tranquillitatem concilia. Præmium autem hoc frequentibus ac bene sonantibus ad Deum emissis orationibus, ut tibi in multitudinem augeatur secundum reprobationes quæ sunt in Abraham instar astrorum numeri factæ. Gande vero et tu, Nicenianum inclita urbs, inter metropoles opinatissimum nomen, Bithyniensium provinciæ glorioissimæ primitia: quæ prius quidem sanctorum decem et octo trecentorumque deiferorum Patrum vestigiis sanctificata es, nunc autem horum successorum aequæ trecentorum cum quinque decadibus numerum complentum, ac reverendorum monachorum qui pene innumerabilis sunt multitudinis, eisdem benedictionibus [benedictionum] circundata es gratiis. In te quippe orthodoxyæ [orthodoxæ fidei] fundamentum a quadam satanica subversione concussum pereclitatum [periclitaturum: forte deest, sed non], stabilitum sine perturbatione percepit. In te feram illam et immitem bestiam, Arium scilicet, divinus ille Patrum chorus sacris Scripturarum expansis captavit retibus, et terribilibus anathematibus perculit, et hinc Filium Dei et Patris, Dominum et consubstantialem digni, omnis natura hominum prædicare didicimus; et idcirco præsens sacrissimum compactum hujus numerosi conventus dualitas piorum imperatorum consolidans colliguntur, Irene videlicet nova Helena cum filio proprio Constantino novo, quos in te Spiritus gratia, que tunc et nunc sanctis illuxit Patribus, conservet per largissima tempora, imperturbabile donans eis imperium, hostiumque nationes ante pedes prosternat, quatenus nobis bonorum copia non deficiat. Gaude itaque in his, o metropoleon inclita species; quoniam in te nobis et primo bonorum exordium, et nunc finis exortus est, venerabilium nimirum imaginum catholicæ Ecclesiæ prisca traditio in suis terminis restituta. Nunc vero letatur cœlum, et nubes stellant justitiam. Nunc medius paries maceræ dissolutus est unitione dissensionis concessa, et in unius assensionis conspirationem quaternitas orbis terræ collecta est. Nunc multæ quæ in diversa trabebant, convenerunt opiniones, et consonus hymnus a sinibus terræ usque ad fines terre Deo dirigitur. Gaude igitur tripadians super his et tu, catholicæ Ecclesia in toto terrarum orbe diffusa. Duc chorus exultans super filiorum tuorum conventu: depone divisionis pannos, et induere integra orthodoxyæ tunica unitatis. Jam non poneris opprobrium iniurias tuis, subsannatio et deriso populis qui in circuitu tuo sunt. Non jam timebis contemptus hominum, Hebraeorum scilicet et Agarenorum, qui sine Deo et sacra initiatione consistunt, quasi tibi non fuerit perfectio fidei doctrinis apostolicis tradita. Jam non ab haereticorum ore criminaberis

quasi recesseris ab uno Deo propter decentissimum honorem erga ipius amicos exhibatum. Jam non reputaberis idolorum similis templis propter sacra-tissimarum in te imaginum erectionem effectam. Decet enim te tanquam regi sæculorum Filio et Verbo Dei nuptiam, in carne ipsius dispensationis humanam formam habentem anthropomorphon imaginem per picturam ferre, ut innotescat quod regia sponsa sis. Decet enim Dei genitricis Matri Christi qui te despousavit, imaginem tuis sacratissimis parietibus factam in pictura et musivorum opere [in pictura facta ex musivorum opere] ferre : quatenus gratia quæ tibi per hanc illuxit, tacita prædicatione communiter cunctis populis prædicetur. Nisi enim ex hac incarnaretur, quomodo tam specioso sponso tu spiritali copula jungereris ? Decet enim te et omnium sanctorum apostolorum, et prophetarum, confessorum, patriarcharum, et sanctorum Patrum, studiosorum quoque ac martyrum, et totius pii collegii formatas imagines interius in picturarum confectionibus ferre : quatenus ipsa perfectionem orientis qui te ab alto circumfuslit, omni visione ostentes. Aliis quidem tuam quodammodo prænuntiantibus vocationem, et prophetiis suis sponso quasi quibusdam dolibus antea despontibus ; aliis vero evangelicum tibi ministrantibus verbum, et per universam terram dispersa rationabilia tibi ovilia colligentibus ; aliis autem suis quasi sudoribus per eamdem in dogmatibus diligentiam incorruptibilitatem gregibus tuis mercantibus ; porro aliis sanguinis suis erga te sinceram affectionem etiam usque ad mortem conservantibus, et hoc modo certitudinem in te veritatis demonstrantibus. Quibus cum denis milibus coelestium angelorum coronam ferens, et amplissime prædicens, enuntia virtutes ejus qui de tenebris te idololatrici erroris vocavit in admirabile lumen suum, id est, in se ac Patrem qui sine initio est, atque in consempiternum et consubstantialem Spiritum suum, in unam scilicet quæ est super omnem principatum, naturam, fidem et confessionem. Cui gloria et imperium nunc et in universa sæcula sæculorum. Amen.

Per cuncta sanctissimo et beatissimo fratri et com-ministro, domino Adriano papæ senioris Romæ, Turasius misericordia Dei episcopus Constantinopoli nos novæ Roma in Domino salutem.

Sufficeret quidem salutaris dispensatio magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi ad pacem, unanimitatem et concordiam omnibus Christianis. Ipse namque post ex mortuis resurrectionem apostolis suis insuflans ait : *Pacem meam do vobis, pacem meam reliquo vobis* (Joan. xiv). Cujus rei gratia

A ionicensibus præcipiens ait : *Itaque, fratres, state, et tenete traditiones quas didicistis sive per sermonem, sive per epistolam nostram* (II. Thess. ii). Sed quoniam inimicus qui ab initio nequam est diabolus, non dimisit per diversa tempora sedificatam supra fundamentum apostolorum et prophetarum Ecclesiam secundum quod sibi visum est, discindere atque disrumpere, semet inferens per quosdam se sequentes viros malos, et zizania superseminare in regione hac, quæ culta est a tubis Spiritus, apostolis scilicet sanctis : ipsi enim virtute ex alto accepta, et hac divine sulcis operationis proscissa, escam æternæ vite reliquerunt his qui per ipsos crediderunt, carpendum ; horum deiloquain doctrinam sancti Patres nostri, qui hujus pastores et custodes per singula suere tempora, suscipientes, zizania, id est hereses et novitates addititias [subreptas] atque introductas radicibus exciderunt : et messem mundam arvo conservaverunt. Vestra ergo fraterna et summo pontificio decorata sanctitas cum his per deiloquas suas doctrinas quodammodo sermocinata, et ab eis accepto veritatis verbo, spinosas herbas quæ nunc germinaverunt, fidelissimorum et paciforum imperatorum veritati concordans, evellere machæra Spiritus festinavit, mittens secundum scriptam sibi petitionem nostram ad universalem synodum faciendam æquivocos viros principis apostolorum Petri. Quibus advenientibus, pii et tranquillissimi imperatores nostri eos benigne suscipientes, ad nos jubeant mitti, per eos litteras vestras nobis suscipientibus. Et locuti cum illis quæ conveniebant, advocavimus et eos qui ab Oriente venerant sacerdotio decoratos viros, Joannem et Thomam, verbi et scientiae participes, atque reverentia et modestia perornatos : aderant enim hic et ipsi per idem tempus pervenientes. Itaque congregatis omnibus Deo amabilibus episcopis hujus dioecescos, per nutum et divinum zelum fidelissimorum et piorum imperatorum, sessio synodi facta est. Sed quidam ex insensatis sensibus moti, turbationemque intra se facientes, exsurgere nos fecerunt e consessu : et prohibiti, anno uno taciti mansimus. At vero anno transactio, rursus Deo amabiles episcopi congregari in Nicensem clara metropoli Bithyniensem provinciae a piis imperatoribus nostris jussi sunt. Siquidem et nos comites nobis asciscentes Deo amabiles viros et loci servatores vestros, similiter et eos qui de Oriente venerant, perreximus ad eamdem metropolim. Qui cum omnes sedissemus, caput fecimus Christum. Jacebat enim in sancta sede Evangelium sanctum, contestans omnibus nobis sacratis viris qui conveneramus : *Judicium justum judicate* (Joan. vii) : *Judicate inter sanctam Dei Ecclesiam et novitatem*

tudinis et veritatis semitam ostendebas. Sic ergo A dirupta membra in unum conveniebant; sic vera consonantia confirmabatur; sic catholica Ecclesia unitatem recipiebat. Cum quibus et earum quæ de Orientali diœcesi missæ sunt nobis litteræ, lectione facta, *integra paternæ traditionis pulchritudo demonstrabatur*, ac vis veritatis roborabatur, propositis videlicet lectioni plurimis testimoniis Patrum. His itaque gestis prædicabatur a nobis omnibus, qui beneplacito Dei congregati eramus, recta et irreprehensibilis confessio, quæ nobis missa est a vobis, et per relationem etiam piis imperatoribus nostris. Et omnes hæreticæ illius pravitatis hæresiarchæ, et qui eos secuti sunt, et inconvertibiliter vitam suam finierunt, pari depositione [*hoc est, religionis officio*] damnati sunt cum his qui ante catholicæ hæretici fuerunt Ecclesiæ [in cathol. Eccl. hæreses amplexi sunt]. Qui enim in vita sua præsentes fuere, salutem [ad]huc supersitentes erant, sal.] suam per scriptos a se libellos confessi sunt. Et nequaquam dimisit Christus Deus noster, petra nimirum in qua stabiliti sumus, desuper contextam per totum tunieam, id est Ecclesiam suam, quæ ab ipso et per [Gr., et cod. Jol., super] ipsum ædificata est, discissam et diruptam; sed nec membra alias atque aliter sese moventia. Quin potius una cum veteribus hæresibus etiam errorum vanæ [Gr., novæ] pravitatis eorum, qui Christianos accusantes contra venerabiles imagines rabide fatrant, verbo gratiæ suæ destruxit, et gladio spiritus pupigit. Et satisfacti sumus per omnia, et per experimentum cognovimus, quia valet super omnia veritas, et vincit secundum non mentientem dicens vocem. Resistit autem ei universorum nullus [Gr., omnino nihil], et est robustissima, ita ut elevetur contra omnes inimicos; et eorum qui resistunt sibi, legiones dissolvit. Ecce enim, ecce labia quidem falsa loquentium cessaverunt, et caligo procacium vituperationum quievit; illuxit autem veritatis dogmatum speciositas, undique abjecta hæretica infamia. Et Ecclesia ornamentum suum sortita est, et accepit requiem ex opprimentibus se doloribus. Immobilis enim est et inexpugnabilis: adversus cuius fidem porte inferi et infidelitatis prævalere non poterunt, sicut ex Dominica voce audivimus (*Matth. xvi.*): *Et repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exsultatione* (*Psal. cxxv.*): et facti sumus lætantes in Ecclesia, cui præsidemus secundum Dei voluntatem. Hæc itaque facta sunt Christo, qui super omnia Deus noster est, volente, per orthodoxos et fortissimos imperatores nostros. Ipsi enim in omni loco venerabiles imagines erexerunt, tam scilicet in celeberrimis templis, quam in regalibus palatiis suis. Quibus Dominus Deus vicissitudinem tribuat, exaltans cornu regni eorum tam ad pacem Ecclesiarum suarum, quam ad salutem omnium Christianorum. Et sit nomen ejus benedictum in sæcula sæculorum. Amen.

A Per omnia sanctissimo et beatissimo fratri et communi-
nistrio Adriano papæ senioris Romæ Tarasius indi-
gnus episcopus Constantinopoleos nove Romæ in
Domino salutem.

Multifarie multisque modis, evangelice simul et apostolice atque paterne docemur sine avaritia habere mores in sacerdotii sanctificatione, et non aurum, non argentum, aut aliquid aliud usurpare super manus impositione omnis sacrae viri, quemadmodum ostendemus in ordinatis inferius testimoniis, tam ex Scripturæ divinae assertionibus, quam ex paternis magisteriis assumptis. Qui enim manus impununt, ministri sunt Spiritus, non venditores Spiritus: gratis quippe accipientes gratiam Spiritus, gratis his qui a se percipiunt, dare præcipiuntur, ex Dominica B voce hanc libertatem [Gr., liberalitatem] adepti. Si quis autem convictus fuerit pecunia hanc obtinuisse, abjectum fore ab ordine sancto promulgant hujusmodi: et licet nomine sacerdotium sortiatur, sed fallitur sermo in causa [in rc]. Nemo enim servire potest Deo et mamonæ, sicut ex Evangelio didicimus (*Matth. vi.*). Quia vero propheticæ audivimus Deo clamante: *Sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalēm* (*Isa. xl.*); rursusque communante atque dicente: *Speculator si viderit gladium venientem, et non insonuerit tuba, et populus se non custodierit; et veniens gladius acceperit ex eis animam, sanguinem de manu speculatoris requiram* (*Ezech. xxxiii.*). Timorem et silentio damnationis denuntiamus presulibus omnibus Ecclesiarum quæ apud nos sunt, ut cum fiducia C secundum divinum Apostolum dicamus (*Act. xi.*): Mundi sumus a sanguine prævaricantium canonicas dispositiones, et multo magis eorum qui per pecunias manus imposuerunt vel imponunt [Gr., vel manus impositionem acceperunt]; Petro divino Apostolo, cuius cathedram sortita est fraterna sanctitas vestra, hos tanquam Simonem Magum deponente. Hujus rei gratia non subtersugimus, quo minus annuntiemus veritatem, custodientes et tenentes quæ a sanctis et laudatissimis Apostolis, et memorabilibus Patribus nostris canonice sunt prolata: et hos qui quid horum contempserint, abominamur. Igitur fraterna et summo sacerdotio decorata sanctitas vestra, jure ac secundum Dei voluntatem pontificalem ordinans pie-tatem [Gr., sacrum hierarchicum gubernans ordinem], opinalissimam habet gloriam. Dixit enim per prophetam primus et magnus summus sacerdos Christus Deus noster: *Vivo ego, sed glorificantes me glo-
rificabo* (*I Reg. ii.*). Nostri enim, vir desideriorum Spiritus, quia tolerabilius est Macedonii et eorum qui circa ipsum sunt, Spiritus impugnatorum impia hæresis. Illis enim creaturam et servum Dei ac Patris Spiritum delire fatentibus, isti sui ipsius eum, ut autemant, servum efficiunt. Omnis enim dominus quod habuerit, si voluerit, venundat, sive servum, sive aliud quid eorum quæ possidet. Similiter et qui emit, dominus volens esse ejus quod emerit, per preium pecuniae illud acquirit. Ita et qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui sa-

cto, aequaliter peccantes his qui blasphemant, dicens, in Beelzebub ejicere daemona Christum (*Luc. xi.*). Atque ut verius dicamus, Judee comparantur traditori, qui Dei occisoribus Judaeis pretio argenti Christum venundedit. Cum ergo sanctus Spiritus consubstantialis sit Christo Deo nostro, ejusdem omnino et ipsi portionis erunt, ut ostensum est. Si vero non venditur, (perspicuum enim est, quod nullo modo) non est procul dubio in eis gratia Spiritus sancti, id est, sacerdotii sanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Memores ergo simi sancti Petri, ad eum qui hoc studebat ita dicentis: *Non est tibi pars, neque sors in sermone hoc* (*Act. viii.*). Si enim venundatur sacerdotii dignitas, ergo superflua est apud ipsos vita probabilis actio, et in castitate aliquis virtutibus conversatio. Superflius est secundum ipsos etiam Paulus divinus Apostolus docens, oportere episcopum irreprehensibilem esse, prudenter, ornatum, doctorem, continentem, sobrium, amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere (*I Tim. in, Tit. i.*). Profseruntur [evanescunt] igitur haec omnia de venditore ac emptore beneficu [sacerdoti]. Porro subjecta sanctorum testimonia alienum omnino a sacerdotio pronuntiant eum qui dederit aliquando vel accepit in aliquo tempore, sive scilicet ante manus impositionem, sive in manus impositione, sive post manus impositionem. Accipere est enim, accipere quandounque. Sed et omnes promotiones ecclesiasticas auferunt in datione pecuniarum.

Canon sanctorum Apostolorum 29.

Si quis episcopus aut presbyter, aut diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, dejiciatur et ipse et ordinator ejus, et a communione modis omnibus abscondatur, sicut Simon Magus a me Petro.

De Actibus apostolorum (cap. viii).

Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis per uniam, dicens: *Date et mihi hanc potestatem, ut exicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.* Petrus autem dixit ad eum: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possidere.* Non est tibi pars, neque sors in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua, et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse.

Ex libro tertio Regnorum (cap. xiii.).

Non est reversus Jeroboam de via sua pessima, sed e contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsum. Quisnam uniuscunquam manum suam et

A Ex libro quarto Regnorum (cap. v), de lepra Giezi. *Reversusque Naaman ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit et stetit coram eo, et ait: Versus quod non sit Deus alius in universa terra, nisi tantum in Israel. Obscurus itaque, ut accipias benedictionem a servo tuo.* At ille respondit: *Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam.* Cumque vim faceret, penitus non acquevit; et post pauca: *Dixique Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo que attulit.* Vivit Dominus, quia curram post eum, et accipiam ab eo aliquid: et secutus est Giezi post tergum Naaman. Et post pauca: *Et dixit Naaman: Accipe talentum argenti et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, et duplicita vestimenta.* Et post alia: *Et dixit Elisaeus: Unde venit Giezi?* Qui respondit: *Non ivit servus tuus quoquam.* At ille ait: *Nonne cor meum in praesenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui?* Nunc igitur accepisti argentum, et accepisti vestes, ut emas oliveta, et vineas, et oves, et boves, et servos, et ancillas; sed lepro Naaman adhuc rebit tibi et semini tuo in sempiternum: et egressus est ab eo leporus quasi nix.

Ex sancti Basili episcopi interpretatione in Isaiam.
(In cap. viii, post medium.)

Legem dedit in adjutorium, ut dicant: Non sicut hoc de quo non licet dare munera. Hoc vero lex non est sicut verbum hoc quod est in ventriloquo: non enim ad deceptionem excogitata est, sicut illa, sed magistra est veritatis: et illi quidem in argento [pro arg.] divinat. Hoc enim est quod deridetur, quia et argentum eis tribuunt mercedem fallacie hi qui decipiuntur. Hoc autem verbum, id est legis, non est tale, ut munera dent pro eo. Nemo enim gratiam Dei venundat. *Gratis, inquit, accepistis, gratis date* (*Matth. x.*). Vides, qualiter indignatus Petrus sit contra Simonem, pecuniam pro Spiritus sancti gratia offerentem? *Pecunia tua, inquit, tecum sit in perditionem;* quia existimasti donum Dei per pecuniam possidere (*Act. viii.*). Non est ergo Evangelii sermo, sicut verba quae venduntur a ventriloquis. Quid enim dabit quisquam dignum pro eis in computationem? Audi David hæsitantem atque dicentem: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi* (*Psal. cxv.*)? Non possunt ergo munera dari de hoc condigna gratiae, quæ ab ipso est. Unum est donum dignum, custodia videlicet ejus quod donatum est. Qui dedit tibi thesaurum, non pretium repetit dati, sed custodiam dignam ejus quod datum est.

Eiusdem ex epistola ad episcopos destinata qui ~~ab~~ ipso erant, ut non manus imponerent per pecunias.

Existimant se non peccare, quia non pariter cum manus impositione malitiae accipiunt. A minore autem

contaminantes acceptionibus, voacatis eos indignos A faciatis celebrandi sancta mysteria.

De vita S. Joannis aurei oris.

Accessit ille qui longæ nobis erat disputationis auctor, ad episcopos omnes, Eusebius videlicet accusator sex reliquorum episcoporum, et postulans ut susciperetur in communionem. Contradicunt quidam episcoporum, non oportere illum in [ut] calumniam admitti. In his supplicavit dicens: Quoniam litis [lis] majorem partem per duos annos examinavit [examinata est], et dilatio [causa] ad testes effecta est, deprecor vestram Deo amabilitatem ut inhibi ab eo testes [Gr., ut a me testes] hodie tribuantur. Nam si et Antoninus episcopus mortuus est, qui accepto aure promovit; sed manent qui dederunt et ordinati sunt. Sanxit præsens concilium, ut requiratur negotium; inchoatur causa ex lectione monumentorum quæ primitus gesta sunt. Ingressi sunt testes: ingressi sunt et sex qui dederunt et ordinati sunt: in initio negabant. Cumque permanerent testes tam laici quam presbyteri, quibus visum fuerat fidenter esse [Gr., visi fuerant confidere] credendum; quedam autem et mulieres: etiam species pignorum præfati, et loca, et tempora, et quantitatem; non admodum bene conscientia sua disposita, ultronei confidentur absque multa necessitate: quia dedimus, consilemur, et facti sumus talem estimantes consequentiam [consuetudinem] esse, ut videremur a curia publica liberari. Et nunc obsecramus ut, si quidem justum est nos esse in ministerio Ecclesie, simus: sin autem, saltem aurum quod dedimus, recipiamus: nam uxorum nostrarum quedam dedimus vasa. Joannes ad hæc reprimebat concilio, quia a curia quidem ego eos cum Deo liberabo, postulans imperatorem: vos autem præcipite accipere illos quod dederunt, ab hæredibus Antonini. Præcepit synodus aurum quidem eos recipere ab hæredibus Antonini, communicare autem intra altare, et esse privatos sacerdotio: ne istis indulgentiam consecutis, consuetudo fieret Judaica vel Ægyptia vendendi sacerdotium, vel emendi. Aiunt enim pestilentem et falsidicium patriarcham Judæorum per singulos annos vel infra, archisynagogos per vices constituere causa colligendæ pecuniae: similiter et æmulatorem hujus, Ægyptiorum scilicet patriarcham; ut impleatur illud propheticum: *Sacerdotes ejus cum munieribus respondebant, et prophetæ illius cum argento divinabant* (*Mich. iii*).

Ex canonibus sexcentorum triginta sanctorum Patrum, qui Chalcedone convenerunt regula secunda.

Si quis episcopus per pecunias fecerit ordinacionem, et sub pretio redegerit gratiam quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecuniam episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet ex his qui connumerantur in clero; aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut

defensorem, vel mansionarium, aut quemquam qui subjectus est regulæ, pro sui surpissimi lucri commodo: is quem hoc attentasse probatum fuerit, proprii gradus periculo subjacebit: et qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione aut promotione, quæ per negotiationem facta est, proficiat, sed sit alienus ea dignitate et sollicitudine, quam pecunii quæsivit. Si quis vero mediator tam turpibus et nefandis datis vel acceptis extiterit, siquidem clericus fuerit, proprio gradu decidat: si vero laicus aut monachus, anathematizetur.

Ex synodica epistola Gennadis sanctissimi archiepiscopi Constantinopoleos, et synodi quæ cum eo erat.

B Sit igitur et est abjectus, et ab omni sacerdotali dignitate atque officio alienus, et maledictioni anathematis subditus, tam qui possidere hoc sacerdotium per pecunias opinatur, quam is qui præbere id propter pecunias pollicetur, sive clericus, sive laicus sit: sive convictus, sive non fuerit convictus hoc facere. Non est enim possibile convenire inconvenientia, neque cum Deo concordare mammona, vel eos qui huic serviant, servire Deo. Dominica est etiam sententia hæc quæ incunctanter asserit, non posse Deo servire et mammonæ (*Math. vi*; *Luc. xvi*).

Ex canonibus sanctæ sextæ synodi regula rigesima secunda ^a.

C Eos qui per pecunias ordinati sunt, sive episcopi, sive quicunque clerci, et non secundum probacionem et vitæ optionem, deponi præcipimus: sed et illos qui hos ordinasse noscuntur. Audiamus hæc omnia, et auribus percipiamus, non solum summi sacerdotes et sacerdotes et qui in clero connumerantur, sed et omnes qui orbem habitamus terrarum. Oportet enim abundantius nos intendere his quæ audiuntur, ne forte defluamus: *Quia non corruptibilitas argento et auro redempti sumus de vana nostra traditionis paternæ conversatione, sed pretioso sanguine Agni immaculati et incontaminati Jesu Christi* (*I Petr. i*). Sic nos doceto, vir sacratissime, sequi divinam Scripturam, et evangelica, apostolica, canonica, et paterna præcepta. Obedimus enim verbis oris vestri. Super excelsa condescende, exalta in fortitudine vocem tuam: abi in latitudine, predica cum fiducia, ut auferatur et in abolitionem veniat impositionis manus quæ per pecunias sit: necon et quidquid hanc propter avaritiam, injustitiam et acquisitionem, turpis lucri gratia sequitur. Hac enim una cum his quæ cum illa convenient, a populo acquisitionis qui nomine Christi censemur, et gratis conseruitur est redemptionem, ablata, omnia contagia quæ nequitiam sequuntur, radicitus amputabuntur, et sacerdotes ut palma florebunt, Christi odorem his qui salvi sunt inspirantes, et Ecclesie triumphale carmen canentes: Abstulit Dominus injusticias tuas

^a Ad oram cod. Jolyani: Hi canones non apud Latinos, sed apud quosdam Græcos inveniuntur, sicut alia nonnulla.

ex te. Quin et eos qui carpunt dulcedine repletos, et multiplicantes illos in terra a pingui [senecta uberi], longevae, inquam, illius vitae ac incorruptibilis heredes monstrantes.

Deo colendissimo comministro domino Joanni presbytero et hegumeno seu anachoretae [Gr., et anachoreta, curarum scilicet mundanarum contempniori], Tarasius indignus episcopus Constantinopoleos novæ Romæ in Domino salutem.

Qui ex fluentis divini Spiritus irrigatus, et inspiratione hujus est illustratus, David ille scilicet inter reges propheta et inter prophetas rex, laudans dicit: *Initio cognovi de testimonio tuis, quoniam in æternum fundasti ea* (*Psal. cxviii*). Sine mendacio itaque his qui intellectum habent, est hymnodia hæc, et firma his qui concinunt eam. Ait enim inspector Dei Moyses de omni divina Scripturæ affatu: In illis non est addere, et ab illis non est auferre (*Deut. xii, xxxiv*). Qui ergo scrutabiliter et non transitorie omnibus sacris Scripturis et paternis doctrinis incumbunt, et lectioni horum intendunt, et mentem suam pietati et veritati insigunt et non ad propriam hanc voluntatem referunt, illuminantur mirabiliter a montibus æternis, illustrati ab evangelicis et apostolicis præceptis. Montes enim hæc Psalmista nominat (*Psal. lxxv*), quoniam in his meditantes et inambulantes, ad cœlestia pertransimus: æternos autem, quia non recentia nec temporalia, sed ab origine mundi prædicta sunt [*Gr.*, ante mundi constitutionem dicta sunt]; quanquam novissimis temporibus prolata sint a præparatoribus evangelica prædicationis. Nos ergo, vir desideriorum, eorum videlicet quæ sunt Spiritus, Deo te a juventute cognoscentes deditum, paucos cordis nostri motus et voluntates ad animi alacritatem commendamus: plura quippe silentio honorentur. Utique auditum est a vobis de synodo quæ facta est beneplacito Dei in Nicensium urbe: ad quam videlicet synodum nos et sacra vi et loci servatores tam papæ senioris Romæ, quam Orientis sanctissimorum principum sacerdotum convenimus; neconon et Deo amabiles episcopi plurimi secundum præceptionem piorum imperatorum nostrorum. Similiter et reverendi archimandritæ et hegumeni, et multitudo monachorum. Cumque multa inter nos dicerentur, quod verum et placitum est Deo, sancitum est; et secundum priscam legislationem sanctorum Patrum nostrorum Ecclesia recepit imaginum picturam et titulos, ad superiorem sensum [elevationem animi] et memoriam mentis nostræ, ac participationem ejusdem sanctificationis. Quidquid enim sanctum **Evangeliū** per lectionem insinuat nobis, id ipsum

A nostræ sancte Dei genitricis, sanctorumque angelorum, et omnium sanctorum Patrum nostrorum. His ita se habentibus, questa est synodo pars major reverendorum monachorum [episcoporum]. Sed et nos præscivimus querelam istam, quia plures episcoporum pecunias obtinuerunt sacerdotium: et licet peccatis nostris obcaecemur [implicemur], et horum retribus constringamur, in quibus propitiis nobis sit Deus: attamen evangelicorum mandatorum et canonicarum præceptionum cognitionem percepimus, et in munda conscientia, et simplici corde, et in more sine avaritia, et imperturbabili ad Deum habito, canonicum [*Gr.*, conscientia alacriter erigente se ad Deum, can.] per omnia sequi optamus præceptum: et comprehendimus [submissimus] nosmetipsos, inclinavimus ad serviendum evangelicis atque apostolicis et paternis dispositionibus: decertantes ut hi qui sacerdotium sortiti sunt, sic degant et vivant et convergent, sed et omnes qui Christi nomine vocitantur. At si quidam non acquieverint præceptis istis, communicator talium qui dicuntur quidem, non autem sunt sacerdotes, esse non patior, sed alienus ab horum sum portione: et mihi quidem protestari hæc non pigrum, ipsis autem tutum. Divini ergo canones dantem vel accipientem in ordinatione sacerdotii, deponunt, et persequuntur [expellunt] a sacerdotali dignitate. Inspector Dei Moyses, ut dixi, clamat: In illis, inquiens, non est addendum, et ab eis non est auferendum (*Deut. xii, xxxiv*). Similiter et hymnographus David psallit, et nos cum illo: *Ab initio cognovi de testimonio tuis, quia in æternum fundasti ea* (*Psal. cxviii*). Et quis ad hæc resistendi idoneus? nisi forte infatetur sensu, et divinis velit illudere. Jam enim fundata sunt testimonia Dei, et radicata sunt in Ecclesia ejus: licet quidam temporaliter non obedientes, minime custodiunt ea. Illa ergo in æternum manent; et beati qui scrutantur ea, et his obediunt: et vae qui non obediunt. Omnis ergo episcopus, vel presbyter, aut diaconus convictus, quod per pecunias manus impositionem dederit vel acceperit, a sacerdotio decidit. Fortassis autem dicunt aliqui, quia poenitentiam agimus pro peccato, et Deus ignoscit illud. Ita et ego dico, quia et omnes agentes poenitentiam Deus suscipit, et indulget per poenitentiam peccata quæ jam patrata sunt. Novi enim et David adulterio depressum et homicidio (*II Reg. xi*), sed acta poenitentia receptum, et divino testimonio approbatum: *Inveni David, inquit, filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas* (*Psal. lxxxviii; Act. xiii*): et sancta David prophetice testimonium habentia: perspicuum ergo est, per poenitentiam enim fuisse

(*Math. xxi; Marc. ii; Luc. v*) : verum nullum ex his in sacerdotii dignitate numeratum, nisi forte id ante baptismum commiserit. Novi et monachos aliquot, cum in mundo essent, omni libidine conspurcatos ; cum autem solitarie viverent, tanquam faces in orbe resplenduisse [fornicatione detentos, effectos autem monachos sicut luminaria in mundo per studiosam vitam lucentes] : nullum tamen ex his in sacerdotem ordinatum. Quod si autem id semel atque iterum factum est, non tamen confessim legem in Ecclesia preseribit. Scimus sanctam [almam] Mariam a prius meretricem fuisse, postea factam continentem [fornicariam, rutsus autem pudicam] : non tamen inter diaconas relata est. Quorsum vero haec dico ? cum veritatis sermonem cognoscam, et eum qui a divinis apostolis initiatus est, audacter clamantem [a divinis apostolis et sanctis Patribus nostris edoctus audacter clam.] videam (*Can. 50*) : Quod quicunque per pecuniam ordinatus est episcopus, aut presbyter, aut diaconus, alienus est a sacerdotali dignitate : non enim divini Spiritus gratia venditur. Caiaphaeum hoc studium est, Simonisca haec machinatione, et aliena a sacerdotali sanctificatione. In scortatione aut adulterio si quispiam post baptismum fuerit reprehensus, divini canones illum ad sacerdotium non admittunt : quin etiam si quispiam promotus ad sacerdotium, tale [*Gr.*, *prona.*] est ad sacerdotium qui tale] aliquid fecerit, confessim ejicitur. Omnis igitur vir qui in poenitentia perdurat, per bonitatem et mansuetudinem Dei veniam peccatorum suorum obtinet, quemadmodum etiam in superioribus demonstravimus. Novatum autem, et ejus impise haeresis assecras antithematizo, utpote qui injuriis sit adversus poenitentiam, et mansuetudinem Dei elevet. Quare ejus opinio sum, ut confitear recipiendum episcopum per pecunias ordinatus modo poeniteat : bonus enim Deus est in omnibus, et viscera ejus aperta sunt super omnem hominem poenitentem, quem etiam in regnum suum inducit. Sed quoniam iuxta divinum Apostolum (*I Tim. iii*), episcopus incorpabilis [*Irreprehensibilis*] esse debet : qui propter pecunias aliquem ordinat, aut ab aliis ordinatur, alienus est a sacerdotali dignitate, ut omnes novimus quicunque Ecclesiae alumni sumus. Ergo bona et laudabilis poenitentia quae ad Deum dicit, et a peccatis liberal. Et ego quoque misericordia indigo : novi enim Dei mansuetudinem, qui omnem ad se venientem recipit. Dixit enim per prophetam : *Tu primus dic peccata tua, ut justificeris* (*Isa. xlvi*). Et : *Dixi : Eloquar iniquitatem meam coram Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei* (*Psal. xxxi*). Et : *Pro ea orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno* (*ibid.*). [*Gr.*, *add.*] Et Corinthiun qui fornicatus est, novi a divino apostolo Paulo receptum, non tamen evectum ad sacerdotium.] Nam si pater, filio peregere existente, et rem impie et inique agente, redenantem iterum ad se naturali amore prosequitur,

* 1 : est, *Egyptiacum.*

A quanto magis Deus organism nostrum pater, omnem poenitentem suscipiet in ulnis suis, cum sit singulariter misericors ! Non enim mortem petit peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat (*Ezech. xviii, xxviii*). Quemadmodum etiam in Evangelio ab ipsa Domini voce per parabolam de pròdigo, et postea poenitente (*Luc. xv*), instructi sumus, a Patre cœlesti recepto in cœlis b. Gaudet enim super omnem hominem agentem poenitentiam. Pœnitentia insignis est armatura, magna salutis via, et hospitii regni cœlorum dispensatrix [*Gr.*, regni cœl. conciliatrix : *cod. Jol.* reconciliatio regni cœl.], incorruptibilis via dux, martyricorum certaminum æquiparatio, ad Deum viam indicans, et cum ipso nos esse faciens; humani generis baculus, cadentium et lapsorum surrectio. Beati qui hanc amplectuntur, et hunc adhærent. Qui hanc exercent, cum angelis vitam æqualem ducunt, ab omni malo declinant, et bonum faciunt. Pœnitentia est coalauma et familiaris dilectionis [collactanea et cohabitatrix charitatis], eleemosynæ [*Gr. add.* orationis] jejunii, abstinentie, temperantie, probitatis, honestatis, mansuetudinis : et ut verum uno verbo dicam, haec omnia pollet pœnitentia [*Gr.*, haec omnia est pœnit.]. Si quis autem hanc contaminat et contemnit, non inter servatos, sed inter perditos numerandus est, quorum vermis non moritur, et ignis non extinguitur. A quibus liberemur, digni habili promissis bonis misericordia et miserationibus Christi Dei nostri. Haec a nobis predicanter, vir sanctissime, si forte fuerint, qui nos quoque infamare voluerint. Novimus enim te singularem admonitionem [*Gr.* et *cod. Jol.*, receptaculum] et cultorem evangelicarum et apostolicarum, canoniarumque jussionum. Quamobrem audacius quoque ad te ista scribimus, cupimusque ut ea monachis, et ascetis, virisque omnibus [*Gr.*, virisque sæcularibus] religiosis, cum quibus tibi commercium est, significias [*Gr. add.* si vero etiam libuerit, ostendas] : et ut in orationibus tuis cœlipetis nostri memor sis, obnixe rogamus, quo ex circumstantibus nos undique malis tandem aliquando liberemur. Urgent enim et intus et extra insultationes, a quibus misericordia Dei sumus liberati, et posthac quoque nos evasuros confidimus. Quamobrem iterum atque iterum dicimus, ora, precare o amice vir Dei et noster, immo potius pater : scimus enim quod affectu eo erga nos affectus es, quo pater erga liberos suos. Deus pacis, qui et remota et propinquia ad se convocat, vitam nostram in pace conservet, et omnes illos qui eum colunt et admirantur, nomenque illius invocant, salvos faciat intercessione et precibus dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis, et omnium sanctorum. Amen. Omnes fratres qui ad vos pervenerint, nostro nomine salutes velim, ut et ipsi vobiscum pro nobis orient.

In cœlis redmedat.

¶ Quomodo intelligendum sit Dei nomen esse incomunicabile, et omnem propheticam locutionem, unde inheretur in idola.

Qui in tertium penetravit eorum, et paradisum ingressus audivit arcana verba (II Cor. xii); qui ab Ierusalem per circuitum usque ad Hierosolimam praedicavit Evangelium (Rom. xv), Paulus divinus apostolus impiam et inanem gentilium superstitionem redarguens ait: *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et talorum, et quadrupedum, et serpentium: et coluerunt, et servierunt creature potius quam Creatori* (Rom. i). Juxta hunc igitur sensum intelligere est; quod incomunicabile Dei nomen lignis et lapidibus adaptarunt: hoc enim illi fecerunt, qui ab omni Dei cultu fuero alieni, et qui ex Hebreis dementes a Deo defecerunt. Conamissi sunt enim inter gentes, et dicere opera eorum. Et relictio invisibili, incomprehensibili, et opifice omnium Dei nostro, immolaverunt draconis, Baal, Astarte, Chamos, Apollini et Jovi, Diana et Veneri, Baccho et Mercurio, et plurimis aliis; et horum idola deos appellarent; sed et volucrum et quadrupedum et serpentium. Quapropter idem Apostolus: *Tradidit, inquit, illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea que non convenient, repletos omni iniustitate, malitia, nequitia, araritia; plenos invidia, homicidio, contentione; surrones, detractores, Deo odibiles, superbos, elatos, inventores malorum.* (Ibid.)

Propterea Deus legem dedit per Moysen: deinde prophetas adventum prænuntiantes Salvatoris Christi Dei nostri, nechor argentes, militantes, admonentes, cohortantes, ut ii redirent ad agnitionem veritatis, et posthabita creatura servirent Deo vivo et vero, cuius nomen cum creaturis et singulorū idolicis communicari non potest. Ait namque Apostolus: *Quae societas luci ad tenebras? quae autem consentio Christi ad Belial* (II Cor. vi)? Verum neque lex, neque prophetæ eos convertere potuerunt; permanserunt enim in perditione sua. Advenit ergo qui praedictus erat a prophetis, ipsius Dei Verbum, coeternus Patri, verusque Deus, assumpta carne ex intermerata Dei genitrice semper Virgine Maria, et factus est homo nobis similis excepto peccato, ut nos ab errore idolorum liberaret, et a diaboli servitude eriperet. Exploris ergo omnibus sua dispensationis mysteriis, passus carne in cruce, et sepultus, et resurgens, et ascendens in cœlos, unde descendebat, omni illa impuritate et abominatione nos liberavit, missis sanctis suis apostolis et discipulis ad omnes gentes, accepta ab eis, quemadmodum ipsis promiserat, virtute ex alto, Spiritu Domino, vivificante et omnipotente, qui ex Patre per Filium pro-

A nostri celeberrimi. Quæ tenentes Christiani, signum venerande crucis sanctum Evangelium scripto traditum, venerabiles imagines per experimentem refigurationem, et quamplurima alia Deo dicata: ea que nobis admoveentes, et cum affectu aforantes ac salutantes, sanctificationis ipsorum participes efficiuntur. Non tamen ad haec quasi ad deos accessere Christiani, quemadmodum ad idola gentiles. Absit id ab eis crimen: hugæ sunt hæc, et vaniloquentia leonoclastarum. Ex quo etiam merito Christianorum accusatores appellantur. Cumque dementes sint, vna locuti sunt unusquisque ad proximum suum (Psalm. xi). Labia dolosa in corde, et in corde prava identi sunt. Quod ea quæ adversus idola pronuntiata sint a lege divina, prophetis et apostolis, in evangelicarum rerum picturas male excepterint, pervertentes sacram Scripturam juxta propria desideria; nihil aliud intelligentes, quam ex idolis illis non esse nos per Christum Deum nostrum liberatos, aut salvatos. O hominum dementiam atque insaniam! quia sanctum a profano non distinxerunt. Nam Domini et sanctorum ejus imaginem eodem quo demoniorum effigies nomine appellantur. Proh improbitas hominum! Væ ipsis, quod a Deo resilierunt. Etenim Christiani unum Deum colentes in Trinitate collaudatum, et soli ipsi latrati offertentes, per sensibilia signa ducimus ad intelligibilia. Cum enim sensibiles simus, non aliter ad intelligibilia provehimus, quam per sensibiles notas tum scripture ad meditandum, tum picturæ, qua res coloribus et ligamentis exprimitur. Hæc enim in prototypum omnium inducit et evicit recordationem: et alterum quidem auditu percipimus, alterum vero oculis contemplamur. Quæ ita se habent, ut alterum alterius notitiam inferat: habent etiam sine controversia ut alterum alterius contineat declarationem, et iisdem afficiantur honoribus.

D Ad clariorem autem rei intelligentiam atque quedam etiam apologia causa proponam. Omnia Dei creaturarum commune est, ut participatione aliqua inter se conjunctæ sint affinitate: et quamvis aliæ aliis dignitate et ordine antecellant, res tamen omnes communicatione quadam inter se junguntur. Nam angeli cum sint puræ mentes, ex nihilo producti sunt ab omnium rerum conditore Deo; similius et natura humana: sed et media est inter excellentiam et tenuitatem, cœlestium scilicet angelorum, rerumque terrenarum: verum ut creature convenienter inter se. Deinde angeli quidem puræ sunt mentes et incorruptiones, homo autem mortalis: sed cum sit mentis ac disciplinæ capax, angelicam participat naturam. Rursus natura hominis naturæ cœterorum animalium est particeps, quod

nexus, terra, aqua, aer, ignis: et terra quidem sicca est et frigida, ignis siccus et calidus, aqua frigida et humida, aer calidus et humidus: et convenienti quiete terra et ignis, ut sicca; terra vero et aqua, ut frigida: simili modo et reliqua elementa communione hac inter se sociantur. Hinc etiam nostra corpora proportione horum quatuor elementorum ex quatuor humoribus constant, sanguine, pituita, flava, et atra bili; et sanguis quidem calidus et humidus, proportione respondet aeri: flava bilis calida et sicca, et proportione respendet igni: atra bilis sicca et frigida, et proportione respondet terrae: humor humidus et frigidus, et proportione respondet aquae. Addam etiam ad majorem explanationem: Dominus rex et imperator est; sed et imperium vestrum præfulget omnibus, et dignitate præmines cum domina et imperatrice matre tua, vestroque nutui subditi omnes parent. Attamen homines estis, et definitione comprehendimini, quoniam omnis homo animal est rationale mortale, mentis et scientiae capax: et Petrus enim et Paulus, et ceteri homines eamdem suscipiunt definitionem: hoc est, ea quæ sunt com-

A munia hominibus, et vos habetis; estque vobis cum omnibus eadem natura communis. At vero Deus invisibilis, incomprehensibilis, investigabilis, incircumscripturn, impassibilis, immortalis, solus Rex regum, et Dominus dominantium, nulla aut cum angelis, aut cum hominibus, aut cum alia creatura communicatione est conjunctus. Ipse enim opifex, cuncta vero creata: ipse providentia regit, reliqua omnia providentia reguntur. Extra igitur omnem creatam naturam est Deus: atque hac ratione nomen ipsius et incommunicabile. Idcirco et admirabilis Moyses peculiares tradidit litteras ad scribendum Dei nomen, quas ad alias voces non usurabant. Quod si virtutes angelicae, atque homines pii Deumque timentes participes Dei sunt, id ejus gratia, non natura habent. Cujus tu quoque fas particeps per bona opera. Et ipse imperium vestrum exaltet, et subvehat vos ad intelligenda et cogitanda quæ perducunt ad æternum ipsius regnum, miseratione sua et precibus sanctæ et immaculatae dominæ nostræ Dei genitricis, omniumque sanctorum ejus. Amen.

CHRONOLOGIA SANCTI NICEPHORI

EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

Anastasio Bibliothecario interprete

(Ex Biblioteca veterum Patrum, sæc. ix.)

LECTORI.

Cum consensu omnium auctor hujus Chronologiae S. Nicephorus Constantinopolitanus episcopus asseratur, quem ex certissimis auctoribus diem obiisse anno Domini 828 in annal. Eccles. tom. IX refertur, necessario dicendum Theodotum Cassiteram, Antonium, Joannem Syncellum, Methodium, Ignatium Eunuchum, qui post Nicephorum episcopi Constantinopolitani inferius in hac Chronologia recensentur, non a S. Nicephoro, sed ab Anastasio Bibliothecario, hujus Chronologiae interprete, qui tempore Iustitii vivebat, adjectos suisse

In Christi nomine incipit Chronologia Tripartita ex beato Nicephoro Constantinopolitano in Latinum olim conversa per Anastasium apostolicæ sedis bibliothecarium, ad fidem Anastasiani exemplaris, emendata et notis illustrata per Antonium Contium.

PARS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

(Anno mundi 250) Adam octatis anno ducentesimo tricesimo genuit Seth, et postea vixit annis septingentis.

(435) Seth natus annos ducentos et quinque genuit Enos.

(625) Enos natus annos centum nonaginta genuit Cainam.

(795) Cainam natus annos centum septuaginta genuit Malaleel.

C (960) Malaleel natus annos centum sexaginta quinque genuit Jared.

(1122) Jared natus annos centum sexaginta duos genuit Enoch.

(1287) Enoch natus annos centum sexagiata quinque genuit Mathusala.

(1474) Mathusala natus annos centum octoginta septem genuit Lamech.

(1662) Lamech natus annos centum octoginta octo genuit Noe.

(2162) Noe natus annos quingentos fenuit Sem, A Cham, Japhet.

(2262) Et vixit ad diluvium usque, annis centum.

Anno sexcentesimo zetatis Noe factum est diluvium.

A Anni universi ab Adam usque ad diluvium, secundum Septuaginta, sunt bis mille ducenti quadraginta duo. Quem numerum testimonium veritatis et veterum Ecclesiarum omnium traditiones comprobent.

A. CONTII NOTÆ CHRONOLOGICÆ.

Ad Cap. I. — Cum sine ulla capitum distinctione scriptus et editus esset Nicephorus, nos commodioris doctrinae causa in certa capita distinctionis, secundum vulgatam potissimum etatuum mundi divisionem ab origine ad diluvium, a diluvio ad Abraham, ab Abraham ad exitum de Aegypto, et ita deinceps distinctis temporibus usque ad Christum et sequentia imperatorum tempora. Illud imprimis tenendum est, catholicam Ecclesiam, Orientalem pariter et Occidentalem, constanti et perpetua traditione in computatione temporum sequi longiorem et maiorem annorum numerum, qui in editione Septuaginta Interpretum reperitur, non autem maiorem, qui in Hebraicis voluminibus deprehenditur *. Nam tametsi paulatim post Hieronymi tempora Ecclesiae Occidentalis, relicta vetere Septuaginta editione, qua semper sola usa fuerat, editione praefatis sanctissimi viri uti coperit, Psalterium tamen et chronographiam ex illa vetere Septuaginta Interpretum editione moriens retinuit, ut testantur Beda, Isidorus, auctor Fasciculi temporum, Hugo et alii passim auctores. Sed et argumentum hujus rei evidentissimum praebent tabule quæ quotannis in ecclesiis cathedralibus Franciæ cum cereo paschali publice proponuntur. Quare satis mirari non possum hominum nostri temporis, et eorum qui chronologias scripserunt, vanitatem ac novandum studium qui omnem Septuaginta editionis auctoritatem longissime rejiciunt, et nihil nisi quod in Hebraicis codicibus hodie legatur, rectum putant, et hac prejudicata opinione freti, nihil in libris Graecorum edendis aut transferendis non depravant, ut ipsi metu confessi sunt qui alterius Nicephori Historian ecclesiasticam et alios ejusmodi libros transulerunt. Quibus omnibus explicata hac a nobis chronologia dabatur resipisciendi locus, et mecum fateri cogentur hanc esse certam et vulgatam totius Graecæ Ecclesiae computationem, quæ ad unguem ei congruit quæ in Graecorum Horologio et Cyclo Paschalib[us] ibidem descripto notatur, et quam Cedrenus, Zonaras, Nicetas sexta generalis synodus, sequuntur, et (ut uno verbo utar) omnes Graeci : qui cum frequentius per annos mundi tempora computent quam per annos Christi, sine fructu ab his leguntur qui hanc chronologiam ignorant. His præmissis, superest ut totam hanc chronologie partem suprascriptam ad editionem Graecam Septuaginta, quæ hodie typis multisariam data exstat, et veterem Latina eoruendem Septuaginta, quæ non exstat, sed passim ab Augustino, Hieronymo et veteribus, in eorum libris citatur, expendamus. Scendum igitur in primis est eam per omnia tam Graecæ quam Latinæ veteri translationi convenire, excepto illo articulo de Mathusala quem Nicephorus ait natum annos 187 genuisse Lamech ; nam D. August. lib. v Civit. Dei, c. 10 et 11 et Hieronymus in Quæstionibus in Genesim ; Isidorus item, et Novatianus Scotus, et Beda, annos duntaxat 167 ei tribui asseverant in editione LXX Interpretum, a qua computatione Complutensis Graeca editio duobus minus annis defuit, annos scilicet ei dans cen-

tum sexaginta quinque. Sed Aldina Graeca editio, ex qua postea processit et Germanica, 187 annos habet, ac proinde adamassum Nicephorianæ, computationi congruit. Nam Germanica editio Graeco-Latina mirum est quanta oscitatio et negligenter, ne dicam inscrutia et barbarie, contaminata sit; ut quæ in Graeca columna consentiat Aldinæ, in Latina, Complutensi. Si quis autem in tanta diversitate et librariorum, ut ita dicam, Indibrio percontetur quid integrus putem, placet sola Aldina hoc loco editio. Nam probabile est Gracios Patres, intellecta Augustini et Hieronymi et aliorum hac de re censura (qui omnes hunc articulum mendoso apud LXX editum et ad Hebraicam lectionem emendandum arbitrati sunt), hoc loco pro 167 emendare non dubitasse 187, ut et Josephi Graeca editio et Epiphanius in Pœnarium prefatio (licet misere innumeris passim corruptus sit) et præsens Nicephori editio testantur. Nihil igitur hic in isto articulo apud Nicephoruni emendandum esse censeo : ita enim flet ut vitetur illa absurditas quæ aliquoquin videatur Mathusala post diluvium mortuus, ut latius tractat D. Hieronymus in Hebraicis quæstionibus in Genesim. Sed his ita constitutis, implacabilis exoritur pugna inter summa totius illius computationis et singulos numeros; his enim non conveniet summa annorum 2242, quam colligit Nicephorus, sed ex collectione singulorum numerorum conficietur summa annorum bis 1262. Verum ita quoque summa Nicephorianam emendandam censeo, neque novum est ut prior habeatur singulorum numerorum ratio, et ex eis summa emendetur, non ex summa singuli numeri. Sic etiam legi in manuscripta hac chronologia apud Anastasium. Bibliothecarium notavit et indicavit nobis doctissimus Pythagoras, alias quoque numerorum varietates suggestit, sed eas tantum addere visum est, quæ probabili aliqua ratione nituntur, ne anticipem lectorem teneamus, atque iudicem moram ei ex tanta varietate injiceremus.

C De diversa computatione secundum Hebreos.

Hebrei codices, qui et Latine a D. Hieronymo editi sunt et a plerisque postea recentibus, S. Paginino ex aliis, et integro translati, ab Adam usque ad diluvium annos numerant 1656; quam solam esse veram computationem contendunt hodie quotquot ex litteris Hebreas litteras vel summo digito attigerunt, quibus Hieronymus forte suffragetur, suscepti semel laboris et propositi quo post tot Graecos interpres, ipse ultimus, ex Hebreo in Latinum canonicam Scripturam transferre instituerit, tenax : sed non suffragatur Augustinus (*de Civitate Dei*, lib. xv, cap. 10, 11), qui ideo editionem et translationem Graecam Septuaginta non putat vitiosam quod certam habeat varietatis suæ constantiam. Qui a Judaica et Hebraica littera stant, aiunt falsos suis Septuaginta duos Interpretes, quod cap. v Genes. pro centum semper legerint ducentos; et Hieronymum quoque hujus sententiae esse astrinxunt in Hebraicis quæstionibus in Genesim. Sed nec Latina Ecclesia nec Graeca id unquam sibi persuaderet po-

* Continet dum nimio studio Septuaginta Interpretum translationis chronologiam tueretur, non videt se lucuere

CAPUT II.

(Anno 2 post diluvium.)

Post diluvium anno secundo Sem, filius Noe, natus annos centum genuit Arphaxat.

(137) Arphaxat natus annos centum triginta quinque genuit Cainam.

(297) Cainam natus annos centum triginta genuit Sala.

(397) Sala natus annos centum triginta genuit Heber.

(531) Heber natus annos centum triginta quatuor genuit Phalec.

(661) Phalec natus annos centum triginta genuit Rhagau.

Diebus autem Phalec disperita fuit terra, ideo et nomen Phalec Hebraica lingua *partitionem* significat. (Et hic ante patrem suum moritur.) Et tempore Iudei, illa turris substructio cœpta; et ex uno antiquo sermone, variae voces deductæ et diversarum linguarum sua cuique genti attributa fuit, ut sacra litteræ doceat.

(793) Rhagau, natus annos centum triginta duos genuit Seruch.

(929) Seruch natus annos centum triginta genuit Nachor.

(1002) Nachor natus annos septuaginta novem genuit Tharra.

(1072) Tharra natus annos septuaginta genuit Abraham.

Universi ab Adam usque ad Abram annis secundum LXX sunt ter mille trecenti viginti quatuor.

CONTI NOTÆ

AD CAP. II. — Per omnia convenit superior computatio Graecæ editioni vulgatae et Latinæ Septuaginta veterum translationi qua veteres usi sunt. Sola summa annorum tam a diluvio ad Abraham quam ab Adam ad Abraham specialibus numeris non congruit, sed pari quo antea jure summas ita emendare non veretur, ut ab Adam usque ad Abraham legantur anni 3554, a diluvio vero usque ad Abraham anni 1072. In hac sane computatione tanquam omnium certissima aquiescit hodie tota Orientalis Graecorum Ecclesia, videturque ea computatio menti D. Augustini congruere, ut intelligitur ex lib. ejus de Civit. Dei, c. 10 et c. 46. Nam cum huic computationi Septuaginta Interpretum suffragetur divini Luce evangelistæ genealogia a Christo ad Adamum repliata, nefas duxit tam Graeca quam Latina Ecclesia, Hebraicam sequi numerationem ac non potius eam amplecti quæ ex Evangelio auctoritatem accipit. Eant nunc novi pseudochristiani et hebraizent modestissimi qui Judaica obstinatione et nuda litterarum atque apicum auctoritate freti, adversus divinam Septuaginta Interpretum translationem, et cum translatione cunctani prophetiam et Hebraicorum mendorum emendationem quotidie blasphemant. Nos in hac Nicæphoriana chronographia acquiescemos, ac ne quis desperatione aut desatigatione diligenter in omnes omnino auctores inquirendi, id nos potius cumpissse putet, quam post infinitam prope lectio- nem et opinionum varietatem certiorum veri fidem elegisse, septem diversas annorum ab Adam ad

A diluvio autem usque ad Abraham anni mille octoginta duo.

CAPUT III.

Abraham agens annum septuagesimum quintum dignos fuit oraculo divino et facta ipsi promissione.

A qua usque ad iter ex Aegypto, cuius dux fuit Moyses, sunt anni quadringenti triginta quemadmodum et Apostolus testatur inquit: *Testamentum Dei, lex post annos quadringentes triginta lata, non facit irritum ut aboleat promissionem (Gal. iii).* Et ipse in Exodo concordat Moyses cum sit: *Habitatione autem filiorum Israel, qua habitaverunt in Aegypto et in terra Chanaan, ipsi et patres eorum, anni quadringenti triginta (Exod. xii).* Hi autem per partes ita colliguntur.

Abraham natus annos centum genuit Isaac.

Isaac natus annos sexaginta genuit Jacob.

Jacob natus annos octoginta septem genuit Levi.

Levi natus annos quadraginta quinque genuit Caath.

Caath natus annos sexaginta tres genuit Amram.

Amram natus annos septuaginta genuit Moysen.

Moyses natus annos octoginta eduxit populum ex Aegypto.

Colliguntur universi a primo anno Abraham ad iter ex Aegypto anni quingenti quinque.

A diluvio vero anni mille quingenti octoginta septem.

Ab Adam vero secundum Septuaginta ter mille octingenti viginti novem. Secundum alias, ter mille sexcenti nonaginta octo

CHRONOLOGICÆ.

Abraham varietates in brevem canonem subdixi.

Anni ab Adam usque ad Abraham.

1. Secundum vulgatam editionem sancti Hieronymi ex Hebreo.— 1948.

2. Secundum Judæos, qui ad complendum quadragesimum nonum jubileum, et quingingesimum inchoandum, duos amplius annos addunt, ut ait Eusebius.— 1950.

3. Secundum editionem Hebraicam, sola illi inserta ex Lucæ Evangelio Cainam generatione cum suis 130 annis, ut Marianus maluit.— 2178.

4. Secundum meram editionem Septuaginta, nec eo quam diximus modo emendatam.— 5514.

5. Secundum editionem Septuaginta, ab Origene sub obelis asterisque editam, ubi expungitur Cainam.— 3184.

6. Secundum propriam opinionem sancti Augustini viginti quidem amplius annos Mathusake cum genuit Lamech, addentis, sed Lamecho postea cum genuit Noam; sex annos detrahentis.— 5528.

7. Secundum Aldinam Septuaginta Interpretum editionem, quam Nicephorus hic confirmat esse recte emendatam et omnis Graecorum Ecclesia.— 5534.

AD CAP. III. — Ex singulis numeris cuique personæ ascriptis (qui et in editione tam Hebraica quam Septuaginta hoc loco non discrepant, recte colligitur summa quingentorum quinque annorum; sed singula annorum particulares summe singulis attributæ, ex disertis Scripturæ verbis non ita confirmantur, ut

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

Sic vertit Hieronymus in Chronicis Eusebianis.

^b Alias, Caath enim natus annos 60. sed men-
dose.

CAPUT IV.

Post hæc præfuit populo Moyses in deserto annis quadraginta.

Jesus Nave annis viginti septem.

Seniores annis triginta tribus.

Alienigenæ, seu (ut habet Anastasius) Philistium annis octo.

Gothoniel ex tribu Juda primus judex, annis quadraginta.

Alienigenæ (seu Philistium) annis octodecim.

Post quos, Aod ex tribu Ephraim, annis octoginta.

Alienigenæ, annis viginti.

Debora et Barac, annis quadraginta.

Madiam annis septem.

Gedeon annis quadraginta.

Abimelech annis tribus.

Thola annis viginti tribus.

Jær vel Jair annis viginti duobus.

A Ammonitæ annis octodecim.

Jephte annis sex.

Ezebon ^a annis septem.

Ailon (al., Eglon annis decem ^b).

Hunc non haberit apud LXX Interpretes; atqui hodie habetur in editione Aldina, Complutensi, etc. Sed dicimus vulgatam hodie editionem Graecam non esse illam meram editionem Septuaginta Interpretum, sed interpolatam ex aliis, juxta Theodotionis et Originis editionem, qui hunc sub obelo addidit.

Labdon (al., Abdon) annis octo.

Alienigenæ ^c annis quadraginta.

Samso annis viginti.

Heli Sacerdos annis quadraginta.

Samuel et Saul annis quadraginta.

B David regnavit annis quadraginta.

Universi ab exitu Israel ex Aegypto ad David usque et una cum hujus regni tempore, sunt anni sexcenti triginta.

A. CONTII NOTÆ CHRONOLOGICÆ.

hæc quas subiiciam, quibusque sum usus in Chronicis Canonibus Codici Justinianeo a me adjectis. Abraham natus annos 100 genuit Isaac, ut dicitur Genes. cap. xxi. Isaac natus annos 60 genuit Jacob, ut etiam diserte dicitur Gen. c. xxv. Jacob natus annos 91 genuit Joseph; quod tametsi disertis verbis in Genesi non scribitur, tamen necessaria subductione ex iis que ibi diserte astruuntur colligitur hoc modo. Joseph cum Pharaoni somnum aperit, est annorum triginta, ut ibi dicitur c. xli. Idem Joseph cum per fratres patrem accersit, est annorum triginta novem; erat quippe tum annus secundus fertilitatis, et consequenter nonus ab exposito somnῳ, Gen. xlvi. Porro eodem illo anno secundo fertilitatis, Jacob de-latus in Aegyptum Pharaoni respondet se annum agere 150 Genes. c. xlviij. Subducamus igitur illos 39 annos Josephi de ætate Jacob, restabunt unus et nonaginta anni quos agebat Jacob cum genuit Joseph. Joseph vixit annos centum decem, Gen. cap. ult. Post mortem Joseph Israelita dura servitute oppressi sunt ab Aegyptiis per annos centum quadraginta quatuor, quod non directa sed subductitia ratione ex sacra Scriptura probatur. Exod. c. xii dicitur Israel habitasse in Aegypto, et in terra Chanaam (quod recte addunt supplendo, Septuaginta Interpreti) ann. 430. Subduc ergo ex hac summa annos 361 quos a nativitate Abrahæ usque ad mortem Joseph computavimus, restabunt anni 144 quibus Israelitas Aegyptiis servivisse consequens est.

His precongnitis, summas collectiones iam ex superioribus mendis depravatas ita emendabimus: Ab Adam usque ad exitum de Aegypto anni 3839; a diluvio usque exitum de Aegypto, 1577.

Illa autem verba Nicephori postrema. Secundum alios 3698, sic apud Anastasium legi judicatum est, anni 3829, ut scilicet eorum computationem intelligat qui nihil ad annos supra ascriptos Mathusalæ addunt, qui tamen etiam decem annis a Nicephoro deficiunt, si etiam ita emendetur: sed eorum computationem non magni facit Nicephorus.

Nunc invitus (ut ingenue fateor) facio ut reectionem quorundam theologorum novam et a veteribus hand scio an tentatam, dissensionem attingam; inter quos est Augustinus Steuchius, et hujus temporis doctissimus et religiosissimus quidam theologus, evijs in mentem id venire potuisse vehementer mi-

ror. Aut igitur omnes, qui hodie temporum rationem sese Biblia subducere aut, Israelitas mansisse in Aegypto annos duntaxat 210, quos nostrum Chronologiam Lutetiae cum Codice Justiniani excusim non legisse probabile est (contempsisse enim non puto, ne quid addam amplius). Nam eos mansisse in Aegypto annos 140 ibidem uti et hoc loco scripsimus. Scribunt autem atque affirmant Israelitas in Aegypto mansisse annos 430, persuasi auctoritate Genes. xviii, ubi prædictitur Abraham semet 400 annis servitum, non ut illi citant, in Aegypte, sed in terra, non sua, et eos qui minus tempus ascribunt, sequi commentum Rabinorum. Equidem sancte affirmare ausim nihil me vel tantum Rabinis credere (qui utinam idem de se affirment), sed et iis argumentis duci quo: Eusebius, Nicephorus, Paulus ad Galatas c. iii, Moses Exod. xii, ex fide Septuaginta Interpretum protulerunt, assentientibus illis Patribus Graecis et Latinis omnibus. Sans illorum, opinio (vere dieo opinionem, non sententiam) consistere non potest, quia tres tantum generationes in Aegypto fuerunt, nempe Caath qui vixit annos 133. Exod. vi; Amram, qui vixit ibidem annos 137. Genes. vi, et Moses qui 80 fuit annorum cum eduxit populum: unde constat annos 430 confici non posse, nec in re tam evidenti majorum probationem requiri: legant Bedam nobiscum sententem libro de Natura rerum.

An CAP. IV. — Superior computatio tota confirmatur disertis libri Judicum verbis: sive Hebreos codices et ex his conversos sequare, sive Gracos et ex his etiam conversos, exceptis duntaxat 27 illis annis, qui Josue, et 33 qui senioribus tribuuntur hoc loco a Nicephoro. Seniorum quidem gubernationi aliquod tempus longum tribuendum esse innuit Scriptura, dum ait post mortem Jesu seniores vixisse longo tempore, qui viderant omnia opera Domini magna que fecerat cum Israel, donec suscitavit Dominus Iudices qui liberarent eos, Judic. ii; et quod cap. i ejusdem libri Judicum dicitur, tribum Juda bellum administrasse ex oraculo Dei, videntur intelligendi illi seniores tribus Jude, ut Caleb, etc. Ceterum collectionis summa 630 annorum recte ex singulis summis collecta est.

Et hactenus quidem aut nihil aut non multum discrepat a Graecorum chronographia, Latine Ecclesiæ tradiſio et computatio. Sed in hac annorum

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a Hunc vocat Isidorus Abessam; Clemens vero Stromat., Abathian.

^b Eusebius testatur.

^c Seu Philistijm, ut in Anastasii libro

CAPUT V.

Salomon regnavit annis quadraginta.
Roboam annis septemdecim.

A. CONTII NOTÆ CHRONOLOGICÆ.

computatione ab exitu de *Ægypto* usque ad Salomonis regni annum primūm vehementer dissentit; sequitur enim Eusebii computationem, quam Augustinus, Orosius, Isidorus, Beda et omnes Latini Patres amplexi sunt, et plerique etiam Græci: quæ computatio Eusebiana, nostra hac Nicephoriana, quam explicandam suscepimus, multo est brevior. In causa hæc sunt: primum, nullum tempus separatim tribuit Eusebius seniorum gubernationi; deinde Ailon cum suis decem annis in totum expunxit, quod is in Septuaginta Interpretum editione, decesset: editione, inquam, illa mera quæ in Cæsariensi bibliotheca exstabat; nam is postea additus est in vulgata editione: quæ, ut pluribus locis docet Hieronymus, non est mera Interpretum Septuaginta. Postremo annos omnes quibus Israelitæ servivisse scribuntur alienigenis, in prefato Judicum libro confundit cum sequentium judicium annis, nec separatim recenset, potiorem habens hac de re Juðorum traditionem, quæ (ut testatur ipse) astruit illos annos contineri in sequentium judicium annis, nec debere separatim computari.

Sed credibile est Græcos Patres procedente postea tempore (quod omnia vel revelat, vel in melius commutandi occasionem afferit) maluisse numerare illos annos per se ac separatim, quia periculosum sit contra diserta Scripturæ verba repugnante in illis Judaicam traditionem potius admittere, at praeterea Ailon expungere qui habeatur in Hebreis codicibus, et nullum tempus seniorum gubernationi tribuere; unde tamen illos 53 annos illi tribuendos præcise collegent, inquit, fateor, nondum mihi liquere. Eusebium movit idem quod Juðos ut suam traditionem obtruderent, quia illi lib. Reg. cap. vi in principio scriptum est his verbis: Et factum est in octogesimo et quadragesimo anno egressionis filiorum Israel de terra *Ægypti*, anno quarto, in mense secundo regnante rege Salomonone super Israel et ædificavit domum Domino; sic enim et in Hebreo et in Græco habetur editionis Complutensis, et ita in utrisque codicibus legit Eusebius; perpetram igitur in Aldina et Germanica editione habentur anni duntaxat 460; movit, inquam, Juðos et Eusebium hæc libri Regum auctoritas; quæ si vera est, illa libri Judicum auctoritas corruerit, nisi ita annos in eo sigillatim numerosat breviemus, et annos servitutis cum annis judicium confundamus. Non est meum tantam componere controversiam. Si quid tamen mihi juris esset, quod mihi non argogo, sed totum me iudicio Ecclesiæ permitto, dicere illum forte locum libri Regum non de priore exitu de *Ægypto*, sed de postremo accipi posse; nam nec psal. cxiii: *In exitu Israel de Ægypto*, de priore exitu accipitur, cum ibi dicitur Jordanem conversum fuisse retrorsum; sed pro Nicephoro et his qui majorem libri Judicum numerum sequuntur, multa etiam dici in contrarium possunt, quod ex summa quadam annorum collectione non sunt speciales numeri corrigendi aut confundendi, quia plus valent multa specialia et distincte scripta quam una et sola summa universim collecta, in qua facilius labi potuerunt librarii: denique non oportet vim facere verbis, fieri autem vis videtur per illam Judaicam traditionem: praeterea ut illa auctoritate lib. iii Regum pugnant, ita nos S. apostoli traditione tuebimur scribentis Act. xii a morte Moysis usque ad Samuelem annos esse quadragesitos quinquaginta, quæ verba nefarie quidam emendare conati sunt, quos indignos qui nominentur existimo. Cæterum ne quis putet ita Eusebium minorem illum numerum mordicus sequi voluisse,

A Abia annis tribus.

Asa annis duodecim.

Josaphat annis viginti quinque. His temporibus fo-

ut bunc majorem omnino rejiceret, verba ejusdem ascribam, quibus videtur cinq̄ liberam electionem alterutrum permittere. Sic igitur in præfatione Chronicorum canonum ait interprete Hieronymus: A Moyse usque ad Salomonem et primam templi ædificationem anni sunt quadringenti septuaginta novem secundum minorem numerum tamen quem tertius Regnorum liber continet; nam juxta volumen Judicium supputantur anni sexcenti. Hæc Eusebius. Ilunc ergo majorem numerum libri Judicium sequitur hoc loco Nicephorus patriarcha CP. ut et Clemens Stromateus in Stromatibus, ac denique eos Græca Ecclesia, et synodus sexta in Trullo, cum canone 3 decretorum suorum numeral annum tunc decurrentem 6199, qui numerus constare non poterit, nisi et majorem numerum editionis Septuaginta, et longiore quoque supputationem libri Judicium sequatur. Sed et Horologium Græcorum, Venetus impressum anno 1535, eamdem prorsus rationem et supputationem sequitur cyclo Paschali ibidem adnexo. Qui igitur Græcorum ecclesiasticas res, consilia, leges, basilicas, historias, clum fructu et ratione temporum legere volunt, hanc chronologiam quasi ducem sequantur necesse est. Ne quid tamen a nobis desiderari possit Eusebianam quoque illam minorem supputationem subjecimus, quam scilicet D. Augustinus, Orosius, Isidorus, Beda, Fasciculus temporum, computus ecclesiasticus, tota denique Latinorum Ecclesia in qua sumus alteri videatur prætulisse.

Secundum Eusebium.

Moses præfuit in deserto annis 40.

Josue Nave annis 7.

Othoniel annis 40.

Aad annis 80.

Debbora annis 40.

Gedeon annis 40.

Abimelech annis 40.

Thola annis 3.

Jair annis 23.

Jephite annis 67.

(Eloī omittitur ab Eusebio ut ante monki.)

Eusebon annis 1.

Labdon annis 8.

Samson annis 20.

Heli annis 40.

Samuel et Saul annis 40.

David annis 40.

Salomon ante templi ædificationem annis 4.

Summa anni 480 ab origine mundi 4300.

Porro si hos sexcentos trigesita annos quos colligit Nicephorus addiderimus annis 5839, quos ab Adam usque ad exitum de *Ægypto* collegamus, fient anni ab Adam usque ad initium regni Salomonis 4469.

Judei, inter quos Eusebius et ex recentioribus nostri temporis plerique, imo et universi, præscripsi Latini, totam computationem libri Judicium mirè depravant suis traditionibus et violentis atque absurdis interpretationibus, ut numeratur in Chronologia Parisiis impressa 1567, in duos libros distincta. Quæ enim absurditas est a morte Josue usque ad mortem primi iudicis Othonielis annos duntaxat 40 numerare, cum dicat Scriptura i et ii Judicum servivisse Israelem Domino cunctis diebus Josue et seniorum, qui longo vixerunt tempore post Josue, et neverant omnia opera Domini, donec surrexit nova generatio quæ non neverat opera Domini quæ fecerat, et quæ generatio fecit malum et servit

ruerunt prophetæ Michæas, Elias, Eliseus.

Rex Joram annis octo.

Ochozias anno uno; Gotholia mater Ochozias, annis septem.

Joas annis quadraginta.

Ainias annis viginti novem.

• Azarias, qui et Ozias, annis quinquaginta duobus.

His temporibus floruerunt prophetæ Osee, Amos, Isaías, Jonas, Joel.

Rex Joathan annis sedecim.

Achias annis sedecim.

Ezechias annis viginti novem.

Manasses annis quinquaginta quinque. Sub hoc, anno duodecimo, conditur Bizantium, quæ post Constantinopolis dicta est.

Amos annis duodecim.

Josias annis triginta uno, et interregnum, ἀνερχια^a, annis triginta secundum LXX, secundum Hebreos quinquaginta. His temporibus floruerunt prophetæ Jeremias, Sophonias et Baruch.

Rex Jachaz vel Joachaz menses tres ^d.

Eliacim annos duodecim ^c. Regnavit hic annos undecim et paucos menses, et ejus regni anno tertio facta est et secunda captivitas.

Jechonias ^f menses tres.

Sedechias annis undecim. Hunc, oculis effossis, Nabuchodonosor captivum abduxit, et templum inflammatum post menses quinque a Nabuzarda, cum stet-

A tisset, ex quo conditum fuerat, annis quadringtonis viginti quatuor ^e.

Apud Anastasium annis quadringtonis triginta quatuor.

Universi ab initio regni Salomonis usque ad captivitatem sunt anni quadringtoni quadraginta quinque.

CAPUT VI.

Post captivitatem autem Judæorum abductorum Babylona et solitudinem loci anni sequuntur septuaginta. Hi complentur anno secundo Darii regis Persarum, qui populum illum captivitate liberavit et instauravit templum Hierosolymitanum.

CAPUT VII.

B Primus rex Persarum fuit Cyrus annis triginta. Cambyses annis septem.

Darius filius Hystaspis ^b annis triginta sex.

Hujus anno secundo (ut modo dictum est) renovatum fuit templum Hierosolymitanum. Restant igitur anni Darii triginta quatuor.

Xerxes Darii filius regnavit annis viginti octo ⁱ.

Artabanes mensibus septem.

Artaxerxes Longimanus annis duodecim; hujus tempore aiunt accidisse ea quæ de Esther et Mardonio leguntur.

Xerxes alter mensibus duobus.

Sogdianus inensibus septem.

A. CONTII NOTÆ CHRONOLOGICÆ.

Baalino, traditaque est in manus diripientium donec suscitatus est Othoniel qui eos liberaret? Ne plura, non absque summa ratione credendum est Græcos Patres, et ex his Clementem Stromateum, et hunc Nicephorum secutos esse eam numerationem quæ ex verbis minime violatis elici potest, quam nec Eusebius in præfatione Chronicorum damnare ausus est, sed in aequilibrio cum alia breviore sustinuit.

Ad CAP. V. — De superiori supputatione regnorum iujusque regis inter omnes editiones, Græcas et Hebraicas, et hunc nostrum chronographum, optime convenit, si paucula tantum observemus: Azarium et Oziam eumdem esse ex collatione libri Regnorum cum libro Paralipomenon, Joacim seu Eliacim regnasse annos xi ut dicitur iv Regum cap. xxiii in fine. Amon regnasse annis xii, ex auctoritate et mera editione Septuaginta Interpretum, ut refert Eusebius, cui in ea re fides habenda est: ut qui meram editionem ejusmodi habuerit, ut jam antea monuimus. Hebreæ autem editio et vulgata Græca quæ hodie Compluti et apud Aldum et alios excusa existat, duos tantum annos ei tribuunt. Quod de anarchia dicit Nicit Nicephorus, id tempus indicat quo contra legem et per vim a rege Ægypti mutata est et turbata series regnandi, primânamque captivitatem significat, quæ facta est tempore Joachas seu Joacim filii Josie, cuius meminit Theodoretus in Danielem orat. 9, ubi tres captivitates fuisse docet, quod tempus cum sequenti confundi debet, non au-

C tem separati censi: aliqui nec summa collectio- nis universæ convenirent, nec ullus historicus ^a/ chronographus. Si igitur hos 445 annos addamus annis ab origine usque ad Salomonem 4469, sient anni 4914 ab Adam usque ad captivitatem Judæorum Babyloniam.

Ad CAP. VI. — Hoc brevissimum caput nullam habet difficultatem aut computationis varietatem, probaturque disertis Zacharie prophetæ verbis: *Hic septuagesimus annus est*, inquit, etc. Si ergo supra collectæ summae addas 70 annos, sient anni ab Adam usque ad reductam captivitatem 4984.

Cæterum si quis partes hujus temporis diligentius digestas per annos Chaldaeorum seu Babyloniorum principum, et postea Medorum et Persarum, subtilius intelligere cupit, evolvat diligenter ea quæ doctissime in Danielem scripsit Theodoretus, ubi Josephum refutat et tres captivitates fuisse docet: primam, anno 1 Nabuchodonosoris, in qua abductus est Daniel, anno 3 Eliachim regis Juda, eamque finem sumpsisse sub Cyro Persa; secundam, anno 9 Nabuchodonosoris, quæ finita est sub Dario Hystaspis; tertiam, anno 19 Nabuchodonosoris, quæ desuit sub Artaxerxe filio Xerxis: omnes autem durasse annis 70. Sed receptionis opinio est quam et hic auctor sequitur, ultimam transmigrationem et desolationem finem accepisse sub Dario Hystaspis filio.

Ad CAP. VII. — A captivitate reducta incipit sacra

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a Sic ex Anastasio restituimus.

^b Apud Anastasium etiam scribitur Amon, rectius quam Amos.

^c Anastasius habet, *cessatio principatus*.

^d Et paucos dies addit Theodoretus.

^e Rectius apud Anastasium legitur 41, ut IV Reg. xxiii in fine. Pharaon Nechao hunc ex Eliacim

vocavit Joachim, nomine mutato.

^f Qui et Joachim dictus est; sub quo secunda captivitas accedit.

^g Apud Anastasium, *annis 434*.

^h Hostari legit Anastasius et an. 37.

ⁱ Anastasius legit 24; Eusebius vero et Isidorus, 21.

Darius annis novemdecim.

Artaxerxes Memnon Darii et Parisatidis filius annis quadraginta.

Artaxerxes, qui et Ochus, annis viginti duobus b.

Arses Ochi annis quatuor.

Darius Arsamis annis sex. Hoc sublato, et delecto imperio Persarum, Alexander Macedo regnavit annis sex, potitus rerum ante Darii interitum annis duodecim. Mortuus fuit Babylone annos natus triginta quinque, vel, ut alii tradiderunt, triginta sex. Rex igitur fuit annis septemdecim c.

Subegit Barbaricas nationes numero virginis duas, et Graeciae civitates tredecim d.

Mortuus (ut diximus) in Perside, florente imperio.

Universi ab Adam usque ad mortem Alexandri, anni quinques mille centum septuaginta septem. B

CAPUT VIII.

Post mortem Alexandri Magni primus rex Graeciae in Aegypto fuit Ptolemæus Lagi filius annis quadraginta.

Ptolemæus Philadelphus annis quadraginta octo. Hoc regnante sacri libri Hebraeorum in linguam Graecam traducti fuerunt, et repositi in Bibliotheca Alexandrina. Pontificatus Eleazaris.

Ptolemæus Evergeta annis viginti quinque.

Ptolemæus Philopator annis septemdecim.

Ptolemæus Epiphanes e annis viginti sex.

Hujus temporibus ea gesta sunt quæ de Machabæis leguntur.

Ptolemæus Philometor annis triginta quinque.

Ptolemæus minor f annis viginti novem.

Ptolemæus Physcon g annis sedecim, mensibus sex.

Ptolemæus Alexander annis decem.

Ptolemæus frater hujus annis octo.

A. CONTII NOTÆ

Scriptura numerare tempora per annos externorum principum, quos etiam hoc capite complexus est Nicæphorus. Cæterum quam inter se dissentiant Graeci auctores de singulorum monarcharum annis, nulli non est incertum. Sed Nicæphorus probatiores secutum fuisse credendum est; neque enim fere ab Eusebio et Isidoro dissentit et libris Esdræ et Nehemias. Summa autem annorum a reducta captivitate (quam prætermisit Nicæphorus) est annorum 201, ab origine vero mundi; id est, ab ipso Adamo usque ad mortem Alexandri Magni, annorum 5185.

Ad CAP. VIII. — Superiores computationes, quot annis quisque successorum Alexandri in Aegypto regnaverit, Eusebio, Isidoro, et ceteris chronographis mira consentiunt; sed collectio totius summæ non convenit. Quot autem anni intersint inter mortem Alexandri et Christi nativitatem sequenti capite adnotabimus esse 323, quotque ab Adam ad Christum Dominum Deum nostrum.

Ad CAP. IX. — In summis totius collectionis et

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a Nothus addit Anastasius.

^b Apud Eusebium, Isidorum et Anastasium, hujus libelli interpretem, 26.

^c 18 legit Anastasius.

^d Anastasius 3.

^e Illustris vertit Anastasius.

^f Junior vertit idem.

A Ptolemæus, cognomento Dionysius b annis triginta.

Cleopatra Ptolemæi filia annis viginti duobus.

Hujus anno tertio primus occupavit regnum Romæ C. Julius Cæsar, a quo omnes deinceps imperatores Romani Cæsares appellati fuerunt.

Ilic regnavit annis quatuor, mensibus septem.

Post Julium regnavit Romæ Cæsar Augustus Octavianus annis quinquaginta sex, mensibus sex.

Ab hoc deinceps Antiocheni annos suos numerant.

Hic anno imperii sui decimo quinto, sublata Cleopatra, evertit regnum Ptolemæorum, qui illud in Aegypto tenuerant annis ducentis nonaginta septem.

B Summa a morte Alexandri usque ad Christum natum anni ducenti viginti tres, Augusti quadraginta duo.

CAPUT IX.

Colliguntur itaque universi ab Adam usque ad initium imperii Augusti, secundum exquisitos temporum descriptores, anni quinques mille quadragesimi quinquaginta septem ⁱ. Quippe Augustus, ut est dictum, imperium tenuit annis quinquaginta sex, mensibus sex. Anno autem quadragesimo secundo ipsius natus fuit secundum carnem ex sancta et Deipara virgine Maria Dominus noster Jesus Christus. Deus æternus, in oppido Iudeæ Bæthlehem ante diem viii Kalendar. Januarii, qui est Chæac i vicesimus nonus, idemque Decembribus vicesimus C quintus.

Cyrenæus ^k, tum a senatu missus, census egit patrimoniorum et incolarum. Fiant igitur universi ab Adam ad Domini nostri Jesu Christi in carne administrationem, id est θάρηον οἰκονομίαν, exquisitissima ratione, anni quinques mille quingentis.

CHRONOLOGICÆ.

superiori capite mendum est. Sunt igitur a morte Alexandri usque natum Christum, id est quadragesimum secundum Augusti annum, anni 323; ab Adam vero usque ad Christum anni 5508, si omnes speciales et universas summas prius expositas et a nobis restitutas in unam collegerimus. Alter Nicæphorus lib. Ecclesiast. Histor. c. 10 et c. ult. ait anno mundi 5505 natum fuisse Christum; Cedrenus vero, anno mundi 5506: alter tribus, alter vero duabus tantum annis ab hac nostra deficientes. Sed hæc quam collegimus exactissima est et usu a Graeca Ecclesia recepta, ut ostendit canon tertius synodi in Trullo, sexte universalis, et Horologium Graecorum Venetiis impressum anno Christi 1555, quem annum in magno Cyclo Paschali ibi subiecto facit annum mundi 7044; a quibus si 1536 ademeris, annos scilicet Christi, restabunt anni 5508, anni scilicet mundi usque ad Christum natum ¹. Sed et nunc vertentem annum Christi 1571 facit annos mundi 7079, et ejus tempora et festa mobilia præcipua sic tradit. Graeca

HISTORICÆ.

^g Hunc et Soterem vocat Eusebius.

^h Ptolemæus, qui et Dionysius, legit Anastasius.

ⁱ Legendum octo.

^j I Is est quartus mensis Aegyptiorum, incipiens a Kal. Decembribus, ut docet Beda, de Natura rerum, cap. 11.

^k Cyrus legit Anastasius.

CAPUT X.

Post Augustum tertius imperator fuit Romano-rum Tiberius, anni viginti tres. Hujus imperii anno quinto decimo inchoavit seletiferam et evangelicam doctrinam Dominus noster Jesus Christus.

Anne autem (ejusdem) decimo octave passus fuit Hierosolymis pro nobis passionem salutarem ante octavum diem Kalendarum Aprilis, Phamenoth 29, id est Martii 25^a.

Sunt igitur ab Adam usque ad salutarem passionem et resurrectionem Domini et Dei Salvatoris nostri Jesu Christi anni quinques mille quingenti triginta tres.

CAPUT XI

Julius igitur Caesar, ut dictum est, profuit regno occupato Romae an. quatuor, mense septem. Muic successit Octavianus, cuius anni sunt quinquaginta sex, menses sex. [Tertius imperator regnauit Tiberius, privignus Octavii, annis viginti tribus^b.]

A. CONTINENTIA

enim addere visum est, addita interpretatione Latina, quia paucis Latinorum et nostratium ea res videtur cognita. Έτος ξοθ, ινδικτώνος ιδ, ηλιού κύκλος χ γ, φεγγαρίου κύκλος ιε. Η πάρομον τῶν Χριστοῦ γενέσεων, πμρα κυριακή προσφέρεται, θύρας η το τριώδιον ἀρχεται θεορυρίων δ. Η ἀποκρίται θεορυρίων ιη. νομικών Φάσχα Απριλίων, ιδ. Χριστούντων Πάσχα, Απριλίων επικράτη τῶν ἄγιων πάντων τουνίων ι. Η νοτιότερη τῶν ἄγιων ἀποστόλων, θύρας ιε. Id est: Anno (mūndi) VII LXXIX (id est septies millesimo septuagesimo nono, — anno Incarnationis Christi 1571), indictione XIV solis XXIII (nostri Latini computant dominarum XII). Phengarii (id est lunæ) cycli XI. Vigilia (sive exspectatio) Christi natalium die Dominicæ; Creophagia (seu tempus edendarum carnium) dies LXVI; Apocrea (seu dies abstinentia a carnis) XVIII Februarii; Triodion incipit Februario, die quarta; legate Pascha, Aprilis C XII die, Christianorum Pascha, Aprilis XV; die Dominicæ sanctorum omnium, Junii X die; Jejunium sanctorum apostolorum dies XVII.

Quod accedit ad indictionem, eadem est cum Latina traditione. Sed solis cycli et phangarii (*), id est lunæ, seu aurei numeri et decemvennalium numerus cum Latino computo ecclesiastico non convenient, computat enim cycli solaris ann. 12, lunaris vero 14. Si quis autem rationem inveniendi cycli utriusque, tam lunaris quam solaris, ex Graecorum traditione scire cupit, videat quæ hac de re nota Balsamon ad ean. 78 Carthaginensem.

Vigilia Christi natalium, die Dominicæ. Scindunt est igitur Graecos atque etiam Latinam Ecclesiam annum incipere a vigilia Natalis Domini, si modo Nicolao de Cusa seu Cusano credimus, qui ab Ecclesiæ computatione separat vulgarem italicam, quæ gentilium Romaporum morem a Kalendas Januariis annum inchoandi abjecere non potuit: cum ergo illa prima sit totius hujus anni Dominicæ, facillimum erit, hoc initio posito, cæteras totius anni ferias ordinare. Non enim litteris ut Latini suas Dominicæ et ferias per totum annum distinctas habent.

* οὐταντι Vulgi sermone Græco hodie dicetur, quæ olim

A Post Tiberium Caius annis tribus, mens. decem^c.

Claudius ann. tredecim, mens. uno. Sublatus veneno.

Nero ann. tredecim, mens. octo fugit^d, seque ipsum vivus interfecit. Hoc Nerone persecutionem primo commovente, Petrus et Paulus Romæ martyres facti sunt. Et Jacobus frater Domini, quem vocabant omnes Justum, a Judæis Hierosolymis lapidibus est obrutus^e.

Otho menses tres, seipsum occidit.

Vitellius menses octo.

Vespasianus annis novem, mens. undecim, diebus viginti duobus, decessit in hortis Sallustianis. Hujus imperii anno secundo capta est urbs Hierosolyma a filio ipsius Tito, ann. post Christi assumptionem triginta quinque^f.

Titus ann. duabus, mensibus duobus, necatus in palatio.

Domitianus ann. quindecim, menses quinque. Hoc CHRONOLOGICÆ.

Creophagia dies LVI. Creophagia vocant illud intervallo quod est a Natali Domini usque ad feriam secundam post Dominicam in Sexagesima, quia usque ad eam duntaxat viem carnibus vescuntur Græci Christiani.

Apocrea. Sic vocant Dominicam in Sexagesima, quia tunc incipiunt abstipere a carnibus. Nam incidit ea Dominicæ in 18 Februarii.

Triodion. Sic appellant primam sedem Dominicæ. rum et festorum mobilium totius anni, quæ semper incipit a Dominicæ præcedente Dominicam Septuagesimæ, quam vocant Dominicam Pharisæi et Teleni seu Publicani.

Legale Pascha. (πασχα). Sic scribendum esse Hebraicum verbum ait Nazianzenus in Panegyrico de Pascha, sed vulgo obtinuisse ut quasi a passione deduceretur, Pascha pronuntietur. Sed ad differentiationem Judaici et Christiani Paschalis diverse scribitur et pronuntiantur hoc verbum.

Dominica sanctorum omnium, Junio X die 10. Ea est Dominicæ Trinitatis apud Latinos, que festa omnia mobilia antiqua claudit, et ideo post festa Christi multiplicia celebrant Græci festum Omnium Sanctorum.

Jejunium SS. apostolorum dies 17. Puto illos dies feriales et profestos intelligi qui sunt inter festum Omnium Sanctorum et festum sanctorum Apostolorum, quod celebrant Græci, ut ex eorum Menologio claret, die 30 id est, ultima Junii. Verum de his hactenus. Nunc ad Nicephorum redeamus.

AD CAP. X. — Tiberio tribuit annos 23, ut Eusebius et Ausonius sea quis alius illo versu tritisimo :

Et ter septenis geminos Nero Claudius addit.

Tertullianus adversus Judæos dat ei annos 22, menses 7; sed Tacitus in fine lib. V, et Sextus Aurelius Victor, non quidem impressus sed manuscriptus, ei 23 annos tribuunt: quibus lubenter assentimur. Summa annorum mundi usque ad resurrectionem ex superioribus colligenda est annorum 5540.

Ab CAP. XI. — Annis, mensibus et diebus

persecutionem commovente Joanni apostolo Pathinus insula ad incolendum assignatur. Qui post mortem Domitiani inde reversus Ephesum, ibi mansit usque ad imperium Trajani.

Nerva annum unum, menses quatuor.

Trajanus annis novemdecim, menses sex. Hujus tempore deifer ^a Ignatius Romæ fit martyr objectus bestiis.

Adrianus annis viginti uno. Decessit ad Baiae aqua inter cutem effusa. Hic, Hierosolymis deletis, urbi instauratae Aelie nomen indidit.

Titus Antonius, cognomento Pius, cum filiis Aurel. Vero et Lucio annis viginti duobus, mens. tribus.

Marcus Aurelius filius hujus annis novemdecim, mensibus duobus. Hujus tempore Justinus philosophus martyr factus. Antonius Verus annis duodecim ^b.

Commodus annis tredecim.

Aelius Pertinax menses sex. Cæsus in palatio.

Severus annis octodecim. Hujus imperii tempore, Leonides, Origenis ^{κακοφρόνος} ^c pater, martyr factus est. Et floruit Hippolytus Rom. historicus et Gregoriūs ^{ταῦματούργος}, Thaumaturgus, id est, mirabilium effector, et Clemens Alexandrinus.

Antonius Severi filius annis septem. Cæsus inter Carras et Edessam.

Macrinus annum unum. Cæsus (ab exercitu).

Antonius Gabalus annis quatuor. Cæsus Romæ.

Alexander Mameæ filius, annis tredecim. Cæsus apud Moguntiacum.

Maximinus annis tribus. Cæsus ad Aquileiam.

Gordianus annis sex. Suspendio vitam finiit in Africa.

A. CONTII NOTÆ

inter se dissentient autores Latini et Græci, profani et Christiani. Qua in dissensione sedanda, aut rectore via eligenda, nihil potius reor quam una cum imperatorum annis consules quoque et eorum catalogum a Cassiodoro et aliis compositum conjungere, quod et nos in nostra chronologia quam diligentissime potuimus sumus executi: ad quam lectorem curiosum remittam lubens. De Tiberii annis 23 convenienter omnes, et ita apud Sex. Aurelium Victorem manuscriptum, quo optimo utor, scriptum est, non, ut in impressis libris, 24. Itaque quoties autores in testimonium adduco, sciant lectores me his potissimum uti quos habeo cum optimis et multis manuscriptis collatos. Nam in libris impressis nihil fere sanum reperio in temporum et annorum notis, et hoc mendo mendosiores semper sunt Græci quam Latini, propter Graecorum notarum similitudinem et subtilitatem. Vers. Auson.

Et ter septenis geminos Nero Claudius addit.

Gaius imperatori tribuit Nicephorus annos 3, mens.

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a Sic verit Anasias: ^b Legendum

A Philippus annis septem. Cæsus in hortis Tiberianis.

Decius ahnum unum, menses tres. Periit in foro.

Hujus tempore fit martyr Antiochiae sanctus Babylas et alii per diversas provincias, et septem pueri Ephesi.

Gallus et Volusianus anno uno, mensibus quatuor.

Valerianus et Galienus annis duodecim. Valerianus cæsus in Perside, Galenus Mediolani.

Claudius anno uno. mens. novem. Mortuus Sirmii.

Aurelianus ann. quinque, menses sex. Cæsus in Novo Castello ^e.

Tacitus menses sex. Cæsus in Ponto. Quo tempore sanctus Charito confessionem exhibuit.

Probus annis sex, menses quatuor. Cæsus Sirmii.

Carus unus cum filiis Carino et Numeriano ann. duobus. Carus quidem mortuus in Mesopotamia; Carinus autem mortuus in Thraciae oppido Numeria ^f.

Diocletianus et Maximianus ann. viginti. Hujus tempore martyr fit S. Petrus Alexandriæ episcopus et alii multi per totam proximiam ^g.

Constantinus Magnus annis triginta uno.

Anno imperii hujus vicesimo coacta fuit synodus sancta prima trecentorum decem et octo Patrum Nicææ in Bithynia, anno post Christum in carne natum 318, post venerabilem autem passionem et gloriosam resurrectionem, 385 ^h.

C Fiunt igitur universi ab Adam usque ad mortem Constantini Magni anni quinques mille octingenti triginta sex.

CHRONOLOGICÆ.

10; sed Aurelius Victor Eusebius, Harmenopulus in Chronologia imperatorum manuscripta annos 4 et dant integros. Notus est versiculus Ausonio impunitatus:

Tertia fugit hiems crassantia tempora Gai.

Claudio hic dantur anni 13, mensis unus, sed ab Eusebio (manuscriptum semper intelligo, nam misere et depravatissime est impressus) dantur anni 13, menses 7, dies 28; ab Harmenopulo anni 13, menses 8, dies 9. Neroni quoque hic dantur anni 13, mens. 8; ab Eusebio vero anni 13, mens. 7, dies 28 (non ut in impresso habetur, anni 14, mens. 8, dies 28, quo decipiuntur omnes). Sed Aurel. Victor Claudio rotunde annos 14 tribuit, Neroni 13. Verum Ausonii versiculus (quod genus probationis in hac re est efficacissimum, quia extra mendi suspicionem est positum) utrique rotunde tribuit ann. 14:

Claudius hebdomadem duplarem trahit et Nero dirus.

Galba etiam hic per erratum potius librarii quam

CAPUT XII.

Moritur autem Constantinus cum regnasset, ut aiunt, annos triginta unum, natus annos sexaginta quinque, relictis filiis tribus, Constante, Constantino et Constantio, quorum Constans veteris Romæ, Constantinus novæ, Constantius Antiochiae regnum tenuit. Consecit consulatus duos ^a.

Sed filii post Constantinum regnarunt annis viginti quatuor.

Julianus an. duobus. Interfectus in Perside.

Jovianus menses novem.

Valentinianus Magnus et Valens frater annis decem, mensibus novem. Valentis imperio factus martyr fuit S. Dorotheus objectus in venatione feris ab Arianis.

Gratianus et Valentinianus Minor ^b, Valentiniani filii et cum his.

Theodosius Magnus annis sedecim consul. tertium. Secundo anno imperii hujus coacta fuit secunda synodus Constantinopoli, centum quinquaginta sanctorum Patrum.

Arcadius et Honorius filii ipsius anni tredecim, mens. tribus.

A. CONTII NOTÆ

Nicephori omissus est, qui imperavit menses 7, Otho 3, Vitellius octo; quæ sic perstringit Antonius :

Galba senex, Otho lascive et famose vitelli,
Tertia vos Latio regnantes nescit vestas
Interitus dignos vita properante probrosa.

Idem et rotunde decem annos tribuit Vespasiano, ut et Sext. Aurelius Victor :

Implet fatalem decadem sibi Vespasianus.
Ostensus terris Titus est brevitate bienni.

Quibus addo deficientem versum de Domitiano :

Lustra tria bina perimunt et justa piacula fratrem :

Sed annis 15, addit, Nicephorus (post Eusebium) mens. 51. Sequentium anni convenient fere cum Eusebiana chronologia manuscripta, quod de generi mortis cuiusque imperatoris breviter aspergit nec probare nec refutare cordi est. Nihil hoc ad chronogrammam quam tantum exsequimur. Quidam, inter quos est Harmenopulus, interserunt Pompeianus seu Pupienum et Balbinum cum tribus annis, ut et Æmilianum inter Gallum et Valerianum, et postea Sillianum et Quintilium et Florianum, sed eorum anni vel superioribus vel sequentibus tribuantur. Quod ait hic auctor Decium in foro periisse, sic accipio in foro Flaminii, cum Eusebio. Quod ad Diocletianum attinet, cui anni 20 tribuantur, ea communior est sententia Eusebii et aliorum, tametsi Victor annos 25 ei tribuat. Inter Diocletianum quoque et Constantium Eusebius interserit Galerium, eique duos alios annos separatim tribuit; quem quidam hic, vel Nicephori vel librarii errore, omis- sum queruntur; sed nihil hic lacune agnosco, quia Cassiodorus in descriptione consulum ait annos Constantii et Galerii attribui Constantino Constantii filio et 20 tantum annorum consules ascribit. Ait anno 20 Constantini congregatam fuisse primam universalem synodum Nicænam, sed in manu- scripto Anastasii scriptum est id evenisse anno 10,

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a Decem legit Anastasius recte. Nam ex Fastis agnoscimus Constantium decem consulatus injisse.

^b Junior legit Anastasius, recte.

A Theodosius Minor annis quadraginta duobus mens. sex. Sub hoc celebrata fuit synodus tertia Ephesi Patrum sanctorum ducentorum, et altera insidiatoria ^c, cui præfuit impius Dioscorus.

Martianus et Valentinianus ann. viginti quinque, sub quo Chalcedone quarta sancta synodus celebrata fuit sanctorum Patrum sexcentorum triginta.

Leo magnus annis sedecim.

Leo parvus cum patre annum unum moritur.

Zeno an. septemdecim cum tyranno Basilisco annis duobus.

Anastasius annis viginti septem, mens. quatuor.

Justinus Thrax an. novem, mens. tribus.

Justinianus Magnus annis triginta octo, dies septem. Sub quo sancta Constantinopolitana synodus (quinta) celebratur.

Justinus, Justinianus fratrii filius, ann. duodecim, mens. undecim, dieb. viginti.

Septimo anno hujus imperii completus fuit cyclus unus sancti Paschatos annorum quingentorum triginta duorum, ex quo crucifixus fuerat Dominus noster Jesus Christus, indictione 6, anno a condito mundo sexies millesimo sexagesimo quinto

CHRONOLOGICÆ.

ut et in Chronologia Harmenopuli. Sed in Græca inscriptione seu titulo ejusdem synodi notatur celebratam fuisse Paulino et Juliano consulibus, qui videtur esse annus 15 Constantini. Ibidem computatur annus ab Alexandro 636. Sunt autem ab Alexandro usque ad annum 42 Augusti, quando natus est Christi, anni 323, quos si a 636 substraxeris, restabunt anni 313, qui sunt anni Christi quibus ea synodus celebrata est. At Nicephorus hoc loco computat annos 318, ut et synopsis Græca conciliorum, qui erat annus mundi 5826: sic enim legendum in Græco ε, ω, ρ, σ, et consequenter anno a Christi resurrectione 285, ut hic recte collectum est. Si legamus hic anno 10 Constantini factam synodum Nicænam, et fuisse tum annum Christi 318, recte conveniet summa collectio ab Adam ad mortem Constantini, ut sit annorum 5836.

Quia autem quo imperii Constantini anno Nicæna synodus coacta sit dissidenti auctores, causa requirendae est. Nam Nicephorus hoc loco anno 20 factam, ut est in impressis in Germania, aut 10, ut est in manuscripto exemplari Anastasii. Eusebius vero lib. iv de Vita Constantini, cap. 47, anno 20: factam ait, quando vicennialia ejus acta fuerunt: idem tamen in Chronicis a Hieronymo translatis anno 15 ejusdem celebratam notat. Cassiodorus 18, atque alii alio. Causam igitur hanc esse arbitror quod varie annos imperii Constantini numerant plerique: quidam a depositione purpurae per Diocletianum, nihil temporis ascribentes Constantio aut Galerio aut Maxentio, quidam post mortem Constantii, quidam post omnes collegas imperii devictos. Itaque ob tantam incertitudinem in ipso synodi titulo quoto an imperii ejus acta sit non est inscriptum, sed quibus consulibus et quo a morte Alexandri anno, qua computatione, tum utebantur universa Græcia et Ægyptus.

Ad CAP. XII. — Quæ de annis Constantini et filiorum ejus scribit, ea cum Eusebio, etc., conveniunt, ut et ea quæ de Juliano et Joviano. Sed in

^c Anastasius vocat *flatrocinalem* recte, nam in Græco est *ληστρικόν*.

CAPUT XIII.

Tiberius annis quinque.

Mauricius ^a annis viginti, mens. quatuor, cæsus.
Phocas ^b annis octo, cæsus.

Heraclius annis uno et triginta una cum filio. Imperii hujus anno tertio Persa Chrosores plurima loca occupavit imperii Romani. Hierosolymam diripuit, et inflammatum venerabilia loca, et magnam multitudinem captivam abduxit, cum patriarcha Zacharia et pretiosis lignis ^c, in Persidem. Anno duodecimo ipsius Chosroes Persa occisus, et revocata captivitas, et vivifica crux sua in loca, cum instaurata essent, reposita fuit. Tum deinde Saraceni omnia vastare coepérunt anno mundi sexies millesimo centesimo vicesimo sexto [al., vicesimo nono¹], indictione septima.

Constantinus. filius hujus, an. viginti octo ^d. Hic

A. CONTI NOTÆ

Valentiniano et sequentibus est dissensio. Hic enim Valentiniano et Valenti anno 10, mens. 9, dantur; apud Hieronymum vero, qui supplevit hac parte Eusebium, anni 14.

Gratianus et Valentinianus et Theodos. ann. 16. Prosper Gratianus cum Valentiniano fratre dat annos 5 et Theodosio postea annos 11, que computatio in idem recidit.

Arcad. et Honor. an. 13. Prosper habet ap. 32, sed postea, ubi Nicephorus dat Theodosio minori annos 42, dat ipse Prosper duntaxat 27; ita quatuor annis Prosper superat Nicephorus. Sane Sigebertus annos 13 tribuit, ut et Nicephorus, et Honorio ejus fratruelii post ejus mortem tribuit annos 14, et post ejus mortem Theodosio soli annos tres, et postea eidem Theodosio cum Valentiniano ann. 24: qui omnes anni collecti faciunt annos 84, que summa cum Nicephoro consentit.

Marianus et Valentinianus annis 28. Sigebertus Martiano annos 6, et Valentiniano cum eo annos 5 tribuit, et Leoni annos 16 post mortem Martiani: post mortem vero Valentiniani Maximo et Avito annos 2 et ejus successori Majoriano annos 4: deinde ejus successori Severo annos similiter 4; ejus item successori Anthemio similiter an. 4; deinde Olybrio mens. 7, Lucerio et Nepoti, et Oresti, Augustulo et Odoaci, sibi invicem succedentibus, annos reliquos attribuit usque ad completum annum 16 imperii Leonis. Itaque existimo hic subesse mendum apud Nicephorum et pro 25 legendum 5 vel 8; nam Harmenopulus eis duntaxat annos 7 tribuit, ut et Beda.

Zeno an. 17. Sigebertus, ex Chronico Idacil episcopi, annos 19 tribuit, sed postea Anastasio tantum 25 cum ei det Nicephorus 27 annos; itaque res eodem recidit. Idem Sigebertus annos 10 rotunde tribuit Justino Seniori, Nicephorus vero et Harmenopulus annos 9, mens. 3.

Justinianus an. 28, dies 7. Revera autem imperavit an. 28, menses 8. Idecirco Harmenopulus et Beda et plerique alii ei rotunde tribuunt annos 39.

Sub quo sanct. Constant. synodus celebratur. Id ad

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a Deest apud Anastasium.

^b Tyrannum Græci vocant, ut Zonaras, etc.

^c Τυραννὸν ἔγινεν.

^d Hic vocatur Constantinus Pogonatus.

^e Sic Anastasius; Germanica editio habet ob-

sessum.

^f Hic vocatur Justinianus Minor, filius Constan-

A occisus fuit in Sicilia, cuius tempore magna pars imperii a Saracenis vastata fuit.

Constans, nepos Heraclii, annis septemocim. Cujus tempore Byzantium a Saracenis devastatum est fuit. Et sexta synodus tertio decimo anno ipsius celebrata Constantinopoli. Hic fortiter se gessit adversus Saracenos, represso impetu illorum et valde ipsis perterrefactis.

Justinus ^f, filius hujus annis decem,

Leontius ^g annis tribus.

Tiberius, qui et Absimerus, annis octo ^h.

Justinianus II annis undecim.

Philippicus, qui et Bardanes, annis duobus.

Anastasius, qui et Arthemius, annis duobus.

Theodosius anno uno ⁱ.

Leo Isaurus ^j annis viginti quinque, mensibus tribus, diebus quatuordecim.

(Constantinus fil. ejus annis triginta quatuor, CHRONOLOGICÆ.

annum ejus 24 quidam referunt, ut Siegbart. et alii.

Septimo ann. hujus imperii completus fuit *cycles annus sancti Paschatos annorum 532*, et quo crucifixus fuerat Dominus Jesus Christus, iudeo. 6. Maxima est hac in re Latinorum et Graecorum dissensio. Siegbertus ait anno quinto imperii Justiniani impletum *fuisse* hunc *cycles* (*), quem vocat *magnum annum a Christi nativitate annorum 533*; ab hoc etiam anno Dionysium abbatem orsum esse *cyclum* suum *cyclorum* quinque decenniū *epichorialium*. Et quia secundum, inquit, annus operis concordare debet in ratione computi prius anno nativitatis Christi, debet tricesimus quintus annus *cycli* Dionysii concordare in ratione computi anno 35 nativitatis Christi, scilicet ut luna 14 Aprilis occurrat ix Kalend. April. in quinta feria, *Passio Christi* octavo Kal. Aprilis in sexta feria, *resurreccio* vi Kalend. Aprilis in *Dominica die*. Sed quia non ita occurrit, sed luna 14 Aprilis occurrit anno xii Kal. Aprilis in prima feria, *Dominica vero dies Paschæ* in v Kalend. Aprilis ideo improbatur, quia repugnat evangelica veritati. Hæc Siegbertus. Beda queque de *Natura rerum* ita scribit: Sub Justiniano Dionysius Paschales scribit *cycles*, incipiens ab anno Dominicæ Incarnationis 532, qui est annus Diocletiani 248, post consulatum Lampadii et Orestis, quo anno Codex Justinianus orbis est promulgatus. Victor quoque Capuanus episcopus librum de Pascha scribens Victorii arguit errores. Hæc Beda. Sed omnia hujusmodi adversus Dionysium objecta condiderunt, si, ut hic legit Nicephorus, illos annos 532 illosque Dionysii circulos non a Christi incarnatione, sed passione computemus. Et ex Horologio Graecorum, cui ascriptus est Paschalis *cycles*, constat Graecos absque ullo errore diei Paschalis locum ad hoc usque tempus felicissime numerasse. Sed diligentior hujus rei tractatio non est hujus instituti proprium, atque majoris temporis desiderat latorem.

* Quidam vero anno 5, alii anno 6, et Justiniani id eum fecisse notant, et inquit Siegbertus.

lini, *Rhinotmetus* dictus.

^b Hunc Sigonius *Leonem* vocat.

^c Emenanduum annis 6.

^d Sic Paulus Diaconus, sed Zoparas dat ei biennium.

^e *Iconomachus* dictus.

mens. duobus, diebus viginti quinque, I Leo Chazares A mens annis quinque.)

Constantinus filius ejus cum matre sua Irene annis decem, mensibus duobus, diebus duobus. Horum anno octavo celebrata fuit Nicæa secunda synodus sanctorum Patrum, eccl. trecentorum quinquaginta.

Constantinus (solus) ann. sex, mens. novem, dieb. octo.

Irene mater ipsius annis quinque, mensibus duobus, diebus duodecim.

Nicephorus annis octo, novem, cæsus in Bulgaria.

Sauratius, filius hujus, mens. duobus.

Michael, gener ipsius, anno uno, mensibus novem, diebus undecim.

Leo Armenes, annis septem, mensibus quinque, diebus quindecim, cæsus in palatio in templo sanctissimæ Deiparæ.

Michael alter annis octo, mensibus novem, diebus novem.

Theophilus hujus filius, annis duodecim, mensibus tribus, diebus decem.

Theodora, una cum filio Michaeli, annis quatuordecim, mens. uno, diebus viginti quinque ^a.

Hæc amplius adduntur ab Anastasio.

Michael solus annis undecim, mens. uno, diebus novem, occisus est in palatio S. Mamantis.

GENEALOGIA VALENTINIANI MAGNI.

Valentinianus gignit Gratianum et Valentianum imperatores, et Gallam, uxorem Theodosii Magni. Theodosius Major genuit Arcadium et Honorium imperatores, et Placidiam, uxorem Constantii. De Arcadio nati sunt Theodosius Minor, et Pulcheria quæ fuit uxor Martiani imperatoris. De predicto Constantio et Placidia natus est Valentinianus tertius. Mater Theodosii Junioris illa fuit Eudoxia quæ Joan. Chrysostomum excusatavit. Uxor autem ipsius Theodosii Eudocia dicta est.

A. CONTII NOTÆ

Ad Cap. XIII. — Quia totum hoc ultimum caput misere depravatum, mutilum et mendosum est, eorum etiam testimonio qui primi in vulgus edidere, paulo diligentius hæc pars ex aliis auctoribus retractanda est.

Tiberius ann. 5. Sigebertus manuscriptus annos 6; Hugonis Chronica manuscripta, annos 7; Harmenopulus vero in manuscripta imperatorum Notitia annos 4 ei tribuit. Idem Justino ejus decessori tribuit annos 15, cui hic Nicephorus tantum 12, et Zonaras 13. Sed hanc rem ita conciliat Nicephorus Callistus in sue lib. xvii Eccles. Hist., ut Justinus quidem solus annis 12, mensibus 10 cum dimidio, eum Tiberio vero, quem sibi successorem vivus assumpsit et collegam, annis 3 uno minus mense. De hujus quoque Tiberii annis totam quæ subest perplexitatem idem auctor ita definit lib. xviii Eccl. Hist., Tiberium solum imperasse annis 4, cum Justinus autem decessore annis 3. Sic Paulus Diaconus ei tribuit annos 7; Evagrius 4, lib. v, cap. 21; Zonaras annos 3, mens 10, dies 8; Cedrenus 4. Hic in monumentis publicis phœnicieis litteris inscribitur **TIBERIUS CONSTANTINES**.

Mauricius ann. 20. mega. 4. Hic in publicis instrumentis scribebatur Mauritius, qui et Tiberius, et 20 annos regnavit, Zonara auctore et Chronologia Harmenop. scripta manu, et Niceph. Hist. Eccl. lib. xvi. Sigebertus et Hugo 21 annos ei dant; Cedrenus vero, annos 20, mens 3, dies 2.

Phocas ann. 8. Sic Nicephorus Callistus lib. xviii Eccl. Hist., cap. viii, et Zonaras, Cedrenus, Sigebertus et alii.

Heraclius ann. 31 una cum filio. Sigebertus ap. 30, Paulus Diaconus ann. 31, ut et Nicephorus et Zonaras et Harmenop. Notitia manuscripta.

Constantius filius hujus an. 28. Mirum in modum hoc loco depravata creduntur Nicephorianæ, sic ergo aliunde supplenda sunt: Heraclio turpissima ob inceps pœna morte extincto succedit Constantius, ejus filius, imperans ann. 15, quem veneno extinguuit neverca eademque consobrina ~~et~~ ^{ad} ~~ad~~, et pro eo imperat cum filio, Heraclona, vix annum integrum, Zonara teste; at Hugo utriusque tribuit biennium. Paulus Diaconus lib. xviii in fin. Constantino Mauricii filio menses 4, Martinæ et Heraclonæ annum 1; quem sequitur Sigebertus, et Cedrenus Constantino

CHRONOLOGIÆ.

menses 4, Martinæ et Heraclonæ menses duntaxat 6 tribuit, omnibus non integrum annum. Senatus, ejectis Martinæ et Heraclonæ, cui et nasus abscissus est, Constantem, Constantini veneno sublati filium, Heraclii nepotem, imperio præficit, eui præfuit ann. 27 secundum Zonaram, Paulum Diaconum et Cedrenum. His ita digestis animadvertere coepi non adeo depravata hic esse Nicephorianæ, imo nullo modo esse depravata, si modo hunc Constantium, quem facit Nicephorus imperasse ann. 28, intelligamus eumdem esse qui et Constans ab aliis appellatur, nam et hunc Constantem fuisse quoque appellatum Constantipum scribit Sigebertus; in eo tantum mendum erit quod quem nepotem dicere debuit, filium appellavit: quo mendo sublatio, consentiet Nicephorus cum Notitia Harmenopuli manuscripta, quæ, prætermissio Constantini, Martinæ et Heraclonæ vix integro anno, unum amplius anno Constantino huic, id est Constanti, tribuit, nempe annos 28. Hunc autem esse Constantinum quem plerique Constantem vocant, id etiam maximum argumentum est quod in Sicilia occisum hunc scribit Nicephorus hoc loco, quod Constanti huic convenire ex Zonara discere licet, et ex Paulo Diacono lib. xix, qui huic tribuit duntaxat anno 27, cum scilicet Martinæ et ejus privigno filioque jam tribuisset annum unum.

Constans nepos Heraclii, anno 17. Hic videtur emendandum Constantinus. Certum est enim hic agi de Constantino Pogonato, Constantis filio, orthodoxo, sub quo facta est synodus vi, anno ejus 13, ut hic adnotatur. Et Zonaras totidem annos 17 ei tribuit, ut et Diaconus, qui ann. ejus 12 factam synodum ejusmodi ait, cæteri autem et Graci, anno 13.

Justinus filius hujus ann. 10. Et hic emendandum videtur, **Justinianus.** Is autem intelligendus qui Rhinotmetus, a præciso postea nasci dictus est.

Tiberius, qui et Absimerus, ann. 8. 7 duntaxat ei tribuunt Cedrenus, Diaconus, Hugo, Zonaras et Sigebertus, sive hoc loco emendandum videtur.

Justinianus secundo ann. 11. 6 duntaxat annos ei ascribit Hugo. Sigebertus vero 7, Cedrenus 6, ut et Græcus Theophanes, Harmenopulus vero 7; ergo perperam hic legitur 11, et emendandum est 6. Anno hujus iterum imperii secundo scribit Theophanes, Græcus auctor, ut citatur a compilatoribus postremæ editionis Conciliorum, factos fuisse cano-

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

^a *Anastas., 20.*

CAPUT XIV.

Colliguntur anni hoc modo, ut sequitur.

Ab Adam usque ad diluvium anni bis mille ducenti quadraginta duo.

A diluvio usque ad turrim Nembroth anni quingenti viginti quinque.

A turri usque ad διχοτομίαν, dimidiationes Abraham, anni quadringenti viginti quinque.

A dimidiationibus usque ad finem Abraham anni septuaginta sex.

Universi anni ter mille ducenti sexaginta octo.

Ab Abraham usque ad egressionem Israelitarum anni quadringenti triginta.

Ab egressione usque ad ædificationem templi Domini anni septingenti quinquaginta septem.

A. CONTII NOTÆ CHRONOLOGICÆ.

nes sextæ synodi generalis in Trullo. Sane illius synodi præfatio ad Justinianum hunc Constantini Pogonati filium manifeste innuit sub eo factam esse eam synodum, annum quoque quo ea facta est appellat ea synodus canone annum a mundo condito 6199, inductione quartâ; quem annum ita colligo: anno Justini Junioris 7 impletus fuit cyclus Paschalis 532 a passione Christi: erat ergo annus Christi 565; additis quippe ann. 33 quibus vixerat ante passionem, et consequenter ann. mundi 6073: his addo reliquos 5 Justinian., Tiberii 5, Mauricij 20, Phocæ 8, Heraclii 31, Constanti, Martinæ, Heraclionæ, Constantis 27, Constantini Pogonati 17, hujus Justiniani primi imperii ann. 10, Leontii 3, Absimeri 7, sunt, ann. 6205; sex scil. amplius quam oporteret; sed Justino forte 4, Tiberio 3, et sequentibus aliquot annî videntur detrahendi.

Philippicus, qui et Bardanes, ann. 11. Legendum 2, secundum Diaconum, Sigebertum, Harmenopulum, etc. Hugo ei ascribit ann. et mens. 6.

Leo Isaurus. Hic et Conon Syrigena et Iconomachus nuncupatus est; ei dantur hic anni 25, ab Harmenopulo vero 24, mens. 8, d. 25; a Diacono ann. 24, mens. 2, d. 22, rectius quam alii omnes.

Constantinus filius ejus ann. 34, mens. 11, d. 25. Hic Copronymus dictus est, sicutque catulus Leone patre crudelior, et iconomachus nequissimus, cui tribuit Harmenopulus ann. 34, mens. 3. Copronymus ideo dictus, quod dum baptizatur a patriarcha Germano, caccans in sancto lavacro, magnum dedit presagium quod futurus esset Ecclesiae Dei in scandalum. Sigebertus ei tribuit ann. 33, Zonaras 34, mens. 3, Diaconus ann. 53, mens. 2, d. 26.

Leo Chazares ann. 5. Hic erat filius Constantini Copronymi ex semina Chazaza.

Constantinus filius ejus cum matre Irene ann. 10, m. 2, d. 2. Ann. 10 præcise edidit Sigebertus, item Harmenopulus.

Horum anno secundo celebrata fuit Nicæa secunda synodus. Item Cedrenus et Paulus Diaconus. Sigebertus ait hanc synodum anno septimo illorum inchoatam. In ejus synodi Greco titulo notarum factum esse anno mundi 6296, inductione 2. In Diegesi vero conciliorum, Lutetiae edita, anno mundi 6293, Christi 794. Nam quod in editione Nomocanoris Hermeti legitur in ejus titulo facta anno mundi 6696, mendacum est et emendandum 6296.

Constantinus solus ann. 6... et Irene mater ipsius ann. 5, etc. Haec indubitate sunt.

Nicephorus ann. 8, m. 6. Cedrenus huic et filio Stauratio ascribit annos 9. Hic auxilio eunuchorum ad imperium est provectus, ut alii sepe apud Romanos et Graecos et plerosque barbaros. Longum esset numerare quot mala publicis imperiorum rebus ab

A Ab ædificatione templi usque ad captivitatem, anni quadragecenti viginti quinque.

Universi anni quater mille octingenta octoginta.

A captivitate usque ad Alexandrum, anni trecenti decem et octo.

Ab Alexandro usque ad Christum, anni trecenti tres.

Universi anni quinques mille quingenti.

A Christo usque ad Constantinum Magnum, anni trecenti decem et octo.

A Constantino usque ad Theophilum, inductione quinta anni quingenti triginta.

Universi anni sexies mille trecenti quinquaginta.

B euchiis acciderint. Summum et maximum illud fuit quod invidia unius *Ætii* eunuchi pacte tam inter Carolum Magnum et Irenam Constantinopolitanam imperatricem nuptiæ sint disturbatae, ac proinde utriusque imperii Occidentis et Orientis reconciliatio et consolidatio. Scitum est illud Chrysariorum quod recitat Cedrenus cuidam ex principibus insursum: *Εἰπεὶ ἔχεις εὐνοῦχον φόνευσον τι θώρακα ἔχεις, ἀγύραστον καὶ φόνευσον.* Hunc Nicephorum Seleucenum vocat Harmenopulus, et addit ὁ ἀπὸ τοντῶν ὁ συμπαθεῖς, sed legendum ὁ ἀπὸ γενεῶν. Id est, generalis seu *ex generali logotheta ad imperium evectus.*

Michael gener ipsius. Is, cognomento Ranchales, γαμβρὸς Nicephori annum unum imperat secundum Harmenopulum, vel duos secundum Sigebertum et Diaconum; ann. 1, mens. 9, d. 11, secundum hunc Nicephorum. Quod de Leone Armenio et secundo Michaelie subditur congruit cæteris auctoribus. Secundi Michaelis legatos ait Sigebertus inter cætera munera Ludovico imperatori et Francorum regi detulisse libros Dionysii Areopagite de Hierarchia, et petente Ludovico de Greco in Latinum suis translatos et Parisiis in ipso sacri martyris festo cum gaudio suscepitos, secuto repente miraculo sanationis novemdecim ægrotorum. Anno hujus Michaelis 8, quem facit a Christo 829, et a mundo condito 4788, scribit impletum esse novum magnum annum ab initio mundi, qui est annorum 532, quod etiam ratio divisionis ostendit.

Theophilus, hujus filius, ann. 12, mens. 11. Idem scribit Zonaras, idem et Cedrenus; sed ei annos quindecim tribuit Sigebertus.

Theodora una cum filio Michaeli anno 15, m. 1. Sigebertus ait Michaelem et Theodoram imperasse annis 11, et postea Michaelem solum ann. 15. Fit summa annorum 24. Nicephorus vero ei cum matre ann. 14, et soli 11 tribuit. Fit summa annorum 25. Consentit cum Nicephoro Cedrenus. In hoc igitur Michaelie desinit Nicephorus, quem eo tempore vixisse conjicere licet. Sane narrat Cedrenus hunc ad Michaelem Balbum, Theophili patrem, epistolam pro sacrarum imaginum instaurazione scripsisse. Huic Michaeli successit Basilius Makedo, regnans ann. 19, secundum Harmenopulum et Cedrenum et Zonaram, qui anno præterea uno cum Michaeli enim imperasse scribunt. Sigebertus ei 17 ann. ascribit. Hic constituerat leges et jura Romana repurgare, sed quod instituerat, et filius ejus Leo imperator, cognomen Philosophus, præstitit, et libros sexaginta Basilicorum, et multas præterea Novellas orbi promulgavit.

D Ad CAP. XIV. — Supervacuum reor plura de hac summa collectione (Greki συνοπτικῶν χρονικῶν vocant) disserere aut commentari, cum nihil iu ea collectione fere veri aut superioribus specialibus computationi-

bus cohærentis, aut consentanei habeatur. Possem et alia hujusmodi farinæ multa superaddere synoptica chronica et inter Græcorum, Suidæ. Sed quid erit pretii, cum et Suidas æque sit depravatus, et ex Nicephoro ad verbum videatur exscrisisse usque ad Michælem, sequentia vero vel ex se vel aliis recentioribus addidisse; unde queso annum conditæ turris Nembroth discere potuerunt, qui profecto ex canonis libris elici non potest, nec Hebraicis, nec Græcis aut Latinis. Cætera etiam sunt alter collecta quam superius colligi debere demonstratum sit.

Sic ergo colligere cœpinus prima, et addere debemus extrema.

Ab Adam usque ad Christi nativitatem anni 5508.

A Christi Domini nativitate usque ad salutiferam ejus passionem, resurrectionem et in cœlum ascensum, anni 33.

A Christi ascensu usque ad septimum Justini Junioris annum anni 532, id est unus magnus Pascha-tos cyclos.

A septimo Justini anno usque ad decimum tertium Theophili imperatoris annum, quo fuit indictio quinta, quā nominat Nicephorus, quia Cedrenus ait eum imperium coepisse initio inductionis octavæ, sunt anni universi 273; universi a Christo nato anni 828.^a

Ergo universi a condito mundo usque ad ultimum annum Theophili anni 6336. Perperam igitur hic colligitur in Nicephori depravata scriptura summa annorum 6350.

EJUSDEM NOTÆ HISTORICÆ.

• Sigebertus, 843.

PARS SECUNDA.

CAPUT X.V.

AUGUSTÆ.

Theodora et Helene, uxores Constantii, patris Constantini Magni. Fausta, uxor Constantini Magni. Eusebia, Constantii. Helena, Magni Constantini filia, uxor Juliani τοῦ πρεσβύτερου, prævaricatoris. Karita (seu Karito), Joviniani, Severa et Justa [al., Justina], uxores Valentiniiani Magni. Dominica, Valentis. Galla et Placilla, Theodosii Magni. Eudoxia, Arcadii. Eudoxia, Theodosii Junioris. Pulcheria, Martiani. Verina, Leonis Magni. Ariadne, Zenonis. Eadem Ariadne, Anastasii. Euphemia, Justini primi. Theodora Justinianii Magni. Sophia, Justini. Anastasia, Tiberii. Constantina, Mauriti. Leontia, Phocæ. Flavia Eudocia, et Martina, Heraclii. Heracleone, Constantini. Justiniani, Leontii, Absimari, Philippici, Theodosii, Justiniani, Arthemii. Maria, Leonis primi Isauri. Irene Chazara, Constantini. Maria Eudocia ^a, Irene, Athenea, Leonis secundi; qui Chazares. Maria et Theodore, Constantini. Thebano [al., Theophanio], Staucatii. Procopia, Michaelis. Theodosia, Leonis. Thecla et Euphrosyne, Michaelis. Theodora, Theophili. Eudocia Michaelii, Eudocia Basili ^b.

CAPUT XVI.

Reges decem tribuum Israel in Samaria, a temporibus Roboam filii Salomonis usque ad traductionem in Assyrios tribuum decem sub Ezechia rege Judææ.

1 Jeroboam, servus Salomonis, ungitur ab Achia propheta, quod dominus ipsius Salomon decli-

B nasset ad alienigenas uxores et externas ceremonias illarum.

2 Nabath filius ipsius, annis duobus.

3 Basa (hic delevit domum Hieroboam) annis vi-ginti quatuor.

4 Hela, filius illius, sub quo Jeu propheta, annis duobus.

5 Zamri, servus ejus, qui illum interfecit, mensi-bus septem.

6 Amri, annis duodecim

7 Achab, filius ejus, sub quo Elias propheta clau-sit cœlum, et interfecit sacerdotes Baal, annis vi-ginti duobus.

8 Ochosias, filius hujus, annis duobus.

9 Joram, frater ejus, quem occidit Jeu secundum C verbum Domini; subque hoc propheta fuit Eliseus, annis duodecim.

10 Jeu: unctus a discipulo Elisei ad exitium domus Achab, secundum prophetiam Eliæ, annis viginti octo.

11 Joachaz, quem affixit vastans regnum ipsius Azael, rex Syriæ, annis septemdecim.

12 Joas, sub quo Eliseus propheta victoriari de Syris prædictit et miracula edidit, annis sedecim.

13 Jeroboam, sub quo Jonas propheta, annis qua-tuordecim.

14 Zacharias, in quo completa fuit prophetia Eli-sei; promiserat enim Deus per hunc Jeu duraturos ab ipso reges Israeliticos in quartam progeniem; hujus sunt mens. sex.

15 Sellum, interactor Zachariæ, mens. unum.

A. CONTI NOTÆ HISTORICÆ.

• Videtur legendum, ex aliis locis quæ contuli, que et Eudoxia.

^b Ad suprascriptum Augustarum catalogum, quanta potuimus fide a nobis emaculatum, nihil adnotandum arbitratus sum, hanc otiosis curam lubenter transmittens. Possunt autem ex Cedreno, Zonara

et aliis, tam horum quam sequentium imperatorum conjuges addisci. Ex Suetonio vero Spartiano, Capito-lio, Lampridio, etc., superiorum Augustorum conjuges, ut Livia Augusti, Plotina Trajanii, Sabina Adriani, Faustina D. Pii, et alia Faustina D. Marci

- 16 Manahem, ann. decem.
 17 Phaceas, filius Manathemi, ann. duobus.
 18 Phacea, filius Romelia, ann. viginti; sub quo fuerunt Isaías et Naum prophetae.
 19 Osée, filius Eliæ, intersector Phacea, annis novem. Hujus tempore Salamanasser, Assyriorum rex, cepit totam Samariam, et regem ipsius et totum Israel, exceptis duabus Iuda tribubus et Benjamin, cum esset rex Hierosolymis Ezechias. Introduxit autem in terram illam Chutaeos, ut vocantur, collocavitque in Samaria et urbibus a se vastatis atque captis. Hi suis diis serviebant, et ideo Deus iratus immisit eis leones, a quibus illi devorabantur.

Hac re et causa cognita, rex Assyriorum misit Israclitas ad eos cum sacerdotibus qui ipsos docerent legem et venerationem Dei æterni. Admirerunt autem tantummodo scripta Moysis; et colentes Deum æternum, non reliquerunt idola.

Horum posteri sunt Samaritæ in hodiernum diem, solum Pentateuchos conservantes, et fugientes consuetudinem Judæorum.

Pontifices in Israël.

1 Aaron, ab Abrahamo septimus, reliquit filios duos, Eleazar et Ithamar

2 Eleazar, sub quo decessit Moyses, et est divisa terræ possessio per Josuam, et tabernaculum testimoniū suū in deserto.

3 Phinees, Eleazari filius, cum omnibus senioribus populum judicans Abiu, Bechi, Ozi.

4 Heli, ex Ithamar.

5 Achitophel, sub quo Samuel.

6 Abiathar, cum Davide.

7 Zadoc, ex domo Eleazari.

8 Achimæ, Azariae filius filii Amariae.

9 Azarias, ob ardenteam affectionem amoris erga Deum, qui est scilicet θεος, interfactus.

10 Azaria, qui prohibuit Qziam ingressu in loca sacra.

11 Urias fidelis Isaiae

12 Sommas, pravus et libidinosus, tempore Ezechiae regis.

13 Eliazim, Sellum filius.

14 Chelcias, sub Josia rege optimo.

15 Sareas tempore eo quo Judæi captivi abducti sunt Babylonæ a Nabuchodonosore.

16 Josedech, quem Ezechiel Sadue nominat. Ille fuit Babylone inter captivos.

17 Jesus, Alius ejus; qui rediit in patriam, et templo instauravit cum Xorobabel.

18 Joachim, Jesu filius.

19 Eliasib, filius Joacim.

20 Jodæ, Eliasibi filius, sub quo Nehemias Instauravit Hierosolymam et muros refecit.

21 Jonas.

22 Jaddo, tempore Alexandri regis Macedonum.

23 Onias.

24 Simon, Dei amans.

25 Eleazar, frater Simonis sub quo translatee fue-

A runt sacrae Scripturæ, tempore Ptolemari regis.

26 Manasse.

27 Onias, Simonis filius.

28 Simon, Oniae filius, cuius meminit Jesus, Sirach filius, in Sapientia sua.

29 Simonis filii tres: Onias, Jason, Meneaus.

Hi adversati sibi mutuo, sese evertierunt. Horumque temporibus illa facinora designavit Antiochus, sublatio Menelao.

30 Alcimus alienigena, constitutus Menelai oco ab Antiocho.

31 Judas Machabeus, et Jonathas, et Simon cum fratribus.

32 Joannes, qui et Hyrcanus, Simonis filius.

B 33 Aristobulus, Hyrcani filius, qui post Alexandram matrem necatam, diadema sibi imposuit.

34 Joannes, qui et Jannæus et Alexander.

35 Hyrcanus, quem Aristobulus frater ejus expulit: Pompeius vero imperator confugientem ad se Hyrcanum restituit. Quo tempore subjecti fuerunt Romanorum ditioni Judæi. Ac Aristobulus quidem vincitus Romanam mittitur a Pompeio; Hyrcanus autem capitur a Parthis; Antigonus vero filius Aristobuli et ipse interficitur.

36 Ananelus alienigena, quem constitutus Herodes.

37 Aristobulus, Hyrcani filius, gener Ananeli, sublatus ab Herode.

38 Ananelus, iterum ab Herode constitutus.

39 Simon, Boeth filius, sacer Herodis.

40 Matthias, Theophilus filius.

C 41 Joazar, filius socrus Herodis, sub quo palus est Christus.

42 Eleazar.

43 Jesus, Osiae filius.

44 Joazar.

45 Ananus, sub quo Christi manifesta doctrina et miracula sunt inchoata. Hunc Ananum Gratus praeses Rom. dignitate et munere privavit, constituto illius loco Israëlo.

46 Eleazar, Anani filius.

47 Simon.

48 Caiphas et Joseph, gener Anani. Ananus autem magistratus erat pontificum sub praesidiis Romanis a quibus et muneris illius principatus confabatur. Caiphas igitur pontifex fuit anno eo in quem D incidit passio Christi. Hunc removit Vitellius, prator Romanus.

49 Jonathas, Anani filius.

50 Theophilus, frater ejus.

51 Simon.

52 Jonathas, Anani filius iterum.

53 Matthias.

54 Aclionæus, qui et Josephus.

55 Ananas, quem vincutum Quadratus misit Romanum.

56 Ismaelus.

57 Josephus, constitutus a Nerone.

58 Ananas, qui sustulit Jacobum fratrem Domini, cui Paulus dixit: *Percutiet te Deus, partes ascarum.*

Hunc Agrippa secundus removit. In Hierosolymorum A autem obsidione a civibus occiditur.

59 Jesus Damnae filius.

60 Jesus, Gamalieli filius.

61 Matthias, sub quo inchoatur bellum abversus Romanos.

62 Phinees, qui productus fuit a Romanis, in quorum manus devenerat, populantibus Hierosolymam. Cujus tempore Titus urbem cepit, et incendit templum.

NICEPHORI, nomina patriarcharum Hierosolymæ post Christi Jesu in cœlos ascensionem.

1 Jacobus, frater Domini, annis viginti sex.

2 Symeon Cleophae fratris ipsius filius et martyr annis viginti tribus.

3 Justus, annis sex.

4 Zacharias, annis quatuor.

5 Thobias, annis quatuor.

6 Benjamin, annis duobus.

7 Joannes, annis duobus.

8 Matthæus, annis duobus. (..)

9 Philippus, anno uno.

10 Seneca, annis quatuor.

11 Justus, annis quatuor.

12 Levi, annis quatuor.

13 Ephraim, annis duobus.

14 Joseph, annis duobus.

15 Judas, annis duobus.

16 Marcus, annis octo.

17 Cassianus, annis octo.

18 Publius, annis quinque.

19 Maximus, annis quatuor. (..)

20 Julianus, annis duobus.

21 Gaianus, annis tribus.

22 Symmachus, annis duobus.

23 Cajus, annis tribus.

24 Julianus, annis quatuor.

25 Elias, annis duobus.

26 Capito, annis quatuor.

27 Maximus, annis quatuor.

28 Antonius, annis quinque.

29 Valens, annis tribus.

30 Dolichianus, annis duobus. (..)

31 Narcissus, annis quatuor.

52 Dius, annis octo.

53 Germanion, annis quatuor.

54 Gordias, annis quinque.

55 Narcissus iterum martyr decem.

56 Alexander martyr, annis quindecim.

57 Mazabenes, annis viginti quatuor.

58 Hymneus, annis viginti tribus.

59 Zabdas, annis decem.

40 Hermon, annis novem.

Hactenus imperatores alieni à Christiana religione, et Christiani afflicti fuerunt.

NICEPHORI, postquam Christiani fuerunt imperatores, episcoporum Hierosolymæ nomina.

41 Macarius, qui in synodo fuit annis viginti *.

B 42 Maximus, annis sex.

43 Cyrus, expulsus ab Ariani. Locum hujus constituant tres; Arsenius^b, Heraclius et Hilarius. Et rursum revocatus tempore Gratiani, in secunda synodo, inventus fuit Constantinopoli, annis sexaginta duobus.

44 Joannes, annis sedecim.

45 Paulinus, annis viginti.

46 Juvenalis, qui fuit in duabus synodis, Ephesi et Chalcedone, annis triginta octo.

47 Theod. ^c expulsus a Marciano, et rursum Juvenalis an...

48 Anastasius, annis octodecim.

49 Martyrius, annis octo.

50 Salustius, cuius tempore separavit se episcopus Romæ propter ^d edictum Zenonij de conjugatione, C annis octo.

51 Elias ^e expulsus ab Anastasio imperatore, annis...

52 Joannes, annis undecimi.

53 Petrus tempore Justiniani imperatoris annis viginti.

54 Macarius expulsus, annis duobus.

55 Eustochius, anno una.

56 Macarius iterum annis quatuor.

57 Joannes, annis.

58 Amos, annis octo.

59 Isaacius, annis octo.

60 Zacharias ante urbem capitam annis viginti qua-

tuor ^f.

A. CONTII NOTÆ HISTORICÆ.

^a Quia saepè vocatus ab Acacii Cæsariensis synodo, non comparuisset; provocavit vero ad majus tribunal et ejus provocationi suffragatus est Constantius imperator (Nicetas in Thesauro, lib. v, cap. 45).

^b Erennus legit Nicetas in Thesauro, lib. v, cap. 21.

^c Existimò bunc esse Theodulum de Bethlehem, quem sedis apostolica legati in locum Polychronii episcopi, certas quidem ob causas, sed ob simoniacas ordinationes maxime, damnati, quasi vicarium episcopum dimiserunt. Polychronius vero sedi suæ

D toriam damnationis Polychronii illius Conciliorum tomo I.

^d Scriptum illud, ab instituenda concordia Græcis Henoticō dictum, Acacius episcopus C.P. hereticus ex animi sui sententia condiderat. Data vero pecunia corrupti missos a Felice pontifice maximo legatos ita ut, contra mandata sua, ei communicarent; qua de re illis adempta est a Felice sua dignitas, et litteris ad cum scriptis damnatus Acacius, qui vicissim Felicis nomen ex albo sustulit (Cedr. ad Zonar. Ann., tom. III, in Vita Basilisci imp.).

61 Modestus, anno uno ^a.

62 Sophronius, annis ^b...

OESTUS avunculus Hequem caliphæ ^c.

NICEPHORI EXPOSITIO NOMINUM

Episcoporum Romanorum post Christum et Apostolos.

1 Petrus Apostolus, annis duobus.

2 Linus, annis duodecim.

3 Anacletus, annis duobus.

4 Clemens, annis novem.

5 Evarestus, annis novem.

6 Alexander, annis duodecim.

7 Xystus, annis novem.

8 Telephorus martyr, annis decem.

9 Hyginus, annis quatuor.

10 Pius, annis quindecim.

11 Anicetus, annis duobus.

12 Sotericus, annis novem.

13 Eleuthericus, annis quindecim.

14 Victor, qui in synodo qua fuit celebrata in Pa-
lestina, die Paschatos, annis duodecim.

15 Zephyrinus, annis noveindecim.

16 Callistus, annis octo.

17 Urbanus, annis septem.

18 Pontianus, annis tribus.

19 Anteros, mense uno.

20 Flavius, martyr sub Decio, annis quindecim.

21 Cornelius, qui removit Novatum, eversorem
penitentiae, annis tribus.

22 Lucianus, annis duobus.

23 Stephanus, annis novem.

24 Xystus, annis duobus.

25 Dionysius, annis octo.

26 Felix, confessor sub Valeriano, annis quinque.

27 Eutychianus, mens. octo.

28 Caius, annis quindecim.

29 Marcellinus, annis duobus.

Hactenus imperatores alieni fuere a religione Christiana, et infesti hanc coletibus. Sub Christianis autem imperatoribus Romani episcopi fuero.

30 Eusebius, anno uno.

31 Miltiades, annis quatuor.

32 Silvester, cuius tempore Nicæna synodus cele-
bratur, annis viginti octo.

33 Marcus, annis duodecim.

34 Julius, annis quindecim.

35 Liberius, exterminatus a Constantio Ariano,
annis sex.

A 36 Felix, anno uno.

37 Siricius, annis quindecim.

38 Anastasius, annis tribus.

39 Innocentius, annis quindecim.

40 Zosimus, annis octo.

41 Bonifacius, annis quatuor.

42 Coelestinus, sub quo Ephesina synodus, annis
viginti uno.

43 Xystus, annis octo.

44 Leon, sub quo Chalcedonia synodus, annis
viginti uno.

45 Hilarion, annis sex.

46 Simplicius, cuius sunt epistole scriptæ ad
Antiochenos, contra Marcium Nestorianum, annis
quatuordecim.

B 47 Felix, qui separavit se, ob edictum Zeonis
de conjunctione.

48 Gelasius, annis quinque.

49 Anastasius, annis duobus.

50 Symmachus et cum hoc Laurentius, annis qua-
tuordecim.

51 Hormisdas, qui Justiniani temporibus Chalce-
doniam synodum in sacros codices retulit, annis
decem.

52 Joannes, annis tribus.

53 Agapetus, ann. uno.

54 Silverius, annis duobus.

55 Vigilius, annis quinque.

56 Pelagius, annis octo.

57 Joannes, annis quinque.

C 58 Benedictus, annis quatuor (.)

59 Pelagius alter, annis decem.

60 Gregorius, annis tredecim.

61 Subinianus, ann. uno.

62 Bonifacius mens. octo.

63 Bonifacius alter, annis septem.

NICEPHORI CATALOGUS EPISCOPORUM

Byzantii post Christum et apostolos.

1 Andreas apostolus præco Byzantii fuit Evange-
lii. Exstruxit ædem, in qua precibus piis implorare-
tur Deus ultra regionem Argyropoli : et ordinavit
episcopum urbis illius Stachyn, cuius meminit Apo-
stolus in Epistola scripta ad Romanos.

2 Stachys, annis sedecim.

D 3 Onesimus, annis quatuordecim.

4 Polycarpus, annis octodecim.

5 Plutarchus, annis sedecim.

A. CONTII NOTÆ HISTORICÆ.

^a Hic urbe dejectus a Cosdroe Persa, imperatoris Mauricii genero, in socii ultionem ; ecclesiæ , datis ab Heraclio imp. sumptibus necessariis, refor-
mavit (Id. ubi supra, lib. i, cap. 1).

^b Hic locum veteris et a Vespasiano directi templi Salomonis cum indicasset, Omar, filius Carab, tertius a Mahomete erroris et regni successor, illud restituit ex integro, et quale regum Latinorum tem-
poribus Hierosolymis visebatur (Id. ubi supra, lib. i,
cap. 2, et lib. viii, cap. 3).

^c Qui ne, ut Christianus et Christiana matre pro-
genitus, male audiret apud suos, per Ramulensem

præsidem, Hiarot nomine, Ecclesiam Dominice Re-
surrectionis, a Maximo patriarcha, tempore Constan-
tini, ædificatam, funditus dejecit. Fædus cum Ro-
mano imperatore Constantinopolí initum dissolvit
idei caliphæ Hequem; ejus vero successor Daher
illud renovavit. Scribit tamen Guillelmus Tyriensis
Nicephorum patriarcham Hierosolymitanum sumpi-
bus a Constantino Monomacho imp. ministratis ec-
clesiam Dominice resurrectionis restituisse, A. D.
1048, annis 51 ante urbis liberationem, et 37 post-
quam diruta fuerat ecclesia. (Guill. Tyr. ubi supra,
lib. i, passim).

- 6 Sedecion, annis novem.
 7 Diogenes, annis quindecim
 8 Eleutherius, annis septem.
 9 Felix, annis quinque.
 10 Polycarpus, annis septemdecim.
 11 Athenodorus, annis quatuor. Hic exstruxit alteram ædem in topothesia, cui nomen Olea, ibique conventus hahebat ecclesiasticos.
 12 Euzoius, annis sedecim.
 13 Laurentius, annis undecim, mens. sex.
 14 Alypius, annis tredecim, mens. sex.
 15 Pertinax, vir consularis senatus Romani, an. novemdecim, mens. decem, diebus quinque. Hic aliam ædem exstruxit in loco maritimo, cui nomen Ficus; eam appellavit Irenen.
 16 Olympianus, annis undecim.
 17 Marcus, annis tredecim.
 18 Cyriacus, annis sedecim.
 19 Castinus, annis septem. Hic Byzantii, in loco cui nomen Petrium, ædem ad preces exstruxit, sanctæ Euphemiae titulo, quæ nunc Martyr facia fuit.
 20 Titus, annis triginta quinque, mens. sex.
 21 Domitius, frater Probi imper., annis viginti quatuor; mens. sex.
 22 Probus, filius hujus Domitii, annis duodecim. Hi omnes fuerunt episcopi Byzantii, antequam declaretur imp. Constantinus Magnus Byzantii, propter bellum contra Licinium, ob Metrophanem episcopum.
 23 Metrophanes, filius Domitii paulo ante nominati, et frater Probi episcopi, et filius fratris Probi imperatoris, annis decem. Cum ob decrepitam æatem in synodo Nicæna considere non posset, ejus vicem Alexander presbyter supplevit: Nicetas, Thesauri lib. 5, cap. 6.
 24 Alexander vixit an. nonaginta octo, et episcopus fuit an. sexaginta tribus.
 25 Paulus confessor, an. tribus, ejectus a Constantio.
 26 Eusebius, Arianus declaratus qui prius fuerat Berythi, deinde Nicomediæ, annis duodecim.
 27 Macedonius, presbyter Ecclesie Constantiopolis, oppugnator sancti Spiritus, an. duodecim. Vide Nicetam in Thesauro, lib. 5, cap. 6.
 28 Eudoxius Arianus, qui prius fuerat Germanicae, deinde Antiochiae, annis decem.
 29 Demophilus Arianus, qui prius fuerat Berrhoæ in Thracia, annis undecim, mensibus quinque.
 30 Evaglius, manibus impositis factus ab Eustathio Antiochiae, et statim exterminatus a Valente.
 31 Chrononiam Nationem non habet Eudoxium annis

- A** Chrysostomus, annis quinque et mensibus sex.
 34 Joanne exterminato, Arsacius presbyter, frater Nectarii, annis duobus.
 35 Atticus, presbyter Constantinopolita, annis viginti.
 36 Sisinnius, presbyter ejusdem Ecclesie, an. duobus.
 37 Nestorius, denegator hominis Christi, cum Deum negaret esse, presbyter Antiochiae, annis tribus mensibus duobus. Hoc Oasin in exsilium acto,
 38 Maximianus, presb. Constantinopolitanus an. duobus; mens. quinque.
 39 Proclus ^a, a Sisinnio factus episcopus Cyzici: ubi non receptus, cum alterum legissent Cyziceni, privatis studiis operam dedit. Mortuo autem Maximiano, solium est sortitus principis urbis. Hic ab imperatore Theodosio minore impetravit ut liceret Pityunte Constantinopolim transferre reliquias Joannis Chrysostomi, annis duodecim, mensibus tribus.
 40 Flavianus, presbyter Constantinopolitanus, anno uno, mensibus decem. Hoc dejecto a Dioscoro in illa insidiosa synodo Ephesi,
 41 Sufficitur Anatolius presbyter, et a responsis Dioscori, annis octo, mensibus octo.
 42 Gennadius presbyter Constantinopolitanus, ann. tredecim, mensibus duobus.
 43 Acacius presbyter, curator alendis orbis, hereticus, annis septemdecim, mensibus novem; damnatus a Felice P. M. ob conscriptum ab illo Henoticum, tempore Zenonis imp.
 44 Phrabitas, presbyter S. Thecle Sycis, M. 3. D. 17.
 45 Euphemius presbyter Constantinopolitanus et curator pauperibus alendis in nova urbe, annis sex et mensibus sex. Hoc expulso ab imperatore Anastasio,
 46 Macedonius, presbyter Constantinopolitanus et vasorum custos an. sex.
 47 Timotheus, presbyter Constantinopolitanus et custos vasorum, an. sex.
 48 Joannes, Cappadox presbyter, et syncellus illius, anno uno, mensibus decem.
 49 Epiphanius, presbyter Constantinopolitanus sub Justiniano, annis sedecim, mensibus tribus.
D 50 Anthimus Trapezunti episcopus, mens decem. Hoc remoto, congregata synodo adversus Severum,
 51 Menas presbyter et praefectus hospitio Sampsoni, annis sedecim, mensibus sex.
 52 Eutychius, presbyter et monachus, in monasterio Amasie annis duodecim. mensibus duobus. Hoc

- 54 Eutychius, iterum sub Justiniano restitutes, A confecit annis quatuor, mensibus sex.
- 55 Joannes diaconus Constantinopolitanus, Jejunator; temporibus Tiberii annis tredecim, mensibus quinque.
- 56 Cyriacus presbyter Ecclesiae ejusdem et oeconomicus; annis undecim.
- 57 Thomas, diaconus Ecclesiae ejusdem et cancellarius, annis tribus, mensibus quinque.
- 58 Sergius, diaconus Ecclesiae ejusdem, annis octo, mensibus septem, diebus viginti uno.
- 59 Pyrrhus, presbyter ejusdem Ecclesiae, monachus et monasteriorum magister, et praepucium Chrysopolit. Orta autem seditione contra ipsum, successit annis duobus, mensibus novem, diebus duobus.
- 60 Paula, presbyter ejusdem Ecclesiae et oeconomus, annis duobus, diebus viginti sex. Pyrrhus restitutes mensibus quatuor, diebus viginti tribus.
- 61 Petrus, carator accipiendo hospitibus in eadem Ecclesia, annis duodecim, mensibus septem.
- 62 Thomas, diaconus ejusdem Ecclesiae et chartarum custos, annis duobus, mensibus octo.
- 63 Joannes, presbyter et custos vasorum magazae Ecclesiae, annis quinque, mensibus novem.
- 64 Constantinus, diaconus Ecclesiae ejusdem, custos vasorum et oeconomus, anno uno, mensibus undecim, diebus septem.
- 65 Theodorus, presbyter ejusdem Ecclesiae, synkellos et custos vasorum, annis duobus, mensibus tribus.
- 66 Georgius, presbyter synkellos, et vasorum custos, annis tribus, mensibus tribus. Theodorus restitutes, anno uno, mensibus decem.
- 67 Paulus et latens a secretis.
- 68 Callinicus, presbyter et custos vasorum Blachernis, annis duodecim. Exterminatus a Justiniano Rhinotmeto.
- 69 Cyrus, presbyter et monachus, ex Trogone Amastreto, annis sex. Expulsus a Philippico.
- 70 Joannes diaconus et chartarum custos in oeconomico, annis tribus.
- 71 Germanus episcopus Cyzici et confessor, annis quindecim. Ejicitur ab impio Leonte Isauro.
- 72 Anastasius, presbyter et synkellos, annis viginti quatuor.
- 73 Constantinus, monachus et episcopus Syllai, annis duodecim. Huic caput amputatur.
- 74 Nicetas b, presbyter sanctorum Apostolorum, et monasteriorum magister, eunuchus, annis tredecim, mensibus quatuor.
- 75 Paulus Cyprius, diaconus orthodoxus et confessor, annis quinque, mensibus sex.
- 76 Tarasius, a secretis, annis Viginti uno, diebus duobus.
- 77 Nicephorus, a secretis, monachus factus, expulsus ab impio Leone Armenio c, an...
- 78 Theodotus Cassiteras, annis quindecim.
- 79 Antonius, ex Syllaco, annis duodecim.
- 80 Joannes, presbyter et synkellos, insidiatus sibi ipsi, annis nove.
- 81 Methodius confessor, annis quatuor, mensibus tribus.
- 82 Ignatius eunuchus d, annis undecim, mensibus quinque.
- 83 Photius (cum hasce res inferas reliquisset dominus Ignatius) a Basilio Macedone imperatore, secundum in pontificia sede collocatus, excellentissimum illud solium recepit. Qua autem ratione (Vide Glyc. Annal. p. iv). Cum ante solium vertere coactus fuisse a Samona imperatoris cubiculario, substitutus fuit ejus loco Euthymius vir admirandus.
- 84 Post Photum Stephanus, Leonis Philippi, frater e.
- 85 Stephano defuncto successit Antonius regimento Catuleas.
- 86 Post hunc mysticus Nicolaus patriarcha est designatus, a quo initiatus est sacro baptismate Constantinus Leonis Philosophi filius anno Pontificatus. Deportatus a Leone Philosopho imperatore in Galarenæum monasterium, quod considerat, idque quid nulla ratione exorari potuisset ut Samonam Agarenum, qui ad suos transfigerat, rursum recipet eximeretque censuræ. Pulso deinde per Alexium imperatorem Euthymio, sue sedi restitutus, et Constantino Leonis filio imperati administratore, scripto est ordinatus.
- 87 Euthymius, vir admirandus f.
- 88 Post Nicolaum Stephanus, metropolita Africano.

A. CONTII NOTÆ HISTORICÆ.

a Orbatus oculis.

b Hic aliud nihil sciebat quam edere ac bibere (Glycas, Annal. par. iv). Objurgatus aliquando ab uno

D nal. iv par). Pulsus per Bardam Cæsarem, sub Michaeli Teinulento imper. restitutus fuit sedi sua, pulso Photio per Basiliū Macedon. Imperat (Glyc. ubi citatur).

senus, sedem principis urbis per triennium occupavit.

89 Trypho monachus, hic cum effluxisset præscriptum a Romano Lacapeno imperatore tempus quo solium administrare debuerat, donec imperatoris filius Theophylactus ad justam ætatem pervenisset; deceptus a Theophano Cæsariensi pont. cum in pura charta subscrīpsisset, loco motus est ^a.

90 Theophylactus, Romani Lacapeni imp. filius, eunuchus, ætatis anno decimo sexto contra canonem gubernacula Ecclesiae usurpavit: equorum supra omnem modum amator, vitam vixit insolente. Aquâ vero intercute ex equitatione correptus, cum sedisset annis viginti tribus, vivendi finem fecit.

91 Substitutus est in ejus locum Polyeuctus, solitariae vitæ sectator, et inde usque a puero de parentum voluntate castratus; vir omnino venerandus, eloquentia et virtute præstans. Nicéphoro Phocæ et Joanni Zimiscæ restitutus.

92 Polyeucto successit Basilius monachus, Scamandrenus, qui cum post quadriennium sue designationis, ob quedam objecta crimina per concilium loco motus est,

93 Antonius Studites patriarcha est designatus; qui cum renuntiasset sacerdotio, quod per sex annos tenuerat, ac paulo post obiisset, et vacasset Ecclesia quatuor annis cum dimidio, designatus est

94 Nicolaus Chrysoberges; qui cum pontificatum annos duodecim et menses octo ornasset, defuncto successor.

95 Sisinnius magister, vir ab neunte ætate in litteris versatus. Quo et ipso (cum triennium Ecclesiam rexisset) mortuo elegitur patriarcha

96 Sergius, qui Manuelis monasterio præterat patriarcha, Photio genere conjectus. Cum autem ad annos viginti Ecclesiam pavisset, mōrtem obiit, et in ejus locum suffectus est

97 Eustathius, sacerdotum æfis patinæ princeps: qui cum orthodoxorum Ecclesiae octo annis præfuisset, moritur paulo ante Basiliūm Porphyrrogenitum imperatorem.

98 Eique succedit Alexius, solitarius, e mansione Studiana in patriarcharum soliuin translatus. Accipit nonaginta auri libris et totidēm clero florantis matrimonium Michaelis imp. cum Zoe imperatrice, Romani Argyropoli vidua confirmavit. Pene excidit patriarchatu, fraude Joannis Orphanotrophi, fratri Michaelis Paphlagonis Imp.

99 Alexio mortuo cum sedem illam tenuisset quiete octodecim annis, Monomachus imperator auri centenarios viginti quinque e monasterio Alexii ab illo in thesauros relatos abstulit. Ei vero successit Michaelius, cognomento Cærularius, vitæ solitariae sectator: ejus mortui manus crucis in modum sic conformata, ut solebat esse cum populo pœam denuo fieret, immobilis nec mutata mansit.

A 100 Constantinus, præses et protovestiarins, cognomento Lichudes, liberalis, et magnificus, et solers, Ecclesia per annos quatuor et menses sex gubernata, in aliam vitam migravit.

101 Joanne Xyphilinus, monachus, propter eloquentiam, prudentiam, doctrinam et virtutem omnino admirandus, oriundus Trapezunte, vitam in Olympo religiosis exercitiis agebat, unde tanquam inter alios eximius, vi ad patriarchatum pertractus est, et pavit Ecclesiam annis undecim mensibus septem.

B 102 Cosmas Ineryditus ille quidem, sed omnis generis virtutibus ornatus (qua de causa etiam in maximo pretio ab imper. habebatur) Nicéphorum Botoniatem insignibus imperii redimivit. Ejus vero successoris Alexii Comneni, cum imperandi rationem probare non posset, desperaretque de emendatione, Tolle (inquit, ministro suo) librum hunc Psalmorum, et me sequere. His dictis, ex ecclesia sanctissimus patriarcha discessit. Ejus vero in locum suffectus est, cum fidelem populum, annos quinque et menses novem pavisset.

103 Eustratius, spado, simplici vir ingenio, et dignus qui in angulo lateret. Verum et ille post triennium administrati pontificatus, ob ignotam quādam causam, nolens perturbatur, evecto vicissim ad Patriarchici solii sublimitatem

104 Nicolao monacho, cognomento Grammatico, qui in studio virtutis ætate acta, litterarum non ruditus erat, licet non exquisite peritus: Ecclesia per annos viginti septem gubernata, obiit senex admodum.

105 Leo Stypiota.

106 Michael, Acuti monasterii monachus, virtute celebris, imperatorem Manuelem, a quo unctus erat, vicissim ungit sacram ædem ingressum. Oxites cognominatus, summa sede ultro cessit, et in Oxiām insulam rediit, in qua vitæ inopis et simplicis institutum a puero amplexus fuerat.

107 Cosmas, patria Aegineta, ex numero diaconorum, licet eruditissimus, virtutum tamen choro illustrior, imperatricis uterum execratus est.

D 108 Theodosius principem sedem imperante Manuele curabat et ornabat. Sedi sue restitutus, natus patre Armenio, sponte secessit in insulam Terebinthum

109 Camatero Basilio, œcumenicus patriarchatus ab Andronico delatus, vel potius venditus syngrapha quam præmisserat se quidquid ei libuisse facturum, dejecto per Isaacium Angelum imperatorem,

110 Nicetas Mundanus, Ecclesiae maximæ cancellarius successit, quem natu maximum in sacra sede expirare non est passus imper.; sed delirium, et levitatem et semium causatus, expulit.

111 Leontius vero monachus quidam pastor desi-

A. CONTII NOTÆ HISTORICÆ.

* Vide Glycam, Zonaram et Nicetam passim ad hunc et ad sequentes patriarchas.

gnatus est, sed hunc Dei genitricum a priusquam A flata contra impium Mestorium, annis triginta duobus.

112 Dositheus vero Hierosolymitanus ad cœcumnicum patriarchatum evectus est; quod ut ficeret Isaac imperator, Balsamonem Antiochenum deceperat.

Paulo post hæc tempora, capta a Gallis et Venetis urbe Constantinopolitana, et electo Veneto patriarcha, aperte nimium desciverunt Graeci a communione sedis apostolicæ; proinde in describendo illo patriarcharum catalogo ultra progrederi nolui.

Numerati a Nicephoro episcopi Alexandrini in Egypto.

- 1** Marcus evangelista, annis duobus
- 2** Annianus, annis viginti duobus.
- 3** Abilius, annis duodecim.
- 4** Cerdus, annis duodecim.
- 5** Primus, annis duodecim.
- 6** Justinus, annis decem.
- 7** Eumenes, annis tredecim.
- 8** Marcianus, annis decem.
- 9** Celadion, annis decem.
- 10** Agrippinus, annis quatuordecim.
- 11** Julianus, annis quindecim.
- 12** Demetrius, annis decem.
- 13** Heracleas, annis quadraginta sex.
- 14** Dionysius expulsus imperat. Valeriano, annis septem decim.
- 15** Maximianus, annis octo.
- 16** Theonas, annis novemdecim.

17 Petrus martyr, annis undecim. Hactenus ex diversis gentibus, et non Christiani imperatores fuerunt usque ad Constantiū Magnum. Post Constantiū autem M. Alexandrini episcopi ita numerantur :

- 18** Achilas anno uno.
- 19** Alexander, qui fuit in prima synodo, annis viginti tribus.
- 20** Athanasius, saepe expulsus ab Arianis; cui priunum ejecto, suffecerunt Ariani sue quendam factionis Gregorium.
- 21** Hic expulsus est a Constantio, et rursus factus Athanasius episcopus.
- 22** Georgius Cappadox, dejecto denuo Athanasio, annis... Athanasius tertio itemque quarto episcopus factus. Universi anni hujus sunt quadraginta sex.
- 23** Petrus, expulsus a Valente, anno uno.
- 24** Lucius Arianus, annis quinque.
- 25** Petrus iterum, anno uno.
- 26** Timotheus, qui secundæ synodo adfuit, annis octo.
- 27** Theophilus, annis viginti octo.
- 28** Cyrillus, qui Ephesi in priore synodo fuit con-

bis.

29 Bioscorus, in synodo posteriore Ephesi insidiosa et prava, annis quinque. Removetur seu de trabitur a iv synodo, coacta Chalcedone.

30 Proterius orthodoxus, occisus in lacu sacro seu divino, annis sex.

- 31** Timotheus Aelurus, annis duobus.
- 32** Timotheus Albus, annis quindecim.
- 33** Petrus Mongus, anno uno
- 34** Joannes expulsus, annis tribus.
- 35** Petrus iterum, annis sex.
- 36** Athanasius haereticus, annis septem.
- 37** Joannes, annis novem.
- 38** Joannes alias, annis undecim.
- 39** Dioscorus, annis tribus.
- 40** Timotheus, tempore Justiniani imperatoris.
- 41** ^b Gaianus, anno uno.
- 42** Theodosius, annis duobus.
- 43** Paulus, annis duobus.
- 44** Zoilus, annis septem.
- 45** Apollinaris, annis novemdecim.
- 46** Joannes, annis undecim.
- 47** Eulogius, annis viginti septem.
- 48** Theodorus Scribonius, annis duobus.
- 49** Joannes Cyprius, nominatus Misericors, annis decem.
- 50** Georgius, annis quatuordecim.
- 51** Cyrus, annis decem.
- 52** Petrus, annis decem.

C Episcopi Antiochæ, numerati et nominati a Nicephoro.

- 1** Petrus apostolus, annis duobus.
- 2** Evodius, annis viginti tribus.
- 3** Ignatius, Deo plenus, martyr : factus Trajanis temporibus, annis quatuor.
- 4** Heron, annis viginti.
- 5** Cornelius, annis tredecim.
- 6** Herodes, annis sex.
- 7** Theophilus, annis tredecim.
- 8** Maximianus, annis tredecim.
- 9** Serapion, annis viginti quinque
- 10** Asclepiades, annis novem.
- 11** Philetus, annis octo.
- 12** Zebinus, annis sex.
- 13** Babylas, martyr factus temporibus Decii, annis tredecim.
- 14** Fabius, annis novem.
- 15** Demetrianus, annis quatuor.
- 16** Paulus Samosatensis, annis octo
- 17** Domnus, annis duobus.
- 18** Timaeus, annis decem.

A. CONTII NOTÆ HISTORICÆ.

* Dei genitricum ironice appellat Nicetas, quod imperator confixisset hunc designandum patriarcham, et locum in quo habitaret, a Dei genitrix

sibi fuisse commonstratum.

^b De Gajano, et sex sequentibus deinceps Alexandrinis episcopis, vide Leontium, lib. de Sectis.

- 19 **Cyrillus**, annis quindecim.
 20 **Tyranus**, annis tredecim.
 Hactenus alieni imperatores fuere a Christiana doctrina, et banc coletibus infesti. Postquam autem esse imperatores Christiani cœperunt, ibi nominantur:
 21 **Vitalis**, annis sex.
 22 **Philemonius**, annis quinque.
 23 **Paulus**, annis quinque.
 24 **Eustathius**, qui fuit in prima synodo Nicæna primarius. Ideo ejicitor ab Ariani, annis octodecim.
 Post quem præcederunt Ariani.
 25 **Eulalius**, annis tribus.
 26 **Euphronius**, annis octo.
 27 **Phacellius**, tempore cuius celebrantur Encænia **B** Ecclesiæ magnæ Antiochiae, annis duodecim.
 28 **Stephanus**, annis tribus.
 29 **Leontius**, annis octo. De hoc Leontio evirato, vide Nicetam, in Thesauro, lib. v, cap. 30.
 30 **Eudoxius**, annis duobus.
 31 **Ananius**, annis quatuor. Nicetas illum Adriannum vel Anianum nominat, Thesauri lib. v, cap. 18.
 32 **Meletius** confessor, expulsus a Valente annis viginti quinque.
 33 **Eusebius** Arianus, annis...
 34 **Meletius** rursum, cum adfuissest in conventu secunde synodi Constantinopoli.
 35 **Flavianus** annis viginti.
 36 **Porphyrius**, annis...
 37 **Alexander** annis...

- A** Theodotus, annis quatuor.
 38 **Joannes**, qui fuit in tertia synodo Ephesi, annis octodecim.
 39 **Domnus**, in altera synodo Ephesi insidiosa, annis octo.
 40 **Maximus** præsens in synodo Chalcedone, quæ numeratur hic expulsus fuit ob lapsum, annis quatuor.
 41 **Basilius**, annis duobus.
 42 **Acacius**, quo præsidente urbs coeruit, anno uno.
 43 **Martyrius**, annis tredecim.
 44 **Julianus**, annis quindecim.
 45 **Petrus Follo** ejectus a Zenone, annis tribus.
 46 **Joannes**, ejectus post menses tres.
 47 **Stephanus** annis tribus.
 48 **Stephanus** alias, anno uno.
 49 **Calandion**, annis quatuor.
 50 **Petrus Follo** rursum.
 51 **Palladius**, annis decem.
 52 **Flavianus**, expulsus ab Anastasio imperatore, an. septem e.
 53 **Paulus** ejusdem tempore, annis tribus.
 54 **Ephrasius**, oppressus ruina urbis, annis quinque.
 55 **Euphrasius**, tempore Justiniani, annis octodecim.
 56 **Domnus**, annis quatuordecim.
 57 **Anastasius**, annis undecim.
 58 **Gregorius**, annis viginti quatuor.
 59 **Anastasius** iterum, annis sex.
C 60 **Anastasius** alias, annis novem.

A. CONTH NOTÆ HISTORICÆ.

* Evagrius. Historia lib. vi, cap. ultimo, restitutum ait. Anno 25.

AD ANASTASII BIBLIOTHECARIJ COLLECTANEA

ADMONITIO PRÆVIA.

(Apud Galland., Bibliotheca Veterum Patrum, tom. XIII.)

Persona ipsa Anastasii vix quidquam ad nos pertinet, cum scriptorum modo quæ in ejus collectaneis vernantur ratione habeamus. De eo nihilominus aliqd dicere ac præfari libet. Natione fuit, ut videatur, Romanus; certe Ecclesie Romanae presbyter, abbas et bibliothecarius. Claruit, præsertim ab anno 858 ad 882, sub pontificibus Nicolao I, Adriano II et Joanne VIII. Utrum idemmet cum cardinali Anastasio censendus sit, latius disputant scriptores, Caveus in primis omnino consulendum. Scripta illius recensent bibliographi, inter quos diligentior Fabricius *. Præ ceteris Collectanea illius edenda nobis reliquit Gallandius noster ḥ nāv. Circumferuntur vero in illis quæ subjungimus scriptorum monumenta.

- I. *Ipsius Anastasii Bibliothecarii epistolæ duæ, altera ad Joannem diaconum, altera ad Martinum episcopum Narnensem.*
 II. *Joannis pape IV Apologia pro Honorio summum pontifice.*
 III. *Sancti Maximi epistolæ quinque.*
 IV. *Theodori pape epistolæ tres.*
 V. *Martini pape epistolæ quatuor.*
 VI. *Commemoratio eorum quæ S. Martinus Constantinopoli passus est.*
 VII. *Relatio motionis in S. Maximum, quæ facta est coram principib[us] in secretario.*
 VIII. *Anastasii monachi epistola.*
 IX. *Relatio disputationis inter S. Maximum et Theodosium episcopum Caesareæ Bithynice.*

* Bibl. Græc. tom. IX, pag. 537; Bibl. med. t. I, p. 89 edit. Patav.

X. *Anastasii apocrisiarii epistola ad Theodosium presbyterum Gangrensem.*
 XI. *Hypomnesticon de gestis SS. Maximi, Anastasio, Martini, etc.*

Prodiere primum hæc Collectanea a Sirmondo edita Parisiis an. 1620, publici etiam juris facta a Comitatio, et in tomo XII Bibl. PP. Lugdunensis, atque iterum vulgata in nova recensione operum Sirmondi, unde et nos in nostram penum transtulimus. Sed jam de auctoribus in Collectaneis comprehensis aliquid dicamus.

§ I. — *De sancto Joanne papa.*

Fuit Joannes papa hujus nominis quartus, natione Dalmata, patria Jaderensis, patrem habuit Venantium Scholasticum. Romæ diaconum egit, ac tandem papa designatus fuit, a S. Petro septuagesimus quartus : quain dignitatem annum et menses novem a obtinuit, usque ad diem 20 Septembris anni 642^a, vel ad duodecimum Octobris an. 641. Scripsit inter cetera ad Constantiū filium Heraclii imp. apologiam pro Honorio papa propter unam in Christo voluntatem. Hæc ad Constantiū epistola apud Enychium^b inscribitur ad Heraclium et Constantiū fratres imperatores. In concilio Rom. an. 640 Joannes Monothelitas damnavit.

§ II. — *De sancto Maximo.*

S. Maximus ex protosecretario Heraclii abbas Chrysopolitanus fuit prope Constantinopolim. Hunc Graeci theogum^c, item confessorem^d, philosophum et martyrem appellant. Illic strenuissimus Monothelitarum ac principis adversarius, post mille vexationes tandem Lazicos deportatus, obiit an. Christi 662 etatis LXXXII. Cum Pyrrho Constantinopolitanus patriarcha insignem habuit disputationem, quam ad an. 645 consignat^e Fabricius. Concilio Lateranensi sub Martino I intersuit. Anastasius apocrisiarius magistri sui Maximi vitam scripsit, quan laudat Allatius de Purgatorio^f, exstatque apud Combef. in tomo priori Operum S. Maximi^g : postquam habentur etiam acta, collationes, etc., quæ nos item Graece et Latine ex Anastasiī versione edenda curavimus, prout exstant apud Sirmondum i. Consulantur Baronius^h et Combesius in editione preclarâ operum S. Maximi.

§ III. — *De sancto Theodoro papa.*

Joannem IV exceptit in pontificatu Theodorus exente anno 642 quem tenuit usque ad dimidium anni 649. Patria fuit Hierosolymitanus. Latine nonnulli Adeodatum, vel etiam Deusdedit appellant. Is pontifex Pyrrhum Constantinopolitanum patriarcham turpiter in haeresin Monothelitarum relapsum sic damnasse dicitur, ut ad sepulcrum S. Petri accedens, in Christi sanguine tincto calamo depositionem Pyrrhi conscriperit. Duæ ejus exstant epistolæ sive apud Marciūnumⁱ, sive apud Oldinūm^j. Quæ in collectaneis Anastasiī leguntur, potius fragmenta sive excerpta sunt quam integræ epistolæ.

§ IV. — *De sancto Martino papa.*

Theodoro mense Maio vita functo, Julio ineunte Petri sedem regendam accepit Martinus, hujus nominis primus, patria Tudors, martyr etiam sine

A tamen sanguinis effusione. Sedit pontifex ab anno 649 ad 654 vel 655. De ejus tempore videndi Sirmondus^k et Cointius^l. Exstant ejus epistolæ in lumis Conciliorum, et in Bibl. Patrum. Is coacto Lateranis concilio centum quinque episcoporum Constantiū imperatoris Typum, ducensque Monothelitarum Sergium, Pyrrhum et Paulum, Cyrus item Alexandrinum, et Theodorum Pharanensem damnavit. Anno 653 Calliopas Olympii in exarchatu successor cuni Ravennatensi exercitu Romam veniens, sanctum pontificem capit, navi imponit et, post trimestre spatium, in Naxum insulam deportat. Mox Constantinopolim ducitur : nec tamen ab eo obtineri potuit, ut Typum approbaret. Ea propter Chernosum deportatur, ubi exsul obiit, et in ecclesia S. Mariæ in Blachernis sepultus est. Ex ejus epistolæ ad nos spectat ea quæ ad Theodorum est : seu potius fragmenta quædam ab Anastasio decerpta, in quibus deplorat vicem suam sanctus pontifex.

B § V. — *De auctore anonymo narrationis eorum, quæ sacerdotes gesta sunt in S. Martinum.*

Auctor hujus Commemorationis sese socium sancti Martini prodit, dum statim ab initio ait : *Quædam quidem exterius sollicitudine multa addicent, plurimorum autem proprie contemplator factus. Et sub finem : Visa mihi et audita diligenter declaravi vobis.* Non tamen navigationis socius fuisse videtur. Sex namque tantum pueruli cum S. Martino navigare perinssi sunt. Facile igitur credi possit, illum sancto pontifici Constantinopoli adfuisse subinde, cum in Relatione motionis statim ab initio dicitur : *Die qua dominus Maximus, et is qui cum erat, penes hanc urbem regiam applicuerunt.* Quæ sati ostendunt Constantinopoli fuisse quosdam qui adversariis Monothelitarum adhærebant. Ut si sint quæcumque in eum crudeliter et truculente ibi gesta sunt usque ad transportationem in Chersonesum dilucide nobis exponit. Clericum etiam et monachum se prodit, cum propter rerum theologicarum pertiam, tum etiam quia sepe S. Martinum summum sacerdotem nostrum appellat, Maximum vero, dominum : item quia, more apud monachos usurpatum : *Ego, sit, humilis et peccator famulus uester a Deo, venerabiles Patres.* Utrum vero auctor motionis in S. Maximum factæ idem sit cum auctore narrationis de S. Martino ; et si certa argumenta nulla demonstrant, connexio tamen rerum quæ narrantur, stylis affinitas, et quod apud Anastasiū jungantur in Collectaneis, haud improbabiliter istud snadeant.

C § VI. — *De Anas'tasio monacho.*

Erat Anastasius iste S. Maximi abbatis discipulus ac perfamiliaris. Annum ejus natalem fuisse 618 scribit Cavæus^m, emorthalem vero 664. Exstat in Collectaneis Anastasiī ejus ad monachos Caralitanos epistola. Fortasse etiam duas superiores enarrationes ad eundem pertineant. Scripsit anno Christi saltem 637 non 655 ut Cavæo videtur. Ait enim : *Nono Kal. Septembris, quæ nunc transacta est, decimæ quartæ inductionis.* Nimirum anno Graecorum 6164, cui et indicio 14 et annus Christi 657 congruum.

D § VII. — *De Anastasio apocrisiario.*

Alter S. Maximi discipulus fuit Anastasius iste, presbyter et monachus, atque Romane Ecclesiæ

^a Burlus in Notitia.

^b Cavæus ad an. 640.

^c Fabr. Bibl. med. tom. IV, p. 42, edit. Patav.

^d Annal. tom. II, pag. 32v.

^e In Cod. Bibl. Coislini. apud Montfaucon. pag. 305.

^f Combef. ad S. Maxim. t. I, p. 642; II, 98, 481,

528.

^g Bibl. G. tom. VIII, pag. 729.

^h Pag. 730.

ⁱ Pagg. 1-28.

^j Opp. tom. III,

^k Toin. VIII, pag. 657, num. 31.

^l Conc. tom. II, pag. 643.

^m Athenæi Rom., pag. 613.

ⁿ Opp. tom. III, pag. 465.

^o Annal. Franc. tom. III, pag. 456.

^p Ad ann. 655, pag. 385.

apocrisiarius. Scripsit vitam et acta S. Maximi magistri ^a, quæ maxime continentur in epistola ad Theodosium Gangrenensem, quam nobis in suis Collectaneis servavit Anastasius Bibliothecarius. Scripsit porro inductione nona, ideoque anno Christi 666, non 665, ut nota Cavæus. Etsi vero Graecæ epistole non supersint, testimonia tamen S. Hippolyti ex cod. Francisci Turriani adjuncta sunt ex Combeſiſio. Obiit S. martyr Anastasius die Dominico, hora tercia, in fiducia Octobrias, cum in sancta Collecta dicetur, Sancte sanctis, inductione decima. Qui characteres cadunt in annum Christi 666, quo Kal. Septembriſis fluebat indictio 10, et quinto Idus, sive dies 11 Octobris erat Dominica, sive feria prima, ut aiunt auctores Hypomnestici.

§ VIII. — *De auctoribus Hypomnestici.*

Hujus opusculi auctores sese palam ostendunt

^a Fabr. Bibl. Gr. tom. IX, pag. 122 et 340.

A Theodosius et Theodorus fratres monachi, ut notat Combeſiſio in monito, et Cavæus ^b. Aiunt etiam Anastasi apocrisiarii epistolam sese accepisse a Lazico per Gregorium abbatem Bavariensem, mense Augusto, inductione xi, quæ præteriit. Ex quo consequitur eos scripsisse anno 668, vel 669, putato scilicet initio inductionis, more Graecorum, a Septembri. Pro anno priori stat Cavæus, pro posteriori Combeſiſio. Habemus in eo Hypomnestico succinctam historiam passionis et mortis Martini papæ, Maximi, Anastasi abbatis, Anastasi apocrisiarii, Theodori et Euprepii, ejusdem Anastasi apocrisiarii fratrum germanorum. Porro Jacobus Sirmondus, qui primus fasciculum hunc Anastasianum edidit, eique Collectaneorum titulum fecit, accepérat ex bibliotheca Ecclesie Lugdunensis.

^b Ad ann. 668.

ANASTASHI

BIBLIOTHECARII SEDIS APOSTOLICÆ

COLLECTANEA

AD JOANNEM DIACONUM.

(Apud Galland. Biblioth. veterum Patrum, tom. XIII.)

Edidit primum JACOBUS SIRMONDUS anno 1629.

Charissimo fratri Joanni digno Christi levitæ Anastasi exiguus in Domino salutem.

Ecclesiasticam Scripturæ ad multorum instructio-
nem historiam industriae tuæ promiseram ex Graeco
me tibi sermone quædam in Latinum vecturum elo-
quium. Dixeras enim et, summa Veritate docente,
perhibueras ecclesiasticam te ordiri non posse fi-
denter historiam, nisi utriusque linguae quædam re-
rum gestarum conscripta series ad tuam notitiam
devenisset. Quapropter, qui tantæ me imperitiae
recognosco ut nec ipsius linguae meæ in qua natus
sum, ne dixerim alienæ, vim penetrare sufficiam, ac
per hoc nunquam interpretandi quacunque ratione
conamen arripere præsumpsisse, consentiens a ma-
gistris reprehendi quam te a prædicta torpore meo
texenda historia removere, satisfacere tibi ecce pro
viribus maturavi. Credens plane a te corrigendum
quidquid meum distortum, poliendum quidquid re-
perfum fuerit impolitum. Sane fateor, testimonium
mihi perhibente conscientia, mallem hæc et hujus-
modi ab aliis fieri, non tam laborem fugiens, quam
imperitam undecunquæ scientiam meam, si tamen
scientia et non magis inscrita sit dicenda, non ne-
sciens, si, salva pace fraternitatis tuæ, seu scri-
benda a te historiæ proposito, hæc omittere potuissem:

C qui profecto tanta luce sapientiæ rutilas, ut a me, non
quod necessarium, sed temerarium, experiri saporem
proposuisse videaris. Itaque mihi, interveniente obe-
dientia, sata ab aliis rustica falce collegisse et ad
aream latinitatis fidelis humero transvexit sufficiat,
nil videlicet addenti vel minuenti. Tuum autem erit,
adjectis sententiis, veluti quodam ventilabro judicii
opus historiæ dilatare, et verba nostra, quæ in ea
inserenda decreveris, quasi quedam frumenta pur-
gare. Verum nos sic et hæc et alia interpretandi
propositum sumpsimus, ut nec ab ipsa verborum
usquequaque circumstantia discessisse noscamur,
nec pro posse a sensus veritate decidisse videamur.
Porro novissimorum temporum brevia quædam opus-
cula transtuli, quoniam priorum temporum gesta
D priores, ino majores nostri transferentes, nos in hu-
juscemodi opere prævenerunt, quemadmodum et
longe præstantius transcenderunt. Igitur, ^a post
Chronographiam tripartitam quam te hortante trans-
tulimus, et alia quædam brevissima opuscula quæ
ad petitum diversorum Patrum et fratrum nostrorum
interpretati sumus, ad manus nostras venire contigit
apologiam quarti Joannis Romani pontificis pro Hon-
orio papa a calumniatoribus impedito, quod
unam Domini nostri Jesu Christi tantum scri-

^a Post Chronogr. trip. Ex Nicēphoro, Georgio et Theophane excerptam. Dedimus hanc supra.

psert voluntatem. Quæ videlicet apologia satis hunc, ut reor, excusabilem reddit, licet huic sexta sancta synodus quasi heretico anathema dixerit, et in Dei solius jam judicio positum reprobationis telo confoderit: cum hereticus non ex erroris tantum deceptione quantum ex electione non recta et contentiosa pertinacia generetur. Quis autem erit qui nobis interim dicat, utrum ipse pro certo dictaverit epistolam de qua illum anathematizandi somitem calumniatores suscepserunt, cum et ex scriptoris vel indiscipline, vel in pontificem odio quid contingere tale potuerit? Quamvis non ignoramus, docente sancto Maximo in epistola sua quam Marino scripsit presbytero, sanctissimum hanc scripsisse Joannem abbatem. Esto, et ipse dictator exstitit. Quis hinc illum interrogavit? quis intentionem investigavit? quis hunc corrigere voluit, et ille percontanti, aut emendare conanti restitit, vel contentionibus serviens resultavit? Præsertim cum in Evangelio illo, quo dicitur: *Nolite judicare, et non judicabimini* (*Luc. vi, 37*), et cetera, nihil aliud præcipi magnis etiam magistris Ecclesiæ videtur, nisi ut ea facta quæ dubium est quo animo siant in meliorem partem interpretemur. Sant quippe quedam facta media quæ ignoramus quo animo siant, cum bono et malo fieri possint, de quibus temerarium est judicare, maxime ut condemnemus. Denique duo sunt, in quibus temerarium judicium cavere debemus; cum incertum est quo animo quidquam factum sit, vel cum incertum est qualis futurus sit qui nunc vel malus vel bonus appareat. Quantum autem temerarium sit judicium C præcavendum, aperte Dominus indicat, qui de Sodomitis more nostro loquitur, dicens: *Descendam, et ridebo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam* (*Gen. xviii, 21*). Et rursus per Moysem: *Nemaledicas surdo*, ait, *nec coram caco ponas offendiculum* (*Levit. xix, 45*). Quod eisdem pene verbis Apostolus monet: *Unusquisque, inquietus, nostrum pro se rationem reddet Deo. Non ergo amplius invicem judicemus, sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum* (*Rom. xiv, 12, 13*). Quis autem magis surdus vel motus dicendus est quam is cui, cum exanimis et dissolutus jacet in sepulcro, nec auris patet ad objecta solemniter audiendum, nec os aperitur ad objecta rationabiliter refellendum? Verum de hujusmodi judiciis sufficiunt quæ venerabilis Anastasius apostolicæ Sedis presul ad Anastasium imperatorem scribens, sacra Scripturae auctoritatis pondere gravida docet. Sed ne videamur tam sanctam tamque reverendam synodum accusare, vel temere reprehendere, licere nobis opinamur de illa sentire, quæ sanctos patres nostros de Chalcedonensi magna synodo sensisse non ignoramus. Quorum unus, sanctus videlicet papa Gregorius, usque ad prolationem tantummodo canonum hanc suscipiendam fore signavit. Beatus quoque æque papa Gelasius in tomo de anathematis vinculo, qualiter eadem synodus recipienda sit, luculentis exemplis et nonnullis divinis testimoriis innuit, ubi

A hornum circumstantiam tali deliberatione concludit. *Huc, inquietus, et hujusmodi exempla nos edocent, et testimonia divina confirmant, non omnia passim a quocunque dicta, vel ubicunque scripta indifferenter accipere, sed, retentis bonis, quæ noceant refutare.* Nam, et hanc quoque sanctam synodum canonica quadam capitula promulgasse, Græcorum scripta testantur, quæ tamen pene omnia, quia sedes apostolica non approbavit, tota Latinitas reprobavit. Sed quid de hac sola dicimus? cum, et secundam universalem synodum quæ primo Constantinopoli celebrata est in causa primatus Ecclesiarum, sedes apostolica non admittat: quin, et omnes synodos sic recipiendas decernat ut Chalcedonensem synodum admittendam fore prædictus sanctus Gelasius papa B describit, pro fidei scilicet communione et veritate Catholica et apostolica, pro qua hanc fieri sedes apostolica delegavit factamque firmavit. Verum, si omnia exaggerare volumus quæ in Honorii pape excusationem colligere possumus, facilius charta nobis quam sermo deficiet, et interpretandi propositum ad dictationis profectio vertemus eloquium. Unum tamen dicemus, quod reticere proculdubio non debemus, quia talis est dictus Honorius qualis est et pronuntiatus: quod si talis non fuit, cui sit præfixa sententia, profecto non erit: quoniam sicut scriptum est: *Homo ridet in facie, Deus autem in corde.*

Sed ecce, dum prolixius præfatio ad te nostra dirigitur, ab interpretandi studio procul abscessimus: ostendere gestientes quod in apostolice sedis petra, quantum ad fidem pertinet, nec etiam per Honorium inventum sit unquam serpentis, id est virulentæ sectæ vestigium. Sume igitur jam memoriam Joannis papæ pro Honorio Apologiam: sume etiam et pro eodem ipso Apologiam ex epistola Maximi Monachi, et re veraphilosophi Christique Dei nostri martyris, missa Marino presbytero, diffloratam. Ipse quippe beatissimus Maximus, non solum in jam dicta, sed et in ea quam scripsit ad abbatem Thalassium epistola, jam nominatum defendit Honoriū, verum etiam, in epistola sua dogmatica quam ad Petrum scripsit illustrem, magnum huic et divinum appellat. Ex qua scilicet epistola de eodem papa Honorio, et Hierosolymitano Sophrolio de quo in translatis a nobis scriptis sepe memoriam fecimus, atque de Pyrrho Constantinopolitano heretico Patriarcha, deflorata quedam alque translatâ en tibi afferimus. Præterea interpretati sumus ex epistola ejusdem sancti Maximi ad Marinum scripta presbyterum circumstantiam de Spiritu sancti processione, ubi frustra causari contra nos innuit Græcos, cum nos non causam vel principium Filium dicamus Spiritus sancti, ut autemant; sed, unitatem substantię Patris ac Filii non nescientes, sicut procedit ex Patre, ita eum procedere fateamur ex Filiō, missionem nimirum processionem intelligentes: pie interpretans, utrinque lingua gnares ad pacem erudiens, dum scilicet et nos et Græcos edoce-

secundum quiddam procedere et secundum quid-dam non procedere Spiritum sanctum ex Filio : difficultatem exprimendi de alterius in alterius linguae proprietatem significans. Siquidem et hu-jusmodi pia interpretatione sanctus olim Athana-sius orientales et occidentales super subsistentiae vel personae nomine dissidentes univit, dum unum idemque utrosque corde credere, sensuque retinere perdocuit : licet ob linguae varietatem aliter atque aliter ore confiterentur, et importunis contentionibus deservirent. Transtulimus etiam quasdam epistolas Theodori papæ successoris prædicti papæ Joannis, juxta quod ordo poscebat, scriptas ad Paulum suc-cessorem Pyrri, et consecratores ejus, quorum scilicet Joannis ac Theodori, eximiorum sedis apo-stolicae præsulum, stylus epistolarum Latina redolet eloquentia : ex quo liquido constat, non Gæce illas, sed Latine fuisse dictatas. Unde notandum quod, nonnulla quæ Latine fuerunt edita, Latinitas funditus mole oblivionis obruta deplorasset, nisi ex Græ-corum post fonte librorum hæc hausta sitibundo

A pectore resumpsisset, sicut epistolam beati papæ Felicis in Petrum sententiam proferentem Antio-chenum. Quinimo sicut et ipsum quoque Elemen-tum, quem Rusinus nostræ linguae redditum, resti-tutum et redeuntem ad Gaudentium scribens innuit : et quod Latine scriptus fuerit et amissus, rursus-que receptus, signanter ostendit. Excerpsi nihilominus, et tibi ecce translatam præsento, quamdam narrationis circumstantiam ex epistola sancti Maxi-mi ad Thalassium scripta abbatem, quid Constan-tinopoli legati Romani gesserint, gratia incitande constantiæ in causa maximæ pietatis ad redargu-tionem pusillanimorum, et agnoscendæ potestatis apostolice sedis, contra eos qui ab ipsa quid vio-lenter extorquere nituntur. Porro ecce nihilominus B exhibeo exsilli gesta sancti papæ Martini, quæ ad petitum venerabilis Martini episcopi Narniensis edi-deram : una cum Hypomnestico declarante breviter gesta sanctorum Maximi Philosophi, et utriusque Anastasi, necnon et Theodori, ac Euprepii, et aliorum.

^a JOANNIS PAPÆ ROMANI

AD CONSTANTINUM IMPERATOREM

FILIJ HERACLI

APOLOGIA PRO HONORIO PAPA

Propter unam in Christo voluntatem, cuius aëunt eum calumniatores mentionem fecisse.

Dominus, qui dixit de tenebris lucem splende-re, qui eripuit nos de potestate tenebrarum in admirabile lumen suum, lumen veritatis, et veritas luminis, in quo complacuit omnem plenitudinem divinitatis habiliare, et per eum reconciliare omnia, in ipso pacificans per sauginem crucis ejus, sive quæ in cœlis sunt, sive quæ in terris (*Coloss. 1, 20*), propter eminentem magnitudinem divitiarum boni-tatis suæ in faciem Ecclesie suæ respiciens, vestram præcognitam sibi et prædestinatam benignitatem ad fidem nunc integratatem vocare dignatus est : ita ut, omni fallaci caliginé procul amota, per vos victri-cem faciat veritatem. Quantum enim ex diversis suggestionibus quæ ad nos catervatim venerunt, quinimo et ex ipso quoque auditu didicimus, omnes occidentales partes scandalizatae turbantur, fratre nostro Pyrro patriarcha, per litteras suas huc atque illuc transmissas, nova quædam et præter regu-lam fidei prædicante, et ad proprium sensum quasi sanctæ memorie Honorium papam decessorem no-strum attrahere festinante, quod a mente catholicæ Patris erat pénitus alienum. Igitur, ut vestra besi-

C gnitas causam totam rei discere possit, subtilissima veritate, quæ ante brevis intercapelinem temporis gesta sunt, enarrabo.

Sergius reverendæ memorie patriarcha prædicto sanctæ recordationis Romanae urbis pontifici signi-ficavit, quod quidam in Redemptore nostro Domino Iesu Christo duas contrarias dicentes voluntates : quo præfatus papa comperto rescripsit ei, quia Sal-vator noster, sicut esset monadicus unus, ita et valde mirabiliter super omne genus hominum con-ceptus et natus esset. Ex sancta quoque ipsius in-carnata dispensatione docebat, quia Redemptor no-ster, sicut esset Deus perfectus, ita esset et homo perfectus : ut, quam primus homo per prævarica-tionem amisit, sine aliquo peccato natus primæ D imaginis nobilem originem renovaret. Natus ergo est secundus Adam nullum habens nascendo vel cum hominibus conversando peccatum, etenim Ver-bum caro factum in similitudine carnis peccati omnia nostra suscepit, nullum reatus vitium ferens ex traduce prævaricationis exortum. Similitudinem ergo intelligimus, non carnis ejus, sed peccati.

* De hac epistola videsis testimonium apud S. Maximum M. in disputatione cum Pyrro patriarcha.

Etenim carnem Dominus veram suscepit ex intermerata et beata virgine Dei genitricē, consubstantialis nobis effectus. Ergo similitudinem carnis peccati sanctus dicit Apostolus, quam similem nobis peccatoribus sine peccato cum anima rationali suscepit; et idcirco unam voluntatem secundum priam formationem Adæ naturalem humanitatis suæ Dominus noster Jesus Christus habere dignatus est: non duas contrarias, quemadmodum nunc nos habere dignoscimur, qui de peccato sumus Adæ geniti: quoniam, corruptibilis per transgressionem primus homo effectus, et Creatori suo subdi contempnens, sensit carnem, quæ prius erat sibi subiecta, nihilominus repugnantem, et peccato suo totum genus humaanum fecit obnoxium, sicut dicit Apostolus: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ* (Rom. v, 14). Quapropter, et nos qui per prævaricationem et peccatum illius nascimur, duas contrarias habere voluntates dignoscimur: duas autem dieo, mentis et carnis invicem reluctantates, sicut idem beatus docet Apostolus: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc autem invicem adversantur, ut non quæcumque vultis, illa faciat* (Gal. v, 17). Et hoc omne humaanum patitur genus sub peccato constitutum, quoniam nemo est mundus ab hoc peccato prævaricationis, nec infans, sicut scriptum est, *cujus est unius diei vita super terram* (Job xiv, 4, sec. LXX). Et quemadmodum Spiritus sanctus per David ait: *Ecce enim in iniqualibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea* (Psal. l, 7). Sicut enim in Adam omnes peccaverunt, secundum Apostolum, ita in Christo omnes justificabuntur (I Cor. xv, 22). Et sicut per unum hominem peccatores constituti sunt multi; ita et per unum hominem justi constituentur multi (Rom. v, 19). Ergo unus et solus est sine peccato mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui in mortuis liber conceptus et natus est. In dispensatione itaque sanctæ carnis suæ duas nunquam habuit contrarias voluntates, nec repugnavit voluntati mentis ejus voluntas carnis ipsius. Neque enim habuit quodcumque peccatum, qui venit dimittere peccatum mundi, quemadmodum et ipse dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato* (Joan. viii, 46)? Et alias taliter ait: *Venit princeps mundi ejus, et in me invenit nihil* (Joan. xiv, 30). Unde scientes, quod nullum in eo, cum nasceretur et conversaretur, esset omnino peccatum, decenter dicimus et veraciter constemur, unam voluntatem in sancte ipsius dispensationis humanitate, et non duas contrarias mentis et carnis prædicamus, secundum quod quidam haeretici velut in puro homine delirare noscuntur.

Secundum hunc igitur modum jam dictus decessor noster prænominate Sergio patriarchæ pertonti scripsisse dignoscitur: quia in Salvatore nostro duæ voluntates contrariae, id est, in membris ipsius penitus non consistunt, quoniam nihil

A vitii traxit ex prævaricatione primi hominis. In nobis enim, non in eo, coaptatur quod scriptum est: *Scio enim quia non habitat in me, id est in carne mea, bonum* (Rom. vii, 18). Et iterum: *Non quod volo bonum hoc ago; sed quod nolo malum, hoc facie.* Si autem quod nolo malum illud facio, non jam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum (ibid., 19, 20). Et post hæc: *Video enim aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis* (ibid., 23). Hinc ergo hæc due contrariae voluntates mentis et carnis, quas Apostolus docet, in nostro nequaquam Salvatore fuerunt, eo quod hic fuctamini stimulus ex prævaricatione protoplasti sumpsit initium: quoniam a Redemptore nostro natura suscepta est, non criminis culpa. Sed ne quis non-nunquam minus intelligens reprehendat, quamobrem de humana tantum natura, et non etiam de divina natura docere sciatur: etenim Christus in duabus naturis in una persona unitis cognoscitur, adoratur, et colitur Deus et homo perfectus. Debet qui super hoc ambigit scire, quoniam ad hoc facta est responsio ad jam dicti patriarchæ interrogationem. Præterea et hoc fieri solet, ut scilicet ubi est vulnus, ibi medicinale occurrat auxilium. Nam et beatus Apostolus hoc sæpe fecisse dignoscitur, se secundum auditorum consuetudinem preparans; et aliquando quidem de supraena natura docens, de humana penitus tacet: aliquando vero de humana dispensatione disputans, mysterium divinitatis ejus non tangit. Etenim ipse hic quidem de divina natura ait: *Christus Dei virtus, et Dei sapientia* (I Cor. i, 24); alibi autem de incarnatione ejus ita dixit: *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* (ibid., 25). Sapientia autem et stultitia, virtus et infirmitas, contrariae adinvicem absque dubietate ponuntur. Ergone contraria sibimet docet beatus Apostolus? absit: sed audientibus semet configurat sapienter, secundum tempus docens, ut prævida nutrix parvulis quidem lac præbens, perfectis autem solidum tribuens cibum. Quid ergo est quod ait: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus; et quod stultum est Dei, sapientius est hominibus?* Hoc tamen capitulo de dispensatione Christi, non de supraena natura illius docere videtur: volens ostendere quia Deus homo factus animam habuit et corpus humanum, quod stultum asserit et infirmum. Sapientia enim humana divina collata, stultitia est: fortitudo vero carnis cum Dei virtute comparata, infirmitas est. Quia profecto condita humana sapientia cum conditrice sapientia comparata, stultitia est.

Igitur connectentes utraque, et Christum Dei virtutem et Dei sapientiam secundum divinitatem, naturam divinitatis ejus constemur: et secundum ejus sanctæ carnis dispensationem, quod stultum et quod infirmum est Dei, naturam humanitatis veraciter prædicamus, quoniam hoc infirmum et stultum, fortius et sapientius est omnibus hominibus. Omnes

enior homines, sicut etiam superius dictum est, sub peccato prævaricationis nascuntur. Dominus autem noster Jesus Christus absque peccato existens, et nullum secum vitium ferens vetustatis, non solum fortior, sed et sapientior est omnibus hominibus, quamvis infirmum nostrum et stultum sola misericordia suscipere sit dignatus. Qui vero ex peccato primi hominis nati sunt, filii iræ ac tenebrarum a sanctæ Scripturæ magisterio nominantur. At vero Christus, cum lux vera sit, sedentes in tenebris et umbra mortis illuminare dignatus est. Quid enim doceat Apostolus scribens ad Ephesios, audiamus : *Et vos, inquit, cum mortui essetis delictis et peccatis restrisi, in quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris spiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentiar, in quibus et nos aliquando conversati sumus in desideriis carnis, facientes voluntates carnis et cogitationem, et eramus natura filii iræ, sicut et ceteri* (Ephes 2, 1, 2, 3). Ecce istæ sunt duæ voluntates contrarie, mentis scilicet et carnis, quæ in Salvatore nostro modis omnibus non suere. Nos has ex peccato progenitoris Adæ, qui et se, et omne humanum genus obnoxium fecit, habere dignoscimur, ut aliquando quidem carnis aculeus menti resistere appareat, aliquando vero voluntas mentis voluntati carnis contradicere satagit; ut taliter cum Apostolo gementes consteantur : *Mente quidem servio legi Dei, carne vero legi peccati.* Dominus autem noster unam voluntatem humanitatis naturalem suscipere dignatus est, quam in propria carne potestative ut omnium Dominus circumferebat, eo quod omnia serviant Deo : nullum profecto habens vel afferens ex prævaricatione peccatum, quoniam solus sine peccato et crimen prævaricationis est natus.

Prædictus ergo decessor meus docens de mysterio incarnationis Christi dicebat, non fuisse in eo, sicut in nobis peccatoribus, mentis et carnis contrarias voluntates. Quod quidam ad proprium sensum converentes, divinitatis ejus et humanitatis unam eum voluntatem docuisse suspiciunt, quod veritati omnimodis est contrarium. Verumtamen vellem, ut interroganti responderent, secundum quam naturam dicunt Christi Dei unam voluntatem? Si secundum divinam tantum, de humanitate ipsius quid respondet? quoniam et homo perfectus est, ut non cum Manichæo condemnentur. Porro si secundum humanitatem Christi dixerint, quod haec voluntas Deus esse perfectus, observent ne forte cum Photino et Ebione judicentur. Jam vero si ex utraque natura unam voluntatem esse dixerint, non solum naturales voluntates, sed et ipsas naturas confundent; ut nec hoc, nec illud, id est divina et humana, intelligi possit. Sicut enim utrasque naturas in adunatione unius Christi, ut impius Nestorius, non patimur; ita differentiationem naturarum penitus non negamus, sed neque

A confundimus, quoniam utrasque naturas cum adunatione unius personæ Christi Dei inenarrabili consonantia constemur. Quia enim unam voluntatem dicunt divinitatis Christi et humanitatis, et unam simul operationem : quid aliud, nisi quia et unam naturam Christi Dei secundum Eutychianam et Severianam divisionem operari noscuntur? Denique orthodoxi Patres, qui in toto mundo claruerunt, sicut utrasque naturas, ita et voluntates ac operationes Christi docere concordi prædicatione monstrantur.

B Comperimus autem quod charta quædam mandata sit, in qua sacrädothes subscribere coacti sunt contra tomum beatæ memorie papæ Leonis et Chalcedoniensem synodum : in qua charta quædam sunt per novitatem composita, quæ dogma ecclesiasticum refutare omnino dignoscitur. Inspiret ergo divina clementia Christianissime pietati vestræ, et cum sitis custodes immaculatæ fidei nostræ, vos ad compunctionem incitet, quo eos, qui novis sunt ad inventiōnibus corrumpendi, imperatoriis sanctionibus arceatis, et prædictam chartam, quæ in scandalum properat fidei, et locis publicis est suspensa, præcipiatis depositam scindi. Omnes enim qui in Occidentalibus partibus hoc audierunt, sed et populi qui sunt regiae vestræ urbis, cognita prædictæ chartæ concinnatione, corde percussi sunt. Erunt enim per auctoritatem vestram et apostolicam perfectionem prædicta charta, quæ contra Chalcedonensem synodum est composita, nunc et in omni tempore otiosa, et cunctis virtutibus irrita. Perfectio vero fidei quemadmodum usque in præsens resulsa, oramus ut et per vos, sicut etiam per pice memorie Constantinum, divino auxilio in robore suo permaneat.

C Propter quod, Christianissimi et Christi fidei custodes, donate hoc munus in primordiis vestris Ecclesia matri vestræ, cuius estis post Deum opitulatores, ut fidem Sponsi ejus serpentina calliditas non audeat violare. Hoc in primordiis salutare sacrificium afferte Domino Deo nostro, et ab ejus Ecclesia omnis novitatis nebulam radio pietatis vestræ dispergite : quatenus Dominus Deus noster, vicaria ope, omnes quæ contra vos sunt conterat nationes, quæque pacem et inexpugnabilem Deum repellunt. Quatenus vobis et quæ sunt Dei curantibus, Deus quæ vestra sunt benignus dignetur perficere. Propter quod etiam mentis inclinato genu tota tecum Ecclesia supplicat, ut ab integritate immaculatæ fidei nostræ, quam sancti apostoli nobis tradiderunt, et sanctissimi Patres doctrinis luculentissimis consignavere, nova confusione turbinem amovere dignetur. Quatenus Deus et Dominus noster, cuius fides immaculata custoditur, misericordias suas merito vobis et copiosissime largiatur, qui est omnipotens et Dominus sempiternus. Creator omnium ad vestrum benigne respiciat imperium, et gentes, quæ in sua feritate confidunt, inexpugnabili suo potentatu prostrerat.

DIFFLORATIO

EX EPISTOLA^a S. MAXIMI AD MARINUM PRESBYTERUM

APOLOGIAM INTER CÆTERA PRO HONORIO FACIENTIS.

(Græca sunt ex Editione Combefisi.)

Τὸν δέ γε τῆς Ρωμαίων πάπαν Ὄντοιον, οὐ καταγό-
ρουσιν οἷμα τῆς τῶν ἐμρύτων θελημάτων ἐπὶ Χριστοῦ
δυάδος, ἀν τῇ γραφείσῃ πρὸς Σέργιον ἐπιστολῇ διὰ τὸ
ἐν θεληματάριον γάναι, συναγορεύειν δὲ μᾶλλον, καὶ ταύτην
ὡς εἰκὼν συνειστῶν, οὐκ ἐπ’ ἀθετήσει τούτῳ γε λέγοντα
τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ φυσικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελημάτος,
ἀλλ’ ἐπὶ τοῦ μηδαμῶς τῆς ἀστόρου συλλήψεως αὐτοῦ
καὶ τῆς ἀρθρόρου γεννήσεως προκαθηγεῖσθαι θέλημα σαρ-
κίς, η λογισμὸν ἐμπαθῆ. Μόνη γάρ θέλησις θέλει καὶ
πατρική, δέ τοιούτην θεογονεύοντος τὴν οἰκείαν
σάρκωσιν, καὶ Πινεύματος ἄγιον συνθρομῆ, ταύτην εἰρ-
γάσατο. Καὶ ὅτι γε ταύτης ἔχεται τῆς ἑνωσίας, δῆλον
ἔντεῦθεν· εἰπὼν γάρ, ὅτι διὰ τὴν ἀγραστὸν ἑνωσιν τῆς
ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως, καὶ Θεὸς λέγεται πατέρι,
τοι ἀνθρωπότος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πατελθεῖν μετὰ τῆς
θεότητος, καὶ ταύτης δεῖξαι τὸν τῶν φυσικῶν προσόντων
ἐπατέρχεται φύσις τῶν τὸν ἐνὸς Χριστοῦ καὶ Τοῦ κατ’
ἐπειδούσαν ἄκραν ἀντίδοσιν, ἐπόχει λέγων· οὗτον καὶ ἐν
θεληματικῷ οὐρανῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Πᾶς, φησίν; Ἐπειδὴ προδῆλως ἐν τῆς θεότητος προσ-
τάξθε η ἀμετέρα φύσις, οὐχ ἀμαρτία· τουτέστιν, οὐκ
δὲ τῆς ἀμαρτίας· μονονούχος συμφεγγόμενος τῷ με-
γάλῳ Ἀθανασίῳ χρήσαντι τάδε κατ’ ἀπολενταρίου τοῦ
δυστεροῦ· Εγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης
πλάσεως τῶν ἀνθρώπων μορφὴν ἱστοφέραντα σάμανος,
ἐν ἐπιδιέξει σαρκὸς δίχα σαρκιτῶν θελημάτων καὶ λο-
γισμῶν ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι κατενόητος. Η γάρ θέλησις
θεότητος μόνη, ἐπειδὴ καὶ φύσις οὐδὲ θεότοτος. Ἐπειδὴ
γάρ τῆς δὲ ἡρᾶς κατὰ σάρκα τοῦ Λίγου γεννήσεως
ὑπὲρ ήμᾶς πρόδοσις γίγνουν. Οὐ γάρ σαρκὸς ἐμπαθής
προπογόσατο θέλησις η λογισμὸς, ὡς ἐφ’ ήμῶν ὄραται, C
διὰ τὸν ιεζοπάτην τοῦ γένους κατακρατοῦσαν ἡδονή·
ἄλλα θέλησις θεότητος μόνη δὲ Τοῦ αὐτουργούντος, ὡς
ἔφην, τὴν οἰκείαν σωμάτωσιν κατ’ εὐδοκίαν Πατρὸς,
καὶ συνέργειαν τοῦ παναγίου Πινεύματος, κανενοτομούντος
ἐν ἑαυτῷ τε καὶ δὲ ἑαυτοῦ τὸν ἐπιεσταχθέντα τῇ γένεσι
τῆς γεννήσεως τρόπον, καὶ ἀσπόρως τὸν ἑαυτοῦ πουσο-
ύσιν σύλληψιν ἐκ τῆς ἀγίας θεότοκου, καὶ ἀειπαρθένου
Μαρίας. Τούτον δὴ τὸν ἀρρένων αὐτοῦ τῆς γεννήσεως
εκοτίσαντες λόγον, ἐκεῖνος μέν, θέλησις μόνην ἐπ’ αὐτοῦ
θεότητος εἰπειν, οὗτος δὲ θέλημα ἐν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ἐπειδὴ προδῆλως, φησίν, ἐν τῇ θεότητος
προστέλλοθε η ἀμετέρα φύσις, καὶ οὐχ ἀμαρτία, δίχα
σαρκεκόν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ὡς ὁ
Θεός φησιν Ἀθανάσιος· οὐ μέν γε τὸ μὴ καὶ ὡς ἄν-

Honorium etiam Romanum papam non differet
reor naturaliter in Christo voluntatum dualitatem,
in epistola quam scripsit ad Sergium, eo quod unam
dixerit voluntatem; sed potius confiteri, et hanc for-
tassis etiam constabilire. Nam hoc non in reproba-
tionem dixit humanæ Salvatoris et naturalis volun-
tatis: sed quod nullatenus conceptionem ejus, que
fuit sine semine, vel incorruptam nativitatem pra-
cesserit voluntas carnis, vel cogitatio vitiosa. Solo
namque voluntas divina atque paterna, per Filium
unigenitum per semet operantem propriam incarnationem,
sanctique Spiritus conventionem, hanc ope-
rata est. Et quol hunc sensum sectetur, hinc est
manifestum. Cum enim dixisset, quia propter ineffa-
bilem unitatem humanæ ac divinæ naturæ, et Deus
dicitur pati, et humanitas de cœlo cum divinitate
descendisse; et hoc modo ostendisset eorum, que
naturaliter insunt utriusque naturæ unius Christi et
Dei Filii per communionem summam redditionem,
subinserit: Unde, inquiens, et unam voluntatem fala-
mūr Domini Iesu Christi. Quomodo ait? Quia pro-
fecto a divinitate assumpta est natura nostra, non
culpa: id est, non a peccato; propemodum cum
magno effatus Athanasio, qui haec contra Apollinarium
impium scribit: Natus est ex muliere, de prima plas-
ticatione hominis formam sibi erigens in ostensione
carnis absque carnalibus voluntatibus et humanis
cognitionibus in imagine novitatis. Voluntas enim
sola divinitatis est, quoniam natura tota divinitatis
est. Denique Verbi propter nos secundum carnem
nativitatis super nos progressio facta est. Non enim
carnis vitiis præcessit voluntas vel cogitatio, sicut
in nobis aspicitur, propter generis desiderium, quod
a deceptione primi parentis obtinuit: sed voluntas
divinitatis sola per filium, qui secundum beneplaci-
tum Patris, et cooperationem Spiritus sancti, pro-
priam, ut dixi, per se operatus est incorporationem,
gerens in se, et per se noviter inventum naturæ mo-
dum nativitatis, et sine semine suam ipsius patræ
conceptionem ex sancta Dei Genitrici semperque
Virgine Maria. Hac ergo ineffabili nativitatis ejus
inspecta ratione, ille quidem voluntatem solam in
eo divinitatis dixit, hic vero voluntatem unam De-
mini Iesu Christi. Quia profecto, inquit, a divinitate
assumpta est natura nostra, non culpa, abeque car-
chi et confessoris tomus dogmaticus ad Marinum
presbyterum.

^a Epistola. In Græco titulus est: Μαξιμου τοῦ
Διογουτανού μοναχοῦ καὶ ὁμολογοῦτοῦ τόρος δογματικὸς
Τεξανοῦν πρεσβύτερον. Maximi sanctissimi moni-

θρωπον αὐτὸν μετὰ τοῦ εἶναι φύσει θὸν σὺν ἔχειν ἀνθρώπινον θεῖλημα καὶ φυσικὸν, ὡσπερ οὖν καὶ θεῖον καὶ πατρικόν.

Τὸ δ' αὐτὸν καὶ τοῖς ἔξις ὑπανίστεται, φάσκων· Χωρὶς ἀμφρίτιας συνελήφθη ἐκ Πνεύματος ἀγίου καὶ τὰς ἄγιας ἀχράντους καὶ ἀειπαρθένους θιοτόκους Μαρίας, καὶ χωρὶς μολυσμοῦ ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα γεγέννηται. Τὸν δέ γε θεῖαν γραφὴν ἐπανειπὼν τε καὶ ψευτὸς προάγει τὰς σάρκας μημονεύουσαν, οὐχ ἐτέρων, μὴ γένοντο, τῷ τε φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα πρὸς τὰν ἡμετέραν ὑποβάλλων νοεῖν, ὃς γε τρύπτων ἡπέστατο προστηρόθεστον ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐδείς. Μηγουν τῶν τῆς ὁμοφυΐας ἡμίν ἀειπαρθένους καὶ θεοπίτορος πάνταγίνων σπλάγχνων, ἀλλ' ἐτέρων τῇ ἀμαρτησίᾳ, καὶ τοῦ μηδαμῶς ἀντιτεττόμενον ἔχειν, καθάπερ ἡμεῖς· ἐν τοῖς μέλεσι τὸν ἐκ παραβάσεως νόμου τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος. Οὐ γάρ προστηρόθη, φησιν, ὅπο τοῦ σωτῆρος η κατεφθαρμένη ἀπὸ τῆς ἀμφρίτιας τύρη, η ἀντιστρατευομένη τῷ ὕψῳ τοῦ γαός; αὐτοῦ· Οὐ τινος γάρ οὐ προκαθηγήσατο ὁ καθ' ἀμφρίτιαν διὰ σπορᾶς τῆς γεννήσεως νόμος, τοῦτον παντελῶς οὐδὲ τοῖς μέλεσι ἐντύπαρχε· ἀλλὰ νόμος θείας δικαιουόντος πρὸς ὑποτύπωσιν ἡμέν ἐφανεῖν. μενεῖ, καὶ τὸν ἐκ παραβάσεως ἐπεισαχθίντα τῷ φύσει τελείως ἔξαρσιν· Ἐλθε γάρ, φησιν, ὁ ἀναμάρτητος ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολάθλος, τουτίστι τὸν ἀμφοτίσσασαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φύσιν. Ἐτερος γάρ νόμος ἐν τοῖς μέλεσι αὐτοῦ, η θεῖλημα διάφορον η ἐναντίον οὐ γέγονε τῷ Πατρὶ [ἱ. Σωτῆρι], ἐντεῦθεν δεικνύει, οὐχ ὡς οὐκ εἶχεν ἀνθρώπινον θεῖλημα καὶ φυσικὸν· οὐδὲ γάρ λέξας φωνεῖται τοῦτο, ἀλλ' ὀτιπερ ὡς ἀνθρωπός οὗτος κατὰ σῶμα διὰ τῶν μελῶν τὴν οἰστοῦν ἀλεκτητοῦ περὶ φύσιν ἐνέργειαν, οὗτος μὴν κατὰ ψυχὴν θεῖληματος ἐναντίαν η παρολογον κίνησιν, ὡσπερ ἡμεῖς, ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ νόμου ἀνθρωπίνης φύσεως ἐτέχην.

Τραπεζίτερον δέ καὶ τοῖς ἔξις παρίστησιν, ὡς ὁ λόγος ἦν αὐτῷ μόνον τὸ ἐμπιθής, ἀλλ' οὐ τὸ φυσικὸν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἀποδιορίσασθαι θεῖλημα· καὶ ὀτιπερ, καὶ τῷ φυσικῷ καὶ ἀνθρωπίνῳ, πρὸς τὸ πατρικὸν καὶ θεῖον συνέβαινε μὲν, οὐδεμίαν τὴν ἐξ ἀντιπράξεως ἔχων πρὸς ἐκεῖνον διαφοράν, ὑποτύπωσιν δὲ διδούς ημῖν ἐντὸν, τὸ οἰκεῖον ἐκουσίων ὑπέτατεν· συνίστα δὲ τὸ πατρικόν, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς ἀκμηρούμενοι, τὸ ἐντὸν διεπέσσοντες, τὸ θεῖον διὰ πάσας σπουδῆς ἐκπληρώσωμεν, D λέγοντας οὖτε· « καὶ γέγραπται, ὅτι οὐκ ἥλθον πειθῆσαι τὸ θεῖλημα τὸ δικόν, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατέρος » καὶ, « οὐδὲ δὴ τὸ θεῖον, ἀλλ' ὁ τι σὺν, Πάτερ· οὐκ εἰσὶ ταῦτα διαφόρου θεῖληματος, τουτέστιν ἐναντίον καὶ ἀντι πράττοντος· ἀλλὰ τὰς προστηρόθειστος ἀνθρωπίνης οἰκονομίας οἰκειουμένας συμπτωθῆς τὰ ἡμέτερα. Ταῦτα γάρ δὲ τῆς ἔλεγον, οἵς δέδωκεν παράδειγμα δ τῆς ἐνσεβείας διδάσκαλος, ἵνα τοῖς ἔχοντος αὐτῷ ἐπώμενα· καὶ μὴ τὸ

A natibus voluntatibus, et humanis cogitationibus, ut sacramissimus Athanasius ait. Non tamen perhibuit eum tanquam hominem, quia est quoque natura Deus, non habere humanum voluntatem et naturalem, quemadmodum et divinam atque paternam.

Id ipsum autem etiam in subsequentibus innuit, asserens: Sine peccato conceptus est de Spiritu sancto, et sancta, immaculata semperque Virgine Dei genitrice Maria, et sine contagione ex ea secundum carnem natus est. Divinam quoque Scripturam in laudem et vituperationem profert carnis memoriam facere. Non aliam, absit, natura et substantia Domini carnem, quam nostram commonens intelligentem: qui etiam hanc seiebat assumplam ex nostra substantia, id est ex congenite nobis semper Virginis et Dei Matris sanctis visceribus; sed alienam a vitio, et nullatenus legem prævaricationis habentem, sicut nos, in membris repugnantem spiritus legi. Non enim assumpta est, ait, a Salvatore caro a peccato corrupta, quæ repugnaret legi mentis ejus. Cuius enim sementationem, quæ per peccatum efficitur, non præcessit generationis lex, hujus omnino nec in membris est: sed lex divinæ justitiae ad imaginationem nobis ostensa, et eam quoque, quæ ex prævaricatione naturæ illata est, perfecte demolitur. Venit enim sine peccato querere et salvare quod perierat, id est naturam humani generis quæ peccaverat. Alia enim lex in membris ejus, aut voluntas diversa vel adversa, non suit in Salvatore. Hinc ostendit, non quod non habuerit humanam voluntatem et naturalem (non enim hoc dixisse videtur), sed quod sicut homo neque secundum corpus per membra quilibet habeat præter naturæ leges operationem, neque rursum secundum animam voluntatis contrarium, vel sine ratione motum, veluti nos: quia et super legem natus est humanæ naturæ.

Expressius autem et in subsequentibus comprobat, quod sermo sibi esset tantum, vitiatum et non naturale a Salvatore distingui voluntatem, et quod in naturali ac humana ad paternam ac divinam coaptaretur quidem, sed nullam haberet ad illam ex repugnatione diversitatem: normam autem dans nobis seipsum, quod proprium suum erat, voluntarie subiectiebat, commendabat vero paternum. Quatenus et nos imitati, quod nostrum est reprobato, quod divinum est omni studio expleamus, dicens ita: *Licet enim scriptum sit: Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me Pateris (Joan. vi, 38).* Et: *Non quod ego volo, sed quod tu, Pater (Marc. xiv, 36); non sunt hæc diversæ voluntatis, id est contrariae ac repugnantis, sed dispensationis humanitatis assumptæ, quæ sua compassibiliter fecit quæ nostra sunt. Ista enim propter nos dicebat, quibus dedit exemplum pietatis magister, ut sequamur vestigia ejus, et non suam*

πάσος ἀμαρτίας θεύθερον, τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐπιμαρτύρεται Α fateamur, ab omni peccato Deum liberum esse testatur, qui secundum nos propter nos incarnatus est.

Καὶ οὐ' ἐπιτόμως εἶπα· διὰ τοῦ ἴνος θελήματος, τὸ μόνη τῆς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως τὴν θεῖον προκαθηγήσασθαι θελησιν δηλουν αὐτὸν οἴνει· διὰ δὲ τοῦ μὴ ὑπάρχειν θελήματος διαφορὰν, τὸ ινοτιον οὐκ ἔχων ή ἀντιπράττου, ἀλλὰ τὶ συμβαῖνον δὲ δὲν καὶ ηνωμένον· δῆτιν ἡνίκα μὲν τὸν ἡμετέραν φύσιν ἐκ τῆς θεότητος προσειληφθεὶς λέγη, θελήματος ἴνος μητρονύμει· ἡνίκα δὲ τὸ, οὐκ ἥδην ποτῆσαι τὸ θελημα τὸ ἔμον, εἰς μέσον τῷ λόγῳ προτίθησι, τὸν ἀρθρόν ἀφέτις, οὐκ εἰσὶ ταῦτα, φυσικὸν διαφόρου θελήματος, τουτέστιν ἐναντίου καὶ ἀντικείμενου. Εἴ δὲ τὸ δύο κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ἐν τῷ σωτῆρι θελήματα προδίλως συνάγεται. Εἰ γὰρ ἐναντίον οὐκ εἶχεν, φυσικὸν εἶχεν ὡς ἀνθρώπος. Τὸ γὼν οὐν ἐναντίον, φυσικὸν πάντως, καὶ οὐδὲς ἀπέτερη· οὐδὲν γάρ ἐν τῇ φύσει ἡ τοῖς κατὰ φύσιν παντελῶς ἐναντίον. Δέος οὖν πολλὰ βαίνειν [ἱ. ἐπιβαλεῖν], ὁ μὴ κυρίος ἐν τοῖς ἐναντοῦ γέγραψε λόγοις, καὶ μηχανᾶσθαι τοὺς δὲ ἐναντίας οἰκείας δὲ ήτος ὡς οὐκ ἀρίστης ἐπικάλυμμα ποιεῖν τ' ἀδρός τὰ γράμματα. καθ' ἔτερον ταῦτα παρὰ τὸν ἔχειν σκοπὸν παρέησουμένους. Συνηγοροῦντα γὰρ ἔχει τὸν λόγον, πᾶσαν τοῦ ἐπηρεαστοῦ καταδρομὴν ἀπιλεύνοντα.

καὶ οὕτω μὲν ἔγωγε τὸν νοῦν ἔχειν ὑπολαμβάνων, πάσης ὄντα καθερὸν ὑποψίας. Βεβαιότερον δέ μοι τοῦτον πεποίκευν ἐκ τῆς πρεσβυτέρικς Ῥώμης ἐκκενθῶν ὁ δοσώτατος πρεσβύτερος κύριος ἀββᾶς Ἀναστάσιος, ἐνīρ, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀρετὴ τε θεῖη· καὶ φρονήσει κακοκομητός· καὶ φάσας ὡς πολὺς αὐτῷ λόγος κεκίνηται πρὸς τοὺς ἐκεῖτε τῆς μεγάλης ἰκαλησίας ἱερωτάτους ἄνδρας, διὰ τὸν πρὸς Σέργιον ἐξ αὐτῶν γραφεῖσαν ἐπιστολὴν, ὃντον χάριν καὶ πῶς αὐτῷ διερωτῶν ἐνετάγη τὸ ἐθλημα; καὶ εὑραν ἀσχιλῶντας τὸ τούτῳ, καὶ ἀπολογουμένους, καὶ πρὸς αὐτοῖς τὸν ταύτην ἐν λατείνοις ὑπαγορεύσαντα, κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ κύριον ἀββᾶν Ἰωάννη τὸν ἀγιότατον σύμπτονον, ἵσχυριζόμενον, ὡς οὐδὲ μῶς ἐπικύμησιν ἐν αὐτῷ δὲ ἀρεμοῦ πεποίκνται ἴνος τὸ περάπαν θελήματος, εἰ καὶ τούτῳ νῦν ἀνεπλάσθη παρὰ τῶν τεύτην ἀρμηνευσάντων εἰς τὴν Ἐλλάδα φανόν. Οὗτος μάλι τὸν οἰανοῦν κυρίωσιν ἡ ἐκνολόγην τοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον φυσικοῦ τοῦ σωτῆρος θελήματος, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ διαβεβλημένου τελείων ἀποσκεψύν καὶ ἀκαίρεσσν, καθ' δ καὶ ὁ πρὸς ἀλληλα τῶν ὄμογενῶν σύνισταται πόλεμος. Δεῖξαι βουλόμενος πάσης οὖσαν καθερὸν ἀμαρτίας τὴν προσληψίσαν σάρκα, κατὰ τὴν τῶν ἱερωτάτων λογίων, καὶ τῶν πατρικῶν διδιγμάτων παρέδοσιν. Καὶ φάνονται πως διὰ τῶν τουούτων λόγων,

B Et ut compendio dicam, per unam voluntatem solam ejus secundum cariam nativitatem eum divinam præcessisse voluntatem indicare conjicio. Per id vero quod ait, non esse voluntatis ejus diversitatem, contrarium vel repugnans quid non eum habere perhibet, sed conveniens et prorsus unitum ex toto. Unde cum nostram quidem naturam de divinitatis voluntate dicit assumptam, unius mentionem facit. Illud autem quod introducit: *Nou veni facere voluntatem meam*, in medium verbo p̄ponit, omissu numero: Non sunt, inquit, haec diverse voluntatis, id est contrarie atque adversatricis. Ex quo duas secundum naturam existere in Salvatore voluntates manifeste colligitur. Si enim contrariam non habuit, naturalem habuit tanquam homo. Quod enim non est contrarium, naturale profecto est. Et nemo contradicet. Nihil quippe in natura vel in his quae sunt secundum naturam, est omnino contrarium. Timor ergo est opinari, quod in ejus proprie non est sermonibus scriptum, et moliri adversarios propriæ opinionis tanquam non bone ad velamentum illius viri litteras faciendum, secundum utrumque has præter illius intentionem falso referentes. Adversatum quippe habet rationis sermonem omnem calumniatoris abigentem incursum.

C Et ego quidem sic se illius habere sensum existimo, ab omni suspicione purgatum. Certiorum autem mihi hunc sanctissimum fecit presbyter, dominus videlicet Anastasius abbas a seniori Roma reversus, vir scilicet incomparabilis, virtuteque divina et prudentia yenustratus: qui asserens, quod multum sermonem moverit ad sacratissimos magnæ illius Ecclesiæ viros, propter epistolam quæ ab eo fuerat ad Sergium scripta, percontans cuius rei gratia, vel qualiter in ea inserta fuerit una voluntas, et inventit hæsitanter in hoc, et rationem reddentes; insuper et eum, qui hanc per Jussionem ejus Latinis tractaverit dictionibus, dominum videlicet albalem Joannem sanctissimum symponum & affirmantem, quod nullomodo mentionem in ea per numerum fecit unius omnimodo voluntatis: licet hoc nunc sit fictum ab his qui hanc in Græcam vocem interpretati sunt. Verum nec quamlibet exinanitionem vel abolitionem naturalis secundum humanitatem Salvatoris voluntatis, sed ejus quæ nostra est, et reproba facta, perfectam dejectionem et interemptionem. Juxta quod et in invicem eorum quæ unius generis sunt efficiunt bellum. Ostendere volens, ab omni esse peccato mundam assumptam carnem, secundum sacratissimum alacriorum et paternorum doctrinam audi-

τὸν πανουργίαν τῶν πάντα τελεώντων ὑπὲρ ἴδιος τοῦ δικαιοῦ ἀσεβεῖν, καὶ θελόντων, ὡς οὗτος αὐτοῖς πάλαι καὶ νῦν, παρεπλοπαῖς τεσι καὶ παρεπηγόσσι τοὺς ἐπόμενος καθ' εὐτῶν ἀγωνιζομένους, τό γε παρὰ τὸ εἰκός, εἰς ἐμυτούς ἐπισπάσθαι, καὶ τὸν νῦν σφετερίσθαι μηδαμῆς συνεπόμενον. Ἀναγκαῖς οὖν καὶ τοῦτο μαθῶν διδύλωκά σοι, θεοτίμους Πάτερ, ὡς ἀνδιά πάντων φραξάμενος ἔχοις ὅπως διακρούσῃ τῶν ἰκανῶν τὰς φάλαγγας, λόγῳ τε βάλλων εὐτόνος καὶ πιστοῖς κατά χρήστος ἀπερικῶν, δοξαν τε τὴν τοῦ Μονογενοῦς ἐντεῦθεν εἰ; ἀνάρρηστον ἔχων, καὶ διάδημα τὴν κύτου κατά χάρει κονιωνίαν καὶ ἐνωστόν.

A rum, et obstupui quodammodo super astutia eorum qui pro uno frustra omnia gerere impie audent et volunt, sicut eis ab olim moris et nunc est, furtivis et falsis narrationibus, eos qui contra se magnanimiter agonizant, taliter, quin et absque omni ratione ad se ipsos attrahere, et sensum fraudare, qui se nullatenus sequitur. Necessario ergo et hoc cum didicissem, significavi tibi domino, honorabilis Pater, quatenus per omnia munitus, habeas qualiter inscavaris adversariorum phalanges : verboque indefesse jaciens, et fide potenter superans, gloriamque hinc Unigeniti in præconium habens, et dialema hujus communionem per gratiam et unitatem.

DIFFLORATIO

EX

EPISTOLA EJUSDEM S. MAXIMI AD PETRUM ILLUSTREM.

Ubi Pyrrhi et sancti Sophronii Hierosolymitani episcopi, atque papæ Honorii mentionem facit, ita post aliqua prosecutus.

Vestrīs laudabilibus syllabis * dignatus es signis. B qui prudenter divina perdocuit et prædicavit Ecclesiæ catholice dogmata, se in errorem movisse hac illacque susurrant. Et post paxillum : Divinus enim Sophronius, ut ipsi testamini, laudabiliissimi, in Afrorum regione mecum et cum omnibus peregrinis monachis moras agebat, cum ipsi perversitates illas fabricarent adversus omnes. Et post pusilla : Et erat quidem domus omnium per divinam concordiam et unanimitatem in unum Dei favente gratia in universitate, quæ sub sole consistit, pacifica et tranquilla fide in unitis Ecclesiis. Hi vero, qui horum invidebant consonantia, ac in Christum Deum confessionem, veluti quamdam caliginosam nubem, et stridentem vel gravem fluctum maris ac barbarorum, nemine hos movente, quain solo dæmonie turbationis amico, qui genus humanum ad similitatem concitat, repente contra veram Christianoru[m] fidem novam excogitaverint ecthesim. Deinde sententias pro ea, et compositions injustas. Dein actiones monumentorum. Deinde synodos latrocinales, et concursus episcoporum non voto convenientium, sed violentia contractorum, non exhortatione properantium, sed ex fuga barbarorum peregre proficiscentium. Dein iussiones et minas hic atque illuc adversus piros transmissas. Nam eum qui tunc imperabat, sophistice muneribus in servitutem redigentes. Et post pauca : Ex proprio nomine viro ecthesim producere persuaserunt. Paulus post : Fit autem horum inimicus pariter et defensor, et potius asserendum fautor et accusator horum publicans argumentum : et innotescens quod ipse nequaquam ex se fuerit innotus, sed ab illis coactus, impiissimam fecerit ecthesim in scriptis pro se ipso hæc dicens, et rationem reddens Joanni sanctæ memoriae quandam papæ se-

D * Συλλαβητικόν pro litteris

nioris Romæ. *Et post pauzillum*: Convincunt autem seipsos, quod isti valde manifeste fortissimi hanc fecerint, et nullatenus ille. Neque enim quodlibet super hoc habuit studium, utpote ad alia circumlocutus. *Post brevia*: De quibus omnibus miseris nec sensus apostolicæ facti sunt sedis, et quod est risu, imo ut magis proprie dicamus, lamento dignissimum, utpote illorum demonstrativum audacie, nec adversus ipsam apostolicam sedem mentiri temere pigratii sunt: sed quasi illius effecti consilii, et veluti quodam ab ea recepto decreto, in suis contextis pro impia ecclesiæ actionibus secum magnum Honorium accepérunt, sive præsumptionis attestacionem ad alios facientes viri in causa pietatis maximum eminentiam. Quis itaque, o famosissime et qualis Sophronius hæc et tam atrociter et per tantum temporis facere his falsiloquis persuasit? quæ hos non rogavit Ecclesia? quis pius et orthodoxus non supplicavit antistes, cessare illos a propria heresi clamando et obtestando? Siquidem ultima sua exspirabat sacer Arcadius, et spiritum Deo trahadebat, sed nec usque ad horam illam eos rogare cessavit. *Et post paucā*: Quid autem et divinus Honorius, quid vero et post illum Severinus senex? quid denique et is, qui post hunc extitit, sacer Joannes? Porro is qui nunc præsidet beatissimus papa omisit quidquam supplicationi conveniens? Nonne Oriens totus et Occidens lacrymas, lamenta, obsecrationes, deprecationes ex æquo, tam Deo per orationes quam his per epistolas, afferebant? Sed Deus quidem horum profecto beatorum virorum finem admisit, et pro ea vicissitudine in saecula conservavit. Illi autem Domini contemnentes inducias, ad conversionem hos benigne cohortantes, et horum egregiorum facta per tot tempora supplicatione torpentes, sive nequaquam passi sunt celestem fidem præferre. *Post aliqua*: Divinus ergo magnusque Sophronius tunc Alexandriam veniens, mox ex prima lectione (dederat enim etiam ipsi Cyrus ad retractandum illa novem impietatis capitula) lugubre quiddam et ingens vociferatus, fontes emittebat lacrymarum, illum fervide obsecrans, supplicans, expostulans, in pavimento ipsius vestigiis provolutus, quo nihil horum super ambonem contra catholicam Dei Ecclesiam prædicaret, quippe cum hæc liquido impii essent Apollinarii dogmata. *Et paulo post*: Taliter viri, q̄ mihi præ omnibus reverendum caput, divina Deo perosis insultationibus, et invicem scenicis quodammodo illusionibus lacerabant, et sacratissimum Sophronium tam miserabiliter lamentatum. ut oote

A eos, qui Pyrrhum reprobaverunt, anathematizat, sedem Romanam, id est catholicam Ecclesiam anathematizat: omitto enim dicere, quia utique et seipsum, qui talis est, si duntaxat sedi Romanæ communical, catholicæque Dei Ecclesiæ. Obsecro igitur, benedic domine mi, præcipere omnibus, ne Pyrrhum sanctissimum vel almissum nominent. Neque enim tale quid sacra regula eum vocari permittit. A cuncta enim occidit sanctitate, qui nimur ab Ecclesia catholica sponte prosiliit. Non enim fas est illum ex quacunque laude cognominari, qui jam olim damnatus est, et abjectus ab apostolica sede Romanæ urbis, ob externæ sensum opinionis, donec ab ea recipiatur conversus ad ipsam, imo ad Dominum Deum nostrum per piam confessionem et orthodoxam fidem, B qua sanctificationem recipiat, sanctumque vocabulum. Itaque si vult hereticus neque esse, neque audiiri, non isti aut illi satisficiat, superfluum quippe hoc et irrationaliter est; quia sicut uno contra eum scandalizato omnes scandalizati sunt, ita quoque uno satisfacto, omnes proculdubio satisficiunt. Festinet pro omnibus sedi Romanæ satisfacere. Hac enim satisfacta, communiter ubique omnes plium hunc et orthodoxum prædicabunt. Nam frustra solument loquitur, qui mihi similes suadendos ac subripiendo putat, et non satisfacit et implorat sanctissimam Romanorum Ecclesiæ beatissimum papam, id est apostolicam sedem, quæ ab ipso incarnato Dei Verbo, sed et omnibus sanctis synodis, secundum sacros canones et terminos, universarum, quæ in toto terrarum orbe sunt, sanctorum Dei Ecclesiarum in omnibus et per omnia percepit et habet imperium, auctoritatem et potestatem ligandi atque solvendi. Cum hoc enim ligat et solvit etiam in celo Verbum, quod cœlestibus virtutibus principatur. Si enim alios quidem satisfaciendos dicit, et beatissimum Romanum papam nequaquam implorat, simile quiddam agit ei, qui forte homicidii vel alterius cuiusdam criminis redargitur, et insontem se non ei, qui secundum leges judicandi jura sortitus est, exhibere festinat: sed tantum inutiliter et sine lucro aliis, ei privatis hominibus munditiam monstrare sui satagit actus, qui nullam habeant se solvendi a crimine protestatem. Quapropter, benedic mi domine, adhuc magis extende præceptionem, quæ bene vobis, et secundum placitum Dei visa fuisse dignoscitur, quo nemini licentiam habeat iste quidquam loqui et obloqui dogmatis causa. Sed liquido discite voluntatem hujus abundantius investigantes, si velit annuere nonius veritati: et si hoc accere stinuerit, et ad id

EXCERPTUM

EX EPISTOLA S. MAXIMI DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI

Scripta ad Marinum presbyterum Cyprium.

Non in tot hujus sanctissimi papæ synodica, quot scripsistis, capitulois Constantinopolitani reprehendunt, sed in duobus tantum. Quorum alterum est de divinitatis ratione, quia dixit, aiunt, procedere etiam ex Filio Spiritum sanctum. Alterum vero de divina incarnatione, quoiam scripsit, inquiunt, absque originali et actuali peccato Dominum esse. Et in priore quidem consonantia protulerunt testimonia Latinorum Patrum, necnon et Cyrilli Alexandrii de sacro ipsius opere quod in sanctum evangelistam fecit Joannem, ex quibus non causam Spiritus sancti Filium se facere monstraverunt. Unam enim norunt causam Filii ac Spiritus esse Patrem: alterius quidem secundum generationem, alterius vero secundum emissionem: sed ut hunc per eum prodire insinuant, et hanc substantiae communionem et indissimilitudinem demonstrarent. In posteriori autem non est opus omnino defensione. Quæ enim in hoc sit

A alteratio, quamvis ita calumniatoribus ob suam perversitatem videatur? Verum prosecuti sunt, dicentes, quod nec in mente habuerit peccatum, secundum quod primus vitiatus fuisse apparet Adam, nec actionem mali et operationem. Ergo isti quidem hæc, de quibus non rationabiliter impetrati sunt: illi autem, de quibus et valde juste, nullam nunc usque fecerunt apologiam, quia nec abjectionem eorum, quæ ab eis introductæ sunt. Porro, secundum jussiōnem vestram, rogavi Romanos interpretari propria dicta, causa furtivas adversantium subreptiones effugienti. Verumtamen more obtinente ita faciendi atque mittendi, nescio utrum consentiant. Alias autem nec valent in aliena dictione ac voce sensum suum, sicut in propria vel alumna, subtili exprimere diligentia, vel etiam quemadmodum nos in nostra nostrum.

SANCTISSIMI THEODORI PAPÆ

SYNODICA

AD PAULUM PATRIARCHAM CONSTANTINOPOLITANUM.

Synodicas fraternitatis vestræ litteras, datas per Georgium presbyterum et Petrum diaconum nos suscepisse significamus, quarum percurrentes textum, invenimus eam inter spem et metum, quemadmodum inter fidum gemini littoris portum, confidentem pariter et fluctuantem, et non frustra. Nam sacerdotium grave onus est, quod scilicet aliorum vita cura fatigat, juxta quod scriptum est: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror (II Cor. xi, 29)*? Et quanto metu sacerdotalis mens concutitur, ne forte per silentium vel immoderatum eloquium maculetur, tanto spe et maxima proprie fortitudinis penna ad altitudinem sublevatur, quando de subiectorum profectu gratulatur. Scriptum est enim: *Ubi plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo boum (Prov. xiv, 4)*. Hinc e

C mitent palpebræ tuæ. Eruere quasi damula de manu, et quasi avis de insidiis aucupis (Prov. vi, 1-5). Audivimus, dilectissime frater, per timorem periculum nostrum, audiamus per spem repromissum consolationum solatium. *Ego sum, inquit Deus, pars hæreditatis tuæ (Num. xviii, 20)*. Et iterum: *Sacerdotes tui induant justitiam (Psal. xxxi, 9)*. Timor autem concutit, cum alias dicitur: *Cui multum creditur, nullum ab eo exigetur (Luc. xii, 48)*. Et iterum: *Potentes potenter tormenta patientur. (Sap. vi, 7)*. Et rursus spes nos resovet, ubi ait: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem exquirunt ex ore ejus, quoiam angelus Domini exercitum est (Mal. ii, 7)*. Inter tot ergo procellas atque tranquillos fluctus aestuare profundum, quid aliud est nisi in manifesta fortitudo boum (Prov. xiv, 4). Hinc e

nostris viribus, sed Dei gratiae deputamus quod sumus. Tantum restat, ut cum divino auxilio petendo, quærendo, pulsando, fide et opere donum gratiae irreprehensibiliter exhibere possimus, quo, conculcatis vitiis, virtutum repromissa præmia percipere mereamur. Superbia, quæ est initium omnis peccati, longe a sacerdotium mentibus fiat. Avaritia rursus, quæ est idolorum servitus, atque omnium malorum radix, abscissa, et a turbine pulveris sui procul amota destruatur, quæ excæcat etiam oculos sapientum. Dilectionem igitur omnium virtutum matrem, sine qua nihil persicetur, et in qua omnes virtutes pacis compleæ vinculo indissolubiliter continentur, fide recta et spe certa studio indesinenti teneamus. Et quoniam fide hominum corda purgantur, lecti apices dilectionis vestræ limpida fidei fluentia vos de fontibus Salvatoris hauissem, et sicut prædicamus prædicare, et quemadmodum credimus credere, et sicut docemus indiminate docere manifestarunt. His ergo ita se habentibus, cum ea quæ a Pyrrho adversus apostolicam fidem nostram ad subversionem synodalium decretorum prolatæ sunt, tam per dogmata sedis apostolicæ, quod expositum est a prædecessore nostro, quam per jussionem filii nostri mansuetissimi principis destructa sint: quamobrem fraternitas tua a publicis locis chartam, quæ suspensa pridemque cassata fuerat, non abstulit? quæ scilicet scandalum sanctis Dei Ecclesiis non modicum intulit: *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem confessio fit in salutem* (Rom. x, 10). Si dejiciendum ergo ejusdem Pyrrhi conamen fraternitas vestra dueit, qua pro causa prædictam chartam de pariete non deposuit? Nemo quippe quod abominatur colit. Si autem, quod absit, hujusmodi scriptum amplectitur, cuius rei gratia nobis hoc per propria synodica sua minime patefecit? Neutrum enim sine horum alterius dejectione indemniter stare potest. Nam si recta fides, quæ tot conciliis roborata est, ab Heraclio et Pyrrho cum quadam additione et emendatione corrigitur: ergo fides a Patribus subtiliter examinata commoveri cognoscitur, et mortui vacua spe beatitudinis deciderunt: quod avertat Deus a fideliū cordibus. Hi enim qui defuncti sunt minime perierunt: *Pretiosa namque in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. cxv, 15). Et qui vivunt in hac fide, mundi effecti sunt: Patriumque dogma signata fide verum et plium firmiter est posteris traditum. Restat igitur, quod contra fidem promulgatum est irritum fiat, et cum auctore proprio destruatur. Porro mirati sumus quia episcopi, qui fraternitatem tuam consecraverunt, sanctissimum illum in litteris suis dixerunt. Sed et quia propter vulgarem turbationem et odium, Ecclesia hunc Constantiopolitanæ abrenuntiassæ significaverunt: propter quod etiam in ambiguitate positi, quæ a fraternitate vestra scripta sunt judicaveramus ad modicum quid differre, donec jam dictus Pyrrhus ab episcopatu Ecclæ Constantinopolitanæ pelleretur. Nam turbatio et odium populi episcopatus gradum nescit auferre.

A Canonica enim vindicta super eo debuerat provenire, quo fraternitatis tuxæ consecratio irreprehensibilis ei firma consistat. Scriptum est enim: *Si vir ejus mortuus fuerit, soluta est a lege viri. Si autem vir ejus vivit, adultera vocabitur si fuerit cuia alio viro* (Rom. vii, 2, 3). Erunt enim duo in carne una. *Mysterium autem hoc magnum est,* ait Apostolus, *ego autem dico in Christo et Ecclesia* (Ephes. v, 31, 32). Etenim licet indigni simus, locum tamen ejus in Ecclesiis adimplemus. Vivente itaque prædicto Pyrrho, et nondum natura vel culpa extincto, ne forte fieret schisma oportuerat præcaveri. Ut ergo fraternitatis vestræ sacerdotalis robustior ordo permaneat, oportet debitum adversus eum colligi episcoporum ex propinquioribus locis conventum. Præcipiunus enim super hoc etiam charissimis filiis nostris Serico archidiacono, et Martino diacono et apocrisiario, quibus et locum nostrum ad hujus rei deliberationem credimus, quatenus cum fraternitate vestra prædicti Pyrrhi culpa regulariter exquiratur. Non enim præsentia ejus necessaria est, ubi excessus ejus, et scripta veritati repugnantia presto sunt, ut cum de his dijudicatur, modis omnibus condemnetur. Primo quidem, quoniam Heraclium, qui anathematizavit inviolabilem orthodoxorum Patrum fidem, diversis laudibus extulit, et sophisticam jussiōnem ipsius, in qua quasi symbolum fidei composuit, subscribendo firmavit, furtivisque subreptionibus quosdam sacerdotes apud se singulatim prædictam chartam roborare coegit, et in publicis locis suspendere ad destructionem Chalcedonensis concili audaci transgressione præsumpsit. Unde non modicum dissensionis scandalum Ecclesiis Dei disseminavit, et obtestatione conventus a decessore nostro corrigi parvipendit. His igitur et aliis in synodo fraternitatis vestræ requisitis, canonica hunc executioni submittite, ut sacerdotali ordine et episcopali legislatione, ac regulariter eo sacerdotio denudato, non solum fides illibata permaneat, sed et fraternitatis vestræ gradus episcopalis firmior conservetur. At vero, si diligenter fraternitas vestra, dum consiliatur, perspexerit fautores jam dicti Pyrrhi circumstrepere, et senseritis crebro, insolenter præsenti negotio quod diffiniendum est impedimentum per dilationem afferre, ut proprium compleant quandoque consilium, vobis contradicentes, nisi juxta votum suum quidquam proveniat; et si ob hoc fraternitatem vestram obnoxiam facere, vel etiam schisma de eadem persona tentaverint: possibile est ut abscidatur etiam in hujusmodi capitulo talis versutiārum ipsorum intentio, et obtineatur jussio a domino nostro et filio Christianissimi principis, quoniam de hoc enixius eum per litteras nostras poscimus, ut scilicet sœpe dictum Pyrrhum ad hanc Romanam urbem jubeat mitti, quatenus conventu synodico a nobis effecto, pro sua temeritate judicetur. Sic enim et fraternitatis vestræ episcopalis dignitas omni futuro contrariorum schismate firmior apparere valebit, et scandalum novitatis ab ortho-

doxa fide pulsus necabitur, atque Dei Ecclesia continuae paci donabitur. Deleri namque ab Ecclesia scandala debent, et extirpari. Multa enim possunt oriri dissensionis zizania contra promotionem fraternitatis tuæ, nisi canonica falce, ne proficiant, radicibus rescindantur. Siquidem cum patitur unum membrum, compatiuntur reliqua corporis membra (*I Cor. xiiii*). Absit ergo ut schismata et dissensiones proveniant, secundum quod et mansuetissimum dominum et filium nostrum principem per litteras nostras petivimus, quod ab episcopatu fraternitatis vestre omnia quæ nuper exorta sunt scandala recidantur, et nos quidem veluti fraterna viscera condolentibus providentia nostrâ medelam afferentes appareamus. Verumtamen prædictam chartam, quæ contra orthodoxam fidem et Chalcedonense concilium sophistice probatur exposita, cunctis viribus irritam esse deliberamus, et vinculo anathematis refutatam, atque ut a nobis et ab omnibus orthodoxis episcopis abominatam respuimus. Sufficit namque nobis fides quam sancti apostoli prædicaverunt, concilia firmaverunt, et sancti Pa-

A tres consignaverunt, per quam renati et docti facti sumus, quamque docemus, nullum augmentum in sybolo fidei, quod a synodis est firmatum, recipientes. Anathema his qui addont; anathema qui demunt sancto mathemati, id est symbolo, quod in concilio Nicæno diffinitum, Constantinopolique firmatum, et in Ephesino primo atque Chalcedone, a sanctis ot orthodoxis Patribus, qui in catholica fide floruerunt, gratia sancti est Spiritus stabilitum. Hæc et his similia concordi sensu fraternitas vestra prædicando nobiscum, ore et operè constituitur. Similiter autem anathematizantes omnes hæreses et ructores earum, ut id ipsum dicamus omnes, sicut scriptum est, et schismata nullo modo germinent in Ecclesiis Dei, quæ spirituali jam et his acuto sententiæ gladio sunt rescisa. Porro præsentem litterarum latorem fraternitati vestre in omnibus commendamus, quoniam et mores ejus exigunt ut eum vobis nos commendare debeamus: quia manifeste vestram nobis præsentiam exhibere venerabilitas ejus atque perfectio morum dignoscitur.

EXEMPLAR

PROPOSITIONIS transmissæ Constantinopolim a Theodoro sanctissimo papa Romano.

Dominus ac Salvator noster in Evangelii apostolis suis ita dixit: *Quicunque solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum* (*Math. v, 19*). Sed et alia Scriptura dicit: *Ne transferas terminos eternos, quos posuerunt patres tui* (*Prov. xxii, 28*). His ergo sic se habentibus, ad notitiam fraternitatis vestre deducimus quia Pyrrhus, qui quondam Ecclesiæ Constantinopoleos episcopatum subripuit, et instar lupi sub prætextu pastoris latitabat, contra orthodoxam fidem cornu bellico erecto, quedam novitatis signenta composuit, et chartis a se dictatis, quosdam furtivis ac subreptitiis modis subscribere compulit sacerdotes: versute gerens, ut hæreticum præsumptionis sua dogma subreptis aliorum subscriptiōnibus stabiliret, et veluti novum malbema contra colendum, nobisque traditum a sanctis Patribus symbolum componere conaretur. Et quoniam in Chalcedonensi concilio anathema positum est his

C qui addiderint vel Dempserint quid in fide, quæ a tot Patribus est roborata: hujus rei gratia dilectionem vestram prenumire consideravimus, ut his quæ a prædicto Pyrro adversus apostolicam fidem præsumpta sunt reprobatis, eamdem fidem sicut et fisi sunus retineatis, quam ex ipso lacte uberum sanctæ Ecclesiæ simul suxistis, universa temeraria novitatis deliramenta destruentes. Nos enim tam per alias litteras, quam per decretum præsentis propositionis, omnia quæ contra orthodoxam et apostolicam fidem nostram ab ejusdem Pyrrhi nova et temeraria vanitate introducta sunt abominantes, simulque cum charta, quæ proposita, et in publicis locis ab eo suspensa est, anathematizantes, volunus omnes illa sapere, id est tenere, quæ sancti apostoli tradiderunt, et Patres qui in orthodoxa fide floruerunt, posteris tradita per sancta quinque concilia firmaverunt.

THEODORI SANCTISSIMI PAPÆ

Ad episcopos qui consecraverunt Paulum patriarcham Constantinopolitanum propter Pyrrhum ex patriarcha.

Litteras fraternitatis vestre, per quas nobis de promotione Pauli fratris et coepiscopi nostri sigui-

ficasitis, suscepimus: et gavisi quidem super hujus sumus ordinatione. Sed futura mœstitia huic vide-

licet successura, propter zizania, quæ nascitura fore A sperantur, animum nostrum valde concussit, nisi diligentissima manu et cantissima cura priusquam crescent et Dominicam messem suffocent exstirpetur. Debuerat igitur Pyrrhus, qui sanctis Dei Ecclesiis scandalum seminavit, canonice prius animadversioni submitti, et tuum prælatus frater noster Paulus sacrari: ne forte tempore aliquo de ejectione sua quampiam se putet querimoniam objecturum, quod odium sustinuerit populare, et vi pulsus libellum dederit, et suam Ecclesiam refutaverit, sicut nobis fraternitas vestra per litteras suas significavit. Facile quippe mutantur homines, et quidem aliquando ex odio ad dilectionem assurgunt, aliquando vero a dilectione in odium dilabuntur. Qua ergo pro causa, quæ dissimulari futura sunt provido non contemplantur obtutu; ne forte proveniens scandalum variis simultibus Ecclesiam Dei discedat. Sunt capitula, quibus prædictus Pyrrhus canonice potest ab omni sacerdotali ordine pelki. Primum quidem quia Heraclium, qui anathematizavit catholicam fidem et Patres orthodoxe sentientes, in litteris suis laudibus extulit, et per subreptionem, per quosdam sacerdotes qui subscriperant, sophisticam quoque chartam adversus apostolicam fidem confirmare præsumpsit, et in publicis locis suspendere festinavit, quasi novam fidem et symbolum suscitans contra sanctam Chalcedonensem synodum; pœnam minime veritus æterni judicij; et anathema quod positum est in eadem Chalcedonensium synodo; quo nemo unquam sancto mathemati, id est colendo symbolo, quidquam addere vel minuere audere pertinet. Prædictus autem Pyrrhus nec protestatione conventus a pravitate sua recedere passus est. Ideo ergo jam memoratam chartam abominantes, et omnia quæ crebro dictus Pyrrhus contra fidem inolutus est anathematizantes, quin etiam nunc iterum alique iterum anathematizamus: illa tantum

C amplectentes quæ sancti nobis Patres in synodis tradiderunt; nihil fidei addentes, nec auferentes. Et idcirco quæ in personam predicti Pyrri difficiemus, in litteris quos ad jam memoratum fratrem et coepiscopum nostrum misimus, agnoscatis. Ut igitur scandalum minime futuro tempore generetur, secundum præfixum modum diligenter sacra providentia extingue curet. Et res quidem ipsa nos magis ad tribulationem provocavit, et nascitura zizania conjecturis probabilius informavit, quoniam per litteras vestras prædictum Pyrrhum sanctissimum nominasti. Si enim alia tacemus, et nihil omnino peccavit aut in religionem, aut in doctrinam fidei, et nec una culpa eum damnavit; quamobrem de propria est dejectus Ecclesia? Sed fortasse quis B dixerit, generale hoc odium fecit. Sed vulgaris tumultus jus sacerdotii auferre non potest, nec odium sacro quemquam ordine denudare. Manifestæ quippe sunt canonice cause, quæ jura sacerdotii recidere possunt. Nisi enim naturæ causa præsest extinguitur, Ecclesiam ejus alias non potest irreprehensibiliter apprehendere. Et hæc quidem non contradicentes ordinationi prædicti fratris nostri Pauli scribimus, sed vulnus latens et absconsu medente manu adaperimus, ne in vitalia viscera serpere possit, omnem immunditiam fetidæ putredinis medicinaliter exhaustentes, et quæ possunt fieri diligentia providæ incisionis penetrantes, non ut hæc stant optantes. Nam sæpeditum fratrem nostrum in visceribus mentis nostræ complectimur et sovemos: sed ne schismata stant, fraterna providentia et affectione dilectionis terremur; quatenus episcopatus ejus manus impositio nullomodo maculetur. Denique interemptis et suffocatis schismatibus, et fides quoque orthodoxa, quæ tot spiritualibus paradisi florum odoribus, per agricolas Christi Dei nostri, sanctos videlicet apostolos, eluxit, nullatenus aliquibus zizaniorum spinis poterit sauciari.

COMMEMORATIO

QUID LEGATI ROMANI CONSTANTINOPOLI GESSERINT.

Ex epistola sancti Maximi scripta ad abbatem Thalassium

In his et hujusmodi esse te, Pater, sciens, et sola quæ illius sunt præ omnibus in generatione nostra omni studio procurare cognoscens: oportere ratus sum virtutem innotescere tibi eorum, quæ modo ab Urbe mihi felicissima scripta sunt a quibusdam reverendis viris, et tecum ex toto corde diligentibus Deum, causa dogmatum catholicæ sanctæ et apostolice ipsius Ecclesiæ. Significaverunt, enim quod multa hujus rei gratia et prolixa quedam in ea facta sit motio, id est in regia urbe, a sacratissimis illius ecclesiasticis viris: et prius quidem, sed præcipue per

D idem tempus, quando illic missos in causa promotionis papæ cum delatis decretis apocrisiarios suscepserunt. Tunc enim, tunc post plurimos sermones, quos ad eos causa consecrationis moverunt, novissime ad effectum ejus, atque ad ipsius desiderii completionem, protulerunt eis dogmaticam chartam nunc ab eis expositam, asserentes: Non aliter vobis in capitulo, pro quo tantum transigentes navigium huc venistis, favorem præstabimus, nisi prius vos suasatos ei qui sacrandus est profiteamini, hec chartæ subscribere et dogmatibus quæ in ea conti-

nentur exceptis dilationibus consentire. At illi eorum quæ prætendebantur sibi virtute comperta, et quod hac pro causa tanto tempore manere viduam Ecclesiæ principem matrem et urbem coegissent, hanc prosectorum per hujusmodi suum volentes obtinere comeniem. Dum scilicet usque ad eam quoque irrationabiliter extendendam fore novitatem propriam putaverint, ut id pro quo studebant assèquerentur, tranquille rationem prosecuti sunt, et quasi condescendentes dixerunt: *Nos quidem super hoc auctoritatem præbere non possumus; ministerium quippe nobis est creditum, non professionem faciendi præceptum. Illud autem vobis certum reddimus, quod reseravimus omnia quæ a vobis praæstant sunt, et chartam ipsam ostendamus ei qui consecrandus est, et si indicaverit hanc bene habere, rogabimus annotare huic propriam subscriptionem.* Nunc autem ne velitis imperare propterea nobis impedimento fieri, et rim inserre protelando, et nos hic retinendo. Neque enim est qui cuilibet, maximeque in causa fidei, vim possit inserre. In hac enim et nimis infirmis fortis valde consistit, et valde nulis bellator summus inventur: verboque divino confortans animam, maximis etiam invectiōnibus magis durus quam dissolutus quodammodo reperitur: quanto magis Romanorum Ecclesie et clero, quæ ab olim huc usque, utpote sen'or cunctarum quæ sub sole sunt Ecclesiæ, omnibus præest?

*B*Hoc certe canonice tam a conciliis et apostolis, quam

*A*ab horum summo principatu consecuta, et in sortem adepta, nullis omnino propter pontificatus provectionem scriptis, aut synodicarum editionibus chartarum subjecta, sicut etiam in his omnes ex a quo ei secundum jus sacerdotale subjecti consistunt. Hac itaque cum taliter nihil reveriti, sed cum omni sacra decentique fiducia stabiles illi et firmæ revera et immobilis petræ ministri, maximæ videlicet et apostolicæ quæ illic est Ecclesie, ad regiae urbis clericos disputassent, hos sedasse apparuerunt, et ut humiliter ac modeste seatirent prudenter egerunt, sinceritatē et orthodoxiam propriæ fidei ab ipso eis initio cognitam facientes. Illi autem ipsorum admirantes pietatem, hujusmodi factum duxerunt merito recompensandum, et a prætendenda charta cessantes, jussionem in effectum ob episcopatum se suo perducere studio promiserunt. Quam factam accipientes Deo amabiles apocrisiarii, gratulantes remearunt ad propria. Hujus autem chartæ, divinitus honorate Pater, exemplar et mihi quoque transmissum est. Exposita vero ab eis fuerat causa tacendarum in Christo Deo, id est in substantiis ejus, ex quibus videlicet et in quibus est et creditor, naturalium operationum; et ne de cætero in eo sive una sive duæ penitus prædicarentur. Fatebatur autem solummodo confitendum esse, ex uno eodemque Dei Verbo incarnato Deo decibilia et humana processisse, et in unum eundemque referenda.

Beatissimo ac celeberrimo Martino

S. MARNIENSIS ECCLESIE PRESULI

Anastasius exiguis apostolicæ sedis bibliothecarius in Domino salutem.

Quia, cum episcopatus apice præpositura sancti-tati tuæ, ob meritum summæ religionis, beati Martini monasterii penes urbem positi, est a summis pontificibus delegata, hortari me visa est, quatenus, quæ apud Græcos reperisseim, ex his quæ beato papa Martino pro fide ac rectis dogmatibus acciderunt, in latinum converterem stylum: quamvis alias sit Martinus, cuius cerneris œcumenio pie præcesse, et alias, cuius affectas ad liquidum accidentia nosse. Ille quippe Turonicus, iste vero Romanus fuit anti-stes. Parui ergo exhortationibus tuis, pater venerabilis, non tam scientia, quam obedientia. Scio namque, dicente Samuele: *Meliorem esse obedientiam quam sacrificium, et auscultare, magis quam offerre holocausta: quoniam quasi peccatum ariolandii est repugnare, et quasi scelus idolatriæolle acquiescere* (*I Reg. xv, 22, 23*). Igitur nialui imperitia quam peccare idolatria. Verum hujus operis media in aliis implicitus ipse non transtuli, sed, ab alio petitum meo interpretata, postmodum in quibusdam correxi. Quia vero, quædam ex Actis beati Maximi monachi ac discipulorum ejus huic operi connexa et continua

C reperi, et ipsa quoque, si vita comes fuerit, transferre, Deo præduce, minime recusabo, sanctissime ac reverentissime pater. Data inductione 8. tempore domini Joannis VIII papæ.

Hujus sane initium operis justa sensus duntaxat virtutem ita se habet.

Unice Natus, Deus, Verbum Patris omnipotens,
Qui sola pietate volens homo factus haberis,
Et genus humanum patiens in carne piaisti,
Auxiliare legens, salvos fac, eruc semper
Tu famulos ubicunque tuos a crimine peste,
Virginis egregiæ precibus genitricis amandæ,
Et duodenorum procerum simul atque piorum,
Cunctorum sine fine decus, via, vita tuorum.

D Ex his quæ a Theodoro Spudeo sanctæ Sophiæ scripta sunt sanctis Theodoro et Euprepio germanis fratribus, et regis pistorum principibus constitutis in exsilio Chersonis, super his quæ inique gesta sunt ab adversariis in sanctum et apostolicum, novum re vera confessorem et martyrem Christi Dei nostri, Martinum papam Romanum, priusquam illuc in exi-

lium mitteretur, cum vi raperetur propter verbum A veritatis de apostolica sede.

THEOD. Postquam reversus est in excubitu eum videribus quos novit Deus, potui ei scribere ac innotescere omnia quae de ipso diffamabantur. Cum quibus intuli et alia quedam, quae implorarent eum, ut nullatenus superaretur a nequam secta impiorum virorum reverens, et tremens ac præ oculis habens naufragium Sergii Cypriorum insulae archiepiscopi.

Rescribit ergo illa.

Martinus Theodoro sincera affectione dilecto fratri.

Quoniam agnovi, ut potui, ea quæ in scriptis a vobis significata sunt, in paucis verbis exsequar. Cum exirem ab Ecclesia, quæ vocatur Constantiniana, in qua exercitus me cum armis constrinxerat, in praesentia exarchi, ac Theodori cubicularii, seu cleri, clara voce dixerunt: Anathema habeat quisquis dixerit vel crediderit, quia Martinus usque ad unum apicem fidem mutavit, aut mutatus est: et anathema habeant qui in orthodoxa fide sua usque ad mortem non permanserint. His auditis, Calliopas coepit rationem reddere, aliam fidem præterquam nos tenemus non esse, neque aliter se credere. Sed hoc, propter eos qui audiebant, non propter fidem, dicebat. Et scire te volo, dilectissime frater, de fide quam significasti, neenon et falsis calumniis quas adversus veritatem proponunt: quia, opitulatibus nobis orationibus vestris ac omnium fidelium Christianorum qui vobiscum sunt, et vivens et moriens salutis nostræ fidem defendam, et quemadmodum beatus Paulus apostolus docet, mihi vivere Christus est, et mori lucrum. De falsis autem accusationibus, quas noviter heretici faciunt abjicientes veritatem Christi Dei, qualem omnino potuerunt hominibus veritatem loqui, qui Dei veritati resistunt? Tibi igitur reddo rationem, dilectissime frater, per eum qui judicaturus est mundum istum per ignem, qui et reddet unicuique secundum opus suum. Ego aliquando ad Saracenos nec litteras misi, nec quem dicunt tomum qualiter credere debeant, aut pecunias unquam transmisi, exceptis duntaxat quibusdam illuc venientibus servis Dei causa eleemosynæ, quibus et modicum quid præbuius minime ad Saracenos transmissum. Porro, de domina nostra gloria semper virgine Maria quæ Deum et Dominum nostrum Jesum Christum peperit, quam omnes sancti et catholici Patres Dei genitricem appellant, utpote quæ Deum hominem genuit, falsum contra me, imo contra suas ipsorum animas, iniqui viri testificati sunt. Nam quisquis beatam super omnem creaturam et naturam humanam, absque eo qui genitus est ex ea, venerabilem semperque virginem, matrem videlicet Domini nostri non honorat alique adorat, anathema sit, et in presenti sæculo, et in futuro! Sed homines occasiones querentes scandala objiciunt ad scandalizandos multos.

B *Subscriptio. Deus te in columnem custodiat, amansime fili.*

THEOD. Suscepitis hinc, gratias egri Deo, compierens fortitudinem propositi sanctissimi viri. Anxiabar autem volens discere qualiter sublatus fuerit a sede sua, et non poteram. Quotquot enim super hoc veram responsionem interrogabam, nemo mihi dabat, sed aliter atque aliter. Unde me necessitas compulit innotescere super hoc, et obsecrare illum, quo ab ipso discerem veritatem.

Scribit ergo ad hanc iterum sanctus.

Martinus Theodoro.

Noscere voluit cara vestra dilectio, qualiter de sede sancti Petri apostoli, sicut unus passer solitarius ab aedificio, raptus fuerim. Et miror quia super hoc me inquirere voluisti, cum predixerit Dominus noster de nequam temporibus istis discipulis suis: *Quia in diebus illis erit tribulatio, qualis non fuit ab origine mundi usque nunc. Et nisi quia abbreviata sunt dies illi, non posset sustinere omnis caro. Sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (Math. xxiv, 21, 22). Hoc in paucis de Antichristo dicitar. Nam et sanctus Paulus secundum datam sibi gratiam Spiritus prænuntiavit dies istos Timotheo discipulo suo, dicens: *In novissimis diebus discedent homines a fide, et a veritate auditum avertent, seipso amantes, vani* (II Timoth. iii, 1, 2, etc.). Et, crede mihi, desideratissime fili mi, non videamus tamen aliud, nisi manifeste hoc in quo sint initia dolorum,

C quemadmodum Dominus predixit adventum Antichristi. Et mihi breviter dicere necessarium videtur est, antequam in toto mundo prævaleat iudicium, et finem cursus tradam, hoc mihi expedire arbitratus, quo aliis mala mihi præparantibus exsultem petius quam fleam. Igitur, ut scias qualiter sublatus et ductus sum a Romana urbe, nil falsum audies accidentium. Omnia præscivi, per totum tempus, quæ meditabantur, et, sumpto meipso cum omni clero meo, privatum mansi in ecclesia Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ cognominatur Constantiniana, quæ prima in toto mundo constructa et stabilita est a beato memoria Constantino imperatore, et est iuxta episcopium. Illic enim omnes nos secum morabamus a die sabbati, quando Calliopas cum Ravennati exercitu et Theodoro cubiculario introivit civitate n. Misericordia ergo in obviam ejus quosdam ex clero: quibus susceptis in palatio, aestimavimus et me cum eis esse. Cum autem quæsisset, et non invenisset, dixit prius cleri: *Quia nos eum voluimus adorare; sed cras, quod est Dominica dies, obvii ei erimus et s. luctabimus eum, quia hodie non suffecimus.* Porro, Dominico die datis missis in predicta sancta Dei ecclesia, suspicatus ille turbam multam colligi propter diem nuntiavit hoc: *Quia multum fatigati sumus ex itinere, et non possumus occurtere hodie, sed cras omni modo occurremus, et adorabimus sanctitatem vestram.* Ego vero ipse gravior infirmus eram ab Octobrio mense usque ad predictum tempus, id est usque ad sexto decimo

Kalendas Julias. Ergo seria secunda diluculo mittit A necessitatē non facimus. Respondi ego : Clerus chartularium sum⁹, et quosdam ex obsequio suo, dicens : Quia arma præparasti, et armatos habes intus, et multitudinem lapidum collegisti ad repugnandum : et hoc necessarium non est, nec aliquid tale fieri permittas. Cumque præsens au lissem hæc, necessarium magis non habui, qualiter hos certos redderem, quam mittere illos gyraturos per totum tpi copium, et , si arma vel lapidem vidissent, ipsi testimonium perhiberent. Cum autem issent et nihil invenissent, sublunti eis per verba, quod nunquam aliquando aliter, sed semper per complexiōnem • et fallacem accusationem incederent adversus nos, cum et in adventu infamis Olympii vani cūjusdam hominis cum armis me hunc potuisse repellere faterentur. Ego itaque ante altare ecclesiæ lectulum meum habebam in quo jacebam ; et nondum transacta media hora, ecce exercitus cum eis veniens in ecclesiā, obumbrati omnes tenentes lanceas et spathas suas, quin et arcus suos paratos una cum scutis suis, et facta sunt illic quæ nec dicenda sunt.

Quemadmodum namque, in hiemali tempore vento valide flante folia ex arboribus concussa cadunt, ita percutiebantur armis candele sanctæ ecclesiæ, et returnatae executiebantur in pavimentum, et audiiebatur sonitus qui in eadem fiebat ecclesia veluti tonitus quidam horribilis tam ex pressura armorum quam ex multitudine candelarum ab eis fractarum. Quibus confessim introcūtibus, jussio a Calliopa porrecta est presbyteris et diaconis us, in qua humilitatis meæ abjectio ^b continebatur, quod irregulariter et sine lege episcopatum subripuissem, et non essem in apostolica sede dignus instituti, sed uniuersitatem in hac regiam urbem transmitti, subrogato in loco meo episcopo. Quod needum aliquando factum est, et spero quod nec aliquando fieri habet : quia in absentia pontificis, archidiaconus, et archipresbyter, et primicerius locum præsentant pontificis. Dum ergo hæc moverentur, quæ de fide gesta fuerant jam manifestavi vobis. Quod autem preparati non fuerimus ad repugnandum, melius judicavi decies mori quam unius cūjuscunque sanguinem in terram fondi. Quod quidem et sine periculo hoc gestum est, non pánctis, quæ non placuerunt Deo, malis effectis. Eadem itaque hora dedi me ipsum ad exhibendum imperatori, et non resistendum. Porro acclamantibus mihi, ut veritatem dicam, quibusdam ex clero ne facerem hoc, nulli eorum accommodavī aurēm, ne subito fierent homicidia. Sed dixi illis : Sinite mecum venire ex clero, qui necessarii mihi sunt, episcopos videlicet, presbyteros, et diaconos, et absolute qui mibi videntur. Respondit Calliopas : Quotquot voluerint venire, cum bono veniant. Nos cuiquam

^a συμπλοκάν.
^b ἀποβολή, ejactio.

A necessitatē non facimus. Respondi ego : Clerus in potestate mea est. Exclamantes autem quidam ex sacerdotibus, dicebant : Cum ipso vivimus, et cum ipso morimur. Post haec cœpit dicere per se Calliopas, et qui cum ipso erant : Veni nobiscum ad palatium. Nec hoc facere recusavi, sed exivi cum eis in palatium eadem secunda feria. Et tercia feria venit ad me omnis cleris, et multi erant qui se paraverant ad navigandum mecum : qui etiam res suas jam immiserant in ea quæ vocabantur levamenta : et alii quoque nonnulli præparabantur clerici et laici qui festinabant pervenire ad nos. Eadem ergo nocte, quæ illudcessit in feria quarta, quæ erat tertio decimo Kalendas Julias, circa horam quasi sextam noctis, tulerunt me de palatio, retrusis omnibus qui mecum in palatio erant, usque ad res diversas, quæ mihi in via et hic erant necessariae ; et non nisi cum sex puerulis et uno cauculo eduxerunt nos ex urbe ; et, cum immisissent nos in unum eorum quæ dicebantur levamenta ^c, circa horam plus minus quartam diei ad portum pervenimus. In ea sane hora, qua egressi sumus ab urbe Roma, statim ut erant obscuratae portæ, iterum eas obseraverunt et sic remanserunt, ne exirent a civitate aliqua et venirent ad nos in portu, donec illinc navigassemus. Unde necessitas nobis effecta est, ut omnium eorum res, qui in levamenta missi fuerant, in prædicto portu dimitteremus, et mox eadem die moveremur. Et pervenimus Kalendas Julias Mesenam in qua erat navis, id est carcere meus. Non autem Mesenæ tantum, sed et in Calabria, et non tantum in Calabria quæ subdita est magna urbi Romanorum, sed et in plurimis insularum in quibus nos vel tribus mensibus peccata impedierunt, nullam compassionem adeptus sum : excepto duntaxat in insula Naxia, quoniam ibi anuum fecimus, merni lavari duobus vel tribus balneis, et apud urbem mansi in hospitio quodam. Et ecce quadraginta et septem dies sunt hodie, ex quo non merui calida nec frigida aqua rigare me, et effluxi et refrigeri totus, quoniam ventris fluor et in navi et in terra usque ad præsentem horam requiem mihi omnino non dedit : et in ipsa quoque necessitatē mea hora cum gustaturus sum, totus conquassatus corpore, ea quæ necessaria sunt percipere ad confortandam naturam non habeo, quia quod habeo taxet me sumere, cum id habeam penitus in fastidium. Sed credo in virtutem Dei qui omnia conspicit, quia cum de præsenti vita subductus fuero, exquirentur de his omnibus hi qui me persecutur, ut saltem sic ad pœnitentiam ducti ab iniuitate sua convertantur.

Subscriptio. Incoluem te custodiat Deus, fili dulcissime !

^c Navigia quædam minora sunt ad navium oneraria levanda.

COMMEMORATIO eorum quæ serviter et sine Dei respectu acta sunt a veritatis adversariis in sanctum et apostolicum, novum revera confessorem et martyrem, Martinum papam Romæ, per epistolam ejusdam Christianissimi, directam his qui sunt in Occidente, seu Roma, et in Africa, orthodoxis Patribus.

Afflictionum mœrores et lacrymas, communemque sine cessatione ac mœstissimam vocem quæ in dolore ex imo cordis prolata est, puto autem quæ et profertur Deo ab his qui sunt Romæ, adhuc autem et in omni loco dominationis ejus degentibus sanctis famulis Dei et fidelibus populis, ex quo facta est persecutio adversus sanctissimum Patrem nostrum, Deo beatissimum, et fidem sacerdotum principem et apostolicum universalem papam, ac per hoc adversus catholicam Ecclesiam; puto autem haec tunc hincem mœrorem retineri in vobis, et multam sollicitudinem habere vos, scire quomodo peractum est contra eum, quando exsultatus est et persecutione pulsus a Roma navigio usque Byzantium. Hæc in mente habens ego humilis et peccator famulus vester, quædam quidem exterius sollicitudine multa addiscens, plurimorum autem proprie contemplator factus indignus ministerii beatissimi et pretiosi sacerdotis nostri, judicavi litteris reminisci, et nota facere claraque constituere vobis benedictis, atque per vos omnibus fidelibus et zelum habentibus culturae divinæ: quatenus cognoscentes cum cordis mœstitudine mecum illum propheticum sermonem proferatis: *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte contritiones catholicae Ecclesiae et omnium Christianorum, imo perditionem, propter ea quæ acta sunt in beatum et Deo plenum ducem veritatis et prædicatorem. Verumtamen Deo gloria, qui dedit ei virtutem et sufficientiam stabilem in temptationibus quæ supervenerunt ei a contrariis virtutibus et viris, in expugnando et viriliter dimicando pro cultu Dei, irrefragabiliter et spe firma usque ad mortem ponens animam suam, utpote imitator ejus qui eum constituit athletam, Dominus ejus, ad informationem pro veritate diuinare. Ea equidem, quæ inibi Romæ gesta sunt in beatum et adamantinum spiritualem Patrem sacerdotumque principem dominum Martinum, et vos scitis: qualibus periculis luctatus est, videns gladios vibratos et acutos confertos ad invicem, tentos a pluribus militibus paratum habentibus inficere enses et commutare a vita beatum, in circuitu altaris astantibus, et in toto templo catholicae Ecclesiae Romæ quæ cognominatur Constantiniana, in qua sacerdotio fungens recubabat in foribus et grabato ipse beatus æger: et quomodo contritus animis, et artibus constrictus, impulsus et expulsus, raptus et extractus ex apostolico throno, in quo Deus eum constituit loco, inspectorem sui apostolum, et præ-*

A dicatorem orthodoxum veritatis. Sed vere iste non fecit pretiosiorem animam suam se, sed posuit eam usque ad mortem, imitans, sicut dictum est, Dominum suum dicentem: *Bonus pastor animam suam ponit pro oribus suis;* quo salvaret ubique errantem et perditam plebem ab insurgentibus nostris temporibus hereticis.

Traditus igitur Romæ de catholica Ecclesia sancti Joannis a potentibus bujus saeculi his qui hoc erant ministerio digni ministri, atque custodibus, depositus est ad portum, et conjectus est in lembo, et navigibus, sicut scitis, euntibusque juxta Avidum^a, in insulam quæ vocatur Naxos, non concesserunt beato illi apostolico viro custodes penitus contingere terram, dolentibus prorsus pedibus ejus, cum ipsis per loca conserrent et omnino quiescerent. Hi autem qui per loca erant sacerdotes, et ceteri fideles regionis ipsius, dirigebant munera beato illi causa utilitatis ejus, non parvæ multoties quantitatibz. Quas quidem directas species et quantitates custodes bestiales continuo coram eo diripiebant, improperijs et amara plurima congerentes in eum. Eos autem qui manuscula detulissent injuriis et verberibus sufficientes dimittebant, dicentes ad eos: *Quoniam quicunque diligitis istum, inimici estis reipublicæ. Num quidnam hoc solum ei non valebat inferre dolorem incomparabilem super insurxitatem quæ eum ægre deprimebat?* Exinde igitur premittentes ab Avido quemdam custodes qui retinebant eum, nuntiaverunt in Byzantio adventum et captionem ejus, proferentes adversus eum plurima mala: hereticum, et rebellem, Deique adversarium proclamantes, et subvertentem universam terram Romanorum. Cumque tandem pervenisset Byzantium heatus ille septimo decimo die Septembrii mensis in portum juxta Euphemiam prope Arcadianon, reliquerunt eum a manu ministri usque in horam decimam recubantem in grabato navis, eratque, sicut scriptum est, spectaculum omnibus angelis et hominibus. Accedebant enim varii homines, quos propter ferales mores lupaces^b dixerint, et subrogati^b ut conjicio, talia contra sanctum papam agebant, qualia Christianis dici non oportet. Moribus nobis in littore, tota die eram incedens dolore plenus et amaritudine eo quod viderem talem sanctum virum ita dejectum; non solam autem, sed et talia eloquia a quibusdam ethanicis prolata contra eum, nihil aliud quærebam, nisi ut auferretur anima mea a me.

Dehinc circa solis occasum venit quidam scriba,

^a Αειοδός.
^b Arcadianon. Ἀρχαδιων δομας Arcadii in nova urbis regione. SIRM.

nonine Sagoleva, cum nullis excubitoribus : et auferentes de lēmbo posuerunt in gestatorio, duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur a Prandearia ; et fecit eum inclausum sub multa custodia, præcipiens excubiti custodibus ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Fecit ergo sanctus idem apostolicus clausus, et sine participatione penitus sermonis alicujus, nonaginta tres dies. In ipsa vero nonagesima tertia die, quæ est dies paraseeve, mane tulerunt eum de custodia, constituerunt in cella sacellarii jubentes pridie convenire omnem senatum, quod et factum est. Jusserunt autem eum introducendum, et introduxerunt in portatoria sella : erat enim penitus æger, præcipue autem illis diebus præ navigatione et afflictione castoris per tot dies effectæ. Intendens autem in eum primus, qui præsidebat sacellarius cum reliquis principibus a longe, jussit eum surgere a ferculo, et stare. Aientibus quibusdam ministrorum nou valere eum stare, turbatus præ multa ira sacellarius exclamavit, cum eo autem et quidam de custodia, surgere eum et astare censuræ submixum¹ binc inde : quod et factum est. Sacellarius autem inquit ad eum : Dic miser, quid tibi mali intulit imperator ? tulit a te aliquid ? oppressit te rī ? Ille autem tacebat. Tunc ait ad eum sacellarius imperativa voce : Non respondes ? Ecce nunc ingredientur accusatores tui. Et continuo eum sermone introducti sunt plurimi accusatorum contra eum. Omnes autem erant mendacii filii et discipuli eorum qui Dominum nostrum Jesum Christum necaverunt. Contradicabant vero sancto viro, quemadmodum præmoniti fuerant. Erant enim voces eorum præmeditatae et preparatae. In quibus quidam eorum, paulo ante interrogati ut testimonium perhiberent, tentabant dicere veritatem, sicut mos est : et continuo turbati qui præteudebant certainam hoc, incipiebant validis minis increpare eos, donec suaderent eis proferre quæ erant convenientia in mortem beati et justi viri. Contemplatus sanctus papa introeuntes testificari, subridens dixit : Isti sunt testes? sic habet ordo ? Erant enim primi ingredientes, nomine quidem milites, lupaces autem et bestiales sententia ; et quidam eorum qui erant Olympii, cum quibus erat et Andreas qui fuerat ejus notarius.

Erant autem inter accusatores infelices Imeritus, et Therinus et reliqui numero quasi viginti, primores milites et reliqui accusantes. Jurabant autem ad sancta Evangelia, et sic testifiebantur. Primicerius sane omnium accusantium erat Dorotheus patricius Ciliciæ, qui jurans dixit, quoniam quinquaginta capitæ si haberet, non oporteret cum vivere eo quod solus subvertit et perdidit universum Occidentem, et delevit, et revera unius consilii fuit cum Olympio, et inimicus homicida imperatoris et Romanæ urbanitatis. Videns ergo justus vir introeuntes eos et jurantes sine parcitate testificatores, compassus

^a Prandearia. Πρανδεῖα. Vide Chronicon. Patchale pag. 308, et Constantinop. Christ. Ducangii,

A perditioni animarum eorum, ait ad eos qui præsidebant principes : Obsecro vos per Deum, nolite præparare eos et jurare, sed absque sacramento dicant, quæcumque volunt, vosque facite quæcumque vultis. Et quid opus est etiam jurando perdere illos animas suas ? Ingresso equidem uno testium, et diceente quoniam conjurationes fecit cum Olympio, et milites præparavit ut jurarent ; interrogatus Deo pretiosus vir, si haec ita se haberent, respondit : Si vultis audire veritatem, dico vobis sequentia. Et cœpit dicere : Quando factus est Typus, et directus Romam ab imperatore. Et, hoc tantum dicente beato illo, aliud quid non concessum est loqui. Sed continuo ante omnes incipiens eum clamore Troilus inquit : Non inferas nobis hic de fide; de duello nunc scrutari, quoniam et Romani, et nos Christiani sumus et orthodoxi. Et respondit idem vir justus : Utinam ! Verumtamen invenietis me in illa die tremendi examinis testem etiam in hoc.

Denuo inter accusantes testes, ait ad eum præfatus Troilus : Qualis homo es tu, quoniam cernens et audiens talia contra imperatorem nitentem effodiendum Olympium non prohibuisti eum, sed e contra consensisti ei ? Ad quem continuo dixit ipse beatus apostolicus papa : Dic, domine Troile : quando, sicut scitis etiam vos, et nos audivimus, Georgius a magistris, qui erat ex monachis, ingressus est huc in urbem a castris, et talia verba locutus est fecitque res tales ; ubi eras tu et qui sunt tecum, quoniam non resististis ei, sed e contra concionatus est vobis, et quos voluit Palatii exsulavit et prohibuit ? Iterumque sub Valentino, cum præcepto imperatoris induitus est purpura et consedit ei, quo ieratis vos ? Non eratis hic ? Cur ergo non prohibuistis eum dicentes : Non attingas res non opportunas tibi ? Nonne omnes e contra convenistis ei ? Quomodo habebam ego tali viro adversus stare, habenti præcipue brachium universæ militie Italice ? An potius ego illum feci exarchum ? Verumtamen, denuo obsecro vos per Dominum, quocunque vultis et definitis fieri in me, citius explete. Novit enim Deus, maxima mihi dona tribuistis, quacunque me clade jugulavertis. Percontatus autem quemdam de ministrantibus, Sagolebam videlicet, sacellarius, si sunt foris alii aliqui, qui debeant testificari ? respondit scriba : Sunt, domine, plurimi alii. Deficientes autem hi qui præsidebant, sancto et venerabili astante viro in conspectu eorum, et potissimum Spiritu eum sancto firmante, dixerunt sufficiere testes. Erat quippe interpres eorum, quæ a Sancto dicebantur, verborum, Innocentius consul filius Thomæ, qui erat ab Africa : et, cum interpretaretur ea quæ a beato viro dicebantur, non serebat, videns ignita jacula sancti Spiritus a Deo honorabilis viro contra eos prolata. Ait ad Innocentium cum furore : Cur nobis interpretaris quæ dicit ? Noli dicere quæ dicit.

Surgens ergo continuo sacellarius cum plurimis

lib. II, sect. 6, num. 4, pag. 138. Id.

^b πολιτείας, reipublicæ.

Qui considerant ei ingressus est nuntiare imperatori quæque ipse voluit. Eduxerunt autem sanctum apostolicum virum de cella judicis, magis autem ex aula Caiphæ, in gestatorio sedili sedentem, et statuerunt eum in medio atrii quod erat ante cellam sacellarii, et imperialis stabuli, quo consueverat omnis populus convenire et exspectare sacellarii ingressum. Circumdederunt eum excubitores, eratque omnibus spectaculum fermidabile turbis. Post paululum ergo, jusserunt inferri eum in solarium expositionis, ut esset ibi quatenus prospiceret imperator per cancellos triclinii sui, ea quæ futura erant fieri. Erat itaque multitudo populorum usque ad hippodromum conferta convenientium illuc. Statuerunt ergo reverentissimum virum in medio solarii dispositionis, præsentia totius senatus subnixum hinc et inde. Facta est ergo constipatio subito non minima, et exiens ab imperatore sacellarius apertis januis triclinii in solarium dividere universum populum jussit. Veniensque ad sanctum ac venerabilem virum Martinum apostolicum, dixit ad eum: *Vide quomodo Deus te duxit, et tradidit in manus nostras. Tu nitebaris contra imperatorem: quid tibi spei erat? Ecce dereliquisti Deum, et dereliquit te Deus.* Et continuo exclamans sacellarius quemdam astantium excubitorum tonsorem, præcepit sine mora auferre psachnion^a summi et apostolici atque præcipui pastoris omnium Christianorum, qui orthodoxam sanctorum Patrum et synodorum confessionem, hoc est fidem confirmavit, et novi erroris exortos auctores, novos videlicet hæreticos, cum impilis dogmatibus eorum canonice et synodice anathematizavit.] Cum ergo incidisset psachnion beati viri excubitor, et corrigiam campagiorum ejus, statim tradidit eum sacellarius praefecto urbis, dicens: *Tolle eum, domine praefecte, et continuo membratim incide illum.* Cum his autem omnibus jussit astantibus anathematizare eum, quod et fecerunt. Non responderunt autem hujuscemodi voci viginti virorum animæ. Sed omnes quique hoc ipsum videbant, et sciebant quia est Deus in celo conspector eorum quæ siebant, dimisso vultu cum multa mœstitudine recedebant tribulati. Suscipientes ergo eum carnifex exuerunt exterius ejus pallium sacerdotalis stolæ, et scindentes alas tunicae quæ erat interius a summo usque deorsum circumposuerunt ferrea vincula in sanctam ejus corvicem, et per omne corpus ejus trahentes eum vi, non concesserunt penitus ei alicubi residere et animam refocillare, sed a palatio duxerunt eum publicantes et dehonestantes per medium civitatis ad prætorium, et gladius coram eo.

Erat autem dolor magnus beato illi, et inenarrabilis: oppido enim erat fessus et infirmus, prætantis incommodis futurus relinquere animam a pressura passionum et tenuitate corporis. Attamen gaudens spe confortabatur in Domino: et, qua

A cum uno solummodo indumento a summo discesso in duas partes, et sine cinctorio sequebatur, adeo ut interiora ejus quodammodo nuda pandarentur, et multifaria quidem continuo populorum, conspectis quæ siebant, gemebant, ut veritatem dicam, et lacrymabantur. Pauci autem ministrorum salane gaudebant et subsannabant, et capita transeentes, sicut scriptum est movebant, dicentes: *Ubi est Deus ejus, et ubi fides ejus, et ubi doctrina ipsius?* Qui cum venisset in prætorium dehonestatus et a carnificibus vinculatus cum gladiis, congecerunt eum in unum carcerum cum homicidis, et post unam quasi horam tulerunt eum inde, et transpaserunt in eam, quæ dicitur Diomedis custodia, in prætorio Præfecti. Tanta autem instantia et vi trahabant eum vinculis nexum ut dilaniarentur crura et poplite ejus, et sanguis effueret per ascensum scalæ ejusdem custodie. Sunt enim scopolosi, et asperi valde ac penitus in altum porrecti gradus. Erat autem ipse beatus præsentis vitae proximus jam carere suppliciis, anima deficiente etiam ante gladium, cum jam non valeret condescendere cum se trahentibus. Introducentes ergo eum, quomodo: locunque in custodiam decidentem sepius et surgentem, posuerunt in scaanno indutum calibis et catenis. Tunc enim, quando traditus est a Caipha Pilato ut crucifigeretur, hoc est a praefecto, continuo cum exuerent cum carnifices, graviter algorithmis vexabatur: erat enim intollerabilis hiems. Imposuerunt ei gravissima ferri pondera, et nullus aderat ei hominum ejus proprius, excepto uno solummodo clero adolescenti: quique commanera ei in custodia, et superstans lamentabatur magistrum, sicuti Petrus.

Erat etiam convinctus magister custodiarum beato, quoniam sic erat mos, ut futurus pati per gladium convinceretur magistro custodice. Erant ergo duæ mulieres, genitrix et nata, prænominate custodiarum claves tenentes, quæque aspicientes importabilis dolorem sancti illius qui inter tot pœnarum genera quæ aderant, algore quatierbatur durissimo: motæ compassionibus quærebant aliquam exhibere misericordiam cum eo, et contegere eum, sed non andebant propter convinctum et custodientem carnificem. Putabant enim actutum venturam censuram ut trucidaretur. Post quasdam vero horas, cum vocassent quidam ab imo ex ordine militari magistrum vigilæ carnificem, descendente eo, una mulierum ergastulorum illorum pietatis viscere ducta, accedens amplectensque bellatorem Christi, et apostolicum patrem, portansque reclinavit eum in proprio toro suo, contegens utiliter et involvens. Mansit autem usque ad vesperum sine voce. Vespere autem facto, misit ad eum Gregorius Præfector Eunuchus ex cubiculariis majorem domus suæ cum parvis cibariis, qui refecit eum, dicens: *Ne desicias*

gemuit. Abstulerunt autem ferrea vincula continuo ab eo.

Sequenti vero die abiens imperator in Patriarchium visendi gratia Paulum patriarcham (proximus enim erat morti) narravit ei quæ consummata sunt in sanctissimum virum. Ingemiscens vero Paulus, et conversus, ad parietem dixit : Hei mihi ! et hoc ad abundantiam judiciorum meorum actum est. Percontatus autem ab imperatore quamobrem hoc dixerit, respondit : Numquidnam, domine , non est miserabile talia pati pontifices ? Tunc attentius adjuravit Imperatorem, sufficere ei in his que passus est, nihilque amplius sustinere. Unde audiens beatus ille ac apostolicus vir, quod non suscepit quod exspectabat, non gratum habuit tale promissum, sed penitus moestus effectus est. Festinabat enim expiere bonum certamen, et abre ad eum quem desiderabat. Interea defunctio Paullo, et Pyrrho residere nitente, atque quibusdam Ecclesiae contradicentibus et prohibentibus, libelluunque ejus publicantibus in palatio, asserentibusque quoniam et a beatissimo Paullo anathematizatus est : Pyrrhus reprobatus est sacerdotio propter libellum quem fecerat Romæ.

Et multa commotione facta, post dies octo defunctio Paullo, dirigitur ab imperatore ad Diomedis custodiam ad magnanimum papam Demosthenes re-scriptor et collaborator sacellarii, et Libellisius cum eo. Intrantes vero, dixerunt ad eum : Dominator noster eximius imperator misit nos ad te, dicens : Ecce in quanta gloria prius consistens, in qualem ordinem te ipsum duxisti ! nemo tibi fecit hoc, sed tu ipse tibimetipsi. Ipse autem nihil aliud respondit, nisi solum hoc : Gloria et gratiarum actio per omnia soli immortalij Regi. Dicit ad eum Demosthenes re-scriptor : Significavit tibi dominator, die nobis ea quæ de Pyrrho expatriarcha hic et Romæ subsequenter gesta sunt. Pro qua causa abiit Romanum : jussus, an proprio proposito ? Respondens sanctus papa dixit : Proprio proposito. Ait Demosthenes : Libellum illum quomodo fecit ? compellente aliquo ? Respondit sanctus vir : Nemine, sed propria propositione. Demosthenes inquit : Veniente Pyrrho Romanum, quomodo suscepit eum sanctus vir Theodorus successor tuus papa ? uti episcopum ? Respondit sequanimis papa, et quomodo non ? qui prius quam veniret Pyrrhus Romanum, manifeste scriptis huc, hoc est beatus Theodorus, ad Paulum, utpote ad eum qui indecens fecerit, et alterius thronum invaserit. Deinde autem sponte sua eodem Pyrrho veniente Romanum ad vestigia beati Petri, quomodo non haberet eum suscipere præcessor meus, et honorare, utpote episcopum ? Respondens Demosthenes dixit : Vere veritas sic se habet. Unde autem sumebat ea quæ ad usum sui corporis erant necessaria ? Dicit beatus : Manifeste de Patriarchio Romano. Ait concordator : Qualis paus dabatur ei ? Respondit honorabilis vir : Vos domini mei, nescius Ecclesiam Romanam ? Dico enim vobis, quia quisquis venit

A illuc miserabilis homo hospitari, omnia ad usum præbentur ei, et nullum immunem suis donis sanctus Petrus repellit venientium illuc : sed panis mundissimus et vina diversa dantur non solum ei, sed hominibus ei pertinentibus. Si ergo in miserabilibus hominibus haec fiunt, qui venit etiam honorabilis sicut episcopus, qualem sumptuum habet suscipere ? Dicit ad eum Demosthenes : Nos didicimus, quia vi fecit libellum Pyrrhus Roma, et quia lignea vincula sustinuit, et multa dolenta passus est. Respondit vir ille beatus, et dixit : Nihil tale factum est. Nam nisi quia formidine aliqui tenentur, non possunt forte loqui veritatem. Hic sunt Constantinopoli plurimi, qui tunc erant Romæ, et sciunt quæ ibi gesta sunt. Ex quibus interim superest Plato Patricius, qui tunc Exarchus erat, quippe direxit homines suos tunc ad Pyrrhum Romanum : percontamini eum de his si mentior. Verumtamen, quid voluin plurima querere ? Ecce in manibus vestris retinetis me, et quocunque vultis consummate in me : Deo indulgentia in vestra est potestate. Utique si membratim inciditis carnes meas, sicuti præfecto jussitis cum me tradiceretis, non communio Ecclesie Constantinopolitanae. Ecce hic sum, examinate me, et tentate, et invenietis experimento gratiam Dei, et fidelium servorum ejus. Iterum Pyrrhus in medium venit, qui toties anathematizatus et nudatus est divino honore. Stupesfactus autem Demosthenes re-scriptor, et admirans super hac voce sequanimis papæ audaciam atque constantiam pro Christo in morte sua, equidem ad hoc positus erat calix passionis. Similiter et hi qui consequentes erant ei stupentes, accepto libellario-seriatim cuncta dicta a beato viro, conscribentes recesserunt.

B Fecit ergo reverentissimus papa in eodem Diomedis ergastulo octoginta quinque dies post primas nonaginta tres ; hoc est omnes simul clxxviii. Venit igitur Sagoleba scriba, dicens, quia jesus sum auferre te hinc, et transferre in domum meam, et post dies duos dirigere te quo jusserit mihi sacellarium. Interrogante autem papa quo ducendus esset, vel in quem locum, noluit ei dicere. Rogabat ergo sanctus Kle, ut sineretur in eadem custodia, quoisque exsularetur, et ad horam auferretur de custodia : et nec hoc concessum est ei. Sed circa occasum solis dicit venerabilis papa his qui erant in ergastulo : Accedite, fratres, vale faciamus ; quia ecce nunc aderit qui auferat me hinc. Et hæc, dicente eo, hauserunt singuli calicem. Et surgens sereno vultu cum multa constantia atque gratiarum actione dicit ad unum concurrentium sibi dilectum, qui erat ibi : Veni, domine frater, et da mihi pacem. Erant porro præcordia fratris illius, sicut mihi ipse referebat in illa hora, qualia ut conjicio discipuli illius contemplantis Dominum in cruce. Non valens ergo, ut aiebat, cibilere scipsum , vocante eum beato ad osculum, irrigit frater ut leo. Cum eo autem iuibi presentes onus lamentabantur terribili lamento. Aprixatus in

hoc vir beatus flagitabat omnes ne ita facerent, A sereno obtutu dicens. Et, impositis venerabilibus manibus super verticem ejus, subridens ait : Bona sunt hæc, domine frater, hæc sunt opportuna, et te oportet ita facere? hæc sunt pacis? cum e contra nunc debeas gaudere super me. Ad quem illico cum contritione cordis respondit frater : Deus novit, famule Christi. Lætor in gloria qua dignatus est Christus Deus noster propter nomen suum hæc te omnia pati : sed lamentor omnium perditionem. Salutantes ergo omnes eum recesserunt. Veniens igitur continuo scriba et auferens eum intulit in dominum suam. Dictum est ergo, quia in Chersonam exsulatur : et post dies aliquot cognovimus, quia illuc clanculo navigio transvectus est ipse sanctissimus apostolicus vir. Veniens ergo illuc post dies aliquot scripsit epistolam in Byzantium ad quemdam sibi charissimum, ex illis videlicet qui hunc propter Dominum et ob rectam fidem ejus amabant.

Cum esset in magna tribulatione et exilio idem sepe dictus Pater noster sanctissimus constitutus, postulans aliquarum specierum subsidia propter multas et frequentes, gravesque ægrimonias corporales, angustiasque omnimodas regionis illius, eo quod nihil ibi inveniretur, præcipue triticum, quod quidem illuc nominabatur, non autem inveniebatur. Unde cum jurejurando scripsit, quia navicula illo veniente, et parum tritici habente ad commutationem salis, vix potuerit emere ex eo unum tritici modium quatuor solidis, cum multis et hoc precibus. Diversas autem angustias scripsit sancta ejus anima pati se ibi, non solum corporalibus angustiis, sed etiam habitantium et dominantium ibi malis oppressus, ita ut penitus contritus male pejus moreetur, suasione videlicet dominantium in Byzantio. Quanobrem, quæso vos, ego humilis et peccator famulus vester, a Deo honorabiles Patres, ut quemadmodum ego visa mihi et audita diligentissime declaravi vobis, hoc est imminentes tentationes beatissimo papæ, propter rectam confessionem in Christo Domino, et propter anathematismum in novos factum hæreticos, quanquam ex multis parva, tamen quæ potui dirigere scripsi : ita et vos zelum habentibus culturæ Dei, explicate eadem, et hortamini imitari eum, et traditiones sanctorum Patrum retinere secundum imitationem ejus, et non communicare omnino contraria sentientibus. Obsecrantes etiam proxime indigne famulo qui scripsi, quo cum eo et vobis cum inveniam misericordiam a Christo Deo nostro in saecula. Amen.

Dicit autem idem sanctissimus ter beatus apostolicus Martinus papa, recens revera confessor et martyr Christi Dei nostri in eadem exultatione Chersonæ, juxta ejusdem ad Dominum Deum petitionem, quam obtulit ei cum lacrymis, exiens de navi, et calcans terram illam, id est ut in ea finiret vitam, bonum certamen certans, cursum martyrii consumm-

B mans et bonam fidem servans, mense Septembrio, die sexta decima, in qua felicissimæ martyris et fidem custodientis orthodoxam Euphemiae, pretiosissima et beatissima, secundum anni circulum, celebratur memoria, indictione quarta decima. Positus est autem in tumulis sanctorum extra muros Chersonitarum civitatis quasi stadio uno, in pretiosissimo et reverendissimo templo sanctissimæ et præ omnibus sanctis colendæ, castissimæ et immaculatae, per benedictæque gloriosissimæ et excellentissimæ omnium creaturarum, gratia plenissimæ, gaudium facientis et tribuentis dominæ nostræ, proprie natura et veritate solius Dei genitricis, semper virginis Mariæ, quæ cognominatur Blachernes : factus typus imitabilis omnibus, qui bene vivere et decertare elegerint et voluerint, pro ea, quæ verissima est, veritate. Cujus virginis cuiusque confessoris intercessionibus, Christus verus Deus et Salvator noster, qui ineffabiliter et sine semine ex ea processit propter genus humanum, custodiat et conservet nos et omnes fideliter audientes, omnemque populum quem acquisivit in sinceritate fidei et conversationem, in pace, et dilectione perfecta, et omni justitia usque in finem. Cui est cum Deo Patre et Spiritu sancto in deitate una substantia, æquus honor, virtus eadem, sine tempore regnum, semper principium, sceptrum juge, gloria perpes, majestas similis, per infinita saecula. Amen.

Habet autem se predicta epistola ejusdem sanctissimi et apostolici papæ sic.

Indicamus germanæ charitati vestræ, domine frater, quia postquam egressi sumus ex eo quod Ixon dicitur a Constantinopoli, navigantes sancta quinta feria cœnæ Domini pertransivimus Pharon, per diversa loca transmeantes Idibus Maiis, et Chersonem pervenimus. Ergo gerulus harum, qui praesentem vobis tradit epistolam, post triginta dies post nos a partibus Byzantii venit Chersonem. Et gavisi sumus super adventum ipsius, testimantes quod expensæ missæ nobis ab Italia essent in terram hanc, quæ deberent nos eo veniente consolari. Et cum interrogassemus, cognovimus ab eo quod nihil hic detulerit ab Italia : et miratus sum, et glorificavi Deum meum etiam in hoc, quoniam, sicut scit, tribulationes nostras dispensat, maxime cum famæ in hac terra et necessitas talis esset, ut panis in eantum nominetur, non tamen penitus videatur. Quoniam nisi initiantur nobis ex partibus illis sumptus, vel a partibus Ponti, hic vivere omnino nequimus. Spiritus enim promptus est, caro vero infirma, ut etiam ipse nosti. Neque enim dispensatio quævis potest in haec terra ulla tenus inveniri in solitum saltem modici sumptus. Si ergo, ut dictum est, transmissum fuerit illinc frumentum et viaum, aut oleum et alia quædam quoquo modo, festina, prout poteris, mittere nobis. Neque enim hujuscemodi mala, ut reor, ostendi sanctis, qui ibidem sunt, vel his qui sunt Ecclesiæ illius, ut usque adeo mandatum Do-

mini partipendereat : praesertim cum Apostolus Philippensibus scripsit, gratias agens eis quod et Thessaloniam et semel et bis in usum sibi miserant, ubi et subdit : *Habebu autem omnia, et abundo.* Si enim peregrinos illic, id est Rousse, ita reficit sanctus Petrus, quid dicemus de nobis, qui proprii servi ejus sumus, et saltem ad momentum ministravimus ei, et in tali exilio et afflictione consistimus? Cognitionem autem feci ad dilectionem vestram quarumdam specierum, quæ comparari debent illic : et horum, quæeso te, more solito curam habeto, ut nos, ad emendum et mittendum nobis propter multas necessitates nostras et frequentes infirmitates.

Exemplar alterius epistole.

Omne desiderium habemus semper litteris nostris charitatem vestram consolandi, et relevandi vos a sollicitudine quæ vobis de nobis est ; vobiscum vero et omnes sanctos et fratres nostros, qui curam nostri propter Dominum gerunt. Ecce et impræsentiarum scribo vobis, quæ coarctant nos. Veritatem dico in nomine Christi Dei nostri. Remoti enim ex omni mundana turbatione, et depositi a peccatis nostris, ecce et ipsa vita caruinus. Siquidem hi, qui in hac regione habitant, omnes gentiles existunt, et gentiles mores acceperunt hi, qui hic habitare noscuntur, nullam charitatem prorsus habentes, quam jugiter hominum natura et inter ipsos quoque barbaros crebra compassionem demonstrat. Novit itaque Deus, nisi ex naviculis, quæ veniunt ex partibus Romanis, ut hi qui hic sunt nuncupant, partes videlicet Graecorum Ponticas partes vocantes. Nam nec semel de regione ista usque ad uniuersum trimisium et frumentum potui comparare : sed nec alterius cujuscunq; generis speciem, nisi, ut prædictum est, ex naviculis quæ hoc raro veniunt, ut sale onustæ recedant. Sic potuimus emere tres vel quatuor modios numismata, usque ad præsentem Septembrium mensem. Usque nunc vero non potuimus de novis geniminiibus emere, nisi uno numismate modios quatuor. Miratus sum autem, et adhuc miror indiscretionem et compassionem omnium qui quondam mihi pertinebant, et amicorum meorum ac propinquorum, quia sic funditus infelicitatis meæ obliiti sunt, et nec scire volunt ut invenio, sive sim super terram, sive non sim. Miratus quoque multo magis sum in eos, qui sunt sanctissimæ apostoli Petri Ecclesie, quoniam tantam dederunt operam de corpore ac membro suo, id est, super dilectione nostra, ad reddendos nos sine sollicitudine, saltem super corporali usu, quotidianoque sumptu. Nam etsi aurum Ecclesia sancti Petri non habet, frumento tamen et vino, et aliis necessariis expensa non caret per gratiam Dei, ut modice saltem exhibitionis curam gessissent. Qualem putas

A ad mandata Dei minime facienda, aut timor uoi non est timor? An subtractione usque adeo nos spiritus maligni operiunt? An ita iniurie omni plenitudini Ecclesie apparui, et adversarius illis? Verumtamen Deus, qui omnes vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, per intercessiones sancti Petri stabiliat corda eorum in orthodoxa fide, et confirmet contra omnem hæreticum et adversariam Ecclesie nostræ personam, et immobiles custodiat, præcipue pastorem qui eis nunc præesse monstratur : quo in nullo prorsus decidentes, vel declinantes, aut dimittentes eorum quæ in conspectu Domini et sanctorum angelorum ejus in scriptis professi sunt, usque ad pusillum quidpiam, una cum humilitate mea coronam percipient justitiae orthodoxæ fidei de manu Domini et Salvatoris nostri Iesu Christi. De humilinamque hoc corpore meo et ipsi Domino cura erit, ut sibi gubernare placet, sive in tribulationibus indesinentibus, sive in modico refrigerio; Dominus enim prope est, et quid sollicitus sum? Spero quippe in miserationes ejus, quod non tardet modo finire meum, quo jusserit, cursum. Omnes vestrates propter Dominum salutem, et omnes qui pro Dei amore meis compassi sunt vinculis. Deus excelsus potenti manu sua protegat vos ab omni tentatione, et salvet in regnum suum.

En ergo auctæ scripta sunt a beatissimo avo: olico ad charissimum suum.

Igitur saltem nunc, quando a sanctitate ipsius commoniti sumus, festinemus singuli qui diligimus Dominum, et habemus emulationem erga sanctos ejus, qui usque ad mortem in fide catholica permanerunt : et saltem ex parte resificamus eum, et compatiamur ei, ministrantes illi ex his quæ Dominus unicuique nostrum donavit, ut et communicatores in Domino claritatis ejus efficiamur. Non autem haec aio, quoniam summus sacerdos noster fuit, sed quia incruentum Christo Deo pro salute animarum nostrarum in ecclesia vestra sacrificium obtulit, et tantum illuminavit populum, confessor et præparator veritatis effectus. Æstimo sane quod certificari etiam irrationalib; debuerint animalia (quanto magis vos rationabiles et sensati?), quod omnia, quæ in eum facta sunt, ob rectam fidem ejus effecta sint, et hæreticorum ablicationem. Et hoc non aliunde, nisi quia pertinaciter adversarii perdurantes nullo modo flecti, vel ad lucem veritatis converti, sed et validioribus afflictionibus et tribulationibus afficiebant, a custodia in custodiā, ab exilio in exilium, eos qui circa monachum Anastasium erant, qui a tempore multo hic propter Christum de loco in locum tractus afflicctus est. Simili modo et dominum Maximum, et discipulum ejus. Nunquid et isti rebelles

justo iudicio suo deleverit eum de libro viventium. Similiter autem et novus presul, ut comperimus, Pyrrhum et praedecessores ejus, beatos Patres et sanctos vocavit. Ut ergo scientes, dilecti, quia terribilem judicem habemus, qui venturus est judicare cogitationes et actus nostros, et exquirere rectam fidem suam, sapientiam fortem et stabilem, sicut suscepimus in Domino Ieacchius cum patientia

A multa. Sanctos quoque Patres nostros, saltem ut unum ex egenis, singuli secundum vires resiciamus, et consolemur tribulationes eorum. Et quidem de sanctissimo et famulo Christi Dei nostri apostolico dicta sint. De cetero vero necessarium duxi, etiam de divinitus honoratis et illustratis Patribus nostris et concertatoribus ejus dilectioni vestre significare.

ΕΣΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΝΗΣΕΩΣ

Γενεμένης μεταξύ τοῦ κυροῦ ἀεβᾶ Μάξιμου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ Σεκρίτου.

Τῇ ὑμέρᾳ ἡ προσωρικότητας ταῦτα τῇ βασιλευόντι πόλει, ὁ, τε κύριος Μάξιμος. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ περὶ δυσμάς ἦλιον, ἐλθόντες δύο μακάτωρες μετὰ δύο εἰκονούσιτών, ἐπῆραν αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλοίου γυμνούς καὶ ἀνυποδέτους. Καὶ μερίσαντες αὐτοὺς ἐπὶ ἄλληλων, ἔργαζαν εἰς διάφορα ἐκσκούτεται, καὶ μετ' ὑμέρας τινὲς δικαζέουσσεν αὐτούς ἐν τῷ πλαταίῳ, καὶ εἰσάγουσι τὸν γέροντα, ἐν ᾧ τόπῳ συνήχθη ἡ σύγκλητος, καὶ πολὺς ἄλλος ὄχις· καὶ παριστάσσουν αὐτὸν μέσον τοῦ ἀρχόντων καθημένων. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ σακελλάριος μετ' ὅργης ποιῆσις καὶ μανίας· Χριστιανὸς εἶ; καὶ εἶπε, χαρακτεῖ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν δλων, χριστιανὸς είμι. Καὶ λέγει ἐκεῖνος, οὐκ ἔστιν ἀληθές· Ἀπεκρίθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ· Σὺ λέγεις, οὐκ είμι, ἀλλ' ὁ Θεός λέγει εἶναι με, καὶ διαιρένει χριστιανόν. Καὶ πῶς, φησίν, εἰπερ χριστιανὸς εἶ, μισεῖς τὸν βασιλέα; Ἀπορρίθης ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, ἐψη· Καὶ πόθεν δῆλον; τὸ γάρ μισος, ψυχῆς ἐστὶ κειρυμένη διάθεσις, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἀγάπη. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐάν διὰ ἐπιτάσσεις, πάσιν ἑγένους ἀνερός, ὅτι μισεῖς τὸν βασιλέα, καὶ τὴν πολειτείαν αὐτοῦ, σὺ γάρ μόνος ἀλγυπτον, καὶ ἀλεξανδρίαν, καὶ λιεντάπολιν, καὶ Τρίπολιν, καὶ Ἀριττήν, Σαρακηνοῖς περιέσωκας. Καὶ τίς τούτων ἀπόδειξις, ἐψη; Καὶ παραφίρουσαν ἴωσάννην τὸ γενόμενον σακελλάριον Πέτρου τοῦ γενομένου στρατηγοῦ Ναυμηδίας τῆς Ἀφρικῆς λέγοντα, ὅτι πρὸ ἀκοστίδιον ἐτόν ὁ πάππος τοῦ δεσπότου ἐκέλευσε τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ λιθεῖν στρατὸν, καὶ ἀπελθεῖν εἰς ἀλγυπτον κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἔγραψέ σοι ὡς πρὸς δοῦλον τοῦ Θεοῦ λαλῶν, πληροφορίαν ἔχων εἰς τὴν ὄντινον ἀνθρώπουν, εἰ συμβουλεύεις αὐτῷ ἀπελθεῖν. Καὶ ἀτέγραψες αὐτῷ, λέγων, μπόθην τοιούτῳ ποιῆσαι, ἵπειδι οὐκ εὐδοκεῖς ὁ Θεός ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου, καὶ τοῦ γένους; αὐτοῦ, συμπραχθῆναι τοῖν πολιτείαις τῶν Ρωμαίων. Λέγει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ· Ἐάν ἀληθέύῃ, πάντως ἔχεις καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ Πέτρου, καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν; παρεγγέλωσι, καὶ ὑπόκεισαι ταῖς δικούσαις τῷ νόμῳ ποιησίαις. Καὶ λέγει· Ἐάν οὐκ ἔχω ἐπιστολήν, ἀλλ' οὔτε οἶδα. εἰ δὲς ἔγραψέ σοι. Ἀλλ' ἐν τῷ φοστάτῳ ταῖτα κατ' ἐκεῖνον ἔλλαν πάντες τὸν καιρόν. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Εἰ τὸ φοστάτον δλου τούτο δειλάλι, πᾶς σὺ μόνος τούτο συνομιάσεις με; θεώρησάς με πότε, ἢ ἔγώ σε. Καὶ λέγει, οὐδέποτε. Τότε στρατεῖς πρὸς τὸν σύγκλητον ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, εἶπεν· Εἰ δικαίων ἔστι τοιούτους παραχρομίεσθαι κατηγόρους, ἢ μάρτυρας, κρίνατε· ἢ Οἱ γάρ κρίματι κρίνετε, κριθήτεσθε, καὶ οἴω μέτρω μετρεῖσθε, μετρήθητεσθε, φησιν ὁ τῶν δλων Θεός. 1

RELATIO MOTIONIS

factæ inter dominum Maximum monachum, et socium ejus, coram principibus in secretario.

Die qua dominus Maximus et is qui cum eo erat penes hanc regiam urbem applicuerunt, circa occasum solis, venientes duo mandatores una cum decem excubitoribus tulernunt eos e navi nudos et discalceatos, et separatos eos ab invicem custodierunt in diversis excubitibus. Et post dies aliquot adducunt eos in palatium, et introducunt senem in locum, in quem senatus collectus est, et alia multa turba; et exhibent eum in medium sedentium principum. Et dicit ei sacellarius cum ira multa et furore: Christianus es? Et dicit: Gratia Christi Dei universorum Christianus sum. Et dicit ille: Non est verum. Respondit Dei servus: Tu dicas, sed Deus scit esse me Christianum. Et quomodo, inquit, si Christianus es, odio habes imperatorem? Respondens Dei servus ait: Et unde hoc claret? odium quippe mentis est occultus affectus, quemadmodum et dilectio. Et dicit ei: Ex his que fecisti cunctis factum est manifestum quod odio habeas imperatorem et rem publicam ejus. Tu enim solus Aegyptum, et Alexandria, et Pentapolim, et Africam Saracenis tradidisti. Et que est, inquit, horum approbatio? Et falso inducunt Joannem, qui fuerat sacellarius Petri quondam pretoris Numidiæ provinciae Africe, dicentem: Quia ante viginti duos annos avus dominatoris iussit beate memoria Petro exercitum sumere, et pergero in Aegyptum contra Saraceenos: et scripsit tibi tanquam ad servum Dei loquens, certitudinem habens in te, ut pote in homine sancto, si des ei consilium abire. Et rescripsisti ei, dicens: Nil tale facere, quoniam non bene placitum est coram Deo, ut imperio Heraclii et generis ejus cooperetur respublica Romanorum. Dicit servus Dei: Si veritatem loquitur, utique habet et Petri ad me, et meam ad ipsum epistolam, quae deferantur, et subjaceo pennis a legibus constitutis? Et dicit: Ego non habeo epistolam, sed nec novi si omnino scripserit tibi. Verum haec in castris per illud tempus omnes loquebantur. Et dicit ad eum Dei servus: Si exercitus totus hoc factebatur, quomodo tu solus super hoc me accusas? Vidisti me aliquando, vel ego te? At ille: Nunquam. Tunc Dei servus ad senatum conversus dixit: Si iustum est tales adducere calumniatores, vel testes, iudicate: In quo enim iudicio judicaveritis, iudicabitini; et in qua mensura metietini, metietur de nobis (Matth. vii), ait omnium Dominus.

καὶ μετὰ τούτους φέρουσι Σέργιους τὸν Μαγιουδάν, λέγοντα· Ήρό ἑνία ἔτων ὁ μακάριος ἀββᾶς; Θωμᾶς ἔθων ἀπὸ Ρώμης εἶπε μοι. Ὄτι ὁ πάπτας Θεόδωρος ἐπεργέτης μὲν πρὸς τὸν πατρίκιον Γρηγόριον, ἵνα εἴπω αὐτῷ, μὴ φοβοῦνται τινα. Ὁ γάρ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ ἄγιος Μάξιμος, ἐθέωφησεν ὅναρ, ὅτι κατ' οὐρανοὺς εἰς ἀντοῖς καὶ θυσμὸς ἥσπαν δῆμοι ἀγγέλων. Καὶ οἱ μὲν εἰς ἀντοῖς ἔχραζον· Κωνσταντῖνε Λέγουστε, τὸν βίγχας· Οἱ δὲ εἰς δυσμάς ἑίσουν· Γρηγόριος Λέγουστε, τὸν βίγχας· Καὶ ὑπεριστῆσεν ἡ φωνὴ τῶν εἰς δυσμάς, τὸν τῶν εἰς ἀντοῖς φωνήν. Καὶ τότε κραυγάζει ὁ σακελλάριος· Ἐπεμψί σε ὁ Θεὸς κωνστῆναι εἰς τὴν πόλεων τηντυν. Λέγει ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Εὐχαριστῷ τῷ Θεῷ, γαθὶς ἰρούσι με τῶν ἐκνοσίων κακῶν, δί’ ἀκουσίους κολάσεως· Πλέον, οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδαλῶν, ἀλγόν γάρ θλεῖν τὰ σκανδάλα· Οὐαὶ δὲ δὶς οὐ σκάνδαλον ἔχεται· Οὐτοὶς οὐκ ἔδει τοιαῦτα λαλεῖσθαι παριστὰς χριστιανῶν, οὐδὲ ἀτιμωρήσους μίνειν τοὺς τὰ τοιαῦτα τράττοντας πρὸς τὸ ἀρέσκειν ἀνθερώπις, σῆμασον εἶται, καὶ αὔριον οὐκ οἶστι. Ταῦτα ζῶντος Γρηγορίου ἴδει τούτους εἶπεν, καὶ γηραιστει τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς αὐτὸν εἴνοικεν, δίκαιου δὲ ἔστι, εἰ καὶ οὐδὲν παρισταται, τὸν πρὸ τούτου συκράντην εἰκενθῆναι ἀπὲ τοῦ ινέγκαι τὸν πατρίκιον Ηλέτρον, καὶ τούτους τὸν ἀββᾶν Θωμᾶν, ἥκενεν τὸν μακάριον πάπτα τοῦ Θεόδωρον. Καὶ τίτις ταρουσίᾳ πάντων, ἐλέγον τῷ πατρίκιῳ Ηλέτρῳ· Εἰπὲ, νῦν ὁ πατρίκιος, ἐγρυψάς μοι ποτε περὶ ὃν εἴπει ὁ σακελλάριος σου, ἢ ἐγὼ τοι; Καὶ δέ ται κατέθετο, ὑπὲ τὸν κόλασιν ἐγενόμητο· Ομοίως δὲ καὶ τῷ μακάρῳ πάπτῳ. Εἰπὲ, δίσποτε, ἐγώ σοι ποτε ὄντα ἀφηγησάμην; Καὶ δέ ται ηλεγξέ μι, ἐκίνου δὲ τὸ ἔγκλημα, οὐκ ἴμου τοῦ ἱωρακότος. Ἀπροσίρετον γάρ πρᾶγμα τὸ ὄντα· Νόμα δὲ τὰ προσιρετικά κόλασις ὁ νόμος, εἴπερ αἰτήθηντονται. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Τράϊλος· Παῖξε, ἄββα, οὐκ οἰδες ποῦ εἶ· Ο δέ, οὐ παιών, ἀλλὰ πενθῶ τὸν ζῶντον μονονυπηρείσαν μέχρι τοῦ νῦν, ἵνα τοιούτων λάθω πειραν φαντασμάτων. Λέγει Ἐπέξανος ὁ πατρίκιος· Ω Θεός γενώνται, καλῶς ποιεῖ παιζών αὐτά, λατὸν οὐκ εἰστε ἀληθῆ· Μεῖ δὲ ὁ σακελλάριος πάλιν πρὸς εἰπόντων μετ’ ὄργης εἶπεν· Ἀπλῶς πάντες ψεύδονται καὶ οὐ μόνος ἀληθεύεται; Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος, οὐδεικερύτας τῷ λόγῳ ξενουσίαν ἔχεται, συγχαρούντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ζωντανεῖς καὶ θανατῶνται. Ηλέτρος ἐκάνει τὸν ἀληθεύεται, καὶ ὁ Σατωνᾶς φύσει Θεός ἔσται. Εἰ δέ οὐκ ἔστιν, ὡσπερ οὖν οὐδὲς ἔστιν, οὐδὲ οὐτοὶς ἀληθεύεται. Μέτε γάρ ἀξιωθῶ μετὰ χριστιανῶν θεωρῆσαι τὴν δημόσιαν αὐτῶν ὑπερουσίαν Θεοῦ, ποιητῶν τε καὶ δημοσιηργοῦν, καὶ πρωνοητῶν, καὶ κριτῶν, καὶ σωτῆρος τῶν θλων. εἰ ποτε ὄντα τοιούτον ἀγηγησάμην, ή ἄλλου ἀφρογνούμενον ηκουσα, εἰ μὴ τῇ ὥρᾳ ταῖτη παρὰ τοῦ κυροῦ Σεργίου τοῦ εὐνοῖςκυ τῆς βασιλείας.

Λίτα τρίτον συκράντην προβάλλονται. Θεόδωρον τὸν νέον ιωάννου τοῦ κανδιδάτου ἱερομένου¹⁾, τὸν ἐπίσκοπον Χιλά, τὸν νῦν γαμβρὸν τοῦ πυροῦ Ηλάτωνος τοῦ πατρίκιου, λίγαντα· Οὐτε συντυχίας μεταξὺ ήμων ἐν Ρώμῃ γνωμένης περὶ τῶν βασιλέων, διέσυρε τὸ λαούμενον, βυτίκ ποιῶν καὶ λαεδία. Πρὸς δὲ εἴπειν ὁ τοῦ Θεοῦ δου-

A Et post hunc adducunt Sergium Magudam dicentem: Ante annos novem, beatus abba Thomas veniens Roma dicit mihi: Papa Theodorus misit me ad Gregorium patricium, ut dicere mihi, ne quisquam timeret. Servus enim Dei alba Maximus vidit visionem, quod in cœlis ad orientem et occidentem chorū essent angelorum. Hui vero qui erant in occidente vocem emittebant, dicentes: Gregori Auguste, tu vineas, et magis sonuit vox occidentalium quam orientalium voces. Et tunc clamabat sacellarius: Misit te Deus ut incendaris in hac urbe. Dicit Dei servus: Gratias ago Deo, qui emundat me a spontaneis malis per supplicium non spontaneum. Verumtamen rex mundo ab scandalis. Necessitas enim est ut reniant scandalū: rex autem per quem scandalū renit (Matth. xviii, 7). Vere non oportebat ut talia dicerentur in praesentia Christianorum; nec impunitos manere illos qui talia singunt ad placendum hominibus qui hodie sunt, et eras non sunt. Haec ut iste diceret, dum Gregorius adviveret, oportebat, qui et notam illi facere debuit suam circa eum devotionem. Justum autem esset, si et vobis quoque videtur, ut accusator, qui hunc præcessit, cogeretur abire, ducturus Petrum patricium, et iste abbatem Thomam, et ille beatum papam Theodorum. Et tunc in praesentia cunctorum dicere patricio Petro: Dic, domine patrici, scripsisti mihi aliquando super his quæ dixit sacellarius tuus, aut ego tibi? Et cum acquiescisset, sub supplicio fierem. Similiter et beata papae: Dic, domine, ego tibi aliquando somnium enarravi? Et cum convicisset me, illius esset crimen, non meum, qui videram. Res enim non voluntaria est somnium. Porro sola quæ sunt voluntaria punit lex, si duntaxat sibi fuerint adversata. Tunc dicit ei Trochis: Jocaris, abba: nescis ubi sis? Qui respondens ait: Non jocor, sed huce vitam meam hactenus conservatam, ut hujuscemodi experimentum prestigiorum percipiam. Et dicit dominus Epiphanius: Deus novit, bene facit deludens eos, si vera non sunt. Post quem, sacellarius iterum cum ira dixit ad eum: Absolute omnes mentiuntur, et tu solus verum dicas? Et respondens servus Dei, aucto verbo, cum lacrymis ait: Potestatem habetis, permittente Deo, et vivificandi et mortificandi. Verumtamen, si isti veritatem dicunt, et Satanás natura Deus est. Si autem non est, sicut nec est, nec iati veritatem dixerunt. Denique nec merear cum Christianis videre adventum supersubstantialis Dei, factoris videlicet, conditoris et creatoris, et provisoris, ac judicis et salvatoris universorum, si somnium tale aut vidi, aut alio referente audivi, excepta hora hac a domino Sergio dilecto imperii.

Dein tertium calumniatorem proponunt Theodorum filium Joannis dudum candidati, cognomento Chila, qui gener est nunc domini Platoni patricii, dicentes: Quia collocutione inter nos Romæ facta de imperio, detraxit quod dicebatur, mutiens et subannulationes faciens. Ad quem servus Dei dixit:

¹⁾ In Greco: Et illi quidem ad orientem, clamarent: Constantine Auguste, tu vincas. Hi vero; etc. SIRM.

λος· Οὐδέποτε διδέσθησαν σοι, εἰ μὴ ἄπαξ μιτὰ τοῦ ὀστωτάτου πρεσβυτέρου χυροῦ Θεοχαρίστου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἔξαρχου, διὰ τὸν πριμικάριον, προτραπεῖς διὰ γραμμάτων περὶ τούτου. Καὶ ἵνα εὑρεθῶ ψευδόμενος, ἀποδεῖν.

ἴδια μετὰ τούτων, τέταρτον ἄγουσι Γρηγόριον τὸν νίνον θωτεντινόν, λέγοντα· Ὄτι ἀπῆλθον εἰς τὸ καλλίον τοῦ ἀδελφᾶ Μακρίου ἐν Ἱώνῃ, καὶ μου εἰπόντος, ὅτι καὶ ἵερεὺς ἐστε ὁ θαυματεὺς, εἶπεν ὁ ἀδελφὸς Ἀναστάσιος ὁ μαθητὴς αὐτοῦ· Μή ἀξιωθῇ εἶναι ἵερεὺς. Εὐθίως λέγει πρὶς αὐτὸν ὃ τοῦ Θεοῦ δούλος· Φοβήθητε τὸν Θεόν, κύριο Γρηγόριος. Οὐδέποτε παντελέως ἐν τῇ περὶ τούτων διειλέξει λελάψαν ὁ σύνδουλός μου καὶ μίκται ἐκατὸν εἰς τὸν γῆν, λέγων τῇ συγκλήτῳ· Ἀνάγκησθε τοῦ δούλου ὑμῶν. καὶ πάντα λέγω ὡς ἀλαζόνη, καὶ ἀλεῖξει με ἵνα φεύσομαι. Οἱ κύριοις μου οὗτοι Γρηγόριος θεόθων εἰς Ῥώμην, ηὔσιαν ἐλθεῖν εἰς τὸ καλλίον τοῦ δούλου ὑμῶν. Οὐ θεωρήσας, ὡς ἔνος μοι ἐστὲ, ἔρριψα ἐμαυτὸν εἰς τὸν γῆν, καὶ προσεκύνησα αὐτῷ, καὶ ἤσπασσόμην αὐτὸν, καὶ εἰπον αὐτῷ μετὰ τὸ καθίσαι· Τίς ἡ αἵτια τῆς ποθητῆς παρουσίας τοῦ δεσπότου μου; καὶ εἶπεν· Οἱ ἀγάθοις καὶ θεοστάρικος ὑμῶν δεσπότης, φροντίζων τῆς εἰρήνης τῶν ἄγιων τοῦ Θεοῦ ἀκλητῶν, ἐποίησε κέλευστον πρὸς τὸν θεοτικόν πάππαν, πέμψας καὶ προσφορὰν εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον, προτρεπόμενος αὐτὸν ἐνώθηκε τῷ προϊόδῳ Καναταντινουπόλεως· ἐπερ πεμψθηκε διὰ τῆς δύνης μετρόποτος κατεξίστε τὸ εὐσέβες αὐτοῦ χράτος. καὶ εἶπον· Δόξα Θεῷ τῷ ποσιστάντι σε αἷξιον τῆς τοιαύτης διακονίας Πάτραν, ἐπὶ πολὺ τρόπῳ γενέσθω τὴν ἱνωσεν ἡ αὐτοῦ θεοστερής ἀκίνευση γεληθῆσε, πάλιν εἰπεῖ, εἰπεῖρος οὐδεὶς; καὶ εἶπας, ἐπὶ τῷ Τύπῳ. Καὶ ἔποι· Ἀδύνατον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καθίστηκεν· οὐ γάρ ἀνέχονται οἱ Ῥωμαῖοι συναναιρεθῆναι ταῖς τοῦ ἀκαθάρτων αἰρετικῶν φωναῖς, τὰς τῶν ἄγιων Πατέρων φωτερόφρους φωνάς, ἢ τῷ φεύγεισι συνάποσθετῆναι τὸν ἀλκηθεύειν, ἢ τῷ σκύτει συναφονειθῆναι τὸ φῶς. Οὐδέποτε γάρ ὥμεν ἔσται τὸ πριστινούμενον, εἰ γένεται τῶν θεοδιάπτων λόγια ἀναίρεσις. καὶ εἶπας, οὐκ ἀναιρεστον τῶν ιερῶν Τύπος ποιεῖται φωνῶν, ἀλλὰ σιωπῆν, ἵνα τὴν εἰρήνην οἰκουμενήσῃεν. Καὶ εἶπον· Εστι παρὰ τῷ θεοῖς γραφὴ σιωπή, καὶ ἀναίρεσις· ὁ Θεὸς γάρ εἶπε δοά τοῦ Δαβὶδ· Οὐκ εἰσὶ λαλαῖαι, οὐδὲ λόγοι, ὃν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. Οὐκοῦν εἰ μὴ λαλοῦνται καὶ ἀκούονται, οἱ περὶ Θεοῦ λόγοι, οὐδὲ δῶλοι εἰσὶ, κατὰ τὴν Γραφὴν. Καὶ εἶπας· Μή βάλῃς με εἰς Ὀλας, ἐγὼ ἀρκοῦμαι τῷ ἄγιῳ συμβόλῳ. Καὶ πῶς δύνασται τῷ ἄγιῳ ἀρκεῖσθαι συμβόλῳ, ἔφην, δεχόμενος τὸν Τύπον; καὶ τί βλάπτει τὸ δέχεσθαι τὸν Τύπον, καὶ λέγειν τὸ σύμβολον; ἔφης. Λέγω, διὰ προφανῶς ἀναιρεῖ τὸ σύμβολον ὁ Τύπος. Καὶ εἶπας· Διὰ τὸν κύριον, πῶς; Εἰπέ μοι, ἔφην, τὸ σύμβολον, καὶ γνῶθι πῶς ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ τύπου. Καὶ ἤρξα τοῦ λέγειν· Πιστεύω εἰς ἴνα Θεὸν Πατέρα παντοχράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρτῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Ἐπίσχε, εἶπον, μικρὸν, καὶ μάθε πῶς ἡ τῶν Ἰνδιαῖς πίστις ἥρτηται. Πιστής γάρ οὐκ ἡν θεὸς, θελήσεως καὶ ἴνεργειας φυσεῖκες ἐστερημένος, εἰπερ θελήσεις, ἀλλ' οὐκ ἀναγνωσθεῖς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰπερ ἀληθεύεις ἐν πνεύματι Δαβὶδ· Πάντα ὅσα θήλεσσιν ὁ Κύριος, ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ ἐν πάταις ταῖς ἀβύσσοις. Εἰ

A Nunquam disputavi tecum, nisi semel cum sanctissimo presbytero domino Theocharisto, exarchi fratre, propter primicerium, jussus per litteras super hoc. Quod si repertus fuero mentiens, recipiam.

Et post hunc, quartum adducunt Gregorium filium Photini dicentem: Quia perrexī Romanū ad cellulam abbatis Maximi; et me dicente quia et sacerdos est imperator, dixit abbas Anastasius discipulus ejus: non sit dignus fore sacerdos. Et statim dixit ad eum servus Dei: Time Deum, domine Gregori, nil tale hujuscemodi disputatione conservus meus locutes est. Et cum semet projecisset in terram, senatus dixit: Sustinele servum vestrum, et omnia dico vobis sicuti dicta sunt: et arguat me, si mentitus fuero. Hic dominus meus Gregorius veniens Romam dignatus est venire ad cellulam servi vestri. Quo viso, sicuti moris est mihi, projeci me ipsum in terram, et adoravi eum, et osculatus sum, et dixi ei post sessionem: Quæ causa est desiderabilis adventus domini mei? At ille: Bonus, inquit, et a Deo confortatus dominator noster, sollicitudinem habens pacis sanctarum Dei Ecclesiarum, iussionem fecit ad divinitates honoratum papam, missa etiam oblatione ad sanctum Petrum, hortatus est eum, quo se præsuli Constantiopolitano uniret, quæ mitti per mediocritatem meam dignatum est piūm ejus imperium. Et dixi: Gloria Deo, qui fecit te dignum hujusmodi ministerio. Verumtamen sub quo fieri modo unitatem a Deo coronata ejus jussit tranquillitas, si nosti? Et dixisti: Sub Typō. Et dixi: Impossibile, ut opinor, est hoc: noui enim patiuntur Romani auferri una cum impuris hæreticorum vocibus sanctorum Patrum luciferas voces, vel simul cum mendacio veritatem extingui, aut cum tenebris lumen pariter dissipari. Nil nobis quod adoretur erit, si divinitus ostensorum fuit verborum ablatio. Et dixisti: Non ablationem sacrarum Typū efficit vocum sed taciturnitatem, ut dispenses pacem. Et dixi: Est apud divinam Scripturam taciturnitas etiam demptio. Deus enim per David dixit: Non sunt loquētæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum (Psalm. xviii, 3). Ergo nisi dicantur et audiantur sermones qui de Deo sunt, nec omnino sunt secundum Scripturam. Et dixisti: Ne mittas me in silvas: ego sancto contentus sum D symbolo. Et quomodo, dixi, potes sancto esse contentus symbolo, suscipiens Typū? Et quid hedet suscipere Typū, et dicere symbolum? asseruisti. Aio: Quoniam evidenter obruncat symbolum Typū. Et dixisti: Quomodo propter Dominum? Recitemus, dixi, symbolum, et scito qualiter obruncetur a Typō. Et coepisti dicere: Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terra, visibilium omnium et invisibilium. Attende, dixi, paululum, et disce qualiter apud Nicæam convenientiū fides negetur. Factor enim non esset Deus, voluntate ac operatione naturali privatus, si volens et non coactus fecit cœlum et terram, si veritatem profert David in spiritu, dicens: Omnia quacunque voluit Dominus fecit, in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis (Psalm.

δε οἰκονομίας χάριν συνταγμένης τῇ κακοπιστίᾳ ἢ σωτήριος πίστις, χωρισμὸς Θεοῦ παντελῆς, ἀλλ' οὐχ ἐνωπίς Θεοῦ ἔστι τὸ τοιούτον εἶδος τῆς λεγομένης οἰκονομίας. Καὶ γάρ αὐτοῖς οἱ δυστώνυμοι 'Ιουδαιοὶ λέγουσιν' Οἰκονομόσωματα τὸν πρὸς ἀλλήλους εἰράνην, καὶ ἐνθάδε μν., καὶ περιέλαμψεν ὑμεῖς μὲν τὸν περιτομὴν, καὶ ὑμεῖς τὸ βάπτισμα, καὶ μηχανέτε ἀλλήλους πολεμόσωματα. Τοῦτο Ἀρεανοὶ ποτε προτίθενται ἡγγράφως ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, λέγοντες· Περιέλαμψεν τὸ ὁμοσύστον καὶ τὸ ἑτερόστον, καὶ ἐνθάδεσιν αἱ ἐκάλησια. Καὶ οὐ κατέβιβαντο οἱ θερόποιοι πετρέρες ἥμαντα, ἀλλ' εἴλοτο μᾶλιστα διάκεισθαι καὶ ἀποθανεῖν, ἢ σιωπῆσαι φωνὴν παραστατεῖν τῆς μιᾶς τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Τίου καὶ τοῦ ἄγριου Πνεύματος ὑπερουσίου θετοῖς· καὶ ταῦτα συνεπιτίθεμένου τοῖς τὰ τοιαῦτα προτίθουσι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καθὼς πολλοῖς ιστόρωται τοῖς φιλοσόφοις τὰ τότε γενόμενα γράψασ. Καὶ ὑδεῖς τῶν βασιλέων ἡδυσύνηθε μέσαις φωνῆς πεῖσαι τοὺς θεοφόρους πετρέρας σύμβιβασθῶνται τοῖς ἐπὶ αὐτῶν αἰρετίζουσι, ἀλλὰ ταῖς τραναῖς καὶ κυρίαις, καὶ καταλλῆλοις τῷ ζητουμένῳ δόγματι ἐκέχοντο, λέγοντες προφανῶς· 'Οτι οἱρέων ἔστιν τὸ ζητεῖν, καὶ οἱρίσθεται περὶ τῶν σωτηρίων δογμάτων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἴπασθε οὐν; Οὐκ ἔστι πᾶς βασιλεὺς χριστιανὸς καὶ ιερεύς; Καὶ εἴποντο Οὐκ ἔστιν. Οὐδὲ γάρ περισταταὶ θυσιαστηρίων, καὶ μετὰ τῶν ἀγιασμὸν τοῦ ὄρτου ὑψοῖ αὐτὸν, λέγοντες τὰ ἄγια τοῖς ἀγίοις. Οὗτοι βαπτίζει, οὔτε μύρου τελέτην ἐπειπεῖται, οὔτε χειροθετεῖ, καὶ ποιεῖ ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, οὔτε χρίει νυκόν. Οὗτοι τὰ σύμβολα τῆς ιερωσύνης ἴπιφέρεται, ὀμορφόριον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀσπερ τὸν βασιλεῖαν τὸν τε στέφνον καὶ τὸν ἀλούργιδα. Καὶ πῶς ὡραῖ γραφὴ βασιλέα καὶ ιερά τέλεις εἴναι τὸν Μελχισεδέκα; ἔφη. Καὶ εἴποντο, ένος τοῦ φύσει βασιλίως Θεοῦ τῶν ὅλων γενομένου φύσει διὰ τὴν ἥμαντα σωτηρίαν ἀρχιερέως, εἰς ὑπῆρχε τύπος ὁ Μελχισεδέκ. 'Ως δέ γε κατὰ τὸν τάξιν Μελχισεδέκης ἔτερον εἴναι λέγεις βασιλέα καὶ ιερεία, καὶ τὰ λοιπά τομέτον εἴπειν, τὸ· 'Ἀπάτωρ, ἀμύτωρ, ἀγενειλόγοτον, μάτε ἀρχάντις ἡμερῶν, μάτε τελος ζωῆς ἔχοντα. Καὶ σχότει τὸν ἐκ τούτου ἀναφυόμενον κακόν. 'Αλλος γάρ εὑρεθεται Θεός ὁ τοιούτος ἀκαθήφωπότας, κατὰ τὸν τάξιν Μελχισεδέκα, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν τάξιν Δαρών τὸν ὥμαν ιερουργῶν σωτηρίας.

Πλὴν, τι θέλομεν διὰ πολλῶν ἀλθεῖν; Εἰς τὴν ἀγίαν ἀναρρόπει τῆς ἀγίας τραπέζης, μετὰ τοὺς ἀρχιερίους καὶ ιεράς καὶ διακόνους, καὶ παντὸς ιερετικοῦ τάγματος, μετὰ τῶν λαϊκῶν οἱ βασιλεῖς μυημονεύονται, λέγοντες τοῦ διακόνου· Καὶ τῶν ἵν πίστει πεποιημένων λαϊκῶν, Κωνσταντίνου, Κωνσταντος, καὶ τοὺς λοιπούς. Οὗτοι δέ καὶ τῶν ζώντων μυημονεύει βασιλέων, μετὰ τοὺς ιερωμένους πάντας. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, κράζει ὁ Μηνᾶς· Ταῦτα λέγων ἐσχιστας τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰ δὲ λέγων τὰ τῶν ἀγίων γραφῆν, καὶ τὰ τῶν ἀγίων Πατέρων σχίζει τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ ἀναρρόπει τὰ τῶν ἀγίων δόγματα, τι δεσχθήσεται τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιῶν, ὃν χωρίς, οὐδὲ αὐτὸ τούτο, Ἐκκλησίαν εἴναι δυνατόν; Καὶ στραφεῖς ὁ σακελλάριος, εἴπει τοῖς ἀνθρώποις τοῦ ἑαρχοῦ μετὰ κραυγῆς· Εἴπετε τῷ ἑέαρχῳ,

A Σαξιν). Si autem, dispensationis gratia, una cum credibilitate nequam salutaris demitur, fides, separatio Dei sit omnimoda: sed non unitas est huiusmodi species ejus quae dicitur dispensatio. Si quidem etiam nefandi Iudei dicent: Dispensemus in alterutros pacem, et uniamur et amputemus nos quidem circumcisioem, vos vero baptismum, et non jam invicem impugnemus. Hoc et Ariani aliquando prætenderunt in scriptis sub Magno Constantino dicentes: Ausferamus dictum unius substantiae, et alterius substantiae, et uiuantur Ecclesiae. Et non id admiserunt deisiri patres nostri, sed elegerunt potius persecutionem pati et mori, quam tacere vocem comprobantem unam Patris, et Filii, et Spiritus sancti supersubstantialem deitatem; et hoc cohibente his qui haec B prætendebant Magno Constantino, sicut a multis refertur, qui ea quae tunc gesta sunt studiose scripserunt. Et nullus imperator potuit mediis vocibus suadere deloquisi Patribus, ut convenirent in ea quae ipsi sectabantur; sed expressis vocibus ac propriis, et dogmati quod quærebatur congruis, usi sunt, dicentes liquido, quoniam sacerdotum est quæcerere ac diffinire de salutibus Ecclesiæ catholicæ dogmatibus. Et dixisti: Ergo non est omnis Christianus imperator etiam sacerdos? Et dixi: Non est. Neque enim astat altari, neque post sanctificationem panis exaltat eum, dicens: Sancta sanctis. Neque baptizat, neque chrismatis confectionem patrat, neque facit episcopos, vel presbyteros, aut diaconos, neque linit ecclesias, neque indicia sacerdotii fert, supernumerale scilicet et Evangelium, quemadmodum imperii coronam ei purpuram. Et dixisti: Et quomodo Scriptura regem et sacerdotem dicit esse Melchisedech? Et dixi: Unius natura regis cunctorum Dei, natura etiam ob salutem nostram pontificis facti, unus erat typus Melchisedech. Quod si secundum ordinem Melchisedech, alium dicas esse regem et sacerdotem; et reliqua præsumere dicere, id est: Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium diorum, neque finem vitae habentem (Hebr. vii). Et adverte quod ex hoc oriri valcat malum. Alius quippe talis reperiatur Deus incarnatus secundum ordinem Melchisedech, et non secundum ordinem Aaron salutem nostram perficiens.

D Verumtamen, quid volumus per multa discurrere? Inter sacras oblationes supra sanctam mensam post pontifices, et sacerdotes, et diaconos omnemque sacratum ordinem, cum laicis imperatores memorantur, dicente diacono: Et eorum, qui in fide dormierunt, laicorum, Constantini, Constantis et cæterorum. Sic autem et vivorum memoria facit imperatorum post sacra los omnes. Huc, eo dicente, clamat Mennas: Huc dicens scidiisti Ecclesiam. Et dicit ad eum: Si is qui dicit ea quae sanctarum sunt Scripturarum atque sanctorum Patrum, scindit Ecclesiam, qui adimit sanctorum dogmata, quid monstrabitur Ecclesiæ faciens, sine quibus nec dici ipsam Ecclesiam est possibile? Et conversus sacellarius dixit hominibus exarchi cum clamore: Dicite exarcho: Hujusmodi hominem debebas dimittere vivere ubi præses

τινῶντων ἀνθρώπον ὄφεις; ἔσσαι ζῆν ὅπου ἄρχεις; Καὶ Αἱ λαβόντες σὺντὸν ἔξω, εἰσάγεις τὸν μαθητὴν· καὶ ἀπαιτοῦντες αὐτὸν, κατεπεῖν τοῦ ἐπιστάτου, ὡς θλιψάντος Πύρρον, ἀπεκρίνατο ἡρεμάδι τῇ φωνῇ τὰ τῆς ἀληθείας, ὅτι οὐδὲς ἐτίμος Πύρρον ὡς ἐτίμος ^a, καὶ πελένται κράζεις; Καὶ ἐπειπέρ οὐ κατεδέξετο τῆς πρεπούσης μοναχοῦς εὐθαδοῦς φωνῆς ἔνοικηναι, κελεύεις τυπῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν πάρεστών· Καὶ πυγμαῖς αὐτὸν βιλόντες, ἡμεινῦν αὐτὸν πεποιήκαστε. Καὶ ἀπολύσαντες αὐτοῦς τὰς τέσσαρας καταλαμβάνεις τὸν γέροντα ὁ Μηνᾶς, λέγων παρουσίᾳ τῶν ἀρχόντων· Ἐβαλέ σε ὁ Θεός, καὶ ἥγαγε σε ὀδεῖ, ἵνα ἀπολάβῃς, ὅτα εἰς ἄλλους ἐποίησες, πλανῶν πάντας εἰς τὰ Ὀργένους δόγματα. Πρὸς δὲ εἶπεν ὁ τοῦ Εἰεῦ δόλος; παρουσίᾳ πάντων· Ἀνάθειται Ὀργένει καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, καὶ πάντις τύχρονοι αὐτοῦ. Καὶ λέγει ὁ πρωτόκος Ἐπιφάνιος· Ἐλύθη, κύρι ἀβεβαῖο Μηνᾶ, ὁ κατ' αὐτοῦ παρὰ σοῦ ἐπιγένεντος φόρος, ἵνα καὶ εἰ ἦν Ὀργένειστος, ἐπάν τενεμάτισε, τῆς τοιαύτης ἔκατον ἡλευθέρωσε μέμψεως. Ἔγὼ δὲ ὡς οὐκέτι τοιοῦτο περὶ αὐτοῦ λεγόμενον παραδίχομαι. Καὶ ἀμπνέχθη ἔκαστος αὐτῶν, ἐν φαραγγάττετο τόπῳ.

Καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ περὶ τῶν αὐτῶν ἀφίνη τοῦ λύχνου, Τρώιλος ὁ πατρίκιος, καὶ Σέργιος ὁ εὐκρατεῖς. ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς ἡρακλεῖας, παρεγίνοντο πρὸς τὸν δούλον Θεοῦ τὸν γέροντα, καὶ καθίσαντες, ἐκλευσαντες καὶ αὐτὸν καθίσαι, καὶ εἴπον πρὸς αὐτὸν· Εἰπὲ ἡμῖν, κύρι ἀβεβαῖο, τὸν μεταξὺ σοῦ καὶ Πύρρου γενομένην, ἐν Ἀρρενῷ καὶ Ἰάνῃ περὶ τῶν δογμάτων κίνησον, καὶ ποιεῖς αὐτὸν ἐπιστας; ἀναθεματίσαι τὸ δόγμα τὸ ἴδειν, καὶ τῷ σῷ συνίσθαι. Καὶ ἀργηγήσατο αὐτοῖς πάντα καθεῖσθαι, ὅσα ἡ μητρὸς ὑνίστωσε, καὶ τοῦτο εἶπεν· Ὄτι ἔγω δύγμα δῶμα οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῆς Ἑκκλησίας τές καθολικῆς. Οὐ γάρ ἐκίνησα φωνὴν τῶν ὑπαρκούν, ἵνα ἴδιον μονάγηται δύγμα. Καὶ μιτά τῶν ἀφήγησε λέγονται αὐτῷ· Οὐ κοινωνεῖς τῷ θρόνῳ Κυνοταντευοπόλεως; καὶ εἶπεν. Οὐ κοινωνῶ. Διὰ ποίαν οὐ κοινωνεῖς αἵτταν; εἶπον. Ἀπεκρίθη. Ὄτι τὰς ἀγίας τισσαράς συνόδους ἔξελαν διὰ τῶν ἀλεξανδρείας γενομένων ἐννέα κεφαλαίων, καὶ διὰ τῆς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει γενομένης παρὰ Σεργίου Ἐκθεσεως, καὶ διὰ τοῦτο προσεχῶς ἐπὶ τῆς ἐκτιντοῦ ἰδοικτιῶνος ἐκτεθέντος Τύπου· καὶ ὅτι ἀπέρι δδογμάτισαν διὰ τῶν κεφαλαίων, διὰ τῆς Ἐκθεσεως κατέκριναν· καὶ ἀπέρι δδογμάτισαν διὰ τῆς Ἐκθεσεως, διὰ τοῦ Τύπου ἡγιώσαν, καὶ καθείλον ἔαντος τοσαντάκις. Οἱ τοίνους ὑφ' ἔαντων κατακριθέντες, καὶ υπὸ τῶν Ρωμαίων, καὶ τῆς μιτά ταύτας ἐπὶ τῆς ἱγόντος ἰδοικτιῶνος γενομένης συνίδου καθιερεύεταις, ποιεῖς ἐπιτελίσσοσι μυστηριών; ἢ τοιούντα τοῖς παρὰ τῶν τοιούτων ἐπιτελευμάνοις; ἐπεροτῷ; Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Σὺ μόνος σώζῃ, καὶ πάντες ἀπόλυται; Καὶ εἶπεν· Οὐδέποτε κατέκριναν οἱ τρεῖς παιδεῖς μὴ προσκυνήσαντες τῇ εἰκόνῃ, πάντων ἀθρώπων προσκυνούντων. Οὐ γάρ ἐσκόπουν τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐσκόπουν ὅπως ἀντιτού μὴ ἐκπίστωσι τῆς ἀληθοῦς εὐτείσεας. Οὕτω καὶ Δανιὴλ βλασφεμεῖ εἰς τὸν λάππον τῶν ἱερῶν, οὐ κατέκρινε τινὰ τῶν μὴ προσευχαρένων τῷ Θεῷ κατὰ τὸ θέπισμα Δαρείου, ἀλλὰ τὸ ἴδειν ἐσκόπησε.

^a Interpres legit insuper ἐπιστάτης μου. Et inox, ξελέντες.

Et cum eduxissent cum foras, intromittunt discipulum. A quo cum exegissent ut diceret contra magistrum quod tribulaverit Pyrrhum, respondit quia voce quae veritatis erant, quia nemo honoravit Pyrrhum ut honoravit magister meus, et jubetis clamare? Quia vero passus non est a decenti monachos reverenda voce divertere, jubetur percuti ab his qui astabant; et pugnis submissum semimortuum reddiderunt. Quibus dinissis ad carceres, venit ad senem Mennas, dicens in praesentia principum: Misit te Deus, et duxit te huc, ut recipias quaecunque in alio fecisti, seducens omnes in Origenis dogmata. Ad quem servus Dei coram omnibus dixit: Anathema Origeni, et dogmatibus ejus et omni consentaneo ejus! Et dicit Epiphanius patricius: Destructa est, domine abba Menna, querimonia quae a te adversum eum illata est, quoniam et si esset Origenianista, eo quod anathematizavit eum, ab hujuscemodi sese liberavit querela. Interim ergo tale dictum super eo ulterius non admittam. Et inductus est unusquisque ipsorum in locum in quo custodiebatur.

Et eadem die circa tactum ^b lucernæ, Troilus patricius, et Sergius eucratas, qui erat super imperioriam mensam, venerunt ad servum Dei senem, et sedentes jusserunt etiam illi sedere, et dixerunt ad eum: Dic nobis, domine abba, motionem dogmatum, quae inter te et Pyrrhum Romæ et in Africa facta est: et quibus ei verbis persuaseris anathematizare proprium dogma, et tuo pacisci. Et enarravit eis C omnia per ordinem quaecunque retinere memoria valuit. Addidit autem et hoc, dicens: Ego dogma proprium non habeo, sed commune catholice Ecclesie. Neque enim movi vocem quamlibet, ut proprium meum dicatur dogma. Et post totam narrationem dicunt ei: Non communicas throno Constantinopolitano? Et dixit: Non communico. Qnamobrem non communicas? dixerunt. Respondit: Quia sancta quatuor concilia ejecerunt per illa novem Capitula, quae facta sunt Alexandriæ, et per Ecthesin quae in hac urbe a Sergio patrata est, et per Typum qui nuper, id est per sextam est indictionem expositus: et quia, quae per illa dogmatizaverunt per Ecthesin damnaverunt, et, quae dogmatizaverunt per Ecthesin, per Typum irrita statuerunt, et deposuerunt semetipsos toties. Illi igitur, qui a seipsis damnati sunt, et a Romanis atque a synodo, quae post hanc per octavam indictionem facta est, sunt depositi et sacerdotio denudati, qualia celebrant, rogo, mysteria? Aut qualis spiritus, ad ea quae a talibus celebantur, advenit? Et dicunt ei: Ergone tu solus salvabis, et omnes peribunt? Et dixit: Neminem damnaverunt tres pueri non adorantes iconam, cum hanc omnes homines adorarent. Non enim intendebant ea quae aliorum erant, sed intendebant quatenus ipsi non deciderent a vera pietate. Sic et Daniel missus in lacum leonum non damnavit quemquam

^b Hoc est accensionem.

καὶ εἶλετο ἀποθανεῖν, καὶ μὴ παραπεσεῖν τῷ Θεῷ. καὶ ὑπὸ τῆς θύσιας μαστιγωθῶνται συνειδέσσεις. ἐπὶ τῇ παρεῖσσει τῶν φύσει νομίμων· κήρυξι οὖν μηδέποτε ὁ Θεός κατακρίνει τοντα, ἢ εἰπεῖν ὅτι ἐγώ μενος σώζομαι· αἱροῦμαι δὲ ἀποθανεῖν, ἢ θρόνους ἔχων κατὰ τὸ συνειδές, ὅτι περὶ τῶν εἰς Θεὸν πίστιν παρεσφάλην καὶ οἰσιδήποτε τρόπον.

Ἄλγουσσαν αὐτῷ· καὶ τί ἔχεις ποιῆσαι, τὸν Ἀρματίνονος τοῖς Βυζαντίονις; Ἰδού γάρ χρέος ὑλίθου οἱ ἀποκρισιάριοι Ῥώμης, καὶ αὔριον τῇ κυριακῇ κομισθεῖσι τῷ πατριάρχῃ, καὶ πᾶσι δῆλον γίνεται, ὅτι σὺ διάτριψες τοὺς Ῥωμαίους. Ἀμείβει σοῦ ἀπακρίνεται ἐκεῖθεν, συνθέτο τοῖς ἄνταῦθα. Εἴκι εἴπει πρὸς αὐτούς· Οἱ δύοντες, οἰονδήποτε πρόκριμα τῷ θρόνῳ Ῥώμης, καὶ τὸν κοινωνίστασιν, ἐπάνω οὐκ πῆγον πρὸς τὸν πατριάρχην ἐπιστολήν, οὐ ποιοῦσι· καὶ οὐ πειθοῦσι πάντας· ὅτι οἱ Ῥωμαῖνοι ἐνοῦνται τοῖς ἄνταῦθα, εἰ μὴ ὄρδογράφωσι τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν, καθ' ἀκτέρους τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τι καὶ ἀπέρι ἔστιν, εἴναι φύσει· θελητικόν τε καὶ ἐνεργητικὸν τὸς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ λέγουσσαν· Εἴ δὲ συμβιβασθοῖς τοῖς ἄνταῦθα εἰς Ῥωμαῖον, τί ποιεῖς; Εἴ καὶ εἴπει· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγίον δάκτον τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀγγέλους ἀντιθεματίζει παρὰ τὸ κάρυγμά τι νομοθετοῦντας.

Καὶ λέγουσι· Πάντως ἀνάγκη ἔστι, θελήσεις λίγοθεν εἰπὶ Χριστοῦ καὶ ἐνεργείας· Ἀπεκρίθη· Πάστα ἀνάγκη, ἐπειρ εὐσεβεῖν κατὰ ἀληθείαν θέλωμεν. Οὐδέτον γάρ τῶν ὄντων, χωρὶς ἐνεργείας φυσικῆς ὑφίστηκεν. Οἱ γάρ ἄγιοι Πατέρες φανερῶς λέγουσι, μήτε εἴναι, ἢ γενώσκεσθαι χωρὶς τῆς οὐσιωδεῖς αὐτῆς ἐνεργείας τὴν οἰστρόποτε φύσιν· εἰ δὲ οὐτέ ἔστιν, οὐτέ γενώσκεται φύσις ἀνευ τῆς αὐτῶν οὐσιωδῆς χαρακτηρίζουσας ἐνεργείας, πῶς εἴναι τὸν Χριστὸν, ἢ γνωρίζεσθαι Θεὸν ἀλλοθέν φύσει καὶ ἀνθρώπων, ὃντες τῆς θεϊκῆς καὶ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἄστι θυντατόν; Ἀπολέσας γάρ, κατὰ τοὺς Πατέρας, τὸ βρυχήν ὃ λέων οὐκ ἔστι λέων, πατέντων τὸ ὑπατικόν, οὐκ ἔστι κύνων· καὶ ἄλλο τὸ οἰονούν τὸ φυσικῶς αὐτοῦ συστατικὸν ἀπολέσαν, οὐκ ἔστιν ἔτι ὅπερ ἥν. Καὶ λέγουσσαν αὐτῷ· Οἴδαμεν δὲ τῶν ὅτι οὐτως ἥν πλήν μὴ λυπήσεις τὸν βασιλέα, διὰ τὴν εἰρήνην καὶ μίσουν ποιεῖσθαι τὸν τύπον, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τενὸς τῶν ἐπὶ Χριστοῦ νοούμενών, ἀλλ' ἐπὶ εἰρήνη, τὸν σιωπὴν τῶν ποιεισθῶν τὸν διάστασιν φωνῶν οἰκονομοῦντα.

Καὶ σέβεις ὁ τοῦ Θεοῦ δύνλος ἔστιν τὸν γῆν μετὰ δακρύων· Οὐκ ὕψειδε λυπηθῆναι ὁ ἀγαθός καὶ εὐτελές δεσπότης κατὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως. Οὐ γάρ δύναμαι λυπῆσαι τὸν Θεόν συντάπων, ἀπέρι αὐτούς λαλεῖθαι καὶ ὀμολογεῖσθ.· προστέταξεν. Εἴ γάρ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, αὐτός ἔστιν ὁ θέμενος ἐν τῷ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτος ἀποστόλος, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλον, δῆλον ἔστιν, ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ διὰ τούτων λαλήσας. Διὰ πάστοις οὖν τῆς ἀγίας γραφῆς, τῆς τε παλαιᾶς καὶ νιας διαθήκης, καὶ τῶν ἀγίων διδασκάλων καὶ συνάδεων διδασκόμεθα, θελητικόν τε καὶ ἐνεργητικόν θέστηται καὶ ἀνθρωπότετε, τὸν σαρκωθέντα Θεόν. Οὐδενὸς γάρ τῶν, οἵς ὡς Θεός γενώσκεται, καὶ τῶν, οἵς ὡς ἀνθρώ-

ποτε εορτῶν qui non adoraverunt Deum secundum Darii sanctionem, sed quod suum erat intendit, et elegit mori et non cadere a Deo, et a sua conscientia flagellari in prævaricatione eorum quæ legalia sunt natura. Mihique Deus non det dominare quemquam, vel dicere quod solus ego salver! Quantum autem valeo, eligo mori quam terrorem habere in conscientia quod in fide, quæ in Deum est, per quemlibet erraverim modum.

Dicunt ei: Et quid facies, cum Romani uniti Byzantii fuerint? Ecce enim heri venerunt apocrisiarii Romani, et eras Dominico die communicabunt patriarchæ, ac per hoc omnibus manifestum sit quod tu subverteris Romanos. Denique te illinc ablati, mox consenserunt his qui hic sunt. Et dixit

B ad eos: Hi qui venere, prejudicium quoquomodo sedi Romanæ, quamvis communicent, eo quo. I non detulerint ad patriarcham epistolam, non faciunt: et non credo aliquando quod Romani uniantur istis, nisi confessi fuerint Dominum nostrum et Deum, secundum utrumque eorum ex quibus est et quæ est, esse, et natura voluntarium et operatorium habere salutis nostræ. Et dicunt: Quod si connexi fuerint his Romani, quid facies? Et dixit: Spiritus sanctus etiam angelos anathematizat, præter id quod predicatum est, innovantes.

Et aiunt: Utique necessitas est voluntates dici in Christo, et operationes? Respondit: Omnis necessitas est, si duntaxat pie revera sapere volumus. Nihil enim eorum quæ sunt sine operatione naturali subsistit. Sancti namque Patres manifeste dicunt non esse, nec sciri, sine substantiali operatione^a, quæ hanc substantialiter characterizet: quomodo esse Christum, aut agnoscí Deum natura veraciter et hominem est possibile? Amissio quippe, secundum sanctos Patres, fremibili, leo non jam leo, et latrabilis, canis non jam canis; et aliud quocunque perditò quod se naturaliter conuendebat, non ulterius est quod erat. Et dicunt ei: Novimus vere quod ita sit; veruntamen ne contristes imperatorem, qui propter pacem tantummodo fecit Tyrannum: non in ademptiorē cuiusquam eorum quæ in Christo intelliguntur, sed ad pacem silentium vocum quæ faciebant dissensionem, dispensans.

D Et projiciens se Dei servus in terram cum lacrymis dixit: Non debuerat contristari benignus et pius dominus adversus humilitatem meam; non enim possum contristare Deum, tacens quæ ipse nos loqui et consiliter præcepit. Si enī secundum sacratissimum Apostolum, ipse est qui postulit in Ecclesia primo apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, perspicuum est quod ipse sit qui per istos locutus est. Per totam ergo sanctam Scripturam, tam scilicet Vetus quam Novum Testamentum, sanctosque doctores, ac synodos, edocemur voluntatis et operationis tam in divinitate quam in humanitate incarnatum Deum esse capa-

^a Quæ interpres omisit sic supple: ullam quamcumque naturam. Si autem neque est, neque cognoscitur natura absque operatione quæ ipsam substantiæ characterizet quomodo, etc. SICM.

πος φύσει χωρίκεται, χωρίς ἀμαρτίας, ἵστι ἀνὲπι-
πός. Εἰ δέ τελείος ἴστι καθ' ἑκάτερον, ὡς οὐδενὸς κατ' ἑκάτερος θλεπτής, προφενῶς τὸ κατ' αὐτὸν οὐλον νοθεύει
μυστήριον, ὁ μὴ ὄμολογῶν εἰπὼν εἶναι ὅπερ ἴστι, μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ καθ' ἑκάτερον, τὸν αἵ-
στητον.

Καὶ μερὸν τιωπίσαντες, ἀλλῆλοις προσνεύσακτες λέγουσι· Πόθεν δύνασαι διῆσαι, ὅτι τὰς συνόδους ἐκβάλλουσεν οἱ Θράνου Κανοσταντινουπόλεως; Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἡδὲ δ.δεικταὶ μυρικῶς διὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ λα-
ληθέντων παρ' ἐμοῦ πρὸς τὸν κύρεον Γρηγόριον, τὸν ἀστηρῆτιν· Καὶ νῦν, εἰς παρίσταται τῷ δεσπότῃ τοῦτο δειχθήσεσθαι, κελεύσει δοθῆναι ἀδειαν τῷ ἀντεξιῷ ὑμῶν θυσίᾳ, καὶ ποιῶ γνῶσιν θεοῖσιν, ὅτι τὰ ἐμὰ ἄφηθενται, καὶ πᾶσι φανερὸν ποιῶ τοῦτο, χωρίς σ' αὐτοῦ πόστος σκολιότητος λέγων. Καὶ λοιπὸν ἄλλων πολλῶν λαληθέντων, εἰς γραφεῖς καὶ ψυσικάς καὶ τεχνικάς ἐπράπησαν γυμνασίας τε καὶ θεωρίας, ἥφ' αἵς οὐδυπήντες, Διαρ-
τέριας διετίθησαν, καὶ ἥρξαντο λέγειν· Οὗδεν ὁ Κύριος, ὡρελήθημεν, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνοχλεῖν ὑμὲν οὐκ ἔχομεν.

Ο δέ κύρις Σέργιος εἴπειν αὐτῷ· Ὅτι πολλάκις ἀλλοι εἰς τὸ κέλλιον σου εἰς Βέββας, καὶ ὑπροσάσκαμεν τὰς δι-
δασκαλίας σου, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει βοηθῆσαι σοι, καὶ μὴ ἀγωνίσασθε. Εἰς ἐν δὲ μόνον λυκεῖς πάντας, ὅτι πολλοὺς ποιεῖς χωρισθῆναι τῆς κτινωνίας τῆς ἀνταῖθ Εκ-
κλησίας. Εστι τι; ὁ λέγων, εἴπειν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ,
ἔτι εἴκον· Μὴ κτινωνίσῃς τῇ Εκκλησίᾳ τῶν Βυζαντίων;
Ἀπεκρίθη ὁ κύρις Σέργιος· Αὐτὸ τούτο, τὸ στ μὴ κτι-
νωνίειν, μεράλι πρὸς πάντας ἴστι ρωγῆ, μη κτινωνίσαι.
καὶ εἴπειν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Οὐδὲν βιαστέροις συνει-
δότος κτινυοῦντος, καὶ οὐδὲν τούτου συντυροῦντος παρήριστακτώτερον. Ἀκούσας δὲ ὁ κύρις Τρώλος, δτι
ὁ Τύπος ἀναθεματίζεται εἰς πᾶσαν τὸν δύστην, λέγει πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ· Καλὸν ἔστιν, ὅτι τοῦ εὐεσθεοῦς ἡμῶν δεσπότους η ὑπόληψίς ὑβρίζεται; Απεκρίθη ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Ο Θεὸς συγχωράσεις τοῖς ἑκεῖστασι τὸν δεσπότην ποιῆσαι τὸν τύπον, καὶ τοῖς συγχωρή-
σαι. Καὶ λίγει, τίνες εἰσὶν οἱ ἑκεῖστασι, καὶ τίνες οἱ συγχωρίσαντες; Απεκρίθη, οἱ τῆς Εκκλησίας ἑκεῖστασι, καὶ οἱ ἄρχοντες συνεχώρησαν. Καὶ ίδοι ὁ
ρύπος; Ιτάν τὸν ὑπευθύνων εἰς τὸν ἀδωνον καὶ καθαρὸν πά-
σον εἰρίσεως ἔκτινάχθη. Ἀλλὰ συμβουλεύσατε ποιῆσαι,
οἱ ἑπούσεν ὁ εὐτενὸς τῷ μηνῷ γενομένος αὐτοῦ πάτη-
πος. Ἐκεῖνος γάρ αισθόμενος, ὅτι ψύχον αὐτοῦ την
γετά τὴν δύστην παταχίσσουσι, διὰ κελεύσωντος θεούθερον
ἴστεντον ἐποίησε τὸν ἐπὶ τῇ Εκκλησίᾳ μέμψεως, γράψας.
Ὅτι· Εκθετις οὐκ ἔστιν ἐμὴ οὔτε γάρ ἄγω ὑπηρέτεσσα,
η ἑκίτιστα γενέσθει· ἀλλὰ Σέργιος αὐτὴν ὁ πατράρχης
συντάξεις πρὸ πέντε ἑτῶν τοῦ ἀνελθεῖν με ἀπὸ τῆς
ἀνατολῆς, ἰδεῖθη μου κατ' αὐτὴν γενομένου τὴν πα-
νευδάμονα πόλιν, ὄνοματι μου προτεθῆναι αὐτὴν μεθ' ὑπογραψῆς· καὶ κατειδεζέμην τὴν ἑκίτινον παρίκλησην.
Νῦν δὲ γνοῦ, ὅτι τινὲς ἐπ' αὐτὴν διαμάχουσαι, πάσαι
δῆλον ποιῶ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄμφι. Ταῦτον ἐποίηστο τὸν
κελευστην πρὸς τὸν μακάριον Ιωάννην πάππαν, κατακρί-

A cem. In nullo enim eorum quibus ut Deus acitur, vel eorum quibus ut homo natura cognoscitur, exceptio duntaxat peccato, est imperfectus. Si autem perfectus est utruque, sicut in nullo ex ambobus est minoratus, manifeste totum ipsius adulterat sacramentum, qui non constitutur eum esse quod est. cum existentibus sibi omnibus naturalibus idiomatibus, ex quibus, et in quibus et quae esse probatur.

Et cum paulum lacuissent, et ad invicem innuisserint, aiunt: Unde potes ostendere quod sanctas synodos alijiciant hi qui sunt throni Constantino-poleos? Qui dicit eis: Jam partim ostensus est per ea quae Romæ locutus sum ad dominium Gregorium a secretis. Et nunc, si placet dominatori ut hoc ostendatur, jubeat dari licentiam indigno servo vestro, et facio notitiam librorum, quoniam mei ablati sunt: et cunctis hoc manifestum facio sine qualibet pravitate verborum. Et deinde cum alia multa dicta fuissent, in scripturales, ac naturales et artificiales conversi sunt exercitationes et theorias, quibus delectati hilariores effecti sunt, et excepserunt dicere: Novit Dominus, profecimus, et ex hoc vobis molestiam non ingeremus.

Porro, dominus Sergius dixit ei: Sæpe veni ad cellulam tuam in Bellas, et audivi doctrinam tuam, et Deus auxiliabitur tibi, ne sollicitus sis. In uno vero solummodo contristas omnes, qui videlicet multos facis separari a communione hujus Ecclesie. Est aliquis qui asserat, ait. Dei servus, quod dixerim: Ne communices Ecclesie Byzantinorum? Respondit dominus Sergius: Hoc ipsum, inquiens, quo ipse noui communicas, magna est apud omnes procul dubio vox non communicandi. Et Dei servus: Nil, ait, certius est quam conscientia quae accusat: et nil eo, cui haec testimonium perhibet, majorem habet fiduciam. Ceterum, cum audisset domine Troilus, quod Typus anathematizaretur in toto Occidente, dicit ad servum Dei: Bonum est, quia pii dominatoris nostri opinio injuriis lacertatur? Respondit servus Dei: Deus ignoscat his qui dominatori facere Typum persuaserunt, et his qui permiserunt. At ille: Qui, ait, sunt qui persuaserunt, et qui sunt qui permiserunt? Respondit: Illi qui erant Ecclesie suaserunt, et principes permiserunt. Et ecce sordes a sotibus in insontem et omni haeresi purum excussa est. Sed consilium date ut faciat quod fecit pīxe memorize quondam atus ejus. Ille quippe sentiens quod in viuperium ejus in Occidente quidam prorumperent, per epistolam liberum se fecit ab Ecclesie querimonia, scribens: « Ecthesis, inquit, non est mea, neque enim ego vel dictavi, vel jussi ut stere. Sed cum hanc Sergius patriarcha composisset ante quinque annos, prius quam ab Oriente repedasse, deprecatus est me, cum ad hanc felicem pervenisset urbem, ut nomine meo proponeretur cum subscriptione: et suscepit deprecationem illius. Nunc vero cognoscens quod iam super ea altercatur, cunctis facio

νοτε την εκθεσιν, εν τοῖς πρὸς Πύρρον τότε γραφεῖσιν, καὶ ἔτοτε Σεργίου χρυματίζει πανταχοῦ εἶναι ἐκθεσις. Τοῦτο ποτέσι καὶ ὁ νῦν εὐτελῶς βεστιλεύων ὥμων, καὶ μηδὲ παντελῶς ἀχραντος πάστος μέμψεως ἡ πρόληψις αὐτοῦ. Τότε σεισαντες τὰς κιφαλὰς, ἐσώπησαν, τοῦτα μόνα εἰρηκότες, διὰ δυσχερῆ καὶ ἀνέκβατα.

Τούτων καὶ ἑτέρων διαφόρων λαληθίντων, προσκυνήσις καὶ προσκυνήσαντες, μετὰ πάστος θαρρότητος ἀνεχώρησαν. Καὶ πάλιν τῷ ἀλλῷ σαββάτῳ, ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ· καὶ εἰσφέρουσι πρῶτον τὸν μαθατὸν τοῦ γέροντος, συνελθόντων καὶ τῶν δύο πατριαρχῶν. Καὶ ἀγουσι τεκνοταντῶν καὶ Μενάν κατηγόρους τοῦ γέροντος, καὶ ἀπακούοντες τὸν μαθητὴν συγκατέθισθαι τοῖς κατ' αὐτῶν λαλουμένοις. Μετὰ δὲ πάστος παρέστησις εἴκεν ὁ μαθητὴς ἀρόδως πρὸς τὸν σύγχρονον· Κανετανίου εἰσάγετε ἐν σεκρέτῳ παλατίου; Οὔτος οὐκ ἔστι οὐτε πρεσβύτερος, οὐτε μοναχός, ἀλλὰ τριβύνος θυμῆλης ἐγγαρίσθι· Ἀφροδίτη καὶ Φωκαίοις, ποτα γύναικα βοσκῶν ὑδεν ἔκειται. Πάλιν διαδον τὰς πανουργίας αὐτοῦ, ἢ ἐποίησε πρὸς τὸ λαθεῖν· ποτὲ μὲν λέγων, ὅτε ἀνίψιοι αὐτοῦ εἰσί, ποτὲ δὲ, ὅτε διὰ τὸ μὴ κοινωνῆσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ Κανετανίου πολιεώς ἐπῆρε αὐτάς, ἵνα μὴ χρωθῶσι τῇ αἱρετικῇ κοινωνίᾳ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐάν διέψη αὐτῷ σπατάλην, καὶ εὑρῇ χῶραν μὴ γνωρίζουσαν αὐτὸν, τὰ αὐτέα ποιεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάρειν, καὶ ρυπαρᾶς ὑδονᾶς. Καὶ μεγάλα αἰσχύνα κατεῖ τὸ καν συντυχάνειν αὐτῷ, τοῖς σεμνῶς βιωναι θέλουσιν. Εἴτα μετὰ ταῦτα, ἐρωτηθεῖς εἰ τὸν τύπον ἀνεθεμάτιστον; Ἀφρόδιτης εἶπεν· Οὐ μόνον ἀνεθεμάτιστα, ἀλλὰ καὶ λιβελλον ἐποίησα. Τί οὖν, οὐχ ὁμολογεῖς πεποικάναι κακῶς; Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄρχοντες. Καὶ λέγει, μὴ δῷ ὁ Θεός, ἵνα ὑπὲρ ἐπίσταται καλῶς κατὰ θεσμὸν ἐκκλησιαστικὸν, εἴτα γνίσθαι κακῶς. Καὶ πολλὰ ἀλλὰ ἐρωτηθεῖς, καὶ ἀποκρίθεις κακῶς ὁ Θεός ἐχωρίγησεν αὐτῷ, ἐξάγεται τοῦ σεκρέτου.

Καὶ εἰσάγουσι τὸν γερόντα, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν κύριε Τρύπωλες· εἴπε, ἀλλᾶ. βλέπε, εἰπὲ τὸν ἀλάθειν, καὶ Διεῖ σε ὃ | δεσπότης· ἐπὶ ἐάν διὰ τῆς νομίμου διηγήστως ἐθίωμεν, καὶ εὑρῇ κανὸν τὸν κατηγορηθέντων σου ἀλλοῖς, ὁ νόμος φονεύσει σε. Καὶ εἴπε· ναι ἔποι, καὶ πάλιν λέγω, ὅτε ἐάν μόνον ἐν λέγηται εἶναι ἀλλοῖς, καὶ ὡς Σατανᾶς Θεός ἔστιν· εἰ δὲ οὐκ ἔστι Θεός, ἀλλὰ ἐποστάτης, καὶ τὰ κατηγορηθέντα μου ψευδῆ, καὶ ἀντόποτα. Πλὴν εἴ τι καλεύετε ποιῶσαι, ποιάσατε· Θεὸν σέβων, οὐκ ἀδικοῦμε. Καὶ λέγει αὐτῷ· Οὐκ ἀνεθεμάτιστὸν τὸν τύπον; Ἀπεκρίθη· Παλλάκις εἴποι, ὅτι ἀνεθεμάτιστα. Λέγει αὐτῷ· Τὸν τύπον ἀνεθεμάτιστας; τὸν βασιλεὺν ἀνεθεμάτιστας. Ἀπεκρίθη ὡς τοῦ Θεοῦ δούλος· Εγὼ βασιλεὺς οὐκ ἀνεθεμάτιστα, ἀλλὰ χάρτην ἀλλοτριοῦ τῆς ὄρθοδοξοῦ καὶ ἐκκλησιαστικῆς πίστεως. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ποῦ ἀνεθεμάτισθι ὑπὸ τῆς συνόδου Φώκης; Ἀπεκρίθη· Εἰς τὸν Ἐκκλησιαν τοῦ Σοτῆρος, καὶ εἰς τὸν θιετόκουν. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἀπαρχος· Κονομῆς τῷ Ἐκκλησίᾳ τὸν ἀδε, ή οὐ κοινωνεῖς; Ἀπεκρίθη· Οτι ἐξα ἔξαλε τὰς συνόδους. Καὶ εἴπεν, ιάν ἐξα ἔβαλε τὰς συνόδους, πῶς εἰς τὰ δίπτυχα ἀναφέρονται; Καὶ

A manifestum, quia non est mea. Ἡ Hane fecit jussio-nem ad beatum Joannem papam, condemnantem Ecthesin in his quæ scripsérat tunc ad Pyrrhum. Et ex eo tempore ubique Sergii esse dicitur Ecthesis. Hoc faciat et is qui pie in nobis imperat, et permanebit omnino intemerata ab omni reprehen-sione opinio ejus. Tunc moventes capita siluerunt, hoc tantum dicentes: Omnia difficilea et perplexa.

B His itaque et aliis diversis edictis, adorati et adorantes, cum omni hilaritate discesserunt. Et rursus alio sabbato adduxerunt eos in palatium, et introducunt primo discipulum senis, convenientibus etiam tunc duobus pariter patriarchis. Et ducunt Constantinum et Mennam senis accusatores, ex gentes a discipulo, quo acquiesceret his quæ a se dicerentur. Ast discipulus cum fiducia omni ad se-natum intrepide dixit: Constantinum introducitis in secretarium palatii? Hic neque presbyter est, neque monachus, sed tribunus thymelicus: innotuit Afris atque Romanis, quales mulierculas pascens illinc venerit. Nam et omnes didicerunt versutias ejus, quas exercuit ut lateret: modo quod sorores suæ fuerint dicens, modo quod, ne communicarent Ecclesie Constantinopolitanæ, tulerit eas affirmans, ne videlicet polluerentur hæretica communione. Verum etsi rursus sibi defecerint epulæ, et invenerit locum se non agnoscentem, eadem facit turpis lucri gratia et sordidae voluptatis. Ingensque confusio est saltem loqui cum eo his qui religiose vivere volunt. Deinde interrogatus si Typum anathematizasset, intrepide dixit: Non solum anathematizavi, sed et libellum feci. Ergone, aiunt ei principes, consideris te male fecisse? At ille: Non tribuat Deus, ut quod bene et secundum ritum Ecclesie feci, dicam fa-cium fuisse non bene. Et super multis interrogatus, cum respondisset secundum quod sibi largitus est Deus, educitur de secretario.

C Et introducunt senem, et dicit ad eum dominus Troilus: Dic, abba, vide, dic, veritatem, et miserebitur tui dominator. Nam si ad legalem inquisitionem venierimus, et invenerit saltem unum verum ex his de quibus accusaris, lex occidet te. Et dixit: Jam dixi, et iterum dico: si unum tantummodo ex his quæ dicitis est verum, et Satanás Deus est: si vero non est Deus, sed apostata, et ea super quibus accusor falsa sunt et minime subsistentia. Verum-tamen quidquid jubelis facere, facite: Deum colens non injuriam patior. Et dicit ei: Non anathematizasti Typum? Respondit: Multoties dixi, quia anathematizavi. Et dicit ei: Typum anathematizasti, imperatorem anathematizasti. Respondit Dei servus: Ego, inquiens, imperatorem non anathematizavi, sed chartam alienam ab ecclesiastica fide. Et dicit ei: Ubi anathematizatus est a Romana synodo? Respondit: In ecclesia Salvatoris, et in Dei Genitricis. Tunc dicit ad eum præfactus: Communi-cas Ecclesia huic, an non communicas? Respon-dit, et dixit: Non communico. Dicit ei: Quare? Respondit: Quoniam foras ejicit synodos. At ille:

λέγει· καὶ τίς ὄντος ὀνομάτων, τὸν δογμάτων ἐκβεβλημένων; καὶ δύνασαι, ἔφη, τοῦτο δεῖξαι; καὶ εἶπεν· Ἐὰν λέγῃς ἄδειαν, καὶ κελεύσῃς, δειχθῆναι ἔχω τοῦτο πάντα εὐχερῶς. καὶ συνπισάντων αὐτῶν, λέγει αὐτῷ ὁ συκελλάριος· Διὰ τί ἀγαπᾶς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τοὺς Γραικούς μισεῖς; Ἀποκριθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος εἶπε· Παρεργεῖλαν ἔχομεν, τοῦ μὴ μισθσαί τινα· ἀγαπῶ τοὺς Ῥωμαίους, ὡς ἡμοπότους, τοὺς δὲ Γραικούς, ὡς ἡμοργάδους· καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ ὁ συκελλάριος· Πόσων ἐτῶν λέγεις ἵατον; Ἀπεκρίθη, οὐ. καὶ λέγει αὐτῷ· Πόσους χρόνους ἔχεις μετά σου ὁ μαθητής σου; Ἀπεκρίθη, λέγει· Τότε ἀνέκραξε εἰς κληρικός· Ἀπέδωκε σοι ὁ κύριος, ὅσα ἐποίησκες τῷ μακαρίῳ Πύρρῳ. Πρὸς ἐνθέντες ἀπεκρίθη ὅμως.

Τοσούτων δὲ λαληθέντων ἐν τῷ σεκρέτῳ, οὐδεὶς οὐδὲν τῶν πατριαρχῶν ἐφέγγατο. Ἐν δὲ τῷ κινεῖσθαι περὶ τῆς συνόδου Ῥώμης λόγου, κράξει ὁ Δημοσθένης· Οὐ κεκύρωται ἡ σύνοδος, τοῦ συγκροτήσαντος αὐτὸν καθαρεύοντος. Καὶ λέγει ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Οὐ καθηρέων, ἀλλ᾽ ἔδιωχθον. Ποιὰ γέγονεν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις συνοδεῖς καὶ κανονικὴ πρᾶξις ἀσφαλῶς ἔχουσα αὐτὸν τὴν καθηρέστιν; Πλὴν ἴνα καὶ κανονικῶς καθηρέθη, οὐ ποιεῖ τοῦτο πρόκριμα τοῖς ὄρθوذοξας κατὰ τοὺς θείους κανόνας κυρωθεῖσιν, οἷς καὶ τὰ γραφίντα παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πάπα Θεοδώρου συμβαίνουσι. Καὶ λέγει τούτων ἀκούσας Τρώλος ὁ πατρίκιος· Οὐκ ὅδας τι λέγεις, ἀβεβαία. Τὸ γενόμενον, γέγονε.

Ταῦτα, ὅσα ὑπὸ μνήμην κατέχει, τὰ κακηνημένα τε καὶ εἰρημένα· καὶ εἰς τοιούτον τὰ κατ' αὐτοὺς κατεῖλέξεις· ἀπολύσαντες· καὶ τὸν ἄγιον γέροντα τοῦ σεκρέτου, ἐν τῇ φρουρᾷ. Καὶ τῇ ἑπαύριον, ἡ τις ἡνίκα κυριακή, συμβούλιον ποιήσαντες οἱ τᾶς Ἔκκλησίας, ἐπεισαγόντες τὸν βασιλέα, ταῦτην αὐτούς κατεκρέναι τὴν πειράν καὶ ἀπάνθρωπον ἔξοριαν· διῆρημένους ἀλλήλων, τὸν μὲν ἄγιον γέροντα εἰς Βιζύνην κύστρον τῆς Θράκης, τὸν δὲ μαθητὸν αὐτοῦ εἰς Πέρβερον, ὃ οὐκ ἔχει ἔξωτερὸν βῆμα ποδὸς ἢ Ῥωμαίων βασιλείᾳ, ἀπρονόητους, γυμνούς, ἀτρόφους, πάσοις τῆς πρὸς τὸ ἔγινον ἀφορμῆς ἀστερημένους, μὴ ἔγγιζοντας θαλάσσην, ἵνα μὲν ἔχωσιν ἐκ τῶν ἐλεημόνων ἐπισκεψύν· καὶ οὗτως εἰσὶ γυμνοὶ καὶ ἀτρόφοι, μόνην ἔχοντες τὴν ἐπιπλατα τοῦ Θεοῦ· παρακαλοῦντες πάντας τοὺς Χριστιανούς, τοῦτο βοῶντες· Εὔξεσθαι διὰ τὸν Κύριον, ἵνα τέλεσθω ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, καὶ διδάξῃ ἡμᾶς· Ὄτι οἱ συμπλίσοντες αὐτῷ, ἡγριασέντες πειράντων λαμβάνοντο θαλάσσην, ἀνέμοις καὶ κύμασι δονουμένου μὲν τοῦ σκάφους, ἀκατατέστου δὲ διεριζόντος. Συγχωρεῖ γάρ καὶ δύοντος μεγάλου αὐτούς πειραθένται, δοκιμάζων αὐτῶν τὴν περὶ αὐτὸν διάθεσιν, ἵνα μεγάλη τῇ φωνῇ κράξωσι· Ἐκύριος, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολύμεθα, καὶ μάλιστα πάντα μόνῳ αὐτῷ ἐπιτρύχειν, τὰ τῆς αὐτῶν σωτηρίας· Καὶ μὴ πετοῦμότες· ὅσιν ἐρήμωντος, καὶ τύχωσι χαλίνιας μεγάλης, τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κυμάτων κατευνασθέντων· καὶ εἰς μέσον λύκων αὐτούς ἐκδιδώσι, καὶ διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰσελθεῖν,

A Si foras, inquit, ejecit synodos, quomodo in duplicitis recitantur? Et dicit: Et qui profectus est non minum, cum dogmata sint electa? Et potes, ait, hoc ostendere? Et dixit: Si accepero licentiam, et junseritis, ostenderemus hoc oppido facile. Et lacentibus omnibus, dicit ei sacellarius: Quare diligis Romanos, et Graecos odio habes? Respondens autem Dei servus ait: Praeceptum habemus ne quemquam odio habeamus. Diligo Romanos ut unam mecum habentes fidem: Graecos autem, ut eadem qua ego lingua loquentes. Et iterum dicit ei sacellarius: Quot annorum dicis esse te ipsum? Respondit, septuaginta quinque. Et dicit ei: Quot annos habet tecum discipulus tuus? Respondit, triginta septem. Tunc unus clericorum exclamavit: Retribuit tibi Deus quæcumque fecisti beato Pyrrho. Ad quem nihil vinnice respondit.

Cum autem tanta in secretario dicta fuissent, nullus penitus patriarcharum quidquam effatus est. Cumque sermo de synodo Romana motus exstitisset, clamauit Demosthenes: Non est firma synodus, eo, qui haec celebravit, deposito. Ad quod servus Dei: Non, inquit, depositus est, sed expulsus. Nam quæ sub gestorum serie synodica et canonica facta est actio continens ejus diligent relatione depositionem? Verumtamen, etiam si canonice depositus exstidisset, non faceret hoc præjudicium his quæ orthodoxe secundum sacras regulas sunt firmata: quibus etiam, quæ scripta sunt a sanctæ memorie papa Theodore, congruent. Et dicit, his auditis, dominus Trbilus: Nescis quid dicas abba. Quod factum est, factum est.

D Hæc sunt, quantum memoria retinet, quæ mota et dicta sunt, et tali ea quæ in illos gesta funere terminata sunt fine, dimisso quoque sancto sene a secreto in carcere. Postera vero die quæ fuit Dominicæ, concilio facto, hi qui erant Ecclesiæ persuaserunt piissimo imperatori, hoc eos amaro et inhumano exilio condemnando et ab invicem dividendo; sanctum quidem senem penes Bysothen castrum Thraciæ provinciæ; porro discipulum ejus apud Perberim, que exterior nec passus pedis Romanorum habet imperium, nudos, sine provisione, sine causa, atque omni ad vivendum occasione carentes, non appropinquantes mari, ne haberent ex misericordiis visitationem. Et ita sunt nudi, et sine alimentis, solam habentes spem Dei: et hoc omnes Christianos rogantes atque clamantes: Orate propter Dominum, ut consummet Deus misericordiam suam cum humilitate nostra, et doceat nos. Nam et ipsi qui cum eo navigant esferi experimentum accipiunt maris, ventis quidem et fluctibus scapha concussa, sed stabili penitus permanente. Permitit quippe magnis eos tentari procellis, corum erga se probans affectum, quatenus voce grandi exclamat: Domine, salva nos, perimus, discantque omnia illi soli ascribere, quæ sine noscuntur esse salutis: et ne confidentes sint in se, tranquillitatemque consequantur magnam, ventis sedatis et fluctibus: et in medium eos luporum dabit.

καὶ διὰ εὐθύνετος ὑδάνετο τρίβον παρεκτελεύεται, καὶ διὰ δέψεων, καὶ γύμνων, καὶ δεσμῶν, καὶ φυλακᾶς, καὶ ἀπόχετρος, καὶ μάστορος, καὶ στενηρῶν, καὶ πλους, καὶ ὄφος, καὶ χάλκου, καὶ ἐρετύσματος, καὶ βασισμάτων, καὶ πολεμίσματος, καὶ ἀμφιεργών τροποτίνεται, καὶ πάθος, καὶ θεατήσους πολυτρόπους· ὃν τέλος, οὐ παρεγνωστὸς ἀνάστασις, φέρουσα μεθ' ἐαυτῆς εἰρήνην τοῖς δι' αὐτὸν διωχθέσιν, καὶ χαρήν τοῖς δι' αὐτῶν θλιβεῖσι, καὶ ἀνάληψιν εἰς οὐρανούς, καὶ προσταγωγὴν τῷ πατρίκῃ καὶ ὑπερουσίᾳ θρόνῳ, καὶ λῆξιν ὑπὲρ ἅνω πάσης ἀρχῆς οὐσιαν, καὶ ἔκουσιας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριετῆς, καὶ πατρὸς ὀνόματος ὄνομαζόμενου, εἴτε ἐν τῷ αἰώνιῳ τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μελλοντὶ· ἡς τύχοιμον ἀπαντεῖ, εὐχάριτος προσεβείας τῆς πανυπεπάτου, καὶ πανεπέπατου, καὶ ὑπερενδόξου κυρίως φύσει θεοτόκου καὶ κειπαρθένου, Μαρίας, καὶ τῶν ἀγίων ἀπεστόλων, προφητῶν καὶ μαρτύρων. Ἀμén.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΙΓΑΙΟΙΣ ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ
πρὸς Ἀναστάτου μονάχουτα.

Χθὶς ὁκτωκαΐδεσκάτη τοῦ μηνὸς, ὥτις ἦν ἡ ἀγία Πεντηκοστή, ὁ πατριάρχης ἐδήλωσε μοι λέγων· Πολὺς ἐκδησίας εἶ· Βυζαντῖον, Ρώμην, Ἀντιοχείαν, Ἀλεξανδρείαν, Ἐρετρίδαν; Ἰδεν πᾶσαι μετά τῶν ὑπὸ αὐτῶν επαρχῶν ἡνῶθενσαν. Εἰ τοίνουν εἰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνέθεται, μάκιας ἔστουν ὅδον τῷ βίῳ παινοτομῶν, πάθης ὑπὲρ αὐτὸν προσθέμενος. Πρὸς οὓς εἴπον· Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὄρθὴν καὶ σωτήρευν τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁμολογίαν, Πάτραν μακαρίστας ἵρος αὐτὸν καλῶς ὁμολόγησεν, ὁ ταῦτα ὅλον εἴναι θεὸς ἀπεφήνατο. Πλάνη μάθω τὴν ὁμολογίαν, ἐφ' ἣν πιστῶν τῶν Ἐκκλησιῶν γέγονεν ἡ ἀνωτερή, καὶ τοῦ γενεράτου καλῶς, οὐκ ἀλλοτριοῦμαι. Καὶ γοτεῖς οὐκ ἔχωμεν περὶ τούτου καλευστενούς, λίγαγεν διὰ τὸ γενέσθαι σε πάντας ἀπροφάσιστον. Δύο λέγομεν τύρην διὰ τὴν διαφοράν, καὶ μίαν διά τὴν ἐνωτικήν. Ταῦτα δεῖ τὴν ἔνωσιν μίαν φατὲ γεγονέται ἡ παράτετας, εἴπον, ἀτέραν; Οὕτω, φασιν, ἀλλὰ τάς δύο μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν. Ἀπιπλόγυμεν πραγμάτων, ἔφαν, ἐσαντοῦς ἀποπόστατον πίστον, καὶ θεών αἰνύπαρκτον πλάσιντες. Εἰ γάρ εἰς μίαν συγχέομεν τὰς δύο διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ πάλι εἰς δύο διαφορούμενον διὰ τὴν διαφοράν, οὐκ ὅταν μονάς σύντε δύάς, διεργεῖσιν ἀλλήλαις ἀναγρουμένον ἂστι, καὶ ποιωσάντες ἀνενεργητον ὡς προσπέμψαντα, καὶ παντελῶς ἀνύπαρκτον. Τὸ γάρ μεθεμένη ἔχον ἐκ γύναις ἀναγκαῖτον, καὶ μαθεντὸν λόγῳ τροπὸς ἀλλοιούμενον ταῖς μεταπίκτουσαν κίνησιν, πάσις οὐσίας ἰστέρωται κατὰ τοὺς Πατέρας, οὐκ ἔχον ἐνέργειαν οὐσιωδῶς αὐτὸς χαρακτηρίζουσαν. Τούτο οὖν λέγετον δύναμας, οὗτε ἀδέχθεν παρὰ τὸν ἄγιον Πατέραν ὁμολογεῖν· τὸ δοκοῦν ὑμῖν, οὗτοι ἔξουσιοι ταῖς, πιεῖσθαι· Οὐκοῦν ἔχουσσον, ἐψησταῖς, ἔδοξε τῷ δεσπότῳ καὶ τῷ πατριάρχῃ, διὰ πρακτέπον τοῦ πάπτα Ρώμης, ἀνακεματισθῆναι σε μὴ πειθάμενον, καὶ τὸν ὄριζόμενον αὐτοῖς ἀπεινέγκασθαι θάνατον. Τὸ τῷ θεῷ πρὸ παντὸς αἰώνος ὄρισθεν ὃν ἔμειν δέσποτο πέρας, φίρουν αὐτῷ δόξαν πρὸ παντὸς ἐργωσμένην αἰώνος, αὐτοῖς τοῦτο ἀκόντιας ἀπεκρινάμενον. Καὶ πρὸς τὸ γένοντα σε, καὶ προσθήκην εὐχῆς τῷ θεῷ πορθεῖσαι καὶ διέτεως, ἐμφανῆ τοι τὰ δηλωθέντα πεποιη-

A et per angustam portam intrare et per arctam incedere semitam jubet, et famem ac sitim, et nuditatem, et vincula, et carceres, et abductiones, et verbera, et crucem, et clavos, et acetum, et fel, et sputa, et alapas, et colaphos et ludibria proponit, et passionem, et mortes multimodas: quorum finis splendidissima est resurrectio, ferens secum pacem his qui propter illum persecutionem sunt passi, et ascensum in coelos, et ascensum ad paternum et consubstantialem thronum, et sortem quae est super omnem principatum, potestatem, et virtutem, et dominacionem ei omne nomen quod nominatur, sive in hoc saeculo, sive in futuro. Cujus participes efficiamur omnes, orationibus et intercessionibus superlaudabilis et prae omnibus venerabilis et gloriose, propriæ B ac natura Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, sanctorumque apostolorum, prophetarum ac martyrum. Amen.

EJUSDEM S. ABBATIS MAXIMI
ad Anastasium monachum discipulum suum.

Hic, quod fuit octava decima mensis dies quam solemnitas agebatur sancte mediæ Pentecostes, patriarcha significavit mihi dicens: Cujus Ecclesiae es? Constantinopolitanæ, Romanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ, an Hierosolymitanæ? Ecce omnes una cum subditis sibi provinciis adunatae sunt. Igitur si es catholicæ Ecclesiae, unire, ne forte extraneam et novam viam conversatione tua reperiens, patiaris quod non speras. Ad quos dixi: Catholicam Ecclesiam Deus omnium esse prænuntiavit rectam et salutarem fidei in se habita confessionem, Petrum beatum dicens in quibus se bene confessus est. Verumtamen discam confessionem, supra quam omnium Ecclesiæ facta est unitas, et ab eo quod bene gestum est nequam alienabor. Et aiunt: Licet non habemus super hoc iussionem, dicimus ut efficiaris penitus inexcusabilis. Duas fatemur operationes ob diversitatem, et unam propter unionem. Duas propter unitatem asseritis factas, an præter has, dixi, aliam? Non, inquit, sed duas unam propter unionem. Caruimus, dixi, rebus, nobismetipsis sine subsistentia sicutem, et sine existentia Deum singentes. Si enim in unam confundimus duas propter unionem, et rursus in duas separamus unam propter differentiam, non erit unitas, neque dualitas, operationibus invicem separatis semper et patrantibus inoperativum et penitus insubstantivum eum cui inerant. Quod enim ex natura nullum habet qui auferri possit, vel aliqua ratione vicissitudinis commutari et intercidere, motum, omni caret substantia, secundum Patres, non habens operationem substantialiter se characterizantem. Hoc itaque dicere nequeo. Neque enim sic edocimus sum a sanctis Patribus confiteri. Quod libuerit vobis, potestativi cum sitis, facite. Ergo audi, dixerunt: Visum est dominatori et patriarchæ per præceptum papæ Römani ut anathematizeris nisi obedias, et destinatum ab eis perferas mortem. Quod a Deo ante omne diffinitum est sæculum finem acciviat, scer-

καὶ παρακαλῶν τῷ κυρίῳ Θεῷ, καὶ τοῖς ἀκεῖ σὺν αὐτῷ
Πατράσιν ὑμῶν ἄγοις γνώριμα καταστῆσαι ταῦτα, τὰς
αὐτῆς χάριν αἰτίας.

A sibi gloriam ante omne seculum scitam , illis , cum
haec audirem , respondebam . Et ut cognoscas et addi-
tamentum orationis et deprecationis facias Deo , ma-
nifesta tibi quæ denuntiata sunt mihi exhibui : rogas
quatenus haec domino Thio , et sanctis Patribus qui
illuc simul cum eo sunt , nota constitutas ejusden-
rei gratia .

Anastasius

Hæc jussit mihi transcribere et nota facere sanctissimis vobis: quo et ex his motione comperita, communem omnes pro communi matre nostra, catholicæ videlicet Ecclesia, et nobis indignis servis vestris afferatis Domino precem, ad roborandum omnes et nos quoque in illa vobiscum perseverantes, secundum pie in ipsa prædicatam a sanctis Patribus

orthodoxam fidem. Magnus enim in toto mundo
timor habetur, cum haec persecutionem consonanter
ab omnibus patiatur, nisi sua gratia consuele pra-
stet auxilium is qui semper auxiliatur, semen pie-
tatis saltem seniori Romæ relinquens, nobis non
mentientem ad apostolorum habitam principem re-
promotionem suam confirmans.

EJUSDEM S. ANASTASII MONACHI

Discipuli S. abbatis Maximi

Ad commune monachorum apud Caralim constitutorum collegium.

Multa scribere nos etiam præter votum tempus prohibuit. Omnia vero in uno nota facimus verbo sanctissimis vobis. Hi qui alterius sunt partis, difinitione immobili, ut est, et propriæ maxime professionis constitui paternam non malunt doctrinam, sed alterius impelluntur opinionibus quas et dinumerare operosum de cætero duco. Modo ergo ab inexistentia ad inconvenientiam translati sunt: id est, ex eo quod neque unam, neque duas dicunt, ad prædicandum duas et unam, id est tres in uno eodemque Christo voluntates et operationes traducti, quod neque patrius, neque synodicus, neque physicus sermo decrevit: sed neque prisorum et deinceps hæreticorum furor eatenus adinvenit, sciens inanem tanquam vitio proprio corruptam eamdem opinionem. Si enim diversæ ex diversis compositum substantiis characterizant naturaliter proprietates, utpote nullatenus adempta naturarum diversitate propter unionem, sed salva potius proprietate utrinque naturæ et in unam personam et unam subsistentiam concurrente, quemadmodum sancta Chalcedoniensis synodus ait: et is Deus ex Deo Patre, et homo ex homine semper virgine matre, idem ipse existens cognoscitur juxta naturam natus, quamquam incorporaliter et sine causa; corporaliter autem ex hac propter causam, salutem videlicet nostram: quomodo possibile est unam eundemque personam, id est unum eundemque Christum Dominum nostrum et Deum, super duas etiam alia secun-

cognoscatur existentiae, et sit idem duabus una, id est alterutris tres, sive naturales, sive substantiales.

Verum, naturales quidem non, sed, secundum illos, subsistentiales, aggregentque ob hoc adversus eum jam aut tres substantias, aut totidem subsistentias, et secundum ipsum æqui numeri proprietates, increatam videlicet et creatam, et neutram, id est nonexistentem. Inexistens enim est quod neutrui per naturam participatur, ita ut etiam identitate quæ ad eam, id est tertiam, est, secundum illos nonexistentes sint et duæ naturæ, et naturales ipsius voluntates et operationes. At vero si non eadem, sed alia, exceptis his ex quibus est credendus, in eo per tertiam aiunt, eumdem secundum, eamdem, rursus profertur nonexistentiam, velut is qui medius inter neutram harum existat, increatam scilicet natura sua, et creatam substantiam atque virtutem : ant enim subsistentiam volunt hanc esse, aut compositam, aut deivirilem, aut unitoram propter adunationem. Nam non solum, ut dictum est, hanc non existentes introducunt, quod secundum nihil eorum ex quibus est naturam hunc characterizet : verum etiam a naturali cognitione, quam habet cum Deo et Patre, reddunt externum. Minus enim dicendum, quia perlibent eum, etiam a congenita proprietate quam habet ad intemeratam matrem et virginem, alienum : quasi secundum neutrum horum habeat compositam, aut subsistentiam aut deivirilem, aut unitoram

sistentiam sibi unitas innescat, si propter unitatem unam operationem dogmatizent: quod hi qui in divisione corrupti sunt dicunt, affectuosam hanc esse operationem fabulose fingentes. Sic autem et confusione locum tribuentes et deivirilem secundum Severum male interpretantur, unam hanc, sed non duas secundum unionem divinam natura et virilem significare contendentes, et hanc Deiviri quamdam naturam, sed non virum factum Deum sibimet subiudicant, praesertim cum hoc previdens etiam vere deiphantor Dionysius^a, non unam vocaverit hanc, sed nova quadam deivirili nobis eum dixerit operatione conversatum. Ostendens non alteram ab altera disjunctam, sed ambas per alterutras connaturaliter adiutatas, in eorum ex quibus, et in quibus et quae erat, certitudinem preferendas, et, ut^b paterne dicamus^c, cum alterius communione horum utrumque. Ita ut mirabiles quidem passiones, compassibilita vero, procul dubio miracula cognoscantur per omnitudinem coaptationem eorum, quae ab eo naturaliter gesta sunt. Dupla enim omnia, et vera omnia, et unita omnia praedicant in eo qui duplaci est natura, ea quae secundum natruram sunt Dei praecones et Patres nostri. Quibus, ut dictum est, suum corrigere solentes sermonem, adhuc et senioris Romæ propriae consentire sectæ coegerunt apocriarios, unam super duas, id est tres secum praedicandi in eodem Domino nostro Iesu Christo voluntates et operationes, similem scientiae ligno gustum communiscentes,

^a Epist. ad Cainum.

^b Paterne. Patrum more sive verbis.

A quemadmodum et isti fidem ex bono et malo proferrunt affectantibus. Unde et talibus circumvenientes litteris ei qui miserat mittunt. Quia ergo in magno propter hanc periculo sunt res pene totius catholicæ et apostolicæ Dei Ecclesiæ constitutæ, pro ea deprecamur et obsecramus sanctissimos viros, ne hanc despiciatis pericitantem, sed adjuvetis tempestatibus laboratorem, scientes in tempore tribulationis dilectionem, quæ in Spiritu sancto est, nasci: et si possibile est vos transire citius, quasi alia pro causa, ad senioris Romæ pios et firmos ut petram viros: qui videlicet vobiscum tutores nostri sunt semper, et propugnatores ferventissimi veritatis, obsecrare hos supplicatoriis vocibus et lacrymis pro omnibus Christianis, quatenus mercedem a Domino sortiantur: omnibus similiter et sibimet absque novitate recens super ea minus plusve suscipientes vel approbantes, praeter quæ dissimilata sunt a sanctis Patribus ac synodis, ut boni studii sui emulatione hoc maximum cum Deo auxilio directe prosequentes opus, cum illis sive nunc, sive in die judicii, Dominum habeant debitorem, quem nimur babuerunt in talibus creditorem, non aliud quid praeter se, sed ipsum totum, totis vobis atque illis in æternas delicias et refectionem donantem: quem et nos habere adversus Arianos qui continuantur hic, supplicate Deo, beati et nostræ ad Deum deductionis prævii, cum simus egeni, pauperes, et indigni servi vestri.

^c Leo papa epist. ad Flavianum.

ΤΟΜΟΣ Β. ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ καὶ ὄμολογοτοῦ Μαξίμου, περὶ τῶν πρακτίντων ἐν τῇ πρώτῃ ἀντοῖ ἔξοριᾳ, ἣς εἰς Βεζύην τὰ παρά τοῦ Θεοδοσίου ἐπισκόπου Καισαρείας Βεζυνίας, καὶ αὐτοῦ διαλεχθέντα.

Τὰ πεκανημένα περὶ τῆς ἀμάραντου ὥμην τῶν Χριστιανῶν πίστεως, καὶ τῆς τῶν δι' ἀνατίας παρεισάντου κακνοτομίας, μεταξὺ τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου, καὶ Θεοδοσίου ἐπισκόπου Καισαρείας ἀναγκαῖον ἡγησάμενον κατάδηλον ποιῆσαι πάστον ὑμέν τοῖς ἐν ὄρθοδοξίᾳ διαπλῆστον, ἵνα ἀκριβέστερον τὰ περὶ τούτων εἰδέναι ἔχοντες, δοξάζετε μᾶλλον τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν, τὸν διδόντα λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στάματος τῶν φοβουμένων αὐτὸν. Μάκις συνάθως οἱ ἔχθροι τῆς ἀληθείας, τάναντια ταύτης διαφανίζοντες, ἐκταράξωσιν ὑμῶν τὰς καρδίας.

Τογυαροῦν τῇ εἰκοστῇ τεταρτῇ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς τῆς νῦν παρελθούσης τεσσαρεσκαιδεπάτης ἐπικηρύσσεως, ἔξηλθε πρὸς αὐτὸν ἐν ᾧ παρεψυλάττετο ἔξορια, τευτίστιν ἐν κάστρῳ Βεζύης, ὃ προρρήθεις ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, ὡς εἶπεν, ἐν προσάπου πίτου

C *TOMUS a continens relationem de dogmatibus, quæ mota sunt inter S. Maximum et Theodosium episcopum Cæsareæ Bithyniæ, seu consules qui cum eo erant.*

Quæ mota sunt de immaculata nostra Christianorum fide, atque subintroducta contrariorum novitate inter abbatem Maximum et Theodosium episcopum Cæsareæ Bithyniæ, necessarium duxi manifesta facere omnibus vobis qui in orthodoxyia consistitis: ut, cum certius de his scire visi fueritis, glorificetis magis ac magis amatorem hominum Deum qui dat verbum in apertione oris timentium se: ne forte, more solito veritatis inimici huic contraria diffamantes, corda vestra conturbent.

D Igitur nono Kal. Septembrias, quæ nunc transacta est quartæ decimæ inductionis, exivit ad eum in exsilium, in quo positus servabatur, id est ad castrum Bizye, predictus episcopus Theodosius, ex persona, nū dixit. Petri Constantinopolitanus præsalit

ετα, εικασια, και ἐπέτροψαν ται αὐτοὺς πεθάνει, συνόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Βιζύνης· καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ο ἐπίσκοπος· Πώς ἔχεις, κύρι θεοῖς; ΜΑΞΙΜΟΣ· Ός προώρισεν ὁ Θεός πρὸ πάντων τῶν αἰώνων τὴν περὶ ἑμές προνοητικὴν διέκαγωγήν, οἵτε ἐχω. ΘΕΟΔ. Τί οὖν, πρὸ παντὸς αἰώνος περὶ ἐνάστου ἡμῶν, ὥρισεν ὁ Θεός, ΜΑΞ. Εἰπερ προῆγων, πάντως καὶ προώρισε. ΘΕΟΔ. Τι ἔστιν αὐτὸν τὸ, προῆγων, καὶ προώρισεν, ΜΑΞ. Η πρόγκωστος τῶν ἐφθάσεων καὶ ἔργων ἔστιν, ὁ προορισμός δὲ τῶν οὐκεὶ ἐφθάσεων καὶ συνθετικῶν τῶν ἔστιν. ΘΕΟΔ. Ποιῶ ἔστι τὰ ἐφθάσεων, καὶ ποῖα τὰ οὐκεὶ ἐφθάσεων; ΜΑΞ. Ως ἔστι, πάντα γεννώσκων ὁ δεσπότης μου, δοκιμαστικῶς διαδέγεται πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ. ΘΕΟΔ. Μὰ τὴν ἀλήθευσιν τοῦ Θεοῦ, ἀγνοῶν ἡρώτησα, καὶ μαθεῖν θέλων τὸν διερρόπαν τῶν ἐφθάσεων, καὶ οὐκεὶ ἐφθάσεων· καὶ ποῖς τὰ μέν ὑπὸ τῶν πρόγκωστον τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσι, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν προορισμὸν ὄσιν. ΜΑΞ. Ἐφθάσεων δὲ ἔστι τὰ ἐκουσία πάντα, τουτέστιν ἀρέται καὶ κακίαι· οὐκ ἐφθάσεων δὲ, αἱ ἐπιφοραὶ τῶν συμβαίνοντων ἡμῖν πολαστικῶν τρόπων, η τῶν ἐναντίων· οὕτε γάρ ἐφθάσεων δὲ καλέζουσα νόσος, οὗτε ἡ εὑρρίσκουσα νύσσα, καὶ αἱ ποιεῖσσαι καὶ αἱ τούτων αἴτιαι. Οἶος αἵτια νόσους ἀταξία, ἀσπερ καὶ ψυχεῖς εὐταξία· καὶ βασιλείας οὐρανῶν αἰτία, η τῶν ἐντολῶν φυλακή, ἀσπερ καὶ πυρὸς αἰώνιου, η τούτων παράβασις. ΘΕΟΔ. Τί οὖν, διὰ τοῦτο θλίψῃ ἐν τῇ ἔσορᾳ ταύτῃ, ἐπειδὴ ἄξιά την ἐποίησε ταύτης τῆς θλίψεως; ΜΑΞ. Παρακαλῶ, ἵνα ὁ Θεός ταύτη τῇ θλίψει περιωρίσῃ τὰς ἐκτίσεις, ὃν ἡμαρτον αὐτῷ ἐν τῇ παραβάσει τῶν αὐτοῦ δικαιωτικῶν ἐντολῶν. ΘΕΟΔ. Οὐκ ἔστι δοκιμή τῶν ἀγίων ἔστιν ἐπαγομένη θλίψις πολλοῖς; ΜΑΞ. Η δοκιμὴ τῶν ἀγίων ἔστιν, ἵνα φανερώθωσι διὰ τῆς θλίψεως τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων αἱ περὶ τὸ γένος καὶ διάθεσις αὐτῶν, ἔστιταις συνεχαρίσουσαι τὰς ἡγεμόνεις πάστον ἀρτός, ὡς ἐπὶ λόδῃ καὶ Ταστήρῳ. Οἱ μὲν γάρ ἐπὶ φανέρωσαι τὰς παρυπημάνους ἀνθράκες ἐπειράξετο· οἱ δὲ, ἐπὶ ἀκρωτησεῖς τὰς ἀγωνιστικὰς, συφροσύνης ἰδουμάζετο. Καὶ πᾶς τῶν ἀγίων ἀκονίστας ἐν τῷ αἰώνι τούτῳ θλίψεις, ἐπὶ τοῖς τοιαύταις οἰκονομίαις θλίψειτο, ἵνα διὰ τῆς ἀσθενείας τὰς συγχωρευμένους αἰτίας ἐπειχθῶνται, τὸν ὑπερίρρενον καὶ ἐπονεστάτην περιπλακάσθωσι δράκονται. τουτέστι τὸν μάκεδον. Η γάρ ὑπομονὴ, δοκιμῆς ἔργου ἔστιν ἐφθάστου τῶν ἀγίων. ΘΕΟΔ. Μὰ τὴν ἀλήθευσιν τοῦ Θεοῦ, καλῶς εἴπας· καὶ ὅρολογός την ὄφελοιν, καὶ δέσμουν ἔστι ἐν τοῖς τοιαύτοις συνθήσεσιν ὑμῶν. Άλλ' ἐπειδὴ ἐπὶ ἄλλῳ περιστάται κατὰ τοῖς δισπόταις μοῦ οἱ μελλοπιτρίμοι πρὸς σὲ γεγόναμεν, καὶ τοσαῦτα δικτύωμεται πλούτοις, παρακαλοῦμέν σε τὰ παρ' ἡμῶν προτεινόμενα δέσασθαι, καὶ χαροποιῆσαι πάστον τὰς αἰώνιμάνων. ΜΑΞ. Ποιῶ ταῦτά εἰσι, διέσκοττα, καὶ τίς ἔγω, καὶ πόθεν εἰμι, ἵνα η ἐπὶ τοῖς προτεινόμενος μειονευτάθεσις χαροποιῆσῃ πάστον τὴν οἰκουμένην; ΘΕΟΔ. Μὰ τὴν ἀλήθευσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπερ λόγω σοι, ἔγω τε καὶ οἱ δισπόται μοι μελλοπιτρίωι, ἐκ τοῦ στόχωτος τοῦ δεσπότου ἡμῶν τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ ὁστεοῦ δεσπότου τῆς οἰκουμένης ἐπειδεσθαι. ΜΑΞ. Κελεύσατε οἱ δισπόται μοι εἰπεῖν ἀπερ θεοῦσθε, καὶ ἀπερ ἐπούσατε.

a Forte προώρισεν

runt et precepérant eum et ipsum sedere. Accet autem cum illis etiam episcopus Bizye. Et dicit ad eum Theodore episcopus: Quomodo habes, abba? Et MAXIMUS ad eum; Sicut prædestinavit Deus ante omnia sæcula provisoriā fore circa me dispensationem, sic habeo. THEOD. Ergone prædestinavit Deus ante omne sæculum quæ circa singulos sunt? MAX. Si præscivit, utique et prædestinavit. THEOD. Quid est hoc ipsius quod asseris, præscivit ei prædestinavit? MAX. Præscientia est cogitationis, et sermorum et operum quæ ex nobis sunt: prædestinationis vero eorum est quæ ex nobis non accident. THEOD. Quæ sunt illa, quæ ex nobis sunt, et quæ ex nobis non sunt? MAX. Ut liquido patet, omnia sciens de minus meus probando interrogat servum suum. THEOD. Per veritatem Dei ignorans, et discere velens, percontatus sum differentiam eorum quæ sunt ex nobis, et quæ non sunt ex nobis, et qualiter quædam sub præscientia Dei, quædam vero sub prædestinatione consistunt. MAX. Ex nobis sunt voluntaria omnia, id est virtutes et vitia. Non ex nobis autem sunt illationes accidentium nobis possumus modorum, vel his contrariorum. Neque enim ex nobis est vel nocens languor, vel lœtificans sanitas, licet operatrices horum causæ ex nobis existant: utputa intemperantia causa est languoris, quemadmodum temperantia causa est sanitatis. Et regni cœlestis causa mandatorum custodia, quemadmodum et ignis æterni horum transgressio. THEOD. Ergone propter hoc tribularis in exilio isto, quoniam digna quædam hac tribulatione gessisti? MAX. Rogo, ut Deus hac tribulatione remetiatur excessus meos, quibus ei peccavi in prævaricatione justificationum mandatorum suorum. THEOD. Non est etiam probationis causa tribulatio multis illata? MAX. Probatio sanctorum est, ut scilicet per tribulationes vita hominum manifestentur affectus eorum, qui sunt circa id quod est naturaliter bonum, sibimet insinuantes ignotas omnibus virtutes suas, ut in Job et Joseph. Siquidem alter ad manifestationem absconse forsitan tentabatur, alter vero ad declarationem sanctificatoris pudicitie probabatur. Et canis sanctus non sponte tribulatus ad quasdam hujuscemodi dispensationes tribulatur: ut per infirmitatem quæ permititur molestiam pati, superbum et apostatum draconem conculeat, id est diabolum. Patientia enim probationis opus est in unoquoque sanctorum. THEOD. Per veritatem Dei bene dixisti, et confiteor utilitatem, et quærebam in talibus semper disputare vobis. Sed quia pro alio capitulo ego et domini mei futuri patricii profecti sumus, et per tot intervalla locorum advenimus, rogamus te quæ a nobis proferuntur suscipere, et totum orbem laetificare. MAX. Quæ sunt haec, domine? vel quis ego et unde sum, ut in his quæ pretenduntur mihi, concessus meus totum laetificet orbem? THEOD. Per veritatem Domini nostri Iesu Christi, quod dico tibi ego et domini mei futuri patricii, ex ore domini nostri

A patriarche ac pii domini orbis audivimus. MAX. Jubete, domini mei, dicere quae vultis et quae audiatis.

THEOD. Rogat imperator et patriarcha per nos, cognoscere a te, qua pro causa non communicet throno Constantinopolitano? MAX. Habetis super hoc præceptionem in scriptis a p̄issimo imperatore, vel patriarcha? THEOD. Non debueras, domine, nobis incredulus esse. Licet enim exiguis sim, sed episcopus audior, et isti domini mei pars senatus existunt. Nec venimus ad tentandum te, abeit. MAX. Quoquemodo venissetis ad servum vestrum, ego abeque omni reverentia dico causam ob quam non communiceo throno Constantinopolitano. Verumtamen eti aliorum esset fas percontandi qua pro causa, vestrum non esset qui me causam certius noscat.

B Scitis novitates quæ facite sunt a sexta iudictione transacti circuli, inceptae ab Alexandria per novem Capitula a Cyro qui, nescio quo paeto, illic factus est presul, quæ videlicet firmata sunt a throno Constantinopolitano; necnon et alias immutaciones, additionesque ac diminutiones, quæ factæ sunt in concilio a Sergio, Pyrro, ac Paulo, qui Ecclesiæ Byzantij præfuerunt: quas videlicet novas adiunctiones esse omnis noster orbis agnoscit. Hac pro causa non communiceo ego servus vester Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Tollantur offendicula quæ posita sunt a prædictis viris, cum eisdem ipsis qui posuerunt hæc, quemadmodum dixit Deus: *Et lapides a via projicite (Jer. l. 26).* et planam et detritam, atque ab omni spinosæ heresos pravitate liberam viam Evangelii gradiantur: et tam inveniens quemadmodum erat, incedo et ipsæ abeque omni horlatu humano. Donec autem super offendiculis positis, et his qui posuerunt ea gloriantur presales Constantinopolitanii, nullus sermo vel modus est qui mihi persuadeat illis communicare.

THEOD. Nunquid malum quid constemur, ut separare te hujus rei causa conveniat a communione nostra? MAX. Quia, unam operationem doceentes deitatis et humanitatis Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi, confunditis tam theologiae quam dispensationis sermonem. Si enim credere oportet Patribus, qui asserunt, quorum est operatio una, horum et substantia una, quaternitate facitis sanctam Trinitatem quasi congenitam. Verbo facta carne ipsius: quæ etiam earent cognata identitate, quam nobiscum et cum ea quæ se peperit, naturaliter habet.

D Et rursus perientes operationes, et unam voluntatem asseverantes deitatis ipsius et humanitatis, admittitis ejus honorum distributionem. Si enim nullam habet, secundum illos qui hoc sanxerunt, operationem, perspicuum est quod, licet velis, misericordia non possit; detruncata nimisrum ejus operatione bonorum, sed duntaxat operatione naturali excepta, nihil eorum quæ sunt operari vel agere consat.

Alias autem et carnem facitis voluntate quidem concretricem omnium sacerdotiorum, et eorum quæ sunt in eis, Patri, et Filio ac Spiritui sancto: natura

THEOD. Εἰρηναῖος δὲ θεοτικός καὶ δὲ πατράρχης δι' ὑμῶν, μαθεῖν παρὰ σοῦ, θάττοις ποιεῖν αἰτίαν οὐ κοινωνεῖς τῷ θρόνῳ Κανονιστικούπολεως; ΜΑΞ. Ἐχετε περὶ τούτου ἀκινεσίαν: θύγυροφον παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, οὐ παρὰ τοῦ ταυτούρχου; ΘΕΟΔ. Οὐκ ὅφελε, δέσποτε, ἀποστολαῖς ήμεν· καὶ γάρ ταπεινός εἰμι, επισκόπος ἀκούω, καὶ οἱ δεσπόται μου συγκλήτου μέρος τυρχίσαντες, καὶ εὖλοι θλομένιοι πειράσαι σε· μὴ δῆν Θεός. ΜΑΞ. Οὐρανόποτε τρόπῳ οὐδέποτε πρὸς τὸν δοῦλον ὑμῶν, θέμις χωρὶς πάντας ὑποστολῆς λίγων τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐ κοινωνῷ τῷ θρόνῳ Κανονιστικούπολεως. Πλὴν καὶ ἄλλων τὸν τὸν ἔρωτόν με δεῖται ποιεῖν αἰτίαν, ὑμῶν οὐκ ἔστι, τῶν γνωσταίντων ἀκούλας πέπειν.

Γνώσκετε τὰς γενομένας κανονοτομίας ἀπὸ τῆς ἵκτης ἐπειρμάτεως τοῦ δεελθόντος κύκλου, ἀρξαμένας ἀπὸ Λλεξανδρίας δεὰ τὸν ἐκεθέντων ἴγεα κεφαλαιών παρὰ κύρου, τοῦ οὐκ εἶδε πάντας γεγονότος ἀκεῖτε προδότου, τῶν βεβαιωθητῶν ὑπὸ τοῦ θρόνου Κανονιστικούπολεως· καὶ τὰς ἀλλαζόλλωστες, προσθήκας τε καὶ μειώσεις, τὰς γενομένας συνοδικᾶς ὑπὸ τῶν προσδρυσάντων τῆς τῶν Βυζαντίων Ἀκηλησίας, Σεργίου λέγω, καὶ Πύρρου, καὶ Πτυχίου, ἃς τακτικανοτομίας πᾶσα γινώσκει ηὐοίκουμένη. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὐ κοινωνῷ δοῦλος; ὑμῶν τῷ Ἐπικλεούτι Κανονιστικούπολεως. Αρθοσι τὰ προστόμιατα τὰ τεθέντα ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, μετ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν θεμένων αὐτά, καθὼς εἴπεν ὁ Θεός· «Καὶ τοὺς λίθους ἢ τὰς ὅδους διαρρίψατε, καὶ τὸν λεῖαν καὶ τετραμένην, καὶ πάσης ἀκανθώδους αἰρετικῆς κακίας ἐλευθέρων ὁδῶν τοῦ Βιλαγγελίου, καθάπερ καὶ ἡνὶ εὐρίσκων, οὐδένων πάστης δίχα προτροπῆς ἀνθρωπίνης.» Ήως δὲ τοὺς τεθέντοις προστόμιατα, καὶ τοῖς τεθεικόσιν αὐτὰ σερπύνωνται οἱ πρόσδροι Κανονιστικούπολεως, οὐδεὶς ἰστιν ὁ πετῶν με λόγος η τρόπος κοινωνεῖν αὐτοῖς.

ΘΕΟΔ. Τί γάρ κακὸν ὅμολογούμεν, ἵνα χωρισθῆται τὰς κοινωνίας ὑμῶν; ΜΑΞ. Οτι μίαν ἐνέργειαν λγοντες θεότητος, καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγχίτε τὸν τε τῆς Θεολογίας, καὶ τῆς εἰκονομίας λόγου. Εἰ γάρ πεισθῆναι δεῖ τοῖς ἄγιοις Πατράσι, λγοντες, ὃν η ἐνέργεια μία, τούτων καὶ η οὐσία μία: τετράδα ποιεῖτε τὸν ἄγιον τριάδα, ὡς ὅμοιον τῷ λόγῳ γενομένης τῆς αὐτοῦ σαρκός, καὶ ἐκτετάσης τῆς πρὸς ὑμᾶς, καὶ τῆς αὐτὸν τεκουσῆς συγγενούς κατὰ φύσιν ταυτότητος.

Καὶ πάλιν, ἀναιροῦντες τὰς ἐνέργειας, καὶ μίαν κυρωῦντες θεότητος τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀνθρωπότητος, ἀφαιρεῖσθε αὐτοῦ τὴν τῶν ἀγαθῶν διανομήν. Εἰντον γάρ ἐνέργειαν οὐκ ἔχῃ, κατὰ τοὺς τοῦτο θεοπίσταντας, δῆλον ὅτι καὶ θεῖρ, ἐλεῖσται οὐ δύναται, ἀφαιρεῖσθε αὐτῷ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐνέργειας, εἴπερ ἐνέργειας ἀγαθᾶς χωρίς, οὐδὲν τῶν ὄντων ἐνέργειν η πράττειν πίψυκται.

Αλλως τε δέ, καὶ τὸν σάρκα ποιεῖτε τῷ θεόληματι συνδημιουργὸν πάντων τῶν αἰώνων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς Πατρὶ τε καὶ Γεώ καὶ Πνεύματι· Τῷ δέ φύσει κτιστὸν.

ἡ τὸ ἀληθινοτέρου εἰκεῖν, ἄναρχων τῇ θεόσσι, ἵπειπεν ἡ θεία θελήσις ἄναρχος ἐστε, ὡς ἀνάρχου θεότητος, τῇ δὲ φύσει πρόσφατον· ὅπερ πᾶσαν οὖν ἀνοσεῖν ὑπερβαίνει μάνον, ἀλλὰ καὶ ἀστέβαιν. Οὐ γάρ λέγετε ἀπλῶς μάνον τὸν θεόλημα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο θεόκον, θείας δὲ θεότητος; οὐδεὶς δύναται ἀρχὴν ἐπινοῆσαι χρονικὴν, ἢ τιλος, ἐπειδὴ μαδὶ τᾶς θείας φύσεως, ἢ ἀστεῖον οὐτώδης ἡ θεότησις.

Πάλιν δὲ ἔτερα εἰσάγοντες μαντοτομίαν, ἀφαιρεῖσθε παντάπαις πάντα τὰ γνωριστικά καὶ συστατικά τῆς θεότητος καὶ τὰς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, νόμοις καὶ τύποις θεοπίκηστες μάτε μίαν, μήτε δύο ἢ π' αὐτοῦ θεότητος ἡ ἐνεργείας λέγεσθαι· ὅπερ ἀστεῖ πράγματος τουπάρχοτου. Οὐδέν γάρ τῶν ὄντων, εἴτε μορὸν ἐστεν, ἀφήρηται θεοπίκης δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, εἴτε αἰσθητικῶν εἰσθητικῆς ἐνεργείας, εἴτε φυτεύον, αὔξητικῆς καὶ θρεπτικῆς ἐνεργείας· εἴτε παντελῶς ἀψύχον, καὶ πάντης ἀμειρὸν ζῶντς, τὰς καθ' ἔξιν λεγομένης ἐνεργείας καὶ ἐπιτηδείοτητος. Καὶ δηλοῦστε πάντα τὰ οὐτῶς ὄντα, ἀντιληπτὰ τυγχάνοντα ταῖς τῶν αἰσθητικῶν αἰσθήσεσιν. Ἐνέργεια γάρ τῶν τοιούτων, τὸ ὑποπίπτειν πάντως ὄρασσει: διὰ τῆς ἴδιας ἐπιφανείας· ἀκοῇ, διὰ κτύπου· ὁσφρόσι, δὲ· ἀτμοῦ τινος προσφυσούς· γεύσι, τισὶ χυμοῖς· καὶ ἄφῃ, διὰ τῆς ἀντιτυπίας. Πατέρωρ γάρ ἐνέργειαν λέγομεν τῆς ὄρασεως τὸ ὄρασθαι· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν θεωροῦμεν γενόμενα τρόπον. Εἰ τοίνου οὐδέν τῶν ὄντων ἀστεῖ πάσης ἔρημοι παντελῶς φυσικῆς ἐνεργείας, ὃ δὲ πύριος φάσιν καὶ θεός, πλάσθητε κύριος, οὐδεμίαν ἔχει φυσικὴν θελησινὴν ἡ ἐνέργειαν καθ' ἐκάτερον τῶν δέ ὄντων, ἐν οἷς τε, καὶ ἀπέρι ἀστεῖ, πᾶς δύνασθε ἡ εἶναι ἡ κακλεῖσθαι θεοπίκης, κατ' οὐδίνα τρόπον ὑπάρχοντα θεοπίκην ἡ ἐνεργητικόν, περ' ὑμῶν προσκυνούμενον λέγοντες; Τρανῆς γάρ ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατέρων διδασκόμεθα, λέγοντων· τὸ γάρ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, οὐτέ ἀστεῖ, οὐτέ τί ἀστεῖ, οὐτέ ἀστεῖ τις αὐτοῦ παντελῶς θεός.

ΘΕΟΔ. Τὸ δέ· οἰκονομίαν γενόμενον, μὴ λάβῃς ὡς κύρου δέρμα. **ΜΑΞ.** Εἰ μὴ ἀστεῖ κύρεον δέρμα τῶν δεχομένων, ὡς θεοπίκων τύπος καὶ νόμος μηδεμίαν λέγεσθαι τοῦ Κυρίου θελησινὴν ἡ ἐνέργειαν, ὥν ἡ ἀφαιρεσίας τῶν ἀνυπαρξίαν δηλοῖ τοῦ ταύτας ἀγρυπνίου, διὰ ποίεις αἰτίαν βαρβάροις ἔθνεσι· καὶ ἀθεοῖς ἀπίδοσθε μὲντον τιμῆς; Διὰ ποίεις αἰτίαν κατεκρίθην οἰκόσται Βεζόν, καὶ εἰ συνθεῖλοι μου, δὲ μάνη Πέρβερον, ὃ δὲ Μεσεμβρίαν; **ΘΕΟΔ.** Μάζ τὸν Θεόν μηδενότα με ἀτάσται· Καὶ ὅτε γέγονεν, εἶπον, καὶ τὸν τὸ αὐτὸν λέγω, ὅτι κατοῖς γέγονεν ὁ τύπος, καὶ ἐπὶ βλάβῃ πολλῶν. Πρόφασις δὲ γέγονεν τὸ ἰκτερίναι αὐτὸν, ἡ πρὸς ἀλλήλους τῶν ὄρθοδόξων περὶ θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν ζυγομαχία. Καὶ διὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους εἰρηνεῦσαι πάντας, συνεῖδον τινες τὰς τοιεύτας καταστγασθῆσαι φωνάς, ἀπέρι λαλεῖσθαι δι' ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ διδασκάλων ὃ τῶν δόλων θεός ὡκονόμησε; Καὶ σκοπόστημεν, κύρι οἱ μέγας, σίς ποσον κακὸν καταντῷ ψηλαφούμενον τὸ περφάλαιον

* Dionys. de div. Nom.

A vero creatam, vel, ut verius dicamus, non habentem initium voluntate, si divina voluntas sine initio est, utpote quæ sit deitatis sine initio existentis, natura vero recentis. Quod non solum omnem sensum exceedit, sed et omnem impietatem. Non enim dicitis absolute tantum unam voluntatem, sed et istam divinam. Divinæ vero voluntatis nemo potest initium ex cogitare temporale, vel finem; nam nec divinæ naturæ, cuius est substantialis voluntas.

Rursus autem aliam introducentes novitatem admittis omnimodis omnia significantia et commendantia divinitatem et humanitatem Christi, legibus et typis sancientes neque unam neque duas in eo voluntates aut operationes dicendas: quod rei est essentiali non habentis. Nihil enim eorum quæ sunt, si intellectuale est, privatur voluntatem habente virtute ac operatione; si sensuale, sentiente operatione, si germinale, crescente ac alente operatione; si penitus inanimale est, et ea quæ ex more dicitur vita caret, operatione ac opportunitate. Et indicant omnia quæ sic sunt opitulativa sensibus sensualium: operatio enim talium est, subjici utique visui per apparitionem suam; auditui, per sonum; odoratu, per odorationem quamdam amplexibilem; gustui, per quosdam humores; et tactui, per reciproquam impressionem. Sicut enim operationem visus dicimus videre, ita et visorum videri, et cætera omnia secundum eumdem aspicimus fieri modum. Si igitur nihil eorum quæ sunt, est omni penitus operatione destitutum, Dominusque noster et Deus (propitius es, Domine!) nullam habet naturalem voluntatem vel operationem in utrisque, ex quibus, et in quibus et quæ est, quomodo poterimus aut esse aut vocari Dei cultores, secundum nullum modum existere cum voluntate vel operatione dicentes, qui adoratur a vobis, Deum? Expresse namque a sanctis Patribus edocemur, cum dicunt: * Quod enim nullam virtutem habet, neque est, neque aliiquid est, neque est quævis ejus omnino positio.

THEOD. Quod factum est per dispensationem ne accipias ut ratum dogma. **ΜΑΞ.** Si non est ratum eorum dogma qui hunc recipiunt, Typus qui sancit et lex nullam dicendam Domini voluntatem vel operationem, quarum detruncatio existentiam indicat ejus, qui fuerit his privatus; qua pro causa barbaricis et sine Deo gentibus me absque honore tradidistis? Quia pro causa damnatus sum ad habitandum Bizen, et conservorum meorum alter quidem Perberim, alter vero Mesembriam? **THEOD.** Per Deum qui me iudicaturus est! et quando factus est, dixi et nunc idipsum dico, quia male et ad lesionem multorum factus est Typus. Verum occasio facta est ut exponeretur alterna lis orthodoxorum super operationibus et voluntatibus altercantium: et, ut omnes pace mutua fruerentur, consideraverunt quidam hujusmodi voces silentio comprimendas. **ΜΑΞ.** Et quis fidelis suscipit dispensationem taceri facientem voces, quas dici per apostolos, et prophetas, atque

τοῦτο. Εἰ γάρ θεὶς ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον μὲν ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἄγιων· Εἰρηνὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῖς ἀποστόλοις, καὶ δι’ αὐτῶν, καὶ τοῖς μετ’ αὐτοῖς· « ὁ οὐμένης λέγει, πᾶσι λέγει. » Καὶ πάλιν· « ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἡμὲν δέχεται, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἡμὲν ἀθετεῖ. » Δῆλον ὅτι καὶ προφανές, ὃς ὁ μὴ δεχόμενος τοὺς ἀποστόλους καὶ προφήτας; καὶ διδασκάλους; ἀλλ’ ἀθετῶν αὐτῶν τὰς φωνάς, αὐτὸν ἀθετεῖ τὸν Χριστόν.

Καὶ ἂλλο δὲ σκοποσμεν. 'Ο Θεὸς ἐκλέξαμενος ἐξήγειρεν ἀποστόλους καὶ προφήτας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν κατατισμὸν τῶν ἄγιων. 'Ο δὲ διάβολος, ψευδαπόστολους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους κατὰ τὰς εὐσεβίας ἐκλέξαμενος ἐγένετο, ὥστε καὶ τὸν παλαιὸν πολεμηθῆναι νόμου, καὶ τὸν εὐαγγελικόν. Ψευδαπόστολους δὲ καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους μόνους νοῶ τοὺς αἱρετικοὺς, ὃν οἱ λόγοι καὶ οἱ λογισμοὶ διεστραμένοι εἰσιν. 'Ωσπερ οὖν ὁ τοὺς ἀληθεῖς ἀποστόλους καὶ προφήτας καὶ διδασκάλους δεχόμενος, θεὸν δέχεται. Οὕτως καὶ ὁ τοὺς ψευδαπόστολους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους δεχόμενος, τὸν διάβολον δέχεται. 'Ο τοίνυν συνεβαλὼν τοὺς ἄγιους τοῖς δικαίοις καὶ ἀκαθάρθιοις αἱρετικοῖς· διέκασθε λέγοντα τὸν ἀλήθειαν· τῷ διάβολῷ προφανῶς τὸν Θεὸν συγκατέχειν.

Εἰ τοίνυν γυμνάζοντες τὰς γενομένας κακιοτομίας ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις, εἰς τοῦτο κατατούσας αὐτάς εὑρίσκομεν τὸ ἀκρότατον κακόν, ἐρῆτε μάρτις εἰρήνην προφατιζόμενοι, τὰν ἀποστολὰν εὐρεθῶμεν νοστήσαντες, καὶ πρότυτοντες, ὃν πρόδρομον εἴπειν ἔστεσθαι τὰς τοῦ Ἀντεχρίστου παρουσίας ὁ θεῖος ἀπόστολος. Ταῦτα χωρίς ὑποστολῆς εἴπον ὑμῖν, δεσπόται μου, ἵνα φεισθεῖτε εἰντῶν τε καὶ ἡμῶν. Βελένετε ἵνα ταῦτα γεγραμμένα ὑχοῦ ἐν τῇ βιβλιῳ τῆς καρδίας, ἐλθὼν κοινωνῶνταν ἐν ᾧ ταῦτα πρότυττεται Ἐκκλησίᾳ, καὶ γένωμαι κοινωνὸς τῶν ἀληθῶν μὲν τὸν Θεόν, δῆθιν δὲ τὸν διάβολον τῷ Θεῷ συνεικαλλόντων; Μὴ γενοιτο μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δὲ ἐμού γενομένου χωρὶς ἀμαρτίας. Καὶ βεδλὼν μετάνοιαν εἴπειν· 'Ἔγώ, εἰ τι κελεύετε εἰς τὸν δοῦλον ὑμῶν ποιῆσαι, ποιήσατε· ὅτι ταῦτα δεχομένοις, οὐδέποτε γίνομαι συγκονωνός.

Καὶ ἀποποιηντες, ἐπὶ τοῖς λαληθέσσι, κάτω βαλόντες D τὰς κιφαλὰς δείγματα ἐπὶ ὄψαν ἴκανάν. Καὶ ἀνακύψας, καὶ τῷ ἀββᾶ Μαξίμῳ ἀτενίσας ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος, εἴπειν· 'Ημίς ἀντιφανούμενοι σοι, τὸν δεσπότην ἡμῶν τὸν βασιλέα, ὅτι, σοῦ κοινωνῶντος, κουφίζει τὸν τύπον. ΜΑΞ. Πολὺ ἀπεχόμενα ἀπ’ ἀλλήλων ἀκμήν· τί ποιεῦμεν περὶ τῆς συνεδικῶς βεβαιωθείσης φῶνής, τοῦ ἐνὸς θελήματος, ἐπ’ ἑκδοῦτη πάστος; ἐνεργείας ὑπὸ Σεργίου καὶ Πύρρου; ΘΕΟΔ. Ἐκεῖνος ὁ γάρτης κατανήθη καὶ ἀπεβλήθη. ΜΑΞ. Κατανήθη ἐκ τῶν λιθίνων τούχων, οὐ μάλιστα τῶν τοφῶν ψυχῶν: Δέξονται τὴν κατάκρισιν τούτων, τὸν ἐν 'Ρόμῃ συνδικῶς ἀτεθείσαν δι’ εὐτελῶν δογμάτων τε καὶ κατόντων, καὶ λέλυται τὸ μεσότοιχον, καὶ προτροπῆς οὐ δεόμεθα. ΘΕΟΔ. Οὐκ ἔρροται η συνόδος ἐν 'Ρόμῃ, ἐπειδὴ χωρὶς κελεύσεως γίγονε βασιλέως.

A doctores Deus omnium dispensavit? Et inspiciamus, domine magne, in quod malum deveniat tractatum capitulum istud. Si enim Deus posuit in Ecclesia primo apostolos, secundo prophetas, tertio doctores ad perfectionem sanctorum, dicens in Evangelio apostolis, et per eos his qui post ipsos sunt: Quod vobis dico, omnibus dico (Marc. xiii, 37); et iterum: Qui recipit vos, me recipit: et qui vos spernit, me spernit (Matth. x, 40; Luc. x, 16); manifestum est ac perspicuum, quod qui non recipit apostolos, et prophetas et doctores, sed spernit ipsum Christum spernit.

Inspiciamus autem et aliud. Deus eligens excitavit apostolos et prophetas atque doctores ad perfectionem sanctorum. At vero diabolus falsos apostolos, et falsos prophetas, et falsos doctores contra pietatem eligens excitavit; quo et vetus lex impugnatur et evangelica. Falsos autem apostolos, et falsos prophetas et falsos doctores solos haereticos intelligo, quorum sermones et cogitationes perversae consistunt. Sicut ergo is, qui veros apostolos, et prophetas et doctores recipit, Deum recipit: ita, et qui falsos apostolos, et falsos prophetas et falsos doctores recipit, diabolum recipit. Igitur qui pariter cum scelestis et immundis haereticis sanctos ejicit, (suscipite me dicentem veritatem), Deum liquido cum diabolo pariter condemnavit.

C Itaque si examinantes novitates quæ temporibus nostris effectæ sunt, eas ad hoc devenisse invenimus summum malum, videte ne forte pacem prætendentes, apostasia reperiamur languere et prædicare; quam præcursuram fore Antichristi adventum sacratissimum dixit Apostolus. Hæc absque subtratione dixi vobis, domini mei, ut parcatis vobismelipso et nobis. Jubetis ut hæc scripta in libro cordis mei habens ingrediar et communicem in Ecclesia in qua hæc prædicantur, et siam communicator eorum qui veraciter quidem Deum, falso vero diabolum cum Deo ejiciunt? Ne fiat mihi a Deo qui propter me secundum me factus est absque peccato. Et genu flexo dixit: Quidquid jusseritis in servum vestrum facere, facile. Ego his, qui hæc recipiunt nunquam communicabo.

D · Et ceu gelidi facti super his quæ dicta fuerant, deorsum capita submittentes siluerunt per multam horam. Et annuens, atque abbatem Maximum Theod. intuitus, dixit: Nos sive dicimus tibi dominum nostrum imperatorem, quod te communicante tollat Typum. MAX. Multum adhuc distamus ab invicem. Quid faciemus de confirmata synodice voce unius voluntatis in ejectionem omnis operationis a Sergio, Pyrrho, ac Paulo? THEOD. Illa charta deposita est, et projecta. MAX. Deposita est ex lapideis parietibus, non tamen ex intellectualibus animabus. Suscipient damnationem horum, quæ Romæ synodice prolata est per pia dogmata, seu regulas, et solvit medius paries, atque hortatione non indigebimus. Et ait Theod. episcopus: Non est

ΜΑΞ. Εἰ τὰς γενομένας συνόδους αἱ κελεύσεις τῶν βα-
σιλέων κυροῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ εὐσεβίη πίστις, δίξωνται
καὶ τὰς κατὰ τοῦ δομούσιου γενομένας συνόδους, ἐπειδὴ
κελεύσῃ βασιλέων γεγόνασse φημι δὲ, τὸν ἐν Τύρῳ,
· ἣν ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὸν ἐν Σελεύκειᾳ, τὸν ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει ἵνι Εὐδοξίῳ τοῦ Ἀρειανοῦ, τὸν ἐν Νίκῃ τῆς
Θράκης, τὸν ἐν τῷ Σερμίῳ· καὶ μετὰ ταύτας πολλοῖς
ὑπέτερον χρόνοις, τὸν ἐν Ἐρέσω δεύτερον, ἃς ἔξηρε
Δεσποκορος· ὅλας γάρ ταύτας κελεύσεις βασιλέων θύροισε,
καὶ δῆμος πάσαις κατεκρήπτων διὰ τὴν ἀθετίαν τῶν κυρω-
θέντων ἀσεβεῖς δύγμάτων. Διὰ τὴν δὲ οὐκ ἐκβάλλετε τὴν
καθηδόσαν Παῦλον τὸν Σαμαρείτην ἐπὶ τὸν ἄγιον καὶ
μη καρίων πατέρων, Διονυσίου τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ
Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ Γρηγορίου τοῦ Θαυ-
ματουργοῦ, τοῦ τῆς αὐτῆς ἀρχαντος συνόδου, ἐπειδὴ μὴ
γέγονε καλεύσεις βασιλέων; Ποῖος δὲ παῖς διεγρέψει, μό-
νας ἐκείνας ἡγκρίνασθαι συνόδους, τὰς κελεύσεις βασιλέως
ἀθεοειδεῖσσας, ἢ ὅλας καλεύσεις βασιλέων πάντας τὰς συνό-
δους ἀθροίζεισθαι; Ἐκείνας οἶδεν ἄγιας καὶ ἡγκρίτους συνό-
δους ἡ εὐθείας τῆς Ἔκκλησίας κανούν, ἃς ὥρθότης δογμάτων
ἐπριεν. Ἀλλὰ καθὼς οἴδην ὁ δεσπότης μου, καὶ ἄλλους
διηνέκτει, δεύτερον γένεσθαι σύνοδον κατὰ πᾶσαν ἀπαρ-
χὴν τοῦ ἑτού ὁ καίων διηγόρευσε, κελεύσεως βασιλε-
ᾶς μηδὲ μίαν ρυθμὸν πεποιημένος, ἐπ' ἀσφαλεῖς τῆς
σωτηρίας διάδοσης ἡρώων πίστεως, καὶ διορθώσει πάντων τῷ
Θεῷ τῆς ἐπικλησίας νόμῳ [μὴ συναιρούντων] κεφαλαιών.

ΘΕΟΔ. Οὐ λόγεις δοτέν· η τῶν διηγάματων ὄρθιτες
ἐγχρίνει τὰς συνόδους· πλὴν οὐ δέχη τὸν λίθελλον
Μηνᾶ, τὸν ὁ μίαν θέλεσιν καὶ μίαν ἡγρεύειν τοῦ Χριστοῦ
ἰδιογάματος; **ΜΑΞ.** Μή δέ κύριος ὁ Θεός. Γιρεῖς οὐ
δίχειν, ἀλλ' ἐκβάλλεσθαι πάντας τοὺς διδασκάλους, τοὺς
μετὰ τὴν ἄγιον ἐν Χαλκηδόνι συνθέντον, τοὺς ἀγωνιστα-
νούς κατὰ τῆς τοῦ Σεβήρου μαρίας· καὶ γάρ ὁ χωρ
δίξασθαι τὸν λίθελλον Μηνᾶ, τὸν γενομένον μετά τὴν συνόδου,
δι' οὗ συνηγορεῖ προφανῶς Σεβήρῳ, καὶ Ἀπολιναρίῳ,
καὶ Μακεδονίᾳ, καὶ Ἀρτίῳ, καὶ πάσῃς αἵρεσις, καὶ πατη-
γορεῖ τῆς συνόδου; μᾶλλον δὲ τελείως ἐβάλλεται, δι' ὃν
ἐδιηγάματε; **ΘΕΟΔ.** Τί οὖν, θώρας οὐ δέχη μίαν ἡγρ-
εύεται; **ΜΑΞ.** Καὶ τίς λόγει μίαν ἡγρεύειν τῶν ἡγκρίτων
διδασκάλους;

Καὶ ἦγετος Θεοδόσιος τὰς φευδωνύμιας παρ' αὐτὸν
περιφέρομένας ἰουλίου τοῦ Ῥώμης, καὶ τοῦ Θαυματουρ-
γοῦ Γρηγορίου, καὶ ἀθανασίου τῶν ἄγιον χρήσεις, καὶ
ἄνεγκων αὐτάς. **ΜΑΞ.** Φοβηθῶμεν δι; τὸν Θεόν, καὶ μὴ
θελόστηκεν παραργύσει εὐνόην, ἐπὶ τῇ παραγωγῇ τῶν
αἵρετικῶν χρήσεων. Οὐδεὶς ἄγρος ταύτας εἶναι τοῦ
δύσσεοῦς Ἀπολιναρίου. Εἰ μὲν ἄλλας ἔχεις, δεῖξον.
Ἐπει ταύτας προφέροντες, πλεὸν πείσετε πάντας, ὅτι
καὶ ἀλιθεῖαι Ἀπολιναρίου τοῦ δύσσεοῦς, καὶ τῶν ὁμο-
γένων αὐτῶν παραδίδουνται στήσατε.

Καὶ τροφέρει ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, ἐπ' ὀνόμα-
τε τοῦ Χρυσοστόμου δύο χρήσεις, ἃς ἀναγνοῦς ὁ ἀββᾶς
ΜΙΧ. ἔργον· ἀνταὶ Νεστορίου εἰσὶ τοῦ νοσήσαντος ἐπὶ

^a Graeca hic ita sonant: aut omnino jussione imperatoris universas synodos cogere? Illas, etc.

A firmata synodus que Romæ celebrata est, quo-
niam sine iussione facta est imperatoris. **ΜΑΞ.**
Si synodos quæ factæ sunt iussiones imperato-
rum firmant, et non pia fides; recipe synodos
quæ contra homousion factæ sunt: nam iussio-
ne principum sunt patratæ. Primam videlicet in
Tyro, secundam in Antiochia, tertiam in Seleucia,
quartam in Constantinopoli sub Eudoxio Ariano,
quintam in Nice quæ est in Thrace, sextam in Sir-
mio; et, post hæc multo post, septimam, in Epheso
secundam cui Dioscorus præfuit: omnes enim has
imperatorum iussio aggregavit. Attamen omnes
damnatae sunt propter impietatem infidelium dogma-
tum ab eis confirmatorum. Quare autem non abjici-
tis eam quæ depositum Paulum Samosatenum sub
B sanctis et beatis Dionysio papa Romano, et Diony-
sio Alexandrino, atque Gregorio miraculorum pa-
tratore qui eidem præfuit synodo, quoniam non est
iussione facta imperatoris? Qui præterea canon pro-
mulgat solas approbadas synodos quæ impera-
toris ju-sione sunt congregatae? a Verum etsi om-
nino iussione imperatorum synodos aggregetis, illas
novit sanctas et probabiles synodos pius Ecclesiæ
canon quas rectitudo dogmatum approbat. Sed et
bis, quemadmodum novit dominus meus et alios
dicit, fieri synodos in omni provincia per singulos
annos regula sancit, iussionis imperialis nullam me-
moriari faciens, ad tuitionem salutaris fidei nostræ
et correctionem omnium capitulorum quæ divinæ
non convenienti Ecclesiæ legi.

C Et dixit Theod. episcopus: Ita est, ut asseris.
Dogmatum quippe rectitudo synodos roborat. Ve-
rum tamen non recipis libellum Mennæ, in quo unam
voluntatem et unam operationem Christi dogmatiza-
vit? **ΜΑΞ.** Ne det Dominus Deus! vos non recipitis,
sed ejicitis omnes doctores qui post sanctum Chal-
cedonense concilium decertaverunt adversum Se-
veri exsoritabilem haeresim: et ego habeo recipere
libellum Mennæ qui post concilium fuit, per quem
liquidò sentire dignoscitur cum Severo, et Apollina-
rio, et Macedonio, et Ario ac omni haeresi, et acca-
sat concilium, immo perfecte rejecit per ea quæ dog-
matizavit? **ΤΗΕΟΔ.** Quid ergo? penitus non recipis
unam operationem? **ΜΑΞ.** Et quis dicit unam ope-
rationem ex probabilitibus magistris Ecclesiæ?

D Et attulit Theodosius scripta quæ falso ab eis
serebantur esse sanctorum Iulii Romani et miracu-
lorum factoris Gregorii, atque Athanasii testimonia,
et legit ea. Et dixit **ΜΑΞ.** Timeamus nunc Deum, et
ne velim irritare illum in haereticorum prolatione
testimoniorum. Nullus enim ignorat haec impii esse
Apollinarii. Ergo si alia forent habes, ostende. Nam
haec proferentes plus credere cunctis persuadetis,
quod secundum veritatem impii Apollinarii et nequam
eum eo sentientiam opinionem renovasseis.

E Et profert idem episcopus ΤΗΕΟΔ. sub nomine
Chrysostomi duo testimonia, quæ agnoscens alibi
ΜΑΞ. ait: Haec Nestorii sunt qui personalem in

Χριστοῦ τὸν προσωπικὴν δύάδα. Καὶ εὐθέος θυμῷ ζέσσες ὁ ἐπίσκοπος εἶπε: Κύρι μωνάχε, ὁ Σατανᾶς ἔλληπτε διὰ τοῦ χριστοῦ σου. ΜΑΞ. Μή λυκόθη ὁ δεσπότης μού πρὸς τὸν δύολον αὐτοῦ. Καὶ λαβὼν, εὐθέως ἔδαινεν αὐτῷ τὰς αὐτάς φωνάς οὖσις Νεστορίου, καὶ ἐν ποιεῖσι λόγοις αὐτοῦ κειμένας. ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς οἶδεν, ἀδελφέ, τὰς χρήσεις ταῦτας ὁ πατριάρχης μοι διδώκει πλὴν ιδού, τὰς μὲν Ἀπολιναρίου εἶπες, τὰς δὲ Νεστορίου. Καὶ παραγάγω τὴν τοῦ ἄγιου Κυρῆλλου χρῆσιν τὸν λαγουσαν^τ· Μίαν τέ καὶ συγγενῆ, καὶ δὲ ἀμφοῖν ἐπιδεικνύειν, τὸ εἶπε· Τί πρὸς ταῦτα λέγεις; ΜΑΞ. Εἰσὶ τις διέξοντες αὐτὸν κατ’ ἀλλίουν κατὰ προσθάκτην τελείσταν ἐν τῇ ἔρμηνικ τοῦ Εὐαγγελίου, τῇ γενομένῃ ἐκ τοῦ ἄγιου τούτου Πατρός, ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Ἐλιύρου· ἔστω δὲ καθ’ ὑμᾶς αὐτοῦ· ἔξτάσωμεν τάινυν τὸν διάνοιαν τῶν πατριέων φωνῶν, καὶ γνωσθετα τὸν λαθεῖσαν. ΘΕΟΔ. Τοῦτο οὐ συγχωρώ γενέσθαι. Ἀπλὺς γάρ τὰς φωνὰς ἀνάγκης ἔχεις δίξασθαι. ΜΑΞ. Εἰκὲ μοι τὸν διαφοράν, ικέσιος γενομένος, τῶν ἀκλῶν φωνῶν πρὸς τὰς ποικίλας. ΘΕΟΔ. Ἰνα ὡς ἔστι τὸν φωνὴν δέξῃ, καὶ μὴ ἐρευνήσῃς τὰν διάνοιαν αὐτῶν.) ΜΑΞ. Προσφύνως κακούς καὶ ζένους τῆς Εκκλησίας καὶ περὶ τῶν φωνῶν εἰσπάγετε θεσμούς. Εἰ καθ’ ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευνῆν τὰς φωνὰς τῶν γραφῶν καὶ τῶν πατέρων, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τὸν γραφὸν τὸν παλαιόν καὶ τὸν καινόν. Ἡγεύσαμεν γάρ λέγοντος τοῦ Δαβὶδ· «Μακάριοι, οἱ ἔχεσσιν ὑπερηφάνειαν; τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκπέπονσιν αὐτὸν·» ὡς μιδένας; Χωρὶς ἐρεύνης δημιαμένου ἐκκητῆσαι τὸν Θεὸν. Καὶ τάλια. Συνέπισθνα, καὶ δημερευήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, »Ως τῆς ἀφάνησης ἀγούσης ἐπὶ τὸν γνῶσιν τοῦ νόμου, καὶ τῆς γνώσεως πόθῳ πεποιησης τοὺς ἀξίους ἐν καρδίᾳ αὐτῶν φυλάξαι, διὰ τῆς πληρωσεως τῶν τοῦ αὐτῷ κειμένων ἀγίων ἐντολῶν. Καὶ τάλιν· «Θυμαστά τὰ μαρτύρια σου, διὰ τοῦτο ἐκπράντουσεν τὰ δύναμες· Τί δέ παραβολάς καὶ αἰγάλεματα καὶ σκοτεινούς λόγους ἐρευνᾷς ὑμᾶς βούλεται ὁ παροιμιάς λόγος; Τί δέ οἱ κύριος ἐν παραβολαῖς λαλῶν βούλεται νοεῖν τοὺς μαθητάς, διδάσκων τὸν παραβολῶν τὸν διάνοιαν; Τί δὲ προστάσιων· Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, »ὡς μαρτυρίσετε περὶ αὐτοῦ; Τί δέ οἱ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖς Πέτρος διδάσκετεν βούλεται· Ήσεί ἡ σωτηρίας ἐξεκήποτεν, καὶ ἐξηγεύσαν προφῆται, »λέγων; Τί δέ Παῦλος οἱ Θεοὶ ἀπόστολος, λέγων· «Εἰ κεκαλυμμένον ἔστι τὸ Εὐαγγέλεον, ἀλλ’ ἐν τοῖς ἀπολυμένοις, ὃν ὁ Θεὸς τῷ αἰώνιον τούτου ἐπέβλεψε τοὺς ἴφθιμοὺς τὰς διωνίσιας αὐτῶν, εἰς τὸ μὲν διανυγόσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τέστημεν τοῦ Χριστοῦ;» Ής τοιχεῖ, ἔσθιοι αθηναῖοι ὑμᾶς βούλεσθε τοῖς Ιουδαίοις, οἵ τε τες ἀπλαῖς τὰς φωνὰς, ὡς λίγετε, τουτέστι μόνῳ τῷ γράμματι ὥσπερ τοι φοριτῷ ἐγχώσαντες τὸν νοῦν, ἐξέπεσαν τῆς ἀληθείας, τὸ καλύμμα δύοντας ἐν ταῖς παρδίαις αὐτῶν, τοῦ μὲν νοῦσου τῷ κύριον πνεύμα, τῷ ἐγκρυπτάνον τῷ γράμματι, περὶ οὐ φασι· «Τὸ μὲν γράμμα ἀποκτεῖνε, τὸ δὲ πνεῦμα, ζωοποεῖ.» Πληροφορηθῆ ὁ δεσπότης μου, ὅτι ἐγώ οὐκ ἀνέχομαι δέξιοθε φωνὴν χωρὶς τῆς ἐγκιψέντης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ γένωμαι προφανῆς Ιουδαῖος.

A Christo dualitatem vesane dogmatizavit. Et statim furore fervescens THEOD. dixit: Domine monachie, Satanas locutus est per effrenatum os tuum. MAX. Ne tristetur dominus meus contra servum suum. Et mox sumens ostendit ei easdem voces esse Nestorii, et in quibus sermonibus ejus jacerent. THEOD. Deus novit, frater, hæc testimonia patriarcha mihi dedit. Verum ecce, alia quidem horum dixisti Apollinaris, alia vero Nestorii. Et productio sancti Cyrilli testimonio, quod ait: *Unam atque cognatam per utramque demonstrans operationem*, dixit: Quid ad hæc dicas? MAX. Sunt quidam ostendentes illud in veritate per additionem positum in interpretatione Evangelii, quæ facta est ex hoc sancto Patre a Timotheo Ehro. Verum, sit secundum vos ejus. Scrutemur igitur sensum paternarum vocum, et cognoscamus veritatem. THEOD. Hoc non permitto fieri. Simplices enim voces necessarium habes recipere. MAX. Die mihi differentia, deprecabilis factus, vocum ad varias. THEOD. Ut sienti est recipias vocem, et ne scrutari sensum ipsius. Et MAX. Evidenter, inquit, novas et extraneas Ecclesiæ etiam super vocibus introducillis leges. Si secundum vos non oportet scrutari voces Scripturarum ac Patrum, abjecimus omnem Scripturam, Veterem scilicet atque Novam. Audivi enim dicentem David: *Beati qui scruntantur testimonia ejus, in loto corde exquirunt eum* (Psal. xviii, 2): præsertim cum nemo sine scrutinio possit exquirere Deum. Et rursus: *Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo* (ibid., 34). Tanquam scrutatio agente ad cognitionem legis atque scientie, cum desiderio persuadeat dignis ex corde eam custodire per completionem sanctorum que in ea posita sunt mandatorum. Et iterum: *Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea* (ibid., 129). Quid autem parabolas, et enigmata et obscuros sermones scrutari nos vult proverbialis sermo? Quidve Dominus in parabolis loquens vult intelligere discipulos suos, parabolaram edocens sensum? Quid etiam præcipiens: *Scrutamini Scripturas* (Ivan. v, 39), utpote testimonium perhibentes de se? Quid et primus apostolorum Petrus docere vult, *De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt prophetæ* (Petr. i, 10), dicens? Quid vero Paulus divinus apostolus dicens: *Si opertum est Evangelium, sed in his qui pertinet est opertum, in quibus sacculi hujus excæcavit oculos mentis eorum, ut non inceat eis illuminatio scientie Christi?* (II Cor. iii, 6.) Ut appareat, similis nos vultis esse Iudeis, qui simplicibus, ut dicitis, vocibus, id est sola littera, veluti quadam mole mentem obruentes, evulsi sunt a veritate velamen habentes in coribus suis, ut non intelligent spiritum qui proprie est et occultatur in littera. Unde et ait: *Littera quidem occidit, spiritus vero vivificat* (II Cor. iii, 6). Certas efficiat dominus meus, quia ego nullatenus patiar suspicere vocem absque sensu qui rejetet in ipsa, ne fiam manifestus Iudeus.

▲ Hæc ex Anastasii versione in Grecum transtulit Sirmundus, ut videtur, apud quem tamen Latine legendum esset differentiam.... simplicium vocum.

Τούτο δὲ ἀκούσας ΘΕΟΔ. εἶπεν· Μίαν ἐνέργειαν τοῦ ΑΧριστοῦ υποστατικὴν ἔφειλομεν λίγειν. ΜΑΞ. Σκοπόςωμεν τὸ τικτόμενον ἐκ τούτου κακὸν, καὶ φύγομεν τὸν ξένον ταύτην φανίν. Μόνων γάρ αἰρετικῶν πολυθεούντων ἔστιν. Εἰ γάρ ὑποστατικὴν λέγομεν τοῦ Χριστοῦ τὴν μίαν ἐνέργειαν, οὐ συμβαίνει δὲ κατὰ τὴν ὑπόστησιν τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματi ὁ Ιἱός, δῆλον ὅτι οὕτε κατὰ τὴν ὑποστατικὴν ἐνέργειαν· ἀντικαζόμενα δὲ δύσπορ τῷ Ιἱῷ, οὗτας καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματi ὑποστατικὰς ἐνέργειας ἀπονεῖσαι· καὶ καθ' ὑμᾶς, τέσσαρας ἐνέργειας ἔξι μακαρία θεότης· τρεῖς ἀφοριστικὰς τῶν ἐν οἷς ἔστι προσώπων, καὶ μίαν κοινὴν σημαντικὴν τῆς κατὰ φύσιν τῶν τριῶν ὑποστάσεων κανόντων· Καὶ κατὰ τοὺς Πατέρας, εἴπερ αὐτῶν δεχόμεθα τὴν διδασκαλίαν, τετραθεῖνα ιστήσομεν. Ένσεκάν γάρ, ἀλλ' οὐχ ὑποστατικὴν πᾶσαν εἶναι διαγραφεῖνοντιν ἐνέργειαν. Καὶ εἰ τοῦτο ἔστιν ἀληθὲς, ὡς οὖν καὶ ἔστι, τέσσαρας φύσεις, τέσσαρας θεούς, διαιρέοντας ἀλλήλων ὑποστάσεις τε καὶ φύσεις διεγχθόμενα λέγοντες. Πλὴν, τίς εἶδεν ἡ ἰθεώρησην ιδιάζουσαν ἐνέργειαν οἰκουμήποτε, τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀγοράνων, καὶ ὑπὸ τὸν κοινὸν ὄρισμόν τοῦ εἶδος φύσεις τεττομέγιων; Οὐδέποτε γάρ γίνεται τὸ ζύσει κοινόν, ἐνὸς καὶ μόνου τεινὸς ίδιον, τὰ γάρ ὑποστατικὰ σύμαντρα, οἷον, γυρπότης, ἡ σιμότης, ἡ γλαυκότης, ἡ ψεδιότης, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀφοριστικά εἰσι συμβεβηκότα τῶν ἀριθμῶν ἀλλήλων διαφερόντων. Πᾶς γάρ ἀνθρώπος ὡς τι τὴν φύσιν ἔνι, ἀλλ' οὐχ ὡς τις τὴν ὑπόστασην, ἐνέργειαν πέφυκε, κατά τε τὸν ίδιωτας καὶ κοινῶς νοούμενόν τε καὶ λεγόμενον κατηγορικὸν λόγον. Οἶον τὸ ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ θνητὸν, ὅπερ ἔστι τοῦ καθ' ὑμᾶς γενικὸν λόγον. Πλάντες γάρ τῆς αὐτῆς μετίχομεν ζῶοις, τῆς αὐτῆς λογικότητος, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεος καὶ ἀπορρόφησις καὶ τοῦ καθέξεσθαι, καὶ ισταθαι, καὶ λαλεῖν, καὶ σιγᾶν, καὶ ὄραν, καὶ ἀκούειν, καὶ ἀπεισθαι· ἀπέρ εἰσι τοῦ κοινοῦ ἐγγένειον νοούμενον λόγον. Οὐ δεῖ οὖν καινοτομεῖν φωνὰς μη ἔχούσσες ισχὺν ἡ γραφικὴν ἡ πατρικὴν ἡ φυσικὴν, ἀλλὰ ξένην, καὶ διατροφαῖς ἀνθρώπων ἔχοντας.

Πλὴν διεῖδόν μοι ταύτην κεφίνην ἐν οἰωνίποτε Πατρὶ, καὶ πάλιν τὸν νοῦν τοῦ ταύτην εἰρηκότος ἐπιεκτούμεν.

ΘΕΟΔ. Τί οὖν; οὐ δεῖ παντελῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν μίαν ἐνέργειαν; ΜΑΞ. Κατὰ τὴν ἀγίαν γραφὴν, καὶ τοὺς ἀγίους Πατέρας, οὐδὲν τοιοῦτον λέγειν πασελάθομεν· ἀλλ' ὡσπερ δύο φύσεις τὸν Χριστὸν τὰς ἐξ ὧν ἔστιν, οὐτως καὶ τὰς φυσικές αὐτοῦ θελήσεις καὶ ἐνέργειας καταλλῆλως αὐτῷ, ὅμοι τε φύσεις Θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ ὅντι τῷ αὐτῷ, πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν ἐπετρύπωμεν. ΘΕΟΔ. "Οντως, δίσποτα, καὶ ημεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ τὰς φύσεις καὶ διαφόρους ἐνέργεις, τουτίστι, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην· καὶ θελητικὴν αὐτοῦ τὴν θεότητα, καὶ θελητικὴν αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπειδὴ οὐκ ἄγει θελήσεως ἦν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Δύο δὲ εὑλόγομεν, ἵνα μὴ μαχόμενον αὐτὸν αὐτῷ εἰσπαγάγωμεν. ΜΑΞ. Τί οὖν; δύο φύσεις λέγοντες, μαχομένας αὐτὸς

At vero THEOD. hoc audito, ait: Unam operationem Christi subsistentialem debemus dicere. MAX. Insipiciamus malum quod ex hoc gignetur, et fugiamus externam hanc vocem: haereticorum enim est tantum qui deorum multititudinem colunt. Si enim subsistentialem Christi dixerimus unam operationem, cum non aptetur aliquando secundum subsistentiam Patri et Spiritui Filius, haud dubium quin nec secundum subsistentialem operationem: cogemur quemadmodum Filio, ita et Patri et Spiritui subsistentiales operationes tribuere: et, secundum vos, quatuor operationes habebit beata divinitas, tres segregativas personarum in quibus est, et unam communem significativam societatis quae est secundum naturam trium subsistentiarum: et, secundum Patres, si duntaxat eorum doctrinam recipimus, quadripartita erimus deitate languentes. Naturalem quippe, non subsistentialem, omnem esse decernunt operationem. Et, si hoc verum est, sicut re vera est, quatuor naturas, et quatuor natura deos differentes ab invicem subsistentia et natura dicere apparebimur. Verumtamen quis dixit, aut contemplatus est seorsum habitam operationem cuiuspiam eorum, qua sub aliqua specie rediguntur, et sub communis diffinitione speciei natura taxantur? Nunquam enim aliquando sit id quod natura commune est, unus et solius cuiuslibet proprium. Subsistentia namque indicia, utputa nasi prolixitas seu brevitas, aut oculorum albedo, aut calvitium, et quacunque sunt talia, deputativa accidentia sunt numeris ab invicem differentibus. Omnis enim homo, ut aliquid natura existens, sed non ut quis, subsistentia dignoscitur operari secundum categoricam rationem, quae tam singulariter quam communiter intelligitur, neconon et dicitur. Utputa, animal rationale quod est generalis secundum nos rationis. Omnes enim eamdem percipimus vitam, et eamdem rationabilitatem, et flexum, et deflexum, et sedere, et stare, et loqui, et tacere, et videre, et audire, et tangere, quae sunt rationis, quae communiter in nobis intelliguntur. Non itaque oportet innovare voces non habentes viam, vel sacre Scripturæ, vel Patrum, aut naturalem, sed exteram et versutiis hominum adinventam. Verumtamen ostende mihi hanc positam in quovis Patre, et iterum D sensum ejus qui hanc dixit inquiremus.

THEOD. Quid ergo? non oportet omnimodis in Christo dicere unam operationem? MAX. Secundum sanctam Scripturam sanctosque Patres, nil tale dicendum suscepimus. Sed quemadmodum duas naturas Christum ex quibus est est, ita et naturales ejus voluntates et operationes convenientes sibi, cum sit natura Deus idem ipse simul et homo, credere jussi sumus et consisteri. THEOD. Vere, dominc, et nos confitemur et naturas et operationes diversas, id est divinam et humanam, atque ipsius cum voluntate deitatem, sed et cum voluntate humanitatem: quoniam sine voluntate nullatenus erat anima ejus. Duas autem non dicimus, ne hunc sibimet pugnam inferrentem introducamus. MAX. Ergone duas naturas di-

εἰσήγετε διὰ τὸν ἀριθμὸν; ΘΕΟΔ. Οὐ. ΜΑΞ. Τί οὖν; φύσεσιν ἐπιφρικόμενος ὁ ἀριθμὸς οὐ διαιρεῖ, ἀλλ' ἐπὶ θελήσεων καὶ ἐνεργεῶν λεγόμενος, διαιρέσεως ἔχει δυνάμεν; ΘΕΟΔ. Πάντως· καὶ οἱ Πατέρες ἐπὶ θελήσεων καὶ ἐνεργεῶν σὺν εἴπον, φεύγοντες τὸν διαιρεσὸν, ἀλλ' ἄλλους καὶ ἄλλην, καὶ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ διπλῆν καὶ διττήν· καὶ ὡς εἴπει λέγω, καὶ ὡς εἰρήκασι λέγω.

ΜΑΞ. Διὰ τὸν Κύριον. 'Ἐάν τις σὺν εἴπῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην, πόσας νοεῖς; 'Η, θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην, ποσάς νοεῖς; 'Η διπλῆν καὶ διττήν, πόσας νοεῖς; ΘΕΟΔ. Οὐδεὶς πῶς νῶν, δύο δὲ οὐ λίγων. Τότε στραφεῖς ὁ ἀβ-βᾶς ΜΑΞΙΜΟΣ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, εἶπε· Διὰ τὸν Κύριον· ἔαν ἀκούσοντε μίαν καὶ μίαν, η ἄλλην καὶ ἄλλην, η δις δύο, η δις πέντε, τι νοοῦτες; τοῖς λέγουσιν ἀποχρίνεσθε; Καὶ εἴπων· Ἐπειδὴν ὄρκισας ἡμᾶς, τὸ μίαν, δύο νοοῦμεν· καὶ ἄλλην καὶ ἄλλην, δύο νοοῦμεν· καὶ δις δύο, τέσσαρα νοοῦμεν· ὅμοιως καὶ δις πέντε, δίκα νοοῦμεν. Καὶ ὥσπερ αἰδεσθεὶς ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ τὸν ἀπόρκιστον ἰκείνων, εἶπε· Τὸ μὴ εἰρημένον τοῖς Πατέραστοι, οὐ λέγω. Καὶ λαβὼν εὐθίων ὁ ἀββᾶς ΜΑΞΙΜΟΣ τὸν βίβλον τῶν πεπραγμένων τῆς ἀγίας ἀποστολικῆς συνόδου, ἔδειξε τοὺς ἀγίους Πατέρες τὰς δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείες τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διαρρήσθην λέγοντας· 'Ἡν λαβὼν βίβλον τῶν πεπραγμένων ἑκάτον Θεοδόσιος ὁ ὑπατος, ἀνέγνω καὶ αὐτὸς πάσας τὰς χρήσεις τῶν Πατέρων. Καὶ τότε ἀπεκρίθεις ΘΕΟΔ. ἐπίσκοπος εἶπεν· 'Ο Θεὸς οἶδεν, εἰ μὴ προσωπικῶς τὰ ἀναθέματα ἔθεκεν ἢ σύνοδος αὐτῷ, πέπειν παντὸς ἀνθρώπου ἐδιχόμην αὐτήν. Ἀλλ' ἵνα μὴ χρηστοτεριῶμεν ἐνταῦθα, εἰ τι εἴπαν οἱ Πατέρες, λέγω, καὶ ἐγγράφως εὐθίως ποιῶ, δύο φύσεις, καὶ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἰσελθε μεθ' ἡμῶν κοινωνίσων, καὶ γενέσθω ἔνωσις.

ΜΑΞ. Δίσποτα, ἐγὼ οὐ τολμῶ δέξασθαι συγκατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἐγγραφον περὶ τοιούτου πράγματος, ψήλος ὑπάρχων μοναχός· ἀλλ' ἔαν κατένυξεν ὑμᾶς ὁ Θεὸς, τὰς τῶν ἀγίων Πατέρων δέξασθαι φωνάς, καθὼς ἀπαίτει ὁ κανόνης, πρὸς τὸν Ῥώμης περὶ τούτου ἐγγράφως ἀποστειλατε· ἦργον ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ η κατ' αὐτὸν σύνοδος. 'Εγὼ γάρ οὐδὲ τούτων γιγνόμενων κοινωνῶ, ἀνεργομένων τῶν ἀναθεματισθέντων ἐπὶ τῆς ἀγίας ἀναρροφῆς. Φθονούμει γάρ τὸ κατάκριμα τοῦ ἀναθεματος; ΘΕΟΔ. 'Ο Θεὸς οἶδεν, οὐ καταγγειλώσκω τοῦ φθονούμενου· ἀλλ' οὐτε ἄλλος τις. 'Αλλ' ἂ δὲς ήμεν βουλὴν διὰ τὸν Κύριον, δάν ἔστι τοῦτο δυνατὸν γενέσθαι. ΜΑΞ. Ποιῶν βουλὴν ἔχω ὑμῖν περὶ τούτου δοῦναι; 'Τπάστε, ψηλαρίσατε ἔαν τι τοιοῦτον γίγνοντε ποτε, καὶ μετὰ θύνατον ἀπλύθη τις τοῦ περὶ τὴν πίστειν ἐγκλήματος, καὶ τοῦ ἐξενεχθέντος κατ' αὐτοῦ κατακρίματος. Καὶ καταδέξηται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιημασθαι τοῦ Θεοῦ τὸν συγκατάθασιν. Καὶ ποιήσωσιν, ὃ μὲν κίλευσιν παραληπτικὸν, ὃ δὲ συνοδικὸν δέσποιν πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης· Καὶ πάντως εἰπερ εὐρεθεῖν τροπὸς ἐκκλησιαστικὸς, τοῦτο ἐπιτρέπων διὰ τὴν ὄρθην ὁμολογίαν τῆς πίστεως, συμβιβάζεται ὑμῖν περὶ τούτου.

Inserit ex Graeco, ut sanctorum Patrum voces acciperecetis, sicut poscit regula Ecclesiæ, ad Romanum episcopum de ea re in scriptis, etc. SIRI.

A centes, repugnantes eas insertis propter numerum? ΘΕΟΔ. Non ΜΑΞ. Ergone naturis designatus numerus non dividit, sed, cum in voluntatibus et operationibus dicitur, divisionis habet virtutem? ΤΗΕΟΔ. Utique in his divisionem habet, et Patres numerum in voluntatibus et operationibus non dixere, fugientes divisionem; sed alteram et alteram, atque divinam et huminam, duplam, duplicem, et, ut dixerunt dico, et, ut fassi sunt fateor.

ΜΑΞ. Propter Dominum! si quisquam tibi dixerit alteram et alteram, quot intelligis? vel duplam aut duplicem, quot intelligis? ΘΕΟΔ. Novi qualiter intelligam: duas autem non dico. Tunc conversus abba ΜΑΞ. ad principes, dixit: Propter Dominum! Si audieritis unam et unam, et aliam ac aliam, aut bis

B duas, aut bis quinque, quid intelligentes his qui hoc dicere responderetis? Et dixerunt: Quoniam adjungetis nos, unam et unam, duas intelligimus, et alteram et alteram, duas intelligimus, et bis duas, quatuor intelligimus: similiter et bis quinque, decem. Et quodammodo reveritus ΘΕΟΔ. responsionem eorum, ait: Quod non est a Patribus dictum, non dico. Et acceperit protinus abba ΜΑΞ. libro gestorum sanctæ ac apostolicæ synodi Romanae, monstravit sanctos Patres duas voluntates et operationes Salvatoris nostri et Dei Iesu Christi aperte dicentes. Quem accepitum ab eo Theodosius consul legit, sed et omnia sanctorum testimonia Patrum. Tunc respondens ΤΗΕΟΔ. episcopus dixit: Deus scit, nisi quia personaliter anathemata posuit synodus haec, plus quam omnis homo receperit illam. Sed ne moras hic faciamus. Quidquid dixerunt Patres dico, et in scriptis continuo facio duas naturas, et duas voluntates, et duas operationes: et ingredere, nobiscum communica, et fiat unitas.

ΜΑΞ. Domine, non audeo ego suscipere consensum a vobis in scriptis super hujuscemodi re, cum simi monachus purus. Sed postquam Deus ad compunctionem vos excitavit, et in scriptis transmittite;

D id est imperator, et patriarcha synodusque ipsorum. Ego enim nec his peractis communico, dum recitantur anathematizati inter sanctam oblationem: timeo enim condemnationem anathematis. ΤΗΕΟΔ. Deus novit, non reprehendo te quia times, nec aliud quisquam. Sed da nobis consilium propter Dominum, si est hoc possibile fieri. ΜΑΞ. Quod consilium habeo super hoc dare vobis? Ite, perscrutamini, si tale quid aliquando factum sit, et post mortem solutus sit

quispiam a criminis quod in filii causa contraxit, atque ab illata contra se querela seu damnatione; et consentiant imperator ac patriarcha imitari Dei condescensionem, faciatque imperator quidem jussionem rogatoriam, patriarcha vero synodicam deprecationem ad papam Romanum: et profecto si repertus fuerit mos procul dubio ecclesiasticus hoc præcipiens, ob rectam confessionem conveniet vobiscum super hoc.

ΘΕΟΔ. Τοῦτο πάντως γίνεται, ἀλλὰ δός μοι λόγον, οἵτις ἐστιν ἐμὲ πάμποτεν, ἔρχη μετ' ἐμού. **ΜΑΞ.** Δέσποτα, συμφέρει σοι τὸν σύνδουλὸν μου τὸν ἐν Μεσεμβρίᾳ λαβεῖν μεθίξαντος, ἥπερ ἐμέ. Ἐκεῖνος γάρ τὴν γλώσσαν αἰδεῖ, καὶ αἰδούνται αὐτὸν ἕξιοις, τοσούτους χρόνους καλαζόμενους, διὰ τὸ τὸν Θεὸν, καὶ τὴν κρατοῦσαν ὄρθην πιστεῖν τῷ τῷ κατ' αὐτοὺς θρύβῳ. **ΘΕΟΔ.** Ἀψιμαχίας διαφόρους, πρὸς ἀλλιῶν ἔχομεν, καὶ οὐχ ὅδις ἔχω μετ' ἑταῖρον ἀπολθεῖν. **ΜΑΞ.** Δέσποτα, ἐστὶν ἔδοξε τοῦτο γενίσθαι, ἔπειτας γίνεται τῶν δοξάντων, καὶ ὅπου βούλεσθε, ἀπολογήσω ὑμῖν. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀντὶ στησούντων πάντες μετά χαρᾶς καὶ θαυμάτων· καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ εὐχὴ ἔγενετο· καὶ ἐκποτος αὐτῶν τὰ ἄγαλματα Εὐαγγελία, καὶ τὸν τέρμον στεκαρόν, καὶ τὸν εἰκὼν τὸν Θεὸν, καὶ Σωτῆρος τὸν ήμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ, καὶ τὸς δεσποινῆς ἡμῶν, τῆς αὐτὸν τεκούσας παναγίας θεοτόκου ποστέσσατο, τεθει-κότες καὶ τὰς ἁδίας χερες ἦτι βεβαιώσει τῶν λαλη-θέντων.

Εἶτα μικρὸν διμιλθαντες πρὸς ἀλλιῶν περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου, καὶ τῆς θείων ἐντολῶν τηράσσεις, στρα-γεῖς ΘΕΟΔ. Ἡ ἐκποτος πρὸς τὸν ἀλλον Μάξιμον, εἶπεν· Ἰδού, πάντα διαλέγονται τὰ σκάνδαλα, καὶ γέγο-νεν εἰς τὸν διὰ τὸν Θεὸν, καὶ γενίσθαι· Ἀλλὰ διὰ τὸν κύριον, μὴ χρήψῃς με· οὐ λύγεις καὶ οἰονδόποτε τρόπον· μίνιν θέλοντι, καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ; **ΜΑΞ.** Οὐδὲ ἐνδέχεται με τοῦτο εἰπεῖν ποτε καὶ λέγω τὴν αὐτὴν, ἐπειδὴ ἔτιν ἐστιν ἡ φωνὴ τοῖς ἀγίοις Πα-τράσι, δύο φύσεων μίαν λύγειν θέλοντι καὶ ἐνέργειαν. Εἶτα δέ, διὰ παντὸς τρόπου ὃ τοῦτο λέγων, εὐρίσκεις εὐθυδόλως ὑπαντῶσαν αὐτῷ τὸν ἀτοπίαν. Βασικὸν γάρ εἰπω φυσικὴν, φοβούμεται τὴν σύγχυσιν. Εἳναι εἴπω ὑποστα-τικὴν, διωρᾶ τὸν Πατέρας καὶ τὸν Πνεύματος τὸν Χίον, καὶ τρεις θελήσεις εἰσιγον φανήσομαι, μη συμβαίνονταις ἀλλήλαις, ἥσπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις. Εἳναι εἴπω τὰς ὡς ἔνος τοῦ Πατρὸς, καὶ τὰς ὡς ἔνος τοῦ Πνεύματος εἰπεῖν, καὶ μὴ θέλω, θέλοντι καὶ ἐνέργειαν· καὶ εὐφεύθεται εἰς πολυθέτειν ἀπεπίπτων ὁ λόγος. Εἳναι εἴπω σχετικὴν, τὴν Νεστορίου εἰσάγω προσωπικὴν διά-ρεσιν. Εἳναι εἴπω παρὰ φύσιν, φύειρα τὴν ὑπαρξίαν τοῦ θελοντος· φθορὰ γάρ τῇ φύσι, τὸ παρὰ φύσιν ἐστι, παθὼς οἱ Πατέρες σφράγασι.

ΘΕΟΔ. Μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θέλη-σιν, πάντη τε καὶ πάντες ὀφείλομεν λέγειν, καθάπερ Σέργιος παῖ Πύρρος, ὡς οὔμει καλῶς νενονκότες γε-γράφει. **ΜΑΞ.** Εἴ καλεύεις, δέσποτα, διέξαι μου περὶ τούτου δύο ἥμεράτα· εἰ διὰ τὸν ἔνωσιν μία τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καθάπερ Σέργιος καὶ Πύρρος καὶ Παύλος γεγράφεις, γέγονε θέλοντι, ἔτεροθελήτης κατ' αὐτοὺς ἔσται ὁ Ιησος τῷ Πατρὶ, διὰ τὸν φύσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸν ἔνωσιν, μίαν κατὰ τὸν Τίον ἔχουσι θέλοντα, εἰπερ οὐ τάυτην ἔσται ἔνωσις καὶ φύσις. Εἰ διὰ τὸν ἔνωσιν μία κατ' αὐτοὺς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γέγονε θέλοντι, αι-τιαν αὐτῆς· ἔξι πάντως τὴν ἔνωσιν, εἰλλ' οὐδετέραν τῶν ἦτορῶν ἔσται φύσιν, καὶ σχέσεως κατ' αὐτοὺς ἔσται προ-

A **ΤΗΕΟΔ.** Hoc profecto sit. Sed da mihi verbum, quod, si me miserint, venias tecum. **ΜΑΞ.** Domine, expedit tibi conservum meum qui est Mesembriæ accipere tecum magis quam me. Ipse enim et lingua novit, et verebuntur eum dignius, eo quod per tot annos cruciatus fuerit propter Deum et rectam fidem quæ tenetur in sede ipsorum. **ΤΗΕΟΔ.** Jurgia diversa habuimus ad invicem modo, et ideo non grataanter accipio pergere cum illo. **ΜΑΞ.** Domine, iam quia visum est hoc sibi, exitus fuit eorum que putata sunt, et sequor quocunque jusseritis. Et in his surrexerunt omnes cum gaudio et lacrymis, positisque in terra genibus, oratio facta est, et unusquisque ipsorum sancta Evangelia, preciosamque crucem, et imaginem Dei ac Salvatoris nostri Iesu Christi, B atque dominæ nostræ, quæ illum peperit, sanctissimæ Dei genitricis salutaverunt: ponentes nihilominus manus suas ad certificationem eorum quæ facta sunt.

Deinde cum pusillum consubstanti suissent ad invicem de vita quæ secundum Deum agitur, et divinorum observantia mandatorum, conversus **ΤΗΕΟΔ.** episcopus ad abbatem Maximum dixit: En omnia soluta sunt scandala, et facta est pax per Deum, et fuit. Sed propter Dominum ne celes me. Non dicas per quemcunque modum unam voluntatem et operationem in Christo? **ΜΑΞ.** Non mihi possibile est hoc aliquando dicere. Et dico causam, quoniam extranea vox est sanctis Patribus duarum diversarum naturarum unam dicere voluntatem et operationem. Deinde vero et per omnem modum, qui dicit hoc inveniet jure occurrentem sibi pravitatem. Primo, quoniam si dixerim naturalem, timeo commisionem. Secundo, quia si dixerim subsistentiam, divido a Patre ac Spiritu sancto, et tres voluntates inducere apparebo mutuo sibimet congruentes, quemadmodum et subsistencias. Tertio, quoniam si dixerim velut unius unam voluntatem et operationem, cogor et velut unius Patris, et velut unius Spiritus dicere, licet nolim, voluntatem et operationem; et invenietur sermo in multitudinem deorum cecidisse. Quarto, si dixerim affectualem, Nestorii infero personalem divisionem. Quinto, si dixerim praeter naturam, corrumbo existentiam voluntatis. Corruptio quippe est naturæ id quod praeter naturam est, quemadmodum Patres dixerunt.

ΤΗΕΟΔ. Unam propter unionem Salvatoris nostri voluntatem per omnia et omnino dicere debemus, sicut et Sergius et Pyrrhus, bene, ut reor, intelligentes, scripserunt. **ΜΑΞ.** Si jubes, domine, suscipe dabo super hoc verba mea. Primo, quia si propter unitiōnem una Dei et Salvatoris nostri, sicut Sergius, Pyrrhus, et Paulus scripserunt, voluntas effecta est, alterius voluntatis secundum illos erit Filius Patri propter naturam, sed non propter unionem, secundum Filium habenti voluntatem, si non id ipsum est unitio et natura. Secundo, quia si propter unitiōnem una secundum ipsos Salvatoris nostri voluntas effecta est, causam profecto stam unitiōnem habebit, et

δηλοις; οὐ θέλουσι, ἀλλ' οὐ φύσεις· σχέσει γάρ, ἀλλ' οὐ φύσεις ἐταῖς ἀληθείαις τῶν ἔνωσιν ἐπίστεται λόγος. Εἰ δὲ τὰς ἔνωσιν, ὡς φύσεις, μήτ τοῦ Σωτῆρος ὑμῶν γεγένεται θέλουσι, ποιά θέλουσι φύσιν αὐτὴν γογενέσθαι τὰς ἔνωσιν; Οὐ γάρ διέτου τῇ δὲ αὐτὴν γενομένη φύσιν ἐν ἀληθείαις φρενίζοντες, καὶ τὸ παρελόγον φεύγοντες. Εἴ δὲ τὰς ἔνωσιν ρίξει τοῦ Σωτῆρος γεγένεται θέλουσι, δῆλον ὅτι πρὸ τῆς ἔνωσεως, οὐ τοικτελές ἐν, οὐ παντελές ἐθελεῖται. Καὶ εἰ μὲν πολυθελές ἐν, μέίνων τῶν παλλῶν, πρὸς μίαν σπαλέει ὑπέρειται θέλουσι, καὶ τροπῆς προφενῶς ἀδέσποτο πάθος, τῷ τόν προσουσθὲν αὐτῷ φυσικὸς παλλῶν θελήσαντα μέίνων. Εἴ δὲ παντελές τὸν ἀθελεῖται, πρέπεται τὰς φύσεις ἀπέρρηψην ὄντας τὰς ἔνωσιν τῇ ἀπέρρηψη θέλουσι, ἢν οὐ φύσεις ἀπέρρηψε. Καὶ πάλιν τροπῆς ἀπέρρηψε, τὸ μὲν τῷ φύσει προστὸν αὐτῷ, σχέσεις ξτοσφύμενος. Εἴ δέ τὰς ἔνωσιν μέλι τοῦ Σωτῆρος ἥρον πεπόνηται τὸν εἴδη ὃν εἰσὶ γέγοναί θέλουσι, πρόσφατος; γέγοναί θέλουσι θεός, οὐ αὐτὸς δέ τὰς ἔνωσιν τῇ φύσει μένων αἰδίος· καὶ ἀναρχος ἐνθρωπεις τῇ θέλουσι, μένων τῇ φύσει πρόσφατος. Ὁπερ ἀθελεῖται, ίνα μὴ λήγῃ δυσσέβεις. Εἴ διὰ τὰς ἔνωσιν μάλι τὰς φύσεις γέγοναί θέλουσι, τι δήποτε διὰ τὰς αὐτὰς μέτιον, μέλι τὰς φύσεις εὐ γέγονε φύσεις;

καὶ διακόφας ἐπὶ τούτες τὰς τοῦ λόγου φορὰν ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος, εἶπε· Τί τοίνυν διὰ τὰς ἔνωσιν γέγονεν, εἰ μάλι τούτων γεγένεται δὲ αὐτὸν; ΜΑΞ. Ἔνσταρκον ἐδιεῖται ἀψεύδες γεγονότα τὸν Ἀσταρκον· αὐτὸς φύσει Θεόν, καὶ τὸν τῶν ὀλων δημιουργὸν, φύσις γενομένου ἀνθρώπου ἀριθμὸς παρέστησεν, οὐ τροπῆ φύσεως, ἢ μείνωσι τοῖς τῶν φύσεως, ἀλλ' ἀληθεῖ προσλήψει νοερᾶς ἐψυχωμένης συρκός, τὴνον ἀνελλιποῦς ἀνθρωπότητος, παντὸς προπατορικοῦ καθηρᾶς κατὰ φύσις ἐγκλήματος. Καὶ τῷ κατ' ἀπαλλαγὴν λόγῳ, τῷ θαυμάσιον ὄντως καὶ πάσοις κατάπληκτον, δόλον τοῖς ἀνθρωπίνοις Θεὸν τὸν αὐτὸν ὀλοκλήρως μένοντα τῶν ιδίων ἴντος, δόλον ἐν τοῖς θείοις ἀνθρώποιν, ὀλοκλήρως μένοντα τῶν ιδίων ἀνέκτητων. Περιχώρωσις γάρ εἰς ἀληθῆς τῶν φύσεων καὶ τῶν αὐταῖς προσθότων ψυσικῶν, κατὰ τὴν τῶν θεριγόρων Ηετέρων ἡμῶν ὅδας καλίαν, ἀλλ' οὐ μεταχώρησις ἢ μείωσις διὰ τὴν ἔνωσιν γέγονεν, ὅπερ θέλοντες τὸν σύγχυτον κακούργως ποιουμένου τὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς κανιστισμῖς πολυτρόπτωτο ἐμφραμένων, καὶ διὸ ὑπορίαν τοῦ κατ' αὐτοὺς λόγου σταθυρότητος διωκόντων τοὺς εὐσεβεῖς.

“Οὐ ἀκούσας ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος, ἐδοξεῖ μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν σὺν αὐτῷ παραγενομένων, τὸ λεχθὲν ἀποδίχεσθαι. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος πρὸς τὸν ἀβεβόν Μάξιμον φυσιν· Ποιησον ἀγάπην· τί διτον ὄπερ εἴπεις

a Graeca sic: rursusque se mutabilem ostendit, habens acquires id quod natura sibi non inerat.

A non aliam eorum naturam ex quibus existit, et affectus, non naturae, secundum ipsos erit aperte voluntas: naturam enim, non affectum, veritatis ratio novit. Tertio, si propter unionem, ut fassi sunt, una Salvatoris nostri voluntas effecta est, qua voluntate aiunt ipsam suisse unionem effectam? Non enim ea quæ per illum effecta est fatebuntur utique, si duntaxat veritati operam dederint et quod est irrationabile sugerint. Quarto, si propter unionem una Salvatoris voluntas effecta est, liquet profecto quod ante unionem aut cum multis voluntatibus fuerit, aut penitus absque voluntate. Et si quidem multarum erat voluntatum, diminutionem multarum pertulit, ad unam nimirum voluntatem contraetus, et convertibilitatis perspicue passionem suscepit, multarum quæ sibi naturaliter inerant voluntatum diminutionem. At vero, si modis omnibus erat absque voluntate, meliorem natura esse monstravit unionem, ex qua acquisivit voluntatem, qua natura carebat. Et iterum convertibilis palam profecto fecit quod natura sibi non inerat, sed acquisivit affectu. Quinto, si propter unionem una Salvatoris nostri secundum utraque ex quibus est voluntas effecta est, recens factus est voluntate Deus, idem ipse propter unionem natura permanens sempiternus, et voluntate homo sine principio permanens natura recens: quod est impossibile, ne dixerim impium. Sexto, si propter unionem una naturarum voluntas effecta est, b non est quidquam propter eamdem causam una naturarum effectum natura?

C El reciso inter hæc THEOD. episcopus sermonis super his habiti impetu, dixit: Quid igitur sit propter unionem, si nihil horum factum est propter eam? MAX. Incarnatum sine mendacio factum eum qui sine carne fuerat demonstravit, ipsumque natura Deum et omnium conditorem, natura factum hominem evidenter ostendit, non conversione naturæ, aut diminutione cuiusquam eorum quæ naturæ sunt, sed vera susceptione intellectualiter animata carne, id est indiminute humanitate, ab omni progenitorio secundum naturam crimine munda: et quod est secundum liberationis rationem mirabile revera et cunctis ingenti stupore habendum, totum in hominibus Deum, eundem integrum manentem intra sua, totum in divinis hominem, eundem ipsum integre manentem, a propriis non decidentem. Receptio enim in invicem naturarum et naturalium quæ sibi insunt, juxta deiloquorum Patrum nostrorum doctrinam, et non translatio vel casus propter unionem effecta est, eorum qui confusionem maligne faciunt unalitatem, et ideo innovationibus multimode confusionem inducunt, et propter defectionem constantes rationis suæ persecuntur pios.

Quiibus auditis, THEOD. episcopus visus est cum reliquis, qui secum venerant, quod dictum fuerat suscepisse. Et iterum idem episcopus ad absentem Maximum: Fac, inquit, charitatem: quid est

b Lege ex Graeco, cur non, eamdem ob causam, una naturarum natura facta est. SIBI.

άμειν, ὅτι οὐδεὶς ὡς τις τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὡς τε τὸν φύσιν ἐνέργει; προέτειται γάρ μοι νοήσαντι τὸ λεχθέν. ΜΑΞ. Οὐδεὶς ὡς τις τὴν ὑπόστασιν ἐνέργει, ἀλλ' ὡς τε τὸν φύσιν· οἶον, Πέτρος καὶ Παῦλος ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐ Πετρικῶς καὶ Παυλικῶς, ἀλλ' ἀνθρωπικῶς. Ἀμφω γάρ ἀνθρωποι φυσικῶς κατὰ τὸν κοινὸν καὶ ὄριστεκὸν τῆς φύσεως λόγον· ἀλλ' οὐχ ὑπόστατεκῶς κατὰ τὸν ιδίων ποίον. Ἰσταύτως Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ Μιχαηλικῶς καὶ Γαβριηλικῶς, ἀλλ' ἀγγελικῶς. ὅμφω γάρ ἄγγελοι. Καὶ οὗτος ἐπὶ πέντε φύσεως, πολλῶν τῷ ἀριθμῷ κατηγορουμένης, κοινὸν, ἀλλ' οὐχὶ μόνην τὴν ἐνέργειαν θεωροῦμεν. Οὐκοῦν ὁ λέγων ὑπόστατεκὸν ἐνέργειαν, αὐτὴν τὴν φύσιν μίαν οὔσαν, ἀπειρον ταῖς διεργείαις εἰσάγει γεγενημένην· καὶ κατὰ τὸ πλήθος τῶν ὑπὸ αὐτὴν ἀγομένων ἀτόμων, ἀκτῆς διαφέρουσαν· ὅπερ εἰ δοξήμεθι καλῶς ἔχειν, πάσῃ φύσει τὸν ἐπ' αὐτῇ τοῦ πῶς εἴναι λόγον συνδιαφθείρομεν.

Καὶ τούτων εἰρημένων, ἐν τῷ ἀσπάζεσθαι ἀλλήλους, εἶπε ΘΕΟΔ. ὁ ὑπατος· Ἰδού γέγονε τὰ πάντα καλῶς· ἄρα καταδέχεται ὁ βασιλεὺς παρακλητικὴν ποιῆσαι κιλεύσιν; ΜΑΞ. Ηάντως ποιεῖ, ἐὰν θελῃ μεμητής εἴναι τοῦ Θεοῦ, καὶ συνταπεινοθηναι αὐτῷ, διὰ τὴν κοινὴν πάντων ἡμῶν σωτηρίαν, ληγιζόμενος ὡς εἰπερ ὁ φύσει σώκων Θεὸς, οὐκ ἔσωσεν ἡώς ἐταπεινώθη θέλων, πᾶς ὁ φύσει σωζόμενος ἀνθρωπος· οὐ σωθήσεται, οὐ σώσει μὴ ταπεινούμενος; Καὶ εἶπε ΘΕΟΔ. ὁ ὑπατος· Ὁτι ἀπίξω τοῦ Θεοῦ σώζοντός μοι τὸν μνήμην, τοῦτον αὐτῷ τὸν λόγον λέγω, καὶ πάθεται. Καὶ ἀσπασάμενον ἀλλήλους ἐπὶ τούτοις, ἀπῆλθον μετ' εἰρήνης, δεδωκότος τοῦ ἐπισκόπου τῷ ἀδεβᾷ Μαξέλμῳ περιφθὲν αὐτῷ ποσὸν μικρὸν, καὶ στιχάριν καὶ καμάριν· καὶ τὸ μὲν στιχάριν εὐθέως κατ' αὐτὴν τὴν ὄραν Βιζήνης ὁ ἐπίσκοπος· ἐν τῷ Ῥωγίῳ δὲ οὐ τὸ δοδέκαν αὐτῷ ποσὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλο εἰ τι δύπτετε ἐξ εὐποτείας εἶχε, μετὰ τῶν λοιπῶν οἰκτρῶν αὐτοῦ πραγμάτων καὶ θεομάτων, ἀφέλαντο.

Μετὰ δὲ τὸ ἀπελθεῖν τοὺς εἰρημένους ἄνδρας τῇ ὄγδῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς παρούσης πεντεκαθάπτης ἴνδικτιῶνος, ἐξῆλθεν αὐτίς Παῦλος ὁ ὑπατος ἐν Βιζήνῃ πρὸς τὸν ἀδεβᾶν Μαξέλμον, κέλευσιν ἐπιφερόμενος πιεσάχουσαν οὐτως· ¹ Κελεύομεν τῇ σῇ ἴνδιξτητῇ ἀπελθεῖν ἐν Βιζήνῃ, καὶ ἀγαγεῖν Μάξιμον τὸν μοναχὸν μετὰ πολλῆς τεμῆς καὶ κολακείας, διὰ τε τὸ γῆρας καὶ τὸν ἀσθενεῖαν· καὶ τὸ εἴναι αὐτὸν προγονιὸν ἡμῶν, καὶ γενόμενον αὐτοῖς τίμιον· καὶ θίσθαι τοῦτον ἐν τῷ εὐαγγεῖ μοναστηρίῳ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, τῷ διακειμένῳ πλησίον τοῦ Ῥωγίου· καὶ ἀλθεῖν, καὶ μηνύσαι οὐ μέν. Καὶ πέμπομεν ἵκε προσῶπου τὴν δύο πατρικίους, ὀρείλοντας διαλεχθῆναι τὰ παραστάντα τὴν μέν, φιλοῦντας τὴν μέν φυχίκως, καὶ φιλούμενους παρ' ἡμῶν· καὶ ἔλθειν, καὶ ἀναγγεῖλαι ἡμῖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ὅτι γέγονε οὖν ὁ αὐτὸς ὑπάτερ, καὶ θείς ἐν τῷ προειρημένῳ μοναστηρίῳ, ἀπῆλθε ἀνεγγεῖλαι.

¹ Καὶ τῇ ἡμέρᾳ ἔξεις ἡέρχονται προς αὐτὸν Ἐπιφάνιος καὶ Τρώιλος· οἱ πατρίκιοι μετὰ πολλῆς περιβολῆς καὶ φάντασίας, καὶ Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀνέσχονται

A quod dixisti nobis, quia nullus ut quis subsistentiam, sed ut quid naturam operatur? astat enim mihi non intelligenti quod dictum est. MAX. Nullus ut quis subsistentiam operatur, sed ut quid naturam: utpote Petrus et Paulus operantur, sed non Petrice, et Paulice, sed humane, ambo quippe homines natura-liter juxta communionem et diffinitivam natura rationem, sed non subsistentialiter secundum id quod propriè facit. Similiter Michael et Gabriel operantur, verum non Michaelice vel Gabrielice, sed angelice, ambo quippe angeli. Et ita in omni natura multa numero prædicante, communem, sed non annihili-tam, operationem aspicimus. Ergo qui dicit subsi-stantiale operationem, ipsam naturam, cum una sit, infinitam operationibus inducit effectam, secun-dum multitudinem atomorum quæ sub ipsam redi-guntur a semet differentem: quod si admiserimus bene se habere, in ipsa omni natura quomodo exi-stendi rationem corrumpimus.

Et his dictis, dum invicem oscularentur, ΤΗΕΟΔ. consul dixit: En facta sunt omnia bene: putasne consensurus est imperator rogatoriam facere jussionem? Et dicit abba MAX. Utique facit, si voluerit imitator esse Dei et humiliari cum eo propter communem omnium nostrum salutem: perpendens quia si Deus, qui natura salvat, non salvavit donec volens humiliaretur, quomodo is qui natura salvandus est homo, aut salvabitur aut salvabit non humiliatus? Et dixit ΤΗΕΟΔ. consul: Spero, quia Deo salvante mihi memoriam, hunc eundem ei dicam sermonem, et acquiesceret. Et cum in his se mutuo salutassent, abierunt cum pace, data ab episcopo abbatū Maximo quadam pecuniæ quantitate, et tunica, et casula, quæ fuerant sibi transmissa. Et tunicam quidem statim eademque hora tulit Bizyensis episcopus. Ast in Regio non solum quantitatem sibi pecuniæ date, verum etiam et aliud quocunque ex beneficentia quorumdam habere videbatur, una cum reliquis ejus vilibus rebus ac vestibus abstulerunt.

Postquam vero abierunt prædicti viri sexto Idus septembriæ præsentis quinta decimæ inductionis, exivit rursus Paulus consul in Bizyen, ad abbatem Maximum jussionem serens continentem secundum hanc formam: Jubemus gloriae tuæ ire Bizyen, et adducere Maximum monachum cum honore multo atque blanditie, tam propter senectam et infirmatatem, quam eo quod sit a progenitoribus noster fucritique illis honorabilis. Et ponite hunc in venerabili manasterio sancti Theodori, quod rejacet iuxta Regium: et venire, et nuntiare nobis: et mittemus ad eum ex persona nostra patricios duos qui debeant illi declarare quæ nobis placuerint, nos ex animo amantes, et a nobis amatos: et venire nuntiatur nobis adventum ejus. Igitur, cum idem consul adduxisset eum et posuisset in jam nominato monasterio, regressus est nuntiare.

Et in crastinum veniunt ad eum Epiphanius et Troilus patricii, cum multo amictu et phantasia, necnon et Theodosius episcopus: et ascendunt ad

πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ κατοχουμενίῳ τῆς ἐκλησίας τῆς αὐτῆς μονῆς· καὶ τοῦ συνέδους ἀσπασμοῦ γενομένου, ἐκάθισαν, βιασάμενοι καὶ αὐτὸν καθίσται· καὶ ἀπαρξάμενος τὸν πρὸς αὐτὸν λόγου ΤΡΩΙΛΟΣ, εἶπεν· Ὁ δεσπότες ἡμῶν ἐκέλευσεν ἡμᾶς πρὸς σὲ γενέσθαι, καὶ λαλῆσσαι ὑπὲν τὰ δέξαντα τὴν αὐτοῦ θεοστηρίκτῳ πράτει. Άλλος εἶπε ἡμῖν πρῶτον, ποιεῖς τὴν κλενσιν τοῦ βασιλέως, οὐ ποιεῖς; ΜΑΞΙΜΟΣ εἶπε· Δέσποτα, ἀκούσω τι ἐκλευστὸν τὸ τύσεβς αὐτοῦ κράτος, καὶ δεόντως ἀποκρίνουμαι· εἶπε πρὸς τὸ ἄγνούμενον, ποίεις ἔχω ἀπόκρισιν δοῦναι; ΤΡΩΙΛ. ἐπέμενε λέγων· Οὐκέτι ἐδέχεται ὅτι λέγομεν τέ ποτε, ἐπεὶ μὴ πρῶτον εἴπης εἰ ποιεῖς, οὐ ποιεῖς τὴν κλενσιν τοῦ βασιλέως. Καὶ ὡς οὐδέν αὐτοὺς ἐκταμένους, καὶ ἐπεὶ τῷ ἀναβολῇ αὐτοῦ πειρότερον βλέποντας, καὶ τραχύτερον ἀποκρανεμένους μετὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτοῖς, καὶ τῶν ἀξιωμάτων κόσμους ἐπιφρένων, ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Ἐπάν σύν ἐκάρχεσθε εἰπεῖν τῷ δούλῳ ὑμῶν τὰ παρεπάντα τῷ δισπότῳ ἡμῶν καὶ βασιλεῖ, ἴδου, λέγω ἀκούοντος τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων ἀγρύπλων, καὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι περ εἰ τε δήποτε κελεύει μοι περὶ οἰουδέποτε πράγματος τῷ εἰδόντει τούτῳ συγκαταλυμένου καὶ συμφερομένου, ποσθύμως ποιεῖ. Καὶ εὐθίως ἀνεκτάς ΤΡΩΙΛ. εἶπεν· Εἰχασθεῖ μοι, ἵγε ὑπάγω. Οὗτος γάρ οὐδέν ποιεῖ. Καὶ πολλοῦ πάντων γενομένου θερύβου, καὶ πολλῆς ταραχῆς καὶ συγχύσεως, εἶπεν αὐτοῖς ΘΕΟΔ. ὁ ἐπίσκοπος· Εἴτετε αὐτῷ τῷ ἀπόκρισιν, καὶ γνώστε τί λέγει· ἐπεὶ τὸ οὐτως ἐξελθεῖ μηδὲν εἰρηκότας καὶ μηδὲν ἀκούσαντας, οὐκ ἐστε εὐλογον. Τότε ΕΠΙΦ. ὁ πατρίκιος εἶπε· Τοῦτο σοι δηλοί δὲ ἡμῶν ὁ βασιλεὺς, λέγων· Ἐπειδὴν πᾶσα ἡ δύσις, καὶ οἱ ἐν τῷ ἀνατολῇ διαστρίφοντες εἰς στέθερούσι, καὶ ἀποστεῖς διὰ στασιαζούσι, μὴ θέλοντες συμβιβασθῆναι ἡμέραν διὰ τὴν πίστον· κατανύχοι εἰς ὁ Θεὸς κοινωνῶσαι ἡμέραν ἐπὶ τῷ παρ' ἡμῖν ἐκτεθέντι τύπῳ, καὶ ἐξερχόμεθα ἡμεῖς; δὲ ἐστῶν εἰς τὸν Χαλκήν, καὶ ἀσπαζόμεθα στέθη, καὶ ὑποτεθέμεθα ὑμῖν τὸν χειρά νημῶν, καὶ μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δόξης εἰσάγομεν ὑμᾶς εἰς τὸν μεγάλον Ἐκκλησίαν, καὶ μεθ' ἐστῶν ἰστάμεν εὖ φαῖ κατὰ συνθήσιαν οἱ βασιλεῖς ἴστανται, καὶ ποιοῦμεν ἄμα τὸν σύναξιν, καὶ κονωνοῦμεν ὅμα τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποίων μυστηρίων τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀνακρύπτομεν στατέρα νημῶν, καὶ γίνεται χορά σὺ μόνον τῷ φιλοχρίστῳ καὶ βασιλέι την πόλει, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Οἰδαμεν γάρ ἀσφαλῶς, ὅτι σου κοινωνήστος τῷ ἀγίῳ τῶν ἀνταῦθα θρόνῳ, πάντες ἐνώπιοι ἡμῖν, οἱ διὰ σὲ καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀποσχίσαντες τῆς κοινωνίας ἡμῶν.

Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. μετὰ διεκρύψαν εἶπεν αὐτῷ· Εύρεις ὁ μέγας, ὑμέρων κρίσεως ἐκδικόμεθα πάντες. Οἶδας τὰ τυπωθέντα, καὶ δέξαντα ἐπὶ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῆς αὐτὸν τεκούσης παναγίας ἀπειπρέβενου μητρός. Καὶ βαλὼν κάτω τὸ πρόσωπον ὁ ἐπίσκοπος, συγκοτέρᾳ τῷ φωνῇ λέγει πρὸς αὐτὸν· Καὶ τί ἔχω ποιῆσαι ἵγε, ἐπάν τετριν τι παρέστη τῷ εὐαγγελιστάτῳ βασιλεῖ; Καὶ φριν πρὸς αὐτὸν ΜΑΞ. καὶ διὰ τι ἥψει τῶν ἀγίων εὐαγγελίων, καὶ οἱ μετά σου, οὐκ οὐτε ἐφ' ὑρίν τῆς τῶν λαζαρίστων ἐκβάσισας;

PATROL. CXXIX.

A eum in catechumenum ecclesiae ipsius monasterii, factaque consueta salutatione sederunt cogentes et ipsum sedere, et ortsus habitum ad eum sermonem TROILUS, dixit: Dominus orbis jussit nos venire ad te, et dicere vobis quae visa sunt divinitus roborato imperio suo. Sed dic nobis primitus, si facias jussiūm imperatoris, an non? MAXIMUS dixit: Domine, audiam quod jussiterit pium ejus imperium, et necessario respondebo. Nam ad id quod ignotum est mihi, qualem responsionem datus sum? At vero TROI. perseverabat asseverans: Non posse esse ut dicamus aliquid, nisi primum dicas utrum facias vel non facias jussionem imperatoris. Et cum vidisset eos insistentes per amplius dilationi suæ, et amari intuentes, ac asperius respondentes cum omnibus qui cum eis erant et ipsis quoque dignitatibus secularibus elevatis, respondens abba MAX. ait: Quia non patimini dicere servo vestro quae placent domino et in imperatori nostro, ecce dico, audiente Deo, ac sanctis angelis et omnibus vobis, quoniam, quidquid iussit mihi super quacunque re cum hoc saeculo destruenda et corrumpenda, prompte faciam. Et confessum surgens TROI. dixit: Orate mihi, ego vadam. Hic enim nihil facit. Et multo vehementius facto tumultu, ac multa turbatione et confusione, dicit eis THEOD. episcopus: Dicite illi responsa, et cognoscite quid fateatur. Nam sic regredi, nihilque dicere et nihil audire, rationabile non est. Et tunc ERIPHIANUS patricius ait: Hoc tibi per nos significat imperator, dicens: Quoniam totus Occidens et qui in Oriente subversiones operantur ad te spectant, et omnes propter te similitates exagitant, nolentes convenire nobiscum in causa fidei; Deus compungite faciat, ut communices nobiscum in Typo qui expositus est a nobis, et exhibimus per nos ipsos ad Chalem, et osculabimur te, et supponemus vobis manum nostram, cumque omni honore ac gloria introducemus vos in magnam Ecclesiam, et cum nobis ipsis sistemus ubi ex more imperatores stant, et faciemus pariter synaxim, et participabimur interemperiorum et vivislicorum sacramentorum vivisici corporis et sanguinis Christi, et praedicabimus te denuo patrem nostrum, siue gaudium non modo amatrici Christi et regiae urbi nostrae, sed et in toto terrarum orbe. Scimus enim certissime quod, te communicante sancto huic throno, cuncti uniantur nobis, qui propter te tuumque magisterium se a communicatione nostra sciderunt.

Et conversus ad episcopum abba MAX. cum lacrymis ait: Domine magne, diem judicii exspectamus omnes, nosti quae ordinata sunt et diffinita supra sancta Evangelia, et vivisicam crucem, atque imaginem Dei et salvatoris nostri Iesu Christi, et sanctissimæ quae illum genuit semper Virginis matris. Et submisso deorsum vultu, episcopus mitiori voce dicit ad eum: Et quid habeo facere, postquam aliud quid placuit? Et dixit ad eum MAX. [abbas]: Et quare diligisti sancta Evangelia, et hi qui tecum erant, cum non sit in vobis eorum quae dicta sunt exitus? Vere

"Οὐτως πᾶσα ἡ δύναμις τῶν θυρεῶν, τοῦτο οὐ πεῖθε με πασᾶσκα. Τί γάρ ἀπολογόσομαι, οὐ λίγω τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ εμῷ συνειδότε, ὅτι διὰ δέξαν ἀνθρώπων, τῷ κατ' αὐτὸν λόγῳ μιθερίου ἔχουσαν ἵπαρξην, τὴν σῶζουσαν τοὺς στέργοντας αὐτὴν πίστιν δέωμοσάμην;

Καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἀναστάντες, θυμοῦ στρατηγήσαντος πάσιν αὐτοῖς, τιλμοῖς καὶ ὀθισμοῖς καὶ σφαιρισμοῖς παρέβισαν αὐτὸν, ἀπὸ κεφαλῆς ἦν ὅνυχαν κατακλύσαντες αὐτὸν πτύσμασιν· Ὄνπερ, μέχρις ἣν ἐπλύθησαν ἄπειροι εἰδίσθησαν ἴματα, διεπιέσθη ὁ βρόμος. καὶ ἀναστάς ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐτως οὐκ ἔδει γενέσθαι, ἀλλ' ἀκοῦσαι μόνον πάρ' αὐτὸν τὴν ἀπόχρισιν, καὶ εἰσιθεῖν ἀναγγεῖλαι τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ἀγαθῷ. Τὰ γάρ κανονικὰ πράγματα, ἔτέρω διοικοῦνται τροπῷ. Καὶ μόλις πεισας αὐτοὺς ὁ ἐπίσκοπος ἡσυχάσαι, πάλιν ἐκθέσαι, καὶ μυρίαις ὑδρεσοι καὶ ἀραις ἀνεπινούστοις μωμόσαντες αὐτὸν, μετὰ θυμοῦ καὶ τραχύτητος εἶπεν ΕΠΙΦ. Εἰπέ, νακέσχατε φαγοκόδις, ὡς αἱρετικοὺς ἔχον ἡμᾶς, καὶ τὸν πόλιν ἡμῶν, καὶ τὸν βασιλία, τούτους εἴπες τοὺς λόρους; Όντως πλεῖστον σου χριστιανοὶ ἀσφεν καὶ ὀρθόδοξοι· καὶ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν ὁμολογοῦμεν ἔχειν καὶ θεϊκὴν θελησιν καὶ ἀνθρωπίνην θελησιν, καὶ νοερὰν ψυχὴν· καὶ ὅτι πᾶσα νοερὰ φύσις, πάντας ἔχει τὸ θέλειν ἐκ φύσεως, καὶ τὸ ἐπεργεῖν, ἐπειδὴ ζωῆς ἔδιον ἢ κίνησις, καὶ νοῦ θέλειν ἢ θελησις· καὶ θελητικὸν αὐτὸν οἰδαμεν, οὐ θεότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπότητι. Ἀλλὰ καὶ τὰς δύο θελήσεις αὐτοῦ καὶ ἐπεργειας οὐκ ἀρνούμεθα.

καὶ ἀποχρείσθε ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Εάν οὕτω πιστεύετε, καθὼς αἱ νοεραὶ φύσεις, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἑκκλησία, πῶς μὲν ἀνεγκάζετε κοινωνῆσαι ἐπὶ τῷ Τύπῳ, τῷ μόνῳ τούτων ἔχοντι ἀναίρεσιν; ΕΠΙΦ. Λί οἰκονομίαν τοῦτο γέγονεν, ἵνα μὴ βλαβεῖσθαι οἱ λαοι ταῖς τοιαύταις λεπτομέρεις φωναῖς. καὶ ἀποχρείσθε ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Τούταντίον, πᾶς ἀνθρωπὸς ἀγαάπεται διὰ τὰς ἀκρεβούς ὁμολογίας τῆς πίστεως, οὐ μὴ διὰ τὰς ἀνιερίσεως, τὰς ἐν τῷ Τύπῳ κειμένης. καὶ εἶπε ΤΡΟΙΛ. Καὶ ἐν τῷ παλατίῳ εἰπόν σοι, ὅτι οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ καταστεγασθῆναι ἐκέλευσεν, ἵνα εἰρηνεύωμεν πάντες. καὶ ἀποχρείσθε ὁ ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Η σιγὴ τῶν λόγων ἀναίρεσις τῶν λόγων ἐστι. Διὰ γάρ τοῦ Προφήτου λέγει τὸ Ιηνεῦμα τὸ ἄγιον· Οὐκ εἰσείτε λαλεῖσθαι, οὐδὲ λόγοι, ὃν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. Οὐκοῦν ὁ μὴ λαλούμενος λόγος οὐδὲ λόγος ἐστι. καὶ εἶπε ΤΡΟΙΛ. Ἐχετεν καρδία σου, ὡς θελεῖς· οὐδεὶς σε παλύει. Ο ἀββᾶς ΜΑΞ. εἶπεν· Ἀλλ' οὐ περιώρισεν ὁ Θεὸς τῇ παρδίᾳ τὴν ὅλην σωτηρίαν, εἶπόν· Ο ὁμολογοῦν με ἐμπροστεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογοῦσαν αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ Προτρόπου μονού τοῦ ἐν οὐρανοῖς· καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκει, λέγων· Καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς, παὶ οἱ τοῦ Θεοῦ πρόφηται καὶ ἀπόστολοι κελεύονται ὁμολογεῖσθαι τὸ μυστήριον φωναῖς ἀγράμμασι, τὸ μέρικον καὶ φορτίον, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου εὐηπόριου, οὐκ ἔστι χρεία οἰκείη ποτε τρόπῳ καταστα-

A omnis eceli virtus mihi facere minime persuaderet. Quam enim rationem redderem, ut non dicam Deo, conscientiae meae, quod si propter humanam gloriam, quæ secundum sui rationem nullam habet salvandi substantiam, fidem abnegarem ejus qui saret eam?

B Et in sermone isto surgentes omnes iurore instabiles redditii, evulsionibus, et impulsionibus atque direptionibus debilitaverunt eum, a capite usque ad ungues sputis certatim maledicentes. Quorum usquequo lata sunt vestimenta quibus circumamicatus erat, factor longius exhalabat. Et surgens episcopus dixit: Non oportebat ita fieri, sed audire ab eo tantummodo responsuinem, et ingredi, et nuntiare dominio nostro bono. Canonicae quippe res alio disponuntur modo. Et, cum vix eis episcopus ut quiescerent persuasisset, rursus sederunt: et denis militibus injuriis et maledictionibus inexcitabilibus dehonestans eum, cum furore multo et asperitate dixit EPIPHANIUS: Dic, malorum extreme, veras civium, quasi nos et civitatem nostram, sed et imperatorem, haereticos habeas, haec prosecutus es veria? Vere plus quam tu Christiani sumus atque orthodoxi; et Dominum nostrum ac Deum confitentes habere et divinam voluntatem, et humanam voluntatem, et animam intellectualē: et quia omnis intellectualis natura utique habet ex natura velle ac operari, quoniā vitæ proprium motus est, et intellectus proprium voluntas: et voluntatis ejus C capacitatē novimus, non secundum deitatem tantum, sed et secundum humanitatem. Quin et duas ipsius voluntates et operationes non abnegamus.

D Et respondens abba MAX. dixit: Si ita creditis, quemadmodum intellectuales naturæ, ac Dei Ecclesia, quomodo me cogitis communicare in Typo qui solam eorum habet divisionem, quæ vos profitemini? Et dixit ERIP. Ob dispensationem factum est hoc, ne kendantur populi hujuscemodi subtilioribus vocibus. Et respondens abba MAX. dixit: E contra omnis homo sanctificatur per districtam fidei confessionem, non autem per divisionem quæ in Typo est posita. Et dixit TROI. Et in Palatio dixi tibi, quia non interemil, sed taceri jussit, ut pace fruamur omnes. Et respondens abba MAX. dixit: Silentium verborum interemptio est verborum. Per Prophetam enim dicit Spiritus sanctus: Non sunt loquela, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum (Psalm. xviii, 3). Ergo sermo qui locutione nostra prædicatur, nullatenus est. Et dixit TRON.: Habe in corde tuo ut vis, nemo te prohibet. Et dicit abba MAX.: Sed non circumclusit Deus corde totam sicutem, dicens: Qui non confiteatur me coram hominibus, nec ego confitebor eum coram Patre meo, qui est in celis (Math. x, 33). Et sacer Apostolus docet, dicens: Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio si ad salutem (Rom. x, 10). Si ergo Deus, ac Dei propriæ atque apostoli jubent confiteri mysterium sanctorum vocibus, quod est magnum, et

θημαὶ τὸν τοῦτο καρύττεσσαν φωνὴν, ἵνα μὴ μειῶθῃ τὸν εγράψαντον οὐ σωτηρίᾳ.

καὶ ἀποκρήθεις τραχυτάτῳ λόγῳ ΕΠΙΦ. εἶπεν· Ὑπέργραψες ἐν τῷ λιβελῷ; Καὶ εἶπεν ὁ ἄρδενς ΜΑΞ. Ναι, ὑπέργραψα. Καὶ πῶς ἔτολμός τε, εἶπεν, ὑπεργράψας, καὶ ἀναθεματίσκε τοὺς ὄμολογούντες καὶ πιστεύοντες ὡς εἰς νοεροὺς φύσεις, καὶ οὐ καθολικὴ Ἐκκλησία; Ὡταν τῇ ἐμῇ κρίσις εἰσάγομέν σε εἰς τὸν πόλεν, καὶ ιστῶμεν εἰς τὸν γόρον διερμένον, καὶ τοὺς μηρούς καὶ τὰς μερίδας, καὶ τὰς προίσταμένες πόρνας, καὶ πάντα τὸν λαὸν φέρειν, ἵνα ἐπιστέτε καὶ ἐξάστε καὶ ῥαπίστε καὶ ἐρπτύσθε τὸ πρόσωπόν σου. Πρὸς ταῦτα ἀποκρήθεις ὁ ἄρδενς ΜΑΞ. εἶπεν· Ως εἴπατε, γένουσσα, ἵνα τοὺς ὄμολογούντες δύο φύσεις δὲ ὃν ὁ κύριος ἔστι, καὶ τὰς πεπελλέλας εὐτῷ δύο ψυστάκας θελήστε καὶ ὑεργεῖστε, θεῶν φύσεις δι’ ἀλλοθανόντες καὶ ἀνθρώπου, ἀναθεματίστεμεν. Ἀνάγνωσθε, δίκαιοι, τὰ πεπραγμένα, καὶ τὸν λιβελλού, καὶ δέν οὐ εἴπατε βύρτε, ποιέστε δὲ περ βούλεσθε. Ἐγὼ γάρ, καὶ εἰ σύνδουλοί μου οἵσοι ὑπέργραψαν, τοὺς κατὰ τὸν ἀρετὸν καὶ ἀπολατέρων μίκρου θελήστε καὶ ἐνέργειαν λέγοντας ἀνενθεματίστεμεν, καὶ μὴ ὄρολογούντες τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν καθ’ ἐπερν τῶν δὲ ὄντων, ἐν οἷς τε καὶ ἀπέρντοι, φύσεις νοερούν· καὶ διὰ τοῦτο κατ’ ἄμφω θελητικὸν καὶ ἐνεργητικὸν τῆς ἡμένης σωτηρίας. Καὶ λέγουσιν· Ἐὰν τούτη συνεπαγθῶμεν, οὐ τρόγομεν, οὐ πιομεν· ἀλλ’ ἐκπετῶμεν, καὶ ἀριστήσωμεν, καὶ εἰσελθωμεν, εἰπομεν ἀκρούσαμεν, οὗτος γάρ πέπρακτος ἐστὸν τῷ Σατανᾷ. Καὶ ἀποτάτετες ἡρότηταν. Καὶ εἰσάδον μετ’ ὄργην τῇ καρδιᾷ τῆς ὑψώσεως τοῦ τείμιου καὶ ζωτικῶν σταύρου.

Καὶ τῇ ἑξετέσσερι θεωδόσιος ὁ ὑπάτος πρὸς τὸν προεργάσαντον ἀδεβᾶν Μάζιμον, καὶ ἀρετὴ πάντα δύο εἶχεν, εἰπὼν αὐτῷ ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως· Ὄτι οὐκ θελήστε τιμὴν, καὶ μορκυνθήσεται ἀπὸ σου, καὶ ὑπερέσσετεν ἐντὸν ἅξιον ἔκριτας εἶναι, ἔχων τὸ κρίκα τῶν μαθητῶν σου, τοῦ τε ἐν Μεσημβρίᾳ, καὶ τοῦ ἐν Περβέροις, τοῦ γενούντον νεοτερίου τῶν μακαρίοτερῶν μάτηματος. Πίστα δὲ καὶ οἱ πατρίκιοι, τούτοιστι τρεφόλεις καὶ Ἐπίφανος· εἰρηκότες· Ὄτι πάντως φέρομεν καὶ τοὺς δύο μαθητάς, τὸν τε ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ τὸν ἐν Περβέροις, καὶ δοκιμάζομεν καὶ αὐτούς, καὶ βλέπομεν καὶ τὴν δὲ αὐτοῖς ἐκβοσσού. Πλὴν ἴων εἰδίς, καὶ τοῦ ἄστρου Ἀστρά, δέ τι μετράντεται τὸν λαβωμένον ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν ἔθνων, ἀριστασθεὶς ὑμέν ἔχομεν μὲν τὴν ἀγίαν τράπεζα, καὶ τὸν πάπιν τὸν νῦν ἐπαγρύπενον, καὶ πάντας τοὺς εκεῖστι λαλοῦντας, καὶ τοὺς λοιποὺς σου παθητάς, καὶ πάντας ὑπὸς χρυσούμενον ἔκστατον ἐν τῷ ἀποτελθεῖν αὐτοῦ τόπῳ, ἵνα ἰγνωσθεῖν Μαρτῖνος· καὶ λαβὼν αὐτὸν ὁ ὑπάτος θεωδόσιος, πυριδωκεν αὐτὸν στεπατώτας, καὶ μετὰ δύο ὥρας ἐπανελθὼν ὁ στρατιώτης, ἐλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ

A horrendum alique totius mundi salutare, non est opus quoquomodo taceri vocem id prædicantem, ut non imminuat tacentium salus.

B Et respondens asperiori verbo ΕΜΡΗ. dixit: Subscripsi in libello? Et dixit abba ΜΑΞ.: Etiam, subscripsi. Et quomodo, inquit, ausus es subscribere et anathematizare confitentes alique credentes sicut intellectuales naturæ et Ecclesia catholica? Vere judicio meo introducimus te in urbem, et sistemus te in foro vinclum, et nimis ac nimias et prostitutes meretrices, et omnem plebem, adducemus, ut unusquisque ac unaquaque, et alapis cedat et conspuat in faciem tuam. Et ad hæc respondens abba ΜΑΞ. ait: Sicut dixistis fiat, si confitentes duas naturas, voluntates et operationes ei qui est Deus natura in veritate simul et homo, anathematizavimus. Lege, domine, gestorum seriem ac libellum: et si ut dixistis iaveneritis, facite quod vuluis. Ego enim, et conservi mai, et quoniam subscripterunt, eos qui secundum Arium et Apollinarium unam voluntatem et unam operationem dicunt, anathematizavimus, et non qui constiterunt Dominum nostrum et Deum in utrisque ex quibus, et in quibus, et quæ est, natura intellectualem, et ideo secundum ultraquam cum voluntate ac operatione nostræ salutis. Et dicunt: Si cum hoc conferimus, neque inanducabimus, neque bibemus. Sed surgamus, et prandeapnus, et ingrediamur alique dicamus quæ audivimus. Iste quippe venundavit se Salambæ. Et, cum surrexissem, pranderunt. Et ingressi sunt cum ira, vigilia Exaltationis pretioze ac viviseat crucia.

C Et in crastinum diluculo exiit Theodosius consul ad prædictum abbatem Maximum, et abstulit ab eo quicquid habebat, dicens ei ex persona imperatoris: Quia noluisti honorem, prolongatus est a te, et vade ubi dignum temetipsum fore judicasti, habens quoque judicium discipulorum tuorum, tam scilicet ejus qui est Mesembriæ quam ejus qui est Perberis, quique fuit notarius beatae memorie avicæ nostræ. Dixerant autem et patricii, Troilius videelicet et Epiphanius, quia modis omnibus adducemus etiam ambos discipulos tuos, id est tam eum qui est Mesembriæ quam illum qui es Perberis, et probabimus etiam ipsos, ac videbimus et ipsorum quoque proventum. Verumtamen ut scias, domine abba, quoniam si saltem modicam requiem sumpserimus a confusione gentium, conjungl vobis habemus per sanctam Trinitatem, et papam qui nunc est tollimus, et omnes ibidein loquentes, et reliquos discipulos tuos et omnes vos conflabimus, unumquemque in apto sibi loco, ut conflatus est Martinus. Et sumptum eum jam dictus Theodosius consul militibus tradidit, et duxerunt eum usque Salambriam.

E Et manserunt ibidem per duos dies, quoisque perrexerit ad castrâ uhus ex militibus et dixit cuncto exercitu, quia monachus qui blasphemat Dei Genitricem hic venit. Hoc autem egorunt, ut commoverent exercitum adversus predictum Maximum abbatem, quasi blasphemaverit Dei Genitricem. Et

καὶ ἐμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, ἵνα οὐ διπλήσιον εἰς τὸ φυσάτον ὁ εἰς τὸν στρατιώτην, καὶ εἶπεν ὅλω τῷ στρατῷ, ὅτι οὐ μοναχὸς βλασphemῶν τὸν Θεοτόκον ἦδε ἔρχεται, ἵνα κινησται τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ ἥριθντος ἄστρου Μάζιμου, οὐ διλασθημένος τὸν Θεοτόκον. Καὶ μετὰ δύο ὥρας ἐπανελθὼν ὁ στρατιώτης, ἐλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ

ροσσατω, και κατανυγεις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ στρατηγός, ἔπειτα διηγεῖται τοῦ στρατηγοῦ, ἐπεμψεὶ διηγῆς αὐτοῦ τοὺς προβεβηκότας τῶν βάνδων, πρεσβυτέρους τε καὶ διεπονούς, καὶ τοὺς εὐλαβεῖς στρατηγούλακας· οὓς ιδὼν παραγενομένους ὁ ἥρθεις ἀβέβας Μάξιμος, ἡγερθεὶς ἔβαλε μετάνοιαν. Καὶ ἀντεβαλον κάκενοι, καὶ ἀκάθισταν, καλεύσαντες καὶ αὐτὸν καθίσται. Καὶ τις πάντων γέρων τίμιος εἶπε πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας.

Πάτερ, ἐπειδὴ ἐσκανδάλισαν ἡμᾶς τινες εἰς τὴν στήλην αὐγαστούν, ὡς οὐ λέγεις Θεού· τὸν δίσποιναν ἡμῶν τὴν παναγίαν παρθένον, ὄρκίων σε κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ τριάδος, εἰπεῖν ἡμῖν τὴν ἀληθείαν, καὶ ἀποτρίψαθαι τῶν καρδῶν ἡμῶν τοῦτο τὸ σκάνδαλον· ἵνα μὴ βλαπτώμεθα ἀδίκως σκανδαλιζόμενοι. Καὶ βολῶν μετάνοιαν, ἀνίστη, καὶ ἐκτείνεις τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ δακρύου εἶπεν· Ὁ μὲν λέγων τὸν δίσποιναν ἡμῶν, τὴν πανύμητον καὶ πανεγίαν ἀχρωτον, καὶ πόσῃ τῇ φύσει τῇ νοερᾷ σεπτὲν, φυσικὴν ἀληθεῖαν μετέρα τοῦ Θεοῦ γενομένην, τὸν ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἔστω ἀνάθεμα καὶ κατάθεμα ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Γίον καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τῆς ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς τριάδος, καὶ πάσης ἐπουρανίου δυάμεως, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ προρητῶν, καὶ τοῦ ἀπειροῦ δῆμου τῶν μαρτύρων, καὶ παντὸς πνεύματος ἐν δικαιοσύνῃ τετελεωμένων, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀπειρούς αἰώνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Καὶ πλευσαντες ηὔξαντο αὐτῷ, λέγοντες· Ὁ Θεὸς ἐνδυναμάται σε, Πάτερ, καὶ ἀξιώσει σε ἀπρόσκοπον τελείωσαι τὸν δρόμον τούτον. Καὶ τούτων εἰρημένων, θύροισθοσαν πολλοὶ στρατιῶται, πολλῶν καλῶν κινηθέντων λόγων ἀκροώμενοι· καὶ θεωρήσας τις τῶν δομεστίκων τοῦ στρατηγοῦ, ὅτι πολὺς ἐπισωρέεται στρατὸς, καὶ οἰκεῖται, καὶ καταγινώσκει τῶν εἰς αὐτὸν γνωμένων· Τί ὑπονοήσας ὁ Θεὸς ὁ δέσμος· ἐπέτρεψεν ἀνάρπεστον αὐτὸν γενέσθαι, καὶ βληθῆναι ἀπὸ δύο μηίων τοῦ φωτάτου, ἵνα τὴν σύνεξιν ποιώσωσι, καὶ ἐλθωσιν οἱ ὄφειλοντες ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐν Περβέροις. Πλὴν ὅτι θεῖα ἀγάπη νεκρώμενοι οἱ κληρικοί, ἐπέζεύσαν τὰ δύο μηία, καὶ ἥλθον, καὶ ἡσπάσαντο αὐτὸν, καὶ ηὔξαντο αὐτῷ· καὶ χερσὸν ιδίαις βαστάσαντες αὐτὸν, ἔθηκαν ἕπι τὸ κτῆνος, καὶ ὑπεστρέψαν με·^a εἴρητο εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, καὶ αὐτὸς ἀπνίκηθη ἐν Περβέροις, ἵνα τῇ συνέχεσσῃ αὐτὸν φρουρᾶ.

Καὶ τούτο δὲ ἴστειν, ὅτι εἰ τῷ Τρηγῷ ἀποτεινόμενος Τρώλος πρὸς τὸν ἀβέβαν Μάξιμον, εἶπεν· Ὡς ὁ κονσιδάριος Ἰωάννης ἔγραψεν αὐτῷ περὶ συμβάσεως προταθείστος αὐτοῖς, καὶ τούτο γενέσθαι τέσσες, ή τῶν σῶν μαθητῶν ἀταξία διεκόλυσε, οἷμα δέ, ὅτι οὐκ ἔγραψεν ὁ εἰρημένος κονσιδάριος Ἰωάννης πρὸς τὸν Τρώλον, ἀλλὰ πρὸς Μεννᾶν τὸν μοναχὸν, κἀκεῖνος εἶπε τοῖς τοῦ παλαιτίου.

καὶ μετὰ ταῦτα πηγαγον αὐτούς ἐν Κανσταντινούπολει,

^a Hoc est vexilliferorum. Hinc est bandera seu vexillum.

^b Misit metanœam. Μετάνοιαν ἔβαλε, hoc est genuflexit, cernuus procubuit.

A post duos dies fediens miles ille, tolit eum in castra, et compunctus divinitus prætor, imo loci servator Prætoris, misit ad eum primores ^c bandorum, presbyterosque, ac diaconos et reverendos signorum custodes. Quos cum intuitus eset jam nominatus abba Maximus advenisse, surrexit, et ^b misit metanœam: et miserunt et illi vice reciproca, et se derunt, jubentes et ipsi sedere. Et quidam valde senex honorabilis dixit ad eum cum reverentia:

Pater, quóniam scandalizaverunt nos quidam in sanctimoniam tuam, quod non dicas Dei genitricem dominam nostram sanctissimam Virginem, adjuro te per sanctam et consubstantialem Trinitatem, quo veritatem dicas nobis et detergas a corde nostro scandalum hoc, ne ledamur. *injuste scandalizati.*

B Et missa metanœa surrexit, et extensis in celum manibus cum lacrymis dixit: Qui non dicit dominum nostrum superlaudabilem, sanctissimam, intemeratam, et omni naturæ intellectuali venerandam, naturalem veraciter matrem Dei effectam, qui fecit celum, et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, sit anathema, et catasthema a Patre et Filio et Spiritu sancto, consubstantiali et supersubstantiali Trinitate, ac omni supercœlesti virtute, atque a choro sanctorum apostolorum, prophetarum, et infinita plebe sanctorum martyrum, omni que spiritu in justitia consummato, nunc et semper et in sæcula sæculorum, amen. Et flentes omnes oraverunt ei dicentes: Deus confortei te, Pater, et dignum te faciat absque offensa hunc perficere carsum. Et his dictis, congregati sunt multi milites auscultaturi multa bona verba quæ movebantur. Et cum contemplatus esset quidam domesticorum prætoris, quod multis coacervaretur et adiucaretur exercitus, ac reprehenderet quæ siebant; quid suspicatus Deus scit; præcepit eum rapi et emitti extra castra duobus millibus, donec collectionem fecissent et venissent qui deberent ducere illum Perberis. Verum clerici divina moti dilectione pedites duobus illis milliariis abierunt, et venerunt, et salutaverunt eum, et oraverunt illi, et manibus suis gestantes imposuerunt eum supra jumentum, et reversi sunt cum pace ad loca sua, et ipse adductus est Perberis in custodiā qua continuis vexationibus tenebatur.

D Et hoc quoque sciendum, quia in regio prætentebat Troilus ad abbatem Maximum dicens, quod consiliarius Joannes scripsit sibi de accidentibus quibusdam, quæ sibi consulenter ac placerent: licet hoc fieri interim discipulorum tuorum inordinatio prohibuerit. *Æstimo autem quod non scripsit jam dictus consiliarius Joannes ad Troilum, sed ad Mennam monachum, et ille deinceps id dixerit palatinis.*

^c Exinde adductis illis Constantinopolim, adver-

^d Ille Anastasius non dedit, nec vero pertinent ad Collationem: tamen, quia conjuncta sunt, adjiciamus ex edit. Combefis. Operum sancti Maximi. SIRI.

καὶ ἐποίησαν κατ' αὐτῶν πρᾶξιν, καὶ μετὰ τὸ ἀναθεματίσαις καὶ ἀναστάψαις αὐτοὺς τὸν ἐγγύοις Μάξιμον, καὶ τὸν μακάριον Ἀναστάσιον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τόντε ἀγυώτατον πάπαν Μαρτίνον, καὶ τὸν ἄγιον Σωφρόνιον τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, καὶ πάντας τοὺς ὄρθοδόξους, καὶ σὺν μοναστήσαις αὐτῶν, ἤντεγκαν καὶ τὸν ἄλλον μακάριον Ἀναστάσιον, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναθέμασι καὶ ὅδρεσι χρησάμενοι καὶ ἐπ' αὐτὸν, παρέδωκαν τοῖς ἀρχοντεσ, εἰπόντες οὐτῶς· Σὺ μὲν οὖν Ἀναστάσιε, τὸ φαῖον τῆς πανθάμου τῶν ἀναθεμάτων τῆς ἀράς ἴνδυσάμενος περβόλαιον, ἀπαλλάσσου τῆς κανονικῆς ἀκροσεως, πρὸς ὃν ἡρετίσω στάσιν τῆς γεόντης, ἀποφερόμενος, συνούσιας ὑμέν τῆς εὐκλεοῦς καὶ πάντα συνδικατούσις τιμίας τε καὶ ἱερᾶς συγκλήτου, παραχρῆμα τὸν μὲν ὑμᾶς παραληφόμενος κρίσιν, καὶ τὰ τοῖς παλετικοῖς δοκοῦντα νόμοις ἐπὶ τοῦ διαπράξομένης, ὡς αὐτοὶ δοκιμάσειν, τῶν τηλεούντων σου βλασφημῶν ἔνεκα καὶ τυραννίδαν. Υἱόφοις γάρ κατ' αὐτῶν τῆς παρούσης συνοδού, καὶ συνεργείᾳ τοῦ παντοδυνάμου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ὑμῶν Θεοῦ κανονικῶς ψυχισαμένης τὰ θύντα καθ' ὑμάν, Μάξιμε, Ἀναστάτης καὶ Ἀναστάσιος, ἐπει τὸ λεπόν ὑπῆρχε πρὸς τὰ παρ' ὑμῶν λεχθέντα τε δυσσεβῶς καὶ πραχθέντα, ταῖς αὐτοτροπίαις τῶν νόμων παθυποθητῶν ποιεῖσθαι. Εἰ καὶ ἄξια ποιεῖ τῶν τοιούτων ὑμῶν πλημμελημάτων καὶ βλασφημῶν οὐχ ὑπεσῃ, τῷ δικαιῷ ὑμᾶς περὶ τῆς μείζονος παταλεπόντες κριτᾶ, ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν τούτω τὴν τῶν νόμων κενοῦντες ἀκριβεῖαν, κερδανόντων ὑμάν τὸ ζῆν, ψυχιζόμεθα ὑμῖν, τὸν παρόντα ὑμῖν πανεύηρημον ἐπαρχον, αὐτίκα παραλαμβάνοντο ὑμᾶς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν πολυαρχίᾳ πρατεώρῳ, καὶ νεύροις τὰ μετάφρενα τύπτοντα, [Μάξιμον καὶ Ἀναστάσιον καὶ Ἀναστάσιον, τὸ ὄργανον τῆς ὑμῶν Μαξίμου καὶ Ἀναστασίου καὶ Ἀναστασίου] ἀκλασίας, τοιτέστι τὴν βλάσφημον ὑμῶν γλωσσαν ἐδόθεν ἐκτερεῖν. Εἴτα δέ, καὶ τὸν διακονήσασαν τῷ βλασφήμῳ ὑμῶν λογισμῷ σκαιοτάτην δεξιὰν σιδήρῳ διατεμένην, περιαχθεομένων ἀμα στερίσει τῶν αὐτῶν βδενυτῶν μερῶν, τὰ δύο καὶ δέκα τρίματα ταῦτης τῆς κυρίας τῶν πάλεων περενοστεύσας, ἀειφυγίᾳ τε καὶ φυλακῇ πρὸ ἐπὶ τούτοις διηνεκεῖ παραδοῦναι ὑμᾶς, πρὸς τὸ μετέπειτα ὑμᾶς καὶ εἰς τὸν ἀπαντα τῆς ζωῆς ὑμῶν χρόνον, τὰ οἰκιαὶ οἰκώσειν βλάσφημα σφύλματα, τῆς ἐπινοθείσης καθ' ὑμῶν ἀράς περιτραπέσις τῇ ὑμῶν κεφαλῇ. Παραλαβὼν οὖν αὐτοὺς ὁ ἐπαρχος, καὶ κολάσας, ἐτερει τὰ μεῖν αὐτῶν, καὶ περιαγαγὸν ὅλην τὴν πόλιν ἐξωριστὸν αὐτοὺς ἐν Δαζικῇ.

A sumque eos actione habita, ac eum anathematizas-
sent essentique exsecrati sanctum Maximum ejusque
discipulum beatum Anastasium, necnon sanctissi-
mum papam Martinum, sanctumque Sophronium
patriarcham Hierosolymitanum, ac omnes orthodo-
xos, quotquot denique ejusdem ac illi sententiae
essent: alterum quoque beatum Anastasium addu-
xerunt, iisdemque in eum diris ac contumeliis usi-
trādiderunt judicibus, ita dicentes: Sane igitur, tu
Anastasi, pullum populi universi maledictionis di-
tarumque indutus amictum, canonica liberatus au-
ditione eaque extrusus, ad eam quam delegisti de-
veharis gehennæ stationem ac sedem; qui nobiscum
est parique consilio cuncta moderatur prænobili-
sacroque senatu, statim a nobis judicium arre-
pluro, ac quæ civilibus constituta legibus sunt, prout
visum illi fuerit, justa in te animadversio factu-
ro, ob tantas tuas illas blasphemias rebellisque animi
molitiones. Adversus hæc enim sententiam tulit
præsens synodus: cumque illa, omnipotentis Christi
veri Dei nostri ope, quæ par erat, adversum vos,
Maxime, Anastasi Anastasique, decreto sanxerit,
sitque reliquum ad ea quæ a vobis impie dicta ges-
taque sunt, ut severioribus legum pœnis subijcia-
mini (quanquam idcirco quod nulla ejusmodi pœna
suppetit, quæ delictis vestris ac blasphemii con-
digna videri possit, justo vos judici qui majora sū
inducturus permittimus) in præsenti sæculo, ceu
in lucri partem, vitæ vobis usura concessa, hacque
ipsa lenitate tanti per vacuata accurata legum disci-
plina ac distinctione; sancimus, ut statim assum-
ptis, qui nobis præsto est clarissimus Præfector, in
suum amplissimi dominatus pretorium, Maximo ac
utroque Anastasio, eorum flagris dorsa cardat, ve-
stræque Maximi amborumque Anastasiorum proca-
citatis organum (vestram scilicet blasphemam lin-
guam) ab imo intus absindat; tumque etiam, quæ
blaspheme vestrae rationi mentique ministravit dex-
teram ferro auferat: ac, ubi sic exsecrandis mem-
bris mutilos pariter circumducens, urbis augustæ
regiones duodecim totas lustraverit, semipaterno ex-
silio jugique præterea custodiæ tradat: ut deinceps,
ac quandiu vita superstes erit blasphemie plenos
errores vestros lugeatis, versa scilicet in vestra
capita, quam in nos maledictionem dirasque exco-
gitasti. Tulit itaque præfector, aliisque excruciatis
tormentis, membra amputavit: totaque urbe pro
pudiosa circumductione traducens, Lazicem rele-
gavit.

* Gloria tibi, unigenite Deus Verbum Patris,
et une consubstantialis Trinitatis, qui eos qui pro-
pler te cum te pelluntur et patiuntur, verbo et
opere confortas et sapientes facis in Spiritu sancto.
Eos vero qui tui, et re vera proprie semper Virginis
matris lux inimici et veritatis calumniatores sunt,
semper confundis. Gloria tibi, Trinitas sancta, in-
creata, sempiterna, sine initio, infinita, inconverti-

bilis, et supersubstantialis, ac imparabilis, Deus
noster. Gloria tibi, gloria tibi, gloria tibi, eadem
et sola Trinitas, spes et salus universorum qui in
orthodoxie adorant te et serviunt tibi in veritate
usque in finem. Sola intemerata et sanctissima,
proprie natura, sine mendacio ac veraciter Dei
mater, et post partum iterum vere Virgo casta,
juva.

* Hoc Anastasius aut ipse addidit, aut ex alterius Græcis Latina fecit. Sir.

ANASTASII

PRESBYTERI ET APOCRISIARII ROMÆ EPISTOLA

AD THEODOSIUM PRESBYTERUM GANGRENSEM.

Exemplar propriae scriptio[n]is epistole sancti Patris nostri, ac doctoris Anastasii, presbyteri et apocrisiarii magni nominis senioris Romæ, novi confessoris, vel, quod magis fatendum est, moltum certatoris et martyris veritatis, scriptæ una cum subjacentibus testimonis sacris, et syllogismis, quæ abscisa est ejus sancta dextera manu, admirabili prorsus ingenio, imo divina virtute et gratia, postquam passus est ipse et Patres qui cum eo fuerunt in misero Byzantio propter verbum tantummodo veritatis, et quod noluisserent, vel etiam, ut verius dicatur, non potuissent eis communicare in tam publica ipsorum perfidia et manifesta impietate, secundum sanctum et magnum in theologia Gregorium qui, in sermone suo quem in se fecit, et adversus Arianos affatur: « Quasdam dimisimus bestias sanctorum corporibus, quod quidam inhumanitatem publicaverint, unum accusantes tantum, ne impietati cederent, nec communione pollucrentur: quam ut venenum serpentis fugientes, non corpus hidentem, sed profunda quaque animæ offuscantem. » Missa præterea est a tertio exsilio, id est Lazico, ad Theodosium presbyterum Gangrensem et monachum in sancta Christi nostri civitate constitutum.

SUPERSCRIPTIO.

Domino meo per omnia sanctissimo Deo honorabilis Patri spirituali ac magistro Theodosio presbytero, Anastasius exiguis misericordia Dei presbyter et monachus servus servorum Dei.

Memoriam justorum cum laudibus divinitus inspiratum nobis facere jubet Proverbiū. Ego igitur exiguis memoriam justorum illorum, et præcipue Maximi revera megisti (hoc enim Maximus nomen insinuat), sermone meo in præsentiarum facere volens, et digne illius virtutem atque scientiam, sicut et pro Christo Deo gestum martyrium ejus laudare minime valens, hoc solum cionisimare nec hanc enicolas Deo honorabilitum

A sexto Idus Junias quintæ indictionis, statim separaverunt nos ab invicem præceptione illius qui tunc præesse his qui illic erant forte meruerat, diripientes omnia usque ad usam acum et situm, quæcumque ad necessarias utilitates tam ex vobis quam ex aliis Christi amicis acquisieramus. Et sacratissimum quidem illum virum, dominum aio Maximum abbatem, neque in subjugali, neque in vehiculo sedere valentem pro eo quod in infirmitate positus esset, cum plectentes virgulas ex eis quasi lectulum texissent, bajulantes detulerunt, et incluserunt in castro Schemari vocitato juxta gentem eorum qui dicuntur Alani: dominum vero Anastasium abbatem et me peccatorem super equos impositos duxerunt; et incluserunt illum quidem in castro Scotori dicto Bapsilæ quæ est prope Abasgiæ, me autem in altero castro cuius nomen Buculus erat, regionis quæ Mesimiana vocabatur, in jam dictorum confinibus Alanorum: quod videlicet castrum iidem Alani caput nunc retinere noscuntur. Dein post paucos dies, sumptis tam me quam beato Anastasio a prædictis castris, illum quidem miserant ad castrum nuncupatum Suanias, cum jam semivivus esset, tam ex multitudine tormentorum ac verberum quæ in Byzantio sustinuimus, quam ex necessitatibus atque angustiis quæ hic sunt nobis illata. Unde, et in medio viæ, ut quidam ajunt, ut autem alii asserunt, mox ac retrusus est in Castro Suania ad quod destinatus fuerat, obiit. Argumentor igitur quod circa undecimo vel nono Kalendas Angustas dormierit in Domino. Quintodecimo namque Kalendarum Augustarum deducti sumus utrique, per jussionem tunc principis, in id quod dicebatur Mucurisin, præspondi in medio amici Christi exercitus, cum ille jam, ut prætulimus, semivivus exsisteret, et ex tunc eum ultra non vidi. Continuo quippe destinaverunt ipsum quidem, ut dictum est, in castrum Suania, me autem in castrum quod dicitur Thacyria iuxta Hiberiam. Hinc igitur coniectio quod circa

eos: Tertio decimo die Augusti mensis hujus instantis quinta decima in inductionis, feria septima assumet me Dominus: quod et factum est. Igitur tertio decimo die praedicti Augusti mensis præteritæ quinta inductionis secundum divinum ejus vaticinum, feria septima, præsentibus derelictis, perrexit ad Dominum. Porro, et aliud miraculum quod divinitus in sancto ejus monumento efficitur, quodque usque in præsens, qui castrum illud et ejus circa regionem inhabitant intuentur et praedicant, et ad quosdam etiam principum atque magnatum pervenit, dignum est et vobis quoque sanctissimis, et per vos omnibus qui ibidem sunt sancti, per litteras fieri manifestum in gloriam et laudem Dei qui facit mirabilia in sanctis suis et glorificat memoriam eorum qui se orthodoxe ac sineere glorificant. Id est, tres lampades luciferae per singulas noctes sanctum sancti illius martyris Maximi monumentum illuminabant. Haec de memorabili hoc viro, beatoque Anastasio Deo honorabilibus vobis, et per vos omni sanctæ Dei, quæ illic in recta fide dedit, Ecclesiæ breviter annotavi: quatenus et vos, his cognitis, glorificatis Deum, qui est mirabilis in sanctis suis.

Interea et quæ mihi peccatori et exiguo post haec contigerunt, et in quibus sim, pari modo perpaucis manifestabo. Cum enim fecisset duos menses in castro praedictæ Thaeyrie in infirmitate rejacens, et pauxillum quid requiem fässem adeptus, rursus misit me tunc princeps ad partes Apsilie et Misiliane custodiæ mancipandum in castro Phustas: et, ut absolute dicam, septem mensibus duxit et circumduxit me per omnes praedictas regiones nudum et discalceatum, et peditem, et frigore ac fame et siti depresso, volens profecto et me quoque ab hac detergere vita. Sed nescio quid super me hu-

prævidens Deus, qui omnia salubri providentia sua producit, usque nunc conservavit me in hac multarum tribulationum et miseriæ vita. Post aliquot itaque dies pellitur illinc praedictus princeps. Deindeque succedens alius visus est compati. Inter quæ duxit me juxta domum suam receptum a jam memorato castro Phustensium. Et post annum ex diabolica operatione motus destinat me ad prædictum castrum. Sed Deus remetitur his qui aliis remetiuntur: eadem die qua me pepulit, pulsus est hinc, et efficitur præfugus in Christi amatorum regione Abasgorum. Et consilio accepto a Christi amicis qui illic erant principibus, magis compatiendi quam me minimum persecundi, et orationem a me potius quam gemutum percipiendi (ipsi quippe amici Christi principes Abasgiæ compatiuntur humili mibi, quanquam nescierint me), repromisit quidem illis, quod si exiret inde, et restaueretur in principatu, omnia quæ forent ad solarium et refrigerium meum perficeret. Dein post paucos dies, nescio unde adjutus, egreditur quidem

A iterum, et recipit principatum: nil famen eorum quæ pollicitus est Deo et crebro dictis Del amicis principibus in opus perduxit. E contrario autem manibus nequam deductus virorum, reprobationum quidem oblitus est, tolli autem me a castro Phustensium et maturius in Schemareos castrum mitti præcepit.

Factum interea est, cum ducerent me in jam nominatum castrum, ut ille iterum pelleretur et esset præfugus ubi et primum fuerat. Excitavit autem Deus spiritum suum in viro boni æmulatore, qui Dei habeat in se timorem pariter et amorem, et vere pheronyme ^b vigilantem secundum Deum possideat mentem, qui cum Deo nunc præest regioni, et, Deum imitante condescensione seu compassione motus, reduxit me a via crebro dicti Schemareos castri et constituit me quasi quinque ^c signis longius a divinitate custodienda domo sua in loco monachos veraciter condecentes, præhens necessarias largissime corporis utilitates. Pro quibus omnibus Christus verus Deus, per intercessiones, quæ illum secundum carnem genuit, Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, ac omnium sanctorum protegat eum una cum amandis filiis suis, atque honorabili horum ac prorsus laudabili matre, ab omni caterva malignantum et multitudine operantium iniquitatem, donans illis bonorum refectionem, ut semper omnem sufficientiam habentes abundant in omne opus bonum, et statione faciat eos, quæ a dextris futura est, dignos, atque divinam illam et mirem vocem expertos, quæ dicet: *Venite, benedicti Patris mei, hereditate percipite præparatum vobis regnum ab origine mundi, quia hospes sui, et collegistis me* (Matth. xxv, 34, 35); et cætera, amen. Obsecro autem sanctissimos vos eadem pro ipsis postulare in sanctis orationibus vestris, et maxime cum in sanctis et colendis oraveritis. Digo quippe sunt quibus haec præstatis. Filii enim germani existunt sanctæ Christi Dei nostri Anastaseos. Denique Stephanum qui in sanctis est, filium videlicet beati Joannis presbyteri qui cimiliarcha sanctissimæ illius Ecclesiæ fuit, venientem in hanc regionem, ut asserui, ad requisitionem humilitatis meæ ipsi cum omni studio et gudio suscepserunt et honoraverunt, et omnem subvectionem ad requisitionem mei tribuerunt, tanquam homini profecto sanctæ Christi Dei nostri Anastaseos. Unde et subsidium eorum habens invenit me sanctus ille Stephanus, cui faciat Dominus Deus misericordiam in illa die justus judex, sed et his qui miserunt eum, quoniam revera opus evangelistæ fecit. Sicut enim equus spiritualis ascensorem habens, ipsum scilicet Deum, Deum, iuxta Scripturam quæ ait: *Ascendens super equos tuos, et equitatus tuus sanitas* (Habac. iii, 8), totam Lazicam, et Apsiliam, et Abasgiam discurrens, sine timore, tam quæ veritatis quam quæ subintroductæ novitatis erant, an-

^a Notis milliarium.

^b ἐπονύμως: convenienter ipsi nomine Gregorii,

quod idem est ac vigil.

nuntiavit, ac multorum utilitatis atque salutis, et meæ ipsius quietis et consolationis causa viri est facta præsentia, et nequam nomen, quod veri apostatæ veritatis nobis imposuerunt, et tunc dissipatum est, et evidens multis veritas facta est.

His itaque bonis hic proprio adventu correctis, nobilis ille vir, Kalendis Januariis octavæ indictionis quæ modo præteriit, apud Christi amicum Abasgiæ principem dormivit in Domino. Cui omnes, qui bunc neverunt, ut sancto requiem exoptarunt. Quapropter oportebat quosdam ex vestratis Dei amatoribus et secundum scientiam zelum Dei habentibus huc venire, et quæ veritatis et pro veritate sunt testificari, ut et orthodoxia magis convalesceret et introducta növitas per amplius argueretur. Sed et ego humilis consolatione ac refectione potirer, et venientes bonam a Christo Deo, pro quo etiam causa est, mercedem perciperent; et maxime cum usque ad Hiberniam illinc, ut didici, veniant, cuius rei gratia et hue minime veniunt. Obsecro igitur sanctissimos vos, si possibile fuerit, transmitti mihi per quemquam fidem virum, ex his qui ad Hiberniam veniunt, codicem eorum quæ canonice gesta sunt a sancta et apostolica synodo quæ per sacram præceptionem sancti martyris et apostolici ac summi papa Martini in seniore Roma est celebrata: quatenus multo magis sacra sanctorum Patrum dogmata, et quæ olim et nunc exortæ sunt hæreticorum abominationes, evidenter hic positis efficiantur. Hoc enim tantummodo etiam inviti et nolentes faciunt bonum, qui Deum et nos injuste persequuntur; quia in diversa loca et regiones nos exsulantes agunt, ut et sanctorum Patrum orthodoxia, quam et nos predicamus, per amplius manifestetur, et propria cacodoxia in omni loco et regione publicetur et arguatur, secundum illum sancti Dionysii⁴, Athenarum episcopi et martyris, veritatis affatum, quod ait: *Novit Deus malum vel bonum, id est, ut bonum; et apud eum causæ malorum virtutes sunt benefacientes.* Bonum enim veraciter est, paternam quidem orthodoxiam, ut dixi, manifestare et confirmare, hæreticam vero cacodoxiam publicare ac redarguere, cum per exsilia id et alias tribulationes gignatur. Sic enim ab initio verbum quidem dilatum est veritatis; porro impietatis minoratum disparuit, persecutionem et exsilia, seu alia dira patientibus tam sanctis prophetis, quam apostolis, cæterisque magistris. Ergo si, ut flagitavi, a Deo compuncti sacrum codicem miseritis, siquidem voluerint qui hunc portaturi sunt hoc venire, ad famosissimum et Deo custodiendum patricium, et cum Deo magistrum (gregorium sponte occurrant, suscipientes ad eum palam epistolam a laudabili patricio et prætore Hiberiæ. At vero, si for-

A mittere prælato domino nostro et amplissimo patricio et cum Deo magistro Gregorio. Quatoeum hoc facientes, percipialis qui ex ipso profecerint bonam a Christo Deo nostro mercedem.

Præterea misi ad præsens cum hac epistola mea Deo honorabilibus vobis, et per vos sanctissimæ ac orthodoxæ quæ illic est Ecclesiæ, rotulam habentem testimonia ex dictis sancti Hippolyti episcopi Portus Romani, ac martyris Christi Dei nostri: quo et per ea nosse habeatis quam concorditer cum aliis omnibus sanctis Patribus et ardue duas salvatoris nostri Jesu Christi prædicet naturas et operationes; refellat autem eos qui unam operationem et naturam unam divinitatis et humanitatis ejus dogmatizant: utpote convertibilitatem simul et commitionem, confusionemque ac divisionem utriusque ipsius naturæ annuntiantes. Quærите sanc*t*e diligenter hujuscemodi sacrum Patris illius librum, secundum superscriptionem quæ testimoniis præminet. Si enim inveneritis eum, multa et necessaria poteritis ex ipso legere testimonia super eisdem Salvatoris nostri naturis et operationibus. Hunc quippe librum Byzantii nobis, antequam passi fuisset, delatum, cum hunc totum vellemus transcribere, subito juxta consuetudinem suam insistentes adversarii latronum more rapuerunt, et non valuimus ex ipso plusquam hæc octo testimonia tollere. Quod vero me in medio eorum quæ dicta sunt latuit dicere non pigritabor. Hoc plane est, quia cum evangelizatum fuisset a sanctæ memorie domino Stephano de unitate atque concordia, quæ ibidem omnium per orthodoxam confessionem ad invicem et ad Deum effecta est, spirituali, ac si coram Deo dico, letitia sum repletus, et gratiosos hymnos pro tali ac tanto bono misericordi Deo licet peccator retuli, et referens non cessabo: petens hanc usque in finem immobilem conservari ad benignissimæ misericordiæ suæ gloriam et salutem nostram. Vosque Deo honorabiles, et omnes qui vobiscum sunt sanctos, ac per vos totam sanctam, quæ illic est, Dei catholicam et apostolicam saluto ecclesiam: postulans mei peccatoris scilicet et vinci memoriam fieri in sanctis ad Deum directis orationibus vestris in sanctis atque colendis locis: ac pretiosis mibique desiderandis syllabis vestris fulciendo, ac me minimum consolando atque orando ut dignus efficiar visione vultus vestri, quamvis sit temerarium dictu, priusquam et ipse hanc miseram et multarum tribulationum vitam exceedam.

SCHOLION.

Obiit autem et ipse sanctus Pater noster et martyr Anastasius, qui hanc scripsit epistolam, die Dominico, hora tertia, quinto Idus Octobrias cum

PROLOGUS SUBJACENTIUM SACRORUM TESTIMONIORUM.

Testimonia sacra et divinitus inspirata per quæ liquidius discimus, duas per unionem inconfusam et indivisam sicut naturas, ita etiam et duas voluntates, ac duas operationes, aptas et congruentes naturis, id est divinam et humanam, non inceptam et inceptam, ut Dei simul et hominis unius et ejusdem Domini nostri Jesu Christi, corde credere ad justitiam, ore confiteri ad salutem. Non autem, sicut nothi, qui nothas nunc Ecclesias docentes et perturbantes, unam et nec unam, nec duas et iterum unam, et duas voluntates ac duas operationes in eodem dogmatizant. Hoc enim super instabilitatem et absurditatem sensus eorum qui hujusmodi dogmata exponunt, impium omnino et alienum immaculatæ fidei nostræ Christianorum consistit. Eos enim qui unam voluntatem et operationem, vel etiam naturam unam deitatis et humanitatis ejus dogmatizant, incliti institutores nostri et præceptores repellunt et detestantur. Hæreticorum quippe est hujuscemodi dogma, qui in confusione, et phantasia, et divisione oberrant. Ergo et hi, qui nunc unam tantum durarum voluntatem et operationem dogmatizant, nonne cum illis et secundum illos supersubstantialis Theologie, ac in carne factæ dispensationis subvertunt et diffidunt mysterium?

A quaternitatem quidem personarum Trinitatem astriuentes, ipsum vero unum ejusdem, id est Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum, juxta quod secundum nos factus est homo, inanimalem simul et irrationalem atque sine intellectu subscriptentes, et conjecturam, et phantasiam, confusioneque ac divisionem utriusque naturæ ipsius introducentes. Hi vero, qui nec voluntatem aut operationem in eo confiteri volunt, inessentiali et inexistentiali secundum utramque naturam ejus denuntiant; et jam dictis hæreticis magis impios ipsi seipsos esse per propria dogmata monstrant. Porro, hi qui unam et duas voluntates et operationes in incarnata ejus dispensatione supra novam fabulam et figmentum hujusmodi dogmatis dogmatizant, non solum orthodoxæ ac Paternæ confessioni hæreticam opinionem, veluti aquam vino, secundum illud quod dicitur, miscentes, simul prædicare volunt: sed et tres voluntates, et tres operationes, totidem ex necessitate etiam naturas, id est essentias habentem eum inducunt, cum nec naturam esse sine operatione, nec rursus operationem sine natura possibile sit. Habeant enim se prædicta testimonia quemadmodum subinfertu

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ

Ἐπισκόπου Πόρτου, ἦγουν τοῦ λιμένος Ράμης, καὶ μάρτυρος τῆς ἀληθείας, ἐκ τοῦ κατὰ Βάρωνος καὶ Ἡλέκος τῶν αἱρετικῶν, περὶ θεολογίας καὶ σαρκώσεως κατὰ στοιχείου λόγου, οὐ δὲ ἀρχὴ, Ἀγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαββατὸς, ἀστραγάσω φιληθή βοῶντα τὰ σεραφῖμ τὸ Θεὸν δοξάζουσι.

α.

Ἄπειροδυνάμω γάρ θελόσσι τοῦ Θεοῦ καὶ γέγον τάντα, καὶ σώζεται τὰ γενόμενα, κατὰ τοὺς ἁντανούχοντας ἔκαστα συντηρούμενα λόγους, αὐτῷ τῷ κατὰ φύστι ἀπειροδυνάμῳ Θεῷ, καὶ ποιητῇ τῶν ὅλων· τῆς θείας αὐτοῦ θελήσιως, η τὰ πάκτια πεποιηκα τα καὶ ποιεῖ, τοῖς ἁντανούχοις φυσικοῖς διεξαγόμενα νόμοις, ἀκανότου συνδιαμενούσις. Τὸ γάρ ἀπειρον κατ' οὐδένα τρόπον, η λόγον, ἐπιδέχεται κένηστον, οὐκ ἔχον ὅποι, καὶ περὶ δικαιοδίστεται. Τροπὴ γάρ τοῦ κατὰ φύσιν ἀπειρον, κανοῦσθαι μὴ πεφυάστος, η κίνησις. Διὸ καὶ καθ' ἡμᾶς ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος χωρὶς ἀμαρτίας

C SANCTI HIPPOLETI episcopi Portus Romani et martyris veritatis, ex sermone qui est per elementum de Theologia et Incarnatione contra Beronem et Heliconem hæreticos, cuius initium est, Ἀγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κύριος Σαββατὸς, incessanti voce clamantes seraphim Deum glorificant.

1.

D Immense quippe virtutis voluntate Dei facta sunt omnia, et salvantur quæ facta sunt, secundum suas ipsorum opportune singula conservata rationes, ei qui est secundum naturam immensæ virtutis Deus et factor universorum, divina voluntate, quæ omnia fecit ac movet suis unaquæque naturalibus producta legibus, immobili permanente. Qnod enim immensum est nulla ratione vel modo recipit motum, non habens quo et circa quod moveatur. Vertibilitas enim ejus qui est inexpersa motionis motus est. Propter quod, secundum nos veraciter factum homo

γινομενος ταύτων τῇ σαρκὶ διὰ τὸν κένωσιν ^a. Ἀλλ' ὁ σπερματικὸς ὀντος δίχα σαρκὸς, πάσης ἔξω περιγραφῆς: μεμένουσε· καὶ διὰ σαρκὸς θεῖκῶς ἐνεργόστες ἀπέρθ θεότητος ἔστιν. Ἀμφότερα διεκυνός ἐσαντὸν, δὲ ὃν ἀμφοτέρως, θεῖκῶς δὴ φημι καὶ ἀνθρώπινως, ἐνέργησε, κατὰ αὐτὸν τὴν ὄντας ἀληθῆ καὶ φυσικὴν ὑπαρξίαν. Θεὸν ἀπειπον ὅμοι καὶ περιγραπτον ἀνθρωπον ὄντα τε καὶ νοῦμενον, τὴν οὐσίαν ἐκατέρου τελείως τελείαν ἔχοντα, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας, πήγουν φυσικῆς ἰδιότητος. ἐξ ὃν μένουσαν ἀεὶ κατὰ φύσιν δίχα τροπῆς τὸν αὐτὸν ἔσμεν διαρράκιν. Ἀλλ' οὐχ ὡς τοὺς φασι, κατὰ σύγχρισιν, ἵνα μὴ τὸν αὐτὸν ἐσαντὸν κατὰ τὸ αὐτὸν, παρ' δὲ διεῖ, μειζονα καὶ μειονα λίγωμαν. Ὁμοφυῶν γάρ, οὐχ ἔτερφυῶν αἱ συγχρίσεις. Θεῷ δὲ ποιητὴ τῶν ὅλων ποιητὸν, ἀπειρω περατὸν, καὶ ἀπειρική πέμπεις, κατ' οὐδένα συγχρίνεται λόγον, ἀεὶ κατὰ πάντα φυσικῶς, ἀλλ' οὐ συγχρίτεικάς ἀλληλων διαφέροντα, κανὸν ἀρρέπτος τοις καὶ ἀρρέπτος εἰς μιαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων γέγονεν ἔνωσις, πᾶσαν παντὸς γεννητοῦ παντελῶς διαφέργουσα γνῶσιν. Τὸ γέροντος, ὡς ἡνὸς πρὸ σαρκώσεως, ἔστι καὶ μετὰ σάρκωσιν, κατὰ φύσιν ἀπειρον, ἀσχετον, ἀπαθετον, ἀσύγχριτον, ἀνάλλοιωτον, ἀτρεπτον, αὐτοσθενέτον, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἴφεστως; οὐσιῶδες, μόνον ἀπειροσθενέτος ἀγάθον.

Acissitudinem pertulit. Cui id ipsum est Patri factum, id ipsum carni. Sed sicut erat sine carne, omni etiam excepta circumscriptione permansit, et per carnem deifice operans quae deitatis sunt^b, utraque ostendens se per quae dupliciter, divine scilicet et humane, operatum est secundum eamdem quae veraciter vera est et naturalis substantia; Deum immensum simul et circumscriptum hominem existentem et intellectum, utriusque perfecte perfectionem habentem, cum eadem operatione, id est naturali proprietate, ex quibus manentem semper secundum naturam sine convertibilitate earum differentiam scimus. Sed non, sicut quidam alunt, secundum comparationem, ne eudem sibi secundum ipsum præter quod oportet majorem ac minorem dicamus. **B**Connaturalium quippe, et non eorum quae alterius sunt naturæ, comparationes existunt. Deo enim factori omnium factorum, infinitoque finitivum, et infinitati finis secundum nullam comparatur rationem, cum semper et per omnia naturaliter ab invicem, sed non comparative, differant. Quanquam ineffabilis quadam et indirumpibilis in unam subsistitiam utriusque facta sit unitas, omnem penitus omnis facti scientiam fugiens. Divinitas enim, ut erat ante incarnationem, est et post incarnationem, secundum naturam infinita, incomprehensibilis, impassibilis, incomparabilis, inconvertibilis, per se potens, et, ut totum dicamus, subsistens substantialis, sola infinitæ virtutis bonum.

Τοῦ αὐτοῦ, ἵν τοῦ λόγου β.

Γέγονεν οὖν ἀληθῶς, κατὰ τὰς Γραψάς, μὴ τραπεζες, ὁ τὸν ὅλων Θεόν, ἀνθρωπὸς ἀναμάρτυτος, ὡς οἶδεν αὐτὸς μόνος ὑπάρχων τεχνίτης φυσὸς τῶν ὑπέρ ἐνέργειαν κατ' αὐτὸν ἀμα τὸν σωτήριον σάρκωσιν, τῆς ἰδίας θεότητος ἴμποιοις τῇ σαρκὶ τὸν ἐνέργειαν, οὐ περιγραμμένην, ἀλλ' ἐν οἷς ἀν σαρκωθεὶς θεῖκῶς ἐνέργειος δεινότερης ἐκφαινομένην. Οὐ γάρ γέγονε φύσει θεότης, μεταβληθεῖσα τὸν φύσιν, η σάρκη γεννομένη τῇ φύσῃ: θεότητος σάρκη· ἀλλ' ἀπερ ην, καὶ θεότητε συμφυσίσα μεμνησε τὸν φύσιν καὶ τὸν ἐνέργειαν· καθὼς εἴκεν ὁ Σωτήρ. **C**Τὸ μὲν Πνεῦμα πρίθυμον, η δὲ σάρκη ἀσθενής· Καθ' ἦν ἐνέργειας τε καὶ παθῶν ἀπερ ην ἀναμαρτύτου σαρκὸς, τὸν ὑπέρ ημῶν ἐπιστώτατο κένωσιν θεότητος, θεύμασι καὶ σαρκὸς παθήμασι φυσικῶς βεβαιουμένην. Διὰ γάρ τοῦτο γέγονεν ἀνθρωπὸς ὁ τὸν ὅλων Θεόν, ἵνα σαρκὶ ποιητὴ πάσχων, ἀπειν ἡμῶν τὸ τῷ θεατέρῳ πραθεῖ λυτρώσηται γένος· ἀπαθεῖ δὲ θεότητε διὰ σαρκὸς θευματουργῶν, πρὸς τὸν ἀκάρατον αὐτοῦ καὶ μακαρίων ἐπεναγμέγρηζων· καὶ τὰ κατ' οὐρανοὺς ἄγη τάγματα τῶν νοερῶν οὐσιῶν στοράσων πρὸς ἀτρεψίαν τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σωματώσεως; ης ἔργον η τῶν ὅλων ἔστιν εἰς αὐτὸν ἀνακεφαλαιώσις. Μεμίνηκεν οὖν καὶ σαρκωθεὶς κατὰ τὸν φύσιν Θεός ὑπεράπειρος, τὴν ἔαντα συγγενῆ καὶ καταλλήλον ἔχων ἐνέργειαν, τὴν μὲν θεότητος οὐσιῶδες ἐκφυμένην, διεὶς δὲ τῆς αὐτοῦ

Ejusdem, ex eodem sermone 2.

Factus ergo veraciter secundum Scripturas, non conversus, universorum Deus homo sine peccato, ut novit ipse solus, cum sit artifex naturalis eorum quae sunt supra sensum; in ipsa simul salutari incarnatione deitatis suae coaptans carni operationem, non circumscriptam ea propter evacuationem, nec sicut ex deitate sua, ita et ex ipsa naturaliter cognitam, sed in quibuscumque incarnatus deifice operatus est per ipsam declarata. Non enim caro facta est per naturam deitas translata natura, facta videlicet secundum naturam deitatis caro, sed quod erat, etiam deitati coaptata mansit, id est caro infirma, et passibilis natura et operatione, quemadmodum Salvator ait: *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma (Math. xxvi, 41).* In qua operatus et passus quae erant carnis absque peccato, exinanitionem prob nobis indicavit ^b divinitatis, miraculis et carnis passionibus naturaliter roboratam. Propter hoc enim factus est homo universorum Deus, ut carne quidem passibili patiens totum nostrum morti venditum redimeret genus: *impassibili vero deitate per carnem mirabiliter operans, ad immortalē illud et beatum reduceret vitam de qua ceciderat diabolo parens.* Atque sanctos intellectualium substancialium coeli ordines ad inconvertibilitatem mysterio suæ stabilitatē incorporationis: cuius opus omnium est in eum recapitulatio. Mansit ergo etiam incarnatus secun-

^a In ms. Nicæphori ἔνωσιν.

^b Probavit, persuasit.

παναγίας σαρκὸς ἐν τοῖς θαύμασιν εἰκόνωμάν ἔχειν· μέντον· ἵνα πιστευθῇ [Θεὸς; εἶναι, δι' ἀσθενῆς φύσει σαρκὸς αὐτούργον τὴν τοῦ πανός σωτηρίου

A dum naturam Deus superimmensus, sibi cognatam et convenientem habens operationem, ex deitate quidem substantialiter natam, per sanctissimam vero carnem in miraculis dispensatorie declaratam: ut credatur Deus esse, per infirmam natura carnem per se operans universitatis salutem.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου γ'.
τάκμαι γάρ, ἵνα τρανόσω παραδείγματι τὸ περὶ σωτῆρος λαχθεῖ· ὁ φυσικὸς μου λόγος συγγενής ἐστι καὶ κατάλληλος ὅντι λόγικῷ τε καὶ νοερῷ τὸν ψυχὴν. ὃς πατὰ φύσιν ἐστὲ αὐτοκίνητος ἀνέργεια τε καὶ πρώτη δύναμις, ἀεικίνητος, ὁ λόγος φυσικὸς αὐτῆς πηγαδόμενος· ὃν ἥματισις τε καὶ γραμματικὸς εὐ χαράκτης, γλώσση μὲν ὄργανικῶς, ὅτε χρῆ προφέρω, καὶ γράμματος τεχνικῶς διὰ τῶν ἀνομοίων μὴ τραπέντα δεσμὸς αὐτὸν ἔξακουσθεντον. Οὐ γάρ γλώσσης καὶ γραμμάτων ὁ φυσικὸς μου λόγος ἐστι· καὶ δούλων αὐτῶν ποιεῖται ποιοῦματα τῶν πρεφερόντων· Ἄλλοι δέ μοι, τοῦ κατὰ φύσιν λαλοῦντος, καὶ δὲ· ἀμφοῖν αὐτῶν ὡς ἔμὸν ἔκφωνοντος· τῆς μὲν νοτίας μου ψυχῆς φυσικῶς ἀεὶ πηγαζόμενον, διὰ δὲ τῆς σωματικῆς μου γλώσσης ὄργανοκῶς, ὡς ἔφην, ὅτε χρῆ προφερόμενον. Πατέρες οὖν ἐφ' ἡμῶν, δοσον εἰκάσαι τὸ παντελῶν ἀνείκαστον, διὰ τῆς σωματικῆς ἔμὸν γλώσσης ἀτρέπτως ἡ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς λογικὴ προφέρεται δύναμις, οὐτω καὶ ἐπὶ τῆς ὑπερφυσῆς τοῦ Θεοῦ σωματώσεως. Διὰ τῆς αὐτοῦ παναγίας σαρκὸς, ἵνα οἵς ἀνθρώποις ἀνέργησε, δίχα τροπῆς ἡ παντοκρατορικὴ, καὶ τῶν ὅλων ποιητικὴ τῆς διλογίας διαδείκνυται, πάστοις ἀκτὸς κατὰ φύσιν περιγραφῆς διαμένουσα, καὶ διὰ σαρκὸς διδαμψίη φύσει πεπερασμένης. Οὐ γάρ πέφυκε περιγράφεσθαι γενετὴ φύσει τὸ κατὰ φύσιν ἀγένητον, καὶ συμβοῦντα κατὰ σιδηροῦ πάντα περιγράφουσαν οὐντες μὴ εἰς ταῦτα αὐτῶν φύρεσθαι φύσεως ποτε καὶ φυσικῆς ἀνέργειας, ὡς ἀν ἐπίτερον τῆς ἴδιας ἀντὸς μάνιοι φυσικῆς ἀτρεψίας· Όμοφων γάρ μάνιον ἡ ταῦταργός: ἐστι μάνισις, σημαίνουσα τὸν οὐσιαν, ἡς φυσικὴ καθίστηκε δύναμις, ἀπερφυσῆς οὐσίας εἴναι καταυδένα λόγον, ἡ γενέσθαι δίχα τροπῆς δυναμένης.

B Elenim et mihi, ut paradigmate quod de Salvatore dictum est, exprimam, naturalis sermo meus cognatus est et competens, cum sim rationalis et intellectualis anima, cuius secundum naturam est a se mobilis operatio ac prima virtus, semper mobilis sermo naturaliter ex ea profluens, quem verbis prolatum, et lineis exaratum, lingua quidem organicae cum oportet produco, et litteris artificiose per indissimilia non existentem, et dissimilibus non sufficiente ostendens eum subauditum. Non enim linguae ac litterarum naturalis sermo meus est, licet per eas ipsius faciamus pronuntiationem: sed meus, qui secundum naturam loquor, et per utrasque illum ut meum pronuntio. Ab intellectuali quidem anima mea semper naturaliter dirivatum: per corporalem vero linguam meam organice, ut dixi, cum oportet, productum. Sicut ergo in nobis, quantum estimare possumus quod modis omnibus est inestimabile, per corporalem linguam nostram inconvertibiliter, quae secundum naturam est, anima rationabilis producitur virtus: ita et in gloriosa Dei incarnatione, per sanctissimam carnem suam in quibuscumque divine operaretur, sine convertibilitate omnipotentia et cunctorum factiva totius deitatis operatio monstrabatur, absque omni secundum naturam circumscriptione permanens, licet per carnem fulgeret natura circumscriptitam. Non enim circumscribitur factitia natura quod secundum naturam factum non est, licet corriatur ei per conceptionem omnem sensum circumscribentem: nee etiam in eodem ipso sibi natura differtur aliquando et naturalis operatio, donec utrumque intra propriam manet naturalem inconvertibilitatem. Connaturalium enim tantum per se operans est motus, manifestans substantiam ejus naturalem constat esse virtutem: diversæ naturæ proprietatis substantia nulla ratione esse vel fieri sine convertibilitate valente.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου δ'.
τε, καὶ προφάταις, καὶ διδασκάλοις διετέντι, καὶ δέρματοι ὁ οὐντον διγνωσται τὸν ἐν πάσῃ φυσικὴν θεορίαν· ἀνελιπόντες ὑπάρχον θεότητος, καὶ πλέοντες ἰδεοπτικὴν ἀνθρωπότητος ὄν. Ἔως ἀν οὐχ εἰς κατὰ τὴν οὐσιαν γνωρίζεται λόγος μᾶς ἀνέργειας, οὐδέποτε καθ' ὅτιον ἀμφοτέρων γνωσθεται κίνεσις. Ο γάρ δει κατὰ φύσιν ὑπάρχων θεός, ὑπεραπέιρως δυνάμει γενόμενος ὡς ιδίωσσεν ἀνθρωπὸς ἀνεμάρτυτος, ὅπερ δὲ, ἐστι, μεθ' οὐσιαν νοεῖται θεός· καὶ ὑπερ γέγονεν, ἐστι, μεθ' οὐσιαν νοεῖται καὶ γνωρίζεσθαι πέφυκεν ἀνθρωπός. Εαυτοῦ καθ' επάτερον ἀεὶ μάνιον ἀνέκπτωτος, οἵς θεικῶς ὄμοι-

Ejusdem, ex eodem sermone 4.

Mysterium namque divinæ incarnationis apostolis et prophetis atque doctoribus duplam ac diversam in omnibus habere naturalem theoriam dignoscitur, cum sit perfectæ deitatis et plenæ demonstrativum humanitatis. Quarum donec unum secundum substantiam non cognitum fuerit Verbum unius operationis, cum utriusque sit, nunquam aliquando cognoscetur motus. Cum enim semper secundum naturam existat superinfinita virtute factus, sicut voluit, homo sine peccato, quod erat est, cum quantis cognoscitur Deus: et quod factus est, est cum quantis esse cognoscitur homo: secundum

καὶ ἀνθρωπίνως ἀνήργησε, τέλειον κατὰ τὸν ἑκατέρου λόγου σώζων ἐαυτοῦ φυσικῶς ἀναλλοίωτον.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ζ.

Βίρων γάρ τις ἔναγχος, μεθ' ἑτέρων τενῶν, τὴν Βαλεντίνου φαντασίαν ἀφέντες, χείροις κακῷ κατεπάρυσαν, λέγοντες· Τὸν μὲν προσληφθεῖσαν τῷ Λόγῳ σάρκα γενέσθαι ταῦτουργὸν τῇ θεότητι, διὰ τὸν πρόσληψιν, τὴν θεότητα δὲ γενέσθαι ταῦτοπαθῆ τῇ σάρκῃ διὰ κένωσιν· τροπὴν ὅμοιην, καὶ φύσιν, καὶ σύγχυσιν, καὶ τὴν εἰς ἄλληλους ἀμφοτέρους μεταβολὴν δογματίζοντες. Εἴ γάρ προσληφθεῖσα ἡ σάρκη γένοντα ταῦτουργὸς τῇ θεότητι, διλονότι καὶ φύσει Θεός, μεθ' ὅσων φυσικῶς νοεῖται Θεός. Καὶ εἰ γέγονε κενωθεῖσα τῇ σάρκῃ ταῦτοπαθῆς ἡ θεότης, διλονότι καὶ φύσει σάρκη, μεθ' ὅσων φυσικῶς γνωρίζεσθαι πέρυσι σάρκη. Τὰ γάρ ἀλλήλοις ὁμοεργῆ, καὶ ταῦτουργά, καὶ ὁμόφυλα πάντας, καὶ ταῦτοπαθῆ, διαφορὰν οὐκ ἐπιδίχεται φύσεως. Καὶ φύσεων αὐτοῖς συγκεχυμένων, ἔσται δυάς ὁ Χριστός, καὶ προσώπων μεμερισμένων τετράς, τὸ φυκτότεταν. Καὶ πᾶς αὐτοῖς εἰς καὶ ὁ αὐτός, Θεός ὁμοῦ φύσει καὶ ἀνθρώπος, ὁ Χριστός; Ποίαν δὲ κατ' αὐτοὺς ἔξει τὸν ὑπαρξίν, μεταβολὴ θεότητος γενόμενος ἀνθρώπος, καὶ σαρκὸς μεταπομόνει Θεός; Ἡ γάρ εἰς ἄλληλας τούτων μετάπτωσις, παντελής ἐστιν ἀμφοτέρων ἀναφρεσίς. Σκοπείσθω δὲ πάλιν ὡμένη ἑτέρως ὁ λόγος.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ζ.

Εὔσεβες κεκύρωται δόγμα χριστιανοῖς, κατ' αὐτῆς τε φύσιν, καὶ τὸν ὑπέργειαν, καὶ πᾶν ἔτερον αὐτῷ προσφυῆς, ἵσον ἐαυτῷ καὶ ταῦτὸν εἶναι τὸν Θεόν, μηδὲν ἐαυτῷ τὸν ἐαυτοῦ παντελῶς ἀνισον ἔχοντα, καὶ ἀκαταλλοιν. Εἰ τοίνου κατὰ Βίρωνα, τὰς αὐτῆς αὐτῷ προσληφθεῖσα φυσικῆς ἐνεργείας γέγονεν ἡ σάρκη, διλονότι καὶ τὰς αὐτῆς αὐτῷ γέγονε φύσεως, μεθ' ὅσων ἡ φύσις, ἀνυρχίας, ἀγεννησίας, ἀπειρίας, ἀδιάτοπος, ἀκαταληψίας, καὶ τῶν ὅσα τούτων καθ' ὑπεροχὴν ὁ θεολογικὸς ὑπερφωνὸς ἱνορᾶ τῇ θεότητι λόγος. Καὶ τροπὴν ἀμφότερα πίπονθεν, μηδετέρου τὸν τὰς ὕδιας φύσεως οὐσιώδην λόγον ἔτι σοζόμενον ἔχοντος. Οἱ γάρ ἑτεροφυῶν εἶδος ταῦτουργίαν, σύγχυσιν ὅμοιη φυσικὴν, καὶ διαβρεστιν αὐτῶν εἰσπρῆται προσωπικὴν ἀδιαγνωστου παντελῶς, τῇ τῶν ὕδιομάτων μεταβολῇ, τὰς φυσικῆς αὐτῶν γενομένης ὑπάρξεως.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ζ.

Εἰ δὲ τὰς αὐτῆς αὐτῷ μὴ γέγονε φύσεως, οὐδὲ τὰς αὐτῆς αὐτῷ ποτε γενέσται συστικῆς ἐκνοεῖσθαι. Τοῦτο

A utrumque suum semper permanens sine casu, quibus divine pariter et humane operatus est, perfectio nem per omnem utriusque rationem sibi naturaliter incommutabilem salvans.

Ejusdem, ex eodem sermone 5.

Bero enim quidam nuper, et alii quidam, Valentini phantasia deserta, deteriori irretiti sunt pravitate, dicentes assumptam a Verbo carnem suisse eadem quae divinitas operata est operatam. Divinitatem vero compassibilem carni propter exinanitionem: convertibilitatem simul et commisionem, seu confusionem atque utriusque in invicem mutationem dogmatizantes. Si enim assumpta caro facta est cooperatrix divinitati, liquet quod et natura Deus: B cum, quoquot est, intelligatur Deus. Et si facta est exinanita compassibilis carni divinitas, liquet quod et natura caro: cum quoquot est naturaliter esse intelligatur caro. Ea quippe quae mutuo sunt cooperantia, et eadem operantia, et ejusdem originis, profecto et compassibilia, naturæ non suscipientia differentiam. Et, naturis sibi confusis, erit dualitas Christus; et, personis separatis, fiet quaternitas: quod est nimium fugiendum. Et quomodo illis unus et idem ipse erit Deus natura simul et homo Christus? Quam etiam secundum ipsos habebit essentiam mutatione divinitatis factus homo, et carnis translatione Deus? Casus enim in alterutras omnimoda est utrarumque peremptio. Inspiciatur itaque a nobis aliter sermo.

C Ejusdem, ex eodem sermone 6.

Pium Christianis constitutum est dogma credentibus, secundum eamdem naturam ac operationem, et omne aliud sibi conveniens, æqualem sibi et eundem ipsum esse Deum, nihil omnino eorum quae sua sunt inæquale habentem et inconveniens. Si igitur, secundum Beronem, assumpta sibi caro ejusdem operationis effecta est, haud dubium quin et ejusdem facta est sibi naturæ, cum quoquot est natura, id est, inprincipalitate, infactione, insinuate, sempiternitate, incomprehensibilitate et quecunque horum secundum magnitudinem theologica amplissime in deitate ratio contemplatur; et vicisitudinem ultraque passa sunt neutro naturæ sua substantiale rationem ultra salvandam habente. Qui enim eorum quae alterius sunt naturæ sentit eamdem operationem, confusionem simul naturali et divisionem eorum personalem introducit; incognita prorsus, idiomatum commutatione, naturali eorum facta existentia.

D Ejusdem, ex eodem sermone 7.

Si vero ejusdem sibi non fuit naturæ, nec ejusdem sibi aliquando fuit naturæ operationis

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου οὐ.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν πλάνην κατήγθεσαν, κακῶς πειθέντες ἴδιαν γενέσθαι τῆς σαρκὸς τὴν δί' αὐτῆς ἐκφανθεῖσαν ἐν τοῖς θαύμασι θείαιν ἐνίργειαιν· ὃ τὸ πᾶν ὁ Χριστὸς οὐσιώσας καθ' ὃ νοεῖται θεῖαις συνέχει χρειούμενον. Οὐ γάρ ἐγνωσαν, ἀδύνατον εἶναι θεῖαις ἐνέργειαιν φύσεως ἑτεροφανῶν οὐσίας ἴδιωμα γενέσθαι δίχα τροπῆς· οὐδὲ συνῆκαν, ὡς οὐ πάντως ἴδιον ἔστι σαρκός, τὸ δί' αὐτῆς μὲν ἐκφαντύμενον, οὐκ αὐτῆς δὲ φυσικός ἐκφυόμενος, καίτοι σαφοῦς αὐτοῖς οὖσης, καὶ προφανοῦς τῆς ἀποδείξεως. Ἐγὼ γάρ γλώσσαν λαλῶν, ταῖς χειρὶ γράφων, μέντος καὶ τὴν αὐτὴν δί' ἄμφοτεν τῆς νοερᾶς μονού ψυχῆς ἐκφαίνω διανοιαν, ἐνέργειαν αὐτῆς ὑπάρχουσαν φυσικάν. Μηδὲνι λόγῳ δεῖξεις αὐτὸν γλωσσης, ἢ χειρὸς φύσικῶν ἐκφυομένην· μάτε μάν γενομένην αὐτῶν, ἢ λεγομένην μάνανειν, διὰ τὸ τὴν δί' ἄμφοτεν αὐτῆς ἐκφαντν. Γλῶσσαν γάρ, ἢ χειραν διανοητικὴν συκέτος οὔδενις αὐδεῖς· ὥσπερ οὐδὲ τὴν παναγίαν τοῦ Θεοῦ σάρκα, διὰ τὸ προσληπθῆναι, καὶ τὸ δί' αὐτῆς ἐκφανθῆναι τὴν θείαν ἐνίργειαν, γενομένην κατ' αὐτὴν φύσει δημιουργέν. Ἀλλ' εὐσεβῶς ὅμολογεις πιστεύων, διὰ διὰ τὴν ἡμᾶν σωτηρίαν, καὶ τὸ δίστα πρὸς ἀτρεψίαν τὸ πᾶν, ὃ τὴν ολῶν δημιουργὸς ἐκ τῆς παναγίας ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ σύλληψην ἄχραντον, δίχα τροπῆς ἰδουσιώσας ἐσαυτῷ ψυχὴν νοερᾶν μετὰ αἰοθητικοῦ σώματος, γέγονεν ἀνθρώπος φύσει, κακίας ἀλλοτρίος, ὃ λόγος θεός ὁ αὐτὸς· θεότητι μὲν τὰ θεῖα διὰ τῆς αὐτοῦ παναγίας σαρκός, σίκ ὅντα φύσει τῆς σαρκὸς, ἐνεργῶν· ἀνθρωπότητι δὲ τὰ ἀνθρώπινα, οὐκ ὅντα φύσει θεότητος, ἀνοχῆς πάσχων θεότητος· μηδὲν θεῖον γυμνὸν σώματος ἐνεργῆσαις· μηδὲ ἀνθρώπινον ὁ αὐτὸς ἀμοιρού δράσας θεότητος. Τηρῶν ἐσαυτῷ καθ' ὃν ἐνέργεισιν ἀμφότερα καινοπρεπεῖ τούτον, τὸ κατ' ὅμιλα φυσικῶς ἀναλλοίωτον, εἰς πιστωσιν τῆς ἐσαυτοῦ τελείας ἐνανθρωπήσεως, τῆς ὄντως ἀληθοῦς, καὶ μηδὲν ἔχοντος φαυλότητος· Ὁ μὲν οὖν Βόρων, οἵτως ἔχων ὡς ἕφην, ἐνεργείας μονάδει τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα συγχέας, ὁμοῦ φυσικῶς καὶ προσωπικῶς μεριζόμενος, καταλύει τὸν βίον ἀγνοήσας μόνης τῆς τῶν ὁμοφύων προσώπων ὁμοφυΐας ταυτητος τὴν ταύτισμαν εἶναι δηλωτικήν.

A *Eiusdem, ex eodem sermone 8.*

In hunc autem errorem illati sunt male credentes propriam carnis effectam divinam operationem, quæ per ipsam in miraculis manifestata est, qua, totum Christus substantians secundum quod intelligitur Deus, tenet retentum. Non enim cognoverunt impossibile esse divinæ operationem naturæ alterius naturæ substantiæ idioma fieri absque convertibilitate; neque intellexerunt quod non utique proprium sit carnis quod per eam quidem ostensum est, non ex ea naturaliter ortum, præsertim cum claræ sit eis et manifestæ probationis. Ego enim lingua loquens et manu scribens, unam et eamdem per utramque intellectualis animæ meæ profero cogitationem: operationem ejus existentem naturalem nulla ratione ostendens eam lingua vel manu naturaliter ortam, sed nec effectam earum vel dictam cogitationem propter ejus ex utraque manifestationem. Linguam enim vel manum cogitativam sapienter novit nein; sicut nec sanctissimam Dei carnem, pro eo quod assumpta sit, et per eam divisa sit operatio clara effecta, secundam naturam conditricem. Sed pie confitetur credens, quia propter salutem nostram, et ut ad inconversibilitatem ligaret universitatem, universorum conditor ex sanctissima semper Virgine Maria per conceptionem iuvocabilem, sine conversibilitate substantians sibimet animam intellectualem cum sensivo corpore, natura factus est homo malitiæ alienus: totus Deus ipse, totus homo idem ipse, totus Deus pariter natura, et homo idem ipse: deitate quidem, divina per suam ipse sanctissimam carnem, non existentia natura carnis, operans, humanitate vero, humana, non existentia natura deitatis ^a. Nil divinum nudum corpore operatur, nil humanum idem ipse privatum divinitate gerens: servans sibimet modum secundum utrumque immutabilem, per quem operatus est utraque decenti more, ad approbationem perfectæ ac veræ nihilque habentis pravitatis inhumanationis suæ. Itaque Bero quidem sic se habens, ut dixi, operationis monade deitatem Christi et humanitatem naturaliter simul confundens, et partiens personaliter, dissolvit vitam, ignorans solius connaturalium personarum connaturalis identitatis eamdem ipsam operationem esse significativen.

• In Graeco additur *suspensione patiens divinitatis.*

EJUSDEM ANASTASII SYLLOGISMIC

De suppositis divinitus sapientibus testimoniis et aliis.

Ecce nunc et sacratissimus hic et magnus doctor, veritatisque testis fidelis, concorditer cum aliis omnibus sanctis catholicæ Dei ac apostolice institutoribus Ecclesiæ, duas secundum unionem inconsuas et impartibilem quemadmodum naturas, ita etiam duas voluntates et duas operationes congruen-

Dtes et convenientes naturis, divinam, ut dictum est, et humanam, increatam et creatam, non incepitam et coepitam, tanquam Dei simul et hominis unius ejusdem Domini nostri Iesu Christi, magna voce constitetur ac praedicat, et consiliter nobis sine prævaricatione juhet. Difficillimum autem esse, ac modis

omnibus impossibile diffinit, ut anam voluntatem et operationem, aut naturam unam deitatis et humanitatis ejus confiteantur hi qui pie vivere volunt. Propter quod et tale quid in eo dogmatizantes, tanquam impios et alienos immaculatae nostrae Christianorum fidei, abjicit et condemnat, nosque hoc facere protestatur.

De duabus enim salvatoris nostri Christi naturis et operationibus, ut breviter pauca ex sacris illius eloquiis expediam, haec evidenter affatur : « Utraque ostendens super quæ duplicitate, divine scilicet et humane operatus est secundum eamdem, quæ veraciter vera est et naturalis substantia, Deum iumentum simul et circumscriptum hominem existentem et intellectum, substantiam utriusque perfecte perfectam habentem cum operatione sua, id est naturali proprietate. » Et rursus : « Non enim facta est natura deitas transmutata natura caro, facta natura divinitatis caro : sed quod erat etiam deitati coaptata mansit caro, infirma et passibilis natura et operatione, sicut ait Salvator : *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma* (*Math. xxvi, 4*). » Et iterum : « Per quam operatus et patiens quæ erant carnis sine peccato, pro nobis indicavit exinanitionem deitatis, miraculis et carnis passionibus naturaliter roborata. » Et iterum : « Mysterium divinæ incarnationis apostolis et prophetis atque doctoribus duplam et diversam habere dignoscitur naturalem in omnibus theoriis, indiminutæ deitatis existens et plenæ demonstrativum humanitatis. » Et iterum : « Quibus divine pariter et humane operatus est, perfectionem, per omnem utriusque rationem, sibi naturaliter incommutabilem salvans. » Et iterum : « Nil divinum nudum corpore operatus, nil humanum idem ipse privatum dignitate gerens : servans sibi modum secundum utrumque immotabilem, per quem operatus est utraque decenti more, ad approbationem perfectæ ac veræ nibilque habentis pravitatis inhumanationis suæ. » De his vero qui unam deitatis et humanitatis ejus operationem et naturam unam dogmatizant, dicit : « Non enim circumscribitur facutia natura id quod per naturam factum non est, licet cooriatur ei per conceptionem omnem circumscribentem sensum : nec etiam in eodem ipso sibi natura differtur aliquando et naturalis operatio, donec utrumque intra propriam manet naturalem inconversibilitatem. » Et item : « Connaturalium quippe tantum est eadem ipsa operans motus, essentiam indicans, cuius naturalem constat esse virtutem, alterius naturæ proprietate substantiæ secundum nullam rationem esse vel fieri sine convertibilitate valente. » Item : « Ea quippe quæ mutuo sunt cooperantia, et eadem operantia, et ejusdem originis, profecto et compassibilia naturæ non suspicentia differentiam, et naturis sibi confusis erit dualitas Christus, et personis separatis sicut quaternitas, quod est nimium fugiendum. » Et iterum : « Si igitur, secundum Beuronem, assumpta sibi caro ejusdem operationis effecta est, haud dubium quin et ejusdem facta est sibi

A naturæ, cum quoquæ est natura, id est in principiitate, infactione, infinitate, sempiternitate, incomprehensibilitate, et quæcumque horum secundum magnitudinem theologica amplissime in deitate ratio contemplatur : et vicissitudinem utraque passa sunt, neutro naturæ suæ substantiali rationem ultra salvandam habente. » Et rursus : « Qui enim eorum quæ alterius sunt naturæ, eamdem ipsam sentit operationem, confusionem pariter naturalem, et divisionem eorum inducit personalem, incognita prorsus idiomatic translatione naturali eorum facta essentia. » Item : « Si vero ejusdem sibi non fuit natura, neque ejusdem sibi fiet naturalis operationis. » Et iterum : « In eundem autem ertorem illati sunt, male credentes propriam factam carnis divinam operationem, quæ in miraculis per ipsam apparuit, quæ totum Christus substantians secundum quod intelligitur Deus, continet retentum. » Et iterum : « Non enim cognoverant impossibile esse divinæ operationem naturæ idioma fieri sine convertibilitate. » Et iterum : « Quarum donec unum secundum substantiam cognoscatur Verbum unius operationis, nunquam aliquando eo quod utriusque sit cognoscetur motus. » Et iterum : « Itaque Bero quidem sic se habens, ut dixi, operationis unalitatem deitatem Christi et humanitatem simul confundens naturaliter, et partiens personaliter, dissolvit vitam, ignorans solius connaturalium personarum connaturalis identitatis eamdem ipsam operationem esse significativam. »

His igitur ita et ab hoc quoque sacratissimo et magno doctore ac martyre veritatis (id ipsum autem est, si dicamus a sanctissimo, qui in eo loquitur, Spiritu) manifestius dictis, diligenter intendant qui volunt, et maxime qui communicant his qui novitates nunc operati sunt : et scient certissime, quia, qui duas salvatoris nostri Christi voluntates naturales et operationes denegant et abjiciunt, et impian ac alienam Christianici dogmatis tam sacram et orthodoxam confessionem appellant, unamque deitatis et humanitatis ejus voluntatem et operationem dogmatizant, eos qui taliter sibi consone non contentur anathematizantes, liquido, absque ullo tegente velamine sanctos prophetas, et apostolos, atque doctores ; vel etiam, ut verius dicatur, sanctissimum Spiritum qui illis locutus est, quinimo D et loquitur, anathematizant, et ab eo per illos traditam nobis sacram et orthodoxam confessionem abnegant et abjiciunt atque impian et alienam a Christiano dogmate esse asseverant, et æque, ut prædictus hæreticus, quin potius, ut omnes simul profani hæretici qui in confusione et phantasia et divisione decepti sunt, solum supersubstantialis theologiae ac incarnatae dispensationis non abnegant et subvertunt mysterium, quaternitatem quidem personarum sanctam confitentes Trinitatem : at vero unum hujus, id est Dominum nostrum Jesum Christum, inanimatum, et sine intellectu ac sine ratione, secundum quod propter nos factus est homo, introducentes, et convertibilitatem simul et conspersio-

nem ac mutabilitatem, confusionemque ac phantasiam et divisionem utriusque naturae ipsius pronuntiantes, et puri per hoc hominis, vel prodigiij cuiusdam matrem sanctam semper Virginem ac Dei genitricem matrem scribentes. Deinde vero hanc, quae videlicet in eo ab illis dogmatizata est, unam voluntatem et unam operationem resuentes, et neque unam, neque duas, id est divinam et humanam voluntatem vel operationem in eo, vel quamdam ex omnibus consideri volentes, non solum instabiles et tergiversatores, sed et haereticis, qui in confusione ac phantasia et divisione erraverunt, magis impios ipsi seipso propriis verbis et dogmatibus monstrant. Nam illi quidem vel unam, illi vero neque unam voluntatem vel operationem cum habere volunt, ac per hoc insubstantiale illum et inessentialiem; minus enim est dicere sine voluntate, ac impotem, secundum ulrasque naturas pronuntiant: cum juxta sacras diffinitiones et rationes corruptio, id est interemptione et inexistentia naturae, naturalium habitudinum et operationum atque virtutum insurmitas et defectus existat, et quod universaliter voluntate naturali ac substantiali operatione privatur, neque est, neque aliquid est, neque est quævis ejus essentia. Et non ipsum tantum, sed et Patrem, et Spiritum sanctum, insubstantivum astruunt, et inexistentem. Eiusdem enim utrisque illis substantiae, id est deitatis, et voluntatis, ac operationis salvator existit, secundum quod est et dicitur natura Deus: ita ut subsequenter, et dominam nostram vere sanctissimam super omnes sanctos venerandam scilicet et laudandam, ut proprie ac non fallaciter, veraciter Dei genitricem semperque Virginem, non proprie ac veraciter matrem Dei describant, sed ejus qui nullomodo secundum ipatos existit. Et isti quidem talibus ac tantis impietatibus capti, per sua ipsorum dogmata propagantur.

Hi vero, qui simul cum duabus voluntatibus et operationibus, quæ sanctis catholice institutoribus Ecclesiæ pie in salvatore nostro Christo dicuntur, aliam unam nescio unde flingentes consideri volunt, et anathematizant eos qui non consone sibi unam et duas, id est tres voluntates et operationes in eo considerant: nihilominus et isti sanctos prophetas et apostolos ac doctores, quia et super hos qui in ipsis locutus est, imo et nunc per eos affatur, sanctissimum Spiritum anathematizant, et traditam per eos nobis ab illo sanctam et immaculatam fidem novis adulterantes ad inventionibus abnegant, et aliam in salvatore Christo naturam præter divinam et humanam, extraneam quamdam et omnium alienam existentium flingunt^a, cuius esse volunt a se fieri in illo unam voluntatem et operationem: quoniam omnis voluntas naturalis et substantialis operatio naturae proposito voluntativæ ac operativæ

idiomata sunt. Et omnis operatio naturalis substantiali indicat, ex qua procedit et inest^b: et indicativum uniuscujusque naturæ operatio, et est, et cognoscitur naturalis. Et omnis natura propriæ operationis substantiali ratione cognoscitur, et omnis natura convenientem sibi sequi significantem habet operationem hanc ab aliis discernentem, diffinitionesque substantiarum naturales earum operationes vera ratio novit. Et, ut compendiose dicatur, nec naturam sine operatione quæ illam substantialiter characterizet, nec rursus voluntatem vel operationem constat esse sine quadam substantia, id est possibile^c, quemadmodum divina concionantur cloquia, et ipsa rerum natura clamat. Igitur voluntatem et operationem unam præter duas circa Salvatorem Christum flingentes, et necessitate^d etiam aliam naturam præter divinam, ut dictum est, et humanam extraneam quamdam existentium omnium alienam plasmantes applicant ei, cujus esse jam dictum a se unam voluntatem, quæ inane figmentum fictæ cogitationis est, et germen quod ab idolatria nil penitus differt.

Deus enim simul et homo salvator existens, duas tantum congruentes sibi naturas et voluntates et operationes, id est divinam et humanam habet, quemadmodum incliti præceptores nostri ac doctores affirmant: non unam et duas, id est tres, ut adversarii dogmatizant, quo illud evidentissime gerant, quod olim a Deo per Isaiam prophetam in calumniam dicitur, id est: *Caupones tui vinum aqua miscent* (*Isa. 1, 22*). Ut enim apparet, et isti, verbum veritatis cauponum more adulterando, naturalem dualitatem voluntatum et operationum salvatoris nostri Christi una voluntate ac operatione quæ, in ipso ab haereticis qui in confusione ac divisione seu phantasia decepti sunt, impie dogmatizata est, velutij vinum aqua miscentes, ulrasque sectas consideri compellunt: quod impium veraciter est et alienum immaculatae fidei nostræ Christianorum. Qui ex diametro, similiter ut præcessores sui, etiam per hunc a veritate decidunt modum. Æquale quippe ex diametro et simile malum est cum haeretica opinione paternam projicere ac reprobare orthodoxiam, et e diverso cum hac pariter et illam consideri et approbare. Quæ enim participatio justitiae et iniquitati? aut quæ societas luci ad tenebras? aut quæ conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infidelis? qui autem consensus templo Dei cum idolis? divenus ait Apostolus (*II Cor. vi, 14, 15, 16*). Inquam vero et ipse: Quæ participatio, vel communicatio, aut conventio, aut pars, aut consensus Paternæ orthodoxæ ad nequam haereticorum opinionem, ut cum altera altera prædicetur vel etiam respiciatur?

Et hoc quoque diligenter intendant, quia, si

^a Ab omnibus quæ sunt in rebus a. flingunt. COMBEF.

^b Cui inest. ID.

^c Constare sine quadam substantia, est possi-

bile. ID.

quemadmodum magnus ab immortalitate cognominiatus, imo vero cunctus sanctorum chorus affirmat, quod pene fides salvatoris nostri non adimitat, cum hoc instabile quiddam secundum suam ipsius rationem existat. Quod si hoc fuerit passa, et quod huic est contrarium procul dubio sustinebit, additamentum scilicet, et quoniam manebit ulterius fides defectibus ac protectibus immutata? Dicant, inquit, nobis, qui per singulos dies filios creant, imo deos sibi diversos flingunt, quoniam cum fidei verbo mutatur atque multiplicatur a talibus id quod creditur. Ergo et adversarii fides sibi condentes diversas, absque omni contradictione secundum qualitatem, et quantitatem atque immutationem dogmatum suorum immutant simul et multiplicant id quod creditur, et quinque Christos eatenus plasmasse monstrantur. Hunc quidem unam operationem, illum vero nec unam operationem et alium unam voluntatem, et alterum nec unam voluntatem: porro quintum unam et duas, atque unam et duas, id est tres operationes et tres voluntates, ut aiunt, habentem. Et dicant, si volunt illi ipsi qui talia exponunt dogmata et qui communicant eis, in quem talium ac tot Christianorum a se factorum credentes baptizati sunt, vel baptizantur: aut cujus eorum corpus et sanguinem sumunt atque distribuunt? utrum ejus qui unam, an qui nec unam operationem; ejus qui unam voluntatem, an ejus qui unam et duas, et unam et duas, id est tres operationes et tres voluntates, et propterea jam ex necessitate tres etiam naturas habet? Sed non erat vox, et non erat auditio (III Reg. xviii, 26), quemadmodum ait propheta magnus Elias sceleros sacerdos et pseudoprophetas confusionis redarguens. Nam, quidquid horum dixerint, illinc cum impietate etiam redargutionem sermo eorum circumferet, quoniam non in verum et veraciter existentem Christum credunt atque baptizant, nec illius corpus et sanguinem accipiunt et distribuunt. Illum enim, verum scilicet et qui vere consistit, Christiani Deum simul et hominem incliti magistri nostri ac preceptores scientes, duas et tantum quemadmodum naturas, sic etiam et duas voluntates, et totidem operationes congruentes sibi, divinam scilicet, ut jam dictum est et comprobatum est, et humanam, incre-

A tam, sine inceptione et cum inceptione, in ipso consistent et constanter nobis praecipiunt. Non autem, ut hi nunc novitates fecerunt, unam et nec unam nec duas, et rursus unam et duas, id est tres voluntates et operationes habere illum fatentur.

Super hæc autem omnia quæ dicta sunt, et illud quoque certissime noverint, quoniam unam nec unam, neque duas, et iterum unam et duas voluntates et operationes, et omnia cum anathematibus, et depositionibus, ac excommunicatione dogmatizantes, aperte sibi et alterutris repugnare probantur: et ipsi per seipso et invicem subvertunt ac destruant, alterna verba et dogmata, seque ipsos et alterutros, et eos qui sibi communicant, anathematizant, et ab omni sacra dignitate ac ministerio pelunt atque deponunt. Necnon a perceptione illibata communionis vivifici corporis et sanguinis magni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi sequestrant. Et hæc liquido nos, et nullo intuente et sciente obstantis velamine, non solum propter multiformem errorem, verum etiam et propter instabilitatem, et absurditatem, ac reciprocationem talium virorum et dogmatum, omni custodia nosmetipsos ab illorum impietate et communione servemus, quotquot in veritate esse ac dici Christiani volumus. Alienum quippe a Christianis est, cum orthodoxia etiam impietatem suscipere, aut constiteri quidem orthodoxam fidem, communicare vero his qui hanc per novas inventiones abnegant et adulterant. Propter quod divina nobis lex simul et apostolica jubet, eos qui, aliud præter quod a Christiferis viris accepimus, docere ac. introducere conati fuerint, avertere et anathematizare, non tantum si homines fuerint, sed et licet angelii fortassis e cœlo descendentes extiterint. Et si hoc fecerimus et divinam sine prævaricatione adimplerimus præceptionem, sacramque ac orthodoxam fidem absque adulteratione simul et innovatione possederimus, et confessi fuerimus, ad vitam salvi efficiemur æternam in Christo Jesu Domino nostro: cum quo Deo et Patri, una cum sanctissimo et bono ac vivifico Spiritu, gloria, honor, imperium, et adoratio nunc et semper, et in omnia nunquamque finienda sæculorum. Amen.

POSTERIORA S. HIPPOLYTI TESTIMONIA.

(Ex Combefisi editione Operum S. Maximi.)

..... Hæc evidenter effatur. Utraque ostendens se, eo quod dupliciter (divine scilicet et humane) operatus est, secundum eamdem quæ veraciter vera et naturalis substantia est, Deum immensum simul et circumscriptum existere ac intelligi hominem; utriusque perfecte perfectam essentiam habentem, cum illius operatione, id est naturali proprietate. Et rursus: Non enim caro facta est natura deitas,

D translatâ natura, facta videlicet secundum naturam Divinitatis caro; sed quod erat, etiam deitati copiata, mansit, id est caro infirma et passibilis natura et operatione, sicut ait Salvator: *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma.* (Matth. xxvi, 41.) Et rursus: Qua operatus et passus, quæ erant carnis ab omni peccato immunis, divinitatis pro nobis exinanitionem miraculis et carnis passionibus naturali-

ter confirmatam probavit. Et rursus: Mysterium divinae incarnationis, apostolis, et prophétis atque doctoribus duplam ac diversam in omnibus habere compertum est naturalem considerationem; cum perfectæ deitatis et plenæ vim habeat ostendendæ humanitatis. Et iterum: Quibus divine pariter et humane operatus est, perfecte utroque sui rationem natura servans immutabilem. Et iterum: Nihil divinum nudum corpore operatus, nihil humanum idem ipse gerens quod expers esset deitatis: qua ipsa nova decentique ratione utraque operatus est, utriusque ratione immunem se a mutatione servans, ad perfectæ suæ humanitatis quæ plane vera sit nihilque aut vitii aut labis admittat, fidem adstruendam.

De his vero qui unam deitatis et humanitatis ejus operationem, et naturam dogmatizant, dicit: Non enim circumscribi natura genita comparatum est, quod secundum naturam ingenitum est, tametsi ei coailuit per conceptionem, quæ vim omnem mentis circumscribit: ac nec unquam in eamdem naturam naturalemque virtutem seu operationem vertantur, donec utrumque intra propriam naturalem inconvertibilitatem manet. Et item: Eorum enim dumtaxat quæ ejusdem naturæ sunt, motus ejusdem virtutis ac efficacia est, substantiam designans cuius est naturalis virtus, cum substantia diversæ naturæ proprietatis nulla ratione esse possit aut fieri absque convertibilitate. Item: Etenim, quæ ejusdem inter se virtutis sunt, et operationis, ejusdemque prorsus originis ac earumdem passionum, ea naturæ distinctionem non admittunt, confusisque secum naturæ erit Christus dualitas, personisque divisio fiet quaternitas: quod omnium maxime cavendum. Et iterum: Si quidem igitur, ut auctor Bero est, assumpta

A illi caro ejusdem ac ipse virtutis seu operationis facta est, plane etiam ejusdem facta est naturæ, cum quibus omnibus natura est, quod principii expers, quod ingenita, quod infinita, quod sempiterna, quod incomprehensa, et si qua ejusmodi secundum excellentiam theologicus sermo exivie in deitate contemplatur: et vicissitudinem utraque passa sunt, neutro substantiam naturæ suæ rationem ultra incolorem servante. Et rursus: Qui enim eorum quæ sunt diversæ naturæ eamdem sentit operationem, confusione pariter naturalem divisionemque ipsorum inducit naturalem: ignota prorsus ac obscurata per idiomatum commutationem naturali eorum substantia existentiaque. Item: Si vero non ejusdem ac ille facta est naturæ, nec ejusdem unquam fiet operationis. Et iterum: In hunc autem errorem impegerunt, credentes male propriam carnis effectam divinam operationem quæ per ipsam in miraculis manifesta est; qua Christus, rerum hac universitate condita, secundum quod intelligitur Deus, quod ita conditum est tenet ac conservat. Et iterum: Non enim cognoverunt fieri non posse, ut divinae naturæ operatio alterius diversæque substantiæ proprietas fieret absque convertibilitate. Et iterum: Quandiu non unum secundum essentiam unius noscitur verbum operationis, nulla unquam ratione fiat, ut amborum motus cognoscatur. Et iterum: Itaque, Bero, qui sic habeat, ut dicebam, una operatione Christi pariter deitatem et humanitatem natura confundens ac personis dividens, vitam dissolvit; qui nempe nesciat, eamdem operationem, personarum quæ ejusdem naturæ sint, identitatem duntaxat designare.

SCHOLION sive HYPOMNESTICUM,

His qui desiderio ac zelo divino legere voluerint breviter declarans quæ paucis sunt agniti [F. agitata], id est cum athleticis certaminibus, quot exsilia, et in quibus locis ac tempore pertulerint martyrium, diemque fide ad Deum profectionis, et exhibitionis, sanctorum et dei ferorum Patrum nostrorum ac magistrorum, novorum revera confessorum, et magnorum martyrum: præcipue illius qui positam hic epistolam digito Dei scriptis, eo quod ipse quidem eorum, qui ante se defuncti sunt, Maximi scilicet et Anastasi discipuli ejus, significaverit diem, ut prælatum est: de se autem, et germanis fratribus ejus, Theodoro scilicet ac Euprepio, nemo. Insuper et Martini sanctissimi et summi apostolici papæ ac martyris, qui omni, quæ sub sole est, præcellit hieraticæ dignitati, atque quorundam aliorum quorum præsens epistola mentionem non facit, nec quæcumque, ut reor, alia charta, vel homo.

Oporiet eos qui haec legerint exemplaria præsentis D in Byzantio, una cum concertatore suo et vere philosopho, imo deosopho magnopere commartyre Christi veri Dei et salvatoris nostri Maximo, id est cum ab intus abscissa fuerint pretiosæ ipsorum ac saerae, divinitusque veraciter mobiles linguae ac manus, cum verberibus et tormentis amarissimis, ex quibus sanguinis fluorem et pompa per totam ur-

D in Byzantio, una cum concertatore suo et vere philosopho, imo deosopho magnopere commartyre Christi veri Dei et salvatoris nostri Maximo, id est cum ab intus abscissa fuerint pretiosæ ipsorum ac saerae, divinitusque veraciter mobiles linguae ac manus, cum verberibus et tormentis amarissimis, ex quibus sanguinis fluorem et pompa per totam ur-

nis fluxu, cauterio nullomodo illis indulto, vel coa-
stipatorio aliquo abscisionibus manuum atque lin-
guarum ad cessationem sanguinis juxta morem appo-
sito, hos conservasset ad verecundiam adversariorum,
tradidissent ex tunc desiderato a se Deo suas ipso-
rum sanctas revera et beatas procul dubio animas.
Hæc autem omnia ob nihil aliud in eos gesserunt
vere profanissimi et miserrimi apostate veritatis,
nisi propter pessimam veraciter et solam invidiam
quam antiquus hostis demon in eis seminavit,
quemadmodum et in similibus suis Judæis, cum
non potulissent saltem ad modicum quid resistere
sapientiae, quæ illis merito fuerat a Deo donata, (pro
vera scilicet veritate, et solum pro eo quod noluissent illi communicare cum his in tam publica et sine
Deo impietate ipsorum) cum ipsa sancta dextera
manu sua, quæ abscissa fuerat, cujusque truncus
tantum remanserat, id est sine planta et digitis in-
opinato argumento, cum videlicet duo sibimet par-
vissima ligna et tenuia colligaverit, imo, ut verius
dicitur, virtute et gratia divina et invisibili expedite
penitus et sine prohibitione loquebatur, quanquam
ab intus ex ipso fuerit fundo rescissa, sicut Lebar-
nichus patricius Lazicæ cum juramentis terribilibus
enarravit nobis, dispensatione Dei in hoc ipso per
sémet inspecto effectus, diffidens super hoc glorioso
et ingeni miraculo. Quin et Theodorus protosecre-
tarius prætorii præfecti Constantinopolitani ante
hunc enarravit mihi, et ipse cum horribilibus jura-
mentis, cum conscient fuissest sanctorum passionum
ipsorum, tanquam dominus et magister hujuscemodi
rerum, glorificans et laudans ac gratias agens Deo
super talli miraculo et tam fiduciali virtute ipsorum.
Quoniam, sicut canis vel cervus excursu multo et
siti vel caumate, ita laxaverunt et tradiderunt lin-
guas suas ut etiam manus, quanquam brevi valde
statura sanctus et infirmus esset corpe Maximus,
sicut cuncti est manifestum.

Quocirca et abundantius adversarii saucientes
scelos etios super tanta et tali alacritate sanctorum,
intrinsecus nequissimi et veraciter inhumani, ut
revera feræ agrestes has abscindebant. Non solum
ista sic ab eo epistola scripta, sed et aliis multis li-
bris ac tomis studiorum ipsius. Quorum ipse non
solum inspectores divina providentia facti sumus,
sed et pars in seriem gratia Dei et eis accipere
illatos præceptione merulmus, et ipsis quoque simili
argumento et manu, imo, ut verius dictum est, dito
scriptis Dei, sicut magni Moysei tempore legitur fa-
ctum : providentia videlicet et cooperatione solius
omnipotentis Dei qui, cum sit amator bonitatis et
hominum, facit mirabilia magna in sanctis suis et
glorificat vere glorificantes ee, tam indeclinabilit
opere quam verbo et veritate : cum tamen degeres
in ultimo, id est tertio exilio suo Lazicæ, in castro

A Alanorum, quasi signis quinque a prædio Zichacho-
rio, id est prima domo Gregorii veri amici Christi
patricii et Magistratus ejusdem regionis Alanorum.
Cujus et optimam memoriam merito facit in hujus-
modi epistola, translati videlicet vi et præceptione
miserorum principum qui illuc ante se usque ad se
præfuerunt, in eodem tertio exilio septies, in difficili-
cioribus locis et tribulatione multa, in prædicto ca-
stro Thusumes dormavit in Domino, eum et ipse cer-
tamine bono certasset, orthodoxam revera fidem
servasset, et cursum martyri consummasset, mensis
Octembri die undecima, feria prima, hora tercia,
cum diceretur inter sancta officia, Sancta sanctis,
indictione decima, cum prædixisset et ipse diem
sanctæ depositionis suæ quibusdam qui sibi aderant
B ante menses tres.

Et aliis quoque pluribus miraculis sanctissimi et
omnis efficientis Spiritus cooperatione, tam ibidem
quam in duobus exsiliis suis, Trapezunti videlicet,
et Mesembriæ patratis, plurimisque couversis ad
veritatem et illuminatis. Qui cum conversati fuissent
et perdurassent in hoc sancto et beatissimo et mul-
torum sudorum certamine, id est coronam ferente
confessione ac testimonio, prædictus quidem sanctus
Anastasius presbyter et apocrisiarius Romanus, a
sexta indictione præteriti cycli usque ad decimam
indictionem, in omnibus predictis tribus exsiliis
suis, traductionibus diversis affectus, tribulationi-
busque ac necessitatibus, et angustiis non mediocri-
bus nec modicis, permansit annis viginti. Discipulis
vero ejus Theodoro et Euprepio germanis et sanctis
fratribus, filiis Plutini beatissimi imperatorii pistoris,
id est qui super omnes pistores publicos est, eorum
videlicet qui annonas scholarum omnium solvant,
quod appellatur Tetransiton, divitiis pretiosis et
dignitatibus diversis, divinisque virtutibus, et
virginitate, quæ his omnibus major est, adornatis;
per quam scilicet, ut opinor, etiam sanctis pro Chri-
sto agonibus et coronis honorari meruerunt, ut casti
et mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant. Post
primum magistri sui et nostri apud Trapezuntum
exilium multis elemosynas et oblationibus factis,
volentibus Romanam confagere protinus et ipsis in
eadem persecutione prope Abydum comprehensis,
propter eamdem et solani causam, et pro eo quod
noluissent cum eis contaminari tam evidente impietate
in profano et penitus sine Deo imperatorio Typo
qui ex submissione factus est eorum qui erant Ec-
clesie Constantinopolitanae, et publicatis, id est denun-
ciatis omni substantia que mortal sibi, et dignitatibus
quas habebant : flagellaque mortalia a præfecto sus-
cipientibus, et Chersonem in exilium missis. Et
illie vi sepius ab invicem separatis, et in castris
genitum ibidem adjacentium deportatis : junior qui-
dem frater, qui, ut vere in excessu phoronimus,

Alier vero, qui et prior frater, quicunque Dei donum merito a Domino est vocatus, perdurans ab eadem sexta inductione usque ad jam dictam decimam inductionem instantis cycli, id est usque ad sanctissimi Patris et magistri eorum ac nostri Anastasii presbyteri, qui revera miserrimus, et orphani propter tam raritatem, et inopiam verbi veritatis et omnis spiritualis esse, ita ut nunc etiam adimpletum sit quod a Domino de malis novissimorum temporum dicitur, non famem panis mittendam, neque sicut aque, sed famem audiendi verbum Domini, sicuti dictum est, sanctam in Domino requietionem, annum vice-simum agit adhuc perseverans in athleticis sudoribus et agonibus, in eodem Chersonis exsilio, jam memoratus videlicet frater Theodosius qui et propria manu multa sanctorum opuscula dignatus est exhibere nobis, qui pergebanus illuc ad visitationem et adorationem ejus, et pretiosae memorie Martini summi et vere universalis papae et magni martyris veritatis. Cujus et miracula nobis copiosa qua ibidem facta sunt, cum illatis quoque illis importabilibus, retulit, donata etiam particula sancti orarii, id est facialis, qua sibi fuerat ab eo dimissa: et uno ex campagnis ejus, id est caligis: quos nullus aliud inter homines portat, nisi sanctus papa Romanus: eo quod et ipse illic fuerit exilio relegatus, postquam omnia dira passus est, cum abduceretur ab urbe Roma, qui seipsum tradiderat, gestiens atque desiderans admodum pro Christo subire martyrium, ut imitator et successor sancti et apostolorum principis Petri, tam in navigio, quam in ipso Byzaentio, ita ut palam alapis cederetur ab inimicis Dei.

Dignum autem patre suo diabolo perpetrantes opus in eum, tam veste illum sua exuerunt, quam ferreorum gravamina vinculum et catenarum sancto ejus collo et pretiosis reliquis membris impo-suerunt. Deinde cum eisdem ferreis compedibus pompanentes per totam plateam traxerunt a palatio usque ad prætorium prefecti, cum vigilie magistro, id est primo carnifex, colligatum, et cum gladio præcedebat euna quidam, ut membratim concideret, deliberante ac præcipiente Buccellate detestabili sacellario, et digne sanguinem devorantis bestia cognominato, tanquam qui et opera bestiali furore referta possidet, scientia et consilio Constantini imperatoris, qui et prædictum obsecnum et peccatum Typum condidit, Gregorio eunucho et prefecto misera illius urbis. Quod utique jam et factum fuisset quantum ad temerariam ejus aletitatem et propositum pertineret, nisi misericordissimi et benignissimi Dei præsidium hos inhibuisse, et non hujus robustissimam fortitudinem hostes erubuisse. Noverunt enim hoc pati frequentes etiam tyranni truces et inhumani, licet nimis inmisericordes sint

A nota, qui omnia nimirum ad utilitatem dispensat, immensa hunc et ineffabili providentia conservante. Cum fecisset in duobus carceribus, in excubitu scilicet et custodia prefecti, in tribulatione multa et infirmitate gravissima dies centum octoginta; omnem vero tribulationis suæ agonen in annis tribus et ultra, sicuti, ex his qua de ipso conscripta sunt, et a Romanis militibus, et propriis ejus hominibus qui cum eo multis tormentis affecti per diversa loca exsilium pertulere, scire potuimus. Porro dormivit et ipse in Domino, cum unam semper ei solam sanctam catholicam et apostolicam gloriosam Dei nostri Ecclesiam sacratissimis et veracibus dogmatibus synodice illustrasset, et tam sanctorum ac universali quinque synodorum, Nicenes videlicet, Constantinopolitanæ, Ephesinae prioris, Chalcedonensis, et rursus Constantinopolitanæ sub Justiniano imperatore, quam omnia sanctorum divinitus sapientum, et probabilium Patrum nostrorum, ac veracium magistrorum sacra et piissima dogmata roborasset, quemadmodum hi, qui amore pio legere voluerint, in sacris gestis sanctæ ac apostolice piissimæque synodi qua ab eo Romæ celebrata est, invenient, cum in omnem locum et omnem regionem transmissa sint: et ardue veritatem manifestasset ac prædicasset, et flagitia hostium relevasset, atque liquidius publicasset bono multumque sibi amabili agone agonizans, et ad desideratum Dominum, pro quo et proprium sanguinem, quantum in ipso fuit, effudit, in lastria copiosis profectus mense Septembrio, die sexta decima, inductione quarta decima, qua et custodientis pietatem, copioseque certatricis, et castæ virginis ac martyris Euphemias honoranda memoria per annos singulos celebratur, reconditas inter tumulos sanctorum in domo percolenda sanctissime intemeratas ac semper laudandas gratiæ veraque semper gloriosa dominæ nostræ, uspote qua proprio natura et abaque mendacio ac veraciter est Dei genitrix, et semper virgo Maria, que appellatur Blachernes, extra muræ a stadio uno ipsius de centro benedicte urbis Chersonis. In qua sancta domo etiam jam memoratus sanctus Euprepius requiescit, juxta canendum perornatum ac vere magistrum, qui Evangelicam vocem operè adimplevit, qua dicitur: *Pater bonus animam suam ponit pro ovidis suis* (Jean. xi, 11).

Petro, sanctos et memorabiles ac optimos et per omnia sapiens, imo divinitus sapiens, magnisque veritatis propagator et communis eorum Magister, qui et Maximus, (hoc enim, ut ante indicavimus, dictione Latina Maximi nomen insinuat,) cuius et sanctum monumentum per singulas noctes lampades exhibet a die qua dormisse dignoscitur, usque in praesens et in perpetuum omnibus illucentibus, et

bant, effecti sumus. Eorum vero qui obtulit pro proprio viderant has, unus etiam ipse comes ejusdem Chemareos castri, nomine Mistrianus, existit, qui et vigilans cum militibus has non semel nec bis, sed et multoties contemplatus est, et primus patenter de his omnibus prædicavit, nobis illuc pergere non valentibus propter montis illius ascensum, id est verticis Caucasiorum, quo excelsior mons super terram non est, difficultatem, et tempus hiemis, insuper et confusionem gentium quæ sit in partibus illis. Pariet et Anastasius discipulus ejus ab undecima indictione præteriti cycli per tria exsilia, Bizyes scilicet, et Perberei Thracensium regionis, atque prædictum Lazicum, in multis contritionibus et intolerabilibus necessitatibus, atque hujuscemodi athleticis certaminibus, annis decem peractis, ad regnum migravere supernum. Sanctus quidem Maximus, sicut dictum est, mense Augusto, die tertia decima, indictione quinta, cum prædixisset ex divina revelatione suam in Domino ante dies quindecim dormitionem futuram, sicuti jam præmissum est; sanctum vero suum pro veritate in Christo Deo nostro martyrium ante non paucos annos. Discipulus vero ejus Anastasius mense Julio, die vigesima quarta, indictionis ejusdem.

Igitur missa nobis est hujusmodi sacratissima et præposita propria manus imo divinitus exarata epistola, una cum suppositis sibi deiloquis testimoniis et syllogismis, ab eodem ipsorum exsilio, id est Lazico, quam et habemus et conservamus, cum eodem quo scribebat tradito sibi divinitus argumento, id est prædictis duobus exsilibus fusticulis, et aliis benedictionibus ac muneribus ejus sanctisque ac venerabilibus, necnon et omnibus post Deum bonis, librorum videlicet ejus studiis et propriæ manus compositionibus, tanquam revera sacrosanctis laudibus et reliquiis. Data vero est nobis vere minimis, Theodoro, germanis et sine dolo fratribus humiliibus et peccatoribus monachis, per Gregorium monachum et abbatem monasterii sancti Joannis Baptistæ regionis Albanorum, quod appellatur Bavararu, mensis Augusti die vicesima, indictionis undecimæ quæ præteriit nos qui revertebamur a regione sæpe dicta Lazarorum. Illuc enim profecti fueramus, licet valde infirmi et pauperes et indigni essemus, secundum consuetudinem ad visitationem eorum, non solum propter jam dictum creditum nobis pondus conscriptum, id est præceptionem sæpe memorati sancti ac summi apostolici papæ Romani Martini, personaliter ad eum in eadem magni nominis urbe advenientibus, et certitudinem propriæ manus de his quæ ab eo synodice confirmata sunt ex incoamentibus et audiencebus

A que non mediocribus, secundum quod nobis possibile fuit, per deos acceptas eorum preces, nobis cooperante ipso qui eripuit nos sapienti de iniquis manibus impiorum, marisque periculis ac diversis tempestatibus, ministrare de paupercula quæ inerat nobis ex parentum benedictione sicut in Domino, ut autem verius dicamus, Dei munere, et non ex alienis, sed et reliquis nil minus eorum concertatoribus et commartyribus: et ut fieremus inspectores stigmatum ipsorum et passionum quæ propter Christianum verum Deum nostrum pertulerunt. Quin imo et auditores per nos effecti, divinitus quoque sapientis atque salvantis expertes eorum constitueremur doctrinæ, et Deo persuadibilibus et bene acceptis ipsorum orationibus frueremur, et quedam vestimentorum quæ in passione sibi scissa sunt propriis manibus ab eis accepta deferremus, una cum sanctisfatis panis pretiosoque sanguine rubricatis; qui circumpositi fuerant sanctis eorum quæ abscissa fuerant manibus, causa sanguinem medicinaliter restringendi. Utrosque autem complecti ac memorari, non sine consideratione, ut reor, perpendimus, pro eo quod unum et idem ipsum in certamine sanctæ revera et orthodoxæ fidei, et in vinculo pacis et charitatis dignoscantur effecti.

De cætero infinita multitudo eorum qui in prædicta non serenda et intolerabili persecutione diversis verberibus et tribulationibus palam et occulte martyrium inferebant, astuto ac versuto molimine, has illius aliter atque aliter, quasi non pro fide, sed sub prætextu aliarum ingerebant occasionum atque damnorum, adeo ut haec simplicioribus quibusque, qui facile decipiuntur, ignorantibus, soli Deo qui occulorum est cognitor, et his qui studiosiores erant hos et quomobrem passi sint procul dubio deserentes. Pro quibus omnibus universos qui in veritate quæ revera sunt veritatis relegitis, ac si præsentes et procidentes tam cordis genu cum corporalibus genibus quam cordis sensu cum lacrymis inclinati, et ante vestigia omnium vestrum provoluti, deprecamur et exoramus quo primum quidem veniam in omnibus tributatis exigutati ac indiscipline nostre, qui ad certitudinem et satisfactionem tanquam vere fideles fideliter talia prorsus recipimus: et ne oblivio velet tantos et tales sacros agones, eo quod valde a paucis et raris haec cum diligentia cognoscantur. Nos autem, ut dictum est, cum voluntate Dei horum ipsis visibus consciæ ex parte maxima facti fuissemus, et discrimen quod ex desidis generatur metuissemus, et non ob aliud, ut coram Deo dico, nisi propter hoc, quoquomodo haec scribere præsummeamus at vitam vel laudes donemus minime

qui veritatis et studii amore legere voluerint divina illorum, et veraciter sine fastidio contra impietatem, et pro pietate labores plurimos, et conscripta, quæ et cum omni solertia et diligentia una cum his etiam quæ sunt ex adversariorum execrabilibus scriptis, licet humiles et veraciter viles super omnes in omnibus simus. Juxta virtutem tamen quæ inest nobis, in diversis libris ac tomis conscrispimus et amatoribus veritatis tradidimus, in gloriam et indesinente laudem et gratiarum actionem omnipotentis Dei et vere mirabilis in sanctis suis, ac zelum et alacritatem eorum qui pro pietate certare voluerint, confusionemque ac inevitabile opprobrium inimicorum veritatis, et ipsius Dei universorum, instantiasque ac oppositiones illatarum sibi falsarum calumniarum, et decretorum inanum ac instabili, et absolute omnes eorum sacratissimos ac pios agones atque sudores, qui ab eis qui ex adverso erant diverso modo sunt acti, id est a subintroducta nova et heretica omnia recipiente adinventione • Heracliano Cyro, Sergio, Pyrrho, Paulo, petritarum, et involuntatio inoperatistarum, vel, ut verius dicamus, novorum epicureorum, id est penitus carentium Deo, ut ipsa rerum et ipsa contrariorum conscripta demonstrant his qui hujuscemodi discernere norunt. Quatenus hi, qui post nos studiosi et in verbo potentes fuerint, et his inventis ex his occasionem acceperint, Deo ac sanctis ejus gratiarum actiones debitas reddant. *Da enim sapienti occasionem, et sapientior, inquit, erit (Prov. ix, 9).*

Secundo vero, indesinentibus orationibus et supplicationibus, cum operibus bonis ac lacrymis benignissimum natura et misericordissimum placetis Deum, ut compatiatur infirmitatibus nostris, sedetque de cætero instantem adhuc dolosam, et versutam et penitus argumentosam, atque gravissimam super omnes præcedentes paganas et hereticas persecutiones : quippe cum sciat pulveris nostri fragilitatem, et facilem lapsum propter nimiam fraudem eo-

• *Heracliano, Cyro, Sergio, etc.* Nomen videtur unum ex pluribus conflatum, Heracliano-Cyro-Sergio-Pyrrho-Paullo-Petræ : sicut Inoperativo-Inope-

A rum atque nequitiam, et finis seditionis fiat, et terminus hujuscemodi atrocissimi mali, pretiosum scilicet illorum sanguinem effundentium, veluti sub impiis et Dei exortibus Arianis, pro roseo sanguine sancti Petri Alexandrini patriarchæ ac martyris gestum est. Propter quod et prædicti sancti Patres nostri, et veraciter pietatis doctores, præcipueque apostolicus et verticalis papa noster Martinus similiter semetipsum in sacrificium pro fideli populo tradidit, in omnibus agonothetam Christum Deum nostrum, et verticem apostolorum Petrum imitatus, et in cunctis seculis, cujus et successor ut revera dignus effectus est : pacemque firmam et indissolubilem unitatem ubique sanctis suis donet Ecclesiis, nec permittat de reliquo usque in finem hæresim quamlibet suscitar, tam propter multitudinem miserationum suarum, quam ob infirmitatem et mobilitatem naturæ nostræ, quæ super omnes præteritas generationes excrevit.

B Tertio autem, ut immobiles usque in finem conservemur, non solum nos, sed et omnes pii, in sancta revera et orthodoxa atque immaculata nostra Christianorum sola catholica et vera fide, remissionemque peccatorum et salutem percipiamus, qui veraciter peccatores sunus et servi omnium, qui vere orthodoxi et proprii adoratores sunt Christi veri Dei et salvatoris nostri, qui revera glorificantes se magnifice in veritate et glorificat : cuique decora est omnis gloria, honor, imperium, magnificencia, in cœlo et in terra, adoratio et gratiarum actio in sensu cordis et ipsa veritate, timoreque ac tremore pariter et exultatione, secundum propheticum eloquium, una cum immortali et miserationum amatore, compatientissimoque ac misericordiosissimo super naturam Patre, atque sanctissimo et consubstantiali, vivificoque ac omnipotente divino Spiritu, nunc et semper, et in universa et infinita sæcula sæculorum. Amen.

C ratistæ, id est voluntatem et operationem, humanam scilicet, adimentes Christo.

ACTA SINCERA SANCTI PETRI

EPISCOPI ALEXANDRINI ET MARTYRIS

Anastasio Bibliothecario interprete.

(Apud Maium, Spicilegii tomo III, pag. 671.)

MAII MONITUM.

Anastasium Bibliothecarium transtulisse e Greco passionem sancti Petri Alexandriae episcopi, affirmat primum ipsem Anastasius in prologo suo ad passionem martyrum MCCCCXXX, quem Mabillonius in Museo Italico tom. I, part. II, p. 80, vulgavit :

D post translatam a me ad petitionem sanctitatis tuæ (loquitur cum Petro episcopo Gaviniensi) passionem præcipui doctoris et martyris Petri Alexandrinæ urbis episcopi. Deinde anonymous biographus Joannis VIII PP. apud Muratorium R. I. S. tom. III, part. i, p.

269, id ipsum confirmat: *Anastasius Rom. Ecclesie bibliothecarius transtulit etiam de Greco in Latinum passionem sancti Petri Alexandrini archiepiscopi. Verumtamen ex diversis quae habentur sancti Petri passionibus, quamnam Anastasius transtulerit, conjectura cognoscendum est. Etenim Surius ad diem 26 Novembris quædam breviora Acta recitat, eaque ab Anastasio esse arbitratuſ est, propterea quod in codicibus legorū prologum ad martyrum MCCCCCLXXXI passionem, cuius supra meminimus, itaque iisdem verbis utitur Surius quibus Anastasius in dicto prologo, nempto *principi doctoris et martyris Petri Alexandrini urbis episcopi* (vel patriarche, ut Surius et codex Vat. reginae Suecorum 542, f. 72 b). Surii tamen sententiae, nulli certo argomento innixa, non acquevit Baronius in annotationibus ad *Martyrologium dicta die*. Sic enim ait: «Habemus alia ejusdem Petri Acta pleniora in vet. cod. ms., quæ quoniam accuratius conscripta noscuntur, Anastasio, mea sententia, potius tribuenda videntur. Est illorum exordium: *Si omnes mei corporis artus* » (habitur memoria Ba-*

ronius qui scribere debuit, *Si omnes mei corporis artus, ut legitur apud nos.*) Eamdem de istis Actis sententiam præstulerat Baronius in *Annales*, ad an. 510, qui et ipsi ad contexendam Petri Historiam naviter usus est. Ego igitur auctoritate Baronii fretus, pateraque bonitate captus *Actorum* horum, quæ in perpetuosto codice reperi Vaticano 602, passionem hanc celeberrimi Alexandrinae urbis episcopi et martyris exhibeo.

Præter hæc sincera et Anastasiana, de quibus haec tenus dixi, *Acta Latina* alla legebam in codice Vat. 622, aque ferme antiquo; hæc tamen illa ipsa sua quæ Combeffisius in lectionis Triumphis martyrum, p. 189 seqq., Græce edidit et Latinitate nova donavit, quia veterem codicis Vaticani textum ignorabat. Tria sunt igitur sancti Petri Alexandrini martyris Acta: 1. Sincera nostra et omnium optima, Baronio judice; 2. breviora illa Latina apud Surium; 3. Græca Combeffisiana, quæ sunt eadem Latine in codice, ut diximus, Vat. 622. Nos vero prima et præstantia atque inedita recitabimus.

INCIPIUNT ACTA.

Si omnes mei corporis artus verterentur in linguis, omnesque membrorum compages articulatas ederent voces, quis vel qualis, quantusve fuerit beatissimus Pater noster Petrus Alexandrinus sedis archiepiscopus, exprimere nullatenus sufficerem. Præsertim quanta tyrannorum pericula, quertosque gentilium atque hæreticorum subierit confictus, papyris omnia tradere, vel maxime incongruum ducimus, ne favoris illius panegyricum commendare potius videamur quam passionum, cuius præclaro annisu populum Deo acquisitum salvum facere viriliter cœcurrat. Verumtamen quia ad intimæ conversationis ac mirificæ ejus actionis narranda præconia ratio succumbit, et sermo sufficere nullatenus valet, ideo commodum aestimamus ea solummodo describere, quibus utique ad pontificatus apicem concendisse pandatur, et, Ario a catholica unitate præciso, martyrialibus laureis sit coronatus. Hunc tamen gloriosum finem ac magnifici certaminis speculum, operæ pretium eis sufficere credo, qui nostram attendunt devotionem, ac sine mendacii fuso veridicam non ambigunt, narrationem. Hujus itaque sanctissimi viri episcopale inchoantes exordium, ipsius flagitemus orationem, ut nos eam nostro stylo cooperatricem habere gaudemus.

Alexandria igitur urbs copiose magnitudiua est, quæ non Ægyptiorum solammodo, sed etiam Thebæorum atque Libycorum hanc' procul ab Ægypto principatum tenet. Salutifera autem Jesu Christi Domini nostri incarnationis ducentorum octoginta et quinque annorum circulus volvebatur, cum venerabilia Thessalicae cinedem civitatis nona mense malatu-

Bdens, ab omni clero et Christiana plebe ordinatus est pontifex, sextus decimus scilicet a Marco evangelista simulque archiepiscopo ejusdem civitatis. Hic enim velut Lucifer inter astra consurgens, sanctarum radiis virtutum emficans, arem fidei magnificissime gubernabat. In Scripturis vero divinis priorum nullius inferior, ad Ecclesiæ utilitatem atque instructionem nobiliter insistebat; prædentalia quoque singularis, et in omnibus perfectus, vere sacerdos ei hostia Dei erga omnem sacerdotii curam diebus ac noctibus vigilanter desudabat.

Sed quia semper zelo percutitur virtus, feruntque summos fulgura montes, æmularum hinc inde multifarios patiebatur conflictus. Quid plora? pene omni tempore vita suæ in persecutione degit. Ordinavit

Cinterea quinquaginta et quinque episcopos. Meletius denique, nomine et mente nigerrimus, apud Lycopolitanam urbem schismaticus factus est præsum; multa quidem contra canonum agens regulam, superansque etiam cruentorum milium feritatem, qui in Domini passione veriti sunt Dominicæp. seindere unicam; adeo laxatis insanie raptabatur habenis, ut catholiceam schismatis Ecclesiam, non solum per civitates Ægypti, sed etiam per villas ejus, suos sequaces ordinaret episcopos, et nihil ei curæ de Petro erat, immo neq; de Christo qui erat in Petro. Huic prefatus Arius adhuc letous adhucbat, needum clericali tonsura notatus, eratque illi ejusque domui admodum charus; nec immerito: omne animal, ut ait Scriptura, simile sibi diligit. His autem cognitis, **D**vit Domini misericordie confessus hanc persecutionem nivis nequorem esse priore. Et licet quibusdam late-

vegetabat eos adversus imperitiam et nefariae Me-
ltii temeritatem. Unde factum est ut non pauci ejus
salutaribus monitis animati, a Meletiana discederent
impietate,

Per idem fere tempus Arius, vipera armatus ver-
silia, quasi deserens Meletianos confugit ad Petrum,
qui rogatus ab episcopis sublimavit eum diaconii ho-
nore, nesciens quippe tantam ejus hypocrisin. Erat
vitem instar colubri pestifero suffectus veneno. Ne-
que enim hujusmodi manus impositio huic sancto in
crimen deputari potuit, sicut nec Simonis magica
ars simulata ascribitur Philippo. Meletianorum in-
terea detestabile nefas supra modum crescebat, pa-
vensque beatissimus Petrus ne haeretica pestis totum
sibi creditum invaderet gregem, simulque sciens quod
nulla societas est luci cum tenebris, nullaque con-
cordia Christo et Belial, Meletianos ab Ecclesia per
litteras segregavit. Et quia mala voluntas diu occul-
tari non valet, illico nefandissimus Arius, propterea
quod suos fautores ab Ecclesiae dignitate cerneret
divisos, tristitiae mancipatus gemebat. Quod sanctissi-
mum virum minime latuit. Denudata namque ejus
hypocrisi, protinus evangelico utens ferro, *Si oculus
tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te*,
Arium ab Ecclesia compage, utpote putridum mem-
brum detruncans, foras expulit et a fideliū com-
munione extorrem esse mandavit.

His ita gestis, subito admodum ablata persecutio-
nis procolla, pax, licet exigua, resulsiit. Tunc elegan-
tissimus Domini pontifex populo manifestus illuxit,
cooperuntque fideles ad martyrum memorias caterva-
tim currere, et ad Christi laudem cœtum congrega-
re; quos divinae legis antistes divino oraculo vivifi-
cabant, erigebat, atque roborabat, crescebatque jugi-
ter in Ecclesia multitudo credentium. Sed hæc non
sequis oculis ille antiquus aspiciens humanæ salutis
hostis *haud* in longum quievit. Nam subito paganita-
tis turbo ex adverso intopuit, et more hibernalis im-
bris Ecclesiae serenitatem perculit, eamque procul
fugavit. Sed hoc ut manifestius intelligi possit, ne-
cessario ad impiissimi et Deo rebellis Diocletiani
atrocitatem, pariterque Maximiani Galerii reflectimus
articulum, qui eo tempore cum filio suo Maximino
tyranno dominatu Orientales vexabat regiones.

Hujus namque temporibus in tantum Christiana
persecutionis zesta bat incendium, ut non solum in
uno mundi climate, sed etiam per universum orbem
terra marique impietatis procolla tonaret. Discurren-
tibus itaque hinc iude imperialibus syllabis atque
crudelissimis decretis, Christicœ nunc palam nunc
clandestinis jugulabantur insidiis; nullus enim dies
nullaque nox ab effusione Christiani cruoris trans-
ibat immunis. Nec typus intersectionis horrebat sim-

A supplicis; alii vero, ut etiam parentum humanitate
patriaque carerent sepultura, ad alia transferebantur
loca, novis quibusdam et seculo inauditis poenarum
machinationibus ad martyrii compellebantur metam.
Proh nefas! tanta erat illorum impietas, ut etiam di-
vini cultus sanctuaria a fundamentis everterent, san-
ctosque libros igni cremarent. Desuncto itaque exse-
crabilis memoriae Diocletiano, Constantinus Major ad
regni gubernacula electus est, et Occiduis partibus
principatus sui cœpit moderari habepas.

His profecto diebus Maximino a quibusdam de
præfato archiepiscopo relatum est, videlicet quod ipse
Christianitatis dux atque signifer esset; qui solita
inflammatus nequitia, e vestigio jussit comprehendendi
Petrum et in carcere retrudi. Quam ob rem quin-
que tribunos stipatos militum catervis Alexandriam
destinavit; qui venientes juxta quod sibi fuerat im-
peratum, subito rapientes Christi pontificem carceris
custodiæ manciparunt. Mira fidelium devotione! Ubi
comperitum est quod tantus vir carceralibus clau-
deretur ergastulis, cucurrit supra modum incredibilis
multitudo, præcipue monachorum ac virginum cho-
rus, et non in materialibus armis, sed lacrymarum ri-
vulis et piaæ mentis affectu circumdederunt carceris
ambitum, et tanquam boni filii erga bonum patrem,
imo Christiana membra Christianissimo capiti, totis
compassionum visceribus adhærebant, erantque illi
murus, observantes ne quis paganorum ad eum in-
gradiendi copiam haberet. Unam nimirum omnium
vota, consona vox, eademque compassio, mori po-
tius quam sanctum quidpiam mali perpetrari viderent^b.
Vir autem Domini cum paucos dies eodem nervo te-
neretur retrusus, tribuni fecerunt de ipso regi sug-
gestionem; ille autem juxta morem suæ ferocitatis
destinavit sententiam, ut beatissimum patriarcham
capitali punirent discrimine. Porro dum hoc per au-
res Christianorum serperet, cooperunt omnes unani-
miter carceris aditum cum luctu et gemitu custodire,
et obstantes neminem gentilium illum ingredi per-
mittebant. Tribuni vero cum ad eum jugulandum
nullatenus haberent ingressum, habito consilio sta-
tuerunt ut cuncti milites nudatis mucronibus popu-
larem irrumperent turbam, et sic eum duntaxat ad
decollandum foras extraherent; mox vero si quis
obsistere vellet, gladio interiret.

Arius interea adhuc levitico tantum honore colo-
ratus^c, metuens ne post exitum tanti Patris recon-
ciliari nullatenus valeret, adiit eos qui nobiliores
erant in clero, et luctuoso precario blandoque ser-
mone utpote simulator conabatur sancto suadere ar-
chiepiscopo, ut illi misericordia indulgeret, eumque
ab hujusmodi solveret obligatione. Verum quid simu-
lato corde fallacius? Quid sancta compositione sim-

ad Christi pontificem, et post consuetam orationem, consternati solo cum gemitu et lacrymis sacras ejus deosculantes manus, flagitabant eum dicentes : Te quidem, beatissime Pater, secundum fidei dignitatem Dominus ad martyrii coronam vocavit, quam te celerius accipere nequaquam ambigimus. Idcirco iustum putamus ut solita pietate indulgeas Ario, ejusque fletibus veniam tribuas.

Quibus auditis vir Domini cum indignatione submovit eos, et elevatis sursum manibus exclamans dixit : Pro Ario me auditis supplicare? Arius et hic et in futuro saeculo a gloria Filii Dei Iesu Christi Domini nostri semper erit segregatus semperque manebit extorris^a. Hæc illo protestante, omnes qui aderant, timore perculti, tanquam muti reticebant. Porro suspicati sunt eum non sine divino nutu tam in Arium proferre sententiam. Quos dum clementissimus Pater cordis compunctione silentes ac moestos aspiceret, noluit austerus permanere, vel eos quasi contemnens sine satisfactione relinquere; sed assumens Achillam et Alexandrum, qui in sacerdotibus seniores ac sanctiores esse videbantur, unum ex eis habens ad dexteram, alterum quoque ad levam, paululum eos segregavit a ceteris, et clauso sermone dixit ad eos : Nolite me, fratres, tanquam inhumanum ac rigidum accipere; revera enim et ego homo sum sub lege peccati degens; sed credite meis sermonibus. Latens Arii dolus omnem superat iniquitatem, omnemque supergreditur impietatem; et hoc non a memetipso asserens, ejus sancivi segregationem. Hac etenim nocte dum solemniter preces ad Deum funderem, astitit mihi quidam puer quasi duodecim annorum, cuius faciei claritatem ferre non poteram, nam tota hæc cella in qua stamus immenso lumine radiabat. Ipse autem linostimum erat indutus colobium, scissum in partes utrasque a collo usque ad pedes, tenensque gemina manu colobii scissuras, applicabat eas pectori suo, quatenus propriam tegeret nuditatem. Ad hanc quippe visionem ego miratus obstupui. Mox ubi data est mihi loquendi fiducia, exclamans dixi : Domine, quis tibi hoc scidi indumentum? Et ille : Arius me scidit, sed præcave omnino ne eum in communio nem recipias; ecce enim crastina die venturi sunt qui te pro eo postulabunt. Vide ergo ne suasus acquiescas illis; quin potius jubeto Achillæ pariterque Alexandro presbyteris, qui post tuum transitum recturi sunt Ecclesiam meam, ne aliquatenus illum recipient. Tu autem futurus es martyrii sortem velocius explere. Hujus autem visionis causa nil amplius fuit. Ecce satisfeci vobis, et quæ iussa sunt prorsus annuntiavi. Cæterum quid ex his facietis, vos videritis. Et de Ario quidem hæc.

^a Addunt hic Acta Combelliana, quemadmodum ille Dei Filius a paterna gloria et substantia seque-

A Nostis præterea, charissimi, et bene nostis, qualiter hoc usque vobiscum conversatus sum, quantasque conflictiones ab idololatris sustinui gentilibus, qui dominum Salvatorem ignorantes, multitudinem deorum qui non sunt, insanentes diffamare non cessant. Scitis profecto quomodo persecutorum declinando rabiem, de loco ad locum profugus ibam. Plurimum namque in Mesopotamia latitans degi, ac perinde apud Syriam Phœnicis delitui, in ultraque etiam Palæstina diutius peregrinationem sustinui; et exinde, ut ita dicam, in alio elemento, hoc est in insulis non parvo tempore moratus sum. Et in his omnibus degens calamitatibus Dominico gregi qui mæ parvitiati commissus est, die noctuque scribere non desinebam, confirmans eos in Christi unitate. B Horum enim anxia sollicitudo cor meum sedule instigabat, et me quiescere non sinebat; solummodo levius me habere putabam quando eos supernæ protestati committebam.

Jam vero propter fortunatos pontifices, Phileum dico, Hesychium^b atque Theodorum, qui digne a divina gratia sunt vocati, quam gravis me tribulatio quatiebat! Hi enim, ut ipsi scitis, ob Christi fidem cum reliquis confessoribus diversis macerabantur suppliciis. Et quia in tali agone non solum clericorum, sed etiam laicorum ipsi erant signiferi et præceptores, propria valde verebar, ne longis deficerent cruciatis, et eorum defectio, quod dictu grave est, plurimis negandi foret offendiculum; erant enim ultra sexcentos sexaginta, qui cum eis carceralibus arctabantur ergastulis. Unde magno labore magnoque satagens sudore, non cessabant de prædictis locis scribere omnibus illis, exhortans eos ad martyrii palmarum magisterio divini affatus. Quando vero omnium eorum magnificam audivi perseverantiam et passionis gloriosum finem, cadens in terram adoravi Christi majestatem, qui eos inter martyrii catervas annumerare dignatus est.

C Quid etiam vobis de Meletio Lycopolitano^c commemorem? qui quantas persecutions, quantosque dolos mihi sit jaculatus, vos omnimodo scire nullatenus ambigo. Proh nefas! scindere sacrosanctam Ecclesiam non metuit, quam Dei Filius pretioso sanguine redemit, eamque ut de diaboli tyrannide liberaret, animam ponere non titubavit. Hanc, ut dicere coepi, nequissimus Meletius scindens, etiam sanctos episcopos, qui ante paululum per martyrium cœlos penetrarunt, in carceris custodia expugnare atque affligere non desinebat. Cavete igitur ab ejus insidiis. Ego enim, ut ipsi videtis, alligatus divina charitate proficiscor, voluntatem Dei omnibus anteponens. Scio nempe quia tribuni de mea nece trepidantes mussitant, sed nullum ex hoc eis sermonem

^b Acta Combelliana et cod. Vat. 622 addens Pachomium.

interam, neque enim animam meam pretiosiorem me ipso faciam. Quin imo paratus sum pericere cursum quem mihi Dominus meus Jesus Christus polliceri dignatus est, et ministerium quod ab ipso accepi, ei fideliter assignare. Orate pro me, fratres; ultius me in hac vita vobiscum vivere jam non videbitis. Quapropter testificor coram Deo et vestra fraternitate, quod omnibus vobis mundam servavi conscientiam. Non enim subterfugi annuntiare vobis quæ mihi a Domino sunt injuncta, et quæ deinceps necessaria erunt pandere minime recusavi.

Quocirea attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus seriatim episcopos posuit. Te quidem Achillam primum, Alexandrum vero secundum. En vobis viva voce protestor, quoniam post meum transitum insurgent quidam de Ecclesia loquentes perversa, rursusque divident eam, ut Meletus, trabentes populum post suam vesaniam. Ecce praedixi vobis. Sed, deprecor vos, o viscera mea, vigilate: oportet enim vos multas subire tribulationes. Neque enim meliores sumus quam patres nostri. An ignoratis quanta a gentilibus perpessus est pater meus, qui me nutritivit: sanctissimus Theonas episcopus, cuius pontificalem cathedram regere suscepit? O utinam et mores! Quid etiam de magno Dionysio ejusdem praecessore referam? qui profugus de loco in locum multas calamitates ab insano sustinuit Sambellio? Nec vos præteream, sanctissimi Patres ac divinæ legis antistites, Heracli atque Demetrii, quibus fabricator perversi dogmatis Origenes multifariar tentationes incussit; qui conjectit in Ecclesiam detestabile schisma, quod usque hodie confundit eam. Sed gratia Dei, quæ illos tunc protegebat, credo enim quod et vos proteget. Sed quid vos ultra demoror, charissimi fratres, prolixi sermonis affectu? Superest ut ultima apostoli oratione vos prosequar ita precantis: et nunc commando vos Deo et verbo gratiae ejus, qui potens est gubernare et vos et ovile suum. Hac ubi dicta dedit, positis genibus oravit cum eis. Expleta itaque oratione, osculantes manus ejus ac pedes Achillas atque Alexander conversi in lacrymas singultu amarissimo quatiebantur, maxime quia audierant eum dicere quod ex tunc temporalem ejus vitam amplius visuri non essent. Dehinc doctor dulcissimus veniens ad reliquos clericorum, qui, ut præmissum est, pro Ario ingressi fuerant, locutus eis verba novissima atque consolatoria et quæ necessaria erant; deinde, fusis ad Deum precibus vale faciens illis, dimisit omnes in pace.

Hic ita peractis, longe lateque ubique vulgatum est quod Arius a catholica unitate absque deifico nutu non sit absclusus. Ille autem fallendi artifex et totius nequitatis seminator, in sui pectoris labirintho vipereum virus occultare non desinebat, sperans se ab Achilla vel Alexandro reconciliari. Hic est ille

A num Salvatorem super omnes hæreticos blasphemare non metuit, Dominum, inquam, Salvatorem, qui humanos miseratus errores, mortiferæ damnationis interitu condolens perire saeculum, pro omnibus nobis carne pati dignatus est. Neque enim divinitas, quæ utique impossibilis est, passionem incurrisse credenda est. Sed quia theologi Patres hujusmodi blasphemias a catholicis auribus meliori stylo procul amovere curarunt, et nobis aliud imminet, redeamus ad propositum.

Sagacissimus igitur pontifex, animadvertis cruentissimam tribunorum stropham, quod ob ejus perpetrandam necem, omnem Christianorum qui tunc aderant multitudinem gladio interimere vellent, noluit eos pariter secum subire mortis acerbitalam; sed fidelis servus imitans Dominum Salvatorem, qui dixit et fecit, Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus suis, ex pietatis argumento vocavit unum seniorem ex his qui ibidem responsis ejus inhæabant, et dixit ei: Vade ad tribunos qui me interficerent quærunt, et dicio eis: Cesset omnis anxietas, ecce promptus sum ultroneum me illis ingerere. Hac etenim nocte veniant post tergum domus carceris hujus, et in quo loco audierint signum in pariete ab intus factum, ibi effodientes excipiunt me, perficiantque quod sibi est imperatum. Senior vero, obtemperans jussionibus sanctissimi viri (neque enim tanto Patri contradicere poterat), abiit ad tribunos et intimavit eis quod sibi fuerant injunctum. Quod illi audientes valde gavisi sunt, et assumentes latmos circa noctis hujus matutinum tempus venerunt sine militibus ad locum qui sibi fuerat ostensus. Vir autem Domini vigil in oratione et vigiliis totam noctem insomnem duxerat. At ubi eorum cognovit adventum, cunctis qui secum aderant sopore quietientibus, lento gradu ingressus est in interiorum carceris partem, et juxta condictam sponsonem sonum faciebat in pariete; quem illi forinsecus audientes, facto foramine suscepserunt Christi athletam non ærea lorica, sed virtute Dominice crucis undique munitum, paratumque implere divinum sermonem qui dicit: nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timete qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Mira res! Tam validus imbrum turbo collisionesque ventorum in eadem strepere nocte, ut nemo eorum qui observabant carceris fores, posset audire effodiendi sonum. Constantissimus autem martyr urgebat homicidas illos: Facite, inquiens, quod facturi estis, prius quam hoc sentiant qui me custodiebant.

At illi tollentes eum duxerunt in locum qui dicitur Bucolia, ubi et sanctus Marcus martyrium pro Christo suscepit. Stupenda sanctorum virtus! Cum eum ducerent, et tantam illius constantiam circa

in tantum ut nullus ex eis in faciem ejus intendere auderet. Rogabat præterea martyr beatissimus ut sinerent eum ad sancti Marci evangeliste memoriam ire; cupiebat enim ejus se patrocinii commendare. At illi præ pudoris confusione terram despectantes, Facito, inquit, quod vis, tantum velocius. Accedens itaque complexus est sacratissimum evangeliste cœmeterium, et veluti in carne viventi atque audiensi loquens, hoc modo precabatur: Pater honestissime, tu evangelista unigeniti Salvatoris, tu testis passionum illius, te primum pontificem et firmamentum cathedrae ejus liberator omnium Christus elegit, tibi fidei præconium per totam Aegyptum et circum terminos ejus insonare commisit. Tu, inquam, ministerium humanæ salutis, quod tibi creditum fuerat, vigilanter explesti; hujus nimirum laboris mercedem martyrii palmam percipere meruisti. Unde non immerito dignus es evangelista simul et episcopus prædicari. Tui nempe successor fuit Anianus, et reliqui ^a per succiduam scriem usque ad beatissimum Theonam qui meæ infantiae colaphos dare, et meam Indolem nutrire dignatus est. Cui etiam ego peccator et indignus ultra meritum hereditario gradu successor effectus sum. Et quod potissimum est, ecce Doctrinæ pietatis largitio me pretiosæ crucis ac festivæ anastasis martyrem fieri condonavit, tribuens meæ devotioni suæ passionis jucundum odorem, ut et ego hostiam mei crux libare illi dignus efficiar. Et quia istiusmodi libationis urget articulus, ora pro me ut, divina opitulante virtute, stadium hujus agonis corde robusto ac fide promptissima perficere merear. Cenmando etiam tuæ gloriose paternitati Christicolum gregem, qui mihi pastorali regimine commissus est; tibi, inquam, cum suppliciter commendo, qui omnium præcedentium ac subsequentium in hoc pontificali throno auctor atque tutor esse probaris, quique hujus primatum habens, non hominis, sed Dei et hominis Iesu Christi, successor existis. Et haec dicens, haud longe a sacro tumulo remotis vestigijs manibusque in coelum extensis, voce magna precatus: Unigenite, inquit, Verbum æterni Patris Iesu Christe, exaudi me tuam interpellantem clementiam; pacifica, quæso, tempestatem Ecclesiæ tuæ, effusione sanguinis mei servi tui conclude persecutionem populi tui. Tunc quedam virgo Deo dicata, quæ asceteriolum hujus evangelistæ cœmeterio terminum habebat, pernoctans in oratione audivit vocem de coelo dicentem: Petrus initium apostolorum, Petrus finis martyrum episcoporum Alexandriæ,

Completa oratione deosculans tumulam beati evangelistæ et reliquorum pontificum qui inibi tumulati erant, exivit ad tribunos. At illi videntes faciem ejus tanquam faciem angeli, terrore percussi, verebantur ei aliiquid de instanti agone loqui. Verumtamen quia Deus non deserit sperantes in se, noluit

^a Bene poster per hanc relictionem vilis bonorum perturbationem quæ occurrit in Actis Combeffisianis et in cod. Vat. 622.

^b Cod. vat. 622, nona et vicesima die Athyr mensis. Acta Combeff., περὶ τὴν ἀπόστολον Μαρκὸν μυθοῦ.

A martyrem suum in articulo tanti discriminis ab quo solatio relinquere. Ecce quidam senex et quadam virgo vetyla venientes ex oppidis properabant in civitatem, quorum uous quatuor venalicias defractas, altera quoque geminas siadones. Cernens eos beatus antistes, cognovit erga se divipam dispeccationem. Illico percontatus est dicens: Christiani estis? qui dixerunt Etiam. Et ait, quo pergitis? Et illi: Ad nundinas, inquit, urbis ut venundemus haec quæ deferimus. Clementissimus autem Pater subiunxit: Filioli mei sudeles, Deus vos destinavit, perseverate in mecum. Qui protius eum agnoscentes, dixerunt: Ut iussisti, domine. Et conversus ad tribunos, Eis agite, inquit, quod acturi estis, completes regiam iussionem, quoniam dies jam illucascere copit. Ipsa autem ob nefaria principis decreta quasi viu patientes, tulerunt eum e regione sanctuarii evangelistæ in vallem juxta sepulera. Et sanctus expandit, inquit, o senes, pelles quas advectatis, simulque tu, vetula, sindones. Quibus expansis, robustissimus martyr desuper ascendens, palmas utrasque sursum extendit, ac proinde poplices humi lixus, animum quoque cœlo intentus, gratiarum actiones omnipotenti agonothetæ persolvit, muniesque se crucis signaculo dixit, Amen. Dein omophorium relaxans a collo, cervicem tetendit: Quod vobis, inquit, jussum est, maturius deliberate.

Obrigerunt interea tribunorum manus, atque invicem se aspectantes ad hoc facinus provocabant; sed omnes formidine capti stupebant. Tandem ex consensu placuit ut de communī g̃ere intersectionis premium apponetur, et si quis istiusmodi scelus perpetrare ausus esset, ipse homicidii lucratus quæstum. Haud mora; unusquisque eorum quinque protulit solidos. Verum, ut gentilis ait poeta: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra famæ! unusq; ex eis ritu proditor Jude, pecunia cupiditate audax effectus, exerto gladio Christi pontificem capito obturcavit sub die scilicet vii Kalendarum Decembrium ^b, cum haberet in pontificatu annos xii, quorum tres ante persecutionem, reliquos vero novem in diversis persecutionum generibus exegit. Exinde sublato ab spiculatore sanguinis prelio, mali emptores vel potius cruenti homicidæ cito citius recesserunt, metuebant enim populi multitudinem, quoniam, ut prælatum est, absque militari præsidio erant. Corpus autem beatissimi martyris, quemadmodum patres affirmabant qui illuc primi convenierant, permanit astans tanquam orationi incumbens, donec plurimi concurrentes invenirent illud eodem modo consistens; nimirum quod vivens saepius egredia, caro etiam exanimis testabatur. Senes quoque atque anum illam representerunt observantes cum luctu et gemitu pretiosissimum Ecclesiæ monile, Redinantes ^c, itaque triumphale funus, sacrumque

^c Noteamus vocabulum. Supra quoque, col. 699, lin. 32, lege Christicolum ut est in codice, non Christicolum. Nam et prior terminatio habet aliud exemplum in v. cl. Furlanetti adjunctionis.

caput cervicem opposentes, cooperuerunt sindonibus; sacrum vero cruentum qui secus effluxerat, peniculo reverenter collegerunt ^a.

Convolaps interea ex populosa urbe promiscuus sexus innumerabile vulgus, plorans et ejulans invicem se sciscitabatur ignorans qualiter hoc evenisset. Revera enim a minimo usque ad maximum acerrimus fletus omnes rigabat. Primarij namque civitatis cum cernerent multitudinis laudabilem importunitatem, qui sacras ejus exuvias lipsanorum gratia scindere satagebant, involventes eum pellibus atque sindonibus illis tutius perstrinxerunt. Semper enim sanctissimus Dei minister vestes sacerdotales albi coloris erat amictus, hoc est tunicam et colobium necnon et omophorium. Post haec igitur orta est inter eos non parva contentio; quidam enim sacratissimos artus in ecclesiam quam ipse aedificaverat, ubi et nunc requiescit, advectare satagebant; alii autem ad sanctuarium evangeliste, ubi et martyrii malae complexis, defessa nubebantur: et dum nostra pars alteri cederent, religiosi obsequium vertere coeperunt in pugnæ litigium. Quorundam interea senatorum animosa phalanx, ex his qui cursus ^b, vocantur, videntes quæ acciderant, nam secus mare erant, parverunt scapham, subitoque arripientes sanctas reliquias imposuerunt naviculae, et ascendentis retro Pharum, per locum cui Lheno vocabulum est, venerunt in ecclesiam beatissime Dei genitricis semperque virginis Mariae, quam, ut dicere cooperamus, ipsa ob martyrium cœmeteria ad occidentalem partem in quadam prosatio construxerat. Tunc populorum agmina ceu rapto sibi cœlesti thesauro, aliœ per itinera, alii per devia quaque propria curiebus inseguuntur. Qui tandem venientes non jam ubi poneretur altercabantur, sed communi et non improbando consillo, prius eum decreverunt in sua cathedra ponere, et sic domum sepulturae tradere.

Et hoc, prudentissime lector, nolo tanquam otiosum deliramentum attendas; quoniam si causam hujusce novitatis didiceris, mirans laudabilem populi zelum facilius probabis. Hic enim beatus antistes quando divini mysterii sacramenta celebrabat, non, sicut ecclesiasticus mos habet, in pontificali throno, sed in ejus subpadaeo scabello residens; quod populi aspicientes, segre accipiebant, et conquerentes nechabant: Oportet, o Pater, in tua te sedere cathedra; et cum crebro id ipsum repetarent, surgens Domini minister ejusmodi querelas tranquilla voce sedabat. et iterum in eodem sca-

A quid facere vellet, non solum populus, sed etiam clerus consona voce inclamantes dixerunt: Sede in sede tua, o episcope. Ille autem, eujusdam mysterii conscientis, hoc audire dissimulavit; datoque reficendi indicio, neque enim ei quisquam obsistere pertinacius audebat, silere omnes fecit, et nihilominus ejusdem sedis scabello subsedit; celebratisque ex more missarum solemnis, unusquisque fidellum ad propria repedavit.

Vir autem Domini, clericis accessitis, intima serenitate tranquillus, argnens eos temeritatis, Cur, inquit, laicorum vadibus admisi me objurgare non erubuistis? Attamen quia talis objurgatio non de jectante econoso torrente, sed de purissimo fonte dilectionis manavit, aperiat vobis hujus mysterii B secretum. Pierunq[ue] enim cum throno isti approximare volo, video quandam in eo sedare virtutem ^c, fuligine luminis admodum radiantem. Mox ergo inter gaudium et pavorem suspensus, agnosco me tantæ sessionis prorsus indignum; et nisi scandali sambiarium populo inferre titubasset, haud dubium quin nec ipsi scabello assidere ausus fuisset. Inde est, charissimi filii, quod vobis in hoc pontificalem regulam exceedere videor. Verumtamen multoties quando eam vagantem aspicio, sicut ipsi testes adestis, more solito sedere in illa non abanno. Quapropter hujusmodi scientes arcum, et pro certo expertum habentes, quia si mihi fuerit indulatum, sedebo super eam, non parvipendens ordinis dignitatem, omnipotente jam popularibus ulterius favere inclamationibus. Haec nimurum Pater sanctissimus dum adhuc vivaret ad sacrum clorum coactus exposuit.

Horum ergo Christi fideles pia devotione requiescutes, tulerunt ejus sacratissimum corpus, et episcopali solio supersedere fecerunt. Tanta denique lætitia tantaque exsultatio cœlitus populo collata est, ac si eum animalum ac viventem attenderent. Deinde odoriferie condientes aromatibus induerunt illum seculis indumentis; unusq[ue] enim quod anticipare ferendo poterat, hoc sibi maximum lucrum deputabat. Tum victricia signa' pahmas gerentes, flammarib[us] cerei, concrepantibus hymnis, flagrantibusque thymolamib[us], eccl[esi]is victor[um] triumphum celebrantes, deposuerunt sanctas reliquias, et sepelientem eas in cœmeterio, quod datus ab eo fuerat constructum, ubi ex iure et usque in hodiernum diem miraculorum virtutes fieri non dediciunt. Pia elemosina vota felici exauditione latantur, infirmantium sanitates restaurantur, expulsiones immundorum spirituum, martyris meritorum testificantur. Hæc munera,

Post hæc qualiter doli artifex lupus, hoc est Arius, ovina pelle conctetus, Dominicum ovile dilaniare intraverit, vel quo pacio sacerdotii dignitatem usurpare valuerit, brevi relatu insinuare satagamus. Et hoc non ad eorum suggillationem qui lolum apostœ contagionis coelesti ventilabro ab Ecclesia projectum ad aream Dominicæ messis revocare sunt ausi; hi enim sanctitate procul dubio insignes habentur, sed tamen tanto viro credere parvipedentes, divinæ jussionis interdicta transgressi sunt. Quid ergo? reprehendimus eos? minime. Quandiu enim nos hoc corruptibile aggravat corpus et deprimit terrena inhabitatio sensum nostræ infirmitatis, multi cogitantes facilius falluntur, putantes justum esse quod est iniquum, castum quod est incestum. Gabaonitæ coelesti comminatione penitus delendi, cum aliud haberent in voto, et aliud in voce habituque prætenderent, Jesum reprobationis terræ justissimum di- visorem celerius fallere potuerunt. David quoque

^a Puto vel Absalom vel Sibam, II Reg. xiv, 55; xvi, 3.

^b Pulchra sane defensio; ex qua etiam conjicio, Græcum Petri biographum prope absuisse ab ejusdem

prophetali flamme plenus cum verba mentientis pueri audisset; licet investigabili justoque Dei iudicio, tamen longe aliud egit quam esse res habuit. Quid etiam apostolis sublimius, qui se a nostis imbecillitate sequestrare nutaverunt? Nam unus eorum describit: *In multis offendimus omnes.* Alter quoque: *Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est.* Sed cum horum nos poenitet, tanto facilius veniam promeremur, quando non voluntate sed ignorantia vel fragilitate peccavimus. Et certe hujusmodi offensa non de prævaricationis affectu, sed de compassionis indulgentia processit. Cæterum super his apologeticum describere aliis relinquimus^b; nos autem quod instat agamus. Postquam igitur B magnificus propugnator Petrus, nomine suo dignus, per martyrii triumphum...

Reliqua desiderantur.

temporibus, quandoquidem ipsius successor, quasi adhuc recentis memorie, tam studiose patrocinatur.

MAII MONITUM AD PROLOGUM SUBSEQUENTEM.

(Spicilegium Romani tom. IV, pag. 226.)

Post editam in superiore volumine copiosam S. Sophronii de SS. MM. Cyro ac Joanne eorumque miraculis historiam, piaculum mihi videbatur, si duas alias in eodem codice, et quidem priore loco, scriptas historias omitterem; quarum ambarum, vel certe alterutrius, auctor fuit idem Sophronius, ut in sequentibus patet. Prima incipit: Οὐαρχεῖς τοὺν λόγον; secunda in codice est acephala; in ultraque autem commemorantur S. Cyrilli de iisdem martyribus orationculæ, antebac incognitæ et ineditæ, quæ reapse in codice inter utramque historian sunt interpositæ. Atque hæc quidem omnia in codice Græco pervetere, qui fuit olim in monasterio Cryptæ ferratae, nunc vero in Vaticana bibliotheca sub numero 1607 custoditur. In Latino autem æque Vaticano 5410, prior quidem historia non legitur, quia codex est acephalus, neque a prædicto Græco sumptus id quod diversus materiae ordo quantitasque demonstrant; secunda autem ibidem legitur, sed initio carent, Cyrilli tamen orationculis terminata. Græce utraque historia inedita est; Latine vero primam edidit abs se elaboratam, sed cum ingenti varietate, Otho Zylius apud Bollandum, ut deinde dicemus. Secundam ne Latine quidem quisquam ediderat; nam et illa, quam recitat Surius ad diem 31 januarii, plane diversa est.

Commode autem accidit ut Joan. Mabillonius in

C suo Museo Italico, tom. I, part. II, p. 83-84, prefationis, quādam particularē evulgaverit in universum opus Sophronianum, quam esse Anastasii Bibliothecarii non sine causa judicavit; cui prefationis fragmento subtexuit initium Historiae illius incipientis Οὐαρχεῖς τούν λόγος, Latino interprete Anastasio; quæ quidem Anastasii lucubratio a Mabillonio vix indicata in Vaticano codicibus non occurrat. Cæteroquin alteram historiolam cum adjunctione Cyrilli dictionibus ex Vaticano codice sumpsimus, quam item ab interprete Anastasio profectam demonstrat distichum coronidis loco additum, in quo se ipse Anastasius nominat. Sic ergo Mabillonius op. cit. p. 84 scribit: Superioribus Anastasii præfationibus (quas in eodem opere Mabillonius exhibet) viennæ est etiam hanc, tametsi mutilam, subjicere ex veterissimo codice bibliothecæ nostræ sancti Petri apud Carnutas. Hujusque passionis historiam, ab Othono Zylio soc. Jesu ex Græco Latine redditam, cum Anastasii versionem non vidisset, Bollandus edidit ad Januarii diem 31. Sed quem ille incertum auctorem existimavit, is est sanctus Sophronius Hierosolymæ annales, ut ex hac præfatione constat. Anastasii nomen, quod in vitioso alio ex situ corrupto exemplari obliteratum erat, ex conjectura restitutum, quod tempus atque stylus Anastasio convenient.

ANASTASII •BIBLIOTHECARI

PROLOGUS MUTILUS

useris, mecum tractavi. Sed aliud nihil prorsus occurrit, nisi quia charitatis fraternæ teneris affectu, gestientis profecto, non solum Græce sed et Latine accedentes proximos salutaris pabulo verbi reficere, et ad pia exempla, et horum fortes pro Christo agones accendere: præsertim cum Ecclesia, in qua divinis penes Urbem cultibus et obsequiis incumbitis^a, borum victoriosissimorum martyrum memoria, imo miraculis fulgeat, et horum annuae celebritatis edies festus immineat. Ergo prout potui, charitati tuae satisfeci, et omisso parumper opere præ manus habito, votis parere tuis etiam languidus malui. Sane passionis horum duas editiones.... Hujus autem scriptor sanctus Sophronius, qui post Hierosolymitanus claruit episcopus, extitit, cuius celebris memoria in multis majorum conscriptionibus, sed et in sancta sexta et universalis synodo reperitur^b; præsertim cum nonnulla ad instructionem multorum opuscula ediderit, et sana orthodoxæ fidei dogmata

^a Edem intellige SS. MM. Cyri et Joannis, prope urbem Romanam adhuc superstitem.

^b Nimurum in eo concilio recitata est synodica Sophronii epistola, quæ adhuc superest.

A prædicaverit. Sed et horum insignium martyrum non tantum passionem, verum etiam septuaginta, qui numerus apud nos sacrauit est^c, capitula miraculorum iporum conscripsit; quin potius principibus mundi non solum Christianæ, sed et externæ religionis pro domo Domini murum expugnabilis veritatis opposuerit, et constantia fortis invectioni arguerit. Quorum videlicet miraculorum Bonifacius consiliarius ad petitam Theodori primicerii, defensoris Ecclesiae Romanae duodecim cum præfatione capitula olim interpretatus est. Cætera si, Deo auctore, vita fuerit comes, nostri.... Deum orare... dissime Christi.... sacerdotis sacerdos. Data iv Kalendas Februarii, indictione 8, anno vero domini nostri (Joannis) octavi papæ.

Sume sacer tandem sanctorum latus agones,
Qui fuerunt facti Graii, nunc arte Latinos.

^c De hoc numero multa disserit ipse Sophronius in sanctorum laudatione.

INCIPIT TEXTUS PASSIONIS.

Divinus nobis sermo, qui vere veritas est, Christus C Joanne editiones, cuiusmodi reapse sunt in nostro codice, quarum utramque interpretatus est Anastasius, ut de prima Mabillonius, de secunda distichum Vaticani codicis fidem facit. Nos autem prioris interpretationem in Vaticano codice non habemus; quare ejus initium tantummodo ascrivimus ex Mabillonio; alterius tamen partem maximam in Vaticano codice invenimus. Cæteroqui neque prioris interpretationem Zylianam damus, quia gravissime variat; neque secundæ defectum Latine supplemus, quam tum Græcum Latine acephala est. Et quidem Vaticanus Latinus codex non sicut desumptus ex Græco Cryptæ servatur, qui paulo altius incipit, sed ex Latino vetere Canonicorum S. Mariae in via Lata, qui nusquam jam appetat, ut dixi alibi.

Pergit vero Mabillonius dicere. «Anastasii versio magis littere inhæret, quam illa Bollandiana, in qua omissum est nomen loci in Arabia ubi Cyrus et Joannes monasticam vitam professi sunt, de quo sic Anastasius: «Ad Arabiam quæ est Aegypti maritimam venit, et in castello quod vocatur Letzo habitavit, et cum habitatione etiam habitum commutavit. » Idem artis medicæ officinam vocat ergasterium, quod nos laboratorium appellamus.

Vides igitur duas fuisse operis de SS. Cyro et

HISTORIA ACEPHALA

SS. MM. CYRI ET JOANNIS.

INTERPRETE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

3.... re minime valuisse, paciscitur dicens se de- D designata, ergasterium absidam mirabilem dedicavit. Porro ne segnitia hinc factæ transeamus utilitatis narrationem, juvete insistente cooperatione divina opus consummatum, et amplissimum templum ædific-

Dei, oppido prædicabilem; cui litteris datis ad sanctos tres pueros, hunc dirigit Babylonem. Litteræ vero deprecatoris ad eosdem sanctos erant, mitti sibi reliquias per ipsum efflagitans, quæ in templo poni debuissent, quod eis ipsis desiderio multo exerat. At vero hic venerabilis et ornatus vir, nihil religiosæ negligens præceptionis, Babylonem pervenit, et sanctis egregias litteras dedit, hæc illis affatus: Sancti, Dei almus et summus sacerdos ac servus vester, hanc vobis transmisit deprecatoriæ epistolam, qua suscepta, date responsum. Hæc autem cum hic ita dixisset, medius ex illis resedit, et extensa manu ad semet epistolam traxit, et sternit recumbens, sine responso virum dimisit. Cum autem tota hebdomada supplicans abbas responsum minime percepisset, ad eum qui se miserat inefficax re-diit, et quod sibi contigerat enarravit.

4. At ille amantissimus summusque Dei sacerdos, fide sine offensa, et conscientia bona, iterum eis destinat hunc ipsum Deo placentem virum, hæc dicens: Vade, inquit, adhuc, et pete pro me sanctos. Salutem impræsentiarum exaudient deprecationem meam. Nam epistolam receptam fer, quam pro reliquiis suscipiam, tanquam jam ab eis acceptam et sanctificatam. Cedens autem Patri, Christo per omnia et actu et theoria obediens, Babylonem itorum abiit, et supplicans rursus sanctis dicebat: O ter beati martyres, summus sacerdos Dei me ad vos iterum misit; ne ergo eum in honoretis, quia tale vobis templum dedicavit, magnum scilicet, et præclarum, amore ductus quo circa vos flagrat. Cum autem adhuc absque responso eum sancti dimitterent, mandatum ad finem perducere summi sacerdotis, ex quodam divino adorsus est motu, et pectori manum superimponens, ibi enim habebat epistolam, hauc manu retinens sanctus, hanc acceptam traxit ad se pie beatus: sequebatur autem sanctissima manus quæ tuebat; quam cultu vehementi amplexatus, cum hoc quoque intemerato et adorando thessu, Alexandri pervenit ad urbem, opere sacratissimi ad se lati præcepti spem in Deum habitam ostendens inconsuitem:

5. Qua suscepta magnus summusque Dei sacerdos, gaudens pariter et exultans, filium fratris sui ad præparationem nuptiarum incitavit. Cum autem populo templi encænia prædictasset, divinoque gaudio refertus fuisset, sequesti die una cum totó clero, tenuis condita pretiosa illa et venerabili manu sancti, una cum deprecatoria epistola quæ tenebatur ab ipsa, quæmodum dicebat recordi ac sanctificantia populi.

6. Sanctus ergo cum esset medicus, quem paulo ante prædiximus, seculari quidem habitu, sed non animo, medicinas peragebat; non enim corporibus tantum laborantium medebatur, sed et animabus, dignas has ex indignis educens; et fidèles ex alienis a fide inslittens, non ex his quæ Galeni et Hippocratis, et hīs similibus conscriptorū, infirmos in visitationib⁹ consolans, sed et propheticis et apostolicis ac evangelicis admonitionib⁹, ad eam quæ vere incolumentis vita est pertrahens, et Christi ovili conumerans, atque regnū cœlorum hæredes ostendens.

7. Hunc cum odiens bona diabolus multos offerre Christo vidisset, principi urbis per nequam homines nuntiavit dicens: Galilæus quidam medicus disciplina universam civitatis plebem seduxit, et a deorum adoratione removit, et Jesum, quem Judæi crucifixerunt, ut Deum colere fecit, servitatemque nostram diis exhibendam universam exterminat. His verbis infelix supra modum effervescens sceloso furore, comprehendì celeriter sanctum præcepit. Cum autem beatus hoc dīdicaret, fugit; et ad Arabiam, quæ est Ægypti maritima, venit; et in castello quod vocatur Ceizo habitavit, et cum habitatione etiam habitum commutavit; caput enim radens, induit monachicum habitum. Et terrena æmulantem ac temporalia vitam transiens, et ad sublimiora transcendens, supremus hinc tam actione quam contemplatione prorsus effectus est, non jam languores variis medicaminibus sauvans, nec herbarum usus auxiliis, sed sola oratione pia que doctrina, a mœroribus animas liberabat et corpora.

8. Tunc ergo Diocletiano hominorum sceptris impie moderante, et ubique persecutionem Dei Ecclesiæ excitante, hæc beatissimus Joannes cognoscens, qui Edessenus quidem genere secundum carnem, sed cœli civis ut fideli agnoscebatur, cum militari polleter dignitate, Hierosolymam proficienscit, et Deo beneplacente reddito voto, venit Ægyptum, fama ad sanctum Cyttum trahente, et cum beato Cyro veluti unius fidei habitavit, et ad virtutem videns sanitates proficere, ad has per amplius incitabatur. Cum autem persecutio vehementius grassaretur, Cassiano gentili apud Casoptum fungente sacerdotio vanitatis, virginis tres locum habitantes, Christoque desponsatas, hi qui ad capturam hanc fuerant segregati, comprehendunt, et has una cum matre Syriano urbis principi offerunt. De quibus audiens sanctus Cyrus, timore ut amicus Christi depresso est, ne tormenta formidantes Christum abiurarent fidem,

Cyrus cum Joanne, urbem ingressus est, et predicas ad agones delinquentes, super naturam crebat; et tormenta intrepide subire, propter multam Christi sponsoris dilectionem, admodum persuasit, castitatis eis coronas gaudii ascribens, et lexitis terminum non habentes.

9. Sed infelix inimicus, iterata per truces ministros suos, manifestos fecit sanctos hos principi, obtenebrantes mentem ipsius, et suggestentes quod duo quidam, monachus scilicet et miles, virgines sibi oblatas sedacentes, diles effere debitam non permitterent servitutem, et tyrannidem agere contra Cæsarem snaderent, minime parentes præceptum ejus, et Jesum dicentes regem eternum. Syriane autem hic divinitas fulminandus praesens, dentibus frendens ad ea que dicta sunt, adduci etiam ipso præcepit ante tribunal, et dixit ad eos: O miseri, et beatorum inimici deorum, morteque dignissimi, quare virgines parere Cæsaris non dimittitis sanctionibus? An potius decrevistis eas resultare? velut etiam vos ipsos qui manifesti tyraanni Romanorum imperatoris existitis, pro abominabili profecto Christianorum religione pugnantes. Igitur penitentiam agentes, maximos dominos nostros vobis exhibete propitos, et honores ab imperatore non qualescumque percipietis. Illi ad eum respondentes: Nos inquit, o Syriae, honores inhorribiles non admittimus, temporalia enim sunt quæ videntur, neque dæmonum simulacris cultum qui Deum solus decet offerimus; sed nec abnegamus eum, qui omnia fecit, quem regem eternum habentes, donationes ab ipso remissas tenemus meliores, et ad finem non aspicienes, coronis ac deliciis inamortaliibus plenas.

10. Ad quos ingemiscens Syrianus, et dentibus frendens, dixit, hoc ignitis obtutibus intuens: Oportet quidem vos misericordia acquiescentes legi lacrari salutem; quia vero typho detinemini, plagine vos cadere imperatoris præceptionibus persuadebo. Et his dictis, virgines ad spectaculum eoruim quæ gererantur amistore fecit, et omnem tormentorum sanctis speciem intulit. Cum autem flagris hos cecidisset, et clavis igneque inflammasset, atque ex salsagine membra quæ inflammata fuerant infudisset, cılıcinis pannis confricare præcepit; pice vero buliente pedes implevit, omniisque specie, ut dictum est, tormentorum abusum, rebustores martyres aspicerent, et quasi in alienis pati corporibus, validius contradicentes, ac multos astrahere ad imitationem et ad fidem adducere, dum constantia perseverant resisterent. Ex tot enim tolerantia plagarum, ac martyrum sine modestia hilaritate, multi futuræ vitae præmia incorruptionis imaginabantur. Itaque cum removeri jussisset martyres, virgines verberibus effecit, una cum Deo amabili matre. Ut autem contra

A 11. Cyrum autem et Joannem martyres supplicia iterum submittebat, et iterum solvebatur, more fluctuum ad lapides illorum. Cum autem sanctos non blanditis, non precebus, non monitis, non honorum protensionibus maximorum, ut testimabat, non flagellis, non pice ferventi, non aqua bulliente, non igne, non tortis membrorum organis inflctere valuisse, fatigatus, et his quoque sententiam intellexit dicens: Cyrum Galileorum patrem, et consentaneum ejus Joannem, sanczionibus imperatorum non acquiescentes, et maximos deos ostere nollentes proponentes, capitall animadversioni submissimus. Et hoc decreto, incorruptionis induerunt coronam pridie Kalendas Februarias; quando idem servantes, cursum sancti bonum consummaverunt, virgines videlicet Christi speasse tres Theocletis, Theodote, Eodoxia, et quae has germinavit ac pie nutritivit Athanasia; Deo etiam amabilis Cyrus abbas aliquis Joannes miles, qui unius cum eo fidei et sequi erat honoris. Et sanctas quidem tres virgines ad orientalem partem templi sancti Marci posuerunt, templum eis dedicantes decorum; Cyrum autem dulciloquum, et Joannem Cyri conmartyrem in templo apostoli et evangelista Marii condiderunt in una theca.

B 12. Procedente vero tempore non paucò, cum depositio pagana fuisse effecta tyranidis, et Christiani sospita Romanorum principatus tenerent, Theodosius Major imperium obtinuit, qui fidem operibus adorauit, et opera lide condecoravit, sicut etiam libri ecclesiasticorum testantur historiographorum, et ipse quoque res omnibus clamitavit. Hujus et nos quoque unus virtutis memoriam ad ostensionem eorum quæ dicta sunt faciemus. Bellum quippe adversus eum ex occidentalibus motum suis partibus aiunt ex quadam concordia insurgentium nationum gentibus mistarum, et præcedentibus commistarum, torrentum more invicem influentium, et mare multitudine aquarum effientium, vel instar locustarum, atque arenae numerum non habentum. Verum plus inter haec Theodosius hic non ad aliarum gentium patrochium venit, aut legationem misit, aut pacta spopondit, qualia fieri ab invalidis in commotionibus bellorum amantur; sed sicut ei moris erat, ad Deum cucurrit, et fidem auxiliatricem arripuit.

D 13. Cum enim dislicisset in Scete, quæ est eremus penes Ægyptum ita vocata, virum genere quidem Ægyptum, virtute autem omni Deo placta compatum degere, qui divinam gratiam merisset, et maximorum operator miraculorum existeret, ad Theophilum continuo scribit; hic enim Christi ovilia moderari per idem tempus agnoscebatur; ut prædictus mirabilis vir ad se mitteretur, rogantem auxiliari sibi, supplicationibus ad Deum effusis, in

rido supplicabat, se peccatorem proscutians, et in utili Domini servum appellans. Quia ergo utdimitur ab eo impetrare non valuit, ad orientem stetit, et pallium quod portans super humeros habebat, cum baculo, manibus ad coelum extensis, haec ad Deum exclamans dixit: Domine Iesu Christe Deus noster, fortitudinem quam mihi peccatori servo tuo dedisti, praesta et huic baculo meo et pallio isti. Et datus his summo sacerdoti, haec ad eum dixit: His imperatori transmissis, scribe ut pallium quidem capiti circumponens, dextera vero manu baculum retinens, ante omnem exeat exercitum, praeminaens adversus hostium aciem. Nam si me Christus Deus noster in servum suum deputavit, et depreciationem quoque meam exaudiet, atque victoriam per eam fidem, qua circa Deum flagrat, percipiet.

14. Cum autem fuissent transmissa quae dicta sunt, ornatur a Deo coronatus Theodosius pallio in galeam spei salutis. Porro dextera manu baculo accepto, ad bellum progressus est, et primus fidelem præcedebat exercitum; quem cum barbari vidissent, ad fugam statim conversi sunt, et semetipos cæde mutua trucidarunt, sagitta seu ictu ab exercitu nullo prorsus accepto. Et usque in finem hac salutari galea plus ac Dei amicus imperator pro omni adornatus est diadema; cuius rei etiam publicam festivitatem Alexandriæ per singulos annos concelebrant, hanc iconum nominantes: iconam quippe habent ipsius pii scilicet imperatoris, caput quidem pallio cooperatum habentis, dextera vero manu baculum retinens, et jugiter miraculum omnibus prædicantis, per annuam solemnitatem suam.

15. Divina vero gratia, et cooperatione fidelis ac pii principis Theodosii, Ecclesiæ præsul, et ovilium quæ Alexandriæ sunt pastor cautissimus, ac divino zelo plenus Theophilus, omnes, ut ita dicamus, gentilium culturas depositus, et oratoriis totam urbem dominibus adornavit, et in loco qui dicitur Canopus, templum apostolis amplissimum et ingens erexit. Extra urbem autem est hoc, signis ab ea duodecim distans, insigne ut perhibetur, et pueris gentilium venerabile. Illic enim ab eis deorum coetus, ut ferunt, esse putabatur; ita ut omnis simul via quæ illuc ab urbe ducebat, strata tabulis esset lapideis, præliisque ac balueis consistere: viginti autem et quatuor in ea esse hinc inde balnea consribuntur, quæ adhuc autem nondum erant suffossa, ut multi dicunt qui neverunt, sed et usque ad ipsum locum qui dicitur Canopus, urbis fanum, forumque omne præpositum putaretur, a quo duobus signis distans castellum, idolum habebat Menuthin vocatum, in quo manifeste cooperabantur nequissimi spiritus. In quo videlicet castello, rursus templum ædificavit evangelistis sacer Theophilus.

16. Post dormitionem vero Theophili, cum Cyrillus suscepisset ecclesiæ gubernacula, Cyrillus inquam ille magnus, pietatis amator, et fidei violatorum depositor, cura erat ei non qualiscunque destruendi

* ita cod., id est fine.

A phantasmata Menutheos, Christianosque quosdam ex simplicioribus illuc causa recipiendæ sanitatis suæ concurrentes removit. Super quo mukum Deo misericordissimo postulatio, angelum videt a Deo cunctorum, susceptam ejus deprecationem evangelizantem, et præcipientem sibi, ut Cyri corpus in martyribus magni, de templo sancti Marci sumeret, et in Ecclesia evangelistarum quæ est in Menuthia decollaret [collocaret]. Sic enim et castellum nominabant, reverentia et amore daemonis. Sane per unum nomine ambos martyres significaverat angelus, sicut etiam ex beati Cyrilli sermonibus ostendetur. Nihil negligens amabilis summus Dei sacerdos, egit quod sibi fuerat imperatum, quarto Kalendas Julias martyriarum translationem reliquiarum faciens, et sermones populo breves hujus rei causa pronuntians, quos interponemus ad legentium credulitatem simul et utilitatem, gratia Domini nostri Iesu Christi, cum quo est Patri una cum Spiritu gloria, honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Salve, sacer, amate Deo, sine margine * salve.
Et memor esto tui fratri Anastasii.

BEATI CYRILLI

ACCLAMATIO AD TARENSIOSAS MONACHOS,
QUI SUNT IN CANOPO, QUAE DICITUR POENITENTIA,
DE SANCTIS MARTYRIBUS CYRO ET IOHANNĒ.

EPIPHI SECUNDA, QUOD EST OCTAVO KALENDAS AUGUSTAS.

Fortitudo et patientia bona, atque visionabilis dualitas virtutum, sanctos condecet maxime; quibus beatus quidem David acclamat: *Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.* Salvatoris autem discipulus: Patientia vobis est necessaria, ut voluntatem Dei facientes, percipiatis promissa. Oportet quippe nos in exordio bonorum fieri sed firmem exquirere, ut regnum coelorum hereditemus, in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria et potestas. Amen.

EIUSDEM

EPIPHI SEPTIMA ID EST PRIDIE KALEND. AUGUST.

RELATIONES DUAJ IN SANCTOS MARTYRES
ABBA CYRUM ET IOANNEM, QUI HIC REQUIESCUNT;
PER QUAS HIC PATER INGINUAT ET HONORABILEM EORGEN
PASSIONEM,

ET DEPOSITIONEM SANCTORUM RELIQUARUM.
DICTA EST AUTEM PRÆSENS PRIMA NARRATIO IN
METANGEA,
QUOD INTERPRETATUS POENITENTIA,
SIVE IN ECCLESIA SANCTORUM APOSTOLORUM.

Pigri non fuimus circa consuetum sermonem, sed, ut dixit Salvator, *spiritus quidem promptus est, caro autem infirma;* credimus enim per sanctas orationes vestras, miserante Deo, minuetur afflictio. Quod autem et cogitavimus, et egimus propter utilitatem, iterum vobis necessarium dicere prosoeximus. Et enim regiones istæ medicis indigebant ex Deo curantibus. Ut ergo omnia loca adjuvaremus, et maxime

quæ adjacent ecclesiæ sanctorum evangelistarum; quæ adjacent enim non habentes oraculum ad altera quodam loca, et dum Christiani essent, errabant; necessario inquisivimus sanctorum martyrum reliquias. Competimus ergo et accurate didicimus quod tempore quo martyrum pertulerant sanctæ virgines, quarum et fontem habemus apud sanctum evangelistam Marcum, duo quidam, quorum unus monachus abstinens, et alter miles, aderant excitantes easdem virgines, et ad certamen aptantes, quatenus cum virili sensu pro Salvatore nostro sustinuerint periculum. Requiescunt autem etiam ipsi cum eis in oratorio. Ingressi sunt fortiter, et Christi martyrum pertulerunt, posueruntque pro eo animas suas. Fuerunt autem simul corpora sanctorum martyrum in uno loco jacentia: et quia indiscretæ erant eorum reliquiae; nec enim manifeste dignoscebatur quis hic, quisve ille; necessario utrosque assumentes, transluximus et reponuimus in ecclesia evangelistarum, facientes ut martyribus solet memoriam. Conveniamus igitur, Deo volente, crastino pariter, tam sanctos evangelistas honorantes, quam beatos martyres, qui vocantur Cyrus et Joannes.

Eiusdem.

EPIPHI OCTAVA, ID EST KALENDAS AUGUSTAS
APUD ECCLESIAM EVANGELISTARUM,
JBI IN MONUMENTO RECONDIDIT RELIQUIAS
SANCTORUM CYRI ET IOHANNIS, A DUOBUS MILIBUS
DE PARTE ORIENTIS CANOPI IUXTA MENTUBREOS.

Proscisciebantur autem cum eo turbae multæ; et conversus dixit ad eos: Quicunque venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et filios, et uxorem, et fratres, et sorores, insuper et animam suam, non potest meus esse discipulus; quicunque non portaverit crucem suam et venerit post me, non potest meus esse discipulus. Ferventes nos esse ad reverentiam Salvatoris expetunt verba; et qui diligere eum voluerint, nihil pretiosius aestimare persuadent, non affectum corporis, non amorem patrum, non reverentiam matrum et sororum; scit enim quia haec

^a Imo dic: *haud sua pluris quam nostra aestimavit.*

A contemnentes, magnam et præclaram mercedem inventient. Et ut quid aliud ad hæc dicam, innotescunt quantam in nos dilectionem habeat, dum nec ipse quæ circa se sunt, meliora nostris rebus efficit ^a, non præposuit quæ circa se sunt vitæ omnium et saluti. Cum sit Deus, pro nobis factus est homo, et pertulit, crucem confusione contempta. Sed qui compatiuntur, et eonregnabunt; qui simul dehonorati sunt, per omnia et cœngloriabuntur.

Sic profecisse credimus etiam sanctos martyres Cyram et Joannem: devoti quippe subierunt, pro pietate certamen. Et pessima bestia in eos insiluit, hoc est mors; sed memores fuerunt Domini sui dicens: Qui non tulerit crucem suam, et sequitur me, non potest meus esse discipulus. Expleverunt mandatum, tulerunt etiam ipsi crucem, secuti Dominum suum. Ducebantur autem tunc non soli ad certamina, sed et chorus sanctarum virginum, quæ mulieres quidem erant, sed mentis fuerant incorruptæ. Consummata est igitur cum eis et hæc optima duorum athletarum parilitas, et mercedem charitatis quæ in Christo est obtinent, conculcandi Satanam, et expellendi maligna dæmonia. Adsint igitur qui olim errabant, veniant ad veram et incauponabilem medicinam. Nullus apud nos flingit insomnia; nec advenientibus dicit: Dixit domina, Fac hoc aut illud; omnino domina et Deus esse potest, et adorari vult. Apud dæmones non est masculus neque femina. Et vide quale habent propositum, ut et mulierum nominibus vocari velint. Procultantes igitur has aniles fabulas, et divinantium effeta colludia, veniant ad veros desuper medicos, quibus omnipotens Deus ut curare possint tribuit potestatem dicens: *Infirmos curate, gratis accepistis, gratis date.* Omni itaque medela, quæ a Salvatore condonata est perpotiti, collaudemus Dominum nostrum, ut et regnum cœlestis mereamur in Christo Jesu Domino nostro, per quem et cum quo Deo Patri cum sancto Spiritu gloria, honor et potestas, nunc et semper in secula sæculorum. Amen.

VITA JOANNIS ELEEMOSYNARI

AUCTORE LEONTIO NEAPOLEOS CYPRORUM EPISCOPO,

INTERPRETE, ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

(Vide Patrologiæ tom. LXXIII, col. 337 et seq.)

INCIPIT

^a PASSIO SANCTI DEMETRII MARTYRIS,
Auctore Anastasio Bibliothecario.

(Apud Mabill., vet. Analect., pag. 172.)

Domino piissimo imperatori CAROLO semper Au-
gusto ANASTASIUS exiguis coronam et regnum cum
Christo.

Beati Demetrii Thessalonicensis martyris passionem atque miracula hortantibus fratribus, et maxime viro peritissimo Joanne diacono, vestræ fidei puritate ac scientiæ claritate notissimo, nuper de Graeco in Latinum transtuli sermonem. Qui praefatus Joannes hujus martyr, in domo quidem sua, miræ antiquitatis et pulchritudinis oratorium habebat: tamen qualis iste martyr Christi esset ignorabat. Ego vero, sicut expertus sum apud Thessalonicanam, ubi pretiosum corpus ejus conditum redolet, et splendore miraculorum resulget, innotui ei per ordinem. Sed quia imperium vestrum tanti agonistæ fraudari notitia novi, vobis quoque id ipsum opportune mittere procuravi; quatenus vestræ magnitudo cum intercessionibus sanctorum et amicorum Dei, istius quoque prece apud Deum obtinere gratiam valeat, et perfrui mereatur gloria sempiterna. Rex regum et Dominus dominantium regnum vestrum dextera sua protegat, et de temporali ad aeternum transferat regnum.

Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret civitate, homo supersticiosus piaæ religionis auditores persequebatur, et interficiebantur ab eo. Inter quos erat beatus Demetrius, manifestum faciens semetipsum absque ullo timore, qui a juventute et bona egerat opera et alios docuerat. Docebat enim qualiter divina Sapientia descenderat ad terram de cœlo, ut hominem qui mortuus fuerat peccato, viviscaret sanguine proprio. Cum haec et alia multa prædicaret, quidam ministri imperatoris, qui ad capiendos Christianos fuerant deputati, tenentes sanctum Demetrium imperatori obtulerunt Maximiano. Contigerat enim ira imperatorem ad stadium civitatis, propter eos qui ad singulare certamen fuerant congressuri. Illic enim parabatur per quasdam tabulas circulus circumseptus, ubi suspecturus erat

^a Hujus Vitæ meminit Vincentius in Speculi historialis lib. xii, cap. 150. Ab Anastasio scripta est anno 876, utpote Carolo Calvo tum imperatori nuncupata. Scripta vero est hortatu Joannis S. R. E. diaconi, in cuius gratiam idem Anastasius Collectanea Graeca Latine reddidit, a Sirmundo edita; ut scilicet Joanni ecclesiasticam historiam meditanti adjumento esse possent. Is est Anastasius quem *fidiissimum fratrem et religiosum abbatem* vocat Hincmarus in epistola quadam ipsi directa. Qui quidem

A eos qui ex adverso invicem theatrice se impugnarent, quia delectatio erat ei aspicere humani sanguinis fusionem. Verumtamen non sine cura et sollicitudine habebat quod esse sibi delectabile cernebatur. Flagrabat autem desiderio circa quemdam, Lyæum nomine, monomachum, qui jam multis, virtute ac mole corporis abusus, extinxerat, occidendi experimentum per meditationem et consuetudinem possidens. Hunc eo quod omnes formidarent, et nullus ei qui resisteret videretur, inter primos Maximianus habebat, et diligebat, et libenter in eum respiciebat. Laudabat autem et mirabatur, et quasi super magna re in superbia viri gloriabatur. Porro cum prope stadium pervenisset, tunc adducuat ei qui cooperant beatum Demetrium. Audiens autem imperator quod Christianus esset, quia se totum ad presentiam spectaculi contulerat, beatum Demetrium jussit ibidem iuxta stadium existere, et penes publicum balneum custodiri. Ipse vero imperator residens, Lyæo introducto, interrogabat quis singulare cum eo vellet insire certamen, dona promittens et proponens. Et quidam adolescens nomine Nestor, a superioribus exiliens gradibus, adversus Lyæum stabat, singularem conflictum arripere cupiens, ita ut obstupescens Maximianus vocaret ad se Nestorem, qui ad hoc exsillierat, illique daret consilium dicens: Novi quod te pecuniarum egestas ad tantum phantasie fecerit elevari, ut aut superans divitias repentinae acquiras, aut voto fraudatus, cum vita molestante careas egestate. Ego autem tibi ob miserationem qua adornaris ætatis, dabo etiam pro solo ausu condigna et sufficientia dona, et vade, habeas cum vita etiam dona. Lyæo vero temetipsum ne objicias, quoniam multos te potentiores devicit. His Nestor auditis, nec recipit monita imperatoris, neque formidavit de virtute Lyæi. Imperatori autem respondit: Nec pecuniis, ut asseruistis, ad hunc agonem veni, sed ut meliorem Lyæo memetipsum reddam. Mox ergo

Anastasius nepos erat Arsenii Ortensis episcopi, Nicolai papæ legati et consiliarii, uti Anastasius ipse auctor est in epistola encyclica de morte Nicolai papæ primi; quæ epistola in editis Adonii Viennensi archiepiscopo inscripta est. Porro apud Surium ad diem 8 Octobris habetur libellus de Passione sancti Demetrii martyris a Metraphaste editus: verum Anastasii lucubratio et auctoritate præstat, et rerum singularium commemoratione.

tam imperator, quam hi qui circa erant, Lyæo A saventes, in iram dictis Nestoris consurgunt, jacantiam ejus non terentes; imperator vero confortabat Lyæum et fidum eum reddebat. At ille dignum se imperatorio judicio festinabat ostendere. Cumque facta fuisset congressio, mortalem Lyæum suscepit iustum, et protinus mortuus est, et extremam fecit imperatori confusionem. Unde nec ullis pactis et repromissis pecuniis Nestori recompensans, sed mox in suo solio resilivit, et tristis ad palatum reversus est. Cum autem ei quidam de Demetrio suggestissent, statim in ira permotus in ipso loco in quo fuit retentus, jussit eum lanceis perforari. Ita beatus Demetrius bonæ confessionis martyrium consummavit. Corpus vero ejus ab interfectoribus parvipensum est; sed quidam religiosi viri noctu latenter venerunt, et sumentes illud ex ipsis in quibus projectum fuerat pulveribus, et comportata terra, quantum potuerunt, abscondere curaverunt, ne lesionem ab aliquo de trucibus et cruentis animalibus sustineret. Nulli autem post hæc curæ fuit transferre corpusculum sancti, sed manebat sub signo. Porro ut modicum celebraretur, non pauca in eodem loco facta sunt virtutum ac sanitatum insignia his qui sibi eum invocabant. Cum jam fuisset meritum martyris divulgatum, Leonius quidem Deo amabilis, vir adornans thronum Illyricorum præfecturæ, domum quæ sanctissimum continebat martyris corpus, cum humillima esset et undique obruta et coangustata porticibus publici balnei ac stadii, universa nocentia mundavit et expurgavit, prædiisque amplioribus dilatavit eam, et erexit ibi oratorium in honore sancti martyris Demetrii ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cum quo est Patri et Spiritui sancto gloria, honor et imperium in sæcula sæculorum.

Marianus quidam, unus de senatoribus, ab imperatoribus jussus est dominari gentibus quæ in Illyrico erant more præfectorum. Qui veniens Thessalonicanam pie præfecturæ gubernabat habenas, Deoque et hominibus erat acceptus. Tunc diabolus, invidens ejus opibus, uti Job experti eum ut tentaret. Et in primis cœpit eum tentare septem vitiis. At ille, gratia Dei suffultus, cuncta ejus machinamenta superavit. Cumque nec sic proliceret diabolus, cunctas illi hujus mundi divitias abstulit; et nec sic vincere potuit, supernum enim cum illo erat auxilium.

Ad ultimum ergo diabolus, permittente Deo, tam gravi enim percussit infirmitate, ut de nullo membrorum habebat potestatem, nisi solius linguae, de qua Deum assidue laudabat. Cumque diu hanc infirmitatem cum patientia sustinuisse, venit diabolus in civitatem in specie hominis, ferens membranam quamdam in manibus, et dixit uni servorum ejus: Si hanc super se tulerit dominus tuus, ab infirmitate liberabitur sua. At ille ingressus ante dominum suum dixit ei: Quæ est tua patientia? audi ergo me, et sanaberis. Est homo ignotus in civitate quamdam habens membranam, qui dicit quod si eam super te

ferre volueris, ab infirmitate liberaberis. At ille inquit: Quid scriptum habet? Nescio, ait, sed nomina deorum angelorumque dicit. Marianus dixit: Deus, absque cuius nutu nihil fit, potest me sanum reddere sine charta; habeat quod suum est, de meis fiat voluntas Dei. His dictis, confessim sonno corripiuit præ dolore et tristitia. Qui cum obdormisset, apparuit ei beatus Demetrius dicens: Surge, et servis tuis impera, quod te deserant in domum Demetrii; nam ibi juvante Deo recipies sanitatem. Cumque evigilans, a circumstantibus domum Demetrii martyris requereret, ait quidam: Est dominus vilissima prope stadium, in qua dicunt jacere Demetrium, qui dudum lanceis intersectus est jussu Maximiani imperatoris. Tum ille: Illuc me fert, quia in visu dictum est mihi illic sanitatem me posse recipere. Tunc fanuli tulerunt dominum suum ubi jussi fuerant; et jussit se ponere solummodo in pavimento. Cumque jaceret, somno subito arripitur; et ecce beatus Demetrius iterum apparuit ei dicens: Per me sanari potes, sed timeo ne forte post sanitatem curis hujus mundi te implices. At Marianus: Tu scis, domine, quia nunquam hoc egi nec agere cupio. Et ille: Christus te sanat qui erigit elisos. Et evigilans Marianus cœpit narrare visionem. Cumque ad hoc ventum fuisset ubi martyr dixit: Christus te sanat qui erigit elisos, sanus surrexit gratias agens Deo cum omnibus qui illic aderant, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

Fuit item quidam præfector Thessalonicae civitatis qui fluxum sanguinis patiebatur et velut mulier, quæ tactu simbriæ vestimenti Domini sanata est, pene omnem censem in medicos expenderat, et a nemine sanari poterat. Tandem ergo inspiratus divina clementia, quadam die ait servis suis: Portantes portate me ad domum protectoris nostræ civitatis. At illi cum timore respondentes dicunt ei: In cujus protectoris domum jubes ducere te? Dicit eis: Primi. Qui aiunt: Cujus primi? Dic nobis, domine, nomen. Ille vero intuitus eos dixit: Proh dolor! ego semivivus jacens illum cognosco, et vos cum sani sitis, ignoratis eum? Nescitis quod multos protectores habet hæc civitas, sed unus supereminet cunctis, qui pro ea semper alacriter pugnat; quem ut murum inexpugnabilem non solum civitas, sed et habere tota promeruit regio? Deserte igitur me in domum ejus. Aut enim visitans miserabitur mei; aut certe, cum illic defunctus fuero, suscipiet animam meam, et in futura me horrendi tribunalis Christi præsentia intercedens, eripiet ab æterno supplicio. Quibus illi auditis, intellexerunt quod de sancto diceret Demetrio, qui frequenter sanitates infirmis reddebat; et celeriter elevatum tulerunt eum illuc. Quæ autem lingua, fratres charissimi, hunc martyrem dignis laudibus potest venerari. qui tantam operatus est virtutem, ut illum quem multiplices et varii non poterant sanare medici, sub unius horæ momento redderet sanum? Nam ut fores ejus ecclesie intravit, non solum cor-

poris, sed et animæ promeruit sanitatem per virtutem Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

Amicum veritatis, scilicet summum sacerdotem, audivimus narrare de Demetrio martyre, quæ Deo adjuvante in subsequentibus edisserere satagamus. Contigit, inquit, incendi noctu ciborum, quod in sancto ejus fuerat templo totum ex argento splendidum, ita ut totum solveretur. Sanctissimus ergo episcopus satagebat fabricare prædictum ciborum, et non inveniebat integrum pondus argenti, quod conflatum fuerat ad consummationem tanti operis. Meditabatur namque apud se ut argenteum thronum, qui in eodem erat venerabili templo, dissolvet, et inde opus perficeret. Cumquæ hoc statuisse apud se, alio nemine sciente consilium, apparel in somnis Christi martyr Demetrius presbytero cuiusdam, viro optimæ vitæ, Demetrio nomine, dicens : Wade, dic episcopo civitatis : Ne præsumas thronum domus meæ destruere. Cum hoc presbyter episcopo retulisset, primo quidem præsul miratus est pro eo quod sua cogitatio erat manifestata ; deinde putavit eum aliqua suspicione hæc sinxisse, qui erat dispensator templi venerabilis martyris. Et dixit ei episcopus : Nunquam ex me hoc audisti, frater. Post multos vero dies iterum scrutalis causis, nulloque reperto consilio ex quo perficeretur opus ciborii, consilio primo se confirmavit, quod de throno ficeret ciborum. Cum vero jussisset argenterium vocari, ut præcipiteret ei tollere thronum, renuntiavit ei quidam dicens : Demetrius presbyter ad sanctitatem tuam ingredi postulat. Qui cum intrasset dicit ei : Demetrius martyr, qui prius apparuit mihi peccatori, iterum in visu apparuit mihi tristi quodammodo vultu, et præcepit nuntiare beatitudini tue hæc verba : Propter charitatem ne contristes me in destructione throni. At ille audiens indignatus est adversus presbyterum, putabat enim illum fingere talia. Quem et austerior a se dimisit, et manifestam suam fecit intentionem, dicens : Abunde dari judicas quod argenti minus est ponderis. Ne temere judices, philosophatus in aliorum tribulationes. Tunc ille presbyter confusus exivit. Nondum quippe dixerat ei sanctus quid fieri oporteret, sed tantum : Meum ne dissipes thronum. In ipsa autem nocte apparuit sanctus Demetrius presbytero Demetrio, et dixit ei : Wade, dic archiepiscopo : Noli curare de meo ciborio, ego enim illud perficiam per memetipsum. Implevit namque presbyter jussa martyris, et suo hæc dixit præsuli. Hoc cum audisset præsul, laudes reddidit Deo et sancto martyri Demetrio. Dum adhuc de his loquerentur ad invicem, ecce ostiarius advenit. Dicens : Sancte præsul, prædives Mennas stat ante januam tuam cupiens tecum loqui. Dicit ei : Veniat. Veniens prædictus Mennas obtulit et LXXV libras argenti in adjutorio ciborii. Et deinde venit Joannes, scilicet dulcedo pauperum, offerens ei quadraginta librarum pondus argenti; et cives advenientes, prout poterant, offerebant, ut ciborium

A restrueretur. Taliter restructum est opus sœpe nominatum meritis sancti martyris, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

Sed nec illud omittendum credimus quod a sanctissimo archiepiscopo audivimus. Resefebat enim de quodam mansionario templi martyris Demetrii, nomine Honesiphoro. Cum pérgerem quodam die ad ecclesiam prædicti martyris, inveni presatum Honesiphorum mansionarium jacentem ante sancti martyris ostium semivivum. Cumque turbatus lamentarer pro amici infirmitate, in se reversus Honesiphorus me flere videns, ait : Quare tristaris propter me, domine Eusebi? si me diligis, noli turbari, sed præcipe monumentum meum præparari, et me in eo vivum obrue. Qua re turbatus mœstus dixi ei : Cuius rei causa, frater? Ille respondit : Quia irritavi mea culpa ad iracundiam sanctam martyrem. Apparuit mihi peccatori sanctus namque martyr in somnis, et dulci voce locutus est ad me : Frater Honesiphore, non placet mihi quod operaris. Placet mihi magis animæ salus quam millia pondera auri. An nescis quia cereus qui offertur pro peccatis, quanto apparet ardens, tanto sanctos manet pro peccatoribus ad intercedendum. Sine igitur cereos maiores et minores ardere, quia oportet omnino cereis resplendere domum meam. Ego autem infelix, expergesfactus æstimavi me phantasiam videre, et dixi apud me : Sanctus non apparet peccatoribus. Bis vero et ter eadem monita in somnis suscepit, et hæc custodire volui, et usque in finem conservare desidero. In hac vero nocte venit quidam devotus vir ad ecclesiam magnos cereos offerens. Post orationem suam recessit de ecclesia. Cogitavi ego ut extinguuerem illos, oblitus decretum sancti martyris. Cumque impetum fecisset ut cereos extinguerem, sanctus Demetrius de argenteo cubili suo voce magna et terribili clamans ad me dixit : O cupide! et iterum, o cupide! Ego vero miserrimus, nimis perterritus, ad terram elisus, extra valvas monasterii ejectus, ubi invenisti me jaceo pene mortuus. Hæc quidem sœpe enarravit Pater noster archiepiscopus. Nos autem obaudire oportet ea quæ à sanctis ejus divina auctoritate præcipiuntur. Eorum namque benignitas nos semper custodiat, et in præceptis Christi perseverabiles reddat. Amen.

Accidit habitatoribus Thessalonicae civitatis, pro peccatis videlicet suis, ut gens barbarica eorum deprædaretur terram, domos illorum ardebat, et vienes stirpabat, filios et filias, equos et asinos, oves et boves in captivitatem transferebat; frumentum et vinum et oleum in obsidionem civitatis devastabat. Persecutioni subsecuta est famæ valida in tota regione illa. Qua propter primates civitatis miserunt legatos ad imperatorem ut ab obsidione barbarorum et ab imminentí fame liberaret civitatem. Interea gloriosissimus martyr Demetrius ita ut in imaginibus pingitur, apparuit in parte insule Chyi cuidam nauclero, nomine Stephano, onus frumenti ducen-

torum modiorum ad urbem regiam ducenti, et dixit ei : Audi me, et Thessaloniam celeriter naviga. Qui cum esset factus velut in excessu mentis propter martyris visionem, vix loqui valens ait : Domine, audivimus eam captam fore à barbaris. Sanctus respondit : Illuc ergo naviga, et navibus tibi occurrentibus nuntia quod miseratione Dei salvata sit Thessalonica. His dictis, coepit sanctus praēire Stephanum ambulans per maria. Stephanus autem navigans Thessaloniam, quibuscumque obviavit, visionem martyris narravit. Prævenit autem cum multis negotiatoribus legatos, quos ad imperatorem cives direxerant, convertens luctum civitatis in gaudium, narrans etiam qualiter illi martyr apparuerat. Nam divino terrore perterriti hostes paulo ante ab obsidione discesserant.

Omnis nostis famem quæ dudum facta est non solum in hac Thessalonica civitate, sed etiam pene ubique, in tantum, ut ipsam quoque civitatem reginam occuparet, non solum frumenti, sed etiam aliarum rerum. Cum ergo tanta afflictione famis premeretur civitas, ille sanctus martyr Demetrius, divino nutu ex multis diversisque regionibus naves plenas variis frugibus, hunnidis scilicet et siccis, atque omni bonitate ciborum humanorum refertas illis transmisit, ita ut statim spes illorum de necessitatibus dirupta esset, qualiter jam audietis. Vir erat quidam constitutus a suo domino super insulam Chynum, ut frumentum quod naves afferebant, illuc emeret. Cum autem naves mihi inveniret, et gravi mœrore teneretur, audivit vocem dicentem sibi : Quid anxiaris? scito quod Demetrius ante omnes arrhas tribuit, ut Thessaloniam mittat. Qui surgens perrexit ad ecclesiam sanctorum Victoris et Isidori, volens discere a rusticis quis iste esset Demetrius. Cum autem hoc quereret, et nullum indicium posset invenire, suspicabatur aliquem hominem fore missum, Demetrium nomine, a praefecto civitatis Thessalonice. Qui statim misit epistolam suo domino, narrans qualiter a Demetrio frumenta emerentur. Hæc eadem dominus retulit imperatori; qui scrutatis causis, invenit nullum fore missum a praefecto Thessalonice, nec etiam habere hominem Demetrium nomine. Cognovit autem tam imperator quam populus, quia nullus alius praedicto homini apparuit nisi martyr Demetrius. Et cuncti qui audiuerunt, gloriscaverunt Deum, qui per merita martyris liberavit civitatem Thessaloniam a periculo famis.

Præfectorus quidam civitatibus Illyricensibus prærat, cuius nomen non opus est dicere, quia in probrium sempiternum permanet. Qui superbia inflatus, quibusdam qui civitati Thessalonice præerant, accersitis, exigebat ab eis quamdam dispositionem fieri. At illi genibus ejus provoluti, dicebant se non posse ejus parere jussis. At ille illos fingere dicebat. Tum illi inquiunt : Si nos non creditis, ante sancti Demetrii sepulcrum jurabimus non posse hoc a nobis impleri. At ille in blasphemiam martyris ir-

A rupit, dicens delusionem quamdam concubis suis de glorioso martyre. At illi blasphemiam non ferentes, obturatis auribus exierunt. Post duos autem dies tanto languore corpus præfecti correptum est a planta pedis usque ad verticem, ut nec a medicis posset infirmitas agnosciri; in qua infirmitate octo mensibus permansit. In octavo vero iniser in hanc venit miseriam, ut dimidia pars corporis ejus solveretur, ita ut haberet quidem visu omnia membra, sed licentiam movendi non haberet. Mira est potentia Dei quæ per servos suos talia operatur!

Eusebius Thessalonice civitatis archiepiscopus visionem vidit quam narrare cupio vobis. Antequam super civitatem Thessaloniam barbarici irruerent nimbi, vidi se predictus pontifex in somnis sedere

B in theatro civitatis cum magna turba famulorum. Cumque hæsitaret cuius rei gratia in tam obsceno loco sederet, et surgens proflicisci vellet, vidi tragedum stare in logio ubi fabule recitantur, dicentem sibi : Exspecta, quia te et filiam tuam habeo lamentari. Qui dixit ei : Ne labores, ego enim neque filiam habeo, neque in me est lamentum. At ille : Vere et filiam habes, et multorum filiorum matrem; et oportet te illam lamentari. Tunc intellexit præsul quod civitatem diceret filiam ejus, et ait : Adjuro te per Deum ut non me nec illam lamenteris. Cumque tertijo repetere vellet lamentum, et ab episcopo non sineretur, a somno excitus, intellexit tragœdiam non bonam habere significationem. Paucis vero interpositis diebus, innumerabilis barbarorum multitudo Thessaloniam circumdedit, et cognovit episcopus veram esse quam viderat visionem. Cum Thessalonicensem, ut supra vidimus, pagum gens baſbara devastaret, ob illorum persecutionem fame premebantur incolæ per proxima. Ad ultimum vero mortuis habitatoribus pene tam gladio quam fame, initio barbari consilio, subito irruunt super civitatem, putantes illam vacnam præsidii hominum, quod se res habebat, et fame desolatam. Nam nos pauci eramus : illi vero i custardum excedebant numerum. Tunc ædificatis aggeribus, machinis, arietibus ferreis, balistis, ingentibus testudinibus, cuncta pellibus boum et camelorum cooperuerunt, ne a civibus igne immisso destruerentur. Insistebant autem civibus tam graviter, ut nemio spem vite haberet. Tandiu autem obsederunt civitatem, quoque cuncta cibaria dissiparent, tam hominibus quam jumentis apta. Initio autem consilio ut futura die primo mane unanimiter debellarent civitatem, undique circumdederunt illam cum instrumentis bellicis. Cumque jam capienda foret urbs, visum est illis quasi examen apum multitudinem armatorum egredi de civitate, quam præcedebat quidam juvenis rufus, pulcherimus aspectu, signum crucis ferens in manibus, quem cerebat equus albus, et cum impetu irruere super illos. Qui terrore conuissi relicta civitate, præsidium arripiunt fugæ. Pauci tamen, fugere non valentes, permanerunt illic secundivivi; qui a civibus comprehensi, quæsitum est ab

eis cur tanta multitudo absque ulla re fugeret. Tunc barbari : Multitudo virorum, quam occultastis, cum duce fortissimo nostrorum fugavit catervas. At illi intellexerunt ducem esse Demetrium martyrem, cum exercitu angelorum hostes effugantem. Tunc collectis hostium spoliis conglobati ad ecclesiam beati Demetrii immensas Deo gralias retulerunt, qui per ejus intercessionem eorum ab hostibus liberavit civitatem. Cum plures plura loquerentur de barbarorum fuga, exsurgens quidam ex nostris fratribus dixit nobis : Cum quadam nocte hujus hebdomadæ, post matutinos, perstarem in templo sancti Demetrii martyris, et orarem ante sanctum sepulcrum ejus, invaserit me sopor nimius, ita ut nec omnino dormirem, nec ex toto vigilarem. Et ecce duo viri visu terribiles apparuerunt, et dixerunt custodi templi : Ubi est dominus hujus templi? Respondit : Sub illo ciborio manet. At illi : Vade, dic illi quia ad eum sumus missi. Igitur ille, et isti secuti sunt eum. Et vocavit eum dicens : Sancte Demetri, adsunt duo milites a domino suo ad te missi. Et statim apparuit ab intus sanctissimus Christi martyr, et stetit juxta januas, et mihi quoque indigno apparuit. Ego vero corrui in faciem, non ferens intuere angelicum vultum ejus. Erat enim species ejus non juxta speciem quæ in antiquioribus ejus imaginibus est depicta, sed sicut sol facies ejus radios emittebat. Quamvis pronus jacerem, tamen diligenter intendebam quæ loquerentur ad invicem. Audivi namque quia salutaverunt viri benigne sanctum. At ille dixit ad eos : Gratia Dei vobiscum. Cur autem missi estis ad me? Dicunt viri : Dominus nos misit ad sanctitatem tuam, hæc tibi denuntians : Celeriter exiens veni ad me, civitas enim inimicis tradetur. Ego vero cum andisset, turbatus præ dolore sermonis, surrexi super manus meas, et suspiciens sursum paulisper, vidi faciem piissimi martyris nimis mæstam. Et cum præterisset hora, vidi lacrymas ab oculis ejus decurrentes super genas ipsius. Tunc dixit custos templi ad duos juvenes quos introduxit : Cur deminum meum tribulasti? Si vere præscissem vestram intentionem, non vos ad eum deduxissetem. Deinde sanctus Dei dixit ministro : Illi servi mei sunt, et quæ jussa sunt eis, hæc et mihi annuntiaverunt. Deinceps inquit sanctus martyr alta voce : O Domine Jesu Christe, tu dixisti : Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat; et item : Gaudium est angelis Dei super uno peccatore paenitentiam agente. Nam et tu cum esses Dominus omnium angelorum, dedisti animam tuam pro redemptione hominum iniquorum. Tu, Domine, commisisti mihi civitatem istam et concives ejus, ut habitare perenniter cum eis, custodiens illos. Quomodo ergo possum derelinquere illos in tanta necessitate? aut quo vultu contemplabor excidium patriæ meæ? Quæ autem vita mihi erit perditis civibus meis? Sicut epulantibus eis spiritualiter eram cum illis, sic periclitantibus eis non desero illos. Quidquid eis dignum pati fuerit, melius etiam ego pati cum ipsis. Sed tu, omnipotens

A et misericors Deus, qui exaudisti Jonam de ventre ceti, et tres pueros de campo ignis ardentes, et Susannam de falso crimine, exaudi populum tuum, et libera eum de interitu barbarorum. Et illico audita est vox missa a Domino : Fiat eis secundum voluntatem tuam. Et continuo cum magno gaudio salutavit duos juvenes ad se missos, gralias agens Deo, quia exaudivit eum. Sine dubio sciatis quia per istum sanctum vitam et victoriam recepistis, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Miraculum quod temporibus nostris gessit sanctus martyr Demetrius, inter cætera miracula et hoc inserere volo. Erat quidam episcopus de regione Afrorum, nomine Cyprianus, veri sacerdotii sollicitudinem et vitam Deo dignissimam ducens. Procuravit ire ad reginam civitatum Byzantium, urgente quoque causa rei necessariæ. Cumque navigassent multis diebus, et jam partibus Græciae appropinquassent, a ferocissimis Sclavis captus est cum omnibus suis, Quos captivos inter se cum divisissent, simul cum eis et predictum episcopum in servitatem sibi diviserunt. His ita gestis redeuntes ad propria loca, prout quisque barbarus voluit suo captivo onus servitutis imposuit. Episcopus namque Cyprianus coquinum domini sui servabat, per providentiam sapienter cibos ejus distribuebat, vitamque suam in orationibus, vigiliis et jejuniis laudabiliter confortabat. Considerans absentiam populi sibi commissi, Dominum principem pastorum deprecabatur, ut ejus regimine salvaretur. Dicebatque ad Dominum : Cui essem sine aliquo merito, pastorem gregis tui me constituisti; quomodo nunc communicatus sum, ut a tali ordine ad servitium barbarorum sim deputatus? Sed reminiscor quia pro peccatis meis hoc accidit mihi, et ideo hac tribulatione irrititus relineor. Quis ovibus meis indicabit quod pastor earum a barbaricis bestiis captus sit? Hæc et horum similia deflenti astitit adolescens pulcher et forma decorus, militarem speciem et habitum ferens, dixitque ad eum : Si vis a servitute qua detineris liberari, et a barbaricis eripi, surge et sequere me. Observa autem apud te, ambulantibus nobis, ne omnino loquaris mihi; sed silentio studentes utriusque iter agamus in mente Deum orantes. Tunc episcopus respondit ei : Quis es tu, et unde egressus huc advenisti? At ille dixit ad eum : Demetrius dico, et miles sum imperatoris magni : domus autem mea in medio Thessalonicae civitatis consistit, ad quam si me secutus fueris, sine dispendio te ducam. Surgens ergo secutus est eum, et incedebant ambo tacentes. Noctibus quidem iter agebant, per diem autem quiescebant. Porro recedebat Demetrius mane ab episcopo, et iterum appropinquante vespere regrediebat, deferens secum ex diversis arboribus fructum cum oleribus herbarum, unde alebat socium suum, et sumpto cibo carpebant iter. Post dies octo cum appropinquassent muros iam dictæ civitatis, sistens Demetrius Cyprianum ante portas civitatis

disparuit. Cum autem fidelem ductorem et comitem bonum episcopus requireret, et non inveniret, ingressus est civitatem. Requirebat vero ab eis qui obviam sibi veniebant et alloquebantur, ubi esset domus Demetrii militis. Cumque multos faterentur esse in civitate Demetrios, et ipsos militari ordine fungi, ille perhibebat: Ejus, inquiens, qui requiritur a me domus est in medio civitatis. Ergo cum omnes hæsitarent cum eo, is qui quærebatur, nusquam inveniebatur. Habitatores vero civitatis deduxerunt episcopum ad martyris ecclesiam. Ut autem introivit, statim se in orationem dedit, et laudes gratias Salvatori Deo retulit; et surgens sursum extensis manibus cum obtutibus oculorum, vidi imaginem Demetrii martyris in habitu sui comitis et conductoris. Tunc coram omnibus clamavit, affirmans absque dubio ipsum esse Demetrium, qui ducerat atque salvaverat eum; et hanc esse domum martyris, quam mihi apparens ab initio ipse manifestavit. Tunc enim episcopo civitatis presentia viri denuntiatur, et quæ illi acciderant nota efficiuntur. Qui statim susceptum comministrum in episcopio suo recepit, et benigne tractabat eum. At ille nec ad horam passus est ab ecclesia sancti martyris separari, sed omni tempore quo in civitate mansit, commoratus est in eadem ecclesia. Cum illic hiemasset, et tempus navigationis exspectasset, illico dum tempus advenit, ascendit in navim sumpta secum imagine martyris Demetrii, navigavitque prospere ad urbem Constantinopolim; et negotio suo apte disposito, cooperante victoriosissimo martyre Demetrio, suæ se regioni et gregi deinde remeans dedit, copiosum ex his quæ acciderant promittens martyri cultum. Porro talionem inde reddere cogitans, et pro libertate gratiam tribuere satagens, templum dedicare in civitate sua collegæ suo et martyri Demetrio cœpit. Desiderium autem habebat simile ciborium et similem ambonem, quem vidi, construere cum marmoreis columnis, in honore sancti Demetrii martyris. Inde erat valde sollicitus, quia horum apparatus, qualiter et unde hoc ficeret, modis omnibus ignorabat. Quadam denique nocte, cum fatigatus esset ob nimiam incursionem cogitationum episcopus, sopor invasit eum et continuo obdormivit. Et ecce astitit ante eum sanctus martyr Demetrius, dicens illi: Quare contristaris, frater? nonne audisti Dominum Jesum dicentem discipulis suis: Amen dico vobis, si quis dixerit huic monti: Tollere, et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fieri ei?

A Ubi est fides tua? O homo, noli sollicitus esse columnarum vel ambonis causa. Navigium quippe homine a pelago descendit, omnia quæ ad præparationem templi opus habere videris portans. Est namque episcopus in Galliarum partibus, in civitate Massilia, populum sibi commissum conservans, qui ædificat templum in honore sancti martyris Victoris, nostri consocii vel fratris, et cupit ei ædificare ambonem et ciborium, sicut tu in mea domo. Quapropter misit navigium cum servis suis ad montem porphyreticum, ut emerent ei columnas et tabulas satiæ porphyreticas ad opus sancti martyris Victoris persiciendum. Sed intercedente jam sancto martyre, jam adinvenit prædictus episcopus infra civitatem, columnas et tabulas porphyreticas miro ordine depictas, in terra dudum repositas. Navigium cum columnis et tabulis porphyreticis emptis suis legatis Christi martyr transmittit nobis, ut ex eis facias opus quod mibi facere cupis. Exsurgens denique a lectulo præsul, retulit per ordinem suis clericis visionem. Ilujus rei gratia misit eos ad portum maris. Qui cum navigium invenissent, et cum nauclero locuti fuissent, rogaverunt quatenus dignum pretium pro columnis et marmoreis tabulis recipieren, desideriumque episcopi adimplerent. Sed nauclerus et qui cum eo erant, abnegatores effecti sunt, nihil penitus eorum asseverantes se habere quæ quærebantur. Nuntiantes autem clerici hæc qui missi fuerant suo episcopo, tristem cum inde reddiderunt, et mœrens incedebat frustratus consilio. Iterum namque martyr sanctus Demetrius apparuit ei in visione, dicens: Vade tu ipse ad prædictum nauclerum, et dic ei: Noli esse mendax; in propria enim navi habes instipatum ambonem et reliqua marmora absconsa. Nihil vero dubites ad hæc mihi tribuenda, propter episcopum qui misit te ad hæc perquirenda. Frater enim meus invenit in civitate Massilia qualiter proprii oratorii persicietur opus. Cumque abisset episcopus, et hæc dixisset nauclero, et narrasset has mirabiles visiones, persuasit ei quatenus pretium pro marmoribus datum recipere ab eo. Et ita factum est. Dedicavit igitur episcopus templum, quod sancto martyri Demetrio construxit, cum ambone et ciborio ad laudem Christi et gloriam martyris sæpe dicti. Per orationes ejus si quis infirmus in eodem templo devotus advenerit, si perunctus fuerit de oleo lampadis ejus, illico sanabitur per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

D

ACTA SANCTÆ CRISPINÆ

VIRGINIS ET MARTYRIS,

AUCTORE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

(Apud Mabill., Vet. Analect., ex manu scripto codice cœnobii sancti Theoderici prope Rhemos.)

Diocletiano II et Maximiano Augusto consulibus, die Nonarum Decembrium, apud Coloniam Thebetinam, in secretario pro tribunali assidente Anulinus proconsule, Commentariense officium dixit : Thagarense Crispina, quæ legem dominorum principum contempsit, si jussere audiat. Anulinus proconsul dixit : Inducatur. Et inducta beata Crispina, Anulinus proconsul dixit : Praecepti sacri jam cognovisti sententiam ? Beata Crispina respondit : Quid præceptum sit nescio. Anulinus proconsul dixit : Ut omnibus diis nostris pro salute principum sacrifices, secundum legem datam a dominis nostris Diocliciano et Maximiano pīis Augustis, et Constantio nobilissimo Cæsare. Beata Crispina respondit : Nunquam ego sacrificavi, nec sacrifico, nisi uni Deo et Domino nostro Jesu Christo Filio ejus, qui natus est et passus. Anulinus proconsul dixit : Amputa superstitionem, et subjuga caput tuum ad sacra deorum nostrorum. Beata Crispina respondit : Cottidie veneror Deum meum, præter quem alium non novi. Anulinus proconsul dixit : Dura es et contemptrix, et incipes vim legum invita sustinere. Beata Crispina respondit : Quidquid emerserit pro fide mea quam teneo, libenter patiar. Anulinus proconsul dixit : Vanitas est animi tui, ut jam non dimissa superstitione sacra nomina venereris. Beata Crispina respondit : Cottidie veneror, sed Dominum meum, præter quem alium non novi. Anulinus proconsul dixit : Ego sacram præceptum offeram quod observes. Beata Crispina respondit : Præceptum observo, sed Domini mei Jesu Christi. Anulinus proconsul dixit : Perdes caput, si non obediens fueris jussis imperatorum dominorum nostrorum, quibus deservire cogeris subjungata; quod et omnis Africa fecit, nec tibi dubium est. Beata Crispina respondit : Nunquam sit illis bene, ut me dæmoni faciant sacrificare : sed sacrifico Domino, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Anulinus proconsul dixit : Ergo isti dii non sunt a te accepti, quibus exhibere cognosceris [f. cogeris] famulatum, ut salva perverbias ad devotionem. Beata Crispina respondit : Nulla devotio est quæ opprimi cogit invitox. Anulinus proconsul dixit : Sed utinam devota separaris, ut in templis sacris flexo capite diis Romanorum thura immoles. Beata Crispina respondit : Hoc non feci aliquando ex quo nata sum, nec novi, nec facio usquequo vita vixerò. Anulinus proconsul dixit :

A Sed fac, si vis a legum severitate immunis evadere. Beata Crispina respondit : Quod dicis non timeo, hoc nihil est. Deum autem qui in celis est si contempsero, sacrilega ero, et semel me perdet, ut non inventari in illo die venturo. Anulinus proconsul dixit : Sacrilega non eris, si sacris obtemperes jussionibus. Beata Crispina respondit : Quid vis ? ut sim sacrilega apud Deum, et apud imperatores non sim ? Absit. Deus magnus, qui fecit mare, et herbas virides, et aridam terram ; homines autem facti ab ipso, quid mihi possunt præstare ? Anulinus proconsul dixit : Cole religionem Romanam, quam et domini nostri invictissimi Cæsares et nos ipsi observamus. Beata Crispina respondit : Deum novi tantum : nam illi lapides sunt, et fragmenta manuum hominum facta. B Anulinus proconsul dixit : Blasphemiam loqueris, nam non prosequeris quæ saluti tue convenient. Et adjecit Anulinus proconsul, et Commentariense officio dixit : Ad omnem deformationem deducta, a novacula ablatis crinibus decalvetur, ut ejus primum facies ad pompam perveniat. Beata Crispina respondit : Loquantur ipsi dii, et credam : ego si salutem non quererem audiendam, ante tribunal tuum non essem. Anulinus proconsul dixit : Diu vivere desideras, aut mori in poenis, sicut et cæteræ consortes tuæ Maxima, Donatilla, et Secunda. Beata Crispina respondit : Si mori vellem, et in interitum animam tradere, et in ignem æternum, tuis dæmoniis darena voluntatem meam. Anulinus proconsul dixit : Caput tibi incidam, si deos venerabiles adorare dispexeris. C Beata Crispina respondit : Gratias ago Deo meo, si hoc fuero consecuta. Caput meum perdo semel : sed si thuriflavero idolis... Anulinus proconsul dixit : Et omnino in isto sensu tuo stulto persistis ? Beata Crispina respondit : Deus meus qui est, et qui fuit, ipse me jussit nasci; ipse dedit mihi salutem per aquam baptismi; ipse tecum est, ut anima mea, sicut tu vis, non faciat sacrilegium. Anulinus proconsul dixit : Quid pluribus sufferimus impianum Crispinam ? Acta ex codice quæ dicta sunt relegantur. Et cum relegarentur, Anulinus proconsul sententiam de libello legit : Crispina, in superstitione indigna perdurans, quæ diis nostris sacrificare noluit, secundum Augusti legis mandata a cœlesti... locum tendit, eam gladio animadverti jussit. Beata Crispina respondit : Christo laudes ago, benedico Dominum, qui sic me de manibus tuis dignatus est liberare D

Passa est beata Crispina apud Coloniam Thebesti. A Christo in unitate Spiritus sancti in saecula saeculorum, die Nonarum Decembrum, imperante Anno proconsule, regnante Domino nostro Iesu

SERMO S. THEODORI STUDITÆ

DE S. BARTHOLOMÆO APOSTOLO,

Interprete Anastasio Bibliothecario.

(Apud Acherium, Spicilegii t. II.)

EPISTOLA ANASTASII NUNCUPATORIA.

Sancto ac venerabili Aioni antistiti Beneventino **A**nastasius sanctæ sedis apostolicæ bibliothecarius, in Domino salutem.

Fervens sanctimonia tua circa Bartholomæum apostolum multi amoris affectu me nuper hortata est, quia jam ejus penes se celebris habebatur memoria, si quid in laude ipsius salem Graece inveniretur, quod vel Latine vel Graece sit interpretatum, sibi missem. Verum quamvis in laude ipsius multa inveniantur quæ vel Latine vel Graece descripta sunt, unus tamen sermo nuper editus est, qui utrum Latine reperiatur nullo hactenus declaratur indicio. Hunc ergo interpretari et paternitati tue destinari decrevi. Si autem quæreris quis tanti sermonis habeatur expositor, libenter aperiam. Theodorus videlicet quidam sacerdos apud Constantinopolitanam urbem temporibus fuit Adriani et Leonis Romanorum pontificum, vir valde mirabilis, qui non solum fidei constantia, verum etiam scientiae gratia et signorum polleret virtutibus; dñorum imperialium insigniumque cognobiorum, Studii scilicet et Saccudiorum, constitutus est abbas. Qui semper in apostolicæ sedis communione persistens, haereticorum nenia et imperatorum vesaniam fidei constantia, etiam tormentis affectus, mentis virtute repressit; neconon et sancti Spiritus gratia plenus opuscula nonnulla composuit inter quæ et sermonem hunc de B. Bartholomæo satijs

* Id est fine.

PRÆFATIUNCULA.

Beati Bartholomæi apostoli venerabile omniumque **D**omo divinæ dispensationis nutum, Lippareos mirabiliter sit evectum in insulam, unde hodierna solemnitas celebratur, cuiusdam Theodori reverendissimi sacerdotis veridica est relatione reseratum; habet enim sic hujusmodi narratio illius.

At vero et apostolum irreprehensibiliter collaudare, quantæ, putas, esse poterit etiam insignium magistrorum industrie, scilicet quem spiritus ad contemplationem laudibus et modulatis vocibus extulit? Cujus enim sonus in omnia terram exivit, ut verborum virtute fines ordinaret orbis, oportet utique ut et laus ejus ex æquo intelligatur et fideliter proferatur: et ad hæc quis tam idoneus, quis sufficiens, quis robustus? Nunquidnam quia nec Petrus, nec Joannes est divinus Bartholomæus, idcirco paucioribus est sermonibus prædicandus, et quasi non sit multi præconii, minus aliquid efferendus? Apostolum Christi audis ex toto, et non pertimescis eum qui misit illum? Testem veritatis sensu capis, et non miraris eum qui est dignus canendus? Quin et si multorum unus erat, nulli tamen famulorum Dei minori laude comparandus. An quia est divini duodenarii numeri medius? Est enim et hic duodenarius, in senario medietas, sicut in citharæ harmonia similis, æquum et ab utraque parte sonum divinæ sermocinationis similem dans. At vero si volueris ut in apostolico ordine, sicut in annuali circulo uniuscujuscunq; mensis, ex æquo utilis omnimodis conseratur numerus, et propria alter alterius quantitate et qualitate suam habeat differentiam, non plane nobis is qui laudatur exiguis, sed et nimis sublimis virtute Spiritus apparebit, habens quid in ipsa supputatione mysticum Dei verborum typum secundum arithmeticam artem. Solus enim senarius numerus a prima monade perfectus partibus suis complens ex his ipsis medietatem quidem suam quæ est tria, tertiam vero partem suam persiciens ex duobus, sextam autem ex monade consummans. In quo vero numero hic apostolus, si secundum evangelicum dinumeraverimus catalogum, sextus reperitur. Porro et si secundum Actuum apostolorum catalogum numeraverimus, septimum ponemus Bartholomæum, eritque ipse iterum principium et vertex secundæ hexados. Ita ut hinc possimus argumentari eum ad Petrum habere comparationem, dum ex prima quideam hexade principium reputatur in Petro, ex secunda vero, quia summa est eorum qui post ipsum sunt, dinumeratur, principium taxatur in Bartholomæo. Nota, dilectissime, Petrus docet nationes; sed et Bartholomæus consequenter paria investigat. Petri speciosi pedes bona evangelizantis, sed et Bartholomæi æque jucundi sublimia de Deo loquentis. Petrus operatur prodigia magna, sed et Bartholomæus facit miracula validæ. Petrus deorsum capite crucifigitur, sed e diverso Bartholomæus poenas pro Christo sustinens, postquam vivens excoriatus est, capite plectitur. Quotquot igitur Petrus agit, totidem operatur et Bartholomæus. Ad quot valet Petrus mysteria capessenda, ad tot Bartholomæus sufficit penetranda, æqualiter exsequitur divini verbi rationem, æqualiter fundat Ecclesiam, æqua lance habuit et cætera divina charismata.

Veni ergo placatus, esto ferax verbi, o beate, re-

A sera linguam meam mutam, da mihi materiam præconia tuae magnitudinis enarrandi, non ut ipse proficias aliquid, habens intrinsecus beatitudinem plenitudinem, sed ut quoquomodo declaretur amor circa te divinitus prædestinatus, ut et ego pauperissimus puer tuus paternis orationibus fruar in laude celebritatis tuæ. Non enim poterit sine participatione illuminationis permanere, qui ad splendorem radii solis accesserit vel pupillas erexerit.

Alius igitur apostolorum hic, alias vero alibi percepit partem orbis in prædicatione cognitionis Dei, et omnes universitatem sibi dispergentes; prædictores Regis regum Christi constituti sunt: *Constitutes enim eos principes super omnem terram* (Psal. XLIV, 17), Scriptura pronuntiavit. Ei autem qui nunc celebri fama laudatur sors et portio Armenie locus, qui est ab Evilath usque Gabaoth, et in multis gentibus et civitatibus est distributus. Iste ergo cum mitteretur mystice verbum Dei annuntiare, hæc divinitus audivit a Domino: Vade, discipule, ad prædicandum, exi ad pugnam, capax esto periculorum; consule figmento meo, cuius misericordia factus sum, et pro quo mortis dedecus elegi. Ego paternum opus consumimavi; primus veritatis testis factus sum; vos quod necessarium est implete, et quæ post verba prædicationis meæ mundo desunt, ad similitudinem meam supplete. Imitare Magistrum tuum, æmulare Dominum tuum, æqua passione sanguinem pro me pone, et carnem cruciatibus trade; patere quæque sustinui pro te passus. Ostende in teipso manifestas actiones characteris mei. Arma tibi sint benignitas in sudoribus, mansuetudo inter maledicos, patientia in his qui te peremerint. Ut ovis in medio loporum efficere, virtutibus armatus ad bella acuere. Non resultavit apostolus; non dixit: Quomodo lupos nancisci poterit agnus unus decem millia? Quomodo præcipiet peregrinus primis civium, exsul ducibus, regibus is qui unam possidet tunica? Sed ut famulus fidells, Dominico acquiescens præcepto, pergit gaudens, nihil deferens secum, nisi tantum Christi pretiosum nomen pro omni armatura.

Itaque aggrediens verbo prædicationis provinciam sorte perceptam, quanta illic gesserit, quanta subiens pertulerit, sequens sermo depinget; quorum quidem sunt quædam secundum traditionem antiquæ relationis acta, quædam vero secundum rationem evangelicarum doctrinarum gesta consistunt. Si enī lux mundi est juxta quod Veritas discipulis ait: *Vos estis lux mundi*, profecto ea quæ lucis sunt operatus est in his qui in tenebris et umbra mortis sedebant. Et si sal terræ est, manifestum est quia gentes irrationalib; veritatis ratione saliens emundavit. Et si operarius evangelice nominatus est, consequenter et agriculturam spiritualem perfecit; quod enim a magistra Veritate communiter omnibus dicitur, et per singulas personas rationabiliter accipiendum est. Itaque vide eum secundum allegoriam aliquando quidem non terram arare bobus trahentibus ferrum, sed linguæ aratro rationabilia rura sulcantem, iugó

videlicet contemplationis et actionis , nec seminatorem aliquid defluentium et corruptibilium , sed fidei verbum in profundum cordis recondentem ; aliquando vero plantantem paradisos et vineas Domini , illos scilicet qui jam receptione verbi ad meliora incrementum fecerunt , et ab ineunte ætate per singula tempora fructus multiplices ediderunt ; aliquando autem medicinaliter exhibita singulis passionum remedia conferentem .

Verum eundem nosse velis cacos oculos illuminantem , leprosos mundantem , febres expellentem , claudis vadere , surdis audire præbentem , atque reliquorum languorum multimodas expellendo species , duplii sanitatis nature propriae languidos restituente et certe pastoralem morem suscipientem , et semitas , Deo perficiente , deducentes , revocantem , pugnantem , propellentem bestias haereses , dæmonumque phalanges : imperfecta rigare manu , educare crescentes in ætate Christi , spinas intelligibiles evellere , vel silvas impactas secare , sepes dogmaticas circumponere , et quidquid eorum deesse constiterit quæ opportune sunt sequenda , facile prævidere . Ipse autem ædificator et architectus ædificii ac fabricationis non manufactæ , templorum videlicet Domini , quæ per Spiritum et veritatem construuntur , ac perficiuntur in populum acceptabilem , seculatorem bonorum operum . Intuere mecum , o homo , civitates et habitacula , quæ olim populus seductus infidelitate possedit , nequiter torrum ponens , in Dei cognitione , et adversariorum insidias facile dimissas , campos florentes , vineas condensatae pullulantes , hortos odorem dantes , ægrotantes omni languore et omni infirmitate sanitati pristinae reformatos ; quæ talia sunt , ut ita quis dicat , prima spolia et exuviae . Tanti agonis labores et in fame et in siti , in frigore et nuditate , in contumelias et opprobriis , in carcerebus et vinculis , in persecutionibus et adductionibus de loco in locum , de civitate in civitatem , de theatro in theatrum ; in tormentis et verberibus ; et ad extremum in occisione et gladio . Propter quæ namque oportuerat eos remunerare bonis Magistrum , Salvatorem et Medicum pro his operantur atrocias , conviantur , detrabunt , percellunt , torquent , rodunt . Quid non discentes ? quid non agentes ? quid non excoquantes ? quid non adjinventientes eorum quæ ad acriorem afflictionem et tribulationis augmentum proficere crediderunt ? Papæ , crudelitatem ! O feralem insaniam ! Quales mercedes Creatori obnublunt , qui visum , qui auditum receperant ! pro honore inhonoriātiam , pro benedictione maledictionem , pro requiescibili vita amarissimam mortem !

Legitur etiam in gestis ejus antiquioribus et emendationibus quod Lycaoniæ verbum vitæ prædicavit . Dehinc Indiæ evangelizans , ad ultimum in Armenia

A dem sepultus . Qui videlicet gloriosus fidelium patronus , etiam post obitum apparuit magnus Dei prædictor . Non enim vel postquam migravit ex hoc mundo neglexit occisores ; sed ut pastor bonus quantum temporis erat , invitabat miraculis perditos , et prodigiis admittebat aversos . Sed bestiale memorem et inhumorum cor nil erat quod compesceret , nil quod retraheret usquequo in profunda malorum deciderent . Quid ergo de cætero faciunt ? Insaniunt contra sacrum illud corpus ; furunt contra diversas jugiter præstantem sanitates sacri corporis arcam . Respuunt remedium ægroti ; orbi manum ducentem , cæci lucis datorem , naufragi gubernatorum , morte affecti vivificatorem . Et hoc quomodo ? Projiciunt in pelagus ipsam , qua sacrum tegebatur corpus , lapideam arcam , ut in profundum penitus demersa ulterius non compareret tanquam eis tantus apostolus nulla præstiterit beneficia . Invidorum etenim vitium hujusmodi est , ut voluntaria perditione sua nec aliarum fieri salutem patientur . Sed is qui per David longe ante clamavit : *In mari via tua , et semita tua in aquis multis ; et vestigia tua non cognoscuntur* (Psal. lxxvi , 20) : et hic tumidum mare meabile et pecvium lapidearum arca præbuit . Et Petrus magnus clamante ad eum Christo in mari ambulasse dignoscitur . Quod et divinus Bartholomæus similiter arcæ corpus sunm gestanti gradiens contructus exhibuit . O miraculum divinum ! o opus magnificum ! Mota est enim impetu ipsa arca de regione Armenia , cum quatuor aliorum martyrum arcis , quæ similiter dum signa operarentur cum ea in mare fuerant projectæ , et per tantum spatium maris quatuor his ambulantibus et præcedentibus , et obsequium apostolo quodammodo facientibus venerunt in ulteriores partes Siciliæ , in insulam quæ vocatur Lipparis , facta revelatione ad sanctissimum Agathonem qui illic erat episcopus Hostensis . Quis audivit tantum prodigium ? quis didicit tam magnificum opus ? O miraculum in miraculo ! Lipparis autem , id est , pinguis , quodammodo insula Lipparis ferens ipsa sibi pinguedinis futuræ nomen . Ipsa forsitan hæc ineffabilibus vocibus clamabat : Veni ad me , pauperculam , thesaure dilessime sancti Spiritus . Veni ad me quæ sum inhonoris , pretiosissima margarita . Veni ad me supplicem , qui a perfidis abjectus es iniquissime ; inhabita me , et multipliciter inhabitar . Salva me , et populosa ero ; nomine fungar et ubique personabo . Si alii te magnum coeli luminare contempserunt et repulerunt , sed ego splendorem tuum desidero hactenus tristis et mœsta . Si alii mensa vivorum eloquiorum tuorum potiti sunt , sed ego reliquiarum tuarum , ut catellus , micas colligere gestio .

Post hæc quasi quosdam ministros suos , alium martyrum hic , alium vero illic relinquens apostolus

dicitur Columna; Acatium autem in civitatem quæ vocatur Cale; quatenus unusquisque eorum in unaquaque civitate protector esset habitatorum, qui etiam usque hodie splendent suffragiis suis. Ipse præterea velut quis rex domus propriæ requie potitus, profectus est ad civitatem ad quam cœlitus vocabatur, susceptus præclare cum multis luminaribus, odoribus atque hymnis; cunctis etiam, qui illic aderant, ei obviam in exsultatione procedentibus.

De cætero dum per ventum esset ad urbem, non progrediebatq[ue] arca; quidam enim summopere trahabant, illa autem erat immobilis. Et cum esset populus in multa dementatione, resumpsit tandem gaudium tristitia, quia obtinuit quod petierat a Domino; *prope est enim Dominus invocantibus eum* (Psal. cxliv, 18). Super duas itaque vitulas castas assumpta, reposita ubi sacrum ejus templum protinus est locatum; facta etiam cum consummatione miraculo præcipuo. Denique cum mons qui Vulcanus vocatur, pene contiguus esset insulæ, nocivus erat his, qui circumquaque morabantur. Tunc recessu invisibili motu est quasi stadiis septem circa mare suspensus, ita ut usque hodie appareat videntibus quasi figuratio tractus fugientis ignis. Porro quot et quanta deinceps mirabiliter operatus sit, aut mira faciens operetur hactenus circa eos qui a diversis langoribus et infirmitatibus obstricti ad ipsum fide confugiunt, nec necessarium est dicere ob prolixitatem tractatus, nec incredibile audienti, cum pignus ex uno habeat aliorum exhibitiones mire gestorum. Sed ave, o beate beatorum; terque quaterque beate Bartholomæ. Ave, qui es Dei amator et imitator, boni scilicet Magistri; ave, qui es divinæ lucis, splendor sanctæ Ecclesiæ; ave qui es bene sonans organum spiritualis melodiarum; ave, artificiose rhetor vere sapientiarum; ave, qui es peritæ capturæ piscator rationabilium piscium; ave, qui es multi chori et dulcis fructus palmarum, Christi vividæ et paternæ culturæ virtutis; ave, digne meritis famule Domini universorum; ave merito desiderabilis amice cœlestis sponsi; ave, qui es sapientia fluentis et multiplicis potationis a clumen spiritualis paradisi; ave, qui es divina virtute vulnerator diaboli, mundum suo latrocino vulnerantis; ave, qui multipliciter appares mundo Luciferi Dei cognitionis. Gaudeas, divinitus illustrata et ignea columna orthodoxia; gaudeas, sol orbis terræ, qui cuncta illuminas; gaudeas, os Dei sapientiae linguam habens ignitam; gaudeas, jugiter emanans fons sanitatum; gaudeas, dæmonum terribilis insecuror; gaudeas qui es multipliciter optabilis formositas Armeniæ; gaudeas, qui ab oriente ad occidentem per mare ambulasti gloriose; gaudeas, qui es Lippareos salutabilis et multimodis adorabilis gloriatio; gaudeas, qui mare sanctificasti meabilibus gressibus; gaudeas, qui terram purpuream fecisti rubore sanctissimi sanguinis tui; gaudeas, qui aerem suavitatis odoribus replesti sacris spiraminibus divinorum eloquiorum tuorum; gaudeas, qui ad cœlos commeasti, et medius in choro divinæ aciei tuæ re-

fulges in gloriæ inaccessible splendore, in exsultationis insatiabili jucunditate. Illuc nos, benignissime, intuearis; illuc benedicas te beatificantes; illuc glorifices te glorificantes; illuc concordes orbem terræ pacatum. Sacerdotes iustitia in sanctitate induantur; reges bonis operibus in orthodoxia contra barbaros armentur; monasticam vitam tenentes conversationem æqualem angelorum ac sine dole custodian; viri mulieribus et rursum mulieres viris competentem legem conservent; patres cum filiis, prælatos cum subditis, dominos cum servis, mutuantes cum debitoribus, venundantes cum emptoribus; cæteraque omnia benevolentia tua effectu ad utilitatem reipublicas protege, et cuncta quæ secundum beneplacitum Dei dirigi debent, patrocinio tuo defende: et præcipue alumnos decoratae Lippareos, pastorem quoque ac gregem qui construxit sacram templum tuum, et eum qui te, licet breviter, ex se laudare præsumit in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor et adoratio, cum omnipotente Patre, ac sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Hæc de Bartholomæi laudibus ejusque mirabiliter advepto in Lipparim corpore Theodorus, fama sanctitatis hac sacerdotii dignitate conspicuus, fido relatu explicuit. Qua vero deinceps occasione quoque sit ordine de eadem insula Lipparitana transvectum, cum ibidem usque ad annum octingentesimum octauum ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi requiesceret corpus ejusdem beati apostoli, de reliquo dicendum est.

Supervenientes itaque Saraceni deprædati sunt et depopulaverunt predictam insulam, et rumpentes sepulcrum apostoli, disperserunt ossa ejus per diversa. Mox illis discedentibus per visionem apparenis isdem apostolus Dei cuidam Graeco monacho qui fuerat ecclesiæ ipsius custos, ait illi: Surge, collige ossa mea quæ dispersa sunt. Cui ille respondit: Quare ossa tua colligere, aut aliquem tibi honorem impendere debeamus, cum tu permiseris nos et populum istum a paganis deleri et nobis nequam auxiliatus es? At ille dixit: Per longa annorum curricula pro hoc populo Dominum deprecatus sum, ac meis cum precibus unde nunc usque securi constiterunt, concessit omnipotens Deus; sed quia multiplicata sunt mala illius, crevitque iniqtitas nimis, non jam obtinere pro eo valui ut amplius salvus persisteret, idcirco periit. Tu surge tantum et collige, ut dixi, ossa mea, eaque ut tibi præcepero diligenter reconde. Cui ille monachus ait: Et quomodo ea invenire potero, qui nescio ubi dispersa sunt? Dicit ei apostolus: Nocte vade ad colligendum ea, et quæ videris respandere ut ignem, hæc leva, quia vere ipsa sunt ossa mea. Qui statim surgens perrexit ad locum, et invenit sicut apostolus dixerat, et collegit ea indubitanter, et recondita in loculo diligenter abscondit et abiit relicto ibi socio suo. Quinque pro-

exquirendis Saracens illuc Longobardorum irent
navigia, nutu Dei inventum ibi monachum et sancti apostoli corpus tulerant, et abierunt. Supervenientes autem Saraceni circumdederunt navim illam in qua sanctum apostoli corpus ducebatur, ita ut spes evadendi nequaquam esset. Tunc subito factæ sunt densissimæ tenebræ ante Saracenorum naves, ita ut nescirent quo pergerent. Sicque liberata est navis illa. Quibus adhuc in mare commeantibus, unum ex nautis ejusdem navis a gravi valetudine obtenuit ipsius apostoli divina salvavit clementia. Exeuntes autem ad terram ingenti cum honore Be-

A neventum duxerunt sanctum corpus apostoli, atque in altario recondiderunt, anno ab incarnatione Domini octingentesimo nono, vicesimo quinto videlicet die mensis Octobris. Cujus prior quidem ex Indorum parte transvectio in Lippitanam insulam celebratur decima tertia die mensis Junii; dormitionis vero ejus festiva celebritas colitur, ut præmissum est, nono Kalendas Septembribus; sieque ter in anno sacratissima digne celebratur solemnitas ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANASTASII BIBLIOTHECARII EPISTOLE TRES.

EPISTOLA PRIMA.

AD CAROLUM CALVUM IMPERATOREM.

Contra salsas quorundam opiniones, asserentium beatum Dionysium, Parisiorum primum episcopum, non esse Areopagitam.

(Apud Sarum, Act. Sanct. ad 8 Oct.)

Domino piissimo et serenissimo CAROLO imperatori, Deique vere cultori, semper Augusto, ANASTASIOS exiguus apostolicæ sedis bibliothecarius, in Domino æternum cum Christo imperium.

Ecce imperatorum solertissime et Christianissime qui effodis et rimaris sapientiam sicut thesaurum, cui nihil sinistrum est, cum utraque nimirum manu pro dextera utaris. Nam sic humana Reipublicæ commissa secundum legem Dei gubernacula moderatis, ut divina quæque non deseras, sed præferas. Passionem sancti hieromartyris Dionysii quondam Arcopagitæ, postque Athenarum antistitis, quam Romæ legi cum puer essem, quamque a Constantinopolitanis legatis audieram, secundum jussionem vestram diu quæsitam, tandemque in maximo cœnobiorum Romæ sitorum repertam, etiam inter diversos langores positus, arrepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidi, quantum potui, auxiliante Deo, et si non ex toto verbum e verbo, sensum tamen penitus hauriens. Cesset ergo jam quorundam opinio, perhibentium non esse Areopagitam Dionysium eum, qui prope Parisium corpore ac virtutibus redolet: cum hoc et Græcorum quoque stylus, cum Latina lingua concordans, testetur et prædictet, in qua profecto natus est, et qua celsa scripta sua contexuisse probatur: præsertim cum manifeste sciamus, præcipios tractatores Ecclesiæ, qui Latino stylo scripsere, quid dubium in sancta Scriptura reperientes, mox ad Græca exemplaria currere, et ad eorum sensum, protinus a se omne nubilum ambiguitatis excludere.

Nec mirum, si quisquam doctorum erga plurima occupatus, nec Græcorum scripta rimatus, aliter senserit, cum ipse apostolus Petrus quædam sic

B tenenda esse putaverit, ut merito coapostolus ejus Paulus eum reprehensibilem judicaverit. Beatus etiam Cyprianus doctor et martyr, quiddam de rebaptizatione definivit, quod tota Ecclesia rejecit. Quid autem de sancto Augustino dicemus, qui etiam libros Retractionum, consciens nonnulla, quæ se bene sensisse dudum putaverat reprehendit. Nam Deus omnipotens nonnunquam dispensatorie gerens, cui multa revelat, quiddam opertum deserit, et quod alteri obserat, alteri reserat: ne tamen sine remunerationis dono relinquit, quod ex radice charitatis prodire non nescit: quia cum cor scrutetur, non tam dictum quam intentionis admittit effectum. Verum hinc multa, docente Deo, dicere possem, si non mihi præstationem, sed apologiam faciendi C propositum exstisset. Suscipe itaque, piissime imperator, Dionysium, ex Græcia iterato volatu venientem, et qui gaudes eo Latino eloquio habito, gaude et ab Archivo sermone donato.

Sane quia nonnulli beatum Dionysium πτερύγες τοῦ οὐρανοῦ a Græcis appellari commemorant: notandum quod hunc beatus Joannes Chrysostomus πτερύγες τοῦ οὐρανοῦ, id est volucrem cœli in ultimo sermonum describat. Quorum duorum nominum differentiam, sacri Evangeliorum atque psalmorum Græce scriptorum, libri demonstrant: nam in altero quidem Græce πτερύγες scriptum, codex Latinus non aliam, sed pinnaculum interpretari declarat. In altero vero πτερύγες crebro sermone Romano translatum, volucrem sonare designat. Hujus autem passionis textum beatus Methodius, qui a sede apostolica Constantinopolim presbyter missus, ejusdem urbis tenuit pontificium, et ex tunc inter sanctos ab omnibus ob sue confessionis et agonis certamen veneratur et colitur, edidit, pauca de multis præcedentibus scriptis excerpens. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter, et qui dedit amplum in terris imperium, tribuat in cœlestibus ditissimum regni præmium.

Actum mense Junio, inductione nona, anno pontificatus viri beatissimi domini nostri Joannis octavi

papæ quarto, imperii vero domini clementissimi Caroli semper Augusti primo.

EPISTOLA II.

AD EUMDEM.

De Areopagiticis et Joanne Scoto eorum interprete.

(Apud Usserium, Vet. Epist. Hibern. SyHoge.)

Inter cætera studia quæ tam laudabilis actio quam saluberrima commonitio, quin etiam odorifera vialis opinio de virtutum ac morum quantitate uomorum (o dictator inclyte!) mortalium mentes excitat, et ad effodiendum sapientiae hortatur velut thesauros; illud quoque non mediocriter est admiratione stupendum, quod non solum Latinos Patres, sed et Gracos r̄lmarī non cessas, et Romana lingua polentes Pelasgarum facis rerum non expertes. Tu quippe facis, qui ad faciendum suscitas et hortaris: quia et nos saepe magnam domum fecisse dicinur, non tamen manibus, sed affatis. Beatus itaque Areopagitæ Dionysius Atheniensis antistes (quem inter cætera constat industria tua, præstantissime principum, in Romanum sermonem translatum) tantum est, ut ipse patentius nosti, ad intelligendum difficultis, quantum sermone sublimis: imo quanto difficultia sunt intellectu et alta mysteriis, quæ ipse perscrutatus, superna revelante gratia, didicit; et arcana theologie (divina se ducente manu) ingressus in sanctuarium Dei ablatio velamine penetravit.

Mirandum igitur est, quia pietas tua nec talia indiscussa reliquit. Sed hic licet in terra ambulat, tanquam in celis conversans ambit: ita ut, veluti quidam (ut ita fateamur) angelus vel celestis homo, Sancta sanctorum ingredi contemplatione videaris, et ad abdita et adyta divinæ ineffabilitatis, quantum possibile est mortalibus, acutis spiritualium oculorum visibus accessisse credaris. Mirandum est quoque quomodo vir ille barbarus (qui in finibus mundi positus, quanto ab hominibus conversatione, tanto credi potuit alterius lingue dictione, longinquus) talia intellectu capere in aliamque linguam transferre valuerit. Joannem innuo Scotigenam virum, quem auditu compri per omnia sanctum. Sed hoc operatus est ille artifex Spiritus, qui hunc ardenter pariter et loquentem fecit. Nisi enim ex gratia ipsius igne charitatis flagrasset, nequaquam donum linguis loquendi procul dubio suscepisset. Nam hanc magistra charitas docuit, quod ad multorum instructiōnem et edificationē patravit.

Verum etsi ad mensuram datus est ei Spiritus, ipse tamen, paternis doctrinis imbutus, quantum potuit fecit, et prodesse proximis ultra vires tentavit. Si quidem præter illa quæ hunc latuisse probantur, ex his quæ sparsim a quibusdam de prædicti Patris sermonibus et epistolis ante nos interpretata inveniuntur, plurimum utilitati substraxit; quia tante studio verbum de verbo elicere procuravit, quod genus interpretationis (licet et ipse plerumque sequar) quantum illustres interpres vitent, tua pro-

Afecto solers experientia non ignorat. Quod cum non egisse ob aliam causam existimo, nisi quia cum esset humilis spiritu, non presumpuit verbi proprietatem deserere; ne aliquo modo a sensus veritate decidearet. Unde factum est ut tantum virum, qui per se (quia intima et ardua quæque utriusque philosophicæ penetralia rimari proposit) perplexus nostris intellectibus videbatur, intra eujusdam labyrinthi difficultia irretiret, et in antris profundioribus invisibiliter quodam modo collocaret; et quem interpretatum suscepserat, adhuc redderet interpretandum.

Quapropter ipse merito anxius, coepi sedulo quædere si forte reperiri potuisse præceptior quæquam, vel aliquod scriptum, quo enucleante, tantus Pater nobis liquidius illuscaseret; et quia jam per interpretis industriam linguae nostræ fuerat traditus, nostris quoque patulis [al., patulus] redderetur perfectius intellectibus: cum ecce repente paratheses sive scholia in eum (quæ Constantinopoli positus videbam) ad manus venere, quibus utcumque interpretatis, mihi aliquantulum magis emicuit, quæ videlicet in marginibus interpretati codicis ejus, ut in Graeco reperi, mox interpretata utcumque (donec a docto melius interpretarentur) respondentibus signis interpretis ego satis imperitus apposui, vestræque gloriose sapientiae potissimum foremittenda non immerito judicavi; ut scilicet, quæ fuit alterius interpretationis hortatrix et auxiliatrix, sit etiam nostræ qualisunque susceptrix et approbatrix. Ipsorum autem scholiorum sive paratheseon quæcumque in calce sui signum viviscae crucis habent, a beato Maximo confessore et monacho inventa narrantur; cætera vero sancti Joannis Seythopolitani episcopi esse feruntur. Sane ubi a verbis interpretis scholia ipsa disseuntur vidi, ut lector quid de apposita dictione interpretis senserit, quid scholion insinuet indifferenter agnoscat, et verba interpretis scholio inserui, et qualiter ea scholii compositor prætulerit, innui.

Sed et, sicubi opportunum fore conspexi, ex me quoque (quoniam esse aliter non potuit) paucissima quædam, et quæ facilius ab intelligenti agnosci poterant, interposui.

Præterea notandum est quod, licet tantæ glorie tantæque scientiæ sive antiquitatis iste sanctus Dionysius fuerit, nunquam tamen aliqua opuscula eum edidisse (nisi fallor) quæcumque orthodoxorum scripta traditio prodit, priusquam Rōmani pontifices (videlicet Gregorius, Martinus, et Agatho) dictorum ejus in conscriptis suis mentionem fecerint, et ea per haec probabilia judicantes admiserint, Gregorius scilicet in homilia capituli Evangelii de centum ovi-bus et decem drachmis; Martinus in synodo sua quam Romæ contra hereticos celebravit; et Agatho in epistola quam ad sextam synodum destinavit. Unde ego verum esse Græcorum opinionem conjicio, perhibentium libros ejus a prioribus hæreticis occulatos, donec longo post tempore ex opusculis ejus solus codex qui nunc habetur, est Romæ repertus, cæterisque nondum inventis, in Græciam asporta-

tus. Edidit enim alios, ut ipse innuit, libros; quos nec Græcus quisquam, nec adhuc potuit invenire Latini.

Et quidem Lucas in Actibus apostolorum xvii, 34, Eusebiusque Pamphili et Dionysius Corinthi antistes, de eo quædam miranda tradunt; quæ vero scripserit (nisi me oblivio fallat) omnino non tradunt. Sualet autem ad hoc ita credendum etiam illud, quod nemo probabilium tractatorum, sicut eis moris est priorum dicta excerptendi, et suis opusculis inserendi scriptis ipsius utitur, aut horum cuiuspiam reminiscitur. Denique vir magnus et apostolicæ sedis [al., vitæ] præceptor Constantinus & philosophus, qui Romam sub venerabilis memorie Adriano juniori papa veniens, sancti Clementis corpus sedi suæ restituuit (quique totum codicem memorati et memorandi: Patris memoriae commendaverat, et quantum utilitatis medulla ejus habebat, auditoribus commendabat, solitus erat dicere: Quod si sanctos, videlicet priores institutores nostros, qui hæreticos quosque vix et quodammodo cum fuste decollaverunt, Dionysium contigisset habere; cum acuto illos gladio procul dubio trucidassent; innuens profecto hujusmodi dicto, quia quorum os laboriosius et forte tardius obstruxerunt, facilius et acutius sive velocius (quæcumque et acutum significat et velox) obvintescere coegissent. At vero post prælatorum sanctorum sedis apostolicæ præsumum memoriam, tam sanctæ septima et octava synodus, quam Latini et Græci doctores, non solum quia venerabilis hic Pater scripserit innuant, sed testimonia ex Scripturis ejus frequenter assument; ut scilicet sensus suos et dicta tanti viri reddant auctoritatis pondere gravida, et cunctis mortalibus approbanda pariter et sectanda.

Deus omnipotens gloriam tuam a terrenis ad cœlestes regnum transferat quandoque.

Data viii Kal. Aprilis, indictione 8.

EPISTOLA III.

AD ADONEM ARCHIEPISCOPUM VIENNENSEM.

Mortuum Nicolaum papam uniuersitatem, electum vero in ejus locum Adrianum II.

(Apud Labbeum, Conc. tom. VIII.)

Domino sancto Patri ADONI venerando mihi et valde diligendo archiepiscopo, ego ANASTASIUS sanctæ Romanæ Ecclesiæ bibliothecarius plurimam opto salutem.

Triste tibi nuntium, prob dolor! nimium tristis, et gemens transmitto. Venerabilis quippe recordationis Pater et papa noster NICOLAUS ab hac misera

^a De quo vide Anastasii nostri prefationem in octavam synodus, supra.

A vita Idibus Novembribus ad celestem beatitudinem, ut credimus, ductus nos miseris et valde desolatos reliquit. Intrant enim post recessum ejus lupi rapaces non parentes Dominico gregi, quibus obsecro et per Deum contestor ut fortis ^b minas resiste, simulque deprecor ut orationes pro illo Domino sedulas dirigatis. Eheu! quam sero talem virum Ecclesia meruit, quam cito reliquit. Vere fateor, expedierat ut sol radios suos absconderet magis quam illa os vel oculos divideret, quos usque ad punctum decessus sui ad divinum obsequium aperuit, et ad Ecclesie profectus intentos semper exhibuit. Verum non congregatio omnis, quos ille vel pro diverso adulterii genere, vel pro aliis criminibus redarguit, ad hoc exarserunt, ut universa ejus opera destruere et cuncta scripta delere meditari non metuant. Quorum conatus idcirco creditur ad effectum venire, quia imperatoris cum his manus esse, falso ut credimus, dicitur. Hæc ergo cunctis fratribus nuntiate, et in quibus prodesse posse considitis, laborare pro domo Dei curate. Nam si tanti pontificis acta cassantur, vestra, quæso, ubi parebunt? Verum scio quia licet apud nos paucos, apud vos tamen reliquit sibi Dominus plurimos qui non curvaverant genua ante Baal. Habemus autem præsumum Adrianum nomine, virum per omnia, quantum ad bonos mores pertinet, valde strenuum et industrium. De quo adhuc utrum ecclesiastica negotia omnia, an partem curare velit, ignoramus. Penitus autem anima ejus ex aucta avunculi mei; vestri vero Arsenii, quamvis idem eo quod inimicitias multas obexit præsumis pertulerit, ac per hoc imperatori faveat, a studio ecclesiasticæ correctionis paululum refrigisset. Quem cito, quæso, vestris sacris monitis rursus inflectite, ne diebus suis dum valet apud suum imperatorem et summum pontificem Ecclesia Christi ^b, at maxime prima. Taliter merear vestra de prosperitate semper gaudeare.

EMBOLUM.

Adjuro autem ut omnibus metropolitis Galliarum intimatis ne si hic factum fuerit concilium, sic quasi recuperationem sui status assequantur, ut in derogationem defuncti præsumis prossilient. Præcipue vero cum hunc nullus redarguerit, et modo qui objectis D respondet non supersit, quamvis ille nec eo... publicam gesserit, nec hæresi unquam, ut flingunt, annuerit, sed zelo Dei quod operatur... Unde etiam scribo vobis et per Deum contestor ne consentiat neque approbetis, imo resistatis iis quæ contra NICOLAUM papam agi tentantur, quoniam auctoritas hujus Ecclesiæ mox dissolvitur, si præsum e... ad-dicitur.

^b Deest aliquid.

INCIPIT

PROLOGUS ANASTASII S. R. E. BIBLIOTHECARI
IN PASSIONEM SANCTORUM M CCCC LXXX MARTYRUM.

(Apud Bolland., 22 Junii.)

PETRO egregio episcopo sancte Gaviniensis Eccle- A ius explevi, malens penes doctos de inscientia reprehendi, quam apud paternitatem tuam pro inobedientia culpabilis exhiberi: præsentim, cum sanctitas tua in amore martyrum flagrans, non rusticam, qua et apostolus ante vocationem non caruisse manifestum est, sed triumphos eorum, qui ex ipsa minus urbana perfidia utrumque sciri possunt, attendat, et ad venerationem multorum enucleatos habere desideret. Bene valens diutius in Domino paternitas tua pro nobis orare dignetur!

Post translatam a me ad petitionem sanctitatis tuae passionem præcipui doctoris et martyris Petri, Alexandrinæ urbis episcopi, mihi præcipere voluisti, quod passionem sanctorum mille quadringentorum octoginta martyrum apud Græcos habitam Latino tradicerem eloquio. Quod, considerata imperitia scientiæ mee, primum quidem hoc aggredi non præsumpsi: deinde vero, paternitati tuae inobedientis apparere refugiens, parui, et, quod jussisti, cœlitus adju-

Sume, Pater placidus, multorum gesta piorum. Rusticus est sermo, calamus quem vertit Achivo.

ANNO DOMINI D CCC XC.

ERCHEMBERTUS
CASSINENSIS MONACHUS.

NOTITIA HISTORICA IN ERCHEMBERTUM.

(Apud Pertz, Monum. hist. Germ.)

Erchembertus, natione Langobardus, ut Leo B Ostiensis (*a*) refert, patre Adelgario, Pilano castro comitatibus Teanensis, ut videatur, oriundus (*b*), x Kalendas Septembres anno 881, ibi a Pandulfulo ejusque sociis Neapolitibus captus et omnibus bonis a pueritia acquisitis exitus, atque, ut ipse scribit, pedester ante equorum capita usque ad urbem Capuanam exsul evectus est. Deinde Capuae commoratus et sancti Benedicti regulam professus (*c*), in itinere (*d*) a Monte Cassino Capuam iterum a Græcis captus et cum sociis, quos inter præceptorem commemorat, male habitus; deinde vero per Neapolim Capuam reversus ibique cellæ cuidam sancti Benedicti præpositus est. Anno sequenti, cum Atenolofus possessiones sancti Benedicti infra urbem Capuanam satis fratribus exsultibus auferri præcepisset, ab Angelario abbatte Cassinensi et episcopo Romam ad Stephanum V papam missus est, a quo benedictionem fratribus privilegium cœnobii sui et litteras ad Atenolofum exhortatorias attulit. Quibus monasterio possessiones reddi impetravit, sed iram Atenolofi incurrit atque cella ab abbate tradita vi privatus est (*e*). Licet autem nec alia Atenolofi facta approbaret, sed dominandi habendique cupiditatem et severum ejus in filios sancti Benedicti imperium abhorseret, tamen tamen patriæ et gentis amor Erchembertum tenuit, ut victoriæ ad sanctum Cartium ab Atenolfo

de Græcis reportalam, qua Bardorum imperium stabilitum est, celebrandam sibi sumeret. Amicis igitur flagitantibus, ut historiam Langobardorum in ducatu Beneventano degentium inde ab ortu præcipue a tempore Adelgisi principis conderet, opus aggressus est, et non solum, ut modeste præfatur (*f*), Marcum et Lucam evangelistas imitatus, magis quæ auditu percepit, quam que ipse vidit, sed tempus etiam suum descripsit (*g*). Fecit id posteritatis ad exemplum, et ex opere ipso virum justum pliumque, patriæ amantissimum, miseras ejus dissidio priocipum ortas ex intimo corde lugentem, tum gloriam ejus pacis et securitatis studiosissimum agnoscat (*h*). Substituit in historia anni 889; fortasse morte præcessit, cum se res Widonis et Berengarii additurum in fine operis promisisset (*i*).

Liber a compluribus sæculorum x, xi et xii ineun-
tis scriptoribus in subsidium vocatus, in uno tantum codice Salerni circa annum 1300 exarato, ad nostra usque tempora devenit. Asservatur iste (*k*) in biblioteca Vaticana n. 5001 signatus, et verus omnium tam codicum recentiorum quales Romæ et in inferiori Italia exstant, quam editionum fons agnoscitur. Nam antequam Romanum affterret, anno 1560 a Marino Freccia exceptus est, cuius deinde exemplar complures viri litterati exscriperunt (*j*). Est membranaceus in 4°, littera Langobardica exaratus,

(*a*) Lib. 1, 47.

(*b*) C. 44.

(*c*) C. 61.

(*d*) C. 69.

(*e*) C. 1, 22.

(*f*) Cf. c. 21, 31 et secundam historiæ partem.

(*g*) C. 1.

(*h*) C. 74.

(*i*) C. 82.

(*j*) Vide Peregrini prefationem ad Erchembertum.

sed radendo corrígendoque, Frecciae ut videtur A t, g, p, s, tum plane superflua ponitur aut omittitur, manu, certe seculo XVI ita foedatus, ut legendi discernendique magnam mili interdum difficultatem objiceret. Quare haud raro scriptoris (*a*) et correctoris *2)* manus distingui eo magis necesse fuit, quod haec in editiones anteriores omnes derivata sit. Sed prima etiam manus tam scribendorum vocabulorum quam textus ipsius ratione a vera lectione, qualem ex prioribus capitibus et locis ex Erchemberto derivatis divinari licet, tantum recedit, ut reliquis praeterea subaldiis uti oportuerit. Adhibuimus igitur : 3) Chronicon Salernitanum, quod in eodem codice exstat, sed eodem modo depravatum est. 4) Leonis Ostiensis librum I, cuius capitibus 9-47, nostri capita 2, 3, 9, 11, 14, 16, 17, 19, 20, 23, 29, 33, 35, 37, 39, 44, 46-48, 61, 65, 66, 69 exscripta habentur. 5) Joannis Chronicorum sancti Vincentii ad Vulturnum, unde antiqua capitum 4, 20, 29, 32-36, 38, 39 lectio haud raro agnoscitur.

Quibus inter se collatis, cum scribendi ratione, quem in codice Vaticano saeculi XIII exeuntis offensimus, a sermone chronicorum antiquiorum Cassiniensium præcipue in usu litteræ c, quæ tuu loco

(*a*) Codex saepius scribit Ratchis (Ratchis), Igencium, conticuum (contiguum), corruptum (corruptum), dissensio (disseasio), scitus (situs), abscente (absente), procintu (procinctu), selus (scelus), silicet, defuncto, cuncti; litteram b interdum omittit in aut (haud), yems, ystoria, ausi (hausi), alitus, exalaverat, veatur (velhatur), traens (trahens), scribit in karena, hac (ac), habuit, habeantibus, hedilicare, his (is), hovile, honestatus; ubi et nos id servavimus. Praeterea b et v commutantur in valibus (balbus), Vari

t, g, p, s, tum plane superflua ponitur aut omittitur, recedere vidisem, in ea re codicis auctoritatem relinquendam esse censui, reliquis quam fideleriter fieri poterat servatis.

Editiones anteriores, ope apographorum codicis Vaticani institutæ, hæc fuerunt : A) Carraccioli inter antiquos chronologos quatuor Neapoli an. 1626 a Muratorio SS. V. p. 18 repetita; B) Camilli Peregrini, ope lectionem nonnullarum codicis Vaticani ab Holsenio subministratarum correcta, in Historia principum Langobardorum, Neapoli 1643, tom. I; unde a Burmanno in Thesaurus IX, P. I, Eccardo SS. I. 40, Muratorio SS. II. 257, et Pratiello I. 48 sqq., iterum expressa atque in SS. Gallicis Bouqueti tom. V, 324, VI, 205, VII, 155, excerpta est.

Adnotaciones editorum anteriorum, præcipue Pratielli, paucas tantum servandas duximus. Excerpta ex Gestis Romanorum pontificum de regibus Liutprando, Hilprando, Ratchiso, Aistulfo et Desiderio, auctoritate capitis I Erchempertii perperam invocata, eidem ab editoribus nonnullis tributa, Pauli Diaconi Historiæ Langobardorum subjicienda statuimus.

(Bari), velvis (beluis), improitas, præito, bassis (vassis) fribolum, b et g in Liguria (Liburia), b et s in assumitur (absunitur); d omittitur in animavertat, aiuvandum quemamotum; commutantur s et x in estremitas, iusta, iuxit (iussit) exitare (hæsilare); ph (f) et v in Vari (Phari); o et a in Longobardi, i et e in declevis et congemescit; i et g in agebat (aiebat), gurgium; u et o in commutatio; u omittitur in Agustus. Scribitur etiam semel frebis pro febris. Sed omnia ea haud constanter.

ERCHEMBERTI HISTORIA LANGOBARDORUM.

¶. Langobardorum ¹ seriem, egressum situmque regni, hoc est originem eorum, vel quomodo de Scandanavia insula egressi ad Pannoniam, iterum a Pannonia Italiam transmigraverint regnumque suscepint, Paulus, vir valde peritus, compendiosa licet brevitate set prudenti composuit ratione, extendens nichilominus a Gammara et duobus liberis ejus historiam Ratchis pene usque regnum. In his autem noui frustra exclusit zetas loquendi ², quoniam in eis Langobardorum desiit regnum; mox etenim historiographi doctoris est, maxime de sua stirpe disputantis, ea tantummodo retexere quæ ad laudis cumulum pertinere noscuntur. Ultimo autem compulsus ³ a compluribus ego Erchempert quasi

C ab b ortu ⁴ præcipue ab Adelgiso ⁵, insigni sagacique viro, hystoriolam condere Langobardorum Beneventum degentium, de quibus quia his diebus n*il* dignum ac laudabile repperitur quod veraci valeat stilo exarari, idcirco non regnum ⁶ eorum, set excidium, non felicitatem, set miseriam, non triumphantum ⁷, set pernicieum, non quemadmodum profecerint, set qualiter defecerint ⁸, non quomodo alios superavorint, set quomodo superati ab aliis ac devicti fuerint, ex intimo corde duceas alta suspiria, ad posteritatis exemplum succincto licet et inertii prosequar calamo ⁹. Hac quoque flagitatione devictus, non tantum ea quæ oculis, set magis quæ auribus ¹⁰ hausit, narrare me fateor, imitans ex parte dum-

VARIÆ LECTIONES.

¹ Longobardorum plerunque codex. ² add. sum. ³ abort : : : c. abortivus A. ab ortu B. ⁴ Adelgiso c. ⁵ regem:um c. ⁶ triumphum cod. ⁷ deferant cod. ⁸ catomo cod. ⁹ aribus corr. auribus c.

NOTÆ.

¹⁰ Id est, non sine causa zetas proiecta Paulum a sinienda Historia prohibuit.

¹¹ Sequentia interpretes vexarunt. Peregrinus et Pratiillus intelligunt, Erchembertum ab « Adelgiso » Langobardo, quem eundem fortasse qui cap. 68 occurrit fuisse credunt, excitatum historiam scripsisse; sed tunc quid voces quasi ab ortu significant

haud video. Igitur alia ratione explicanda sunt; Erchembertus dicit se a compluribus compulsum esse, ut Historiam Langobardorum in ducatu Beneventi degentium inde ab ortu principatus, præcipue ab Adelgiso principe, scriberet. Quod ita esse, opus ipsum indicat; incipit enim ab Arichis duce et inde ab Adelgiso ampliori sermone procedit.

taxat Marci Lucaeque evangelistarum praæconiis, qui auditus potius quam visus Evangelia descripserunt.

2. ¹ Igitur capta ac subjugata Carlo Italia (774), Pipinum silium suum illuc ² regem constituit, cumque illo stipatus innunerabili exercituum agmine crebrius Beneventum adiit capessendam. (781.) Quo tempore Arichis, gener jam fati Desiderii, vir Christianissimus et valde illustris atque in rebus bellis strenuissimus, Beneventum ducatum regebat. Qui audiens eos super se adventare, Neapolitis qui a Langobardis diutina oppressione fatigati erant pacem cessit, eisque diaria ³ in Liburia ⁴ et Cimiterio ⁵ per incolas sancta ⁶ dispensione misericordiae vice distribuit, titubans, ut conici valet, ne ab eorum versutiis Franci aditum introeundi Beneventum repperirent. (787.) Super Beneventum autem Gallico exercitu perveniente ⁷, predictus Arichis viribus quibus valuit primo fortiter restitut, postremo autem, acriter præpliantibus universa ad instar locustarum radice tenus corrodentibus, magis civium saluti quam liberorum affectibus consulens, geminas ⁸ soboles vice pigneris jam dicto tradidit Cæsari, hoc est Grimoaldum et Adelchisam, simulque cunctum thesaurem suum; ex quibus Adelchisa multa cum prece proprio restituta suo ⁹ genitori, Grimoaldum vero secum remeans detulit Aquis ¹⁰, collata Arichis pace sub fœdere pensionis.

3. Nactus itaque hanc occasionem, et, ut ita dicam, Francorum territus metu ¹¹, inter Lucaniam ¹² et Nuceriam ¹³ urbem munitissimam et præcelsam in modum tutissimi castri idem Arichis opere mirifico extruxit ¹⁴, que ¹⁵ propter mare contiguum, quod salum appellatur, et ob rivum qui dicitur Lirinus ¹⁶ ex duobus corruptum ¹⁷ vocabulis Salernum appellatur ¹⁸, esset scilicet futurum præsidium principibus superadventante exercitu Beneventum. [Hic ¹⁹ Arichis primus Beneventi principem se appellari jussit, cum usque ad istum qui Benevento præfuerant duces appellaruntur; nam et ab episcopis ungi se fecit, et coronam sibi imposuit, atque in suis cartis: *scriptum in sacratissimo nostro palatio*, in finem scribi præcepit.] Infra Beneventi autem mœnia templum Domino opulentissimum ac decentissimum condidit, quod Græco vocabulo Agian Sophian, id est sanctam sapientiam, nominavit; ditatumque amplissimis prædiis et variis opibus sanctimonialium ²⁰ corno-

Bium statuens, idque sub jure beati Benedicti in perpetuum tradidit permanendum. Pari etiam modo in territorio Alifano ²¹ Deo amabili viro ecclesiam in honorem Domini Salvatoris construxit, et monasterium puellarum instituit, atque editioni sanctissimi Vincentii martiris subdidit.

4. Defuncto dehinc Arichiso, consilio habito Beneventanorum magnates ²² legatos ad Karolum destinarunt multis eum flagitantes precibus, ut jam satum Grimoaldum quem a genitore obseruit jam pridem ²³ suscepereat sibi præses concidere dignaretur. Quorum petitionibus rex annuens illic continuo predictum contulit virum, simulque jus regendi principatus largitus est, set prius eum sacramento hujusmodi vinxit, ut Langobardorum mentum londeri faceret, cartas vero nummosque sui nominis characteribus superscripsi semper juberet ²⁴. Accepta denique licentia repedandi a Beneventi civibus magno cum gudio exceptus est. In suos ²⁵ aureos ejusque nomine aliquandiu figurari placuit, schedas vero similiter aliquanto jussit exarari tempore, reliqua autem pro nichilo duxit observanda; mox rebellionis jurgium initivit.

5. Hac etiam tempestate idem Grimoaldo neplum Augusti Achivorum ²⁶ in conjugium sunpsit, nomine Wantiam; set nescit, quoniam ob rem ad fructum minime pervenit. In tantum enim odium primus eorum avidus prorupit amor, ut sumta occasione Francorum circumquaque se repugnacium, more Hebreicu sponte eam a se sequestraret; dato ei bello repulsi, ad proprios lares eam vi transverit. Hoc quidem callide licet egerit, efferritatem tandem supradictarum barbararum gentium sedare minime quivit; nam tellures Teatensium et urbes a dominio ²⁷ Beneventanorum tunc subtractæ sunt usque in praesens, nec non et Nuceriarum urbs tunc capta est, set celeriter a fato Grimoaldo acquisita est (802), apprehenso in ea Guinichiso duce Spolitensium cum omnibus bellatoribus inibi repertis.

6. Frequenter autem Karlus cum cunctis liberis, quos jam reges constituerat, et cum immenso bellatorum agmine Beneventum præliaturus aggreditur; set, Deo decertante pro nobis, sub cœfus adhuc regimine fovebamur, innumerabilibus de suis peste perditis, cum paucis nonnunquam inglorius reverberatur. Unde factum est, ut Pipino regnante in Ticio et Grimoaldo præsidente in Benevento, frequentis-

VARIA LECTIONES.

¹ capitum divisionem Codex ante caput 44 haud agnoscit. ² Ita aut illis 1. habere videtur; illie 2. ³ Illyuria c. qui constanter liguria scribit. ⁴ sancta : c. ⁵ deest 1. manu 2. ⁶ ita 4 (1. 12); gemina c. ⁷ su : c. fuit 2. ⁸ a quo c. ⁹ met : c. ¹⁰ ita 4 scripsisse videtur; munivit et nova fabrica reparavit, quæ civitas 2. ¹¹ correct : c. ¹² ita 1? appellatum, quam civitatem sic idem princeps fortificavit ut 2. ¹³ Hic usque præcepit ex 4. (1. 9., qui ea ex Herchempero lundat, adsumta, in codice desunt). ¹⁴ ita 4.; sanctimonial c. ¹⁵ ita restituendum videtur, predicto alipha 2. aliphao 5. ¹⁶ magnantes c. ¹⁷ ita correcti; pridie c. ¹⁸ juberet muros Salerni Acherentie et Consie funditus everteret. Accepta. edd. ex 3. ¹⁹ suo c. ²⁰ acivorum c. ²¹ ita 2. dominis 1?

NOTÆ.

^a Pensiones.

^b Leburia, terra di Lavoro.

^c Ager Nulanus.

^d Tæstium.

^e Nocera.

^f Arichis Salernum jam ante adventum Caroli munierat. Cf. Mon. G. SS. 1, 118, 168, 169.

^g Ab occidente Salerni.

cium bellum veraret Beneventanos, ita ut nec ad momentum pax interfuerit illis viventibus. Erat enim uterque juvenili ætate nitentes et ad commotiones et bella declivi ^a. Pipinus autem, fultus suorum ^b præsidio bellatorum, jugi continuoq[ue] prælio exagrabat eum; Grimoalt vero et civitatibus munitis et primoribus quam plurimis constipatus, parvipedens ac despiciens illius persecutionem, in nullo cedebat ei. Aiebat ^c itaque per legatos suos Pipinus: Volo quidem, et ita potenter disponere conor, ut sic u[er]i Arickis genitor illius subiectus fuit quondam D[omi]n[u]s regi ^d Italie, ita sit mihi et Grimoalt! Quibus econtra Grimoalt asserebat:

Liber et ingenuus sum natus utroque parens;
Semper ero liber, credo, tunc deo!

7. (807.) Et hoc quidem ita de hac luce subtracto, Grimoalt alter suscepit jura Beneventi tenuenda, thesaurarius ^e videlicet divæ memoriae Grimoaldi prioris, vir quoque sat mitis et adeo suavis, ut non solum cum Gallis, verum etiam cum universis circumquaque gentibus constitutis pacis inierit foedus, et Neapolitis supra membratis gratiam pacemque donavit (808). Set quia antiquus hostis semper invidet pacatis et pli viris, atque bella et discordie semina in eis serere molitur, Dauferium quandam, virum spectabilem, suæ artis malicie ignivit, et cum nonnullis filiis Belial horrendum fecit inire consilium adversus principem satum, hoc modo depositis quippe in itinere insidiis, ut dum per pontem proficiseretur Veterissimæ urbis ^f ad predictam urbem Salernum properans, impulsus a membris Satante profundum, fluctibus ^g marinis immergeretur, easet beluis in pastum. Set revelante sibi occitorum cognitore Deo, suis ad se accersitis, jam dictum incolumis pertransiit pontem; eos autem, qui suæ salutis hostis fuerant, cepit et vinculis injecit. (816.) Dauferius vero quia tunc non aderat illic, hoc agnito, fugam arripiuit et Neapolitis susceptus est.

8. Quo comperto, Grimoalt non segniter egit, set confessim iter Neapolim agreditur, exercitu inique post se accelerare jubet. At ubi juxta memoratam peraplicuit ^h urbem ⁱ, juventutis populus ejusdem civitatis armis evectus, obvius illi audacter eminus exivit in prærium; quod ille ut intellexit, protinus itibera eorum revertendi prius irretire molitus est, et ita demum in eos insurgere voluit. Tantam denique hostium stragem cœpto bello inari terraque fecit, ut fretum adjacens vix per septem et eo amplius dies cruento occisorum purgaretur; in terra vero tumuli nunc usque intersectorum conspicantur cadaverum, et ut ab eisdem incolis referentibus compertus sum

VARIÆ LECTIONES.

¹ commotiones c. ² ita emendavi; fultorum c. ³ Agebat c. ⁴ regis f. ⁵ thesarius c. ⁶ fructibus c.
peraplicuit c. ⁷ u. continuo multe i. 2. ⁸ i. e. proditores; ppitori c. ⁹ i. e. inquiunt. ¹⁰ sema c.
¹¹ petulante c. ¹² sacione c.

NOTÆ.

^a Id est declives.

^b Vietri prope Salernum.

^c Id est, circum circa applicuit.

^d Id est advenam.

A quinque initia fere boninum eadem tunc in acie occupuere. Idem enim Dauferius una cum magistre militum qui tunc inibi regnabat, soli elapsi, fugiandi mentia illius urbis tandem ingressi, nec ibi sic quidem requiem capiunt; nam egressæ conjuges virorum pereniptorum gladiis, insequebantur illos, dicentes: Reddite nobis, o caduci viri proditori ^e, quos nequiter interfecisti! Quare, inquit ^f, adversus eos prærium insurgere conati estis, quem pro certo invictum scitis? Grimoalt vero acris eos insecurus est usque ad portam que dicitur Capuana, ita ut proprio conto eam perculeret; nec erat quispiam qui resisteret. Clausis tantum obseratisque foribus, qui remanserant infra muros se-tulaverunt. Reverso igitur Grimoaldo ad castra cum suo exercitu incolume, alitera die pro fatigio sumpto et pro interemptis affinis, jam dictus perfuga dux dedit in exenium octo milia aureos supradicto principi, et memoratum. Dauferium ad pristinam reduxit gratiam. Statim denique ob solitam misericordiam predicto viro donationem de rebus suis præcepto firmavit, gratiam vero familiaritate inquit primam non denegavit. Interea Radechis comes Consinus, Sico Agerentius castellanus, quem Grimoalt dudum prosekutum ^g recuperat honoribus plurimis deferens, sub dolo insurgeantes in eum, cum jam extremum spiritum traheret, gladio eum perempsit (817).

9. Interfecto igitur eo funocenter, predictus Radechis Siconem loco illius principem subrogavit. Ipse vero non malum post tempus cuncta viriliter mundana metu gehennæ abdicans, ad beati se contulit Benedicti suffragia, catenaque cervice tensa vincitus, ejus cœnobium Christo militatarus adiit, se reum quoque clamitans et inpium, se male egisse ac crudeliter vociferans, sicutque monachicum scema ^h sumens, in tanta se distinctione corporis animique coram oculis internis arbitris in eodem monasterio coarctivit, ut nulli scrupulum adsit omnium facinorum suorum veniam adipisci meruisse. Circuibat ille saepe diabolus girans septa sacri monasterii, et voce perspicua et multis audientibus clamitabat inquiens:

. Heu, Benedicte, mihi! Cur me undique rodis ⁱ loique
Me prius hinc pulso, nunc mea membra lucras!

10. (818.) Suscepito itaque Sico principatu, fœdus cum Francis innovavit, Beneventanos bestiali efferritate persequitur, atque se superstite filium suum, Sicardum nomine, heredem principatu efficit, virum satis lubricum, inquietum et petulantem ^k, animique elatione tumidum. (821.) Per idem tempus Neapolitis, quorum superius mentionem feci, bellum a Sicone ^l creberrimum motum est, et civitate valide

obsessa tellure puntoque ac fortiter jaculis et scor-
pionibus oppugnata, pene capta esset, si desuisset
ingenium. Nam juxta ora maris muro¹ arietibus et
machinis funditus eliso, jam cum catervatim populus
ingredi urbem niteretur, dux jam dictar civitatis,
data mox obside genitrice suo ac duobus propriis
liberis, magnopere eum callida arte exflagitans per-
nuncios misit² ita : *Tua est urbs cum universis quae
infra se retinet; placeat ergo pietati tua, ne inter
prædam detur; crastina autem die cum trofæo victo-
riæ glorioissime ingredere, possessurus³ nos omnia-
que nostra!* His ergo suggestionibus fidem accomo-
dans, diem sustinuit venturum. Subsequenti vero
nocte interrupta urbs muro firmissimo solidata⁴ est,
et crepusculo quo se suamque tradere pollicitus est
civitate, arna bellica suscipiens, contra eum se
erexit ingenti certamine. Oppressi igitur durius a ge-
nitore et filio per sedecim continuos annos cives
præfatae urbis, cum iam ad extremitatem maximam
pervenisset, ad Francorum se contulere præsidium.
Hic denique diebus præter illis cæsar Lodoguicus
cognomento Almus, filius Karli superioris augusti,
qui Luthorium natum suum consortem dum regni
asciret, ab eo una cum socia sua captus ac custo-
diis⁵ mancipatus est, set ab optimatibus⁶ suis
creptus, ad pristinam sublimatus est gloriam; qui-
bus anitentibus, obsidio ab illis aliquandiu suble-
vata est (831).

11. Circa hæc tempora gens Agarenorum a Baby-
lonia et Africa ad instar examiniis apum manu cum
valida egrediens, Siciliam properavit (832), omnia
circumquaque devastans; tandem civitatem insignem
Panormum nomine captam, nunc usque commoratur,
plurimasque in eadem insula urbes et oppida
dirruens, jam pene tota illarum gentium ditio ni
substrata congeiniscit. (840.) Inter haec moritur Lo-
doguicus, qui secundus in Gallia augustali præter
imperio, Luthorius supradictus illius regni hæres⁷
effectus est, atque ab hoc Francorum divisum est
regnum, quoniam Luthorius Aquensem et Italicum,
Lodoguicus autem Bajoarium, Karlus vero, ex alia
ortu genitrice, Aquitanum regebat imperium.

12. (833.) Sed ut retro verlam sermonem, mortuo
Sicone, Sicardus monarchiam solum optimuit, qui
jam cum patre saepius memorato per aliquot feliciter
imperaverat annos; cœpitque populum sibi commis-
sum ex levitate animi beluina voracitate insequi ac
crueliter laniare. Inter haec, ut Asverus Aman, ita
iste prætulit caeteris Rosridum quendam, filium Da-
serii cognomento Prophetæ, cuius consilii sub ver-
sione multa sacrilega ac blasima⁸ patrabat. Fuit

A autem idem vir in mundanis rebus prudens, et ni-
mium versutus, et ultra quam credi potest calidus;
adeo enim circumvenit præstigiis suis fallaciis su-
pradicatum⁹ vitru, ut illo abscite et dissentiante
nil unquam¹⁰ exercere vel ad momentum¹¹ ande-
ret¹²; sicque ab eo deceptus et inlaqueatus est, ut
germanum suum, Siconolfum nomine, gratis perpe-
tuò dampnaret exilio (834), cunctosque Beneven-
tanæ gentis proceres aut custodiis aut morti indide-
rit; ad hoc nimirum tendens, ut dum relictus ac
destitutus solacio esset optimatum, citra suam suc-
cunq[ue] sanguinis effusionem facillime interimeretur.
Quanobrem et Maionem cognatum suum tondere
jussit et monasterium retrudi, Alsatum¹³ denique,
quo nemo fidelior eo tempore fuit, virum illustrem
et fortissimum robore, laqueo suspendi fecit. Tunc-
que factum est ingens perjurium in Benevento, et
quo conicitur iram Dei primum fore provocatam ad
perdidandam terram.

13. Talia eo tractante, divina actum est dispensa-
tione, ut dum alium innocenter conaretur extingue-
re, prævenientem interim langorem ipse coelius
spiritu pariter et carne percusus interierit. Pris
enim quam obiret, ut cumulus suæ perditionis justus
augeretur, pro amore pecunia spectabilem et Deo
dignum virum sanctitate conspicuum, Deus dedit pa-
mine, beatissimi Benedicti vicarium¹⁴, a pastorali¹⁵
monasterio monachorum seculari¹⁶ magis potentia
quam congrua ratione depositus ac custodia manci-
pavit; cuiusque nunc usque cineres,¹⁷ quo recubat
humatus, nonnullos febre detentos variisque langori-
bus oppressos ex fide poscentes creberrime curare no-
scuntur. Quid enim dicam de hujus viri nequitius,
quando quidem distractis ecclesiarum cœnobiorum
que prædiis, nobilibus ac mediocrum rebus violenter
ablatis, secundum subputacionem dierum anni embo-
llismi¹⁸ et curtis¹⁹ opulentissimas aggregavit. (839.)
Hoc quoque misero ita obeante, paulo post a filii
vel Adelserio²⁰ nomine, Sicardus supradictus prin-
ceps gladio perimitur; Deo juste retribuente, qui
plerumque reddit iniquitatem patris in filios carnem
solunmodo feriens ulciscitur; ut quia Sico, geritor
suus, Grimoaldum, seniorem suum, indebitè occide-
ret, ueliscente Deo, filius illius a subditis interfici-
tur. Et isto modo decedente, percussor non in
laetus est. Nam parvo post tempore a Sicone notbo,
cognomento Albo, prædictus homicida extinxerat est.
scilicet ut juxta verbum Domini, qui gladio corporis
proximi transverbaverit, justo valde judicio talionem.
hoc est similem ultionem²¹, in se ipso experientia.

14. Decedente itaque Sikardo ab hac luce corpore-

VARIE LECTIONES.

rea, Radelgisus principatus regimen suscepit, thesaurarius ¹ præfati viri, in cuius electione omnis ut ita dicam Beneventi provincia consensit, vir autem blandus ac bonis moribus pollens. (840.) At ubi isdem primatum promeruit, Siconolsus, quem superius exulem premisi, a custodia carceris elapsus fugere latibulum cœpit, et ab Urso, comite Cousino cognatoque suo, aliquandiu latuit occultatus. Quo etiam tempore liberi Dauferii Balbi ², videlicet Romoalt, Arichis et Grimoalt, nec non et Guaiferius, Beneventi moenia relinquentes, Salernum invasere, Siconolsumque quo latebrani sovebat repertum, senorem sibi unanimiter constituerunt; factaque tunc talis dissensio, qualis nunquam fuit in Beneventum ex eo quo Langobardi in ea ingressi sunt. Ante adventum itaque Siconolsi in Salernum missus est Adelmarius a supradicto Radelgiso principe, ut filios Dauferii ad suam fidelitatem converteret; qui illuc abiens, astu doloso principem ³ deseruit et se illis sociavit ⁴, eosque ignivit deterius.

45. Eodem quoque tempore Landolus jam Capue præerat gastaldens, vir quippe ad bella promissimus debellator. Ille autem vetustam exercens inimiciam cum quibusdam de genere Seductorum, animo et gente crudelibus viperis, interfici fecit ex primis eorum septem viros, uni eorumque manibus abscondi; reliqui præsidium fugre sumentes, Benevento adeunt Radelgisum, adstrem suum. Landolus autem Siconolim ingressus, a Radelgisi dominatione se subduens Siconolsi sociatus est, ac primum cum Neapolitis pacis conjunxit foedera. Fretus itaque Siconolsus hujus ac liberorum ejus auxilio, totam Calabriam suo subdidit famulatu maximamque partem Apuliae; dein aduersus Beneventum præliis insurgere uititur, plurimasque urbes et nonnulla oppida ab ejus dominio auferens suoque juri ⁵ subjicit; et quia erat vir bellicosissimus, partimque metu, pene cunctum populum cum ambiens sequebatur. Prius enim quam Siconolsus Salernum obtineret, a prædicto Adelmario ⁶ Radelgisus invitatus et a suis stratoribus fraude suasus, Salernum quasi capturus adventavit. Quod pervenisset, castrametri grandi cum audacia placuit, set subito velud turbæ civitate isdem virum fatis Dauferii filiis egressus, eos inaudita cæde mactaverunt, bonaque eorum cuncta diripientes dediti sunt; et Radelgisus vix cum paucis inglorius fugiens evasit, nec ultra ausus est Salerni metas gressibus attingere.

46. (848.) Iliis quoque diebus Pando quidam ⁷ Barim regebat, qui Jussis optemperans Radelgisi, Saracenorum phalaugas in adjutorium accitas juxtamurum urbis et oram ⁸ maris locavit eorumrandas. Hui autem, ut sunt natura callidi et prudentiores

A. aliis in malum, subtilius contemplantes munitionem loci, interpœta noctis Christicolis quiescentibus per abdita loca penetrant urbem, populumque insontem. partim gladiis trucidarunt, partim captivitati ⁹ indiderunt. Supradictum vero proditorem gentis et patriæ, variis multisque suppliciis debachantes, postremo, ut vere dignum fuit, marinis sugillarunt gurgitibus. Quo comperto Radelgis, quia eos urbe nullatenus evellere quibat, corporis lamen quasi familiares amicos excolere et ad suum adjutorium scusim provocare; ac primum castrum Cananense ¹⁰ una cum Urso filio suo illis destinavit oppugnandum. Confestim igitur intimatur hoc Siconolsi; perstatim mora seposita eos debellaturus proproravit, atque super eos audacter irruens, cunctos qui fugere nequivabant armis stravit, tantoque Victoriae positus est trophæo, ut ex innumerabili ¹¹ aeie paganorum vix pauci elapsi essent, qui urbe residuis casum ¹² percunium explicarent. Rex vero eorum, Cælio nomine, solus cum dedecore fugiens, equo in itinere jam fesso ammisso, tandem valde lassus plantis propriis urbem intragressus est.

47. Interea Siconolsus Beneventum crebris præliis graviter affligebat, atque ut dici solet *mala arbor, modo malus infigidens est cuneus*, contra Agarenos Radelgisi Libicos Hismaelitas Hispanos accivit, hisque invicem intestino et extero altercantibus bello, ultramarina loca captivis nostræ gentis diversi ¹³ sexus et ætatis fulciantur. (843.) Quadam vero die convenire utræque acies in Furetilas Caudinas ¹⁴, commissumque est belli certamen, ac primo impetu Radelgisi pars victrix existens, Siconolsi exercitum totum in fugam vertit. Siconolsus autem in loco tuissimo tunc constitutus, cum paucis suorum mox super Beneventanos triumphantes ac suos ¹⁵ insequentes virili irruit animo, et non minima cæde prostravit; patrataque Victoria, plurimos eorum gladiis extinxit, nonnullos cepit, reliquos vero in fugam compulit. Fretus itaque frequentissimis victoriis, omnes urbes et castella a Radelgisi abstrahens jure excepto Siponto, Beneventum circumdedit oppugnandum; cumque telis et luce famis non mediocriter coarteretur, mandatum illico est Guidoni ut proponaret urbem. Erat autem idem Guido dux Spolitensis, Siconolsi cognatus, pro cupiditate lamen pecuniarium, quibus maxime Francorum subicitur genus, postposito vinculo parental i in adjutorium illico profectus est Radelgisi, atque per nuncios suggestis Siconolfo obsidente urbem, ut obsessione ¹⁶ relicta ad propria remearet, adiuvans inter cetera: *Permitte ¹⁷ me loqui cum Radelgiso, quia tua magis parti facio. Recessit igitur Siconolsus a loco illo; Guido interim applicuit, et accepta a Radelgiso unam sel-*

VARIÆ LECTIONES.

¹ thesaurarius c. ² balui c. ³ princeps c. ⁴ illisociavit c. ⁵ juris c. ⁶ adelmario c. cf. c. 14. ⁷ quidem corr. quidam c. ⁸ ora c. ⁹ captu ceteris erasis c. ¹⁰ in margine manu sec. xv vel xvi scriptum est civitas fuit, sed nunc est delecta, prope barolum et hodie locus dicitur prior ad canne. ¹¹ numerabili c. ¹² urbem r. casu c. ¹³ diversis c. ¹⁴ furetilas caudina c. ¹⁵ suo c. ¹⁶ extinxit c. ¹⁷ obsessione c. ¹⁸ permicte c.

lām pro septuaginta milibus nummis aureis, dirru-
pit quodcumque pollicitus fuerat suo cognato, et
alienans ab eo via qua venerat rediit.

18. Post hec predictus Guido suasit Siconolfo, ut
datis quinquaginta milia nummis aureis pro adunca-
tione provinciae Beneventanae, *Et optimere te, inquit,*
faciam eam hinc et inde, quasi palmo meciaris eam!
Cujus tunc consilio consciens Romam adiit, au-
reos tribuit, sacramenta dedit, jusjurandum suscep-
pit, nichil proficiens inanis abscessit. Erat autem ad-
huc inter Siconolsum et Radelgism frequentissima
pugnæ concertatio et cotidiana litium seditio, unde
et ex diversa parte quibus via justitiae displicebat alterna-
tum ab uno in alterum confugiebant, siebantque
crebra per rapinæ incestaque fornicationes. Erant
siquidem universi erranei et ad malum prompti, qua-
si bestiæ sine pastore oberrantes in saltuum. Set cum
fingiter civili bello invicem inter se lacerarentur, es-
seque omum pernicies et, ut ita dicam, animæ et
cordis extrema perditio, maxime quia Saraceni
Benevento degentes, quorum rex erat Massari, infra
extraque omnia funditus devastavit ita ut etiam
optimates filii pro nichilo ducerent atque ut ineptos
servulos taureis duriter flagellarent.

19. (855.) His quoque diebus mortuo jam dicto Lu-
thario, regnum Gallicum pentisfarie divisum est, quo-
niā Lodogulus et Karlus, germani ejus, Bajoariam
et Aquitaniam regebant, primogenitus ejus filius Lo-
dogulus nomine Italiam, secundus Luthorius Aquis,
tertius Carlactus Provinciam tuebantur. Huic ergo
Lodogulo augusto suppliciter relatum est per Lan-
donem coitem Capuanum, filium Landolfi su-
predicti viri, et per Ademarium jam fatum virum.
Qui licet erat admodum parvulus, pro Dei tamen
zelo eorum humilibus precibus aures accommodans,
etiam consensum præbuit; et celeriter veniens,
universos prophanae gentis hostes ab urbe vi dis-
trahi ac frances necari fecit (849); et præsentibus
qmibusc Langobardis, inter duos predictos viros
totam provinciam Beneventanam æquitatis discrimi-
ne sub surejmando dispergit. Hoc autem facto, non
diu supervixit Siconolus, set debitum mortis munus
exolvens, filium suum adhuc lactantem ministerii sui
reliquid heredem. Cui superest parum qui extitit Ra-
delgis. Quo migrato, Radelgarius filius ejus in prin-
cipatum loco ejus electus est, vir plane fortis viri-
bus et animo pius, ac corpore cunctis gratus.

20. Per idem tempus Agareni Barim incolentes,
cœperint devastantes stirpites depradare totam
Apuliam Calabriamque, ac pedetentim Salernum ac

A Beneventum depopulare initarunt (852). Tunc
iterum sugestum est lamentabili supplicatione jam
sepe dicto piissimo augusto per Bassacum venerabilem virum, beati Benedicti vicarium, et per Jacobum sancti Vincentii abbatem, ut properare quantocius dignaretur, et suo adventu eriperet quos ante
jam misericorditer redemerat: *Et simus, inquit,*
*fidissimi famulis illius, constitutaque nos subesse cui-
libet ultimo suorum!* Qui sine mora veniens, cum
incredibili multitudine Barim perrexit, set pro omnibus obliiti Capuani suam ultroncam sponzionem,
urbibus se recondentes, Landulfum tantum antistitem
vice sua illuc destinarunt. Videns autem supradictus
caesar et illorum fallacium et se nif proficere, sine
emolumento recedens abiit, concesso principato
B Saleritano Ademario, fortissimo et illustre viro, Si-
conoli filium exulem fecit. (854.) Interea obiit Ra-
delgarius Benevento; cui successit germanus ejus
nomine Adelchis, vir quippe mitissimus et amabilis,
cunctis, tantaque mansuetudinis, ut etiam ab exte-
ris diligenter. Set, quod pejus, provincia iu mutis
divisa ad exitium magis quam ad salutem de die in
dies a dominatoribus ducebatur.

21. Subtracto vero ex hac luce Landulfo Capuano
comite (843), ut post tergum redeam, quatuor re-
liquid liberos, Landonem videlicet jam fatum virum,
Pandoneum, Landonolum et Landolsum futurum
pontificem, vires singularis prudencia virtutisque
efficacia valde compotes; ex quibus Lando Ca-
puam, Pando marepahissatum, Landonolus Tea-
num regebat, Landulfus vero adhuc juvenis palati-
nis excubabat obsequiis. Hic autem novissimus,
ut post in patulo claruit, cum adhuc viscere gesta-
retur genitricis, eadem mater, cum se quadam die
sopori juxta viri dorsum dedisset, faciem igneam pe-
perisse visum experta est. Quæ fax cum humo solo
cecidisset, in maximum ignis globum aucta est, visa-
que est totius Beneventi confinium concremare, sic-
que cum sompno pariter et visio elapsa est. Quæ
nimum perterrita, proprio mox conjugi noesta cu-
ravit indicare; cuius visionis finem genitor ut audi-
vit, in paucis sillabarum dictionibus futura ejus
dira opera complexus est, dicens:

D Heu me, dulcis amans, quæ nos tunc fata secuntur,
Augurium sœvum monstrat tua visio dira!
Hac tuus hic ortus legitur qui clausus in alvo,
Diliget hanc ultimam spem qui sanguine caros,
Postremo rives viperino devoret ore,
Ac velud ignis edax rectorum pectora baret.

VARIÆ LECTIONES.

* concient c. * pariter? * devastaverunt? * flagarent c. * ita 4. (l. 29.) pentisfari c. * est. pan-
doem c. cf. c. 21. * filii c. * virum nec non per venerabilem abbatem Bassacum, ut ad has partes re-
uire cosque a nefandorum Saracenorum devastatione eripere tantisque calamitatibus suem dignaretur
Imponere pergit Leo l. 29. * parvulus? * consensum c. * hoste c. * distrai hac c. * pededentum
c. * intrarunt 5. * bassicum c. * præ 5. * sposionem c. * emolumento 4. * Adelgis eum honoris
deformis, sed quod pejus est etc. 5. * postergum c. * viros tutisque c. * compotens c. * mare-
pahissatum c. marepahis Suram ed. * ita emendari; indolis c. teneræ indolis ed. * palatis c. * et c.
* viso c. * indagare c. * ita corrigo; in pacis 1. in facis 2 infatis ed. * salta c. * orcus c. * ita
cum editis lego, aut illum c. * ducet 1. devoret 2.

Quod ille, in extasi mentis licet, prædixerit, nos quoque propriis intuiti sumus optutibus, qui innumera-biles incontes homines illius facto conspeximus pro igne & gladiis corruisse. Ignis itaque ille ipsum hu-mani generis sanguinem, qui postea eo operante funderendus erat, sub quadam ymaginis specie porten-debat; quod ne cui incredibile hoc aut ymaginarie forte confictum videatur, tot mihi testes sunt quot pene homines versantur in urbe. Hujus enim actio fi-nisque exitus in subsequenti propalabitur.

22. Horum denique genitor cum jam diei ultime appropinquaret, ut a referentibus audivi, vocatis li-beris suis hoc in edictum illis tradidit, ne unquam, quantum ad se pertineret ¹ sinerent Beneventum cum Salerno pacisci: quia non erit, inquit, *vobis profuturum*². Cuius monitum filii audientes, opere pariter patrarunt, atque suis borendibus in jus per-pe-tuum sicut a patre suscepserant reliquerunt. Magnum sanum ³ hereditarium suæ reliquorunt soboli, ad-versus divinum dumtaxat præceptum gerentes quod ait Jesus discipulis suis: *Pacem meam do vobis, pacem te linguo vobis* (Joan. xiv). Accepio itaque jure regnandi, modo ⁴. Siconolfo obsecuntur, parvipendunt imperii ejus, set præ omnibus Landonolfo contra-rius illi semper et ingratus exiit, adeo ut etiam filio illius natam suam necessitate ductus arraret. Hoc autem tempore Paulinus, Deo dignus et carus vir, Capuae præsul, ab hac carnea subtractus est fæce, atque Landone supradicte viro viriliter decertante, Landolsum, fratrem suum, episcopum ordinavit; set incongruam vicissitudinem filii ejus post patris in-tulit obitum, quos velud durissimos hostes vario ac perpetuo multavit exilio.

23. (851.) Mortuo itaque Siconolfo, ut unusquis-que quod sibi habile videretur ageret, alium ejus adhuc anno carentem ⁵ loco ejus subrogarunt ⁶. Tunc cœperunt prædicti fratres concives suos, partim ambitu, partim metu agitati, serina persecui in-guvie et custodiis mancipare; quamobrem et a Pandulfo consanguineo suo Suessulam ingenio au-ferentes, suæ ambitioni nixerunt, ipsum et liberos illius extores fecerunt, de quibus debine unum gladio ⁷, aliud igne perdiderunt, duosque super-stites jugi continuo dampnarunt exilio. Suessula-m autem postea a Landulfo Landonis filio captam, amnitente sibi Sergio magistro militum, quia socer erat illius, nunc usque retinet eam.

24. (856.) Hac tempestate, casu an judicio superno actum sit, tota urbs Sicopolis igne crenata est, ita ut ne una domus remaneret inusta præter episcopalis aula. Qua reperta occasione, Landulfo præsul et Landonolfo, germanus ejus, consili-

A inierunt, ut deserta angusti montis cohabitatione, ad plana et præclara campestria descenderent ad com-manendum: *Non sumus, inquit, caprearum ho-vile, ut in sazorum cavernis tueamur, ad humillaque denique descendamus, ut altos nos et inhumiles cir-cumpcientibus præbeamus!* Quibus tunc adsensum Lando minime præbuit, quia delirum ac frivolum erat, inter tot procellas urbem munitissimam dese-rentes ut suillo cœno locarent.

25. Hiis invicem ita altercantibus, duo prædicti viri cœperunt hædificare murum supra pontem qui vulgo Casilinum dicitur ⁸; quorum opera ut perspexit Lando, inchoavit ac mirifice perfecit hædificandam urbem. Ut autem munita est et habitari copta, super-venit Guido jam dicto cum universis Tuscis, et B obnsedit eam hinc et inde graviterque angustiavit (858), quia nolcabant subici Ademario jam fato viro. ob improbitatem Landolfi præsulis et Landonolfi, quoniam illum præ cæteris affectu favebat fraterno, aliis quasi exteris spretis. Dum enim valide intus affligerentur cotidiana pugna, et foris sata dele-rentur, tandem robore et violentia devicti colla sub-diderunt famulatui, excepto Landonolfo; quia nobrem Suram, cuncta oppida confinia a Landonolfo-domino-subtracta et Guidoni sunt tradita, sicut promisum fuerat. Quo facto in tantam animi tristitiam corrut prædicatus vir, ut in proximo spiritum exhalaverit.

26. Per idem tempus veterem inimicitiam vindicare volens Ademarius, filium ⁹ Marini Malfitani, cognatum videlicet Pandonis, dolo cepit, et Sergio magistro militum, cum quo sedus inierat, exulem tradidit; qua pro causa ab eodem Sergio etiam Marinus fraude captus est. Hinc etenim æternum jur-gium inter Ademarium et Pandonem ortum est; unde factum est, ut in seio Landone Landulfus epi-scopus et Pando suaserint Guaiferio filio Dauserii Balbi, et fecerunt apprehendere Ademarium princi-pem, et Guaiferium sponte ¹⁰ sibi seniorem elege-runt, jurantes ei gravi sacramento. (861.) Set oeius ad consueta vitia deflueutes, et huic statu post ex-cessum Landonis, socii illius, mentiti.

27. Mortuo denique Landonolfo (859), non mul-tum post Lando ¹¹ dira paralisi parcitur, lectione per annum integrum fessus delinebatur. Hoc agnito, Sergius magister militum præsidii illectus Ademarii, ut priora replicem, dirrupit juramentum quod cum Landone pactum fuerat, et adversus filium illius bellum excitavit. Nam octavo Idus Maias (8 Maii) quo beati Michaelis archangeli sollempnia nos sol-lempniter celebramus, quo etiam die priscis tem-poribus a Beneventanorum populis Neapolites for-titer caesos legimus, hac ergo die, nullum honorem-

VARIÆ LECTIONES.

¹ humanum. ² in partem. ³ profundum.

dans Deo, misit duos liberos suos Gregorium magistrum militum et Cæsarium, nec non et Landulfum generum suum Suessulanum, cum quibus Neapolitum et Malfitanorum exercitum tam pedestrem quam et equitum pene ad septem milia viros misit, dans ei in præceptum ut Capuam obsideret. Quibus audacter occurrit ceu leo servidus Lando junior, repperitque eos transvadatos pontem Teodemundi nos aeriler expugnantes; totis viris super eos irruit, atque cuneum eorum scindens gladiis ventilavit, captumque Cæsarium et ferme octingentos alios, reliquos in fugam vertit; sieque triumphans reversus est. Pando autem, illius avunculus, Ademarii metuens adventum, ad monumentum quondam Trassarii interim observabat excubias. Post hæc Pando, crepto Marino vinculis, Cæsarium cum universis libertati restituit.

28. (860.) Iliis quoque diebus Lando senior, crescente interim langore, ad extrema perduetus est, vocatisque duobus fratribus suis, Pando scilicet et Landolfo antistite¹, Landonem filium suum eis supplici prece commendare studuit, atque in manus eorum tradidit diens: *Teste Deo sanctaque ejus ecclesia, nobis eum commendabis, ut eodem in judicio futuro judicemini, quo eo in presenti abutis fueritis?* sieque humanum faciens obiit. Quo migrato, non diu ad juramentum perstitit fraternum; nam subdole propupiditate castaldatus et Landonem et ceteros fratres urbe repulerunt, et a Guaiferio alienati sunt, eis sacramenta recentia dederant, præcipueque Landolfs per evangelia missarumque sollempnia nec non et per manus sacras suas ille non semel jura verat. Hoc facto, Lando Caiaziae ingressus est, capto in ea Aioaldo, qui a prædictis viris eam ad custodiendum fuerat directus. Eodem igitur tempore Landolfs², frater Landonis, Casam Irtam³ cepit; set superveniens Pando, cepit eum cum quadriginta primoribus, quibus redditis, castrum Caiaziae recepit, et receptis illis Landonis a Guaiferio et Landolfo fratre eorum in Suessulanum. Quibus exterminatis⁴, minime quievit eorum rabies, set cooperunt eos persequi jugiter etiam terminos Suessulanum expugnantes. Hos siquidem Guaiferius princeps non segniter⁵ adjuvabat, et multotiens locum eedebat eis, nolens frustra Christicolum fundere cruentem. Set Landolfs præsul non hoc religionis gratia set imbecillitati deputans, vi suum germanum contra Christum Domini pugnare cogebat. Fretus ergo illorum trium, Maionis, et Maienolfi nec non et Radelgisi filii Adelgisi Beneventani prin-

A cipis, eum adversus jam dictum principem suum misit; set justo Dei iudicio, a quo omnis potestas et ordinatio consistit, ipse primus occubuit; nonnulli ex eis capti, reliqui autem fugati sunt.

29. (862.) Inter hæc Saogdan⁶, nequissimus ac sceleratissimus rex Misnachetum, totam terram Beneventanam igne gladiis et captivitate crudeliter devastabat, ita ut non remanearet in ea halitus⁷. Quamobrem et Gallorum exercitus crebrius adveniens⁸ eorum efferritatem opprimendam, set nil proficiens, via qua venerat repedabat. Unde factum est, ut Adelgisum Beneventi principem, coacta pensione et obsidibus, pacem eo⁹ firmaret. Quo tempore Maielpotus¹⁰ Telesinus et Guandelepert Bovianensis¹¹ castaldei multa cum prece conduxerunt B Lambertum ducem Spolitensium, et Garardum comitem¹², et obviantes eidem Saogdan, cum de Capuae depopulatione reverteretur, in Arrium¹³ tellure irruerunt super eum. Set exurgens jam dictus vir, et super Beneventanos et Francos sortiter se injecit, ac dirrupis cuncis, plurimos eorum intermit, nonnullos cepit et crudeliter extinxit; Garardus vero comes, Maielpotus, et Guandelpotus, sopradiicti viri, eadem in acie tunc occubuerent. Quia de re audaciam ex illo die potiorem sumens, Beneventum ejusque confinia funditus delebit, ita ut nullus locus præter urbes præcipuas ejus efferritati¹⁴ evaderet. Quibus diebus¹⁵ et castrum Benefranum¹⁶ cepit et coenobium sancti Vincentii martiris. Doprædavat, et pro hædificiis nova combustis tres milia aureos accepit. Hoc factio, et a vicario beati Bededi¹⁷ totidem numinos accepit.

D 30. (862.) Mortuo denique Pandone, Landolfs episcopus solus superstes remansit. Qui Pandonolsum, nepotem suum, vice patris sui Pandonis comitem in Capuam constituit, qui vulneratus ex prælio quo genitor oceubuerat semivivus evaserat. Hic autem in familiaritate sua habebat Dauserium cognatum¹⁸ Maionis; cuius versutias metuens Landolfs præsul, monuit Pandoneifum, ut, dato ei adiutorio, alibi eum ad commandendum destinaret; qui nolens illius consilio acquiescere, clam egressi tres germani ex urbe Potensi, cum eodem Dauserio castella invasere. Nam Pandonolfs Suessulanum, Landolfs autem Casam Irtam, Landonolfs Caiaziae¹⁹ ab illius genitore castrum jam dudum quassatum intraverunt, et cooperunt deprædare omnia in circuitu. Quos Landolfs ingenio decepit, similesque Guaiferium et Adelgisum principes deluisit, nec non et Landonis filios nepotes suos, quos jam pridie ex-

VARIAE LECTIONES.

¹ libertatis l. ² antistite c. ³ landolfs c. ⁴ casam iirtam c. ⁵ ex terminatis c. ⁶ signiter c. ⁷ fustra c. ⁸ nonnullis c. ⁹ Saogdan c. sed cf. c. 29. Saogdan 5. ¹⁰ alitus c. habitus 5. ¹¹ a. ali c. 5. ¹² n. cum en f. ¹³ Magdalene c. ¹⁴ bovianus c. ¹⁵ Garaudum comitem Marse-

torres¹ fecerat a solo proprio, dolo evocavit, fra-trumque suorum confinia deprædare fecitque suc-cendi. Dumque cotidie Capuae ruina excreseret, hor-tatus est idem vir filios Pandonis cum filiis Lan-donis², nexo fædere utrique urbem introirent ad commanendum. At illi³ ex diverso in unum coeuntes, sacramento juncti sunt, adieruntque urbem; quos statim⁴ prædictus vir arte sua sefelliit et perjurare fecit, illisque divisis, mentitus est. Qua pro causa etiam Pandonsus ad imperialem celsitudinem misit; epistolis ac jussionibus ablatis, in urbe memo-rata non est ingressus, quo usque veniret Lodogu-nus piissimus augustus, a multis per varia tempora invitatus.

31. Fuit autem idem Landolus, ut pollicitus in-seram (cap. 21), ex natura prudens, set ex consue-tudine callidus, lubricus nimium et petulans, ambi-tiosior omni homine, elatus supra quam credi potest, monachorum quoque infestor et prædator⁵, de qui-bus in tribunal tumidus sedens solitus erat dicere circumstantibus: *Quotiens monachum visu cerno, semper mihi futura dies auspicia tristia & subministrat*, justo valde judicio Dei, ut ab his incommoda tolleraret, quos velud nefandissimos hostes execrabit et persequebatur, a quibus etiam in futuro torquen-dus erat. Principis sui quoque derisor et perjurus, nepotumque suorum perosor, quippe qui neminem dilexit præter suæ carnis incentiva, pacem nunquam, nec in die obitus sui, amplexatus est. Sic ubi fede-rata sensit, lotus se strenue iniciens, zizaniorum se-mina sevit; quod si cui incredibile videtur, animad-verat, quot vicibus Guaiferium sefelliit, cui per ter juravit ipsumque ipse sibi principem instituit. Multo enim libentius cupiebat captivari animas hominum innocentium, quam vel parem eum habere, non dico seniorem, contra præceptum Apostoli gerens, qui ait: *Subdit, inquit, estote omni dicioni, sive regi tanquam præcellentii, sive ducibus tanquam ab eo mis-sis* (I Petr. ii); et alibi: *Non præest potestas nisi a Deo, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resi-stit* (Rom. xiii). His⁶ igitur, postposita ecclesiastica dogma juraque episcopalia, semiviros⁷ solummodo dilexit eosque cunctis præstulit, implevit nichilominus prophecia Ysayæ dicentis (cap. iii): *Effæminati dominabuntur eis*. Hujus enim ego facta viri minu-tum explicare si voluero, facilius ut reor tempus absumitur⁸, quam sandi sermo terminetur; tamen si quis medullitus nosse desiderat, versus a memet constructos⁹ requirat. Ante diem vero exitus sui Capuanum trium fratrum suorum filiis ita divisit, ut omni tempore inter eos gladius rixæ nunquam om-

A nimodo abesset; ut fateor si quis corde non percipit, oculis videat.

32. (866) Invitatus itaque Londognicus cæsar, ut prædicti¹⁰, in commune a Beneventanis, Capuanis cunctisque cummarcanis ad tuitionem perdita patræ — a Guaiferio minime hoc, quia pro Ademario¹¹ captione execrabatur — Beneventi fines per Suram ingreditur, atque prius monasterio Benedicti beati applicuit. Quo ad eum legati de diversis urbibus ve-nerunt; inter quos Landolus jam dictus et nepotes sui ex diverso venerunt. Suscepit igitur augustus, hoc est vir et conjux, a Berthario venerabili abbatte officiocissime, Landolus ad solitam vergens fallaci-am, Capuanos quos cæsari præsentaverat fugere compulit; ipse solus eum ea remansit, quasi satisfa-ciens, se nil culpabile penes eum gessisse. Prædictus itaque augustus Landolus¹² tunc pro nichilo du-cens, Capriam adiit, obsessamque tribus hinc inde mensibus¹³ funditus¹⁴ delevit, et cum civibus illius quodcumque placitum dare nolle, Lamberto comiti il-lius se tradiderunt; putantes se facere rectius, pessime corruerunt. Unde postea pro nichilo ducti, omni fere mense diversis judicibus dahantur in prædam. Hoc quoque ita peracto¹⁵, Guaiferio omni sine sponsione prius Salernum, et sic demum ab Adelchiso Bene-ventum exceptus est.

33. (867.) Sequenti autem anno multis fultus auxilia-toribus Barim perrexit, atque cum sepe dicto Saugda-ne¹⁶ augustalis exercitus pugnam commisit, a qui-bus et superatus ausfigit, amissa non modica parte bellatorum. Dehinc omnia eorum circumquaque sala comburens, Materiam adiit, quam et sine mora igne cepitque. Tunc venit Venusiam, castram etasque in ea ceperit renovare, et Barim hinc et inde graviter expugnans demolitus est; positoque presidio pugna-torum in Canusia, vicissim eos cornibus ventilabat. Quo terrore perculsi¹⁷, multi ad augustalem consi-gientes clementiam, dari sibi petebant dextras; qui-bus tunc solitam misericordiam non¹⁸ denegat. Post hæc itum est Oream^b urbem, sique itidem rever-sus est Beneventum, atque annite sibi dextera superna, cum jani ad extremitatem maximam perve-nissent Saraceni, missò exercitu Barim cepit, capio-va ea Sauglan effero rege cum aliis nonnullis satelliti-bus suis. Deinde (871 Febr.) Tarentum obsidere jussit.

34. Quibus ita patrat¹⁹, ut superius promissa promam²⁰, videns diabolus suos eliminari Christo-que universa restaurari²¹, principia recolens et dampna inferni dolens, suo instincto cœperunt Galli graviter Beneventanos persecui ac crudeliter vexa-re. Quia de re et Adelgisus princeps adversus Lodo-

VARIÆ LECTIONES.

¹ extorrens c. ² Ita B, Pandonis c. ³ ille c. ⁴ quo statim c. ⁵ predor f. ⁶ tristicia c. ⁷ I. e. Is. Hiis c. ⁸ assumitur c. ⁹ constructos c. ¹⁰ predixit f. ¹¹ Ademario f. ¹² Landolus c. ¹³ deest in c. sed restituendum ex 4. (I. c. 36.) et 5. (402.) ¹⁴ fundi c. ¹⁵ ita 5. pacto c. ¹⁶ Saugagne c. ¹⁷ pro-eulsi c. ¹⁸ deest in codice; non negavit 5. ¹⁹ Ita 5. paratis c. ²⁰ pronam c. ²¹ restauri c.

NOTÆ.

^a Id est eunuchos.

^b Uria, Orea.

guicum augustum erectus, cum suis Beneventi infra moenia degentem ac secure quiescentem astu¹ doloso² sanctissimum virum, salvatorem scilicet Beneventanae provinciae, cepit et custodiis mancipavit; bonaque ejus diripiens ditatus est, cunctosque viros exercitales spoliauit et fugere compulit, et de exuviis³ eorum onustatus est; impletusque est sermo Domini ex prophetia sumptus⁴: *Percute, inquit, pastorem, et dispergentur oves gregis* (Zach. xii.) Consistente itaque augusto in custodia, excutavit Deus spiritum Hismaclitum, cosque ab Africa regione protinus evexit, ut ulciserentur augusti obprobrium, sicuti filii Dei passionem Vespasianus et Titus viti sunt. Set defensio Domini dilata⁵ est in annos 42, juxta prophetiam Elisei, qui 42 pueros, a quibus illitus est, duobus ursis dedit in commestione; hujus autem contemptum nec in 40 distulit dies; ex quo datur intelligi, qualis quantusve vir iste fuerit, qui tam citio defensus est.

35. Absolutus⁶ autem, Domino iubente, cæsar insons, statim Saraceni Salernum applicuerunt quasi 30 milia; quam graviter obsidentes, hinc et inde cuncta forinsecus⁷ stirpitus⁸ deleverunt⁹, occisis in ea innumerabilibus colonis; et depopulati sunt ex parte Neapoliorum, Beneventum et Capuam. Quo tempore ambo Lambertii comites, augusti suorum mententes, Beneventum recesserunt, et ab Adelgiso honorifice suscepti sunt; quorum auxiliq fretus, super Saracenorum scaram¹⁰ irruit et viriliter stravit, occisis ex eis pene tribus milibus viris. Quibus etiam diebus Capuam juxta Suessulam mille ex eis peremrunt. (872) Cumque in hac obsidione prope terminaretur annus, missso exercitu jam dictus augustus per sugestionem Landulfi presolis — hoc enim solummodo memorabile bonum gessit a die ortus sui — et perdidit¹¹ ex prophanis in Capua ferme novem milia viros. (873.) Post hæc per semetipsum dignatus est advenire¹² Capuam; cuius advento cognito, Saraceni Salernum reliquentes, Calabriam adeunt, eamque intra se divisam repperientes, funditus depopularunt, ita ut deserta sit veluti in diluvio. Prius enim quam fugam arriperet nefanda gens, hujusmodi signum de cœlo Deus multis ostendit: faculam igneam perimaximam præperte¹³ cursu in medio navium jetit, quam mox secuta est tempestas, quæ cunctas liburnas frustatim dirrupit. Guaiferius vero pro sua obsessione primum Petrum cognatum suum et Guaimarium filium suum legatos ad jam fatum augustum misit; quos ille consilio Landulfi retinuit et exilio destinavit. Cujus eciam postea duos filios obsides suscepit et Langobardiam misit.

36 Per idem tempus jam dictus cæsar Landulfum in familiariatem asciscens¹⁴, tertium in regno suo

A constituit; qua electione illectus¹⁵, archiepiscopatum totius Beneventi omni aviditate, et ut Capua metropolis fieret, quæsivit; set, non Domino sinente, ad prefectum minime pervenit. Lodoguicus autem volens Beneventum acquirere, set minime valuit, ad propria recessit, conjugem natamque suam Capnam, relinquens; qua occasione reperta, idem Landulfus Guaiferium principem, cui noviter juraverat, apprehendi fecit et in custodia detrudi¹⁶. (874.) Set quia non ea contigit illis quæ putabant, dimissus est, et filios Landonis, Landonem scilicet et Landoulfum¹⁷, cognatos suos, pro se obsides dedit; quos secum remeans augusta detulit, Ravennam exilio reliquit. Proles autem ipsius augustæ Capuae remansit, illaque abeunte, non multum post genitor illius, divæ memoriae Lodoguicus, diem clausit extremum (875), sieque filii Guaiferii et Landonis absoluti sunt. Qui dum ad proprium solum repedassent¹⁸, filios Pandonis extra urbem suam exules invenerunt, sociatique sunt illis, quorum nexionem¹⁹ Landulfus et intellexit, doluit, Guaiferium principem mox evocavit ad solatium suum; qui sine mora veniens, utroque que fratres subdidit faintulatu*m* illius.

37. Cur autem jam dicto augusto supradictum approbrium Domino permittente Beneventani inferre quiverint, de multis duo inferam. Primum quia veniens quodam tempore Romam, ut duos episcopes condempnatos ad pristinam reduceret dignitatem, et dum nollet ei consentire²⁰ Nicolaus papa, vis Deo plenus, secundum antiquum morem obviam ei venit candidatum sacerdotalem agmen; at ille, spreto timore Dei, fustibus clerum cædi fecit, crues vero omniaque sacra ministeria pedibus calcari, Romanique pene miliari spatio deprædatus²¹ est, vicariumque Petri beati quasi vile mancipium ab officio sui ministerii, nisi Dominus restitisset, privare voluit. Secundo quia capta Bari et Saugdan, omnium hominum flagitosissimo²², non juxta voluntatem Domini eum protinus, ut dignum erat, crudeliter interfici fecerit; oblitus videlicet, quid Samuel coram Saule de Agath pinguisissimo²³ rege Amalechitarum egerit, quomodo eum in frusta discripsi fecerit (*I Reg. xv.*); quemammodum etiam quidam propheta Samaria regi de quodam sclerato viro dixerit: *Quia dimisiisti, inquit, virum morte dignum, erit anima tua pro anima illius* (*III Reg. xx.*).

38. Dimisso igitur Adelgis Lodoguico cæsare, thesaurum omne retinuit, et Saugdan et Annosum, nec non et Abadelbachi. Receptis²⁴ etenim viribus Saraceni in Tarentum, quos pene captos reliquerat augustus²⁵, ceperunt pedetemptim Barim et Cannense²⁶ territorium deprædare; quibus ter occurrit Adelgis in finibus Apuliae. Quibus nil prævalens,

VARIÆ LECTIONES.

¹ actu 5. ² ita 2. 5. : : : : 1. ³ ita 5. ex : : : : c. ⁴ suptus c. ⁵ dilatata c. ⁶ ita correxi; A solo c. cf. 5. ⁷ fori : : cus c. ⁸ stirpatus 1. ⁹ delauerunt c. ¹⁰ sacram c. ¹¹ permit 5. ¹² adueniret c. ¹³ ita 3. pbē c. ¹⁴ ascicens 1. alicens 2. alliciens A. B. ¹⁵ innetus c. ¹⁶ retrudi 4. ¹⁷ Landulfum 3. ¹⁸ repedasset c. ¹⁹ nescione c. noxiōnem 3. ²⁰ consentiret 1, ²¹ deprædata c. ²² flagitioso c. ²³ ita 5 reptis c. ²⁴ augustum c. ²⁵ cumense 5.

invictus et triumphator¹ abscessit. Quo tempore A (876) Utmagnus², quia Saugdan exul fuerat, ab Africa cum Annoso veniens, Tarentum intravit, rex effectus est, egressusque, Beneventum graviter deprendavit et Talesam et Alipham; tantaque Victoria adeptus est, ut Saugdanem iam sepe dictum potestatem ab Adelgiso recolligeret; nam Annosum et Abadelbach ante apocrisarios³ miserat. Hoc audientes qui Barim residebant, Gregorium, bajulum imperiale Graecorum, qui tunc in Odronto⁴ b debat, cum multis exercitibus asceruerunt, et Barim introduxerunt ob Saracenorum metum; qui statim apprehensum gastakleum illiusque primores Constantinopolim misit, ut quibus jurejurandis fidem dederat.

39. Interea ipsi Graeci crebrius legatos cum sce-
dis⁵ Benevento, Salerno et Capua dirigebant, ut ab his auxiliarentur contra Saracenos; set hi⁶ uno animo eorum spernebant flagitationes. Tunc Salernum, Neapolim, Gaietam et Amalfim pacem haben-
tes cum Saracenis, navalibus Romam graviter an-
gustiabant depopulationibus⁷. Set cum Capius
filius Juditae sceptrum⁸ insigne Romam suscep-
pisset (875), Lambertum ducem et Guidonem, ger-
manum illi⁹, Jobannis papae in adjutorium dedit,
cum quibus¹⁰ Capuam et Neapolim protectus est
(876). Guaiferius in cunctis optemperans¹¹, et sedis
derrupit et multos ex eis peremuit. Sergius vero ma-
gister militum, consilio Adelgisi et Lamberti dece-
ptus, noluit se ab illis alienare, qui statim anathe-
matizatus est, et cum Guaiferio belligerare coepit
(877). Unde contigit ut ipse octavo die anathematis
22¹² Neapolites milites apprehensos decollari fecit;
sic enim monuerat papa. Quo¹³ etiam anathematis
multatus idem Sergius, non multo post a proprio
germano captus est, et Romam mittitur suffosus
oculis, ibique miserabiliter vitam finivit; ipse autem
frater ejus in loco illius se ipsum principem instituit.
Adelgis vero dum castrum Trebentensem¹⁴ obsi-
dens¹⁵ caperet (878), ad propriam remeans urbem
a generibus¹⁶, nepotibus et amicis¹⁷ extinctus est,
et in loco ejus Gaideris, filius Radegari¹⁸, nepos
extincti, ordinatus est; electusque¹⁹ est Cailo et
Dauferius, generi²⁰ illius. Hic etiam principare vo-
luit, cuius cupiditate sacerorum suum peremuit. Hic
quoque susceptus est ab Athanasio, episcopo et ma-
gistro militum.

VARIAE LECTIONES.

¹ triumphator 5. ² Atmanus 3. Athmannus 5. ³ antea porcrisarios 1. ⁴ Idronto 3. Ydronto 5. ⁵ sedis c.
⁶ ita 4. 5. in p. ⁷ pacem habentes, cum saracenis navalibus, romam g. a. depopulacio c., pacem ha-
bentes cum Saracenis, navalibus Romam gravi angustiabant depopulatio 3. cui Leo Ostiensis l. c. 40 suf-
fragatur; pacem h. cum Saracenis navalibus, Romam gravis coangustabat depopulatio 5. ⁸ septrum 4.
⁹ illius 3. 5. ¹⁰ q. idem apostolicus Neapolim Salernumque p. est 4. ¹¹ papae o. 3. ¹² XXV. 3. 5.
¹³ quod c. ¹⁴ micitur c. ¹⁵ Trivensem c.; in margine codicis nostri legitur: civitas est et vocatur Triven-
tum et de novo hodie est ei... coicatum. ¹⁶ obsidē c. ¹⁷ amicis in via non longe ab urbe interfectus est
anno principatus sui mediante vigesimo quinto, et 5. ¹⁸ radegari: : c. ¹⁹ electusque c. 3. ²⁰ gener 3.
²¹ unanimiter c. ²² supradict' c. ²³ ita 3, legatos invitabant c. ²⁴ peramplicuit. ²⁵ luntris c. ²⁶ fluvi' c.
²⁷ parte c. ²⁸ iuncti c.

NOTÆ.

^a Id est generis.

^b Regioneum Capuae veteris.

^c Fratreuelas.

^a An Othman, Osman?

^b Otranto.

^c Id est Saracenis.

40. (879) Hiis quoque diebus Landulfus iam fatus
præsul percussus interiit; qua die suæ correctio-
nis ab omnibus presbyteris sancti Benedicti cavallos
expectabat, ut in baratrum non absque equis rueret.
Videntes autem nepotes illius depositionem, in unum
collati divisorant inter se sub jurejurando Capuam
aqua distributione. Pandonsus urbem Tianensem
et Casam Iram, Lando Berelais^d et Suessam, alter
Lando Calinum et Caiaziae, Atenoflus coepit hædi-
care castrum in Calvo, Landulfum autem adolescentul-
lum Landoni filium alii sacramento, nonnulli essen-
su unanimiter^e pontificem constituerunt. Set segnitie
proprii genitoris, qua naturaliter torpet, detentus,
non est mox sacramentus, sacramentum autem frater-
num non diu existit illesum; nam a quarto Ydus
Martii usque 7. Ydus Madii vix perduravit. Cupidi-
tate etenim extorti, alii Pandonis Landenulsum et
Atenulsum fratres^f suos, filios videlicet Landonulfi,
dolo ceperunt et custodiæ indiderunt, rapto,
ab eis Caiaziae castro, quod eis sacramento spoule
ipsi in sorte cessarunt.

41. Set, ut copta breviter persequar, alii Landonulfi juncti cum filiis Laandonis, ad auxilium Guaiferii principis se contulerunt, a quo aliquando et tutati sunt. Similiter Pandonsus ad eundem Guaiferium legatos cum chirographis variis misit; set ab eo minime receptus est, favens supradictis^g fratribus. Cernens autem prædictus vir omnino se destitutum, Gaideris principem et Gregorium, augustorum bajulum, qui tunc cum dicto Guaiferio Nolam ad colloquendum in unum convenerant, ad Beneventum properabant, legatis invitabat^h, ut qui via primum veniret eum ad adjuvandum, et esset illi subditus. Quibus ex diverso sine mora per Caiaziam Sicopoliisque adventantibus, ab occasu juxta urbem Capuanam resederunt; Guaiferius autem econtra ab ortu solis adveniens, Berelais, hoc est amphitheatrum, perapplicuitⁱ cum suis, et vallata est civitas hostibus.

42. Inter hæc Pandonsus rennuit subdi Gaideriso, sicut promiserat, renitente maxime Landone filio Landonolfi, cognato eiusdem Gaideris; qua de re et dictus bajulus et idem Gaideris alienati sunt ab eo. Mox alii per urbem Capuanam, nonnulli luntris^j fluvium^k transierunt partem^l ad alteram, Guaiferio sociati sunt; et recollectis Landonulfo et Atenoflo fratribus junctis^m, volentes Pandonsum,

subdere Guaiferio; set non quiverunt, eo quod nolabant fratreles suos recipere intra urbem; idcirco Guaiferio respuebatur. Cognoscentes autem supradicti viri versutias Pandonolfi, reversi sunt ad propria; Guaiferius autem tunc remansit Capua urbe. Hac quippe tempestate pene omnes Capuani illustres et omne vulgus cum uxoribus et liberis omnique,¹ cum suplectili² urbe egredientes, alii filii³ Landonis, nonnulli autem ex eis filii⁴ Landonolfi adhaeserunt, factaque est inter eos valida concertatio et pessima desolatio. Nam Guaiferius hostiliter juxta murum urbis residens, obsidebat eam; ultra fluvium vero cum Francis Lamberti comitis Landonem constituit.

43. Alio quoque anno (880) superveniens jam fatus Guaiferius princeps cum Amelitanis tempore messionis, et obedit dictam⁵ urbem undique; factaque pace inter se fratres sub sacramento, ita dumtaxat ut neuter eorum triticum de agris prins recoligeret in urbibus suis, quam ab apostolica autoritate anathema mitteretur super eos; ut ingressus dictam in urbem, nullus eorum super alios auderet insurgere. Guaiferio igitur reverso ad solum proprium, illico Pandonulfus sacramento oblitus, perjurus effectus est; nam Roniam ut spoponderat minime missos destinavit, et contra animam suam agens, triticum omne recepit; quem statim ultio divina subsecuta est; nam cœlitus ignis immissus est et pene medianam⁶ funditus consumpsit memoratam civitatem.

44. Per idem tempus Athana sius præsul Neapolis magister militum præterat; qui, ut præmisimus, exultato fratre proprio cum Saracenis pacem iniens, ac primum infra portum æquoreum et urbis murum collocans, omnem terram Beneventanam simulque Romanam necnon et partem Spoletii dirruentes, cuncta monasteria et ecclesias omnesque urbes et oppida, vicos, montes et colles insulasque d'prædarunt. A quibus etiam sanctissimi Benedicti coenobia decennissima, toto orbe veneranda, et sancti Vincentii martiris monasterium igne exusta sunt, aliaque innumerabilia, excepta Suessula, quam veraciter Christianorum fraude miserabiliter suffossa est. Huic igitur sociatus est Pandonulfus, cuius amminiculo fretus, acrius cœpit persecui fratreles suos; ac primo tempore labores eorum hinc et inde vastans abstulit, atque cum Neapolitibus, Caetanis ac Saracenis unitus, biduo super castrum Pilense irruens expugnavit; nichilque proficiens, inanis abscessit. Sequenti vero anno (881) generaliter motionem faciens cum suis, Neapolitibus, et Saracenis, super colossum⁷, quo filii Landonis degebant, insedit, prius

A tamen illos qui residencebant in terminis juxta arenam pecuniata depositi et Capuam remisit; illis vero, videlicet filiis⁸ Landonis, in amphiteatro⁹ circumseptis, pacem cessit, accipiens ab eis Liburiam sub sacramento. Qua etiam vice memoratus Pandonulfus denuo super Pilanum castrum¹⁰ cum Neapolitibus improvise irruens, fraude cepit, ab eis qui interius morabantur traditum; ubi et ego captus sum et omnibus bonis a pueritia acquisitis¹¹ exutus. Ipse pedester ante equorum capita usque ad urbem Capuanam exul evectus sum, decimo Kal. Septembris anno Domini 881.

45. Pandonulfus autem confestum exercitaliter super Calvum proiectus est, stipatus agmine Neapolitum, ibique munitionem extruens residuebat; sed filii¹² Landonis cum suis viriliter eis resistentes, subito inde recessit, a filiis Landonis jampridem ablata¹³ Suessa, sacramento eis olim largita. Sed ut ad priora nunc calamum vertam, apprehensus Atenulfus a suprasato viro, Lando germanus ejus non sequenter egit, nam mox Calvense castrum, propter quod captus est idem Atenulfus, cum suis cœpit habdicare. Pars autem nobilium parata erat ad prælium, et pars vulgi vallis et parietibus construebat, sieque consumatus est. Post biennium ferme igne consumptum, ab eodem Landone reparatum est menoratum castrum, quo abiens cum universis suis et casis datis per singulos concives oppidi de ministerio suo, et vasis vinariis, victualium quoque et vinum, omni vigilancia desudans ad pristinum statum dictum oppidum erexit.

46. Et hoc in superiori parte non est prætereundum annectere, quod in principio rixæ, cum idem Pandonulfus fratreles suos persecutus besuali efferitate, Landulfum electum filium Landonis, de quo supra mentionem fecimus (cap. 40), cui sedem sancti Stephani episcopalem ipse sub jurejurando tradiderat, a claustro¹⁴ episcopii expelleens et humili loco¹⁵, in cellula scilicet ministeriorum, degere constituit, et sibi in zetula¹⁶ episcopali mansionem exhiberi jussit; quod et factum est. Hoc cernens fatus¹⁷ Dei electus, metuens dicti viri versicias, egressus ex urbe, episcopalem ad sedem propriam beati protomartiris properavit, quo possit quietam ducere vitam. Interea, occasione reperta, Landonulfum germanum suum conjugatum clericum fecit¹⁸, mitiensque Romam Johanni papæ, episcopum fieri exposcit; in quo et exauditus est.

47. Hac pro insania et fraterna civilique expugnatione enixius flagitati, Bertar sagacissimus abbas monasterii supradicti sanctissimi Benedicti, et Leo venerabilis præsul Teanensis¹⁹, Urbem profecti sunt,

VARIA LECTIONES.

¹ omnique cum omni s. c. ² suplectili c. ³ filii c. 5 ⁴ dictum c. ⁵ media c. ⁶ filii c. ⁷ amphitheatro c. ⁸ exquisitis c. ⁹ ablatam c. ¹⁰ caistro e. ¹¹ humili c. ¹² factus f. ¹³ teneanensis c.

NOTÆ.

^a Capuz veteris amphitheatrum. PRATILL.

^b In comitatu Theanensi haud longe a castro Conca,

iu monte Piano. PRATILL.

^c Mansiuncula.

^d Scil. Pandonulfus.

adieruntque dictum pontificem, obsecrantes eum suppliciter, ut tam grave pectorum non ageret, unde ruina terrae et sanguinis effusio procul dubio fieret. Cui etiam dictus abbas expresse inquit: *Certe si hac exercueris tua potestas, talem ignem illuc accendis ad te usque pertingentem.* Prevalens tamen voluntas pontificis, Landonulfum episcopum ordinavit. Hoc ideo factum est, quia Pandonulfus prius se subdiderat dicto papae, in cuius vocamine et cartae exaratae et nummi figurati sunt. Juxta præsciencia dicti abbatis talis itaque ignis exortus est, ut ⁴ omnis Beneventana tellus et ipsa Romana a Saracenis funditus depopulata sit. Qua pro causa dictus papabis venit Capuam. Ac primo dum resedisset juxta urbem in loco qui Antenianus dicitur, omnes Langobardi hostiliter illum adeunt; nam ex una parte Athanasius episcopus cum Pandonulfo aderant, ex alia vero parte utriusque fratreles ⁵ cum Gaideriso et Guaimario ⁶ principibus habentibus Græcis ⁷ ad venerant, et cotidie, presente papa, utræque acies in procinctu prosiliebant. Qua honoratus intentione, Laudonulfum ⁸ ... pridem electum consecravit episcopum in ecclesia beati Petri Capuam, eundemque episcopatum inter ambos æqua sortione dividi præcepit; ecclesia vero in qua consecratio celebrata est, paulo post a Saracenis, a Pandonulfo advocatis et ab Athanasio missis, igne media exusta est.

48. Circa hæc tempora Guaiferius princeps monachus effectus est; langore depresso gravi, diem clausit extreum. Et quia ob incursione Hismaelitarum corpus illius ad coenobium Benedicti patris ferri non valuit, Teanensi ⁹ in castro ejus in ecclesia humatum est, donec cœlitus requie præstata sanctum ad locum vechatur. Per idem tempus Iserniam, Suesulum uno mense, castrum etiam Rovianum eodem anno, capta et combusta sunt. Quo tempore suus Gaideris, a Landone cognato suo alienatus, Pandonulfo ¹⁰ sociatus est, filiamque ipsius suo tradidit filio; set in proximo a contribulibus dicti ¹¹ Landonis captus ac custodie mancipatus est, ejusque in loco Radelgis, filius Adelgisi, princeps est constitutus ¹² (882). Qui tribus vix annis imperans, a Beneventanis ejectus, et Ajo, frater ejus, loco illius ¹³ subrogatus est (885). Gaideris vero Francis traditus in custodia, fuga lapsus pervenit urbem Barensem, quo morabantur Græci; a quibus missus ¹⁴ est urbem ad regiam Basilio pio augusto, a quo honoratus ditatusque donis Imperialibus, Oream urbem accepit ad convivendum.

49. (883.) Ilac tempestate Pandonolfi nimietatem

A non ferens Athanasius, relinquens eum, filii Landonolfi et Landonis copulatus est in societatem. His diebus idem præsus missis ¹⁵ apocrisariis Siciliam, Saracenis ad radicem montis Vesuvii ¹⁶ residentibus Suchaymum regem ¹⁷ exposcit, illisque veniens præfecit. Sed justo Dei iudicio primo omnium super eum insurgens, coepit Neapolim graviter affligere, et devorare ¹⁸ omnia exterius, ac puellas, equos et arna ¹⁹ vi expetere. Hac turbine exactus, et ut apostolicum anathema, quo erat innodatus, a se et urbe sua expelleret, Guaimarium principem omnesque Capuanos ex urbibus et oppidis cunctosque maritimos suum in adjutorium advocabat, et Saracenos ab eodem loco vi pepulit. Illi autem abeuntes, Agropolim ²⁰ castra metati sunt. Hoc factò non multo post prædictus præsus una cum filiis Landonis et filiis Landonolfi super Capuam, Pandonulfum capturus, advenit, dictamque urbem, hinc et inde obsidens, affligebat. Qua necessitate compulsus, Pandonulfus Radelgisum principem cognatumque suum in auxilium invitavit. His autem, segnitie seposita, mox Ajonem ²¹ germanum suum advocans, in comitatu suo Capuam, qua residencebat, expugnatain ²² audacter ingressus est. Post hæc Ajo cum Beneventanis et Capuanis egrediens, cum filiis Landonolfi Amalistanos habentibus certamen iniit; et aliquandiu pugnatum est juxta portam urbis. Cumque neutra ²³ pars alteri cederet, utræque acies ad sua reversa sunt.

50. Repedante itaque Radelgiso ad propria, Athanasius ad solita recurrens arma, simulavit universos fratres pacisci; cohortatus est videlicet eos, ut dato sacramento ad alterutrum, omnes ingredierentur urbem communiter habitaturi. Set Pandonulfus ab eodem præsule sacramentum accipiens, ne ulla ²⁴ contra eum moliretur insidias, tunc omnes fratres in unum adunati Capuam adierunt, dato prius amphitheatro eidem Athanasio ²⁵, et ille Guaiferio ad cohabitandum tradidit ad perpetuum Capuanorum jurgium. Cum vero adessent universi, ut diximus, omnes jurarunt, ut pacifici et sine ulla molestia dicti viri intrarent ad commorandum. Pandonulfus autem recepit eos ovans cum clericis veste amictis candida; mox autem ingressi intro, apprehenderunt Pandonulfum et Landonulfum fratrem ejus, quem supra (cap. 46) episcopum descripsimus, cum omnibus consentaneis, sequacibus et fautoribus suis, et hii duo missi sunt Neapolim; post hæc et ²⁶ uxores, filii et aliae missæ sunt illuc.

51. Inter hæc Saraceni totam supradictam terram crudeliter laniabant, ita ut desolata terra cultoribus,

sentibus¹ et vepribus repleta fatiscat. Guaiferius autem colosso residens, suas ab Athanasio, immo et Athanasius ab illo coactus, bellum coepit inferre² dictis fratribus, atque cum Saracenis nimium eos affligebat et acris insequebatur. Tunc nutu Dei, a quo omne procedit bonum, quandam Agarenum ab Africa evocans, regia de stirpe generi sui procreatum³ Agropolim, inde Garilianum, quo residebant agmina Hismaelitica, misit, atque omnian illorum mentem accendens, ejus hortatus universi Saraceni tam de Gariliano quam de Agropoli communiter collecti, Calabriam, qua residebat Græcorum exercitus super Saracenos in sancta Severina comorantes, properarunt; ubi et omnes Graiorum gladii extinti sunt. Dehinc Amanteum castrum⁴ captum est. Deinde et dicto beatæ Severinæ oppidum apprehensum est (881).

52. Basilio serenissimo augusto hiis diebus defuncto (886), duo filii ejus in imperio sunt electi, id est⁵ Leo primogenitus et Alexander subsequens; tertius vero, Stephanus nomine, archiepiscopatum ejusdem urbis — ejecto⁶ Fecio, qui olim a Nicolao primæ sedis pontifice ob invasionem episcopatus Ignatii adhuc superstitis perpetuo anathemate fuerat multatus, et a Joanne papa, ut ita dicam ignaro, ad pristinum gradum resuscitatus — regendum subcepit.

53. (884.) Interea Athanasius solita fraude cupiens supradictos fratres sequestrare ab invicem, hinc Landoni seniori, filio videlicet Landonis singularis et præstantissimi viri, neptem suam adhuc lactantem in conjugium cessit, ob hoc, ut filia seminarum illaquearet eum; adscitoque eum, monuit serpentino ore, ut confratreles suos caperet vel⁷, quod magis amblebat, occideret⁸; scilicet ut inter se rixantes aut omnino interirent aut descerent, et ille Capuam caperet. Et quoniam Lando, licet segnicie corpore naturaliter frueretur, immobilis et constans persistebat re inchoata, hoc advertens Athanasius doluit, protinus consilium repperit sibi adcommendantissimum tunc, set non in longum perniciosus. Competenti etenim festinatione inter ista Atenolosum ascivit, eique secrecius⁹ inflit: *Ex omni gente Langobardorum¹⁰ Capuam elegi mihi habilem, et e Capuam gentem vestram et ex omnibus fratribus tuis te solummodo prætuli, consentientem mihi et in cunctis optemperantem¹¹, virum industrium. Idcirco si meis verbis aures tuas accommodaveris, in cunctis prosperaveris. At ille cuncta se patrare respondit imperata; cui ille: Cope filios Landonis, et esto tu solus imperans Capuum, sicut avus tuus¹² singulariter imperasse dignoscitur.*

VARIE LECTIONES.

¹ ita correxi; uestibus c. sterpibus et serpibus Mur. ² inferret c. ³ procratum c. ⁴ in margine manu recenti: in Calabria. ⁵ idem c. ⁶ electo c. 3. ⁷ ut c. ⁸ ut q. m. a. occidere c. ⁹ secrecius c. ¹⁰ longibardorum c. ¹¹ optemrantem c. ¹² sic continuit tunc s. impetrassse c. ¹³ fratrem c. ¹⁴ inscitam c. ¹⁵ jucti c. ¹⁶ fratulibus c. ¹⁷ illicque 2. ¹⁸ ita 3., roboreus c. ¹⁹ quinquaginta c. ²⁰ i. e. prefati. — facti c. ²¹ ita 3, infectis c. ²² chasanos 1.

NOTÆ.

^a Scilicet halitus.

^b id est alienus; hostis, ut editi.

abditis Graecos Neapolites una cum theatalibus viris¹, et deprædavit totam Capuam, apprehensis in eis multis et præstantissimis viris peculijsque non modicis. Ab illo igitur tempore omnia circumquaque devastans, Liburiam vindicabat sibi. Nam et Saracenos Agropolitanos, qui nuper de illius magnitudibus juxta rivulum Lanii² non procul a Suessula³, qua illi nefandum perpetraverat scelus, ferme ducentos peremserunt viros, clam evocavit et Capuam misit; ubi tunc egradientes Capuani, valde resisterunt eis; ob hoc et absque preda ad castra repedarunt. Lando autem senior tunc apoplexia percussus interfuit.

57. (883.) Dictus itaque vir, prout mente conceperat, novis et inauditis machinis insurgebat adversas Capuanos, adeo ut tempore quadragesimali, cum omnis plebs Christicola et præterita defleret mala et poscit a Deo ut flenda minime committat⁴ ipso mediante⁵ festo Dominico subsequente crepusculo, collectis Graecis Materensibus, Aegipciis et Neapolitibus, conscio⁶ Guaiserio duce, pœsante Chasano urbem Capuam templavit invadere. Atque ascensis muro acsi trecentis viris armatis diversorum generibus telorum; set omnes in Domino adjuvante, alii sponte ex eo dissilierunt, quidam cervice temis imis jacti sunt, nonnulli vero gladio occubuerunt. De nostris unus solummodo Onericus nomine, et, ut fertur, a suis, extinctus est. Bellum quippe hoc narratum in muro arbitrè Judec non per⁷ belligerantes et armipotentes egit viros, set per⁸ quatuor impubes mirifice gessit ad laudem nominis sui. Confraterit itaque viribus, quod conceperat minime cessavit; nam et Salernum per Saracenos prius, et postea per Graecos, multotiens capere molitus est, set non est permisus a Domino.

58. Eodem quoque tempore Guido, filius Guidonis senioris, super Saracenos in Gariliano⁹ castrametatos, ut retro redeam, hostiliter irruens, castra eorum dirupta¹⁰ deprædavit, et aliquantos eorum gladiis interfecit; reliqui montis per opaca ut aqua diffusi sunt. His autem Capuam appropians¹¹, ultra trans vadavit, et ad pontem qui Teudemundi vocatur castrametus¹², resedit aliquandiu, et ablato ex Liburia frumento et aliis victualibus, Capuani refocillati sunt. Cum eodem duce non sunt foederati; set cum retrorveretur urbemque transiret, me: u coacti subdiderunt se illi. Ipso ad sua remeante, erexit se pefatus Athanasius viriliter contra eos, tulitque illis, adjutus auxilio Graecorum, omnia a foris sata, queque videbantur possidere a parte Capuae nec non

A et superius, illaque replicata sunt. Post redditum supradicti ducis per Chasanum multipliciter patrata sunt, quæ a me strictum sunt dicta.

59. (886.) Post hæc sugestum est eidem duci, ut veniret quantocius et liberaret confidentes ipsi; sin¹³ autem, omnino perdicioni subirent. Qui mox veniens Capuam, Ajonem principem a Benevento ad se venientem consilio Capuanorum cepit, et sub custodia Beneventum duci fecit; in qua¹⁴ introiens, ordinavit eam. Inde profiscens¹⁵, Sepontum ingressus est, Ajonem foris reliquid in castris. Cum autem cognovissent Sepontini Ajonem seniorem suum captum, supradictum ducem unanimiter irruentes, clauserunt quodam in templo, captis ejus optimatisbus. Hac illaque tunc missum¹⁶ est, et adductus est Ajo redditusque¹⁷ est¹⁸ suis; alio vero die sacramento dato, vix cum dedecore elapsus est.

60. Dehinc Chasano Constantinopolim abeunte, quidam stratigo augustalis Johannem candidatum, quem lingua Pelasgica¹⁹ Jannicco vocant, cum trecentis belligeratoribus direxit Athanasio episcopo, cum quo idem vir Capuam binc et inde deprædavit; atque hoc præsidio²⁰ istorum Pandonolfum ex vinculis ereptum libertati restituit, et a Magiperto receptus est Suessam. Qui junctus est Graecis, et universa animalia Capuae ablata sunt. Qua de re Lando, filius Landonolfi, et Landonlus episcopus adierunt dictum ducem in Spolecium, petentes ab eo auxilium. Landonlus presul a Spolecio reversus est, Lando autem cum eodem duce per Sepontum Capuam advenit; qui per aliquot dies Atelle residens, Capuam frumento implevit. Accepto runtio, repente Romanum profectus est, Capuam reliquid in manibus dicti præsul. Is autem statim super sanctum Hermanni Graecos et Neapolitanos direxit; quem diu obsidentes, eos qui in sublimibus²¹ residebant cepit, et deinde Capuam ex utraque parte graviter²² affligebant, ita ut quasi obsessa videretur. Nam iuxta Sicopolim Graece cum Neapolitibus et Pandonolfo residentes, omnia circumquaque stirpitus²³ devorabant; unde contigit, ut octoginta ex eis Calinulum advenientes²⁴, super Teanum latenter irruperunt. Quibus ex diverso Lando cum Teanensibus et Ale-nolfus cum aliquantis Capuanis occurserunt iuxta sanctam Scolasticam prope castrum Teani; a quibus et victi sunt.

61. (886.) Per idem tempus monasterium beati Benedicti a Saracenis prius dirutum²⁵ anno Domini 884²⁶, ab Angelario venerabili abbate cœptum est rehaedisci juso²⁷ anno 886, mense Augusti. A

VARIAE LECTIONES.

¹ immisit vel tale quid. ² in margine manu recenti: inde dicitur terra lanie. ³ assucessula c. ⁴ com-mictat c. ⁵ mediante festo dominico c. ⁶ consilio c. ⁷ deest c. adest 3. ⁸ gariliano: c. ⁹ castrametus 2. ¹⁰ dirructa c. ¹¹ appropians c. 3. ¹² castrametus c. ¹³ confidentes ipse sin c. ¹⁴ quam 3. ¹⁵ ita 3, proficiens c. ¹⁶ missus 3. ¹⁷ redditusque c. ¹⁸ est a suis c. ¹⁹ pelastica c. ²⁰ ita cor-ressi; perfidiam c. ²¹ sullimibus c. ²² glaviter c. ²³ stripitus c. ²⁴ adventes c. ²⁵ dirructum c. ²⁶ DCCCLXXXIII. 1. ²⁷ de jussu 3.

NOTÆ.

^a Id est giuso, infra.

quo¹ reversi dom Capuam repeteremus, a Græcis A capti exutique sumus et exequitati²; ablatisque equis et spoliis et ministris cunctis, homines argento redempti sunt; equos recollegimus 3. Ego autem solus cum præceptore pedestre remansi; a Capuanis detati sumus in urbem, inde Neapolim pertransentes nichilque proficientes, infructuosi⁴ remeavimus Capuam. Dehinc tria plausta onerata victualibus multisque opulentissima juxta Anglenam, quo prius capti sumus nos, apprehensa et depredata sunt.

62. Hiis ita crudeliter gestis, Atenolfus Spolecium⁵ pergens, dato pretio Suabilum, gastaldeum Marsoruin, cum aliis sociis vassisque⁶, quasi ad trecentos armatos, secum advexit; cum quibus et consilium iniit, ut gastaldatum Capuanum illi firmarent. Set ingredientes Capuam, cum hoc adimplere nequivissent, dicti Franci, resistente ac contradicente præcipue Landone germano ejus, q em dudum ipse cum ceteris fratribus gastaldeum in his que⁷ ad eos pertinebant instituerat, ab eodem Atenolfo absoluti, via qua venerant repedarunt. Tunc dictus Atenolfus consilio habito cum suis, Sadi cognatum suum ad Athanasium sepius dictum subdole misit, poscens ab eo auxilium, ut adjuvaret singulariter fieri comes in Capua. Hoc autem audiens, gavisus est, et spondonit se in omnibus illum⁸ auxiliaturum; cumque hoc a plurimis et maxime terque quaterque Landoni fuisse relatum, ille solita segnitie et tempore detentus, parvipendens pro nichilo ducebatur hujusmodi nuncium.

63. Exin menoratus Lando febris⁹ ardore succensus, Teanum habuit, curandus a labore quo detinebatur. Atenolfus interim a re cœpta¹⁰ nec gressusque neque mentem amnivavit, sed promptus et servidus existens parturire quod jamdudum corde conceperat, ob hoc Neapolim ire anxiabat festinus. Hoc ergo cum ad aures Landonis pervenisset, illico Alcicum et Adelsfridum Capuam misit, ut dictum virum suo hortatu cœpto itinere deviaret, et adjecit: *Ego autem, missa audita et comeditione finita, subsequar vos.* Illi enim abientes, fatum virum inventientes retinere nequierunt; erat enim dies dominicus. Deinde Lando profiscens, cum minime repertit; jam enim abierat. Quo facto¹¹, sustinuit Lando redditum ejus, illique revertenti dixit Lando et cæteri fratres: *Quid egisti illuc, quo isti?* Quibus ille respondit verba bona verbaque consolatoria et deceptionibus plena. Hiis auditis et nimium creduli, acquieverunt credentes ei. Proinde Lando advertens fraternum dolum, set sompno sopitus et neglegencia depressus, non intelligens telum quo jaculabatur. donec transfigeretur fibræ ictoris eius, Teanum

A redditus sanaturus, ad quem Landonolfus frater suis invisiere veniens, Landonolfus solus urbem relicta est.

64. Cernens autem hoc Atenolfus, et videns sibi tempus adesset congruum, prius simulavit se cum conjugi et liberis e¹² civitate egredi et Calvum quasi habitaturus¹³ adire. Inter ista cum juvenilis et pecunia ambitiosis paciscens, dato sacramento et promissis multis munieribus, dirrumpens jusjurandum quod cum filiis Landonis ter juraverat, cum sompni tempus advenisset sabbatum post epyphaniam¹⁴, hoc est 7. Idus Januarii, advocatis sodalibus¹⁵ suis, super filios Landonis irruit bellatorus (887). Filii autem Landonis non segniter se præparaverunt adversus hujusmodi conamen, set fugientibus eis his in quidem considerabant, concussi sunt valide. Maxime ex hoc turbabantur, quia putabant, quod Lando cum omnibus germanis suis in hoc adesset discidio. Videntes autem huius, destituti essent ab omnibus, cesserunt Atenolfo, et egredientes noctu ex urbe, Teanum advenerunt, Landonolfus, Pando et nepos eorum Guaiferius, clamitantibus eis a tergo de civitate: *Nolite ire Teanum, quia certissime capiemini!* At illi Teanum appropiantes¹⁶, habitare¹⁷ cooperunt, ne forsan a Landone tenerentur astricti; nunciato itaque adventu suo, officiosissime sunt suscepti.

65. Atenolfus gastaldatum Capuanum singulariter suscipiens, continuo se comitem appellari jussit. moxque filium suum Athanasio obsidem direxit. C sicut sacramento¹⁸ pollicitus fuerat, Liburiam et Capuam sub jurejurando illo concessit. Athanasius vero retinuit illius sobolem, quoque pactum illi a Guidone duce reppromissum susciperet dictus Atenolfus, acceptoque fœdere Gallico, reddidit illi filium suum, et custodita est pax inter utrumque anno unum et mensibus tribus. Per idem tempus missis legatis idem Atenolfus Roniam, Majone venerabili abbate et Danferio diacono, ut subderetur Stephano pio papa, essetque illi proprius famulus; et promisit reddere Cajetanos, quos pridem calide ceperat, adjuvaretque eum contra Saracenos Garillano residentes. Quæ postea cuncta oblitus, ex his que promiserat nichil omnino adimplevit.

66. His quoque diebus Theophilactus stratigo a Bari Teanum hostiliter advenit hiemis tempore, Saracenos temptans impugnare; nichilque proficiens, infructuosus abscessit; abieusque Neapolim, Marinum gastaldum castri¹⁹ sanctæ Agathæ²⁰ Ajoni rebellem percepit²¹, et Apuliam rediens nonnullas munitiones ejusdem Ajonis vi apprehendit. Unde occasione accepta, idem Ajo aduersus augustale domi-

nim rebellionis Jurgium iniciavit, quod suo in loco A lium suum cum aliquantis e Capua obsidem mitteret. Hoc autem faciens, insidias tetendit latenter cum Græcis et suis ad capiendum eos ¹². Set quia, ut conjicitur, adhuc non erat completa malitia, quæ post paullum divinitus punienda est, facta morula; set et filium suum infra urbem clausit, supradictos viros misit arenam; egressusque statim Graiorum cuneus, supradictos apprehendit viros cum aliis, et deprædavit totam Capuam graviter; moxque sine delatione cunctum equitatum et pelestrem exercitum mittens, omnia sata. Capuae succidi exterminarique fecit funditus.

67. Ante hoc same tempus Guaimarius princeps Constantinopolim ad augotorum vestigia consilis accessit; a quibus benigne suscepimus est, et patritius ab eis factus, cum honore ad propria remissus est. Cum autem adhuc illo moraretur, Athanasius dolorem concepimus ¹³ in opus erumpens, Græcos et Neapolites seu omnes Capuanos generaliter móvens super Abellapum ¹⁴ misit castrum, quo tunc præter Landolfs Suessulanus. Mox autem ut illuc supervenit exercitus, fraude illorum qui intro erant ¹⁵ capuum est, apprehenso in eo Landolfo et filio ejus junore nurumque illius, uxore ¹⁶ videlicet Landonis, qui cum Guaimario profectus ¹⁷ fuerat.

68. His ita decursis, suasus Lando ab Algegiso ¹⁸ aliisque Capuanis, una cum Guaiferio quandam tracloriam plaustro vehentem ¹⁹ intromissus, Capuanam urbem ingressus est, atque ad episcopalem abiit aulam; ubi pauci ex suis ²⁰ congregati sunt, Atenolfo accelerante. Tunc commissionem est prælium, mortuoque Valane illustri viro, dissolutum est cor eorum qui in parte Landonis erant, ei cœperunt illum relinqueret et Atenolfo sociari. Tunc, licet flente, pacis osculum sibi multuo fratres optulerunt, quod in arca cordis minime retinebant. Lando autem post ista cum Guaiferio ad propria remeantes, reliqui consanctanei illorum capti sunt et vinculis innexi; inter quos et Landolfs presul captus est et custodiae trusus. Post non mulum tempus per singulos dies omnes absoluti sunt.

69. In diebus illis quando Atenolfsus gastaldatus regenti jura adeptus est, omnia queque Benedictus infra urbem Capuanam possedit, fratribus exultantibus auferri præcepit. Qua de re missus ab Angelario venerabili abbate ego ipse vestigia apostolorum ²¹; adii Stephanum sumnum pontificem, postulaturus pro rebus nostris abbatis; a quo et benedictionem fratribus detuli et privilegium nostri cœnobii, et supradicto viro litteras ²² exhortatorias attuli. Dominicalis res ablata redditum est, mea ²³ autem ex toto subtracta; in proximo etiam cellam mihi ab abbate traditam, conceptio dolore, vi abstulit.

70. Interea cum Atenolfsus jam memoratus Capuanos repisset, advertens Athanasius Capuam fortiter concussam, cœpit occasionem querere adversus Atenolsum, et obsides ab eo sen et pacem innoware. Decurrentibus inter alterutros missis, Maio ²⁴ supradictus abbas et Ausencius Neapolim profecti sunt, quos Athanasius ad amphiteatrum ire præcepit, simulque Atenolsum illuc adesse voluit, quatenus firmato federe una cum Guaiferio consule, si-

A lium suum cum aliquantis e Capua obsidem mitteret. Hoc autem faciens, insidias tetendit latenter cum Græcis et suis ad capiendum eos ¹². Set quia, ut conjicitur, adhuc non erat completa malitia, quæ post paullum divinitus punienda est, facta morula; set et filium suum infra urbem clausit, supradictos viros misit arenam; egressusque statim Graiorum cuneus, supradictos apprehendit viros cum aliis, et deprædavit totam Capuam graviter; moxque sine delatione cunctum equitatum et pelestrem exercitum mittens, omnia sata. Capuae succidi exterminarique fecit funditus.

71. (888.) Præsciens ¹² autem Deus dicti viri malitiam et volens præstare Capuanis misericordiam in tam crudeli implaque persecutione, permisit eundem

B Athanasium in tantam elationem prorumpere, ut etiam Beneventi fines bis terque prædarí ficeret. Aio autem tunc Bari degens, impugnabat Græcos impugnantes se; qui hoc audiens, illico segnitie deposita, ferme cum tribus milibus bellatoribus clangulo veniens castrum in Abellinum; ubi autem intellexit, Græcos cum Neapolitibus residere super Capuam radicibusque eam devastare, illico recto itinere super eos audacter adventare studuit. Set quidam naturaliter zizaniorum sator Dauferius, Dauferii nostri genitor, urbe Beneventi egressus subdole acsi secuturus principem, ex diverso Capuam cursim ²⁵ prope ravit et dicto exercitui adventum indicavit Aionis. At illi, relicta Capua, præcipites ²⁶ Neapolim reversi sunt; Aio autem iter quod corporat peregit, illisque minime repertis, Liburiam ingressus est, cum quo et Atenolfs abiit; et exusta tota pene Liburia ac depredata, populisque et bestiis ablatis, putoisque saxo oppylatis, amphiteatrum proiectus est. Quo residens per aliquot dies, machinis et diversis telis fortiter expugnavit illud ²⁷. Indeque ²⁸ habiens, super castrum sanctæ Agathæ insedit, atque Marinum gnostatum sibi rebellem in fide ad se remeantem susci piens, alacessit; aliquandiu Benevento commorans per Sepontum Barim reversus est.

D 72. Atenolfsus autem Aioni se subdens per sacramentum, ab eodem in adjutorium sui centum viginti ferme bellatores viros suscepit, cum quibus graviter totam Liburiam deprædavit. Sed quia nonnunquam desperatio periculum gignere solet, generaliter molli Materenses e Calvo ²⁹ et aliquanti Capuani ³⁰ cum dictis Apuliensibus juncti, Liburiam circumneentes, Suessulam deprædarunt, et reverti coeperunt. Quibus occurrit Graecorum Neapolitumque exercitus juxta rivulum Lanii, atque in unum mixti, supervalebat pars Atenolfi partem Gragicam; set superveniens scara theatalis a tergo et in medio, circumsepti, de-

victi sunt, partim capti, partimque gladiis extinti sunt. Hac de causa audaciam sumens Athanasius, bellum cœpit expetere; unde Atenolus, non segnis redditus, continuo cum suis Atellam abiit, dumque prælum non invenisset, reversus est ad sua

73. Cum non multo post, instigante inimico humano generi, collectio Athanasius multitudine exercitu mixto Græcorum, Neapolitensium et Hismaelitarum, equitantium et pedestrium, misitque illos adversus Capuam pugnaturos. Quibus occurrit Atenolus ultra rivulum Lanii juxta sanctum Carcium ^a, habens in comitatu suo auxiliatores ab Ajone missos necnon et Saracenos. Saraceni vero ex utraque parte juncti steterunt, nulli eorum præbentes auxilium. Atenolus talia cernens, acrius super inimicos suos insurgens, ac primo impetu potenti virtute superans, protrivit eos usque ad ultimam perniciem, occisis ex eis plurimis multisque captis, reliquos oppido fugere compulit, victorque triumphans ad castra honustatus ac laetus cum suis omnibus repedavit; de suis autem præter unum ammisit Aldericu nomine, et ipsum a suis, ut fertur, occisum. Ab hoc sane die cœpit jam quasi potens esse Atenolus, et Athanasius impotens. Hinc inchoavit omnia sata eorum qui in colosum ^b morabantur diripere, cunctaque bona eorum vehiculis diversis ad urbem trahi.

74. Hoc quoque quod narrō omnes audiant aures, prout Dominus sæpe parabolice sequacibus suis dicebat: *Qui habet aures audiendi, audiat* (Matth. xiii), ut omnis pavescat homo, stupeat et ad Deum reveratur vel sero ^c, ne, si ^d obstinatus animo remaniserit, contingat illi illud quod Dathan et Abiron superbientibus advenit, necnon et Choræ cum sautoribus suis evenisse dinoscitur. Guaiferius enim praefectus harenarum, qui pene omnia mala quæ facta sunt in diebus ejus ipse opere suo gessit fecitque patrare, cuius præstigio Romana tellus depopulata est, Beneventana regio funditus desolata est, ab hoc et inicium et finem ^e accepit; idecirco Dei iudicio hoc modo illius scelus ^f facinorosus finis explevit. Nam subito superua inspirante gratia, a quo bonum omne procedit, in ^g illum excitati illi, a quibus ipse putabatur salvari, mutata mente in eum surgentes apprehenderunt, bonaque ipsius diripientes vincerunt, revertentes nichilominus ad solum, de quo nunquam diabolice abscisi sunt, ipsumque proconsulem despabilem Capuam, Atenolso conscientes ^h, remiserunt, pane tribulationis et aqua angustiae suggillatum. Hoc facto, universi qui a propria sede olim fuerant superbe exulati, ad sua obedienter reversi sunt, factumque gaudium magnum, pax et securitas; cœperuntque præses ⁱ qui subesse soliti erant, et

A qui per trecentos et eo amplius annos ^j imperaverant legibus, præses cœperunt his qui cum Saracenis vicerant per aliquod soles. Tunc cœpit cubora Bardica ^k triumphans regnare super eos, quos semper armis subegerant.

75. Interea videns Athanasius se in omnibus superatum, pudore objecte ^l pacis expetiit fœdus; quod adeptus est, præbitoque ^m jurejurando, paci sunt ad invicem. Primum tamen sacramentum sistebat roboreum vel ⁿ mensem aut tempus annotoninum; istud autem nec ad diem duravit duodecimum. Denique Hismaelites, hac illaque discurrentes, invitantur ^o ab omnibus, omnia devorant, universa consumunt, et contra Neapolim unanimiter consurgunt. Æquo valde examine ipsumque supernum jaculatorum B est soliuin, ab his procul dubio percelleretur, cum quibus Christicolum genus pene omne protriverat; prout Johannes dicit in Apocalipsis, immo et Dominus per Johannem, de Babilone: *Quantumcumque ministravit vobis, ministrate illi; in poculo quo miscuit, miscite illi duplum* (Apoc. xviii). Hac autem audientes, nolite cor apponere, quod Deus hoc meritis alicujus prælati fecerit, sed sua misericordia et miseriis hominum egerit nancius, ut ipse per psalmistam dicit: *Inroca me in die tribulationis tuæ, eripiam te et magnificabis me*. Nam peccatori dicit: *Quare tu enarras justias meas, etc., quoisque ait: Hæc feci. i. et tacui, existimasti iniquitatem; in quo ergo ero tibi similis?* (Psal. XLIX.) In una tamen removeor, quod cum dicat Apostolus: *Noxne qui prædat et ipse prædaverit?* (Isa. xxxiii.) Quid ergo ero de his qui prædant proximos et proximas, traduntque prostibulo ^p? itane prædabuntur deinde? Sicut enim Neapolites vastantur, qui vastarunt, ita et nos forsitan devorabimus, qui nunc devorantes sumus. Beati ergo qui, Domino custodiente, immunes ab hac sæculi procella existunt, ubi omne malum et nullum sine Domino bonum regnat, et in æterna numerantur vita, qua omnis felicitas et beatitudo peremptis floret in sæculorum. Amen.

76. Aio denique a Benevento per Sepontum Barum profectus, super quam Constantiū augustorum aulicum ^q et patriitum insidentem repperit, rebellies imperatorum viriliter impugnantem; adversus quem dictus Aio, fultus auxilio Hismaelitarum et vallatus agmine pedestrium Apuliensium, audacter insurgens primo impetu victor existens, de hostibus plures interfecit. Debijs ^r Constantino ^s, qui cum tribus milibus equis in tuto consistebat in loco ^t, valide contritus, vix cum aliquantis urbem ingredi valuit Barum; reliquos aut gladiis aut tradidit captivitati. Ipse autem Græcorum obsitus vallo, infra urbem

VARIÆ LECTIONES.

¹ colosso 2. ² fero c. ³ vox deest in c. ⁴ finis c. ⁵ selus c. ⁶ in loco raso. ⁷ consuente c. ⁸ ita 3, esse c. ⁹ anno imperaverat 1. ¹⁰ obiecte 1, obiecto 2. ¹¹ prævioque c. prævintoque 5. ¹² ut c. ¹³ invitantur c. ¹⁴ pros ribulo c. ¹⁵ aulicet c. vaulius 3. ¹⁶ ita 1? 3, deinde 2. ¹⁷ a const. 2. ¹⁸ const. locum 3.

NOTÆ.

* San Carale in agro Ave sano.

► Id est Langobardica.

occultatur⁴, sustinens sufragium Atenolfū, quem pridem protexerat, et non invenit; nam et Gallos et Agarenos promissis aureis scipius mixtum invitauit⁵, optinere nequivit.

77. Atenolfus ergo cum Athanasio pacem interim custodita fere bis sexis⁶ diebus, sciso fœdere, utraque pars ad prædam prorupit. Set Capuani⁷ prævalidiores effecti, per se et cum Saracenis graviter Neapolim circumquaque vastantes lacerant, ut ignis consumantes omnia, æque Dei judicio, ut qui Saracenis innumerableis Claristicolas gladiis et captivitatibus tradidit bonisque eorum ditatus est, non immerito ab his flagelletur, rodatur et deprædetur, ut Salomon ait: *Quis medebitur incantatori a serpente semel percusso?* (Eccli. XII.)

78. Interea Atenolfus post episcopi captionem cunctumque clérum sacramento revinctum⁸ ad nova se contulit et recentia jura legis. Nam monachos beati Benedicti pro rebus perditis jurare⁹ compulit, quibus cessum fuerat ab omnibus retro principibus cunctisque augustis Gallicis, sacramentum per se nulli homini dandum nisi per scariones¹⁰; se autem in hujusmodi negotio sapientiorem ac potiorem ostendens prioribus.

79. Defuncio autem Lamberto, filio Guidonis senioris, filio suo Spoletiū reliquit; quo etiam decedente, Guido junior Spoletiū et Cameriniū suscipiens, cum Saracenis in Sepino castrametatis pacem fecit, obsidibus datis et acceptis; cuius etiam tempore supradicta cœnobia, urbes et oppida omnia a Saracenis capta et exusta sunt. Regiam ad urbem legationem dirigens, contra jus faciens, pecuniam accepit. Quamobrem a Carlo tercio augusto captus est, et nisi fugam arripiisset, capite plecteretur. Unum quippe illius narre factum haut¹¹ indissimile, quod in Gariliano gestum est (883). Denique cum a Soponto idem dux Atenolfus comitante Capuam pergeret, in loco qui Caudi dicitur Arranem Hismaelitam, tirannum crudelissimum, cum trecentis pene sequacibus suis peremit (887). Cognoscens autem Guido Carolum augustum seminecem jacere, cupiditate regnandi devictus deceptusque a contribulibus suis, reliquens Beneventanum provinciam sibi subactam¹² et Spolitentium ducatum, abiit Galliam regnaturus. Beneventi quidem tellus a Grecis capitator, Spoletiū deprædatum ab Agarenis, ipse autem manet invisus et inauditus. Cum vero paruerit et auditus fuerit, quid dixerit¹³ vel quid egerit, scire volentibus per ordinem narrabo.

80. (888.) Interea Aione obsecro infra urbem Barim a Græcis atque auxilium exflagitantem a Gallis et suis, Atenolfus titubans Athanasii minas, legates suos ad Constantiū patricium destinavit,

VARIAE LECTIONES.

⁴ occultatur c. ⁵ ita 2. 3. :: : uultans c. ⁶ bis bonis c. quod correxi; v. supra cap. 75. ⁷ capuam 2. ⁸ revictum c. ⁹ jure c. ¹⁰ aut c. ¹¹ subacta c. ¹² erit c. dixerit B. ¹³ utuertit f. advertit 2. ¹⁴ hujuscemodi c. ¹⁵ s. facta l. suntus c. ¹⁶ aut c. ¹⁷ dauserius c. ¹⁸ transmiceret c. ¹⁹ confringentes c. ²⁰ contrahens c. ²¹ gentis c. ²² famulis c. ²³ regnum A. B. ²⁴ avari c. ²⁵ DCCC LXXX. c. ²⁶ ita correxi; conflictus c. ²⁷ celebratur 2.

NOTÆ.

* Idem quod scaritos, milites.

† Ironice dicta.

ANNO DOMINI DCCXC.

ANGILBERTUS

CORBEIENSIS ABBAS.

NOTITIA HISTORICA IN ANGILBERTUM.

(Apud Fabricium, Biblioth. med. et inf. Lat.)

Angilbertus, sive Engilbertus, Corbeiensis abbas circa annum Christi 880. Versus quosdam elegiacos præmisit aliosque hexametros subjunxit libro S. Augustini de Doctrina Christiana, quem obtulit Ludovico regi Francorum Carolomanni fratri. Utrosque edidit Mabillonius tom. II Analector., pag. 657 seq. alioe novæ in fol. pag. 425.

ANGILBERTI

ABBATIS CORBEIENSIS

VERSUS**AD LUDOVICUM REGEM FRANCORUM CAROLOMANNI FRATREM.***In librum S. Augustini de Doctrina Christiana*

Eidem regi dono missum.

(Apud Mabillonum, Analecta vetera, pag. 425.)

Mc Augustini Aurelii pia dogmata fulgent,
Quæ de doctrina edidit almifca.
Hæc tibi multa docent, lector, quod quæris honeste
Si replicare cupis scripta sacra libri.
Hujus enim corpus parvum quod cernitur esse,
Continet insertos quatuor ecce libros.
Primus enim narrat Christi præcepta tenere,
Quæ servare Deus jussit in orbe pius:
Rebus uti sæcli insinuans præsentibus apte,
Aternisque frui rite docet nimium.
Edocet et signis variis, rebusque secundus,
Qualiter aut quomodo noscere signa queant.
Tertius ex hisdem signis verbisque nitescit,
Quid sint, quid valeant, quæve vitanda canit.
Tunc promitt quartus librorum dicta priorum,
Quid res, quid signa, quid pia verba docent.
Qualiter et possint cuncta intellecta referre,
Magno sermone intonat ipse liber,
Submisso, pariter moderate, granditer atque.
Lector, perfecta dic, Miserere, Deus.
Hunc abbas humilius jussit fabricare libellum
Angilbertus enim vilis ei exiguis:

a Horum versum priores existant initio, poste-
Augustini de Doctrina

A Quem daret ille pio cœlesti nomine fulto
Hlodoico regi, qui est pius atque humilis,
Qui sanctæ sophiæ certat rimare secreta,
Nobilis ingenio, nocte dieque simul.
Quique etiam domini ac fratris præclarus amator
Ingeni dictu permanet ore pio.
Quem Deus omnipotens multos feliciter annos
Glorificet, servet, diligit, orniet, amet.

Et in fine.

Hec perfecta pia lector doctrina patroni.
In primis Domino totam qui condidit orbem,
Devote laudes jugiter perfunde benignas.
Qui mare fundavit, cœlum, terramque creavit,
Omnia qui numero, mensura ac pondere clausit.
B Per quem cuncta manent, vel per quem cuncta ma-

[nebuni,

Quæ sunt, quæ fuerant, fuerint, vel quæque fu-
[tura.

Ipsò iterum magnas Domino perfundit grates
Pro tali ac tanto, casto, doctoque magistro,
Ordine sub digno scripsit qui talia nobis.

non aliud magis gratum munus quam hosce S. An-
gustini libros, Angilbertus fore existimavit. Ubi
observare conuenit lectiham sacram triclinia F...

Chioduci regis precibus memorare benignis,
Nomine qui est dignus divino ac munere fretus,
Landibus alniificis ingenti et mole coruscans.
Cui Deus omnipotens multos feliciter annos

Hic pie concedat felicia regna tenere.
Cum quo conjugium, prolem, cunctosque fidèles.
Dignetur regere cœlorum Rector ab axe.
Et post hunc cursum cœlestia scandere regna, etc.

ANNO DOMINI DCCXC.

BERENGAUDUS.

EXPOSITIO

SUPER SEPTEM VISIONES LIBRI APOCALYPSIS.

(Vide Patrologiæ tom. XVII, col. 763.)

ANNO DOMINI DCCXCI.

STEPHANUS V

PONTIFEX ROMANUS.

VITA STEPHANI PAPÆ V.

(Vide Patrologiæ tom. CXXVIII, sub finem.)

STEPHANI PAPÆ V

EPISTOLE, DIPLOMATA ET PRIVILEGIA.

(Ex Mansi, Bouquet. et collatoribus quibusdam recentioribus.)

I.

* EPISTOLA AD BASILIUM IMPERATOREM.

(Anno 88)

*Eum ob defensionem Photii redarguit, et contumelias
Marino pontifici objectas resellit.*

Litteras serenitatis vestre ad Adriandum prædecessorem nostrum missas accepimus : et mirati

* Eas Basilii imperatoris litteras, quas ipse plenas blasphemias et conviciis propter Photium a Marino et Adriano excommunicatum scriperat ad Adriandum, post obitum Adriani successor illius Stephanus accepit et legit : persansque exemplo suorum prædecessorum in ejusdem Photii detestatione et execratione, rescripsit ad imperatorem epistolam qua eum redarguit quod pro Photio homine penitus laico justaque de causa excommunicato tantopere defendende, Marium pontificem, totanique Romanam Ecclesiam contumelias asserceret. Reddita est epistola post obitum Basilii filio et successori ejusdem Leoni ; qua cum ille accepisset, Photium tanto lubentius et citius e throno depositum in monasterium Araneorum relegavit, cique Stephanum germanum

A sumus magnificentiam tuam quomodo talia scribere potuisti, cum sis iustitiae equilibrium, presertim cum recte noverit pia potentia tua quod manu regiae non subjiciatur sacerdotialis et apostolica nostra dignitas. Licet eum ipsius Christi imperatoris similitudinem in terris geras, rerum tamen mundanarum et civilium tantum curam gerere debes : quod etiam precamur ut ad multos annos

suum subrogari curavit, quanto Photius de suo cognato in imperatorem eligendo enim Santaharenus pejus consilium iniverat. Cumque Stephanus in locum Photii substituendus a Photio ordinatus esset, Stylianus episcopus Neocasariensis cum Leone imperatore per litteras Stephanum pontificem Romanum rogarunt, ut hac in re apostolica auctoritate cum designato Stephano patriarcha Constantinopolitano Photii successore dispensare non dignetur : quam gratiam a sede apostolica post causam diligenter cognitionem impetratam esse, communio utriusque sedis deinceps usurpata et frequentata satis aperte testari videtur. Ejectus sub hoc pontifice et relegatus Photius, quando obierit et quomodo diem exterrum elauerit, dolo schismaticorum et secta-

praestare valeas. Quo igitur pacto a Deo largitus es nobis terrenis rebus praesesse, ita etiam nos per principem Petrum spiritualibus rebus Deus praefecit. Accipe, quæso te, benigna fronte quæ sequuntur. Datum est tibi curare, ut tyrannorum impietatem et feritatem gladio potentiae concidas, ut justitiam ministres subditis tuis, ut leges eondas, ut terra marique militares copias disponas. Haec est precipua cura potentiae et principatus tui. Gregis cura vero nobis commissa est tanto præstantior quantum dicstant a celo ea quæ in terris sunt. Audi Dominum dicentem Petro : *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prætabebunt adversus eam (Matth. xviii).* De potestate vero et imperio tuo quid ait? *Nolite tamere illos qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere (Matth. x).* Et iterum de ministerio nobis commisso ait : *Tibi dabo claves regni cœlorum (Matth. xvi)*, et quæ sequuntur. Oro itaque pietatem tuam, ut inhreas decretis principum apostolorum, ut nomen eorum honores et dignitatem. Institutio enim et sacerdotium omnium quæ in orbe sunt Ecclesiarum a principe Petro ortum accepit, per quem etiam nos sincerissima et purissima doctrina monemus omnes et docemus. Regnum vero tuum non minimarum rerum argumento ad ea quæ præstantiora sunt scrutanda se erigat, sed animadvertisca auctoritate hæc facere aggreditur. Ille quidem qui adversus sanctissimum Marinum sacras aures tuas contumelias maculavit, adversus Dominum nostrum Jesum Christum, qui natus suo universum orbem regit, blasphemias effulire procul dubio non dubitavit. Quis, inquam, ille fuit qui adversus immaulatum ejus sponsum et sacerdotem, et adversus matrem omnium Ecclesiarum talia dicere est ausus? Decipitur prosector quicunque putat quod discipulus sit supremagistrum, et servus supra dominum suum (Matth. xix). Ohstupescimus sane, dum quam perfectam et illustratam prudentiam seduetam videntem, ut talia contra sanctum illum virum cogitaverit. Qualis enim ille fuerit, licet nos silentio prætereamus, lapides isti clamabunt : *Multa fiant labia dolosa quæ loquuntur adversus Deum iniquitatem, vel adversus justum (Psal. xxx).* Si ovis Dei existis (quod votis habemus), ne transgrediaris limites principum apostolorum. Dic, quæso te : quis te seduxit, ut pontifilem ecumenicum comico more scommatibus facesseres et sacram Romanorum Ecclesiam maledictis incesseres, cui cum omni veneratione subdius esse debes? An ignoras quod hæc omnium Ecclesiarum princeps existit? Quis te pontificum judicem constituit quorum sacræ doctriñæ dirigi debes, et a quibus preces pro te Deo offeruntur? Scis sacrum illud elogium, quod ait : *Nolite tangere christos meos, et in*

A prophetis meis nolite malignari (Psal. cxv). Hæc de omnibus sacerdotibus dicta sunt. Deo te æqualem facis, qui ejus angelos judicare audes. Dicit enim propheta : *Labia sacerdotis loquentur judicium, et legem exquirunt de ore ejus : angelus enim est Domini omnipotens (Malac. ii).* Quomodo judicabis sacerdotes qui solius Dei sententiaz subjiciuntur, et qui soli facultatem habent ligandi atque solvendi? Vide ad quodnam profundum te præcipitem dedisti. **B** Audio in te, magnificientissime imperator, laudari mansuetudinem, et patientiam Job : *quapropter mirari satis non possum quomodo ita turpiter lapsus sis. Scripti illum non esse episcopum. Quomodo id nosti? Si vero id ignoras, quomodo ita præceps in eum sententiam tulisti? Magna quidem est pontificum potentia. Non te latent res beati Ambrosii, et quid ipse fecerit adversus Theodosium imperatorem. Quicunque dicunt Marinum suis ante episcopum ac proinde non potuisse ad aliam sedem transferri, ostendant illi id aperte. Scito, dilecte et omni honore digne imperator, quod objicitur de canone, cum tamen id nunquam fuerit : multitudine tamèr sanctorum Patrum et illorum auctoritas et judicium potuit illum constituere in primo gradu. Et divina providentia prænoscens Ecclesie Dei utilitatem, in sede principis apostolorum Petri illum collocavit. Quid vero magnus ille Gregorius cognomento theologus? nonne Nazianzo translatus est, et Meletius Sebasti Antiochiam, et Dositheus Selseucia Tarsum Ciliciz, et Reverentius Archiphœnicę Tyrum, Joannes Gordolia Proeonnésium, Theodorus Apamea Selymbriam, Alexander Cappadocia Hieropolim? et multi alii diversis in locis translati sunt e suis sedibus ad alienas? Dicat celsitudo tua quibus accusatoribus et quibus testibus affirmantibus beatum Marinam fecisse quæ tu dicis, illum condemnasti? An ignoras, in prima Nicæna synodo quod beatus Silvester papa proclamaverit per legatos, præsente ibidem sancto Constantino: Ut prima sedes a nemine judicetur. Quid deliquerit sancta Romanorum Ecclesia, ut adversus eam linguam tuam vibrare et concitare seductor iste induxit? Num, juxta antiquum morem, de synodo Constantinopoli habenda ad te litteras non dedit? Num pro eadem synodo euram non gessit? Peto a te: Cuinam scriberet Romanorum Ecclesia? laico scilicet Photio? Si enim haberes Patriarcham, frequenter nostra Ecclesia illum litteris visitare. Sed bei mihi, quod ista gloriosa et a Deo custodita civitas Constantinopolis pastoris solatio est orbata, et sola regia tua potentia illustratur: et, nisi amor quo te prosequimur cohibusset ut ferrenus injuriam nostræ Ecclesie illatam, coacti suissemus adversus prævaricatorem Photium, qui contra nos impunemente evomuit verba, graviores penas infligere quam præ-*

decessores nostri. Neque enim hoc dicimus ad tui contumeliam : te enim in universo orbe Deo dilectum prædicamus ; sed tantum ad nostram defensionem et Marii majorem gloriam, qui eadem sensit et sapuit cum prædecessore et doctore nostro sanctissimo papa Nicolao. Et, qui dum voluit adimplere quæ illi ante visa fuerant, in maximum devenit apud vos contemptum et ludibrium divinus ille Marinus [al., Marinus accerrimus defensor octavæ synodi]. Et cum noluerit simul duci cum iis qui aliena sentiebant, et, quæ ipse coram tua majestate synodice gesserat dissolvere et annullare ac irrita reddere, propriea triginta diebus carceres fuit detentus : id sibi gloriae potius tribuens, quam contumelie, pro veritate pati. Sed, o junior Constantine, quomodo non es illum magnum imitatus Constantinum qui sacerdotum libellos acceptos in ignem projectit, affirmans se non esse dignum ut sacerdotes judicaret? Te itaque monemus, spiritualis noster fili, ne adversus sanctam Romanam Ecclesiam insurgas. Cum vero audivimus quod ex semine tuo filium ad sacerdotium dedicasses, magno hac de causa repleti sumus gudio. Oramus etiam ut chelandrium munias et omnia quæ in eo sunt necessaria adhibeas a mense videlicet Aprili ad Septembrem mensem; mittas præterea qui moenia nostra custodiant ab Agarenorum incursionibus. Reliqua vero silentio præterimus, cum neque oleum sit nobis pro luminibus ecclesiæ juxta debitum Dei honorem. Cui gloria sit in sæcula seculorum. Amen.

ADNOTATIO SEVERINI BINII.

In codice Greco post hanc epistolam Stephani papæ hanc subjiciuntur : « Hæc epistola ad Basiliū imperatorem missa fuit, sed illam accepit Leo ejus filius, cum jam pater vita defunctus esset. Qui cum epistole vim intellexisset, et omnia Photii facinora cognovisset, quamprimum revocavit omnes sacerdotes veritatis, qui a Photio anathemate damnato graves passi fuerant persecutions ; et ejecto tyranno et invasore Photio, fratrem suum germanum introduxit, advocato etiam Styliano Neocessareo metropolita, cognomento Mapa, et alias ejus in persecutione commilitonibus, episcopis, præpositis, presbyteris, diaconis et aliis pietatis sectatoribus, ait illis : Nostrum ex Deo imperium perpensa veritate iniquum illum hominem Photium a sede patriarchali ejecit, et vestram persecutionem sedavit. Nec illo pacto cogant quemquam vestrum, ut invitî cum illo communicetis ; quin potius pietatem vestram, ut communicetis cum fratre meo, et fiat unum ovile. Sin autem, inconsultis Romanis qui Photium damnaverunt, nolueritis fratri meo convenire, quoniam videlicet a Photio diaconus fuit ordinatus, venite, scribamus et mittamus una Romam ad pontificem, ut dispenset absolutionem anathematis iis qui a Photio fuerunt ordinati. Scripsit igitur propriea imperator epistolam ad pontificem, similiter etiam Mapa metropolita Cesarea et ejus socii. Epistola vero metropolitæ ita se habet. »

EPISTOLA STYLIANI AD STEPHANUM PAPAM V.

Sanctissimo ac beatissimo STEPHANO, domino ac

A tinopolitanæ, et omnes præpositi per Occidentem et Orientem constituti, et presbyteri monachi quietam vitam agentes.

Dei catholica et apostolica Ecclesia semper prævaler aduersus eos qui illi bellum concitant. Scriptum est enim, quod Dominus imbecilles reddit ejus hostes. Et qui aduersus Ecclesiam bellum gerit, Dei se hostem constituit. Varia igitur, o sacrum et venerandum caput, humani generis hostis sunt fraudes, diversis temporibus alios alii rationibus recta via ad vias obliquas homines subtrahentes. Hoc vero præcipue in Dei Ecclesia ille facere consuevit, ubi recta quidem agere, laude dignum est, sicut e contra a recto recedere, formidabile existit. Cum itaque in Dei Ecclesia multa iniquitatis vasa invenisset, venerationem quæ sacræ imaginibus exhibetur, tum Christi, tum purissimæ ejus matris et servorum ejus, ab ecclesiastica disciplina removere conatus est ; sed divina favente gratia, nostrorum piorum imperatorum auxilio, nostra Ecclesia suum decorum nunc recepit et abominabilem illum errorem heresis circa imagines procul abjecit. Quid vero dæmon honorum operum osor? Novam iterum concitat tempestatem. Iterum enim Gregorium suscitat cognomento Asbestam, id est, inexstinguibilem, et Èlumpium, et Petrum, et eorum socios, aë per eos Christi membra ad invicem divellere, et a sanctissimo Ignatio patriarcha abalienare non dubitavit. Hos itaque patriarcha sepius synodice advocates, et qua decebat huinanitate traxit, ut nullo pacto a Dei Ecclesia segregati præda dæmonis flerent, efficerent non potuit. Quapropter privatione tandem et anathemate ipsos damnavit. Illi vero litteras miserunt et legatos ad sanctissimum tunc temporis pontificem Romanum beatum Leonem, petentes ut ab ipso, quasi injuriam passi, vindicarentur. Pontifex vero ad patriarcham Ignatum scripsit, rogans eum ut aliquem mitteret suo nomine in urbem Romam, ut per eum discere posset quomodo res se haberet de schismatis illis. Quod patriarcha Ignatius facere non tardavit, sed misit Lazarum monachum et confessorem una cum litteris, qui rem omnem de Gregorio recte noverat, et pontificem de singulis edocuit. Quapropter pontifex et ipse damnavit eodem modo quos Ignatius damnaverat, tanquam schismaticos. Sed beato papa Leone vita functo, iterum illi Benedicto papæ successori molestias intulerunt. At Benedictus sanctissimus, re iterum diligenter examinata, eorum damnationem cum Ignatio confirmavit. Qui deinde Photio cuidam schismatico ab Ecclesia Constantinopolitana et in dignitate constituto, inhærentes, et ejus favore ulentes apud Bardam principem et avunculum Michaelis imperatoris (qui et ipse arguebatur a patriarcha Ignatio turpis incestus gratia), Ignatum ipsum e patriarchali sede violenter ejicunt, multas calumnias adversus eum flingentes, ut imperatorem ipsum ita subduzerint, ut Photium pro Ignatio in patriarchali sede colloca-
rit, a schismaticis electum et a-damnato Gregorio eodie ordinatum. Quando pontifices ipsi, et insigniores ex sacerdotibus, et quicunque in Ecclesia potiores erant, segregati sunt propter illegitimam intrusionem schismatici Photii, inter quos etiam ipse sui minimus omnia. Deinde vero multis ille ad se convulxit, alios quidem perterriti faciens, alios vero male tractans, alios muneribus decipiens. Chirographum præterea propria scripsit manu, nunquam se aduersus Ignatum nec eos qui ab illo fuerant ordinati, aliquid mali tentarunt. Nec deinde magnum temporis spatium intercessit, et nulla habita ratione proprii chirographi, in celebri templo sanctorum apostolorum conciliabulo congregato, depositione

Nicolaum misit episcopos cum litteris imperatoris, et petiti ab illo legatos mitti ad Constantinopolitanam Ecclesiam, qui perpendenter quæ ipse contra Ignatium gresserat: quod factum est. Missi enim sunt Rhodoaldus et Zacharias cum commendatitib[us] litteris ad Michaelem imperatorem et Photium. Legati itaque cum Constantinopolim venissent, congregata est synodus, et legati subducti quidem a Photio munieribus, minis vero ab imperatore, nihil fecerunt eorum que ipsis fuerant mandata, sed potius Ignatium damnarunt, Photium vero contra, præter pontificis mandatum, in patriarchali sede confrarunt; et ita ad apostolicam sedem cum litteris imperatoris et Photii sunt reversi. Quando scilicet zelo quoniam motus monachus ille Theognostus, qui et archimandrita, clam etiam ipse sub mentita laicali veste Roman proficisciatur, et sanctissimum Nicolaum papam de his omnibus docet quæ adversus Ignatium gesta fuerant. Quapropter pontifex, congregata synodo, suos legatos Rhodoaldum et Zachariam damnavit quod fecissent præter illa quæ sibi fuerant demandata. Aliam item synodum congregat et Photium moechnum et invasorem anathematice damnat; Ignatium vero contra patriarcham Constantinopolitanum litteris suis declarat, neccnon quæcumque gesta fuerant, tum Michaelem imperatori, tum Photio aperte significavit. Cum vero post Michaelem ad Basilium imperii sceptrum devenisset, divino zelo motus ille, acta quæ in urbe Roma a papa Nicolao gesta sunt, de Photii ejectione et de Ignatii restitutione confirmavit, et Ignatium ab exilio revocavit, et Photium patriarchali sede ejecit, et ab ultraque parte, Ignatii videlicet et Photii, legatos una cum litteris suis ad apostolicam sedem destinavit, mitens præterea signum illud Photii pseudosynodi adversus Nicolaum papam qui inventus est a legatis vita functus. Adrianus vero Nicolao cum successisset, ostensa sunt illi quæ missa fuerant. Iterum igitur Adrianus papa localem synodum congregavit; et, eadem quæ beatus papa Nicolaus, adversus Photium, decrevit. Et cum elegisset pios viros, Constantinopolim misit, et oecumenica synodo congregata, presentibus etiam legatis Orientalium sedium, iterum sententia promulgatur adversus Photium, quod ut moechus et adulter Ecclesiam Constantinopolitanam invaserit. Quapropter deponitur et anathematice damnatur, et Ignatius restituitur. Nec tamen propterea Photius quietem habuit, sed iniq[ui]tos homines et maleficos et deceptores egregavit, et calumnias falsas fingendo non destitit, quoisque beatissimum Ignatium vitam misere reliquere procuravit. Neque hoc solum, sed etiam dum iam Ignatius in propria sede resideret, Photius ab oecumenica synodo damnatus et anathematizatus, in Constantinopoli diecesi varias habuit ordinationes. Quin etiam cum militari manu, sicut quondam impius ille Macedonius, in sanctam Dei Ecclesiam prosiliit, dum nos comministri sacrum in celesti templo sancte Sophiae faceremus. Qui eum vidissemus Photium ita impudenter in Dei tabernaculum ingredientem, relicto imperfecto sacro ausfigimus; Photius vero sacerdotes Domini et comministros nostros magna vi et multis verbiberibus vel invitox ad se convulsi. Ego vero, et qui mecum erant episcopi, presbyteri, et diaconi, et omnes per Occidentem et Orientem præpositi monachorum et quietam vitam agentes, infinitus videlicet

A nissen quod beatus Ignatius jam demortuus erat, Photius illos munieribus corruptos decepit, et imperatoris minis cogit, ut dicerent coram omni clero et episcopis, et reliquo populo quod contra Ignatium a Joanne papa essent nulli, ut illum anathematice damnarent, et Photium patriarcham promulgarent. Quapropter plerique comministrorum nostrorum sunt decepti. Ille vero etiam vestram apostolicam sedem fraudibus effudere volens, litteras compositas nomine Ignatii patriarchæ et comministrorum ejus, quibus orabat beatitudinem apostolicæ sedis, ut Photium reciperet; et has litteras ad nos misserunt. Quapropter Petrus presbyter a vobis in urbem regiam eum venisset cum Paulo et Eugenio, Photium ab apostolica sede receptione promulgaret. Hinc capta occasione etiam politicas curas in se suscepit, et ita regiam potestatem usurpare contendebat. Abbatulum enim quemdam ignobilem, et humilem atque molestem, sibi familiaritate conjinxit, cuius pater Santabarensis cognomento dicebatur, Manichæus quidem secta, et veneficiis professione, qui cum agnitus esset, et capi dimitteret, ad Bulgaros confugit adhuc impietatis morbo laborantes, ubi ille Christianorum fidei abrenuntiavit. Hujus itaque filius abbatulus praeditus Constantinopoli adhuc juvenis manens trudit Studitarum monasterio a Barla Cesare, et ibi alitur. Cum vero ad perfectam veniret ætatem, et omnem iniquitatem calleret, adhæret Photio suo simili, quem Photius sacerdotem ordinavit in priori illa sua intrusione ad patriarchalem dignitatem. Cum vero Photius a patriarchali sede fuisse ejus post oecumenicæ synodi promulgationem, Santabareni filius praeditus abbatulus suggesterit Photio ut aliquem inveniret domesticorum imperatoris: affirmabat enim per hunc iterum Photium se posse restituere. Inventus itaque Nicetas, cognomento Floranus, qui multis munieribus deceptus, quæ a Santabareno venefico magica pocula et esculenta fuerant para apponens imperatori, fecit, ut Photius ille exosus amicus videretur: ei sanctissimo Ignatio patriarchalem sedem tenente, Photium ad palatium revocavit ex eo loco qui Augustus dicitur, et in palatio contubernalem Photium habebat, ut Photius magis esset patriarcha quam Ignatius ipse, licet in patriarchali sede ipse Ignatius resideret. Quapropter, ut supra diximus, ordinationes habebat, et ita imperatorem adversus Ignatium irritavit, ut ei vitam male abstulerit. Qui cum ita male fuisse mortuus, statim Photius ejusdem sedem occupavit secum habens Santabarenum illum quem imperatori familiarissimum reddidit, et Euchaitarum episcopum constituit; insignia etiam monasteria in aliis dioecesibus constituta et aliis episcopis subditæ ab illis abstulit, eaque tradita Santabareno, ut illa Euchaitarum Ecclesiæ aggregarentur, et episcopi in illis a Santabareno ordinarentur. Santabarensis præterea iste una cum Photio adversus piissimum imperatorem nostrum Leonem, qui nunc rerum potitur, malum consilium initit, et ejus patrem Basilium adversus eum irritant affirmando Leonem insidiari et adversari paternæ voluntati. Cum vero insanabili morbo laboraret Basilis, et jam morti propinquus esset, putaverunt quod illo volente, et filio jam prœcul absente, facile ipsi imperium obtinerent, ut per se, vel per alium quem veleant, illud administrarent.

cansa humilibus his nostris litteris tuam oramus ve-
nerabilitatem, ut misericorditer nobiscum agas, enim
populo videlicet qui non sine rationabili causa Photio
ordinationem recepit, ut ne qui apostolicae sedis
legatos Rhadoaldum et Zachariam qui initio Photium
confirmarunt in Constantinopolitana sede, delude Eu-
genium et Paulum qui secunda vice cum Photio
communicarunt, excepti, una cum Photio interitu
damnetur, nec alius infinitus numerus ab Ecclesia
pellatur; hoc enim facere consuevit Ecclesia. **Ecclesie**
enim synodus quarta Dioscorum iniquitatis
principem et actorem, Flaviani intersectorum, beati
videlicet patriarchae Constantinopolitani, damnavit
et homicidiam et hereticum, ut qui ausus est san-
ctissimo papæ Leonii excommunicationem irrogare:
eos vero qui a Dioscoro fuerant ordinati, vel lapsi
fuerant, cum tamen pietatis sectatores fuissent, per
penitentiam illos suscepit. Nicæna etiam septima
synodus antores heresis Ieronimachorum damnavit,
illorum vero sequaces per penitentiam admisit. Qua-
propter decet etiam tuam singularem virtutem,
Photium quidem tanquam ab initio schismaticum,
et a schismatice illegitime ordinatum, et propter
alia multa que operatus est mala, expellere: eod
vero qui ab ipso decepti sunt, misericorditer cum
illis dispensari rogamus, ut Ecclesia Constantinopo-
litana pax et tranquillitas ita restituantur, et non alii
quidem Apollo, alii Cephæ sint, et alii Pauli (*I Cor.*),
et sic usum corpus Ecclesie dividatur, sed omnes
unanimes, tanquam unum caput habentes Christum
Deum et salvatorem omnium nostrum, omnes com-
muniter illi laudes offeramus et ejus præcepta simili-
ter prædicemus: neque propter unum hominem
peccatorem tantus numerus pereat. Nos enī, ut
diximus, imperatorum Christo dilectorum nutu
Constantinopolim venientes, dum multi nos ad com-
munionem impellunt et juramento affirmant se ab
apostolica sede dispensacionis indulxum obtinuisse,
ut absque impedimento sacerdotalem dignitatem
exercitare possent, nullo tamen pacto illis fidem ad-
hibuimus a tua sanctitate expectantes aliquid firmi
et certi. Illoc autem ausim affirmare, o venerandum
caput, Deum adiuvens testem, quod nullus eorum
qui cum Photio communicarunt propria id fecerit
voluntate, sed potius principum violentia. Qapropter
tuam rogamus beatitudinem, ut populum, parum
abest, desperatum misericorditer suscipias. Rogat te
Petrus, cuius sedem administrandum obtines, qui
ab omnium Domino eductus fuit ut septuages septies
ignosceret etiam iis qui scienter deliquerint (*Math.*
xviii.). Exaudi nos, ut etiam tu a Deo benignitatem
desuper obtineas, et longo tempore ecclesiam apo-
stolicam regere valens precibus sanctissimæ Deo
genitricis, cœlestium potestatum, apostolorum, pro-
phetarum, martyrum, confessorum et omnium san-
ctorum. Amen.

H.

AD GUIDONEM COMITEM.

(Anno 886.)

Apud Gratianum, *Deer.* 1, d. 63, cap. 18.]

STEPHANUS GUIDONI comiti.

Lectis sagacitatis vestre apicibus, qui defuneto
Ecclesie Reatinæ antistite, clerum et plebem ejusdem
Ecclesie elegisse sibi futurum antistitem, nobisque
consecrandum vestro studio directum esse ne ipsa

A limus, ne Augustalis animus durissime hoc, quodena-
que modo perciperet. Sed scientes Ecclesiam Dei
sine proprio diu pastore non debere consistere;
gloriae vestre mandamus, quoniam aliter nos agere
non debuimus, ut vestra solertia imperiali, ut præsa
consuetudo dictat, præcepta licentia, et nobis, quem-
admodum vos scire credimus, imperatoria directa
epistola tunc voluntati vestra de hoc parebimus,
enimdemque electum, Domino adjuvante, consecrabi-
mus: quod, charissime fili, nooste nullo modo sus-
cipias.

III.

DIPLOMA PRO MONASTERIO CORBEIENSIS.

(Anno 887).

[Apud Schaten, *Annal. Paderborn.*]

B Stephanus (V) servus servorum Dei, reverendissi-
mo et sanctissimo WICBERTO episcopo sanctæ ecclæ
sæ que vocatur Hildesheim, patrocinio sanctæ Dei
genitricis Virginis Mariæ dominæ nostræ dedicatae,
seu Bovoni ablati venerabilis monasterii quod vo-
catur Nova Corbeia, ex dedicatione et nomine beatæ
Christi protomartyris sancti Stephani, ubi in sanis
requiescit membris beatus Christi martyr Vitus in
perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione suc-
currere pollutibus pia compassione, et poscentium
animis a lucri devotione imperitri assensum. Ex hoc
enim lucri potissimum premium a conditore omnium
Domino promiseremur, dum venerabilia loca oppor-
tune ordinata ad meliorem fuerunt sine dubio sta-
tum perducta. Igitur omnes sanctæ Ecclesiae Dei
fideles atque devotos, præsentes scilicet atque futuros,
scire volumus, utrasque supra nominatas ecclesias
cum omnibus earum familiis seu plebis, ac rebus
immobilibus, juste ad eas ubique pertinentibus, qua-
ruam una sedes vocatur ex patrocinio sanctæ et su-
perexaltatae Dei genitricis Mariæ dominæ nostræ,
altera vero monachorum contuberniis instituta, et
dedicatione beati protomartyris Stephani, ubi et
B. Martyr Vitus corpore requiescit, sub B. Petri
apostolorum principis tutione et sedis apostolicae
speciali defensione, per hoc nostræ apostolice con-
firmationis privilegium omnibus modis submissas
perenni jure consistere. Hujus rei gratia decrevimus,

D et prærogativa atque auctoritate Dei omnipotentis
et ejusdem apostolorum principis, cui ligandi atque
solvendi in cœlo et in terra data est potestas, cuiusque
nos vice divino munere fungimur, injungimus
ut a nullo hominum aliqua vis aut oppressio, vel
contrarietas, seu occupationis molestia quoconque
modo inferatur in rebus vel possessionibus ecclesiarum
earundem, neque illarum possessiones aut de-

illibate ab omnibus, qui Christiano nomine censentur, sub defensione sanctæ sedis apostolice habentur et obseruentur, ad laudem Dei omnipotentis, et sedis apostolice reverentiam, et stabilem etiam yigorem, et statum augmentandum profuturum ecclesie. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hoc nostræ auctoritatis et apostolicæ confirmationis privilegium pie a nobis concessum iri agereque præsumperit, et in toto vel ex parte transgredi conatus fuerit, et omnem reverentiam sanctæ sedis apostolice non observaverit, sciat se a Deo Patre omnipotente, et Filio, et sancto Spiritu excommunicatum, et nisi resipiscat, perpetuo anathema condemnatum. Qui vero custos et obseruator exsisterit, et bepedictionem et gratiam a Deo et Domino nostro consequi mereatur.

Scriptum per manum Gregorii scriinarii sanctæ Romanae Ecclesiae in mense Maio, indictione quinta. Valete. Datum iii Kalend. Junii per manum Leonis sacellarii sanctæ sedis apostolice, imper. domino piissimo principe Carolo Augusto coronato magno imper. anno sexto, et post consulatum ejus anno sexto, indictione quinta.

IV.

EPISTOLA AD EPISCOPOS ORIENTALES.

(Anno 888.)

Ipsius pro ordinatione Stephani patriarchæ Constantinopolitani dispensationem petentibus, eo quod a Photio diaconus ordinatus fuisset, respondeat et ulteriore informacionem petat.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, universis episcopis et reliquis clericis, etc.

Catholica Christi et Dei nostri Ecclesia fundata super firmam petram, apostoli videlicet Petri confessionem, licet plurimis tempestatibus et fluctibus agitur, nihilominus confirmatur et augetur. Nec mirum si humani generis hostis membra Ecclesia tentare aggreditur, qui caput ipsum Dominum no-

a) Hujus epistole contenta recensens Flodoardus l. iv, Hist. Rhemensis, ista scribit: « Stephanus papa ad Fulconem Rhemensem archiepiscopum scribit pro Teutboldo Lingonensi episcopo, significans ad se hujus Lingonensis Ecclesie querimontiam pervenisse, quod oceante Isaac (a) episcopo, inconsulto clero et populo, Egilonem (b) quemdam monachum nuper de sæculo venientem in episcopum Aufelianus Lugdunensis ordinaverit, eisque vi illata præposuerit nolentibus, quo divina vocatione hominum excende (c), ne in idipsum incurrerent, concordi voto clerus et populus Teutboldum ipsius Ecclesie diaconum elegentes, ab ipso papa sibi in episcopum consecrari petierint: sed ille uniuscujusque Ecclesie privilegium inconcussum servare volens, id agere distulerit, cumque præfato Aurelianu direxerit. Scribens ad eum; ut si cleri populeque vota in eum concordarent, et sacri canones illi non obviarent, manus nuic imponere nequam differret. Quod fieri si ratio prohiberet, et idipsum sibi rescriberet, interim tamen alterum iubet ordinare nullo modo se incon-

(a) Anno circiter 880.

(b) Roberto, Sammarthanis, Vignorio nostro, aliquis dicitur Geilo seu Gerlo, quem si uul nominari in Chartulario 3 Stephani Divio eiusdem anno 3. Carolomanus die Luna viii. Idus Julias anno 883, et ann. 884, interfusse synodo Cablonensi xv Kalend. Jur. et xviii. Kalend. Febr. obtulisse confirmationem juris cuendæ monetæ apud Ling-

strum Jesum Christum tentare non dubitavit. Nec igitur mirum si Photium satis exosum ab Ecclesia damnatum ejecisti, qui salutiferam Domini crucem ita delusus, per quam videlicet venerandam crucem omnia dona sacerdotalis ministerii perficiuntur, et sancti baptismatis lavacrum sanctificatur. Prædictus itaque Photius laicus hoīo, si regiam viam ambulasset et decretis sanctorum Patrum inhaesisset, ad tantam insaniam nunquam devenisset. Quapropter qui Christi humilitatem, venerandam scilicet crucem, contemnunt, percussi sunt tanquam primogenita Ægypti: tunc enim Israclitarum primogeniti, cum essent signati, servi sunt ac custoditi (Exod. xii). Quid vero erat ille sanguis agni in limine Israëlitarum, nisi crux passionis Christi quæ in frontibus fidelium imprimitur? Quicunque igitur salutarem crucem parvipendit evangelico ense interimitur. Sed de Photio quidem ita vos scripsistis: illas vero imperatoris litteras cuin legissemus, easdem a vestris procul abesse comperimus. Ita enim se habebant: quod Photius quietam vitam elegit. Quapropter in dubitatione versamur. Multum enim interest abrenuntiassse et expulsum esse. Nos igitur absque diligenti inquisitione qualecumque judicium proferre non possumus. Quapropter nunc sententiam prorogavimus: et opus est utriusque partis religiosissimos episcopos mitti, ut, perpensa omni dubitatione et veritate, utrinque manifesta dicere possimus quod Deus voluerit. Romana enim Ecclesia instar speculi et exemplaris reliquis Ecclesiis constituitur. Et quocunque defuerit in sempiternum manet incorruptum, et hac de causa sententias magna cum inquisitione ferre decet.

V.

AD FULCONEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPUM PRO TEUTBOLDO LINGONENSI EPISCOPO.

Fragmentum. — (Anno 889.)

Nos autem qui omnium Ecclesiarum in beato Pelsuto præsumeret. Simulque et Oiranum (d) Senogallensem episcopum a suo latere direxerit executorem. Quem deludens Aurelianu ad Pingoneensem præmisserit urbem, pollicitus se citissime subsecutum. Quo cum diu expectaretur, nec ipse adveniret, nec mora sua causam innotescere, vel papæ remandare previderit. Quo circa iterato cleris et populus cum decreto manu omnium roborato præstatum electum Romanum remiserint obnoxie sibi met illum consecrari potentes: sed nec tunc id agere acquiecerit volens Lugdunensi Ecclesie collatum privilegium immunitatulum consistere: ideoque jam dicto Aurelianu iterato rescribens mandaverit, ut quia concordi voce clerus et populus jam dictum diaconum expetebat, aut ipsum consecraret, aut quid in eo reprehensibile judicaret, rescribere naturaret. Sed is priori inobedientias contumaciā adjicetus, non solum oblatum consecrare, seu quid in eo reprehensibile judicaret sibi rescribere contempserit, verum etiam contra interdicta et sacrorum canonum statuta, quemdam (e) extraneum, et eidem Ecclesie igno-um nenses et Dabonenses.

(c) Circa finem anni 888.

(d) Oiranum.

(e) Iba haud dubie Algrimus sive Argimus quem ait Vignarius in Chr. Lingonensi dedisse Bezuensis monachis privilegium Apr. anno 889.

tro apostolorum principe curam suscepimus, scientes
inter episcopos non haberí eum qui neque a clero
electus neque a populo est expeditus : s̄epe dictum
Teutboldum venerabilem diaconum ipsorum lamentabilibus
precibus inclinati Lingonensis Ecclesiae
episcopum consecravimus, condigna sententia prævaricatoribus
fuerint impediti. Quapropter tuæ injungimus sancti-
moniæ, ut his nostris apostolicis litteris perceptis,
postposita dilatione, ad Lingonensem aeedas Ecclesi-
am, et cumdem Teutboldum a nobis solemniter
consecratum episcopum exinde revestias, omnibus-
que archiepiscopis et episcopis innotescas, pro tante
contumaciz ultione nos ejusdem Ecclesiae specialem
sollicitudinem suscepisse, pro tanti laboris macera-
tione et oppressionis illatae revelatione. Quidquid
autem idem venerabilis episcopus Teutboldus vobis
ex nostra parte retulerit, credite et effectui manci-
pare nullo modo ambigite : utpote tuam reverentiam
circa nos devotam consistere credimus.

VI.

AD LUTBERTUM MOGUNTINUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 889.)

Consulisti de infantibus qui in uno lecto dor-
mientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrum
ferro candente, aut aqua fervente, seu alio quolibet
examine parentes se purificare debeant eos non op-
pressisse. Monendi sunt namque et protestandi pa-
rentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collo-
cent : ne negligentia qualibet proveniente suffocen-
tur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inven-
niantur.^c Nam ferri carentis, vel aquæ ferventis
examinatione confessionem extorqueri a quolibet,
saci non censem canones; et quod sanctorum Pa-
trum documento sancitum non est, superstitionis
adventione non est præsumendum. Spontanea
enim confessione, vel testium approbatione publi-
cata delicta, habito pre oculis Dei timore, com-
missa, sunt regimini nostro judicare ; occulta vero,
et incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit
corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur,
vel constinent tali reatu se noxios, tua ens castiget
moderatio : quia si ille, qui conceptum in utero per
abortum deleverit, homicida est : quanto magis qui
uniuersaliter diei puerulum peremerit, homicidam
se esse excusare nequibit?

VII.

AD LUYTHOBUM [LUTBERTUM] MOGUNTINUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 889.)

[Apud Ivonem, IV, cap. 232.]

STEPHANUS LUYTHOBIO Moguntino episcopo.

Capitula Nicæni concilii, testimonio Athanasii, 70

ignotum, in angulo ordinatum, illis ingerere præ-
sumperit. At hi potius laborem subire quam subjici
ignoto eligentes, ad se redierunt, implorantes ne pa-
teretur ecclesiastica jura violari. ¹ Sev. Bin.

^a Consulisti, 2, q. 3.

A in figuram septuaginta discipulorum scripta non du-
bitamus. E quibus viginti tantum in Ecclesia sancta
Romana habentur, sed quo neglectu reliqua defuerint
ambiguum est : arbitrantur enim plurimi ea Antio-
cheno inserta concilio.

VIII.

AD PAULUM PLACENTINUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 889.)

^b Loci nostri consideratio nos admonet, rationis
auctoritate, quæ a prædecessoribus nostris utiliter
decisa fuerint roborare, et quæ a temerariis præ-
sumpta fuerint in promptu nihilominus nesci. Reum quippe ante conspectum divini Judicis se no-
verit esse, qui nititur utiliter finita rescindere ac
^C B roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe
vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita
presumantur, aut non concessa impune tenentur.
Proinde si negligenter ea quæ male usurpantur
omittimus, excessus viam procul dubio aliis ape-
rimus.

IX.

AD ROMANUM ARCHIEPISCOPO RAVENNATEN.

Fragmentum. — (Anno 889.)

[Apud Gratianum I Decr. LXIII, c. 12.]

STEPHANUS episcopus servus servorum Dei, ROMANO
archiepiscopo Ravennati.

Nosse tuam fraternitatem volumus ad nostras au-
res fore perventum Imolensem episcopum ab hac
luce inigrasse, in cuius successoris electione populi
divisionem provenisse audivimus. Quod quia s̄epe
contingere solet (quærerentibus singulis quæ sua sunt,
non quæ Iesu Christi) non adeo miramur. Verumtamen
in hoc tuam plurimum oportet adhiberi sollici-
tudinem, ut convocato clero, et populo, talis ibi eli-
gatur per Dei misericordiam, cui sacri non obvient
canones. Sacerdotum quippe est electio : et fidelis
populi consensus adhendens est, quia docendus est
populus, non sequendus.

X.

AD DOMINICUM RAVENNATEN ARCHIEPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 890.)

^D Significat se consecrasse Placentinis episcopum ; in
nihilo tamen velle se juri Ravennatensis metropo-
litani officere.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, rev-
sanctissimo confratri nostro Dominico archiepiscopo
S. Raven. Ecclesie.

Divina majestas, pastorale ministerium nobis. . . .
sollicitudinem gerentes, cura pervigili, nostrum aposto-
licum impendere suffragium ; idcirco omnium sanctæ
Dei Ecclesiae fidelium agnoscat notitia, quia cum
Ravennas Ecclesia, per obitum Romani quandam
archiepiscopi ejusdem Ecclesiae viduata, sine pastore

^b Male in editis Humbertum. Ivo, epist. 74.

^c Vide Alexandrum III, ep. 19 priuæ appen. apud
Lahbe, tom. XIII, p. 132.

^d Cap. Loci nostri 35, q. 9.

consisteret, repente, et sancta Placentina Ecclesia, A illius suffraganea, a suo pastore quondam Paulo episcopo exstitit denudata. Quapropter diversis Italici regni fluctuantibus procellis, quia per eamdem sanctam Ravennatem Ecclesiam proprio destitutam pastore, ipsa sancta Placentina Ecclesia de pastore proprio remedium recuperandi minime adspicere valebat; ad apostolicam sedem, nostrumque apostolicum, utpote ad caput omnium Ecclesiarum, et matrem, refugium visi sunt. fecisse offerentes nobis proprium electum, Bernardum nomine, diaconatus officio utentem, et suggestentes una cum decreto ab eis in eum facto, hunc a nobis sibi consecrari antistitem, ne ipsa Ecclesia diu sine pastore annibilaretur, et eligentes, atque petentes acephali et vagabundi incederent. Nos autem, ut diximus, cum proprius metropolitanus deesset, satis ab eis rogati, predictum Bernardum in eadem Placentina Ecclesia prævidimus consecrare episcopum, dantes illi in mandatis atque jubentes expresse, ut in omni subjectione et fidelitate se sub jure sanctæ Ravennatis Ecclesiæ observaret, quia sic nobis placuit; ita scilicet, ut omnem obedientiam, omnemque devotionem atque consuetudinem et usum, antecessores fecisse probantur, et ipse devote admittere satagit in sancta Ravennate Ecclesia. Unde volumus et a præsenti octava indictione decernimus, quendam sanctam Ravennatem Ecclesiam nullam deinceps pro eademi a nobis consecratione concessa perpeti; sed a nobis, nostrisque successoribus pontificibus sit. omnimodis; quinimodum eadem prædicta sancta Placentina Ecclesia in jus, et consecrationem, atque debitam obedientiam, ejusdem saepè dictæ sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, quemadmodum antiquitus fuisse recolitur, omnibus consistat temporibus: volentes uniuscujusque jus et privilegium Ecclesiæ indiminutum haberi, et irrefragabiliter custodiri. Script. per manum Benedicti Notarii et scrinarii sanctæ sedis apostolicæ in mense Martio, indictione supra scripta octava. Bene valete. Dat. octav. Kal. April. per manum Zachariae Dei pietate primicerii sanctæ sedis apostolicæ anno, Deo propitio, pontificatus Domini Stephani summorum pontificis et universalis papæ, pro sacrasissima beati Petri apostoli sede; quinto, Ind. 8 sub prescripta.

XI.

AD CLERUM ET POPULUM PLACENTINUM.

Fragmentum. — (Anno 890.)

Dat illis pontificem Bernardum, commendat submissiōnem metropolitano Ravennati.

STEPHANUS episcopus servus servorum Dei, omni-

B apostolicum subsidium visi fuimus impartiri, ita ut Bernardum diaconum, pastorem vestrum, per nostram consecrationem institueremus: et ideo fidelitati omnium vestrum injungimus et decernentes sancimus, ut tam ipse Bernardus quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis Ecclesiæ pontificatu plenam observantiam totamque fidelitatem viriliter custodiat, et more antecessorum ejus, devotissimus tam ipse, quam successores sci existant, observando in omnibus omnium obedientiam, omnemque consuetudinem sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, suisque archiepiscopis, absque omni contradictione, vel molestia, prout irrefragabiliter pollicitus est. Nam si ipse, vel aliquis decessor ejus, aut aliquis vestrum, tam de sacerdotali ordine quam de laicali cœtu, contemptor, vel transgressor apparuerit per inobedientiam, sacerdos qui exsisterit, ex Dei omnipotentis, sanctorumque apostolorum Petri et Pauli, et nostra apostolica auctoritate, maneat suspensus a proprio ministerio, quoque solutionis gratiam a Ravennate archiepiscopo perceperit. Laius vero, qui contradictor apparuerit, a vino et cocto suspensus existat, quoque ad prædictæ solutionis gratiam pervenerit. Insuper noscat se nostro Lateranensi palatio quinque libras auri obrizi esse compositurum, et anathematis vinculo innodatus, in ævum permaneat. Hanc nostram epistolam vel testificationem sanctam Ravennatem Ecclesiam habere decernimus.

XII.

EPISTOLA AD EPISCOPOS PROVINCIÆ COLONIENSIS.

(Anno 890.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urkundenbuch*, p. 777.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo confratri nostro HERIBRANNO, Agrippinensis Coloniae archiepiscopo, seu venerabilibus FRANCORIBUS Tungrensi, ODIBALDO Tractensi, WOLFELMO Mimigernafardensi, DRUOCONI Mimidonensi, EGILMARE Osnabrugensi episcopis..... De cætero Bremensis Ecclesiæ sedem Agrippinæ Coloniae subiectam in ecclesiastice disciplinæ officio fuisse scripsistis, cuius flues barbaris contiguas gentibus significastis. Quam ob tem Guntarii quondam benevolentiam a sede apostolica usum pallii promereri, ut verbum Dei honoratius prædicare et suo archiepiscopo parere, vos scripsisse, legentes risimus, mirati prudentiam vestram arbitrari, non ad ministerii sacratissimi, sed ad sacerularis dignitatis honoriscentiam pallii usum pro libitu cuilibet tribui. Scilicet si provincia et suffraganei, quibus præsit, deest, qualiter usum pallii promeruit, ambi-

. Verumtamen ut inferatur ambieui-

XIII.

AD ZENTOPOLICUM REGEN.

[Ex Wilhelm Watténbach, *Beiträge zur Geschichte der Christlichen Kirche.*]

STEPHANUS episcopus servus servorum Dei, ZENTOPOLCO regi Sclavorum.

Quis te zelo fidei sanctorum apostolorum principi
Petro videlicet regni coelestis clavigero, omni devo-
tione devovisti, ejusque vicarium p̄e cunctis hujus
fluctivagi saeculi principibus principalem patronum
elegisti, ejusque te cum primatibus ac reliquo terræ
populo tuitioni pariter commisisti: continuo preci-
bis Deum bonorum omnium largitorem exoramus,
ut ipsius muniaris suffragio, in cuius manu sunt
omnia iura regnorum quatenus ejus vallatus auxilio
et interventionibus apostolorum principum Petri et
Pauli et a diabolis muniaris insidiis, et corporali
sospitate lateris, ut anima et corpore tutus ab externo
judice bonis operibus decoratus, perpetua felicitate
doneris. Nos etiam qui ejus vicariatione fungimur,
debitam sollicitudinem pro te gerentes, in quounque
indignoris negotio, in his quæ ad salutem tuam
pertinent, Deo auxiliante, protectorem invenies in
omnibus. Quem ob fidei dignitatem cum omnibus
tuis fidelibus, nulla terrarum obsidente intercapidi-
nine, spiritualibus ulnis quasi presentem amplecti-
mur amore ut spiritualem filium. Igitur quia ortho-
doxæ fidei anhelare te studio audivimus, et certo in-
dicio ex hoc agnoscimus, quod ad matrem tuam,
sanctam videlicet Romanam Ecclesiam, recurrere
voluisti, quæ caput est omnium Ecclesiæ collato
sibi privilegio in beato Petro principe apostolorum,
tui suas oves verus pastor commisit dicens: Tu es
Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam, et
portæ inferi non prevalebunt adversus eam; portas
inferi, ora orthodoxam fidem blasphemantium app-
pellans; quæ auctore Christo omnes hereses de-
struxit, et vacillantes omnes in fide solidavit Crea-
toris sui munita auxilio, dicente Domino nostro Jesa
Christo: Simon, ecce Satanas expedit ros ut cibraret
sicut tritum. Ego autem rogari pro te ne deficit
fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres
uos. Quis, rugo, nisi insipiens, in tantum audeat
blasphemiae baratum mergi ut Petri fidem infamet?
pro quo Verbum Dei in duobus naturis existens,
quod natura servi autem natura contulit deitatis.
Tuam devotionem amplectimur, volentem discere
ut, prudentiam tuam digna attollamus laude, quæ
non alibi vagari, sed ipsam quæ caput est studuit
consulere, a qua etiam omnes Ecclesiæ sumpserunt
exordium. Verumtamen fundamentum fidei super
quod suam Christus constituit Ecclesiam istud est:
Tres certe personæ subsistentes, Patris, et Filii, et
Spiritus sancti coæternæ sibi sunt et coæquals, et
istarum trium personarum una est deitas natura, una
substantia, una divinitas, una majestas. In quibus
personis discretio est non confusio, distinctio non
separatio. Distinctionem dico, quia alia est persona
Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti; Pater enim à

A nullo, Filius a Patre, Spiritus sanctus ab utroque, unius ejusdem substantie ejus Pater et Filius est. Et haec sancta Trinitas, unus, et verus, Deus est, quæ nec initio incipit, aut sine clauditur, nec loco comprehenditur, nec tempore variatur. Pater enim solus de alio non est, et ideo solus ingenitus appellatur, Filius autem de Patre sempiternus Filius et ideo genitus dicitur, Spiritus vero sanctus Patris et Filii est Spiritus sine ullo intervallo, ubi nulla tempora quæque habent prius vel posterius, sunt cogitanda: et ideo nec ingenitus, nec genitus, sed precedens dicitur, nec duo patres nec duo filii credantur. Quod Filii sit Spiritus apostolus, et in evangelista testatur: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus;* et Paulus apostolus quod Patris Filii-B que sit Spiritus testatur: *Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu; si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.* Et iterum ut Patris sit Spiritus, lucidissime distinguit dicens: *Quod si Spiritus ejus qui suscitarit Jesum a mortuis habitat in vobis, vivificavit et mortalia corpora vestra.* Ut vero Filii sit Spiritus, idem Paulus testatur: *Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, clamantem Abba, pater.* Ut a Patre procedat ipsa Veritas dicit: *Spiritus qui a Patre procedit, ille me clarificavit.* Ut a Filio procedat eadem Veritas testatur: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Absit enim ut Spiritus sanctus credatur de Patre in Filium, et de Filio ad sanctificandam creaturam quasi quibusdam gradibus procedere, sed quemadmodum de Patre, ita et de Filio simul procedit. Quis enim negabit esse Spiritum sanctum vitam? et cui vita Pater, vita sit Filius; sicut Pater vitam habet in semetipso, sic dedit et Filio vitam habitare in semetipso. Haec tibi de multis pauca dixisse sufficiant, quæ te absque amilguitate lingua consilieri et corde oportet credere, sed non ultra vires examinare. Quia solis corporei radij oculorum retunditur intuitus, quanto magis ineffabilis deitatis claritate terrena mens retunditur. Hanc fidem a Domino in apostolos et apostolis fundatam sancta catholica et apostolica Romana tenet Ecclesia: quan tu ut firmiter teneas monemus, exoramus et testificamus. In qua et Wicingum venerandum episcopum et charissimum confratrem ecclesiastica doctrina eruditum reperimus, et ideo eum vobis ad regendam sibi commissam a Deo Ecclesiam remisimus, quia fidelissimum eum tibi, et pro te satis sollicitum in omnibus agnoscimus. Quem veluti spiritualem patrem, et proprium pastorem digno honore et debita reverentia sincera mente recipite, tenete et amplectimini, quia in eo exhibitum honorem Christo conseratis, ipso dicente: *Qui ros recipit, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Ipse itaque omnium ecclesiasticorum negotiorum et officiorum habeat curam, et Dei timorem p̄e oculis habens dispensem eadem, quia et pro his et pro animabus commissi sibi populi ipse redditurus erit districto judici rationem. De jejunio itaque scias a lege, prophetis, et ab ipso Domino in Evangelio ap-

probatum. Moyses namque ut legem acciperet, qua-
draginta diebus et noctibus jejunavit. Elias qui cœ-
lum orando clausit, ut non plueret annos tres et
menses sex, et rursum orando aperuit, et cœlum de-
dit pluviam, et terra dedit fructum suum, quadra-
ginta diebus et noctibus jejunavit. Auctor et ipse le-
gis Jesus Christus Dominus noster quadraginta die-
bus et noctibus jejunavit. Si quis vero jejunium re-
probat, reprobet et orationem, et blasphemet esse
malum dæmones ejici, dicente Domino : *Hoc genus
non ejicitur nisi in oratione et jejunio.* Praeceptum
quippe est jejunare, sed quibus diebus sit jejunandum,
quibusve prandendum, præcepto Domini vel
apostolorum non est diffinatum assertione, sed anti-
qua Patrum consuetudine tenet Ecclesia ; quia et
priorum instituta et consuetudo majorum pro lege
tenenda sunt. Quarta feria jejunandum est, quia
consideratio Evangelio quarta Sabbati Iudei consil-
lium inierunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent.
Sexta autem Sabbati recte jejunio deputatur, propter
Dominicæ passionis reverentiam. Sabbato quoque
nihilominus jejunandum est propter renovandam
memoriam rei gestæ, quia discipuli Dominum hu-
mane intelligentes eo die in sepulcro quiescentem
doluerunt. Quintam vero feriam quidam arbitrii
sunt esse dissolutam quia eo die reconciliatio sit
poenitentium, et eo die sanctum chrisma conficitur,
et eo die Redemptor cum discipulis coenavit, et eis
sacramentum sui corporis et sanguinis tradidit, eo
die videntibus discipulis ad caelos ascendit. Dominicus
certe dies propter resurrectionis gloriam et ad-
ventum sancti Spiritus legitimè consecratus est. Duos
qui remanent, proprio uniuscujusque relinquamus
arbitrio ; in quibus id observandum censeo, ut qui
manducat non manducantem non spernat, et qui non
manducat manducantem non judicet, ut quidquid
agimus, in gloria Dei faciamus. Jejunium scilicet
quod Quatuor Temporum dicitur, antiqui Patres ce-
lebrandum non frustra sanxerunt, dicente Psalmista :
Benedic Domini in omni tempore, ut singulis
quibusque temporibus anni humiliemus animam in
jejunio. Primi itaque mensis jejunium Dominus in
Exodo, quarti, septimi et decimi jejunium per Za-
chariam prophetam celebrari præcepit, ut qui omni
tempore de misericordia confidamus poenitendo. Hæc
tibi de jejunio pauca dixisse sufficiant, quamvis plu-
rima dici possent ejus mysterii, quæ nunc exponere
non est temporis. Hoc tamen jejunium Deo præ castis
acceptabile credito : dissolve colligationes impietatis,
solve fasciculos deprimenti, diuinitate eos qui con-
fracti sunt liberos, et omne onus disrumpe. Quod
bis adornandum est monilibus : Frange esurienti
panem tuum et egenos vagosque induc in domum
tuam. Has scias Deo acceptabiles lampades, quibus
jejunium adornandum est quotidie ut Deo sit placitum.
Methodium namque superstitioni, non ædifica-
tioni, contentioni non paci insistentem audientes
plurimum mirati sumus; et si ita est, ut audivimus,
superstitionem ejus penitus abdicamus. Anathema

A vero pro contemnenda catholica fide qui indixit, in
caput redundabit ejus. Tu autem et populus tuus
taneti Spiritus judicio eritis innoxii, si tamen fidem
quam Romana prædicat Ecclesia tenueritis inviola-
biliter. Divina autem officia et sacra mysteria ac
missarum solemnia quæ idem Methodius Scavorum
lingua celebrare præsumpsit, quod ne ulterius face-
ret supra sacratissimum beati Petri corpus jura-
mento firmaverat, sui perjurii reatum perhorreaces-
tes nullo modo deinceps a quolibet præsumatur. Dei
namque nostraque apostolica auctoritate sub ana-
thematis vinculo interdicimus, excepto quod ad sim-
plieis populi et non intelligentis ædificationem atti-
net, si Evangelii, vel apostoli, expositiō ab eruditis
eadem lingua annuntietur, et largimur et exhorts-
mur, et ut frequentissime fiat monemos, ut omnia
lingua laudet Deum, et confiteatur ei. Contumaces
autem et inobedientes, contentioni et scandalo in-
sistentes, post primam et secundam admonitionem
si se minime correxerint, quasi zizaniorum semina-
tores ab Ecclesiæ gremio abjici sancimus; et ne una
ovis morbida totum gregem contaminet, nostro vi-
gore refrenari et a vestris finibus procul excludi
præcipimus.

XIV.

AD AMELIUM UCETIENSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

[Apud D. Bouquet., *Recueil des historiens,*
tom. IX.]C Declarat Girbertum Nemauseensem episcopum excom-
municatum iri, nisi resipiscat.STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, re-
verentissimo et sanctissimo Amelio episcopo.

Sciis quia ea quæ mandasti audivimus, et sta-
tuimus, prout suggestisti et petisti ; et epistolas ecce
scripsimus tam archiepiscopo Teudarde quam et
comiti Richardo, et vicecomiti illius Alberico :
mandamus intimantes Girbertum episcopum fors
excommunicatum, nisi resipuerit et ab invasione
abbatiae nostræ se subtraxerit ; et, ut tibi eas liceat
securiter retinere sub nostra defensione ad regen-
dum et salvandum, et annue solitum censum beato
Petro apostolo dirigendum. Tu vero esto semper
sollicitus de nostra fidelitate qua nos magis te sovere
D in cunctis volens, et ut ipsius censum dirigere ne
prætermittas. Optamus te in Christo valere.

XV.

AD GIBERTUM NEMAUSESEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

[Apud D. Bouquet., *Recueil des historiens,*
tom. IX.]

Monet ut nullam vim inferat monasterio S. Egidii.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, Gi-
berto episcopo.

Apostolatui nostro relatum est quod, in rebus
abbatiae nostræ quæ S. Egidii est, quæ a nostris
antecessoribus, vel a nobis Amelio Uzeticensi epi-

scopo ad regendum atque ad salvandum concessa est, facere minime differas nonnulla incommoda, pluraque adversa, apostolica præcepta audire postponas et epistolas æque apostolicas observare recuses. De quo satis te redargui oportuerat; sed apostolicæ benignitatis in te huc usque exspectata est moderationis. Quapropter te monemus et apostolica auctoritate præcipimus ut, ad mentem rediens, nullam vim nullamque oppressionem in omnibus rebus ipsius abbatie quoquomodo facias, aut facienti consentias: quin liceat eidem Amelio venerabilis episcopo quietem habere, et censem beato Petro apostolo dirigere securiterque ipsum locum regere. Quod, si temerario ausu in eadem pertinacia permanseris, scias te esse excommunicatum, donec, Romam veniens cum eodem Amelio episcopo, coram me noveris te satisfacturum, quoniam tantam temeritatem nullomodo dimittemus.

XVI.

AD WALTERUM PATRIARCHAM ^a.*Fragmentum.* — (Anno 891.)

Miramus prudentiam vestram Cuniensi Ecclesiæ denegare pastorem, cum te etiam ad hoc provocatum noveris apostolica exhortatione: Nunc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicujus Ecclesiæ privilegium infringere, licet apostolica prerogativa de qualibet Ecclesia clericum ordinare, etc.

XVII.

AD ROTBERTUM METENSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

Respondet qua ratione ad ordines ecclesiasticos promovendus sit clericus cui digitus abacissus est.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, Rotberto Metensi episcopo.

• Lator præsentium Flavinus, scilicet clericus ad sanctam sedem apostolicam veniens detulit a te nobis directam epistolam, qua indagare studiisti eum a Normannis nuperrime captum sinistre manus digitum habere abscissum, sciscitans si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valceret promoveri, an non. Quod et nos reperientes, quia solertia tua magis super hoc sollicita a sede apostolica edoceri flagitat normam justitiae semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis merito collaudamus, reverentiam tuam scire volentes quoniam, si ita est quod a Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promovendum, si alias dignus fuerit, nihil ei nocebit, eo quod quid de his qui a dominis, vel medicis, sive a paganis, non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus, quam ei obviare debere, si ita est, minime

^a Aquileiensem afferit 130, ep. 86.

• Gratianus dist. 55, can. *Lator.*

• Can. *Quia te* 38, dist. 50.

• Hoc ipsum fragmentum paucis mutatis legitur in can. *De manifesta* 2. q. 4. recitaturque ex epistola Stephani papæ V ad Leonem Theanensem.

A reperimus, monentes religionem tuam, ut circa illum ita peragat, quatenus ut mercede pro eo magnam incurrat et desiderium illius, canonica auctoritate ei in aliis non obviante, Deo adjuvante, perficiat.

XVIII.

AD SIGEBERTUM CORSICÆ EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

• Quia te quasi obnoxium judicas, eo quod a Saracenis captus homines interfecisse videris, bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice nullo modo judicaris.

XIX.

AD LEONEM SCIANENSEM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)[Apud Mansi *ibid.*]

De manifesta et nota pluribus causa non sunt querendi testes, ut S. Ambrosius in Epistolam ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam expounens Apostoli. • *Judicis, inquam, non est sine accusatore damnare;* quia Dominus Judam, cum fuissest fur, quia non accusatus, minime abjecit. *Cogito autem opere isto, pellendum illum de cœtu fraternalis censuit.* Omnes enim crimen ejus sciebant et non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat legi crimen. • *Et paulo post: Absens facie, præsens autem auctoritate Spiritus qui nusquam abest, jam judicavi ut præsens eum, qui hoc admisi, tradi Satane in interitum carnis.*

XX.

AD LEONEM THEANENSEM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

De crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verumtamen si suspicio super viaculum [*s. piaculum*] habetur, et accusatores idonei reperiuntur et testes quales sacri canones sanciunt, cum fuerit legitimis testibus approbatus, canonica sententia feriatur. • Quod si nec sponte confitetur, neque legitimis accusatores vel testes reperti fuerint, et mala fama crebrescit, non publico examine, sed coram te et coram reverendissimis presbyteris et diaconis secreto juramento se purget, et tu deinceps boni testimonii eum annuntia, et compesce, et commone Ecclesie tuæ filios, ne sacerdotem Dei ulterius infamare præsumant, timentes quod Cham maledictus est, quoj patris verenda derisit.

Notant vero Romani canonis hujus correctores hanc epistolam integrum existare in collectione quædam canonum Vaticana ab anonymo digesta.

• Can. *De crimine* 15, q. 5, lvo epist. 77, qui tam pro Theanensi legit Tienensi.

XXI.

AD STILIANUM ^a.

(Anno 891.)

Nunquid non omnia chrismata sacerdotalis mysterii crucis figura perficiuntur? Nunquid baptismatis unda, nisi cruce sanctificata peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit?

XXII.

AD GIRARDUM EPISCOPUM LEODIENSEM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

[Apud Gratianum, *Decret.*, II, part. 3, quæst. 3, c. 3.]*Ante litem contestatam violenter ablata restituuntur.*

Oportet ut primum vos tan de invasis civitatibus, et monasteriis, et mansis, quam de reliquis generaliter rebus rediñvestiri faciat: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus oppondere.

XXIII.

AD THEODOSIUM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

[Apud Ivonem, *Decreti VIII*, cap. 59.]*Quod nulli liceat duas habere legitimas uxores.***STEPHANUS THEODOSIO episcopo.**

Nunquidne duabus simul sponsis nubere barbaricam gentem instruis? Nunquidne sacramentum Ecclesiæ exponentem Apostolum non legisti: *Eruunt duo in carne una?* An forsitan tui codices falso tres in carne una asserunt? Desine jam tali tabescere Ignavia, et disc paternis obediens regulis, ne inventariis statulos a Patribus terminos transgredi, vel per ambitionem de majori ad majorem transire Ecclesiam, quod tentantem laica etiam communione sacri privat canones.

XXIV.

AD LAMBERTUM CENOMANENSEM EPISCOPUM.

Fragmentum. — (Anno 891.)

[Apud Ivonem, *Decreti parte X*, cap. 186.]**STEPHANUS (IV^b) LAMBERTO episcopo Cenomanensi.**

Lecta epistola a sanctitate tua nobis directa, quæ hanc feminam, nomine Hildegardam, filios suos interfecisse et septennem pœnitentiam egisse falebatur, valde doluumus. Unde quia mandasti ut visceræ pietatis ei preberemus, volumus et misericorditer inandamus, ut sacris festivitatibus, id est reverenda Nativitas, et sancti Pasche, atque Pentecostes, et Natalis Apostolorum sacrum corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi sumere debeat, et diebus vitaæ suæ in monasterio retrusa monachicam vitam regulariter ducat.

^a Illud Stilianum datur ex coll. Vatic., apud Correctores Romanos. Cap. *Nunquid de Cons.*, dist. 5.

A

XXV.

QUERIMONIA EGILMARI EPISCOPI OSNABRUC. AD

STEPHANUM PAPAM.

(Anno 891.)

[Apud Erhard, *Regesta I*, Cod. Dipt. p. 357.]

Domino sanctissimo et egregiæ sanctitatis apice præstantissimo, papæ STEPHANO, exiguis servorum Christi servus, EGILMARUS Osnaburgensis episcopus, cum omni subjectæ congregatiōnis caterva veræ felicitatis implorat coronam.

Dum orthodoxam Christi Ecclesiam, apostolica institutione fundatam et a sanctis Patribus firmissime roboratam rabie persequentium et fraude ini-

quorum dolemus dilaniatam, ac per hoc polius tepidam minusque in divino cultu servitata, genuimus, vestre pietatis jura quæ penes Deum sunt manifesta depositimus, ut nos quibus ovium cura Dominicarum commissa est, fulcire et adjuvare dignemini, quo eas ab errore devio ad viam veritatis et ad lumen de tenebris reducere queamus; quod tunc recte sit, si pravitas in rectitudinem convertatur, quæ ideo diu apud nos per varias negligentias pullulat quia per multos retro annos sancta synodus minime congregata hanc non resecat. Unde audire dignetur sanctissima industria vestra rationis sententiam, de cuius controversia qualitur pusillanimitas nostra. Primitus de dicimis, quibus subditorum catervam pascere debenus, contra jus canonicum et fas ecclesiasticum injusto ordine a nobis per vim ablatis; pro qua vero re sint ablata, et unde processerit origo, ut decimarum, quibus tantummodo episcopatus in Saxoniam sunt constituti, non nisi quarta pars ad Osnabrugensem Ecclesiam in honore S. Petri principis apostolorum consecratam inserviat, cuius etiam nos servitores sumus, cum exterræ partes majores ex quantitate et numero ad eamdem sedem ex debito pertinentes, inter monachos Huxilienses, ubi nova Corbeia ab eis vocatur, et puellas Herivordenses, divise sint, præter prælia nonnulla quæ eis ex ipso episcopatu pertinentia subjecta sunt, et ecclesiæ baptismales N. quæ prius episcopatu annexæ subjigatae erant, quæ jam non requirimus, sed saltem decimas tantum debite pertinentes ad nos reddi quæ ablatæ sunt, flagitamus. Hæc veridica ratio est.

Dum dudum, inquam, magnus et admirabilis princeps Carolus qui gentem Saxoniam per strenua bellorum certamina, Deo adminiculante, ad fidem Christianitatis converterit, synodalis atque canonici jurisconsultis singulos ejus lem provinciæ episcopatus ex decimarum stipendiis constituisse, quia aliis ibi pastores et episcopi donariis carebant unde pauperratum laborari Christianitas potuisset, et, post ejus excessum, filius ejus bonæ memorie Ludovicus dia sanctæ Ecclesiæ propagator viguisse, accidit ut tres filii ejus, maligno usi consilio, eum in custodiā mitterent, cui consilio una conspiratione consensum

^b Pro Stephano IV, legendum arbitror Stephanus VI. JAFFE.

et adjutorium predictæ sedis nostræ in honore A sancti Petri apostoli dedicatæ episcopus, nomine Goswinus, præbuit, ita ut mucronem ab eo violenter ipse discingeret. Cum autem rursus ex eadem custodia, Deo volente, per adjutorium filii ejus homonymi Ludovici cum honore ad regnum remeasset, predictus episcopus, suæ persidæ et infidelitatis conscius, ad cœnobium Vuldense confugiens, monasticum habitum assumpsit, et semel in anno latenter ipsius episcopatus locum invisere solebat. Sicque episcopalæ curæ sine præsule et rectore ea tempestate remanebat. Interim a multis invaditur, rapitur, dispergitur et dissipatur, donec, post mitissimi præfati Ludovici principis excessum, cum valida et periculosa regn. disceptatio inter tres filios imminebat, et uni ex his, scilicet ejus æquivoco, hujus divisio in sortem cederet, quidam ejus fidelis comes ditissimus, Cobbo nuncupatus, de predicto episcopatu quidquid voluit agere adeptus, germano ejus, nomine Werin, in monasterio Huxiliensi tunc temporis abbate, et sorore ejus in pueriarum cœnobio Herivordensi abbatissa degentibus, quantum voluit de decimis quæ ad eumdem episcopatum pertinebant, tradi fecit ad eadem monasteria in alterius parochia alteriusque diœcesi constituta, præter synodum et conscientiam episcoporum. Cum interim Cozbertus episcopus de gente Sueonum (quo ordinatus erat) persecutione ejectus esset, necessitate compulsus prædictum Cobbonem adiit, quo impetrante, et rege concedente, suscepit gratulabunde eundem episcopatum, decimis, unde solummodo constitutus est, maxima ex parte vacuatum, eoque favente et timente ne forte ei, ad quod ordinatus non erat, auferretur, suo tempore sine aliqua contradictione ita permanxit. Egilbertus vero predecessor et coepiscopus noster crebro pro ipso negotio Guntharium et Willibertum archiepiscopos interpellavit, et variis occupationibus, quibus sancta synodus per longa transacta tempora non est congregata, obstantibus, causa finitenus non est determinata. At vero cum mibi indigno ejusdem episcopatus cura suisset injuncta, et inter varias negligentias, quas perlongum est enucleare, plures ecclesiæ inconsecratas, aliquantas etiam homicidiis perpetratis infectas, variisque spurciis et flagitiis minime purgatas reperissem, in quibus prædicatorum monasteriorum subjugati de plaga Occidentalî advenientes presbyteri ignoti, de quorum consecratione ambigimus, officia celebrant, ne ibi divina mysteria ab ipsis celebrarentur inhibendo interdixi, donec vos, venerabiles Patres et magistros super hac re consularem. Quam ob causam illico prædicti monachi et pueræ ad aures principis Arnulfi accusationem contra canonica sancta detulerunt, deferentes præceptum, ut aiunt, a Ludovico rege et Rabano Magontiacense alterius pontifice diœcesis statutum. sed

A sideant decimas predicti episcopii contra jus canonicum, et quod primum in fundamento ejusdem Ecclesiæ a præfato magno Carolo, coepiscopis et canonico decreto erat statutum, ut maneret ratum, hoc miro et detestabili modo, qualiter a Magontiacense alterius diœcesis præsule fore queat irritum, ignoramus. Unde an hoc quod contrarium canonice auctoritati videtur, an illud quod regulariter ex decimis prius statutum est, restaurando roboretur, vos judicate. domine Pater beatissime. Interea supradicti accusatores, qui me, non tamen in præsentia, de infidelitate regis accusaverunt, asserentes me hoc velle destruere quod priores Augusti vel reges sanxerunt, ad rationem me venire compulerunt, dum coram Arnulfo principe et episcopis novem, quorum haec sunt nomina, Williberto Agrippinae Coloniæ archiepiscopo, Arn Wirciburgense, Odilbaldo Trecense, Drogone Mindense, Godethane Spirensse, Wicherbo Hildensummense, Wiherto Ferdense, Euluso Holmsteddense, Bisone Patharburnense, causam hujuscemodi negotii in medio proserrem, obnoxis precibus in amore summi pastoris et pontificis Jesu Christi cuius vicarii esse creduntur, et S. Petri apostoli omniumque sanctorum honore postulavi ut secundum conscriptum, quod coram eis legi feci et quod penes nos habemus, et justa judicia et canonica scita, recte de hoc negotio respondendo decernerent. At illi, scientes voluntatem principis et quorumdam comitum, et ne cum offendherent renitentes, nil de causa prolata responderem præsumpserunt, sed penitus cum responsione canonica in amore Dei petita justitia mihi denegata est. Sicque adulando principi, jussus sum ab eo si ejus gratiam vellem habere propitiam, ejusque protestati non contrairem, ut haec in decimis et reliquis hujuscemodi negotiis querulosis omnia permitterem fore sicut inveni, meaque compulsa interpellatio cassata est. Sed ne hoc impetrare quivi, ut accusatores in præsentia exhiberentur et causa recte examinaretur. Et patres benignissimi, nisi super hujus controversiæ querimonia dexteram justitiae porrigitis, nec episcopale ministerium ad Christianitatis observantium quimus exercere, nec claustra monasterii, quæ nec aliqua inveni propter penuria et decimarum abstractionem, emendare, quæ nuper prime cœpimus construere, neque clerum ad Dei servitium pascere valebimus et vestire, sed cogendum variis ærumnis dispergi dolebimus non posse rursus congregari. Ecce, Patres egregii, tot annis transactis tempore prædecessorum meorum præfatae ecclesiæ inconsecratæ hactenus permanent, et contra voluntatem nostram, quia prohibetur in canonibus jubente lege divina, missarum officia inibi celebrantur alibi de quorum ordinatione dubitatur. Decimæ a nobis tolluntur, parvitas nostra non mediocriter in omnibus quæ digna sunt emendatione contemnitur,

tius Christianitatis caput invocamus, et qui coram A
altaribus in pavimento prostrati patrocinia sanctorum
imploramus, ut salutis et sanctitatis vestræ prospe-
ritas proteletur et in æternum gloria et cornu
vestrum dilatetur, pedibus pietatis vestræ mente pro-
voluti, petimus ut super hac re quid nobis faciendum
sit censeatis, aut utrum sub taciturnitatis nodo cal-
care et silentio hæc talia propter scandala vitanda
premere debeamus, vel spem recuperandi ex decimis
habeamus, sequendumve nobis sit, ut de hac censura
nobis justitiam fieri reclamemus, in propatulo nobis
enucleare certumque facere dignetur beatissima pa-
ternitas vestra, quam conservare dignetur ineffabilis
pietas sempiterna.

XXVI.

RESPONSO STEPHANI PAPÆ.

STEPHANUS sanctæ apostolice et universalis Roma-
næ Ecclesiæ episcopus, EGILMARO venerabili Osnabur-
gensis Ecclesiæ episcopo in Domino salutem.

Bonorum operum et spiritualium studiorum Deum
auctorem esse non dubium est. Unde letari me sece-
runt scripturæ tuæ ex bono studio et ex integritate
fidei et devotionis tuæ, sed ex afflictione tua magna
ex parte tristari, super quo tu conquestus es et cre-
brior ad nos sermo commeantium perlatus est. Non
oportuit quidem ab illis quibus sustentari et portari
atque honorari debuisti, tot ac tantas, innocens ut
credimus, oppressiones perpetui. Mandasti enim nobis
sanctitatem tuam a Godescalco novæ Corbeiae abbatे C
et Hervordense abbatissa ipsorumque sautoribus va-
riis calamitatibus vexari et dilaniari, et apud flum
nostrum Arnulfum crebris accusationibus plus
æquo infamari, Ecclesiam tuam suis dotibus et fide-
lium oblationibus expoliari. Inde, frater, noli mirari
si te membrum malivoli et impii persecuntur, cum
ipsum Christum caput nostrum sint persecuti, sicut
ipsa Veritas ait : Si patrem familias Beelzebub voca-
verunt, quanto magis domesticos ejus (*Matth. x.*, 25).
Noli multum vexari, noli turbari, sed confortare in
Domino et in potentia virtutis ejus. Nos vero ad sup-
plementum fratres et coepiscopos nostros amplius
quam quinquaginta vocavimus, cum quibus regulari-
ter tractando decrevimus, quæ et qualia tibi et tecum
litigantibus responsa remittamus, quia una eadem
que die illorum litteras super iisdem negotiis simul
cum tuis suscepimus. His enim epistolis in omnium
audientia prælectis, multas, ut nosti, querimonias et
oppressiones super illorum temeritate tua continebat
in se, sed et illorum non minor erat lamentatio de
te. Quapropter necessarium esse duximus ut, remo-
tis tergiversationibus, veritatis elucubratione ad-
miniculum tibi a nobis impendatur atque ab aposto-
lica sede suffragetur, ne in totius Ecclesiæ pertur-
bationem hanc invadens procedat intentio, et ea

(Anno 891.)

[Apud Campi, *Hist. di Piac.*, tom. I, pag. 472.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo BERNARDO episcopo sanctæ Placentinæ Ecclesiæ, et per te in eodem venerabili episcopio in perpetuum.

Si consacerdotum fratrumque nostrorum piis sup-
plicationibus impertimus assensum, et Deum nobis
propitium facimus, et, ipso favente, eos contra dia-
boli insidias, ne grecx Dominicus ledatur, sollici-
tiores reddimus; quia status et honor Ecclesiarum
Dei, quibus ipsi divinitus præesse videntur, commu-
nis omnium protectus est, et communis utique salus
et gloria. Et ideo, quia specialis tua devotio in his
quæ Dei sunt hærens a nobis expedit, ut sanctam
Placentinam Ecclesiam sub nostra apostolica susci-
peremus uitioне, atque nostro privilegio stabilire-
mus; inclinati Deo dignis petitionibus a præsen-
tia nona inductione in eadem sancta Placentina Ecclesia
confringamus, ac stabilimus omnia privilegia, seu
debitas exhibitiones, et consecrationes monasterio-
rum omnium tam virorum quam puellarum, que
constituta in ejusdem Ecclesiæ parochia esse noscun-
tur; seu præcepta et instrumenta chartarum, et jura,
sive traditiones quas a decessoribus nostris pontifi-
cibus, vel a Christianissimis imperatoribus, seu a
regibus, vel reginis, aut a catholicis hominibus qui-
quid ipsa Ecclesia juste promererit potuit, pacifice
jure possideat, ita ut, nullius impulsu, nulliosque
infusa audacia, nullius etiam favore, vel gratia,
quilibet tyrannus, comes, judex, vel cuiuslibet rei-
publicæ exactor, contra jus sibi antiquitus traditum
et hactenus conservatum, eam molestare præsumat,
aut præjudicium inferat, vel sine nostro consulu
quoquomodo dehonestare pertenteret. Et si fortassis,
quod penitus abhorremus, quislibet consecrationes
monasteriorum, vel monacharum in ejusdem Eccle-
siæ parochia consistentium ad alteram sedem trans-
ferre voluerit; vel si fortassis, quod absit, a qui-
busdam quasi potentibus sæculi decimæ minime
tradantur : hi, nisi resipuerint admoniti, donec
canonice onnia emendent, ab Ecclesiæ liminibus
censimus esse pellendos : quominus et honor debi-
tus, et vigor ecclesiasticus ei, sicut condeceret, præ-
beatur, et canonicus ordo illibatus hac nostra
apostolica preceptione in perpetuum conseretur :
Et si quid inordinatum in prædicta Ecclesia esse
dignoscetur, a tua providentia et sollicitudine ordi-
netur nostra plenissima auctoritate suscipia, quo-
niam hoc nosse unusquisque poterit. Quod si postbac
postposita Patrum regula, neglectaque præsentū
interdictione, contra hoc nostrum pontificale decre-
tum peregerit, noverit se districtius vindicandum.

maereatur. Si quis autem, quod absit, magnus, vel parvus bono hanc nostram apostolicam sanctionem in iolum, sive in parte violare tentaverit, et non in omnibus custodierit, sciat se anathematis vincula innoxandum, et a regno Dei alienandum, nisi respernit et plenam satisfactionem præbuerit, exurendum.

Scriptum per manum Anastasii notarii regi-
narii et scrinarii S. R. E., in mense Februario,
indictione supra scripta nona. Bene valete.

Data iv Kal. Martias per manum Zachariae primicerii sanctæ sedis apostolicæ; imperante domino piissimo Augusto Vrido a Deo coronato magno, pa-
cifico imperatore, anno primo, et post anno primo,
indictione nona.

XXVIII.

PRIVILEGIUM HUOCCI ABBATI CONCESSUM.

(Anno 891.)

[Apud Dronke, cod. Diplom. Fuld., 292.]

STEPHANUS, servus servorum Domini, Huocci religioso abbatii venerabilis monasterii Domini Sal-
vatoris, et per eum in eodem venerabili monasterio successoribusque suis abbatibus in perpetuum.

Summam gerentes sollicitudinem omnium venerabilium locorum, quantum ex divino adjutorio possi-
bilitas datur, de eorum stabilitate satagere studemus. Hoc namque studio et divina placatur clementia, et laus Ecclesie Christi procuratur. Nam potiori et ne-
fudicia pro impetranda venia delictorum æternam pietatem audemus implorare. Et ideo reverentia tua postulavit a nobis quatennis jam dictum venerabile monasterium Domini Salvatoris, a sancto Bonifacio archiepiscopo constructum in loco qui vocatur Boco-
nia erga ripam fluminis Fulda, privilegii sedis apostoli-
cae munimine decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deserviimus, Ecclesie constitutum nullius ulterius Ecclesie jurisdictionibus sub-
mittatur. De qua re piis desideriis tuis faventes hac nostra apostolica auctoritate id quod exposcitur effectui mancipamus, secundum privilegii seriem quod ab antecessore nostro beatæ memorie Marino hujs almæ sedis præsule inibi perpetualiter statutum nobis ostendere sategisti. Et ideo omnem cu-
juslibet Ecclesie sacerdotem in præfato venerabili monasterio ditionem quamlibet habere, aut auctoritatem præter sedem apostolicam, et episcopum in cuius diœcesi idem venerabile monasterium con-
structum esse dignoscitur, cui licentiam concedimus, tantum cum opportunitas consecrandi altaris fuerit, prohibemus ita ut, nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnitatem quispiam præsumat omnimodo celebrare, ut profecto, juxta id quod subjectum apostolicæ sedi firmitate privilegii consistit, inconcusse dotatum permaneat: locis etiam et rebus, tam eis quas moderno tempore tenet vel possidet, quam quas futuris temporibus, in jure ipsius monasterii, divina pietas voluerit augere ex donis et oblationibus, decimisque fidelium ubique ullius personæ contradictione firmitate per-

A petua perfruatur. Ceterum vero hoc deliberantes secerimus ut congruis temporibus nostra sollicitudini ecclesiastica intinetur, qualiter religio monasti-
ca regulari habitu dirigatur concordiaque conve-
nienti ecclesiastico studio mancipetur, ne forte, quod absit, sub hujus privilegii obtentu animus gressusque rectitudinis vestre a norma iustitiae aliquo modo retroqueatur, et neque regi, neque episcopo cuilibet, vel comiti, vel alii magnæ parvæque personæ licitum sit quamlibet vita inferre, sive aliquam controversiam facere in rebus, vel familiis ejusdem æpe dicti venerabilis monasterii. Statuentes apostolica censura decernimus per hujus decreti nostri paginam, ut quicunque prædicta persona dignitate, hanc privilegii nostri auctoritatem, quam prærogativa principis apostolorum firmamus, temerare præsumperit, nec cito resipiscat, anathema sit, et iram Dei incurrens a cœlo omnium sanctorum extorris existat, et nihilominus præfati monasterii dignitas a nobis indulta perpetualiter inviolata permaneat, apostolica auctoritate roborata. Qui autem custos extiterit, benedictionem et gratiam a Domino consequatur.

Scriptum per manum Gregorii scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesie in mense Maio, indictione 8. Bene valete. Datum iv Kal. Junii per manum Stephani secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, anno Bei propitio pontificatus domini nostri Stephanii summi pontificis et universalis papæ in sacraissima sede beati Petri apostoli 69, indictione 8.

XXIX.

PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO SANCTI LIUDGERI.

(Anno 891.)

[Eccard, pag. 39.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, Huocci religioso abbatii venerabilis monasterii S. Lind-
geri ei per te eidem venerabili monasterio in per-
petuum.

Quoties ea a nobis concedi postulantur, quæ piis et venerabilibus locis congruunt, decet nos libenter concedere et votis religiosorum apostolica sanctione favere. Et ideo religiositas tua nostro suggestit apostolatui, quatenus idem predictum venerabile mo-
nasterium cum omnibus canonice et legaliter sibi pertinentibus et adjacentibus apostolica auctoritate muniremus, quemadmodum a piis imperatoribus, Ludovico scilicet et Carolo atque Arnulfo religiosis quondam Augustis per augustalia eorum præcepta munitum roboratumque esse dignoscitur. Hujus rei gratia tuam suggestionem congruam fore prævi-
dentes, ratum duximus aures nostras tuis accom-
modare precibus, qui universalem normæ curam, divina suffragante gratia, suscepisse dignoscitur. Quapropter id ipsum sacrum monasterium hujus præsentis privilegii nostri sanctione ut prælibavimus munientes, decernimus a præsenti nona indictione ut nulli potestati nec cuilibet magnæ parvæque per-

sonæ quacunque dignitate prædictæ fas sit quoquo modo illud invadere vel alii commodare, nec quidquam de famulis vel mansis necnon servis et ancillis, litiis et liberis, sive quidquam de rebus mobilibus vel immobilibus deque cultis et incultis membrati monasterii sibi vindicare aut alteri donare præsumat, sed cum omnibus rebus et possessionibus ac oblationibus et redditibus, quæ canonice et legitimate inibi data, largita sunt et donata ac deinceps donabuntur, juri ac utilitati crebro dicti monasterii et usibus Deo inibi famulantum perenniter confirmamus sub tua ditione degere ad regendum ac regulariter dispensandum. Imo censemus nulli fidelium licitum fore quamlibet super ejusdem monasterii homines ditionem habere aut ad alias exactiones contra rationem compellere vel distingere, sed sicuti a præfatis imperatoribus Deumque timentibus concessa existunt atque firmata, ita nos cum ipsis præceptis augustalibus omnia ut ea continere videntur ascripta inviolabiliter ab omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fideliibus apostolica auctoritate firmata observanda præcipimus, statuentes decernendo ut qui temerario ausu, quod non optamus, contra hoc nostrum apostolicum privilegium ire vel agere præsumperit, et in toto vel ex parte, quod nequaquam fieri mandamus, infringere tentaverit hoc quod ad laudem Dei omnipotentis et stabilitatem ejusdem monasterii ac monachorum sustentationem ad nostræ mercedis augmentum divino tacti amore statuimus, noverit se excommunicandum et, nisi obediens fuerit, anathemate feriendum; qui vero custos fuerit ac observator, benedictionem ac gratiam consequatur. Scriptum per manum Gregorii scriarii sanctæ Romanae Ecclesiæ, in mense Maio, inductione nona.

† Bene valete. †

Data iv Kal. Julii per manum Stephani secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, anno, Deo propitio, pontificatus domini Stephani summi pontificis et universalis papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli sexto, inductione 8. Amen.

XXX.

PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO HERTIENS.

(Anno 891.)

[Eccard, *ibid.*, pag. 38.]

quod situm est in loco. . . . Hersi. et per te in eodem ven. monas. ip perpetuum. Quanto nos pro priorum et venerabilium iocorum statu augmentando sollicitiores existimus, et ad eorum utilitates proficiendas perpetuo pastoralibus vigiliis iusistimus, tanta nobis aeternæ remunerationis premia eo largiente conquirimus, qui dixit: Beatus servus ille, quem cum venerit Dominus invenerit vigilante. Et ideo omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus atque nostris notum fieri volumus, suggestisse nostro apostolatui Bisonem reverendissimum Padra-brunnensem episcopum, quatenus prædictum ven.

A monasterium, cui ipsa præesse dignosceris, situm in territorio diœceseos suæ, cum omnibus suis justis pertinentiis et adjacentiis, hujus auctoritatis nostræ privilegio inuniremus. Cujus postulationi favere nientes, præcipue cum omnium sit Ecclesiarum cura nobis commissa, hoc apostolicum nostrum privilegium fieri decrevimus, per quod et id ipsum venerandum monasterium roboramus, et apostolica auctoritate inibi ad sustentationem ancillarum Dei confirmamus omnes res, quæ a jure prædicti episcopi cum eodem sunt monasterio commutatae legaliter, vel quæ a fidelibus et Deum timentibus sunt ibi collatae ad usum et utilitatem earumdem sanctimonialium, nec non et decimas eidem præfato monasterio annualiter persolvi censemus, quæ de statutis villis eidem dari persolvique debent episcopali simul et synodali decreto. Imo et consultu ut intuitu sumus statutum est et canonice ordinatum, quod si ita res se habet, infringi non debet, ne synodalis et canonicus vigor... in præfata sancta Padrabunnensi ecclesia, sicut statutum esse comperimus, cui de eodem ven. mon. curam esse reperimus statuentes apostolica censura decernimus, ut nulli fidelium fas sit quoquo modo contra hujus privilegii nostræ confirmationis seriem pie et misericorditer a nobis promulgatam agere aut temerario ausu de omnibus quæ eidem mon. suæque congregationi legaliter tradita sunt vel concessa sibiique a modo et deinceps tradenda vel legitimo jure conferenda aliiquid minuere vel auferre, sibi etiam deripere, potius autem ad utilitatem Domino illic famulantum firma potestate consistant, earum bono quæ nunc habentur vel sunt juste conquirenda. . . Nam, qui timore Dei postposito, huic confirmationis nostræ privilegio in toto vel in parte contrarie repertus, illudque non integriter observare distulerit sancta . . . cito admonitus resipuerit, apostolico monitore feriendum . . . qui autem custos fuerit et observator, a justo iudice Domino Deo nostro misericordiam consequatur.

Scriptum per manum Gregorii scriarii sanctæ Romanae Ecclesiæ in mense Maio, ind. nona.

† Bene
valete †

XXXI.

PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO ALEXANDRI.

(Anno 891.)

[Apud Eccard, *hist. gen. princ. Sax.* 217].

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus presentis scilicet et futuri temporis.

Cum nostro apostolatui incumbat omnium Ecclesiarum sollicitudinem gerere, debemus iis qui pro augmentando servitio Dei studuerunt, ad effectum voti sui assensum et adjutorium omnino præbere. Quapropter omnibus Ecclesiæ fidelibus notum sit quod venerabilis quidam Walbertus collegium in honore sancti Alexandri martyris construxit in pago

Leri, in loco qui dicitur Wildshusen; ejusdem constructionis intentionem, et qualiter ad idem collegium de rebus suis partem assignavit, post obitum ejusdem, venerabilis viri filius et venerabilis episcopus Wihibertus de Verdensi Ecclesia nobis suggestus, transmissa nobis pagina, in qua continebatur et votum patris ejus, plenissime digesta, et subscriptio propinquorum ejus omnium ad confirmationem ejusdem voti. Et quia idem venerabilis episcopus ipseam institutionem prælati collegii in predicta charta digestam a nobis confirmari petiit, statuimus atque hac nostra auctoritate sub divini judicij obtestatione jubenus, ut, nec episcopus, nec aliquis de cognatione ejus, vel aliqua persona sive magna sive parva, hoc audeat infringere. Quod si quisquam, quod non optamus, contra hoc nostrum decretum venire tentaverit, sciat se in die judicij anathematis mucrone percutiendum, atque perpetuae ultiōne reum diabolica sorte damnandum. Optamus vos in Christo bene valere. Data Kalend. Junii, inductione nona.

XXXII.

AD HERIMANNUM COLONIENSEM EPISCOPUM.

(Anno 891.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urkundenbuch*, p. 78.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo confratri nostro, HERIMANNO, Agrippinæ Coloniæ archiepiscopo.

Litteris tuis multa prolixitate fluctuantibus sub brevitate respondere prævidemus, quia, diversarum provinciarum cum ad sedem apostolicam sine intermissione variae confluunt quæstiones, quas sine responsione solvere non oportet, nisi succincta responderit schedula, ipsis etiam notariis verteretur in nausiam. Quereris Bremensem Ecclesiam Agrippinæ Coloniæ sedi fuisse subjectam, cuius Ecclesiæ antistes nuper ad nos dirigens et nunc per seruet accedens, Ecclesiæ sua privilia a te vel antecessore tuo questus est violare conari. De Ecclesiæ itaque privilegio, quod terrarum longitudine obnubilat et preteriorum Patrum auctoritas non manifestat, temere judicandum pro libitu cuiusquam non censemus. Scriptum quippe est: *Causam quam nesciebam, diligenter invesigabam* (Job xix, 10). Qua pro re non atramento et pellibus hæc discussio concedenda est, sed alternandi sermo(c)inatione sub cautela et diligendi examinatione libranda. Unde oportet utrosque vos in nostram venire præsentiam et synodica his definitione terminum imponere, ne ulterialis rediviva quolibet odio fraternali charitatem obfuscet. Nefas quippe est, si hi, qui in specula positi sunt et alias lumine sui exempli accendere debent ad dilectionem ducatum que præbere ad justitiam, lupinis se morsibus laniant. Verum quia, veniente Adalario, venerabili

A episcopo, ipse venire distulisti et a te directis, prout ipsi fatebantur, vicariationem tuam ad integrum non conunisisti, finem imponere tantæ liti noluimus, ne quippiam præpropere sauxisse videremur. Sed ut rei veritas in clariorem lucem erumpat, Folkoni, venerabili Rhemensis (Ecclesiæ) archiepiscopo, scripsimus, ut nostra vice apud Vangionem synodum convocet mense Augusto, in Assumptione Dei genitricis virginis Mariæ futuræ Deo propitio decimæ inductionis, ad quam tuam reverentiam et Sunderoldi, venerabilis archiepiscopi, utrorumque suffraganeorum et affinium sanctissimorum episcoporum coetum convenire monemus. Cui et cumdem Adalarium, reverentissimum episcopum, interesse injunximus, quatenus facta inibi examinatio quid enique debeatur ostendat, nullum tamen imponat terminum. Deinde utrosque vos, si facultas suppetit, alioquin ita a vobis utrisque instructos legatos ad nostram præsentiam jubemus dirigite, vicariatione vestra commissa ut disceptandi et deliberandi habeant liberalitatem, quia et ad hoc reverendissimum Folkonem præsidere inibi instituimus, ut veridica ejus assertione per strenuum episcopalis ordinis virum noscere valcamus rei veritatem, omnia ambiguitate postposita, et ita, Deo soiente, deliberare, ut nullis ultra temporibus de hoc necessarium sit vertere quæstionem.

APPENDIX.

C EPISTOLA AD SELVAM, ERMEIRUM ET FRODOINUM.

Stephano V tributa.

*Inscribitur in VV. CC.: PRIVILEGIUM DE ARCHIEPISCO-
PATU DE TERRAGONA, cum potius dicenda sit decla-
matio quæpiam aut sententia lata in gratiam Nar-
bonensis archiepiscopi concinnata in Tarragonensem
aliasque præsules Hispanos.*

[Apud Mansi, *Conciliorum tomo VIII.*]

STEPHANUS, servus servorum Dei, SELVÆ, et ERMEIRO atque FRODOINO Barcinonensi.

Noveris, inquam, noveris, Selva frater, si fas est fraterno te vocari debere vocabulo, quod ex præcepito gloriosissimi et catholici imperatoris a Odonis nuper venerim Trecas, concilium inibi de multis ac diversis celebraturus negotiis, cum reliquis coepi-
scopis et consacerdotibus pontificalibus insulis insi-
gnitis quinquaginta duobus, qui eidem nobiscum interfuerunt concilio. Nam cum de quibusdam ecclesiasticis causis a nobis sollicite tractaretur
riteque qualiter se habere deberent disponeretur,
inter cetera quæ a nobis justo decernebantur atque statuebantur iudicio, ventum est ad tuæ insolentissimæ nimisque præsumptuose arrogantiæ indecen-
tissimum dedecorum dedecus, quo inflata elationis tua stomacho rebellare, imo resistere præsumpsisti
Dei omnipotentis perpetuae dispositioni, volens ipsius,
sanctorumque apostolorum ejus instituta, specialiter
vero beati Petri apostoli convellere ac penitus
evacuare. Denique ut ejusdem rei causam tibi ex-
ponam diligenter: ipsi olim a Domino nostro Jesu
Christo universalis Ecclesia, nou solum generaliter

* Quid Trecense conc. cum Odone, et quorsum imperator? Hæc omnia valde suspecta.

ut cæteris, sed etiam specialiter præ omnibus coapostolis ejus commissa, et illius sedi credita est, sicut habes scriptum : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (*Matth. xvi*). Et item cum interrogaretur ab eo, post resurrectionem ejus, an eum amaret, tertio contestatus est ab eodem Domino, ut pasceret oves ejus (*Joann. xxi*). Quia auctoritate idem fultus, et successore illius post eum, semper ecclesiastica negotia disponunt atque determinant. Tu autem adhuc perseverans in malitia tua, plenus insania, non ut sapiens sed desipientis more, existimas Dei æterni constitutionem, qui, ut scriptum est, mutat tempora et ætates, transfert regna atque constituit, etiam priscorum decreta convellere Patrum, dum Terraconensis Ecclesie archiepiscopatum in tuum jus ecclesiæque tue subripere moliris, qui Dominica dispositione in Narbonensis Ecclesie transit ditionem, non subreptione vel violentia qualibet, sed voluntate et electione : atque contradictione omnium ejusdem terræ indigenarum, tam nobilium quam et ignobilium; præcipue quoque episcoporum, ac comitum atque etiam regum Francorum ad quos celitudo principatus ejusdem terre specialiter pertinet. Adeo enim et hac conditione jus Ecclesiæ Terraconensis in obsequium ditionis Narbonensis Ecclesie transit, ut nunquam a subjectione illius ullo pacto, ullave ratione recedere queat, etiam si Terraconensis provincie metropolis Ecclesie in pristinam reformetur stataram, eo quod Narbonensis Ecclesia tutoris loco semper fuerit Ecclesiis prædictis dioceseos, quæ vastationem paganorum evadere vix potuerunt. Porro jam dicta metropolis in antiquum redeat statum, et cuncta ejusdem diocesis Ecclesie quæ prius illi paruerant revertantur ad mancipatum obsequiale illius juxta catholicorum Patrum determinationem : ipsa tamen metropolis, secundum Romanæ Ecclesie pontificum instituta atque apostolica privilegia, in hac semper Narbonensis Ecclesie ditione ac perpetuo famulatu succumbat, ut omnis qui pontificatus illius arcem sortitus erit, electione totius Ecclesiæ ejusdem cleri et populi, non prius ulla ratione ordinetur, vel [cor., consecratur.] conseretur, donec prædicta Narbonensis Ecclesia pontifex veniens, consecret eumdem qui electus fuerit in archipræsulatus honorem. Quod si aliqua difficultate compulsius venire nequivit ad consecrandum prælibatae metropoleos episcopum, mittat vice sua aliquem ex suffraganeis suis episcopis, qui diligenter eamdem rem peragat, qui in solio pontificali collocare, et intronizare solemniter satagit. Unde et idem qui consecratus fuerit, minus debitæ obedientiæ Narbonensi Ecclesie semper in omnibus cedat, tantum ut a Romano pontifice pallium cum privilegiu auctoritate suscipiat. Semper enim Terraconensis pontilex, clerus quoque et populus omnis, si res ipsa effectum capiat, reminisci dehebunt, quod illarum parochiarum Ecclesie, quæ de potestate et jure Narbonensis ditionis, sub qua diutina educatione nutritis more aliœ fuerant, postquam in maternum transierunt sūnum, si res eadem quandoque capiat illud agendi effectum, nutritius ejusdem gratia rependere largissimas gratiarum actiones debet, et insuper educationis prædictæ causa, ac si matr' mercede impenderet subjectionis atque honoris. Quod si redeamus ad antiquas priscarum institutionum a primatibus sanctæ Ecclesie, haud dubium quin Petro et Paulo, causas divino nutu patratas, non solum Terraconensis metropolis, verum et Hispania omnis, in quantum ad jus ecclesiasticum spectat, Narbonensi semper debet prælatione subjici, ejusque patrocinio, ac si materno lacte ali: nam saec. sedis documenta primum ab eadem accepit, et fidei lumine illustrata, ac si de mortis perpetuae somno excitata, in æternæ vitæ evigilavit splendorem, prout hactenus in beati Petri armario diligenter servantur reposita : quemadmodum et illa quæ a discipulo apostolorum Petri et Pauli Sergio nihilominus paulo post gesta fuisse memorantur,

A qua, ut videris, prorsus ignoras. Nam si ea profecto nosses, æstimo quod non ad tam turgidæ inflationis recordiam animatus suspirare unquam auderes. Nunc quoque quia hoc usque te latuerunt, a nobis tibi, licet brevi et compendioso sermone, veridico tamen, intimanda sunt, ut non deinceps talia agere præsumas. Ut enim quomodo eadem res se habeat, evidenter ostendam : cum beatus apostolus et doctor gentium Paulus Roma egressus Hispaniam prædicationis causa proficeretur, juxta quod idem in Epistola sua prius Romanis qui crediderant, significaverat, assumptis secum Trophimo Ephesino, necnon et prudentissimo viro Sergio Paulo, quos idem antea lucratus fuerat Christo; Torquato quoque, Secundo, et Endalatio [*in editione card. de Aguirre Endelvio*], et quibusdam aliis, Cisalpinam Ecclesiam postquam devenit, Arelatense, quæ est metropolis provincia, quantocius adiit : cumque in eadem civitate aliquandi moraretur prædicans et annuntians regnum Dei, et multi per ejus doctrinam converterentur ad Christum, reliquit ibi ad confirmandas corum qui crediderant animas mentesque, Trophimum a Petro apostolo prius ordinatum episcopum. Ipse vero cum cæteris Narbonam usque pergens, inde prædictum Torquatum, sexque alios illius comites et condiscipulos Galliciam ad prædicandum, juxta Petri apostoli præceptum, illico destinavit. Ipse vero postquam multos non solum ex eadem urbe, sed etiam ex nonnullis civitatibus undique ad eum confluentibus, una cum prædicto Sergio evangelizans sedule docuit et egregie convertit ad Christum. Cum autem jam fortes in side ac penitus immobiles quos docuerat, agnovisset, misit ex eis quosdam prædicare per diversas Galliarum regiones Dominum Jesum Christum. Post hæc autem prefectus inde una cum Sergio Paulo ad ulteriorem ambo usque pervenerunt Hispaniam, evangelizantes per singulas urbes, ut prælimimus, futuri gloriæ regni Dei. Peracto itaque prædicationis sua non modico tempore, contestabantur eos qui crediderant ; ut quam acceperant fidem fideliter conservarent, et cæteris quibus nondum prædicata fuerat, magnopere eam erogare studebant. Igitur post hæc Romanam deliberavi reverti prædictus apostolus, atque in consolationem confirmationemque creditum. se cum eis et coevangelistam suum Sergium Paulum missurum denuo repromisit : quibus et præcepit, dicens, ut illi in omnibus et per omnia obsequium præberent et monitis illius libentissime parerent. Cumque his ac talibus per singulas civitates apostolus fratres qui crediderant bortaretur, commendans eos Domino et valefaciens eis Roman redire sollicite satagebat. Qui rediens, cum venisset iterum Narbonam, dispositis omnibus quæ agi oportebat, reliquit ibi collegam suum nihilominus Paulus, præcipiens ei ut quos jam Domino per fidei gratiam ac si parturientes genuerant in diversis regionibus Hispaniæ, lacte eos consolacionis tandiu nutrire studebant, donec cibo solidò perfectæ credulitatis vesci indubitanter cognoscerent. Unde et totam regionem illam in apostolatus ejus officium, Domino cooperante, ipsi commisit. Galliarum autem populos idcirco prædicandos illi creditit, quoniam ad hoc ipsum agendum beatus Petrus eum miserat, et vice sua hujus rei gratia ecclesiam [*leg. episcopum, ut in edit. card. de Aguirre*] consecraverat, atque etiam prædictam Narbonam insignem metropolim Galliarum specialiter ad docendos evangelizandosque tridicerat populos. Namque post hæc consummatis omnibus quæ communii utriusque egregii prædicatoris intentione agenda erant, a se mutuo dilectionis [*adde, affectu, ex ead. edit.*] cum recessissent, alternis exhortationibus atque amplexis Domino commendare se studuerunt, atque sibi valefacentes, post oscula et flatus ab invicem divisi, apostolus Roman prefactus est, Sergius vero Narbonæ resedit. Neque enim [*lege,*

ut ergo enim ex eadem edit.] officium prædicationis sibi injunctum adeo strenue exercuit, ut nullis terroribus vel penis illud relinqueret, quoadusque per martyrium quisque eorum ad se vocantem Christum intrepidis accederet, ut talentum sibi creditum quinque duplicatum offerret, et ab eo centies multiplicatum perpetuæ mercedis recompensationem pereiperet. Si autem nosse vis quid post discessum apostoli Sergius Paulus commendato sibi gregi, quem cum apóstolo Christo acquisierat, Domino fecerit, notum sit tibi et universis Hispaniarum utriusque sexus indigenis, quoniam tam per se ipsum quam etiam per suos, quos in fide Christi jam nutrierat docueratque discipulos, omnes Hispaniarum regiones peragendo earumque habitatores indesinenter docendo, adeo quosdam eorum in Christianæ fidei culmen cultumque subvexit, quatenus nullius, præterquam sui, indigeret, vel ipsi, vel quidam successorum eorum sanas doctrine. Lege igitur beati Leandri, Isidori quoque, necne Braulionis, itemque Juliani, ac veterum ejusdem provinciæ doctorum catholicorum libros, et sic forsitan vera dicere compribabis. Quod si nec ita satis tibi factum esse credideris, gestorum illius volumina ab ejusdem Pauli discipulis tribus voluminibus comprehensa diligenter curiositate recense; et tunc quæ prius, nisi fallor, penitus ignorabas, patulo postmodum recognoscens ejusdem rei affectu. Quod si nec ita consultum tibi probare volueris, sed semper obstinatione perverse, Romanorum pontificum censuram, quorum decreto divini auctoritate firmata [cor., firmato] omnis Christi Ecclesia toto orbe regitur semper at-

A que disponitur, plenus insania, contemptibilem duxeris, in tantum ut ab injuria quam impudente facie ei immoderata capacitate [cor., rapacitate] prædicto archipresuli Theodardo irrogas, recedere nullatenus patiaris: notum sit tibi, et universis qui aliquod suffragium adjutoriumque præbent tibi super his quibus a nobis jure impeteris, quod anathematis vinculis jugiter colligati eritis atque insolubiliter innodati. Quocirca, ne injuriam tibi facere videamur, constituimus ego et qui mecum sunt quinquaginta et duo episcopi terminum tibi satisfaciendi ei, cui injuriam facis, jugiter Narbonensis Ecclesie pontifici, usque in festivitatem sancti Michaelis archangeli. Quod si usque ad predictam proximam memoriam archangeli solemnitatem non ei satisfeceris, ita ut in ejus proprium Ecclesieque ipsius, totum quod abstulisti ab ejusdem pontificis jure ac dictione, integrerime et sine qualibet reservatione vel redhibitione restitus, Dei omnipotentis auctoritate, sanctorumque apostolorum Petri et Pauli, necne cunctorum Romanæ Ecclesie pontificum, mea quoque et omnium qui huic Trecasinæ synodo intersunt episcoporum, excommunicando excommunicamus, et maledicendo maledicimus ac perpetuo anathematis vinculo insolubiliter colliganus, et te, et maledictum tuum Ermemirum, et Frodoiūm perjurum et apostamat antiepiscopum, et omnes qui aliquod tibi adjutorium contra tam injustam præsumptionem præbent, ut a statuto vel præfinito a nobis tempore ab omni cœtu Christiano semper extores habeamini et exortes.

ANNO DOMINI DCCCXCVI.

FORMOSUS PAPA.

NOTITIA HISTORICA.

(Apud Mansi, Conciliorum amplissima Collectio.)

Formosus religione, morum integritate atque doctrina laudatissimus, electione tumultuaria, elevente se contra eum Sergio diacono, anno Domini 791 creatus est pontifex, vere optimus, ut constat ex Luitprando. Eundem Stephano V immediate subrogatum fuisse, præter Luitprandum et Flodoardum libro quarto capite primo, asserunt omnes antiqui Romanorum pontificum scriptores, omniaque veterum Græcorum antiqua monumenta. Nam in codice Columensi Græco supra sacerdotis citato, ubi redarguitur pseudosynodus Photiana, successorumque Nicolai et Adriani Romanorum pontificum series texitur, hæc habentur: Post Adrianum hunc Joannes; post Joannem Marinus; post Marinum Adrianus; alter deinde Stephanus V, deinde Formosus: post hunc alii quatuor, videlicet Bonifacius, Stephanus, Romanus, et Theodorus: et post hos Joannes, qui hec scripsit. Quod igitur Leo Ostiensis Historiae

C Hunc Anastasius in Nicolao magnæ sanctitatis episcopum nominat. Hincmarus Rhemensis archiepiscopus, teste Flodoardo libro tertio historiæ Rhemensis capite 20, eidem scripsit, collaudans ejus quam audierat sanctitatis et scientiæ famam, quærensque ejus habere familiaritatem: et ut ipse pro se dignaretur orare, vicem rependere spondens, et quædam ei munera mittens, ut sui memoriam in orationibus habeat. Episcopatum Portuensem multo tempore pie et sancte administravit, adeo ut judicio sanctissimi Nicolai papæ I dignus habitus fuerit, qui ad Bulgaros fide orthodoxa inbuendos apostolus mitteretur: cumque ibidem annis plurimis degisset, gentemque illam ad Christi fidem convertisset, majorem sibi inde gloriam comparavit. Hunc Joannes papa VIII, qui magno suo dedecore res suorum predecessorum bene dispositas visus est et aversari (nam Photium Constantinopolitanum et

jurareque coagit, se nunquam episcopatum suum repetitum, sed laica communione contentum deinceps quietum. Qua de causa Joannes in eum hac ratione animadverterit, non constat: nisi quod fortasse ob res male gestas, a Formoso correptus, et admonitus, ipsum velut rebellem ex albo episcoporum eradicendum esse putaverit. Marinus, Joannis papæ successor, virum meritis supra recensitis insignem apostolatus honore condecoratum, hac ignominia obrutum, ut par erat, erexit, erectumque haud dubie a juramento per viam et metum extorto absolvit, et pristine dignitati restituit. Obtemperans et sententiæ et mandato pontificis Formosus, episcopatum resumpsit. Cumque hoc potissimum tempore pessimorum tyrannorum invasione Romana Ecclesia gravissime affligeretur, ipse vero Formmosus Portuensis episcopus toto terrarum orbe, ut supra ex Flodoardo et Luitprando ostendimus, sanctissimum simul et doctissimum haberetur et coleretur: bono totius Ecclesiæ catholicæ, prout sæpius factum fuerat, ex episcopo Portuensi ad moderandas habendas totius orbis catholici translatus est ad episcopatum et pontificatum Romanæ Ecclesiæ: cujus initio, epistolam illam, quam Stylianus destinaverat ad Stephanum V, priusquam Romanam afferretur defunctum, accepit, aliamque infra existentem reddidit. Valde sollicitus fuit ut Carolum Simplicem filium Ludovici Balbi legittimum Galliarum regni hæredem in regno stabiliret, ut videre est ex epistolis, quas hac de re apud Fulconem. Widonem qui ante 15 annos sibi nonen imperatoris usurpaverat, ut ex quodam antiquo diplomate docet Baronius, anno pontificatus sui 2, filium vero ejusdem Widonis Lambertum sequente anno, Occidentis imperatores legitime creavit, unxit et coronavit. Quare non aliter quam per subreptionem, ut Acta concilii

A Romani sub Joanne IX testantur, accidisse potuit, quod idem pontifex Formosus anno pontificatus sui sexto et ultimo Arnulphum vocaverit, eique coronam imperii occidentalis imposuerit. Corrigendus est igitur communis error chronographorum, qui contra prescriptum sacrorum canonum, et auctoritatem sedis apostolicæ, post Carolum Calvum, Widone et Lamberto omissis, in serie Occidentalium imperatorum enumerant Arnulphum, qui legitime nonquam electus et coronatus, imperatoris titulo nonquam condecorandus erat. Per electiones et coronationes supra enarratas civium Romanorum invidiam et odium maximum incurrit; eorumque vivens simul et mortuus gravissimas injurias, contumelias ac sacrilegia sustinuit. De iis que a Romanis civibus passus est vivens, Luitprandus lib. I, cap. 8, his verbis enarrat: Hoc in tempore Formosus papa religiosus a Romanis veheenter afflictabatur, cuius et hortatu rex Arnulphus Romanam advenierat. In cuius ingressu ulciscendo pape injuriam multos Romanorum principes obviavat sibi properantes decollari precepit. Quas injurias, quæve probra successores illius Stephanus VI et Sergius III, vel per facti ignorantiam, vel per summum sacrilegium eidem pontifici intulerit, quomodo exhumatus et tribus digitis mutilatus sit, iteratis et repetitis ordinibus eorum quos Formosus ordinaverat, dicam infra ad Stephanum VI.

Anno Domini 896 pontificem a scriptoribus hujus temporis valde commendatum obiisse, postquam sex annis sedem pontificiam tenuisset, testantur Regino, Luitprandus et Adainus Bremensis. Errant ergo recentiores qui anno 895, anno pontificatus sui quinto, eundem ex hac vita decessisse scribunt. (BARON. tom. X Annalium.)

INVECTIVA IN ROMAM PRO FORMOSO PAPA.¹²

(Blanchini, Prolegomena ad Librum Pontificalem edit. Rom.-Vatic.)

prophetie hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, et de civitate sancta, et de his ^a quæ scripta sunt in libro isto ^b. Igitur quia didicimus in sancta Romana Ecclesia, quæ est mater omnium Ecclesiarum, non habens maculam aut rugam, ant talia hujusmodi, nuper aliquid novi, et ante ^c tempora invisi et inauditi accidisse, quod flendo magis quam disputando consentimus, et nimio terrore tabescimus. Contriti namque, et contristati, ac vehementi stupore detenti, silere potius optaremus quam loqui. Sed conceptum sermonem tenere quis possit ^d? Tortuosus ille, proh dolor! et sævissimus anguis, qui primos protoplastos callida deceptione fraudis, ab amænitatis paradisi gaudiis expulit, jam sibilans, colla ^e trisulcis linguis erigit; et Romanam Ecclesiæ sui li...^f, veneni turbare non desinit. Sed divina Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi dextera, Lernæum colubrum, in Arcadiæ paludibus

^a Cod., mendose, *deleas*.

^b Apocalypsis, cap. xxii, v. 19.

^c Supple *hæc*.

^d Job, c. iv, v. 2.

^e Cod.; mendose, *sybila collo*.

C latitantem, cui absciso uno, tria subrescabant capita, deifice conteret; et qui beatum Petrum per undas siccis ambulare fecit plantis, Ecclesiam suam immensis undique pelagi fluctibus agitatam, portum salutis attingere faciet; Jordaneque transmisso, abrupta Gericho, ad æterna coelestis Jerusalemi gaudia feliciter ingredi permittet. Mysterium ^g tamen, et valde mirandum est, cum omnes Ecclesiæ, tam cismarinæ, quam transmarinæ, in proprio statu permaneant, sola Romana Ecclesia procellosis ab fluctibus navitas suos mortis proximos redundat ^h. Ad propositum itaque redeamus; et scandala, quibus, Roma auctrice, pusilli et magni scandalizantur, lugendo potius, quam sermones exprimendo dinumeremus. Leges siquidem mundanæ et canonicæ, scita D quoque barbarica sanciunt, et omnimodis determinant, ut violatores sepulcrorum inter infames habentur; ita ut clerici canonicis regulis subjiciantur, laici ⁱ vero voce prodata: quod *lupi* meruit *ridere*

^f Lege, *livore*.

^g Secundis curis, *mirum*, pro, *mysterium*.

^h Cod., primis curis, *redundate*: *soloecuin*

ⁱ Id est P. Virgilii Maronis.

priores ^a, inter reprobos habeantur, et poenitentiae triennio deputentur. Heu! heu! heu!

Quomodo sedet sola civitas plena populo; facta est quasi vidua domina gentium: provinciarum princeps facta est sub tributo ^b. O Roma, conditores tuos Romulum et Remum, quos unus uterus gessit, tua maternia, ut simul regnarent, non receperunt; sed fratricidio tabefacta ^c, neci unum trauidisti, alterum quirinali gladio capitales tibi leges impertiendo ^d volvens imo totius orbis hominibus ^e, dominos, Petrura et Paulum, apoli viri principes ^f, unum crucifixisti, alterum gladio inter homicidas capite truncasti. Nam, ut quidam sapiens dixit:

Nam nisi te Petri meritum Paulique soveret,
Tempore tam longo, Roma, misella fores.

Hæcine est retributio quam audivimus a te? nec visu nec dictu affabilis ulli unquam dictus fuisset. Nuper itaque a fratribus audivimus, et in synodo collatum ^g perceperimus, patronum tuum Formosum papam, in tuo ab ipsis cunabulis educatum gremio, ab episcopis, cleroque, et populo ad percipiendum apostolicæ sublimitatis culmen ^h electum, et ab hujusmodi officialibus pontificibus in sacra sede inthronizatum, in subterraneo specu, post hujus vitæ terminum, quietem habere non licuisse exanimatum ⁱ. Nam ejus cadaver, jamque per novem menses sepultum, per pedes de sepulcro extraxisti, et quasi Saul, per Samuelem eum ab inferis revocans, consuluisti, et in synodum sedere fecisti. Credimus, si, ut spiritu i Samuelis, loqueretur, forsitan dicebat tibi: *Cras tu et filii tui mecum eritis*. Sed quamvis ille non fuerit locutus, tu tamen et filii tui descendetis ad inferos; ille autem ab angelis suscepitus, jam pridem migravit ad Superos. O facinus inauditum! o scelus inuisum! o sacrilegium intempiatum! quem ab infancia lacte nutriti, cibo solido pavisti, litteris imbuisti, et per ecclesiasticos gradus ad culmen pontificale, dignis ejus moribus promerentibus, advectum recolusti ^k, atque ad paganissimam prædicandam gentem misisti, remeantem quoque gaudio suscepisti, et susceptum malo tuo, quod non debuisti, exsulem procul a patria ^l projecisti. Sed ad tempus receptus, et in pristinum gradum, a quo destitutus (nescimus zelo, an noxa fuerit), restitutus, Christi quam debuerat, militia est fun-

A clus. Stephano quoque papa, Adriani filio, quem idem Formosus consecraverat, viam universæ terræ ingresso ^m, adunati sunt episcopi proceresque tui, clerici quoque et populus, cunctaque vulgi manus, et venerunt in sedem Portuensem, infra Urbem sitam, cui Formosus præterat, papam eum sumimumque pontificem adclamantes. Quo renuente et contradicente, et ad altare ⁿ se complicante, per vim eum cum palla, qua altare opertum erat, exinde abstraxerunt, et abstractum cum laudibus et choris in sede beati Petri apostolorum principis inthronizaverunt. Qui in apostolica sede positus, multa tibi bona consultulit, ecclesias rediscavit, exstruxit, ædificavit, compisit et ornavit, consecrationes fecit, diaconos, et presbyteros, atque pontifices, ex quibus postmodum summa sancta sedes apostolica insulata fuit, consecravit: clerum et populum tuum miro moderatione gubernavit, et imperatorem Lambertum ^o imperiali diademate redimivit. Consensiisti, o Roma, electioni Formosi? aut ai, aut nega. Sed negare non potes. Hujus rei testis universus est mundus. Misisti ad sedem Portuensem, quæ secunda infra muros tuos ab apostolica est sedes, petens Formosum, ut ab ea migraret, et tibi antistitaret. Quem obstantem, et nequaquam invitatu tuo adquiescentem, vi ab altaris crepidine, ut jam dictum est, retractum ^p et evulsum, cum vexillo canticisque, et hymnis præconiisque et laudibus, in sublimissima apostolicæ sedis arce inthronizasti, favisti ^q, adorasti, jurasti, cuique benedixit, benedixisti, et cui maledixit, maledixisti.

B Et, o Roma, ultra quid addes? Transcurso itaque hujus vitæ termino *appositus est ad patres suos* ^r; caroque terra, pulvisque pulveri sociata ^s, spiritus ut credimus, ductus ^t, et pervectus est ad astra. Sed tu, o Roma, futurum et tremende ^u judicii diem prævenire conata, horribili congregata synodo, jam post novem menses, marcidum, et pene in pulvere redactum, de sepulcro extraxisti, et quem vivum quondam tremebas, mortuum judicio judicabas. Si Romanus pontifex vivus a nemine judicatur, mortuus a quoquam judicabitur? Si interrogabatur, quid respondebat? Si responderet, omnis illa horrenda congregatio, timore perterrita, ab invicem separata, a loco discederet, et unus post unum exiret; diceretque ei Dominus: *Formose, quis te condemnnavit?* Et ille: *Nemo, Domine. Et Dominus ad illum: Nec ego te con-*

^a Corrupta lectio; quæ ita restituenda est ex Virgilio, Ecloga IX, v. 54, qui ita sententiam expressit:

Vox quoque Mærim

Jam fugit ipsa; lupi Mærim videre priores.

Dictum proverbii speciem habet; ex vulgi enim opinione noxii luporum visus sunt ci quem priores illi viderint, vocemque ad tempus admunt. Vide Plinium Hist. Nat., l. VIII, cap. 32, et Theocr. Idil. 44.

^b Tren., cap. I, v. 4.

^c Cod., *fratricidio tabefactos*, mendose.

^d Cod., *imperiendo*, item mendose.

^e Cod., *omnibus*.

^f Lege si placet, *apostolicos vere principes*.

^g Lege *collocatum*.

^h Cod., *clem. v.*

ⁱ Cod., *examinatum*.

^j Lege *spiritus*. Littera finalis s saepè in codd. inservit etiam pro sequentis vocabuli initiali.

^k Cod., secundis curis, *elegisti*.

^l Primis curis cod., mendose, *patre*.

^m III Regum, cap. II, v. 2.

ⁿ Primis curis, *ex altare*.

^o Cod., et Inprm. Landebertum

^p Cod., mendose, *retepitum*.

^q Lege *sovisti*.

^r I Machab. II, v. 69.

^s Lege *sociatus*.

^t Cod., *dictus est*, emendavimus, *ductus, etc.*

^u Secundis curis, *tremendi*. Lege *tremendum*.

dempnabo. Si adasset ille mirabilis, manu fortis rex ▲ et psalmographus David, citharizaret, et diceret: Nunquid mortuis facies mirabilia; aut medici suscitabunt, et confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, et veritatem tuam in perditionem? Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, et justitia tua in terra oblivionis? ^a sieque forsitan citharizando spiritus Formosi ^b accederet? Tamen posthabita, ut videmus, omnium Scripturarum et antiquorum Patrum reverentia, detumulasti, humum deponere manum abscidiisti, in Tiberimque projecisti. Exclamemus igitur cum Joel propheta ^c dicamus: Audite, senes, et auribus percipite, ^d omnes habitatores terrae, si factum est in diebus vestris istud, aut in diebus patrum vestrorum. Super hoc filii vestris narrate; et filii vestri filii suis, et filii eorum generationi alteri. ^e Et item: Accingite vos, et plangite vos, et plangite, sacerdotes; ululate, ministri altaris; ingredimini, cubate in caseis ministri Dei mei, quoniam interiit de domo vestri sacrificium et oblatio ^f. Dicat forsitan: Formosus vixit excommunicatus: expoliator ^g, usurpator et invasor fuit; consecrationes quas fecit, irritae sunt, et nihil habuit, nihil dedit. Et nos ad haec. Viro ergo, dicit Dominus, non erit proverbium hoc ultra in Israel ^h. Numquid rex, ⁱ obtimates ejus cum procinctu belllico perduxerunt Formosum Romanum; et absque consensu episcoporum, senatus quoque, et populi Romani insulatum i tribunali constituerunt? Absit. Principes, falanges et satrapæ tui, vulgus et scolæ tuæ, ad maximum usque ad minimum, eum elegerunt, acclamaverunt, laudaverunt et adoraiverunt; et episcopi cum sacro Lateranensi ordine eum inthronizaverunt. Mundus totus ejus celebre nomen recoluit: sacerdotalis ordo festivis ^k et cotidianis missarum solleimiis, in catalogo secretalis ^l Eulogii, laudibusque publicis, per universarum ^m terrarum orbem, ejus nomen expressit. Quomodo ergo extinguere vultis nomen Formosi, et quod per tripartita; orbis resolvit ⁿ; et a solis Ortu usque ad terræ limitem omnibus intonuit? Stat nomen Petri apostolorum principis? stet etiam vicearii Formosi. Permanet nomen apostolicorum ^o, qui vicem beati Petri tenuerunt? permaneat et Formosi. Ut et p nomen Nicolai, Adriani, Marini,

^a Psal. LXXXVII, v. 11.

^b Cod. Formosus, quæ lectio si retineatur, legendum est supra, spiritu.

^c Supple et.

^d Cod., prohibite, mendose.

^e Joel. cap. 1, v. 2 et 3.

^f Ibidem, v. 13.

^g Cod., dicit excommunicatus expoliatus. Nos emendavimus ut in textu.

^h Ezechiel cap. XVIII, v. 3.

ⁱ Supple et.

^j Supple in.

^k Cod., mendose, sacerdotale ordo festivus.

^l Cod., secretalis.

^m Lega universum.

[▲] Joannis, Stepani, ceterorumque? vigeat et Formosi. Dicit etiam: Non licuit ei post depositum ^q ministrare; et si ministravit, non licebat de civitate in civitatem migrare. ^r Discurramus ergo per singula: et ea quæ justa, possibilia, utilia, honesta et sanctorum Patrum utilitate comprobata esse videntur, summopere discutiamus. De hæsi ^s namque et dampnatis scriptum est in Psalmis: Numquid qui cadit ^t, non adjicet ^u ut resurgat ^v? De his vero qui sedem mutant, et de civitate in civitatem migrant, Dominus in Evangelio dicit. Sivos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam ^w. Discretio namque est inter causam necessitatis, et utilitatis; et inter ambitum avaritiæ et presumptionis, proprieque voluntatis et invasionis. Similis distantia est inter eum qui lixore et invidiæ nævo, et eum qui noxa aliqua convictus, et hæretica labe maculatus, canoniciis legibus damnatur. Utilitatis ^x namque causa beatus Petrus apostolorum princeps migravit ab Antiochia, et translatus est Romanum. Eusebius itaque Pamphili in sexto Historiæ Ecclesiastice libro ^y, Alexandrum unius Cappadociae civitatis episcopum resert, quia, cum venisset causa orationis Hierosolymam, tentus sit ab ejus civibus, et in locum Necersi episcopi sit ^z constitutus; ac de cætero omni vita sua ipsi Ecclesiæ præsedisse. Si igitur apud veteres sine ulla differentia de civitate ad aliam migrabatur ^{aa} episcopus, dum utilitas evocaret, oportet etiam ipsam regulam huic operi copulari, ut ostendatur quia menti sunt qui Proclum inthronizare prohibuerunt. Sufficiat ergo ad præsens istos memorasse; nam plures, exempli causa, ad memoriam reducemos ^{bb}. Interim tamen redeamus ad conloquium urbis Romæ, ut per eam cives ejus adloquamur. Et quia de Formosi pæ ratione ^{cc} constat, sanctorum Patrum exempla in medium ducamus; universum enim hujus ratiocinationis onus in Formosi causa pendet. Et, quia mortui a vivis non sunt judicandi, per sæcula, luce clarius, omnibus ostendamus. Atque in prima fronte eujusdam Ticinensis episcopi, Ennodii nomine, viri sanctissimi sententiam exprimamus: Aliorum, inquit, hominum causas Deus per hominem designari voluit: sedis Romanæ præsulem suo, sine quæstione, reservavit judicio et arbitrio; voluit enim beati Petri successores tantæ dignitatis habere privilegium, ut Romanus pontifex a nemine judicetur. Dicas forsitan: Talis erit in futura dispensatione

^r Forte legendum tripartita et recolunt.

^o Cod., mendose, apostolorum.

^p Forte legendum Et ut.

^q Nempe, post depositionem.

^r Forte legendum De hæreticis.

^s Vulg., qui dormit.

^t Cod., addiet. Emendavimus, adjicet.

^u Psal. XI, v. 9.

^v Matth. X, v. 23.

^x Cod., mendose, utilitas.

^y Cap. II, pag. 212, editionis Valesianæ.

^z Lege Narcissi.

^{aa} Migrabatur, hoc est, transferrebatur.

^{bb} Lege reduceremus.

^{cc} Cod. mendose, ratio.

omnis distributio. Non. Uni soli datum est ^a: *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam; et portis inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum: et quodcumque ligaveris, usque ^b solutum in cœlis.* De hac enim Ecclesia mihi ^c prophetam videtur esse dictum: *Si haec humiliatur, ad cuius fugientis auxilium; aut ubi retinquetis gloriam vestram?* Et hoc de vivis; de mortuis vero Anastasius papa ita monet: *Admonente nos beatissimo Apostolo, ne quod sit in hoc offendiculum in Ecclesiâ, dum, quod facere non possumus, de his qui Jam transierunt judicare conemur. . . Ait enim de his qui de rebus ad solum Deum pertinentibus judicare præsumunt. . . Sive enim vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur. In hoc enim Christus resurrexit ^d, ut et mortuorum et piorum dominetur. Tu autem quis es, qui judicas fratrem tuum? . . Non ergo amplius invicem judicemus. Sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratribus, vel scandalum ^e.* Monet igitur Apostolus ne de his nobis præsumendo judicium inferamus, de quibus nemo potest verius vel melius judicare, quam Deus. In hoc sibi quispiam temerarios usurpat ansus; et propter hoc, pax atque unitas Ecclesiæ dissipatur. ^f Apparet ergo quod nemo, qui jam migravit de sæculo, judicio detentus sit humano. Quod si nemo subjectorum, exodus carne, est judicandus, quid de summo pontifice, qui nec vivus reprehendendus erat, et in præsidio jam mortis somno quiescens, a sepulcro evulsus anathematizari putatus est? Et enim Marcellinus papa, licet diis sacrificasset, tamen a nemine fuit judicatus; quia summus pontifex ^g nefas est a quoquam judicari. Nemo enim potest (^h supra scriptum est) humano condemnari exanimè, quem Deus suo servavit iudicio. Quæ res adeo valuit ⁱ, ut non solum non judicentur, sed etiam acerba et publica seditione comprehendantur. Veniamus nunc ad ordinationem Formosi papæ, à quo fandi est initium ortum: quoniam nonnulli, sicut in decretis Hilari ^k papæ legitur, episcopatum, non divinum, sed hereditatis putant ^l esse compendium. Hinc est propterea quod temperantia moderaminis proditur, charitas negligitur, tunica illa desuper totum contexta scinditur, male que sortita, perniciete disruptur; ac pastor qui putabatur, in lupum vertitur. Hoc non fecit dapa

D et in sacris ordinibus apostolico favore coruscavit

^a Legè dictum est.

^b Tò usque admonitio est continuandæ allocutionis.

Integra verba Iesu Christi, ex Evangelio depromenda sunt, Matth. xvi, v. 18.

^c Supple, si placet, per.

^d Supplerimus ut ante et.

^e Rom. cap. xiv, v. 14-13.

^f Anastasius II, in epistola ad Anastasium Augustum, cap. 1, Conciliorum Binii tom. II, col. 270. Editio variat in multis cum nostro codice. Nos puncta adjecimus ubi auctoritas maxima profertur ab antiquario.

^g Lege sumnum pontificem.

^h Supplerem ut.

ⁱ Cod., voluit, mendose.

^j Nescio an sit addendum non.

^k Cod., mendose, Ilarii pro Hilari.

^l Cod., putatur.

^m Cod., ni enim imperator.

ⁿ Supple non, vel adde punctum interrogationis post valuisse.

^o Cod., exigit.

^p Hic locus videtur mendosus. Forte legendum, declaretur; et infra, quod accepit.

^q Cod. mendose, propter.

^r Cod., culpnam eripere.

^s Lege Cærensis.

^t Cod., mnunus. Nescio an legendum minime, vel unus, ut reposuimus in textu.

^u Cod., superbe.

^v Cod., electione.

^x Matth. xxv, v. 29.

^y Cod., coseit.

^z Cod., mendose, ordinatio et consecratio, quæcum.

Irritam facis^a, similes erunt principes tui, Dathan et Abiron, eorumque complicibus, qui irritaverunt Moysen et Aaron in castris, in sanctum Domini; ideoque aperta est terra, et deglutivit^b Dathan et Abiron^c; si quidem descenderunt ad inferna viventes. Quoniam, sicut illi murmuraverunt adversus Dominum et adversus principes quos eis constituerat, ita et tu murmuras contra Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto unus et verus Deus est, et contra apostolos ejus, quibus ab eo ligandi atque solvendi in caelo et in terra concessa est potestas. Per te, inquit Dominus per prophetam, nomen meum blasphematur in gentibus^d. Unde datur intelligi quia satius et aptius suis-set apud summum Arbitrum, Formosianam, ut dicitur, præsumptionem^e, sub silentio dissimulando, corrigi, quam, disrupto charitatis vinculo, universo mundo scandalum inferre. O Roma, aporiaris et apostataris, atque in dementiam et phrenesim raperis^f: convertere ad Deum, et salvaberis. Sic enim ipse per prophetam dicit: Convertimini ad me, et salvi eritis^g. Sta, et contendite necum. Interrogabo te, et responde mihi: et tu percontare^h me, et redicam tibi. Dicis itaque sæpe dictum pontificem Formosum non habuisse quod dareⁱ potuisset. Habuit certe, habuit: a Marino scilicet, primum episcopo, dehinc summo papa et universalis pontifice, a quo fuit absolutus et benigne receptus, et in pristinum honorem, a quo nævo invidice fuerat destinatus^j, digne et canonice est revocatus, non schismaticus, neque hereticus; sed vir sanctus, et justus, atque catholicus; segregatus a peccatoribus, atque excelsior cœlis factus. Quomodo ergo dedit quod non accepit? Nicolaus consecravit Formosum ad episcopum^k sciens eum doctorem egregium; et ideo misit eum in Bulgariam ad prædicandum. Qui strenue viam veritatis, normamque fidei, et Christianæ religionis doctrinam, gentem olim crudelissimam et paganissimam edocens, ad moenia tua, cum crucis est et^l triumpho reversus. Postmodum livoris oceno^m ab urbe tua repulsus, deinde, ut dictum est, a Marino papa receptus et restitutus; sic tandem, populi acclamatu propter bonorum incrementa morum, ad summum pontificatus culmen favorabiliter est provectus. Quod si Formosus nihil habuit, nihil dedit (quod absurdissimum atque prophanissimum, et mente reis a capi-tisⁿ est dicere) ergo Joannes, qui Marinum consecra-

A vit, nihil habuit, nihil dedit. Marinus quoque papa, cuius consecratio adhuc intacta permanet, nihil habuit, et nihil Stephano diacono Adriani filio, a se consecrato, dedit, qui postea papa factus est, et a jam dicto Formoso, in ordine vici suæ, apostolicus consecratus est. Si Formosus papa nihil habuit, nihil dedit, cur proceres tui fronte ferrea et adamantina menteque Sathanica dicunt: Ergo irrita est consecratio Marini, quem Joannes papa episcopum consecravit; irrita est consecratio Stephani Adriani filii, quem Marinus ad diaconatum provexit, et postea Formosus, totius electione populi, in sancta sede apostolica consecravit? Vis fortasse dicere, e Roma, apponens iniquitatem super iniquitatem, quod Marinus episcopus non fuerit? Ergo et consecratio Joannis^o papæ, quam Marino Cærensi episcopo, digne aut indigne, ut dicis, imposuit, irrita est. Si indigne Joannes noster apostolicus (quod nefas est ad dicendum), nec Marinus episcopus; si vero digne (pro ut omni mundo recto et visum est) dominus Joannes sit apostolicus, et Marinus episcopus: ac deinceps, causa utilitatis et necessitatis, universi advocatione populi, in sancta Romana et apostolica Ecclesia maneat inthronizatus, jam si profteris Marinum episcopum non fuisse, criminaris Joannem papam (quod Deus avertat), qui eum consecravit, violatorem canonum, et omnium sacrarum legum prævaricatorem fuisse. Aut dic Marinum, qui a Joanne sacratus est, fuisse episcopum ut comprobet Joannem veraciter, sicut fuit, exstisit C papam; aut si negaveris, totam Christianitatem maculando, profiteberis Joannem irruptorem et Nicæni et omnium conciliorum destructorem fuisse. Insuper, et Stephani consecratio, et Sergii, quem Stephanus consecravit ad diaconatum, irrita erit. Et, ut liberius dicamus, si ordinem Romanæ consecrationis discurrendo texamus, totius sacerdotalis^p seriem, ut asseris, ab ipso Joannis tempore, qui ante tricennium defunctus est^q, irritam et evacuatam, quod absit, perspiciemus. Quoniam, si Joannes, qui Marinum episcopum consecravit, reprobis fuerit, Marinus reprobis erit; et si non fuerit episcopus Marinus, quare in Cærensi sede ordinationes, consecratio-nes, baptisteria, et populi confirmations exigit? Igitur si Marinus episcopus non fuit, Stephanus Adriani filius, qui postea apostolicus exstitit, diaconus non fuit; quia, postquam episcopus nomi-

^a Cod., mendose, facit.

^b Cod., degluvit.

^c Psal. cv, v. 16 et 17.

^d Isaiae lxx, v. 5.

^e Cod., arbitrem Formosiana. . . . præsumptio.

^f Cod., in dementiam frenesim poteris.

^g Isaiae cap. xlvi, v. 22.

^h Cod., percunctare, uero pro o.

ⁱ Cod., dari.

^j Pro depositus. Texum felicior aliquis emendet.

^k Vel nā abundare videtur, vel legendum episco-pium; nisi illorum temporum idiotismo auctor utatur, quod in usu fuisse nullus dubito.

^l Et abundat.

^m Forte legendum veneno vel cæno.

ⁿ Lege, si placet, et mente re ipsa capti.

^o Tō Joannis mendose geminatur in codice. Ibidem lege, Cærensi.

^p Cod., reccio, mendose, pro, recte, vel recto, ut in textu.

^q Cod., mendose, irruptorem; reposuimus irrupto-rem, id est violatorem.

^r Lege sacerdotii; vel supple, ordinis aut digni-tatis.

^s Joannes papa VIII obiit anno 882. Cum ergo auctor hujus opusculi scriberet post triginta annos a morte ejus, constat hanc apologiam fuisse confectam anno 912.

suit, et sacrum episcopalis juris mysterium a usurpando tractavit, ultioni Oza, qui arcam Domini indigne tangere præsumpsit, procul dubio subjicit. Similiter et Stephanus nec diaconus fuit, nec apostolicus existere potuit, quia indigne, si ita est ut asseris, sacri diaconatus mysterium attigit. Si dampnas Marinum, dampna Joannem, dampna etiam Stephanum, Formosum, Sergium et omnes quotquot ab ipso Joanne Marini prædecessore in sancta sede apostolica summo pontificali jure sessionem habuerunt. Totus ergo mundus, et omnes ejus Christianæ fidei habitatores contra te clament: *Quia omnes decepisti, et ipsa decepta es.* Constantinopolis namque, Sicilia, tota Italia, Gallia, Germania, in quarum spaciis metropolitani, qui subfraganeos episcopales cœtus suæ consecrationi vindicant, degere videntur, adversus te causantur et querelantur, quia nullus metropolitanus b consecrationem facere potest, nisi a sede apostolica pallium c sumat. A quo ergo Bysantium, quæ Constantiopolis vocatur, Ravenna, Forum Julii, Mediolanum, Hebrudunum, Arelatum, Lugdunum, civitas Remorum^d, Colonia, Maguntia^e, ceteraque urbes metropolitanæ, nisi ab apostolica potestate pallium sumant^f? Si ita est ut prodis, totus pene mundus per annos xxx in ruina positus est, non solum ad dampnationem corporum, verum etiam, quod deteriorius est, ad detrimentum animarum^g. Qui dinumerare potest stellas coeli, et arenam quæ est in littore maris, hic dinumerare poterit animas et corpora eorum qui absque baptismo et sacri chrismatis unctione per tot annorum curricula ad tartara sunt demersi. Missarum etiam solemnia nisi ab antiquissimis viris minime sunt celebrata. Quis enim sacros fontes benediceret et sanctum chrismam conficeret, aut quis poenitentes solveret aut ligaret, eum omnis ordo ecclesiasticus ita ad ima ceciderit, ut, sicut tu ausu nefario et ore temerario delatras, nihil habuerit, nihil dederit? Igitur jam tempus est ut ad conceptum, sicut sumus polliciti, redeamus eloquium; et quia Formosum papam invasorem non fuisse declaravimus; ita æque, aut inique depositum, restitui posse, et de Ecclesia ad Ecclesiam migrari valuisse, sancti Spiritus infusione dilucidemus. Plurimos enim episcoporum aliis ex civitatibus ad alias, causa necessitatis atque utilitatis,

^a Lege, si placet, hic et paulo infra, ministerium:

^b Subaudi, licite.

^c Cod., palleum, hic et infra.

^d Cod., Remororum, mendose.

^e Cod., Magonia.

^f Lege, si placet, sumunt. Et nota quod ab hinc usque ad verba, solveret aut ligaret, scriptor iste falso concludit.

^g Nam item si ut reales videtur intelligenda sint

A nec non invitationis et advocationis, sanctorum utilitate Patrum didicimus esse migratos. Quorum primus, ut retulimus, beatissimus apostolorum princeps, regnique cœlestis claviger fecit; et Alexander, prout Historia liber Ecclesiastica refert, unius Cappadocia civitatis episcopus, utilitatis ac necessitatis intuitu nobiliter^h exstitit. Subsequamur ergo cœteros. Perigenes in Petris i est ordinatus episcopus; sed quoniam civitatis ejus cives noluerunt eum suscipere, Romanæ civitatis episcopus jussit cum in Corinthum metropolim, defuncto ejus episcopo, inthronizari, eique, donec advixit, Ecclesiæ præfuit. Dosithecum Selenciam^j episcopum, Alexander Antiochenus episcopus in Tarsum Cilicie demigravit. Reverentius ab Arsis^k, Phœnicie in Tyrum migratus est: Joannes de Gardilia^l mutatus est in Prochoniso; Palladius ab Helenopoli mutatus est in Asponam. Alexander ab alia Helenopoli in Adrianopoli mutatus est. Gregorius Nazianzenus prius unius civitatis Cappadocie fuit episcopus, quæ Sasima dicebatur, deinde beati Basillii et aliorum episcoporum consensu, Nazianzo; Meletius prius Sebastiæ Ecclesiæ præfuit, et postea Antiochiae præsul est constitutus; Theosebius ab Apamia Asiæ transfertur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria vocabatur: Polycarpus de urbe..... . . . m in Nicopolim Thraciæ mutatus est; Hierophilus de Trapezopoli Phrygiæ in Antiochiam mutatus estⁿ; Pisidiæ; Sylvanus a Philippopoli Thraciæ mutatus est Troadam; Eusebius quoque de quadam parva civitate, apostolica auctoritate, mutatus est Alexandriam; similiter Felix de civitate qua ordinatus erat electione civium, propter doctrinam et bonam quam habebat vitam, communis episcoporum et reliquorum sacerdotum, ac populi^o, consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut necessitate, aliorumque ortatu et consilio populorum p transfertur: nec transfertur de minori civitate ad maiorem, qui hoc non ambitu, aut propria voluntate facit, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbe, sed humiliiter ab aliis translatus et inthronizatus est. Quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem. Sufficiat nunc de mutatione et transmigratione sedium satis dixisse;

ⁱ Cod., Seleuticæ.

^k Cod., Archis.

^l Auxilius libello 1, cap. 3, et lib. II, cap. 22, de ordinationibus a Formoso factis, hæc nomina episcoporum qui transmigraverint ad aliam sedem recitat fere ad unguem, ut hic. Consule Morinum, de sacris Ordinationibus, part. II, p. 349 et 371, apud quem etiam pro nonnullis variantibus lectionibus lectorem remittimus.

nunc de reconciliatione pontificum, qui juste aut ^a inuste dampnati sunt, prout auctoritas docet, evidenter dicam modo ^a. Joannes Chrysostomus a duobus synodis orthodoxorum fuit judicatus, sed iterum Ecclesiæ suæ fuit restitutus. Nec non et Marcellus episcopus Aneyræ Galitiæ depositus fuit; sed proprium postmodum recepit episcopatum. Asclepius ^b, item judicatus a synodo, Ecclesiam suam postea recepit; Lucianus episcopus Adrianopolites ^c, a papa Julio dampnatus, postmodum recepit Ecclesiam sui episcopatus. Item Quirinillus ^d, Hierosolymitanus episcopus depositus fuit; postea reconciliatus est Ecclesiæ suæ. Simili modo et Polychronium ^e, eidem ^f Ecclesiæ suæ ^g Hierosolymitanæ pontificem, Sextus ^h papa dampnavit, et iterum ⁱ idem reconciliavit. Innocentius item papa Fotinum ^j episcopum dampnavit; sed ipse postea eum in suæ Ecclesiæ proprium restituit statum. Item Miseno episcopo, a Felice papa dampnato, Gelasius papa successor ^k illius communicavit et eum Ecclesiæ suæ restituit, Leontius autem, dum esset presbyter, depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha exstitit. Gregorius quartus papa Romanus, Theodosium, quem Eugenius ejus antecessor presbyterii honore privaverat, sanctæ Ecclesiæ Signinæ ^l, consecravit episcopum. Ibas namque episcopus judicatus fuit, sed sancta synodus canonice suam illi restituit Ecclesiam. Nicolaus papa Zachariam episcopum ^m, pro eo quod Constantinopolim directus Phocium invasorem, subito e laico clericum factum, et per ecclesiasticos ordines improvise ad patriarchatum Constantiopolitos proiectum approbavit, et Ignatium patriarcham, virum sanctum et justum, reprobavit, in sua synodo merito damnavit; sed Adrianus papa eum in pristinum Ecclesiæ suæ statum revocavit. Rothadum ⁿ sanctæ Suessionensis Ecclesiæ episcopum ^o synodo, cui Carolus rex interfuit, condemnatum, Nicolaus papa reconciliavit, et proprie Ecclesiæ restituit. Joannes papa Ansbertum Mediolanensem archiepiscopum, pro eo quod legatos summae sanctæ sedis apostolicæ recipere noluit ^p, vocatus ad synodum venire contempnit, in synodo dampnavit; sed postea eidem ^q Ecclesiæ restituit. Quid plura? Si cunctas pontificum restitutions ac transmigrations in me-

^a Ab his usque ad verba, Joannes papa, etc., consule Auxilium lib. II, c. 21, qui eadem refert.

^b Cod., Asclepius.

^c Cod., Adrianopolitis.

^d Lege Cyrillus.

^e Cod., Polichronium.

^f Lege ejusdem.

^g Tò sua abundat.

^h Cod., Sextus.

ⁱ Auxilius lib. II, c. 21, ipse eum.

^j Lege Photium.

^k C., Gelasio papæ successori.

^l Auxilius lib. II, cap. 21, apud Morinum ibidem, col. 374, legit Seguinæ.

^m Cod., mendose, episcopus; et infra, subito laico clericorum factus et.... proiectus.

ⁿ Cod., mendose, Rothadum sanctæ Sessionis.

^o Supple a.

^p Supple et.

^q Cod., ejusdem.

A dium ducere temptabimus ^r, dies ante (ut rumor) quam sermo cessabit. Cui ergo comparabimus te? vel cui assimilabimus te, o Roma? *Magna enim... mare contritio tua. Quis medebitur tibi?* Prophetæ tui viderunt falsa et stulta; nec aperiebant iniuriam tuum ut te converterent ^s, et sanarent. Planxerunt super te omnes transeuntes per viam; sibilaverunt et moverunt caput suum, dicentes: *Hæcine est urbs perfecti decoris, et gaudium universæ terræ* ^t? Scrutare ergo vias tuas, et convertere ad Dominum, et salvaberis. Quid igitur ad hæc dices? Nam vulgo dicitur, stultum esse alios coercere, cum sibimet ipsi non valeat frenum imponere. Quo itaque pacto alios vis redargueret, cum tibi nulla sit potestas temetipsam ^u corrigeret? Per ambitus enim et seditiones, belligerando, ad summum apicis culmea belligerando ^v principes tui contendunt subire; et adhuc ^y iniuriate sua permanentes, unusquisque, quod animo concepit, opere completere conatur. Pro hac enim re ^x diluvium supervenit universo mundo, deletaque ^{aa} est omnis caro de superficie terræ, exceptis octo animabus in arca salvatis; sic enī sancta in praecedentibus dicit Scriptura: *Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae, accepserunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant* ^{bb}. Et ad comprimentam tuæ sedulitatis temeritatem per temetipsam Veritas dicit: *Quinque enim viros habristi, o Roma, et hunc ^{cc} quem habes, non est tuus vir* ^{dd}. Nam Formosus, quem crudelissima præsumptione de sepulcro extraxisti, et ^{ee} summa, sancta et apostolica sede vivus residens, consecravit Joannem ^{ff} ad presbyteratum; qui postea, juxta Romanam consuetudinem et consecrationem, ad apostolicatus fastigium descendens, Kailonem Ravennatem archiepiscopum consecravit, ac postmodum in sancta synodo, eadem in urbe congregata, cui Landebertus ^{gg} imperator interfuit, apostolico favore viriliter resedit. Kailo vero archiepiscopus Petrum Bononiensem episcopum consecravit; Petrus autem Bononiensis episcopus, Kailonis ^{hh} archiepiscopi subfraganeus, Joannem ⁱⁱ, (abhus viæ tuæ sedi ^{jj} præcessit) per sacrorum ordinum ascensus, ad diaconem coconsecravit. Defunctio vero Petro, idem Joannes Bononiensem ^{kk} Ecclesiam, vivente Kalone ^{ll} archi-

^r Cod., retemptavimus.

^s Supple est velut.

^t Vulgata, ad paenitentiam provocarent.

^u Thren. II, v. 16 seqq.

^v Cod., temetipsum.

^x Tò belligerando mendose geminatur.

^y Supple in.

^z Cod., res, solacum.

^{aa} Cod., delectaque, mendose.

^{bb} Geneseos cap. VI, v. 2.

^{cc} Vulgata, nunc.

^{dd} Joannis IV, v. 18.

^{ee} Pro et lege in.

^{ff} Nempe Joannem papam IX.

^{gg} Lege Lambertus.

^{hh} Cod., Kationis.

ⁱⁱ Nempe Joannem Decimum, antipapam.

^{jj} Forte legendum, qui abusive tuæ sedi, etc.

^{kk} Cod., Bonihensem, mendose.

^{ll} Cod., Kalone.

episcopo, contra omnem canonum auctoritatem invadere præsumpsit; consecratus quoque missarum solemnia pontificali jure indigne exercuit, et illicitas consecrationes exigit; qua relicta, sanctam Romanam et apostolicam Ecclesiam nefariis ausibus usurpavit. Et tunc pro libitu suo vult solvere et ligare; et, velut Lucifer ille, qui sedem suam in Aquilone ponere voluit, et in altum se extollens, similem Deo gloriatus est fore, catholicam et universalem Ecclesiam vult excommunicare, et justiores et sanctiores se querit anathematizare. Quis enim ei ex hoc crediturus erit? (Ne glorietur æque distinctus aut accinctus.) Non est enim Deus, sicut homo. Si enim angelis ex-

^a *Lege nunc, vel tamen, Et nota etiam ex hoc loco palami iieri scriptorem nostrum hoc Colloquium Romæ exarasse sub Joanne X antipapa.*

^b *Cod., extollatur.*

A tollentibus non pepercit, quanto magis hominibus est cavendum, ne extollantur ^b. Scriptum est enim: *Non plus sapere, quam oportet sapere;* ne forte, dum plus vult esse quam sit, sit minus quam sit. Cæterum, quamvis indigne legatione et sacerdotio Christi fungimur ^c, sicut docet Apostolus, pacem depositimus, unanimitatem petimus, et te, o Roma, quæ es caput omnium nostrorum, sanari flagitamus.... et ne tam leviter in postmodum scandalizeris ^d, modis omnibus exoramus; ipso auxiliante, qui est laus, honor, et virtus, et gloria cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, per interminabilia sæcula sæculorum. Amen.

^c Auctor hujus apologiæ hic episcopum vel sacerdotem presbyterum se prodit.

^d *Cod., scandalizari.*

FORMOSI PAPÆ EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.

(Ex Mausi et Collectionibus recenticribus.)

I.

AD MONACHOS S. THEUDERII.

(Anno 892.)

*Immunitatem et bonorum suorum firmum et stabile
jus concedit.*

FORMOSUS episcopus, servus servorum Dei, venerandae congregationi monachorum venerabilis monasterii S. Theuderii confessoris Christi, siti in territorio Viennensi, in perpetuum.

Quando nos piorum locorum, juxta quod nobis divinitus est commissum, studiosius gerimus, tanto nobis copiam mercedis acquirimus, et status illorum potiori vigebit regimine; et ideo vera devotio per Barnoinum reverendissimum archiepiscopum Viennensem nostro suggestit apostolatui, ut ipsum venerabile monasterium una vobiscum apostolica muniremus auctoritate. Unde nos omnium sollicitudinem gerentes, et maxime audientes vos de Trecassino comitatu ex monasterio Dervo a facie paganorum elapsos, et quod ab eodem venerabili archiepiscopo misericorditer suscepti estis, inclinati precibus vestris, per hujus apostolicæ nostræ auctoritatis privilegium vos inibi firmiter et quiete Deo militare confirmamus, et quæ necessaria esse videntur loco et monasterio diu noctuque instantissime operari, et canonice inuo beati Benedicti regulæ obediens, tam in ecclesiæ restauratione, quam ubi et ubi expedit, ea scilicet ratione, ut neque eidem venerabili archiepiscopo, neque cuiilibet successorum suorum licitum sit illis durum servitium imponere, neque longissimi itineris profectionem; sed neque mansionaticos onerosos, neque censum, præter id quod impositum est, in festivitate prædicti sancti Theuderii in sue

B anni libram argenti. Et præterea decernimus et ordinamus et constituimus et contestamur ut decedente, more humano, prædictæ congregationis abbate, neque præsens præfatus episcopus, nec quisquam successorum illius aliquo typo et fastu superbie, aut avaritiae et cupiditatis, et iracundia alium abbatem aliquo tempore et aliquo modo ipsi congregationi imponere præsumat, nisi quem ipsi monachi, libera electione et devotione, secundum regulam sancti Benedicti sibi elegerint.

Sed neque ex his omnibus, quæ præsentialiter obtinent, mobilibus et immobilibus, et quæ deinceps a senioribus et aliquo modo juste promereri poterint, ullo modo exinde aliiquid auferatur ab aliquo neque minuatur; sed neque commutetur, nisi per voluntatem monachorum: quin etiam si contra hanc auctoritatem quis agere tentaverit, nullatenus a quolibet nostram abeundi præsentiam, successorumque nostrorum abbati et monachis denegetur et prohibeatur, sive insidietur facultas: et propter adjutorium omnipotentis Dei impetrandum, et intercessionem sancti Petri, et nostre charitatis auxilium, abba illorum, nomine Adalricus, taliter cum reverendissimo archiepiscopo Barnoino limina sancti Petri acceleravit. Qua dilectione et apostolatus nostri auctoritate commoti rogamus et petimus, et ex Deo et per Deum et per sancti Petri meritum nostrique ministerii reverentiam adjuramus et contestamur, ut nullus nobilium et potentium vicinorum et extra advenientium, et circumquaque degentium, aliquatenus mala illis inferre præsumat, et absque lege inquietare, et mobilia et immobilia usurpare: sed neque servientes illorum destruere quisquam pertinet; et amodo volumus eos securos et quietos

permanere, apostolica protectione tutos atque munitos, cum omnibus rebus immobilibus et mobilibus ad ipsum venerabile monasterium pertinentibus. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hoc privilegii nostri statutum (quod ad laudem Dei omnipotentis, et ejusdem pii loci stabilitatem fieri decrevimus) in toto et ex parte agere presumperit, et in omnibus non observaverit, sciat se auctoritate beati Petri apostoli atque nostra anathematis vinculis innodandum, et a regno Dei, nisi resipuerit, alienandum: qui autem verus custos et observator extiterit, benedictionem et gratiam a Domino consequi mereatur.

Scriptum per manum Anastasii scriunarii S. R. E. in mense Novembrio, indictione 10. Bene valete.

Data vii Kal. Decembris per manum Sergii primicerii, defensoris sanctæ sedis apostolicæ, imperante domino piissimo PP. Augusto Vidone a Deo coronato magno imperatore anno 1, et post consulatum ejus anno 1, indictione 10.

AD STYLIANUM NEOCÆSAREÆ EUPHRASIAE PROVINCIE EPISCOPUM.

(Anno 892.)

Respondeat litteris a Styliano ad Stephanum papam V missis, quas supra descriptissimus.

Litteras sanctitatis tuæ ad apostolicam sedem missas, etc. (*Ita decurtata in codice habentur, et post multa brevitatis causa omissa hæc sequuntur:*) Petis misericordiam, et non scribis quomodo sit exhibenda, neque cui, sacerdoti videlicet vel sacerdoti. Si enim sacerdotem dixeris, venia dignus is erit, tanquam a sacerdoti dignitatem adeptus: si vero sacerdotem dicas, non adhibes mentem quod dignitatem præbere non potuit qui dignitatem non habebat. Nihil potuit Photius præter damnationem quam habuit, per impositionem obliquæ manus, et damnationem præbuit. Quomodo dignitatem potuit accipere qui particeps factus est condemnatus? Quoniam pro ordinato misericordiam obtinere petis, animadverte quod ordinatorem potius soves, juxta Domini sacrum eloquim: *Vel facite arborem bonam et fructus ejus bonos: vel facite arborem malam, et fructus ejus malos.* *Nunquid potest ficus uvam producere, vel vitis ficus?* (*Math. xxii.*) Oportebat igitur istam Ecclesiam, in qua talia deprehenduntur facta, gravissimas dare poenas, ut hujusmodi poenitentia Ecclesia purgaretur. Continet autem nos benignitas et fratrum dilectio, quæ nobis persuadet ut alia quidem toleremus. Quapropter misimus et latere nostro religiosissimos episcopos Landenulsum Capuanum, et Romanum, quibuscum sanctitatem etiam tuam hortamur convenire, necnon Theo-

A perpetuo tempore immutabilis permaneat. Cum ipsis vero qui a Photio fuerunt ordinati misericorditer nos gerentes, decernimus ut oblatis libellis se delinquisse fateantur, et poenitentiam veniam deprecentur, pollicentes se nunquam tale quid commissuros. Deinde his peractis, quæ sequuntur omnia, quæ nostris litteris mandata conspiciuntur, una cum praedictis viris sanctitas tua peragat, nec aliquid addendo, nec diminuendo aut commutando. Ita enim et a nobis, et a reverentia tua in communionem fidelium receptis ut laicis, scandalum delebitur. His vero peractis, si quis ipsorum communicare reuocrit, noverit seipsum a communione nostra alienum fore. In Domino valete.

III.

AD HERIMANNUM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

(Anno 892.)

[Lappenberg, *Hamburgisches Urkundenbuch.*]

FORMOSUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo HERIMANNO, Agrippinæ Coloniæ archiepiscopo.

Litteras tuas apostolatui nostro delegatas coram nobis recitari fecimus, in quibus continebatur quod pia recordationis Leo papa, successor quondam noster, temporibus Caroli Magni imperatoris parochias, monasteria, ecclesias et familias omnesque res Agrippinæ Coloniæ competentes propria auctoritate inscriptionis roboraverit et ab illo tempore Bremensis sedes eidem Ecclesiæ subjecta fuerit usque ad tempus Guntharii. Audivimus eisdem et credimus suis; sed relatu quorundam didicimus eam in ultimis finibus, ubi pagani confines sunt, esse; verum asseritur, quatenus Guntharii tempore Ludovicus quondam rex sancto studio, reverentissimorum archiepiscoporum, consultu seu et nobilium optimatum apostolico consensu, inibi decreverit instituere prælatum qui, sibi Christi favente gratia, verbum fidei seminaret in gentibus, quæ nullam ipsius habebant notitiam. Et missis Salomonone, reverentissimo Constantiæ episcopo, expetivit a sancte recordationis domino Nicolao, successore nostro, hujusmodi sanctum et Deo dignum roborari decretum, quatenus gentes quæ ignorabant Deum, doctrina Bremensis Ecclesiæ, quæ in affinitate posita neglecta interdum tabuerat, ad sanctum opus expergefacta assureret et segnitie deposita ad agriculturam accingeretur Domini Salvatoris, ac extirpatis idolatriæ sentibus seminarium spargeret, unde multiplex fructus ad divina horrea perveniret. Præterito autem anno, cum exinde ventilaretur quæstio inter legatos tibi commissæ Ecclesiæ necnon et Bremensem antisitem, quia res in ambiguo erat posita,

perscrutaretur et sic demum cum legatis ab eorum collegio seu quolibet episcopo utriusque ad apostolicam venissetis deliberationem percipiendam. Audire quippe et discutere, non vero definire injunctum est. Ideoque id ipsum ut fiat, exspectamus et injungimus condicio tempore, mense videlicet Augusto, praesentis decimæ inductionis. Revera tunc liberius definire poterit, quia attentius ventilata questio in potiore veritatis lucem erumpet, beatissimo Job exemplo, qui ait: *Causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam (Job xxix, 16)*. Enimvero hujuscemodi disceptatio non secundum cuiuslibet libitum, sed Deo placite definienda est. Optamus reverentiae tuae sanctimoniam bene in Christo valere.

IV.

• BULLA PRO ECCLESIA GERUNDENSI.

(Anno 892.)

FORMOSUS episcopus, servus servorum Dei, R. et S. Servo-Dei sanctæ Gerundensis Ecclesiæ episcopo, et per te in eadem venerabilis Ecclesia in perpetuum.

Sicut per donum sancti Spiritus beato apostolorum principi Petro et cœlesti regni clavigero ligandi atque solvendi ab ipso Domino tradita est potestas evangelica, subsequente lectione quæ ita inter cetera ait: *Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Math. xvi)*, et reliqua, etc.; ita sedes apostolica, canonica legalique auctoritate suffulta, omnibus Ecclesiis Dei per universum orbem diffusis suffragia et justa postulationis subsidia ut præbeat, tam divini quam humani juris ratio postulat. Igitur veniens, jam dicte Serve-Dei venerabilis episcope, causa orationis ad eorumdem sanctissima beatorum apostolorum limina, subjecisti nobis quatenus apostolica nostræ confirmationis privilegio confirmare deberemus omnes res mobiles ejusdem Gerundensis Ecclesiæ, in honorem sanctæ Dei Genitricis et semper Virginis Mariæ dominæ nostræ, ubi beatus Felix Christi martyr corpore requiescit, hoc est domos, pleves, cellas, ecclesiæ, villas, et insulas, Majoricam scilicet, Minoricam, curtes, parochias, terras, vineas, prata, silvas, una cum familiis utriusque sexus, cum omnibus adjacentiis suis, quæ a piis imperatoribus, regibus vel aliis Deum timentibus in eadem Gerundensi Ecclesia collata sunt, sicut ipse nunc usque legali ordine tenere videris. Unde salubribus petitionibus tuis inclinati decernimus et a præsenti hac decima inductione per hoc apostolicum nostrum privilegium

^a In ecclesia Gerundensi asservatur diploma Formosi Romani pontificis papyraceum, Servo-Dei Gerundensi episcopo datum. Nuper hoc diploma edidit Martenius in Collectione amplissima Aedoct. tom. I, pag. 239. Ego vero illius exemplar ex autographo Gerundensi descriptum anno 1736 accepi, et cum edito contuli, atque inveni exemplar Martenii ad ea verba: *in perpetuum stabilimus* desinere, reliqua deesse. Desiderantur autem in autographo pontificie datae; in contextu tamen habetur *indictio decima*, ex quo colligitur hoc diploma anno Christi 892 datum fuisse. Petrus de Marca in appendice Marca

PATAOI. CXXIX.

A roboramus, confirmamus, et in perpetuum stabili- mus in uso et utilitate ejusdem Ecclesie Gerunden- sis, cui præesse dignosceris, id est omnes domos, cellas, ecclesiæ, villas, curtes, parochias, terras, vineas, prata, silvas, una cum famulis, et alia omnia quæ ab imperatoribus, regibus et aliis Deum timentibus in eadem Ecclesia collata sunt, seu conserenda erunt, simul cum rasicum, seu pascuarium sub tua tuorumque successorum editione potestate omnino confirmamus; statuentes sub apo- stolica censura, seu divini judicij protestatione, et anathematis interdicti, ut nulli unquam magno vel parvo homini liceat quamlibet fortiam vel oppressio- nem in omnibus rebus ejus facere, aut potestatem aliquam habere, vel aliquam distringere, aut qualis-

B tercunque teloneum ab eis exigere, sive ubi- cunque eos pro quibuslibet causis provocare præsumat; sed a providentia sui episcopi causa illorum audiat et canonice terminetur. Si quis autem, quod non optamus, contra hoc privilegium a nobis statutum temerario ausu agere præsumperit, sciat se anathematis vinculis innodatum, et nisi se arri- puerit a re Cætera desiderantur.

V.

AD ADALGARIUM ARCHIEPISCOPUM HAMMABURGENSEM.

(Anno 892.)

Decermit, ut Hammaburgensis Ecclesia Bremensem ad subsidium habeat, donec suffraganeos instituere valeat.

C FORMOSUS, servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo ADALGARIO archiepiscopo Hammaburgensi.

D Arbitramur tuam sanctimoniam, prout injunctum fuerat, ad apostolicam sedem festinare, quatenus disceptatio, quæ inter te et Hermannum Agrippinæ Colonie reverendissimum archiepiscopum ventilatur, de Bremensi Ecclesia finem acciperet. Sed ipso per suos vicarios insistente et querimoniam multiplicante, cur tuam non exhibueris præsentiam, saltem per defensorem vicarium, non modicum miramur. In quo suspicere tribuitur summopere, contentionem non odire qui judicij æquitatem conatur subterfugere: præsertim cum et Maguntiæ sanctissimus archiepiscopus, cui de hac re ut veritatem inquireret per confrates et collimitaneos episcopos injunctum fuerat, ad nos scribens significaverit quatenus ve- nientibus reverendissimis episcopis ad Frankford, de hac eadem re diligentissima facta fuerit inqui- sitio, omnesque dioecesani ejusdem Coloniensis

Hispanicæ, pag. 384, ex chartulario ecclesie Gerundensis profert diploma Romani summi pontificis Servo-Dei episcopo Gerundensi, quod iisdem ferme verbis conceptum est ac illud Formosi, si pauca excipias; aliud item exhibet ejusdem Romani pro ecclesia Helenensi, et lib. iii Marcæ Hispanicæ pag. 370 de epochis horum diplomatum disserit, quas ad examen vocat Pagins ad annum 897, num. 6. Interim Formosi diploma pro ecclesia Gerundensi ad fidem prototypi hic dandum censemus.

DOXINICUS GEORCIUS RODIGINES.

episcopi, Franco videlicet Tungrensis, Vodelbaldus Trajectensis, Woselmus Mimigardeordensis, Druo- go Mimidomensis, Egilmarus Osnabrugensis, sub testificationis prætextu testificati sunt, usque ad te nullum Brumensis Ecclesia presulem modum subjectionis Coloniensi antistiti contempsisse, sed semper decessores tuos, qui eidem Bremensi Ecclesiæ præsuerunt a temporibus suæ Christianitatis, sedi Coloniensi fuisse subjectos. Verum quia tantorum virorum testimonium frustrari non expedit, et ad statutum veniendi tempus festinare vel delegare vicarium distulisti, tanti temporis querimoniam, ac legatorum constantem instantiam nibil pendere inhumanum videbatur. Quapropter arctati, hinc ne Coloniensis Ecclesia justitiam perderet, inde ne Hammaburgensis Ecclesia, quæ ad gentium vocationem instituta fuerat, subsidio destituta desiceret; dispensative censuimus, quatenus quoadusque divina suffragantie gratia prelibata Hammaburgensis Ecclesia in tantum dilatetur, ut episcopiam instituere valeat, jam memoratam Bremensem Ecclesiam ad subsidium habeat; et quoties in magnis ac prænecessariis canonis negotiis oportuerit, non subjectione aliqua, sed affectu fraternæ charitatis Hammaburgensis archiepiscopus, qui ejusdem Bremensis Ecclesiæ regimen obtinet, per se aut vicarium suam vicem gerentem, in adjutorium Coloniensis archiepiscopi invitatus accedat: dilatata autem Hammaburgensis Ecclesia, largitore omnium bonorum adminiculante, et fundatis episcopiis, sæpe memorata Coloniæ sedes Bremensem recipiat Ecclesiam. Inhumanum quippe est inter sæculares aliena jura pervadere: quanto magis sanctissimos episcopos statutos a Partibus transgredi terminos, et eos litigare, qui pacis debent subditis exempla præbère? Hæc autem ad hoc decreta est dispensatio, ut pax vigeat, cesset contentio, et justitia vigorem misericordiae compassio temperet, scientes sine pacis bono nullum Deo munus fore acceptabile.

VI.

AD HERIMANNUM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

(Anno 892.)

(Lappenberg, Hamburgisches Urkundenbuch.)

FORMOSUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo confratri nostro, HERIMANNO, archiepiscopo Coloniensi.

Visitatione tua, charissime confrater, laetificati sumus, a te directis venerabilibus sacerdotibus receptis. Verum cum de tua incolumitate eos per ordinem inquirere staderemus, comperimus, ipsis indagantibus, te incommoditate corporis laborare, et condoluimus plurimum. Attamen in hoc consolamur quia novimus scriptum in Eloquio: *Quem diligit Dominus, castigat, et corripit omnem quem recipit* (*Hebr. xii, 6; Prov. iii, 12*). Sit ergo oramus infirmitas hæc ad salutem ac celerem Christo largiente mereatur consequi sanitatem. Arbitra-

A mur equidem, sanctimoniam tuam ad apostolorum limina, prout mandaveramus, venire et viva voce tecum de generali illius barbaricæ gentis salute tractare. Sed quia aliter quam optaveramus accidit, insirmitati imputantes, calumniam pro hoc inferre desinimus.

Contentio itaque, quæ inter te et Adalgarium, reverentissimum archiepiscopum Hamburgensis Ecclesiæ, ventilata est pro Ecclesia Bremensi, pro qua ad venerabilem archiepiscopum Moguntiæ scribere præterito anno prævidimus, quatenus ejus studio rei veritas inquisita, ablata ambiguitate, in clariorem lucem erumperet, ipso prout scribente didicimus, testificantibus sanctissimis episcopis, qui Francanorū convenerunt, appareat, tua dieccesis ecclesiam esse. Ideoque dispensative id determinare oportuit eo videlicet ordine, ut et Coloniensis Ecclesia non privaretur facultatibus, et Hamburgensis Ecclesia, pio labore dedita, non patienter penitram, unde oporteat Deo acceptabile opus cessari. Quapropter statuimus ut quoisque dispensatore bonorum omnium largiente, cuius nutu omnia dispensantur, Hamburgensis Ecclesia infra paganorum terminos dilatari valeat, ubi episcopia fundari possint, Bremensem Ecclesiam teneat ad subsidium. Et ob hoc fraterno charitatis affectu, non subjectione aliqua, quoties pro majoribus ecclesiasticis negotiis librandis certa ratio exigit, invitatus ipse per se in adjutorium Coloniensis Ecclesiæ accedere non pigeat, vel si prædicationis opere implicatus per se venire nequiverit, vicarium saltem deleget, qui ejus vicem repreäsentet et canonice deliberationi adjutor intersit. Divina autem ditione suffragante cum Hamburgensis Ecclesia augmentata, ceu prætulimus, fuerit, Coloniensis Ecclesia sua recipiat, quia inter sæcularia negotia non expedit cuiquam aliena jura pervadere, quanto minus religiosis episcopis, qui suo ducatu per viam justitiae ad cœlestia regna commissum sibi populum debent perducere.

Aliter autem nostro apostolatu deliberare visum non est, ne sæpedicta Hamburgensis Ecclesia ad vocationem gentium instituta ablato annibiletur subsidio et inopia cogente a Deo digno opere cesseret, præsertim cum et decessor noster recolendæ memorie Nicolaus, Ludovico, gloriose rege, per Salomonem reverentissimum Constantiæ episcopum, intercedente, suo privilegio Bremensem Ecclesiam Ansgario, Hamburgensi archiepiscopo, confirmaverit. Sed quia indignum censuimus, sacerdotum quempiam aliena jura pervadere propriis transgressis liminibus, proinde id dispensative instituimus, tempori consulentes, ut et justitia proprium vigorem teneat et misericordia compassionem impendat, contentio cesseret et charitas inviolata persistat.

Privilegium etiam tuae Ecclesiæ prout petiveras, renovavimus ac tuae venerabilitudini per præsentes presbyteros delegavimus, communentes, ut in omnibus ac præ omnibus pacem diligas et eidem semper insistas, quæ specialis est arrhabona omnium

fidelium, sive qua nullum munus Deo est acceptabile. Et pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat cor tuum et intelligentiam tuam in Christo Iesu, Domino nostro.

VII.

AD BERNONEM ABBATEM GIGNIACENSEM.

De privilegiis ejusdem monasterii.

FORMOSUS servus servorum Dei BERNONI religioso ac venerabili abbatи cœnobitarum sito territorio Lugdunensi, quod in honore beati Petri apostolorum principis constructum esse dignoscitur in loco qui Gigniacus perhibetur, ac in eodem venerabili monasterio in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione polentibus benevola compassione succurrere et poscentium animis alaci devotione impertiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimum pretium a conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Igitur properans ipse Berno venerabilis abbas ad beatorum apostolorum limina, nostramque adiens apostolicam præsentiam, retulisti nobis ipsum memoratum cœnobium a te tuoque consebrito nomine Laisino de propriis rebus vestris contaxet in honore sancti Petri constructum atque dicatum existere, et ut ab omnibus immutilatum servetur, per testamenti paginam, quod nobis servandum contulisti, eidem beato Petro cœlestis reghi clavigero nobisque per Dei gratiam vicario obtulisti ad sempiternum vobis remedium conferendum. Ideo suggestis nostro apostolatu ut apostolici nostri privilegii illud sanctione muniremus. Quapropter quod statuistis devote admittentes, petitionemque vestram ratam arbitrantes, inclinare precibus vestris per hujus præceptionis seriem prædictum venerabile cœnobium cum cellis sen casis, terris, vineis, casalibus, fundis, pratis, silvis, una cum colonis et colonabus, necnon et cellulam quæ vocatur Balmum cum adjacentiis suis, omnia et in omnibus quæ tam a gloriis regibus quam ab aliis Deum timentibus inibi data vel præcepta sunt, vel deinceps Domino adjuvante donanda erunt, hac præsenti tertia decima indictione apostolica auctoritate confirmamus, munimus, et in perpetuum sub jure et ditione atque potestate beati Petri apostoli et nostra confirmatum stabilimus, ita scilicet ut nulli homini

* Scripta videtur fuisse hæc epistola post celebrazione Anglicanam synodus, de cuius tempore non plane constat. De hac synodo Willelmus Malmesburiensis : « Sed ut ad nostrum, inquit, Edwardum revertar, quid ejus tempore de renovandis episcopatibus a papa Formoso præceptum sit, jucundum puto meioratu; itaque verbis eisdem quibus inventi scriptum interseram.

* Anno quo a nativitate Domini transacti sunt anni nongenti quatuor, misit papa Formosus in Angliam epistolam, quibus dabat excommunicationem et maledictionem regi Edwardo, et omnibus subjectis ejus, pro benedictione quam dederat beatus Gregorius genti Anglorum a sede sancti Petri. Nam per septem annos plenos destituta fuerat episcopis

A quamlibet dignitatem solicito licitum sit aut etiam de ipsis donatoribus quamcunque vim aut aliquam oppressionem ibidem inferre aut res donatas vel modo devote donandas quoquo modo auferre: potius autem firmum et ab omnibus immutatum custodiatur ad jus et protectione beati Petri apostolorum principis. Si autem, quod humanum est, abbas prædicti cœnobii obierit, congregatio ipsius monasterii ex seipsis secundum Deum et regulam beati Benedicti, quem idoneum præviderint, concordi voto habeat semper eligendi et secundum morem in abbatem sibi præficiendi. De decimis autem quæstis estis, eo quod de propriis vestris a vobis persolvitur quærantur. Quod si ita se res habet, hoc ne fiat interdicimus, maxime cum scriptum sit ne sacerdotes decimas dare cogantur. Quisquis autem, quod non optamus, tam ex ipsis donatoribus quam ex aliis temerario ausu de donatis rebus vel donandis aliquid auferre præsumperit, sive quamlibet (calumniam) eidem monasterio ipsiusve monachis ingerere tentaverit, et contra hoc nostrum apostolicum privilegium agere non formidaverit, sciat se anathematis vinculis innodandum, et nisi resipuerit a regno Dei alienandum. Qui autem verus custos et observator hujus pii nostri statuti extiterit, benedictionem et gratiam a Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Sergii scrinarii sancte Romane Ecclesie in mense Novembrio, indictione suprascripta, per manum Stephani cancellarii sancte sedis apostolice, imperante Domino piissimo Augusto Arnulfo C a Deo coronato. Bene valete.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM ADMONITIO.

Sequens Formosi papæ epistola argumentum præbuit disceplationi inter eruditos, cuius definitio certa nunc etiam expectatur. Cum vero cl. Wilkins suam ea de re exhibere conjecturam in novissima conciliorum magna Britanniae et Scotia collectione voluerit, quam huc transferre, et res ipsa poscebat, et lectoribus non ingratum fore putavi; ideo ut controversiae argumentum melius teneatur veluti sub aspectu, tum epistolam ipsam, cum et doctissimi illius Angli dissertationem exhibendam duxi.

VIII.

AD EPISCOPOS ANGLIE.

Fratribus et filiis in Christo omnibus episcopis D Anglie, FORMOSUS.

omnis regio Gevissorum, id est Westsaxonum. Quo auditio, congregavit rex Edwardus synodum senatorum gentis Anglorum, cui præsidebat Pleigmundus archiepiscopus Cantuariensis interpretans districte verba apostolica legationis. Tunc rex et episcopi elegere sibi suisque salubre consilium, et juxta vocem Dominicam: *Messis quidem multa, operari autem pauci (Matth. ix)*, elegerunt et constituerunt singulos episcopos singulis provinciis Gevissorum; et quod olim duo habuerunt, in quinque diviserunt. Acto concilio archiepiscopus Romam cum honorificis munericibus adiit, papam cum magna humilitate placavit, decretum regis recitavit, quod apostolico maxime placuit. Rediens in patriam, in urbe Cantuarie uno die septem episcopos septem Ecclesijs

Auditio nefandos ritus paganorum [ms., auditis ne- fandorum ritibus paganorum] partibus in vestris repullulasse, et vos tenuisse silentium, ut canes non valentes latrare, gladio separationis a corpore Dei Ecclesia [ms., Ecclesiae] vos ferire delibera vimus. Sed quia, ut nobis dilectus frater noster Pleimundus [ms., Plegmundus hic et infra] intimavit, tandem evigilastis, et semina verbi Dei olim venerabiliter jacta in terra Anglorum coepistis renovare, mucronem devorationis [ms., devotationis] retrahentes, Dei omnipotentis et beati Petri apostolorum principis benedictionem vobis mittimus, orantes ut in bene cœptis perseverantiam habeatis. Vos enim estis fratres, de quibus loquens Dominus inter alia inquit : *Vos estis sal terra; et si sal evanuerit, in quo salieretur?* (Matth. v.) Et iterum : *Vos estis lux mundi* (ibid.) : significare volens per verbi sapientiam condiri mentes hominum a vobis dehere; et in moribus, et in vita vestra bona actionis studium, quasi lumen apparere fidei, per quod gradi entes ad vitam, quomodo caute ambulent, videant, ut ad promissionem æternæ beatitudinis sine offensa currentes pervenire.

Nunc accingimini ergo, et vigilate contra leonem qui circuit [ms., circumit], querens quem devoret; et non patiamini ulterius in regione vestra penuria pastorum Christianam fidem [ms., religionem] violari, gregem Dei vagari, dispergi, dissipari. Sed cum unus obicerit, alter qui idoneus fuerit canonice protinus subrogetur. Nam secundum legem plures facti sunt sacerdotes, eo quod morte prohiberentur [ms., prohibebantur] permanere. Quod David considerans [ms. add., et in spiritu Christi Ecclesiam futuram fore permansuram ad finem usque saeculi prospiciens] ait : *Pro patribus tuis nascentur [ms., nati sunt] tibi filii, constitues eos principes super omnem terram* [in omnem terram desunt in ms.] (Psal. XLIV). Nulla itaque mora sit subrogandi alium, cum quilibet sacerdotum ex hac vita migraverit; sed mox ut illi, qui primæ sedis principatum gerens, inter vos ceteris episcopis praesesse dignoscitur, fratris obitus fuerit denuntiatus, facta electione canonica alter consecratus succedat. Quis autem inter vos principatum tenere debeat, quæve sedes episcopal is ceteris præpollet habeatque primatum, abolitanis [ms., ab olitaniis] temporibus notissimum est. Nam, ut ex scriptis beati Gregorii, ejusque successorum tenemus, in Doroberniæ [ms., Dorobernia] civitate metropolim sedemque primam episcopalem constat esse regni Anglorum, cui venerabilis frater noster Pleimundus unum praesesse dignoscitur; cuius honorem dignitatis nosullo pacto imminui permittimus, sed ei vices apostolicas per omnia gerere mandamus.

Et sicut beatus Gregorius papa primo. vestrae gentis episcopo Augustino omnes Anglorum episcopos

ordinavit : Fridestanum [al., Fretheilstanum] ad Wintoniensem, Adelstanum ad Cornubensem, Werstanum ad Schireborensem, Athelelmum ad Wellesensem, Eadulfum ad Cridensem in Devonie. Sed et alias provincias constituit duos episcopos. Australibus Saxonibus virum idoneum Berneum, et Mer. il-

A esse subjectos constituit, sic nos prænominali fratris Doroberniæ, sive Canterburyæ [ms., Cantuburiae] archiepiscopo ejusque successoribus legitimis eamdem dignitatem confirmamus; mandantes, et auctoritate Dei, et beati Petri apostolorum principis præcipientes, ut ejus canonicas dispositionibus omnes obedient, et nullus eorum que ei suisque successoribus apostolica auctoritate concessa sunt, violator existat. Si autem quisvis hominum contra hæc aliquando nisi ac imminuere tentaverit sciatur, se procul dubio multitudinem fore gravi anathemate, et a corpore sanctæ Ecclesiæ, quam inquietare molitur, perpetuo nisi resipuerit separandum.

NOTA DAVIDIS WILKINS.

C Error hic inextricabilis. Deprehendit Baronius, et medetur, uti opinatus est; sed interea non mindrem ingerit. Anno, inquit Malmesburgius, quo a nativitate Domini transacti sunt nongentis quatuor, misit papa Formosus in Angliam epistolæ, quibus dabant excommunicationem et interdictionem regi Edwardo, etc. Ad hoc Baronius : Ita Willielmus, inquit, Malmesburiensis; sed puto vilio scriptoris, quod factum est hoc anno octingentesimo nonagesimo quarto, scriptum legi anno nongentesimo quarto, ad quod tempus certum est, non potuisse pervenire Formosum, sed longo ante esse defunctum. Recte quod Formosum papam; sed non minus jam erratrix quoad Edwardum regem. Uli enim Formosus mortuus est per novennium ante annum Domini 904, sic Edwardus non est salutatus rex in anno 904, nec per sexennium postea, si de nostris nostri non cœculant. Verum igitur si fuerit quod Formosus hoc promulgaverit interdictum, fieri necesse est in tempore Aluredi Magni, qui licet regis fruebatur titulo, ditione tamen pulsus est a Danis, nec hanc satis integre readeptus, cum Formosus pene pontificatum iniit. Errasse igitur videatur Malmesburius, aut scriptor aliquis, vel in regem interdictioni subiiciendo, vel Edwardum forte pro Aluredo. Sed nec hoc errorem tollit : nam septem illi quos in una die factos dicit episcopos, non electi sunt ante ann. Dom. 904, nec consecrati postmodum, donec Plegmundus archiepiscopus iter Romani expediverat, et epistolam (quam a papa ad episcopos hic dedimus) una cum absoluzione detulisset, anno scilicet 905 vel hunc circiter. Inscriptur etiam epistola illa solis episcopis Anglie, et de rege illic ne verbum quidem; adeo ut in dubio sit an rex sub interdictio ponebatur. Certe si cum Malmesburius hujus interdicti et epistole auctorem suscepimus Formosum papam, in historiis nostris ingens error est, et ne ab OEdipo extricabilis; sed si Formosum subrepisse censeam pro Leone papa V, non ego video quin sana flant omnia. » Hæc Spelmanus.

Quibus Spelemani notis stricturas addidit Gahr. Cossartius in edit. Concil. vol. IX, pag. 431 : « Symnodum Anglicanam attribuit Malmesburiensis non anno 904, ut ait Baronius; sed 905 : anno, inquit, quo a Nativitate transacti sunt anni 904. Quem annum quis neget esse nongentesimum quintum? Et consentiunt, ut vides, acta Cantuariensis Ecclesiæ. Sed nodus hic se offert vindicatur dignus, quem post Baronium animadvertisit collector Anglicanus. Qui enim concilium hoc haberi anno nongentesimo quinto potuerit sub Formoso papa, qui annis ante decem obierat? Quo pacto pontificias litteras ad Edwardum senio-

Cenulphum, ad civitatem Dorcestriæ in pago Oxoniæ; hoc etiam totum papa firmavit, ut damnaretur in perpetuum, qui hoc infirmaret decretum. Misit etiam in Britanniam litteras, quarum exemplar se- quitur. »

rem cederit Formosus, qui pontifex Edwardo regnante non fuit; nam Formosus anno 896 obiit, Edwardus anno 901 regnare coepit?

Huic reparandæ labi conjecturam Spelmannus afferat parum felicem. Si Formosum, inquit, irrepsisse censem pro Leone papa V, non video quin sana sint omnia. Atqui non minus certe desperata erunt. Primum enim Leo V anno tantum 906 pontifex creatus est, et sunt qui ad 907 rejiciant. Itaque si quis esset Spelmanni divinationi locus, error esset non in Formosi tantum nomine, sed in anni ipsius nota. Deinde diebus tantum quadraginta pontificatum Leo V tenuit. Nemini autem persuadebit Spelmannus, tantillo spatio temporis dedito ipsum ad Anglos litteras, his perfectis coactum in Anglia concilium suisse, legatum a concilio Plegmundum Romanum appulisse, placasse pontificem, litteras ab eo retulisse.

Itaque si expungendum est Formosi nomen, longe profecto commodius substituetur ejus in locum Joannes IX, qui anno nonagesimo quinto, regnante in Anglia Edwardo, Ecclesiæ præfuit. Certe Polydorus Virgilius libro Historiæ suæ vi eo pontifice id totum contigisse narrat, sive Malmesburiani errore emendavit ipse per se, sive aliis ex actis rem didicit. Quanquam Joannes X pro IX perperam in Polydori libro scriptus est; ut et in Historia Anglicana Andreæ Duchesni, qui Polydorum, nimirum fortasse fide, secutus est. Hanc enim ab eo perspectam et discussam esse difficultatem vix persuadere mihi possum, cum in sua Romanorum pontificum Historia, secundæ etiam editionis, narret anno 904 Formosi papæ et Edwardi regis tempore hæc omnia gesta esse.

Baronii conjectura errorem omnem librario tribuit, qui annum nonagesimum quintum scripserit pro octingentesimo nonagesimo quinto. Sed animadvertere par erat pontificem quidem eo anno Formosum suisse, Edwardum autem minime in Anglia regnasse.

Quod si ad Baronianam hanc emendationem addatur altera, et pro Edwardo rege scribatur Alfredus ejus pater, qui et Alfredus et Alfredus nuncupatur, difficultas nulla supererit, nisi quod septem illi episcopi, quorum hic mentio, creati non fuerint, nisi anno 905. At leve istud; cum id qui scripserunt Malmesburiensem sint secuti; ac proinde eodem, quo Malmesburiensis, modo emendandi.

Erunt forte quibus hæc conjectura non displaceat; erant qui alteram præferant, quæ Joannis nomen substituit. Nos rem in medio relinquimus. Hæc Cossartius.

Ad bellum tot strenuis historiarum propugnatoribus, qui in palestræ chronologica paparum Romanorum egregie satis decertaverunt, indicendum aperioque cum his marte congregendum, ingenium visusque nisi haud suppetere libere fateor. Quia autem nullus athletarum illorum palmarum sibi vindicare ausus est, pace tot illustrum in republica litteraria nominum, si nou manus conserere, opinionem tamen meam porrecta fronte explicare licet.

Si Platinae, si Onuphrio Panvino, si Laertio Cherrubino, si aliis celebribus viris horum sequacibus fides, Formosus papa anno 991 vi Kal. Junii creatus, obiit anno 995 xxi Kal. Januar., regnante in Anglia Alfredo: et Sergius III anno 903 viii Kal. Januar., regnante Edwardo seniore, sublato schismate papali inter Leonem V et Christophorum I et ipsum hunc Sergium (tres ejusdem anni papas) ad cathedram Romanam evictus est; qui antipapa fuit Formosi III et Joannis IX, ac contra illum in schismate sedit an. 991, et contra hunc an. 897: ast ab utrisque factoribus coactus abdicavit, et in exsilium actus est.

Cum igitur facies Ecclesiæ Romanæ, ineunte sæculo x tot antipapis defœcata, tot discordiis quasi

A distracta fuerit quid mirum si Malmesburio falsum vel mentitum papæ nomen ex tam dissitis regionibus annuntiatum fuerit, aut ex relatione aliorum, quibus Sergius exosus, innoverit? Quid mirum si monachi Cantuarienses ex ore Malmesburii nomen Formosi pro Sergii hauserint? Quid mirum si hac opinione decepti scribæ Romani initalem epistolæ voce, papæ nomen experimentem perperam legerint, letamque, reclamantibus licet omnibus paparum chronologis hodiernis, in commentarios suos retulerint? Quapropter ante omnia nomen Formosi ex Malmesburio, primo erroris hujus auctore (quo oscitante, multi alii oscitare cœperunt), expungendum, ejusque loco Sergii III substitendum censeo; quia hoc pacto historiae chronologique, et papæ et regis Edwardi et Plegmundi archiepiscopi Cantuariensis et septem episcoporum recto constabit calculo. Omnes alii, magni licet nominis auctores, qui Leoni V vel Joanni IX vel X, vel regi Alfredo, vel anno 895 epistolam hanc assignant, a scopo valde aberrarunt; chronologæque ac historiæ hodie et olim receptæ prorsus contradicunt. Si ergo cum Baronio error librario tribuendus est, non in anno, sed in nomine papæ determinando consistat necesse est.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGII
ad an. Christi 894, num. 9 et seq.

Vartonus part. i Angliae sacræ, pag. 554 et seq., in episopis Barthoniensibus et Vellensibus agit de hac synodo (Anglicana), atque se incidisse in excerpta quædam historiæ a monacho quopianu Abdoniensi ante exitum saeculi x, conscriptæ, in quibus habetur: « Anno 904, cum per annos plene septem tota Westsaxonia vacasset episopis, Australium etiam Saxonum provinciæ, et Australium Merciorum, rex cum archiepiscopo Plegmundo singulis provinciis Gevissorum singulos episopos ordinari constituit, in quinque scilicet parochias sedsem distribuens, quod antea duo possederant. Ordinati sunt ergo septem una die. Erithestanus ad Wintoniensem, Ætheistanus ad Cornubiensem primus, Werstanus ad Schireburnensem, Æthehelinus ad Fontanensem primus, Eadulfus ad Cridianensem primus, Suthsaxonibus quoque Beornocus, et Suthmerciis Cenulfus apud Dorcacestram nostram. » Nullum hujus synodi antiquius documentum superest, cum Malmesburiensis ad medium circiter saeculum xii pervenerit, et hæc exente saeculo x a monacho illo litteris mandata fuerint.

Verum magna controversia est de epocha hujus concilii. Opinio quidem Baroni anno 894 synodum illam consignantis ab omnibus rejicitur; sed alii eam cum anno 904, alii, ut Alfordus in Annal. Britan. et Cossartius, cum anno 905, Wartonus, adhærens Radulpho de Diceto, cum anno 909, connectunt. Apud me tamen pene certum, concilium anno 904 congregatum, annoque 905 episopos illos septem juxta decretum ejusdem concilii a Pleginundo Cantuariæ consecratos suisse. Hæc diversis annis continguisse Alfordus recte vidit; sed ordinationem illam male in annum 906 distulit. « At, inquit Cossartius, Malmesburiensis annum diserte indicavit, cum scripsi: Anno quo a Nativitate transacti sunt anni 904, quem annum quis neget esse 905. » Verum jam alibi tanquam certam chronologiae regulam statui, historicos annum currentem, vel tantum incepsum, saepe appellare annum transactum, et apud eosdem idem saepius esse post annum quartum, ac anno quarto, et sic de aliis. Ininititur etiam vir doctissimus narratione quadam hujus synodi ex tabulario Cantuariensis Ecclesiæ desumpta, quæ his verbis inchoatur: Anno Dom. Incarnat. 905, Formosus papa misit in terram Anglorum ad regem Eduardum, etc. At Anonymus ille respicit ad ordi-

* At senior supputatio Pagii et aliorum, Leonis V exordium cum anno 903 compouit. MANSI.

nationem septem episcoporum, quam refert postea factam esse, postquam *acto illo concilio* Plegmundus Roma redit, et rediens, ait, *ad patriam in urbe Dorobernia septem episcopos septem Ecclesias in uno die ordinavit*. Certe Malmesburiensis, quem sequitur, satis indicat ordinationem illam ann. 905 contigisse, ut legenti patet.

Wartonus, tam loco citato quam pag. 209 et seq., ait se arbitrari, non solum Formosi epistolam, sed et integrum de consecratione septem episcoporum a Plegmundo facta, et de septennali vocatione episcopatum, quam Malmesburiensis et Florilegus narrant, historiam commentitiam esse. Verum non tantum Malmesburiensis et Wigorniensis, sed etiam Ingulphus, Gervasius Dorobernensis, Westmonasteriensis, et potiores Angliae historici eam referunt; neque mirum si in aliqua circumstantia peccarint, cum hoc eis non solum hoc in capite et diversis aliis, sed etiam oculatissimis historicis non raro acciderit. Primum suppositionis argumentum vir pereruditus deducit ab Assero Schirebornensi episcopo, quem dicit ab Ælfredo rege episcopum Schireburnensem renuntiatum, anno 903 adhuc sedisse, et vitam produxisse usque ad an. 969. Sed ex iis quæ anno 884 in medium attulimus ac ex mox dicendis constat Asserum illum, qui ab Ælfredo rege episcopus Schireburnensis constitutus est, obiisse anno 883 et plane diversum fuisse ab Assero Vitæ hujus regis scriptore, quem Edvardus rex episcopum Schireburnensem dixit post Werstanum, qui anno tantum 904 episcopatum illum adeptus est, mortem, ideoque tam Werstanum quam Asserum II brevi tempore Ecclesiam illam rexisse. Confirmantur haec ex Westmonasterensi ad ann. 899, ubi loquens de Ethelwaldo Asseri I et Sigelmi successore ait: *Eodem anno defuncto Ethelwaldo Schireburnensi episcopo, remansit provincia Occidentalium Saxonum sine episcopis et cura pastorali, vi hostilitatis, septem annis, Danis tam mari quam terra provinciam illam affligerentibus. Magno ergo errore duo Asseri episcopi Schireburnenses in unum conslati a Wartono, aliisque.*

Ait secundo Wartonus Deneulphum episcopum Vintoniensem creatum juxta aliquos rerum Britannicarum historicos an. 879, et vita sumptum an. 909; indeque infert ante an. 904 vel 905 sedem Vintoniensem per annos septem non vacasse, ideoque concilium Anglicanum, de quo agitur, vel commentitium, vel alio anno congregatum esse. Respondeo negari non posse quin Deneulphi episcopi Vintoniensis obitus in utraque chronologia Saxonica cum ann. 909 connectatur, sed inde tantum consequens, utriusque auctorem in eo consignando errasse, sicuti et quando Frithestani ejus successoris ordinationem in an. 910 conferunt. Errarunt itaque uterque chronologus tam in anno emortuali Deneulphi, quam in anno consecrationis S. Frithestani; cum scriptores utroque illo chronologo longe vetustiores, et multo plures ac potiores fidem faciant, Frithestanum electum fuisse episcopum Vintoniensem cum sex aliis episcopis ad alias Ecclesias promotis; postquam per septennium Ecclesia Vintoniensis aliisque vacasset.

Ait tertio Wartonus sedem Vintoniensem plenam fuisse anno 900 et seqq., et Deneulphum rebus gerendis toto illo septennio interfuisse, quod probat chartis eo tempore datis pro novo monasterio Vintoniensi, et in registro Hidensi, ut vocant, recitatis. Illas non exhibet Wartonus, sed existant apud Alfordum, qui ann. 901, n. 1 et seqq., refert donationem Eduardi regis factam novo monasterio Vintoniae, cui inter alios episcopos subscribunt Asser episcopus et Deneulf episcopus. Sed recte respondet Alfordus, cum omnis Westsaxonia episcopo caruerit, e subseruentium hoc anno episcoporum serie oblitterandos esse Asserum et Deneulphum. Neque dubitari potest, quin subscriptiones illæ additutie sint, et forsitan tota charta commentitii; cum Asserus primus

A Scindburnum episcopus, imo et Sigelmi successor eius eo anno iam mortui fuerint, et Asserus II successerit. Werstano anno tantum 904 episcopo Schireburnensi dicto. Laudat etiam Wartonus donationem regis Eduardi eidem monasterio factam anno 904, cui inter alios subscribunt Deneulf episcopus et Asser episcopus. Eam integrum refert Alfordus eo anno num. 6 et seq. ac scite respondet, imperite admodum fingi Deneulphum Vintoniensem et Asserum Schireburnensem (hujus scilicet nominis primum, quem solum agnoscit) superstites esse, et anno 904 subscriptissime.

Sed non solum Schireburniam et Vintoniam ante an. 904 pastoribus viduatas fuisse constat; verum etiam Dorcestriam, cui eo anno Cenulphus episcopus praefectus est; in utraque enim chronologia Saxonica anno 897 dicitur Ealhardum episcopum Dorcestrensem obiisse; quare Cenulphus seu Kenulphus non nisi post septennalem vacationem ad Dorcestriæ praesulatum enectus fuit. Restat quarta sedes, quæ ante concilium istud per annos septem vacavit; aliæ enim tres ex Vintoniensi et ex Schireburnensi evulsæ. Ea est Seolsiensis, vulgo Selsey, qui locus peninsula tunc erat, nunc marinis fluctibus hausta, sedesque sub an. 1070 Cicestriam translata. Australium Saxonum, apud quos Selseya posita, Bernebus seu Beornocus anno 904 episcopus designatus; sed cum Seolsiensum, seu, ut nunc loquimur, Cicestreum episcoporum per haec tempora successio in obscurò sit, ex tempore, quo aliae tres sedes sine episcopis fuere, facile est intelligere Seolsiensem ante annum 904 sine episcopo etiam fuisse, ideoque et concilium hoc Anglicanum ab eo Christi anno removeri non posse. Animadvertis Wartonus traditionem septennalis vacationis episcopatum præfatorum ab historicis Anglicis constanter affirmari, concludit se ei fidem tamen abrogare nolle, sed septem illorum episcoporum ordinationem uno die a Plegmundo factam ad an. 909, uti jam monui, rejecit. At hoc pacto ipsem evertit quod jam astrinxerat, cum antea asservetur Deneulphum Vintoniensem, et Asserum Schireburnensem (primum scilicet hujus nominis, quem solum, uti Alfordus, aliisque, agnoscit) usque ad ann. 909 superstites fuisse, quo casu sedes Vintoniensis et Schireburnensis ante annum 909 per septennium non vacassent. Certum itaque manere debet Plegmundum in concilio anno 904 celebrato septem uno die episcopos constituisse, postquam septem ante annos in regno Westsaxonum nulli episcopi fuisse.

Neque aliquem movere debet, quod ait Wartonus, annum nempe 905 novorum episcopatum fundationi et parochiarum distributioni minus fuisse accommodum, quod Dani Northumbriam et Eastangliam tunc insederint; Mercii ad Eduardi regis nutum adhuc non spectarint; utrosque Eduardus frequentibus præliis illo ipso anno debellarit; sequentique pace facta in ditionem accepere. Eduardus enim, qui omnes illas ditiones sibi subjicere decreverat, episcopos in antecessum instituere voluit, eo fere modo quo Gelasius II, anno 1118, Cæsaraugusta adhuc in Saracenorum potestate existenti episcopum dedit, cuius rei alia non desunt exempla. Hujus concilii epocha tot controversiæ implicata, nunc tandem indubitate esse debet, soluti quæcumque adversus eam, adduci possunt rationibus.

Cossartius uno tenore refert synodus laudatam et epistolam Formosi papæ ad episcopos Angliae, quæ est de Ecclesia Anglicana bene ordianda, quasi hæc illius concilii pars fuerit. Ea revera a Formoso papa data, ideoque ab anno 894 non removenda, cum annus quo scripta fuerit ignoretur. In illa Formosus ait: *Audito, nefandos ritus paganorum partibus in vestris repullulasse, et vos tenuisse silentium, etc. Quare haec epistola data a Formoso papa post an. 891, quo hic pontifex Romanus ordinatus*

est, et postquam Fulco archiepiscopus Rhemensis duas mox memoratas litteras, quarum meminuit Flodoardus ad Alfredum regem, et ad Plegmundum archiepiscopum Cantuariensem scripsisset; cum in iis verba faciat de *perversissima secta paganis erroribus exorta, memorisque incestuosa luxurie somenta*, uti ab Alfordo citato observatum, qui addit Eadmerum *monachum Cantuariensem auctorem accusatum et Malmesburiensi antiquorem Formosi nomen bis litteris praefixa in lib. v Novorum. Hinc non male scripsit Parkerus, vir e secta Protestantium, in Antiq. Britan. dum de Plegmundo loquitur: Tempus effeminatum hoc suis Varnerus in Fasciculo temporum pronuntiat: Fides, inquit, tum vulde*

A deficere coepit, et clerici maleficis erant dediti, convergentibus sectis. Sacerdotes enim aliqui seminorum commercio usi et abusi sunt; quod ab episcopis moniti obstinate defendere perreverunt. Porro haec ad Anglicanos episcopos epistola, non in libris Regum a Malmesburiensi recitata, uti laudata synodus, sed lib. i de Gestis Pontif., pag. 211, dum de primatu archiepiscopi Cantuariensis disserit, ideoque Formosi papae tempore dari potuit, sed inter eam et synodum Anglicanam nulla est connexio; post mortem enim Formosi, bellis in Anglia omnia turbantibus, regnum Westsaxonum per annos septem sine episcopo fuit, et post illud sepiennium concilium Anglicanum coactum.

ANNO DOMINI DCCC XCVII.

STEPHANUS VI

PONTIFEX ROMANUS.

NOTITIA HISTORICA IN STEPHANUM VI.

(Apud Mansi, Conciliorum ampl. Collectio.)

Stephanus sextus successit Formoso. Bonifacius enim qui invadens sedem apostolicam tenuit eam diebus quindecim, non est numerandus inter pontifices; utpote qui velut homo nefarius jam antea bis gradu depositus, primum a diaconatu ac deinde a presbyteratu, in Romana synodo sub Joanne papa IX, damnatus fuit. Et quanquam isterque per vim, metum et tyrannidem sedem adepti fuerint, adeoque intrusus pariter intrusum expulerit, tamen Stephanus in numero et serie pontificum communis sententia numeratur, quia ad periculum schismatis avertendum, illum, quanquam homo scelestissimus esset, universus clerus approbat, totaque Ecclesia catholica pro Christi vicario et successore Petri agnovit. Nam cum Fulco Rhemensis archiepiscopus eum Formoso subrogatum intellexisset, obsequiis et officiis, quæ recens creatis pontificibus exhiberis solent, scriptisque ad eum literis, teste Flodoardo, eum veneratus est: non ignorans se etiam in successoribus indignis Petrum ac Christum venerari, si iisdem debitum cultum et obedientiam deferret: contra vero in iisdem eosdem spernere, si quam debet reverentiam non exhiberet.

Pontificatum auspicatus est a sacrilegio illo, quo corpus Formosi exhumatum, sacerdotibus induimentis indutum, tribus digitis mutilatum, in Tiberim projicit, omnesque ab eodem ordinatos iterato consecrari ei ordinari precepit. Miror qua ratione Onophrius, in annot. ac Platinam, hanc rei gestæ historiam tanquam fabulosam plane rejiciat; cum præter antiqua monumenta et synodalia acta, de quibus infra sub Joanne IX, Luitprandus libro primo, capite octavo, eandem his verbis manifestissime describat et detestetur: Formoso defuncto, inquit, atque Arnulpho in propria reverso, is qui post mortem Formosi papa constitutus est (Bonifacius nimurum de quo supra) expellitur, Sergiusque papa (memoria lapsus Luitprandus in nomine erat) per Adelbertum constitutus. Quo constituto, ut impius doctrinarumque sanctorum inscius, Formosum e sepulcro extrahit, atque in sede pontificatus sacer-

B gitisque tribus abscessis, in Tiberim jactari precepit cunctosque quos ipse ordinaverat gradu proprio depositos iterum ordinavit. Quod quam male egerit, Pater sanctissime, animadvertere poteris; quoniam et hi, qui a Iudeo Domini nostri Jesu Christi proditore, ante proditionem, salutem seu benedictionem apostolicam perceperunt, ea post prodicionem, propriæ corporis suspensionem minime sunt privati, nisi quos improba forte descedarant flagitia. Benedictio siquidem, quæ ministris Christi impenditur, non per eum, qui videtur, sacerdotem infunditur: neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus. Quante autem auctoritatis, quantaque religionis papa Formosus fuerit; hinc colligere possumus, quoniam dum a piscatoribus postmodum esset inventus, atque ad beati apostolorum principis ecclesiam deportatus, sanctorum quedam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namque a religiosissimis Romanæ urbis viris persæpe audivi.

Addidit culpam culpa Stephanus papa, quando collecta synodo nefarium, impium et detestandum facinus approbat. Ipsi enim lapides tale portentum execrati, sua tunc voce motua collisione clamarent, spontaneam libentius pati ruinam, quam ut Romana ecclesia tanto scandalo depressa maneret. Accidit tunc ut sacrosancta basilica Lateranensis, primaria pontificis sedes, impulsu angelo malo ab altari usque ad portas prostrata corrueret, quia nequaquam stare poterant parietes, dum prima cardinis petra tanti facinoris terramotu coacusca fuisset. Sacrilegi pontificis facinus, quo a defuncto poenam inique exigit, quoque legitime collatos ordines contra Christi institutionem et Dei mandatum repetivit, novatores haeretici nostri temporis vobiscum recte quidem redargunt et detestantur; verum contra promissiones Christi Petro et Ecclesia factus, propter illud factum impium male insurgunt, et prænaturam nimis de victoria gloriantes triumphum agunt. Omnia enim quæ Stephanus contra Formosum dixit vel egit, homo furore percitus egit, implens id quod existuans ra-

odio Formosum prosequabantur, adeoque in eamdem sententiam pronuntiarunt, quam homini furore pericito grata fore presciebant. Unde haec in re violentam quidem tyrannidem in facto agnoscimus: errorem autem in fide per Stephanum pontificiam auctoritatem legitime usurpantein definitum vel approbatum fuisse constanter pernegasimus; quanquam nihil sedi apostolicæ prejudicaretur, si daremus invasorem non legitime electum, sed intrusum pseudopontificem in articulis fidei asserendis aberrasse. Illujus temporibus, post Arnulphum regem Germani-

A nix pediculari morbo extinctum, Widonem imperatorem obiisse testatur Luitprandus lib. 1, cap. 9. Stephanus sedis apostolicæ invasor, ab optimatum factione adversus Adelbertum Etruriæ principem prevalentem, detrusus est in carcere anno Christi 900, et postquam sedem apostolicam sex annis tenuisset, in eodem carcere strangulatus. Deo vindice, exitu infami vitam clausit. *Hæc ex antiquis monumentis et diplomaticis de Stephano Baronius, tom. X Annalium.*

STEPHANI PAPÆ VI EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.

(Ex Concilis Mansi et Acherii Spicilegio.)

EPISTOLA PRIMA.

AD ARNSTUM ARCHIEPISCOPUM NARBONENSEM.

Privilegium archiepiscopatus Narbonensis.

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo confratri nostro ARNSTO archiepiscopo primæ sedis sanetæ Narbonensis Ecclesiæ, et per te in eadem venerabili Ecclesia in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione polentibus benevolâ compassionè succurrere, et possentium animis alacri devotione impertiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimum præmium a conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata, ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Igitur reverentia vestræ fraternitatis postulavit a nobis quatenus hujus apostolicæ nostræ auctoritatis privilegio confirmare deberemus omnes res immobiles ejusdem sanctæ primæ sedis Ecclesiæ Narbonensis, constructæ in honore sanctorum Justi et Pastoris, ubi beatus Paulus confessor Christi corpore requiescit, hoc est, omnes domos, cellas, ecclesias, villas, curtes, parochias, terras, vineas, prata, silvas, atque medietatem salinarum, et telonci, seu Raslicani [Raslam], ac naufragii, monasterio sancti Laurentii, et cellis, cum omnibus adjacentiis earum ac pertinentiis, una cum famulis utriusque sexus, et alia quæ a piis imperatoribus et regibus, vel ab aliis Deum timentibus, in eadem ecclesia collata sunt, vel cellatura [conferenda] erunt, tam in ipso comitatu Narbonensi, quam in Reddense, seu et Minerbense, atque Ausonense, necnon et Bitterense, sive etiam Nemausense. Hæc vero omnia ita jure firmissimo a te tuisque successoribus possideri ac dominari volumus, sicut olim possessum est a sanctæ memorie decessore tuo Daniele episcopo, sed et reverendo Sigebodo, ejusdem primæ sedis Narbonensis præsule, sub tua tuorumque successorum ditione, potestate, ac utilitate omnimodis confirmantes. Statuentes apostolica censura sub divini judicii obtestatione et anathematis interdicio, ut nulli unquam magno vel parvo homini licet quilibet forciam vel oppressionem in omnibus rebus ejus facere, aut potestate aliquam habere, vel aliquem distingere, aut qualecumque teloneum ab his exigere, sive ad placitum eos ubicunque pro quibuscumque causis proprio jure præserunt, nisi in providentia [præsentia] archiepiscopi causa illorum audiatur, et regulariter finiatur [firmetur]. Illud quoque nostra auctoritate juxta canonicam sancti nem nobis addere placuit, ut si quando divina vocatione vos vestrique successores ex hac luce migraveritis, quandiu in ipsa Ecclesia Narbonensi repertus fuerit qui dignus sit officio pontificatus ipsius fungi, nulli licet ex alio loco inibi ingredi, nec jam dictam sibi prædictus [prædictus mendose] quacunque digni-

B prata, silvas, atque medietatem salinarum, et telonci, seu raslicani, atque naufragii, monasterio sancti Laurentii, et cellis, vel cum omnibus adjacentiis et pertinentiis earum, una cum familiis utriusque sexus, et alia omnia quæ a piis imperatoribus et regibus, vel ab aliis Deum timentibus, in eadem ecclesia collata sunt, vel cellatura [conferenda] erunt, tam in ipso comitatu Narbonensi, quam in Reddense, seu et Minerbense, atque Ausonense, necnon et Bitterense, sive etiam Nemausense. Hæc vero omnia ita jure firmissimo a te tuisque successoribus possideri ac dominari volumus, sicut olim possessum est a sanctæ memorie decessore tuo Daniele episcopo, sed et reverendo Sigebodo, ejusdem primæ sedis Narbonensis præsule, sub tua tuorumque successorum ditione, potestate, ac utilitate omnimodis confirmantes. Statuentes apostolica censura sub divini judicii obtestatione et anathematis interdicio, ut nulli unquam magno vel parvo homini licet quilibet forciam vel oppressionem in omnibus rebus ejus facere, aut potestate aliquam habere, vel aliquem distingere, aut qualecumque teloneum ab his exigere, sive ad placitum eos ubicunque pro quibuscumque causis proprio jure præserunt, nisi in providentia [præsentia] archiepiscopi causa illorum audiatur, et regulariter finiatur [firmetur]. Illud quoque nostra auctoritate juxta canonicam sancti nem nobis addere placuit, ut si quando divina vocatione vos vestrique successores ex hac luce migraveritis, quandiu in ipsa Ecclesia Narbonensi repertus fuerit qui dignus sit officio pontificatus ipsius fungi, nulli licet ex alio loco inibi ingredi, nec jam dictam sibi prædictus [prædictus mendose] quacunque digni-

talis non repertus fuerit, qui omnis sacerdotale ferre A queat, per canoniam auctoritatem et nostram apostolicam permissionem licentia sit illi absque ulla retractatione de sua Ecclesia talem inthronizare, qui suffraganeæ suæ Ecclesiæ dignus praesesse valeat pastor. Si quis, quod non optinens, contra hoc nostrum apostolicum privilegium, pie a nobis statutum, temerario ausu agere præsumperit, sciat se anathematis vinculis innodatum, et a regno Dei alienus existat. Qui autem verus custos et observator exstiterit, benedictionem et gratiam a Domino consequatur.

Scriptum per manum Nicolai scribarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Augusto, indictione 14. Bene valete. Datum XIII Kalendas Septembres, per manum Stephani episcopi sanctæ Ecclesiæ Nepesinæ, arcarii [in arcario] sanctæ Ecclesiæ sedis apostolice, imperante domino piissimo Augusto Arnulpho a Deo coronato magno imperatore anno primo.

EPISTOLA II.

AD ARIBERTUM NARBONENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Querunt factam esse Iudeis potestatem allodia possidendi.

STEPHANUS papa A RIBERTO archiepiscopo Narbonæ, et omnibus potentatibus Septimaniæ et Hispaniæ salutem.

Convenit nobis, qui clavem coelestis horrei vicibus apostolicis suscepimus, etiam omni pestilentiae gregis divini fidei medicinam porrigit: quod si non possumus modios tritici, at saltum cestarium [sextarium] valeamus impendere. Quapropter sumus dolore tacti, usque ad mortem anxiati, cum cognovissemus per te ipsum, quod plebs Judaica Deo semper rebellis, et nostris derogans ceremonias infra fines et territoria Christianorum allodia hæreditatum in villis et suburbanis, quasi incolæ Christianorum, possideant per quædam regum Francorum præcepta: quia ipsi inimici Domini quæ... sunt, ei periculose mercati sunt: et quod vineas et agros illorum Christiani homines excolant: et infra civitates et extra, masculi et feminæ Christianorum cum eisdem prævaricatoribus habitantes, diu noctuque verbis blasphemie maculantur, et cuncta obsequia quæ dici aut excogitari possunt, miseri miseræ prænotatis canibus indesinenter exhibeant: præsertim cum hujusmodi patribus Hebraeorum promissa ab electo iurislatore illorum Mose, et successore ejus Josue, his conclusa et terminata siuibus, ab ipso Domino jurata et tradita istis incredulis, et patribus eorum sceleratis, pro ultione crucifixi Salvatoris merito sint ablata. Et revera præceptor Ecclesie gregibus orthodoxis significat inquiens: *Quæ societas luci et tenebris? quæ conventio Christi ad Belial?* aut quis consensus templo Dei cum idolis? (II Cor. vi.) Et summi consiliarius verbi admonet, dicens: *Si quis dixerit ei Ate* (II Joan. xi), etc. Desunt cætera.

PISTOLA III,
sive
Privilegium pro monasterio Vizeliacensi.
STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, Eu-
doni venerabili abbatii monasterii Vizeliacensis,
omnique congregationis ejusdem monasterii in per-
petuum.

Quoties illa tribui a nobis optantur, quæ rationi incunctanter convenient, animo nes debet libenti concedere, et potentium desideriis congruum imperiti suffragium. Atque ideo quia postulasti a nobis quatenus privilegium sedis apostolice monasterio Vizeliaco, cui præesse dignosceris, quod constat olim a Gerardo nobilissimo et Christianissimo viro, necon et Berta uxore ejus, in honore Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi et veneratione beatissimæ semper Virginis Mariae genitricis ejusdem Domini nostri Jesu Christi constructum; in regno sci-licet Burgundiæ, in pago Avalensi, quodque a præfatis fundatoribus beato Petro apostolorum principi pia devotione et testamenti pagina collatum est, facere deberemus: inclinati precibus tuis libenter decrevimus, per quod nimurum apostolice sedis pri-
vilegium confirmamus, atque statuimus, ut nulli regum, nulli antistituti, nulli comitum, nulli cuiquam alii liceat ipsum monasterium perturbare, vel ea quæ ibi a jam dictis fundatoribus, vel ab aliis fide-
libus oblata sunt, vel in futurum offerri contigerit, sub cuiuslibet cause, occasione specie, minuere, vel auferre, sive suis usibus applicare, sed sine in-
quietudine in sustentatione ejusdem monasterii, et usibus abbatum et monachorum sub regula sancti Patris Benedicti ibi Deo militantium volumus ea et præcipimus possideri: ea videlicet conditione, ut nullus successorum nostrorum pontificum in hac sancta se. le, cui auctore Deo servimus, unquam vel usquam quiddam ex eisdem rebus cuiquam benefi-
ciare, commutare, aut sub censu quolibet concedere per futura tempora patiatur, sed censem tantummodo in testamento traditionis a fundatoribus qui ex eodem monasterio hanc sanctam hæredem Roma-
nam fecerunt Ecclesiam, etiam delegatum, unam videlicet librâ argenti annis singulis successores nostri accipientes, per paternitatis suffragium eidem monasterio sollicitudine pastorali vigilanter contra omnes infestantes impendere studeant. Item consi-
tuimus, ut obeunte abbatte prædicti monasterii, non
alius ibi quacunque obreptionis astutia ordinetur, nisi quem consensus monachorum secundum timorem Dei, et institutionem Regule sancti Benedicti elegerit, et hujus apostolice sedis pontifex prævide-
rit ordinandum, aut suggestione monachorum con-
senserit ordinatum.

Iloc quoque capitulo præsenti subjungimus, ut locum avaritiae secludamus, nullum de regibus, nullum de episcopis vel sacerdotibus, vel de quibus-
cunque fidclibus, per se, suppositamve personam, de ordinatione ejusdem abbatis, vel clericorum, aut presbyterorum, vel de largitione chrismatis, aut

consecratione basilicæ, vel de quibuscunque causis ad idem monasterium pertinentibus, audere in qualibet specie exenii loco quidquam accipere, neque cumdem abbatem pro ordinatione sua aliquid dare presumere, ne hac occasione, ea quæ a fidelibus pio loco offeruntur, consumantur. Neque episcopus civitatis ipsius parochiæ nisi ab abbatе ipsius monasterii invitatus, ibidem publicas missas agat, neque stationes in eodem cœnobio indicat, ne servorum Dei quies quoquomodo populari conventu perturbari valeat, neque paratas, aut mansionaticos exinde presumat exigere. Susceptionem autem fiducium et religiosorum virorum atque beneficentiam, quam jubet Apostolus cunctis exhibendam pro possibilitate loci et facultatum, non modo ibidem fieri [non] denegamus, verum etiam suademus: sed et modus in numero congregationis adeo conservetur, ut nec pluralitas penuriam, nec paucitas inhabitantium destitutionem loci inducere valeat. Privilegium quoque a prædecessore nostro piæ memorie papa Nicolao eidem monasterio collatum nostra auctoritate confirmamus, excepto duntaxat quod ipse sub nomine ancillarum Dei quæ ibidem pro crebris infestationibus seculi nunc ordinabiliter manere ne-

A quenq[ue]nt, illud delegavit: nos vero aptioris utilitatis gratia sub habitu monachorum esse congruentem decernimus. Si quis vero regum, episcoporum, sacerdotum, abbatum, judicum, comitum, aut sæcularium personarum, contra hanc nostræ institutionis paginam venire tentaverit, percussus apostolico anathemate, potestatis honoris sui dignitate careat, reumque se coram divino judicio cognoscat, et nisi ea quæ a se male acta sunt defleverit, a sacratissimo corpore Domini nostri Jesu Christi alienus fiat, atque æterno examini districtæ ultiionis subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis recipient et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant.

B Scriptum per manus Samuel notarii et scribari sanctæ Romanæ Ecclesiæ, mense Januario, indictione 15.

Datum x Kalendas Februarias per manum Samuelis notarii et scribari sanctæ Romanæ Ecclesiæ, imperante Domino nostro Landeberto piissimo Augusto a Deo coronato, magno imperatore indict. 15.

ANNO DOMINI DCCCXCVII.

ROMANUS PAPA.

NOTITIA HISTORICA.

(Apud Mansi, Conciliorum amplissima Collectio.,

Romanus patria Galesianus, patre Constantino natus, factus est pontifex anno Domini 900. Sed menses quatuor et dies viginti. Acta Stephani contra Formosum habita plane improbavit, et Ludovicum IV filium Bosonis, post fugatum Berengarium, imperatorem coronavit. (Ex Luitprando.)

ROMANI PAPÆ EPISTOLÆ.

(Mansi ubi supra.)

EPISTOLA PRIMA.

AD RICULFUM EPISCOPUM HELENENSEM.

Romanus episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo Riculfo episcopo sancte Rossilionensis Ecclesiæ et per te in eadem venerabili Ecclesia in perpetuum.

Quoties illa a nobis concedi postulantur quæ sanctorum Ecclesiarum utilitatibus congruunt, decet nos libenti concedere animo et potentium desideriis congruunt impertiri suffragium. Et ideo, prædicti Riculfe sanctissime episcope, ad sanctorum aposto-

lorum Petri ac Pauli sanctissima limina causa orationis veniens, nostro apostolatu suggestissi quatenus eamdem sanctam, cui præesse dignosceris, Rossilionensem Ecclesiam cum cellula sancti Felicis et villa quæ vocatur Torrente, seu et villa quæ vocatur Alamannis atque Spedulia, et pro congruentia Ecclesiæ tuæ, a Tetraflita super suam claustram, atque cellulam sancti Juliani, cum aquis, molendinis, necnon terris de monte qui vocatur Auriolum, cum omnibus generaliter ad eas pertinentibus, et quidquid Miro qui dicitur comes in eamdem tuam Ecclesiam concessit, necnon et villare quod vocatur

Nogaretum, et cætera omnia quæ a piis imperatoribus ac regibus vel ab aliis Deum timentibus viris in eadem Ecclesia collata sunt vel collatura erunt, tam in ipso comitatu quam in aliis locis, in ipsa prænominata sancta Rossillionensi Ecclesia confirmantes, apostolatus nostri privilegio muniremus. Unde nos, cui omnium Ecclesiarum Dei cura commissa est, salubri tuæ petitioni faventes, inclinati precibus tuis, quia ecclesiasticam rem per vigorem immutatam servari cupimus, per hoc nostrum apostolicum privilegium suprascriptam sanctam quam Rossillionensem Ecclesiam cum cunctis rebus prædictis apostolica auctoritate nobis in beato Petro apostolorum principe concessa munimus, perpetuo quo illæsam permanendam confirmamus, una cum Ecclesia sanctæ Mariæ a quadam femina nomine Anastasia, quæ et Mater vocabatur, constructa, tuæque Ecclesiae subita consistente, ad annue personalendum in præfata tua Ecclesia penset solidum unum: confirmamus etiam inibi juste et canonice medietatem telonei et traficæ seu mercati cum pascuario, et medietatem salinarum, omnesque ecclesiæ ad eamdem Ecclesiam in Rossillionense pertinentes et confluentibus a portu Jardonis usque ad mare, et a termino Narbonensi usque Basillunense, et quidquid, ut prædictum est, idem Miro memoratus comes inibi concessit; necnon et villare ipsum quod vocatur Nogaretum, et alia quæ piorum imperatorum ac regum cæterorumque Christi fidelium ibi decretis collata sunt vel ubicunque collatura erunt, juste et canonice stabilimus; si tamen juste et rationabiliter a nobis petitis, et ab aliis hominibus minime delinentur. Ita quoque ut nulli homini fas sit in iis omnibus quamlibet tibi tuisque successoribus episcopis generare calumniam aut qualescumque contrarietates facere: quia nos volumus ut uniuscujusque ecclesiæ privilegium inconvulsum servetur. Nam de monasteriis eidem tuæ Ecclesiae canonice competentibus similiter statuimus subdita existere justa potenti. Si quis autem comes aut judex publicus vel qualisunque alias homo contra hoc nostrum apostolicum privilegium qualicunque tempore, quod non optamus, agere vel contendere præsumperit, sive ea quæ pro diuini cultus amore statuimus in aliquo frangere tentaverit, sciat se anathematis vinculis innodatum et a regno Dei alienum. Qui autem verus custos et observator exstiterit, benedictionem et gratiam a Domino Deo nostro con-equi mereatur. Bene valete.

-Scriptum per manum Gregorii scrinarii S. R. E. in mense Octobrio, inductione prima, Idibus Octobris, per manum Stephani nomine Calatoris sanctæ sedis apostolice, imperante D. N. piissimo PP. Aug. Lamberto a Deo coronato magno imperante [leg., imperatore] anno vi, et pontificatus [leg., consulatus] anno vi, inductione prima.

EPISTOLA II.

AD SERVUM-DEI EPISCOPUM GERUNDENSEM.

RONANUS episcopus, servus servorum Dei, reve-

A rentissimo SERVO-DEI sanctæ Gerundensis Ecclesie episcopo et per te in eadem venerabili Ecclesia in perpetuum.

Sicut per donum sancti Spiritus beato apostolorum principi Petro et cœlestis regni clavigero ligandi atque solvendi ab ipso Domino, tradita est potestas, evangelica subsequent lectione, quæ inter cætera ait: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, et reliqua, ita sedes apostolica canonica regalique auctoritate suffulta omnibus Ecclesiis Dei per universum orhem diffusis suffragia et justa postulationis subsidia ut præbeat, tam divini quam humani juris ratio postulat. Igitur veniens, jam dicte Serve-Dei venerabilis episcope, ad sedem apostolicam, et Ecclesia Gerundensi justæ et canonicæ recepta, expulso inde Hermomiro deposito et excommunicato, suggestisti nobis quatenus hujus apostolice nostræ confirmationis privilegio confirmare deberemus omnes res immobiles ejusdem sanctæ Dei Ecclesiae Gerundensis in honore sanctæ Dei genitricis semper virginis Mariæ dominæ nostræ: ubi beatus Felix Christi martyr corpore requiescit, hoc est, domos, plebes, cellas, ecclesiæ, villas, et insulas, Majorica scilicet et Minorica, seu curtes, parochias, terras, vineas, prata, silvas, uga cum familiis utriusque sexus, cum omnibus adjacentiis seu pertinentiis suis, quæ a piis imperatoribus vel religiosis viris vel ab aliis Deum timentibus in eadem Ecclesia Gerundensi collata sunt, sicut ipse nunc usque legali ordine tenere videris. Unde salubribus petitionibus tuis inclinati decernimus et a præsenti

prima inductione per hoc apostolicum nostrum privilegium roboramus et confirmamus et in perpetuum statuimus et in usu et utilitate ejusdem Ecclesiae Gerundensis, cui præses dignosceris, id est omnes domos, cellas, ecclesiæ, villas, curtes, parochias, terras, vineas, prata, silvas, una cum familiis, et alia omnia quæ ab imperatoribus et religiosis viris vel ab aliis Deum timentibus in eadem Ecclesia collata sunt vel conferenda erunt tam in ipsis comitatibus quam in aliis locis, simul cum rafica seu pascuario, sub tua tuorumque successorum ditione ac potestate omnimodis confirmamus, statuentes apostolica censura sub diuini judicij obtestatione et anathematis interdicto ut nulli unquam magno vel parvo homini liceat quamlibet forciam vel oppressionem in omnibus rebus ejus facere aut potestatem aliquam habere vel aliquem distingere aut qualitercumque teloneum ab eis exigere sive ad placitum ubicunque eos pro quibuslibet causis provocare præsumat, nisi in providentia sui episcopi causa illorum audiatur et canonice finiatur. Si quis autem, quo non optamus, contra hoc nostrum privilegium pie: nobis statutum temerario ausu agere præsumperit sciat se anathematis vinculis innodatum, et nisi resipuerit, a regno Dei alienus existat. Qui vero custos et observator exstiterit, benedictionem et gratiam a Domino consequatur. Scriptum per manum Sergii scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Octobri, inductione prima. Bene valete.

ANNO DOMINI MCCCXCVIII.

SANCTUS TUTILO

SANGALLENSIS MONACHUS.

NOTITIA HISTORICA IN S. TUTILONEM.

(Apud Fabricium Biblioth. med. et inf. Lat.)

Tutilo, monachus sancti Galli, circa finem saeculi noni cognomine *Itinerarius*, quia saepius ex monasterio excurrere solitus erat, post mortem inter beatos habitus est. Fuit poeta, pictor et musicus egregius. *Carmina* eius quædam, inter quæ sunt aliquot *tropi*, sive *cantica*, edidit Canisius, ant. Lect. tom II, part. III, pag. 212. Plura de illo Jodacus Metzlerus de *Viris illustribus sancti Galli*, I, 24. Vide *Historiam litterariorum Galliarum*, tom. V pag. 671.

FRAGMENTUM CARMINIS TUTILONIS.

(Vide Patrologia tom. LXXXVII, col. 51.)

VERSUS IN NATIVITATE DOMINI CANENDI IN PROCESSIONIBUS.

(Vide ibid., col. 55.)

VERSUS IN EPIPHANIAM.

(Vide ibid., col. 55.)

IN FESTIVITATE SANCTI OTHMARI, VERSUS AD PROCESSIONEM.

(Vide ibid., col. 55-56.)

VERSUS IN SUSCEPTIONE PRINCIPIS.

(Vide ibid., col. 56.)

ANNO DOMINI MCCCXCVIII.

GRIMLAICUS PRESBYTER.**NOTITIA HISTORICA.**

(Apud Fabricium, Biblioth. med. et inf. Lat.)

Grimlaicus presbyter sec. ix, cuius *Regula Solitariorum* edita a Luca Dacherio Parisiis 1653 12°, atque inde a Luca Holstenio in Codice Regularum, parte II, pag. 278, Romæ 1661; Paris 1663, 4°.

**GRIMLAICI
REGULA SOLITARIORUM.**

(Vide Patrologia tom. CIII, col. 573-664.)

ANNO DOMINI DCCCXCVIII.

WOLFHARDUS

PRESBYTER HASENRIETANUS.

VITA SANCTÆ WALPURGIS

ABBATISSÆ HEIDENHEIMENSIS IN GERMANIA,

AUCTORE WOLFHARDO PRESBYTERO HASENRIETANO.

(Apud Mabill. Acta SS. Ord. S. Benedict.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Sancta Walpurgis, seu *Walpurga*, alias *Walburgis Galburgis*ve, abbatissa Heidenheimensis, distinguenda est tum a Walpurge virgine Westphalica coenobii Heresiensis, seu Nienheersensis, de qua in Actis S. Remberti Bremensis archiepiscopi; tum a S. Werburga Wifseri Merciorum regis et S. Ermenilke filia, nonnullis Walpurga dicta. Hæc de qua hoc loco agere instituinus, plures meruit scriptores, qui ipsius rebus gestis describendis et illustrandis contulerunt operam, præter auctores qui de SS. Willibaldo et Wnebaldo ipsius fratribus scripserunt.

2. Primus occurrit, non S. Willibaldus ipsius frater, a Centuriatoribus designatus, cuius tamen nullum de S. Walpurga reperitur monumentum; sed Wolfhardus presbyter monasterii Hasenrietani seu Baserensis ordinis S. Benedicti in diœcesi Eistetensi, conditi a Carolo Magno, quod postea Arnulfus imperator ad seculares canonicos transtulit. Scriptio suam Wolfhardus nuncupavit *Erchanhaldo Eistetensi* episcopo ab anno (ut ait) 884 ad 808, cui scriptio postea tres libros Miraculorum adjecta, promisso insuper *Dialogo de S. Walpurge* in lib. iv prefatione, quem au^m composuerit, dubium est. Secundus auctor *Adelboldus*, anno 1008 ordinatus *Trajecti inferioris* episcopus, teste *Willelmofeda* in lib. de *Ultrajectinibus* episcopis. Tertius *Medibardus* seu *Medingaudus*, obscuri nominis et tenoris poeta, sanctæ Walpurgis gesta rhythmice celebravit, cuius hic versus in sua prefatione:

Proem Wolfhardus, rhythmum fecit Medibardus.

Martus Aldebertus abbas Heidenheimensis eadem erstrinxit in sua Relatione historica. Quintus Ptole^mpus, ex abbate Barisiensi ordinis Cisterciensis reatus episcopus Eistetensis anno 1306. His aucto-

A soria, stylo vero, ordine et forma ex originali antiquissimo libro sui monasterii, non nova cupentes, sed vetera ad plurimorum memoriam reduceret^e cupientes: cum plerumque apud coenobium S. Walpurga ordinis alii Patris S. Benedicti, in quo corpus ejusdem virginis S. Walpurgæ requiescit, Legenda et Vita ejus sine numero expostuletur. Hanc Vitam cum libris quatuor miraculorum a Wolfhardo scriptis anno 1594, typis mandavit illustratique Petrus Stevartius, doctor Leodicensis, Eistetensis Academie praefectus. Eamdem cum aliis tum a Canisio, tum a Gretsero vulgaris recensuit et commentarius eruditis explicavit Godefridus Henschenius, in Bollandiano Februario, quibus *Lectiones de S. Walpurge* legi solitas in nonnullis ecclesiis adjecti. Nos unum Wolfhardum hic exhibemus, omissis quibusdam hinc inde miraculis; qua de re lectorem admonuimus suis locis. Alio qui volet, audeat Bollandum ad 25 Febr., apud quem ceteros auctores reperiet, præter Aldeberti Relationem, quæ apud Gretserum lib. ii Observat. in Vitam Willibaldi edita est. Legat etiam Stevartium, legat et Joannem Spagnoliū doctorem theologum, coenobii Remigiani apud Rhemos nuper archipriorem, qui S. Walpurgis Vitam Gallice edidit.

B 3. Celebris fuit memoria S. Walpurgis saeculo ix, ut constat tum ex ipsius reliquiis varia per loca distributis, tum ex oratoriis ipsi dedicatis: de quibus in Appendix ad Wolfhardum agemus; tum denique ex ipsius miraculis apud Eistetenses, Mowenheinenses et Tilenses in ducatu Gelria. Cuius rei argumenta præstat Wolfhardus et epistola duplex custodis Tilensis Adelboldum Trajectensem episcopum ab anno 1008 ad 1027, in quibus epistolis apud Bollandum editis varia S. Walpurgis miracula Tilæ facta commemorantur.

WOLFHARDI PRÆFATIO

AD ERCHANBOLDUM EPISCOPUM.

Domino beatissimo Denique vere dignissimo Er-
CHANBOLDO pontifici, WOLFHARDUS presbyter suus, in
ipso qui est via et veritas et vita, viam, veritatem et
vitam depositum invenire.

Exigis a me, Pater per sœcula memorande et
præsul nominatus in orbe, ut signa atque portenta
quæ per opinatissimam nunc in sœculo Christi virgi-
nem Walpurgam nostris temporibus divina peregit
clementia, cura diligentissime indagata ad laudem
et nomen viviscae Trinitatis, necnon ad excitandos
animos Dominicæ plebis, prout eadem contulerit
liberalis et deifica Trinitas, sedulus adnotare decer-
tem. Gravis siquidem gravi scelerum pondere præ-
gravato a te mihi imponitur sarcina, quoniam pec-
catis obnoxio horrendum est tractare de sacris, et
misdere aliena non propriis. Verum quoniam, glo-
riosissime pontifex, virum desideriorum te fore
comperio, et cum Daniele propheta semper nova de
abditis indagare curiosius cerno, arctor nimis, et
immensis circumquaque septus angustiis, quid eli-
gam penitus ignorans, primum oppilatam pudore
mentis faciem obfirmo, quoniam indignum me esse
non ambigo: dein obedientia normam primam hu-
militatis aspiciens formam, si jubentis dicta superba
aure contemnam, timeo ne legem prævaricationis
incurrā: tum ad memet clavum retorques, impe-

A ritie infirmitate languesco, inde imbecillitatib[us] ~~nece~~
scrupulositati meæ vires haud proprias, sed olym-
piacas objicio. Rursus, si aggredi, licet trepidus,
pertentavero, ne a lectore philocompica ^{*} noter
insamia, perhorresco, dum omissis philosophicis ac
præclaræ indolis viris qui in prophetiis calami no-
mine designantur, ego qui nec viridis junci extimo
vocabulo mereor titulari, incompto arduum opus
exordiar stylo; et dum mundialium plurimorum
indomita superbia quæ sanctorum vias ac Vitas
calce proterit petulanti, et mira eorum si qua audie-
rit, pediculosa aure percipit, audiens me inaudita
et tamen veracissima in patuio proferre prodigia,
canino incipiat dente corrodere et verissimis faka
præferre. His atque aliis innumeris vallatus angu-
stiis, quia sum refertus contagis ac si ericus spi-
nis, ut verbis Salomoniacis loquar, frequentiva
meditatio mentis meæ est afflictio carnis (*Ecli. xii.*,
12). Quocirca ad arcem confugiens, his verbis clama-
bo ad Dominum: Domine, labia mea aperies, et
os meum annuntiabit laudem tuam; ut ipso adjun-
tante, cuius sum licet labilis carnis conditio, jussio-
nis tuæ persolvatur exactio. Commando ergo me
iterum atque iterum meritis virginis et tuis, Pater,
precibus indefessis, quo mihi eundi impetrant cal-
lem, et felici itinere perducant ad calcem.

INCIPUNT CAPITULA.

- I. *De origine S. Walpurgis virginis.*
- II. *Qualuer B. Walpurgis post obitum fratrum suo-
rum abbatissa facta est.*
- III. *De eo ubi lux caelestis emicuit in diversorio vir-
ginum.*
- IV. *De eo ubi virgo Christi moribundam puellam ad
vitam reparavit.*
- V. *Ubi Walpurgis migravit a sœculo*
- VI. *Ubi apparuit Occario episcopo.*
- VII. *Ubi fines Eistatenses adiit.*
- VIII. *Ubi aperitum est mausoleum virginis.*
- IX. *De eo ubi caducus reliquiæ virginis obviavit, et cu-
ratus est.*

- C X. *De alio caduco curato.*
- XI. *De abbatissa Liubila podagraca.*
- XII. *De quodam a nativitate contracto.*
- XIII. *De cereo caelitus illuminato.*
- XIV. *De matre et filia curatis.*
- XV. *De muliere paralytica curata.*
- XVI. *De quodam claudio curato.*
- XVII. *De muliere cuius crus confractum est.*
- XVIII. *De sex signis in una muliere facitis.*
- XIX. *De muliere curva ei erecta.*
- XX. *De quodam fastidioso curato.*

INCIPIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

igitur postquam felix gens Anglorum per apostola-
tum memorandi papæ Gregorii, qui, etsi non aliarum
gentium, ipsius tamen et esse apostolus meruit et

D dici, ab infidelitatis tenebris eruta pinum nomen Chri-
sti et Christianitatem cœpit amplecti; quasi fructuose
arboris radix ad humorem gelidi marmoris surculata
emisit propaginem, et ac si ex surculo primæ et ori-
ginariæ juventutis in fide maximam crevit in arbo-

* Id est fastuosa, χόμπος fastus, φελόχομπος fastuosus. Lege carmen Fridegodi de Rebus gestis S. Wil-
fridi ad annum 709.

rem, ministrante illi virelinem evangelicæ quento A doctrinæ. Ex hac multæ subducatæ fia creverc, ut se Oceanus pelagus transponentes, et miro germine pululantes nostris efficerent salibus altiores. Hujus eminentis arboris ramus beatus exstitit Bonifacius orthodoxus amates, qui ob fidei cunctis imitabile merium fines patrios, et dulcia rura postponens, donec ignorat exsulando adlit callem, summi pontificis Magontiæ insulatu suscepto, alienam in nobis quasi propriam coepit habere tellurem. Ejusdem floride atque frondosæ arboris Britannicae rami ad nos usque existere protensi duo beati cum castissima sorore virgine Christi Walpurga Christi confessores Willibaldus et Wunibaldus, qui similiter ob amorem cœlestis patriæ peregrinari cupientes, ipsum qui peregre profectus est in regionem longinquam B accipere sibi regnum et reverti, et ipsi præcincti lumbos castitatis tegmine lucernas bonorum operum in manibus portantes, secuti sunt regem. Quorum prior post multam tenuis corporis macerationem qua se per multa diversarum regionum affixerat spatha, obedientiali norma sibi ingesta, ordinante eum prælibato pia memorie antistite Bonifacio, pontifici pervenit ad culmen, et Eistatensis Ecclesiæ pastor fidelis sortitus est gregem : ibique cœlestem et angelicam inter homines vitam ducens, veniente hora Dominicæ vocationis, oves quas rexerat summo pastori salutari Domino consignavit, et ad ipsum mercedem recepturus fine beatissimo evolavit. Alter vero totum se Christi servitio mancipans mundana omnia corde liquidissimo respuit, et locum qui dicitur Heiderheim sibi ad incolendum delegit, ibique oratione se munivit, spe roboravit, fide armavit, et eamdem quam cum fratre suscepserat monachicam vitam, strenue bajulavit, multosque ad bene vivendi regulam prævius invitavit. Deinde, cum tempus supernæ remunerationis advenit, cœli januas jam securus intravit, molemque exterioris hominis in prælibato Heidenheimensi loco condendam reliquit, in ultima Dominici examinis die ipsam et non aliam cum sanctis aliis recepturus. Tum ille, quem superstitem bac dimisit in vita, Willibaldus scilicet præsul egregius, quem propter sacrosancti sui præsulatus apicem fratri in ordine scribendi prætulimus, licet post fratris beatissimum finem aliquantos vixerit annos, germani proprii corpus exanime cura diligentissima condere curavit, et, ut dignum tanto viro fuerat, peregrinum jam a sæculo et civem angelorum cum hymnis et canticis sepelivit.

CAPUT II.

Hactenus memoriam beatorum germanorum, Willibaldi scilicet et Wunibaldi, paululum exarando percurrimus, ut sciens plebs Christo devota viros cœlestis militiæ et angelicæ vitae unius ejusdemque metiti habuisse sororem, Walpurgam videlicet sponsam

A baldi miræ sanctitatis viri, Walpurgis virgo imitabilis pie viventibus, universis collectis sanctimonialibus vere quibus potuit Christo devotis, in loco prænominate Heidenheim Dominicis instantissime incepit inhærere mandatis, relictis atque calcatis mundibilius omnibus rebus cœterisque plurius ac innumerabilibus istius mundi transitoriis pompis. Noctibus igitur atque diebus in oratione persistens, vigiliis atque jejuniis semper incumbens, castum a primæva originis viredine corpus custodiens seipsam totam Domino commendabat attentius, ut quam munierat fide casto conservaret et corpore : sicque Dominum protectorem semper in cunctis operibus ac præviuum habuit, et quocunque petiit impetravit.

CAPUT III.

Contigit namque ut, in ipso quod frater ejus editit monasterio Heidenheim dum ipsa Christo sedulo serviens moraretur, et peracta vespertina synaxi revertente ipsa de ecclesia ad solitum diversorum noctem proximam cœcæ tenebre minarentur, ac quidam custos ejusdem ecclesiæ nomine Goumeradus lumen præviuum stolidus negaret petenti, illa ut est mos sanctarum mentium, injuriam sibi illataam patienti animo gestans, sanctimonialibus, prout ratio dictaverat temporis, mensam cœnandi gratia adeuntibus, incœnata lectisternia petiit. Tum mirum in modum in communi earumdem sanctimonialium dormitorio tanta lux usque ad pulsum matutinalis officii coruscavit, ut eadem præ nimiate sui fulgoris terræ intima penetrare videretur. Stupentibus itaque quea viderant sacratis Deo universis et præ gaudio exultantibus cunctis, ad matrem Walpurgem convenere devote et visum lucis terrificæ narravere. At illa se totam convertens ad Dominum lacrymis fusis istam prorupit in vocem : Tibi, Domine, cui ancilla humiliis deservire decrevi a cunabilis, collato de munere gratias refero, qui ad excitandos famularum tuarum mihi cohærentium animos me indignam luminis tui solamine visitare dignatus es, et tetri horroris caliginem crassam misericordiae tue radiis evacuasti : et id non meis meritis valet ascribi, verum gratuitæ tuæ munificentie pietatis, et precibus mei et tui devoti famuli fratris.

D

CAPUT IV.

Præterea virgo memorata et semper in ore tenenda Walpurgis exitum fratris sui Wunibaldi, ut sexui moris est seminarum, graviter pectore gerens, contigit ut quadam vespera, nullo ex monasterio valenter sentiente, egrediens ad dominum cujusdam diuisis deveniret et ante fores ejusdem quasi peregrina quædam et ignota sola consisteteret. Quo dum eam dominus dominus sive familæ intrinsecus famulus officia præbens sensisset astantem, quæque foret persona nesciret, testante patresfamilias cum

caret. Tum illa, Nequaquam inquit, me cuius, quod A Dei amore firmasset et mundum cum ejus concorsisset superasset fide plena, moribus insignis, charitate referata, sapientia decorata, castitate gemmata, misericordia redimita, humilitate fulcita, et omnibus virtutibus adornata, vocanti Domino, mortis accepto compendio, acceptura remunerationis premium obviavit, et ex hujus mundi lacrymosa voragine felici sine decessit ^a, et in eodem quo in sancto proposito Christo servierat monasterio, haud sine maximo lamentantium ejulatu, officium sepulturæ mortalis accepit. Ibidem ergo aliquantum corporis a compagatione quiescens, suis quos superstites in mundo reliquit, beatis intercessionibus auxilium praebuit, et ut mater filios educavit.

B

CAPUT VI.

Parvo denique interjecto tempore quo sacre virginis cineres in eodem loco tellus avara retinuit, contigit decadentibus prioribus ejusdem ecclesie pastoribus, Otkarium ^b venerabilem virum Eistentensem cathedram meruisse. Qui dum minus quam deposceret honestatis ratio, idem monasterium quo beate sanctimonialis ossa tegebantur, excolet; quadam nocte corporis quiete sopitum, dum tenebre ei tenebre silentium ministrarent, hujusmodi eum alloquio virginem compellasse narratur. Cur, inquit, Ockari, qui presul dici et esse meruisti, domum Dei in qua corporis sopore quiesco, et sepulcrum in quo carne reposita ultimum judicii diem exspecto, in honeste hactenus tractare voluisti? Nam servorum hec coenitum lutulentis pedibus quotidie calcor, et indecentibus vestigiis premor. Sciens igitur scito quoniam tale aliquid indicium pandam quo non recte te erga me et domum Dei egisse comperias. Sed si reum te fore cognoveris veniam merearis. Quod modico explicito tempore rei probavit eventus. Nam statim in proximo, dum erecti essent parietes ejusdem fabricæ prominentes, et trahium spatiose compago sequenti die patentibus muris deberet apponi, subito facto jam noctis silentio murus aquilonaris terra tenus sese revolvens, præcipitum egit horrendum, terrorèmque haud nimium tam domesticis cure familiaris quam cunctis circumquaque manentibus inauditum incussit.

CAPUT V.

Hec duo tantum præclara miracula quæ virgo beata peregit in vita huic inserere dignum putav^t opusculo, quæ nostram ad memoriam pervenere, ne ad alia quæ hactenus Dominus per eam operatus est et operatur quotidie signorum prodigia, ipso Domino largiente fidelier transiens, eadem omisisse culparer. D Stultum nempe videtur rei veritatem a calce narrando incipere et sic ad titulum capitinis pervenire. Ideoque prius acta stylo currente descripsi, ut sequentia virginis intercessionibus etiam valeant adnotari. Dum igitur sacra virgo Walpurgis totam se in

^a Minimorum v. Kalend. Martii, hoc est in crastino

Facto autem nanè cum ad hujusmodi spectaculum onines pavidi convenissent, custos qui tunc ibidem Reinfridus inerat calle directò prælibato præsenti tremulis labiis nuntiavit. Qui intelligens visionem quam prius in somnis viderat esse completam, cum S. Walpurgam cœlitum numero ascripsisse concessu

suis illo usque tetendit atque cum omnibus pene A co-provincialibus ecclesiam repolivit, quam etiam sacro chrismate dedicavit. Dein cum in orbem transissent dies, memoratus antistes archipresbyteros Wiesen et Adalungum illuc sedulus destinavit, Omnonem quoque cum sanotimoniale Liubila ex monasterio *Mowenheime* ^a cum eis abire præcepit ut sacros cineres virginis cum summa diligentia elevarent, ac cum hymnis ac psalmorum concentibus ad Eichstatiense cœnobium deportarent. Hi vero jussa felicia prospéro itinere compleentes, resonantibus in cœlum campanarum melodiis et concordantibus undique canorum spiritualium euphoniis, pia viscera rure in quo hospitata fuerant flentes pre gaudio extulerunt ei ad jam dictum monasterium ^b devixerunt. Quod factum est xi Kalendas Octobris. Ea vero cum debito honore illo delata, diebus interjacentibus tenuis, corpus sanctum Wunibaldi confessoris egregii ad locum eum unde sororis tulerat cineres idem antistes reportari præcepit, id est viii Kalendas Octobris.

CAPUT VIII.

Postquam autem B. Walpurgis fines Eichstatenses per semelipsam visere dignata est, et fratris rura revisens ab omnibus gaudenter excepta; contigit, volente temporum climate, ut memorata sanctino-malis Liubila a propinquis et affinis, necnon et ab aliis circumstantibus ita foret arcta ut etiam visive ingenio a materna eam prope expellerent haereditate. Verum illa totis viribus relictante, incidit ei divinitus salubre mentis consilium, ut a venerabili Erchandoldo pontifice qui adhuc Eichstatisensis seculis insula decoratur, sanctas Virginis reliquias licet anxia postularet: ut, si divino munere concedente ejus mereretur ditari cineribus sanctis, proprii solatia juris Deo et virgini consignaret et in manu pontificis donativa in perpetuum traderet. Quod quia a Deo sumpsit initium ab ipso finis meruit obtinere augmentum. Et licet prius tentando difficultimum videretur, felix tamen et desiderabile votum felicem sumpsit effectum. Accepto præterea idem episcopus super hoc negotio regis et regalium viroru[m] consilio, virginis patrocinia ^c sancta se daturum esse promisit. Quod et opportuno postea tempore fecit.

CAPUT IX.

Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo nonagesimo tertio, indictione tercia regnante felici prosperitate Arnulfo serenissimo rege, apertum est mausoleum B. Walpurgis virginis in basilica, in qua locata fnerat tempore Otkarii episcopi. Miltens igitur prudentissimus ac sagacissimus in omnibus

^a *Mowenheime* seu *Moulin*, modo civitatalia subdizione comitis Palatini Neoburgici, non procul a Wendinga Bajoarie et Pappenhemio: cui monasterio præterat *Leubila*, Philippo *Neubila*.

^b In ecclesiam S. Crucis, quæ postea S. Walpurgis dicta est, uti in Appendix videbimus.

^c Sic passim sanctorum reliquias appellant auctores medie ætatis.

PATROL. CXXIX.

A negotiis Erchanboldus episcopus religiosos archipresbyteros cum aliis boni meriti suos, ossa dicata saecræ virginis jussit exquiri, et inventa diligenter attractari summaque cum reverentia partita recondi, ita ut optate diu reliquiae darentur Liubilæ, et thesaurus ejusdem corporis per saecula suæ servaretur ecclesia. Hi denique ad quos jussio pervenit antistitis eamdem ocius licet simplici corde titubantes accelerare curarunt. Cumque se totos Dominicæ miserationi committerent et in psalmis et hymnis sine cessatione persisterent, fidientes invenerunt cineres amplectendos beatæ matris nostræ Walpurgis quasi lympha tenui inadefactos ut quasi guttatum ab eis roris ^d stillæ extorqueri valerent. Qui licet tanta essent humilitate referti, nec pulvinulus tamen manibus contrectantium quoquo pacto valuit adhaerere. Sublata demum pro qualitate incomparabilis thesauri desideratissima portione, reliquum loco restituerunt suo. Quis vero mœror, quæve angoris tristitia Eistantes invaderet cives, cum tanta pignora partirentur, putantium dominam Walpurgam sibi penitus ablata[m]; qui verum agnoscit ut veritas poscit, verisimus fateatur! Ego autem illis qui nesciunt, ut et populares ignari videntur, verba consolationis impendo, dum tantum reliquias esse sublatas vera ratione confirmio. Ille ita gesta ipse mihi scribere desideranti narravit qui terribili huic rei dum ageatur interfuit, et datas reliquias pro locello recondit.

CAPUT X.

C Interea dum tanta optata munera patrocinia cum magna exultautior gloria deferrentur ad jam dictum locum monasterium puellarum *Mowenheime*, ubi ventum est ad villam S. Bonifaciæ que dicitur *Mulinheim*, quidam caducus puer onerato sacro pondere feretro obviavit, et sub eodem positus ipsam quam quæsierat sanitatem recepit. Tunc subito, ut commenantes hodieque fatentur, tanta vis in eodem loco fragravit odoris ut nares portantium, præeuntium et sequentium feretrum vix ferre potuissent. Eodem die priusquam ecclesiam ad quam cerebantur reliquiae virginis inferrentur, parvulus quidam, nomine Rudolfus, qui adhuc vita incolomi restituta tripudiat, eadem quam supra taxavimus passionem quassatus et a matre illo usque perductus, dum feretrum attigit, omnium membrorum sanitatem recepit et ad domum unde venerat hilaris recurrit.

CAPUT XI.

Postquam vero ejusdem virginis xenia sacra sancta in basilica quæ sita est in honorem opificis et Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, cum populi laude plenaria sunt super altare ^e locata, nocte sequenti

^d Stillicidium hoc, ut vocant, seu oleum sanctæ Walpurgis ex sacris ipsius reliquiis bacterius emanare dicitur, infra in Appendix num. 3.

^e Et tamen sancta Walpurgis ob eam causam aliquando miracula facere destitit, testante S. Odou abate Cluniacensi in lib. ii. Collat., cap. 28, infra in Appendix num. 5. Lege prefationem huic seculo præfiam.

dum memorata sanctimonialis Liubila quæ in isto monasterio tunc erat et adhuc permanet abbasissa, cum aliis Deo sacratis feminis in ipso oppido propter traditionem quam fecerat B. Willibaldo jure hereditario ejusdem monasterii, sicut lex Sualavel-dica continet, moratura tribus in domo extranea noctibus sopori in membra dedisset gravique incommodo podagræ quateretur, astitit ei quidam veneranda canitie clericus qui eam ita compellans ait: Liubila, cur dormis? Quare non surgens ad Ecclesiam pergis? Cui illa, ut hactenus asserit, similis dormienti respondit: Ut quid nunc ad ecclesiam eundum est, cum signa matutinalia necdum pulsata sint? Ego quippe nec illic incessu pedum pergere valeo, nisi manibus aliorum delata extitero. Qui ait: Vade celeriter, ne moreris, quia B. Willibaldus ecclesiam cum multo agmine petit, qualiter sanctam suam sororem reconditam habeas, a te curiose perquirere volens. Quæ statim, ac si nihil incommodi pertulisset exsurgens et de loco ad locum exsiliens, basilicam ad quam tendebat sanissima ingressa est, Deoque simul grates et virginis pro adepta sospitate repenit.

CAPUT XII.

Quidam pauper, nomine Leibolus, ex utero genitricis parientis ita contractus et curvus est natus ut quasi monstrum aliquod cerneretur a cunctis. Qui dum inter plures qui ad patrocinia virginis convocabant, in eodem monasterio vicitus pariter et remedii quereret solatium, quadam nocte dum lectisternia dormiens premeret, beata virgo Walpurgis ei per visum apparuit et ut ad ecclesiam pergeret imperavit. Quo respondente gese algoris canitatem perborrescere et glaciales injurias formidare, ideoque nec a loco quietis audere saltem exsurgere; illa ad eum blandis eloquiis inquit: Vadiens vade, miselle, celeriter, quoniam ego a te illo quo nunc premeris algore deterso servilam membrorum compaginem ministrabo, et hujus in recompensatione mercedis, scabella b mibi quibus adhuc curvis artibus uteris, donare debebis. Qui licet segnis ecclesiam introivit, et paululum conmoratus, inde ad hospitale unde venerat anxius rediit. Surgente vero optata dicti aurora iterum basilicam adiit, et ante feretrum virginis beneficium accepturus accessit. Circa tertiam vero horam subito palpitando se volutare corpit et in pavimento reflectere. Cum ecce tripediæ quibus sua usus est in vita, divinitus e manibus acsi evulsæ, ante altare projectas sunt. Sieque membris omnibus solidatis atque erectis stetit et ambulavit, qui prius natibus misetabiliter repens, prioris vite eversum laboriosum impleverat. Idem namque sanus et valens in ministerio ejusdem usque hodie deseruit ecclesiae ut cunctis liquido demonstretur qualis en-

A Jusve meriti apud Deum hæc sancta sit virgo quæ hujusmodi et similia impetrare meretur

CAPUT XIII.

Hoc igitur patrato miraculo Adelbertus Alamanus comes illustris illo usque devotus advenit, cereum non modicum detulit, et altario pronus imposuit, pro se suisque suppliciter Dominum et virginem exoravit; sicque benedictione potita ad propria remeavit. Suscipiens autem eamdem candelam Liubila, quia praefato comiti familiarissima est et cara, candelabro erexit et in accensam tuuc forte reliquit. Quarto vero die cœlitus lumen accepit, tribusque diebus et noctibus in ea lumine perdurante, quarto nemine emungente extincta est. Hora autem qua dimidivit conus radiantis ignis ablambuit, videlicet nona, ita se sponte ostia obstruxere ecclesiae ut nullus infra duarum fere horarum spatii quantitatem patula habere mereretur et perrita. Deinde is qui obstruxit Christus apparuit et patentia intrare voluntibus fecit.

CAPUT XIV.

Duae præterea virginis præsidia requirentes ille devenere mulieres, mater cum filia, utraque manuum curvedine in honesta, de vico qui dicitur Wemedinga d. Haec dum erectis in cœlum oculis cordis auxilium ab ipso qui fecit cœlum et terram supplici devotione depositerent, et missarum soleanniis interessent, divina meritis virginis eis adfuit virtus, et in exordio festivi missæ concentus mater adepta est sospitatem laudans Deum et virginem. Tum nata parentis dubios in tremulo petore animos gestans et fluctuaga mente consistens ineffabile ei de matris redditâ sanitatem tripudium intulit, de sua vero nodosa contraictio[n]e gemebat. Videbat jam suam quam natura dederat genitricem obpansis manibus coeli benedicere Conditorem, verum adhuc in se missellam cernebat regnare curvedinem. Haec dum sepius nutabunda mente reflectens consideret, finito ejusdem missæ canore, ab ipso qui se initium et finem voluit propalare et ipsa sanitatem meruit obtinere. Tunc eadem mater cum filia, moniales cum matre Liubila, necnon et cunctis omnis communis sexus familia, exultantibus animis eum hymnis et canticis reddiderunt Domino laudes in celis, qui solutionem tribuit compeditis et erectionem largitur allisis.

CAPUT XV.

Delata est ad idem monasterium mulier quedam, nomine Reginwindis, quæ ipsius est vicina ecclesie, illi membris omnibus destituta ut nisi vehiculo, duobus videlicet deferentibus, lacertis insertis et altrinsecus oneratis quoq[ue] pacio illo pervehi potuisset. Quæ ante altare feretrum adhuc virginis continens, a suis

^a Qualiavoldia vocatur hoc monasterium, in quoq[ue] sit.

dilegeat exposita gratiam, Walpurga interveniente, A diligenter exposita gratiam, Walpurga interveniente, A a Domino statim adepta est sanitatem, et omnes qui interfuerunt largiori salutis eam gratias referentem.

CAPUT XVI.

Fuit quidam vir de vico vocamine *Megensheim*^a, nomine *Wolferus*, qui pedem unum super alterum ita connexum habuerat, ut infra septem annorum lacrymosum illi circulum sedens nunquam cibi edulium sumere posset. Mirum enim in modum pes vicino et comiti pedi inhaeserat, et residendi quietem morbus insaniens claudicanti negaverat. Is ad jam dictum sacre virginis arcisterium opportuno temporis climate veniens, et non incessu pedum ambulando, sed quasi cum baculo misere saliendo, spatiose interuentus rura perlustrans, totum se illius pice miserationi contribuit statimque salutem ambostrandū recepit.

CAPUT XVII.

Est vicus in Francia [Franconia] qui ab incolis appellatus est *Bergila*, ubi quædam exstitit semina quæ Englswindis est nuncupata. Hæc dum a loco ad locum equitans pro opportunitate negotii adjacentis festinare voluisse, equo quo jam casura in proximo residebat, lapsu agili et horrendo perlapsa est. Crux namque pavidi corporis bujusmodi precipitio ruinae contracto, et artuum omnium bajulo eidem misere minutato [*al.*, immutato], quæ alienis conata est incessibus uti, duorum annorum vergente reflexu propriis hand meruit *Iuli*. Tandem, miserator et misericors Dominus injuriis misera solita pietate compatiens, virginis suffragantibus meritis, metam

lacrymosi ei praestare voluit doloris. Dum igitur lucifugæ noctis tenebrum chaos diei gratiam molestasset, et membra languentia eadem stratis singultuoso componeret, ac palpebris tremulosis quietis saltem gratiam degustasset, astis ei domina Walpurgis quæ nobis a Domino condonata est venialis, veniam munifica reprobmittens, si dubietate semota fidem pandereret cordis. Vade, inquit, muliercula, gracie ignara salutis, et archiatrum tuæ stude perquirere sectionis: et dum eum ad hujusmodi officium liberalem inveneris, de seccata tibia intus abstractis ossiculis salutis a Christo postmodum gratiam impetrabis: Tum illa, ut audivit suæ remedium sospitatis, totis nisibus Omnipotenti grates rependens, suffragium accelerans adiit archiatri. Compleas denique visionis iussa salubris, et ossibus minutis evulsis, pristinæ gratiam indepta est sanitatis. At ubi vidit divinæ ei miserationis subsidium adfuisse, letabunda et laudans incessu pedum virginis monasterium adiit, rei gestæ seriem patule peroravit, et oblationibus quas detulit altari impositis, etiam partem confracti cruris ad indicium veridice assertionis ostendit, ibique sui corporis vehiculariam partem relinquens, partem revocavit ad patriam. Quam ancilla Christi Liubila partem assumens, argento fabricare pracepit et in eadem basilica suspendit, ut si quis hoc audiens incredula mente persistiterit, illo veniens oculos suæ exercitatis aperiat: et dum viderit partem feminei corporis muro dependere fabricatam, saltem confusus abscedat, et sua de stoliditate veniam deprecans erubescat.

Cætera omessa.

^a Alius *Magericchesheim*. Stevarius conjicit legendum *Merashem* vicum prope *Monheim* in diœcesi *Eistetensi*.

LIBER SECUNDUS

Complectens aliquot miracula anno 894 patrata in parthenone *Mowenheimerensi*

Operæ pretium duxi, quoniam mira quæ per suam famosissimam Christus quotidie operatur et operatus est virginem, jamdudum tenui chartula colligere coepi, ut ea quæ sunt indaganda requiram, et diligenter apposita vigilantia, prout vires suppetunt, indaga perstringam. Non quo quisquam, ut reor, talia ac tanta quæ haec tenus patrata sunt in prefato monasterio virginis suffragantibus meritis ac diebus pene singulis patrantur prodigia, ex esse valeat explicare: quippe cum tanta sint numeri quantitate ut vix valeant promi eloquio lingue; verum ut sponsio humiliis Patris precepto patet imperantis, et pede-

D tentim lepidi viam carpat et coepit itineris, ut, quo tendit, Trinitatis opificæ dirigatur auxiliis. Curiosum ceteram lectorem secutum incipiens libellum ad moneo, ut barbarismoruni fœdam congeriem in hoc opusculo floccipendat, et veritati in vulgari eloquio fidei aurem apponat, et quod hic invenit simpliciter perlegat, et ac si in sterquilino margaritam exquirat: sicque sit ut et sua fideliter tollat et nostra incontaminatus omittat. Ceriferæ namque saepius apes, licet obstrusis vasculis hyblæa mella diffundant, cloacis tamen squalentibus insidere non recusant.

- V. * *De curatione caduci.*
 VI. * *Ubi peregrinus occisus est, et mortuus probatus est.*
 VII. * *Ubi puella visionem accepit.*
 VIII. *De illuminatione cœci.*

- A IX. * *De puer qui cœcus natus visum recepit.*
 X. * *De muliere cœca.*
 XI. *De duobus caballis suratis, et matutinalibus horis repertis.*
 XII. * *Ubi claudus puer sanatus est.*

CAPUT PRIMUM.

Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo nonagesimo quarto, inductione tertia^a, regni quadrimodi^b Arnulfo retinente dominium, anno octavo quo obtinuit principatum, Eistetensem procurante Erchanboldo famoso episcopo præsulatum, quædam votiva complens desideria mulier cum eo quem nuptialis copula ei dederat viro, Dominum qui prope omnibus se est invocantibus in veritate deprecatura, jam cunctis pene cognitum adiit monasterium nostræ et multorum fidelium matris. Ubi dum pro coimmissis a primæva viredine facinoribus universis rea tunderet pectora pugnis, ac sèpius scèpiusque interventiones piæ quæreret virginis, benedictione solita munera vehicularia petiit adjuvamenta. Viam ergo qua venerat lætissima carpens, et de Iris omnibus quæ audierat et viderat plurima mente revolvens, in prima reversionis mansione risile^c quo super aurem orale confixerat casu perdidit accidente, ipsa qualiter perdidisset penitus nesciente. Hæc dum viro suo factum clancule fateretur dispensandum, ille concorpoream sibi et gratissimam conjugem mox improvida notavit incuria et leni modulatae vocis increpavit eloquio, cur more lascivientium puerorum illud quod secum tulerat perdidisset incanta. Tum illa ad præsidium rediens quod prius requisierat matris, inquit: Si tuæ, domina Walpurgis, misereri dignaris ancilæ et vocem audire disponis indignæ, dannum milii rei reparato præsentis ademptæ. Hæc dum verba perorasset, jacens ante simul discumbentes eos pariter patensque apparuit risile, non aliud, non mutatum, verum idem quod ei prius auxilium præbuit capitale, etc.

CAPUT II.

Quia igitur supra portitoris prius cœci memoriam egimus, dignum est ut qualiter gratiam visionis mereuerit enarremus. Duni ergo idem ipse (Ratfridus namque adhuc vivens vocamine nuncupatur) prius cœca caligine premeretur, et geminis orbibus mala aduginaria quæ vulgo perulas nuncupamus obnoxia pataretur, nullumque omnino intuitus lumen gestaret in capite quo vel exiguae lucis igniculum videre potuisset, duas ad monasterium veniens illuc hebdomadas percomplevit. Contigit interea ut quædam die pro se misello Dominum et virginem precaturus ecclesiam introisset. Cumque missarum sacro-sancta solemnia usque ad Evangelii Dominici euphoniam traherentur, præfatus cœcus apposita dextero

^a Legendum tertiu decima, quæ indictio a die 24 Septembri incepta est anno 894.

^b Scilicet Bajourie cum Pannonia, Boemia, Moravia, quod fuerat Carolomanni parentis; Francia^c Orientalis cum Turingia, Saxoniam, Frisia, quod fuerat Ludovici patru; Alamanniæ, quod fuerat Caroli Crassi itidein patru; et Lotharingia, quibus regnis præfectus est Arnulfus Carolo Crasso abdicato anno

quam exerat manu oculo, perulam caliginosam quæ in eam divinitus recidit, sanctimonialibus quæ missæ canore intererant gaudens ad intuendum de- vexit, et in uno oculo visum recepit ibidemque pro collato munere debitum famulatum impedit^d.

CAPUT VIII.

Pauper quidam famosi comitis Adalberti, nomine Frideradus, quem oculis corporalibus videntem aspexi et de mensula paupertatis meæ panis portionem porrexì, ab ipso primordio quo eum genitrix B sinu exposuit genitali cœcitatibus obscuratus est fœditate. Qui cum jam in matura ætate tetra caligine pressus priores tenebras ferret ad senium, propria ducatum ei præbente sorore, limina Walpurgis adiit benedictæ. Quo dum fatigatus jam itinere perversus, petiit ut ante altare virginis duceretur, quatenus opportuna quæ secum tulerat in uniuscula super illud imponens, veniam de peccatis consequi merebatur. Deductus ergo ad aram, ubi mausoleo virginis propiavit, lassessentibus omnibus continuo membris, rogavit ut potuit, se ocios ab altari reduci apertumque sibi sedile requiri. Quod dum protinus fieret, paululum tremebundo corpore requievit. Tum subito dilapsus in terram cœpit pallida membra satosa volutare tellure, et quasi ultimum clansurus diem sese creberrime in pavimento reflectere. Deinde cum potius ab astantibus de funere ejus tractaretur quam de luminis quam quæsierat dignitate, nil unquam videntes ocelli, sanguinis madefacti cruore, guttati in terram stillare cœpere ac pavimentum uberrime cruentare. Cumque eadem quæ tunc inerat hora transisset, diu negatum meruit visum, et tam ipse quam omnes qui aderant Altissimo gratias retulerunt^e.

CAPUT XI.

Vulgata igitur opinione celeberrimæ virginis et pene per orbem universum longe lateque diffusa, Reginensis (Ratisbone) quoque urbs quondam regalis et inclita suos ad idem monasterium transmisit cives, pro modulo affectus prius deliberati et conscientia facultatis placituras Altissimo eulogias deferentes. Qui voto politi optabili cum magno basilicam intraveré tripudio. Ubi dum aperti scriniis cordis et corporis quædam altari illis et introeuntibus cœctis exposito, quædam etiam xenia ab ara liquidissimi pectoris mitterent polo, experta luminibus auribusque pro qua venerunt ratione, acceptaque quam

897, uti Henschenius observavit.

^c Risile, an rassile, videatur esse acus oblongior, qualem ho tie usque gestant mulieres Rheinenses ad caput scalpendum et crines discriminalulos; orali, id est capitis tegumento iugli solita.

^d Hic quinque miracula omissa.

^e Et hic duo prætermissa.

quæsierant benedictione, quia eis tardior hora inebuit, in vicino monasterii castrametati sunt die altero ad propria reversuri. Verum opacæ noctis silentio veniente, somnoque januas luminum jamjamque quiescentium clementius adeunte, fures qui a furvo, id est nigro, traxere etymologiam priscam, cuiusdam Alamanni, vocamine Ratharii, cernentes fatigata ex itinere Reginensium membra sopore nimio prægravata, nulloque vigilante custode per distenti latitudinem campi jumenta fore [esse] dispersa, duo quorum cæca obscurior nocte cupido cor jam teturum intraverat possidendum, unus clancule apprehenso capistro, alter arrepto renum cingulo cassani duorum equorum diripiñere capturam. Raptæ igitur iudicem ineflicaci latrunculi præla, ascensisque quæ ceperant procaci temeritate juventis, iter ad patriam remeandi arripuere gaudentes. Sed is qui se in sanctis suis gloriosum atque laudabilem punctis ostendit, gaudium præsumptionaræ aviditatis in ruborem mœrorumque convertit, ut mundialis controversia stoliditatis palam agnosceret quid Christi in cœlis et in terris omnipotentia valeret. Nam rapaces alieno portati vehiculo equitandi peri-

* Hic omissa claudi curatio.

A iam vanis exercuere vigiliis crassisque in tenebris circa monasterium Deo amabile, omni nisi atque conamine rura paterna calcare procul dubio astimantes, dum domos proprias leta altrinsecus fabulatione adire quasi agiles voluissent, facta rosea matutinalis temporis luce in proximo culturali sacrae virginis a semetipsis inventi sunt arvo. Quis autem eos terror invaderet, queque verecundia totos per omnia possideret, difficile est mente tractare, verbis exprimere ac pagina festinanti ad alia adnotare. Tandem cupidi quoquo pacto ad se reversi miraculam per sanctæ intercessionem virginis agnovere patratum: et rubore tremorque ineffabiliter castigati, qui prius alienis conati sunt sartvisque frui vehiculis ad propria repedarunt gressibus propriis, relictis in quibus antea gavisi fuerant equis. Quo Dominice ostentationis signo omnes qui viderunt vel audierunt mirati sunt: sed amplius hi qui jussu divino jumenta perdita recipere meruerunt. Agentes sane unicæ Trinitati gratissimas laudes Ratisponenses hi qui venerant cives, tam pro acquisita quam quæsierant ecclesie benedictione, quam pro signi admirabilis munere, redierunt ad propria narrantes fideliter de his omnibus quæ gesta erant in via*.

LIBER TERTIUS

Complectens miracula ibidem anno 895 patrata.

Volente temporum instantium adhuc lacrymabili serie, variantur etiam pariter mentium humanarum multimodæ qualitates. Quo constat non semper hominem agere valere quod ei adjacet velle: verum cum labitur exterior mundus, inclinatur et interior animus variis ictibus terebratus, ut ab affectu concepto jam prius frequentius concidat in quo dudum fixo gradu stabat. Sicque fit ut corpus, dum quod non appetit percipit, obtineat detrimentum et animi affectus promptus habeat premium.

Exigente namque tuæ, pontifex venerande, dominationis imperio, pro tenuissimi capacitate ingenii

C duos jam pridem miraculorum semper mente et ore retinendæ matris Walpurgis libellos succincto populariæ orationis perstrinxí commento. Verum multipartitis anfractuum sacerularium occupationibus pressus, pene duorum decursis hebdomadibus circumrotantium temporum, ad initium tertii pervenire nec quivi, nec merui. Nunc autem quia meta secundi jamjam initium postulat tertii, ipsum utinam habere merear ducem cordisque exigui benignissimum directorem, qui sua sapientia os aperuit muta et linguas infantium facit esse disertas!

INCIPIUNT CAPITULA *

- I. *De eo ubi mulier cæca illuminata est.*
- II. *De pane mulieris, qui a sinu perditus et postea inventus est.*
- III. *De pulvillo domi perduto et in via invento.*
- IV. *Ubi homo quidam wantos perdidit.*
- V. *Ubi vas in itinere inventum est.*
- VI. *Ubi in una eademque semina quinque facta sunt miracula.*

CAPUT PRIMUM.

Memorandæ Dominicæ Incarnationis anno octingentesimo nonagesimo quinto, quedam e familia

- VII. *De femina clauda et sanata.*
- VIII. *De tribus cæcis illuminatis.*
- IX. *De pisce in via mirabiliter invento.*
- X. *Ubi mulier multa curata est.*
- XI. *De bubus quatuor in via inventis.*
- XII. *Ubi porcus a lupo direptus est..*

beatorum martyrum Gordiani et Epimachi, Campidunensis scilicet monasterii puella, a nativitate cœca, nomine Guntrada, dum gratiam in loco ce-

* Capitula asteriscis prænotata desunt in textu.

lebri Domini audiret famosam, cœpit etiam et ipsa totis anhelare præcordiis ut ad sacrarium venire mereretur beatissimæ virginis. Cujus dum membra soporem felicissimæ quietis modicum degnassent, adfuit in ipso dormitionis articulo qui eam ita compellans ait: Cor, misera, gemitis orbata luminibus, survis ita sopita quiescis in tenebris, et non magis blandæ lucubrationis domesticæ de salute tecum ruminando conqueriris pernecessariæ sospitatis? Nam licet te consueto more matutinalis atque diurna lux gratariter excipiat, cœcam tamen haurit [Canis: sorte hæustis] a tenebris, orbam remittit ad tenebras. Verum si tetricum a te repellere niteris chaos, et distengas coeli cupis cernere nubes, necon et vi-
rentes contemplari tellures, importunt soporis se-
gnitatem mitte, soli quietis cassam ignaviam re-
prime et ad monasterium Monheim ducatu concito
perge. Et cum felici illuc gressu perveneris, prius
aetas et nitide coctas atque in buxula obtrusas al-
tariorum oblatas impone, siegne totam te rerum
opifici et virginis trade. Cum autem easdem aræ
locaveris oblatiunculas, bñæ et vicino venientes
gallinæ ipsas voraci comedent dente, talique edulie
pastæ altaris excubilis deundabunt. His ita dictis,
verbisque cum salutifera visione subductis, residuum
quod supererat noctis puellula letabunda peregit.
Noctis vero horrore finito, cum jam vasti æquoris
Oceani lymphæ lautas Titanis arvis remitterent
comas, a lecto in quo membra sopori tradiderat
hilari mente prosilvens, sumptus itineris acquisivit,
comitem ac præviam puellam assumpsit et cattis
ignara felicis iter arriguit. Sieque per devia trans-
iens rura, monasterio quod notabunda quærebatur
meruit propinquare. Sed priusquam illius terminos
adiisset, reminiscens sua saluberrimæ visionis ca-
litus inuitatae, oblatas decanter excoxit, in buxula
repositi, viamque carperi cœpit. Ubi vero ventum
est ad diu opitatum basilice aditum, die celeberrima
Palmarum ad vesperam spidente cum intimo cordis
gemitu oratorium introivit, seseque in terram pro-
sternens, atque a tetris lumen cavernis salsa
lacrymarum flumina fundens, ut jussio visionis at-
tentus imperarat, ex asse uni se Domino et salu-
tiferæ virginis commendavit. Cumque diu longa
protraheret in oratione suspiria, tandem a pav-
imento, in quo jacuerat humili exsurrexit, ad aram
accessit, oblatas quas detulerat tremulis digitalis
superingessit, et hand longe modicum ab eadem se
pausatura semovit: cum ecce duæ quas creverat in
visione gallinæ, id est sanguinalibus [f. sancti-
moniales] geminæ, stantes juxta altare, impositas

* Etiam S. Radegundis teste Fortunato in ipsius Vita sæculo 1, num. 16: *Oblationes suis manibus faciens, locis venerabilibus incessanter dispensavit. Lege præstationem primo hujus sacculi tomo prælixam, ubi de oblatis.*

^a Hic tria omissa.

* Hinc corrigit Henschenius anonymous Erfordensem de Lantgraviis Hassiæ, qui anonymous Bur- chardi patrem dicit fuisse Ludovicum, et avum alterum Ludovicum, quem tradit a Carolo Crasso anno

A abstulere oblatas, rem pro qua cœca venerat sollicite
requirentes. Quibus ipsa ejusdem rationis ordinem
retexuit et ad caleum usque perduxit. Finito eloquio
linguae, adfuit solamen statim ex virgine. Nam Om-
nipotens de cœlo semper prospiciens super filios
hominum, ut videat si est intellegens aut requirens
Deum, statim super eredulam de cœlo respexit, et
vacuatis luce luminibus solis radios ministravit.
Expavescens ergo de lumine, quia cernebat quod
non viderat ante, illuminatori suo Christo et inter-
ventrici virginis cum cœteris ostantibus gratias egit,
et sana discessit b.

CAPUT V.

Pari etiam modo, dum Gisila matrona permobilis,
uxor Burchardi, Walachonis ^c comitis filii, que
antea matrimonio juncta fuerat comitis Megingaudii ^d,
orationis causa, ut solita est, cellam virginis adiis-
set, in primis pro se suaque omnibus Dominio sup-
plicavit: dea ericens se et signo Dominicano munier-
tas quas secum detulerat obtulit eulogias. Ubi ven-
tum est ad pauperum Christi eleemosynam partien-
dam, datis cibi stipendiis congruentis, dum etiam
pocula sedula ministraret, vas quod hanipa ^e no-
minatur quo mistio agebatur, inter manus propria-
tum ita exinanitum est atque subductum, ut
nullus assistentium ullo modo scire potuisset qua-
nam ratione perditum esse videretur. Sciebat sane
conscientia propria testa propinatrix, nec quodam
casuali more fore dilapsum, nec a manu dispensa-
trici esse direptum, neque aliqua fraude subductum.
Verum animo æstuabat obliquo, quoniam nil tale
viderat, nil simile auditu perceperat. Mirabatur,
quia oculatum quod prius manibus vectibat, iam
nullo surante vel rapiente carebat. Quid plura? Ubi
horæ diei protensa est dilatio, spes quoque reci-
piendi vasculi mire subducti pariter sublata est.
Igitur completis pro quibus venerat causis, ad sua
dispositio itinere redire conati sunt. Dumque de
pluribus, ut mos iterantium est, inter se sermoci-
narentur et quererent, vasis quoque perditæ mentio
adfuit copiosa. Tum subito eminus quidam ilorum
aspiciens vidit idipsum in medio viae itinere vas
jacere expositum immutatum. Quid tollentes et do-
mino jam dicte curio nimia admiratione afferentes,
una cum eadem gratias retulere gaudentes. A qua
statim loco ad coenobium remiserunt, ut ibi mira-
biliter servaretur ubi Christus per virginem mira-
bilis operatur.

CAPUT VI.

Vicus quidam in Bajoëria regione, pago Chelesga-
885 constitutum Lantgravium Turingiae: cui tom
præfuisse Popponeum probat Henschenius ex Annali-
bus Fuldensibus, Regione et aliis. De Burchardo
ipsa cap. 10.

^a Megingaudus comes, Odonis regis nepos, ab
Alberico ejusque sociis in monasterio S. Sixti quod
vocatur Rotila, dolo interfactus est v Kalend. Se-
ptemb. anni 892, ex Annalibus Mettensisibus.

^b Galli nostrates un hanap appellant vas pocilla-
torum ansa instructum, Germanice *henkapi*.

we, Adaloltestoch nuncupanine vocitatus, multis, mihi quoque ista fideliter scribenti plenissime cognitus, in quo quardam adhuc in vita superstes est muliercula, nomine Asnia, in qua superna miserationis, suffragantibus matris nostrae meritis, quinque evidentissima operari dignata est signa. Nam labili et tremulo corpore tota caduca, insuper obidente obice inflexibilis lingue miserabiliter muta, ad cunctis notum monasterium est adducta, ut ibi inveniret remedium, ubi multi quæsitus inveneret præsidium. Cumque inibi lacrymosas ad Dominum fundaret preces, vox in sublimi auditu est supplicantis, et sociata lacrymis sanitatem corporea, incolumis mulier remeavit ad propria. Sed insipide multorum rusticanorum ac sæcularium mentes, dum dona a Domino et præmia consequuntur indebita, non ad laudes nec ad dignas gratiarum se preparant actiones: quin magis pro dignis munus se coeleste percepisse aestimant meritis, aut certe nullis præcedentibus meritis, sed solum divinae auxilio miserationis. Ita in bono deficiunt opere ut nequaquam stabiles inveniantur in fide. Quod hujus muliercula fortuitus probat eveniens, dum rei gestæ narratur auditus. Veniens namque dominum tota restituta sancti, i fra decem ferme bebbdomadarum circulum nullas, ut opinor, debitas Altissimo retulit grates. Quin potius segnitiae temporalis incuria pressa, mentem lubricam ad caduca reflexit et haud obliviscenda propriae obliterata est sanitatis. Unde post explicatam prælibati temporis quantitatem, dignatus Deus omnipotens salubri castigatione suam communere ancillam, ne tanti muneric felicissimo dono ingrata fore videbatur; quadam nocte hujusmodi visionis eam aggressus est voce: *Cur, inquit, muliercula, jam enim Domino grata, de perceptis tantis beneficiis celesti gratiae hactenus existere voluisti ingrata?* Redi igitur ad mentem tuam omni dubitatione submota, et quid in te deifica virtus sit operata, nubilo cordis deterso recognita; undeque tibi salus indignæ provenerit, curiosissima animi scrutatione pertracta. Et cum incunctanter tuae tenebras ignorantiae diligenter examinatione discusseris, surgens concito gradu, ad Moenheim monasterium perge ibique competenti completa oratione, a Deithilda enstirice ecclesiæ ad operandum propriis manibus aliquid operis accipe, ut scias de reliquo tuae dominæ debitum impendere famulatum a qua insperatae salutis meruisti commercium. Quod si non feceris, scias te proculdubio aliquam in tuo corpore invenire molestiam, ut ipsa vexatio intellectum auditui conferat quem lenis admonitio non regebat, etc. *

CAPUT VIII.

Interea dum hanc operacionem ostendit iuncti sunt a

A crymosis singulatum vocibus postulantes. Quos cum materfamilias Liubila cum devotis Deo famulabus humaniter suscepisset et victus alimoniam misericorditer ministrasset, visum est eis ut suffragia virginis attentius implorarent, quatenus visum a primæ origine inexpertum ejus meritis et precibus adipisci mererentur. Motibus igitur quibus poterant in ecclesiam intrare, et facta oratione votiva tangi sibi exæta lumina oculorum de cambuta ^b virginis potiere. Quod domum factum esset, sensim visus incongitus pervenit ad orbæ, et irradiati radis jubaris lucem crevere gaudentes. Id omnes qui videre et audire mirati sunt, et ei qui solus miracilla magna fecit gratias non modicas retrulerunt.

CAPUT IX.

Quadam die dum ego ad idem monasterium aliquid novi ac desiderabile audire cupiens advenissem, et fidei animo si quid auditu dignum existeret quod ad notitiam perveniret requirerem, adfuerunt duæ ex virginis famulabus Diethildis et Ruathildis quæ meæ satisfacerent voluntati, mihique cum cautione et chartula residenti inter alia hujuscemodi retulere miraculum. Accidit namque, aiunt, ut multorum moris est querentium Dominum et suorum interventiones sanctorum, ut quidam orationis causa Idem oratorium adiissent. Intrantes vero in ecclesiam, dum adoraverunt viventem in sæcula, etiam beatissimæ Walpurgis pronis vultibus quæsiere suffragia. Completoque pro quo venerant voto, insuper accepta benedictione quæ comes in eundo existeret animæ, viatici quoque corporalis eulogiam a matrefamilias accepere. Erat enim tempus abstinenti a carne: et idcirco ea quæ manus largientis invenerat secum animo devoto tulere, scilicet, panem, caseum atque cervisiam. Num ergo ab eis piscis quereretur, et negante qualitativi temporis vice minime adipisci potuisset, onerati sarcina superius exarata iter cœpere redeundi ad propria. Cumque plurima fabulantes comitantium more incederent, ventum est ad locum ubi grata et virentia jumentis gramina pro temporis congruentia invenirentur. In quo exonerato corudem pondere jumentorum, de Dei donis ac datis et benedictionibus virginis percepturi sese in senum viride prostraverunt. Tum is qui eorum sarcinis manum immittere familiarius consueverat, sistarcias ^c evidenter aperiens, . . . miro admodum modo invisum antea et intactum aspergit et sustulit. pisces, etc.

CAPUT X.

Duo a regione Turingia Burchardi comitis milites, Deitharius atque Heio, sacrae virginis quæsiere præsidio adolescentes eorum faminam amissam humane

consecuti sunt veniam. Quo dum prospero itineris calle alaci corde venissent, desiderio potiti priore suis pro piaeulis indulgentiam fusis a fundo pectoris precibus petierunt. Dein altata munuscula altario imponentes, mulierem etiam mutam quam secum a patria adduxerunt, animo devoto et credulo corde Omnipotentis largissime miserationi et virginis commendaverunt munificæ pietati. Illa etiam, quia lingua non potuit, humiliati spiritus contritione indulgentiam postulavit. Peractis pro quibus venerant causis, ad sua redire conati sunt eamdem secum mulam mulierculam ad patriam revehentes. Cumque de ejus exquisita et non inventa salute tristes ad propria repedarent, quadam nocte cum lassa omnes quieti corpuscula tradidissent, ipsa quoque somnifero

* Item duo hic resecatæ.

A pausaret in lectulo, adsuit ei quædam elegantis specie miræque venustatis puella quæ ei flatu placidissimo insuflavit in aures. Quæ statim evigilans et de eadem felici visione curiosa meditatione pertractans, ligata ei solutum est vinculum linguae et modulos promptæ coepit exercere loquæ, referens debitas munerum largitoru laudes qui localis secum in superis sanctis plurima valere donavit in terris. Unde comites et universi qui audiere mirati letisque meatibus proprias reviserent tellures. Sed prudenti animo cogitantes non decere tam evidens miraculam reticeri, notum per suos monasterio sacræ virginis facere studuerunt, ut Dei famulabus et omnibus fideliter audientibus fieret cognitum quod in eadem feminâ divinitus est ostensum. *

LIBER 3 QUARTUS

Complectens alia miracula ibidem patrata.

Volueram hujus opusculi breviloquio metam impone dissolutam: verum concurrentium jugiter mirabilium rerum atque signorum desiderabilis novitas iterumque ad scribendum impellit atque provocat, et ut perfecto opere ad finem usque perducam frequenter invitat. Non enim in initio galeati militis prælantis virtus adscribitur, verum in fine efficacis victoriae virtus cum favore a referentibus propalatur. Dignum est enim ut laus prædicetur in fine, et finis decoretur in laude, Domino dicente: *Qui perseveraverit usque in finem, hic saluus erit* (*Math. xxiv, 13*). Quapropter libelli quarti, Christo favente, exordium capiam, ut et transcursis stylo currente gloriosis sacrae virginis miraculis ad promissum dialogum veniam, et in eo pro ingeniali quantitate admissus sudore decertem. Si quid ergo in hoc opusculo invi-

sum et inauditum lector invenerit, pia mentis inten-

B tione percurrat et Dominum solum mirabilia faciem agnoscat. Non enim membranis adnotata essent, si mirabilia non fuissent. Legimus namque quia signa non fidelibus, sed infidelibus data sunt (*1 Cor. xiv, 22*). Unde credimus in novissimis temporibus atque periculosis multa inaudita operari Christum per suam amabilem virginem vehe prodiga, ut bestiales innumeræ in seculo hominum mentes, quæ prædicantium converti despiciunt verbis, saltē inauditis inclinentur ex signis. Quisquis ergo legere et audire desiderat, cordis si est rubiginem tollat, et dum me vera scribere experimento didicerit, credat sciatque me non signorum esse factorem, verum fidelissimum excipitorem, ut pro hoc labore liberari merear a peccatis, precibus et interventionibus

C virginis

INCIPIUNT CAPITULA .

- I. *De quadam clando curato.*
- II. *Item de alio clando curato.*
- III. *Ubi claudius aliis est sanitati restituta.*
- IV. *De muliere pedibus restituta.*
- V. *Ubi item aliis debilibus pedibus sanatus.*
- VI. *De muto et clando sanatus.*
- VII. *De demoniaca curata.*

CAPUT IV.

Si de omnibus qui illuc incessu pedum potiti sunt claudiis voluero texere orationem, ante deficiet dies quam signorum evidenter plorimorum. Verumtamen ea quæ ad memoriam veniunt non æstimo silentio conticenda, quoniam, ut legimus, Dei narranda sunt opera cuius sunt inexquisita judicia. Ideoque quam-

- VIII. *De cæca, quæ visum recepit.*
- IX. *Ubi cæcus quidam illuminatus est.*
- X. *De alio cæco illuminato.*
- XI. *De illuminatione alterius cæci.*
- XII. *De muliere quæ cibi et potus communem rictum multo tempore non potuit percipere.*

D dam feminam Manswindam ad mentem reducere festinamus, ut ipsa quoque qualiter curata sit enarramus. Ex villa namque quæ dicitur Truthinga adveniens, et medelam corporis animaque in monasterio quærens (erat enim pedum debilitate deformis et inhonesta), diutius ad celum orationis voces et pectore lugubri destinavit, et, ut sui Omnipotens misereri dignaretur, prolixo precatu flagitavit. Cui

* Capitula asteriscis prænotata desunt in textu.

mox divina virtus et miseratio adsuit, et gressum quem perdiderat integrerrimum reparavit.

CAPUT V.

In ipsa villa in qua monasterium celebre situm est, puer, vocabulo Beretgisus, erat in quo vivisca Trinitas ipsum idemque operari dignata est signum. Fuit enim per tres annos gressum ambulatione privatus, ita ut ad nullius fructuosi operis exercitium habilis esse videretur. Quem tollens nimia referta moestitia genitrix, nuncupamine Ratila, ad basilicam detulit salutarem, ibique ante oculos divinæ majestatis exposuit et ejus inenarrabilem miserationem cum lacrymis et gemitu postulavit. Videns itaque de excelso cœlorum habitaculo Dominus mulieris fidem, curavit infantem, et matris precibus fecit ambulantem. Quo auditio, domina utriusque infantulum tradidit eidem ecclesiæ jure perpetuo possidendum, ut ibi quandiu adviveret, servitii jura impenderet, ubi vires ad famulandum recipere meruisset.

Similiter Romanus quidam adveniens et in porticu aquilonari cum carruca in qua delatus fuerat miserabiliter jacens, sequenti die postera ambulandi ineruit facultatem.

CAPUT VI.

Accidit præterea quodam tempore, ut Hildegarda ^a domina, pacifci regis Ludowici filia, orationis gratia cum Luitpoldo famosissimo comite ad jam dictum monasterium deveniret. Non ergo immenor beneficiorum sacræ virginis, præsertim cum sciret et crederet multa ibidem facta esse et pene quotidie fieri miracula, adduxit in comitatu sequenti ab ortu originario mutum, ut, si dispositione superna gratissimum directi faminis donum mereretur percipere, audita apertis crederet, dum visa fidem auditis darent. Luitboldus quoque, ut suspicor, non dispari desiderio tactus, comineantem secum detulit claudum. Ubi dum eadem nocte quiescerent, matutinali veniente synaxi omnes in ecclesiam celeriter festinarunt. Cumque Dei famulæ inibi servientes dominicos cœpissent concrepare concentus, astantibus etiam his qui secum detulere prædictos debiles, mutus soluto vinculo plectri clara cœpit loquelas emittere vox et mirabilem Deum in sanctis suis cordis jubilo collaudare. Et non solum ille, verum etiam omnes qui officio matutinali intererant, omnipotentem Deum collaudabant. Cernens ergo ille quia, ut desideraverat, ita rei eventus impleverat, magno exhilarati cordis repletus tripudio, elevatis in cœlum manibus gratias omnipotenti retulit Deo. Sequenti denique ejusdem felicis horæ momento, et Luitpoldi prætaxati comitis fustifer claudus cœpit exsilire gaudenter, ac Salvatorem suum benedicere

^A congruenter. Idem etiam comes venerabilis, ut cognovit suum quem detulerat claudum exsilem et laudantem Deum, letitia cordis exsultans mirificum beneditix Dominum.

Ut ergo jocunditas gratulantium duorum cumulantius augeretur, duo evidentia et aperta miracula tertium roboravit. Nam quedam cuiusdam clauduli mater, cum vidisset præcentia signa duo esse patenter ostensa, et ipsa suum quem exposuerat lamentabili editu natum subintulit ad curandum. Sic præcedentibus curatis duobus, postremo astantibus universis sanatus est tertius. His ternis duo præcipue desiderantes visis miraculis, redierunt ad sua, ista narrantes e plurimis ^b.

CAPUT X.

^B Quodam itaque contigit tempore, ut pro adunctoris atque in Dei timore roborandis Dei ancillis, ipsum monasterium, juxta morem frequentius consuetum, probus piusque pontifex Erchanboldus visitaret et in eis sanctæ predicationis creditam mellitis labiis sererer annonam. Cumque adhuc in eadem cella consistaret et pro lucrandis Christo animabus attentius desudaret, quidam a partibus Franciæ cum agmine clericorum et pauperum flamina devehementium, et *Kyrie eleison* voce canora cantantium, a nativitate cœcus pauper advenit et nisiibus quibus potuit in basilicam cum conviatoribus introivit. At ubi fixis genibus in oratione fibram etiam cordis erexit, et plus Dominus suam aurem placidam propitiis inclinavit susamque pauperis precem audivit, lumen quod natura negaverat sua mira potentia condonavit. Quo viso, præsul et omnes qui adfuere miraculo laudes in excelsis reddiderunt Deo.

CAPUT XI.

Non incongruum videtur, si sequens præcedenti æquiparetur miraculo, cum cœcus ille fuerit qui, ut diximus, patenter ibi lumen accepit; orbus et iste, de quo series texitur, qui etiam in eadem ecclesia diem videre promeruit. Transeunte namque festiva solemnitate Paschali, dum albaria sequens adveniret hebdomada, Adalbertus comes nominatus a rure Francorum illustrium monasterium petiit. Ubi dum divinum officium stans in basilica cum suis audiret, incognitus quidam adfuit cœcus et inter cœteros stetit adductus. Nec mora, facta ad Deum prece humilima, lux ejus noctem fugavit ab oculis, cernentibus et mirantibus qui aderant universis. Cumque talen in se agnovisset virtutem, Creatori reparatoriique suo retulit laudem: rediensque sanus et incolmis ad patriam illud quod in se divina peregit dignatio, ubicunque potuit, divulgavit.

Cetera omissa.

APPENDIX

De sanctae Walpurgis canonizatione, festis diebus, oleo, reliquiis et locis sacris.

1. Canonizatio. — Sanctimoniales Eistetenses in Vita S. Walpurgis aiunt ipsius canonizationem per Erchanboldum Eistetensem episcopum « obtentam a sede apostolica ; quæ quidem canonizatio facta est, inquit, ipso die apostolorum Philiippi et Jacobi, in quo usque hodie celebratur festum canonizationis ejus. Cujus rei gratia eadem die, omni anno, processio solemnis ab ecclesia cathedrali per episcopum et canonicos fit ad ecclesiam parochialem S. Walpurgis, ibique officium divinum summa cum celebitate a canonicis perficitur, eisque reliquia seu stillicidium (id est oleum) ejusdem sanctæ virginis ad potandum ministratur. » At Bruschius et ex eo Gretserus in catalogo episcoporum Eistetensium scribunt S. Walpurgem ab Otkario episcopo eodem numero ascriptam fuisse nata ac iussu Adriani pontificis. Et quidem Otkarius curavit S. Walpurgis corpus e terra levare. Quo ritu sanctorum canonizatum temporis celebrabatur. Et tamen elevatio S. Walpurgis facta xi Kalend. Octob., non vero Kalendis Maiis seu festo apostolorum Philiippi et Jacobi. Quo nihilominus die « festum canonizationis ac translationis ejus communiter celebratur, » inquit Philippus episcopus in ipsius Vita. Ut ut sit, ad elevationem S. Walpurgis ab Otkario factam intervenisse Romani pontificis consensum non exprimit Wolfhardus ; certe non Adriani qui post Otkarii mortem sedi Romane impositus est anno 884.

2. Festi dies. — Pluribus festis diebus colitur S. Walpurgis. Natalem ipsius v. Kalend. Martii consonant Philippus et sanctimoniales Eistetenses, ipsoque die celebrat Eistetensis Ecclesia. Elevacionem xi Kalend. Octobris factam tamen iv Idus Octob. celebrant nonnulli, aliam translationem Kalendis Maiis. Quia vero « reliquia S. Walpurgis per totum mundum, » ut scribunt sanctimoniales Eistetenses, hoc est, « ad diversas per totum Francorum regnum provincias, » ut in Lectionario Trajectensi, disperse sunt, sit ut quo quaque Ecclesia die illas exceptit celebratatem in ipsius honorem instituerit.

3. Oleum. — De oleo e S. Walpurgis reliquis emanante Philippus agit his verbis : « Pro finali conclusione adnotare decrevimus quod sanctum corpus gloriose Walpurgie virginis in altari publico ejusdem monasterii (de quo infra) caute ac reverenter longe prefatus artista Erbertus (imo Otkarius) recondidit : ubi miracula usque in hodiernum diem continuata feliciter crebrescant. Nam de membris ejus virginis, maxime tamen pectoralibus, sacram emanat oleum quod gratia Dei et intercessione B. Walpurgie virginis exacos illuminat, surdos audire facit, et gressum claudis reddit cunctisque debilibus optatum effectum devote petentibus misericorditer indulget. Quam etiam gratiam curationis ipsi experti sumus. Nam gravi infirmitate ægrotantes ad excidium vita devenimus : et rememorantes gratiam quam B. Walpurgis suis dilectoribus indecider ostendit præcepimus de oleo sacrosanctæ suæ emanationis nobis copiosius afferri, et desiderabiliter hausti phialam plenam ebibimus orantes in hac verba, » etc. « Eadem die criticavimus [id est sudore] sanitatis indicem emisimus], et brevi post tempore sanitati omnimode restituti sumus. Hoc quoque sciendum quod hora celebrationis missarum cum sacramentum corporis et sanguinis Jesu Christi in altari conficitur in quo recondita est, frequentius neconon uherius oleum de sacro corpore ejus distillat.

A Unde hæc hora pro receptione ejusdem olei diligenter observatur. Et si phiale in quibus sacrum oleum recipiendum est non directe vel perpendiculariter distillationi snponantur, guttae ejusdem olei sibi coherent dependentes ad modum botri vel favi mellis, nequaquam in aliud locum decidentes. Sed postquam negligenter corrigitur, et vasa in quibus mundum sacrum oleum recipi debet distillationi aptantur, eidem sine omni cooperatione illabitur. Per quod aperte monstratur ut in vasa munda recipi debat, quia ab immundis locis vel vasis omnino se præservat. Et sepe compertum est quod receptum in vase etiam mundo, si immunde vel irreverenter tenetur, vel ad locum ubi peccata illecebæ perpetrari conveverunt deportetur, omnino evanescit, vel orisicium vasis ipsum oleum nequaquam ad effectum sanationis egreditur. Ex scriptis etiam colligimus et certa relatione fideli-dignorum intelleximus, quod civitas Eistetensis una cum tota diœcesi ecclesiastico interdicto quadam tempore supposita fuerat propter quasdam dannosæ injurias, quas episcopus qui tunc præterat a baronibus terre et incolis sustinuit. Ex tunc liquor sacrae emanationis stillare cessavit usque in diem qua ecclesia restituta esset indeuentata. Et idem venerabilis episcopus cum universitate civitatis indicto jejunio nudipes et absque lieuis ad monasterium B. Walpurgis ascendit, devote ac subnix eum universitate populi sui supplicans ne affectu tantæ benignitatis, sicut est emanatio sacri liquoris, inamplius civitas privaretur. Et accedens ab altare dictus pontifex missarum solemnia astante populo devote peregit, et in confectione sacramenti et ejusdem perceptione sacratissimus liquor, qui infra spatium vii annorum nequaquam distillaverat nec ullo modo. se ostenderat, adeo abunde erupit ut ampullam dimidiæ pintæ capacitatatis vel unius serici [s. serie, quod est vas vinarium oblongum fisticile] adimpleret. Addit Philippus, quod etiam idem sacrum oleum tantæ munditiae ac meracitatis existit ut sine omni corruptione et foeda inoculationis feculentia per ducentos annos servatum consumilis puritatis inventur cum illo quod hodierno die de stillicidio ejusdem sacrae emanationis susceptum est. » Eadem fere testantur sanctimoniales Eistetenses. De hoc olen singularem Tractatum edidit Gretserus, Ingolstadii anno 1610 editum, in quo leguntur haec verba cap. 4 : « Condita sunt lipsana B. Walpurgis virginis. Eistadii in summi altaris lapide duro, solido, excavato et superne concluso eo ipso loco quo a sacrificante sacerdote corpus et sanguis Domini immolatur : ita ut probabile sit hanc tumbam fungi vice sepulcri, quale in omnibus aris consecratis ex ipso consecrationis ritu et prescripto visitur. Infra predictum lapidem est cavitas seu foramen quadratum in quo distillat stillicidium, de lapide superiore qui sacra virginis ossa tenet. Videas. guttas, modo majores, modo minores, nisi aut nucis avellanae magnitudine de lapide supino dependentes, quas omnes excipit late patens argentea concha. » Varia miracula refert Gretserus et ex eo Bollandus quibus supersedemus. Istius olei mentionem facit Wolfhardus. In lib. 1. cap. 9.

4. Reliquie in Parthenone Eistetensi, Mowenheimeri, et alibi. — Reliquiarum S. Walpurgis magna pars servatur in Parthenone sanctimonialium Benedictinorum in editiore urbis Eisteti loco, ubi olim

templum S. Crucis stabat quod postea eo translati sanctæ reliquiis a S. Walpurga nomen accepit. Hujusce monasterii primus conditor est Otkarius sextus, Eisleensis Ecclesie episcopus, quem translationis auctorem fuisse superiorius legimus, instaurator et amplificator Heribertus episcopus xv, cui Leodegarinus seu Leutgarius munificentia sua adfuit, monacharum in eodem loco restitutor, uti ex Philippo aliquis refert Gretserus in Observat. lib. i, cap. 19. Etiam quondam sanctorum reliquiarum portio- nem obtinuerunt sanctimoniales Mowenheimenses, ex lib. i Wolfhardi cap. 9, ad quas plurima refe- runtur facta miracula libris tribos subsequentibus. Particulæ item earumdem reliquiarum Furnis, An- tuerpiæ, Colonice Agrippinæ, aliisque in locis, prout late docet Henschenius in Commentarii prævii § 6 et 7, ubi etiam de variis templis S. Walpurgi con- secratis agit. In quadam ms. Historia Francorum hac leguntur anno secundo Roduli regis Franco- rum, Christi 824: « Eo anno corpus S. Remigii et quorundam aliorum sanctorum corpora Hunnorum metu intra Rhemensis civitatis moenia a suis non- austeris sunt delata: cum quibus etiam S. Galburgis reliquiae, ad quas æpe sunt miracula, sunt ibidem posita. »

5. *Basilicæ et oratoria.* — In templis S. Walpurgi dicatis celeberrimum est Parthenonis Ristetensis, de quo supra. Cœstre in Britannia insula cœnobium erat S. Wilburge, ab Hugo consule, id est comite Cestrensi, constructum, teste Orderico Vitali in Hist., lib. viii, pag. 671. Tunc in ducatu Gelriae ad Wahalim fluvium basilica Walpurgina et collegium canoniconum in ea institutum, anno 1315 Arche-

mum in oppidum ad Rhenum translatum est. Alia duo templo Zutphaniæ in Gelria, et Groningæ qua urbs est Frisiae occidentalis primaria. Nec prætermittendum hoc loco id quod S. Odo abbas Clunia- censis de quodam oratorio S. Walpurgis commemo- rat in lib. ii Collationum cap. 28: « Est ecclesia, inquit, B. Gualburgis in hac vicina nobis regione in qua miracula sunt. Contigit autem, sicut dom- nus Berno abbas refert, ut ejusdem S. Gualburgis reliquie super altare aliquot dies manerent. Sed mox miracula cessaverunt. Tandem vero ipsa virgo, cuidam ex infirmis apparens. Idcirco, inquit, nou sanamini, quia reliquiae meæ sunt super altare Domini ubi majestas divini mysterii sollemniter debet celebrari. Qnod cum ille custodibus referret, tulerunt capsam, et protinus miracula fieri coep- runt. » In palatio Attiniacensi ad Axonam Carolus Calvus exstruxit S. Walpurgis oratorium quod una cum ipso palatio a Normannis eversum est. Pace et quiete Gallis restituta, alia eidem virginis ædificata est ecclesia quam Hugo Campanie comes a Philippo Francorum rege ob connubium cum filia ejus Constantia iniunxit accepit in dotem, ac postea anno 1102 donavit cœnobio Molismensi cui hactenus prioratus titulo subiacet, prout ex Vita Gallica S. Walpurgis ab Spagnolio edita intelligimus. Distat hæc ecclesia et vicus S. Walpurgis dictus, vulgo Saint-Waubourg, altero milliari ab Attiniaco villa quondam regia. Denique in diœcesi Argentinensi Theodoricus comes Montis Pelgardii construxit cœnobium monachorum Benedictinorum in honorem S. Walpurgis quod postea Fridericus I imperator amplificavit.

VOLFHARDI PRESBYTERI PRÆFATIONES IN LIBROS SUOS DUODECIM DE ACTIS SANCTORUM AD ERCHANPOLDUM EPISCOPUM EISTETTENSEM.

(Apud Pezium, Thesaurus Antidot. ex Cod. Tegerus.)

Præfatio in lib. I seu mensem Januarium.

Passiones beatorum martyrum digna piaque ve- neratione celebrantes, qui spretis instantis ærum- nose vita oblectamentis, siderea regna penetra- runt, felicis cum agone certaminis sanctissimæ Martinae virginis aliorumque martyrum et confessorum virginumque mirabili cursu, certamine glo- rioso, triumpho fortissimo actuque folgenti, libet e pluribus plura decerpere, ut et eorum audientibus brevi commento nota sint actus et passio, hujusque voluminis devitetur extensio, dum mens interius compendiosa lectione reficitur, et corpus exterius labore nimio non gravatur. Licet enim tanto opere indignum me fore non ambigam, tamen, quia plus labor felici cursu peragitur, Domino adjuvante et facultatis copiam largiente, vestrisque, Pater Erchanpolde, orationibus fultus, injunctum opus ag- gradior.

C Incipit liber I Kal. Januarii. Beata igitur Martina cum esset sublimis genere, etc.

Præfatio in lib. II seu mensem Februarium.

(Hanc nunc dare non possum, cum codex Te- gernæcensis ad manum non sit, neque hic mensis in codicibus Mellicensibus amplius reperiatur, ex quibus reliquias in menses singulos Præfationes dein- ceps exhibeo.)

Præfatio in lib. III seu mensem Martium.

Duobus cœpti operis duorum mensium libellis, Deo favente, explicitis, invocato Jesu boni sacra- tissima nomine, tertius tertii curriculi Exordium poscit, ut ipso sermonis modulos ministrante, et operis efficaciam exhibente, orationumque sanctorum, quorum hic memoria commendatur, interve- niente solamine, pervenire mereatur ad calcem, eique placeat qui se initium fidelibus propalavit et finem.

Præfatio in lib. IV seu Aprilem.

Hactenus, Pater egregie et pontifex summe, sanctorum peragendo opuscula Patrum, trium præcedentium librorum breviter conta congerie, restat ut sanctis pro nobis, de quibus sermo agitur, interpellantibus, vestrisque præbentibus meritis, ad quarti initium veniamus. Ideoque lectorem cervui imploramus, ut, dum sulcando cuncta rimatus fuerit, quæ sunt catholica et probata retineat, quæ autem minus idonea, resecet et abradat, sciens nos nostro sensu nulla excogitasse anilia, quin potius ex Patrum libris excerpta nostræ agglutinasse paginæ. Quod si contigerit, vigilanter agat, ne sanctorum arrepta temeritate scripta dilanians nostra transcurrat.

Præfatio in lib. V seu Maium.

Raphaelis archangeli, Tobiae beato cœlitus destinati opera divina cunctis nuntianda, monitis sacris audivimus, qui et levamen sanctorum mirabiliter contulit, et ad cœlos patrata ejus domus benedictione rediens verba salutis impendit. Idcirco et nos pro modulo valeudinis nostræ Christus in sanctis suis, quamvis rei criminibus, collaudamus, quia sanctos in Christum consistere credimus. Ipse enim fuit eorum in agone victoria; ipse, ne desicerent, protectio valida: ipse post triumphum corona, ipse eos repromissa ditavit et gloria. Offeramus ergo in domo Domini non aurum, non argentum, non vestes pretiosas, sed pilos caprarum tantum, et petimus ut merito nobis collata sanctorum portio nostra sit in terra viventium. Legimus namque viduam pauperculam duo minuta gazophylacio præbusse.

Præfatio in lib. VI seu Junium.

Evolutis hujus opusculi quinque præcedentium librorum compendiis, quibus, Patrum scripta scrutantes, pauca de pluribus scribendo perstrinximus, nunc, Christo propitio, ut ad sexti initium veniamus, et consequens ratio postulat, et vestra, sacratissime præsul, hortatio cogit, quæ nos ad scribendum semper impellit. Laborem namque impendimus, verum ad laboris effectum pervenire nequimus, nisi ipse præstiterit qui pro se laborantibus in sine præmium reddit. Unde et nos ab ipso postulamus auxilium, et paginae figimus stylum.

Præfatio in lib. VII seu mensem Julium.

Evoluto multorum intervallo dierum, quo sæculari onere prægravante, et mundilibus e latere stimulantibus curis, arreptum jam pridem opusculum calcetenus pertrahere minime quivimus, suspensus te, antistitum gemma, licet inutiliter, reddimus. Æstivi namque temporis virtus, dum spicidi ruris suprema ignicoma fronte perurit, sœpe etiam leonina sauce intima ipsius venarum fluenta prælambit. Verum volente temporum rota dum canities hiberna propinquat, absorptos pene prius latices ad proprios violenter sinus invitat. Sic et, Pater, hactenus fistulae nostræ vena peraruit, et penitus

A nihil invenit. Imminente ergo hiemis tempore fuisse repetimus. Et quoniam hydria nobis non est, et puteus altus est, et neque in quo nosmet hauriamus, omnimodis habemus, petanus ab eo qui dixit: *Qui sitit, veniat ad me et bibat, delectabilem haustum, et inveniemus hauriendi effectum.* Et quoniam nostri non est bibere in profundum calamo tantum flexa cervice demiso, studeamus ipso propitiante sugendo trahere poculum, et sextum sexti mensis a Januario capiamus initium.

Præfatio in lib. VIII seu mensem Augustum.

Legimus Augusti nomen ab augendo vocabulum accepisse. Ideoque misericordiam auctoris omnium imploramus, ut ipse qui sanctos templum suæ habitationis instituit, et eos sibi diversorum esse elegit, in nos eorum opitulatione piissima, benedictionis munus infundat, et iter cœptum ambulare concedat, pabulum verbi benignus impendat, calatum siccum suæ pietatis rore perfundat, et Augusti initium capientibus, scribendi dona contribuat, et cumulando potentissimus augeat, et quoniam ipsius est opus, ipsius magnificetur et virtus.

Præfatio in lib. IX seu mensem Septembrem.

Quoniam Deo adjuvante Augusti mensis ferventia rura transivimus, et de fonte paterno, quidquid potuimus, sugendo contraximus, restat ut umbras Septembbris tepidi, licet laboraturi, sollicitius requiramus. September enim soni diffinitio, quod septimus sit, ab imbre congrue nominatur. Unde nos sepius misericordiam sancti Spiritus imploramus, ut imbre sue fluidæ pietatis cœptum opus infundat, et feliciter ad finem usque perducat, quantum eius virtus operis et nobis peccatoribus præmium sit laboris.

Præfatio in lib. X seu mensem Octobrem.

Præceptis obtemperantes vestris, pontifex vere beate et in sæcula memorande, novem mensium dies Kalendarios totidem voluminibus, quanta potuimus, commendatione perstrinximus, et in pratibus uberrimis flosculantes dulcia mella transivimus, suavi tantum nitore contenti, et graminum exiguate pro viribus operati. Cogit etiam nunc vestre imperium dignitatis, ut decimus liber nonum subsequatur, ei promissionis prioris exigit debitum, dum mandat arctius ligere stylum. Adjuvet igitur ipse, a quo liber sumit exordium, Remigius Pater noster et suorum et omnium fidelium populorum.

Præfatio in lib. XI seu mensem Noverbrem.

Mense nunc Christo favente aggressuros Novembrium, sanctorum nos adjuvet intercessio omnium, quorum sub una celebritate ipso die Kalendarum sacrosanctum veneratur solemnum. Si enim juxta apostolum Jacobum *multum valet deprecatio justi assidua*, quanto magis sanctorum omnium unita et intercessio pia! Nos nempe hoc indigni existimus opere et sanctorum benignissima intercessione. Tamen qui peccatores justificat et exaudit, verbum

more desiderantis aperto contribuit, qui super justos et injustos affluentissime pluit, ipse a summo est potens stillam emittere, et linguam aridam clementer infundere.

Præfatio in lib. XII seu mensem Decembrem.

Duodenarium numerum esse perfectum ratio ipsa astruit veritatis, dum in sanctorum prophetarum apostolorumque catalogo sacramum fore demonstrat. Duodecim typicos namque fontes Moysen cum populo legimus invenisse in eremo, et bis senos Iesum lapides Jordanis sustulisse a fluvio. Jesus quoque noster firmissimos et limpidissimos lapides duodecim de legit apostolos, ut compaginati angulari lapide murum fabricarent Ecclesiae. Ex quibus quia unus

A contractus ab ordine cecidit, ne dispendium persecutio pateretur, ipsa (quem) sacravit Veritas, numerum reparavit.

Duodecim quoque mensium cursu rota volvitur anni, quibus gesta pugnæque sanctorum aures fidelium erigunt, mentesque spirituali edulio passunt, et ad amorem coelestis beatitudinis trahunt. Nos etiam quia hujus opusculi nostri seriem explicito libro undecimo, ac si hactenus aggerando contulimus, ne imperfectio perfectione culpetur, Christo proprio duodecimi initium capiamus, ut, dum ad calcem felicique cursu pervenerit, ipse landetur, qui et suis facundiæ sermonis munificis tribuit, et in numero et mensura et pondere artifex omnium omnia statuit, et statuta benedictione dicavit.

CARMEN DE SANCTA WALPURGE

AUCTORE WOLFHARDO,

(Apud Canisium, Lectiones antiqu., tom. II.)

Filia regis erat, sed egenam se faciebat
Dives ut in Christo regnaret semper in ipso;
Quam sit chara Deo monstrant miracula crebro;

B Quæ meritis ejus confert de virgine natus,
Ex ejus tumba manat sacra pectoris unda
Servæ namque Dei lux splenduit illa....

ANNO DOMINI DCCCXCIX.

ANAMODUS

ECCLESIAE RATISPOENSIS SUBDIACONUS.

MONITUM AD OPUS SEQUENS.

(Apud Pizium, Thesaurus Anecdotorum novissimus, tom. I, part. III, pag. 192.)

Præclarus est, inquit eruditissimus Mabillonius in Itinere Germanico, tomo IV analectorum prefigo, Codex Traditionum, scriptus ab Anomoto, dicatusque Ambriconi episcopo, vel ut nobis videtur, Aspero episcopo Ratisponensi, qui secundum quosdam anno 886, Carolo Crasso adhuc imperante, Ambricho seu Ambriconi in ea sede suspectus est. Certe A. episcopus, cui Anamodus hoc illustre monumentum dicavit, utrumque admittit. Fuit hic Anamodus Ecclesiae Ratisponensis subdiaconus, ut discimus ex lib. II, cap. 29, ubi exstat communatio inter Ambrichoneum episcopum et Anamolum, in qua placuit cuidam rubricundo clero, nomine Anamodo, religioso videlicet subdiacono, quasdam res proprietatis sue sibi ad commodum perdúcere. Talem igitur, inquit ipse Anamodus, proprietatem, quamli piissimi regis Arnulfi donatione idem Anamodus in possessionem accepit in pago Westermannomarcha nuncupato juxta Prointala, in loco Reitinpooch, in comitatu Engildeonis comitis, ad S. Petrum, principem apostolorum, sanctum martyrem Emmeramnum cum mancipiis VII con-

C tradidit, atque alligavit, in manum Ambrichonis ren. ep. et advocati ejus Gerberti et Gundberti, etc. Actum ad Menzingah. Huc Anamodus ipse, qui, ut ait in præfatiuncula ad A. episcopum, plurimas scendas traditionum atque concordiorum nec non et commarcarum colligens, in unum collectarioli hujus corpusculam complexuit atque conclusit, quatenus errore submoto facilius, cum necesse foret, per capitula unentata hanciscerentur et cognoscerentur. Codex ex quo hoc monumentum, quo forte prestans Bajoaria non possidet, edidimus, sine dubio autographus et authenticus est, exaratus in membranis in-4. In eo nulla charta saeculo IX recentior reperitur, nec ejus ope res tantum Bajoarie, sed etiam Austriacæ insinuiter illustrantur, quod pluribus locis, si otium esset, demonstrari posset. Cæterum his tribus diplomaticis codicibus utique satis iis factum fuerit qui Codicis diplomatici, ab Udalrico Babenbergensi collecti, editionem tam vehementer, etiam post repetita cujusdam aduersus nos scripta, contendunt. Nam et lectiorem Udalriciani codicis partem,

que in Germanicis diplomaticis versatur, longe hic commendatiorem et pleniorum habent: et reliqua omnia necdum edita, etiam ea que ille in publicum efferrit quan indignissime latit, in alio quodam nostro Codice Diplomatico-Historico-Epistolaris, prelo proprium jam parato, habebunt. Supprimimus itaque integrum Udalriciani codicis editionem, nequaquam ob allatas ab adversario ratione, quae viros doctos et eruditos non potuerunt impeditre, quo nos minus ardenter ad exsequenda prima consilia publice ac

A privatum cohortarentur; sed propriece ne eadem melioris notae monumenta semel integra et plena, qualia in his tribus codicibus Emmeramensibus a nobis producta sunt, et iterum mutata et truncata atque adeo inutilia, quo modo ea in codice Udalriciano existant, eodem integre recuso edere cogamur. Que ratio nostra si quibus viris eruditis minus probetur, nulla re alia opus est, quam ut suam nobis voluntatem publice demonstrent.

ANAMODI SUBDIACONI RATISPOENSIS TRADITIONUM SANCT-EMMERAMMENSIVM, LIBRI DUO

Quibus chartæ donationum, commutationum, commarcarum, concambiorum et complacitationum, ad imperiale monasterium Sanct-Emmeramense ord. S. Bened. attinentium, et sæculo Christi nono conditarum, continentur.

(Prodierant primaria in locem ex codice autographo, in eodem inclyto monasterio a servato, studio et opera P. Bernardi Pez, Benedictini et bibliothecarii Mellitensis.)

VERSUS ANAMODI.

Præsulis hic pulchram venerandi cernite formam
Qui nobis sacro sepe faveat merito.
Cujus honor mundo late præfulget in ample,
Cujus amor cunctis dulcis adest populis.
Est humilis, mitis, reprobo fit denique fortis,
Qui pascit cunctos semper alendo suos.
Cujus et idcirco laudem credo fore in alto,
Nam quæ vox populi est, est etenim Domini.
Corde quidem Christo, necnon eum corpore tuto,
Deservit prompte nocte simulque dic.
Cui Deus omnipotens, mundi qui regmina ponis,
Præmia de factis redditio plena bonis.
Istius et parvi specialia dona libelli
In carnis capiat, spes ubi vera patet.

PRÆFATIUNCULA ANAMODI.

Excellentissimo domino A. episcopo ANAMODUS, humillimus famulus.

Vestrarum igitur mentem quoniam in omni librorum studio eteroque divini cultus mancipata semper inluere cognoveram, hoc opusculum ultronea voluntate pulcherrimis sanctitatis vestre manibus presentare conabar. Plurimas quippe schedas traditionum, atque concambiorum, necnon et commarcarum colligens, in unum Collectarioli hujus corpusculum complexui atque conclusi, quatenus errore submoto facilius, cum decesseret, per capitula antenotata nanciserentur et cognoscerentur.

TRADITIONUM EMMERAMMENSIMUM

LIBER PRIMUS.

CAP. I. — *De commutatione Hludowici regis quorum-dam clericorum.*

In nomine sanctæ et unice Trinitatis. Cunctorum liquefact industriae fidelium, quorūcunque obtutibus hæc Chartula intuenda porrigitur, qualiter piissimus rex Hludowicus, pater videlicet Karlomani, quemdam clericum, nomine Gundpertum, de ecclesia sancti Petri apostoli cum suo quolibet clero commutavit. Largiente igitur clementia sua prædictum Gundpertum sibi accepit, ut euni ob remedium anime sue liberum, atque ab opere serviī securum præcepto auctoritatis sue efficeret: quod etenim misericorditer ita peregit. Econtra autem donavit clericum sunū, nomine Elefantem is manum sanctæ Dei ecclesiæ paulo ante nominatae ac venerabilis episcopi Ambrichonis. Porro eidem Gundperio, quia utilior et majoris ingenii fuit scribendi, neconu et legendi, addidit rex prudentissimum quæ subsequenter referam. Nam donatione sua donavit in manum prædictæ sanctæ Dei ecclesiæ ejusdemque provisoris novalia quæ sunt contra monasterium ad Uderida et contra nemus medium, quod ibidem obvium exstat. Omne vero quod noviter in eodem loco agrorum vel pratorum extirpatum est ex integro illuc transfudit, ac eidem adjacentia in parte orientali postea in commutationem allaxavit. Illo autem in tempore Wulfo ministerialis regis fuit, princeps super omnes forestas. Subjectus quoque ejus, nomine Wichad, hæc ad perficienda et investienda dirigebatur.

CAP. II. — *Traditio Ekkiperti comitis.*

Igitur in Dei nomine. Ego Ekkibertus, per misericordiam Dei comes, pro remedio animæ meæ et remissione peccatorum meorum, ut in futuro veniam consequi merear æternam, tradidi atque vestivi vassum meum Deotpertum, qui manere videtur in pago qui dicitur Folfeld, de rebus proprietatis meæ quas habere visus sum in pago, vocabulo Rangewi, infra ipsum erenum, quidquid mihi in eodem loco traditum fuit ubi duo flumina quæ vocantur Piparodi, confluunt, ut ipse supra dicens meus missus Deotpertus easdem res quas prædixi cum omnibus integris ad monasterium sancti Salvatoris ^a quod est constructum juxta fluenta Rehtratanze ubi in Dei nomine Adalwinus episcopus vel abba præesse videtur, pro animæ meæ remedio tradidisset, atque revestisset de eadem re Adalwinum episcopum. Tunc Deotpertus venit vassus atque missus Ekkiberti co-

Amitis ad idem cœnobium quod Adalwimus episcopus gubernare videretur in pago qui dicitur Swalavelda, et eamdem rem tradidit, atque Fridaherius conscius ejus exinde fidjussor exstitit secundum legem eorum, astantibus his quorum hæc nomina sunt: Erchanloh, Muriholf, Herimot, Reginfrid, Leidrat, Adalpreht, Gisalfrid, Perger, Wolfhart, Herirat, Wico, Altani, Irminfrid, Halpdurint, Amalger, Einhart, Egispreht, Rihpold, Otfrid, Adalram, Gisalpreht, Meginhart, Meginfrid, Deotolf, Sigihart, Engilhart. Hi viderunt et audierunt hanc traditionem factam, atque eamdem vestituram Adalwino episcopo. Postea venit Adalwinus episcopus ad eundem locum, vocabulo Piparodi, una cum testimonialibus suis et interpellavit Deotpertus Rodfridum, ut cum revestiret secundum Ekkiperti comitis iussionem: qui statim ita fecit, et ipse Deotpertus de eadem re Adalwinum episcopum et Erchanlohum advocationum suum revestivit coram testimonialibus quorum nomina subter inseruntur, cum omnibus adficiis, cassis, vel scuris, terris, campis, silvis, pratibus, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus et immobilibus, molendino, quidquid in eo loco de re propria habere videbatur. De commarca vero ex orientali parte usque in commarcam Deotkarii abbatis, australi etiam parte usque in communarem Gundpertii, ubi ipsi signum fecerunt, et perrexerunt in communarem Gundpertii, et contradixit Gundpertus Adalwino episcopo et Deotherto partem quamdam inter flumina duo, nomine Piparodi. Et postea consideraverunt Gundpertus, et Hurih atque Gozmar: et partem quam contradicabant ad Salvatorem pro illorum animæ remedio tralididerunt. Parte meridiana millaria iii, aquilohe millaria ii. Facta vero vestitura venit Odilwart cum duobus aliis suis, Pezirone, Reginwarte, et cum aliis quorum nomina sunt: Reginhoh, Arphert, Adalolf. Hæc nomina testimonialium qui hanc vestituram factam viderunt: Napuhhi, Hunrh, Gundperht, Gozmar, Fridaperht, Otrib, Heriwic, Rantwic, Rodfrid, Petto, Peronzan, Frohnolf, Kipaho, Eccho. Facta autem anno Domini incarn. 810 in ipso loco qui dicitur Piparodi.

CAP. III. — *De Marca ad Chamba.*

Anno Dominicæ Incarnationis 819, et sexto imperii Hludowici Augusti, ac tertio episcopi Baturici, venit Baturicus episcopus ad Chambe, ubi cella ipsa construeta est super flumen quod Regan dicitur, in-

^a Vide infra, cap. 45.

ter duas aquas, id est, inter Gewinaha, et Marclaha, et habebat secum Rodoldum venatorem, necon et Bettone vicarium, scilicet et missum Hattonis comitis, nomine Hiltirochum, quem ipse Hatto commiserat ad eundem Chambe locum, ut audiret qualem ipse episcopus cum illis vicinis haberet rationem qui commarcam sancti Petri apostoli et beati Emmerammi martyris injuste sibi met usurpaverunt. Venerunt etiam et illi qui injuste eamdem commarcam, ultra quod debuerant, extirpaverunt contra legem. Id sunt Ratpreht, Scurz, Engilmunt, Tago, Rihhart, Liupger, Meio. Et coepit episcopus Baturicus inquirere ipsam commarcam totam per omnia, quemadmodum eam Tessilo dux renovans anterioris traditionem beato restituit Emmerammo pro sua suorumque anima parentum. Et cum hinc et inde plura loquerentur tam qui injuste possessam et proprieptam eamdem habuerunt quam hi qui iterum beato Petro et sancto Emmerammo justitiam suam cupierunt juxta legem Beoariorum, surrexit Baturicus episcopus et Rodolt una cum Bettone et Hiltiroho, et venerunt primi:us contra occidentem ad illam stirpem quain Gewinahare injustam usurpatam habebat, usque ad ipsum rivum Gewinaha, et ibi dixit Rodolt et Betto quod commarca Baturici episcopi debuisse esse ad illam domum Dei, contra meridiem sursum juxta rivum usque ad illum locum, ubi ipse rivus exoritur, et inde Rodolt et Betto duxerunt Bitricum episcopum contra orientem usque ad Marclaha. Et dixerunt quod commarca ipsius episcopi Baturici deberet venire in medium rivum, hoc est, in Marclaha. Et inde duxerunt eundem episcopum ubi ipse rivus in eodem monte oritur. Et dixerunt Rodolt et Betto: ista commarca debet esse per istum medium montem Bosun, id est de eo loco ubi Marclaha in Regan fluvium cadit, usque ad jam dictum locum contra meridiem, et deinde per medium montem in orientem usque ad eum locum ubi Gewinaha exoritur; et inde in orientali parte ipsius aquae usque ad flumen Regan ubi ipsa Gewinaha introit in Regan. Tunc dixit Rodolt et Betto: Nos audemus hoc dicere et confirmare, etiam si fuerit coram Domino imperatore, quod ista omnis commarca, sicut hunc eundem episcopum Baturicum circumducentes consignavimus, debet consistere cum omni justitia ad sanctum Petrum et sanctum Emmerammum in traditione ducuin qui istam patriam possederunt. Hæc sunt nomina eorum qui audierunt rationem istam, et cavalicaverunt illam commarcam, et fuerunt in ista pireisa, die Mercurii xix Kal. Jan. Baturicus episcopus, Welo presbyter et monachus, David presbyter et monachus, Folrat presbyter, Couperht presbyter et monachus, Hunrik monachus. Item Rodolt, Betto, Hiltiroh, Inno, Baldram, Pillinc, Meiol, Fridaperht, Welagrim, Cotaperht, Avo. Item Cotaperht, Amalperht, Radholf, Irminolf, Baldrih, Irinuperht, Mauri, Waltrih, Unlaz, Cunzo, Folchuni, Ogast filius Bettonis, Willibato, et cæteri plurimi. Ellinhard scripsit.

A CAP. IV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Egilosum.*

Fructuosa valde ac nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum opportunitate partium. Hæc etenim modernis temporibus crebrius ac crebrius piissimorum licentia regum consicitur frequentissimeque inter nobilium substantias atque ecclesiasticarum rerum portiones contingere solet. Proinde ergo quidam vir nobilis, nomine Egilosus, tradidit ad sanctum Petrum apostolum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talen proprietatem quam habuit juxta fluenta Labara et juxta locum qui dicitur Perc in manum Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Helfrici. Id est: areas iv, Pomeria ii, terræ arabilis jugera clx, Pratorum jugera l, silvæ fructiferæ jugera lxxxii, molam i, nibilque extra dimittens, viis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus quin omnia ex integro illuc transfludisset. E contra vero Helfricus atque Ogo cum consensu domini sui episcopi tradiderunt eidem nobili de rebus prædictorum sanctorum, id est ad Talachirichum, aream i, terræ arabilis jugera cccxx, pratorum l, silvæ fructiferæ jug. vi, molendinum locum i, et viam ad illius ecclesie introitum in latitudine pedum vi, extra dimittens autem eamdem ecclesiam, ac areolam i, et territorium juger. xxx, atque extra eas inquisitiones, quidquid præceptum fuisse. Cætera vero omnia præfato Egilosso in propriam jure perpetuo possidendum contradiderunt. Testium quoque nomina sunt hæc: Patho, Ogo, Papo, Sigipold, Nanzo, Fastmot, Machelm, Wiçram, Lantperht, Rihker, Amalperht, Ato, Engilperht, Rothart, Engilscalh, Lansfrid, Swidker, Adalhoh, Rikkeri, Egilhelm, Elindeo, Rodmunt, Anthat, Heriwic, Walto, Wegalanzo, Inno, Peregher, Oipertb, Fernando, Lantpertus autem frater ejusdem Egilos et Adalhun vassus episcopi fidelissores et vestigores extiterunt.

CAP. V. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Arndeonem.*

Nonnullorum comperit industria fidelium præsentis concambii qualitatem quod secundum antiquam quæ olim apud homines inoleverat consuetudinem peractum est hoc modo. Igitur quidam vir nobilis nomine Arndeo tradidit ad S. Petrum apostolum ac martyrem Dei Emmerammum, in manu videlicet Ambrichonis venerabilis episcopi et vicarii ejus Ogonis talem proprietatem quamcum conjugi sua consequebatur in vico Hartinga nuncupato, id est casam cum curte, terræ arabilis jugera xxx, Pratorum carrd. x, mancipia vi. E contra vero præfatus episcopus et vicarius ejus Ogo tradiderunt eidem nobili et conjugi sue, nomine Totæ, illud beneficium ad Tauna, id est, casam cum curte, ecclesiam et quidquid in ea habebatur. De terra arabili habas iii, pratorum carrd. xiii, mancipia xxxvi, ea videlicet ratione, quatenus id pos-

siderant usque ad obitum suum. Post autem redi- A gatur ad pristinum sanctorum locum jure per- petuo.

CAP. VI. — Commutatio inter Ambrichonem ep. et Otkarium episcopum.

Fructuosa valde, et non solum honesta, sed etiam nimirum utilis consuetudo jam olim inter homines iuoleverat commutandi scilicet quasdam res pro commoditate utrarumque partium. Hac igitur ratione convenit quædam commutatio inter Ambrichonem videlicet Reginensis Ecclesie episcopum et Otkarium, Eustatensis Ecclesie presulem. Tradidit itaque Otkarius et advocatus ejus Wicpotus talem proprietatem ut a rege assecutus est ad Zullingon, et ad Mammingon et ad Ustarlingon, et mancipia xx, quorum nomina sunt haec : Raimunt, Ribholf, Adalmot, Otmar, Adalperht, Otmunt, Rodilo, Alprat, Liupcundo, Wolfliup, Arnhilt, Gozpirc, Wasa, Swanahilt, Perhetger, Rihni, Alpwiz, Altrat, Eparhart, Cundperht, ad sanctum Petrum. E contra vero praefatus Ambri- cho episcopus et advocatus ejus Rateldus tradiderunt una cum consensu famulorum Dei ibidem servientium Otkario predicto episcopo talem hereditatem ut Teuit quidam nobilis ad S. Petrum pro remedio animæ sue contradidit ad Perga et ad Egivila, scili- cet in proprietatem habendam, et mancipia iterum xx, quorum nomina sunt haec : Wolfsolt, Ilina, Cundigart, Ruodilo, Wolfsolt, Ribholf, Rodflat, Popo, Purman, Adalgosz, Nendilo, Alphilt, Ata, Reginhart, Frowi- hilt, Isanhart, Machelm, Adalswind, Heimo, Odal- perht. Et (ut haec commutatio et commoditas am- barum partium inconclusa permaneat, placuit testes adhibere quorum nomina hic sunt insignita : Fritilo, Papo, item Papo, Wolfdregi, iterum Wolfdregi, Erchanperht, Chuniperht, Reginbold, Irminolt, Reginolf, Otachar, Adalger, Masso, Patager, Odal- perht, Arfrid, Machelm, Olperht, Hartrib, Mahalfrid, Irminolt, Otachar, Heimperht. Actum est in Regina civitate juxta altare S. Petri, anno Incarn. Do- mini 863.

CAP. VII. — Donatio Hludowici regis de Maninsea.

In hac igitur notitia continetur qualiter Lantper- tus abbas Hludowicum regem postulavit, interce- dentibus Ernusto et Adalperto, ut ad monasterium sancti Michaelis (quod est constitutum ad Maninseo in eleemosynam suam perdonaret quendam lacum, nomine Aparinesso), cum omni foreste circumja- cerente ad utilitatem servorum Dei qui in eodem monasterio Domino servire student. Ipse vero rex ob mercedem animæ fecit ita, et donavit ad S. Mi- chaelem supradictum lacum et forestem, ut nullus

A lacum fluit, usque ad eum locum ubi Iscula in Tru- nam cadit, ut absque ullius contradictione ille- constaret; et ex alia parte terminum haberet usque ad Wizinpah ubi et ipse in Atarseo vadit, et ad alium Wizinpah usque dum ipse in Trunam decurrit, ita videlicet, ut nemo alienus in hoc lacu piscari auderet neque in supradictis locis venationem exer- cere, sed pleniter ad supradictum archangelum constaret. Hæc donatio facta est ad Bantesdorf anno Domini 829.

CAP. VIII. — Commutatio inter Ambrichonem episco- pam et Amalpertum.

Fructuosa valde et nimirum rationabilis olim inter homines instare cooperat consuetudo commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate par- tiuum. Hoc etiam regum celeritudo, cum in diversis terrarum locis homines eodem usu utebantur, maxime in ecclesiasticis rebus fieri decrevit et quin- que hebarum supplemento id constare permisit. Proinde igitur quidam nobilis, nomine Amalpertus, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum proprietates suas, quas ad Perga, et Hasalpah atque Gamminchova habere visus est. In areis namque ac domibus cum universis simul ædibus, exceptis autem servorum mansiunculis, reliqua vero omnia ad supradictum sanctum contradidit atque transfludit, terris cultis et incultis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, nihil quidem pretermittens, sed cuncta ad sanctum bis predictum tradidit in manu Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Antarboti. E contra vero idem advocatus cum consensu episcopi tradidit prænomi- nato Amalpero de rebus sancti Emmerammi ad Drudpah ecclesiam unam, et areas iii cum omnibus appenditiis earum, territoriis, pratis, pascuis, aquis, silvis, necnon cum integro pariter termino illuc pertinente. Actum est autem in præsentia episcopi, assistente ei Egilpero, Deotperto, Faramundo, presbyteris et monachis. De canonice vero, Erem- perto, Ermanoldo, Germundo, presbyteris. Testes quoque sunt per aures tracti Harahad, Gerperht, Poso, Adalhun, Folcpold, Reginperht, Folger, Richolt, item Riholt, Ato, Gammo, Egilolf, Helfsrib, Faramunt, Waldger, Liutprant, Liuthart, Rihmunt, Perehtrib, Freso, Reginhoh, Rasfolt, Nordheri, Gregorius, etc.

CAP. IX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilpertum comitem.

Omnium noverit industria fidelium quibuscumque per hujus chartulæ assertionem manifestetur intelli- gentia qualiter præsens (commutatio) pro ambarum

contra vero magnificus præsul ejusque advocatus prædictus de rebus sancti Emmerammi in codem loco tradiderunt supradicto comiti Engilberto prætorum jugera xxv, in proprium perpetualliter habendum. Isti autem sunt testes qui hoc viderunt et audierunt: Framrib, Wicbad, Pernhart, Perehgoz, Nanzo, Egilpreht, Engilhelm, Helmrib, Hartnand, Galahelm, Plidker, Gotascalch, etc.

CAP. X. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Alawihum presbyterum.*

Fructuosa valde et honesta ac nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet res quasdam pro ambarum commoditate partium. Eo igitur tenore ac ratione quædam commutatio convenit inter Ambrichonem Reginensis Ecclesæ venerabilem episcopum, et quemdam nobilem presbyterum, Alawihum, cancellarium Rotoldi comitis venerandi. Tradidit namque præfatus presbyter pariter cum suo advocate in manum episcopi et advocate ejus linmonis talem proprietatem ut habuit ad Ottarpah, nihil extramittens, sed totum ex integro in potestatem sancti Emmerammi transfundens. Et ad Hacinhoſa aream unam et jugera duo. E contra vero tradidit prædictus Immo una cum episcopo jam dicto ex rebus S. Emmerammi talem proprietatem ut Poppo quondam ad sanctum Emmeramnum contradidit in loco nuncupante Holzhusa, Alawihio scilicet in proprietatem jure perpetuo possidendam, nihil extramittens, sed totum ex integro, silvis, pratis, paseuis, aquis, aquarumque recursibus et viaruin redditibus fortissimo tenore transfudit. Vestitores vero Ratoldus, et Berehtricus et Immo fuerunt. Et ut hæc commutatio firmior in perpetuum et incoavulta permaneret, placuit testes adhibere quorum nomina sunt: Albrat comes, Polo, Cundpold comes, Herrant, Perehtrih, Ratolt, Snelhart, Garaheri, Reginperht, Fridaperht, Kepahart, Somperht, Hunnih, Hisso, Helmger, Hiltrib, Grimuni, Gomerib, Sigiwunds, Cotascalch comes, Odalhart. Actum est autem in civitate Regina anno Dominicæ Incarnationis 871, indictione 4.

CAP. XI. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Baldricum diaconum.*

In creaturis igitur nulli animantium datur sensus pro æterna remuneratione præmeditari posse seu qualem habeat beatitudinis portionem sine fine manentis pro factis bonis, nisi tantum animali ratione degenti, id est homini. Hanc igitur ecclesiasticus vir, nomine Baldricus, non est oblitus sensibilitatem, sed valde utiliter de futura animæ sue mercede præcogitabat considerans divinum quod dicit: Date terrena ut acquiratis æterna. Eodem hic præfatus venerabilis vir instictus eloquio tradidit quamdam pecunia sue partem ad sanctum Emmeramnum in manum reverentissimi præsulis Ambri-

tur Rorpah ei remitteretur usque ad finem vite sue, et ut post obitum suum eadem proprietas perpetuo jure in potestate S. Emmerammi permaneret una cum illa pecunia quam donavit; id est: calix cum patena argent., Lectionar. ii, Missal. ii, librum Hymnarum, Gradal. ii, Nocturnal. ii, lib. Can. i, Psalterium i, Passion. ii, Officiale i, Collectarium i, Pœnitentiale i: servum videlicet et ancillam, hoc est, Adalböh et Inma, cavalli vi, et fetus qui ex eis post factam donationem fuerit; in illa proprietate cum ceteris omnibus ad sepe dictum sanctum Dei martyrem stabilius armigerque pertineant. Quatenus hæc complacitatio Brinior fiat, testes per aures tracti sunt quorum nomina subsequentur: Heriperht, Avo, Helsrih, Jacob, Erchanfrid, item Jacob, Salmon, Sigiperht, Erchanperht, Rupo, Cundachar, Erchanpold, Oto, Nidhart.

CAP. XII. — *Commutatio inter Baturicus episcopum et Sigimodum abbatem.*

Postquam orthodoxus vir sanctæ memorie Baturicus episcopus et Sigimundus abbas pauca inter se conventione facta tale concambium fecerunt, ut idem venerabilis præsul ipsi abbati in beneficium concambii concessit servos quos habebat ad Perendorf, et abbas e contra donavit quod ille possidebat juxta fluenta Labara. Contigit, ex parte Sigimundi, ut servi quos ipsi episcopus in concambium dedit injuriam sustinerent, et saepe reclamarent ad præfatum pontificem; quamvis hæc mitis idem audiret episcopus, voluit tamen dissensionem devitare, et ad ipsum abbatem loqui rogavit ut injuste contumeliam non patuerent servi ab eo quos in concambium accepit. Sed tamen nullo modo illud emendare volebat. Dum hæc ita se haberent, Baturicus episcopus juxta rationem condignam non serens animæ injuriæ causam servorum suorum venit cum amicis et hominibus ad supranoimatum vicum obvia ipsi abbati. Et cum sedissent, facto silentio cum convenientia Baturicus præreddidit prior eidem abbati cum serula sua concambium quod ab eo accepit, et abbas cum baculo suo eodem modo reddidit episcopo concambium quod cum illo gesserat. Et sic placitum quandoque se habere conduxerant; ut, si quando quid inter se de causis ipsius querere voluissent, hoc tunc in caput constituisserint. Ibi fuerunt presentes Oto, Kamanolf, Rodolt, Swartzlob, Pillunc, Uzant, Cundheri, Pern, Erchanpold, Jacob, Marcho et alii. Actum est in vico supra scripto, an. Domini 829.

CAP. XIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Gundpertum.*

Fructuosa coadunatio et nimium utilis consuetudo inter homines olim inoleverat commutandi videlicet non solum ob locorum opportunitatem rerum facultates diversarum, sed forte, quod magis fore exi-

ritas, et ita usque ad quinque hobarum supplementum constare concessit. Hoc autem numero expleto, si qualibet commutatio desideretur perficienda, haud aliter quam praecepto annuloque prefatæ magnitudinis firmetur. Ex hoc etiam cuidam nobili viro, nomine Cundberto, complacuit quādam proprietatis sue vicissitudinem peragere. Tradidit quippe ad S. Petrum apostolum, sanctumque Dei martyrem Emmeramnum in manum Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Ogonis talem proprietatem qualem habuit ad Purpah, id est domum cum curte, ecclesiam et in ea capsam argenteam, altare argento parat. 1, alia 11, lapidem altaris argenteam, parat. 11, calicem cum patena argentea, crucem argenteam 1, Missale 1, Lection. 1, albam 1, casulam coccineam 1, thelam 1, thuribulum seneum 1, tintinnabulum 1, campanam seneam 11, pomarium 1, vineam 1, molam 1, vivarium 1, inter terram arabilem et prata hobas xiiii, silvae jugera cx, mancipia xi, id est Ratkis, Motuni, et filia ejus, Perehtwar cum filio et filia, Ciliga et filii ejus duo, Deotpure, Nordpold. Ad Haspah hobam 1, ad Sulzphah hobam 1, et molam 1. Haec etiam ad superiorum locum pertinent. Nihil ergo praetermitteus in risis rivorumque decursibus, poscuis, silvis, sed omnia ad predictos sanctos tradidit atque transfudit. Ea siquidem ratione, si beneficium quod ad Filesa habuit ei in proprium regis praeceptio donetur, id est, casam cum curte, ecclesiam, et in ea altare 1, palliolum 1, terre arabilis hobas v, pratorum carr. xii, silvae jugera xxx, molam 1. Et ibi prope in eodem termino hobam 1 quam Jacob advocatus in Megilone et fratre ejus Hungario lucratius est, pratorum jugera viii, ad Hasalpah vero quod etiam illuc pertinet, casam cum curte, terræ arabilis hobas ii, pratorum carrad. viii, silvae jugera v. Ibidem autem ad Filesa cui subsequentia appendent, sunt mancipia xi, id est, Welspero, Ratpoto, Heimpreht, Liutfrid, Otfrid, Anthal, Kisalof, Somni, Helmadrud, Mahlind, Chenipreht. Isti sunt autem testes auribus tracti traditionis ante nominati Gunderti: Ogo, Avo, Adalhun, Karaheri, Rodheri, Hittipero, Hitto, Erchanperht, Marcho, Lantperht, Liutperht, Folcrih, Ascrib et alii. Actum est ad Rockinga sub queru quæ contra ecclesiam est, anno imperii Karoli super Baarios et Francos primo.

CAP. XIV. — *Complacitatio inter Erchanfridum episcopum atque David.*

O quam caduca et fragilis hominum generatio quæ procul dubio misera morti semper sit obnoxia, et quam jocunda cœlestis vita, ubi erit sanctis sine fine beatitia! Haec ego David summa intentione mentis perpendens trado quasdam res proprietatis meæ in locis nominatis ad Perge et ad Egiwila, quidquid in illis locis habeo cum mancipiis xxv ad S. Petrum ubi Erchanfridus venerabilis episcopus Dei Ecclesiam regere dignoscitur, eo tenore et ea ratione ut capellam ad Alarespuc, et si superstes socii

A sui Werinperi fieret, illud beneficium ad Biuchheim usque ad finem vite sue possideret, et postea omnia emeliorata ad S. Petrum sine illius contradictione permaneant. Et, ut firmior et certior haec ratio posteris consistat, placuit testes adhibere. Babo com. Meginhart, Ratolt, Masso, Elii, Epo, Sigimot, Odalperth, Walah, Avo, Jacob, Albrich, item Jacob. Testimoniales Waldker, Ogo, item Ogo, etc.

CAP. XV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Adalpertum.*

Fructuosa valde, necnon et nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi scilicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Ille tenore et hac ratione convenit inter Ambrichonem venerabilem episcopum et Adalbertum quemdam virum nobilem quasdam causas commutare. Tradidit namque advocatus episcopi Puolo cum sensu et jussu præfati episcopi et omnium monachorum S. Emmerammi martyris Christi talem proprietatem ut Wolfheri ad predictum sanctum tradidit in Frundorf jure perpetuo possidendum. Contra etiam tradidit in Reitnoph Adalpertus talem concapacitatem, et proprietatem quam in illa concapacitate habet, convenienter ad causas predicti sancti Emmerammi, quatenus sine ullius contradictione ad sanctum Dei pertineret perpetualiter. Facta est haec commutatio anno Domini 866, indict. 43, in loco nuncupato Perehantesusa in præsentia jam dicti episcopi et Rodolfi comitis.

CAP. XVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Chrestingum.*

Plurimorum sentiat industria fidelium, præsentium videlicet atque futarorum per relationem mei humillimi breviatoris qualiter reverendus Dei cultor Ambricho congruam commutationem cum quolibet campione nobili, nomine Chrestingo, peregit. Hic itaque robustus et ingenuus vir tradidit ad S. Emmeramnum martyrem Dei, in loco qui dicitur Cheleheim, de terra arabili jugera xxii, et de silva satis pulchram portionem. Ut plerisque arbitratur, ejusdem silvae sunt jugera xx, vel amplius. E contra vero venerabilis sanctæ sedis episcopus Ambricho una cum advocate suo Cundberto redonavit eidem prenotato nobili de rebus sancti Dei Emmerammi totidem jugera de arabili territorio aqualemque silvae portionem in loco Arnhelmasova nuncupato, uterque inter se utilitatem vel commoditatem locorum conquerere studentes, sicut et fecerunt. Quatenus firmior existat a posteriorique melius credatur haec complacitatio, placuit duas chartulas inde exhibere patrio tenore scriptas, ac testimonialium nomina innotare qui sunt Ascrib, Adalhun, Cota-perht, fraterque ejus Irimperht, Helfrih, Paldrub, Cundhart, Arperht, Strupo, Hiltiprant, Rafolt, Engilpero, Odalscalch, Odalhart, Reginger, Cundperht et Ribho frater ejus.

CAP. XVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ogonem.*

Deo gratias quod valde utilis et nimium fructuosa olim inter homines inoleverat consuetudo et adhuc plerumque apud quosdam nobiles bene cauteque frequentatur commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium. Deinde complacuit fidelibus episcopi Ambrichonis ut illum instigarent ut fecisset unam commutationem cum fidele suo Ogone qui habuit bonas res, comparatas in proprietatem, bene pertinentes ad fiscos supradicti episcopi. Tunc Ogo constiebatur eo modo se fecisse, si bene restitueretur sibi. Et statim episcopus consuluit monachos atque canonicos, si voluntas illorum esset. Et illi dixerunt quod bene esset, si antea misisset suos fideles, et investigaret quae pars melior esset. Tunc jussit episcopus Egilperio praeposito, atque Avoni advocate, et Wolfshohu clero et Deotfrido vicario, ut perrexissent, et investigarent atque emensurarent subtiliter cum pertica. Placuit illis, et indicaverunt episcopo eo modo quo invenerunt de proprietate Ogonis de terra arabi et de silva jugera CLXXXVIII. Quod debuit episcopus e contra dare, fuerunt jugera CXXXIII. Tunc dixit episcopus ut meius fuisset, si interrogasset dominum suum regem, quomodo sua voluntas esset. Tunc dixit rex eo modo fieri sicut licentiam dedi, ut commutatio esset usque ad quinque holas. Haec dictio a rege dicta est in Ilibus Junii. Postea convocavit dominus episcopus Ambricho suos monachos, atque canonicos et alios fideles suos, et fecerunt commutationem illam. Tradidit itaque supradictus Ogo ad S. Emmeramnum in presentia servorum Dei et advocati ejusdem ecclesie nomine Avonis in loco qui dicitur Puohhusa casam cum curte, et de terra arabi jugera LXX, et de silva jugera X, et ad Punninchova jugera X, et de silva jugera XXXIX, et ad Munolfinga casam cum curte jugera XXX, et de silva jugera XX. E contra quoque Avo advocate præfati episcopi tradidit jam dictio Ogoni de rebus S. Emmerammi in loco qui dicitur Matinga casam cum curte, et de terra arabi jugera CXXXIII. Isti sunt qui presentes tunc aderant de monachis : Egilperht, Faraman, Deotperht, Regisfrid, Adalgor et cæteri sere omnes. De canonicis Sandrat, Ermanolt, Erchanperht, Wolfshoh, Rodlt, Nihholt, etc. Postea episcopus et sui fideles precepérunt Avoni advocate et Ogoni ut perrexissent ad concilium comitum ad Eitaraha ibique testes tracti assent per aures. Hoc fuit in presentia Chuniperti comitis, et Cundopoldi comitis, et Rumoldi comitis. Isti testes sunt ibi tracti : Reginhoh, Pazrhl, Nihhart, Rodmunt, Liudhart, Eparhoh, Wihmunt, Arhart, Perabtholm, Pern, Erchanpold, Rodmar, Erchanfrid et cæteri.

CAP. XVIII. — *Commutatio inter Berehtgundam et Grimharium.*

Cunctorum industria fidelium agnoscat qualiter Berehtgund venerabilis matrona et Grimheri commutationem convenientem fecerunt. Tradidit itaque

A Grimharius ante nominatus nobilis ad S. Emmeramnum terræ arabis jugera XXX, et de pratis carrad. XIV in loco Stinpah nuncupato in manum Perehtgundæ atque advocati illius, nomine Lantberti. E contra vero illa Perehtgund ipseque advocatus Lantbertus, episcopo honorabili Ambrichone licentiam concedente, tradiderunt de rebus S. Emmerammi eidem nobili Grimhario ad Immiperc de terra arabi jugera XXX, et de pratis carrad. XII. Isti quoque ejusdem gestæ rei testes existunt anibus tracti : Strachol, Hunolt, Deotolt, Sigimunt, Meiol, Hunger, Amalger, Oiperht, Reginhart, Deotcoz, Ermenperht, Ruodolf, Petilo, Hamadeo, Engilwart, Reginolt. Actum autem in Stinpah primo anno Karolomanni regis serenissimi

CAP. XIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Winichonem.*

Fructuosa valde, non solum honesta, sed nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet pro commoditate utrarumque partium. Hac igitur ratione tradidit Winicho quidam nobilis ad S. Emmeramnum proprietatem suam quam habuit ad Puocha et ad Stupinga nihil extra dimittens. E contra vero cum licentia Ambrichonis venerabilis episcopi et consensu fratrum Isan advocate episcopi prædicto Winichoni ex relijs S. Emmerammi tradidit, in loco qui dicitur Buohleh, domum cum curte et ædificiis, de terra arabi jugera LIII, de pratis carrad. XII in proprietatem possidentam, et quidquid exinde pars parti contulerat liberam in omnibus habeant potestatem sine alicuius contradictionis obstaculo. Et, ut firmius haec commutatio a posteris credatur, placuit testes adhibere quorum nomina sunt haec : Folcrat, Masso, Immo, Leitprant, Wiebold, Waninc, Jacob, Adalscalh, Pazrhl, Albrhl, Altmar, Truogilo, Adalunc, Rafolt, Gotsfort, Swapilo, Meginhart, Teorotnand.

CAP. XX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ellinpoldum.*

Fructuosa valde, et non solum honesta, verum etiam nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Hac siquidem ratione convenit inter venerabilem episcopum Ambrichonem et quendam nobilem Ellinpoldum ista commutatio. Tradidit itaque præfatus Ellinpoldus ad S. Emmeramnum in manum prædicti episcopi et advocati ejus Apponis de rebus proprietalis sue ad Perga aream unam et pratum unum ad molinam instituendam. E contra vero jam dictus advocate cum licentia episcopi tradidit Ellinpoldus de rebus S. Emmerammi partem aroæ ad Hedingah, id est, in longitudine perticas XII, in latitudine duas. Et ut haec commutatio firmior esset et a posteris melius crederetur, placuit duas chartas uno tenore conscriptas inde exhibere et testes adhibere quorum nomina hic sunt : Erchanperht, Grimperht, Amalperht, Petilo, Oimar, Erchanhart, Amalrib, etc.

CAP. XXI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Reginpertum.*

Fructuosa valde jam olim inter homines et utilis nimium inoleverat consuetudo, scilicet ut res suas pro commoditate ambarum partium commutarent et utrinque, quod sibi contiguum esset, sunerent. Hac igitur considerata ratione nobilis quidem Reginpertus Ambrichonis venerabilis episcopi vasallus quasdam res quæ sibi ex conjugis suæ nomine Wicbirgæ, consortio in hæreditatem cesserunt, in provincia Baoariorum in pago Tonogewa, in villa Tuncilinga, id est, locum ædificii desertum, de terra arabili jugera xviii, prata ad carradas xv, de silva jugera c. vias, aquas, vel quidquid in illo loco visus est habere, tradidit a: i: sanctum Dei martyrem Emmerammum, supra dicto accipiente episcopo advocatoque suo Cundperio. Et e contra eisdem tradentibus accepit de sancti supra dicti martyris rebus locum quemdam qui dicitur Puoh, prope curtem quæ vulgari vocabulo vocatur Tan Monachorum, id est Ecclesiam, curtem cum pomerio, de terra arabili quæ ut dedit jugera xlviij, prata ad carradas xv, de silva jugera iii, et quidquid in eodem loco prius in beneficium visus est accepisse, ea videlicet ratione ut ipse et posteri ejus, vel cuicunque donare vulerit, hæreditario jure perpetualiter possideret. Denique, ut hæc insolubilior esset traditio, placuit ex utraque parte testibus. Norico more auribus tractis affirmari, quorunq; etiam nomina, ne quis error posteros invaderet, congruum duximus ascribi : Cundpertus, advocatus Ambrichonis episcopi, qui, ut supra dictum est, hanc traditionem pariter cum episcopo et accepit et fecit. Teste Helfrico, Durincho, Waltungo, Askarico, Rodhario, Deotmaro, Rihpaldo, Rihperto, Cundhardo. Et ut nullum omnino foret ab utrisque partibus impedimentum, placuit duas assignari chartulas. Quippe unam in bibliothecam sancti martyris reponi, alteram vero a Beginperto jam supra dicto teneri. Actum est autem presente episcopo jam sæpe nominato ceterisque quam plurimis anno Domini nostri Jesu Christi 879, inductione 12, regnantibus clarissimi regis Hludowici filiis Carlomanno, Hludowico, Carolo, anno 4.

CAP. XXII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Eckihardum.*

Fructuosa valde, et non solum honesta, verum etiam nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Hac siquidem ratione convenit inter venerabilem episcopum Ambrichonem, et quemdam nobilem Eckihardum ista commutatio. Tradidit itaque praefatus Eckihardus ad S. Emmerammum in manum praedicti episcopi et advocati ejus Adalrici proprietatem suam quam habere visus est in loco qui dicitur Stargina, et servum unum. E contra vero jam dictus advocatus cum licentia episcopi tradidit ad Ewistun jam dicto Eckihardo de rebus S. Emmerammi de terra arabili

æquali mensura et de pratis carradas iii. Et, ut nœ commutatio firmior esset et a posteris melius credetur, placuit duas chartas uno tenore conscriptas inde exhibere, et testes ashibere, quorum nomina sunt hæc : Rihhart, Sigiperht, Hehnperht, Engelperht, Marcholt, Eparhart, Kepahart, Erchanpold et cæteri quanplurimi.

CAP. XXIII. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Gundbatonem diaconum.*

Comperiat, imo etiam liquido pluriuum industria fidelium quorunq; auribus per præsentem chartulam subsequens traditio et complacitatio manifestetur, qualiter diaconus quidam venerabilis, nomine Cundbato, pro remedio animæ suæ cogitavit.

B Speravit namque, quod et omnino credendum est, si de rebus terrenis sauctas Dei ecclesias ditaret, ut inde sibi corporalis cura ac animæ salus æterna amplificaretur. Quapropter ergo divino cogitatu instantius tradidit proprietatem suam, quam habuit ad Quartinaha juxta Bilosaseo, ad sanctum Dei martyrem Emmerammum, domino suo Arnolfo filio regali permittente a quo eam in possessionem accepit. Tradita est autem prædicta proprietas ab eodem venerabili Gundbatone pro domino suo Arnolfo et pro se in ipsam aram S. Emmerammi in manum videlicet Ambrichonis reverentissimi præsulis et advocati ejus Gundberti ; id est, ecclesiam S. Joannis evangelistæ cum omnibus pertinentiis et adjacentiis suis, cum curte et parochia, et cum omnibus illuc concessis, mancipiis, agris, cultis et incultis, pratis, pascuis, silvis, decimis, aquis aquarumque decursibus locis illis traditis, id est, ad fluvium Salam quod Fropert jam olim in beneficium habuit et ad Velih, ceterisque omnibus mobilibus et immobilibus. E contra vero præfatus Gundpertus advocatus consentiente domino suo episcopo tradidit de rebus S. Emmerammi ante nominato Gundbatoni venerabili diacono quod Chezil Dux jam quandam pro remedio animæ suæ ad prædictum sanctum condonavit juxta amne qui dicitur Raba; ea scilicet ratione, quatenus idem Gundbato-ambas res illas firmiter atque utiliter possideat usque ad obitum suum. Post vero integriter cuncta ad sæpe jam dictum Dei sanctum redigantur et restituantur. Et ut hæc auctoritas traditionis firmior habeatur, subnotati testes per aures trahuntur : Polo, Jacob, Reginhoh, Solomon, Eckirih, Adamar, Avo, Fastmot, Gotaperht, Irmpert, Heripold, Unlaz, Dernhart, Herrant, Engilscath, Erchanperht, Reginhart, Strupo, Hungis, Ambricho, Liutperht, Sigihart, Vicker, Patto. Item Avo, Switker, Gammo, Adalrib, Salacho. Insuper etiam juxta ipsam Aram prædicti sancti ille episcopus eidem Gundbatoni licentiam concessit, ut mancipia S. Emmerammi quæ ultra Rabam fuga sunt inquirat, et capiat et in easdem res ecclesiae constituat, ut post obitum suum, sicut supra diximus, cuncta emeliorata ad sanctum Dei martyrem Emmerammum revertantur.

CAP. XXIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ernustum.*

Concambium inter Ambrichonem episcopum et Ernustum quendam venerabilem virum. Dedit igitur Ambrieho ep. de rebus sanctæ Ecclesiæ jugera xxvi in loco qui dicitur Gundpatinga. Et e contra dedit Ernustus de rebus proprietatis suæ jugera xxviii in loco qui dicitur Preitpruanin, ea videlicet ratione, ut si quis successor jam memorati episcopi hoc concambium mutare conaverit, tunc potestatem habeat Eruost res suas convertere quoconque voluerit. Et hæc nomina circumstantia, atque audiendum : Erchenmar, Willihelm, Wichart, Anthelm, Eigel, Reginhart, Herilung, Anzo, Gundpold, Gerolt, Drudolt, Martnid, Helfsrib, Eckirih, Weladeo, Ato, Ermanot, Rodeog, Merimuz, etc.

CAP. XXV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Richelimum.*

Fructuosa valde, et non solum honesta, verum etiam nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pre ambarum utilitate partium. Haec siquidem ratione convenit inter venerabilem episcopum Ambrichonem, et quemdam Dominicalem servum Rihhelimum ista commutatio. Tradidit itaque prefatus Rihhelimus in manum supradicti episcopi et advocati ejus Hahardi de rebus proprietatis uxoris sue pratum unum habens jugera xii, et de arabili terra jugera viii que sunt sita juxta cellulam que dicitur Dehtapeta. E contra etiam jam dictus advocatus cum licentia episcopi tradidit jam sepe dicto Rihhelmo de rebus sancti Petri de arabili terra jugera xx que sunt sita prope villam que dicitur Winzara. Et ut hæc commutatio firmior esset et a posteris melius crederetur, placuit duas chartas uno tenore conscriptas inde exhibere et testes adhibere quorum nomina sunt hæc : Kaganhart, Ciliman, Pezo, item Ciliman, Odalperht, Engici, Eiorib, Plidker, Salacho, Alpgoz, Amatheri, Sono, etc.

CAP. XXVI. — *Traditio Avaluna.*

In Dei nomine tradidit Avaluna ad S. Emmeramnum mancipia x quorum nomina sunt : Leva, Kerhart, Paldrib, Folerat, Willirib, Deotperht, Willipure, Reginpold, Cotaperht, Kisalfrid. E contra vero Immo advocatus et Ogo tradiderunt de rebus S. Emmerammi prædictæ Avalunæ in proprietatem mancipia v, id est : Unroh, Helidolf, Snelhart, Hitto, Egilwih. Hi sunt testes : Ogo, Masso, Epuco, item Epuco, Wago, Isanpero, Adalperht, Rodolt. Actum est ad Potinreinna.

CAP. XXVII. — *Traditio Ratharii cujusdam Romani.*

In nomine summi Dei notum sit omnibus Christianæ religionis hominibus, talem scilicet causam scire volentibus, quod ego Ratheri pro futura mercede cogitans ac servitii mihimet placiti memor, propriam ancillulam meis videlicet laboribus acquisitam, nomine Ellinpurgam ad altare Dei, quod

A constat dicatum in honore S. martyris Einmerammi tradi propriaquamque post obitum menm illi loco dicavi. Quippe ea ratione, ut inde patrocinium ac defensionem speraret, atque per singulos annos nihil plus quam quatuor denarios persolveret, reliquum quoque vitæ hujus tempus proprio dispensaret arbitrio. Denique tres filios meos, quos mihi supra nominata genuit mulier, nomine Alawinum, Johannem, Bernhardum, liberos atque ab omni servitutis humanæ vinculo securos reliqui. Fratribus quoque meis presentibus, nomine Allino et Alawino, et in ultraque re, id est femineæ liborumque libenti animo consentientibus. Actum autem hoc coram civibus urbis regiæ Ratisponensis quorum nomina cernuntur in subjecto : Lantolt subviciarius civitatis, Adalpero exactor telonei, Odalman, Egikof, Ratker, Wolfrid, Ratcoz, Huntolf, Otwin, Welo, Wachilo, Adalrat, Enoi.

CAP. XXVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Rihcowonem.*

Fructuosa valde et nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pre ambarum commoditate partium. Hoc quoque quidam nobilis, nomine Rihcowo, non prætermisit, sed etiam tradidit ad S. Emmeramnum proprietatem suam quam habuit in illa marca ad Menzinph in manum Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Garabarii. E contra vero idem advocatus cum licentia episcopi tradidit prædicto Rihcowoni de rebus S. Emmerammi ad Talamazinga terræ arabilis jugera viii, et nemusculum unum. Iste autem sunt testes concambii hujus : Unlaz, Erchanfrid, Askarib, Deotmar, Helfsrib, Sigifrid, Tinto et cæteri.

CAP. XXIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilmarum et fratres ejus.*

Nonnullorum comperiat industria fidelium quicunque auribus hujus chartubus injuncta fuerit notitia qualiter Ambrieho reverentissimus præsul, et quidam vir nobilis, nomine Engilmarus, germanique ejus, Mezi videlicet atque Vitalis pro ultramque utilitate partium communionem perfecere præsentem. Tradidit namque prædictus puer Engilmarus cum fratribus suorum consensu ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum tamē proprietatem qualem habuit ad Menzinph, nibil extra dimittens nisi tribus carris ligna sumenda ac pastum porcis xl. Cætera vere omnia sine ulla contradictione ad prædictos sanctos contradidit in manum Ambrichonis vener. ep. et advocati ejus Gundberti; id est, casam cum curte, marcam silvæ bonam, terræ arabilis jugera xliii, pratorum carradas xxx et servum unum, nomine Othelnum. E contra autem præfatus magni meriti episcopus et advocatus suus Gundbertus tradiderunt eisdem viris nobilibus de rebus S. Emmerammi ad Sallahopit casam cum curte, ecclesiam et quidquid in ea fuit. Terræ arabilis jugera xlvi, pratorum carradas xxx, silvæ

lucos n^o et servum unum, nomine Egliwolum. Sunt etiam testes hujus commutationis auribus tracti: Ogo, Adolf, Avo, Strupo, Siazo, Helfrih, Hartwie, Truhthad, Hawart, Unlaz, Chestinc, Engilperht. Actum coram Engildeone comite et Engilmaro abbat^e, regnante Karolo imperatore.

CAP. XXX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Salamannum.

Fructuosa valde et mirabiliter utilis olim inter homines inoleverat consuetudo commutandi videlicet quasdam res pro ambarum opportunitate partium. Item quoque Salomanno eisdam nobili viro imitandum complacuit suam fidelerit praecogitando commoditatem. Tradidit namque paulo superius nominatus nobilis ad S. Dei martyrem Emmeramnum proprietatem uxoris sue Adalburne, consentiente illa, qualem ad Menzphā hereditario jure habere visus est, in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Helfrici. Hoc est, in territorio culto et inculto, silva ejusque termino, pratis, aquis et earenis decursibus, necnon et omnia quae ibidem habuit ex integrō ad predictum sanctum tradidit atque transfudit. E contra vero praeſul et predilectus advocatus de rebus S. Emmerammi tradiderrunt eidem nobili territorium ad Reitinhob quod Otmar iam quondam tradidit ad sanctum jam sape dictum. Testes autem hujus commutationis sunt hi: Avo, Strupo, Rupo, Ogo, Hahart, Polo, Unlaz, Hiltipero, Hatto et ceteri.

CAP. XXXI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Rathardum et fratrem ejus.

Igitur fructuosa valde et plurimis consuetudo utilis jam olim inter homines inolescere coepit commutandi scilicet quasdam res propter ambarum commoditatem partium, quod et nunc magis magisque, maxime autem apud nobiles frequentatur. Hoc ergo quidam generosi viri, uterini videlicet fratres, vocabulis nuncupati Cundbart et Rathart, ob suam utilitatem præterire noluerunt. Nam hi præfati viri tradiderunt ad S. martyrem Emmeramnum in manum Ambrichonis vener. ep. illiusque advocati nomine Gundberti in loco Atinga nuncupato curtes duas cum totidem domibus, terræ arabilis jugera LXX et noval. jugera X, de pratis ad carradas XXV, de silva bene provisa jugera XX, et molinam unam. E contra vero prænotatus cultor venerabilis et advocatus ejus de rebus B. martyris Dei Emmeramni tradiderunt illis nobilibus, quippe ad Totinaccharon Cundhardo casam cum curte, de rure jugera LII, de pratis carrad. I, et Rathardo casam cum curte, territorii jugera XLII, pratorum ad carrad. XII, de silva jugera III, in loco qui Vekkinga vocatur. Et, ut hoc stabile permaneat in futuro a posterisque melius credatur, placuit duas chartulas pari tenore scribere.

CAP. XXXII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altoldum diaconum.

Nonnullorum comperiat industria fidelium quo-

A rumenque auribus hujus chartulæ inseratur notitia. Tradidit igitur diaconus quidam venerabilis, nomine Altoltus, ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum talem proprietatem qualem habuit ad Atinga in manu videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Wicramini, id est terræ arabilis et pratorum jugera XXX, et fraticles ad extirpandas jug. XV et eo amplius. E contra vero predilectus advocatus, nomine Wieramnum, tradidit de rebus S. Emmerammi cum licentia domini episcopi eidem venerabili diacono terre arabilis jugera XXX, ac silvæ jugera VI, et pratorum carradas IV et aream I. Et hoc est juxta lacum qui dicitur Munituna, quatenus præfatus sanctos suarumque rerum provisor illud possident ad Atinga, et ille placidae præstantiae diaconus illud B firmiter obtineat ad Munituna. Et, ut hæc commutatio ita firma persistat, placuit duas chartulas parti tenore conscriptas exhiberi cum testibus subnominalis, id est Polo, Adolf, Avo, Strupo, Karaheri, Cotaperht, Helfrih, Liuthart, Waltunc, Erchanperht, Hungis, Adalhun. Actum autem ad Rockinga, presente Engilmaro, et Hittone abbatibus, ac Sandrato, archipresbytero atque Reginone diacono.

CAP. XXXIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Lantpertum.

Nonnullorum noverit industria fidelium qualiter reverendus Dei cultor Ambricho concambium cum quodam manumisso, nomine Lantperio, peregit. Ille namque vir nuper ante nominatus tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum proprietatis suæ de terra arabi jugera CL in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Helfrici, et hoc jacet juxta castellum Erilinga nuncupatum. E contra vero predilectus advocatus cum consensu episcopi tradidit eidem Lantperio de rebus sanctorum, quos prænotavi, terræ arabilis jugera CXXXIII in loco Eidrateshusa nuncupato. Et ut hæc commutatio srimior habeatur, plaeuit duas chartulas uno tenore conscriptas exhibere.

CAP. XXXIV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Adolsum.

Per compendiosum hujus chartulæ narratum ejuspiam affectum commutationis pandere conabor omni aurem accommodare volenti. Tradidit ergo vir quidam nobilis, nomine Adolf, ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum in manum Ambrichonis vener. ep. et advocatorum ejus, Helfrici videlicet atque Gundberti, proprietatem suam quam habuit ad Husun, id est terræ arabilis jugera LXIII, easam cum curte, horreum quoque, atque pomarium, pratorum carradas IX, silvæ jugera XXV. Necnon etiam omnia quae sua sunt eidem loco appendentia ad predictos sanctos contradidit atque transfudit. E contra vero Helfricus et Gundbertus eum consensu episcopi tradiderunt predicto nobili Adolfo de rebus sanctorum in loco Altaha nuncupato casam cum curte, horreum, pomerium, terræ arabilis et pratorum jugera LX, et terminum in silvam.

copiosum. Iujus autem traditionis testes sunt Polo, Avo, Strupo, Heidsfolc, Gataperht, Irmpelht, Perehtrib, Isanperht, Sindperht, Adalhun, Hiltiprant, Patarib, Ipuhe.

CAP. XXXV. — Commutatio inter Ambric ionem episcopum et Polonem.

Multorum agnoscat industria fidelium qualiter quidam servi quarumlibet suarum rerum, dominis scilicet magistrisque suis non contradicentibus, commutationem peregerunt. Dedit ergo Polo vicarius regis dimidiata bobana Cotabaldi filii Kaganharli ad Chuningsdorf, et aream i et pomerium i servo S. Petri, nomine Rinconi, in manum ven. ep. Ambrichonis, atque advocati illius Helfrici. E contra vero advocatus Polo ante nominatus presente episcopo dedit bobana unam aequaliunque unam Binconis servi S. Petri Cotabaldo famulo regis in manum Polonis in villa quæ vocatur Tanhusa. Hæc ergo commutatio facta est Ambrichone episcopo permittente et Polone in domo episcopi inter Erilapah et Menzinpah constructa.

CAP. XXXVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Posonem.

Olim igitur utilis et fructuosa inter homines consuetudo subolescere coepit, commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium, quod et moderni siquidem plerumque peragere conuentur crebrius ac crebrius commutantes vestigia imitando antecedentium patrum. Id etiam quidam nobilis vir, nomine Poso prætermittere noluit, sed propter utilitatem suam tradere studuit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum quamdam partem proprietatis suæ, quod et perficiebat. Hoc est, ad Perga et Hasalpah inter agros cultos et incultos, pratorumque terminos jugera cxviii in manum quoque venerabilis Dei cultoris Ambrichonis ep. et advocati ejus Adalhuni. E contra vero idem venerabilis præsul suusque advoeatus de rebus S. Emmerammi ad Hedinpah et Tecchinpah tradiderunt præfato nobili aequali partem agrorum atque pratorum. Et ut firmius in futuro permaneat traxerunt testes quorum nomina sunt: Ogo, Adolf, Sindperht, Tevit, Grimperht, Embricho, Engilmari, Otachar, Ribker, Helfrich, Albrich, Gammo, Petilo, Unlaz, Cotahelm, item Embricho.

CAP. XXXVII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hahardum.

Nonnullorum cognoscat industria fidelium, quorumcuque auribus hujus chartulæ injungature effectio, quam utiliter ac honeste commutatio subsequens perficeretur. Karolus igitur imperator licentiam donavit cuidam nobili, Hahardo nomine, quamdan commutationem beneficij sui agere, missosque prudentes direxit eam valde caute perficere, Willihelmum videlicet atque Sindbertum, necnon et Hadamarum. Tunc quippe præfatus nobilis tradidit ad S. Emmerammum cum consensu domini sui Cæsaris in manum Ambrichonis vener. ep. et vicarii sui Ogō-

A nis de terra arabili et de pratis jugera cxx, justa fluent. Fattaræ in loco Bozilinga nuncupato. E centro vero præsul venerandus et vicarius suus dederunt eidem nobili, de rebus S. Emmerammi, terre arabilis jugera LXX et silvæ LX in loco qui dicitur Hiltichova, juxta Isuram fluvium. Et ut hæc commutatio firma ac inconculsa habeatur, placuit duas chartulas pari tenore conscriptas utrinque continuere.

CAP. XXXVIII. — Traditio Hiltigardie ad Mencinpak.

Noverit plurimorum capacitas fidelium per chartulæ hujus notitiam qualiter Hiltigart divino compuncta instinetu pro se suorumque parentum remedio res suas tradendo operata est. Talem itaque proprietatem qualem habuit ad Menzinpah, eadem Hiltigart tradidit ad S. Emmerammum in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati, nomine Helfrici, hoc est, territorium arabile et inarabile, prata, aquas, aquarumve decursus, terminum silvæ, necnon omnia quæ ibidem habuit, ad prædictum sanctum contradidit, nihil quippe prætermittens, nisi tantum in termino ejusdem silvæ ligni incisionem ad unum earrum. Hoc autem testificantur Berchtoz, Ogo, Avo, Strupo, Rodinunt, Liutperht, Erchanperht, Rupo, Avo, Hiltipero, Ambricho, Adalpold, Walah, Gammo, Eparhart.

CAP. XXXIX. — Traditio Engilberti atque Cundperi diaconi.

Commemoratio traditionis Engilberti atque Cundperi diaconi ac nepotis sui. Tradidit igitur Engilbertus atque Cundpertus nepos ejus in pago Rotagewæ in villa nuncupata Skesowa ad monasterium Maninseum ad sanctum Dei archangelum Michaelem quidquid ibidem in illa villa habere visus est, casam cum curte, reliquisque adiunctis, terris, pratis, pomerio, vivariis, pascuis, silvis, mancipia vi quorum nomina hæc sunt: Rodker, Lantker, Paldmunt, Reginpure, Rihdrud, Rihger. Omnia hæc supradicta ex integræ firma ratione nullo contradicente supradicti Engilbertus scilioct atque Cundpertus tradiderunt; illo tamen tenore, ut hoc beneficium in villa nominata Ezinpah et etiam ipsam supradictam traditionem Skesowa, quandiu ambo vixissent, proprio jure possiderent. Isti sunt testes per aures tracti: Kerolt comes, Kerolt filius ejus, Ratolf vicarius, Antrib vicarius, Pazrib; Cundperht, item Antrib, Isanperht, Meginpold, Gerhart, Hotto, Kerboh, Ato, Adalhoh, Erchanfrid, Lantperht, Ratolt, Saxo, Wifrib, Avo, Samuel, Nothart, Cundhart, Wirunt, Otachar, Reginperht, Isanger, Cuniperht, Rato, Engilscalb, Otker, Cozolt, Otperht, Gisalmunt, Mahtberi, Cundpold et ceteri. Fidejussores Pazrib, et Cundperht ex utraque parte. Erchanfridus episcopus et advocatus ejus Cundpertus acceperunt illam traditionem, et concesserunt supradictum beneficium prædictis diaconibus Engilberto atque Cundberto cum consensu monachorum. Actum ad Rota in ecclesia anno Dominicæ Incarnationis 852.

CAP. XL. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Morenzonem.* A CAP. XLIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Oimaram.*

Fructuosa valde et honesta consuetudo olim inter homines inoleverat communandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Ea igitur ratione tradidit Morenzo cum licentia venerabilis episcopi Ambrichonis de rebus S. Emmerammi ad Oununtingon jugera viii cuidam viro nobili Wolframmo in proprietatem. E contra vero praedictus Wolframmus tradidit ad S. Emmerammum de rebus proprietatis suae jugera viii ad Scussinchofun. Et ut haec commutatio firmior esset et a posteris melius erederetur, placuit duas chartas uno tenore inde haberi conscriptas, unam ad sanctum Dei, et aliam viro praedicto.

CAP. XLI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ekkiricu.*

Usus jam olim apud veteres nimium fructuosus pollere coepit communandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium possessiones. Proinde quoque modernis temporibus hoc inantea fieri in ecclesiasticis frequentissime facultatibus regum sancxit auctoritas, idque usque ad quinque hobarum numerum constare permisit. Ex hac igitur imitatione quidam nobilis Ekkiricus nomine inductus tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum proprietatem suam, quam habuit ad Homeres, in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Reginhobi, id est, casam cum curte, terrae arabilis jugera xlvi, pratorum carradas xxvi, silvam copiosam, molam unam, aquas, aquarumque decursus, una cum omnibus ad eundem locum accendentibus ad praedictum sanctum contradidit atque transfludit. E contra vero ante nominatus advecatus cum episcopi consensu tradidit Ekkirico de rebus S. Emmerammi ad Espilipah casam cum curte, ac totidem jugera agrorum et pratorum in perpetuo habendum simul cum omnibus illuc pertinetibus. Sunt quidem testes per aures tracti ejusdem vicissitudinis Ogo, Willibehm, Oto, Melsrib, Adalperht, Sigiperht, Helinger, Gammo, Erchanpold, Pern, Gembunt, Rafolt, Nidhart et ceteri.

CAP. XLII. — *Traditio Engilmari presbyteri.*

Notum sit omnibus fidelibus sanctae Dei Ecclesiae, praesentibus scilicet et futuris, quod quidam presbyter, nomine Engilmarus tradidit mancipia viii ad S. Petrum, quorum nomina sunt haec : Zeiza, Sigipirc, Wolfo, Asflat, Toto, Nordker, Rodmunt, et conciliavit ut Zeiza scoparet tantum ecclesiam S. Petri, et illi serviret quod potuisset; Asflat autem serviret Wolsoni clero et fratri suo ad dies vite sue, et post obitum ejus ad eamdem traditionem constaret. Hanc traditionem exceptit Salomon vassus Ambrichonis ven. ep. Et isti sunt testes per aures tracti :

Multum namque utilis et nimum commoda consuetudo jam olim inter homines inoleverat quod, nec suas inter se pro aptis finibus locorum commutare coeperunt. Pro eadem utilitate ambarum partium convenit inter vener. ep. Ambrichonem et quendam virum nobilem, Oimaram nomine, ut aliquam rerum suarum inter se commutationem facerent, quod et ita fecerunt. Tradidit igitur praedictus Ottmar ad S. Emmerammum de rebus proprietatis suae aream unam, et de terra arabili jugera ix in loco nuncupato Ipah. Et e contra dedit venerandus praefatus episcopus de rebus S. Emmerammi in eodem loco Ipah in proprietatem habendau ipsi Ottmaro de terra Arabili jugera x. Isti sunt testes utriusque traditionis : Ogo, Pirihtilo, Walah, Terpitou, Jacob, Erchanfrid, Willibehm, Willipold, Parto, Meiol, Ekkirih, Adalger, Ludo, Wago, Isanpero, Reginhart Amalker. Anno Domini 865.

CAP. XLIV. — *Traditio Oiberti Castaldi.*

Breve commemoratorium de rebus Oiberti Castaldi de Longobardia, quas dedit ad S. Emmerammum, quae sunt in Statuaras. Inprimis casas duas cum introitu suo et hortum, olivas x, de prato partes tres, vineae perticas duas, de terra aratoria perticas vi. Et de ipsis rebus fuit investitus in praesentia Plagiverti, ex Ratberti, et Batruini de Banilo, et Gunduini, et Gumarii de ipso loco, et alii homines fuerunt ibi de Romania, Florinus, et Manulfus, et Valerius, et ipsas res pro anima Oiberti Castaldi in casa S. Emmerammi accepit Liutpold presbyter et Heimo laicus de Ergoltespach.

CAP. XLV. — *Traditio Einhardi presbyteri et Erhardi.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Cogitando cogitavimus ego Einhardus presbyter et Erhardus de futura beatitudine et illorum retributione qui vitam meruerunt habere aeternam. Ideoque tradidimus proprias res nostras quas habere visi sumus in vico nuncupante Wolfinuntingas ad monasterium Adlwini episcopi quod situm est juxta fluentia, quae vocatur Rehtratanze ad sanctum Salvatorem pro remedio animarum nostrarum, vel parentum nostrorum, ecclesiam cum edificiis, terris, silvis, campis, pratis, molendinis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, casas vel securias, et haec firmata esse volumus perpetualiter. Postmodum venerunt Adalwinus episcopus cum multis nobilibus viris in ipso vico qui vocatur Wolfinuntingas, et tunc in praesentia eorum Einhardus et Erhardus et uxor ejus Willipure traditionem fecerunt coram ipsis cum ecclesia, edificiis, terris, silvis, campis, pratis, molendinis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, casas

ptis locis quæ dicuntur Turufeld et Altstat. Et Willipurc tradidit mancipia quatuor. Et convenit nos, ut Pernhardus filius Erbardi habeat ibidem suo pecori pascua et de silva utilitatem ad suum usum, in ea vero ratione ut, quandiu vixissent, in eorum sit potestate. Post vero discessum eorum redeat, sicut superiorius in traditione continetur, ad monasterium S. Salvatoris quod Adalwinus episcopus gubernare visus est, ad utilitatem servorum Dei qui in eodem loco Deo servire noscuntur. Si quis vero, quod fieri non credimus, aut nos ipsi, aut aliquis de heredibus nostris, aut ulla opposita persona, quod futurum esse non credimus, contra hanc chartulam traditionis iniure tentaverit, non valeat vindicare, sed ista charta a die praesenti et deinceps firma omni tempore et inviolata maneat stipulatione subnixa. Hæc autem traditio facta est in presencia Adalwini episcopi et aliorum nobilium, quorum nomina hæc sunt : Hadager, Wicterb, Sigihart, Adalperht, Wicco, Grimuni, Meiol, Waldperht, Erchanloh, Iluswart, etc.

CAP. XLVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Arnmodum.

Comperiat multorum industria virorum qualiter venerabilis Dei cultor Ambricho episcopus ac quidam nobilis Arnnodus in invicem commutarunt res suas ob ambarum utilitatem portionum. Tradidit itaque præfatus vir nobilis ad S. Dei martyrem Einmeramnum proprietatis sue partem unam. Hoc sunt terræ arabilis jugera xii in loco qui dicitur Lipolsinga, in manum quoque Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Atonis. E contra vero bis præscriptus præsul cum advocate suo tradidit eidem nobili de rebus S. Emmerammi in eodem loco totidem jugera de terra cu.ta. Et ut hoc inconvolsum permaneat, placuit etiam duas chartulas exhibere uno tenore conscriptas.

CAP. XLVII. — Complacitatio quam Thevit et Erhilt uxor ejus fecerunt.

Commemoratorium renovationis illius traditionis, quam Thevit quidam nobilis et Erhilt uxor ejus jam pridem ad sanctum Emmeramnum perfecerunt. Venit namque Ambricho venerabilis episcopus in ecclesiam S. Emmerammi, et Pernhardus et alii multi ejusdem provinciae nobiles viri. Tunc prædictus Thevit accessit ad aram S. Emmerammi et renovavit traditionem suam antiquam, tradendo videlicet talem proprietatem ut habuit ad Hornpah, et iv mancipia quorum nomina sunt : Hucinor, Gamanhilt, Deofrid, Walhilt. Nihil de omnibus extra dimittens quæ in hoc loco Hornpah habere visus est. Ea tamen ratione ; ut sua beneficia omnia in proprietatem haberet usque ad finem vite sue, et Erhilt, si diutius viveret, in proprietatem possideret; post amborum namque obitum omnia prædicta emeliorata cum acquisitione illorum sine ullius contradictione ad sanctum Dei constarent jure perenni. Hanc renovationem et vestitaram accepit prædictus venerandus episcopus et Helsricus advocatus ejus. Erlapoldus sive

A jussor et testis erat; et alii vero multi testes : Pernhart, Ogo, Reginperht, Isanperht, Terpaton, Walto, Sexo, Uzant, Riholf, Durinchart, Hiltrib, Erchanfrid, Pazrib, Sigivuns, Salomon, Sigihart, Folcrat, Dancholf, Lintperht, Lantperht. Acta sunt hæc anno Incarnationis Domini 868.

CAP. XLVIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Gerpertum.

Valde venusta et utilis nimium jam olim inter homines inolevit consuetudo ut res suas sub reconciliatione commutarent. Quapropter convenit inter venerandum episcopum Ambrichonem et Kerpertum vassum suum, ut et ipsi inter se pro utilitate ambarum partium in rebus suis commutationem facerent. Tradidit igitur prædictus Gerpertus quidquid habere visus est proprietatis in villa, quæ dicitur Sempinchova, necnon et in villa quæ vocatur Altaha; id est, servos ii quorum nomina : Frunolt et Walger, et terram, prataque, et omnia, ut supra scriptum est, quæ in his duobus locis visus est habere, sancto Emmerammo tradidit in manus episcopi et advocati sui Wicrammi, et de terra arabili jugera xx et de pratibus carradas xxx; plus tradidit Gerpertus quam accepisset. E contra tradiderunt episcopus et advocatus ejus Wicrammus ipsi Gerperio in proprietatem jure perenni quidquid sanctus Emmeramnum visus est habere in villa quæ vocatur Pilinga, et servos ii, Lupum et Winimaram. Et isti sunt testes utriusque traditionis : Lantpero, Uzant, Engilscal, Adalperht, Lanperht, Liuthart, Fastmot, Otker, Horsmot, Helsant.

CAP. XLIX. — Commutatio inter Ambrichonem et Witoldum.

Noverit hujus chartulæ relationem plurimorum industria fidelium qualiter quarumlibet rerum commutatio ambarum ob utilitatem partium peracta sit. Tradidit itaque Witoldus quidam nobilis ad S. Emmeramnum jugera iv in manum Ambrichonis venerab. ep. et advocati sui Rodkarii, juxta Filsea quoque in loco qui dicitur Niwinkusa. E contra vero in eodem termino, piissimo rege Karolomanno permittente, tradidit prædictus advocatus eidem nobili de rebus sancti Dei martyris Emmerammi, consentiente Episcopo, jugera iii. Actum est ergo ad locum Chirichun in presencia Geionis atque Rumoldi comitum, astantibus primatibus pagi illius. Et isti sunt testes qui hoc testificant per aures tracti : Milo, Perebtheri, Perehitcoz, Osfo, Rodolf, Lantperht, Egilpern, Hadager, Pero. Placuit etiam duas chartulas de hoc exhibere uno tenore scriptas, quatenus melius credatur.

CAP. L. — Traditione Chocilonis comitis.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Notum igitur fieri volumus cunctis Christianis fidelibus et infidelibus, præsentibus sc. et absentibus, necnon et futuris, quod ego Chozil humillimus comes de hereditate mea tradi ad S. Emmeramnum in proprietatem ad Stromogin quantum Gundpoldus habuit in

proprietatem et in beneficium in villa nuncupante Reginwartesdorf, et in Rosdorf, cum terra, aratura, vineis, atque pratis, pascuis, aquis, aquarumque de- cursibus, motendinis, et in omnibus marchis. In nomine Domini. Amen. Hi sunt testes : Ratpol comes, Gundram comes, Gundbold comes, Huogo, Hunolf, Engideo, Gundbold, Puoso, Cotabelm.

CAP. LI. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Alawicum presbyterum.*

Fructuosa et honesta ac nimium utilis consuetudo jam inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium. Ex hac igitur consuetudine quidam vir nobilis, nomine Alawih quoque presbyter provocatus, tradidit a S. Emmerammum una cum advocate suo Gundalberto in manum Ambrichonis reverentissimi praesulis et advocate ejus Adalrici talem proprietatem quam habuit ad Ottarpah quam ei Hludowicus piissimus rex praecepio auctoritatis sua condonare dignatus est in perpetuam possessionem. E contra vero Adalricus cum consensu domini sui episcopi tradidit de rebus S. Emmerammi eidem Alawico illum Ecclesiam ad Holzhusa cum territorio appendente in proprium firmiter habendum, quod Popo presbyter jam quondam in beneficio habuit. Hujus vero rei testes sunt : Polo, Ogo, Deotbold, Jacob, Wago, Reginhoh, Odalperht, Gozperht, Uhlaz, Eparhart, Sigifrid, Adalperht, Gammo, Job, Ambricho, Alrib. Vestitores autem Adalricus advocate episcopi, atque Gundalbertus advocate Alawici presbyteri.

CAP. LII. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Rodoldum*

In nomine summi et aeterni Dei. Convenit inter venerab. virum Ambrichonem ep. et quemadom hominem, cuius nomen Rodolt, de commutabilitate aliquarum rerum, quod et ita fecerunt. Tradidit praefatus vir Rodolt ad sanctum Emmerammum martyrem Christi unum servum, nomine Arndeodem, et de terra arabili jugera xv in loco qui dicitur ad Prunnon. E contra predictus Ambricho, venerandus episcopus et advocate ejus, nomine Rodker, cum consensu monachorum et totius familie tradiderunt ipsi Rodolto in proprietatem unam ancillam, nomine Anstrat, et de terra arabili jugera xv, in ipso loco qui vocatur ad Prunnon, ac perpetua stabilitate firmavit.

CAP. LIII. — *Communatatio inter Ambrich. episcopum et Truhthardum.*

Utilis et nimium fructuosa consuetudo olim inter homines inoleverat, et adhuc plerunque apud quosdam nobiles bene cautesue frequentatur. commun-

A advocati ejus Avonis agros iii in loco qui dicitur Sallobopit. E contra quoque Avo advocate prefati episcopi tradidit in eodem loco de rebus S. Emmerammi jam dicto Truhthardo agrum unum.

CAP. LIV. — *Communatatio inter eosdem.*

Noitia qualiter dominus Ambricho ep. et Truhthad advocate Waltratæ commutationem pro communitate amborum fecerunt. Dedit supra dictus ep. ancillam, que vocatur Deotmot in proprietatem Waltratæ. Et e contra tradidit advocate ejus in manum episcopi et advocate sui Helfrici alteram ancillam, nomine Deotpure, sine utrarumque filiis. Et isti sunt inde testes per aures tracti : Avo, Rihger, Alawih, Alprah, Atto, Ermenhart.

B CAP. LV. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Heinricum comitem.*

Fructuosa valde ac nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat transmutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Proinde quoque Ambricho ven. episcopus atque Heinricus comes ob communitatem quorundam mancipiorum commutationem fecerunt. Porro Heinricus comes tradidit ad S. Emmerammum mancipia ii, Cirminum atque Razonem, in manum praefati praesulis et advocate ejus Helfrici. E contra vero idem episcopus cum eodem advocate suo tradidit Heinrico in manum advocate sui Rodhardi Hadaricum Sciarum. Quatenus haec communatatio firma habeatur, placuit duas chartulas uno tenore scriptas exhibere.

C CAP. LVI. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Altoldum diaconum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Altoldus quilibet diaconus de nobili ortus prosapia ad Munolington proprietatis sue agrum unum ad sanctum Dei Emmerammum tradidit in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocate Otonis, ipso quoque praefato episcopo et Rumoldo comite presentibus. In recompensatione vero eadem tradidit praenotatus presul et advocate illius de rebus S. Emmerammi eidem nobili clero in eodem loco agrum unum. Isti sunt testes per aures tracti : Kerperht, Ekkirib, Gota-perht, Wicram, Reginperht, Reginwart, Rihpold, Rodperht, Willihelm, Askarib.

D CAP. LVII. — *Communatatio inter Ambrichonem et Folricum.*

Nonnullorum comperiat industria fidelium quia vir quidam nobilis, nomine Folcrih, tradidit ad S. Emmerammum in loco Pisinga nuncupato inter terram arabilem et prata et silvam jugera xxv in manum Ambrichonis ven. ep. et advocate ejus Gundberti. E contra vero idem advocate cum licentia episcopi tradidit predicto nobili de rebus

dam nobilis tradidit proprietatis sue agrum unum **A** juxta villam Aespilipah ad S. Emmeranum in manum Engilberti, qui hoc beneficium habuit in loco praedicto. E contra vero idem Engilbertus tradidit de rebus S. Emmerani præfato Engilscalcho cum consensu Ambrichonis ven. ep. pratum unum juxta laticem quæ Alaha vocatur.

CAP. LIX. — *Traditio cuiusdam feminæ quæ vocatur Sicca.*

Noverit plurimorum industria virorum qualiter Sicca et advocatus ejus Richo desierunt partem unius ecclesiæ rurisque ad illam pendentes inquirere ad Eriaiinga. Abrenuntiaverunt se autem portioni eidem, et sic laxaverunt eam ad S. Emmeranum, dicentes eam amplius nunquam sese velle inquirere. Ad hoc confirmandum sunt testes Avo, Strupo, Gundperht, Erchauperht, Woladeo, Rihger, Arperht, Hiltigoz, Gammo, Embricho, Amalperht, Rihperht, Petilo, Wallah, Adalger.

CAP. LX. — *Commutatio inter Erchanfridum episcopum et Perehardum.*

Fructuosa valde et nimium utilis consuetudo olim apud homines inoleverat commutandi videlicet quamlibet rerum portiones pro ambarum opportunitate partium. Ergo quam ob rem quidam nobilis, nomine Perethardus, tradidit ad S. Petrum ap. sanctumque Dei martyrem Emmeram. molendinum unum ad Attinga in manum Erchanfridi venerabilis ep. et advocati ejus Odalperi. E contra vero idem advocatus cum consensu episcopi juxta praedictum vicum tradidit eidem nobili viro jugera iii, in proprio habendum. Proinde quoque placuit duas chartulas uno tenore conscriptas exhibere ut hæc commutatio firmior habeatur et a posteris melius credatur. Et isti sunt testes : Pernhart, Dultinc, Anthelinus et alii multi.

CAP. LXI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Richonem.*

In antiquis igitur patres qui fuerunt temporibus nonnunquam pro necessariis cogitaverunt commerciis terrenisque utilitatibus suis invicem consensum præbentes quarumlibet rerum facultates vendere vel comparare, tradere aut etiam aliud in aliud transmutare. Unde et moderni successores illorum imitantes institutiones crebrius id ipsum facere solent pro locorum commoditate arvorum pratorumque jugera domibus et proprietatibus suis aptius copulantes commutatione concordi. Hoc etenim non pretermiserunt Ambricho electus Dei pontifex, et quidam nobiles viri Rihho ejusque filius Freso, sed illorum consensu hæc subsequens commutatio convenienter nerata est. Tradiderunt superadii nobilio ad hoc

tus suus Helfrib tradiderunt de rebus S. Emmeranni in loco qui dicitur Mezinga eisdem præscriptis viris domum cum fisco ac jug. xxvii. Hoc namque ex utraque parte ad testificandum isti per aures tracti sunt : Helfrib, Lanlpero, Erchanpold, Sindibio, Reginolt, Foperht.

CAP. LXII. — *Commutatio inter Ambrichonem et Gisalam.*

Gisala dedit Ambrichoni episcopo servum, nomine Ratpertum. E contrario episcopus dedit Gisale Petonem. Hanc etiam commutationem cum wadio peregerunt Wolfgar Gisale et Helfrib advocatus episcopi, in praesentia ejusdem episcopi, et Hitionis abbatis et aliorum qui vocantur Adolf, Ogo, Wicram, Odalperht, Sindperht, Westargowo, Gerperht. Iloc autem actum est ix Kal. Mai., in prato ad Mozinga.

CAP. LXIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Tatonem.*

In nomine Dei summi. Placitum atque conventum inter ven. ep. Ambrichonem et quemdam fideliem suum, nomine Tatonem, nobilem virum ut aliquas res inter se pro communii utilitate et compendio commutarent. Dedit igitur prædictus Tatto de rebus proprietatis sua uxoris ad S. Emmeranum, id est inter terram arabilem et silvam extirpativam jugera cl. insuper separatum silvam i. in villa Perge; ut e contra prædictus Ambricho ven. ep. sive a rege cum præcepto in proprietatem acquireret, quidquid de ipsa sancta ac prædicta Dei ecclesia in beneficio C antea habere videbatur ad Fatiragimundi, id est : ecclesiam, de terra arabili jugera lxxv, de pratis ad cerradas viii, de silva jugera ii. Isti sunt per aures tracti : Armmot, Folcrat, Dultinc, Tevit, Cotaperht, Vulvilo, Wicram, Ogo, Oto, Waltone, Otachar, Fastmot, Perehart, Gemmant, Hunrib, qui et investituræ fidei jussor Waldperht, similiter Gerwih, similiter Gernod testis, Pazrib, Irine, Abrib, Liuperht, Engilholm, Odalperht, Salagrim, Folrat, Rodmunt, Otker Wisunt, Hiltimot, Lanrat, Salmon, Durinchart, Pillinc, Samuel, Ratpero monachos, Wolfram monachus, Adalger monachus et Wichart presbyter commutationem serutati sunt et probaverunt.

D CAP. LXIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altoldum diaconum.*

Perutilis ac nimiam fructuosa olim inter homines consuetudo inolescere initavit commutandi scilicet pro ambarum commoditate partium quaslibet resive hereditatum quoque, seu beneficiorum aut acedentium proprietatum. Propterea vero placuit eidam ecclesiastico diacono, videlicet Altoldo traditorum jugera terram nobilio tria ad somnum Dei mar-

tūficiaturi sunt, nomina subsequuntur; id est: *Hilimar, Gerperht, Deotmar, Irine, Nanzo, Engilhelm, Cozperht, Adalhoh.*

Cap. LXV. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Ellinpurgam.*

In nomine summi et æterni Dei. Convenit inter ven. virum Ambrichonem ep. et quamdam seminarium, nomine Ellinpure, de commutabilitate aliquarum rerum, quod et ita fecerunt. Tradidit præfata Ellinpure et advocatus ejus nomine Folerat ad S. Emmeramnum de terra arabili jugera u in loco qui dicitur Mureilashaha. Et e contra tradidit Rodker advocatus S. Emmerammi jug. 1, Ellinpurgæ et advocate ejus cum consensu venerandi episcopi, et monachorum et totius familie in ipso supradicto loco ad Mureilashaha, ac firmavit cum testibus. Iterum fecerunt concubium in placito coram populo præsente Othelm, Wago, Pirihilo, Isanspero, Hadager, Willihelm, Snellof, Isandeo, Ellandeo, Ogo, Paldrum, Francho, Ermperht, Isanperht, Gozperht, Willipold, Engiperht, Chuniperht, Chuntilo, Rupe et alii plures.

Cap. LXVI. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Paldricum.*

Fructuosa et nimium utilis consuetudo olim apud homines rationales inolescere cœpit commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium. Illa etenim antiquorum consuetudo inter juniores sepius sepiusque celebratur. Tradidit itaque quidam vir nobilis, Baldricus nomine, proprietatis sue ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum unum pratum cum molendino loco situm in dextro fitoris sine illius aquæ quæ dicitur Filisa juxta Opifinibus in manu quoque ven. ep. Ambrichonis et advocati ejus Rodkarii. Cujus prati longitudi quinquaginta perticis constat, atque latitudo duodecim. Porro præfatus venerabilis vir Dei et advocatus suis Rodkarius e contra tradiderunt eidem nobili in sinistro ejusdem fluentis margine alterum pratum aequali mensura de rebus prædicti sancti Dei. Et, ut hoc vero firmius fiat, placuit duas chartulas uno tenore conscriptas exhibere ac testes adhibere. Hi sunt: Othelm, Wago, Heriperht, Paldrib, Einhart, Arnmar, Isangrim, Heinger, Gerbart.

Cap. LXVII. — *Traditio Rihpaldi abbatis.*

Quoniam priscis temporibus nobilis quidam vir, nomine Rihpald abbas, et amita ejus, nomine Deotlind, tradiderunt Deo et S. Emmerammo res proprietatis sue pro remedio animarum suarum, quidquid habuerunt ad Phetarah, sive ad Yvpinpah, seu ad Ahu, quod postea ipse Rihpald voluit complacare nepotibus suis Engilmone et Isandcone, sed non perfecit, quodque ita ab eis fuit injuste ibreptum de potestate S. Emmerammi, quodque Baturicus episcopus et advocatus ejus Immo exqui-

A turico episcopo et advocate ejus Immoni, et idem Immo inde ab eis vestitaram accepit. Sed postea eorum fuit petitio aliorumque bonorum hominum, ut hoc ipsum iterum eis in beneficium concederetur. Quodque benignitas Baturici episcopi eis noluit denegare, sed ita illis concessit hoc in beneficium usque ad dies vitaæ suæ contra censem condignum, et hoc fecit una cum consensu congregationis S. Emmerammi, et illi accepto inde beneficio ab episcopo Baturico et ab advocate ejus Imnone wadiaverunt inde censem quatuor solidorum annis singulis persolvere ad festivitatem S. Emmerammi, et nullam inde negligentiam facere nullamque amplius controversiam ullo modo pastoribus S. Emmerammi neque familiae ejus. Quod si facerent, secundum legem

B omnino componant neque ullo modo habeant potestatem hoc de ipsa casa Dei alienare, sed meliorare, quantum prævaleant. Et ideo inde duas cartulas uno tenore conscriptas ad firmitatem atque memoriam posteris fieri décrevit supradictus episcopus. Et isti ibi præsentes erant qui hoc viderunt et audierunt: Odalperht, Salaho, Immo, Rihhart, Pillinc, Cundalperht, Marcho, Otger, Mauri, Adalger, Phoso, Aopi, Ritant, Wichart, Cundfrid, Engilpald, Adalperht, Appo, Antrih, Winiboh, Atto, Cotaperht, Sigiperht, Ratperht, Truhthad Ratolt, Ratolf, Amalrich, Wolfbero, Ratpald, Nidhart, Egino, Berrehtold, Waldger, Rahholf. Actum est hoc ad Reganaspure anno Incarnationis Domini 822, imperii vero Hludowici octavo, ad missam sancti Martini, indictione prima, tertia feria, et ego Dignus nomine scripsi hanc chartam ad confirmationem jubente Baturico ep.

Commemoratio brevi sermone conclusa de hæreditate Rihpaldi abbatis quam tradidit ad S. Emmeramnum in locis his, id est: ad Ahu, et ad Yvpinpah, sive ad Pheterah, quamque postea Engilmone, et Isandeo invasores injusti reddiderunt Immoni advocate S. Emmerammi, secundum quod placitatum habuerunt persolvendo per singulos annos in censu ante Cotasfridum comitem, id est quatuor solidos. Actum autem coram his omnibus, id est Gamalof, Salaho, Sabso, Adalrih, Reginhart, Wichart, Kerrib, Erehanpald, Rihlant, Frehholf, Gisalfrid, Engilpald, Odalscale, Herigoz, Staracholf, Rodicho, Wolfrid, Adalo, Heimo, Cundbertus, Cozzol, Frumolt. Missi enim sunt ibi in his locis ad possidendum vestitaram istam hi tres homines nostri: Cundperht ad Ahu, et Stephanus clericus ad Jupinpah, Cadenchilo ad Phetarah hanc vestituram consedit. Et ita finita sunt placita haec et revocata in concordiam.

Cap. LXVIII. — *Communatatio inter Ambrichonem episcopum et Rodoldum comitem.*

Notitia, qualiter Ambricho Radasponensium episcopus et Rodoltus comes [Cod. hic semper: *comis*]

e contra dedit Rodolus comes Ambrichoni ep. in A manum advocati sui Perahtrici in loco qui dicitur Stupinga jugera XL, et in loco qui nominatur Pi-ribbinwane similiter. Hoc autem factum est anno Incarnationis Domini 874, Indict. 7, et in viii Kal. Junii.

CAP. LXIX. — *De Marea ad Bramam fluvium.*

Hæc ratio vel notitia manifestat de marca nostra in loco qui vocatur Braama, quæ pertinebat ad Sceninowe et monasterium S. Martini, quæ injuste diu nobis ablata est; sed nunc tandem redditæ est per Anawahum et fratrem ejus Rihwassum; hoc est, de fluvio qui dicitur Braama, usque ad locum qui dicitur Tiufbah inter cultam et incultam terram jug. cxx, et hoc fuit factum coram Wicelmo missis comitis Geroldi in ipsa marca nostra coram his omnibus, quorum nomina sunt ista, et Ellearicus existit advocatus noster ex parte monasterii S. Martini: Erchanpertus, Egil, Paturih, Gundperht, Cuniperht, Rodperht, Anthelius, Reginhart, Regino, Engilperht, Tevit, Rodperht, Hetin, Helmuni, Engilperht, Friccho, Rodolt, Egilmunt, Williherm, Etilo, Reginperht. Actum vñ Id. Martii, Feria in, in quadragesima in loco, ut supra. Scripsi autem ego Ellinhardus diaconus jussu domini mei Baturici episcopi.

CAP. LXX. — *Traditio Rihpaldi abbatis ad Sezphah.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Igitur in Dei nomine ego Rihpaldus abbas tradidi hæreditatem meam quam habui ad Sezphah, et ad Niwinhusun in manus Abbonis et Engilmonis et Isandonis, et Paldrici, et Ratolfi et Anoni; ut si ego mortuus fuisset in isto itinere ad palatium eundo, tunc ipsi viri hæc omnia pro anima mea ad S. Emmerammum tradidissent, petoque Adalwinum episcopum vel ejus successores, ut hæc duo loca, id est, ad Sezphah et ad Niwinhusun semper ad S. Emmerammum serviant, et nemini in beneficio donentur, et manentes ipsi non mutantur, sed maneant in locis suis et ipsa mancipia. Defuncto vero Rihpaldo abbate, venit Abbo una cum Paldrico et Ratolfo, similiter et Ano ad S. Emmerammum, et eamdem traditionem quam Rihpald abbas in eorum manus posuit tradiderunt S. Emmerammo pro Rihpaldi abbatis animæ æterna mercede, et vestierunt casam S. Emmerammii de omnibus quæcumque tradiderunt, id est, manentes XIV, ad Sezphah, ad Niwinhusun iv, cum mancipiis et domibus, curtes similiter et terras, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, mobilibus et immobilibus. Omnia culta vel inculta; omnia. Nihil prætermisit Rihpald, excepto bohas iii quas concamhiavit cum Meinhardo abbate. hoc testamento

cum eis Ratolf et Ano, et vestierunt Imponens advacatum Adalwini ep. et Wicramnum presbyterum et Praepositum de his duobus locis, hoc est, ad Sezphah et Niwinhuson, et concessa sunt hæc loca. Ad Sezphah sedebat Rihpald monachus cum servis domini episcopi Adalwini; ad Niwinhuson Wicramnum praepositus. Precabatur etiam Ribaldus abbas ad Adalwinum episc., ut in ipsa marca una ecclesia fabricari debuisse, hoc est, ad Sezphah. et ibidem posuisset aliquem sacerdotum qui ibidem cantet et cum omnibus S. Emmerammo serviret. Præsentium nomina qui viderunt: Erchanperht diaconus, Reginperht diaconus, Welto clericus, Heriperht clericus, Pillinc, Frumolt, Cuuthart, Paldnot. Ad tumulum S. Emmerammi factum est hoc. Isti sunt B qui viderunt; quod Rihpald tradidit in manus Abbonis et aliorum, quod supra diximus, hæreditatem suam: Gerhart, Liutperht, Engilperht, Pillunc. Ogast. Hæc sunt nomina testium qui per aures tracti sunt: Chuniperht, Ambricho, Pillunc, Immo, Crimuni, Fridaperht, Erchanperht, Hadamar, Gerdal, Toto, Sipicho, Wolspero, Adalrih, Unolz, Huno, Altiperht, Hegilo, Wiclant. Facta fuit hæc traditio ad Cundareshuson anno 814 Incarnationis Domini nostri Jesu Christi; anno secundo imperii domini Hludowici Augusti, indict. 7, v Kal. Nov., die Dominico. Facta vestitura ad S. Emmerammum die Lunæ, quod est xii Kal. Decemb. in ipsa ecclesia S. Emmerammi. Ellinhart diaconus iussas a domino meo Adalwino episcopo ipsam traditionem scripsi.

CAP. LXXI. — *Traditio Willihermi comitis.*

Constat omnibus mortalibus quia hæc vita nimium brevis est, sed longa futura. Quapropter Willihermus comes considerans hæc ita se habere pro (sic Cod.) adipiscendi gaudia sempiterna et remedio animæ sse tradidit ad S. Emmerammum res proprietas sse quas habere videbatur in loco nominato Bersuicha, id est ecclesiam et casam cum curte, atque reliquis ædificiis cum mancipiis infra domum, et manentibus servilibus, terris, pratis, pascuis, et dimidiis forestæ, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, cultis, vel incultis, quidquid dici vel nominari potest cum omni lucro quod nunc in eisdem causis esse videtur vel deinceps, ad quæ siue fuerit, nihil extra dimittens, et eadem cause in ejus potestate fierent usque dum viveret ipse, et conjugis ejus Engilradæ donec ipsa vixisset, et quandiu thorax maritalem conservaret, et hæc omnibus modis firma persisterent, si sibi hæres non nasceretur. Hoc insuper complacitans cum Baturico ven. pontifice, et ad Echtibonum et Wacelin omnis cum iheron presenti

una cum Erinperto advocate suo. Et testes hujus traditionis per aures tracti sunt : Hilpung, Fezzilo, Madalhelm, qui et sive jussores vestituras sunt, Pazrib, Arnmot, Mabalfrid, Alaman, Adalwart, Poso, Reginwart, Eckeo, Ermperht, Kerhart, Echo, Odalhart, Erchanpald, Kerhob, Wldar, Willibellm, Trostmar, Eigel, Pillunc, Erinperht, Cotaperht, item Madalhelm, Engildeo, Odalhart, Wolfhart, Reginhart, Gewibald, Erchanperht, Ellempenperht, Sigibald, Albrat, Adalperht. Acta sunt hæc ad Sconinowam monasterium. Anno Dominiæ Incarnationis 834.

CAP. LXXII. — *Traditio Willibelli comitis.*

Quisquis in hac vita quæ cunctis mortalibus incerta est caute semetipsum tota mentis devotione circumspicit, ad illam sine dubio perveniet feliciter vitam ubi illi cum Christo regnabit. qui hic provide gesserunt præcepta Domini sui conservando. Hac cautela compunctus quidam comis, nomine Willibellmus, et, ut refrigerium animæ suæ ac perpetua beatitudinis gloriam acquireret, ad S. Emmeramnum Dei martyrem omnia quæ habuit in locis subter scriptis tradidit : nihilque proprietatis suæ extra dimisit quod non traderet in vicis istis ; Sconberinga, Cheminatum et Purcheim, ea scilicet ratione : ut post obitum suum firmiter ad ipsum sanctum Dei ipsa traditionis causa constaret, si hæredem non haberet, et tamen conjux ipsius easdem res in ditione sua teneret quandiu lectum suum conservaret. Si vero humano more contingeret ut lectum suum non custodiret, mox traditio ad locum suum reverteretur. Si autem hæredem superstitem habeat, ut ipse potestative hæreditatem suam possideat absque ullius contradictione. Et testes ejusdem traditionis isti exsisterunt : Ratpot comis, Cunipald, Cuniperht, Orendil comites ; Heriperht, Crinuni, Madalhelm, Rodolf, Poso, Cundperht, Outo vicarius, Mezzi, Vitalis, Sabso, Rihpald, Rubo; Isangrim, Cotasrid, Ougast, Scroth, Reginhart, Egilof, Hadager, Willibellm, Mabalfrid, Hessi, Urolt, Trog, Graman, Cundwin. Baturicus ep. una cum Pazrico advocate suo ipsam traditionem accepit. Factum est hoc ad Reganesburg anno Dominiæ Incarnationis 833.

CAP. LXXIII. — *Traditio Ratpodi comitis.*

Postquam ergo in Dei nomine Ratpodus comis ad sanctum tradidit Emmeramnum, sicut in charta traditionis scriptum inventur, quidquid proprietatis ad Tullinam habere videbatur, in præsentiam Ludovici regis Reganesburg venit, et omnia quæ ad Tullinam visus est possidere ad prædictum sanctum Dei nihil extra dimittens tradidit, ita scilicet, ut si heres sibi non nasceretur, post obitum suum statim ista traditionis causa firmiter ad locum sancti Dei constaret. Si autem heres sibi nasceretur; ut

A haec traditio facta est quorum ex parte nomina innotescimus. Ernest comis, Werinheri, Timo, Ermfrid, Ratperht, Uto, Waning, Willibellm, Rihheri, Wolfdigil, Poso, Eginolf, Perehtolt, Rihho com., Adalo, Ratolt, Popili, Rodolt, Fritilo, Reginperht, Adalhoh, Managolt, Papo, Albker. Facta est haec traditio in loco supra dicto anno Domini 837.

CAP. LXXIV. — *Commutatio inter Erchanfridum episcopum et Eparhohum.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis. Complacuit inter Erchanfridum vener. episcopum et Eparhohum virum nobilem pro amborum utilitate commutationem quamdam fieri. Tradidit Wicrammus advocatus episcopi cum jussione et licentia domini Bludowici regis prædicto laico illam traditionem quam fecit Pernger clericus ad S. Emmeramnum martyrem Christi in loco qui dicitur Tabbinga. E contra vero tradidit præfatus Eparhoh talem hæreditatem, ut in Atingun habuit, ex integro, nihil extra dimittens, sed omissa lege firmissima transfundens. Isti ergo testes sunt per aures tracti : Unolz, Erchanperht, Otperht, Ratolf, Herigoz, Wicram, Alo, Swidker, Odalger, Rodker, Freso, Wifilo, Ratolt, Vulfrih, Rihho, Richolf, Sigo, Deotpato. Et, ut firmius haec commutatio permaneret et posteri certius scirent, complacuit duas chartas uno tenore conscribi, quatenus uterque unum haberet et sine ulla contradictione perpetua maneret.

CAP. LXXV. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Adalfridum.*

Comperiat plurimorum sagacitas fidelium, qualiter quidam regis vassus, vir quoque venerabilis, nomine Adalfridus, tradidit ad S. Emmeramnum portiones hæreditatis suæ, exinde complacitando beneficium quoddam. Tradidit igitur paulo superius commemoratus nobilis ad prefatum sanctum Dei martyrem proprietates suas quales habuit ad Gimundin et ad Adinhardum Cum areis namque ac domibus, territoriis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, et mancipliis viii, id est Ditolf, Hiltipirc, Rihhilt, et filii ejus duo, Liutto, Gerhoh, Perehtman. Omnia integrerè illuc transfudit in manum reverentissimi præsulis Ambrichonis advocatiæ ejus Gundberti. Ea videlicet ratione, quatenus beneficium ad Utilinga firmiter in proprio obtineat usque ad finem suum. Post obitum vero suum ex integrō relaxetur in pristinam potestate. Hoc autem actum est cum consensu prædicti provisoris sanctæ Dei Ecclesie, strenuissimo rege Karlomanno permittente jam anno secundo regnante in Bawariorum regione, in Longobardorumque primo. Et isti sunt, qui hoc per aures tracti testificantur : Reginolf, Albrich, Perehtolt, Pillunc, Arperht, Unlaz, Gammo, Amalperht, Liuperht, Maclerm, Wolfmunt, Freso, Ogo et reliqui.

rabilem virum Erchanfridum Reganesburgensis Ecclesiae episcopum, necnon et virum venerabilem Harduvigum Pataviensis Ecclesiae episcopum, ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod ita et fecerunt. Dedit igitur memoratus episcopus Erchanfridus de rebus proprietatis suæ, et advocatus ipsius Nordheri jam dicto præsuli ad partem monasterii sui Sancti Quirini in perpetuum tenendum: in loco qui dicitur Hunolzenghova hobam 1, et casam, et de terra arabili jugera xxxix, de pratis, ubi possunt colligi fenum carrad. xxx, et de fructuosa silva jugera xxiii. Et e contra in compensatione earundem rerum dedit præfatus episcopus Hardwigus et ejus advocatus Liuthardus prescriptio Erchanfrido episcopo de rebus monasterii sui Sancti Quirini una cum consensu et conhibentia monachorum in eodem monasterio degentium, etiam et per licentiam domini Hludowici gloriosissimi regis ad suum proprium tenendum in loco, vocabulo Bodolunghova, casam unam, et de terra hobia 11, de pratis ubi possunt colligi de feno carradæ xx, vel quidquid ibi in loco Heitsfolcus ex suo proprio ad monasterium S. Quirini tradiderat. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas inter se fieri et affirmare rogaverunt; ut unusquisque hoc quod a parte suo accepit teneat atque possideat, et faciat exinde quidquid sibi libuerit; et taliter inter eos hic inserere placuerit; ut si fuerit post hanc dicim illus ex ipsis, aut alia qualibet opposita, aut emissâ, vel subrogata persona quæ contra hanc commutationem de qua duæ chartulæ uno tenore conscripta esse videatur venire tentaverit, aut eam per quodlibet ingenium irrumpere conatus fuerit, inferat parti contra quem licet intulerit, distingente fisco auri libr. ii, argenti pondera v coactus exsolvat, et sua repetitio nullum obtineat effectum; sed præsens commutatio omni tempore firma et stabilis permaneat cum stipulatione subnixa. Actum Reganesburg civitate sub die 4 Non. Sept. Isti sunt testes per aures tracti qui hoc viderunt et audierunt. Rodhoh, Cozzilo, Macho, Cundolf, Altram, Sigibart, Kisalot, Erchanmar, Immo, Willibalo, Gundperht, Heririh, Petilo, Oto, Isanpero, Immo, Wicbald, Rodolt, Helmrih, Sabso, Warmunt, Albker, Adalperht, Eparswind.

CAP. LXXVII. — Commutatio inter Baturicum episcopum et Erchanpertum.

In Dei nomine. Placuit atque convenit inter venerabilem virum Baturicum abbatem, necnon et Erchanfridum diaconum, ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod et ita fecerunt. Dedit igitur Abpollonius abbas ex ratione monasterii sui Perga una cum consensu et conhibentia monachorum in eodem monasterio degentium, etiam et per licentiam domini Hludowici regis memorato Erchanfrido diacono ad suum proprium habendum in pago qui dicitur Tonahgewi in loco vocabulo Ginginchova, id est, terra culta, et inculta, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus et regressibus quæsitum et adinquirendum, vel quantumcunque præminatus Abpollonius abbas ibi in loco ex suo beneficio habere videbatur. Et e contra in compensatione harum rerum dedit præscriptus

A perto ad suum proprium habendum in pago nominato Feldun in loco qui dicitur Jazaha ecclesiam unam cum mans. iii, id est, de terra jug. c, de pratis ad carras xv. Et e contra in compensatione harum rerum dedit præfatus Erchanpertus ex suo proprio supradicto venerabili episcopo Baturico ad partem episcopatus sui in pago qui dicitur Tonahgewi, in loco nominato Hahalinga, mansos iii, id est, de terra jug. c, de pratis ad carras i, de silva jug. cxx. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas inter se fieri et affirmare rogaverunt; unam predictus episcopus ad partem ecclesie suæ penes se habeat; et alteram, quam ipse Erchanpertus pro se retineat; ut in futurum, quidquid pars ab altera accepit parte, habeat, teneat, atque possideat, et faciat exinde quidquid utilitati suæ perspexerit, et taliter eis hic inserere placuit; ut, si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia qualibet opposita, aut emissâ persona quæ contra hanc commutationem de qua duæ chartulæ uno tenore conscriptæ esse videantur, venire tentaverit, aut eam ullo modo infringere conatus fuerit, inferat parti contra quam licet intulerit distingente fisco auri libras ii, multa componat, et sua repetitio nullum obtineat effectum; sed præsens commutatio omni tempore firma permaneat cum stipulatione subnixa. Actum Reganesburg civitate sub die 4 Non. Sept. Isti sunt testes per aures tracti qui hoc viderunt et audierunt. Rodhoh, Cozzilo, Macho, Cundolf, Altram, Sigibart, Kisalot, Erchanmar, Immo, Willibalo, Gundperht, Heririh, Petilo, Oto, Isanpero, Immo, Wicbald, Rodolt, Helmrih, Sabso, Warmunt, Albker, Adalperht, Eparswind.

CAP. LXXVIII. — Commutatio inter Apollonium abbatem, et Erchanfridum diaconum.

In Dei nomine. Placuit atque convenit inter venerabilem virum Abpollonium abbatem, necnon et Erchanfridum diaconum, ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod et ita fecerunt. Dedit igitur Abpollonius abbas ex ratione monasterii sui Perga una cum consensu et conhibentia monachorum in eodem monasterio degentium, etiam et per licentiam domini Hludowici regis memorato Erchanfrido diacono ad suum proprium habendum in pago qui dicitur Tonahgewi in loco vocabulo Ginginchova, id est, terra culta, et inculta, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus et regressibus quæsitum et adinquirendum, vel quantumcunque præminatus Abpollonius abbas ibi in loco ex suo beneficio habere videbatur. Et e contra in compensatione harum rerum dedit præscriptus

quid inibi ex suo proprio legaliter habere videbatur. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas in manibusque bonorum hominum roboratas inter se fieri et affirmare rogaverunt; ut unusquisque in futurum hoc quod a pare suo accepit, teneat, atque possideat et faciat exinde, quidquid sibi libuerit, et taliter inter eos hic inserere placuit, ut si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia quaelibet opposita, aut emissâ seu subrogata persona que contra hanc commutationem de qua duæ cartulæ uno tenore conscriptæ esse videntur, venire tentaverit, aut eam per quodlibet ingenium irrumperè conatus fuerit, inferat parti contra quem item intulerit, distingente fisco, auri lib. ii, argenti pondera v, coactus exsolvat, et sua repetitio nullum obtineat effectum; sed præsens commutatio omni tempore firma et stabilis permaneat cum stipulatione subnixa. Actum Reganesburg civitate sub die 7 Kalend. April. Uzzand, Deotrib, Strupo, Egilolf, Werilo, Hartwig, Hiltirob, Rodhart, Unolz, Erchanperht, Haguno, Ishaw, Waltunc, Trog, Eckibart, Hartmot, Florenti, Folcpold, Isanhart, Avo, Wallo, Deothart.

CAP. LXXXIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ekkilindam.*

In Dei nomine. Placitum atque convenit inter Ambrichonem ven. ep. necnon et quamdam nobilem viduam, nomine Ekkilind ut alias res pro communi utilitate inter se confirmarent, quod ita et fecerunt. Tradidit igitur vidua Ekkilind de rebus proprietatis suæ ad S. Emmeramnum simul cum advocate suo Bernhardo quidquid habere videbatur in vico qui dicitur Uccinpiunt cum mancipiis vii quorum nomina sunt haec: Helsfrih, Ellanrib, Maganrib, Bodimar, Willipirc, Regindrud, Reginswind, et hobbam I, in vico qui dicitur Talamazinga, et silvam unam prope vicum qui nuncupatur Tuzilinga. Et haec omnia sunt in pago qui dicitur Tonahewi. Hanc traditionem accepit predictus Ambricho episcopus atque Helsfrih advocatus ejus, Helmoni et Waltunc fidejussores. Et e contra tradidit Helsfrih advocatus de rebus S. Emmerammi una cum consensu et voluntate predicti episcopi et servorum Dei in eadem sede degentium quidquid Billunc, pater predictæ viuæ, in beneficio habuit in vico qui dicitur Talamazinga cum mancipiis xix, quorum nomina sunt haec: Cundram, Mahbelm, Cristan, Salvan, Gerlinto, Folcmar, Paldhilt, Ratpirn, Wolspirc, Waldcund, Frohilt, Sonpirc, Peinhart, Lantswinto, Merigis, Rodni, Mahtheri, Magolf, Ceizperht. Insuper de terra arabili jug. xvii, et de pratis ad carradas ix adjacens vico qui dicitur Leichilinga, ut hoc in proprietatem habeat predicta Ekkilind, vel mater ipsius, si longius vixerit. Et hoc ea ratione conciliatum est ut, si quislibet successor Ambrichonis ep. hoc placitum dissolvere conaverit, tunc predicta vidua Ekkilind potestatem scribas ree eam habere con-

A Strupo, Samuel, Amalperht, Fridaperht, Appo, Lantrib, Gomarib, Adalperht, Rodmunt, Odolung, Terpiton, Colaperht, Ato, Fastmot, Amalperht, Erchanfrid, Wallo, Anthelm, Waltunc, Adalhun, Alo, Petilo, Rihholt, Hiltimot, Engilmar, Hærdperht, Irmperht, Parto, Perehigoz, Ellinpald Togo, Reginhart. Pigo, Harpold, Patirih, Rodmunt, Erchanpoldi. Actum est hoc anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi 866, in loco qui nuncupatur Letinchora.

CAP. LXXX. — *Commutatio inter Baturicum episcopum et Ucciandum.*

In Dei nomine. Placuit atque convenit inter venerab. virum Baturicum Reganesburgensis Ecclesiae ep. et illum virum Ucciandum ut alias res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod ita et fecerunt. Dedit igitur predictus ven. ep. Baturicas ex ratione ecclesiae suæ sancti Petri et sancti Emmerammi una cum consensu et cohibentia fratrum ibidem degentium, etiam et per licentiam domini Hludowici gloriosi regis præfato Ucciando ad suum ad habendum in loco qui dicitur Mahalozzinbovon mansos tres cum ecclesia ibidem constructa, et cum reliquis sedificiis desper positis, cum terris, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, quidquid in predicto loco habere visus est. Et e contra memoratus Ucciandus ex suo proprio, præscriptio ven. viro Baturico ep. ad partem supradictæ ecclesiae suæ in loco nuncupante Atinhard, mansos vi cum casis, et reliquis sedificiis, et curtiferis, cum terris, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, quantumcunque in eodem loco habere visus fuit. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas inter se fieri et affirmare rogarerunt; ut unusquisque hoc quod a pare suo accepit ab hodierno die et tempore teneat atque possideat, vel quidquid exinde ob utilitatem vel commoditatem facere [sic Coe.] sui, vel judicare voluerit, liberam in omnibus habeat potestatem faciendi; et taliter inter eos convenit: ut si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia quaelibet opposita persona vel emissâ que contra hanc commutationem de qua duæ cartulæ uno tenore conscriptæ esse videntur venire tentaverit, aut eam infringere voluerit, inferat parti contra quem item intulerit, auri libras ii multa componat, et sua repetitio nullum obtineat effectum, sed præsens commutatio omni tempore firma permaneat cum stipulatione subnixa. Actum Reganesburg civitate sub die v Kal. Septemb., anno iv propitio Christo regni domini Hludowici regis in orientali Francia, indict. 15 in Dei nomine feliciter. Signum Ucciandi qui hanc commutationem fieri et affirmare rogavit. Signum Meilonis. Signum Alberati. Signum Swarzalohi. Signum Odalfriti. Signum Hugolsi. Signum Herrardi. Signum Billungi. Signum Berechtoldi. Signum Alberici. Signum Randulfi. Signum Adalberti. Signum Wolfgausi. Signum Simonis. Signum Railolfi. Si-

CAP. LXXXI. — *Traditio Andarbodi archipresbyteri.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ego Baturicus largiente Redemptoris Christi gratia episcopus hanc conscriptionem fieri præcepit ad commemorandum quatenus omnes scirent et presentes sciœt et futuri qualiter vir venerabilis Antarbodus archipresbyter Romanum cundo, pro remedio animæ suæ sanctorum Petri et Pauli apostolorum limina quærens, mihi omnia nimirum suæ proprietatis in potestate donavit eo modo: ut si obitus ipsius sibi adveniret in eodem itinere, sicut proh dolor! et factum est, pro remedio spiritus ipsius omnia dispensarent per loca sancta quoevere ipse per traetare maximum ejus suis prosectum. Unde frater ejus Ternod consentienti charitati testis est, collaudans etiam hoc omni modo ita bene esse et sibimet iusi placere. Denique in eadem via prædicto illustri viro ex hac luce, sicut mortis debitum urgerat, nigrante, et ad nos hoc nuntio delato pervenisset, subito ad Ergeltesbah veniens misi et Bernhardum alium fratrem Antarbotti, sive filium ejus Engilhardum et ceteros parentes venire precabar; ut quidnam et ipsi exinde velint et dicenter scire potuisse; hoc est: utrum contradicerent potestati illi quae jam in meis manibus posita erat? An bono animo ita stabile fieri permisissent? Actum est ita; et venerunt ad me, et idem Bernhardus erat hoc amabiliter consentiens, sive ceteri proximi ejus, sicut a prædicto benignae viro memoria potestate accepi, ita de suis rebus pro se facerem quidquid voluissem. Actum est autem hoc in loco supra conscriptio in praesentia eorum quorum haec nomina sunt: primus Job vicarius et vassus Cotafridi, necnon et Gundalpertus filius Helmoni, Immo advocatus noster, et Billunc; Mezzi nepos Waltoni comitis, Hunger, Ato, Erchanpreht, Antarbott, Isangrim, Suidger.

Igitur hac convenientia inter nos finita, venit Bernhardus in placitum publicum in loco nuncupato Rodboheskiribba super Lapara, ubi Walto comes cum omni suo ministerio residebat, et cum eo Machelm, filius Otleipi, assistente etiam multa turba hominum nobilium, Baturico presente nihilominus episcopo, et ibi mallavit Bernhardus Baturicum ep. et Imnoneim advacatum ejus de causa Antarbordi, et contra directum de placito iam in caput, et convenientia constituto coram hominibus supra memoratis. Tunc surrexit Immo et dedit Waltoni wadium suum quod idem Bernhardus contra legem pacatum placitum presumebat inquietare, et habuit testimonia sua in praesenti et adduxit eos, id est: Billunc, Mezzi, Nidhart, Hunolt, Erchanperht, Hunger; sed Bernhardus noluit hoc modo wadiare, sed dixit: si inveneris mihi unde tales testes qui hoc testificant quomodo Antarbott ita fecisset, consentiens ero, et quod lex præceperit faciam. Tunc mox advenit in ipso placito liber homo Ternodi, nomine Herini, ab eodem Ternodo directus ad Baturicum ep. et Waltonem comitem, et in auditu omnium retulit ea quæ

A sibi fuerant imperata; eo quod direxerit Ternod, quomodo nihil voluisse neque potuisse contradicere de his omnibus que frater ejus in Baturici ep. manibus commendaret, sed magis per cuncta consentiret ubique ea dare voluisse Baturicus ep. Tunc tandem eodem wadio et testimonio convictus est, et non credidit sibi, et dedit wadium juxta legem et judicium populi pro se et filio suo Engilhardo, ut ex hac eadem causa ulterius nihil inquietarent. Unde Nidhart et Erchanpertus ei fidei iussores effecti sunt, et hoc modo finitum est. Hic in beneplacito fuerunt Baturicus episc. Walto comes, Machelm, Immo, Eckirih, Billunc, Jacob, Tevit, Rodgoz, Meginhelm, Hunolt, Heribald, Freso, Rihhart, Nidhart, Hegilo, Mezzi, Rihperht, Ratolt, Adalrih, Reginhart, etc. Actum est anno Domini 822.

CAP. LXXXII. — *Traditio Hawardi.*

Felix est haec vita activa; sed multo felicior contemplativa. Ad hanc igitur tendens quidam nobilis nomine Hawart, tradidit ad S. Emmeramnum in manum Arnimari cognati sui talem partem proprietatis suæ quam habuit ad Tegarindorf nemine contradicente; quatenus Arnimar ipse eandem partem proprietatis simul cum manciis vestiret ad prædictum sanctum pro ante nominato Hawardo, et Odalhardo et Meginhardo. Et isti sunt testes ejusdem traditionis: Pillunc, Gozpold, Wanninc, Immo, Liupoton, Perethtuni, Salamari, Chuniperht, Alpuni, Heriperht, Ellingrim, Liuthart, Adalperht, Horscoff, Gisalmar, Eginolf.

CAP. LXXXIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Swidkarium.*

Convenit inter venerabilem virum Erchanfridom episcopum, et quandam hominem, nomine Swidkerum, de quadam commutatione aliquorum locorum, quod et ita fecerunt. Dedit præfatus venerandus episcopus pro utilitate ambarum partium cum licentia regis, venerabilis Hludowici, et monachorum omnium morantium ad monasterium S. Emmerammi prædicto Swidero in loco nuncupato Wolamotasa, quidquid Otram in beneficium habuit in illo loco. Et e contra tradidit ipse Swidker propriam hæreditatem suam ad S. Emmeramnum, quod est prope flumen quod dicitur Apansa, quidquid a filii D Sigihelmi e mendo acquisivit. Testes idonei sunt isti: Fritilo, Reginperht, Einhart, Fricclo, Albato, Alprat comes, Isanger, Ambricho, Dultinc, Piligrim, Horscrat, Alpuni, Hunolf, Lantperht, Wolfdigil, Walto, etc.

CAP. LXXXIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Attensem.*

Noverit plurimorum industria fidelium qualiter quidam viri inter se commutaverunt. Tradidit itaque quidam nobilis nomine Atto, ad S. Emmeramnum de terra arabili jugera II in loco Wolfsharensusa nuncupato in potestatem ven. ep. Ambrichonis et advocati ejus Berchtrici. E contra vero quidam faunulus, nomine Rodheri cum licentia episcopi tra-

dedit eidem nobili de rebus S. Emmerammi totidem jugera in codem loco. Et isti sunt testes : Atto, Her-
rant, Egilolf, Kaganhart, Etti, Engilrh, Epar-
char, Polrat, Alpolt, Reginperht, Willipold, Odal-
perht, Purchoh, Ratolt, Albuni, Egino, Bernhart,
Rikho, Analo, Analperht, Nidhart, etc.

CAP. LXXXV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilpertum comitem.

Nonnullorum comperiat industria virorum quo-
rumque auribus hujus cartulae injuncta fuerit noti-
tia qualiter Ambricho reverentissimus praesul, et
quidam vir honorabilis prestantiae, Engilbertus vi-
delicet comes pro ultrarumque utilitate partium
commutationem persecere presentem. Tradidit nam-
que praedictus Engilbertus comes ad S. Petrum apo-
stolum, sanctumque Dei martyrem Emmerammum
de terra arabili jugera **lxix** in loco *Swindpah* nuncupato,
nihil extra dimittens, quidquid in eodem
loco terris, pratis et silvis habere visus est, quin
ex integro ad predictos sanctos contraderet in ma-
num Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Otonis.
E contra vero idem Oto cum licentia Domini sui
episcopi tradidit de rebus sanctorum antedicto-
rum, in loco Eholtnga nominato, terre arabilis ju-
gera **xlvi** eidem Engilberto venerando comiti in
proprium perpetuo possidendum. Testes enim ejus-
dem traditionis sunt Reginhoh, Cotaperht, Ogo, Ha-
damar, Willihelm, Askarih, Nidhart, Rodmunt,
Irinc, Odalperht, Pern, Erchanperht, Folcpold,
Arnimar.

Item commutatio.

Tradidit Engilbertus comes duo mancipia ad S.
Emmerammum, id est Liupuni, et Irminbilt. E con-
tra vero Oto cum consensu episcopi Ambrichonis
tradidit Wilcozum. Et isti sunt testes : Hadamar,
Ogo, Erchanperht, Reginhoh, Cataperht, Willi-
helm, Item Cotaperht, Patarib, Warmunt, Item
Ogo.

CAP. LXXXVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Liupatonem.

Igitur omnibus notum sit fidelibus, presentibus
scilicet et futuris, quia nobilis quidam, nomine
Liupaton, tradidit quemdam lucum quem habuit
filius sororis sua Hartbertus, ad sanctum Dei mar-
tyrem Emmerammum in loco Waltinhova juxta flu-
vium qui dicitur Napa. Liuthardus quippe eamdem
traditionem una cum patre suo Liupatone peregit
in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque
advocati Gundberti. E contra vero tradidit idem
advocatus Gundbertus cum licentia Domini sui epi-
scopi de rebus S. Emmerammi alium lucum in pre-
dicto loco eidem nobili Liupatoni ac filio suo Liu-
thardo in proprium perpetualiter habendum. Isti
sunt testes : Gejo comes, Hunolf, Jacob, Strupo,
Erchanfrid, Adalperht, Rafolt, Arnamar, Pal-
drib, etc.

CAP. LXXXVII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Gundpaltonem diaconum.

Nonnullorum noverit industria fidelium quod

A Gundpato ven. diaconus traditionem quae capitulo
25 conscripta est secundo firmavit, addens quoque
et cetera loca. In praesentia igitur Arnulfi dnois
praedictus Gundpato una cum advocate suo Star-
chando tradidit ad sanctum Emmerammum talem
proprietatem quallem habuit ad Quartinaha, et ad
Sala et ad Weligam in manum videlicet Hiltonis ab-
batis atque Ekkirici missorum prefati sancti ac
venerabilis ep. Ambrichonis. Isti autem sunt testes :
Gundram comes, et filius eius Megingoz, Sigihart,
Droant, Willihelm, Hoholt, Lantperht, Ribger, Dru-
dolt, Sigiperht, Eparachar, Witger, Otachar, Ein-
hart, Einhart Pero, Framrib, Karentanus, Glaz, Mirei,
Kasiz, Necliuchim, etc.

B CAP. LXXXVIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Baldricum.

Plurimorum cognoscat industria fidelium quia
nobilis vir quidam, nomine Baldricus tradidit ad
sanctum Dei martyrem Emmerammum proprietatis
suæ jugera **xii** in loco Hiltrateschiricha nuncupato
in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque
vicarii Ogonis. E contra vero idem Ogo cum licen-
tia Domini sui episcopi tradidit praedicto nobili de
rebus S. Emmerammi jug. **xii** juxta montem qui
dicitur Paninpere. Isti sunt testes ejusdem tradi-
tionis : Askrib, Adalo, Lito, Plidgoz, Hagano, Er-
chanperht, Alprih, Oto, Charaf, Huoperht, Ec-
cho, etc. Actum est autem ad Risbah ad convenien-
tiam omnium Bewariorum.

C CAP. LXXXIX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altmanum.

Notitia qualiter ven. episcopus et Altman quidam
nobilis convenerunt, concambium inter se perfici-
entes. Tradidit itaque idem nobilis ad S. Emme-
rammum terræ arabilis jug. **xii** in loco Rorpah
nuncupato, addens etiam jugum unum et pratorum,
jugera **ii** pro perficienda commutatione in manum
videlicet Ambrichonis venerandi praesulis ejusque
advocati, nomine Regiabehi. E contra vero tradidit
praedictus advocatus de rebus S. Emmerammi cum
licentia Domini sui episcopi jam praefato Altmano
terræ arabilis jug. **xii** in loco Ratinpah nuncupato.
Et ut haec commutatio firmior habeatur placuit duas
cartulas, uno tenore conscriptas utrinque continere,
et testes subnotare quorum nomina sunt : Ogo,
Wago, Isanpero, Wasagrim, Askrib, Ekkirib,
Gundheri, Arbo, Chuntilo.

**D CAP. XC. — Commutatio inter Ambrichonem episco-
pum et Pernuyinum.**

Noverit industria omnium fidelium quia Pernuy-
in quidam nobilis talem proprietatem quallem ha-
buit ad Tuncilingon, tradidit ad sanctum Dei mar-
tyrem Emmerammum in manum Ambrichonis ven.
ep. ejusque advocati Avonis; id est, terre arabilis ju-
gera **xlvi**, pratorum jug. **xv**, silvae jug. **c.**, nihil
extra dimittens, viis, aquis, pascuis, accessibus et re-
cessibus, quin omnia illuc transfulisset. E contra vero
praedictus advocatus cum licentia domini sui epi-
scopi tradidit eidem Pernuyino de rebus S. Emme-

rammi terræ arabilis jug. XLII, silvae jug. XXXV, A pratorum jug. XV in loco Nisindorf nuncupato. Isti etiam sunt testes ejusdem commutationis : Polo, Engelperht, Reginolf, Fridarih, Erchanperht, item Reginolf, Rihheri, Helfrih, Arnimar, item Erchanperht, Adalperht, Hiltiperht, etc.

CAP. XCII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Witagovonem.

Notum sit omnibus fidelibus quod quidam nobilis, nomine Witagovo, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum unius prati tres partes rivumque unum ad molam in loco Sempinchova nuncupato, in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Garaharii. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus sancti Emmeramni in eodem loco predicto nobili in perpetuo possidendum arcam¹. Et isti sunt testes : Ogo, Avo, Helfrih et cæteri.

CAP. XCIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Swidgarium.

Omnium comperiat industria fidelium qualiter subsequens peracta sit commutatio. Tradidit igitur quidam nobilis, nomine Swidger, ad S. Dei martyrem Emmeramnum terræ arabilis jugera XLV, et pratorum carrad. III, et frutices ad stirpandas jugera XI juxta locum Puopinga nuncupatum in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Reginhohi. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus S. Emmeramni predicto nobili in proprium terræ arabilis jug. XLV, et pratorum carrad. III, et ad evelendas frutices jug. III in loco Beninga nuncupato. Isti quoque sunt testes : Wicram, Ogo, Engelhelm, Cozperht, Giso, Gerhoh, Deotolt, Machelm. Vestitores et revestitores autem sunt praefatus Swidger atque Wicram.

CAP. XCIV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Reginhohum.

Notitia qualiter Ambricho reverentissimus præsul, et quidam nobilis, nomine Reginhoh, convenientiam composuere inter se quamlibet peragere commutationem. Tradidit ergo predictus nobilis ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum talem proprietatem quam ad Ellinuvolsedorf habere visus est, id est, ecclesiam, domum cum curte inter terram arabilem, et prata, atque silvam habens IV, deessentibus duobus tantum jugeribus, et quidquid in eodem loco habuit, ad supradictum sanctum contradidit in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati al. Reginhohi. E contra idem advocatus cum licentia domini sui ep. tradidit de rebus S. Emmeramni jam dicto nobili, nomine Reginhohi, ecclesiam, domum cum curte in terra arabili, ac pratis atque silva, totidem habens iure perpetuo possidendum in loco Heikkinga nuncupato. Isti autem sunt testes per aures tracti : Isanpero, Wago, Wasagrim, Ekkirib, Eparachar, Sigipreth, Cauzo, Ribold Nidhart, Rodmunt, Warmont, Tato, Arbo, Gundheri, Adalpold, Ogo, Rasolt, Gemmunt, Oto, Liuthart.

CAP. XCIV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hattonem.

Noverit industria omnium fidelium qualiter praesens peracta sit commutatio. Tradidit ergo Elfricus advocatus Ambrichonis ven. ep. Hattoni cuidam viro de rebus S. Emmerammi, ipso episcopo consentiente, cuiuslibet areae partem unam in loco Iniringa nuncupato. E contra vero idem Hatto tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum in manum videlicet Ambrichonis ep. ejusque advocati Elfrici terre arabilis partes duas in eodem loco.

Item alia commutatio in eodem die Wolfsho.

Tradidit igitur Wolfsho una cum advocate suo Helfrico in supradicto loco ejusdem areæ partem unam ad S. Emmeramnum. E contra vero Hiltipero quidam nobilis tradidit eidem Wolfsho de beneficio suo quod habuit ad Iniringa Ambrichone ep. permittente terra arabilis duas partes. Et isti sunt testes : Helfrih, Avo, Waltunc, Strupo, Fastunot, Unlaz, Wetti, Wirot, Meginhoh, et cæteri.

CAP. XCV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Waldgarium.

Notum cunctis fidelibus stat quia Waldgarius quidam nobilis tradidit ad S. Emmeramnum jug. I in loco Mezinga nuncupato in manum Ambrichonis ven. episc. ejusque advocati Otonis. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus S. Emmeramni predicto Waldgario in eodem loco tertiam partem areæ eius. Et isti sunt testes per aures tracti : Lantfrid, Wicram, Iladamar, Engelhelm, etc.

CAP. XCVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altoldum diaconum.

Quoniam nimium fructuosa inter mortales jam olim consuetudo inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ultrarum utilitate partium; præcelentissima regum sanxit clementia inter ecclesiasticarum rerum facultates licenter idem fieri et usque ad quinque hobarum supplementum cum cartulis ac testibus ita constare. Proinde igitur quidam nobilis, venerabilis scilicet diaconus, nomine Altoltus, tradidit ad S. Petrum apostolum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum talem proprietatem quam habuit ad Gartheringon, et ad Haninchova et ad Atinga, in dominibus, curtis, horreis, pomerii, terris, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, nihil extradimittens quin ex integro ad predictos sanctos transfudisset, in manum Ambrichonis ven. ep., ejusque advocati Gundberti atque Ogonis vice domini. E contra vero praefatus advocatus, nomine Gundbertus, una cum domino suo episcopo tradidit de rebus S. Petri et S. Emmeramni eidem ven. diacono Altolti in proprium perpetualiter possidendum quidquid habere visus est ad Munolsinga, ædificiis, terris, pratis, silvis, pascuis, aquis aquarumque decursibus. Et isti sunt testes auribus tracti : Heryant, Askarih, Ambricho, Albröh, Pernhart, Epoho, Engelperht, Avo, Strupo, Karaheri, Hungis, Salomon, Cotaperht, Irmperht, Gerperht, etc. Vestitores

tor autem Albricus. Actum est coram Engildeone A sunt testes : Sindperht, Pernhart, Hartuvic, Avo, Gozperht, Wieran, et reliqui.

CAP. XCVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ehamaram et Helmpterum.*

Cunctis patescat fidelibus quia nobilis quidam Ebamarus videlicet et frater ejus Helmpterus tradiderunt ad S. Emmerammum quidquid proprietatis habuerunt ad Atinga in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Wicrammi, ea videlicet ratione : ut eterque eorum suam uxorem et filios que sunt mancipia S. Emmerammi, id est, Herosta, Chuonrat, Wasa, Cotahilt, Deolfrit, Gozlind; simul cum proprietate possideat usque ad obitum suum. Post vero omnia revertantur ad praedictum sanctum. Et isti sunt testes : Adalhann, Nanzo, Hiltigoz, Gozpreht, Helsrib, Engilhelm, Eparachar, Ellinpoto.

CAP. XCVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engildeonem comitem.*

Omnium industria fidelium comperiat congruentiam commutationis quam ven. ep. Ambricho atque Engildeo comes in invicem perficerunt. Quidquid igitur Engildeo praedictus comes habere visus est ad Stupinga ad comitium suum pertinentis, id est, areis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, silvis, Atto advocatus suus totum contradidit ad S. Emmerammum, ipso comite jubente, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Herrandi. E contra vero idem Merrandus cum licentia domini sui episcopi tradidit praedicto comiti de rebus S. Emmerammi quidquid Ambricho ep. providit ad Elisendorf, id est tria mancipia et domum cum curte, cum omnibus appendicitiis ejus, Actum est autem ad Reganespunc in presentia pronominati episcopi atque comitis. Vestitor quoque fuit Atto ; revestidores vero fuere Owart presbyter et Gundhart.

CAP. XCIX. — *Traditio Polonis.*

Polo tradidit Ambrichoni ven. episc. quemdam servum, nomine Adalfridum, in proprio possidendum. Et isti sunt testes : Albrih, Pald, Sigifrid, Raffolt, Sonperht, Ratolt, Lanpero.

CAP. C. — *Commutatio inter Ambrichonem et Hartwigum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Hartwigus, tradidit ad S. Emmerammum aream i et agrum i ad Illinchova. E contra vero Strupo advocatus, jubente domino suo ep. Ambrichone, tradidit praedicto nobili in eodem loco terrae arabilis agros ii. Et isti sunt testes : Suindperht, Pernhart, Hartuvic, Avo, Gozperht, Rodmunt, Arnhelm, Hiltiprant, Heriperht, etc.

CAP. CI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilhardum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Engilhart, tradidit ad S. Emmerammum terrae arabilis agrum i et pratorum carrad. ii loco Sempinchova nuncupato. E contra vero Strupo advocatus jubente domino suo Ambrichone ep. tradidit praedicto nobili in eodem loco aream i. Et isti

A sunt testes : Sindperht, Pernhart, Hartuvic, Avo, Gozperht, Wieran, et reliqui.

CAP. CII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Helfricum.*

Utilis valde et nimium fructuosa olim inter homines inoleverat consuetudo commutandi videlicet quasdam res ob ultrarumque opportunitatem partium. Id itaque quidam vir nobilis, nomine Helsrib, ejusque conjux Hiltisnot recolentes tradiderunt ad S. Emmeramnum talem proprietatem qualem illa ad Chaparussa habuit. Statim vero relinquentes ad praedictum sanctum ; et fuit Avo sidejussor atque vestitor. E contra vero Ambricho ven. ep. et supradictius Avo advocatus suus qui hanc traditionem receperunt, de rebus S. Emmerammi tradiderunt eidem Helsrico ac illius conjugi beneficium quale ipse Helsrib ad Sempinchova habuit, ea scilicet ratione, ut si unus eorum via decederet, alter possideret usque ad obitum suum ; post vero, redigatur ad pristinum locum. Sunt autem testes auribus tracti Egilperht comes, Odalperht, Bernhart, Egilperht, Askrib, Erchanperht, Hungis, Irnperht.

CAP. CIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ogonem.*

Quoniam regalium auctoritas institutionum concubitorum congruentias in ecclesiasticis rebus fieri permisit, nobilis quidam, nomine Ogo, quin et id ipsum frequentaret minime pretermittere distulit. Tradidit igitur praedictus vir nobilis Ogo ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem visus est habere ad Samotinga, id est, de silva jugera cxi, et ad Haholstat de silva jugera xxx, et ad Sempinchova terrae arabilis jugera x, et mancipia vii, id est : Perehuni, Dechilla, Perehtuni, Perehtsuvinto, Germunt, Rodmunt, Wolspurc, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep., advocatorumque ejus Gundperti, Herrandi. E contra vero idem Cundpertus atque Herrandus tradiderunt de rebus S. Emmerammi ante nominato Ogoni, Ambrichone ep. consentiente ad Eskinhart areas ii et quidquid ad easdem pertinuit, terris, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus et ceteris omnibus, et mancipia vii, id est : Ellinpurc, Wolspire, Pazrib, Weidherii, Reginolt, Waltrut, Hiltrud. Nihil extra dimittentes, quin ex integrō eidem Ogoni contrarent in possessionem perpetuam. Et isti sunt testes :

Folrat, Waltrib, Albrih, Perehtolt, Rodker, Salacho, Wolmunt, Ambricho, Rodperht, Trog, Perehtolt, Otperht, Perehtrih, Durine, Teor, Avo, Strupo, Heripold, Lantfrid, Oto, Amalperht Marcho, Gundhart, Adalrib, Erchanperht.

CAP. CIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilscalchum.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiae fidelibus quia nobilis quidam, nomine Engilscalb, tradidit ad S. Emmerammum terrae arabilis jugera v ad Popingga in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Wicrammi. E contra vero idem Wicrammus tradidit de rebus S. Emmeramni consentiente

domino suo episcopo prædicto nobili Engilscalcho A terræ arabilis jug. iv et dimidium ad Pilinga in proprium perpetualiter habendum. Et ut hæc commutatio firmior habeatur et a posteris melius credatur placuit duas cartulas uno tenore scriptas exhibere.

CAP. CV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Chunipertum comitem.*

Hæc igitur commutatio inter Ambrichonem ep. et Chunipertum comitem facta est. Nam Chunipertus comes dedit ad S. Emmerammum terræ arabilis jug. vi de rebus beneficij sui ad Atinga. Et missi ejus id ad perficiendum fuerunt Engilscalch et Hiltimar, et Willibelm. E contra vero Ambricho ven. ep. dedit Chuniperto comiti in eodem loco totidem jugera terre arabilis; et missi ejus fuerunt Lio presbyter, et Wicram atque Deotfrid hoc ad perficiendum. Ut verius firmiusque credatur duas cartas pari tenore scriptas placuit exhibere.

CAP. CVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Wicpertum.*

Notum sit omnibus in Christo fidelibus quia vir quidam nobilis, nomine Wicperht, tradidit ad S. Einmerammum ad Mulibusun pratorum jugera v cum fruticibus ezellendis in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Heripoldi. E contra vero idem Heripoldus tradidit de rebus S. Einmerammi consentiente domino suo ep. prædicto viro Wicperhto in eodem loco pratorum totidem jugera perpetualiter habendum. Et ut hæc commutatio firmior habeatur et a posteris melius credatur, placuit duas chartas scriptas et testes adhibere quorum nomina sunt hæc: Lintperht, Wolf, Schilpunc, Engilperht, Eckihart, Ratpot, Nidhart, Oiperht, Lautperht, Isanparto, Perehart.

CAP. CVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Olgisum presbyterum.*

Divina instituente gratia tradidit quidam nobilis venerabilis videlicet presbyter nomine Otkis, ad S.

Petrum, sanctumque Einmerammum proprietatem suam qualem habuit ad Illinchovum, in manum scilicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Struponis, nihil extra dimittens quin ex integro illuc transfunderet atque laxaret. E contra vero Ambricho præfatus episcopus atque suus advocatus Strupo tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum in eodem loco illam casam in australi parte consistentem, id est: Herimarincheva cum terris, pratis, et uenore, et cum omnibus illuc pertinentibus Otkiso presbytero in proprium usque ad obitum suum; postea vero redigantur ad pristinum locum. Et isti sunt testes: Gozold, Herrant, Heripold, Gundperht, Albrib, Rupo, Witker, Ascrib.

CAP. CVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Helmpertum.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesie fidelibus quia nobilis quidam, nomine Helmperto, tradidit ad sanctum Einmerammum quidquid habuit ad Dorniginpa, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Antarpoti. E contra vero idem Antarpot tradidit de rebus S. Emmerammi, consentiente domino suo ep., prædicto nobili Helmperto ad Wolfratinchosum quidquid ibi habuit in proprium perpetualiter habendum. Et isti sunt testes: Adalrih, Avo, Strupo, Reginolt, Eparhart, Ascrib, Rupo, Folkrat, Erchanperht.

CAP. CIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Adalricum.*

Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesie quia nobis quidam nomine Adalrih tradidit ad sanctum Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum ad Feturah cum culta terra et inculta jugera c. E contra vero tradidit Antarpot cum licentia Ambrichonis ep. de rebus S. Petri et S. Emmerammi supradicto Adalrico prope Niwinhusua jugera xxx. Et isti sunt testes: Avo, Strupo, Gundperht, Regiolf, Rupo, Erchanperht, Eparhart.

Explicit Liber I.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Unlazum.*

Cognoscat igitur omnium industria fidelium præsentium videlicet et futurorum quia quidam nobilis, nomine Unlaz, tradidit ad S. Einmerammum talam proprietatem qualem habuit ad Eirlingun, id est, areas v, domos v, horrea v, agrorum et pratorum hexas vii, nihil extra dimittens quin ex integro ad supradictum sanctum transfudisset in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Askarici. E contra vero idem Askaricus, consentiente domino suo episcopo, tradidit de rebus S. Einmerammi prædicto nobili Unlazo ad Wilhsin ecclesiastiam, casam cum curte, horreum i hexas iv

mancipia v in proprium habendum. Testes quorum nomina sunt: Nordpol, Adalfrid, Zecilio, Ratfrid, Beotflat.

CAP. II. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Owardum presbyt.*

Pluriñorum igitur industria cœperat qualiter ven. quidam presbyter, nomine Owardus, commutationem congruam peregit. Prædictus namque presbyter tradidit ad S. Petrum sanctumque martyrem Emmerammum talam proprietatem qualem ad Stupinga visus est habere; id est, in terra arabili, et silva, et prato hexas iii et jug. xx, casam cum curte, horreum quoque atque pomœrium, nihil extra dimittens terris, pratis, pascuis, aquis aqua-

rumque decursibus, exitibus et redditibus quin ex A integro illuc transfudisset in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. advocatorumque ejus Herrandi atque Gundoberti. E contra vero Herrandus, atque Gundobertus, consentiente Domino suo ep., tradiderunt de rebus S. Emmerammi bis praedicto Owardo in proprium perpetualliter habendum ad Tagaratinga ecclesiam 1, casam cum curte, horreum quoque, atque pomarium, holas iii cum omnibus appendiciis earum. Et isti sunt testes: Hadamar, Pliiger, Leoparto, Lantfrid, Chrestine, Waltrih, Altrih, Perebott, Schilpunc, Durinc, Isanperht, Reiginperht, Ruodhart, Heino, Eparolf, Strupo. Vestitores et revestitores sunt Herrandus, atque Gundbertus atque Epatollus. Actum ad Reganaspure coram Engildeone comite. Anno Domini 888.

CAP. III. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Rofoldum atque Truhmannum.

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, Rafolt videlicet atque Truhman, uterini fratres, tradiderunt ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum tales proprietates quales ad Stupinga habuerunt, nihil extra dimittentes adficiis, terris, pratis, pascuis, silvis, aquis, viis, quin ex integro ad praedictos sanctos contraderent, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gundeberti. E contra vero idem advocatus consentiente Domino suo ep. tradidit de rebus S. Emmerammi ad Punninhart praefatis nobilibus casam cum curte, et horreum, et hobam i, et insuper eidem Truhmanno unius areæ partem i, et terræ arabilis jug. vi, et de pratis carrad. i in perpetuam possessionem. Et isti sunt testes: Avo, S. rupo, Durinchart, Machelm, Askarih, Folrat, Riphold, Adalrih, Waltrih, etc.

CAP. IV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Liubertum.

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiae fidelibus quia nobilis quidam nomine Liutperht, tradidit ad S. Emmeramnum de silva jug. lxx in loco Tuciilinga nuncupato in manum videlicet Ambrich. ven. ep. ejusque advocati Gundeberti. E contra vere Gundbertus, consentiente Domino suo ep., tradidit eidem Liutperht in eodem loco de silva jug. L in proprium perpetualliter habendum. Et isti sunt testes Durinchart, Eparhart, Gammo, Pirihtilo, Ratolt, Pald, Lanepero.

CAP. V. — Commutatio inter Ambrich episcopum et Fries.

Comperiant omnes fidèles quia Fries quidam nobilis tradidit ad S. Emmeramnum ad Geilunasphæ pratorum jug. iii in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Eparbardi. E contra vero idem Eparbardus cum licentia episcopi tradidit praedicto nobili pratorum jug. ii ad Guttinga in proprium habendum. Et isti sunt testes: Helfrih, Rafolt, Adalhun, Hiltipero.

CAP. VI. — Commutatio inter Ambrichonem et Wolfsperht.

Cuncis patesiat fidibus quia nobilis quidam, nomine Vuolsperht, tradidit ad S. Emmeramnum suum proprium servum Anthelnum et terræ arabilis jugera x ad Snudinga in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Adalberti. E contra vero idem Adalbertus, consentiente domino suo episcopo, tradidit de rebus S. Emmerammi praedicto nobili Wolferto ibidem ad Snudinga unum servum, nomine Gebaradum, et terræ arabilis jugera x. Et isti sunt testes: Pernhart, Antarpot, Avo, Herrant, Gundpert, Erchanperht.

CAP. VII. — Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Hiltonem abbatem.

Per cartulam quæ videlicet aperte ac veraciter nonnullorum inseratur auribus fideliū qualiter hæc complacitatio peracta sit. Tradidit namque Hitto honorabilis abbas ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum proprietatis sua holas vi, cum ædificiis et mancipliis xv, Meginheri Adalger, Milo, Meginheri, Williberm, Liupuni, Liupkis, Ratkis, Wolfheri, Hiltipirc, Deotpurc, Adalswind, Liupdrud cum duobus filiis in loco Sulzphah nuncupato in manum Ambrichonis ven. ep. et advocatorum suorum Gundberti atque Herrandi. E contra idem Gundbertus atque Herrandus cum licentia domini sui ep. et cum consensu totius familiæ tradiderunt praedicto Hittoni de rebus sanctorum qui supra dicti sunt, tria loca cum omnibus appendiciis suis, id est: Chuningesfeld, et Vuaso et Purepah; quatenus eas usque in finem suum firmiter teneat atque possideat, ac postea cuncta ad praedictos sanctos redigantur et revestiantur. Et isti sunt testes ejusdem rationis: Ogo, Strupo, Erlapold, Chadal, Hartperht, Hiltipero, Righer, etc.

CAP. VIII. — Commutatio inter episcopum Ambrichonem et regem.

Ista mancipia sunt in potestate Ambrichonis episcopi: Embilt, Appa, Rihhoff, Rato, Engilhilt et filia ejus Rihhilt, et Rihnot, Engilmar, Hiltisnot. E contra vero sunt in regis potestate ad Ergoltinga Gerui, Dultin, Gundhelm, Engilpero, Machelm, Regindrud, Elisa, Embilt, Gerni, Ermold, Ellinhilt, Liupila, Rihhilt, Rahhila, Reginolf Perehtgunto, Reginhilt, Peechilt.

CAP. IX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilpertum comitem.

Notum sit omnibus fidelibus quia Engilpertus comes tradidit ad S. Emmeramnum mancipia iii, id est: Alblind et filii ejus ii in manum Ambrichonis et advocati ejus Polonis, ea videlicet ratione: ut Ersenom servum S. Emmeramni in proprium possideat usque ad obitum suum et uxoris sue. Et isti sunt testes: Engilsealch, Pernhart, Erchanperht, Rafolt, Heripold, etc.

CAP. X. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Reginharium.*

Comperiat omnium industria fidelium quod Reginheri tradidit ad S. Emmerammum duas partes jugeris unius in manum Adalpoli ad Cholinpah. E contra vero idem Adalpold cum licentia domini sui Ambrichonis ep. tradidit de beneficio suo in eodem loco prædicto Reginhario tertiam partem jugeris unius. Et isti sunt testes : Reginhoh, Albrih, Rihpold, Folcrat, Gerhelm, etc.

CAP. XI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Pataricum.*

Cognoscet industria omnium fidelium quia Patarib quidam nobilis tradidit ad S. Emmerammum areæ unius in latitudine perticas ii, et in longitudine perticas x in loco Mezinga nuncupato. E contra vero ven. ep. Ambricho et advocatus ejus Oto tradiderunt terræ arabilis in latitudine perticas ii, in longitudine xx in eodem loco. Et isti sunt testes : Erchanperht, Waltrih, Patarib, Gammo, Pereholt, Sigifrid, Hitto, Oto, Adamar, Hitto, Chazo, Liutfrid, etc.

CAP. XII. — *Traditio Rodharii, et quasi cuiusdam complacitatio Stomachi inter Ambrichonem ep. et Rodharium.*

Cognoscet omnis Ecclesie Dei beatissimus ordo qualiter quidam nobilis, nomine Rodheri, de æterna sibi prospiciens remuneratione præsentique consulens necessitatibus tradidit ad S. martyrem Emmerammum quidquid in villa Samutinga nuncupata proprietatis visus est habere in mancipiis quorum nomina sunt hæc : Tiso, Albuvar, Sigifrit et filii ejus, in ædificiis, et terris cultis et incultis, aqua, silva, viis et inviis, exceptis tribus soluimodo mancipiis unoque vili nemore aliunde conquisito, ven. ep. Ambrichone hanc traditionem suscipiente, advocate ejus Gundberto, ea scilicet ratione : ut e. contra tres mansos de rebus supradicti sancti cum redditibus acciperet, et per singulos annos, donec in hac fragili vita viveret, vestimentum deorsum textum i et cam., cubitos xvi habens in longitudine, camisan quoque et cottum similiter i, de vino carad. i, id est, situas xxx, farinæ mod. x, pracial. ii. Frisking. iv duas [vervecinas] berbecinas, duas autem reliquias porcina, singulas singulis appetiatis tremissis, et ut hæc omnia pariter cum illa tradita hæreditate suo usui servientia suoque juri cedentia, dum viveret, firmiter obtineret complacitavit. Et si vel episcoporum quispiam, vel etiam eoruni familiarium horum quippiam subtrahere aut infringere conetur et perfecerit, ille nominatus Rodheri sua proprietatis liberam haberet potestatem vertere quo libuerit. Sed et testium quoque Norico more per aures traciorum nomina cerni licet in præsenti : Hadamar, Wago, Uulaz, Avo, Strupo, Ambricho, Rupo, Durinchart, Eparhart, Iipunc, Wetti, Strupo, Rihbad, Herirat, Rodhart, Lantperht. Hæc est secunda traditio. Et hi sunt testes : Herrant, Strupo, Rihpold, Karaheri, Eparahchar, Petilo, Adalhun, Unolz, Deotperht.

A Actum est autem anno Arnulfi regis secundo vii Kalendarum Martialium in loco qui vocatur Menzibah, præsentibus autem monachis canonicisque quam plurimis, id est : Rodolfo sancti martyris Emmerammi cœnobitarum præposito, Deotperto custode sacrorum et monacho, Tutone monacho et diacono, Erimperio presbytero et canonicorum præposito, Reginone diacono, Erminoldo presbytero, Perideone presbyt., Enolto presbytero, Wiigozo diac., Wolfelmo diac., Mahthario subdiacono, Harperto subdiac., Deotmunt subd., Wolftolo diac., Attone subd., Wolfrato subdiacano.

CAP. XIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Pernuinum.*

B Cunctorum comperiat industria fidelium præsenti scilicet in sancta Ecclesia et futurorum qualiter concambium præsens perageretur. Tradidit namque quidam nobilis vir, nomine Pervum, ad S. Petrum sanctuïque Einmerammum in locis Hittinchoba et Dentinchoba nuncupatis proprietatis suæ ac conjugis suæ inter terram arabilem, et prata atque silvam jugera cxlv in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocate Gundberti. E contra vero præfatus episcopus atque Gundbertus cum consensu monachorum et canonicorum tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum eidem Pernwino et conjugi suæ ad Puningon casam cum curte, ecclesiæ quoque cum omnibus appendiciis suis, et terræ arabilis, ac pratorum atque silvæ jugera clxxxiii: in proprium perpetualiter habendum. Et ut hec commutatio firmiter habeatur placuit duas cartulas pari tenore conscriptas et auribus testes irahere. Hi sunt Erchanperht, Ambricho, Sigifrid, Ratolt, Hitto, Salacho, Eparhart, etc. Vestitor et revestitor Albrih fuit.

CAP. XIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Otonem.*

D Oto quidam nobilis tradidit ad S. Einmerammum talem proprietatem qualem habuit ad Swindbah in manum Ambrichonis ven. ep. et advocate ejus Reginhobi contra solidos lx. Et isti sunt testes : Engiscalch, Westargowo, Gerperht, Oego, Cundachar, Nidhart, Rihpold, Eparachar, Azo, Pero, Perideo, Chuniperht, Helfsrib, Erchanperht, Albrih, Ambricho, Rachof, Willibelm, Rodolf, Strupu, Adalperht.

CAP. XV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hardpertum.*

Multorum comperiat industria fidelium qualiter subsequentis complacitatio traditionis perficeretur. Tradidit namque quidam manu missus liber, nomine Hartbertus, videlicet subdiaconus proprietatem suam ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Einmerammum quam habere visus est ad Foliuchova, terris, pratis, pascuis, viis et inviis, et ad Rogkinga de silva jug. vii, nihil extra dimittens, quidquid in his locis habuit, quin ex integro ad prædictos sanctos contraderet in manum videlicet Ambrichonis ven.

ep. ejusque advocati Gundberti. E contra vero idem advoeatus consentiente domino suo episcopo tradidit præfato Hartberto illud beneficium ad Eigelstat cum omnibus appendiciis suis, ea videlicet ratione: quatenus idem Hartbertus et unus proximorum suorum post ipsum usque ad obitum suum firmiter possideat illud beneficium in proprium, ac postea ad superscriptos sanctos pertineat. Et isti sunt testes: Hadamar, Plidker, Reginpold, Albrich, Reccho, Molumunt, Isanperht, Perehtolt, et cæteri quam plurimi. Actum est ad Weltinpure, consentientibus canoniciis, Ermperto presbytero, Germundo presb., Reginone diacono, Rodaldo presbytero et monacho, Deotperto presbytero et monacho, Tutone diacono et monaeho, et cæteris omnibus.

CAP. XVI. — Commutatio inter Hiltigardam et Riholfum presbyterum.

Notum sit omnibus fidelibus quia Witagowo advoeatus Hiltigardæ tradidit aream unam Rihholfo presb. de rebus Sanctæ Mariæ inferioris monasterii in loco qui dicitur Pab consentiente domina Hiltigarda. E contra vero idem Rihbold presbyt. ejusque advoeatus Sindperlus cum licentia Ambrichonis ven. ep. tradiderunt Witagowoni terræ arabilis duas partes in eodem loco. Et isti sunt testes: Adolf, Penhart, Helfrih, Cundfrid, Ardwit, Sindperht, Hunrib, Geiolf, Willipato, Hiltiperht, Ekkihart, etc.

CAP. XVII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilscalchum.

Noverit omnium solertia fidelium quia nobilis quidam, nomine Engilscalch, tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum casam cum curte, et terræ arabilis atque pratorum jugera LXXXIII in loco Purringa nuncupato in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. et advoeati ejus Reginbohi. E contra vero Ambricho episcopus et advoeatus ejus Wicram tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum eidem nobili ad Talachirchon ecclesiam et terræ arabilis jugera XXX. Et isti sunt testes: Engilperht coines, Erchanperht, Helmrih, Reginhoh, Rihpold, Westargowo, Helfrih, Racholf, Hitto, Egilpold, Rodmunt, Mezzi, Strupo, etc.

CAP. XVIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hiltiperonem.

Notum sit quia quidam nobilis, nomine Hiltipero, tradidit ad S. Emmerammum agrum I ad Rodrantinchora. E contra vero advoeatus Helfricus cum consensu domini sui ep. Ambrichonis tradidit prædicto nobili in eodem loco agrum I in proprium habendum. Et isti sunt testes: Waltunc, Avo, Strupo, Wetti, item Strupo, Lantperht.

CAP. XIX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Lanfridum.

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus

A advoeati Wicrammi. E contra vero idem Wicram tradidit de rebus S. Emmeramini, consentiente domino suo episcopo, prædicto nobili Lanfrido ad Sunichingon inter terram arabilem et prata jugera XXXIV; et silvæ jugera VI. Et isti sunt testes: Ogo, Erchanperht, Helfrih, Engilpold, Folrat, Derpheri, Strupo, Sindperht, Adalperht, Hadamar, Tato, Gerhoh, Hitto, etc.

CAP. XX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Atonem.

Patescat igitur omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Ato, tradidit ad S. Petrum sanctumque Emmerammum de terra arabili jugera XI in loco Samutinga nuncupato in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advoeati Hadamari. E contra vero idem advoeatus, jubente et consentiente prædicto episcopo, tradidit jam dicto nobili Atoni de rebus supra nominatorum sanctorum ad Zeizinchova terræ arabilis jug. X in proprium jure perpetuo possidendum. Et ut hæc commutatio firmior habeatur veriusque credatur, placuit duas chartulas pari tenore scriptas exhibere, et testes adhibere quorum nomina sunt: Pernhart, Strupo, Erchanperht, Helfrih, Ambricho, Sigifrid, Hitto, Folcrat, Wetti, item Strupo, Ratolt, Mezzi, etc.

CAP. XXI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Eigil.

Omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus notum sit quia Eigil quidam nobilis tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talèm proprietatem qualem ad Chāparussa habuit ædificiis, territoriis, viis, et inviis, nihil extra dimittens quin ex integro illuc transfunderet in manum videlicet Ambrichonis vener. ep. ejusque advoeati Adalrici. E contra vero idem Adalricus, consentiente domino suo ep., tradidit de rebus prædictorum sanctorum eidem Eigeloni in proprium habendum quod Hahicho ad Feterah jam olim in beneficium habuit. Et isti sunt testes: Hadamar, Antarpot, Otachar, Machelm, Hungis, Amalperht, Rihpold, Rihperht, Ternod, Strupo, Reginperht, Sigifrid, Adalp.

CAP. XXII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Sigipertum.

D Notum sit omnibus fidelibus quia Sigipertus quidam nobilis tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum quidquid ad Chāparussa habuit in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advoeati Adalrici. E contra vero idem Adalricus cum consensu episcopi tradidit eidem Sigiperto ad Engilmonaschirchon æqualem mensuram. Testes autem superioris commutationis istius quoque testes sunt.

CAP. XXIII. — Complacitatio Sandrati archiprebyteri.

habere visus est, et mancipia x quorum nomina sunt: A Dancrat, Purgund, Isanpero, Guodlind, Purat, Frecholf, Alazeiz, Folcrat, Ratolf, Egilmar, nihil extra dimittens praeter aream i, et jug. iii quin ex integro ad predictos sanctos contraderet, ea videlicet ratione: quatenus illud beneficium ad Erininga in proprium contineat usque ad obitum suum. Et Anzo filius Adalrici eamdein proprietatem simul cum ipso beneficio possideat usque ad finem vitae sue. Postea vero cuncta ad S. Petrum et S. Emmeramnum pertineant. Et isti sunt testes: Gundbold comes, Orendil comes, Ascrib Adalperht, Oto, Engelpold, Chuperht, Engilsealch, Eicco, Herimar, Adalrib, Oto, etc.

CAP. XXIV. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Aspertum cancellarium.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis. Qualiter subsequens complacitatio perageretur multorum cognoscat industria fidelium. Tradidit igitur Aspertus ven. diaconus, cancellarius videlicet regis Arnulfi, ipso rege licentiam concedente, ad S. Petrum principem apostolorum, sanctumque Dei martyrem Emmeramnum proprietatem suam, id est illam capellam ad Feldun, et illam in loco qui dicitur Cella, et illum locum Gepantespah, et Gisalpah, et quidquid ad eadem loca pertinuit; adficiis quippe, mancipiis, terris, pratis, silvis, nihil extra dimittens praeter illa beneficiola quæ Oto et Gundperht habuerunt, quin ex integro ad predictos sanctos contraderet atque transfundenter in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gundberti. E contra vero idem Gundbertus consentiente domino suo episcopo, tradidit eidem Asperio, ven. diacono de rebus supradictorum sanctorum hæc loca, id est Oparinhusa, Niwinhusa, Lorcin, et quidquid ad eadem loca pertinere visum est, ea vid. ratione, quatenus ipse Aspertus et unus proximorum suorum cui tradere voluerit post se omnia ante nominata loca firmiter possideant usque ad obitum suum. Postea vero cuncta ad S. Petrum sanctumque Emmeramnum pertineant, exceptis illis duobus beneficiolis. Actum autem est ad Reganasbure cum attestacione et affirmatione monachorum, canonicorum atque laicorum. Et isti sunt testes: Herrant, Gundperht, Ogo, Erchanperht, Strupo, Ambricho, Sigifrid, Albrich, Pald, Wicker, Gundbold, Eparhart, Hitto, Folcrat, item Strupo, Wetti, Lantperht, Wernerheri, etc.

CAP. XXV. — *Commutatio inter Helfricum et Pattone.*

Notum sit quia Pato tradidit ad S. Petrum sanctumque Emmeramnum duas ancillas æquivocas, nomine Wolfslild, in manum Helfrici advocati. E contra Helfricus tradidit eidem Pattoni de beneficio Gotaperti unam ancillam, nomine Walfridam, in proprium habendam. Et isti sunt testes: Ogo, Ambricho, Gotaperht, Patarih, Durinchart, Rodmunt, etc.

* Auctor Anamodus de seipso.

CAP. XXVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Liutgarium.*

Patescat omnibus sanctæ Dei Ecclesie fidelibus quia Liutger quidam nobilis tradidit ad S. Emmeramnum ad Ilomeres jug. v in manum Ambrichonis ep. ejusque advocati Reginhobi. E contra vero Reginhob, jubente domino suo episcopo, tradidit eidem Liutgario ad Zeizinchofa jug. v in proprium habendum. Et isti sunt testes: Askarib, Ambricho, Pald, Irisperht, Erchanperht, Trago, Ino, Adalo, Gunzo, Adalpero.

CAP. XXVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Waltngum.*

B Cognoscat omnium industria fidelium quia Waltunc quidam nobilis tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum totam proprietatem suam quam habuit ad Teningon in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gerpertii. E contra idem Gerpertus una cum episcopo tradiderunt eidem Waltungo illud beneficium ad Otperchtineboha ex integro in proprium habendum. Et isti sunt testes: Askarib, Helfrih, Eparhart, Rupo, Strupo, Erchanpold, Gundalperht, Gozperht, Isanhart, etc.

CAP. XXVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Perahigerum.*

Patescat omnibus sanctæ Dei Ecclesie fidelibus quia Perahiger quidam nobilis tradidit ad S. Emmeramnum ad Gundinhart aream i, et de terra arabilis jugera x, et de silva jugera vi in manum Ambrichonis episc. ejusque advocati Marchonis. E contra vero Marcho, jubente domino suo episcopo tradidit eidem Perahiger ad Hedinpah aream i, et de terra arabilis jugera x et de silva jugera vi in proprium habendum. Et isti sunt testes: Cotaperht, Reginhob, item Reginhob, Salomon, Ambricho, Sigifrid, Askarib, Kermunt.

CAP. XXIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Anamodum *.*

D Quoniam inumerabilium industria virorum rerum suarum opportunitates appetere et indagare studuit: placuit etiam cuidam rubicundo clero, nomine Anamodo, religioso videlicet subdiacono quasdam res proprietatis sue sibi ad commodum perducere atque copulare. Talem igitur proprietatem qualem piissimi regis Arnulfi donatione idem Anamodus in possessionem accepit, in pago Westermannomarcha nunquam capito, juxta Prointala, in loco Reitimpoh, in comitatu Engildeonis comitis, ad S. Petrum principem apostolum, sanctumque martyrem Emmeramnum cum mancipiis vii contradidit atque alligavit in manum Ambrichonis ven. ep., et advocatorum ejus Gerberti et Gundberti. E contra vero Ambricho, ven. presul una cum impositis manibus advocatorum suorum Gerberti scilicet atque Gundberti tradiderunt de rebus predictorum sanctorum eidem Anamodo quidquid ad Beningon in beneficium habuit, cum mancipiis vii, et ad Pondorf terre arabilis jug. xxii, simul cum illa hoba quam parentes ejus ibidem

habuerunt, et Nordewe illud beneficium ad Niufara, et quidquid ad eadem loca, ædificiis, terris cultis et incultis, silvis, pascuis, aquis, cæterisque omnibus bonis juste, legitimeque pertinere visum est, jam ter ante nominato Anamodo in proprium perpetualiter, nemine contradicente, possidendum tradiderunt et transfuderunt. Et isti quoque sunt testes: Adolf, Pernhart, Patto, Avo, Strupo, Herrant, item Strupo, Eparhart, Rupo, Sigifrid, Gozpold, Gundpato, Waltrib, Oto, Hadamar, Perehtolt, Rafolt, etc. Vestitores et revestitores Gerpertus et Gundpertus fuerunt. Actum ad Menzinpah.

CAP. XXX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Epam.

Notum sit omnibus fidelibus quia Peren cuidam feminæ, nomine Epæ, tradidit de rebus S. Emmerammi ad Weipilingun aream unam. E contra vero eadem Epa duas mensuras terræ arabilis tradidit ad prædictum sanctum in eodem loco. Et isti sunt testes: Reginhoh, Gouzo, Altman, Cundheri, Cundalperht, Othelm.

CAP. XXXI. — Commutatio inter Cundrammum et Avonem.

Notum sit omnibus fidelibus quia Cundram tradidit in potestatem S. Emmerammi mancipia tria, nomine Adala, Wolfmunt, Pazhilt, in manum Eronis advocati. E contra Ave tradidit eidem Cundrammo de beneficio Mahtarii mancipia tria in proprium habendum, nomine Helingart, Perahtero, Ratuni. Et isti sunt testes: Odulman, Sigifrid, Adalböh, Otperht, Willihelm, Engilhart.

CAP. XXXII. — Commutatio inter Adalhunum majorem et Meginhardum.

Notum sit quia Adalhun major cum licentia episcopi Ambrichonis tradidit Meginhardo unius areæ partem unam ad Chaparussa. E contra idem Meginhardus tradidit ad S. Emmerammum agri unius partes duo in eodem loco.

CAP. XXXIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ermupertum presbyterum.

Propter multorum felicitatem [f. falsitatem] titubationis fidei, et quia sibi succendentibus pro rerum fortuita mutabilitate principatis quorumdam diutinus labor prioris servitii vel oblivioni traditur, vel post tergum forsitan revolvitur, cœperunt quidam quasi prudentiores altius ex cogitare qualiter et beneficia præsentis vitæ solamine arctius sibi quodam modo constringerent, et proprietates, si cui eas contigerit habere, pro instantis levamine necessitatis et futuræ spe remunerationis cautiori consilio reservarent. Ita itaque eadem cogitatione armatus quidam religiosus presbyter et Radasponensis episcopii canonorum præpositus, nomine Ermupertus, tradidit S. Petro principi apostolorum, sanctoque Emmerammo martyri et episcopo in manu Am-

A de Arnimaro quodam nobili ejusque cohæredibus pecunia potuit acquirere, cum curte et ædificiis, mancipiis quoque additis numero x. Eisdemque tradentibus, id est, advocatis, Avone v:delicet et Gundperht, jubente quidem Ambrichone ep., et accepto in proprietatem idem Ermupertus, quicquid in beneficio visus est habere cum ædificiis et curtibus, mancipiis, et omnibus ostensilibus; ita scilicet ut, et dato et accepto, donec in hac fragili vita viveret, consimili jure proprietatis eteretur, nullo inquitante, nullo contradicente. Post illius autem vitæ obitum salva omnia et intemerata servitio supradictorum sanctorum cedent sine mora. Et isti sunt testes: Hadamar, Rodker, Strupo, Ermperht, Erchanperht, Herirat.

B CAP. XXXIV. — Commutatio inter Ermupertum presbyterum et Sigifridum.

Notum sit omnibus fidelibus quia Ermupertus tradidit Sigifrido cum licentia Ambrichonis episcopi de rebus beneficii s i duas partes jug. unius in proprium habendum ad Espilapah. E contra vero prædictus Sigifridus tradidit proprietatis suæ jug. i ante nominato Eremperht in eodem loco. Et isti sunt testes: Albric, Folcrih, Hitto, etc.

CAP. XXXV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Attimarum atque Cundrammum.

Notum sit omnibus fidelibus quia Wicram advocatus Ambrichonis ep. tradidit Attimaro et Cundrammo cum licentia supradicti ven. ep. terre arabilis jug. v in loco nuncupato Atinga. E contra dederunt Attimar et Cundram ad S. Emmerammum ligni jug. vii. Postea autem tradidit Attimar et ad super memoratum sanctum de terra arabili jug. iv. E contra Wicram tradidit totidem jug. in proprium habendum Attimaro.

CAP. XXXVI. — Traditio Adalungi archipresbyteri.

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus quia Adalunc archipresb. tradidit proprietatem suam quidquid ad Sulactala habuit, Amalungo atque Alajungo usque ad obitum suum possidendum. Post obitum vero eorum ad sanctum Dei martyrem Emmerammum in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati sui Reginhoi, et mancipia, quæ ibi habuit, quorum nomina sunt hæc: Ekko, Hiltipold, Ratheri, Paldker, Ratperht, Liuhilt, Hiltisnolt, Rihilt, Rafrit. Et esti sunt testes traditionis hujus: Ogo, Egilscalch, Wago, Gerperht, Rihpold, Perehtheri, Eparahchar, Hitto, Adalperht, Helfrih, Oapi, item Adalperht filius Engiscalhi. Hoc factum fuerat ad Pilistington Kal. xvi Septemb.

CAP. XXXVII. — Commutatio inter Gerbertum advocateum et Otonium.

Notum sit omnibus fidelibus quia Otoni tradidit ad S. Emmerammum nemusculum unum ad Reinna. E contra vero Gerberius advocatus, jubente domino

b. Hitto, Lantperht, Hartperht, Patarib, Sindperht.
CAP. XXXVIII. — *Complacitatio inter Aspertum episcopum et Maitharium.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Maitharius quidam manumissus religiosus videlicet subdiaconus tradidit ad S. Petrum sanctumque Emmerammum talem proprietatem quam le rex Arnulfus ei in proprium concessit ad Stupingon, in manum videlicet Asperi ven. ep., ejusque advocatorum Herrandi atque Gundberti; ea videlicet ratione: ut idem Maitharius beneficium suum ad Owanashovon cum omnibus appendiciis ejus in proprio possideat usque ad obitum suum, et postea ad predictos sanctos unctione redigantur ac stabiliantur. Et isti sunt testes: Askarib, Waltrih, Durinchart, Hardperht, Garaheri, Hitto, Alboni, Mezzi, Eparhart, Albric, Pereholt, Deotrib.

CAP. XXXIX. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Wikkernum diaconum.*

Cognoscat omnis Ecclesiae beatissimus ordo qualiter quidam nobilis diaconus, nomine Wikkernus, de æterna sibi prospiciens remuneratione præsentique consulens necessitatibus. Tradidit namque ad sanctum Dei archangelum Michaelem talem proprietatem quam habuit ad Rossendorf cum omnibus adjacentiis et mancipiis iv quorun nomina hæc sunt: Kerperht, Ratmot, et filius ejus II, ven. ep. Asperio hanc traditionem suscipiente, advocatoque ejus Jacobo, ea scilicet ratione; ut e contra suum beneficium, quod habere visus est ad Chessendorf et Grammanesdorff cum omnibus adjacentiis et mancipiis haberet, et ut hæc omnia pariter possideret absque dubio usque in finem vitæ suæ, et post obitum ejus omnia meliorata ad supradictum sanctum Dei archangelum redigantur. Sed et hoc complacitavit; ut, si quandoque monachicam vitam voluisset ducere, suum solium habuisse in eodem monasterio supradicti archangeli Michaelis. Sed et testium quoque Norico more per aures tractorum nomina cerni licet in præsenti: Gernod, Albrat, Ratmunt, Ascrib, Deotrib, Tevit, Deotpato, Waltilo, Strupo, Ekkiperht, Nordheri, Waltrih, Rodbho. Actum est v Id. April. in loco qui dicitur Maninseo præsentibus omnibus monachis qui tunc in eodem loco visi sunt, juvenes atque senes.

CAP. XL. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Amalpertum, et Pernhardum atque Richonem.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiae fidelibus quia Amalperht, atque Pernhart et Rihho, quidam nobiles viri tradiderunt ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum de terra arabilis jug. XL, et de silva jug. XXII in loco Punninhard vocato in manum videlicet Asperi ven. ep. ejusque advocati Herrandi. E contra vero idem Herrandus cum licentia domini sui ep. tradidit de rebus S. Petri, et S. Emmerammi prædictis nobilibus in eodem loco terræ arabilis et silvæ totidem jugera in proprium perpetualliter habendum. Et isti sunt testes: Wicker,

A Sigsrid, Helfrib, Ermperht, Hitto, Gammo, Albric, Gundpold, Reginpold.

CAP. XLI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Herrandum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Herrant tradidit ad sanctum Emmerammum duos servos, nomine Posoneim et Pumannum. E contra vero Ambricho ep. et Gundpertus advocatus ejus tradiderunt eidem Herrando totidem servos, nomine Lutfridum et Grimoldum, in proprium perpetualiter habendum. Et isti sunt testes: Erchanperht, Albric, Pereholt, etc.

CAP. XLII. — *Complacitatio inter Aspertum episcopum et Hadamarum atque Sahlindam.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis, qualiter subsequens complacitatio perdigeta sit multorum cognoscat industria fidelium. Tradidit igitur quidam matrona venerabilis, nomine Sahlind, ejusque advocatus, nomine Hadamarus ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum in manum videlicet Asperi reverentissimi episcopi atque advocati ejus Gunderti talem proprietatem quam regali donatione habere visa est ad Hardheim, exceptis autem tribus mancipiis, id est Christian, Deotwib, Albswind, ut liberi permaneant, et terre arabilis jugera xxx, pratorum jug. vi, ut Altman et omnia in proprio possideant usque ad obitum suum, et postea ad predictos sanctos redeant. Cetera universa, tam ædificiis quam mancipiis, terris quoque cultis et incultis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, pratis, pascuis, una cum omnibus appendiciis ejusdem loci ad jam dictos sanctos ex integro donata ac allegata sunt; ea videlicet ratione: quatenus idem Hadamar atque uxor ejus Sahlind illum fiscum ad Halolstat de rebus S. Petri et S. Emmerammi, eamdemque proprietatem ad Hardheim firma ratione usque ad finem suum teneant atque possideant; postea vero præfati sancti et provisor eorum utrumque locum in potestatem suam absque omni contradictione recipient. Istius etiam traditionis sunt testes: Engildeo comes, Orendil comes, Pernhart, Avo, Folrat, Durinchart, Reginpald, Lantpero, Askarib, Deotker, Rodolf, Amalperht, Strupo, Engilperht, Albric, Pereholt, Rupo, Gozpold, Herimar, Ringols, Geio, etc.

D CAP. XLIII. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Reginhohum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Reginhoh tradidit ad S. Emmerammum ad Pilistington terræ arabilis jug. i. E contra vero Ribboldi advocatus jubente domino suo Aspero ep. tradidit prædicto nobili in eodem loco dimidium jug. i. Et isti sunt testes per aures tracti: Reginhoh, Sigrifrid, Pald, item Sigrifrid.

CAP. XLIV. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Sigfridam viduam.*

In Dei nomine, placitum atque conventum inter Aspertum ven. ep. et quamdam nobilem viduam Sigrifrit; ut aliquas res pro communis utilitate inter se

confirmarent, quod ita et fecerunt. Tradidit itaque prædicta vidua Sigifrit talem proprietatem quam ad Milizroed habere visa est simul cum advocate suo, nomine Ratoldo, ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmeramnum; hoc est: aream i, et de terra arabili jugera xxvi et pratorum ad carradas viii, in manum videlicet Asperi ep. et advocate ejus Herrandi. E contra vero idem Herrandus, consente domino suo ep. tradidit de rebus S. Emmerammi Pezcinmos præfatae viduae aream i et de terra arabili jug. xxx in perpetuam possessionem. Et isti sunt testes: Garaheri, Chuniperht, Sindperht, Rod-

A ger, Gundpald, Folcrih, Hitto, Wetti, Ambricho Asperht.

CAP. XLV. - *Commutatio inter Aspertum episcopum et Rafridum.*

No verit cunctorum industria fidellum qualiter subsequens peracta est commutatio. Tradidit itaque quidam nobilis vir, nomine Rafrid, ad sanctum Dei martyrem Einmeramnum in manum Asperi ven. ep. et advocate ejus Garaharii in loco Samutinga nuncupato casam cum curte, terræ arabilis..... Desunt sequentes pauculi versus, ob solium ultimum e codice excisum.

ANNO DOMINI DCCCC.

EUTROPIUS

LONGOBARDUS PRESBYTER.

DE JURIBUS AC PRIVILEGIIS IMPERATORUM IN IMPERIO ROMANO.

ANNO DOMINI CIRCITER DCCCC.

(Apud Goldast., Scriptores Rerum Alamannicarum.)

Priscis temporibus imperiale decus effloruit Romæ, sub cuius dominatione diversa consistebant regna, et cui cuncte gentes propria submittebant colla. Constituit ergo consules, qui quotidiano usu regni gubernacula consilio disponebant. Erant namque distributa officia per senatores et magistratus, prout unicuique ministerium opere competit. Imperiale vero decus laudibus honoribusque ab omnibus tantummodo extollebatur. Post adventum unigeniti Filii Dei, et post ascensionis ejus gloriam, Romanum imperium Byzantium se contulit, quæ a Constantino Magno Cæsare Constantinopolis vocata est. Quæ quia Romano gloriabatur imperio, dicta est *nova Roma*; sic tamen ut antiqua Roma gloria præponeatur cæteris. Euntibus autem apostolis vel successoribus eorum prædicare Evangelium, secundum divinum præceptum, in mundum universum, Roman Cæsares revertabantur, diversa tormenta sanctis inferentes, ut diis suis placent. Unde accedit ut beatus Petrus, qui prælatus fuerat cæteris a Jesu Christo Domino nostro, Romanum prædicationis causa veniret, quæ omnium gentium prædicabatur domina; quæ eatenus, sicut multis idolorum simulacris erat seducta, ita plurimis prædicationibus apostolorum aliorumque martyrum exhortationibus cum cæteris

B stianitatis, in accepto privilegio Jesu, ubi ait: *Tu vocaberis Cephas;* et alibi: *Ego rogabo pro te, ne deficiat fides tua.*

Diviso autem Romano imperio, eo quod imperialis sedes, quæ antique Romæ solita erat, Constantinopolim esset deducta, multarum gentium populi contra Urbem fuerant rebelles. Unde magna et non pauca contra eam surrexerunt bella, teste Orosio. Tunc enim Roma per patricios principabatur. Erat autem tantum subjecta suo imperatori, ita ut si aliquando imperator paganorum ritu inveniretur crudelis, per suos legatos, sanetissimos præsules aliosque Christianos per diversa supplicia martyrio coronalet. Crescente autem Christiana religione, talis æstus fidei a patribus exarsit, usque dum Longobardi

C sunt Italiam ingressi. Cumque appropinquarent Pado, nuntiatum est Romæ (præsidebat vero Sylverius papa tunc Romanæ Ecclesiæ) Narso patricio, cuius uxor vocabatur Polyxiana, nuntiatum est autem illis quod præfatus pontifex misisset ad Longobardos, invitans eos Romanum, quatenus potestas Græcorum aboleretur et Ecclesiæ jura elevaret sub potestate pontificis; cui tanta erat necessitas, ut nihil aliud præter Ecclesiarum et clerorum haberet curam. Quotidianos ergo victimas dabatur de palatio consenserit et generalia dona pro restauracione

etiamsi pro certo sciret ut in exsilium mitteretur. Mittebatur aliquando quidem nuntius a Narso patricio ad Sylverium papam, cumque proficiseretur ad domum illius, ubi jacebat aegrotus, dixit illi uxor sua : *Domine papa, quid tibi peccamus, quia voluisti inducere Longobardos super nos?* His dictis, fecit eum comprehendendi et tonsurari, vestemque monachicam induere, necnon sedentem asino ad monasterium Sancte Salae perducere. Cumque egressus esset foras, sedens super asinum, dixit quidam de astantibus : *Heu! dominus papa mortuus est.*

Præterea inundantibus Longobardis Italiam, e conversis ad Christi fidem, fugati sunt Graeci, et cessavit imperium ab urbe Roma usque ad Francos. Per reges enim principabantur Longobardi. Divisis quippe Italæ sibis, Spoletanorum dux Rome constitutus est vice regis, tali pacto ut quando apostolicus aliret, interesset dux præfatus electioni futuri pontificis, accipiens plurima dona in partem regiam. Si autem lites inter Romanos surgebant, ex primatibus regiis adveniebat missus cum eodem duce ad deliberandas causas et legaliorum judicia. Et qui in culpam criminis incurrebat, regali puniebantur potestate aut in exsilium mittebantur, etiam inconsulto apostolico; usque ad Zachariam presidem, qui subdole quasi pro familiaritate quadam præfatus est ad Carolum regem Francorum, eo quod idem Carolus habebat filiam Desiderii regis Itali uxorem, invitavitque eumdem Carolum in Italiam, seminans inter reges discordias, laudans, et proferens illi imperialia sceptra; accepitque ab eo securitatem quo tempore ingredi deberet Italiam; jurantesque militu, reversus est. Transeunte autem eo per fines regni Desiderii, separavit ab eo quosdam de suis, dans quibusdam plurima dona, quibusdam jurat dari similia. Accipiente autem Carolo hoc regnum, proiectus est Romam, deditque ibi donaria multa, que usque hodie Romanum tenent dominium de regni hujus consilibus. Fecitque pactum cum Romanis eorumque pontifice, et de ordinatione pontificis, ut interesset quis legatus, et ut contentiosas lites ipse deliberaret. Constituebant autem annualia dona in Papæ palatum perducenda, auri libras decem, argenti centum, pallia optima decem, exceptis privatis donis. Et quando imperator adveniebat Romam, vel suus legatus, mittebantur judices a palatio singulis annis, qui per cuncta Romanorum consilia legalia vindicabant placita, compellentes habitatores locorum illorum venire ad placitum, indicantibus eorum judicibus rectam legem in presentia imperialium judicium. Et si alterius gentis inueniebantur habitatores, regali judicio judicabantur. Erant denique monasteria in Sabinis Domini Salvatoris et sancte Mariæ Confratrum.

A bantur monachi, ferentes vestigalia, vina, et alia donaria, juxta virium posse. Igitur Romanis in sua securitate gloriantibus, levatum est cor illorum iuxta illorum consuetudinem; volueruntque imperiale potestatem vindicare sibi: resistente autem Leone papa, comprehendenderunt eum, volueruntque ejus eruere oculos. Eruerunt autem unum, et alterum non potuerunt, quia liberavit eum divina misericordia, et ejectus est ab illis extra Urbem, quasi perditus amboibus inminibus. Qui fugiens in Franciam, pervenit ad Carolum. Unde accidit eum Carolum venire pro vindicta apostolici, comprehendens Romanos, de majoribus eorum in uno die in campo Lateranensi fecit trecentos decollari.

Præterea inventum est, ut omnes maiores Romæ essent imperiales, tam episcopi quam laici; et omne vulgus pariter saceret cum his fidelitatem imperatori; et ut suns missus omni tempore moraretur Rome ad deliberandas litigiosas contentiones. Morabatur quippe in palatio sancti Petri; et erat constitutum quanta et qualia stipendia de palatio ei darentur quotidie quod autem reliquum erat, de supradictis monasteriis vel patrimonii deserebatur afflueret. Tanta nempe imperialis virtus ibi vigebat, ut si in legali judicio minoris vel insciæ causa postponeretur, et ille alicuius consilio pedes teneret legati imperatoris, petens ab eo justam legem; et missus adjuaret principes Romanorum dicens: *Per eam fidem quam Domino imperatori debetis, facite huic homini justam legem*, nemo erat ansus declinare neque ad dexteram neque ad sinistram, etiam si a propinquis pontificis certa esset injuria. Multotiens vero non ante apostolicum sed in judiciali loco ad Lateralus, ubi quidam locus dicitur ad Lupam quæ mater vocabatur Romanorum, ibi judicariam legem sivebant. Compositiones quoque quæ solebant, a malefactoribus æqualiter dividebantur missis imperatoris et apostolici. Si autem talis culpa erat, ut res scelerata fisco publico subderetur, non ad ecclesiasticam transibat subjectionem, nisi per donativum imperiale præceptum. Si enim aliquis iram incorrelat imperatoris, episcopus aut judex Romanus, et licet esset Cæsari venire Romanum, veniebat; si autem, mittebatur dux Spoletinus, comprehendebatur offensor et ducebatur in exsilium. Domus vero illius signabatur annulo regis, usque ad ejus consultum; ut si quando revertetur ad gratiam, haberet propria salva; sui alias, per imperialia præcepta distribuebantur militibus. Quod si ad judicis potestatem rejicebatur quisquam, et Cæsaris adhæreret clementia, mittebatur pro tali negotio, legatus ab imperatore, qui diligenter examinaret rei veritatem; et si ejectus propriam haberet culpam, sustineret injuriam.

Una conseruanda uel sunt Romanæ usque ad L.

viros ejus Urbis, scientes antiquam imperatorum consuetudinem, et intinxentes Cesari, qui suggerebant illi repetere antiquam imperatorum consuetudinem. Et nisi ob reverentiam beatorum apostolorum dimitteret, pro certo ficeret. Hic etiam princeps Beneventi fines ingressus est, et totius Calabriæ, quibus modis. Uno, quod provincia esset Italia, volens totius regni fines suæ vindicare dictio; altero, eo quod immanissima gens Aggarenorum, illa jam tangebat confinia; capientes quamdam urbem, quæ vocatur Bari; quam munienter et multis vectigalibus implentes pro refugiis habebant. Ei ideo a comprovincialibus terra illius benigne suscepimus est.

Prefatus itaque Cæsar cum multitudine populi proficiscetur, ad accipendas easdem gentes. Et ne gravaret eos qui deprædati ab Aggarenis erant, quæsivit solatum Ravennæ; sed quæsivit etiam solatum, quæ vicina erat, Venetia, quatenus navalii adjutorio suffult, posset abundantanter ferre Apuliam. Præsidebat namque tunc Ravennati Ecclesiæ Joahnes archiepiscopus, qui serviens imperatori familiarior erat. Unde invidia ductus Romanus pontifex, nomine Nicolaus, exarsit in iram contra illum, vocans eum subdole Romam, ut quasi ecclesiastico judicio posset hunc condemnare, et alterum subrogare. His quippe auditis, archiepiscopus confugit ad reginam Engelbergam; quæ suos legatos direxit apostolico, rogans ut redderet gratiam archiepiscopo. Quod cum impetrare nequiret, suo domino humiliter intimavit ut gratiam interferret suæ tuitionis archiepiscopo, vetans apostolicum ei nullam inquietudinem facere. Et quia, inaudito principe, apostolicus excommunicationes in eum protulit, gravis inimicitia inter eos facta est. Erectus est denique regius honor contra apostolicam dignitatem, objiciens ei antiqua Patrum statuta: *Non licere prælato excommunicare episcopum inconsulto synodali concilio;* ei quia: *Synodus non a papa, sed ab imperatore vocari debet.* Plurimæ namque irrogationes pro tali occasione illata sunt Romano pontifici. Nam Pentapolii beneficiæ ordines suis distribuit, præcipiens nullam administrationem impendere Romæ, exceptis suffragiis, navalì deportatione. Fecit etiam occupare nonnulla patrimonia in Campaniæ partibus regio usui suorumque fidelium. De prædictis quoque monasteriis quotidiana exigebant servitia in disco regis per diversos apparatus. Constituit denique consulta Romanorum principum in urbe Roma Arsenium quemdam episcopum, sanctitate et scientia adornatum, et apocrisiarium Sedis Romanae, deditque illi adjutorem Joannem diaconum et archicancellarium, sumunque secretarium, qui postea Reatinus episcopus effectus est, unde jam electus erat.

Tempore igitur congruo imperator veniebat Romam, et suscipiebatur ab omnibus tam maioribus

A papam et imperatorem. Erat quippe imperator in palatio sancti Petri apostoli, et papa ad Sanctos Apostolos. Cumque omnes illius insidias contra regiam dignitatem pro nihilo ducerentur, constituit monachos seu Christo dicatas virgines ex monasteriis Romæ, ut quasi sub obtentu religionis quotidianas celebrarent ketanias per circuitum murorum, et missas canerent, contra principes male agentes. His auditis, primarii regis humiliiter arcedentes ad papam, rogarerunt eum familiariter ut talia prohiberet. Et cum nihil ab imperatore impetrare possent, reversi sunt moerentes. Quadam vero die, cum quidam milites præfati principis irent ad Sanctum Paulum, et reverterentur, accedit eos occurrere laetatiois. Qui instinctu antiqui hostis in iram versi

B sunt, et pro fidelitate sui senioris viudictam exercuerunt contra illos, percutientes et cedentes graviter cum fustibus quas manibus descrebant. Qui fugientes procerunt cruces et iconas quas portabant, sicut mos est Græcorum; e quibus nonnullæ conculcatæ, nonnullæ disruptæ sunt. Unde et imperator graviter est permotus in iram, et pro qua causa apostolicus militior effectus est. Profectus est denique idem pontifex ad Sanctum Petrum, rogans imperatorem pro suis talia patrantibus; et vix obtinere valuit. Jam itaque inter se familiares effecti sunt; tamen regia dignitas semper fuit Romæ suisque confiniis, usque ad finem dierum imperatoris, sicut supra prælibatum est. Eo vero insirmante, et ad extremum propinquante, quia non habebat filium, voluit sibi succedere Carolum

C Magnum (qui alias Carolmannus scribitur) ad suscipienda imperialia sceptra. Cum hæc ita geruntur, Romani pontifices semper per oratores litteras mittebant invitatorias ad Carolum regem Francorum, invitantes eum clam. Et quia erat in litteris quasi philosophus, rogabant illum supervenire beato Petro, et de servitutis jugo ad propriam libertatem reducere suam Ecclesiam, ut quasi per vim ab aliquo esset oppressa.

Talibus evolutis machinationibus, moritur Ludovicus. Mittitur statim citatus a Joanne qui tum præferat a papa legatus ad eumdem Carolum, qui nullas veniendo faciens moras, ingressus Italianam, pettit Romam. Mittitur denique alius missus ab uxore imperatoris Engelberga, vel a suis primatibus ad Carolum Magnum, ostendens ei vota defuncti. Et quia longius erat, noluit tam cito venire ut impeditre posset iter Caroli Calvi. Qui veniens Romam, renovavit pactum cum Romanis, perdonans illius jura regni et consuetudines illius, tribuens illis sumplius de tribus supradictis monasteriis, id est Domini Salvatoris, et beatæ Mariæ semper Virginis in Sabiniis, atque Sancti Andreæ juxta montem Soractus, et de cæteris quamplurimis monasteriis fiscalia patrimonia. Patrias agrem Samniæ et Calabriæ, simul cum omnibus civitatibus Beneventi eis con-

sium, quatenus ut is, qui præter regia vice ante, Romanis videretur post esse subjectus. Removit etiam ab eis regias legationes, assiduitatem vel præsentiam apostolice electionis. Quid plura? Cuncta illis contulit quæ voluerunt; quemadmodum dantur illis, quæ nec recte acquiruntur, nec possessura sperantur. Fugato itaque isto Carolo præ metu alterius Caroli, qui veniebat, infirmatur, antequam

A de regno egredetur Italico. Egressus namque vix, defunctus est. Ab illo autem die honorificas consuetudines regiae dignitatis nemo imperatorum, nemo regum acquisivit: quia aut virtus defuit, aut scientia, pro multis regni contentionibus et assiduis divisionibus. Unde multa prælia, delationes et rapinæ fuerunt in regno.

SUPPLEMENTUM AD EPISTOLAS ET DIPLOMATA PONTIFICUM ROMANORUM QUI CURRENTE SÆCULO NONO FLORUERE.

I.

LEO III.

I.

PRIVILEGIUM LEONIS III PRO MONASTERIO SAN. DIONYSIANO.

(Anno 798.)

[Doublet., *Hist. de St-Denis*, p. 452.]

Leo episcopus, servus servorum Dei, Fulrado, dilecto Deo, presbytero et abbatи venerabilis monasterii sancti Christi martyris Dionysii, et cunctis posteris ad perpetuum.

Quoniam expetisti a Sede apostolica privilegium renovari quod hactenus antecessor noster bona et sanctæ memoriae, Stephanus papa ex monasteriis a te constructis confirmavit, tibi et omnibus successorum tuis abbatis, iterum renovare et confirmare per nostram auctoritatem in antea deberemus, et sub ditione sanctæ sedis Ecclesiae Romanæ semper perpetua conservatione subsistere et permanere omnimodis debeant, eo videlicet ordine ut quidquid ex donatione excellentissimi filii regis nostri Caroli, vel aliorum regum, ac bonorum hominum et patrum tuorum, et ex tua proprietate et commutationibus habere et dominari modo videris, vel in antea

B regis, vel tua, licentiam habeat missas celebrare nisi per vestram convocationem, sed proprium habentes episcopum, tabulas et chrisma consecrandum, vel ceteros sacros ordines, sicut in privilegio domini Stephani pape plenius continetur, auctoritatem et licentiam in omnibus attribuimus, et hoc beati Petri apostolorum principis auctoritate fulcientes protestamur, ut omnes causas vel necessitates tuas ac monasterii tui sanctissimi Dionysii martyris et ceterorum monasteriorum illi subditorum, ad Sedem apostolicam licentiam habeas, et omnes successors tui abbates reclamandi, et res ac prædia, sive monasteria a te constructa et ordinata, sicut in testamento tuo habes, ad monasterium sancti Christi martyris Dionysii, et monachorum suorum tradita C et confirmata in futurum perseverent, statuentes per hanc seriem scripturarum atque interdicentes ut quisquis, vel cuiuscunq; dignitatis persona a magno gradu usque ad minimum fuerit, qui hoc privilegium irrumpere tentaverit, vel fecerit sub anathematis vinculo, beati Petri apostolorum Principis ac nostra auctoritate, esse alligatum universalis Ecclesia sciat, nisi digna satisfactione coram Deo et san-

II.

EPISTOLA LEONIS III AD FORTUNATUM GRADENSEM
PATERNACHAM.

Anno 803.)

[Apud Ughelli, *Italia sacra*, tom. V, pag. 194.]

Leo episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo confratri FORTUNATO patriarchæ Gradensis Ecclesie.

Vite tuae tantummodo officium sacerdotis assumere, si interiori vigilancia perpendamus, plus est oneris quam honoris; quippe qui propria curare non sufficit nisi et salubriter gesserit aliena. Nam ad hoc pastoralis regiminis curam aggreditur ut aliorum in se sollicitudinem pia provisione suscipiat, et in eorum sege custodia vigilanter disponat, ut lupus insidians possibilitatem in eo irrumpendi non habeat, nec læsionem ovibus inferat. Sic qui animarum curam suscepimus, assiduam debemus sollicitudinem gerere ut callido antiquo humani generis inimico aditum præcludamus et totis contra ejus voracitatem viribus obsistamus, ne nostra forte desidia, rabida, quod absit, quemquam sauce deglutiatur, et ejus ad nostram non immerito applicetur pœnam perditio, qui commissos sollicita custodiare et quibus cautela negligimus. Exhibeamus ergo quod dicimus, et quibus divini dispensatione consilii præesse contigit, prodesse quantum possumus festinemus, ut dam creditor rationem nobiscum positurus advenerit, lucrum nos fecisse, reperiat, et sua, sicut promisit, remuneratione lætitiet. Hoc itaque, frater charissime, considera, et locum quem adeptus es non ad requiem, sed ad laborem te suscepisse cognosce. Adhortatus ope fidelium corda corrobora, infidelium vero, summo opere converte. Quod ut facilius assequi merearis, prædicationem tuam vita commendet; ipsa eis instructio, ipsa magistra sit; ad desiderium æternæ vitae docente suspirant tuo viventes exemplo, et perveniant, temporalia despiciant, et quæ transitoria sunt contemnentes, ad ea quæ semper durant, quæ nullo fine clauduntur, desideriis anhelenent. In his igitur studium adhibe, in hac tota mentis intentione persiste, quatenus dum tua prædicatione atque imitatione hæc fuerint consecuti, tanto majora a Deo nostro recipias, quanto congrua sollicitudine lucrantis eis animabus officii tui exercere operam minime destitisti. Pallium præterea juxta antiquam consuetudinem fraternitatii tui dedimus, quo ita ut memineris, sicuti prædecessores nostri tuis prædecessoribus concessere, privilegiorum suorum scilicet integritate servata. Fidem autem fraternitatii tue quamvis in epistola tua quam direxisti, subtiliter debuisses exponere, verumtamen lætamur in Domino, quia eam rectam esse et solemnii synodali confessione didicimus. Oramus autem omnipotentem Dominum ut sua te munitione circumtegat et sacerdotii susceptum officium operibus implere concedat.

Scriptum per manum Benedicti notarii et scri-

PATROL. CXXIX.

A notarii S. R. E., in mense Martio, indict. 14. Bene valete.

Datum 12 Kal. April. per manum Eustachii Primicerii sanctæ Sedis Apostolicæ, imperante nostro domino Carolo piissimo Augusto a Deo coronato magno et pacifico imperatore anno tertio, ind. 11.

III.

EPISTOLA LEONIS III AD ALIM SABIONENSEM EPISCOPUM
ET AD ALIOS PROVINCIAE BAJOARIORUM EPISCOPOS.

(Anno 8.)

[Hansizii *Germania sacra*, tom. II, pag. 109.]

Dilectissimis nobis ALIM Ecclesie Sabionensis, B qui nunc Brixinensis, seu ATTONI Ecclesie Frisingæ ac simul Ecclesie Reginensis, nec non WALTRICO Ecclesie Pataviensis et SIMBERTO Ecclesie Niwenburgensis, provinciæ Bajoariorum episcopis, Leo, servus servorum Dei.

Dilectionis vestræ quas nobis petitorias emisistis syllabas, libenti suscepimus animo, in quibus serebatur, ut in provincia vestra Bajoariorum archiepiscopum ordinaremus, quo provincia ipsa mirifice a filio nostro domino Carolo, excellentissimo rege Francorum et Longobardorum et patricio Romanorum, penitus ex omni parte, sicut decuit, ordinata est. Idcirco convenit, nos ipsos nempe ecclesiastico moderamine in sacro ordine fideliter atque spiritualiter secundum censuram canonicam, ipsam ordinare Bajoariorum provinciam. Et quia Deo auspice, reperientes virum almissimum, et in Scripturis divinis peritissimum, et in omnibus misericordissimum, spiritualibus moribus comprobatum, una cum consensu et voluntate prædicti filii nostri domini Caroli, præcellentissimi regis, vobis ordinavimus, secundum sanctiones Patrum archiepiscopum, videlicet Arnonem, Ecclesie Juvavensium, quæ et Petrina nuncupatur, quæ in honore B. Petri, principis apostolorum, venerabiliter est consecrata; ibique requiescit corpus sacri pontificis Rudperti, una cum venerabilibus suis sodalibus, scilicet Chunaldo et Gisilano, quorum corpora ibidem a fidelibus honorantur; qui dudum noster fuit coepiscopus, nunc autem frater et coepiscopus noster, vester autem archiepiscopus; et venerabilem sedem ejus metropolitanam habentes, ad quam sancto Arnoni, archiepiscopo vestro, usum pallii tribuentes, dedimus in mandatis ut, secundum canonicas institutiones, omnibus Ecclesiis superius nominatis in dioecesis illi subjectis, canonice valeat adminiculum impartiri, ut in futuro examine ante tribunal Christi liberaliter valeat audire: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.* Bene valete. Anno tertio, atque domini Caroli excellentissimi regis Francorum et Longobardorum et patricii Romanorum, a quo cepit *laicam*, anno xxv, indictione sexta.

IV.

EPISTOLA LEONIS III AD OMNES FIDELES.

(Anno 816.)

[Apud Coquelines, *Ampl. Coll. Epist. et Dipl.* tom. I, pag. 161.]*Divinam humanamque vindictam adversus usurpantes bona et jura monasterii sancti Pauli de Urbe contestatur.**L^eo episcopus, servus servorum Dei, omnibus Christianis notitiam contestationis.*

Quicunque dona vel oblationes sacratissimi altaris gloriosi Pauli apostoli totiusque templi ejus ab uso et utilitate hinc Dómino servientium tollere præsumperit, aut qui rectorem per pecuniam vel aliquod malum ingenium in hoc loco contra statuta Patrum nostrumque præceptum ordinaverit, sive qui haereditatem hujus loci destruendo, vendere vel comparare ausus fuerit, omnipotentis Dei maledictionem in corpore suo suisque rebus habeat; quod facere præsumperit evanescet; infamis, scirelegus ab omnibus habeatur; testimonium ejus in nullo placito recipiatur; quidquid possederit ad rempublicam transferatur. Et, si non resipuerit, auctoritate cœlorum Principum in inferno damnatur. Fiat, fiat, fiat.

V.

EPISTOLA LEONIS III AD WOLFERIUM VIENNENSEM ARCHIEPISCOPUM.

(Anno 80.)

[Apud Bosco, *Flor. Biblioth. reg.*, p. 217.]*Leo episcopus, servus servorum Dei, VOLFERO Viennensi archiepiscopo, et cunctis episcopis per Viennensem provinciam constitutis.*

Petente inclito ac triumphatore filio Carolo, Augusto et justissimo imperatore, more prædecessorum nostrorum, Galliarum episcopis sua jura firmavimus, pro quo etiam presbyterum tuum ad nos direxisti, ut tibi antiqua privilegia roboraremus. Scias autem Nos ab eorum institutionibus nolle deviare, et quæ illi Ecclesiæ tue contulerunt, nos velle inconcussa servare. Et licet Tarentasæ episcopus, aliquibus oppidis videatur episcopus, tamen provincia Alpium Graiarum, ditioni Viennensis Ecclesiæ submissa, sicuti a prædecessoribus nostris confirmatum est, manebit. Nec debet episcopus supradictæ provinciæ humilitatis viam in subdivisione majoris contemnere, cum constet eum gratia munera aliquibus prælatum excellere. Quanta autem ab impiis passi sumus te ignorare non dubitamus. Unde propter beatum Petrum, tu tuique nobis favatis, ne malignorum iniquitas valeat rogamus, et apostolica reverentia monemus.

Data 15 mensis Julii, imperante piissimo Augusto Carolo magno imperatore, a Deo coronato.

VI.

DIPLOMA LEONIS III PRO ECCLESIA S. MARTINI TURONENSI.

(Anno 803.)

[Apud Mousnier, *de Statu S. Mart. Turon.*, p. 1367.]

A LEO, servus servorum Dei, dilectissimis fratribus universis episcopis in Galliae partibus commorantibus.

Utilitas ecclesiasticae doctrinæ, licet fluctuoso pro cellularum turbine seriatum, tamen strenua pontificum solertia, optabile salutis percipit remedium, sieque pacis nutritur incrementum et justitiae decus florescit. Anno sexto piissimi imperatoris Caroli, cum unanimiter sacrosanctum concilium pontificum ageretur ex imperio magui orthodoxi imperatoris Caroli, inter aliqua canonici profectus commode spirituali aptissima lucro, contigit ut Gufardus religiosus abbas monasterii Sancti Martini, in quo venerabiliter corpus ejus quiescit humatum, supplici voce precatus est uti privilegium nunc præesse se perhibens saevissimis luporum dilaniatur morsibus; nec fluctuoso improvide naufragetur procellarum turbine, pastorali tueatur mucrone, et sustentetur baculo subleveturque juvamine ei concedere deberemus. Prospective igitur regalis munificentia edicto, simulque votis et precibus fidelium annuendo, hujusque sanctæ apostolicæ Sedis decreto firmamus per seriem privilegii, ut sicut ejusdem præcepti series continet, institutaque sanctorum prædecessorum nostrorum apostolicorum, videlicet Gregorii et Adeodati et aliorum per Gallicanam videlicet Provinciam constitutam antistitum ad id. consensum præbentium subscriptiones subter annexas inspeximus, quæ iidem fratres nostri reverendissimi presules conferre providerunt; et Nos simili censura firmare concedimus, apostolice fulti auctoritate, quatenus nullas gravedines a quolibet episcoporum, sub prætextu discussionis, religiosus abbas vel canonici ibidem degentes sustineant; nec alia ecclesiarum ipsorum in quacunque provincia sint constitutæ, sine consilio clericorum ibi beato Martino devote famulantium, alicui unquam aut dare, aut vendere ullus episcopus licentiam habeat. Et nullus superioris aut inferioris ordinis reipublice procurator in eorum ecclesiis, villis, mansionibus et territoriis, in quibuscumque habeantur provinciis sive pagis, ingredi ad causas audiendas, nec homines illorum ingenuos vel servos distingere aut fidejussiones tollere præsumat, nec toloneum aut vautaticum exigat; et ut declinæ et nonac ex eorum omnibus rebus absque aliqua præsumul principumque contradictione hospitali eorum nobilium atque pauperum integerime redditur. Quidquid insuper utilitatis illorum, alia privilegia apostolicorum et præsulium præceptaque retinent imperaterum et regum, ita in reliquum ejusdem loci decanus, sacerdotes et clerici ipsius monasterii sub præfato tali jure per omnes sibi regum munere, aliorumque Christi fidelium mercede concessas et in reliquum concedendas cum universitate suarum appendicium, perpetuo possideant integerime, ita ut supra signavimus, nullius potestatis vim quidquam de eorum dominio vel possessione præsumat auserre in quo misericordiarum suarum regum dignitas beneficia fratribus in eodem cœnobio beati Martini morantibus largiri dispositus, reverendissimus

C C

D D

tero episcopus in cuius parochia memoratum venerabile monasterium vel res ejus ac possessiones constiterint, facienda tantum ordinationis ac promotionis sacerdotum atque levitarum, vel conficiendi christmatis sit tantum concessa licentia. Dispositionem autem venerabilis loci gerere aut conversationem canonorum exquirere, religioso abbati ejusque deano, vel quicunque probatissimi in eodem monasterio fuerint; quod etiam praesati presules consona sententia deslinierunt decernimus; neque per occasionem canonice discipline rimandi atque servandae quaslibet eis importent injurias, sed liberam licentiam salubriter habere statuimus. Qui autem hujus constitutionis institutum irrumperet, aut qualibet praesumptione vel occasione tentaverit evertire, vel de decisionis eorum potestati per legitimos annos subditis (afferre) perpetua damnationis cumulum cum sanctae legis prævaricatoribus se noverit perferre, nisi digna satisfactione correxit; quod temeraria cupiditate aggredi tentaverit, potestate igitur in beato Petro apostolorum principe concessa a Domino ligandi et

A solvendi, ita eo dicente: *Quæcunque iugaveris super terram, erunt ligata et in cælis, et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis (Matth. xvi).* virtutis hujus confidentia nitentes coeli adictum cupiditatis suæ malitia obice claudimus sub anathematis vinculo, qui huic per necessario beneficio in subtractione collatarum rerum et honorum consenitens aut cooperator adfuerit, nisi, ut præmisimus, divino fretus auxilio, correctionis munere resipuerit, invasa restituerit ac neglecta satisficerit. Hujus autem definitionis ac apostolicæ determinationis sententiam inviolabiliter a cunctis fidelibus quæsumus observandam, quam, ut certius credatur et irrefragabiliter observetur, manus propriæ subscriptione adnotare curavimus, perpetuumque manendum statuimus.

B Scriptum per manum Bonifacii archiscomii Romanæ Ecclesie, in mense Aprili, indictione septima. *Benedic valete.*

Data quinto Idus Aprilis^o, anno undecimo pontificatus domini Leonis papæ III, anno sexto Carolo regnante imperatore magno.

II.

STEPHANUS IV.

STEPHANI IV BULLÆ PRO MONASTERIO PARFENSI.

(Anno 817.)

[Apud Muratoriun, *Rer. Ital. Script.* II, II, p. 366.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Domino filio INGOALDO religioso presbytero et monacho, atque abbatii venerabilis monasterii sancte Dei genitricis Mariæ, quod ponitur in Pharpha, in loco qui nuncupatur Acutianus, suisque successoribus in perpetuum.

Cum magna nobis sollicitudine instat cura pro universis Dei Ecclesiis ac bonis locis vigilandum, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed magis propriæ utilitatis stipendia consequantur, ideo convenit, nos pastorali tota mentis aviditate eorumdem venerabilium locorum maxima stabilitatis integratatem procurare et sedule ad eorum utilitatem subsidia illuc referre, ut Deo nostro omnipotenti id, quod pro ejus sancti nominis honore, et ad laudem atque gloriam ejus divinæ majestatis ejus venerabilibus nos certum est contulisse locis, sit acceptabile, nobisque ab ejus locupletissima misericordia digna hujusmodi pii operis in sidereis conferatur arcibus remuneratio. Igter, quia petistis a nobis quatenus ex nostra largitate nostroque dono concederemus vestrae religiositati ac monasterio vestro confirmata

C anibus et appendicibus suis in integrum, fundum Calistianum in quo est ecclesia sancti Laurentii, fundum Pompeianum, fundum Pinianum, fundum Cervinariam, fundum Marianum in quo est ecclesia sancti Paterniani, fundum Arturianum, fundum Ordeolum, fundum Mutella, ubi est ecclesia sancti Angeli, sicut a tempore Adriani papæ ab ipso venerabili monasterio possessum est, fundum Urbanum qui et Vicus-auro vocatur, ubi est ecclesia sancti Viti, cum pratis, silvis et aquimolendis, vel omnibus ad eum in integrum pertinentibus, ex fundo Adriano uncias tres in quo est ecclesia sancti Valentini, fundum Medianum, fundum Casalmontis, ex fundo Arverriano unciam unam, ex fundo Terniano uncias vi, ex fundo Antiano uncias ix, ubi est ecclesia D sancti Felicis, fundum Agellam, fundum Cicilianum in quo est ecclesia sancti Donati, fundum Paternen, fundum Gignianum, ex fundo Scandiliano uncias iv, fundum Cryptulæ, fundum Marcianellum per uncias iv, fundum Apicianum in quo est ecclesia sancti Gordinari, fundum Scaplianum, fundum Testa, fundum Ceritum, fundum Alianum, fundum Turris ubi est ecclesia sancti Laurentii, ex fundo Pendigiano uncias ii, fundum Cæsarianum, fundum Ventilianum, fundum Fornicata cum trajecto suo seu Gualdo in integrum pertinentibus, ex fundo Germanicano un-

Fisinianum, fundum Canianum, fundum Lurignianum, fundum Balburianum, ex fundo Classicellæ uncias III ubi est ecclesia sancti Petri, ex fundo Fulliniano uncias VI, ex fundo Rigiano uncias VI, ex fundo Pontianolo uncias VI, fundum Perticatulæ, ex fundo Aurifiscis uncias VI, fundum Pacilianum, ex fundo Casianum uncias VI, in quo est ecclesia sanctæ Justæ, fundum Mellianum, in quo est ecclesia sanctæ Eugeniae, ex fundo Figniano uncias III, ex fundo Cisternulæ uncias VIII, ex fundo Occiano uncias VII, et semis, fundum Olivotam, fundum Pontianellum, ex fundo Ursuli uncias IX et scrupulos III, item ex fundo Bussuli unciam unam, ex fundo Macerulæ uncias VI, ex fundo Rufiani uncias III, in quo est ecclesia sancti Stephani, ex fundo Macerulæ uncias IV, ex fundo Cassiani unciam unam, ex fundo Rapiciani unciam unam et semis, ex fundo Mediana uncias II, ex fundo Marciani uncias II et semis, ubi est ecclesia sancti Victorini, ex fundo Prata uncias III, ex fundo Argasiano uncias IV, ex fundo Catoniano uncias II, in quo est ecclesia sanctæ Sabinæ, ex fundo Arsura uncias IV, ex fundo Agellari uncias II, ex fundo Latiniano uncias II, ex fundo Altariolo uncias II, ex fundo Argasiano tres partes de uncia, ex fundo Petiniano uncias II, ex fundo Paptiano uncias IV, ex fundo Domitiano uncias IV, in quo est ecclesia sancti Stephani, ex fundo Cispiniano uncias III, ex fundo Cisinianum uncias IX, in quo sunt ecclesiæ sanctæ Mariæ et sancti Silvestri, ex fundo Lacaniano unciam unam, ubi est ecclesia sancti Petri, ex fundo Begiano uncias II, ex fundo Cipriano unciam unam, ubi est ecclesia sancti Calistrati, ex fundo Belgiani unciam unam, et semis, fundum Catilianum, fundum Cryptulæ, fundum Montanianum, fundum Retianum in quo est ecclesia sancti Abundii, ex fundo Lamniano uncias III, fundum Turianum in quo est ecclesia sancte Mariæ, fundum Morianulæ, fundum Follianum in quo est ecclesia sancti Sabini, ex fundo Monumenti Cupi uncias III, fundum Tervilianum, ex fundo Prætoriolo uncias III, ex fundo Serviliano uncias III, ubi est ecclesia sancti Anthimi, ex fundo Gabiniani uncias II, ex fundo Lavariani uncias . . . semis, ubi est ecclesia sancti Getulii, ex fundo Leugianello uncias IV, fundum Aurianum in quo est ecclesia sancti Laurentii, ex fundo Tulliani uncias III, ubi est ecclesia sancti Valentini, ex fundo Mucciani uncias III, fundum Paternum in quo est ecclesia sancti Valentini, ex fundo Vassiano uncias VI, in quo est ecclesia sancti Victorini, ex fundo Cassiano uncias VI, in quo est ecclesia sancti Cesigii, ex fundo Oricignani uncias VI, in quo est ecclesia sancti Petri, ex fundo Silignano uncias III, ubi est ecclesia sancti Angeli, ex fundo Graniano unciam unam, fundum Nignianum in quo est ecclesia sanctæ Helenæ, fundum Mallianum in quo est ecclesia sancti Juvenalis, ex fundo Atiani uncias III, ubi est ecclesia sancti Petri, ex fundo Robe uncias VI, ex fundo Prætoriolo uncias VI, ubi est ecclesia sancti Sebastiani, ex fundo Usiani qui et Hilianus vocatur, uncias VI, in quo est ecclesia san-

A stæ Anatoliæ, ex fundo Feclinulæ uncias VI, ubi est ecclesia sanctæ Victoriæ, ex fundo Paterno uncias VI, ubi est ecclesia sancti Victorini, ex fundo Salliane uncias III, ubi est ecclesia sancti Martini; ex fundo Curiliano uncias III, fundum Forianum, in quo est ecclesia sancti Tolomei; ex fundo Jusiano uncias III, ex fundo Aciliano uncia semis. Seu et medietatem de Gualdo, qui dicitur Laurus; et medietatem de portione Probati Castaldi; ex fundo Paterno unciam unam et semis; ex fundo Valeriano uncia semis, in quo est ecclesia sancti Martini; ex fundo Corviano uncias VI, ubi est ecclesia sancti Pancratii; ex fundo Bagiano terram modiorum VI, ex fundo Vorriano unciam unam et semis; ex fundo Lavigiano unciam unam et semis; ex fundo Vicarii uncias III; ex fundo Acutiano uncias VIII, in quo est ecclesia sancti Gregorii. Fundum Montianum, in quo est ecclesia sancti Angeli; fundum Farianum; fundum Paternum, positum in Variano, et in Tulliano; fundum Jussiaenum in integrum. Ex fundo Agelli uncias IX; fundum Sensianum, in quo est ecclesia sancti Anthymi; fundum Privatis; fundum Albucianum cum appendicibus suis. Gualdum Tancies in integrum per loca designata, sicut primitus ab ipso monasterio possum est. Fundum Findilianum uncias II, ex fundo Passiani uncias VI, ex fundo Antariani uncias VI, ex fundo Casæ-Surdæ uncias II, ex fundo Terviliani uncias VI, ex fundo Casæ-Candidæ uncias VI, ex fundo Pollianum uncias VI, ex fundo Bajani uncias VI, ex fundo Betusiani uncias VI, ex fundo Serviliani uncias IV, ex fundo Mussini uncias VII, ex fundo Seriolæ uncias III, ex fundo Mariani uncias VI, ex fundo Serviliani portiunculam unam; ex fundo Sisianni uncias VII, ex fundo Catinianum unciam unam, ex fundo Gaii medianam unciam, ex fundo Turriani uncias XI, ex fundo Bariani uncias XI, ex fundo Salisiani unciam, ex fundo Bastani, ubi est ecclesia sanctæ Mariæ. Fundum Corbonianum, fundum Luccianum, ubi est domus culta in integrum. Ex fundo Ariani uncias II, ex fundo Septiniani unciam unam et semis. Item ex fundo Septiniani uncias VII. Inter ea casalem Piponianum cum casis et vineis, seu olivetis et colonis; item casalem Scandilianum per uncias VIII, necnon et casaliculum, qui nominatur Antiquus. Ex casale Antiano uncias VI, et olivetum in Proporaria, ad quorum vices suscepit sancta nostra ecclesia temporibus domini Adriani papæ a suprascripto venerabili monasterio tuo commutationis nomine, id est in casale Flaviano uncias II et semis. Item casalem Canopum in integrum cum casis, vineis, olivetis atque colonis. In casale Ortisano uncias IV, in casale Argasiano uncias III, in casale Cæsariano uncias VI, in casale Fabriciano unciam unam, in casale Valeriano uncias II, in casale Secundiliano uncias VI. Utrosque vero casales cum dominibus, vineis, olivetis atque colonis tantum, qui a prædecessore nostro domno Adriano papa dati sunt, quoque recepti. Nunc autem prænominateos fundos, vel uncias suprascriptorum fundorum, seu ecclesias, casas, vineas,

B

C

D

prata, silvas, salicta, rivos, aquas, necnon aquæmolas, olivetum cum vineis, appendicibus suis et colonis, atque familiis ad eos generaliter in integrum pertinentibus, sicut a predecessorum nostrorum Patrum per privilegia sanctæ recordationis domini Adriani quondam papæ eidem venerabili monasterio confirmata sunt auctoritate; et sicut primus, et nunc ab ipso venerabili monasterio possessa sunt, permanenter a præsenti decima indictione, tūc religiositati tuisque successoribus abbatibus sancti monasterii in perpetuum concedimus detinendum. Sub ea videlicet ratione ut omnibus diebus vite vestræ dum ipsum constiterit venerabile monasterium, quotidianis diebus, quando cantilenam perficitis in eodem sancto monasterio, pro remissione peccatorum nostrorum centum *Kyrie eleison* exclamare studeatis. Hos vero omnes prædictos fundos, vel uncias existentes ex corpore patrimonii nostri Sabinensis juris sanctar Romanæ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiæ, habentes, ita sane ut a te tuisque successoribus abbatibus sancti monasterii singulis quibusque indictionibus pensionis nomine rationibus ^a ecclesiasticis x auri solidi persolvantur, difficultate postposita omni, quæ indigent defensione; seu meliorare prædicta loca indifferenter vos sine dubio procuretis efficaciter; nullaque præterea ad dandam annue pensionem a vobis mora proveniat; sed actionariis sanctæ nostræ Ecclesiæ apto tempore persolvatur. Statuentes apostolica censura sub anathematis interdictione, et divini judicii obtestationibus, nulli unquam liceat nostrorum successorum Patrum, vel aliæ magnæ parvæque personæ, ex ipsis locis, fundis et casalibus, quæ a prædicto domino Adriano papa data sunt, et a nobis confirmata, sicut superius legitur, in integrum in usu et utilitate sancti monasterii, penitus auferre.

^a An potius *rationalibus*, aut *actionariis*, ut infra

Aut ex eisdem venerabilibus locis jure alienare; sed nec ullam violentiam jacturæ ibidem inferre præsumat; potius autem omnia hæc superius annexa sub annua sanctæ nostræ Ecclesiæ persolvenda pensione, nec non et centum *Kyrie eleison* pro nostris facinoribus exclamandum, sic per hujus nostri privilegii paginam ac auctoritate domini nostri beati Petri principis apostolorum sub jure et ditione ipsius monasterii perenniter permanenda confirmamus, ad laudem Redemptoris nostri Domini pro substantiatione monachorum, illic ejus in atris dominæ nostræ servientium clementiæ, quatenus hoc beneficium ipsius Dei famuli adepti, nostri memores in suis existant crebris orationibus, ipsum Deum centum *Kyrie eleison* exorando. Hæc vero omnia a nobis corroborata in perpetuum immutata permanenda sancimus. Si quis autem, quod non optimus, temeriter extiterit de his quæ a nobis pia consideratione confirmata sunt, sciat se domini nostri principis apostolorum beati Petri auctoritate anathematis vinculo innodatum, et cum diabolo et omnibus tetricis pompis ejus, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi in æternum inextinguibili igne colligatum. Porro qui custos et observator extiterit hujus nostræ apostolice institutionis, quæ a nobis in ipso venerabili monasterio concessa est, benedictionis gratiam vitamque æternam a misericordissimo Deo nostro coram sanctis omnibus mereatur.

Scriptum per manus Christophori scribarii in mense Januario, indictione 10. Bene valete.

Datum x Kalendas Februarii per manus Theodorii nomenclatoris sanctæ sedis apostolice, imperante domino Ludovico piissimo Augusto a Deo coronato magno pacifico imperatore anno 3, et patriciatus ejus anno 3, indictione 10.

III.

PASCHALIS I.

I.

PASCHALIS I BULLA PRO MONASTERIO FARFENSI.

(Anno 817.)

[Apud Muratorium, *Rer. Ital. Script.* II, ii, p. 317.]

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio INGOALDO abbati monasterii sancte Mariæ, quod ponitur in Farfa, in loco qui nominatur Acutianus, tuisque successoribus in perpetuum.

Cum magna sollicitudine nobis instat cura pro universis Dei Ecclesiis ac bonis locis vigilandi, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed magis proprie utilitatis stipendia consequantur; ideo con-

Dvenit nos pastorali tota mentis aviditate eorumdem venerabilium locorum maximæ stabilitatis integratem procurare, et sedule corum utilitatum subsidia illic conferre, ut Deo nostro omnipotenti id quod pro ejus sancti nominis amore, et laude, atque gloria ejus divinæ majestatis, ejus venerabilibus nos certum est contulisse locis, sitque acceptabile nobis, quæ ad ejus locupletissimam misericordiam digna hujusmodi pii operis in sidereis conferatur arcibus remuneratio. Igitur quia petitis a nobis quatenus ex nostra largitate nostroque dono concederemus vestræ religiositati monasterii vestri confirmationem, eorumdemque bonorum quæ habet amodo et habiturum erit in

perpetuum : confirmamus autem vobis vestrisque A successoribus castella et villas, campos et sylvas, prata et aquas, vineta et oliveta, et aquimolas, cum universis appendicibus, vel omnibus ad eos generaliter et in integrum pertinentibus, sicuti primitus et nunc ab ipso venerabili monasterio possessa sunt, tam in comitatu Sabinensi, necnon et Narniensi, sive in comitatu Reatino, vel Furconino, Asculano, Firmano, Aprutiensi, et Pinnensi, et Balbensi, et Teatino, Romano etiam, et Thuscano, omnesque adjacentias eorumdem monasteriorum, atque pertinentias cum omni integritate concedimus detinenda, tam ea quæ modo jure possidetis, quam ea quæ in futuro, largiente Domino, poteritis acquirere tu et successores tui, sicuti per privilegia sanctæ recordationis Domini Adriani quondam papæ eidem venerabili monasterio confirmata sunt, permanenda. Confirmamus autem vobis vestrisque successoribus in perpetuum oblationes, decimationes, vestraque ditione colligendas oblationes mortuorum, a cunctis recipendas, et a nullis interdicendas. Nullus autem episcopus audeat synodare vel excommunicare monachum vel clericum ipsius monasterii, quos predicto abbati suisque successoribus concedimus monendos et constringendos, a præsenti decima indictione, tuæ religiositatil, usque successoribus vestri monasterii in perpetuum concedimus detinenda. Statuentes quippe apostolica censura ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, sub divinis obtestationibus et anathematis interdictionibus, ut nulli unquam nostrorum successorum pontificum vel aliæ cuiilibet magnæ parvæque personæ, ipsa prænominata loca, vel insuper auxiliante Deo acquisita, et sicuti supra sunt instituta, a potestate et ditione vestra, vestrorumque successorum ac vestri monasterii quoquomodo liceat auferre vel alienare. Si quis autem temerario ausu, magna parvæque persona, contra hoc nostrum privilegium agere præsumperit, sciat se anathematis vinculo esse iannodatum, et a regno Dei alienum, et cum omnibus impiis æterno incendio ac suppicio condemnatum. At vero qui pio intuitu curator et observator hujus nostri privilegii extiterit, gratiam atque misericordiam vitamque æternam a misericordissimo Domino nostro consequi mereatur in sæcula sæculorum. Amen.

Scriptum per manus Christophori scriularii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Februario, indictione supradicta decima. Bene valete.

Dat. Kal. Februarii per manus Theodori nomenclatoris sancte sedis apostolicæ, imperante domno Ludovico piissimo perpetuo Augusto a Deo coronato magno pacifice imperatore anno IIII indictione.

Cum militiam et sæcularem deposueris dignitatem; cur Deo militare vel principari fugias admodum miramur. Neque enim sine reatu divino apparebit conspectui, qui, multorum salute neglecta, sibi tantum utilis esse quererit. Quocirca fraternitatem tuam commonemus, et commonentes obtestamur, ne divinæ dispositioni rebellis esse contendas. Nemo enim secundum Apostolum sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Cum igitur votatum Viennensis Ecclesia te in suum pastorem elegerit, apostolica vice, quam, licet indigni, teneamus, præcipimus ut opus bonum suscipientias, quia de gloria tua ante Christi tribunal erunt hi qui per te salvabuntur. Quod si renueris, quam sententiam notarius filius noster Gregorius, quem de latere nostro misimus, super inobedientia tua dictaverit, validam ratamque censemus.

III.

PASCHALIS I BULLA PRO MONASTERIO S. VINCENTII AD VULTURNUM.

Anno 819.)

[Apud Muratorium, Rer. Ital. Script., I, II, p. 384.]

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, viro venerabili Josus abbati et monasterio Christi martyris Vincentii, quod situm est super Vulturni fluminis fontem, partibus Samnia, territorio Beneventano, et per te eidem venerabili monasterio et omnibus tuis successoribus regulariter promovendis in perpetuum.

Divinis præceptionibus in sanctuarii cultibus nos debere sedule deservire pro animarum regimine scientes, quod in his maximum est pietatis opus, pro quiete monachorum, submoveptes quorundam gravamina ipsorum, vel tyrapnidem comprimentes laicorum, statuimus atque firmamus juxta nostrorum decreta prædecessorum. Itaque decernimus et confirmamus sub jurisdictione sanctæ nostre, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiae perpetuo munendum, ita ut nullius alterius ecclesiae jurisdictionibus submitatur prædictum monasterium Christi martyris Vincentii, cum omnibus sibi jure pertinentibus, cellis et terris, villis, castellis, aliis quoque redditibus. In primis videlicet monasterium beati Petri apostoli, situm juxta fluvio Sabbati in territorio Beneventano, monasterium sanctæ Dei Genitricis Mariæ in loco Sano cum oīnnibus suis pertinentiis, monasterium sanctæ Mariæ in duas Basiliicas juxta fluvium Sangro, et aliam ecclesiam sanctæ Mariæ in duas Basiliicas in territorio Teatino; ec-

clesiam sanctæ Mariæ in Quinquemillia, ecclesiam

in Vipera, cellam sancti Petri in Vairano, cellam sancti Petri in Tontole. Item monasterium Domini Salvatoris in Alifas, cellam sancti Johannis in Lisiene, et sancti Focati, cellam sancti Joannis et sancti Martini in Luceria, cellam sancti Vincentii in Canusia, cellam sancti Vincentii in Tranis, cellam sancti Vincentii in Siponto, cellam sancti Vincentii et sancti Angeli in Telesia, cellam sancti Vincentii in Toccu, cellam sancti Vincentii in Cagliari, cellam sancti Vincentii in Cumis, cellam sancti Vincentii in Tremojola, cellam sancti Vincentii in fluvio Thusciano, cellam sancti Vincentii in fluvio Tersa, cellam sancti Vincentii in Pettoriano, cellam sancti Vincentii et sancti Angeli in Isernias. Item monasterium sancti Georgii infra Salernitanam civitatem, monasterium sancti Martini in Monte Marsico, monasterium sanctae Columbae in Sera, cellam sancti Donati in Canuno, et sancti Juliani, ecclesiam sancti Mauri in Anglone, et sancti Valentini, cellam sanctae Crucis in Monte Marsico, cellam sancti Hilarii in Calinole, cellam sancti Vincentii in Suessa, cellam sancte Agathae in Tercino, et ecclesiam sancti Gregorii in Matese, cellam sancti Sossii in Liburias cum inclito Gualdo. In his omnibus et aliis sibi jure pertinentibus præcipimus, interdicimus ac protestamus, ut nullus qualibet occasione dolos vel immissiones alias ingerere præsumat. Concedimus etiam vobis vestrisque successoribus abbatibus hac nostra præsenti auctoritate licentiam apostolica sedis nostræ quilibet Christianitatis formam indigentibus in præfato venerabili monasterio invitandi quem volueritis episcopum, similiter ad ecclesiæ consecrandas, vel ordinationes clericorum, aut sacerdotum per tempora faciendas. Christi vero et confirmationem a beneplacito vobis episcopo acquiratis. Protestamus etiam ut nullus episcopus exinde debeat subdiaconem ad suam synnodum provocare, nisi illius fuerit propria voluntas, aut abbatem vel monachum nullo modo judicare vel excommunicare, aut omnem cuiuslibet ecclesiæ sacerdotem in præfato venerabili monasterio quilibet habere ditionem, præter sedem apostolicam, hac nostra auctoritate prohiberemus, ita ut nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec misarum solemnia ibidem celebrare præsumat. Volumus, et apostolica injungimus auctoritate vobis vestrisque successoribus abbatibus, qui ibidem in tempore fuerint ordinati, ut si sacerdotes vel clerici de quacunque ecclesia venerint ad habitandum in congregatione fratrum, sive ad monachicum suscipiendum habitum, statim recipiantur. Statuentes apostolica insuper censura, sub' divini iudicij obtestatione, sed et validis atque atrocioribus anathematis interdictiōibus, ut nullus unquam præsumat, cujusquam dignitatis prædictus potestate, in eodem venerabili monasterio, vel eius

A ibidem quoquomodo inferre, cum præstatum pérenniter, ut dictum est, monasterium firma stabilitate decreverimus sub jurisdictione et tuitione sanctæ nostræ Ecclesiæ permanentum. Promulgantes quoque, et hoc auctoritate beati apostolorum principis, coram Deo et ejus terribili examine futuro per hujus nostri apostolici privilegii atque constituti paginam, sancimus atque decernimus ut diversas locorum possessiones, quæ a regibus, vel ducibus, vel calstaldeis, et reliquis Christianis largita atque oblata sunt, aut in postmodum illic concessa fuerint, firma stabilitate juri ipsius præfati monasterii existenda atque in perpetuum permanenda statuimus. Nec licet, ut dictum est, ex ejus vel omnibus ejusdem monasterii pertinentiis cuiquam molestias B inferre, vel sibi donata auferre a præfate, juxta quod subjectum iisdem venerabilibus locis apostolicis institutis atque privilegiis constitut, inconcussæ permaneant. Et licet eosdem monachos de sua congregatione semper abbatem eligere; et licet ipsum abbatem suos qui fuerint judicare monachos, et non solum virile monasterium, sed et mulietre sibi subjectum. Si quis autem (quod non optamus) nefario ausu præsumpserit hæc quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti venerabilis monasterii statuta sunt, refragare, aut in quoquam transilire præsumpserit, nisi digna penititudo emendaverit, anathematis vinculo innodatus, et cum diabolo, et ejus atrocissimis, atque Juda traditore Domini nostri Jesu Christi, æterno incendio concremandus deputetur. At qui pio intuitu observator in omnibus extiterit, custodiens nostrum apostolicum constitutum ad cultum Dei respicientem, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo nostro multipliciter consequatur, et æternæ vite particeps effici mereatur. Bene valete.

Scriptum per manus Theodorici serinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Julio, iud. 42, in sacratissima æde beati Petri apostoli, anno quarto pontificatus domini Paschalis pape primi.

IV.

PASCHALIS I EPISTOLA AD OMNES CHRISTIANOS AD PARTES AQUILONIS.

Commendat Ebones archiepiscopum Rhemensem et Haligarium, fidem Christi propagatum missos.

D (Anno 822.)
[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urk.* pag. 9.]
PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, universis sanctissimis fratribus, coepiscopis, presbyteris seu cæteris ecclesiasticis ordinibus gloriosissimisque principibus, duocibus, sive magnificis comitibus et cunctis Christianis Dei fidelibus.

Cum religiosissimum constet curam ac sollicitudinem erga Dominicum gregem gerere, quem divina dispensatione successivus ambo mandum

sed quæ deorsum, stulta instigatione perquirunt. Sed quia in partibus Aquilonis quasdam gentes consistere, quæ necdum agnitionem Dei habent, nec sacra unda baptismatis sunt renatae, sub umbra mortis existere et magis creaturae quam Creatori ignava mente servire cognovimus: idcirco præsentem reverendissimum fratrem ac coepiscopum nostrum Ebonem, sanctæ Rhemensis Ecclesiæ archiepiscopum, necessarium cum consensu fidelium Dei duximus illis in partibus pro illuminatione veritatis dirigen-dum. Quatenus auctoritate beatorum principum apostolorum Petri ac Pauli nostra fraterna vice informatus, ante corpus et confessionem ipsius apostolorum principis evangelizandi publica aucto-ritate liberam tradidimus in omnibus facultatem, ut verbum vitæ viamque salutis ubique provideat et fidei normam cœlesti educatione confirmet, atque apostolicæ institutionis doctrinam, omni diabolico errore depulso, viva voce corroboret. Et si fortasse ad hoc divinum pertinens officium aliquid dubium emerserit, ad sanctam Dei catholicam atque aposto-licam Romanam Ecclesiam recurrendo semper, ex ejus hauriat purissimo fonte latices, unde et a cordibus mortalium, divina interveniente gratia, noxios emundare possit errores. Collegam denique huic divinæ administrationis legationi ei providentes, Halitgarium religiosum adjicientes ministrum con-stituimus, quatenus ad sedem apostolicam opportuno valeat tempore de credito negotio facilius, præstante Domino, intimare, et nunquam se in qualibet parte huic nostræ auctoritatis ministerio commisso negli-gere. Cui coram districto judge inde rationem red-dere et de destituto ministerio pœnas recipere semi-ternas, non dubium esse præfigimus. Pro quo omnes exhortantes unanimiter commonemus ob-amorem omnipotentis Dei et Domini nostri Iesu Christi atque apostolorum ejus venerationem; ut in omnibus necessitatibus legationis hujus totis viribus eis solatiari certetis, et in nomine Domini nostri Iesu Christi, sicut scriptum est, recipere debeatis; *Qui vos, inquit, recipit, me recipit (Matth. x, 40); et qui vos spernit, me spernit (Luc. x, 16).* Et iterum: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. ix, 41).* Unde magis magisque commonemus, ut provida devotione et largo charitatis affectu pu-raque mente ac sincera intentione, quæque itineri huic necessaria prospiciatis, nec pia benignitate pro viribus succurrere non renuatis; ut pro certo hujus pietatis opere participes apud Dominum dignæ retri-butionis meritum percipiatis, sive in cœlesti de-scriptione hujusmodi pro compensationis munere in consortio sanctorum connumerari valeatis. Si quis vero huic Dei officio ad illuminationem gentium a sancta catholica et apostolica Ecclesia pio consultu ecclesiastico destinato assensum vel auxilium præ-buerit, per interventionem beatorum apostolorum, martyrum quoque atque sanctorum omnium in cœlestibus gaudiis talibus pro meritis mereatur ascribi. At vero si quis, quod non optinuit, - contrarius

A adversator huic divino cultui institerit, vel in quo- quam præpedire conatus fuerit, et his vel cooperato-ribus eorum ad hoc peragendum ministerium teme-rator exstiterit, ex divina jussione et apostolica auctoritate, anathematis vinculo puniatur et per-pe-tua condemnatione reus diabolica sorte damnetur.

V.

PISTOLA PASCHALIS AD STEPHANUM CADURCENSEM
EPISCOPUM.

(Anno 822.)

[*Gall. Christ. I, 1, Instrum., pag. 43.*]

Fiacense monasterium, in diœcesi vestra situm, quod antecessores nostri, propter quamdam sancti-tatis excellentiam, sub dispositione sui moderaminis et defensionis habere voluerint, et privilegiis spe-cialiter sublimaverunt, nunc novimus esse destruc-tum, ignique a paganis concrermatum, et monachos ubique dispersos. Qua de causa doloris affectu tam sanctissimæ ecclesiae, quæ a Christo dedicata fuisse cognoscitur, sicut decretales litteræ gloriose mem-oriae domini Stephani secundi papæ, nobis testan-tur ostensæ, desolationi compatientes, in ejus restauracionem, prout possibilitas requirit, sollicitudinem adhibere curavimus. Hujus itaque negotii ac laboris venerabili nostro Aymaro committentes præcipimus, et pro suorum absolutione peccatorum, ut eumdem locum ad priorem statum reformat, atque monachos ibi aggreget. Ideo namque ille a nobis monachus et abbas benedictus est, ut clericos ab ipsa ecclesia, temerario ausu, sibi usurpatum auferat dominatum; et monachorum, quemadmodum fuerat, ibi restituat: quorum vestræ quoque beatitudinis sollicitudinem, ut in cunctis eum adjuvare velit ad-monemus, thesaurosque, ac libros et sanctas reli-quias, necnon et cuncta quæ propter timorem gen-tilium in Capdenacensi castro deportata fuisse noscuntur, reddi sibi absque delatione mandamus; castrum etiam eumdem monasterio restitui, sicut olim Innanti a Clodovæ rege datum fuerat, præcipi-mus. Filiosque nostros charissimos Villelillum et Girbertum milites, qui sunt ipsius castri seniores, admonemus, ut abbati Aymaro adjutores in orationib-us existant, et jus suum, siue monasterii tam in se ipsis, quam in castro, vel in proprio honore, quem ex altare Fiacensi habere debent, recogno-scant. Oinnem præterea honorem, monasteria, vel ecclesias quæ a Pippino rege vel aliis regibus, seu bonis viris eidem monasterio concessa sunt, et illa quæ a prædicto Clodovæ loco Innanti prius erant data, sicut chartarum auctoritas affirmat, Aymaro et successoribus ejus possidenda perpetuo jure cen-semus. Monasterium ergo quod Conchas nominatur, sub ejus regimine, et abbatis Fiacensis, quemadmo-dum olim fuerat, concedimus: et, ut eum in priorali dignitate, quia destructum est, restauret, commone-mus; ea siquidem libertate prædictum monasterium donamus, qua a beatæ memorie prædecessore nostro Stephano donatum est: videlicet ut nullus

episcopi vel alicuius personæ excommunicationi sub-
jaceat, præter solius pontificis Romani, neque sub
alicuius ecclesiæ dominatu redigatur, nisi solius
Romanæ Ecclesie; et ut liberior ibi sepultura
habeatur, et cætera quæ in decreto ejusdem antecesso-
ris nostri, in eadem ecclesia posita, scripta sunt,
inconcussa serventur. Si quis vero huic nostra
vel illius concessioni contrarius extiterit, et abbatii
Aymaro, aut ecclesiæ illius habitatoribus molestus
fuerit, et corrigere se noluerit, et proprii gradus

A damnum incurrat, et velut profanus et incorrigibilis
anathema permanebit.

Datum Laterani per manum Gregorii S. R. E.
diaconi notarii sacri palatii, undecimo Kalendas
Maii, feria secunda post octavas Paschæ, inductione
15, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo
vicesimo secundo, pontificatus autem domini Pas-
chalis papæ quarto, qui in numero pontificum cen-
tesimus habetur.

IV.

EUGENIUS PAPA II.

I.

FRAGMENTUM PRIVILEGII EUGENII II PRO ECCLESIA
S. PETRI ROTHOMAGENSI.

(Anno 827.)

[*Neustria pia*, pag. 20.]

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, etc.
Quoniam, dilectissimus filius noster, SS. Dionysii,
Medardi, et Germani, pro voluntate charissimi nos-
tri, Ludovici imperatoris, etc., suggestit quatenus
ecclesiæ S. Petri, cui præferat in partibus Neustriæ
a Clothario constructa, ubi sanctissimus Audouenus
requiescit in corpore, hujus modi privilegium auctor-
itate nostra firmaremus: ut scilicet omnes terras et
consuetudines terrarum, a predecessoribus regibus,
Clothario, Theodorico, item Clothario, Dagoberto, C
Clodoveo, item Theodorico, Carolo Magno, ac filio
ejus piissimo, imperatore Ludovico, isti loco con-
cessus, perpetualiter confirmaremus possidendas, etc.
Hæc igitur omnia quæ prædicta sunt, ut quæ ab
antecessoribus nostris concessa sunt, Raynoardi ip-
sius urbis archiepiscopi, consensu, et imperatoris
tali anathemate confirmamus, etc., obiit Hilduinus,
anno Christi 842.

II.

RITUS PROBATIONIS PER AQUAM FRIGIDAM,
AB EUGENIO PAPA II INSTITUTÆ.

[*Mabill., Vet. Analect.*]

Cum homines vis mittere ad probationem, ita
facere debes. Accipe illos quos voluntatem habes D

B mittere in aqua, duc eos in ecclesia, et coram omnibus illis cantet presbyter missam et faciat eos ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communio-
nem venerint, antequam communicent interroget
eos sacerdos cum conjuratione, ita dicens: Adjuro
vos, homines, per Patrem, et Filium, et Spiritum
sanctum, et per vestram Christianitatem quam sus-
cepistis, et per unigenitum Filium Dei, et per
sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium,
et per istas reliquias quæ in ista sunt ecclesia, ut
non presumatis illo modo communicare neque ac-
cedere ad altare, si vos hoc fecistis, aut consen-
sistis, aut scitis quis hoc egerit. Si autem omnes
tacuerint, et nullus hoc dixerit, accedat sacerdos
ad altare et communicet eos. Postea vero dicat ad
illos quos communicat: Corpus hic et sanguis Do-
mini nostri Jesu Christi sit vobis ad probationem
hodie. Expleta missa, faciat aquam benedictam,
et accipiat sacerdos ipsam aquam, ibitque ad illum
locum ubi homines probabuntur. Cum autem ven-
erint ad ipsum locum, det illis bibere de aqua bene-
dicta, dicens ad unumquemque: Hæc aqua fiat
tibi ad probationem. Postea vero conjuret aquam
ubi illos mittit. Post conjurationem aquæ, exuat illos
vestimentis eorum et faciat eos per singulos oscu-
lare sanctum Evangelium et crucem Christi. Et
postea super unumquemque asperget de aqua bene-
dicta et projiciat singulos in aqua. Hæc omnia fa-
cere debes jejonus, neque illi ante manduent qui
D ipsos mittunt in aqua.

De variis probationum generibus multi multa
scripsere. Probationem aquæ frigidæ luc idcirco
refero quod ab Eugenio papa instituta memoretur in
Remigianis membranis perpetuostis seculo ix exar-
atis, ex quibus superiora desunpsi. Suffragatur vetus
collectio canonum in monasterio sancti Mariani
apud Antissidioum asservata, in qua forma judicium
per aquam frigidam refertur cum hoc titulo: *Hoc*

trem, et Filium, et Spiritum sanctum, etc. Et tamen
Ludovicus Augustus in capitulari Aquisgranensi
 anni 828, § 7, cap. 12, statuit, *ut examen aquæ fri-*
gidæ, quod hactenus faciebant, a missis nostris inter-
dicatur ne ulterius fiat. Quod decretum condidit Lu-
dovicus post Eugenii constitutionem, nempe anno
proximo post obitum Eugenii papæ secundi. Non
tamen ritus iste purgationis decreto Ludovici peni-
tentiæ est significans. *Exponitur*

Conjuratio hominis.

Adjuro te, homo N., per invocationem Domini nostri Jesu Christi, et per judicium aquæ frigidæ. Adjuro te per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et per Trinitatem inseparabilem, et per Dominum nostrum Jesum Christum, et per omnes angelos et archangelos, et per diem tremendi judicii, et per quatuor evangelistas Matthæum, Marcum, Lucam et Ioanpem, et per duodecim apostolos, et per duodecim prophetas, et per omnes sanctos Dei, et per Principatus et Potestates, per Dominationes et Virtutes, et per Thronos, Cherubim atque Seraphim, et per tres pueros Sidrac, Misach, et Abdenago, et per centum quadraginta quatuor millia qui pro Christi nomine passi sunt, et per illum baptismum quo sacerdos te regeneravit ut si de hoc surto scisti, aut vidisti, aut bajulasti, aut in domum tuam recepisti, aut consentiens aut consentaneus exinde fuisti, aut si habes cor incrassatum vel induratum, evanescat cor tuum et non suscipiat te aqua, neque illum malelicium contra hoc prævaleat, sed manifestetur. Propterea obnixe te deprecamur, Domine Jesu Christe, fac signum tale ut, si culpabilis es hic homo, nullatenus recipiat ab aqua. Hoc autem, Domine Jesu Christe, fac ad laudem et gloriam per invocationem nominis tui, ut omnes cognoscant quia tu es Dominus noster qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas, Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio ad aquam benedictam.

Suppliciter te, Domine Jesu Christe, oprecatione, tale præsentialiter facere dignare signum ut si iste quod ei objicitur, est in aliquo culpabilis non suscipiat eum hæc aqua, sed evanescat ipse et nullatenus modo intro recipiat. Hoc autem, Domine Jesu Christe, fac ad laudem et gloriam ad invocationem nominis tui ut omnes cognoscant quia tu es Deus verus, et præter te non est aliud, qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Hoc autem judicium creavit omnipotens Deus, et verum est, et per dominum Eugenium apostolicum inventum est, ut omnes episcopi, abbates, comites, seu omnes Christiani per universum orbem eum observare studeant, quia a multis probatum est et verum inventum est. Ideo enim ab iHis inventum est et institutum ut nulli licet super sanctum altare manum ponere neque super reliquias vel sautorum corpora jurare.

III.

LITTERÆ EUGENII II IN GRATIAM COENOBII AGAUNENSIS.

(Anno 827.)

[*Gall. Christ. tom. XII, instr., pag. 425.*]

Quia Dominus noster oves pronrias. suas suo

A diffidimus protegi patrocinio. Quapropter satis convenienter omnibus Christianis oportet ad sanctam matrem Ecclesiam et apostolicam sedem prebento concursum taliter ut et devotio conditoris convenienter sortisse videatur effectum, et piæ constructionis oraculi in privilegiis largiendis minime degetur auxilium. Igitur quia postulavit a nobis Ludovicus, pronomine Pius, excellentissimus rex Francorum, quatenus monasterium sanctorum Agaunensium in regno Burgundie super fluvium Rhodenum, quod in honorem beati Magritii et aliorum martyrum Sigismundus bonæ memorie rex construxisse dignoscitur, in quo Adalonus Sedunensis episcopus, sub nomine abbatis canonicorum regulam regere videtur, privilegio cum sedis apostolice in fulis decoretur, et sub sancta, cui, Deo auctore, presidemus Ecclesia constitutum præteriorum regit ordinem gloriosi videlicet regis Sigismundi, ac ceterorum regum post ipsius statuta et privilegia, iterum præsulatus honore consentientes confirmemus, ut nullatenus ullo deinceps tempore irrumpantur, sed sicut ante nostri predecessores ejusdem loci monachos ita nos canonicos quos, propulsis monachis nefanda et miserabili sorde pollutis, in eodem loco gloriosissimus rex ordinaverat, auctoritate sedis apostolice decorenus: et neque super illos prælatus aliquis sine eorum communia consilio, vel electione mittatur, neque ex communibz Ecclesiæ rebus preter dispositionem eorum quidquam pertractetur: nec alicujus prælati violentia grassantis in illorum proprietorum bonorum direptionem exercet, sed omnia privilegii auctoritate eorum decretis ordinentur et subjiciantur. Et morte anticipati fratris propria vel debita bona confratrum aut parentum dispositione secundum adhuc viventis votum distribuantur, ne seculari pravitate rabigo ecclesiastice rapinae ex hoc recolent..., seruginet, vel vocem latitiae nra perturbationis caligine offiscet sub anathematis vinculo colligamus. Et in partibus Burgundie quamdam curtem, videlicet Arcum nomine, situm in Lagonensi territorio cum ecclesiis et deciniis, silvis, aquis, pascuis, cunctisque pertinentiis ejusdem ecclesiae fratribus habendam concedimus. Præterea plis desideriis Francorum regis aures accommodantes ejusdem monasterii congregationi Dei mandatis inherenti sedisque apostolicae regulam servant per hujus præceptionis auctoritatem id quod exposcimur effectu mancipamus. Et ideo omnem cuiuslibet Ecclesiæ sacerdotem in præfato monasterio, vel in ecclesiis in ejus curribus sitis, et ejus eleemosynis, constructis et ordinatis, nullum sui prioratus pontificium permittimus habiturum, neque illum qui civitatem Seduneensem nunc habere dignoscitor vel fuerit in posterum acquisitus quamlibet ditionem seu potestatem extenderet neque sedem apostolicam prohibemus ita ut

C

D

ibidem dominationem incipiat exercere nec ulla conciliabula prætendere aut quaslibet partes eleemosynarum quæ ad sanctum monasterium a fidelibus collatae fuerint sua in parte exigere, neque decimas quæ illic a jam dicto S. Sigismundo sunt concessæ attinet auferre, eo quod subjectioni apostolici privilegii consistunt inconcussa. Constitutimus enim per hujus decreti nostri paginam atque interdicimus omnibus omnino enjuslibet ecclesiæ presulibus, vel enjusquinque honoris dignitate prædictis, sub anathematis vinculo, ne aliquis hujus nostræ institutionis paginam vel donaria et libertatis honores et sanctiones quæ a prædicto rege Ludovico et aliis regibus constitutæ sunt, et præfato monasterio sub privilegiis indulxæ, violare præsumat.

Eugenius, Deo auctore, in hac serie privilegii ob amorem Dei et sanctorum martyrum honorem a me facta relegens subscripti, ac episcopos nostri præsulatus sublîs adnotare jussi.

Crescentius peccator jussus a domino papa subscripti. Bonifacius peccator jussus a domino papa subscripti. Hieronymus peccator jussus a domino papa subscripti. Petrus peccator jussus a domino papa subscripti.

IV.

PRIVILEGIUM EUGENII II PRO MONASTERIO LAURIACENSI.

[Apud Lunig, *Spicilegium ecclesiasticum*, continuatio, tom. I, pag. 678.]

Cum audivimus christianissimam conversationem vestram et sanctæ fidei honorumque operam vestrorum processum, summo gudio atque lætitia fuimus exhilarati, quia divina in vobis operante clementia, ut Apostolus ait: *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia* (Rom. v), atque quomodo sancta Ecclesia Dei nostris temporibus quotidianum in electione vestra suscepit incrementum, cuius optabilis rumor index fuit reverendissimus Yrolfus, sanctæ Lauriacensis Ecclesiæ archiepiscopus et sanctissimus frater noster, vester autem spiritualis pater, qui per suam sanctam prædicationem adoptivos Deo vos genuit filios. Is itaque ad apostolorum limina orationis causa veniens, novam ecclesiam nostris apostolicis benedictionibus informandam subnixa commendavit, quia Domino auxiliante catholice gubernandam in vestris partibus suscepit. In quibus etiam quondam Romanorum quoque Gepidorumque ætate, ut lectione certum est, in septem episcoporum parochias antecessores sui jure metropolitano obtinuerant diœcenum. Qua ex justitia et lege præfatus Deo dignissimus archiepiscopus debito obligatur, ut illi terræ prius Christicole, atque suorum antiquitus antecessorum creditæ prævidente, quam nunc vos, Dei omnipotentis occulto, mediante iudicio, vel ut hereditariam possidetis, ipse evangelicus agricola, diu negata coelestis spargat semina vita, atque in luxuriantis Christo animabus redivivam de vobis nutrit segetem. Quem nos doctissimum divini oraculi ministrum saluti vestræ cognoscentes, per omnia

A necessarium fide et exemplo probatum merito erga illam apostolicam servantes sententiam qua dicitur: *Quomodo credent sine prædicante, aut quomodo prædicabunt nisi mittantur* (Rom. x), ab hac sancta Romana matre Ecclesia vobiscum rectorem transmisimus, atque in præfatis regionibus Hanniae, que et Avaria appellatur, sed et Moravia, provinciarum quoque, Pannonia, sive Mesia apostolicam vicem nostram, et diœcesim atque jus ecclesiasticum exercendi, et usum ac potestatem antecessorum suorum, videlicet sanctæ Lauriacensis Ecclesiæ archiepiscoporum sibi successoribusque suis canonica auctoritate committimus, atque hujus constitutionis nostræ decretum subscriptionis privilegio roboramus. Palium præterea, iuxta consuetudinem antiquam, sanctitati sua dedimus, quod ita sibi concessimus, sicut prædecessores nostri suis prædecessoribus concessere, privilegiorum suorum scilicet integritate servata. Cujus dilectioni quamvis hoc debito permettemus, propter vestras autem petitionis super hac reflagitantibus ad honorem suum nostrani apostolicam vicem et auctoritatem insuper accumulavimus, quod nunquam suis permisum est prioribus, quatenus et vos, confratres et coepiscopi, deinceps ei reverentiam ampliore exhibere sciatis, et in sana doctrina coelestis eruditionis ad ædificationem vestram ut filii sapientes obediatis, atque vos, laici primates et vulgus, saluberrimi præceptis suis non velut homini, sed tanquam Deo humiliter obtemperatis, et fide catholica qnam per Dominum Jesum conscienti estis fortes permanentis. Nam totius dolii artifex diabolus, cuius dominio in baptismate abrenuntiatis, jacturam et damnum vestræ salutaris surrepionis moleste patitur ac per varias occasiones zizania perfidiae seminando, velut multa injuria baccatur, et ut vestrum aliquis terga veritat sancæ professioni incessanter molitur. Quapropter sæpe dicti archiepiscopi, videlicet pastoris vestri a Deo destinati, institutionibus benignas aures prebete, qui vos et versatione Satanæ cavere atque ejus æternos cruciatus evadere instruit, ac ipse in die judicii de bonis operibus vestris sacerdorum Domino perpetua remunerandos gloria presentabit. Ad perfectam aurem et necessaria eruditioq; vestræ salutem, ut compemimus, non sufficiunt pauci, qui modo constituti sunt vobis, episcopi, quia plures sunt adhuc gentilitatis errore ibidem detenti, ad quos propter inopiam præconii divini verbi nondum pervenit noititia Christi. Idecirro enim, ut accrescat turba fidelium, studeat solertia vestra pro mercede et remissione peccatorum vestrorum adminiculum atque juvamen præbere reverendissimo Yrolfo archiepiscopo quatenus dudum illic constitutorum episcoporum numerus impleatur, qui congrue constituti et vobis posterisque vestris poterunt esse proficiui, si ad restauracionem Ecclesiarum propter nomen Domini de possessionibus vestris, quas redditus dotesque earum fama divulgante, quedam fuisse noveritis, æternam sufficientiam vobis comparantes eisdem

Ecclesiis ipsi conferatis idoneis viris ad hoc ministrium electis, maxime in his locis, si opportunitas et utilitas commendaverit, ordinentur antistites, ubi indicia ecclesiarum et ædificiorum sedes pontificales olim fuisse demonstrant; sin autem illius arbitrio et deliberatione, qui vel ubi disponantur episcopi concedimus, cui vicem nostram apud vos ecclesiastici regiminis per omnia commisimus.

V.

EPISTOLA EUGENII II AD ***.

(Anno Incerto.)

[Apud Goldastum, *Collectio decretorum imperialium de cultu imaginum*, pag. 725.]

. . . Oro autem et obsecro in universo mundo (ut beati prædecessoris mei domini Gregorii papæ utar verbis), fratres et domini mei, in quantum peccatores, fratres mei, in quantum justi, domini mei, quantum ex me, humiliiter supplico, quantum vero ex tanta auctoritate, sublimiter moneo, ut nemo me hoc loco propter me, despiciat, quia, etsi ad imitandum nequaquam dignus appereo, magna est tamen virtus charitatis, pacis et unitatis ad quam vos alta potestate in vice Beatorum apostolorum Petri et Pauli, in nomine Domini nostri Jesu Christi invitare præsumo, cum S. Paulus veridica voce dicat: *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, quia sine illa nemo videbit Deum*, quid felicius, quam et in hoc sæculo desiderando, et in illo fruendo Deum videre? Quid e diverso infelicius, quam nec in hoc sæculo feliciter optando, nec in illo felicius fruendo videre meruerit Deum? Et, cum hujus assertionis vel veritatis in universo mundo tanta sint testimonia, quæ in praesenti tempore nulla evolvere prævaleat lingua nullus que mortalium præscire valeat, quando vel uniuscujusque, vel (quod majus est) totius mundi occasus terminusve fieri debeat, magna me, ut in omnibus

A notum est, urget necessitas ut id, et ex debito reddere debo, diutius differre non audeam, ne forte tanto charitatis debito subtracto in conspectu æterni judicis pro vobis omnibus reus appaream.

Quamobrem oro vel moneo, ut primi mei summi Dei Ecclesiae filii Michael et Theophilus, gloriosi vero et sublimiter a Deo exaltati imperatores Romanorum, uno cum universo catholico nobilissimoque senatu ac populo vobis a Deo ad gubernandum credito, ut ea, quæ pro salute vestra, ex auctoritate beati Petri, cui Dominus et Deus noster Jesus Christus claves committere dignatus est regni cœlorum dicas: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis*, admonere et exhortari, et insinuare necessarium duximus, patienter audiatis, animusque Deo placitum vestrum, non ad contemnendum, sed ad obediendum et conservandum præparare studatis. Ideo autem ad obediendum nobis hortamur, quia omnia, quæ vobis de hac causa dicturi sumus, tribus hoc capitulo principaliter et ordinare et confirmare parati sumus, id est, ratione auctoritate, et consilio, videlicet rationem tenendo, et eamdem rationem, in quantum rationabilis, discreta, honesta et utilis fuerit, auctoritate firmando, eamdem vero auctoritatem secundum catholicæ fidei veritatem et rectitudinem salubriter intelligendo; ad ultimum vero quid in his ad salutem universalis Ecclesie tenendum sit consilium Deo placitum dando, et idem consilium confirmando. Et quamvis, ut dignum est, divina præcellet auctoritas, primo tamen ad militandos atque ad adunandos animos in diversa tendentes, ratiocinando omnibus satisfacere volumus, ut eo facilius et divinam auctoritatem secundum sanum catholicæ fidei intellectum concordes suscipiant; ac deinde certum nobis consilium suavius amplectantur, amplexumque in futuro custodiant.

V.

GREGORIUS PAPA IV.

I.

PRIVILEGIUM GREGORII IV RABANO ABBATI DATUM.

(Anno 828.)

[Apud Drouke, *Cod. dipl. Ful.*, pag. 209.]

GREGORIUS papa, servus servorum Dei, RABANO religioso abbatii monasterii Domini Salvatoris, et per te in eodem venerabili monasterio successoriibusque tuis abbatibus in perpetuum. Quoniam sunt semper concedenda quæ rationabilibus congruent desideriis, oportet ut devotioni conditoris pia constructionis auctoritas in privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur quia postulasti a nobis qua-

D tenus monasterium Salvatoris, a sancto Bonifacio archiepiscopo constructum in loco qui dicunt Boconia erga ripam fluminis Uulda, privilegii sedis apostolicæ administris decoretur, ut, sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesie constitutum nullius alterius Ecclesiae jurisdictionibus submittatur. Pro qua re, piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id quod exposcitur effectui mancipamus, et ideo omnem cuiuslibet Ecclesiae sacerdotem in præfato monasterio ditionem quamlibet habere aut auctoritatem, præter sedem apostolicam et episcopum, in cuius diœcesi venerabile monasterium constructum esse videtur, cui li-

centiam concedimus tantum cum opportunitas con- A tinentiis, cum decimis et quartis, seu cellam sancti secrandi altaris fuerit, prohibemus, ita ut, nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnitatem quispiam presumat omnimodo celebrare, ut profecto, juxta quod subjectum apostolicæ sedi firmitate privilegii consistit, inconcusse dotatum permaneat; locis et rebus, tam eis quas moderno tempore tenet vel possidet quam quæ futuri temporibus in jure ipsius monasterii divina pietas voluerit augere ex donis et oblationibus decimisque fidelium absque ullius personæ contradictione firmatae perpetua perfruatur. Constituimus quoque per hujus decreti nostri paginam ut, quicunque cuiuslibet Ecclesiæ vel quacunque dignitate prædicta persona hanc nostri privilegii chartam quam auctoritate principiis apostolorum firmamus, temerare tentaverit, anathema sit, et iram Dei incurrens a coetu sanctorum extorris existat, et nihilominus præfati monasterii dignitas, a nobis indulta perpetualiter inviolata permaneat apostolica auctoritate subnixa.

Valete in Christo vestre religionis memores.

Datum Kal. April., indictione 6.

II.

GREGORII IV BULLA PRO MONASTERIO PATAVINO SANCTÆ JUSTINÆ.

*Omnia illius bona et privilegia confirmat.
(Anno 828.)*

[Apud Muratorium, Italici Script.]

† GREGORIUS servus servorum Dei, episcopus, MILONI, reverentissimo abbatи monasterii sanctæ Justinæ virginis et martyris Christi, et sancti Prosdocimi Christi confessoris, sitem foris civitate Patavi, in quo ipsorum et aliorum plurimorum sanctorum corpora requiescant, tuisque successoribus in perpetuum. Quia juste et rationabiliter vestra humilitas nostro apostolatui humiliiter postulastis, quatenus pro Dei amore animæque nostræ remedio, tam per præsentis nostri privilegii auctoritatem, quamque per auctoritatem domini Lotharii, imperatoris Augusti, spiritualis in Christo dilectissimi filii nostri, concederemus et confirmaremus, scilicet omnes res et proprietates prædicti monasterii, cuius ecclesiam Opilius patricius Romanorum fundavit, ibique ejus corpusculum in pace requiescit in atrio ejusdem ecclesiæ supra duas columnas, qui etiam multa tribuit dona in eodem monasterio. Ideoque per præsentem privilegium confirmamus et corroboramus et ipsum monasterium cum omnibus suis pertinentibus, tam intus civitate Patavi consistentibus quamque foris, seu in fluvio Rodolone molendina quatuor et ecclesiam sancti Angeli, cum ejusdem

B Martini in Montesilice cum curte sua et ecclesiam sancti Salvatoris, et ecclesiam sancti Thomæ apostoli cum omnibus suis rebus, atque Tribianum atque Pernumium, seu Monte Gutuli, atque in Saccum, et Lignarium cum ejusdem ecclesia in honore sancti Blasii ædificata, cum decimis et quartis, et ecclesiam sancti Michaelis in honorem dedicata et aliam ecclesiam similiter in honore sancti Michaelis in villa, quæ vocatur Bruzolo, ædificatam. Atque ecclesiam sancti Nicolai in villa, quæ vocatur Flumisello, ædificata sive in territorio Vicentino castrum sancti Galli cum ecclesia sancti Blasii et sancti Galli, cum decimis et quartis ejusdem castri, seu totam decimam et quartam, et villam, quæ vocatur Maxone seu totam decimam et quartam villæ, quæ vocatur Rovolone, et ecclesiam sancti Georgii in Rovolone et omnes alias res cum servis et ancillis, atque cum decimis, ubique persistunt: necnon ecclesiam in honorem sanctæ Justinæ virginis et martyris Christi in villa, quæ vocatur Corizza, ædificatam, atque in territorio Bononia tam infra civitatem quam foris civitate, seu in saltu Plano vocato, quantasunque Opilius patricius Romanorum in ipso monasterio emisit, quasque a jure prædicti monasterii sub pensionis nomine detinuit, et quantasunque Flavius Ildebrandus excellentissimus rex a jure ipsius monasterii detinuit, sub pensionis nomine similiter, vel per quodcumque modum detinere visus est in eodem territorio Bononiensium, monasterium unum in honore sanctæ Justinæ dedicatum, sitem infra civitatem Bononiæ cum area sua, et cum omni domo culto suo tam in ipsa civitate, quamque foris, cum casis, dominibus, ædificiis, et cum omnibus sibi pertinentibus in integrum. Item fundum Trecenta, et Sardianum, et Nuncianum, seu Pulianum, et Silbamura, et Valle de Lambris, seu Veterana, et Fraxenito, et Memoriola, et alia Memoriola nova, seu Uncianum, et Vicoarucias, seu Carpenetulo, et Soldenicus, et Judicosus pertinentibus, seu fundum Cassinium, et alio Musianus, et in loco Paretes uncias sex, seu Saxorias, et Mauriano, et Casiliello, et Vallesfrida, et in fundo Rutilianis terra culta, et sterpeta insimul iuges triginta, et in casale Socioria terra iuges decem, et in fundo Veterana casale qui vocatur Granariolo, et fundum Sitolianum, et Centumpaulinis, et in fundo Trimano, seu Quinquagintula deserta, et Praxeletudo, seu Pissiano..... et Gavinho, et Barbiano, seu filiolis, et Gabiano qui vocatur Vicocecorum, et fundo Columbiano, et Granariolo, et Villamagna, cum casis et massariciis et omnibus sibi pertinentibus, et fundum Quingentula, et Sacioso, et Julianus seu Omicarini, qui est supra

Noves ac ecclesia qui vocatur Tammantona stetit.

fundo ortus in integrum, et fundo Sitiriano, et Monticlo, et Vindemiolo, seu Marcio, et Aricias, cum casale Paulinis, et Rotarioro, seu Satirioro, et vico Fraxenito. Ipsas omnes suprascriptas res cum servis et ancillis, cum silvis et molendinis, aquarumque recursibus, usibus ac juribus, ac omnibus pertinentibus, sibique subjacentibus, ubique consistunt, in integrum. Jubemus itaque, ut nullus dux vel comes aut alia quævis persona in suprascriptis rebus prædicti monasterii sanctæ Justinæ licet ingredi sive per hospitalitatem, aut per quemcunque modum, neque aliquam violentiam facere præsumat, sed potius sub beati Petri principis apostolorum prædestinatione tam deservientes quam residentes ac ipsæ res salvi et illæsi persistant, absque omnium hominum remota controversia. Nam si quispiam contra hujus nostri privilegii auctoritatem violator repertus fuerit, sciat se in iram beati Petri principis apostolorum, et omnium prædecessorum nostrorum, atque sub gravissima indignatione prædicti dilectissimi filii nostri domni Lotharii imperatoris Augusti et nostra casurum, et sub anathematis vinculo damnaturum. Insuper, nisi a malo resipuerit, sciat se compositurum auri optimi multam Manesseos duo millia, medietatem nostro sacro palatio, et medietatem suprascriptio monasterio. Qui vero pro intuito custos et observator in omnibus exstiterit, benedictionis gratiam, vitamque æternam cum omnibus sanctis sine fine mereatur habere in sæcula saeculorum. Amen.

Scripta per manus Gregorii, protosciriarii patriarchio Lateranensi.

Datum Romæ XII Kalendas Julias, anno ejusdem sedis primo, et domni Lotharii secundo, indictione octava.

Bene valete.

III.

EPISTOLA AD EPISCOPOS ET ALIOS DEI FIDELES PER GALLIAM CONSTITUTOS, DE DIGNITATE ET PRIVILEGIIS MONASTERII FLORIACENSIS.

(Anno 834.)

[Baluz., *Miscell. sacr.*, tom. III.]

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, omnibus episcopis atque aliis Dei fidelibus per Galliam constitutus.

Quoniam ex apostolica successione sollicitudinem omnibus Ecclesiis debemus impendere, sic cupimus generali consulere necessitatibus ut etiam quorūcumque singulares causas sine fastidio cognoscamus. Igitur cum propter multiplices Ecclesiæ Dei curas Gallicanam adeuntes regionem ad gloriosum deve-nissimus imperatorem Ludovicum ^a, inter alia sug-gessit auctoritati nostræ idem serenissimus Augus-tus, et venerabilis partium vestrarum abbas ex coeno-bio quod nominatur Floriacus in pago Aurelianensi, quod idem monasterium quidam religiosus abbas, Leodebodus nomine, monachis extruxerit in hono-rem Dei et sanctæ genitricis Mariæ necnon beati

A principis apostolorum Petri, quodque revelatione divina per monachos ejusdem loci a Capuana provincia corpus illic sancti Benedicti fuerit allatum, ibique reverenter humatum, sicut manifestissima constat historia. Nam propter stabilimentum monasticæ religionis pia memoriae imperator Carolus pater ejus per præceptum suæ auctoritatis eidem loco multa contulit, et ab aliis collata testamento fir-mavit. Unde postulavit idem amabilis Deo princeps, supra memoratus præfatus abbas ad reprimendam quorūdam cupiditatem privilegium nostræ auctoritatis eidem monasterio conferri. Quapropter con-stituimus, cum consilio omnium qui adsunt episco-porum, quatenus possessiones et res ejusdem monasterii, mobiles sive immobiles, quæ nunc data sunt, vel in futurum a religiosis dabuntur, sine ulla inquietudine perpetualiter teneant atque possideant. Nullus deinceps episcopus, dux, comes, vicecomes, vicarius, telonarius, actionarius, vel magna par-que persona audeat ipsum monasterium vel res ad ipsum pertinentes inquietare, homines sine volunta-te alibatis distringere, vel quidquid fiscus exigere poterat aliquo modo præripere. Addimus etiam ut quia venerabilis pater Benedictus, monachorum le-gislator et dominus, dux est religionis monasticæ, sit etiam qui eidem coenobio præfuerit primus inter abbatos Gallie; nec aliquis de ordine sacerdotali, archiepiscopus scilicet, episcopus aut clericus, cum inquietare nec sine voluntate ipsius ad idem mo-nasterium venire aut aliquam ordinationem facere

C vel missas celebrare præsumat; ut omni tempore quieti et securi, absque omni molestia vel contro-versia monachi in eodem monasterio Deo deservire possint. Abbas vero qui ordinandus ibi est, cum electione fratrum, propter vitæ meritum et honesta-tem morum, et non propter turpia luera seu pecuniam eligatur, et absque ulla calunnia, a quo-cunque episcopo, prout sibi placuerit, benedicatur. De sacerdotibus vero aut diaconibus ordinandis id observetur quod in Regula præcipitur ^b, ne saltē aliquis episcopus subjectionem ab eis requirat quos ordinavit, nec umquam officio dignos ordi-nare differat. Denique si contigerit ut abbas accu-setur de criminalibus causis, non unius episcopi judicio determinetur sententia, sed provincialis D concilii exspectetur censura. Aut si forte maluerit appellare sedem apostolicam, res ad Romani pontificis differatur audienciam. Et quotiescumque neces-sitas urget, eum venire Romanam modis omnibus liceat. Solvendi et ligandi potestatem in viros et feminas sui ordinis habeat. Si vero abbas vel mo-nachus de eodem monasterio ad clericatus ordinem promotus fuerit, non illic habeat ulterius potesta-tem remorandi aut aliquid faciendi. Quia vero de eodem monasterio monachi, [cum] exigente culpa, communione privantur, ejus diocesos diversa loca adeunt, et communionem sine aliqua reserva-tione percipiunt, presbyteris districtus interdicere

Vide Theganum, cap. 42.

^b Regula S. Bened., cap. 62.

997
necessè est ut facere de cætero non præsumant, A quia et regularis ordo dissolvitur et perditionis ex hoc materia ministratur. Quod si, peccatis habitatorum terræ exigentibus, anathema ad eos perverterit, vel privilegium eidem monasterio indulsimus ut fratres ejusdem congregationis peragant ditinum officium in omnibus absoluti. Visum quoque nobis est ut hanc licentiam eidem tribuamus, quatenus fratres qui in quibusdam cœnobitis gemunt quod vivere regulariter nequeant, si voluerint, studio meliorandæ vite, ad ipsum ducem monachorum divertere, permittatur eis tandem in ipso cœnobio degere, si contenti fuerint tui monastica consuetudine, quoque in suis monasteriis videatur erdo redire. Permittimus etiam ut si alicujus de ipsis fratribus onerosa conversatio fnerit, ipse potius B cum suo detimento discedat quam alios inquietet. Hæc igitur omnia, quæ hujus præcepti decretique nostri pagina continet, tam eidem abbati quam cunctis qui in eo quo est ordine locoque successerint, vel quorum interesse poterit, in perpetuum servanda decernimus. Si quis vero regum, sacerdotum, judicum atque sæcularium personarum hanc constitutionis nostræ paginam agnoscent contra eam venire tentaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniustitate cognoscat; et nisi vel illa qua ab illo sunt male ablata restituerit, vel digna pœnitentia illicita acta desleverit, a sacratissimo corpore et sanguine Domini Dei Redemptoris Jesu Christi alienus sub anathematis interdictione flat, atque in extremo examine districtæ ultiōni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servan-

tibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus et hic fructum bonæ actionis recipient, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis invenient.

Scriptum per manus Theodori notarii et scrinarii sanctæ Romanae Ecclesiæ, in mense Aprili, et inductione 7 [12].

IV.

GREGORII IV EPISTOLA AD OTGARIUM ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM.

(Anno 834.)

[Apud Mabill., *Vet. Analect.*, pag. 570.]

GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei reverendissimo et sanctissimo OTGARIO archiepiscopo.

Quod nos tanto amore ac benevolentia diligitis, plus hoc vestra sanctitas quam nostra merita faciunt quod tamē maxime muneribus directis agnoscimus, pro quibus maximas vobis gratias agimus, quia totum erga sedis apostolicæ præsulem, ut concedet, curatis impendere, cujus nos vicissitudinem, Deo volente, sanctitati vestræ supplere studemus. De corpore vero sancto quod nobis humiliter vestra quasivit prudentia, quod dirigeremus non habuimus, quoniam cuncta sanctorum corpora prædecessores nostri nobiscum communiter detulerunt, et unumquodque eorum ecclesiis noviter dedicatis summa veneratione condidimus. Proinde benevolentiam vestram precamur, ut nobis spatium inquirendi diligentius præbeatis quatenus corpus sanctorum inventire valeamus ad vestram complendam petitionem, et si inventum fuerit, vestra nobis credere dignetur industria statim quod petistis perficiemus; modo vero illud non misimus quia inquirentes nequaquam invenire valimus.

VI.

SERGIUS II.

SERGIUS II EPISTOLA AD ANSCHARIUM HAMBURGENSEM EPISCOPUM.

(Anno 846.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urkund.*]

SERGIUS episcopus, servus servorum Dei, ANSCHARIO, sanctæ Hamaburgensis Ecclesiæ archiepiscopo, gratiam Dei in perpetuum.

Quoniam apostolica dignitatis est non solum ecclæsias fundare, sed et ab aliis ecclæsiarum spiritualibus architectis fundatas sublimare, dignum duximus, frater charissime, pio petitionis tuæ voto aures debite benignitatis tuæ inclinare. Concedimus igitur tibi, sicut a prædecessore nostro, beato Gregorio, concessum est, scilicet ut gentes Wimodiorum, Norblingorum, Danorum, Norvenorum, Suenorum,

D vel quascunque septentrionalium nationum jugo fidei prædicatione tua subdideris ad sedem Hamburgensem spirituali dominatione possideas et omnibus successoribus tuis, ad eamdem sedem perpetuo possidendas telinas. Decernimus quoque tibi et omnibus successoribus tuis ad sedem Hamburgensem usum pallii habendum in festis et temporibus prædecessore nostro tibi denominatis, scilicet in Pascha, in Pentecosten, in Natali Domini, in Assumptione, in Nativitate, in Purificatione sanctæ Mariæ, in Nataliis apostolorum et Dominicis diebus et in omnibus festis in diocesi tua celebribus, ornari quoque caput tuum mitra, portare ante te crucem. Age ergo, frater beatissime, opus bonum, quod incepisti, nec desistas donec proficias, funda in locis opportunitatis ecclæsias, eonsecra presbyteros et per disterni-

natos terminos ordina episcopos, quorum tu omnium archiepiscopus existas, omnesque supradictarum nationum amplius profuturi episcopi cum subjectis sibi pleibus tibi et omnibus successoribus tuis ad sedem Hamaburgensem perpetua subjectione et obedientia subjecti permaneant. Praeterea tibi et sanctæ Hamaburgensi Ecclesiæ, et omnibus successoribus tuis, auctoritate apostolica firmamus, quæcunque Ecclesiæ tuæ jam a Christicolis tradita sunt, vel amplius delegata fuerint in parochiis, in prædiis, in omnibus rebus mobilibus vel immobilibus, in mancipiis utriusque sexus, ut ea ecclesia prædicta inviolabili potestate perpetuo possideat. Si quis autem contra hujus nostræ auctoritatis privilegium ire tentaverit, et

A quoquomodo in parte vel in toto frangere nisus fecerit, cujuscunque potestatis vel dignitatis sit, æterna excommunicatione cum Juda traditore Domini, pereat, nisi resipiscat, et Ecclesiæ Hamaburgensi satisfaciatur.

Observator autem hujus admonitionis et iussionis habeat benedictionem omnipotentis Dei beatorumque apostolorum et nostram, qui eorum fungimur vicariatione. Sancta Trinitas fraternalitatem tuam omni tempore conservare dignetur incolorem, atque post hujus sæculi amaritudinem ad perpetuam perducat beatitudinem.

Data per manum Leonis, cancellarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Aprili, inductione nona.

VII.

LEO IV.

I.

LEONIS IV EPISTOLA AD ANSCARIUM HAMBURGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

(Anno 849.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisch. Urkund.*]

Leo episcopus, servus servorum Dei, beatissimo ANSCARIO sanctæ Hamaburgensis Ecclesiæ archiepiscopo æternæ vite beatitudinem, etc., usque ad ecclesiæ Hamaburgensi satisfaciat; *ut supra in bulla papæ Sergii II pro eodem.*

Datum per manum Stephani, cancellarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Martis, inductione 12.

II.

PRIVILEGIUM LEONIS PAPÆ IV PRO MONASTERIO SALVATORIS FULDENSI.

(Anno 850.)

[Drouke, *Cod. Diplom. Fuld.*]

In nomine Domini, Leo episcopus, servus servorum Dei, HATTONI, religioso abbatii venerabilis monasterii Domini nostri Iesu Christi Salvatoris et Redemptoris omnium, cunctisque successoribus abbatibus ejusdem monasterii, in perpetuum salutem et apostolicam benedictionem.

Quoniam concedenda sunt semper quæ rationabilibus congruent desideriis, oportet ut devotioni conditoris ipsius constructionis auctoritas in privilegiis præstans minime denegetur. Igitur, quia postulasti a nobis quatenus monasterium Salvatoris, a sancto Bonifacio archiepiscopo constructum; in loco qui dicitur Bochonia juxta ripam fluminis Fultaha situm, in quo ipse gloriosissimus Christi martyr Bonifacius corporaliter requiescit, privilegii sedis apostolicae administriculis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ

Ecclesiæ, cui Deo auctore deservimus, constitutum nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur pro qua rē piis faventes desideriis, hac nostra auctoritate, id quod exposcimur, effectui mancipamus. Et ideo, omnem sacerdotem cuiuslibet Ecclesiæ in præfato monasterio Fuldensis ecclesiæ ditionem quilibet habere vel auctoritatem, præter sedem apostolicam, et episcopum in cuius diocesi idem venerabile monasterium constructum esse videtur, cui licentiam concedimus tantum cum opportunitas consecrandi altaris fuerit, prohibemus, ita ut, nisi ab abbatte monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnitatem quispiam præsumat omnino celebrare, ut profecto, iuxta id quod subjectum apostolicæ sedi firmitate consistit, inconcusse data-

C tum permaneat locis et rebus, tam eis quas moderno tempore tenet vel possidet quam quas futuris temporibus in jure ipsius monasterii divina pietas augere voluerit ex donis, et oblationibus decimisque fidelium absque ullius personæ contradictione firmitate perpetua persruatur. Proinde præcipimus sub testificatione Christi et Ecclesiæ, et auctoritate beati Petri apostoli confirmamus ut nullus hominum de rebus et redditibus, seu de familiis quæ ad stipendia fratribus, vel ad hospitale pauperum, necnon ad portam hospitum pertinent, auferre vel in beneficium suscipere præsumat, sed magis, sicut constituit beatissimus Christi martyr Bonifacius qui in eodem feliciter pausat monasterio, omnia regulariter ordinata sint. Quæ etiam, Deo propitio, inconclusa permaneant, tam hæc quæ suo tempore quam que nostro vel futuro tempore idem monasterium er decimis et oblationibus fidelium in proprietatem suscepit. Constituimus quoque per hujus decreti nostri paginam ut, quicunque cuiuslibet Ecclesiæ

præsul, vel quacunque dignitate prædicta persona
hanc nostri privilegii chartam, quam auctoritate
principis apostolorum firmamus; tentaverit teme-
rare, anathema sit, et iram Dei omnipotentis in-
currens a coetu omnium sanctorum extorris existat,
et nihilominus præfati monasterii dignitas a nobis
indulta perpetualiter inviolata permaneat apostolica
auctoritate subnixa.

Scriptum per manum Benedicti, notarit atque
scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesie, mense Maio x
Kal. Junii, inductione 15.

III.

EPISTOLA LEONIS IV LOTARIO ET LUDOVICO AUGUSTIS.

(Anno 850.)

[Apud Ivonem, Detr. I, dist. 63, cap. 16.]

Papa rogit Augustos ut Reatinam Ecclesiam cui-
dam electo dignentur concedere. C. xvi.

Reatina Ecclesia, quæ per tot temporum spatia
pastoralibus destituta curis consistit, dignum est ut
brachio amplitudinis vestrae sublevetur, ac gubernationis
tegmine protegatur. Unde, salutationis

A alloquo præmisso, vestram mansuetudinem depre-
camur, quatenus Colono humili diacono eamdem
ecclesiam ad regendam concédere dignemini, ut
vestra licentia accepta ibidem eum, Deo adjuvante,
consecrare valeamus episcopum. Sin autem in præ-
dicta Ecclesia nolueritis ut præliciatur episcopus,
Tusculanam Ecclesiam, quæ viduata existit, illi ve-
stra serenitas dignetur concedere; ut consecratus a
nostro præsulatu Deo omnipotenti, vestroque impe-
rio grates peragere valeat.

IV.

EPISTOLA LEONIS IV RITA COMITISSÆ.

(Anno 850.)

Regio præceptio ab apostolico Colonus Reatinæ Eccle-
siae ordinatur episcopus.

[Apud Ivonem ubi supra, cap. 17.]

Nobis dominus imperator et imperatrix per suas
epistolas dixerunt, ut Colonum in Reatina Ecclesia,
quæ pastoris officio per longa jani tempora desti-
tuta videbatur, episcopum facere deberemus, sicut
et fecimus.

VIII.

BENEDICTUS PAPA III.

I.

CONFIRMATIO PRIVILEGIORUM CORBEIAE.

(Anno 855.)

[Apud Acherium, Spicileg., ex chartulariis Corbeiae.]

BENEDICTUS episcopus, servus servorum Dei, uni-
versis episcopis Galliarum.

Cum Romanæ sedis pontificem constet omnium
Ecclesiarum Christi caput atque principem fore,
tanquam B. Petri principis apostolorum vices agen-
tem, cui Christus totius Ecclesie committens prin-
cipatum fatur: Tu es Petrus, et super hanc petram
adificabo Ecclesiam meam, et tibi dabo claves regni
caelorum (Matth. xvi, 18), cunctatio nulli fidelium
relinquitur quod universis Ecclesiis sollicitudinem
prætendere, et omnium in Christo credentium sa-
luti, paci, atque quieti prospicere nos oporteat, ut
et quæ prava sunt corrigantur, et quæ rata robo-
rentur, quæ corrupta sunt restaurentur, quæ autem
integra conserventur. Cumque hanc curam circa
universalis Ecclesie corpus per totius orbis latitu-
dinem diffusæ custodire debeamus, speciali tamen
prærogativa post Romanam atque Italicam erga
Ecclesias Gallicanas nobis convenit observare, quem-

muhi jure disponit, ut et rerum principes sua de-
creta Romanæ Ecclesie sancitis præmuniant et
ecclesiastica jura principum statutis adjuventur,
testimantes terrena reipublicæ rectores tunc se feliciter imperare, si suis sanctionibus apostolica con-
federetur auctoritas, quam dum in nobis suscipiunt
ac venerantur, illum se suscipere gratulantur qui
discipulis suis loquitur, dicens: Qui vos recipit, me
recipit (Matth. x, 40). Hinc e contrario de contemptoribus ait: Qui vos spernit, me spernit (Luc. x, 16).

Igitur cum, sicut dictum est, apostolicæ sollici-
tudini universalis Ecclesie credita sit dispensatio, et
pro cunctorum fidelium statu perpetuas nostræ sol-
licitudini vigilias prætendere conveniat, maxima
D tamen diligentia curam earum debemus Ecclesiarum
gerere quarum specialius providentiam ratio sus-
cepti officii a nobis docet agendum, ut non solum
ea quæ hactenus in suo statu permanent intemerata
serventur, verum ea quæ lapsa sunt ad prioris formæ
dignitatem reducantur. Unde cognoscat omnium
præsulum sanctorum per Gallias commorantium re-
verenda fraternitas quod vir venerabilis Odo, ab-
bas ex monasterio Corbeiae provinciæ Galliarum,

vilegia ab episcopis edita : unum, a presule Ambia-
nensi ^a, ad cuius diœcesim locus ille pertinet, et
coepiscopis suis factum atque roboratum jam anti-
quis temporibus ; et aliud, ab archiepiscopo Rhe-
mense Ecclesiæ Hinemaro et universali concilio
episcoporum Galliarum paucis intercedentibus annis
conscriptum, et subscriptionibus propriis roboratum
potentibus ut, ad quoscumque sive episcopos sive
abbates pervenerit, subscribere non graventur. In
quibus privilegiis decretum est ut prefatum mona-
sterium Corbeiae, et rerum suarum libaram obtineat
dominationem et eligendi sibi abbatem de suis sem-
per habeat potestatem ; contradicentes vero et re-
pugnantes huic sanctioni anathemate perpetuo dam-
nandos. Super hæc autem magnifici imperatoris
Lotharii, et Ludovici ac Caroli mandatum atque
supplicatio accessit, id ipsum postulantum, videlicet
ut episcoporum privilegia nostra quoque auctoritate
firmarentur.

Nos itaque cernentes religiosam fore postulatio-
nem, neque ab apostolica sollicitudine prætereun-
dum quod pro servorum Dei quieti et sancti ponti-
fices pie statuerunt, et magnifici principes reli-
giose rogabant, et abbas congregationis ejusdem ne-
cessario postulabat, censuimus rogati concedere quod
ultra decebat nostram pastoralem sollicitudinem
exhibere.

Cognovimus etiam, referente venerabili Amrelo
abate, cœnobium, de quo agimus, a præcellentis-
sima Francorum regina Balthilde nobiliter ædifica-
tum ^b, et a primæ fundationis sue statu, cum nobi-
litate sanctorum virorum et religionis monachice
observantia, tum quoque principum Francorum
favoris prærogativa et munimini protectione semper
floruisse. Qua de re factum est ut et immuni-
tates rerum suarum et privilegia eligendi abbatem
omnes ei concederent, concessumque fore perpetuis
diebus decernerent, suarumque munimenta cessionum
in archivis monasterii ad memoriam futuro-
rum servanda reponerent. Quibus cognitis omnibus,
nefas esse duximus si non religiosorum prin-
cipum devotionem sequentes, et sanctorum præsulum
exempla comitantes, nostre cessionis auctoritatem
monasterio Corbeiae tribueremus, ne, qui primi
propter apostolicae sedis primatum in ecclesiasticis
negotiis disponendis inveniri debeamus, ipsi poste-
riores reperiamur, et qui ad servorum Dei quietem
comparandam cæteris auctoritatis lumen præstare
exemplo nostro jubemur, loquente Domino, *Vos
estis lux mundi* (*Math. v, 14*), ipsi per negligen-
tiae temorem minime boni operis fulgorem aliis præ-
beamus.

Qua de re noverit omnis Ecclesia Galliarum, et
universus episcoporum cœtus eidem Ecclesiæ præ-
sidentium, quod privilegia sanctorum præsulum,
sive quæ diebus antiquis, sive moderno tempore

^a Ambianensi. Scilicet, Berlefrido. Id privilegium
videbis tom. I Concil. Gal. a Sirmondo edit p. 502,

A gesta sunt monasterio Corbeiae, quod est constru-
ctum in pago Ambianensi super Sommam in ho-
nore sanctorum apostolorum Petri et Pauli, et S.
Stephani protomartyris, præsenti auctoritatis nostræ
edicto roboramus ; id est, ut res monasterii, sive
quæcumque a fidelibus oblata fuerint Deo et con-
gregationi fratrum ibidem Christo famulantium, in
dispositione abbatis et fratrum maneat, neque
episcopus Ambianensis, ad cuius diœcesim cœno-
biū illud respicit, aliquid exinde præsumat, aut
aliquis episcoporum quorum in parochiis res aut
basilicas habere cognoscuntur, neque in agris, vil-
lis, prædiis aut cellis, aut in his omnibus quæ ad
jus et dominationem eorum respiciunt, aut epi-
scopis, aut oeconomis, seu archipresbyter, aut
B archidiaconus, aut quilibet ministrorum, seu præ-
positorum ejus aut conventus faciant, aut con-
via preparent, aut aliquid potestatis jure sibi vin-
dident, aut exigant vindicanda. Hac quoque con-
ditionis lege omnes episcopi se conveniri noverint,
quorum parochias res Corbeiensis monasterii respi-
cere cognoscuntur, nec novum, nec inusitatam
causetur quisquam fore quod decernimus, quando-
quidem et huic cœnobio constat olim jam hoc con-
cessum, et multis aliis non solum in Gallia, vel in
Italia, verum toto terrarum orbe, non solum mo-
nachorum, verum canonicorum monasteriis hodie-
que conspicimus manere indultum, et unaquæque
Ecclesia debet manere suis privilegiis contenta, nec
ab alia pervadi vel usurpari, quod alterius juris esse
conspicitur.

Cumque Galliarum permaxime Ecclesiæ fidelium
collationibus a Deo constet esse ditatas, ut nemo
sit fere episcoporum, cui suæ sumptus Ecclesiæ sa-
tis superque non sufficient, cuius gratia necessitu-
dinis, quæ servorum Christi sunt usibus collata, in
suos convertere sumptus præsumant. Sic enim cle-
ricorum qui de propriis abundant redditibus com-
municatio prohibetur cum eis quæ conferuntur ec-
clesie, ne dum illi acceperint qui de propriis abun-
dant, eorum qui nihil habent inopia non levetur;
qua conscientia episcopus suæ sumptibus Ecclesiæ
sufficiens, quæ servorum Dei fuerint usibus collata
præsumat contingere? Nec veretur quod per pro-
phetam Dominus exprobrat sacerdotibus dicens :
Rapina pauperis in domibus vestris (*Isa. iii, 14*).
Pauperes enim Christi esse quis nesciat, qui contem-
nentes substantiam mundi, Salvatoris nostri vesti-
gia sectantes, qui cum esset dives pro nobis pauper
effectus est, sanctæ perfectionis titulum sibi divitias
arbitrantur.

Quisquis igitur aliquid horum quæ fuerint ad
necessitates eorum collata, præsumperit, et suis
commidis applicuerit, rapinam in domum suam de
substantia pauperis congregat. Omnia quoque quæ
sunt ecclesiæ oblata vel delegata, in pauperum,

alterum vero tomo III eorundem Concil., p. 60.

^b Edificium. Vide tom. I Conc. Gal. 500.

pupillorum, viduarum, certum est necessitates destituta. Quare quisquis ex his aliquid in suas utilitates exigit, rapinam pauperis in domum suam congestam detinet. Et Apostolus ait: *Quia rapaces regnum Dei non possidebunt (I Cor. vi, 10)*. Unde ab omnibus quae monasterio Corbeia fuérint, vel oblatione vel quoconque legitimo jure possessa, in pecuniis, in agris, in prædiis, in domibus, in cellis, aut ecclesiis, nihil ex eis sibi præsumat aut episcopus, aut quicunque ministrorum ejus, ne contra nostram et majorum auctoritatem faciens, regum quoque decreta pro servorum Christi quiete constituta contemniens, reum se sancti concilii et perpetuae damnationis efficiat.

Et quoniā monachi tranquillitatis pacem, et securitatis otium habere debent, ut Deo vacantes professionis suæ regulam valeant observare, nec episcopū, nec archidiaconus ejus accedant ad præstatum monasterium; nec servorum Dei quietem perturbare præsumant, nisi forte aut abbas, aut fratres, alicius utilitatis gratia eum vocare voluerint; alias nec in abbatem, nec in aliquem de fratribus quidquam potestatis obtineat, neque per episcopalem fastum aliquid in eos ei liceat; verum abbas secundum regulam S. Benedicti (cap. Lxv) liberam monasterii sui habeat potestatem, et monachi ad ejus tanquam ad pastoris sui solummodo respiciant gubernationem; nec episcopale ministerium aliquid ditionis super eos obtineat. Quoniā cum abbas vices Christi in monastério creditur agere, pastoris officium super creditas sibi oves habere cognoscitur, utquæ dispensationis suæ ministerium exercere prævaleat digne nullius debet perturbari potestate subjectus, sed ab omni episcopalī liber dominatione Christum tantummodo judicem sustineat, cui redditurus est de creditis sibi ovibus rationem. Quapropter modis omnibus statim ut episcopus adventus sui praesentiā monasterii tranquillitatē non inquietet, nec aliquid in eo episcopali potestate facere præsumat, nec fratribus aut abbati ullam molestiam aut inquietudinē perturbationem ingerat. Quod si violare præsumperit, non pastoris officium, sed eversoris atque conturbatoris Dominici gregis noverit se agitare tyrannidem, ac per hoc non ut pastor suscipiendus, verum tanquam lupus ab ovili Christi removendus, damnationis suæ poenas anathematis mürcone percussus excipiat. Altaria vero seu basilicas in monasterio rogatus ab abbe pro Christi nomine consecrat atque benedicat. Chrisma quoquā, sive sanctificationis oleum, singulis annis præbeat. Sed et si quem petierit abbas aut de monachis, aut de canoniciis suis ad aliquem gradum ecclesiasticum consecrandum, nullatenus contradicat, nisi forte is pro quo petitur indignus tali honore veritatis testimonio reprehendatur, quoniā sicut divinæ benedictionis sacramentum aut pro muniberibus, aut pro gratia largiri cuiquam non decet indigno, ita gratis debet

A exhiberi dignis, sicut Salvator ait: *gratias accepistis, gratis date (Matth. x, 8)*.

Electionis autem privilegium ut habeant fratres ejusdem monasterii decernimus, id est, ut quemcunque de seipsis, qui sit monachicæ professionis, dignus tamē pastorali prælatione, voluerint eligere secundum regularem auctoritatem, potestatem habeant eligendi. Et super monentes obsecramus gloriosos filios nostros Lotharium, Ludovicum, Carolum Augustum^a, ut sicut memorabiles Augusti, genitor et avus eorū, et priores ante se reges Francorum eidem cœnobio concederunt eligendi de semetipsis abbatem, atque ipsi suis præceptis hoc idem sanxerunt, ita quoque conservare suis temporibus pro Christi amore dignentur, et conservandi perpetuis diebus æternitatis sua legibus constituant, ut dum famulis Christi libertatem electionis concederint, et concessam servare studuerint, et præsentis vite regnum, et sempiternæ beatitudinis gloriam a Domino ipsi percipere mereantur. Atque quod est aut regio munere, aut fidelium devotione ad idem cœnobium Deo famulisque ejus oblatum, nec ipsi auferant, nec alios auferre permittant. Quoniā valde justum constat atque religiosum ut, qui a Domino meruerunt percipere regni honorem, ipsi Deo conservent quod ei collatum est pia cœdientia devotione; et, qui a Christo regali magnificentia prælati sunt exteris, ipsi famulis Christi eligendi sibi pastorem non auferant libertatem. Nam quis ignorat illa quae collata sunt Deo per fidelium manus, diuinitati possidenda consignari, et ab humano jure in jus divinum concedi; nec etiam hominum dominationi posse transscribi, quod constat diuinitatis possessione semel fore contradicunt? Unde quisquis ea sui juris dominationi conatur adjungere, alterius, id est, Dei juris pervasorem certum est fore eum. Etenim si quis alicius hominis possessionem per violentiam sibi constitutus fuerit usurpare, reus publici juris efficitur, et tanquam raptor et pervasor hæreditatis alienæ legali iudicio puniendus subjicitur, multo magis igitur, quicunque res Deo consecrata in jus suæ possessionis transfuderit, non humani tantum, verum etiam divini juris noxijs tenetur, et non solum raptois aut pervasoris criminē, verum etiam sacrilegii nota damnandus, cœlesti iudicio multabitur.

D Unde magnifici principes cogitent quanto se crimine ante conspectum divinæ majestatis obligent, qui res Deo traditas invadere et ab ecclesiasticis usibus in suas utilitates convertere non metuant. Si vero privatorum, quamvis ingenuorum hominum, tamē possessiones injuste pervaserint, atque violenter abstulerint, non reges, id est justi et modesti, sed tyraanni, id est crudeles et iniui vocantur et habentur, quo nomine, quoive honore censendi sunt, qui divinam hæreditatem, id est, Ecclesiae Christi possessionem injuste invadunt et violenter auferunt? Unde hæc cogitantes filii nostri religiosissimi princi-

^a *Carolum Augustum. Vox alieno loco posita: scribi debuit Lotharium Augustum, Ludovicum, Carolum, ut Tom. III.*

pes res monasterii Corbeiensis inviolatas illibatas-
que tanquam sacrae divinitatis custodiant, nec ipsi
eas tollentes, nec ab aliis auferri sinentes, ut ante
conspectum superni regis, quod dicuntur nomine,
reges merito censeantur, ut, dum Deo quæ sua sunt
custodiunt, eis a Deo et terreni regni principatus
custodiatur et sempiternæ beatitudinis corona tri-
buatur.

Quapropter monentes eos hortamur, ut tam sua
quam priorum principum concessa inconvulsa custo-
dientes, pontificum quoque nostraque decreta nul-
latenus prævaricantes, monasterio sæpedicto electio-
nis privilegium, tam suis quam futuris temporibus,
et servent et servanda sanctionis pérpetuae stabilire
decernant. Veritatis etenim voce docemur quoniam,
si quis in ovile Christi non per ostium ingreditur,
sed aliunde ascendit, hic sur est et latro, et talis
non Dominici gregis saltem, sed sua lucra, non ut
salvet, sed ut perdat, requiri. Ovile autem Christi
fore collegium sanctum monachorum, nullus pru-
dentium dubitat. In hoc ovile per ostium ingreditur
quando per electionis ordinem, secundum regula-
rem constitutionem, aliquis pastorale ministerium
sortitur; qui vero regia dominationis potestate suf-
fultus, et non per electionis gratiam super Dominicum
gregem primatum arripit, hic non pastor, id
est vicarius Christi, sed sur et latro esse cognoscitur,
nec ut Dominicum gregem custodiat, sed ut perdat
et dissipet intrare deprehenditur. Unde quisquis ei
potestatis hujus tribuit dominationem, de morte
tantarum animarum, in die judicii, reus judicabi-
tur quantia hic, per pravitatis exempla, causa fuit
perditionis.

Qua de re, gloriosi principes, monasterio huic elec-
tionis prærogativam concedite, nequo aliquam per-
sonam aut laicam, aut canonicam, quod contra om-
nem ecclesiasticum ordinem est, aut etiam mona-
chum ex alio monasterio, vel non secundum regu-
lam electum, super illud regali potentia constitutatis,
ne dominus Dei, quæ dominus orationis esse debet, per
vos fiat spelunca latronum. Neque enim ignoran-
tis hujusmodi prælatos et autores hujusmodi præla-
tionis a domo æternitatis divina censura exturban-
doe, et ad supplicia ultionis perpetuae deportandoe.
Unde quæ sententia damnationis a nobis est in tales
exercenda nisi quam Spiritus sanctus ore prophe-
tico protulit: dicens: *Omnis principes eorum qui
dixerunt: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.
Deus meus, pone illos ut rotam, et sicut stipulam
ante faciem veni: sicut ignis qui comburit silvam, et
sicut flamma combuens montes, ita persequeris eos
in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos (Psal.
LXXXII, 11).* Qui sunt enim qui sanctuarium Dei hæ-
reditate possidere dicuntur, nisi illi qui res Deo de-

A clesie res illis tradendo consentiunt. Quali autem
utrique feriantur divinitus ultione superius dicta
sententia comprehendit, quæ ostendit eos a cœlestis
patriæ stabilitate projiciendos, et temporalis nobili-
tate lapsos quasi rotæ vertigine circumferendos,
postque præsentis terminum vitæ, turbidine divinae
animadversionis velut stipulam ariditatis vanitate
levissimam rapiendos, et in fructuositatem eorum at-
que superbiam tanquam silvestrem sterilitatem et
contra Deum elatu tumorem terre, igni flamma-
que vorante comburendos.

Ut hanc igitur ultionis divinae severitatem non sub-
tant, studeant Christianissimi principes Christi ec-
clesie electionis sua jura conservare, et quod uni-
versæ debetur Ecclesie, Corbeiensi non auferant
B monasterio: ut dum ei propter honorem Dei jus elec-
tionis indulserint, et res monasterii violentorum
ambitionibus ne deserviant, incontaminatas ser-
verint, ipsi cœlestis regni cum Christo participium
consequantur. Nec illud aliquando in sacerdotalium
manus, aut canonice dominationem permittant;
quod habitatorum summa destructio est, et dannis
sive accipientis summa damnatio. Nam quid est aliud
sacerdalem personam pastoris vice Ecclesie Dei pre-
ferri, quam abominationem desolationis in templo
Dei constituere? Quicunque igitur hoc faciunt, Pi-
lato similes inveniuntur, qui Cæsaris imagines in
templo Domini statuit venerandas. Et cum Aposto-
lus fidelibus loquitur, dicens: *Nolite conformari huius
seculi, sed reformamini in novitate sensus vestri* (Rom. XII, 2): qui sacerdalem personam monachis
præficit, quantum in seculo a de forma spiritus ad
formam seculi, et de imagine Christi ad imaginem
terreni regis eos impellit, quoniam omnis sublatus
prælati sui debet imaginem sequendo imitari. Uode
non parvo se delicti scelere putet involvi, qui tales
Ecclesie præponit, in quorum forma servi Christi,
non Christi humilitatem, sed superbiam mundi; non
coelestis patriæ desiderium, sed concupiscentiam
seculi contemplentur semper et addiscant.

Quod quia videtis, excellentissimi principes, sce-
lestissimum fore, hoc impietatis sacrilegum a mo-
nasterio Corbeiensi propellite semper, sed nec cano-
nicis ordinis personam super illud aliquando vel præ-
ponatis, vel præponi sinatis. Memores estote quod
Nabad et Abiu, quia ignem alienum Domino in incen-
sum obtulerunt, divino igni consumpti sunt.
Ignem siquidem alienum in incensum offert Domino,
qui monasticæ religioni aliquem sub canonica pro-
fessione militantem, ut pastoris vicem obtineat præ-
rogat. Verum quia tales ultione feriuntur, illorum
signat interitus, qui mox præsentis pœnae supplicio
consumpti, quid eorum imitatores mereantur suæ
damnationis exemplo posteris signaverunt. Omnes

niam, aut per gratiam, aut per obsequium, universa a nobis Petri principis apostolorum auctoritate cum Simone, cuius imitatores existunt, anathemate condemnantur. Et, ut religiosi principes ab hac damnationis sententia maneat immunes, studeant omnibus modis circa monasterium præfatum electionis privilegium servare semper inviolatum, quoniam secundum jam olim a sanctis Patribus definitam promulgationem, Ecclesie Corbeiensis prælationem, non per legitimam monachorum in eodem coenobio Christo militantium electionem, sed contra regularem atque canonicae auctoritatem, et dantem et accipientem, a Christi regno sanctorumque consortio anathematizamus, neque societatem poterunt habere Jerusalem cœlestis, qui eam in terris peregrinantem dissocjare conantur. Quod agere certum est R omnes qui non pastores, sed latrones, nec Christi vicarios, sed Antichristi sequaces, super eam constituere non verentur, ut domus Dei, non domus orationis, sed spelunca latronum existat, nec in ea forma Christi, sed abominatione desolationis eminat.

Sed si reipublicæ rectores, divinorum contemporanei præceptorum et episcoporum, atque nostram super hac re decernentem contemnentes auctoritatem, non quem regularia electio decreverit, sed quem eorum dominatio voluerit, illi præposuerit congregati, monachi loci ejusdem episcopum, ad cuius diœcesim monasterium pertinet, obsecrant, ut aut per seipsum, aut una cum eis ad archiepiscopum Rhemensem referat, atque simul principem convenient, et cum super transgressionis suæ periculo commoneant. Quod si episcopus diœcesis illius aut propter timorem, aut favorem principis, aut propter imprudentiam, vel pastoralis curæ negligenciam, ferre auxilium vel noluerit vel contempserit, fratres per seipsos præfatum archiepiscopum et vicinos episcopos adeant, et necessitudinis suæ causam eis manifestent utique sibi ferant auxilium supplicant. Archiepiscopus autem vel ipse solus, vel cum ceteris episcopis suæ diœceseos regem adeant, et super electione violata eum commoneant, utque corrigerem dignetur et verbis suadere, et precibus obsecrare non desistant. Quod si eos audire contempserit, nec peccati sui corrigerem culpam maluerit, excommunicationis apostolicæ sententiam damnatus excipiat. Si vero vel episcopus cuius parochia est, aut archiepiscopus, aut ceteri suffraganei negligentes super hoc fuerint, aut contempserint, aut irritum duxerint, damnationis cuius sententia teneantur obnoxii, non ignorant. Dicit enim propheta: *Si non annuntiaveris iniquo iniuriantem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram (Ezech. iii, 20).* Unde noverint se eodem vinciendo anathemate, si neglexerint pro grege Dominico pastoralis curæ sollicitudinem adhibere.

Scriptum per manum Theodorici, scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Octobrio, indictione quarta. Bene valete.

PRIVILEGIUM BENEDICTI PAPÆ III PRO MONASTERIO SALVATORIS FULDENSI.

(Anno 857.)

[Dronke, Cod. diplom. Fulda.]

BENEDICTUS episcopus, servus servorum Dei, THEOTOKI religioso abbati venerabilis monasterii Domini Salvatoris, et per te in eodem venerabili monasterio successoribusque tuis abbatibus, in perpetuum. Amen.

Quoniam semper sunt concedenda quæ rationabilibus congruunt desiderii, oportet ut devotioni conditoris pia constructionis auctoritas in privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur, quia postulasti a nobis quatenus monasterium Salvatoris, a sancto Bonifacio archiepiscopo constructum in loco qui vocatur Boconia erga ripam fluminis Uoldaha, privilegii sedis apostolicæ adminiculis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ cui, Deo auctore, deservimus Ecclesiæ constitutum, nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, bac nostra auctoritate id quod exposcitur effectui mancipamus. Et ideo omnem cuiuslibet Ecclesiæ sacerdotem in præfato monasterio ditionem quamlibet habere aut auctoritatem præter sedem apostolicam et episcopum, in cuius dioecesi idem venerabile monasterium constructum esse videtur, cui licentiam concedimus C tantum cum opportunitas consecrandi altaris fuerit, prohibemus ita ut nisi ab abbe monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnitatem quisquam præsumat omnimodo celebrare, ut profecto, juxta id quod subjectum apostolicæ sedi firmitate privilegii constitit, inconcusse dotatum permaneat locis et rebus, tam eis quas moderno tempore tenet vel possidet, quam quæ futuris temporibus in jure ipsius monasterii divina pietas potuerit augere ex donis et oblationibus decimisque fidelium, absque ullius personæ contradictione firmitate perpetua perfruatur. Constituimus quoque per hujus decreti nostri paginam ut, quicunque cuiuslibet Ecclesiæ præsul, vel quacunque dignitate prædicta persona, hanc nostram privilegii chartam, quam auctoritate D principis apostolorum firmamus, tenierare tentaverit, anathema sit, et iram Dei incurrens a coetu omnium sanctorum extorris existat, et nihilominus præfati monasterii dignitas, a nobis indulta, perpetuiter inviolata permaneat apostolica auctoritate subixa.

Scriptum per manum Zachariæ, notarii et scribarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Octobrio, indictione sexta. Actum x Kalendas Novembrias per manum Theofolci, secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, imperante Iomno piissimo principe Augusto Ludovico a Deo coronato, magnō pacifice imperatore, anno nono, indictione sexta. Amici.

III.

PRIVILEGIUM PRO CIVITATE TERAMMENSIO.

(Anno 858.)

[Apud Ughelli, *Italia sacra.*]

In nomine D. et Salvatoris Iesu Christi, anno ab Incar. ejusdem D. N. J. Christi 857, mense Maii, indict. 6.

Honestum nimis, et necessarium videtur esse negotium.... assequi servitia pro remunerazione sui laboris, ex nostris rebus, ac publicis causis eis concedimus et condonamus. Divinum namque præceptum est ut sequatur vota fidelium, fructum tamen laborum ac præmium, qua auctoritate D. N. J. Christi Salvatoris, atque B. Mariæ semper Virginis, sanctorumque apostolorum principis Petri et Pauli, omniumque simul sanctorum, ego D. Benedictus III, papa, ac gubernator S. et apostolicæ sedis, toliusque Ecclesiæ universum per orbem, de præsenti die, Domini concedente gratia atque ejus divina auspicante clementia, simulque suggerente gratuita pietate, damus et concedimus auctoritate Domini Salvatoris vobis habitatoribus civitatis Teramensis, majori et minori natu, vestrisque hæredibus, et successoribus in perpetuum, id est totam jam dictam civitatem, cum muris, et ædificiis, decursibus aquarum, et alveis, ac marginibus, indeque concurrentibus, et cum tota sua pertinentia, cum vallibus, collibus, montibus, ac planitiis sundura, ac vocabula circumquaque posita. Insuper concedimus vobis alias res per hos fines, sicut transire videtur per stradam Domnitam, et exire videtur per portam quæ dicitur Romana, et per antiquum pontem subilique in colle qui vocatur Altilianum, et per jam dictum collem descendit in fossatum quod vulgari nomine dicitur Cuda, deinde pergit in lagia, et per decursus jam dictæ lagæ descendit in furcam quæ vocetur Petra de confinio, deinde subit per montem ubi dicitur Aquæ vive, atque de hinc ascendit in montem qui dicitur Matum, ac pro montanis vallibusque transire videtur

A per montem ad agrum qui dicitur Rusclum, atque deinde descendit per viam quæ pergit in marmora, deinde descendit per marginem montis in alveo fluminis in loco ubi mergere videtur aqua jam praenominata marmora ac per decursus jam supradicti fluvii decurrit in jam dictam civitatem Teramensem. Infra hos vero fines atque vocabula concedimus vobis, vestrisque hæredibus et successoribus in perpetuum castris, muris, aliisque ædificiis, terris, vineis, pomis, aliisque arboribus, fructiferis et infructiferis, montibusque cum vallibus, cultum et incultum, aquis, decursibusque earum, eam introitu et exitu suo cum omnibus, et in omnibus, quantum infra et super se habere videtur, vel in antea haberi apparere habetur, ad honorem D. N. Iesu Christi, et B. Mariæ semper Virginis, et B. Petri apostolorum principis, ad utilitatem vero vestram, successorumque vestrorum.... sane videlicat ratione et convenientia concedimus vobis jam supradictis res vestrisque hæredibus et successoribus in perpetuum, quia in omnibus semper nobis obedientes fuistis, atque in utilitatem servitiumque nostrum parati estis, et in futurum sponte promittijs adimplere, in sancta summaque sede apostolica confirmo habere vos, ac possidere vos vestrosque hæredes, vel successores in perpetuum cum Domini benedictione, nostraque nostrorumque successorum insuper oblico atque consermo. Si quis autem, vel temerarius in aliquo molestare, aut inquietare, ac litigare per quodlibet ingenium voluerit, aut contra hanc nostræ concessionis chartulam contrarius existiterit, fiat anathema, et anathemata insuper fiat, compositor in summa et apostolica sede c. lib. aurum optimi; soluta vero poena, hæc chartula semper fatis stabilis in perpetuum. Joannes nepos domini pontificis, Gualterius similiter nepos ejus, testes; Sanxo, comes Raynerius de Joseph, Adam de Alberto, testes.

Ego Petrus, scrinarius S. R. E., hunc præceptum per jussionem D. Benedicti III, papæ, manu mea subscrispsi.

IX.

NICOLAUS I.

I.

PRIVILEGIUM NICOLAI PAPÆ PRO MONASTERIO
SALVATORIS FULDENSIO.

(Anno 859.)

D. Salvatoris, et per te in eodem venerabili monasterio successoribusque tuis abbatibus, in perpetuum.

Quoniam semper sunt concedenda quæ rationalibus congruent desideriis, oportet ut devotioni conditione non constructionis anterioritas in privilegiis

qui vocatur Boconia erga ripam fluuii Fuldaha, A privilegiis sedis apostolicæ administriculis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui, Deo auctore, deservimus, Ecclesiæ constitutum, nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id quod exposcitur effectui mancipamus, et ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ sacerdotem in praesato monasterio ditionem quamlibet habere aut auctoritatem. præter sedem apostolicam et episcopum in cuius diocesi idem venerabile monasterium constructum esse videtur, cui licentiam dedimus tantum cum opportunitas consecrandi altaris fuerit, prohibemus ita ut nisi ab abate monasterii fuerit invitatus nec missarum ibidem solemnitatem quispiam presumat omnino celebrare, ut profecto juxta id quod subjectum apostolicæ sedi firmitate privilegii consistit, inconcusse dotatum permaneat locis et rebus, tam eis quas moderno tempore tenet vel possidet, quam quæ futuri temporibus in jure ipsius monasterii divina pietas voluerit augere ex donis et oblationibus decimisque fidelium, absque ullius personæ contradictione firmitate perpetua perfruatur. Cæterum vero hoc deliberantes decernimus ut congruis temporibus nostræ sollicitudini ecclesiastice intimetur, qualiter religio monastica regulari habitu dirigatur concordiaque convenienti ecclesiastico studiо mancipetur. ne forte, quod absit, sub hujus privilegii obtentu animus gressusque reticuldnis vestre a norma iustitiae aliquo modo retorqueatur. Constituimus quoque per hujus decreti nostri paginam ut quicunque cujuslibet Ecclesiæ præsul, vel quacunque dignitate prædicta persona, hanc nostri privilegii chartam quam auctoritate principis apostolorum firmamus temerare tentaverit, anathema sit, et iram Dei incurrens a cœtu omnium sanctorum extorris existat, et nihilominus præfati monasterii dignitas a nobis indulta perpetualliter inviolata permaneat apostolica auctoritate subnixa. Scriptum per manum Petri, notarii et scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Junio, inductione septima. Bene valete.

Datum u Idus Junias per manum Tiberii, primicerii sanctæ sedis apostolicæ, imperante domino piissimo principe Augusto Ludovico, a Deo coronato, magno, pacifico imperatore, anno decimo, et patricio anno decimo, inductione septima. Amen.

II.

BULLA (fictitia) NICOLAI PAPÆ I QUÆ CONFIRMAT DIPLOMA CAROLI MAGNI PRO MONASTERIO S. DIONYSII.

[Apud Grandier, *Histoire de l'Eglise de Strasbourg.*]

NICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus nunc et futuri temporibus, salutem.

* Præter inusitatum in bullis pontificis stylum, maximum præsesert falsitatis indicium hæc bulla, quam in suo diplomate transcripsit Carolus IV imperator an. 1348, quamque vocat præcedentis præcepti confirmationem. Nicolaus papa hanc bullam dedisse dicitur ad petitionem Caroli Magni. At nullus

Quoniam, iuxta scripta petitoria filii nostri præcellentissimi regis Caroli, privilegium præsentibus auctoritatibus nostræ dilectis filiis monasteri Christi martyris Dionysii in abbatiola Lebracensi, sub regula sancti Benedicti religiosa conversatione degentibus, unanimi consensu sacri concilii perpetuo indulgemus, concedimus atque confirmamus, ut sicut ipse gloriosissimus filius noster Carolus divino ductus amore de villis et facultatibus, seu stipendiis specialiter prædictorum fratrum ornamentum et ecclesiæ suæ hospitium atque pauperum usibus servata, vel meliorata seu aucta ordinatione, que tempore piæ memorie genitoris sui Pippini fuere facta constituit, ac præcepto suæ auctoritatis firmavit, ita, sicut in eisdem præceptis et donationibus continetur, perpetuo inconsueta permaneant. Constituimus iterum, auctoritate beati Petri, ut nullus cujuscunq; conditionis fuerit, de his quæ in præceptis ipsius filii nostri Caroli et aliorum regum collata sunt, sub cujuslibet causæ occasione sive specie, in præjudicium donationis quidquid minuere vel auferre, obligare, alienare, impedire, invadere, vendere, emere, et suis usibus applicare vel aliis quasi piis causis pro suæ avaritiæ excusatione, presumat; sed cuncta quæ præfatis usibus monachorum oblata sunt vel offerri contigerit, perenni tempore illibata et inconsueta sine aliqua inquietudine profutura permaneant. Volentes itaq; malitiis hominum obviare, litteris in præjudicium et detrimentum prædictorum confectis et contra nostrum decretum instrumentum datis cassamus, nulliusque valoris esse decernimus. Nulli etiam archiepiscopo, aut episcopo ab eisdem judicibus deputatis liceat in ipsis monachos aut in aliquem, qui eis decimas aut alios reditus tenet resolvere in præjudicium ipsorum sententiam excommunicationis, aut interdicti proferre, nec invitatos eos ad se in judicium compellere, dum tamen abbatis sui tanquam ordinarii voluerit parere mandato. Et quoniam petitioni ipsius filii nostri Caroli annuere cupimus, horum omnium quæ hujusmodi præcepti, decretique nostri et sui pagina continent, dilectos filios nostros archiepiscopos Moguntinensem et Trevirensem et eorum suffraganeos, simul hos qui suo ordine et loco successerint, conservatores constituimus eisdem, et cuilibet eorum in solidum qui fuerint requisiti, mandantes quatenus ipsum monasterium Lebraha molestari, aut inquietari, in juribus et bonis, atque privilegiis, ut præmititur, collatis et concessis non permittant. Si quis autem temerario ausu, magna parvave persona, contra hoc nostrum apostolicum decretum agere præsumperit, sciat se anathematis vinculo innoxiatum ac regno Dei prorsus alienum, cum omnibus impiis incendii æterni dam-

Nicolaus ævo illo sedi Romanæ præfuit, noscuntque omnes, in ipsa historia vel minime versati, Nicolaum primum anno tantum 858 sub Ludovico Lotharii filio imperatore papam fuisse electum. Leo III anno 803, quo suppositum Caroli Magni refertur diploma, Romanus erat pontifex.

natum. At vero, qui observator hujus decreti existimat gratiam atque misericordiam, vitamque æternam a benignissimo Domino nostro Iesu Christo consequi mereatur.

Datum xiv die Kalendarum Maii per manus Humberti, cancellarii sanctæ sedis apostolicæ, in Lateranensi basilica, pontificatus nostri anno tertio.

III.

NICOLAI PAPÆ I BULLA PRO MONASTERIO SUBLACENSI

(Anno 858-867.)

[Muratori, *Antiq. Ital.*, tom. V.]

NICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, dilectissimo filio nostro AZZONI religioso abbatii et presbytero, et monachis de venerabili monasterio sanctissimi Patris Benedicti, et sanctæ virginis Scholastice, quod ponitur in Sublacu, suisque successoribus inibi Deo servientibus et introeuntibus, in perpetuum.

Cum piæ desiderium voluntatis, etc., tradimus et confirmamus religiositati tuæ regimen et abbatiam monasterii; confirmamus omnia quæ nostri prædecessores pontifices, imperatores et reges, etc., Montem Cervariam ad castellum faciendum, fundum Maranorum, fundum Conticuli, fundum Rubiano, montem Arsulæ, etc. Scriptum per manum Gregorii, notarii sanctæ Romanae Ecclesiæ, indictione 1. Legimus. Data in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, anno, Deo propitio, pontificatus dompi Nicolai summi pontificis et universalis papæ, imperii vero dompi Ludovici, piissimi imperatoris Augusti, et a Deo coronato, magno imperatore X jubente, die 20 Augusti, indictione 1.

IV.

EPISTOLA NICOLAI I AD ADONEM ARCHIEPISCOPUM VIENNENSEM.

(Anno 858-867.)

[Bosco, *Bibliotheca Floriacensis*, pag. 53.]

NICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, reve-

A rendissimo, et sanctissimo confratri nostro Adonem archiepiscopo.

Decretum perpetuum Viennensis Ecclesiæ, quod reverenter petiit sanctitas tua a sede apostolica, et humiliter expostulavit, ut privilegium antiquum a patribus nostris et prædecessoribus, Viennensi sacræ sedi renovaremus: auctoritas hujus sanctæ sedis, quia digna res petebatur, non abnuit. Sicut ergo ab antecessoribus nostris beato scilicet Leone, vel a reliquis pene ad nostra tempora, tuis antecessoribus præstitum est largitione apostolica, ut ad privilegium Viennensis Ecclesiæ septem provinciæ pertinarent: in quibus præsul ipsius, vices nostras agens, conventus synodales indicaret, et jura ecclesiastica justæ et regulariter definiat: et Juri Viennensis Ecclesiæ, septem oppida vel civitates Gratianopolis scilicet, Valentia, Dia, Alba Vivarium, Geneva et Tarentasia, perpetuo subjectæ manerent, ita et Mauriana nunc noster præsulatus, futuris temporibus firmum et inconvulsu durare præsenti decreto constituit: et ut ad potestatem et ditionem Viennensis metropolis pertineant inviolabiliter defivit. Neque tamen propria Tarentasiensis Ecclesiæ pontifex, jus sibi collatum perdat. Quia nec hoc Viennensis archiepiscopus primas ipsius a nostra auctoritate postulavit ut in aliquibus oppidis sibi commissis non ordinet. Et ad se cum opportunum viderit non advocet, sed sub jure Viennensis archiepiscopi ita se positum semper sciatis, ut per dispositionem illius omnia hæc agat: et ad synodum ipsius vocatus pariter cum ipsis sibi concessis occurrat, et quantum ad generalem observantiam attinet, nihil præter auctoritatem Viennensis præsulis despire præsumat. Sitque humiliter subditus, sicut ab antecessoribus nostris salubriter institutum est. Viennensi Ecclesiæ, ut liberius dignitatem suam a nobis sibi concessam postmodum habere et tenere prævaleat: ne si aliter fecerit aut præsumperit, non solum concessa amittat, sed etiam propter inobedientiam, durius damnatus in futurum humilietur.

X.

ADRIANUS II.

I.

BULLA ADRIANI II JOANNI EPISCOPO ARIETINO CONCESSA PRO FUNDATIONE MONASTERII S. MARIAE IN BALNEO IN EMILIA.

(Anno 871, Idus Nov.)

[Apud Mittarelli, *Annal. Camaldul.*, III, append. 1.]

ADRIANUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio JOANNI reverendissimo sanctæ Aretinæ Ecclesiæ episcopo diebus vitae tantummodo, et post

Dobitum, abbatibus venerabilis monasterii sanctæ Dei genitricis Mariæ, siti Balnei in Massa, in perpetuum.

Quoniam semper sunt concedenda quæ rationabilibus congruent desideriis, oportet ut devotio conditoris piæ constructionis oraculi in privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus baptismalem ecclesiam Dei genitricis semperque Virginis Mariæ honore constru-

ctam in Massa, quæ vocatur Balneum, juris sanctæ Romanæ cui, Deo auctore, deservimus Ecclesiam, tibi ad monasterium ædificandum regendumque cuni Dei timore dispensandum, missa præceptione mutatis scilicet fontibus, in ecclesiam Domini Salvatoris in medio prædictæ Massæ loco constructam, ubi facilior populi concursus esse videtur, concedere deberemus. Nos autem inclinati precibus tuis alacri devotione impertimur assensum, ut ex hoc lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo possimus promereri, si venerabilia loca opportune ordinata per vos ad meliorem fuerint statum producta. Per hujus itaque præcepti paginam, jam supra memoratam ecclesiam Dei Genitricis cum contignis ædificiis et tanto terræ ac viuarum spatio in circuitu, quantum jam dicta ecclesia Domini Salvatoris habere dignoscitur, ita ut, quod residuum fuerit, prædictæ ecclesiae Domini Salvatoris pertineat, a præsenti sexta inductione, in integrum ad monasterium construendum, donec Dœ juvante advixeris, tibi concedimus; simulque et silva in territorio Aretino juris tuæ proprietatis, quam tu ipse beato Petro apostolo per donationis paginam coalulisti, quam etiam tuo studio ad cultum ex parte perduxisti; cum casis ibidem constructis et Deo proprio construendis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, risis et fontibus, cultis vel incultis tibi intra fines denominatos largimur diebus vite tuae; id est ab una parte de petra facta ad Jugum Majus, inde in Castellionem, atque iterum a summo Montionis, inde ad Thetolitum, et inde ad Stylum Filiorum; dimisso Stilo a manu dextra, per viam ambularem per Pontecellum, et ab alio latere territorium et Massa, quæ vocatur Balneum, juris sanctæ Romanæ Ecclesiae. Post discessum vero tuum eidem monasterio in perpetuum confirmamus, eadem duplaxat ratione, ut abbas, qui pro tempore inibi ex eadem congregatione electus, et ordinatus fuerit, servos Dei monachos, quos in eodem monasterio aggregare potuerit, sub castitate et modestia regulari atque monastica disciplina regula, scilicet sancti Benedicti, ut paters familias Dei timorem pre oculis habens exinde loveat aliquem gubernet. Hoc etiam præsenti statute decernimus, ut nullius alteri Ecclesiae ditionibus juris condicione, nisi sanctæ nostræ, cui Dei auctore præsidiemus, Ecclesiae, constitutum monasterium submittatur. Quamobrem et omnem cuiuslibet Ecclesiae sacerdotem quamlibet habere dictiorem præter sedem apostolicam prohibemus; ita sane ut nisi ab abate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnia quispiam celebrare præsumat. Episcopo vero sancte Ficocensis Ecclesiae, cuius diœcesis esse videtur, cum ab abate ipsius monasterii fuerit invitatus ibi missas canere, altaria consecrare, dignosque viros ad sacerdotale ministerium promovere, licentiam non denegamus; nec licet aliqui successorum nostrorum pontificum in monasterium beneficiario jure cuilibet homini largiri, quod sedis apostolicæ defensione decernimus

A proprii tantum abbatis regimine pollere feliciter. Abbate scilicet ab hac luce migrante, successor ei de propria congregatione communi omnium consensu de eo dignus eligatur, et ad nostram vel successorum nostrorum præsentiam veniens consecrationis manus absque dilatione percipere mereatur, a quo tunc non majus quam unius libræ argenti exenium exigatur, ita sane ut ab eis successoribusque eorum singulis quibusque inductionibus pensionis nomine et rationibus ecclesiasticis viginti auri solidi Lucani difficultate postposita persolvantur. Res autem omnes, quas nunc prædictum monasterium habere videtur, vel Dominus eidem conferre dignatus fuerit, et ex prædictis rebus juris hujus nostre sanctæ Romanæ Ecclesiae salariis videlicet, atque colonotiis, tam mobiles quam immobiles abbas ipsius monasterii diligenter laborare et gubernare, atque cum Dei timore dispensare procuret non propria lucra sectando, alicubi aggregare, sibi usurpare, et fratribus auferre presumat. Neque de immobilibus locis quidpiam donare, vendere, vel quolibet modo obligare vel alienare pertinet, sed omnia in proprii monasterii usu Salarioque jure pro monachorum ibidem Deo famulantium sustentatione, luminarium concinnatione, hospitum et pauperum receptione, integrer salva in perpetuum et immutata persistant. Igitur, qui hujus apostolici privilegi sancti parvipendere et in aliquo violare præsumperit, ac malitiose ipsius monasterii res vel familiam trahere aut diripere vel auferre præsumperit, seu ipsos monachos de fontium immutatione molestaverit, aut extraneum cuiuslibet ordinis clericum seculari potentia virtuteve in præfato monasterio abbatem eligere conatus fuerit, in quem omnis ipsius monasterii monachicus coetus elegerit, pariter cum eo qui sibi nomen abbatis usurpare tentaverit, sacro sancti corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi participatione, donec resipiscat, alienus existat. Si quis autem judiciorum Dei immenor contra hoc nostrum apostolicum præceptum quocunque tempore agere tentaverit, et non in omnibus conservator exstiterit, perpetuo anathematis vinculo maneat innodus. Qui vero custos et conservator fuerit, celestis benedictionis gratiam, Christo Domino largiente, consequi mereatur.

D Bene valete. Scriptum per manum Pauli scribarii, secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, Idus Novembrias, inductione 6, imperante domino pilsimmo Ludovico a Deo coronato, anno 23 regni ejus, anno ab incarnatione Domini octingentesimo octauagessimo septimo.

II.

ADRIANI II BULLA PRO MONASTERIO CORBEIENSI.

(Anno 867-872.)

Corbeiam recipit in clientelam apostolicam, et confimat donationes ei factas.

[Apud Schaten, Annal. Paderborn., I, 171.]

ADRIANUS episcopus, servus servorum Dei, ADAL-

CARIO religioso abbatii venerabilis monasterii sancto-
ruin martyrum Stephani atque Viti, quod nuncupat: Nôva Corbeia, et per te eidem venerabili mona-
sterio, in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione
polentibus benevola compassione succurrere, et
poscentium animis falaci devotione congruum im-
pertiri assensum; ex his enim lucri potissimum præ-
mium a conditore omnium Domino promeremur,
dum venerabilia loca opportune ordiuita ad melior-
rem sive firmorem fuerint sine dubio statum per-
ducta. Et ideo cum constet religionem tuam nostræ
sollicitudini pontificis satis humiliiter suggestisse,
quatenus præstatum monasterium sub perenni S. se-
dis apostolicæ, cuilibet indigni præsesse dignoci-
mur, recipere dignaremur, decernentes scilicet, B
aque apostolica auctoritate modis omnibus sta-
tuentes ut et idem monasterium privilegii nostri
decore finetenus vigeat, et monachi, qui illic De-
mino quotidianis laudibus famulantur, de propriæ
congregationis collegio post tuum discessum dein-
ceps, quem divinitate summa annuente omnes con-
corditer elegerint, ordinandi habeant facultatem. Et
quia asseris nomina, tum ipsum monasterium mu-
nificentia principum in prædiorum facultatibus dita-
tum fuisse petis et suggeris, ut tam hoc, quod nunc
possidet, quam etiam quod a fidelibus illis fortassis
oblatum sive collatum fuerit, emissâ præceptione
confirmare nihilominus dignaremur; super quibus
non solum in Domino gavisi sumus, verum etiam
quia pia esse conspeximus, ut moris est apostolica,
ad tibi hæc impendenda amore Dei illecti, votis tuis
favere decrevimus. Quapropter a præsenti sexta in-
dictione jam dictum monasterium in apostolicæ au-
ctoritatis defensionem imo perpetuam recepimus
tuitionem, et omnia prædia illius tam ea, quæ a
gloriosis principibus, vel aliis Christifidelibus ibi
collata sunt et concessa, quam illa, quæ deinceps,
prestante Domino, conferri poterunt et concedi
ibidem, sive mobilia sive immobilia, confirmavimus,
et ut a quolibet non usurpentur, invadantur, aut
rapiantur, auctoritate apostolica promulgamus,
jubemus ac definimus, nihilominus inviolabiliter
apostolicam censuram ad nostræ mercedis augmen-
tum decernimus, ut omne fas atque omnem licen-
tiam habeant monachi ejusdem monasterii talem de-
suis abbatem diligere, qualem omnium vota con-
corditer postulaverint, et sibi præficiendum fore,
uno animo, gratia S. Spiritus suffragante, illic Do-
mino famulantes voluerint, nec quisquam præsumat
alienum seu extraneum illuc unquam oblatum con-

A Dominum demigraveris, vel tempore succedenti ab
unanimitate omnium elegantur, qui vitam et om-
nem monasteriale ordinem teneant, et cuncta
cum timore Dei et reverentia regularis discipline
dispensare summopere faciant, statuentes apostolica
censura sub divini judicij attestatione, et anathema-
tis interdictu, ut nulli unquam parvo aut magno
homini, cujuscunque sit dignitatis vel ordinis, licet
hanc nostræ auctoritatis, quam pio intuitu promul-
gavimus, sanctionem infringere, aut floccipendere,
vel in toto, sive in parte, quoquo modo violare; et
si, quod non credimus, temerario ausu quisquam
vel nunc vel unquam transgredi, contemniere, vio-
lare, aut hanc nostram præceptionem infringere
præsumperit, et non in omnibus observaverit, sci-
B se anathematis vinculis innodandum, et a regno
Dei penitus sequestrandum. Qui autem verus custos
hujus apostolicæ præsanctionis studiosus observa-
tor extiterit, benedictionem et misericordiam,
vitamque æternam a Domino Deo nostro consequi
mereatur. Scriptum per manum Stephani, notarii
cameræ sacrae Romanæ Ecclesiæ, imperante do-
mino nostro, piissimo, perpetualiter Augusto Lu-
dovico a Deo coronato, magno imperatore, anno 18,
et post consulatum ejus anno 24 mense Octobris, in-
dictione 6. Bene valete. Data Idus Octobris per
manus Sergii, primicerii defensorum sanctæ sedis
apostolicæ.

III.

C ADRIANI PAPÆ II EPISTOLA AD SALOMONEM REGEM-
BRITANNORUM ^a.

(Anno 867-72.)

*Mittit ei brachium Leonis pape III galliumque Do-
lensi antistiti.*

[Apud Marten., *Thes. Anecd.*, tom. III.]

Dilectissimo filio amantissimoque SALOMONI Bri-
tanniae duci cum omnibus suis fidelibus, ADRIANUS,
nutu Dei papa, perennem in Domino salutem.

Sublimitas vestras potestatis intelligat nos veraci-
ter per inducas septem dierum a Deo postulasse
condignum vestram petitionis responsum. Transactis
autem septem diebus, nobis et omnibus Romanis in
oratione et jejuniu perdurantibus, visum est mihi
et tribus meis cardinalibus, Spiritu sancto revelante,
ut de corpore B. Leonis papæ vobis transmittere-
mus, quia grande munus est. Igitur notum vobis
sit, fili charissime, omnibusque Christianis illic
habitantibus, quod nos cum nostrorum auctoritate
brachium supradicti Leonis papæ ad illuminationem,
aditorium, et defensionem vestre regionis chari-

est sanctissimus Leo, qui per invidiam Romanorum oculis linguaque privatus, gratia Dei operante fuit mirabiliter restauratus, quatenus septempliciter eisdem oculis clarius videret, et eadem lingua verbum Dei eloquentius praedicaret. Ideoque auctoritas Romana in eo de Deo præsumit, ut omnes a Ligeris fluvio quos aut actas aut sexus aut persona non im-

A pedit, tribus vicibus reliquias illius in anno frequentent; et inde votum Romanam eundi, quod voventur, nostro libitu et auctoritate adimplent. Palium quoque, quod fratri et coepiscopo nostro Festiniano postulasti, cum privilegio suo vestre dirigimus charitati. Valete in Christo, fideles Britanniae habitatores.

XI.

STEPHANUS V.

EPISTOLA STEPHANI V AD ADALGARIUM ARCHIEPISCO-
PUM HAMBURGENSEM.

(Anno 891.)

[Lappenberg, *Hamburgisches Urkund.*]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo **ADALGARIO**, sancte Hamaburgensis Ecclesiæ archiepiscopo et confratri nostro, et post te in eadem Ecclesia, in perpetuum.

Cum piæ desiderium voluntatis et laudandæ devotionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvanda, cura est sollicitudinis adhibenda ut ea quæ legaliter geruntur, et æquitatis formæ convenienti, nulla valeant refragatione perturbari, sed irrefragabili jure, Deo auctore, debeant permanere. Et ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria unicuique quæ rationi suppetunt, possidenda fas exigit confirmari. Et quoniam postulasti ut privilegium tuæ faceremus Ecclesiæ et apostolica iuritione roburavissemus, eamdem in pristinum manere statum concedimus. Et apostolico jure firmamus tibi tuæque sanctæ Hamaburgensi Ecclesiæ successoribus que tuis illam dignitatem et fines proprios, cum prædiis omnibus et parochiis et omnibus rebus mo-

B biliis vel immobilibus, cum mancipiis utriusque sexus possidere et tenere, quam piæ memoria **Gregorius**, antecessor noster, Ansgario, antecessori tuo quem archiepiscopum in tua ordinavit Ecclesia, concessit, stabilito scilicet jure et cunctis finibus quas **Ludovicus**, piæ memoria imperator, et **Ludovicus**, ejus filius, tuam voluerunt habere Ecclesiam et imperiali diffinierunt potestate. Decernimus autem, ut potestatem habeas ordinandi episcopos infra tuam parochiam et diœcesim, ita tamen, ut sub tua tuæque Ecclesiæ, salva dignitate ipsius, maneant potestate. Si quis autem contra hujus nostræ auctoritatis privilegii ire tentaverit, et quoquomodo in parte vel in toto frangere nisus fuerit, sit excommunicatus a corpore et vivifice sanguine Domini nostri Jesu Christi, et sancte Dei Ecclesiæ aditu et conventione separatus. Observator autem hujus nostræ admonitionis et iussionis habeat benedictionem omnipotentis Dei, beatorumque apostolorum et nostram, qui eorum fungimur vicariatione.

Scriptum per manum Joannis, scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Maio, inductione undecima.

SUPPLEMENTUM AD SCRIPTORES ECCLESIASTICOS SÆCULI IX.

QUORUM ANNUS EXPRIMITUR.

ANNO DOMINI DCCCC.

SMARAGDI MONACHI S. MAXIMINI

PRÆFATIO

IN EXPOSITIONEM PSALMORUM.

Exponit quam utilis sit psalmorum meditatio.

(Apud Marten., Ampl. Coll., tom. I, 63.)

Incipit præfatio Smaragdi presbyteri.

Hanc expositionem psalmorum de dictis plurimo-

* Cum hic Smaragdus presbyteri tantum sibi as-

rum in brevi collegimus patrum, ut ejus breviationum demat fastidium, et cordis ejus proficiunt sumat titulum, non eum esse voluntamus qui sancti

acut et aperiat intellectum, ut ea quæ in psalmis **A** sub litterarum tegmine latitant clausa, oculis ei patetfacta clarescant. Brevis etenim lectio avidius legitur, citius intelligitur, et memorie facilius commendatur, et firmiter retinetur. Necesse est ergo ut hæc spiritalis expositio psalmorum frequenter a fidelibus legatur, et ipsi psalmi sapienter, assidue et humiliter recitentur, quia semper in eis cura mentis, sanitas cordis, et animæ medicina reperiatur. Est enim in eis consolatio magna lugentium, spes beata justorum, sanitas infirmorum, fortitudo et refugium periclitantium, et spiritaliter convivantium deliciosa nimis in eis comperitur epulatio. Per assiduum enim psalmorum meditationem cor poenitentis compungitur, et proficuus ab eo lacrymarum imber profunditur. In psalmis enim promissio vitæ æternæ legitur, et spes regni cœlestis firmiter in animo confirmatur. Remissio peccatorum in eis concedi promittitur, et laborantibus refectione cum gloria perpetua feliciter præparatur. Est enim in eis thesaurus sapientiae et scientiae sub tegmine litterarum absconditus, qui vitam æternam fidelibus ministrat detectus. Est hortus conclusus, ut talibus aquis irriguus, et aromaticis floribus constipatus. Est sops signatus cœlesti poculo plenus, ad potandum.

Michaelis ad Mosam abbas exstitit, scripsitque Dia-dema monachorum, sed Smaragdum sancti Maximini Trevirensis monachum. cuius meminit Trithemius,

Bdum semper fidelibus aptus, et sine defectu huiusmodi ad potandum mellifluus. Est ferculum De-mini spiritalibus deliciis plenum et omnibus vitalibus alimentis refertum. Per suavia coim psalmorum canora alternantibus chorus divina in Ecclesia per-aguntur officia. Per eos nocturna laus cum mensis alacritate Domino canere incipit, et dimissæ noctis silentio fidelium ora mellifluam erumpunt in musi-cam. Per illos laudis diuinae meditatio horis com-petentibus peragitur, et per eorum sacratissima verba memoria Domini ad cor reducitur, ut ei cum gratiarum actione jugiter laus indefessa cantetur. Per eos hymnidica dulciter componuntur carmina, et mellifluum melos in jubilo canitur alleluia, et, ut breviter dicam, in psalmorum dulcissimo canto cum laudibus, hymnis et cantibus spiritalibus in Ecclesia totus incipitur, peragitur atque perficitur ornatus. Est et aliud in psalmorum thesauro mirabiliter ab Spiritu sancto compositum atque recon-ditum, ut quicunque psalmorum verba cantat aut recitat, sive in orationibus pro peccatis præteritis abluendis, sive in obsecrationibus pro virtutibus adipiscendis, sive in gratiarum actionibus pro jam adeptis, non quasi aliena prophetia, sed quasi sua et propria verba cantat et recitat.

maxime cum opus istud apud sanctum Maximum re-periatur.

ANNO DOMINI DCCC XXXVII.

AUTHPERTI

ABBATIS CASSINENSIS

SERMO DE SANCTO MATTHIA.

(Apud Bolland., Acta SS., Febr. tom. III, pag. 487.)

CAP. I. — *S. Matthias electio in discipulum et deinde apostolum Christi.*

1. ^a Matthias Hebraice, Latine dicitur ^b *Donatus*, ut subaudiatur pro Iuda Scarioth. Iste enim in loco ejus duodecimus ab apostolis electus est, cum pro duobus sorti mitteretur. Hic sine ^c cognomine solus habetur cui datur Evangelii prædicatio in Iudea: cuius festum celebratur sexto Kalendas Martias: fuit etiam de septuaginta discipulis unus.

2. ^d Inclytam et gloriosam festivitatem B. Matthei apostoli Domini nostri Jesu Christi tanta devotione venerari et glorificare oportet, quanta illum, divina

^a Est hic prologus in ms. nostro et Monsbrilio, et in antiquis Breviariis legitur: non tamen meminit Baronius. Desumptus est ex Isidoro.

^b Isidorus, lib. vii, Orig., cap. 9: ^c Matthias, inquit, qui inter apostolos sine cognomine solus habetur, in-

^d gratia dispensante, ad apostolicam dignitatem electum esse cognoscimus. Sed qualiter, vel quo ordine per sanctos apostolos patratum sit, et quid exinde sancti Patres in ejus laude mirifice protulerint, per sacrae Scripturae seriem pandere curamus. Salvator enim Dominus noster Jesus Christus, humani generis conditor atque redemptor, cum propensiore et arcane consilio censisset mundum languidum clementissime visitare, sumque plasnia de potestate diabolicae fraudis mirabiliter eripere (quod per quinque millia et eo amplius annorum posse dederat) ille qui erat Rex regum et Dominus dominantium subinterpretatur *Donatus*, ut subaudiatur pro Iuda, etc. ^e

^e Hoc ab Isidoro additur quod ab aliis Zachaeus, aut Barnabas habeatur, ut supra dictum est.

^f Hoc initium citat Baronius in Notis ad Martyrologium.

potestate humani regis, Octaviani scilicet Augusti, humiliiter nasci dignatus est ; et ille qui erat Creator celi et terrae carnis nostra fragilitatem suscipere non est designatus. At perinde per incrementa crescens, ut effectum verae incarnationis suae ostenderet; quoniam quidem ille esset verus dies, qui duodecim horis lucebat, duodecim apostolos eligere consult : deinde ad similitudinem septuaginta duorum linguarum, septuaginta duos discipulos assumpsit, binosque misit ad praedicandum. Inter quos siquidem B. Matthias sanctae predicationis ministerium suscipiens, ita se divinis humiliiter totum subdidit praeceptis, ut fideliter praedicando ad sanctae matris Ecclesiae gremium, ethaicum populum perducere curaret. Unde admodum acceptabilis et devotissimus Christo factus, cum traditor ille Judas Deum proderea Christatum, sui que homicida effectus apostolatum perderet; iste vir Domini in loco illius sorte et oratione sanctorum apostolorum doodecimus apostolus ordinatur : cui datur sacri Evangelii praedicationis in Iudea, sicuti sanctis apostolis in singulis regionibus.

3. Verumtamen, si in regione Christicolarum omnium festa sanctorum celebrari condecet, quanto magis beatorum apostolorum ? Qui specialiter Christo adhaeserunt, colloquium cum illo habuerunt, comedenter ac biberunt, omnemque illius efficaciam illibundo pectore hauserunt : quique etiam ab ipso Domino fratres et amici appellari meruerunt, cum literet : *Jam non dicam vos servos, sed amicos meos* (Joan. xv, 15). Et alibi : *Hic sunt fratres mei* (Matth. iii, 49). Magnamque insuper vicissitudinem illis conferens: *Gaudete, inquit, et exultate, quia nomina vestra scripta sunt in caelis* (Luc. x, 20). Hoc quia pro anno niente ita convenit, propter hanc excelleniam illorum solemnitates sub una festivitate merito elebri congruum fuerat, sicuti communem vitam tamen consortium cum Domino habuerunt. Nam et Hieronymus hoc astruens in Martyrologio quod Thymatio et Heliodoro episcopis edidit, conjunctos os censuit ordinare, dicens : Sane in prima parte belli mei omnium apostolorum festa opportunissime scripsimus : ut diebus variis non videantur iaudi quos una dignitas apostolatus in coelesti gloria sit esse sublimes. Sed quia mox obtinuit in metu Ecclesia ut uniuscujusque apostoli festa specialiter quo die celo sit natus et coronatus, in loco celebrarentur; nos hodierna die B. Matthias duodecimi apostoli natalem tanta veneratione excolere ebemus, quanta, ut praedictum est, inter apostolos mirabiliter electum esse comperimus. Sed quemadmodum B. Petri apostoli elogio, imo Spiritus sancti

A gratia, sit patratum, quia magis auctoritatis magnaque excellentiae sacramentum est, et a B. Luca evangelista narratum; ad laudem Domini nostri Jesu Christi atque ipsius sancti et gloriosi apostoli gloriam decentius condebet enarrare. Ait enim evangelista :

4. Exsurgens autem Petrus in medio fratrum, dixit (erat autem turba hominum simul sere centum viginti) : Viri, fratres, oportet impleri Scripturam quam praedixit Spiritus sanctus per os David, de Iuda qui fuit dux eorum qui comprehendenterunt Iesum, qui connumeratus erat in nobis, et sortitus est locum ministerii hujus : et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, et suspensus medius crepuit, et diffusa sunt omnia viscera ejus; et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem⁴. Scriptum est enim in libro Psalmorum (Psal. lxviii, 26) : Fiat habitatio eorum deserta, et non sit qui inhabitet in ea, et episcopatum ejus accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum congregati sunt in omni tempore, quo intravit et exiit inter nos Dominus Jesus, incipiens a baptismate Joannis usque in diem quo assumptus est a nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri uanum ex istis. Et statuerunt duos, Joseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, et Matthias. Et orantes dixerunt : Tu, Domine, qui nosti corda hominum, ostende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerii hujus et apostolatus de quo prævaricatus est Judas ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes, et cecidit sors super Matthias, et annominatus est cum undecim apostolis (Act. 1, 15 et seq.).

5. In hac itaque electione, hujus sanctissimi apostoli consideranda est et admiranda dispensatio divinae potentiae atque humanæ gloriæ : quoniam quidem, sicut divina Scriptura denuntiat, non sicut videt homo, ita prævidet Deus (Job x, 4). Ille enim Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, ab hominibus est electus : Matthias autem qui interpretatur ¹ Dei parvus, sive donatus, Spiritus sancti electione factus est magnus. O vere parvum ! o vere magnum, qui non ideo magnus quia elatus, sed ideo magnus quoniam humilis factus, secundo siquidem vestigia Domini sui dicentis : Non venit filius hominis ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis (Matth. xx, 28). Et illud quod in alio loco dicit, cum ² Zebedaei filios ad sanctam cogeret humiliatem : Quid se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Luc. xiv, 11; viii, 14). Et Donatus idem Matthias dicitur : a quo, vel quare? Ab ipso utique Domino Iesu Christo : qui cum præconitum

habuit ante mundi constitutionem, ante suam sanctam incarnationem, quatenus cum veniret olim plenitudo temporis, cum ex sacra sumeret Virgine carnem, cum nasceretur, cum a suo post discipulo traderetur, Donatus ab ipso Domino in duodenario numero exaltaretur atque glorificaretur, et duodecim numerus perfectus inveniretur. Nec mirum, nec incredibile: nihil enim Dei sapientia impossibile, nihilque incognitum esse creditur. Omnia enim quæcumque voluit fecit in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. O quantum distant humana merita a supernis judiciis atque divinis! O quantum humana sapientia ab illa sapientia, de qua dicit Apostolus: O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae, quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus et investigabiles viæ ejus! Hanc enim sapientiam completam invenimus in B. Matthiae electione, quem Dei sapientia in thesauro suo reeonditum habuit humilem et parvum: sed tamen voluit in seculo pandere magnum et gloriosum, scilicet cum in throno illum duodecimo exaltaret. Excipiamus ergo eum tanquam a Deo donatum, tanquam ab ipso preordinatum: veneremur illum et tanquam ab ipso inter discipulos valde glorificatum. Non enim ille predictus Barsabbas aestimandus est ille Barnabas comes B. Pauli apostoli: nam ille filius consolationis, hic autem filius quietis interpretatur.

CAP. II. — Electio S. Matthiae sorte facta. Donum linguarum in Pentecoste collatum. Privilium cum Christo judicandi mundum.

6. a Et dederunt, ait Lucas evangelista, eis sortes, et cecidit sors super Matthiam. Neque etiam hoc exemplo, vel quia Jonas propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum: cum privilegia singularium b communem legem facere omnino non possint. Nam in sorte Jonæ prophetæ Gentiles tempestate coacti auctorem periculi sorte quererebant: et hic B. Matthias dilectus Dei sorte eligitur, ne ejus electio a lege Veteris Testamenti dispare videaretur, ubi summus sacerdos sorte queri jubebatur: sicut de Zacharia dicitur, « secundum consuetudinem sacerdotii sorte exiit, ut incensum poneret (Luc. 1, 9). » Sed hanc figuram licuit exerceri donec veritas per Jesum completeretur: cuius hostia tempore Paschæ immolata, sed die Pentecostes, Spiritu sancto in igne apparente, c vere consumma est. Inde est, quod B. Matthias ante Pentecosten sorte ordinatur: septem vero diaconi (inter quos beatissimus martyr primus ipse Stephanus, qui glorificando Jesum Christum, a dextris Dei stantem illum cernere meruit) postea nequaquam sortis agitatione, sed discipulorum tantum electione,

a Hæc usque ad finem numeri ex Beda descripta sunt nonnullis omissis, et pauculis de S. Stephano additis. De sortitione S. Matthiae nonnulla habet S. Dionysius c. v Ecclesiastica Hierarchie § 5. Consulte interpretes in Acta apostolorum.

b Interponit Beda: ut Hieronymus ait.

* Beda: vere consumpta est. Veteris enim erat con-

apostolorum vero oratione et manus impositione sunt ordinati. — Qui autem hanc regulam exemplo apostolorum tenere voluerint, caveant et videant hoc beatos apostolos non fecisse, nisi fratrum coeta collecto, et preeibus effusis ad Dominum.

7. Quis etenim hanc Dei misericordiam perfectam, quis ejus dispensationis gratiam prævalet enarrare? Ipse utique sui apostoli electionem per ignem Spiritus sancti confirmare dignatus est, qui hostiam sui corporis, quam pro nobis obtulit, die Pentecostes per ignem Spiritus sancti mirabiliter consummatum. Sic etenim ordo sacre Scripturae per beatum evangelistam denuntiat, dicens: *Et dum completerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, et factus est repente de cœlo sonus, tanquam adveniens spiritus vehementis, et replevit totam domum, ubi erant sedentes, et apparuerunt illis dispersitæ linguae tanquam ignis, sediisque supra singulos eorum: et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis; prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis (Act. 11, 1 et seq.).* Illa namque in lege hostia acceptabilis Deo erat, quæ coelesti igne consumebatur; sicuti divinitus actum legimus in holocausto justi Abel, Manue patris scilicet fortissimi Samson atque Eliæ et ceterorum prophetarum; nam ubi nos legimus: « Respxit Deus nunera Abel (Gen. iv, 4), » in Graeco scriptum est, *inflammavit*. Ergo, B. Matthiae apostoli hostia electionis sacre Scripturae documento habet maximam sanctionem, et sanctissimam possidet firmitatem. Unde igitur et C ex quo? Quoniam confirmans approbat illam de cœlo Dominus, dando ignem Spiritus sancti omnibus apostolis, utique et ipsi B. Matthiae, ut omnium genitum linguis perpetuo loquerentur.

8. Sed forsitan dicit alius: Fuit utique Spiritus sanctus apostolis et B. Matthiae datus tantummodo illo in tempore et in illo loco, postea vero ablatus est, sicut et ab omnibus prophetis et a B. Eliseo, qui dicitur de muliere orbata prole ad puerum: « Dimitte illam quoniam anima ejus in amaritudine est: et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi (IV Reg. iv, 27). » Absit, inquam, hoc, absit a catholicâ veritate. Nam si B. Eliseo ac ceteris prophetis fuit olim Spiritus sanctus datus et ablatus; sed nequam a sanctis apostolis et a B. Matthia. Illis etenim D etsi ad tempus fuit datus et ablatus, ita expediebat, ita congruum fuit, sicut prophetantibus veritatem. Cum autem Christus veritas venit, sanctis apostolis Spiritus sanctus permanenter est datus et confirmatus, sicut et gratia omnium linguarum. Et merito. Noane magna est differentia apud Dominum inter apostolos et prophetas? Illi enim ut famuli adventum Domini predicaverunt, et crediderunt, nec tamen incarne

suetudinis acceptas Deo victimas coelesti igne consumi.
d Ms. confirmavit.

e Ita S. Hieronymus ex Theodotione: *Et inflammavit Dominus super Abel et super sacrificium ejus: super Cain vero et super sacrificium ejus non inflammat. Graece Theodotio ενέψυστον, inflammavit: et LXX Interpretes, επειδὲν respexit.*

tum viderunt ; sancti autem apostoli incarnationem A ejus et viderunt et crediderunt , comederunt cum illo et biberunt, et, ut prædictum est, amici ab eo appellari meruerunt : insuper etiam pro ejus amore sanguinem suum fuderunt. Approbat hoc idem Christus Dominus, cum dicit : « Multi reges et prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt (*Luc. x. 24*). » Qui autem hoc proterve improbare voluerint, caueant omnino ne veritati resistant, et ne a veritate recedant, quæ est Christus. Ipse enim hanc sententiam confirmat, inquiens apostolis : « Si diligitis me, mandata mea servate : et ego rogabo Patrem , et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobis- cum in æternum (*Joan. xiv. 15*). » Animadvertisendum est utique quid sit in æternum manere. Quid est enim in æternum manere ? Hoc est quod nunquam finitur , quod nunquam recedit, non habens finem neque occasum. Et revera non ait, hodie vel cras , vel tot diebus vel annis, sed in æternum. Hoc sentiens beatus Hieronymus affirmat illud in duabus quæstionibus indubie dicens : Ego utique audacter ac tota libertate pronuntio, ex eo tempore quo apostoli in Domino crediderunt, semper eos habuisse Spiritum sanctum, nec potuisse signa facere absque Spiritu Dei gratia. Et infra de gratia omnium linguarum : Magis, inquit, apostolis necessarium fuit varietatem linguarum universarum gentium loqui, ut annuntiatur Christum nullo egerent interprete. Unde in Lycaonia cum audissent accolæ Paulum et Barnabam loqui linguis suis, deos etiam in homines conversos eos existimabant. Idemque Apostolus in Epistola sua hoc approbans ait : « Gratias ago Deo, quod omnium gentium linguis loquor (*1 Cor. xiv. 18*). » Hoc ideo insinuando protulimus ut intelligamus ad quantam perfectionis gratiam B. Matthias est electus qui inter duodecim apostolos duodecimi apostolatus calmen scandere meruit : ac proinde cum Dominus ad judicium venerit, glorusus cum illo residens a apparebit. De hujus quoque apostoli Matthei mirabili electione ac Judæ traditoris dejectione textum B. Luce evangelista prosequens Arator sanctæ Romanæ Ecclesæ subdiaconus , quod B. Petrus apostolus ^b prosa oratione perdocuit, ille ^c versibus heroicis deprompsit dicens :

9. Primus apostolico, parva de puppe vocatus,
Agmine Petrus erat : quo piscatore solebat
Squame turba capi, subito de littore visus ^d
Surgit, et insinuans divina negotia, coram
Sic venerandus ait : Nostis, quia proditor amens
Mercedem sceleris solvit sibi, todia noxæ ^e
Horruit, ipse suam stringens in gulture vocem.
Aeris in medio communi ponere hosti.
Debita pena locum : celo terraque perosus

^a Ms. Clarebit.^b Mornh. sua.

Inter utrumque perit; nullis condenda sepulcris
Viscera rupta cadunt tenuesque elapsus in auras ^f,

Nunc opus est votis, quod verba prophætica clamant.
Quem licet supplere vices. Tunc summa precantes,
Constituere duos, Joseph, cognomine Justum,
Matthiamque : Dei parvum quod nomen, ut siunt,
Hebreo sermone souat, humilemque vocando,
Comprobat. O quantum distant humana supernis
Judicis! prævi merito transcendit ille,
Laude hominum qui justus erat : duodenam resurgent
Signa chori, te. ris que jubar jaculator olympi.

10. Verumtamen si aliqui imperiti et sanctiarum scripturarum minus idonei documentis, de hujus sanctissimi apostoli electione obsistere voluerint, dicentes : si B. Matthias duodenarii numeri apostolatum explevit, et duodecimus sedebit cum Domino ad judicandum : ergo B. Paulus apostolus ab ipsa sessione sequestratus erit; neverint utique, quia duodenarius numerus in hac re vel cæteris sacrae scripturæ elogiis , secundum tropum qui dicitur synecdoche, pars pro toto accipitur : qua ratione procul dubio et B. Paulus apostolus, et cæteri sancti sedebunt cum Domino ad judicandum. Hoc namque verissime approbat B. Augustinus in explanatione Evangelii de villico (*Luc. xvi*), inquiens : Videamus apostolum Domini Paulum sine ulla ambiguitate dixisse : *Nescitis quia angelos judicabimus* (*1 Cor. vi. 3*)? Quos utique angelos, nisi malos, et ipsum eorum principem posuit? (*Matth. xix. 28*.) Ergo sedebit ipse apostolus in duodecim sedibus de quibus Dominus ait : Sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël. Sed ipse non erat inter duodecim apostolos. Ideo suggero, ut neveritis intelligere duodecim sedes. Novimus enim quia primitus a Domino electis duodecim excidit traditor Judas, in loco ejus subrogatus B. Matthias. Si enim singuli in singulis sedibus sedebunt, jam impletus est numerus : ubi ergo sedebit apostolus Paulus? An forte indebitam sibi sedem usurpavit, quando dixit : *Nescitis quia angelos judicabimus?* Duodecim ergo sedes universæ sunt sedes in quibus et apostoli et cæteri sancti sedebunt cum Domino ad judicandum.

CAP. III. — S. Matthei gesta reliqua: Obitus.

11. His ita definitis, breviter ad laudem B. Matthei apostoli devotissime revertamur. Glorificemus illum, et veneremur, ac triumphali laude perpetuis praæconiis declaremus. Imitantes interim sanctam illius humilitatem, quæ est mater omnium sanctorum virtutum : caveamus superbiam, quæ est radix omnium malorum : quam sequendo ille qui primus ejectus est et princeps exstitit omnium malorum in æternam præcipitatus est damnationem. Unde Deus noster clemens et omnipotens, non tantum passus in coelesti patria permanere ^b ruinam, novos

versus.

^c Iterum quatuor versus omittuntur.

angelos recreans, novamque creaturam ad imaginem et similiudinem suam hominem plasmare dignatus est : ex cuius progenie, tantos illuc ascendere statuit cum ipsa videlicet instaurazione decimi ordinis, quantos illic sanctos angelos remansisse creditur, docente sancto propheta : statuit terminos gentium secundum numerum angelorum Dei. Ab ista namque ruina superbæ Dominus Christus discipulos suos eruere præcavens, cum dixissent ei : « Domine, etiam dæmonia subiecuntur nobis, ait illis : Videbam Satan sicut fulgor cadentem de celo (*Luc. x, 17 et 18*). » Ac si diceret : Stude in omnibus humiliter vivere, et de miraculis nolite gloriari, ne cadatis similiter sicut ille qui talia dilexit. Proinde hoc præceptum Domini beatissimus Dei apostolus Matthias amplectendo et retinendo, in charitatem fundamento solidatus, in humilitate nectare [F., arcte] connexus, sic humiliter vivere studuit, ut inter septuaginta duos discipulos divina gratia electus ad apostolatus gloriam descendere meruerit.

12. Habet ergo apostolus Domini gloriosus, habet profecto prærogativam excellentiam apostolicæ dignitatis, non supra omnes, sed cum omnibus : non excellentior cunctis, sed omnibus coæqualis. Quare hoc ? Pro eo utique, quod Dominus Christus, cum potestatem tribueret B. Petro apostolo ligandi alque solvendi in celis et in terra, non illi solummodo tale privilegium contulit, sed omnibus nimirum apostolis, omnibusque in sacerdotali dignitate locatis. Unde sicut ad increpationem B. Petri apostoli Ananias et Saphira, teste B. Benedicti abbatis regula, corpore utique, non anima mortui sunt (*Act. v, 6*) ; ita et increpatione B. Pauli apostoli Barjesus quidam Elymas magus lumine privatus est (*Act. xiii*) : idemque Apostolus stupratorem noverat sua sola missione Epistola dæmoni tradidit (*I Cor. v, 1*), et rursum, cum voluit, restauravit dicens : « Confirmate in illum charitatem, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui ejusmodi est (*II Cor. ii, 7*). » Similiter autem Simonem illum Magnum, de sublimi aere cum coapostolo suo Petro mirabiliter præcipitavit. Dehinc cum illos Christus instrueret, dicens : « Qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, et majora horum faciet (*Joan. xiv, 12*) », quod de semicinctis et umbra postea factum legimus, Luca referente in Actibus apostolorum (*Act. xix, 12; v, 15*), non prætulit aliquem, sed omnibus æqualiter illam contribuit potestate in.

13. Si autem queritur : utrumnam miraculorum virtutibus, tantus apostolus Domini specialiter claruerit, sciendum est per omnia, quia multas et stupendas virtutes cum cæteris coapostolis et apostolicis

a Idem, excelsior.

¶ S. Benedictus c. 57. « Memorentur, inquit, Ananias et Saphira, ne forte mortem quam illi in corpore pertulerint, hanc isti vel omnes qui aliquam fraudem de rebus monasterii fecerint, in anima pa-

A viris operatus sit. Nam utique inter illos erat, quibus Christus tribuit potestatem dicens : « Signa quæ ego facio, et vos facietis (*Joan. xiv, 12*) ; » et in alio loco : « Si dixeritis monti huic, Transi hinc, commovebit se de loco suo (*Matth. xvii, 19*). » Identidem : Habete potestatem calcandi super bestias et scorpiones (*Luc. x, 19*). » Si enim Christo atteste, qui veraciter veritas est, de miraculorum virtutibus retinendis est, quod iste vir Domini inter cæteros apostolos operatus sit : quantas illum creditus exercuisse virtutes miraculorum ; in provincia scilicet Judæa, quæ illi in sorte prædicationis advenit ? Neque enim incredulum populum ad fidem Christi convertere voluisset sine miraculorum patratione, sicut de sanctis apostolis legimus. « Per manus autem apostolorum siebant signa et prodigia (*Act. v, 12*) ; » et de beato Stephano scriptum est : « Stephanus autem plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo (*Act. vi, 8*). » Sed quia minime scripta sunt miracula S. Matthei, non sunt incredulitatibus disputanda, sed veritati, cum de ipso Domino Salvatore scriptum sit : « Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum quæ non sunt scripta in libro hoc (*Joan. xx, 30*). » Et ut posteriora inferamus, sciendum est utique, quod tot mortuus suscitaverit quot ab æternæ damnationis morte, salutifera prædicatione, eripuerit : quod per omnis excellentius atque gloriosius esse decernitur a peccati morte animam defunctam Christo restituere quam morituro corpori vitam donare. Quid enim gloriosius atque præstantius quam æternaliter cum Christo vivere, cum Christo gaudere, celeste regnum cum angelis, cum sanctis omnibus possidere ? Quanto enim melius atque decentius beatissimum Paulum a morte animæ resuscitatum, quam Lazarum a morte corporis videmus.

14. Interera neque hoc de hujus apostoli gloria prætermittendum, quoniam quidem, quamquam omnes apostoli ante sæcula electi a Domino esse credantur, docente Apostolo ac dicente : Qui elegit nos ante mundi constitutionem ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus (*Ephes. 1, 4*) ; sed tamen non de quolibet, sicut de hoc sancto apostolo, Dominus Christus contulit mentionem, cum diceret in Evangelio : « Nonne duodecim horæ sunt diei ? » (*Joan. xi, 9.*) Sanctos videlicet apostolos significans et Judam inter illos. Si enim horæ erant, S. Augustino docente, lucebant : si lucebant, quomodo Judas diem Christum ad mortem tradebat ? Ergo non Judas dixit in hoc loco traditorem, sed B. Mattheiam successorem ejus et prædicatorem. Hunc ergo prævidit, bunc insinnavit, quem in loco illius alterius postea mirabiliter ordinavit. Ipse etenim in celo jam regnans, apostolus illum constituit qui in terris

tiantur. » Ceterum quid Pares senserint de damnatione horum, dispitant Hasennus. I. ix Disquisitorum monasticarum, tract. iii, disquis. 4. Cornelius a Lapide et alii interpres in cap. v Actuum.

positus cæteros elegit apostolos : nam et in cœlis A tunc cum Patre regnabat, et in terris eos ut filios gubernabat, sicut pollicens inquit : *Ecce ego vobis-
cum sum omnibus diebus usque ad consummationem
sæculi* (*Matth. xxviii, 20*). At per hoc datur intelligi, ut sicuti decimum ordinem in cœlesti gloria restituit de humana generatione, ita duodenarium numerum de B. Matthiae digna electione.

15. Passio namque illius si quæritur haberi, sicuti cæterorum apostolorum, manifestissime constat quod ipse sibi intulerit passionem : et crucem suam se-rendo Christum fuerit secutus, dicendo cum Apostolo : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (*Galat. vi, 14*). Cum enim manifestum sit quod duo sunt genera passionum, unum in occulto, et alterum in manifesto ; patet nimurum quoniam quidem illi mundus erat crucifixus, quia odio illum habebat, et tanquam mortuum aestimabat. Similiter et ille mundo : quia illum ad sua gaudia trahere non valebat. Quis etenim sapiens ignorat duriora esse supplicia, quotidie spiritualiter in acie stare, diabolicae fraudi resistere, quam uno momento tyrannico gladio vitam finire. Hoc sentiens beatus apostolus Petrus, commonere curabat dicens : *Adversarius noster diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deroret, cui resistite fortes in fide* (*I Petr. v, 8*). Et beatus Paulus similiter : *State, inquit, succincti lumbos vestros in veritate, ut possitis omnia tela nequissimi ignea extingue : et galeam salutis assumite, et gladium Spiritus, quod est Verbum Dei* (*Ephes. vi, 14, 16, 17*). Nonne magnus Jacobus gladio Herodis trucidatus : sed dilectus admodum Christo Joannes evangelista germanus ejus in pace sanctæ Ecclesiæ a Christo vocatus et coronatus est ?

^a Deest hoc verbum et Mombritio et ms., sed ex antiquo Breviario Morinensi apposui.

A 16. Ergo, beate nimis apostole Christi Matthiae, exulta et gloriare in Domino Iesu Christo : gaudet jam letus gaudio sempiterno : et merito, quoniam presago nomine vocatus, et a Christo donatus : jam non parvus, sed magnus, non infimus in sæculo, sed gloriosus polles in cœlo. Et quare hoc ? quo pacto ? qua gratia ? Pro eo scilicet, quoniam cum esses humili in corde tuo, nec laudes hominum cuperes, nec pavorem, non aurum, non gemmas, non fluxa sæculi regna ; pro terreno regno cœlestem patriam ; pro perituriis gaudiis adeptus es paradisi auctoritatem. Nam te mirabiliter ut apostolum Paulum placide vocavit e cœlo ; illum namque prius præclare lumine privans, ad gremium sanctæ Ecclesiæ cœlitus destinavit ; te quoque per cœtum sanctum, per sancti Spiritus actum celsum et apostolicum fecit descendere thronum. Ille te nimurum elegit de grege discipulorum, qui Petrum et Andream, Jacobum et Joannem de littore ethnicorum. Plaude ergo nimis, plaudite per cuncta beatus : jam cœtibus angelicis sociatus, jam Christi nectare satiatus : inter apostolicas sedes in judicio illo magno, cum judicabit orbem terrarum in æquitate, cum Christo Domino exaltatus. Sed quia hoc totum donavit tibi gratia Christi, suppliciter petimus, humiliter postulamus, quo eum pro nobis exorare digneris : ut nos clementer exaudiatis postulantes, et placide remuneret decertantes. Postquam vero reliquit Judæam patriam prædicando quam in sorte prædicationis accepit, et plurimos ethnicos ad fidem catholicam C convertit beatus Matthias apostolus migravit ad Dominum nostrum Jesum Christum b sexto Kalendas Martias, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum.

^b Deest Mombritio dies ; legitur in ms. et Brev. Morinensi.

ANNO DOMINI DCCCXLIX.

HALDOINI ABBATIS

VERSUS AD TUMULUM SANCTI REMIGII.

(Apud Mabill., Anslect., pag. 425.)

Haldoi^{nus}, quondam abbas monasterii Altivilla-
rensis ^a, hoc memoriale disgescit xii videlicet ver-
suum, si episcopus Hincmarus voluisset, in circuitu
scrinii, ubi sanctus Remigius transponendus erat,
de transferendo corpore pretioso ejusdem Remigii a
Carolo rege pariterque prefato Hincmaro præsule

D tionem paganorum, occulto Dei iudicio sinit se inde levari, et ultra Matronam ad usque Orbacis mona-
sterium nequicquam deportari pertulit, hymnizando exorsus est :

Doctor Francorum primus pastorque Rhemorum

Limina quem templi quondam tenuere sepaltum,
Servantem Domini sæpta gregemque sui,
Extemplo ut populus hujus jam dogmate plenus
Concrevit, pariter crevit et ista domus:
Transtulit et sanctum sublimi sede locavit,
Cerneret ut plebem, plebs quoque fide Patrem.
Rex verum Carolus Ludovici Cæsaris almus

A Filius, ac præsul Hincmar utique sacra
Tecta augent decorantque simul, bustoque recondunt
Francorum magnum pontificale decus.

Anno a Nativitate Domini 852, iv Kal. Junii, re-
gni vero Caroli XII, ordinatione quoque episcopatus
Hincmari XIII, indictione XV.

ANNO DOMINI DCCC LV.

HEBERNUS

ARCHIEPISCOPUS TURONENSIS.

MIRACULA B. MARTINI

*Post ejus reversionem sive corporis ipsius depositionem facta; edita ab HEBERNO, prius
abbate Majoris Monasterii, post archiepiscopo Turonis civitatis.*

(Apud Balaz., Miscellanea sacra, tom. II, pag. 300.)

Absida siquidem, ubi corpus beati Martini continebatur, quam etiam detulerant ab Antissiodoro, fusilis erat ex auro et argento quod dicitur electrum, spissitudine duorum digitorum, auctoremque operis beatum Perpetuum insculptarum ac.... designans suffragio litterarum et versuum, nec erat rima, foramen, fœnstra et ostium in ea. Hanc autem fecerat beatus Perpetuus, quando elevavit corpus ejus a terra, involutum prius in purpura rubea, et diligenter consutum, sicque in hanc absidam posuit. Fecit etiam altare quadratum et coronam ex lapidibus tabulatis, quod magna tabula cooperuit, et cum aliis camentavit. Fecit etiam intus aliam absidam ex aurichalco, cupro et stanno, fusilem, habens palnum in spissitudine cum ostio fusili; gumphiis, et virtewellis; et quatuor clavibus armabatur. Fecit denique fredam desuper auro optimo et lapidibus pretiosis tanto sacerdote condignam. Denique meruit idem consul cum venerabilibus episcopis Adalaudo Turonensi, et S. Lupo Andegavensi, et Mainoldo Cenomannensi, et Raimone Aurelianensi, corpus saepe nominandi confessoris Martini infra ambitum altaris in altera absida componere, ipsumque ostium cum absida sigillaverunt, ita ut nec pateret aditus et introitus. Cum omni autem consilio dederunt Ingelgerio comiti præbendam beati Martini ipsi et hæreditibus ejus in perpetuum possidendam. Quia vero ecclesia ejusdem sancti tunc temporis carebat thesaurario et ædito, consulem Ingelgerium inthronizaverunt, et thesaurarium constituerunt et defensorem ecclæsiae fecerunt, et tutorem omnium possessionum

B fuerant evocati, maxime vero barones Turonici pagi, fœdaverunt societatem et beneficium ecclesiæ largiti sunt. Contigit autem eodem mense, dum esset consul Ingelgerius Turonis, Adalaudum confessum senio viam universæ carnis intrare. Ingelgerius vero consul, auxiliante Deo et intercedente beato Martino, opitulantibus etiam clericis, neccnon consentientibus civibus Turonicæ civitatis, inthronizavit et in sede episcopali sublimavit Hebernum, senem, beati Martini majoris monasterii abbaten et ministrum. Deinde que post beati Martini ab Antissiodoro reversionem, sive post corporis ejus depositionem, ob ipsius merita longe lateque propalanda, creberrimas Dominas ad ejus sepulcrum venerabiles virtutes operari dignatur. De quibus quidem virtutibus multa frequenter audivimus. Sed de plurimis nonnulla miracula que vidimus declarare decrevimus.

I. Episcopus Leodici, Hildricus nomine, vir morum honestate laudabilis, occulto Dei judicio morbo, quil vulgo lupus dicitur, miserabiliter imo mirabiliter laborabat. Paticebatur autem in natibus. Erat igitur videre miseria. Tam graviter enim vis valetudinis grassabatur ut mirum in modum carnes viri more lupino consumeret, corroderet, devoraret, solamente solatium, non quidem spes evadende segritudinis, sed saltem dilatio mortis, erat quod quotidie duo pulli gallinarum explumes et eviscerati mane, duoque vespero, vice carnium viri consumendi morbo, ac si lupinæ rabiei, opponebantur. Nec sic cessabat consumptio carnium ejus. Invisceratus enim morbus, etsi aliquando extrinsecus pascebatur, in-

ut ait Dominus, *quaे impossibilia sunt apud homines, impossibilia sunt apud Deum* (Lnc. xviii, 27).

Audiens autem idem episcopus quod, post beati Martini ab Antissiodoro reversionem, sive post corporis ejus depositionem, ob ipsius merita longe latque propalanda creberrimas Dominus ad ejusdem venerabile sepulcrum virtutes operari dignabatur, quod spiritu sibi intimante sentiens episcopus, de Martini suffragio spem velut contra spem concipiens, ad ipsum totus, et ex toto corde convertitur, presumens per eum posse fieri quod ars humana non poterat. Volo itaque se obligat Martini sepulcrum se visitandum, ab eo fideliter se peritum quam post Deum ab ipso sibi dari sanitatem solummodo præsumebat. Nec more : pium votum pia voluntas exsequitur. Adjectis sibi igitur honestissimis comitibus, præparatis abunde que erant necessaria, iter aggreditur, summopere procurans ut ad festum summi Pontificis, quod imminebat, occurreret. Quid ei faciunt est. Nec latere potuit vel ægrotantis sublimitas vel tanta sublimitatis infirmitas. Quanto enim quis eminentior, tanto ejus infirmitas latius divulgantur. Quippe fama fortunæ comes, quem illa subruit, hæc diffamat. Intererat igitur moribundus episcopus episcopi Martini vivis laudibus et festivis : sed, ut dicitur, ei posito in luctu musica erat importuna narratio. Vincebat tamen devotione mœstitudinem, nec unquam nocturnis vigiliis abesse patiebatur. Multa canonicorum circa eum compassio, mira benevolentia erat. Ipse autem sanctum tumulum insomnis pronusque pernoctabat, quia non nisi pronus urgente incommodo, valebat subsistere. Coactuatis itaque septem diebus solemnitatibus, clerici et populus more debito lætabantur. Ipse vero non diebus, non noctibus, a lacrymis et oratione cessabat. Septima denum nocte, oratione continua et doloris fatigatus acerbitate, ut erat ante sacrosanctum tumulum prostratus, paululum obdormivit, cum ecce signipotens Martinus, pontificali decoratus insula, ei visus est astitisse. Quem ut patrem filius, ut discipulus præceptorem sanctus Briceius sequebatur, et ipse tamen episcopaliter redimilus. Ad quem ita Martinus : Quid, frater Bricei? Justumne tibi videatur ut æger hic optatam recipiat sanitatem, qui tam devotus ex tam longinquis partibus ad nostrum venit tumulum, tam suppliciter, tam perseveranter nostram opem expedit? Et Briceius : Domine, inquit, si placet vestre pietati, bonum est ut iste pristinam sanitatem recipiat, præsertim homo nostri ordinis, et ejus vita ordinem non deturpat. Tunc igitur Martinus conversus ad ægrum, et familiare sibi nomen crucis ore sacro depromens, ipsamque crucem super eum depingens : Heldrice, inquit, sanat

A quo populus universus qui tuam noverat insenabilem ægritudinem, viso te sospite in missa celebrazione, et Deum glorificet, et de nostra intercessione fiducialis prestatum.

His dictis morbi locum baculi pastoralis cuspidus visus est tetigisse. Ad cuius tactum et visu dissipauit, et somnus recessit. Excitatus episcopus experientiae causa loco vulneris manum apponit. At ministri ejus, qui prope excubabant, timentes tactu præriginem irritare, prohibebant eum. Quibus ille : Nolite, inquit, timere. Bonus enim Martinus me sanitati restituit. Quibus excitantibus ne forte per somnium loqueretur, Accendite, inquit, lucernas, venite et videte locum ubi fuerat morbus. Illi dicto citius (nam more impatiens desiderium est) accessis luminaribus præcepit sequuntur, inque capitulo ecclesie substiterunt. Tunc vero resolvant fascies quibus, ut mos est, ligabatur, pullosque quos sero morbo velut insatiablem bellum objecerant intactos reperiant, carnem subcrevisse reliqua in nullo humiliorem inveniunt, nec ab ea differre præter quod lineola quedam rubicunda hinc cicatricis alterutram dividebat. Quid moror? Clamor mirantium simel et gaudientium ad astra sustollitur. Canonici, qui matutinos hymnos pro solemni more decantabant, exciti vocibus accurrunt, remique dignam satis miraculo oculis comprehantes, neminem sanctorum signorum efficacia comparabilem Martino protestabantur. Pulsantur igitur signa, Te Deum laudamus acriter decantatur. Mane dato conventus canonorum in capitulum convocatur : Jussione Martini accepta, episcopum sanatum canonicum faciunt ; qui et eodem die, ut sibi sanctus jusseral, Dominica missam clero populisque astantibus celebravit. Quibus rite perfectis, letus et incolumis remeavit ad propria. Sed non ingratus, vel sancti beneficio vel canonicorum suorum obsequio, ipsi sancto vestes sericas pretiosas vasaque aurea et argentea, quibus hodieque Domino et sancto inibi ministratur, transmisit singulisque canonicis siogula donaria destinavit. Neque hoc visum est ei sat. Processu itaque temporis in diocesi sua ecclesiani in honore beati Martini construxit, quam tantis redditibus cumulavit ut quinquaginta canonici in ea Deo et sancto Martino deservientes abundantissimis sumptibus suscepissentur.

H. Marchisius de Monteferrato, Bonifacius nomine, bonæ devotionis consuetudinem fecerat ut annis singulis ad diem festum beati Martini, tumulum ejus sacrosanctum expeteret. Non enim itineris longitude et asperitas, non interiacentium hostium insidie, non bellorum frequens incurso, non denique illa poterant impedire negotia quin ad sancti sus-

interpositis simul fidei jussoribus multis, et tunc ejusdem reddenda pecunia dies conductus instabat. Quid faceret? Si enim more avium pernicibus alis evolare posset, nec sic quidem ad præfixum poterat occurrere diem. Quod igitur solum sibi restabat, ad Martini suffragia poscenda totus convertitur. Illum votis, illum exorat gemitibus ut in tanta necessitate constituto subveniat; ne scilicet, qui sese et sua negotia ob ejus devotionem oblitus fuerat, ab ipso obliviscatur, ne fidei jussorum et suam ipsius fidem pericitari sinat; sed more suo divinitus faciat esse e possibile quod apud omnes impossibile est (*Marc. x. 27*). »

In hac supplicatione, quam dura necessitas prætendebat, diu fatigatus, tandem obdormivit; cum ecce signipotens ille Martinus, ut totus semper visceribus charitatis affluebat, devotum sibi miseratus, in visu ei astitit pontificalibus redimitus insulis, duobus pariter episcopis comitatus visumque est viro quod duo illi pro eo Martino supplicarent, quorum precibus sanctus liberali hilaritate annuens fidem jubet, auxilium pollicetur. Nec mora; visio somnisque pariter terminantur. Homo excitus congratulari coepit visioni. Sed Martini promissio revertitur in effectum. Nam repente duo vasa aurea prope se posita vir illustris reperit summam numerorum continentia pro quibus sollicitus Martino supplicaverat. Quæ simul ut aspexit, servante nemine, mirari secum, circumquaque prospicere, ne forte ad sui tentationem pecuniam tantam quis apposuisse. Hærebat igitur stupens. Quem servientes sui, qui ejus orationis fidem eminus præstolabantur, sollicitum perpendentes propius accedunt, neminem adfuisse sese excubantibus qui ea deposuerit, non minus miraculo quam gaudio affecti protestabantur. Tunc Marchisius: Signipotens, inquit, Martinus de cœlestibus, credo, thesauris mihī pondus pecuniarum quibus debitor his diebus tencor cœlitus destinavit. O si et creditorem exhiberet, ne ejus visitatio mihi fiat occasio fidei infringendæ. His dictis, pecuniam colligi et ad hospitium jubet deportari, cum ecce in ipsius ecclesiæ introitu adest improvisus ille cui debitor tenebatur. Tunc vir exclamat præ gaudio; miraculum explicat; Martinum attollit; Martinum inclamat; Martini facit audiri mirabilia. Tandem creditori reconsignat pecuniam. Plebs urbana concurrit et rustica, clero præconante, præsente Marchisio simul et protestante miraculum exponitur. Christi gloria, Martini pietas in coimmuni laudatur.

Vir igitur præclarus, quem et ingennitas et liberalitas exornabat, et Martini prærogata humanitas ad melius incitabat, regressus ad propria, sancti beneficiis haud ingratus extitit. Nempe ecclesiam in honore domini Martini in proprio fundavit allodio, eamque de propriis redditibus sua munificencia ampliavit, ut conventu monachorum inibi congregato, et prælato eis Patre abbatiam fore in perpetuum constitueret, in qua usque hodie in honorem Dei et

A laudem sancti Martini floret religio, Christique servitus liberalis in dies exsolvitur. Crediturque quod illustris Marchisius, etsi sanguinis generositate inferior, morum tamen nobilitate, præcipue circa Martini honorem, se probavit ingenuum. Nam et ipse propriis sumptibus in Martini honorem ecclesiam construxit, cui tantum reddituum acquisivit quantum conventui monachorum ibidem Deo et beato Martino servientium plenissimos sumptus sufficere potuisset. Florent autem hodieque ambæ ecclesæ, quæ ingredientibus nobis Italianam perviae sunt, vicinæ scilicet Susensi pago.

III. In diebus illis ad beati viri sacrossanctum tumulum undecunque patriæ energumeni cerebantur. Mirum in modum mortui virtus circa vivos salutem operabatur, nec quisquam optata sanitate frustrabatur, nisi cujus fides infirma de Martini potentia hæsitabat. Erat tunc temporis dæmoniacus quidam ætate juvenis, militaris progenie, Cimo nomine, de castro Prierato oriundus. Hunc parentes vincem catenis ministrorum obsequio ad sancti basilicam exhiberi fecerunt. Dæmon autem qui eum invaserat, et durus possessor præsidebat, illo ad multorum confusionem, ut proprio organo, abutebatur. Qui cunque enim in ejus venisset præsentiam capitalis criminis noxe obnoxius, statim tempus, locum, personam, modumque facinoris dæmon in ejus faciem irreverenter coram omnibus exponebat

Tanta erat in dæmone perspicacia scelerum quod quidam clericus sancti, Fridericus nomine, dives opum, clari sanguinis, nonnullius etiam dignitatis in ecclesia (nam subdecanus erat) audiens, graviter tulit, tantum scilicet a Deo diabolo permisam protestatem ut homines, præsertim Christianos, communicaret insanitæ. Denique in præsentia dæmoniaci cum hac quærela venit. In quem diabolus, ejus dirigens oculos quem occupaverat, per os ipsius ait: Et tu de saro capite nos objurgas, qui hac nocte tale facinus cum tali persona, tali loco, admisisti. Erubuit clericus; divertensque ab eo sacerdotem evocat, in partem secedit, crimen a dæmone sibi objectum, et si qua forte premebant conscientiam, spiritu contrito dominat, voce humili confitetur, iudicio se sacerdotis subdit, satisfactionem sibi injunctam prompta alacritate amplectitur. Sicque tandem fidei virtute animatus ad dæmoniaci rediens præsentiam, Et de me, inquit, quid dicis? In quem ille, ut suum erat, torvos intendens oculos, Et sepe hunc multum respectans, Recede, inquit, a me, quia nihil nostrum in te reperio. Quo clericus auditio, Christi gloriam sanctæque confessionis virtutem suæ præferens confusioni, exclamavit et dixit: Audite, fideles, attendite, populi, quanta sit fidei nostræ virtus, quam admirabilis quamque efficax sit confessionis indicibile sacramentum. Audistis enim qui coram aderatis quam turpia mihi improperavit dæmon, qui hunc hominem obsidet, et utique vera. Nunc autem facta confessione, et criminum vera de corde abrenuntiatione, ecce nihil in me suum recognovit.

Quapropter unanimēs Deum deprecemur fideliter ut hominem istum liberet a dæmonē quo obsidetur. Tunc dæmon per os energumeni: *Vos, inquit, omnes non timeo, nec mecum palestritem per vos dimittam. Solus Martinus hoc poterit et hoc tamen in ejus honore missa celebrata.*

Quod audientes clerici, consilio iusto inter se dixerant: *Etsi diabolus mendax est, certe vel quandoque dicere verum cogitur. Non igitur ab ipso fidem capientes, sed ab eo cui invitus testimonium perhibet, in his nos domini Martini gloriosi missam celebremus, credentes in eum qui et malis bene utitur. Nec mora; festiva in crastino missa celebratur in honore sancti. Dumque post communionem sacram, *Martinus Abrahae sinu latus excipitur*, clerici decantaret, diabolus non serens tantam laudem Martini, teturum clamorem emittens, teturumque relinquens odorem, ab energumeno discedens, eum sanum et invitus deseruit. Quod clericus videns non fuit ei satis sub communi clericorum vita sancto deservire Martino, sed placitam Martini vitam professus, in majori monasterio monachicum habitum monachumque virtute suscepit, et monachus factus, monachi vigilavit in actus, adeo ut postea custos ordinis in eodem monasterio præ sanctitate vite et religionis custodia poneretur. O Martinum nulli fere sanctorum meritis inferiorem, nulli secundum potentiam, nulli visceribus charitatis minorem, qui mirabiliter dæmoniacum curavit, et ejus sanitatem clericō suo misericorditer verae salutis causam esse donavit. Martinum igitur energumeni laudat medela. Martinum magnificat plebis admiratio et devotion. Martinum vero glorificat clericū ad Dominum conversio perfecta. Et ubique tanto mirabilior Martinus habetur quanto poscentium fides ad Dominum ad ipsumque devotio promeretur.*

IV. Per idem tempus Sanubertus quidam diutino languore contractus, cui nulla remedia valeant proficere, cum ad tumulum beati Martini in lecto suisset allatus, primum circa genua, in quibus graviorem patiebatur dolorem, sudore cœpit non parvo madescere deinde tepefactis venis, reparatisque nervis, redivivos pedes extendit. Nec multo post cernente populo, surrexit incolunis, pedibusque suis ad propria remeavit qui manibus allatus fuerat alienis.

V. Item quædam mulier, nomine Roscelina, quam malignus spiritus per quinquennium possederat, et ab omni membrorum privatam obsequio, ab introitu quoque ecclesiæ diu prohibuerat, postquam basilicam sancti antistitis introivit, continuo liberata a dæmonio, totius corporis alacritatem non sine admiratione multorum sub momento recepit. Cui deinde dominum revertenti ut candelam prepararet, quem aliis fidelibus veniens offerret, sed unde emeret

A osteno, tres obulos mutuo sumpsit, quibus candelam comparatam rediens ad sancti tumbam obtulit. Hæc res omnibus civibus Turonensis civitatis eadem femina referente innotuit.

VI. Sub ipso tempore alia femina, nomine Agnes, de oppido Faize manum pedumque officio per biennium destituta, ut ad sepulcrum beati antistitis post longos labores potuit accedere, tam fuit illi cito solitatem recipere quam postulasse.

VII. Cum itaque pro tantis et tam manifestis miraculis clerici signa pulsarent, et bynum *Te Deum laudamus* jucundis vocibus decantarent, quidam clericus de ecclesia beati Petri puellaris in pede cancri ulcere percussus, auditā cantantium voce, nisu quo potuit, comitum sustentatus auxilio, miracula quæ **B** ibi fiebant visurus, basilicam beati Martini introivit, statimque, quod mirabile dictu, sanitatem, quam non petebat, eadem hora adipisci proueruit.

VIII. Sed et puella, nomine Osanna, quæ præ diuturno ambarum tumore manuum operandi usum amiserat, suffragio sancti viri fidei devota invocato, per immutationem dexteræ excelsi pristinæ restituta est sospitati.

IX. Eodem nihilominus die quidam puer, nomine Gaufridus, contractis genibus per trienium infelicia membra baculo sustentaverat. Qui, virtute beati Martini renovatus, baculo quo pro pede uti solebat, in basilica sancti confessoris ad memoriam posteriorum deposito, et a trabe suspenso, gratulabundus et incolunis populo spectante ad sua **C** pedavit.

X. Item aliud huic simile non est silendum miraculum. Nam quædam mulier, nomine Maria, cui vir suus, suadente diabolo, nervos tibiarum ferro abscederat, amissō gradiendi usu per triennium domi clanguerat. Quæ, auditæ tot signorum potentia, se sustentans baculo, nisu quo potuit ad tumulum sancti viri accedere non distulit, juxta quem orationi cum lacrymis diutius incubuit. Mira deinceps res secula est. Oratione namque completa, multis videntibus, rejunctis nervis genibusque reparatis, subito mulier se erexit. Morque concito gradu dominum venit, et eadem hora rediens, cortinam, quam domi habebat, letabunda attulit, allatam ad memoriam sancti viri cum gaudio et devotione obtulit.

D XI. Præterea Hedigunnis quidam sagenarius, cui ambæ manus curvatae simul et tumefactæ longo tempore usum piscandi negaverant, mox ut tumbam sancti antistitis firma fide tetigit, in conspectu populi circumstantis, utriusque palmæ sedato lumore, et expulso dolore, sanitatem quam puro corde poscerat impetravit, redivivaque dextera, tota plebe in laudibus Dei acclamante et præ gaudio flente, libere se signavit.

XII. Nec minus his gloriosum addendum credo

phenia, damno aridi imo præmortui corporis nota multis. Illam quippe insanabilis morbus, qui a medicis fistula dicitur, consumptus omnino carnibus et scabie per multa foramina jugiter diffusente, exsanguem et macilentam reddiderat. Hæc igitur omni prorsus spe recuperande aliquando sanitatis fraudata meritis beati Martini integritatem omnium membrorum peste fugata sub momento recepit.

XIII. Sub ipso tempore quædam adolescentula, nomine Petronilla, tantæ debilitatis vinciebatur incommmodo ut plante pedum ad poplites reflexæ suo frustrarentur officio. Hæc itaque duobus lignis, quibus pro pedibus utebatur, membra vectitans paralytica, ad mausoleum beati Martini firma fide accessit. Quod devote amplectens et cum lacrymis deosculans, invoco sancti confessoris nomine, optatam diu et integrum eadem hora meruit adipisci sanitatem.

XIV. Nec minus et matrona quædam, Galliciana nomine, non humili orta progenie, nota quidem multis, pro honesta conversatione amabilis, sed diuturna totius corporis infirmitate confecta, proximam morti calamitosam deducebat vitam. Si quidem sopitis faucibus, obstrictisque guttulis meatibus, usum pariter et appetitum comedendi penitus amiserat. Hæc tandem salubri potita consilio, vecta eqno, et clientum ducta obsequio, tumulo sancti Martini prosternitur. Nec multo post oratione fosa, beati Martini meritis toto renovato corpore, gratias agens, a pavimento erigitur, gaudensque et incoluisse post aliquantos dies ad propria revertitur.

XV. Eodem quoque die puella, nomine Prima, debilitate contractorum genuum et arenæ dexteræ infortunio tristis, per decem annos et octo infelicem duxerat vitam. Hanc denique Christus restauratis gressibus, reformataque dextera, ob merita servi declaranda ad gloriam et laudem nominis snt in colum et lætabundam remisit ad sua.

XVI. Per idem tempus erat et Alexandra, mulier discrimine aridi pedis nota multis, quæ ad compage viventis corporis pedem emortuum, non ad opus, sed ad onus, per triennium misera circumferebat quo potius ferri debuerat. Hæc igitur fide roborata ad sepulcrum gloriosi confessoris, ubi multi ægri quotidie sanantur, accedens, pavimento cum lacrymis et precibus prosternitur. Nec mora: spectante populo (diez enim Dominica erat), integrum a Domino obtinuit sanitatem, et altera die gratulabunda ad sua recessit.

XVII. Eodem quoque die aliam mulierem paralyticam, longo omnium membrorum officio destitutam, cum ad tumulum sancti viri in grabato a fidelibus delata fuisset, Christus per viri sancti merita, expulsa omni ægritudine, diem comparare dignatus est.

XVIII. Nec minus eodem die quædam pulchra facie puella, sed nomen nescimus, gloriosi beati Martini meritis ad laudem Christi ab eadem incom-

A moditate, multis astantibus et præ gaudio fidelibus liberata est

XIX. Circa idem tempus virguncula quædam Guiburgis nomine, ab ipsis uberibus matris oculorum luce privata, auditis sancti confessoris virtutibus, ut ad ipsius tumbam duceretur fideliter flagitabat. Quo cum adducta fuisset, omni cæcitate discussa, lumen diu optatum sine mora recepit, gaudensque et gratias agens, sequenti die ad sua repedavit.

B XX. Orientium quoque quædam puerum paralyticum morbo diutius detentum, cum beati viri mausoleum puro corde et fide non dicta tetigisset, Christus ad merita sui famuli magis magisque declaranda, expulso omni languore, integre restituit sanitati; et eodem die rediit, cui maternis fuerat deportatus officijs.

XXI. Sub eodem tempore Goneranus Burelli (hoc erat nomen infirmo) per beatum Martinum virtutis divinæ sumpsit remedium. Qui cum per septennium fracti et aresacti brachii officio frustraretur, cum aliis fidelibus ad vigilias sancti confessoris Martin: per nocturnatus, fide plenus advenit. Dumque ingenti fletu et genitu oraret ut sibi Christus placaretur et pristinam redderet sanitatem, repente comperit suum divinitus extendi brachium, quod longo ante tempore fuerat curvum. De quo eadem hora sanato crux uberrime fluens gloriosum astanti populo et insolitum præbuit spectaculum. Quantas tunc laudes multitudine fidelium Domino decantaverit, quantis confessorem præconis extulerit, lectori relinquimus æstimandum.

XXII. Unum inter cetera est apud nos factum, non majus quam prædicti, sed tam clarum atque illustre miraculum ut nullum, arbitror, in toto pago Turonensi qui hoc et non viderit, et audiendo non didicerit, nullum qui oblivisci aliqua ratione potuerit vel debuerit. Quidam enim senex rusticanus, nomine Herbetus de vico qui dicitur Noviacus: cum die medio aestatis tempore purgaret triticum in area, invasus a dæmone, spumans et evomens, æstuans et fremens, post triduum amisit linguae officium. Cuique nullum omnino per sex dies per se sumeret cibum, ad beati Martini tumulum a suis deductus; quo tacto, tria ibi simul miracula sub momento Christus operatur: dum nequam spiritus effugatur, linguae nexus evadatur, homo ab omni languore liberatur. Demum cum pro gratiarum actione ad capsam sancti confessoris ducretur, rogabat circumstantes tam laicos quam presbyteros ne hostem suum, utique dæmonem, post se venire permetterent. Hoc igitur signum, quod breviter juxta veri fidem perstrixiimus, toti civitati Turonicæ, ipso narrante, innotuit.

XXIII. In festivitate itaque protomartyris Stephani, unæ æstivo tempore celebrator, cum nocturnam synaxim clerici decantarent, quidam paralyticus de vico qui dicitur Puteolus, per multos

annos omni membrorum officio destitutus, ad tumbam sancti cum aliis quampluribus excubans, diu optata redditus est sanitati. Quem Alerius de Carenciaco, vir nobilis, dominus ejus, multique alii cum illo utriusque sexus et diverse ætatis, quantas ibi præ gaudio lacrymas fuderint, quantas tibi, bone Jesu, gratas egerint, non est nostræ facultatis edicere.

XXIV. Petrum quoque quemoam puerum, notis honestisque parentibus in confinio civitatis Aurelianensis procreatum, quem morbus, non natura, per biennium curvaverat, nec oculos ad cœlum levare permittebat, vidimus eodem erecto toto corpore alacriter deambulare, virtutemque sancti confessoris populis undique advenientes, ostensa incolumentate, manifestare.

XXV. Nec minus et alias puer, ab urbe Cenomanica delatus, quem Ingelgerius comes Andegavorum diligenter nutriti fecerat, et in filium adoptaverat, ut sancti mausoleum attigit, ab eadem incommoditate sanus factus est.

XXVI. Per idem tempus alias puer, nomine Guffierius, diutina membrorum debilitate contractus, cum a matre sua per jumentum ad memoriam sancti adduceretur, longe adhuc positus, ita est, quarto ab hac urbe millario, sensit sibi dari divinæ virtutis remedium. Qui statim descendens de animali cui insidebat, ad locum confessoris concito gressu sanissimus advenit, vetustamque infirmitatem, quam percessus fuerat, novamque incolumentatem, quam sibi Christus per beati Martini merita præbuerat, fidelibus in communi audientia exposuit.

XXVII. Mulierem quoque de Barbivio, cui nomen erat Ermengardis, cum ad memoriam viri Dei accedere festinaret, in ipso itinere adhuc longe positam visitavit Oriens ex alto (*Luc. i, 78*). Egressa siquidem de domo sua, sicut ipsa narrante dicitur, ut ad vigilias sancti accurreret, oculorum lumen, quod longo tempore perdiderat, stupentibus qui comitabantur eam, in via recepit, ducenque sui ulterius non requirens, ad locum quem optaverat pervenit; ubi oratione fusa, dataque solemniter oblatione, cum gratiarum actione sequenti die latabunda et incolumis ad sua remeavit.

XXVIII. Circa idem tempus duæ infelicissimæ mulieres, quarum nomina memoriam meam præterierant, molestia fistula diu laboraverant, quæ per septimanæ circulum totam suis basilicam replete clamoribus, viscera nostra calamitosis planetibus turbaverant. Denique Pater misericordiae eorum miseria et nostræ, præstata illis pariter sanitatem, illis imposuit.

XXIX. Sub ipso tempore alia puella toti nostræ civitati præ diuturna cæcitate cognita, ad tumbam servi Dei cum lacrymis et precibus pernoctans per aliquos dies, depulsis veteribus tenebris, peregrinum lumen sub momento recepit.

XXX. Hoc non prætermittendum æstimo quod

A venerabilium personarum relatione me didicisse gaudeo. Theophania, Christi famula, abbatissa monasterij beatæ Mariæ perpetuae Virginis, quod Bellusmons dicitur, religiosis muneribus sanctum Dei honorare cupiebat. Cum itaque cereos quos ut offerret ei præpararet, ecclesiasticis, ut assolet, occupata negotiis deferre tardaret, cuidam ejusdem famulo, nomine Bosogono, boni testimonii viro, beatus Martinus per visum noctu apparuit. Quem benigne alloquens, blandaque manu caput ejus demulcens: Eia, inquit, frater, surge, et ad dominam tuam proticiscere, dicesque ex mea parte quatenus munuscula quæ mihi se daturam devoverat ulterius reddere non differat. Quo dicto, cum Bosogonus evigilaret, et quid domina sua sancto confessori promiserat penitus ignoraret, ad eam velociter currit, et quid sibi sanctus dixerat revelavit. Sanctiunialis vero semina cum narrantis verba audisset, promissionis sua statim reminiens, seque de negligentia sua redarguens, ut tandem vota compleret, cum festinatione venit, cereosque quos jampridem confessori spoponderat solemniter ei et devote reddidi.

XXXI. Herveus quidam juvenis de territorio Pitavensi, cum circiter decem per annos aridum brachium spe obtinenda sanitatis per plurima sanctorum loca deferens, nullum adhuc laboris sui fructum perceperisset, in vigilia sancti Laurentii, quæ dies Dominica habebatur, cum aliis fidelibus plamente et fide devota ad sepulcrum benignissimi Patris accessit. Quod cum factum fuisset, meritis sancti confessoris sospitatem diu desiderataam, omni populo in laudes Christi acclamante, eadem hora recepit.

XXXII. Quodam nibilominus die duo juvenes, surdi pariter et muti, quorum alter Draco vocatus, de vico quem Lannacum vocant, alter vero dictus. . . . de vico quem nominant Cameliacum, mausoleum piissimi confessoris pulchra fide certatim deosculantes, officium linguae simul et aurium, quena natura eis denegaverat, meritis sancti viri una eademque hora percipere meruerunt.

XXXIII. Item ipso die, quedam mulier, Hildegardus nomine, de vico qui dicitur Novus burgus, eodem quo et præfati juvenes infortunio damnata parem cum eis gratiam a Christo aæpta est.

XXXIV. Postea in solemnitate beati Laurentii, cum Andreas puer, de Oratorio septennium transfigens, in nubilo excitatis, tractus a matre ad locum confessoris pervenisset, statim in conspectu populi circumstantis, tenebris inter ulnas sue genitricis ignotum diem subito videre promeruit.

XXXV. Sub ipso die quedam mulier, nomine Aiga, de castro quod Cormanacum vocatur, contractorum artuum debilitate per quinquennium moesta, piissimi Patris meritis pristine restituta est sanitati.

XXXVI. Puellam quoque de Asaiaco, Hildegardis nomine, eodem die Christus ab eadem calamitate ad honorem servi sui liberare dignatus est.

XXXVII. Item ipso die, puer quidam, Fulco nomine, de vico Sancti Clementis, longo tempore debilitatum pedem baculo circumferens, mox ut tumbam sancti tetigit, omni dolore caruit, et cum eo alias qui manus officium amiserat sospitati redditus abscessit.

XXXVIII. Post hoc puer quidam de Semblenciaco, Joannes nomine, qui annuo morbo fistule in brachio adeo confectus erat ut consumptis putredine carnis etiam corrosa vermis ossa ab intus deciderent, ad tumbam sancti antistitis aliquantis diebus excubans, et Dominum Jesum ut sui misereretur aliquantis gemitibus exorans, effugata peste mortifera, pristinaque sanitate meritis beati Martini integre recepta, populo magna, nobis majora, sed suis maxima prebuit gaudia.

XXXIX. In hoc etiam fuerunt admiranda et ubique praeconanda sancti confessoris merita quod, non minus absentes ægros et longe positos quam præsentes, id est tumulo suo assistentes, si firmam spem et fidem haberunt, per Christi gratiam curare consuevit. Ad hoc præsens non unus aut duo, sed plures deducantur in medium. Garinus, puer de Faia, vertigine capitis totiusque corporis molestia vexabatur. Nec minus per idem tempus puella, Ermengardis nomine, de vico quem Buceias nominant, maledicto iratæ matris, imo potius inscrutabiliter Dei iudicio, contractarum manuum injuriam patiebatur. Hi itaque cum pro ipsis parentes et propinquissimi fide pleni votum sacerdarent, et eos ad locum sancti adducerent, adhuc longe in via positi, diu desideratam incolumitatem a Christo per beatum Martinum se perceperisse gratulati sunt.

XL. Sub ipso tempore erat apud Salmurum castrum mulier opulenta et multis nota, sed nomen ejus memoriam meam fugit, quæ contractarum palmarum infortunium incurrit. Haec etiam audita fama signorum quæ per famulum suum Christus operabatur, cum quadam nocte se in lecto receperisset, ut sequenti die vita comite ad vigilias sancti confessoris cum oblatione digna properaret, obdormivit, statimque evigilans, tanta facilitate manus renovatas aperuit acsi in eis nullam prius ægritudinem passa fuisset. Deinde facto mane, ut votis satisfaceret, locum sancti adiit; ubi fusa cum lacrymis oratione, exhibitaque solemniter oblatione, læta et incolumis ad sua recessit.

XLI. Erat nihilominus Osanna in confinio Caynonis castri, quæ diurna totius corporis incommoditate laborabat. Sed et ipsa tantarum virtutum audita potentia, cum ad memoriam sancti gratia recuperandæ incolumitatis pedibus suis ire nequiret, vehiculum sibi præparari fecit. Quod cum ascendere voluisse, eadem hora divinæ virtutis sensit sibi adesse remedium. Denique relicto vehiculo, gressu concito ad sepulcrum beati Martini lætabunda cum oblationibus venire non distulit, sanitatemque meritis sancti antistitis sibi divinitus præstata populo circumstanti ex ordine retulit.

A XLII. Gaufridus quoque puer de vico qui dicitur Blarenciacus ab eadem calamitate, eodem tempore, interventu sancti confessoris sub momento liberatus est.

XLIII. Per idem tempus, femina quædam de Montaureo castro, nomine Ermengardis, fracti et aridi lacerti infortunio per quinquennium damnata beati materiam miraculi prebuit. Cunctis siquidem unius mensis noctibus ad ejus mausoleum cum multo fletu et gemitu contenta vigilans, tandem divinitus visitata est. Brachium enim illius, osse reintegrato, venis repletis, nervis renovatis, finito mense revixit, suoque corpori non segnus quam alterum ad usus necessarios postea ministravit.

B XLIV. Nec minus eodem tempore puer quidam de vico cui nomen est Senterius eodem detentus incommodo similem gratiam divinitus adeptus est.

XLV. Sed puella nomine Menoldis de vico quem Montricardum nominant, dum quadam nocte æstivo tempore cum messoribus in area quiesceret, repente conspexit tetricos spiritus in specie militum armatorum super se discurrere et se vehementer opprimere. Qua horrenda visione exterrita, et pene amens effecta, eadem hora usum loquendi amisit. Cum vero post trium septimanarum circulum ad tumulum sancti a suis deducta fuisset, mox in laudes Christi et fanuli sui Martini os aperuit, quod sibi daemonum terribilis effigies divina permissione concluserat. Hoc etenim putavimus factum ut opera Dei per beatum Martinum in ea manifestarentur.

C XLVI. Duas quoque puellas, quarum Legardis de vico cui nomen Espeniacus, altera vero de castro quod Vilencastri nuncupant, ille qui *bene omnia fecit*, una eademque die surdas pariter et mutas ad honorem famuli sui fecit *audire et loqui* (*Marc. vii*, 37). Proinde quantas ibi populus de diversis regionibus ad memoriam sancti confessoris aggregatus Creatori laudem persolvit, nullus narrando explicare poterit mortalium.

D XLVII. Item ipso die puerum quemdam, Guillerum nuncupatum, de castro quod Prulliacum vocant, cui totum tergum gibbus deformis in spina succrescens oppriniebat, Dominus misericorditer visitare dignatus est. Cum enim ab utero matris esset totus curvus, sublato gibbo venustatem formæ quam sibi natura negaverat, per beatum Martinum innovatus et erectus, flente præ gladio plebe et gratias agente, sub momento recepit.

XLVIII. Item sequenti die puella, nomine Joanna, de vico qui Crevanturus dicitur, debilitate contracti corporis biennio damnata, palmarum et genuum officium coacta verterat in usum pedum. Mox vero ut ecclesiam beati Martini puro corde et mente non sicta ingressa est, in medio turbæ circumstantis repente sanitatis diu optatæ munere per beatum Martinum ketulata est.

E XLIX. Item ipso die quidam puer, nomine Bernardus, de castro Montesauro, decennio vexatus

parem divini munieris gratiam se recepisse gratu- A latus est.

L. Nec hoc prætermittendum existimo quod multis fidelibus notum esse non dubito. Quidam infantulus infirmata vesica calculosus erat effectus. Hic a ma- tre sua spe obtinendæ sanitatis ad sancti viri sepul- crum delatus est. Cumque totam noctem illam nimis arctatus doloribus duxisset insomnem, solius mortis adventum præstolabatur. Denique facto mane im- minet ei conatus ejiciende urinæ. Quod mater ut comperit, statim manum virgulæ parvuli sui suppo- suit, ejectumque instar fabæ calcum, sequente urina, suspiciens planctum in gaudium, lacrymas in laudes vertit, et eadem hora cum rediviva sobole ad propria remeavit.

LI. Interpositis autem paucis diebus puella que- dam, Vinargandis nomine, de oppido quodam in pago Bituricensi sito quod Paludellum vocatur, ab ipsis cunabulis oculorum luce fraudata, postquam sancti confessoris tumulum osculari meruit, depul- sis veteribus tenebris, coram omnibus qui ibi ad- erant, favente Deo, clarissimum sub momento visum recepit.

LII. Deinde procedente tempore duo pueri quo- rum unus ex oppido Castellione nuncupato, nomine Petrus, alter vero de viculo cui nomen est Lucia- cus, territorio Bituricensi, Guillermus et ipse nun- cupatus, ambo immundorum spirituum infestatione horribiliter vexati, dentibus vehementer stridabant, semetipsos et omnes sibi propinquantes morsibus dilacerabant. Quamobrem funibus astricti, sensu funditus perditæ, ad locum ubi sancti viri corpus honoratur non sine magno labore adducti sunt. Qui per aliquot dies ibidem commorati, Domino misere- rante et beato Martino intercedente, a malignorum spirituum rabie liberati, sensu redditio, incolumes ad propria sunt reversi.

LIII. Circa idem tempus duo fabri, quorum alter de castello Busenciaci, Robertus nuncupatus, alter de Argeio, Gausfridus vocatus; brachis longo tem- pore aresfactis, manibus contractis, diuturnæ otio- sitati, non voluntariæ sed vacabant. Ipsi igitur cum precibus et votis ad tumulum hominis Dei aliquantis noctibus vigilatis, optato per bien- nium sanitati una eademque hora pariter sunt re- stituti.

LIV. Nec hoc silentum puto quod in conspectu multorum factum scio. Filia cujusdam mulieris in Turonica civitate, febrium igne succensa vexabatur, et ita extuantis corporis accensio puellæ medullas corpusque consumperat ut in ea spes vita nulla remaneret, sed desperatione conclamata sequeretur. Quid plura? Medicorum remedia subtrahuntur, solus hæc matri reservatur. Quæ ad beatum virum to- tam spem convertens tollit corpus jam fere, ut diximus, exanimè. Cumque a multis admoneretur ut cadaveri extincto sepulturam præpararet, sive pleia sobolis suæ deferens membra præmortua ad tumulum viri Dei flens et ejulaus accurrat; ubi exhib-

bita oratione simul et oblatione, prothomus puella, omni dolore effugato, totius incolumitatem corporis beato mediante Martino se recepisse in momento gavisa est.

LV. Item huic simile non debo reticere miracu- lum. Ipso die alia mulier apud Pontem Cari lugebat parvulum jam imminente mortis periculo despera- tum. Cumque et infans solam necem operaret et mater de sepultura ipsius jam cogitaret, admonetur a fidelibus quatenus infantulum devovens ad memo- riæ sancti viri afferret. Quod cum fecisset, puerulus sanitatem recepit, et mater cum sobole læta- bunda ad sua repedavit.

LVI. Multa quidem miracula prætermillimus quæ vidimus et audivimus, ne lectori fastidium facere videamus. Quod autem scribimus coram Deo testi- ficamur, quod ad sancti hujus, de quo loquimur, venerabilem memoriam, qua sœpe imbecillum sa- nantur infirmitates plurimorum. Cæcis quippe resti- tutitur visus, illisque ipse mundus aut datur novus, aut redditur perditus. Otiosis surdorum auribus fu- gata insensualitate tribuitur proprio sensu uti. Ma- nus pedesve morbo debilitati optato restituuntur officio. Reparantur paralytici, renovantur aridi, a daemonib[us] liberantur energumeni. Sed quid mora- mur in singulis? Enumeraret sanitates cui vacat enum- erare infirmitates. Ut omnia compendiosæ clauda- mus, quisquis plenus sive ad ejus tumulum incom- moditate qualibet accessit affectus, opem sanitatis, quam digne et fideleriter expedit, divinitus obtinuit.

Sed et nunc ad miraculorum gratiam revertamur. Vodium nomen est prædii ubi jacebat ægrotus Hugo nominatus. Hic itaque multis diebus toto corpore debilitatus, sœpissime a propinquis admonitus ut auxilium beati Martini puro corde imploraret seque ei tota devotione committeret. Quorum suggestioni- bus ille jam morti proximus acquiescens, mox ut beato viro firma sive devovit, paulatim morbo recedente coepit convalescens lecto relicto deambu- lare. Sequenti die aggrediens iter ut ad memoriam sancti viri venire tentaret, tantam in ipsa via divi- nitus adeptus est valetudinem ac si nullam prius passus fuisset ægritudinem.

LVII. Est opere pretium de tribus hydropicis rem gloriosem memorie thesauro commendare. Isti siqui- dem diversis in locis positi, eodem incommoditatis genere detenti, cunctis hydropico morbo artibus tunefactis, recuperandæ aliquando sanitatis spem amiserant. Ex quibus primus erat de pago Cenoma- nensi, ex oppido Malicornia nuncupato. Secundus de provincia Andegavensi, ex vico quem Burgulium vocant. Tertius de territorio Pictavensi, de burgo, qui dicitur Estibiliacus. Tres igitur isti pari loco salvatoris clementiam ut sibi sanitatem meritis beati Martini indulgeret jugiter flagitantes, diversis provin- ciis, sicut supra taxavimus, constituti, paris spiri- tualis medicinæ gratiam consecuti sunt.

LVIII. Eodem nihilominus die mulier quedam,

Maria nomine, ab eadem qua et tres prefati viri in-
commeditate liberata est.

LIX. Circa idem tempus alia femina, Nia nomine,
de castro Loca, muta, surda et cæca, mediante
sancte, sub uno momento visum, auditum et linguae
officium divinitus recepit.

LX. Gailhermus quoque parvulus puer ex oppido
cui nomen est Montaureus oriundus, cum jam
prevalecente morbo mortis esset deditus et vicinos,
mater eum morientem filium meritis beati Martini
tota devotione commisit. Quod eum fecisset, qui
necis faucibus jam tenebatur, statim vita donatus est.

ANNO DOMINI DCCCLXXXIX.

LUIDBERTUS**ARCHIEPISCOPUS MOGUNTINENSIS.****NOTITIA HISTORICA.**

(Gall. Christ. vet., tom. I. in archiep. Mogunt.)

Luidbertus, successor Caroli, ad an. 863, de quo
*Annales Fuldenses. Memoratur in concilio Sue-
ssionensi iii, an. 866, cuius presules in epistola sy-
nodica ad Nicolaum papam scripta gratulantur,*
quod ipsius beneficio munere donatus est pallio ponti-
ficali, et ob sanctitatis ejus reverentiam, sapientiae
amplitudinem, interventu Caroli Calvi regis, huic
synodo eum aggregari expeterunt. Conventui Me-
tensi, an. 868, apud sanctum Arnulfum, et Aquis-
grani, an. 870, in conventionibus habitis cum Ludo-
vico et Carolo regibus, ut tradunt Capitularia Caroli
Calvi, necnon dedicationi metropolis Coloniensis
interstitit an. 873. Sub ejus pontificatu, concilium
Moguntinense iii, congregatur occasione Arnulphi

B regis, et disciplinæ Ecclesiasticae propter incursionses
Normannorum reformatæ gratia. Fundavit colle-
giatam Sancti Mauriti in urbe; ad eum vero exstat
epistola Olsfridi monachi, quæ ad calcem opusculo-
rum Hinomari legitur; et Joannis VIII pape apud
Ivonem cap. 51. Demum ex hac luce migravit
an. 889, depositus ad sanctum Albanum. Plura de
ille memorant Regno, Otho Frisingensis, Trithe-
nius in Chronico Hirsaugiensi, Aventinus Annalium
Boiorum lib. iv, Serarius, et Annal. Francorum Ful-
densem scriptor, qui eum nobilem archiepisco-
pum, probitate morum insiguum et doctum ap-
pellat.

LUIDBERTI EPISTOLA AD LUDOVICUM REGEM.

(Biblioth. Patr. max., tom. XVI.)

Domino pilissimo, et amantissimo, atque in fide
catholica florentissimo, regi Ludovico, LUIDBERTUS
archiepiscopus, sanctæ Dei Ecclesiae vernaculaus, præ-
sentem et perpetuam in Domino salutem.

Tacendi vel deliberandi inducias non habeo, ne-
que enim silere me causa permituit, quam si relin-
quo, apud Dominum nostrum Jesum Christum, cuius
interest, inexcusabilis ero, et vobis promissam hu-
manitatem fidem temerasse convincor, qui in specula,
qua constitutus sum videns periculum vobis immi-
nens, desidiosa vel infidelis taciturnitate dissimulem,
et Ecclesiae Dei, cuius indignus curam pastoralem
ac sollicitudinem suscepi negligens effectus, merce-
narius potius esse videar, quam pastor. Quatitur
namque graviter et dehonestatur primatus et digni-
tas ejus in sede sancti Petri, eo quod inaudita qua-
dam et occulta persecutione, non ab infidelibus et
Dominorum associantibus, sed ab eis (quod dolendum

C et plangendum est) qui duces et rectores populi Dei
esse debuerunt, injuriis appetitur, humana divinis
preferre conantibus; et necesse est dolorem qui
constat in capite, nisi salubris et velox medicina
succurrat, paulatim per membra diffundi. Igitur
quamvis noverim prudentiam vestram humanis
admonitionibus non egere, quæ sincerissimam de
gratia Spiritus sancti hausit doctrinam, mei tamen
officii est, et acta patefacere, et agenda demonstrare.
Scitis periculum populi Dei, quod terribiliter immi-
net; neque latere vos potest, quod ubique auditum;
ipsa quoque (ut dicamus) elementa tremiscunt, ut
rectores, qui saluti infirmorum studere debuerant,
relieto salutis tramite, eunt in præcepis, et sequenti-
bus se foveam perditionis aperint. Unde pruden-
tiam vestram veritatis et justitiae amatricem exhorto,
ut secundum datam vobis divinitus sapientiam,
cum scientibus legem Dei, et justitiam ejus diligam-

tibus, tractare studeatis, quomodo, remotis dissensionum scandalis, quæ zizaniorum Sator subdola machinatione spargere nititur, pax Ecclesiis et unitas optata reddatur, et celeriter vigilantia profectus adhibeatur, ne vulneribus locum præbeat incauta securitas. Neque enim totum adhuc corpus Ecclesiae læsum est, quanquam capite injuriis pulsato membra quedam debilita esse videantur; et ideo cum illis quæ sana esse constiterit infirmantibus, si forte medicinam suscipe patientur, succurrendum erit; alioquin impunita erunt, secundum veri medici nostri præceptum, ne totum corpus eat in perditio- ném (*Matth. v.*). Quapropter necessarium mihi vide-

A tur et utile, ut religiosus princeps Carolus, frater vester, legatis atque litteris a vobis destinatis, super hoc negotio mature conveniatur, ut tam ipse, quam sacerdotes regni ejus, qui hactenus ab hujusmodi sordibus mundi sunt, vobis et vestris episcopis adjungantur, eamdemque curam et sollicitudinem vobiscum participant, quatenus posteaquam cum auxilio Dei prospere et pacifice de itinere, quo ire disponitis, reversi fueritis, pari consensu et communis studio pacem et concordiam sancte catholice et apostolicæ Ecclesiae orthodoxis dogmatibus, adjuvante Domino, reformatis.

SÆCULI IX AUCTORES ANNI INCERTI. — AUXILIUS FRANCUS PRESBYTER.

NOTITIA HISTORICA.

(Apud Fabricium, Bibliotheca media et infima Latinitatis.)

Auxilius Francus presbyter a Formoso ordinatus circa an. 894, scripsit *libros II de ordinationibus a Formoso factis*, contra Stephanum VII Sergiumque (a), et contra intestinam Romanæ Ecclesie discordiam, sive, ut Siebertus c. p. 412, *super persona Insectoris et Defensoris, de ordinationibus exordinationibus et superordinationibus Romanorum pontificum, et ordinatorum ab eis exordinationibus et superordinationibus*. Editio Joannis Morini at calcis operis præclaris de sacris ordinationibus, pag. 348 edit. Paris. 1655, et edit. Antwerp. 1694 pag. 285-294, unde repetuntur in Bibliotheca Patrum Lugd., tom. XVII statim in linine, et in recentioribus editionibus tomo XII Baronii. Ejusdem *Dialogus super causa et negatio Formosi papæ* apud Mabillonum

(a) Vide Baronium ad an. 908.

tom. IV *Analect.*, pag. 610-624, et edit. noviss. p. 28, 32, 39. *Auxilius* Francus fuerit, an Italius, incertum est, cum ipse nihil ea de re prodat. Ordinatum se a Formoso papa quanquam affirmare videtur, non facile tamen affirmani assenserim, nam et alibi scribit assedisse se cum ceteris episcopis synodo cuidam Romæ a Nicolao I pontifice habite, cum profecto constet Nicolaum Formosum praecessisse. Quinobrem cum ait in dialogo se ordinatum a Formoso, loquitur non in sua, sed in persona clericorum, qui cum ordines a Formoso recepissent, validitatem ordinationis hujus suæ defendebant. Hæc ego scripsi in meis ad Pagnum animadversionibus ad an. 897.

AUXILIUM DE ORDINATIONIBUS A FORMOSO PAPA FACTIS. LIBRI DUO.

PRÆFATIO JOANNIS MORINI

Congregationis Oratorii presbyteri.

Qua docetur unde accepti sint, quis fuerit Auxilius; multa ex lis erui posse ad historiam quorundam pontificum illustrandam; argumenta ipsius non semper scopum attingere; actionem Stephani VII, penit-

sicis in Formosum ancipitem esse; ei Formosum occasionem amplam dedit. Nonnulla denique notantur quæ in eo caute legenda sunt.

Cum, anno salutis millesimo sexcentesimo qua- dragesimo primo, in itinere quod tum agebam, Tolosa occurseret, in ea octiduum commoratus sum. Interea dum bibliothecam illustrissimi presulis domini de Montchal archiepiscopi Tulosani, multis codicibus manuscriptis divitem, lustro, incidunt in manus meas hi Auxilii libelli, charactere antiquo, si bene memini, descripti, et ad auctoris sæculum accedente. Multa tum exscripti, quæ mihi utilia fore prævidebam. Postea cum reverendo P. Viguero nostrate, et nostræ congregationis presbytero, viro eruditissimo, et antiquitatis, qua sacre qua profanæ, indagatore solertissimo et perspicacissimo collocutus, monuit me se habere Auxilii libellos manu sua exscriptos ex codice antiquo, quem forte fortuna in monasterio Lotharingico deprehenderat. Monasterium indicavit, sed illius non memini: se postea apographum suum cum alio antiquo codice quem penes se habebat reverendus P. Jacobus Simondus, doctorum nemini cognitus, contulisse. Exemplar suum mihi roganti lubens concessit utendum et edendum. Hinc, lector, istos habui libellos quos nunc tibi publice exhibeo. Papyrius Massonus posterioris libelli titulos cardinali Baronio Romam olim transmisit, quos tanti fecit, ut eos, ne perirent, ultimo Annalium tomo nexuerit. Ilunc libellum vocat cardinalis *Acta Formosi papæ*. Eodem loco epistolam Auxiliis ad Leonem Nole episcopum integrum exscribit, ut etiam libelli capita ultima 29 et 30, codicis autem nostri cap. 32, nobis exhibent, prioremque libellum Baronio et Papyrio prorsus in- cognitum.

Quis fuerit Auxilius non liquet. Italus non fuit, ut ipse testatur lib. II, c. 31. Ita enim sibi objicit: « Porro cum sis homo exteræ gentis, et apud nos humanæ vitæ subsidiis indigeas, quid at te pertinet nostris resistere disceptationibus? » Et paulo post: « Si advenis et peregrenis, Ecclesiæ præpositos accusare licet, vel judicare, aut præjudicare, » etc. Hoc autem non difflitetur, immo responso suo supponit. Dicit enim tantum se esse ex eo genere quod apostolus Petrus vocat, *genus electum, regale sacerdotium*, gentem sanctam, populum *acquisitionis* (*I Petr. II*), hoc sibi sufficere, ut a testimonio hac in causa perhibendo excludi non possit, velut en loco pluribus legere potes. Cujus autem fuerit, difficile dictu est, cum hoc in libellis suis non indicet. Francum fuisse vix dubitari potest: sed en tempore Franci nomine, Germani non secus ac Galli intelligebantur. Uter fuerit non liquet, nec de hoc magnopere laborandum: in fine tamen ejusdem capititis videtur negare se exterum esse, quod iunctio concesserat Presbyter autem erat, atque a Formoso papa ordinatus, ut ex initio cap. 31 colligi potest. Deinde id videtur probare quod ab episcopis de canonibus et eorum observatione consultitur. Sed cap.

A ultimo libri primi utrumque evidenter docet, et se suisse saltem presbyterum, et a Formoso ordinatum.

Ex his autem libellis multa erui possunt quibus lumen affulget nonnullis maximi momenti gestis pontificum, Formosi, Stephani septimi, Joannis noni, et Sergii tertii, quæ obscure admodum historicorum illius temporis partim negligentia, partim penuria, nobis tradita sunt. Hinc constat pontifices Stephanum et Sergium non adeo fuisse sceleratos, nec Formosum adeo sanctum, ut multi sibi persuadent: Stephanum et Sergium probabiles causas, immo in speciem graves, exuctorandi Formosi ordinaciones habuisse. Formosus enim a Joanne VIII papa propter varia crimina depositus et degradatus fuerat, et ad communionem laicam redactus, atque ab episcopatu Portuensi expulsus. Joannis papæ sententia in eum edita est tom. III Concil. Galliae, p. 432. Accusabatur cum nonnullis aliis in pape Joannis vitam conspirasse, in Caroli Calvi imperatoris et Francie regis ruinam conjurassem, Romanam Saracenis prodere voluisse, ut papam illius excidio involveret, multaque alia criminia perpetrassem, quæ in sententia Joannis VIII referuntur. Ob tam horrenda crimina pontifex fugitivum et contumacem ab omni ministerio sacerdotali et clericali deponit, et anathema in ipsum pronuntiat. Nec hoc Romæ pronuntiassæ contentus, sententiam suam ad omnes Galliae et Germanie episcopos Pontigone congregatos, litisque processum mittit per legatos suos, eosque hortatur ut sententiam suam per universas dieceses suas publicari current, ut videre est præterea tom. III Conciliorum, p. I, c. 5, concilii Pontigonensis. Cum autem Formosus et criminum ejus consortes in criminibus et contumacia perseverarent, Joannes VIII, biennio post, Trecas in Galliam venit, ubi congregata synodo episcoporum Galliae et Belgicæ, excommunicationem in Formosum renovat, et consentientibus atque subscriptis omnibus episcopis, eam iterum ipse fulminat; ut legere est apud Aimon., I. v. c. 37, et tom. III Conc. Galliae, in conc. Tricass. XI, c. 4. Scribebat insuper idem pontifex ad varios provinciarum magnates, ut « a consortio Formosi anathematizati » diligenter sibi caverent, ut videre est epistola istius pontificis 305.

D. Opponabant equidem Formosi, fautores, Marinum papam, Joannis VIII successorem, ab anathemate Formosum absolvisse, et ordinibus suis atque episcopatu redintegrassse. Sed quidquid sit de hac absolutione, regerentur præterea Formosi adversarii cum inique et contra canones procurasse ut a sede Portuensi ad Romanam transferretur, quod hactenus nunquam in hac sede factum fuerat. Omnes enim pontifices ad Formosum usque electi fuerunt ex diaconis et presbyteris Romanis. Crimen illud translationis episcopalis, Romanis moribus plane

insolens, aggravabat Formosi jusjurandum, quo se nunquam Romam redditum papæ Joanni solemniter promiserat. Non tantum autem redierat, verum etiam pontificatum ambierat, et obtainuerat. Nec sine exemplo ordinationes Formosi iterarunt. Exemplum Stephani IV se sequi prætexebant, qui convocato magno concilio Italorum, Francorum, et Germanorum episcoporum, cum omnium consensu Constantini papæ ordinationem irritam et cassam declaravit, eo quod cum laicus esset, ad pontificatum electus fuerat, et paucis diebus, nullis prope servatis interstitiis, omnes ordines suscepérat. Nec Constantini degradatione contenti fuerunt, sed etiam omnes qui ab eo ordinati fuerant, nihil ex ea ordinatione consecutos esse declararunt, ideo iterum ordinandos esse, si Ecclesiæ quibus destinati fuerant eos instanter peterent. His et similibus argumentis et exemplis pontifices illi ausum suum tuebantur. Nitabantur forsitan aliis rationibus quas Auxilius praeterit, utpote istorum pontificum adversarius.

Nec est de illis reordinationibus et superordinationibus judicandum, ut nunc judicaretur; nondum enim in rem judicatam transierat, et in fidei catholicæ axioma, quamlibet ordinationem secundum Ecclesiæ ritum ab episcopo secundum eundem ritum ordinato celebratam, validam esse et nullo easu iterandam. Variæ erant et contrariæ de hac re traditiones, variæ observationes, varia et contraria doctorum responsa. Hanc varietatem evidētissime, et luce meridiana clarius docent hi libelli, nec disceptationem inter eos de ordinum executione tantum fuisse, sed primo et principaliter de ipsa ordinum substantia. Communi equidem sententia, quantum ex eorum actis colligere est, omnes fatabantur ordinationes secundum præscripta canonum et librorum Ritualium ab episcopis catholicis celebratas, nunquam esse repetendas. Sed de multis quæstionibus quæ in hac materia fieri solent variæ erant sententiae, quæ nec illo sæculo, nec duobus sequentibus universaliter definitæ sunt, et ideo variæ de his rebus leguntur observationes. Verbi gratia, an ordinatio contra canones usurpata esset ordinatio; an episcopus depositus, degradatus, et ad communionem laicam damnatus, ordinare posset. Alia erant dubia, sed hæc duo potissimum illius temporis pontifices vexaverunt, et ingentes tumultus excitarunt. Testimoniorum at auxilio pro sententia sua allatorum magna pars scopum non ferit, multaque quorum diversa ratio velut idem sonarent, confundit, nec semper accurate satis examinat an argumenta quibus utiliter rem acu tangent. Verum ista lectoris judicio pensisanda relinquimus.

In Stephani pontificis actionem, qui Formosum papam mortuum in judicium vocavit, exhumari

A dilacerant. Actio ista anceps est, et pro vario conspectu variam et contrariam speciem induit. Certo conspectu spectata, crudelis, inhumana, barbara videtur. Plerique omnes historici qui hactenus de hac actione scripsérunt, eam sinistre conspexerunt, ideoque pontificem Stephanum innumeris convitiis nulla tantæ dignitatis habita reverentia prosciderunt. At si alio conspectu, eoque dextero, quis eam contempletur, justa, et severa legum observatio apparabit, zelusque pro disciplina ecclesiastica suspiciendus; non secus ac ii laudantur qui viris principibus, aut cognatis, atque etiam filiis sotibus non pepercérunt, sed de eorum criminibus juxta leges vindictam sumpserunt. Verum ista in medio relinquimus, neutri præjudicium facientes; per nos sit hac in causa unicuique velle suum et conspectus. Hoc solum velim lectorem adnotare, totum istud pontificum dissidium ad fidem nullo modo spectasse. Duo tantum spectabat quæ hominum opinionibus erant obnoxia, quorum unum in quæstione singulare versabatur, an Formosi ad papatum promotio fuisse canonica. Pars una hoc affirmabat; negabat altera. Alterum in quæstione universalis, sed nondum decisa, et edicto peremptorio confirmata an episcopus depositus et degradatus valide ordines conferret.

Monendum es præterea lector, nonnulla esse apud hunc auctorem quæ evidenter a veritate aliena sunt. Iis notam inurere satis esto; nam ad ea refutanda longum sermonem texere, esset a scopo nostro longissime aberrare. Lib. i, c. 11, Osium accusat Novatianismi, et adversus eum invehitur quatuor sequentibus capitibus, ut et c. 23 lib. ii, eo quod canone 1 et 2 concilii Sardicensis dixisse resertur, episcopo qui sedem mutaverit fraude et mercede aliqua, licet excusationem afferat quod plebs eum expetierit, ne laicam quidam communionem esse concedendam. At totum concilium Sardicense, quod velut universale censetur et unum cum concilio Nicæno. Osii sententiam approbat et confirmat; nec illi duo canones Osii esse censentur, sed concilii. « Placetne hoc omnibus? Omnes episcopi dixerunt: Placet. » Deinde modus quo poenam illam infligunt Patres, adversatur et diametro heresi Novatianorum. Ostendit enim hanc poenæ inflictionem, aut illius indulgentiam esse in eorum potestate; cuius veritatis negatio Novatianismum constituebat.

Præfatiuncula in lib. ii, et in responseione, scribit ordinem per puram coactionem susceptum valere, idque simili absurdo probat et illustrat; quod iterum repetit cap. ultimo libri. « Si quispiam, inquit, nolens credere in Christum per vim baptizatus fuerit, et postmodum in Christum credere acquiescit, nunquid iterum baptizandus erit? Minime. »

sine voluntate propria peccarunt, ita sine voluntate sua baptizantur, et baptismō purgantur.

Lib. II, cap. 12-15, parum considerate loquuntur mihi videtur de obedientia quæ summo pontifici jubenti debetur. Quanquam enim id quod scribit verum forsitan sit in hypothesi quam tractat, tamen generaliter pronuntiatum falsum est et periculosum. Hoc erat cautius explicandum et pronuntiandum. Eadem ratio est distinctionis quam facit cap. 18, lib. II inter apostolicam sedem et in ea presidentes; cautius erat explicanda. Prætextu enim honoris conservandi throno apostolico debiti, habent laxantur convicatoribus pontificum, unde necessario et evidenter convicia in sedem ipsam reflectuntur.

Temere etiam mihi videtur, cap. 4, lib. II, condonare Stephani pontificis decretum. Nihil enim de Constantino et ejus ordinationibus statuit, nisi approbante et laudante numero episcoporum concilio, quos in eam rem ex Italia, Gallia, et Germania convocaverat. Omnes pedibus, manibusque iverunt in Stephani et clerici Romani sententiam Joannes XII, approbante concilio Romano, annis circiter quinquaginta post Auxilium, longe aliter sensit de sententia Stephani VI, in Constantiū pseudopapam. Nam Joannes ejus imitatione, et ejus facto in exemplum prolati, similem prorsus in Leonem pseudopapam, et ab eo ordinatos, cum universi concilii unanimi consensu pronuntiavit sententiam. Postquam enim ab omni ministerio episcopali eum depositus, ita de iis quos ordinaverat, definit: « Eos vero quos ipse Leo, neophytus et invasor sanctæ catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesie, in quolibet ecclesiastico ordine provexit, apostolica atque canonica auctoritate, et synodali decreto, in pristinum revocamus gradum, quia ordinator eorum nihil sibi habuit, nihil illis dedit. Sicut olim noster prædecessor pia memorie papa Stephanus sententiam tulit de iis qui ordinati fuerant a Constantino quodam neophyto et invasore sanctæ sedis apostolicæ, et postmodum quosdam eorum sibi placabiles presbyteros aut diaconos consecravit. » Sententia autem prima concilii in ordinatos a Leone schismatico, seu VIII, lata fuerat qua data Joannes papa præcepit ingredi eos in concilium cum vestimentis, atque stolis; et unumque eorum in chartula scribere fecit hujusmodi verba: « Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi dedit. » Et sic eos exutos privavit honore, quem dederat eis ipse invasor et neophytus, atque curialis, et revocavit eos in pristinum gradum. » Hæc præter acta concilii diserte

A refert Sigebertus ad an. 963. Sed Auxilius argumentis adversariorum pressus, qui Osii in concilio Sardicensi et Stephani papæ in alio concilio decreta illi objiciebant, in hæc incommoda sece conficit, attente, ut debuerat, non satis considerans, se cum Osio et Stephano pontifice magna et numero episcoporum concilia condemnare.

Facilius forsitan excusari poterit quod, cap. 15 et 27, lib. I, et cap. 4, lib. II, Liberium pontificem haereticum vocat et apostolatum. Optimus enim habet auctores sibi in hac credibilitate praesentes, sanctos scilicet Athanasium, Hilarium, Hieronymum, et auctorem velutum fibri Vitas Pontificum continentis, a quo hausit Auxilius que de Libero refert. Tanti viri hanc de Libero opinionem conceperant, eo quod Liberius tedium exsilio et persecutionum ab Arianis inflictarum crudelitate dejectus, tandem Athanasium condemnationi subcrepserit, licet haeresim Arianam nunquam fuerit professus. Tria crimina commiserat Liberius que fama de ipsis haeresi vulgariter, ut ait cardinalis Baronius, ad annum 357, n. 42, occasionem dederunt. Quod vixius labefactarit sacerdotalem constantiam, injuste contra sanctum Athanasium subscrivendo; quodque communicaverit, ut ipse fatetur, cum illis quorum communionem hactenus exhibuerisset; sed et quod etiam professioni illi subcrepserit, quæ licet catholica videri posset, tamen voce illa Nicena careret constubstantialitatem, quam maiores omnes adversus Arianos, magna semper gloria defendissent. » Hujus infamiae dissemination non parum auxit oppositio quam clerus Romanus duce Damaso, et cives Romani catholici prope omnes fecerunt Libero papæ ab exsilio Romanum redeunti. Publicatis enim que humanitas illi contigerant, cum eo communionem colere noluerunt, sed Felici secundo, secessione a Libero facta, adhaeserunt: unde necesse, exsilia et martyria multa contigerunt, praefectis Constantii imperatoris Ariani in eos qui Liberi communionem amplecti nollent saevientibus. Qui hæc sigillatim discere cupit, cardinalis Baronii Annales legit ad annum Christi 537, n. 52; seq. cardin. Bellarm. Controv. tom. I, lib. IV, de Pontif. Rom., cap. 6. Cum igitur sententiae sua tantos habeat auctores Auxilius, facile excusandus est, ut et multi graves auctores qui ante et post ipsum in eamdem lapsi sunt sententiam, quos inter sanctos Petrus Damianus episcopus et cardinalis Hostiensis, doctrina, pietate et dignitate in Ecclesia celeberrimi.

AUXILIUS DE ORDINATIONIBUS A FORMOSO PAPA FACTIS.

PRÆFATIUNCULA.

Prudens lector, hæc de Scripturarum copiis et

sanctorum Patrum documentis pauca defloravimus, scilicet: Quod si episcopus a propria sede

fuerit pulsus, certa imminente necessitate vel utilitate, in alia Ecclesia quæ præsulem non habet, inthronizari possit, non tamen absque auctoritate diutinaxat Romani pontificis; et quod ordinatio illa quam papa Formosus fecit, rata et legitima esse probabiliter ostendatur, etiamsi ipse Formosus, ut aiunt, non rite fuerit ordinatus. Quapropter cui plurima legere minime vacat, hæc breviter congesta, si sensum intendat, ubertim sufficere posse non dubium est.

CAP. I. — Ablatio ex decretali epistola Anteri Papæ.

Non transit de civitate in civitatem, vel de minori civitate ad majorem, qui hoc non suo libitu, non ambitu, non propria voluntate facit, sed aut vi, aut propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci aut populi, non superbe, sed humiliiter transfertur. Non igitur migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiae causa, non sponte dimittit suam, sed ut jam dictum est, aut pulsus a sede sua, aut necessitate coactus, aut electione, aut exhortatione sacerdotum et populorum ad aliam civitatem transfertur, et inthronizatur. Hinc est quod Eusebius de quadam parva civitate, apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam. Felix quoque de civitate qua ordinatus erat electione civium, propter doctrinam, et bonam vitam quam habebat, communis episcoporum et reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Hæc Anterus.

CAP. II. — De sancto Gregorio.

Ceterum autem si quisquam objectare tentaverit, quod idem Anterus ante Nicænum fuerit concilium, tandem discere non erubescat, quod Pater sanctissimus et doctor mirabilis, Gregorium dico vere theologum, non paucis labentibus annis post Nicænum concilium, ob Ecclesiæ utilitatem de civitate a civitatem migravit. Nam cum prius unius civitatis Cappadocia, quæ Samisima diebatur, fuisse episcopus, beati Basili, et aliorum episcoporum hortatu et consensu, Nazianzo constitutus est. Deinde Constantinopolim demigravit. Neque enim audiendi sunt qui eum synodali judicio assurerunt Constantinopolitana sede projectum. Verum est qui congregati sunt episcopi, sed non adversus eum sed magis adversus inthronizatores ejus, videlicet, quod sine suorum consensu eum inthronizare ausi fuerint. Ipse nimurum sanctissimus Pater testifatur, cuius testimonium utique verum est, quod sedem illam rite acceperit, eique recte præcederit, imo et precibus pulsatus fuerit, ut eam non deserret; sed propter assiduos corporis dolores, exterisque infirmitates; curvamque senectam, istiusmodi precibus assensum præbere noluit; reversusque ad quietem et philosophicam vitam, quam semper amaverat, in qua multiplices ac saluberrimos fructus afferens, quievit in Domino. Hæc autem partim reperiuntur in gestis quæ de vita ejus scripta sunt

A partim in sermone ipsius qui Syntacterius appellatur. Apertiusque in homilia inveniuntur, quam ipse de se apud Constantinopolim adversus eos dissernit, qui eum sedem illam desiderasse dicebant ^a.

CAP. III. — Nomina episcoporum qui transmigraverunt ad aliam sedem.

Verumtamen quia de episcoporum transmigratione facimus mentionem, restat ut et alios qui utilitate vel necessitate inthronizati sunt, ad memoriam revocemus. Perigenes in Petris est ordinatus episcopus, sed quoniam cives ejus civitatis eum suscipere noluerunt, Romanæ civitatis episcops fuisse enim inthronizari in Corinthum metropolim, defunctus ejus episcopo, eique, donec advixit, Ecclesiæ praefuit. Dosithenom Seleucie episcopum Alexander Antiochenus episcops in Tharsum Cilicie demigravit. Reverentius ab arcis Phœnicie in Tyrum migratus est. Joannes de Gordolyde mutatus est in Procoso, et in ea presedit Ecclesia. Palladius ab Helenopoli, mutatus est in Asponiam, Alexander ab alia Helenopoli in Adriopoli mutatus est. Meletius prius in Sebastena Ecclesia præfuit, et postea Antiochiae presul est constitutus. Theosebius ab Apamia Asiae transfertur in Eudoxiopolim, quæ dudum Salambria vocabatur. Polycarpus de urbe Antapristena Mysticæ, in Nicopolim Thracie mutatus est. Hierophilus de Trapezopoli Phrygiæ in Antiochiam mutatus est. Optimus ab Agardamia Phrygiæ in Antiochiam Pisidie migratus est. Sylvanus a Philippopoli Thracie mutatus est in Troada. Eusebius itaque Pamphili in sexto Historie Ecclesiastice libro, Alexandrum unius Cappadocie civitatis episcopum resert, quia cum venisset causa orationis Hierosolymam, detentus sit ab ejus civibus, et in locum Narcissi episcopi constitutus, et de cætero omni vita sua, ipsi Ecclesiæ presedisset.

CAP. IV. — De his autem et apud Chronica Graeca ita legitur.

Imperante Romanorum, secundo anno, Artemio, qui est et Anastasius, tertia decima indictione, undecima die mensis Augusti, translatus est de metropoli Cyzico Germanus archiepiscopus Constantinopolim, astante sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis apocrisiario, reverendissimo presbytero Michaelio, consentientibus episcopis, et omnibus presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et cuncto clero, vel senatu. Quibus omnibus idem presbyter talem fecit sermonem. Divina enim gratia quæ sit semper infirma erigere, et incompleta complere, transtulit, et ordinavit in sacra-tissimam selein a Deo servatæ civitatis Constantinopolitanae, presentem Germanum sanctissimum archiepiscopum. Hæc autem non ideo præibavimus, ut quasi licitum sit cuiquam episcoporum de se transferre ad sedem, nisi certa imminente necessitate, vel utilitate.

CAP. V. — Quod BB. Gregorius atque Basilius non ignari fuerint Nicæni concilii.

His ita breviter commemoratis, revertantur ad ea

^a Confer hoc caput et sequentia cum cap. 35, lib. vii Hist. Socrat.

quæ paulo superius de B. Gregorio theologo dicere cœperam. Nonne si quispiam, temeritate accensus, objicere præsumpsit quod beatus Basilius, et isdem luculentissimus doctor Gregorius, ignari fuerint Nicæni concilii, et in hujusmodi facto a sancta Romana Ecclesia deviaverint, etiam imperitiæ cachinnum præbebit? Sed animadvertisendum est, quod in hujusmodi negotio iidem sancti Patres, Nicænos canones ita intellexerint, quemadmodum Chalcedonensis synodus, necnon et sanctissimus papa Leo, atque Gelasius intellexisse noscuntur, quod in consequentibus liquidius apparebit.

CAP. VI. — De vitanda episcoporum transmutatione de sede ad sedem, ex concilio Nicæno.

Proprius multam perturbationem, etseditiones quæ fiunt, placuit consuetudinem omnibus [omnimodis] amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videatur admissa, ita ut de civitate in civitatem, non episcopus, non presbyter, non diaconus, transferatur. Si quis autem post definitionem sancti et magni concilii tale quid agere tentaverit, et se hujusmodi negotio manciparit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, et restituatur Ecclesiæ cui sicut episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

CAP. VII. — Qualiter Chalcedonensis synodus idem Nicænum intelligat.

Clericos in Ecclesia ministrantes, sicut jam constituiimus, in alterius civitatis ecclesia statutos sieri non oportet, sed contentos esse in quibus ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias amittentes provincias, ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Si quis autem post banc definitionem suscepit clericum ad alium episcopum pertinentem, placuit, et susceptum et suspicentem communione privari, donec is qui migraverat clerus [clericus], ad propriam fuerit reversus Ecclesiam.

CAP. VIII. — Quod auctoritate sancti Leonis papæ Chalcedonense concilium sit institutum.

Auctoritate igitur et apocrisiariis beati Leonis papæ, ut in ejus epistolis legitur, Chalcedonensis concilium institutum est atque roboratum. Et propterea memoratus papa discrepare ab illo testimandus non est.

CAP. IX. — Sancti Leonis papæ.

Si quis autem episcopus, civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, et ad majorem se plebem quacunque ratione translulerit, a cathedra quidem pelletur aliena, sed carebit et propria ut nec illis presidat quos per avaritiam concupivit, nec illis quos per superbiam sprevit. Suis igitur terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram juris sui affectet augeri.

CAP. X. — Gelasii papæ.

Quisquis propriæ desertor Ecclesiæ, nullis existentibus causis, ad aliam putaverit transcundum, temereque susceptus fuerit, et protervus reverendorum canonum, vel ipse, vel receptor ejus atque prosector, instituta non fugiet, quæ de hujusmodi præsumptori-

A bus sacri canones præfixere servanda. Audistis, o æquitatisjudices! quomodo Chalcedonense concilium, quod utique a Nicæno concilio nullatenus deviat, statuerit quod absque provinciarum ammissione in alterius civitatis Ecclesiam demigrandum non sit. Nihilominus audistis quod beatissimus papa Leo censuerit, ut episcopus, civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambire non debeat, nec per avaritiam ad majorem se plebem transferre. Id ipsum autem papa Gelasius, ut supra ostensum est, definire videtur. At vero si alicuius prædecessoris pontificis capitulum ad hæc objicere quis præsumpsit, noverit Chalcedonensem synodum, necnon et apostolicos præsules, quorum testimonia prætulimus, Leonem dico atque Gelasium, cuncta præcedentium Patrum, quæ canonice instituta sunt, melius considerasse atque tractasse, quam homines hujus temporis, et idcirco nemo eis preferendus est.

CAP. XI. — Osii capitulum.

Nonnulli tanquam validissimum murum objiciunt Osium dicentem: Si quis episcopus per avaritiam aut ambitionem, et ut dominationem agat, sedem mutaverit, nec laicam communionem habeat. Deinde in sequenti capitulo: Etiamsi talis exstiterit ut per fraudes, et quosdam præmio et mercede corruptos, excusationem afferens, ut quasi eum populi petere videantur, nec laicam in fine communionem accipiat.

CAP. XII. — Quod idem Osius non catholicæ dixerit:
« Nec laicam in fine communionem accipiat. »

Attendite, quæso, veritatis amatores, quod dictum sumus, nam quod idem Osius ait: Si quis episcopus per avaritiam vel ambitionem, et ut dominationem agat, sedem mutaverit, libenter amplectimur. Quod autem subjunxit: « Nec laicam in fine communionem percipiat, » æquis auribus audire non possumus. Ubi hoc didicit Osius? præsertim cum synodo Nicæna, quæ inter omnes synodos principatum tenet, in qua ipse etiam cum sanctis Patribus concedit, tale quid non habetur? Quin potius, ut supra intitulatum est, humanius desinierunt dicentes: Hoc factum prorsus irritum ducatur, et restituatur Ecclesiæ cui sicut episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus. Ergo quod dictum est, « Nec in fine laicam communionem accipiat, » non catholicum sed Catharum sonat. Cathari enim Græce, mundi dicuntur, cum prorsus sint immundi. Isti nimis sunt Novatiani haeretici, qui neminem post culpam poenitentiam agere posse dogmatizant. Contra quos Dominus per prophetam claimat: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xxiii).* Sunt et alia quam plurima quibus ostenditur quod peccator, etiamsi in extremo vitae suæ poenitentiam petat, non sit abjiciendus, nec desperandus.

CAP. XIII. — Sancti Augustini de hoc ipso.

Hinc est quod beatus Augustinus, cuius auctoritas ad instar solis in tota fulget Ecclesia, exponeat ad populum quæ sit blasphemia in Spiritum sanctum dicit: Non omnem blasphemiam, nec omne verbum contra Spiritum sanctum prolatum, debemus accipere,

que in hoc saeculo non remittantur, neque in futuro; sed quondam blasphemiam et quoddam verbum, videlicet cor impenitens contra Spiritum sanctum quo in Ecclesia peccata dimittuntur. Verbum valde malum, et nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cum ad poenitentiam adducit, ipse secundum duritatem cordis sui et cor impenitens thesaurizat sibi iram in die irae et revelationis justi judicii Dei (*Rom. 11*). Hoc impenitentia non habet remissionem, neque in hoc saeculo, neque in futuro, quia poenitentia impetrat remissionem in hoc saeculo, que valeat in futuro. Sed quondam quisquis in hac carne vivit, de eo judicari non potest. De nullo enim desperandum est, quondam patientia Dei ad poenitentiam adducit. Paganus est hodie, quid si cras efficietur Christianus? Judaeus infidelis est hodie; quid si cras credet in Christum? Haereticus est; quid si cras sequetur catholicam veritatem? Schismaticus est hodie; quid si cras amplectatur catholicam veritatem [unitatem]?

CAP. XIV. — *Interrogatio super Osii definitione dicentis: Nec laicam in fine communionem accipiat; et qui sine canones auctoritate praediti sunt.*

Et hoc non preteriundum existimo: nam, teste beato papa Gelasio in epistola ad Anastasiū imperatorem, nulli alii canones auctoritate praediti sunt, nisi quos apostolica sedes suo iudicio roboraverit. Quapropter ostendant, si possint, quis ex apostolicis Patribus, quod Osius dixit, nec in fine laicam communionem accipiat, firmaverit. Et quia tale aliquid ostendere minime possunt, restat ut ejusmodi definitio, non catholica, sed, ut dictum est, Cathara sonet.

CAP. XV. — *Quo fine suum sapere Osius conclusit.*

Præterea quod aibue de Osio subjiciendum est, quoniam homines sumus, non absque gravi gemitu exprimere possumus. Iste nimur Osius Cordubensi Ecclesie præfuit antistes, qui quondam apostolicæ sedis apocrisarius, una cum Vincenzo et Victore presbyteris, sancto et magno Nicæno interfuit concilio. Postmodum vero Sardensem synodum, cum ingenti episcoporum numero fecisse legitur, ubi capitula quæ per eum decurrunt statuta fuerunt. Hic autem usque ad Constantii imperatoris tempus in corpore mansit. Iste quidem Constantius Ariane perfidie particeps existit. Orta itaque altercatione adversus eundem haeresim, episcopalis legatio missa est ad Osium in Hispania commorantem; dixitque ad eum: Tu qui Nicæne synodo præsens adfueristi, dic, queso, Omousion sicuti nos catholici recte confitemur, id est unius cum Patre substantiæ Filium. An, sicuti Ariani garriunt, Omousion, quod est similis cum Patre substantiæ Filium, trecenti deinceps et postea Patrem confitendi deservemus? Quia: sive

A tentia ita stulte proleta, non solum a catholicis, verum etiam ab Arianis, uno ore irrisa atque refuta est. Denique in civitate Corduba in qua episcopatum tenuit, post hujusmodi responsuni, nomen ejus infra catholicos episcopos antecessores, vel post decessores ejus, minime recitatatur.

CAP. XVI. — *Ab hinc præclara sequuntur testimonia, quibus papæ Formosi ordinatio rata et legitima esse monstratur. Sancti Leonis papæ, quod pseudoepiscopi sint abiciendi, et eorum ordinatio vossit rata consistere.*

Nulla ratio sinit ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebeis expetiti, nec a provincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Unde cum sepe quæstio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis tribuendum esse, quod non doceatur suis collatum? Si qui autem clerici ab istis pseudoepiscopis in Ecclesiis ordinati sunt, qui ad proprios episcopos pertinebant, et ordinatio eorum consuelto iudicio præsidentium facta est, potest rata haberis, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent. Aliter autem vana habenda est creatio, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita.

CAP. XVII. — *Sancti Gregorii papæ, quia sicut de novo baptizari quicquam non potest, ita de novo in id ipsum consecrari, ad Joannem episcopum Ravennatis Ecclesie.*

Illiud autem quod dicitis, ut is qui ordinatus est, iterum ordinetur, valde ridiculum est, et ab ingenii vestri consideratione extraneum, nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo et ille iudicatus est, qui tale aliquid fecisse prohibetur. Absit a fraternitate vestra sic sapere: sicut autem baptizatus semel, iterum baptizari non debet; ita consecratus semel, in eodem ordine iterum non valet consecrari.

CAP. XVIII. — *Unde supra in canonibus apostolorum.*

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, secundam manus impositionem acceperit ab aliquo, deponatur et ipse, et qui eum ordinare tentaverit. Nam eos qui ab hujusmodi baptizati fuerint, vel etiam ordinati, neque fidèles, neque clericos esse possibile est

CAP. XIX. — *Anastasii papæ, quod eos quos esse damnationem suam, vel baptizavit, vel ordinavit Acacius, non laisionis portio attingat, ad Anastasiū imperatorem.*

Nam secundum Ecclesiæ catholice consuetudinem, sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat, quod nullum de his, vel quos baptizavit Acacius, vel quos sacerdotes sive Levitas secundum canones ordinavit, nulla eos ex nomine Acacii portio laisionis attingat, quod forsitan per iniquum tradita sacramenti gratia minus firma videatur. Nam et baptismum quod præcepit ab ecclesia sive ab adultero, sive a

Spiritu et igne (*Math. iii.*, *Marc. i.*, *Joan. i.*). Nam si visibiliter solis istius radii, cum per loca fætidissima transeunt, nullius contactus inquinatione maculantur, multo magis illius qui istum visibilem fecit virtus nulla ministerii indignitate contingit. Nam et Judas cum fuerit sacrilegus atque fur, quidquid egit inter apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data nulla ex hoc detimento senserunt, declarante hoc ipso Domino manifestissima voce, « Scribæ et Pharisæi super cathedram Moysi sederunt, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim et non faciunt (*Math. xxiii.*). » Quidquid ergo in hominum profectum quilibet in Ecclesia pro officio videtur operari, hoc totum complet et implet divinitatis effectus. Ita ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat. « Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque, neque qui plantat est aliquid; neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (*I Cor. iii.*). » A Deo autem non queritur quis vel qualis prædicet; sed quem prædicet, ut invidos etiam bene Christum prædicare confirmet, quo malo diabolus ipse dejectus est.

CAP. XX. — *Ejusdem, quod mali bona ministrando, sibi tantummodo noceant, nec Ecclesia sacramenta communiquerent.*

Ideo ergo et hic Acacius, cuius nomen dicimus esse reticendum, male bona ministrando, sibi tantummodo nocuit. Nam inviolabile sacramentum quod per illum datum est, aliis perfectionem sua virtutis obtinuit, ei autem obsuit. Quorundam autem in tantum se extendit curiosa suspicio, ut imaginetur, probato a papa Felice judicio, postea inefficaciter in sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse; ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate, mysteria tradita suscepserunt. Nam superbia semper sibi, non aliis facit ruinam.

CAP. XXI. — *Unde supra. S. Augustini contra Parmenianum Donastianum.*

Quod autem in libro Sapientiae legitur, « Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu (*Sap. i.*) ; ita intelligendum est, ut desit saluti ejus, ministerium tamen non deserat, quod per eum salutem operatur aliorum. Unde ait Apostolus : « Si enim D volens hoc facio, mercedem habeo; si autem invitatus, dispensatio mihi credita est (*I Cor. ix.*). » Ac si dicat : illis prodest quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum.

CAP. XXII. — *Quod Bonosiaci clerici cum suis honoribus sint recepti, Innocentii papæ.*

Certum est quod Bonosiaci hæretici comparandi sunt Judæis, eo quod Christum Deum ex Patris substantia ante sæcula negent, sicut Judæi qui ejus divinitatem negaverunt et negant. Unde consequens est ut participium damnationis cum eis habeant quorum errorem imitati sunt. Et infra : Anysii fratris quandam nostri aliorumque sacerdotum

A summa deliberatio hæc fuit, ut quos Bonosias ordinaverat, ne cum eo remanerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati recipetur.

CAP. XXIII. — *Nicæna synodus clericos qui cathari dicuntur, ita recipi jubet.*

De his qui se nominant catharos, id est, mundos, si quando veniant ad Ecclesiam catholicam, placuit sancto et magno concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in clero permaneant.

CAP. XXIV. — *De Anatolio licet male ordinato, item non expulso.*

Sancto Flaviano Constantinopolitano episcopo ob catholicam fidem in exiliu destinato, Anatolius eo vivente in ejus loco ordinatus est. Ad quem sanctus papa Leo ita loquitur : Decessore enim tuo beatae memorie Flaviano, propter defensionem catholicæ veritatis ejecto, non immerito credebatur quod ordinatores tui contra sanctorum canonum instituta violarentur sui similem consecrasæ. Sed adsuit misericordia Dei, in hoc te diligens aliquis confirmans, ut malis principiis bene uiceris, et nomine judicio hominum proiectum, sed Dei benignitate monstrares. Quod vere ita accipendum est, si hanc divini munera gratiam alia offensione non perdas. His ergo relectis capitulis, o justitiae dilectores, audistis liquidius, quod a pseudoepiscopis ordinatio facta possit rata consistere. Audistis etiam quia sicut denuo quisque baptizari non debet, ita nec denuo in eodem ordine consecrari potest. Nihilominus autem audistis, quod eos quos Acacius post damnationem suam ordinavit, nulla portio lesionis attigerit, eo quod mali bona ministrando, sibi tantummodo noceant, ministerium autem maculare non possint, quod talibus officiis Spiritus sanctus presideat auctor. Inde nihilrum est quod Bonosiaci, qui ad catholicam Ecclesiam redire voluerunt, cum suis honoribus recepti sunt. Inde etiam et Novatiani, ut fuerant ordinati, per manus impositionem suscipiuntur. Anatolius quoque, ut dictum est, magis sacrilegus invaser quam episcopus fuit ordinatus, et tamen a sancto papa Leone non cōdenimatur, sed potius admonetur, quatenus sacerdotalem benignitatem alia offensione non perdat. Et isti qui sunt? vel cuius magisterii, cuiusve auctoritatis, qui sacram ordinationem a catholicæ viro ministratam, et pluribus annis Deo fideliter famulantem, et ecclesiastica officia Christiano populo ministrantem, non catholice sed apostolice subverttere nituntur?

CAP. XXV. — *De Liberio.*

Quis enim nesciat quod Liberius, heu proh dolor! Arianæ hæresi subscripserit, et per ejus transgressionem nefandissima sclera sint commissa; multitudine quoque sacerdotum et clericorum interficta sit et martyrio coronata: residui vero catholicæ non solum ab Ecclesiis, sed etiam a balneis prohibiti sint. Liberius autem apostata factus vixit annos sex, ordinationes tamen quas fecit in sua stabilitate permanserunt. Nec mirum; revera enim

Judas, quamvis fūr et sacrilegus, quā salubriter inter apostolos gessit, quisquam rediēt. *Pro non ausus fuit.*

CAP. XXVI. — *Quod Vigiliū ordinationes nemo removere ausus fuit.*

Hinc est quod Vigiliū ordinationes nemo commovere ausus est. Istum namque scias esse Vigilium qui prius Bonifacio papae insidias molitus est, quatenus eo vivente apostolicā dignitatē sacrilegus obtineret. Sed, resistente senatu, tale quid facere minime potuit. Postmodum vero solitus machinatioibus Silverium papam apostolica dignitate expoliare aggressus est. Quod ille animadvertisens, ad vocatis episcopis, auctoritate sancti Spiritus et apostolica potestate, eum velut Simoniacum et invasorem anathematis vinculis obligavit, et ille, ut mente conceperat, per imperiale potentiam, simulque falsos testes, eumdem apostolicum Patrem nequiter condemnavit, monachicis vestibus, et ad Pontias in exsilium destinavit, sustentans eum pane tribulatiōnis et aqua angustiæ; ibique mortuus est ac sepultus, et confessor effectus est; ad cuius corpus infirmi sanabantur. Vigilius, autem anathematis nexibus merito irretitus, insuper et homicidii criminē nominatim infamatus, nefario ausu se papam instituit. O ineffabilem Dei pietatem! Vigilius, qui jam desperatus erat, servatur ad poenitentiam. Antithimum scilicet hæreticum patriarcham quem reconciliare sponderat, reconciliare nolens, longo exilio, longaque afflictione maceratus, digna factis recevit, et sic demum procul a patria defunctus quievit in Domino. Ordinationes tamen ejus, ut dictum est, in sua stabi itate manserunt. Hæc enim quæ de Silverio et Vigilio retulimus, partim in synodali decreto ejusdem Silverii, partim in Pontificali libro habentur.

CAP. XXVII. — *Quia excepto Liberii sacrilegio, quod pessimum est, Vigilius pejorū commissoe dignoscitur quam Formosus.*

His ita de compendio prælibatis, percontari libet quis horum deteriora commiserit? Formosus quidem, ut aiunt, ambitionis causa ab episcopali sede ad apostolicum thronum translatus est. Quod si objecerint depositum fuisse, et postmodum reconciliatum, noverint quia plurimi sacerdotum depositi fuerunt, et postmodum reconciliati, reconciati, inquam, non denuo in idipsum consecrati. Quippe aliud est reconciliatio, et aliud consecratio. Nam qui semel consecratur, denuo in idipsum consecrari non potest; reconciliari tamen per dignam satisfactionem potest. Nunc quod plurimi sacerdotum post depositionem reconciliati sint, in authenticis apicibus sufficienter habetur? Quod legentibus liquidius patet. His namque digestis Vigilium nefandissima perpetrasse, si homines silent, ipsi etiam lapides clamabunt. Cuius execrabilis scelus nemo imitari ausus est, vel audebit, nisi particeps factus illius qui dicit: « Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis Altissimo (*Isa xiv.*)».

A Porro de sede ad sedem, vel de civitate ad civitatem episcopos transferri, et in decretalibus litteris, ob necessitatem, vel ob utilitatem concessum legitimus, et plurimos sacerdotum, etiam sanctos, tale quid egisse non dubium est. Ex quibus exstat beatus Gregorius Nazianenus, ut supra retulimus. Hæc autem, prudens lector, non ideo prælibare studiuimus, ut cuiquam sacerdotum de sede ad sedem, vel de civitate ad civitatem, mutari licitum esse dicamus, sed ut manus impositionem etiam a pseudoepiscopis ministratam, ratam, et justam esse testemoniis comprobaremus.

CAP. XXVIII. — *Quod qui papæ Formosi sacram ordinationem nihil esse, vel faisse causatur, Christianæ religionis sit inimicus.*

Qua de re qui præfataam ordinationem, falsam et inanem esse vel fuisse constringunt, coque sacerdotes ac levitas consecrando esse dogmatizant, quid aliud quam Italæ regiones, longe lateque, ecce jam circiter viginti annos, absque Christiana religione vixisse garriunt? Ac per hoc, quid aliud restat, nisi ab ejusmodi episcopis per universam Italiani dedicatae ecclesiæ, altaria consecrata, et chrismata solemniter instituta, prorsus perierint. Similiter autem tam ab episcopis quam a cæteris sacerdotibus, fontes in remissionem peccatorum sanctificati, et missarum solemnia tam in Dominicis diebus quam in aliis festivitatibus, frustra, ut blasphemant, celebrata sint. Oblationes quoque tam pro vivis quam etiam pro defunctis, quod dictu nefas est, tanquam nugas perierint. Matutinæ seu vespertinæ, ac reliqua preces horarum, velut ineptæ non sint exauditæ; levitarum ac subdiaconorum officia in vacuum administrata sint, universa Ecclesia que huic ordinationi synodicum præbuit assensum, pariter perclitetur, quippe non solum qui faciunt, sed et qui consentiunt prava scientibus, parilem excipiunt vindictam. O incomparabile sacrificium! Quis enim de timentibus Deum æquis auribus hoc audire poterit, ut non statim Christiano zelo commotus scandalizetur? Nonne linguae illam quæ talibus implicantur blasphemis melius fuerat particulatum dari avibus, quanu in tantam prouumpere vesaniam? Scimus enim quia necessitatis causa, etiam laico baptizare licet. Sed aliud est, periculo mortis urgente, laicum posse dare baptismum, et longe incompliciter aliud est, ad sacerdotum preces ac benedictiones, et chrismatum adnixiones, et cleri ac populi votivas responsiones, fontes in remissionem peccatorum sanctificatos, nihil prorsus, ut isti volunt, sanctificationis habuisse. Quis hoc nisi hæreticus dogmatizare audeat? Et quis talia per hujuscemodi loquitur, nisi de quo Dominus dicit: « Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia veritas non est in eo; cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax, et pater ejus (*Joan. viii.*)».

D

CAP. XXIX. — *Quod si æmulatoribus illis papa Formosus displiceret, non externis et longinquis, sed Romano populo impulare debent.*

Porro si æmulatoribus illis, papa Formosus istiusmodi facto displicere videtur, ut non recte fuerit ordinatus, quibus hoc imputare debent, nisi Romano populo qui eum elegerunt? Quibus hoc adscribi oportet, nisi clero, et magnatibus Romane urbis, qui libenter Dominicæ corporis et sanguinis hostiam, donec advixit, ab eo percipere studuerunt, eique per universas solemnitates, atque stationes solito more communicaverunt, et per omnia particeps extiterunt? De cætero autem qui sani capit is est nihil omnino habere se dicit, quod de Formoso illis imputare debeat, qui de longinquis terrarum spatiis, per mille, ut ita dicam, discrimina tremebundi, ad apostolicam sedem profecti sunt, et sacram ordinacionem, ut moris est, magis ab apostolo Petro quam ab ejus vicario suscepserunt, imo a sancto Spiritu, ut papa docet Anastasius, quod jam supra commemoratum est.

CAP. XXX. — *Utrum rere sit sacerdos, vel lerita, vel subdiaconus, qui ad subvertendam eamdem ordinationem se cuiquam juramento constrinxit.*

Igitur quia, necessitate incumbente, de sacris ordinationibus alteratio interposita est, percontari congruum est quid de eo censendum sit, qui sacrae ordinationis, de qua nunc disputatio ventilatur, nullam omnino consecrationem habet, et tamen eamdem ordinationem non solum nihil esse, nihil fuisse, coram testibus profiteatur, sed etiam jurejuringo subvertere pollicetur. Nunquidnam hujusmodi promissor inter sacrilegos est deputandus, et male conjuratos, qui se ad facinus perpetrandum juramentis obligant? Revera enim tales mundana lex districtius punit, et si clerici fuerint, ecclesiastico judicio a suis dejiciuntur honoribus, de quibus canonica institutio ita se habet.

CAP. XXXI. — *Ex concilio Chalcedonensi de conjuratione vel conspiratione.*

Conjurationis crimen, vel conspirationis, et ab exteris est omnino legibus prohibitum, multo magis hoc in Dei Ecclesia ne fiat admonere conveniet. Si qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint conjurantes aut conspirantes, aut insidias ponentes episopis aut clericis, gradu proprio penitus abjiciantur. His ergo prolatis testimonii luce clarius appareat, quod istiusmodi sacerdos, aut levita, vel subdiaconus, inter sacrilegos, et male conjuratos sit habendus, necnon et canonico iudicio reprobandus.

CAP. XXXII. — *Quod ad faciendam iniquitatem nulli unquam sit obtemperandum.*

Nonnulli præterea suam apologiam ita prætexunt, dicentes: Cur nobis subversionem ordinationis hujus tempore imputandam esse decernitis? An ignoratis quod ille præcipiat, cui in omnibus penitus obtemperandum est? Absit, inquam, absit, ut cuiquam Deus ad faciendam iniquitatem obtemperandum esse mandaverit, cui Psalmographus canit: « Quoniam

A non volens Deus iniquitatem tu es. Odisti, Domine, omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium (*Psalm. v.*). » Et ipse Dominus ad Jeremiam: « Si separaveris, » inquit, « pretiosum a vili, quasi os meum eris (*Jeremiah. xv.*). » David quoque de se testatur, dicens: « Non sedi in concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non intendo. Odivi congregations malignantium, et cum impiis non sedebo (*Psalm. xxv.*). »

CAP. XXXIII. — *Quod illud Evangelium, Omnia quæ dixerint vobis servate et facite, solummodo in bonam partem accipiendum sit.*

« Super cathedram Moysi, » ait Evangelium, « sederunt Scribe et Pharisæi, omnia quæcumque dixerint vobis, servate et facite (*Matthew. xxiii.*). » Omnia enim hujusmodi in loco solummodo in bonam partem accipienda sunt. Alioquin Iudei qui Scribarum et Pharisæorum consilio et hortatu Dominum crucifixerunt, immunes a tanto scelere esse debuerant. Sed quam graviter, et qui dixerunt et qui fecerunt peccaverint, et Scriptura testatur, et in posteris eorum usque ad mundi finem protelatur. Quod autem omnia non semper ad totum, sed plerisque ad maximam pertineant partem, non tantum divini apices, quibus magis credendum est, sed etiam gentilium librorum demonstrat auctoritas.

CAP. XXXIV. — *Quod ad scelera committenda nullius excommunicatio sit observanda.*

Sed sive, inquiunt, justi, sive injuste obliget pastor, gregi timendum est, ne elatione tumida reprehensionis, culpa, quæ non erat, fiat. Vera quidem sententia, sed non ita intelligenda, ut illud, quod dicitur injuste, sic accipiendum sit, tanquam in illis quæ manifesta ratione Deo inimica esse probantur culibet pastori obtemperandum sit. Verbi gratia, si te ad perjurium, falsum testimonium, sacrilegium, vel homicidium excommunicando impulerit, nunquidnam in talibus vel eorum similibus pastoris excommunicatio timenda vel facienda decernitur? Nequaquam. Quippe non solum qui faciunt (*Apostoli verba sunt*), sed et qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua (*Roman. i.*). Nam quod pastoriibus ad illa quæ Deo inimica sunt consentire non debemus, testatur ipse Salvator, qui, cum ei discipuli dicerent: « Scis quia Pharisæi auditio verbo scandalizati sunt? ait, Sinite ihos, cæci sunt, duces eorum. Si cæcus cæco ducatum prebeat, nonne ambo in foveam cadunt? » (*Matthew. xv.*) Ergo et qui dicit, et qui sequitur ad male faciendum, cæci sunt, et merito uterque in foveam damnationis cadunt. Et quo, inquiunt, pacto per Apostolum dicitur: « Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit? Non est enim potestas nisi a Deo (*Roman. xiii.*). » Audiantque, In his enim quæ Christiana lex abominatur ac prohibet, nulli unquam potestati obediare, vel consentire debemus, hoc est, non materialibus carnis, non dolosis machinationibus, sed rationabili responsione, atque humillima deliberatione. Quid multa? de Pastoriibus ad Apostolum revoca intentionem, qui di-

cit: « Minister Dei est tibi in bonum (*Ibid.*). » Cur ad- A vivificare nititur, qui reum supplicio absolvere co- dicit in bonum, nisi quia minister Dei non est tibi in malum?

CAP. XXXV. — *De observanda excommunicatione, et quod aliud sint pontificales sedes, et aliud præsidentes.*

Præterea si nos Ecclesiarum pastores de nostris offensionibus juste vel injuste obligare voluerint, juste videlicet, si nostra præcesserit culpa; injuste vero, si non habuerimus culpam. Talis obligatio rectissime formidanda est, et diligentissime obser- vanda, donec per ejus qui obligavit indulgentiam, absolviri mereamur. Nempe aliud sunt pontificales sedes, et aliud præsidentes. Proinde honor et dignitas uniuscujusque sedis regulariter observanda sunt. Præsidentes autem si deviarent, per devia sequendi non sunt, hoc est, si contra fidem vel catholicam religionem agere coeperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus. In his autem quæ rite dicunt, etiamsi non faciant, libenter eis obedire debemus. Hinc est quod botros carpare, et spinas cavere de- bemus.

CAP. XXXVI. — *De injusia pastoris obligatione.*

Beatus namque Hieronymus exponens Evangelii capitulum: « Quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta in cœlo (*Matth. xviii.*), » ait: Iustum locum non intelligentes episcopi, et presbyteri, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercellio, ut vel damnent innocentes, vel solvere C pœnios se arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorun vita queratur. Hæc sanctus Hieronymus. Per prophetam quoque dicitur: « Mortificabant animas quæ non moriuntur, et vivificabant animas quæ non vivunt (*Ezech. xiii.*). » Non morientem quippe mortificat, ut sanctus doceat Gregorius, qui justum damnat, et non victorum

A vivificare nititur, qui reum supplicio absolvere co- natur.

CAP. XXXVII. — *Unde supra in Salomon.*

Sicut avis in contrarium volans, et passer quilibet vadens, sic maledictum frustra prolatum, super illum qui misit illud, veniet (*Proverb. xvi.*).

CAP. XXXVIII. — *Item ibidem.*

Anima quæ benedicit, impinguabitur; qui au- tem frustra maledicit, ipse in maledictione erit (*Proverb. xi.*).

CAP. XXXIX. — *Unde supra sancti Gregorii papæ.*

In omni autem quod de nobis extra dicitur, recur- rere ad arcana mentis debemus; et si omnes vituperent, liber est tamen quem conscientia non accu- sat. Quia et si omnes laudent, liber esse non potest, si hunc conscientia accusat.

CAP. XL. — *De universalis Concilio expectando.*

Hæc igitur scripturarum collatio, fortassis super- vacua quibusdam videtur, eo quod ad præsens tem- pus non sit, qui æquitatis depromat judicium. Neque enim justitiae palmam apud eos obtinere possumus, qui contra nos, ipsi sibi sunt judges et testes, pariterque causidici. Attamen juxta beati Hieronymi sen- tentiam, canimus nobis et nostris, scilicet, ut bono animo simus, et bonam nos causam habere, non nobis sed sanctis Patribus credamus, observantes quod scriptum est: « Si Spiritus potestatem haben- tis asecederit super te, locum tuum ne demiseris (*Eccl. x.*): » Et illud, *Tene quod habes, ne alias accipiat coronam tuam* (*Apoc. iii.*). Ideoque in sacro ordine quo consecrati sumus permanentes, præsto- lamur, universalis concilii æquissimum examen, auctore illo ad quem clamantes dicimus, *Exsurge, Domine, et judica causam tuam* (*Psal. lxxiu.*): cui est honor et gloria per infinita sæcula sæcu- runti.

EJUSDEM AUXILII

DE EADEM QUÆSTIONE

TRACTATUS QUI INFENSOR ET DEFENSOR DICITUR.

PRÆFATIUNCULA:

Ad modum interrogationis et responsionis.

Interrogatio super his qui primo per vim, postea vo- luntarie in eodem ordine consecrati sunt.

Vellem scire quid de illis congrua deliberatione censendum sit, qui primo, ut aiunt, per vim, postea in eodem ordine voluntarie consecrati sunt? Esto;

D primitus violentam manus impositionem acceperint, ac per hoc hujuscemodi noluerunt fungi sacerdotio: postmodum vero æquanimiter ministrare sacerdotium præbuerunt assensum: nunquidnam in eodem ordine, in quo dudum per vim consecrati fuerant,

iterum consecrari debuerunt? Nonne juxta sanctorum Patrum definitionem, sic nimurum cavenda est secunda manus impositio, quemadmodum secundus cavendus est baptismus? Sed aiunt: Prima illiusmodi consecratio, quamvis a catholico pontifice, tamen violenta fuit, et propterea pro nibilo ducenda est. Dic, queso, si quispiam per vim fortassis baptizatus fuerit nolens credere in Christum, postmodum vero se in eum credere voluntarie profiteatur, ergone denuo baptizandus est? Non ita sapiebat beatus Alexander patriarcha, quando sanctus Athanasius adhuc puerulus, sed utique jam batipzatus, ad oram maris, quasi sacerdos, quanquam ludendo, vere puerulos baptizavit. Quid plura? Velle, ut praesum, de hujusmodi sententia ad certam pertingere veritatem. Propositam ergo quæstionem qui novit, obnix nobis præsentibus dignanter aperiat, quoniam inter illos accipiet coronam, de quibus Danieli per angelum dicitur. « Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi firmamentum, et qui ad justitiam erudient multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates (Dan. xii.). »

Responsio.

Hujus quæstionis ansas manifesta ratio dissolvit. Dicis enim si quispiam nolens credere in Christum per vim baptizatus fuerit, et postmodum in Christum credere acquirescat, nunquid iterum baptizandus erit? Minime. Exemplum de parvulis sume, qui cum alienis manibus deferuntur, quantum in eis est, toto annisu reluctantur, ne in baptismatis fontem mergantur. Sed cum ad rationalem scientiam pertinereint [pervenerint], etiamsi recordari nequeant quando baptizati sunt, narrantibus tamen indubitanter credunt, et Christianam religionem absque baptisini iteratione colere incipiunt. Hinc quod beatus papa Leo dicit: Si nulla existant indicia inter propinquos et familiares, nulla inter clericos atque vicinos, quibus hi, de quibus queritur, baptizati fuisse docentur, agendum est ut renascantur, ne manifeste pereant, quia quod non ostenditur gestum, ratio non sinit ut videatur iteratum. De his autem qui ex Africa, vel ex Mauritania veniunt, et nesciunt in qua secta sunt baptizati, non se baptizatos nesciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizaverunt se nescire

A profiterentur. Unde quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperint, baptizandi non sunt, sed per manus impositionem virtute Spiritus sancti quem ab haereticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt. Nonne vides quia Pater sanctus etiam ab ignotis haereticis baptizatos non iterum baptizandos esse, sed per manus impositionem suscipi jubet? Recolendum etiam quod sanctus Genesius Arelatensis episcopus, cum esset histrio, factus et ludens baptizatus fuerit; sed cognita veritate, quæ Christus est, sine baptismatis iteratione Christianæ fidei, quam se credere fallaciter sponderat, veraciter adhæsit. Sed ais: Parvuli baptizati, si in parva moriantur ætate, non dubium est quod paradisi gaudia partim percipient; ille autem qui perfectus ætate per vim baptizatus est, si prius ex hac vita subtrahitur quam voluntarie credit in Christum, nunquid nam præ eo tanquam pro fidei orandum est? Præsertim cum Joannes apostolus dicat: « Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut quis roget (I Joan. v.) » Peccatum quippe ad mortem, ut ait Augustinus, est fidem, quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem. Hujus quæstionis nodus ita solvitur. Parvulis propterea non est imputandum, quod reluctantes nolentesque baptizantur, quia needum ratione utili possunt, needum boni male distantiā nosse valent. Illis autem qui legitimam ætatem habentes, per vim baptizati sunt, si prius moriantur quam voluntarie in Christum credant, ideo baptismus prædesse non potest, nec pro eis orandum est, quia et rationis capaces fuerint, et distantiam inter verum et falsum habere potuerunt. His ergo de compendio prelibatis, evidenter patet ut ille qui per vim baptizatus est, si postea in Christum credere voluerit, baptizandus iterum non sit, sed magis bortandus, ut quod invitus suscepit, amando et operando usque in finem custodiat. Igitur per hanc formulam intelligi datur ut qui sacrum ordinem invitus accepit, si postmodum ministrare voluerit, ulterius jam in eodem ordine non sit consecrandus, sed potius admonendus, ut quod per vim coactus suscepit, per dilectionem reverenter ministrare studeat.

Explicit præfatiuncula.

EPISTOLA PRÆVIA.

Ad Leonem Nolanum episcopum.

Reverendissimo domino LEONI sanctæ Nolanae Ecclesiæ præsulti, AUXILIUS in Domino salutem.

Missa legatione asseris te violentas pati oppressiones, ut episcopale sacerdotium, quod olim a papa Formoso suscepisti, quasi nihil sit, irritum facias. Quia ex causa fateris te mirificas solertia Francos, necon et Beneventanæ civitatis peritos consuluisse

D viros, eorumque consulta apud rescripta [te scripta] retinere, quæ te hujusmodi transgressionem committere manifesta ratione prohibeant. Nihilominus autem cogis me objectionibus, quas adversus eundam Formosum papam ejusque ordinatioes quidam objiciunt, dialogico schemate breviter respondere. Misi quod iam in opusculo ejusmodi altercationis

causatus sum. Attamen quia de una auri materia diverse conficiuntur species, quæ diversis hominum voluntatibus placeant, orationibus tuis fultus, faciam quod hortaris, ita duntaxat ut in unaquaque objectione prænotetur **Infensor**, et responsione **Defensor**. Non hic syllogismorum queratur arcta conclusio,

A non peribermeniac subtilitas, utpote qui discipuli sumus pectoris, hoc est, apostoli Petri. Et quamquam in ejus navicula sedeamus, tempestatem patimur, invocantes Dominatorem omnium, ut imperet ventis et mari, et fiat tranquillitas magna.

INCIPIT TEXTUS.

CAP. I. — *Quod ordinatio quam papa Formosus fecit, rata et legitima esse probabiliter ostendatur, etiam si ipse Formosus, ut aiunt, non rite fuerit ordinatus.*

INFENSOR. Formosus, propria relicta uxore, aliam abstulit, hoc est, relieto episcopatu, his qui recte ordinandi erant apostolicam abstulit sedem, et propterea reprehens et fletus esse dignoscitur. **DEFENSOR.** Non mihi cura est quid fuerit Formosus, sed quod ordinatio quam fecit rata et legitima esse indubitanter pateat. **Inv.** Formosus non fuit papa, ideoque ordinatio quam fecit pro nibilo ducenda est. **Def.** Non solum in Romano regno, sed etiam procul in barbaris nationibus divulgatum est, quod Formosus per annorum curricula, apostolicus fuerit pontifex. Et idcirco de longinquis terrarum partibus clerici ad apostolorum limina properantes, sacram ordinationem, ut moris est, ab eo percipere studuerunt. **Inv.** Tenuit quideam apostolicam dignitatem, sed fletus, ac reprobns et non legitime ordinatus. **Def.** Non ad me pertinet utrumnam recte fuerit ordinatus, sed pertinet ad me ut ordinatio quam fecit rata et legitima esse liquidius ostendatur. **Inv.** Si Formosus fletus ac reprobns fuit, ordinatio quam fecit, qua ratione stare poterit? **Def.** Illa videlicet ratione qua sanctissimus Leo papa censuit ut pseudoepiscopi abjiciantur, et ordinatio eorum possit rata consistere; necnon et illa ratione qua papa Anastasius confirmavit ut ordinationes, quas haereticus Acacius, etiam postquam damnatus est, fecit, in sua stabilitate permanerent. Ordinationes quoque Liberii innocue permanerunt, imo et Vigili ordinaciones, qui non solum Simoniacus invasor, sed etiam anathematis nexibus merito iretutus, contra canoniem fuis, est ordinatus. Quod ita sit, pene cunctis legentibus notum est. Sancto nanque Flaviano propter catholicam fidem in exsilium destinatu, Anatolius in ejus loco ab haereticis ordinatus est, nec tamen a sancto papa Leone damnatus est, sed admonitus. **Inv.** In concilio Niceno præfixum habetur, ut de civitate ad civitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferantur. Si quis autem tale quid agere tentaverit, et se hujuscenodi negotio mancipaverit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, et restituatur Ecclesiae cui fuit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus. Sane quod ait, Hoc factum prorsus in irritum ducatur, utrumque intelligi oportet.

But, scilicet ut episcopus de civitate ad civitatem non transferatur, et si translatus ordinationem fecerit, ipsa ordinatio prorsus in irritum ducatur. **Def.** Hic quidem nodus in junco querendus non est. Quis videat quod huiusmodi definitio, nihil obscuritatis habeat, et nihil aliud intelligi possit, nisi prorsus irritum ducatur hoc, quod de civitate ad civitatem transferatur. De ordinatione quam fecit nihil omnino tetigit, quod sequens articulus manifestius declarat dicens, Et restituatur Ecclesiae cui fuit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus. Si ergo restituatur Ecclesiae cui fuit episcopus ordinatus, ordinatio quam tunc fecit, quomodo irrita esse potest? **Inv.** Formosus, ut dixi, fletus et reprobns sacrum ordinem ibi non habuit, quomodo aliis, teste papa Innocentio, largiri potuit? **Def.** Papa Innocentius hoc de haereticis protulit, quod tamen non de omnibus haereticis accipendum est; juxta quod ipse Bonosiacos clericos, quos tamen antequam damnaretur, Bonosus ordinaverat, cum suis honoribus recipi assensum prebuit. **Inv.** Miror qua fronte dogmatizare potes ut, reprobato Formoso, ejus ordinatio consistere possit, cum membra nullonodo sine capite consistant? Et ut aliquid plus objiciam, quibus ergo imputandum est quod Formosus fallax ac reprobns fuit, si ejus ordinatio illibata persistit? **Def.** Romano scilicet clero ac populo, qui eum elegerunt, atque donec advixit, per omnia participes, imputandum est. Mili autem qui de longinquis terrarum spatiis ad apostolorum limina profectus sum, et sacram ordinationem, ut moris est, magis ab apostolo Petro quam ab ejus Vicario suscepi; imo a sancto Spiritu, ut beatus papa docet Anastasius, ab his qui sanæ mentis sunt, nihil ascribendum esse decernitur. **Inv.** Nolo verborum ambages, sed si vales certis rebus ostende, qualiter a ficto et reprobo consecratore possit ordinatio justa et idonea fieri. **Def.** Si judex æquitatis adesset, jam te victimum ostenderet. Nunquidnam oblitus es testimonia quæ breviter de sancto papa Leone, et Anastasio, et de Liberio, pariterque Vigilio, etiam et de Anatolio contuli? **Inv.** Acacius rite ordinatus fuit, et ideo ejus ordinationes innocuae permanerunt. **Def.** Ipse nimirum decretalis textus, manifestius ostendit quod pontifex Anastasius de illis baptizatis ordinatisque dicit, quos haereticus Acacius, postquam a papa Felice damnatus est, baptizavit et ordinavit. Similiter au-

tem et de Liberio qui Arianae hæresi subscriptis sentiendum est. Jam vero de Vigilio quid dicendum est, qui non solum Simoniacus invasor, verum etiam homicidii reus, et insuper a papa Silverio justissime anathematizatus, eumdemque apostolicum Patrem Silverium in exsuum destinavit; et si sacrilegum papam instituit, ordinationes tamen quas fecit, nemo removere ausus fuit.

CAP. II. — *Testimonia quæ papa Anastasius constituit in defensionem ordinationum quas hæreticus fecit Acacius.*

INF. Dum membra sine capite, ut præfatus sum, consistere minime possint, mirari non suffici quoque fieri ordinatores ratas ordinationes efficere valent. DEF. Qualiter hoc fieri possit prædictus pontifex Anastasius probabilibus astruit documentis. Ait enim inter cætera, secundum Ecclesiæ catholice consuetudinem, nullum de his vel quos baptizavit Acacius, vel quos sacerdotes sive levitas secundum canones ordinavit, nulla eos ex nomine Acacii portio læsionis attingat. Hinc est quod baptismum quod procul sit ab Ecclesia, sive ab adultero, vel a sure fuerit datum, ad percipientem, munus pervenit illibatum. Quia vox illa quæ sonuit per Columbam omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur ac dicitur, « Hic est qui baptizat, in Spiritu et igne (Matth. iii; Marc. i; Joan. i). » Nam si visibiliter solis istius radii, cum per loca fetidissima transeunt, nullius contactus inquinatione inaccoluntur; multo magis illius quæ istum visibilem solem fecit virtus nulla ministerii indignitate contingitur. Nam et Judas cum fuerit sacrilegus atque fur, quidquid egit inter apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data nulla ex hoc detrimenta senserunt. Sic ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat: « Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. iii). » A Deo autem postea queritur quis, vel qualis prædicet, sed quem prædicet, ut invidos etiam bene Christum prædicare confrinet, quo modo diabolus ipse dejectus est. Ideo ergo et hic, cuius nomen dicimus esse reticendum, male bona ministrando sibi tantummodo nocuit: nam inviolabile sacramentum quod per illum datum est aliis perfectionem suæ virtutis obtinuit, et autem obsuit. Quorundam autem se in tantum extendit curiosa suspicio, ut imaginetur, prolato a papa Felice judicio, postea ineficaciter in sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse, ac perinde eos mettere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate ministeria tradita suscepserunt.

CAP. III. — *Quomodo Spiritus sanctus disciplina effugiat fictum, tamen ejus ministerium non deserat.*

INF. Quomodo ergo in libro Sapientie scriptum est, « Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu? » (Cap. i.) DEF. Hoc beatus Augustinus con-

A tra Parmentianum Donatistam ita exponit: Quod autem scriptum est, « Spiritus sanctus discipline effugiet fictum, » ita intelligendum est ut desit saluti ejus; ministerium tamen non deserat, quo per eum salutem operatur aliorum. Unde dicit Apostolus: « Si enim volens hoc facio, mercedem habeo; Si autem invitus, dispensatio mihi credita est (I Cor. ix). » Ac si dicat: illis prodest, quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum. INF. Quod Spiritus sanctus ministerium fleti sacerdotis non deserat, aliud mihi exhibe testimonium. DEF. Idem Augustinus in expositione in Joannem, ubi Dominus baptizatus est, latius ex eo apertiusque disputat. Ordinatio igitur quam beatus Formosus fecit, quod rata et legitima sit, recte intelligentibus ecce satisfactum habetur. Nunc age, dic quibus documentis vel quæ auctoritate præfatae ordinationem subvertere nitimini, et, quod est deterius, in eodem gradu iterum consecrare non formidatis? INF. Omne quod falsum esse decernitur destruendum est, et propterea ordinationem illam destrui oportet, quia falsa est. Et ordinationem quæ vera est unicuique, prout ratio postulat, imperiti studemus. DEF. Video te puerili certamine ad ea quæ jam discussa sunt, et testimoniis comprobata, impudenter recurrere. Quod ideo quasi securus agis, quia deest justitiae censor. Adeo tamen Iacobus valerianus, « Væ qui dicitur bonum malum, et male bonum, ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum (Isa. v). »

CAP. IV. — *Quod Constantini Neophyti ordinatione contra statuta SS. Petrum deposita sit.*

INF. Non tibi novum videatur, si fictus ordinatur, projicitur, ejusque ordinatio refutatur. Siquidem Constantinus, ut in Pontificali libro legitur, qui ex laico repente neophytus, validaque manu armatus, apostolicam sedem nequiter invasit, depositus est, et ita damnatus, ut etiam oculis privaretur: ordinationem vero quam fecit in pristinos deposuerunt gradus. Episcopi namque iterum a papa Stephano consecrati sunt. De presbyteris vero et diaconibus præfixum est, ut si civium suorum electio vellet, in eisdem gradus de quibus depositi sunt, iterum a papa Stephano consecrarentur; ita duntaxat ut jurejurando promitterent, quatenus ad ampliorem honorem jam nullatenus promoverentur, ne talis error per injuriam pullularet. Statuerunt etiam ut euncta ecclesiastica sacra menta quæ Constantinus peregerat, iteranda essent absque baptismismo et chrisinato. DEF. Nunquam exemplum a malis est sumendum. Ex his enim quæ in voluminibus leguntur, ea solummodo imitanda vel facienda sunt quæ bona esse probantur, mala autem penitus execranda sunt, et omnino cavenda. Inde est quod Abel justus laudatur, et Abel parricida [fratreida], condeniatur. Inde, inquam, est quod Sixtus martyrio coronatur, et Liberius Ariana colluvione maculatur. Quocirca Constantinus qui neophytus, armisque circumsepus, apostolicam sibi cathedram usurpavit, jure damnata

tus atque dejeetus est. Jam vero quod eum oculis privarunt, non apostolicum sed apostaticum est. Ordinationem quoque ejus non rectitudinis intuitu, sed invidiae zelo contra sanctorum Patrum sanctiones, in pristinos deposuerunt gradus, addentes et juraemento constringentes, ut nullus de presbyteris ac diaconibus ad superiores gradus promoveretur. In qua deliberatione quid aliud intelligi datur nisi retributionis timor, scilicet, ne quando ad festigium apostolice dignitatis proiecti suam vindicarent injuriam? INF. Istiusmodi vindictam propterea inferre decreverunt, ut ambitionem a sacro ordine penitus amputarent. DEF. Sicut morbus non valet expellere morbum, ita nec vitium potest excludere vitium. Bene, inquam, bene, quod neophytum ab apostolica celsitudine projecerunt; sed manifeste in eis peccaverunt qui secundum canones ordinati fuerant, et eos deponere non formidarunt, eosque nefario ausu iterum in eadem ordinatione consecrando esse statuerunt. Alioquin frustra sanctissimus Leo papa censuit ut pseudoepiscopi abjiciantur, et eorum ordinatio rata consistere possit. Frustra enim papa Anastasius praefixit ut ordinationes Acacii nulla portio lesionis attingeret. Imo et Liberii ordinationes, atque Vigilius consecrationes, frustra illibata permanserunt. Numne post apostolos quis in Ecclesia major beatissimo papa Leone, ad cuius, ut ita dicam, coelestem rugitum, diversi ac plures haereticci exterriti sunt atque fugati? Nec papa Anastasius est contemnendus, qui suos decretales splices evangelicis, pariter apostolicis testimoniis, roboravit. Nec sanctissimus papa Gregorius est parvipendendus, qui scripsit ut siue baptismus iterari non debet, ita nec consecratio iterari valeat. Quapropter si horum Patrum statuta observanda non sunt, ubi est ergo quod scriptum est, « Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui? (Proverb. xxii.) » Et Apostolus, « Licet nos, aut angelus de celo aliud vobis evangelizaverit, quam quod evangelizavimus, anathema sit? » (Galat. 1.) INF. Quod ejusdem neophyti ordinatio contra statuta Patrum deposita sit, in Pontificali libro expressum minime habetur. Quod autem papa Stephanus Formosum post ejus obitum deposuerit, et quod neminem ex his quos idem Formosus ordinaverat secum in Ecclesia vestiri permisit, plurimi recollecti. DEF. In eodem Pontificali libro scriptum habetur, quod Liberius Arianae heresi subscripterit, sed non ibi additum quod male fecerit. Nec de Vigilio additum est quod male egerit, in eo quod Silverium pontificem suum in exsilium destinavit, et se apostolicum instituit. Sed eos adversus interdicta Scripturarum egisse nemo ambigit. Ideo et de ordinatione prefati Constantini, quod ne quiter deposita fuerit sentiendum. Porro quod Formosum post mortem deposuerit, nihil ordinationi quam fecit prajudicari potest, uti jam superiori scritam inculcatum est. Eos namque quos Stephanus secum in Ecclesia vestiri prohibuit, papa Theodorus, qui utique de Formosi ordinatione non fuit, et vesti-

A ri et suum agere officium praecipit, ejusque corporis quod pertinaciter ejectum fuerat cum exultatione ad apostolieam tumbam reduxit.

CAP. V. — *Quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cuius prævaricationis est iteratum baptisma.*

INF. Estne aliquid contra catholicam regulam, si quisquam in eodem ordine iterum consecratus fuerit? DEF. Ejusdem procul dubio prævaricationis est iterata consecratio, cuius prævaricationis est iteratum baptisma. INF. Quis hoc dicit? DEF. Sanctus papa Gregorius ad Joannem episcopum Ravennatis Ecclesie scripsit, dicens: Illud quod dicitis, ut qui ordinatus est iterum ordinetur, valde ridiculum est, et ab ingenii vestri consideratione extraneum, nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo et ille judicatus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit etenim a fraternitate vestra sic sapere. Sicut autem baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita consecratus semel in eodem ordine iterum consecrari non valet. Hoc itaque non solum beatus Gregorius, sed etiam canones testantur apostolorum. Sanctus namque Isidorus in præfatione canonici collegii apostolorum canones recipiendos esse confirmat. Quod si cuiquam displicet, velit, nolit, Gregorius, cuius auctoritas ad instar solis in tota friget Ecclesia, respuendus non est. INF. Major est conciliorum auctoritas quam unius pape Gregorii. DEF. Nusquam legitur quod catholica consecratio in eodem ordine iterum dari possit. Ceterum longe incomparabiliter melius beatus Gregorius conciliorum scita considerasse atque intellexisse dignoscitur quam homines nostri temporis, ideoque illi neino præferendus est.

CAP. VI. — *Quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cuius prævaricationis sunt haeretici, qui catholicos rebaptizare audent.*

INF. Iteratam in eodem gradu consecrationem, cuius prævaricationis esse putas? DEF. Non putative, sed veraciter scio, quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cuius prævaricationis sunt haeretici omnes qui catholicos rebaptizare audent. A mente excidit quia sicut semel baptizatus iterum baptizari non debet, ita et qui semel consecratus est in eodem ordine jam consecrari non valeat? INF. Itane levioribus offensis oritur haeresis? DEF. Parumne tibi videtur, irritum facere sacrosanctum ministerium per quod divinae Trinitatis fides percipitur et Christiana religio indesinenter colitur; et quasi hoc non sufficiat, iteratam manus inpositiōnem superadjicere non pertimescitis?

CAP. VII. — *Quod minor culpa, quam iterata consecratio, infra haeresis denotationes inventatur admista.*

INF. Incredibile mihi videtur ut errores qui non usquequa noxi sunt inter haereticas denotationes annumerari queant. DEF. Sanctus Augustinus in libro de Haeresis ita commemorat. Coluthiani haeretici, a quodam Colutho dicti sunt, qui dicebat

Deum non facere mala, contra illud quod scriptum est, Ego sum Deus creans mala (*Isa. xlvi*). Floriani quoque a Florino, qui a contrario dicebat Deum creasse mala, contra id quod dictum est, Fecit Deus omnia, et ecce bona valde (*Gen. i*). Ac per hoc quamvis contraria inter se dicentes, tamen ambo divinis eloquiis resistebant. Creat enim Deus mala, penas justissimas irrogando, quod Coluthus non videbat, non autem malas creando naturas atque substantias, in quantum sunt naturae atque substantiae, uti Florinus errabat.

CAP. VIII. — *Adversus eos qui se excusant dicentes: Inuiti denuo in idipsum consecrati sumus.*

Iuv. Si æqua lance pensetur sacre ordinationis iteratio, non mihi, sed illi ascribendum est, qui me primam negare et secundam consecrationem suscipere coepulit. **Def.** O Dominus universorum Magister, quid ad hoc dicas? « Sinite illos, cœci sunt, duces eorum. Si cœci cœco ducatum prestet, nonne ambo in foveam cadunt? » (*Matth. xv*) Ergo juxta hanc Domini sententiam, ad male faciendum et qui dicit et qui sequitur cœci sunt, et merito uterque in foveam damnationis cadunt. Tu autem vas electionis, per quem Christus loquitur, quid dicas? Non soium qui prava faciunt, sed et qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua (*Rom. i*). **Iuv.** Quid ergo adversus eos agendum est, quibus resistere minime possumus? **Def.** Illud quod ait Salvator: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius eum timete qui potest et animam et corpus perdere in gehennam (*Matth. x*). ▶

CAP. IX. — *Adversus eos qui dicunt: Non perdet Deus multitudinem peccatorum.*

Def. Nunquid omnes qui Formosi consecrationem nihil esse professi sunt, et in eodem ordine iterum consecrati sunt, ad inferna precipitantur? Neque enim Deus tantam episcoporum, presbyterorum atque levitarum multitudinem perdet? **Def.** Quasi Deus ad quorumlibet multitudinem vel numerositatem respiciat, et non potius ad eos de quibus ipse loquitur: *Ad quem respiciam nisi ad humilem et quietum, et timentem sermones meos?* (*Isa. lxvi*) Et in Evangelio: *Nolite, inquit, timere pusillus gressus, quoniam complacuit Patri vestro dare vobis regnum* (*Luc. xii*). Quid plura? Quod Deus multitudini prævaricatorum, nisi penitentiam egerint, non parcat, audi apostolum Petrum dicentem: *Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tantarum tradidit cruciandos in judicium reservari et originali mundo non pepercit, sed octavum Noe justitiae præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens, exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens* (*II Petr. ii*). Item, si Deus ad multitudinem malignorum respiceret, tot millia hominum in deserto Sina non prostravisset, atque utinam corpore tantum et non anima! Unde in Epistola Judæ legitur: *Jesus, populum Israel de terra Ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt perdidit* (*Judæ v*).

A **Ceterum autem justitiae prævaricatores imitandi non sunt, juxta quod Mathathias dicit: « Et si omnes consentiunt regi Antiocho, ego et domus patris mei non consentiemus» (*I Mach. ii*). Per Prophetam quoque dicitur: « Noli æmulari inter malignantes, neque æmularis fueris facientes iniuriam» (*Psalm. xxxvi*). Tempore igitur sanctissimi Patri Athanasii, pene universus orbis ad Arianam heresim se contulit, et tamen præciosissimi in catholica fide perseverantes victoriae palmam consecuti sunt.**

CAP. X. — *Et qui semel et iterum in eodem gradu consecratus est a sacro ministerio sit excludendus.*

Iuv. Qua ratione fateri ausus es ut qui semel et iterum in eodem consecratus fuerit a sacro ministerio sit excludendus? **Def.** Non a memetipso, sed, ut supra relatum est, a beato Gregorio, necnon et apostolorum canonibus, tale quid audenter protuli.

Inf. Ergone qui denuo baptizatus fuerit Christianitate pellendus est? **Def.** Nequaquam, sed aliud est baptizatus, aliud consecratus. Omnis enim qui consecratus est baptismum dare potest, non tamen omnis qui baptizatur consecrationem vel sibi habere vel aliis dare potest. Hinc est quod baptizati biganni, si necessitas incumbit, baptizare possunt, sacram vero ordinem canonice accipere nequeunt. Cernisne quod baptismus ad fidem pertinet, consecratio autem ad ministerium per quod ipsa fides percipiatur et Christiana religio celebratur? Et idcirco qui ejusmodi sacrilegium incurrit, a sacro ministerio est removendus. Adde etiam quod absque baptismismo, nullus in regnum eorum intrare possit; et ideo his baptizatum a Christianitate sequestrari nefarium. **Iuv.** Sacerdotes qui tempore persecutionis negaverunt, suis honoribus non sunt expoliati. Iste ergo, propter iteratam manus impositionem, a sacerdotio quomodo sunt excludendi? **Def.** Aliter est, nam de sacerdotibus qui tempore persecutionis negaverunt, non parva distantia est inter eos qui absque periculis et eos qui violenta oppressione negaverunt. Quod ita sit, testis est Ancyranus canon (*can. 4*) dicens: Presbyteri immolantes, et iterum luctamont adentes, si non per illusionem aliquam, sed ex veritate fecerunt, nec ante parentes, nec affectantes atque suadentes, ut æstimentur quidem tormentis aptari, sed his visu tamen et habitu subjici, hos placuit honorem quidem retinere propriæ sedis, offerre vero aut alioqui populum, aut omnino sacerdotalibus fungi officiis, non licere.

Hec ex concilio Niceno, de his qui in persecutionibus negaverunt, et postmodum in clero promoti sunt.

Quicumque de lapsis ad ordinem clerici promoti sunt per ignorantiam vel per ordinantium dissimulationem, hoc ecclesiasticæ non prejudicat regule, cogniti namque deponantur. His itaque digestis, ad memoriam reddit quod papa Innocentius Rusticus, qui iterata ordinatione presbyter effectus est, noluerit in Ecclesia retineri. Scripsit enim Marciano

episcopo Naisitano, dicens (*epist. 21*) : In Ravennati urbe mibi constituto, propter Romani populi necessitates creberrimas, Germanius qui se asserit presbyterum atque Lupeutius qui se diaconum dicit, multorum talium quasi legatione suscepit, prece fusa, dolores proprios exprimere gestiverunt, asserentes se quidem Ecclesias in dilectionis tuae constitutas parochias retinere, sed tuam communionem non potuisse mereri, ea videlicet ratione qua Rusticus quidam nomine, iterata ordinatione, presbyterium suscepisset : et non levi impedimento sit, dum aut illi dolent hujusmodi hominem in Ecclesia retineri, aut ille sic peccare debere in alio arbitretur, quemadmodum in se agnoscit esse peccatum. Similiter autem et illud recolendum, quod subhaebatur papa Gregorius, ad Joannem episcopum Ravennatis Ecclesiae scribens, dicit : Illud quod dicitis, ut is qui ordinatus est iterum ordinetur, valde ridiculum est, et ab ingenii vestri consideratione extraneum, nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo et ille judicatus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Nonne vides quod hujuscemodi transgressores, et jam apud antiores Patres jam judiciali sint?

CAP. XI. — *Ut juramentum quod ad scelus committendum pertinet, non sit observandum.*

INF. Cum summo pontifici in omnibus sit obediendum, tu e contrario dieis ut quicunque ex clero se illi juramento constrinxerit, quatenus ad subvertendam ordinationem adjutor existat, canonico sit iudicio plectendus. **DEF.** Ad scelera committenda nulli unquam potestati obtemperandum est, quia edictus Dominus omnes qui operantur iniuriam, et perdet eos qui loquuntur mendacium (*Psalm. v.*). Et Apostolus : *Non solum qui prava faciunt, sed et qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua* (*Roman. i.*). **INF.** Quisquamae fidelium juramentum, quod seniel sponderit, audebit liciter irritum facere? **DEF.** Juramentum quod a peccato alienum est, prævaricari non debet. Juramentum autem quod pertinet ad scelus committendum, observari nefas est. Ut cætera omittam, David ad preces Abigail flexus, remissus elegit perjurium incurtere, quam homicidium perpetrare. Herodes autem quia in iure-jurando discretionem babere neglexit, homicidii batherum incurrit. Attende, inquam, quid ex hoc Isidorus censeat; ait enim : Non est conservandum sacramentum quod male et incaute promittitur, veluti si quispiam adulteræ perpetuani cum ea mandandi fidem pollicetur, tolerabilius est non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio. **INF.** Hujuscemodi testimonii non satis appetet ut quisque pro tali juramento a sacro ordine sit removendus. **DEF.** Post Nicænum concilium Chalcedonensis synodus auctoritatis retinet palmam. Illa nimurum censuit dicens : Conjurationis vel conspirationis crimen, et ab exteris legibus est omnino prohibitum, multo magis hoc in Ecclesia Dei ne fiat admonere conveniet. Si qui ergo clerici vel monachi reporti

A fuerint conjurantes, aut conspirantes, aut insidiates ponentes episopis aut clericis, gradus proprius abjiciatur. Cernisne quam sublimi auctoritate clerici de quibus sermo exortus est, inter sacrilegos et male conjuratos sint habendi, et canonico iudicio reprobandi?

CAP. XII. — *Ut ad synodum quæ manifeste contra catholicam rectitudinem agit non sit occurrendum.*

INF. Apostolicus pontifex vocavit te ad synodum, tu vero iussionem ejus contemnens occurrere non luisti. **DEF.** Si aliquando ad vocem lupi currexit ovis, et ego ad synodum illam occurrere debui. Hic est quod Salvator ait : « Oves pastorem sequuntur, quia sciunt vocem ejus; alienum autem, non sequuntur, sed fugient ab eo, quia non noverunt vocem alienorum (*Ioan. x.*). » An non sunt lupi, non sunt alieni, qui prefatam ordinationem subvertentes, fere totam Italiam a pluribus annis veluti paganam absque Christi religione vixisse blasphemant? Dominus enim dixit et fecit : *Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis* (*Ibid.*), vos e contrario Dominicæ oves lupinis dentibus non tantum corpore, sed, quod est infelicius, et anima discerpere non erubescitis. Istud est quod beatus Gregorius dolens dicit : Considerate quid de gregibus agatur, quando lupi pastores sunt, contra quos Dei greges custodire debuerant. Contempsit properare ad concilium : ad quale concilium? Scilicet ubi secundo baptimate baptizarer, ac per hoc non purificatus, sed contaminatus existet. Quamobrem salubriter elegi cum David verbis et actu canere : « Non sedi in concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non introibo : odivi congregations malignorum, et cum impiis non sedebo (*Psalm. xxv.*). »

CAP. XIII. — *Quod præpositorum culpa nec omnes legendæ sint nec omnes denudandæ.*

INF. Præpositorum culpa juxta reverentiam filiorum Noe, a subditis denudandæ non sunt, sed potius legendæ. **DEF.** Exemplum Sem et Japhet, in eo quod patris verenda cooperuerunt (*Gen. ix.*), discretione adjuncta, ita nos imitari oportet, ut nec ad dextram, nec ad sinistram declinare videamur. Quia de re nec omnes præpositorum culpa legendæ sunt, nec omnes denudandæ. Ut cætera omittam, illa nimurum culpa quæ catholicæ religioni officit, si alter emendari non potest, procul dubio denudanda est, ne per eam ignorare vel simplices animæ pereant. Quædam præpositorum culpa, testis Pontificali libro, adeo superabundant, ut apicibus tradantur, utique non ut imitentur, sed ut a posteris caveantur. Notum est enim quod mala præpositorum actio generaliter subditis noceat, quod peccata regis redundant in regnum. Sed nunc de illa culpa specialiter seruo frequentatur, quæ meticulosos vel simplices in catholicæ religione supputat. Ita enī culpa non a subditis est denudata, sed a suis auctoribus magis exaggerata. Nos autem istiusmodi noxæ nec favorem, nec assensum porrigerem audemus; sed procul ab ea discedere

debemus. Denique apostolus Paulus, qui clamat : *Imitatores mei estote (Philipp. iii)*, in faciem restitit apostolorum principi Petro, quia reprehensibilis erat; eo quod gentiles in quibusdam Judaizare cogeret (*Galat. ii*). Quod claviger regni cœlorum adeo libenter suscepit, ut ei ulla modo contradiceret, et insuper ejus documenta in sua laudaret Epistola.

CAP. XIV. — *Ut excommunicatio quæ ad facinus committendum pertinet non sit observanda.*

INF. Quomodo parvipendens apostolicam excommunicationem, celebrare missarum solemnia presumpsisti? DEF. Illa equidem excommunicatio quæ ad sacrilegium committendum pertinet pro nibilo ducenda est, et nullatenus observanda. Quippe sub hujuscemodi occasione cogitis me negare sacerdotium, quo! ecce jam circi er viginti annos per totam Ausoniā Domini Salvatoris regit Ecclesiam, et tam pro vivis quam etiam pro defunctis ecclesiastica officia, ut moris est, frequentare non cessat. Et quod est deterius, consentientes vobis iterum in eodem gradu consecrare non formidatis. Iste observanda excommunicatio?

CAP. XV. — *De eo quod scriptum est : « Sive juste, sive injuste obliget pastor, gregi timendum est. »*

INF. Sive juste, sive injuste, ut sanctus Gregorius ait, obliget pastor, gregi timendum est, ne per elevationem tumidæ reprehensionis culpa quæ non erat fiat. DEF. Si de nostris negligentias nostrisque affectionibus excommunicatio facta fuerit, omnino formidanda est, et usque ad legem satisfactionem vel indulgentiam, penitus observanda. Cæterum vero in his quæ manifesta ratione Deo inimica esse probantur, nullius excommunicatio metuenda est vel observanda. Verbi gratia, si me ad perjurium, falsum testimonium, sacrilegium vel homicidium, excommunicando impulerit; nunquidnam in talibus vel eorum similibus, pastoris excommunicatio timenda vel facienda esse decernitur? Præseritum cum dicat Apostolus : *Non solum qui prava faciunt, sed et qui consentiunt facientibus digni efficiuntur morte perpetua (Rom. i)*. INF. Hanc Apostoli sententiam ecce iam bis objicere non vitasti. DEF. Si quando necessitas incumbit, non dico bis aut ter, sed etiam centies unum idemque testimonium sinistris argumentationibus side ter opponam, nec immerito; agonista enim contra diversa inimicorum jacula uno ultitur clypeo. INF. Responde mihi quomodo hactenus super pontificum excommunicationibus istiusmodi distinctionem nullus facere præsumpsit? DEF. Ergone oblitus es testimonia, quibus paulo superius declaratum est, non esse iniquis iussionibus obtuperandum, nec sinistris actibus consentiendum? Secundum quod in iisdem testimoniis legitur : *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. O disti, Domine, omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium (Psal. v)*; et illud : *Vale qui dicunt bonum malum, et malum bonum, et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, et dulce*

A in amarum (Isa. v); et illud : *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris (Jerem. xv)*; et illud : *Minister Dei est tibi in bonum (Rom. xiii)*. Interea et hoc recolendum, quoniam quidem ille qui dicit : *Juste an injuste obliget Pastor, gregi timendum est. Ipse in eodem loco dicit : Sub magno moderamine pastores Ecclesiae vel solvere studeant vel ligare Plerumque contingit ut hic judicis locum teneat, qui ad locum vita minime concordat, et sepe agitur ut vel damnet immitteros, vel alios ipse ligatus solvat.* Et infra : *Judicare autem digne de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Unde recte per Prophetam dicitur : « Mortificabant animas quæ non moriuntur, et vivificabant animas quæ non vivunt (Ezech. xiii)*.

B Postremo autem, nec illud oblivioni trahendum, quod Doctor gentium redargens ait : *Qui ergo alium doces, te ipsum non doces; qui prædictas nos furandum, furaris; qui dicas non mechandum, mecharis; qui abominaris idola, sacrilegium facis? (Rom. ii)*. Et Dominus in-Evangelio : *Medice, cura ipsum (Luc. iv)*.

CAP. XVI. — *De eo quod scriptum est, Omnia quæ dixerint vobis servate, et facite.*

INF. Ubi est ergo illud evangelicum, *Supra cathedram Moysi sederunt Scribe et Pharisæi, omnia quæ dixerint vobis servate et facite? (Math. xxiii)*? DEF. Omnia hoc in loco solummodo in bonam partem accipienda sunt : alioquin Judæi qui Scribarum et Pharisæorum consilio et hortatu Dominum crucifixerunt, immunes a tanto scelere esse debuerant, sed quam graviter et qui dixerunt et qui fecerunt peccaverint, et Scriptura testatur, et in posteris eorum usque ad finem mundi protelatur. Igitor, quod omne non semper ad totum, sed plerumque ad maximam partem referatur, testis est Hieronymus, ubi ad Damasum de frugi et luxurioso filio disputat.

CAP. XVII. — *Quod ad peccandum nullius potestati sit obtemperandum.*

INF. Cum aliis potestatibus resistendum non sit, eo quod non sit potestas nisi a Deo, et qui resistit potestati Dei, ordinationi resistit (*Rom. xiii*); apostolicæ potestati quæ procul dubio omnes humanas potestates excellit, in omnibus quæ jubet resistendum non est. DEF. Omni humanæ potestati subditu esse debemus, et quam maxime apostolicæ. Sed utique non in illis quæ Christiana lex abominator ac prohibet, et Deo inimica esse monstrantur, cui dicit Propheta : *Quoniam non volens Deus iniquitatem tu es. O disti, Domine omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium (Psal. v)*. Et ipse Dominus ad Jeremiam, *Si separaveris inquit, pretiosum a vili, quasi os nunc eris (Jerem. xv)*.

CAP. XVIII. — *Quod aliud sint pontificales aedes, et aliud presidentes, et quia presidentes per via sequendi non sint.*

INF. Sancta Romana Ecclesia super Ecclesiæ ori-

matum tenet, ideoque judicat omnes, et ipsa a nomine judicatur. Tu autem quis es, qui contra eam loqueris? DEF. Absit ut ego insimus, vel potius vermis, contra eam loquar, sed, ut Deus donaverit, magis pro ea. Queso, diligenter attende quod dicturus sum longe incomparabiliter. Aliud sunt pontificales sedes, aliud presidentes. Proinde honor et dignitas uniuscunusque sedis venerabiliter observanda sunt. Presidentes autem si deviaverint, per devia sequendi non sunt; hoc est, si contra fidem vel catholicam religionem agere coeperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus, quod plerunque apud Constantinopolitanam et Alexandrinam sedem contigit: in his autem quæ jure dicunt, etsi non faciunt, libenter eis obedire debemus. Hinc est quod botros carpere et spinas cavere jubemur. Quid multa? de Pastoribus ad populum revoca intentionem, qui dicit, « Minister Dei est tibi in bonum (*Rom. xiii.*) ». Propterea subjunxit « in bonum », quia minister Dei non est tibi in malum.

CAP. XIX. — *De eo quod scriptum est: Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo* (*Math. xviii.*).

INF. Ligandi atque solvendi potestas omnibus episcopis cœlitus est collata; præcipue tamen apostolorum vicario, qui vicem apostoli Petri, et claves regni cœlitus tenet. Et idcirco, quomodolibet ligaverit, ligatum erit. DEF. Non ita sapit divinæ legis interpres Hieronymus. Exponens illud evangelicum: « Quæcumque ligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in cœlo », ait: Iustum locum intelligentes episcopi et presbyteri aliquid sibi assumunt de Pharisæorum supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere noxios se arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed rerum vita queratur. Nec illud omittendum quod per prophetam dicitur: Mortificabant animas quæ non moriuntur, et vivificabant animas quæ non vivunt (*Ezech. xiii.*). Non morientem quippe mortificat, ut sanctus docet Gregorius, qui justum dannat; et non victimum vivificare nititur, qui reum a suppicio absolvere conatur. Item a Salomone: Sicut avis in contrarium volans, et passer quolibet vadens (*Prov. xxvi.*), sic maledicuum frustra prolatum, super illum qui misit illud, veniet. Item ibi: « Anima quæ benedicit, impinguabitur (*Prov. xi.*) »; quæ autem frustra maledicit, ipsa in maledictione erit. Item sancti Gregorii papæ: In omni autem quod de nobis extra dicitur, recurrere ad arcana mente debemus; et si omnes vituperent, liber est tamen quem conscientia non accusat; quia, etsi omnes laudent, liber esse non potest, si hunc conscientia accusat.

A nec debet nec potest, qui jam in illius est iudicio constitutus, qui est judex vivorum et mortuorum; qui non secundum aulitum aurium, neque secundum oculorum intuitum judicat, sed secundum id quod scrutans corda et renes Deus (*Psal. vii.*). INF. Non te cognoscere pigeat, quoniodo per eum in sancta Ecclesia, ubi summa concordia esse debet, scandali seminarium sit exortum. DEF. Formosus, ut dixi, non ad me, id est, ad ordinationem quam fecit, sed ad eos pertinet qui eum elegerunt, ordinaverunt, eique donec advixit communicaverunt, et per omnia participes extiterunt; attamen, fac, ut tibi rectum videntur. INF. Formosus post depositionem suam episcopus esse non potuit, quanto minus papa? DEF. Sicut verum est quod apostolica auctoritate depositus fuerit, ita verum est quod apostolica auctoritate reconciliatus extiterit. INF. Quando depositus est, mediatis sacrosanctis Evangeliiis jurando conclusit, ut Romuleam urbem nullatenus ingredieretur, suumque episcopatum nullomodo recipere, et proprieat reconciliari minime potuit. DEF. Istiusmodi juramentum non solum a Christianis, verum etiam ab ethniciis cruentum atque nefarium esse decernitur. Revera enim nihil aliud in eo deprehenditur, nisi ut limina apostolorum Petri et Pauli nunquam adoraret, nunquam ad reconciliationem accederet, suumque episcopatum nunquam recipere. Proh nefas! Hujusmodi juramenti crudelitas, nec apud paganos inventitur. Væ illis qui talo sacramentum ab eo per vim extorserunt. Benignus ille et misericors apostolicus Pater qui eum reconciliare decrevit. INF. Verene debuit apostolicus pontifex reconciliare hominem, qui se coram episcopis proprio ore damnavit, et idcirco depositus fuit? DEF. Poteram ad haec opponere, quia cum se proprio ore damnavit, non veraci professione, sed magno timore perterritus interroganti se, quamvis non inculpabiliter satisfecit; sed sufficit ei quod postmodum apostolica auctoritate reconciliatus sit. Audi etiam, quid Alexander papa super bujusmodi occasione synodaliter censeat dicens: Eat etiam et hoc ad hanc sanctam perlatum sedem, quod pudet dicere, et non solum sacerdotali, sed etiam omni Christiano nomini inimicum est; id est, quod nonnullos episcopos vel sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, alias confessionis suæ, in aliud quod non debent, aut pro suarum requisitione rerum, aut, quod deteriorius est, pro alieni erroris secta, scripturas faceret, et propriis manibus roborare, et coram populo recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt ergastulis et carcerebus recludi, ut saltem his territos insidiis decipient Domini sacerdotes, et suis faciant voluntatis arbitrio. DEF.

aut amovere vel dilacerare manifestantur, infames esse, et alienos a liuminibus Ecclesiæ usque ad satisfactionem fieri. *Ejusdem [Supple epistole]*: Similiter si hujusmodi personis quædam scripturæ quoque modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut se liberare possint, quocunque ab eis conscriptæ, vel roboratae fuerint ingenio, nullum eis præjudicium aut documentum provenire censemus, neque ullam eis infamiam aut calumniam, aut a suis sequestrationem bonis unquam, auctore Domino, et sanctis apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus.

CAP. XXI. — *Quia plurimi sacerdotum depositi fuerunt, et postmodum reconciliati.*

Inf. Si tale quid ad lapsorum reconciliationem pertinet, exemplis confirmata. **Def.** Plurimi namque sacerdotum depositi fuerunt, et postmodum reconciliati: reconciliati, inquam, non denuo in idipsum consecrati; quoniam quidem aliud reconciliatio, et aliud consecratio. Nam qui reconciliatur, in gradum pristinum restituitur; qui autem consecratur, id quod non habet accipit. Sed, ut dicere coepi, Joannes Chrysostomus a duabus synodis orthodoxorum episcoporum fuit judicatus, sed iterum fuit restitutus Ecclesiæ sue. Necnon et Marcellus episcopus Antyræ Galatæ depositus fuit, sed postmodum proprium recepit episcopatum. Asclepius item judicatus a synodo, Ecclesiam suam postea recepit. Lucianus episcopus Adrionopolites damnatus a papa Julio, recepit Ecclesiam sui episcopatus. Item Cyrillus Hierosolymitanus depositus fuit, postea reconciliatus est Ecclesiæ sue. Simili modo et Polychronium ejusdem Ecclesiæ Hierosolymitanæ pontificem Xystus papa damnavit, et iterum ipse eum reconciliavit. Innocentius item papa Photinum damnavit episcopum, sed ipse eum postea in proprio restituit loco Ecclesiæ sue. Itemque Misenum episcopum a Felice papa damnatum, Gelasius papa successor illius et communicavit et Ecclesiæ sue restituit. Leontius autem dum esset presbyter depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha exstitit. Gregorius vero quartus papa, Theodosium, quem Eugenius ejus antecessor presbyterii honore privaverat, sanctæ Ecclesiæ Siguinæ consecravit episcopum. Ibas namque episcopus judicatus fuit, sed sancta synodus canonicesum illi restituit Ecclesiam. Rothanum vero episcopum sanctæ Suessionensis Ecclesiæ a synodo cui Carolus interfuit rex condemnatum, et Soffrenium Placentinum episcopum merito reprobatum, Nicolaus papa una nobiscum reconciliavit.

CAP. XXII. — *Ut id quod incertum est solius Dei judicium sit relinquendum; et de episcopis qui de sede ad aliam sedem translati sunt.*

Inf. Formosus esto, reconciliatus fuerit, postmodum vero, humanæ laudis cupidus, propriam relinquens uxorem, alienam abstulit: videlicet relicto encon-

A ideoque solius Dei iudicio relinquendum est. Atamen universa Romana civitas, et omnes circumpositæ regiones, præcipue sanctitatis eum fuisse commemorant, exceptis admodum paucis, qui eum infamare non erubescunt. Nec mirum, cum etiam de Salvatore scriptum sit, « Alii dicebant quia bonus est, alii : Non, sed seducit turbas (*Ioa. vii.*) ». Cæterum vero quod in hujusmodi translatione alienam uxorem non abstulerit, probabilibus exemplis clarescere potest. Omitti eos qui ante Nicænum concilium de sede ad aliam sedem translati sunt. Nuhquidnam Gregorius Nazianzenus, homo sanctissimus atque doctissimus, ignarus fuit ejusdem concilii, aut illud quisquam melius intelligit, quam ipse intellexisse dignoscitur? Hic enim cum unius civitatis, quæ Saziua dicebatur, fuisse episcopus, consilio et hortatu beati Basilii et aliorum episcoporum, in oppido Nazianzo constitutus est, deinde Constantiopolim translatus est. Dositheum Seleucia episcopum Alexander Antiochenus episcopus in Tarsum Cilicia demigravit. Reverentius ab Arcis Phœniciae in Tyru migratus est. Joannes de Gordo Lydiæ mutatus est in Proconnessum, et in ea præsedidit Ecclesia. Palladius ab Helenopoli mutatus est in Aspamam. Alexander ab alia Helenopoli in Adrianiopolim mutatus est. Meletius prius in Sebastena Ecclesia præfuit, et postea Antiochiae præsul est constitutus. Theophilus ab Apamia Asiae transfertur in Eddoxiopolim, quæ dudum Salambria vocabatur. Polycarpus de urbe Antepristena Mysia in Nicopolim Thracie mutatus est. Hierophilus de Trapezopoli Phrygia in Antiochiam migratus est. Optimus ab Agardamia Phrygia in Antiochiam Pisidie migratus est. Sylvanus a Philippopoli Thracie mutatus est in Trœda. Perigenes in Petris est ordinatus episcopus, sed quoniam cives ejusdem civitatis eum recipere noluerunt Romanæ civitatis jussit eum inthronizari in Corinthum metropolium defuncto ejus episcopo, eique donec advixit Ecclesiæ præfuit. Eusebius itaque Pamphili, in sexto ecclesiasticae historiæ libro, Alexandrum unius Cappadociæ civitatis episcopum refert; quia cum venisset causa orationis Hierosolymam, tentus sit ab ejus civibus, et in locum Narcissi episcopi constitutus, et de cætero omni via sua ipsi Ecclesiæ præsedisset. Germanus archiepiscopus de metropoli Cyzico translatus est Constantinopolim, in qua translatione presbyter sanctæ Romane Ecclesiæ apocrisiarius nomine Michael, talum fecit sermonem. Divina enim gratia quæ dignatur informare, et incompleta completere, transiit et ordinavit in sacratissimam sedem a Deo conservate civitatis Constantinopolitanæ præsentem Germanum sanctissimum archiepiscopum. Aitardus quoque de Terraconensi episcopatu iuthronizatus est in Turonensi archiepiscopatu, dante imperatore Carolo II, et consentiente papa Adriano II.

vel ambitionem, et ut dominationem agat, sedem mutaverit, ne laicam communionem habeat. Deinde in sequenti capitulo, etiamsi talis exsisterit ut per fraudes, et quosdam premio et mercede corruptos, excusationem afferens, ut quasi eum populi petere videantur, nec laicam in fine communionem accipiat. DEF. Quod Osius avaritiam et ambitionem, dominationem et fraudes prohibuit, libenter amplector. Quod autem subjunxit : « Nec laicam in fine communionem accipiat, non suscipio, quoniam non catholicum sed catharum sonat. Præsertim cum Dominus per prophetam clamet : « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (*Ezech. xxxiii.*). » Et in Evangelio : « Gaudium est ! inquit, coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia. » Alias autem quo fine suum sapere Osius concluserit, scire magis libet, quam verbis exprimere.

CAP. XXIV. — *De eo qui semel in qualibet Ecclesia lector exsisterit.*

INF. Africanum concilium statuit ut quicumque in Ecclesia semel legerit, ab alia Ecclesia ad clericatum non admittatur. Et si hoc de lectoribus statutum est, quo pacto Formosus ab episcopali sede ad apostolicum thronum transferri debuit ? DEF. Hoc etenim quod de lectore objecisti, non intelligendum est, ut qui semel in qualibet Ecclesia lector exsisterit, ulterius jam in alia Ecclesia nullatenus ad clerum admitti possit. Se*l* manifestius in Africano concilio, ubi Epigonius pro suo discipulo, simulque alumno conqueritur, sancitum est ut clericum alienum, nullus sibi præripiat episcopus, præter ejus arbitrium cuius fuerit. INF. Cœlestinus papa de clericali electione ita delegavit dicens : Cleri, ac plebis, et ordinis consensus, et desiderium requiratur, tunc alter de altera requiratur et eligatur Ecclesia, si de civitatis ipsius clericis, cui est episcopus ordinarius, nullus dignus, quod evenire non credimus, poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis merito præferantur. Habeat unusquisque suæ fructum militare in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit etiam. In aliena stipendia minime alter obrepat, nec alii debitam sibi alter audeat vindicare mercedem. DEF. Istiusmodi papæ Cœlestini decretum laudabile, justumque nemo ambigit, sed aliquando accidit ut certa imminente necessitate, vel certis existentibus causis, episcopus de sede ad sedem transferri licenter possit, quod jam supra latius intimatum est. Similiter autem ad clericatus officium ex alia Ecclesia transitur. Quod adeo verum est ut etiam papa Siricius, religiosos monachos per canonicos gradus ad episcopalem celsitudinem ascen-

A scopus in cuius parochia est de his qui supra fuerint solerti tollat.

CAP. XXV. — *Ut absque necessitate, vel certis existentibus causis, episcopus de sede ad sedem transferre non debet.*

INF. Jam vero quid ad hæc objicere poteris? Nicæna siquidem synodus definitiv dicens : Propri multam perturbationem et seductiones quæ sunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videatur admissa, ut de civitate ad civitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur. Quod si factum fuerit, prorsus irritum ducatur, et restituatur Ecclesia cui fuit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus. DEF. Tam magni concilii sententiam meæ parvitatem exponere non licet. Audenter tamen dico, quod nulli unquam Nicænos canones rectius vel subtilius considerare atque intelligere valeant quam Gregorius Nazianzenus quem supra tetigimus, necon et Chalcedonense concilium, et beatissimus papa Leo, atque Gelasius. INF. Quod Gregorius Nazianzenus de sede ad sedem transierit, jam superius objecisti, nunc superest ut reliqua subjiciantur. DEF. Ut dicere coepi, Chalcedonensis synodus et sanctissimus papa Leo atque Gelasius præfatam Nicæni concilii regulam intelligere videntur

Ex Chalcedonensi concilio.

Clericos in Ecclesia ministrantes, sicut jam constituius ; in alterius civitatis Ecclesiam statutos fieri non oportet, sed contentos esse, in quibus ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias amittentes provincias ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Si quis autem episcopus post hanc definitionem suscepit clericum ad alium episcopum pertinentem, placuit et susceptum et suscipiente communione privari, donec is qui migraverat clericus ad propriam fuerit regressus Ecclesiam.

Leonis papæ.

Si quis autem episcopus, civitatis suæ mediocritate despacta, administrationem loci celebrioris ambierit, et ad majorem se plebem quacunque ratione transtulerit, a cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit et propria, ut nec illis præsideat quos per avaritiam concupivit, nec illis quos per superbiam sprevit. Suis igitur terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram juris sui affectet et augeri.

Gelasii papæ.

Quisquis propriæ desertor ecclesiæ, nullis existentibus causis, ad aliam putaverit transeundum, temereque susceptus fuerit, et protervus [promotus], reverendorum canonum, vel ipse vel receptoris ejus

et necessitate in alterius civitatis Ecclesiam de-migrandum non sit, et quod papa Leo censuerit, ut episcopus, civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci superioris ambire non debeat, nec per avaritiam ad majorem se plebem transferre. Gelasius quoque dicit: ut, nullis existentibus causis, propriam deserere Ecclesiam nemo audeat. Formosus qua ex necessitate, aut quibus existentibus causis Ecclesie proprie desertor apostolicum thronum con-scendere jussus est? DEF. Quibus existentibus causis, vel qua necessitate Formosus effectus sit papa, clero et magnatibus Romanæ civitatis scire convenit, qui nec Francorum, nec alterius gentis obsidione, vel impulsu, coacti, sed sua sponte eum eligere atque inthronizare decreverunt. Illi enim non ob aliud eum elegisse se dicunt, nisi ob Ecclesie utilitatem. Ipse autem se inthronizandi præbuit assensum, quem admodum plurimi episcoporum fecisse leguntur, quod jam paulo superius intimatum est. INF. Pene omnibus notum est quod pluriñorum pontificum major sit auctoritas quam pancorum. Quapropter in hac questione magis observanda est Nicæna synodus, quæ indifferenter et penitus de sede ad sedem transferendi consuetudinem amputavit. DEF. Vide te [vileris] non intellexisse quod Nicæna synodus dicit: placuit consuetudinem omni modo amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa. Qualem, inquam, consuetudinem placuit amputari? Illam scilicet quæ præter regulam, hoc est, absque rectitudine in quibusdam partibus vi-detur admissa. Nonne discretione adhibita, quæ mater est omnium virtutum, id ipsum et concilium Chalcedonense astruere videtur, in eo quod dicit, clericos in alterius civitatis Ecclesia statutos fieri non oportere, exceptis illis qui, proprias amittentes provincias, ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Nec illud est absimile quod beatissimus papa Leo censuit, ut episcopus, civitatis mediocri-tate despecta, administrationem loci celebrioris ambire non debeat. Inde nimurum et Gelasius dicit ut quisquam, nullis existentibus causis, propriæ desertor Ecclesie ad aliam transire non debeat. Hoc modo etiam sanctus Gregorius Nazianzenus, non ignarus, nec contemptor Nicæni concilii, de sede ad sedem translatus est. Porro qui nulla ne-cessitate cogente, et nullis existentibus causis, sed solummodo avaritia vel ambitione ad aliam sedem transfertur, iste procul dubio prævaricator rectitudinis est, et idcirco præter regulam tale quid admissum convincitur. INF. Formosus ergo qui tantummodo avaritia et ambitione cathedram mutavit acrius est puniendus? DEF. Quod ambiguum crimen solius Dei iudicio sit relinquendum iamjam supra responsum est. INF. Video te sub colore ejusdem tuitio-nis dogmatizare, quatenus episcopalis transmigratio de sede ad sedem licenter fieri possit. DEF. Absit ut ex meo ore procedat quod quisquam episcopo-rum tale aliquid licenter agere possit, nisi certa imminentia necessitate, vel certis existentibus causis.

CAP. XXVI. — *Quod quando Formosus inthroniza-tur est, non id quod episcopus erat iterum acce-perit, sed augmentum apostolica dignitatis, quod non habebat, suscepit.*

INF. Hactenus nunc inde contractis Scriptorum malagmatibus, langido capiti medicatus es; nunc autem ventum est ad insanabile vulnus, cui nulla medela succurrere valet. Formosus quando accessit ut papa efficeretur, manus impositionem ita sibi tribui præcepit, ac si episcopus non esset; ac per hoc, non solum apostolicam dignitatem non acquisivit, verum etiam id quod episcopus erat, perdidit. DEF. Hoccine est insanabile vulnus, cui nulla medela subvenire potest? Nonne cujus oca-tus, juxta evangelicam sententiam, simplex est **B** (*Matth. vi*), in ejus manus impositionem non vul-nus, sed dignitatis augmentum conspicit, non detri-mentum, sed sacri ordinis incrementum. Ut enim hoc liquidius pateat, audi documentum. Nam quod presbyter ipsum sit quod est episcopus, testis est beatus Hieronymus in epistola 85, dicens: *Audio quemdam in tantam erupisse vecordiam, ut diaconos presbyteris, id est, episcopis anteferret.* Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdem esse pre-sbyters quos episcopos, quid patitur mensarum et viduarum minister, ut super eos se tumidus esset, ad quorum preces Christi corpus sanguisque con-siftitur? Audi testimonium: « Paulus et Timotheus servi Christi Iesu omnibus sanctis qui sunt Philippi, cum episcopis et diaconibus (*Philipp. 1*). » Et in **C** Actibus apostolorum, ad unius Ecclesie sacerdotes ita Paulus loquitur: « Attendite vobis et cuncto gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo (*Act. xx*). » Ac ne quis contentiose in una Ec-clesia plures episcopos fuisse contendat, audi et aliud testimonium in quo manifeste comprobatur eumdem esse episcopum atque presbyterum. Propter hoc « reliqui te Cretæ, ut ea quæ deearant cor-rigeres, et constitueres per civitates presbyters, sicut et ego tibi mandavi, si quis unus uxor vir, sine crimine filios habens fidèles, non in accusatione luxiriæ, aut non subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem (*Tit. 1*). » Et ad Thimotheum: « Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ tibi data est per impositionem manuam presbyterii (*I Tim. iv*). » Sed et Petrus in prima Epistola, « Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter, et testis Passionum Christi, et futurae gloriae, quæ revelanda est (*I Petr. v*). » Quod au-tem postea, unus electus est, qui ceteris præpo-netur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Ecclesiam Christi, ir-rumperet [trumperet]. Hoc usque sanctus Hiero-nymus. Nos autem revertamur ad id quod cœpimus. Ecce probabilibus documentis patesfactum est, quod ipsum sit presbyter quod est episcopus. Igitur cum presbyter manus impositionem accipit, ut ceteris præponatur, et specialiter episcopus appelletur.

nunquidnam in eo quod est presbyter iterum conscratur, et non potius in ejusdem manus impositione augmentum episcopalis ministerii [mysterii], quod non habet accipit. Sic itaque sic Formosus in illa manus impositione, non id quod episcopus erat perdidit, sed augmentum apostolicæ dignitatis, quod non habebat, accepit. Hæc igitur ad ea quæ ipse de manus impositione objeceras; respondisse sufficiat. Cæterum autem interrogavimus eos qui præsentes fuerunt quando Formosus inthronizatus est; sed dixerunt: Procul dubio falsissimum est quod Formosus in illa translatione manus impositionem acceperit; sed quemadmodum in itinere ambulantes precibus effusis Deum exorant, ita et nos gubernatorem omnium exorantes, deduximus eum ad apostolicam sedem, ibique inthronizavimus eum, dantes congruam orationem.

CAP. XXVII. — Ut qui simulantes et lites inter se habent, alter eorum adversus alterum non possit testimonium proferre.

INF. Adhuc superstites sunt idonei testes, qui Formosum non rite inthronizatum fuisse, sed in eodem ordine quem habebat iterum sibi manus impositionem tribui fecisse testificantur. DEF. Hæc accusatio penitus absurdæ esse reprehenditur, alioquin juxta tuam sententiam non fuerint episcopi, qui eum inthronizaverunt, sed potius bruta animalia. Ego enim et non pauci mecum, certo certius compertum habemus, quia hæc de Formoso non alii referunt, nisi qui simulantes et inimicitias cum eo habuerunt. Et revera non solum divina, sed etiam humana lex præcipit ut qui iurgia et lites ad invicem habere noscuntur, alter eorum adversus alterum testimonium proferre minime possit. Hinc est quod Anacletus papa dicit: Accusatores autem et testes esse non possunt, qui ante hesternum aut nudiustertius diem inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, ne lesi ulcisci ve-lint. Hinc etiam et Sixtus papa scripsit: Non, inquiens, accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus, est credendum. Papa quoque Telephorus: Hi vero qui inimici morantur aut qui suspecti habentur, minime recipiantur, quia eorum æmulatio lacerat innoentes.

CAP. XXVIII. — Quod humanum judicium quatuor personis justissime comprobatur.

INF. Fortassis coram judicibus pro Formoso causam dicere velis, accusatores præsto sunt: accede, ut quod hujus altercationis verum est, luculento examine clarescat. DEF. Non possumus justitiae palam obtinere apud eos qui testes iidem sunt qui et iudices pariterque accusatores: siquidem quatuor personis omne justissimum consummatur judicium, accusati videlicet et accusatoris, testimoniū simul et iudicū. Neque enim de levioribus causis questio ventilatur: proinde necesse est ut auctore Deo congregetur universale concilium, et, ad instar magni Constantini, intersit regis præsentia, et tunc istiusmodi scandalum sedabitur, et Ecclesiæ pax instaurabitur.

PATROL. CXXIX.

A CAP. XXIX. — De concilio quod in Ravennati urbe pro Formoso ejusque ordinatione factum est.

INF. Verum in Ravennati urbe congregata synodo sancitum est, ut tam Formosus quam ejus ordinatio in suo vigore stabilita permanerent. Quod non sincera concordia, sed auri copia institutum est, ideoque pro nihilo ducentum est. DEF. Ut opinor, illud tibi contigit quod ait Psalmus: « Fonderunt ante faciem meam soveam, et ipsi inciderunt in eam (Psal. LVI). » Nam quod delatis muneribus tale quid in illa synodo statutum fuerit, probare minime poteris. Nos autem et plurimi nobiscum luce clarius compertum habemus, quod non solum Romuleæ civitatis, sed omnes penè Italice præsules memorato interfuerere concilio. Quapropter si, favente Deo, regalis potestas B universale fecerit concilium, quid de vobis censemur erit, qui tot episcoporum sanctiones irritas facere, non veriti estis.

CAP. XXX. — De scelere quod in cadaver pape Formosi perpetratum est.

INF. Stephanus qui tertius a Formoso exstitit papa eumdem Formosum adeo reprobavit esse iudicavit, et cadaver ejus de tumulo extrahi et in concilium pertrahi ficeret, ibique eum pristinis vestibus denudantes, laico amictu velaverunt, et ferro duabus dextræ digitis amputatis, in quadam peregrinorum tumulo sepelierunt, nec multo post in Tiberinum fluvium præcipitarunt. DEF. Sicuti belluae humanitatis immenso modo intellexerunt, ita et operati sunt. Miserrimi ubi hoc didicerunt? præ-C certim cum Dominus non dixerit, Quæcumque ligaveritis sub terra, vel sub flumine, sed ait: « Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo (Matth. xviii). » De talibus enim Apostolus dicit, Quidam zelum « Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. x). » Proh scelus! saltem poetam attendere debuerunt sententiam:

Parce piis scelerare manus, jam parce sepulto!

Verumtamen si hujusmodi de sede ad selem translatio quodammodo illicita fuisse, nonne ecclesiastica pietate tolerare et non inanditis crudelitatibus exaggerare debuerant, et sic demum advocata universalis synodo generaliter censerent, ut definceps Romana civitas tale quid committere non auderet.

D CAP. XXXI. — Quod ad testificandum quæ recta sunt nullius gentis homo prohibendus sit.

INF. Tandem aliquando ad te revertar. Porro cum sis homo exteræ gentis, et apud nos humanæ vitæ subsidis indiges, quid ad te pertinet nostris resistere disceptationibus? DEF. Notum tibi sit quoniam illius generis sum quod apostolus Petrus his laudibus extollit: Vos estis « genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (1 Petr. ii). » Et quia iste populus per universum orbem terrarum Christum adorat et colit, propterea inter eos recipiendus sum, et a veritate testificanda nusquam excludendus. Quis enim nesciat ex Hebreis fuisse apostolos, qui sanctum Evangelium sua predicatione in toto mundo coruscare

Tecerunt? Et ut breviter concludam, nonne si Doctor gentium etiam invidos bene Christum prædicare confirmat, me, qui sacerdotali compassione quæ recta sunt testificor, prohibere quis poterit? **Inv.** Si advenis et peregrinis Ecclesiæ præpositos accusare licet, vel judicare, aut præjudicare, aut aliqua scriptura adversus eos facere, frustra ergo in pontificalibus epistolis ita præfixum habetur. **Anacletus:** Deteriores sunt subditi qui rectorum suorum vel doctorum mores vitamque carpunt, licet pravi sint, his qui substantias aliorum prædiaque diripiunt, et ideo justæ infames sunt, et merito ab Ecclesiæ extorces sunt. Doctores enim vel quilibet qui locum pastoris in Ecclesia tenet, si a fide exorbitaverit, est a fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis tolerandus quam judicandus. **Telesphorus:** Non suscipiat ovis in accusationem adversus pastorem, verum omnes qui adversus eum qui locum pastoris tenet armantur infames esse censemus. **Pius.** Oves pastorem non reprehendant; plebs episcopum non accuset, etiam si aliter fecerint, nam eorum judicium sibi Deus voluit reservari. **Callistus.** Criminaciones, conspirationes, susurrations contra doctorem, vel qui locum superioris tenet, nemo suscipiat; quia non oportet filios patres reprehendere, nec servos dominos lacerare. Non enim bene vivunt qui superiores detrabunt vel reprehendunt. Magistri enim portandi sunt, non reprehendendi, nisi in recta fide aberraverint. Nullus doctor per scripturam accusetur, nec cuiquam accusatori respondeat qui dicit vitam reprehensibilem, quoniam indignum est ut doctor indocto, evi pastor respondeat. Ipse. Sicut laicus non est, qui legitime convictus, in accusatione recipiendus, sic nec sacerdos sine titulo criminari vel testificari potest, quoniam maculosus et infamis est, accusare non permittitur, et non solum hi, sed et qui consentiunt, rejiciendi. Huc usque Callistus. Item Nicenum concilium. Peregrina judicia generali sanctione prohibentur, quomodo dignum est ut ab extraneis judicetur, qui provinciales et a se electos debet habere judices. Audisti, o defensor, quid pontificum auctoritas super hujuscemodi accusationibus censeat. Sunt et alia quamplura ad eundem sensum pertinencia, quæ replicare fastidium duxi. **Der.** Nullius pontificis sententiam veraciter opponere potes, ut scripturarum veritas interrogantibus non sit narranda et exponenda. Ista uimurum capitula illis obviare probantur, qui quolibet Ecclesiæ præsules accusare non erubescunt, asserentes eorum crimina facta vel conflictia, scilicet quod aut homicide aut raptore, aut adulteri sint, aut aliquid hujusmodi; non quod in decretalibus apicibus habeatur, ut veritas quæ in sacris volumiibus continetur, non sit interrogantibus proferenda; et, si necesse fuerit, brevitas causa in litteris assumenda. Quod autem scriptum est, ut nullus adversus aliquem præsulem scripturas faciat, nullusque doctor per scripta accu-

* Hoe non exstat in epist. Callixti.

A setur, miror te ita sentire velle, ut interrogantibus nos non audeamus ea quæ respondenda sunt ex divinis libris in schedulis breviter assumere, eisque satisfacere. Aliud namque est dolosas litteras aduersus aliquem componere, ut eum aliquatenus laedere possit, et aliud est testimonia de Scripturis in unum conserre, qualenus veritatem querentibus, ignorantia, quæ mater errorum est, nocere minime possit. Illud namque ad fraudis deceptionem pertinet, hoc autem ad veritatis cognitionem. Me autem quo pacto aduersus Patrum sanctiones repugnare asseris, qui non aliquod crimen vel vitium cuiquam præsuli inferre præsumo, sed veritatem quam in sacris voluminibus didici percutantibus silentio tegere nefas aestimo, præsertim cum Psalmographus B dicat ad Deum: Veritatem tuam non abscondi in corde meo (*Psal. xxxix*). Jesus quoque filius Sirach dicit: In justitia agorizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro justitia (*Ecccli. iv*). Sanctus namque Isidorus dicit: Testis falsus et is qui vera retinet idem sunt; attamen pejor est testis falsus qui laedit, quam qui veritatem testificari nolit. Nam ille malignus est, iste inutilis. Ego itaque, ut dicere coepi, neminem accusare vel ad judicium trahere nitor, sed veritatem quam in scripturis legere potui, interrogantibus præsentibus per vivam vocem, absentibus vero per stylum replicare curabo; ne talentum, quod meæ parvitiæ creditum est, defossum sit, et ab eo qui talenta confert districtius puniar. Alioquin incassum sancti doctores tot libros officia studuerunt, si recitandi non sunt, et eorum veritas asserenda non est, maxime interrogantibus. Quis hoc vel fatuus dogmatizare audeat? Præterea quod ex eisdem capitulis objicere voluistis, ut Ecclesiæ pastor non sit arguendus a fidelibus, nisi in fide erraverit, quis non videat quod isto te tuo gladio interficias? Ego quidem neminem arguere quero, sed si me quis iterum baptizare voluerit, errat in fide, an non? Manifestum est quia errat, ac per hoc sine dubio in Spiritu sancto errat per quem omnia Ecclesiæ sacramenta sanctificantur, et credentes baptisitate purificantur, sacrificie ordinibus, per quos ipsa fides percipitur, instituuntur. Et revera quicunque in eum blasphemaverit, nisi penitendo se correxerit, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro (*Math. xii; Marc. iii; Lvc. xii*). Qua de re, ut sancto placet Augustino, blasphemia in Spiritu sancto est, quæ non remittetur neque in hoc sæculo neque in futuro, cor impoenitens, illius videlicet qui absque poenitentia in suis moritur precati. Ergo qui in sacris ordinibus, ut supra declaratum est, erraverit, nisi ab ejusmodi errore penitendo recesserit, absque dubio non remittitur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro. Ecce de sacerdotiali consecratione percutantibus veritatem, quæ in sacris eloquiis passim habetur, pro viribus aggregare curavi, quanquam peregrinus et advena, ut ipse frustra consingere non erubescis. De cætero autem

jam quid aliud restat, nisi ut Dominatorem omnium invocantes, dicamus cum Propheta : *Exsurge, Domine, judica causam tuam?* (*Psal. lxxiii.*)

CAP. XXXII. — *Quod juramentum etiam per timatum, si ad peccandum non pertinet, irrefragabili sit observandum.*

INF. Calcata reverentia, velut obtrectator, me perjurium incurrere asseris, in eo quod jurejurando spopondi, et secundum meum posse ordinationem quam Formosus fecit, subvertam. Fateor equidem quia violenter depresso juraveram, et secundum *aneum* scire et posse præstatæ ordinationis defensor existarem. Sed quoniam in apostolicis pontificibus una est auctoritas, sicuti papa, Marinus eundem Formosum de juramento quod invitus dederat, solvere potuit, ita et me apostolicus Pater ab illius sacramenti nexus dissolvit, et juramenti sponsione ligavit, ut eamdem ordinationem secundum meas vires ad nihil redigam. **DEF.** Scripturarum testimonii et Patrum documentis superius definitum est ut ad male faciendum nemo sacramento constringi eleheat; et si aliquatenus factum fuerit, non sit observandum, sed magis poenitentiae submittendum. Formosus enim non juravit ut cuiquam lesionem inferret, sed nequam angustatus jurando promisit ut Romuleam urbem nunquam ingredieretur, ad reconciliationem sui honoris nunquam accederet, summaque episcopatu*m* nunquam recipere. Hoccine sacramentum apud Christianos cuilibet imponi fas est? Nonne contra sacram religionem contrarium esse convincitur? Contra sacram religionem in quo invitus juravit ut Romuleam urbem nunquam introiret, hoc est, nunquam apostolorum corpora Petri et Pauli adoraret. Contrarium vero in eo quod adjunxit, ut ad reconciliationem sui honoris nunquam accederet, summaque episcopatu*m* nunquam recipere.

A Rata ergo compassione Formosum a tali juramento solvere decreverunt, iuxta id quod Dominus ait: Misericordiam volo magis quam sacrificium, et scientiam Dei plusquam holocaustum. Tu autem aperi oculos cordis tui, et vide qualiter in eisdem tuis sacramentis duplicitate prævaricator existas. Jurasti enim licet invitus, ut ipse fateris, ut ordinationem illam secundum tuum scire et posse adversus simulios defendas; quod utique non ad cuiusquam calanitatem, sed ad utilitatem pertinet. Postmodum jam non invitus, sed quibusdam placere desiderans, jurasti ut eamdem ordinationem secundum tuum posse subvertas, quod procul dubio ad malum faciendum attinet. Denique in apostolicis pontificibus unam esse auctoritatem quis ambigat? sed utique **B** ad ligandum, quo merito ligari debet, et ad solvendum quo merito solvi oportet. Alioquin frustra beatus Gregorius dicit: *Judicare de subditis nequeunt, qui in subditis suis sua vel odia vel gratiam requirunt.* Unde recte per prophetam dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, et vivificabant animas quæ non vivunt* (*Ezech. xiii*). Non morientem quippe mortificat, qui justum damnat, et non victurum vivificare nititur, qui reum supplicio solvere conatur. Et Hieronymus tractans illud evangelicum: « Quaecunque ligaveritis super terram (*Matth. xviii*), » ait: *Iustum locum non intelligentes episcopi et presbyteri, aliquid sibi assumunt de Pharisaeorum supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita queratur.* Patenter ergo intelligi datur, quod nemo te a vinculo illius juramenti, quod ad bene faciendum præbueras, solvere potuerit. Juramentum autem quod ad male faciendum dedisti, proculdubio non est observandum sed magis poenitentiae submittendum.

INCIPIT

LIBER CUJUSDAM REQUIRENTIS ET RESPONDENTIS,

SEU

AUXILI LIBELLUS

Super causa et negotio Formosi papæ.

(*Ex Analectis Mabili.*)

MONITUM AD LECTOREM.

Celebris Tuit quandam controversia de causa Formosi papæ, quæ duobus maxime capitibus constabat. Primum est, an canonica esset ejus promotio in sedem Romanam; alterum, an ordinationes ab eo tunc factæ validæ essent habende. Consequens pendebat ex priori, cuius dubitatio ex triplici ratione petebatur, nempe quod Formosus, antea Portuensis episcopus, ab Joanne papa VIII exauktoratus, et ad laicam communionem rejectus fuisset: deinde quod profugus jurasset nunquam se Romanam redditum: tertio, quod

a sede Portuensi in Romanam esset translatus. Quæ translatio ecclesiasticis regulis Romanisque moribus contraria erat.

Non defuere tamen, qui Formosi patrocinium tunc suscepserunt, quos inter Auxilius quidam Francus, (dictum an verum nomen) sed in Italia degens, et a Formoso ordinatus, duos in ejus defensionem libros scripsit. Prior capita quadraginta, posterior triginta duo complectitur, cum epistola prævia ad Leonem Nolanum episcopum, cuius rogatio istud opus suscepserat. Hanc epistolam cum indice triginta capitulorum prioris libri, illustrissimus cardinalis Baronius in Appendice tomi XII inseruit: utrumque librum integrum edidit Joannes Morinus in parte II de sacris Ordinationibus a pag. 318.

Posterior liber exstat in ms. codice Fisciamensi, cui loco prioris a Morino editi præmittitor dialogus hunc editus, quem ejusdem Auxilius ese non dubito. Descriptum ex eo codice dialogum ad me transmisit noster Julianus Bellarius, enique in publicum proferre visum est, si quid conferat ad obscurissimi temporis controversiam illusrandam.

Auxilio in laudes Formosi papie consentit Frodoardus, cum in historia sua, tum in libro metrico de Romanis Pontificibus, cuius libri magna pars typis vulgata est in parte II saeculi tertii Benedictini, ubi de Formoso hæc inter alia leguntur:

Præsul hic egregius Formosus laudibus altis
Evehitur: castus, parcus sibi, largus egenis:
Bulgaricæ genti illezi qui semina sparuit,
Delubra destruxit, populum coelestibus armis
Instruxit, tolerans discrictus plurima, promptus.
Exemplum tribuens, ut ait adversa ferenda,
Et breve viventi metuenda incommoda nulla.

At Formosum non ita culpe expertem finisse contendit Morinus, quin Stephanus VI probabilem in eum mortuum seviendi causam habuerit. De hoc alii judicent.

Petis a me responderi tibi super Formosiana calamitate, utpote ignarus veritatis. Quod respondeam non invenio: totum enim responsum est. Verborum enim copia frustra perstrepare vitium est, præsertim cum epistola brevi verbo clausa responderit dicens: « Si quis aliud evangelizaverit, etiam angelus de celo veniens præter id quod est, anathema sit (Gal. 1, 8). » Jam enim pudet fatuitatis. Quid igitur prodest tot membranas occupare, et de exemplaribus plenariis quotidie capitularia in tomis transferre: cum desit auditorium; insuper alto sopita aspis jaceat sonno gravique litargico adeo pressa, ut nullo queat excitari sono? Illis itaque hoc agere competit, quibus est commissum magisterii romigium: illi debent audire, quatenus usque ad sanguinem resistant. Ego autem vilis et stupida ovis, debeo audire dicentem: « In patientia tua possidebis animam tuam (Luc. xxi, 19). » Et iterum: « Cultus justitiae silentium (Isa. xxii, 17). » Paulus igitur, cum esset vas electionis, magister Ecclesiae, non ab homine, sed ab ipso Deo in apostolatu electus, non se æstivit competentem volanti Mago imperare, sed dixit: Tuum est, Petre, imperare, meum autem raro. Sic nimis, sic orare nostrum est, ut dormiens Jesus in navicula exsurget, et judicet causam suam. Cæterum victus tuo favore, neminem carpens, neminemque reprehendens, nullum certum tangens, distribuam tibi, te præsule teque judge, sub rhetorico phasmate actionales causarum voces, quarum intentione et repulsione quis sibi varietatis palnam

— continet —————— discutendo. Verum utrum

sibile fuit, juste agari, possibile est et juste absolvit. **A** Illicitum non exstitit. Unde contrarium sonat quod astruis. **A**CTOR : Majus est plures pessum dare, quam unum salvare. Quidquid igitur sit, in duobus fit : factis et dictis. Factum stat, dictum perambulat. Omnis itaque conjectura modos possidet tres . a causa, a persona, a facto. In hac igitur causa, hujus personæ voluntas est intuenda, ut amore liberandi patriæ excesserit dictum. Hic enim, cum esset celebrior ea tempestate suis contribulibus nobilitate, morigerabilitate, graviorique omni probitate, et vidisset gentem suam patriamque humiliari ac dejectum pati, elegit, zelo ductus, potius mori quam funditus rempublicam everti et turpiter videre maculari. Et, quia cunctorumhortatu egit, illicitum erat dimittere, multo magis ut patriæ se opponendo non occurreret, quam illicitorum sacramentum sese occulens servando, simul ipse cum patria et tota gente periret. Felix certe culpa, qua cuncta redimitur patria. Qui igitur pereundi subvenire potest, et openi non supponit, idem procul dubio auctor necis exstitit.

Ins. Non igitur absolutus fuit, inquam. **A**CTOR : Unde fuit excommunicatus ? Et quia ex præpositio sequestrationem significat. Communicare vero polissimum est, ambiguum sonat unde excommunicatum asseras, præsertim cum sex modi sint divisionis. Unus autem generis in species, totum in partibus, vocem in propriis significationibus, subiectum in accidentiis, accidentia in subjecto, accidentia in accidentiis. Hac voce sermonis ambiguum et amphibologicum illustra. Unde quia vitium in loquendo fecisti, supple quod minus dixisti.

Ins. Dico, inquit, istum Formosum excommunicatum, id est extra communionem episcoporum ordinis repulsum. **A**CTOR : Majus est a collegio Christianorum excludere, quam ab officio episcoporum cessare. Et tamen ab eo quod majus est ad pristinam venitur veniam. Si enim, quod gravius est et multo majus reformari potest, id quod minus est, multo facilius recuperari potuit. Et quia potuit, procul dubio fuit. Absolutus igitur fuit. Ecce numerositas veritatis testimoni, quæ dicit se vidisse, interfuisse et veraciter ita existisse. Sed pertinacia, etiamsi voluerit cœlum et terram dicere non esse, poterit. Unde est illud : quia et insipiens in corde suo Deum non esse dicit (*Psalm. XIII, 1.*) » Mendacii igitur destruitur hic moles a suis tribus speciebus. Incredibile est itaque ut sapientia totius mundi, Roma, excommunicatum quemlibet sibi caput fecisset. Impossibile etiam erat, ut a quolibet vili hominulo tam vivida virtus senatum invadi potuisset. Unde percontrarium est, ut, nisi absolutus et omnium placidus, æqua cunctorum voluntate ascendi potuisset.

Ins. Absolutus, inquam, fuit ? **A**CTOR : Absolutus.

Ins. Dicis utique juste ? **A**CTOR : Juste, an injuste, absolutum probo.

Ins. Ergone absolutus, ut habuisset facultatem sua dimissa suaque perdere, scandere ad primatum ? Quod ne fieret scripto juramentoque perpetuaverat, itane hoc licitum ? **A**CTOR : Non equidem.

Ins. Qui ergo absolutus ? **A**CTOR : Ascendit.

Ins. Dicis juste ? **A**CTOR : Non.

Ins. Quare ? **A**CTOR : Quia æternum firmaverat.

Ins. Etsi illicite, insuper et hoc firmasse æternum asceris, quare ergo subiit ? **A**CTOR : Ob utilitatem videlicet. Et quidem fecit; quia profuit, fecit: et hoc jure.

Ins. Superius concessisti factum illicite. Et nunc astruis, jure ? Illicite enim et jure, primus modus contrariorum, non habet medium. Si quippe illicitum fuit, jure non potuit. Quod si jure factum fuit,

B non occurret, quam illicitorum sacramentum sese occulens servando, simul ipse cum patria et tota gente periret. Felix certe culpa, qua cuncta redimitur patria. Qui igitur pereundi subvenire potest, et openi non supponit, idem procul dubio auctor necis exstitit. **I**ns. Illicitum quippe lex dicit jurare et pejerare. **A**CTOR : Lex itaque econtra præcipit patriam defendere, et eum qui opem non tulerit punire. Legum enim contrarietas plurima est. In eodem enim vetat in quo imperat. Quæ talia utilitas reipublicæ sequistrat. Verum tamen major est lex quæ vetat quam ea quæ imperat, quia, cum vetat, reprimit ea, quæ inusta aut incaute vel insperate imperat. Si itaque is qui patriam perdidit pœnam meretur, multo magis is qui defendit, maximis pœnitis et præconiis dignus habetur. Si igitur filius Ecclesiæ fuerat, cam discerpere et labeficeri videns, pro viribus sese obniti debuerat. Alioquin tempore hostili omne ius, omneque illicitum cavere quid est aliud, nisi patriam perdere et necem inferre? Silent quidem leges inter arma.

Ins. Illicitum enim jurare et non observare fuerat. **A**CTOR : Illicitum lex dicit, ut peregrinus, murum civitatis ascendat. Quod si fecerit, puniatur. Iterum lex dicit : Qui hostem ad murum conantem viderit, et non se opposuerit, puniatur. Quidem vidit, ascendit, profligavit, rejecit. Obmallatur [*glossema interlineare, morti datur?*] Similiter lex erat in templo. Vestæ marem non ingredi : ingressus puniretur. E contra lex : Qui viderit matrem inferre vim, et opem non tulerit, puniatur. Quidam procul means, videns que matrem vapulaente, ingressus opem tulit. Obmallatur ? Quocirca omnes leges, omniaque jura, verba, promissionum sacramenta, ad commodum reipublicæ referri oportet. Ea enim virtute ac sapientia majores nostri fuerunt. Ergo in hoc quoque judicio desine litteras legis et illicita perpendere. Considera quid magis utile fuerit, unum hominem, iusjurandum servare, et caput mundi ruere : an unum verbis excedere, et gentem et patriam salvam reddere. Quod si omnes leges ad commodum reipublicæ referri oportet, levius est malum, quam pessimum. Bonum igitur malum, quod pellit pessimum. Amplexendum enim est malum singulare, quo pellitur generale. Siquidem mirum est spectaculum,

licitumque dicendum non illicitum, imo laudabile et venerabile, ubi malum finitum simplex superat duplex infinitum. Moderandum enim erat tempus. Omnis enim virtus utilis est. Moderatio autem virtus est. Moderatio igitur utilis est. Unde moderandum erat tempus secundum negotium. Porro si de lege contendis, satis sit dictum lege legem frangere, reipublicæ honestate et utilitate. Postremo id quod dictum est in codem, et lice, et jure, divisio accidentium in accidentiis dirimit: quia ex eo quod illi illicitum, reipublicæ exstitit licitum et jure.

Ins. Convenio certe te, quia illicite esse supra concessisti, quia æternum firmaverat, quod ex parte utilitatis reipublicæ partim purgasti, videlicet utriusque legi imperanti et velanti obtemperandum, satisfaciendo mibi. Si primum factum illicitum quantum ad eum pertinet, concessisti ex parte, quid de factorum factis astruis? **Actor:** Factum esse in ascensione sedis ex parte licitum, ex parte, dieo, illicitum, siquidem ex interiori et exteriori esse, unus est homo. Facta vero ejus absit ut opinentur iurita!

Ins. Cur igitur factum, et non facta? si illud, quare non ista? et si non ista, quare illud? **Actor:** Quia aliud est factum, et aliud facti factum. Et rursus aliud factum sequens factum. E tribus enim generibus factorum solum primum est in causa. Non itaque quæstio est de factis duobus posteris, sed de facto factorum.

Ins. Non inquam facta sequentia rata, si primum non fuit ratum, sed irritum. **Actor:** Non ita nempe. Esto licet quod ascendit prævaricabile: non tamen quæ post fecit, id non prævaricabile.

Ins. Quæ bona fecit non prævaricabile? **Actor:** Id profecto quod prædicavit, et sacravit.

Ins. Non, inquam, potuit saerare. **Actor:** Ergo nec prædicare.

Ins. Potuit, sed in sua tantum redditus sede. **Actor:** Si in sua concedis posse, necesse est ut et in aliena concedas posse, licet ut disputatum est, ex parte injuste. Unde primum factum dicat ex parte irritum, non tamen secundum, quia quod posse est, procul dubio pro libitu possibile est. Id enim quod dicitur posse, si est posse, sicut in licitis, ita et in illicitis dicitur posse. At si negas in illico Spiritum sanctum posse invitare, consequens est ut neges in illico coitu animam Deo posse mittere. Illicitum dico, qui qualibet occasione ad tempus sacratus est; sequestratus ab altari, et in ipso fervore sequestracionis fungitur officio. Nam etsi actus aliquandiu separatur a specie, non tamen posse. Potestas enim nulla ratione a specie disjungitur. Risibile namque, quod est posse, vivere et dormire, et cætera quæ sunt speciei cohærentia, non quidem semper sunt in actu, cum sint in potestate. Si enim non perdit baptizatus baptismum, etiam eliminatus ab Ecclesia: quo pacto perdit sacratus, licet excommunicatus, Sacramentum suæ impositionis posse, nisi ad tempus obtemperando priori, ut paulo post absolutus iterum fun-

A gatur officio, sicut et baptizatus Ecclesie ingressum? Est igitur posse: sed non in actu.

Ins. Non ego quod dicas consentio. **Actor:** Die ergo quare ejus facta damnes, cum ejus facta et primum factum obligatum scripto et juramento non sint.

Ins. Ideo scilicet, quia quod non habuit, dare non potuit. **Actor:** Plane potuit quia habuit. Ideo habuit, quia ab episcopis manuum impositionem accepit. Accepit autem et habuit, deditque quia potuit.

Ins. Quod, inquam, non habuit, dare non potuit. **Actor:** Dicis de potestate non habuit, an de actu, aut de utroque?

Ins. De utroque. Neutrum sine altero stat. Si enim perdidit officium, officium non habet. Quod si

B non habet, jam dare minime potest. Perdidit quidem officium, ubi amisit potestatem et actum. **Actor:** Horro valde cæcam tui similitatem, qui omissa veritate stabilire niteris falsitatem. Naturale igitur est, ut per nota efficiantur notiora ignota. Siquidem argumentum duas habet species, inclusam et expositam. Baptizatio autem in virtute Spiritus sancti sit, et datur remissio, et hoc semel. Rursus ordinatio sanctorum in virtute Spiritus sancti ejusdem sit, et hoc semel. Qui si acciderit noxa ut excommunicetur, nunquid nam dicendum ut excommunicetur ne sit Christianus, qui donum per Spiritus sancti gratiam acceperat? Quod si unum donum per eundem Spiritum sanctum datum nullatenus potest evanescere, quomodo dicas aliud simile donum posse pelli? An nunc suspicaturus, quod non sit unus sanctus cooperans omnia Spiritus, cum prorsus unus sit Dominus, una fides, unum baptisma (*Eph. iv, 5,*) > unum sacerdotium. Quod si baptismum non auferri potest, procul dubio nec sacerdotium. Ab actu quidem per divinitatem segregari potest, ut tamen sacerdos in perpetuitate non sit, sicut baptizatus, minime potest. Et sicut unum initium est, ita et possessio similique finis. Unde apparet, quia sicut baptizatus rebaptizari non potest, sic sacratus nullomodo resacrari potest. Quod qui hoc contradicit in heresim Donastitarum ruit. Quod itaque per unum Spiritum sanctum sit, unum est, et non diversum. Alioquin si in baptismo confertur Spiritus, et non in sacerdotio jam non est unum, sed potius diversum. Non enim accidentia sunt quæ accidunt et recedant baptismum et sacerdotium, per excommunicationem, ut puta quodlibet accidens: veluti sapientia quæ recedit a subjecta mente, aut dum desipit, aut dum obliviscitur. Nec quidem perduntur per segregationem potestatis, nec ullo modo nærum infectionis in se perpetiuntur, nec mutari ut sanctum non sint; nec etiam ita eveluntur, ut sive ad malum, sive ad bonum, secundum illud acceptum ordinis ordinati non judicentur. Quocirca necesse est ut concedas, sacerdotium ab accepto inseparabile, sicut baptismum. Aut si non, aliud esse donum baptismi, aliudque sacerdotii. Quid dictu impium est.

Ins. Dicit enim Innocentius, quia quod nou ha-

buit, dare non potuit. **Actor:** Dixit, sed non de catholicis isto Formoso. Sed licet de quolibet dixisset Innocentius, si etiam de aliquibus nonnullis dixit haereticis; econtra priora dixerunt Leo et Anastasius. In humanis enim legibus pluritas vincit, siquidem et in ore duorum vel trium testium stat omne verbum (*Math. xviii, 6*). Minus est enim unum excessisse quam plures. Neque igitur in dando exemplo, nec unum, nec unus sufficit; neque ita quis ab haeretico baptizatus, ab alio catholico rehaptizatur. Vide quia neque etiam haereticus jus pontificis perdit, sed neque sacramentis. Etsi de haereticis hoc conceditur, quare non de Formoso, viro catholico et orthodoxo, conceditur? Is est profectio ille, qui in omni vita sua tantæ gravitatis forma existit, ut vinum non bibaret, carnis gustum nesciret; feminæ copulæ expers, octogenarius virginem suum corpus hominem exuens terræ commendaret. Istæ etiam gentes Vulgariorum, vitam sanctitatis prædicatione confirmans, ut verus apostolicus ad fidem adluxit. Et cum tanta probitate prædicatus toto mundo ut alter lucifer illuxisset, vim passus in sepulcro, busta diruta, ossa fracta, uti quoddam memphiticum, ejectus est extra publicum. Cui tanto viro examinato ut aurum, nil juvare potuere scholæ clamantes: O parcite sepulto! est nullum cum mortuis certamen, sed fuit in eo licitum, quod libitum. Neque enim ipsis apostolis datum est de mortuis præjudicare.

Ins. Quid igitur? datur quod non habetur? **Actor:** Etenim datur.

Ins. Quidam itaque presbyter, ut puta heri baptizavit, et ipse criminosis. Qui dum baptizavit, peccatum originale dimisit? **Actor:** Denique id approbo condescendendo tibi, quasi tuis assertionibus favens, tureque parti astans, non quidem ex ea parte veritatis qua sum defensor. Unde replica quæ dixisti.

Ins. Non, inquam, dico: Presbyter dimittet, quia nemo nisi Deus dimittit (*Luc v, 21*). **Actor:** Concedo quia ita est: sed tamen Deus non dimittit, teste Ecclesia quæ dicit: Nisi presbyter baptizaverit. Accedente quidem homine ad hominem, Deo ad mentem, ex duobus tertius remissionem recipit, tunc scilicet presbytero efficitur remissio, et quod non habet ex suo, porrigit ex officio. Ecce qualiter dat id quod non habet.

Ins. Nemo, inquam, dimittit peccata, nisi solus Deus (*Ib d*). **Actor:** Verum est, assentio: sed inspicere Deum a Deo factum, videlicet ab essentiali accidentiale, quem factum honoravit eum sic ut dante potestatem filios etiam Dei fieri (*Joan. i, 12*), daretque potestatem dimittere et retinere, solvere et ligare (*Math. xvi, 19*).

Ins. Sed non Formoso. **Actor:** Si perfecto odio odisses, minus egisses. Unde antiquarum odium selle amaritudinis parvo stillicidio verborum dulcorari non potest. Nam si per impositionem manuum episcoporum dari Spiritum sanctum incredibile est, qua ratione vita anime a Patribus tradita est? Non

A recte dicitur de uno credendum jure non posse, cum de omnibus dicatur æqualiter posse. Aut enim omnibus æqualiter erit posse, aut æqualiter omnibus non posse. Etenim credibile est per impositionem manuum episcoporum accipere Spiritum sanctum. Quia vero Formosus, ut alii apostolici, etiam et ab ipsis episcopis manus impositionem accepit, et ipsius potestatis utique expers non fuit. Accepit autem! Igitur et dare potuit. Nam si non habuit, aut similem impositionem non accepit; aut si similis fuit, quia mutari non potuit, simili modo ut alii qui accepérunt, id quod accepérat simili conditione dare et potuit. Si illud fuit, et istud: quod si istud non fuit, omni modo nec illud. Fuit autem illud, ergo et istud. Si itaque astipularis quemlibet jure sacramento non posse uti, alterum jure sacrare; fateris indubitanter sacramentum alteratum existere. Unde requiro abs te, utrum jure in sacramento alteratum sit dicere. Alteratum sacramentum, inquam, appello, quidquid divinitus per ministrorum celebratur manus, ut puta baptismum, impositionem manuum, et cætera cœlestia.

Ins. Nec spero. **Actor:** Qware?

Ins. Quia non est diversum. Cum enim diversum tribus fiat modis, materia, opere, utroque: quia sacramentum neutrum est, alteratum non est. **Actor:** Gratum est quod asseris. Et quidem in hoc veritati obediens, pro me contra te dicis. Nam si sacramentum neque aliud est, neque alteratum, quoniam nec genus, nec species distans a specie, nec accidentis in eodem est; et nec quantitatem nec qualitatem habet, et nec augeri, nec minui, nec mutari potest, et ideo non esse diversum fateris, sed potius esse idem in eodem unum. Quia ratione ergo dicis non potuisse Formosum ea uti accepta potestate, sicut et cæteri cum ceteris, cum constitutis sacramentum et Formosum suis in speciebus, etsi sint altera, non tamen alia, præsertim cum omne aliud alterum, non tamen omne alterum aliud sit? Paulus enim a Petro, etsi alter est, non tamen aliud est. Non quidem homo homine, equus equo, maius hodie est, nec cras erit. Sic nimurum, sic, etsi sacramentum ob efficientem alteratum potest dici, non tamen neque alteratum in eodem, quoniam sacramentum sacramento nec maius est hodie in eodem subjecto, nec erit cras.

Ins. Fateor me in hoc veritati cedere: verum quia invasor fuit, apostolicus esse non potuit. **Actor:** Dictum est mendacio tria ascribti, incredibile, impossibile, et contrarium. Si igitur concessero invasorem fuisse, videbor turpitudinem reipublicæ inferre, cum etiam contrarium videatur incredibile et impossibile esse, ut ab uno tantillo homuncione tanta sublimitas, tanta majestas, caput mundi subjici, et invadi quivisset. Quod si ita fuisse defendis, procul dubio prudentiorem, sapientiorem, utiliore inquit cunctis ostendis, ac per hoc dignum cum singularem ascendere ad culmen patescis, dum unus contra omnes potuit, quod omnes

contra unum nequierunt. At si concessero illum suis invasorem, probabo illius sceleris plures existisse consortes. Quod si tu, inquam, dixeris episcopum illicitum esse scandere ad papatum, pavendum est ne irritum dicas Marinum, et ejus factum. Quocirca scito et animadverte, quia vincere quidem bonum est, supervincere autem nimis est invidiosum.

Præterea consequens est jam, ratioque exposcit, quatenus per anacephaleosin dictorum finis recensendo claudatur. Propositum enim est, excommunicatum Formosum episcopum suisse: sed probatum est, absolutum. Dictum est licet absolutum, ad aliam sedem nullatenus posse migrare. Concessum est primum factum; etsi illud irritum, sequentia tamen esse facta nullo modo irrita posse. Innocentius B econtra objectus est: Anastasius Leo et Gregorius ex adverso clamantes, etiam hereticorum ordinationem sanciunt irritam nullatenus esse. Subjectum est, non potuisse dare quod non acceperat; probatum econtra est, quia sicut baptismus etiam delinquentibus non auferitur, sic donum sancti Spiritus, quod semel datur per manum impositionem, nec auferri potest etiam delinquentibus a potestate, et licet actu, sed non potestate. Age ergo, vide qualiter absolutus insuper per impositionem manuum episcoporum habuisse posse sacrare, dare, et totum pontificale munus peragere. Extremum convenio vos unum, quod me vehementissime movet: quia

A nullis suorum ordinatis, nec ordinatorum ordinatione ullo modo parcitis. Quare ab eis baptizatis indulgetis? Et si illud non potestis, quomodo istud potestis, cum unum sit sacramentum, unumque sancti Spiritus donum. Sed de hoc satis.

Convertete jam nunc tandem, anima mea: fuge, abscondere in iuxta mentis armario. Et si pauca sunt bona quae dixisti; si qua in quibus errasti, precare doceri, deposce indulgeri. Tandem intra in cubiculum: fugiensque freneticorum gaudium, plange tuum mortuum: dieque et tuis, imo cunctis: Tu autem, Domine, miserere nostri.

Syllogismus ab antecedentibus.

Si omnibus episcopis una inest potestas, est et uno. Est autem omnibus una potestas. Igitur et uno.

Syllogismus a consequentibus.

Si non inest in omnibus episcopis una potestas: nec uno. Est autem in omnibus una potestas. Igitur et uno.

Syllogismus a repugnantibus.

Non est omnibus una potestas: et non est uno. Est autem omnibus una potestas. Igitur et uno.

Syllogismus a disjunctibus.

Aut inest ordinationi episcoporum unitas, aut diversitas. Est autem unitas. Igitur non est diversitas.

Quintus modus.

Aut inest ordinationi episcoporum unitas, aut diversitas. Non inest unitas. Igitur inest diversitas.

CHRONICON SEBASTIANI

SALMANTICENSESIS EPISCOPI

Sub nomine Alphonsi ter. ii vulgatum.

MONITUM

(Apud Floresium, España Sagrada, tom. XIII.)

Hoc Chronicou a plerisque Sebastiano Salmanticensi episcopo tribuitur, et prefatio satis antiqua eam opinionem confirmat. Resistunt alii, atque ipsa præfationis hujus Chronicci inscriptio, qua Adelphonus rex, nimis cognomento Magnus, opus nuncupat Sebastianum Salmanticensi episcopo, Gothici codicis satis antiqui sive confirmata (*Soricensi aciliac*) et auctor ipse, æra 749 Visum Lusitanæ urbem et suburbana populasse se, hoc est instaurasse, ait: quod nescio an Salmanticensi episcopo convenire possit in ea tenui redituum ecclesiasticorum: et verisimile est opus a Sebastiano confectum, nomine Adelphoni regis

C et titulo, quasi ipsem et scripsisset, *n publicum datum: quod video aliis in Hispania regibus contigit, ac nominatim Adelphono decimo Castellæ regi, cognomento Sapienti; unde opinionum varietas exorta sit. Inchoat certe ab æra 710, desinit in Ordonii obitu, cui Adelphonus ipse cognomento Magnus, nempe filius patri successit in regno, æra 964, hoc est anno Christi 866. Vitio librariorum, et ipsis seculi ruditate, nonnulla ita sunt implicata, vix ut intelligi possint: alioqui opus non modo utile, sed necessarium ad historiam ejus ætatis cognoscendam.*

**IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI INCIPIT CHRONICA VISEGOTHORUM
a tempore Wambani regis usque nunc in tempore gloriosi
Garseani regis * Adelphoni filii collecta.**

1. ADEFONSUS rex SEBASTIANO nostro ^b salutem.

Notum tibi sit de historia Gothorum, pro qua

* Addidit hic Mariana *divæ memoriae.*

^b Idem et codex regiae biblioth. Matrii., *Salmanticensi episcopo.*

* Sic Mar. Perez et Ferreras. Berganza, notuit pi-

nobis per Dulcidium presbyterum notuisti, pigritia que ^c veterem scribere noluerunt ^d, sed silentio gritiæque.

^d Sic Mar. et codex reg. biblioth. Matrii. Alii noluerint.

occultaverunt. Et quia Gothorum Chronica usque ad tempora gloriosi Wambani regis Isidorus, Hispanensis sedis episcopus, plenissime edocuit^a; nos quædam ex eo tempore, sicut ab antiquis, et prædecessoribus nostris audivimus, et vera esse cognovimus, tibi breviter intimabimus.

WAMBA.

2. Igitur Reces vindus Gothorum rex ab urbe Toledo egrediens in villam propriam venit, cui nomen erat Gerticos^b, quæ nunc in monte Cauræ^c dignoscitur esse, ibique proprio morbo decessit. Cumque rex vitam finisset, et in eodem loco sepultus fuisset, Wamba ab omnibus præelectus est in regno æra 710. Sed ille reniens, et adipisci regnum nolens, tamen accepit invitus quod postulabat exercitus: statimque Toletum advectus in ecclesiam metropolis sanctæ Mariæ est in regno perunctus. Ea hora præsentibus cunctis visa est apis de ejus capite exilire, et ad cœlum volitare: et hoc signum factum est a Domino, ut futuras victorias nuntiaret, quod postea probavit eventus. Astures, et Vascones crebro rebellantes edomuit, et suo imperio subjugavit. Galliarum provinciæ cives coniuratione facta a regno Gothorum se abscederunt, regnoque Francorum se subdiderunt. Pro quibus restaurandis, domandisque provinciis, Paulus dux ab Wambane directus cum exercitu non solum injunctum sibi negotium non perègit, sed contra patriam agens, tyrannorum scelestorum factus est princeps. Sed si plenius cognoscere vis quantas cœdes, quantas urbium incensiones, quantas strages, quanta agmina Francorum vel Gallorum ab Wambane sint interempta, quantasque famosissimas victorias idem exercuit, quæ de Pauli tyrannide excidia evenerint; beatum Julianum metropolitanum legitio, qui historiam hujus temporis liquidissime contexuit.

3. Illius namque tempore ducentæ septuaginta naves Saracenorum Hispaniæ littus sunt aggressæ, ibique omnia eorum agmina ferro sunt deleta, et classes eorum ignibus concrematae. Et ut tibi causam introitus Saracenorum in Hispaniam plene innotesceremus, originem Ervigii regis exponimus. Tempore namque Chindasvinti regis ab imperatore expulsus quidam Ardabastus, ex Græcia in Hispaniam peregrinatus advenit, quem Chindasvintus honorifice suscipiens, ei consobrinam suam in conjugio copulavit, ex qua natus est Ervigerius. Qui Ervigerius cum esset palatina peritia enutritus^d et honore comitis sublimatus, elate et callide adversus

^a Fallitur auctor.^b In Salmanticensi territorio sita. Ex D. Jul. in Vamba. FLOREZ. Adic. ms.^c Mariana, Cuero.^d Sic Mariana et cod. reg. bibl., Ferreras et Berg., eruditus.^e Vambanum hic addit cod. Reg. Bibl.^f Deest Pampligiae, apud Mar. et cod. Reg. bibl.^g Dies xiv ibi quoque desunt.^h Hanc addit æram cod. Reg. Bibl. Cum autem ex aureo Chronicæ Wisigothorum libello annos constet regnasse viii m. i. d. xiv, uno tantum anno vixit

A regeinⁱ ex cogitans, herbam, cui nomen est sparsum, illi in potum miscuit, et statim regi memoria est ablata. Cumque episcopus civitatis, seu optimates palatii, qui regis fideles erant, quos penitus causa potionis latebat, vidissent regem absque memoria jacente, causa pietatis commoti, ne rex inordinate migraret, statim ei confessionis et paenitentiae ordinem dederunt. Cumque rex a potione convaluisse, et ordinem sibi impositum cognovisset, monasterium Pampligiae^j, petiit, ibique quādiu vixit, in religione permansit. Regnavit ann. ix, mens i, dies xiv^k, et in monasterio vixit ann. vii, mens iii, et morte propria decessit in pace æra 719^b.

ERVIGIUS.

B 4. Post Wambanem Ervigerius regnum obtinuit, quod callide invasit: legesque ab Wambane institutas corrupit, et alias ex nomine sno edidit: et, ut fertur, erga subditos modestus fuit. Filium suam Cixilonem egregio viro Egicani, consobrino Wambanis, in conjugio dedit. Ipse jam dictus Ervigerius fine proprio defunctus est Toleti^l, æra 725.

EGICA.

C 5. Ervigerio autem defuncto, supradictus Egica electus est in regno, multumque sapiens, et patiens fuit. Synoda sapissime congregavit, sicut canonica instituta evidentius declarant. Gentes infra regnum tumentes perdomuit: aduersus Francos irrumptentes Gallias, ter prælium egit, sed triumphum nullum cepit. Filium suum Witizanem in regno sibi socium fecit: eumque in civitate Tudensi, provinciæ Gallicæ habitare præcepit, ut pater teneret regnum Gothorum, et filius Suevorum. Ante filii electionem regnavit ann. x, cum filio vero ann. v. Fine proprio Toleti decessit, et ibi sepultus fuit æra 739^j.

WITIZA.

D 6. Post Egicani decessum Witiza ad solium sui patris revertitur Toletum. Iste quidem probrosus, et moribus flagitosus fuit, et sicut equus et mulus; quibus non est intellectus, cum uxoribus et concubinis plurimis se inquinavit: et ne aduersus eum censura ecclesiastica consurgeret, concilia dissolvit, canones obseravit, [omnemque religionis ordinem depravavit]^k; episcopis, presbyteris et diaconibus uxores babere præcepit. Istud quidem scelus Hispaniæ causa pereundi fuit: et quia reges et sacerdotes legem Domini dereliquerunt, omnia agmina Gothorum Saracenorum gladio perierunt. Inter ea Witiza post regni annos x morte propria Toleti decessit, et ibi sepultus fuit, æra 759^l.

monasterio. Id et æra persuadet 719 quæ decessisse hic dicuntur: in præcedenti namque 718 paenitentiam accepit.

ⁱ Mar. Regnavit an. vi, m. iii, cod. Reg., mens. iii. Chronica autem Wisigothor. ann. vii, a. xxv, cui standum.

^j Sic Mar. et cod. Reg. Ferreras et Berg., decessit æra 738, verbis cæteris prætermisso.

^k Uncis inclusa desunt apud Berg.

^l Mariana addit et ibi sepultus fuit æra 749, quæ omnia apud Berg. desiderantur, cum tamen in Ferr. sit æra 749.

RUDERICUS.

7. Witizane defuncto, Rudericus a Gothis eligitur in regno. Iste nempe ^a in peccatis Witizani ambulavit, et non solum zelo iustitiae armatus huic seceri finem non imposuit, sed magis ampliavit. Filii vero Witizani invidia ducti, eo quod Rudericus regnum patris eorum acceperat, callide cogitantes, missos ad Africam mittunt, Saracenos in auxilium petunt, eosque navibus advectos Hispaniam intromittunt. Sed ipsi qui patriæ excidium intulerunt, sinul cum gente Saracenorum gladio perierunt. Itaque cum Rudericus ingressum eorum cognovisset, cum omni agmine Gothorum cis praliaturus occurrit. Sed dicente Scriptura: *In vanum currit quem iniquitas praecedit*, sacerdotum ^b, vel suorum peccatorum mole oppressi, vel filiorum Witizani fraude detecti, cum omnia agmine Gothorum in fugam sunt versi et gladio deleti. De Ruderico vero rege nulli cognita manet causa interitus ejus: ruditus namque nostris temporibus cum Viseo civitas et suburbana ejus a nobis populata ^c essent, in quadam basilica monumentum est inventum, ubi desuper epitaphium sculptum sic dicit: *Hic requiescit Rudericus ^d rex Gothorum.*

PELAGIUS.

8. Arabes autem, patria simul cum regno oppresso, pluribus per annis præsides Babylonicæ regi tributa persolverunt, quousque sibi regem elegerunt, et Cordubam urbem patriciam regnum sibi firmaverunt. Goths vero partim gladio, partim fame perierunt. Sed qui ex semine regio remanserunt, quidam ex illis Franciam petierunt: maxima vero pars in hanc patriam Asturiensem ^e intraverunt, sibique Pelagium ^f, filium quondam Fasilani ducis ex semine regio, principem elegerunt. Dum vero Saraceni factum cognoverunt, statim ei per Alkamanem ducem, qui et ipse cum Tarech in Hispania irruptionem fecerat, et Oppanem Hispalensis sedis metropolitanium episcopum, filium Witizani regis, ob cuius fraudem Gothi perierunt, Asturias cum innumerebili exercitu miserunt.

9. Cumque Pelagius ingressum eorum cognovit, in monte Anseva se contulit in antro, quod vocatur Cova Sanctæ Mariæ; statinque eum exercitus ^g circumdedit: et propinquans ad eum Oppa episcopus, sic alloquitur, dicens: Scio te non latere, frater, qualiter omnis Hispania dudum ^h sub uno regimine Gothorum esset constituta, et cum omnis Hispania exercitus in uno fuisset congregatus, Ismaeli-

^a Berg, in Regem. *Iste vero in,* etc.

^b Corrupte in Berganzae textu, *Sacerdotes vero.*

^c Id est instaurata.

^d Ita cod. Reg. Alii addunt *ultimus*, sed incongrue.

^e Berg. et Ferr. *Asturiensem.*

^f Codex Reg. tunc Pelagium. Eodem quoque modo Sandovalis editio, quæ hinc incipit, omnibus supra allatius prætermisssis.

^g Sic Mar. et cod. Reg. Alii *eam.*

^h Forte dum: paulo namque infra codex Mariana

A tarum non valuit sustinere impetum: quanto magis tu in isto foramine te defendere poteris? Imo audi consilium meum, et ab hac voluntate animum revoca, ut multis bonis fruaris, et in pace Arabum omnibus quæ tua fuerunt utaris. Ad hæc Pelagius: Nec Arabum amicitiis sociabor, nec me eorum imperio subjiciam: sed tu non nosti ⁱ, quia Ecclesia Domini lunæ comparatur, quæ et defectum patitur, et rursum per tempus ad pristinam plenitudinem revertitur. Considerimus enim in Domini misericordia, quod ab isto modico monticulo, quem conspicis, sit Hispaniæ salus, et Gothorum gentis exercitus reparandus, ut in nobis compleatur ille propheticus sermo, qui dicit: *Visitabo in virga iniquitates eorum, et in flagellis peccata eorum: misericordiam autem meam non auferam ab eis.* Igitur et si i sententiam severitatis per meritum excipimus, ejus misericordiam in recuperatione Ecclesiæ seu gentis et regni venturam exspectamus: unde hanc multitudinem paganorum spernimus et minime pertimescimus.

B 10. Tunc conversus infandus episcopus ad exercitum, sic dixit: Properate et pugnate, quia nisi per gladii vindictam non habebitis cum eo pacis foedera: statinque arma assumunt, et prælium committunt: eriguntur fundibula, aptantur funde, micant enses, crispantur haste, ac incessanter emituntur sagittæ: sed in hoc non defuere Domini magnalia: nam cum a fundibularis lapides fuissent émissi, et ad domum sanctæ semper virginis Mariæ pervenissent, super inlentes revertebantur, et Chaldaeos fortiter trucidabant: et quia Dominus non dinumerat hastas, sed cui vult porrigit palam; cum essent egressi fideles ^k de Cova ad pugnam, Chaldaei statim versi sunt in fugam, et in duabus divisi sunt turmis: ibique statim Oppa episcopus est comprehensus, et Alkamam intersectus: in eodem namq[ue] loco centum viginti quatuor millia Chaldaeorum sunt intersecti; sexaginta vero et tria millia qui remanserant, in verticem montis Ausez ascenderunt, atque per prærumpitum montis, qui vulgo appellatur Aíosa, ad territorium Lebaniuum precipites descenderunt. Sed nec ipsi ^l Domini evaserunt vindictam: nam cum per verticem montis, qui situs est super ripam fluminis Deva, juxta prædium quod diciur Casegadria, sic evidenter jucundio Domini actum est, ut ipsius montis pars se a fundamentis evovens sexaginta tria millia Chaldaeorum stupenter ^m in flumine proiecserit, atque omnes oppresserit ⁿ, ubi usque nunc ipse fluvius, dum temporis hiemali alveum suum implet, ripas dissolvit,

addit, et cum omnis.

ⁱ Deest non apud Berg.

^j Cod. Reg. *etsi;* ceteri, *et*, quod multo incongruentius.

^k Sic Mariana; alii, *egressique fideles.*

^l Deest ipsi apud Berg.

^m Sic cod. Reg. Alii, *minus congruent,* *dispenſes.*

ⁿ Berg., *projecserit.... oppresserit.*

signa armorum et ossium eorum evidentissime ostendit. Non istud miraculum inane aut fabulosum putetis, sed recordamini quia qui in Rubro mari Aegyptios Israelem persequentes demersit, ipse hos Arabes Ecclesiam Domini persequentes, immensa montis mole oppressit.

11. Per idem tempus in hac regione Asturiensium in civitate Gegione praepositus Chaldaeorum erat nomine Munuza, qui Munuza unus ex quatuor ducibus fuit qui prius Hispanias oppresserunt. Itaque dum internecioneum exercitus gentis sua compresisset, relicta urbe fugam arripuit: cumque Astures persequentes eum, in loco Olaliense reperissent, simul cum exercitu suo eum gladio deleverunt, ita ut ne unus Chaldaeorum infra Pyrinze portus remuneret. Tunc demum fidelium aggregantur agnina, populantur patriæ, restaurantur ecclesiæ: et tunc omnes in communi gratias referunt, dicentes: Sit nomen Domini benedictum, qui confortat in se credentes, et ad nibilum deducit improbas gentes. Pelagius post nonum decimum regni sui annum completum, propria morte decessit, et sepultus cum uxore sua Gaudiosa regina territorio Cangas in ecclesia sanctæ Eulaliae de Velappio fuit, æra 775 (an. 737).

FAFILA.

12. Filius ejus Fafila in regno successit, qui propter paucitatem temporis nihil historiæ dignum egit. Quadam occasione levitatis a Puso intersectus est anno regni sui secundo, et sepultus cum uxore sua regina Froleba territorio Cangas in ecclesia Sanctæ Crucis, quam ipse construxit, fuit, æra 777.

ADEFONSUS I (*Catholicus*).

13. Post Fafilani interitum Adefonsus ^c successit in regnum: vir magna virtutis, filius Petri ducis ex semine Leuvgildi, et Reccaredi regum progenitus ^d. Tempore regum Egicani et Witziani princeps militæ fuit, qui cum gratia divina regni suscepit sceptra. Arabum sœpe ab eo fuit audacia compressa. Iste quanta gratiæ, vel virtutis, atque auctoritatis fuerit, subsequentia acta declarant. Simul namque cum fratre suo Froilano multa adversus Saracenos prælia gessit, atque plurimas civitates ab eis olim oppressas cepit, id est, Lucum, Tudem, Portucalem, Fracaram, Metropolitanam, Viseum, Flavias ^e, Agatam, Letesmam, Salamanticam, Zamoram, Abelam,

^a Deest apud Berg. prius.

^b Deest apud eundem Reg.

^c Berg. Adefonsus, qui dicitur *Catholicus*, Ferr. qui dicitur *magnus*. Nihil tale apud Mar. et Perez.

^d Qui tempore regis Egicani princeps militæ fuit, Pater erat Adefonsi, non filius, ut ex ætate appareat. Ita ergo legendum: *progenitus (qui tempore regum Egicani et Witziani princeps militæ fuit) cum gratia etc.* FLOREZ Adic. ms.

^e Sic Mar. et cod. Reg. Alii *Fluviam*.

^f Ita prædicti codi. et Ferreras Berg. *Abulam*.

A Secoviam ^f, Astoricam, Legionem, Saldaniam, Mabe, Amairam, Septemancam, Aucam, Velegiam, Alabensem, Mirandam ^g, Rebendecam, Carbonariam, Abeicam, Brunes ^h, Cinisariam, Alesanco (Cenicero y Alesanco en la Rioja), Oxomam, Cluniam, Argantiæ, Septem publicam, exceptis Castris ⁱ cum Villis et viculis suis: omnes quoque Arabes occupatores supradictarum civitatum interficiens, Christianos secum ad patriam duxit.

14. Ea tempore populantur Primorias, Lebana, Transmera, Supporta, Carranza, Bardulia ^j que nunc appellatur Castella, et pars maritima Gallæcia, Burgi. Alava namque Vizcaya, Alaone, et Urdunia a suis incolis reperiuntur semper esse possesse, sicut Pamplonia, Degius est atque Berroza. Itaque supradictus Adefonsus admodum magnanimus fuit, sine offensione erga Deum et Ecclesiam, et vitam merito immutabilem ^k duxit. Basilicas plures construxit, et instauravit. Regnavit annos XVIII. Vitam feliciter in pace finivit: sepultusque cum uxore sua regina Ermesinda in territorio Cangas in monasterio S. Mariæ fuit.

15. Nec hoc stupendum miraculum prætermittendum est, quod hora discessionis ^l ejus certissime actum est: nam cum spiritum emisset intempestæ noctis silentio, et excubie palatinæ diligentissime corpus illius observarent, subito in aere auditur a cunctis excubantibus vox angelorum psallentium: *Ecce quomodo tollitur justus, et nemo considerat; et viri justi tolluntur, et nemo percipit corde: a facie iniquitatis sublatus est justus, erit in pace sepultura ejus.* Hoc verum esse prorsus cognoscite, nec fabulosum dictum putetis: alioquin tacere magis eligere, quam falsa promere maluissem. Æra 795 (an. 757).

FROILA

16. Post Adefonsi discessum Froila filius ejus successit in regnum. Illic vir mente et armis acermissus fuit: victorias multas egit adversus hostem Cordubensem. In loco qui vocatur Pontumio ^m provinciæ Gallicæ præliavit, eosque expugnat quinquaginta quatuor millia Chaldaeorum interfecit; quorum ducem adolescentem, nomine Haminar, filium de Abderraman ibem hiscemi, captum in eodem loco, gladio ⁿ intererit. Vascones rebellantes superavit, D atque edomuit. Muniam quamdam adolescentulam ex Vasconum preda sibi servari præcipiens, postea

^j Sic Mar., Ber. et Fer. *Bardulies*.

^k Sandoval dictum est.

^l Ita Mar. et cod. R. Ber. *gloriosam vitam merito immutabilem duxit*.

^m Berg. *decessionis*.

ⁿ Perez, *Pontrinio*.

^o Deest apud Berganzam *gladio*.

^p Hic nomen suas intrusit Pelagius Ovetensis: ^q Rex (inquit) iste episcopatum in Ovetum transstulit a Lucensi civitate, quæ est in Asturiis, et ab Wandalis ædificata fuit, ^r ut apud Sandovalium, et

in regali conjugio copulavit, ex qua filium Adesonus suscepit. Gallæciae populos contra se rebellantes, simul cum patria devastavit. Denique fratrem suum nomine Vimaraneum propriis manibus interfecit. Qui non post multum temporis talionem juste accipiens, a suis interfectus est. Regnavit ann. xi et mensibus tribus, et sepultus cum uxore sua Munia Oveti fuit æra 806 (an. 768).

AURELIUS.

17. Post Froilani interitum consobrinus ejus in primo gradu Aurelius ^a, filius Froilani fratri Adesoni, successit in regnum: cuius tempore libertini contra proprios dominos arma sumentes, tyrannice surrexerunt: sed principis industria superati, in servitatem pristinam sunt omnes redacti. Prælia nulla exercuit, quia cum Arabibus pacem habuit. Sex annos regnavit, septimo namque anno in pace quievit, et sepultus in ecclesia sancti Martini episcopi in Valle Lagneyo fuit æra 812 (an. 774).

SILIO.

18. Post Aurelii finem Silo successit in regnum, eo quod Adosindam Adesoni principis filiam sortitus esset conjugem. Iste cum Ismaelitis pacem habuit. Populos Gallæciae contra se rebellantes, in monte Cuperio bello superavit, et sub imperio subjugavit ^b. Regnavit ann. ix et decimo vitam finivit, et sepultus cum uxore sua regina Adosinda in ecclesia S. Joannis apostoli et evang. in Pravia ^c fuit æra 821 (an. 783).

MAURECATUS.

19. Silone defuncto, regina Adosinda cum omni officio palatino Adesonum filium fratri sui Froilani regis in solio constituerunt paterno: sed præventus fraude Maurecati, Tii sui, filii Adesoni majoris, de serva tamen nati, a regno dejectus, apud propinquos matris suæ in Alava commoratus est. Maurecatus autem regnum, quod callide invasit, per sex annos vindicavit. Morte propria decessit, et sepultus in ecclesia S. Joannis apostoli in Pravia fuit æra 826 ^d (an. 788).

VEREMUNDUS.

20. Maurecato defuncto, Veremundus, subrinus Adesoni majoris, filius videlicet Froilani fratri sui, in regno eligitur. Qui Veremundus vir magnanimus

^a Apud Mar. deest in primo gradu.

^b Hic iterum ex Pelagii Ovetensis cod. Sandovianus, et Ber. hæc, quæ apud alios non legimus, ediderunt: Deinde congregavit exercitum milium et pedum multum nimis, et fuit in civitatem quæ dicitur Emerita, et beatissimam virg. Eulaliam, quæ ibi a Calpurnio praefecto fuerat interficta, et a Christianis sepulta, extraxit e sepulcro, in quo jacebat recondita et misit in cancellis urbis, quam ince

A fuit; tres annos regnavit: sponte regnum dimisi, reminiscens ordinem sibi impositum diaconi [dimissis filiis parvulis Ranimiro, et Garcia] ^e subrinum suum Adesonum, quem Maurecatus a regno expulsa, sibi in regno successorem fecit in æra 829 (an. 791). Et cum eo pluribus annis. charissime vixit. Vitam in pace finivit ^f.

ADEFONSUS II (Castus).

21. Hujus regni anno tertio Arabum exercitus ingressus est Asturias cum quadam duce nomine Mokehit ^g, qui in loco qui vocatur Lulos, a rege Adesono præoccupati ^h, simul cum supradictio duce septuaginta fere millia ferro atque ecno sunt interfecti. Iste prius ⁱ, solium regni Oveti firmavit. Basiliacum quoque in nomine Redemptoris nostri Salvatoris Jesu Christi miro construxit opere [et consecrari a septem episcopis fecit] ^j. Unde et specialiter ecclesia S. Salvatoris nuncupatur, adjiciens principali altari ex utroque latere bisenum numerum titulorum reconditis reliquiis omnium apostolorum. Edificavit etiam ecclesiam in honore S. Mariae semper virginis a septentrionali parte adhærentem ecclesiæ supradictæ in qua extra principale altare a dextro latere titulum in memoriam S. Stephani, a sinistro titulum in memoriam S. Juliani erexit. Etiam in occidentali parte hujus venerande domus ædem ad recondenda regum astruxit corpora, necnon et tertiam basilicam in memoriam S. Tyri condidit, cuius operis pulchritudinem ^k, plus praesens potest mirari, quam eruditus scriba laudare. Edificavit etiam a circlo, distantem a palatio quasi stadium unum ^l, ecclesiam in memoriam S. Juliani martyris, circumpositis hinc et inde geminis altaris mirifica instructione decoris. Nam, et regalia palatia, balnea, triclinia, vel domata, atque prætoria construxit decora, et omnia regni utensilia fecit pulcherrima.

22. Hujus regni anno 30 geminus Chaldaeorum exercitus Gallæciam petiit, quorum unus eorum vocabatur Alhabbez et alias Melih, utrique Alcorexis. Igitur audacter ingressi sunt: audacius et deleti sunt: uno namque tempore unus in loco qui vocatur Naharon, alter in fluvio Ancoeo perierunt. Subsequente itaque hujus regni tempore adveniens quidam vir, nomine Malizmuth, fugitiivus a facie regis Cordubensis ^m Abderrahman, cui rebellionem diu-

ria, etc.

^d Ita Mar. Cod. Reg. et Ferr. Apud der. xxv, Sandov. xxvii. Favet autem vigesimæ sextæ codicium auctoritas, ac præcedentium, et subsequentium regum chronologia.

^e Hæc desunt apud Marian. et Perezium.

^f Addit Berg., ex Sandov., Sepultus est Oreti.

^g Al. Makehit, Moet, et Mugatz.

^h Al. nræcivitati.

turnam ingesserat, civis quondam Emeritensis, suscepitus est clementia regia in Gallicia, ibique per septem annos moratus est: octavo vero anno aggregata manu Saracenorum convicinos praedavit, seque tutandum in quoddam castellum, quod vocatur Sancta Christina, contulit. Quod factum, ut regalibus auribus nuntiatum est, præmovere exercitum, castellum in quo Mahzmuth erat obsedit, acies ordinat, castellum bellatoribus vallat, moxque in prima congresione certaminis famosissimus ille bellatorum Mahzmuth occiditur, cuius caput regis aspectibus præsentatur, ipsumque castrum invaditur, in quo se quinquaginta millia Saracenorum, qui ad auxilium ejus ab Hispania conflexerant, detruncantur, atque feliciter Adefonsus victor reversus est in pace Ovetum. Sieque per quinquaginta et duos annos caste, sobrie, immaculate, pie ac gloriose regni gubernacula gerens amabilis Deo et hominibus, gloriosum spiritum emisit ad cœlum, corpus vero ejus cum omni veneratione exsequiarum reconditum in supradicta ab eo fundata ecclesia S. Mariæ saxe tu mulo quiescit in pace æra 880 (an. 842).

RANIMIRUS I.

23. Post Adefonsi decessum Ranimirus, filius Veremundi principis, electus est in regnum; sed tunc temporis absens erat in Barduliensem provinciam ad accipendam uxorem. Propter hujus absentiam accidit ut Nepotianus, palati comes, regnum sibi tyrannice usurpasset. Itaque Ranimirus, ut didicit consobrinum suum Adefonsum a sæculo migrasse, et Nepotianum regnum invasisse, Lucensem civitatem Gallæciae ingressus est, sibique exercitum totius provinciae aggregavit. Post paucum vero temporis in Asturias irruptionem fecit. Cui Nepotianus occurrit ad pontem fluvii Narciae aggregata manu Asturiensem, et Vasconum: nec mora a suis destitutus in fugam est versus, captusque a duobus comitibus, Scipione videlicet et Somnane, in territorio Pra viensi^a, sic digna factis recipiens, evulsi oculis monasterio deputatus est. Itaque subsequenti tempore Nordomannorum classes per septentrionalem Oceanum ad littus Geggionis civitatis adveniunt, et inde ad locum qui dicitur Farum Bregantium, perrexerunt: quod ut comperit Ranimirus jam factus rex, misit adversus eos exercitum cum ducibus et comitibus, et multitudinem eorum interfecit, ac naves igne combussit: qui vero ex eis remanserunt, civitatem Hispanæ Hispalim irruperunt, et praedam ex ea capientes, plurimos Chaldaeorum gladio atque igne interfecerunt.

^a Perez et Mar., *Premoriensi. Sand. et Berg. Pra viensi.*

^b Sic Perez, et Mar. Alii, *c sine calce lapide constructa.*

^c Addit hic Berg. ex Sand. *c Uxorem quoque Maniadanam habuit, ex qua bos smscriptos filios genuit, Adefonsum, Veremundum, Nunnium, Odoarium, Frolianum, sive et Aragon jam filium, > que Pelagi Ovetensis tela est.*

^d Gotlius, seu Gotus, dicitur in tribus mss. Editiones Gætulus. Silensis autem monachus Gothum

A 24. Interim Ranimirus princeps bellis civilibus saepè impulsus est: nam comes palatii Aldoroitus adversus regem meditans, regio præcepto excæcatus est. Piniolus etiam, qui post eum comes palatii fuit, patula tyrannide adversus regem surrexit, et ab eo una cum septem filiis suis interemptus est. Interea supradictus rex ecclesiam condidit in memoriam S. Mariæ in latere montis Naurantii, distante ab Oveto duorum millia passuum, miræ pulchritudinis, perfectique decoris: et ut alia decoris ejus laceam, cum pluribus centris forniceis sit concamerata, sola calce et lapide constructa^b, cui si aliquis ædificium consimilare voluerit, in Hispania non inveniet. Multa non longe a supradicta ecclesia condidit palatia, et balnea pulchra atque decora: nam adversus Saracenos bis præliavit, et victor exstitit. Completo autem anno regni sui septimo, Oveto in pace quievit cum uxore sua domna Paterna, æra 888 (an. 850).

ORDONIUS I.

25. Ranimiro defuncto Ordonius filius ejus successit in regnum; qui magnæ potentie atque modestie fuit^c. Civitates desertas, ex quibus Adefonsus major Chaldaeos ejecerat, iste repopulavit, id est, Tudem, Astoricam, Legionem et Amayam Patriciam. Adversus Chaldaeos sapissime præliatus est, et triumphavit in primordio regni sui. Cum adversus Vascones rebellantes exercitum moveret, atque illorum patriam suo juri subjugasset, illo ad propria reineante nuntius advenit, dicens: Ecce ex adverso hostis Arabum est. Illico rex ferrum et acies ad illos invertit: nec mora eorum turbas fugavit, et vibrante mucrone truncavit. Sed nec illud silebo quod verum factum esse cognosco. Muza quidem nomine Gothus^d, sed ritu Mahamentiano cum omni gentis sua multitudine^e deceptus, quos Chaldaei vocant Benikazzi, contra Cordubensem regem rebellavit, eique multas civitates partim gladio, partim fraude invasit: prius quidem Cæsarauastam, deinde Tutelam, et Oscam, postremo vero Toletum, ubi filium suum nomine Lupum posuit præfectum. Postea in Francos et Gallos arma convertit: multas ibi strages et prædas fecit; duos vero Francorum magnos duces, unum nomine Sancionem, et alium Epulonem^f per fraudem cepit, et eos vincitos in carcero misit. Ex Chaldaeis duos quidem magnos tyrannos, unum ex genere Alkorexi nomine Ibeuamaz, alium militem nomine Alporz cum filio suo Azeth, partim pater Muza, partim filius Lupus præliando ceperunt: unde ob tantæ^g victoriae causam

eum fuisse origine satis aperte indicat, cum ait: *c Natione Gothus, sed ut variis dæmonum erroribus nonnulli illaqueantur, Mahometica superstitionis secta cum omni domo sua ab Abderramen deceptus, Muza per impositionem vocatus est amittens Christi seclam, > etc.*

^g Sic Mar. Perez, *cum omni gentis sua*. Alii, *genie sua*.

^f Ita codices mss. Ber., *Eylonem*.

^g Mar. *ob tantæ*; alii, *ob actæ* Co. Reg., *ob tanti*.

tantum in superbia intumuit, ut se a suis tertium ^A ei fuit; postea vero cum eo aduersus Chaldeos prælia multa gessit.

26. Aduersus quem Ordonius rex exercitum movit ad civitatem quam ille noviter miro opere instruxerat, et Albailda nomen imposuit. Rex cum exercitu ad eam venit et munitione circumdedit; ipse vero Muza cum innumera multitudine advenit, et in montem cui nomen est Laturzo tentoria fixit. Rex vero Ordonius exercitum in duo divisit capita, unum quod civitatem ob sideret, aliud quod contra Muzam dimicaret: statimque prælium committitur, et Muza cum exercitu suo fugatur. Tanta in eis cæde vacati sunt, ut plus quam decem millia Magnatorum ^a pariter cum genere suo, nomine Gar seane, exceptis plebis interempta sunt: ipse vero ter gladio confessus, semivivus evasit, multumque ibi bellici apparatus, sive et munera, quæ ei Carolus rex Francorum direxerat, perdidit, et nunquam postea effectum victorise habuit. Rex vero Ordonius omnem exercitum ad civitatem applicavit, in eam quoque septimo die irruptionem fecit. Omnes viros bellatores ^b gladio interfecit, ipsam vero civitatem usque ad fundamenta destruxit, et cum magna victoria ad propria repedavit. Lupus vero filius de eodem Muza, qui Toleti consul præcerat, dum de patre quod superatus fuerat, audivit, Ordonio regi cum omnibus suis se subjecit, et dum vitam hanc vixit, subditus

^a Sandoval ad oram, *Fortassis Maxorum.*

^b Ita mss. Berg., *gladiatores.*

^c *Salmanticanam præferrem, ex confinitate quam invenire videtur, duin consimilem appellat.* FLOREZ.,

Multas et alias civitates jam stepiditus Ordonius rex præliando cepit, id est, civitatem Cauriensem cum rege suo nomine Zeth: aliam quoque consimilem ejus. Civitatem Talamancam ^d cum rege suo, nomine Mozeror ^d, et uxore sua cepit: bellatores eorum omnes interfecit, reliquum vero vulgus cum uxoribus et filiis sub corona vendidit. Iterum Nordomani pirate per haec tempora ad nostra littora per venerunt: deinde in Hispaniam perrexerunt, omnemque ejus maritimam gladio igneque prædando dissipaverunt: exinde mari transjecto Nachor civitatem Mauritaniæ invaserunt, ibique multitudinem Chaldeorum gladio interfecerunt. Denique Majoricam, Fermentellam et Minoricam insulas aggressi, gladio eas depopulaverunt. Postea Græciam adveuti, post triennium in patriam suam sunt reversi.

Ordonius suprasatus rex post sexto decimo anno regni expleto, morbo podagrico correptus, Oveto est defunctus (ann. 866), e: in basilica S. Marice cum prioribus regibus est tumulatus. Felicia tempora duxit in regno, felix stat in celo, et qui hic nimium dilectus fuit a populis, nunc autem latetur cum sanctis angelis in cœlestibus regnis: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto in unitate Deitatis vivit et gloriatur per nunquam finienda semper sæcula seculorum. Amen.

Adic. mss. Sand. et mss., *Talamancam*, sicut Chr. Albeldense Ferr. et Ber., *Salamancam*.

^d Ita Chr. Albeld. Fer. et Ber., *Muzeror.* Perez *Mozror.*

CHRONICON ALBELDENSE

Auctore forte Dulcidio Salmanticensi episcopo, continuatore autem Vigila, monacho Albeldensi.

MONITUM.

(Apud Floreum, *Espania Sagrada.*)

Chronicon Albeldense, editum ab incerto auctore circa 921, additum ² Vigila, monacho Albaildensi, circa 1014, exstat in codice Conciliorum Gothicó, qui fuit monasterii S. Martini Albeldensis, nunc translato in bibliothecam S. Laurentii Regii.

Chronicon hoc scriptum est anno 18 Adefonsi Magi, regis Ovetensium, æra 921 (id est anno Christi 883), anno 32 Mbonat Cordubensis Saraceni.

Dulcidio Salmanticensi episcopo,

homat Cordubensis, addidit usque ad æram 1014. præsternit ea quæ pertinent ad reges Pamplones, et catalogum regum Ovetensium usque ad Ranimiri tertium.

Iaque additio Vigila desinit æra 1014 (i. e. anno Christi 976), anno 6 Sancionis regis Pamplones, filii Garseæ, et anno 10 Ranimiri tertii Ovetensium regis.

Iaque quarto folio istius libri (Alveldensis) dicitur:

PRÆLUDIA CHRONICI.

Exquisitio totius mundi.

I. *Omnis mundus descriptus est a viris sapientissimis, videlicet Nicodoso, Didimito, Theudoto, et Polyclito, tempore Julii Cæsaris. Oriens dimensus est per annos **xxi**^a, menses **ii** et dies **viii**. Occidens per annos **xxvi**, menses **iii**, dies **xvii**. Septentrio per annos **xxix**, menses **ii**, dies **iii**. Meridies per annos **xxii**, mensem **i** et dies **xxx**.*

II. *Oriens habet maria **viii**, insulas **viii**, montes **vii**, provincias **vii**, oppida **LXXV**, flumina **xvii**, gentes **XLV**. Occidens habet maria **viii**, insulas **xviii**, montes **xv**, provincias **xxvii**, oppida **LXXV**, flumina **xvi**, gentes **XXV**^b. Septentrio, maria **xii**, insulas **xxv**, montes **xiii**, oppida **LVIII**, flumina **xvi**, gentes **XXIX**, provincias **xvii**. Meridies, maria **ii**, insulas **xvii**, montes **vi**, provincias **xiii**, oppida **LXII**, flumina **vi**, gentes **xxiv**. Tempore Julii Augusti sub uno in universo mundo inaria **xxx**, insulas **LXIX**, montes **XL**, provincias **LXIV**, oppida **CCLXX**, flumina **VII**, gentes **CXXXIII**^c.*

Item expositio Spanie.

III. *Spania prius ab Ibero amne Iberia, postea ab Ispalo Spania cognominata. Ipse est Esperia ab Espero stella occidentali dicta. Sita est autem inter Africam, et Galliam, a Septentrione Pyrinæis montibus clausa, reliquis partibus undique mari inclusa. Omnimodum frugum generibus secunda, gemmarum, metallorumque copiis ditissima..*

Alia.

Habet provincias sex cum sedibus episcoporum. Prima Carthago, quæ est Carpentania.

Toledo metropoli habet sub se, id est Oretio, Biatia, Urci, Bigastre, Nîce, Satabi. Dianum, Castellona, Valentia, Valeria, Secobrica. Arcabrica, Compluio, Sigonza, Oxoma, Secobia, Palentia, XVII.

Secunda provincia Bætica.

Hispali metropoli. Italica, Assidonia, Arepla, Atigi, Cordoba, Egabro, Malaca, Illiberri, et Acci IX.

Tertia provincia Lusitania

Emerita metropoli, Pace, Oliphona, Exonoba, Agitauia, Conibria, Beseo, Lameco, Caliabria, Talamantica, Abila Talabayra, Elbora et Caurio, XIII.

Quarta provincia Gallicensi.

Bracara metropoli, Dunio, Portucale, Tude. Auriense, Iria, Luco, Vittania, et Asturica. VIII.

Quinta provincia Terraconensis.

Terracona metropolis, Barcinona, Egara, Gerunda, Ampurias, Ausona, Urijello, Illerda, Dertosa, XII.

* *Hinc usque ad Meridies desiderantur apud Berganzam, et Saz. Constant ex Pellicer. Sed Æthicus rem in Cosmographia editionis Gronovii Lugd. Batav. 1693, sic narrat: Ergo a Julio Ces. et M. Ant. Coss. orbis terrarum metiri coepit, id est, a consulatu suprascripti usque ad consulatum Aug. III, et Crassi, annis **xxi**, mensibus **v**, diebus **x**. Zenodoxo omnis Oriens dimensus est, sicut interior demonstratur. A consulatu item Jul. Cæs. et M. Ant. usque in consulatum Aug. X, annis **xxix**, mensibus **viii**, diebus **x**, a Theodoto Septentrionalis pars dimensa, ut evidenter ostenditur. A consulatu imiliter Jul. Cæs. usque in consulatum Saturni et*

A Cœsaraugusta, Osca, Pampilona, Auca, Callagurre, Tirasona. **XLI**.

Sexta provincia est ultra mare Tingitana.

Gallia non est de provinciis Spanie, sed sub regimine Gothorum erat, ita.

Narbona metropolis, Beterris, Agate, Magallona, Neumase, Luteba, Carcassona, Elena, Tolossa.

Flumina Spanie IV.

*Bætis currit millia **ccccx**. Tagus ^d **millia currit DCI**. Mineus currit millia **cccxii**. Iberus currit millia **ccciv**.*

De septem miraculis mundi.

- IV. 1. Capitolium Romæ. 2. Pharos ALEXANDRÆ.
3. Bellerophon Exmirne. 4. Theatrum Eracie.
5. Collosus Rhodi. 6. Templum Quicici. 7. Tetrapulum Emetis, quod melius est ecclesia S. Sofie Constantinopoli ^e.

Item de proprietatibus gentium.

- B** V. 1. Sapientia Græcorum. 2. Fortia Gothorum.
3. Consilia Chaldaeorum. 4. Superbia Romanorum.
5. Ferocitas Francorum. 6. Ira Britanorum. 7. libido Scotorum. 8. Duritia Saxonum. 9. Cupiditas Persarum. 10. Invidia Judæorum. 11. Pax Æthiopum. 12. Commerce Gallorum.

Item res Spanie celebres.

VI. *Polla de Narbona, vinum de Vilas, fucus de Biatia, triticum de Campis Gothis, mulus de Hispani, caballus de Mauris, ostrea de Mancario, lanipres de Tatiner, lancea de Gallaia, scanda de Asturias, mel de Galicia, disciplina atque scientia de Toledo. Hæc erant precipua tempore Gothorum.*

De litteris.

VII. *Littere sunt vocales A, E, I, O, U, quia directo hiatu canciunc sine ulla collisione emittuntur et vocem implent.*

Semivocales F, N, L, R, quia ab E vocali incipiunt, et desinunt insursum sonum.

Mutescant B, C, D, T, P, Q, G, quia sine subjectis sibi vocalibus non erumpunt. Littera pro aspiratione ponitur, quæ est elata vocis pro solis Kalendis. Explicit.

Incipit ordo annorum breviter collectus.

VIII. *Ab Adam usque ad diluvium anni **MMCCXLII**. A diluvio usque ad Abraham. anni **DCCCXLII**.*

*Ab Abraham usque ad Moysem anni **IV**.*

*Ab exitu filiorum Israel ex Ægypto usque ad introitum in terram reprobationis anni **XL**.*

*Ab introitu illorum usque ad Saul primum Regem Israel fuere Judices per annos **CCCLVI**^f.*

*nentia perlata est ad senatum. Frustra hic Occidentis dimensionem queras, quæ ex nostro est. Didimito, seu Didimico, tribuenda, annis **xxvi** peracta.*

* *Tota hæc Occidentis descriptio deest apud Pellic., sicut et verba, quæ infra tempore Julii Augusti: quæ in Julii Cæsaris corrigenda.*

* *Optima est hæc numerorum subductio: ex qua variantes aliorum lectiones tanquam epilogi adversa prætermisimus.*

* *Saz. Tacitus. Deest Durius, sicut et apud Æthicum.*

* *Alia alii miracula narrant.*

Sau. regnat annos xl.

A David usque ad initium ædificationis templi anni xlvi.

A prima ædificatione templi usque ad transmigrationem in Babyloniam, fuere reges per annos ccccxlvi.

Fuit autem captivitas populi ac desolatio templi anni lxx, et restauratur a Zorobabel ^a.

Post restorationem templi usque ad incarnationem Christi anni dxl.

Colligitur omne tempus ab Adam usque ad Christum v. m. cxviii.

Ab incarnatione D. N. Jesu Christi usque ad primum Wambani principis regni annum fuere anni dclxxii.

A tempore Wambæ usque nunc, quæ est æra dccccxxi, finiunt anni ccxi.

Modo vero colligitur omne tempus ab exordio mundi usque in presentem ær. in dccccxxi, et octavo decimo anno regni Adafonsi principis, filii gloriostis Ordilini regis, omnes anni sub uno v. m. lxxxii [b et ab incarnatione Domini usque nunc dccccxxxii.]

Item de sex ætatis sæculi.

IX. Prima ætas ab Adam usque ad diluvium anni mmccxlii.

Secunda ætas a diluvio usque ad Abraham anni dccccxlii.

Tertia ætas ab Abraham usque ad David anni dccccxli.

Quarta ætas a David usque ad transmigrationem in Babyloniam anni cccccxxxvi.

Quinta ætas a transmigratione usque ad Christum et Octavianum imperatorem, cuius tempore ex Maria Virgine et Spiritu sancto natus est Christus ^c.

Sexta ætas, quæ a Christo coepit, habet nunc annos dccccxxxii in æra dccccxxi. Quantum adhuc protendatur, soli Deo est cognitum, nobis autem manet incertum, dicente Domino in Evangelio: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater vosnisi in sua potestate* (Act. 1, 7).

Item exquisitio milliarum civitatum.

X. De Gadis usque ad Cordobam milliaria cc.

De Cordoba usque ad Toletum milliaria ccxx ^d.

De Toleto usque ad Caesaraugastam milliaria ccc.

^a Addit hic Pellicerii editio, anni 4.

^b Unicus inclusa desunt apud Berganzam, sed in duabus alijs existant editionibus.

^c Desunt numeri, sed ex sectione præcedenti petenti.

^d Sic Pellicer. Berganza, ccc.

^e Ilerdam Berganza emendat. Pellicer Eldra lxx.

^f Pellic., xxx.

^g Idem, xcxi.

^h Idem, dccccv.

ⁱ Non haec summa est quæ ex superioribus coalescit.

^j Id est, Ovetum.

A De Cesarangusta ad Oscam milliaria lx.
De Osca ad Eldram ^e milliaria lxxx.
De Eldra ad Gersonam milliaria l.
De Gersona ad Gerundam milliaria cxx.
De Gerunda ad Clausulas milliaria xl.
De Clausulas ad Ruscitionem milliaria xx ^f.
De Ruscitione ad Narbonam milliaria xl.
De Narbona ad Bitteris milliaria xv.
De Bitteris ad Neumase milliaria lxxv.
De Neumase ad Avinionem milliaria xxv.
De Avenione ad Valentianum milliaria cii ^g.
De Valentia ad Turnos milliaria ccl.
De Turnis ad Mediolanum milliaria clxx.
De Mediolano ad Romanum milliaria cccxvi.
De Roma ad Thessalonicam milliaria dccccxlii ^h.
De Thessalonica ad Heracliam milliaria cccvii.
De Heraclia ad Constantiopolim milliaria cxx.
Fiunt millia millionorum mii. cclxxi ⁱ.

Item notitia episcoporum cum sedibus suis.

XI. Regiamque sedem i, Hermenegildus tenet (an. 881, Vide n. 25).

Flaianus Bracare ^k: Luco episcopus arce Reccaredus ^l.

Tudemirus ^m Dumio, Mendunieto ⁿ degens.

Sisnandus Iriæ sancto Jacobo pollens.

Nausticus ^o tenens Conimbricem sedem.

Brandericus ^p quoque locum Lamecensem.

Sebastianus quidem sedem Aurieusem.

Justusque similiter in Portucalense.

Alvarus Velegia ^q, Felmirus Uxomæ ^r.

Maurus Legione, Ranulfus Astoricæ.

Præfatique Præsules in Ecclesiæ plebe ex regis prudentia emicant clari.

Rex quoque clarus omni mundo factus

Jam suprasatus Adafonsus vocatus,

Regni culmine datus, belli titulo aptus,

Claris in Astures, fortis in Vascones,

Ulciscens Arabes, et protegens cives.

Cui principi sacra sit victoria data

Christo duce juvatus, semper clarificatus.

Polleat vixtor sæculo, fulgeat ipso celo :

Deditus hic triumpho, predictus ibi regno.

Amen.

^k Laianus Pellicer.

^l Sic Pellic. In Berg. et Saz. Asce pro erc. deestque Recaredus.

^m Pellic., Rudezindus. Saz, Tuderindus. Berg., Tudemirus.

ⁿ Pell., Monduneto.

^o Pell., Austusque. Sampirus, Nanstus.

^p Pell., Gaudericus.

^q Yipes tom. IV, scriptura xx, Albar. Eps. Velegia, pag. 437, p. 443. Vide Pellicer. in Dulcilio. FLOREZ, Adic. ms.

^r Pell., Vellemirus Oxime. Saz, Felemirus.

CHRONICON ALBELDENSE.

Incipit ordo Romanorum regum.

1. In Roma regnavit prior Romulus ann. xxxviii. Iste ædificavit Romanum ^s,

^t Ad oram codicis Gothicæ Albeldensis scriptum :

Titus Taciæ rex Sabinorum ann. v.

Numa Pompilius regnavit ann. xxxii, Iste primus annum in XII. menses ordinavit.

viva defossa est. Nam parvulos prope ripam Tiberis

Tullius Hostilius ann. xxxiii. Iste primus purpura induit.

Ancus Marcus a regnavit ann. xxviii. b.

Tarquinius Priscus regn. ann. xxxviii. Iste Capitolium fecit.

Servius Tullius regn. ann. xxxviii. Hic primus censum egit.

Tarquinius Superbus regn. ann. xxv. iste expulsus regno ob meritum fuit.

Fuerunt consules per annos ccclxxvi.

Decemviri ann. i.

Reges fuere anni ii.

A Romulo ergo et Roma condita, usque ad Gaium Julium Cæsarem, annos dclxvi.

Primus ergo Gaius Julius Cæsar imperavit annis iii. Hic pugnavit cum Pompeio pro imperio.

De hinc actas incipit.

2. Octavianus reg. an. lvi. Hujus anno xii (42) Christus natus est. Iste solus omnem inundum imperavit.

Tiberius filius Gaius c regn. ann. xviii. Hujus xviii anno regni Dominus Christus crucifixus est. Iste dum per cupiditatem reges ad se venientes non remitteret., multæ gentes a Romano imperio recesserunt.

Gaius Gallicula reg. an. iii. Hic avarus, crudelis, luxuriae servus fuit. Per idem tempus Matthæus apostolus Evangelium in Iudea primus scripsit.

Claudius reg. an. xiii. Eo tempore Petrus apostolus Romam venit; et Marcus evangelista d in Alexandria scripsit.

Nero reg. an. xiii. Crudelis et luxuriae deditus fuit. Retibus aureis piscabatur. Hujus tempore Petrus et Paulus, quus in cruce et alias a gladio necantur.

Vespasianus reg. an. viii, menses xi, dies xxii. Inimicorum offensarum fuit. Hujus secundo anno Titus Jerosolymam cepit, ubi undecies centena millia Judaorum faine et gladio perierunt, et centum millia publice venundata fucere.

Titus e reg. an. ii. Hic facundus fuit et pius, nec non charus hominibus.

Domitianus, frater Titi, reg. an. xvi. Hic superbia exsecrabilis. Deum se appellari jussit, et Christianis persecutionem intulit, senatores peremuit. Sub quo et apostolus Joannes in Pathmos exsilio relegatus mens. iiiii.

Nerva reg. an. i. Vir imperio moderatus. Hujus tempore Joannes apostolus Ephesum rediit; et rogatus ab Asia episcopis Evangelium novissimum edidit f.

3. Trajanus reg. an. xviii, menses vii. Hujus tempore requiescit Joannes apostolus.

Pueri cum adolevissent, collecta pastorum et latronum manu, interfecto apud Albam Anulio, avum Numitorum in regnum restituunt. Post excessum Numitoris Romulus ejus nepos Romanus condidit et regnavit.

a Irrepsit vox Philippus in textum, abest a codicibus monasterii Emilianiensi.

b In archetypo : c Ancus Marcus Philippus regnaverunt ans. xxviii. b

c Forte ejus vel Augusti, ut in codice Emil.

d In archetypo, Evangelium.

e In archetypo, Titus rex reg.

f In archetypo, dedit.

g Antonius. Tam hic quam sub ceteris hujus nominis imperatoribus, in codice Vigiliano Antonius scribitur.

h In archetypo, Helius.

i Mariana in suo ms. addit dicti.

j Sic ibi noverca scribitur.

k Maximinus legendum.

l Gallieno.

PATROL. CXXIX.

A Adrianus reg. an. xxi. Iste Jerosolymam restauravit, et ex nomine suo Eliam vocavit.

Antonius g Pius reg. an. xxii. Hic clemens satifuit. Pater patriæ dictus est. Galenus medicus, Perigamo genitus, Roma clerus habetur.

Antonius minor reg. an. xvii. Victor fuit.

Commodus reg. an. xiii.

Helvius h Pertinax reg. an. i invitius. Uxorem Augustam noluit dici i.

Severus Pertinax reg. an. xviii. Hujus tempore Origenes Alexandriæ eruditur.

Antonius Caracalla, Severi filius, reg. an. vii. Libidinosus fuit. Nubercam suam uxorem duxit.

Macrinus reg. an. i. Nihil memorabile gessit.

Aurelius Antonius reg. an. iii. Iste ob meritum tumultu militari peremptus est.

Alexander reg. an. xiii. Hujus tempore Origenes Alexandrinus claruit.

Maximinus k reg. an. iii. Christianos persequitur.

4. Gordianus reg. an. vii. Fraude suorum interiit.

Philipppus reg. an. vii. Iste prior Christianus imperator fuit et credidit Christo, anno Urbis millesimo.

Decius reg. an. i. Persecutor Christianorum fuit. Hujus tempore S. Antonius monachus Egypto clarus habetur, a quo prius monasteria condita sunt.

Gallus et Volosianus filii reg. an. ii.

Valerianus cum Gallenio l reg. an. xvii.

Hujus tempore S. Cyprianus episcopus martyrio coronatur.

Claudius reg. an. ii. Iste Gothos Illyricum et Macedoniae devastantes exsuperat.

Aurelianus reg. an. vi. [Iste Christianos persecutus; a rege Persarum capitul: ibique in dedecore senescit et moritur n.]

Tacitus reg. an. i.

Probus reg. an. vi. Iste militiae strenuus et victoriis clarus.

Carus reg. an. ii. Ictu fulminis periit.

Diocletianus et Maximianus reg. an. xx. Diocletianus Christianos persecutur. Iste primus gemmas in vestibus et calceamentis inseri jussit, dum sola purpura retro principes uenterunt. Sed ambo, império relictio, privati vixerunt.

Galerius reg. an. ii.

5. Constantinus regnavit annos xxx. Iste Christianus effectus licentiam Christianis dedit o. Per idem tempus crux Domini ab Helena, Constantini matre, invenitur.

Hic Nicænum concilium fieri præcepit, ut in alio folio p.

m Hic præponenda quæ infra perperam Aureliani tribuuntur: Iste Christianos persecutur, a rege Persarum capitul: ibique in dedecore senescit et moritur.

n Loco hæc mota, ut proxime monuimus.

o Ad horam hic in codice Albedensi scriptum: D Era ccclxxx, impietas Ariana orta. Error autem in num. irrepsit: cum circa æram ccclii (hoc est Christi 315) serpere illa pestis incœperit.

p Sic in autographo Marmoli. Post præcepit autem legimus apud Marianam: Hic synodum cccviii episcoporum Constantinopolim fecit. In extremo vita sue Arianus efficitur. In archetypo, ut in Mariana, Berganza et Saz, Hic Nicænum concilium fieri præcepit. In extremo vita Arianus efficitur. cccviii episcoporum concilium, ubi satis aperte liquevit, legendum: Hic Nicænum concilium fieri præcepit, cccviii episcoporum. Nimurum verba illa: In extremo vita sue Arianus efficitur, quæ aliquis in margine forasse notavit, alter temere filio orationis imperfectæ inservuit.

Constantinus et Constans reg. an. xxxiii. Constans, Arianus effectus, Christianos persequitur.

Arius, amicus ejus, Constantinopoli viscera simul cum vita effudit.

Hilarius a doctrina clarus habetur.

Donatus, qui grammaticæ artis Roma claruit b, eodem tempore passus est.

Antonius monachus id tempus obiit.

Ossa Andreæ et Lucæ apostolorum Constantinopolim transferuntur.

6. Julianus an. ii. Illic, ex clero imperator et paganis effectus, idola coluit. Christianis martyria intulit. In odium Christi templum Jerosolymæ Iudeis restaurari precepit, sed Dominus non perinit. Julianus autem apud Persas jaculo suscepto interiit.

Jordanus reg. an. i. Iste, Christianus, noluit imperium suscipere: sed omni exercitu, ob amorem illius Christiano effecto, tandem cessit, statimque Christianis privilegia dedit: idolorum templa claudi precepit.

Valentinianus et Valens frater ejus reg. an. xiii. Gothi bifarie in Athanarico et Fridigerno divisi sunt. Alarius e Fridigernum, Valentis Ariani imperatoris auxilio, superat: ob inde ipse rex cum omni Gothorum gente Arianus per Valegem imperatorem efficitur. Gulfla eorum episcopus litteras eis adiunxit.

Gratianus cum fratre Valentiniano reg. an. vi. Ambrosius Mediolanensis episcopus eclaruit: Martinusque Turontum Galliarum civitatis episcopus miraculorum signis effulsi.

7. Valentinianus cum Theodosio reg. an. vii. Synodus Constantinopolitana cl. episcoporum colligitur. Jeronymus presbyter in Bethlehem toto mundo clarus habetur.

Caput Joannis Baptiste Constantinopolim perducitur, et septimo miliario civitatis humatur.

Templum idolorum a Theodosio subvertitur b.

Theodosius cum Arcadio reg. an. iii.

Per idem tempus Joannes anachoreta miraculis claruit.

Arcadius cum fratre Honorio reg. an. xiii. Illic tempore Augustinus episcopus doctrinæ scientia claruit.

Per idem tempus Donatus Epius episcopus virtutibus insignis habetur; qui draconem ingentem, expuens in ore ejus, necavit, quem octo juga bobum ad incendium vix trahere potuerunt.

Per idem tempus corpora sanctorum Abbarac et Micheæ prophetarum divina revelatione produntur.

Teutilus claruit.

Gothi Italiam, Wandali atque Alani Gallias aggrediuntur.

8. Honorius cum Theodosio minore, fratri filio reg. an. xv. His imperantibus Gothi Romanum capiunt. Wandali et Alani, atque Suevi Spanias occupant.

Concilium Carthaginis cxxii episcoporum agitur.

Cyrillus Alexandrinæ episcopus insignis est habitus.

Theodosius minor, Arcadii filius, reg. an. xxvii.

Wandali ab Spania ad Africam transeunt, ibique catholicam fidem Ariana impletate subvertunt.

^a Ms., *Clarus.*

^b Berganza et Saz, *Donatus grammaticæ arte Roma claruit. Antonius, etc., penitus prætermisit que sequuntur; eodem tempore passus est; quæ si retinenda, melius ut apud Terreras disponenda: Donatus grammaticæ arte Roma claruit. Eodem tempore passus est... Antonius, etc. Scilicet, ut, lacuna signata, aliquid deesse pateat, quo congruus orationis sensus compleatur.*

^c In archetypo, *Ataricus.*

^d Ms., wale, *Arii imperii; et statim, ipse rex ut*

A Ephesina synodus adversus Nestorium agitur episcopum.

Hoc etiam tempore diabolus, in speciem Moysi Iudeis in Creta apparens, dum eos per mare pede sicco ad terram reprobmissionis promittit perducere, plurimis necatis, reliqui qui remanserunt, Christiani effecti sunt.

9. Martianus reg. an. sex. Hujus initio Chalcidense concilium geritur.

Rudericus ^t rex Gothorum cum ingenti exercitu Spaniam ingreditur.

Leo major cum Leone minore reg. an. xvi.

Zenon reg. an. xvii. Per idem tempus corpus Barnabæ apostoli, et Evangelium Matthæi, ipso reuelatum repertum est.

Anastasius reg. an. xvii. Eo tempore Fulgentius episcopus doctrinæ scientia claruit. Hæreses multæ exortæ sunt.

Justinus major reg. an. viii. Iste synodi Chalcidensis amator, acephalorum in hæresem abdicat.

10. Justinianus reg. an. xxxviii. Iste acephalorum hæresem suscipiens episcopos Chalcidonensis concilii animatores condemnat.

In Africa Wandali per Belesarium patricium Romanum extincti sunt.

In Italia quoque Attila Ostrogothorum a Narse Romano patricio superatur.

In Spانيا Attanagildus Agilani imperium ^t tyrannizat.

Per idem tempus corpus sancti Antonii monachi, divina revelatione repertum, Alexandriam perducitur, et in ecclesia sancti Joannis humatur.

Justinus minor reg. an. xi. Iste ea quæ aduersus Chalcidonense concilium fuerant edita destruxit; et Symbolum cl. Patrum tempore sacrificii educinendum a populo precepit.

Armeni tunc primum fidem Christi suscipiunt.

Per idem tempus Martinus Bracarensis episcopus, apud Gallæciam prudentia catholicæ fidei clarus habetur tempore Suevorum.

11. Tiberius reg. an. vii. Longobardi, Roma pulsi, Italiæ audeant.

Gothi per Erinenegildum Liuvigildi regis filium bifarie divisi mutua cæde vastantur.

Mauritius reg. an. xx. Suevi, a Liuvigildo rege Gothorum obtenti, Gothis subjiciuntur.

Eodem tempore Gothi per Recaredum regem religiosissimum ad catholicam fidem convertuntur.

Hoc tempore Leander episcopus Spalensis ad conversionem gentis Gothorum doctrina Ædei et scientiarum clarus in Spaniis habetur.

Focas reg. an. viii. Iste seditione militari imperator effectus, Mauritium Augustum nobiliumque multos interfecit.

Prælia quoque Persarum aduersus Remp. gravissima excitantur, a quibus Romani fortiter debellati.

12. Eraglius reg. an. xxvii. Sclavi Græciam D Romanis tulerunt: Persi Syriam et Ægyptum.

In Spaniis quoque Sisibulus Gothorum rex quasdam ejusdem Romanæ militiae urbes cepit: et Judæos regni sui subditos ad Christi fidem convertit.

Ecclesiam quoque sanctæ Leocadie Toletu nata fundavit.

cum omni, etc.

^a In archetypo addit, *doctrina.*

^b In archetypo, *Turunorum.*

^c In archetypo, *Constantinopolim cl. Patrum colligitur, etc.*

^d Melius apud Berg. et Saz., *Templa..... subterruntur.*

^e Lega *Theudericus.*

^f Ms., *Acevalorum.*

^g Deest in ms. *imperium;* exstat in eo quo usus fuit Ferreras.

Post quem, Suintila princeps receptionum regnū Romanis peregit, celerique victoria totius Spanie monarchiam obtinuit.

Reges quoque Gothorum a Suintilane usque ad Chintilanem eo imperante fuerunt.

Constantinus reg. an. viii. Eo tempore Tulca et Cindasvinctus in Spania, unus post alium reg annis viii.

15. *Constans* reg. an. xx. Tunc Recessvinctus in Spania reg. an. xx, et supervixit annos tres.

Constantinus novus reg. an. xvi. Supradictus Recessvinctus reg. an. iii. Wamba reg. an. viii. Erviginis reg. v, et supervixit annos ii et dies xv.

Justinianus reg. an. xi. Supradictus Ervigijs reg. an. ii.

Egica reg. an. viii, et supervixit annos vi.

Leo a reg. an. vii. Egica peragit in Spania an. vi. Post illum *Vittiza* filius ejus an. i.

Tiberius imperator Vittiza peragit annos viii.

Runderiens reg. an. iii. [Tunc Saraceni Spaniam possederunt et regnum Gothorum exterminatum, æra 852].

Item ordo gentis Gothorum.

16. Primus in Gothis *Atanaricus* reg. an. xiii. Iste prius per Valentem imperatorem in heresem Ariana cum omni Gothonum gente intravit. Sub isto Gothis legem et litteras habere coepierunt: et cum eodem rege ab Ugnis e Gothis de terra propria expulsi sunt. Rex quaque Constantinopolim vitam finivit sub imperatore Teodosio.

15. *Alaricus* reg. an. xvii d. Item ob vindictam Gothorum cc millia, et Ragadalo scita, quos Romani interfecerant, exercitum movit, et Romanum capit: ibique Placidam, Teodosii imperatoris filiam, cum multis opibus depraedavit. Postea in Italia obiit sub imperatore Honorio et Arcadio.

16. *Ataulphus* reg. an. vi. Iste supradictam Placidam conjugem accepit, et quinto regni anno de Italia Gallias adiit; et dum Spanias petere voluisse, a suis interfectus est in Barcinona sub imperatoriis Honorio et Arcadio.

17. *Sigericus* reg. an. i. Iste cum pacem cum Romanis voluisse, mox a suis est interfectus sub imperio prædicto.

18. *Ballia* e reg. an. iii. Belligerator fuit. Cum imperatore Honorio pacem habuit, et sororem ejus Placidam ei reddidit. Iste in Spanias ingressus, Vandulos et Silingos in Baetica bello extinxit, et Alanos ad nihilum redigit. Ad Africam classice transire dispositus; sed Gaditanum mare eum non dimisit. In Gallias rediit, ibique vitam finivit sub imperatore Honorio.

19. *Teuderedus* reg. an. xxxiii. Iste Litorium ducem Romanorum cum multis millibus Romanorum extinxit. Ex Ugnis cc interfecit; ibique occiditur sub imperatore Teodosio minore.

20. *Turismundus* filius ejus reg. an. i. Qui dum seralis et noxius esset, a Teuderedo et Friedario b est fratribus interfectus sub imperatore Marciano.

21. *Teudericus* reg. an. xiii. Iste cum Gothis Avito imperio sumere auxilium dedit; et ob hoc inde cum licentia ejusdem Aviti imperatoris cum ingenti exercitu Spanias intrat, et xii milliariorum ab

a Ms., *Neon.*

b Ordine hæc sunt prepostero in meo ms. Hie enim legitur *Radericus* reg. an. iii, que ante Saracenorum in Spaniam adventum, in aliis exarata. In archetypo existant ad oram, uncis inclusa, et deest exterminatum.

c Ms., *Agnis.*

d xxviii legendum, et immediate iste ubi item.

e *Wallia.*

f Ms., *cum multa millia.*

g Ms., *Agnis cc, addendum millia.* Vide Idatium in Chron.

A Asturica apud Ubicum fluvium Ricciarium Suevorum regem prælio superavit: eumque persecutus, in Portucale cepit [atque occidit. Bracarum capit].
i Sicque inde per Lusitaniam Gallias repetit: ibique ab Eurico est fratre occisus sub imperatore Leone.

22. *Euricus* reg. an. xxvi. Iste Lusitaniam depredavit: Pampilonam et Cæsarangustam cepit. Iste primus Gothis leges dedit. Arelate obiit sub imperatore Zenone.

23. *Alaricus* filius ejus reg. an. xxii. Quem Huidulus rex Francorum apud Pietavem bello interfecit. Ob cuius vindictam Teudericus sacer ejus, Italæ rex, Francos proterit, et regnum Gothis integrum restituit sub imperatore Anastasio.

24. *Gesalacius* Alarici filius reg. an. iii. Iste a Gundibaldo Burgundionum rege in Narbona superatus ad Barcinonam fugit. Inde ad Africam Wandalis pro auxilio pergit, et non impetravit: inde reversus, apud Barcinonam a duco Tenderici Italæ regis est interfectus sub imperatore Anastasio.

25. Supradictus *Tendericus*, occiso Gesalaico, regnum Gothorum tenuit annis xv, et superniti nepoti suo Atalarico reliquit. Ipse Italianum rediit, et ibi vitam finivit sub imperatore Justiniano.

26. *Alamaricus* reg. an. v. Iste a Vildiberto Francorum rege superatus Narbona interimitur sub imperatore Justiniano.

27. *Tudis* k reg. an. xvii. Iste, quamvis hereticus, pacem concessit Ecclesie, et episcopis licentiam dedit in Toletana urbe concilia peragere. Francorum reges infra Spaniis usque nimium superavit: eumque in palatio quidam m̄ insaniam simulando interfecit sub imperatore Justiniano.

28. *Teudisclus* reg. an. i. Qui dum thoros multorum macularet, et ob id multis necem excogitaret, mox inter culpas gladio Spali jugulatur sub imperatore Justiniano.

29. *Agila* reg. an. v. Iste dum ad Cordobam urbem pugnaret, et n̄ in contemptu Christi sepulcrum sancti martyris Aciseli quodam horro pollueret, illium ibi cum multa copia interfectum, et omne thesaurum regium amisit, et Emeritam fugit: ibique sui eum interfecerunt sub imperatore Justiniano.

30. *Atanagildus* reg. an. xiii. Iste contra milites Justiniani imperatoris, quos in suo auxilio contra Agilarem petierat, diu confixit atque extinxit. Toleto morte propria decessit sub imperatore Justiniano.

31. *Liuta reg. an. vi in Narbona.* Iste fratri Lenvigido Spaniae administrationem dedit; ipse Gallis praefuit.

32. *Leurigildus* adepta Gallia et Spania reg. an. xviii. Iste valde haeresi Arianae deditus persecutorem catholicis intulit, et ecclesiarn privilegia tulit. Mansuam Emeritensem episcopum religavit p. l Suis perniciosis fuit; potentes per cupiditatem damnavit. Suevos superavit, et Gallecia regnum Gothis adjunxit q. Primus regali ueste operatus solio resedit. Urbem in Cetiberia fecit et Recopolium nominavit. Gothorum leges ante corrixit. Toleto propria morte decessit sub Mauricio imperatore.

33. *Reccaredus* filius ejus reg. an. xv. Iste in exordio regni sui catholicam fidem adeptus, omnem

b *Fredericus* audit apud Idatium ibidem.

i Imperium lege vel imperio sumendo.

j Uncis inclusa desiderantur apud Berganzium, prætermisit etiam Ferreras Bracaram cast.

k *Thedus.*

l Mariana, nimium progressos.

m In archetypo, quodam.

n In archetypo deest et.

o In archetypo, profugit.

p Uncis inclusa existant in archetypo.

q Ita Mariana et Marinol; ms., admisce

Gothorum gentem ad cultum rectæ fidei revocavit : et per synodum episcoporum Galliae et Spaniae fidem catholicam confirmavit. Francorum hostes LX millia in Spania bello prostravit, et tempora regni sui omni bonitate ornavit. Fine pacifico Toleti decessit imperante Mauricio.

34. *Liua* filius reg. an. II. Iustum præcisa dextera innocuum Vitericus occidit, et regnum sibi suscepit sub imperatore Mauricio.

35. *Vitericus* reg. an. VII. Vir quidem strenuus in armorum arte, sed expers victoriæ. Quod fecit recepit : inter epulas enim prandii a suis interfactus est sub imperio Focatis.

36. *Gundemarus* reg. an. II. Vascones una expeditione vastavit. Morte propria Toleti decessit sub imperatore Eraclio.

37. *Sisebutus* reg. an. VIII. Iste potestate Judeos ad fidem Christi perduxit. Ecclesiam sanctæ Leocadiæ a opere miro fundavit. Astures et Vascones in montibus rebellantes humiliavit, et suis per omnia benivolus fuit. Hunc uni proprio morbo, alii immoderato potionis haustu asserunt interfactum sub imperatore Eraclio. Tunc nefandus Mahomat in Africam nequitiam legis stultis populis prædicavit.

38. *Suintila* reg. an. X. Victoria et consilio magnus fuit. Vascones devicit ; duos patricios Romanos cepit. Omnem Spaniam et Galliam strenue rexit, et ob meritum pater pauperum vocari est dignus. Fine proprio Toleti decessit sub imperatore Eraclio.

39. *Sisinandus* reg. an. III. Iste synodum episcorum egit : patiens fuit, et regulis catholicis orthodoxos existit. Toleti vitam finivit sub imp. Eraclio.

40. *Chintila* reg. an. III. Synodos plurimas Toleti cum episcopis egit, et subditum regnum fide firmavit. Toleti decessit sub imp. Eraclio.

41. *Tulga* reg. III. Blandus in omnia fuit.

42. *Chindasvinctus* reg. solus an. VI, et cum filio suo *Recesvinto* an. III. Hujus tempore quievit Spania, et per synodos eruditivit Ecclesia. Toleti obiit sub imp. Constantino novo.

43. *Wamba* reg. an. VIII. Primo regni anno rebellantem sibi Paulum ducem cum quadam parte Spaniae, seu cum omni provincia Gallicæ, hic rex cum exercitatione Spaniæ prius feroce Vascones in finibus Cantabriæ perdomit; deinde pergens, cunctis civitatis Gothie et Galliae captis, ipsu[m] postremo Paulum in Neumausense urbe victimum celebre triumpho sibi subjecit. Postea ab Ervigio regno privatur sub imperatore Constantino novo.

44. *Ervigius* reg. an. VI. Iste synodos multas Toleti cum episcopis egit. Filiam suam conjugem dedit Egicani. Toleti obiit sub imperatore Justiniano.

45. *Égica* reg. an. XV. Iste dum regnum accepit filiam Ervigii cum juratione Wambani subjecit. Filium suum Vitizanem principem secum regno prefecit. Toleti decessit sub imperio Leonis.

Vitiza reg. an. X^d. Toleti vitam finivit sub imperio Tiberii.

* In archetypo addit : *Toledo*.

^b *Fascones*, id est, *Vascones*; namque pro ^v seu pro ^b sepe *Muzarabes* apponebant.

* *Conjurazione Vambæ abjecit*. Rud. Tolet. FLOREZ, Adic. ms.

^a *Emilanensis* codex sic apud Saz : * Iste in vita patris in Tudente urbe Gallicæ resedit. Ibique Faflanem ducem, Pelagii patrem, quem Egica rex illuc direxerat, quadam occasione uxoris fuste in capite percussit, unde post ad mortem pervenit : et dum idem Witiza regnum patris accepit, Pelagium filium Faflanis, qui postea Saracenis cum Astures rebellavit, ob causam patris, quam prædiximus, ab urbe regia expulit. Toleti Witiza vitam finivit sub imperatore Tiberio. Sic etiam Tudensis sub Egica.

* Vide infra n. 77.

A 46. *Rudericus* reg. an. III. Istius tempore æra 752, sarlalio a terra Saraceni evocati Spanias occupant, regnumque Gothorum capiunt; quod adhuc usque ex parte pertinaciter possident: et cum eis Christiani die noctuque bella iniunt, et quotidie confligunt, dum prædestinatio usque divina delinc eos expelli crudeliter jubeat. Amen.

Item nomina regum catholicorum Legionensium.

47. *Pelagius* ^f filius Veremundi, nepos Ruderici regis Toletani. Ipse primus ingressus est in Asturibus montibus sub rupe in antrum de Auseba.

Deinde filius ejus *Fabila*.

Deinde *Adefonsus* gener Pelagi.

Post illum frater ejus *Froila*.

Deinde *Aurelius* ^b.

Post illum *Adefonsus* *Castus*, qui fundavit Ovete.

Deinde *Nepotianus* cognatus regis Adefousi.

Post Nepotianum *Ranimirus*.

Post illum filius ejus *Ordonius*, qui allisit Albaikla.

Deinde filius ejus *Adefonsus*, qui allisit Ebrelos.

48. Post illum filius ejus ^b *Garsea*.

Deinde *Ordonius*.

Deinde frater ejus *Froila*.

i Post filius ejus *Adefonsus*.

Deinde *Sancius* filius *Ordonii*.

Deinde *Adefonsus*, qui dedit i regnum suum, et convertit ad Deum.

Post frater ejus *Ranemirus*.

Deinde filius ejus *Ordonius*.

[Post illum frater ejus *Sancio* ^k]

Deinde filius *Sancionis* *Ranemirus*.

Vacare hic ait Joannes Vazquez del Marmol spainum quasi octo aut novem linearum.

Item nomina Pampilonensem regum.

Animadvertis hic iterum Joannes Vazquez, vacare spatum, ad oramque codicis scriptum : Illic a prædictis regibus ignoro quales fuisse.

49. *Sancio* rex filius Garseanis regis regnavit annos XX.

[Hic in margine notatum : Aera CCCXIV inquit.] *Garsea* filius *Sancionis* regis reg. an. X (40) et amplius. *Sancio*.

Item ordo gothorum Oretensem ^l regum.

50. Primus in Asturias *Pelagius* regnavit in Canticas annis XIX. Iste a Vitizane rege de Toledo expulsus, Asturias ingressus est, postquam a Saracenis Spania occupata est. Iste primus contra eos sumpsit rebellionem in Asturias, regnante Juzeph in Cordoba, et in Legione civitate Saracenorum iussa super Astures procura te Monuza : sicut ab eo hostis Ismaelitarum cum Aloamane interficitur; et Oppa episcopus capitur. Postremoque Monuza interficitur, sicut ex tunc reddita est libertas populo Christiano. Tunc etiam qui remanserunt, gladio de ipsa hoste ^m, Saracenorum in Libamina ⁿ, monte ruente judicio Dei opprimuntur : et Asturorum regum divina providentia exoritur. Obiit quidem

^f Desunt aliqua. Vides Saz, pag. 57.

^b Post Aurelium *Silo*, *Maurecatus*, et *Veremundus* desiderantur, de quibus post præviā hanc in generere mentionem statim agit auctor in individuo.

^a Hucusque primus operis auctor, qui æra 921, hoc est anno 883, se scribere testatus est. Reliquia ad num. 50 exclusive, anno 976, addita.

i Duo hi versus redundant.

j Fratri addit *Mariana*.

k Uncis inclusa exstant in archetypo.

^l Oretensem, et Obeto, per b ferre semper in codice ms. apud Marmol.

^m Id est exercitus, seu acies, voce Hispanica antiqua hueste, que hic dicitur hoste.

ⁿ *Libana* apud alias, bodic *Liebana*.

predictus Pelagius in locum Canicas æra 775. A 51. *Fasila* filius ejus reg. an. II. Iste, levitate ductus, ab ursu est interfactus.

52. *Adefonsus*, Pelagii gener, reg. an. XVIII. Iste Petri, Cantabrigie ducis, filius fuit; et dum Asturias venit, Bermisindam ^a, Pelagi filiam, Pelagio præcipiente, accepit. Et dum regnum accepit, prælia satis ^b cum Dei juvamine gessit. Urbes quoque Legionem atque Asturicam, ab inimicis possessas, victor invasit. Campos, quos dieunt Gothicos, usque ad flumen Doriū eremavit, et Christianorum regnum extendit. Deo atque hominibus amabilis extitit. Morte propria decessit.

53. *Froila* filius ejus reg. an. XI. Victorias egit, sed asper moribus fuit ^c. Fratrem suum, nomine Vimaranem, ob invidiam regui interfecit. Ipse post ob feritatem mentis in Canicas est interfactus æra 806.

54. *Aurelius* reg. an. VII. Eo regnante servi, dominis suis contradicentes, ejus industria capti in pristina sunt servitate reducti. Suoque tempore Silo futurus rex, Adosindam ^d Froila regis sororem, conjugem accepit: cum qua postea regnum obtinuit. Aurelius vero propria morte decessit.

55. *Silo* reg. an. VIII. Iste dum regnum accepit, in Pravia solium firmavit. Cum Spania ob causam matris pacem habuit. Morte propria decessit, prolem nullam dimisit.

56. *Maurecatus* ^e reg. an. V.

57. *Veremundus* reg. an. III. Iste per ann. III clemens adfuit ^f et pius. Eo regnante prælium factum est in Burbia ^g. Postea voluntarie regnum dimisit.

58. *Adefonsus* magnus reg. an. LI. Iste II regni anno per tyrannidem regno expulsus, monasterio Abelanice est retrusus. Inde a quadam Teudane vel aliis fidelibus reductus, regnique Oveto est culmine restitutus. Iste in Oveto templum sancti Salvatoris cum XII apostolis ex silice et calce mire fabricavit. Aulamque sanctæ Mariæ cum tribus altariis ædificavit. Basilicam quoque sancti Tarsi miro ædificio cum multis angulis fundamentavit. Omnesque has Domini domos cum arcis atque columnis marmoreis auro argentoque diligenter ornavit; simulque cum regis palatiis picturis diversis decoravit; omnemque Gothorum ordinem, sicuti Toleti fuerat, tam in ecclesiam quam palatio in Oveto cuncta statuit. Super Ismaelitas victoryas plures gessit. Getaulorumque hostes ^h: unam infra Asturias in locum Eutis, et aliam in Gallæcia provincia in locum Ancoo prælio superavit. Suoque tempore quidam de Spania nomine Mahamat a rege Cordobense fugatus, cum suis omnibus Asturias ab hoc principe est susceptus. Posteaque ad rebellium ⁱ in Gallæcia in castro Sanctæ Christinæ perversum, ibidem eum hic rex prælio interfecit: castrumque ipsum cum omnibus rebus suis cepit. Absque uxore castissima vitam duxit: sicutque de regno terræ ad regnum transiit cœli: qui cuncta pace egit, in pace quievit. Bissena quibus hac altaria sancta fundataque vi gent, hic tumulatus jacet.

^a *Ermisendam* Pellicer.

^b Vocem multa hic addit Mariana.

^c In archetypo, moribus egit vel fuit, etc.

^d Memor Adosindam Eterius et Beatus epistola ad Eliandum.

^e Codex S. Emil. addit tyrannice accepto regno.

Apud Berg. et Saz. Ita et Pellicer.

^f Sic codex S. Emil. Albeldensis vero, pro annis trihunc fuit et plus. Annus Jo. Vazquez del Marmol.

A 59. *Ranemirus* reg. an. VII. Virga justitiae fuit. Latrones oculos evellendo abstulit. Magicis per ignem finem imposuit: sibique tyranos mira celeritate subvertit atque exterminavit. Prius Nepotianum ad pontem Narcis superavit, et sic regnum accepit. Eo tempore Lordomani ^k, primi in Asturias venerant. Postea idem Nepotiano pariter cum quadam Aldoitro tyranno, oculos ab eorum frontibus ejecit, superbumque Puniolum vicer interfecit. In locum Ligno dicto ^l ecclesiam et palatia arte fornacea mire construxit. Ibique a sacculo recessit, et Oveto tumulo requiescit sub die Kal. Februar 888 (an 850).

60. *Ordonius* filius ejus reg. an. XVII. Iste Christianorum regnum cum Dei juvamine ampliavit. Legionem, Asturicam, simul cum Tude et Amagia populavit: multaque et alia castra munivit. Super Saracenos vicer sapient exstitit. Talamancam ^m civitatem prælio cepit; regem ejus Mozeron ibi captum, voluntarie cum sua uxore Balkaiz, in Petra sacra liberos abire permisit. Albauldam, urbem fortissimum, similiiter præliando intravit, regemque ejus nimium potentissimum, nomine Muz, in monte Laturio in insidiis inventum, et exercitum illius gladio defecit, ipsius ⁿ Muz jactulo vulneratum ab amico quondam e nostris verum cognoscitur fuisse salvatum et in tutiora loea amico ^o equo esse sublatum.

Eius tempore Lordomani iterum venientes in Galæcia maritimis, a Petro comite interfeciti sunt. Mauri in navibus venientes in freto Gallicano ^p devicti sunt. Cui principi tanta fuit animi benignitas et misericordiae utilitas, et tantum omnibus extitit pius, ut Pater gentium vocari sit dignus. Fine pacis Oveto decessit sub die VI. Kal. Junias, æra 804 (an 868).

61. *Adefonsus* filius ejus XVIII regni deducit annum ^q. Iste in primo flore adolescentiae, primoque regni anno, et suæ nativitatis XVIII, ab apostata Froilane, Galicie comite, per tyrannidem regno privatur. Ipseque rex Castellam se contulit; et non post multo tempore, ipso Froilane tyrranno et infausto rege a fidelibus nostri principis Oveto interfecit, idem gloriosus puer ex Castella revertitur, et in patrio solo regnans feliciter conlætatur. Qui ab initio regni super inimicos favorem victoriarum habet semper. Vasconum feritatem bis cum exercitu suo contrivit atque humiliavit. Illius tempore præterito jamque multo, Ismaelita hostis ad Legionem, venit, duce Abulmundar, filio Abderhamam regis, fratre Mahomat Cordobensis regis. Sed dum venit, sibi impedit; nam ibi multis milibus amissis catervus exercitus fugiens evasit. Ipsisque diebus alia hostis, in Vergidum ingressa, usque ad nihilum est interempta, multosque inimicorum terminos est sortitus. Dezam castrum iste accepit. Antezam pace acquisivit. Conibriam ^r, ab inimicis possessam, eremavit, et Gallæcis postea populavit, multaque alia castra sibi subjecit.

62. Ejus tempore Ecclesia crescit, et regnum que in Galæcia ad rebellium in castro, etc.

^j Pellicer, fundataque; alii, fundatisque.

^k Normanos intellige.

^l Sic Mariana. Deest dicto in archetypo et apud alios.

^m Berg., Taramancam. Ferreras, Salamancam.

ⁿ In archetypo, ipsum.

^o Berg., amici.

^p Ferreras et Io. Ran. Perez in ms. Codditano.

ampliatur. Urbes quoque Bracharensis, Portuca-lensis, Aucensis^a, Eminensis, Vesensis, atque Lamocensis a Christianis populantur. Isteius victoria Cauniensis, Egitiensis, et ceteras^b Lusitanie limites, gladio et fame consumptæ, usque Emeritam, atque freta maris, eremavit et destruxit. Parvoque procedente tempore, æra 915, consule Spanie et Mahomat regis consiliarius Abuhalit bello in fines Gallæciae capit, regique nostro in Oveto perduciatur. Qui dum se postea redemit, duos fratres suos, filium atque subrinum obsides dedit, quousque centum milia auri solidos regi persolvit.

63. Ipsisque diebus, sub æra 916, Almundar, filius regis Mahomat cum duce Ibenganim, atque hoste Saracenorum ex Cordoba ad Sturicam^c atque Legionem venit. Sed manus idem^d hostis ex adverso exercitum sequens qui erant de Toletto, Talamanca, Vathlethara^e, vel de aliis castris, sub anno xiiii milia in locum Polboraria apud flumen Urbicum a principe nostro interfecti sunt. Idem Almundar ad castrum Sublantium volens pertendere, cognovit quod gestum fuerat in Polboraria, etiam consperiens quod rex noster jam in Sublantio castro cum omni exercitu eum bellaturus: exspectabat, metuens retro ante lucentem diem vertitur in fugam. Deinde, imperante Abuhalit, pro tribus annis pax in utrosque seges fuit.

64. Postea rex noster, Saracenis inferens bellum, exercitum movit, et Spaniam intravit sub æra 918. Sicque per provinciam Lusitaniam, castra de Nepza prædando pergens, jam Tacum fluminem^f transito ad Enerita fines est progressus: et decimo millario ad Emeritam pergens Anam^g flumen transcendent, et ad Oxiferium montem pervenit: quod nullus ante eum princeps adire tentavit. Sed et hoc quidem gloriose ex iniunctis triumphavit eventu: nam in eodem monte xv^h capita amplius noscuntur esse imperfecta. Sicque inde princeps noster cum victoria scdem revertitur regiam.

65. Ab hoc principe omnia templa Domini restaurantur, et civitas in Oveto cum regiis Autis ædificatur: statque scientia clarus, vultu et habitu staturaque placidus. Inflectatque Dominus ejus semper animum, ut pie regat populum, ut post longum principatus imperium de regno terræ ad regnum transeat cœliⁱ.

66. (Continuatio an. 882.) Hoc supradicto principe regnante in æra 920, supradictus Almundar, Mahomat regis filius, a patre suo directus cum duce Abuhalit, et exercitu Spanie LXXX millia a Cordoba progressus, ad Cæsaraugustam est profectus; ubi Zmael^k Iben Muza stabat aduersus Cordobenses infestus. Hostis dum ad Cæsaraugustam circuivit xxv dies ibidem pugnavit: sed nihil victorie gessit. Inde profectus ad Tuteam castrum præliauit, quod D

^a Auriensis legit Florez.

^b L. cetera, vel cæteri.

^c Joann. Vazq. præcedenti.

^d Asturiam alii scribunt.

^e Mariana, manus alia hostis.

^f Vathlethara, de qua Jo. Vazquez del Marmol, Sospicor, inquit, ex characteribus esse Guadalajura.

^g Tago flumine leg.

^h In archetypo addit. aðm.

ⁱ In archetypo unum pro Anam scribit.

^j Pellic., Quinque millia capita. Saz, xv mille capita.

^k Hucusque editio doctoris Ferreras, qui lacuna cuncta præterit que usque ad num. 77 consequuntur. Hic Pellicer interserit, Item noticia episcoporum, versus qui supra extant in Præludio num. xi de quibus num. 25.

^l Alii, Zmael.

^m Pellicer, Fortun Iben Muza.

ⁿ Pellic., Ab Abdella, ipseque Mahomat Iben-Lipi. Marmol, Abdella ipse, qui Mahomat Ibeniuph.

A Fortunio = Iben Muza tenebat, sed nihil ibi tenegit.

67. Tunc Ababdella, ipse qui Mahomat Iben Lupi, qui semper noster fuerat amicus, sicut et pater ejus, ob invidiam de suis tioribus^o, cui rex flum sibi Ordonium ad creandum dederat, cum Cordobensis pacem fecit, fortiamque^p suorum in hostem eorum misit; sieque hostes Chaldæorum in terminos regni nostri intrantes, primum ad Celloricum castrum pugnaverunt, et nihil egerunt, sed multos suos ibi perdiderunt.

68. Vigila Scemeniz erat tunc comes in Alava: ipsa quoque hostis in extremis Castellæ veniens ad castrum cui Ponte curbum nomen est, tribus diebus pugnavit, et nihil victorie gessit, sed plurimos suorum gladio vindice perdidit.

69. Didacus, filius Roderici, erat comes in Castella: castrum quoque Sigerici ob adventum Saracenorum Munio, filius Nunni, eremum dimisit, quia non erat B adhuc strenue munitione.

70. Rex vero noster in Legionense urbe ipsum hostem sperabat, strenue munitus agmine militari, ut cum eis legitime ad civitatis suburbium dimicaret; sed ipsa hostis, dam comperit quod rex noster illam quotidie alacri animo ad urbem propinquare desideraret, castigante^q Abuhalit, qui jam viro aspererat regios longe a civitate xv milibus, ipsa hostis trans flumen Estorae perrexit; castella menia succedit: et de campo Alcope ad flumen Urbicum missos regi nostro direxit, rogans ut flumen sibi Abulkazem, quem adhinc rex tenebat, recuperet. Sicque filium Zmaelis Iben Moze, quem de Cordoba patri suo causa pacis adduxerant, pariterque Furts Iben Alazela, quem in tutela arte^r ceperant, ad nostrum regem Abuhalit direxit: et sic rogans per multa munera flumen suum recuperat^s, et super flumen Urbicum usque in Zelam^t viam fecit; sicque tunc Cordobam rediit. Reversi sunt in Cordoba mense Septembrio unde exierant Martio mense. Et postea rex noster ipsos de Benikazi, quos de Habhalit pro ejus filio accepérat, suis denique amissione prelio dedidit.

71. Supradictus quoque Ababdella, filius Job, ob amicitiam Cordobensem, contra suos tios et germanos in odium vertitur, et inter eos pugna oritur querit; sed ipsa hieme, ob contumaciam ejusdem Ababdella, tuis suis Zmael, et suis congermanis ejusdem Zmael Iben Furts, exercitum moverunt, circiter viii milia, contra eum Ababdellam prælium agere volentes. Ipse quoque Ababdella in fragosa loca eos sperabat, vel expectabat. Sicque venientes ambo Zmaelis levitate^u deducti in ipso fragoso natale, ubi eum cognoverunt esse, cum paucis viris et famulis ascenderunt^v. Ababdella quoque precipiti

Saz, iben Lup. Congruentior autem lectio est ipse qui, quam ipseque, ex num. 71, ubi Ababdella dicitur filius Lx,i, hoc est Iben Lub. (Iben enim Arabicus filius Latine est.) Ababdella igitur ipse erat qui Mahomat Iben Lup. Res quoque narrata eadem utrobiusque. In archetypo, Luph.

^o Pell., Berg. et Saz, de suis tios, Marmol, et Marianna ut in textu. Theios Graecæ idem ac Hispanis Tio, Latinis Patruus.

^p Saz, fortiaque. Citra scrupulum vero fortia cum aliis lego; est enim vox infinitæ Latinitatis, idem ac copia vel exercitus.

^q Pellicer, ab urbe appropinquante desideraret castigare, ex quibus simul collatis legendum: ad urbem appropinquantem desideraret castigare.

^r Alii, Tutela Arce.

^s Ms., receperat. Pell., recepit: lego recuperat.

^t Zelam infra leges n. 75.

^u Marmol Luph. — In archetypo Luph.

^v Pelicer. levitate; ali, lenitate.

^x Marianna et Pellicer, famulis; ali, famulis.

cursu ad eos intruens, illi ^a fugam arripientes ibi A Zwael Iben Furtum ex equo cecidit, et statim captus est. Similiter quoque et Zmael Iben Muza, dum subrimum eripere voluit, ibidem capitur; multique ex irdoneis Benikazi ibidem capti sunt. Cæterus exercitus in plana consistens fugiens evasit.

72. Ababdella vero, acta victoria, ipsos quos cepit ad suum castrum Beccaria eos ferro vincitos transmisit. Ipse quidem inde progressus ad Cæsaraugustam venit, eamque sub nomine pacis sue gladio cepit jurique suo subiecit. Statiisque nuntios ad Cordobam misit, quasi pro gratia regis hæc omnia egisset, ita ut in omnibus fidelis existaret. Sed cum a rege Cordobense ipsa civitas, vel ipsi quos ceperat, peterentur, et hoc Ababdella nullatenus adnueret, inox quoque Cordobenses in ira sunt commoti: et isti in una sunt concordiam versi. Tuncque Ababdella tum dimisit, et ob inde Valleram castrum ab illo accepit; similiter et congermanum dimisit, ob id Tutelam, atque castrum sancti Stephani ab eo accepit; et Cæsaraugustam ipse sicuti eam ceperat, et B obtinuit et obtinet.

73. Ipsiusque diebus a comitibus Castellæ et Alavae Didaco et Vigilia multis persecutio[n]es et pugnas idem Ababdella sustinuit; et dum visit se valde opprimi ab eis, statim legatos pro pace regi nostro direxit et sepius dirigit: sed adhuc hucusque a principe nullatenus pacem accipit firmam ^b. Ille tamen in nostra amicitate persistit et persistere velle ^c; sed rex noster ei adhuc non consentit.

74. Postea quoque in æra 921, quæ est præsenti anno, jam suprafatus Almundar, Mahomat regis filius, cum duce Abohalit, et cum omne exercitu Spanie, a Patre suo ad Cæsaraugustam directus est; ubi dum venit, Ababdella intus invenit. Duobus tantum diebus ibi pugnavit: laborcs et arbusta disruptum, non tantum ad Cæsaraugustam, sed in omnem terram de Venikasi similiter egit. Degium ^d ex parte intravit, et deprædavit: sed nullum de ciuitatis vel castris cepit, sed jam ^e populavit. Postea quoque ipsa hostis in terminis nostri regni intravit, primumque ad castrum Celoricum pugnavit, multosque imperfectos e suis ibi diuinit. Vigila comes muuiuebat ipsum castrum.

75. Deinde ad terminos Castellæ in ponte Curbo Castro pervenit, ibique sua voluntate pugnare cepit, sed tertio die victus valde inde recedit. Didacus comes erat. Dehinc castellum Sigerici munitum invenit, sed nihil in eo egit, Augustoque mense ad Legionenses terminos accessit. Sed dum regem nostrum in eadem urbe esse auditiv, et quia in Sublantio Castro cum eis præliaire jam definitum esse comperit, de fluvio Zeke ^f nocte premovit, et lucecente die ad ipsum castrum pervenit, antequam noster exercitus illuc perrexisset; sed nihil in eo D

^a In archetypo, illi in fugam, etc.

^b In Archetypo, firmen.

^c In Archetypo, velit si rex.

^d Vide Moret., Invest., pag. 532, et hic infra n. 87. *Degio vel Deyo*, hodie *Monjardin*, olim *S. Esteban de Deyo*. Vide Moret., loc. cit.

^e Mariana, sed ea. Moret., Invest. pag. 532, sed eam populavit. — Vide infra n. 87. *FLOREZ*. Addit. ms.

^f In archetypo, *Zeix*; Berg., *Ceia*, infraque *Zeiam* scribit Jo. Vazquez.

- 8 *Dulcium* ediderunt Pellicer et Berganza; *Dulcidiumque* nominat *Breviarium Ovetense* in translatione corporis S. Eulogii. In archetypo. *Dulcium*.

^b Forte ad hoc.

ⁱ Ita codex Albeld., Mariana, et Berg. Alii est. Nicol. Anton. lib. vi., qm. 254, emendat, sed adhuc non perfectum est, quod non bene collaret cum sequentibus deprecantis verbis quod *Domino placuerit*.

A castro præter vacuas domus invenit. Alio tamen d. cum alacritate eos rex noster ad urbem pugnaturos sperabat; sed ipsa hostis non tantum ad Legionem non venit, sed et viam præteriti anni nullatenus arripuit, nec Estoram fluvium transcendit; sed per castrum Coiancam ad Zeiam iterum reversi sunt, domumque sanctorum Facundi et Primitivi usque ad fundamenta diruerunt. Sicque retro reversi per portum qui dicitur Balatcomali, in Spaniam ingressi sunt. Ipse vero Abuhalit dum in terminos Legionenses fuit, verba plura pro pace regi nostro dixit. Pro quo etiam et rex noster legatum nomine Dulcidium ^g, *Toletanæ* urbis presbyterum, cum epistolis ad Cordobensem regem direxit Septembrio mense, unde adhucusque non est reversus Novembrio discurrente.

76. Supradictus quoque Ababdella legatos pro pace et gratia regis nostri sepius dirigere non desinit; sed adhuc ^h perfectum erit i. quod Domino placuerit.

Item ingressio Saracenorum in Spania ita est.

77. Sicut jam supra retulimus, Ruderico regnante, Gothis i in Spania, per filios Vitizani regis oritur Gothis rixarum dissessio; ita ut una pars eorum regnum dirutum videre desiderarent: quorum etiam favore atque formalio ^k Saraceni Spaniam sunt ingressi anno regni Ruderici tertio, die iii Idus Novembris, era 752 ^l, regnante ^m in Africa Ulit Amiraliumini filio de Abdmelic, anno Arabum c. Ingressus ⁿ est primum Abzubura ^o in Spania sub Muza duce in Africa commanente p. et Maurorum patrias defecante ^q.

78. Alio anno ingressus est Tarik. Tertio anno jam eodem Taric prælio agente cum Ruderico, ingressus est Muza Iben Muzeir, et perit regnum Gothorum, et tunc omnis decor Gothicæ gentis pavore vel ferro perit.

De rege quoque eodem Ruderico nulli causa interitus ejus cognita manet usque in præsentem diem.

Hi sunt duces Arabum qui regnaverunt in Spania ^r.

79. Supradictus quoque Muza Iben Muzeir ingressus Spaniam, reg. an. i, incns. iii.

Abdelaziz Iben Muz reg. an. ii, mens. vi.

Aiub reg. mens. i.

Alhor reg. an. ii, mens. x.

Zama regn. an. iii.

Abderahaman reg. an. i.

Hodera reg. an. i.

Jahia reg. an. i, mens. vi.

Hodissa reg. mens. vi.

Autzman reg. mens. iv.

Geleitam mens. x.

ⁱ Ms., *Cotisque in Spانيا pre filiis. Berg., Gothis in Spانيا per filios. Mariana, pro filiis.*

^k Mariana, *formalia*. Supra, num. 47, *formalia* terræ legimus Saracenos vocatos: sed cum hic *formalia* *filiorum* *Witicæ* ingressus eos in Spaniam dicitur, aliiquid supra prætermisso videtur: hic enim *formalium* seu *formalia* pactum vel conventionem denotat.

^l In archetypo, *era 752* exstat ad oram.

^m Sic Ferreras; alii, *regnante*.

ⁿ Berg. et alii, *anno Arabum centesimo ingressus*. Ita quoque in archetypo. Ferreras ut in textu; ex quo vera rimari potest lectio, scilicet, *anno Arabum 91 ingressus est*: is enim unus unius nonagesimus primus Arabicus consuetaneus chronotaxi.

^o *Abzara* apud Pacensem.

^p *Comorunde* apud Ferreras.

^q Berg., *de faciente, forte, defendente*.

^r Ad oram hæc transcripsit Jo. Vazquez. Desunt apud Berg. et Saz. Exstant apud Ferreras.

Abdehnelic reg. ann. II.

Aucuba reg. an. IV, mens. V.

Abdelmelic iterum reg. an. I, mens. I.

Abulhatar Ibendimari reg. an. II.

Taub reg. an. I, mens. II. ^a Sub annos XXVII, mens. XX b.

Hi duces breve principatus sui agebant tempus ^c, quia succedebant alii alii, prout destinatum erat ab Amiralinauminin. Nonnullos vero vitæ finis terminavit, quo usque Venibumeia in Spaniam venerunt.

Item hi sunt qui regnaverunt in Cordoba reges de origene Venibumeia.

80. Juzef reg. an. XI.

Abderrahaman Iben Mavia reg. annos. XXXIII.

Eiscam reg. an. VII, mens. VI.

Alhacam reg. an. XXVI, mens. VI.

Abderahaman reg. an. XXXII, mens. VI. Isto regnante Ordoniis, princeps Christianorum in Hispania, victorias multas egit.

Mahomath tricesimum secundum d regni peragit annum. Istius tempore Abuhalit princeps exercitus illius, sicut jam supra in ordine regum nostrorum diximus in Iunibus Gallicis capitur, et regi domino Adelphon Oveto perdicitur. Multæque victoriae a Christianis in Spania sunt.

Sub uno omnes anni Arabum in Spaniam CLXXXIX ^d, et die III Idus Novembris incipiunt centesimum septuagesimum; et de predicatione iniquissimi Mahomat in Africa sunt CCLXX ^e, in æra quæ nunc discurrevit 921.

81. *Additum hic ad oram*: Quod Saraceni Hispaniam intraverunt usque præsentem æram XXIV (1014) sunt CCLXXII. Et de Mahomat nequissimo propheta usque præsentem æram XXIV sunt anni CCCLXIII.

Item exordium Saracenorum sicut illi existimant.

82. Saraceni perversi se putant se esse ex Sara; verius Agareni ab Agar, et Ismaelitæ ab Ismaele.

Abraham genuit Ismaelem ex Agar, Ismael genuit Kaldar, Kaldar genuit Nepti; Nepti genuit Allumesca, Allumesca genuit Eldano, Eldano genuit Muncher, Muneher genuit Excib, Excib genuit Jaman, Jaman genuit Autih, Autih genuit Atinan, Atinan genuit Mahat, Mahat genuit Nizar, Nizar genuit Muldar, Muldar genuit Hindaf, Hindaf genuit Mutirik, Mutirik genuit Humeia, Humeia genuit Kinana, Kinana genuit Melik, Melik genuit Fehir, Fehir genuit Galib, Galib genuit Juhei, Juhei genuit Murra, Murra genuit Kelib, Kelib genuit Cutzei, Cutzei genuit Abdilmelef, Abdilmelef genuit duos filios, Escim et Abduscemiz. Abduscemiz et Escim fratres fuerunt. Escim genuit Abdeltulah, Abdeltulah genuit Abdella, Abdella genuit Mahomat, qui putatur a suis prophetam esse.

Abduscemiz frater de Escim genuit Humeia, Humeia genuit Abilaz, Abilaz genuit Accam. Accam genuit Maroan, Maroan genuit Abdelmelic, Abdelmelic genuit Iscem, Iscem genuit Mavia, Mavia genuit Abderrhamar, Abderrhaman genuit Iscem, Iscem genuit Haccam, Haccam genuit Abderrhaman,

^a In archetypo XII.

^b Berg., sub annis XXIII, mense XII. Saz, sub annos XXVII; lege, sub uno (ut infra) anu xxvii. Ex singulorum vero annorum et mensium suppulatione hæc tantum summa coalescit XXV annorum et IV mensium. Ex Isidoro tamen Pacensi plus quam XXXIV anni deducuntur.

^c Ms., brevem tempora.

^d Cum Mahomat anno 832 incepit, pulchre hic auctor, qui anno 883 scribat, tricesimum secundum regni ejus connumerat.

^e In Archetypo finiunt.

^f Ab anno 714 (æra 752, supra num. 77 expressa)

^A Abderrahaman genuit Mahomat, Mahomat genuit Al mundar.

83. Iste Mahomat regnavit in æra predicta 901 ^b, atque præliavit cum Rege Ovetense nomine Adelphon. Dehinc prætermittendo et nunquam adjiciendo nomina Ismaelitarum, divina clementia indifferenter i a nostris provinciis prædictos trans maria expellat: et regnum eorum a fidelibus Christi possidendum perpetim concedat. Amen

Item explanatio gentis Gothorum.

84. A Gog quidem gens Gotborum est. Et sicut pro omni genere Ismaelitarum solus Ismael infra scribitur cum dicatur prophetæ: *Pone faciem tuam contra Ismaelem*; ita et pro omni Gothorum gente Gog nominatur, de cuius origine veniunt. Inde et vocabulum traxerunt. Et quia Gothorum gens ex Magot venit, adfirmat Chronica id Gothorum (*D. Isidorus*) cum dicit: *Gothorum antiquissimam esse gentem: quorum origo a Magog filio Japhet descendit, unde et nominatur, a similitudine ultime syllabæ, id est, Gog; et magis de Ezechielo propheta id colligentes.*

^B Liber etiam generationum similiter affirmit quia de Magog filio Jafet veniunt Gothi, et Gothia, et Scia i a Magog nominata sunt.

85. Item quod Saraceni terram Gothorum erant possessuri, invenimus exinde dicta in libro Pantincino ^c Ezechielis prophetæ: *Tu, fili hominis, pone faciem tuam contra Ismaelem, et loquere ad eos, dicens: Fortissimum gentibus dedi te; multiplicavi te, corroboravi te, et posui in dextera tua gladium, et ^d sinistra tua sagittas, ut conteras gentes, et sternantur ante faciem tuam; sicut stipula ante faciem ignis: et ingredieris terram Gog pede piano: et concides Gog gladio tuo, et ponas pedem in cervice ejus, faciesque servos tributarios.*

86. Jam hoc completum esse dignoscimus. Terra quidem Gog Hispania designatur sub regimine Gothorum, in qua Ismaelitæ, propter delicta gentis Gothicæ, ingressi sunt, et eos gladio conciderunt atque tributarios sibi fecerunt, sicuti præsenti tempore patet. Quod vero idem propheta ad Ismaelem iterum dicit: *Quia dereliquisti Dominum, et ego derelinquam te, et tradam in manu Gog, et reddet vicem tibi postquam afflixeris eos, CCLXX tempora facient tibi, sicut fecisti ei.* ^e Spes nostra Christus est, quod completis proximiori tempore CCLXX annis, de quo Spaniam ingressi sunt, inimici ad nihilum redigantur, et pax Christi Ecclesiæ sanctæ reddatur, quia tempora pro annis ponuntur. Quod præsteret Deus omnipotens, ut inimicorum crebro deficiente audacia, in melius semper crescat catholicorum Ecclesia. Amen.

^f *Additio de regibus Pampilonensibus.*

87. In æra 913 surrexit in Pamplona rex nomine Sancio Garseanis. Fidei Christi inseparabiliterque venerantissimus fuit, pius in omnibus fidelibus, misericorsque oppressis catholicis. Quid multa? In omnibus operibus optimus persistit. Belligerator ad versus gentes Ismaelitarum: multiplicer strages gessit super terras ^g Saracenorum. Idem cepit per Cantabriam a Nagerense urbe usque ad Tutelam

initium sumit.

^h Melius dices CLXI, nempe ab anno 622, quo persecutio incepit hominis iniquissimi.

ⁱ In Archetypo DCCXXI.

^j *Indifferenter, id est absque dilatione.*

^k F. Scythia.

^l F. Vaticinii.

^m In Archetypo, et in sinistra, etc.

ⁿ Absque titulo, spatio tamen intermedio vacante, sequitur in codice Albeldensi: *In æra DCCCLIII, etc.*

^o In Archetypo deest terras.

omnia castra. Terram quidem Degensem a Icum oppidis cunctam possedivit. Arbam namque Pamplonensem suo juri subdidit; necnon cum castris omnibus Biotenatis, xx regni sui anno migravit e saeculo. Sepultus sancti Stephani portico regnat cum Christo in polo.

Item filius ejus Garsea rex reg. an. x. Benignus

a Vide n. 74.

A fuit, et occisiones multas egit contra Saracenos, et sic decessit. Tumulatus est in castro sancti Stephani.

Supersunt ejus filii in patria ipsius, videlicet Sancio et frater ejus Ranimirus, quos salvet omnipotens per multa curricula annorum. Amen.

DISCURRENTE PRESENTI AERA TXIV.

b Forte urbem.

SIGLOARDI

CANONICI RHEMENSIS

RHYTHMUS DE MORTE FULCONIS EPISCOPI RHEMENSIS.

(Apud Labb., Biblioth. mes., ex codice Iggiacensi qui continet Breviarium Flodoardi libris duobus comprehensum.
Post epitaphium Fulconis, lib. IV, cap. 8.)

O Fulco præsul optime,
O cunctis amantissime
Re pontifex et nomine!
Homo sed major homine,
Vir nobilis prosapia,
Et talis sapientia
Qualis nullus est hodie.
Toto formosus corpore,
Magnæque eloquentia,
In tuo flentes funere
Vix possumus reprimere.
Det tibi Christus requiem
Atque coronam perpetem.
Nos autem te plorabimus
Diebus atque noctibus:
Nam amasti veraciter,
Nos et tractasti dulciter,
Adornasti Ecclesiam,
Gubernasti familiam
Per summam Dei gratiam,
Bene rexisti patriam:
Sed quidam serpens lubricus,
Et non pater, sed vitricus,
Tibi tendens insidias
Nostras auxit injurias.
Maledictus a Domino
Puniatur in baratro.
Cum gladio et fustibus,
Et armatis militibus,
Invasit te Guinemarus,
Nulli dulcis, sed amarus,
Cui nihil abstuleras,
In quem nihil peccaveras.
In die qua te tradidit,
Et te et ipsum perdidit,
Quam cito clerus audiit
Tantum malum, infrenuit
Et plebs et ordo genuit,

B Ruit illuc, et rapuit
Corpus et secum detulit,
Multasque fudit lacryma
Dum celebrat exequias.
Translatus in ecclesia,
Stans rectus ad altaria.
Abbes et episcopi
Hunc sustentant revesitum.
Iuduunt eum insula
Pallioque et tunica,
Stola collo imponitur,
Et candela accenditur.
Nec deest ibi baculus,
Sed applicatur manibus.
Tunc decanus pontificum
Jubet et rogat populum,
Ut orent omnes Dominum
Pro anima pontificis
Ne mergatur in inferis,
Sed læetur cum superis,
Et ut Deo dent hostiam
Quæ purget ejus animam.
Tunc omnes Deo supplicant,
Cum lacrymis et rogant.
Tenent candelam singuli
Pontifices, presbyteri.
Tyrannum excommunicant,
Et viventem mortificant,
Omnemque coetum militum
Qui dederunt auxilium.
Post hoc defunctum efferunt,
Et honeste sepelunt.
Ejusque ante tumulum
Commendant Deo spiritum.
In requie sit anima
Nunc et per cuncta saecula
Amen, amen, fiat ita
Dicat omnis Ecclesia.

C

D

GOSBERTI CARMEN ACROSTICHUM

AD GUILLEMUM BLESENSIUM COMITEM.

(Anaberti Familia rediviva, auctore M. Ant. Dominici; Paris., 1648.)

Ad Guillelmum Blesensium comitem :
Gosbertus comiti Guillelmo carmine lusit.

TE VIRTUTE CRUCIS SOTER	GUILLELME CORONET
Eximium qui stemma	dEdit tibi seminis aliquæ
Vernantis speciem	vUltus per amabile visu
Ingenium statno	solidum moderantis sequ
Rectoris dynamin,	forMæ spectabile robur
Tot donis Præses	paTrum tibi Gratiæ luceT
Ut nequam Reticere	tUos tent quare subactu
Troiu gen Æ primite	Te qui principe plaudunt
Ecclesiæ quE patres	haEc qui te illustria jure
Corde pio Calcant	doCti prædulcibus istic
Rebus fidEndum	flagRis quoties feriantur
Vivum sane Lucrum	dueUnt plus flere precatu
Compungi Sanctis	laCrymis, quam lusibus illiC
In lucrum mOrtis	styglæ ZabulO adnumerari
Sic sic simplicibus	Sic te prudentibus addiſ
Sunt et apud monachoſ	sancṭæ tibi munia laudis
Omnis ut in commune bOet	tibi turba casendō
TE VIRTUTE CRUCIS SOTER	GUILLELME CORONET
Eia tui cordis princeps	tibi viceera pande
Regnorum quod opes	cerTe superare probatæ
Gloria mentis enim	go ġemans librat quoque magoG
Ut docet egregius	PaUis prestabile diciū
Immo pius Jesous	domInus hinc Gaudia queri
Luce spleNdidus	soLito hoc mOnet omnipotens sol
Lætitia Fructus,	ceLsæque gaZæ unice presul
Est quia vita manens	Est summa Beatio vitaE
Lux inquam, tibi	præLucens haEc o bone os suL
Morti gen U m virtus	tuMidum semperque duelleM
Effugit aSsistat	quE tuis virTutibus alE
Cum vero complens	sæClum migraveris istinC
Optime compositum	dOxa conscribat in albo
Rex cuius vexilla	geRis certando valenteR
Officiis operum	modO clarificatus ab ipso
Nunc populus vitæ	nuNc, nunc venerabile nomeN
Ex animo ad gaudens	mEcum sic concine clarE
TE VIRTUTE CRUCIS SOTER	GUILLELME CORONET

Francigenum primo proavis ab avisque peralto
Guillelmo Dinami, Sophia, scemate compto
Gosbertus tapinos, micros, apodemus, et exul.

PSEUDO-LUITPRANDI

LIBER

DE PONTIFICUM ROMANORUM VITIS.

PRAEFATIO.

(Ex editione Moguntina anni 1602.)

Prolixi, amice Lector, vernalibus hujus anni 1602 nundinis, Moguntinis typis expressa pervetusti scriptoris Anastasii S. R. E. bibliothecarii, de novo in supra centum pontificum Romanorum Vitis Historia, eaque variis mss. codicem lectionibus illustrata; nunc quia aliam ejusdem argumenti, et aequae vestitam, ac nequam hactenus exensem, clarissimum quorundam virorum beneficio nacti sumus, opera premit nos facturos putavimus, si eam Anastasio operi nunc adjungeremus. Luitprando Ticinensi diacono, qui sub annum Domini 950, teste Joanne Trithemio, claruit, inscripsimus; non quod ms. Codex, ex quo eam descripsimus, auctorem prodiderit (nullum enim nomen ascriptum inventimus), aut quod firmæ solidæque cause hujus nomenclaturæ suppeteren; sed quod non pauci Luitprando, tanquam germano ejus auctori, constanter attribuerint. Quibus autem argumentorum momentis inducit id fecerint, ipsi viderint. Nobis certe non levis subolet suspicio, primum historiographos non alio usos ma. exemplari, quam hoc ipso membranaceo, ex quo presentem Historiam descriptissim. Deinde non alio persuasus argumento, ut Luitprando indigitarent, quam quod negari non possit extre-
mam pontificis Romani Formosi Vitam, verbis Luitprandi, que exstant in capite octavo libri primi rerum per Europam gestarum (cujus constat Luitprandum Ticinensem esse auctorem) totam esse comprehensam. Cæterum hoc argumento labefactari potius quam stabiliri videtur istorum opinatio. Cum enim liqueat, totam narrationem de Formoso verbottenus exscriptam esse ex libro Luitprandi jam citato, non omissis quidem illis verbis, *Pater sanctissime*, que pro sors furtum facunque produnt, haud dubium est quin ab aliquo sciole, post verba illa, *Formosus Portuensis episcopus sedet annos v, menses vi, reliqua narratio fuerit assuta*. Usurparat autem Luitprandus in illa de rebus in Europa gestis Historia verba illa, *Pater sanctissime*; quod eam ad Regimundum Liberitanæ Ecclesie in Hispania episcopum conscripsisset. Hanc vero de pontificibus Historiam nulli episcopo, vel alii Patri sanctissimo, inscriptam vel dedicatam esse manifestum est. Accedit, quod nec apud Sigebertum, nec Trithemium, nec Gesnerum, ullus de Vitis Pontificum Romanorum liber ascribatur Luitprando. Deinde, quia Trithemius scribit Luitprandum (licet ille vocet Extrandum) claruisse sub annum Domini

A rantur, que non videntar profecta nisi ab eo qui Formosi successorumque ejus temporibus floruerit, immo ab eo qui in Westphalia, vel Saxonia, ut in monasterio Corbeiensi, Hirsfeldensi, vel Fuldenstune florentissimis, vixerit. Nam in Adriano I refert Carolum Magnum Romæ in Divi Petri basilica visisse Deo, se Osnaburgi in provincia Westphaliæ, quam recens ad fidem Christi traduxerat, episcopatum erecturum; quemadmodum et fecit, teste Alberto Krantzio libro i Metropol., cap. 44, et libro ii Saxon., cap. 11. Deinde in Adriano II ait Ludovicum imperatorem (is fuit Ludovicus II, Lotharий imp. filius) dedisse ecclesia Corbeiensi et Herifordensi quasdam decimales ecclesiæ cum ipsis decimis in parœchia Osnaburgensi constitutas, consentiente episcopo et omni clero. Tum Carolum Romanoruim imperatorem honorificate ecclesiæ et a Deo honorificanda Hersveldensi quasdam decimas in Frisoneveld et Hassega Halberstadiensi adjacentes dioecesi dedisse, quas Stephanus papa (IV, dictus III) in basilica B. Petri die sancto Paschæ sua auctoritate, et imperatoris subscriptione, et Hildegreno Halberstadiensi episcopo praesente confirmari. Præterea in Stephano VI scriptis, Hermannum Colonensem archiepiscopum, et Hadalgarium Hamburgensem archiepiscopum de Bremensi Ecclesie contendentes, Wormatiam venire a summo pontifice jussos, ibique Fulconi Rheniensi episcopo in causa eorum examinanda vices suas commisso. Quam rem accurate tractat Krantzus lib. ii. Metropol., cap. 19, 20 et 24; ejusdemque meminere Albertus Stadensis in Chren. ad annum 896 et Trithem in Chronicis Hirsauensi. Denique in postremorum pontificum Vitis, nominatim autem Paschalisi, Benedicti III, Nicolai I, Adriani II, Joannis VIII, non pauca eorumdem decreta prolixe recitat, que in Tomis Conciliorum non existant, cum tamen exstant pleraque omnia que antiquioribus pontificibus hic tribuuntur. In Leone vero IV quadraginta duo capitula e synodo Romana, consilio imp. Lotharii et Ludovici coacta, descripsit; quorum nulla quoque mentio in dictis tomis. Unde conjecturam minime obscuram facere licet, hujus opusculi auctorem ultimorum pontificum temporibus, hoc est, sub annum Domini 860 maxime floruisse, et non sub 950, quo Luitprandus; auctoremque esse non Italum, sed Germanum in Corbeiensi (ex quo aliqui ad Osnaburgensem episcopatum illo saeculo evecti sunt) vel Hirsfeldensi

amicie Lector, de quo te commonefaciamus, quam nos summorum pontificum decreta, quæ in his pontificum Vitis passim citantur, sedulo cum fonte contulisse, hoc est cum decretis quæ extant in Conciliorum tomis; et tum varias lectiones ad margi-

nem, si quando occurrerant, tum etiam e Gratiano Canonum capitula adnotavisse. Quam operam nostram non dubitanus omnibus theologiae studiosis fore pergratam. Vale.

INCIPIT LIBER.

I. — S. PETRUS APOSTOLUS.

(Anno Christi 45.)

Beatissimus Petrus apostolus, et princeps apostolorum, Antiochenus, filius Joannis, provinciae Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ, primum sedit in episcopalè cathedra Antiochiae annos 7. Et post ad expugnandum Simonem Magum, ut Hieronymus dicit (*de Scrip. eccles. in Petro*), Romam ingressus Claudi anno 2, in episcopalè cathedra sedit annos viginti quinque, menses duos, dies tres. Qui uno eodemque tempore et die, videlicet, post passionem Domini anno 38, ultimo vero anno Neronis III, Kalendas Julii cum Paulo martyrium consummavit. Hic duas Epistolas fecit, quæ Canonicae nominantur: in quarum prima, primo generaliter Ecclesiæ instruit, explicans beneficia quibus nos divina pietas ad salutem vocare, vel dona quibus aliquando Iudeos, nunc autem nos honorare dignata est. Postmodum vero diversas fidelium personas solerter hortatur, ne se tanta Spiritus gratia carnaliter vivendo reddant indignos; ne, qui regali ac sacerdotali vocabulo sunt insigniti, vitiorum malitia subacti, a condonatis vel promisso sibi nobilitatis gloria degenerent. Et primo liberos et servos, deinde mulieres et viros specialiter alloquitur: atque post interlocutionem generalis exhortationis, seniores quoque et adolescentes qualiter sese debeant gerere, ostendit. In secunda vero Epistola, quam eisdem scripsit, quibus et primam, miseratus eosdem, jam ut perfectiores ad majora et perfectiora multipliciter commonet et hortatur. Et Evangelium Marci fecisse dicitur, quia Marcus adjutor ejus fuit, et filius de baptismo. Ordinavit autem episcopos tres, Linum, et Cletum, et Clementem, et presbyteros decem, et diaconos septem.

II. — S. LINUS.

(Anno Christi 69.)

Linus, natione Italus regionis Tusciae, patre Hereniano, sedit annos undecim, menses tres, dies duodecim. Fuit autem temporibus Neronis, a consulatu Saturnini et Scipionis, usque ad Capitonem et Rufum consules. Sub quibus martyrio coronatur die nono Kalend. Octobr. Hic ex præcepto beati Petri

A

III. — S. CLETUS.

(Anno Christi 81.)

Cletus, natione Romanus de regione Vico patricii, patre Æmiliano, sedit annos duodecim, mensem unum, dies undecim. Fuit autem temporibus Vespasiani et Titi, a consulatu Vespasiani VII, et Domitianus V, usque ad Domitianum IX, et Rufum consullem: sub quibus martyrio coronatur VI Kalend. Maii. Hic ex præcepto B. Petri viginti quinque presbyteros ordinavit in Roma. Nota hos duos, Linum et Cletum, nihil pontificale, nisi ex præcepto B. Petri, egiisse: unde constat eos coadjutores ejus, non successores fuisse.

IV. — S. CLEMENS.

(Anno Christi 93.)

B Clemens, natione Romanus, de regione Cœlio monte, ex patre Faustino, sedit annos novem, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Galbae et Vespasiani a consulatu Tragali et Italici, usque ad Vespasiani nonum et Titum II. Hic, quamvis in ordine catalogi post B. Petrum tertius inveniatur, revera tamen, sicut ipse in epistola scripsit Jacobo Hierosolymorum episcopo, post beatum Petrum primus, nullo interposito, Romanæ sedis gubernacula procul dubio tenuit; Linus autem et Cletus ideo velut successores Petri connumerantur, quia ipse eos in vita coadjutores sibi fecit ut tanto melius ipse vacare posset orationi. Hanc veritatis sententiam Tertius Joannes papa in epistola, quam scripsit episcopis in Germania et Gallia provinciis constitutis, manifeste confirmat, ita inter cetera dicens (8, q. 1, c. Si autem): *Si autem Petrus princeps apostolorum adjutores sibi Linum et Cletum adscivit, non tamen potestatem pontificii, sive ligandi aut solvendi normam eis tradidit, sed successori suo Clementi, qui sedens apostolicam post eum, et potestatem pontificalem trahente sibi B. Petro tenere promeruit. Linus vero et Cletus ministrabant exteriora: princeps autem apostolorum Petrus verbo et orationi insistebat.* Item, in eadem papa Joannes paulo inferius de eisdem ita subjungit: *Linum namque et Cletum nihil legitur unquam egiisse ex pontificali ministerio potestate; sed quantum eis a beato Petro præcipiebatur, tantum solum agebant.* Hic autem, dum multos libros zelo

Hic sollicite ac diligenter gesta martyrum fecit inquiri, et scribi. Hic scripsit duas epistolas Jacobo Hierosolymorum episcopo, quae catholicæ nominantur. Et primam scripsit ei ex præcepto B. Petri : in qua videlicet, ipso præcipiente, Jacobo narrat qualiter ipse princeps apostolorum, cum finem sibi vitæ imminere præsentit, ipsum Clementem in conventu ecclesiæ Romanæ sedis pontificem ordinavit, et sibi successorem esse constituit, et ei ligandi et solvendi potestatem a Domino sibi traditam tradidit : ita ut de his omnibus, quibus ipse decreverit in terris, decretum sit et in celis. Et quare talem ac tantam potestatem ei tradidisset, continuo subjunxit : *Ita ligabit enim quæ ligari oportet, et solvet quæ expedit solvi, tanquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam neverit.* In quo notandum esse non dubito, illud, quod quilibet episcopus ecclesiastice regulæ ignarus, vel qualibet iræ aut cupiditalis commotione inductus, si aliter, quam oporteat, ligabit aut solvet in terris, irritum fore in celis.

Narrat etiam in eadem epistola, quod princeps apostolorum coram omnibus eum communavit, qualiter ordinem ecclesiastice dispensationis, tam in seipso quam in cæteris sibi subjectis, servare eum oporteat; ita videlicet, ut ipsum irreprehensibiliter vivere oporteat, et nulla mundialis negotii occupatione perplexus inveniatur, quia nullus episcopus judex aut cognitor esse sacerularium negotiorum ordinatur, ne præsentibus hominum curis præfocatus non possit verbo Dei vacare, et bonos a malis secundum regulam veritatis discernere; quia sic idem ipse C princeps apostolorum omnibus episcopis in persona Clementis paulo inferius dicit : *Si enim mundialibus curis fueris occupatus, et te ipsum decipes, et eos qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, plenius singulis quibusque distinguere : et ex eo fit ut tu, tanquam non docueris ea quæ ad salutem hominum pertinent, deponaris, et discipuli per ignorantiam pereant.* Item refert (13, q. 3, c. Quicunque) eundem principem apostolorum de episcopis ita docuisse : *Ipsum qui præstis ceteris, oportet medici vicem agere, et non ferre bestiæ furore commoveri.* Item in eadem sic eundem Clementem instituit : *Si te multi ex fratribus propter rigorem justitiae odio habuerint, ex hoc quidem non laederis, sed ex hujusmodi odiis amor Dei conciliatur tibi : et ideo satage magis, et refuge, ne lauderis ab iniquis, et ne a pessime agentibus diligaris, sed potius propter justitiae dispensationem, et aquissimam regulam disciplinæ a Christo collaudari merearis.*

Presbyteros autem sic se habere præcepit (32, q. 7, c. Quid in omnibus), ut ante omnia pudicitiam tam in se quam in subditis servare studeant, et caueant, et præveniant, ne quod in ipsis adulterii occultum calecat incendium : quia in omnibus peccatis nil gravius ^a, adulterio esse dicit. Secundum namque locum in poenis obtinere testatur, quoniam pri-

^a Nihil gravius inter peccata, contra proximum bosa in Collectan. ad. d., c. Quid in omnibus.

A mūm quidem habent illi, qui a Deo aberrant, etiamē sobrie vixerint. Adulterii autem primam speciem vocat, virum propria uxore non esse contentum, et mulierem non proprio tantum servare se viro. Item præcipit, ut si inter se negotia habuerint, non apud sacerdotes judicentur, sed quidquid inter illos sit, apud presbyteros dirimatur. Diaconorum officium esse edocuit actus totius Ecclesiæ diligenter investigare, ac sollicite considerare : ut, si quidem vicinum fieri præcipio, et proximum esse peccato quemlibet viderint, episcopo notiflicantur, ut ab eo, qui in præcipuum lapsurus est, commonitus revocetur, ut non corruiat in peccatum (dist. 93, c. Diaconi). Item, ut negligentes et tardos ad verbum Dei audiendum, ad episcopi tractatum conventre commoneant et hortentur. Similiter et eos, qui secundum carnem ægrotant, sollicite perquirant, et plebi indicentur, ut et ipsi eos visitent, et quæ necessaria sunt praebant eis : et de omnibus his similibus, quæ ad cultum Ecclesiæ et disciplinam ejus pertinent, diaconis curam debere esse instituit.

Laicos vero id obsequii præstare debere episcopis instituit, ut in his quæ ad communis ritu usum pertinent, operam fideleriter dantes, episcopum ex omnibus, quibus eum vacare oportet, securum facere omnes communiter elaborent. Ad haec omnium sub episcoporum cura degentium necessariam sollicitudinem debere esse dixit, ut ab amicitia et colloquio, et omni communione omnium eorum se substrahat, quibus episcopum inimicari pro actibus suis viderint, nec exspectare debent ut episcopos eis dicat. Nam si quis amicus fuerit his, quibus episcopus non loquitur, unus est ex illis qui exterminare Ecclesiam Dei volunt, et nequior hostis est, quam illi qui foris sunt, et evidenter sunt inimici : quia is per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, et ecclesiam disperdit ac vastat. Item (6, q. 4, c. B. Petr.), in eadem epistola intimat Jacobo, qualiter princeps apostolorum per singulas quasque urbes digrediens verbo Dei omnes fideles instruxit. Inter cætera refert, eum homicidas et adulteros, ac cunctis criminum nexibus alligatos, et qui eis coæquales non sunt, ab episcoporum vexatione et accusatio:ne prohibuisse. Item asseruit, majores a minoribus nullatenus posse accusari, aut judicari. Præcepit etiam, ne ullus presbyter in alicujus episcopi parochia aliquid agat absque ejus permisso, sed omnes presbyteri propriis episcopis in omnibus absque mora obedient.

Præcipiebat etiam in sermone suo idem apostolorum princeps, ut omnes principes terræ, et cuncti homines episcopis obedirent, et capita sua submitterent, et, si ipsi episcopi aliter, quod absit, quam debeat, agant, non sunt a subditis reprehendendi aut arguendi, sed portandi, nisi in fide erraverint (2, q. 7, c. Sacerdotes). Omnes episcopis contradicentes infames esse monstrabat, et, nisi converterentur, a liminibus Ecclesiæ alienos esse præcipiebat in genere. » D. Thom. 2-2, q. 73, art. 3. Aug. BAR-

14, q. 5, c. *Si autem*). Sed ne de hoc episcopi se extollant, animadvertant quid de ipsis dicat. Cunctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam a saecularibus et laicis hominibus esse, et spirituales supra carnales, et sacerdotes supra laicos semper constituere et fore debere docebat : carnales autem spiritualibus resistere prohibebat. Ebrietatem oppido prohibebat, quia ebrios corpore et anima mortuos esse predicabat. Homicidarum genera tria esse dicebat (*de Poenit. dist. 4*), et poenam illorum parilem fore docebat. Ita enim detractores fratrum, et eos odientes, homicidas esse manifestabat, sicut et eorum interfectores : quia qui occidit, et qui odit fratrem suum, et qui detrahit, pariter homicide esse monstraruntur (*I Joan. iii*).

In secunda autem epistola, quam supradicto Jacobo Hierosolymorum episcopo scripsit, eum de sacramentis, quae geruntur in sanctis, sicut a principe apostolorum fuerat doctus, ex ordine instruit. Dicit enim, divinorum secretorum sacramenta tribus gradibus esse commissa, id est, presbytero, diacono, subdiacono (*de Cons. dist. 2, c. Tribus*). His autem cum timore et tremore reliquias corporis Dominici custodiendas esse insinuat. In altario autem tanta holocausta offerenda esse præcipit, quanta populo sufficere videatur. Si quid vero inde remanserit, non in crastinum reservandam, sed cum timore et tremore clericorum diligentia consumendum esse edocuit. Consumentes autem ea, quae sunt residua corporis et sanguinis Domini non statim ad communales cibos accipiendos debent accedere; sed si mane, jejunent usque ad sextam: et si tertia vel quarta acceperint, jejunent usque ad vesperam. Altaris autem pallia (*de Cons. dist. 4, c. Altaris palla*), velum, et cetera, quae in sanctuario habentur, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur; cineres vero eorum ita recondantur, ut non pedibus introeuntur inquinentur.

Ministros autem altaris tales eligendos esse instruit, qui ante ordinationem suas conuges reliquerint: si vero post ordinationem minister proprium cubile uxoris invaserit, ministri officio careat (17 q. 4, c. *Si forte*). Item, si presbyter aut diaconus sindones sacrarii, aut velum cupiditate subtraxerit et vendiderit, Judge traditoris poenam suscepturum se noverit. Clericos autem (*dist. 23, c. Tales*) ad feminæ tabernaculum solos accedere, aut cum sola femina solos fabulas miscere, vel cum extranea habitare, penitus prohibetur: alioquin, si agnatum fuerit de aliquo, deponatur. Tales autem clericos ad ministerium inhot alioi nisi Dominico sacramento digno vocantur.

A cordias pauperum juvare poenitentiam. Per hac enim facilior dabitur venia, et indulgenti cities indulgetur. Item jubet (16, q. 7, c. *Ecclesiæ*), ecclesiæ per congrua et utilia loca fieri, easque divinis precibus sacrari, et in singulis sacerdotes ponit, quos venerari, non a quoquam gravari, oporteat.

Item, in tertia epistola, quam generaliter omnibus episcopis, et reliquis clericis, et cunctis principibus, omnibusque subditis scripsit; dicit eos qui sacerdotio Domini fruuntur, et in specula sunt positi, plus cæteris scire oportere, ut subditos sibi populos pleniter possint docere, eisque ad celorum regna ducatum præbere: et ipsorum sit populos docere; populum vero sit, ipsis episcopis obedire. Si vero omnes tam clerici, quam et laici, eis non obedient; non

B solum infames, sed extorti a regno Dei, et a liminis sanctæ Dei Ecclesie alieni erunt: quia arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (*Math. vii*). Qualiter autem cuncte sit obediendum, in eadem epistola docet, ita subiaceiens (16, q. 1, c. *Gaætis*): Quapropter cunctis fidelibus, et summopere omnibus presbyteris et diaconis, et reliquis clericis attendendum est, ut absque episcopi proprii licentia nihil agant; non utique missus sine ejus jussu quisquam presbyterorum in sua parochia cantet, non baptizet, nec quidquam sine ejus permisso faciat. Similiter et reliqui populi, majores scilicet et minores, per ejus licentiam, quidquid agendum est, agant, nec sine ejus permisso a sua parochia abscedant; nec in ea adventantes morari præsumant. Item, in eadem paulo inferius dicit (*de Cons. dist. 1, c. Hic ergo*): Nec in aliis locis sacrificare, et missas celebrare licet, nisi in his in quibus episcopus proprius, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet civitate, consecratus fuerit. Item, in eadem dicit: Qui permanet in malo et servus est mali non potest effici portio boni, dum nec permanet in malo: quia ab initio duo regna statuta sunt a Deo, et apud eum definitum est non posse unum hominem utriusque regni esse servum; sed illius regni erit portio cui se ad obedientem ipse subjicerit.

In quarta autem epistola, quam idem beati simus Clemens papa et martyr Julio et Julianus, ac reliquis consodalibus suis scripsit, edocuit episcopos qui ad salutem animarum sunt instituti, et ad incarnatas animas consecrati, oportere pro cunctis sollicitudinem gerere, et errantes ad viam veritatis et portum salutis reducere. Viam vero redeundi ad portum salutis, plenissime saluberrimæ doctrinae sermonis in eadem monstravit videlicet diuinæ

voluntate permanserit, et ita se a B. Petro accepisse, ei caetos apostolos ita decuisse, affirmat. Postquam vero quis baptizatus et confirmatus fuerit, agnoscat Dominum honorare; honor autem ejus est, ut ita vivat sicut Ille vult. Vult vero Deus unumquemque vivere, ita ut hominidem et adulterium nesciat, odium et avaritiam fugiat; iram, superbiam, jactantiam respuat et exsecetur, invidiam quoque, et caetera his similia, penitus a se ducat aliena.

Quintam vero epistolam scripsit praedictus B. Clemens papa et martyr, condiscipulus Hieronymi cum Jacobo fratre Domini habitantibus : in qua eos communem vitam ducere, sicut ab apostolis didicierunt, studiose hortatur. Quam omnibus necessariam esse dicit, et maxime his qui irreprehensibiliter militare cupiunt, et vitam apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Menet etiam in eadem, propter quosdam, qui sacram Scripturam non juxta traditionem Petri, sed secundum suum sensum sanis doctrinis adversantes exponebant; ab eo oportere Scripturarum intelligentiam accipi, qui eam a majoribus secundum veritatem sibi traditam servat, ut et ipse possit ea, quae recte succipit, competenter asserere. Cum enim ex divinis Scripturis integrum quis et firmam regulam veritatis suscepit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communio, ac liberalibus studiis, quae forte in pueritia auerigit, assertionem veri dogmatis conseruat : ita tamen, ut ubi vera didicit, falsa et simulata declinet. Hic ordinavit episcopos quindecim, presbyteros decem, diaconos quinque.

V. — S. ANACLETUS.
(*Anno Christi 103.*)

Anacletus, natione Græcus, de Athenis, ex patre Antiocho, sedet annos novem, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Domitiani, a consulatu Domitiani decimo, et Sabini, usque ad Domitiani quartum decimum, et Clementem consulem. Hic memoriam B. Petri construxit, dum ab eo in presbyterum consecratus fuisse. Hic ordinavit episcopos sex, presbyteros quinque, diaconos tres. Hic autem in Idus Julii solutus est de ergastulo corporis.

Hic in epistola quam generaliter scripsit omnibus episcopis (*epist. 1.*), et cæteris cunctis fidelibus qui coequalem cum eo sortiti sunt fidem, paterne consolando eos quibus scripsit, et maxime episcopos, in tribulationibus, ad patientiam diligenterhortatur. De quorum episcoporum detractione et accusatione ita in eadē interserit (*epist. ad Jacobum. 3, q. 4, c. Beatus*): *Beatus prædecessor noster Clemens, vir apostolicus, et Spiritu sancto Dei plenus, una cum reliquis sancitis collegis suis statuit, dicens: Accusandū testificandi licentia deneatnr his, qui Christianam*

accusacione recte agentium, aut testimonio suscipiens : quis vir duplex animo, inconstans est in omnibus vobis suis. Et paulo inferius subinserit, ita dicens : Ideo varii deractionibus et accusationibus non oportet labefactari judices et primates Ecclesie ; sed magis apostolorum et doctorum regalis informari et roborari. Unde justum est, omnes in universo Romanorum orbe doctores legie ea quae legis sunt recte sapere et operari, et non regulas nascentis Ecclesie confundere, aut fidem aut doctrinam apostolorum varii maculare doctrinis. Item in eadem inferius : Nullus ergo praejudicium alteri faciat, neque quod sibi fieri non null exerceat. Nemo dictum de aliquo inventat, quod in ejus actibus non agnoscat. Item in eadem : Ego nolo errore meo alienas culpus asserere, ut quod factum doleo, admisisse convincar.

Item, in eadem propter calumniā malorum
episcopis praecipit, dicens (*de Cons. dist. 4, c. Episcopos*) : *Episcopus Deo sacrificans testes secum ha-
beat, et plures quam aliis sacerdos : sicut enim
majoris honoris fungitur gradu, sic majoris testimoni-
iū incremenio indiget. In solemnioribus quippe diebus;
aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui ejus
oculi dicuntur; et subdiaconos, et reliquos ministros
secum habeat, qui sacris vestimentis induiti, in fronte,
et a tergo, et presbyteri e regione dextra lavaque,
contrito corde, et humiliato spiritu, ac primo stent
vultu, custodientes cum a malevolis hominibus, et
censuram praebant sacrificio. Peracta autem conse-
cratione omnes communicent, qui noluerunt ecclesie
sacerdicia carere inimicibus. Sic enim apostoli statuerunt,
et sancta Romana tenet Ecclesia.*

Item, in eadem dicit (12, q. 1, c. Qui abstulerit) :
Qui malitiam inter homines spargit, et qui fratrem suo
derribuit, homicida est : et qui aliquid patri vel matri
abstulerit, dicens hoc peccatum non esse, homicida
particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos
creavit ; mater vero nostra Ecclesia , quae nos in
baptismo spirituali regeneravit.. Erga qui Christi
(c. Qui Christi) et ecclesiae pecunias rapit, auferit vel
fraudat, homicida est, atque homicida ante conspectum
justi judicis esse reputabitur. Quod rapit pecuniam
proximi sui (12, q. 4, e. Qui rapit), iniuriam ope-
ratur : qui autem pecuniam vel res ecclesiae abstulerit,
sacrilegium facit. Privilégia enim ecclesiarum et sa-
cerdotum (25, q. 2, c. Privilégia) sancti apostoli,
jussum Salvatoris, intemerata et inviolata perpetuis de-
creverunt manore temporibus. Et nos leges Ecclesiae
apostolica firmamus auctoritate, et peregrina iudicia
submovemus. Unaquaque enim provincia (5, q. 6,
c. Unaquaque) tam iusta ecclesiasticam, quam iuxta
seculi leges, suos debet habere iustos, et non iniquos
judices, et non exterritos , ut apostolica hujus sedis
decreverit auctoritas. Si vero negocium fuerit eccle-

clesias deferri, et ibidem sacerdotali judicio voluerit terminari (*I Cor. vi*). Omnis ergo oppressus (2, q. 6, c. *Omnis oppressus*), libere, si voluerit, sacerdotum appellet judicium, et a nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur et liberetur. Si autem difficiles causæ, aut majora negotia fuerint orta, ad majorem sedem deferrantur: et si illic facile dicerni aut iuste terminari, non potuerint; ubi fuerit summorum congregatio congregata, quod per singulos annos bis aut ter fieri solet, et debet, iuste, et Deo placite, coram patriarcha, aut primate ecclesiastico, et coram patricio secularia [seculari] judicentur negotia in commune. Quod si difficiliores quæstiones orta fuerint, aut temporum [episcoporum], aut majorum judicia, aut maiores causæ fuerint; ad sedem apostolicam, si appellatum fuerit, referantur, quoniam hoc apostoli statuerunt iussione Salvatoris, ut majores et difficiliores quæstiones semper referantur ad apostolicam sedem.

Idem ipse B. Anacletus alias epistolam scriptis episcopis in Italia constitutis, in qua eos consultantes de ordinationibus et accusationibus episcoporum sic instruit, dicens (dist. 64, c. *Ordinationes*): *Ordinationes episcoporum, auctoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem fuerint provincia episcopis celebrandæ sunt; qui simul convenientes, scrutininum diligenter agant, jejuniunumque cum omnibus celebrant precibus, et manus cum sanctis Evangelis, quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominica die hora tertia orantes, sacra eos uncione inungant. Quod si omnes simul minime convenire potuerint, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint, quia Jacobus, Justus, et frater Domini nostri nuncupatus, a Petro, Jacobo et Joanne apostolis est ordinatus, data videlicet ex hoc successoribus suis forma, ut nullus episcopus minus quam a tribus episcopis ceteris consentientibus ordinetur. Reliqui vero sacerdotes (dist. 67, c. *Reliqui*) a proprio ordinentur episcopo, ita ut cives, et alii sacerdotes assensum præbeant, et jejunantes ordinationem celebrent. Similiter et diaconi ordinentur. Ceterorum autem graduum distributioni trium veracium testimoniū, cum episcopi scilicet probatione, sufficere potest. Accusatio quoque eorum (2, q. 7, c. *Accusatio*), super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis et probatissimis viris, qui et suspicionibus et sceleribus careant, fieri debet. Et ab illis hoc modo, sicut predictus papa inferius docet, dicens: *Si quis adversus eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti, ea sanent, quæ sananda sunt; et charitable emendent ea quæ juste emendanda cognoverint. Si autem aliqui prius, quam hæc egerint, eos lacerare, accusare aut infestare præsumperint; excommunicentur, et minime absolvantur, priusquam satisfaciant, et condignam egerint paenitentiam.**

Item, idem sanctus et beatissimus papa Anacletus omnibus episcopis (dist. 80, c. *Episcopi*), et reliquis Christi sacerdotibus scribit epistolam, in qua sacerdotum ordinem auctoritate apostolorum bipertitum esse comprehensum, episcoporum videlicet, et presbyter-

A torsum: et hunc ordinem ita a Domino constitutum a nullo perturbari oportet. Episcopi autem nos in castellis aut modicis civitatibus debent constitui; sed presbyteri tantum ab episcopo, ad qualcumque locum vel ecclesiam, quæ in eo constituta sit, sunt præficiendi, et in ea diebus vita sua duratur. Et non amplius, quam istos duos ordines sacerdotum esse dicit: quia licet alii primates vel patriarchæ, alii metropolitani dicantur; ordo tamen unus est, sed ipsa discretio nominum discretionem indicat majorum in prælatione judicij, non in potestate pontifici. Romanam vero Ecclesiam primam sedem vocat, quia B. Petrus et Paulus suo martyrio eam ceteris omnibus prætulerunt. Secundam vero sedem esse apud Alexandriam dicit, quia B. Petri nomine, B et a Marco ejus discipulo atque evangelista consecrata est. Tertiam vero sedem apud Antiochiam, quia B. Petrus, antequam Romam veniret, illuc habitavit, et Ignatium ibi constituit episcopum, et illuc primum nomen Christianorum novelle gentis exortum est. Accusatores autem (3, q. 5, c. *Accusatores*) et testes dicit esse non posse, qui ante hesternam diem, aut nudiustertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel laesi ulcisci se velint. Dicit etiam pro meritis plebis saepe pastores Ecclesie depravari, ut proclivius corrunt qui sequuntur, capite videbent languescente facilius reliqua corporis membra iniiciuntur. Dicit etiam: Si doctor vel pastor ecclesie a fide exorbitaverit, erit a fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quam distingendus, quia rectores Ecclesie a Deo sunt judicandi.

VI. — S. EVARISTUS (Anno Christi 112.)

Evaristus, natione Græcus, ex patre Judeo, Juda nomine, de civitate Bethlehem, sedet annos novem, menses decein, dies duos. Fuit autem temporibus Demitiani et Nervæ, a consulatu Valentis et Veteris, usque ad Gallum, et Bradum [Braduam] consules: sub quibus martyrium passus est vi. Kalend. Novembr. Hic ordinavit episcopos quinque, presbyteros sex, diaconos duos. Hic in suis decretis præcepit septem diaconos in unaquaque urbe constituendos, ad custodiendum episcopum, ne ipse in prædicatione ab insidiatoribus infestetur, aut verbum veritatis quolibet genere detractionis pollui possit.

Hic etiam scriptum misit universis episcopis Africe regionis (epist. 1, ad episc. Afric.), quod conjugiam legitimum sit in omni ecclesia habendum, ita dicens (3, q. 5, c. *Aliter*): *Alier non sit legitimum conjugium, sicut a Patribus accepimus, et sanctis apostolis, eorumque successoribus traditum inventimus, nisi ab his, qui super ipsam seminar dominationem habere videntur, et a quibus custoditur, exor potetur, et a parentibus aut propinquioribus sponsetur, et legibus doletur, et suo tempore sacerdotiatis, ut mos est, cum precibus et oblationibus a sacerdote benedictatur, et a paranympsis, ut consuetudo docet, custodita et servata [consociata] a proximis, tempore con-*

aruo petita legibus detur [dotetur], et solemniter acceperit; et biduo vel triduo orationibus videntur, et castitatem custodiant: aliter vero presumpia, non conjugia, sed aut adulteria, vel concubia [contubernia] aut sinpra, vel fornicationes potius, quam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragaverit, et nota succurrerit legitima [vota succurrerint.]

Hic idem in alia epistola, quam omnibus episcopis per Aegyptum morantibus scripsit (epist. 2), de episcopo et ecclesia dicens: Ecclesia jungitur episcopo spiritualiter, velut sponsa carnaliter sponso. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere et caste custodire, et prudenter regere: ita et episcopus debet ecclesiam suam, et ecclesia in omnibus obedire, sicut uxor viro suo debet. Et sicut viro non licet dimittere uxorem suam, ita et episcopo non licet dimittere ecclesiam suam, absque inevitabili necessitate, aut apostolica vel regulari mutatione, ut alteri se ambitus causa conjungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum, licet sit fornicatus (I Cor. vii), ut alterum eo vivente ducat: ita ecclesia vivente episcopo suo non potest alium superducere. De episcopis vero infamatis, et a sedibus pulsis, in eadem præcepit, ut revocentur, et integrerrime restituantur, et superducti, velut adulteri, ejificantur. His peractis, si quis adversus eos querelam habuerit, inquirendum erit, et auctoritate Romanæ sedis terminandum. Qui non a plebe, aut a vulgaribus hominibus sunt arguendi, vel accusandi, licet sint inordinati: quia pro meritis subditorum disponitur a Deo vita doctorum. Item inferius: Si qui sunt vituperatores (2, q. 7, c. Si qui), aut accusatores episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos a judicibus ecclesiae audiiri, antequam eorum discutiatur aestimationis suspicio vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quore merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitias, vel odio, aut cupiditate ista presumperint, necne. Hæc omnia sunt perscrutanda et diligenter pertractanda. Deus enim, ut nos a præcipitatæ sententiæ prolatione compesceret, cum omnia nuda sint et aperta oculis ejus (Hebr. iv); mala tamen Sodomæ noluit auditæ judicare, priusquam manifeste agnosceret quæ dicebantur (Gen. xviii). Hic etiam decretum statuit de non injuriandis aut lacerandis episcopis.

VII. — S. ALEXANDER.

(Anno Christi 122.)

Alexander, natione Romanus, ex patre Alexandro, de regione caput Tauri, seddit annos decem, menses septem, dies duos. Fuit autem temporibus Trajani usque ad Helianum et Veterem. Hic martyrio coronatur v Nonas Maii. Hic præcepit de sacerdotibus non vexandis, aut scriptis ab eis vi aut metu aut fraude aliqua non exigendis, ita dicens in epistola, quam omnibus orthodoxis episcopis per diversas provincias coenmorantibus scripsit (3, q. 4, c. Hi quæ): Eorum accusandi episcopos, vel testificandi in PATROL. CXXIX.

A eos, vocem obstruimus, quos non humanis, sed divinis actibus mortuos esse scimus. Et inferius. A prædecessoribus nostris inhibitum legimus, ut nemo constringat doctores, neque accusationem adversus eos suscipiat. Item paulo inferius: Statuentes decernimus, omnes, qui sanctos Patres persecuntur, aut amovere vel dilacerare nuntiuntur, manifeste infames esse, et alienos a limitibus ecclesie usque ad satisfactionem fieri. Item in eadem inferius dicit (15, q. 6, c. Si quandoque): Similiter, si hujusmodi personis quadam scripture quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut se liberare possint quocunque ab eis conscriptæ vel laboratae [roborate] fuerint ingenio, ad nullum eis praejudicium aut documentum provenire censemus: neque ullam eis infamiam, aut calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, unquam auctore Dominò, et suis apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus, quia confessio in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet. Pessimum est enim de suspicione aut exorta confessione quemquam judicare. Præcepit et in eadem (de Cons. dist. 2, c. In sacramentorum, et c. Aquam), ut in consecratione corporis et sanguinis Domini ejus passio sit commemoranda; et ut aqua cum sale benedicatur, et in dominibus fidelium aspergatur, et fidem sancte Trinitatis, sicut a Patribus acceperat, ita scripto suo nos edocuit. Hic ordinavit episcopos quinque, presbyteros sex, diaconos duos.

VIII. — S. SIXTUS.

(Anno Christi 132.)

Sixtus, natione Romanus, ex patre Pastore, de regione Via lata, seddit annos decem, menses duos, diem unum. Fuit autem temporibus Adriani, usque ad Verum et Anniculum: sub quibus et martyrio coronatur iii Non. Aprilis. Hic in decretis suis monendo præcepit fidem rectam, et ab apostolis traditam inconcuse servandam, quia et ipse nos scribendo instruxit (epist. 1, ad omnes episcopos). Præcepit etiam (epist. 2 ad omnes episcopos). — De Cons. dist. 15, In sancta. — 2, q. 6, c. Si quis restringit) ut sacra vasa non tangerentur nisi ab hominibus ad hoc officium Deo sacratis. Hic constituit, ut quisque episcopus aliqua adversitate pulsatus listener appellat Romanam et apostolicam sedem; et illuc vocatus, venire non renuat: nec inde absque apostolicis litteris ad propriam redeat; ut vicini sui ex hoc intelligent, qualiter ibi suam aliorumque causam finierit. Constituit etiam, ut nemo episcopum suis rebus expoliet, aut a propria sede expulsum excommunicare, aut dijudicare presumat. Hic ordinavit episcopos quatuor, presbyteros undecim, diaconos tres.

IX. — S. TELESPHORUS.

(Anno Christi 142.)

Telesphorus, natione Græcus, ex Anachoreta, seddit annos undecim, menses tres, dies viginti duos. Fuit autem temporibus Antonini et Marci. Hic iv Nonas Januarii martyrio coronatur. Hic in decretis

suis (*epist. i ad vices episcopos*) statuit firmiter, ut omnes clerici in sortem Domini vocati septem hebdomadas plenas ante Pascha a carne jejunent: et ut clerici nullatenus laicos in sua pulsatione aut accusatione recipient (*c. Statusmus, dist. 4*); sicut et ipsi laici juxta secularem legem clericos in suis infamacionibus recipere nolunt. Constituit etiam, ut in sancta nocte Nativitatis Domini nostri Salvatoris missa celebretur (*de Cons., dist. 1, c. Nocte sancta*), et hymnus angelicus, id est, *Gloria in excelsis Deo*, solemniter decantetur. Reliquis autem temporibus, ante horam diei tertiam missam celebrari prohibuit; quia et ea hora Dominus crucifixus, et Spiritus sanctus super apostolos descendisse legitur. Praecipit etiam omnes accusations (*3, q. 5, c. Accus.*), quas sæculi leges non admittunt, ad accusationem ecclesiasticam non admittendas esse. Hic ordinavit episcopos tredecim, presbyteros undecim, diaconos octo.

X. — S. HYGINUS.

(Anno Christi 151.)

Hyginus, natione Græcus, ex philosopho de Athenis, cuius genealogiam non inveni, sedet annos quatuor, menses tres, dies octo. Fuit autem temporibus Severi [Veri] et Marci, a consulatu Magni et Camerini usque ad Orfitum et Priscum, qui in Idus Januarii migravit ad Dominium. Hic composuit Clerum, et distribuit gradus. Hic in fide Christi nos instruxit multis et firmis documentis divinæ Scripturæ, ostendens, nec Patrem præcessisse Filium ut major sit Filio, nec Filium postea natum ut deitate Patris minor esset (*epist. i ad omnes fideles*). Hic etiam constituit, ut nullus metropolitanus absque ceterorum provincialium præsencia aliquorum audiat causas episcoporum, quia sic actæ irritæ erunt. Constituit etiam, ut majorum natu criminationes non per alios stant, nisi per ipsos qui crimina intendunt (*2, q. 7, c. Criminaciones*). Qui etiam peregrina judicia habenda prohibuit. Hic ordinavit episcopos sex, presbyteros quindecim, diaconos quinque.

XI. — S. PIUS.

(Anno Christi 158.)

Pius, natione Italus, ex patre Rustino, frater Pastoris, de civitate Aquileia, sedet annos decem, menses quatuor, dies tres. Fuit autem temporibus Antonini, a consulatu Clari et Severi. Qui in Idus Julii factus est de medio. Hic firmiter decretis suis statuit (*ep. 2, ad Italicos*) ut omnis, qui prædia divinis usibus tradita Deo subtrahere, et suis usibus applicare præsumperit, sacrilegus habeatur, et ut sacrilegus procul dubio judicetur (*12, q. 2, c. Prædia*): nec non et illum, qui sacerdotes Dei insequitur, sacrilegum esse (*17, q. 4, c. Sicat*), et ut sacrilegium judicandum esse confirmat: quia onine peccatum, quod in Deum committitur, gravius est, quam illud

A minico ab omnibus Christianis semper celebretur. Hic ordinavit episcopos duodecim, presbyteros novemdecim, diaconos viginti duos.

XII. — S. ANICETUS.

(Anno Christi 148.)

Anicetus, natione Syrus, ex patre Joanne, de vico Umisa, sedet annos novem, menses tres, dies tres. Fuit autem temporibus Severi et Marci, a consulatu Gallicani et Veteris, usque ad Præsentem et Rufum. Hic Martyr obiit xv Kal. Maii. Hic sua auctoritate præcepit (*ep. ad Gallie episc. 66, dist. c. Archiepisc.*), et auctoritate decretorum Anacleti confirmat, ne aliquis episcopus ullatenus minus quam a tribus episcopis consecretur, et metropolitanus episcopus ab omnibus suffraganeis sedis metropolis ad ipsam sedem convenientibus est eligendus et consecrandus. Et hoc aliter factum viribus carere non est dubium; quia quidquid contra statuta Patrium præsumptum fuerit, sine dubio licet non apud homines, apud Deum tamen irritum erit. Constituit etiam (*ibid. c. 3, 9, q. 3, c. Si autem, dist. 23, c. Prohibe*) ut nullus metropolitanus quidquam agat de causis suffraganeorum episcoporum absque præsentiæ et communis eorum consilio. Præcepit etiam, ut clericis non liceat comam nutrire. Hic ordinavit episcopos novem, presbyteros septendecim, diaconos quatuor.

XIII. — S. SOTER.

(Anno Christi 175.)

Soter, natione Campanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, sedet annos novem, menses sex, dies undecim. Fuit autem temporibus Severi, a consulatu Rustici et Aquilini, usque ad Cethegum et Claram. Hic obiit x Kal. Maii. Hic constituit (*Ep. 2, ad episc. Italie*) ut nulla mulier sacra, vel monacha, saera vasa vel sacras pallas continget, nec incensum circa altare deferret. Hic ordinavit episcopos undecim, presbyteros octodecim, diaconos novem.

XIV. — S. ELEUTHERIUS.

(Anno Christi 179.)

Eleutherius, natione Græcus, ex patre Abundio, de oppido Nicopoli, sedet annos quindecim, menses tres, dies duos. Fuit autem temporibus Antonini et Commodi usque ad Paternum et Braduam. Qui in Kalend. Junii obiit. Hic accepit epistolam a Lucio Britannico rege, ut Christianus efficeretur per ejus mandatum. Hic constitutione sua (*epist. ad Gallie provincias, c. 4*) firmavit, ut nulla communis esca, que rationabilis et humanæ naturæ congruere videatur, a Christianis repudiaretur; et omnium episcoporum definitiva sententia, non nisi apud Romanam sedem terminaretur (*ibid. c. 2*), reliqnorum vero clericorum causas apud comprovinciales etiam episcopos licite terminandas. Idem prædictus papa

non est ejectus; et quidquid inter apostolos egit, pro dignitate mysterii ratum mansit (ibid., c. 3). De accusationibus comprovincialium ita legitur esse statutum: *Si quis super quibuslibet criminibus quemlibet Clericum pulsandum credidit, in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exeral (exerceat) actiones, nec existimet alibi eum ad judicium pertransendum. Proditoris nec calumnia, nec vox audiatur.* Hic ordinavit episcopos quindecim, presbyteros duodecim, diaconos octo.

XV. — S. VICTOR.

(Anno Christi 194.)

Victor, natione Afer, ex patre Felice, seddit annos decem, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Cæsaris Augusti Antonini, qui et Verus dictus est, a consulatu Commodi v, et Glabronis, usque ad Lateranum et Rufum. Hic martyrio coronatur v Kalend. Augusti. Hic constituit (*epist. 1, ad Theoph. Alex. — de Cons. dist. 3, c. Celebratam*) ut Pascha die Dominico celebraretur, sicut et prius fecerat. Constituit enim, si necesse, periculo mortis urgente, fuerit, quocunque tempore, quocunque in loco, videlicet, vel in mari, vel in flumine, aut in fontibus, quenlibet licite baptizari, tantum in nomine sancte et individua Trinitatis fiat. Et hoc decrevit, ut incerta; etiamsi vera sint, nullatenus judicentur, nisi prius manifestis indicis compobentur, aut manifesto iudicio convincantur, vel iudicario ordine publicentur. Nec alicuius episcopi causam definiiri licet Romano pontifice inconsulto (*ibid.*). Hic ordinavit episcopos duodecim, presbyteros tres, diaconos septem.

XVI. — S. ZEPHERINUS.

(Anno Christi 203.)

Zepherinus, natione Romanus, ex patre Abundio, seddit annos octo decim, menses septem, dies decem. Fuit autem temporibus Antonini et Severi, a consulatu Saturnini et Gallicani usque ad Præsentem et Strigatum consules. Qui obiit vi Kalend. Septembr. Hic etiam constituit (*epist. 1, ad episc. Siciliæ*) ut episcoporum causa non terminetur absque præcepto Romani pontificis; nec ulla tensis episcopus judicetur, nisi aut ipse se reum esse confiteatur, aut idoneis testibus, qui non sint minus quam septuaginta duo, convincatur. Constituit etiam (2, q. 1, c. *Primates*) ut quispiam summorum, minorum accusationibus non impetratur, nec in re dubia certa judicetur sententia, nec ullum iudicium, nisi ordinabiliter factum teneatur, nec absens judicetur, nec aliquem sententia nisi a suo iudicè dicta confringat; et episcopus accusatus duodecim, si necesse fuerit, episcopos iudices eligat (3, q. 4, c. *Detractores*; 3, q. 9, c. *Absens*): nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur; quam ipsi per se eligantur; et regulatiter vocalis ad suorum primo conventum episcoporum per eos ejus causa iterum audiatur [juste aud.], et rationabiliter discutiatur, cum de occultis alieni cordis non temere sit iudicandum, et iusta iudicia ab omnibus sint cavenda; et episcopi a plebis et

A clero sint ferendi. Constituit etiam (*epist. 2, ad episc. Egypt.* — dist. 83, c. *Ordinationes*) ut ordinationes presbyterorum et Levitarum congruo tempore, et multis fidelibus coram astantibus fierent. Hic ordinavit episcopos tredecim, presbyteros quatuordecim, diaconos septem.

XVII. — S. CALIXTUS.

(Anno Christi 221.)

Cælixtus, natione Romanus, ex patre Domitio, de regione Urberavennarum, seddit annos quinque, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Marini et Heliogabali, a consulatu Antonini et Alexandri. Hic ab Alexandro imperatore martyrio consummatur pridie idus Octobris. Hic constituit (*epist. 1, ad Bæned. episc.*) ut jejunia quatuor Temporum ab omnibus Christianis celebrarentur. Hic decretis suis firmavit, ut nullum injustum iudicium (11, q. 3, c. *Inustum*) et diffiniatio iusta, regis metu, aut jussu, aut cuiuscunq; potentis, a iudicibus ordinata vel acta firmitudinem habeant: quia nulli imperatori, aut cuiquam pietatem custodienti licet aliquid contraria divina mandata presumere. Hic constituit (*eadem epist.*) ut accusationem adversus doctorem nemio suscipiat, nec accusatio facta per scriptum recipiatur (*epist. 2, ad episc. Galliæ*), nec absente accusato testimonium de eo dicatur: nec de aliis causis vel negotiis testimonium dicant, nisi de his quæ sub praesentia eorum acta esse noscuntur. Nec accusatores (2, q. 8, c. *Accusatorum*; 11, q. 2, c. *Excommunicatus*; 9, q. 2, c. *Nullus alterius*; 9, q. 3, c. *Nullus primus*) vel testes suspecti, vel infamie nota aspersi recipientur, nec excommunicatos a sacerdotibus ante utriusque partis justam examinationem ullus recipiat, nec modo aliquo eis communicet; et ut nemo alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum iudicare aut excommunicare presumat: quia presumptum irritum erit. Nec etiam metropolitanus dicesani ecclesiam, vel parochianum, aut aliquid ex ejus parochia excommunicare, vel iudicare, aliquidve agere presumat; absque ejus consilio et iudicio: quia et quod fecerit, irritum erit, et ipsius gradus sui periclio subjacebit. Constituit etiam ut episcopus quilibet ambitus causa ad aliam civitatem non transmutetur: sed si fieri debet, fiat carteris fratribus invitantibus, et Romanæ Ecclesiæ auctoritate, et illius Ecclesiæ ad quam transmutandus est, utilitate. Præcepit etiam (3, q. 4, c. *Consanguineorum*) ut consanguineorum conjunctione fieri omnino prohibeantur; quia tales nullum habent pondus testimoni. Confirmavit etiam (*in fine epist. 2*), et saluberrimis exemplis divinæ Scripturæ ostendit tam sacerdotes Domini, quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse revocari ad pristinos honores. Hic ordinavit episcopos octo, presbyteros quindecim, diaconos quatuor:

XVIII. — S. URBANUS.

(Anno Christi 226.)

Urbanus, natione Romanus, ex patre Pontiano, seddit annos novem, menses decem, dies duodecim.

Fuit autem temporibus consulatus Antonini et Alexandri. Obiit vero confessor temporibus Diocletiani viii Kal. Junii. Hic in suis decretis confirmat (*epist. 1, ad omnes fideles*) ut prædia et quæcumque res a fidelibus ecclesiæ Dei traditæ sunt, semper esse debent in potestate et dispositione episcoporum, in quorum parochia ipsæ ecclesiæ sunt sitæ; et ipsi episcopi ex ipsis rebus omnibus communem vitam degere volentibus, cuncta necessaria ministrare; nec quidquam eorum in alios usus, quam ecclesiastices, convertere debeant, quia *vota sunt fidelium, et pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum*. Et quæcumque in alios usus, quam in prædictos converterint, necessario sacrilegii rei existunt, et si non corpore, anima tamen mortui cadunt. Et sedes episcoporum ideo in ecclesiis excelsæ constituuntur (*ibid.*) ut ex hoc episcopi prælationem atque potestatem ligandi et solvendi babere intelligentur, et omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debeant, ut pleni Christiani inveniantur. Hic Valerianum Cæciliæ sponsum, multosque alios ad fidem Christi convertit, et ad martyrii palmam perduxit. Hic ordinavit episcopos octo, presbyteros novemdecim, diaconos septem.

XIX. — S. PONTIANUS.

(*Anno Christi 233.*)

Pontianus, natione Romanus, ex patre Calpurnio, sedit annos novem, menses quinque, dies duos. Fuit autem temporibus Alexandri, a consulatu Pompeiani et Peliniani [Pelagiani]. Eodem tempore prædictus pontifex cum Hippolyto presbytero in exsilio est deportatus ab Alexandro in Sardiniam, in insulam Bucinam, Severo et Quintiano consulibus, et in eadem insula afflicetus, et inaceratus fustibus, defunctus est iii Kalend. Novemb. Hic etiam in decretis suis mandavit (*epist. 4, ad Felicem*), sacerdotes non esse accusandos ab inimicis, aut a sceleratis, aut hominibus alterius sectæ vel religio- nis: vel, si forte peccaverint, a reliquis sacerdoti- bus arguendos, et a summis pontificibus constrin- gendos esse præcepit, ita ut nullo modo a sæculari- bus, aut male vita hominibus arguantur vel ar- ceantur. Hic ordinavit episcopos septem, presby- teros sex, diaconos quinque

XX. — S. ANTHONUS.

(*Anno Christi 237.*)

Anthonus, natione Græcus, ex patre Romulo, sedit annos duodecim, mensem unum, dies duodecim: fuit autem temporibus Maximini et Africani cons. Hic gesta Martyrum diligenter a notariis exquisivit, et in ecclesia recondidit. Qui iii Nonas Januarii martyrio coronatur. Hic ordinavit (*epist. ad episcop. Baetice*) episcopum unum. Hic etiam consultus de episcoporum mutatione (7, q. 4, c. Mutationes) fieri licere in suis decretis respondit; non tamen eujusquam libitu aut dominatione, sed communis utilitate aut necessitate, sicut Petrus apostolorum princeps de Antiochia Romam utilitatis causa est transplatus, ut ibi plus proficere posset. Et Eusebius

A etiam de parva quadam civitate apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam: similiter et Felix de civitate quo ordinatus erat, electione civium, propter doctrinam et bonam vitam quam habebat, communis episcoporum et reliquorum sacerdotum aut populo- rum consilio translatus est Ephesum. Quia, sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter epis- scopos et reliquos sacerdotes, sic quæcumque utilitas aut necessitas exposcit, supradicto modo et mutare et inthronizare potestatem habent. Non enim de minori ad majorem civitatem transfertur, qui non ambitu, nec propria voluntate, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci et populi, non superbe, sed humiliter ab aliis transfertur et inthronizatur. Hic eisdem decre- tis suis sancxit (*eadem epist.*), ut quisque inobe- diens spirituali animadversione truncetur, et ejectus de ecclesia rapido dæmonum ore dilanietur: sicut olim in veteri lege, quæcumque sacerdotibus non obtemperasset; aut extra castra positus lapidabatur a populo, aut gladio cervice subjecta contemptum expiabat cruento (*Deut. xvii.*).

XXI. — S. FABIANUS.

(*Anno Christi 238.*)

Fabianus, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annos tredecim, mensem unum, dies undecim: fuit autem temporibus Maximini et Africani, usque ad Decium secundum et Quadratum, qui martyrio corona- tur xiv Kalend. Februarii. Hic ordinavit epis- copos undecim, presbyteros viginti duos, diaconos septem. Hic septem diaconos in Urbe Roma in septem regiones ipsius urbis divisit, qui ad peragen- dum officium illis congruum omni hora parati invenirentur. Hic etiam septem subdiaconos ordinavit, qui septem notariis imminenterent, et gesta martyrum veraciter ex integro colligerent. Hujus etiam tem- pore Novatus haereticus ex Africa venit, qui Novati- anum et alios quosdam Christi con- se- sores de Christi Ecclesia separavit, et in doctrinam pravam convertit.

Hic paterne monuit, et decreto salubri, et omni- bus Christianis hominibus servando sancvit (*epist. 1, ad communios.* — 6, q. 1, c. Omnes) ut omnes illi, cum quibus Apostolus cibum nos sumere vela- t (*I Cor. v*), a Christianorum consortio sequestrati penitus habeantur, nec in cuiuslibet et fideliū accusatione ullatenus suscipiantur, usque ad satisfac- tionem, dum digne venisse non dubitantur.

Hic etiam in decretis Orientalibus episcopis desti- natis (*epist. 2*) inviolabiliter servandum esse præcepit, ut singulis annis novum chrisma conficeretur, et vetus in sanctis ecclesiis cremaretur, quia, sicut ipsius diei solemnitas per singulos annos est cele- branda, ita ipsius sancti chrismatis consecratio per singulos annos est agenda, et de anno in annum re- novanda, et fidelibus tradenda, quia novum sacra- mentum est. Hac apostoli docuerunt, hæc eorum successores tenuerunt, et semper tenenda esse, fir- miter mandaverunt. Hic in eisdem decretis statuit

(3, q. 5, c. *Suspectos*), et apostolos corumque successores statuisse inducit, universaliter ad accusationem, id est, ad nullius Christiani hominis ecclesiasticam accusationem, recipiendos esse suspectos, aut quoslibet inimicos; vel qui non sint bona conversationis, vel quorum vita est accusabilis, vel qui in recta fide sunt dubii, aut quorum fides, vita et libertas noscitur, vel qui infamiae maculis sunt aspersi, aut sceleribus irretiti. Ad sacerdotum vero accusationem nullos debere vel posse recipi dicit (2, q. 7, c. *Sicut*), qui sacerdotes fieri non possunt, aut qui non sunt sui, id est, sacerdotum ordinis: quoniam, sicut sacerdotes vel reliqui clerici a saecularium laicorum accusatione excluduntur; ita illi ab istorum sunt excludendi et alienandi criminatione. Et si in rebus saecularibus suum cujusque ius et proprius ordo servatur, multo magis in ecclesiasticis dispositionibus ius et ordo servandus est; et nulla debet induci confusio.

Item in eisdem praecepit, ne ullus unquam praesumat accusator simul esse, et judex vel testis: quoniam in omni judicio, subaudi synodali, quatuor personas necesse est semper adesse, id est electos judices, accusatores, defensores et testes.

Item statuit, ne oves suum pastorem reprehendere audeant, nisi ipse in fide erraverit. Si vero in fide erraverit, erit corrigendus prius secrete a subditis: si autem incorrigibilis apparuerit, tunc erit accusandus apud primates suos aut ad sedem apostolicam. Pro ceteris vero actibus suis magis est tolerandus a subditis, quam publice derogandus, aut accusandus.

Item in alia decretali epistola (*epist. 3*), quam ipse predictus papa Hilario episcopo misit, idem de sacerdotum et majorum natu accusatione statuit, quod et in illa statuerat, quam Orientalibus episcopis destinavit. Insuper peregrina judicia, salva in omnibus apostolica auctoritate, generali sanctione prohibuit; et ita ordinabiliter in episcoporum accusatione agi decrevit, ut episcopus quilibet super certis criminibus accusatus provinciales episcopos electos debeat habere judices, a quibus omnibus in ipsa provincia audiatur: quia non aliibi, quam in foro suo oportet accusatum audiri, et, si ibi adversum sibi senserit judicem, metropolitanum videlicet aut primatem, licenter absque ulla afflictione, et injuriosa detentionis custodia vocem appellationis et defensionis habeat. Item statuit (3, q. 6, c. *Si quis episcopus*) ut quilibet, nisi ante suum judicem pulsatus, si voluerit, laceat; et ut pulsatus, quoties appellaverint, inducere dentur. Ad hæc statuit (1, q. 6, c. *Si quis judicem*) crimen quodlibet cui libet temere ex ira objectum non esse pro accusatione habendum; et ut (3, q. 6, c. *Pulsatus*) quicunque accusationem per scripturam se probaturum esse fateatur, et si non probaverit quod objicit, paenam, quam intulit, patiatur. Probatio autem et causa ibi semper agatur, ubi crimen admittitur (3, q. 6, c. *Qui crimen*), nisi si episcopus apostolicam sedem appell-

A laverit. Tunc vero id statuendum esse, quod ejusdem sedis pontifex statuerit.

XXII. — S. CORNELIUS.

(*Anno Christi 254.*

Cornelius, natione Romanus, ex patre Castino, sedet annos duos, menses duos, dies tres. Hic ideo, quia epistolam a B. Cypriano Carthaginensi episcopo acceperat, jussu Decii capite detruncatur in Nonas Martii. Ille ordinavit episcopos septem, presbyteros quatuor, diaconos quatuor. Hic rogatus a quadam matrona, Lucina nomine, corpora apostolorum Petri et Pauli de catacumbis noctu levavit; et primo quidem corpus B. Pauli silentio levatum est, ac positum in praedio predicæ matronæ, via Ostiensis, ad latus ubi decollatus est. Postea vero corpus B. Petri accepit, et condecenter posuit illud juxta locum ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum episcoporum in templo Apollinis in monte aureo in Vaticano palatii Neroniani in Kalend. Iulii. Idem predictus papa et martyr, in epistola quam Rufo coepiscopo consultus misit (*epist. 2*), juxta præceptum Domini in Evangelio, et Jacobi apostoli in sua epistola, et omnium apostolorum, et suorum antecessorum præcepta sequens, et jura confirmans; incauta sacramenta a sacerdotibus fieri penitus vetat, quia ante suum tempus a sunumis sacerdotibus vel a reliquis sacramenta non esse exacta vel exhibita, nisi pro fide recta testatur. Item in eadem (2, q. 4, c. *Nos sanctorum*; et c. *Nos sacramentum*), sicut et alij antecessores sui fecerant, providendum esse affirmit, ne oves suum pastorem, nisi a fide exorbitaverit, reprehendere aut accusare præsumant; quia tales accusationes vii non habent, neque pastoriibus nocere possunt. Item prohibet, ne ulius sacerdotum causam suam alieno committat judicio; sed semper habeat comprovinciales, et notos judices, nisi illic vim temerariae multitudinis timuerit, aut infestos vel suspectos judices babuerit. Pro his enim causis ad majoris auctoritatis judices, et ad alias provincias appellare et venire concessum est. Item in eadem affirmat (3, q. 6, c. *Omnia*) omnino esse vacua omnia illa, quæ in omni negotio aut loco adversus absentes aguntur aut judicantur, quoniam absentem nullus abdicit [*addicit*], nec ulla lex damnat.

XXIII. — S. LUCIUS

(*Anno Christi 255.*)

Lucius, natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedet annos tres, menses tres, dies tres: fuit autem temporibus Galli et Volusianij, usque ad Valerianum tertium, et Gallicanum. Ille primum fuit in exsilio, postea ad ecclesiam incolumis reversus est: demum a Valeriano capite trucatur in Nonas Martii. Hic ordinavit episcopos septem, presbyteros quatuor, diaconos quatuor. Hic propter malevolos et sacerdotum persecutiones constituit, ut duo presbyteri et tres diaconi episcopij in omni loco non deserant, ut, juxta Apostolum, etiam ab his qui foris sunt, studium habeatur bonum conservari testimonium

(*I Tim. iii*) ; quod in epistola quam omnibus Galliae et Hispaniae episcopis destinavit (*de Cons. d. 2, c. Jubemus*), apud ipos servari hortatus est. Constituit in eadem etiam (2, q. 7, c. *Criminationes*) ut criminationes majorum natu per alios non siant, nisi per eos qui crimina intendunt; et ipsi tales, ut digni sint et irreprehensibles appareant, et actis publicis se omni suspicione et inimicitatis carere doceant, et fidem ad conversationem irreprehensibilem seducere ostendant. Et quia hoc fieri ante quolibet judices interdum difficile animadvertisit, ad alios ecclesiasticos judices, ubi major auctoritas fuerit, postulanti audientiam non negandam esse decrevit. Item in eadem, juxta sancctorum apostolorum, et eorum successorum, decretum præcipiendo constituit, ut, si quilibet metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo pertinet parochiam, nisi consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjaceat, et quod egerit, irritum habeatur et vacuum. Consensu etenim et consilio solummodo omnium provincialium pontificum metropolitano episcopo licere, constituit (9, q. 3, c. *Nullus*) agere et disponere de eorum causis, et ecclesiis, et clericis, atque sæcularium necessitatibus, aut de communibus quibuscumque negotiis agi necesse fuerit. Similiter de ipsis provincialibus statuit, ut nihil eis segregatum aut communiter absque metropolitano agere liceat, nisi de his solummodo quæ ad eorum proprias parochias pertinent. Similiter apostolica auctoritate præcepit, ut nullus metropolitanus episcopus absque omnium suffragancorum suorum praesentia aliquorum eorum audiat causas; alioquin irrita erunt, et ipse causam dabit pro facto. Item præcepit, ut per singulas provincias hoc episcopi observent, ne posteriores se prioribus suis præferant; ne eis inconsultis, nisi quantum ad propriam parochiam pertinet, aliquid agant: sed de communibus eorum causis consonam sententiam proferant et determinent; quia aliter actæ nullas viræ habebunt, nec ecclesiastica reputabuntur. Item in eadem epistola de expoliatione dotis et oblationum ecclesiarum' consultus, prius multis rationibus, et multorum auctoritate hoc genus invasionis et rapinæ sacrilegium esse ostendit (17, q. 4, c. *Qui rapit. et c. Omnes Ecclesiæ raptori*); postmodum et auctoritate et decreto prophetarum, apostolorum, eorumque successorum, et omnium catholicorum Patrum exemplis, tales præsumptores, et ecclesiæ raptori, atque suarum facultatum alienatores, a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizat, et damnat, et sacrilegos esse judicat: et non solum eos, sed omnes eis consentientes: quia non solum qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt, rei sunt, et judicantur (*Rom. i*). Par enim poena et agentes et consentientes comprehendetur.

XXIV. — S. STEPHANUS.

(Anno Christi 257.)

Stephanus, natione Romanus, ex patre Lobio,

A sedit annos septem, menses quinque, dies duos: fuit autem temporibus Valeriani, et Gallicani, et Maximi, usque ad Valerianum tertium, et Gallicanum secundum. Hic cum duobus episcopis, et octo presbyteris, et tribus diaconis in carcere missus, cum singulis tandem iussu Valerianui capitali sententia plectitur iv Nonas Augusti. Hic ordinavit episcopos tres, presbyteros septem, diaconos quinque. Hic in epistola, quam episcopo Hilario misit (epist. 1), infames personas ad gradus sacros prænoveadas et ad accusationem recipiendas esse prohibuit: infames vero eas personas esse descripsit (6, q. 1, c. *Infames*), quæ pro aliqua culpa qualibet notantur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abijiciunt, et statuta ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, B sacrilegos, et omnes capitalibus criminibus irretitus, sepulcrorum quoque violatores, et apostolorum, eorumque successorum, et cæterorum sanctorum Patrum religiosa statuta libenter violantes, et omnes qui aduersus Patres armantur, similiter incestuosos, homicidas, perjuros, raptiores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, et qui indigna petunt sibi loca tenere, aut facultates ecclesie abstrahunt injuste, et qui fratres calumniantur aut accusant, et non probant: vel qui contra innocentias principum animos ad iracundiam provocant, et omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab ecclesia expulsos, et omnes quos ecclesiastice vel sæculi leges infames esse prouuntant: hos omnes infames esse descripsit, hos ad sacros gradus prævehi, et ad accusationem recipi interdixit. Item servos ante legitimam libertatem pœnitentes, digamos eos qui curiae deserviunt, vel qui non sunt corpore integri, vel qui sanam mentem non habeant, aut intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, ad sacros gradus prævehendos esse prohibuit. Nec istos, videlicet, supradictos, item nec libertos, neque suspectos, nec rectam fidem, nec dignam conversationem habentes, summos sacerdotes accusare posse asseruit (*de Cons. dist. 1, c. Vestimenta*). Prædictus papa in eadem epistola constituit, ne sacerdotes et levitiæ vestimentis ecclesiasticis in aliis usibus uterentur, quam ecclesiasticis officiis

Hic idem pontifex in alia epistola (2 epist.), quam destinavit omnibus episcopis per diversas provincias, et cæteros, quos supra enumeravimus, a sacerdotum accusatione removit, ad hoc procul dubio affirmavit pro sacrilego reputandum, quidquid injuste agitur in rebus Deo sacratis, et episcopis, qui sacri [quia sacra] sunt, et violari a quoquam non debent. Item decreto suo asseruit (2, q. 2, c. *Nullus*) ut nullus episcopus, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut a sede propria occasione qualibet pulsus, debeat accusari nec ab aliquo prius crimen ei possit objici, quam integrerrime restauretur: et omnia ei quoque ingenio ablata absque dolo et fraude funditus legibus restituantur; quia non solum ecclesiastice, sed etiam sæculi leges hoc fieri prohibeunt. Item con-

stituit (3, q. 5, c. *Accusatores*) ne ille qui se ab episcopo, aut ab ejus ministris, Iesum esse existimat, vel pro aliquibus erratis eos corripere cupit, prius eos accusare præsumat, quam eos charitatively bis aut ter conveniat, ut ab eis percipiat, aut familiarem emendationem, aut justam excusationem. Quod si præsumperit, a liminibus ecclesiae usque ad dignam satisfactionem jussit eliminandum.

Item constituit, ut nullius per scripta anathematizatio suscipiatur; sed propria voce, si legitima et condigna accusatoris persona fuerit, presente vide licet eo, quem accusare desiderant, quia nullus absens accusari potest, aut accusare. Item constituit, ut nullus episcopus prius accuseatur, aut suis respondent accusatoribus, quam regulariter a suo priuate sit vocatus, et locum defendendi ad abluenda criminata accipiat. Item, ne aliquis episcopus accusetur, aut audiatur, nisi in praesentia omnium provincialium, et ab omnibus comprovincialibus episcopis; quia ipsis absentibus, nee debet, nec potest audiri aut judicari. Item statuit ne licentia accusandi progrediatur ultra terminos provinciae (3, q. 6, c. *Ultra*; 3, q. 11, c. *Neganda*). Item constituit, ne accusatori prius detur licentia quemlibet criminandi, quam se criminis, quo premitur, purgando exuerit: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui crimini impliciti sunt, nisi se prius probaverint innocentes. Dixit etiam (2, q. 7, c. *Quærendum*) nusquam legi facultatem dispossendi de ecclesiasticis rebus attributam esse laicis, etiam religiosis. Præcepit etiam de persona accusatorum (2, q. 8, c. *Accusatorum*) ut earum fides, vita et conversatio primo diligenter inquiratur, et postea ea quæ objiciuntur fideliciter pertractentur: quia nihil prius fieri debet, quam prædictorum fides, vita et conversatio diligenter discutiatur, ne alicuius invidia, aut iuimicitii, aut intentione mala quisquam vexetur.

XXV. — S. SIXTUS II.

(Anno Christi 260.)

Sixtus, natione Græcus, ex philosopho, sedit annum unum, menses decem, dies viginti tres. Fuit autem Valeriani et Decii tempore: et fuit tunc maxima persecutio. Eodem tempore hic comprehensus est a Valeriano, et ductus, ut dæmonibus sacrificaret. Qui, quia præcepta ejus contempset, capite truncatus est, et cum eo sex diaconi sub die viii Idus Augusti. Tertia autem die post ejus passionem passus est, et beatissimus Laurentius ejus archidiaconus, iv Idus Augusti. Hic ordinavit episcopos duos, presbyteros quatuor, diaconos septem.

Hic in epistola, quam Grato episcopo consulenti cum misit (epist. 1), rationibus et auctoritate plurimorum irrefragabili asseruit et probavit Filium Dei nou ex tempore, neque post tempora natum, sed ante omnia tempora de paterno utero in narrabili generatum. Hic, in eadem epistola, hoc quod a multis suis antecessoribus constitutum erat, ad omnium episcoporum auxilium se roborasse ostendit (2, q. 6, c. *Omnes*): videlicet, ut omnes episcopi,

A qui in quibusdam gravioribus pulsantur aut criminantur causis, quoties necesse fuerit, libere apostolicam sedem appellant, atque ad eam, quasi ad matrem, confugiant: et si quis episcopus etiam judicatus a comprovincialibus episcopis venerit ad Romanæ sedis antistitem, in ejus potestate sit, per se, aut per vicarios suos retractare negotium: et dum hoc actum et peractum apud ipsum Romanum pontificem fuerit, nullus alias in ejus loco ponatur aut ordinetur episcopus: quoniam perscrutari quidem accusati episcopi causam comprovincialibus episcopis licet, diffiniri autem inconsulto Romano pontifice non est permisum (3, q. 6, c. *Accusatus*).

Item in alia epistola, quam misit episcopis per Hispanæ provincias constitutis (epist. 2), sicut et antecessores sui fecerant, constitutum fecit (2, q. 7, c. *Si quis*), ut nemo episcopum, vel quemlibet Ecclesiæ prælatum prius accusare præsumat, quam eum convenient, et, si aliter egerit, communione privetur. Similiter statuit, ut nemo pontificum aliquem episcopum suis rebns expoliatum, aut a sede expulsum excommunicare, aut judicare præsumat: quia non est privilegium, quo spoliari possit iam nudatus. Item decrevit, ut nullus episcopus alterius parochianum præsumat retinere, vel ordinare, vel judicare: quia, sicut irrita ejus ordinatio erit, ita et dijudicatio; quia nullus nisi sui judicis sententia potest teneri: quoniam qui cum ordinare non potuit, nec judicare ulla tenus potest. Similiter constituit, ne illa que incerta sunt judicentur: quia quanvis sint vera, non tamen sunt credenda, nisi quæ certis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi que judicario ordine publicantur. Item auctoritate et verbis Apostoli confirmat (Exod. xxiii), inscriptionem adversus presbyterum non esse recipiendam absque duobus vel tribus idoneis testibus (1 Tim. v). Item a predecessoribus suis plerumque statutum commemorat, ut nemo anathema in episcoporum suspiciat accusatione: item, nec illi, qui eos in sua nolunt recipere quereba vel accusatione.

XXVI. — S. DIONYSIUS.

(Anno Christi 261.)

Dionysius ex monacho, cuius generationem non potuimus reperire, sedit annos sex, menses duos, dies quatuor. Fuit autem temporibus Galieni, ex die xi Kalend. August. Æmiliano et Basso consulibus usque in vii Kalend. Januarii, a consulatu Claudi et Paterni. Hic presbyteris Romæ parochias et ecclesias dedit (13, q. 1, c. *Ecclesias*), singulas singulis: et ipsas parochias et coemeteria eis dimisit [divisit], et unicuique jus habere proprium constituit, ita videlicet, ut nullus alterius parochia terminos aut jus invadat, sed unusquisque suis sit contentus. Et in epistola quam Severo episcopo Cordubensis provinciæ destinavit (epist. 2), ipsi Severo, cæterisque episcopis, hoc quod ipse inde ipse statuerat, servare et sequi præcepit. Item in eadem constituit, sicut et sui predecessores fecerant (15, q. 3, c. *Ne-*

mini), ne crimina episcopis per alios liceret impingi, nisi per ipsos qui crimina intendunt, et ipsi tales sint, quales superius antecessores suos determinasse sepe ostendimus. Hic ordinavit episcopos octo, presbyteros duodecim, diaconos sex.

XXVII. — S. FELIX.

(Anno Christi 272.)

Felix, natione Romanus, ex patre Constantio, se it annos quatuor, menses tres, dies viginti quinque. Ille martyrio coronatur *iii Kalend. Junii*. Hic ordinavit episcopos quinque, presbyteros novem, diaconos quinque. Hic in epistola, quam Paternio [Paterno] episcopo scripsit (*epist. 1*), detractores et inimicorum fautores ab episcopalni accusatione submoveri præcipit. Similiter antecessores suos sequendo, firmavit (*3, q. 4, c. Detractores*; *2, q. 7, c. Majorum*) ne summorum quispiam minorum accusationibus impetratur aut dispereat, neque in re dubia certa judicetur sententia, ne ullum judicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. Item, si quis clericum super quibuslibet criminibus pulsandum crediderit (*3, q. 6, c. Si quis*), in provincia, in qua consistit ille qui pulsatus, suas exerat rationes [exerceat actiones], nec existimet eum accusator alibi, aut longius protrahendum ad judicium; et si ille, qui pulsatus fuerit, suspectos habuerit judices, liceat ei appellare primates. Primates quoque accusatum discentientes episcopum (*2, q. 1, c. Primates*), non prius damnationis sententiam proferant, quam apostolica freti auctoritate, aut reum seipsum confiteatur, aut per innocentes et canonice examinatos regulariter testes convincantur, et cætera. In eadem subiunxit de episcoporum injusta damnatione (*11, q. 5, c. Irritum*), de ejus qui accusatus est absentia, de proditoris calunnia, quæ antecessores suos sæpenumero in suis decretis præcepisse supra ostendimus.

Prædictus vero pontifex (*epist. 2*), auditis omnium episcoporum querimoniis, qui per Galliæ provincias constituti fuerant, et eorum oppressionibus paternæ compassus, convocatis amplius quam quinquaginta [septuaginta] episcopis, propter malignorum hominum insidias, qui in ecclesiam et ecclesiasticos viros stœviant indifferenter, synodali decreto episcoporum constitut, de accusatione, ut accusator, si est idoneus, non prius cuiuslibet episcopi causam apud primates deferat, quam eum charitable conveniat: et cum ipsam causam corrigere nolle intelligit, tunc demum ad summos primates causa ejus canonice deferatur. Qui videlicet primates congruo tempore, id est, autumnali, vel æstivo, et congruo loco, vel intra provinciam, concilium omnium comprovincialium convecare regulariter debebunt: quòd et ipse regulariter convocatus venire debet, si eum infirmitas, aut alia gravis necessitas non detinuerit. Nam si suis, aut ecclesiæ rebus sibi commissis fuerit expoliatus, aut in detentione aliqua a suis ovibus sequestratus, antequam in pristinum honorem quin omni privilegio restituatur, et sua omnia legibus

A redintegrantur, nec convocari, nec judicari canonice poterit (*3, q. 2, c. Si epi cop.*). Post restitutionem vero suam, et suorum redintegrationem, tunc regulariter infra quatuor vel quinque vel septem menses, juxta quod possilitas fuerit, convocatus ad concilium legitimum et idoneum veniat; et si ita justè esse videatur, accusantium propositionibus respondeat. Adimi namque episcopo episcopatum, antequam cause ejus exitus appareat, sacrilegium fest, et auctor talium sacrilegus. Si vero ægrotans fuerit episcopus (*5, q. 3, c. Si ægrotans*), aut aliqua eum necessitas detinuerit, pro se legalium ad synodum mittat, ne a communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum judicium die statuta litteris evocatus minime occurrit. Quod si ad causam dicendam ex utraque parte venerint, quia unus absque altero audiri non debet, querendum est in judicio, cujus sint conversationis, et fidei, atque suspicionis accusatores, aut qua intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, nisi bona conversationis et rectæ fidei, et qui omni careant suspicione. Si vero culpabiles judicio episcoporum accusatorum personæ apparuerint (*3, q. 10, c. Si accusatorum*), ad arguendum non admittantur. Absente vero adversario accusator non audiatur (*3, q. 9, c. Absente*), nec sententia absente parte alia a judice dicta ullam vim obtinebit; nec absens per alium accusare aut accusari potest; nec affinis testis admittatur. Peregrina item judicia generali sanctione removit (*3, q. 6, c. Peregrina*). Item in eadem synodo super memorias martyrum missas celebrari constituit, ne memoria eorum a malis possit extingui, aut veneratio prohiberi.

XXVIII. — S. EUFYCHIANUS.

(Anno Christi 275.)

Eutychianus, natione Tuscus, ex patre Marino, de civitate Lunis, sedet annos octo, mensem unum, diem unum. Fuit autem temporibus Aureliani, a consulatu Aureliani tertio, et Marcellini. Hic ordinavit episcopos novem, presbyteros quatuordecim, diaconos quinque. Hic martyrio coronatur *viii Kalend. Augosti*. Hic in epistola quam Joanni episcopo et cæteris episcopis per Bæticam provinciam constitutis misit (*epist. 1*), constituit ut fabæ et uvæ, et cætera quæ apostoli constituerunt, ad altare offerantur, cæteræ vero species ad domum sacerdotum deferantur; et simplici benedictione benedicte, a populis ita demum sumantur (*Canonum c. 4*).

Hic idem pontifex in alia epistola quam destinavit, universis episcopis per Siciliam constitutis (*epist. 2*), ordinem accusationis exponit, quem ipse cum omnibus episcopis, et sanctæ Romane Ecclesiæ utriusque ordinis fidelibus constituit ac discrevit, ita dicens: *Non ita in ecclesiasticis agendum negotiis* (*2, q. 6, c. Non ita*), *sicut in sæcularibus: quia in sæcularibus, postquam legibus vocatus quis venerit, et in foro decertare cœperit, non licet ei ante peractam causam recedere; in ecclesiasticis vero dicta causa, recedere*.

licet, si necesse fuerit, aut si se prægrarari viderit. Accusationis autem ordinem talem dicimus, et servari jubemus: id est, si quis clericorum in crimen impletatur, non statim reus existimetur, quia causari [qui accusari] potuit, ne subjectam [suspectam] innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vincula inscriptionis arripiat, custodie [custodial] similitudinem, habitu tamen dignitatis existimatione patiatur [potiatur], ne forte morerit licentia [noverit licentiam] mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Hæreticos, et suspectos, et excommunicatos, homicidas quoque et maleficos, fures, sacrilegos, raptores, veneficos, adulteros, et qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, et omnes, qui Christianæ religionis et nominis dignitatem, et suæ legis vel propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint, a licentia tam accusandi, quam testificandi omnino renovit. Similiter prohibuit, ut nulle causæ a judicibus ecclesiasticis audiantur, que legibus non continentur, vel quæ prohibita esse noscuntur: quia non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges hæc observare præcipiunt. Item affirmat, quibus regnum Dei excluditur, procul dubio et Ecclesia denegatur.

XXIX. — S. CAIUS.

(Anno Christi 283.)

Caius, natione Dalmaticus, ex genere Diocletiani imperatoris, ex pâre Caio, sedit annos undecim, menses quatuor, dies duodecim. Fuit autem temporibus Diocletiani: enijs persecutionem fugiens annis novem habitavit in cryptis; qui tandem martyr meruit effici x Kalend. Maii. Ille in epistola, quam Felici episcopo scripsit, quod apostolicæ sedis auctoritas juxta catholicam disciplinam tempore suo tenebat, de multis eum instruere exoratus, curavit, ita dicens: *Primum quidem scias, paganos et hæreticos non posse Christianos accusare (2, q. 7, c. Pagan), aut vocem infamacionis inferre; deinde nemo unquam episcopum ad judices sæculares, aut reliquos clericos accusare præsumat: et si quis episcopus, presbyter aut diaconus, vel quilibet clericus apud episcopos (quia alibi non oportet a qualibet persona, quæ rite recipienda est) fuerint accusati, quicunque fuerit, sive ille sublimis vir honoris, sive alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arriuerit, noverit docenda probationis monstranda documentis se [noverit prob. documenta se] debere inferre. Si quis ergo circa hujusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate hujus sanctionis intelligat se jacturam infamiae sustinere. Qualiter autem ad concilium veniatur (3, q. 1, c. Episcopis), et cætera, et de induciis anniversariis, dicit se ideo in eadem epistola non ponere: quia sufficenter de hujusmodi ab apostolis, et corum successoribus, et a suis antecessoribus tractatum esse existimat. De ordinibus vero ecclesiasticis in eadem epistola scripsit, et omnibus servari demandavit: ut, si quis episcopus esse meretur, primo sit ostiarius, deinde lector, postea*

A exorcista, inde sacretur acolytus, deinde subdiaconus, deinde diaconus et postea presbyter. Exinde, si mereatur, episcopus ordinetur, et regiones in magnis civitatibus inter diaconos dividi præcepit: et omnes difficiles quæstiones, quæ exortæ fuerint, semper ad apostolicam se: ien referri præcepit.

XXX. — S. MARCELLINUS

(Anno Christi 296.)

Marcellinus, natione Romanus, ex patre Projecto, sedit annos novem, menses quatuor, dies viginti quinque. Fuit autem temporibus Diocletiani et Maximiani. Quo tempore tanta fuit persecutio Christianorum, ut intra triginta dies, septemdecim millia hominum promiscui sexus per diversas provincias martyrio coronarentur. Tunc et ipse Marcellinus compulsus dæmonibus sacrificavit. Sed post paucos dies synodo congregata in civitate Campaniæ coram centum et octoginta episcopis, digne pœnituit. Unde Diocletianus iratus, quia ad sacrificandum eum cogere non valuit, cum aliis tribus capite truncari jussit vi Kalend. Maii; et post triginta dies sepultus est a Marcello presbytero. Et cessavit episcopatus ejus annos septem, menses sex, dies viginti quinque, propter nimiam persecutionem Christianorum. Hic ordinavit episcopos quinque, presbyteros quatuor, diaconos duos. Ille in epistola, quam Salomonii episcopo misit (epist. 1), multis rationibus probavit, et multorum irrefragabili auctoritate firmavit, Patrem non esse majorem Filio, nisi secundum naturam humanitatis. Et hoc fecit propter quosdam hæreticos, C qui eo tempore exorti econtrario nitebantur probare.

In alia autem epistola, quam universis destinavit episcopis per Orientales provincias constitutis (epist. 2), monet et præcipit omnes a fratribus persecutio et litigio cessare; et ut contentiones, quæcumque inter Christianos fuerint ortæ, ad ecclesiam deferantur, et ab ecclesiasticis viris terminentur. Constituit etiam, ut maior non possit a minore judicari, et ut episcopus quilibet nullum possit inferre prejudicium illi pontifici, a quo consecratus esse probatur: et, si præsumptum fuerit, irritum esse, et inter ecclesiastica statuta non esse censendum. Item in eadem statuit (11, q. 4, c. Cleric.) ne ullus clericus, cujuscunque ordinis sit, absque pontificis sui permissione ullum ad sæculare judicium præsumat attrahere, nec ei laicū liceat accusare [nec laico clericum liceat accus.]. Hic, sicut et Calixtus papa, decreto suo firmavit (2, q. 7, c. Luico), ne imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, liceat aliquid contra mandata divinitatis præsumere, nec quidquam, quod evangelicis propheticisque ac apostolicis regulis obviat, agere. Itaque sic intulit: *Injustum ergo judicium, et definitio injusta regis, vi vel jussu a judicibus ordinata, non valet, nec quidquam, quod contra evangelicæ, vel propheticæ, aut apostolicæ doctrine constitutionem, sine sanctorum Patrum fuerit actum, sanxit; et quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit, omnino cessabitur.*

XXXI. S. MARCELLUS.

(Anno Christi 304.)

Marcellus, natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Via lata, sedit annos quinque, menses septem, dies viginti et unum. Fuit autem temporibus Maxentii et Maximiani. Comprehensus autem a Maxentio, et traditus in catabulo animalibus ad serviendum, quia dæmonibus sacrificare noluit, diu ibidem cilicio induitus, et inedia maceratus, vitam finivit in Christo xvii Kalend. Februar. Hic ordinavit episcopus viginti et unum, presbyteros viginti quinque, diaconos duos. Hic in epistola quam destinavit universis episcopis, Antiochenæ ecclesia subditis, scribit (*epist. 1*) a sanctis Patribus, inspirante Domino, constitutum esse, ne ulla synodus præter Romanæ sedis auctoritatem possit legitime convocari, in qua episcopus super quibuslibet criminibus pulsatus debeat audiri vel judicari; et omnia negotia episcoporum, et summarum causarum, sive cuncta dubia, apostolice sedis auctoritate sunt agenda et finienda, et omnia comprovincialia negotia ejusdem sedis auctoritate sunt retractanda. Hæc eadem in alia epistola, quam Maxentio episcopo scripsit (*epist. 2*), summi opere servari præcepit; et alia multa de negotiis episcoporum in eadem posuit, quæ hic ideo non adnotavimus, quia eadem saepe in antecessorum suorum decretis iterando prescrimimus.

XXXII. — S. EUSEBIUS

(Anno Christi 309.)

Eusebius, natione Græcus, ex medico, sedit annos sex, mensem unum, dies tres. Fuit autem temporibus Constantis [Constantini]. Qui vi Nonas Octobr. migravit ad Dominum. Hic ordinavit episcopos quatuor, presbyteros tredecim, diaconos tres. Hic trias epistolas decretales fecit, et in illa, quam universis episcopis per Campaniam et Tusciā constitutis scripsit (*epist. 3*), solemniter celebrari præcepit festum Inventionis sanctæ crucis, quæ suis temporibus v Nonas Maii inventa est (*de Cons. dist. 3, c. Crucis*). Similiter in eadem præcepit (*de Cons. dist. 5, c. Manus*), omnes hereticos ad conversionem venientes, si in fide S. Trinitatis baptizati essent, per manus impositionem esse reconciliandos: et hoc sacramentum, videlicet manus impositionis, nec debere, nec fieri posse ab aliis, quam ab episcopis dixit, et aliter præsumptum irritum et vacuum habendum, nec inter ecclesiastica jura reputandum.

In illa vero epistola, quam Gallicanis episcopis destinavit (*epist. 2*), et de haereticorum susceptione idem servari mandavit, et ab accusationibus clericorum et episcoporum infames, et ceteros quos antecessores sui renovendos saepe præscriperant, et ipse removit, dicens: *Qui eorum castitatem et gratitatem imitari nolunt, nec eos impetrere possunt.*

A nus accusent, nisi a reeta fide exorbitaverit (2, q. 2, c. *In Scripturis*): quia pastorum facta, quamquam recte reprehendenda videantur, subditorum tamen gladio ferienda non sunt. Et de expoliis aut expoliatis in eadem subiuluit, ita dicens: *Quæ sciatis, nec ad synodum provincialem, nec ad generalem posse convocari, nec in aliquo dijudicari, antequam cuncta, quæ eis ablata sunt, legibus potestatibus earum redintegrantur, et postmodum non sub angusti temporis spatio; sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati vel expulsi esse vindicentur, antequam ad synodum convocentur* (3, q. 2, c. *Prius*). *Et ab omnibus sua province episcopis quisque audiatur: nam nec convocari ad causam, nec judicari potest expoliatus vel expulsus; quoniam B non est privilegium, quo expoliari possit jam nudatus. Unde et antiquius decretum est, omnes possessiones, et omnia sibi sublata, atque fractus cunctos antelitis contestationem perceptos ut primas possessori restituat. Et alibi scriptum habetur* (2, q. 2, c. *Nullo*): *Ille qui violentiam pertulit, univera in statu, quo fuerant, recipiat, et quæ possidet securus teneat. Et alibi in synodalibus Patrum decretis, et regum edictis legitur statutum* (3, q. 1, c. *Redint.*): *Redintegranda sunt omnia expoliata, vel ejectis episcopis præsentialiter ordinatione pontificum, et in eorum potestatem, unde abscesserunt, funditus revocanda, quæcumque [quacunque] conditione temporis, aut dolo, aut captivitate, aut violentia malorum [cirtule majorum], aut per quæcumque injustas caras res ecclesie vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur, ante accusationem, aut regularem ad synodum vocationem eorum, et reliqua. Multa autem in eadem ad idem probandum subiungit.*

XXXIII. — S. MELCHIADES.

(Anno Christi 311.)

Melchiades, natione Afer, sedit annos quatuor, menses septem, dies octo. Fuit autem temporibus Maxentii et Volusiani et Rufini consulum. Hic ordinavit episcopos undecim, presbyteros septem, diaconos quinque, et iv Idus Decembris migravit ad Dominum. Iste autem, in epistola quam Hispani episcopis direxit, eos rogando et obsecrando instruxit, ut primo semper omnia diligenter inquirant, et cum justitia et charitate definiant, neminem ante verum et justum judicium condemnent, nullum suspicionis arbitrio judicent, sed primum probent, et postea charitable sententiam proferant, et quod sibi fieri nolunt, alteri non inferant (*Tob. iv*), et episcopos non judicent aut condemnent absque Romanæ sedis auctoritate; quod si fecerint, irritum erit, et facientes condemnabuntur: quia hoc privilegium ipsi Romanæ sedi a temporibus apostolorum servari statutum est; quia, quamvis canticorum apostolorum par electio foret, beato tamen Petro concessum est ut aliis præmineret, et causas

mentem trapezoidis maximum episcoporum magus esse, quam baptismi, quia a majoribus, id est a summis pontificibus, fit, et a minoribus perfici non potest, et ideo majori veneratione venerandum et tenendum est; sed ita tamen bac duo sacramenta conjuncta sunt, ut ab invicem, nisi morte preveniente, nullatenus possint segregari, et unum sine altero rite perfici non possit. Nam ipsum sive altero praeyentientem morte potest, alius autem non potest. Non tamen debilitare debemus, ut plenitudinem de fons suscipiamus, quia Spiritus sanctus, qui super aquas salutiferi baptismi descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuat ad innocentiam, in confirmatione augmentum praestet ad gratiam. In baptismo enim regenerantur ad vitam; post baptismum vero confirmamur ad pugnam. Et si continuo transituris sufficient regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se salvat mox in pace beati seculi recipiendos; confirmationis armat et instruit ad agones mundi hujus et praelia reservandos. Idem papa in eadem epistola interdicit, ne quis jejunium Dominicæ diei et quintæ feriae celebret, ut inter jejunium Christianorum et gentilium, fidelium et infidelium, vera, et non falsa, discretio habeatur.

XXXIV. — S. SILVESTER

(Anno Christi 314.)

Silvester, natione Romanus, ex patre Rufino, seddit annos viginti tres, menses decem, dies undecim. Fuit autem temporibus Constantini et Volusiani consulum. Hic diversis temporibus ordinavit episcopos sexaginta quinque, presbyteros quadraginta duos, diaconos viginti sex. Hic persecutionem fugiens, diu in monte Soracte latuit; sed postinodum cum gloria rediens Constantimum baptizavit, quem Christus in ipso baptismo a squalore lepræ mundavit. Hic potestate Deo libere serviendi accepta, constitutum fecit de omni Ecclesia. Hujus etiam temporibus, ejus præcepto, facta synodus in Nicæa Bithyniæ, et congregati sunt trecenti et decem et octo catholici episcopi, qui fidem integrum, catholicam et immaculatam exposuerunt, et Arium, et Photinum, et Sabellium, eorumque sequaces damnarunt.

Eodem quoque tempore etiam ipse jam dictus papa præfati Constantini Augusti consilio canonica vocatione in urbem Romam ducentos septuaginta septem episcopos congregavit; et iterum, tam Callixtum, quam Arium, et Photinum, et Sabellium damnavit: et constituit ut nullus presbyter Arianum resipiscentem susciperet, nisi episcopus ejusdem loci eum reconciliaret, et sacrosancto chrismate confirmaret. In qua etiam synodo consensu et subscriptione omnium constitutum est, ut nullus laicus clericu[m] crimen inferre audeat (2, q. 7, c. Nullus; 2, q. 7, c. Clericus), et ut presbyter non adversus episcopum, nec diaconi adversus presbyterum, nec aliqui minores gradus adversus quemlibet majorem gradum habentem det aliquam

¹⁾

accusationem, et non damnetur præsul quilibet nisi septuaginta duobus testibus, neque præsul summus a quoquam judicetur; presbyter cardinalis nisi in quatuor et quadraginta testibus non damnabitur; diaconus cardinalis non damnabitur nisi in viginti sex testibus; subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, ostiarius, nisi, sicut scriptum est, in sex testibus. Testes autem et accusatores sine aliqua sint infamia: testimonium autem laici adversus clericum nemo suscipiat (11, q. 1, c. Testimonium). Nemo clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in ecclesia. Nullus clericus, vel diaconus, aut presbyter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ibi ante judicem suam causam dicere præsumat. Et si quis clericus accusans clericum, in curiam introierit, anathema suscipiat.

Hic in prædicta synodo constituit (de Cons. dist. 1, c. Consulto) ut nullus in serico panno aut tincto sacrificium altaris celebrare præsumat; sed in puro lineo ab episcopo consecrato, terræ [terreno] scilicet lino procreato atque contexto. Et si quis in ecclesia militare aut præsticere desiderat, debet esse prius ostiarius, deinde lector, et postea exorcista per tempora quæ episcopus constituerit: deinde acolythus annis quinque, subdiaconus totidem, et custos martyrum; et diaconus similiter annis quinque, presbyter annis duobus [tribus] probatus ex omni parte intantum, ut etiam ab his qui foris sunt testimonium bonum habeat, unius videlicet uxoris vir (I Tim. iii), quæ tamen a sacerdote sit benedicta. Et sic probatus, si fuerit dignus, et vota cleri ac populi occurrerint, canonicæ episcopus consecratur: quem quidem talis vitæ et, ut prædictum est, accendentem nec clerus nec populus postea perturbare debet. Hoc etiam in memorata constituit synodo (de Cons. dist. 1, c. Nullus), ut nullus presbyter missam celebrare præsumat, nisi in sacratis ab episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotii. Hic etiam constituit, ut presbyter baptizatum, et de aqua lavatum christmate liniret propter subitaneum transitum mortis. Hic constituit, ut diaconi dalmaticis in ecclesia uterentur, et palliis in leva. Hic pridie Kalend. Januarii confessor Christi catholicus migravit ad Dominum.

XXXV. — S. MARCUS.

(Anno Christi 336.)

Marcus, natione Romanus, ex patre Prioco, seddit menses octo, dies viginti. Fuit autem temporibus Constantini, et Nepotiani, ac Secundi. Hic constituit, ut episcopus Ostiæ, qui consecurat episcopum urbis Romæ, pallio uteretur. Hic, epistolam direxit Athanasio et universis Egyptiorum episcopis, in qua multis modis paternæ eos super querimonia afflictionis eorum consolatur, et ad solarium defensionis capitula Nicæni concilii, quæ apud eos malorum violentia jam non erant, transmittere in eadem se dicit. Hic ordinavit epi-

scopos viginti septem, presbyteros viginti quinque, diaconos sex: qui Nonis Octobris confessor obiit.

XXXVI. — S. JULIUS.

(Anno Christi 336.)

Julius, natione Romanus, ex patre Rustico, sedet annos quindecim, menses duos, dies sex. Fuit autem temporibus Constantii haeretici filii Constantini, a consulatu Feliciani et Maximini. Hic decem menses in exilio degens multas tribulationes est passus: post mortem autem praedicti Constantii ad sedem suam est reversus. Qui, imperantibus Constantio et Constante Augustis, Romæ cum centum et sedecim episcopis spondum habuit, in qua fidem in Nicæno concilio a trecentis et octodecim orthodoxis episcopis corroboratam confirmando exposuit, et contra illam omnes sentientes omnium decreto anathematizavit. Hic in prima epistola, quam universis Orientalibus episcopis direxit, multipliciter ac rationabiliter eos a calumniis fratrum documentis retrahere inititur, proponens eis multa ex Nicæni concilii capitulis, et ex suorum praedecessorum decretis confirmans et ipse eadem cum omnibus apostolicis regulæ subjectis. In ea vero epistola, quam eidem Orientalibus episcopis haereticis scripsit, diserto ac libero ore eos de insolentia, quam contra Romanam Ecclesiam habuerant, arguit, et multis capitulis, multorum auctoritate subnixis, et in ea positis, eos injuste Athanasium et ceteros catholicos episcopos a sedibus expulisse convictit, et eosdem hac de causa vocatos culpabiles ostendit, quia toties vocali venire distulerint, ita dicens: *Sane manifestum est eos sumum confiteri crimen, qui toties evocati absque inevitabili causa venire distulerint, et purgandi se voluntate non utuntur.* Hic etiam constituit, ut nullus clericus causam quilibet in publico diceret, nisi in ecclesia. Hic ordinavit episcopos novem, presbyteros octodecim, diaconos quatuor. Qui obiit confessor pridie Idus Aprilis.

XXXVII. — S. LIBERIUS.

(Anno Christi 352.)

Liberius, natione Romanus, ex patre Augusto, sedet annos quindecim, menses septem, dies tres. Fuit autem temporibus Constantini usque ad Constantium Augustum haereticum, qui predictum papam annis tribus in exilio maceravit, eo quod Arianae heresi consentire noluit. Deinde sacerdotes congregati, in locum Liberii, Felicem presbyterum episcopum ordinaverunt. Qui habito quadraginta septem [quadrageinta octo] episcoporum concilio, Ursacium et Valentem presbyteros Ariane heresi consentientes a

A in cœmterio S. Agnetis. Deinde facto ab Ariani concilio, Felix vir catholicus est depositus, et extra civitatem ejectus, et habitavit in prædiolo suo via Portuensi: Liberius autem consentiens Constantio haeretico, ad sedem reductus est; non tamen ipse rebaptizatus est, sed rebaptizandi consensum præbuit, et tentit Romanam sedem postea annis septem, et fuit Romæ tam in clero quam in populo magna persecutio. Ordinavit autem episcopos novemdecim, presbyteros octodecim, diaconos quinque. Oblit autem viii Kalend. Maii.

Qui, antequam Arianae communione prævaricator esset factus, Athanasio et ceteris Orientalibus orthodoxis episcopis decretalem epistolam direxit (Epist. 1), in qua diligentissime concilii Nicæni fidem

B commendat, et pro ipsa servanda ostendens premium et poenam, studiosissime unumquemque debere certare hortatur. Hic item, antequam heresi Arianae assentiret, epistolam universaliter omnibus scripsit episcopis (Epist. 2), in qua eos hortatur et monet, ut nullus episcopus pro quibuslibet perturbationibus, dum durare poterit, suam relinquat ecclesiam; nec quietem monasterii magis eligat quam pro populo sibi commisso laborare contendat [intendat], ita inter cetera dicens: *Fatigas hominum insidias respuere, et Patres sequi, et Patron terminos non transgredi, prout Dominus dedit, satagamus, id est, ut nostras ecclesias relinquere non properemus, dum malis resistere valebimus, aut populos nobis commissos negligere, aut quietem amplius eligere, quam pro eis laborare, pro quibus etiam animas ponere debemus.* Et inseruit in eadem dicit (7; q. 1, c. Suggestum): *Suggestum namque nobis est, quod pro præteritis laborebus et infestationibus nonnulli vestrum assignatas sibi, et a Deo commissas relinquunt plebes, et fratres plures [in futuro plures] relinquere velint eus, quas tueri debent ecclesias, et pro omnibus sibi commissis laborare negligant, et monasteriorum se quieti jam contradere festinent, et vacationem ab episcopatus laboribus eligere, et silentio atque otio vitam degere magis optant [appellant], quam in his, que sibi commissa sunt, permanere, dicente Domino: « Beatus, qui perseveraverit usque in finem (Matth. x, xxiv), » etc. Ideoque, fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis vestræ proposito coartet recedere. Attendite itaque vobis et omni gregi, in quo Spiritus sanctus vos constituit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit proprio sanguine suo (Act. xx), ut non sit qui vos decipiat ac seducat in sublimitate [subtilitate] sermonis, ut plebes vobis commissas relinquatis, et alicui talicui præter annos etiam*

stris proride et salubriter sunt decreta, intemerata
permaneant.

XXXVIII.—S. FELIX II.

(Anno Christi 355.)

Felix, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit annum unum, menses tres, dies duos. Hic declaravit Constantium filium Constantini esse haereticum, et secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi. Et quia hoc declaravit, ideo postea praedicti Constantii praeceptio capite truncatur in civitate Coranna iii: ille Novembris. Hic consecravit episcopos novendecim, presbyteros viginti et unum, diaconos quinque. Hic in epistola quam destinavit Athanasio, et universis Aegyptiorum, Thebaidorum ac Libyorum episcopis (epist. 2), quedam capitula a sanctis Patribus, tam in Nicæna synodo, quam in sancta Romana sede constituta interseruit, quibus praedicti episcopi sunt inimicorum insidias melius possent evadere, quæ et nos huic opusculo inserere, non inutile videtur. Sic autem incipit :

1. *Esi autem synodis decretum institutus, ut nemo episcopum penes secularces arbitros accuset, sed apud summos primates.* 2. *Si quis adversus episcopum causam habuerit, non prius alios episcopos audeat, ut eum accuset, quam familiariter ei indicet suam querelam, et ab eo aut justam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem, ipsa nos instruente Veritate:* « *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum: si te non audierit, adhibe duos vel tres testes: et si vos non audierit, dic Ecclesiæ (Matth. xviii), id est, tunc accusa eum publice, et non prius, et reliqua.* 3. *Si quis episcopum post haec elegerit accusare, summis primatis episcoporum suam indicet causam, et non secularibus, qui magis ad pacem, quam ad judicium eos revocent, ut charitas in omnibus, et ab omnibus custodiatur.* Si primates (5, q. 2, c. Si primates), aut episcoporum accusatores cum eis pacificare familiariter minime poterunt; tunc tempore legitimo eos ad synodum canonice convocatam non infra angusta tempora canonice convocent, et prius eis [quamvis es] per scripta significent quid eis opponant, ut ad responsionem parati veniant. 4. *Nam si aut vi aut timore ejecti fuerint, aut suis rebus expoliati, nec canonice ad synodum vocari possunt; respondere æmulis debent, an'equam canonice restituantur, et sua omnia eis legaliter reddantur:* et præsul prius restituatur, et postea non statim sed diu, per spatiosa tempora suis potestate disponitis, et ad suam necessitatem præparatis, ad tempus veniat ad causam; et si juste visum fuerit, accusatoribus respondeat suis. 5. *Nulli infami atque sacrilego de quounque negotio liceat adversus religiosum Christianum, quamvis humili servilisque persona sit,*

Et non solum contra ecclesiasticos, sed etiam contra laicos.

A siasticis audiantur, quæ legibus non continentur, vel quæ prohibite esse noscuntur. 8. *Si quis aliter non acquieverit, nisi episcopum accuset, supra taxato hoc tenore agere debebit; quia accusatio aliter non potest ratâ existere.* Tunc primo accusati causam ad primates accusator canonice deferat: nec a communione prohibeatur accusatus, nisi in electorum judicium canonice evocatus, infra tres aut sex aut plures menses pro his [suis] rationem redditurus renire distulerit; sed si venire non potuerit, nihil ei nocebit. Ille vero, qui aut [vi aut] timore a sede pulsus, aut suis rebus fuerit expoliatus, non prius vocetur ad synodum, quam omnia legibus et redintegrantur, et tandem in sede propria pacifice et potestate cuncta disponens

resideat (3, q. 2, c. Tandem), quandiu expulsus vel expoliatus carere visus est suis rebus. Cum autem ad judicium venerit, si voluerit et necesse fuerit, inducatur ei petenti a fratribus [patribus] constitutæ absque impedimento concedantur, et judices a se electi tribuantur in loco, unde est qui accusatur; aut si aliquam [alibi] temeraria multitudinis vim metuerit, locum sibi congruum eligat, quo absque timore suos, si necessitas expoposcerit, testes habere, et absque impedimento suam canonice sententiam finire valeat, quia multa per subreptionem evenire solent. 9. Ut testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis et nominis dignitate, et legis, vel sui propositi normam, vel regulariter prohibita neglexerint.

10. *Multum derogatio prævalet, quando derogatori creditur: ideo variis detractionibus [detractionibus] atque accusationibus non debet labefactare primatum, sed magis Patrum regulis roborari, ne facile aut indisferenter suscipere accusationes præsumat, dicente Domino: Non suscipias vocem mendacii, (Exod. xxiv).* Prius probare debet suspicionem, et causam, aut quo animo hoc faciat; et postea suscipere, quia veritatis professionem propinquitas [propinquitatis], inimicitie, timoris, amoris, odii, et cupiditatis intentio impidere et adversa fratribus irrogare solet.

11. Personæ accusantium tales esse debent, quorum fides, conversatio, et vita probabilis, et absque reprehensione sit, et qui omnium careant suspicione: quia et hoc tempore presenti [te præsente], ut bene nostis, in Nicæna synodo propter malorum hominum insidias sunt hæc et alia quam plura delata [deleta]. D Primates illi, et non alii, sint quam qui in praedicta synodo sunt constituti. 12. Reliqui vero qui metropolim sedem tenent, archiepiscopi vocentur, et non primates, salva in omnibus apostolicæ redi dignitate, quæ ei [ei] ab ipso Domino concessa (Matth. xvi), ei postea a sanctis Patribus roborata est. 13. Primo semper in omnium episcoporum accusatione persona, vita et conversatio accusantium enucleatim inquiratur, et

suis calamitatibus aliis derogare: ideo summopere est prævidendum, ne hæc fiant. 14. Nullus servus, nullus liber, nullus infidelis, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui inimicitiis studet, nullus qui libenter [frequenter] litigat, et ad accusandum vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel quos ad accusandum publica crimina leges publicæ non admittunt; episcopos accusare præsumunt: quoniam accusatores, et accusationes, quas sacruli leges non recipiunt, qua ratione sacerdotalis eas ordo, recipere debeat, invenire nequeo, cum hæc et in Nicæna synodo prohibita sint, et illi magis ab ipsis, non isti ab illis judicari debeant. Et Apostolus dicit: « Spiritualis judicat omnia, ipse vero a nemine judicatur (I Cor. 11). » 15. Hæretici, a quibus nimium opprimimur, excommunicati, homicidae, malefici, sures, sacrilegi, raptore, benefici, adulteri, et qui raptum secerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

16. Non ita in ecclesiasticis agendum negotiis, sicut in secularibus. In secularibus enim, postquam legibus vocatus venerit, et in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam causam recedere: in ecclesiasticis vero, causa dicta, licet recedere; si necesse fuerit, aut prægravari se viderit. 17. Quoties episcopus super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores, qui justæ et canonice recipi debeant, synodo legitima in suo tempore congregata, ab omnibus canonice audiatur, qui sunt in provincia, episcopis. Quod si non legitimi fuerint accusatores, non satagitur episcopus, quia sacerdotes ad sacrificandum vocari [racare] debent, non ad litigandum; nec illi qui throni Dei vocantur, pravorum hominum inuidiis debent turbari, sed libere Christo Domino famulari. 18. Quamvis provincialibus episcopis una cum metropolitanis eorum causas suæ provincie episcoporum liceat charitable et concorditer agitare; non tamen, sicut in predicta synodo constitutum est, licet definire absque Romani pontificis auctoritate. Quod si secus a quibusdam præsumptum fuerit, ipsi, qui hoc egerint, suæ præsumptionis suscipiant damnum, et illi, qui ab eis perperam excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate hujus sanctæ sedis, et beati præceptoris nostri clarigeri Petri potestate solvantur atque restituantur. Ipse enim Dominus ait: Quæcumque solveris super terram, erunt soluta et in cœlis. (Math. xvi). 19. Quoties episcopi se a comprovincialibus vel a metropolitanis putaverint prægravari, aut eos suspectos haberint, mox Romanam appellant sedem, atque absque ulla detinione, et suarum rerum ablatione, libere ire liceat. Et dum predictam Romanam appellaverint Ecclesiam, aut ab ea se audiri expoposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes subripere, aut eorum res auferre, aut aliquid eis inferre præsumat, antequam amborum [eorum] causa Romani pontificis auctoritate firmetur. Quod si aliter a quoquam præsumptum fuerit, nihil eis oberit [nihil

A erit], sed viribus casere non est dubium. 20. De induciis vero episcoporum, super quibus consulariæ, diversas a Patribus regulas invehimus institutas. Quidam enim (3, q. 3, c. De induciis) ad repellenda impeitorum machinamenta, et suas preparandas responsiones, et testes confirmandas, et consilia eorum [episcoporum] et amicorum querenda, annuum et [aut] sex menses mandaverunt concedi; quidam autem annum, in quo plurimi concordant; minus vero quam sex menses non reperi; quia et hæc laicis indulita sunt, quanto magis et Domini sacerdotibus?

Hic prædictus papa aliam epistolam scripsit universis spiritualibus fratribus, et reliquis in sacerdotali collegio Domino consecratis (epist. 2), in qua B eos studiosissimehortatur persecutions et tribulations patienter sustinere, ut ejus filii inveniantur, quem quotidie Patrem invocant Deum in cœlis, et ut detrahentibus non detrahant, sed cuncta in spiritu humilitatis peragant, et in patientia longanimitatis, que sunt docenda, eloquent.

XXXIX. — S. DAMASUS.

(Anno Christi 367.)

Damasus, natione Hispanus, ex patre Antoniso; sedit annos octodecim, menses tres, dies undecim. Cum isto ordinatur in contentione Ursinus; sed factio concilio sacerdotum constitutus est Damasus, quia fortior, et plurima multitudo erat: Ursinus autem ejectus est ab Urbe, et Neapolis constitutus episcopus. Damasus autem postea invidiosæ adulterii C arguitur; et facta inde synodo, a quadraginta octo [quadraginta quatuor] episcopis expurgatur: accusatores autem ejus Concordius et Callistus diacones a concilio sunt damnati, et de Ecclesia ejectedi. Hic ordinavit episcopos septuaginta duos, presbyteros triginta et unum, diaconos undecim. Hic u Idus Décemb. obiit.

Hic in epistola, quam Stephano archiepiscopo Mauritaniæ, et universis Africanæ provinciæ episcopis destinavit (epist. 3), eos instruit, qualiter metropolitanos episcopos et summa ecclesiastica negotia discutere liceat: ita videlicet, ut nemo et eis desit, et omnes in singulorum negotiis concordent, et cetera in eadem ponit, quæ et antecessores sui constituerunt, id est, de ipsis episcopis quos damnari non liceat, nec synodus convocare canoniam absque Romanæ sedis auctoritate; de canonica vocatione ad synodum; de induciis, quas dandas sex mensium spatio in criminalibus episcopis mandat, de accusatoribus et testibus, quales esse debent; item de inscriptione calumniatoris, quæ semper primo fieri debet, et quæ criminum discussio ibi agitanda sit, ubi et ipsa crima sunt admissa: et cetera, quæ plane jam in prædecessorum suorum decretis supra notavimus.

Item prædictus papa aliam scripsit decretalem epistolam Prospero Numidiæ primæ sedis episcopo, et ceteris orthodoxis episcopis ubique consistentibus (epist. 4): de coepiscopis [chorepiscopis],

qui nihil amplius sunt, vel possunt, quam presbyteri, ita inter cetera dicens: *Nimis jam eorum institutio improba, nimis est prava: quia, ut hi de summo sacerdotio ministerio aliquid presumant, omni caret auctoritate, et sacris canonibus videtur esse contrarium, et vacuum atque inans est, quidquid in predicio summi sacerdotio egorint ministerio. Nam non amplius, quam duos ordines inter discipulos Domini esse cognovimus* (dist. 68, c. *Chrorepiscopi*). Unde iste tertius processerit, funditus ignoramus: et quod ratione caret, extirpari necesse est. Cum enim episcopi non sint, qui minus quam a tribus, aut qui ab uno vel duobus sunt ordinati episcopis, nec nominentur episcopi, si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Idcirco benedictionem, quam praediti coepiscopi ante suam prohibitionem per manus impositionem dabant, magis videtur nobis vulnus inferre, quam salutem: quia qui pontificatus apostolicum non habebant, quomodo ea, que non habebant, dare poterant? quoniam nihil in dante erat, quod ille posset accidere; et propterea magis vulnerabant capita, quae per manus impositionem tangebant, quam ea, quae eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et ubi vulnus infixum est, necesse est adhibere medicinam; qua infixa sanctur macula, id est, reiterari necesse est, quod legitime actum aut collatum minime approbatur, si perfectum esse debet. Nam quomodo honorem posset rotinare, qui ab alio [illo] accepterit, qui potestatem dare non habuit legiime, invenire non possum: cum ille qui pontificalem honorem non habuit, pontificalia non potest juro tribuere: nec hoc sibi poterant vindicare, cuius capaces per hoc, quod illis obliterat, non fuerunt.

Aliam iterum scripsit epistola' am praedictus papa episcopis pe: Italie provincias constitutis (epist. 6), in qua accusationem fratrum per scripta deri prohibet, ita inter cetera dicens: *Leges saeculi accusatores presentes exigunt, et non per scripta absentes; unde canonica Patrum constituta non semel, sed sepiissime clamant, nec accusationes, nec testimonia ullum per scripta posse proferre, nec de aliis negotiis quicunque testimonium dicant, nisi de his quae sub praesentia eorum acta esse noscuntur* (5, q. 2, c. *Reiatum*). Similiter, et qui accusare alium elegit (3, q. 9, c. *Qui accusare*), presens per se, et non per alium accuset, inscriptione videlicet premissa: *naque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accusatores presentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda criminia.*

Hic sententiam Hieronymi presbyteri de celebratione missæ confirmavit, videlicet, ut die Dominico nullus post tertiam horam diei missarum solemnia celebrare presumat. Hic praecepit, ut psalmi die noctuque in ecclesia canerentur.

XL. — S. SIRICIUS
(Anno Christi 385.)

A presbyteros triginta et unum, diaconos sedecim. Hic de hoc saeculo migravit viii Kalendas Martii. Hic in epistola quam Himmerio Tarragonensi episcopo scripsit (epist. 1), baptizatos ab Arianis si ad catholicam fidem festinent, denuo baptizandos esse prohibuit; quia et Apostolus prohibit (*Ephes. iv*), et canones contradicunt, et Liberii papae decreta post cassatum Ariminense concilium ad provincias missa prohibent, et sola episcopalibus manus impositione catholicorum conventui eos sociandos esse asserit. Item in eadem affirmat, nullo tempore anni, nisi in Dominico Pascha et Pentecostes, quemlibet baptizandum, nisi enim mortis cuiuslibet periculum urgeat. Iterum illos, qui ad apostasiam transeunt, et idolorum cultu ac sacrificiorum contaminatione polluantur, a corpore Christi et sanguine jubet abscondi; resipiscentibus autem, et ad lamenta conversis, paenitentiam in vita agendam esse, et in fine ultimo reconciliationis gratiam tribuendam esse praecepit. Item puellam alii desponsatam, ne alter in matrimonium accipiat, inhibet (27, q. 2, c. *De conjugali*): quia illa benedictio, quam sacerdos nuptiarum imponit, si transgressione violetur, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est. De his vero, qui acta paenitentia tanquam canes et sues ad pristinos voluntus et voluntabra redeunt, et militiae cingulum repetunt, et incontinentes existunt (33, q. 2, c. *De his vero*), quia jam paenitendi non habent refugium; decornuit, ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione jungantur, a Dominicis autem mensis convivio separantur: transeuntibus autem de hac vita viatico munere subveniri jubet.

D De monachis vero vel monachabus, qui se prius clanculo illicita contagione polluerunt, et postea in abruptum conscientie desperatione perducti de illicitis complexibus libere filios procreant, a monasteriorum costu et ecclesiarum conventibus eliminandos esse mandavit, ut in suis ergas ulis retrusi purgatorio [purificatorio] possint paenitundinis igne decoqui, ut eis saltem ad mortem solius misericordite intuiri per communionis gratiam possit indulgentia subveniri.

D De sacerdotibus vero atque levitis (82, dist. c. *Plurimos*), qui post longa consecrationis suæ tempora, tam de propriis conjugiis, quam de turpi coitus sobolem procreant, et crimen suum defendunt, quia in Veteri Testamento sacerdotibus ministris procreandi facultas legitur attributa, quia non ex alia utique, nisi quam ex tribu Levi quisquam ad Dei ministerium fuerat praeceptus admitti; mandat ut his, qui ignorantia lapsos se deflent, hac conditione misericordia non negetur, ut sine ullo honoris augmento, in hoc quo detecti sunt, quandiu vixerint, officio perseverent; si tamen post haec continentes sese studuerint exhibere. Illos vero, qui se illicita privilegii excusatione defendere nituntur,

etiam fuerant numerosa conjugia, ad præfatas dignitates, prout cuique fuerat libitum, aspirabant; quid de hujusmodi ab universis ecclesiis sit sequendum, quid vitandum, generali pronuntiatione decrevit: ita videlicet, ut qui a pueritia usque ad tricesimum ætatis suæ annum probabiliter vixerit, una tantum uxore contentus, et ea virgine, et cum illa benedicta a sacerdote, promoveri per singulos gradus mora præsiniti temporis poterit, si in singulis irreprehensibiliter vixit: illum vero clericum (dist. 84, c. *Quisquis*), qui aut viduam aut certe secundam conjugem duxerit, omni ecclesiastice dignitatibus privilegio mox nudandum esse censuit, laica sibi tantum communione concessa; quam ita demum poterit possidere, si nihil præterea [postea], propter quod hanc perdat, possideat. Feminas vero ab omnibus clericis exclusit (dist. 81, c. *Feminas*) nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit. Monachos autem (16, q. 1, c. *Monachos*), quos morum gravitas et vite ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari concessit, temporibus præfixis, vel singulis gradibus servatis.

Illi quoque decrevit (dist. 50, c. *Illud*), ut, sicut pœnitentiam agere cuiquam clericorum non licet, ita et post pœnitudinem ac reconciliationem nulli unquam licet honorem clericatus adipisci: quia, quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui fuerant vasa vitiorum. Sed quia in hujusmodi (dist. 50, c. *Quicunque*), cum reprehenduntur, sola ignorantiae excusatio solet obtendi, hac conditione pœnitendi cuiilibet digamo, et viduæ marito indebit ad gradum quemlibet promoto veniam relaxat, et omnis promotionis filii adempta, in quo invenitur ordine, perpetua stabilitate permaneat.

Prædictus papa propter multas præsumptivas causas, quæ suis temporibus emerserant, decretalem epistolam Africanis episcopis destinavit (epist. 4), in qua præcepit, ut nemo extra conscientiam sedis apostolicæ, hoc est, primatis, audeat episcopum ordinare; quia integrum dicit esse judicium, quod plurimorum sententia consequatur (dist. 64, c. *Extra*). Item ne unus episcopus episcopum ordinare præsumat propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præstitum videatur, quia et in Nicæna synodo (*can. 4*) hoc definitum esse constat. Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ secularis habuerit, ad clerum admitti non debet. Similiter, ut clericus mulierem viduam non ducat uxorem, præcepit. Iterum, ut laicus, qui duxerit viduam, non admittatur ad clerum. Item, ut de aliena ecclesia ordinare clericum nullus usurpet, vel ab ecclesia abjectum suscipiat, et venientes a Novatianis et Montensibus per manus impositionem suscipiantur, eo quod rebaptizati sint. Præterea, in eadem monuit et suasit, ne sacerdotes et levite cum uxibus suis coeant, quia in ministerio ministri quoti-

A dianis necessitatibus occupantur, et qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

Idem sanctæ memorie prædictus papa aliam decretalem epistolam scripsit orthodoxis (epist. 4), per diversas provincias degentibus: in qua, quia multa contra ecclesiasticum canonem præsumebantur, præcepit et monuit, ut indignus, et non diligenter examinatus, non efficiatur episcopus, et ne sacerdotium detur illis, quorum fides, baptismus et vita nescitur: et ne neophyti, sive laici, inconsiderate diaconi aut presbyteri ordinentur, cum dicit Apostolus: *Manus nemini cito imponeris* (*1 Tim. v.*).

Item prænominatus papa aliam Italicis episcopis scripsit epistolam (epist. 2), in qua se eis Jovinianum Epicurum sociosque ejus damnasse notificat, B qui virginitatis præmium annihilabant, et jejuna condemnabant.

XL. — S. ANASTASIUS.

(Anno Christi 398.)

Anastasius, natione Romanus, ex patre Maximo, sedit annos tres, dies decem. Hic ordinavit episcopos undecim, presbyteros novem, diaconos quinque. Hic Germaniæ et Burgundiæ regionis episcopis epistolam scripsit, in qua eorum consultis ratione certa respondet; videlicet Iapostolica auctoritate mandat et prohibet (*de Cons. dist. 2, c. Apostolica*), ne, cum in ecclesia sancta Evangelia recitantur, sacerdotes et cæteri sedere præsumant; sed venerabiliter curvi Dominica verba intente audiant, et fideliter adorent. Similiter prohibet transmarinum hominem ad honorem clericatus admitti (dist. 98, c. *Transmarinos*), nisi quinque aut eo amplius episcoporum chirographis designatum: qui multa per subreptionem evenire solent, ideo et hæc summopere cavenda sunt. Item Manichæos, qui tunc erant, non recipiendos, nec cum eis ullenatus participandum esse mandat, priusquam ad rectam convertantur fidem. Hic obiit v Kalendi Maii.

XLI. — S. INNOCENTIUS.

(Anno Christi 402.)

Innocentius, natione Albanus, ex patre Innocentio, sedit annos quindecim, menses duos, dies viinti et unum. Hic decretalem epistolam Decentio Eugubino episcopo scripsit (epist. 1), in qua eum de multis consulentem catholice instruit, ita incipiens: *Si instituta ecclesiastica, ita ut a beatis apostolis sunt tradita, integra vellent servare Domini sacerdotes; nulla diversitas, nulla varietas in ipsis ordinibus et consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque, non quod traditum, sed quod sibi visum fuit, hoc existimat esse tenendum; inde diversa in diversis locis vel ecclesiis, aut teneri, aut celebrari videntur, ac si scandalum populis. Qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant sibi, aut ecclesiis [ecclesias] non convenire, aut ab apostolis vel apostolicis viris contrarietatem inducent. Propter hoc oportet omnes sequi quod Romana Ecclesia custodit, a qua eos principium accepisse non eu ambiguum. Ostendit igitur quid in singulis, unde*

eum consuluerunt, facere debeant. 4. Videlicet mandat pacem post confecta mysteria dandam esse (*de Cons. dist. 2, c. Pacem*) ut per hoc constet populum ad omnia, quae in mysteriis aguntur, præbuisse consensum. 2. Item præcepit ut prius oblationes in missa commendenter, postea vero eorum nouina, quorum oblationes sunt, recitentur. 3. Item de consignandis infantibus, dicit manifestum esse, non ab alio quam ab episcopo fieri licere: quia, licet presbyteri sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent (*de Cons. dist. 4, c. Presbyteros*).

4. Sabbato vero esse jejunandum ratione evidenti demonstrat (*de Cons. dist. 3, c. Sabbato*): quia si sexta feria propter passionem Domini jejunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, quia inter tristitiam passionis et lætitiam resurrectionis videatur inclusum: et apostolos constat biduo isto in mœrore fuisse, quod non est dubium in tantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio Ecclesie habeat isto biduo sacramenta penitus non celebrari. Quæ forma utique per singulas est tenenda hebdomadas, propter id, quod conimmemoratio diei illius semper est celebranda. Quod si putatur semel et uno Sabbato jejunandum, ergo et Dominica et quinta feria semel in Pascha utique erit celebranda. 5. De fermento autem quod a papa confessum Romæ per titulos Dominica die per acolytos mittebatur, quia ipsa die presbyteri propter plebem sibi creditam cum ipso convenire non poterant, diem alibi per parochias nou esse faciendum, quia sacramenta non longe sunt portanda. 6. De his vero baptizatis, qui postea dæmonio, aut vitio aliquo, aut peccato interveniente arripiuntur, dicit, nec a presbytero, nec a diacono debere nec posse consignari, nisi episcopus præceperit: quia manus imponenda non sunt, nisi episcopus auctoritatem dederit id efficiendi, propterea quia longe positus difficulter sepe ad episcopum deduci potest.

7. De paenitentibus autem (*de Cons. dist. 3, c. De paenitentibus*), qui ex gravioribus commissis, sive ex levioribus, paenitentiam gerunt, juxta Romanæ Ecclesie consuetudinem quinta feria ante Pascha remittendum eis esse demonstrat, si nulla interveniat ægritudo. Si vero quis in ægritudinem inciderit, et usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de hoc saeculo absque communione discedat. 8. De hoc vero, quod in Epistola Jacobi legitur: *Infirmatur quis in vobis* (*Jac. v*)? etc., dicit non esse dubium de ægrotantibus fidelibus accipendum esse, et intelligendum, qui saneto oleo chrismatis perungi possunt, quo ab episcopo consecrato. non solum sacerdotibus sed om-

A ungere, licenter possunt. Paenitentibus tamen illud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi?

Item præscriptus papa aliam Vietricio Rothomagensi episcopo scripsit epistolam (*epist. 2*) propter quosdam, qui eo in tempore ignorantia vel desidia non tenebant ecclesiasticam disciplinam, et plurima non præsumenda præsumebant; in qua mandat et præcipit: 1. Ne extra metropolitani episcopi conscientiam ullus audeat ordinare episcopum (*dist. 64, c. Extra*). Integrum enim est judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec unus episcopus præsumat ordinare episcopum, ne furtivum beneficium præstitum videatur. Hoc et a Nicæna synodo constitutum aliquid definitum. 2. Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum militiae secularis habuerit, ad clericatum admitti prohibuit. 3. Item præcepit, ut, si forte causæ vel contentiones inter clericos, tam superioris quam inferioris ordinis, exortæ fuerint (*11, q. 1, c. Si quæ causæ*), juxta Nicænam synodum congregatis ejusdem provincie episcopis iugium terminetur, nec sine præjudicio Romanæ Ecclesie alicui liceat relictis his sacerdotibus, qui in eadem provincia Ecclesiam Dei mutu gubernant, ad alias convolare provincias. Quod si quis forte præsumperit, eum ab officio clericatus submoveri, et injuriarum reum ab omnibus judicari jussit. Si autem majores causæ in medio sustinuit, post episcopale judicium referendas eari esse mandavit.

4. Item in eadem sancvit, sicut et Siricius fecerat, ut clericus viduam mulierem non ducat uxorem, ne hoc præjudicio impeditus ad sacerdotium pervenire non possit. 5. Item, ne laicus, qui ante baptismum, seu postea, mulierem viduam duxit uxorem, postea admittatur ad clerum præcepit, quia eodem vitio videtur exclusus (*dist. 34, c. Si quis*). In baptismo enim peccata dimittuntur, non tamen acceptæ uxoris consortium relaxatur. 6. Item, ne is qui secundam dicit uxorem, clericus fiat, quia scriptum est: « Unius uxoris virum (*I Tim. iii*) »; et iterum: Sacerdotes mei semel nubant. 7. Item, ut de aliena ecclesia clericum ordinare nullus usurpet, nisi ejus episcopus precibus exoratus concedat (*dist. 54, c. Si quis*). Hoc etiam synodus Nicæna constituit (*can. 16, 17*), ut abjectum ab altero clericum altera ecclesia non recipiat. 8. Item ut venientes a Novatianis, vel Montensibus, per manus impositionem suscipiantur, quia licet ab hereticis, in Christi tamen nomine sunt baptizati, præter eos non a nobis ad illas transmittimus baptizati sunt. Mi-

minates, quo pudore sacrificare usurparit, aut qua conscientia, quo merito exaudiri se posse credit, cum dictum sit : *Omnis munda mundis; coquinatis autem et infidelibus nihil est mundum?* (Tit. 1.) 10. De monachis autem (16, q. 4, c. *De Monachis*), qui ad clericatus ordinem pervenerint, jubet, non debere eos a priori proposito deviare : quia sicut in monasterio fuit, ideo quod diu servavit, modo in meliori gradu positus non debet amittere. 11. Item mandat, ne ex curialibus, id est, qui aliquibus publicis functionibus occupati, jure ad curiam retrahi possunt, ad clericatum admittantur (dist. 51, c. *Frequenter*). 12. De virginibus velatis, si postea publice nupserint, vel clanculo corruptæ fuerint, mandavit, non admittendas esse ad agendam poenitentiam, nisi hi, quibus se junxerant, de mundo recesserint (27, q. 4, c. *Quæ Christo*), quia jam de laicis adulteris hæc forma servatur. Sententia autem ista valde severa et timenda nimis, quam multorum casu nostris temporibus necessario mitigari oportuit; alioquin multi salubris poenitentie solatio destituti [forte] impenitenti corde vitam finirent. 13. His autem virginibus, quæ nondum velatae sunt (27, q. 4, c. *Ne vero*), sed in virginitatis tamen proposito se permanere simulaverunt, si forte nupserint, aliquanto tempore poenitentiam agendam esse dicit: quia sponsio carum a Domino tenchatur: quia si viduae, quæ a viduatis proposito discesserunt, juxta Apostolum damnationem habent (*I Tim. v.*), quia primam fidem irritam fecerunt, quanto magis virgines, quæ prioris promissionis fidem frangere conatae sunt?

1. Item prænominaliter papa aliam scripsit epistolam Exuperio Tolosano episcopo (*epist. 3.* — dist. 82, c. *Proposuiti*), in qua ei rescribit, illos diaconos, aut presbyteros, quos esse incontinentes filii generati prodiderunt, omni honore ecclesiastico esse privandos, sicut et Siricius papa fecerat; nec ad aliquod tale ministerium admittendos esse, quod sola continentia oportet impleri. 2. His autem qui omni tempore incontinentiae voluntatibus dediti, tantum in extremo vite sue poenitentiam simul et reconciliationem communionis exposciunt; quamvis juxta priorem consuetudinem poenitentia quidem concedetur, sed communio negaretur; cum poenitentia communionem tribui jussit, ut vel in supremis, permittente Salvatore nostro, a perpetuo exitio vindicentur.

3. De his vero, qui aut tormenta sola exercent, aut etiam capitalem sententiam proferunt, respondet (23, q. 4, c. *Quæsitum est*), nihil a majoribus definitum esse; ideo quia mominerant has potestates fuisse a Deo concessas, et propter vindictam noxiorum gladium fuisse permisum, et Dei ministrum datum esse in hujusmodi vindicem, et ita se tenere, sicut usque ad ipsum servatum est, ne aut discipli-

A committant, non alia de causa fieri dicit, nisi quia latentia peccata non habent vindictam. Non enim mulieres viros suos facile de adulterio, sicut viri mulieres accusant: idcirco virorum latente commissio, non facile quisquam eorum ex suspicionibus submovebitur; submovebitur autem, si ejus flagitium fuerit detectum. Sed quamvis par sit causa, interdum tamen probatione cessante vindicta ratio conquiscit.

4. Illum vero (25, q. 4, c. *Illud*), qui preces dicat, et alicujus mortem vel sanguinem de reatu a principibus poscit, immunem esse dicit, ideo quia principes nunquam sine cognitione conceperunt; sed ad judices commissa ipsa vel crimina semper remittunt, ut cognita causa vindicent. Quæ cum quæsitorii fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negotiis qualitate profertur; et dum legum in improbos exercetur auctoritas, erit dictator immunis. 6. Illos vero, qui interveniente repudio, alii se matrimonio copularint, affirmat sine dubio in utraque parte adulteros esse: quia quamvis conjugium desolatum vel dissolutum esse videatur, non possunt tamen adulteri non videri, qui uxore vivente ad aliam copulam festinarunt (*Mauth. xix*): in tantum, ut etiam ha personæ, quibus tales conjunctæ sunt, commissione videantur adulterium.

Item Felici Nuceriano episcopo prænominaliter papa aliam scripsit decretalem epistolam (*epist. 4.*), in qua ei indigentia clericorum quærimoniæ facienti, cum aliquos murcos [mutilos], aliquos digamos habere diceret, respondet, 1. illum, qui volens partem digniti sui abscederit, juxta canones non posse admitti ad clericum; illum vero, cui aliquo casu contigit, et clericum fieri posse, et inventum abjici non posse asseruit (dist. 55, c. *Qui partem*); quia in illo voluntas est judicata, in isto vero casus veniam meruit. 2. Digamos autem, sicut et superius scriptum est, omnino abjiciendos esse mandavit. 3. Laicos autem illos (dist. 51, c. *Designata*), ad clericatus sortem posse admitti non vetuit, qui sic se post baptismum instituerunt, ut eorum opinio in nullo vacillet, et clericis ac monachis adhæserint, et concubinam aut pellicem non noverint, et in bonis operibus vigilarent. Illos vero qui militare servierunt, aut in secularibus causis agendis versati sunt, aut administrarent, assumendos esse prohibuit.

Item prædictus papa in illa epistola, quam Maximo et Severo episcopis destinavit (*epist. 5.*), jubet presbyteros illos, qui in presbyterio filios procreasse dicuntur, debere in medio collocari, discassaque objectionibus quæ ipso presbyterio impingantur, si convinci poterunt, a sacerdotali officio removeri: quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt (dist. 81, c. *Maximianus*). Laudat etiam in eadem laicum, qui a talibus Ecclesiam pollui non patitur.

officio removendum : ita scilicet, si post paenitentiam ad majorem gradem tendere nititur. Et in eadem arguit episcopos, qui domum aut amicis aut obsequientibus gratiam praestare niluntur, religionem violent, ordinesque corrumpunt; et sic evenit ut indigni quique honores suscipiant ecclesiasticos, et admittantur ad clerum, qui nec inter laicos dignum locum habere merentur.

Item in epistola, quam episcopis per Macedoniam constitutis scripsit (epist. 7), dicit: *Non oportet grave videri (33, q. 9, c. Grave) cnjuscunque judicium retractari; quia veritas exagitata saepius magis splendescit in luce, et perniciies revocata in judicium acrius paenitentia [gravius et sine paenitent.] condemnatur; et fructus divinus est justitiam saepius recenseri.*

Item in illa, quam Florentino Tiburtinensi episcopo misit (epist. 8), mandat terminos a Patribus constitutos transiri non oportere: quia nefas est, si quod alter semper possederit, alter invadat; quod prædictum episcopum memorat fecisse, quia alterius parochiam invaserat.

Item in epistola Probo episcopo directa (epist. 9), jubet mulierem de captivitate reversam, marito, qui jam aliud inierat conjugium, restitu: quia fide catholica suffragante illud statuit esse conjugium, quod erat primitus gratia divina fundatum, convenientius mulieris secundæ priore superstite nec divorcio ejecta, nullo modo posse esse legitimum (34, q. 1 et 2, c. Cum in).

Item in illa, quam Aurelio Carthaginiensi episcopo scripsit (epist. 12), quantum doleat, se non posse exprimere dicit, quod Ecclesiam, et præcipue episcopos, tanta indignitate et molestia tractari legat et audiat, dum facile manus imponuntur, dum negligenter sacerdos summus eligitur, et clerici ecclesiasticorum dogmatum regula nutriti, vel honorati, inter altaria Christi respuuntur, quasi nefas sit ad primatum venire per ordinem. Nam cum laici et monachi undecunque abrupte ad tanti sacerdotii collegium assumuntur, videntur et illi contemni, de quibus oportuerat eligi; et isti male intromitti, qui præter ordinem irrumpunt potius quam eligantur.

Item idem supradictus papa Alexandro Antiocheno episcopo scripsit (epist. 1 al. 20) et mandat, ut, si una provincia imperiali judicio dijudicatur, metropolitanus tamen episcopi secundum pristinum morem provinciarum solummodo numerentur. Item in eadem eidem præcepit, ne ipse Arianorum clericos cum sacerdotii aut ministerii cuiuspiam dignitate suscipiat: quoniam, quamvis baptismus eorum ratum esse permittatur, non sicutum sacerdotum formam con-

A piat, quod Bonosus, antequam damnaretur, ordinasse cognoscitur.

Item scribit universis episcopis in Toletana synodo constitutis (epist. 24), et dicit, quod de ordinationibus ab Hispanie episcopis illicite factis soerat aliiquid secundum majorum traditionem statuendum, nisi perpenderet inde in ecclesiis plurimas perturbationes movendas. Et enumeratis illis, quæ illicite gesta esse cognoverat, subjungit ita: *Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus aut scandala Hispaniæ provinciæ, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus. Idcirco remittenda hæc potius putamus. Sed providendum esse mandavit, ne deinceps talia committantur.*

B XLIII. — S. ZOSIMUS.

(Anno Christi 417.)

Zosimus, natione Graecus, ex patre Abramio, seddit annum unum, menses tres, dies undecim. Hic ordinavit episcopos octo, presbyteros decem, diaconos tres. Solutus est autem de ergastulo corporis VII Kalend. Januarii. Hic epistolam Hesitio [Hesychio] Salonitano episcopo scripsit (epist. 1), in qua de monachis, quorum solitudo quavis frequentia major est, et de laicis ad episcopum festinantibus præcepit ne quis eorum contra Patrum præcepta, qui ecclesiasticis disciplinis per ordinem non fuisset imbutus (dist. 36, c. Qui ecclesiasticis), et temporis approbatione divinis stipendiis sit eruditus, ullenatus ad summum Ecclesie sacerdotium aspirare præsumeret; et non solum in eo ambitio inefficax haberetur, verum et ordinatores ejus, ut carerent eo ordine, quem ordinem contra præcepta Patrum crediderant præsumendum (dist. 59, c. Qui ecclesiasticis).

C XLIV. — S. BONIFACIUS.

(Anno Christi 419.)

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Jocundo presbytero, seddit annos tres, menses octo, dies septem. Hic in contentione una die cum Eulalio ordinatur. Et fuit ista dissensio in clero menses septem et dies quindecim. Eulalius vero ordinatur in ecclesia Constantiniiana, Bonifacius in basilica Julii. Placidia autem Augusta, Ravennæ residens cum filio suo Augusto Valentianino, audiebat hoc, quod Romæ factum fuerat, Honorio Augusto Mediolani sedenti notificavit. Unde uterque, missa imperiali auctoritate, ambos de Urbe expelli jusserunt. Sed postea Eulalius omnino expulsus est, et in Campaniam missus; ideo quia Sabbato Paschæ contra edictum imperatorum officium pontificis præsumpsit, eo quod ordinatus fuerat in basilica Constantiniiana: Bonifacius vero consensu et præcepto imperatorum in Urbem est

tus multoties judicium subverserat, intra provinciam synodum aggregandam: ut, si ille adesse voluerit præsens, si confudit, ab objecta respondeat; si adesse neglexerit, dilationem sententiae de absentia non lucretur: quia manifestum est consideri eum de criminis, qui indulto et toties delegato judicio purgandi se voluntate non utetur. Prædicti papæ temporibus, ipso consentiente et laudante, Honorius Augustus de constitutione Romani pontificis, ut sine ambitione fieret, ita instituit, dicens (*In rescripto ad epist. à Bonifacii*): *Denique prædicante beatitudine tua, id ad cunctorum clericorum notitiam volumus pervenire, ut, si quid forte religioni tuae, quod non optamus, humana sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum; et si duo contra fas temeritate certante fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem: sed illum solum in sede apostolica permansurum, quem ex numero clericorum nova ordinatione divinum judicium, et universitatis consensus elegit. Hic etiam constituit, ut nulla semina aut monacha pallam sacram tam contingere, aut lavaret, aut incensum per ecclesiam, nisi ministri, portaret. Prohibuit etiam, ne servus, aut curia obnoxius, clericus fieret.*

XLV. — S. COLESTINUS.

(*Anno Christi 423.*)

Celestinus, natione Romanus, ex patre Prisco, sedet annos octo, menses decem, dies septemdecim. Hic ordinavit episcopos quadraginta sex, presbyteros triginta duos, diaconos duodecim: migravit autem ad Christum VIII Idus Aprilis. Hic Gallicanis episcopis epistolam direxit (*epist. 4.*), in qua monet eos, ut presbyteros illos, qui indisciplinatas quæstiones in medium afferebant, et veritati adversantia prædicabant, et ecclesiarum dissensioni studebant, corripiant, et non patientur eos habere liberum pro voluntate sermonem: quia non debet discipulus ad doctorum injuriæ sibi vindicare doctrinam. Idem dicit ut episcopi prædictos presbyteros talia eloqui non permittant: *quia in talibus causis non caret taciturnitas suspicione, quia occurret veritas, si falsitas displiceret. Merito namque, inquit, causa nos respicit, si silentio fareamus errori.*

Item episcopis per Viennensem et Narbonensem provinciam constitutis aliam destinavit epistolam (*epist. 2.*), in qua mandat, ne ultra quoslibet illum morem patientur servare, videlicet, ut credentes se sanctæ Scripturæ fidem non per Spiritum, sed per litteram completiuros, stent in ecclesia pallio amicti, et lumbos accincti, sicut lucernas ardentes cum baculo in manibus non tenent: rudes enim fidelium mentes ad talia non debent induci. Item in eadem jubet ne alicui in ultimo postulanti pœnitentia denegetur (26, q. 6, c. *Agnovimus*); quia vera ad Dominum conversio in ultimis positorum mente potius est existimanda quam tempore, hoc asserente propheta: *Cum conversus ingemueris, salvus es*.

* Vide tom. I Concil., pag. 703.

Aeris (*Ezech. xxxiii*). Item prohibet, ne quemlibet, qui ecclesiasticis gradibus per ordinem non fuit initiatus (dist. 59, c. *Ordinatos*), ad episcopatus officium pervenire patientur; nec illum, qui virginum incestu pollutus esse asseritur: et qui talem ordinaverit, dignitatem episcopatus, sicut et ipse ordinatus, non obtinebit. Item jubet, ut unaquaque provincia suo metropolitano sit contenta, et unusquisque contentus sibi concessis limitibus in alterius provinciæ nihil præsumat: nec emeritis in suis ecclesiis peregrini et extranei præponantur ad exclusionem eorum qui bene de suorum civium testimonio merentur (dist. 61, c. *Ne emeritis*). Item jubet, ut nullus invitatis detur episcopus (c. *Nullus*), nisi cleri et plebis et ordinis consensus et de-

Bsiderium inquiratur; tunc alter de altera eligatur ecclesia, si de civitatis ipsius clericis, cui est episcopus ordinandus, nullus dignus (quod evenire non credimus) potuerit inveniri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis clericis merito præferantur, habeatque unusquisque sue militia fructum in ecclesia, in qua suam per officia omnia transegit actatem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægravari; et quos sibi ingeri ex transverso cognoverint, non timeant refutare. In eadem etiam jubet, ut ab illicitis abstineatur ordinationibus, ita dicens: *Nullus ex laicis, nullus digamus, nullus qui sit aut fuerit viduæ maritus, ordinetur, sed irreprehensibilis, et quemlibet elegit apostolus (I Tim. iii).* Et inferius dicit: *Et si quæ sunt factæ ordinationes illicitæ, removeantur, quoniam stare non possunt, nec discussionem nostram subverserent.*

Item prædictus papa universis episcopis per Apuliam et Calabriam constitutis epistolam destinavit (*epist. 3.*), in qua præcepit, ne ulli sacerdoti snos canones licet ignorare (dist. 38, c. *Nulli*); nec quidquam facere quod Patrum possit regulis obviare. Item, ne quis laicum ad ordinem clericatus admittat. Item, quod populus sit docendus (dist. 62, c. *Docendus*), non sequendus, eosque, si nesciunt quid licet, quidve non, nos commonere, nec his consensu præbere debemus: *Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram sedis apostolicæ minime defuturam. Quem enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est ut per sereritatem congruentem regulis vindicemus.*

XLVI. — S. SIXTUS III.

(*Anno Christi 432.*)

Sixtus tertius, natione Romanus, ex patre Sexto, sedet annos octo, menses octo, dies novemdecim. Hic ordinavit episcopos quinquaginta duos, presbyteros octodecim, diaconos duodecim. Hic, quia Epiphanium quemdam nobilem *, quem Bassus excensu ingenuitate et prædiis propriis privare nitebatur, apud Valentianum Augustum adeo juvit, ut utrumque ejus munitus chirographo retineret, a prædicto Basso et Mariniano, cui prædictus pontifex præedium negaverat, quod Crescentius in Sicilia Ro-

manæ Ecclesiæ dederat, apud Augustum Valentiniænum accusatus, quod Chrysogonam quamdam consecratam stuprasset: et tantum inde Augustus et mater ejus accensi sunt, ut a supradicti pontificis communione, et magna pars populi cum eis se suspenderent. Quapropter Valentinianus Augustus prædicti pontificis auctoritate synodum congregari jussit, in qua, licet aliter evadere posset, fugere volens suspicionem, coram quinquaginta sex episcopis se expurgavit. Nec ideo se expurgavit, sed ut alii per hoc, qui noluerint, formam et exemplum daret; cum ex scripto et ordine synodali constet, illum debere crimen probare, qui objicit, et qui non probanda detulerit, jacturam se sustinere intelligat. Bassus vero a predicta synodo est damnatus, et a Valentiniano Augusto proscriptus.

Hic Orientalibus episcopis direxit epistolam (*epist. 1*), in qua eis rescribit, a quo et qualiter prædictum iugium contra eum sit excitatum, et quo et quali sine sit terminatum; adjiciens in eadem epistola multa, quibus episcopi de reliquo muniti in justas oppositiones et malignorum accusationes securi rejicere valeant: quæ idcirco hic non inserimus, quia superius eadem persæpe adnotata esse meminimus. Prædicti papæ temporibus erat Hierosolymæ quidam episcopus ^a, nomine Polychronius, qui imprudentia senectutis in superbiam ductus, se universalem pontificem esse affirmabat, qui clericos de quacunque provincia ad se venientes inconsiderate, et non sine pretio levitas et sacerdotes ordinabat, nec episcopum quemlibet absque digno munere consecrabat: et si ad ecclesiam illius regionis rogaretur consecrandam, non dabat auctoritatis suæ faculam, nisi decem auri libras accepisset in remunerationem. Unde Sixtus papa Romæ synodum octo episcoporum congregavit, et Euphemium episcopum, qui Polychronium de prædictis infamaverat, ut eadem coram omnibus fateretur, introduxit. Quo facto, tres episcopos, totidemque presbyteros, et duos diaconos electos, Hierosolymam miserunt. Qui congregatis illius regionis episcopis [septuaginta sex], et introductis quadraginta testibus, qui juxta Euphemii accusationem omnia comprobarunt vera esse de Polychronio, ipsum Polychronium damnarunt, et Euphemium etiam; ideo quia ipse pontificem suum accusaverat, qui eum consecraverat. Sed Polychronius postea, propter compassionem et cleeniosynam quas civibus suis obcessis erogaverat, revocatus et restitutus est a Sixto in pristinam sedem.

XLVII. — S. IEO I.

(Anno Christi 440.)

Leo, natione Tuscus, ex patre Quintiano, seddit annos viginti et unum, mensem unum, dies tredecimi. Hic ordinavit centum et nonaginta quinque [centum et octoginta quinque] episcopos, presbyteros autem octoginta et unum. Hic feliciter obiit iv Idus Aprilis. Hic epistolam destinavit universis episcopis

* Vide tom. I Concil., pag. 705.

A per Campaniam, et in universis provinciis constitutis (*epist. 1*), in qua multa prohibuit, quæ et antecessores suos prohibuisse saepe supra menuinimus, Videlicet præcepit, ne illi, qui a dominis suis libertatem consequi minime potuerunt, et qui etiam originali alicui conditioni alligati sunt, ad sacerdotii fastigium provehantur (*dist. 54*, c. *Admittuntur*), nisi forte eorum petitio aut voluntas accesserit qui aliquid in eos sibi vindicant potestatis. 2. Jubet etiam apostolica sedis auctoritate, ab ecclesiasticis officiis et sacerdotiali nomine arceri, si qui ex viuduarum maritis, aut quibus fuerint numerosa coniugia, sunt admissi. 3. Decernit acriter vindicandum esse in eos clericos (*14*, q. 4, c. *Nec hoc*), qui usurriam pecuniam exercent, et in fenore B ditescere querunt: commonens etiam illud, ut, sicut non suo, ita non ex alieno nomine aliquis clericorum exercere fenus attinet, quia indecens est crimen suum commodis alienis impendere (*dist. 46*, c. *Sicut*).

Item in alia, quam universis Italæ episcopis scripsit (*epist. 2*), ut diligenter Manichæos studeant circumquaque investigare, et a pleibus sibi commissis separare mandavit. Scripsit etiam omnibus episcopis per Siciliam constitutis epistolam (*epist. 4*), in qua arguit eos qui in sacramento illo, quod inter cetera Ecclesiæ sacramenta [ordine execuctionis] principale est, id est in baptismo, a Romanæ Ecclesiæ consuetudine discrepabant, ita ut baptismi sacramentum numerosius in die Epiphaniæ, quam in Paschali tempore celebrarent; nullam differentiam credentes esse inter diem qua Christus adoratur a magis, et diem qua ipse resurrexit a mortuis; cum proprie in morte Crucifixi, et in resurrectione mortui potentia baptismatis novam creaturam condidit ex veteri, ut in renascentibus et mors Christi, operetur et vita (*de Cons. d. 4*, c. *Proprie*; et e. *Si quis*). Trina enim submersio triduanam Christi sepulturam imitatur, et ab aquis elevatio resurgentis est instar de sepulcro. Ipsa ergo qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ diem legitimum cum esse, in quo orta est et virtus muneric, et species actionis. Additur autem sane huic observantiæ etiam Pentecostes ex adventu Spiritus sancti sacra solemnitas, quæ de paschalis festi pendet articulo (*de Cons. d. 4*, c. *Duo tempora*). Alios vero dies huic observantiæ miscendos esse prohibuit.

Scripsit idem prædictus papa Januario Aquileiensi episcopo epistolam (*epist. 3*), in qua eum commonet, ne presbyteri, sive diaconi, vel subdiaconi, aut cuiuslibet ordinis clericci qui ad catholicam fidem quam jampridem amiserant, rursum reverti ambiant (*2*, q. 7, c. *Saluberrimum*; *1*, q. 4, c. *Omnis*), in catholicam communionem recipientur, priusquam errores suos, et ipsos autores erroris, a se damnari sine ultra ambiguitate fateantur: quia inferiorum ordinum culpe ad nullos magis referendæ sunt quam ad desides negligentesque rectores, qui niul-

tam sœpe nutrunt pestilentiam, dum necessarium dissimulant adhibere medicinani.

Item ad Rustici Narbonensis episcopi consultationes respondens, epistolam scripsit (epist. 95), suadens ei, ut sanandis ægris spiritualem adhibeat medicinam, et dicente Scriptura: *Noli esse justus multum* (Eccle. vii), mitius cum eis agat, qui zelo pudicitiae modum videntur excessisse vindictæ, ne diabolus, qui decipit adulteros, de adulterii exsultet ultirobus. Item, quia prædictus episcopus nimia adversitate turbatus vacationem ab episcopatus laboribus peroptabat, et vitam in silentio et otio degere magis, quam in his quæ sibi commissa fuerant, permanere dicebat, commonet eum prædictus papa permanere in opere credito, et in labore perceptio, et constanter tenere justitiam, et benigne præstare clementiam. *Odio enim* (dist. 86, c. *Odio*) sunt habenda peccata, non homines. *Corripiendi sunt tumidi, tolerandi infirmi, et quod in peccantibus severius castigari necesse est, non sœvientis plectendum est animo, sed medentis.* Item in eadem:

A 1. *Nulla ratio sinit* (dist. 62, c. *Nulla*), ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus sunt expelti, nec a provincialibus episcopis cum metropolitani iudicio constituti [consecrati]. Unde, cum saepe questio de male accepto honore nascatur; quis ambigat, nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur suisse donatum? Si qui tamen clerici ab istis pseudoepiscopis in eis ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, et ordinatio eorum cum consensu et iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis ecclesiis perseverent. Alter autem consecratio vana est habenda, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita.

2. Item dicit, alienum esse a consuetudine ecclesiastica (dist. 50, c. *Alienum*), ut, qui in presbyteratu honore, aut diaconii gradu fuerint consecrati, bi pro crimen aliquo suo per manus impositionem remedium accipiunt pœnitendi. 3. Item eamdem legem continentia dicit esse ministris altaris, quæ episcopis atque presbyteris. Item dicit (dist. 31, c. *Lex*), non omnem mulierem viro junctam, esse viri uxorem, quia nec omnis filius hæres est patris. 4. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos dicit esse legitima, et inter æquales (32, q. 2, c. *Non omnis*); et cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit (27, q. 2, c. *Cum societas*), ut præter sexus conjunctionem haberet in se Christi et Ecclesiæ sacramenta (Ephes. v), dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur non suisse nuptiale mysterium. Itaque si quis filiam suam viro cuilibet concubinam habenti in matrimonium dederit, non ita accipendum est, quasi conjugato eam dederit; nisi forte illa prior mulier, et ingenua facta, et legitimate dotata, et publicis nuptiis honestata videatur. Item, paterno arbitrio viris conjunctæ carrent culpa, si mulieres, quæ prius a viris habebantur,

* In recessu a perfectiori continentia.

In matrimonio non fuerint: quia aliud est nuptia, aliud concubina. 5. Item, ancillam a toro aljicerere (32, q. 3, c. *Ancillam*), et uxorem certe in genuitatis accipere, non duplicatio conjugii est, sed profectus honestatis.

6. De his autem, qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt (de Pœnit. d. 7, c. *Nemo*), et cum convalescerint eam agere nolunt, dicit talium negligentiam sane culpanda esse, sed non pœnitius desperandam, ut crebris cohortationibus incitati, quod necessario expetiverunt, fideliter exsequantur. 7. De his autem, qui jam deficiente pœnitentiam accipiunt, et ante communionem moriuntur, dicit ita: *Horum causa Dei iudicio reservanda est, in cuius manu fuit, ut talium obitus usque ad communionis remedium non differretur* (24, q. 2, c. *De communione*). Nos autem, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus. 8. De his autem, qui nimio dolore perurgente rogant sibi dari pœnitentiam (de Pœnit. d. 1, c. *Pœnitentia*), et cum Presbyter venit, datus quod petebant, si dolor cessaverit, excusat, et nolunt accipere quod offeritur, dicit: *Dissimulatio hæc potest non de contemptu esse remedii, sed de metu gravius delinquendi.* Unde, cum pœnitentia studiose petitur, non negetur. 9. De his qui pœnitentiam professi sunt, sed in foro litigare cooperint, sic dicit: *Aliud quidem est debita justa reposcere* (de Pœnit. dist. 1, c. *Aliud*), *aliam propria perfectionis amore contemnere; sed illiciterum veniam postulanter oportet etiam a malis licitis abstinere.* Unde, si pacifens habet causam, quam negligere forte non debet, melius expedit ecclesiasticum quam forense iudicium.

10. De his vero qui in pœnitentia vel postea negotiantur (de Pœnit. dist. 5, c. *Qualitas*), subjungit dicens: *Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arquit, quia est et honestus quæstus et turpis.* Verumtamen pœnitenti utilius est dispendia pati, quam periculis negotiationis obstringi, quia difficile est vendentis et ementis commercio non intervenire peccatum. 11. (c. *Contrarium.*) Contrarium enim est omnino ecclesiastis regulis, cum Paulus dicit: « *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus* (II Tim. ii). » Unde non est liber a laqueis diaboli, qui se militia mundana voluerit implicare. 12. Illos qui in adolescentia, aut metu mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam gesserunt, dicit rem veniale fecisse *, si postea timore lapsus incontinentia uxoris copulam elegissent. In quo tamen dicit, non se regulam constituere, sed quid sit tolerabilius estimare quia nihil magis congruit, qui pœnitentiam gessit, quam castitas perseverans et mentis et corporis.

13. Item propositum monachi, proprio arbitrio ac voluntate susceptum (20, q. 3, c. *Propositum*), non posse absque peccato deseriri, quia quod Deo quis vovit debet et reddere (Psal. xlix). Unde, si relicts singularitatis professione ad. militiam vel ad nuptias devolutus est, publicæ pœnitentia satisfactione par-

gandus est; si innocens sit militia, et honestum possit esse conjugium, electionem tamen meliorum deseruisse, transmigratio est. 14. Item, pueræ quæ non parentum coactæ imperio (20, q. 1. c. *Pueræ*), sed spontaneo judicio virginitatis propositum atque habitum suscepérunt, si postea nuptias eligunt, prævaricantur, etiamsi nondum gratia consecrationis accessit. 15. De his autem quæ jam consecratae sunt, si postea nupserint, ambigi non potest crimen magnum admitti, ubi et propositum deseritur et consecratio violatur.

16. De parvulis a Christianis parentibus relictis, si nulla exstant indicia (*de Cons. d. 4, c. Si nulla*), quibus baptizati esse intelligantur, ne manifeste pereant, agendum est ut renascantur, quia quod gestum non ostenditur, non sinit ratio ut iteratum videatur. Similiter, si qui ab hostibus parvuli capti sunt, et cum redierint, et ipsi, et cæteri de eorum baptimate incertitudinem habent, conferendum eis videtur quod collatum esse nescitur, quia non temeritas præsumptionis intervenit, ubi est diligentia pietatis. 17. Illos autem qui aliunde veniunt, et baptizatos quidem se sciunt (*de Cons. d. 4, c. Hi de quibus*), sed cuius fidei essent qui eos baptizarunt, se nescire fatentur, dicit non baptizandos esse, sed per manus impositionem catholicis esse copulandos. 18. Illi autem, qui parvuli baptizati, et a gentilibus capti sunt, si reversi communionem petierint, possunt sola manus impositione purgari, si convivio solo gentilium, et escis immoratiliis nisi sunt; si autem idola adoraverint, aut homicidiis aut fornicationibus contaminati sint, ad communionem eos nisi per poenitentiam publicam admitti non oportet.

4. Item, Anastasio Thessalonicensi primati prædictus papa aliam scripsit epistolam (*epist. 82*), in qua eum primo arguit, quia Atticum Ægypti metropolitanum injuste afflixerat, et ecclesiastico officio privaverat: ideo, quia vocatus adesse distulerat, infirmitatis tantum excusationem obtendens, et præfectum Illyrici ad misericordia cumulum in eundem Atticum incitaverat, cum a sede Romana episcopum deponere sibi commissum non fuerat, prædicto papa ita attestante: *Vices enim nostras ita credidimus tuæ charitati, ut in partem sis vocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* 2. Itaque quia modum mensuræ sua exierat, quid servare tolinis usurpatiæ amputato excessu debeat, per singula prudenter informat, ita dicens: *Igitur* (25, q. 2, c. *Igitur*) *secundum sanctorum canones, metropolitanos episcopos jus traditæ sibi antiquitus dignitatis interemeratum habere decernimus, ita ut a præstitutis regulis nulla aut negligentia aut præsumptione discedant.* 3. De substituendis autem episcopis hanc servari jussit (*dist. 32, c. Omnia*), ut nec laicus, nec neophytus, nec secundæ conjugis maritus, aut qui viduam habeat, vel habuerit, episcopus ordinetur; et cum de ipsis

A partium se vota divisorint (dist. 63, c. *Si forte*), metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus et studiis juvatur et meritis: tantum, ut nullus invitis populis et non potentibus ordinetur, ne civitas invita episcopum non optatum aut contemnat aut oderit, et fiat minus religiosa quam convenit, cui non licuerit habere quem voluerit. 5. Metropolitanu vero defuncto (dist. 63, c. *Metropolitanu*), cum in ejus locum alias fuerit subrogatus, provinciales episcopi ad civitatem metropolim convenire debebunt, ut omnium clericorum atque civium voluntate discussa, ex presbyteris aut diaconis illius ecclesiae optimus eligatur. Et jussit provinciales de nomine metropolitani, et similiter metropolitanum de persona cuiuslibet consecrandi episcopi, ad primatis referre notitiam, ut ordinatio rite celebranda sua firmetur auctoritate. 6. De conciliis autem episcoporum (dist. 18, c. *De conciliis*) præcepit, sicut sancti Patres subruter ordinarent, ut bis per annos singulos celebrentur. 7. Item, præcepit, ut episcopus, qui civitatis suæ mediocritate despecta majorem ambierit (7, q. 1, c. *Si quis*), et ad ipsam se contulerit, ab aliena pellatur cathedra, sed et carebit et propria. Item, præcepit ut ad exhibendam perfectæ continentiae puritatem nec subdiaconis carnale connubium concedatur. 8. Interdixit etiam, ne aliquis alienum clericum invito ipsius episcopo suscipiat (19, q. 2, c. *Alienam*), et non sollicitet, nisi id inter dantem et accipientem convernerit.

C Item beatus et discretissimus papa Nicetas Aquiliensi episcopo postulanti epistolam destinavit (*epist. 77*), in qua pro inspectione temporalium necessitatium, curatione adhibita, deliberatione subimandavit. ut mulieres, quæ viris propriis capti, et in captivitatem abducti, aliis interim nupserant (34, q. 1, et 2, c. *Cum per*), prioribus viris de captivitate regressi reddi debeant, quia scriptum est *quod mulier a Deo jungitur viro* (*Prov. xix*); et: *quod Deus junxit, homo non separat* (*Math. xix*). Non tamen culpabilis judicandus est, et tanquam alieni juris pervasor habendus, qui personam ejus mariti, qui jam existimabatur non esse, assumpsit. 2. Si vero aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt capti ut malint his coherere quam ad legitimum redire consortium, dixit eas merito esse notandas, ita ut etiam ecclesiastica communione præventur: quia de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod justa remissio poterat expiare. 3. De his, qui ad iterandum baptismum, vel metu coacti, vel errore traducti sunt (26, q. 7, c. *Tempora*), et contra catholicæ fidei sacramentum egisse cognoscuntur, ea moderatione statuit cum eis esse agendum, ut per poenitentiae remedium, et per impositionem manus episcopalis communionis uni-

multa illicita, prædictus papa universis episcopis ejusdem provinciæ scripait (epist. 85), arguens eos (dist. 61, c. *Miramur*), quod ambientium præsumptio, et popularis tumultus instantum apud eos vallebat, ut indignis quibusque pastorale fastigium et Ecclesiæ gubernatio crederetur; dicens hoc non esse consulere populis, sed nocere; nec præstare regnum [regimen], sed augere discrimen, quia integritas præsidentium salus est subditorum; et ubi est incolumenta obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. Principatus autem (4, q. 1, c. *Principatus*), quem aut seditio extorsit et contulit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque non actibus offendit, ipsius tamen initii sui est periculosus [perniciosus] exemplo; et difficile est ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Non ergo in cuiusquam persona permittendum est, quod in institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra divinæ legis præcepta collatus. Item inferius: Omnis ecclesiastica disciplina dissolvitur, omnis ordo turbatur, dum in Ecclesia, qui nullum subierunt ministerium perverso eligentium judicio indebitum obtinat principatum. Item in eadem inferius: Si qui episcopi talem consecraverint sacerdotem (4, q. 1, et 25, q. 2, c. *Si qui*), qualem esse non liceat, etiam si aliquo modo damnum proprii honoris eraserint, ordinationis tamen jus ulterius non habebunt, nec unquam ei sacramento intererunt, quod neglecto divino iudicio immerito præsterunt.

Item, Theodoro Forojuliensi episcopo aliam scripait epistolam (epist. 89), in qua de his, qui in extremis poenitentiam petunt, eum sic instruit: *Soliditudinis tuæ in ordo esse debuerat, ut cum metropolitano tuo primitus de eo quod quærendum esse videbatur, conferres, sed ut quoquo modo instruatur ambiguas consulentiis, quid de poenitentiæ statu ecclesiastica habeat regula, non tacebo* (dist. 1, de *Pœnit.*, c. *Multiplex*). *Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus præpositis Ecclesie tradidit potestatem, ut et petentibus [confitentibus] actionem poenitentiæ darent, et eodem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Si quis autem eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocunque interceptus obstatculo a munere indulgentiæ præsentis exciderit, et priusquam ad constituta remedia pervenerit, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit. Et inferius: *His autem (26, q. 6, c. His qui) qui in tempore necessitatis et periculi urgentis instantia præsidium poenitentiæ, et mox reconciliationis implorent, nec satisfactio interdicenda, nec reconciliatio deneganda: quia misericordia Dei nec mensuras possimus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniar moras vera*

A tentiæ, nec gratia communionis. Et si aliqua ægritudinis vi ita fuerint aggravati, ut, quod paulo ante poscebat, sub præsencia sacerdotis significare non valeant testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul et poenitentiæ et reconciliationis beneficium consequantur, servata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum a fide discedendo peccaverint.

Idem papa in epistola ad Nicetam Aquilegiensem episcopum directa (epist. 84) dicit: *Si quisquam salubribus præceptis satisfacere detrectaverit, sive ille sit clericus, sive laicus, ab Ecclesiæ societate pellatur.*

Item, in epistola ad Dioscorum Alexandrinum episcopum missa (epist. 79) præcepit ut in solemnitatibus, quoties basilicam, ad quam itur, præsenta novæ plebis impleverit, toties sacrificium subsequens offeratur.

Item, in epistola universis Campaniæ episcopis missa (epist. 78) interdicit ne a postulantibus poenitentiam professio publice recitanda queratur (de *Pœnit.* dist. 1, c. *Quavis*); quia sufficit solis sacerdotibus conscientiarum delicta indicare confessione secreta. Sufficit enim illa confessio, quæ primum Domino offertur, tunc etiam sacerdoti, qui per eas poenitentium precator accedit.

Item, in illa epistola, quam Galliæ regionis episcopis scripsit (epist. 86), affirmat chorepiscopos non alterius potestatis esse quam presbyteri sint. Chore enim villa dicitur: inde chorepiscopi villani presbyteri intelliguntur, qui nec frontes signare, nec in missa quenquam possunt poenitentem reconciliare.

XLVIII. — S. HILARIUS.

(Anno Christi 461.)

Hilarius, natione Sardus, ex patre Crispino, sedit annos sex, menses tres, dies decem. Hic ordinavit episcopos viginti duos, presbyteros viginti quinque, diaconos sex. Hic Romæ multorum episcoporum synodus congregavit (syn. *Romana*, cap. 2, 3, 4), in qua omnium collaudatione corroboravit; ne quis, qui uxorem non virginem, et qui secundam duxit, et insciæ litterarum, necnon et aliqua membrorum damaña perpessi, et hi, qui ex poenitentibus sunt, ad sacros ordines aspirare audeant. Item, et quocunque quis commisit illicitum, aut a predecessoribus suis invenit admissum, si proprium vult vitare periculum, damnabit. Item, generaliter interdixit ne quis unquam successorem sibi subrogare præsumat.

Item, in alia epistola, quam Ascanio episcopo destinavit (epist. 3), illos episcopos, qui sine metropolitani consensu consecrati fuerint, stare concedit, ita dicens: *Licet hi, qui præter notitiam aliquæ consensum tuæ dilectionis ordinati sunt sacerdotes, cum suis debuerant auctoribus submoveri; ne quid tamen in necessitate tanta decernamus austerum, eos,*

contra ecclesiasticam disciplinam veniat, sicut hacten
nus factum est, perpetretur.

XLIX. — S. SIMPLICIUS.

(Anno Christi 467.)

Simplicius, natione Tiburtinus, et ex patre Castino, sedet annos quindecim, mensem unum, dies octodecim. Hic ordinavit episcopos triginta sex, presbyteros quinquaginta octo, diaconos undecim. Hic obiit vi Nonas Martii. Hic constituit ut presbyteri ad S. Petrum, et ad S. Paulum, et ad S. Laurentium manerent propter baptismum. Hic Joanni Ravennati episcopo epistolam scripsit (epist. 2), in qua eum arguit quod Gregorium violenter episcopum consecraverat, dicens illum privilegium mereri amittere, qui permissa sibi abusitur potestate (11, q. 3, c. Privilegium). Et inferius in eadem: Denuntiamus autem, quod, si posthac quidquam tale presumperet, et aliquem seu episcopum, seu presbyterum, aut diaconum invitum facere forte credideris, ordinationes tibi Ravennatis Ecclesiae, vel Aemiliensis, noveris auferendas.

Item, aliam epistolam scripsit (epist. 3) Florentino [Florentio], Equitio et Severo episcopis, in qua Gaudentio Auluniensis Ecclesiae sacerdoti, quia contra statuta canonum et sua præcepta illicitas ordinationes perpetraverat, totam penitus ordinandi potestatem auferri præcepit, et Severum in supradicta ecclesia fungi illo officio injunxit, que ille abusus esset convictus. Item, præcepit ut ministeria Ecclesiae, quæ alienata a prædicto Gaudentio fuerant, instantia prædicti fratris, id est Severi, præsumptor reparare cogatur (12, q. 2, c. De redditibus).

L. — S. FELIX III.

(Anno Christi 483.)

Felix, natione Romanus, ex patre Felice presbitero, de titulo Fasciolo, sedet annos octo, menses undecim, dies octodecim. Hic ordinavit episcopos triginta et unum, presbyteros viginti septem, diaconos quinque. Fuit autem hic usque ad tempora Theodorici regis. Hic in epistola, quam destinavit universis episcopis per diversas provincias constitutis (epist. 1), mandavit, episcopos, presbyteros, diaconos, spontaneos seu coactos rebaptizatos, si resipiscunt, usque ad exitus sui diem in poenitentia oportere jacere, ita ut nec etiam catechumenorum orationi intersint, et communio laica eis tantum in morte redatur. Cæteros autem (de Cons. dist. 4, c. Eos quos), id est clericos sive monachos, vel monachas, seu laicas, utriusque sexus personas, quos violentia et pericolo coactos iterationem baptismi subisse constiterit, vel qui aliquo commento se hujusmodi facinoris maculis dixerint non teneri; in poenitentia per triennium durare decernit, et per manus impositionem ad societatem recipi sacramenti, illo per omnia servato, ut nemo eorum ad ecclesiasticam militiam permittatur accedere. Illud etiam maxime cavendum instituit, ne quis episco-

* De Glycerio vide Baron. ad ann. Domin. 474.

A porum aut presbyterorum in alterius civitate, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, sine episcopi vel presbyteri testimonio et litteris, aut in parochia presbyter aut episcopus in civitate suscipiat. Prædicti papæ temporibus Glycerius imperator^a, quia eo in tempore episcopatus ex parte maxime pretio plus quam inerito continebat, edictum inde instituit dicens: *Hoc mansura in ærum lege sanximus, ut quisquis ad episcopatum potentum personarum auxilio suffragante persoens, sæculariter possideat, quæ sæculariter fuerit consecutus, ut finitis unitus anni metis noverit se episcopatu esse privandum. Hi vero qui tales consecraverint pari de sacerdotio sorte dejecti, similes pœnas temerariae consecrationis exsolvent. Cives quoque uniuscujusque urbis, quos acclamations ambientium, non personæ dignitas, quæ petenda est, sed venalitas plectenda, sollicitat; sciant se patriæ, cui tam male consulunt, habitatione pellendos, ac de suis facultatibus eruendos, fiscoque nostro esse permisso.*

LI.—GELASIUS.

(Anno Christi 492.)

Gelasius, natione Afer, ex patre Valerio, sedet annos quatuor, menses octo, dies octodecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis et Zenonis Augusti. Hic ordinavit episcopos sexaginta septem, presbyteros triginta duos, diaconos duos. Hic migravit ad Christum xi Kalend. Decembr. Hic generale decretum destinavit ad universos episcopos per Lucaniam, et Brutios et Siciliam constitutos (epist. 1), de ecclesiasticis institutis moderate pro temporis qualitate disponendis (dist. 55, c. Priscis); quæ, ubi nulla rerum vel temporum perurget necessitas, regulariter custodienda præcepit. Sed quia suis in temporibus in multis locis Italiae officia clericalia belli famisque incursio consumperat, ita ut usque-quaque ministrorum servitium desiceret, sic paternorum canonum decreta libravit, ut clericum quemlibet a primo usque ad ultimum gradum infra anni spatium promovendum concederet (dist. 77, c. Si quis). Laicum vero infra annum et sex menses, si nihil eorum, quæ canonum censura prohibet, eis occurreret. Et his institutis, quæ temporum necessitas fieri postulabat, paternorum canonum veterem formam esse instituit, quia non adversus majorum scita nova lege proponitur, quod de accidentis defectus remedio providetur.

Item, prohibuit ut in baptizandis consignandisque fidelibus nulla pretia exigantur (1, q. 4, c. Baptizandis), et, si qui hoc perpetrassæ fuerint reprehensi, proprii honoris periculum sunt subituri. Item jussit, ut presbyteri modum debitum servent (dist. 95, c. Presbyteros), videlicet, non chrisma consciaci, non consignent, nec præsente quolibet episcopo, nisi jubeatur ab ipso, vel crare vel sedere præsumant nec acolythum nec subdiaconum faciant. Diaconos etiam (dist. 93, c. Diaconos) suam mensuram servare præcepit, scilicet, ut absque episcopo vel presbytero

baptizare non audcant, nisi his longe constitutis necessitas extrema compellat: quod et laicis Christianis facere plerumque conceditur. Item, prohibuit ne ipsi in presbyterio sedeant, aut sacri corporis prærogationem sub conspectu episcopi vel presbyteri jus habeant exercendi, licet his absentibus. Item, dicit observantiam, quam sedes apostolica pio devo: que proposito tenere studet (*de Cons. dist. 1, c. Basilicas*), eam quemqnam pontificum vel sequentium ordinum, refutare indignum est.

Item, jubet ordinationes presbyterorum et diaconorum non fieri nisi certis diebus (*dist. 75, c. fin.*), id est, quarti et septimi et decimi mensis jejuno, et etiam in Quadragesimæ initio, et mediana quadragesimali die Sabbati circa vesperam celebrandas esse sancxit. Virgines autem (*20, q. 1, c. Devotis*) nisi in Epiphanie, aut Albis Paschalibus, aut apostolorum natalitiis velare prohibuit, nisi ipsæ languore correptæ implorent, ne de hoc sæculo sine hoc munere exant. Prohibuit etiam quod nec divina auctoritas delegit, nec forma canonum præstituit, et ita eis ecclesiastica sunt inferenda præsidia, ut nihil committatur illicitum. Item, jubet (*dist. 54, c. Generalis*), ne quis episcopus, presbyter, aut diaconus, aut aliqui eorum, qui monasteriis præses noscuntur, servum aut originarium nolentibus dominis retineat, ecclesiasticæ servituti, vel religiosis congregationibus applicet, nisi dominorum voluntate sub testimonio scripturæ prius absolvantur; alioquin proprii honoris periculum se subituros esse non ambigant.

Item, de Clericis (*14, q. 4, c. Clerici*), qui negotiationibus imminent, dicit: *Proinde hujusmodi aut ab indignis posthac quæstibus norerint abstinentum, et ab omnibus cuiuslibet negotiationis ingeniis, cupiditateque cessandum, aut in quoconque gradu positi sint, mox a clericalibus officiis abstinere cogantur.* Item, dicit illis (*dist. 35, c. Usque adeo*) qui dæmoniis aliisque passionibus irretiti sunt, mysteria sacra tractare non liceat. Illos autem, qui se sacriss virginitibus temere sociant, et post dicatum Deo propositionum, incesta sacrilegaque miscent foedera, protinus a sacra communione jubet detrudi, et nisi per publicam probatamque poenitentiam omnino non recipi; sed his de sæculo transeuntibus, si tamen pœnituerint, Viaticum dandum esse concessit. Secundas noptias laicis quidem non negat: ad clericale venire collegium eosdem penitus vetat. Item, dicit: *Quisquis propriam Ecclesiam deserens, ad aliam, nullis existentibus causis, pulaverit transeundum, temereque fuerit suscepitus et promotus; vel ipse, vel susceptor ejus, reverendorum canonum atque præceptorum constituta non effugiet, quæ de hujusmodi præ-*

Actorum nomine absque præcepto sedis apostolica presumebant sacrare (*de Cons. d. 1, c. De locorum*). Quod ideo facit, quia multi eo in tempore etiam in nomine infidelium defunctorum constructiones edificabant, et sacris processionibus audacter instituebant. Item, valde arguit, et duriter increpat, et sub honoris proprii dispendio jacere affirmat sacerdotes illos qui feminas sacris altaribus ministrare, et cuncta, quæ non nisi virorum famulatu sunt deputata, sexum, cui non competit, exhibere faciunt et permitunt. Item, jubet, tam de redditu quam de oblatione fidelium quatuor fieri portiones (*12, q. 2, c. Quatuor*); quarum una sit pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis est applicanda, et hanc huic operi veraciter prærogatam locorum doceat instauratio sanctorum manifesta: *quia nefas est, si sacris aedibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his designata conservat. Ipsam nihilominus ascriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur; tamen oportet etiam praesenti testificatione prædicari, et bona fæcie præconis non taceri.* Et, ne illa quæ præmisserat negligantur, subiungit: *Nec clericorum quisquam (2, q. 2, c. Quapropter) se hujus offensæ futurum confidat immunem, si in hisque salubriter sequenda deprompsimus, sive episcopum, sive presbyterum, sive diaconum videris excedentem, si non protinus ad aures nostras deserter curaverit, probationibus duntaxat competenter adhibitis, ut transgressoris ultio fiat, et cæteris interdictio delinquendi.*

Item in epistola Siculis episcopis destinata (*epist. 2*) dicit: *Præsumul nostrorum emanat auctoritas (16, q. 3, c. Præsumul)*, ut facultates ecclesiæ episcopi ad regendam habeant potestatem; ita tamen ut ti-duarum, pupillorum atque pauperum, necnon et clericorum stipendia distribuere debeant. Item inferius: *Si facultates Ecclesiæ (13, q. 2, c. Facultates), necnon et diaœses, quæ ab aliquibus possidentur episcopis, jure sibi vindicent, quod tricennalis lex conclusit: quia ita insuperiorum emanat auctoritas, ut ultra triginta annos nulli liceat vro eo avellare, quæ legum tempus exclusit.*

Idem papa breviter adnotavit, quid de Scripturis divinis catholica Ecclesia suscipiat, et quid vitare debeat. Et de Veteri Testamento dicit: *Genesis librum unum, Exodi librum unum, Levitici librum unum, Numeri librum unum, Deuteronomii librum unum, Jesu Nave librum unum, Judicum librum unum, Ruth librum unum, Regum libros quatuor, Paralipomenon libros duos, Psalmorum librum unum, Salomonis libros tres, Proverbiorum lib. 1, Ecclesiastica librum, 1, Cantica cantorum librum*

Malachiae librum 1; historiarum vero veterum, Job librum 1, Tobiae librum 1, Esdræ libros duos, Esther librum 1, Judith librum 1, Machabœorum libros duos. De Scripturis autem Novi Testamenti recipit Evangeliorum libros 4 Matthæi, Marci, Lucae, et Joannis; item Actus apostolorum librum unum: Epistolas vero Pauli quatuordecim, Apocalypsis Joannis librum unum; item canonicas Epistolas septem, Petri apostoli duas, Jacobi unam, Joannis tres, Judæ Zelotis apostoli uiam.

Item sancta Romana Ecclesia non prohibet suscipi sanctam synodum Nicænam, in qua Arius damnatus est: sanctam synodum Constantinopolitanam, in qua Macedonius item damnatus est: et Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est: et Calcedonensem, in qua Nestoriana et Eutychiana hæresis simul cum Dioscoro ejusque complicibus damnata sunt, et si qua sunt a sanctis Patribus concilia hactenus instituta, post istorum quatuor auctoritatem eustodit et recipit. Hæc etiam opuscula sanctorum Patrum in Ecclesia recipiuntur: Opuscula Cæcilii, Cypriani martyris et episcopi, Gregorii Nazianzeni, Basilii Cappadoceni episcopi, Athanasii Alexandrini, Joannis Constantinopolitani, Theophili Alexandrini, Cyriilli Alexandrini, Hilarii Pictaviensis, Ambrosii Mediolanensis, Augustini Hippomensis, Hieronymi presbyteri, Prosperi, Leonis papæ epistola ad Flavianum episcopum destinata^a, contra cuius textum quispiam si usque ad unum iota disputavit, et non eam venerabiliter suscepit, anathema sit. Item, opuscula et tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a sancta Romana Ecclesia deviaverint, legenda decrevit.

Item, decretales epistolas, quas Romani pontifices scripserunt; item, sanctorum martyrum gesta. Sed quedam eorum ideo a Romana respuuntur Ecclesia, quia eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur. Item Vitas Patrum Pauli et Antonii, et omnium eremitarum; quas tamen vir beatissimus descriptis Hieronymus. Item, Actus Silvestri papæ, licet scriptoris nomen ignoretur. Item, scripturam de Inventione sanctæ crucis, et aliam scripturam de Inventione capitis Joannis Baptiste recipendas esse, et cum cautela legendas. Item, de Rusino et Origene ita sentimus, sicut Hieronymus de ipsis sensit et notavit. Chronicum Eusebii Cæsariensis, et ejusdem Ecclesiastice Historiae libros propter singularem notitiam non usquequaque Ecclesia abicit. Item Orosii historiam laudat, et opus Sedulii et Juvenci.

Ista autem, quæ sequuntur, apocrypha esse dicit, et penitus respuenda: In primis Ariminensem synodum; item, Itinerarium Petri apostoli, quod dicitur Clementis; Actus Andree apostoli, Thomæ apostoli, Petri apostoli, Philippi apostoli, Evangelium Thadæi apostoli, et Jacobi Minoris, et Barnabæ et Thomæ et Bartholomæi, et Andreae; et Evangelia, quæ falsavit Lucianus, et quæ falsavit Ysithius;

^a De hanc B. Leonis epistola vide Covarruviam lib. iv Variar., c. 16, n. 6.

A librum de Infancia Salvatoris, et de Nativitate ejus, et de Maria vel obstetricie; et librum, qui dicitur Pastoris; et illos libros, quos fecit Lentius; et illum librum, qui dicitur Fundamentum; et qui appellatur Thesaurus; et librum de Filiabus Adæ; et Actus Theckæ et Pauli apostoli; et librum qui dicitur Nepotis, et librum Proverbiorum, Sixti nomine prænotatum; et Revelationem, quæ dicitur Pauli apostoli; et illam, quæ dicitur Thomæ; et illam, quæ dicitur Stephani: item, librum qui dicitur Transitus, id est assumptio S. Mariæ; et librum de Pœnitentia Adæ: et de Ogia gigante; et librum, qui dicitur Testamentum Job; et librum, qui dicitur Pœnitentia Jamne et Mambre; et qui dicitur Judæ apostoli; et qui dicitur canones apostolorum; et qui dicitur Sortes apostolorum: et qui dicitur Physiologus, ab hæreticis conscriptus, et B. Ambrosii nomine signatus; et Historiam Eusebii Pamphili: et Opuscula Tertulliani, et Lactantii, et Africani, et Posthumiani, et Galli, et Montani, et Priscillæ, et Maximilæ, et Fausti Manichæi, et Commodiani, et alterius Clementis Alexandrini, et Tharsi Cypriani, et Arnobii, et Thonii, et Cassiani presbyteri Galliarum, et Victorini Pictaviensis episcopi, et Fausti Regiensis Galliarum, et Frumentini cæci; Contende [f. Comment. de] Christo; et epistolam Jesu ad Abagaram, et Abagari ad Jesum: et passionem Quirici, Julittæ, et Georgii: et scripturam quæ appellatur Salomonis contradictio; phylacteria omnia, quæ non angelorum, sed dæmonum nominibus conscripta sunt.

Hæc, et his similia, quæ docuere Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, Photinus et Bonosus, et qui simili errore defecerunt: Montanus quoque cum suis obscenissimis sequacibus; Apollinaris, Valentinus, sive Manichæus, Faustus, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, Sabatius, Callistus, Donatus, Eustachius, Jubianus, Pelagius, Julianus Edanensis, Cœlestinus, Maximianus, Priscillianus, Nestorius Constantinopolitanus, Diocorus, Eutyches, Petrus, et alias Petrus; e quibus unus Alexandriam, alias Antiochiam maculavit: Acatus Constantinopolitanus cum consortibus suis: necnon et omnes hæreses, quas ipsi eorumque discipuli, sive schismatici, docuerunt, vel conscripserunt, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verum etiam ab omni catholica Romana Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus, sub anathematis insolubili vinculo constitutus prædictus papa Gelasius esse damnata.

Gelasius prædictus papa (*in tomo de anathematis Vinculo*) multa rationabiliter ponit contra eos qui dicunt hominem anathematis vinculo innodatum jam solvi posse, quia insolubile et perpetuum est vinculum anathematis, ita inter cetera dicens: *Qui in errore sunt, sententia erroris obstricti sunt: et*

quan tu in eo manent, nullatenus absoluti sunt; sicut nec ipse error, in quo sunt, absolvetur. Error enim ipse nunquam veniam promeretur, sed qui eo veraciter caruerit, atque ab ejus participatione discedit. Quandiu ergo error in eis est, damnationem suam tenet, et nunquam absolvitur, quia error semper pœnam meretur. Participes vero ejus, aut semper sunt ejus pœnae participes, si in eodem persistare non desinunt; aut si ab eodem recesserunt, quantum alieni ab errore facti sunt, et ab ejus participatione discreti, tantum et a pœna ejus erunt consequenter alieni. Erranti enim hæc eadem pœna præfigitur, quandiu manet errans, eadem pœna constringitur, quia errans non potest esse sine pœna. Erranti [pœna errati] enim hæc eadem pœna perpetua est, et nunquam solvenda, quandiu errans esse persistit; quia si errans esse destiterit, pœna, quæ erranti est præfixa, perpetua non erranti, id est, alteri effecto, quam cui præfixa est, non solum potest esse perpetua, sed jam nec esse pœna: non est enim ipse, cui præfixa est; erranti enim præfixa est, non, non erranti. Quæ enim erranti præfixa est perpetua est, et perpetuo constringit errantem; non errantem, non potest jam tenere. Item inferius: Quod in Acatii sententia rationabiliter intuendum est; in qua si dictum est, Nunquam es resolvens; non est tamen adjectum: Etiam si resipueris, etiam ab hoc errore discesseris, etiam prævaricator esse destiteris. Quapropter in aperio est ita dictum: Nunquam solvendus; sed talis scilicet, qualis et ligatus est, non autem talis effectus, sicut ligatus [qui sicut ligandus] non erat, sic absolutus esse docebatur: sicut carebat obligatione [cum obligationis causa] si causa carruisset, sic utique absolutus existeret, quatenus et ipse non necessitate dictæ sententiae videretur quodammodo non posse jam solvi, non [nam] talis effectus, et obligatione carens fieret absolutus, et circa tales præfixa sententia nullo modo insolubilis redderetur. Sed quia nec ipse quæsivit, nec quærens abjectus ipse in se insolubilem fecit esse scientiam, qui talis permanere delegit, qualis veraciter non possit absolvi, et voluit talis effici, circa qualem effectum non habet licentiam permanendi. Item inferius ipse eodem dicit: Inferior quippe sedes potiorem absolvere non potest. Sola ergo potior inferiorem convenienter absolvit.

Item in commonitorio Fausti magistri legationis officio fungentis ita dicit: Veniam sibi dari propounderunt. Legatur (22, q. 2, c. Legatur), ex quo est religio Christiana, vel certe detur exemplum in Ecclesia Dei a quibuslibet pontificibus, ab ipsis apostolis, ab ipso denique Salvatore, venium, nisi corrigentibus, non fuisse concessam: auditum autem ab isto zelo [sub isto cælo] nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce deppromitur, Date nobis veniam, ita ut nos [dum tamen nos] in errore duremus. Item inferius: Mortuos suscitasse legimus Christum (Matth. ix; Marc. v; Joan. xi), in errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui hoc certe faciendi solus habuit potestatem, beato Petro principaliter mandat apostolo: Quocunque ligaveris super terram, ligata erunt et

A in cælo: et quæ solveris super terram, erunt soluta et in cælo (Matth. xvi). Super terram, inquit: nam in hac legatione defunctum nunquam dixit absolvî. Quod ergo nunquam factum est, vel mente concipere formidamus, scientes, in divino judicio non posse penitus excusari. Item inferius: Nullum fas est nobis cum hominibus alienæ communionis intrare certamen, divina Scriptura monente: Hæreticum hominem post priunam et secundam correptionem devita (Tit. iii) sciens, quia hujusmodi delinquit homo, et proprio iudicio condemnatur. Item, inferius: Remitti culpa de præterito potest, correctione sine dubio subsequente: nam si deinceps fingitur [sinitur] mansura perversitas, non est benignitas remittentis, sed conscientius [assensio] annuntiatio.

B Item, prædictus papa in epistola, quam destinavit Anastasio imperatori, dicit (dist. 95, c. 2): Duo sunt quippe, imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: Auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas; in quibus tanto grarius est pondus sacramatum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in divino examine sunt reddituri rationem. Imperi possunt humanis præscriptionibus, quæ divino sunt iudicio constituta; vinci autem quorumlibet potestate non possunt. Item scriptum legisti: « Meliora sunt amici vulnera, quam inimici oscula (Prov. xxvii). »

LII. — S. ANASTASIUS II.

(Anno Christi 497.)

C Anastasius, natione Romanus, ex patre Petro, sed sit annum unum, menses undecim, dies viginti duos. Fuit autem temporibus Theodorici regis. Hic ordinavit episcopos sedecim, presbyteros duodecim. Obiit autem xv Kalend. Decembries. Hic in epistola, quam Anastasio imperatori direxit, inter cetera probat, eos, quos Acacius baptizavit, vel ordinavit etiam post damnationem suam, nullam portionem lassionis attingere, dicens: Nam, secundum Ecclesie catholicæ consuetudinem (dist. 19, c. Secundum), serenitatis tuae pectus agnoscat, quod nullum de his, vel quos baptizavit Acacius, vel quos sacerdotes re levitas secundum canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio lassionis attingat, quo forsitan per ini quum tradita sacramenti gratia minus firma videatur. Nam et baptismum, quod procul sit ab Ecclesia, sive ab adultero, sive a sure sit datum, ad percipientem munus perrenit illibatum: quia vox illa qua declaratur ac dicitur: Hic est qui baptizat in Spiritu sancto et igni (Matth. iii), omnem maculam humanæ pollutionis excludit. Item ad idem probandum sub jungit: Nam et Judas, cum fuerit sacrilegus et fur, quidquid egit inter apostolos, pro dignitate commissa beneficia per indignum data nulla ex hoc detrimenta senserunt. Item ad idem inferius: Quidquid ad hominem proiectum quilibet in Ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum continet impendo [contineri implente] divinitatis effectu, ita et ille [ita ille], per quem Christus loquitur, Paulus affirmat: « Ego plantavi, sed Dominus incrementum dedit (I Cor. iii). » Et hic, cuius nomen dicimus esse reti-

cendum, male bona ministrando, sibi tantum nocuit. Nam inviolabile sacramentum, quod per illum datum est, aliis perfectionem sue virtutis obtinuit. Quod si est [Quod cum ita sit] aliquorum intantum se extendens curiosa suspicio, ut imaginentur prolata [prolata] a papa Felice judicio, postea inefficaciter in sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate mysteria tradita suscepunt, ne irrita divina beneficia videantur, meminerint in hac quoque parte similiter tractatum prævalere superiorem, quia non sine usurpato hoc nomine sacerdotum adjudicatus hoc egit, in quo virtutem suam obtainentibus mysteriis, in hoc quoque aliis rea sibi persona non nocuit. Nam et ad illum pertinuit, quod tuba Davidica canitur ita: *Verumtamen Deus conquassabit capita inimicorum* (Psal. LXXXVII), etc. Nam semper superbia sibi, non aliis ruinam facit. Unde, cum sibi sacerdotis nomen usurpaverit condemnatus, in ipsius verticem superbie tumor infictus est; quia non populus, qui in mysteriis [minis:eri s] donum ipsius sciebat [sicutibat], exclusus est, sed anima sola, quæ peccarera, judicio justo pro, rie erit obnoxia: quod ubique numerosa Scripturarum testatur auctoritas [instructio].

A prædicti vero papæ communione, sicut in gestis Romanorum pontificum legitur, multi ex clero Romanorum urbis se suspenderunt; ideo, quia sine consilio eorum Photino Thessalonicensi diacono communicavit, qui erat communionis Acacii: et quia occulte Acacium voluit revocare, sed divino nutu percussus, ad effectum hoc perducere non potuit.

LH. — S. SYMMACHUS.

(Anno Christi 498.)

Symmachus, natione Sardus, ex patre Fortunato, sedet annos quindecim, menses septem, dies viginti septem. Hic ordinavit episcopos centum et octodecim, presbyteros nonaginta, diaconos sedecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis, et Anastasii Augusti. Hic et Laurentius uno die in contentione ordinati sunt: Symmachus in Lateranis, Laurentius in ecclesiæ B. Mariæ. Et quia hujus dissensionis seditio apud ipsas partes terminari non potuerat, uterque Ravennam ad regium judicium missi sunt; sed Symmachus Theodorici regis judicio in sedem reductus est et firmatus eo quod major et dignior pars cleri et plebis suæ electioni consenserat: Laurentius autem a Symmacho postea misericordiae intuitu Nucerianus episcopus constitutus. Sed transacto anno a die ordinationis suæ quarto, quidam zelo invidiæ ducti, adulterii criminè et aliis multis apud regem eum difflamaverunt: ad quod confirmandum falsos testes subornaverunt, et Laurentium revocaverunt, et chrisma eum consecrare effecerunt. Et clerus et populus iterum divisus, alii Symmacho, alii adhærebant Laurentio; et quasi ad prædictæ dissensionis impetum comprimentum, qui busdam Romanis id efficientibus, Petrus Altinæ urbis

A episcopus a rege Romam, ut sedis apostolice visitator, mittitur. Inter haec caedes et homicidia undique committebantur. Nam ex communicantibus Symmacho, quicunque clerici et laici, virgines etiam, publice aut occulite in manus persequentiū incidebant, occidebantur, aut plagiis aut verberibus affligebantur. Solus autem Faustus exconsul ex parte Symmachi et Ecclesiæ repugnabat. Haec periculi necessitate Symmachus compulsa, regis consensu synodus congregavit (*synod. Rom.*), cui centum et quindecim episcopi interfuerunt. Qui rege consentiente, et ecclesiastica regula exigente, quia nihil de objectis Symmacho comprobari ab accusantibus eum potuit, ipsum immunem ab objectis et liberum esse unanimiter judicarunt, et Laurentium Nucerinum, B et Petrum Altinatem, velut eos, qui papa vivente sedem romanam invaserant, pariter condemnaverunt. Hic confessor Christi ad ipsum iv Kalend. Augusti migravit.

Hic papa frequentes ambitus, atque Ecclesiæ nuditatem, vel populi collisionem, quæ molesta et iniqua incompetenter episcopatum desiderantium persepe generavit aviditas, ut extinguitur futuris præsumptio tam perniciosa temporibus, in synodo constituit ^a, ut si quis presbyter (dist. 79, c. *Si quis.*), aut diaconus, aut clericus papæ incolumi, et eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut sacramentum præripere tenuaverit, aut aliquid certo suffragio polliceri, vel de hac causa privatis conventiculis factis deliberare atque decernere, loci sui dignitate vel communione privetur. Si vero, quod absit, transitus papæ inopinatus evenerit (dist. 79, c. *Si transitus*), ut de successoris sui electione non possit ante decernere, si quidem in unum se totius ecclesiastici ordinis elec-tio inclinaverit, consecretur electus episcopus; si enim, ut fieri assolet, studia cœperint esse diversa eorum, de quibus certamen emergerit, vincat sententia plurimorum; sic tamen, ut sacerdotio careat, qui captus promissione, non recto judicio de electione decreverit.

Item prædictus papa in epistola, quam Cæsario episcopo scripsit, de multis ejusdem consultationi respondit, ita dicens: 1. *Possessiones ergo* (t6, q. 1, c. *Possessiones*), *quas unusquisque ecclesiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis atque distractionibus, vel quocunque arguento non patimur, nisi forsitan clericis honorum meritis aus monasteriis, religionis intuitu, aut certe peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, ut haec ipsa non perpetue, sed temporaliter persuantur.* 2. Item, in eadem commonet, ut illi, qui rerum ecclesiasticarum promissione præmissa ad sacerdotium nituntur accedere, desideriorum talium priventur effectu. 3. Item, raptore viduarum vel virginum (36, q. 2, c. *Raptore*) ob immanitatem tanti facinoris detestatur illos vehementius persecundo, qui sacras virgines volentes vel invitatis suo matrimonio sociare ten-

^a *Synod. ii. Rom.* --- Vide tom. II Concil. pag. 329.

taverint, quos a communione iubet suspendi. 4. Item, viduas (27, q. 1, c. *Neque*), quae in religioso proposito diurna observatione permanserint, transire ad nuptias prohibet. Similiter et virgines, quas annis plurimis in monasteriis egisse etatam contigerit. 5. Item ne ullus per ambitum ad episcopatus honorem permittatur accedere (1, q. 1, c. *Nullus*), et potentes personas minime suffragatrices adhibeat, nec ad decretum sibi faciendum clericos vel cives subscribere, adhibito cuiuslibet generis timore, compellat, vel praemii quibuslibet hortetur (1, q. 6, c. *Si quis*). Decretum sine testatoris [visitatoris] praesentia nemo conficiat, ejus testimonium clerus et civium potest unanimitas declarare.

Item, idem in alia synodo (Romana v) de oblationibus fidelium, et de multis praecpta decretalia com- posuit, ita dicens : *Omnibus summopere convenit observare, ut oblationes fidelium a nemine presumantur, et absque consensu et voluntate episcopi, in cuius dignoscuntur esse parochia, possideri vel haberi tententur, quoniam multi memores sui pro remissione peccatorum suorum, et pro aeterno viise mercatione, de facultate sua tam rerum mobilium quam immobilium quædam per scripturas ecclesiæ tradiderunt, et Deo creatori suo perpetualiter habenda dederunt.* Quæ et cætera a diversis minus Deum timentibus extensus mortifera calliditate tenentur, ut aliorum oblationis illis pertineat ad ruinam, nec intueri corde possunt diem judicii, dum nimis cupiditatis delectantur ardore : unde tale judicium super eos fiat, ut aut manifeste heretici, quia Ecclesiam Dei scindunt, et anathematizati, atque ab Ecclesia Dei extorres habentur; aut per satisfactionem Ecclesiae ad poenitentiam, et demum, juxta regulas ecclesiasticas ad reconciliationem, et, si digni inventi fuerint, ad communionem recipientur. Item : *Qui res Ecclesiae delegatas et Domino oblatas absque proprii episcopi jussu possidens, præsumperit deinceps tenere quocunque in loco, et veritate comperta dissimulaverit, aut renuerit reformare, a liminibus ejusdem [item]. ecclesia ab episcopo ejusdem.] loci prius arceatur. Debet esse tamen provisio, ut vindictam admonitio manifesta praecedat, et res usurpatas injuste qui abstulit, aut injuste oblatas retinet, æquitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit, et necessitas compulerit, demum prædonem sacerdotalis districtio maturata percellat.* Item, inservius : *Valde iniquum et ingens sacrilegium est, ut quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel salute aut requie animarum suarum uniuersisque venerabilis ecclesia contulerit, aut certe reliquerit, ab his, quibus hec maxime servari convenient, id est, Christianis, et Deum timentibus hominibus, et super omnia a principibus, et primis regionum, in aliud transferri vel convertiri. Propterea, qui hec non præviderit, et aliter quam scriptum est, prædia ecclesiis tradita petierit, vel acceperit, vel possederit, vel injuste desidererit, aut resinerit, nisi se cito correxerit, quo iratus Deus animas percussit, anathemate feriatur, sitque occipienti, et danti, vel [et] possidenti anathema.*

A Item, inferius : Generaliter vero (16, q. 1, c. Generaliter), quicunque res ecclesiae confiscare, aut competere, aut pervadere periculosa aut sua infestatione praesumpserit, nisi se citissime per ecclesiae, de qua agitur, satisfactionem correxerit, perpetuo anathemate seriatur. Similiter et hi, qui res ecclesiae jussu vel largitione principum, vel quorundam potentium, aut quadam invasione, aut tyrannica potestate retinuerint, et filiis vel heredibus suis hereditarias reliquerint, nisi cito res Dei, a pontifice admoniti, agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate seriantur. Ferro enim abocindenda sunt vulnera, quae somnia non sentiunt (16, q. 1, c. Ferro). Item, inferius : Omne quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Non licet ergo imperatori (dist. 10, c. Non licet), vel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata divina praesumere, nec quidquam, quod evangelicis propheticisque et apostolicis regulis obriat, agere. Injustum enim judicium (11, q. 3, c. Injustum), et diffinitio injusta regio metu vel jussu a judicibus ordinata, non valet, nec quidquam quod contra evangelicam, vel propheticam, aut apostolicam doctrinam constitutionemve eorum, sive sanctorum Patrum, actum fuerit, stabit; et quod ab infidelibus aut haereticis factum fuerit, omnino cassabitur.

LIV. — S. HORNSDA.

(Anno Christi 514.)

C Hormisdæ, natione Campanus, ex patre Justo, sedit annos novem, dies quatuordecim. Fuit autem temporibus regis Theodorici et Anastasi Augusti, a consulatu Senatoris, usque ad consulatum Symmachii et Boetii. Hic ordinavit episcopos quinquaginta quinque, presbyteros viginti et unum. Obiit autem catholiceæ fidei defensor viii Idus Augusti. Hic co-sensu et consilio regis Theodorici, legatos suos direxit in Græciam, dans illis mandatum ut Græcos, propter Petrum Alexandrinum et Achatium Constantinopolitanum, quibus participaverunt, anathematis vinculo obligatos sub satisfactione absolverent. Sed nihil egerunt, quia Anastasius Augustus libello rectæ fidei consentire noluit, eo qnod et ipse Eutychianus erat. Itaque Romanos legatos ad fidei suæ errorem inclinare desiderans, muneribus oblatis eos corrumgere nitebatur. Illi autem, contemptis mone-
Dribus, de hæreticorum participatione Romanæ sedi satisfactionem debere fieri insistebant. Unde imperator furore accensus, eosdem per posterulum ejecitos, et periculose navi impositos, remisit; præcipiens ut nullam civitatem ingredierentur, ne fidei epistolas saltem in transitu catholicis ostendere possent. Sed quia eas per omnes civitates expositas a complicibus suis postea comperit, commotus in ipsum Romanum pontilem fertur ei scripsisse, ita inter cætera dicens: Jubere nos volumus, non nobis juberi. Sed eodem tempore divinitus fulmine percussus interiit. Sumpsit autem post illum imperium Justinus orthodoxus; quo adjuvante, postmodum Græci pres-tentia de errore Acacii suscepta, ad sedis apostolice

communione redierunt. Hic clerum constituit, et psalmis eruditivit.

Hic in epistola, quam universis Hispaniae episcopis destinavit (*epist. 4*), ut in episcopis ordinandis cura adhibenda sit perspicua, evidenter ostendit dicens : *Irreprehensibiles esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis, nec quidquam illi deesse personam, penes quam est religiose [religionis] summa et substantia discipline. Existimet unusquisque pretium Dominici gregis, ut sciat, quod meritum constituendi debeat esse pastoris.* Item : *Longa debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur Ecclesiar.* Item : *Emendatiorem convenit esse populo, quem necesse est orare pro populo.* Item prohibet ne beneficium per impositionem manus, quæ Domini esse [divina esse] creditur, prelio comparetur : quia ante oculos esse convenient, qua Simon Magus Spiritum sanctum volens redemptione mercari, apostoli fuerit detestatione percussus (*Act. viii*). Item de illo, qui non vendit, sed vendenti consentit, ita subiungit : *Quid prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti? Procul dubio contra mandata committit, et qui habet peccatum proprium, et qui sequitur alienum. Incassum resistit avidus [animus] cupiditati, si non resistit et timori.*

Item, in alia epistola, quam presbyteris et diaconibus et archimandritis Cœlesyria direxit, de clericis in adulterio deprehensis, ita dicit : *Ecce manifestissime constat, quia secundum quod et tituli antiquorum Patrum a S. Joanne papa transmissi, et trecentorum et octodecim episcoporum sententia, sed et canones Gallicani continere videntur, clerici in adulterio deprehensi, et aut ipsi confessi, aut ab aliis revicti, ad honorem redire non possunt, et si qui sunt, quibus suprascripta sanctorum Patrum severitas minime placet, scient se eorum sententias reprehendere vel condemnare : cum hoc facere non sit in eis misericordia; sed est ista benignitas justitia iniuncta, videlicet criminosos palpare, et vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare. Si autem eos durissimam pænitentiam per plures annos agere videmus, ipsis et saluti eorum consulere, et canonum statuta debemus servare. Cum vero in aliquibus nec compunctione, nec humilitas, nec orandi nec plangendi instantia appareant, possumus agnoscere, si ad honorem pristinum redierint, cum quanta negligentia et inimica animæ securitate permaneant : credentes, quod sic eis non acta digne pænitentia dimisit Deus, quomodo sacerdotes indulsisse videntur.* Vere dico, *quia illi ipsi, quibuscum periculosa et falsa misericordia indulgere videmus, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos ipso causas dicturi sunt, dicentes, quod, dum aut asperitatem linguae eorum expavimus, aut falsa blan-dimenta et periculosas adulaciones eorum libenter accipimus, nos eos, dum illis inutiliter indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permiserimus, non recordantes illud, quod in Veteri Testamento scriptum est : quia, uno peccante, contra*

A omnes ira Dei deservit (*Num. vi, 22*). De talibus B. Cyprianus martyr ita dicit : *Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi somitem subministrat, nec reprimi ille delicta, sed sovet.* Item, idem papa in serius : *Ego me in hoc periculo mittere omnino non audeo, quia nec talia sunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere presumam, nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Christi contra tantos ac tales sacerdotes, qui canones statuerunt, causas dicere possim.* Item, idem subiungit : *Si clerici, qui ad uxores proprias redeunt, ab officio suspenduntur, et bigami non ordinantur, sed, si ordinati fuerint, dejiciuntur : quomodo ille, qui adulterium commisit, iterum ad honorem redire poterit?* Non tamen misericordiam, quæ dicit : « *Nolo mortem peccatoris (Ezech. xxxiii, 11), et alia hujusmodi, se negare dicit; sed definitissime credere, quod qui usque ad finem vitæ sua pænitentiam egerit, non solum indulgentiam accipiet, sed ad vitam æternam perveniet.* De illis autem clericis, qui ad uxores redeunt, dicit sanctus Faustus in epistola sua : *Perdidit gratiam consecrati, qui adhuc vult officium exercere mariti.* Item prædictus papa iterum in serius dicit : *Valde metuo et contremisco illam damnationem, quam Heli sacerdos propter stultam indulgentiam accipere meruit; qui pro eo, quod filios suos leviter castigavit, et eos nec cædere nec excommunicare voluerat, et ipsi filii uno die occisi sunt, et triginta millia de populo interficta sunt, et Area testamenti in captivitatem ducta est, et ipse retro cadens, fractis cervicibus mortuus est, et nomen ipsius de libro vitæ deletum est.* Et econtra Phinees zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, et totum populum Dei, Dei iracundia liberavit. Nec hoc ideo dicit, ut similes supradictis corporis mortem mereri debeant, sed caveant ne post corporis mortem ad supplicia perveniant.

LV. — S. JOANNES.

(Anno Christi 523.)

Joannes, natione Tuscus, ex patre Constantino, seddit annos duos, menses octo, dies sedecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis et Justinii Augusti catholici. Ordinavit autem episcopos quindecim. Hic pro religione catholica, et pro Theodorici causa negotii Constantinopolim venit; ubi, Justino Augusto patrocinante, Arianorum ecclesias catholicas consecravit. Hoc audiens Theodoricus, quoniam et ipse erat haereticus, furore accensus, omnem Italiam gladio et igne perdere æstuabat, propter Arianorum ecclesias, quarum in Italia multæ erant; quas etiam catholicas usquequaque consecrari Joannes papa præceperat; et duos viros exsules et catholicos, Symmachum et Boetium, ante redditum papæ tenuit et interfecit. Ipsum autem pontificem reversum in custodia Ravennæ detinuit, in qua duriter afflictus, tandem defunctus est xv Kalend. Januarii. Sed nonagesimo et octavo die post transitum prædicti papæ, et ipse rex haereticus divinitatis fulmine percussus, ubito morte sua Italiam liberavit.

Hic Zachariæ episcopo epistolam destinavit, in

qua eum, de quibusdam consultus, instruxit, inter cetera dicens : *De occultis cordis alieni temere judicare iniquum est, et eum cuius opera non videntur nisi bona, peccatum est ex suspicione reprehendere.* Et addit in eadem, que sæpenumero dicta sunt, videlicet, quod oves pastorem accusare, nisi pro fide non debeant : et ipse episcopus, nec vocari aut judicari potest, priusquam que ablata sint, sibi legibus restituantur ; et ideo hic prætermittenda existimamus.

LVI. — S. FELIX IV.

(Anno Christi 526.)

Felix, natione Samnius, ex patre Castorio, sedit annos quatuor, menses duos, dies duodecim. Hic jussu Theodorici regis ordinatus est, et absque contentione. Hic ordinavit episcopos undetriginta, presbyteros quinquaginta quinque, diaconos quatuor. Obiit autem Idibus Octobris, Athalarico regnante. Hic autem multis episcopis per diversas provincias constitutis rescripsit, respondens eisdem de ecclesiastiarum consecratione, et de missarum celebrationibus ita (*de Cons. d. 1, c. Sicut non*) : *Non alibi, quam in sacris Domino locis absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus, quibus nota sunt Novi et Veteris Testamenti præcepta, et ponit illa, et illis positis, dicit : Si Judæi hoc faciebant, multo magis nos debemus templo aedificare, et ornare, et sacrare, et non aliis in locis, quam Deo ab episcopis sacra missas celebrare, nec sacrificia Domino offerre, nisi hoc summa necessitas exigat. Et satius est missam non cantare, aut non audire, quam in his locis fieri, in quibus fieri non oportet.* Solemnitates vero (*de Cons. d. 1, c. Solemnitates*) dedicationum ecclesiastiarum, et sacerdotum per singulos annos celebrandas esse asseruit; in eadem dicens, ipsum Dominum exempla dedisse, qui ad festum dedicationis templi venit (*Joan. x*); et quod octo dierum sint encenaria celebranda, libri Regum dedicatione templi peracta ostendunt (*III Reg. viii*). De ecclesiastiarum vero consecratione ita præcepit : *Quotiescumque dubitatur, et nec certa scriptura, nec certi testes existunt, a quibus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse sacrandas : nec talis trepidatio fiat de iteratione [faciunt deteriorationem] ; quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum.*

LVII. — BONIFACIUS II.

(Anno Christi 530.)

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Dehabentino [*Sigibuldo*], sedit annos duos, dies duos et viginti. Fuit autem temporibus Athalarici regis hereticus, et Justini Augusti. Hic facta dissensione in clero et senatu, in contentione ordinatur cum Dioscoro : sed Dioscorus non multo post defunctus est. Unde Bonifacius jam pacifice sedem adeptus, quasi damnans Dioscorum, noluit clerum, qui Dioscoro faverat, nisi de vinculo anathematis, pœnitentia satisfactione præmissa, in communionem suscipere. Qui postea congregata synodo decretum fecit, ut sibi successorem deberet eligere, et scripto et juramento

A ipsum decretum muniri jussit. Quod quia contra canones statutum fuerat, a congregatione iterum in synodo episcoporum ratione cassatum est ; et chirographum, quod inde factum fuerat, igne consumptum est.

Hic Eulalio Alexandrinae Ecclesiæ episcopo epistola scripsit, in qua ei Carthaginensem Ecclesiam ad Romanæ Ecclesiae communionem reversam esse significat, quæ a tempore Aurelii ab ipsa discesserat. Aurelius enim præfate Ecclesiæ olim episcopus cum collegis suis, instigante diabolo, superbire temporibus prædecessorum nostrorum, Bonifacii ac Cœlestini, contra Romanam Ecclesiam cœpit. Hic defunctus est xvi Kalend. Novembr.

LVIII. — JOANNES II.

(Anno Christi 531.)

Joannes, natione Romanus, ex patre Projecto, sedit annos duos, menses quatuor, dies sex. Fuit autem Athalarici regis et Justiniani Augusti temporibus. Ordinavit autem episcopos viginti et unum, presbyteros quindecim. Obiit autem vi Kalend. Junii. Hic Valerio episcopo epistolam misit, in qua ostendit, et ratione et auctoritate multorum probavit, Filium minorem quidem esse Patre in assumpti hominis forma, æqualem vero Patri esse in deitatis naturæ substantia : et hoc fecit ideo, quia quidam erant apud eum qui negabant Filium Patri esse æqualem.

LIX. — S. AGAPETUS.

(Anno Christi 535.)

Agapetus, natione Romanus, ex patre Gordiano presbtero, sedit menses undecim, dies novemdecim. Hic ordinavit episcopos undecim, diaconos quatuor. Hic libellum anathematis in Dioscorum, cui Bonifacius invidiæ stimulo ductus presbyteros et etiam episcopos subscribi compulerat, incendio dedit. Justinianus autem Theodato regi fuerat indignatus, eo quod ipse reginam Amalasintam Theodorici regis filiam sibi commendatam occiderat. Unde rex prædictus, timens indignationem Augusti, prædictum papam Constantinopolim ad imperatorem direxit : qui a Justiniano Augusto honorifice susceptus, post longam altercationem Anthimum ejusdem civitatis episcopum, in Christo duas naturas negantem, concurvit, et a communione Christianorum suspendit :

D et isto in exsilium deportato, alium episcopum nomine Mennam, virum catholicum, in eius loco consecravit. Post vero segritudine captus, ibidem idem Constantinopolis x Kalend. Maii est defunctus. Idem papa, antequam veniret in Græciam, Anthimo epistolam misit, in qua ipsum ab errore suo ad veritatem catholicæ fidei redire hortando prudenter comonuit.

LX. — S. SILVERIUS.

(Anno Christi 536.)

Silverius, natione Campanus, ex patre Ormiso Romæ episcopo, sedit annum unum, menses quinque, dies quadraginta. Hic ordinavit episcopos octodecim, presbyteros quatuordecim. Hic sine deliberatione decreti a Theodato tyranno constitutus est

Qui corruptus pecunia, talem clero induxit timorem, A ut qui ejus ordinationi non consensisset, sine dubio gladio puniretur. Itaque Silverio sub vi et metu jam ordinato, tandem subscripserunt in ejus confirmationem secundum morem presbyteri. Post menses autem duos, predictus tyrannus nata divino extinguitur. Dolens autem eo in tempore Theodora Augusta Anthimum patriarcham a B. Agapeto fuisse depositum, et in ejus locum Mennam subrogatum, consilio cum Vigilio diacono inito, Silverium litteris obsecravit, ut vel ad se festinanter veniret, aut patriarcham Anthimum in locum revocaret pristinum. Qui dum lectis litteris, quamvis vitae finem per hujus causae occasionem timeret, tamen fiduciam habens in Domino, rescriptsit Augustae nunquam se revocaturum hominem haereticum in sua nequitia damnatum juste. Unde indignata Augusta Belisario patricio jussit ut Silverium occasione quacunque inventa deponeret, et Vigilium archidiaconum, qui Anthimum revocare promiserat, in ejus loco substitueret. Qui (bac tandem occasione inventa, ut Romanam urbem Gothis tradere vellet) eum ad se vocatum, et clero et populo ad primum et secundum velum retentis, stolam et albam fecit ei auferri, et veste monachica indui jussit. Et hoc negotio impie-tatis audito, hi, qui cum eo venerant, fugerunt : et Vigilius archidiaconus, quasi in sua fide eum suscipiens, in Pontum exsilio relegavit : ubi pane tribulationis et aqua angustiae sustentatus, tandem deficiens, in eodem loco xii Kalend. Julii confessor defunctus est : ubi ægri multi sanantur.

Hic epistolam rescriptsit amatori episcopo, in qua et hoc postulanti, qualiter circa se actum fuerat, breviter enarravit, et officium suum non ideo dimisisse, sed congregatis episcopis, quos potuit, illos, qui ipsum deposuerant, se anathematis vinculo obligasse significat, et cæteros, qui deinceps ullum episcoporum ita deciperent, anathema maranatha fieri dixit.

Item, Vigilio jam papæ constituto epistolam in suam damnationem misit, ita inter cætera dicens (23, q. 4, c. Belisarius) : *Habeo ergo cum his, qui tibi consentiunt, pœnae damnationis sententiam, sublatumque tibi nomen et munus ministerii sacerdotalis agnosce. Spiritus sancti iudicio et apostolica a nobis auctoritate damnatus. Sic enim docet (25, q. 2, c. Sic deceat) fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari catholica, ut, quod habuit amittat, qui improbabiliter temeritate, quod non accepérat, assumperit.*

L XI. — VIGILIUS.

(Anno Christi 540.)

Vigilius, natione Romanus, ex patre Joanne, con-

A pienter promiserat, respondit se nunquam ei consentire, ut hominem haereticum, et a sanctissimis Agapeto et Silverio damnatum revocaret. Eo tempore Romani dolentes quod Silverius consilio Vigilii depositus fuerat, videntes modo opportunitatem, duos interemisse eum apud Augustam accusaverunt. Quo auditio, Augusta Romam Scribonem misit, qui Vigilium cepit, et in navi positum Constantinopolim duxit. Qui tamen ab imperatore, ut vicarius B. Petri, primo honorifice susceptus est, et biennio jam exacto Augustus et Augusta cautionem manus suæ ei ostendentes, de Anthimo revocando, obsecrando et altercando institerunt. Vigilius autem constans ad omnia pati, nullatenus eorum petitioni acquievit, et tandem colaphizatus, quia non Justinianum et Theodoram B piissimos, sed Diocletianum et Lutheriam [Eleutheriam] se invenisse dixerat, respondit ad singula : Facile ut vultis; digna enim factis recipio. Et volens hujus ærumnæ eventum quoquo modo vitare, in ecclesiam S. Euphemiae fugiens, altaris columnam amplexu astrinxit ; sed ibi arreptus, extra ecclesiam ducitur, funeque collo ejus alligato, per civitatem usque ad vesperam circumquaque distrahitur, deinde in custodia reservatur ; clerici vero, qui cum eo advenerant, dispersi in exilia relegantur : sed postea Romano clero et senatu rogantibus, redditus et restitutus est Vigilius. Sed in ipso reditu, in Syracusa videlicet urbe, calculi dolore vitam finivit.

C Hic Eucherio [Euthero] episcopo rescriptum dixit, in quo eum instruxit, quid de his tenere debat, qui ita abstinentiam simulant, ut esu carnium quemlibet pollui credant ; ita post multa præmissa subjungens : *Quapropter nec abstinentiam Deo placitam reprobamus, nec eos, qui execrantur Domini creaturam, in nostra societate recipimus.* Item, de his qui in fine psalmorum subducta una conjunctiva syllaba dicunt : *Gloria Patri, Filio et Spiritui sancto :* et ita dicendo, perfectæ Trinitatis vocabulum minuere conantur, subjungit dicens : *Quod si in errore permanescunt, socii nobis esse non possunt.* De his qui ab Arianis rebaptizati sunt, qualiter sint recipiendi, dicit : *Quorum reconciliatio, non per illam impositionem manus, quæ per sancti Spiritus invocationem fit, operatur ; sed per illam, qua pœnitentiæ fructus acquiritur, et communionis [sanctæ com.] restitutio perficitur.* Item : *De fabrica cuiuslibet ecclesiarum, si dirupta fuerit, instauranda (de Cons. d. 1, c. De fabrica) ; et si in eo consecrationis solemnitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint, nihil judicavimus officere, si super eam minime aqua exorcizata jactetur, quia consecrationem cuiuslibet ecclesiarum in-*

Item : *Ordinem quoque precum in celebrations misericordiarum nullo nos tempore nulla festivitate habere diversum, sed semper, eodem tenore oblata Deo munera consecrare.* Item : *Si quis non baptizaverit in nomine Patris, et Fili, et Spiritus sancti, projiciatur extra ecclesiam.*

LXII. — PELAGIUS.

(Anno Christi 555.)

Pelagius, natione Romanus, ex patre Joanne Vicario, sedet annos undecim, menses decem, dies novemdecim. Hic, dum non essent episcopi qui eum deberent ordinare, ordinatus est a Joanne Perusino, et a Bono Furentino, episcopis, et ab Andrea Ostiensi presbytero. Ab hujus autem communione multi ex utroque ordine religiosi viri se substraxerunt : imponentes ei quod in morte Vigilii tantis poenis afflicti se immiscerunt. Unde Pelagius accepto libro Evangeliorum, et assumpta cruce, clero et populo in ecclesia B. Petri congregatis, juramento de predicto crimine satisfecit, et omnium Romanorum assertione firmavit, ut nullus clericus pretio quolibet aut promissione ad sacros ordines proveheretur.

Hic Virgilio [Vigillo] episcopo direxit epistolam, in qua eum pleniter docet, et prudenter instruit, qualiter respondere et convincere debet haereticos illos qui garribunt Patrem et Filium unum Deum esse non posse. Hic ordinavit episcopos quadraginta novem, presbyteros viginti sex, diaconos novem. Obiit autem vi Nonas Martias.

LXIII. — JOANNES III.

(Anno Christi 559.)

Joannes, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedet annos duodecim, menses undecim, dies viginti sex. Hic amavit et restituit cibometeria sanctorum Martyrum, et constituit oblationes et luminaria ibidem per singulas Dominicas de Latoranis ministrari. Hujus temporibus Narses a Romanis apud Justinianum et Sophiam Augustam accusatus, Longobardos ad occupandam et possidendam Italiam vocavit : qui non multo tempore post Roma defunctus est. Hic universis Germanis et Gallis episcopia epistolam decretalem transmisit, in qua, evidenter ratione et firmissima multorum auctoritate, comprobat chorepiscopos episcopos non esse, nec aliquid de privilegio pontificali debere agere ; et ad hoc prohandum introducit Linum et Cleatum, quoniam adiutores Petri fuissent, nullam tamen potestateum pontificalem babuisse, sed exteriora tantum ministrasse Et quia sequentiam et verba ipsa notavimus, cum de Clementis ordine et actione in principio hujus opusculi scripsimus ad extera quae instant

A

LXIV. — BENEDICTUS.

(Anno Christi 573.)

Benedictus, natione Romanus, ex patre Bonifacio, sedet annos quatuor, menses unum, dies viginti octo. Scripsit autem iste David episcopo, et ille qui dicebant nequitem in veritate posse probare Trinitatem unitatem fieri, cum neque tres unum neque unum in tribus possit a quoquam approbari, jussit ut ad rectam fidem converteri faceret, aut ab Ecclesia repelleret. Et multis modis probavit, et auctoritate multorum firmavit, unitatem substantie esse in personarum trinitate, et personarum trinitatem esse in substantiae unitate. Hujus temporibus valida fama afflictus est populus Romanus. Hic ordinavit episcopos unum et viginti, presbyteros quindecim, diaconos quatuor. Obiit autem ii kalend. Augusti

B

LXV. — PELAGIUS II.

(Anno Christi 576.)

Pelagius, natione Romanus, ex patre Virgilio, sedet annos decem, menses duas, dies decem. Hic ordinatus est absque principis iussione, eo quod Longobardi obliterarent civitatem Romanaam. Eo tempore tanta pluvia fuerunt, ut annos dicerent, quod aquae diluvii superabundarent, et talis clavis fuit, qualiter a seculis nullus suisse meminit. In Orientalibus episcopis universis, quos Joannes Constantinopolitanus episcopus presumptive ad synodum convocaverat, scribit (epist. 1) et mandat eis, si dolint eum predictio Joanne damnari consenserit ei, a superba presumptione recedant, et penitentiam agere studient, quia necessitas est ea cassari que contra ordinem et auctoritatem facta esse recordantur. Scribebat enim se esse episcopum universalis, et ex hac sua presumptione convocabat synodum generale, cum generali synodum convocandi auctoritas apostolicae sedi beati Petri privilegio singulari sit tradita. Item, eodem solitantes, quae dicenda esset certa provincia, informat et instruit, dicens : Se itote (6, q. 3, c. Se itote) certam provinciam esse, quae habet decem vel undecim civitates et unum regem, et solidem quinque civitatem [potestatas] sub se, et unum episcopum, aliosque suffraganeos [suffragatores] decem vel undecim episcopos judices ; ad quorum judicium omnes causae episcorum et reliquorum sacerdotum ac civitatum referuntur, ut quae his omnibus justae causa rogo discernantur.

C

Item, Benigno archiepiscopo de episcoporum transmutatione consulenti transmisit epistolam (epist. 2) in qua eum, qualiter regulariter transmutari, non possint, plenissime instruit. Et haec jam subnotavimus. Item, in eadem predictum archiepi-

23). Item : *Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi in conspectu patris victimat filium* (*Ibid.*, 24). Item : *Qui baptizatur a mortuo, et iterum magis mortuum; quid proficit lavatio ejus? sic et homo qui jejunat in peccatis suis, iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem ejus quis exaudiens?* (*Ibid.*, 50, 51.) *In omni dato hilarem fao valorem tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas* (*Ecli. xxxv, 11*).

Item universis episcopis, et specialiter Campaniae et Italiae episcopis scripsit (*epist. 3*), et ad monitionem episcoporum, quae se penumero a praedecessoribus suis posita et superiorius annotata sunt, videlicet, de accusatoribus et ceteris pleniter posuit, et inter cetera de monachis dicit : *Nullusque monachus* (2, q. 7, c. Nullus) *talia usquequa arripiat, nec saecularia aut ecclesiastica negotia perturbare presumat, quia vox eorum in talibus est mortua.*

Item episcopis regionum Germaniae et Galliae instrui rogantibus prefationum ordinem quem Ecclesia Romana servaret, rescripsit (*epist. 4*), ita dicens : *Sacrum ordinem Romanum* (*de Cons. dist. 1, c. Invenimus*), *sacraque constituta nostrorum antecessorum solerter regeantes, inventimus, has novem prefationes in sacro catalogo solummodo recipendas, quas longa retro vestitas in Romana Ecclesia hactenus servavit : unam, in Albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Nativitate Domini, quintam de Apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de sancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de Jejunio Quadragesimae [has tenendas vobis mandamus]. Si quis his supradictis demperiret vel addiderit, anathema sit. Hic ordinavit episcopos duodequinquaginta, presbyteros viginti et octo, diaconos octo. Obiit autem vii Idus Februarii.*

LXVI. — S. GREGORIUS.

(*Anno Christi 590.*)

Gregorius, natione Romanus, ex patre Gordiano, sedet annos tredecim, menses sex, dies decem. Hic fecit homilia quadraginta, et exposuit Job et Ezechielem : composuit dialogum et pastoralem curam. Scripsit etiam numerosa decretalia : quae quia plurima sunt, separatim, et suo in loco, Deo dante, et vita comite, breviter excipiemus. Nunc autem, quia presentis negotii serie ad predicti papae ordinem et actionem adnotanda pervenimus, pauca saltem ponenda esse existimamus. Hic in synodo constituit (*Syn. Rom., cap. 2*), ne laici pueri ad secreta cubiculi Romani pontificis servitia exhibeant, sed clerici vel monachi : ut is qui est in loco regiminis habeat testes, et tales viri ejus in secreto conversationem videant, qui ex visione sedula exemplum prosectorum sumant. Constituit etiam (c. 4) ut sererum, quo Romani pontificis corpus ad sepelendum ducitur, nullo tegminis velamine veletur. Quod ideo facit, quia corpora pontificum, cum huic mandanda deferebantur, dalmaticis tegebantur, et eas pro sanctitatis reverentia scindentes, partilbyantur. Constituit

A etiam (c. 5), et sub vinculo anathematis prohibuit, ne aliquid de ordinationibus, aut ex datione pallii, aut ex traditione chartarum accipiatur : sed si is, qui ordinatus est, post acceptas chartas seu palium aliquid offerre voluerit, gratiae tantummodo causa id accipiendo esse non negat ; quia ejus oblatio nullam culpe maculam ingerit, quae ex accipientis ambitu non procedit.

Hic Augustino Anglorum episcopo de multis consulenti ad singula juxta barbariem gentis et novitatem suorum conversionis rescripsit, licens : *Oportuerat quidem, quandiu se agnoscunt affinitate propinquos. ad copulem matrimonii non accedere : sed in tam barbara gente magis placet respectus temperantiae, quam distractio censuræ : concedendum est, ut post quartam generationem jungantur.* Ad hoc autem quod quæsivit, si mulier infirmitate detenta non valuerit viro debitum solvere, quid faciat jugalis? Respondit, *bonum quidem esse, si sic permaneret, ut abstinentias vacaret : sed quia hoc magnorum est; ille qui se non poterit continere, nubat magis, non tam subditi opem subtrahat ab illa, quam infirmitas prepedit, et non detestabilis culpa excludit.* De Presbitero vero a populo accusato dicit : *Ni certi non fuerint testes qui criminis, illato approbent veritatem, iusjurandum erit in medio ; et illum testem proferat de innocentiae sue puritate, cui nuda et aperta sunt omnia, sieque maneat in proprio gradu.* Item præcepit ne eis quos pater vel mater juxta septa monasterii in infantiae annis sub regulari tradiderunt disciplina, egredi liceat, postquam pubertatis anni inoleverint. Illos, qui absque interrogatione subdola ab adulteratis presbyteris baptizati sunt, prohibet rebaptizari. Leprosis autem Christianis corpus et sanguinem Domini concedit dari : cum sanis autem celebrare convivia interdicit. Item, valde satuum esse judicat, si morbus aut mortalitas quibuslibet in locis irreparabit, illos, quos nondum tetigit, a loco civitatis periculum fugere, quia nemo ausugere Dei manus poterit. De his vero presbyteris qui multis vitiis irretiti, quorum vita in se ipsis sacerdotium maculat, præcepit ut eos apostolica auctoritate redargnendo admoneat, et ad munditiam ecclesiasticam perducat : et si obedierint, salvabunt animas suas, et ipse mercedem habebit : *Verumtamen collocutionem et mensam communem cum eis agere non recuses. Plorunque contingit, ut, quos correctio disciplinæ tardos fecit, ad percipiendam veritatis normam, convivarum sedula pastio, et admonitio blanda ad viam perducat justitiae. Id ipsum autem et in ipsis proceribus, qui tibi adjutorium præstant, observare debebis.*

Hic auxit in canone : *Diesque nostros in pace disponere, etc.* Hujus tempore ad Dominum conversi sunt Angli. Hic jussit ut supra corpus B. Petri missa celebraretur, et in ecclesia B. Pauli eadem fecit. Hic ordinavit episcopos sexaginta duos, presbyteros undequadragesinta, diaconos octo. Migravit autem ad Christum iv Idus Martii,

* Concil., tom. II, pag. 76.

LXVII.—SABINIANUS.

(Anno Christi 604.)

Sabinianus, natione Tuscus, de civitate Blera, de patre Bono, sedit annum unum, menses quinque, dies octo. Hic addidit luminaria in ecclesia B. Petri. Hic ordinavit episcopos viginti sex. Obiit autem viii Kalend. Martii.

LXVIII.—BONIFACIUS III.

(Anno Christi 606.)

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Joanne, sedit menses octo, dies viginti duos. Hic obtinuit apud Phocatem principem ut Ecclesia Romana, sic ut omnium Ecclesiarum caput est, ita etiam Constantinopolitanæ, quæ se omnium Ecclesiarum primam esse jactabat. Hic constituit ut nullus vivente episcopo de ejus successore agat, sed tertio die depositionis ejus, adunato clero et populo, fiat elec^Bto. Hic ordinavit episcopos viginti duos.

LXIX.—S. BONIFACIUS IV

(Anno Christi 607.)

Bonifacius, natione Marsus, de civitate Valeria, ex patre Joanne medico, sedit annos sex, menses octo, dies duodecim. Hujus temporibus famæ valida, et inundationes aquarum gravissimæ fuerunt. Hic templum Pantheon quod vocabatur, a Phoca principe petiit, quod et consecravit in honorem S. Mariæ virginis et omnium martyrum. Hic ordinavit episcopos triginta sex, diaconos octo. Desunctus est autem x Kalend. Junii.

LXX.—S. DEUSDEDIT.

(Anno Christi 614.)

Deusdedit, natione Romanus, ex patre Stephano subdiacono, sedit annos tres, dies triginta. Hic clerum multum dilexit, et sacerdotes, et cœteros clericos ad pristina loca revocavit. Hujus temporibus mense Augusto fuit terrænotus magnus, quem sequuta est clades, et gravis percussio scabierum, ita ut nullus mortuum suum posset agnoscere. Gordianus episcopus Hispaniensis Ecclesiæ litteris ad predictum papam directis, de viris et mulieribus qui nescientes pro magno populorum incursu paschali Sabbato filios a fonte baptismi suscepserant, ipsum consuluit, si jam ad proprium suum usum redire debeant? Qui in ecclesia Isauræ et Hierosolymæ, et in multis aliis ecclesiis talia olim evenisse dicit, et antecessores suos, Julium, et Innocentium, et Cœlestinum cum plurimorum episcoporum conventu talia prohibentes præscripsisse asserit, ut nullo modo jam se in conjugium reciperent mulieres et viri, qui per quancunque rationem susciperent natos, sed separarent se, ne, suadente diabolo, tale

A septimum nullus Christianus suam commatrem in conjugium recipere debet: et qui præsumperit, anathematis vinculo religeretur in perpetuum, nisi paenitentiam egerit digne. Mulieres vero, cum separatae fuerint hoc pro illicitatione [illicita re] a propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperunt, et post expletum annum recipient alium virum, si voluerint. Similiter et vir uxorem.

LXXI.—BONIFACIUS V.

(Anno Christi 617.)

Bonifacius, natione Campanus, de civitate Neapoli, sedit annos quinque, menses decem. Hic constituit ut testamentum secundum principis jussiōnem valeat. Constituit etiam ut nullus violenter de ecclesia auferatur: nec aliquis, nisi presbyter, sanctorum martyrum reliquias de ecclesia levare præsumat. Fuit vir mitissimus, et amavit clericum. Hic ordinavit episcopos undetriginta, presbyteros viginti sex, diaconos quatuor. Qui defunctus est viii Kalend. Novembr.

LXXII.—HONORIUS.

(Anno Christi 626.)

Honorius, natione Campanus, ex patre Petronio consule, sedit annos duodecim, menses undecim, dies octodecim. Hic clerum eruditiv. Hic de ordinationibus episcoporum minime differendis ita dicit: « Placuit, ut quisque metropolitanus, si ultra tres menses consecrationis sue, ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendo, ad apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate; sit licentia metropolitani altis, post secundam et tertiam communionem, viduatis ecclesiis cum consilio Romani pontificis ordinando episcopum subvenire. Si vero consecrandi episcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menses ecclesia viduata consistat, communione privetur, quoisque aut loco cedat, aut consecrandum præbere non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduata ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat, imo metropolitani sui iudicio cedat. »

Item: Quicunque sane metropolitanorum per pleas vel in litanis uti pallio præsumperit, et non tantum in præcipuis festivitatibus, et apostolica sede indicis temporibus ad missarum solummodo solemnies, permitta, qua abutitur, careat dignitate: quoniam jure privilegium meretur amittere, qui audacter usurpat illicita.

Item: Episcopos vero qui percutere, detruncare, rel contra canonicam auctoritatem infamare, aut propriis rebus absque legali iudicio expoliari præsumperit, sive eos a commissis ecclesiis incauendo usurpare.

sciat se a communione privatum. Si vero post secundam et tertiam conventionem coram episcopo satisfacere detrectaverit, sacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur. Quicunque sanctimoniale, sive quamcumque seminam, in matrimonium vel concubinatum rapuerit, donec eam coram episcopo civitatis parentibus vel civibus restituat, cum omnibus fautoribus suis excommunicatum se esse cognoscat: si vero post secundam et tertiam conventionem, quam rapuit sub satisfactione congrua non reddiderit, tanquam anathematizatus, ab omni Christianorum consilio repellatur. Raptas enim, nec immerito, dicimus, quae sine consensu parentum, vel civitatis episcopi, aut ipse ultra diffugint, aut nolentes ab aliis abducuntur. Si quis homicidium membrorum truncatione, domorum incendia fecerit, aut fieri juss erit, aut facienti consenserit; quoque de his legaliter, vel amicabiliter coram episcopo civitatis aliusque civibus non emendaverit, ab ecclesia privatum se esse cognoscat. Si ergo post secundam et tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus et publicanus ab omni Christianorum collegio separetur. Porro de his qui deprædationes fecerint, aut facere juss erint, vel facienti consenserint, instituimus, ut, si ab episcopo civitatis admoniti minime resipuerint, quadraginta dies pane et aqua contenti, reliquis cibis et potibus sint omnino privati. Quod si hanc excommunicationem suspicati fuerint violasse, satisfacient episcopo, quod illam non violaverint: sicque demum, si convicti fuerint hanc violasse, non solum, quod unicuique arguuntur fecisse emendent; sed etiam bis aut ter commoniti, si se non correxerint, ab omni communione privati sint. Si vero post secundam et tertiam commonitionem cuncta, in quibus arguuntur, perfecte non emendaverint, anathematis sententia se noverint obligatos.

Item: Hi sane, qui ante audientiam communicare tentaverint, donec per paenitentiam reatum suum defleant, ad communionem nullo modo reducantur, excepto mortis urgente periculo. Qui vero excommunicato scienter communicaverit, et amodo saltem in domo simul oraverit, atque latebras defensionis, ne minus ad satisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore paenitentiam suscipiat, corporis et sanguinis Domini communione se privatum esse cognoscat. Quicunque ergo intra anni spatium humiliter sive publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientiae aditum clausisse videantur. Quod si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos illorum causam juxta B. Leonis prædecessoris nostri sententiam divino iudicio reservantes, quibus vivis non communicavimus, mortuis communicare non possumus.

Item: Curae sit omnibus episcopis excommunicato rum nomina omnino tam vicinis episcopis quam suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco positâ pro soribus ecclesiæ cunctis convenientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia et excommunicatis ubique ecclesiasticis aditus excludatur, et excusationis

A causa omnibus auferatur. Si quis sane venerabilium episcoporum vel sacerdotum in hac re districtissime non vigilaverit, et in aliquo cohibuerit, quo minus ecclesiastice severitatis inrectio circa personas delinquentium conserretur, donec coram provinciali synodo satisfiat, a communione sciat se esse suspensum. Si vero post tertiam conventionem in sua negligentia manerit, canonico judicio subjacebit. Illos autem, qui pro diversis suis excessibus se convenientios legatiter timent, aliumque ad senioratum confugiant, et ibi pejora prioribus operantur; jubet ut a nemine suscipiantur, donec sub prioris domini districione satisfaciant cunctis quibus deliquerant. Si vero prius suscepisti fuerint, cum suo susceptore communione priventur. De illis autem qui prolationem sententiae subterfugere cupientes, a matricularibus ecclesiæ vel baptismalibus se subducunt, statuit, ut hi qui intra regionem positi, a publicis ecclesiarum se convenientibus ultra tres dies Dominicis voluntarie prolationem sententiae subterfugiendo abstinent, donec sub satisfactione se emandando astruant, communione priventur.

B Item: Administratores plane sæcularium dignitatum, quos ad ecclesiarum tuitionem, pupillorum et viduarum protectionem, rapaciumque refrenationem constitutos esse cognovimus, quoties ab episcopis et ecclesiasticis viris conventi fuerint, eorum querimonia fideliter audiant, et secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent, et diligenter studio emendent. Quod si Dei timorem præ oculis non habentes negligere post secundam et tertiam communionem inventi fuerint, omni se noverint communione usque ad condignam satisfactionem privatos. Item: Qui presbyterum ordinare necessarium ducit, deputet eum ecclesiæ, in qua Domino seruiens jugiter perseveret. Hic ordinavit episcopos septuaginta et unum, presbyteros tredecim, diaconos undecim. Obiit iv Idus Octobris.

LXXXIII. — SEVERINUS.

(Anno Christi 638.)

Severinus, natione Romanus, ex patre Abieno, sedit menses duos, dies quatuor. Hic ordinavit episcopos quatuor. Obiit autem iv Idus Octobris.

LXXXIV. — JOANNES IV.

(Anno Christi 639.)

D Joannes, natione Dalmaticus, ex patre Venantio scholastico, sedit annum unum, menses novem, dies octodecim. Hic per Dalmatiam et Istriam multum pecuniae misit ad redemptionem captivorum. Hic ordinavit episcopos quatuor. Defunctus est autem iv Idus Octobris.

LXXXV. — THEODORUS.

(Anno Christi 642.)

Theodorus, natione Græcus, ex patre Theodoro episcopo, de civitate Hierusalem, sedit annos sex, menses quinque, dies quatuordecim. Hic ordinavit episcopos quinquaginta sex, presbyteros viginti et

unum, diaconos quatuor. Qui defunctus est pridie **A** Idus Maii.

LXXVI. — S. MARTINUS.

(*Anno Christi* 649.)

Martinus, de civitate Tudertina provinciae Tusciae, sedit annos sex, mensem unum, dies viginti sex. Hic centum et quinque episcopos in urbe Roma congregavit, cum quibus condemnavit Theodorum quemdam episcopum Pharanitarum, et Cynam Alexandrinum, et Sergium Constantinopolitanum, et ejus successores Pyrrhum et Paulum, qui novitates contra immaculatam fidem præsumpererunt innectere. Et dæmuin prædictus papa, quia hæreticis consentire noluit, ductus est in exsilium, ubi et vitam in Christo finivit **IV** Idus Novembriis. Ordinavit autem episcopos triginta quatuor, presbyteros **B** undecim, diaconos quinque.

LXXVII. — S. EUGENIUS.

(*Anno Christi* 652.)

Eugenius, natione Romanus, ex patre Rusiniano, sedit annos duos, menses novem, dies viginti tres. Hic ordinavit episcopos viginti et unum; defunctus est autem **IV** Nonas Junii.

LXXVIII. — S. VITALIANUS

(*Anno Christi* 655.)

Vitalianus, natione Signiensis, Campaniae provinciae, de patre Anastasio, sedit annos quatuordecim, menses sex. Hic regulam ecclesiasticam atque vigorem, ut mos erat, omnino conservavit. Hic ordinavit episcopos nonaginta septem, presbyteros viginti duos, diaconum unum. Hujus temporibus Constantinus Augustus Romanum venit, ibique omnia, quæ ad civitatis ornatum suspensa erant, deponi fecit, et ecclesiam S. Mariae ad Martyres, quæ de tegulis æreis erat tecta, discooperavit, et in regiam urbem ipsas tegules cum aliis diversis, quæ deponi fecerat, emisit. Scripsit autem epistolam Paulo Cretensi archiepiscopo, in qua eum arguit, quia Joannem episcopum Lampon urbis in custodiā duci fecit. Insuper contra canonum jussa, contra legum instituta, existens in custodia, cogebatur ut daret sidejussores. Unde omnia, quæ ipse archiepiscopus de jam prædicto episcopo in synodo egit, in aula esse decrevit, ei ecclesiam suam ei iudicio synodi, datis litteris, reddi præcepit. Defunctus est autem **VIII** Idus Februarii.

LXXIX. — ADEODATUS.

(*Anno Christi* 669.)

Adeodatus, natione Romanus, ex monachis, de patre Joviniano, sedit annos quatuor, menses duos, dies quinque. Hic ordinavit episcopos septem, presbyteros quatuordecim, diaconos duos. Qui defunctus est **VIII** Idus Junii. Post ejus vero transitum, et pluviae et tonitrua tanta fuerunt, quanta prius fuisse nemo eo in tempore vivens audierat. Unde homines ut pœfides ex nimio ictu fulgoris interierunt.

LXXX. — DONUS.

(*Anno Christi* 676.)

Donus, natione Romanus, ex patre Mauritio, se-

dit annum unum, menses quinque, dies decem. Hic ordinavit episcopos sex, diaconos quinque. Post electionem hujus, Augusto mense apparuit stella præfulgida valde in Oriente. Oriebatur autem assidue in galli cantu apparenſis usque mane, sed emenso trium mensium spatio, suæ pulchritudinis radios nunquam parens abscondit, quam in eadem plaga Orientis innumeræ multitudinis hominum mors seculata est. Hujus tempore Ecclesia Ravennæ, quæ prius acephalicum caput contra Romanam Ecclesiam erexerat, denuo fracta cervice superbis, apostolicæ sedi humiliata subjacuit. Obiit autem iste **III** Idus Aprilis.

LXXXI. — S. AGATHO.

(*Anno Christi* 678.)

Agatho, natione Siculus, sedit annos duos, menses quinque, dies quatuor. Hic ordinavit episcopos octodecim, presbyteros decem, diaconos quinque. Legati Constantinopolim directi e latere hujus papæ, Macarium Antiochenum patriarcham in synodo deposuerunt, quia duas naturas et voluntates in Christo esse negavit. Prædictus papa hoc obtinuit apud imperatores, Constantinum videlicet, et Heraclium, et Tiberium, ut juxta postulationem suam remitteretur quantitas illa, quæ solita erat dari pro ordinatione Romani pontificis facienda: sic tamen, ut, si contigerit post ejus transitum vel electionem ordinationem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, nisi prius decretum generale deferatur in regiam urbem secundum antiquam consuetudinem, et cum eorum, id est imperatorum, scientia et ius satione ordinatio debeat provenire. Hic defunctus est **IV** Idus Januarii.

LXXXII. — S. LEO II.

(*Anno Christi* 683.)

Leo, natione Siculus, ex patre Paulo, sedit menses decem, dies septuaginta. Hic fuit eloquentissimus, Graeca et Latina lingua eruditus. Hic fecit constitutum, ut, qui ordinatus fuerit archiepiscopus, nulla consuetudine pro usu pallii, aut diversis officiis ecclesiæ, persolvere debeat. Hic ordinavit episcopos unum et viginti, presbyteros quatuordecim, diaconos tres. Defunctus est autem **IV** Kalend. Julii.

LXXXIII. — BENEDICTUS II.

(*Anno Christi* 684.)

Benedictus, natione Romanus, ex patre Joanne, sedit menses decem, dies duodecim. Hic suscepit præceptum Constantini Augusti datum clero et populo, et exercitu Romano, per quod concessum est, ut, cum quis fuerit electus ad regendam Romanam sedem, continuo absque tarditate consecratur pontifex. Obiit vero **VIII** Maii.

LXXXIV. — JOANNES V.

(*Anno Christi* 685.)

Joannes, natione Syrus, ex provincia Antiochia, de patre Cyriaco, sedit annum unum, dies novem. Fuit autem vir valde strenuus, atque scientia prædictus, et omnino moderatus. Hic consecratus est a tribus episcopis, Ostiense, Portuense et Veliter-

nense, sicut et præcessor ejus Leo fuerat. Defunctus A
est vero iv Nonas Augusti.

LXXXV. — CONON.

(Anno Christi 686.)

Conon, oriundus patre Tracesco, educatus apud Siciliam, sedet menses undecim. In hujus electione non minima est contentio habita, eo quod clerici archidiaconum, exercitus autem Theodorum presbyterum nitebatur eligere. Sed hac contentione aliquandiu habita, tandem clerici et populus unanimiter hunc denominantes elegerunt. Post aliquot vero dies exercitus videns cleri et populi concordiam, et ipse in predicti electionis decreto subscrispsit. Hic ordinavit episcopos sedecim. Defunctus est autem x Kalend. Octobris.

LXXXVI. — SERGIUS.

(Anno Christi 687.)

Sergius, natione Syrus, Antiochiae regionis, ortus ex patre Tiberio, sedet annos tredecim, menses septem, dies viginti tres. Ante hujus electionem populus Romanus, ut fieri assolet, divisus est: nam pars una Theodorum archipresbyterum, alia vero elegit Paschalem archidiaconum. Cum autem illi duo electi contendentes, nec alter eorum alteri cedere vellet, maxima pars cleri, necnon primates judicium, et exercitus Romanæ militiae diu pertractantes, qualiter duorum altercantium contentio sopiretur, consilio inito, demum prænominatum Sergium unanimiter elegerunt, et altercantium tumultuatione represso, in sede eum concorditer statuerunt. Hic in sacrario B. Petri apostoli capsam argenteam in angulo obscurō jacentem, et ex nigredine nimis ahmositatis, nec si esset argentea jam apparentem, Deo ei revelante, reperit. Itaque oratione facta, sigilli fracti, et capsula aperta, inventi in ea crucem diversis ac pretiosis lapidibus perornatae. In qua etiam aperta inventi mire magnitudinis et ineffabilem portionem salutaris ligni vivificæ Crucis repositam: quæ ex die illo pro salute humani generis ab omni populo Christiano die Exaltationis S. Crucis in ecclesia Salvatoris adoratur. Hic sancti, ut in fractione corporis et sanguinis Domini et clericis et populo Agnos Dei canteatur. Hic ordinavit episcopos viginti septem, presbyteros duo devicti, diaconos quatuor. Defunctus est autem Idibus Septembribus.

LXXXVII. — JOANNES VI.

(Anno Christi 701.)

Joannes, natione Graecus, sedet annos tres, metenses duos, dies duodecim. Hic captivus, quos in Campilia Gisolphus dux gentilis Longobardorum cœperat, Solaris suis redemit. Hic ordinavit episcopos quindecim, presbyteros novelli, diaconos fidibus.

LXXXVIII. — JOANNES VII.

(Anno Christi 703.)

Joannes, natione Graecus, de patre Platone, sedet annos duos, metenses sex, dies septendecim. Illic ordinavit episcopos undeviginti. Sepultus est autem xii Kalend. Novembri.

LXXXIX. — SISINNIUS.

(Anno Christi 708.)

Sisinnius, natione Syrus, ex patre Joanne, sedet dies viginti. Hic ordinavit episcopum unum. Defunctus est autem repentina morte.

XC. — CONSTANTINUS.

(Anno Christi 708.)

Constantinus, natione Syris, ex patre Joanne, sedet annos septem, dies quindecim. Hic ordinavit Felicem archiepiscopum Ravennatem, qui juxta antecessorut suorum consuetudinem scribere soluit, fastu arrogantie tentus. Qui postea elatione superbiae sue a Justiniano Augusto capi jubetur, oculis privatur, et in exsilium in Ponticam intulitur. Sed, mortuus imperatore, ad sedem propriam revertitur, et sic humiliatus, ab apostolica sede ventans peccati, et absolutionem prometuit. Predicti papæ temporibus venit Romam Benedictus Mediolanensis archiepiscopus, et certavit pro ecclesia Ticinensi; sed convictus est, eo quod a praesatis temporibus Ticinensis ecclesie uniuscuiuslibet consecratio ad sedem apostolicam Pontificem pertinebat. Ordinavit autem episcopos sexaginta quatuor, presbyteros decem, diaconos duos. Obiit autem vi Idus Aprilis.

XCI. — S. GREGORIUS II.

(Anno Christi 714.)

Gregorius, natione Romanus; ex patre Marcello, sedet annos selectim, menses novem, dies undecim. Hic in Germania per Bonifacium episcopum verbum salutis predicavit, et gentem illam sedentem in tendebitis doctrina Ihesi convertit ad Christum. Hujus temporibus Saraceni Franciam occupare conati sunt; sed iudicis Dei una illæ trecenta et sexaginta quinque milia a Franciis ceciderant, et epistola a Francorum duces pontificis missa continebat. Hic constituit, ut Quadragesimali tempore, quinque videbiles feria Iesu Christi, atque missarum celebratio fieret, quod prius non fieberat. Hujus temporibus Leo imperator ad pejora progressus, compulit omnes Constantinopolit habitantes, ut sanctorum imagines deponerent, et ligni consumerent. Cuius errori, quia Germanus non consensit patriarcha, a sede est pulsus, et in ejus loco Anastasius presbyter est ordinatus. Hic in synodo communis omnium praesidium iudicio confirmingando dixit (C. Romam, tom. III Concl. cap. 1-12): Si quis presbyteram, aut diaconissam, aut monacham, aut narum, aut consobrinam, aut de propria cognatione, aut quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit. Item: Si quis viduam suratus fuerit in uxorem et virginem, nisi eam desponsaverit, anathema sit. Item: Si quis ariolos, araspices, vel incantatores observaverit, aut phylacteris usus fuerit, anathema sit. Hic ordinavit episcopos centum quinquaginta, presbyteros viginti quinque, diaconos quatuor. Qui defunctus est xi Idus Februario.

XCII. — S. GREGORIUS III.

(Anno Christi 731.)

Gregorius, natione Syrus; ex patre Joanne, sedi

annos decem, menses octo, dies viginti. Hic fuit vir valde mitis, et in divinis litteris bene instructus, et Græca Latinaque lingua pleniter eruditus. Hic in synodo residens, omnes illos anathematis vinculo innodavit, qui antiquæ ecclesiasticæ consuetudini adversantes, sanctorum imagines venerari contemnerent. Hic ordinavit episcopos octoginta, presbyteros viginti quatuor, diaconos tres.

XCII. — S. ZACHARIAS.

(Anno Christi 742.)

Zacharias, natione Græcus, ex patre Polychronio, sedit annos decem, menses tres, dies quatuordecim. Hujus temporibus Karlomannus, filius Karlomanni [Caroli Martelli] Francorum regis, præsentis vitæ gloriam et potestatem relinquens, clericatus jugum Romæ ab ipso papa suscepit. Deinde ad montem Cassinum pervenit, ibique facta juxta morem professione, professionis habitum devote suscepit. Eiusdem papæ temporibus Ratechisus rex Longobardorum regalem dignitatem relinquens, a prædicto papa detonsus, monachico habitu cum uxore et filiis induitur. Hic ordinavit episcopos triginta quinque, presbyteros viginti tres, diaconos sex. Hic in synodo constituit ut episcopi cum mulieribus omnino non habitent, et presbyteri vel diaconi subintroductas mulieres nullo modo secum audeant habere, nisi matrem, et illas quæ suspicione effugiant; alioquin gradus sui preventur honore. Item statuit ut episcopi, presbyteri, diaconi secularibus indumentis minime utantur, nisi, ut concedet, tunica sacerdotali: sed neque dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, sine indumento præsumant ambulare, nisi in itinere longo ambulaverint: quia sacerdos incendens sine operamento sibi congruo, sacerdotium suum deturpat. Quod si præsumperit, communione privetur, donec, quæ statuta sunt, adimplere matureret. Item, ut presbyteri et diaconi non utantur monacha, vel etiam spirituali commatre. Nam qui hujusmodi opus perpetraverit, sciat se anathematis vinculo obligatum, et Dei iudicio condemnatum, atque a sacro corpore et sanguine Domini nostri Iesu Christi alienum, statuente apostolica censura. Et quicunque sacerdotum talibus communicare præsumperit, eorum consortio condemnatus, sacerdotii sui honore privetur. Si autem hi, qui convicti sunt, admoniti declinaverint, et ab adulterio fuerint divisi, pœnitentiae submittantur, ut sacerdos loci providerit. Item de presbyteris, diaconis, seu clericis, qui inter se causam habuerint, nullo modo præsumat publicis auctoritatibus interpellationem facere, nisi suo episcopo: et si forsitan episcopus causam habuerit, ad vicinum episcopum consigilium faciant, juxta canonum statuta. Et si minime convenerit, ut decidatur inter eos contentio, ad apostolicam veniant sedem. Si quis vero præter statuta præsumperit agere, gradus sui honore privetur, et ab ecclesia pellatur, usque dum causa suscepit finem. Item, ut episcopus, aut presbyter, dum ingressus fuerit

A ad missarum solemnia celebranda, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio episcopo aut presbytero missarum solemnia suppleantur, sed qui initium posuit, suppleat usque in finem. Si quis aliter agere præsumperit, a Dominico corpore et sanguine sit suspensus. Prædictus papa universis episcopis, cunctis etiam ducibus, comitibus, omnibusque Deum timentibus per Gallias et Francorum provincias constitutis epistolam destinavit, in qua omnes commouit, ut falsos et schismaticos, homicidas et forniciarios sacerdotes ab ipsis expellerent.

XCIV. — STEPHANUS III.

(Anno Christi 752.)

Stephanus, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annos quinque, dies viginti tres. Post obitum Zachariae papæ Stephanus quidam presbyter a cuncto populo electus est, et in patriarchium inthronizatus. Qui post biduum subito alienatus obmutuit, et die sequenti defunctus est. Post hæc vero omnes unanimiter hunc eligentes, in patriarchium juxta morem introduxerunt: erat enim amator ecclesiæ, traditionem ecclesiasticam firma stabilitate conservans. Hujus temporibus Aistulphus Longobardorum rex, occupatis bonis Ecclesiæ, multa Romanis intulit mala, sed plurima minatus est. Unde prædictus papa coactus Pippinum regem Franciæ postulatum auxilium adiit, contra quem venit Karlomannus frater regis, quamvis monachus; malignis tamen Aistulphi suasionibus deceptus, ut ejus petitionem in irritum duceret. Sed, Deo id agente, propositi inessicax exstitit, et ibi idem in Francia in monasterio a fratre statutus, vitam finivit: pontifex vero apud regem voluntatem suæ petitionis obtinuit. Hic ordinavit episcopos quindecim, presbyteros duos, diaconos duos. Defunctus est autem vi Kalend. Maii.

D Prædictus pontifex in quadam epistola de infirmitatis suæ liberatione ita inter cætera dicit: Cum jam medici desperarent, sicut in oratione in ecclesia B. martyris Dionisii subtus campanas, et vidi ante altare dominum Petrum et dominum Paulum, et nota mente illos recognovi, et tertium B. Dionysium ad dexteram B. Petri subtilem et longiorum. Dixitque dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem. Et dixit B. Paulus: Modo sanabitur. Et appropinquans misit manum suam ad pectus domini Dionysii amicabiliter, respexitque ad dominum Petrum. Et dixit dominus Petrus ad Dionysium hilariter: Tua gratia est sanitas ejus. Et Dionysius veniens ad me ait: Pax tecum, frater, non morieris, donec ad sedem tuam prospere revertaris. Surge, et hoc altare in honore Æti, et veneratione apostolorum Petri et Pauli dedica: moxque sanus factus, implevi quæ jussa sunt.

XCV. — S. PAULUS.

(Anno Christi 757.)

Paulus, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annos decem, mensem unum. In hujus autem electione populus Romanus divisus est. Nam ali

Theophylactum archidiœconum, alii hunc volebant habere pontificem: sed pars illa, quæ major ac validior fuit, tandem hunc elegit; et ita cæteris dispersis, iste sedem obtinait. Hic consecravit episcopos viginti, presbyteros duodecim, diaconos duos.

XCVI. — STEPHANUS IV.

(Anno Christi 768.)

Stephanus, natione Siculus, ex patre Olivio, sedit annos tres, menses quinque, dies viginti septem. Dum Paulus papa ex hac vita migrasset, continuo Constantinus quidam laicus a germanis fratribus, et illis quos fratres quoquo modo attrahere potuerunt, latrocino in patriarchium est introductus; ibique repente una die fit clericus, alia vero die subdiaconus et diaconus, a Georgio Prænestino episcopo consecratus est: et proximo Dominico die cum multitudine armatorum ad ecclesiam B. Petri properans, a prædicto Georgio et aliis duobus episcopis, Albanense videlicet et Portuense, in pontificem ordinatus est, et unius anni et mensis spatio Romanam Ecclesiam hac invasione detinuit: et infra hoc spatum episcopos octo, presbyteros totidem, et diaconos quatuor ordinavit. Sed prædictus Prænestinus episcopus non multo post divina ultiione correptus est: nam dextera manus ejus aruit, et contracta est, adeo ut ad os eam erigere non posset; et taliter languens vitam finivit. Constantinus vero decurso anni et mensis spatio, a Romanis et Longobardis repente supervenientibus, interfecto uno ex fratribus suis, capitur. Deinde prædicto papæ Stephano jam electo præsentatur, ibique assistantium iudicio deponitur. Postmodum prædictus electus in pontificem ordinatur. Inter haec Theodorus episcopus, Constantini vicedominus, a turba raptus, oculis privatur, lingua truncatur, et Passivus ejusdem Constantini germanus excæcatur, et ipse Constantinus demum capitur, lumine privatur, misere in platea jacere relinquitur. Deinde pro impiæ invasionis præsumptione synodo in urbe Romana congregata, primo omne scriptum de ejus actionibus gestum igni mandatur. Deinde statuitur ut omnia quæ idem Constantinus in ecclesiasticis sacramentis, aut divino cultu egerat, iterarentur, præter sacrum baptismum, aut sanctum chrisma. De contumacibus et inobedientibus, et contentioni et scandalo insistentibus præcepit, si post primam et secundam admonitionem se minime correxerint, ut quasi zizaniorum seminatores ab Ecclesiæ gremio abjiciantur. Hic constituit septem cardinales episcopos, qui alternatum in ecclesia B. Petri apostoli hebdomadas celebrarent, et hymnum angelicum in missarum solemnitate dicentes. Hic audiens an-

A lis, et fortissimus orthodoxæ fidei, et patriæ suæ, et plebis sibi commissæ defensor, ad sedandas calumnias, et devastationes, quas Desiderius Longobardorum rex in bonis S. Petri exercuit, Carolum Magnum Francorum regem Romam vocavit. Qui cum quinto anno regni sui illuc venisset, inter cætera, quæ ab ipso ibi magnifice gesta sunt, etiam partem aliquam Saxonie in provincia Westphalia, quam ad fidem Christianitatis convertit, ut ipse jam prædictus papa præcepit, et docuit, secunda feria Pasche in basilica S. Petri apostoli, inter cætera, quæ ad manum papæ offerebat, Deo in sacrificium obtulit, et in loco Osbrugge vocato episcopatum constituere, et decimis noviter ad fidem conversorum, si sanus et incolumis remeasset, papa ita dictante, et privilegiis suis confirmante, dotare devovit. Ordinavit autem episcopos centum et octoginta sex, presbyteros viginti quatuor, diaconos sex. Qui defunctus est Kalendis Januarii. Hic episcopis Hispaniarum epistolam destinavit, in qua multis rationibus, multisque multorum auctoritatibus, Christum verum, et non putatum, proprium, et non adoptivum Patris Filium esse comprobavit.

XCVIII. — LEO III.

(Anno Christi 795.)

Leo, natione Romanus, ex patre Azuppio, sedit annos viginti, menses quinque, dies sedecim. Hic in natali S. Stephani protomartyris electus est, et in sequenti die ordinatus est. Hic cum ex more paratus in litanie, quæ major dicitur, incederet, ab inquis Romanorum captus, oculis est privatus, et lingua truncatus, in arcta custodia reclusus. Sed, Deo cooperante, et B. Petro suffragante, et visum recepit, et lingua ei ad loquendum restituta est, et ex ipsa custodia liberatus Dei auxilio, ad Carolum regem et Romanorum patricium prefectus est: a quo et devotissime susceptus est. Quod nefandissimi Romanorum audientes, falsa crimina ei imponere studuerunt, ut regi et omnibus eum ita odiosum efficerent. Sed prædictus pontifex ad sedem suam reversus, paulo post prænominato rege præsente, cunctisque etiam clero et populo presentibus, non coactus, sed spontaneus de impositis criminibus jurejurando se expurgavit. Post haec die Natalis Salvatoris nostri ab omnibus prædictus rex, Romanorum imperator Augustus est constitutus, et a papa nominato pontifice coronatus, et ita ejus tempore primum Romanorum imperium pervenit ad Francos. Hic constituit, ut tres dies ante Dominicam Ascensionem litanie celebretur. Intra annos nonnullum et tri-

C. — PASCHALIS.

(Anno Christi 816.)

Paschalis, natione Romanus, ex patre Bonoso, sedit annos septem, menses quinque, dies tredecim. Ordinavit autem episcopos, presbyteros et diaconos per diversa loca. Hic de his, qui ob causam frigidæ naturæ se dicunt non posse ad invicem opera carnis dantes commisceri, requisitus, respondit dicens: *Si non possunt, habent uxorem quasi sororem.* Quod si retinaculum jugale volunt recidere, maneat innuptus. Nam si haec non possunt naturaliter concordare, quomodo alteri contentiel? Igitar, si vir aliam vult recipere uxorem, manifesta ratio patet, quia, suadente diabolo, somite odii exosam habuit eum, et idcirco illam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier cauatur, et dicit: *Volo mater esse, et filios procreare; eligantur ex utraque parte tres propinqui parentes, qui jurejurando dieant tactis sacrosanctis Evangelio, quod nunquam hi permisitione carnis coniuncti una cor effecti fuissent; tunc videtur mulier secundas posse contrahere nuptias.* Humanum dico, propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat innuptus. Quod si ille aliam copulam, cui conveniat, requirit, tunc hi, qui juraverunt, sunt perjurii, et rei crimine tenentur. Ex hoc nimis eorum frus delegitur, si uterque alias nuptias experturi.

Hic Mediolanensi Ecclesie de Simoniacâ heresi scripsit epistolam, quæ ita incipit: *Fraternæ mortis crimen incurrit, si quis, cum potest, fratrem a morte minime defendit. Nos vero, qui excellente vestre sumum discrimen audivimus, summi reatus pñnam incurrimus, si taceamus, Domino per prophetam intentante: quia profecto sanguinem fundit, qui improrum iniuitatem lacerendo dissimulat.* Audivimus enim, quod valde miramur, quod sacri ordines apud eas pecunias distrahuntur, cum quicunque tale aliquid tentaverint, omnino heretici comprobentur, Spiritu sancto per Gregorium sic intonante: *Quia quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc ut fiat hereticus promovetur: et quisquis contra Simoniacam heresim neophytorum pro officii sui loco, non excaserit, eum eo non dubitet se habere portionem, qui primus commisit hoc piacularē flagitium.* Et quod aeterna morte hoc flagitium sit dignum, Augustinus et Fulgentius ostendunt, ita dicentes: *Firmissime teno, et nullatenus dubita, omnem hereticum et schismaticum, quamvis multas eleemosynas faciat, vel etiam sanguinem suum fundat, cum diabolo et angelis ejus aeterni ignis incendiis mancipandum, nisi ante finem hujus vitæ catholicæ incorporatus et redintegratus fuerit Ecclesia;* Et turpe nimis est, ut plenissimo jam vigore confirmata Ecclesia tam ferale inimico succumbat, de quo in primordio sua infantia tanta virtute triuiphavit. Si quis autem objeceris, non consecrationes, sed res ipsas quæ ex consecratione proveniunt, vendi; videatur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus sapere. Nam cum corporalis ecclesia, aut episcopus, aut abbas, aut aliquis alius sine rebus corporalibus et

A exterioribus in nullo proficiat, sicut nec unius sit corpore temporaliter vivi; quisquis eorum alterum vendit, sine quo alterum haberi non posset, neutrum venditum dereliquit. Quam tamen objectionem sacer penitus canon exterminal, cum procuratorem vel defensorem ecclesiæ, vel regulæ subjectum ad eos per pecunias ordinari prohibeat, ut interrentiores quoque tanti sceleris anathematis mucrone suetadat. Item in eadem paulo inferiori: *Quod tales episcopos, vel abbates, vel reliquos clericos non deritamus, si eorum missas audimus, vel eam eis oramus, excommunicationem cum eis subimus: quos quidem sacerdotes esse saltem credere, omnino errare est.*

C. — EUGENIUS II.

(Anno Christi 884.)

Eugenius, natione Romanus, sedit annos quatuor, menses septem, dies viginti tres. Hujus diebus Romani judices, qui in Francia tenabantur captivi, reversi sunt:

CII. — VALENTINUS.

(Anno Christi 827.)

Valentinus, natione Romanus, ex patre Leonio, sedit mensem unum, dies decem:

CIII. — GREGORIUS IV.

(Anno Christi 827.)

Gregorius, natione Romanus, ex patre Joanne, sedit annos sedecim. Hic ordinavit episcopos, presbyteros, diaconos per diversa loca, numero centum et octoginta quinque. Hic civitatem Ostiæ, quæ restitute diruta fuerat, a fundamento renovavit, et Agareni in eo tempore circumvagantes, Christians ibidem morantibus nocere posseant, et ipsam urbem Gregoriopolim nominari jussit.

CIV. — SERGIUS II.

(Anno Christi 844.)

Sergius, natione Romanus, ex patre Sergio regius quartæ, sedit annos tres. Hic absque iussione Lotharii imperatoris est ordinatus. Unde, eum ejus consecrationis rumor ad predicti aures imperatoris pervenit; indignatus de hac presumptione, filium suum Ludovicum et Dragom̄em Metensem episcopum cum magno exercitu Romam duxerit. Qui post multa damna Romanis illata, ipsos Romanos imperatori fideliitatem jurare fecerunt, et predictam Sergium post multas contentiones in seâ demota confirmaverunt: qui predictum filium imperatoris in regem Longobardorum unxit. Hujus pontificis fuit frater, Benedictus nomine, brutus et valde stolidus: qui propter pontificis imbecillitatem, ecclesiasticam et publicam curam usurparit; ad hoc etiam maxime ministeribus primatum et dominicum Romæ ab imperatore sibi acquisivit; demum vero Albaensem episcopatum usurpare non potuit, et omnia intra et extra Romam sua avaritia et vanitate vastaverit. Vigebat etiam fons pontificis et filius ejus tempore Simoniacâ heresim in latitudine, et filiam venderentur episcopatus: et qui plus dabat, epiphopatum accipiebat. Nec erat aliquis episcoporum, aut quisquam virorum ecclesiasticorum, qui zelus Dei duratus, eum

imperatore aut rege ageret ut 'hoc nefas prohiberetur. Et quia nemo erat Christianorum, per quem hoc malum corrigeretur, misit divina potentia flagellum paganorum ad ulciscenda peccata Christianorum. Nam supervenientes Saraceni innumeros hominum interfecerunt, castella et urbes nullas captas accepta præda igni dederunt: demum regem expugnantes fugaverunt, et, multis captis et interfactis, maxima hominum et omnium rerum præda omnes reversi sunt. Hic ordinavit episcopos viginti quinque, presbyteros octo, diaconos tres.

*CV. — LEO IV.

(Anno Christi 847.)

Leo, natione Romanus, sedet annos octo, mensis sex, dies tres. Hunc Romani omnes unanimiter elegerunt: et dum in ejus electione nimis gauderent, prosperant iterum non mediocriter contristari, eo quod sine imperiali auctoritate futurum non audebat consecrare pontificem; et periculum Romanæ orbis maxime metuebant, ne iterum, ut olim, ab illis hostibus fieret obsessa. Hoc timore futuri casus perterriti, eum continuo pontificem non exspectata principis sententia, consecraverunt. Hic secundum antiquam consuetudinem canonica auctoritate constituit, ut, dum sacra missarum solemnia in ecclesia celebrantur, nullus ex laicis in presbyterio stare, vel sedere, aut ingredi præsumat, nisi illi qui ad hanc ministracionem sacri officii constituti videntur. Ilujus temporibus Romæ in quibusdam cavernis basiliscus ortus est, qui flatu suo ac visione munes accedentes necabat, et morti mandabat: quem praedictus pontifex ad ipsum foramen veniens, ea oratione fugavit, et nullum postea ex ipso silium lesionis apparuit. Hic octavam Assumptionis anætæ Dei genitricis Mariæ devotissime primum elebravit, et semper celebrandam esse firma institutione mandavit.

Hic consilio et auxilio Lotharii imperatoris, urbem, quam circa ecclesiam B. Petri incœperat, leniter consummavit, et cum litania eam circumlans, et aqua exorcizata aspergens, sanctificavit, et suo postmodum homine Leonianam eam vocavit. lic videns multa suo in tempore contra Deum et alutem animarum impudenter fieri, consilio imperatorum Lotharii et Lodewici Romæ synodum habuit cum sexaginta septem episcopis: cum quibus quadraginta duo capitula Christianorum saluti necessaria edidit, et firmiter firmando esse præcepit.

In primo eni capitulo instituit, ut episcopus uixa Pauli discretionem et admonitionem irreprensibilis, et boni operis desiderabilis (1 Tim. iii)

A metropolitano admoneatur, et presbyteri, et diaconi, et subdiaconi a suo episcopo, ut doceri possint, admoneantur: et interim tales presbyteri et clerici celebrare divina mysteria et officia suspendantur, ut docti valeant ad debitum ministerium pervenire.

Quinto confirmavit, que Cœlestinus et Magnus Leo de episcopis instituerant, videlicet, ut non conveniat episcopum consecrari, nisi a clericis et populo fuerit postulatus: quia nulla ratio sinit ut aliter consecrati inter episcopos habeantur. Et eum in eadem ecclesia dignus non invenitur, tunc primum altera ecclesia eligatur; et quamvis necessitas eveniat, tamen invidiose nullo modo consecretur.

Sexto præcepit, ne, juxta Sardicensem synodum, ultra trium heliodomadarum spatium episcopi a propriis ecclesiis morentur, nisi forte per jussionem metropolitani vel principis ex necessitate continget: quia absentia episcopi plerunque sit calamitas plebis.

Septimo necessario servari præcepit, ut juxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis imbuantur, et omnibus unum sit refectorium ac dormitorium, sive cæteræ officinæ ad usus clericorum necessariæ. Ministri vero post episcopum tales elegantur, quorum vita et doctrina illos potius exornent quam dechonestent.

Octavo, ut episcopi diligenter curam habeant in baptismalibus pleibus, et, cum necessitas in eis presbyteros ordinandi occurrit, ut reverentius observentur, non sine cohsensu ibidem habitantium fieri coventur.

Nono, ut in congregandis clericis non plures admittantur, quam facultas rerum eis canonice attributa sufficere possit.

Décimo, ut sacerdotes constitui non oporteat, nisi ecclesiis, aut speciali monasterio deputentur, ne necessitas in sæcularibus domibus illis habitandi occurrat; alioquin a propriis episcopis, aut in episcopio, aut in monasteriis causa habitandi et conservandi pro exercendo officio constituantur, ubi mulieres nullam habeant copiam conversandi.

Undecimo, ut sacerdotes divina eloquia sedulo perscrutentur, et populum admoneant, et ludos aliquos ante se fieri non delectentur. Transgressores D quippe admonitione episcopi ulterius agere desinant; sin autem, canonice judcentur.

Duodecimo, ut sacerdotes, qui ad debita et opportuna officia in ecclesiis indifferenter adesse debent, se hore aliquo, aut venatione, vel aliqua occupatione, rusticorum ministerio omnino non occupentur, nec sine organo sacerdotiali extra dominum suos apparet.

audierint, ubi nullæ sœcularium idoneæ personæ inveniantur, ne veritas occultetur, et malus ut bonus existimetur, in providentia sit episcopi, ut coram se et competentibus judicibus hanc aliter veritatem honorifice attollant.

Quartodecimo, ut sacerdos, aut quis alias in ecclesiastico ordine provectus, si in eo scelere inveniatur quo abhiciendus sit, depositus providentia episcopi hene proviso loco constituantur, ubi peccata lugeat, et ulterius non committat.

Quintodecimo, ut, si episcopus (dist. 81, c. Si quispiam), presbyter, diaconus, vel subdiaconus de quacunque femina criminis fornicationis suspicatus, post primam et secundam et tertiam admonitionem metropolitani, vel ulterius episcopi, aut ejus cui subjacere videtur, inveniatur fabulari cum ea, aliquo modo conversari, canonice judicetur : quia cui propriam habere uxorem non permittitur, ab omni femina debet se abstinere.

Sextodecimo, ut nulli episcoporum liceat res immobiles de subjectis plebibus aliisque piis tollere locis, ne in tali facto pauperes inveniantur ; contra agens canonica auctoritate coarctandus existat.

Septimodecimo, ut presbyteri omnium ad se currentium in quibuscumque sacris locis oblationes ad missarum solemnia recipiant : quia cum Dei et hominum mediatores existant, in exercendis votis, et relaxandis peccatis, largissimam debent orationem peragere.

Octavodecimo, ut episcopus sibi subjecto sacerdoti, vel alii clero, nisi ab alio postulatus, dimissorias non faciat : et ne falsæ ut veræ credantur, et veræ ut falsæ suspicentur, universalis pontificis, vel imperiali, vel metropolitani bulla eas roborari oportet.

Nonodecimo, ut episcopi, universique sacerdotes, quia ad solam Dei laudem, bonorumque operum actionem constituuntur, debeant tam pro ecclesiasticis, quam pro propriis suis actionibus, excepto publico crimine, habere advocationem non male famæ suspectum, sed bona opinionis, et laudabilis artis inventum, ne, dum humana lucra intendunt, æterna præmia perdant.

Vigesimo, ut, si quispiam sacerdotum inventus fuerit, qui advocationem in judicio proferre non valeat, coram plebe propria suus episcopus ipsum sacerdotem discutiat, si bona an malæ conversationis existat, aut cuius rei causa debite advocationem habere non possit : male vero inventus, pro qualitate culpe secundum canonem normam emendari curetur.

Vigesimoprimo, ut monasterium, vel oratorium, canonice constructum a dominio constructoris, eo invito, non auferatur; liceatque illi idem presby-

A Vigesimosecundo sancivit, ut, si quispiam comprobatus invasor, dicat pro parte ecclesie se egisse de privata sibi re pertinente, ab ipso suoque haerede persolvatur invasio. Sacerdos denique in tali culpa pauper inventus, a proprio canonice judicetur episcopo, episcopus a metropolitano ut non ecclesia sibi commissa damnum sustineat de invasione.

Vigesimotertio, de monasteriis monachorum, sive sanctimonialium, et de omnibus aliis pro diversis necessitatibus ad eleemosynam constitutis præcepit, ut per episcoporum sollicitudinem, in quorum diecesi haec existunt, ordinentur ad easdem utilitatem, quibus constituta sunt.

Vigesimoquarto, dispositus de ecclesiis, quæ in di-

B versis regionibus sacerdotibus et solitudine desti-
tutæ, nullo debito officio resonant, ut episcopus, si proprio juri ecclesie sunt subjectæ, ibidem sine intermissione presbyterum constitutæ, ut, si in sœcularium hominum sunt jure constitutæ, ab episcopo admoneantur, et si, admoniti, presbyteros infra trium mensium spatium ibidem neglexerunt constitutæ absque neglectu principis, urgeat episcopus, ut ejus sententia emendetur.

Vigesimoquinto, ut ecclesie quælibet destructæ proprio stipendio restaurentur; non sufficiente vero necessario, a populo plebis auxilientur.

Vigesimosexto, ut nulli episcoporum liceat a sub-
jecto sacerdote, vel alio quilibet clero ex piis locis
donationes ultra statuta Patrum exigere, aut super-
imposita [superposita] in angariis inferre.

C Vigesimoseptimo, ut abbates tales constituentur, qui sui vocabuli ministerium Deo possint indubitanter supplere : ita docti, ut quæcumque fratrum negligentia acciderint, omnino cognoscere possint, et emendare.

Vigesimooctavo, ut episcopus in sua diecesi diligenter perscrutetur illos, qui solo habitu monachi existunt, et ad proprium monasterium redire eos cogat, aut prospectu congruo in aliud mittat, ut regularem vitam servent.

Vigesimono, ut feminæ quæ habitum religiosum, aut velamen obtentu religionis suscepissent, deinceps viro sociari non permittantur; prævaricata autem, ad poenitentiam coercentur.

D Trigesimo, ut die Dominico nullus audeat mercationes, nisi in cibariis rebus, aut quælibet rustica opera facere; alioquin, ut transgressor, ad poenitentiam redigatur.

Trigesimoprimo, ut Dominico die personam suspectam et reatu infamem, aut optima satisfactione solvant, aut in custodiis constituant, ut lictis diebus judicetur; nam legibus infirmatur judicium Dominico die depromptum.

Trigesimotertio statuit, ut, sicut hi, qui monasteria elegerunt, a monasteriis egredi non permittuntur: ita hi, qui inviti sine justæ offensionis crimine monasteriis sunt intromissi, nisi volentes non teneantur; quia quod non petunt, non observant.

Trigesimoquarto, ut magistri et doctores in singulis locis, in quibus necessitas occurrit, constituantur, qui liberales artes assidue doceant: et si tales non inveniantur, tamen divinæ Scripturæ magistri et institutores ecclesiastici officii nullatenus desint.

Trigesimoquinto, ut sacerdotes admoneant viros ac mulieres, qui festis diebus ad ecclesiam concurrent, ne ballando, et turpia verba decantande choros teneant ac ducant, similitudinem paganorum peragendo: quia tales, si cum minoribus peccatis ad ecclesiam veniunt, cum majoribus revertuntur. Si vero non cessant admoniti, a communione modis omnibus suspendantur.

Trigesimosexto, ut nulli liceat, excepta causa farnationis, uxorem relinquere, et aliam sibi copulare: alioquin convenit transgressorum sociari priori conjugio. Si autem vir et uxor solummodo pro religiosa vita divortire inter se consenserint, nullatenus sine conscientia episcopi fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco: nam uxore solente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non salvatur.

Trigesimoseptimo, ut nulli liceat uno tempore habere uxorem et concubinam; quia cum domi non sit lucrum, animæ fit detrimentum: alioquin ecclesiastica communione videatur indignus: et si perseveraverit, ab ecclesia penitus amputetur.

Trigesimoctavo, ut de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, nullus audeat in conjugium copulare: si quis vero fecerit et perseveraverit, sciat se vinculis anathematis innodatum.

Trigesimonono, ut nullus absolute presbyter ordinetur, et ut juxta facultatem rerum ecclesiæ, et oblationes, vel redditum clerici ordinentur.

Quadragesimo, ut presbyteri urbani et suburbani, et rurales omnes, indifferenter ad concilium episcopi veniant, aut canonum correptionibus subjaceant.

Quadragesimoprimo, ut laicus, qui presbyterum sine consensu episcopi proprii sua potestate ecclesiae unicunque instituerit, a fidelium communione separetur. Presbyteri, si tertio ab episcopo, vel legato ejus, de alterius ecclesia recedere admoniti, obedire soluerint, proprii officii gradum amittant.

Ultimo vero capitulo immutabiliter præcepit, ne illus abbas, aut quilibet aliis præsumnat presbyteros in ecclesia statuere nisi anni et sacerdotis gradua-

A presbyterum in aliena diocesi morantem, et sæpe numero vocatum, demumque excommunicatum, et tamen ad propriam parochiam redire nolentem, deposuit, et penitus sacerdotali honore privavit. Item in eadem synodo monuit, et apostolica auctoritate præcepit, ut unusquisque episcopus per dioeceses et parochias suas, per se et per sacerdotes suos subjectum sibi populum moneat, ut primitias et decimas incunctanter persolvant: has autem dare nolentes, quoque suppleant, a cibo et potu suspendant. Quod si nec pro hac suspensione supplere curaverint, sancta communione priventur. Item, in eadem irrefragabiliter afirmando instituit, ut nullus episcoporum vel sacerdotum rem sui tituli usurpare aut alienare præsumat: qui autem hoc fecerit, canonicam sine dubio subeat ultiōrem. Hic ordinavit episcopos quadraginta tres, presbyteros vero uadeginti, diaconos septem. Obdormivit autem in Domino xvi Kalend. Augusti.

CVI. — BENEDICTUS III.

(Anno Christi 855.)

Benedictus, natione Romanus, ex patre Petro, seddit annos duos, menses sex, dies decem. Fuit autem temporibus Loduwici filii Lotharii, filii Loduwici imperatoris. Postquam clerus et populus hunc et renitentem elegerunt, ei juxta morem in patriarchium deduxerunt, decretum componentes, et manibus propriis roborantes, ut prisca consuetudo poscebat, invictissimis Lothario ac Loduwico Augustis destinaverunt. Sed legati, qui decretum deferebant, in itinere, corrupti in Anastasium presbyterum a Leone depositum, voluntate illum præsciendi, declinaverunt, et hoc apud principes prædictos versutia calliditatis effecerunt, quatenus eorum voluntati consentientes Romanum legatos, qui Anastasium inthronizarent, dirigerent. Qui cum illuc venerunt, prædictum depositum violenter in patriarchium introduxerunt, et Benedictum ejectum, et pontificali veste denudatum, in arcta custodia servari jusserunt. Sed demum ex communi voto et sententia, triduano jejunio cum oratione et vigiliis celebrato ab omnibus, et etiam ab his qui prius excommunicato presbytero faverant, unanimiter nutu divino in Benedictum convenerunt; et in præsentia et consensu imperialium legatorum, est in pontificem consecratus.

D Hic Ratoldo episcopo de parricida ita scripsit: *Volumus, ut per duodecim annos sub onere penitentia constituatur, ita ut omnibus diebus jejunium celebret usque ad vesperum, et absque carne vinoque ac pisce cibum sumat, exceptis diebus festis ac Dominicis, et a Pascha usque Pentecosten: per quinquennii vero tempora in ecclesiis instaurare non prouidatur, nemus com-*

tilius aavenerit, viaticum ei non negetur, juxta traditio A audit; sicut Thietberga fuit, cui rex securitatem idoneam veniendi tribuere noluit. Septimo, qui presanis gestis subscripserunt, et alios subscribere compulerunt, et tot animarum rei constituti sunt, quot, utpote præminentibus, in hoc verbo vel facto prævaricationis præcipitium submiserunt.

CVIII. — NICOLAUS I.

(Anno Christi 858.)

Nicolaus, natione Romanus, ex patre Theodoro regionario, sedet annos novem, menses septem, dies novemdecim. Hic a Romano clero et populo unanimiter electus, præsente et jubente Cæsare Loduwico, est consecratus. Hic Joannem episcopum Ravennatem multa contra canonica instituta præsumenterem communione privavit, qui ter ad synodum litteris vocatus, venire contempsit; sed postea misericordia motus, eidem humiliiter veniam postulanti communionem reddidit: cui inter cetera in mandatis dedit, ut episcopos per Aemiliam non consecraret, nisi post electionem doceat, et olerici, et populi, per epistolam apostolicas sedis præsuleos eos consecrandi licentiam acciperet. Idem pontifex quemdam diaconum apostolicam sedem appellantem, ab episcopo suo invito depositum, officio suo restitutus jussit: et quia sine certo numero episcoporum, immo sine criminis approbatione, et sine oris professione ipse diaconus fuerat judicatus, omnem illam Judicii sententiani cassavit, et ad rectitudinis tramitem apostolica pietate causam reduxit.

Hujus pontificis temporibus Letharius rex uxorem legitimam, nomine Thietbergam, dimisit, et Waldradam concubinam in matrimonium assunxit. Hujus autem sceleris autores et defensores erant Theotgaudes Treverensis, primas Belgice provinciae, et Guntarius Coloniensis archiepiscopus. Unde predicti episcopi Romam vocati fiducialiter venerunt, et summo pontifici libellum incessu matrimonii defensionem continentem obtulerunt, dicentes se nihil plus impinguare egisse, quam in predicto libello continelatur. Sed multa in eo continebantur, quibus merito in predictos archiepiscopos postea depositionis sententia proferebatur, sicut summus pontifex dicit in epistola quam Rhemensi archiepiscopo et cæteris episcopis in regno Caroli regis degentibus destinavit; et in alia, quam seripsit omnibus episcopis qui erant in regno Loduwici. Inquit enim, eos depositos fuisse: primum, quia jussionibus quas de Ingeltrude, et Thietberga, sive Wahtrada, fecerat, inobedientes fuerunt. Secundo, quia Ingelrudam anathematis vinculo innodatum recipere et absolvere præsumperunt cum hi, qui ab uno abjiciuntur, ab aliis non sint recipiendi. Tertio, quia scripta apostolica subtrahendo et addendo transmutantes, falsitatis rei manifestissime claruerunt. Quarto, quia aduloris consenserunt,

Idem summus pontifex in alia epistola, quam Viennensis Ecclesiae archiepiscopo scripsit, de pontificibus, qui aliqua segritudine occupantur, decreto statuit non esse abjiciendos, nec alios in eorum locis consecrandos, nisi ex hac luce fuerint subtracti: sed de ministerio eorum, quæ sunt licita, sacerdotes explant; in his vero, quæ eis non licent, vicinorum episcoporum auxilia subrogentur. Item in eadem præcepit, ne episcopi, qui Dominici græcis curam suscepserunt, a ministratione eorum discedant. Item, nec clerici, qui in adolescentia a dæmonibus cognoscuntur oppressi, ad superiorem gradum ascendere permittantur. Item (dist. 50, c. *Hi qui*, si arbor cadens forte occidit hominem, innoxii sint qui eam inciderint, si nec voluntate nec desiderio eorum homicidium perpetratum est. Si vero aliqua culpa vel neglectu eorum morientis hominis periculum cognoscitur evenisse, abjiciendi sunt gradu, et nullatenus in sacro ordine suscipiendi. Item concessit, ut viri, qui pro illicitis penitentiam agere videntur, si se contineat non possunt, post peractam penitentiam propter periculum fornicationis uxores accipiunt.

Idem pontifex in epistola, quam Carolo Magnensi episcopo destinavit, vetuit, ne episcopus piebem sibi commissam juramentis constrigeret. Item, ut nulli Christiano licet de propria consanguinitate sive cognatione uxorem accipere, usque dum generatio cognoscitur, aut memoria retinetur. Item, si sacerdotes (dist. 50, c. *Sacerdotes*, et c. *Studei*), si in fornicationis laqueum ceciderint, et criminis actus manifestus sive ostensus fuerit, sacerdotio honorem habere canonice non possint: si vero in crimen fornicationis fuerint accusati, et crimen illo non fuerit comprobatum, aut ipsi non manifestaverint; licentiam habeant, si se voluerint, juramento purificare. Similiter et diaconi, si fuerint accusati, peragant. Item feminæ sub relâmine consecratae, si fuerint fornicatae; veluti tamen non dependent, sed iugo penitentia submissæ, ad gratiam remissionis studeant pervenire. Item patricidas et fratricidas primo anno extra ecclesiam stare præcepit, secundo in ecclesiam introduci; non tamen communicare: tertio anno corporis et saigninis Domini

nō valent, legitime accipiant. Si quis cum duabus sōrōribus, aut cum his, quas sacra Scriptura prohibet, fuerit fornicatus, si dignam egerit pōnitentiam, liceat ei uxorem accipere. Similiter et mulieri tali seelere lapsē facere licet. Item, querentibus, utram marito uxorem adulteram juxta mundanam legem interficere licet, respondit, dicens: *Sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus, quae gladium non habet nisi spiritualem, qui non occidit, sed vivifcat, M̄ndavit etiam, ut homicidas post unius anni spatiū liceat ecclesianū introire.* Item, ut vivida velata, et in eodem habitū permanere professa non pr̄esumat.

In alia epistola, quam Luitberto archiepiscopo idem pontifex direxit, pr̄ecepit, illum, qui paganum, non in bello, sed odii meditatione, vel propter avaritiam occiderit, ut homicidam debere pōnitere, Item iuxta morem Romānō Ecclesiā a Quinquagesima usque in Pascha etiā laicis a carne abstinentiam esse pr̄ecepit. Item de eo, in cuius lancea alter se intereūit, ita pr̄ecepit: *Si ejus voluntate, qui lanceam tenuit, homicidii reus habetur; si autem eo ignorantē patratum est, innoxius esse videtur.* Item illum, qui causa prophanæ chordæ sagittam emītens illiū propriū nolens intereūit, jussit pōnitere, ut de homicidio non sponte peracto, De eo, qui insaniens aliquem occiderit, dicit: *Si ad sanam mentem perveniret, levius pōnitere debet, quam si quis sanaz mentis hoc faceret.*

Idem pontifex Constantiensi episcopo Salomoni (30, q. 1, c. *Salomoni*) epistolam scripsit, in qua prohibet, ne uetus homo accipiat duas commates spirituales, unam post aliam: quia cum vir et uxor una caro per connubium efficiantur, restat nimurū compatrioū constitui illi mulieri, cujus ip matrimoniū assūpta uxor commater esse videbatur: et idcirco dicit, virum non posse illi mulieri jungi in copula, quae commater erat ejus, cum qua una caro fuerat effectus. Item pr̄cipit, ne mulier, quae viri filium ex alia feminā genitū de sacro fonte levavit, propter hoc a viro separetur, quia secundum sacros canones, nisi ex amborum consensu et religionis obtentu non debet conjugem dimittere conjux: habet tamen grave peccatum mulier, quae odio habens maritum, quasi causa pietatis operatur impietatem. Item de presbytero (15, q. 5, c. *Presbyter*) vel diacono, quem asserebat Salomon episcopus crimina nolle publice confiteri, sed velle se eum sacramento defendere, et tamen dicebat notum esse episcopo scelus ipsius forē patratum; respondeat, non esse episcopo scelus legitime manifestum, si presbyter vel diaconus non fuerit per approbationem testium forte convictus, aut ipse sua fuerit sponte scelus ipsum con-

A item dicit, monachum, qui semel ac Deo vocat, et regulam sanctorum Patrum suscepit, non jam a proposito posse reverti.

Predictus pontifex Photium Constantinopolitanum depositus, quia ex laico consecratus ab excommunicato episcopo, et adhuc Ignatio patriarcha superstite, subito episcopus est consecratus; et quia ante audiētiā excommunicatis communicare pr̄esumperat.

Idem pontifex Rothardum episcopum Suessionensem, ab Hinemaro Rhemensi archiepiscopo depositum, sedi suā restituīt; quia Romanē sedis appellatio apud pr̄edictum archiepiscopum tempus dilatationis impetrare non valuit. Hic ordinavit episcopos sexaginta quinque, presbyteros septem, diaconos quatuor. Idibus autem Novemb. migravit ad Dominum.

CVIII. — ADRIANUS II.

(Anno Christi 867.)

Adrianus, natione Romanus, ex patre Thalaro, sedit in episcopatu annos quatuor, menses undecim, dies decem. Hic ab omnibus Romānis unanimiter electus est. Quorum unanimitatē et desiderium audiens Lodewicus imperator, cognoscens etiam, qualiter in eo decretum suis subscriptionibus roborassent, valde gavisus, mox imperiale scripsit epistolam, per quam electam fieri pr̄esulem collaudavit. Hujus temporibus Lodewicus dedit Ecclesiā Corbeiensi et Herisfordensi quasdam decimales ecclesiās cum ipsis decimis in parochia Osbrūgensi [Osbrūgensi], consenteiente episcopo et omni clero. Carolus Romanorum imperator et patricius dedit honorificatæ Ecclesiæ, et honorificandæ a Deo Hersveldensi, quasdam decimas in Frisonevelli et Hassega Halberstadensi adjacentes diocesi, quas Stephanus papa in basilica B. Petri die sancto Paschæ sua auctoritate et imperatoris subscriptione, et Hisdegino et Halberstadensi episcopo pr̄esente, confirmavit. Carolus quippe omnes decimas in Saxonia constituerat ad regale servitium, et eas rex dare potuit, quo voluit.

Hic apostolica auctoritate firmavit, si deinceps quispiam episcopum occidere tentaverit, vel flagellare, aut saltēm percutere, ut a Deo et sanctis ejus omnibus sit anathema. Illos autem, qui illicitas et incestuosas copulas contrahunt, si secundo vel tertio admoniti eas non dissolvunt, et dignam pōnitentiam non egerint, a līminib⁹ ecclesiæ cum suis sequacibus eliminandos esse decrevit. Item raptiores virginum, qui eis legitime nuptiali iure, vel secundum ritum, vel legem, vel pœnam, acquisivisse noscuntur, eadem sententia seriri jussit; quos tandem, nisi a prava intentione recesserint, anathemati submitter-

liceat clericum attulare in ecclesia præter episcopum, ad cuius ordinationem et potestatem diœcesis omnium jure Ecclesiarum, secundum antiquam constitutionem, pro sua cuique pertinente parochia.

CIX. — JOANNES VIII.

(Anno Christi 872.)

Joannes sedit annos decem, dies duos. Hic decreto suo statuit, ut nulli ducum liceat quemlibet episcopum in præsentiam Romani præsulis introducere, vel census ab eo ad sumptus publicos, seu dona quælibet exigere; sed nec coram laicis episcopum concessit: clericos et sanctimoniales, pupillos et viduas sub tutela episcoporum esse decrevit, et eos ad sœcularia judicia trahi modis omnibus interdixit. Quemlibet autem ducem vel alium contra hæc agentem, excommunicandum esse decrevit; perseverantem vero anathematis vinculo innodandum.

Idem inter cætera de decimis sacerdotibus dandis ita præcepit: *Quas, scilicet decimas, unumquemque fidelem illi sacerdoti dare censuimus & in cuius parochia dum procul dubio constat sub episcopi propriæ ditione, quia ad hoc recipiendum ab episcopo suo est constitutus, manere; et ideo nullum alterius diaconos sacerdotem aut levitam alteri jure ea novum [fors. canonum] debita hujusmodi audire impudenter, vel temere quererere, aut accipere damnationem [for. tantum, donationem] vel donationem. Cum vero qui alter dare vel accipere præsumperit, ecclesiastica communione tandem judicamus manere privatum, donec secundum hoc nostræ apostolicæ auctoritatis capitulum studuerit agere.*

Hujus temporibus Lodewicus imperator ab Adalgero Beneventano duce constrictus timore vitæ, jurejurando firmavit, nunquam se Beneventi fines ultra intraturum, neque ex periculo injuriæ tunc sibi illata vindictam aliquando exacturum. Ab hoc autem juramento postmodum prædictus papa eum Romæ absolvit auctoritate Dei et S. Petri, affirmans nihil sibi obesse, quod ob mortis periculum evadendum coactus fecerat, nec sacramentum esse dicendum, quod contra salutem reipublicæ, quamvis cum multis execrationibus, fuerit prolatum.

CX. — MARINUS.

(Anno Christi 882.)

Marinus sedit annum unum, menses quinque.

CXI. — ADRIANUS III.

(Anno Christi 884.)

Adrianus sedit annum unum, menses quatuor.

CXII. — STEPHANUS VI.

(Anno Christi 884.)

Stephanus sedit annos sex. Hic Herimanum^a Coloniensem archiepiscopum, et Adalgarium Hamburgensem archiepiscopum de Bremensi ecclesia contendentes Wormatiam ad synodum venire jus-

^a Locus mendorosus.

^b Hermannum. Vide Arantium lib. ii Metrop., c. 19 et 24. Alb. Stadens. in Chron. ad ann. 896; Trith. in Chron. Hirsaug.

A sit; ubi Fulconi Rhemensi episcopo vice sua commissa causam eorum examinari mandavit.

CXIII. — FORMOSUS.

Formosus Portuensis episcopus, sedit annos quinque, menses sex^c. Qui Formosus religiosissimus a Romanis vehementer afflictabatur; cuius et hortatu rex Arnulphus Romam advenerat. In cuius ingressu, ulciscendo papæ injuriam, multos Romanorum principes obviam sibi properantes decollari præcepit. Causa autem simultatis inter Formosum papam et Romanos hæc fuit: Formosi decessore defuncto, Sergius quidam Romanæ Ecclesiæ diaconus fuit, quem Romanorum pars quædam papam sibi elegerat: quædam vero pars non insima natu Formosum [nominatum Form.] Portuensis civitatis episcopum, pro vera religione, divinarumque doctrinarum scientia papam sibi fieri anhelabat. Nam dum in eo esset, ut Sergius apostolorum vicarius ordinari debuisse, ea quæ Formosi favebat partibus pars, non mediocri cœcum tumultu et injuria Sergium ab altari expulit, et Formosum papam constituit. Descenditque Sergius in Tusciā, quatenus Adelberti potentissimi marchionis auxilio juvaretur: quod et factum est. Nam Formoso defuncto, atque Arnulpho in propria extincto [reverso], is qui post necem Formosi papa constitutus est^d, expellitur, Sergiusque papa per Adelbertum constituitur. Quo constituto, ut impius, doctrinarumque divinarum inscius, Formosum extra sepulcrum extrahit, atque in sede pontificatus sacerdotalibus vestimentis induitum collocari præcepit, cui et ait: Cum Portuensis essem episcopus, cur ambitionis spiritu Romana[m] universalem sedem usurpasti? His expletis, sacratis extum vestimentis, digitisque tribus abscessis, in Tiberim jactari præcepit, cunctosque quos ipse ordinaverat, gradu proprio depositos iterum ordinavit. Quod quam male egerit, pater sanctissime, animadvertere poteris; quoniam et hi, qui a Juda Domini nostri Jesu Christi proditore ante præditionem salutem, seu benedictionem apostolicam, perceperunt; ea post præditionem, propriæ corporis suspensionem minime sunt privati, nisi quos improba forte descedarant flagitia. Benedictio siquidem quæ ministris Christi impenditur, non per eum, qui videtur, sacerdotem infunditur: neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus (*I Cor. iii.*). Quantæ autem auctoritatis, quantæque religionis papa Formosus fuerit, hinc colligere possumus; quoniam dum a piscatoribus postmodum esset inventus, atque ad B. Petri apostolorum principis ecclesiam deportatus, sanctorum quædam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namque a religiosissimis Romanæ urbis viris persæpe audivi.

^c Verba reliqua sunt Luitprandi lib. i Rerum per Europ.. gest. c. 8.

^d Mortem Onuph. in Adnot. ad Platipam potest esse fabulam.

SÆCULI IX AUCTORES ANONYMI.

EPISTOLA PEREGRINORUM MONACHORUM

IN MONTE OLIVETI HABITANTUM

AD LEONEM III PONTIFICEM ROMANUM

(Apud Baluz., Miscellanea sacra, tom. II, pag. 84.)

Sanctissimo ac reverentissimo domino in Christo Patri LEONI summo pontifici et universalis papæ sedis sanctæ apostolice urbis Romæ congregatio montis Oliveti.

Domine Pater, te dignatus est Dominus exaltare super omnes sacerdotes, et exaltata est sedes tua sancta super omnes sedes Christianorum, cui suo ore dignatus est Christus dicere : *Tu es Petrus* (*Matt. xvi, 18*), etc. Benignissime Pater, nos, qui sumus hic in sancta civitate Jerusalem peregrini, ullum hominem super terra non amamus plusquam vos, et in quantum valimus in istis sanctis locis pro vobis die noctuque Domino fundimus precies prostrati omnes servi tui super terram cum lacrymis. Itaque rotam tibi facimus tribulationem nostram, quam hic patimur. Joannes, qui fuit de monasterio S. Sabæ, quem Thiodulus iguminus servus vester scit, ipse levatus est super nos dicendo quod Franci qui sunt in monte Oliveti hæretici sunt, et dixit nobis quia omnes Franci hæretici estis, et reprobat fidem nostram dicendo quia non est major hæresis. Et nos ei dicimus : Frater, sile. Quod si nos dicis hæreticos, de sede sancta apostolica dicis hæresim. Et usque in tantum nos conturbavit ut in die natalis Domini in sanctam Bethlehem in sancto praesepio, ubi noster Dominus redemptor humani generis pro mundi salute nasci dignatus est, submitteret laicos homines qui nos foras projicere vellent, dicendo quod hæretici estis, et libri quos habetis hæretici sunt. Sed per vestram sanctam orationem et fidem confortavit nos Dominus. Non enim potuerunt nos foras ejicere. Diximus omnes : Hic volumus mori. Nam foras nos non ejicietis. Unde et fecimus vocem nostram omnes nos servi vestri pariter dicendo ad sacerdotes qui sunt in sancta civitate : Videte, patres et fratres, de isto homine qui contra nos tanita et talia loquitur et contra fidem sanctam Romanam, quia talia verba nunquam audivimus de gente nostra. Et post haec die sancto Dominico congregati sunt sacerdotes cum clero et populo contra sanctum sepulcrum Domini et inter sanctum Calvariae locum, et interrogaverunt nos de fide nostra ipsi sacerdotes qualiter credemus symbolum. Nos autem dicendo quod sic creditimus sicut sancta Ecclesia Romana. diximus et dici-

A mus in nostra lingua quæ vos non dicitis in Graeca, et in Gloria Patri non dicitis sicut erat in principio, et in Gloria in excelsis non dicitis. Tu solus altissimus, et Pater noster alio modo dicitis, et in symbolo nos dicimus plus quam vos, qui ex Patre Filioque procedit, unde dicit iste Joannes inimicus animæ sue propter hunc sermonem eo quod hæretici simus. Quos Hierosolymitas rogarimus dicentes : Nolite [audire] odire hunc hominem, nec dicatis de nobis hæreses. Quod si nos dicitis hæreticos, de throno beati Petri dicitis hæresim. Et si hoc dicitis peccatum inducitis super vos. Et sacerdotes scripserunt nobis cartam de fide nostra quam licet crederemus, dicendo nobis : Creditisne sicut sancta resurrectio Domini? Nos autem diximus quod sic credimus quomodo sancta resurrectio Domini et sedes sancta apostolica Romana. Post hæc ipse archidiaconus in sancto Constantino una nobiscum ascendit in perge et legit ipsam cartam in populo. Et nos servi vestri anathematizavimus omnem hæresim et omnes qui de sancta sede apostolica Romana dixerint hæresim. Et nunc, domine Pater benignissime, cogitare digneris de nobis servis tuis, qui etsi de longinquo simus, oves tuæ sumus, et tibi commissus est omnis mundus, sicut vestra sanctitas scit, sicut ait Dominus Propterea : Si diligis me, Petre, pasce oves meas (*Joan. xxi, 16*). Benignissime pater, dum essem ego Leo servus vester ad sancta vestigia vestra et ad pia vestigia domini Caroli piissimi imperatoris filiique vestri, audivimus in capella ejus dici in symbolo fidei qui ex Patre Filioque procedit, et in homilia sancti Gregorii, quam nobis filius vester dominus Carolus imperator dedit, in parabola octavarum Paschæ, ubi dixit : Sed ejus missio ipsa processio est, qui de Patre procedit et Filio. Et in regula sancti Benedicti, quam nobis dedit filius vester dominus Carolus, quæ habet fidem scriptam de sancta et inseparabili Trinitate, dicit : Credo Spiritum sanctum Deum verum ex Patre procedentem et Filio. Et in dialogo quem nobis vestra sanctitas dare dignata est similiter dicit. Et in fide sancti Athanasii eodem modo dicit. Itaque per ipsum Joannem facta est nobis grandis confusio in sancta civitate, quoniam dicit quod Spiritus sanctus non procedit de Patre et

Filio, et de hoc misit grandem errorem per omnia in monasteria, et requirebat fidem nostram et libros nostros, et de domino Gregorio dicit quod non sint recipiendi ejus libri. Unde iterum atque iterum, sancte Pater, in terram prostrati cum lacrymis postulamus et rogamus te per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, qui Trinitas inseparabilis unus dicitur, ut digneris inquirere tam in Graeco quam in Latino de sanctis Patribus qui Symbolum composuerunt istum sermonem ubi dicitur *ex Patre Filioque procedit*. Et in Graeco non dicunt sicut nos, sed dicunt *qui ex Patre procedit*, et vident istum sermonem gravem quem nos dicimus in Latino. Et mandare digneris domino Carolo imperatori filio vestro quod nos istum sermonem in ejus capella audivimus, qui *ex Patre Filioque procedit*. Et nos hic servos vestros certos facere digneris, quia nulla species hujus sacramenti tam nobis amabilis videatur quam sanctus vester *vultus* et sancta oratio et deprecatio seu memoria *vestra*. Unde et poscimus, benignissime Pater, vestram sanctissimam pietatem ut hos servos vestros Joannem presbyterum, quando Deo gubernante ad sacrosanctam vestram gravitatem pervenerint, benigne suscipere dignemini et nobis servis vestris certum mandatum dirigere. Commendamus nos Dominicus, Theodorus, Arimundus, Gregorius, Joannes, Leo, et omnis congregatio de monte sancto Oliveti humilis servi vestri sacris ac Deo dignis orationibus. Deus et Dominus noster te, sanctissime Pater, eum omnibus tuis ad exaltationem sanctae sue Ecclesiae et ad salutem animae tue et ad gaudium nostrum regere, protegere, et pia miseratione in omnibus et per omnia custodire dignetur, qui dicitur benedictus in saecula.

Leo Papa III Carolo Augusto.

Domino piissimo et serenissimo victori ac triumphatori filio amatori Dei et Domini nostri Iesu Christi CAROLO Augusto Leo episcopus servus servorum Dei. Omnia que de singulis partibus nobis accidunt necesse est ut vestrae intimemus imperiali potestati. Præsenti siquidem anno direxerunt nobis epistolam monachi qui in sancto monte Oliveti morantur fidei contentionem continentem quam inter se habebant. Nos vero Symbolum orthodoxæ fidei illis misimus, qualenus omnes secundum hanc nostram sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam rectam et inviolatam teneant fidem. Quam vero epistolam vestrae imperiali potentiae misimus relegendum. Interea revertentes praesentes fideles servientes vestri, Agamus videlicet et Rocluphus, a Hierosolymis detulerunt nobis epistolam Thomæ Hierosolymorum patriarchæ. Quam relegentes reperimus ut per nostram precatorium epistolam vestrae pietati eos commendaremus. Qua de re precamur vestram imperiale potentiam ut, sicut soliti estis, super omnes fideles vestros impetrare suffragium, ita cum eis misericordiam facere jubeatis. Ipsam vero epistolam quam nobis prædicti fideles vestri detulerunt vestrae serenitati misimus. His prelibatis, omnipo-

A tens Deus sua vos protectione custodiat, atque a perfidis omnibus regnum vestrum sui extensione brachii defendat, vosque post longa annorum curricula ad gaudia æterna perducat. Piissimum domini Caroli imperium gratia superna custodiat, eique omnium gentium colla substernat.

Incipit Symbolum orthodoxæ fidei Leonis papæ.

Leo episcopus servus servorum Dei omnibus orientalibus Ecclesiis. Hoc symbolum orthodoxæ fidei vobis mittimus ut tam vos quam omnis mundus secundum Romanam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam rectam et inviolatam teneatis fidem. Credimus sanctam Trinitatem, id est, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, unius substantie, unius essentie, unius potestatis, Creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, Patrem a se ipso, non ab alio, Filium a Patre genitum, Deum verum de Deo vero, lumen verum de lumine vero, non tamen duo lumina, sed unum lumen. Spiritum sanctum a Patre et a Filio aequaliter precedentem, consubstantialem coeternum Patri et Filio. Pater plenus Deus in se. Filius plenus Deus a Patre genitus, Spiritus sanctus plenus Deus a Patre et Filio procedens. Non tamen tres deos dicimus, sed unum Deum omnipotentem, æternum, invisibilem, incommutabilem, qui totus est ubique præsens, non per partes divisus, sed totus in omnibus, non localiter, sed personaliter, qui sine commutatione sui mutabilia creavit et creata gubernat, semper manens id quod est, cui nihil accidens esse poterit, quia simplici divinitatis naturæ nihil addi vel minui potest, quia semper quod est, cui semper primum est, cui sempernullum est, cui idem est esse, vivere, et intelligere. Et haec tria unus Deus. Haec tria idem Deus et Dominus, vera et sempiterna Trinitas in personis, vera et sempiterna unitas in substantia, quia una est substantia Pater et Filius et Spiritus sanctus. Haec vero sancta Trinitas nihil est in tribus personis simul nominatis quam in una qualitate persona semel dicta, quoniam unaquaque persona plena est substantia in se, non tamen tres substantiae, sed unus Deus, una substantia, una essentia, una æternitas, una magnitudo, una bonitas, Pater et Filius et Spiritus sanctus. Nec aliud est Pater in natura quam Filius vel Spiritus sanctus, nec aliud Filius et Spiritus sanctus quam Pater in natura, quibus est una natura. Sed alias est Pater in persona, alias Filius in persona, alias Spiritus sanctus in persona. In Patre æternitas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto æternitatis æqualitatisque connexio. Unum omnes in substantia et essentia, omnipotencia, et divinitate. Sicut enim eadem sancta Trinitas inseparabilis est in substantia, ita inseparabilis est in operibus, quamvis opera Dei quibusdam personis specialiter convenient, sicut Patri vox illa que de cœlo sonuit super Christum baptizatum, et ad Filium personam humanitatis tantummodo pertinet suscepit, et Spiritus sancti personæ proprie congruit illa

columba in cuius specie idem Spiritus sanctus descendit super eumdem Filium secundum hominem baptizatum. Tamen absque omni dubitatione illam vocem et illam columbam in Christi humanitatem tota sancta Trinitas operata est, cujus opera inseparabilia sunt. Credimus eumdem Filium Dei Verbum aeternaliter natum de Patre, consubstantialem Patri per omnia, temporaliter natum de Spiritu sancto et Maria virgine, duas habentem nativitates, unam ex Patre aeternam, alteram ex matre temporalem, qui etiam Filius Dei suae carnis conceptione conceputus est et suae carnis nativitate natus. Deum verum confitemur conceptum et Deum verum natum, eumdem verum Deum verum hominem unum Christum Filium Dei unigenitum, per primum et perfectum in duabus naturis in unius personae singularitate impassibilem et passibilem, mortalem

A atque immortalem, crucifixum in infermitate nostra, eumdemque semper vivente in virtute sua, qui mortuus est carnis suae morte et sepultus, atque ab inferis, damnato et spoliato principe totius iniquitatis, rediens tertia die resurrexit, atque cum triumpho gloriae videntibus discipulis coelum ascendit, sedens in dextera Patris, id est, majestate divinitatis, inde jam venturus judicare vivos et mortuos, quem impii judicantem videbunt in ea forma qua crucifixus est, non in ea humilitate qua in iustis judicatus est, sed in ea claritate qua justis iudicaturus est mundum; cujus majestatis visio aeterna est omnium sanctorum beatitudine. Qui secundum hanc fidem rectam non crediderit, hunc damnat sancta, catholica et apostolica Ecclesia, quae fundata est ab ipso Iesu Christo Domino nostro, cui est gloria in secula. Amen.

HOMILIA DE DECIMIS ET DE JEJUNIO

Auctore incerto, sed qui aeo Caroli Magni vixit.

(Apud Bsluz., Capitul. tom. II.)

Totò nominis debetis amare et benefacere, dilectissimi fratres. Sed plus illis debetis facere bene qui plus Deo serviant et cum bona fide vivunt. Primitias de fructibus vestris et de laboribus debetis offerre ad altare, id est, spicas novas et uvas et fava. Alias primitias ad domum presbyteri de omni fructu debetis portare, et presbyter eas benedicat. Et sic cum benedictione Domini manducate. Et precamini Dominum ut cum sua gratia et misericordia concedat vobis in pace colligere alios fructus et in suo sancto servitio usitare et quod illi placet inde facere. Et decimas vestras non debetis retinere nec tarde donare nec peimi causa. Nec debetis exspectare ut presbyteri et clerici alii decimas vobis requirant; sed cum bona voluntate vos ipsi sine admonitione debetis donare et ad domum presbyteri ducere. Alias elimosinas debetis dispensare per hospites et pauperes. Sed decimas non licet vobis donare alteri quam sacerdoti. Et ille dispensat eas cum timore et reverentia Dei ad ecclesias et in luminaria et in susceptione hospitum et pauperum et in suos usus et suam necessitatem. Jejunia debetis custodire Quatuor Tempora in anno, id est, mense Martio in prima septimana, quando intrat Martius, debetis jejunare die Mercurii et die Veneris et die Sabbati. In mense Junio in secunda septimana postquam Junius intrat, debetis je-

C jejunare die Mercurii et Veneris et Sabbati. Et in illis diebus debetis venire ad Ecclesiam audire uniusquisque missam et Deo offerre sacrificia et luminaria et incensum et elimosinas donare. Nullus Christianus debet laxare ista jejunia, si talis infans non est qui non possit jejunare, aut talis senex vel infirmus. Et qui ista jejunia laxat aut negligit, peccatum grande inde habet. Ista jejunia debetis custodire et observare, id est, die Mercurii ante initium Quadragesimæ, et die Jovis, Veneris et Sabbato. Et totum Quadragesimum debetis jejunare, nisi in die Dominicano non debetis jejunare. Qui in die Dominicano sine aliqua necessitate jejunat, peccatum inde habet. In vigilia Natalis Domini jejunate, et in vigilia Paschæ et Pentecosten. In vigilia sancti Petri et sancti Andreæ et sancti Johannis Baptistæ jejunate; et precamini ut ipsi orent pro vobis ad Dominum. Et inter tres dies ante Ascensionem Domini jejunate. Et crucifix et reliquias sequimini, non in joco, nec caballando; sed cum humilitate et contritione cordis celebrate ipsas Rogationes, et a carne omnes abstinet, et missas audite. Qui vel alio tempore vel aliis diebus jejunat, mercedem inde habet. Tamen ista jejunia quæ diximus nullus dimittere debet, sed cum bona voluntate debet ea custodire et orare pro se et pro suis amicis; ut per haec jejunia et per alia bona et non oligonimæ pium Dominum reverenter et placatum

NARRATIO

De Monacho Cenomanensi ad canonicam vitam et habitum converso.

(Apud Baluz. ubi supra.)

Sicut cotidie sancta Ecclesia ad sortem electorum atque beatitudinem perpetuae vitae capessendam diversis evocationibus, non solum despectus seculi, sed etiam eos, quod majus est, quos mundialis actio perfloridos facit, adtrahere decertat, ut illos hic et diversitas honorum actuum multiplicet et illic dissimilitas retributionis variae ornet, ita e contrario antiquis hostis pios indesinenter subripere non cessat, ut quos consortes non potest habere in gloria, saltim socios secum cognoscat in pena. Nam cum in tribus ordinibus, id est, laicorum, canonico-rum, monachorumque, non desint qui a primævo tempore nobiliora acta perscrutari atque aggredi tentarint dato divinitus intelligibili animo, eos maxime insidiari nittitur quos in juvenili ætate creverit se ultro Dominicis præceptis mancipasse, ut tanto profundius ad ima gaudens projiciat quanto a suis cruentis faucibus semel evasisse dolebat: quorum deviatio a proposito sancto quam dannabilis esse censeatur evangelica et apostolica documenta edocent, suisque medicaminibus ut denuo reformentur, qualiter serpentinis venenis sauriantur, corroborant. Cum enim unicuique modus correctio-nis secundum gravitatem contagii conveniat, idque a doctoribus Ecclesiæ sanciri permisum sit data autoritate altitonantis judicis, ut aliter obiecta detegantur, aliter aperta deleantur, in his etiam qui post devotionem nobiliorem ad secularem iterum habitum dilabuntur atque apostatae efficiuntur major sollicitudo et cura adhibenda esse decernitur. Quæ prævaricatio pessima in utroque sexu modernis temporibus supra modum invenitur, plurimosque vacillantes suis volubilitibus implicare et deperire a reeto tramite obscuratis luminibus inlisis. Sed quia hoc devitabile genus in promptu stare videtur, ac propter hoc in cœtu honorum malorumque catholicorum pars sit in redargutione, pars in defensione mali, ita ut eos quos in tali facinore depresso-s, dum non possunt innocuos facere in toto, suis mendosis sermocinationibus aut per abnegationem aut dissimulationem actus vel per aliquam occasionem innocentes conantur ostendere, sitque jam gravior casus multorum quam unius, restat de hac ipsa controversia quæ modo nostris in partibus excrevit aliquid ad medium ducere; quatinus cognita veritate judicium observetur veracium, et falsitas confusa evanescat.

Quidam namque sacerdos nomine Urso valde nobilis fuit Cenomannic civitate, qui unum ex suis nepotibus superstitem esse volebat. Cumque super hac

A re consultum ipsius urbis episcopi, videlicet venerabilis Rotberti, peteret, non solum sue petitioni assensum præbuit, verum etiam omnimodo id agendum exhortare curavit, reputans in puer et Ecclesiæ utilitatem pro genere spectabili profutaram et immortalitatem animæ dulcium vivendo atque Ecclesiæ instituta militando recepturam. Prædictus itaque sacerdos hoc negotium adimplere festinans, adhibito secum fratre suo nomine Wanilone, obtulit supradictum nepotem, cognomine Rigrannum, domino episcopo Ecclesiæque ejus, ut ab eo et ipsius congregatione honorem clericatus suscipere mereretur. Quo cum factum diebus sanctum Paschæ fuisse nobiliter, denuo dominus episcopus præfato avunculo, qui eum in spiritualis filii vicem suscepérat, commendavít ut tutor custosque corporis et animæ ejus fieret ac nutrimenta præberet, quatinus post edocationem aptum divinis et humanis servitiis ei reddere posset. Qui imperium sui senioris libenter obtemperans, recepit puerum. Cumque apud se non esse copiam litterarum cognoscere, misit eum in quoddam monasterium ipsius episcopi, ubi ordo monasticus vigebat, ut illic instrueretur sacris litteris et eruditetur. Ergo susceptus puer in monasterio, traditusque magistro, cum perplures dies scholasticis disciplinis operam dedisset, quodam tempore cœpit fatigari languore gravi corporis. Itaque dum scepissime talibus impulsionibus cruciaretur, dirusque dolor intestinaria ac viscerum inremediabiliter eum vexaret, nulla arte medicinali medelam præbente, obtupescere cœpit magister quæ et cur agitatio tantæ infirmitatis adolescentem infligeret; sciscitansque ab eo quam ob causam tot et talia invisa pateretur. Qui cum diutine interrogaretur et nullum certum responsum dedisset, quadam die acriores sustinens cruciatus, ut pene examinis jaceret, vix languido hanclitu flante, tandem confessus est se a patre Deo devotum fuisse in annis prioribus in monasterio quod vocatur Cornanicus, propterea quod Dominus se ipsum jam emortuum pro eventu nimis infirmitatis patri post votum reddidisset, ac ideo sperare se pati tam gravia. Quo auditio, magister tacitus intra se requirebat ei receptione robore, cum tempus inquisitionis adasset, si fuissent insanis quæ ab eo audierat hora infirmitatis. Ille autem adfirmabat vera esse, dotebatque ordinem rei. Dicebat etiam velle se esse monachum, ut ipsius et patris anima a periculo voti liberaretur. Siquidem pater ejus supra memoratus, videlicet Rotbertus, jam humanis rebus excesserat. Deciderat

enim in capturam Norcomannorum, et sic corum penitus alitus interierat. Itaque paulatim adolescens informabatur ut collum sub levi jugo Christi submitteret atque propositum patris exploreret. Sed magister id fieri posse negabat, dicens : Quia nequam huc venisti ut monachus efficereris, nec ideo tonsuram acceperisti, sed nec parentes tui his sermonibus adquiescent. Perseverante autem illo in adfirmatione et defensione rci quæ petebatur non siendæ, contigit ut avunculus ejus, qui eum paterno affectu susceperebat, videlicet Urso, declinaret in monasterium causa visitationis. Quod cum edilia prepararentur et invicem confabularentur, inter cætera orsus est adolescentis avunculo ostendere voluntatem propositi, laboremque quem patiebatur, ac votum patris. His auditis, sacerdos non minime anxius graviter ferebat, non [tamen] minime contradicere audebat quod exhortari solebat. Consensit tamen nolens diu petenti ut facere quod poscebat. Statimque mutato habitu induit cuculliam; ac cadens ad pedes avunculi, osculatus est illos. Sic ab illo die et magister qui denegabat, et illi qui deridebant vocem loquentis, in exhortationem et consolationem versi sunt. Interea illis diebus episcopus a civitate longius recesserat, exercens opus prædicationis et confirmationis per provinciam locis necessariis. Cum autem revertetur et esset non longe ab urbe, vocavit magistrum supra memorati adolescentis, qui et abbas monasterii erat, ut sciret quæ agerentur circa monachos et monasterium. Postquam vero cuncta cognovit, novissime de discipulo interrogavit. Quibus interrogationibus responsum dedit abbas, atque omnia quæ facta fuerant enuntiavit. Quo auditio, dominus episcopus admiratus, concitus in eundo usque ad civitatem pervenit, scire volens quam speciem haberet res audita, sed incredibilis; jussitque abbatem et novicium vocare et quosdam ex fratribus. Cumque cuncta eo assisterent, stante circum circa omni caterva clericorum laicorumque (erat enim hora ad celebrandum missarum solemnia, quia festivitas Purificationis sanctæ Mariæ instabat), ait stupefactus ad iudicium novitium : Nuper te, frater Rigranne, canonicum dimisi, et modo cucullatum video. Dic ergo nobis cur hoc fecisti, vel quis coegerit, aut consilium dedit. At ille respondit : Nullius consilio vel suggestione, sed sola voluntate et sponsione proprii animi, a me hoc actum est. Retulit itaque audientibus omnibus cuncta superius dicta. Addebat etiam somnium mirabile se vidisse, cuius interpretatio talis erat, ut seculum dimitteret, et vitam monasticam teneret. Adhuc autem non credente episcopo, nec cæteris adtentibus, adjuravit eum ex suo ministerio terribiliter ut profiteretur si vera essent. Ipse vero confirmabat cum jurejurando nihil mendose locutum se esse. Quam obrem, venerabilis episcopus modestus et omnis congregatio ejus dolebant quasi ablatum solarium adiutoriumque Ecclesiae suæ traditum, sciscitantes etiam inter se admirando quæ tanta prudentia in ade-

A scente posset apparere, præsertim cum in periculisiori ætate jam pervenerat. Erat enim, ut aestimabatur, decem et octo annorum. Iterum autem venerabilis episcopus perquisivit si cunctis diebus destinasset perseverare in ordine monastico. Illo vero affirmante et contestante coram omnibus, dedit ei benedictionem dominus episcopus, concessisque locum et ordinem monasticum quem petebat. His ita transactis, cum audisset prefatus avunculus, videbat Urso, rem actam ab episcopo (non enim fuerat tunc presens, quia infirmatus quodam loco jacebat), graviter accepit cum cæteris parentibus quod nepos eorum perditus esset seculo et adquisitus Deo. Misit ad arceriendum eum. Cumque ante eum adstitisset, cum omni ira et mentis insania ita ad eum locutus est : Quid fecisti, miser? Quare monachus esse voluisti? Cur elegisti unum parvum panem pro numero centenario et parum vinum pro calicibus epotandis usque ad satietatem? Quamobrem vita porcorum in leguminibus et horto ut sufficiens tibi essem voluisti? Ubi erunt deliciae carnium quas dimisisti, suavitas potionum, delectatio canum accipitrumque, tactus voluptuosus mulierum? Cum ergo animum adolescentis contra haec fortiter resistere vidisset et responsa non juvenilis sed robore senilis cerneret. addebat multo sceleratiora, ita ut etiam lenones immitteret qui eum provocarent; necnon etiam concitavit cæteros avunculos, scilicet Lethardum, Wanilonem, et multos alios parentes, qui et dicebant ei : Cur nos degenerare voluisti? Opus progeniei nostræ cum pauperibus et mendicis non fuit. Nobis floruit mundus, copia auri et argenti lapidumque apud nos fuit. Nobis arma fulgida resplenderunt, equi auratis oris et torto collo arriserunt. Et tu omnia ista sprevisti? Haec dicebant scelestes, qui eum ad meliora excitare debuerant, qui magis pompatice viventes demergi letheas in undas volunt quamcam liberatis fonte salutari ablui et piissimo liberatori effectu decantari post veniarum laborem, dicendo : Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium (Psal. lxx, 12). Sed animus juvenis invictus permansit, cupiens observare quod cooperat, ita ut per quinque annos eum revocare non possent, ordines suos et affectus regulares in monasterio cum cæteris custodiens. Porro inter haec cum omnem bacchanalem super iudicium magistrum exagitarent, culpando illum, et requirendo discipulum, festinus magister reddere commendatum non neglexit. Qui recipientes nepotem, retinuerunt apud se semper figuram monachi habentem. Post retentio nem vero octo dierum et amplius, rursus valde obsecrantes remiserunt eum in monasterium, deprexante discipulo, et illis consentientibus. Cum autem tempus accipiendi primos gradus ecclesiasticos pertransiret, audita circumventione avuncolorum, venerabilis episcopus misit ad predictum sacerdotem, ut quod prius concederat, sicut diximus, et postea a consensu longius se retraxerat, jam tunc assentetur, ut gradus ecclesiasticos sub iuso habitu mo-

nachus suscipere. Ergo diu dissimulante illo, novissime mandavit domino episcopo ut faceret quod ratio et auctoritas commendabat. Quod et factum est; accepitque benedictiones quinque graduum, degens et perseverans voluntarie in sanctam conversationem. Igitur expletis postea annis duobus, supervenit repentina dies adimprovisus finis vitaे Ursulae. Cumque ad exitum urgueretur, vocavit predictum monachum nepotem suum. Ipso vero adstante coram eo, ammonere curavit de gloria mundi quæ relinquebat, non dimittens intentionem quam semper habuerat ut ad canoniam vitam revertetur, dato consilio, et rebus maxime omnibus quæ habere potuerat, ut ejus mentem ad cupidiam et inanem gloriam excitaret. Atque ita obiit. Implementique mortuus quod explore nequiverat vivus. Ex illa ergo die a pristina voluntate subdiaconus coepit esse alienus, iunctus conversatione et animo avunculis suis, Lethardo scilicet et Amarico, quorum consilio et ingenio totus fertur in praecipsum; sicutque ipsi sacer-

A dotes contra legem, arripiendo ministerium episcopi. Nam incluserunt eum in quodam coenaculo, ubi sine judicio venerabilis episcopi et sacerdotum exeuendo illum vestem monasticam, induerunt albis. Atque ita ad secularē conversationem reversus est. Omneque delictum super magistrum et dominum episcopum congesserunt pro benefactis. Ipsos enim vana versatio contenebratis oculis graviter ad ruinam laquei subduxit. Qui per septem annos hanq; violentiam timuerunt facere, ut malo damnabilior fieret longius ventilata et patrata, etiamsi malum esset. Quia quanto plus aliquod bonum perduraverit, tanto, si ceciderit, profundius ruit. Similiter et maleum quanto amplius succreverit, tanto graviori poena subjacebit. Quos talia sectantes, neglegit fructu penitentiae, inanes socius [socios] habere coipiunt atque aërnus suscipere desiderat.

B Heus rei testis est omnis ordo ipsius Ecclesie, qui unusquisque secundum suum ministerium probare potest ita factum esse.

EPISTOLA CLERI RAVENNATIS AD CAROLUM JUNIOREM.

(Ex Biblioth. PP. max.)

Divina largitatis munere, sapientia, potentiaque prefulgido, domino regi CAROLO gloriose, sancta Ravennas Ecclesia, inclitos cum felice successu semper manere triumphos.

Quoniam enim vestrae celsitudinis glorie, pro sapientiae altitudine, et honore imperii, quod inter mortales principalis habetur, vivendi et docendi ecclesiasticae regulæ pena omnia nota videantur, nihilque sit quod de sacris lectionibus minus intellectum vestrae regali prudentiae arbitretur: tamen quoniam quondam difficultatem et scrupulum super quorundam habitu, qui ex diversis morum et regulæ disciplinis ad sacram proveniunt dignitatem, in vestra sacra mente fore audivimus, collectis super hoc quibusdam Patrum antiquorum exemplis, quod de hoc priores sensisse contigerit, et quid data autoritate mandaverint, servato in talibus nostræ tenore Ecclesie, dignum duximus et morem nostræ Ecclesie demonstrare, et vestram in talibus serventem diligentiam serenare.

Pontificum enim Romanorum auctoritas, quouis in B. Petro cura et sollicitudo pascendi gregem Ecclesie a Domino Iesu Christo est tradita, ex clara fidei puritate docet, quibus rebus et regulis Christianorum vita in sua cuiusque professione debeat contineri, qualisque servetur in urbis Romæ ecclesiis disciplina, quorum beatus Coslestiuus de hac re disputans, inter cetera infert: « Dicimus enim Domini sacerdotes superstitione potius cultui inservire, quam mentis vel fidei puritati, et non mirum, ait, si con-

C tra ecclesiasticum morem faciunt, qui in ecclesia non creverunt: sed alio venientes itinere, secum hæc in ecclesiam, quæ in alia conversatione habuerant, intulerunt. Amicti enim pallio, sicut Græci monachi, et lumbos præeincti credunt se sanctæ Scripturæ fidem non per spiritum, sed per litteram complecturos. Nam si ad hoc ista præcepta sunt, ut taliter servarentur: cur non sunt pariter quæ sequuntur, ut lucerna ardentes una cum baculo teneantur? Habet enim suum ista mysterium, et intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis, quam decet, significatione serventur. Nam in lumborum significatione castitas, in baculo regimen pastorale, in lucernis ardentibus fulger operis boni demonstratur. »

D Habent tamen hi istum forsitan cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant locis, et procul a ceteris degunt. Unde hic habitus in Ecclesiis Gallicanis, ut tot annorum, tantorumque pontificum in alterum habitum consecuto vertatur? Discernendi a plebe vel ceteris sumus, doctrinæ, non ueste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Docendi enim sunt populi potius quam ludendi; nec imponendum est eorum oculis, sed mentibus præcepta sunt infundenda. Leo enim sanctæ Romanæ sedis episcopus dicit: « Propositum monachi proprio arbitrio vel voluntate susceptum, deseriri non posse absque peccato. Quia quod quis vorvit Deo, debet reddere. Unde eum, qui relicta singularitatis professione ad

militiam, vel ad nuptias devolutus est publicæ pœnitentia satisfactione purgandum. Relictam singularitatis professionem, non scapulare, quod pro opere fertur, exemplo supra dicto accipimus. Neque si ad sacerdotii dignitatem ascenderis, sed si ad militiam vel ad nuptias devolutus est, publicæ pœnitentia satisfactione purgandus habetur. In quibus licet innocens possit esse militia, et honestum conjugium, electionem meliorem, quæ in sacerdotali officio esse non potest, deseruisse, transgressio est. In quo capitulo propositum monachi, devotionem sanctæ conversationis, non vestium cultum intelligentes, qui multiplex et varius pro locorum et regnorum diversitate, in Græcorum et Latinorum monachis invenitur; in his qui ad regimen ecclesiasticum canonico ordine, episcopali dignitate sacrantur, si in sacerdotali habitu et consuetudine ministrent ecclesiis, in quibus provecti sunt, nihil obviare paternis, antiquorum regulis pro nostræ capacitatis intelligentia omnino confidimus, sed potius ecclesiasticis et apostolicis regulis innitentes, concordiam quam in habitu sacerdotum Romana conservat. Ecclesia sequendam omnimodis judicamus: melius multo magis arbitrantes, ut uniformis sacerdotalis vestis æqualitate, commune ministrandi ecclesiæ ministerium sortiantur, quam anictio sub honore pontificatus pallio singulari, ab utriusque ordine, singularitatis siquidem, et episcopalibus, professione, vita, et moribus discrepetur. Nec enim dicimus, ut generaliter omnibus ecclesiis hac lege habitus constringendi auctoritatem donemus.

Scimus enim, quod unusquisque in suo sensu abundet: sed nos nostrarumque ecclesiarum pontifices, quos ex diversis morum et regulæ disciplinis ad sacram pervenisse dignitatem gaudemus, si in habitu sacerdotali ecclesiis ministraverint, nullum habendum præjudicium, neque pro habitus qualitate feriendos censura canonica formidamus, ex antiquorum Patrum institutis omnimodo arbitramur.

Verum insuper consuetudinem ac morem nostræ ecclesiæ concorditer retinendum, quem cæteria stola vestibus superjecta pro dignitate sacerdotii, qua in populo principantur, conservandum, ejus pontificis, quam sub veste pœnitentia et laboris in suo ordine statuerunt tenentes, pro vestium qualitate et habitu, nullum hujus ordinis, si vita ejus in cuiuscunque proposito nullo gravi facinore probatur infecta, id est, si non sit secundæ uxoris copulæ alligatus, si pœnitentia publica non famosus, si nulla parte corporis immunitus, si servili aut originariæ conditioni

A nequaquam obnoxius, si curiae probatur nexibus absolutus, paternorum decretorum regulis aut institutionis obnoxium, sed potius morem qui in ea ecclesia ex antiquo est, inviolabiliter omnimodo observandum. Neque enim ad conservandam totius singularitatis professionem, quam sacerdotale officium in forma vitæ ecclesiasticae minime patitur; observandum in singulis; quæ hujus sectæ regularis auctoritas præcipit operanda, in esu, in silentio, in horis custodiendis, et in omnibus regularibus actibus exhibendis, solum scapulare pallium, neglectis cæteris, sufficiens omnium auctorum iudicio relinimus: sed potius sub habitu singulari a vita penitus discordantes, in communis vitæ participatione reprehendendos acris aestimamus. Nec hoc quidem dicimus, ut in omnibus hujus religionis, cum ad sanctam pervenerint dignitatem, relicto more ecclesiæ vel religionis, in qua provecti sunt, mutandam vestem singularitatis generaliter censeamus: sed potius in utroque habitu sacerdotum, morem ecclesiarum et ordinem in quibus provecti sunt, nullis Patrum præjudicis obnoxium, irreprehensibiliter arbitramur sequendura.

B Hujus enim nostræ consuetudinis causam, o bone rex, pro nostræ reprobationis necessitate, vestra serenitati reddentes, placitam Deo solitudinem vestram, quam pro statu sanctæ Dei Ecclesiæ in omnibus suis utilitatibus vos ferventissimo mentis studio habere multorum relatione comperimus, se renare data auctoritate humiliiter exoptamus: pariterque etiam immensas gratiarum actiones principali magnitudini vestrae referimus, quæ nos in nostris filiis, vestris siquidem fidelibus oratoribus, monere et corrigere avis sacris apicibus est dignata, et insuper quantum pro sancta religione serveant in suæ devotionis admonitione nobis, ne reprehensibiles videamur, ostensa. Unde ne statutorum canonum in hac nostra consuetudine semper transgressores apud vos videamur, quibus regulis ad hujuscmodi tenorem et ordinem nostræ ecclesiæ conservandum innitimus, in his nostris satisfactionis literulis vestrae principali magnitudini relegendis ostendendum curavimus lubentissime, si quid melius aut piorum regulis canonica scriptione congruentius tenendum de hac re vestra reperit devota regalisque prudentia, vestris in omnibus monitis annuentes. Conservet Deus omnem vestram salubrem dominationem, ad gubernandam et tuendam Ecclesiam suam sanctam: Amen

FRAGMENTUM

Ex Historia de Conversione Boiorum et Carentanorum ad fidem Christianam, que circa annum 858 scripta est.

tem Carolo imperatori. Eodem ergo anno misit Carolus Pippinum filium suum in Hunniam cum exercitu multo. Qui perveniens usque ad celebrem eorum locum, qui dicitur Rinch, ibi iterum omnes eorum principes se dediderunt Pippino. Qui inde revertens, partem Pannoniae circa locum Pelessæ inferioris, ultra fluvium qui dicitur Rapa, et sic usque ad Dranum [al., Dravum] flutum, et eo usque ubi Dranus fluit in Danubium, prout potestatem habuit, prænominavit eum doctrina et ecclesiastico officio procurare populum qui remansit de Hunnis et Slavis in illis partibus Arnoni Juvavensis episcopo, usque ad presentiam genitoris sui Caroli imperatoris. Postmodum ergo, anno 803, Carolus imperator Boiarum intravit, et in mense Octobri Salzburghensem, et præfatam concessionem filii sui cernens, B potestative multis astantibus fidelibus suis confirmavit, et inconsolam fieri concessit.

Iterum contigit, anno Nativitatis Domini 798, Arnonem jam episcopum, a Leone papa accepto pallio, remeando de Roma veniisse ultra Padum, eique obviasse missum Caroli cum epistola sua, mandans illi ipsi itinere in partes Slavorum ire, et exquirere voluntatem populi illius, et prædicare ibi verbum Dei. Sed quia hoc facere nequibat, antequam responsum referret suæ legationis, festine perrexit ad imperatorem, et retulit ei quidquid per eum dominus Leo papa mandavit. Post expletam legationem imperator præcepit Arnoni archiepiscopo pergere in partes Slavorum, et prævidere omnem illam regionem, ecclesiasticum officium more episcopali colere, populosque in fide et Christianitate prædicando confortare. Sicut ille præcepit, fecit: illuc veniendo consecravit ecclesias, ordinavit presbyteros, populumque prædicando docuit, et inde rediens nuntiavit imperatori quod magna utilitas ibi potuisset effici, si quis inde habuisset certamen. Tunc jussu imperatoris ordinatus est Theodoricus episcopus ab Arnone episcopo Juvavensis. Quem ipse Arnon et Geroldus comes perducentes in Slavoniam, dederunt in manus principum; commendantes illi episcopo regionem Carentanorum, et confines eorum occidentali parte Drani fluminis, usque dum Dranus fluit in

A amnum Danubii, ut potestative populum regeret sua prædicatione, et evangelica doctrina doceret servire Beo.

Postquam ergo Carolus imperator, Hunnis ejus, episcopatus dignitatem Juvavensis Ecclesiæ rectori commendavit, Arnoni videlicet archiepiscopo et suis successoribus tenendi perpetualiter atque regendi perdonavit, cœperunt populi sive Slavi seu Boiarii inhabitare terram, unde illi expelsi sunt Hunni, et multiplicari. Tunc primus ab imperatore constitutus est confinii comes Gonteranus, secundus Werenarius, tertius Albricus, quartus Gotefridus, quintus Geroldus. Interim vero dum prædicti comites orientalem procurabant plagam, aliqui deces habitavere in illis partibus ad jam dictam sedem pertinentibus. Qui comitibus præfatis subditi fuere ad servitium imperatoris. Quorum nomina sunt, Prinnihlawga, Ceincias, Hroymar, Elgar. Post illos vero duces Boiarii cœperunt prædictam terram dato regum habere in comitatum, Hebrinus, Albgarus et Palio. His ita peractis, Ratbodus suscepit defensionem termini, in cuius spatio temporis quidam Prinnina, exsulatus a Moymaro duce Moravorum supra Danubium, venit ad Ratbodus. Qui statim præsentavit illum domino regi nostro Ludovico, et suo jussu fide instructus baptizatus est in ecclesia sancti Martini, loco Treisma vocato, ante videlicet pertinenti ad sedem Juvavensem. Qui postea Ratbodo commissus, aliquod cum illo fuit tempus. Et non multo post de Vulgaris [Bulgaris] Hecilo Ratimari ducis adiit regionem. Illoque tempore Ludovicus rex Boiriorum misit Rathbodus cum exercitu multo ad exterminandum Ratimarus ducem. Qui diffusus se defendi posse, in fugam conversus est cum suis, qui cædem evaserunt, et prædictus Prinninas substitutus cum suis, pertransivit fluvium Savum, ibique suscepit a Salachone comite pacificatus est cum Ratbodo. Aliqua vero occasione iterum percepta, rogantibus prædictis regis fidelibus, præstitit rex Prinnæ aliquam inferioris Pannonie in beneficium partem circa fluvium qui dicitur Sava.

EXCERPTUM

E libello de conversione Carentanorum.

(Apud Wilhelm Wattenbach, *Bei räge zur Geschichte der Christlichen Kirche, ex Cod. Bibl. Cœ. 423, sœc. XIII*)

Carentanis primo prædicavit Modestus episcopus missus et consecratus a beato Virgilio sub Pippino Francorum rege. Post hunc missus et consecratus est Theodoricus episcopus in præsentia Caroli imperatoris ab Arnone archiepiscopo. Post hunc Otto episcopus consecratus ab Adelrammo archiepiscopo.

D Post hunc Hosbaldus episcopus sub Liuprammo et Adelwino archiepiscopis. Huic Osbaldo scripsit Nicolaus papa duos canones qui in corpore decretorum inveniuntur. Post hunc interjecto aliquo tempore supervenit quidam Selavus ab Hystrie et Dalmacie partibus nomine Methodius qui adiunxit Selavicas

litteras et Slavice celebravit divinum officium et vilescere fecit Latinum; tandem fugatus a Carentanis partibus intravit Moraviam, ibique quiescit.

Tempore Dagoberti regis Francorum praeerant Carentanis dux Samo, post quem Borutus, post quem Carastus et post hunc Cheitmarus et post hunc Walteunc. Item sub Carolo et ejus successoribus Priwizlauga, Cemicas, Ztoimar, Eigar.

A In orientali etiam parte Bavariae expulsis Hunnis hi comites ab imperatore Carolo et ejus successoribus sunt constituti: Goteramus, secundus Werenarius, tertius Albricus, quartus Gofridus, quintus Geroldus, et post hos duces Helmwinus, Albarius, Pabo et duces Carentanorum suprascripti sub istis comitibus et ducibus erant

Chron.

ANONYMI**LIBER DE COMPUTO.**

(Apud Muratori, Anselect. tom. III, pag. 102.)

MONITUM.

Compotus, sive computus, apud rudium saeculorum scriptores nihil aliud erat quam notitia cursus lunæ, ac Kalendarum, sive scientia certificandi tempus secundum solis et lunæ progressum, ut Durandus ait, lib. viii, cap. 4, Rational: Nempe nomen ductum a computando, quod necessarium sit computare solis lunæque cursum, annos, menses, ac dies, ut discantur cycli decemnovennales, epactæ, bissextus, salutus lunæ, Kalendæ. Idus, ac præcipue Paschatis tempus, atque alia id genus, quæ omnia nunc Kalendarii appellatione communius significantur. Computi vero scientia olim cum presbyteris tum clericis magna sollicitudine comindanda; legibusque etiam cautum, ne quis ab ea addiscenda eximeretur, ut Ducangius in Glossario Latino ex multis documentis ostendit. Et in id quidem argumentum nonnullos veterum libros editos habemus; alios bibliotheca clariiores adhuc servant manuscripts. In computi vero explanatione presertim Beda excelluit, cuius non unum hac de re opusculum inter ejus Opera occurrit. Librum de Computo Rabani Mauri edidit Baluzius tom. I Miscellan., pag. 1. In bibliotheca quoque Cottoniana Gildæ monachi extare librum ms. de Computo, capitulis 99 constantem, ex Ussorio didicimus, ut Maximuni monachum, Isaacum Argyrum, Durandum, aut alios etiam longe antiquiores, tum apud Graecos, tum apud Latinos, præterea, qui de cyclis paschalibus aut de computo egere in variis epistolis atque tractatibus.

Proxime autem præteritis saeculis, quibus litteræ tam prospero successu excoli sunt cœptæ, ut potius veteres nobis quam nos veteribus hic invidere jam debemus, Kalendarii scientia anxiæ admodum eruditæque pertractata celeberrimos dedit scriptores, quos nulla non miretur ætas. Et adhuc anno nostro habemus Cassinum, Blanchinum, Bonjourium, Manfredum, Quartinonum, aliquosque prestantes viros, in quorum scriptis renovata, atque agitata est controversia de correctione Gregorianæ. Non ingratum vero eruditis hisce aliisque Kalendarii cultoribus facturum me puto, si et hunc librum evulgem, cum

B antiquorum eruditio, quanquam sterilis interdum, atque interdum etiam fabulis ac erroribus intermixta, non parum inservire possit ac soleat ad juvandam persiciendamque recentiorum eruditioinem in bocce potissimum argumento.

En ergo librum de Computo, quem uti nondum editum descripsi ex codice 70, lit. S. Ambrosianæ bibliothecæ. Codicis characteres perantiqui sunt, at non ausin affirmare ad ipsam ætatem referendos qua vixit libri auctor. Innumeræ illic, ad fastidium usque, et in grammaticam, et in orthographiam peccata, quorum nonnulla, quia nimis in oculos incurrentia, sustuli; reliqua vero dimisi, condonanda illorum temporum, sive etiam librariorum aut imbecillitati, aut usui. Quo tempore auctor vixerit, non facile deprehendas; nam huc ille concessit aliorum scriptorum lucubrationes, quæ ad varia tempora spectant. Attamen anno Christi 810, aut summum paucis post annis, auctor floruisse videtur, quod concicere possumus e cap. 153 et ex aliis locis. Non dubito autem quin præter multa quæ in libris Bedæ, Rabani, aliorumque repetita occurrunt, alia quoque hic habeantur quæ frustra alibi quæras, quanvis a falsis ac fabulosis nou semper sejuncta. Epistolæ Proterii, Dionysii aliorumque omisi, quippe a Bucherio, et partim etiam a celebri Petavio publici juris jam factas. Retinni tamen prologum libri, nempe epistolam sancti Cyrilli Alexandrini, quanquam a Petavio editam in appendice ad libros de Doctr. temporum, ut collatione utrorumque exemplarium, mendis scatentium, conentur eruditæ veram Cyrilli mentem expiscari. Cum prologo sive epistola laudata conjungitur in Ambrosiano codice fragmentum aliud cum hoc titulo: Item ratio solis, vel lunæ cursus, atque bissexti, quod apud Petavium non legitur, et certe Cyrillo sive Greco homini tribendum nequaquam videtur, quanvis continuato stylo omnia necantur in eodem codice Ambrosiano. Sed ultra detinore lectorem non placet.

LIBER DE COMPUTO.

Incipit prologus sancti Cyrilli Alexandrini episcopi de ratione Paschæ.

Sanctum Paschæ mysterium, ejusque sacra solemnitas, sicut est a Salvatore nostro apostolis tradita, observatur, inhibata mansisset, si eam quorumdam perversitas inter cetera Rudei sacramenta minime temerasset. Illi etiam qui eorum pravitati respondere conati sunt, et 428 annorum circulum instituerunt, perfectæ rationis circulorum tenuissent, si in supputatione mensium vel annorum humanam seu divinam traditionem sequi potuissent. Unde tantis sunt ignorantiae tenebris involuti, ut in utrumque paschalis ignorantiae periculum decidenter. Ita etiam luna 14, quam vulgus 16 putat, cum adhuc orbis sui circulus nonæ non implevisset, ad vesperram Sabbati, et ante mensem novorum, Pascha celebrando, contra præceptum Domini frequenter docentur errasse, quod alii pervidentes, ac reprehendentes, et quasi emendare cupientes, quia non divina revelatione inluminati, sed humana scientiae præsumptione elati sunt, pejus alii addiderunt, ut sicut illis sex quatuor decennitiae, ita et isti per septem sedecennitiae, et quasdam dimensionum pergulas duplicitos, vel multiplicatos numeros ac monogrammos adnotantes, diversos et inextricabiles circulos describere niterentur. Per quorum difficultates angustas, et infinitas controversias, quibus se invicem impugnantes ita sunt offensi nonnulli, ut relictis observationibus omnibus octavo tantummodo Kalendarum Aprilium die quotacunque luna vel feria incidisset, jam non Pascha Domini (quod enim est in die solemnitatis Resurrectionis, et in luna plenitudinis luminis, ac societas sempiterni Solis) sed in natale mundi tantummodo irrationabiliter celebrent. Superfluo autem quis extendit humanum ingenium, et linguam habuit expolitam, nisi ab eo qui stultam facit sapientiam hujus mundi, ad veram sapientiam sensus ejus dirigatur. Cum his igitur atque hujusmodi dissensionibus per universum orbem Paschalis regula turbaretur sanctorum totius orbis synodi consultatione deeretur est, ut quoniam apud Alexandriam talis esset reperta Ecclesiæ, quæ in hujus scientia clareret, quo Kalendarum vel Iduum quota luna Pascha debeat celebrari, per singulos annos Romanæ Ecclesiæ literis intimasset, unde aposolica auctoritate universalis Ecclesiæ per totum orbem definitam Paschæ diem sine ulla disceptatione cognosceret. Quod cum per multa saecula partim custodissent, nullaque inde scripturam quispiam crederet, ubi nulla quæstio solveretur, et nonnunquam occurseret, ut in Sabbato luna a 20, quam illi a 23, xii Kal. Maiarum usque in viii eisdem Kal., quasi in secundo mense Pascha celebrare metuerent, essetque magna confusio in omni Ecclesia, pretorio, vel palatio, Theodosius religiosissimus, qui non solum in humanis, verum etiam in divinis legibus placere Deo semper studuit, sanctum Theophilum totius Alexandriæ episcopum urbis suis literis conrogavit, ut de sacramento Paschæ evidenter ratione dissereret, sibique dirigere dignaretur. Cujus sanctissimis præceptis obtemperans 428 annorum cyclum paschale instituit, ejusque clementia ab anno 1 consulatus ejus usque ad 100 calculans, quo Kalendarum talium, Iduum, et quota luna Pascha debeat celebrari, subjectis suis literis destinavit, manifestaque veritatem sub libello fideliter breviterque perscrinxit, in quo, revelante sibi Domino, perfectæ rationis ordinem pandit, omnesque

A errores, ac superfluas quæstiones luce clarior expugnavit, atque dissolvit.

Quoniam jam illi diversi circuli per totum orbem disseminati, et jam nostrorum animos inconcurre posse derunt, iste quinus est edictus, vix ad paucos potuit pervenire; cuius cum nimiam profunditatem pene omnes sensus excedere pervidissem, revelationem Domini postulavi. Et hoc, quod de ipso fonte haurire promerui, in ipso libello præsumens, quia nec illos, apud quos ipsum circulum vidi, intellexisse cognovi. Et ne forte 428 annorum infinita congeries aut fastidium cognoscendi, aut pigritiam describendi quibusdam afferat, in 95 annos eurodem circulum breviavi, quos per illos annos volvere sine ulla differentia cognovi. Unum tantum assem in quibusdam annis, propter rationem bissextri, qui occurrere non potuit usque ad illum summum circuli ultimum annum, qui redit ad caput, adjiciendum, vel potius dimitendum admonui.

B A xii autem Kalendarum Aprilium, usque in viii Kalend. Maiar. per dies 35, qui faciunt septimanas quinque, sanctum Pascha celebrari confirmans, de ipsa septimana habere manifestum est, reliquos ejus quinque dies adiicit, ut propter Dominicam diem a luna 14 usque ad 21, sicut præceptum est, distendisset. Quæ quidem luna efficitur 14 a xi Kal. Mai. protenditur, in primi mensis terminos pernoscitur, et impletur, et secundum supputationem Hebraeorum, quibus Pascha rationem Christi perceptum est. Post annum embolismum occurrerit, qui 15 menses lunares idem 384 dies habere sancto Moysi divinitus revelatus, unde constat hos dies quinque mensis novorum additos, non secundi mensis esse, sed primi, quia etiam secundi essent propter Domini resurrectionem erga Ecclesiæ plenitudinem non immerito viderentur adiecti illi etiam, qui longius habitabant, vel in mundi in anima fuerint, in secundo mense jussi sunt Pascha celebrare, quod in typum intelligitur sanctæ Ecclesiæ, quæ cum omnibus dæmonibus fornicata immunda videbatur in anima; salubri vero confusione inuncta, et secundum nativitatem quasi ad secundum mensem transire videbatur percipitur. Ante mensem autem novorum mensis est ultimus veterum, in quo Pascha fieri penitus abnegatur. Sed ut breviter dicam quæ sint in eorum disputatione diversa: luna, quam illi 3 vel 16, vel 25, impropre noncitant, hanc sanctus Theophilus 1, 14, vel 21, cœlo demonstrante, confirmat. Pascha autem quod ultra xii Kal. Maii celebrare formidant, sanctus Theophilus usque in viii differre non dubitat. In ordine annorum illorum quidam in anno 14, quidam in 16, unam diem lunarem de incrementis lunaribus addiderunt. Hanc sanctus Theophilus in anno 19 adiicit. Unde illorum supputatione, quia inconveniens ac diversa est, perperat. Hujus autem, quia veritate submixa est, superat, et in perpetuum perseverat. Ita enim luna 14 vult videre in cœlo Theophilus in pleno orbis circulo eodem momento oritur, quo occidit sol, eademque nocte transacta luna occidente sol oritur. Unde evidenter apparelt quia luna, quam illi 23 vigilare in Sabbato Paschæ formidant, ipse 21 adiagnans sine ulla trepidatione sanctum Pascha censeat celebrari, et quam illi præterito Sabbato 15 metuentes anticipant, ipse 16 ostendens, non eos justè celebrare contendens ad 21 differre non dubitat.

Viginti autem et novem semis dies lunam habere manifestum est, qui duplicati efficiunt 59, quibus una dies prater illos duos semisses adjicitur, ut 60 videantur implere, et efficitur lunaris legitimus salutus, ut si verbotenus fuerit luna 5 alia die, non dicatur 6, sed 7. Lunæ vero 30 medietatem habere minuentis, et medietatem crescentis exinde, quæ dicitur 30, quæ et 1, calculos nullus ignorat. Talis ergo debet videri 29, qualis pro pridie prima. Luna vero 30 videri omnino non potest, quia ad ultimum finem medio ipso trigesimo die consumitur, solique conjungitur, eodemque momento renascitur, paulatimque ab eo recessens, et per reliquam ipsius diei trigesimam partem usque ad aliam diem, quæ prima dicitur, crescens, post solis occubitum sic videtur, quemadmodum, ut dixi ante, pridie 29 diluculo tenebatur. Qualis ergo est cæcitas mentis, vel dementiae, ut cum videri non posse 30 videatur adhuc deficiens, et dicatur 1 nonnumquam etiam et 2, ac si per oīnnum ordinem mentiuntur? Sicut enim pro 30, 2, et pro 1, 3 vocant, sic pro 14, 16, et pro 21, dicere compelluntur 23, sicut illius parvitatem, qui dictus est bissextri dies, invenisse, ut per haec fallaciam diabolus inter ipsa fidei sacramenta augūpetur animas Christianas. Hoc itidem in summo et insuperabili ponit exemplo, quod Salvator noster luna 14, fer. 5, Pascha cum suis discipulis celebrasset, et ut super hac fieri semper imperavit. Quod hodieque, sicut traditum celebrat̄r sanctum que Christma consicitur, et cena Dominica anniversaria solemnitate compleetur. Quod et Pascha perfecum ac maximum sacramentum, sicut sanctus Apostolus narrat sibi traditum, et ita tradidisse Corinthiis gloriatur. 14 traditur, 15 passus, et 17 surrexit, ea videlicet luna, quæ nullis interjectis tenebris etiam secundum suppurationem vulgi solis lumine diluculo sociatur. Hoc enim vere salutis indicium, ut post tergum relinquentes tenebras totius malitiae, aeterno illo sole solis lumine perfruantur. Hunc ergo biduum lunæ superfluum si dimiseris, illosque quinque dies mensis novorum juxta rationem additos intellexeris, sed et illum diem de incrementis lunaribus in nono decimo anno, quod 14 vel 16 adjeceris, omnem vim, et rationem veri-

A tatis hujus ministerii recognoscet. Lunam autem, que ab his dicitur 3, hodieque a Judæis et Græcis dicitur 1, et merito videtur ad vesperam, quia jam et semisse habere de 30, et quæ rēque 1. Item ratio solis, vel lunæ cursus, atque bissextri. Annus habet dies 365 menses 12, tempora 4: ver, aestas, autumnum, et hiems, et per quatuor tempora duo sunt æquinoctia, et duo solsticia. ix Kal. Apr. unum æquinoctium, et viii Kal. Jul. in natale sancti Joannis fit unum solstitium, et viii Kal. Januar. in natali Domini nostri Iesu Christi fit aliud solstitium. Nam et sol in anno lucet dies 365, quadrans vero lucet dies 354: reliqui sunt dies 11, quos supra videtur sol incere. Et hi sunt 11, quia annis singulis ad lunæ cursum adduntur, et ut clariss manifestetur ratio: 12 sunt menses in anno, et 7 ex ipsis mensibus sunt, qui habent supra 30 singulos dies: id est, Januarius, Martius, Maius, Julius, Augustus, October, December, et ideo tolle Decembri, et Januario singulos dies, et adde eos Februario, qui habet dies 28, et sunt ei 30. Reliquos vero dies, qui in capite 5 mensibus super 30 numerum adjacent, tolle eos, et aquantur omnes menses, ut habeant dies 30. Et unus mensis lunaris 29, et semis, dies lucet, sicut jam in suprascripta epistola prælocuti sumus, quia diem 30 non complectitur. Ideoque 12 sunt lunares menses in anno. Per singulos vero lunares singulos seipsses minus lucet. Et ideo de duodecim lunaribus tolle 12 semisses, et comple in unum, efficiunt dies 6, ad quos adde illos 5 dies de 5 mensibus, et efficiunt in unum dies 11, quos ad lunæ cursum addere videntur, quia eos in annum lunæ de sole minus lucet. Quadrans vero, qui super 365 dies bissextri facil post quadriennium crescere diem. Ipsum vero quadrans 3 habet uncias, quæ in anno uno crescent. Item in alio anno 3, in tertio 4, in quarto nihilominus 3, et sunt in unum horæ 12, faciuntque diem 1, qui vocatur bissextrus; et sicut ceteri dies, qui dicunt anpum, computantur, et dimittuntur, ita et bissextrus cum venerit post annos 4, dies qui venerit in ordine ducere annum illum, utpote 3 seria dimittenda est, et 4 seria computanda, sicutque traditur per majorum traditionem bissextrus.

B C

Explicit prologus sancti Cyrilli Alexandrinii episcopi.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI INCIPIUNT CAPITULA DE COMPUTO.

- 1 De compojo Græcorum, vel Latinorum.
- 2 Item alia.
- 3 De die anni inveniendo.
- 4 De anno communī et embolismali.
- 5 De epistolis Græcorum.
- 6 De argumentis paschalibus.
- 7 Item quod verius est.
- 8 De die mensis Paschæ.
- 9 Item apud Græcos.
- 10 Item apud Latinos.
- 11 De nativitate lunæ.
- 12 Item alia.
- 13 De communī anno et embolimæo.
- 14 Item de anno communī, et embolimæo.
- 15 De quatuor differentiis lunæ.
- 16 De celebrando sancto Paschate.
- 17 De embolismo majore.
- 18 De augmento lunæ.
- 19 De Kal. mensium.
- 20 Item de Kal. mensium.
- 21 De feriis monstrandis in Kal. 12 mensium.
- 22 De epactis in Kal. 12 mensium.
- 23 De feriis in quoque mense.
- 24 De feria, aliter de lunæ paschalis termino.
- 25 De concurrentibus, id est epactis solis.
- 26 De epactis xi Kal. Apr.
- 27 De temporibus mensium.
- 28 Item de temporibus mensium.
- 29 De solsticio et æquinoctio.
- 30 Item de solsticio et æquinoctio.
- 31 Item de solsticio.
- 32 Item de temporibus mensium.
- 33 De momentis.
- 34 Item de momentis.
- 35 Item de momentis ad bissextum.
- D 36 Item ad bissextum inveniendum per 12 signa.
- 37 Item ad 5 dies intercalares per 12 signa.
- 38 De punctis.
- 39 De diebus anni et horis.
- 40 De ratione bissexti.
- 41 Item de bissexto.
- 42 Item de bissextilis.
- 43 Item de bissextilis.
- 44 Item de bissexto et quadrante.
- 45 Item de solsticio et æquinoctio.
- 46 De saltu lunæ.
- 47 De lunæ cursu.
- 48 De interrogacione 19 annorum cycli.
- 49 De mensibus.
- 50 De luna Paschæ.
- 51 Argumenta ad initium Quadragesimæ inve niendum.
- 52 Item de Quadragesima invenienda.
- 53 Item ad Pentecosten inveniendam.

- 54 De supputationibus.
 55 De termino paschali.
 56 De hebdomade.
 57 Item de hebdomade.
 58 Item de mensibus.
 59 Item de mense.
 60 Item de mensibus.
 61 Item de mense et lunæ longitudine.
 62 De mensibus et interrogatione lunæ.
 63 Item de mensibus, et quot horas habent in die et nocte.
 64 Item de mensibus.
 65 De puncto lunæ,
 66 De numero apud Hebreos.
 67 De annis naturalibus.
 68 De incendio lunæ.
 69 De die solis orientis.
 70 De die
 71 De nocte.
 72 De 14 luna paschali.
 73 Item de 14 luna quota feria sit.
 74 Item de termino paschali.
 75 De die septimanæ quotus sit.
 76 De luna in Kal. Jan.
 77 De annis a principio mundi.
 78 Item de annis a principio mundi.
 79 De annis ab origine mundi.
 80 Item de annis ab origine mundi.
 81 De mundi principio.
 82 Item de nundi principio.
 83 De annis ab Incarnatione.
 84 De luna primi mensis.
 85 De bissexto per cyclum solarem.
 86 Argumenta de concurrentibus monstrandis
 87 De anno bissextili ab origine mundi.
 88 De concurrentibus monstrandis.
 89 De divisionibus temporum.
 90 De atomis in primo momento.
 91 De horis in anno quot sint.
 92 Item de horis et momentis in anno.
 93 De punctis in anno.
 94 De minutis in anno.
 95 De momentis in anno.
 96 Item de momentis.
 97 De quadrante.
 98 De septimanis in anno.
 99 De concurrentibus solis per totum annum.
 100 De partibus lunaribus in xi Kal. Apr.
 101 De concurrentibus monstrandis.
 102 Item de concurrentibus.
 103 De feria in Kal. Jan.
 104 De cyclo solari et lunari,

- A 105 De principiis & temporum.
 106 De cyclis solis et lunæ.
 107 Ad epactas solis in 12 mensibus.
 108 De 11 signis cœli, siderali circulo.
 109 De causis quibus nomina accipiunt.
 110 De cursu solis et lunæ.
 111 De cursu solis per 12 signa.
 112 De septem sideribus errantibus.
 113 De velocitate cursus lunæ.
 114 De ascensu solis et descensu
 115 De eclipsibus solis et lunæ.
 116 De variis nominibus solis.
 117 Argumenta de initio Quadragesimæ.
 118 De cyclo magno 19 lunarum.
 119 De numero cyclorum.
 120 Item de cyclo 19 lunarum.
 121 Praefatio sancti Felicis abbatis.
 122 Incipit prologus sancti Cyrilli.
 123 De concordia mensium
 124 De cyclo libri Romanorum,
 125 De ætate lunæ.
 126 Item de lunæ cursu.
 127 Epistola de ratione lunæ 1 anni.
 128 Item de 2 anno embolimæo.
 129 De 3 anno embolimæo.
 130 Item de 4 anno embolimæo. End.
 131 Item de 2 anno embolimæo.
 132 Item de 3 anno embolimæo.
 133 Item de 4 anno embolimæo.
 134 De cursu lunæ per 12 signa.
 135 De cursu solis per 12 signa.
 136 De luna per 12 signa.
 137 De saltu lunæ per 19 annos.
 138 De flexibus digitorum.
 139 De ratione paschali.
 140 Epistola Cyrilli episcopi.
 141 Epistola Paschasini episcopi.
 142 De nominibus stellarum.
 143 Epistola Dionysii Exigu.
 144 Epistola sancti Cyrilli.
 145 Epistola sancti Proterii.
 146 Epistola Moriani episcopi.
 147 Praefatio Patronio episcopo.
 148 De mundi principio.
 149 Epistola papæ Leonis.
 150 De Pascha autem.
 151 De nomine mensium.
 152 De regularibus annis Domini et indictione.
 153 De argumentis ad Incarnationem Christi.
 154 De cyclo decemnovali.
 155 De partibus.
 156 Item de cyclo decemnovali Paschali.

Explicant capitula libri de Computo.

Si vis scire omni die datarum quota feria evene-
rit, computa quot dies de illo mense habes, et
subtrahe diem Kalendarum. Memor esto, lector,
quotam feriam habueris in Kalendis, adde illam fe-
riam ad illos dies superius memoratos, et partire
per 7 partem, et quidquid remanserit, tota feria
erit. Si nihil remanserit, 7 feria erit.

Si vis scire omni die datarum, quota luna fuerit,
computa quot dies de illo mense habeas. Subtrahe
diem Kalend. Memor esto, lector, quotam lunam ha-
bueris in Kal., adde illam lunam ad illos dies supe-
rius memoratos, et partire per 30 partem, et quid-
quid remanserit, tota luna erit, et si nil remanserit,
30 erit luna. Similiter qui 29 lunam habuerit, partire
per 29 partem. Quidquid remanserit, tota luna erit.
Si nihil remanserit, 29 luna erit.

D Ad feriam inveniendam Febr. in Kal. xxxii usque
in finem.

Si vis scire hoc vel illo die quota sit feria,
computa dies a Kal. Jan. usque in diem de quo
inquiris, et cum noveris, adde feriam quæ fuit
die Kal. Jan., et si bissextili annus est, èiam
bissexti diem. Partire omnia per 7, et quo remanent
dies, adde septimanæ, ubicumque queris,
ostendit 350 50 septem vicies multiplicati faciunt
350 usque in finem.

De quota luna in Kal. Jan.

Si vis scire hoc, vel illud, quota sit luna, com-
puta diem a Kal. Jan. usque in diem de quo in-
quiris, et cum scieris, adde ætatem lunæ quæ
fuit in Kal. Jan. Partire omnia per 58. Et si
amplius 30 remanserint, tolle 30 et quod super-

est ipsa est luna diei quem queris. Adde in fine A, usque finem hoc quere A, B, C, D.

De luna in Kal. Jan.

Si hoc scire desideras, sume cylcum anni praesentis. Multiplica per 11, adde epactam regularem. Partire per 30. Quod remanet, ipsa est etas lunæ in Kal. Jan. Sed tantum memor esto ut 17, 18, 19 cyclo non 1 adjicias, sed 2 adjicias regulares. Si hoc scire cupis, quota luna ipsius, quemque velis, duces cylcum; adde 1. Duc eundem sexies, sive triginta positus; sive 1 superfuit mus totam lunam esse reperies. Postea sedecim duobus adjicies.

AD FERIAM.	AD LUNAM.
350. 50.	50.
280	40.
210	30.
70.	10.
63.	9.
56.	8.
48.	7.
42.	6.
35.	5.
28.	4.
21.	3.
14.	2.
7.	1.

Incipit computatio Graecorum vel Latinorum qualiter calculare debemus omnibus annis.

I. Januarius, Augustus, et December iv Non. habent; xix post Id., et dies 31. Martius, Maius, Julius, et October vi Non. habent, xvii post Id., et dies 31. Aprilis, Junius, September, et November iv Non. habent, xviii post Id., et dies 30. Mensis Februarius iv Non. habet, xvi post Idus, et dies 28. Omnes menses viii idus habent.

Item alia.

II. In Januario, Augusto, et Decembri Kal. et vi Id., et xviii Kal., et xi Kal., et iv Kal., unus dies est. In Martio, Maio, Julio, et Octobri Kal., et viii id., et Idus, et xi Kal., et iv Kal., unus dies est. In Aprili, Junio, Septembri, et Novembri Kal., et vi Id., et xvii Kal., et x Kal., et iii Kal., unus dies est. In Februario vero Kalendæ, et vi Id., et xv Kal., et viii Kal., unus dies est. Ille mensis qui habet iv Non., facit in Nonis dies 5, et in Idibus dies 13, et ille mensis qui habet vi Nonas, facit in Nonis dies 7 et in Idibus dies 15.

Hic invenies dies anni.

III. Februarius in Kal. xxxii, in Nonis xxxvi. in Idibus xlvi.

Martius in Kal. lx, in Non. lxvi, in Id. lxxiv.

Aprilis in Kal. xci, in Non. xcvi, in Id. ciii.

Maius in Kal. cxxi, in Non. cxxvii, in Id. cxxxv.

Junius in Kal. clii, in Non. clvi, in Id. cliv.

Julius in Kal. clxxxii, in Non. clxxxviii, in Id. ccxvi.

Augustus Kal. ccxiii, in Non. ccxvii, in Id. ccxxv.

A September in Kal. ccxliv, in Non. ccclviii, in Id. cclvi.

B October in Kal. cclxxiv, in Non. cclxxx, in Id. cclxxxviii.

C November in Kal. cccv, in Non. cccix, in Id. cccxvii.

D December in Kal. cccxxv, in Non. cccxxix, in Id. cccxlvi.

Januarius in Kal. ccclxvi, in Non. v, in Id. xiii.

Concurrentes ad feriam muta in Kal. Martias.

Epactam muta in Kal. Septembr.

Ad. Kal. inveniendas.

Kal. Mart. feria illa. Kal. April. iv Non. Mart. Kal. Maii. Prid. Non. Mart. Kal. Jun. vi Non. Mar. Kal. Jul. iv Non. Mart. Kal. Aug. Non. Mart. Kal. Septemb. v Non. Mart. Kal. Octobr. ii Non. Mart. Kal. Novemb. Kal. Mart. Kal. Decembris. v Non. Mart. Kal. Januar. prid. Non. Mart. Kal. Februar. vi Non. Martias.

Si vis scire Kal. mensium quo die intrant, hoc calculo cognosceret voluntibus annis.

Incipit regula ad Kal. mensium inveniendas.

Mart. v. Apr. i. Maius. iii. Jun. vi. Jul. i. Augustus iv. September. vii. October. ii. Novemb. v. Decemb. vii. Jan. iii. Febr. vi.

Regulam habes. His semper adde ad epactas solis cuiuslibet anni, et deinceps partire per 7 partem, sicque calculationis feriam sine errore reperies.

Incipit epacta solis

B. i. ii. iii. iv. B. vi. vii. i. ii. B. iv. v. vi. vii.
B. ii. iii. iii. v. B. viii. i. ii. iii. B. v. vi. vii. i. B. iii. iv. v. vi.

Incipit regula ad lectiones lunæ.

Septemb. v. Octob. v. Novemb. vii. Decemb. vii. Januar. ix. Febr. x. Mart. ix. Apr. x. Mai. xi. Jun. xii. Jun. xii. Jul. xiii. Aug. xiv.

Regulam habes. His semper adde ad epactam lunarem cuiuslibet anni, et deinceps partire per partem, sicque calculationem lunæ sine errore reperies.

Incipit epact. Idem ad lectiones lunares.

Nulæ. xi. xxii. iii. xiv. xxv. vi. xvii. Ogd. xxviii. ix. xx. i. xii. xxiii. iv. xv. xxvi. vii. xviii. End.

Incipit epacta secundum Latinos.

ix. xx. i. xii. xxiii. iv. xv. xxvi. Ogd. vii. xviii. xxviii. x. xxi. ii. xiii. xxiv. v. xvi. xxvii. End.

Incipit terminus quadragesimalis.

Luna ii. viii. Kal. Mart. iii. Id. Febr. vi. Non. Mart. xi. Kal. Mart. vi. Id. Febr. iii. Kal. Mart. xiv. Kal. Mart. Non. Mart. iv. Ogd. vi. Kal. Mart. Id. Febr. iv. Non. Mart. ix. Kal. Mart. iv. Id. Febr. Kal. Mart. v. xii. Kal. Mart. vii. Id. Febr. ii. iv. Kal. Mart. xx. Kal. Mart. ii. Non. Mart. End.

Incipit terminus paschalalis.

Luna xiv. Non. Apr. v. viii. Kal. Apr. Id. Apr. ii.

iv. Non. Apr. xi. Kal. Apr. iv. Id. Apr. iii. Kal. Apr. xii. Kal. Mai. Ogd. vii. Id. Apr. vi. Kal. Apr. xvii. Kal. Mai. Prid. Id. Apr. viii. Kal. Apr. Prid. Id. Apr. Kal. Apr. x. Kal. Apr. v. Id. Apr. iv. Kal. Apr. xx. Kal. Mai. End.

Incipit iterum de termino paschali.

Non. Apr. norunt quin. v. viii. Kal. inde promunt i. Id. Apr. etiam sexies vi. Nonæ quaternæ namque dípondio ii. Item undenæ ambiant quin. v. iv. Id. cipiunt ternos iii. Ternæ Kal. titulant senæ vi. Quatuordenæ cùbant in quad. iv. Ogd. Septenæ Id. vii. éligenit vii. Feriæ Kal. sortiuntur ternos iii. Denæ septenæ dant ass. i. Pridie Non. porro quaternis iv. Novenæ Kal. notantur namque septenæ. vii. Pridie Id. panditur quin. v. Kal. Apr. unus exprimitur i. Duodenæ namque docte quaternis iv. Septenæ quinæ sperant duo ii. Quartanæ Kal. Quinæ conjiciunt v. Quindemæ constant tribus adeptæ iii. End.

Incipit terminus ad Rog.

Luna xx. vi. Id. Mai. v. iii. Kal. Mai. i. xv. Kal. Jun. vi. Non. Mai. ii. vi. Kal. Mai. v. Id. Mai. iii. iv. Non. Mai. vi. x. Kal. Jun. iv. Ogd. iv. Id. Mai. vii. Kal. Mai. iii. xii. Kal. Mai. i. vii. Id. Mai. iv. iv. Kal. Mai. vii. xvi. Kal. Jun. v. Prid. Non. Mai. i. vii. Kal. Mai. iv. Prid. Id. Mai. ii. v. Non. Mai. v. xi. Kal. Jun. iii. End.

Incipit terminus Pentecostis.

Luna iv. ix. Kal. Jun. v. iii. Id. Mai. i. Kal. Jun. vi. xii. Kal. Jun. ii. vi. Id. Mai. v. iv. Kal. Jun. iii. xv. Kal. Jun. vi. viii. Id. Jun. iv. Ogd. vii. Kal. Jun. vii. Id. Mai. iii. iii. Non. Jun. i. x. Kal. Jun. iv. iv. Id. Mai. vii. Prid. Kal. Jun. v. xiii. Kal. Jun. i. vii. Id. Mai. iv. v. Kal. Jun. ii. xvi. Kal. Jun. v. x. Jun. ii. End.

De annis communibus et embolimæis.

Com. com. emb. com. com. emb. com. emb., ogd. Com. com. emb. com. com. emb. com. com. emb. com. emb., end.

Tu istos regulares, qui ante istos 4 terminos positi sunt, adde concurrentibus cuiuslibet anni, et deinceps partire per septuam partem. Si 7 remanent, 7 feria erunt illi termini. Si super 7 sunt 4, 2, 3, 4, 5, 6, 7 totæ feriæ erunt illi termini.

De annis communibus et embolimæis.

IV. Primus annus communis xv. Kal. Mai. incipit. Secundus Non. Apr. Tertius embol. incipit viii. Kal. Apr. Annus solaris habet dies 365. Annus communis habet dies 354. Annus embolimæus habet dies 384. Communis dicitur, quia similis est numero dierum. Embolimæus vero Græc., quod in Latinum vertitur *augmentum*, sive majorem annum.

De eniætate Cœporum

A *Ratiō qualiter secundum Latinos vel Græcos argumenta paschalia rectè tramite invenire debeas.*

VI. Latini namque a iii Non. Mart. usque in iv Non. Apr., diebus scilicet 29, observandum maxime censuerunt, ut quocumque eorum die luna nata fuerit, efficiat primi mensis initium, cujus luna 14, si Feria 6 provenerit, subsequenti Dominica, id est luna 16, festivitatem paschalem sine ambiguitate celebrabis 14. Porro luna mensis ejusdem a xv Kal. Apr., usque in xvi Kal. Mai. ad fer. esse servandas.

Item quod verius est.

VII. Sancta synodus 318 pontificum, qui apud Nicæam civitatem Bythiniæ convenerunt, inlustrante Spiritu sancto, firmiter sanxerunt, ut ab viii Id.

B Mart. usque in diem Non. Apr., quod sunt dies 29, qualiscumque luna nata fuerit, perhibet facere initium primi mensi.

Item de die mensis et lunæ paschalis ultimæ qualiter celebretur.

VIII. Statutum invenimus in concilio Romanorum, ut nec ante xi Kal. Apr., nec post vii Kal. Mai. Pascha non debeat fieri.

Item apud Græcos.

IX. Sanctæ memorie contra Theophilus Alexandrinus episcopum, datis epistolis ad Theodosium imperatorem, in quibus adnuntians ab viii Id. Mart. usque in diem Non. Apr., diebus scilicet 29, qualiscumque luna nata fuerit, in quolibet medio spatio perhibet facere initium primi mensis. Luna vero 14 a xv Kal. Apr., usque in xv Kal. Mai. solerter inquiri, etiam si die Sabbatorum incidet, consequenti die Dominicæ, id est luna 15, Pascha celebrare conscripsit. Si die Dominicæ luna 14, ejusdem mensis, id est primi mensis evenerit, ipsa hebdomada transmissa, ad alteram diem Dominicam Pascha celebrari sine dubio conscripsit.

Item apud Latinos

X. Eset aliud exemplum de initio primi mensis, ut quota luna fuerit in Kal. Jan. tot dies de mense Martio in fine computabis, et invenies præcul dubio lunam, et initium primi mensis potest tantum tres cœtates lunæ, hoc est, 25, 28, 26.

Item de nativitate lunæ.

XI. Quærenda est nativitas lunæ 14 ab viii Id. Mart. usque in Non. Apr., quæ primi mensis novorum ostendit initium. A xi vero Kal. Apr. usque in xiv Kal. Mai, in quacumque die 14 luna occurserit, ipsa te ad celebrationem sancti Paschæ perducit

Si vero 14 iuna ante xii Kal. occurserit, idem aut xii Kal. Apr. aut xii Kal. Apr. aut xv Kal. Apr.

usque in vii Kal. Maias, quocumque die Dominico regulæ videlicet luna occurrerit, sanctum Pascha modis omnibus celebraris. Quod si ante xi Kal. Apr. etiam luna occurrerit, vel post vii Kal. Maii Pascha nullatenus celebratur.

De communi anno et embolimæo.

XIII. Communium et embolimæorum ratio ista est, ut per ogdoadem et endecadem concurrere debeant. Sunt autem ogdoades 8, endecades 11: com. com. emb. com. com. emb. com. emb. Endecades 11: com. com. emb. com. emb. com. com. com. emb. com. emb. Et inveniendi sunt verbi gratia 14 luna paschalis festivitas in anno præterito. Prid. Id. Apr. fuit ipsa luna 14. Anno praesente in eo datarum si super extenderit diebus 19, erit annus embolimæus, si retro inventa fuerit diebus 11, erit annus communis.

Item de annis communibus et embolimæis.

XIV. Si vis scire quando in anno communis, vel quando in embolimæo debeat Pascha Dominicum celebrari, accipe rationem. Namque decemnovalis circulus, qui enneacædætaetris Græco vocabulo nuncupatur, per ogdoadem et endecadem semper in se revolvitur, id est per 8 et 11 annos, qui simul juncti 19 faciunt. Ogdoas ergo incipit anno deceinvali 1, et clauditur ejusdem 8; cuius 1 et 2 annus communes sunt, 3 embolismalis, 4 et 5 communis, 6 embolismalis, 7 communis, 8 embolismalis est. Sicque ogdoas communibus 5 et embolismalibus 3 expletur. Endecas autem, quæ incipit anno decemnovali 9, et terminatur 19, taliter graditur, ut 1 et 2 annum communem habeat, 3 embolismalem, 4 et 5 com., 6 emb., 7 et 8 com., et 9 emb., 10 com., 11 emb. habeat. Sicque endecas communibus annis ideo dicitur, quia de minoris annor. que duodenis mensibus secundum lunæ cursum et diebus 354 explet, invicem juncti in paschali felicitate socientur, quibus ad rationem solis 41 dies desunt, quos Ägyptii epactas, id est adjectioves vocant, quas superscriptis diebus adjicientes numerum vocant solaris anni, id est 365 adimplent, quod etiam in embolismorum ratione dirigens perscrutatur, potens innire, quorum vis talis est, ut pro sui longitudine communium annorum detrimenta compensent. *Embolismalis* etenim Græce, Latine *superaugmentum* dicitur, quia id est annuis 13 lunaribus mensibus, et diebus 354 impletur, solarem annum diebus 19 transcendentis. Nam communium et embolismorum talis comprobatio est. Si enim a 15 luna præterit festi usque 14 anni ejusdem sequentes dies 354 fuerint, communis annus erit. Si autem fuerint dies 384, embolismalis erit. Quod ut aptius fiat, a primo anno decemnovennali usque ad ultimum ejusdem subjecta poteris formula edoceri, cuius ordo talis est.

Anno decemnovennali 1, luna 17 a 15 luna præteriti festi paschalis usque ad 14 ejusdem sequentes;

A teriti festi usque ad 14 sequentes, id est a prid. Non. Apr. usque in viii Kal. Apr., quia communis annus est, flunt dies 354.

Anno decemnovennali 3, luna 19 a 15 luna præteriti festi usque ad 14 sequentes, id est a vii Kal. Apr. usque in Idus Apr., quia embolismalis annus est, flunt dies 384.

Anno decemnovennali 4, luna 1 a 15 luna præteriti festi usque ad 14 sequentes, id est a prid. Id. Apr. usque in iv Non. Apr. quia communis annus est, flunt dies 354.

Anno decemnovennali 5, luna 2 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a iii Non. Apr. usque in xi Kal. Apr., quia communis annus est, flunt dies 354.

Anno decemnovennali 6, luna 3 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a x Kal. Apr. usque in iii Id. Apr., quia embolismalis annus est, flunt dies 384.

Anno decemnovennali 7, luna 4 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a v Id. Apr. usque in iii Kal. Apr., quia annus communis est, flunt dies 354.

Anno decemnovennali 8, luna 5 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a prid. Kal. Apr. usque in xiv Kal. Mai., quia embolismalis annus est, dies 384.

Ogdoas.

Anno decemnovennali 9, luna 6 a 15, luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a xv Kal. Mai. usque in vii Id. Apr., quia communis annus est, dies 354.

Anno decemnovennali 10, luna 7 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a viii Id. Apr. usque in vi Kal. Apr., quia communis annus est, dies 354.

Anno decemnovennali 11, luna 8 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a v Kal. Apr. usque in xvii Kal. Mai., quia embolismalis annus est, dies 384.

Anno decemnovennali 12, luna 9 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a xviii Kal. Mai. usque in prid. Non. Apr., quia communis annus est, dies 354.

Anno decemnovennali 13, luna 10 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a xi Non. Apr. usque in ix Kal. Apr., quia communis annus est, dies 354.

Anno decemnovennali 14, luna 11 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est ab viii Kal. Apr. usque in prid. Id. Apr., quia embolismalis annus est, dies 384.

Anno decemnovennali 15, luna 12 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est ab Id. Apr. usque in Kal. Apr., quia annus communis est,

Apr. usque in XII Kal. Apr., quia communis annus A est, dies 354.

Anno decennovennali 17, luna 14 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est ab XI Kal. Apr. usque in V Id. Apr. quia annus embolismalis est, dies 384.

Anno decennovennali 18, luna 15 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a VI Id. Apr. usque in IV Kal. Aor. quia annus communis est, dies 354.

Anno decennovennali 19, luna 16 a 15 luna præteriti festi usque in 14 sequentes, id est a III Kal. Apr. usque in XV Kal. Mai., quia annus embolismalis est, dies 384.

Sic facies semper in omnibus annis, excepto in primo anno, in quo 24 ultimi usque in 14 primi numerabis a Pasch. solemnitatis, utrum in anno communi, aut embolismali debeat celebrari, rite, et absque ullo errore reperies.

De quatuor differentiis lunæ.

XV. Quatuor differentiae lunarum. Victorinus, 30; Onatilius et Laterculus alias 30; alias 29; apud Hebreos 29 et semis. Apud Ægyptios 29. Ægyptii faciunt in omni anno 12 menses. In unoquoque mense 30 dies, in uno mense 5 ad. Communis annus habet dies 354. Adde 11: sunt dies 365. Adde supra 19, et fit embol. Hic annus habet dies 384.

De celebratione sancti Paschatis.

XVI. Quo die debemus Pascha celebrare, idem 30, vel 31, et hoc, ut dixi, in 19 anno cycli fit propter concordiam epactarum. Isti autem 30 dies sunt, idque 354 dies anni communis supra crescunt usque in 384 dies anni embolismalis, quia communi anno, aut 354, dies Pascha non licet celebrare. Supra vero hos dies licet. In embolismali autem anno ante 384, vel 5, non debet Pascha celebrari. Supra vero licet. Iste ergo numerus dierum in communib[us] annis, et embolismalibus in celebratione Paschæ observandum est.

De embolismo majori.

XVII. Incipit de embolismo majori. Majorum embolismorum ratio probatur existere, quod communium annorum videtur damna supplere, quatenus et solare tempus lunaris exequitur excursio. Embolismus quare fit, et quomodo fit, et quid esset, si non fuisset, quomodo id fit. Commune et communie, et sunt duo anni solares, et resident 22 dies de duobus annis solis. Fit tertio anno, et supersunt 23 dies solis. Fit embolismus tertio anno lunæ, et deponit 30 dies, et supersunt 3, et sunt similiter com. com. duo anni, singulares 3 tertio anno lunæ, id embolismus deponit 30 dies. Supersunt 3, id 6 dies de 6 anno communis. Id 11 dies supersunt anni solis, quia si com. alter ann. id supersunt a sole 22, inter 2 annum, et 6 superiores, ideo necesse est ut in altero anno fiat embolismus, et non solum embolismus implet dies 19, sed supersunt duo dies lunæ.

De augmento lunæ.

XVIII. Incipit augmentum lunæ. Augmentum lunæ quare fit, et quomodo fit, et quid esset si non fuisset. Quare idem, quia est in natura lunæ tarditas, quod superioris ascensio ejus in natura, quam putaretur, addit tarditas ejus, donec non interest, quod addit in capite 19 in noctem, quam adderet id per quam venirent 19 per 15, quando putaretur ascensio lunæ esse in plenitudine, licet prius deprehendetur.

De Kalendis mensium.

XIX. Kalendæ Græcus sermo est, sed ad colendum dicitur, in Latinum vocationem dicuntur. Apud Græcos de *cato* Kalendæ, apud Latinos de *voco* vocaciones derivantur. Nonæ Græcus sermo est, unde veniam Nonæ. Nonæ a nundinis derivantur apud Græcos. Apud Latinos mercatum, vel mercimonia dicuntur. Idus Græcus sermo est. In Latinum dicitur cor mensium, vel medietas mensium.

Item de Kalendis mensium.

XX. Quid sunt dictæ Kalendæ? Kalendæ, Nonæ, Idus Græcus sermo est. Propter festos dies Romani instituerunt, vel propter officia magistrorum; in his enim diebus congregabantur in urbibus. Quidam autem Kalendas a *colendo* appellari existimarent, vel a *cato*, id est *voco*, nam astrologus vocabat populum, ut viderent accensum lunæ, id est initium primæ lunæ, vel stellarum cursum, quæ ante, aut retro currunt; apud veteres enim omnium mensuum principia colebantur. Nonæ pro quo dicuntur? Nonæ a nundinis vocatae. Nundinæ enim sunt publice conventiones, id est a negotiatione, sive a mercimonia nundinæ solennitas, dicitur. Quare antiqui IV Non., vel VI Non. ideo divisorunt? IV Non., vel VI Non. non ideo divisorunt, ut non scirent latrones mercatum illorum, quando esse deberet, qui abscondebant se per diversa latibula in secretis locis iuxta viam, et venientes ad mercatum occidebant, et spoliabant. Qua causa dictæ sunt Idus cor mensium, vel medietas mensium? Idus autem plerique Latinorum ab *edendo* dictas putant, quod hi dies apud veteres epularum essent, vel species mensis sequentis, vel propter medium mensis, quia *iduare* Græce medium dicitur.

De feria monstranda in Kal. 12 mensium.

XXI. Si vis nosse feriam, hoc est diem 7 in Kal. 12 mensium, scito quot regulares habet unusquisque mensis, a Martio incipiens, quia in illo die factus est mundus, et ille mensis fuit principium anni apud antiquos Romanos tempore Romuli, et in illo mense discurrunt epactæ solis, id est concurrentes 7 dies, et IX Kal. Apr. in cyclo 28 annorum. Martius ergo habet regulares 5, Aprilis 1, Mad. 3, Jun. 6, Jul. 1, Aug. 4, Septemb. 7, Octob. 2, Novemb. 5, Decemb. 7, Jan. 3, Feb. 6. Hos ergo regulares adde concurrentibus praesentis cuiuslibet anni per 28 annos, tunc enim cyclus solis in se revertitur totus. Qua summa in septem divisa, quotus numerus remansit, tota erit feria in Kal. 12 mensium. Si autem totum numerum

per 7 divisus, Sabato erunt Kalendas illius mensis, de cuius feria queritur. Si vero ille numerus regularum et concurrentium simul ad 7 non pervenerit, quotus numerus fuerit, tota erit feria praesens in Kal. uniuscujusque mensis per totum annum.

De epactis in Kal. 12 mensium.

XXII. Si vis scire epactas in Kal. 12 mensium, scies quot regulares habet unusquisque mensis incipiens a Septembri, quia ille est principium anni, et principium mensium apud Aegyptios, et in principio Septembri mutant Aegyptii epactas, et illas epactas primas, quas Aegyptii habent in principio cycli in Kal. 12 mensium nos regulares habemus, v.g., a Sept. 5, Octob. 5. Insunt ergo regularibus additis epactis, quæcumque fuerint in xi Kal. Apr., quolibet anno invenies epactas in Kal. 12 mensium.

Ad feriam in unoquoque mense.

XXIII. Si vis sapere quota feria est in unoquoque die datarum per totum annum, sume dies a principio mensis, qui tibi praesens fuerit, usque ad terminum paschalem, qui est anno praesenti xv Kal. Mai. Dies mensis sunt 17; adde dies septimanæ, qui præcesserint Kal. illius mensis, id est 6; mitte simul cum 17, sunt 23. Hos divide per septimam partem, dimitte 21, fit ter septies, remanent 2. Secunda feria est terminus paschalis anni praesentis, sive per omnes menses, qualis sit feria in unaquaque die ostenditur, colligens omnes dies a Kal. illius mensis usque ad presentem diem quem volueris. Adde dies septimanæ, qui præcesserint Kalendas illius mensis, quicumque fuerunt. Si autem prima feria fuerint Kal., id est die Dominico, nihil addes, nisi dies mensis. Divide per 7, quotus numerus remanserit, tota erit feria praesens. Si autem totum numerum per 7 partitus fueris, Sabbatum erit illa feria, quæ queritur.

Item de feria, seu ad terminum paschalem.

XXIV. Si vis nosse, quota feria sit, qualicumque die computare volueris, tene regulares mensis praesentis, adde concurrentes cuius volueris anni, comprehendere in unum. Si usque septem pervenerint, septima feria est. Si autem minus a septem, talis erit feria. Si autem super septem creverint, subtrahe 7, et quidquid superfuerit, tota feria erit. Hoc quidem de Kal. dictum est. Similiter et si luna scire vis quota sit, die quocumque volueris, scito quota in Kal. ipsius mensis per epactas et regulares inventa fuerit, et tene supradictum numerum. Adde etiam dies mensis praeteritos, sicut supra ad feriam diximus, et unum semper subtrahe. Comprehende in unum. Si usque 30 pervenerint, trigesima luna est. Si autem minus a 30, ita et luna. Quod si super 30 fuerint, subtrahe 30, et quotquot remanserint, tota est luna. Hoc autem memento, ut diem presentem semper subtrahas, et si tricesima lunatio est, 30 subtrahe. Si autem 29, tunc 29 subtrahe. Quia ab initio Janu. usque ad Kal. Decembri una lunatio 30, alia 29. Quando vero bissexus est, vacat dies cum luna. V.g. si hodie computatur sexta, eti ncrastino sexta. *

* Deest cap. 25, de concurrentibus; exstat tamen in summario capitulorum.

De epactis in xi Kal. Apr.

XXVI. Si vis nosse epactas in xi Kal. Apr., scito quota luna fuerit in xi Kal. Apr., talem epactam habebis omni tempore. Quia Graeci vero epactas xi Kal. Apr. ponunt, pro eo quod Luna primatum noctis, jubente Domino, tenet; dicit enim Scriptura: *Et fecit Deus duo magna luminaria, et posuit ea in firmamento caeli. Luminare majus, ut praeesset diei, et luminare minus, ut praeesset nocti;* et ideo tres dies quos atros appellat antiquitas, qui antequam luminaria crearentur a Domino facta in Genesi describuntur suis partibus, sibique vindicant. Ad quem, ut dictum est, finem faciunt anni initium* que prevaluit.

De tempore mensium.

XXVII. Tempora mensium quot sunt? Quatuor: B ver, aestas, autumnus et hyems. Ver quippe exortur viii Kal. Mart., permanens diebus 91, et constat ex humore et igne. Aestas incipit viii Kal. Jun. permanens diebus 91, et constat ex igne et siccitate. Autumnus sumit principium x Kal. Septemb., permanens diebus 92, et constat ex siccitate et humore. Hyems inchoatur viii Kal. Decembr., permanens diebus 91, et constat ex frigore et humore, et inde sunt anni vertentes diebus 365.

Item de tempore mensium.

XXVIII. Tempora mensium quatuor sunt: ver, aestas, autumnus et hyems. Dicta sunt tempora a communione temperamentorum, quod invicem se humore, siccitate, calore et frigore temperent. Haec et cœrulea dicuntur, quia non stant, sed currunt. C Constat autem post factum mundum ex qualitatibus cursu solis tempora in ternos menses suisse divisa, quorum temporum talem veteres discretionem faciunt, ut primus mensis ver novum dicatur, secundus adultum, tertius præcepis. Sic aestas in suis tribus mensibus nova, adulta, et præcepis; sic et autumnus novus, adultus, et præcepis, sive extremus. Unde et est illud: *Extremæ sub casum hyemis.* Ver autem dictum, quod viret, tunc enim post hyemem vestitur tellus herbis, et in florein cuncta rumpuntur. Aestas dicitur ab aestu, id est a calore, et aestas quasi usta, id est exusta et arida. Nam calor aridus est. Autumnus a tempestate vocatus, quando folia arborum cadunt, et omnia murescant. Hyemem ratio hyemis feri id est dici nuncupavit, quia tunc breviori sol volvitur circulo. Unde et hoc tempus bruma dicitur quasi braxim, id est brevis, vel a cibo, quod major sit tunc vescendi appetitus, edacitas enim Graece bruma appellatur, unde et inbrunati dicuntur, quibus fastidium est ciborum. Hybernus autem inter hyemem et vernum est, quasi hybernus plerumque a parte totum hyemem significat. Haec tempora singulis etiam coeli partibus adscribuntur. Ver quippe orienti datur, quia tunc ex terris omnia oriuntur. Aestas vero meridianio, eo quod pars ejus calore flagrantior sit. Hyems septentrionali, eo quod frigoribus et perpetuo gelu torpet. Autumnus occiduo, propter quod graves morbos ha-

bet, unde et tunc omnia arborum folia defluunt. Ut autem autumnus abundat morbis, facit autem finem tristis, et caloris, et pugnantia intra se contrariorum.

De solsticiis et æquinoctiis.

XXIX. Solsticia duo sunt. Primum hyemale VIII Kal. Jan., quod sol stat, et crescent dies, et est ipsa die in Bethleem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Alterum æstivale VIII Kal. Jul., quod sol stat, et crescent noctes, et est ipsa die in provincia Palæstina civitate natale sancti Johannis Baptiste, et in Epheso sancti Johannis evangelistæ. Hisce contraria duo æquinoctia sunt, unum vernale secundum Latinos VIII Kal. Apr., et secundum Græcos XI Kal. Apr., ex quo dies crescent, et ipsa die in Hierosolyma Dominus noster Jesus Christus crucifixus fuit, et est Conceptione sanctæ Dei genitricis Mariæ, quando salutata est ab angelo. Alterum autumnale VIII Kal. Octobr., ex quo dies minuantur, et fuit in Macheronte Castello Conceptionis sancti Johannis Baptiste.

Item de solsticiis et æquinoctiis.

XXX. Solstitium dictum quasi solis statio, quod tunc sole stante cresunt dies, vel noctes. Duo sunt autem solsticia, unum hyemale VIII Kal. Jan., quo tempore sol altiores incipit circulos petere. Ascendit unoquoque die, duo momenta et medium, et sextam partem momenti, alterum æstivale VIII Kal. Jul., de quo tempore remeare sol ad inferiores incipit circuitos; descendit unoquoque die duo momenta, et medium, et sextam partem momenti, unde hyemali solsticio dies minimus, sicut æstivo maximus invenitur. Item duo sunt æquinoctia, unum vernale, et alterum autumnale, quæ Græci ὥραι vocant. Æquinoctium appellatum quod tunc dies et nox horarum spatia æqualia constitunt. Sunt autem æquinoctia die XI Kal. Apr., alterum autumnale VIII Kal. Octobr., quia annus olim in duas partes tantum dividebatur, hoc est in hyemalem et æstivum. Solstitium in duo hemisphaera id est dici *.

De solsticiis.

XXXI. Si sapere vis duo solsticia per XII signa quomodo crescit dies, et nox per momenta et horas, solsticia duo sunt, hyemale VIII Kal. Jan., alterum æstivale VIII Kal. Jul., quod ascendit sol et descendit. Si hoc scire vis, ita investigandum est ab XII Kal. Januar. usque in XI Kal. Jul. dies incipit crescere in unaquaque die duo momenta, et medium, et sextam partem momenti, id est duas tertias momenti. Primo signo id est a XII Kal. Jan. usque in XIV Kal. Febr. flunt momenta 80, et ipsa momenta faciunt horas duas, et sunt dies 30. Secundo signo, id est a XIII Kal. Febr. usque in XII Kal. Mart. flunt momenta 80, et ipsa momenta faciunt horas duas, diebus 30. Tertio signo, id est ab XI Kal. Mart. usque in XI Kal. Apr. flunt momenta 80, ipsaque momenta faciunt horas duas, diebus 31. In his tribus signis in unoquoque signo tricenis diebus, et uno die addito, hoc est 91 tot dies sunt, momenta 240, et ipsa momenta faciunt horas 6 a XII Kal. Jan.

A usque in XI Kal. Apr., et tunc æquinoctium vernale diebus, et noctibus, et momentis, et horis æqualibus consistit. Quarto signo, id est a XI Kal. Apr. usque in XI Kal. Mai. flunt momenta 80 et ipsa momenta faciunt horas duas, diebus 30. Quinto signo, id est a XI Kal. Mai. usque in XI Kal. Jun. flunt momenta 80, ipsaque momenta faciunt horas duas, diebus 31. Sexto signo, id est a XI Kal. Jun. usque in XI Kal. Jul. flunt momenta 80, horæ duæ, diebus 30. Et ita tribus signis, hoc est ab æquinoctio vernali usque ad solstitium æstivum, id est ab XI Kal. Apr. usque in XI Kal. Jul. 91 tot dies sunt, momenta 240, et ipsa momenta faciunt horas 6, in 6 signis fit summa ad crescendum momentorum 380, horarum 42.

B Incipit in nocte solstitium æstivum, quod noct crescit, et dies minuitur. Crescent autem in unaquaque nocte duo momenta, et medium, et sextam partem momenti, id est duas tertias momenti. Septimo signo, id est a XI Kal. Jul. usque in XI Kal. Aug. flunt momenta 80, horæ duæ, diebus 31. Octavo signo, id est a XI Kal. Aug. usque in XII Kal. Septembr. flunt momenta 80, horæ duæ, dies 30. Nonno signo, id est ab XI Kal. Septemb. usque in XIII Kal. Octobr. flunt momenta 80, horæ duæ, dies 30. Et ita in tribus signis a solsticio æstivo usque ad æquinoctium autumnale in unoquoque signo dies 30, et uno addito die flunt 91 dies. Sunt autem momenta 240, horæ 6, a XI Kal. Jul. usque in XII Kal. Octobr., et tunc æquinoctium autumnale diebus, et noctibus, et momentis, et horis æqualibus consistit. Decimo signo, id est ab XI Kal. Octobr. usque in XII Kal. Novemb., flunt momenta 80, horæ duæ, diebus 30. Undecimo signo, id est ab XI Kal. Novemb. usque in XII Kal. Decemb., flunt momenta 80, horæ duæ, diebus 30. Duodecimo signo, id est ab XI Kal. Decemb. usque in XI Kal. Jan., flunt momenta 80, horæ duæ, diebus 30. In his tribus signis in unoquoque signo tricenis diebus, et uno die addito, flunt 91 dies, momenta 240, horæ 6, ab XI Kal. Jul. usque in XI Kal. Jan. In noctibus ad crescendum flunt momenta 480, horæ 42. In toto anno dies 365, momenta 960, horæ 24.

Item de temporibus mensium.

XXXII. Sanctus Augustinus episcopus alloquitur de annis. A v Id. Febr. usque in v Id. Maii tempus vernum est, dies sunt 91. A v Id. Mai. usque in v Id. Aug. tempus vestitis est, diesque sunt 91. A v Id. Aug. usque in v Id. Novemb. tempus autumni est, diesque sunt 92. A v Id. Novemb. usque in v Id. Febr. tempus hyemis est, diesque sunt 91. Decemb. Jan. Febr. hyems est, Mart. Apr. Mai. tempus vernum est. Jun. Jul. Ang. æstas est. Septemb. Octobr. Novemb. tempus autumni est.

De momento.

XXXIII. Momentum Græcum est. Anatholius Græcus episcopus dixit: Per 45 dies sole ascende per singula momenta, id est per 4 in una die ab XI Kal. Jan. usque in XI Kal. Apr. hora diminuitur, et dimidio. Punctum vero 1 facit x momenta. Puncta 2 faciunt xx momenta. Puncta 3 faciunt xxx momenta.

Puncta 4 faciunt 40 momenta. Ista 40 momenta faciunt 1 horam. Horae 8 faciunt 1 quadrantem. Quadrantes 4 per 4 annos faciunt diem et noctem.

Item de momentis.

XXXIV. Momentum a velocitate dictum est, quasi motus mentis. Nihil enim aliud velocius habemus motione mentis, ex quibus duobus nominibus momentum nomen accepit. Minutum vero dictum est, quasi aliquid minutum, etenim minuo verbum actuum tertiae conjugationis correptæ invenitur, et exinde participia minutus, minuta, minutum derivantur, quod ut nomen aliquod accipitur ad parvitatem pertinens, ut per ejus etymologiam dignoscitur. Punctus autem a punctione etymologiam nominius accepit, quia pungit, et inde punctus, puncta, punctum. Hoc autem nomen a Graecis definitur. Est igitur punctum intervalli principium, et natura inseparabile, quod Graeci atomum vocant, id est ita diminutum atque parvissimum, ut eis par inveniri non possit, unum non de numero puncto dicitur. Interrogandus est denique quot momenta, vel quot minuta, aut quot puncta in unaquaque hora inveniantur. Momenta vero 40 et 10 minuta, 4 quoque puncta in unaquaque hora sunt, quia in 4 momentis, in 1 minuto 2 quoque minuta et dimidium in punto implicantur. In 24 horis diei, nocti que 960 momenta, minuta autem 240, puncta vero 96, computari dicuntur. In hebdomada vero momenta 6,720, minuta 1,680, puncta 671, esse creduntur. Sume adspirationem, ut alii quasi de milite dicta, eo quod sunt dies noctisque limites. Lunæ a meridie usque ad meridiem dies dictus sit, qui dies jucundus sit, sive dividendo lucem, et tenebras dies solis ab ortu solis usque ad ortum diei. Numerus a numerando nomen accepit, aut de Numeria dea. Est collectio unorum, ut Augustinus ait, qui eum 2 sint singuli, et plus 4 sunt, quibus constat definitio numeri, et quo baret numerus 90 mil. murias initium anni lunaris ab initio primi mensis apud Hebreos, et ita secundum regulam Ecclesiæ. Graeci autem enumerant annum a 15 usque in 14 præter decemnovennalem cycli annum, qui incipit a 14 propter commutationem lunæ.

Item de momentis ad bissextum.

XXXV. Momentum Graecum est, Latinum dicitur minimum, atque angustissimum tempus a motu siderum dictum; est enim extremitas horæ in brevibus intervallis, cum aliquid sibi cedit, atque succedit. Anatholius Alexandrinus Lauditrix civitatis Graecus episcopus dixit: Per medium signum, id est per 15 partes, et sunt 15 dies sole ascende per momenta, idque in unoquoque die a XII Kal. Jan. usque in XI Kal. Apr. ascendit unoquoque die duas partes momenti. In primo signo momenta 20 fit media hora dies 30. In secundo signo momenta 20. In tertio signo momenta 20. In his tribus signis a XII Kal. Januar. usque in XI Kal. Apr. sunt momenta 60. Ipsa momenta faciunt horam 1, et medium, dies 90. A XII Kal. Jan. usque in XI Kal. Apr. hora diminuitur, et dimidia de tenebris crescit in lumine.

A Item tria signa a XI Kal. Jul. sunt momenta 60, hora 1, et media, dies 91. Iterum tria signa a XI Kal. Jul. usque in XII Kal. Octob. sunt momenta 60, hora 1 et media, dies 91. Itemque tria signa ab XI Kal. Octob. usque in XI Kal. Jan. sunt momenta 60, hora 1, et media, dies 92; et sunt in anno 12 signa, dies 355, momenta 240; et ipsa momenta faciunt horas 6, et ipsæ horæ faciunt 1 quadrantem, quadrantes 4 per 4 annos faciunt diem et noctem, quia 6 horæ quadragies ductæ faciunt horas 24, et ipsæ horæ faciunt diem et noctem, qui additur VI Kal. Mart.

Ad bissextum inveniendum per 12 signa.

XXXVI. Si vis cognoscere quomodo bissexus crescit singulis annis, et mensibus, et diebus, solis cursu per 12 signa, in unoquoque signo media hora ex duobus punctis, et ipsa media hora facit 20 momenta. Da unicuique diei ex 30 diebus duas partes momenti. Secundo die momentum 1 et tertiam partem momenti. Tertio die mom. 2. Quarto 2 et secund. part. momenti. Quinto momenta 3 et tert. par. mom. Sexto mom. 4. Septimo mom. 4 et duas partes mom. Octavo mom. 5 et tert. partem momen. Nono momenta 6. Decimo mom. 6 et duas partes mom. Undecimo mom. 7 et tert. part. mom. Duodecimo die mom. 8. Decimoterio mom. 8 et secund. part. mom. Decimo quarto mom. 9 et tertiam partem mom. Decimo quinto mom. 10. Decimo sexto mom. 10 et duas partes mom. Decimoseptimo mom. 11 et tertiam partem. mom. Decimo octavo mom. 12. Decimonono mom. 12 et secund. partem mom. Vigesimo mom. 13 et tert. partem mom. Vigesimo primo mom. 14. Vigesimo secundo mom. 14 et secund. partem mom. Vigesimo tertio mom. 15 et tert. partem. mom. Vigesimo quarto mom. 16. Vigesimo quinto mom. 16 et secund. partem mom. Vigesimo sexto mom. 17 et tert. partem mom. Vigesimo septimo mom. 18. Vigesimo octavo momen. 18 et secund. partem mom. Vigesimo nono mom. 19 et tert. partem mom. Trigesimo die mom. 20.

Hæc in unoquoque signo sit summa momentorum 20 et ipsa momenta faciunt medium horam, et dies 30. Secundo signo mom. 20 ex dimidia hora, ibi 30 dies. Tertio signo mom. 20 ex dimidia hora, ibi 30 dies, et sic de singulis. Hæc 12 signa faciunt 860 momenta. Ipsa momenta 240 faciunt horas 6, et ipsæ horæ faciunt 1 quadrantem in 1 anno, et quadragies ductæ per 4 annos faciunt horas 24, quod est 1 dies naturalis, quem Latini bissextum vocant.

Ad quinque dies intercalares inveniendos per 12 signa.

XXXVII. Si nosse vis quomodo ad crescunt 5 dies intercalares singulis mensibus et diebus in 1 anno solis cursu per 12 signa, in unoquoque signo 10 horæ crescent. Multiplico 10 per decies, sunt 100, quia 1 hora 10 minuta facit. Multiplica 10 per decies, sunt 100 minuta. Da unicuique diei ex 30 diebus 3 minuta, et tertiam partem minuti, quia omni die ex 30 diebus ad crescunt 3 minuta, et ter-

Qa pars minuti. Primo anno p.¹ bissexus initium A diem 1; et quando bissexus evenerit, dies 2, et prima hora noctis in primo signo intret in Arietem in unoquoque die ex 30 diebus crescent 3 minuta, et tertia pars minuti. Secundo die 6 momenta, et secunda pars minuti. Tertio 10 minuta. Quarto 13 minuta, et tertia pars minuti. Quinto 16 min. et secunda pars min. Sexto 20 min. Septimo 23 min., et tertia pars min. Octavo 26, et duas partes minuti. Nono 30 min. Decimo 33 min., et tertia pars min. Undecimo 36 min., et secund. part. min. Duodecimo 40 min. Decimotertio 43 min., et tert. part. min. Decimoquarto 46 min., et secund. part. min. Decimoquinto 50 min. Decimosexto 53 min., et tert. part. min. Decimoseptimo 56 min., et secund. part. min. Decimo octavo 60 min. Undevigesimo 63 min., et tert. part. min. Vigesimo 66 min., et duas partes min. Vigesimo primo 70 min. Vigesimo secundo 73 min., et secund. part. min. Vigesimo tercio 76 min., et secund. part. min. Vigesimo quarto 80 min. Vigesimo quinto 83 min. et tert. part. min. Vigesimo sexto 86 min., et secund. part. min. Vigesimo septimo 90 min. Vigesimo octavo 93 min., et tert. part. min. Undetrigesimo 96 min. et duas partes min. Trigesimo die 100 minuta.

Hæcque unum signum integrum, et fit summa 190 minutorum. Ipsa minuta faciunt horas 10 et 30 dies. Similis numerus in 12 signis; in unoquoque signo 100 minuta, ipsaque minuta faciunt horas 10 et 30 dies. Hæc 12 signa faciunt dies 360, horas 120. Ipsæ horæ faciunt minuta 1200. Partire 120 horas per 24, et fiunt quinque 24, quod sunt 5 dies qui dicuntur intercalares, et erunt totius anni dies 365.

De punctis.

XXXVII. Unus pugnus quarta pars horæ est. Puncti 4 faciunt 1 horam. Punctus 1 facit 10 mom. Puncti 4 mom. 40, et ista 40 mom. faciunt 1 horam. Et 6 horæ in 1 anno faciunt 1 quadrantem, et 4 quadrantes in 4 annis faciunt diem et noctem, et ipsi 4 quadrantes id est 6 quater ducti faciunt horas 24, id est 4 dies ex 24 horis, qui dicitur bissexus, quia bis legitur vi Kal. Mart.

Punctus 1 facit 2 minuta, et medium. Puncti 2 minuta 5. Puncti 4 minuta 10. Ilsa minuta faciunt horam. Puncti 40 faciunt horas 10, et faciunt ipsæ horæ 100 minuta. Ilsa minuta quater ducta faciunt 4,500 minuta, quia 4 minutum quater ductum facit 4 minuta. In 12 mensibus ter. quater ducta faciunt minuta 1,200. Ilsa minuta quater ducta faciunt momenta 4,800 ex 360 diebus in 1 anno.

De diebus anni.

XXXIX. Annus 1 habet dies 365, et inter dies et noctes 8,760. Fac ex ipsis 7 partes millenas, remanentes 470. Ista facit 7 partes ducentenas, remanentes 100.

A diem 1; et quando bissexus evenerit, dies 2, et habet ipse annus horas 1[8]770, et habet punctos 1,035, et insuper horas 40. Ipsas horas divide in 7 partes, septima pars ex ipsis horis sunt horæ 1,260, et de ipsis remanent horæ 3 extra portionem horarum, et ipsæ 3 horæ faciunt bissexum.

Item de bissexto.

XLI. In mensibus 12 ad crescunt puncti 12 in anno 1, qui faciunt horas 3. In alio anno horas 3. In tertio horas 3. In quarto anno horas 3, et ipsæ horæ faciunt horas 12. Et vi Kal. Mart. faciunt diem 1, et ipsam diem mensis Februarius, quando bissexus evenerit, accipit.

Item de bissexto.

XLII. Bissexum non ob illuna diem fieri, ut quidam putant, cum Josue solem orabat stare, credendum est, quia ille dies fuit, et præteriit. Sed ob hoc dicitur bissexus, quod in unoquoque mense punctus 4 ad crescere. Punctus vero 4 quartæ pars horæ est. Puncti vero 4 horam 1 faciunt. Puncti vero 12 horas 3 expletent. Ergo in 4 annis 4 ternæ horæ, quod sunt 12, diem faciunt 1 qui additur Februario, cumque vi Kal. Mart. habuerit, et ut in crastino sic habeat. V. g. si hodie vi Kal. Mart. additur ille dies, qui quartu expletus est, ut et in crastino sic habeat. Et ideo bissexus dicitur, quia bis legitur vi Kal. Mart.

Item de bissexto.

XLIII. In 6 diebus fecit mundum Deus, in septimo requievit. Ergo ut plenius intelligatur compotus, vide quot horas habeat 1 annus, et divide illas in 7 partes, quotquot remanent exinde. Primum computa dies 300 quomodo horas decies centeni sunt 1000. Bis trecenteni 600 fiunt. In 300 dies 1,600 fiunt. Iterum facies 10 sexagen 120. Fiunt horæ 720. Iterum facies quinque 10, fit 50, et bis 5 fit 10. Ecce habebis 65 dies. Fiunt simul inter dies et noctes horæ in toto anno 8,760. Divide illas in 7 partes. Primum facies septies mille, remanent 1,760. Iterum facies septem 200. Fiunt 1,460. Iterum facies septies quinquaginta. Fiunt 350, remanent 10. Iterum facies septuag. 7 remanent 3. Istae 3 horæ faciunt 1 diem in 4 annis. Anni ergo das habet horas 70,080. Anni endecas habet horas 95,360. Fiunt insimul ergo das set endecas 165,440.

Item de bissexto.

XLIV. Quare fit bissexus, et quomodo fit, et quid esset, si non fuisset? Quare, id est quia non implet 365 dies solarem annum, nisi fuisset quadrans. Fit quadrans per totum annum, et mensem, et diem. Primo anno incipit quadrans a solis ortus nonne in medium noctis. Incipit quadrans

die, quia 24 horis cum sua nocte completur, ideo A tardiorum habet cursum, quam sol, quia sol propter velocitatem sui cursus ab ea prolongat spatium.

De lunæ cursu.

XLVII. Omnes igitur lunares cursus secundum Hebreorum Ægyptiorumque supputationem potest facere juxta naturalem cursum per singulos menses dies 29, et semissem, et dimidium horæ, et 10 pñne momenta. Omnis namque dies et lunæ computatione, non eodem numero cum mane incipit, ad vesperam finit, quæ dies quæ mane in luna minus ad sexta, et dimidium horæ horam 14 adnumeratur. Idem vesperam 14 invenitur. In quo manifeste dicere videtur in 29 diebus, et semisse, id est 6 horis, et dimidio horæ, id est 20 momentis, lunarem cursum finiri, additis tamen, ut supra dictum est, 10 pñne momentis, et tunc ad alteram lunam incipit prima. Kalendæ a colendo dictæ vel a calo, id est vñco. Astrologus vocabat populum, ut viderent ascensionem lunæ, id est initium prīnæ lunæ vel stellarum cursum, quæ ante vel quæ retro carent. Nonæ, id est nundinæ, negotium, mercatum. Inter iv Non. vel vi Non. ideo divisorunt, ut non scirent latrones mercatum illorum, quando esse deberet, quia reponabant se in silvis, et in secretis locis juxta viam, et venientes ad mercatum occidebant vel prædabant. Idus, id est ab edendo dictæ vel species mensis sequentis. Per ann. 8 in Nicæna synodo computaverunt 14 lun. et iterum per annum 18 computaverunt sine quadrante, et non revertebantur in se nisi in annum addidissent, nec concordabat solis cursus cum lunæ cursu, et ideo in ogdoadem et endecadem divisorunt circulum decemnovennalem. Indictio dicta juxta censum Romanorum, et non juxta 5 dies intercalares Ægyptiorum. Indictiones viii Kal. Apr. incipiunt in capite annorum 3. Romam revenient semper cum sensu, capite autem 15 revertabantur in primum ordinem. Si autem de auro esset forma Cæsaris, aurum dabant, si argentum, argenteum, si æs, æs erat.

De saltu lunæ.

XLVI. Saltum lunæ anno 1 decemnovennali ponunt pro eo quod video ultimus annus decemnovennalis epacta lunaris decemnovennalis tunc retinens anno 1 decemnovennali non 11 dies, ut in cæteris annis solet fieri, sed 12 dies accommodat. Et quia 30 dieram sine volvuntur, nullæ epactæ in principio ipsius ponuntur; secundo autem anno epactas suscipit. Unde autem sumant exordium, dicendum est. Fac de anno solari, qui habet dies 365, annum communem, qui habet dies 354, hoc modo: prius subtrahe 300, remanent 65. Iterum tolle 50, remanent 15, itemque subtrahe 4, remanent 11. Inde sumunt exordium, et inde multiplicant ceteræ epactæ. Saltus autem lunæ ideo in 19 annis protenditur, quia sicut solis cursui ad crescere dies, quæ sit per puncta, et momenta, et quadrantes, quæ in 4 annis facit bissextum, ita per lunæ cursum 19 annis decrescit vox, quæ facit lunæ saltum; luna enim

D

XLVIII. Prima igitur ratione debebas interrogare de 19 annorum cyclo; secundo quomodo luna per Kal. mensium; tertio qualiter luna in suo mense habeat numerum; quarto quali die et luna sit paschalis solemnitas; quinto quomodo Pascha memoriter computandum; sexto de lunæ ascensione et solis descensione; septimo responsum his qui discordant in Paschæ compoto. Licet omnis homo quoad compunctionem cordis salutemque animæ pertinet, hæc debet meditari. Qui compotum scire vult, debet instare qualiter sancti viri in paschali Dominica Resurrecionis festivo ordine celebranda inquirentes pervenerint. Non est igitur hoc otiosum scire vel quemadmodum illi cyclum scripserunt, et ad ipsam intelligentiam pervenerunt.

De mensibus.

XLIX. Quibus modis dicuntur menses 4 quomodo sub idolis, sub rebus, sub regibus, sub numeris? Januarius quibus modis dicitur? Duobus, sub idoli et

sub re. Sub idolo dicitur eo quod a Jano pagano accepit nomen, et bisfrons fuit. Et sub re dicitur, quia sicut homo ingreditur per ostium in domo, ita anni ingrediuntur per istum Januarium. Febr. quibus modis dicitur? Duobus sub idolo et sub re. Sub idolo erat generatio, quæ appellabatur Luperci vel Lurcomis, quia omnes immunditiae, quæ per totum annum slevant, vel lavabant eorum corpora, nisi tantum in istum Februarium, et sic febrizabant in aqua frigida. Et sub re dicitur, eo quod omnes creaturae Dei omnes conjunguntur in eo. Martius sub idolo accepit nomen, et a Marso pagano, ita et dies Martis. Aprilis sub re dicitur, et ab aperiendo dicitur eo quod aperit mundum, et floret in eo. Maius a Maia matre Mercurii accepit nomen vel a majorum sapientia Romanorum. Junius a juniorum sapientia Romanorum. Julius Cæsar et Augnstus ad dignitatem acceperunt nomina. Sept., Oct., Nov. et Decemb. a numero acceperunt nomina. Sept. quia septimus a mense Martio; Octob. quia octavus; Nov. quia nonus; et Decemb. eo quod decimus, et imber pluviae est.

De luna paschali.

L. Luna in Pascha non potest fieri minor quam 15, major quam 21. In Quadragesima vero minor non potest fieri quam 3, nec major quam 9, nisi bissextus evenerit. In Rogationibus minor non potest fieri quam 22, nec major quam 28. In Pentecoste minor non potest fieri quam 5, nec major quam 11. Si fuerit in Pascha luna 13, in Quadragesima erit 3, in Rogationibus 22, in Pentecoste 5. Et quantos dies ererent in Pascha, tantos crescit in Quadrag. similiiter in Rogation. seu in Pentecoste.

Argumentum ad initium Quadragesimæ inveniendum.

LI. Quantos dies Pascha fuerit ante prid. Kal. Mart., in Febr. habebis Quadragesimam, et quantos dies post prid. Id. Apr. habueris Pascha, tantos dies post Kal. Mart. habebis Quadragesimam. Et si prid. Id Apr. habueris Pascha, Kal. Mart. habebis Quadragesimam.

Item ad Rogationes inveniendas.

LII. Quantos dies ante Kal. Apr. habueris Pascha, tantos dies ante Non. Mai. habebis Rogationes. Et quantos dies prid. Kal. Apr. habueris Pascha, tantos dies prid. Non. Mai. habebis Rogationes, et si evenerit ut Kal. Apr. habueris Pascha, Non. Mai. habebis Rogationes.

Item ad Pentecostem inveniendam.

LIII. Quantos dies ante Kal. Apr. habueris Pascha, tantos dies ante XIII Kal. Jun. habebis Pentecostem, et quantos dies prid. Kal. Apr. habueris Pascha, tantos dies post XIII Kal. Jun. habebis Pentecostem. Et si evenerit ut Kal. Apr. habueris Pascha, XIII Kal. Jun. habebis Pentecostem.

De subpotationibus.

LIV. Subpotatio Eusebii, Hieronymi ab Adam, usque ad diluvium anni 2,252. A diluvio usque ad Abraham anni 942. Ab Abraham usque ad Moysen anni 505. A Moyse usque ad Salomonem, et primam

A sedificationem templi, anni 488. In secundum in-norem quæ tertius Regnorum liber continet jam juxta judicium anni 650. A Salomone usque ad in-stauratem templi quæ sub Dario rege facta, colligatur anni 512. Porro a Dario usque ad prædicati-onem Domini nostri Jesu Christi, et usque ad 15 annum Tiberii primus expletur anni 548. Itaque sunt simul ab Adam usque ad prædicationem Christi et 15 Tiberii anni 5,928 [5,897]. Ætas proprie duobus modis dicitur; aut eam homines sic infantia, juve-tus, senectus. Aut mundi ab Adam usque ad Noe. Secunda a Noe usque ad Abram. Tertia ab Abram usque ad David. Quarta a David usque ad transmigrationem Iudeæ in Babyloniam. Quinta deinde usque ad adventum Salvatoris. Sexta quæ nunc agitur usque quo mundus iste finiatur.

Si vis scire annos ab initio mundi multiplicata quin-decies, 400, et 15, et 10, et 15, 9. Adde indicatio-nem ejusdem anni, et partire per 15 partem.

De termino paschali.

LV. Si vis invenire subito quotus terminus pascha-lis sit, si in mense Martio evenerit terminus, tene de Martio regulares 36. Subtrahe epactam lunarem ipsius anni, et quotquot dies post subtractam epactam de ipso numero remanserunt, collige numero in articulis, et in quo dataruin evenerit, talem babe-bis terminum. Si autem in mense Aprili terminos incurrit, tene de Aprili regulares 35, et de ipsis regularibus 35. Eodem modo calculabis quo superius diximus. Quod si mense Martio post deductam epactam 30 tantum remanserint, 30 die Kal. Mart., id est in Kal. Apr. habebis terminum. Incipiente autem anno primo decennovennali in mense Apr. epactam minime habes, quo l recedas de ipsis regularibus 35. De Aprili recede 30, remanent 5. Quinto die de mense Apr., id est Non. Apr. habebis terminum, et sic omnibus annis.

De hebdomada.

LVI. Hebdomada apud Græcos et Romanos 7 dierum cursu peragitur. Apud Hebræos autem 7 anni sunt. Declarat hoc Daniel de hebdomadibus. Hebdomada autem feriis constat. Feria quoque a *sæcunda dicta*, quasi *fari*, eo quod in creatione mundi per singulos dies dixit Deus : *Fiat*. Item quia dies Sab-bati ab initio seriatu habetur, inde dies solis prima feria nuncupatur, quia primus est a feria. Item luna perinde secunda feria, quia secundus est a feria, id est a Sabbato, quod est feriatum. Sic et ceteri dies alii ex numero sumpserunt vocabula. Apud Romanos autem hi dies a planetis, id est erraticis stellis nomina acceperunt. Primus enim dies a sole vocatus, qui princeps est omnium siderum, sicut et idem dies caput est cunctorum dierum. Secundus a luna, quæ soli splendore proxima est, et magnitudine, atque ex eo nutrit lumen. Tertius a stella Martis, quæ Vesper vocatur. Quartus a stella Mercurii, quam quidam candidum circulum dicunt. Quintus a stella Jovis, quam Feton dicunt. Sextus ab stella Veneris, quam Luciferum asserunt, quæ inter sidera plus lucis habe-

Septimus a stella Saturni, quæ sexto celo colloquata 30 annis fertur explere cursum suum. Proinde autem gentiles ex his septem stellis nomina diebus dederunt, eo quod per eosdem aliquid sibi effici existimarent dicentes: habere ex sole spiritum, ex luna corpus, ex Mercurio linguam, et sapientiam, ex Venere voluptatem, ex Marte fervorem, ex Iove temperantiam, ex Saturno tarditatem. Talis quippe extitit gentilium stultitia, qui sibi fixerunt tam ridiculosa segmenta.

Item de hebdomada.

LVII. Hebdomada dicta est a Græca appellatione, quasi Hebdoma a numero 7 dierum dicta. Hebdomada enim apud Græcos 7 adest dies veteres dicebant. Inde dicitur hebdomada, et reliquæ hebdomadæ. Apud Græcos et Latinos septem dierum cursu peragitur, apud Hebræos 7 annis dicebant. Hoc Daniel de septuaginta hebdomadibus, id est ab exitu sermonis, et exultationis captivitatis de Babylonie sub Esdra, et Nimian, et Zorobabel septuaginta hebdomadæ, id est septem vicibus septuaginta anni sunt, quæ efficiunt 490, quod spatium fuit a reditu captivitatis Babylonie usque ad Nativitatem Christi. Et idcirco septem diebus hebdomada completur, quoniam scilicet universitatem creaturarum 6 diebus Deus operatus est, in septimo requievit. Prima die condidit lucem, secunda firmamentum, tertia mare et terras, quarta sidera, id est solem et lunam, quinta volucres et reptilia, sexta hominem ad imaginem et similitudinem suam, septima die requievit ab omnibus operibus suis. Nomina dierum hebdomadæ secundum Hebræos duobus modis dicuntur, id est ordinem, et requiem, hoc modo. Prima Sabbati, secunda, tertia, quarta, quinta, sexta Sabbati, Sabbatum. Secundum Græcos dictione, et ordine nuncupantur hoc modo: Prima feria, secunda, tertia, quarta, quinta, sexta, septima feria. Secundum Latinos a diis gentilium et reliquæ nominantur. Habuerunt enim duos deos coelestes, et quinque terrenos. Martem patrem Romuli, Mercurium eloquentiae et ingenii dominum, Jovem virtutis, et humor ejus idolum, Venerem libidinis, concupiscentiae et omnis turpitudinis inventricem; Saturnum patrem Jovis, frugum, et ventorum moderatorem. His delusa erroribus vetusta gentilitas, quæ propter frequentiam usitandi nomina deorum diebus saeculi imposuerunt. Sed propter eorum confusione hæc ipsa nomina Christiani non mutaverunt, ut cum singulis diebus nominantur, singulis horis designiantur tam ipsi, quam et cultores eorum.

Item de mensibus.

LVIII. Mensis a mensura quadam nomen accepit, quoniam omnis mensis secundum lune cursum 29 diebus et semisse mensuratur. Menses primitus in lunari cursu reperti sunt, et ab Hebræis hæc observatione primitus abstracta est, apud illos enim primum Kalendæ et neomeniæ dictæ sunt. Menes enim apud Hebræos luna, vel neomenia dicitur. Inde neomenias novæ lunæ observatione celebrant. Deinde apud La-

tinos menses solares reperti sunt. Arcades euīm annum suum 3 mensibus numerabant, id est in nomine 421 diebus computabant. Archænenses vero 6, id est singulos menses 62 diebus computabant. Græci reliqui 354 annum proprium computabant. Incipiébat a Martio, computabatur mensibus 11. Romani vero auctore Romulo annum suum 10 mensibus computabant. Incipiébant a Martio mense, perficiebatur a Decembrio mense diebus 301. Symphronius autem adjunxit unum mensem, qui dicebatur Februarius, qui et modo Februarius dicitur, et computabant annum 322 diebus. Aurelius Clepa addit mensem 30 dierum, quem Græci Afronitem vocant, quem nos Aprilium dicimus, et computabant annus hoc modo 364 diebus. Numa Pompilius addidit unum diem in honorem paris numeri, et annum 12 mensibus, et quatuor temporibus per incisionem duorum solstitiorum, et duorum æquinoctiorum in numerando distinxit. Nomina mensium secundum Ægyptios ita dicuntur: Dius, Apollonius, et Dyneus, Filisteus, Distreus, Artemisius, Pharemenus, Laus, Scurpeus, Iperuentius.

Item de mensibus.

LIX. Mensis est luminis lunaris circuitus, ac reintegratio, sive nova ad novam, in cuius figura plerumque hujus vitæ cursus intelligitur, quæ suis incrementis quasi mensis peragitur, eodem nationibus suis certissimis terminatur. Mensem autem antiqui definierunt: quamdiu zodiacum circulum perducit. Antiqui autem gentiles mensibus nomina quedam ex diis suis, quedam ex causis suis, quedam vero ex numero imposuerunt, incipientes a Martio, quia ex ipso anni orientis ordinem servaverunt. Hunc enim Martium propter honorem Romuli sic appellaverunt, quia Martis filium eum crediderunt. Aprilēm vero nullo deorum suorum nomine, sed de re propria, quasi Aprilēm nominaverunt, eo quod tunc primum germina aperiantur in florem. Inde mensem Maium pro Maia Mercurii matre, quam deam aestimaverunt, vel propter majores. Deinde Junium a Junone, quam sororem, vel conjugem Jovis fuisse testantur. Alii autem sicut majoribus, ita pro junioribus Junium vocari dixerunt. Item Julium a Julio Cæsare, Augustum vero ab Augusto cæsare Octaviano vocari dixerunt. Nam prius Julius Quinctilis, et Augustus Sextilis vocabantur, sed eorum nomine a Cæsaribus Julio et Augusto sunt commutata. Jam September, quod septimus sit a Martio, qui est principium veris, similiter quoque October, November, et December ex numero imbrum atque aeris acceperunt vocabulum. Porro Januarium ex nomine Jani vocaverunt, sed speciæliter Januarius appellatur, eo quod janua sit anni, atque principium. Februarium autem a Febribus Lupercorum sacris appellarunt. Apud antiquos itaque Latinos 10 mensibus cursus anni computabatur, sed Januarium Romani, Februarium vero Numa Pompilius addidit, atque in 12 menses distinxit.

Plerique autem asserunt Cyminum Sabinorum regem prius annum in mensibus divisisse, Id., Kal. et intercalares dies instituisse; in codicibus autem sanctorum Scripturarum 12 menses fuisse in anno etiam ante diluvium ostenduntur: sic enim ibi legitur: *Aqua autem minuebatur usque ad undecimum mensem. Unde decimo autem mense prima die mensis apparuerunt cacumina montium, sic enim tunc menses denumerabantur, non sicut nunc, hos enim Kal. et Idus, illos vero luna finita concludebat. Kalenda a colendo dictæ; apud antiquos enim semper mensium principia celebrabantur. Idus quoque dictæ a diebus, et Nonæ a nundinis. Menses autem apud Latinos ex Kal. sumunt principium. Apud Hebreos ex luna nascentis recursu. Apud Ægyptios autem principia mensium esse ante Kal. 3 aut 2 dies pronunciantur. Annum autem quasi quidam anum dici putant, id est cyclum, unde anuli dicti sunt diminutive. Principium anni alii ab Roma putant, ut populi Romani, alii ab æquinoctio vernali, ut Hebrei, alii a solstitio, ut Græci, alii ab autumno, ut Ægyptii. Æra a die Kal. Januar. ad crescit. Bissexturnus autem a vi Non. Mart. usque ad diem Kal. Jun. lunæ cursu proponitur. Annus Ægyptiorum sine bissexto habet initium vii Kal. Septemb., cum bissexturnus autem annus evenerit, ut Kal., ut supra Scripturarum. Solstitium autem dicitur quasi solis statio. Æquinoctium vero, quod tunc dies et nox in æquitatem horarum duodenarum revertantur, coæquatis spatiis suis. Solstitium æstivum ideo lampas dicitur, eo quod ex eo infundat diem lampas solis, claritatem majorem accipiat, caloremque novum advenientis testatis,*

Item de mensibus.

LX. Sini ut hii menses Ægyptiaci, Orientales, Mauri, et Græci, Macedones, Alexandrini, Asiani, Persæ, Medi, Chaldae non numerant dies. Mensium per Kal., et Non., et Idus, sed bis Romani præjudicant. Sed Græci, et hi supradicti omnes 12 menses habent, et sub mense eorum dies 30 semper præter Ægyptios concordant omnes. In eodem mense bis, et in sole lunæ exceptis Ægyptiis, qui 13 menses faciunt, decimo tertio mense de 5 diebus remanentibus completo Agusto ann. 3 sine bissexto, et 3 anno cum intret bissexturnus, sex dies adhuc de Agusto remanent propter bissexturnus, et fit iste mensis decimus tertius 6 dierum, quos dies vocant Ægyptii epagomenas, id est Latine concurrentes.

Item de mensibus et lunæ longitudine.

LXI. Menses quoque lunæ secundum Latinos longitudine dispares: 6 longi, et 6 breves per oronem communijum lunæ longe in anno embolismali simul cum luna embolismus, et dies bissexturnus, in euindeum annum convenient. Ut si luna 30 in Kal. Jan., et luna ipsius Jan. 30, et luna Februar. pro bissexto 30 computabitur. Et luna Mart. semper 30 secundum Latinos. Sed quod dicimus lunares menses longitudine dispares secundum numerum, non secundum naturam omnes lunæ mensis æquales sunt. Unde

A apud Hebreos omnes menses 29, et semissem semper habent statas; v. g., si accendatur luna media die, et ejusdem dies quatuor hebdomadibus in medio expletis, altera media die 29 luna esse deinde semissem usque in medium noctis: una enim vice apud Hebreos media die, altera mensis vice media nocte accenditur luna. Sed parum Romani ab Hebreis discrepant, non enim multum distat, si in altera luna diem integrum adjicias, an duos menses dividens æquas partes utriusque distribuas. Cum autem media die luna accenditur, locus acessionis medium Astri adfirmatur. Cum vero media nocte illuminatur, in medio Septentrionis, sed ignito cœli loco inluminari traditur. In duobus horis apud Hebreos luna accenditur, id est in media hora post 6, et in medio noctis apud Romanos quibus videatur altera luna 30, altera 29 post 7 accenditur. Quia facilius est apud eos ad tenendam rationem unum imponere diem, qui efficit 30. Ideo Aquilonares hanc regulam non observant, quia consequens est apud eos ut mensis 31 die, luna 30, mensis 30 die, luna 29 habet. Sed si hoc dixerimus propter præparationem bissextri vel solis accensio variatur, ut in toto cœli orbe circulo, quo luna currit, nullum locum arbitrenur ejus accessione vacare luna longa 30, luna brevis 29, luna Jan. 30, luna Febr. 29, sic et omnes menses. Sed lunas mensis adsignare magis traditione magistrorum, et maxime Latinorum, quam literis divulgatum est. Ægyptios autem lunæ narrat litera singulas lunas singulis mensibus distribuere. Necessæ est vero lectorem scire quamlibet lunam cuiilibet mensi adscribat, utrumque in eo accenditur, an illo in quo ea extinguitur. Nam si semper Kalendis mensium lunæ deficere essent solitæ, et semper in Kal. mensium primæ lunæ compotibus præbere, et alterius mensis luna in alterum non vagaretur, profectio quæstio solubilis foret, et ea luna quæ in eodem mense extinguitur et accenditur, ejusdem mensis esse definirent. Sed quod esse in Kal. mensium, et reliquis in exordio mensis diebus lunæ deficiunt, et lunæ accenduntur immobile ratione defigunt, ut luna quælibet, in quo mense deficerit, et non illustraverit, de eodem mense nisi unum diem tantum mense ipsius erit luna, excepta luna embolimæa, quæ 13 sine mense vel luna mensibus non deputatur, dum fit mensis, in quo duos extinctionis flunt, et mensis sine extinctione invenitur.

De mense et interrogatione lunæ.

LXII. Dic de unoquoque mense luna quot dies habet, et qualiter menses solares numerantur. Diximus namque unoquoque mense lunam habere dies 29, et dimidium, et ob hoc in una lunatione 29. Sequentia autem die jam prima numeratur; altera vero lunatione cum illa alia medietate quæ relicta fuerat numeratur luna 30, etiam sequent die 1, sic per totum annum uno mense luna 29, alio mense 30, sicut fit ut 6 menses luna numeretur usque 29. Sex autem alii menses usque luna 30, et in capite anni solaris inde fertur habere luna minus dies 11, id est sex

superius memoratos, et 5 qui ad mensem solarem A adduntur supra 30 dies. Et cum ergo lunæ 13 mense, id est dies 11 ad annos solares implendos fuerint adjuncti, restant de eodem mense lunæ dies 19. Et hinc embolismorum ratio probatur existere, quod communium annorum videtur damna supplere, usque expleto decennovennali cursu convenienter in unum. Hoc quoque non est admittendum, quod in illo solari, in quo luna incipit accendi, si habet dies 31, tunc dicitur luna 30; in illo vero qui habet minus quam 31, tunc dicitur 29, et inde 1, nisi quando in Kal. Aug. fuerit 29, quod ceteris rationibus intermisso die noscitur addere, vel minuere. Ipsum quoque numerum clare noscitur, quibus mensibus 31 dies habere dicitur. Scilicet Jan., et Mart., Mai., Jul., Octob., ceteri vero iv Non. et cuncti viii Id.

Item de mensibus quot horas habeant in die et nocte.

LXIII. Aprilis et Sept. habent horas in nocte 12, in die 12. Malus et Augustus horas in nocte 11, in die 13. Junius et Julius horas in nocte 9, in die 15. October et Martius horas in nocte 13, in die 11. November et Febr. horas in nocte 14, in die 10. Decemb. et Jan. horas in nocte 15, et in die 9.

Item de mensibus.

LXIV. Januar. iv Non. xix, dies 31, luna 30. Febr. iv Non. xvi, dies 28, luna 29. Mart. vi Non. xvii, dies 31, luna 30. April. iv Non. xviii, dies 30, luna 29. Maius vi Non. xvii, dies 31, luna 30. Iunius iv Non. xviii, dies 30, luna 29. Iulius vi Non. xvii, dies 31, luna 30. Augustus iv Non. xix, dies 31, luna 29. September iv Non. xix, dies 30, luna 30. C October vi Non. xvii, dies 31, luna 29. November iv Non. xviii, dies 30, luna 30. December iv Non. xix, dies [31], luna 29.

De punctis lunæ.

LXV. Luna prima, 4 punctis lucet, id est 40 momentis. Luna 2, 1 hora et 3 punct. Luna 3, 2 horis et 2 punct. Luna 4, 3 horis et 4 punct. Luna 5, 4 horis lucet. Luna 6, 4 horis et 4 punct. Luna 7, 5 hor. et 3 punct. Luna 8, 6 hor. et 2 punct. Luna 9, 7 hor. et 1 punct. Luna 10, 8 hor. lucet. Luna 11, 8 hor. et 4 punct. Luna 12, 9 hor. et 3 punct. Luna 13, 10 hor. et 2 punct. Luna 14, 11 hor. et 4 punct. Luna 15, 60 puncta, id est 12 horas. Luna 16, 11 hor. et 1 punct. Luna 17, 10 hor. et 2 punct. Luna 18, 9 hor. et 2 punct. Luna 19, 8 hor. et 4 punct. Luna 20, 8 hor. lucet. Luna 21, 7 hor. et 1 punct. Luna 22, 6 hor. et 2 punct. Luna 23, 5 hor. et 3 punct. Luna 24, 4 hor. et 4 punct. Luna 25, 4 hor. lucet. Luna 26, 3 hor. et 1 punct. Luna 27, 2 hor. et 2 punct. Luna 28, 1 hor. et 3 punct. Luna 29, 4 punct. habet. Luna 30, 2 punctis crescit, et 2 decrescit.

Dic mihi quot horas lucet luna, vel quot punctos habet luna, quibus partibus hoc reperiri possit. Quare per 4 partem multiplicas ipsam lunam, quia quarta die factus est sol et luna. Quare per quintam dividis, et quinque puncti unam horam explicant.

De numeris.

LXVI. Numerus apud Hebreos, Chaldaeos et Syros mina dicitur, cum Graecis arithmus nuncupabatur, apud Aegyptios laterculus, penes Macedones calculus, cum Latinis compotus, ema cum Hebreis, apud Graecos emera, penes Latinos dies. Libia in Hebreo, nicta in Graeco, nox apud Latinos. Primus apud gentiles dies nominatur a sole, secundus a luna, tertius a Marte, quartus a Mercurio, quintus a Jove, sextus a Venere, septimus a Saturno.

De annis naturalibus, et magnis seu solstitialibus.

LXVII. Annus naturalis est, ut cum se soli luna subponit, ut inter orbem solis et oculos nostros media facta tenebras totius orbis efficiat, quod dicitur eclipsis.

Annus magnus dicitur, quando omnia sidera certis temporibus, numerisque completis ad suum locum, vel ordinem revertuntur, quem annum antiqui finire, vel adimplere dixerunt.

Annus solstitialis est cum sol expleto per omnia signa circuitu in id, unde principium cursus sui sumpsit, recurrit. Ipse est solaris annus, vel civilis, qui diebus 365 peragitur.

De incendio lunæ.

LXVIII. Incenduntur lunæ 225 certis computatis minutis, id est 10 pene minuta in unaquaque hora per singula continent momenta 10. Ita dies et nox raro diminuitur, donec in fine anni 14 id efficiunt. Sic mutatio lunæ intelligitur per 19 annos.

De die solis orientis.

LXIX. Dies est solis orientis praesentia, quounque ad occasum perveniat. Dies autem geminatur appellari solet proprie a solis ortu usque quo veniat ad occasum, spatiis, * die duo sunt inter diurnum et nocturnum, et est dies horarum 12. Partes abusivæ diei 3 sunt, mane, meridies, et suprema. Initia diei alii a solis ortu putant, ab occasu, alii a media nocte. Nam Chaldaei a solis ortu diei initium faciunt, totum id spatium hi diem appellant. Aegyptii autem ex initio noctis sequentis diei originem trahunt. Romani autem a medio noctis initium oriri dioi volunt, et in medio noctis finiri. Fasti dies sunt, quibus satur, id est dicitur, ut nefasti quibus non dicitur. Feriati dies, in quibus res divina fit, et abstinere homines a litibus oportet. Profesti dies festis contrarii, id est sine religione. Atri dies sunt, qui et communes vocantur. Siderales, in quibus sidera moventur, et homines a navigationibus excluduntur, isti continuo 30. Praeliariae, quibus fas est hostem bello lassessere. Intercalares dies sunt 5, qui juxta Aegyptios supersunt 12 mensibus, et incipiunt ix Kal. Sept. et v Kal. memoratarum finiuntur. Dies epactarum sunt 11, qui per singulos annos ad cursum lunarem ad crescunt. Nam in anno 12 lunæ 354 dies habent, remanent ad cursum anni solaris dies 11, quos epactas Aegyptii vocavere, pro eo quod ad inveniendam lunam per totum annum adjiciantur. Solstitiales dies sunt, in quibus sol stat,

crescenje spatio dierum vel noctium. *Æquinoctiales dies* sunt, in quibus dies et nox in æqualibus horarum spatiis concordant, seu evolvuntur. Nox est solis absentia, quamdiu ab occasu rursus ad ortum recurrat. Noctem autem umbram fieri terræ tanquam datum ad requiem corporis credimus, non ad alicujus operis officium; nox autem a *nocendo* dicta, eo quod oculis noceat.

De die.

LXX. Dies est prima creaturarum, ostensio rerum, comes solis. Item dies solis præsentia, quounque ad ortum perveniat. Isidorus dicit: « *Dies gemine appellari solet, proprie ab ortu solis, donec rursus oriatur, abusive vero ab ortu solis, usque quo ad occasum perveniat, qua ideo dies dicta est a dividendo lucem a tenebris.* » Item Phragonus dicit: « *Sol super terram dies est, sol sub terra nox est.* Initia dierum 4 sunt secundum Hebreos; ab ortu solis dies. In principio operum Domini, » et reliqua. Secundum Chaldaeos a medio die. Secundum Græcos et Ægyptios ab ortu stellarum. Secundum Romanos a media nocte. Ab ortu solis Hebrei computant propter physicam scientiam rerum, quia natura creaturarum a lumine initium sumpsit. Prima enim die condidit lucem testimonio Moysis: *Fiat lux, et facia est lux.* Chaldaei ideo a media die incipiunt, quia cursum lunæ observant, que assidue circa medium diem accenditur, et extinguitur. Ægyptii vero quia astrologi sunt, et circulum siderum observant, a vespere et ortu stellarum incipiunt, quarum cursus et tempora observant. Romani a media nocte incipiunt, sequentes illud quod scriptum est: *Media nocte factus est mundus, et media nocte iterum destruetur.* Et in Evangelio: *Media nocte clamor factus est, et reliqua.* Et iterum: *Sicut sur in nocte, ita veniet.* Partes diei tres sunt, mane, meridies, suprema. Mane dictum est a manibus infernorum diis, qui res ad gaudendas fruges distillant, quorum conversata luna ad terram est. Vel mane a Manibus diis, quos antiqua gentilitas oriente colebat. Vel mane a Mano dictum est, quod veteres Latini bonum dicebant, ut Isidorus meminit: « *Mane a Mano,* » et reliqua. Meridies, quasi medies, hoc est mediis dies; tunc enim purior micat lux, quando sol medio cœlo rutilat, et totum orbem pari claritate inlustrat. Vel meridies, quasi meridios, quia tunc purior micat æther; *merum enim purum* dicitur. Suprema dicta est pars diei novissima, quia superest ultima. Tunc dies ad vesperum supprimitur, quando nubilosæ noctis caligine obumbratur. Mane ab ortu solis usque ad horam quartam dicitur, quod ut quadrans artificialis. Meridies 5, 6, 7, 8, horam tenet. Suprema 9, 10, 11, 12 horam obtinere videtur.

De nocte.

LXXI. Nox est obscuritas mundi, latibulum, reques vivorum. Nox dicta est a *nocendo*, eo quod obtutibus nocet humanis, vel quia fures et bestiae in ea noceant. Vel quia negotiis et laboribus humanis nocere, vel impedire videtur. Vel quia ab etymo-

logia Græca nomen accepit; *nictus enim Græci, noctem Latini dixerunt, ut in Psalmis legitur: In merasce nictus,* id est, die ac nocte. Partes noctis sex sunt: vesper, crepusculum, conticinium, intempestivum, gallicinium, matutinum. Vesperum dictum est a stella occidentali, quæ Vesper vocatur, et ipsa stella ab Hesperia regione nomen adsumpsit, mutata *v pro h*, vesper dicitur. Hesperia autem dicta est pridiem Spania ab Hespero regionis filio, qui hanc regionem bellicis virtutibus subjugavit. Et hanc stellam nautæ, ne nocturna in navigatione oberrarent, navigantes a Gallogræcia observabant. Hanc stellam alii ferunt uno anno solem præcedere, cum Lucifero lumen matutinum æqualibus radiis præclarare, et duobus annis post in occasu solis remanere. Mutato nomine vesper nominatur, cum Lucifero vero Lucifer dicitur. Crepusculum dictum est nocturni temporis spatium a *crepero*, id est commixtione tenebrarum, et luminis, quia Græci diafodi nominant, id est dubitantia inter excessum diei et introitum noctis aut exitum noctis et introitum diei; et ob hoc dubium, quia si quis expergesfactus fuerit a somni gravitudine in hoc tempore incertum se putat esse, utrum transacto noctis spatio ad diei claritatem pervenerit, aut exacto die ad initium noctis perducit. Conticinium, hoc est silentium; conticescere enim silere est, quia in ipso tempore omnes tacent, et silent, et primi somni gratia adgravantur. Intempestivum, medium, et inactuosum spatium noctis, tempus, quando nihil agi potest, et omnia C sopore quieta sunt. Gallicinium dictum est a clangore volucrum nuncupatum, quasi gallicanum, propter gallos, videlicet lucis prænuncios; et hoc tempus antelucinum dicitur, quia galli antelucani nuncupantur, eo quod naturaliter præconio, et plausu alatum lucis adventum prænuntiant. Matutinum dictum est noctis tempus a maturitate lucis accedente die, recedente aurora. Aurora dicta est, quasi Eurora ab Euro vento dicta, quia in ipsa hora Euri spiramen ad excitandas fruges ab Austro emittitur. Inter vesperum, et vesperam, et vesperem, hoc interest, quia vesperum diei, vespera inclinatio solis ad occasum, vesper uniuscujusque rei consummatio vespera nuncupatur. Hæc sunt 6 spatia noctis, et binas horas obtinent.

D *De 14 luna paschali.*

LXXII. Si vis scire quibus annis 19 circuli Martio mense 14 luna paschalis incurrat, hoc est anno 2, 5, 7, 10, 13, 16 et 18. Hos suprascriptos 7 in Martio mense repertis; residuos vero 12 secundum regulam subter adnexam Aprili mense indubitanter calculabis.

Item de 14 luna paschali quota feria sit.

LXXIII. Incipit calculatio quomodo reperi posse, quota feria singulis annis 14 luna paschalis, id est decennovennialis primi circuli. Anno primo, quia non habet epactas lunares pro eo quod cum 19 interioris anni 18 et suas 11 epactas additur etiam Ægyptiis die uno sicut 30, id est luna mensis unius

integra, et nihil remanet de epactis. Et quia Apr. mens. incidit in eo anno luna paschalis 14, tene regulares semper in eo mense 35, subtrahe 30, id est ipsam lunam integrum, et remanent 5. Die 5 a Kal. Apr., hoc est Non. Apr. occurrit luna 14 paschalis. Tene suprascriptos, adde concurrentes ejusdem anni 5: sunt 10, adde et regulares in eodem semper mense Aprilis 7: sunt 17. Hos partire per 7, id est bis septies, fit 14. Remanent 3. Feria 3 incurrit luna paschalis 14 et dominicus festi paschalis dies luna 19.

Item præfati circulî anno 2, a quo sumunt exordium epacta 11, et incidunt in eodem anno luna paschalis 14 in mense Martio. Tene 36 regulares semper in eo mense, subtrahe epactas 11, remanent 25. Die 25 mensis Martii a Kal. quod est viii Kal. Apr. occurrit luna paschalis 14. Tene suprascriptos 25, adde concurrentes ejusdem anni 5: sunt 30, adde semper in fine hujus mensis Martii regulares 4: sunt 34. Hos partire per 7, id est septies 4, sunt 28, remanent 6; si nihil remanserit Sabbatum est, 7 feria erit 14 luna paschalis, et dominicus festi paschalis dies luna 15.

Iterum mense Aprili sape dicti circuli anno 3 tene semper in primis regulares 35, subtrahe epactas ejusdem anni 22, remanent 13. Die 43 mensis, id est Id. Apr. occurrit luna paschalis 14. Tene hos 13, adde concurrentes ejusdem anni 6, sunt 19. Adde in Apr. mense semper inferius regulares 7, sunt 26. Hos partire per 7 septies 5, sunt 21, remanent 5. Feria 6 erit 14 paschalis, et dominicus dies festi paschalis luna 15. Ita annis singulis a primo anno usque ad 95 annum calculabis. Si quando mense Martio 14 luna paschalis incurrit, 36 regulares in priñnis tenebas. Ex quibus epactas cuius volueris anni deducas, et concurrentes adjicias, et in finem semper 4 regulares augmenta.

April. vero mens. 35 in capite tene, ex quibus deduc supra scriptas epactas, et adjectis ejusdem anni concurrentibus suis, et regularibus in finem 7 augmenta. Latinus namque abbrevius omnia argumenta paschalis calculabis. Illoc tamen propterea lectori sit cognitum, quæsas in utroque mense suprascripto in prima regula contingit, ut deductis epactis amplius quam 30 remaneant, demittenda esse 30. Quod si 1, aut 3, aut amplius superfluerint, tot dies ipsius mensis a Kal. sit luna paschalis 14. Quando hot deductis epactis infra 30, ut puta 20, seu amplius, minusque remanserit, idem tot dies mensis a Kal. occurrit luna paschalis 14. Si enim deductis epactis 30 tantum remanserint, quod semel in 19 annis accidere manifestum est, 30 die a Kal. erit luna paschalis 14.

Item de luna termino paschali.

LXXIV. Si vis cognoscere quota luna festi paschalis occurrat, si in Martio mense Pascha celebratur, compota menses a Septembri, sunt 6. His semper adjice regulares 2, sunt 8; adde et epactas, id est adjectiones lunares cuius volueris anni, ut puta

A indictiones 3 epactas 12, qui sunt 20, et diem mensis quo Pascha celebratur, id est de Martio mense dies 31, sunt simul dies 31. De his deduc 30, remanent 21 Luna 21 in die Resurrectionis Domini. Si vero mense Apr. Pascha celebratur, computa menses a Septembri usque ad Martium, sunt 7. His semper adjice regulares 2, sunt 9. Adde et epactas luna cuius volueris anni, ut puta indictione 4 epactas 23, qui sunt 31, et diem mensis Apr. quo Pascha celebratur adde, id est de Aprili dies 13, qui simul sunt 45, de his deduc 30, remanent 15, Luna 15 est in die Resurrectionis.

De die septimanæ quotus sit.

LXXV. Si vis sapere quotus dies septimanæ sit, sume dies a Januario mense usque ad mensem, quem volueris, ut puta usque ad 31 diem mensis Martii, sunt dies 90. His semper adjice 1, sunt 91, et semper adde concurrentes cuius volueris anni, ut puta anni præsentis iudictione 3, co-currentem 1, sunt simul 92. Hos partire per 7, id est septies 10, sunt 70. Iterum septies 3 sunt 21, remanent 1. Sic quamlibet diem a Kal. Jan. usque ad diem 51 mensis Decembris, quota feria fuerit invenies computando, ut et regularem 1, et concurrentes ejusdem audi, quæ a Januario mense semper incipiunt, pariter adsumes.

Si requirere volueris quotus dies septimanæ sit hodie, quocumque die computare volueris, fac omnes menses esse dierum 29, et quicquid ex eis remanserit 29 prætende in manu tua propter compotandum, et quanti dies venerint de mense tunc tibi præsenti quando hoc computare volueris, adde et accessores solis anni cuius volueris, et indictionem anni, quem queris, et divide in septimas, et dimitte ex eis quanti fuerint, et quicquid tibi remanserit, ipse dies est septimanæ, ut puta iudictione 1 anno quo fecimus Pascha vii Id. Apr., habet sol adjectiones 4, adde 1 iudictionis. His adde 1 Kal. Jan. 3, et tolle de 9, 2 et de 10, 3, 8, ergo et 6 quid sunt nisi 14. Si non remanserit tibi aliquid Sabbatum 6 feria erit Kal. Jan. isto anno. Si remanserit 1 dominica, si 2, secunda feria. Ita in reliquis feris observandum est.

Si nosse vis Kal. Jan. per singulos annos quota feria intrent, sume annos ab Incarn. Domini nostri Jesu Christi 808, hos partire per 7 partem, et 4 partem, quæm partitus es, adjice super 909, sunt simul 1011. Hos partire per 7, remanent 5. Feria 5 erit Kal. Jan.; si 4, feria 4, si nihil Sabbatum; si 1, dominica.

Si vis scire Kal. mensium qua die intrent, hoc argumento cognoscitur volventibus annis, hoc modo. Octob. 4 literam habet. Novemb. 4. Decemb. 6. Jan. 2. Feb. 5. Mart. 5. Apr. 4. Maii 3. Jun. 6. Jul. 1. Aug. 4. S ptemb. 7. His semper adde epactam solis cuiuslibet anni, et deinceps partire per 7, septies 1, aut septies 2, sicutque calculationis seriem sine ullo errore reperies, excepto in bissextili anno. In his 5 mensibus vacat, hoc est. Octob., Novemb.,

Decemb., Ja ., Febr., deinde in supradicto numero A decidit.

Si vis agnoscere quota feria sit septimana: cuiuslibet mensis, computa hoc modo. Octob. 3, Novemb. 2, Decemb. 3, ut qui 31, diem habent, 3 adsumas de eo mense, et qui 30, de eo mense semper adsumas 2, et diem mensi, quo requiris; deinde partire per 7, et quicquid remanserit in manu tua, adjectis accessoribus solis, quæ eo anno eveniunt, ipsa est feria cuiuslibet anni. Febr. autem mense prætermittas, quia imperfectum numerum habet, nisi tantum dies ipsius mensis, quando intrat, usquequo exeat.

De luna in Kal. Jan. et xi Kal. Apr.

LXXVI. Si vis agnoscere, quota luna sit in xi Kal. Apr., sume annos Domini qui fuerint eodem anno, quosque computare volueris, deinde partire per 19 partem, et quicquid remanenterit ex eis in manu tua, rursum ipsas multiplicata per 4, ac deinde partire per 30 partem, et quicquid remanserit de eodem compoto, tota luna erit in xi Kal. Apr. eo anno. Si requirere volueris a Septembri in Decembre, in his 4 mensibus 3 regulares adjicies. In bissexto autem solummodo anno 2 regulares semper in mense numerabis, et pro 30 die 32 annis singulis, et mens. adsumes in fine.

Si vis sapere quota luna fuerit mense, quo volueris, ut puta anno quo facimus Pascha in Id Apr. fuit, v. g., 9 mense post illud Pascha, computa lunam ejus tali modo. Tolle de Septemb. 1, id est pro eo uno pones de Octob. 4. Mitte 2 regulares, sunt simul 4, pone et dies mensis, qui transierunt de eo, quem computas, ut puta modo hodie quando hoc compotavi 23, vel qualiter evenerit, mitte et adjectiones lunæ 22, adde 7, sunt simul dies 32. Tolle de his 30, remanent 29. Hodie quando hoc compotavi, 22-luna est mensis Novembris. Tali ordinè lunæ ætatem omni die mensium invenire facile poteris, si sic semper compotaveris.

Si vis nosse quota luna sit Kal. Jan., scito quotus cyclus lunaris sit. V. g., cyclus 45. Tene tibi 4, id est ipsas Kal. Jan., adjice quinquies decies quinquies, sunt 75, quos adjicies super 4, et sunt simul 76. Item decies sexies quindecies faciunt 90 quos adjicies super 76, et fit summa numerorum 146, in quibus partitis per 30 remanent 16. Luna 16 erit Kal. Jan., et puncti 16. Isto modo per decennovennalem cyclum lunares computabiles semper, et Kal. Jan. quota sit luna sine errore reperies. Dum autem veneris ad cyclum lunarem 17, et dixeris quinquies decies septies super Kal. Jan., qui faciunt 85 si partiris sexagesimam, et adjicies super 85 ipsum 4, sunt 86. Deinde decies sexies decies septies sunt 102, quos adjicies super 87, et sunt 189. Ibi tricesim. remanent 9. Luna 9 est Kal. Jan., et puncti 27. Sic et 18 et 19 cyclo facies. A primo vero cyclo lunari usque 16 non partire 60 partem, ne in errorem incidas.

Item aliud compendiosum nuper inventum. Scito

quotus lunaris cyclus sit. V. g. præsenti anno 3. Multiplica hoc per 4: undecies 3 fit 33. Divide per 30, remanent 3. Adde et primum diem Kal. Jan. sunt 4. Luna 4 erit in Kal. Jan. præsente anno, sicut per 19 annos cycli lunaris facile poteris invenire, ut scias quotus cyclus lunæ sit absque eo dividente per 19, atque eis iterum multiplicatis per 4. Iterum partiris per 30, et ex eis quicquid remanserit addito etiam uno Kal. Jan. tota luna erit in Kal. Jan. Hoc autem firmissime memento, ut quotiens ad 9 cyclum lunarem perveneris, deinde sumas et aliud 4 usque ad primum cyclum, et absque titubatione reperies quota luna sit Kal. Jan.

De qua re juxta Ægyptiorum argumenta veracia talis suppurationis probantur adhibuisse compendium. Ponunt in primis epactas, id est, adjectiones lunares, quæ per hanc indictionem 4 23 sunt. In his adjiciunt 4, id est medietatem numeri 8 mensium, a Septembri scil. usque ad Apr., sunt 27. Super hos addunt et quota die mensis Pascha contingat, id est a Kal. Mai. dies 19, et quia 5 dies Ægyptii præire noscuntur, sunt simul 24, et ita 51 omnis summa colligitur. Ex his subtrahunt 30, remanent 21. Ipse est numerus lunæ paschalis. Hæc autem veræ rationes explicant. Deo gratias. Amen.

De annis a principio mundi.

LXXVII. A principio mundi usque ad diluvium anni 2,245. Item a diluvio usque ad nativitatem Abrahæ anni 942. Natum autem 43 Abraham regnante jam Nino eadē monumenta testantur, a cuius tempore etiam gestarum rerum publici scriptores apud barbaros esse cœperunt, anni 3,688, 5 feria ix Kal. Apr. luna 13 incipiente jam vespera doceantur impleti, cuius sequenti die scilicet anno 3,690 procedente, mense primo, vii Kal. Apr., luna 14, noctis initio, Hebræos claruit agni sacrificium peregrisse. Passum autem Dominum nostrum Jesum Christum peractis 2,228 annis ab ortu mundi, quod gestum est inchoante anno 2,229 non potest dubitari, 6 feria id est vii Kal. Apr. crucifixus est et sepultus. Tertia autem die, hoc est vi Kal. Apr. Dominica resurrexit a mortuis. Per 450 annos cum consulibus, ac deinceps sine consulibus per annos 102 futuros, ut 552 annorum omnis summa constat.

Item de annis a principio mundi.

LXXVIII. A principio mundi usque ad diluvium anni 2,245. A diluvio autem usque ad Abraham anni 942. Ab Abraham vero usque ad egressionem filiorum Israhel ex Ægypto usque ad ædificationem templi Salomonis anni 481. Ab ædificatione ergo templi usque ad dissolutionem ejus et transmigrationem in Babyloniam, anni 590. A transmigratione igitur Babylonie usque ad Passionem Domini anni 659. A passione usque ad transitum sancti Martini anni 412. A transitu sancti Martini usque ad transitum Chlodovaci regis anni 141. A transitu Chlodovæi usque ad transitum Theodoberti anni 30. A transitu Theodoberti usque ad transitum Sigiberti

annī 29. Ab initio mundi usque ad regnum Theodo-
rici sunt anni 5,660.

De numero annorum ab origine mundi usque ad adventum Domini.

LXXIX. Anni ergo sunt ab origine mundi usque ad Nativitatem Christi, sicut in Orosio legitur, 5,199. Hinc ipse dixit ab orbe condito usque ad Urbem conditam anni sunt 4,484. Ab urbe autem condita usque ad Nativitatem Christi anni sunt 715. Colliguntur ergo anni ab origine mundi usque ad adventum Domini nostri Iesu Christi 5,199.

De annis ab origine mundi, vel Incarnatione.

LXXX. Ab Incarnatione autem Domini nostri Iesu Christi usque ad præsentem annum, sicut in omnibus cyclis, qui recte scripti sunt, et sicut per argumenta ostenditur, anni sunt 784. Sed tamen secundum lunam cœpit annus 99 a xvi Kal. Mai. Simil autem anni sunt ab origine mundi usque in præsentem annum 5,989. In chronicis legitur. Anni autem ab origine mundi usque ad prædicationem Domini nostri Iesu Christi quæ facta est anno 45 Tiberii Cæsaris, et usque ad baptismum Domini 5,228. Item Orosius dicit. Sunt autem ab Adam primo homine usque ad Ninum magnum, ut dicunt, primum regem Persarum, quando natus est Abraham anni 3,184, qui ab omnibus historiographis vel omissi, vel ignorati sunt. A Nino autem vel Abraham usque ad Cæsarem Augustum, id est usque ad Nativitatem Christi, quæ fuit anno imperii Cæsaris 42, cum facta bella toto orbe cessarunt, colliguntur anni 2,015. Fiant simul 5,199. Item in chronicis legitur secundum Eusebium, et Hieronymum, et Prosperum ab Adam usque ad diluvium anni sunt 2,242. Ab Abraham usque ad Moysen, et egressum Israhel ex Ægypto computantur 505. A Moysi usque ad Salomonem, et primam ædificationem templi sunt anni 479. A Salomone usque ad instaurationem templi, quæ sub Dario Persarum rege facta est colliguntur anni 512. Porro a Dario usque ad prædicationem Domini nostri Iesu Christi et usque ad 45 annum Tiberii Cæsaris principis Romanorum explentur anni 547. Omnes autem anni usque ad prædicationem Domini nostri Iesu Christi 5,235. Isidorus autem dicit: Cessante regno ac sacerdotio Judeorum Dominus noster Jesus Christus ex Virgine nascitur anno 42 regni Cæsaris Augusti, 15 annis de regno ejus adhuc restantibus. Regnavit autem annis 56. Post illum regnavit Tiberius Cæsar 23 annis; 15 autem anno regni Tiberii Dominus crucifixus est, peractis annis a principio mundi 5,228. Hunc eumdem numerum Victorius confirmat dicens: Passum ergo Dominum nostrum Jesum Christum, et reliqua.

Incipit de mundi principio.

LXXXI. Quomodo factus est mundus, initio creaturarum Dei, etc. *Reliqua omittuntur, quod eadem infra cap. 148 habeantur.*

Item de mundi principio.

LXXXII. Interrogatio de mundi principio, quomodo factus sit initio creaturarum Dei? in quo die?

A et in diebus septimanæ? et in quo anno? et in quo tempore? Si in die anni? in nocte? et in qua hora? interrogamus. In æquinoctio autem et in die Dominicæ, et in communi anno secundo, et in ogdoade, et in prima hora creatus est, et in momento oculi omnia simul creata sunt a Deo. Latini namque æquinoctium VIII Kal. Apr. facere volunt, sed hoc sancta synodus minime permisit propter illos 5 dies, id est 5 feriani, quando Dominus noster Jesus Christus tentus est, et sextam feriam quando crucifixus est, et septimam feriam, quando in sepulcro quievit, quos foras limitum etiam tanto minime abhiciendos putavit, et ideo in ipso sancto concilio statutum est, ut æquinoctium ab XI Kal. Apr. computetur.

De annis ab incarnatione mundi.

B LXXXIII. Si vis scire quotus sit annus ab incarnatione mundi, compota 391 per 15, flunt 5,865. His semper adde 53 regulares, flunt 5,903. Iste sunt anni ab initio mundi, anni scilicet ab incarnatione Domini 703, memor esto in 15 indictione supradictam regulam observare.

Si vis scire quota sit indictione, sume annos a mundi initio, ut puta 5,903. His semper adde 7 regulares, flunt 5,914. Partire per 15: quindecies 300, 4,500. Remenant 1,311. Quindecies 60, 900. Remenant 511. Quindecies 30, 450. Remenant 61. Quindecies 3 [4], 60. Remanet 1, prima indictione. Si nihil remanserit, 45 indictione est.

C Si vis scire quotus sit annus solaris circuli, et quot vicibus in se revolutus sit: sume annos ab initio mundi, ut 5,903. Partire hos per 28. Vicies octies 210, 5,980. Remenant 34. Annus 24 annus est solaris circuli.

Si vis scire concurrentes septimanæ dies, tene suprascriptum numerum 24. Tolle semper 1, remanent 23. Adde 4 partem, fit 28, et partire per 7 partem, id est quater 7, fit 28. Nihil remanet, Sabbathum est in ix Kal. Apr. Quicquid supra 7 remanserit, tota feria erit.

De prima Luna primi mensis monstranda.

D LXXXIV. Si vis agnoscere, quomodo initium primi mensis, hoc est prima luna invenitur; scito eodem anno quolibet, et quot epactæ sunt in Kal. Jun., et quota luna fuerit, tot dies in Martio mense a fine retro subtrahe, et ubi deveneris, ibi initium primi mensis invenies, exceptis tribus embolismis, id est novissimo embolismo ogdoadis, et primo endecadis, et novissimo. In novissimo enim embolismo ogdoadis initium primi mensis in Non. Apr. invenitur. In primo autem embolismo endecadis in iv Non. Apr. invenitur prima luna primi mensis. In ultimo vero embolismo endecadis in iii Non. Apr. initium primi mensis invenitur.

De bissexto monstrando per cyclum solarem.

LXXXV. Si vis scire de bissexto, tene annos solaris cycli quotunque fuerint in præsenti quolibet anno. V. g. 14 anno cycli solaris; dimitte semper 1; remanent 13. Partire per 4 partes, dimitte 12. Quater quaternos, remanet 1; primus annus est

præparationis bissextri. Si nihil remanserit, bissex-
tus erit.

Item argumenta de concurrentibus monstrandis.

LXXXVI. Si vis scire adjectiones solis, id est con-
currentes septimanæ dies ix Kal. Apr., sume annos
ab incarnatione Domini, quicunque fuerint, v. g.
810. Hos divide per quatuor partes, et annorum qui
fuerint 4 partem semper adjice, bissextilem diem 4
semper anno invent. hic addit. In 400 ergo annis
bissextilis dies sunt 100. In 200, dies 50 bissextilis.
Item in 160 annis, hoc est in duobus octogeniis 40
dies, bissextri 28 annis 7 sunt. Simul autem in 810
annis bissextilis dies sunt 204. Quod adjicit, Diony-
sius super annos Domini, peractis 5,228 annis ab
ortu mundi eadem Chronicorum relatione monstra-
tur. Item in Chronicis legitur. Omnes anni ab origine
mundi usque ad prædicationem Domini nostri Iesu
Christi, quæ facta est 15 anno Tiberii Cæsaris, et
usque ad baptismum Domini 5,228, usque ad annum
autem præsentem 6,038.

Ad ann. præparationem bissextri ab origine mundi.

LXXXVII. Si vis scire iterum bissextilis annus
num sit, an etiam annus præparationis bissextri :
sume annos ab initio mundi usque ad præsentem
annum, v. g., 5,989. Hos divide per 4. Dimitte per
4,000 quia 4 partes æquales sunt, et postea dimitte
1,600, quia 400 sunt 4 vicibus. Remanent 389. Di-
mitte 320. Quia 4 octogeni sunt; remanent 69. Di-
mitte 40, quia 4 deni sunt; remanent 39. Dimitte
28, quia 4 septem sunt; remanet 1. Primus annus
est præparationis bissextri. Si autem 2 remanent,
secundus annus præparationis bissextri. Si 3, tertius.
Si autem totum numerum annorum ab origine mundi
per 4 partes æquales partitus fueris, bissextilis an-
nus erit.

De concurrentibus monstrandis per annos ab origine mundi.

LXXXVIII. Si vis scire quot concurrentes sunt
in unoquoque anno præsenti, sume annos ab initio
mundi, v. g., 5,989. Hos divide per 4 partes; hoc
est 1,497 quatuor vicibus; et 4 partem, quam par-
titus fueris, hoc est 1,497 mitte super 5,989. Fiunt
simul 7,486. Hos divide per 7 partes, quia diem
septimanæ quæris; dimitte 7,000, quia septem par-
tes æquales sunt, hoc est 1,000 septem, remanent
486. Dimitte 7 vicenos, remanent 56. Dimitte 63,
quia 9 septem sunt, remanent 3. Concurrentes 3
sunt anno præsenti, sicutque per alios annos hoc ar-
gumento concurrentes invenies, totum numerum
annorum ab initio mundi usque in præsentem an-
num colliges, et 4 partem superaddendo per 7 divi-
des. Quotus numerus remanserit, tot concurrentes
erunt in præsente quolibet anno. Si autem totum
numerum per 7 partitus fueris, 7 concurrentes erunt
in illo anno, et ix Kal. Apr. Sabbato erunt in illo
anno.

De divisionibus temporum.

LXXXIX. Divisiones temporum 16 sunt: id est
atominus, momentum, minutum, punctum, hora, qua-

A drans, dies, hebdomada, mensis, tempus, annus,
cyclus, vicissitudo triformis, saeculum, ætas, mun-
dum. Atomus nomen Græcum est, quod interpreta-
tur indivisibilis, nam atomon apud Græcos indivi-
sum, vel indivisibile interpretatur. Omne enim quod
in mundo est sive corporale, seu incorporale, quod
dividi ac parti non potest, atomus est. Sicut ait
Isidorus: Atomos philosophi dicunt quasdam partes
in mundo minutissimas, ut visui non pateant, nec
sectionem recipient. Huc illucque feruntur sicut
minutissimi pulveres, qui effusi per tenebras solis
radiis videntur. Atomorum genera quinque sunt,
id est atomus in re, atomus in corpore, atomus in
oratione, atomus in numero, atomus in tempore. In
re sicuti predicti pulveres. In corpore veluti cum
partitis quamlibet partem lapidis in 1,000 particulas,
milliesima pars quæ parti non potest, atomus in corpore dicitur, id est indivisibilis. At-
omus in oratione, sicuti oratio in versus, in partes,
in syllabus dividitur, ita syllaba in literas, litera au-
tem dividi, vel solvi non potest, ideoque atomus a
Latinis philosophis dicta est. Atomus in numero si-
cuti solvitur millias in 1,000, 1,000 in 100, 100 in
20, 20 in 10, 10 in 5, 5 in 2, 2 in 1, 1 vero quod di-
vidi, aut solvi non potest, atomus in numero dicitur.
Atomus in tempore, sicuti solvitur saeculum in æta-
tes, ætas in annos, annus in menses, mensis in heb-
domadas, hebdomada in dies, dies in quadrantes,
quadrans in horas, hora in punctos, punctus in mi-
nuta, minutum in momenta, momentum in atomos
16, pars 16, quæ dividi non potest, atomus dicitur,
id est indivisibilis. Sed de hoc philosophi mundum
factum esse dicunt.

Item de atomis in primo momento.

XC. Si vis scire quot atomi sint in 1 momento,
divide 1 momentum in 12 partes, et unamquamque
partem in 47, quia 47 pars 12 partes momenti ato-
mus est in tempore. 47 duodecies multiplicati fiunt
564: tot atomi sunt in uno momento. Momenta au-
tem sunt in 1 die 480.

Si vis scire quot atomi sunt in 1 hora, duc 564
quadragies, fiunt 22,564 [22,560]. Item si scire vo-
lueris, quot atomi sunt in 1 die naturali, qui habet
24 horas, multiplica supradictum numerum atomo-
rum unius horæ, qui sunt 22,564. Hos ergo multi-
plica vices quater [per 24], fiunt simul 541,540
[541,536]. Tot atomi sunt in 1 die. Tu nobis, lec-
tor, ignoscas, quia hæc calculandi et litteriolo
doxibus.

De horæ in anno quot sunt.

XCI. Si vis scire quot horæ sunt in anno, mul-
tiplica vices quater 365. 320 [vicies] quater multipli-
cati, fiunt 7,200 [7,680]. Item 60 vices quater ducti
1,440 fiunt. Simul autem et prædictus numerus
8,640 fiunt. Item 5 vices quater, vel 24 quinque
ducti 120 sunt. Hos mitte supra numerum supradictum,
fiunt simul 8,760. Tot horæ sunt in anno.
Propterea autem 365 vices quater multiplicari dixi-
mus, quia 24 horæ sunt in 1 die naturali, id est in-

ter diem et noctem. Per hunc ergo numerum horarum 1 diei naturalis, hoc est 24 omnes dies totius anni, qui sunt 365, multiplicati, vel 24 [quater] vi- cies trecenties sexages quinque 8,760 horas efficiunt. In bissextili autem anno 8,780 horas sunt.

Item de horis et momentis quot sunt in primo anno.

XCI. Primus annus in 7 dividitur partes, et 7 partes 52 dies et noctes, et 7, 52 dies et noctes 288 horae. Alii 12 dies et noctes similiter 288 horae. Junge 2. Summa facit 576 horas 52, 52, 52. Adde alios 20 dies et noctes, faciunt 1,452 supra 4, 52, 52, 52, dies et noctes 60, 56 faciunt. Et ita in ista prima parte 1,000 in csl, 53 invenies, et in secunda similiter, et in tertia eodem numero, et in 360 quarta æquali, et quinta æquali simili, et in sexta non impari, et in septima in quinque dies quoque numerabis eumdem numerum, et superfluuus dies, et nox, et quadrans 27 horas habet, et totus numerus horarum, dierum et noctium anni septies supputatus 8,760 horas. Momentum numerus, dierum ac noctium anni incipit. Hora 40 momenta habet. 4 horae 160. Junge. Summa facit 480 momenta. Nox similiter 12, et facit eumdem numerum 480. Junge diem et noctem, 960 25 dies et noctes 24,000 momentum. Alii 25 dies et noctes 24,000 momentum. Nullus ambigat. Summa 50 dierum et noctium 48,000. Duos dies et noctes, qui reliqui sunt, 2,000. Si adjiciantur duæ horæ, id est 80 momenta duobus ipsis diebus de 53 die, et de eodem supradicto die supersunt 380 momenta, et pars secunda, id est 52 dies et noctes, 50,000, et adjiciantur duæ horæ de eodem die supradicto, et supersunt die illo a 300 momenta. Et tertia pars similiter 50,000, et adjiciuntur duæ horæ de supradicto, et supersunt a 220 momenta. Et quarta simili modo 50,000 et duæ horæ adjiciuntur de eodem die, et supersunt a 140 momenta. Et quinta pars pari modo 50,000, et duæ horæ adjiciuntur de eodem die, et supersunt a 60 momenta. Et sexta pars æqualiter 50,000, et duæ horæ adjiciuntur de eodem die, et supersunt a 480. Et septima pars similiter 50,000 momenta, et duæ horæ adjiciuntur de eodem die singulis partibus, ut supra, et supersunt 400 momenta, et quadrans supputatur, id est 3 horæ, et facit 120 momenta, et ut breviter dicam, annus 365 dies et quadrans habet horas 8,753. Momenta habet 350,040.

De punctis in anno

XCIII. Si nosse desideras quot puncti sunt in anno, duc quater illum numerum horarum, quem diximus, hoc est 8,760. Si ergo 8,000 per 4 multiplicati fuerint, 32,000 sunt. 700 autem quater ducti 2,800 sunt. Simil autem 34,800 sunt. Item 60 quater multiplicati, 240 sunt. Mitte simul ad supradictum numerum, sunt 35,040. Tot puncti sunt in anno. Ideo autem diximus numerum horarum totius anni, hoc est 8,760 per 4 multiplicari, quia 4 puncti unam horam in sole peractiunt. In anno autem bissextili puncti sunt 35,156.

A

De minutis in anno.

XCV. Si vis scire quot minuta sint in anno, multiplicabis numerum supradictum punctorum, id est 35,040, qui multiplicati bis, sunt 70,080. Adde dimidiam partem punctorum supradictorum, hoc est 17,540, simul autem sunt 87,620. Tot minuta sunt in anno. In bissextili autem anno minuta sunt 87,680. Id autem totum numerum punctorum bis multiplicari diximus, et dimidiam partem addi, quia 2 minuta, et dimidium 4 punctum faciunt

De momentis in anno.

XCV. Si vis scire quot momenta sunt in anno, multiplicá quater supradictum numerum minutorum, hoc est 87,620; qui numerus quater ductus 352,480 facit Tot momenta sunt in anno. In bissextili autem anno B sunt mom. 352,540. Ideo autem numerum momentorum per 4 vices multiplicari diximus, quia 4 momenta munitum 1 efficiunt.

Item de momentis.

XCVI. Momentum minutum atque angustissimum tempus a motu siderum dictum: est enim extremitas horæ in brevibus intervallis, cum sol aliquid sibi cedit, atque succedit. Item momentum quasi motum mentis est; scit enim mens nostra mutatam esse creaturam. Tunc enim mutatur mens in scientia mutatae creaturæ. Momentum genera 6 sunt. In sole, id est de eo quod sol hora orbis sui superiore ostendit, quousque inferiora horam ibidem posuerit. Id est dum se totum momenta erit mora temporis, qui ibidem esse videtur, certus lectus solis est in cœlo. In mente momentum dicimus cum per aliiquid offendiculum, seu quodlibet detrimentum mens humana mutatur. Nam postquam protoplastus noster patrato delicto vidit omnia elementa ex vi peccati mutasse virtutem, tunc repente propter detrimentum creaturæ mens ejus de sublimi culmine beatitudinis et incorruptæ letitiae tramite in mortalem moestitiam mutata est. Et inde primum momentum dierum, et motus scilicet mentis. In tempore momentum dicitur, cum tempus a serenitate in nubilum, a tranquillitate in tempestatem mutatur. Momentum in cœlo cum sphæra superiori coeli ab occasu ad ortum convertitur, vel mutatur. Momentum dicitur in volucri, dum quilibet ales quantocumque tempore quietis pinnis volatum duxerit usquequo alas concitans mutaverit tempus, quod in hac transigitur, aut gallus cum plausu alarum præsagio lucem indicat, usque dum in cantu vocis duxerit moram temporis in medio positam. Momentum in homine dicitur, cum quislibet obtutum immotis palpebris suspenderit; ac momentum in oculo dicitur, de quo philosophi dicunt, quia facta sunt omnia in momento, vel ictu oculi. In rota commutatur de cantu; in cantu momentum dicitur, quod est unus passus. Est præterea momentum magnum, quod est motus cœli ab occasu in meridiem. Momentum malus motus superioris speræ ab occasu in orientem, quod est spatium 12 horarum. Momentum maximum cœli per duas hemisferias motus naturalis ab oriente in orientem.

D

aut ab occasu in occasum, quod tenet spatium 24 horarum, et ab aliis amplius momentum nuncupatur. Sophonias propheta minutum ex minutis elementis dictum, cuius visus tactusque acuitur. Iterum : Minutum velut minus momentum, quia minus numerant id, quod maius implet. Punctum pungendo aciem oculorum dictum; tunc enim post hyemem, et brumalis frigoris caliginem adjunctis 10 momentis ab aie solis de luminis gratia oculos obtensos transactis frigoris nebulis acies solaris, quasi pungere, seu rutilare humanus visus videtur, et inde illud spatium temporis punctum nominatur. Aliter Isidorus dicit : Punctum opus iHorum qui horologia faciunt, nam in fine 12 lunarum ponebant : de hac hora est finis temporis. Sic horæ sunt fines maris, fluviorum, vestimentorumque, sed hora finium per o, hora dierum per h scribendum. Item hora dicta est quasi hora, eo quod temperat articulos diei. Horam autem maris, et horas vestimentorum dicimus. Hoc nomen Græcum est, quod Latine dicitur species vel pulchritudo, sive enim Jovis 10 horæ apud Homerum dictæ sunt, id est 10 pulchritudines.

De quadrante.

XCVII. Quadrans dicitur eo quod quarta parte unciae appendit. Apud enim geometras quarta pars uniuscujusque rei quadrans dicebatur. Quarta pars diei dicitur. Item in Scripturis divinis quarta pars actus humani quadrans dicitur; actus enim hominis quatuor modis probatur consistere, sive in bono, sive in malo. Idem opere, consensu et cogitatione. Ut in Evangelio legitur : *Non exiet inde, donec reddit novissimum quadrantem*, id est ultimam culpæ cogitationem. Et quadrans temporis dicitur quarta pars anni, sicut legitur de Antichristo tribus annis et duobus quadrantibus decepturum esse mundum, et inlusurum gentibus tribus annis et sex mensibus. Item Theophilus dicit : « Quadrans dictus est a quadrata figura, quæ in sua soliditate consistit. » Sublata enim quarta parte cujuslibet rei, trina figura remanet. De qua apertius dicit : « Quadrans dicitur, eo quod quartam partem diei suspendit, quem Hebræi quadrantem, Græci dodrantem, Latini quadrantem vocant. » Quadrans sine n scribi deberet, sicut gigas non gigans, ita quadras non quadrans; lex enim literaturæ est * in gentem a nominativo crescat amplius literis, vel syllabis. Hieronymus dicit : « Non ut imperiti gigans gigatis, sed ut gigaphi * gigantes, ita et quadras quadrantis. »

De septimanis in toto anni circulo.

XCVIII. Si vis scire quot septimanæ sunt in anno, duc quater 12, flunt 48. Tot septimanæ sunt in 12 mensibus, id est 4 septimanæ uniuscujusque mensis, illi autem residui dies, qui supersunt, id est a quatuor tricenis, et 22 a mensibus, qui 31 dies habent, simul flunt 29, hoc est 4 septimanæ, et 1 dies. Quandcumque autem bissextus fuerit, tunc annus habet 52 septimanas et dies 2.

De concurrentibus solis per totum annum

XCIX. Si vis scire a die datarum per totum an-

A num, v. g., ix Kal. Apr., ubi discurrunt concurrentes solis, quali feria erunt in centesimo anno, sic investigare debes. Qualiscumque feria fuerit in ix Kal. Apr. in praesenti anno, computa 6 dies septimanæ sequentes illam feriam, et ille sextus dies qui tibi occurrit, scias eundem futurum esse in illo die datarum centesimo anno. V. g., isto anno praesenti ix Kal. Apr. tertia feria fuit. Sume 6 dies sequentes, id est quartam, quintam, sextam, septimam, primam, et secundam feriam, haecque ipsa secunda feria 6 dies occurrit post tertiam feriam; in illa secunda feria erunt ix Kal. Apr. centesimo anno, quia qualiscumque feria fuerit in qualibet die datarum in praesenti anno supra diximus ix Kal. Apr. concurrentes, quia 3 feria fuit ix Kal. Apr. anno praesenti; sic erit post 28 annos 3 feria erit viii Kal. Apr., id est 3 concurrentes. Sed post 56 annos, 7 incipiente, 3 feria erunt ix Kal. Apr. Et ita post 84, quinto anno incipiente, 3 feria erit, et 3 concurrentes, id est 1 annus præparationis bissextri. Remenant tibi 16 anni de 100 annis. Curre ergo per ordinem recurrentium, id est 4, 5, 6, cum bis. 1, 2, 3, 5, cum bis. 6, 7, 1, 2, cum bis. 4, 5, 6, 1, cum bis. 2 feria erit ille 100 annus. In illo erunt viii Kal. Apr. id est 2 concurrentes 100 anno. Sic et alios dies quoslibet datarum per totum annum investigare debes, quali feria erunt usque ad 100 annum. Qualiscumque enim tibi feria presens erit in illa feria praecedenti hoc est heri v. g., ut in 6 die septimanæ, quæ sequitur, eadem feria erit. In eodem die datarum erit in 100 anno, et in qualicumque ordine fuerit illa feria, in illo anno concurrentes, id est * sive cum bis. sive 1, aut 2, vel 3 annus post bissexturn in illo ipso ordine erit illa feria, aut concurrentes in 100 anno.

De partibus lunaribus in xi Kal. Apr.

C. Si nosse desideras partes lunares a praesenti qualibet die usque ad 100 annum, ita observare debes. Qualiscumque epacta fuerit in praesenti quolibet die datarum per totum annum, v. g., xi Kal. Apr. 20 epacta fuerit anno praesenti. Collige 11 undecies epactas per 5 annos sequentes, quæ sunt 55. Si autem saltus fuerit, erunt 56. Mitte simul et epactam praesentis anni, id est 20, flunt 75. Dimitte 60, remenant 15. Epacta 15 erit in 5 anno post praesentem annum. Haec etiam epacta erit et in anno 100, quia qualiscumque epacta fuerit in praesenti quolibet anno, v. g., sicut diximus, xi Kal. Apr. 20, eadem erit et in anno 20, id est 20 epacta, et ita in 38 anno 20 erit, et in 76 anno 20 erit, et in 95 anno 20 erit. Remenant tibi 5 anni de 100. Curre per ordinem epactarum 1, 12, 23, 4, 15, haecque in 100 anno 15 epacta erit, sicut etiam diximus. In 5 anno futuro 15 erit, hoc est quartum. Fiunt ergo simul 986. His ergo additæ 3 regulares, quia in anno Incarnationis Christi viii Kal. Apr. 4 feria fecerunt. 4 ergo additis ad supradictum numerum fiunt 990. Hos divide per 7, dimittit 700, centies septeni sunt. Remenant 290, dimittit 214, viceni sunt, hoc est bis

7 viceni, qui habet 47. Remanent 10. Dimitte septenos, remanent 3. Concurrentes 3 sunt anno praesente ix Kal. Apr., 3 feria fuerunt. Hoc argumento etiam ostenditur quota feria sit in Kal. Jan. in unoquoque anno praesente, 1 tantum regulari dimisso, sicut bonus sanctus P^{MI}nicerius ostendit.

De concurrentibus monstrandis.

C^I. Si vis scire concurrentes septimanæ dies in ix Kal. Apr. scies quotus annus sit cycli solaris, v. g. 14 adde semper 4 partem, hoc est modo 3, flunt simul 17; divide per 7. Dimitte 14, quia bis 7 sunt, remanent 3. Concurrentes 3 fuerunt in ix Kal. Apr., id est 3 feria anno praesente. Sicque per alios annos facies, quicumque fuerint, divide per 4 partes, et 4 partem adjicies, v. g., quinto anno cycli post 4 addas 1. Nono anno, post 8 addas 2 anno 13, post 12 addas 3; post 16 addas 4; post 20 addas 5; post 24 addas 6, post 27 addas 7. Et sic invenies concurrentes praesentis cuiuslibet anni. Iste ergo cyclus solaris habet annos 28 in se, idest 4 septimanas, vel 7 quaternos, quia non potest consummari, priusquam bissexturn, qui quarto anno redire solet, cunctos septimanæ dies circumeat, et contingat, id est Dominicam 6 feriam, 4 feriam, 2 feriam, 7 feriam, 5 feriam, 3 feriam; hoc enim ordine circumeunt, et percurrunt omnes septimanæ dies, namque unaquæque anni dies suos concurrentes habet, qui concurrentes adfixi sunt in ix Kal. Apr., videlicet ut proprias festivitates Paschalis 14, luna quota sit feria pandunt, et diem epactarum, ac per hoc et Paschalis diei inventionum planum faciunt iter. Dionysius de concurrentibus dicit: *Concurrentium autem Hebdodum ratio, que de solis cursu supervenit septeno annorum circulo quater ducto jugi circuitu terminatur.* In quo per annos singulos idest 3 unum addere, et concurrentes præteriti anni curabis. In eo tantummodo anno, idest 4, in quo bissexturn fuerit duos adjicias. Ista ergo epactas solis, id est concurrentes septimanarum dies ix Kal. Apr. auctores ponunt, quia secundum traditionem divinæ auctoritatis, vel sancti Nicæni concilii sidera cœli solem, et lunam in ea datarum die a Domino creata, et in cœlo posita ad officium humani generis esse adscribunt.

Item de concurrentibus.

C^{II}. Si vis scire subito quot concurrentes sint eodem anno, ad feriam curre. Inveni Kal. Apr. quota feria sit, et ubi Kal. inveneris, statim retro inveni ix Kal. Apr. Et in quota Feria ix Kal. Apr. inveneris, v. g. in Feria 1, 2, 3, 4, 5, 6 vel 7, quia plus non crescunt, talem habebis concurrentem, quia Graeci epactam solis, id est concurrentes septimanæ dies, qui de solis cursu perveniunt, ix Kal. Apr. ponunt. Quia secundum traditionem divinæ auctoritatis, vel sancti Nicæni concilii sidera cœli, id est solem et et lunam, et stellas in eo datarum a Domino creata, vel in cœlo posita ad officium humani generis esse adscribunt.

Ad feriam monstrandam in Kal. Januar.

C^{III}. Si vis scire diem Kal Januar. per singulos an-

PATROL. CXXIX.

Aⁿos, quota sit feria, sume annos ab Incarnatione D. N. J. C. ut puta modo 810, subtrahē semper unum, remanent 809, hos partire per 4 partes, et quartam partem, quam partitus es, adjice, hoc est 202 fiunt simul 1011, hos partire per 7 partem, dimitte 700, fit septies centum, remanent 311, dimitte 280 septies 40 sunt, remanent 31, dimitte 28 quater septies sunt, remanent 3. Tertia feria fuerit Kal. Januar. anno praesente.

De cyclo solari et lunari per diaitos demonstrando.

C^{IV}. Quidam ad compendium calculandi utriusque ordinem circuli, solaris videlicet, et lunaris, transferunt in articulos. Nam quia manus humana articulos habet 19 adjunctis unguibus singulis artibus, et unguibus singulis aptantes annos lunarem cursum per 19 annos. In lœva manu intrinsecus radice pollicis incipiunt, et in ungue minimi digiti, hoc est auricularis intrinsecus eundem cyclum lunarem consumunt. Et quia manus binæ articulos habent 18 intrinsecus autem exceptis unguibus his singulis artibus singulos annos aptant in quantas a minimo digito lœvæ manus hoc est summo articulo auricularis, quasi prima feria cum bissexto, et in sinistro pollice, hoc est a summo articulo, in 6 feria cyclum solarem compleentes, et terminantes, non ut in lunæ cyclo singulos exordio ne digitos expedientes in numerum, sed propter rationem quadrantis per quaternos intrane versum digitos quadriennium omne signantes, ita ut minimorum digitorum, hoc est auricularium bis terni articuli, idest 6 ad totidem annos bissextiles deputant. Item proximorum digitorum a minimis bis terni articuli ante hos est 6 primus annus præparationis bissextri in utraque manu demonstrat; similiter secundi digiti a minimis duabus manibus per 6 articulos 2 sex annos præparationis bissextri ostendunt, et tertii digiti a minimis utriusque manus 3 ann. 6 præparationis bissextri per 6 articulos utriusque digiti demonstrat. Porro septimus bissextilis annus cum tribus annis sequentibus bis binos articulos duorum pollicibus teneat. In hoc ergo ordine calculator bissextiles 7 annos per 28 percurrrens invenit, incipiens bissextum in prima feria a minimo digito in summo articulo auricularis, et sic dicis prima feria cum bissexto. In secundo articulo minimi digiti 6 feria cum bissexto. In tertio articulo 4 feria cum bissexto. Deinde in dextera manu in summo articulo minimi digiti dicis secunda feria cum bissexto. In secundo articulo 7 feria cum bissexto. In tertio articulo hoc est in radice minimi digiti 5 feria cum bissexto. Deinde in radice pollicis dextræ dicis 3 feria cum bissexto. Hucusque de concurrentibus.

De principiis quatuor temporum.

C^V. Si vis scire, qua die septimanæ intrant quatuor tempora, hoc est ver, aestas, autumnus, et hyems, sume principium a Kal. Maii, quacumque enim feria fuerint Kal. Maii, sequenti die septimanæ intrant Kal. Aug., hoc est principium au-

tumni tertia die Kal. hyemis, quarta die principium veris, hoc est Kal. Febr., nec bissextus mutat hanc rationem.

Item Sesebutus de eclipsibus solis et lunæ dicit.

CVI. Sesebutus dicit :

Quar fesso Luna * libescit circulus orbe
Purpureumque jubar nivei quar tabeat horis
Iulina vicinis novum quam decolor umbris
Fratre * curet vacuaque exanguis deficit hora.
Inviolatum * erit sed vasto corpore tellus
Quæ medium tenet immo polum dum culmina fratres
Deserit umbriferis noctibus dum sidere casco
Pollescit terra umbra rotæ dum transeat axem
Agero velox cumulo speculoque rosanti
Fraternas reparet per coelum libera flammæ.
Quar autem sola spoliæt lumine Luna,
Nil vero mirum est, quippe illam lucis egentem
Lux aliena sovet, quam cum pars proxima metæ
Invidet, expectat radius male cœrula fratres.
Ad chorum australorum * reliquias non tanguntur umbris,
Et proprium cunctis jubar est, nec Sole rubescunt
Sed porro ultra Solem rapitur cum vertice coeli.
Jam quar menstruo non semper paleat orbe
Inflexi præstant illi coiata trahunt, cursus
Namque vagans errore rato cum devia tortus
Tuu legit anfractus, metam sol eminus exit
Intorquetque peplum noctis, radiisque sororem.
Hæc eadem ratio est subditis ubi franguntur umbris
Augusti Solis rotundus jubar indiga lucis,
Quando inter terram et Solem rota corporis albi
Lunam erat fratrem rectis arguens.

Argumentum ad epactas solis in Kal. 12 mensium.

CVII. Si vis scire uniuscujusque mensis diem septimanæ in Käl. per unam septimanam, ita invenies, hoc est per illos dies 7. Primus Mart. mensis usque ad Non. Mart.; quia qualicunque feria fuerint Kal. Mart., in illa erunt Kal. Novemb.; et qualicunque die septimanæ fuerint 6 Non. Mart., in illa ipsa die erunt Kal. Jun. et Kal. Febr.; et in quali feria fuerint 6 Non. Mart. in ipsa erunt Kal. Febr. et Decembr.; in quacumque feria fuerint 4 Non. Mart. in illa erunt Kal. Apr. et Kal. Jul. Item 3 Non. Mart. Kal. Octob. prid. Non. Mart. Kal. Maii, et Kal. Januar. Non. Mart. Kal. Aug. in eadem feria sunt.

De duodecim signis cœli, quæ currunt in zodiaco circulo, cui circulus signifer dicitur, hoc est sideralis cursus.

CVIII. Zodiacus cursus, idest siderius vel sideralis, et signifer dicitur, eo quod 12 signa inferre videtur. Undique enim gyrum cœli rotundissimum per lineam zodiaci circuli, quasi personam amplissimæ speræ circumdatam distincti ordines gemmarum 12 sese invicem contingentium ab oriente usque in occidentem, ita obsident et cohærent. Hæc ergo zona, quæ zodiacus et sideralis dicitur, et Mazaroth, et horum cōbus cingit cœlum 12 stellis distincta, per quæ sol et luna discurrent. Et sunt tantæ magnitudinis, ut non minus quam duabus horis singula signa oriri, vel occidere, vel de loco moveri possint. Tantum vero ambitum zodiaci letis 65 diebus et 6 horis peragit. Luna autem 26 diebus, et 8 horis eadem 12 signa pervolat, binis vero diebus, et 6 horis, ac besse unius horæ unumquodque signum percurrit. Hæc autem signa 12, per quæ sol et luna currunt, ita vocantur : Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagitta-

* Forte At chorus astrorum

Arius, Capricornus, Aquarius, Pisces. In unoquoque signo ex his sol moratur 30 diebus, et 10 horis, et dimidia hora. Luna autem duobus diebus, et 11 horis unumquodque signum percurrit. Et hæc 12 signa cum firmamento currunt linea obliqua candido circulo ab oriente in occidentem. et ab occidente in orientem semel in die et nocte per 24 horas. Sol autem et luna, et stella Saturni, stella Jovis, stella Martis, stella Veneris, stella Mercurii contra firmamentum currunt, sed fortitudo cursus firmamentū trahit ea secum retro, unde retro graduntur. Et hæc causa est inæqualitatis dierum, et noctium in longitudine et brevitate obliquitas signiferi, per quem sol et luna currunt, cum pars æqua mundi super subterque terras omnibus fiat momentis. Inde Isidorus dicit : *Sol enim obliqua linea pergit ad Boream, et ita ad orientem revertitur.*

De causis quibus nomina acceperunt 12 signa.

CIX. Signa 12, vel a causis annualibus, vel a Gentilium fabulis nomina sumpserunt. Nam Arietem Martiensi propter Ammonem Jovem tribuant, qui ut fabula fert, in illo mense Libero patri cum suo exercitu in India in arenosis locis, ubi aquam non habebant, et illis sitientibus Jupiter ostensus est in forma arietis, et ostendit illis fontem. Propterea in ejus simulacro arietis cornua fixerunt. Item Eusebius in Chronico ait : *Frixus cum Nelle sorore sua fugiens insidias novercaleis visus est per eram vehi ab ariete velleris aurei. Fuit autem navis parata ei fugienti, cujus insigne aries erat. Taurum* C *Aprilis tribuant propter eundem Jovem, eo quod in bovem conversus sit, ut fabulae ferunt. Geminos, id est Castorem et Pollucem, quibus Maium propter insignes virtutes eorum adsignarunt. Porro Cancrum Junio adsignarunt, eo quod sol in illo mense ad inferiora revertitur, sicut Cancer impulsus retro cursum dirigere solet. Leonem, quem occidit Hercules, Julio propter vim fervoris adsignant. Virginem Augusto, eo quod tunc tellus exusta caloribus nihil pariat. Libra Septembri ob æqualitatem diei et noctis. Scorpium et Sagittarium equinis cruribus formatum propter fulmina mensium ipsorum Octobrem et Novembrem accipiunt; Capricornum Decembrer sortitur propter capram Jovis nutricem, cujus extrema pisci similia pinguntur, eo quod hujus mensis D ultima spatia sunt pluviosa. Aquariū Januario et Februario. Pisces tradunt propter menses illos imbriferos. Unumquodque ergo signum de his 12 annis a medio die mensis semper incipit; hoc est xxv Kal. Jun. cuiusque mensis exceptis duobus mensibus Januar. et Febr., quia xvi Kal. Febr. sol intrat Aquarium, et xiv Kal. Mart. ingreditur Pisces. In aliis autem 10 signis sol intrat principium uniuscujusque signi xv Kal. Primum signum Arietis oriri incipit medio Martio, idest a xv Kal. Apr. Secundum Tauri incipit xv Kal. Maii. Tertium Geminorum xv Kal. Jun. Quartum Canceris xv Kal. Julias. Quintum Leonis incipit xv Kal. Aug. Sextum signum Virginis*

Principit xv Kal. Sept. Septimum signum incipit Librae xx Kal. Octob. Octavum signum Scorpio xv Kal. incipit. Nonum signum Sagittarius xv Kal. Decemb. incipit. Decimum signum Capri xv Kal. Januar. incipiunt. Undecimum signum Aquarii incipit xvi Kal. Febr. Duodecimum signum Piscium incipit xvii Kal. Mart. Decem horae et semis, quæ plus sunt in signis singulis, computari negliguntur, sed tamen computari et memorari debent. Tricenis enim diebus et 10 horis et semis hoc est 20 momentis sol in unoquoque signo moratur. Singulis signis 30 partes, ternæ vero decades deputantur, et singula signa 10 punctos habent, idest duas horas 5 Eun. puncti in luna unum horam faciunt. Singuli igitur menses sua signa habent: Aprilis signum Arietis, Maius Tauri, Junius Geminorum, Julius Cancri, Augnustus Leonis, September Virginis, October Librae, November Scorpionis, December Sagittarii, Januarias Capricorni, Februarius Aquarii, Martius Piscium, sicut quidam veterum etiam versibus explicavit.

De cursu solis et lunc, idest in quo signo currit sol et in quo signo luna.

CX. Si vis scire, in quo signo luna est, et quot signa, quot partes sunt inter solem et lunam in una quaque die, sume lunam, quam volueris, ut puta primam. Multiplica unum per 4. sunt 4. In 4 ergo punctis luna prima semper a sole distat. Duc quater ter, sunt 12. Duodecim ergo partibus hoc est 12 diebus luna prima semper a sole elongatur. Propterea autem quotacumque luna fuerit per 4 multiplicatur, quia 4 punctis semper crescit splendor lunæ recedendo a sole, et 4 punctis splendor lunæ decrescit semper omni die post plenilunium adpropinquando ad solem usque ad ascensionem, et 4 punctis semper luna crescens omni die elongatur a sole usque ad plenilunium. Sic etiam luna decrescens, 4 punctis omni die adpropinquat ad solem. Propterea, sicut diximus, quotacumque luna fuerit per 4 multiplicatur. Et ideo postea ille numerus quaternarius quotcumque fuerit ter ducitur, quia tres partes sunt in unoquoque punto, et ita in 4 punctis ter ductis 12 partes sunt. Aut eo amplius, hoc est 13 partibus. Quod enim luna currit in unoquoque die per 4 punctos illud spatium coeli, et temporis, non potest sol currere minus, quam 12 vel 13 partibus hoc est diebus. Item luna secunda multiplicata 2 quater, sunt 8. Tot puncti sunt inter solem et lunam, hoc est una hora, et 3 puncti. Quando luna secunda est, duc 8 ter, sunt 24. Tot partes sunt inter solem et lunam, quando secunda est. Item tertia luna multiplica ter quater: 12 sunt. Duc ter, sunt 36. Uno ergo signo et 6 partibus luna 3 elongatur a sole. Sic luna 4 multiplica, 16 sunt. Duc ter, sunt 48. Uno signo, et 18 partibus luna quarta elongatur a sole. Item luna 5 multiplica quinque quater, sunt 20. Tot puncti sunt inter solem, et lunam, quando luna quinta est, hoc est duo signa Integra; 10 enim puncti in luna, hoc est duæ horæ unum signum faciunt; 20 autem puncti duo signa

A complent. Si enim ter duxeris 60 sunt, hoc est bis 30, qui faciunt duo signa. Tricena enim partes unum signum faciunt. Item luna 6 si vis scire, quotcum a sole distet, multiplicata 6 quater, sunt 24. Hos partire per decies, bis deni sunt, hoc est duo signa, remanent 4. Multiplica ter, sunt 12. Duobus ergo signis, et 12 partibus luna 6 semper a sole distat. Item luna septima multiplicata 7 quater, sunt 28. Duc ter, sunt 84. Duobus signis, et 24 parte tertii signa luna a sole elongatur. Item luna 8 multiplicata 8 quater, sunt 32. His ductis ter sunt 96 tribus signis, et 6 partibus luna 8 elongatur a sole. Sic luna nona si volueris scire quantum distat a sole: multiplicata 9 quatuor vices, sunt 36. Duc ter, sunt 108 tribus signis, et 17 partibus luna nona a sole elongatur. Item luna 10 multiplicata 10 quater, 40 sunt 40 punctis, hoc est 8 horis luna decima elongatur a sole; 10 ergo puncti, idest duæ horæ unum signum faciunt, et 40 puncti, hoc est 10, 4 signis semper a sole distat. Luna ergo 15 si vis scire, quantum a sole distet, et quot signa sunt inter solem, et lunam, quando plenilunium est, multiplicata 15 per 4 vices, sunt 60. Tot puncti sunt in luna 15, et tot punctis lucet, hoc est 12 horis, et tot punctis, et tot horis distat luna decima quinta, hoc est 6 signis; si enim 60 per decem partitus fuerit, hoc est per signa integra, quia 10 puncti semper signum faciunt. Sexaginta ergo sexies deni sunt, hoc est 6 signa. Item 60 ter multiplicati sunt ter sexageni, hoc est 6 triceni, qui perficiunt 6 signa. Sex ergo signis semper, idest dimidio sphæræ cœlestis luna 15 a sole discernitur. Denique orbem lunæ, quotiens plenissimus est, contra solem cernis oppositum, humilem videlicet sole sublimi, et sublimem lunam sole humili. Sole æstivum tenente circulum, hoc est confinia solstitii æstivi plena luna tenet brumalem circumflexum, hoc est confinia hyemalis solstitii. Sole depresso et inclinante in brumalem circumflexum, lunam plenam solstitiali circulo scandere noctis longissimum prodit. Cum sol unum æquinoctium tenet, in plenilunio alterum æquinoctium luna servat. Sol æquinoctii transgressus longitudinem noctis superat lunam per plenilunium totam noctem in æquinoctio, et post æquinoctium inlustrat; idest totum spatium, quod sol per diem percurrentes inlustravit, similiter luna tota nocte peragrando illuminat. Hucusque de luna crescente diximus per quot punctos, horas, partes, et signa elongatur a sole usque ad plenilunium; nunc etiam videamus, quomodo luna decrescens adpropinquat ad solem omni die. Äquali numero punctorum, et horarum, et partium, et signorum usque ad accensionem in 30 die. Sicut ergo luna crescens, 4 punctis omni die elongatur a sole, sic etiam luna decrescens 4 punctis omni die adpropinquat ad solem: et quantum 15 luna distat a sole recedendo, id est 5 signis, et 18 partibus, hoc spatium luna 16 distat a sole adpropinquando, hoc est 5 signis, 18 partibus. Et quantum luna 13 elongatur a sole reca-

dendo, idest 5 signis, et 6 partibus interpositis; et sicut luna 12 quatuor mensibus et 24 partibus elongatur a sole, hoc numero interposito luna 18 adpropinquat ad solem. Et sic de singulis usque ad lumen 30.

Argumenta de cursu solis per 12 signa.

CXI. Si scire volueris, in quo signo, vel in qua parte signi est luna, et quot partes, vel quot menses sunt inter solem et lunam, in omni die sume lunam praesentem, quamcumque volueris, et multiplica duodecies, quia 12 partibus luna omni die elongatur a sole, et quotus numerus de illa multiplicatione fuerit, tot partes, idest dies, vel signa sunt inter solem, et lunam. Si autem terdecies lunam quamlibet multiplicaveris, quotus numerus fuerit, tot partes vel menses erunt inter illum locum, in quo luna accensa fuerit, et illam partem cœli, ubi luna currit præsens. Illam ergo partem cœli, quam prima luna die nocteque completa percurrit, sic luna 2, ubi currit, ibi 24 dies sol perveniet, et ita investigandum est per cetera.

De septem sideribus errantibus.

CXII. Inter column terramque septem sidera pendent certis discreta spatiis, quæ vocantur sol, et luna, stella Saturni, stella Jovis, stella Martis, stella Veneris, stella Mercurii. Hæc autem 7 sidera errantia dicuntur contrarium mundum agentia cursum, idest laeva illo semper in dextera percipiet, quamvis assidua conversatione, in mense celeritatis adiolluntur ab eo, rapianturque in occasum, adverso tamen ire motu per suos quæque passus advertuntur nunc inferius, nunc superius propter obliquitatem. Signiferi vagantur; radiis autem solis præpedita, anomala, vel retrograda, vel stationaria sunt. Summum planetarum, idest errantium siderum, Saturni sidus est natura gelidum. Inde Augustinus dixit: *Stella Saturni circulum suum 30 annorum spatio implet, quæ pro aquarum vicinitate frigida esse fertur.* 30 annis Signiferum peragit. Hæc ergo stella in septimo cœlo posita esse dicitur; 7 enim cœli esse dicuntur. Inde enim Isidorus dicit: *Philosophi mundi 7 cœlos globorum consono motu introduserunt.* In sexto cœlo stella Jovis esse dicitur, quæ alio nomine vocatur stella Phaetonis, natura temperata, annis 12 cursum suum peragit. In 5 circulo stella Martis currere dicitur, quæ Vesper vocatur natura servida, annis duobus cursum suum peragere videtur, totum vero circulum zodiacum 15 peragit annis. In quarto cœlo sol medius planetarum currit 365 diebus, et quadrante cursum suum peragens, sed tamen post 28 annos peractos in eundem circulum revertitur. In tertio cœlo stella Veneris infra solem discurrens, quæ Lucifer dicitur, ut aliudem 348 diebus cursum suum perficiens. Totum autem circulum novem annis implere dicitur. In secundo cœlo Mercurii sidus currere dicitur 340 diebus ociore ambitu modo: ante solis exortum, modo post occasum splendens. In primo circulo luna percurrere dicitur 28 diebus, et 12 horis, ut

A alii autem dicunt 27 diebus, et tertia parte diei, hoc est 8 horis signiferum pervolat. Post 19 autem annos completos in eundem circulum revertitur.

De velocitate cursus lunæ.

CXIII. Luna vicinior est terris, quam sol, unde et breviore orbe celerius peragit cursum suum; nam iter, quod in diebus 365 et quadrante sol peragit, luna currit per 30 dies; unde et antiqui menses in luna annos; non in solis, cursu posuerunt. Crescens autem luna orientem cornibus petit; decrescens occidentem; et merito, quia casura, et anissura est lumen.

De ascensu solis, et descensu per totum annum, quomodo crescit in unaquaque die, vel quomodo decrescit.

CXIV. Quot dies sunt in ascensione solis, et descensione, ut sit æqua divisio inter lucem, et tenebras, hoc est inter ascensum solis, et descensum? Si hoc scire volueris, ita investigandum est. A xi Kal. Januar. dies incipit crescere usque in xi Kal. Jul. hoc est per duo 90, et duos dies, idest per 6 menses, qui habent dies 182. Per hos ergo sex menses, et dimidium diem naturalem, hoc est 12 horas crescit lux, et dies, et decrescit nox, et tenebrae in omni die per 2 momenta, et dimidium, et sextam partem momenti, hoc est duas tertias momenti. Et ita per 15 dies, et paulo amplius hora crescit. Per 30 autem dies duæ horæ crescent, sed tamen non sunt illæ duæ horæ integræ adhuc usque dum pervenias ad octo horas diei de mense sequente. In duabus autem mensibus 4 horæ crescent in sole in augmento diei, sed tamen illæ 4 horæ non sunt plenæ usque ad 16 horam diei de mense tertio. Et ita in tribus mensibus tricenis, et in uno die addito, hoc est per 91 dies sex horæ crescent. Tot dies sunt a xi Kal. Januar. usque ad xi Kal. Apr., hoc est 12 horas in die, et 12 in nocte; æqualem namque horarum, et momentorum, quæ 480, et totidem in die quot in nocte. In 6 horis autem crescentibus momenta sunt 211. Item ab xi Kal. Apr. usque ab xi Kal. Jul. 3 menses sunt, qui habent dies 91, et sic crescit sol in unoquoque die per duo momenta, et duas tertias momenti. Per 15 autem dies una hora crescit, sed tamen paulo amplius, quia usque ad 4 horas 15 diei non est illa hora integra. Et sic in uno mense 30 dierum duæ horæ crescent. In duabus mensibus 4 horæ, et ita in tribus mensibus; hoc est ab æquinoctio vernali, usque ab Solstitium, id est ab xi Kal. Apr. usque ad xi Kal. Jul. per 91 dies aliae sex horæ crescent, sic enim Anatolius Alexandrinus Laodicæ civitatis episcopus demonstrat licens: *Per 15 dies sole ascende per duo momenta, et dimidium, et sextam partem momenti, hora diminuitur de tenebris, hoc est de nocte, et crescit in lumine hoc est in die.* Et sic crescent 12 horæ, hoc est 480 momenta a xi Kal. Jan. usque in xi Kal. Jul. et tunc sunt 18 horæ in die solstitiali aestivo, hoc est 3 partes diei naturalis, qui habet 24 horas in se, et quarta pars illius diei naturalis fit in nocte sol-

stitali, hoc est sex horæ simili modo; et simili numero dierum, hoc est nonageni bini, et duodecies per 6 menses, et dimidium diei naturalis; idest 12 horas per duo momenta, et duas tertias momenti in unoquoque die decrescit lux, et crescent tenebræ: et nox ab xi Kal. Jul. usque in xii Kal. Januar. usque ad Solstitium hyemale simili numero horarum, et momentorum, et dierum sicut lux sic decrescit, et crescent tenebræ hora per 15 dies duæ horæ, per 30 horæ 4 per duos menses, hoc est per 40 dies sex horæ. Per 3 menses hoc est a Solstitio æstivo ab xi Kal. Jul. usque ad Solstitium hyemale, et ad xii Kal. Janu. secundum Græcos 12 horæ crescent in tenebris; et duæ diminuuntur per dies 182, hoc est per momenta 480. Et tunc habentur in illa nocte solstitiali hyemali 18 horæ, hoc est tres partes diei naturalis, et quarta pars in die illo solstitiali, nempe 6 horæ. Hucusque de ascensu, et descensu solis sit dictum, sapientiori majora relinquendo.

De eclipsi lunari et solari Plinius et Hieronymus.

CXV. Plinius secundus in opere pulcherrimo naturalis Historiæ ita descripsit: *Certum solis defectum non nisi novissima vel prima luna fieri, quod vocant cælum. Luna autem non nisi plena patitur eclipsin; omnibus autem annis fieri utriusque sideris defectus sub terra, nec tamen cum superne sunt ubique cerni, aliquando propter nubila, sappius globo terræ obstante, et convexitatibus Mundi.* Item Hieronymus: *Deliquum solis, idest defectus veris, æstatisque temporibus accidere solet, nunquam nisi ortu luna fieri solet.*

Lacteus circulus est via candida, quæ in spera videtur, a candore dicta, quia alba est, quam aliqui viam esse dicunt, quia circuit sol * splendoris ipsius transit, ita Lunare.

Sol dum igneus sit, præ nimio motu conversionis sue amplius incalesceat, cuius ignem dicunt philosophi aqua nutriti, et e contrario elemento virtutem luminis, et caloris accipere.

De variis nominibus solis per varias linguas.

CXVI. Quam se in Hebræo luna simplicia. Ælios in Græco, Phanath cum philosophis, Tithan cum Caldæis, sol cum Latinis de soliditate luminis, vel eo quod solus appareat obscuratio sideribus radiis ejus potentibus.

Argumenta de initio Quadragesimæ, et ae clausula Paschæ, et de Rogationibus, et Pentecoste.

CXVII. Si volueris scire quota luna sit initium Quadragesimæ in Rogationibus, scias quota luna fuerit in Pascha in unoquoque anno. De illa epacta præsentí in Pascha rescinde 12, sic erit luna initii Quadragesimæ. Item adde 7 super illam ætatem, quam in Pascha præsentí habueris, sic erit luna in Rogationibus. Item hoc scias, quia qualis luna fuerit in clausula Paschæ in unoquoque anno, talis erit in Rogationibus. Quando enim 15 luna in Pascha fuerit, tunc 22 luna in clausula Paschæ, sic etiam 22 erit in Rogationibus. Sic per 7 ætates luna in clausula Paschæ, et in Rogationibus, id est a 22 usque ad 28.

A Item quando 15 luna in Pascha fuerit, tunc erit 25 in Ascensione Domini, et quando 21 luna in Pascha invenitur, tunc prima luna erit in Ascensione Domini a 25 luna usque ad 31. Et quandocumque 15 luna fuerit in Pascha, tunc erit 5 in Pentecoste, et quando 21 in Pascha, tunc erit 11 luna in Pentecoste. Hæ enim sunt 7 ætates lunæ servandæ in Pentecoste a 5 luna usque ad 11. Et quando 15 luna in Pascha invenitur, tunc 8 luna in Dominica Palmarum est; et quando 21 luna in illa die Palmarum ante Pascha, et hæ sunt 7 ætates lunæ die illius, id est ab 8 luna usque ad 11.

Argumenta de cyclo magno decennovennali, et lunari et de cyclo magno demonstrandis per annos ab origine mundi.

CXVIII. Si vis scire quotus sit annus cycli solaris, qui 28 annis peractis in se revertitur 29 anno incipiente; quod si volueris scire, quotus annus cycli 19, immo etiam quotus annus sit cycli magni, qui 533 anno incipiente in semetipsum revertitur, aut quot anni sunt ab origine mundi, et quot cycli solares, et decennovennales, et quot salutis, et bisextiles dies, et quot cycli magni: computa undecies 533; 500 ergo anni undecies multiplicati sunt 5000. Item 30 undecies multiplicati sunt 330, simul autem et prædictus numerus 5830. Item 3 undecies multiplicati 33, qui additi super numerum prædictum sunt simul 5863. In 11 ergo cyclis magnis tot anni sunt, id est 5863, remanent 126. De numero annorum ab initio mundi. Centesimus igitur vigesimus sextus annus nunc agitur duodecimi magni cycli. Hos ergo omnes annos divides per cyclos solares, et decennovennales, ut sciamus, quot cycli solares sint, et quot decennovennales ab origine mundi, et quotus annus sit in præsenti anno cycli solaris, et cycli decennovennalis. In uno ergo cyclo magno, quem dicunt in se reverti 533, anno incipiente, solares cycli sunt 19. Decennovennales vero 28. Si enim 28 decies et novies multiplicaveris, vel 19 per 28, 532 efficiunt. Et si in 11 cyclis magnis 209 solares cycli sunt; nam 10 undecies multiplicati sunt 110 et 9 undecies, vel undeno ducti 99 sunt, simul autem 209. Item in 11 magnis cyclis decennovennales sunt 308, 20 enim undecies multiplicati 220 sunt, et 8 undecies, vel 11 octies ducti 88 faciunt; simul vero 308 in quibus sunt anni 5863. Item in annis 126, qui supersunt, 4 cycli solares continentur, 20 enim quater ducti sunt 80, et 8 quater multiplicati sunt 32, sunt simul autem 112. Adde istos 4 cyclos solares super alios supradictos 209, sunt 213. Tot cycli solares integri ab initio mundi, in quibus anni continentur 5575 remanent 14. Quartus decimus annus est cycli solaris. Item in 126 annis, qui remanent super 11 cyclos magnos per 19 divisi 6 decennovennales sunt. Si enim de 120 tolle 6, sex decennovennales fecisti, et illi 6 quos tulisti, et alii 6 qui super 120 fuerant, sunt simul 62. Duodecimus annus est cycli decennovennalis. Qui annus communis incepit a 16 Kal. Mai. usque in prid. Non. Apr. dies

habens 354. Ilos ergo 6 decemnovennales, quos fecisti de 120 mitte super 308 supradictos, sunt 314, tot. cycli decemnovennales sunt integri ab initio mundi, in quibus sunt anni 5977; remanent 42: duodecimus annus est cycli decemnovennalis, sicut diximus.

De numero cyclorum, et quot dies bissextiles, et quot satis ab origine mundi.

CXIX. Quot ergo cyclos decemnovennales habet ab origine mundi, 314 tot satis sunt, idest 314. Bissextilae autem dies sunt 1497, in quibus continentur anni 4, et dies 37.

Incipit cyclus decemnovennalis, quem Græci Enneacadecaeterida vocant.

CXX. Constitutus a sanctis Patribus, in quo 14 Paschales omni tempore sine ulla reperies falsitate: tantum memineris annis singulis, qui cyclos lunæ, et qui decemnovennalis existet. In praesenti namque tertia Indictio est consulatu Probi junioris tertius decimus circulus decemnovennalis, 10 lunaris est, finit.

Hic autem cyclus Dionysii 5 decemnovennalis constat, hoc est 95 annis, sumitque exordium a 52 anno Incarnationis Domini, et desinit in 526 annos. Hunc ergo cylcum prætermisimus, quia præterit totus.

Incipit præfatio sancti Felicis abbatis Cyrrillitani.

CXXI. Olympiade 194 mediante, idest 42 anno imperii Octaviani Augusti natus est Dominus Noster Jesus Christus in carne. A nativitate ergo Domini usque in olympiadem 45, tam idem usque in primum annum Diocletiani sunt anni 284. Et a primo anno Diocletiani usque in primum cylcum Dionysii invenies annos 248, sunt quippe simul anni 552. Ab hoc et Dionysius annos 552 in primo suo cylco ab Incarnatione Domini. Nam hic cylcus sancti Cyrilli in 247 finivit. Addes 1, quem inchoat Dionysius, et invenies annos 248, sicut supradictum est. Finit.

Incipit Prologus sancti Cyrrillitani. Iterum sermo Fætus, Incipit de Dionysio, et de semeipso in Christi nomine.

CXXII. Dionysius quondam Urbis Romæ sanctissimus, abbas utriusque linguae Græcae scilicet et Latinæ, eleganti scientia præditus, Paschalium interea rationum decemnovennales numero 5 sagaci ingente anteriores compositus cylcos, exordium scilicet sumens ab Incarnatione D. N. J. C. 552 ann. Indictione 10 usque ad 626 Incarnationis annum Indict. 14 memoratorum cylorum serie continuata produxit. Et quoniam memorati viri quintus nunc peragitur cylcus, ad cuius supplementum 10 adhuc supersunt anni, ad * nostram providet parvitas alios subsequentes cylcos decemnovennales numero 5 ad instar superiorum cylorum rationali dispositione componere, initium facientes a 627 Incarnationis anno Indict. 15 usque ad 721 Incarnat. annum Indict. 4 certum præfixum est possumus terminum. Quapropter monimus lectorem, ut dum præfati, et venerabilis Dionysii quintus expletus fuerit, ad nostros subsequen-

A tes cylcos, ut diximus 5 transitum faciat, et absque ulta erroris caligine dies festos Paschales, vel iudas per ordinem fidu ratione reperiet.

Explicitur Cyrrillitani 5 cylci decemnovennales prætermisso, et quod omnes præterierint.

Anno XIX. IV. Luna 1 a Kal. Jan. usque ad 13 Kal. Jan. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. V. Luna 2 a 12 Kal. Jan. usque in 5 Id. Decemb. quia communis est annus, dies 354.

Anno XIX. VI. Luna 3 a 4 Id. Decemb. usque in 5 Kal. Jan. quia embolimæus est, dies 354.

Anno XIX. VII. Luna 4 a 4 Kal. Jan. usque in 17 Kal. Jan., quia communis est, dies 354.

Anno XIX. VIII. Luna 5 a 15 Kal. Jan. usque in 8 Id. Decemb. quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. IX. Luna 6 a 7 Id. Decemb. usque in 8 Kal. Januar. quia embolismalis est, dies 354.

Anno XIX. X. Luna 7 a 7 Kal. Januar. usque in 8 Kal. Janu. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XI. Luna 8 a 18 Kal. Januar. usque in 4 Non. Januar., quia embolimæus est, dies 354. Ogdas.

Anno XIX. XII. Luna 9 a 3 Non. Janu. usque in 11 Kal. Januar., quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. XIII. Luna 10 ab 11 Kal. Januar. usque in 3 Id. Decemb., quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XIV. Luna 11 a prid. Id. Decemb. usque in 3 Kal. Jan., quia embolimæus est, dies 354.

Anno XIX. XV. Luna 12 a prid. Kal. Jan. usque in 14 Kal. Jan., quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. XVI. Luna 13 a 13 Kal. Januar. usque in 6 Id. Decemb. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XVII. Luna 14 a 5 id. Decemb. usque in 6 Kal. Januar. quia embolimæus est, dies 354.

Anno XIX. XVIII. Luna 15 a 5 Kal. Januar. usque in 17 Kal. Januar. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XIX. Luna 16 a 16 Kal. Januar. usque in Non. Decemb., quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. I. Luna 17 a Nonis Decemb. usque in 10 Kal. Janu., quia embolimæus est, dies 354.

Anno XIX. II. Luna 18 a 9 Kal. Januar. usque in prid. Id. Decemb. quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. III. Luna 19 ab Id. Decemb. usque in prid. Kal. Jan., quia embolimæus est, dies 354.

Idecirco autem 17 luna anno compotes ab ipso, quo prior explicitur est annus die incipit, et non a sequente, ut cæterorum, ne propter saltum lunæ, quem dicunt, unum eidem anno dies 10 videatur, quia ipsum Dionysius decemnovennalem cylcum hujusmodi vocavit percurrens edocuit ab eodem die, quo ultimi conclusit anni ætas primi inchoando principium.

Mensis lunaris habet dies 19, et diuidit, hoc est 12 horas, sed illam medietatem de altero meane

ancatores conjungunt, et faciunt unum diem, et pro-
sterea dicitur unus mensis in Luna 29 Luna habere,
et alteram 30.

De concordia mensium.

CXXIII. Januarius autem cum Decembrio in hora-
rum mensura concordat. Februarius cum Novem-
brio spatium æquale consummat. Martius con-
sentit cum Octobrio. Aprilis æquat Septembrem.
Maius respondet Augusto. Iunius compar est Julio.

*De cyclo Libri Romanorum incipit, qui inventus
est apud Romanos 30 anno ante Nativitatem
Christi.*

CXXIV. Quinto cycli decemnovennalis regione
lunarum cyclus includitur a quarto hujus anno incipiens,
et in tertio ejusdem anno completetur. Hic
autem cyclus proprie Romanorum est, et ad men-
sem Januarium pertinens, nam sicut annum decem-
novennalis cycli propter legalem Hebreorum ob-
servationem a Paschali mense inchoat, ibidemque
finitur, ita et hic Romanorum institutione a luna
Januarii mensis inchoat, atque ibi desinit. Sicut ille,
sic et iste primum et secundum annum habet com-
munes, tertium habet embolimæus, quartum et
quintum communes, sextum embolimæus, septimum
communem, octavum embolimæus. Huc usque
Ogdoas. Endecas quoque cycli lunaris instar de-
cemnovennalis cycli 7 annos communes habet, et
4 embolismales, et habet communis annus menses
lunares 42, id est dies 354. Embolimæus autem annus
habet 13 menses, videlicet dies 384 præter unum
dumtaxat 17 annum cycli hujus, qui est decemno-
vennalis primus, in quo unus de ratione saltus lunæ
intercipitur. Quæ ut manifestius clara fiant, singu-
lorum annorum ordinem, et cursum videamus, et
quæ Dionysius in mense Paschali, nos in Januario
facere curamus.

Annus solaris incipit a Kak. Janu., et habet dies
365. Annus communis habet dies 354. Annus autem
embolimæus habet dies 384, et menses 13.

Anno decemnovennali I. Luna 17 a 15 Kal. Maias
usque ad Non. Apr. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. II. Luna 18 a prid. Non. Apr. usque in
8 Kal. Apr. quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. III. Luna 19 ab 7 Kal. Apr. usque in
Id. Apr. quia embolimæus est, dies 384.

Anno XIX. IV. Luna 1 a prid. Id. Apr. usque in
4 Non. Apr. quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. V. Luna 2 a Kal. Apr. usque in 11
Kal. Apr. quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. VI. Luna 3 a 10 Kal. Apr. usque in 4
Id. Ap. quia embolimæus annus est, dies 384.

Anno XIX. VII. Luna 4 a 5 Id. Apr. usque in 3
Kal. Apr. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. VIII. Luna 5 a prid. Kal. Apr. usque in
44 Kal. Maii, quia embolimæus est, dies 384. Ogdoas.

Anno decemnovennali IX. Luna 6 a 15 Kal. Maii
usque in 7 Id. Apr. quia communis annus est,
dies 354.

A Anno XIX. X. Luna 7 a 8 Id. Apr. usque in 6
Kal. Apr. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XI. Luna 8 a 5 Kal. Apr. usque in 19
Kat. Maias, quia embolimæus est, dies 384.

Anno XIX. XII. Luna 9 a 6 Kal. Maias, usque in 2
Non. Apr., quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. XIII. Luna 10 a Non. Apr. usque in 9
Kal. Apr. quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. XIV. Luna 11 ab 8 Kal. Apr. usque
in prid. Id. Apr., quia embolimæus est, dies 384.

Anno XIX. XV. Luna 12 a 3 Id. Apr. usque in
Kal. Apr. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XVI. Luna 13 a 4 Non. Apr. usque in
12 Kal. Apr., quia communis annus est, dies 354.

Anno XIX. XVII. Luna 14 ab 11 Kal. Apr. usque
in 5 Id. Apr., quia embolimæus est, dies 384.

Anno XIX. XVIII. Luna 15 a 14 Id. Apr. usque
in 4 Kal. Apr. quia communis est, dies 354.

Anno XIX. XIX. Luna 16 a 3 Kal. Apr. usque in 45
Kat. Maias, quia embolimæus est, dies 384. Endecas.

Quot sunt menses qui habent 31 dies? 7, hoc est,
Januar. Mart. Mai. Jul. Aug. Octob. Decemb. Item 4
menses, qui habent dies 30, hoc est Apr. Jun. Se-
ptemb. et Novemb. Februarius autem 28. Coequa
omnes menses, ut unusquisque 30 dies habeat, su-
persunt 5 dies intercalares. Cum ipsis augmenta,
ubi opus fuerit. Hoc autem scito, quia si unus dies
plus aut minus fuerit, evidens error est.

De ætate lunæ si quis computare non potest.

CXXV. Quod si adeo quicquam deses, vel hebes sit,
ut absque omni labore computandi lunæ cursum
scire voluerit, innitetur Alphabetis, quæ in hujus
annali videlicet libello juxta cursum distinata luna-
rem, ubi duos lunæ circuitus, idest quinquagenos,
et novenos dies terna tenet Alphabeta. Et quam-
cumque literam luna in hac ætate semel habet,
eamdem per totum annum simili modo notatam in
eadem semper ætate habere non desinit, nisi forte
(quod tam raro accidit), embolismorum hæc
ratio immutet; v. g. anno tertio cycli decemno-
vennalis luna quæ 30 dies habitura est, semper ab A
nodo incipit, secunda est in B, tercia in C similiter
nodis, idest nullo puncto adnotaris. Et sic ex or-
dine suæ literæ quamque reservâ ætatem lunæ.
Item luna, quæ eosdem 30 dies habitura est ab I
subnotato incipiens, secunda semper in M, tertia
est in N simill figura, et sic ex ordine recurrens
lunam sui culcumque literæ restituit ætatem. De-
scendendi enim gratia primum de ternis Alphabe-
tum nodis utrinque literis secundum subnoteris,
tertam semper notaris determinandum providit,
antiquitas.

Item de lunæ cursu si qu's ignorat.

CXXVI. Si quis vero etiam calculandi minus ido-
neus lunaris circuitus existit curiosus, et huic ad
commoditatem ingenioi sui commodamus argumen-
tum, ut omnes inveniat. Siquidem totam annalis
circuitus seriem, que 12 mensibus continetur, Al-
phabetis distinctiimus, ita dumtaxat, ut primi et

secundi ordo vicosos septenos dies, tertius autem uno amplius complectatur, illo videlicet, qui de tertio repetitis octo horis superfuis ad crescere, et ut dies, quo signare volebamus, literæ sufficerent, non singulis has diebus ad posuimus, atque ideo non ultra O Alphabetum tangere opus erat. Præposuimus eidem operi paginam regulam, quæ decem et novem Alphabeta hujusmodi a diversis literis inchoantia totidem annorum circuli decemnovennalis caperet simul et mensium singulorum, signorumque vocabula duodecim, quæ hoc ordine disposita est. Juxta numerum dierum, quibus luna zodiacum persolvat 27 lineas habet in longitudine nominibus singulorum ante, nominibus vero mensium retro adnotatis, ut qui signorum imperitus est, ex mensium tamen notitia possit invenire quod querit. Decem vero et novem habet in latitudine lineas, quæ ordine decemnovennalis circuli superscripto adnotato annorum ex numero præmonstret. Cum igitur anno quolibet diem quemlibet in quo signo, vel cuius mensis in partibus lunam habet, scire volueris aperto, literam q. idem sit proposita die, recurre ad regularem paginam, in qua literarum est distincta congeries, eodemque statim anno ex titulo frontis invento illam, quam quereras, literam ejusdem diei invenies, atque ante, ac retro incipiens quod signum, quemve mensem e regione habet adnotabis. Ponamus aliquod, quo ad cætera Lector convalescat exemplum. Quæreris, ubi sit luna v. g. in Kal. Apr. anno sexto circuli decemnovennalis. Aperi Codicem, quære diem Kalendarum memoratarum, invenies E literam præscriptam. Recurre ad paginam regularem, videbis annum sextum, perspecto ejus Alphabeto E literam repieres. Circumfer oculos ad latera, hinc Geminorum extrema, illinc Junii mensis initia deprehendes esse notata, et sive eruditus, sive simplex es lector, palam te quod cupiebas, investigasse lætaberis in supernotato illo anno quibuscumque diebus E literam videris, adscriptam sive crescentem, sive decrescentem in hisdem coeli partibus lunam novem esse conversatam.

Incipit Epistola de ratione lunæ primo anno embolimæo ogdoa.

CXXVII. In primo igitur anno embolimæo, hoc est in ogdoade tertia sunt epactæ 22 et ideo est luna in Kal. Septemb. et Octobr. 27. In Kal. Novemb. et Decemb. 29. Ipsa autem luna, quæ est 29 in Kal. Decemb. extingit illic, sua luna est. Illa

II

vero luna, quæ in quarto Non. Decemb. incipit, et terminatur 30, 2 Kal. Jan. embolismi est. Quæ autem in Kal. Jan. et prima luna, ipsius est, quam et ipsam tricesimam terminare debeas. Ecce invenisti lunam in primo anno embolimæo in Kal. Jan.

A ipsius est. Illa enim luna, quæ initiator prima 4 Non. Septemb., et finitur 30 Kal. Octob. embolismalis est. Et illa, quæ incipit prima 6. Non. Octob. et 3 Kal. Novemb. finitur 29, luna Octobris est. In Kal. vero Novemb. et Decemb. fit luna 2 in Kal. Januar. 4, sicut ordo est.

Item de tertio anno embolimæo ogdoadis.

CXXIX. Item de tertio anno embolimæo, sunt autem in ultimo embolimæo ogdoadis epactæ 17; luna vero in Kal. Septemb. et Octob. 22, in Kal. Novemb. et Decemb. 24, in Kal. Mart. 26, in Kal. Apr. et Maii 27, in Kal. Jun. et Jul 29, in Kal. Aug. 1, in Kal. Septemb. 3. Quare facis unam ætatem lunæ in Kal. Apr. et in Kal. Mai., quia nusquam sic in calculo requiritur; ideo quippe quia luna, quæ 27 est in Kal. Apr., in 4. Non. Apr. 28, 3 Non. Apr. 29, prid. Non. Apr. 30 embolismalis est extingit illic. Et illa quæ initiator Non. Apr. ipsa est Paschalis, et evenit 14, 14 Kal. Maii, et terminatur 29, 5 Non. Maii luna Aprilis est. Illa vero quæ est prima 4 Non. Maii, et finitur 30, 4 Non. Jun., luna Maii est; luna enim, quæ initiator prima 3 Non. Jun. finiturque 29 Kal. Jul. luna Junii est. Luna namque quæ incipit 6 Non. Jul., terminaturque 30 prid. Kal. Aug., luna Juli est. Postea autem fit luna in Kal. Aug. prima in Kal. Septemb. 3, sicut ordo habet. Nam si non fecisses unam ætatem lunæ in Kal. Apr., et in Kal. Maii, et si non fuisset luna embolismalis, quæ finitur 30 in Apr., sed 29, evenisset tibi in ipso anno in termino Paschali, quod est 14 Kal. Maii, non 14 sed 15, et fuisset error in Pascha, seu in ætatibus lunæ.

Item de primo anno embolimæo in endecade.

CXXX. In primo igitur anno embolimæo endecadis sunt epactæ 20 et idcirco est luna in Kal. Septemb. et Octob. 25 in Kal. Novemb. et Decemb. 27, in Kal. Jan. 29, in Kal. Febr. prima, in Kal. Mart. 29, 6 Non. Mart. 30 luna Martii est. Illa autem luna, quæ 5. Non. Mart. incipit, et extingit 30; in Kal. Apr. embolismalis est. Illa vero quæ 4. Non. Apr. initiator prima, ipsius luna est, extingit 29 prid. Kal. Maii: Et luna quæ in Kal. Maii evenit prima, ipsius luna est. Cæteræ vero ordinem suum sequuntur.

Item de secundo anno embolimæo endecadis.

CXXXI. In ipso autem anno sunt epactæ 23; luna in Kal. Septemb. et Octob. 28, in Kal. Novemb. et Decemb. 30. Illa autem luna, quæ in Kal. Novemb. 30 terminatur, luna ipsius est Novemb. Et illa quæ in Kal. Decemb. 30 finitur embolimæa. Quæ vero prima 4 Non. Decemb. inchoat, finitque 29, 3 Kal. Jan., ipsa est Decemb., in Kal. Jan. 2, et in Kal. Febr. 3. Cæteræ autem ordinem suum sequuntur.

Item de tertio anno embolimæo endecadis.

CXXXII. Sunt autem in ipso anno epactæ 26.

quæ 4 Non. Aug. inchoat, hinc turque 30 prid. Kal. Septemb. embolimæa est. In Kal. igitur Septemb., et Octob. per epact. 26 fit luna prima. Cæteræ vero deinceps ordinem suum sequuntur.

Item de IV anno embolimæo endecadis.

CXXXIII. Sunt namque epactæ in ultimo embolimæo endecadis 18. In Kal. autem Septemb. et Octob. luna 23. In Kal. Novemb. et Decemb. 25. In Kal. Jan. 27. In Kal. Febr. 28, in Kal. Mart. 27, in Kal. Apr. et Maii 28, in Kal. Jun. 30, in Kal. Jul. prima. In Kal. Aug. 2, in Kal. Septemb. 5. Ideo namque facimus unam ætatem lunæ in Kal. Apr. et in Kal. Maii, quia luna, quæ in Kal. Apr. est 28, 4. Non. Apr. 29, 3. Non. Apr. 30, embolismalis est.

Aries.	AKE.	NHC.	MGB	KEO.	DMG.	BLF	Martius.
Taurus.	B.	OID.		LFA.	NH.	C.	Aprilis.
Gemini.	CLF.	AKE.	NHC.	MGB.	EOL.	DMG	Maius.
Cancer.	DMG.	BLF.	A-ID.	NHC.	FAR.	ENH.	Junius.
Leo.	ENH.	CMG.	BKE.	OID.	GBL.	FA-I.	Julius.
Virgo.	FA-I.	DNH.	CLF.	AKE.	HCM.	CBK.	Augustus.
Libra.	GBK.	EOI.	DMG.	BLF.	IDN.	HCL.	September.
Scorpius.	HCL.	FAK.	EMH.	CMG.	KEO.	IDM.	October.
Sagittarius.	IDM.	GBI.	F'AI.	DNH.	LFA.	KEN.	November.
Capricornus.	KEN.	HCM.	GBK.	EOI.	MGB.	LFA.	December.
Aquarius.	LFA.	IDN.	HCL.	FAR.	NHC.	MGB.	Januarius.
Piscis.	MGB.	NRC.	ID N.	GBL.	OID.		
Aries.	OID.	MGB.	LFA.	IDN.	CLF.	AKE.	Martius.

A a KAL. JANU. Circumcisio Domini.

b iv. Non.
B c iii.
C e Non.
f viii. Id. Epiphania.
D g vii.
h vi.
E i v.
k iv.
F l iii.
m ii.
G n Id. Octava Epiphaniæ.
o xix. Kal. Febr.
H p xviii.
q xvii.
I r XVI. Depos. S. Antonii monachi.
Sol in Aquario.

s xv.
K t xiv.
u xiii. S. Sebastiani martyris.
L a xii. S. Agnetis.
b xi. Natale S. Anastasii ad aquas Salvias.
M c x.
d ix.
N e viii.
f vii.
O g vi.
h v. S. Perpetuae, et Agnetis.
A i iv.
B k iii.
l ii.
C m KAL. FEBR.
n iv. Non. dies S. Mariæ.
D o iii.
p ii.

* *

E q Non. S. Agathæ.
r viii. Id.
F s vii. Id. veris initium habet dies XCI.
t vi.
G u v.
a iv.
H b iii.
c ii.
I d Idus.
e e xvi. Kal. Mart.
K f xv. Diabolus retrorsum recessit a Domino.
xv. S. Julianæ in campo Faustinæ.
Sol in Piscibus.

L h xiii.
i xii.
M k xi.
l x.
N m ix.
n viii.
O o vii.
p vi.
A q v. Septb. Egyp. mense Famenoth.
r iv.
B f iii.
C t ii.

D a KAL. MART.

b vi. Non.
E c v.
d iv.
F e iii.
f ii.
G g Non.
h viii. Id. Prima incensio Lunæ Paschalis.
H i vii.
k vi.
I j v.

M	m	iv.	Depos. S. Gregorii papæ.
K	n	iii.	
O	e	ii.	
L	p	Idus.	
Q	q	xvii. Kal. Apr.	
H	r	xvi.	
S	s	xv. Sol in Arietem.	
N	t	xiv.	
U	u	xiii.	
O	a	xii. Natale S. Benedicti Abbatis. XIV. Luna et æquinoctium.	
	b	xi. Primum Pascha, et sedes Ep. prim. scl. cl.	
A	c	x.	
D	d	ix. Sedes concurrentium.	
B	e	viii. Dominus crucifixus est, et conceptus.	
F	f	vii.	
B	g	vi. Ogd. Endec. mens. Farmuthi.	
D	h	v.	
D	l	iv.	
E	k	iii.	
E	l	ii.	
	m	KAL. APRIL.	
F	n	iv. Non.	
O	o	iii.	
G	p	ii.	
H	q	Non. Ultima incensio Lunæ Paschalis.	
H	r	viii. Id.	
I	s	vii.	
I	t	vi.	
U	u	v.	
K	a	iv.	
L	b	iii.	
L	c	ii.	
D	d	Id.	
M	e	xviii. Kal. Maii.	
F	f	xvii.	
N	g	xvi.	
H	h	xv. Sol in Taurum.	
O	i	xiv.	
A	k	xiii.	
A	l	xii.	
B	m	xi.	
B	n	x.	
O	o	ix.	
C	p	viii. S. Gregori martyris.	
D	q	vii. S. Marci evang. et Letaniæ majores.	
E	r	vi. Nonus Ægypt. Amphaom pasch.	
E	s	v.	
F	t	iv.	
F	u	iii.	
A	a	ii.	
G	b	KAL. MAII. Natale apostolorum Philippi, et Jacobi fratris Johannis.	
C	c	vi. Non.	
H	d	v. Inventio S. Crucis.	
P	e	iv.	
P	f	iii.	
K	g	ii.	
K	h	Non.	
L	i	viii. Id. Ortus virgilarum.	
L	k	vii. Æstatis initium : † : habet dies XC.	
M	l	vi.	
M	m	v.	
N	n	iv. Natale S. Pancratii martyris.	
N	o	iii.	
O	p	ii.	
O	q	Id. Pentecostes primus.	
A	r	xvii. Kal. Jun.	
A	s	xvi.	
B	t	xv. Sol in Geminos.	
B	u	xiv.	
C	a	xiii.	
C	b	xii.	

C	c	xi.	
D	d	x.	
E	e	ix.	
E	f	viii.	
T	g	vii. Dec. Ægypt. mens. Paoni.	
T	h	vi.	
G	i	v.	
G	k	iv.	
H	l	iii.	
H	m	ii. S. Petronillæ.	
N	n		
I	o	KAL. JUN.	
	p	iv. Non.	
K	q	iii. Depos. S. Benedicti, et S. Johannis, et S. Faustini.	
	r	ii.	
L	s	Non.	
	t	viii. Id.	
M	u	vii.	
M	a	vi. Dedicatio S. Stephani.	
N	b	v.	
N	c	iv.	
O	d	iii. Bernabe Ap.	
O	e	ii.	
A	f	Id.	
B	g	xviii. Kal. Jul.	
B	h	xvii.	
	i	xvi.	
C	k	xv. Nicandri, et Marciani. Sol in Cancrum.	
	l	xiv.	
D	m	xiii. Gervasii, et Protasii.	
E	n	xii.	
F	o	xi.	
F	p	x. S. Jacobi Alphæi Apost.	
G	q	ix.	
G	r	viii. S. Johan. Baptista. Solstitium.	
	s	vii. Dec. Ægypt. Mens. Ephipi.	
H	t	vi. Johannis, et Pauli.	
H	u	v. Dedicatio S. Petri.	
I	a	iv.	
I	b	iii.	
K	c	ii. S. Pauli proprie Petoni Abbatis.	
K	d		
L	e	KAL. JUL.	
	f	vi. Non.	
M	g	v.	
	b	iv.	
N	i	iii. Dedicatio S. Martini.	
N	k	ii.	
O	l	Non.	
	m	viii. Id.	
A	n	vii.	
A	o	vi.	
B	p	v.	
	q	iv. Naboris, et Felicis.	
C	r	iii.	
	s	ii. Dies Caniculares.	
D	t	Id.	
	u	xvii. Kal. Aug.	
E	a	xvi.	
	b	xv. Depos. Hermeresii Abb. Sol in Leone.	
F	c	xiv.	
	d	xiii. S. Severi.	
G	e	xii. S. M. Magdalenæ.	
	f	xi.	
H	g	x. S. Apollinaris Martyris.	
	h	ix.	
J	i	viii. Jacobi Zebedæi Apost. fratr. Johannis,	
	k	vii.	
K	l	vi.	
	m	v. Nazarii, et Celsi.	
L	n	iv.	
	o	iii.	
M	p	ii.	

KAL. AUG.
 N r iv. Non.
 s iii.
 O t ii.
 u Non.
 A a viii. Id. Romæ Sixti, Felicissimi, et Agapiti.
 b vii. Autumni :†: initium.
 B c vi.
 d v.
 C e iv. Natale S. Laurentii.
 f iii.
 D g ii.
 h Id.
 E i xix. Kal. Sept.
 k xviii. Adsumptio S. Mariæ.
 F l xvii.
 m xvi.
 G n xv. Sol in Virgine.
 o xiv.
 H p xiii.
 q xii.
 I r xi.
 f x. Autumnus oritur.
 i ix. Residui v dies Ägypt. Epagomenæ.
 a viii. Natale S. Bartholomæi Apostoli.
 b vii.
 M c vi.
 d v. Natale S. Augustini.
 N e iv. Decollatio S. Johannis Baptiste. Primus
 Ägyptiis mens. Thoth.
 f iii.
 O g ii.
 h KAL. SEPTEMB.
 A i iv. Non.
 k iii.
 B l ii.
 m Non.
 C n viii. Id.
 o vii.
 D p vi. Nativitas S. Mariæ.
 q v.
 E r iv.
 s iii.
 F t ii.
 u Idus.
 G a xviii. Kal. Octob. Cornelii, Cypriani, et Exal-
 tatio S. Crucis.
 b xvii.
 H c xvi. S. Euphemie, et S. Lucie.
 d xv. Sol intrat in Libram.
 I e xiv.
 f xiii.
 K g xii.
 h xi. Matthei Apost. et Evangeliste.
 L i x. Passio S. Mauricii Martyris.
 k ix.
 M l viii.
 m vii.
 N n vi.
 o v. Cosmæ, et Damiani.
 O p iv.
 q iii. Dedicatio Basilice S. Angli Ägypt. mens
 Saosi.
 A r ii. Depos. Hieronymi presbyteri.
 s
 B t KAL. OCTOB.
 u vi. Non.
 C a v.
 b iv.
 D c iii.

l iii.
 I m ii.
 n Idus.
 K o xvii. Kal. Novemb.
 p xvi.
 L q xv. Lucæ Evang. Sol in Scorpionem.
 r xiv.
 M s xiii.
 t xii.
 N a xi.
 b x.
 O c ix.
 d viii.
 A e vii.
 f vi.
 B g v. Apostoli Simonis, et mutet h. ter. Ägypt.
 mens. Athyr.
 h iv.
 C i iii.
 k ii.
 D l KAL. NOVEMB.
 m iv. Non.
 E n iii.
 o ii.
 F p Nonæ.
 q viii. Id.
 G r vii. Hyemis initium :†: habet dies XCI.
 s vi.
 H t v.
 u iv. S. Marci Episcopi.
 I a iii.
 b ii.
 K c Idus.
 d xviii. Kal. Decemb.
 L e xvii.
 f xvi.
 M g xv. Sol in Sagittario. Tecla Virginis.
 h xiv.
 N i xiii.
 k xii.
 O l xi.
 m x. Natale S. Ceciliae.
 A n ix. Natale S. Clementis.
 o viii. Chrysogoni.
 B p vii.
 q vi.
 C r v. Quart. Ägypt. mens. Choac.
 s iv.
 D t iii.
 u ii. Natale S. Andreæ.
 E a KAL. DECEMB.
 b iv. Non.
 F c iii.
 d ii.
 G e Nonæ.
 H f viii. Id.
 g vii. S. Ambrosii.
 I h vi.
 i v.
 K k iv
 l iii
 L m ii.
 n Id. S. Lucia de Syracusis.
 M o xix. Kal. Januar.
 p xviii.
 N q xvii.
 r xvi.
 O s xv. Sol in Capricorno.
 t xiv.

E h v. Infantium et lacteptum.
F k iv.

F k iii.
I ii. S. Columbæ virg. et Syvestri.

De cursu solis per duodecim signa.

CXXXV. Quasi quodam modo 4 dierum munera primordialis 4 dierum creationis designarent. Et quia prima die lux condita est, prima die lucis materia ostendit mihi. Secunda die Creator firmamentum pulchritudinem extendit inter aquas, et aquas. Secunda die in muneribus vestimenta Sacerdotalia divisionum inter corpora Sacerdotum, et populi demonstrare cognovi. Tertia die, terra cum ornamentis suis apparuit. Tertia die auri electissima species, quæ gremio eruitur terræ, directa est mihi. Quarta die sol honor seculi cum sideribus cœlo inditus est. Quarta die clara quædam, et rotunda in similitudine solis species honor mensæ allata est mihi, habens 27 semicirculos, qui si bis ducantur, erunt 54 propter horas lunaris cursus, quibus per singula signa currere solet, habens circulum rotundum in medio propter solis perpetuam rotunditatem, quomodo 10 horæ, et semis singulis mensibus ad crescere solent.

Sol igitur primo anno post bissextum initio pri-
mæ horæ noctis intrat in Arietem, et post dies 30
et decem semis horis exit de Ariete, hoc est hora
11 noctis trigesimæ primæ, et secundo puncto, et
tertio puncto 11 hora ejusdem noctis intrat in Tau-
rum, et ibi moratur 30 dies, et decem semis horas;
et exit de Tauro 9 hora diei plena, et ibi habes unam
horam ex 4 punctis in duobus signis, et flunt duo-
rum signorum 60 dies, et 21 hora. Et decima hora
diei intrat in Geminos, et exiet de Geminis 7 hora
plena noctis, et duobus punctis 8 hora noctis, et ter-
tio puncto intrat in Cancrum, et exiet de Cancro
sexta hora diei plena, et ibi habes secundam horam,
et 5 punct. duorum signorum, et flunt in Geminis,
et in Canceris dies 60, et horæ 21, et habes in his 4
signis horas 42 et dies 120. Et intrat in Leonem se-
ptima hora diei, et exiet de Leone quarta hora no-
ctis, et duobus punctis decima hora et 3 puncto.
Quinta hora noctis intrat in Virginem, et exiet de
Virgine tertia hora diei plena, et habens unam ho-
ram ex 4 punctis Leonis, et Virginis, et habent 60
dies hæc duo signa, et horas 21, et flunt horum sex
signorum dies 182 et horæ 63 et flunt, ut dixi, dies
182 et tertius dies dimidius ex duodecim horis, et
tres horæ supra quadrantiles. Et intrat sol in Li-
bram hora diei quarta, et exiet de Libra prima hora
diei, et secundo puncto secundæ horæ noctis exiet
de Scorpione 12 hora noctis plena, et habes unam ho-
ram ex 4 punctis, et flunt horum duorum signo-
rum dies 60 et horæ 21. Et intrat sol in Sagittarium.

A pta signa, et habes dies 300, et horas 105. Et intrat
Sol in Aquarium decima hora noctis, et exiet de
Aquario hora septima diei, et secundo puncto hora
octava, et intrat tertio puncto octava hora diei in
Pisces, et exiet de Piscibus sexta hora noctis plena;
et haec sunt sex horæ, quæ de punctis singulorum
signorum ad crescunt, et habent haec duo signa 60
dies, et 21 horas. Has additæ ad suprascriptos dies vel
horas, flunt dies 12 signorum 360 et horæ 126. Partire
120 horas per 24 et flunt quinque 24 quot sunt 5
dies, et erunt totius anni tricenteni, sexageni, et quin-
que dies, et sex horæ, quia ante habuisti centum viginti
sex horas. Has sex horas per quadriennium ductas
faciunt 24 horas, quod est unus dies, quem Latini
bis sextum vocant; et si non adderetur in Februario
quarto anno haec dies, intraret * itaque sol quartas
decimas Kal. Apr. prima hora noctis in Arietem, et
post 120 annos traditas solis, dum Arietem intrare
debuisset, intrasset itaque in Taurum, nisi dies
50 in centum 20 annis bissextiles augerent cursus
illius. Haec et hujusmodi rationes tam suaves sunt in
consideratione scientibus, ut ceteræ artes philosophiæ
solent esse dicenti, et intelligenti eas. Nam
philosophi non fuerunt conditores harum artium,
sed inventores. Nam Creator omnium rerum condi-
dit eas in naturis, sicut voluit. Illi vero, qui sapien-
tiiores fuerunt in mundo inventores erant harum
artium in naturis rerum, sicut de sole, et luna, et
stellis facile potest intelligi. Quid enim aliud in sole,
et luna, et sideribus consideramus, et miramur,
nisi sapientiam Creatoris? Et cursus illorum natu-
ralis fertur. Itaque Abraham patriarcha ex astrolo-
giæ ratione Creatorem Deum intellexisse, et vene-
rassè, et inde amicus Dei appellatus est, et tempta-
tus in fide jam fortis inventus est. Nam dicunt Hebræi,
exisse eum de Hur Chaldaeorum, qui Chaldaeï ignem pro Deo
coluerunt. Solebat magister meus mihi saepè dicere:
Sapientissimi hominum fuerunt, qui artes in naturis
rerum invenerunt. Obproprium grande, ut dimittamus
eas perire diebus nostris, sed nunc pusillanimitas
multorum non curat rationes rerum, quas Creator
condidit in naturis. Scis optime, quam dulcis est in
rationibus arithmeticæ versari, quam necessaria ad
cognoscendas Scripturas divinas, quam jucunda est
cognitio coelestium astrorum, et cursus illorum; et
tamen rarus est, qui talia scire curet, et quod pejus
est, reprehendunt hoc scire studentes, et ut cum
ille naturæ rerum ignoratio inculpabilis potuisset illis
* esset, si divinis se ipsos tradere voluissent Scri-
ptruris, et laborare in illis, in quibus vita æternæ
cognitio consideratur, et ut potuissent fidem catho-
licam veraciter defendere, et fiducialiter stare contra

tum mendacium habentes cauteriam suam con-scientiam.

Item alia

Si vis scire, quomodo ad crescunt singulis annis mensibus solaris cursus decem semis horas, multipli-
ca decem per 10 fiunt 100 quia una hora decem minuta habet; decies vero decem minuta faciunt 100 minuta. Da unicuique diei ex triginta diebus tria minuta, faciunt 90 minuta, et remanent 10 minuta. His adde quinque minuta, quæ fiunt ex dimidia hora, et fiunt 15 minuta. Hæc partire per 30, faciunt trices dimidium minutum 15 minuta. Et ad crescunt quotidiæ in 30 diebus tria minuta, et dimidia pars unius minuti.

Item alia.

Et si scire vis, quantum quotidie crescat ad bis-sextum, partire 5 minuta in 30 fiunt sexies quin-
quies; sexta pars unius minuti ad crescere quotidie, ut dimidia hora fiat per mensem unum; hanc dimidi-
am horam duc duodecies, et fiunt sex horæ. Has multipli-
ca in 4; quater sex faciunt 24, quot sunt horæ
unius diei per quadriennium ad crescere, ut bissex-
tus fieri possit, et fiunt quarto anno 366 dies, qui sena-
rius numerus multum valet in circulo anni, nam 360
faciunt sexies sexaginta, qui sexagenarius si per
denarium * esse perfectum, sicut senarius per unita-
tem; nam unum duo, et tres faciunt sex, et est
perfectus numerus in partibus suis. Ita sexagenarius
quamdam perfectionem habet, si partitur per dena-
rium numerum. Nam semel decem, et bis decem, et
ter decem sexaginta sunt; nam quantum valet in
primo versus numerorum senarius, ut perveniat ad
decem, tantum valet in secundo versus numerorum
sexagenarius, ut perveniat ad centum. Quicumque
vero dies, qui supersunt trecentenis sexagenis diebus
in singulis mensibus est sexta pars mensis unius-
cujusque. Sex vero horæ, ex quibus quarto anno
sexta dies ad crescere, habent suam perfectionem in
partitione senarii numeri, sicut paulo ante praefati
sumus, et sicut Creator æquissimus in sex diebus
fecit omnia opera primordialis mundi, ut significa-
retur in perfectione numeri senarii omnia in naturis
suis fecisse eum perfecta, et ille ipse Creator mag-
nus admirabilis perfectus est in natura sua, cui
placuit omnia in senarii numeri perfectione perficere.
Unde et sexto die creatus est homo perfectus anima,
et corpore, propter quem omnia creata sunt, quæ
sex diebus condita esse leguntur. Unde et ipse Deus
Dei Filius, qui est virtus, et sapientia Dei sexta ætate
venit in mundum salvare hominem, quem sexta die
creavit. Ita senarius numerus et in conditione pri-
mordialium creaturarum, et in successione sœculo-
rum, quæ sex ætatis concurrerunt, et quod sexta

Atur, quanto magis illius præcipui, maximique sideris cursus gloriose ordinatus extitit qui super omnia sidera splendore pariter, atque virtute præcellit? De cujus subtilissimo, magnificoque cursu quamvis multa subtiliter magnificeque et dicta sint, et dici possint, vix tamen aliquid invenitur, quod operiosius numerando aliquid, dum examinatur, quam quod de bissexto, et quadrantis ratione distinguitur. De quo videlicet bissexto quamquam multi et magni multa, et magna dixissent jam edidissent, propter compendiū tamen legentium seu scire ejusdem bissextri incrementa volentium, quædam secundum ingenio-
lum mihi ab omnipotenti Deo gratis datum breviter dnotare curavi, obsecrans ut ea dilectione a legen-
tibus suscipiantur, quam nostræ humilitati præbent.

BEt si quid largiente Christo utile invenerit, datori omnium bonorum mécum gratiæ agantur. Si quid vero ineptum, corrigere, vel emendare caritatis studio non dedignetur, et quanquam quædam a ma-
joribus ad minorâ, quædam vero a minoribus ad majora numerari soleant, sicut exemplis quampluri-
mis ostendi potest; nos tamen quia prefatos bis-
sextos non ex majoribus ad minorâ, sed ex minoribus ad majora crescendo perducitur, incrementa illius subtiliter, quantum nostra pusillitas ratioci-
nando comprehendere valet, rimare cogitantes, a minimis inchoemus, ut ad majora, Domino ducente, pervenire valeamus. Verumtamen illud non est prætereundum, quod in quibusdam locis per æquas divisiones, seu collectiones, vel a minimis ad

Cmajora, vel a majoribus ad minorâ præfata ra-
tio duci potest, eo quod propter indivisibilem, seu insensibilem atomi quantitatem sectio ulla haberit nequit. Sed et ad illud commemorandum,
quod in quibusdam prædictorum numerorum nomi-
nibus, seu numeris auctoritatem, in quibusdam vero consuetudinem in hoc ipso opere tamdiu se-
quimur, quousque aliquis nobis auctoritatem majo-
rem tribuat, aut consuetudinem meliorem ostendat.
Ut igitur quibusdam placet, atomi 376 faciunt unum
ostentum. Ostentum vero et dimidium procreant
unum momentum continent atomos 564. Momenta autem duo, et duæ partes unius momenti procreant
partem unam habentem ostenta 4, atomos 1504.

DPars quoque, et dimidia efficiunt minutum unum
comprehendens minuta 4, ostenta 6. Atomos 5256.
Minuta etiam duo gignunt punctum unum ample-
centem partes 4, momenta 8, ostenta 12, atomos
4512; puncta vero 5 complent horam unam con-
stantem minutis 10, partibus 15, momentis 40,
ostentis 60, atomis 22560. Horæ autem 24 reddunt
unum diem habentem puncta 120, minuta 240,

mille millia, et quater mille millia, et 918,400. Et desunt ad completionem anni solaris dies 5 et quadrans, qui habent horas 125, præmpta 630, minuta 1,260, partes 1,890, momenta 5,040; ostenta 7,540, atomos bis mille millia 842,540. Qui numeri singuli si diligenter cura considerantur, reddunt, ut dictum est, dies 5 et quadrante, quorum rursus dierum et quadrantis summa collectio propter tarditatem solis per signa.

Item alia.

Inter primum enim diem spiritalem adstrues esse creaturam, et quomodo habuit vespere, et mane? Respondetur: Omnis namque creaturæ cognitio in semetipsis vespere erat; in Deo autem mane, quia plus videtur ipsa creatura in Deo, quam in se ipsa videtur; creatura scilicet plus videtur in arte, quia facta est. Propterea enim ait Evangelista Johannes: *Quod factum est in ipso vita est. Omnia igitur, quæ facta sunt, et vitam habent in ipso verbo Dei, vita sunt, in se ipsa non sunt vita. Cœlum, terra, lapis vitam non habent, et tamen in Deo vita sunt. Vivant igitur in Deo sine initio, atque incommutabiliter omnes rationes creaturarum. Ac per hoc plus videtur in angelis sanctis in Verbo Dei, ubi sunt vita, quam in se ipsa.* Ergo in cognitione firmamenti secundus in cognitione discretionis terræ, et maris. Tertius in cognitione solis, ac lunæ, et stellarum. Quartus in cognitione reptilium. Quintus in cognitione jumentorum, et ferarum, vel ipsius hominis, sextus neque enim hi dies solares intelligendi sunt, sed ipsius diei unius, quem intelligimus spiritalem creaturam, idest Evangelicam, sexies facta cognitio. Sex dies fecit propter senarii perfectionem. Si vis ut aliquid tibi de Scripturis colligam, libens adesto, et totum te ad audiendum præpara. Unus in numeris dividi non potest, ab ipso enim surgit omnis numerus. Ergo duo dividi possunt, et pars ejus unus est. Igitur divisio duorum in unum est. Quid aliquid hic numerus ostendit, nisi Trinitatem, quæ Deus est? Quæ quamvis tres personæ sint, in una creduntur unitate naturæ. Quaternarius scilicet duas partes habet; nam quarta ejus unus est, media ejus duo. Unum videlicet, et duo tria sunt. Ecce partes suas nec ultra excrescent, nec complent, et ideo imperfectus est numerus. Quinarius vero non habet nisi unum, quod est quinta ejus pars. Unus senarius igitur numerus perfectus est, quia partibus suis compleetur; habet enim unum, quod est sexta ejus, duo, quod est tertia, tria, quod est dimidia. Unum ergo, duo, et tria sex faciunt. Ideoque hujus numeri perfectionem sex diebus operatus est Deus omnem creaturam. Tres haec partes senarii numeri demonstrant nobis Trinitatem numeri, mensuræ, et ponderis fecisse omnem creaturam. Primum valere senarii numeri perfectionem in Scripturis Sanctis frequenter reperimus, præsertim in morte Domini simplici. Mors itaque D. N. J. C. non fuit in anima, sed in carne sola; mors vero nostra non solum in carne, sed etiam in anima propter peccatum, in carne

A propter pœnam peccati. Ille vero quia peccatum non habuit in anima, non est mortuus nisi tantum in carne, et hoc propter similitudinem carnis peccati, quam de Adam traxerat. Igitur simplici ejus mors profuit de plebe nostræ, et simplici ejus resurrectio profuit dupla nostra mors carnis ejus, et resurrectio ejus mors animæ nostræ, et resurrectio ejus duas mortes nostras, et duas resurrectiones nostras, duas et duas quatuor sunt; unam mortem Domini, et unam resurrectionem ejus, adde quatuor nostras, sex faciunt. Igitur simplicem Domini, et duplex nostrum tres sunt, et tres partes habet, secundum quod supra diximus, senarius numerus. Nam et 36 horæ, quibus fuit Dominus in inferno, huic simplex, et duplex congruunt duodecim. Igitur horæ fuerunt diurnæ, et 24 nocturnæ. Ista 24 nocturnæ ad duplex mortem nostram conciunctant, et illæ duodecim horæ ad mortem Domini simplam. Revera enī natura ejus senarii numeri habet 46 annis admodum est tempus, adstruerunt in Evangelio Iudei, quod intelligitur de corpore Domini. Quadraginta sex anni pro diebus positi sunt 46 diebus dicunt iufacient formari in utero, et subinde usque in diem parturitionis augmentari. Quadragies quippe sex sunt 266 qui faciunt menses novem, et dies sex. Compota ergo ab 8 Kal. Apr., quando passus est Dominus, et tunc etiam creditur fuisse conceptus usque ad diem 8 Kal. Januar., et reperies dies a 76, qui constat per senarium numerum. Quid de illa muliere in Evangelio, quam 18 annis curvavat Satanus, quam sanavit Dominus, nisi quia et ipsi anni senarii numerum habent? Ter igitur sex decem, et octo faciunt. Illa itaque mulier intelligitur genus humanum, quod sexta ætate scilicet a captivitate diaboli Dominus liberavit. Prima ætas est ab Adam usque ad Noe. Secunda ætas est a Noe usque ad Abraham. Tertia ætas est ab Abraham usque ad David. Quarta ætas est a David usque ad transmigrationem Babyloniam. Quinta ætas est a transmigratione usque ad adventum D. N. J. C. Sexta ætas, quæ nunc agitur, donec Exesus veniat ad judicium. Sexta igitur ætate seculi reformatur genus humana ad imaginem Dei. Profectio enim anni decem et octo non solum sex ætales, sed etiam tria tempora evidenter demonstrant; unum scilicet ante legem, alterum sub lege, tertium sub gratia. Igitur et ipse annus senario numero continetur; habet enim dies 355, sexies quippe sexageni 360, remanent profectio 5 et quadrans 5 dies sexta sunt mensis tamen si et illud pro die ponas aperte totum sex faciunt. Ecce quantum me Deus adjuvet, de senarii numeri perfectione, etsi non quantum volui, tamen quantum potui, reddidi rationem.

De luna per 12 signa.

CXXXVI. Luna duobus diebus, et 6 horis, et besse unius horæ singulæ signa pervolat velociore suo cursu. Singula vero signa 30 habent partes. Si vis scire quantas horas luna peragat medium signum, idest 15 partes cuiuslibet signi, divide 54 hor. in duas

pedietates, et bessem unius horæ, que sunt horæ aniuscu jusque signi, et habebis 27 horas, et medium signum partes 15 peragendas, et trientem, idest tertiam partem unius horæ. In quibus horis 15 partes præpositi tibi signum luna percurrit.

Si vis scire, quo spatio unam partem signi pervolat, tolle exinde 22 horas, 15 horas da singulis partibus singulas horas, remanent 12 horæ. Has 12 divide per punctos singulos ea lege, quia hora a luna 5 punctos habet ergo 12 si quinque ducantur, faciunt 60 puncta; partire per 15, quater 15 60 sunt. Da 4 punctos singulis partibus, et videbis, quod unam partem signi luna percurrit in spacio unius horæ ex 4 punctis, et remanet triens, idest tertia pars unius horæ; quot sunt ostenta 20, quia plena hora 60 habet ostenta. Da singulis partibus unum ostendum, et videbis, quod luna spatio unius horæ; et 4 punctorum, et unius ostenti, quod est triens, partem unam signi, quod est tricesima pars unius signi, peragit.

De saltu lunæ per 19 annos, quomodo decrescit nox.

CXXXVII. Si vis sapere in 19 annis quomodo dies, et nox minuitur, quando luna facit saltum, singulis annis et mensibus per momenta, et atomos unoquoque anno momenta 50 et medium (et nona decima pars de dimidio momenti) facit ipse medius momentus atomis 282 in unoquoque mense momenta 4. Et sextam partem momenti atomis 24. Secundo mense momenta 4 et sextam partem momenti, atomis 24. Tertio mense momenta 4 et sextam partem momenti, atomis 24. Et sic in singulis mensibus. Hæcque 12 menses ad saltum lunæ, fit summa in uno anno momenta 50 et dimidium. De isto momento faciunt atomos 282. Ipsa 50 momenta faciunt unam horam, et quartam partem de hora, et dimidium momentum, similiter numero in 19 annis. Ad saltum lunæ momenta in 19 annis 960. Ipsa momenta faciunt horas 24, que minuit dies et nox in 19 annis, que luna facit saltum.

De flexibus digitorum.

CXXXVIII. Ita digitorum flexus servantur per primum digitorum trium in læva ab extremo, inflexionem palmæ in medium artum dicitur 1, 2, 3, cum dicis 4 extreum digitum leves. Cum dicis 5 secundum ab extremo similiter erigas. Cum dicis 6 modicum in medium palmæ extremo, et medio levatis erigas. Quando ab 7 perveneris, minorem solum cæteris levatis super palmæ radicem pones, juxta quem in 8 medium. In 9 autem impudicum e regione compones 10, unguis indicis in medio fixus artu pollicis 20, summitas pollicis medio artu inter indi-

A artum, ungulamque indicis trie undique medio tere indicis artum; medio pollicis fronte, inter artum et ungulam sito, circumpone 70, pollicis artu curvato trans medium indicis artum radicem pollicis a latere circuivit indicis 80 pollicem in longum tendens indice illius summitatem, ungulamque circumpone 90 indicis, ungulamque in pollicis radice eriges. 100 in dextera quomodo 10 in læva. 200 in dextera, quomodo 20 in læva. 300 in dextera, quomodo 30 in læva. 400 in dextera, quomodo 40 in læva. 500 in dextera, quomodo 50 in læva. 600 in dextera, quomodo 60 in læva. 700 in dextera, quomodo 70 in læva. 800 in dextera, quomodo 80 in læva. 900 in dextera, quomodo 90 in læva. Sic quoque a mille currir in dextera compotus usque 7,000, quomodo currunt monades in læva 1 usque ad 9, 10,000 in sinistra palma supra verticem supinatum retro ponas. 20,000 eodem situ prona super manum coll. 30,000 eodem situ prona in medio pectoris. 40,000 eodem situ prona in latere dextro. 50,000 pollex in umbiculo. 60,000 sinistra palma sub umbiculo supina. 70,000 eodem situ in inguine prona. 80,000 eodem situ in femore sinistro. 90,000 eodem situ prona, sed foris. Ita facitur in dextera manu, cuji dicis 100 millia. Cum autem dicis decies centena millia, duæ palmæ aperte erga faciem e regione interpositæ, sed ante aures retro respicientes tres digitæ in sinistra manu, idest auricularis, medicus, et impudicus usque ad 9 continent 1, 2, 3, etc. Duo digitæ in sinistra manu, idest index, et pollex usque ad 90 continent 10, 20, 50, etc. Duo in dextera manu digitæ semper continent usque ad 900 pollex, et index. 100, 200, 300, etc. Tres in dextera manu digitæ continent usque ad 9,000, auricularis, impudicus, et medicus. 1,000, 2,000, 3,000 etc. Continent sinistra manus particulas semper usque ad 90,000, 10,000, 20,000, 30,000, etc. Continent dextra manus per juncturas semper usque ad 9,000, 100,000, 200,000, 300,000, etc.

In Dei nomine incipit ratio Paschalis, et ceterorum 318 episcoporum, qui consideratione festi Paschalis, et ceterorum sapientium virorum, qui dixerunt auctoritatem.

CXXXIX. Cum omnes Apostoli de hoc mundo per universum orbem per singulas provincias Ecclesiæ diversa tenebantur jejunia. Nam et omnes Galli quacunque die 8 Kal. Apr. suisset, semper Pascha celebrabant dicentes: Quid nobis est a 14 luna compotum cum Judæis facere Paschæ? Sed sicut est Domini natalis quocunque die evenerit 8 Kal. Janu., ita et 8 Kal. Apr., quando traditur Christi Resurrectio, debemus Pascha tenere. b Orientales vero, sicut Eusebii Cæ-

jejunasset, et alii 40 horas. Cum hæc talis observationis per singulas provincias, unde error erat sacerdotibus, eo quod a quibus una fides recta tenebatur, eorum dissidenter jejunia. Tunc papa Victor Romanæ Urbis episcopus hoc elegit, ut dirigeret auctoritatem, quia tunc non Hierosolyma, sed Caesarea metropolis dicebatur, unde Paschalis ordinatio proveniret, quo modo Pascha recto jure a cunctis catholicis celebraretur ecclesiis, ubi Dominus, et Salvator mundi in carne fuerat conversatus. Accepta itaque auctoritate Theophilus non solum de sua provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes episcopos, et sapientes viros ad concilium evocavit. Ubi cum illa sacerdotum vel sapientium virorum multitudine in omnibus Scripturis erudita in unum fuisse collecta; tunc prædictus episcopus protulit auctoritatem ad se missam a papa Victore, et quid sibi operis fuissest injunctum ostendit. Tunc pariter omnes episcopi dixerunt. Primum nobis inquirendum est, quomodo in principio mundus fuerit factus, et cum hoc fuerit diligentius investigatum, tunc poterit ex eo Paschalis ordinatio salubriter pervenire. Dixerunt ergo episcopi: Quo die credimus primum fuisse factum mundum, nisi Dominico? Alii dixerunt: Quomodo ergo potes probare, quia primus dies, dies Dominicus fuerit? Theophilus episcopus dixit: Probate, quod dicitis. Episcopi responderunt: Secundum Scripturæ auctoritatem divinæ factum est vespere, et factum est mane dies unus, et secundus, et tertius, et quartus, et quintus et septimus. In quo septimo requievit ab omnibus operibus suis, quem diem septimum Sabbatum appellavit. Cum ergo novissimus dies sit Sabbatum, quis potest esse primus, nisi Dominicus. Theophilus episcopus dicit: Ecce de die Dominico quia primus sit, probatum. De tempore quid vobis videtur? Autem tempora mundi in anno accidunt: Ver, Æstas, Autumnus, et Hyems. Quod ergo tempus primum factum esse creditis in mundo? Episcopi dixerunt: Vernal. Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scriptum est: Germinet terra herbam seni secundum genus suum, et lignum pomiferum serentem fructum. Hæc enim veris temporibus videmus fieri. Theophilus episcopus dixit: Quo loco caput mundi esse creditis? in principio temporis, an medio temporis, an in fine? Episcopi dixerunt: In Æquinoctio, idest 8 Kal. Apr. Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scriptura dicit, quia fecit Deus lucem, et vocavit Deus lucem diem, et fecit Deus tenebras, et tenebras vocavit noctem, et divisit inter lucem et tenebras, aquas partes. Theophilus episcopus dixit: Ecce de die, vel tempore probastis. De luna quid vobis videtur? utrum crescentem, an plenam, an imminutam a Domino fuisse creatam? Episcopi responderunt: Plenam. Et ille dixit: Probate quod dicitis: Episcopi responderunt: Dicit divina Scriptura: Fecit Deus duo luminaria magna, et posuit ea in firmamento caeli, ut lucerent super terram, luminare majus, ut praeesset diei, et lumi-

nare minus initio noctis. Non poterat, nisi plenum. Nunc ergo investigavimus, quomodo in principio factus fuerit mundus: idest die Dominico, verno tempore, in æquinoctio 8 Kal. Apr. luna plena. Per ipsum tantummodo tempus dies, et elementa resurgent. Theophilus episcopus dixit: Nunc igitur agendum de ordinatione, quomodo debeamus Pascha tenere. Episcopi dixerunt: Numquid dies Dominicus præterire potest, et in eo Pascha celebraretur, qui tot et talibus benedictionibus sanctificatus est? Theophilus episcopus dixit: Apertius ergo dicite, quibus, et qualibus benedictionibus eum fuisse sanctificatum asseritis, ut scribere possimus. Episcopi responderunt: Prima illi benedictio est, quod in ipso tenebra remota sunt, et lux apparuit. Secunda illi benedictio est, quod de terra Ægypti populus Israeliticus, velut de tenebris, quasi per fontem baptismi, per mare Rubrum de duro servitio fuerit liberatus. Tertia illi benedictio est, quia in eodem die coelestis cibus manna hominibus datum est: Quarta illi benedictio est, quia Moyses mandavit ad populum: Si vobis observatus dies primus, et novissimus. Quinta illi benedictio est, ut cxvii psalmus dicit, qui totas de Passione, et Resurrectione cantatur. De Passione ait: Circundantes circumdederunt me, et in nomine Domini vindicavi in eis. Circumdederunt me sicut apis, et exarserunt sicut ignis in spinis. Et interjectis versibus: Lapidem, quem reprobaverunt, factus est in caput anguli. De Resurrectione autem dicit: Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, et lætemur in ea. Et item interjectis versibus: Constituit diem festum in confringulationibus usque ad cornu altaris. Sexta illi benedictio est, quod in ipsa Dominus surrexit. Videmus ergo, quia diem Dominicum singulariter in Pascha tenere præcepit. Theophilus episcopus dixit: De tempore autem ad Moysen mandatum est a Deo: Hic vobis erit mensis initium mensium; Pascha facite in eo. Non dixit in prima die mensium, aut in decima, aut in alia qualibet, sed totos 30 dies in Pascha sanctificavit. Episcopi responderunt: Qui sunt illi 30 dies. Superius ergo jam responsum dedimus, principium mundi esse in æquinoctio 8 Kal. Apr., et ab 8 Kal. Apr. usque in 8 Kal. Mai: legimus consecrandos. Theophilus episcopus dixit: Et impium non est, ut illi tres dies passionis Domini tantum sacramenti mysterium foras limitem excludantur? Passus namque Dominus ab 11 Kal. Apr. 5 Fer. quam Coena Domini vocamus, quia nocte a Judæis traditus, quando et cum discipulis discubuit, quando et Judæi prædictit, quod ab ipso esset traditurus. Quod et ita constat fuisse suppletum, et 8 Kal. Apr. surrexit. Quomodo ergo hi tres dies foras terminum excludentur? Episcopi dixerunt: Nulla ratione fieri debet, ut tantum sacramentum foras limitem excludatur, sed introducantur in ordine Paschali hi tres dies. Constitutum est ergo in illa synodo ut nec ab ante 11 Kal. Apr., nec post 7 Kal. Mai, Pascha non debeant observare, et nec antea, nec postea cuicunque constitutum limitem

transgrediendi esset libertas. Similiter et de luna A præceptum divinum servetur, quod mandatum est per Moysen, sit vobis observatum a 14 luna usque in 21. Has ergo 7 lunas constat suis consecratis, sed quia Iudei a 14 luna tenent Pascha, nos necesse est a 15 usque in 21 celebrare Pascha. Quando ergo sit intra illum limitem constitutum ab xi Kal. Apr. usque in viii Kal. Mai: dies Dominicus, et luna aliqua ex illis 7 sanctificata obveniret, Pascha nobis 'sumus' est' celebrare.

Incipit epistola Cyrilli Alexandrinæ Urbis episcopi.

CXL. Antiquitus Ecclesia Pascha 14. Luna cum Iudeis celebrabat, quo cum die occurseret. Sed hunc ritum sancti Patres in Nicæna Synodo prohibuerunt, constituentes non solum Paschalem et mensem inquirere, sed etiam diem Resurrectionis Dominicæ observare, et ob hoc Pascha a 15 luna usque in vicesimam primam extenderunt, ut dies Dominicus non obmitteretur. Pascha autem vocabulum non Græcum, sed Hebreorum est, nec a Passione, quam Phasin Græce dicimus pati, sed a transitu Hebræo verbo Pascha appellata est, eo quod tunc populus Dei ex Ægypto transierit. Unde in Evangelio, cum vidisset, inquit, *Jesus, quia venit hora, ut transiret de mundo ad Patrem.* Cujus nox ideo per vigiliam dicitur propter adventum Regis, ac Dei nostri, ut tempus Resurrectionis ejus nos non dormientes, sed vigilantes inveniat. Cujus noctis duplex ratio est, sive quod in eadem vitam tunc recepit, cum passus est, sive quod postea hora, qua resurrexit, ad judicandum venturus est. Eo autem modo agimus Pascha, ut non solum mortem et resurrectionem Christi in memoriam revocemus, sed etiam cætera, quæ circa eum adtestantur, ad Sacramentorum significationem inspicimus; propter initium enim novæ vite, et propter novum hominem, quem jubemus induere, et exuere veterem, expurgantes vetus fermentum, ut simus nova conspersio, quoniam Pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitæ novitatem primus mensis novorum in anni mensibus ad celebrationem Pascha mystice adtributus est. Quod tertia Hebdomada dies Pasche celebretur, id est qui dies occurrit a 15 in 21 hoc significat, quia toto tempore seculi, qui septenario numero agitur, nunc tertium tempus est, quod hoc Sacramentum apparuit. Primum enim tempus est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Ubi jam manifestum est Sacramentum prius occulatum Prophetiarum Ænigmatis. Ideo et propter haec tria tempora saculi Resurrectio Domini triduana est. Quod vero a 15 luna usque ad vicesimam primam per dies septem Paschalis dies queritur, propter ipsum numerum septenarium in universitate. Unde et Iohannes Anostinus in Anacalusi ad sententiam scribit

tias usque in iii Non. Apr. primi mensis lunam inquirent, et si 15 luna die Dominico provenerit, in aliam diem Pascha protrahunt. Græci primi mensis lunam ab viii Id. Mart. usque in diem Non. Apr. observant, et si 15 luna die Dominico concurrerit, sanctum Pascha celebrant. Hujusmodi ergo dissensio inter utrosque Paschalem regulam turbat. Communis autem annus dicitur, qui tantum 12 lunas, hoc est dies 354 habet; dictus autem communis, quia sæpe duo ita conjuncti incedunt invicem, et se in Paschali solemnitate sequuntur. Nam embolismalis annus semper solus est, embolismalis annus est, qui 13 menses lunares, id est 384 dies habere monstratur. Ipse est annus sancto Moysi divinitus revelatus, in quo jubentur hi, qui longius habitabant, in secundo mense Pascha celebrare. B Embolismus autem nomen Græcum est, quod interpretatur Latine superaugmentum, eo quod compleat numerum annorum communium, quibus 11 lunares dies deesse cernuntur. Embolimæ autem anni, et communes sic inveniuntur. Si enim a 15 luna Paschæ præcedens usque ad quartam decimam sequentis 384 dies fuerint, Embolismalis annus est. Si 354, communis. Bissexus est per annos 4 unus dies adjectus. Crescit enim per singulos annos quarta pars assis, ac ubi quarto anno assem compleverit, bissexilem annum facit. Dictus autem bissexus, quia bis sexies ductus assem facit, quod est unus dies, sicut et quadrantem propter quater ductum, quod est bissextum, quod super dierum cursum in anno soli facit. A vii autem Non. Mart. usque in diem prid. Kal. Janu. in lunæ cursu bis adponitur, atque inde detrahitur. Intercalares autem dies idcirco vocantur, quia interponuntur, ut ratio lunæ solisque convenient. Calare enim ponere dicitur. Intercalare interponere. Epactas Græci vocant, Latini adjectiones annuas lunares, quæ undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolvuntur, quas ideo Ægyptii adjectiunt, ut lunaris mensis rationi solis æquatar. Luna autem juxta cursum suum 29, et semis dies lucere dignoscitur, et sunt in anno lunares dies 354, remanent ad cursum anni solaris dies xi, quos Ægyptii adjectiunt, unde et adjectiones vocantur. Absque his non invenies lunam, quæ sit in quolibet anno, et mense, et die. Istæ Epactæ semper in xi Kal. Apr. reperiuntur in eadem luna, quæ fuerit eo die. Continentur autem circulo decennovennali, sed cum ad 19 pervenerint, qui est circulus decennovennalis, iam sequenti anno non addes super 29 11, ut 10 adnuncies, destructis 30, sed inde revertere ut 11 proununcies.

Explicit epistola S. Cyrilli.

CXLI. Epistola Paschasini episcopi ad beatissimum Papam Leonem de indaganda ratione Paschali.

Ius : Casta fave Lucina. Sumpsit autem nomen per derivationem a solis luce, eo quod ab eo lumen accipiat, acceptum reddat. Stellæ dictæ a stando, quia fixæ stant semper in cœlo; nec cadunt; nam quod videmus e cœlo stellas labi, non sunt stellæ, sed igniculi aere lapsi, qui flunt, dum ventus altiora petens æthereum ignem secum trahit, qui tractu suo imitatur stellas cadentes. Nam stellæ cadere non possunt, immobilesque, ut prædictum, sunt, et cum cœlo fixæ feruntur. Sidera dicta, quod ea navigantes considerando dirigunt ad cursum consilium, ne fallacibus undis, aut ventis alio deducantur. Quædam autem stellæ idcirco signa dicuntur, quia ea nautæ observant in gubernandis remigis, contemplantes aciem fulgoremque eorum, quibus rebus status coeli futurus ostenditur. Sed et omnes homines ea intendunt ad prævidendas aeris qualitates per æstatem, et hyemem, vernalisque temperiem. Ortu enim vel occasu suo certis stationibus temporum qualitates significant. Signorum primus Arcton, qui in axe fixus Septentrionali in se revolutus rotatur. Nomen est Græcum, quod Latine dicitur Ursa, quæ quia in modum plaustris vertitur, nostri eam Septentrioneu dixerunt. Triones enim proprie sunt boves aratorii dicti, eo quod terram terant, quasi teriones. Septentriones enim non occidere axis vicinitas facit, quia in eo sunt. Arctophilax dictus, Arctonidem scilicet cursum sequitur eundem, et Bootem dixerunt, eo quod plaustro hæret, *multis signum expectabile stellis*. Inter quas Arcturus est. Arcturus sidus est post caudam majoris Ursæ positum in signo Bootis, unde Arcturus dicitur, ἄρκτον οὐρά, quia Bootis præcordis conlocatus est. Oritur autem Autumnali tempore. Orion Austrum ante Tauri vestigia fulget, et dictus Urion ab urina, id est ab inundatione aquarum; tempore enim hyemis ortus mare, et terras aquis, ac tempestatis turbat. Hunc Latini Jugulam vocant, quod sit armatus, ut gladius, et stellarum luce terribilis atque clarissimum. Quo fulgente omnis serenitas tollitur, ac obscuratur, et imminentem tempestas cernitur. Hyades dictæ ab Hyān, id est a succo, et pluvias, nam pluviae hyetos dicuntur. Ortu quippe suo efficiunt pluvias, unde et eas Latini succulas appellaverunt, quia quando nascuntur, pluviarum signa nascuntur. De quibus Virgilius: *Arcturum, pluviasque Hyadas.* Sunt autem septem in fronte Tauri, et oriuntur tempore vernali. Pleiades a pluralitate dictæ, quia pluralitatem Græci a to * tyliction appellant. Sunt autem stellæ septem ante januam Tauri, ex quibus sex videntur, nam latet una. Has Latini, Virgilijusque dicunt a temporis significatione, quod est ver, quando exoriuntur. Nam occasu suo hyemem, ortu æstatem primæ, primeque navigationis tempus ostendunt. Canicula æstuale sidus, quæ et Syrius

A dicuntur, quando et molestæ sunt purgationes. Canis autem vocatur, propterea quod corpora morbo afficiat, sive propter flammæ candorem, quæ hujusmodi sit, ut præ cæteris lucere videatur. Itaque quo magis eam cognoscerent, Syrion appellarent. Comes stella est dicta, eo quod comas luminis ex se fundat, quod genus sideris quando apparuerit, aut pestilentiam, aut bella, aut famam significat. Comes autem Latine crinitus appellatur, quia in modum crinum flamas spargit, easque Stoici dicunt esse ultra triginta, quorum nomina et effectus quidam Astrologi scripserunt. Lucifer dictus, eo quod inter omnia sidera plus lucis ferat. Est autem unus ex Planetis. Hic proprie et jubar dicitur, eo quod jubar lucis ostendat. Sed et splendor Solis, et Lune, et stellarum jubar dicitur, quod in modum juba radii ipsorum extendantur. Vespérus stella Occidentalís, quam cognominatam perhibent a Vespero Spaniæ Rege. Est autem et ipsa ex quinque stellis planetis noctem dicens, et Solem sequens. Fertur autem, quod hæc stella Oriens Luciferum, Occidens Vesperum facit. De qua Statius: *Et alterno dependitur unus in ortu.* Planetæ stellæ sunt fixæ in cœlo, ut reliquæ, sed in aere feruntur. Dictæ autem planetæ apo to planos, id est ab errore; nam interdum in Austrum, interdum in Septentrionem, plerumque contra Mundum, non nunquam cum Mundo feruntur. Quarum nomina Græca sunt. Phæton, Phætonta, Pbyriona asperum, Stelbon. Has Romani nominibus deorum suorum, id est Jovis, Saturni, Martis, Veneris, atque Mercurii sacraverunt; decepti enim, et decipere volentes in eorum adulatio[n]e, qui sibi aliquid secundum amorem præstisissent, sidera adtendebant in cœlo dicentes: Quod Jovis esset illud sidus, et illud Mercurii, et concepta est opinio vanitatis. Hanc opinionem erroris Diabolus confirmavit, Christus evertit. Jam vero illa, quæ ab ipsis Gentilibus signa dicuntur, in quibus et animalium imago de stellis formatur, ut Arcton, ut Aries, Taurus, Libra, et hujusmodi alia, hi qui sidera p[ro]viderunt, in numerum stellarum specie corporis superstitiosa vanitate permuti fixerunt, et ex causis quibusdam deorum suorum et imaginis nomen confirmarunt. Nam Arietem primum signum, cui, ut Libræ, mundi lineam tradunt propter Ammonem Jovem ideo vocaverunt. In cuius capite qui simulacra faciunt arietis cornua fingunt, quod signum Gentiles ideo inter signa constituerunt, quia in Martio meuse, qui est anni principium Solem in eo cursum suum agere dicunt. Sed et Taurum inter sidera conlocant et ipsum in honorem Jovis, eo quod in bovem sit fabulose conversus, quando Europam transvexit. Castorem quoque et Pollucem post mortem inter novissima signa constituerunt, quod signum Geminius dicunt. Cancrum quoque

tem gressum dirigit, ita ut prior pars sit posterior, et posterior prior. Leonem in Graecia ingentem Hercules occidit, et propter virtutem suam hunc inter astra et duodecim signa constituant. Hoc signum Sol cum adtigerit, nimium calorem mundo reddit, et annuos status, Etesias nempe facit. Virginis etiam signum idcirco inter astra collocaverunt, propterea quod sisdem diebus, in quibus per illud Sol decurrit, terra exhausta Solis ardore nihil pariat. Est enim hoc tempus Canicularium dierum. Libram autem vocaverunt ab aequalitate mensis ipsius, quia viii Kal. Octob. Sol per illud signum currens Aequinoctium facit, unde et Lucanus : *Ad justæ pondere librae.* Scorpius quoque et Sagittarium propter fulgora mensis ipsius appellaverunt. Sagittarius vir equinis cruribus deformatus, cui sagittam et arcum adjungunt, ut ex eo mensis ipsius fulmina demonstrentur, unde et Sagittarius.

Incipit epistola Dionysii Exiguī.

CXLIII. Dominis a me plurimum venerandis Bonifacio Primicerio Notariorum, et Bono Secundario Dionysius Exiguus, etc. (*Edita a Bucherio in Append.*)

Incipit epistola S. Cyrilli v Kal. Decembr.

CXLIV. Dominis venerabilibus sanctis Fratribus episcopis Aurelio, Valentino, sed et omni Sanctæ Congregationi, etc. (*Edita a Bucherio pag. 72. Hunc autem finem in Codice nostro habet.*) Et omnia scripta autentica synodi Nicenæ protuli Innocentio presbytero ut adferat ad vos. Pax cum spiritu vestro et meo in Christo Jesu. Finit. Amen.

Incipit Epistola sancti Proterii Alexandrini episcopi ad Beatissimum Papam Leonem Romanæ Urbis Episcopum de ratione Paschali.

CXLV. Domino meo dilectissimo Fratri, et Consacerdoti Leoni Proterius, etc., (*Edita a Bucherio, p. 82.*)

Incipit Epistola Moriani Episcopi Alexandrini de ortu Paschali, eo quod senserunt alii diverse.

CXLVI. De eo quod scriptum est : *Post biduum Pascha fiet*, incongruum fuit Pascha Iudeorum in Aequinoctio, hoc est in viii Kal. Apr. In Aequinoctio renovatio novissima Mundi, et redemptio per Crucem Christi, quia in Aequinoctio fuit Mundi constructio, et compositione dispar sibi invicem fuerat ultraque. Deinde Adam longitudine facta est, et potentia Dei tribus diebus factis; sed Sol addidit cursum dierum, quando inluxit in Mondo quarto diei e contrario dempsit. cur noctium etenim Adæ venerationem et honorem aequinoctii novissimi, et Paschæ Christi persignata est, et facta est prima Mundi constructio in aequinoctio primo. In aequinoctio quaque facta est solutio, et redemptio Israel de servitute Iudeorum, et in eodem aequinoctio post xii Kal. Apr. præcepit filii Israel celebrare Pascha, quod est typus Paschæ futuri Christi per omnia in finem ex initio. Typus namque Christi agnus, qui est occisus, et manducatur quotidie Agnus a septem viris, hoc si a septem gradibus Ecclesiæ. Tantum autem mi-

A nisterium Dei scitote, quod non mirum si accendret, si in judicium convenerit æquinoctium, quod est viii Kal. Apr. sexta Feria luna 14, et resurrectio luna 16 post xii Kal. Apr., quod æquinoctium verale, hoc est initium anni Solaris, et ante hoc initium non facitur Pascha apud Hebreos, et Graecos, et Latinos, nisi in errore, quia dies Dominica, in qua facta est lux, non fuit ante xii Kal. Apr., quod est in nocte 2. Feria numero crucis. xii autem Kal. Apr. 3 Feria, et x Kal. Apr. 4 Feria, in qua dictum est : *Post biduum Pascha fiet.* Deinde aliquod ita fiat post biduum Pascha, idest post completionem et integritatem duorum testamentorum, et transcensus ad regnum Dei conveniente ad 6. Feriam æquinoctio luna 14 et solemnitate Resurrectionis die Dominica, hoc est totius generis humani, ex quo genere virga de radice Jesse exiit quæ redemit Israel de Ægypto, quæ conversa est in Serpentem, ut liberarentur Israhelites ab Ægypto Quid Serpens persuasit homini, hoc est Diabolus mortem. Si ergo a Serpente est mors, Virga in Serpentem, Christus in mortem, Serpens exaltatur in heremo aere, ut sanaret vulnera corporum respicientem aenium. Ut solvit servitum Israhelitarum famulantum in Ægypto, sic omnis Moysi a serpentibus a venenis intuendo Serpentem magnum Sacramentum quod est intuendo Serpentem sanari, nisi credo in mortuum Christum sanari a morte peccatorum. Et ut liberaretur populus ab Ægypto per Virgam in Serpentem conversam, et Agnum in Pascha occisum, hoc est Christum in inmortem, ita liberator totum humanum genus in Paschâ Passionis Christi, qui est verus serpens occidens Serpentem, idest Diabolum, et devorans Virgas Magorum, idest Philosophorum, et ministrorum Diaboli. Qui est autem, expavit Moyses, et fugit, quia quando mortificatus est Christus, expaverunt, et fugerunt discipuli. Caudam apprehende posteriore adprehendente, ut est illud : *Posteriora mea videbis.* Primo factus est Serpens sed cauda retenta, visus est Cæphæ, deinde 11. Est etiam in cauda Serpentis finis seculi, quia mortalitas generis humani ambulat per mortem a Diabolo inlatam, sed in fine seculi, sicut a cauda redimus ad manum Dei, et efficiimus stabilitum regnum Dei. Post hæc autem omnia breviter dicam, quod numquam breviter apud Hebreos ante xii Kal. Apr. quia luna nata in viii Id. Mart. 14 in xi Kal. Apr. Observa igitur cursum lunarem juxta regulam Graecorum, et more Ægyptiorum, et non secundum Epactas, idest adjectiones lunares, quia ibi pervenitur a 4 luna usque ad 16, hic autem ad 15 juxta compositionem Eusebii, qui primus conscripsit circulum 19 annorum, Athanasii, Theophili, Cyrilli, Dionysii exiguī, usque dum scripsit Victorius Hilario Papæ Urbi Romæ Episcopo. Tunc accesserunt disputatores Alexandrini et Antiocheni circulos post alios describere. Finiunt hæ Epistolæ in Dei nomine. Amen.

Incipit praefatio Patronio Episcopo.

CXLVII. Domino Beatissimo et nimium deside

ratissimo Patri Patronio Episcopo Dionysius Exiguus, A etc. (*Edita a Bucherio pag. 485. Hic vero ista leguntur.*) Quia vero S. Cyrillus primum Cyclum ab anno Diocletiani centesimo quinquagesimo secundo coepit, et ultimum in anno 47 terminavit, nos a ducentesimo quadragesimo octavo anno ejusdem, etc. *In nomine Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti de Mundi principio.*

CXLVIII. Quomodo factus est munus initio creaturarum Dei? in quo die? in diebus mensis? et in diebus septimanæ? et in quo anno? et in quo tempore? sive in die? an in nocte? et in qua hora? interrogamus. In Äquinotcio autem, et in die Dominico, et in communi anno, et in Ogoade, et in prima hora creatus est, et in momento oculi omnia simul facta sunt a Deo, secundum Apostolum dicentem hunc sermonem: *ut dixit, omnia simul facta sunt*, et similiter a Deo vivo in die Judicii omnia simul destruentur, et in meliorem statum renovabuntur. Recto ergo tramite dierum, quos prædictimus superius nuper, principium, et finis illorum numeratur, quod primum **xii Kal. Apr.** in principio diei Dominicæ incipit, quasi fuisset ante in sabbato dimidium ipsius diei, et in sexta hora Dominicæ diei finitur, sed paulo post **x Kal. Apr.** consecutus est. Et similiter in sexta hora **2. Feria consummatus** est, et **x Kal. Apr.** usque ad dimidium **3. Feriae** incipiens a sexta hora secunda Feriae migravit, et **ix Kal. Apr.** usque ad dimidium **4 Feriae** apparuit, incipiens ante sextam horam **5 Feriae**, et in hoc die Sol luxit. Initio ipsius, et in **viii Kal. Apr.** usque ad dimidium **5 Feriae** morabatur, incipiens a sexta hora **4 Feriae** ante, et in **viii Kal. Apr.** ostensa est luna in cœlo in fine illius diei in **14 Lunæ ætate**. Scendum est autem, cur major facta est Aurora Solis in principio mundi, quam maneat in his temporibus, eo quod splendidior erat Sol ante peccatum Adæ septem lucernis, quas habebat, et non manet in eo, nisi una pars tantum de septem lucernis causa peccati illius Adæ. Sed nemo potuisse sustinere eum propter ardorem ejus, nisi defendisset nos Deus tribus cœlis pro eo.

Nos scire volentibus, quomodo dicunt Hebrei 12 menses anni, hoc modo respondemus: quod non adnumerant Judæi secundum Solem, sed secundum cursum Lunæ. Tantum adnuntiat qui lun. 29 et semisse utuntur ætati cum uniuscujusque incipientis a 15 luna primi mensis usque ad 14 lunam Paschæ, excepto videlicet primo anno, quem curamus numerari a 15 luna usque ad 14 lunam primi mensis.

Initia mensium apud Ägyptios hæc sunt: **iv Kal. Septemb., iv Kal. Octob., v Kal. Novemb., v Kal. Decemb., v Kal. Jan., vii Kal. Febr., v Kal. Mart., vi Kal. Apr., vi Kal. Maii., vii Kal. Jun., vii Kal. Jul., viii Kal. Aug.** Ii sunt intercalares dies, ut **ix Kal. Sept., viii Kal. Sept., vii Kal. Sept., vi Kal. Sept., v Kal. Sept.** Et congregantur in unum apud Ägyptios intercalares dies, quia 300⁺ unius mensis non habent secundum Solem, sed trecentesim 12 menses habere

monstrantur. Illi autem Ägyptii supradicti totum annum compleunt, incipientes a **iv Kal. Septemb.** usque in **iv Kal. Septemb.** Sciendum est nobis quod sunt partes mensis, et quod habuerunt apud Romanos. Primum illud autem hoc modo solvit. Quatuor partibus monstrantur habuisse, ut est tres menses, et **14**, et decimus. Sed tamen principium incipientes a mense **Martio**, et **Aprilie** et **Maio**, annum totum suum compleverunt in tribus mensibus. Et aliquando in 4 mensibus, quando Junies coniungitur ipsis mensibus supradictis tribus, et tunc in decem mensibus adjectis quinque ipsis, ut est **Jul.**, **Aug.**, **Septemb.**, **Oct.**, **Novemb.** et **Decemb.**, et tunc in 12 mensibus postea ii sunt adiecti **Jan.** et **Febr.** omnibus, quos diximus nuper, et consummatur annus Solis per hos duodecim menses. Sed de cauda anni **Januarium** et **Februarium** addiderunt sapientes Gentilium virorum. Nobis ergo interrogantibus, qui sunt isti, qui constituerunt menses primitus a Romanis, scire convenit, hoc modo solvit, quod Numa Pompilius, et Zygus docebat mirabiles composuerunt menses apud Romanos, et invenitur proprium numeris ipsorum ab ipsis mensibus, eo quod Numa Pompilius **Julium** et **Augustum** tantum addidit, et Zygus alios omnes composuit menses in commemoratione Idolorum suorum facere utilitatem per hos menses supradictos. Ideo facti sunt omnes per potestatem Domini. Quibus modis nomina sortiti sunt menses apud Romanos? Quatuor modis dicuntur: **Idolis**, **Rigibus**, et **numeris**, ut est: **Januarius** a Jano Idolo accepit, quia in eodem mense docuit Romanos, ut implerent illi sua verba tota dicens: **Lignum fumigantem oleumque tincta ad corpus meum devorandum**, et totos inimicos vestros retro jacentem pro eo quod me videt morientem, omnes vos amici mei accendite, et postquam moriturus sum, templum adificare in nomine meo ad orandum in eo, et imaginem meam facite cum duas speciebus facies viri et mulieris, ut adorent me viri, et mulieres in hoc templo, et multa ostia in eo templo aptate, ut aperiantur adversus eos, qui vos persequentur, et non possint bellum facere adversus vos causa hujus rei. Et hic Janus bisrostus, de quo accepit Januarius nomen; aliter Januarius de janua nomen accepit, quia hic est janua anni. Mensis **Februarius** dictus est de Lavatione, quia Februum interpretatur lavaernum, eo quod Lurcosis, vel Leperci corpora sua de immunditia hyems lavaverunt, vel eo quod sit febris. Deinde **Februarius** nominatur propter frigiditatem temporis istius. **Martius** de Marte idolo accepit nomen, quia mortuus erat in illo Mense, et propter hoc celebatur apud Gentiles hic mensis. **Aprilis** ab aperiendo dicitur, eo quod aperit mundus flores in eo, vel eo quod aperitur cœlum oculis, quod opertum nubibus erat ante. **Maius** dictus est de majoribus Romanorum in sapientia, vel de Maja matre Mercurii. Aliter de Majo Deo idolo, qui Opiter magni-

tudine potentiae dicitur. Junius a Junioribus Roma-
norum dictus est in sapientia. Aliter de Junone
dictus est, quae soror Jovis, filia Saturni fuit.
Julius a Julio rege Romanorum dicitur propter ho-
norem regis. Nomen illius positum est in illo mense,
quia primus dedit regnum Romanis. Numa Pompilius
hos duos menses addidit Julium et Augustum.
Julius Caesar eidente populo, quia per vim abstrahit
regnum. Augustus ab Augusto Octaviano rege di-
ctus est. Augustus autem, qui solemniter stans
interpretatur, quia per pacem invenit regnum. Se-
ptember eo quod sit septimus imber a Martio,
qui est principium veris. Simili quoque ordine
October, November et December ex numero im-
brium, atque veris acceperunt vocabulum. Kalendæ
dictæ sunt pro Kalendo, vel colendo, eo quod
initia mensium apud gentiles. Aliterque id est vo-
cationis, quæ sit a verbo Greco Kalo, et interpre-
tatur voco. Ideo Kalendæ dicuntur a vocando, quia
vocabantur omnes apud gentiles in die hoc ad
sacrificandum ad oppidum magnum, et dicebatur
eis, qui debuissent offerre. Kalendæ luncæ diceban-
tur primitus, invento hoc nomine luncæ, idest
prima luncæ primi mensis dicuntur Kalendæ men-
sium diebus. Nonæ a nundinis dicuntur, eo quod in
hoc die exercebantur nundinæ. Aliter eo quod no-
nus dies sit ante idus. Idus a die dictæ sunt pri-
mitus in medio mensis, ut ejus cognosceretur me-
diætas. Id de die dicitur transmutata una litera,
et immutatur u pro e, factumque est nomen. Aliter
Græcum est, et interpretatur cor mensium, et no-
minis ejus genitivus invenitur, ut est idus, iduvum,
idibus. Interrogandum, quare dicatur mensis quarto
Nonas habere, et sexto Nonas, et quare non decem
post Idus, et septemdecim, et octodecim, aut sexde-
cim? Ab imperatoribus Romanorum factum est, ne
alii insidiatores dolum fecissent uno die facito
conductionis, ut dubitatio esset in die conductionis
absque dubio quando quam dabitur in mensem 30
tertio dicitur malioniensem aurem. In mense tri-
cenario unum quartu dicitur malum id trigentarios
trans diem sicut trigentarios unos trans duos dies
dic, quo incipit prid. Kal. Jan. absque dubio incipit
Apr. absque bissexto: eodem autem die incipiunt,
si bissextus fuerit. Quarto autem die incipiunt Febr.
et Mart. a die quo initiatur Jan. Die vero ex quo
incipiunt Kal. Jan. secundum initiatur Majus, tertio
incipit Augustus, quarto incipit November. Hæ sunt
observationes Kalendarum mensium.

*Incipit epistola papæ Leonis ad Marcianum impe-
ratorem per Darianum.*

CXLIX Tam multis nam annos Christi annales

A custodire præcipitur. Mense primo decimo die mensis
agnus anniculus immaculatus segregari et seriari
usque ad 19 et in nono decimo die Domino per Moysen
occidi præcipitur ab universo filiorum Israel cætu
ad vesperum, qua fractiones ipse Dominus verus
agnus, cum ad verum Pascha progreditur, aliquid
permanere volens, custodit alias, non servari cu-
piens, commutavit, quis cum in primo mense secun-
dum præceptum legis immolari dignatus est, et 14
nullo modo pervenire suæ Passionis tempore permi-
serit. Aliqua tamen contra figuram fecisse narrat
Evangelium, quia cum a Juda traderetur Judæis,
non decima die mensis premittendus est, et cum
sui corporis et sanguinis sacramenta dare in sua
vita discipulis suis dignatus fuerit, hoc contra figu-
ram fecisse monstratur. Cui ille agnus qui typo
Christi in Pascha præcipitur occidi, assatus igne
cum capite, et pedibus, et intraneis post suam occi-
sionem consumi a populo manducaretur. Hoc autem,
ut mibi videtur, propter duas rationabiles causas
Dominus fecisse cognoscitur. Nam cum Pascha cum
discipulis manducaret, nisi postea sacrificium com-
mutasset dicens: *Hoc est corpus meum*, sic etiam
postea observari debere crederetur. Hæc autem al-
tera, ut opinor, causa, ut cum Corpus Domini inte-
grum, et suum sanguinem in se continens ante Pas-
sionem cernerent, hoc corpore spiritualiter refici
crederetur, et sic etiam nunc a nobis crederetur. Hoc
etiam intueri debemus, quod non 14 ad vesperum,
ut lex præcipit, ille agnus qui tollit peccatum mun-
di, et Pascha nostrum immolatus est Christus, sed
quinto decimo die, in quo manifestum est diem Fe-
stum Judæorum cum suo sacrificio a Domino esse
solutum. Sed quid in hoc intelligere debemus, quod
prius figuralis Agni carnem comederet, et postea
sui corporis cibo suos apostolos reficeret, et post
Judæorum typicum nostrum Pascha immolatus est
Christus, hoc ut opinor ut non veritas figuram, sed
figura veritatem præcederet, quia non prius quod
spiritale est, sed quod animale, deinde quod spiri-
tale. Unde eleganter amica Sponsa Christi sponsi
universalis Ecclesia anaihematizat eos, qui cum Ju-
dæis Festivitatem Paschalem 14 luna celebrari defi-
niunt, et cetera. Et hujusmodi umbralis observan-
tia, et hoc tantum observare dignatus est, quod et
Dominus in primo mense post quartam decimam
diem Paschalem festivitatem procedente una Sabba-
torum celebrari sine ulla ambiguitate censuerit,
licet in hoc varietas Ecclesiarum orta est, aliis sufficere
crederib; ut non cum Judæis 14 luna Pascha ce-
lebrarent. Alii autem hoc fortiter, cauteque custo-
diant ut immutacionem anni Ann: Dom: qui tollit

mentes etiam convertamus, quibus præcipitur spiritaliter mense novorum 14 die mensis primi Paschalem carnem comedere, ut in vobis nascentibus bonorum operum fructibus, cum Decalogi a nobis fuerint verba completa in Evangelii perfectione quater numero consistentes * ternis nostri agni in vespere mundi, in quo seculorum finis pervenerit; non enim est * tenebricatis cordibus Spiritu sancto noctem nostram inluminante comedamus. Finit.

De nominibus Mensium.

CLI. Januarius, Aquarius, hydrodios, Februarius, Piscis, Actibis. Martius, Aries, Crios, Aprilis, Taurus, Taurus. Majus, Geminus, Dasdamus. Junius, Cancer, Carcenos. Julius, Leo, Leon. Augustus, Virgo, Parthenos. September, Libra, Tygos. October, Scorpius, Scorpions. November, Sagittarius, Toxotis. December, Capricornus, Evoceros.

De Mensibus Hebreorum.

Nisan, Aprilis. Jar, Majus. Siban, Junius. Tahani, Jalius. Ab, Augustus. Elur, September. Theseri, October. Marsuan, November. Casleu, December. Tereth, Januarius. Sabath, Februarius. Adare, Martius.

De Mensibus Macedonum.

November Apolus. December Audinæus. Januarius Peritus. Februarius Disthor. Martius Psanticus. Aprilis Artemisius. Majus Desios. Junius Panemos. Julius Loos. Augustus Sarpieos. September Hyperbertheus. October Dius.

De Mensibus Egyptiorum.

Thot Septemb. Paophi Octob. Athir Novemb. Chiac Decemb. Tubi Janu. Mechir Febr. Famenoth Martius. Farmuthi Aprilis. Paschon Majus. Pacni Junius. Epifa Julius. Mensuri Augustus.

De regulari Anno Domini, et de Inductione.

CLII. Ad annos Domini ab Incarnatione ideo mittimus 12 regulares, quia nato D. N. J. C. illa Indictione, quæ tunc erat anni 3, erant præteriti et remanserunt 12. Propterea auctores ad supplendum numerum de ipsis 12 regulares constituerunt.

Ad inductionem vero ideo mittimus 3 regulares, quia illi 3 anni, qui de illa Indictione præterierant, inde 3 regulares constituerunt.

Ad bissextum unum require, quia nato Domino primus annus erat post bissextum.

Ad Cyclum decemnovennalem unum regularemmittimus, quia nato Domino unus annus Decemnovennialis Cycli præcessit.

Ad circulum lunæ de annis Domini duos subtrahimus, quia nato Domino de illo Cyclo Lunari duo anni remanserunt.

Ad concurrentes 4 regulares mittimus, quia per quaternos 7 Cyclus Solaris discurrevit, id est 28 annos.

Ad Epactam per 40 multiplicamus, quia de anno

utriusque lingua Græca videlicet et Latina eleganti scientia præditus composuit, et conscripsit de numero annorum ab initio mundi, vel Incarnatione D. N. J. C. quomodo invenire debeas, nec non et reliqua, quæ subnexa sunt.

CLIII. Si vis scire annos ab initio mundi, multiplica 15, 400, fiunt 6. Iterum multiplica 15, 21, fiunt 315. Adde Indictionem ejusdem anni, in quo computas, ut puta anni præsentis, quæ est 3, fiunt simul 6,318. Isti anni sunt ab ortu mundi. Hoc tantummodo memor esto lector solitus, ut succendentibus annis semper, quando ad 15 Indictionem perveneris, 21 per 15 multiplices, iterumque per 22 per 15 multiplica, et post 15 Indictionem completam, et unum semper adjice.

De inductione.

B Si vis scire de annis ab initio mundi indictionem facere, sume annos ab initio mundi, ut puta 6,318. Hos divide per 15 partes, quia indicio per 15 annos discurrit, hoc modo: Prius subtrahit 15, 400, fit 6,000. Remanent 318. Iterum 20, 15. Fit 300. Item 15, semel fit 15, remanent 3 tota indicio est. Si nihil remanserit, decima quinta erit.

De annis ab Incarnatione D. N. J. C.

Si vis nosse quotus annus est ab Incarnatione D. N. J. C. compota 45, quinquaginta quatuor, fiunt 810. His semper adde 12 regulares. Propterea autem auctores 12, regulares ad annos Domini adposuerunt, quia quando Incarnatio facta est, 12 anni de illa inductione remanserunt. Ideo autem regulares dicuntur, quia numerum annorum Domini regulare videntur. 12 ergo additis ad prædictum numerum, fiunt 821. Adde inductionem ejusdem anni, cuius volueris, ut puta 6, fiunt simul 827. Isti sunt anni Domini N. J. C. Hoc tantummodo memor esto lector solitus, ut succendentibus annis semper quando ad quintam decimam inductionem perveneris, si 54 per 15 multiplicabis, iterum 55 per 15 multiplicabis, et post 15. Indictione completa et unum semper adjice, quibus additis semper 12 suprascriptis regularibus, implebis numerum annorum Domini, et nihil remanet, quod per 12 addere possis, sicut in aliis inductionibus remanet, ut in prima inductione 1, in secunda 2, in tertia 3, vel usque ad 14, tot remanent de compoto suprascripto quota fuerit indicio. In 15 vero inductione si ad summam superiorem, id est 54, vel 55 per 15 multiplicabis, semper 1 addas. Hoc argumento ad annos Domini inveniendos pervenies.

Item alia de annis Domini.

Si vis invenire annos ab Incarnatione Domini N. J. C., multiplica 15 quadragies, fiunt 600 et 15 terdecies, fiunt 795. Adde semper regulares 12 ad prædictum numerum, et inductionem ejusdem anni 3 fiunt simul 810. Isti sunt anni D. N. J. C. Hoc

De indicione.

Si vis scire quota sit indicio anni praesentis, sume annos Domini, quot fuerint, ut puta 810. His semper adjice 3 regulares. Propterea vero auctores posuerunt 3 Regulares ad indicionem, quia tertia indicio erat, quando Incarnatio fuit. Tribus ergo additis ad predictum numerum, anni Domini sunt 813. Hos partire per 15 partem, quia cyclus indicionum per 15 annos discurrit. Ideo quinquageni 15 sunt 750. Item quaterni quindecies sunt 60, remanent 3. Tertia indicio est anni praesentis, si nihil remanserit, 15 erit indicio.

De circulo decennovennali.

CLIV. Si vis sapere, quotus annus sit circuli decennovennalis annorum, sume annos Domini, qui fuerint, ut puta 810, et semper 1 regularem adjice, quia quando Incarnatio facta fuit, unus annus decennovennalis cycli processit, uno ergo addito ad annos Domini, sunt 811. Hos partire per 19 partem, quia cyclus decennovennalis per 19 annos discurrit, 19 quadrageni sunt 760. Item bis decennovies fit 38, remanent 13. Tertius decimus circulus est decennovennalis anni praesentis. Quod si nihil remanserit, nonus decimus annus est decennovennalis cycli.

De epactis lunæ.

CLV. Si vis cognoscere, quot sunt epactæ, id est adjectiones lunares, sume annos Domini, qui fuerint, ut puta 810, hos partire per 19 partem, quia cyclus lunaris per 19 annos discurrit. Decennovies quadrageni sunt 760. Item bis decennovies sunt 38, remanent 12. Hos per 11 partem inultiplica, sunt 132. Hos partire iterum per 30 partem. Quaterni triceni sunt 120, remanent 12. Duodecima epacta est adjectionis lunaris.

De Cyclo Lunæ.

Si agnoscere volueris, quotus Cyclus Lunæ est qui decennovennali Cyclo continetur, tene annos Domini in manu tua, qui fuerint, ut puta, 810. De his semper subtrahe duos, quia quando Incarnatio facta est, duo anni de illo Cyclo Lunari remanserunt. Subtractis ergo duobus, remanent 808, hos partire per 19 partem, quia Cyclus Lunaris post 19 annos in se revertitur. Decennovies quadrageni sunt 760. Item bis decem novies sunt 38, remanent 10, nonus Lunæ est decennovennalis Circuli. Quotiens autem nihil remanet nonus decimus est.

De Concurrentibus.

Si vis nosse adjectiones Solis, id est Concurrentes.

Incipit cyclus annorum octoginta, et quatuor, qui computatur die Kalendarum Januariarum Festo et Gallo consulibus (est ann. 298), et impletur Siagrio et Antonino coss. (est ann. 382), et reddit ad caput Merobaldo et Saturnino coss. (est ann. 383), et tertio reddit ad caput Posaeo et Joanne V. C. coss. (est ann. 467) a.

A tes septimanæ dies, sume annos Domini, qui fuerint, ut puta 810 et annorum Domini quartam partem semper ad jdice supra annos Domini, sunt 202, qui sunt simul 1012. His semper additæ 4 regulares. In fine fit omnis summa 1016, hos partire per 7, quia Cyclus Solis per 28 annos discurrit. Septies centum sunt 700. Item septies 40 sunt 280. Itemque septies 5 sunt 35, remanent 1. Tot concurrentes sunt septimanæ dies, qui de Solis cursu pervenient.

De bissexto.

Si vis scire, ultrum bissexus sit annus, an vero annus præparationis bissexti: sume annos Domini, qui fuerint, ut puta 810. Hos partire per quartam partem. Si 4 tantum remanent, bissexus est, quia post 4 annos peractos intervenit. Centum quaterni sunt 400. Item nonageni quaterni sunt 360. Item deni quaterni sunt 40. Item bis quaterni sunt 8, remanent duo. Secundus annus est præparationis bissexti. Si 3 remanserint, tertius annus erit præparationis bissexti. Si nihil remanserit, hoc est, si totus numerus per quaternos aequalis fuerit, bissexus annus erit. Ne tibi forsitan aliqua caligo erroris occurrat per omnem compotum, quem duces, si nihil supra fuerit, scies eumdem compotum esse, per quem duces, ut puta si per 19 duces, et nihil superfluerit, scies 19 esse; si per 15 duces, 15; si per 7 duces, 7; si per 4, quatuor.

Item de bissexto.

Si vis scire de bissexto, tene annos Solaris Cycli, quicumque fuerint in praesenti anno, V. G. 14 annus Cycli Solaris est. Dimitte semper 1, remanent 13. Partire per 4 partes. Dimitte 12, quia 4 terni sunt, remanent 1. Primus annus est præparationis bissexti. Si nihil remanserit, bissexus erit.

*Sequuntur cycli decennovennales Cyrili, et Dionysii
ut anno 798 incipientes, et in 987 desinunt.*

De Cyclo Paschali.

CLVI. Paschalem Cyclum Hippolytus episcopus temporibus Alexandri imperatoris, etc. (Edita sunt ab Isidoro Hispanensi lib. vi, cap. 17, Origin.).

Incipit Tractatus sancti Athanasii episcopi Alexandrini de ratione Paschæ.

Mensis hic vobis initium mensium primus erit vobis in mensibus anni, etc. (Opusculum istud olim misi ad Cl. V. D. Bernardum de Montfaucon Monachum Benedictinum Congr. S. Mauri, qui et illud publici juris fecit tom. II, pag. 741, Operum S. Athanasii a se editorum; quare omissendum hic censui.

D *Gallo consulibus (est ann. 298), et impletur Siagrio et Antonino coss. (est ann. 382), et reddit ad caput Merobaldo et Saturnino coss. (est ann. 383), et tertio reddit ad caput Posaeo et Joanne V. C. coss. (est ann. 467) a.*

Anni	Dies solis	Luna xxi	Pasch. v Id. Apr.	Luna xxi
ii	die ii	luna xxiii	Pasch. ix Kal. Apr.	luna xvii
iii	die iii	luna iv	Pasch. Id. Apr.	luna xvii
iv	die v	luna xv	Pasch. Non. Apr.	luna xx

vi	die viii	luna ii	Pasch. v Id. Apr.	luna xvii
vii	die ii	luna ix	Pasch. Kal. Apr.	luna xix
viii	die iii	luna xxviii	Pasch. Kal. Maii.	luna xxii
ix	die iv	luna x	Pasch. viii Id. Apr.	luna vi
x	die v	luna xi	Pasch. v Kal. Apr.	luna xix
xii	die viii	luna ii	Pasch. xv Kal. Maii	luna xix
xiii	die i	luna xiv	Pasch. iv Non. Apr.	luna vi
xiv	die ii	luna xxv	Pasch. viii Kal. Apr.	luna xix
xv	die iii	luna vi	Pasch. xviii Kal. Maii	luna xx
xvi	die v	luna xvii	Pasch. Non. Apr.	luna xxii
xvii	die vi	luna xxviii	Pasch. xiv Kal. Maii	luna xvii
xviii	die viii	luna ix	Pasch. iv Id. Apr.	luna xix
xix	die i	luna xx	Pasch. Kal. Apr.	luna xxi
xx	die iii	luna i	Pasch. xi Kal. Maii	luna xxii
xxi	die iv	luna xii	Pasch. viii Id. Apr.	luna xviii
xxii	die v	luna xxvi	Pasch. iv Kal. Apr.	luna xxii
xxiii	die viii	luna iv	Pasch. xv Kal. Maii	luna xx
xxiv	die i	luna xv	Pasch. iv Non. Apr.	luna xvii
xxv	die ii	luna xxvi	Pasch. viii Kal. Apr.	luna xxi
xxvi	die iii	luna viii	Pasch. xviii Kal. Maii	luna xxii
xxvii	die iv	luna xix	Pasch. iv Kal. Apr.	luna xvii
xxviii	die vi	luna xxx	Pasch. xiv Kal. Maii	luna xix
xxix	die viii	luna xi	Pasch. iv Id. Apr.	luna xi
xxx	die i	luna xxii	Pasch. vii Kal. Apr.	luna xvii
xxxi	die ii	luna iii	Pasch. viii Kal. Maii	luna xvii
xxxi	die iv	luna xiv	Pasch. viii Id. Apr.	luna xx
xxxi	die v	luna xxv	Pasch. xi Kal. Apr.	luna xvi
xxxi	die vi	luna vi	Pasch. iii Id. Apr.	luna xvii
xxxi	die viii	luna xvii	Pasch. iv Non. Apr.	luna xx
xxxi	die ii	luna xi	Pasch. viii Kal. Apr.	luna xxii
xxxi	die iii	luna xxii	Pasch. viii Kal. Apr.	luna xvii
xxxi	die iv	luna x	Pasch. viii Id. Apr.	luna xi
xxxi	die v	luna xi	Pasch. iii Kal. Apr.	luna xx
xxxi	die vi	luna ii	Pasch. xiii Kal. Apr.	luna xvi
xxxi	die viii	luna xii	Pasch. iii Non. Apr.	luna xix
xl	die i	luna xxii	Pasch. vii Kal. Apr.	luna xix
xli	die ii	luna v	Pasch. xvii Kal. Maii	luna xx
xlii	die iii	luna vi	Pasch. vii Id. Apr.	luna xi
xliii	die v	luna xxvii	Pasch. xi Kal. Apr.	luna xvii
xlv	die vi	luna xxvii	Pasch. iii Id. Apr.	luna xix
xlv	die vii	luna xix	Pasch. iii Non. Apr.	luna xxii
xlii	die i	luna xxx	Pasch. xvii Kal. Maii	luna vi
xlii	die iii	luna xi	Pasch. vii Id. Apr.	luna xvii
xliii	die iv	luna xii	Pasch. iii Kal. Apr.	luna xi
xliii	die v	luna iv	Pasch. ii Id. Apr.	luna vi
xlii	die vi	luna xv	Pasch. iii Id. Apr.	luna vi
li	die i	luna xxvi	Pasch. vii Kal. Apr.	luna xi
lii	die ii	luna vii	Pasch. xvii Kal. Maii	luna xxii
lii	die iii	luna xix	Pasch. ii Kal. Apr.	luna xviii
liv	die iv	luna xxix	Pasch. xi Kal. Apr.	lunæ xxii
lv	die vi	luna x	Pasch. iii Id. Apr.	luna xvii
lvii	die viii	luna xi	Pasch. vi Kal. Apr.	luna xvii
lvii	die i	luna ii	Pasch. xii Kal. Maii	luna xviii
lviii	die ii	luna xiii	Pasch. vi Id. Apr.	luna xi
lx	die iv	luna xxiv	Pasch. x Kal. Apr.	luna xxii
lx	die v	luna vi	Pasch. ii Id. Apr.	luna xviii
lxii	die vi	luna xvii	Pasch. ii Non. Apr.	luna xi
lxii	die vii	luna xxviii	Pasch. xv Kal. Maii	luna xi
lxiii	die ii	luna ix	Pasch. vi Id. Apr.	luna xvii
lxiv	die iii	luna xx	Pasch. ii Kal. Apr.	luna xx
lxv	die iv	luna i	Pasch. xii Kal. Maii	luna xi
lxvi	die v	luna xii	Pasch. ii Non. Apr.	luna xi
lxvii	die vii	luna xxiii	Pasch. vi Kal. Apr.	luna xix
lxviii	die i	luna iv	Pasch. vii Kal. Apr.	luna xx
lxix	die ii	luna xv	Pasch. xvi Kal. Maii	luna xvii
lxix	die iii	luna xxvi	Pasch. Kal. Apr.	luna xi
lxx	die v	luna vii	Pasch. x Kal. Apr.	luna xvii
lxx	die viii		Pasch. ii Id. Apr.	luna xix

Ixxi	die ill	luna xxviii	Pasch. x Kal. Apr.
Ixxii	die iv	luna ix	Pasch. ii Id. Apr.
Ixxiii	die vi	luna xx	Pasch. Kal. Maii
lxx	die vii	luna i	Pasch. xv Kal. Maii

luna xi
luna xxii
luna xviii
luna xviii

Iterum ad caput revertitur.

Explicit.

Nullum sane pes moveat, eo quod quintus annus Cycli designatum diem Paschæ habeat, hoc est xii Kal. Apr. Die Dominica luna 16 hoc semel in annis 84 faciendum est hac ratione, eo quod violencia lunæ, vel lex Paschæ prohibet, ne die v Kal. Apr. aliquis presumptive æstimet se Pascham facere, qua die erit luna 23 et super semisse. Maxime cum lege sit cautum, ne modum lunæ statum aliquis excedat, et in gravem offensionem incurrat. Sed potius est ut die xii Kal. Apr. celebretur Pascha; ubi levis reprehensio est, quam criminis nota, sicut et in veteri laterculo continetur. Et hoc necessario oportuit intermitti, esse quosdam annos, in quibus duplicitis Paschæ, sive duas in unum veniunt, et quia una observanda est, erit in arbitrio summi Sacerdotis conferre cum Presbyteris, qui dies eligi debeat, dummodo omnes unanimes ipsum diem Paschæ in unum convenientes celebremus.

Explicit Tractatus de ratione Paschæ, hoc est de 12 Kal. Apr.

In commentariis Victorini inter plurima haec etiam scripta reperimus. Invenimus in membranis Alexandri Episcopi, qui fuit in Hierusalem, quod transcripsit manu sua de exemplaribus Apostolorum, ita viii Kal. Janu. natus est Dominus N. J. C. Sulpitio et Camerino Coss. Et baptizatus est viii. Id. Janu. Valeriano et Asiatico Coss. Passus est x Kal. Apr. Nerone III et Valerio Messala Coss. Resurrexit viii Kal. Apr. Coss. suprascriptis. Ascendit in celos v Non. Mai. post dies 40 Coss. suprascriptis. Johannes Baptista nascitur viii Kal. Jul. et circumciditur Kal. Jul. Ad Mariam vero locutus est Angelus viii Kal. Apr. Sexto jam Conceptionis mense Elisabeth habere dicens. Ex quo supputatur eodem die Dominum fuisse conceptum quo et resurrexit Amen

Domino et filio Sisebuto Esidorus.

Dum te præstantem ingenio, facundiaque, etc.
(Editum est opusculum inter S. Isidori Hispalensis
Opera hoc titulo : De rerum natura.

Incipit Versus

Annus Solis continet
Quatuor temporibus,
Ac deinde adimpletur
Duodenis mensibus.
Quinquaginta, et duabus
Currit Hebdomadibus,
Una die superducta,
Et sex horis paribus.
Tricentenis sexaginta,
Atque quinque diebus.

A Sic ambitum Zodiaci
Sollustrat discursibus,
Sed excepta parte quarta
Noctis atque diei,
Quæ dierum superesse
Cernitur seriei.
De quadrante post annorum
Bis binorum terminum
Calculantes colligendum
Decreverunt bissextum.
Tantus ei honor datus
A regali culmine,
Quod si fuit nominatus
A Julio Cæsare.
Quem ponendum anni fine
Decrevente * Gajus
Dies quinque iterante
Quam brevis Februarius
B Hinc annorum diversantur
Luna longitudinis,
Quorum quidem Embolismi
Quidein flunt communes ;
Brevis quippe qui vocatur
Communis Lunaribus.
Sic semper duodecim
Terminatur mensibus
Tricentenis quinquaginta
Bisque binis diebus.
Hic undenis annus Soli
Percurrit discursibus ;
Longus annus Embolismi
Supercrescens dicitur ;
Lunæ tribus, atque decem
Mensibus colligitur.
Longus iste annus lunæ
In dierum termino
Continetur tricenteno
Octogeno quaterno
C Novem idem Embolismis,
Atque decem diebus
Pervidetur annum Solis
Superatur est * cursibus.
Brevioris Annus totus
Terminatur circulos
In trecentis quinquaginta
Atque quatuor diebus.
Uno nempe atque decem
Diebus in ordine
Brevis annus anno Solis
Superatur agmine.
Embolismo incremento
Magna larga copia
Anni lunæ brevi ordine
Suppletur inopia,

Dehinc decem atque novem
 Annorum constitutur
 Tempus certum, quo lunaris.
 Terminus porrigitur,
 In quo luna replicantur
 Cursu quodam subtili
 Decies quini quinquies noni
 Simul quinis circuli.
 Huic cyclo ut exigit
 Perscrutando ratio
 Semper partes dies saltus
 Interserit spatio
 In duodenæ horæ fine
 Percurrit incensio.
 Sic momento quater ducto
 Cursu semper monstruos.
 Et momenti duodenæ
 Addita particula
 Per mensum duodenorum
 Singula curricula
 Atomi superadditis.
 Ducenteno numero
 Trigesies et quinquies
 Ducto eorumdem cumulo.
 Saltus lunæ supercrescit
 Cursu subtilissimo
 Ducenteno mense quino
 Necnon et trigesimo.
 Qui sic sunt quater ducti
 Efficiunt cumulum
 Momentum nongentorum
 Quadraginta ad cumulum.
 Quibus puncti sunt cuncti
 Sex et novem decies
 Momentum nongentorum
 Atque decem sexies,
 Denis nonis annis ductis
 Habent suum spatium
 Dies solis atque lunæ
 Æquum pondus partium.
 Dionysius attentus

A Cyclum nobis tradidit,
 Communis et imbolissimus
 Jus Paschale reddidit.
 Sanctissimus ipse abbas,
 Diem saltus memorat,
 Quinque denis Kalendarum,
 Magii demonstraverat,
 Calculavit unum diem
 Bis optimi termini,
 Ne decesset idem munus
 Primo anno communis
 Hoc augmentum si concrescit.
 Mensibus plurimis
 Ducentenis, atque quinque.
 Nec non et trigesimis.
B Græci dicunt, et Ægyptii
 De saltu certissima
 In undenis Kalendarum
 Epacta trigesima
 In Latinis diem saltus
 Memorant in quindecim
 Kal. Decemb. concelebrant.
 Huius cycli pars vocatur
 Ogdoas anterior,
 Ac deinde appellatur
 Endecas ulterior.
 Ogdoadi deputantur
 Octo anni priores.
 Endecadis undena
 Comprobatur series
C In hoc cursu sunt anni
 Communes duodecies.
 Anni vero embolissimi
 Substantant septies.
 Per decem et novem annos.
 Hic calculus tenditur
 In eundem lunæ cursum
 Cyclus revertitur
 Sex millia nongentorum
 Triennarum biennium
 Bisque trinis supramissis.

Reliqua desiderantur.

HISTORIA TRANSLATIONIS CORPORIS S. CORNELII PAPÆ

Apud Compendium.

(LÉMEUR. Recueil de divers écrits pour servir d'éclaircissements à l'Histoire de France : monuments historiques sur Charlemagne et Charles le Chauve.)

MONITUM.

indifféremment tout ce qui lui venait, bon ou mauvais, et toujours sans citer ses garants ni sans faire connaître les sources d'où il puisait ce qu'il disait. Cette manière d'écrire a indisposé les lecteurs contre lui; et c'est avec assez de raison : je ne voudrais pas cependant lui intenter pour cela procès sur tous les articles généralement de son ouvrage. En voici un sur lequel il faut qu'il ait eu quelques Mémoires, et qui prouve qu'on peut trouver à profiter jusque dans les livres les moins exacts. Il regarde saint Corneille patron de l'abbaye de Compiègne. Baillet, qui ne peut guère se résoudre à pardonner à du Saussay, observe que cet hagiographe marque au 4 mars la translation du corps de ce saint pape à Compiègne, et qu'il le dit transporté directement de Rome et placé près de S. Cyprien par l'empereur Charles le Chauve; et le même Baillet, après avoir mis tout ceci sur le compte de du Saussay, ajoute aussitôt : *Quoiqu'on n'en ait pas de preuves*. Il est fâcheux que ces preuves qui ne sont pas entièrement perdues, n'aient pas été connues du P. Mabillon. Il avait tout lieu d'en faire mention dans le troisième volume des Annales de son ordre, s'il en avait eu connaissance. Il se contente de nous citer Helinand et Albéric sur une translation de ce saint faite en 1073, sans dire en quel endroit elle fut faite. Il nous dit encore qu'on lit dans la bibliothèque de Steinwchius, tom. II, que le R. *Cives apostolorum*, fut composé à l'occasion de la réception des corps de S. Corneille et de S. Cyprien à Compiègne. Loin que toutes ces circonstances développent le fait, elles me paraissent l'embrouiller davantage : car la translation du corps de S. Corneille est sûrement du neuvième siècle et non du onzième ; et son corps fut reçu seul et non avec celui de S. Cyprien. Il est vrai que j'ai vu une chronique rédigée au quatorzième siècle, dans laquelle je lis à peu près les mêmes choses que dans Steinwchius ; elle marque de Charles le Chauve cette circonstance : *Reliquias SS. Cornelii et Cypriani ibidem (compendii) posuit; in quorum adventu composuit Responsorium quod cantat Ecclesia: Cives apostolorum*. Mais je ne crois pas ce fait assez authentique pour mériter qu'on y ait égard ; et je trouve dans le recueil des actions de Charlemagne par le moine de Saint-Gal, une autre origine de ce répons (a). Pour appuyer le sentiment où l'on est à Compiègne que l'on tient le corps de S. Corneille des libéralités de Charles le Chauve, je ne citerai point un auteur tout à fait contemporain, mais je produirai un écrivain qui avait connu des personnes témoins de sa réception. Je tire de ses propres paroles la preuve qu'il vivait peu de temps après. *Et ut quibusdam nostrorum tunc temporis praesentium ipsorum (episcoporum) ore prolatum fuisse dignoscitur deferentium, tam videbatur illis ferre onus levissimum, ac si omni modo manaret vacuum quo ossa rehabantur beati papæ caputum*. L'écrivain veut parler en cet endroit de la facilité avec laquelle les évêques portèrent la châsse : il nous apprend que ce fut de Rome que Charles le Chauve apporta ces saintes reliques lorsqu'il en revint avec la qualité d'empereur : qu'on alla jusqu'à trois mille pas devant le corps ; que ce fut là où les évêques commencèrent à le porter ; que trois aveugles recouvrèrent la vue, trois sourds l'ouïe, trois muets l'usage de la langue, et plusieurs paralytiques la guérison, dans un endroit où, en mémoire de cela, on avait

A élevé une grande croix (b) ; que l'empereur fonda à cette occasion des clercs sous le titre de S. Corneille, lesquels il égala à ceux de Notre-Dame, qui était l'ancien titre qu'il avait donné à l'église de Compiègne bâtie par ses soins ; qu'il combla cette église de présents, comme de vases et autres meubles ; ce qui fut imité par les officiers français. Quoique l'auteur fut très-peu éloigné du temps de cet événement, il ne laisse pas de dire que depuis cette fameuse cérémonie, l'église avait été brûlée deux fois. Il marque encore que le S. corps avait été déposé dans les cryptes de cette église. Ce qu'il y a de plus singulier dans le style de cet écrivain, est que, quoiqu'il écrive en prose, son style est rempli de rimes qui se trouvent à toutes les incisions des périodes, ce qui le rend souvent inintelligible (c) ; et comme de son temps on goûtait fort le mètre prochaque pour transmettre les faits à la postérité, il s'avise tout à coup, après son narré prosaïque, de célébrer son saint en cette espèce de vers qui paraissent venir d'une autre plume ; et faisant un supplément à ce narré, il ajoute qu'il y eut vingt mille âmes présentes à cette cérémonie ; que l'église était ornée de tapis de soie, de couronnes d'or et d'argent ; que les reliques furent déposées dans un sépulcre ; qu'il s'y opéra une infinité de miracles ; il dit un mot des barbares au nombre de dix mille (apparemment des Normands) qui mirent le feu à dessein de brûler l'église, et qui brûlèrent véritablement le palais du roi et le cloître du clergé : il ajoute qu'ils furent ensuite tués en grand nombre par les Chrétiens, dont aucun ne périt par un effet de l'assistance du saint. L'historien ni le poète ne disent pas un seul mot des reliques de S. Cyprien : ce qui fait voir que son corps ne fut point apporté avec celui de S. Corneille, et qu'il ne faut pas être étonné si, dans le concile de Reims de l'an 1049, on voit une châsse du nom seul de ce saint pape, sans aucune mention de S. Cyprien.

B C D M. Baillet n'avait pas tort de demander des preuves au sujet des traditions telles que celles-ci ; mais il ne s'ensuit pas toujours qu'il n'y en eût point, parce que cet historien ne les connaissait pas. M. Baillet n'était point un scrutateur de manuscrits. J'ai trouvé celui dont je viens de faire l'extrait parmi ceux de M. Loisel de Beauvais, qui ont appartenu depuis à M. Joly, chante de l'église de Paris, et qu'il a légués à cette église. Je m'étonne que ce savant qui en avait tant communiqué d'autres à Dom Mabillon, ne lui ait point fait part de celui-là. Je ne le produis point en son entier, parce qu'il y a plusieurs endroits qui ont été gâtés par la longueur du temps, et qui ne sont pas lisibles, et d'autres qui ne renferment que des réflexions morales assez inutiles. Cependant j'essaierai de le donner le plus exactement qu'il me sera possible, à cause qu'il regarde un fait important de la vie de Charles le Chauve, et qu'on ne doit rien négliger de ce qui concerne l'histoire de nos rois de la seconde race, laquelle est encore pleine d'obscurités et de difficultés. La ville de Compiègne pourra me savoir bon gré de ce que je tire des ténèbres un monument qui éclaircirait les commencements de la célèbre église de Saint-Corneille. Il y a toujours de l'honneur à concourir à illustrer une ville que notre glorieux monarque honora si souvent de sa présence, et qu'il se plait si fort à embellir de toutes les manières.

HISTORIA TRANSLATIONIS CORPORIS S. CORNELII PAPÆ APUD COMPENDIUM.

A.*Est operæ pretium ac satis proficuum cunctis, beati papæ Cornelii fidentibus meritis, ejus gloriose qualitatem non ignorare translationis; quatenus ipsius archimandritæ loco quo sancta requiescunt ossa cognitio, omni labyrintheo errore postposito, ejusdem suffragia perniciori valeant appetere corpore et animo. Noscat igitur circumquaque diffusa Christianæ religionis fraternitas, qualiter dominus Carolus Lodovici filius ab illo magnanimo Carolo rex cognomine tertius, progenie quintus, qui tunc temporis Romanae perindeque Franciæ gratulabatur regimine, consassis Christo duce inimicorum labaris, undique Francorum patriæ coepit solerter loca collustrando perquirere, quo gratia victoriae divina sibi de hoste miseratione concessa, Christi sub honore nominis basilicam valuisset fundando condignanter construere. Cujus optimum boni cordis desiderium præclarus ille oculus quem nil fallere nequivit, nec quit, nec unquam potuit ex alto prespiciens, quidquid de Dei servitio inerat ut supplere pro voto valuisset misericorditer enucleando suggerere dignatus est. Dum enim imperator prælibatus velut alter Salomon superni amoris igne successus, ad jacienda divini templi fundamenta suo cum omni exercitu, tam plana quam dumosa diversorum circuito Franciæ locorum spatia, contigit illum non fortuitu, sed coelestis providentiae nutu, quemdam penetrare saltum percito cursu. Illius videlicet saltus si requiris, frater, vocabulum, noscas dictum nostrorum prisca relatione patrum*

C.*Videns itaque imperator predicti saltus diversorum voluti secundum paradisum diversorum generum arboribus mirifice constitutum habileque tam ad piscandum quam ad ignem servidæ pestis salubriter reprimendum, limpharum rivulis afflatim irriguum, mox superna inspirante clementia animadverlit velle sibimet Christum inibi constrari domicilium. Cujus loci divino ad ædificandum numini tabernaculum habilitate comperta, cunctique Francorum exercitus phalange imperiali jussu in uno conglobata, coepit Carolus tam mentem intrinsecus vitiis exutus spiritualibus, quam frontem extrinsecus corporeis nudatus crinibus b a suis sciscitari consilium, quorum ratione in eodem loco valuisset fundare templum, Quorum omnium assensu voloque benevolo salutifera in decretione corroborata imperator anno incepit*

Ataque provisione actum est, ut subductis lippis, paliuris et carduis, tali in loco ecclesiæ erigerentur maceriae, in quo ab eodem in posterum tempore, pio corde potentibus, integroque cerebro aures Christi pulsantibus, materialium spinarum acutissimæ velut vigorem disrumpentes internu, animæ humanorum criminum colesti pietate erant olitrandæ macule.

BDe hujus scilicet ecclesiæ fabrica miro lapides contabulatu constructa multum nobis quod loquemur aderat; sed quia ejus minime frustramur presentia, idcirco ratiocinando de ea dividri prohibemur sensu per plurima. Sed illud obtegi silentio sat indignum decernitur, qualiter pius pater Carolus qui instar coelestis sideris mundo splendebat conspicuus, ubi regia fulvis emicans aula tholis erecta est supermi ad arcem usque culminis, centenisque clericorum satis opipare ornata numeris, ac plurimis variarum possessionum dicata de donariis, ceperit anxiari et sollicitus esse, ignorans quibus hanc, ut ita dicam, supernam Jerusalem sanctorum pignoribus valuisset decorare attentius. Hæc et his similia imperiali dum versantur in peccatore, divina illi ad memoriam reducitur pietate semet, Dei gratia procurante, totius pene orbis ditione vigere; ac proinde non illi opus esse talia volvendo in corde nimium intima turbari mente, quia de quacunque voluerit locorum parte, nullo hominum obstante, sibi valebit sumere, unde præscriptam basilicam quibit decorando pompare: cujus secreti ac divini supplemento refocillatus consilii, omni Francorum iterato exercitu congregato, dixit se Romanam velle petere desiderio ardantis animi plus solito . Nec mora, quisque Francorum exercituum miles inclivius, in nullo jussis audens contraire imperialibus, tantæ expeditionis festinat sibi pro posse acquirere apparatus, ut hora qua moveri castra jusserit imperator Carolus, nullam moram ingerere videatur regiis curribus partes Italicas ardenter properantibus. Quod ita ut factum est, imperator laxis habenis Romani ocius petuit, sanctumque quod diu mente disposuerat desiderium compos Christo adminiculante complevit; beatissimi videlicet papæ Cornelii corpus inde deferens, victoriosaque Francorum partibus toto ketu corpore et animo gratulanter inferens.

veridica Patrum cognovi relatione meaque mandans A titulavi quanquam fragili memoriae, omnigeno Christo loquens, propulso frivolo, fraternalis auribus, drout audivi, intimare curabo. Fertur etenim quod sum lum cui sanctissimi corporis per opaca supradicti saltus humeris episcopalibus ferebantur, per viam contigit divino nutu in ejusdem parte fere media ta aggravari illa, ut penitus episcoporum eadem erentium nequirent sufferre ulterius spatularum ulcra. Qui quantocius aureis subtractis vestibus antae molis humotenus deponentes, reatum jussunt acclamari veniam, ut huic spectaculo statim desse festinare... Procul namque dubio sensatus nente imperator Carolus... te hujus aulae hospitem ost beate memoriae virginem vult gloriari, ut erat consequens totius dominii ac basilice principem. B Iuo divinitus cognito de locorum more plicatis va- iis quidquid te sentire potuit velle, pro posse imperiali dicto citius devota mente non distulit libenter upplere. Ac deinde tale imperiale sanxit privile- ium, ut inter tuos sanctaque Mariae famulos nulla instantia nullumque deinceps adforet digladiabile iscidium, sed ut vestrum aequanimiter valuerint xsequi servitium, aequali soverentur pondere pre- endarum. Ut autem hoc securi totius secularis iopiae, absque ullius impedimenti intercapedine qui- issent agere, sua de propria supellectile, cum mini quae adesse videbatur Francorum non minima halange, sub clarissimo cui nominis decore, omnem otem hujus aulae regiae duplicitibus donariis imperia- ter curavit ampliare. Nemo etenim illic tunc Fran- C drum exercituum visus est, qui juxta posse proprium huic ecclesiae denegare voluisse beneficiorum donativum. Quis namque mortalium tam obstinati electoris eo loci adesse poterat qui tot visis miracu- rum signis in eadem solitudine triplicia aeternae ritute peractorum potentiae huic beato papae cujus ebant merito requirente famulaturis fugitive nou- rovideret tribuere quo alerentur donarium substan- ce? dum tres caecos visum, tres atque surdos au- tum, tribus nec non mutis solvit linguae vinculum, iralyticos quoque quamplurimos ante beati papae trium pristinæ sanitatis hauriret oculis recuperare medium. Quod verissima assertione testificatur D ihuc crucis signaculum in eodem loco sublimi sti- te fixum. Hinc nempe tantum in honorem excrevit us iste, ut, etsi in tot vicibus reportus foret jactu- tus, nullus locorum Franciae huic se ornatu pra- impsisset ullomodo comparare. Sed ubi saepe ignis trans exigente populi mole peccaminum accidere gnoscitur, excidium graverinum et inextricabile rrestrium consuescit parere dispendium. Non mi- tur itaque quis assidentium praesentem locum auri

dere, ut ita dignetur precibus beati papae Cornelii hunc locum misericorditer conservare, quo amplius, tali pro re opus non habeat restorationis. O summa et ineffabilis aeternae virtus deitatis! quae tam miris modis honorem nunquam desinit impendere testibus suis! mox namque ut praesentis, de quo sermo ven- tilatur, martyris desiderium ex olympi celsitudine prospexit efficaciter completum, ita ejus iterum per- misit alleviari corpusculum, ut si (quo ita dicam) istud voluisse discurrere per inane magnum, omni procul repagulo remoto volitare valuisse more volucrum ipsas nubes remigio alarum quandocunque excedentium. Quod ipsius rei certissimo compro- batur exitu; quia quod dudum bis mille nequivat moveri manibus hominum, nunc cernitur deferri binorum scapulis episcoporum praesentis ovilis usque in atrium. Et, ut quibusdam nostrorum tunc tem- poris praesentium ipsorum ore prolatum fuisse di- gnoscitur deferentium, tam videbatur illis ferro onus levissimum, ac si omni modo maneret vacuum quo ossa vehebantur beati papae capulum. Unde minime hesitans, papa beate, credo quod divina voluntatis obsequens munio cunctis Franciae profuturis incolis requiescere cupiebas sub umbra cry- ptarum basilice astantis. Quantum denique ab eodem tempore pollet locus iste tuo felix stemmate, tibi loquens frater ille, a mente crevit, papa saeule, sic orsus tunc metrice:

Est locus beatus ille,
Corneli sanctissime,
Post agones et coronas,
Quo quiescis corpore,
Qui tuo felix triumpho
Gloriatur praepotens.

Roma quondam, te fruendo
Pullulabat actibus,
Nunc tua virtute fulta
Gratulatur Francia
Prosperis versisque rebus
Dote tanta nobilis.
Qua pius rex aede facta
Transtulit te Carolus,
Cujus est enorme pondus
Preminent fabrica,
Quæque valde pretiosis
Pollet in donariis.

Quo loco multo triumpho
Regis atque principum,
Clericorum cum favore
Ac sequentium militum,
Æque vulgi persrepentis
Es receptus pondere.
— Tanta... ibi triumphans

Sic refusit per viarum
Terna millaria.
Illi crucis auri serebant;
Alteri candelabra;
Thura sumant hinc et inde;
Hi resurgent coecino:
Supplices omnes adorant;
Nuda dant vestigia.
Colla tunc episcoporum
Atque regis incliti
Dulce pondus deferebant
Ædis ad sacrarium,
Plebsque supplex confluebat
Fulcra gaudens tangere.
Antecedit turba multa
Clericorum candida,
Subsecuta est turba plebis
Ut viginti millia,
Concinentes voce magna
Gratias Altissimo.
Nulla vox nullusque sermo
Prævalet depromere,
Quanta sit hujus dici
Obsequens lætitia,
Cum receptus es, patrono;
Regis in palatum.
Hi canunt, illi resultant
Clara laudum carmina,
Fit tubarum bombus ingens,
Perspènunt et organa,
Insuperque lacrymantur
Plurimi lætitia.
Emicabat namque templum
Sericis in palliis
Aureis argenteisque,
In coronis splendidis,
Luminumque aromatumque
Cum decore maximo.
Quanta tunc tibi fuit, rex,
Pectoris lætitia,
Cum greges magnos videres
Sospitati redditos,
Atque plures ad salutem
Cerneret consurgere.
O beate Carle Cesar!
O beata Francia!
Quæ patrono fulta tanto
Promereris gaudia:
Nec pavebis ad ruinam
Illius pericula.
Inde rex iste receptum
Dote multa munerat;
Namque sacrum clericorum
Duplicavit ordinem,
Resque multas largiendo

A Aggerans quamplurimas,
Et simul gemmas nitentes
Præbuit largissime.
Es tamen locatus æde;
Aureis in sedibus
Vivis, in qua gloriosus,
Multiplex virtutibus;
Hicque Franci te patronum;
Ore, votis ambient.
Gloriosa sanitatum
Hic sunt miracula;
Qui petit capit salutem;
Nemo frustra supplicat;
Hinc locus felix triumphat,
Atque pollet patria;
Dæmones hic te timentes
Confidentur criminis;
Versipellis atque prædo;
Capta linquit corpora,
Et miser fugit repente
Horrido cum murmur.
Verba mutis, atque cœcis
Perriguntur lumina,
Aurium pedumque tarda
Dissecantur vincula:
Languor omnis hic quiescit,
Ægritudo pellitur.
Sæpe vero de remota
Parte regni debiles,
Dum tuum petunt sepulcrum
Se medendi gratia,
In via sunt restituti
Sanitati pristinæ:
Est et illud valde mirum
In relatis partibus
Languidi cum vota mittant
Ad tuam presentiam,
Ac velut sopor recedat
Sie medela subvenit.
Nullus hic impune prædo
Allevabit lanceam,
Ut ruina comprobavit
Barbarorum maxima;
Igne templum concremare
Quinque vellent millia.
Spiculis dum dimicarent
Æque quinque millia,
Hispidam volante ferro
Redderentque machinam
Ordinati per phalanges
Horridi ceu dæmones.
Ac velut si pars Averni
Ructuant sulphura,
Mistus ignis fluctuaret
Alta pulsans sidera,

C

D

Clastra cleri, regis autam
Cum voraret proximam,
Lamberetque flamma templum.
Nec valeret uirere.
 Sic tuos favore fultos
Extulisti servulos,
Sternerent ut multa passim
Barbarorum corpora
Ac periret nullus horum
Cum forent paucissimi.
 Horrores malis in bello,
Externis victoria;
Sic ait qui te vocavit
Hostis in certamine,
Ut tuos fecisse constat
Cum salutis munere.
 Esto virtus illa tecum
Permanet robustior,
Schismatum bellator olim
Quam gerebas pectore.

A

Propter hoe modo triumphas
Proterisque barbaros.
Mira sunt quæ replicamus.
Præterimus plurima:
Sed tamen sensu modesto
Dicta sunt non frivolo;
Comprimamus jam relatum,
Ne salus fastidiat.
 Posce, o sancte, tonantem
Pro tuis clientulis!
Ut queamus expiari,
Omni ab molestia,
Ac beata confoveri
Angelorum curia.
 Conglobati atque tuo
Translator Caroli,
Summa formam deitatis
Mereamur cernere,
Quæ disponens regit cuncta
Sæculorum sæcula.

B

DE ANTIQUIS EPISCOPORUM PROMOTIONIBUS

Cum diversis formularum ad eas spectantium et formatarum exemplis.

(Apud Mansi, Conc. tom. XVI, Append. pag. 879.)

PRÆFATIO JAC. SIRMONDI S. J.

Quo more olim rituque, tum in cætera ecclesia, tum maxime in Gallia, promoti fuerint episcopi.

Vetus olim totius Ecclesiæ mos fuit, episcopos cleri et plebis, cui præfuturi erant, suffragiis creari. Sic enim, ut altius non repetam, Cornelium Romæ clericorum plebisque suffragio episcopum factum. Cyprianus epistola quadragesima prima et quinquagesima secunda, Cyprianum Carthaginæ iudicio Dei, et favore plebis ad officium sacerdotii et gradum episcopatus electum, Pontius diaconus in ejus Vita, Alexandrum in Comanorum Ecclesia, rejectis iis quos cives suffragiis suis commendabant, episcopum a Gregorio Neocæsariensi designatum fuisse, auctor est Gregorius Nyssenus. Et quanquam in Oriente postea usus invalidus ut in episcoporum electionibus populi suffragia non exquirerentur: post synodum nempe Nicænam, quæ canone quarto et sexto episcopos, nulla cleri plebis facta mentione, ab episcopis provincia creari et ordinari jubet, et post Laodicenam, cuius canon decimus tertius sacerdotum electiones turbis, id est populis, permitti vetat: atque hoc modo Epiphanius Salamina in Cypro episcopum ab episcopis insulæ, Basilium Cæsareæ ab episcopis, qui ea de causa convenerant, electos tradant, qui eorum Vitas conscripserunt: et co-spectans Basilius ipse Nicopolitanus epistola centesima nonagesima quarta scribat, episcoporum partes esse, populo episcopum dare, populi datum suscipere. In Occidentalibus tamen Ecclesiis jus idem suffragii populo in renuntiandis episcopis etiam post synodum Nicænam perseverasse, tum Romanorum pontificum Siricii, Celestini, Leonis decreta, quæ cleri plebisque consensu eligendos statuunt; tum Damasi, Ambrosii, Augustini, Fulgentii et aliorum, quos eo modo creatos constat, innumera pas-

C sim exempla declarant. In Gallia quoque nostra morem eundem, quandiu sub Romanorum imperio stetit, obtinuisse manifestum est. Nam et Hilarium, apud Pictavos concordante favore populi sacerdotem factum, Fortunatus; et apud Turones Martinum Severus, multitudinis, quæ ad suffragia serenda venerat, conspirantibus votis episcoporum factum; Illidum similiter populo eligente sacerdotem Arvernæ Ecclesiæ, pastoremque constitutum, docet Gregorius Turonensis. Germanum præterea Antissiodori, clericorum, nobilitatis ac plebis urbanæ et rusticæ sententia expeditum, Constantius presbyter; et Remigium apud Rhemos, Hinemarus testatur omnium generaliter votis ad pontificii culmen raptum potius quam electum. Plebis etiam et oppidanorum judicii ac voluntatis, in Simpliciæ Bituricensis, et Joannis Cabillonensis episcopi electione, meminit Sidonius. De Cæsario denique Arelatensi narrat Cyprianus diaconus. Aeonium episcopum sub mortem suam clerum et cives allocutum, ut postquam deceperet, Cæsarium sibi substituerent. Ex quibus exemplis, aliquis id genus, apparebat libera in Galliis, quandiu imperio Romano parcerunt, cleri plebisque in episcoporum electione suffragia feuisse. Cæterum, postquam in Gallia vel in aliis gentibus, pulsis Romanis, exorti sunt reges, fecit episcoporum apud omnes dignitas eximia, ut sua intresse principes ducentur, illos nisi arbitrato et voluntate sua non creari. Quia in re licet reclamarint sæpenumero episcopi nostri, atque in synodis suis pristinam electionum libertatem sartam tectam retinere conati sint, ut in concilio Aurelianensi III, can. 3; in Arvernensi, can. 2; in Aurelianensi V, can. 11; in Parisiensi III, can. 8; in Parisiensi V, can. 4; in Rhemensi, can. 25, et in Cabillonensi, can. 10, viciq; tamen regum auctoritas, obtinuitque ut episcopi nulli haberentur, nisi quos vel ipsi imperarent, vel a clero civibus-

que expeditos probarent et annuerent. Ita ergo A Nicetum Triveris docet Gregorius Turonensis, Theodorici regis jussu, ad episcopatum fuisse acci-
tum, datoque populi consensu, et decreto regis, or-
dinatum. Quintianum itidem, et hoc mortuo Gallum,
Arvernus ab eodem Theodoro rege datos episcopos.
Ita, ut de multis pauca commemorem, Germanum
Parisiensem Childeberti, Ommatium Turonensem
Clodomeris, Medardum Viromandensem, et Euphro-
nium rursus Turonensem, et Domnolum Cenoma-
nasem, Clotarii regis jussu, vel assensu, cathe-
dram adeptos memorant Gregorius idem et Fortu-
natus.

Eodemque modo deinceps a Chilperico fratribus-
que, tum a Clotario II, Dagoberto, Clodoveo juniore,
ac reliquis Meroveicæ familie regibus, delatos
fuisse aut concessos episcopatus, et historiæ pro-
dunt, et sicut faciunt apud Marculfum et alios, quæ
tum in usu erant veteres formulæ : quarum aliae
populi ad regem preces continent, hunc aut illum
sibi episcopum flagitantur : aliae, præceptum regis
de collato episcopatu; aliae indiculos ad metropolitanum
et episcopos, pro episcopi novi ordinatione.
Nec diversam porro sub primis secundæ familie re-
gibus Pippino et Carolo rationem exstitisse, tum
eorum quibus episcopatus commiserunt, exempla
demonstrant, tum synodi illorum temporibus cele-
bratae : in quibus cum multa de episcoporum officio
et disciplina præcipiantur, nulla usquam electionum
episcopalium sit mentio. Primus antiquæ consuetu-
dinis menor Ludovicus Pius, anno, ut reor, impe-
rii sui tertio, eligendorum episcoporum potestatem
Ecclesiæ restituit lege lata, quæ in primo libro Ca-
pitularium, cap. 84, legitur his verbis : « De episcopis
eligidis. Sacrorum canonum, non ignari, et ut in
Dei nomine sancta ecclesia sua liberius potiretur
honore, ad sensum ordinis ecclesiastico prebimus,
ut scilicet episcopi per electionem cleri et populi,
secundum statuta canonum, de propria dioecesi, re-
mota personarum et numerum acceptance, ob vitæ
meritum, et sapientiæ donum elegantur, ut exemplo
et verbo sibi subjectis usquequa prodesse va-
leant. »

Sed hojus tamen legis beneficio ita electionum
jure in posterum usæ sunt ecclesiæ, ut singulæ mor-
tuæ episcopo, primum omnium novi eligendi facul-
tatem per metropolitanum a rege peterent, cum vi-
sitatore qui præcesset electioni. Tum electionis fa-
ctæ decretum ad metropolitanum referebatur, ut
ea regi probata, et electo coram provincialibus epi-
scopis examinato, tum denum ordinaretur, manda-
turque ab ordinatoribus acciperet, quomodo ipsum
in episcopali munere juxta canonum statuta versari
oporteret. Quæ singula cum multis scœpè locis ab
Hincmaro Rhemensi explicari soleant, tum in libro
contra Hincmarum nepotem fere omnia breviter
expressa sunt, ubi de metropolitani præ ceteris epi-
scopis dignitate ac præstantia tractat in hunc mo-
dum : « In Rhemensi provincia, inquit, si fuerit
defunctus episcopus, ego, et non tu, visitatorem ipsi
viduatus designabo ecclesiæ, et electionem cum de-
creto canonico præcipiam fieri. Et si in partes se-
eligentium vota divisorint, meum, et non tuum, erit
eligere, qui majoribus ad ordinandum studiis juve-
tur et meritis, et meum est, ordinandum examinare,
non tuum. Tuum est autem cum aliis mecum ordi-
nare episcopum, et litteris canonicis, quas ordinatis
ab ordinatoribus suis jubetur accipere, post me
in tuo loco subscribere. » Quemadmodum autem
geri hæc singula solerent, ut apertis plenisque
cognoscet ac percipi licet, opere pretium duximus
diversas eo spectantium epistoliarum aliarumque
actiosum formulas, quæ in manus nostras vene-
runt, hoc loco subjicere : præmissis etiam, de quib-
us dictum est, antiquioribus formulis, quibus ante
restitutas electiones utebantur.

FORMULÆ ANTIQUÆ DE EPISCOPATU

Quarum olim usus fuit sub primis regibus.

INDEX.

1. Cleri plebisque viduatus civitatis preces ad regem
pro episcopo instituendo.
2. Præceptum regis de episcopatu, ad episcopum
designatum.
3. Indiculus regis ad metropolitanum, ut designa-
tum episcopum ordinet cum suis comprovina-
cialibus.
4. Indiculus alter ad episcopum ; pro eadem desi-
gnati episcopi ordinatione.

(Vide Patrologia tom. LXXXVII.)

FORMULÆ DIVERSÆ

B In episcoporum promotionibus usurpata pos-
restitutam electionum libertalem.

1. Epistola Hincmari ad regem, ut electionem ei
visitatorem concedat ecclesia Silvanectensi.
2. Epistola Hincmari ad Gedenulsum, ut visitato-
rem agat in ecclesia Cameracensi.
3. Epistola Hincmari ad clericum et plebem Cam-
racensem, ut electionem faciant.
4. Epistola Hincmari ad Belvacenses, de forma ei-
modo facienda electionis.
5. Excusatio Rhemensium, qui electionem ante vi-
sitatoris adventum fecerunt dicebantur.
6. Allocutio visitatoris ad electores.
7. Decretum electionis Hedenuſi episcopi Lex-
dunensis.
8. Decretum aliud electionis Aeneæ episcopi Peri-
stensis.
9. Decretum III electionis Ansegisi archiepiscopi
Senonensis.
10. Epistola Senonensis ecclesiæ ad Hilduinum ar-
chicapellanum, pro luenda electione qua-
cerant.
11. Examinatio Willeberti Catalaunensis ordinandi
Episcopi.
12. Professio Adalberti futuri episcopi Morinensis.
13. Professio altera futuri archiepiscopi.
14. Tractoria Prudentii episcopi Tricassini, cum
electioni Aeneæ adesse non posset.
15. Documentum de ordinatione Electranni episcopi
Redonensis.
16. Canonicae litteræ ab ordinatoribus data Heli-
nuſo episcopo Laudunensi.

(Vide ubi supra.)

EPISTOLA FORMATA.

IN NOM. ΠΑΤΡΗΣ ΕΤ ΣΙΑΗ.

D Et CPC CKH Domino sanctissimo atque venerabilis-
simo et a nobis summa cum dilectione nominando
ill. episcopo ill. provincia fratri in Christo Domino.
Ego ill. episcopus servus Christi, sanctæ ill. Ecclesie
humilis episcopus, vester confrater ac devotus
orator, pacifera transitorie vite atque future in
Domino salutem. Cognoscat denique, almitas ve-
stra, quia iste Clericus, nomine ill. noster tonsuratus,
petiit nostræ humilitatis dimissoriam, sive for-
malam, ut a vobis ad sacrum ordinem promovetur.
Propterea nos, ejus precibus inclinati, secundum
statuta sanctorum Patrum Nicenæ concilii hanc di-
missoriam, sive ut diximus, formatam, vestre fra-
ternitatì atque sanctitati emitimus, ut eum ad Sa-

cerdotii onus consecrare non dubitetis, et nobis remittatis. Et ut verum credatis ac cognoscatis, litteris Græcis cum earum numero subter eam jussimus iuxta prefatum consilium roborari. Bene vale, in Domino dilectissime et amatissime frater. NOCA LXXX LXX CCI IAMOΛΑΩ Indict. xv q Θ XCIVIII AMHN XLVIII. L.

Alia M. episcopi Theatini.

2. II, 1, a. Celerimo (*sorte celeberrimo*) vali fratrique sanctissimo et prompto, sapientia cum omni honore recolenda, et decorato in omnibus, in Domino fideli, et valde doctissimo, seu ab omnibus orthodoxis multiplici scientiæ... gratia decoratō... dilecto in Christo Joanni M. speculator sanctæ sedis Ecclesiæ Theatini episcopus... Nos de ill. sanctæ sedis Ecclesiæ ill. episcopus in Domino Jesu Christo optamus vobis magnam salutem atque honorēm hic et in ævum. Propter incommoditatem, quod iter arreplus sum partibus Beneventi, sicut domina imperatrix per suos apices innotuit, ut in ejus servitio allaturi simus quibus jam semper in molestia corporis diutius fatigamur, ad clericos nostræ dicæsesos sacræ ordinibus sublimandos insufficientes arbitramur. Idcirco præsentibus nostræ mediocritatis apicibus exoramus, hunc præsentem clericum nostrum Luponem ad gradum levitarum promoveri, et ad vestram specialiter fraternitatem dirigimus. Et ut hoc certius probabiliusque credatur, Græca huic elementa pagina secundum statuta sanctæ ac magnæ synodi Nicanæ inseri præcipimus, videlicet Patris et Filii et Spiritus sancti. Primas litteras NOCA, quæ LXXX LXX CC et primum significat numeros. Petri quoque apostolorum principis prima littera II, quæ LXXX significat. Nostræ quoque mediocritatis primam litteram M, sublimitatis vestræ secundam O, ejus qui accipit tertiam II civitatis nostræ quartam... et Indict. præsentis anni istius xv, est autem nomen ejus Luponem clericum futurus levita. Addidimus etiam xcvi q Θ per hæc Græca elementa adnotantur. AMHN.

Burchardi Vormatiensis episcopi Formata.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Walterio Spirensis episcopo. Ego Burchardus sanctæ Vormatiensis Ecclesiæ devotus gregis Christi famulus, in Deo verae summæ felicitatis beatitudinem. Cum sancta Catholica Ecclesia prompta sit sequi documenta evangelica, quæ dicunt: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui recipit justum in nomine justi, etc.* (Matth. x, 41); et *Ápostolus jubeat* (Rom. xii).

In hac secunda formata, quæ luxatissima et mendosissima est, quasdem voces punctis indicatas omisimus, eo quod sensum non redderent. Alia pauca tute emendavimus; uti M speculator pro eo quod scriptum est *inspeculator*. Episcopi enim nomen, quo hoc loco signatur, incipit a littera M; ut sub finem ipsius formata traditur; facilique amanuens oscitantia in pro m nonnunquam scribitur. Catalogus episcoporum Ecclesiæ Theatinae apud Ughellum; cum sit imperfectus, hujus episcopi no-

À hospitalitatem sectari, et necessitatibus sanctorum virorum communicare, tamen propter eos qui cauteriatam habent conscientiam suam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diabolica repleti, et pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cum sint fugitiivi sua malitia faciente; et dicunt se esse ministerio sacro insertos, cum non sint: statutum est a sanctis Patribus neminem clericum alienum et ignotum recipi ab aliquo episcopo et inthronizari in sua ecclesia, nisi babeat a proprio episcopo epistolam quæ in canonibus nominatur forma. Ideo notum facimus paternitali vestra, quod præsens frater noster barum litterarum portitor nomine Eemannus non pro sua nequitia expulsus est a nobis, sed postulantibus fratribus nostris, eo quod ex familia nostra fuit, et noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam cornu altaris canonice et ordinavimus eum ad gradum presbyterii; etiam etiam has dimissorias sive commendatitias litteras fecimus, et eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, ut in vestra parochia sub vestro sacro regimine et defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus, humilis episcopus, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et in unitate sanctæ Ecclesiæ in qua Petro datum est jus ligandi atque solvendi, absolvo Eemannum presbyterum de civitate Vormatiensi inductione x; et licentiam do vobis inthronizandi eum in quamcunque ecclesiam vultis vestræ parochiæ. Hanc ergo epistolam Græcis litteris hinc indequè munire decrevimus et a nullo ecclesiæ nostræ Firmacrensum. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conservet.

P. T. A. II. B. E. V. W. d.) (H. Z.

Data Vormatiæ Id. Martii, anno Dominicæ incarnationis Mle. XII, inductione decima:

Juramenta episcoporum præstata sedi Arelatensi.

Ego Pontius S. Mariæ Aquensis sedis nunc ordinatus episcopus debitam subjectionem, et reverentiam, et obedientiam a SS. Patribus constitutam secundum præcepta canonum S. Sedi Arelatensis Ecclesiæ, rectoribusque ejus in præsencia domini archiepiscopi Raimbaldi perpetuo exhibitum promitto, et super sanctum altare propria manu firmo.

Ego frater Rostagnus S. Aquensis Ecclesiæ ordinatus episcopus debitam, etc., ut supra.

Ego Stephanus Vendacensis Ecclesiæ vocatus episcopus promitto coram Dœo et sanctis ejus omnem subjectionem, et obedientiam canonicam, et fidelitatem Ecclesiæ S. Stephani sedis Arelatensis, ubi corpus B. Trophimi confessoris quiescit, et Annoni men a littera M incipiente non suggerit. Cum vero memoretur imperatrix, quæ Beneventi partibus versabatur, noteturque indicatio xv, indicari videtur sive Adelais Ottonis I uxoris, sive Theophania coniux Ottonis II, quæ aliquoties in iisdem partibus existere. Etsi enim Angilberga Ludovici II uxor ibidem fuerit; indicatio tamen xv ipsi non congruit. Hinc ergo ille Theatinus episcopus M. sub Ottonis I vel II imperio vixit, ac Theatinorum episcoporum catalogo adjiciendus est. (BALLERINII.)

præsenti archiepiscopo, et successoribus ejus, si A dringentesimum, et primum significant numerum, eum supervixerit.

Ego Arnulphus Vinciensis Ecclesiae vocatus episcopus, etc., ut in precedentibus. *Solum pro Annoni,* præsenti archiepiscopo *habet* Pontioni præsenti archiepiscopo.

Ego Bertrandus S. sedis Ecclesiae Forjuvensis nunc ordinandus episcopus, etc., ut supra in juramento Pontii Aquensis.

Ego Bertrandus Regensis Ecclesiae episcopus vocatus, proflitor me deinceps subdivisione Arelatensis metropolite consistere, et ejus jussionibus obtemperare.

Ego Agelricus sancte Regensis Ecclesiae nunc ordinandus episcopus, etc., ut in juramento Pontii Aquensis.

Ego Adilricus Arausicensis Ecclesiae vocatus episcopus, etc., ut in juramento Stephani Vendacensis.

Ego Adilricus Arausicensis, et Tricastrinensis vocatus episcopus, etc., ut in juramento ejusdem Stephani *Solum pro Annoni habet* Raimbaldo.

Ego Petrus Ecclesiae Avenione vocatus episcopus proflitor me, etc., ut in juramento Bertrandi Regensis.

Ego Benedictus Avenionensis Ecclesiae vocatus episcopus juro coram Deo et sanctis ejus omnibus subjectionem et obedientiam canonica et fidelitatem Ecclesiae S. Stephani sedis Arelatensis, ubi corpus alni Trophimi apostoli quiescit, et Raimbaldo præsenti archiepiscopo, et successoribus ejus, si eum supervixerit.

FORMATARUM VETERUM EPISTOLARUM CANONICARUM EXEMPLA XI.

Post formulas promotionum episcopalium non alienum est formatarum exempla subjici, quarum usus inter episcopos frequentissimus fuit clericorum maxime causa, cum alio migrabant, quia sine formatis ad communionem illos recipi, vel in alia ecclesia ordinari non licebat. Græcam earum originem Græcæ litteræ ostendunt, quarum in his numeros, etiam in Latinis nominibus, observabant. Niceron quoque Patrum auctoritate institutas fuisse, cum alii vulgo tradunt, tum ipsa, quæ Attici episcopi Constantinopolitani titulo circumfertur, vetus consiliendarum formatarum formula docet, quam primo loco proponeatur.

De modo conficiendarem epistolarum formatarum, quem Nicena synodus inter episcopos in faciendis epistolis conservandum esse instituit.

Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere, nullus, qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonici, quas mos Latinus formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere praesumereatur, hoc a

Petri quoque apostoli prima littera, id est II, quæ numerum octoginta significat. Ejus quoque qui scribit episcopi prima littera; cui scribitur, secunda; accipientis tercia; civitatis de qua scribitur, quarta; et Indictionis, quæcunque est id temporis, idem qui fuerit numerus assumatur: atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ, ut diximus, numeros exprimunt, in unum ductis, unam quæcunque collecta fuerit summa in epistola teneat. Hanc qui suscipit omni cum cautela requirat expresse. Addat præterea separatim in epistola nonagenarium et nonum numerum, qui secundum Græca elementa significat AMEN.

(Ex superioribus liquet, numerorum qui in formatis observantur, alias in omnibus formatis eosdem semper esse, alias in singulis diversos: illos proinde omnibus communes esse, hos singularum proprios. Communes sunt, qui flunt ex primis litteris Patri, Filii, Spiritus sancti, et Petri: nimurum ex litteris II, Y, A, II, quibus numeri respondent LXXX, CCC, I LXXX atque ex omnibus litteris AMEN, quarum numeri sunt I, XL, VIII, L, id est 50, XCIX, omnium vero summa DC LX. Quare hic idem numerus formatis omnibus est communis, atque in omnibus idem est. Proprius autem, qui ex prima littera scribentis, secunda ejus cui scribitur, tercia accipientis, quarta civitatis de qua scribitur, et ex indictionis enijsque nota ducitur, quæ vix unquam in diversis formatis consentiunt. Eo fit ut in singulis diversus existat, ac diversa proinde in diversis utriusque numeri sit summa: quod ex sequentibus formatarum exemplis patet, si prius quos numeros Græcae litteræ significant ostenderimus.)

C Quos numeros singula Græcorum elementa significant.

A α 1.	I ε 10.	P p 100.
B β 2.	K κ 20.	S σ 200.
Γ γ 3.	Λ λ 30.	T τ 500.
Δ δ 4.	M μ 40.	Υ υ 400.
Ε ε 5.	N ν 50.	Φ φ 500.
Ϛϛ 6.	ϚϚ ξ 60.	Χ χ 600.
Z ζ 7.	O ο 70.	Ѱ ѡ 700.
II η 8.	Π π 80.	Ѡ Ѡ 800.
Theta θ 9.	ϨϨ 90.	ѼѼ 900.

INDEX FORMATARUM SEQUITIUM.

- I. Ebrouni Bituricensis archiepiscopi ad Magnonem Senonensem.
- II. Wolsonis episcopi Constantiensis ad Bernaltum Argentariensem.
- III. Teutgaudi Trevirensis episcopi ad Carolum regem, episcopos, etc.
- IV. Joannis Camaracensis episcopi ad omnes ejus episcopos.
- V. Liutadi episcopi Vinciensis ad Wanilonem Rotgo magensem archiepiscopum.
- VI. Aeneas episcopi Parisiensis ad Hinclarum Rheymensem archiepiscopum.
- VII. Hedilonis episcopi Noviomensis ad Didonem

I
Ebroini Bituricensis ad Magnonem Senonensem archiepiscopum pro Dodoberio presbytero, ut in ejus parochia apud Hercambaldum manere possit.

Sancto et Deo amabili Magnoni dono Dei archiepiscopo ex Senonica urbe, ego in Dei nomine Ebroinus dono Dei archiepiscopus ex Biturige urbe, in Domino Jesu salutem optamus vobis in perpetuum.

De cætero notum facimus sanctitati vestræ quia istum præsentem presbyterum, nomine Dodoberum, parochianum nostrum, in nostra diœcesi natum, et sacras litteras edoctum, ad ordinem sacrum promoveri jussimus. Postea vero petuit a nobis licentiam, ut in vestra parochia apud houninem aliquem nomine Hercambaldum manere possit. Nos vero petitionem illius non denegavimus, nisi licentiam illi dedimus, quia scimus quod de bene liberis hominibus ortus sit. Unde has litteras commendatitias, more ecclesiastico factas, ad sanctitatem vestram misimus, ut scire valeat Deo digna charitas vestra, eum nec fuga lapsum, nec sua malitia a nobis ejectum, sed nostra voluntate destinatum. Et ut certius credatis, Græca elementa, quæ octogenarium, quadringentesimum et primum numeros exprimunt, in primis annexuimus. II. Petri quoque nominis primam litteram sumptam in medium ascribere rogavimus. Nihilominus etiam parvitatis nostræ nominis primam litteram E, magnitudinis vestræ secundam litteram A, istius fratris nominis tertiam litteram A, civitatis nostræ quartam T, et inductionem quartam adjunximus. Addidimus nonagenarium et nonum numerum; Id. Y. et O' Et insequenter impressione sigilli nostri subterfirmavimus. Et manu propria eam roboravimus, et a clericis nostris roborari jussimus. Actum in anno X imperii domini nostri Caroli, et anno XLIII regni ejus, in Dei nomine feliciter Amen.

(Indictio IV et anni regni atque imperii Caroli Magni annum Christi designant 810; summam vero numeri omnes formata comprehensi efficiunt LXXXV; nam ad communem omnium formatarum numerum DCLX adjiciendum est hujus proprius CCCXIV, qui constatur ex litteris E, A, Δ, T, et inductione IV).

II.

Wolfeonis Constantiensis episcopi ad Bernalum Argentariensem, pro Annone clero, ut in parochia manere et ad sacros ordines promoveri possit.

II, T, A, II. sanctissimo in Christo fratri, summa que dulcedine amplectendo, Bernalto Argentariensis civitatis episcopo, Wolfe, Constantiensis Ecclesiæ præsul, perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem. T, E, N, Z.

De cætero noverit sancta fraternitas vestræ quod iste clericus, nomine Anno, nostra in parochia instructus ac detonsus, parvitatem nostram rogavit, quatenus illi commendatitias litteras conscriberemus, quibus vestræ celsitudini commendatus, sub tutione vestri regiminis degere possit. Cujus voluntati consentientes, secundum canonicam auctoritatem

A litteras ei dimissorias dedimus: per quas et ipsi concedimus, ut sub vestro magisterio divinæ servituti insistens, suæ deserviat utilitati, et vobis licentiam tribuimus, ut si dignum eum judicaveritis, ad sacros ordines promoveatis. Commendatum ergo eum curre vestræ suscipe, et nostris ex partibus absolutum in vestrarum ovium numero custodite. Quas litteras, ut vigore veritatis firmate indubitanter a vobis suscipiantur, litteris Græcis, ut canonica docet auctoritas, confirmare sategimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctæ sue Ecclesiæ perpetualiter hene valere concedat. n^o. inductione X. Continet hæc formata epistola sumnam numeri MCCCXXV.

(Indictio X et Wolfeonis episcopatus annum denotant 817. Summa vero totius numeri sub finem formatæ ascripta constatur ex numero communii DCLX et ex proprio DCLX, qui exsurgit ex litteris T., E., N., Z, et inductione X; una enī conjuncti reddunt MCCCXXV.)

III.

Teutgaudi archiepiscopi Trerirensis epistola generalis ad Carolum Calvum regem, episcopos et alios universos, pro Hegilone presbytero ad sanctorum loca peregrinante.

Gloriosissimo et a Deo coronato magno et pacifico regi Carolo, et omnibus beatissimis præsulibus, cæterisque in gradibus ecclesiasticis ordinatis, et universis in regno ejus sæcularem administrantibus dignitatem, seu cunctis fidelibus Domini nostri Jesu Christi adventum diligentibus, Teutgaudus humillimus Trevirorum archiepiscopus plenam pacem, et perpetui gaudii optabilem implorat salutem.

Quia sepe fieri solet ut magni viri, summa religionis arce conspicui, virtutum robore prævalidi, armis justitiae accincti, castitatis candore insigniti, sapientiae decore præfulgidi, migrandi de suis locis concipient amorem, quo per talē occasionem humanam possint subterfugere laudem, et minoris meriti testimentur ab extraneis qui granditer honosse ritebantur a nobis. Plurima quippe sunt istiusmodi occasionis Veteris et Novi Testamenti hortamenta, et evidentissima præ oculis documenta, quæ vobis quia satis agnita esse non ambigimus, opportunius ea præterimus. Hac igitur felicissima consuetudine et saluberrima doctrina commonitus quidam frater nobis carissimus, et cunctis benevolentibus, nomine Hegilo, quia diœcesanus noster erat, in nostra videbilec diœcesi nutritus et tonsus, sacroque dogmate sanctorum Scripturarum plenissime eruditus, et honestissime conversatus, atque in Ecclesia nobis commissa ad sacerdotii dignitatem fuerat promotus, licentiam a nobis petuit, ut more canonico absolutione suscepta, et largita sibi benedictione, tutius atque securius loca sanctorum visitare, et ad vestram præsentiam liberius ac familiarius accedere valeret, ad quemcumque ex vobis illum itineris varietas perduxisset. Itaque nos petitioni ejus assensum tribuentes, et venerationi illius consentientes, acqüie-

vimus consentiendo quod secundum Deum desiderare videbatur. Quocirca suppliciter deprecamur, et obnixe deposcimus humanitatem vestram, ut honorabiliter susceptum, sicut Dei templum, et habitaculum Spiritus sancti, veluti mansionem sanctæ Trinitatis, quemadmodum pretiosissimum membrum Christi, sicut auctum dono et largitate septiformis gratiæ Dei, quocunque pervenerit, sive modico, seu argiori spatio apud vos moraturus, benigne tractetis, humane exhibeatis: ut Christum in eo suscipientes, prout rogamus, fideliter, pro illo meritum munificentia vestrae acquiratis æternaliter. Denique cum propter memorabilem justificationum ipsius prærogativam has vobis pacificas litteras porrigitur decerneremus, operæ pretium fore arbitrii sumus, ut Græca quoque elementa ex nomine Patris II, et Filii I, et Spiritus sancti A, primani quoque litteram ex nomine beati Petri apostoli II., et AMHN in fine insereremus, cum litteris nihilo minus Græcis summam illarum demonstrantibus ΦΓΑ, ut per hoc vobis evidenter lucret honoriscentia ejus quem exoramus, præfixis apicibus sanctæ Trinitatis, ut sacrosancta Trinitas illum ubique conservet, muniat, atque defendat, intercedente beato Petro apostolo. AMHN vero in extremo apponere studuimus, optantes ut iter illius salubriter dirigatur, oculis divinæ majestatis efficiatur acceptibile, receptabile sanctis, et memorabile in æternum, per Dominum nostrum Jesum Christum. Ilac ratione in hac epistola Græca elementa posuimus, non ut canonicam formatam formaremus, sed ut eidem etiam intimato Hegiloni prospera per elementa indita precaremur. Valete. Dextera Dei Patris, per quem facta sunt saecula, religionem vestram tueatur, et bonam impleat voluntatem juxta desiderium vestrum, omnes fideles et cuncti beatissimi fratres, cum rege Carolo, a Rege omnium regum pro magis meritis in perpetuum coronandi. Amen.

(Theulgaudi episcopatus Caroli Calvi congruit temporibus, sed indictione hic nulla est ex qua de anno Christi statuere liceat. De numeris autem, cum ali sint communes omnium, ut dictum est, alii proprii cuiusque formatæ, propriis omissis communium tantum summam, neque illam integrum, Græcis litteris expressit ΦΞΑ id est DLX; nam adjicienda erant xcix, quæ in AMHN continentur, ut fieret integra summa DCLX.

IV.

Joannis episcopi Camaracensis epistola generalis ad omnes episcopos, pro Ursione presbytero, ut in quilibet illorum parochia recipi possit.

In nomine II, I, A, II, I, II, Σ, A, indictione XIII
AMHN. Omnia in sancta matre Ecclesiae nosteriuita

A circa gregem divina nostræ sollicitudinis providentia commissum intra proprii oivilis septa pastoralis nequit regere vigilantia. E quibus præsens sacerdos, Ursio vocabulo, a beatæ recordationis prædecessore nostro Teuderico, apud matrem Ecclesiam nostram per omnes gradus canonice promotus, religioseque dum licuit conversatus, suppliciter efflagitavit litteras, Græcorum elementis imprævaricabilibus sanctissimi Nicæni concilii decretis roboratas; nostra pastorali indulgentia sibi largiri, quibus munitus dimitti, et quocunque sibi aptum reperisset locum, posset canonice recipi, ac ministerium divinitus sibi concessum peragere. Nos igitur hujusmodi petitionem suscipientes, nostræ etiam atque ipsius miseria condolentes, omnique parentem dolo B cognoscentes, migrandi facultatem liberalissime indulsimus, eminentiam vestram, ad quos pervenerit, obnixe exposcentes, ut in sacrosancto vestre paternitatis gremio eum suscipientes, ministerii sui officium intra vestram diœcesin celebrare sinatis. Ut vero hi nostræ parvitalis apices verius credantur, Græcorum numerum suis supplicationibus inservimus: Patris videlicet primani II, Filii quoque primani I, et sancti Spiritus A; Petri etiam apostolorum principis primam II, nostri quinetiam nemini primam I, quoniam ignoramus cuius pontificis diœcesin nominatim adire debeat, pro speciali littera nouniis episcopi, que hoc loco deberet esse secunda, generalis ibidein nominis secundam ponimus, quæ est II, quæ similiter significat octoginta. Istius insuper fratris tertiam Σ, quartam nihilominus urbis nostræ literam A, cum indictione instanti anni XIII subnectentes AMHN. Ideo vero hæc innixa sunt, ne forte beatitudinis vestræ pura quæ est in Christo simplicitas aliquo fraudis obnubiletur accessu: et ut profecto sciatis hunc fratrem neque fuga lapsum, nec alicuius criminis nævo fuscatum, sed instante Nortmannorum feritate nolentem propulsum. Valeat sanctitas vestra superno propitiante Christi clementia munita præsidio. Summa numerorum epistolæ CCCXLIV.

(Indictione XIII et episcopatus Joannis Camaracensis annum designant 865. Summa numerorum ad calcem adjecta, et initio quoque suis litteris expressa, conflatur ex numero communi DCLX et ex proprio hujus formatæ CCIV, qui consicitur ex litteris Græcis I, II, Σ, A, et indictione XIII.)

V.

Lutadi episcopi Vinciensis ad Wenilonem Rothomagensem archiepiscopum, de Wlfado diacono, quem olim sibi traditum ab Ebbone Rhemensi, nunc tibi concedit.

¶ V. Reverentissimo et sanctissimo patri We-

memoriam coram sancto altari habere dignewini vestreque me commendare Ecclesiæ, quoniam restraint charitatem jam in gremio Ecclesiæ nostræ recepimus, et pro vobis quotidianiis precibus Deum exoramus. Cæterum comperiat sanctitas vestra quendam fratrem nostrum, et filium Ecclesiæ nostræ, nomine Wifadum, subdiaconum me petente traditum mihi per litteras, quas ecclesiastica consuetudo formatas appellat, a venerabili Ebbone quondam Rhemensi archiepiscopo. Et quia impudentibus quibusdam causis, postquam mihi traditus erat, in propria remansit Ecclesia, me suggeste ordinavit eum idem Ebbo in gradu diaconatus. Nunc autem, quia scitis cum propter causas necessarias in partibus vestris morari, sicut mihi commendatus erat, vobis eum committo, vestreque custodiæ et providentiæ deego, et ut ad majores gradus eum provehatis suppliciter exoro. Credimus enim quoniam et sapientia et mores ad hoc eum dignum indicant. Commandamus igitur vestre beatitudini Ecclesiæque vestre præfatum fratrem nostrum Wifadum, et de profectu ejus petimus vos lætari in æternum. Ac sicut mos ecclesiasticus est, et inventum ac constitutum a ccccxviii, in Nicæna synodo episcopis, formatam epistolam facientes, ut in nomine sanctæ et individuae Trinitatis nostrum opus largitionis et dimissionis hujus nostri dilecti fratris robatur, fructuosius et utilius fieret, in supputatione calculationis assumpsimus prima elementa Græca, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, II, I, A, quæ octogenarium et quadragesimum et primum significant: nostram quoque qui scribimus primam litteram A, vestramque cujus beatitudinis scribimus secundam I, accipientis fratris tertiam A, civitatis nostra, de qua scribitur, quartam Z, indictione I, canonicum ordinem tenentes, huic nostræ epistole affigimus; atque Græcarum litterarum numeros in summani collectos epistolam tenere facimus, id est, LXXX, cccc, I, xxx, cccc, xxx, cc, I, ut per omnia rata et legitima nostræ dimissoriæ auctoritas procederet. Separatim autem, ut epistolam clauderemus, nonagenarium et nonum numerum Græcis elementis etiam signavimus, et omnino firmavimus. *q.d.*

(Indictio I, et Wenilonis episcopatus congruunt anno Christi 868. Proprius formatæ numerus DCLXI, quem efficiunt litteræ A, I, Δ, Z, et indictio I, numerus communis, non DCLX, ut in aliis, sed DXXC, omissa littera II, quæ prima erat nominis Petri. Summa ergo utriusque numeri MCCXL.)

VI.

Aeneæ Parisiensis episcopi ad Hincmarum Rhemensem, ut ei Bernonem acolythum in parochia sua retinere et ordinare liceat.

A ternitas acolythum ordinavit. Propterea, quoniam sine vestra licentia eum nolumus in nostra ecclesia diutino tempore immorari, petimus dilectionem vestram, ut de illo nobis litteras canonicas faciat, quatenus eum in Ecclesia nostra possimus regulariter ordinare.

Hincmarus nomine non merito Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus dilecto fratri et venerabili episcopo Aeneæ salutem.

Canonica atque ecclesiastica sancit auctoritas ut nemo episcoporum alterius Ecclesiæ ordinatum, sine consensu, vel litteris dimissoriis illius episcopi, cuius ordinatus fuerat, in propria parochia retinere aut ordinare præsumat. Hanc denique institutionem sanctorum Patrum plenissime retinentes, rogasti nobis quendam ecclesiæ nostræ filium, et a nobis nuper acolythum ordinatum, nomine Bernonem, qui causa discendi atque educandi vestris in partibus quondam missus, etc. *Reliqua desunt.*

VII.

Hedilonis episcopi Noviomensis ad Didonem Laudunensem pro Arnegiso presbytero, ut in ejus parochiam migrare ipsique subjici liceat.

In nomine Patris II, et Filii I, et Spiritus sancti A, Hedilo Noviomagensium episcopus Didoni inclito et venerabili coepiscopo æternam in Domino felicitatem.

C Comperiat dilectio vestra quod Arnegisus presbyter, frater ac filius noster, petiit ut per meam licentiam, et a me formatam epistolam, secundum auctoritatem canonicanam, sicut inter dantem accipientemque fieri oportet, vestre ditioni subjici valeret. Misimus ergo vobis hanc epistolam canonica institutione formatam, ut cognoscatis justam atque canonicanam eum a me accepisse licentiam. Tria siquidem Græca elementa prius inserta octogenarium, et quadragesimum, et primum continent numerum. Ex nomine quidem Petri apostoli prima littera, id est II, similiter, ut prius, octoginta exprimit. Ex nostræ parvitatæ nomine similiter prima littera, id est E, quinto congruit numero: vestre quoque sanctitatis secunda nominis littera, id est I, proculdubio denarium format numerum. Præfati presbyteri ex ipsius nomine tertia, id est X, numerum ostendit quinquagesimum. Denique ex nostræ civitatis nomine quarta, id est I, decimum, ut supra, exprimit numerum. Sed et vestre civitatis quinta littera ipsius nominis, id est Y, quadragesimum approbat numerum. Est etiam nunc indictione XI. Addidimus insuper nonagenarium nonum numerum, qui secundum Græca elementa significat AMHN. Summa

totali ergo numeri in omniis sunt elementis uero

Peculiariter igitur est huic formatæ, quod quintam A quoque litteram observat civitatis episcopi ad quem scribit.)

VIII.

Heidilonis ejusdem episcopi Noviomensis ad Rodulfum Laudunensem pro Rotgero diacono, qui in illius parochiam transferri expetierat.

In nomine Patris II, et Filii I, et Spiritus sancti A, Heidilo superna ejusdem Patris, et Filii, et Spiritus sancti, favente clementia, Noviomensium humiis episcopus, sancto et venerabili ac charissimo nobis Rodulfo sanctæ Laudunensis Ecclesiae episcopo, geminam in Christo pacem exoptat et gloriam.

Vestræ intueatur magnitudinis experientia, hunc presentem clericum nomine Rotgerum, a nobis per singulos ecclesiastici honoris gradus ad onus diaconi fore promotum. Isdemque frater ob sui commodam facultatem a nostra saluberrime et juste expetuit mediocritate licentiam ad vos eundi, et in vestra parochia commorandi, ac penitus discedendi. Nos itaque petitioni ejus, quam non subdolam, sed veram, agnivimus, libenter assensum praebuimus, et effectum justum et congruum minime denegavimus. Quocirca totis viribus conquiniscentes, celstitudinem vestram humiliiter obsecramus ut eum vestra paterna sollicitudo dignanter excipiat, et ut pius et prudens pastor ac pater in gremio vestræ dilectionis accipite. Vita vero et moribus hactenus inter nostros probum laudabilemque sciatis: scientiæ [f. scientia. HAR.] denique capax ministerii sibi commissi, quantum autumamus, officium scire dignoscitur. Nos etiam more canonico hanc ei formatam epistolam, secundum decreta Nicæni concilii Græcis characteribus insignitam, vobis deferendam concessimus, per quam ipsum vestræ tuitioni committimus, et a nostra parochia penitus sequestramus. In qua quidem, post Æolica superioris elementa in suppuratione Patris, et Filii et Spiritus sancti, assumpta, Petri quoque primum elementum II, ut nos corde fidem sanctæ Trinitatis habentes, confiteamur ore ad salutem, per ejusdem principis apostolorum doctrinam, rationabili ordine subnexuimus. Et ne aliqua fraus falsitatis in ea locum obtinere prævaleat, nominis nostri qui scribimus primam litteram H, cui scribitur secundam O, vestri tandem qui accipitis tertiam A, civitatis nostræ insuper addentes quartam I, cum inductione V. Hujus igitur calculationis summan in unum pariter comprehensam, ita diligentius adnotare studuimus; II, LXXX; I, CCCC; A, I; II, LXXX; H, VIII; O, LXX; A, IV; I, X. Addidimus præterea

IX.

Ratbodi Trevirensis archiepiscopi ad Robertum episcopum Metensem, pro Gislemaro presbytero, ut ei deinceps in ipsius parochia degere liceat.

In nomine II Patris, et I Filii, et A Spiritus sancti, Ratbodus sanctæ Treverensis Ecclesiae ac plebis ipsius humilis famulus, Roberto reverendo sancte Metensis Ecclesiae antistitis, in Christo principe pastoriū mansuram cum gaudio prosperitat̄ ac perpetuitatis, gloriam.

Decreta sanctorum trecentorum decem et octo Patrum Nicææ constitutorum saluberrima servantes, Deo dignam plamque fraternitatem vestram canonice aggredimur, et sub nomine formatæ epistolæ revere renter vestram sanctitatem adimus: vobis videlicet B intimando, quia præsenti presbytero nostro, nomine Gislemaro, has dimissorias sedimus litteras, quem in nostra diœcesi ecclesiastice educatum, de ordine clericatus ad presbyteratus proveximus gradum. Ut his canoniciis munitis apicibus, cum nostra licentia ei in vestra parochia sub defensione ac regimine vestræ caræ dilectionis degere liceat: illumque in sinu sanctæ matris ecclesiae canonice fovendum ac regendum vobis committimus. Hanc ergo epistolam Græcis litteris hinc inde munire decrevimus, et an nulo ecclesiae nostræ bullare censuimus. Christus pastorum princeps, interventu beati Petri, cui specialiter ovile Dominicum commissum est, fraternitatē vestram ad custodiā sui gregis diu nobis conservet incolument. AMEN. Summa huius MCDXXXIX.

C II, T, A, P, O, S, T, O. AMEN.

Data Treveris Idibus Octobris, anno Dominice incarnationis 906, indictione IX.

(Indictio IX Idibus Octobris et episcopatus Ratbodi congruunt anno Christi 905. Summa numerorum quæ sub finem ascripta est, colligitur ex numero communī DCLX et ex proprio DCLXXIX, qui sit ex litteris P, O, S, T, et inductione IX. Utriusque enim numeri summa, MCDXXXIX.)

X.

Dadonis episcopi Virdunensis ad Ratbodus Treverensem, pro Adruino presbytero, ut ei deinceps in ipsius parochia manere ac censeri liceat.

Reverentissimo et sanctissimo Ratbodo sanctæ Treverensis Ecclesiae archiepiscopo, Dado Virdunensis Ecclesiae devotus gregis Christi famulus, in Domino vero summæ felicitatis beatitudinem.

Cum sancta catholica Ecclesia prompta sit sequi documenta evangelica, quæ dicunt: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet et nisi credidit iustum in nomine ihesu* etc. etc.

minem clericum alienum et ignotum recipi ab aliquo episcopo, et inthronizari in sua Ecclesia, nisi habeat a proprio episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus paternitati vestræ, quod præsens frater noster, harum litterarum portitor, nomine Adruinus, non pro sua nequitia expulsus est a nobis, sed postulantibus fratribus nostris, eo quod ex familia nostra fuit, dedimus ei libertatem receptam a cornu altaris canonice, et ordinavimus eum ad gradum presbyterii. Cui etiam has dimissorias sive commendatitias litteras fecimus, et eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, ut in vestra parochia sub vestro sacro regimine et defensione consistere valeat. Ego, inquam, in nomine **II** Patris, et **I** Filii, et **A** Spiritus sancti, et in unitate sanctæ Ecclesiae, in qua **P**etro datum est jus ligandi atque solvendi, absolvo **D**ado humilis episcopus presbyterum Adruinum de civitate Virdunensi; indictione **IX**, et licentiam do vobis, Ratbode, venerabilis archiepiscope, inthronizandi eum in quacunque ecclesia vultis vestræ parochiæ. Dilectam paternitatem vestram virtutum floribus insignitam, omnipotens Deus conservare dignetur.

AMHN. DCCLXXVIII. II. Y. A. II. A. A. A. Λ. Θ. Ζ. Ε.

Data quinto Idus Maii, anno Dominicæ incarnationis 906, indictione **IX**.

(Indictio **IX** mense Maio, et episcopatus Dadonis anno Christi competunt 906. Numerorum autem summa, quæ sub linem exprimitur, et Græcis litteris designatur, fit ex numero communi **DCLX**, et ex proprio **CXVIII**, quem reddit litteræ **A**, **A**, **F**, **Δ**, cum indictione **IX**. Omnia enim una summa est **DCCLXXVIII.**)

XI.

II. Y. A. II. Δ. Α. Θ. H. M. X. Durandi episcopi Arvernorum ad Radulfum Turonensem, pro subdiacono quodam, quem ejus curæ committit.

Durandus Dei gratia Arvernensis episcopus Roldulo excellentissimo Turonicensi archiepiscopo, quod in terra felicius vel beatius in cœlo.

Comperiat dilectio vestra quod hic præsens subdiaconus, quem manu propria consecravimus, misericorditer formatam a nobis expetiit epistolam, et omnem auctoritatem canonicam, sicut inter dan-

A tem et accipientem fieri oportet; quatenus hac auctoritate securus, jure vestræ dictioni subjici valeret. Cujus petitionibus annuentes, multimus nobilitati vestræ hanc epistolam canonica institutione formatam, ut quem sanctitatis vestræ amodo custodiæ rogando commitimus, eum libera nostra concessione ad quocunque officium, seu ad quenunque gradum visum fuerit, promoveatis, et omnem quam erga eum hactenus potestatem nobis licuit, exercere sit vobis licitum. Et ut nullus in vestro animo scrupulus hæsitationis remaneat, ea signa quæ sancti patres in Nicæno concilio statuere in hujusmodi epistolis scribenda, in primis et ultimis adnotavimus. **AMHN.**

(Litteræ fronti prefixæ non satis integræ videntur, et subdiaconi nomen non expressum rem obscuram facit. De tempore autem formatæ conjiceret licet ex obitu Durandi, quem incidisse constat in annum 1095; sub initium concilii Arvernensis Urbani II. Hactenus ergo formularum exempla undecim quæ proposueramus, auctorum storum nominibus insignita: quibus addi potest extremo loco et aliud generale, quod inter formulas veteres post Marculsum editas legitur numero 12. Sic autem habet:)

Formula generalis epistolæ formatæ.

In Dei nomine sanctissimo ac reverendissimo fratri **Ille** episcopo, **Ille Illius** urbis episcopus, in Domino sempiternam salutem.

Cognoscat fraternitas seu charitas vestra, quia iste præsens presbyter nomine **Ille**, in parochia et in ecclesia nostra sacris litteris educatus fuit, et ab infantia fuit apud nos, seu prædecessores nostros, bonum habens testimonium, bonamque continentiam et innocentem vitam deducens. Unde placuit illi modo ut ad aliam Ecclesiam se converteret, volens sibi querere seniorem, qui se de rebus temporalibus adjuvet, et cui ille secundum ministerium, quod sibi injunctum est, obsequium præbeat. Unde vestram fraternitatem compertam facimus, ut cuicunque placuerit eum suscipere, absque ulla ambiguitate hoc faciat, sciens illum et boni esse testimonii, et a nobis sibi ab Ecclesia, quæ nobis ad regendum concessa est, migrandi licentiam accepisse. Et ut haec litteræ firmiorem obtineant dignitatem, meliusque eis fides adhibeatur, manu nostra eas subtlerissemus.

Opusculum sequens, bone lector, cui primus inter anonymos locns debetur hic ultimum hypothetarum oscitantia ponitur.

BENEDICTIO DEI,

HOC EST COMMENTARIOLUS

QUOMODO DEUS PRÆCIPUE PER PSALMOS BENEDICENDUS

ATQUE LAUDANDUS SIT.

Ex Cassiodoro et Isidoro magna ex parte contextus ab anonymo quodam, sed, ut videtur, monacho Ratisbonensi, ad Bathuricum episcopum Ratisbonensem, qui sedem illam obtinuit anno Redemptoris 814.

In lucem primum editus studio Petri Stevarti Leodii, SS. theologie doctoris et professoris, etc.

(Bibliot. veterum Patrum Lugdun. tom. XXVII, Suppl.)

PETRUS STEVARTIUS LEODIUS LECTORI SALUTEM.

Hunc Commentariolum, ante aliquot centenos annos ex verbis veterum Patrum contextum, visum est certiores adjungere, quod ego post duos et triginta annos, quibus publice SS. Scripturam in Academia Ingolstadiensi prælegi hoc ipso anno Psalmorum Davidicorum explanationem sim auspicatus. Continet vero hic libellus non pauca que ad dictorum psalmorum commendationem et intelligentiam plurimum facere possunt.

Secutus est autem hujus opusculi collector (quisquis fuit) invenitorem quorundam morem, qui cum aliquid scriberent, semper antiquorum potius quam suis verbis loqui optabant; quod etiam in nonnullis venerabilis Bedæ Commentariis videre licet. Tu, amice Lector, hoc libello jam primum publicato fruere, et quod docet, age. At nil aliud docet quam quod angelus ille cuius hoc ad Tobiam et familiam monitum: Benedicite Deum cœli, et coram omnibus viventibus consiltemini illi, quia fecit vobiscum misericordiam suam (Tob. XII, 6).

PRÆFATIO AUCTORIS

Ad Bathuricum episcopum Ratisbonensem.

Domino semper in Christo venerando BATHERICO A vina instigante gratia, in vestra Ecclesia, ad hæc peragendā studiosius accendatur affectus.

Ego desiderii vestri flagrans amore, memor benignitatis et charitatis vestræ, ac sermocinationis invicem sœpius habitæ, de divinæ servitutis officiis, qua scilicet reverentia et honore debeant celebrari: sanctorum et venerabilium doctorum pro exiguitate sensus mei perscrutans eloquia, ex quibus, qua valui brevitate, quosdam colligens flosculos, vobis obtuli relegendos, quatenus vestro studio magna ex illis suavitas accepta, divinis offeratur conspectibus. Sunt enim maxime ex Psalmorum expositione, qui quodam privilegio Deitatis sacrazi habentur laudibus, ipsa, perparva excerpta capitula: quos sancti Patres nostri et doctores Ecclesiæ exposuerunt, Hieronymus videlicet, Augustinus, Cassiodorus magnus et eloquens vir: sed et Isidori de Antiphonis Responsoriisque, et aliis rebus: Bedæ quoque eximii magistri inserui monita, ut quod reverenter interim agitis, perspecta Patrum auctoritate, ferventior, di-

Contigit enim me multa peragendo loca, audisse divina officia inordinate et sine auditus delectatione celebrari. Sunt namque nonnulli qui tantum ob verecundiam hominum, ne forte ignavi ab ipsis judicentur, intrantes ecclesiam, sine antiphonis, cursim et omni cum velocitate, ut citius ad curam carnis exeant peragendam, divinis negligenter assistunt laudibus, cum in mundanis studiosi habeantur operibus. Qui nesciunt, quia sancti doctores et eruditores Ecclesiæ, sancto Spiritu et gratia Dei repleti, instituerunt modulationem in antiphonarum vel responsiorum repetitione honestissimam, quatenus hac dulcedine animos audientium delectatus, ad Dei laudes et amorem coelestis patriæ ardentes accenderetur. Hujusmodi vero tales non solum alios ad Deum laudandum non excitant, sed nec seipso. Quia si sine verecundia potuissent, penitus dimiserent.

Alii vero, qui, quod pudet dicere, etiam episcopi, tota die conviviis et pocialibus vacantes, et pene usque in noctis medium vel usque ad gallorum cautum, aut, eo amplius, diversis student potionibus suæ satisfacere voluntati; quibus convenit illud, quod dixit Spiritus sanctus per Salomonem: *Cuius vix? cuius patri vix? cui rixæ? cui joveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?* Nonne his qui commorantur in vino, et student calicibus epotandis? (Prov. xxiii, 29, 30.) Et illud propheta: *Cithara et lyra et tympanum, et tibia et vinum in convivis vestris; et opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis* (Isa. v, 12). Isti tales, magis studentes hominibus placere quam Deo, priusquam dormitum eant, nocturnas vigilias, desidiose persolventes, stratu mox decubant, donec iterum tempus manducandi et bibendi redeat. Surgentes vero dum se vestibus induunt, diurna peragunt officia, putantes sibi sufficere posse si saltem quoquo modo illa decantent; ignari quia horæ sunt in sancta Ecclesia constitutæ, quibus per diem et noctem divinæ servitutis officia persolvantur, id est, matutinum, prima, tertia, sexta, nona, vespera, completorium. De his enim dixit Propheta: *Septies in die laudem dixi tibi* (Psal. cxviii, 64). De nocturnis vero vigiliis ait: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* (Ibid., 62). Sed et de matutinis alibi dicit: *In matutinis meditabor in te, quia tu fuisti adjutor meus* (Psal. lxii, 7). In istis enim debe-

A mus laudes eum summo studio creatori nostro referre. Nam reliquæ horæ nostris usibus sunt concessæ. Quas si negligimus, sanctorum Patrum institutis contrainuis, quibus contraire periculosum est. Neque enim possunt communionem sanctæ Ecclesiæ habere, qui ejus instituta, etsi non verbis, operibus vero oppugnare nituntur: dum, quod per maximum est, in sancta Ecclesia (si cum charitate et studio pietatis peragatur), id est, laudis divinæ psalmodia modulata, et missarum solemnia, nec temporibus congruis, nec religiosis, celebrant affectibus. Non enim talia referendo vos denotare volo, sed, ne his participemini admonere summa humilitatis subjectione præsumo: ideoque SS. Patrum, quæ sequuntur, dicta pauca obtuli ut, horum devitantes errorem et istorum sequentes exemplum, irreprehensibiliter coram Deo et hominibus Divinitatis opera divinis digna conspectibus strenue in vestra Ecclesia persolvantur, quatenus, sicut aliis mirandis et magnificandis præclari estis operibus, in hoc etiam sitis perlucidi, ut exemplo vestro corrigatur supradictorum ignavia.

Hæc, domine Pater, quæ solo charitatis et amoris instinctu pauca collegi ex pluribus, licet vestra sagacitas potiora, sicut sunt in dictis Patrum sanctorum, valeat invenire, gratissimo suscipite affectu, ut meus labor vestro perficiatur studio. Bene vos valere semper opto in Domino vestri benigne memor.

DE LAUDE PSALMORUM ET PSALTERII,

Ex præfatione Cassiodori in Psalmos.

Repulsis aliquando in Ravennati urbe sollicitudinibus dignitatum, et curis secularibus noxio sapore conditis, cum Psalterii coelestis animarum mella gustasse, id quod solent desiderantes efficere, avidus me perscrutator ingessi, ut dicta salutaria sua viter imbiberem post amarissimas actiones. Sed familiaris inchoantibus occurrit obscuritas, qua variis est intexta personis et velata parabolis. Hæc in dictis vitalibus noxia dissimulatione præteritur, dum sepe illud reperi solet ambiguum, quod magni sacramenta gestat arcanum. Tunc ad Augustini facundissimi Patris confugi opinatissimam lectionem, in qua tanta erat copia congesta dictorum, ut retineri vix possit relectum, quod abunde videtur expositum. Credo, cum nimis avidos populos ecclesiasticis dampibus explorare cupit, necessario fluenta tam magnæ D

Sed, ut quidam de Homero ait: Tale est de ejus sensu aliquid subripere, quale Herculi clavam de manu tollere. Est enim litterarum omnium magister egregius; et, quod in ubertate raruin est, cautissimus disputationis. Decurrit quippe tanquam fons purissimus, nulla fæce pollutus, sed in integritate fideli perseverans. Nescit hæreticis dare, unde se possint aliqua colluctatione defendere. Totus catholicus, totus orthodoxus invenitur: et in Ecclesia Domini suavissimo nitore resolendens, superni luminis claritate radiat.

Quædam vero noviter inventa, post tam mirabilem magistrum, sola Domini præsumptione subjeci, qui parvulis confidentiam, cæcis visum, mutis sermonem, surdis præstat auditum.

Quem enim codicem etiam per 50 psalmos cum

sus. Quapropter mandato Domini confidentes, cœlestis mysterii claustra pulsemus, ut aperiat sensibus nostris floriferas sedes, quatenus in illo cœlesti paradiſo salutariter introducti, spiritalia poma sine aliqua priuī hominis transgressione carpamus. Vere coruscus liber, sermo lampabilis ^a, cura sauciati cordis, tāvus interioris hominis, pinax spiritualium personarum, occularum lingua virtutum : qui incluat superbos humilitati, reges pauperibus subdit : affabilitate parvulos nutrit. Quanta enim illuc est pulchritudo sensuum, et stillantium medicina verborum, ut merito hic illud Salomonis aptetur quod dixit in Canticō canticorum : « Hortus conclusus, et sons signatus, paradiſus plenus omnium pomorum (Cant. iv.) ». Modo enim quidam Psalmorum salutari institutione formati, turbidos et tempestuosos animos declinant ad limpidadem et tranquillissimam vitam. Modo promittentes Deum propter salutem creditum visualliter humanandum, et ad judicandum orbem esse venturum, modo commonent lacrymis peccata diluere, eleemosynis delicta curare, modo sacris orationibus reverenter attoniti; modo Hebræi alphabeti virtute profundi, modo de passione et resurrectione Domini salutaria prædicantes, modo lamentantium deploratione piissimi, modo versuum repetitione, quedam nobis sacramenta pandentes, modo canticorum gradum ascensione mirabiles ; postremo supernis laudibus feliciter inhærentes, beata copia, inexplicabile desiderium, stupenda profunditas. Non potest animus fidelis expleri qui cœperit inde satiari.

Psalmi sunt denique, qui nobis gratas iacunt esse vigilias, quando silenti nocte, psalmeatibus choris, humana vox erumpit in musicam ; verbisque arte modulatis, ad illum redire facit, a quo pro salute humani generis divinum venit eloquium. Cantus, qui aures oblectat, et animas instruit, sit vox una psalmentum, et cum angelis Dei, quos audire non possumus, laudum verba miscemus, per illum scilicet qui venit ex semine David, dominum Christum, sicut ipse in Apocalypsi dicit : *Ego sum radix et origo David* (Apoc. xxii, 16) ; a quo et religionem salutarem accepimus, et S. Trinitatis mysteria revelata cognoscimus. Unde merito eis Patris, et Filii, et Spiritus sancti una gloria sociatur, ut perfecta eorum præconia comprobentur. Ipsi enim diem venturum matutina exsultatione conciliant, ipsi nobis primam horam diei dedicant, ipsi nobis horam tertiam consecrant, ipsi sextam in panis confractione leuant, ipsi nobis nona jejunia resolvunt, ipsi die postrema concludunt, ipsi noctis adventu, ne mens nostra tenebretur, efficiunt sicut ipsi dicunt : *Nox illuminatio mea in deliciis meis, quoniam tenebrae non tenebrabuntur abs te, Domine* (Psal. cxxxviii, 11, 12) ; ut merito se a vera vita credat alienum, quisquis hujus muneris jucunditate non fruitur. Quodcumque virtutes, ut breviter divinus sermo conclu-

A deret, in LXX psalmo dicturus est : Ego autem confitebor tibi in vasis psalmorum veritatem tuam. Reversa, vasa veritatis, quæ tot virtutes capiunt, tot divinis odoribus farciuntur, tot thesauris cœlestibus cumulantur. Hydræ, quæ vinum cœleste recipientes, puritatem ejus semper in novitate custodiunt. Dulcedo mirabilis, quæ sæculi corruptionibus non acescit ; sed in sua permanens dignitate, gratia semper purissimæ suavitatis augetur. Apotheca valde copiosa, de qua cum bibant tam magni terrarum populi, ubertas ejus nescit expendi. Quam mirabilis autem ex ipsis profluit suavitas ! Dulcissimum organum humanis vocibus emuluntur. Tubarum sonitus grandiloquus clamoribus reddunt. Vocalem citharam viventium chordarum permissione compnunt. B Et quidquid ante instrumentis musicis videbatur agi, nunc probatur per rationales substantias explicari. Verumtamen, nequaquam nobis, ut peccatis merulisque vernandum est, qui, dum verba nostra conantur imitari, quid tamen canant, noscuntur modis omnibus ignorare. Melos siquidem blandum animos oblectat ; sed non compellit ad lacrimas fructuosas. Permulcat aures, sed non ad superna erigit auditores. Corde autem compungimur, si quod ore dicimus, animadvertere valeamus, sicut in Psalterio legitur : *Beatus populus, qui intelligi jubilationem* (Psal. lxxv, 16) ; et iterum : *Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter* (Psal. lxi, 8). Philippus quoque apostolus cum reginæ Candace eunuchum Isaiam legere cognovisset, Scripturas ei sanctas competenter exposuit. Qui postquam quod legebat advertit, statim gratiam baptismatis exquisivit, et mox perfecte munera salutis accepit (Act. viii, 27, 39). In Evangelio etiam Dominus ait : *Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde ejus* (Matth. xiii, 19). Unde congrue datur intelligi hæc illis provenire non posse, qui Scripturas sanctas pro corde mercantur advertere. De qua pulchre Pater Hieronymus ait : « Margaritum quoddam est Scriptura divina, et ex multis partibus forari potest. Quocirca, Pater apostolice, qui cœlestes litteras sanctis moribus reddidisti præstante Deo, tua imitatione provocatus, abyssos divinos ingrediar, qui clemens errata corrigis, nec severus imputas, quod emendas. » Sed antequam apothecas spirituales attingam, quedam divisis capitibus, qui sunt numero decem et septem, æstimo prægustanda, ut cum earum rerum locus se intulerit, magni nectaris potus suavissimis delectationibus hauiatur.

I. De prophetæ diversis speciebus nihilominus est dicendum ut, quæ sit ista Davidæ, possimus distinctius edoceri.

II. Cur in psalmorum titulis, quasi auctorum nomina diversa reperiuntur.

III. Quid significet in *enem*, quod frequenter inventur in titulis.

^a Ita ms. et impressus quoque Cassiodorus ait a lampade, quasi sermo lucidus *Huminans*.

- IV. Quid sit Psalterium, vel psalmi quare dicantur.
 V. Quid sit psalmus.
 VI. Quid sit canticum.
 VII. Quid sit psalmocanticum.
 VIII. Quid sit canticum psalmum.
 IX. De quinquesaria divisione.
 X. De unica inscriptione titulorum.
 XI. Quid sit diapsalma.
 XII. Utrum in quinque voluminibus psalmorum sit secunda contextio, an certe unus liber debeat nuncupari.
 XIII. Quemadmodum in psalmis sit de Christo Domino sentiendum.
 XIV. Quemadmodum sit expositio digesta psal-
morum.
 XV. De eloquentia totius legis divinæ.
 XVI. De propria eloquentia Psalterii.
 XVII. Laus Ecclesiæ.
 Nunc ad præmissum ordinem, Domino præstante,
veniamus.

I. De prophetia.

Prophetia est aspiratio divina, quæ eventus rerum aut per facta aut per dicta quorumdam immobili veritate pronuntiat, de qua bene quidam dixit : Prophetia est suavis dictio cœlestis doctrinæ favos et dulcia divini eloquii mella componens. Unde et ipse David in psalmo cxviii dicturus est : *Quam dulcia fauibus meis eloquia tua, super mel et farrum, ori meo.* Multis autem modis gratiae istius munera præstabuntur; sed, ut de plurimis pauca complectiar, acta est per operationes hominum; ut fuit arca Noe, et sacrificium Abrahæ, et transitus maris Rubri. Per nativitates quoque genitorum Esau et Jacob, qui futurarum rerum sacramenta gestabant. Per angelos, sicut locuti sunt Abrahæ, vel Lot, Zachariæ et Mariæ. Per visiones, sicut Isaiae et Ezechieli, et cæteris sanctis. Per somnia, sicut Salomonis et Danieli. Per nubem et vocem de cœlo, sicut Moysi. Unde constat, secundum David, non per operationes hominum, non per nativitates genitorum, non per angelos, non per visiones, non per somnum, non per nubem et vocem de cœlo, nec per alios quoscunque modos, sed, cœlesti aspiratione suisse completum, sicut de ipso legitur in I Regum volumine : *Et directus est Spiritus Domini in David a die illa et deinceps.* Ipse quoque Dominus in Evangelio dicit : « Si David in spiritu vocat eum Dominum, quomodo dicitis quod filius ejus est? » (Matth. xxii, 45.) Quo dicto recognoscimus evidenter per Spiritum sanctum suisse psalmos prophetatos. Sciendum est sane quod omnis prophetia aut de præterito, aut de præsenti, aut de futuro tempore loquatur, aut agat aliquid.

Animadvertisendum est quoque Spiritum sanctum sic suisse prophetis sanctissimis attributum, ut tamen ad temporis, pro insitmitate carnis et contrarietate peccati, ab ipsis offensus abscederet; et iterum placatus, sub opportunitate temporis adveniret. Unde et sanctus Hieronymus exponens evangelistam

A Marcum, in loco ubi ait de Joanne : « Vedit apertos cœlos et Spiritum tanquam columbam descendente et manentem in ipso (Matth. iii, 16). » Ita evidenti ratione tractavit, ut nemo contra sententiam ipsius venire præsumat. In psalmo quoque I Propheta post prophetam rogat : *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.* Nam si semper, ut ait beatus Hieronymus in prophetis, esset sermo divinus et juge in pectore eorum haberet hospitium, nunquam crebro Ezechiel poneret : *Et factus est sermo Domini ad me, dicens (Ezech. vi, 1; vii, 1).* In libro quin etiam Regum : Eliseus propheta dicit de muliere, cuius filius exterrit clauseral diem : *Dimille eam quia in amaritudine est; et Dominus celavit me, et non indicavit mihi (IV Reg. iv, 27).* Apostolus B quoque dicit : *De Virginibus præceptum Domini non habeo; consilium autem do (I Cor. vii, 25).* Item ipse commemorat : « Hoc ego præcipio, non Dominus (I Cor. vii, 10) [Vulg., præcipio non ego, sed Dominus]. Et alio loco sic meminit : *Quæ loquor [Vulg., quæ non loquor] secundum Deum (II Cor. xi, 17).* » Unde similiter etiam cæteris prophetis, aliqua quidem Dominus locatus est, et non prophetæ; et aliqua prophetæ, et non Dominus. Nec illud specia- C lier de Domino Jesu Christo diceret Joannes Baptista : « Qui misit me baptizare, ipse dixit mihi : Super quem videris Spiritum sanctum in specie columbae descendente et manentem in eo, hic est qui baptizat in Spiritu sancto (Joan. i, 33). » Nunquam enim proprium esset in Domino Christo, quod additur; et manentem in eo, nisi ab aliis nonnunquam recedere probaretur. In Christo enim permansit, quia peccatum non habuit. Ab aliis jure discessit, quia pollutionis maculam percepserunt. Spiritui enim sancto non potest esse communio cum delictis; nam sic scriptum est in libro Sapientiæ Salomonis : *Spiritus enim sanctus disciplina effugiet factum, et auferet se a cogitationibus, que sunt sine intellectu (Sap. i, 5).*

D Est autem prophetia magnificum nimis et verilo-quin dicendi genus, non humana voluntate compo- situm, sed divina inspiratione profusum, sicut ait Petrus apostolus : *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines (II Petr. i, 21).* Nam et Paulus apostolus dicit : *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, et exhortationem, et consolationem (I Cor. xiv, 4).* Et paulo post : *Qui prophetat Ecclesiam ædificat (I Cor. xiv, 4).* Ædificat plane, quando res incognitas, uniusque necessarias prælocutionis beneficio facit esse notissimas. Nam et quibus data est facultas bene intelligendi, vel interpretandi Scripturas divinas, a munere prophetia non videntur excepti, sicut Apo- D stolus ait in epistola ad Corinthios I : « Spiritus prophetarum prophetis subiectus est. »

Sed, quoniam de prophetiæ munib[us] compe- tenter forsitan, quæ leguntur, agnovimus, nunc quæ restant sollicite perscrutemur.

II. Cur in psalmorum titulis, quæ auctorum nomina diversa reperiuntur.

In libro Paralipomenon legitur : Cum propheta David devota Domino ætate senuisset, quatuor millia juvenum ex Israelitico populo delegisse, qui psalmos, quos ipse Domini aspiratione protulerat, organis, citharis, nablis, tympanis, cymbalis, tubis, propriaque voce, in magna jucunditate supernæ gratiae personarent. Quæ suavis adunatio tribus partibus divisa constabat. Rationalis pertinebat ad humanam vocem; irrationalis, ad instrumenta musica. Communis autem de utrisque partibus aptabatur, ut et vox hominis certis modulationibus ederetur, et instrumentorum melos consona se vicinitate conjungeret. Sic, suavis illa et jucunda musica Ecclesiam catholicam tali actu prædicebat, quæ ex diversis linguis, varioque concentu in unam fidei concordiam erat, Dominō præstante, creditura.

Ex quo numero, indita nomina frequenter in titulis invenimus, ut, Idithum, Asaph, filii Chore, et his similia. Non quia ipsi, ut quidam volunt, auctores fuere psalmorum; sed quemadmodum prepositi artificibus, administratores earum rerum probabiles existiterunt, ut honorem de tali commemoratione sumerent, qui officio sancto devotis mentibus serviebant, maxime, quia et nomina eorum intellectus rerum congruos indicare noscuntur. Non enim supradicti viri ad psalmos faciendo electi sunt, sed eos congregatos tantum legimus ad canendum; psalmographos autem suis historia nulla testatur. Et præsumptuosum est dicere quod nulla possit auctoritate firmari. Psalmos enim ad solum prophetam David pertinere, certis declaratur indiciis. Denique in Apocalypsi, volens istud opus intelligi, solius meminit dicens : *Hec dicit Sanctus et Verus, qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit* (Apoc. vii, 7). In Evangelio quoque Phariseis ipse Dominus dicit : *Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo*, etc. (Math. xxii, 43, 44). Unde probatur universos psalmos non multorum existere, sed tantum ipsis, quem a Domino constat esse nominatum. Usus quoque Ecclesie catholicæ, Spiritus sancti inspiratione, generaliter et immobiliter tenet, ut quicunque eorum cantandus fuerit, qui diverso nomine prænotantur, lector aliud prædicare non audeat, nisi psalmos David. Quod si essent proprii, aut Idithum, aut filiorum Chore, aut Asaph, aut Moysi, eorum nomina utique prædarentur, sicut et in Evangelii sunt, quando aut Marci, aut Lucæ, aut Joannis vocabulo pronuntiantur. Quod etiam secutus Pater Augustinus, congruerter omnes psalmos dicit esse Davidicos.

III. Quid significet, in finem, quod frequenter invenitur in titulis.

Finem duobus dicimus modis. Primus est iste communis atque mortalis, quando res aliqua ad extremum deducta pervenerit, nec ulterius potest prodire; qui motus sui terminum probatur accipere.

A Sic enim dicimus : finitum cibum, qui sedula colestione consumptus est; finitam pecuniam, quæ docetur expensa, et cætera, quæ hoc modo probantur edici. Secundus dicitur finis perfectus atque perpetuus, quem modo querimus; qui tum nobis pretendi magis ac dilatari incipit, quando ad eum mens devota pervenerit. Finis ergo legis ac plenitudo Dominus noster est Christus, sicut Apostolus dicit : *Finis enim legis est Christus ad justitiam omni credenti* (Rom. x, 4). Ad quem dum pervenerimus, nihil ultra perquiremus, sed in ipso beatitudinis fine contenti, plenissima jucunditate perfruemur. Cujus tantum amor proficit, quantum intellectus noster, Domino præstante, clarescit. Et ideo, quoties in titulis psalmorum finem reperis, ad Dominum Salvatorem aciem intende, qui est finis sine fine, et bonorum omnium completiva perfectio.

IV. Quid sit Psalterium, vel psalmi quare dicantur.

Psalterium est, ut Hieronymus ait, in modum litteræ formati ligni sonora concavitas, obesum ventrem in superioribus habens, ubi chordarum fila religata, disciplinabiliter plectro percussa, suavissimam dicuntur reddere cantilenam. Huic citharæ positio videtur esse contraria, dum, quod ista in imo continet; illud conversa vice gestat in capite. Hoc autem genus organi canorum atque singulare aptatur corpori Domini Salvatoris, quoniam sicut istud de altioribus sonat, sic, et illud gloriose institutionis superna concelebrat, sicut ipse in Evangelio dicit : *Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur; qui autem de celo venit, quæ vidit, et audivit, testatur* (Joan. xxxiii, 32).

Unde quidam hoc opus Davidicum psalmos dictos esse præsintiunt, quia, de superno culmine resonare noscuntur. Cognoscere vero quod isti tantum pro excellentia sui dicantur psalmi, qui hoc volumine continentur. Nam et Psalterium, genus esse musicorum [instrumentorum] Daniel propheta testatur, inquiens : Vocem tubæ, fistulæ, sambucæ, citharæ, psalterii et symphoniacæ, omnisque generis musicorum. Nam et Paralipomenon v exponit, cum dicit, de lignis thyniis, quæ vulgo evelina [εὐλίνα] vocantur, gradus factos in domo Domini, et in domo regia citharas quoque, et psalteria cantoribus (II Par. ix, 31). Hoc apud Hebreos dicitur nablum, quod tamen in suprascripto libro frequenti repetitione vulgatum est.

Ipsum vero psalmum Græcum esse constat vocabulum; quem dictum quidam volunt, ἄντο τοῦ φάλλου, hoc est, a tangendo. Nam et psalterias, citharædas vocamus, docto pollice modulationes musicas exprimentes.

V. Quid sit psalmus.

Psalmus est, cum ex ipso solo instrumento musico, id est, psalterio, modulatio quædam dulcis et canora profunditur.

VI. Quid sit canticum.

Canticum est, quod ad honorem Dei canitur, quando qui libertate propriæ vocis utitur : nec lo-

quaci instrumento cuiquam musico consona modulatio sociatur. Hoc est, quod etiam nunc in divinitatis laudibus agitur.

VII. Quid sit psalmocanticum.

Psalmocanticum erat, cum instrumento musicali præcidente, canens chorus sociatis vocibus acclamabat, divinis duntaxat vocibus obsecutus.

VIII. Quid sit canticum psalmum [canicopsalmum].

Canticumpsalnum erat, cum, choro antecedente, ars instrumenti musici in unam convenientiam commiter aptabatur, verbaque hymni divini suavis copula personabat.

IX. De quinquesaria divisione.

Hanc autem, quam diximus, quinquesariam divisionem, prout unaquæque earum Psalmorum titulis potuerit convenire, locis aptissimis admonebo, ubi significantiam quamdam subsequentibus rebus mystica interpretatione contradunt. Sed quia sunt et aliae multisariæ superscriptiones, quas prætereundas esse non arbitror, breviter in unam conclusionem æstimo colligendas, ut, nec fastidium lector incurrat, nec in damno intelligentie necessaria forte prætereat.

X. De unica inscriptione titulorum.

Quasdam superscriptiones psalmorum per allusionem consimilem constat spiritualiter intuendas. Quia, si litteram non consideres, extraneum est, cum non ea invenias in psalmis quæ continentur in titulis. Si vero trahantur ad tropicum intellectum, nimis videntur accommodatae, ut est illud : *Ubi res gestæ significantur, id est, cum fugit a facie Absalon. Ubi locus, ut est : cum esset in deserto Idumææ. Ubi dies, sicut est : in prima Sabbati. Ubi Hebreæ nomina, sicut est : Idithun. Ubi facta est comparatio gestorum, id est, cum mutavit vultum suum coram Abimelech.* Vel specierum consimilium, id est, pro tօrcularibus. Quapropter in superscriptionibus titulorum : sive *psalmum*, sive *canticum*, sive *psalmocanticum*, sive *canticumpsalnum*, sive *in finem*, sive aliquid de sexta, quain diximus, complexione, repetire potueris; aut sigillatum, aut unum, duo vel tria, sive quatuor ex eis inserta cognoveris, ad illas virtutes trabe, quia, rerum istarum commemoratione ad similitudinem occulte intelligentie posita subtiliter invenitur. Ista enim ante fines psalmorum tanquam sacrata vela pendent; per quæ, si aciem mentis intendas, rarescentibus quibusdam filis, facile eorum penetralia contueris. Quis enim causas, tot diversitates nominum putat otiosas? cum nefas sit, credere, Scripturas divinas aliquid supervacuum continere. Legitur enim : *Amen, amen dico vobis quod iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia compleantur* (*Math. v. 18*).

XI. Quid sit diapsalma.

Inter expositores psalmorum de hoc nomine quædam noscitur provenisse diversitas. Hieronymus, Hebraice linguae doctissimus inquisitor, continuationem Spiritus sancti esse confirmat; ob hoc, quia diapsalma significet semper. Beatus autem Augu-

A stinus rerum obscurarum subtilissimus indagator, inter ardua sine offensione discurrens, hanc potius partem elegisse cognoscitur, ut magis divisio esse videatur, nominis ipsius discussiens qualitatem, συμψάλμα (sympsalma), quippe dicitur Græco vocabulo, vocum adunata copulatio, διαψάλμα (diapsalma) vero sermonum rupta continuatio docens, ubicunque repertum fuerit, aut personarum aut rerum fieri permutationem. Merito ergo tale nomine illic interponitur, ubi vel sensus, vel per sona dividi compabantur. Unde et nos divisiones congrue faciemus, ubique in psalmis diapsalma potuerit inveniri.

Reliquas autem, prout datum fuerit, indagabimus, ubi tamen auctoritas hujus nominis non potuerit inveniri.

B XII. Utrum in quinque voluminibus psalmorum sit secunda concretio, an certe unus liber debeat numerari.

Beatus Hieronymus prophetiam psalmorum quinque libris putavit esse dividendam, quia in textu operis hujus quarto legitur: *Fiat, fiat, dum hoc verbo intercedente, nonnulla se videatur aperire divisio.* Huic favit assensa posteritas. Credo, dum sibi consultum judicavit: quod in multas partes curtabatur tædiosa longinquitas. Hilarius autem Pictaviensis episcopus, divinarum rerum acutissimus et profundissimus exquisitor, congruentius librum æstimat dici debere psalmorum; quia in Hebreo unum volumen est, et maxime, cum in Actibus apostolorum legatur dictum, in libro Psalmorum (Act. i, 20). Quapropter merito unus liber dicitur qui tanta auctoritate firmatur.

C XIII. Quemadmodum in psalmis sit de Christo Domino sentiendum.

Tribus modis psalmi loquuntur de persona Domini Iesu Christi, pro instructione fidelium. Primum, per id quod ad humanitatem ejus noscitur pertinere, ut est illud secundi psalmi: *Asisterunt reges terræ et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus.* Et in xx psalmo: *Desiderium ejus tribusti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.* Secundo, quod æqualis et coæternus ostenditur Patri, ut est illud ejusdem ii psalmi: *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu ; ego hodie genui te.* Et in psalmo cix: *Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te.* Tertio, a membris Ecclesiæ, cuius ipse dux et caput est Christus, ut est illud xxi Psalmi: *Longe a salute mea verba delicatorum meorum.* Et in psalmo LXVIII: *Deus, tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita;* quod dictum pro unoquoque fidelium debemus accipere. Cæterum delicia a Christo probantur funditus aliena. Unde Tichonius, in libris Regularum, latius diligenterque disseruit. Hoc, si animo condimus, nulla confusione turbainur, quia error maximus inde nascitur, quando inconvenienter redditur alibi quod dictum constat ad aliud. Nam si uno modo fuisset locutus, quis ejus potuisset ge-

minam suōstantiam agnoscere; cum etiam nunc A vitate complectemur, aut contra hereses aliquid dicemus destruendas. Ipsa est enim Domini vera dilectio: adversarios ejus odio habere perfecto.

Multa quoque secundum litteram commonet; multa spiritualiter jubet; personas subito decenter immutat, ut nunc Christus Deus, Verbum incarnatum; et homo factus, caput Ecclesie; nunc ipsa Ecclesia; nunc homo justus; nunc peccitens loqui videatur, ut omnia necessaria tangat atque concludat. Ubique plenissimum coelestium rerum sanctum vibrat eloquium, et multiplici diversitate virtutum, propter humani generis largiendam salutem, regni sui adoranda mysteria pius Redemptor insinuat. Hæc ideo præfati sumus ut, cum ventum fuerit ad loca talia, intrepidus lector audire possit, quod se jam salubriter didicisse cognoverit. Illud tamen auctoritate Patrum, et veritatis ipius attestatione firmissima credulitate tenendum est: Unum de Trinitate, sive unam ex Trinitate personam, Deum Verbum, miseratione mortalium ex Maria Virgine hominem factum spontanea virtute, non ministratoria necessitate, quia nec naturæ suæ ullam mutabilitatem sustinuit, nec assumptione carnis, augmentum Trinitatis effecit, sed, sicut quidam ait: Maculas nostras levit in sanguine, rugas etiam tetendit in cruce. Hoc, cum sit spei nostræ singulare præsidium, beatitudo creditum, felicitas magna justorum, non desinunt heretici impia voluntate corrordere, quo i humano generi saletis causam cognoscitor præstissemus.

XIV. Quemadmodum sit expositiō digesta psalmorum.

Primo nobis de titulorum inscriptione, Domino juvante, dicendum est. Unde, velut uberibus expressis, lacteus sensus divinæ prædicationis emanat. Tum, unusquisque psalmus pro sua qualitate videntur est, ne nobis intellectum perinuscat aut occulta mutatio rerum, aut varietas introducta loquentium. Tertio, arcanum psalmi, partim, secundum spiritalem intelligentiam, partim, secundum historicam lectionem, partim, secundum mysticum sensum, subtilitates rerum discutiens, proprietatesque verborum, prout concessum fuerit, conabor aperire. Quarto, prout locus exegerit, virtutem ejus breviter demonstrare contendam, quaténus intentio digesti carminis, divino munere, oculis interioribus elucescat. Virtutem psalmi dico inspirationem divinam, qua nobis intentio superna reseratur, et, sermone Davidico, a viis nos removet, et recte nobis vivere persuadet. Quinto, de ordine numeri psalmorum, cum nos exegerit memoriam, qui reverendissimum

XV. De eloquentia totius legis divinæ.

Eloquentia legis divinæ humanis non est formata sermonibus, neque confusis incerta fertur ambagiibus, ut aut a rebus præteritis oblivione discedat, aut presentium confusione turbetur, aut futurorum dubiis casibus eludatur; sed cordi, non corporalibus auribus loquens, magna veritate, magna præscientia firmitate cuncta dijudicans, Auctoris sui veritate consistit. Sic enim in Evangelio, de Domini Christi prædicatione dictum est: *Loquebatur autem sic ut potestatem habens, non sicut Scribi eorum et Pharisæi (Matth. vii, 29).* Ille indubitate loquitur, ei omnia præsentia sunt, et rerum exitus probatur esse subjectus. Eloquentia siquidem est ad unamquamque rem competens, et decora locutio. Hæc igitur casta, fixa, verax et æterna prædicatio, nimis perissimo nitet eloquio; cuius utilitas lucet; magnificèntia virtutis appetit: operatio salutis errideat, sicut et in cxviii psalmo, dicturus est: *quia eloquium tuum vivificabit me;* et iterum: *«Lucerna pēdibus meis verbum tuum, Domine, et lumen scantis meis.» Revera lumen, quia semper vitalia jubet, noxia prohibet, terrena removet, cœlestia persuadet.*

Hinc et Doctor gentium in Epistola I ad Corinthios scribit: *Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.* Idem ad Timotheum. II, meminit dicens: *Omnis Scriptura, divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum, ad corrigendum in disciplina, que est justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instrutus.* Hæc, sicut Patris Hieronymi testator auctoritas, apud Hebreos iv, aut rhythmo, aut metra consuetu-
D lege composita, quæ, ut ipsi dicunt, fastutis continetur. Fastutum enim est per commata procedens ad de promendum sensum naviter explicata conceptione. Cujus si virtutem lector diligens perserutaris, audi Apostolum ad Hebreos dicentem: *Vivus est enim Dei sermo et efficax, et acrior omni gladio encipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum et discretor cognitionum et intentionum cordis.* Scripturæ autem divinæ sancta profunditas adeo communes sermones habet ut eam universi incunctanter admittant. Sensus autem recondit veritatis arcanos, ut in ipsis studiosissime vitalis sententia debeat indagari. Nam eam revera esse divinam hinc maxime datur intelligi, quod indutæ subtilescimæ temporales æternæ.

fuisse suscepta. Hæc multis modis genera suæ locutionis exercet definitionibus succincta, schematibus decora, verborumque proprietate signata, syllogismorum complexionibus expedita, disciplinis irruitans, non tantum ab eis accipiens extraneum decorum, sed potius illis propriam conferens dignitatem. Hæc enim quando in divinis Scripturis splendent, certa atque purissima sunt. Cum vero ad opiniones hominum et quæstiones inanissimas veniunt, ambiguis altercationum fluctibus agitantur, ut quod hic est firmissime semper verum frequenter alibi reddatur incertum. Sic et in lingua nostra, dum psalmodiam canit, nobilitate veritatis ornatur. Cum ad fabulas ineptias et blasphemæ se verba converterit, ab honore probitatis excluditur, sicut apostolus Jacobus dicit: « Ex ipso ore benedicimus Deum et Patrem, et ex ipso ore maledicimus hominem, qui ad imaginem et similitudinem Dei factus est (Jac. iii, 9). » Hæc mundanarum artium periti (quos tamen multo posterius ab exordio divinorum libroru[m] extitisse, manifestum est) ad collectiones argumentorum, quæ Græci topica dicunt, et ad artem dialecticam, et rhetoricam translulerunt, ut cunctis evidenter appareat, prius ad exprimendam veritatem justis membris datum, quod postea gentiles humanæ sapientiae aptandum esse putaverunt.

Hæc in lectionibus sacris, tanquam clarissima sidera, reluent, et significantias rerum utilissimis compendiis decenter illuminant; quæ nos breviter locis apissimis admonebimus. Quoniam res ipsæ commodissime deducentur ad medium, per quas concepti sensus clarius elucebunt. Nam et Pater Augustinus, in libro iii, de Doctrina Christiana, ita professus est: « Sciant autem literati modis omnium locutionum, quos grammatici Græco nomine tropos vocant, auctiores nostros usq[ue] fuisse. » Et paulo post sequitur, « quos tamen tropos, id est, modos locutionum qui neverunt, agnoscunt in litteris sanctis, eorumque scientia, ad eas intelligendas aliquantulum adjuvantur. » Cujus rei et in aliis codicibus suis fecit evidentissimam mentionem. In libris quippe, quos appellavit de modis Locutionum, diversa schemata sacerdotalium litterarum inveniri probavit in litteris sacris. Alios autem proprios modos in divinis eloquiis esse declaravit, quos grammatici, sive rhetores nullatenus attigerunt. Dixerunt hoc apud nos et alii doctissimi Patres, id est, Hieronymus, Ambrosius, Hilarius, ut nequaquam nos præsumptores hujus rei, sed pedissequi videamus.

Sed dicit aliquis: Nec partes ipse syllogismorum, nec nomina schematum, nec vocabula disciplinarum, nec alia hujuscemodi ullatenus inveniuntur in psalmis. Inveniuntur plane in virtute sensuum, non in effatione verborum. Sic enim vina in vitibus, messem in semine, frondes in radicibus, fructus in ramis,

A inesse nihilominus virtute sentimus. Nam et Apostolus vetat nos seduci per vanam sapientiam mundi (Ephes. v, 6); ista vero non abnegat in litteris esse divinis.

Certe accedamus ad psalmos, et interrogemus, quæ omni disputatione major est, rerum fidem. Istud ergo principale, virgineum et salutare locutionis genus, plerumque res aliquas refert, et sepe longe alia, quæ audiuntur exponit. Simplicitas duplex; et, sine dolo bilinguitas, sicut fecit Joseph; qui, dum fratres suos aspectu ipso et sermone patrio cognovisset, ita eis videbatur loqui, ut nullatenus posset agnosciri (Gen. XLII, 8); quod non est ad deceptionis studium sumptum, sed ad comminendum magnæ utilitatis effectum. Hebreos sermones adhibet, causas profundissimas innuentes. Unam rem in malo et in bono plerumque ponit, ut, quod nomine videtur esse commune; probetur qualitatibus discrepare. Coelestia terrenis comparat, ut, quod incomprehensibilis magnitudo vetat intelligi, per notissimas similitudines possit adverti. In verbis autem serendis mira potentia est, ut subito opera nobis atque incomprehensibilia duobus tribusque sermonibus explicentur. Quid brevius dicam? frequenter etiam, una syllaba ineffabilem Domini naturam demonstrat, ut est illud: Qui est, misit me (Exod. III, 14). Cujus omne verbum subtiliter inquisitum copiosis sensibus scaturit. Nam, sicut secundissimus ager odoriferas herbas saluti nostræ producit acommodas, sic lectio divina, cum per singula verba requiritur, semper illic cura mentis saucia reperitur. De cuius eloquentiae modis multi Patres latius prolixiusque dixerunt; quorum nomina in libris introductoryis commemoranda perspeximus. Sed fons illæ coelestis, quantum assidue constat hauriri, tantum nescit expendi. Ac ne diutius in generalibus remoremur, specialia Psalterii, Domino juvante, tinguamus. Quoniam ipsa res evidenter agnoscitur, quæ communibus rebus præmissis, postea sub aliqua proprietate describitur.

XVI. De propria eloquentia Psalterii.

Primum est, quod ipsi tantum psalmi singulari nomine vocitantur; quos nos adhibitis hujus linguae peritissimis, cum eorum volumine conserentes, servato usu psallentibus, suis versibus estimavimus esse reddendos, ne se in præsumptum ordinem auctoritas permista confunderet. Deinde, quod nullum aliud opus auctoritatis divinæ 150 sectionibus continetur. Ubi enim tot tituli diversa leguntur varietate conscripti? hic illud votivum nomen, *alleluia*, in superscriptionibus inchoavit; hic, commemorationis historiæ de Regum tracta volumine, in ipso limine posita virtutes noscitur indicare psalmorum; hic etiam, diapsalmata tantum interjecta monstrantur; hic psalmi secundum virtutes suis numerorum or-

multarum calamitatum cognoscitur afflictionibus sauciari. Novit enim beneficio Domini triumphare, de suis cladibus ingravata; persecutionibus siquidem proficit, afflictionibus semper augescit, sanguine martyrum rigatur, tristitia magis erigitur, angustia dilatatur, fletibus pascitur, jejuniis reficitur, et inde potius crescit, unde mundus deficit. Quid enim in illo libro non invenies, unde se humanum genus debet suaviter consolari? Thesaurus in pectore mundo semper excrescens, consolatio magna lugentium, spes beata justorum, periclitantium utile suffugium; unde semper, quod expedit, tollitur, ejusque fons indefecta perennitate servatur.

Beatus quoque Athanasius, Alexandrine civitatis episcopus, in libro quem Marcellino suo charissimo destinavit, de Proprietate Psalterii, ut verbis ipsius utiar, ita dicit: Quicunque psalmi [Cassio, Psalterii] verba recitat, quasi propria verba decantat, et tanquam a semetipso conscripta unus psallit, et non tanquam a semetipso conscripta unus psallit, et non, tanquam alio dicente, aut de alio significata sumit et legit, sed, tanquam ipse de semetipso loquens, sic hujusmodi verba profert. Et qualia sunt quæ dicuntur, talia velut ipse agens, ex semetipso loquens, Deo videtur offerre sermones.

Psalterii quoque proprium est quod per eum legis divinæ sanctitas introitum. Non enim tyrones inchoant a Genesi, non ab Apostolo; non inter initia auctoritas Evangelica sancta pulsatur. Sed licet Psalterium quartus codex sit divinæ auctoritatis, primum tamen tyrones, inchoantes Scripturas sanctas, inde legendi faciunt decenter initium:

XVII. *Lauds Ecclesie.*

O vere sancta, o immaculata, o perfecta mater Ecclesia, quæ, divina gratia largiente, sola vivificans, sola sanctificans, et perditum propriis culpis, institutione sua, humanum genus instaurans. Cujus pize confessioni nihil addi, nihil minui potest. Per omnes quippe psalmos, per omnia cantica, praæonta sanctæ Trinitatis interseris, ut, cuius sunt sacra verba quæ loquimur, ei laus semper et dulcissima gloria redderetur. Quæ solum sæculi hujus, et hereticorum sævissimas procelias in arcæ illius Noe similitudine, quæ tuam evidenter portavit imaginem; sola inoffenso fidei cursu, sine periculo diluvii constanter enavigas, nec ullis erroribus acquiescis, quamvis adhuc inter pravitates hujus sæculi gravissima necessitate verseris. Quidquid enim reperitur præter vitale gremium tuum mortiferum constat esse naufragium. Nam cum Sabellius detestabilis erret in Patre, demens Arius delinquit in Filiō, Manes sacrilegus negat Spiritum sanctum, alii scelerati Veteri Testamento derogent; nonnulli Novi

A numque Christum, manentem in divinitate sua ei carne humanitatis assumptæ, salva uniuersaque proprietate naturæ, unam confiteris esse personam, Veteri Testamento, de novo fidem faciens, Novum a Veteri exortum esse cognoscens.

Et, ut breviter cuncta complectar, nescis loqui, nisi quæ expedit credi. Nam quamvis diversis hic afficiaris angustiis et dolosi hostis contrarietate quaeraris, tamen de totius mundi circulo congregata resplendens, in modum pulcherrimæ pyramidis ad æterna regna perduceris. Quæ huic schemati noæ immerito compararis quoniam de universis gentibus extollens verticem pretiosum, justorum animas quasi lumen eximum ad superna regna transmittis. Meta frumentis plena coelestibus, de diversis gentibus sanctorum beata collectio, serenarum mentium lampabilis cœtus, insolubilis constructio de vivis lapidibus fabricata, beatorum omnium æterna tenetis, sole lucidior, nive candidior, sine macula, sine ruga. De qua scriptum est in cantico Canticorum: Quæ ex ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Et paulo post: Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Cujus dentes, sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de labacro, omnes gemellis felibus, et sterilis non est inter eas. Sicut ricta coccinea labia tua (Cant. iv, 1-3), mater et virgo, feta et integra, genitrix et incorupta, cujus os virtutum omnium fragrat odoribus. De qua sponsa dicit: Odor oris tui sicut malorum (Cant. viii, 8).

C Et post paululum: Odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Favus distillans labia tua, spouse, mel et lac sub lingua tua (Cant. iv, 10, 11). Quæ mereris denique osculari Christum, et decus illud perenniter custodiare virgineum. Tibi enim dicitur: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis (Cant. i, 1, 2); et cætera quæ liber ille divinus mystica prædicatione complectitur.

Quapropter, factis auditóribus per quamdam isagogem (quæ est sequentis operis introductio, index coelestium mysteriorum et sacrae prænuntia dictio-nis), ut opinor, sufficienter attentis; et desiderio superno divina largitate flammatis, nunc ad solvenda quæ promissa sunt; Christo juvante, veniamus. Præsta, Domine, eujus est omne quod expedit, ut intelligenter, ut libenter, ut proficie mereamur audiri. Tuis enim adjutoriis omnimodis indigemus, ut valeamus concesso sermone aliquatenus verba tua majestatis exponere. Amen.

Prolegomena, id est, prædicenda. Antequam celestis Psalterii mella degustum, et campos illos gloriosissimæ passionis, Domino præstante, contingam,

In secunda, natura deitatis ipsius subtiliter indi-
catur.

Tertia multiplicatos dicit populos, qui eum nite-
bantur extingueare.

Quarta, Propheta in eisdem monitis perseverat,
ut desinant Judei mala cogitare vel facere, quoniam
se noverint divinis virtutibus destruendos.

In quinta, Dominus Christus clamat ad Patrem ut
eius audiatur oratio : et in resurrectione ipsius
mundo profutura concedat.

Sexta, per totum psalmum verba sunt poenitentis,
cui junguntur ejusdem modi alii sex ; qui tamen in
conclusione L psalmi descripti sunt.

In septima parte Christus humiliter quidem petit
ut ei subveniatur a Patre, sed habet fiduciam rectae
conversationis; quod magis ad ejus pertinet deita-
tem. Sed more humanitatis assumpcioe sibi postulat
subveniri, ne diabolus animam ejus, iniqua præsum-
ptione diripiatur, et gloria ipsius in pulvrem deducta
desperat.

In octava, parabolis et tropicis allusionibus con-
gregatis, subsequens drama decurritur, et per alle-
goricas similitudines omnia referuntur ad Dominum
Christum. Quæ schemata nos locis aptissimis evi-
dentiissime commonemus, ut lectori studiose ambi-
guitas cuncta tollatur.

Nona, post multiplicita præconia, quæ modo a
deitate, modo ab humanitate ipsius, mutatis perso-
nis et titulis ponitur Alleluia, quod significat : Lau-
date Dominum.

Decima : sequuntur gradales, qui animum nostrum
ad Dominum Salvatorem pura et humili satisfactione
perducunt.

Undecima, variatis verbis, iterum laudes Domini,
hymnidica exultatione concelebrat, modo Patris,
modo Filii, modo Spiritus sancti precans majesta-
tem, ut nulli sit dubium, sanctam Trinitatem sin-
gulariter omnipotentem quæ vult facere in cœlo et
in terra.

Duodecima septem psalmi relinquuntur in fine,
qui exultationibus hymnidicis totam gloriam sanctæ
Trinitatis generaliter devota mente concelebrant.
Sic textus totius Psalterii xii partibus divisus, in
apostolorum numero, mira laude concluditur, qua-
tenus et iste illud agat quod Christi discipulos fecisse
cognovimus. Est etiam ejusdem rei aliud evidentius
sacramentum, quod 150 diebus diluvio superducto
criminibus suis terra diluta est. Sic et hi psalmi,
tali numero producti, genus humanum peccatis
suis pollutum, convenienter reddunt absolutum.

Servite Domino in timore. Brevis et plana est ista
commonitio, qua hortamur Domino Deo non servili-

A morem meum. Dicendo enim : Verba mea auribus
percipe, oris significat psalmodiam. Sequitur : in-
tellige clamorem meum, ut affectum cordis aperiret.
Vox enim ista, non erat labiorum crepitus, sed cor-
dis affectus.

*Exaltare, Domine, in virtute tua; cantabimus et
psallemus virtutes tuas.* Cantare est verba Domini ore
proferre. Psallere autem, mandata divina bonis ope-
rationibus constanter implere. Hæc enim duo, omni-
modis a nobis expectuntur, ut laudes Domini fideliter
ore cantemus, et opere nostro ipsius mandata fa-
ciamus.

Qui timetis Dominum, laudate eum. Qui timetis
Dominum, dicit, quia timor humanus non laudem
parturit, sed vituperationem. Dei autem timor, quia

B justus et rectus est, laudem generat, amorem tri-
buit, ardorem charitatis inflamat, quia Deum non
meretur prædicare, nisi qui cognoscitur et timere.
Ideo dixit : qui timetis, laudate.

*Apud te laus mea in Ecclesia magna; vota mea
reddam in conspectu timentium eum.* Apud Deum debet
esse nostra laus, id est, de Deo, et hoc in Ec-
clesia catholica, ut vota nostra acceptabilia sint Deo,
quæ exhibemus coram timentibus se.

C *Ut audiam vocem laudis tuae, et enarrem universa
mirabilia tuae.* Vocem laudationis illam desiderabat
forte audire, qua angeli Domini laudant Deum, di-
centes : *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus
saboth* (*Isa. vi, 3*) ; quam hodie sancta Ecclesia in
celebratione missæ decantat, quando enim istam
laudationem devote canimus, angelorum procul
dubio vocibus admiscemur.

*Domine, dilexi decorum domus tuae, et locum taber-
naculi glorie tuae.* Decorem domus dicit, non pul-
chritudinem parietum, aut ministeriorum pretiosissi-
mos apparatus, sed qualitatem honorum actuuum ;
quæ constat in psalmorum jubilationem, et in pre-
cum sanctitatem, et in Christiani populi humillimam
devotionem.

D *Psallite Domino, sancti ejus, et confitemini memo-
riæ sanctitatis ejus.* Qui sancti sunt, præcipitur ut
psallant Domino, quia non est speciosa laus in ore
peccatoris (*Ecli. xv, 9*). Confienda et laudanda est
memoria sanctitatis ejus, quæ humani generis mise-
ricorditer recordans efficit quod nos salvare po-
tuisset.

*Exsultate justi in Domino. Injusti exsultent in sæ-
culo.* Finito sæculo finitur injustorum exsultatio.
Exsultent autem justi in Domino, quia, permanente
Domino, permanebit justorum exsultatio. Exsultate
autem in Domino, ita convenit ut laudemus illum, qui
solus non habet quod nobis displiceat. Rectos dece-

citharam intelligitur terrena prosperitas, sive aduersitas. *Confitemini ergo in cithara*, id est, sive tibi abundet aliquid terrenum, gratias age illi qui dedit; sive tibi desit, vel forte damno auferatur, similiter gratias age. Non est enim tibi ablatus qui dedit, licet sit ablatum quod dedit; potens est tibi si vult plura largiri. Per psalterium vero significantur præcepta cœlitus hominibus data; quod psalterium decem chordarum dicitur quia decem sunt verba legis, quæ, si implemus, perfecte Deo in psalterio canimus. *Confitemini Domino in cithara*, etc. Isti sunt justi, quos superius dixit qui sanctis actibus laudem Domini devota modulatione decantant. Cithara est, sicut in præfatione jam dictum est, lignæ ventris immoda concavitas, quæ sursum chordarum fila transmittens, sonis dulcissimis percussa perloquitur; quæ ideo tale nomen accepit, quoniam citâ iteratione percutitur. Huic merito comparantur opera quæ terrenis rebus ad supernam gratiam porrigitur, id est, dum esurientem pascimus, dum nudum vestimus, dum ægrum visitamus, etc., quæ, licet videantur carnalia, divinitatis tamen amore peraguntur.

Citharizamus quoque cum passionibus nostris, vel damnis secure ac læti dicimus: *Dominus dedit, Dominus abstulit*; sicut *Domino placuit, ita factum est*; sit nomen Domini benedictum (Job 1, 21). Psalterium vero decachordum esse diximus, quod ordine converso alvum citharæ in superioribus habet, unde ad inferiorem partem canora fila descendant; cui præcepta Decalogi convenienter aptantur. Quia secundum formam instrumenti hujus, de supernis venientia Domini jussa suscipimus. Et considera quia solum est instrumentum musicum, quod pro excellentia sui decachordum dicatur: Non enim hoc de cithara, vel aliis hujuscemodi instrumentis lectum esse meminimus. Decachordum vero psalterium, sicut veteres dixerunt, et illud nobis indicat sacramentum, ut referamus tria ad Deum, qui Trinitas est, id est, primum, quod ait: *Non habebis deos alienos coram me* (Exod. xx, 3); secundum, *Non facies tibi sculptile* (Ibid., 4); tertium: *Non assumes tibi nomen Dei tui in vacuum* (Ibid., 7). In quo jungit et de Sabbato. Septem vero quæ sequuntur ad dilectionem dixerunt proximi pertinere, id est: *Honora patrem tuum et matrem tuam. Non occides. Non mœchaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces dominum proximi tui. Non desiderabis uxorem ejus* Exod. xii, 17). Sic totius decachorda psalterii virtus perfecta nobis et honorabilis indicatur. Deallimna

A exemplo datur intelligi, ubi ait: « In me sunt Deus vota, que reddam laudes tibi (Psal. lv, 12). » Hac autem et similia, sicut sæpe diximus, tropicis allusionibns edicuntur.

Cantate ei canticum novum, bene psallite ei in jubilatione. Cantate canticum novum, exultate yeustersi. Non pertinet canticum novum ad veteres homines. Bene psallite ei in corde, et voce, ne forte illi dispiceat. Non enim vult Deus offendire aures suas. In jubilatione canit, qui tantam laudem Dei eum servatore in corde amplectitur, ut eam voce explore non possit. In qua jubilatione non potest bene psallere, nisi qui bona studium conversationis adjunxerit.

Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Non solum quando ad laudem Dei faciendam accedimus, sed omni tempore debes laudare et benedicere Deum, id est, taliter exhibere, ut, si lingua tacet, vita tua laudet Deum. Sive in prosperitate, sive in adversitate sis, semper lauda Deum. Cum tibi est terrena prosperitas lauda Deum, qui dedit. Cum vero adversitas, similiter lauda Deum, cuius justo judicio agitur ut tibi adversitas contingat. Ille laudat Deum in omni tempore, qui humilis est. Quid est esse humilem? Nolle in selu-dari. Qui in se vult laudari, superbus est; qui vero superbus est, non votest laudare Dominum in omni tempore.

Bene nuntiari justitiam tuam in Ecclesia magna; ecce labia mea non prohibeo. Ille bene nuntiat justitiam Dei in Ecclesia catholica, qui bene vivit, et in laudando et prædicando Deum segnis non efficiat, sed alios ad laudem Dei suo exemplo provocat.

Psallite Deo nostro, psallite, psallite Regi nostro, psallite. Ut hoc opus salutare ostenderet, idem quatuor vicibus repetit, psallite. Psallere enim est bonis actionibus laudes Deo canere, quod, si bene exhibeat, etiam cum angelis nobis probatur esse commune. *Psallite Regi nostro; Christo dicit, non alieno, quem decet ista laudatio.*

Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter. Ipse est enim veraciter Rex omnis terræ, cui sapienter psallere debemus: ut, non solum cantantes, sed intelligentes psallere debeamus. Nemo enim sapienter quidquam facit quod non intelligit.

Immola Deo sacrificium laudis, et reddite Altissimo vota tua. Quis immolat Deo sacrificium laudis, nisi qui a terrenis viis fuerit segregatus [Edit. Basil: qui moritur mundo, ut ostium fiat Christo]. Non enim placet Domino, si laudes ejus turpis persona decantet. Tunc personam hic dico ante per vias et

Ipsum enim sacrificium laudis honorat Dominum, A quod puritate fidei et actionis probitate fuerit immo- latum. Sequitur quoque: *Et illuc iter est; iter appellat beatissimam psalmodiam. Sed haec via ubi ducat, exponit, quo ostendam illi salutare Dei. Gloriosa semita, quae dicit ad coeli terraque creatorem. Ve- rum istud iter, quod dictum est, non pedibus, sed sanctis mentibus ambulatur, quia, dum dulcedine et suavitate cantus delectatur, compunctionis gratia per visitationem divinam in corde generatur. Unde alius psalmus dicit: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum. Deus, non despiciens. De hoc sacrificio, in quo spiritus humiliatur, lacrymarum solent fluenta decurrere; quia, cum secundum Deum tribulator, nobis absolutionem tribuit peccatorum. Et hoc sacrificium non spernit Deus, sed approbat, et eligit, et in conspectu suo admittit.*

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, can- tabo et psalmum dicum Domino. Paratum dicit se habere cor, ad gratias Domino referendum magis, quam ad saeculares honores et ambitiones appeten- dum. Cantare se dicit, vocibus gratiam referre. Psalmum dicere autem, praedicabili Dominum actione laudare.

Sic psalmum dicam nomini tuo in saeculum saeculi, ut reddam vota mea de die in diem. Reddamus et nos vota nostra in isto transitorio die, ut in illa perenni- tate laudes Domini, eodem praestante, decantare me- reamur.

Jubilate Deo, omnis terra, psalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus. Hortatur ad psalmo- diam omnem hominem, ut nomini Domini tali con- fessione gratias referat. Dat autem gloriam laudi ejus, qui praeconia Domini frequentata exultatione concelebrat.

Omnis terra adoret te, et psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo, Altissime. Hoc enim veraciter debemus Domino exhibere, ut adoretur, id est, corde Deum credere, cui peallere jubemur, id est, psalmodiae dulcedine ejus magnalia resonare. Psalmum vero dicere, id est, bonis operibus Dominum con- sideri.

Cantate Deo. Psalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. Exultate in conspectu ejus. Cantat enim Deo, qui contemplationem ejus puro ac fidei semper animo contuetur. Psalmum dicit nomini ejus, qui operas efficit, quas ille praecepit. Sequitur: Iter facite ei, id est, corda vestra purificata praeparate, quae dignetur sanctus Dominus introire. Addidit etiam:

Exultate in conspectu ejus. Non in presentia ho- minum, ubi est caduca letitia; sed in conspectu ejus, ubi jugiter se puritas mentis oblectat.

Prævenerunt principes conjuncti psallentibus. Con- junctam multitudinem significat psallentium, qui laudes Domini, et voce et bonis operibus perso- gabant.

Narrantes laudes Domini et virtutes ejus, et mirabilia ejus, quae fecit. Facta quippe Domini narrare, laudasse est, cuius dum opera referuntur, gloria semper augetur.

Beatus populus, qui scit jubilationem. Ille beatus populus est, qui laudes Dei non solum ore can- tat, sed etiam lumine mentis intelligit. Intelligere autem est, si operam dat, ut Scripturas sanctas ca- tholicis regulis perscrutetur.

In decachordo psalterio, cum canto in cithara. Decachordum psalterium decem precepta legis si- gnificat, quod, tunc vere cantamus, si ea opere complemus. Ipse enim cantat cum cithara, qui bona opera perficit sine asperitate tristitiae.

B Venite exultemus Domino, jubilemus Deo sa- cutarē nostro. Velut quidam praeco judicis, excitor po- puli gattus Ecclesie, orantes invitat, ut de somno hujus saeculi evigilantes, laudes Domino debeant jucunda exultatione concinere. Et quia est istius saeculi exultatio, quae maxime animos hominum occupat, inde monuit, ut venientes, non saeculo, sed Domino exultemus et jubilemus.

Praeoccupemus faciem ejus in confessione, et in psalmis jubilemus ei. Praeoccupare, est ante aliquid facere, quam ille videri possit, qui creditur advenire. Ergo antequam Dominus veniat, ei confiteamur, id est, Domino laudes religiosa devotione per- solvamus. In psalmis etiam jubilemus ei, id est, psalmorum modulatione, cordis offeramus letitiam. In opere enim laudis et psalmodiae, utrumque debet esse sociatum, quatenus officium linguae nostrae con- juncto gaudio compleatur.

C Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Cantat enim Domino canticum novum, qui vetere nomine deposito per gratiam baptismatis feliciter innovatus, Dominum laudat. Iste cantus est, qui mentem purissimam consolatur. Ista modu- latio, quae medullitus delectat, quando vere cantat anima, quae se a peccatis per Dei gratiam estimat liberandam.

D Cantate Domino, et benedicite nomini ejus, bene nuntiate de die in diem salutare ejus. Cantare enim Domino, et benedicere nomen ejus non unius diei jubemur excursu, sed, de die in diem, id est, semper, secundum morem sancte Ecclesie, hoc agere debemus.

Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Prophetæ fideles admonet Christianos, ut can- tici novi exultatione letentur, quando mirabilis est Christi Domini confessus adventus. Novus enim homo cantare debet canticum novum, non ille ve- lustus, qui necdum peccata [Adœ, edit. Basil.] depo- nens, in oratione veteris hominis perse- verat.

Jubilate Deo omnis terra, cantate, et exultate, et psallite. Jubilare dictum est, cum magna delecta- tione in vocis gaudium prosilire. Cantare, est gra- vissimi Christiani oris officio laudes Domino perso- nare. Exultare, cum magna affectione, animi vota

declarare. Psallere vero, bonis operibus Domini mandata complere.

Psallite Domino in cithara, in cithara, et voce psalmi. Psallit enim Domino in cithara, qui per actum carnalem mandata divinitatis operatur. Addidit in voce psalmi, ut non solum opere, verum etiam voce Deo cantetur.

Jubilate Domino omnis terra, servite Domine in lætitia. Ipsa est enim justi perfecta devotio, Domino sub mentis jucunditate famulari, sicut et Apostolus monet: Semper gaudete, sine intermissione orate; in omnibus gratias agite. Hæc est voluntas Dei in Christo Jesu. Licet servitia Domini diversis videantur officiis expedire, ut sunt ordines ecclesiastici, monasteria, fidellum [coetus], eremitiæ, solitarii, laici, devoti; omnia tamen ad hoc proprie referuntur, ut Domino sub lætitia serviatur, non in murmuratione aut amaritudine mentis.

Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus. Ne quis se putaret laudando fatigari, aut continuo labore lassescere, causam reddidit; quare laudandum sit nomen ejus, id est, quoniam suavis est Dominus, et æterna sit misericordia ejus, et usque in sæculum sæculi permaneat veritas ejus.

Psallam et intelligam in via immaculata. Quando venies ad me. Domino psallit, qui bonis factis suis eum placare conuendit. Ipsa est enim suavissima virtus harmoniæ, quando vox cognoscitur operibus consonare. Nam, si hæc duæ res discrepabili sibi variate dissentiant, nequaquam possunt psalmodiæ temperatam efficere cantilenam. Nec ad aures Domini venit, quod se mutua contrarietate confundit. Nam, si diecplinabilis illa psalmodia competenter dirigatur ad Dominum, vide quid præstat? ut intelligat in via immaculata, quando ad se Dominus venire dignetur, quem magnopere sustinebat.

Benedicite Domino omnia opera ejus, in omni loco dominationis ejus: benedic anima mea Dominum. Nam cum totum ejus opus sit, omnia debent suum benedicere creatorem. Et, sicut nulla creatura a laudibus Domini jubetur excipi, ita nec locus quisquam relinquitur, qui a tali munere segregetur. Cum dicit [edit. Basil., dicitur], in omni loco, Ecclesiam significat [ed. Basil. add. catholicam]. Ipsa enim ubique Dominum benedit, ubique collaudat, et gratias maximas hæmnica [ed. Basil., hymnidica] exultatione concelebrat. Benedicamus ergo omnes in commune Dominum, opera ejus hæmnica exultatione celebreinus. Quale enim sacrilegium est, ut, cum omnis creatura jubeatur benedicere Dominum, si homo desinat laudare Deum, qui ad imaginem et similitudinem ejus noscitur esse procreatus.

Confitemini Domino et invocate nomen ejus, annuntiate inter gentes opera ejus. Confitemini, id est, laudate eum, et bonis factis gratiam vobis divinitatis acquirite, quia, id ipsum est laudare Dominum, et ore illi honorem deferre, et operibus ejus jussiones efficere. Quod autem dicit: *Annuntiate inter*

A *gentes opera ejus, pastores Ecclesie commonet, ut indesinenter Dei magnalia annuntient.*

Laudatio ejus manet in sæculum sæculi. Laulatio ejus nullo [ed. Basil., non] clauditur termino. Et ideo, quicunque eum desiderat in æterna patria laudare, debet in præsenti sæculo in Dei laudibus assiduis esse.

Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum, omnes populi. Vox apostolorum imperat, ut omnes gentes in sancta Ecclesia laudent Dominum. Collaudatio est enim, cunctorum fidelli in unum redacta laudatio, quando tota Ecclesia indesinenter Dominum laudat. Semper enim hoc agendum est. Sed maxime temporibus constitutis hoc ab omni fidei faciendo, ut cum sanctis misceatur in laudibus.

Cantabiles mihi erant justificationes tuæ. Cum en- cit cantabiles, significat psalmodiam cum magna delectatione peragendam, sicut dicit Apostolus: Cantantes et psallentes in cordibus vestris Deo. *Cantus* enim semper relevat labores, et non facit animo subrepere tedium, qui contemplationis magna suavitate mulcetur.

Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Id est, ad laudandum te. Merito tali tempore surgit ad laudes, quia media nocte, sicut Evangelium dicit, sponsus venit, ne, janua clausa, inter fatuas virgines inveniatur.

Septies in die laudem dixi tibi. Septem illas significat vices, quibus se omnis Ecclesia consolatur, id est, matutinas, tertiam, sextam, nonam, lucernarium id est, vesperam, completorios nocturnos. His enim temporibus, si tota Ecclesia laudat Deum, maxime illi debent hoc agere, qui ad hoc ordinati sunt.

Laudate nomen Domini, laudate serri Donicum. Id est, qui servi estis Domini, prona eum voluntate, laudate; quia si bene laudas, gratiam acquiris; si autem negligis, pro debita servitute [neglecta] damnaberis.

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, quoniam audisti verba oris mei in conspectu angelorum psallam tibi. Quam valida atque plenissima sit ista confessio, totius cordis adunatione monstratur. Nam cum dicitur in toto corde meo, nulla pars occupata in sæculi huius ambitione relinquatur sed universum et solidum Creatoris tantum, ut dignum est, laudibus applicatur.

In conspectu angelorum psallam tibi. Hic psalmodice virtus ostenditur, ut, qui puro corde inter homines psallit, etiam sursum cum angelis canere videatur.

Effundo in conspectu ejus orationem meam. Dictum est autem in conspectu ejus quia bonas orationes divinitas inspicit. Et cum voluntas nostra ab hominibus non possit conspiciri, ab illa tamen constat intendi.

Lauda anima mea Dominum: ne terrenis desideriis voluntas otiosa vacaret [ms. vagaretur], et in fatuis, ut assolet, curis mentis occuparetur intea-

tio ; dat sibi propheta salubre consilium, ut anima laudaret Dominum. Unde promittit :

Laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero. In laudibus Domini se dicit delectari, ne noxiis saeculi occuparetur illecebris.

Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus. Deo nostro jucunda sit laudatio. Laudemus ergo devotione, qua possumus, et hic illa beata dona meditemur. Quid enim felicius, quam modo exercere, quod te speras in futura beatitudine posse peragere ?

Deo nostro jucunda sit laudatio. Tunc est Deo nostro jucunda laudatio, quando in unam societatem vox et vita convenerit. Nam quale est, ut psalmus castitatem dicat, et cantator se ab obscenitate non subtrahat ? Si humilitatem praedicit et narrator ejus superbiae flatibus intumescat ?

Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excel- sis. Quid de isto psalmo et de reliquis duobus qui sequuntur, dicendum est, in quibus omnis creatura provocatur ad laudem Dei ; in fine dicitur : Omnis spiritus laudet Dominum. Si omnis creatura hortatur ad laudem Dei quanto magis homo, qui intellectum habet, et onines præcellit creaturem ; quia ad imaginem Dei factus est, debet Deum laudare, qui nos fecit, et cum essemus perdit, de diaboli servitute nos redemit et celestia regna, sua misericordia nobis tribuit. Ideo omnimodis Dei servitium summo studio agendum est, ut ad promissa gaudia pervenire possimus.

Cassiodorus dicit in conclusione psalmi xxiv.

Viginti quatuor seniores indefessis vocibus laudes Domino suavi modulatione concelebrant, commones, ut ad similitudinem eorum et nos psalmos frequentata devotione cantemus.

Item ipse in conclusione psal. xxxii.

Habent enim beati musicam suam, quæ animæ fidelis intrat auditum, cuius non deficit sonus, cuius non lassatur intentio. Relinquit ergo spectaculorum amatores, mortiseras voluptates, ad hæc magis gaudia, ad hæc mysteria convenite : ubi cithara et organum virtutes excitant, non desideria pravæ voluptatis [ms. voluntatis, minus opportune] instigant.

Item ipse in conclusione psal. xxxiii.

Peracta sunt psalmi hujus sacrosancta mysteria, ubi sic missarum ordo compleatus est : ut eum conscriptum putes temporibus Christianis. Hic enim et hymnorum ordo decursus est ; hic ad communionem devotus populus jubetur accedere ; hic invitantur venire, qui prima fidei rudimenta suscipiunt, ut omnes consonanter laudent Deum.

Item ipse in psal. cxvii.

Legimus in Apocalypsi Joannis alleluia in cœlo cantare sanctorum multitudinem copiosam quod etiam quatuor animalia, et viginti quatuor seniores adorantes Dominum dicunt : quod totus ille exercitus cœlestis in vocem tubæ grandissimæ, hymnica exultatione concelebrant.

Item ipse in psal. cxxxiv.

Post gradarium pulcherrimam constructionem,

A quæ usque ad illam pervenit summitet, quæ in æternum securos efficit et felices, congrue nimis ponitur alleluia, ut laudibus Domini sancta perfruatur Ecclesia : cui tali munere noscitur præparatum. Quapropter sinceris mentibus alleluia dicere festinemus, ut illis [edit. Basil., illi sancto populo] per divinam gratiam misceamur.

Item ipse in conclusione psalmi cxxxiv.

Mirabilis psalmus ad devoutissimos populos instruendos. Nihil enim post tanta beneficia reddere possumus, nisi, ut sicut in principiis dictum est, Dominum nostrum trina confessione prædicemus. Laudemus Patrem, laudemus Filium, laudemus Spiritum sanctum, unum atque omnipotentem Deum, ut, sicut non est in illo diversa substantia, ita non sit et in ipsa laude diversitas. Hæc est revera laus, quæ nos reficit; hoc pabulum, quo anima devota saginatur. Ipsa est enim remuneratio nostra, quæ et operatio. In qua tantum reficiuntur, ut nulla delectatio similis esse videatur. Prædicemus itaque modo, ut eum in æternum cum angelis laudare mereamur.

Item ipse in psal. cxlv

Ecce iterum auribus nostris intonat cœlestis auctoritas pulsatque alleluia januas cordis, ne vacuis atque ianibus cogitationibus occupemur, quoniam otiosum tempus non debet habere militem Christi. Habet enim et lingua fructus suos. U verrima siquidem messis inde colligitur si, in laudes Domini pura mente moveatur. Spiritale membrum est, cum famulatur auctori; ipsam quoque animam commendat, dum veritatem loquitur, quapropter compleamus aerem dulcissimis sonis. Nam musica ista salutaris non solum mortalium permulcat auditum, sed etiam intellectum delectat angelicum.

Item ipse in psal. cxlviii.

Pars ista orationis paucis quidem syllabis arctatur, sed cogitata semper extenditur. Novitates enim suavissimas de se ejicit, cum eam acies mentis inspicerit. Nam, dum a lectore dicitur, prædicatio laudis est; cum a populo respondeatur, hymnus est. Sic una voce peragitur tam diversum mysterium, cum in ipsa nihil appareat immutatum. Subtiliter autem psalmus iste tractandus est, quoniam propheta per paucarum commemorationem, omnes creaturem hortatur laudes Domini debere cantare. Rationabiles et intellectuales per se; eas vero, quæ sunt intellectu, vel sensu carentes, per illas scilicet quæ opera Domini sapientissima consideratione collaudant.

Item ipse in conclusione novissima psalmorum.

Quid enim in isto cœlesti armario Scripturarum divinarum invenire non possis ? Generis quæras hic, quemadmodum fuerit mundus fabricatus, exponitur. Prophetias [edit. Basil., prophetas dicas] ? Quis de incarnatione Domini tanta locutus est ? Evangelium cupias ? Passionem et resurrectionem Christi Domini innumeris locis evidenter ostendit. Apostolum vellis ? Audi

doctorem, audi miserentem, qui et futura iudicia propter correctiones prædicat, et pro peccatoribus frequenter exorat. Et ne longius differam. Quidquid in celo et in terra, in mari vel apud inferos agitur, si cautissime legas, omnia suis locis posita competenter agnoscis. Testis est Athanasii episcopi sermo magnificus, qui virtutes psalmorum indagabili veritate discussiens, omnia illuc esse probat, quæcunque sacræ Scripturæ ambitu continentur. Naturam quoque Dei, si fas est, duobus verbis facit subintelligi. Ego¹ hodie; quæ nullis libris, nullis codicibus prevalet comprehendi, sicut explicatum est, quod breviter dicitur, et ex aliqua parte sensibile, quod tacetur. In secundo quippe psalmo Pater dicit ad Filium: Ego hodie genui te. In istis siquidem duobus verbis subtiliter significat, quod humanum intellectum transcendere posse videatur.

Novum et Vetus Testamentum tanta proprietate complectitur, ut revera spiritalem bibliothecam, in hoc libro intelligas esse constructam. Nam, si paradius desiderabilis habetur, quod eum quatuor fluminum lapsus amoenare noscuntur, quanto beatior est anima, quæ 150 psalmorum fontibus irrigatur? Nec solum intra hunc numerum divina virtus operata est, multa latius patent, sive quæ pro parte intellecta sunt, sive quæ adhuc funditus ignorantur diversa miracula.

Incipiunt dicta sancti Isidori de templo.

(Ibid., Offic. lib. 1, cap. 2.)

Tabernaculum Moyses legislator primum Domino condidit, Salomon deinde templum prudentiam petitorum instituit. Nostrorum post hæc temporum fides in toto mundo Christi atria consecravit.

Ea quæ in officiis ecclesiasticis celebrantur partim sanctarum Scripturarum auctoritate, partim apostolica traditione, vel consuetudine universalis Ecclesiae statuta reperiuntur, quorum quidem primordia repetentes, quibus orta fuerint, ut prædictimus, auctoribus referamus.

(Cap. de Ecclesia et vocabulis Christianorum non comparet in ms.)

De chorus.

Chorus idem Moyses post transitum Rubri maris primum instituit, et utrorumque sexuum distinctis classibus, se ac sorore præente, canere Deo in chorus carmen triumphale perdocuit. Chorus autem ab imagine ductus est coronæ, et ex eo ita vocatus. Unde Ecclesiasticus liber scribit stantem sacerdotem ante aram, et in circuitu ejus coronam fratrum (Eccl. l, 13). Chorus enim proprie multitudo ca-

A maris itinera ad desertum gratulabundus egressus est, dicens: *Cantemus Domino, gloriose, et reliqua (Exod. xv, 2).* Deinde Debora, non ignobilis femina in libro Judicum, hoc ministerio functa reperitur. Postea multos non solum viros, sed etiam feminas Spiritu divino completas, Dei cecinisse mysteria. Canticum autem vox humana est, psalmus vero qui canitur ad psalterium.

De psalmis.

Psalmis usum esse primum post Moysen, David prophetam, in magno mysterio prodit Ecclesia. Nic enim a pueritia in hoc munus a Deo specialiter electus, et cantorum princeps, psalmorumque thesaurus esse promeruit. Cujus psalterium idcirco cum melodia cantilenarum suavium ab Ecclesia frequentatur, quo facilius animi ad compunctionem flectantur. Primitiva autem Ecclesia ita psallebat, ut modico flexu vocis ficeret psallentem resonare, ita ut pronuntianti vicinior esset quam caneau. Propter carnales autem in Ecclesia, non propter spiritales, consuetudo est instituta canendi, ut qui a verbis non compunguntur, suavitate modulaminis moveantur. Sic namque et beatissimus Augustinus in lib. Confess. suarum consuetudinem canendi approbat in Ecclesia, ut per obiectamentum, inquit, aurium, infirmior animus ad affectum pietatis exsurgat. Nam in ipsis, ait, sanctis dictis, religiosus et ardentius moventur animi nostri ad affectum pietatis, cum cantatur, quam si non cantetur. Omnes enim affectus nostri, pro senorum diversitate, vel novitate, nescio qua occulta familiaritate excitantur magis, cum suavi et artificiosa voce cantatur.

De hymnis.

Hymnos primum eumdem David prophetam condidisse ac cecinisse, manifestum est, deinde et alios prophetas. Postea quidem et tres pueri in formæ positæ, convocata omni creatura, Creatori omnium hymnum canentes dixerunt. Itaque in hymnis et psalmis canendis non solum prophetarum, sed etiam ipsius Domini et apostolorum habemus exemplum, et precepta de hac re utilia ad movendum pie animum et inflammandum divinæ dilectionis affectum. Sunt autem et divini hymni, sunt et ingenio humano compositi. Hilarius autem Gallus episcopus Pictavensis, eloquentia conspicuus, hymnorum catalogo floruit primus. Post quem Ambrosius, Mediolanensis episcopus, vir magna gloriae in Christo, et in Ecclesia clarissimus doctor, copiosus in hujusmodi carmine claruisse cognoscitur, atque inde hymni ex ejus nomine Ambrosiani vocantur, quia ejus tempore primum in Ecclesia Mediolanensi

Latinos autem primus idem beatissimus Ambrosius antiphonas constituit, Græcorum exemplum imitatus. Ex hinc de eunetis occiduis regionibus earum usus increbruit.

De responsoriis.

Responsoria ab Italis longo ante tempore sunt reperta. Et vocata hoc nomine, quod, uno canente, chorus consonando respondeat. Ante autem id solus quisque agebat, nunc autem interdum unus, interdum duo vel tres communiter canunt, choro in plurimis respondente.

De laudibus [Edit. Paris., de alleluia.]

Laudes, hoc est alleluia canere, antiquum est, Hebraeorum more. Cujus expositio duorum verborum interpretatione consistit, hoc est *laus Dei*. De cuius mysterio Joannes in Apocalypsi refert, spiritu revehante vidisse, et audisse vocem cœlestis exercitus angelorum, tanquam vocem validorum tonitruum, et tanquam vocem aquarum multarum, dicentium alleluia (*Apoc. xix, 6*). Ex quo nullus debet ambigere, hoc laudis mysterium, si digna fide et devotione celebretur, angelis esse conjunctum.

Alleluia autem, sicut et amen, de Hebreæ in aliam linguam nequaquam transferuntur, non quia interpretari mihi me queant, sed, sicut aint doctores, servatur in eis antiquitas, propter sanctiorem auctoritatem.

In Africanis autem regionibus non omni tempore, sed tantum Dominicis diebus et quinquaginta post Dominicam resurrectionem, alleluia cantatur pro significatione futuræ resurrectio- nis et letitiae. Verum, apud nos, secundum antiquam Hispaniarum traditionem, præter dies jejuniorum, vel Quadragesimæ, omni tempore canitur alleluia. Scriptum est enim: *Semper laus ejus in ore meo* (*Psal. xxxiii, 2*). Quod vero post consummatam psalmorum, sive lectionum prædicationem alleluia in sine cantatur, hoc in spe futura facit Ecclesia, significans post annuntiationem regni cœlorum, quæ in hac vita per utrumque Testamentum mundo prædicatur, actionem nostram non esse futuram, nisi in laude Dei. Sic enim scriptum est: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (*Psal. lxxxiii, 5*). Hinc est quod et liber Psalmorum in laude concluditur, ut eadem post finem sæculi laus æterna monstretur.

(*Omissa capitula de offertoriis, de missa et orationibus, de symbolo Nicæno, de benedictionibus in populo, de sacrificio, etc.*)

De tertia, sexta, et nona hora officiis.

Horam tertiam, sextam et nonam, Daniel et tres pueri supplicationibus devoverunt, scilicet, ut ab ortu diei in tempus precationis tres horæ porrectas Trinitatis nobis reverentiam declararent; pariter a tercia usque ad sextam, atque inde usque ad nonam, per paria lucis intervalla ratis dimensionibus terminata, Trinitas, ter die rogata, coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quod Spiritus sanctus hora tercia, hoc est suo loco,

A numero et tempore, descendit ad terras, impleturus gratiam quam Christus promisit. Nam et sexta hora Christus passus; in nonam patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim sacramento legitimis ad precem temporibus, per ternas horas, Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur. Et si computetur diurna celebritas, per quaternarium usque in vespertinum officium, hoc est, quater [edit. Paris., quatertinas] significatur, quia mundus quadrifarie divisus in Trinitate salvatur. Siquidem et in nocte stationes et vigiliae militares in quatuor partes divise ternis horarum spatiis decernuntur, ut et in ipsis nocturnis mundialibusque officiis Trinitatis mysterium veneretur.

De vespertinis.

B Vespertinum diurni finis officium diurnæ et alternae lucis occasus est: cuius ex Veteri Testamento solemnis est celebratio. Denique hoc tempore veterum sacrificia offerri adolerique altario aromata et thus mos erat. Cujus rei testis est ille hymnicus [edit. Paris., hymnidicus] regio ac sacerdotali functus officio dicens: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: Eleratio manuum mearum, sacrificium vespertinum* (*Psal. cxl, 2*). In novo quoque Testamento eo tempore Dominus et Salvator noster, cœnantibus apostolis, misterium sui corporis et sanguinis initio tradidit, ut tempus ipsum sacrificii vesperum ostenderet sæculi. Proinde in honorem ac memoriam tantorum sacramentorum, his temporibus nos adesse decet Dei conspectibus, et personare in ejus cultibus, orationum nostrarum illi sacrificium offerentes, atque in ejus laudibus pariter exultantes. Vesperum autem nominatur a sidere quod Vesper vocatur et decadente sole exoritur. De quo propheta dicit: *Et Vesperum super filios hominum prodire facis* (*Job xxxviii, 32*).

De completis.

D De completis autem celebrandis id etiam in Patrum invenimus exemplis, David propheta dicente: *Si ascendero in lectum strati mei, si dedero somnum oculis meis et palpebris meis dormitionem: aut requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob* (*Psal. cxxx, 3*). Quis non stupeat, tantum in Dei amore animi devotionem ut somnum sibi, sine quo utique corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum Domino fabricandum in pectore suo, rex et propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, ut, si ipsi locus Domini volumus esse, et tabernaculum ejus, aut templum cupimus haberi Spiritus sancti, in quantum possumus, exempla sanctorum imitemur, ne de nobis dicatur quod intelligitur: *Dormierunt somnum suum, et nihil inventunt omnes viri divitiarum in manibus suis* (*Psal. lxxv*).

De vigiliis.

Vigiliarum auctoritas antiqua est, vigiliarum devotio familiare bonum omnibus sanctis fuit. Isaías denique propheta exclamat ad Deum dicens: De

nocte vigilat spiritus meus ad te, Deus, quia lux A præcepta tua sunt super terram. Item David : *Media nocte surgebam ad confidendum tibi, super iudicia justitiae tue* (Psal. cxviii). Illoc namque tempore vastator angelus transiens primogenita Ægyptiorum percussit. Unde et nos vigilare oportet, ne periculo Ægyptiorum admisceamur. Iisdem etiam horis venturum se esse in Evangelio Salvator adstruxit. Unde et ad vigilandum auditores suos ducit, et suscitans dicit : Beati servi illi, quos, cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Etsi vespertina hora, inquit, invenerit, etsi media nocte, etsi galli cantu, invenerit eos vigilantes, beati sunt. Ideo et vos estote parati; quia, qua nescitis hora filius hominis venturus est. Siquidem nec verbis solum docuit vigilias, sed etiam confirmavit exemplo. Nam testatur Evangelium quia erat Jesus per noctans in oratione Dei (Luc. vi). Paulus quoque et Silas in custodia publica, circa medium noctis orantes, hymnum, audientibus cunctis, vinciti dixisse memorantur. Ubi repente terræmotu facto, et conuasis carceris fundamentis, et januæ sponte aperiæ, et omnium vincula sunt soluta. Unde oportet his horis, psallendi orandique frequentiam nos in sanctis habere officiis, finemque nostrum, vel, si advenerit, sub tali actu exspectare securius..

Est autem quoddam genus hæreticorum, superfluas existimantium sacras vigilias, et spirituali opere infructuosas, dicentes jura temerari divina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad laborem. Qui hæretici Græco sermone *κατανυκτησις*, hoc est *somniculosi*, vocantur.

De matutinis.

De matutinorum antiquitate et auctoritate testis est idem David propheta, dicens : *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adjutor meus* (Psal. lxii). Et alibi : *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloqua tua* (Psal. cxviii). Cassianus autem dicit : Matutinæ solemnitatis officium, novo adhuc tempore institutum, primitus in Bethlehem monasterio, ubi Dominus noster Jesus Christus pro redemptione humanæ salutis ex Virgine nasci dignatus est : sive ex illo per universum mundum ejusdem celebrationis invaluit consuetudo. Diluculo autem proinde oratur, ut resurrectio Christi celebretur. Matutina enim luce radiante, Dominus et Salvator ab inferis resurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Christo, occiderat peccatoribus. Siquidem et eodem tempore cunctis spes futuræ resurrectionis creditur, cum justi, et omnes ab hac temporali morte, quasi a sonoro

A nonæ, vesperæ, completorique tempore, nostræ servitutis officia pereolvamus, quia his divinis horis dixit Propheta : *Seipties in die laudem dici tibi*. Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait : *Media nocte surgebam ad confidendum tibi* (Psal. cxviii). Ergo his temporibus referamus laudes Creatori nostro, super iudicia justitiae sue, id est, matutinis, prima, tercia, sexta, nona, vespera, completorio; et nocte surgamus ad confidendum ei.

De disciplina psallendi.

Ubique credimus divinam esse præsentiam, et oculos Domini in omni loco speculari bonas et malas; maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assistimus. Ideo semper memores simus, quod ait Propheta : *Servite Domino in timore* (Psal. ii); et iterum : *Psallite sapienter* (Psal. xlvi); et : *In conspectu angelorum psallam tibi* (Psal. cxxxvii). Ergo considerenmus qualiter oporteat nos in conspectu Divinitatis et angelorum ejus esse; et sic stenus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.

De reverentia orationis.

Si cum hominibus potentibus volumas aliqua suggerere, non præsuminus nisi cum humilitate et reverentia; quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate, et puritatis devotione supplicandum est. Et non in multiloquio, sed in puritate cordis et compunctione lacrymarum nos exaudihi sciamus. Et ideo brevis debet esse et pura oratio nisi forte ex affectu inspirationis divinæ gratiae protendatur. In conventu tamen omnino brevietur oratio, et factio signo, a priore, omnes pariter surgant.

Item alia constitutio : pro qualibus virtutibus cantatur omnis cursus in Ecclesia Dei.

Primum nocturna propter hoc canitur, pro illa virtute quam fecit Deus, quando omnia primogenita Ægypti occidit et omnia idola dextruxit, vel Paulum et Silam de carcere liberavit. Et quod dicit evangelista : *Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obiam ei* (Math. xxv). Galorum cantus, pro quid cantatur, respondit, quando negavit S. Petrus ter in passione, et postea probatus fuit ad fidem.

Matutina propter hoc dicitur quia mane surrexit Christus, sicut dixit unus evangelista : *Una autem Sabbatorum venerunt ad monumentum orto jam sole*. Et alias dicit : *Una autem Sabbati, Maria Magdalene venit cum adhuc tenebrae essent*. Tertius dicit : *Vespere autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati,* ... *autem nocturnam tota illa hora col-*

Tertia vero, quia tunc judicaverunt Iudei Dominum, quando dixerunt: Christus crucifigatur. Et hora tertia descendit Spiritus sanctus super apostolos, quando fuerunt in unam domum congregati. Et dixit Dominus: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

Sexta vero, sic ascendit Dominus n crucem. Et sic tenebrae factae sunt usque in horam nonam. Et tunc vocavit Dominus Paulum, quando persecutor erat Christianorum, et dixit Dominus: Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et tunc venit vox ad Cornelium, quando dixit Dominus: Cornelii, exaudita est deprecationis tua.

Nona vero sic emisit Spiritum Dominus de cruce, et hora nona descendit vas ad S. Petrum, ubi fuerunt omnia munda et immunda.

Vespere autem sic coenavit Christus cum discipulis suis, quando jejunavit quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Et sic cessavit lex vetus et incœpit nova.

Duodecima, sic ascendit Dominus in montem Oliveti, solus oravit, et guttae sanguinis in sudore, de fronte ejus ceciderunt. Et malunt meritu, quod ad Adam dicit: In sudore vultus tui, vesceris pane tuo; et nos propter hoc liberavit.

Dicta Bedæ ex homilia Evangelii de Pascha.

Diluculo igitur aromata ad monumentum Domini ferimus, cum memores passionis ac mortis, quam pro nobis suscepit, et actionum bonarum, proximis foras lucem monstramus: et suavitate puræ compunctionis, intus in corde servemus; quod et omnibus horis, et tunc maxime fieri oportet, cum ecclesiam oraturi ingredimur; cum appropiamus altari, Domini corporis et sanguinis mysteria sumpturi. Si enim mulieres tanta cura corpus Domini mortuum quærebant, quanto magis convenit nos, qui eum resurrexisse a morte, qui ad celos ascendisse, qui potentia divinæ majestatis ubique præsentem esse cognovimus, cum omni reverentia ejus astare conspectibus, ejus mysteria celebrare [debemus]. Bene autem dicitur, portantes, quæ paraverunt aromata. Anomata namque, quæ ad obsequium Domini portemus, prius parasse est Domino, cor ante tempus orationis a supervacuis expurgare cogitationibus, ut in ipso tempore orandi, nil sordidum mente recipere; nil rerum labentium cogitare; nulla præterea [quam] quæ precamur et ipsum meminisse norimus: juxta exemplum ejus, qui ait: Paratum cor meum, cantabo et psalmum dicam Domino. Nam, qui ad orandum ecclesiam ingressus, inter verba obsecrationis consuetudinem superfluae cogitationis ab animo repellere neglit quasi Dominum querens, minus parata secum aromata detulit. Maxime tamen angelici nobis spiritus adesse credendi sunt cum divinis specialiter mandati obsequiis, id est, cum ecclesiam ingressi vel lectionibus sacris aurem accommodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus, vel etiam missarum solemnia celebramus.

A Unde monet Apostolus mulieres in ecclesia velamen super caput habere, propter angelos. Et Propheta ait: In conspectu angelorum psallam tibi. Nec dubitate licet, ubi corporis et sanguinis Domini mysteria geruntur, supernorum civium adesse conventus, qui monumentum, quo corpus ipsum venerabile possum fnerat, et unde resurgendo abscesserat, tam sedulis servant excubii. Unde studendum solerter est, fratres mei, ut, cum ecclesiam, vel ad divinæ laudis debita solvenda, vel ad agenda missarum solemnia intramus, semper angelicæ præsentiaæ memores, cum timore et veneratione competenti, cœlesti compleamus officium, in exemplum seminarum Deo devotarum, quæ apparentibus ad monumentum angelis, timuisse ad vultum declinasse narrantur in terram.

Dicta Bedæ ex homilia de muliere Chananæa.

Notandum interea quod hæc orandi pertinacia ita soluni meretur esse fructifera, [ut] si quid ore precamur, hoc etiam mente meditemur: neque alio clamor labiorum quam cogitationum scindatur intuitus. Sunt enim qui intrantes ecclesiam, multis psalmodiam vel orationem sermonibus prolongant, sed alibi corde intendendo, nec ipsi quid dicant recolunt: ore quidem orantes, sed mentem foris vagantem omni orationis fructu privantes; putantes a Deo precem exaudiri, quam nec ipsi, qui fundunt, audiunt: quod antiqui hostis instinctu fieri, nemo est qui animadvertere nequeat. Sciens enim utilitatem orandi, et invidens hominibus gratiam impetrandi, immittit orantibus multimoda cogitationum levium, et aliquando etiam turpium nocentiumque phantasmata, quibus orationem impedit, adeo ut nonnunquam tales tantosque discurrentium cogitationum fluctus, prostrati in oratione toleremus. Unde necesse est, fratres charissimi, ut agnitam diaboli curemus superare malitiam; et ipsi videlicet animum ab hujusmodi nebulis quas hostis aspergere gaudet, in quantum possumus, serenando, et pii defensoris perpetuum flagitando præsidium, qui potens est, quilibet indignis precatoribus, et puram orandi et perfecte impetrandi concedere gratiam. Multum autem juvat orationis puritatem, si omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus et linguam, si in lege Domini ambulare et testimonia ejus assuescamus toto corde scrutari. Quæcumque enim sæpius agere, loqui vel audire solemus, eadem necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamque recurrent ad sedem. Et sicut volubra sues palustria, columbae limpida solent frequentare fluenta, ita cogitationes impuram mentem immundæ perturbant, castam spiritale sanctificant. Sane, si ad exemplum Chananææ mulieris in orando perstamus fixaque manemus, aderit gratia Conditoris nostri, quæ cuncta in nobis errata recorrigat immunda sanctificet, turbulentia serenet. Fidelis namque et justus est, ut remittat nobis peccata no-

s̄ra et emundet nos ab omni iniquitate; si ad illum sedula mentis voce clamamus; qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti per omnia s̄ecula saeculorum. Amen.

Augustinus de laude Psalmorum dicit :

Omnes virtutes in psalmis invenies, si a Deo merueris, ut tibi revelat secreta psalmorum. Si vis pro peccatis tuis poenitentiam agere, et confessio- nem peccatorum tuorum, et veniam regnare delictis; quantum valeas, non celeritate verborum, sed mente cogitando ac scrutando, decanta septenos Davidicos poenitentias psalmos, quorum initium est duo: *Domine, ne in ira;* et duo: *Domine exaudi;* et: *Beati quorum;* nec non: *Miserere mei, Deus, secundum;* atque: *De profundis;* et celerrimam invenies clementiam Dei, tam mentem spiritali: gaudio ac letitia illuminare, et magnam spem de indulgentia tibi promittere.

- Si vis orare, permitte mentem tuam in virtute psalmorum, quorum initium est: *Ad te, Domine, levavi;* et: *Deus, in te speravi, Domine;* nec non: *Inclina, Domine;* et: *Deus, in adjutorium meum;* *Deus, in nomine tuo;* *Deus, misereatur nostri;* et: *Exaudi, Domine, justitiam meam;* et nullatenus poteris propria lingua nec humano sensu tam perfecte miseriam tuam ac tribulationem, angustiamque diversarum temptationum explicare, et illius misericordiam implorare quam his psalmis et ceteris similibus.

Si vis omnipotentem Deum laudare, et ipsius maiestati, omnium beneficiorum suorum, quibus humano generi ab inicio mundi in Veteri Testamento per patriarchas et prophetas, in Novo quoque per incarnationem sempiterni Filii sui misertus est, gratias agere, decanta illos psalmos quorum titulus *Alleluia* est.

Hac, quorum initium est, vol, *Confitemini,* aut, *Laudate Dominum,* vel *Laudate Deum,* aut etiam, *Benedic anima mea;* et super omne mel et favu omnipotenti Deo dulce munus offeres, si his psalmis continua illum laudes ac magnifices.

Si diversis tribulationibus afflictus sis, et vel humanis vel spiritualibus temptationibus undique astrictus, et tibi videris a Deo esse derelictus, qui

A plerumque saetos ad tempus derelinquit probandos, et per id tibi videtur temptationem majorem esse quam tolerari possit, intima mente decanta illos psalmos quorum caput: *Dona, Deus meus, respice in me;* *Exaudi, Deus, orationem meam cum tribulor;* *Salvum me fac, Deus,* et clemens Dominus statim te adjuvabit, et temptationem quam patris tolerare poteris. Si tibi praesens vita fastidiosa sit et animum tuum [nil inferiorum] delectat, supernam patriam contemplare, et omnipotenti Deo ardenti desiderio, intenta mente, hos psalmos decanta: *Quemadmodum desiderat cervus;* et: *Quam dilecta tabernacula tua;* *Deus, Deus meus, ad te de luce nigo;* et clemens Deus citius mentem tuam consolabitur.

B Si te in tribulationibus a Deo derelictum intelligas, compunctio corde canta hos psalmos: *Usquequo, Domine;* *Deus, auribus nostris audivimus;* *Miserere mihi, Domine;* *Exaudi, Deus, orationem meam,* et ne despixeris depreciationm meam; *In te, Domine, speravi;* et Deus te laetificabit statim.

Post acceptam autem quietem ac prosperitatis tempus, hos psalmos decanta: *Benedic Dominum in omni tempore;* *Benedic, anima mea, Domino;* *Exalabo te, Deus meus Rex;* et omni tempore, sive prosperitatis, sive adversitatis, semper hymnum trium puerorum decanta, quia nullus mortalis virtus hujus hymni explicare potest, in quo omnis creatura ad laudandum Creatorem invocatur

C Si volueris in toto corde te exercere in divinis laudibus, psalmum *Beati immaculati* decanta, in quo nullus pene versus est ubi non sit vel via Dei, vel lex, vel mandatum, sive precepta Dei, vel verba, aut justificationes, vel judicia, aut sermones Dei descripti.

Mementote, quomodo S. Samuel propheta, etiam in Veteri Testamento docuit, dicens: *Preparate corda vestra Domino, et servite ei soli, et liberabit vos de manibus inimicorum vestrorum.*

Videte qualiter mandat hymnum trium puerorum decantare, et omnes creature per intervalla ad Deum laudandum provocare: non sicut vos canitis, confuse, nullam differentiam facientes, sed currendo, et non separando verba, quod necesse est ut emendatio.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

Regulae synodi ad diversa.	150	Epistola ad Romanum	798
Terminus sanctae synodi.	162	— ad Dominicum.	<i>ibid.</i>
Basili imp. allocutio ad synodum.	170	— ad Clerum.	799
Subscriptiones.	178	— ad episcopos Colonienses.	800
Epistola encyclica synodi.	183	Varia epistola ad ceteros diversos.	801
INTERPRETATIO SYNODI VII GENERALIS.	193	Querimonia Egilmarii ad Stephanum papam.	808
Praefatio Anastasi.	199	Responsio Stephani.	811
Constantini et Irenes divisa sacra.	201	Privilegium pro ecclesia Placentina.	812
Apologeticus ad populum a Tarasio.	203	Priv. Hungari concessum.	813
Conscriptio de gestis concilii.	205	Priv. pro monasterio S. Lindigeri.	814
Actio prima.	203	Priv. pro monasterio Hieronimi.	815
Actio secunda.	223	Priv. pro monasterio Alexandri.	816
Actio tertia.	249	Epist. ad Herzmannum episcop.	817
Actio quarta.	271		
Actio quinta.	331	FORMOSUS PAPA.	
Actio sexta.	375	Notitia historica.	822
Actio septima.	431	Inventiva in Romam pro Formoso.	823
Terminus sanctae synodi.	437	EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.	
Actio octava.	477	Epist. I. — Ad monach. S. Theuderii.	837
Canones ecclesiastici.	479	Epist. II. — Ad Stylianum.	839
Sermo laudatorius synodi.	488	Epist. III. — Ad Herimannum.	840
CHRONOLOGIA S. NICEPHORI.	511	Epist. IV. — Ad Eccles. Gerundensem.	841
Par. prima.	537	Epist. V. — Ad Adalgarium.	842
Par. secunda.	553	Epist. VI. — Ad Gerimannum.	843
Ad Anastasi Bibliothecarii Collectanea admonitio pra-		Epist. VII. — Ad Bertronem.	845
via.		Epist. VIII. — Ad episopos Angliae.	846
ANASTASI BIBLIOTHECARII COLLECTANEA	557	Nota Davidis Wilkins.	848
Joannis pape ad Constantinum imperatorem apologia pro		Observatio Antonii Pagii.	850
Honorio pape.	561		
Diploratio ex epistola sancti Maximi ad Marinum pre-		STEPHANUS PAPA VI.	
shy erum.	567	Notitia historica.	853
Item ad Petrum illustrem.	573	EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.	
Synodica sanctissimi Theodori pape ad Paulum patriarcham C.P.	577	Epist. I. — Ad Arnustum.	856
Commemoratio quid legati Romani Constantinopolis ges-		Epist. II. — Ad Aribertum.	857
serint.	583	Priviliegium pro monasterio Vizeliacensi.	858
Commemoratio quid gestum sit in sanctum Martinum			
papam.	591	ROMANUS PAPA.	
Relatio monitionis Maximi principibus.	603	Epistola — Ad Ricalsum.	859
Item Anastasio.	621		
Item Monachis.	623	SANCTUS TUTILO SANCTALLENSIS	
Tonus relationum de dogmatibus.	625	MONACHUS.	863
Anastasi presbyteri epistola.	639	Notitia historica.	<i>ibid.</i>
Prologus testimoniorum.	666	Carmina.	<i>ibid.</i>
Anastasi syllogismi.	673	GRIMLAICUS PRESBYTER.	
Posteriora S. Hippolyti testimonia.	679	Notitia historica.	<i>ibid.</i>
Scholion breviter varia declarans.	681	Regula solitariorum.	<i>ibid.</i>
Incipit Acta.	691	WOLFHARDUS PRESBYTER	
Ma <i>ri</i> monitum ad prologum subseq.	703	HASENRIETANUS.	
Anastasi Bibliothecarii prologos.	704	VITA S. WALPURGIS.	863
HISTORIA ACEPHALA SS. MM. CYRI ET JOAN-		Liber primus.	867
NIS.	705	Liber II.	878
VITA JOANNIS ELEEMOSYNARII.	713	Liber III.	882
INITI PASSIO S. DEMETRII MART.	715	Liber IV.	887
ACTA SANCTÆ CRISPINA VIRG. ET MART.	727	Appendix in S. Walpurgem.	891
TRANSLATIO SERMONIS S. THEODORI STUDITÆ		PREFATI ONES WOLFHARDI IN LIBROS SUOS XII	
DE S. BARTHOLOMÆO APOSTOLO.	729	DE ACTIS SS.	894
PISTOLÆ.		ANAMODUS ECCLESIAE RATISPOENSIS	
PISTOLA I.	737	SUBDIACONUS.	
PISTOLA II.	739	Monilum.	897
PISTOLA III.	741	TRADITIONES EMMERAMMENSES.	899
Incipit prologus Anastasi in Passionem 1480 marty-		Liber primus.	904
rum.	745	Cap. I. — De commutatione Hludovici regis quorundam	
ERCHEMBERTUS CASSINENSIS MONACHUS.		clericorum.	901
Notitia historica in Erchembertum.	744	Cap. II. — Traditio Ekkiperti comitis.	901
ERCHEMBERTI HISTORIA LANGOBARDORUM.	745	Cap. III. — De Maria ad Chamba.	903
ANGILBERTUS CORBEIENSIS ABBAS.		Cap. IV. — Commutatio inter Ambrochonem episcopum,	
Notitia historica.	785	et Egilolfum.	904
Angilberti versus ad Ludovicum regem Francorum.	784	Cap. V. — Complacitatio inter Ambrochonem episcopum	
BERENGAUDUS.		et Arndeonem.	904
Expositio super visiones Apocalypsis.	785	Cap. VI. — Commutatio inter Ambrochonem episcopum	
STEPHANUS PAPA V.		et Otkarium episcopum.	905
Vita Stephani pape V.	785	Cap. VII. — Donatio Hludovici regis de Manisea.	<i>ibid.</i>
PISTOLÆ, DIPLOMATA ET PRIVILEGIA.	786	Cap. VIII. — Commutatio inter Ambrochonem episco-	
Epistola ad Basiliūm imperatorem.	786	pum et Amalpertum.	906
Epistola ad Stephanum pape.	789	Cap. IX. — Commutatio inter Ambrochonem episcopum	
Epistola ad Guidonem comitem.	795	et Engilpertum comitem.	906
Diploma pro monasterio Corbiensi.	794	Cap. X. — Commutatio inter Ambrochonem episcopum	
Epistola ad episcopos Orientales.	793	et Alawilum presbyterum.	907
— ad Sulcensem.	796	Cap. XI. — Complacitatio inter Ambrochonem episo-	
— ad Leutbernum.	797	pum et Baldricum diaconum.	907
— ad Paulum.	798	Cap. XII. — Commutatio inter Baturicum episcopum et	
		Sigindudem abbatem.	908
		Cap. XIII. — Commutatio inter Ambrochonem episo-	
		pum et Gundpertum.	908
		Cap. XIV. — Complacitatio inter Erchanfridum episo-	
		pum atque David.	909

- Cap. XV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Adalbertum. 911
 Cap. XVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Chrestingum. 910
 Cap. XVII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ogonem. 911
 Cap. XVIII. — Commutatio inter Berehtgundam et Grimharium. 911
 Cap. XIX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Winichonem. 912
 Cap. XX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Eliompoldum. 913
 Cap. XXI. — Commutatio inter Ambrichonem et Regioperum. 915
 Cap. XXII. — Commutatio inter Ambrichonem et Ekkardum. 915
 Cap. XXIII. — Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Gundhatonem diaconum. 914
 Cap. XXIV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ernstum. 914
 Cap. XXV. — Commutatio inter Ambrichonem et Richelnum. 915
 Cap. XXVI. — Traditio Avalunæ. 915
 Cap. XXVII. — Traditio Rotharii cujusdam Romani. 915
 Cap. XXVIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Richbowensem. 916
 Cap. XXIX. — Commutatio inter Ambrichonem et Engilmaram et fratres eius. 917
 Cap. XXX. — Commutatio inter Ambrichonem et Salamnum. 917
 Cap. XXXI. — Commutatio inter Ambrichonem et Rathardon et fratrem ejus. 917
 Cap. XXXII. — Commutatio inter Ambrichonem et Altodam diaconum. 917
 Cap. XXXIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Lanpterum. 918
 Cap. XXXIV. — Commutatio inter Ambrichonem et Adolifum. 918
 Cap. XXXV. — Commutatio inter Ambrichonem et Polonem. 919
 Cap. XXXVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Ponsonem. 919
 Cap. XXXVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Hahardum. 919
 Cap. XXXVIII. — Traditio Hildegardæ ad Mencipah. 920
 Cap. XXXIX. — Traditio Engilberti atque Gundperi diaconi. 920
 Cap. XL. — Commutatio inter Ambrichonem et Morenzonem. 921
 Cap. XLI. — Commutatio inter Ambrichonem et Ekkericum. 921
 Cap. XLII. — Traditio Engilmari presbyteri. 921
 Cap. XLIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Otmarum. 922
 Cap. XLIV. — Traditio Oberti Castaldi. 922
 Cap. XLV. — Traditio Einhardi presbyteri et Ehardi. 922
 Cap. XLVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Arcmodum. 923
 Cap. XI. VII. — Complacitatio quam Thevit et Erheit uxor ejus fecerunt. 923
 Cap. XI. VIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Gerperum. 924
 Cap. XLIX. — Commutatio inter Ambrichonem et Witoklum. 924
 Cap. I. — Traditio Chorilonis comitis. 924
 Cap. LI. — Commutatio inter Ambrichonem et Alawi-
cum. 925
 Cap. LII. — Commutatio inter Ambrichonem et Rodol-
dom. 925
 Cap. LIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Tru-
thardum. 925
 Cap. LIV. — Commutatio inter eosdem. 926
 Cap. LV. — Commutatio inter Ambrichonem et Alto-
dum. 926
 Cap. LVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Alto-
dum. 926
 Cap. LVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Fol-
ricum. 926
 Cap. LVIII. — Commutatio inter Engiscalchum et En-
gibberum. 926
 Cap. LIX. — Traditio ejusdem seminæ quæ vocatur Sicca. 927
 Cap. LX. — Commutatio inter Erchanfridum et Percht-
hardum. 927
 Cap. LXI. — Commutatio inter Ambrichonem et Ri-
chonem. 927

- Cap. LXII. — Commutatio inter Ambrichonem et Gis-
lam. 928
 Cap. LXIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Ta-
tonem. 928
 Cap. LXIV. — Commutatio inter Ambrichonem episo-
pum et Altodum diaconum. 928
 Cap. LXV. — Commutatio inter Ambrichonem et Eli-
purgam. 929
 Cap. LXVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Pa-
dricum. 929
 Cap. LXVII. — Traditio Rihpaldi abbatis. 929
 Cap. LXVIII. — Commutatio inter Ambrichonem et
Rododium comitem. 929
 Cap. LXIX. — De Maria ad Bramam fluvium. 931
 Cap. LXX. — Traditio Rihpaldi abbatis ad Szepah. 931
 Cap. LXXI. — Traditio Williberti comitis. 933
 Cap. LXXII. — Traditio Williberti comitis. 933
 Cap. LXXIII. — Traditio Raipodi comitis. 933
 Cap. LXXIV. — Commutatio inter Erchanfridum et
Eparborum. 934
 Cap. LXXV. — Complacitatio inter Ambrichonem et
Adalfridum. 934
 Cap. LXXVI. — Commutatio inter Erchanfridum et
Hartwigum episcops. 934
 Cap. LXXVII. — Commutatio inter Baturicum episo-
pum et Erchampertum. 935
 Cap. LXXVIII. — ommutatio inter Appolonium abbe-
tem et Erchanfridum diaconum. 936
 Cap. LXXIX. — Commutatio inter Ambrichonem episo-
pum et Eckilindam. 937
 Cap. LXXX. — Commutatio inter Baturicum episcopum
et Uccandum. 938
 Cap. LXXXI. — Traditio Andarbodi archipresbyteri. 939
 Cap. LXXXII. — Traditio Hawardi. 940
 Cap. LXXXIII. — Commutatio inter Ambrichonem et
Swidkarium. 940
 Cap. LXXXIV. — Commutatio inter Ambrichonem et
Altonem. 940
 Cap. LXXXV. — Commutatio inter Ambrichonem et
Engilpertum comitem. 941
 Cap. LXXXVI. — Commutatio inter Ambrichonem et
Riupatensem. 941
 Cap. LXXXVII. — Commutatio inter Ambrichonem et
Gundpatensem diaconum. 941
 Cap. LXXXVIII. — Commutatio inter Ambrichonem et
Baldricum. 942
 Cap. LXXXIX. — Commutatio inter Ambrichonem et
Altmaenum. 943
 Cap. XC. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum
et Pernurinham. 943
 Cap. XCI. — Commutatio inter Ambrichonem episo-
pum et Witagovensem. 943
 Cap. XCII. — Commutatio inter Ambrichonem et Srid-
garium. 943
 Cap. XCIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Re-
piophorum. 945
 Cap. XCIV. — Commutatio inter Ambrichonem et Hat-
tonem. 945
 Cap. XCV. — Commutatio inter Ambrichonem et Wald-
garium. 944
 Cap. XCVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Al-
todum diaconum. 944
 Cap. XCVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Eba-
marum et Helmupertum. 945
 Cap. XCVIII. — Commutatio inter Ambrichonem et
Engildeonum comitem. 945
 Cap. XCIX. — Traditio Polouis. 945
 Cap. C. — Commutatio inter Ambrichonem et Hartwi-
gum. 945
 Cap. CI. — Commutatio inter Ambrichonem et Engil-
hardum. 945
 Cap. CII. — Commutatio inter Ambrichonem et Helfri-
cum. 946
 Cap. CIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Ogn-
inem. 946
 Cap. CIV. — Commutatio inter Ambrichonem et En-
giscalchum. 946
 Cap. CV. — Commutatio inter Ambrichonem et Chas-
perum comitem. 947
 Cap. CVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Wic-
pertum. 947
 Cap. CVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Ogi-
sum presbyterum. 947
 Cap. CVIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Hel-
mupertum. 948
 Cap. CIX. — Commutatio inter Ambrichonem et Adal-
ricum. 948

Liber secundus.	943
Cap. I. — Commutatio inter Ambrichonem et Unias- zum.	948
Cap. II. — Commutatio inter Ambrichonem et Ouvar- dum presbyterum.	948
Cap. III. — Commutatio inter Ambrichonem et Rafoldum atque Truhmannum.	949
Cap. IV. — Commutatio inter Ambrichonem et Liut- perum.	949
Cap. V. — Commutatio inter Ambrichonem et Fries.	949
Cap. VI. — Commutatio inter Ambrichonem et Wolf- pertum.	950
Cap. VII. — Complacitatio inter Ambrichonem et Hilto- nem abbatem.	950
Cap. VIII. — Commutatio inter Ambrichonem et re- gem.	950
Cap. IX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilpertum comitem.	950
Cap. X. — Commutatio inter Ambrichonem et Regin- harium.	951
Cap. XI. — Commutatio inter Ambrichonem et Pata- ricum.	951
Cap. XII. — Traditio Rodharii, et quasi cuiusdam com- placitatio Stomachi inter Ambrichonem et Rodha- rium.	951
Cap. XIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Pern- vuinum.	952
Cap. XIV. — Commutatio inter Ambrichonem et O. o- nem.	952
Cap. XV. — Commutatio inter Ambrichonem et Hadper- tum.	952
Cap. XVI. — Commutatio inter Hiltigardam et Richol- fum presbyterum.	953
Cap. XVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Ato- nem.	953
Cap. XVIII. — Communatio inter Ambrichonem et Hit- tiperonem.	953
Cap. XIX. — Commutatio inter Ambrichonem et Lant- fridum.	953
Cap. XX. — Commutatio inter Ambrichonem et Ato- nem.	954
Cap. XXI. — Commutatio inter Ambrichonem et El- gil.	954
Cap. XXII. — Commutatio inter Ambrichonem et Sigil- pertum.	954
Cap. XXIII. — Complacitatio Sandrati archipresby- teri.	954
Cap. XXIV. — Complacitatio inter Ambrichonem et As- pertum cancellarium.	955
Cap. XXV. — Commutatio inter Helsicum et Pacto- nem.	956
Cap. XXVI. — Commutatio inter Ambrichonem et Liut- garium.	956
Cap. XXVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Wat- tungum.	956
Cap. XXVIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Perathergerum.	956
Cap. XXIX. — Commutatio inter Ambrichonem et Anna- modum.	957
Cap. XXX. — Commutatio inter Ambrichonem et Epam.	957
Cap. XXXI. — Commutatio inter Cundramnum et Avo- nem.	957
Cap. XXXII. — Commutatio inter Adalbium majorem et Meginbardum.	957
Cap. XXXIII. — Commutatio inter Ambrichonem et Ermupertum presbyterum.	957
Cap. XXXIV. — Commutatio inter Ermupertum pre- sbyterum et Sigifridum.	958
Cap. XXXV. — Commutatio inter Ambrichonem et Al- tinum atque Cundramnum.	958
Cap. XXXVI. — Traditio Adalungi archipresbyteri.	958
Cap. XXXVII. — Commutatio inter Gerbeum advocatum et Oliniam.	958
Cap. XXXVIII. — Complacitatio inter Aspertum et Ma-	

Cap. XLIII. — Commutatio inter Aspertum episcopum et Reginohum.	960
Cap. XLIV. — Commutatio inter Aspertum episcopum et Sigifridam viduam.	960
Cap. XLV. — Commutatio inter Aspertum episcopum et Ratfridum.	961
EUTROPIUS LONGOBARDUS PRESBYTER.	
De Juribus ac privilegiis imperatorum in imperio Ro- mano.	962

APPENDIX AD SÆCULUM IX.**SUPPLEMENTUM AD EPISTOLAS ET DIPLO-
MATA PONTIFICUM ROMANORUM QUI CUR-
RENT SÆCULO NONO FLORUERE.****LEO III.**

I. — Privilgium pro monasterio San-Dionysiano.	968
II. — Epistola ad Fortunatum Gradensem patriarcham.	969
III. — Epistola ad Alim Sabionensem episcopum et ad alios provincie Baçcariorum episcopos.	970
IV. — Epistola ad omnes fidèles.	971
V. — Epistola ad Wolperium Viennensem archiepi- scopum.	971
VI. — Diploma pro ecclesia S. Martini Turonensi	971

STEPHANUS IV.

Bulla pro monasterio Farfensi.	973
--------------------------------	-----

PASCHALIS I.

I. — Bulla pro monasterio Farfensi.	977
II. — Epistola ad Bernadum Ambroniacensem abba- tem.	979
III. — Bulla pro monasterio S. Vincentii ad Vultur- num.	980
IV. — Epistola ad omnes Christianos ad partis Aquilo- nis.	982
V. — Epistola ad Stephanum Cadurcensem episco- pum.	984

EUGENIUS II.

I. — Fragmentum privilegii Eugenii II, pro ecclesia S. Petri Roth-magensi.	985
II. — Ritus probationis per aquam frigidam ab Euge- nio papa II institutus.	985
III. — Litteræ Eugenii II in gratiam cœnobii Agenau- sis.	987
IV. — Privilegium Eugenii II pro monasterio Lauria- censi.	989

GREGORIUS PAPA IV.

I. — Privilegium Gregorii IV Rabano abbatii datum.	991
II. — Bulla pro monasterio Patavino sanctæ Justi- næ.	993
III. — Epistola ad episcopos et alios Dei fidèles per Gal- liam constitutos de dignitate et privilegiis monasterii Floriacensis.	995
IV. — Gregorii IV epistola ad Otgarium archiepisco- pum Moguntinum.	998

SERGIUS II.

Epistola ad Anscharium Hamburgensem episco- pum.	998
---	-----

LEO IV.

I. — Epistola ad Anscharium Hamburgensem archiep- scopum.	1000
II. — Privilegium pro monasterio Salvatoris Fulde- nsi.	1000
III. — Epistola Lothario et Ludovico Augustis.	1001
IV. — Epistola Rite comitisse.	1001

BENEDICTUS III.

I. — Confirmatio privilegiorum Corbeise.	1002
II. — Privilegium pro monasterio Salvatoris Fulde- nsi.	1010
III. — Privilegium pro civitate Interamnensi.	1011

NICOLAUS II.

I. — Privilegium pro monasterio Salvatoris Fulde- nsi.	1011
II. — Bulla qua confirmat diploma Caroli Magni pro mo-	

STEPHANUS V.		
Epistola ad Adalgarium archiepiscopum.	1021	
SUPPLEMENTUM AD SCRIPTORES ECCLESIAS- TICOS SÆCULI IX QUORUM ANNUS EXPRI- MITUR.		
SMARAGDUS MONACHUS S. MAXIMINI.		
Præfatio in Expositionem psalmorum. Exponit quam utilis sit i salmorum meditatio.	1022	
AUTHAPERTUS ABBAS CASSINENSIS.		
Si <i>mō de sancto Mattheo.</i>	1025	
Cap. I. — S. Mattheo electio in discipulum et dein apo- stolum Christi.	1025	
Cap. II. — Electio S. Matthiae sorte facta. Donum lin- guarum in Pentecoste collatum. Privilegium cum Christo iudicandi mundum.	1027	
HALDUINUS ABBAS		
Versus ad tumulum sancti Remigii.	1033	
HEBERNUS ARCHIEPISCOPUS TURONENSIS.		
Miracula B. Martini.	1033	
LUDIBERTUS ARCHIEPISCOPUS MOGUNTI- NENSIS.		
Notitia historica.	1031	
Epistola ad Luvicum regem.	1032	
SÆCULI IX AUCTORES ANNI INCERTI.		
AUXILIUS FRANCUS PRESBYTER.		
Notitia historica.	1033	
D <i>æ</i> ORDINATIONIBUS A FORMOSO PAPA FACTIS.	1034	
Praefatio Joannis Morini, congregationis Oratorii pre- sbyteri.	1034	
Praefatiuncula auctoris.	1039	
Cap. I. — Ablatio ex decretali epistola Anteri papæ.	1061	
Cap. II. — De sancto Gregorio.	1061	
Cap. III. — Nomina episcoporum qui transunigraverunt ad aliam sedem.	1061	
Cap. IV. — De his autem et apud chronica Graeca ita le- gitur.	1062	
Cap. V. — Quod BB. Gregorius atque Basilicus, nou- ignari fuerunt Nicenii concilii.	1062	
Cap. VI. — De vitanda episcoporum transmutatione de sede ad sedem, ex concilio Nicenio.	1063	
Cap. VII. — Qualiter Chalcedouensis synodus idem Ni- cenum intelligat.	1063	
Cap. VIII. — Quod auctoritate sancti Leonis papæ Chal- cedouense concilium sit institutum.	1063	
Cap. IX. — Sancti Leonis papæ.	1063	
Cap. X. — Gelasii papæ.	1063	
Cap. XI. — Osii capitulum.	1064	
Cap. XII. — Quod idem Osias non catholice dixer- it.	1064	
Cap. XIII. — Sancti Augustini de hoc ipso.	1064	
Cap. XIV. — Interrogatio super Osii definitione.	1065	
Cap. XV. — Quo fine suum sapere Osius conclusit.	1065	
Cap. XVI. — Testimonia de ordinationibus Formosus et sancti Leonis.	1066	
Cap. XVII. — Sancti Gregorii papæ quia sicut denuo baptizari quisquam non potest, ita denuo in id ipsum con- secrari ad Joachimeni episcopum Ravennatis ecclesias.	1066	
Cap. XVIII. — Unde supra in canonibus apostolorum.	1066	
Cap. XIX. — Anastasii papæ, quod eos quos post dam- nationem suam, vel baptizavit, vel ordinavit Acacius, nulla testimonio portio attingat ad Anastasium im. eratorem.	1066	
Cap. XX. — Ejusdem quod nulli bona ministrando, subi- tantu modo noceant, nec Ecclesiæ sacramento commu- nient.	1067	
Cap. XXI. — Unde supra S. Augustini contra Parmenia- num Donastitam.	1067	
Cap. XXII. — Quod Bonosiaci clerici cum suis honori- bus sint recepti, Inocentii papæ.	1067	
Cap. XXIII. — Nicanor synodus clericos qui Cathari di- cuntur, ita recipi jubet.	1068	
Cap. XXIV. — De Anatolio licet male ordinato, tamen non expulso.	1068	
Cap. XXV. — De Liberio.	1068	
Cap. XXVI. — Quod Vigilius ordinationes nemo removere ausus fuit.	1069	
Cap. XXVII. — Quia exceptio Liberii sacrilegio, quod pessimum est, Vigilius pejora commissose dignoscitur, quam Formosus.	1069	
Cap. XXVIII. — Quod qui papæ Formosi sacram ordi- nationem nihil esse, vel suisse causatur, Christianæ reli- gionis, sit inimicus.	1070	
Cap. XXIX. — Quod si æmulatoribus illis papa Formosus dispicet, non exterius et longius quis sed Romano populo imputare debent.	1071	
Cap. XXX. — Utrum vero sit sacerdos, vel levita, vel sub- diaconus, qui ad subvertendam eamdem ordinatio <i>ne</i> se cuiquam iuramento construxit.	1071	
Cap. XXXI. — Ex concilio Chalcedonensi de coniuratione vel conspiratione.	1071	
Cap. XXXII. — Quod ad faciendum iniquitatem nulli un- quam sit obtemperandum.	1071	
Cap. XXXIII. — Quod illud Evangeli: <i>Omnia que dize- ritis vobis servete et facite</i> , solummodo in bonam p <i>ro</i> pter accipendum sit.	1072	
Cap. XXXIV. — Quod ad scelera committenda nullius ex- communicatio sit observanda.	1072	
Cap. XXXV. — De observanda excommunicatione, et quod aliquid sit pontifices sedes et aliud præsidentes.	1073	
Cap. XXXVI. — De injusta pastoris obligacione.	1073	
Cap. XXXVII. — Unde supra in Solomone.	1074	
Cap. XXXVIII. — Item ibidein.	1074	
Cap. XXXIX. — Unde supra sancti Gregorii pape.	1074	
Cap. XL. — De universalis concilio expectando.	1074	
Tractatus qui <i>Inensor et Def. mor</i> dicuntur.	1074	
Praefatiuncula ad modum interrogatio <i>n</i> is et responsio- nis.	1074	
Epistola prævia ad Leonem Nolanum episcopum.	1077	
Incipit textus.	1077	
Cap. I. — Quod ordinatio quam papa Formosus fe- cit, rata et legitima esse probabili ostendatur, etiam si ipsa Formosus, ut ait, nou <i>re</i> fuerit ordinatus.	1077	
Cap. II. — Testimonia que papa Anastasius contulit in defensionem ordinationum quas hereticus fecit Acacius.	1079	
Cap. III. — Quomodo Spiritus sanctus disciplinas effigiat sicut.	1079	
Cap. IV. — Quod Constantini Neophyti ordinatio contra statua SS. Patrum deposita sit.	1080	
Cap. V. — Quod ejusdem prævaricationis sit iterata con- secratio cuius prævaricationis est iteratum bapti- sm <i>is</i> .	1082	
Cap. VI. — Quod ejusdem prævaricationis sit iterata con- secratio, cuius prævaricationis sunt heretici cui cathe- licos rebaptizare audent.	1082	
Cap. VII. — Quod minor culpa quam iterata con- secratio infra hæreseon denotiones inveniatur admini- strata.	1083	
Cap. VIII. — Adversus eos qui se excusant diceantes: Inviti denuo in id ipsum consecrati sumus.	1083	
Cap. IX. — Ad ersus eos qui dicunt, non perdet Deus multitudinem peccatorum.	1083	
Cap. X. — Ut qui semel et iterum in eodem gradu con- secratos est a sacro ministerio sit excludendus.	1084	
Cap. XI. — Ut iuramentum quod ad scelus committendu <i>m</i> pertinet, non sit observandum.	1085	
Cap. XII. — Ut ad syndicu <i>m</i> quæ manifeste contra catholicam rectitudinem agit non sit occurrentiam.	1086	
Cap. XIII. — Quod præpositorum culpa nec omnes te- gendæ sint nec omnes denudandæ.	1086	
Cap. XIV. — Ut excommunicatio que ad facinus com- mittendum pertinet non sit observanda.	1087	
Cap. XV. — De eo quod scriptum est: <i>sive juste sive injuste obligat pastor, gregi timendum est.</i>	1087	
Cap. XVI. — De eo quod scriptum est: <i>omnia que dize- rinti vobis servate et facite</i> .	1088	
Cap. XVII. — Quod ad peccandum nullius potestati sit obtemperandum.	1088	
Cap. XVIII. — Quod aliud sint pontificales sedes et aliud præsidentes, et quia residentes; per di <i>v</i> ia se- quendi non sint.	1089	
Cap. XIX. — De eo quod scriptum est: <i>Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in celo.</i>	1089	
Cap. XX. — Qualiter Formosus post depositionem apostoli- ca auctoritate reconciliatus sit.	1089	
Cap. XXI. — Quia plurimi sacerdotum depositi fuerunt et post modum recouerit <i>ur</i> .	1091	
Cap. XXII. — Ut id quod incertum est solius Dei judi- ciorum relinquendum et de episcopis qui de sede ad aliam sedem translati sunt.	1092	
Cap. XXIII. Quod Osias non catholice dixerit <i>Nec lai- cam in fine communionem accipiat</i> .		
Cap. XXIV. — De eo qui seni <i>m</i> in qualibet ecclesiæ lector existenter.	1093	
Cap. XXV. — Ut absque necessitate, vel certis ex- istentibus causis, episcopus de sede ad sedem transire non debeat.	1094	
Cap. XXVI. — Quod quando Formosus introuitzatus est, non id quod episcopus erat iterum accepit, sed aug- mentum apostolicæ dignitatis, quod non habebat, suscep- terit.	1095	

Cap. XXVII. — Ut qui simulates et illes inter se habent, alter eorum adversus alterum non possit testimonium proferre. 1097

Cap. XXVIII. Quod humanum judicium quatinus personis justissime comprobatur.

Cap. XXIX. — De concilio quod in Ravennati urbe pro Formoso ejusque ordinatione factum est. 1098

Cap. XXX. — De scelere quod in cadaver papæ Formosi perpetratum est. 1098

Cap. XXXI. — Quod ad testificandum quæ recta sunt nullas gentes homo prohibendus sit. 1098

Cap. XXXII. — Quod juramentum etiam per vim datum, si ad peccandum non pertinet, irrefragabiliter sit observandum. 1101

INCIPIT LIBER CUIUSDAM REQUIRENTIS ET RESPONDENTIS,
SEU AUXILLII LIBELLUS SUPER CAUSA ET NEGOTIO FOR-
MOSSI PAPÆ. 1102

Monitum ad lectorem.

Præfatio.

I. — S. Petrus apostolus.

II. — S. Linus.

III. — S. Cletus.

IV. — S. Clemens.

V. — S. Anacletus.

VI. — S. Evaristus.

VII. — S. Alexander.

VIII. — S. Sixtus.

IX. — S. Telesphorus.

X. — S. Hyginus.

XI. — S. Pius.

XII. — S. Anicetus.

XIII. — S. Soether.

XIV. — S. Eleuterius.

XV. — S. Victor.

XVI. — S. Zephyrinus.

XVII. — S. Calixtus.

XVIII. — S. Urbanus.

XIX. — S. Pontianus.

XX. — S. Antherus.

XXI. — S. Fabianus.

XXII. — S. Cornelius.

XXIII. — S. Lucius.

XXIV. — S. Stephanus.

XXV. — S. Sixtus II.

XXVI. — S. Dionysius.

XXVII. — S. Felix.

XXVIII. — S. Eutychianus.

XXIX. — S. Caius.

XXX. — S. Marcellinus.

XXXI. — S. Marcellus.

XXXII. — S. Eusebius.

XXXIII. — S. Melchiades.

XXXIV. — S. Silvester.

XXXV. — S. Marcus.

XXXVI. — S. Julius.

XXXVII. — S. Liberius.

1446

Incipit liber.

CHRONICON SEBASTIANI Salmanticensis episcopi, sub

nomine Alphonsi tertii vulgatum.

Monitum.

Incipit Chronicon.

CHRONICON ALBEI.DENSE, auctore forte Dulcidio Sal-

maticensi episcopo, continuatore autem Vigilia monacho

Albeldensi.

Monitum.

Præludia Chronicæ.

Incipit Chronicæ.

SIGLOAREUS CANONICUS RHEMENSIS

Rhythmus de morte Fulconis episcopi Rhemensis. 1145

GOSBERTUS.

Carmen acrostichum ad Guillelmum Blesensem comi-

tem.

1148 PSEUDO LUITPRANDUS.

1102 LIBER DE PONTIFICUM ROMANORVM VITIS.

1150 LXVII. — S. Martinus.

1155 LXVIII. — S. Eugenius.

1155 LXXIX. — S. Vitalianus.

1155 LXXX. — Adeodatus.

1155 LXXXI. — S. Agatho.

1156 LXXXII. — S. Leo II.

1156 LXXXIII. — Benedictus II.

1156 LXXXIV. — Joannes V.

1156 LXXXV. — Conon.

1157 LXXXVI. — Sergius.

1157 LXXXVII. — Joannes VI.

1157 LXXXVIII. — Joannes VII.

1158 LXXXIX. — Sisinnius.

1158 XC. — Constantinus.

1158 XCI. — S. Gregorius II.

1158 XCII. — S. Gregorius III.

1159 XCIII. — S. Zacharias.

1159 XCIV. — Stephanus III.

1160 XCV. — S. Paulus.

1160 XCVI. — Stephanus IV.

1161 XCVII. — S. Adrianus.

1161 XCVIII. — Leo III.

1162 XCIX. — Stephanus V.

1162 C. — Paschalis.

1162 CI. — Eugenius II.

1162 CII. — Valentinus.

1162 CIII. — Gregorius IV.

1162 CIV. — Sergius II.

1162 CV. — Leo IV.

1162 CVI. — Benedictus III.

1162 CVII. — Nicolaus I.

1162 CVIII. — Adrianus H.

1162 CIX. — Joannes VIII.

1162 CX. — Marius.

1162 CXI. — Adrianus III.

1162 CXII. — Stephanus VI.

1162 CXIII. — Formosus.

1162 CXIV. — 1283

Incipit epacta secundum Latinos.

Incipit terminus quadragesimalis.

Incipit terminus paschalis.

Incipit iterum de termino paschalib[us].

Incipit terminus ad Rog.

Incipit terminus Pentecostis.

De annis communibus et embolimæis.

De Epistolis Græcorum.

Ratio qualiter secundum Latinos vel Græcos argumenta-

paschalia recte tramite invenire debeas.

Item quod veritas est.

Item de die mensis et lunes paschalib[us] ultima qualiter

ce ebretur.

Item apud Græcos.

Item apud Latinos.

Item de nativitate lunes.

Item alia.

De communi anno et embolimæo.

Item de annis communibus et embolimæis.

De quatuor differentiis lunes.

De celebratione sancti Paschatis.

AECULI IX AUCTORES ANONYMI. 1237

EPISTOLÆ peregrinorum monachorum in monte Oliveti

abitantium, ad Leonem III pontificem Romanum. 1237

HOMILIA de Decimis et de Jejuvio.

NARRATIO de monacho Cenomanensi ad canonicam vitam

habitum converso.

Epistola cleri Ravennatis ad Carolum Juniores. 1267

Fragmentum ex historia de conversione Baiorum et

mentanorum ad fidem Christianam quæ circa annum

8 scripta est. 1269

Excerptum e Libello de conversione Carentanorum.

LIBER DE COMPUTO 1271

Monitum.

Incipit prologus sancti Cyrilli Alexandrini episcopi de

ione Paschæ. 1275

Incipit capitulo de Computo.

Explicium capitulo libri de Computo.

ad fieri iam inueniendum Feb. in Kal. xxxii usque ad

1280

de quota luna in Kal. Jan.

1280

de luna in Kal. Jan.

1280

De tempore mensium.	1290	Incepit prologus sancti Chyliitani. Iterum sermo Melicis,
Item de tempore mensium.	1290	incipit de Dionysio et de semetipso in Christi nomine. 1331
De solstitiis et aequinoctiis.	1291	Explicit Chyliitani 5 cycli decemnovennales prae-
Item de temporibus mensium.	1292	missi, eo quod omnes praeterierint. 1332
De momento.	1292	De concordia mensium. 1333
Item de momentis.	1293	De cyclo Romano: unum incipit, qui inventus est apud Ro-
Item ad Bissexturn.	1293	manos 50 anno ante nativitatem Christi. 1333
Ad Bissexturn inveniendum per 12 signa.	1294	De estate luna: si quis computare non potest. 1334
Ad quinque dies intercalares, inveniendos per 12 signa.	1294	Incipit epistola de ratione lunæ. 1335
De Punctis.	1294	De cursu solis per duodecim signa. 1335
De diebus anni.	1295	De luna per xii signa. 1348
De ratione bissextri.	1296	De saltu lunæ per 19 annos, quomodo decrescit nox. 1349
Item de bissexto.	1296	De flexibus digitorum. 1349
Item de solsticio et aequinoctio.	1297	In Dei nomine iincipit ratio Paschalis et cæterorum
De saltu lunæ.	1297	518 episcoporum qui consideratione festi Paschalis et cætero-
De luna cursu.	1298	rum sapientium virorum, qui dixerunt auctoritatem. 1350
De interrogatione 19 annorum cycli.	1298	Explicit epistola Cyrilli Alexandrinae urbis episcopi.
De mensibus.	1298	1351
De luna paschali.	1299	De nominibus stellarum quibus ex causis nomina acce-
Argumentum ad initium Quadragesimæ inveniendum.	1299	perunt. 1354
Item ad Rogationes inveniendas.	1299	Incipit epistola Dionysi Exiguī. 1357
Item ad Pentecostem inveniendam.	1299	Incipit epistola S. Cyrilli v. Kal. Decembr. 1357
De suppositionibus.	1299	Incipit epistola S. Proterii Alexandrinii episcopi ad
De termino paschali.	1300	neatissimum papam Leonem Romanum urbis episcopum de
De hebdomada.	1300	ratione Paschali. 1357
Item de mensibus.	1301	Incipit epistola Moriani episcopi Alexandrinii de ora
Item de mensibus et lunæ longitudine.	1305	Paschali, eo quod senserunt alii diverse. 1357
De mense et interrogatione lunæ.	1304	De mundi principio. 1357
Item de Punctis lunæ.	1304	Incipit epistola papæ Leonis ad Marcianum imperatorem
Item de Numeris.	1306	per Darianum. 1361
De incendio lunæ.	1306	De Pascha autem. 1361
De die solis orientis.	1307	De nominibus mensium. 1363
De die.	1307	De mensibus Hebreorum. 1363
De nocte.	1308	De mensibus Macedonum. 1363
De 14 luna paschali.	1308	De mensibus Ægyptiorum. 1363
Item de 14 luna paschali.	1310	Incipiunt argumenta Græcorum de cyclis Paschalibus
De die septimanæ quotus sit.	1311	Ægyptiorum. 1364
De luna in Kal. Jan. et Kal. Apr.	1311	De Indictione. 1364
De annis a principio mundi.	1312	De annis ab incarnatione D. N. J. C. 1364
De numero annorum ab origine mundi usque ad ad-	1313	Item alia de annis Domini. 1364
ventum Domini.	1313	De circulo decemnovennali. 1368
De annis ab origine mundi vel incarnatione.	1313	De Epactis lunæ. 1368
De prima luna primi mensis monstranda.	1314	De Cyclo lunæ. 1368
De bissexto monstrando per cylum solarem.	1314	De Concurrentibus. 1368
Argumenta de concurrentibus monstrandis.	1315	De Bissexto. 1368
Ad annum preparationem bissextri ab origine mundi. 1315	1315	Sequuntur cycli decemnovennales Cyrilli, et Dio-
De concurrentibus monstrandis per annos ab origine	1315	bysii ab anno 798 incipientes et in 987 desinunt. 1368
mundi.	1315	Incipit tractatus sancti Athanasii episcopi Alexandrinii
De divisionibus temporum.	1316	de ratione Paschæ. 1368
Item de atomis in primo momento.	1316	Incipit cyclus annorum octoginta. 1366
De horis in anno quot sunt.	1316	Iterum ad caput revertitur. Explicit. 1369
De horis et momentis quot sunt in primo anno.	1317	Incipit versus Isidorii. 1370
De Punctis in anno.	1317	HISTORIA TRANSLATIONIS CORPIS S. CORNELII PAPPÆ. 1371
De minutis in anno.	1317	EPYSTOLÆ FORMATE. 1381
De quadrante.	1318	Prefatio Jac. Sirundii. S. J. 1381
De septimanis in toto anni circulo.	1319	Formulæ antiquæ de episcopatu. 1384
De concurrentibus solis per totum annum.	1319	Formulæ diversæ. 1384
De lunaris partibus in xi Kal. Apr.	1319	Epistola formata. 1384
De concurrentibus monstrandis.	1320	Formularum veterum Epistolarum canoniarum Exam- pla XI. 1387
Ad feriam monstrandam in Kal. Januar.	1321	I. — Ebroini Bituricensis archiepiscopi ad Magnonem Senensem. 1389
De cyclo solari et lunari per digitos demonstrando.	1322	II. — Wolfeonis episcopi Constantiensis ad Bernatum Argentariensem. 1389
De principiis quatuor temporum.	1322	III. — Teulgaudi Trevirensis episcopi ad Carolom regem episcopos. 1390
De duodecim signis coeli, que currunt in zodiaco cir- <td>1323</td> <td>IV. — Joannis Cameracensis episcopi ad omnes episco- pos. 1391</td>	1323	IV. — Joannis Cameracensis episcopi ad omnes episco- pos. 1391
culo, qui circulus signifer dicitur, hoc est sideralis cursus.	1323	V. — Liutadi episcopus Viaciensis ad Wanilonem Rothonagensem archiepiscopum. 1392
De causis quibus nomina acceperunt 12 signa.	1324	VI. — Aeneæ episcopi Parisiensis ad Hincmarum Rhe- mensem archiepiscopum. 1393
De cursu solis et luna, id est quo in signo currit	sol et	VII. — Hedilonis episcopi Noviomensis ad Didonem Lau- dunensem episcopum. 1394
in quo signo luna.	1327	VIII. — Ejusdem Hedilonis ad Radulphum Laudunensem episcopum. 1395
Argumenta de cursu solis per 12 signa.	1327	IX. — Rathodi Trevirensis archiepiscopi ad Robertum
De septem sideribus errantibus.	1327	
De velocitate cursus lunæ.	1328	
De ascensu solis et descensu per totum annum quo-	modo cresci in unaquaquædie, vel quomodo decresci. 1328	
De eclipsi lunari et solari Plinius et Hieronymus.	1329	
De variis nominibus solis per varias linguis.	1329	
Argumenta de initio Quadragesimæ et de clausula Pag-	1329	